

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS

SIVE

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM

QUI

AB ÆVO APOSTOLICO AD INNOCENTII III TEMPORA

FLORUERUNT;

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

JURTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS LECTIONIBUSQUE VARIANTIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS, AUCTA;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM
DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;

OPERIBUS CUM DUBIIS TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUOBUS INDICIBUS GENERALIBUS LOCUPLETATA : ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID
UNUSQUISQUE PATRUM IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO
SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIIVM QUINAM PATRES
ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM
SCRIPTURÆ TEXTUS COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR : CHARACTERUM NITIDITAS
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO OPERIS DECURSU CONSTANTER
SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSSERTINQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS AD OMNES ÆTATES,
LOCOS, LINGVAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES SECUNDA,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE LATINÆ
A GREGORIO MAGNO AD INNOCENTIUM III.

Accurante J.-P. Migne,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORÆ.

PATROLOGIÆ TOMUS LXXIV.

VITÆ PATRUM. — ADDENDA.

VITARUM PATRUM TOMUS POSTERIOR. ADDENDORUM TOMUS UNICUS.

VENIT 7 FRANCIS GALLICIS.

PARISIIS, APUD EDITOREM.

IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM VULGO DENFER NOMINATAM,
SEU PETIT-MONTROUGE.

1850



HARVARD COLLEGE LIBRARY

1875, March 22.

Bequest of
James Walker, D. D., L. L. D.
(H. U. 1814.)
President of Harv. Univ.

12. 7. 5.

APPENDIX

AD MONUMENTA SEX PRIORUM ECCLESIAE SÆCULORUM.

VITÆ PATRUM

SIVE

HISTORIÆ EREMITICÆ LIBRI DECEM

AUCTORIBUS SUIS ET NITORI PRISTINO RESTITUTI
AC NOTATIONIBUS ILLUSTRATI, OPERA ET STUDIO HERIBERTI ROSWEYDI, ULTRAJECTINI
E SOCIETATE JESU THEOLOGI.

ACCEDIT

ONOMASTICON RERUM ET VEBBORUM DIFFICILIORUM, CUM MULTIPLICI INDICE, ETIAM
CONCIONATORIO.

TOMUM PERFICIUNT

ADDENDA

OPERIBUS QUORUNDAM AUCTORUM IN PRÆCEDENTIBUS PATROLOGIÆ TOMIS EDITORUM,

INTER QUÆ MAXIME COMMENDATUR

SACRAMENTARIUM GELASIANUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CORSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

VITARUM PATRUM TOMUS POSTERIOR. ADDENDORUM TOMUS UNICUS.

VENIT 7 FRANCIS GALLICIS.

PARISIIS, APUD EDITOREM,

IN VIA DICTA D'AMBOISE PROPE PORTAM VULGO D'ENFER NOMINATAM,
SEU PETIT-MONTROUGE.

1850

ELENCHUS OPERUM

QUÆ IN HOC TOMO LXXIV CONTINENTUR

Vitarum Patrum libri IX et X.	col.	9
Appendix ad Vitas Patrum.		244
ADDENDA.		521

Ex typis MIGNE, au Petit-Montrouge.

490
41/145
1-51

VITÆ PATRUM,

SIVE

HISTORIA EREMITICA.

CONTINUATIO.

DE VITIS PATRUM

LIBER NONUS,

QUI DICITUR

PHILOTHEUS, sive THEOPHILES,
AUCTORE THEODORETO, CYRI EPISCOPO,
INTERPRETE GENTIANO HERVETO.

PRÆLUDIUM.

De hoc libro attulimus quædam testimonia supra, in prolegomeno generali 11. Præter ea et hæc nunc habet.

DE AUCTORE ET HOC IPSO LIBRO TESTIMONIA.

Ioannes Damascenus, orat. 3, de Imaginibus.

A Synodus VII generalis, quæ est in Nicæna, oct. 4.

793 *Ἐκ τῆς φιλοθίου ἱστορίας Θεοδορίτου ἐπισκόπου Κύρου, εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Συμεῶνος τοῦ κωνσταντινουπολίτου, περὶ γὰρ Ἰταλίας, περιττόν ἐστι καὶ λέγειν. Φασὶ γὰρ οὕτως ἐν Ῥώμῃ τῇ μεγίστῃ πολυθρύλλητον γενέσθαι τὸν ἄνδρα, ὡς ἐν ἅπασιν τοῖς τῶν ἐργαστηρίων προφυλακίαις εἰκόνας αὐτῷ βραχέως ἀναστήσαι, φυλακὴν τινὰ σφισιν καὶ ἀσφάλειαν ἐντεῦθεν πορίζοντας: « Ex Philotheo Theodoretii episcopi Cyri, in sancti Simeonis in columna degentis Vitam; nam de Italia quid attinet loqui? Aiunt enim virum hunc in maxima urbe Romana usque adeo clarum ac celebrem existisse, ut etiam in omnibus officinarum vestibulis homines parvas imagines ipsi erigerent, hinc videlicet præsidium sibi ac securitatem quamdam comparantes. »*

Θεοδορίτου ἐπισκόπου Κύρου ἐκ τοῦ βίου Συμεῶν τοῦ Στυλίου, οὗ ἡ ἀρχὴ Συμεῶν τὸν πᾶν τὸ μέγα θαῦμα τῆς οἰκουμένης. καὶ μεθ' ἑτέρας φασὶ γὰρ οὕτως ἐν Ῥώμῃ τῇ μεγίστῃ πολυθρύλλητον γενέσθαι τὸν ἄνδρα, ὡς ἐν ἅπασιν τοῖς τῶν ἐργαστηρίων προφυλακίαις εἰκόνας αὐτῷ βραχέως ἀναστήσαι, φυλακὴν τινὰ σφισιν καὶ ἀσφάλειαν ἐντεῦθεν πορίζοντας: « Theodoretii episcopi Cyri de Vita Simeonis Stylite, ejus initium est: Simeon, qui valde magnam erat miracula orbis. Et post alia: Aiunt enim hunc virum in maxima Roma famosissimum fuisse, et qui in omnibus ergasteriorum foribus iconas ipsi breves erigerent, custodiam quamdam sibi ex hoc et munimen acquiritantes. »

Prologus auctoris.

794 *Optimorum virorum, et qui in virtute præclare se exercuere, pulchrum quidem est videre certamina, et oculis haurire utilitatem. Quæ enim laudantur dum cernuntur, et digna videntur quæ possideantur, et amplectenda amoreque prosequenda existunt, et ad ea comparanda spectatores inducunt; afferunt autem nihilo secius non mediocrem quoque utilitatem ejusmodi rerum recte et ex virtute gestarum narrationes, quæ ab iis qui sciunt, eorum qui nesciunt auribus offeruntur. Visum enim esse fidelioem auditu dicunt aliqui; auditui tamen ut quoque fides, dum ex eorum qui dicant veritate ea quæ dicuntur judicat. Quomodo enim linguæ et palato de dulcedine, et amarore, et aliis hujusmodi qualitatibus creditum est quiddam, deque iis ferunt illam sententiam; ita orationum discernendarum ratio commissa est auditui, qui scit discernere a noxiis eas quæ aliquam afferunt utilitatem. Atque si utilium quidem narrationum integra et incorrupta maneret memoria, et non oblivionis veluti caligo quædam aspersa labes efficeret ut ea evanesceret, de iis utique scribere esset supervacaneum, cum quæ hinc percipitur utilitas, ad posteros admodum facile perveniret.*

PATROL. LXXIV.

1

n. ret. Quoniam autem corporibus quidem tempus avertit interitum, inducens senectutem et mortem; rebus autem recte et ex virtute gestis oblivionem, ut mihi quidem videtur, inferens, et obscurans memoriam, nemo nos jure reprehenderit, quod piorum virorum, Deique amantium vitæ instituta aggrediamur scribere. Quemadmodum enim ii quorum fidei est credita corporum curatio, medicamenta comparant, cum morbo bellum gerentes, et iis qui laborant ferentes auxilium; ita quæ in his conscribendis ponitur industria, efficitur veluti quoddam salutare medicamentum, quod oblivioni quidem insidiatur, operam autem fert memoriæ. Quomodo enim non est absurdum ut poetæ quidem et scriptores ea conscribant quæ in bello fortiter et præclare gesta sunt; Tragici autem eas quæ recte celabantur calamitates, tragœdiis in publicum proferant, et earum scriptis mandatam relinquunt memoriæ; aliqui autem alii in comœdiis et rebus ridiculis consumant orationes; nos autem sinamus eos viros tradi oblivioni qui in corpore mortali et patibili ostenderunt impatibilitatem, et incorpoream æmulati sunt naturam? Quasnam autem pœnas non merito dederimus, si horum quæ admiratione digna sunt certaminum nihili faciamus negligi memoriæ? Si enim ipsi eorum qui olim fuere sanctorum **795** summam æmulati philosophiam, non ære et litteris illorum insculpserunt memoriæ, sed omnem eorum virtutem exprimentes, quasdam eorum animas imagines et statuas seipso effecere; quænam nobis merito daretur venia, si nec litteris quidem eorum insignem vitam honoraremus? idque cum athletæ et pancratiastæ qui decertant in Olympicis, honorentur statuis, atque etiam in equorum curruculis qui victores esse videntur aurigæ idem præmium accipiant. Nec hoc solum, sed etiam muliebres viros et effeminatos, et de quibus dubites sintne viri an mulieres, ii qui horum delectantur spectaculis inscribunt tabulis, eorum memoriam longissimo tempore conservare contententes; licet memoria animis detrimendum afferat, non commodum. Sed tamen hi quidem hos amantes his, illi vero illos illis, idque cum danavum afferant, picturis honorant. Et quoniam mortalem naturam mors deprædatur, colores temperantes, et illorum effigies tabulis imponentes, excogitant rationem qua eorum memoria sit vita longe diuturnior.

Nos autem scribimus quidem vitam philosophiæ magistram, et quæ instituta est vitæ institutionem quæ agitur in cœlis. Describimus autem non figuras characteresve corporum, neque ea expressa iis qui nesciunt ostendimus, sed formas animarum, quæ sub aspectum non cadunt adumbramus, et bella quæ cerni non possunt, conflictusque qui non apparent ostendimus. Tali enim armatura eorum phalangis imperator et in pugna princeps eos Paulus induit: Accipite enim, inquit, armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, et omnibus confectis stare (*Ephes. vi*). Et rursus: State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti lorica justitiæ, et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis, in omnibus assumentes clypeum fidei, in quo poteritis omnia tela maligni ignita extinguere. Et galeam salutaris accipite, et gladium Spiritus, quod est verbum Dei (*Ibid.*). Ille cum hos induisset armatura, produxit ad certamina. Talis enim est hostium quoque natura, incorporea, minime aspectabilis, obscure invadens, clanculum insidians, repenteque et præter expectationem irruens. Ille ipsum idem quoque docens imperator, dicebat: Non est nobis collectatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores, tenebrarum hujus sæculi, adversus spiritualia nequitia in cœlestibus (*Ibid.*). Sed tamen cum tales hostes haberet horum sanctorum classis, imo vero unusquisque eorum a tot et tantis circumsideretur hostibus (neque enim omnes simul invaserunt, sed modo quidem hos, modo vero illos adoriebantur), tam præclaram retulere victoriam, ut fugerint quidem adversarii, hi vero iis fugatis ac profligatis trophæum erexerint, cum nihil eis afferret impedimentum.

Eis autem præbuit victoriam non natura, ea enim est mortalis, et innumerabilibus plena affectionibus; sed mens quæ divinam attrahat gratiam. Nam cum divinæ pulchritudinis essent ardentes amatores, et pro ea quam amabant omnia lubenter et agere et pati statuisent, forti quidem et generoso animo tulerunt affectionum perurbationumque impetus; diaboli autem telo procellas strenue repulerunt; et ut dicam apostolica (*I Cor. ix*), cum corpus castigassent et in servitatem redegissent, iræ quidem ardorem sedaverunt, cupiditatum autem rabiem quiescere coegerunt: jejunando autem et domi cubando sopitis animi motibus, repressisque eorum exultationibus, coegerunt corpus fœdus inire cum anima, et solverunt bellum quod est eis a natura insitum. Pace autem sic inter ea inita, omnem adversariorum catervam expulere. Nam cum eis deessent cogitationes quæ interna proderent, et membrorum humanorum auxilio privati essent, bellare non poterant. Telis enim in nos diabolus nostris membris utitur: nam si neque inescantur oculi, neque aures demulcentur, neque tactus suavi quodam sensu thillatur, neque **796** mens improba admittit consilia, frustra laborant qui parant insidias. Quomodo enim urbem in alto ædificatam, et validis propugnaculis munitam, et profundis fossis undique circumdatam, nullus hostis ceperit, si ex iis qui sunt intus nemo prodit et portas aliquas aperiat; ita fieri non potest ut dæmones qui bellum gerunt extrinsecus, superent animam circumdatam a divina gratia, nisi cogitationis alicujus socordia, nostrorum sensuum aliquam fenestram aperuerit, et per eam inimicum intrinsecus admiserit. Hæc cum a divina Scriptura aperte didicissent ii quorum laudes a nobis celebrantur, et Deum audiissent dicentem per prophetam (*Jerem. ix*): Ascendit mors per fenestras, cum divinis legibus tanquam quibusdam repagulis et vectibus sensus clausissent, menti claves eorum tradiderunt, et neque labra linguam aperiebant, nisi mens imperasset; nec pupillæ permittebatur ut se extra cilia

porrigeret; auditis autem noxiis sonis aditum obstruens, stultas et inutiles repellebat orationes, illasque solas admittebat quibus mens delectabatur. Sic odoratum docuere ea non desiderare quæ suavem emittunt odorem, ut quibus natura sit insitum ut molliant et relaxent. Sic ventris expulere satietatem, eumque ea sumere docuere, quæ non voluptatem afferrent, sed usum implerent, nec amplius quam quod satis esset ad prohibendum ne fame morerentur. Sic somni dulcem dissolvere tyrannidem; et cum cilia ab ejus servitute liberassent, ea pro servitute dominatum docuerunt, ut ejus usum admitterent, non cum ipso invaderet, sed cum ipsi accerserent, ad breve naturæ auxilium. Cum ergo marorum et portarum custodiæ eam curam gessissent, et internis cogitationibus concordiam conciliassent, adversarios extrinsecus invadentes irridebant, qui vi quidem intrare, propter divinæ gratiæ præsidium, non poterant; nullum autem inveniebant proditorem qui vellet inimicos admittere. Et cum hostes ea essent natura quæ non cadit sub aspectum, corpus quod videtur et subicitur naturæ necessitatibus, vincere minime potuere. Ejus enim auriga et musicus et gubernator optime quidem tenens habenas, equis persuasit ut recte et ordine procederent; numerose autem pulsans chorda sensuum, effecit ut sonum omni ex parte concinnum et consonum redderent: scienter autem movens clarum, et fluctuum insultus, et ventorum fregit impetus. Hos ergo qui per innumerabiles quidem labores vitæ iter ingressi sunt, sudoribus autem et afflictionibus corpus edomuerunt, et risus quidem affectionem ignoraverunt, in luctu autem et lacrynis omnem vitam consumpserunt; et delicias quidem Sybariticas (1) jejunium æstimarunt, sonnum autem suavissimum laboriosas vigilias; molle stragulum, durum solum; immensam autem et inexplebilem voluptatem, in orationibus et cantandis psalmis conversationem; hos, inquam, qui omne genus virtutis complexi sunt, quis non jure fuerit admiratus, vel potius quis pro dignitate eorum laudes celebraverit? Atque ego quidem satis intelligo nullam posse orationem eorum virtutem assequi, est tamen aggradiendum. Non enim recte habuerit, si quoniam veram philo-sophiam perfecte adamarunt, ideo ne minores quidem laudes consequantur. Scribam autem laudem non unam communiter omnibus; diversa enim dona eis data sunt divinitus. Hoc autem docens dicebat beatus Paulus: Alii enim per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo cognitionis secundum eundem Spiritum, alii autem fides in eodem Spiritu, alii autem dona curationum in eodem Spiritu, alii autem operationes virtutum, alii autem prophetia, alii genera linguarum, alii autem interpretatio linguarum (1 Cor. xii). Horum vero omnium ostendens fontem, subjunxit: Omnia autem hæc operatur unus et idem Spiritus, dividens separatim unicuique sicut vult. Quoniam ergo diversa sunt dona consecuti, merito uniuscujusque narrationem **797** faciemus separatam: non quæcumque ab eis gesta sunt persequentes, ad ea enim scribenda ne tota quidem vita suffecerit; sed cum pauca de uniuscujusque eorum vivendi ratione, et de iis quæ fecit, narraverimus, et paucis totius vitæ characterem et formam ostenderit, ad alium transibimus. Neque vero omnium sanctorum, qui ubique insignes existere, vitæ historiam litteris mandare conabimur; neque enim eos qui ubique clari fuere cogno-scimus, neque fieri potest ut unus describat de omnibus. Eorum ergo solum vitam describam, qui tanquam lumina fulsere in Oriente, et fines orbis terrarum suis complexi sunt radiis. Narrando autem procedet oratio, non utens legibus encomiorum, sed pauca quædam vere referens. Rogo autem qui in hanc religiosam inciderint historiam, seu formam monasticæ exercitationis (sciet enim quis hoc opus ut voluerit, ne iis quæ dicuntur minus credant, si quid audiant quod eorum vires superet), nec ex se illorum virtutem metiantur, sed aperte sciant quod piorum animis Deus desuper metitur dona sanctissimi Spiritus, et majora largitur perfectioribus. Hæc autem a me dicta sunt ad eos qui in rerum divinarum mysteriis non sunt admodum accurate initiati. Mystæ enim adytorum Spiritus sciunt gloriam Spiritus, et quænam per homines in hominibus faciat miracula, attrahens incredulos ad Dei cognitionem. Qui autem non est crediturus iis quæ a me dicenda sunt, clarum est eum ne iis quidem credere tanquam veris quæ per Moysen, et Jesum, et Eliam, et Elisæum facta sunt, habere autem etiam pro fabulis miracula quæ facta sunt a sanctis apostolis; sin autem illa esse vera testatur, hæc quoque credat esse a falso aliena; quæ enim in illis operata est gratia, ea per illos quoque fecit ea quæ facit. Perennis enim gratia, et eos qui digni sunt eligens, veluti per quosdam salientes, per hos effudit fluentia suæ operationis.

Ex iis autem quæ sunt dicenda, ipse quidem vidi nonnulla; quæ autem non vidi, audivi ab illis qui viderunt, viris virtutis amantibus, et qui digni sunt habiti ut et eos viderent, et eorum doctrina fruerentur. Evangelicæ autem doctrinæ scriptores fide digni non solum sunt Matthæus et Joannes, magni et primi in Evangelistis, qui Domini videre miracula, sed etiam Lucas et Marcus: quos qui ab initio viderunt, et fuerunt Verbi ministri, non solum quæ passus est et quæ fecit Dominus, sed ea etiam quæ perpetuo docuit, accurate docuerunt. Etenim cum non vidisset ipse beatus Lucas, in principio operis dicit se ea narrare, de quibus certior factus est. Nos autem etsi audiamus eum non vidisse ea quæ narrat, sed hanc doctrinam accepisse ab aliis, non minus ei et Marco credimus quam Matthæo et Joanni; uterque enim est in narrando fide dignus, ut qui didicerit ab eis qui viderunt. Nos itaque alia quidem narrabimus ut quæ a nobis vix sunt; alia autem ut qui crediderimus eis qui viderant narrantibus viris, qui illorum vitam sunt æmulati. Prolixiori autem de his usus sum oratione, dum volo persuadere me vera narraturum. Hinc autem deinceps narrare incipiam.

PHILOTHEUS, sive THEOPHILES.

CAPUT PRIMUM.

JACOBUS NISIBITA (2.)

Moyses ille divinus legislator, qui imum maris fundum aperuit, et inundatione aquarum aridam obruit solitudinem, et alia omnia fecit miracula, scripsit res gestas eorum sanctorum qui fuere antiquitus: non ea usus sapientia quam acceperat ab *Aegyptiis*, sed splendore gratiæ accepto a superis. Undenam enim alioqui Abelis didicisset virtutem, et Enoch virtutis studium, et Noe justitiam, et Melchisedech pium sacerdotium, Abrahamæ vocationem, fidem, fortitudinem, et quæ ei magnæ erat coræ hospitalitatem, vulgo jactatum filii sacrificium, et aliorum quæ ab eo præclare gesta sunt catalogum; et ut in summa dicam, divinatorum virorum certamina, victorias, præconia, nisi intelligentis divinique Spiritus radios accepis-et? **788** Hoc mihi quoque in præsentia opus est auxilio, qui conor eorum vitam scribere sanctorum, qui parum ante nos et nostris temporibus claruere, et veluti quasdam leges iis qui imitari volent, velim proponere. Horum ergo sunt preces invocandæ, et incipiendum est narrare.

Nisibis est civitas in confinio regni Romanorum et Persarum, quæ olim quidem erat Romanis vectigalis, et eorum parebat imperio. Ex ea ortus magnus ille Jacobus, solitariam vitam et quietam est amplexus, et altissimorum montium occupatis verticibus, in eis vitam egit. Vere quidem et æstate et autumnus utens silvis, et pro lecto habens cælum: tempore autem hiemis, antrum ipsum excipiebat, quod ei parvum præbebat tegumentum. Habebat autem alimentum, non quod cum labore nascitur et seritur, sed quod sua sponte producitur: jam ex silvestribus colligens arboribus fructus qui sponte nascuntur, et ex herbis eas quæ sunt esculentiæ, et habentur instar oleum, ex iis dabat corpori ea quæ satis erant ad vivendum, ignis usum recusans. Usus quoque lanæ erat ei supervacaneus; asperrimi enim caprarum villi ejus usum implebant, ex eis ipsi fiebat et tunica et simplex amiculum. Ita corpus affligens, spirituale alimentum assidue exhibebat corpori, et cogitationis facultatem expurgans contemp'tantem, et divini Spiritus perspicuum efficiens speculum, revelata facie, ex divini Apostoli sententia, gloriam Domini specularans, in eandem transformabatur imaginem a gloria in gloriam, tanquam a spiritu Domini (*I Cor. iii*). Illic quæ Dei erat in Deum fiducia augebatur in dies, et a Deo petens quæ oportebat petere, ea statim accipiebat. Porro autem hinc quoque futura prævidebat prophete, et virtutem ad facienda miracula a sanctissimi Spiritus accipiebat gratia. Ex his pauca narrabo, et apostolici ejus splendoris radium iis qui nesciunt aperiam. Vigebat illo tempore in simulacra hominum insanis, et inanimæ quidem statuæ divinum cultum

A sibi vendicabant, Dei autem cultus negligebatur a plurimis: contemptui autem habebantur qui eorum ebrietatis nolebant esse participes, quique, perfecta virtute præditi, ea quæ sunt discernebant, et simulacrorum quidem ridebant imbecillitatem, universorum autem adorabant opificem.

Illo tempore venerat in Persidem, visurus plantas veræ religionis, et ei quam par erat curam adhibiturus. Cum is autem fontem transmitteret, puellæ (3) quædam, quæ pannos lavabant, et vestes pedibus emundabant, ne novum quidem, et qui decentem præ sese ferebat gravitatem, sunt reverentiæ habitum; sed, exuto pudore, et perfricta facie, et impudentibus oculis divinum hominem aspiciebant, neque capita operientes, neque vestes quas succinxerant demittentes.

B Hoc cum ægre tulisset homo Dei, et vellet Dei virtutem in tempore ostendere, ut facto miraculo liberaret ab impietate, fontem quidem est execratus, et fluentum confestim evanuit. Puellas quoque est execratus, et impudentem earum juventutem castigavit canis ante tempus inductis, et sermonem factum est consecutum, mutatusque est nigror pilorum, et similes evaserunt nuper plantatis arboribus, quæ vere circumtectæ sunt foliis autumnalibus. Eæ autem cum sic sensissent supplicium (nam et fontis fluenta effugerant, et sua invicem capita intuentes, videbant repentinam illam mutationem), cursu ad urbem contenderunt, renuntiaturæ illud quod acciderat. Illi autem cum accurrissent, et magnum Jacobum offendissent, rogaverunt ut iram compesceret, et supplicium remitteret. Ille autem non diu cum tatus, Domino quidem preces obtulit, fluenta autem rursus scaterere jussit. Illa vero mox rursus e suis emanant penetrantibus, justi derivata nutibus. Illi autem cum hoc impetrassent, petebant ut filiarum quoque suarum crinibus color suus redderetur. Aiunt autem, eam hoc quoque concessisse, requisisse autem puellas quæ illam acceperant disciplinam, et quoniam non venerunt, reliquisse supplicium, documentum temperantiæ, et argumentum moderationis, et divini virtutis perpetuum et evidens monumentum. Tale est novi hujus Moysis miraculum, quod quidem non factum est virgæ percussione, sed operationem accepit signo crucis. Ego autem præter miraculum valde quoque miror mansuetudinem; neque enim, ut mag-

C nos Elisæus, impudentes illas puellas ursis tradidit immanibus; sed quædam innoxia disciplina, et quæ dedecoris parum habebat, usus, pietatem simul docuit et moderationem. Hæc autem dixi, non ut prophetam sævitæ accusarem (absit ut adeo insaniam), sed ut ostendam quod cum eandem haberet virtutem, ea effecit quæ congruebant Christi magnitudini et novo Testamento.

Is cum aliquando vidisset judicem Persam iniquam tulisse sententiam, quendam maximum lapidem, qui

prope situs erat, exsecratus, jussit eum conteri et dispergi (4), et illius iniquam arguere sententiam. Lapide autem statim comminuto in particulas innumerabiles, conterriti fuere qui aderant: horrore autem plenus iudex, revocavit quidem priorem, alteram autem justam **799** tulit sententiam. Et hic quoque suum Dominum est imitatus, qui cum vellet ostendere se sua sponte ac libentem subire passionem, et facile si voluisset punisset sceleratos, non eis intulit supplicium, sed sicut inanimam verbo arefaciens, suam ostendit virtutem (*Math.* xxi). Ilanc ipse quoque imitatus clementiam, non puniit injustum iudicem, sed ictu lapidis illum docuit justitiam.

Cum his rebus esset insignis, et omnibus amabilis, et in ore omnium versaretur, trahitur ad munus pontificatus, et suæ patriæ prædicatur. Cum illam autem montanam vivendi mutasset rationem, et civilem vitæ consuetudinem non ex sui animi cepisset sententia, neque cibum mutavit, nec vestitum; sed loca quidem erant mutata, vitæ autem institutio nullam accipiebat mutationem. Cræcebant vero labores, et erant longe majores prioribus. Jejunio enim, et cubili humi strato, et sacco quo induebatur, accesserant etiam omnia curæ eorum qui indigebant; ut de viduis, inquam, esset sollicitus, et provideret orphanis, et eos qui injuriam faciebant argueret, et iis quibus fiebat injuria justum afferret auxilium. Et quid opus est omnia recensere apud eos qui norunt quænam illis competant qui hanc susceperunt curationem? Insigniter autem ille tales amplectebatur labores, ut qui ovium dominum insigniter et cuperet et timeret.

Quo autem virtutis opes colligebat majores, eo majore sanctissimi Spiritus fruebatur gratia; et cum aliquando ei in vicum quemdam aut oppidum iter esset (neque enim locum satis teneo) ad eum accedunt quidam pauperes, unum quempiam ex eis qui eum eis versabantur, tanquam mortuum proponentes, et quæ ad illum sepeliendum erant necessaria supplices ab eo postulantes. Ille autem concessit quidem rogantibus, Deo autem preces obtulit tanquam pro mortuo (5), rogans ut ei remitteret quæ in vita peccaverat, et eum in chorum justorum dignaretur admittere. Hæc autem cum dicerentur, ejus qui tunc mortem simulabat evolavit anima, suppeditata sunt autem corpori tegumenta. Postquam autem parum processisset homo admirabilis, jubebant eum qui jacebat surgere et qui actum composuerant. Postquam autem viderunt eum non exaudire, et quod simulabatur id verum evasisse, et in veram faciem mutatam esse personam, ad magnum quidem advenit Jacobum, suppliciter autem obsecrantes, et ad pedes ejus provoluti, et actus quem temere agendum susceperant, dicentes causam fuisse pauperum, rogabant ut eis suum mitteret delictum, et ei qui jacebat ablatam restitueret animam. Domini itaque imitans clementiam, et preces exaudivit, et ostendit miraculum, ut qui vitam precibus ablatam, per preces jacenti restituerit. Hoc autem mihi quidem videtur esse simile magni Petri miraculo, qui Ananiam et

A Saphiram suffratos mentitosque morti tradidit (*Act.* v). Etenim hic quoque similiter, ejus qui veritatem erat furatus, et mendacio erat usus, abstulit animam. Sed ille quidem cum furtum cognovisset (revelator enim gratia Spiritus) intulit supplicium; hic autem actus argumentum nesciens, obtulit quidem preces, stitit autem vitæ cursum ei qui simulaverat. Et divinus quidem Apostolus mortuos a calamitate minime eripuit; salutaris enim prædicationis initia metu opus habebant. Hic autem cum esset refertus gratia apostolica, et puniit ad tempus, et pœnam mox remisit. Hoc enim opus habebat eo qui esset lucrifactorus eos qui offenderant.

Sed enim et est eundem ad alia, et sunt illa breviter exponenda. Postquam enim Arius, in unigenitum et sanctissimum Spiritum maledicti blasphemiarumque pater et opifex, in eum qui ipsum fecerat linguam movens, implevit Ægyptum tumultu et perturbatione, Constantinus autem (6) imperator maximus, gregis nostri Zorobabel (illius enim instar universam piorum captivitatem reduxit ab exsilio, et divina templa lumi disjecta in altum erexit et excitavit) postquam ergo is omnes ecclesiarum præsidēs illo tempore congregavit Nicææ, venit cum aliis magnus quoque Jacobus, pro veris decertaturus decretis, ut vir fortis et princeps totius phalangis. Romanorum enim imperio tunc parebat Nisibis. Postquam autem fuit dimissus sacer ille conventus, et unusquisque in suam est reversus, rediit hic quoque tanquam vir fortis victoria potitus, exsultans propter trophæa pietatis.

Cum autem aliquantum processisset temporis, imperator quidem ille magnus et admirabilis excessit a vita cum coronis pietatis; illius autem filii fuere hæredes imperii orbis terræ. Tunc rex Persarum, cui nomen erat Sapore, contemptis filiis, ut quorum potentia non esset patri æqualis, bellum movit adversus Nisibim magnis et equitum et peditum copiis. Duxit autem elephantos quoque quamplurimos, et ad urbem obsidendam divisit exercitum, eam circumsedens et machinas extruxit, et turres ædificavit, vallosque figens, et quod inter eos intercedit, ramis tanquam cratibus contextis, obstruens, jussit militibus ut aggerem exstruerent, et turres contra turres excitarent. Deinde illic sagittarios collocans, et in eos qui **800** erant super muros tela jubens mittere, alios jussit inferius fodere murosque subruere. Postquam autem omnia illi erant irrita et inania, ut quæ virtutis divini dissolverentur precibus; postremo cum fluvii præterfluentis, multitudine hominum fretus, fluxum prohibuisset, exstructisque muris, et ad retinendum comparatis impedimentis, fluvii plurimum collegisset, id totum simul immisit in mœnia, eo usus tanquam aliqua vehementissima machina. Ea vero aque insultum non tulerunt, sed impetu concussa in illa parte funditus corruerunt. Illi vero magnum clamorem sustulerunt, utpote quod urbs jam esset capta facilis; habitantium enim civium magnum murum ignorabant: distulere tamen irumpere, cum vide-

reut non posse urbem adiri propter aquas. Cum ergo A
 procul recessissent, utpote quod labor eis esset ces-
 saturus, quiescebant ipsi, et equos curabant; qui au-
 tem urbem habitabant, ex animo conversi erant ad
 supplicationes, magnum Jacobum habentes interces-
 sorem. Qui autem ætate adhuc vigeant, omnes
 quam maxima poterant contentione rursus ædifica-
 bant (7), nec pulchritudinis nec concinnæ compagis
 ullam curam gerentes, sed omnia temere componen-
 tes, et lapides et lateres, et quidquid portabat quilibet :
 unaque nocte opus tantum processit, et in tanta-
 tum crevit altitudinem, ut et satis esset ad arcendum
 cursum equorum, et hominum ascensum absque
 scalis. Tunc omnes ab homine Dei petunt supplices,
 ut et in muris se ostendat, et tela execrationum ja-
 culetur in hostes. Is vero exoratus ascendit, et eorum
 plurima millia contemplatus, a Deo supplex
 petiit, ut in eos immitteret nubem cyniphum et cul-
 licum (8). Et is quidem dixit, Deus vero immisit, ab
 eo tanquam a Moysæ exoratus, et viri quidem divinis
 telis vulnerabantur, equi autem ac elephantis ruptis
 vinculis fugiebant, huc et illuc dispersi, ut qui non
 possent illos ferre aculeos. Cum itaque vidisset rex
 impius, et machinas nulli sibi fuisse usui, et aquæ
 irruptionem fuisse inutilem (murus enim qui corruerat,
 rursus fuerat ædificatus) et omnem exercitum
 et affigi laboribus, et male se habere sub dio, et
 vexari a plaga immissa divinitus : vidisset autem
 divinum quoque hominem super muros ambulantem,
 et coniecisset ipsum imperatorem ei præesse operi
 (sibi enim visus erat et purpura indutus, et redimitus
 diademate), indignatus quidem est in eos qui eum
 decepissent, et ut bellum moveret persuasissent, et
 dixissent non adesse imperatorem, et cum eos dam-
 nasset capitis, dimisit exercitum, et in suam
 regiam rediit quam citissime. Hæc in hoc quoque
 Ezechia Deus fecit miracula, non illis minora, sed
 etiam majora, ut mihi quidem videtur. Quod enim
 cum corruisset murus, urbs non capta fuerit, quod-
 nam potest esse eo majus miraculum? Ego autem
 præter hoc illud quoque valde admiror, quod cum
 uteretur execrationibus, non petiit ut fulgura et
 fulmina e cælo mitterentur, ut fecit magnus Elias,
 quando ad ipsum uterque quinquagenarius venisset
 cum suis quinquaginta. Audiverat enim Dominum
 aperte dixisse Jacobo et Joanni qui hoc ipsum co-
 nabantur facere : Nescitis cujus spiritus sitis (*Luc.*
ix). Et ideo non petiit ut terra eis dehisceret, nec
 rogavit ut phalanx igne consumeretur; sed ut ani-
 malculis illis sauciaretur; et cum Dei cognovisset
 virtutem, tandem mutata edisceret pietatem et verum
 Dei cultum. Tantam habuit hic homo divinus apud
 Deum fiduciam, tantam a superioribus gratiam est con-
 secutus. Cum in his perpetuo versaretur, et in rebus
 divinis quotidie cresceret, cum maxima gloria hanc
 vitam deposuit (9), et ex his locis migravit. Cum
 autem præterisset aliquantum temporis, et hoc op-
 pidum, ab eo qui tunc imperabat, regno Persarum
 esset traditum, exierunt quidem omnes qui in eo ha-

bitabant, sui autem defensoris ac principis corpus
 ferebant, ægre quidem ferentes et dolentes quod trans-
 migrarent, canentes autem celebrantesque virtutem
 fortissimi victoris. Si ille enim vixisset, ille minime
 venissent in potestatem barbarorum. Hæc cum de viro
 divino recensuerim, ad aliam transibo narrationem,
 rogans ut consequar ejus benedictionem.

CAPUT II.

JULIANUS SABAS (10).

Julianus, quem cognomine Sabani honorantes nomi-
 nabant incolæ, *πρωτότυπος* autem, id est senem,
 Græca voce hoc nomen significat, in regione quæ
 olim quidem Parthorum, nunc autem nominatur Os-
 ræorum, fixit ad exercitationem monasticam tugu-
 rium. Ea autem patet ad Occidentem quidem usque
 ad ripam fluvii, est autem ei nomen Euphrates : ad
 Orientem autem solem, habet linitem Romani imperii.
 Assyria enim excipit Persas, cum Persici regni
 sit finis occidentalis, quam qui postea sunt secuti,
 nominarunt Adiabenem. In hac gente multæ quidem
 sunt urbes magnæ et populosæ; regionis autem plu-
 rimum quidem habitatur, plurimum autem est et
 inhabitabile et desertum. Ad extrema hujus solita-
 dinis cum hic vir divinus pervenisset, et antrum
 non manu factum, neque bene ac pulchre effossum,
 invenisset, sed **801** quod posset exiguum aliquid
 tegumentum præbere iis qui ad ipsum confugiebant,
 locum lubenter habitavit, auro et argento fulgentibus
 regiis, id existimans esse magnificentius. In eo
 autem degebat, in hebdomada semel cibum capiens :
 C
 cibum autem erat panis hordeaceus, isque furfura-
 ceus; obsonium autem, sales; potus autem suavissi-
 mus, per se nativum aquæ fluentum; idque non sa-
 tietate dimensum, sed usu demissi prius sibi definitum.
 Erant autem ei deliciae opiparumque et lautissi-
 mum epulum, Davidicorum hymnorum decantatio,
 et assidua cum Deo conversatio. Et cum eis fruere-
 tur insatiabiliter, eorum nunquam voluit capere sa-
 tietatem; sed semper quidem implebatur, semper
 autem clamabat : Quam dulcia gutturi meo eloquia
 tua! super mel et favum ori meo (*Psal.* cxviii). Rur-
 sus enim audivit beatum David dicentem : Judicia
 Domini vera, justificata in idipsum, desiderabilia
 super aurum et lapidem pretiosum multum, et dul-
 ciora super mel et favum (*Psal.* xviii). Rursus audi-
 vit eum dicentem : Delectare in Domino, et dabit tibi
 D
 petitiones cordis tui (*Psal.* xxxvi). Et rursus, Lætetur
 cor quærentium Dominum (*Psal.* civ). Et : Lætifica
 cor meum, ut timeat nomen tuum. Et : Gustate
 et videte quam benignus est Dominus (*Psal.* xxxiiii).
 Et : Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum (*Psal.*
 xli). Et : Adhæsit anima mea post te. Et ejus qui
 hæc dixit, amorem in se transtulit. Hæc enim de
 causa magnus quoque David hæc canens docuit, ut
 multos socios et in Deo amando rivales constitueret.
 Neque vero spe falsus est; sed et hunc virum divi-
 num, et alios innumerabiles divino amore sauciavit.
 Ille enim tanto amoris igne fuit incensus, ut inebria-
 retur desiderio, et nihil videret ex terrenis : solum

autem dilectum et noctu somniaret, et interdum visione apprehenderet. Hanc summam ejus philosophiam cum multi didicissent, alii quidem qui propius habitabant, alii vero qui remotius. Allata enim fama percurrerat in omnes partes, accurrebant supplicantes ut essent palatris participes, et ei tanquam exercitationis magistro et pælotribæ parentes, viverent in posterum. Non solum enim aves venantur canentes, et ad se eas evocantes, quæ sunt ejusdem generis, et subjectis laqueis impicantes; sed etiam homines venantur eos qui sunt ejusdem naturæ, alii quidem ad exitium, alii vero ad salutem. Sic congregati quidem cito fuere dexam, deinde duplo et triplo plures. Eos autem cum tot essent, accipiebat illud antrum; a sene enim didicerant negligere curam corporis: vescabantur autem ipsi quoque similiter atque pædotribæ, hordeaceo pane sale condito. Aliquo autem post tempore, et olera sponte nascentia colligentes, deinde dolia implentes, et muricæ quantum satis erat miscentes, id habebant obsonium qui opus habebant curatione. His autem oleribus humida habitacula sunt maxime infesta; solent enim sua natura eis ingenerare situm et putrefactionem: cum huic ergo obsonio id accidisset (erat enim antrum undiquaque valde humidum), supplicarunt seni sodales, ut sibi parvam aliquam domunculam liceret extruere, quæ sufficeret obsonii vasis accipiendis. Ille autem primo quidem postulatum minime admittebat: tandem autem persuasus (a magno enim Paulo didicerat non querere quæ sua sunt [I Cor. xiii], sed aliquid concedere et se accommodare humilibus), dedit quidem domunculæ brevem quamdam et exiguam mensuram, abiit autem procul ab antro, solitas oblatorum Deo supplicationes. Solitus enim erat sæpe quidem quinquaginta stadia, nunquam autem etiam his totidem in desertum proficiscens, et se ab omni humana consuetudine separans, et ad seipsum rediens, per se cum Deo congruere ac conversari, et divinam illam et ineffabilem specularem pulchritudinem. Hoc otium cum sumpsissent, qui ut ab illo curarum gereretur, digni erant habitii, usui quidem justa symmetria respondentem, sed majorem quam jussi fuerant, extruere domunculam. Decimo autem die, veluti quidem Moyses reversus a monte, et ab ea quæ verbis explicari nequit contemplatione, cum vidisset majus factum quam volebat ædificium, Ver-

A cim. Deinde operis facta commutatione, alterum quidem surgentem canere, alterum vero humi procrem-bentem adorare, et id a mane usque ad crepusculum assidue faciebant. Ante occasum autem solis, in antro paululum quiescentes, hi quidem hinc, illi vero illinc, omnes vero undequaque in antrum conveniebant, et hymnos vespertinos simul Domino offerebant. **802** S edebat autem ipse quoque senex unum aliquem ex insignioribus assumere socium officii.

Sequebatur autem enim frequentius vir quidam genere quidem Persa, forma autem corporis magnus et admirabilis, forma vero corporis magis admirabilem possidebat animam. Erat autem ei nomen Jacobus (11), qui etiam post illius mortem in omni quidem virtute resplenduit. Fuit autem insignis et **B** illustris, non iis solis quæ illic erant, sed etiam iis quæ erant in Syria philosophiæ gymnasiis seu monasteriis, in quibus etiam vitam finit, cum vixisset, ut fertur, centum et quatuor annos. Is cum esset magno seni ad solitudinem viæ comes, sequebatur eminens. Non sinebat enim magister eum propius accelerare, ne occasio disserendi ex eo sumeretur; sermo autem abstraheret mentem a Dei contemplatione. Sequens autem, in via vidit draconem maximum; deinde eum contemplatus, non est quidem ausus progredi: cum sæpe autem eum præ metu voluisset declinare, rursus confirmavit animum. Deinde cum inclinatus accepisset lapidem et eum projecisset, vidit draconem in eodem statu manentem non posse se omnino movere. Cum autem eum **C** intellexisset esse mortuum, existimavit esse opus senis mortem belluæ. Confecto autem itinere, et hymnorum completo officio, postquam venit tempus quietis, et sedens senex, ei quoque jussit ut corpus quieti parumper traderet, primum quidem sedebat tacitus: cum autem senex sermonem quemdam leniter subridens aggressus est, rogavit Jacobus ut ei aperiret id quod ignorabat. Cum is autem permisisset rogare, Vidi, inquit, in via maximum draconem jacentem, et primum quidem timui, illum vivere existimans, postquam autem eum aspexi mortuum, securus iter sum ingressus. Hic mihi, inquit, o pater, quis eum interfecit? Tu enim præcebebas, nullus autem alius hac præterit. Senex autem: Cessa, inquit, de iis curiose percontari, quæ iis qui seiscitantur non possunt ullam afferre utilitatem. Verum nihilo secius instabat Jacobus admirabilis, verum scire desiderans. Senex autem diu quidem tentans celare, non ferens autem amicum diutius angere: Ego, inquit, tibi dicam, si id scire desideras: præcipio autem, ut me vivo nullus alius hac a te resciscat quod dicendum est, hæc enim sunt celanda, quæ ad arrogantiam et fastum sæpe excitant; sed si ego hinc excessero, et ab ejusmodi animi perturbationibus fuero liberatus, non veto quominus dicas et narres vim divinæ gratiæ. Scias ergo, inquit magnus Julianus, quod me iter ingredientem illa invasit bellua, osque aperuit me cupiens devorare; ego autem Jesum appellans, et digito trophæum crucis ostendens, omnem quidem

excussi timorem : extemplo autem vidi humi cecidisse belluam ; et communi laudato Servatore, perrexi ulterius. Sic finita narratione, ad antrum est profectus.

Aliquando autem adolescens, nobili quidem loco natus, sed mollite educatus, majorem autem ostendens promptitudinem et animi alacritatem quam vires ferre possent, supplex petiit a se ne ut esset illi viæ comes eunti in solitudinem, non ejus quidem quam omnes obibant quotidie, sed longissimæ, et qua sæpe erat octo et decem diebus peregrinandum. Is autem erat celeberrimus ille Asterius. Cum autem divinus senex prohiberet juvenem, et aridam aquaque carentem diceret esse solitudinem, instabat adolescens obsecrans ut hoc ei donum concederet. Victus autem precibus cessit senex ; ille vero sequebatur, primo quidem alacriter. Cum autem primus et secundus et tertius dies præterisset, et a radiis solis exureretur (erat enim æstas, vigente autem æstate est utique flamma solis : redior), siti perpetuo laborabat. Et primum quidem cum morbum aperire pudebat, memoria reputans ea quæ sibi prædicta fuerant a magistro. Tandem autem victus et plane omnino deficiens, oravit senem ut sui miseretur. Is autem cum quæ ei prædixerat revocasset in memoriam, jussit eum reverti. Cum autem diceret adolescens nec se scire viam quæ ducit ad antrum, nec si sciret, ire posse, cum sint vires siti consumptæ ; misertus homo divinus casus adolescentis, et ignoscens imbecillitati corporis, genibus flexis oravit Dominum, et calidis lacrymis solum irrigavit, et viam salutis petiit adolescenti. Qui autem facit voluntatem eorum qui ipsum timent, et eorum exaudit orationem, stillas lacrymarum quæ pulverem attingerant effecit fontem aquarum, et sic fluente repletum adolescentem jussit abire protinus. Fons autem mansit usque in hodiernum diem, Moysaicæ divini senis orationi ferens testimonium. Quomodo enim ille olim, cum sterilem illam petram virga percussisset, effecit ut produceret exundantes aquas fluviales, ut satiaret multa ille hominum millia siti confecta ; ita hic cum arenam illam aridissimam irrigasset lacrymis, fecit ut fontana emanarent fluentia ; non ut multarum myriadam, sed ut unius adolescentis afferret siti remedium. A divina enim gratia anima illuminatus, aperte prævidit futuram adolescentis perfectionem. Is enim multis post temporibus **803** a divina provocatus gratia, ut alios quoque multos ad eandem exerceret gratiam, in locis quæ sunt circa Gendarum [Al., Gidarum] (est autem is vicus maximus sub Antiochia) palæstram fixit monasticam, et multos quidem etiam alios ad se traxit athletas philosophiæ.

Traxit autem magnum quoque Acacium (12), insignem inquam illum et fama clarum, qui fuit quidem egregius in vita monastica, emisit autem splendidos virtutis radios, ut qui sit dignus habitus qui fieret pontifex, et Berthæam pascendam est sortitus. Cum quinquaginta autem et octo annis ei fuisset cura gregis credita, non reliquit quidem formam vitæ mu-

A nasticæ, monasticam autem et civilem simul temperavit virtutem ; et illius quidem sumens exactam perfectionem, hujus autem economiam ac dispensationem, in unum coegit ea quæ erant inter se disjuncta.

Sed hujus virtutis et venator et exercitator fuit ille Asterius, qui magni illius senis tanto semper tenebatur amore, ut sæpe quidem his in anno, sæpe etiam ter ad eum proficisceretur. Veniens autem solebat caricas afferre sodalibus, onerans tria vel quatuor jumenta. Duos autem medimnos colligens (13), ut qui seni toto anno sufficerent, id onus suis imponebat humeris, se magistri junentum et vocans et præstans. Portabat autem id onus, non decem vel viginti stadiis, sed septem dierum iter conficiens. Cum eum autem **B** aliquando vidiasset senex ferentem humeris sarcinam caricarum, ægre ferens, dixit hæc non sibi esse exhibenda alimenta ; non esse enim justum ut ille quidem tantum subiret laborem, ipse vero delicate ejus frueretur sudoribus. Cum is autem jurasset se non esse onus a suis humeris depositurum, nisi assensus esset senex, se allati cibi futurum participem : Faciam, inquit senex, quod jubetur, modo tu quamprimum deponas canistrum. Nam in hoc quoque imitabatur primum apostolorum, qui cum voluisset Dominus lavare ejus pedes, prius quidem negavit, aperte affirmans id non esse futurum (Joan. XIII). Postquam autem audivit fore ut abrumperetur a Domini communione nisi hoc concederet, oravit ut præter pedes, manus quoque et caput lavaret. Ita etiam egregius Joannes jussus tingere Servatorem, prius quidem et suam confessus est servitum, et ostendit Dominum. Postea autem jussum est exsecutus, non se asperere gerens, sed parens Domino. Ita etiam hic quoque vir divinus gravabatur quidem alio laborante ipse frui alimento ; sed postquam vidit ardentissimam clientis animi alacritatem, præposuit suæ voluntati illius ministerium.

Forte autem aliquis ex iis qui ex aliorum reprehensione magnam capiunt voluptatem, et ea quæ sunt honesta solum didicerunt irridere, dixerit hanc narrationem non esse dignam quæ commemoretur. Ego autem alius hujus viri miraculis hoc quoque adjecti, non solum magnorum virorum volens in eum pietatem ostendere, sed etiam morum ejus suavitatem et moderationem declarare, existimans conducibile. **D** Nam cum tanta esset et tali virtute, ne levissimo quidem honore seipsum dignum esse censebat, sed eum repellebat ut qui ad se nequaquam pertineret ; rursus autem eum sustinebat, ut qui eos qui faciebant offerret beneficio.

Aufugiens autem (nam ut qui omnibus evasisset manifestus, ad se trahebat per famam eorum quæ sunt bona et honesta amatores) venit in montem Sinæum cum paucis ex pauli familiaribus : non oppidum ingrediens, non vicum, sed iter per inviã iniens solitudinem. Ferebat autem humeris alimentum quoque necessarium, panem inquam et salem, lagenam et cyathum ligneum, et spongiam fune affigatam ; ut si quando aquam invenissent profundiorum,

exhaustirent quidem spongia, expressam autem in A cyathum ebiberent. Cum itaque iter multorum dierum confecissent, ad montem optatum perveniunt; et cum suum Dominum adorassent, illic longum tempus perpetuo transegerunt, loci solitudinem et animæ quietem maximam existimantes voluptatem. Cum autem in illa petra sub qua latens Moyses, prophetarum princeps, dignus est habitus qui Deum videret sicut videri poterat, ecclesiam extruxisset, et divinam aram consecrasset, quæ etiam mansit usque in hodiernum diem, in suam reversus est palæstram.

Cum autem ejus, cui erat quidem idem quod ipsi nomen, sed impii imperatoris minas intellexisset (pius enim se funditus perditurum minatus, profectus erat in Persas, et qui eadem quæ ipse sentiebant, abominandum illum reditum inhiantes expectabant), tunc Deo orationem magno studio et vehementi desiderio offerens, et eandem ad decimum usque diem extendens, audivit vocem dicentem (14), execrandum illum et fetidum porcum de medio esse sublatum. Sed neque accepto fine orationis, confestim finit orationem, sed mutavit petitionem in hymni decantationem, gratias agens Servatori suorum, clementique et potenti hosti alienorum. Longissimo enim tempore fuit clemens et lenis in impiis; sed cum ejus lenitas et patientia sceleratum ad majorem exercuisset rabiem, opportune intulit supplicium. Cum autem impleisset orationem, 804 et ad suos esset conversus, planum fuit eum esse læto et tranquillo animo; animi enim alacritas vultum ostendebat hilare. Cum autem qui cum eo versabantur novum admirati essent spectaculum (nam cum semper tristi aspectu videretur, tunc visus est subridere), et cum causam rogassent letitiæ, Præsens tempus, inquit, o fratres, est gaudii; cessavit enim impius, ut est vox Isaïæ (Isa. xxiv), et audacium inceptorum meritas dedit poenas; et qui tyrannidem exercuit in Deum qui fecit et servavit, ab ejus qui illius parebat imperio dextera jure est cæsus. Ideo lætor cum videam Ecclesias quæ ab eo sunt oppugnatae exsultantes, et cernam sceleratum ab his quos colebat dæmonibus nihil auxilii consecutum. Hujus ergo impii cordis talem habuit præscientiam.

Cum autem Valens (15), qui post illum accepit habenas Romani imperii, relicta veritate evangelicorum dogmatum, erroris Arii accepisset imposturam, tunc exorta est major procella adversus Ecclesiam; cum gubernatores quidem undique expellerentur, prædones autem quidam et hostes in eorum locum sufficerentur. Ne autem totam illam in præsentia recensentem tragœdiam, alia nunc prætermissam, unius autem solummodo faciam mentionem, quod aperte ostendit divini Spiritus gratiam in hoc senes florentem. Ab Antiochena quidem ecclesia ejectus erat magnus Meletius, quæ a Deo universorum pascenda ei credita fuerat: a divinis autem templis ejecti fuerunt cum populo qui erat ejusdem cum eis sententiæ, quicumque in clerum coopati, Trinitatis divinam unam colebant essentiam. Et nunc quidem in aliquem specum montis

¹ De Aprate, infra, c. 8.

veniente, sacros illic cœtus celebrabant; nunc autem ripam fluminis faciebant oratorium, aliquando autem bellicum gymnasium, quod situm est ante portam Septentrionalem. Non permittebant enim qui bellum gerebant, in uno loco pios consistere. Jactarant autem alumni mendacii; et rumorem in illa civitate sparserant, quod magnus, hic inquam senex, eorum quæ ipsi teuebant religionis dogmatum amplecteretur communionem. Hoc pius maxime angebat, ne fama rudiores et simpliciores decipiens, eos hæreticorum implicaret laqueis.

Sed divini et beati viri, Flavianus et Diodorus, qui digni erant habitus ut essent sacrifici, et præsent piorum populo, et Aphrasates ¹, cujus per se vitam vobis si Deus concesserit, adjiciam, persuadent magno illi Acacio, cujus fecimus mentionem, ut viam acciperet comitem suum quidem magistrum, sancti autem senis discipulum, insignem illum Asterium, curreret autem ad communem pietatis splendorem, et evangelicæ doctrinæ sustentaculum, et persuaderet ut relinqueret quidem illam in solitudine versandi rationem; veniret autem ut ferret auxilium tot militibus quæ fraude interibant, et rore sui adventus flammam exstingueret Arianam. Currens divinus Acacius, et sumpto, ut jussus erat, magno Asterio (16), accessit ad maximum lumen ecclesiæ; et cum eum salutasset, Dic mihi, inquit, o pater, quam de causa totum hunc laborem tam lubenter toleras? Cum is autem respondisset: Et corpore, et anima, vitæque, et omnibus quæ ad vitam pertinent, est mihi Dei cultus pretiosior; conor autem, quoad ejus a me fieri potest, illi a sorde nudum offerre ministerium, et ei perpetuo placere; Ostendam tibi, inquit Acacius, rationem per quam ei plus quam nunc servies; idque dicam, non sola utens ratiocinatione, sed ut qui ab ejus doctrina didicerim. Cum enim Petrum aliquando rogasset an eum plus quam alii amaret, et didicisset id quod sciebat vel ante Petri vocem, Tu enim, inquit, nosti, Dominus, quod amo te (Joan. xxi); ostendit ei quidnam agens eum magis coleret. Si enim, inquit, amas me, pasce oves meas, et pasce agnos meos. Hoc quoque tibi, o Pater, est faciendum; periculum enim est ne oves a lupis intereant; eas autem valde amat, qui a te valde amatur. Est autem proprium amantium illa facere, quæ cum fiunt, eis qui amantur grata sunt. Et alioqui non parvum est periculum, multorumque et magnorum illorum sudorum detrimentum, si pati potueris negligere, tacitus præterire, veritatem quidem graviter oppugnari, eos autem qui ei adherent captari; ad eos autem venandos esse escam tui nominis appellationem. Te enim habere socium suæ impietatis gloriantur et jactant præsidēs Arii abominationis. Hoc cum primum audiisset senex, quietem quidem jubens valere ad tempus, neque civitatis strepitus, quod eis non esset assuetus, refugiens, accurret Antiochia. Cum autem duorum vel trium dierum iter confecisset in solitudine, noctu venit in quoddam prædium: quoddam autem dives muliercula

cum saerum illum chorum audisset venire, cucurrit ut A
perceperet eorum benedictionem; et ad eorum pedes
provoluta, rogabat ut sua domus esset eorum diverso-
rium. Concessit senex, idque cum plus quam qua-
draginta annis a tali suis et spectaculo separatus.
Cum autem admirabilis illa mulier esset in sacris il-
lis viris ministrando occupata, puer septem annos
natus, cujus solius erat mater, quæ hospitalitatem
Saræ est æmulata, esset autem vesperum 805 et te-
nebræ, cecidit in puteum. Cum autem ex eo, ut est
consentaneum, exortus esset tumultus, mater autem
sensisset, jubet quidem omnes quiescere; puteo au-
tem operculo imposito, instabat ministerio. Mense
autem viris divinis apposita, divinus senex jussit vo-
cari puerum mulieris, et accipere benedictionem.
Cum autem admirabilis mulier diceret eum male ha-
bere, perstitit jubere ut is duceretur. Postquam au-
tem ei quod accidisset significavit mulier, mensam
quidem relinquit senex, accurrens autem ad puteum,
cum auferri quidem operculum, afferri autem
lucom jussisset, videt puerum sedentem super
aquæ superficiem, et aquam manu pueriliter pul-
santem, et qui reputatus fuerat interitus, eum
ludum putantem; et cum quosdam funes alligas-
sent et eos demisissent, puerum extraxerunt; et statim
accurrit puer ad pedes senis, dicens se eum vi-
disse in aquis ipsum ferentem, et ne mergeretur prohi-
bentem. Hanc hospitalitatis mercedem recepit mulier
a beato rene.

Et ut alia prætermittam quæ facta sunt in itinere,
venerunt quidem Antiochiam; omnes autem undique C
concurrerant, Dei hominem videre cupientes, et
morbi sui medicinam unusquisque accipere deside-
rans: habitabat autem in speluncis quæ erant in la-
tere montis; ubi divinum quoque apostolum Paulum
et habitasse dicunt et latuisse. Sed statim ut scirent
omnes eum esse hominem, eum invadit febris vehe-
mentissima. Cum autem videret magnus Acacius,
multitudinem eorum qui simul erant congregati, et
eam quæ acciderat ægre ferret ægritudinem (existi-
mabat enim fore ut si qui convenerant perturbarentur,
si viri morbum resciscerent, a cujus manu se
inventuros sperabant medicinam): Noli angi animo,
inquit senex; si est enim necessaria sanitas, eam statim
dabit Dominus. Statim ergo post hæc verba ad
preces conversus, et ut solabat, et genua et frontem
solo admovens, rogavit ut assequeretur sanitatem,
si ex ea reditura sit aliqua utilitas ad eos qui conve-
nerant. Nondum finierat preces, et repente multus
sudor profluens exstinxit flammam febris.

Cum illic autem lib-rasset multos a morbis omni-
s generis, profectus est ad conventum piorum. Trans-
eunte autem eo per portas regiæ, mendicus quidam
qui ciuibus utebatur pro pedibus, et per terram
traheretur, cum manu extendisset, et ejus pallium
tetigisset, fide quidem morbum exegit, exiliens au-
tem ostendit se æque currere atque ante morbum,
idem faciens quod claudus quem Petrus et Joannes
suscitavit (Act. iii). Hoc cum factum esset, con-

fluxit totus populus civitatis: eratque bellicum gym-
nasium plenum iis qui concurrerant. Pudore autem
affliciebantur calumniosiores et mendacii artifices,
[æto autem et tranquillo animo erant aumni verita-
tis. Ex hinc in domos suas traherant lumen verita-
tis, ii qui opus habebant ut curarentur. Vir autem
quidam cui fuerat maximus mandatus magistratus,
ejusque fidei commissus erat clavus Orientis, ad eum
misit rogans ut ad se veniret, et a morbo urgente
liberaret. Ille vero accessit nihil cunctatus, et com-
muni Domino fu-is precibus verbo solvit ægritudi-
nem, et jussit ut Deo ageret gratias.

Cum hæc et talia fecisset, statuit deinceps reverti
ad suæ exercitationis monasticæ tugurium. Cum per
Cyrum [Al., Gyrrhum, vel Cyrrhum] autem iter fa-
ceret (distat autem hæc civitas duorum dierum iti-
nere ab Antiochia), divertit quidem in ædem præclari
martyris Dionysii: qui i hic autem vero Dei cultui et
rectæ religioni præerant, convenientes supplicarunt
ut sibi opem ferret exitium prævisum expectanti-
bus. Dicebant enim Asterium qui in sophistica (17)
et falsa disserendi arte fuerat educatus, et se in hæ-
reticorum ecclesiam injecerat, et episcopale munus
erat assecutus, falsum acriter defendere, et improbo
viri artificio adversus veritatem; et veremur, inquie-
bant, ne facundia veluti quadam esca fal-um conte-
gens, et nexus syllogismorum tanquam quedam retia
extendens, capiat multos ex simplicioribus; ea
enim de causa fuit ab adversariis accersitus. Senex
autem: Estote, inquit, bono animo, et Deo nobis-
cum supplicate, orationem et corporis afflictionem
precibus adjungentes. His Deum sic rogantibus, uno
die ante diem festum ac celebrem, quo verba erat
facturns falsi defensor et hostis veritatis, is divinitus
immissam accepit plagam, et cum uno tantum die
ægotasset, excessit e vivis, ilam, ut est probabile,
vocem audiens: Stulte, hac nocte repetunt a te ani-
mam tuam (Luc. xii); quæ autem parasti retia et la-
queos, iis tu implicaberis, et non alii. Hæc Balaam
quoque acciderunt, qui ipse quoque adversus Dei
populum accersitus, cum impia quadam Balac ad-
versus ipsum consulisset, ejus dedit pœnas, ut qui
ab Israelitica dextera fuerit cassus (Num. xxiv). Igi-
tur hic quoque cum in Dei populum quadam callidas
excogitasset sententias, per Deum populi vita fuit
privatus. Hanc autem salutem Cyrus est consecuta
per hujus orationem.

Hæc autem quæ narravi, mihi divinum caput, ille
magnus tradidit Acacius, qui pulchre sciebat omnia
quæ ab ipso facta fuerant. Cum ergo illinc esset pro-
fectus, et ad suos sodales reversus, et una cum eis
non parvo tempore esset versatus, ad vitam senii et
molestiæ expertem valde prompte et alacriter 806
transiit, ut qui in mortali natura meditatus esset im-
passibilitatem, expectaret autem corporis immortalitatem.
Ego autem hic de eo sistens orationem,
transibo ad alium: rogans sanctos qui in hanc ingre-
diuntur narrationem, per suam intercessionem mihi
supernam conciliare benevolentiam.

CAPUT III.

MARCIANUS (18)

Illum autem tempore celebratum Marcianum, quomodo pro rei dignitate admirabimur (*Theodor., lib. iv Hist., cap. 26*)? Num videlicet eum simul conjungentes cum Elia, et Joanne, et similibus, qui circumibant in ovinis et caprinis pellibus, egentes, afflicti, vexati, quibus dignus non erat mundus (*Heb. xi*), errantes in solitudinibus, et montibus, et speluncis, et foraminibus terræ?

Is enim olim patriam quidem habuit Cyrum, cujus prius quoque meminimus; post hæc autem solitudinem: hæc autem et illa relicta, nunc habet cælum. Et illa quidem eum genuit, hæc vero aluit, et victorem effecit, cælum autem accepit ut coronatum, contempta claritate generis. Ducebat enim genus a patriciis et a splendore regio. In illis enim florebat, corporis specie et magnitudine accepta ab opifice naturæ, et animo ingenii solertia ornato. In Deum autem et ea quæ ad eum pertinent, totum amorem transtulit; et omnibus valere jussis, solitudinis occupat umbilicum, et parva exstructa domuncula, quæ ne ejus quidem corpori justa respondebat proportione cum eam quodam alio parvo septo circumsedisset, inclusus erat assidue, separatus quidem ab omni humana consuetudine, disserens autem cum Domino universorum, et dulcem illam vocem exaudiens. Divina enim versans eloquia, se divina voce frui putabat. Orans autem et supplicationes offerens, ipse loquebatur cum Domino; et cum semper tantis frueretur deliciis, eum nunquam capiebat satietas. Audivit enim divinum Spiritum per magnum David psallentem: Qui meditatur in lege Domini die ac nocte, erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo; et folium ejus non defluet (*Psal. i*). Illos fructus desiderans, jucundissimum hunc laborem amplectebatur; et orationem quidem psalmodia, psalmodiam autem excipiebat oratio, et utraque rursus divinarum eloquiorum lectio. Cibis autem ei erat solus panis, isque certa præbebat mensura. Ea autem erat mensura, ut nec puero quidem nuper ablactato satis esset. Aiunt enim panis libram in quatuor partes divisam, quatuor diebus fuisse distributam, et unicuique diei attributam fuisse partem unam. Statuera enim vespere comedere quotidie, nunquam autem satiari; sed semper quidem esurire, semper vero sitire; corpori autem ea exhibere quæ ad vivendum sufficiunt. Dicebat enim quod qui post multorum dierum inedia capit cibum, in diebus quidem inediæ officia dominica exsequitur imbecillius. Quo autem die rursus capit cibum, plura, ut est consentaneum, exhibens, ventrem onerat: is autem gravatus tardiolem reddit animam ad vigilandum. Dicebat igitur esse melius vasci quidem quotidie, nunquam autem exspectare satiæatem. Verum enim jejunium est perpetua indigentia. Ilanc legem perpetuo ferebat vir ille divinus, et cum cor-

¹ De Eusebio, infra, cap. 4.

A pus habet et maximum, et omnium sui temporis hominum esset et maximus et peiorissimus, hoc parvo cibo alebat. Cum autem prætorisset aliquantum temporis, duos admisit contubernales, Eusebium ¹ qui sacri illius tugurii fuit hæres, et Agapetum (19), qui has leges angelicas transtulit Apameam. Est enim quidam vicus maximus et populosissimus, est autem et nomen Nicerte. In eo ergo construit duo maxima philosophiæ gymnasia, quorum unum quidem est ab ejus nomine denominatum, alterum vero ab admirabili Simeone, qui quinquaginta annorum spatium refulsit in hac philosophia. In his in hodiernum usque diem degunt plus quam quadringenti viri, virtutis athletæ, et amatores religionis verique Dei cultus, et qui suis cœum cœment laboribus. Hujus autem reipublicæ legislatores fuere Agapetus et Simeones, qui leges accipere a magno Marciano. Ab his autem plurima quæ plantata sunt exercitatorum virtutis habitacula, quæ quidem iisdem iugibus reguntur et iustituti, difficile est enumerare. Cæterum horum omnium plantator fuit ille divinus; qui enim pulcherrimum semen præbuit, is jure vocari possit auctor bonorum quæ nascuntur.

Primum ergo, ut dixi, solus voluntarium illum tenebat carcerem; deinde cum nos duos admisisset, non habitabant illi in eadem domo; neque enim ei soli sufficebat domuncula, ut quæ es et valde parva, et quæ ipsi et stanti et recumbenti multum afferret laboris. Neque enim stans, rectus stare poterat, cum tectum caput et collum tangeret; neque recubans poterat pedes extendere, cum domus non haberet longitudinem æqualem longitudini corporis. Cum ergo eis permisisset aliam extruere, jussit in ea degere: per se autem hymnos dicere et orare, et divina legere eloquia. Cum autem oporteret esse plures hujus utilitatis participes, alio habitaculo ejus jussu procul exstructo, jussit eos qui vellent in illo degere. Eorum autem dux erat Eusebius, qui magis Marciani **807** trans mittebat doctrinam. Divinus autem ille Agapetus, ut oportuit institutus et exercitatus, et in hac arte athletica optime eruditus, reversus est, ut dixi, et seminavit semina quæ a divina illa anima acceperat. Evasis autem adeo clarus et illustris, ut pontificali sede dignus sit habitus, et ei mandata sit pastoralis curatio, et ejus fidei credita fuerit cura patriæ. Eusebius autem ille admirabilis, congregati gregis prælectus, et curam magistri susceperat, et solus dignus habebatur qui ad eum in tempore ventitaret, et eum rogaret nunquid vellet. Cum autem vellet noctu videre quid ageret, ausus est ad fenestram (erat autem ea breviter admodum) accedere; et cum se inclinans respexisset, videt lumen, non ex lucerna neque quod esset manu factum, sed a Deo datum, et quod superna gratia præceptoris sui caput circumfulgebat, et divinarum eloquiorum Scripturæ ostendebat intelligentiam; tenebat enim librum, et divinæ voluntatis sacrosanctum inquirebat thesaurum. Hoc cum esset contemplatus admirabilia Eusebius, ingenti timore horroreque est affectus, et

Dei ministri diffusam edoctus est gratiam, et Dei in A
anos servos didicit benevolentiam.

Aliquando autem cum in vestibulo magnus oraret
Marcianus, draco quidam qui reptaverat supra pa-
rietem versum ad Orientem, desuper e nuro de-
ponxit, simul et hians, et horribilliter intuens, et se
invasuram significans. Procul autem stans Euse-
bius, et illud horrendum spectaculum pertimescens,
et id magistrum ignorare suspiciens, illi ostendit
clamans, et ut fugeret rogans. Ille autem cum eum
reprehendisset, et timorem expellere jussisset (nam
eum quoque esse exitiale vitium), digito quidem
crocis prius expressit figuram, ore autem insuffla-
vit, et veteres ostendit inimicitias. Ille autem spi-
ritu oris, tanquam igne aliquo, exsiccatus et veluti
executus, instar exustæ stipulæ in multas partes est
dissolutus. Vide ergo num imitatus est Dominum ut
servus benevolus? Dominus enim, cum aliquando fu-
reret mare in cymbam discipulorum, eos autem vi-
disset anxios et perturbatos, non prius maris rela-
vit tempestatem quam, increpando discipulos, com-
pescuit eorum incredulitatem (*Matth. viii*). Hinc
doctus hic vir admirabilis primum expulit timorem
discipuli, deinde sic belluam affecit supplicio. Talis
magni Marciani fuit et sapientia, et miraculorum
effectio, et in Deum fiducia. Sed tamen cum tanta
gratia dignus esset habitus, et magna posset facere
miracula, studebat tamen celare virtutem, prædonis
virtutis suspectas habens machinas; arrogantia
oculm vitium subterseminans, labore collectos fru-
ctus conatur eripere. Et cum sibi datam vellet ce-
lare gratiam, invitus ad facienda veniebat miracula,
cum ejus recte factorum jubar resplenderet, et
quam occultabatur virtutem aperiret.

Quinetiam aliquando contigit ut tale quid fieret:
Vir quidam honeste loco natus, et cui militares ma-
gistratus sæpe fuerant inandati, ex Bericea Syriæ
urbe præfiscens, cum ejus filia diu debaccharetur,
et a malo dæmone vexata insaniret, venit in solitu-
dinem, cum esset quidem magni Marciani familia-
ris, speraret autem propter priorem consuetudinem
eum convenire et rogare: ape autem falsus, cum
non liceret ei Dei videre servum, rogat quemdam se-
nem, cui illo tempore divini illius viri commissum
fuerat ministerium, ut parvum lecythum oleo ple-
num acciperet, et ad ostium domunculæ poneret.
Senex autem sæpe quidem se id facturum infictatus,
sæpe autem rursus rogatus, victus est a precibus.
Cum autem strepitum magnus sensisset Marcianus,
rogavit quisnam esset, et quonam opus habens ve-
niret. Is autem veram quidem celabat causam, si-
mulabat autem ne venisse et sciret num juberet ali-
quid; et hoc dicens, dimissus est. Cum autem sub
auroram rursus pater puellæ rogasset ut sibi red-
deretur lecythus, ille timens quidem, ivit tamen
cum quam maximo potuit silentio, et porrecta
mannæ, et accepto lecytho cupiebat laere. Is autem
rursus rogavit, quidnam volens veniret. Postquam
autem eandem dixit causam, quam etiam vespere

præ se tulerat, ægre ferens homo Dei, utpote quod
præter consuetudinem fuisset ejus adventus, jussit
vera dicere. Ille autem timens et contremiscens,
cum non posset eum latere qui plenus erat Dei gra-
tia, dixit et quis esset qui supplicabat, et eum morbi
docuit tragœdiam, et ostendit lecythum. Is autem
succensuit quidem ut est consentaneum, quod nollet
virtutem ostendere. Minatus tamen quod si hæc rur-
sus auderet, et ab illa privabitur consuetudine, et ei
auferetur ministerium (erat autem maxima jactura
iis qui quæstum sciebant) remisit, jubens reddere ei
qui dederat. Et Marcianus quidem hæc jubebat:
dæmon autem qui aberat iter quatuor dierum, ejus
qui exigebat vociferabatur virtutem, et Marcianus
Bericæ functus est officio judicis, quibusdam licito-
B ribus usis adversus dæmonem, et illum sceleratum
expellens, et puellam mundam reddens ab illa vexa-
tione. Hoc autem exacte scivit pater puellæ; ei enim
revertenti cum pauca stadia abesset ab urbe, **808**
occurrit quidam servus a domina in agrum missus.
Is cum vidisset dominum miraculi facti attulit nun-
tium, quatuor ante diebus dicens factum esse mira-
culum. Diebus ergo supputatis, et tempore recte
examinato, didicit illud fuisse in quo senex attulit
lecythum. Mihi autem venit in mentem cogitare
quid non fecisset ille vir magnus, si voluisset facere
miracula. Si enim etiam cum studeret celare quam
acceperat virtutem, tantum ostendit splendorem;
quod non miraculum fecisset si voluisset? Sic autem
spiritalem quoque suam sapientiam non ostendebat
omnibus. Itaque cum postremo post diem festum sa-
C lutaris passionis, et Dominicæ resurrectionis, per-
misisset iis qui volebant ad se ingredi, illo certe
tempore omnes studebant eum videre. Atque ad eum
aliquando congregati primi veniebant pontifices,
Flavianus ille magnus, cujus fidei erat credita pas-
cenda Antiochia; et divinus Acacius, cujus prius
quoque meminimus, et Eusebius Chalcidensis epi-
scopus, et Isidorus cui tunc erat commissa Cyrus
gubernanda, qui erant virtute insignes. Una autem
cum illis erat etiam Theodotus, qui tenebat habenas
Hierapitanorum ecclesiæ, clarus monastica exerci-
tatione et mansuetudine. Erant autem nonnulli quo-
que ex magistratibus, incensi ardore fidei. Omnibus
ergo cum silentio sedentibus, et sacram illam vo-
D cem exspectantibus, ipse quoque diu tacens sedebat,
lingua quidem otiosus, auribus autem promptus.
Tunc aliquis ex iis qui sedebant, qui erat ei fami-
liaris propter curam animæ, et alioqui auctoritate
et dignitate clarus, Omnes, inquit, o Pater, divini hi
Patres, silentes exspectant suavissima tuæ doctrinæ
fluente; omnes ergo præsentis impertias utilitate,
nec claudas rivos tuæ beneficentiæ. Ille autem cum
valde ingemisset, Deus, inquit, universorum quo-
tissime loquitur per creaturas, et per divinas Scriptu-
ras di-serit et monet ea quæ oportet, et inducit ea
quæ sunt utilia; terretque minis et adhortatur pro-
missis; et ex his nullam capimus utilitatem. Quem-
admodum ergo loquens profuerit Marcianus, qui tau-

tam utilitatem amittit cum aliis, et commodum non vult ex eis capere? Hinc factum est ut multi quidem sermones moverentur a Patribus, quos inserere narrationi duxi supervacaneum. Cum autem surrexissent et orassent, et ad conferendum sacerdotii ordinem vellent ei manus imponere, rursus ei manus admovere sunt veriti; et hic quidem illi, ille vero huic jubebat; cum omnes autem id simul recusassent, redierunt. Sed enim volo his quoque aliam addere narrationem, qua cognosci poterit divina ejus prudentia.

Avitus (20) quidam, primus in solitudine, gratia monasticæ exercitationis fixerat tugurium. Id autem magis quam hoc vergit ad Septentrionem, et aliquantum situm ad Orientem, spectat ventum Aparctiam qui est proximus Subsolano. Is magno Marciano erat et tempore et labore antiquior, vir autem philosophus, et in vita dura et aspera educatus. Is eum de viri virtute quæ ubique celebrabatur audiisset, ratus tale spectaculum esse silentio et quiete utilius, accurrit studens videre eum quem desiderabat. Cum autem ejus adventum magnus scivisset Marcianus, ostio aperto eum ad se admisit. Admirabili autem præcepit Eusebio, ut et legumen coqueret et olus, si haberet. Postquam vero mutuum inter se colloquendi expleissent desiderium, et alter alterius virtutem didicissent; nonæ simul peregrerunt officium; venit autem Eusebius mensam serens, et panem afferens. Magnus autem Marcianus divino dixit Avito: Ades dum omnium mihi amicissime, et hujus mensæ simus simul participes. Ille vero, Nescio, inquit, me unquam cibum sumpsisse ante vesperam, sæpe autem duos et tres dies simul maneo jejunus. Magnus autem Marcianus, Mea ergo, inquit, causa hodie mutetur consuetudo (21): nam cum sim corpore imbecillo, non possum expectare vesperam. Postquam autem hæc dicens, non persuasit admirabili Avito, ingemuisse dicitur et dixisse: At ego, inquit, animo angor et valde crucior, quod tantum laborem ceperis ut virum aliquem laboriosum videres et philosophum, spe autem falsus, capponem videris aliquem profuse et delicate viventem. Cum ex his autem molestia esset affectus Avitus, et dixisset se malle vesci carnibus quam hæc audire, dixit magnus Marcianus: Nos quoque, o amice, eandem quam tu vitam persequimur, et amplectimur eandem vivendi rationem, et quieti labores præferimus, jejunium magis expetimus quam cibum, eumque nocte adventante capimus; sed scimus charitatem esse jejunio præstantiorem. Charitatis enim opus a lege divina præcipitur, jejunium autem est potestatis nostræ et arbitrii. Oportet autem existimare divinas leges esse nostris longe præstantiores. Hæc cum inter se invicem disseruissent, et parum cibi sumpsissent, et Deum laudavissent, et tres dies simul versati essent, rursus sunt separati, videntes se invicem spiritu. Quis ergo non admiretur hujus viri sapientiam, a qua gubernatus, sciebat quidem tempus jejunii, sciebat autem 809 etiam fraternæ charitatis; scie-

bat virtutis quoque partium differentiam, et quamnam cuiquam cedere oportet, et cuiquam in tempore danda sit victoria? Possum autem aliud quoque narrare, quo ejus cognoscatur in divinis perfectio. Ad eam enim ex patria venit soror cum filio, qui et vir erat et artibus Cyri facile princeps, ea quæ ei usui erant abunde afferens. Is autem sororem quidem videre non est passus, sororis autem admisit filium; erat enim id tempus definitum quo eum licebat convenire. Cum autem eum rogarent acciperet quæ allata fuerant: Per quot, inquit, monasteria transiistis, et quænam ex his eis ipsis impertiistis? Cum is autem dixisset se nulli dedisse: Abiit, inquit, cum iis quæ attulisset. Nos, inquit, nullo horum egemus, nec si egeremus acciperemus; naturalis enim cogitationis, non autem divinæ pietatis et servitii curam gerentes, hanc exercetis in nos beneficentiam. Si enim non honoraretis solam generis necessitudinem, non ea quæ attulisset, nobis solis impertiistis. Hæc dicens, filium sororis dimisit eum sorore, jubeus ut nihil acciperetur ex iis quæ attulerant. Ita erat extra naturam, et in coelestem migrarat viveudi rationem. Quodnam enim aliud afferri potest exemplum apertius, quod Deo esset dignus, convenienter ipsius Dei voci? Qui non relinquit enim, inquit, patrem et matrem, et fratres et sorores, et uxorem et filios, non est me dignus (Math. x). Si autem qui non relinquit est indignus; qui relinquit, et tam accurata exactaque vitæ perfectione, clarum est eum fuisse dignissimum. Ego præter hæc admiror quoque ejus in divinis decretis summam perfectionem. Abhorrebat enim Arii (22) insaniam, quæ a potestate imperatoris accendebatur illo tempore. Abominabatur etiam amentiam Apollinarius. Fortiter autem et strenue decertabat adversus eos qui cum Sabellio sentiebant, tresque hypostasises se personas in unam cogebant. Valde quoque aversabatur eos qui nominantur Euchitæ, qui in habitu monastico laborant morbo Manichæorum. Erat autem ideo fervens ejus zelus pro decretis ecclesiasticis, ut etiam adversus virum admirandum et divinam justam pugnam susceperit. Erat Abraamnes quidam senex in illa solitudine, vir canis quidem pilis, sed magis cana prudentia, omni virtute clarus, et uberes semper profundens lacrymas compunctionis. Is in principio a quadam inductus simplicitate, primum Pascha peragere sustinuerat (23): ignorans quælem, ut est verisimile, quæ de eo Nicææ a Patribus constituta fuerant, antiquæ autem servire malens consuetudini. Multi autem alii laborabant eo tempore eadem quoque ignorantia. Sed magnus Marcianus multis quidem sæpe verbis usus, conatus est senem Abraamem (ita enim eum appellabant qui in ea habitabant regione) ut cum Ecclesia consentiret traducere. Cum eum autem vidisset non parere, aperte destitit eum ipso communicare. Sed procedente tempore, ille quoque vir divinus alijecta macula, in festo celebrando amplexus consensum Ecclesiæ, vere psallens cecinit: *Beati immaculati in via qui ambulant in lege Domini (Psalm.*

CXVIII). Hoc autem effectum est a magni Marciani **A** tetrum odorem emitteret. Volebat autem hoc genere alimenti hebetare sui corporis appetitiones, et esciscere ut fetore nutrimenti flaccesceret voluptas. Cum autem per se sic degeret, si quis ex familiaribus ad eum accederet, simpliciter et citra discrimen vescebatur iis quæ apponebantur. Tantam autem divinitus gratiam acceperat, ut mulier quædam Antiochena, cuius et genus et opes ingentes faciebant spiritus, ad eum accurreret, et ei supplicaret ut opem ferret illi quæ vexabatur a dæmone: In somnis enim, inquietabat, vidi quemdam jubentem ut huic accurrerem, et precibus præsidis monasterii salutem filii procurarem. Dicebat ergo is qui responsa dabat, non solere præsidem loqui cum mulieribus. Cum autem instaret mulier, lacrymans et ejulans, et gravior vociferans, **B** egressus quidem est præsfectus monasterii; dicebat autem mulier non esse ipsum; fuisse autem alium sibi ostensum subrubicundum, qui pustulas quasdam habebat in genis. Ubi autem cognoverunt eum qui quærebatur, erat autem is tertius monasterii, non primus, eum persuasum adduxerunt ad mulierem: protinus autem illa quidem agnovit faciem, malus autem dæmon vociferans reliquit puellam. Hæc præclara fecerunt facinora magni Marciani discipulorum discipuli, tales ubique plantas plantavit plantator optimus. Ego autem huic narrationi rursus finem imponens, rogo et quæso ut per horum omnium intercessionem divinum consequar auxilium.

CAPUT IV.

EUSEBIUS (24).

C Quales quidem Deo obtulerit fructus desertum sterile, nempe pulchros et maturos, et ei qui plantavit gratos, et iis qui sapiunt hominibus charos et maxime expetendos, ostendimus in iis quæ jam scriptæ sunt narrationibus. Ne quis autem existimet virtutem esse loco circumscriptam, et solam solitudinem esse aptam ad tales ferendos redditus, age transeamus deinceps oratione ad terram quæ habitatur, et ostendamus ad parandam philosophiam eam minime esse impedimento.

Est mons altus, qui Antiochiæ quidem situs est ad Orientem, Berhææ autem ad Occidentem, omnes autem montes prope sitos superat; in summo autem cacumine imitatur figuram concordæ, ab altitudine autem accepit denominationem; *κορυφή* enim, id est verticem, eum solent appellare arcolæ. Olim ejus in summo vertice erat templum dæmonum, quod apud vicinos in magno erat honore: subtus autem ad Meridiem patet campus, sinus præ se ferens figuram, qui utrinque coercetur ulnis non admodum altis. Pertinent autem ex usque ad viam qua equitatur, quæ utrinque a Meridie ad Septentrionem sectæ sunt, seinitas excipientes. In eo autem sunt constructæ villæ et magnæ et parvæ, continentes iis qui sunt utrinque montibus. Propter ipsas autem excelsi montis oras, est quidam vicus maximus et populo frequentissimus; vocabulo autem regionis eum vocant Teledam (25): in superiori autem parte lateris montis est quidam saltus non admodum acclivis, sed qui

Ad hæc autem dicenda sum digressus, cum vellem ostendere, quot et quantarum rerum recte et ex virtute gestarum auctor et procurator **810** fuerit Marcianus. Hujus autem philosophiæ fructum quoque percepit admirandus ille Basilius, qui multis postea temporibus, apud Seleucobelum (est autem urbs Syriæ) monasticum exstruxit habitaculum, et clarus quidem fuit in multis generibus virtutum, insigniter autem clarus in ea quæ Deo longe est gratissima possessione charitatis, et in divino opere hospitalitatis. Quam multos autem hic quoque Deo exhibuerit operarios, citra pudorem, ut apostolice dicam, verbum tractantes veritatis, quis facile enumeraverit? Nam ut alios in præsentia prætermittam, qui sunt quidem laude digni, nimis autem prolixam redderet narrationem, hujus unius et solius meminero. Fuit quidam qui ad eum ventitabat, eum autem appellabant Sabinum, qui corpus contempsit laboribus innumerabilibus. Neque enim panis, neque obsonii fuit alicujus particeps: cibus autem erat ei farina aqua madefacta. Consueverat autem is totum unius mensis miscere nutrimentum, ut situm contraheret, et

modice inclinatur, spectans ad illum campum et ventum austerum. In eo philosophiæ gymnasium extruxit quidam Ammianus, vir qui cum multis quidem aliis virtutibus esset clarus, tum summa modestia superabat alios. Hoc autem satis est argumenti. Etenim cum ad doctrinam, non solum suis sodalibus, sed vel bis totidem aliis posset sufficere, sæpe ad magnum accurrebat Eusebium, rogans et supplicans ut is esse vellet adjutor, pædrotriba et magister ejus palæstræ quam fundaverat: aberat autem viginti quinque stadiis, in quodam valde parvo habitaculo, et quod nec fenestras quidem habebat, inclusus. Eum autem ad hanc virtutem deduxerat Marcianus, ejus quidem patruus, fidelis autem Dei servus. Sufficit enim hoc dicere, cum etiam magnum Moysem hoc cognomine honoravit Dominus. Illic Marcianus cum divinum gustasset amorem, noluit solus frui bonis, sed multos etiam fecit alios in amore **811** socios. Venatus est autem et magnum Eusebium, et ejus fratrem qui in vita vere quoque erat frater. Non existimavit enim rationi esse contumacem ut eos quidem qui ad eum nihil attingebant venarentur ad virtutem, fratres autem non itidem. Hos ergo ambos cum in parva inclusisset domuncula, eos evangelicam vitæ docebat rationem. Sed fratrem quidem morbus invadens, illura cursum interrupit; morbum mors autem est consecuta: nam cum paucis diebus vixisset postquam illinc est egressus, vitæ finem accepit. Permansit autem magnus Eusebius toto tempore vitæ patrii, nequa cum ullo loquens, neque lucem intuens, scilicet perpetuo inclusus: et post illius mortem hanc vitam est amplexus, donec admirabilis ille Ammianus ei multis delimito precibus persuasit. Dic enim mihi, ad illum dicebat, o optime, cuiusnam placere existimas, laboriosam hanc sordidamque et squalidam vitam esse persecutus? Cum autem, ut par est, is utique divisisset: Deo qui est virtutis legislator et magister: Quoniam ergo eum amas, inquit Ammianus, ego tibi modum ostendam per quem et amorem magis accendes, et ei quem amas servies. Nam quod omnis tua cura et industria in teipsum convertatur, non effugiet, ut sentio, crimen nimii in te ipsum amoris. Lex enim divina jubet proximum amare ut teipsum (*Rom. xiii*). Multos autem opum sumere participes, hoc est proprium veri muneris charitatis. Hanc autem divinus Paulus appellavit legis plenitudinem (*Galat. v*). Rursum quoque clamat: Tota lex et prophetæ in hoc sermone in summam rediguntur, nempe, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Porro autem Dominus quoque in sacris Evangeliiis Petro, qui confessus est enim amare plus aliis, præcepit pascere oves suas (*Joan. xxi*). Eos autem qui hoc non fecerunt reprehendens, clamat per prophetam: O pastores, non seipsos pastores pascunt, non oves (*Ezech. xxxiv*)? Et ideo magnum quoque Eliam qui hanc vitam persequeretur, jussit verari in medio impiorum; et secundum Eliam, tantopere celebratum Joannem, qui amplectebatur solitudinem, transmisit ad ripas Jordanis, illic baptizare jubens et prædicare. Quoniam ergo tu quoque

A es Dei qui te fecit ardens amator; multos quoque tecum alios effice amatores; hoc enim est valde gratum communi Domino. Propterea Ezechielem quoque appellavit speculatorem, et peccatoribus jussit testificari (*Ezech. iii*), et Jonam jussit currere Ninivem, et nolentem transmisit in vinculis (*Jonæ i*). Cum hæc diceret et similia, divinum virum mansuefecit, et voluntario illo effosso carcere, eduxit et abduxit, et suorum sodalium ei curam tradidit. Ego autem nescio utrum plus admirer, hujusne moderationem, an illius obedientiam, et quod ab eo sit persuasus. Is enim fugiebat principatum, et magis volebat esse ex iis qui parebant, ut qui præfecturæ formidaret periculum; et magnus Eusebius aversabatur quidem cum pluribus conversationem, cessit tamen, et captus retibus **B** charitatis, suscepit curam gregis, et duxit chorum, non multis verbis opus habens ad docendum; sufficiebat enim vel solus aspectus, ut vel longe tardissimum celerem efficeret ad cursum virtutis. Dicunt autem qui viderunt, eum semper habuisse gravem vultum, et qui poterat timorem afferre spectantibus.

Cibum autem ipse quidem capiebat tertio et quarto quoque die, iis autem qui secum habitabant, jubebat vesci alternis diebus. Præcipiebat autem cum Deo assidue colloqui (26), et nullum tempus relinquere vacuum ab hac operatione, sed communiter quidem præfinita exsequi officia; partes autem diei quæ intercedunt, unumquemque per se, vel sub aliqua umbra arboris, vel propter petram aliquam, vel ubicunque quiesceret aliquis, vel stantem, vel humi jacentem, rogare **C** Dominum, et petere salutem. Ita autem unamquamque ex partibus corporis edocuit virtutem, ut illa faceret quæ sola permittit ratio. Ut autem hoc reddam manifestum omnibus, mentionem faciam unius ejus narrationis.

Sedebat super quamdam petram ipse et Ammianus ille admirabilis, et divinorum evangeliorum historiam alter quidem legebat, alter vero eorum quæ erant obscuriora explicabat sententiam. Cum autem quidam agricolæ in subjecto campo terram colerent, ad hanc contemplationem magnus tractus est Eusebius. Cum autem divinus Ammianus legisset locum evangelicum, sciscitaretur autem interpretationem, jussit magnus Eusebius ut repeteret lectionem. Cum is autem dixisset: Iis qui arant forte delectatus, minime exaudisti, ut est verisimile: suis deinceps oculis legem tulit ut neque campum illum unquam contemplantur, neque cælesti pulchritudine et chori astrorum aspectu fruerebantur; sed angustissima utens semita, cujus mensuram aimit finis unius palmi, ferente ad oratorium, extra eam deinceps egredi non est passus. Dicunt autem eum plus quam quadraginta annis vixisse post hanc legem. Ut autem cum animi sui sententia, ad hæc quoque eum traheret aliqua necessitas, cum lumbos zona ferrea alligasset, et gravissimum collare collo imposuisset, aliquo alio ferro conjunxit zonam collari qui erat collo impositus, ut hoc modo inclinatus, conaretur **812** assidue in terram despiciere. Ille ipse de se

exegit poenas, quod illos esset contemplatus agricolas. Hoc autem et multi quidem alii me docuerunt ex iis qui illum noverunt, et res ejus optime sciverunt; narravit autem senex quoque magnus Acacius, cujus prius quoque meminimus in aliis narrationibus; dixit autem se eum quoque aliquando interrogasse cum eum sic vidisset incurvatum, quamnam capiens utilitatem, neque cælum patiatur aspicere, neque campum illum subjectum contemplari, neque ex angusta illa via egredi; eum autem dixisse hæc moliri adversus inaligni dæmonis machinationes: Nam ne, inquit, de magnis bellum gerat, conans auferre temperantiam et justitiam, et iram armans, et cupiditatem accendens, et ut fas ufferat et superbia intumescam efficiens, et quæcunque adversus meam machinatur animam, conor hostem ad hæc parva traducere: In quibus etiam si vicerit, non magnum affert detrimentum; et si victus fuerit, evadit magis ridiculus, ut qui ne in parvis quidem possit evadere superior. Quoniam ergo novi hoc bellum minus periculosum, non valde enim feritur qui in his damni aliquid accipit. Quod enim damnum est vel videre campum, vel in cælum oculos attollere, ad hoc me genus pugnae transtuli; in hac enim me nec ferire potest nec perimere: non sunt enim hæc jacula lethifera, ut quæ illis ferreis careant aculis. Hæc se audivisse dixit magnus Acacius, ejusque se admiratum esse sapientiam, virtutemque bellicam et experientiam. Quamobrem hoc quoque narrabat eis qui talia discere cupiebant, ut et admirabile et dignum quod mandetur memoriae.

Hæc ejus gloria cum in partes omnes undique pervaderet, ad se attraxit omnes virtutis amatores. Venerunt autem diviniissimi quoque [Longus addit: Jacobus Persa et Agrippa successores] Juliani senis, cujus prius persecuti sumus narrationem, qui optimi gregis erant præfecti. Postquam enim vir ille divinus, hinc vitæ accepto migravit ad vitam supernam, ad magnum accurrerunt Eusebium, melius esse ratum se regi quam regere et præesse.

Jacobi autem, cujus prius quoque jam memini, eum summam ejus ostendi virtutem, nunc quoque evidens argumentum ostendam summæ ejus philosophiæ. Postquam ille divinus hinc excedens Eusebium jussit eum præesse gregi, et recusans curationem, non persuasit cupientibus eum hanc curam suscipere, abiit ad alium gregem, malens pasci quam pascere; et cum plurimo tempore supervixisset, hanc vitam sic finit.

Suscipit itaque illam præfecturam Agrippa, vir qui et multis aliis ornatus erat bonis, præcipue autem puritate animæ: per quam et diviniæ pulchritudinis visionem assidue apprehendens, et illius amoris igne accensus, irrigabat genas perpetuis lacrymis. Cum is autem longo tempore electum illum et divinum gregem recte pavisset, deinde e vita excessisset, Davidem ille divinus, cujus aspectu mihi quoque frui contigit, suscepit præfecturam: vir qui revera, ex divini Apostoli sententia, mortificaverat membra quæ

A sunt super terram (Coloss. iii). Tantum enim fructum cœperat ex doctrina magni Eusebii, ut quadraginta quinque annos egerit in illo monasterio, absque ira autem et excandescencia toto hoc tempore vixerit. Neque enim post susceptam præfecturam vidit eum aliquis superatum ab hac animi perturbatione, idque cum, ut est verisimile, essent innumerabilia quæ cogerebant. Centum enim et quinquaginta viri pascebantur ab illius dextera: aliqui quidem summa et excellenti virtute, et eam quæ est in cœlo vivendi rationem imitantes; alii vero qui pennas tunc primum producebant, et terram transilire et supervolare debebantur. Et tamen cum tot essent qui divina docebantur, et aliquid, ut est verisimile, delinquerent (neque enim facile fieri potest ut qui modo ventitat B recte se gerat in omnibus), mansit immobilis vir ille divinus tanquam incorporeus, nulla eum occasione ad iram excitante. Hoc enim non solum accept ex auditione, sed etiam ex experientia. Nam eum aliquando desiderassem videre illum gregem, accessi habens etiam alios socios peregrinationis, qui eandem quam ego vitam amplectebantur. Toto ergo tempore hebdomadæ apud illum virum divinum degentes, vidimus ejus vultum nullam accipere mutationem, neque nunc quidem hilaritate diffundi, nunc vero tristitia contrahi. Oculos quoque similiter, non aliquando quidem truces ac torvos, nunc vero lætos; sed in eodem semper honesti decorique tenore permanere. Hi autem sufficient ad arguendum animi tranquillitatem. Sed verisimile est existimaturum C quempiam eum talem esse visum, quod nulla eum moveret causa; quamobrem necesse habeo ejusmodi quid narrare quod accidit, cum nos illic essemus.

Sederat apud nos vir ille divinus de philosophia agitans rationes, et querens id quod est summam evangelicæ vitæ institutionis. Cum autem intercessissent ejusmodi sermones, Publius quidam genere quidem Romanus, moribus autem ipse quoque admirandus, et sacerdotii honore præditus, et illius præfecturæ secundas partes obtinens, S13 ad nos venit adversus divinum Davidem vociferans, et commune damnum illam nominans lenitatem; et omnibus penitenciam afferre dicens ejus mansuetudinem; et attentionem, non modestiam, summam illam vocans philosophiam. Ille autem habens animam veluti adamantinam, accipiebat quidem rationes, non pungebatur autem ab his quæ sua natura solent pungere; vultum itaque non mutavit, neque sermonem institutum dimisit, sed cum leni voce et verbis serenitatem animæ significantibus, illum senem dimisit, rogans eum ut eorum quæ vellet curam gereret. Ego autem cum his qui ad nos venerunt loquor, ut vides, existimans necessarium esse hoc officium. Quomodo ostendet quibus melius animi lenitatem? Eum enim cui illa credita erat præfectura, talem accepisse contumeliam ab eo qui tenebat secundas partes, presentibus maxime hospitibus, et maledictum audientibus, et nullam iræ subitæ tempestatem et perturbationem, quam non magni et excelsi animi virtutem superat et

fortitudinem? Ac divinus quidem Apostolus considerans humanæ naturæ imbecillitatem, eam quam fert legem natura metiens, Irascimini, inquit, et nolite peccare (*Psal. iv*); sol non occidat super iracundiam vestram (*Ephes. iv*). Nam cum iræ quidem motus nosset esse naturæ, non nostri arbitrii, noluit lege ea decernere, quæ essent laboriosa, et forte etiam ejusmodi ut fieri non possent: sed motui naturæ et iræ tempestati mensuram præfinit diem; jubens rationi ut eam compescat, et tanquam freno reprimat, et non concedat progredi ultra terminos. Vir autem hic divinus ultra leges quæ latæ sunt decertavit, et septa transiit; non usque ad vesperam iræ ut moveretur concedens, sed nec ut moveatur quidem omnino permittens. Talem fructum accepit is ex magni Eusebii consuetudine. Vidi multos quoque alios in illo tugurio, qui hujus philosophiæ amatores fuere et æmulatores: alios quidem in flore corporis, alios vero etiam in profunda senectute. Nam cum plus quam nonaginta annis vixissent homines, laboriosam vitam noluerunt relinquere, sed insignes fuere obeuntes labores juventutis, noctu quidem et interdum Deum laudantes, et sacra illa officia peragentes, post duos autem dies vilibus illis cibis vescentes.

Ut alios autem prætermittam qui non sunt quidem digni qui sileantur, sed vel maxime laudentur et celebrentur; sed ne sit prolixior quam par sit narratio, in divino isto loco fuit quidam, eum autem abbatem¹ nominant, qui ex Ismaelitide quidem radice germinavit, non fuit autem ejectus a domo Abrahæ, ut is a quo genus duxerat; sed paternæ hereditatis fuit cum Isaac particeps, vel potius ipsum rapuit regnum cælorum. Is monasticæ hujus exercitationis protinus attigit institutionem apud quemdam qui tunc habitabat solitudinem, qui eos optime exercebat: erat autem ei nomen Marosas (27). Post hæc autem ille quoque aliis præesse desistens, ad hunc cum abbate [Abban, vel Amman] venit gregem; nec parvo vixit tempore, sed cum præclare decertasset, et insignis evasisset, excessit ex hac vita. Hic autem illic quidem fuit continuos triginta et octo annos: ita autem desiderabat laborare, ut qui modo laborare cepisset; nam in hodiernum usque diem pedes nunquam texit calceis. Cum est autem frigus, in umbra sedens, in æstu solem suscipit, et tanquam auram Zephyri, quæ ex eo procedit flammam excipit. Toto autem hoc tempore aquam potare non passus est, non illa comedens quæ iis exhibentur qui ad non bibendum se exercent (solent enim ii uti cibis humidioribus), sed iis utens cibus quibus alii. Verum pauca comedens et quæ modicas ei vires afferunt, existimat usum aquæ supervacaneum. Gravi autem ferro lumbos succinctus, raro quidem sedet, noctu autem, et majori parte diei vel stans vel flectens genua, offert Domino officium precatationis; usu autem accubitus se omnino privavit, nemo enim in hodiernum usque diem eum vidit cubantem. Quinetiam cum est chori renuntiatus coryphæus, et ei contingit ut

præsit, totum hunc laborem fert prompto et alacri animo, se iis qui ejus parent imperio præbens exemplar philosophiæ. Tales victoria insignes doceratores, divinus Eusebius, horum certaminum pædioribus et exercitator, exhibuit Domino; et cum alios quoque plurimos tales fecisset, eos transmisit doctores ad alias palæstras, qui totum illum sacrum montem divinis his pratis et suavem emittentibus odorem implevere. Nam cum ad Orientem ab initio fuisset illius exercitationis monasticæ tugurium, licet videre ejus philosophiæ fetus ad Occidentem et Meridiem, veluti quasdam stellas circa lunam choros ducentes; et alios quidem Græca, alios vero ejus in qua habitant regionis voce, laudantes creatorem. Sed enim id aggredior quod fieri non potest, cupiens omnia persequi quæ a divina illa anima recte gesta fuere.

Huic ergo narrationi finis est imponendus, et ad aliam convertenda est oratio, et rursus est addenda quæ illinc capitur utilitas, cum horum magnorum virorum benedictionis rogaverimus ut simus participes.

CAPUT V.

PUBLIUS (28).

814 Eodem tempore fuit quidam Publius, et propter formam spectatu dignus, et anima præditus quæ formæ conveniebat, vel potius eam ostendens corpore magis admirabilem. Is ex senatorio quidem ordine ducens originem, natus autem ex civitate apud quam Xerxes ille, cujus ubique est fama tam celebris, in Græciam bellum gerens, et volens exercitu fluvium Euphratem transmittere, navium congregata multitudine, iisdem inter se conjunctis, et hoc modo super fluvium ponte constructo, locum Zeugma, id est conjuncturam appellavit, et civitatem ex re denominavit. Ex ea ortus, et ex tali genere procreatus, altum locum occupat, qui distabat ab urbe non plus quam triginta stadiis. In eo cum quamdam parvam exstruxisset domunculam, omnia quidem vendidit quæ a patre acceperat; domum, inquam, et possessiones, et greges, et vestes, vasque argentea et ænea, et si quid erat cum his aliud. Et cum ex lege divina ea divisisset iis quibus oportebat, et se ab omni cura terrena liberasset, illam unam curam suscepit pro omnibus, nempe ut ei serviret qui eum vocaverat; eamque animo perpetuo versabat, noctu diuque considerans et perscrutans quemadmodum eam auget. Ea de causa ei labor crescebat quotidie, ampliorque et intensior evaderebat in dies, eratque dulcis et voluptate plenus, et procul expellens satietatem. Nemo enim eum unquam vidit quiescentem vel minima parte diei, sed psalmodiam quidem oratio, orationem vero psalmodia, utrumque autem excipiebat divinatorum eloquiorum lectio. Deinde cura hospitem venientium, deinde fiebat aliquid ex operibus necessariis. In his vitæ iter ingrediens, et iis qui imitari volebant exemplar virtutis propositus, veluti quædam avis canora, multos sui generis in hæc reia coegit salutaria. Cæterum ab initio quidem

¹ Longus legit *Abban*, vel *Amman*, ut sit proprium nomen.

nullum habere passus est qui secum habitaret : sed parvas domunculas foribus vicinas ædificans, unumquemque ex his qui conveniebant jubebat per se degere : domunculas sæpe invisens et perscrutans, nunquid præter usum habeant repositum. Aiunt autem eum quoque accedentem ad trutinam, panis mensuram diligenter perpendisse ; et si quando invenisset plus quam esset definitum, ægre tulisse, et eos qui hoc faciebant helluones appellasse. Jubebat enim neque comedentes, neque bibentes expectare satietatem ; sed tantum capere quantum satis esset ad tuendam vitam corporis : si quando autem vidisset etiam farina operam fuffure, eos qui hoc fecissent impetebat maledictis, ut qui Sybariticis fruereutur deliciis. Porro autem noctu quoque ex improvise veniens ad ostium uniuscujusque, si aliquem quidem invenisset vigilantem et Deum laudantem, recelebat tacitus ; si quem autem sensisset dormientem, manu quidem pulsabat ostium, lingua autem in eum qui jacebat invehebatur, ut qui corpus plus quam oporteret curaret.

Hinc ejus laborem cum considerassent aliqui qui erant ejusdem animi et sententiæ, ad eum retulerunt ut omnibus unum ædificaret habitaculum. Eos enim qui nunc sunt dispersi exactius et accuratius dixerunt esse victuros, eumque fore liberum a magna parte sollicitudinis. Probavit consilium vir sapientissimus, et cum omnes simul coegisset, et parvas illas diruisset domunculas, his autem qui erant congregati, unam ædificasset, rogavit ut simul viverent, et se invicem incitarent : et hic quidem illius imitaretur mansuetudinem, ille vero mansuetudinem hujus zelo temperaret, et alius communicans vigiliis, acciperet jejunii disciplinam. Sic enim, inquit, a nobis invicem id quod deest sumentes, perfectissimam efficiemus virtutem. Quomodo enim in foris civitatum alius quidem vendit panes, alius vero olera ; alius habet vestes venales, alius est opifex calceorum ; a se autem invicem id quo opus habent comparantes, vitam agunt jucundiorém ; qui dat enim vestem, pro ea accipit calceos ; qui autem emit olera, vendit panem : ita nos oportet invicem permutare virtutis partes pretiosissimas. Cum qui erant ejusdem linguæ sic exererentur et decertarent, et Græca voce Deum laudarent, hujus vitæ instituti eos quoque cepit amor qui lingua utebantur illius regionis ; et concurrentes aliqui, supplicarunt ut ipsi quoque in eorum gregem admitterentur, et essent ejus sacræ doctrinæ participes. Concessit autem quod postulabant, legis memor dominicæ quam sanctis tulit apostolis, dicens : Euntes docete omnes gentes (*Math. xxvii*). Et cum juxta illud habitaculum ædificasset alterum, eos jussit illic degere, divino quodam templo constructo, in quod jussit et hos et illos convenire, incipiente die et desinente : ut vespertinos et matutinos hymnos Deo simul offerrent, in duas quidem divisi partes, et singuli sua voce utentes, ex successione autem canticum emittentes. Permansit autem in bodiurnum usque diem forma ejus instituti, et neque tempus,

A quod hæc talia mutare vehementer contendit ; nec illi qui illius succedere curationi, ut ex limitibus ab eo positis aliquid everterent, in animum inducere ; idque cum non duo vel tres, sed plures hæc susceperint præfecturam. Cum primum enim ille certamen impiesset, et ex hac vita excessisset, et in illam omni molestia vacuum commigrasset, Theotecnus quidem Græcæ linguæ, Aphthopius vero Syrac, præfecturam accepere, qui utrique illius virtutis fuerunt quædam animatæ statutz et im gines. Neque enim his qui simul conveniebant, neque his qui extrinsecus adveniebant concesserunt mortis illius ullum habere sensum, ut qui illius vitæ instituti se ipsos expressa ostenderent simulacra. Sed divinus quidem Theotecnus cum non diu vixisset, tradidit Theodoto præfecturam : Aphthonius autem gregis curam gerens, et jam latis legibus regens, permansit diutissime. Hic autem Thodotus ex Armenia oriundus, cum exercitationis monasticæ illum vidisset ordinem, primum quidem erat in numero eorum qui magno parebant gubernanti Theotecno : postquam autem, ut dixi, ille quidem excessit, ipse vero accepit præfecturam, eam tot bonis exornavit, ut fama sua priores propemodum obscuravit. Sic enim eum divinum affectu desiderium, eumque tot et talibus consauciavit jaculis, ut noctu et interdium effunderet lacrymas compunctionis. Erat autem spiritali tanta plenus gratia, ut eo quidem precante, siterent quidem omnes qui aderant, solum autem illa sacra verba audirent, illam auditionem plane ducentes bonam precationem. Quis enim fuisset adeo adamantinus, ut illis verbis tam sincere et germane prolatis, non demulceretur anima, illiusque duritiem emolliret et inobedientiam, et ad Deo serviendum traderet ? Cum sic opes augetur quotidie, et sacros ostenderet thesauros talibus bonis plenos, postquam viginti quinque annis gregem pavisset, adjectus est ad patres suos, ut divina dicit Scriptura (*Gen. xv*), in bona eductus senectute, traditis habenis Theotecno, qui erat quidem genere fratris filius, frater autem moribus.

Jam vero divinus quoque Aphthonius, cum plus quam quadraginta annis choro præfuisset, sedem accepit pontificalem : nec cilicium mutans monasticum, nec tunicam contextam ex pellibus caprarum ; hisdem quoque cibis vescebatur, quibus antequam fieret antistes. Quin etiam quamvis hanc accepisset curationem, nihilo secius curam gerebat illius gregis, illic multos dies versans : et nunc quidem componens eorum lites qui inter se depugnabant, nunc vero eis consulens qui erant aliqua affecti injuria ; aliquando autem sodalibus divinam porrigenis admonitionem. Faciebat autem unumquodque horum, vel contubernaliu interiu pannos consuens, vel lentem expurgans, vel frumentum abluens, vel aliquid tractions ex his que sunt ejusmodi. Cum sic autem et pontificatum ornasset, et virtutem auxisset, ad divinum portum pervenit cum suis oneribus.

Et quid opus est dicere de Theotecno, et qui illum

secutus est Gregorio, quorum ille quidem a juven- A
tate omne genus virtutis collegit, et cum majorum
suorum excessit gloria; hic vero adhuc in hodiernum
diem laborat in profunda senectute, perinde ac si
esset in florenti ætate. Perstitit enim vitis fructum
perpetuo recusans, et nec aceto quidem vel uvis pas-
sis vascens, non lacte neque recenti nec concreto.
Sic enim vivere magnus constituit Publius: olei au-
tem usum agnoscentes in tempore Pentecostes, rur-
sus recusant ejus esse participes. Hæc didici de magno
Publio, quæ partim quidem audita accipi, partim vero
ab ipsis ejus quos vidi discipulis, in quibus agnovi
præceptorem, et per athletas didici pædoritribam.

Iniquum igitur esse arbitratum, et hominis mundi,
tantam utilitatem mandare silentio, iis qui ignora-
bant proposui narrationem, ut et ipsi utilitatem hinc
accipiant procurans, et memoriæ hinc mihi quæstum
parans. Audivi enim Dominum dicentem: Quicumque
me confitebitur coram hominibus, ego quoque eum
confitebor coram Patre meo qui est in cælis (*Matth.*
x); et plane scio quod si eorum memoriam fecero in
hominibus, futurum sit ut ii quoque mei meminerint
apud Deum universorum.

CAPUT VI.

SIMEONES PRISCUS (29).

Simeonem autem senem si quis de industria præ-
termiserit (*Theodor. lib. iv Hist. c. 26*), et illius
philosophiæ memoriam mandarit oblivioni, injuriæ
et invidiæ merito accusari poterit, ut qui neque velit
laudare ea quæ sunt laude digna, nec iis qui volunt
juvari ea proponat quæ sunt maxime expetenda. Ego
autem non ne accuser metuens, sed laudibus eum
prosequi cupiens, narrabo ejus vitæ institutum.

Is enim longissimo tempore perpetuam vitam am-
plexus est solitariam, et in parva quadam spelunca
vitam agens, nulla humana fruebatur anima, solus
enim vivere statuerat; sed cum Deo universorum
loquebatur assidue, herbas autem esculentas sibi
parabat cibum, ea in re ejus labor consumebatur. A
superis autem tam copiosa donatus erat gratia, ut vel
fortissimis et audacissimis imperaret bestiis. Idque
non solis piis, sed etiam incredulis Judæis evasit
manifestum. Nam cum propter aliquod eorum nego-
tium peregre proficisceretur ad aliquod **816** castel-
lum quod situm erat extra eam quæ a nostri imperii
hominibus habitatur regionem, ortus autem esset im-
ber vehemens et ingruisset tempestas, a via quidem
aberrarunt, ut qui anteriora videre non possent: er-
rabant autem per solitudinem, nec vicum, nec an-
trum, nec viatorem aliquem inventientes. Cum autem
in medio continente non secus undis jactarentur,
quam ii qui navigant in mediis fluctibus, divini Si-
meonis antrum, veluti quemdam portum, animadverte-
tere, sordidumque et squalidum hominem aspexere,
et quemdam exiguum ex pelle caprina contextum
pannum habentem super humeros. Ille autem simul
se vidit, eos salutavit (erat enim affabilis) et eos ro-
gavit causam adventu. Postquam autem narrarunt
quod evenerat, et rogarunt ut eos doceret viam quæ

ducit ad castellum, Manete, inquit, statim vobis dabo
duces qui ostendent viam quam desideratis. Atque ii
quidem tunc parebant et quiescebant. Ipsi autem
sedentibus, venerunt duo leones, non torve et ferociter
intuentes, sed veluti cuidam domino blandientes, et
servitum significantes. His annuens, jussit ut hos-
pites ducerent, et ad viam a qua aberrarant reduce-
rent. Nemo autem existimet fabulosam esse narratio-
nem, cum communes veritatis hostes habeat ferentes
veritati testimonium; ipsi enim consecuti beneficium,
hoc perpetuo cecinerunt; hocque mihi hic magnus
narravit Jacobus, dicens se affuisse, cum hoc beato
Maroni narraret miraculum. Qui ergo non credit
Judæis de Christianorum miraculis ferentibus testi-
monium, quomodo non merito vocabitur Judæis in-
B fidelior? siquidem illi, etiamsi in nos sint infesto
animo, vincuntur tamen, et cedunt radijs veritatis:
hi autem cum existimentur benevoli, et fidei socii,
ne inimicis quidem credunt virtutem gratiæ testanti-
bus. Cum autem vir ille divinus talibus miraculis
evasisset insignis, et multos attraxisset ex vicinis
barbaris (illam autem habitant solitudinem qui de
Ismaele generis auctore gloriantur), quietis amans,
nece habuit speluncam relinquere. Ex cum multum
viæ confecisset, pervenit ad montem qui Amanus di-
citur; idque quod olim erat refertum insaniam multo-
rum deorum cultus, multis iisque omnibus generis ex-
coluit miraculis, pietatemque se veram religionem
quæ nunc in eo exercetur plantavit.

Sed omnia quidem narrare valde esset laboriosum,
et fortasse id a me præstari minime posset. Cum
itaque unius mentionem fecero, et veluti quamdam
formam characteremque apostolice et prophetice mi-
raculi adjecero, relinquam deinceps cogitandum le-
ctoribus cujusnam gratiæ virtutem acceperit.

Ætas erat, et messis, et ferebantur manipuli in
areas. Vir autem quidam, qui non erat suis ju-
stus contentis [*Fleg. justis contentis*] laboribus,
sed aliena concupiscebat, proximi quidem ali-
quot sustulerat manipulos, per hæc autem cona-
batur suam augere cumulum: sed statim in ejus
furtum divina lata est sententia; cecidit fulmen, et
exusta est area. Miser autem ille ad Dei hominem
acce-sit, qui non procul a vico fixerat tabernaculum;
et quæ sibi quidem acciderat, narrabat calamitatem,
D furtum autem celare conabatur. Postquam autem vera
dicere jussus, est furtum confessus (coegit enim casus
vel seipsum accusare), jus-it vir ille divinus ut cor-
rigendo injuriam faceret ut liberaretur a pœna. Nam
si tu, inquit, illos solveris manipulos, extinguetur
ille ignis immixtus divinitus; Hæbat ergo videre illum
quidem currentem, et spicas furto surreptas ei cui
facta fuerat injuria offerentem, pyram autem absque
aqua exstinctam, divini senis oratione et interces-
sione. Hoc non incolas solum implevit terrore, sed
etiam totam civitatem, Antiochiam inquam (erat enim
in ejus ditioe hoc prædium) coegit illic currere, et
unum quidem petere ut liberaretur a rabie dæmoniaca,
alium vero ut quiesceret febris, alium autem ut ali-

ejus ex eis quæ eum cruciabant consequeretur remedium. Ille vero, iis qui inhabitabant, gratiæ fluentia abunde suppeditabat.

Sed rursus amans quietis, ad montem Sinæum voluit pervenire. Cum autem id scivissent multi viri optimi, et qui eandem persequebantur philosophiam, simul accurrerunt cupientes esse socii ejus peregrinationis. Cum autem iter multorum dierum confecissent, postquam in Sodomiticam venerunt solitudinem, vident eminus viri manus quæ ex profundo in altum expandebantur. Et primum quidem existimabant esse fraudem dæmonis; cum autem majore animi studio precati essent, et eadem vidissent, profecti sunt ad illum locum, et vident quidem parvam fossam, qualem solent vulpes facere, cum quæ subeant lustra machinantur; nullum autem illi videbant illic apparere. Nam cum sensisset pedum strepitus qui manus habebat extensas, se intra cavernam occultaverat. Diu autem moratus senex, valde rogavit ut se illi ostenderet si humanam habeat naturam, et non sit impostor aliquis dæmon, qui se in has formas verteret. Etenim nos quoque, inquit, persequentes vitam monasticæ exercitationis, et quietem amantes, erramus **817** per hanc solitudinem, in monte Sina cupientes adorare Deum universorum, in quo cum Moysi servo suo apparuisset, dedit legum tabulas; non quod existimemus Deum esse loco circumscriptum; audimus enim eum dicentem: Cælum et terram ego impleo, inquit Dominus (*Jerem. xxiii*); et quod contineat terræ ambitum, et eos qui in ea habitant tanquam locustas: sed quoniam ii qui ardenter amant, non solum eos qui amantur desiderant, sed etiam illis loca grata sunt et jucunda, in quibus ii fuere præsentis, et in quibus versati sunt. Hæc et similia cum diceret senex, ex caverna se ostendit homo qui in ea delitescerat. Erat autem aspectu quidem agrestis, coma squalida, facie corrugata, exsiccatis et plane exsanguibus omnibus membris corporis. Erat autem sordidis quibusdam pannis indutus, ex consutis palmarum germinibus. Cum autem salutasset, et pacis verbum dedisset, rogavit quinam essent, et unde venirent, et quo abirent. Ille autem et ad rogatum respondit, et vicissim rogavit undenam venisset, et cur hanc vitam delegisset. Idem, inquit, me quoque cœperat desiderium eo eundi quo vos nunc itis: hujus autem vitæ socium assumpseram quemdam meum familiarem, et qui erat ejusdem animi et sententiæ, et cui erat idem qui mihi scopus et institutum. Adegeramus autem nos invicem jurejurando, ne morte quidem nostram sejungere consuetudinem. Accidit ergo ut is quidem in peregrinatione vitæ finem hic acciperet. Ego autem jurejurando astrictus, et fossam feci ut potui, et corpus tradidi sepulturæ: propter hoc vero monumentum effosso mihi altero sepulcro, vitæ finem hic exspecto, et Domino consuetum offero officium. Vescor autem dactylis, quos ad me afferre ab eo qui curam gerit jussus est quidam frater. Hæc cum sic dicerentur, leo procul apparuit. Cum autem ii qui erant cum sene animi

angore et metu cecidissent, sentiens is qui jacebat in caverna, surrexit, et leoni annuit, ut transiret ad aliam partem. Is autem statim paruit, et venit, botrum afferens dactylorum. Deinde rursus abiit cum sibi fuisset permissum, et procul a viris decumbens obdormiit. Cum ergo dactylos divisisset omnibus, et eorum precibus et psalmodiæ communicasset, et post finem matutini officii salutasset, eos dimisit novitate spectaculi stupefactos.

Si quis autem non habet fidem iis quæ dicta sunt, recordetur vitæ insignis Eliæ, et corvorum ministerii, qui mane quidem panem, vespere autem ei carnem perpetuo afferebant; universorum enim effectori est facile ut suis provideatur, omnem viam invenire. Sic Jonam in ventre ceti trium dierum et noctium spatio conservavit, et effecit ut leones in lacu Daniele obstupuerint, et ut ignis inanimus operaretur tanquam ratione præditus, et eos quidem qui erant intus illuminaret, eos autem qui erant foris ureret. Sed enim rem facio supervacaneam, qui ad probandam Dei potentiam argumenta afferro.

Postquam ergo pervenit in montem quem desiderabat, aiunt senem illum admirabilem, in illo loco in quo Moyses dignus est habitus qui Deum videret (vidit autem ut videri potuit ab humana natura), genua flexisse, et non prius surrexisse quam vocem divinam audiverit, quæ illi significabat Domini benevolentiam. Quoniam autem tota vertente hebdomada ita perpetuo fuerat inclinatus, et ne minimum quidem cibi sumpserat, jussit vox quæ ad eum facta est ut ea sumeret quæ erant apposita, et prompto et alacri animo comederet. Cum autem manum extendisset, et tria mala invenisset, et ea comedisset, ut jusserat qui dederat, et ei plenæ restitutæ sunt vires, et alacri, ut par erat, animo eos qui cum eo versabantur salutavit. Lætus ergo et hilaris reversus est, ut qui et vocem divinam exaudierat, et rursus comederat cibum a Deo datum.

Reversus autem, duo philosophiæ extraxit gymnasia: unum quidem in vertice montis, de quo prius diximus; alterum autem infra, propter ipsas oras lateris montis. Cum in utroque autem athletas virtutis congregasset, horum et illorum exercitator fuit et prædotoribus. Et adversarii docens insultus, et agonothetæ promittens benevolentiam, et bono animo, non autem degeneri et pusillo esse jubens, et in suos quidem moderatione, in hostem autem animi magnitudine uti præcipiens, hæc docens, sic vivens, hæc miracula faciens, et splendorem omnis generis emittens, laboriosæ hujus vitæ finem cepit, et migravit in eam quæ est senii, et molestiæ expers, relicta gloria quæ extingui non potest, et memoria quæ manet in perpetuum Hujus benedictionem, cum is adhuc esset superstes, beata, atque adeo ter beata, mater mea est consecuta, et sæpe mihi multa de eo narravit.

Ego autem nunc oro ut quam dare potest, ejus consequar intercessionem; et scio me consecuturum: omnino enim dabit petitionem, limitans Domini benignitatem.

CAPUT VII.

PALLADIUS (30).

Qui autem multorum sermone celebratus est Palladius (*Theodor., lib. iv Hist., cap. 26*), et tempore ei fuit **818** æqualis, et moribus similis, notusque et familiaris. Ad se enim, ut aiunt, invicem ventitantes, ex se invicem capiebant utilitatem, se mutuo provocantes, et ad zelum Dei incitantes. Inclusus autem erat in quadam domuncula, quæ erat propinqua vico maximo et populo longe frequentissimo: est autem ei nomen Iemme [*Long., Imme*]. Ac de maxima quidem viri a cibo abstinencia seu jejunio et inedia, vigiliaque, et oratione perpetua, dicere existimo esse supervacaneum. In his enim idem traxit jugum quod beatus Simeon. Miraculum autem quod in hodiernum usque diem decantatur, ab illius autem voce et manu factum est, existimavi si narrarem facturum me operæ pretium.

In prædicto vico sit celeberrimus conventus, qui undique attrahit mercatores, et majorem multitudinem quam quæ possit numerari. In eo quidam mercator, iis quæ attulerat venditis, et auro coacto, noctu volebat recedere. Quidam autem homicida, qui aurum illic collectum aspexerat, cæstro quodam et furore percitus, somnum quidem a ciliis depulit, observabat autem quando vir ille esset profecturus. Post galli autem cantum, ille quidem abibat securus: hic autem præveniens, cum quemdam locum aptum insidiis occupasset, repente adortus, eum et percussit et cædem fecit. Exsecrando autem facinorosi impium quoque aliud factum adjicit; nam cum aurum cepisset, mortuum illud corpus projecit ad ostium Palladii. Cum autem dies venisset, et fama pervasisset, et totus hominum conventus de eo quod factum erat passim loqueretur, concurrerunt omnes, et effracto ostio, cædis factæ penam exigere volebant a divino Palladio: unus autem ex iis qui hoc faciebant, erat is qui sua manu cædem fecerat. Cum ergo vir divinus circumconsideretur a tanta multitudine, cælum intuens, et mente cælum superans, supplicavit Domino ut calumniæ mendacium refelleret, et veritatem quæ latebat ostenderet. Cum sic orasset, et jacentis manum prehensisset, Dic, inquit, o adolescens, quis hanc tibi plagam intulerit: ostende quis hoc exsecrandum facinus admiserit, et libera innocentem ab hac improba calumnia. Sermonem autem sermo quidem est consecutus. Dextera autem homo etiam sedens, circumspiciebat quidem eos qui accedebant, digito autem ostendebat homicidam (31). Clamor sublatus est ab omnibus, et miraculum stupentibus, et calumniam quæ fuerat intentata desinentibus. Cum autem illum sceleratum exissent, et gladium invenerunt adhuc cruentum sanguine, et aurum illud quod cædis causam dederat. Divinus autem Palladius cum prius fuisset admirabilis, hinc merito evasit longe admirabilior. Sufficiebat enim miraculum ad viri ostendendam apud Deum fiduciam.

Ex eodem autem ordine fuit etiam Abraham ad-

A mirabilis, qui ædificavit quidem id quod vocatur Paratomon, virtutis autem splendores in omnem partem emisit. Quam clara autem fuerit ejus vita, testantur quæ post ejus mortem sunt miracula. Ex ejus sepulcro in hodiernum usque diem scaturiunt omnis generis morborum curationes. Hujus autem sunt locupletes testes, qui eas abunde illinc per fidem hauriunt. Mihi autem quoque detur consequi auxilium, qui eorum memoria linguam sanctificavi.

CAPUT VIII.

APHRAATES (32).

Quod una sit omnium hominum natura, et philosophari sit facile volentibus, sive sint Græci, sive barbari, ex multis quoque aliis scire est in promptu: ad hoc autem aperte ostendendum sufficit vel solus B Aphraates (*Theodor., lib. iv Hist., cap. 24*). Is enim in Persis, qui sunt injustissimi, et natus et educatus, et ortus ex talibus parentibus, et in eorum legibus institutus, ad tantam pervenit virtutem, ut eos qui ex piis nati fuerant, et piam doctrinam ab ineunte ætate acceperant, obscuraverit. Primum enim contempto genere (erat autem id clarum et illustre) accurrit ad Dominum adorandum, majores suos imitatur magos, deinde sui generis hominum impietatem abominatus, suæ prætulit alienam regionem. Et cum venisset Edessam (est autem civitas maxima et populo frequentissima, et quæ pietate insigniter exornatur), cum extra ejus ambitus invenisset domunculam, et se in ea inclusisset, suæ curam gerebat animæ, veluti quidam optimus agricola, vitulorum spinas C excindens radicibus, et divinam expurgans segetem, et maturos Evangelii fructus offerens Domino. Illinc venit Antiochiam, quæ ab hæretica procella graviter circumsidebatur, ubi cum ante civitatem in quoddam philosophiæ gymnasium divertisset, et Græcæ linguæ pauca verba didicisset, ad divinos quidem sermones audiendos traxit plurimos: utens autem lingua barbarie commista, fetus proferebat ingenii et intelligentiæ, ex gratia divini Spiritus accipiens hæc fluentia. Quis enim ex iis qui suam jactant eloquentiam, et supercilia contrahentes elate loquuntur et magnifice, et propter syllogismorum laqueos juveniliber exultant, inerudita illa et barbarâ voce fuit unquam superior? Ratiocinationibus **819** enim ratiocinationes, et divinis eloquiis philosophorum vincebat rationes, cum magno Paulo clamans, etsi imperitus sermone, non tamen scientia (*II Cor. xi*). Hoc autem modo perpetuo ex Apostoli sententia deprimebat rationes, et omnem altitudinem quæ extollitur adversus Dei cognitionem, et captivabat omnem intelligentiam ad Christi obedientiam (*II Cor. x*). Licebat autem videre concurrentes eos qui gerebant magistratus, et qui erant relati in aliquos militiæ numeros, eosque qui manu sibi victum comparabant; et ut semel dicam, et privatos et milites, et doctos, et litterarum rudes, et pauperes, et divites: et alios quidem silentio accipientes ea quæ offerebantur, alios vero rogantes et sciscitantes, et orationi præbentes occasionem, Cum autem tantum laborem caperet, non per-

sus est unquam ullum accipere qui secum habitaret; A rem tempestatem solitudo gubernatorum. Eos enim quinetiam malebat suam ipsius operam quam officium et ministerium quod sibi offerebatur ab aliis. Cumque ejus congressiones et colloctiones fierent ad portam atrii, ipse eam aperiebat ingredientibus, et abeuntes deducebat ac dimittebat. Nihil autem unquam omnino accepit ab aliquo, non panem, non obsonium, non vestem, sed unus solus ei notus panem suppedibat. Cum autem usque ad profundum processisset senium, post occasum solis vescebatur oleribus.

Aiant autem Anthemium, qui postea fuit et praefectus et consul, cum electus legatus profectus est ad Persas, ad eum attulisse tunicam apud Persas contextam, et dixisse: Cum scirem unicuique suam dulcem esse patriam, et qui illic nascuntur fructus esse jucundissimos, hanc ex patria ad te attuli tunicam, rogoque ut tu eam accipias, ego vero sim tuae benedictionis particeps. Is autem eam quidem primum jussit poni in subsellio; deinde cum multi fuissent interjecti sermones, dixit se angere animo, utpote quod sit in duas partes divisa cogitatio; illo autem rogante causam: Semper, inquit, constitui habere unum solum qui mecum habitaret; nihique ipsi hanc legem imposui, ut mihi omnino denegetur duorum simul habitatio. Cum ergo unus mecum jam sedecim annis habitasset, et esset mihi cordi, accessit quidam meus contribulis, volens mecum habitare, et rogans ut hoc sibi liceat. Hoc mihi mentem distrahit, duos enim simul habere non patiar. Contribulem enim amplector ut contribulem; priorem autem, C ut qui mihi cordi fuerit, expellere, et grave et iniquum existimo. Ille vero: Merito, inquit, o Pater, neque enim fas est ut eum qui tibi plurimo tempore inservit amandes, tanquam non aptum; eum autem cujus morum nondum fecisti periculum, propter solam admittas patriam. Ad haec divinus Aphraates: Non accipiam ergo, inquit, o vir mirande, hanc tunicam; duas enim habere non patiar. Est enim mea quidem sententia jucundior, tua vero melior ea quae mihi tanto tempore inservit. Cum callido ergo commento sic eluisset Anthemium, et ingenii solertia exhibuisset miraculum, persuasit ut nemo deinceps cum eo ageret de illa tunica. Ego autem haec retuli, volens duo simul ostendere: et quod ab uno solo acceperit quod curando corpori satis erat, et quod tanta ejus fuerit sapientia, ut effecerit ut qui rogabat ut acciperet, sententiam tulerit eum non debere accipere. Sed his et quae sunt hujusmodi relictis, narrabo majora.

Cum Julianus Deo infestus in barbarorum regione poenas dedisset impietatis, res quidem fuere parumper tranquilliores a tumis pietatis, cum Jovinianus accepisset clavum Romani Imperii: postquam autem hic quoque, cum parvo tempore regnasset, accepit finem vitae, Valens autem accepit principatum, procellae et tempestates rursus mare nostrum agitabant, gravisque fluctus excitabatur, et undae maximae scapham undique impetebant. Efficiebat autem gravio-

imperator, qui in solam veram religionem suam exercebat audaciam, coegit habitare in exilio. Et cum tanta esset usus iniquitate, impietatis eum non capiebat satietas, sed dispergebat ac dissipabat cretum piorum omnium, instar feræ immanis gregem contendens discerpere. Ea de causa eos non solum expulit ab omni ecclesia, sed etiam ex latere montis, et ex ripa fluvii, et ex bellico gymnasio. Haec enim loca perpetuo mutabant, ut in quos obiter saeviret armata manus. Et Scythiae quidem, et alii barbari, totam Thraciam a Danubio usque ad Propontidem secure populabantur: ille autem eorum auditionem, ne arreptis quidem, ut dicitur, auribus, poterat accipere; sed in eos qui erant ejusdem generis, B et ejus ditionis, pietateque ac religione clari, armis utebatur. Divinus autem populus illorum malorum deflebat importunitatem, Davidicum illud canens canticum: Super flumina Babylonis illic sedimus; et flevimus, dum nos recordamur tui, Sion (Psal. cxxxvi). Reliqua autem cantici eis non conveniebant. Aphraates enim, et Flavianus, et Diodorus, non permiserunt ut suspenderentur in salicibus instrumenta doctrinae; nec (S20) passi sunt dicere: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena (Psal. cxxxvi)? Sed et in montibus, et in campis, et in urbe, et in suburbaniis, et in aedibus, et in foris, canticum Domini assidue canebant. A Davide enim didicerant, Domini est terra, et plenitudo ejus, orbis terrae, et omnes qui habitant in eo (Psal. xxiii). Rursus autem audierant eundem Prophetam clamantem: Benedicite Domino, omnia opera ejus, in omni loco dominationis ejus (Psal. cii). Audiverunt autem divinum quoque Paulum praecipientem orare viros in omni loco, tollentes manus sanctas absque ira et disceptationibus (I Tim. ii). Porro autem ipse quoque Dominus loquens cum Samaritana, hoc praedixit apertius: Amen enim, inquit, dico tibi, mulier, venit hora, et nunc est, quando neque in loco hoc, neque Jerosolymis, sed in omni loco adorabunt Patrem (Joan. v). Haec cum didicissent, et in domo, et in foro, et, ut apostolice dicam, publice et per domos perpetuo testificabantur (Act. xx); et veluti quidam praestantissimi imperatores, suos quidem armabant, adversarios autem condodiebant. Atque magnum quidem Flavianum, et divinum Theodorum, qui tunc sub alio pascebant, et secunda cathedra digni erant habiti, haec facere quae dixi, et admirandum quidem est, et laude dignum: sed tamen haec faciebant, cum essent electi exercitus imperatores, et subjecti legibus imperatoris. Sapientissimus autem Aphraates sua sponte ad haec prosiluit certamina; in quiete enim educatus, et cum ejus institutum esset per se vivere, et extra teli jactum sederet, ut dicitur, cum vidisset belli vehementiam, non illi placuit quod esset securus, sed quietem jubens valere ad tempus, piorum phalangia fuit in pugna princeps, feriens quidem et vita et sermone et miraculis, ipse autem nunquam percussus.

Quinetiam cum imperator omni ex parte stultus eum aliquando vidisset exeuntem in gymnasium bellicum (contigerat enim ut tunc illie congregarentur qui erant rite venerandæ Trinitatis socii), ostendit autem quis eum ad ripam fluvii ambulanti spectanti imperatori, rogavit eum quonam tenderet. Cum is autem dixisset se ire deprecatum pro terrarum orbe et pro imperio, rursus respondit imperator: Et quamnam de causa vitam profitens monasticam, secure per forum ingrederis (33), silentio et quiete relicta? Ille autem (solebat enim Dominum imitans, parabolice ratiocinari): Dic mihi, inquit, imperator, si essem virgo absconsa in thalamo, vidissessem autem aliquem in domum patris ignem injicientem, quid mihi consulisses facere, videnti flammam ardentem, et domum quæ comburitur, intusne sedere, et domum quæ crematur despiciere? Sed sic ego quoque fuissem consumpta ab incendio. Sin autem dicis oportere properare, aquam ferre, et susquedeque currere, flammamque extinguere; ne me reprehendas, o imperator, si id ipsum tacio. Quod enim tu consulueris virgini quæ est in thalamo, hoc ego cogor facere qui viam sum professus monasticam. Quod si tu me reprehendis qui quietem reliquerim, teipsum reprehendè qui hanc flammam in domum divinam injeceris; et non me, qui conor extinguere. Quod enim oporteat opem ferre domui paternæ quæ uritur, ipse quoque confiteberis. Quod autem Deus sit magis verus et germanus Pater quam ii qui sunt in terra, est cuius apertum, etiam qui rebus divinis non est omnino iniatus. Nihil ergo absurdum facimus, o imperator, neque cœpto nostro et instituto contrarium, si veræ religionis alumnos congregamus et pascimus, et eis herbam divinam exhibemus. His dictis, imperator quidem tacite assentiebatur, considerans justam defensionem.

Unus autem ex iis qui nec viri censentur nec mulieres, sed posse unquam patres fieri eis est ademptum, et hac de causa censentur bene velle imperatori, et ei loqui confidenter, is ex loco superiore divinum virum convicio est insectatus, et mortem minitatus; sed non ita diu post pœnas luit suæ audaciæ. Nam cum vellet imperator corpus lavare in balneo, accessit quidem miser tanquam solium visurus an bene esset temperatum, mente autem captus, insiluit in solium, quod aquam calidam minime temperatam continebat; et cum nullus adesset intus (solus enim ingressus fuerat, visurus an esset paratum) remansit coctus et resolutus. Cum autem tempus interim tereiretur, mittit imperator alium qui eum vocaret: cum is autem neminem in illa domo invenisset, id renuntiat imperatori. Cum deinde autem plures accurrissent, omnia perscrutantes solia, et ad illud tandem venissent, eum jacentem et vitam privatum aspiciunt. Excitato autem tumultu, et omnibus deflentibus, alii quidem aquam illam calidam exhauerunt, alii vero corpus miserrimum extulerunt. Hinc factum est ut metus invaderet imperatorem et omnes qui armabantur adversus pietatem.

A Sparsa est autem fama per totam civitatem, quales infelix ille luerit pœnas contumeliæ qua affectus Aphraatem, omnesque Deum Aphraatis perpetuis celebrabant laudibus. Hoc, etsi instarent adversarii, obsistit quo minus homo 821 Dei mitteretur in exsilium. Imperator enim perterritus, eos quidem qui hæc suadebant aversabatur, virum autem reverebatur.

Porro autem aliunde quoque ejus virtutem didicit. Equus quidam bono genere natus, et portare apprimo doctus, erat imperatori charissimus: morbus quidam qui ei acciderat male habebat imperatorem, retinebatur autem humidorum excrementorum excretio; ad eum curandum accercebantur qui in hac arte fuerant exercitati. Cum ea autem esset etiam morbo inferior, imperator quidem molestia afficiebatur; lamentabatur autem is cui equorum cura fuerat credita. Cum esset autem pius et fide firmus, in meridie venit una cum equo ad magni Aphraatis habitaculum; et cum morbum dixisset, et fidem suam significasset, oravit ut solveret morbum suis precibus. Ille autem nihil cunctatus, sed statim Deum precatus, jussit aquam hauriri ex puteo; et cum ei salutaris crucis signum imposuisset, jussit eam ad equum afferre: is autem bibit plus quam consueverat. Deinde cum oleum divina invocatione impleisset benedictione, equi ventrem inungit, et manus confectione statim morbus est sublatus. Lætus ergo homo equo accepto, cucurrit ad stabulum. Vespere autem (solebat enim eo tempore venire ad stabulum imperator) venit et interrogavit quomodo equus se haberet. Is autem cum et sanum esse significasset, et equum valentem, et exultantem, hinnientemque, et collum superbe erigentem eduxisset, rogavit eum causam sanitatis. Ubi autem diu cunctatus (verebatur enim ostendere medicum, sciens eum qui rogabat esse ei infensum), tandem verum coactus est dicere, et dicit modum curationis. Obstupuit quidem imperator, et confessus est eum esse virum admirabilem, nec tamen a priore destitit insaniam, sed perrexit furere adversus Unigenitum, donec a barbarico fuit igne consumptus, ne sepultura quidem, qua famuli vel mendici, dignatus. Divinus autem Aphraates et in illa tempestate suam ostendit virtutem, et reddita tranquillitate fecit quoque consimiliter. Porro autem alia quoque miracula fecit innumerabilia, quorum unius vel duorum meminero.

D Mulier quædam genere nobilis, simul cum viro intemperante trahens jugum matrimonii, venit ad beatum illum hominem, desens propriam calamitatem. Dicebat enim, maritum concubinæ captum consuetudine, magicis quibusdam præstigiis fuisse incantatum, et odio habere ipsam legitimo matrimonio conjunctam. Hæc autem dicebat mulier stans pro foribus atrii; sic enim solebat colloqui eum femina, nullam enim unquam admisit intra fores. Tunc ergo mulieris misertus ejulantis, oratione incantationis abolet operationem: et cum olei guttum ab ipsa allatum invocatione divina sanctificasset, jussit ut coungeretur. Hæc præcepta cum impleisset mulier, conjugia

amorem in se transtulit, et persuasit ut pro illegitimo legitimum cubile eligeret.

Sed vero dicunt etiam quod cum locustæ aliquando regionem repente invasissent, et instar ignis omnia consumerent, segetes, arbores, prata et nemora, venit ad eum quidam vir pius, rogans ut opem ferret tunc quidem agrum habenti, ex eo autem et se et uxorem et filios et familiam alenti, et a quo etiam imperatoria exigeretur collatio. Is ergo rursus dominicam imitans benignitatem, jussit ad se afferri congium aquæ. Postquam autem aquæ congium attulit is qui orabat, ei quidem manum imposuit; Deum autem est precatus, ut fluentum impleret divina virtute, deinde finita oratione, jussit ut in prædii limitibus aqua aspergeretur. Qui eam attulerat, fecit ut jussus fuerat, idque fuit illis agris pro vallo sacrosancto et inexpugnabili; nam usque ad illos fines reptantes et circumvolantes locustæ instar exercitus, rursus retrocesserunt, benedictionem impositam extimescentes, et veluti quodam freno suffocatæ, et ultra progredi prohibitæ.

Et quid opus est dicere omnia quæ facta sunt a beata illa anima? hæc enim satis sunt ad ostendendum splendorem gratiæ quæ in eo habitabat.

Eum ego vidi, et sanctæ illius dexteræ percepi benedictionem, cum essem quidem adhuc adolescens, matri autem me adjunxissem comitem ad illum perfectionis. Et cum pro more quidem januam aperuisset, illam et suo sermone dignatus est et benedictione: me autem intronissimum impertiit opibus deprecationis. Ea nunc quoque fruar, ut qui credam eum vivere, et una cum angelis choros ducere, et majori quam olim apud Deum uti fiducia. Eam enim tunc metiebatur corpus mortale, ne occasio arrogantia evaderet, si fuisset major quam par esset fiducia. Nunc autem deposito onere animi perturbationum, ut athleta victoria potitus, fiducia et libera loquendi facultate utitur apud agnothetam. Qua de causa oro quoque ut ejus consequar intercessionem.

CAPUT IX.

PETRUS (34).

De Gallis quidem audimus qui sunt in Europa ad Occidentem (*Theodor., lib. iv Hist., cap. 26*). Scimus autem eos quoque qui sunt in Asia ab illis oriundi qui sedes fixerunt propter Pontum Euxinum. Ex his germinavit beatus Petrus, atque adeo terque quaterque beatus. Septem autem annis, ut aiunt, postquam natus est, a parentibus educatus, consumpsit totam reliquam vitam in philosophiæ certaminibus. Dicitur autem obiisse, cum vixisset nonaginta et novem annos.

Eum ergo qui nonaginta et duos annos decertavit, et noctu diuque semper victor evasit, quis pro dignitate laudaverit? Quænam autem lingua suffecerit ad ejus narrandas res præclare et ex virtute gestas, in pueritia et adolescentia, in virili et in ingravescente ætate, et in extrema senectute? Quis illum sudorem rursus fuerit? Quis lucas quæ in tanto tempore factæ sunt enumeraverit? Quænam autem oratio con-

A sequi potuerit vel semina ab eo defecta, vel collectos manipulos? Quis est adeo magna et excelsa mente præditus, ut possit perfecte intueri facultates et copias collectas ex præclara mercatura? Scio rerum illius gestarum vastum pelagus, et ideo vereor accedere ad narrandam historiam, ne obruatur oratio. Quamobrem ambulabo propter littus, et quæ in continente gesta sunt, ante mare admirabor et enarrabo, profundum autem relinquam ei qui, ut divina dicit Scriptura, scrutatur profunda, et occulta cognoscit (*I Cor. ii; Dan. ii*).

Hic ergo primo tempore certavit in Galatia, illinc videndi gratia venit in Palestinam, ut cum vidisset loca quæ susceperunt salutare passionem, in his Deum qui servavit adoraret; non ut qui loco circumscribatur (sciebat enim ejus naturam non posse circumscribi), sed ut pasceret oculos spectaculo eorum, quæ desiderantur; nec sola animæ vis qua contemplatur, absque visu, spiritali alimento per fidem fruere. His enim qui amore aliquem prosequuntur est a natura insitum ut non ex solo ejus aspectu capiant voluptatem, sed et domum et vestes et calceos contemplantur cum magna lætitia. Tali in sponsum amore prædita sponsa quæ desiderabat in Cantico canticorum, clamabat, dicens: Sicut malum in lignis silvæ, ita patruelis meus in medio filiorum. In umbra ejus desideravi et sedi, et fructus ejus dulcis in gutture meo (*Cant. ii*). Nihil ergo absurdum et alienum fecit hic homo divinus, qui in sponsum quidem eundem accepit amorem, iisdem autem verbis usus est quibus sponsa: Vulneratus sum ego, clamabat, ab amore (*Cant. iv*). Cum autem desiderasset contemplari sponsi quamdam veluti umbram, abiit visurus loca ex quibus scaturierunt fontes omnibus hominibus salutare.

Cum ergo quæ desiderabat ei frui licuisset, profectus quidem est Antiochiam: cum autem vidisset civitatis pietatem ac religionem, externam regionem patriæ suæ prætulit, cives existimans non contribules et cognatos, sed eos qui erant ejusdem cum ipso sententiæ, et in fide socii, et trahebant idem jugum pietatis ac religionis. Cum illic autem morari placuisset, non extendit tabernaculum, non fixit tugurium, non excitavit domunculam, sed totum tempus transegit in alieno sepulcro. In eo autem erat projectum quoddam superius tabulatum, cui conjunctæ scalæ eos excipiebant qui volebant ascendere. In eo permansit inclusus longissimo tempore, aqua quidem utens calida, solo autem pane vescens, idque non quotidie, sed uno quidem manens jejunos, postridie autem ea sumens.

Cum autem quidam insaniens, et furore percitus, et maligni dæmonis plenus operatione, ad eum venisset, eum quidem mundavit, deprecatus, et ab illo diabolico furore liberavit. Cum vero nollet abire, sed obsecrasset ut pro illa curatione ei suum impertiret ministerium, eum admisit ut secum habitaret. Eum ego et novi, et memini miraculi, et vidi mercedem curationis, et audivi sermonem quem de me habuerunt. Dicebat enim Danielus (erat enim hoc illi no-

men) me quoque præclari ministerii hujus futurum socium. Vir autem ille divinus non est assensus ut hoc fieret, parentum meorum in me amorem considerans; sæpe autem me genibus impositum uva aluit et pane. Nam cum mater fecisset periculum spiritualis ejus gratiæ, jussit me semel in hebdomada decerpere filii benedictionem. Ejus autem habuit notitiam hac de causa: Morbus qui ei in alterum ex oculis incuberat, visus est medicinæ superare scientiam; nihil enim erat aut scriptum a veteribus, aut inventum ab iis qui fuere posterius, quod non morbo fuerit adhibutum. Postquam autem omnia probavit, et ostendit nullam afferre utilitatem, venit quædam ei familiaris quæ divinum virum ostendebat, et ab eo factum docebat miraculum. Dicebat enim uxorem ejus qui eo tempore tenebat clavum Orientis administrationis (erat autem is Pergamenus) cum ea in hunc morbum incidisset, eum ipsam curasse cum deprecatione esset usus et crucis signaculo. Audivit mater, et ad divinum statim accurrit hominem: habebat autem inaures, catenas, et torques, et alia aurea quæ sibi induerat, et vestem variam ex sericis **823** filis contextam: nondum enim virtutem gustarat perfectiorem; florebat autem tempore [*Leg.*, annis], et mundum muliebrem gestabat ut adolescentula. Cum divinum ergo caput hæc aspexisset, nimii ornatus amoris primum morbum curavit, usus verbis talibus: Dic mihi, inquit, filia (utar enim ejus voce, et non mutabo verbum sanctæ illius linguæ), si quis pictor, in arte bene exercitatus, aliquam pinxisset imaginem, ut præcipit lex artis, et eam proposuisset videre volentibus, veniret autem aliquis alius, artem non sciens perfecte et accurate, temereque et inconsulte, ut sibi videtur, vellet contra pingere; deinde illam artificiosam reprehendens picturam, supercillis quidem et cillis lineas adderet longiores, faciem autem efficeret albiorem, et genis rubrum adderet colorem; non tibi videtur prior ille pictor jure succensus, quod et ars ejus probro esset et contumelia affecta, et eorum quibus opus non erat additamentum a manu indocta accepisset? Ergo universorum quoque, inquit, opificem, et nostræ naturæ effictorem et pictorem jure irasci credite, quod illam quæ verbis explicari non potest, naturam et sapientiam accusetis inscitia. Non enim rubrum et album et nigrum colorem vobis infunderetis, si non existimaretis esse vobis opus hac additione. His autem corpus egere arbitantes, imbecillitatis damnatis creatorem. Sciendum est autem eum habere potestatem suæ voluntati justa symmetria respondentem. Omnia enim, ut ait David, quæ voluit Dominus fecit (*Psal.* cxxiii, cxxxiv). Ejus autem quod est omnibus utile futurum curam gerens, non dat ea quæ damnum afferunt. Nolite ergo Dei corrumpere imaginem, ne e tentetis ea addere quæ sapienter non dedit, neque hanc adulterinam excogitate pulchritudinem, quæ vel pudicis affert exitium, videntibus insidians. Hæc audivit præstantissima et omni ex parte optima femina, et statim

A Petri reti fuit implicata (placabatur enim hic quoque similiter atque is qui idem quod ipse nomen habebat), pedesque tangens, et vociferans, obsecravit ut curaret oculum. Is autem dicebat, se quidem esse hominem, et eandem habere quam ipsa naturam; se autem peccatorum magnam gestare sarcinam, et ideo privatam esse ea quæ ad Deum habetur fiducia. Cum autem mater fieret et oraret, et diceret se non esse eum relicturam, nisi sanitatem assequeretur, dixit Deum esse horum curatorem, petitiones autem semper dari iis qui credunt. Dabit ergo, inquit, nunc quoque, non mihi donans gratiam, sed tuam fidem contemplans. Si eam ergo habes sinceram et veram, puramque et ab omni liberam dubitatione, jubens et medicos valere et medicamenta, a Deo datum sume hoc medicamentum.

B Hæc cum dixisset, manum imposuit oculo, et salutaris crucis signo facto, morbum expulit. Illinc domum reversa, cum et medicamentum abluisset, et omnem extrinsecus inductum abjecisset ornatum, ex legibus a medico latis vitam instituebat: neque varia veste induta, neque aureis monilibus exornata, idque cum esset ætate adhuc admodum juvenis; nata enim erat vigesimum tertium annum, necdum mater facta fuerat: cum enim septem alios annos vixisset, me peperit, qui sui ejus primus et solus fetus. Tantum fructum cepit ex magni Petri doctrina, et duplicem accepit curationem; et cum corpori quæreret medicinam, bonam quoque animæ sibi paravit habitudinem. Talia dicendo ille operabatur, et tam potens erat precando.

Cum ea autem aliquando adduxisset obsonatorem famulum, qui a malo dæmone vexabatur, rogavit ut ei suum non negaret auxilium. Cum precatus autem esset vir divinus, jussit dæmoni ut diceret causam cur haberet potestatem in Dei creaturam. Ille autem, tanquam homicida aliquis vel murorum perfossor ac latro stans ante judicem, et jussus dicere quæ fecit, sic omnia est persecutus, ut qui præter consuetudinem cogere vera dicere; et dixit Heliopoli ægrotasse quidem servi dominum; dominam autem conjugii, utpote ægrotanti, assediisse; ancillis autem dominæ domus in qua manebant narraisse vitam monachorum qui philosophabantur Antiochiæ, et quantas vires habeant adversus dæmones; et has quidem, utpote puellas, ludo delectatas, dæmoniacas et insanas egisse; illum ipsum autem famulum monastica veste ex caprina pelle confecta indutum, illas monastice adjurasse. Cum hæc, inquit, fierent, ego stans pro foribus, superbaque illa et gloriosa quæ de monachis dicebantur non ferens, volui facere periculum de illa quam illos habere juveniliter jactabant potestate. Ea de causa relictis ancillis, in hunc me intrusi, volens scire quemadmodum expellerer a monachis. Nunc autem, inquit, didici, nec ulla alia ego experientia, mox autem te jubente exeo. Hæc dicens, aufugit, fuitque liberatus famulus.

Jam vero alium quoque rusticum cum matris quidem matris mater, mea vero matertera, adduxisset, rogabat adversarium vitii ut ei opem ferret. Ii

† *Al.*, *avia*. Existimo in Græco esse *μυτρωμύτωρ*

autem rursus rogavit, et undenam esset, et a quoniam accepisset potestatem in Dei creaturam. Ut autem **824** silens ille non dedit responsum, oravit Petrus flexis genibus, Deumque est precatus, ut exsecrando illi dæmoni suorum famulorum ostenderet potentiam. Deinde rursus surrexit; ille autem rursus resistens, tacebat: et hæc facta sunt usque ad horam nonam. Postquam autem majore studio et magis vehementem Domino obtulit orationem, surgens dixit scelerato dæmoni: Non tibi imperat Petrus, sed Petri Deus: responde ergo, ut qui ab illius cogaris potentia. Reveritus est, etsi sit impudens, perniciosus dæmon, sancti lenitatem ac moderationem; et magna usus voce, clamavit, quod in monte quidem Amano versaretur. Cum eum autem vidisset, inquit, in via, ex aliquo fonte aquam haurientem et bibentem, contendi hoc mihi sumere habitaculum. Sed egredere, inquit homo Dei, eo qui præ orbe terrarum est crucifixus, hoc tibi imperante. Audivit ille, et fugit, et a furore liber materteræ redditus est agricola. Cum alia autem hujusmodi innumerabilia possim de beata illa narrare anima, plurima præmittam, pertimescens vulgi imbecillitatem; ad seipsos enim respicientes, fidem non habent divinorum virorum miraculis. Cum unum autem vel duo narvoro, transibo ad alium athletam.

Erat quidam vir libidinosus, qui superioribus temporibus fuerat dux militiæ. Puella autem quædam innupta, sed nubilus, quæ ejus suberat dominio, relictæ matre et suis, fugit in quoddam gynæceum, in quo erat coetus athletarum. Decertant enim feminae quoque similiter atque viri, et descendunt in stadium virtutis. Cum hujus fugam didicisset dux militiæ, matrem flagris cecidit, et vixit, nec eam prius emisit e vinculis, quam religiosarum mulierum ostendit habitaculum. Sua itaque usus rabie, illinc rapuit puellam, et domum suam reduxit; et speravit infelix se suam expleturum libidinem. Sed qui magnis et malis tentationibus de Sara uxore Ahræ tentavit Pharaonem, et pudicam mulierem conservavit intactam; et qui Sodomitas percussit cæcitate, qui eos qui erant incorporei aggressi fuerant, tanquam hospites, insectari contumeliis, is cum hujus vivendi virtutem percussisset cæcitate, effecit ut præta evaderet e manibus; et ipse quidem ingressus fuerat in thalamum, illa autem quæ intus custodiebatur, mox exiit et evanuit ex oculis, et ad maxime expetendum pervenit habitaculum. Sic cum didicisset stolidus se non esse eam superaturum quæ Deum sponsum ele-gisset, coactus est quiescere, eam quæ capta fuerat, et divina potestate evaserat, non amplius requirens. Hæc tempore procedente in gravem morbum inciderrat; morbus autem erat cancer, cum mamilla autem inflata dolor quoque crecebat. Sed magnum vocabat Petram, cum dolor esset vehementissimus; et dicebat, sacra illa voce in aures suas immissa, totum illum sopiri dolorem, et nullum exhibere sensum sentire molestiæ. Ea de causa cum accersens, frequenter accipiebat consolationem. Dicebat enim toto illo

tempore illius præsentis dolores omnino recedere. Sed illam quidam, cum sic decertasset, laudibus victoriam significantibus ex hac vita excedentem est prosecutus.

Rursus autem matrem meam, cum postquam me peperisset, esset in ipsis mortis foribus, a matertera rogatus, veniens eripuit a mortis manibus. Jacobat enim, ut aiunt, medicis quidem desperantibus, familiaribus autem deplorantibus, et finem exspectantibus, clausis oculis, febre vehementi laborans, nullum ex notis agnoscens. Postquam autem venit qui apostolico et sermone dignatus fuerat et gratia, et, Pax tibi, dixit, filia (hæc enim erat ejus salatio), dicitur protinus et cita erexisse, et eum fixis oculis aspexisse, et benedictionis fructum renuntiassè.

Postquam ululavit autem chorus feminarum (animi enim angor et lætitia simul erant commixta, et causa erant illius vociferationis), præcipit homo divinus ut eæ omnes sint sociæ ejus orationis. Sic enim dicebat etiam Tabitham fuisse salutem consecutam, viduis quidem desolentibus, magno autem Petro offerente Deo illorum lacrymas (Act. ix). Precatæ sunt ut jussit, et acceperunt ut prædixit. Nam cum finem accepisset oratio, morbus quoque finem cepit: et sudor repente fluxit ex toto corpore, et ignis ille est extinctus, et sanitatis signa apparuerunt. Talia nostris quoque temporibus per suos servos benevolos Deus fecit miracula.

Hujus quoque vestium superficies operata est similiter atque divinissimi Pauli. Hoc autem posui, non utens aliqua hyperbole, sed consentientem habens dicto veritatem. Nam cum propriam zonam divisisset in duas partes (erat autem lata et longa, ex crasso lino contexta) hujus quidem dimidio suos lumbos, altero vero meos cinxit. Hanc cum sæpe quidem mihi ægrotanti mater imposuisset, sæpe autem patri quoque, morbum exegit. Quinetiam ipsa quoque hoc medicamento sæpe usa est ad sanitatem. Multi autem ex notis quoque cum hoc didicissent, assidue ad ferendum ægrotis **825** auxilium hanc zonam accipiebant, et ubique illius gratiæ ostendebat operationem. Cum quidam sic eam accepisset, privavit eos qui donaverant, in eos qui ipsam beneficio affecerant se ingrati ostendens. Hoc modo fuimus illo dono nudati. Cum sic resplendisset, et radiis Antiochiam illustrasset, abductus fuit a certaminibus, exspectans coronam quæ est reposita victoribus.

Ego autem, cujus, dum adhuc esset superstes, percepi benedictionem, ea ut nunc quoque fruar precatus, finem imponam huic narrationi.

CAPUT X.

THEODOSIUS (35).

Rosus est oppidum Ciliciæ, a dextra ei qui navigat in pontum Cilicium. Hujus ad Orientem et Meridiem est mons altus, spatiosus, et umbrosus, alit autem feras in nemoribus. In eo cum quemdam ad mare vergentem lucum invenisset magnus et vulgo celebratus Theodosius, quadam modica extracta domuu-

oela, evangelicum vivendi institutum solus amplectebatur, vir oriundus quidem Antiochia, insignis autem claritate generis: sed tamen et domo, et cognatione, et omnibus aliis relictis, pretiosissimam, ut evangelice dicam, emit margaritam (*Math. XIII*). Ac de ejus quidem a cibo abstinentia, et quomodo humi cubaret, et cilicio indueretur, supervacaneum est dicere iis qui ejus vident discipulos et sodales, et in eis eandem cernunt vivendi formam. Hæc tamen ille insigniter persequatur, ut qui seipsum certantibus exemplar proponeret. His autem adjiciebat ferreum onus collo et lumbis et ambabus manibus. Porro autem gestabat quoque comam sordidam, et quæ ad ipsos usque pedes pertingebat, et ulterius etiam progrediebatur, et ideo erat lumbis ejus alligata.

Deprecatione autem et hymnodia utens assidue, cupiditatem, et iram, et arrogantiam, et alias animi belluas sopiebat. Labores autem semper augens laboribus, persequatur eam quoque quæ manibus sit operationem: nunc quidem sportellas quæ vocantur, et vimineas crates contextens; nunc autem parva prædia in saltu efficiens (36), et semina dejiciens, et illinc quantum victui satis esset colligens. Postquam autem procedente tempore ejus fama pervasit in omnem partem, multi multis ex locis concurrerant, ejus et habitationis, et laboris, et instituti esse socii cupientes: quos quidem excipiens, ad eandem vitam deducebat. Et videre licebat alios quidem vela, alios vero sagum ex pellibus textentes; alios vero crates vimineas vel sportellas connectentes, alios vero terram colentes. Et quoniam locus erat maritimus, ad transmittendum quoque quadam constructa navicula, quæ ponto appellatur, ea utebantur ad ea quæ erant inferenda, et exportans opera eorum qui simul habitabant, et importans ea quæ erant necessaria. Memor enim vocis apostolicæ, quæ dicit: Noctu diuque operantes, ne essemus oneri alicui vestrum (*II Thess. III*). Et: Manus hæc mihi et iis qui erant mecum suppeditarunt (*Act. XX*). Et ipse laborabat, et hortabatur suos contubernales, ut cum animæ laboribus corporis quoque labores conjungerent. Est enim absurdum ut ii quidem qui aluntur in vita sæculari, se affligentes et laborantes alant filios et uxores, et præterea et tributa conferant et ab eis exigantur vectigalia, et Deo offerant primitias, et venditorum pro viribus medeantur inopiæ: nos autem non quæramus ex laboribus ea quæ sunt necessaria, idque cum vili quidem et modico cibo, vili autem veste utamur: sed sedeamus quidem compressis manibus, alienis autem fruamur laboribus. Hæc et talia dicens, hortabatur ad operandum, in tempore quidem quæ sunt ubique præscripta divina peragens officia, id autem quod intercedebat temporis, impendens operi. Non levem autem curam gerebat hospitum, viris lenitate et morum mansuetudine ornatis, et in proximum charitate præditis, ut eis providerent committens; ipse autem visibat et inspiciebat omnia, perscrutans an ex lais legibus unusquisque suo fungeretur officio. Hinc factum est ut tam insignis et celebris esset ejus fama,

A ut qui navigabant, et plus quam mille stadiis aberant, Deum Theodosii invocarent in periculis, et Theodosii appellatione sedarent tempestatem. Eum audaces quoque et immanes hostes sunt reveriti, qui maximam Orientis partem sunt depopulati. Quis enim ex iis qui in nostro habitabili orbe terrarum habitant, non auditione accepit ea quæ illo tempore facta sunt ab iis qui olim quidem Solymi, nunc autem nominantur Isauri? Illi tamen qui nec oppido nec vico percerunt, et quæcunque capere potuerunt, diripuerunt et igni mandaverunt, sunt illam reveriti philosophiam; et cum solummodo panem petissent, et ut pro se orarent significassent, illud illæsum reliquere monasterium, idque non semel, sed etiam bis fecere. Veriti tamen præsidēs ecclesiarum, ne pecuniæ cupiditate illis barbaris a diabolo immissa, captivum abduceretur magnum illud lumen (erat enim verisimile fore ut magna vis pecuniæ ad eum redimendum transmitteretur ab omnibus qui habent in honore res divinas), ei persuadent 826 ut se conferret Antiochiam. Jam enim captivos ceperant duos præsidēs ecclesiarum; eos quidem omni officii genere sunt prosecuti; cum autem quatuordecim millia aureorum pro utrisque accepissent; permiserunt ut redirent quo vellent. Postquam autem pervenit Antiochiam, habitavit quidem in habitaculo quod invenit situm prope fluvium, omnes autem traxit ad seipsum qui sciunt talia colligere.

C Dum autem me trahit impetus orationis, prætermisi narrare miraculum quod a divino illo viro factum est, quod multis quidem fortasse videbitur esse incredibile, et tamen remanet in hodiernum usque diem, oratione testificans et ostendens qualem apud Deum gratiam et fiduciam esset consecutus hic vir admirabilis.

D Præceps quædam petra imminet monasterio quod ipse ædificavit: erat autem primo sicca, et omni humore vacua. In ea fecit aquæductum, qui a vertice fertur in monasterium, tanquam qui motum aquarum haberet in potestate. Plenus autem fiducia in Deum et firmiter credens, ut est verisimile, se Dominum habere benevolum, et fidem habens in quam nulla cadebat dubitatio, ascendit in supremam partem ejus qui nunc est aquæductus, priusquam surrexissent sodales ad preces consuetas: et Deum precatus, fretus eo qui facit voluntatem timentium eum (*Psal. CXLIV*), virga cui innixus erat petram percussit. Ea vero rupta, aqua instar fluminis scaturiit: et monasterium ingrediens per aquæductum, et quantum ad omnem usum sufficit abunde suppeditans, in mare propinquum influit; et in hodiernum usque diem ostenditur operans Mosaica magni Theodosii gratia. Sufficit vel hoc solum ad ostendendam viri hujus erga Deum fiduciam.

Cum autem Antiochiæ vixisset pauro tempore, migravit ad choros angelorum. Per mediam autem urbem ferebatur sacrum corpus, tanquam aureis quibusdam coronis, feretro illo decoratum, cum omnes duces concurrissent, et qui magnos suæ fidei creditos

gerebant magistratus. De cubili autem erat magna lis et decertatio, cum id omnes auferre contenderent, et ex eo benedictionem et utilitatem percipere cuperent. Sic elatus, ponitur in æde sanctorum martyrum, cum Juliani victoria insignis in pietate athletæ fuisset et contubernalis, et eodem tecto usus. Idem autem locus eum excepit, qui illum quoque divinum et beatum Aphraatem.

Gregis autem præfecturam accepit Heliadius ille admirabilis, qui in illis quidem locis perpetuus fuit sexaginta annis, deinde Cilicum divinitus electus est antistes, cum neque priorem reliquisset philosophiam, et illis laboribus pontificatus sudores quotidie adderet.

Hujus cum beatus quoque Romulus fuisset auditor, dux maximi gregis fuit creatus.

Permansit autem illius chorus in hodiernum usque diem, idem servans vitæ institutum. Est autem prope monasterium vicus, qui Syriace appellatur Maratus.

Ego autem sine imposito huic narrationi, rogo ut ejus quoque consequar benedictionem.

CAPUT XI.

ROMANUS (37).

Magnus ergo Theodosius ab Antiochia profectus, cum in montibus Rosicis decertasset, et Antiochiam reversus esset, sic vitæ finem accepit (*Theodor., lib. iv Hist., cap. 26*). Divinus autem Romanus, Rosi et natus, et primum educatus, Antiochiæ ostendit prima virtutis certamina, extra ambitum quidem civitatis ad latus montis fixo tabernaculo, in aliena autem domuncula eaque parva vivens toto tempore. Nunquam autem usque ad senectutem neque igne usus est, neque lumine lucernæ. Cibus autem ei erat panis et sal; potus autem fontanum fluentum. Erat autem coma magno Theodosio similis; vestis autem ferrum quoque similiter.

Abundavit autem hic et morum simplicitate ac mansuetudine et moderatione, et ideo emisit splendorem divinæ gratiæ. Super quem, inquit, respiciam, nisi super mitem et quietum, et tremementem sermones meos (*Isaiæ LXVI*)? Jam vero rursus quoque dixit suis discipulis: Discite a me, quoniam mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris (*Matth. xi*). Et rursus: Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram (*Matth. v*). Quinetiam Moysis legislatoris erat hoc vel maxime insigne. Erat enim, inquit, Moyses mitissimus præter omnes homines qui erant super terram (*Num. xii*). Hoc de propheta Davide testatus quoque est sanctissimus Spiritus: Memento enim, inquit, Domine David, et omnis mansuetudinis ejus (*Psal. cxxxii*). Didicimus etiam de patriarcha Jacob, quod non fictus erat domum habitans (*Gen. xxv*). Has virtutes cum instar apis collegisset ex divinis illis pratis, mel confecit veræ philosophiæ. Profundebantur autem ejus quoque in externos fluentia jucundissima: et iis qui ad ipsum veniebant, leni ac dulci voce utens, de amore in fratres, de concordia et pace, multas offerebat

A admonitiones. Multos autem vel solo aspectu effect rerum divinarum amatores. Quis enim non esset mirandum in modum admiratus, cum videret eum corpore afflictum, et qui prolixam gestabat comam, 827 et maximum ferri pondus sua sponte ferebat, et veste ex pilis contexta utebatur, et tantum capiebat alimenti quantum satis erat ad prohibendum non fame moreretur?

Magnitudini autem et multitudini laborum accedebat quæ in eo florebat gratia, qua quidem omnes persuadebantur, ut eum admirarentur et honore afficerent. Multorum enim sæpe morbos exegit difficiles, multis autem sterilibus mulieribus filios impetravit. Et cum tantam a divino Spiritu accepisset potestatem, seipsum appellabat egenum et mendicum.

B Quotquot itaque ad eum ventitabant, eos et aspectu et sermone, toto vitæ suæ tempore implevit utilitate.

Porro autem cum hinc quoque excessisset, et in angelicum chorum esset translatus, reliquit memoriam quæ non fuit sepulta simul cum corpore, sed quæ viget, floret, et germinat, et quæ extingui non potest, sed semper permanet, et quæ sufficit ad eos qui volunt adjuvandos. Cum hinc itaque benedictionem mihi conciliavero, aliorum quoque athletarum res gestas narrabo, ut potero.

CAPUT XII.

ZENO (38).

Zenonem admirabilem non multi quidem cognoscunt; qui cognoscunt autem, non possunt admirari pro dignitate (*Theodor., lib. iv Hist., cap. 26*). Is enim cum maximas opes reliquisset in patria (ea autem erat Pontus) magni quidem, ut dicebat, Basilii hausit fluentia, qui erat vicinus, et Cappadocum irrigabat regionem: irrigatione autem dignos fructus reddidit. Cum primum enim imperator Valens fuisset de medio sublatus, militare deposuit ciagulum: erat autem ascriptus in numerum eorum qui litteras imperatoris ferebant celeriter. Cum autem a regia venisset in quoddam sepulcrum (multa autem sunt in monte) quod est situm prope Antiochiam, solus illic degebat expurgans animam, et ejus contemplandi facultatem semper emundans, et divinam contemplationem semper visione apprehendens, et Dei ascensus in corde disponens, et pennas tanquam columbæ accipere desiderans et in divinam requiem evolare cupiens (*Psal. LXXXIII; Psal. LIV*). Ea de causa non habuit lectum, non lucernam, non focum, non ollam, non guttum, non arculam, non librum, non aliquid aliud; sed erat quidem pannis indutus veteribus, erant quoque calcei ejusmodi ut indigerent vinculis, erat enim divulsus ac discerptum solearum corium. Ab uno autem ex familiaribus necessarium accipiebat alimentum. Id autem erat unus panis, qui duobus suppeditabatur diebus; aquam autem procul hauriens, ferebat ipse. Cum quis autem eum aliquando vidisset onus portantem, rogabat ut eum levaret labore. Ille autem primum quidem resistebat; docens se non posse in animum inducere ut biberet aquam quæ esset portata ab

alio. Postquam autem non persuasit, dedit urnas; **A** ferebat enim duas ambabus manibus: postquam autem fuit intra portam atrii, cum aquam effudisset et disperasisset, rursus ecurrit ad fontem, reipsa confirmans quæ dixerat.

Porro autem ego quoque, quando eum primum desiderans videre (39) ascendi in montem, aspexi eum tenentem urnas manibus. Deinde rogavi eum ubinam esset admirabilis Zenonis habitaculum. Is autem dixit se nullum nosse monachum qui sic appellaretur. Ego autem cum eum ipsum esse coniecissem, secutus sum, id conjiciens ex ejus sermonis modestia. Postquam autem ingressus sum ostium, vidi torum ex feno constructum, et quamdam aliam stoream ita super lapides stratam, ut qui super illam sedebant, ab ea minime lacerentur. Postquam autem de **B** philosophia multa verba fecimus; ego enim interrogabam, ipse vero nobis explicabat ea quæ quærebantur: et oportebat deinceps domum reverti; ego eum precabar ut daret viaticum benedictionis: ille autem repugnabat, dicens æquum esse ut nos preces impleremus, et seipsum quidem privatum, nos autem milites appellans; tunc enim sacros libros legebam Dei populo. Cum nos autem juventutem et ætatis immaturitatem adducereamus (tunc enim primum paucam quamdam producebamus lanuginem) et juraremus nos non esse rursus venturos, si cogeremur hoc facere, vix tandem quidem multo flexus precibus, Deo obtulit quidem intercessionem; sed quod id fecisset, multis verbis se excusavit, dicens se id fecisse et amoris causa et obedientiæ, appropinquantes enim audivimus precantem. Quod autem in tam profunda philosophia, tanta esset modestia ac moderatione vir senex (quadraginta enim annis perpetuis versatus erat in monastica exercitatione), quis satis pro dignitate potuerit admirari? quasnam autem laudes rei magnitudini pares potuerit afferre? Cum autem virtutis tales possideret opes, tanquam qui esset in extrema inopia, ad Dei ecclesiam die Dominico veniebat cum populo, divinos audiens sermones, et aures accommodans doctoribus; et postquam mensam participasset mysticam, revertebatur in novum illud habitaculum, non habens clavem, non claustrum, non **328** relinquens custodem: erat enim maleficis plane invium et sacrosanctum, ut quod solam illam haberet stoream. Unum autem librum accipiens a familiaribus, eum totum legebat, et eo prius reddito, alium accipiebat. Sed licet nec claustra haberet, nec vectibus uteretur, custodiebatur a superna gratia; idque per ipsam experientiam aperte didicimus. Quando enim Isauri per insidias noctu arcem cepere, deinde mane usque ad latus montis faciebant incursiones, multos quidem viros, et multas mulieres quæ vitam exercebant monasticam, crudeliter confodere; tunc ergo vir divinus, aliorum cædem intuens, effecit oratione ut eorum caligarent oculi, et per ostium ingredientes, non videbant aditum: ut autem dicebat, testem appellans veritatem, aperte quoque tres vidit adolescentes, qui totam il-

lam catervam expellebant, Deo manifeste suam ostendente gratiam.

Qualem ergo vitam egerit hic vir divinus; et qualem sit divinitus gratiam assecutus, ad docendum hæc sufficiunt. Sed enim necesse est hoc quoque his adjicere. Valde eum angebat et male habebat, quod ejus mansissent facultates, et non ex lege evangelica et venundatæ essent et distributæ: hujus autem causa fuit fratrum ætas immatura. Quoniam enim erant communes et pecuniæ et possessiones, ipse quidem nolebat divisionis causa redire in patriam: alii autem verebantur vendere partem suarum facultatum, ne emptores moti avaritia, fratres circumscribentes, illi inererent ignominiam. Hæc apud se animo versans, diu distulit venditionem; postea autem cum cuidam ex notis suis vendidisset omnia, plurima quidem distribuit: interim autem mala quæ accidit valetudo, coegit eum consultare de reliquis. Accersito itaque antistite civitatis (is autem erat magnus Alexander, splendor veræ religionis, et exemplar virtutis, exacta et accurata imago philosophiæ): Adesdum, inquit, o divinum caput, harum tu pecuniarum sis mihi optimus œconomus, eas ex divino instituto distribuens, tanquam judici illi rationem redditurus. Alias enim ego manu mea dispensavi, et distribui, ut mihi visus sum optime; vellem autem reliqua quoque dispensare similiter: sed quoniam jubeor migrare ex hac vita, te ego earum constituam dispensatorem, qui es et pontifex, et pontificatum legibus recte geris. Pecunias itaque tanquam Dei quæstori tradidit. Ipse autem cum non plus quam annum vixisset (40) postea, tanquam quidam Olympicus victor recessit a septis, non ab hominibus solum gloriam assecutus, sed etiam ab angelis.

Ego autem cum eum ut pro me ad Dominum intercedat, oravero, me ad aliam convertam narrationem.

CAPUT XIII.

MACEDONIUS (41).

Macedonium autem, cognomine *κριθοράγον*, id est vescentem hordeo (is enim cibus hoc ei cognomen imposuit), sciunt quidem omnes Phœnicæ et Syri et Cylces: sciunt autem horum quoque vicini et finitimi, qui partim quidem ipsi videre miracula, partim autem ea famam celebrantem audivere. Neque vero sciunt **D** omnes omnia; sed cum alii quidem hoc, alii vero illud didicerint, quod sciunt merito solum admirantur. Ego autem cum de hoc divino capite aliis sciam perfectius (multa enim me moverunt ut ad eum irem et frequens apud eum essem), narrabo singula ut potuero. Hunc autem ei ordinem servavi, et post multos, ejus posui narrationem, non quod is aliis fuerit virtute secundus (erat enim vel summis et primis æqualis), sed quod cum vixerit longissimo tempore, post illos quorum memini, vitæ finem accepit.

Hic ergo habebat palæstram et stadium, cacumina montium: non in uno loco positus, sed nunc quidem in hoc agens, nunc vero in illum transiens. Hoc au-

tem faciebat, non loca ægre ferens, sed eorum qui ad ipsum conveniebant, et undique concurrebant, effugiens multitudinem. Quadraginta autem et quinque annis perpetuis vixit hoc modo, non utens tabernaculo, non tugurio; sed stans in fossa profunda; unde etiam quidam eum vocabant Gubbam. Id autem nomen, si ex lingua Syriaca in Græcam transferatur, significat λάκκος, id est lacum. Post id autem temporis cum evasisset senex, cessit rogantibus, et fixit tugurium. Postea autem orantibus familiaribus, domunculis quoque non propriis, sed alienis est usus. Viginti quinque autem annis perpetuo vitam egit in tugurio et domunculis, ut deinde colligatur certaminum tempus septuaginta anni. Cibo autem usus est non pane, nec leguminibus, sed purgato hordeo, et aqua sola madefacto. Hunc autem cibum mater mea, quæ ei fuit familiaris, longissimo tempore suppediavit. Cum aliquando autem ad eam venisset ægotantem, et didicisset eam nolle persuaderi ut sumeret cibum morbo convenientem (nam ipsa quoque jam exercitationem amplectebatur monasticam) consuluit ut cederet medicis, et illud nutrimentum existimaret esse medicamentum: non enim deliciarum, sed necessitatis gratia **829** adhibetur. Nam ego quoque, inquit, qui quadraginta annis, ut scis, hordeo solo sum usus, cum quædam mihi pridie hujus diei venisset infirmitas, jussi eum qui mecum habitabat, parum mihi panis petere et afferre. Venit enim mihi in mentem, quod si morerer, mortis redderem rationem apud justum judicem, ut qui fugissem certamina, et detrectassem labores servitutis. Nam cum paucis cibo posset mors prohiberi, et in hac vita possem sic manere, laborans et me affligens, et opes quæ ex his percipiuntur colligens, mori fame quam vivere in philosophia duxi magis expetendum. Timore ergo hinc repletus, cum vellem cogitationis obtundere aculeos, et panem petere jussi, et allatum comedi; et tibi præcipio ne mihi amplius hordeum, sed panem præbeas. Ex illa ergo lingua ab omni mendacio aliena audivimus quod quadraginta annis comederit hordeum. Atque hæc quidem suffiunt ad conjiendum quam esset vir in exercitatione monastica strenuus, et quam laboriosus.

Integritatem autem et simplicitatem morum per alia declarabimus. Postquam enim magnus fuit ordinatus Flavianus, ut magnam Dei gregem pasceret, viri autem virtutem didicit (prædicabatur enim et erat in ore omnium), eum quidem abducit a vertice montis, tanquam in eum ad se delata fuisset accusatio. Cum autem mysticum esset propositum sacrificium, adducit ad altare, et eum cooptat in numerum sacerdotum. Postquam autem fuit sacrum finitum officium, et hoc ei significavit aliquis (quod enim factum fuerat ignorabat omnino) primum quidem incessebat omnes maledictis et conviciis; postea autem, accepto baculo (solebat enim eo innitens ingredi propter senium) et ipsum persequabatur pontificem, et alios quotquot aderant. Existimabat enim ordinationem eum esse privaturam ei cacumine montis, et

en quam desiderabat vivendi ratione. Sed tunc quidem vix eum irascentem sedaverunt quidam ex familiaribus. Postquam autem fuit finitus hebdomadæ circulus, et rursus venit dies festi Dominici, rursus eum magnus accessit Flavianus, rogans ut cum eis esset particeps hujus celebritatis; ille vero ad eos qui venerant: Non sufficiunt, inquit, vobis ea quæ facta sunt; sed me rursus vultis efficere presbyterum? Cum ii autem dicerent fieri non posse ut bis eadem fieret ordinatio, non cessit, neque venit, donec tempus et ejus familiares eum id docuerunt. Scio quidem fore ut hæc narrato videatur multis non adeo admiranda: eam autem posui, ut qui eam dignam quæ commemoretur existimem, ut ex qua satis possit conjiici et ejus animi simplicitas et animæ puritas. Iis autem quæ sunt hujusmodi, Dominus regnum cælorum est pollicitus: Ameu enim, inquit, dico vobis, nisi conversi fueritis ut puelli isti, non intrabitis in regnum cælorum (*Matth. xviii*). Quoniam ergo summam ostendimus ejus animæ formam ac characterem, age ejus quoque ostendamus ex virtute fiduciam.

Quidam dux militum qui delectabatur venatione, ascendit in montem venaturus. Eum autem sequebantur et canes et milites, et quæcumque sunt apta ad venationem. Postquam autem procal vidit hominem, et ab iis qui cum eo erant audivit quisnam esset, statim ex equo dissiliens, accessit, et allocutus est, et rogavit quid faciens hic degeret; is autem contra vicissim interrogavit: Tu autem quid hic venisti facturus? Cum dux autem dixisset: Venaturus: Et ego, inquit, meum venor Deum, et eum capere cupio, et contemplari desidero; nec ab hac pulchra cessabo venatione. Hæc cum dux audisset, et ut par erat miratus esset, recessit.

Cum autem aliquando civitas a malo aliquo demone incitata haccharetur, et in imperatoris fureret statuas, venerant quidam ex ducibus præstantissimi, qui adversus civitatem internecionis ferebant sententiam. Cum is autem e monte descendisset, ambos accedentes duces in foro retinuit. Illi vero cum quisnam is esset didicissent, et ex equis disiluerunt, manusque et genua prehenderunt, et ei salutem significarunt. Ille autem jussit ut dicerent imperatori quod homo esset, et eandem haberet naturam quam ii qui eum affecerant contumelia; et eum natura iram metiri oporteat, ira sit usus immoderata, et pro suis imaginibus Dei imagines occidat, et pro ære statuarum, corpora morti tradat; ac nobis quidem æneas effingere et rursus formare, est in promptu et facile; tu autem, etsi sis imperator, non potes occisa corpora ad vitam reducere. Et quid dico corpora? neque enim pilum unum potes effingere. Hæc dixit voce usus Syriaca. Illi autem, interprete in linguam Græcam transferente audientes, et exhorruerunt, et ad imperatorem transmissuros significarunt. Ego autem existimo omnes confessuros hæc verba esse gratiæ divini Spiritus. Quomodo enim aliter hæc esset locutus, vir quidem expers omnis eruditionis, in agris autem educatus, vitam autem agens in cacuminibus mon-

tium, omnem autem omnino circumferens simplicitatem, **830** et qui nec divinis quidem vacaverat eloquiis? Cum itaque ejus et spiritualem declaraverim sapientiam, et quæ justis convenit fiduciam (justus enim confidit ut leo [Prov. xxviii]), transibo ad miracula.

Uxor quædam cujusdam locupletis nobilis incidere in morbum ingluviei; et alii quidem eum morbum appellabant operationem seu vexationem dæmonis, alii autem eum existimabant imbecillitatem corporis. Sive autem hoc, sive illud esset, erat hujusmodi. Dicebant eam comedentem in die triginta gallinas, non posse appetitionem extinguere satietate, sed adhuc alias appetere. Cum sic ergo in ea consumerentur facultates, ejus miserti qui ad eam attinebant, divinam illum hominem obsecrant. Ille autem venit quidem et precatus est: et cum aquæ dexteram imposuisset, et salutare efformasset signaculum, et jussisset bibere, curavit morbum, et adeo retudit immoderatam illam appetitionem, ut deinceps parva aliqua gallinæ particula quotidie ejus alendæ usum impleret. Hic quidem morbus hoc modo est curatus.

Cum autem quædam puella thalamo adhuc contineretur, et repente cognisset vexari a malo dæmone, accurrit pater ad divinum hominem, orans, et vociferans, et postulans ut curaretur filia. Is autem precatus, jussit ut dæmon statim abiret a puella. Is autem dicebat se eam non sua sponte esse ingressum, sed magicis coactum præstigiis. Dicebat autem ejus quoque nomen qui coegerat, et amorem esse causam incantationis. Sed cum hæc audisset, non tulit pater iræ impetum, nec expectavit ut curaretur puella; sed omniam magistratum summum adit, præsidem scilicet qui pluribus præerat gentibus, accusat hominem, et rem narrat. Is autem reus in judicium adductus, rem negabat, et accusationem nominabat calunniam. Hic autem non alium citabat testem quam ipsum dæmonem qui minister fuerat incantationis: et orabat judicem ut curreret ad illum virum divinum, et acciperet ejus testimonium. Cum is autem diceret non esse fas nec justum ut in loco monasticæ exercitationis haberetur quæstio, dixit pater puellæ se in judicium ducturum Macedonium; et currens persuasit et duxit. Sedens autem extra judicium judex, non fuit judex, sed spectator. Magnus enim Macedonius fungebatur officio judicis, utens ea quæ intus habitabat potestate. Et cum juberet dæmoni ut consuetum mitteret mendacium, cum tota autem veritate rei narraret tragediam, ille a maxima adactus necessitate, et virum ostendit qui ei magicis carminibus vim attulerat, et anellam per quam illa potio puellæ data fuerat. Cum autem alia quoque pararet dicere quæ fecerat coactus ab aliis, unius quidem ædes exurens, alterius vero jumenta interimens, alium vero aliquo alio damno afficiens, jussit homo Dei eum silere, et statim procul recedere a puella et ab urbe. Ille autem tanquam Domini legi parens, fecit quod jussus erat, et protinus effugit. Sic cum hanc vir divinus liberasset a furore, illum quæ

A miserum eripuit ab accusatione, et obstitit quominus judex in eum ferret sententiam capitis, non esse fas dicens ut propter ea quæ per ipsum sunt convicta, supplicium capitis decerneretur, sed potius per penitentiam ei daretur salus. Atque hæc quidem satis sunt ad ostendendam divinæ potentie copiam quæ ei data fuerat, ego tamen alia quoque narrabo.

Mulier quædam nobili loco nata, et longe ditissima (ea autem vocabatur Assyria) erat quidem emotæ mentis, ex domesticis autem agnoscebat neminem, ut cibum autem et potum sumeret, ferre non poterat. Plurimo autem tempore assidue delirabat, et hoc alii quidem dicebant esse vexationem et operationem dæmonis; medici autem dicebant esse morbum cerebri. Cum omnis ergo ars esset consumpta, et ex ea nullum daretur auxilium, ejus maritus (erat autem is Abrodianus) vir qui et erat ex magistratibus, et magna dignitate præditus, ad divinum illud caput accurrens, narravit morbum conjugis, et oravit ut ea assequeretur curationem. Cessit vir divinus, et domum quidem venit, et magno ac vehementi studio Deo obtulit orationem. Perfecta autem oratione cum jussisset aquam afferri, et fessisset figuram salutaris signaculi, jussit illam bibere. Cum autem prohiberent medici, utpote quod potu aquæ frigide morbus cresceret, expulsa tota illorum caterva, obtulit mulieri potionem. Illa autem simul ac bibit, ad se rediit, et a morbo omnino liberata, divinum virum agnovit, et ut dextram acciperet rogavit, oculisque eam imposuit, et ori admovit, et deinceps semper fuit mentis compos.

Cum autem illud vitæ genus amplecteretur in montibus, pastor quidam quærens oves errantes, venit ad illum locum ubi erat homo Dei (erat autem nox profunda, et multa nix descenderat) et vidit, ut ipse dixit, pyram circa ipsum accensam, et quosdam duos candida veste indutos, igni præbentes materiam. Animi enim alacritatem afferens, divino fruebatur auxilio.

Quin etiam doni erat prophetici particeps. **831** Et cum ad eum aliquando venisset quidam dux, pietate et vera religione clarus (quis autem ignorat virtutem Lupiciani?), dixit se esse de quibusdam sollicitum, qui ab urbe regia per mare ad ipsum ferebant necessaria. Dicebat enim præterisse quinquaginta dies, ex quo ex portu solverant, de eis autem nihil audiverant. Ille autem nihil cunctatus: Una, inquit, navis, amice, perit; altera autem postridie portum occupabit Selenciæ. Et hoc quidem audivit divinam illam vocem locutam: didicit autem experientia eorum quæ dixerat veritatem.

Ut autem alia prætermittam, ea narrabo quæ ad nos ipsos pertinent. Cum mater mea una cum patre meo habitasset tredecim annis, ea non fuerat facta mater filiorum; erat enim sterilis, ut quæ fructum ferre a natura prohiberetur. Et ipsa quidem id non val e ægre ferebat; quæ enim erat in rebus divinis erudita, credebat hoc esse utile: magnam autem molestiam accipiebat pater quod careret filiis, et cir-

cumquaque cursitans, rogabat Dei servos ut a Deo ei peterent filios. Alii ergo pollicebantur se et Deum deprecatorios, et jubebant ut esset Dei voluntate contentus. Hic autem homo divinus est aperte professus se unum petiturum ab universi opifice, et se petitionem accepturum est pollicitus. Cum tres itaque anni præteriissent, et promissio finem non accepisset, rursus accessit pater promissum exigens. Ille autem jussit ut ad se mitteretur conjux. Cum autem venisset mater, dixit ille vir divinus, se et petiturum, et eam filium accepturam, et quod oportet eum ei qui dederat dedicari. Cum autem mater solum rogaret ut animæ salutem acciperet, et ut liberaretur a gehenna: Præter hoc, inquit, liberalis et munificus Deus tibi dabit filium. Iis enim qui pure et sincere petunt, duplices largitur petitiones. Illinc reversa est mater afferens promissi benedictionem. Et quarto anno a promissione concipit, et gerit uterum; et accedit ad divinum hominem, benedictionis ostendens manipulos. Quinto autem mense a conceptione, fuit periculum abortitionis. Illa autem rursus misit ad novum suum Elisæum (vetabat enim morbus ne ad ipsum veniret) et ei revocavit in memoriam quod volebat fieri mater filiorum, et ejus promissa adduxit in medium. Ille autem cum præcul vidisset venientem, et agnovit, et causam significavit; noctu enim et morbum et salutem ei ostenderat Dominus. Accepto ergo baculo, venit, ei innitens; et cum fuisset intra ædes, et pacis salutationem dedisset ut consueverat. Bono, inquit, sis animo, nec timueris; neque enim donum auferet is qui dedit, nisi tu pacta conventa transilieris. Pollicita es autem te ei redditurum eum qui datus fuerit, et ei consecraturum ad divinum ministerium. Sic autem, inquit mater, ego et opto et volo. Existimo enim vel imperfectissimum fœtum esse magis expetendum, quam a Deo alienam filii educationem. Cum itaque aquam accepisset et benedixisset: Bibe ergo, inquit vir divinus, hanc aquam, et senties divinum auxilium. Bibit itaque ut jusserat, et abortitionis effugit periculum. Hæc sunt nostri Elisæi miracula.

Ego ejus benedictionem et doctrinam sæpe percipi. Me enim adhortans, sæpe dicebat: Natus es, o filii, cum multis laboribus; multas noctes Deum hoc solum perpetuo rogavi, ut tui parentes hoc fierent quod te nato sunt nominati. Vide ergo ut vitam agas dignam laboribus, ut qui, antequam nascereris, promissis fueris dedicatus. Quæ sunt autem Deo dedicata, sunt omnibus veneranda, et quæ a vulgo minime sunt contractanda. Convenit ergo ut tu quoque malos animi motus non admittas; illa autem sola et facias et cogites quæ Deum placant virtutis legislatores. Hæc mihi perpetuo suadebat vir divinus; ego autem et eorum quæ mihi dixit meminisse, et donum divinum sum edoctus. Cum autem non ostendam factis ea quæ mihi suasit, rogo ut per illius preces divinum consequar auxilium, et quod est vitæ reliquum, agam ex illius præceptis. Qualis ergo ille fue-

rit, et quibus usus laboribus divinam attraxerit gratiam, hæc quoque ad docendum sufficiunt.

Accepit autem etiam in hoc mundo ejus obitus dignum honorem laboribus. Omnes enim et cives et externi, et quibus credita fuerat magnorum magistratum dispensatio, ferentes illum sacrum lectum super humeros, deportarunt in ædem martyrum victoria insignium; et cum divinis viris Aphraate et Theodosio, sanctum illud et Deo gratum corpus deposuerunt: mansit autem gloria ejusmodi ut exstingui non possit. Nos autem imposito sine narrationi, eum qui percipi potest ex narratione bonum odorem percipimus.

CAPUT XIV.

MÆSYMAS (42).

Scimus quidem alia quoque plurima in urbe Antiochena resplenduisse pietatis et veræ religionis lumina, magnum Severum, et Petrum Ægyptium, Eutychem, et Cyrillum, et Moysem, et Malchum (43), et alios quoque plurimos eadem via esse ingressos. Sed si res ab omnibus in vita gestas conarumur scribere, totum tempus nobis non suffecerit: maxime cum etiam multis permultorum lectio afferat satietatem. Ex iis ergo qui scripti sunt, de eorum quoque qui sunt prætermissi vita conjecturam facientes, prosequantur laudibus et imitentur, et utilitatem percipiant. Ego autem transibo ad prata Cyri, et eorum qui in eis fuerunt fragrantium speciosorumque florum, quam maxime potero, ostendam pulchritudinem.

Fuit quidam Mæsymas, in iis quæ nos præcesserunt temporibus, voce videm Syrus, et ruri educatus, et qui virtutis omne genus ostendit. Cum autem claruisset in ea quæ est per se vita, ei cujusdam vici cura fuit credita. Sacrificans autem, et Dei oves pascebat, illa et dicebat et faciebat quæ lex jussit divina. Aiunt autem eum neque tunicam, neque cilicium sæpe mutasse, sed iis quæ in eis habebant rupturis aliquot pannos consuendo, senectuti hoc modo remedium attulisse. Hospitum autem et pauperum tam alacri animo curam gerebat, ut patefaceret portas omnibus qui aderant. Dicitur enim habuisse duo dolia, unum quidem frumenti, alterum vero olei: ex his semper quidem suppeditabat omnibus egentibus; habebat autem ea semper plena benedictione quæ data est viduæ Sareptanæ, et immissa fuerat in hæc dolia. Ipse enim Dominus omnes opes effundit in omnes eos qui ipsum invocant, et sicut illius hydriam et guttum jussit scaturire, præbens manipulos seminum hospitalitatis; ita etiam huic viro admirabili exhibuit suppeditationem, quæ ex æquo respondebat ejus animi alacritati.

Jam vero ad faciendam quoque miracula a Deo universorum magnam accepit gratiam. Faciam autem mentionem unius aut duorum miraculorum; reliqua autem prætermittam, ut qui properem venire ad alios.

Mulier quædam et genere et fide ornata, filium qui ceciderat in malam valetudinem (erat autem admo-

dum tenera retate] multis obtulit medicis. Arte autem superata, cum et medici desperassent, et puerum esse moriturum aperte dixissent, non abiecit mulier spem meliorem, sed illam imitata Sunamiidem, nullis imponit cameram. Cum in ea autem se et puerum imposuisset, pervenit ad virum illum divinum: lamentans autem, et naturæ ostendens affectionem, rogavit ut ferret auxilium. Is autem cum puerum manibus accepisset, et aræ basi admovisset, jacebat pronus, animarum et corporum rogans medicum; et accepta p[ro]tione reddidit valentem matri filium. Ego autem id audivi ab ea quæ hoc vidit miraculum, et pueri accepit salutem.

Aiunt autem illius quoque vici dominum cum venisset (is autem erat Latioius, qui Antiocheni quidem senatus primas partes tenebat, impietatis autem tenebatur caligine) et fractus acrius quam oportebat exigeret ab agricolis, divinum illum hominem clementiam illi consuluisse, et de misericordia apud eum verba fecisse: mansisse autem illum inexorabilem, experientia autem cognovisse secutum damnum ex eo quod non paruerit. Cum enim eum abire oporteret, et currus esset paratus, et sedens aurigæ iussisset ut mulas incitaret; illæ quidem trahebant totis viribus, urgentes et temonem asportare molientes: visæ sunt autem rotæ ferro et plumbo alligatæ. Cum autem agrestium quoque multitudo rotas movens ventibus nihil proderet, quidam ex amicis qui Latioio assidebat, ei causam significat, dicens sacerdotem senem eum esse execratum, et quod oportet eum placare et reddere benevolum. De curru itaque exsilias, et fuit supplex quem prius respuerat; et ad ejus pedes provolutus, et sordidos pannos amplectens, rogabat ut iram compesceret. Is autem cum preces accepisset, et eas Domino obtulisset, solvit vincula rotarum quæ sub visum non cadebant, et effecit ut sicut solebat veheretur vehiculum.

Porro autem multa quoque alia hujusmodi narrant de divino illo capite. Potest autem ex his quoque intelligi, quod iis qui volunt philosophari, nihil detrimenti afferat mora quæ trahitur in oppidis et vicis. Ostendit enim hic, et qui huic similes Dei culturæ curam gerunt, quod etiam qui versantur in media hominum multitudine, pervenire possint ad ipsum virtutum fastigium.

Cujus ego utinam ad aliquam saltem partem exigentiam sustollar, eorum adjutus precibus.

CAPUT XV.

ACEPSIMAS (44).

Acepsimas fuit eodem tempore, cujus fama late sparsa est per Orientem (*Theodor., lib. iv Hist., cap. 26*). Is cum in domuncula seipsum inclusisset, sexaginta annos transegit, neque videns, neque loquens; sed in seipsum conversus, et Deum visione apprehendens, illinc omnem accipiebat consolationem, convenienter prophetiæ quæ dicit: Delectare in Domino, et ora eum et ipse dabit tibi petitiones cordis tui (*Psal. xxxvi*). Per exiguam autem quamdam fossam manum porrigens, accipiebat id quod afferebatur

nutrimentum: **833** fossa autem non ita effossa fuerat ut omnino tenderet in directum, ne esset ex adverso eorum qui vellent ipsum videre, sed erat obliqua, et ita constructa, ut esset instar incurvæ lineæ. Ei autem afferebatur cibus, lens aqua madefacta: semel autem in hebdomada noctu egrediens, hauriebat ex fonte propinquo quantum satis eræt aquæ. Et cum aliquando quidam pastor procul oves pascens in tenebris vidisset eum moveri, et eum conjecisset esse lupum, ibat enim incurvus, ut qui multo esset ferro gravatus, movit fundam tanquam jaculaturus lapidem. Cum autem ejus manus longo tempore maneret immobilis, et lapidem non posset emittere donec vir ille divinus hausta aqua reversus est, sensit ignorantiam, et post auroram venit ad virtutis gymnasium, et narrat quod acciderat, et petit veniam, et accipit delicti remissionem; non audita voce loquente, sed per manus motiones intellecta placatione.

Quidam autem alius, usus quodam maligno investigandi studio, et scire desiderans quid toto tempore ageret perpetuo, ausus est conscendere platatum, quæ sita erat juxta fossam; sed percepit illico fructus suæ audaciæ. Media enim parte corporis usque ad pedes exsiccatus, supplex erat, suum peccatum accusans. Ille vero, secta platano, prius significavit futuram sanitatem. Ne enim alius quoque cum similia fecisset, pœnas lucret similes, arborem jussit excindi; arboris autem sectionem secuta est etiam ablatio supplicii. Tanta quidem fortitudinis et tolerantia usus est hic vir divinus: ab agonotheta autem tantam accepit gratiam.

Cum autem se abhinc migrandum pararet, prædixit quod post quinquaginta dies vitæ finem esset accepturus: excepit autem omnes qui vellent eum videre. Cum autem ecclesiæ quoque venisset antistes, eum quidem urgebat ut jugum acciperet presbyterii: Novi, dicens, o pater, et tuæ philosophiæ altitudinem, et quanta sit mea paupertas; sed cum mihi sit credita pontificatus administratio, ex hac non ex illa ordino manus imponens. Accipe ergo, inquit, donum sacerdotii, mea quidem dextera ministrante, sanctissimi autem Spiritus gratia suppeditante. Ad hæc fertur dixisse paucis post diebus hinc migraturus: De his, inquit, minime decerto; si enim essem diutius victurus, omnino fugissam hoc grave et terribile onus sacerdotii, pertimescens reddendam depositi rationem. Quoniam autem non ita diu abhinc recedam, iis quæ hic sunt relictis, jussis non invitus pareo. Statim ergo nullo ducente, hic quidem flectens genua, exspectabat gratiam; illa vero manum imponens, erat administer Spiritus. Cum autem, accepto sacerdotio, vixisset paucos dies, vitam mutavit, senique et curæ expertem, pro hac quæ multis curis est obnoxia, accepit.

Cum vellent autem omnes corpus rapere, et in aninio haberent unusquisque in vicum suum transferre, quidam eum sancti jusjurandum significasset, sustulit contentionem. Dixit enim sanctum eum iurejurando alegisse ut cum in hoc loco traderet se-

pulturæ. Ita etiam post mortem, frugalitatis et simplicitatis curam gerebant cives cœlorum; et neque cum vivebant, in animum unquam induxerunt ut eis res ulla magnos spiritus faceret, et mortui non sunt amplexi honorem hominum; sed totum amorem transtulerunt in sponsum; non secus ac pudicæ mulieres, quæ a solis conjugibus student et amari et laudari, laudes aliorum contemnentes. Ea de causa sponsus eos etiam si nolint, reddit claros et insignes, et hominum gloria ex redundanti quadam copia importit. Cum enim quis divina persequens, petit cœlestia, una cum illis multa quoque alia adjicit, multiplicatas largiens petitiones. Hoc etiam dixit in ferendis legibus: Petite regnum Dei, et justitiam, et cætera omnia adjicientur vobis (*Luc. xii*). Et rursus: Qui reliquerit patrem et matrem, et fratrem et filios propter meum Evangelium, etiam in hoc sæculo centuplum accipiet, et in futuro erit hæres vitæ æternæ. Hæc et dixit et fecit (*Math. xix*).

Nobis quoque adsit et sermone et opere eruditus, et eorum precibus innixus, tanquam scopum, attingere præmium supernæ vocationis, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT XVI.

MARO (45).

Maronis post hunc meminero; nam is quoque divinum sanctorum chorum exornavit. Eam enim quæ sub dio sit vitam amplexus, occupavit quoddam cacumen, quod in honore habebatur ab iis qui erant olim impii; et cum quod in eo erat templum dæmonum, Deo consecrasset, in eo est versatus, parvo quodam in eo fixo tabernaculo, quo tamen raro est usus. Non solum autem consuetis usus est laboribus, sed etiam alios excogitavit, accumulans opes philosophiæ; ægonotheta autem mensus est gratiam ejus laboribus. Liberalis enim et munificus Deus ei tam copiose dedit donum curationum, ut in omnes quidem partes ejus gloria pervaserit, omnes autem undique attraxerit, **834** et experientia docuerit eam famam esse veram. Videre enim erat et febres extinguere benedictionis, et horrorem cessare, et dæmones fugere, et varios omnisque generis morbos uno curari medicamento. Medici enim unicuique morbo exhibent conveniens medicamentum, sanctorum autem deprecatio est commune omnium morborum remedium.

Non solum autem medebatur agritudinibus corporis, sed etiam animis convenientem exhibebat curationem; hujus quidem avaritiam, illius vero curans iracundiam; et uni quidem exhibens doctrinam moderationis, alteri vero disciplinam justitiæ, et illius quidem castigans intemperantiam, illius vero excitans hebetudinem. Hac utens agricultura, effecit multas plantas philosophiæ; et hortum qui nunc germinat in regione Cyri, ipse Deo plantavit. Hujus plantationis opus est magnus Jacobus, ad quem quisquam vocem illam traxerit propheticam: Tanquam cœlius quæ est in Libano multiplicabitur (*Psal. xc*);

A et etiam alii omnes, ejus seorsum, et Deus velit, faciam mentionem.

Sic autem agriculturæ divinæ curam gerens, et animas simul curans et corpora, parvam passus agritudinem, ut et naturæ imbecillitatem et animi discimus fortitudinem, ipse quidem excessit e vita.

Acce autem bellum inter vicinos exortum est de corpore. Ex finitimis autem quidam vicus (46) populo frequentissimus, cum toto simul coacto populo advenisset, alios quidem fudit ac fugavit, maxime autem expetendum illum rapuit thesaurum; et maxima æde extracta, ea quæ ex eo percipitur utilitate fruuntur in hodiernum diem, publico ac celebri festo illum insignem victorem honorantes.

Nos autem etiam absentes fruimur benedictione, nobis enim pro monimento sufficit memoria.

CAPUT XVII.

ABRAAMES (47).

Nec admirabilis Abraamis memoriam fas est præmittere, hoc prætextu, quod post vitam monasticam pontificiæ sedi fuerit ornamento (*Theodor., lib. iv Hist., cap. 25*). Nam hoc quidem certe nomine jure fuerit dignior qui commemoretur, quod institutum vitæ muta e coactus, vitam non mutaverit; sed cum monasticæ exercitationis transierit afflictionem, et simul monasticis laboribus et curis pontificalibus circumsessus, vitæ cursum peregerit. Porro autem est hic quoque fructus Cyri regionis. Illic enim et natus et educatus, collegit opes virtutis monasticæ. Qui enim simul cum eo versati sunt, dicunt eum et vigilando et stando et jejunando ita corpus edomuisse, ut longissimo tempore permanserit immobilis, minime valens ingredi. Divina autem providentia liberatus ab illa imbecillitate, voluit gravia pati pericula pro divina gratia.

Venit autem in Libanum, cum didicisset vicum quemdam teneri magna impietatis caligine; et persona mercatoris vultu celato monastico, cum iis qui simul versabantur ferens canistros tanquam nucem empturus (hunc enim fructum præcipue ferebat vicus), cum domum conduxisset, et aliquantum pecuniæ prærogasset possessoribus, quævis quidem tres et quatuor dies. Deinde paulatim divinum aggressus est officium, utris voce moderata. Postquam autem senserunt psalmodias, præco quidem clamavit, et omnes convocavit. Erant autem simul congregati et viri et pueri et mulieres; et confractis extrinsecus foribus, desuper ex tecto multum pulverem cogerentes dejiciebant. Postquam autem eos viderunt suffocari et obrui, et nec aliquid aliud velle facere nec dicere, sed solum Deo preces offerre, seniorum monitu destiterunt ab insania. Deinde, apertis foribus, cum eos evulsissent ab aggere, jusserunt eos statim abire. Sed eodem tempore venerunt exactores, qui eos vectigalia cogebant exsolvere, et alios quidem ex iis vinciebant, alios vero per contumeliam afficiebant verberibus: sed vir ille divinus, nullius ex iis quæ in ipsos facta erant recordatus, Dominum imitantem, qui cruci affixus, eorum qui hoc fecerunt aut

eum gerebat, oravit illos exactores ut moderate ac clementer exigerent. Cum autem fidejussores requisissent, sua sponte suscepit fidejussionem, et paucis post diebus centum aureos se daturum est pollicitus. Qui autem gravia illa eis fecerant, valde admirati viri benignitatem, de iis quidem quæ ausi fuerant petunt veniam, rogant autem ut ipse fiat eorum præses; neque enim habebat vices dominum, erant autem ipsi et agricolæ et domini. Centum autem aureos, cum venisset in civitatem, (est autem ei nomen Emesa) et natos aliquos invenisset, accepit mutuo. Deinde in vicum reversus, die præstituto implet quod promiserat. Cum hoc ejus vidissent studium, vehementius id ab eo contendunt. Cum is autem se id facturum esset pollicitus, si se pollicerentur ædificaturos ecclesiam, rogarunt ut statim aggredierentur; et deduxerunt beatum virum, aptiora loca illi indicantes: et unus quidem hunc, alius vero locum illum laudabat. Cum autem **835** meliorem elegisset, et fundamenta jecisset, tectum brevi tempore imposuit. Cumque finem accepisset ædificium, jussit ut admitterent sacerdotem. Cum autem dicerent se nullum alium electuros, et rogarent ut eum haberent et patrem et pastorem, accipit gratiam sacerdotii. Postquam autem cum eis versatus est tres annos, et eos pulchre deduxit ad res divinas, cum effecisset ut unus ex eis qui simul erant vice sui præficeretur, ad monasticum rediit habitaculum.

Et ne, si omnia illius narrem, prolixiori utar narratione, cum in his resplendisset, sit Carrarum pontifex. Erat autem ea quidem civitas circumsecta ab ebrietate impietatis, et seipsam dederat debacchationi demonum; sed cum esset dignata hujus agricultura, et accepisset ignem hujus doctrinæ, permansit quidem libera a prioribus sentibus, nunc autem uberem profert segetem Spiritus, maturarum frugum Deo offerens manipulos. Sed non sine labore vir divinus hanc exercuit agriculturam, sed laboribus utens innumerabilibus, et eorum qui corporibus medentur artem imitans, partim quidem dulcem adhibens adhortationem, partim vero acerbis utens medicamentis, nonnunquam vero et urens et secans, effecit hanc sanitatem. Doctrinæ autem et alii ejus diligentia vitæ quoque lumina suffragabantur; illis enim illuminati, et audiebant ea quæ dicebantur, et ea quæ fiebant lubenter accipiebant.

Toto enim tempore quo fuit antistes, ei quidem fuit panis supervacaneus, aqua quoque superflua, inutilis autem lectus, et supervacaneus usus ignis. Noctu enim quadraginta hymnos, quos inter se invicem loquendo et respondendo dicunt, implebat, earum quæ intercedunt precum duplicans numerum; reliquum autem noctis in sede sedebat, concedens palpebris ut aliquantulum quiescerent. Atque quod non in solo quidem pane vivit homo, dixit quidem contemplator Dei Moyses (*Deut. viii*); meminuit autem hujus quoque vici Dominus, provocationem diaboli recusans (*Matth. iv*). Quod autem etiam sine aqua **836** vivi possit, a nullo loco divinæ Scripturæ didicimus.

A Etenim tantus ille Elias primum quidem ex torrento aquam hausit, deinde etiam cum ad viduam accessisset Sareptanam, sibi primum jussit aquam afferri, deinde panem. Sed hic vir admirabilis, toto tempore pontificatus, neque panem, neque legumina, neque olera quæ igni appropinquassent, comedit; neque aquam bibit, quæ ab iis qui in his rebus sibi docti sunt visi propter usum existimata est prima elementis; sed lactucas, intyba, et apia, et similia, cibum ducebat et potum, pistorum et coquorum artes ostendens supervacaneas; tempore autem autumnii, fructus ei illum usum implebant. Hæc autem sumebat post officium vespertinum. Cum corpus autem talibus consumeret laboribus, in aliorum cura gerenda erat insatiabilis; advenientibus enim hospitibus erat et totus paratus, egregius autem et selectus panis eis offerebatur, et vinum odoriferum, piscesque et olera, et quæcunque sunt eis conjuncta. Quinetiam ipse quoque meridie assidebat convivantibus, eorum quæ apponebantur partes unicuique offerens; et dans unicuique calices, et jubens bibere, et eum qui erat ejusdem secum nominis imitans, patriarcham, inquam, qui ministrabat quidem hospitibus, sed non simul convivabatur.

B Interdium autem versans in judiciis eorum qui inter se litigabant et decertabant, aliis quidem persuadebat ut inter se invicem reconciliarentur, alios autem coquebat qui leni et mansuetæ doctrinæ non parebant. Nullus autem injustus recessit, sua audacia adversus justum victoria potitus. Ei enim qui injuria affliciebatur, justam partem semper addens, reddebat eum inexpugnabilem, et eo qui volebat injuriam facere superiorem. Similisque erat optimo medico, qui semper prohibet eos humores qui redundant, et procurat ut sit inter materias æqualitas.

C Hunc quoque desideravit videre imperator (est enim allata fama, quæ facile omnia quæ bona sunt et quæ mala significat), et ad se accersivit, et veniens salutavit et excepit: et agreste illud cilicium sua purpura existimavit præstantius. Jam vero reginarum quoque chorus ejus et manus prehendit et genua; virumque rogabant qui nec audire quidem poterat linguam Græcam. Adeo et regibus et omnibus hominibus res honore et reverentia digna videbatur philosophia.

D Quin etiam ubi obierint ii qui ejus sunt amatores et sectatores, majorem assequuntur gloriam. Et potest quidem hoc sciri etiam ex multis aliis, sed vel maxime quidem ex iis quæ divino huic viro acciderunt. Postquam enim obiit, et hoc rescivit imperator, voluit quidem eum deponere in aliqua æde sacra; cum autem intellexisset pium esse et honestum ut gregibus redderetur corpus pastoris, ipse quidem et id deduxit præcedens, et reginarum chorus consequens, omnesque et magistratus et qui ab iis regebatur, populus, militesque et privati. Tanto studio eum accipit et civitas Antiochi, et quæ eam sunt consecutæ, donec pervenit ad magnum illum fluvium. Ad ripam **836** autem Euphratis concurrebant quidem cives.

et concurrerant etiam hospites, concurrerant etiam A rusticici; quin etiam flitimi festinabant ad fruendum benedictione. Lectum autem multi sequebantur lictores, eos percutiendo terrentes qui corpus veste nudare conabantur, et cupiebant illinc pannos sumere. Et licebat audire alios quidem psallentes, alios vero lamentantes. Alia enim deflens eum vocabat præsidem, alia vero altorem, alia autem pastorem et magistrum: et alius quidem lacrymans nominabat patrem, alius vero adiutorem et curatorem; et cum tot laudibus et lamentationibus sanctum illud et sacrum corpus sepulcro mandavere.

Ego autem admiratus quod cum vitæ mutasset institutum, vitam non una commutaverit, neque dum esset antistes, remissum ac solutum vitæ genus sit amplexus, sed exercitationis monasticæ labores ad- B auxerit, eum recensui in historia monachorum: nec recessi ab eo qui ei placuit ordine, benedictionem quoque ab eo desiderans.

CAPUT XVIII.

EUSEBIUS (48).

Prius dictis sanctis magnum quoque addam Euse- bium, qui non longo quidem abhinc tempore est mortuus (*Theodor., lib. iv Hist., cap. 25*). Cum nullis autem annis vixisset, tempori quidem æqualem sustinuit laborem, labori autem æqualem simul delegit virtutem. Multiplex autem lucrum ex eo retulit; magnitudine enim remunerationum agonotheta superat certamina. Hic ergo cum primo aliorum fidei sui curam credidisset, quo illi ducebant, ducebatur; erant enim ipsi quoque viri divini virtutisque athletæ C et exercitatores; et cum aliquo tempore cum eis esset versatus, et bene recteque philosophiæ accepisset scientiam, vitam monasticam est amplexus; et cum quoddam dorsum montis occupasset (imminet autem ei vicus maximus, quem nominant Asicham), fossa solummodo facta, et lapidibus ne luto quidem conjunctis (49), sub dio reliquam transegit vitam seipsum affligens, veste quidem opertus pellicea; cicere autem et fabis aqua madefactis se nutriens. Quietiam aliquando quoque vescebatur caricis, sic utique conans sustentare imbecillitatem corporis. Cumque ad summam pervenisset senectutem, ut etiam dentes plurimos amisisset, neque mutavit cibum, neque habitationem. Sed et cum hieme congelaretur, et æstate ureretur, fortiter ferebat contrarias qualitates aeris, faciem quidem habens corrugatam, arefacta autem omnia membra corporis. Tam multis autem corpus consumpsit laboribus, ut ne zona quidem maneret super lumbos, sed caderet inferius; nihil enim erat quod vetaret; nam et clunes et coxendices consumpti erant, et zonæ facilem descensum præbebant ad inferiora. Zonam itaque adsuit tunicæ, hæc ratione ut staret excogitans.

Ægre ferebat autem conversari cum multis. Nam cum divinam contemplationem visione assidue apprehenderet, mentem ab ea volebat abstrahere; sed tamen etsi esset amore tam vehementi præditus, permittebat aliquibus ex notis, ut id quod portam ob-

struebat auferrent, et intrarent; et cum eis exhibuisset doctrinam ex divinis eloquiis, jubebat rursus abeuntes portæ lutum imponere. Verum cum omnino satius existimasset, etiam cum paucis vitare congregationem, aditum omnino obstruxit, illi portæ maximo almoto lapide. Per quandam autem fossam colloquebatur quidem cum paucis ex familiaribus, sed non videbatur. Sic enim providerat. Illinc autem illud quoque exiguum accipiebat nutrimentum. Rursus autem cum omnibus colloqui denegasset, me solum dulci illa et læto grata voce dignabatur, et abire volentem me sæpe deinebat, de rebus disserens celestibus. Cum nulli autem ad eum venirent, et postularent bonum benedictionis, et eum ægre ferret tumultum, nec senectutem considerans, nec urgentem B reputans imbecillitatem, transiit fossam quæ nec a robustis quidem et volentibus facile transiri poterat; et cum ad quandam propinquam venisset monachorum classem, parva rursus fossa acta ad muri angulum, cum consuetis devertabat laboribus.

Hujus autem gregis præfectus, vir omni virtute p'enus, dixit eum cum comedisset quindecim caricas, transegisse septem hebdomadas sancti jejunii. Hæc autem sibi certamen, cum vixisset plus quam nonaginta annos, imbecillitate autem quæ narrari non potest esset affectus: sed imbecillitatem superabat animi alacritas, et Dei amor omnia facilia reddebat et expedita. Cum hic talibus circumfluere sudoribus, pervenit ad metam cursus, et agonothetam videns, et coronam desiderans.

Ego autem rogo ut illam con equar intercessionem, quam huc usque percepi dum esset adhuc superstes. Credo enim eum vivere et labere puriorem ad Deum fiduciam.

CAPUT XIX.

SALAMANUS (50).

De virtuti injuriam facere arbitratus, si admirabilis Salamani vitam posteris non significavero, sed oblivione obrutam 837 neglexero, summam afferam narrationem. Est quidam vicus ad Occidentem fluvii Euphratis, ipsi ripæ imminens, vocatur autem Capersana. Illic ex eo ortus, cum vitam amplecteretur quietam, et in vico qui est ex adverso parvam invenisset domunculam, seipsum in ea inclusit, nec otio relicto, nec fenestra. Semel autem in anno terram D fodiens, accipiebat totius anni nutrimentum, cum nullo unquam homine loquens. Idque facere perseveravit, non parvo tempore, sed longissimo. Porro autem pontifex civitatis cujus erat is vicus, cum viri didicisset virtutem, accessit, volens ei dare donum sacerdotii; et domunculæ perfossa aliqua parte, est ingressus; et manum imposuit, et peregit precationem, et sæpe quidem ei dixit, et quæ ad eum advenerat gratiam significavit. Cum nullam autem vocem audisset, abiit jubens ut fossa rursus edificaretur. Aliquando autem rursus qui erant illius vici ex quo erat profectus, cum noctu fluvium trajecissent, et domum perfodissent, eum accipientes nec resistentem nec jubentem, in suum vicum expor arunt; et

eam talem ad Orientem construxissent domunculam, A gus enim haud longe aberat) et pro alteri usque diaconorum manibus, mysticum, divinum, et salutare obtuli sacrificium. Ille autem omni spiritali implebatur voluptate, et existimabat seipsum cœlum videre dicebatque se nunquam tantam cepisse lætitiā.

Ego autem cum ab eo valde fuerim dilectus, putavi me et ei injuriam esse facturum si non etiam mortuum laudaverim, et aliis, si non hanc optimam philosophiam eis proposuerim imitandam. Cum itaque nunc oravero ut ejus consequar auxilium, imponam finem narrationi.

CAPUT XXI.

JACOBUS (52).

Quoniam eorum qui jam sunt victores declarati, virtutis athletarum, certamina recensimus, summam narrantes et quos in meditando susceperē labores, et quos in certaminibus perpassi sunt sudores, **838** et longe clarissimas et maxime insignes victorias, age eorum quoque qui adhuc sunt superstites, et magnifice decertant, et contendunt priores vincere sudoribus, vitæ instituta conscribamus, et posteris utilem relinquamus memoriam. Quomodo enim eorum qui olim resplenduerunt sanctorum vitæ institutum posteris maximam attulit utilitatem; ita iis qui nos consequentur erunt exemplaria eorum narrationes.

CAPUT XX.

MARIS (51).

Est Pomeri quidam vicus qui a nobis vocatur *Metis*. Cum apud eum parvam quandam domunculam ædificasset divinus Maris, in ea permansit inclusus triginta et septem annis. Ex monte autem prope sito ea suscipiebat multum humoris. Tempore autem hiemis quædam quoque guttæ aquæ in eam emanabant. Quantum autem hinc damni oriatur corporibus, sciunt et cives et rustici; nam iis quoque qui in agris habitant, manifesti sunt morbi qui ex eo nascuntur. Sed tamen ne hæc quidem sacro illi capiti persuaserunt ut mutaret domunculam; sed fortiter et constanter permansit donec cursum confecerit.

Quin etiam priorem quoque vitam transegit cum virtutis laboribus: unde et corpori et animæ conservavit castitatem; idque ipse mihi aperte significavit, docens sibi mansisse corpus integrum et incorruptam, et quale egressum fuerat ex materno utero, idque cum multis quidem dies festos martyrum celebrasset cum esset adolescens, vocis autem bonitate demulsisset populum. Nam et plurimo tempore perseveravit psallere, et fuit insigni pulchritudine corporis. Sed tamen nec species corporis, nec vocis claritas, nec quæ ei cum multis intercedebat congressio, animæ pulchritudini aliquid detrimenti attulit: sed vivens similiter atque ii qui sunt inclusi, suæ curam gerebat animæ. Virtutem autem auxilium quoque laboribus quos sustinebat inclusus.

Ego hujus sæpe usus sum consuetudine; jussit enim mihi aperiri ostium; quin etiam complectebatur me venientem, et de philosophia, fusa prolixaque utebatur oratione.

Porro autem hic quoque fuit simplicitate insignis, et varios mores omnino abhorrebat. Inopiam autem magis dilexit quam summas copias. Nonaginta autem annos natus, utebatur vestibus contextis ex villis caprinis. Panis autem et parum salis nutrimenti ejus usum implebant. Cum autem longo tempore desiderasset videre offerri spiritale et mysticum sacrificium, rogavit ut divini doni illic fieret oblatio. Ego vero libenter paravi; et jussi sacra vasa offerri (pa-

Initium autem ducam a magno Jacobo; is enim et tempore et labore est prior aliis, et qui eum sunt æmulati, faciunt admirabilia et quæ sunt præter opinionem. Usu venit autem, nescio quomodo, ut et eorum qui excesserunt, et eorum qui adhuc sunt superstites, hoc sit primum nomen. Etenim quando narravi eorum vitæ institutum, initium sumpsit a divino illo Jacobo qui Persicum illum exercitum fudit suis precibus; et cum corruissent urbis murorum ambitus, neque permisit urbem capi, et coegit fugere adversarios, cum in eos misisset exercitum muscarum et culicum (53). Qui ergo illi simile nomen est sortitus, et est ei similis moribus, sit primus in ordine athletarum qui adhuc sunt superstites, non quoniam ejusdem est nominis particeps, sed quoniam est illius virtutem æmulatus, et fuit ipse altis exemplar philosophiæ. Nam cum simul cum inelyto illo Marone esset versatus, et ejus divini fuisset doctrinæ particeps, obscuravit præceptorem majoribus laboribus. Ille enim et murorum tegumentum habuit templum veteris erroris, et ex pollibus contextum fixit tabernaculum; et eo utens, imbris et nivis effugiebat impetus: hic autem his omnibus valere jussis, et tabernaculo, et tugurio, et murorum tegumento, pro tecto habet cœlum, contrarios omnes aeris impetus sustinens: nunc quidem pluvia vehementi obrutus, nunc autem glacie et nive congelatus, aliquando autem radiis solis tostus et exustus, et adversus omnia se fortiter et constanter gerens, et tanquam in alieno certans corpore, et contendens vincere naturam corporis alacritate animi. Mortali enim hoc et patibili corpore indutus, vitam agit tanquam impatibilis; et vitam incorpoream in corpore-

et concurrerant etiam hospites, concurrerant etiam rusticici; quin etiam si citi festinabant ad fruendum benedictione. Lectum autem multi sequebantur lictores, eos percutiendo terrentes qui corpus veste nudare conabantur, et cupiebant illinc pannos sumere. Et licebat audire alios quidem psallentes, alios vero lamentantes. Alia enim desens eum vocabat praesidem, alia vero altorem, alia autem pastorem et magistrum: et alius quidem lacrymans nominabat patrem, alius vero adiutorem et curatorem; et cum tot laudibus et lamentationibus sanctum illud et sacrum corpus sepulcro mandavere.

Ego autem admiratus quod cum vitae mutasset institutum, vitam non una commutaverit, neque dum esset antistes, remissum ac solum vitae genus sit amplexus, sed exercitationis monasticæ labores adauxerit, eum recensui in historia monachorum: nec recessi ab eo qui ei placuit ordine, benedictionem quoque ab eo desiderans.

CAPUT XVIII.

EUSEBIUS (48).

Prius dictis sanctis magnum quoque addam Eusebium, qui non longo quidem abhinc tempore est mortuus (*Theodor., lib. iv Hist., cap. 25*). Cum nullis autem annis vixisset, tempori quidem æqualem sustinuit laborem, labori autem æqualem simul delegit virtutem. Multiplex autem lucrum ex eo retulit; magnitudine enim remunerationum agonotheta superat certamina. Hic ergo cum primo aliorum fidei sui curam credidisset, quo illi ducebant, ducebatur; erant enim ipsi quoque viri divini virtutisque athletæ et exercitatores; et cum aliquo tempore cum eis esset versatus, et bene recteque philosophiæ accepisset scientiam, vitam monasticam est amplexus; et cum quoddam dorsum montis occupasset (imminet autem ei vicus maximus, quem nominant Asicham), fossa solummodo facta, et lapidibus ne luto quidem conjunctis (49), sub dio reliquam transegit vitam seipsum affligens, veste quidem operatus pellicea; cicere autem et fabis aqua madefactis se nutriens. Quinetiam aliquando quoque vescebat caricis, sic utcumque conans sustentare imbecillitatem corporis. Cumque ad summam pervenisset senectutem, ut etiam dentes plurimos amisisset, neque mutavit cibum, neque habitationem. Sed et cum hieme congelaretur, et aestate ureretur, forti er ferebat contrarias qualitates aeris, faciem quidem habens corrugatam, arefacta autem omnia membra corporis. Tam multis autem corpus consumpsit laboribus, ut ne zona quidem maneret super lumbos, sed caderet inferius; nihil enim erat quod velaret; nam et clunes et coxendices consumpti erant, et zonæ facilem descensum præbebant ad inferiora. Zonam itaque adsuit tunicæ, hac ratione ut staret excogitans.

Ægre ferebat autem conversari cum multis. Nam cum divinam contemplationem visione assidue apprehenderet, mentem ab ea volebat abstrahere; sed tamen etsi esset amore tam vehementi præditus, permittebat aliquibus ex notis, ut id quod portam ob-

struebat auferrent, et intrarent; et cum eis exhibisset doctrinam ex divinis eloquiis, jubebat rursus abeuntes portam lutum imponere. Verum cum omnino satius existimasset, etiam cum paucis vitare congregationem, aditum omnino obstruxit, illi portæ maximo admoto lapide. Per quandam autem fossam colloquebatur quidem cum paucis ex familiaribus, sed non videbatur. Sic enim providerat. Illinc autem illud quoque exiguum accipiebat nutrimentum. Rursus autem cum omnibus colloqui denegasset, me solum dulci illa et Deo grata voce dignabatur, et abire volentem me sæpe detinebat, de rebus disserens celestibus. Cum multi autem ad eum venirent, et postularent bonum benedictionis, et eum ægre ferret tumultum, nec senectutem considerans, nec urgentem reputans imbecillitatem, transiit fossam quæ nec a robustis quidem et volentibus facile transiri poterat; et cum ad quandam propinquam venisset monachorum classem, parva rursus fossa acta ad muri angulum, cum consuetis devertabat laboribus.

Hujus autem gregis præfectus, vir omni virtute plenus, dixit eum cum comedisset quindecim caricas, transegisse septem hebdomadas sancti jejunii. Hoc autem subit certamen, cum vixisset plus quam novaginta annos, imbecillitate autem quæ narrari non potest esset affectus: sed imbecillitatem superabat animi alacritas, et Dei amor omnia facilia reddebat et expedita. Cum hic talibus circumflueret sudoribus, pervenit ad metam cursus, et agonothetam videns, et coronam desiderans.

Ego autem rogo ut illam con equar intercessionem, quam huc usque percepi dum esset adhuc superstes. Credo enim eum vivere et habere puriorem ad Deum fiduciam.

CAPUT XIX.

SALAMANUS (50).

De virtuti injuriam facere arbitratus, si admirabile Salamani vitam posteris non significavero, sed oblivione obrutam **837** neglexero, summam afferam narrationem. Est quidam vicus ad Occidentem fluvii Euphratis, ipsi ripæ imminens, vocatur autem Capersana. Illic ex eo ortus, cum vitam amplecteretur quietam, et in vico qui est ex adverso parvam invenisset domunculam, seipsum in ea inclusit, nec ostio relicto, nec fenestra. Semel autem in anno terram fodiens, accipiebat totius anni nutrimentum, cum nullo unquam homine loquens. Idque facere perseveravit, non parvo tempore, sed longissimo. Porro autem pontifex civitatis cujus erat is vicus, cum viri didicisset virtutem, accessit, volens ei dare donum sacerdotii; et domunculæ perfossa aliqua parte, est ingressus; et manum imposuit, et peregit precationem, et sæpe quidem ei dixit, et quæ ad eum advenerat gratiam significavit. Cum nullam autem vocem audiisset, abiit jubens ut fossa rursus ædificaretur. Aliquando autem rursus qui erant illius vici ex quo erat profectus, cum noctu fluvium trajecissent, et domum perfodissent, eum accipientes nec resistentem nec jubentem, in suum vicum exportarunt; et

cum talem ad Orientem construxissent domunculam, A eum protinus incluserunt. Ille autem similiter quietem agebat cum illo loquens. Pacis autem post diebus, qui erant illius vici qui est ex adverso, cum noctu rursus aggressi essent, et domum perfodissent, ad se abduxerunt, neque contradicentem, nec ut maneret urgentem, neque rursus prompto et alacri animo recedentem. Ita seipsum omnino profundo mortuum constituit, et apostolicam illam vocem vere loquens, dicebat: Cum Christo sum crucifixus. Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus. Quod autem nunc vivo in Christo, in fide vivo Filii Dei qui me dilexit, et pro me seipsum dedit (*Galat. n*). Talis hic quoque fuit. Sufficiens enim hæc ad ostendendum totum ejus vitæ institutum.

Ego autem cum benedictionem ab eo quoque per- B cepero, ad alium transibo.

CAPUT XX.

MARIS (51).

Est Homeri quidam vicus qui a nobis vocatur ve-
tis. Cum apud eum parvam quamdam domunculam
ædificasset divinus Maris, in ea permansit inclusus
triginta et septem annis. Ex monte autem prope sito
ea suscipiebat multum humoris. Tempore autem
hiemis quædam quoque guttæ aquæ in eam emana-
bant. Quantum autem hinc damni oriatur corpori-
bus, sciunt et cives et rustici; nam iis quoque qui in
agris habitant, manifesti sunt morbi qui ex eo na-
scentur. Sed tamen ne hæc quidem sacro illi capiti
persuaserunt ut mutaret domunculam; sed fortiter
et constanter permansit donec cursum confecerit.

Quin etiam priorem quoque vitam transegit cum
virtutis laboribus: unde et corpori et animæ con-
servavit castitatem; idque ipso mihi aperte signifi-
cavit, docens sibi mansisse corpus integrum et incor-
ruptum, et quale egressum fuerat ex materno utero,
idque cum multis quidem dies festis martyrum ce-
lebrasset cum esset adolescens, vocis autem houi-
tate demulsisset populum. Nam et plurimo tempore
perseveravit psallere, et fuit insigni pulchritudine
corporis. Sed tamen nec species corporis, nec vocis
claritas, nec quæ ei cum multis intercedebat con-
gressio, animæ pulchritudini aliquid detrimenti attu-
lit: sed vivens similiter atque ii qui sunt inclusi,
sux curam gerebat animæ. Virtutem autem auxit
quoque laboribus quos sustinebat inclusus.

Ego hujus sæpe usus sum consuetudine; jussit
enim mihi aperiri ostium; quin etiam complectebatur
me venientem, et de philosophia, susa prolixaque
utebatur oratione.

Porro autem hic quoque fuit simplicitate insignis,
et varios mores omnino abhorrebat. Inopiam autem
magis dilexit quam summas copias. Nonaginta autem
annos natus, utebatur vestibus contextis ex villis
caprinis. Panis autem et parum salis nutrimenti ejus
usum implebant. Cum autem longo tempore deside-
rasset videre offerri spiritale et mysticum sacrifi-
cium, rogavit ut divini doni illic fieret oblatio. Ego
vero libenter parui; et jussi sacra vasa afferri (pa-

gus enim haud longe aberat) et pro altari usus dia-
conorum manibus, mysticum, divinum, et salutare
obtuli sacrificium. Ille autem omni spiritali impleba-
tur voluptate, et existimabat seipsum cælum videre:
dicebatque se nunquam tantam cepisse lætitiã.

Ego autem cum ab eo valde fuerim dilectus, pu-
tavi me et ei injuriam esse facturum si non etiam
mortuum laudaverim, et aliis, si non hanc optimam
philosophiam eis proposuerim imitandam. Cum ita-
que nunc oravero ut ejus consequar auxilium, impo-
nam finem narrationi.

CAPUT XXI.

JACOBUS (52).

Quoniam eorum qui jam sunt victores declarati,
virtutis athletarum, certamina recensuimus, summa-
tim narrantes et quos in meditando susceperere labo-
res, et quos in certaminibus perpassi sunt sudores,
838 et longe clarissimas et maxime insignes victo-
rias, age eorum quoque qui adhuc sunt supersti-
tes, et magnifice decertant, et contendunt priores
vincere sudoribus, vitæ instituta conscribamus, et
posteris utilem relinquamus memoriam. Quomodo
enim eorum qui olim resplenduerunt sanctorum vitæ
institutum posteris maximam attulit utilitatem; ita iis
qui nos consequentur erunt exemplaria eorum nar-
rationes.

Initium autem ducam a magno Jacobo; is enim
et tempore et labore est prior aliis, et qui eum sunt
æmulati, faciunt admirabilia et quæ sunt præter opi-
nionem. Usu venit autem, nescio quomodo, ut et
eorum qui excesserunt, et eorum qui adhuc sunt
superstites, hoc sit primum nomen. Etenim quando
narravi eorum vitæ institutum, initium sumpsi a di-
vino illo Jacobo qui Persicum illum exercitum fudit
suis precibus; et cum corruissent urbis murorum
ambitus, neque permisit urbem capi, et coegit fugere
adversarios, cum in eos misisset exercitum musca-
rum et culicum (53). Qui ergo illi simile nomen est
sortitus, et est ei similis moribus, sit primus in or-
dine athletarum qui adhuc sunt superstites, non
quoniam ejusdem est nominis particeps, sed quon-
iam est illius virtutem æmulatus, et fuit ipse altis
exemplar philosophiæ. Nam cum simul cum inelyto
illo Marone esset versatus, et ejus divini fuisset
doctrinæ particeps, obscuravit præceptorem majori-
bus laboribus. Ille enim et murorum tegumentum
habuit templum veteris erroris, et ex pellibus con-
textum fixit tabernaculum; et eo utens, imbris et
nivis effugiebat impetus: hic autem his omnibus va-
lere jussis, et tabernaculo, et tugurio, et murorum
tegumento, pro tecto habet cælum, contrarios omnes
aeris impetus sustinens: nunc quidem pluvia vehe-
nenti obrutus, nunc autem glacie et nive congelatus,
aliquando autem radiis solis tostus et exustus, et ad-
versus omnia se fortiter et constanter gerens, et
tanquam in alieno certans corpore, et contendens
vincere naturam corporis alacritate animi. Mortali
enim hoc et patibili corpore indutus, vitam agit tan-
quam impatientis; et vitam incorpoream in corpore-

meditans, clamat cum beato Paulo: In carne ambulantes, non secundum carnem militamus. Arma enim nostra non sunt carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munimentorum, destruentes cogitationes et omnem altitudinem quæ se extollit adversus Dei cognitionem, et captivantes omnem intellectum ad Dei obedientiam (*II Cor. x*). Sed hæc quidem certamina quæ sunt super naturam, in minoribus se exercendo laboribus est meditatus. Nam cum in parva quadam domuncula se prius inclusisset, et ab externis tumultibus animam liberasset, et recordationi Dei mentem affixisset, sic perfectam et absolutam meditabatur virtutem.

Cum autem se optime exercuisset, et bonis laboribus animam assuefecisset, majora ausus est aggredi certamina; et cum ad hunc montem pervenisset, qui triginta stadiis distat ab hac urbe, eum reddidit illustrem et venerandum, qui erat olim obscurus et penitus infertilis: nunc autem creditur tantam accepisse benedictionem, ut terra quæ est imposita consumatur omnibus qui undique adveniunt, ad utilitatem eam exportantibus. In eo vitam agens cernitur ab omnibus accedentibus, non habens, ut dixi, speluncam, non tabernaculum, non tugium, non fossam, non sepeam quæ eum circumdet ac munit; sed videtur orans et quiescens, et stans et sedens, et sanus et eum aliqua tenetur ægritudine; ad hoc ut assidue præsentibus decertet spectatoribus, et naturæ expellat necessitates. Neque enim aliis hominibus qui sunt ingenue utcumque educti, externis præsentibus est facile excrementa egerere, ædum viro in summa philosophia exercitato. Et hæc dico, non ut qui ab aliis didicerim, sed qui ipse viderim. Nam cum quatuordecim abhinc annis in gravem morbum incidisset, affecit quidem, ut par est, eum qui est mortali corpore prælitus. Erat autem æstus vehementis, et flamma radio: um ardebat vehementius, cum sopiti quidem essent venti, aer autem maneret immobilis. Erat autem morbus inundatio flavæ bilis quæ deorsum ferebatur, et morderat ac comprimebat intestinum, et coquebat extra egredi. Tunc magnam vidi tolerantiam. Nam cum ex multis vicis congregati essent homines, et gloriosum hoc corpus salutarerent, sedebat in duas partes distractus. Nam natura quidem vim afferebat ut iret ad excernendum; pudor autem ejus quæ aderat multitudinis, coquebat eum manere in eodem statu et habitu. Ego autem hoc sciens, cum eis qui convenerant partim multis egi adhortationibus, partim etiam minis, abire jubens; postremo autem eos implicavi vin uis sacerdotii, et non sine maximo labore vespere tandem amandavi. Ille autem vir divinus, ne cum illo quidem abscessissent, victus est a natura; sed perstitit tolerans, donec accedens nox profunda coegit omnes domum recedere.

Rursus autem die sequenti cum ad eum **839** venissem, ut vidi æstum evasiss: vehementiorem, et qua laborabat febrem igne extrinsecus allato nutriri et augeri, prætexens dolorem capitis, dixi me ægre

A ferre vim solis radiorum; et rogavi ut mihi aliquam modicam apud se umbram expanderet: qui postquam jussit, tribus fixis arundinibus, et iis duobus impositis ciliciis, umbram adinvenimus. Cum autem juberet me ingredi, Turpe est, inquam, o Pater, ut ego qui sum et juvenis et valens viribus, hanc assequar consolationem, tu autem qui et vehementi febre teneris, et opus habes tali consolatione, foris sedeas accipiens impetum radii solaris. Si vis ergo, inquam, me umbra frui, sis mihi socius modici hujus tabernaculi; nam tecum quidem volo manere, sed prohibet radius. Cessit itaque his verbis auditis, et mox accepit remedium. Et quoniam umbra fruebatur communiter, cœpi rursus alium sermonem afferre, et dixi: Opus est ut accumbam, cum coxendix non citra molestiam **B** patiar sessionem. Sed rursus rogabat quidem ut accumberem: ei autem contra respondi, non esse tolerandum ut ego decumberem videns eum sedentem. Si vis ergo, inquam, me quoque frui hæc quiete, communiter accumbamus, o Pater; non erubescam enim solus decumbens. Cum talibus verbis deceptissem ejus tolerantiam, ei accubitus exhibui solatium. In solo autem jacenti suaves adhibui sermones, traducens ad animi jucunditatem. Manu autem inmissa intra vestem, tentabam ejus dorsum moderate abstergere, tunc vidi magnum ferri pondus, quod et lumbus alligabat et collum: jam vero alix quoque catenæ a circulo qui erat circa collum, duæ quidem ante, duæ vero pone, ad inferiorem circulum oblique pertinentes, et litteræ X figuram efficientes ante **C** et pone duos circulos colligabant. Jam vero manus quoque interius circa cubitos talia quoque alia habebant vincula. Cum ergo aspexissem onus ponderis multorum talentorum, obsecravi ut opem ferret corpori laboranti, quod non poterat simul ferre et onera voluntaria, et involuntariam ægritudinem. Nunc quidem, inquam, o Pater, febris fungitur officio ferri; cum ea autem cessaverit, tunc rursus corpori imponemus laborem qui ex ferro capitur. Hoc quoque concessit multis delinitus ejusmodi carminibus. Sed tunc quidem eum paucis ægrotasset diebus, facile convaluit.

Postea autem cum in morbum incidisset graviolem, multi autem ut corpus raperent multis ex locis convenissent, audientes id cives, concurrerunt omnes et **D** milites et privati; illi quidem sumptis armis militibus, hi vero armis utentes quibuslibet. Densa autem et extracta acie pugnare cœperunt, tela emittentes, et fundis lapides torquentes, non ut percuterent, sed solum ut terrerent; et sic expulsis accolis, victoriis insigni athleta lecto imposito, qui nihil sentiebat eorum quæ fiebat (nam nec cum coma ejus a rusticis velleretur senserat), venerunt in urbem. Cum in ædem autem venissent propheticam, in monasterio ei propinquo lectum deposuerunt. Venit autem quidam Berhœam (illic enim tunc eram) ea quæ facta fuerant significans, et nuntium mortis afferens. Cum itaque statim cucurrissem, et totam noctem in itinere consumpvissem, post auroram offendi hominem, nequæ

loquentem, neque ullam ex his qui aderant potentem agnoscere. Postquam autem eum sum allocutus, et nomine magni Acacii ei dixi salutem, statim et aperuit oculos, et rogavit quomodo se haberet, et quando venissem est percontatus. Cum autem ad hæc respondissem, rursus clausit oculos.

Cum vero tres dies præterissent, vespere rogavit ubinam esset; cum autem rescivisset, ægre tulit, et rogavit ut statim rursus referretur in montem. Cum autem vellem eum perpetuo observare et ei inservire, jussi mox ferri lectum, et deferri in locum quem cupiebat. Tunc vidi quantopere ab ambitione et gloriæ cupiditate esset alienum caput mihi venerandum. Postridie enim ei obtuli jus ptisanæ cum id refrigerassem; nihil enim omnino calidi sumere patiebatur, cum usum ignis sibi interdixisset. Cum autem nollet sumere: Nobis omnibus, inquam, o Pater, hoc concede, communem enim salutem tuam ducimus sanitatem. Non solum enim es utilitatis exemplar propositum, sed etiam orans fers auxilium, et Dei concilia nobis benevolentiam. Quod si te hoc male habet quod non sis assuetus, hoc quoque, inquam, o Pater, constanter tolera; est enim hoc quoque genus philosophiæ. Quomodo enim cum esses sanus cibum appetens, tolerantia vicisti appetitionem, ita etiam nunc minime appetens in vescendo ostende tolerantiam. Hæc cum dicerem, aderat homo Dei Polychronius (54), qui id quod dicebam defendens, dixit se id primum velle sumere, idque cum esset mane, cum sæpe post interjectum septem dierum spatium corpus aleret. Victus ergo oratione, unum juris poculum clausis demisit oculis, quod quidem solemus facere cum amaras bibimus potiones.

840 Quoniam autem pedes quoque, qui propter imbecillitatem ingressum amiserant, ei lavare persuasimus; operæ pretium existimo hæc quoque ejus animæ aperire philosophiam; prope enim aderat scyphus. Voluit autem quidam ex his qui ministrabant eum canistro tegere, ut non videretur ab iis qui ad ipsum veniebant. Ille autem: Cur, inquit, scyphum tegis? Cum is autem dixisset: Ne videatur ab iis qui veniunt ad contemplantium: Absit, inquit, o filii, ne celes homines (55) ea quæ sunt aperta Deo universorum; illi enim soli volens vivere, nullam humanæ gloriæ curam gero. Quid enim me juverit, si hi quidem me magis laborasse et majori exercitatione usum esse sciverint, Deus vero minori? non sunt enim hi datores mercedis pro laboribus, sed Deus est suppeditator. Quis ergo non valde admiretur et sermones, et mentem quæ sermones genuit, quæ omni humana gloria adeo fuit superior?

Tale quid etiam alias memini accidisse. Erat vespere, et altum vesper et tempus comedendi: accepta ergo testa apposita, madefactæ lentis cibum sumpsit; id enim erat ei alimentum. Venit autem quidam a civitate, cui erat commissa quædam militaris exactio. In autem cum eum procul videret, lentem non deposuit, sed cibum demisit ut consueverat; et eum visione apprehendisset eum esse dæmonem, eum verbis

A insectabatur ut hostem; et ostendens se non vereri, interim ori lentem admovit. Obsecrabat autem is qui incessebatur maledictis: dicebat se esse hominem; et quod prius quodam adacius jurejurando se ante vesperam ab urbe esse profecturum, venisset hoc tempore. Ille: Bono, inquit, animo esto, et ne extimescito; sed cum precatus fueris, recedito: sis autem mihi conviva, et mei cibi particeps. Simul autem hæc dicens implevit dexteram, et lente eum impertiit. Sic vanæ gloriæ morbum cum aliis expulit ex animo.

De tolerantis autem supervacaneum est dicere, cum visus ipse testetur. Tres enim sæpe dies et tollidem noctes nive delapsa ita fuit obrutus, pronus jacens, et Deum orans, ut ne parum quidem videretur B ex pannis quibus fuerat indutus; sæpe autem maris et lignibus vicini ei nivem impositam detrahentes, eum jacentem evellunt et excitant. Ex iis laboribus collegit dona divinæ gratiæ, quorum volunt omnes esse participes. Illius enim benedictione multæ quidem extinctæ sunt et extinguuntur febres, et multæ ægritudines cessarunt et omnino abierunt, multi autem dæmones coacti sunt fugere; et aqua quæ ab illius dextera benedicatur fit salutare pharmacum.

Quis nescit puerum mortuum per ejus orationem fuisse excitatum? in suburbanis enim civitatis erant ejus parentes, qui multos quidem filios genuerunt, omnes autem immaturos ad sepulcrum transmiserunt. Quando ergo hic ultimus natus fuit filius, cucurrit C pater ad hominem Dei, rogans ut is longam haberet vitam, et pollicens se eum esse Deo dicaturum si viveret. Cum itaque vixisset quatuor annis, vitæ finem accepit; pater autem aberat: adveniens autem videt eum repente efferri. Cum eum itaque e lecto rapuisset: Oportet, inquit, me implere pronissum, et Deo homini reddere vel mortuum. Detulitque ut prius dixit, et ante pedes sanctos illum posuit, dicens illi quæ suis quoque dixerat domesticis. Homo autem divinus cum ante se posuisset puerum, flexis genibus orabat pronus vitæ et mortis rogans Dominum. Vespere autem puer edidit vocem, et patrem vocavit. Cum sic sensisset vir ille divinus quod suas preces suscepisset Dominus, et vitam puero suppeditasset, surrexit, et eo adorato qui facit voluntatem timentium eum, et audit eorum preces (Psal. cxliv), finit orationem, et filium reddidit patri. Hoc et ego vidi, et patrem audivi narrantem, et multis aliis narravit miraculum apostolicum, cum sciret multis auditoris futurum id conducibile.

Porro autem ejus quoque sum consecutus auxilium: unius autem aut duorum faciam mentionem, existimans ingrati esse animi ea silentio præterire, et non docere genera beneficii. Exsecrandus Marcion multis spinas impietatis seminavit in regione urbis Cyri; eas cum conarer evellere radicitus, omnem laborem subibam, et omnibus machinis assidue utebar. Qui autem mea fruebantur cultura, cum me eo nomine deberent diligere, pro ea, ut prophetice dicam, detra-

lebant mihi; ego autem orabam, et reddebant mala pro bonis, et odium pro dilectione mea (*Psal.* viii, xxxiv); et magicis utentes præstigiis, et malignorum freti ope dæmonum, conabantur bellum gerere quod sub visum non caderet; et noctu venit quidam dæmon exitialis clamans, et lingua utens Syriaca: Cur tu bellum geris cum Marcione? cur hanc pugnam adversus eum suscipis? Quanam is te unquam affectit molestia? desine helligerari, desiste a malevolentia, aut disces experientia quantum bonum sit quies. Scias quod te jam pridem confodissem, nisi chorum martyrum te custodientem vidissem cum Jacobo. Hæc ego audi, et dixi quidam **841** ex familiaribus qui prope me dormiebat: Audis, inquam, quæ dicuntur? Ille vero: Omnia, inquit, audi; et cum vellem surgere, et respicere, et scire quis loqueretur, tua causa quievi, cum te putarem quiescere. Ambo itaque surgentes respeximus, neque ullum qui moveretur vidimus, nec qui loqueretur audivimus. Illa verba alii quoque qui nobiscum habitabant audiverunt. Intellexit igitur quod martyrum quidem chorum dicebat Lecythum olei martyrum, qui cum a multis martyribus collectam haberet benedictionem, pendebat a meo lecto: sub meo autem capite erat magni Jacobi vetus amictus, qui quovis claustro adamantino fuit mihi validior. Quin etiam cum eorum maximum vicum essem ingressurus, deinde multa essent intermedia quæ mihi prohibebant exitum, nisi ad meum Isaiam, rogans ut divinum consequerer auxilium. Ille vero, Esto, inquit, bono animo; soluta sunt omnia illa impedimenta. Instar telæ aranearum; idque noctu me docuit Dominus, non in somnis adumbrans, sed revera ostendens. Vidi enim, aiebat, cum incepissem hymnodiam, in illa parte in qua illa loca sita sunt, serpentem quemdam, ignis speciem præ se ferentem, qui ab Occidente reptabat in Orientem, et ferebatur per medium aerem. Cum orationes autem tres peregissem, rursus vidi inflexum, et orbiculatam ostendentem figuram, et ejus caudam capiti conjunctam. Cum rursus autem octo orationes absolvissem, aspexi eum in duas partes dissectum et in summum resolutum. Hæc ipse quidem sic prævidit, nos autem vidimus exitum qui consensit ejus prædictioni. Mene enim mali auctoris dæmonis imperio parentes, qui olim quidem erant sectæ Marcionis, nunc autem sunt clavis apostolicæ, ab Occidente profecti, nudos nobis enses ostendebant; hora autem diei tertia simul coacti, curam gerebant suæ solum custodiæ, sicut serpens qui cauda caput suum contextit: octava autem dispersi, dederunt nobis locum ingrediendi in vicum. Statim autem invenimus serpentem factum ex aris materia, qui ab eis adorabatur. Cum enim adversus opificem et universorum creatorem bellum aperte suscepissent, execrandum serpentem, tanquam illius hostem, colere contendebant. Talia ego beneficia a mihi venerando capite sum consecutus.

Quoniam autem divinarum revelationum narrationem ingressa est oratio, age narrabo quæ audiavi ab illa lingua ab omni mendacio aliena. Narravit autem

A non ulla gloriæ inductus cupiditate (fuit enim divina anima ab eo vitio remotissima), sed cum illum quidam usus ea coegisset dicere quæ volebat celare. Supplex ab eo contendebam ut oraret Deum universorum, ut redderet mihi segetem mundam a zizanibus, et a seminibus hæreticis eam omnino liberaret; me enim valde angeat abominandi Marcionis error qui plurimum invaluerat. Dixit itaque a me oratus: Nec me, nec ullo alio tibi opus est ad Deum intercessore; habes enim Joannem illum insignem, Verbi vocem, Domini præcursores, has pro te preces assidue offerentem. Cum autem ego dicerem, me et ejus credere orationibus, et aliorum sanctorum apostolorum et prophetarum, quorum ad nos nuper delatæ sunt reliquæ: Esto, inquit, bono animo; habes Joannem Baptistam. Sed nec sic eum passus sum silere, sed multo magis urgebam interrogans, et scire desiderans cur ejus potius meminisset. Ille autem: Vellem, inquit, amplecti et deosculari ejus amabiles reliquias. Cum autem dixissem: Non afferam eas, nisi pollicitus fueris te ea dicturum quæ videris. Atque ipse quidem est pollicitus, ego vero post idie attuli ea quæ desiderabat; et cum omnes jusisset abscedere, hæc mihi soli narravit. Quando hos, inquit, civitatis patronos, qui a Phœnicia venerant et Palæstina, cum Davidica exceptati chorea, venit mihi in mentem cogitare cum hæc essent illius insignis Joannis reliquæ, et non alterius martyris qui esset ejusdem nominis. Post unum ergo diem ego stabam ad hymnos decantandos; video autem quendam candida veste indutum, et dicentem: Frater Jacobe, cur nobis adventibus non venisti obviam? Cum ego autem rogarem quinam essent, respondit, dicens: Qui a Phœnicia et Palæstina nuper venimus; et cum prompto et alacri animo nos omnes excepissent, et pastor et populus, et cives, et rustici, tu solus eorum honoris non fuisti particeps: innovabat autem eam quæ fuerat dulcificationem. Ad hæc ergo dicit se dixisse: Absentibus et vobis et aliis et vos honoro, et adoro Deum universorum. Rursus autem die sequenti eodem tempore cum ille ipse apparuisset: Vides, inquit, frater Jacobe, eum illic stantem, cujus quidem vestis est colore nivis similis, est autem prope illum positus ignis clibanus. Cum autem ego illum oculos convertissem, et illum esse Joannem Baptistam conjecissem (nam et vestitu erat indutus, et manum habebat ut baptizans): Is est, inquit, quem tu conjecisti. Quin etiam, inquit, cum tu aliquando noctu ad primum vicum ad seditiosos eos docturus abires, et ut ego majori ac vehementiori **842** studio Deo offerrem orationem, mandasses, tota nocte vigilavi rogans Dominum. Deinde audiavi vocem dicentem: Ne timeas, o Jacobe; magnus enim Joannes Baptista tota nocte orat Deum universorum. Facta enim fuisset magna cædes, nisi illius intercessionibus fuisset extincta diaboli audacia. Hæc cum mihi narrasset, præcepit ut ego solus scirem, et ne alios assumerem conscios. Ego autem utilitatis gratia non solum multis narraui, sed etiam mando scriptis.

Jam vero a se quoque dicebat esse visum Joseph patriarcham, capite et barba canum, et in senio formæ emittentem splendorem, et in virtutis fastigio seipsum sanctorum extremum nominantem. Nam cum ego, inquit, eum primum dicerem ex iis qui sunt ejusdem cum ipso feretri participes, ipse se ipsum nominabat ultimum.

Mihi autem narravit etiam varios et multiplices dæmonum insultus, qui in ipsum facti sunt. Cum primum enim, aiebat, hoc vitæ genus sum ingressus, visus est mihi quidam nudus forma Æthiops ignem ex oculis emittens; ego autem cum eum viderem, et timore sum affectus, et ad preces conversus, nec in animum inducere potui ut cibum sumerem, illo enim tempore mihi apparbat. Cum autem septem et octo et decem dies transiissent, et jejunus permanerem, tandem inprobum illum insultum contemnens, sedi et cibum sumpsi. Ille autem cum hanc meam non tulisset animi magnitudinem, minatus est se virga percussurum. Ego autem, inquit, dixi: Si tibi quidem est permissum a Deo universorum, percutere, et plagam libenter accipiam, ut qui ab illo feriar; sed si non sit tibi permissum, non percutes licet millies insanias. His auditis tunc effugit.

Sed me rursus clanculum perpetua afficiebat molestia. Nam aquam quæ mihi bis in hebdomada inferne afferebatur, ei qui affererat occurrens, et meam formam imitans accipiebat; et illum jubens recedere, fluentum effundebat. Idque cum non solum bis, sed etiam ter fecisset, me sitis perpersione valide oppugnavit. Cum ergo valde angerer, rogavi eum qui solebat ad me affere cur jam quindecim diebus ad me aquam non attulisset: is dixit se jam ter et quater attulisse, et me accepisse. Et ubi, inquam ego, a te eam afferente accepisti? Ille locum ostendit. Etsi millies, inquam ego, me illum accedentem videris, ne vas dederis donec ad hunc locum veneris.

Sic cum hæc quoque ejus apertæ et irritæ fuissent insidie, alias rursus est aggressus. Dixit enim noctu vociferans: Te tam tetro implebo odore, et tibi tantam inuram infamiam, ut nemo te ulla ex parte aspiciat. Ego autem, inquit, ad hæc respondi: Agam tibi gratias. Invitus enim tuum inimicum beneficio afflicies, ut qui efficias ut magis versem in Dei recordatione. Nam quo mihi plus est otii, eo magis occupor in perpetuo contemplanda divina pulchritudine. Cum itaque pauci dies præterissent, meridie consuetum peragens officium, Video, inquit, duas mulieres de monte descendentes. Ego autem cum id præter consuetudinem ægre tulissem, et eas lapidibus petere essem aggressus, memini minarum scelerati dæmonis, et conjeci hanc esse eam quam dicebat infamiam. Dixi ergo magna voce quod etiamsi meis insiderent humeris, non eas impetam lapidibus, nec persequar, sed sola utar deprecatione. Ego quidem hæc dixi, illæ vero evanuerunt, et sermone finem accepit visio spectaculi.

Post hæc rursus, inquit, noctu ego quidem orationem: ferebatur autem vehiculi strepitus, et clamor

a aurigæ et equorum hinnientium. Me autem conturbavit rei novitas; cogitabam enim quod nec princeps tunc esset in civitate, nec ea esset via vehiculorum, nec tempus aptum vehiculis. Hæc autem cum apud me reputarem, audiebatur quidam strepitus appropinquantis multitudinis, et clamabant quidam præcedentes lictores, sibilantes, et de medio turbam exigentes, et ei qui præerat viam parantes. Postquam autem mihi visi sunt valde appropinquare, dixi, aiebat: Quisnam es, et unde venis? et quo opus habens venisti hoc tempore? Quousque ludificaris, o infelix, et divinam contemnis patientiam? Hoc ego quidem dicebam, conversus ad Orientem, et Deo preces offerens. Ille autem trusit quidem, sed non potuit dejicere, resistebat enim divina gratia; et ex templo omnia illa evanuerunt.

Dicebat autem se etiam tempore perniciosorum illorum latronum, quando ex Isauria profecti, maximam partem Orientis urentes, prædas egerunt, valde extimuisse, non ne occideretur (neque enim tenebatur tanto amore corporis), sed ne raperetur in servitutem et captivus fieret, impietatisque et iniquitatis videret spectaculum. Hunc metum cum sensisset diabolus (sæpe enim audiverat, cum hoc notis suis aperiret), imitatur noctu ululatum mulierum. Ego autem, inquit, videbar audire quod venirent hostes, et quod vicis ignem injicerent. Statim ergo cum capillos in duas partes **843** discriminassem, et partim quidem a dextris, partim vero a sinistris ad pectus transtulissem, paralam collum ut id ensis amputaret facilius, et brevi plaga accepta, ab illo abominando liberarer spectaculo. Cum sic totam illam noctem transegissem et assidue incursionem illorum expectarem, cum fuisset dies, et quidam venissent, rogavi quidnam audissent de Isauris. Illi autem dixerunt se nihil nosse illis diebus; et sic agnovi, inquit, diabolicam quoque illam fuisse visionem.

Aliquando autem assimilatus vivido et vegeto adolescenti, specie decoro, et flava comâ ornato, ad me accedebat subridens simul et ludens. Ego autem, inquit, ira armatus, ejiciebam insectans maledictis. Ille autem permanebat, aspectu meretricio, risuque et sermone ad voluptatem alliciens. Tunc ergo majore ira percitus: Quomodo, inquam, potes totam terram obire, et omnibus tales parare insidias? Is autem dicebat se non esse solum, sed dæmonum multitudinem per totum terrarum orbem esse dispersam, qui hoc modo simul et ludunt, et serio agunt; ludo enim, qui videtur, student simul totam perdere humanam naturam. At tu, dicebam ego, abi, Christo tibi id jubente, qui totam legionem per porcos transmisit in profundum. Audivit simul et fugit; nec Domini appellationis vim ferens, nec ejus famuli philosophiæ ferre valens splendorem.

Porro autem cum multa alia sciam quæ possim narrare, ea nolo scribere, ne imbecillioribus eorum multitudo causa sit incredulitatis. Nam iis quidem qui divinum cernunt hominem, nihil ejusmodi quod dicitur videtur incredibile, cum ea quæ videtur virtus

confirmet ea quæ dicuntur. Sed quoniam transmittentur ad posteros scripta harum narrationum (sunt autem multis aures magis incredulæ quam oculi) imbecillitate auditorum metemur narrationem.

Ei ergo ædificaverunt alii quoque maximam ædem in vico propinquo, quæ non distat multis stadiis. Construxi ego quoque loculum in æde victoria insignium apostolorum. Sed cum hoc rescivisset vir divinus, sæpe me rogavit ut in illo monte corpus mandaretur sepulturæ. Ego autem sæpe dixi quod non oportet eum qui vitam præsentem non curavit, sepulcri curam gerere. Ubi autem vidi hoc ei esse cordi, annui et suam assensus, et feci ut scinderetur arca et sursum ferretur. Cum autem vidorem lapidem corrumptum a pruina, rogavi ut sineret arcæ parvam fieri domunculam: ubi autem jussit, et perfecto ædificio tectum imposuimus: Non patiar, inquit, hoc vocari sepulcrum Jacobi; sed volo hanc fieri ædem martyrum victoria insignium: me autem tanquam aliquem inquilinum poni in altero sepulcro, ut qui dignus sim habitus ut apud eos habitarem. Neque vero hoc solum dixit, sed etiam fecit; et cum multos quidem prophetas, multos autem apostolos, maxime autem plurimos martyres undique collegisset, eos posuit in una arca, volens simul habitare cum populo sanctorum, et desiderans cum eis resurgere, et dignari Dei contemplatione. Hoc autem sufficit ad faciendam conjecturam quanta ejus esset modestia. Qui enim tantas opes collegerat, perinde ac si esset in extrema paupertate, desideravit habitare tanquam peregrinus apud divites mercatores. Quales ergo venerandi mihi capitis sint labores, et quanta certamina, et quantam gratiam acceperit divinitus, et quam multis sit victoriis politus, et quam multis coronis ornatus, hæc ad ostendendum sufficiunt.

Quoniam autem asperos et difficiles ejus mores reprehendunt aliqui, et ægre ferunt quod solitudine tantopere delectetur et quiete, cum de eo pauca dixerò, imponam finem narrationi. Proponitur, ut jam dixi, aspectandus ab omnibus; neque fossa circumdatus, neque tugurio aliquo aut tabernaculo tectus. Unusquisque autem ex iis qui veniunt, a nullo clausuro prohibitus, statim accedens, ea quæ vult loquitur. Aliis autem amatoribus hujus philosophiæ sunt et fossæ et fores, et eis licet frui quiete; et qui est inclusus, aperit cum voluerit, et quantum vult differt, et quantum vult impletur divina contemplatione. Hic autem horum nihil est. Quocirca eos fert ægerrime qui in tempore orationis ei exhibent molestiam; et si cum jussit quidem, statim recesserint, rursus prosequitur orationem. Quod si perrexerint exhibere molestiam, et cum semel aut bis jusserit non parverint, tunc ægre ferens et increpans amandat. Ego autem de eo quoque aliquando sum cum illo locutus, et dixi aliquos moleste ferre quod expulsi fuerint, et non fuerint participes ejus benedictionis, et quod oporteret eos qui hac de causa veniunt, et iter multorum dierum conficiunt, recedere non indignanter, sed animi lætitia repletos, et qui philoso-

phiæ narrationum convivio excipere possint eos qui ignorant. Ille autem: Non alicujus, inquit, alterius, sed mea causa veni in montem, et cum sciteam admodum multis peccatorum ulceribus, plurimum opus habeo medicina; et ea de causa oro clementem Dominum, ut **844** mihi præbeat medicamenta quæ mea curent vitia. Quomodo ergo non fuerit valde reprehendendum et valde stultum, interrumpere quidem seriem orationis, interim autem loqui cum hominibus? Si enim hominis, qui est ejusdem cujus ego naturæ, essem famulus, eo autem tempore quo est ministrandum domino, dimittens in tempore afferre cibum vel potum, confabularer cum aliquo ex conservis, quot plagas jure acciperem? Si autem cum etiam accessissem ad præsidem, et qua

B ab aliquo afficior narrans injuriam, sermonem quidem in medio interrumpere, apud aliquem autem ex præsentibus aliqua alia verba facerem; non tibi videtur iudex id ægre esse laturus, et auxilium quidem esse denegaturus, flagris autem præterea esse cæsurus, et a tribunali ejecturus? Quomodo ergo est honestum ut servus quidem in dominum, qui autem supplicat in iudicem, ita ut oportet se gerat: ego autem ad Deum et æternum Dominum, et Iudicem justissimum, et omnium Regem accedens, ne similiter quidem atque ii accedam; sed inter orandum me convertam ad conversos, et prolixo cum eis utar sermone? Hæc et audivi, et ad eos qui ægre ferunt transmissi; et mihi videtur recte pulchreque dixisse. Nam præter ea quæ dicta sunt, est etiam amantium proprium, omnes quidem alios despiciere, illi autem soli quem amant et diligunt adhærere, eumque et noctu somnare, et interdiu visione apprehendere. Ideo mihi videtur ægre ferre, ut qui in ea quidem quam desiderat versetur contemplatione, prohibeatur autem impleri expetenda et dignissima quæ ametur pulchritudine.

Hæc ut narrantes, non ut encomii ritu laudantes conscripsimus: brevitatis magnam curam gerentes, ne prolixitate molestia lectores afficeremus. Quod si etiam fuerit huic superstes narrationi, innumerabilia alia præclara facinora adjiciet prioribus; et illa quoque conscribit alii, nos enim hinc excedere valde cupimus. Pietatis autem certaminum ægonotheta et ei det finem dignum suis certaminibus, præstetque ut **D** reliquus cursus priori consentiat, ut victor perveniat ad metam, et nostram imbecillitatem sustentet ac suffulciat suis orationibus, ut confirmati, multas quas alii in nos consecuti sunt victorias eis eripiamus, et victores e vita excedamus.

CAPUT XXII.

THALASSIUS ET LIMÆUS (56)

Helimna (57) est apud nos quidam vicus, qui olim quidem excepit semina impietatis Marcionis, nunc autem evangelicam fruitur agriculturam. Ejus autem Meridienus est quidam collis, neque valde asper, neque admodum acclivus. In eo monasticum ædificavit habitaculum Thalassius vir admirabilis, qui est multis quidem aliis quoque bonis exornatus, sed novum

simplicitate mansuetudineque et moderatione omnes homines sui temporis superavit. Hoc autem dico, non ut qui soli credam auditui, sed qui ejus etiam fecerim periculum. Ad virum enim sæpe accessi, et ejus sum sæpe usus suavi consuetudine.

Ab eo in hoc loco fuit initiatus qui nunc ab omnibus decantatur Linnæus, et cum admodum juvenis ad illam pervenisset palæstram, pulchre in hac summa instituebatur philosophia. Et primum quidem cum linguam sciret esse lubricam, adhuc adolescens hoc sibi constituit silentium (58), mansitque longissimo tempore cum nemine quidquam loquens. Postquam autem divini illius senis doctrinæ satis fuit particeps, et se ostendit expressam illius virtutis imaginem, accessit ad magnum illum Maronem, cujus prius quoque meminimus (*Supra*, c. 16). Accessit autem eodem tempore quo divinus quoque Jacobus. Cum autem ex eo quoque magnam percepisset utilitatem, et quæ sub dio agitur vitam esset æmulatus, occupavit aliud montis cacumen quod imminet cuidam viciniam, quem nominant Targallam (59). In eo degit usque in hodiernum diem, non habens domunculam, non tabernaculum, non tugurium, sed solo continetur septo quod est ædificatum ex lapidibus (60). Habet autem quoddam parvum ostium luto assidue obstructum: quod advenientibus quidem aliis nunquam aperit, mihi autem soli accedenti hoc permittit facere. Ea de causa undequaque congregantur plurimi cum meum adventum senserint, desiderantes esse mei ingressus participes. Cum his autem qui aliquando ad ipsum veniunt, loquens per parvam quamdam fenestram, eos impertit benedictione, per eam plurimis sanitatem largiens. Servatoris enim nostri utens nomine, et morbos cessare facit, et dæmones expellit, et apostolica imitatur miracula.

Non solum autem iis qui ad ipsum veniunt suppeditat curationem, sed eam quoque sæpenumero præbuit suo corpori. Eum enim jam pridem invaserat morbus colicus. Quam sint autem acres qui ex eo oriuntur dolores et cruciatus, optime quidem sciunt qui illum sunt experti; sciunt autem ii quoque qui ejus fuere spectatores. Provolvuntur enim similiter atque ii qui rabie agitantur, **845** huc et illuc se vertentes, et crebro pedes extendentes et contrahentes; nonnunquam autem sedent et furgunt et ambulat, aliquam quietis viam querentes; et ideo assident **D** balneis, sæpe ex eo aliquam accipientes consolationem. Et quid opus est longiori vi oratione in iis enumerandis quæ sunt aperta et manifesta omnibus? Cum hoc morbo colluctans, et tot tantisque cruciatus doloribus, non medicinæ accepit auxilium, non lectum ingredi sustinuit, non a medicamentis aut cibis est recreatus, sed in tabula humi jacente sedens, oratione et crucis signaculo est curatus, et carminis divinæ appellationis sopiit cruciatus.

Porro autem eum is quoque noctu aliquando ambularet, calcavit dormientem viperam. Ea vero apprehendens plantam pedis, in eam dentes infixit. Cum autem pedi conaretur open ferre, se quidem inclina-

vit, et ei manum admovit; ea autem bestia in eam convertit. Cum autem rursus sinistra esset usus ut ei succurreret, in eam quoque traxit iram bestie. Postquam autem fuit ejus furor exsatiatus (illi enim plus quam decem morsus intulit), tunc quidem recessit et suam cavernam repetiit. Ille autem undique maximis cruciabatur doloribus. Sed neque tunc passus est uti arte medicinæ: sed vulneribus adhibuit sola fidei medicamenta, crucisque signaculum, et orationem, et Dei invocationem. Ideo autem, ut existimo, Deus universorum permisit illam bestiam in illud sacrum corpus furere, ut divinæ illius animæ omnibus apertam ostenderet tolerantiam. Nam ejus quoque quod generosi et fortis animi Job idem videmus fuisse consilium. Sivit enim eum maximis iisque omnis generis **B** agitari fluctibus, cum sapientiam gubernatoris vellet omnibus ostendere. Undenam enim alias cognovissimus vel illius fortitudinem, vel hujus tolerantiam, nisi in eos quævis tela conjiciendi datus esset locus inimico pietatis.

Atque ad viri quidem tolerantiam docendam hæc sufficiunt, elementiam autem et benignitatem aliunde ostendemus. Nam cum multos visu privatos, et qui mendicare cogebantur congregasset, et utrinque ad Orientem et Occidentem eis habitacula ædificasset, jussit in eis degere, et Deum laudare, alimentum eis necessarium præcipiens suppeditari ab illis qui ad ipsum veniebant. Ipse autem medius inter eos inclusus, et hos et illos incitat ad hymnodiam, et licet eos audire Deum assidue laudantes. Tanta est **C** ejus perpetua benignitas in eos qui sunt ejusdem generis. Eorum autem quæ sub dio suscipiunt certaminum, ipsi et magno Jacobo est idem tempus. Jam enim compleverunt trigesimum octavum annum.

CAPUT XXIII.

JOANNES, MOYSES, ANTIOCHUS, ANTONIUS (61).

Hoc vitæ institutum æmulatus quoque est Joannes, vir præter cætera clarus lenitate et mansuetudine. Is cum rupem quamdam valde asperam, tempestatibusque obnoxiam, et ad Septentrionem vergentem occupasset, in illa jam transegit viginti quinque annos, aeris contrarios excipiens impetus. Alia autem omnia, ne singula persequar, cibus et vestis et ferri pondera, sunt iis qui prius dicti sunt similia. Est autem humanis omnibus adeo superior, ut nullo ex eis fruatur solatio. Afferam autem hujus rei indicium evidens. Nam cum propter torum ejus herbaceum vir quidam bonus plantasset amygdalum, et ea deinde procedente tempore arbor evasisset, adeo ut ei umbram præberet, et oculos pasceret, jussit eam excindi, ut ex ea nullam acciperet recreationem.

Hoc vitæ institutum amplexus quoque est Moyses, in alto quodam montis vertice, qui impendet vico Romanæ, decertans.

Et Antiochus vir senex, qui in monte maxime deserto parvum septum extruxit.

Et Antonius, qui in corpore senio confecto æque deceriat atque juvenas.

Est autem eis eadem vestis, et cibus, et status, et

oratio, nocturnique et diurni labores; et nec longitudo temporis, nec senectus, nec naturæ imbecillitas eorum superat tolerantiam, sed in eis floret ac viget laborandi studium. Alios quoque plurimos athletas habet in montibus et agris Deus virtutis agonotheta, quos non est enumerare facile, nedum vitam uniuscujusque scribere.

Cum ergo sufficientem ex eis utilitatem iis, qui lucrari voluerint, adjecerim, me convertiam ad aliud genus narrationis, rogans ut sim eorum quoque benedictionis particeps.

CAPUT XXIV.

ZEBINAS ET POLYCHRONIUS (62).

Zebinam prædicant usque in hodiernum diem, qui ut illum viderent, digni sunt habiti. Aiunt autem eum, cum ad extremam pervenisset senectutem, iisdem esse laboribus usum usque ad finem: nec, licet gravissimo premeretur senio, ex certaminibus juventutis aliquid immutasse. Superabat autem, ut dixerunt, omnes sui temporis homines assiduitate orationis. In ea enim diu nocturne versans, non solum non satiebatur, sed etiam desiderium efficiebat vehementius. Quin etiam cum iis qui ad ipsum veniebant paucis disserens, non poterat in animum **846** inducere ut cogitationem a cælis deduceret; sed statim ab illis liberatus, ut nec tantillum quidem ab iis quæ sunt Dei universorum separatus, offerebat rursus deprecationem. Postquam autem non permittebat senectus ut citra molestiam stare posset ad-idue, sustentaculum ei præbebat baculum; cui innixus, Dominum et laudabat et orabat. Cum autem præter alia bona esset ornatus amore in hospites, jubebat multos ex iis qui ad ipsum veniebant, expectare vesperam. Illi autem timentes ne tota nocte illic starent, aliqua sua negotia prætextentes, se ab illis subducebant laboribus.

Hunc ille quoque magnus admiratus est Marum: et omnes ad se venientes ad illum ire jubebat, et accipere ejus benedictionem, eum patrem et magistrum nominans, et totius virtutis exemplar vocans. Rogavit autem ut in eodem quoque sepulcro poneretur; sed non siverunt, qui corpus illud sacrum diripuerunt (63), et in eum locum quem diximus detulerunt (64). Divinus autem Zebinas cum ante obiisset, in vico ei propinquo, is autem appellatur Cirtica, iusta sibi facta accepit. In ejus sepulcro maximam ædem ædificaverunt; iis enim qui cum fide accedunt, variam ac multiplicem effundit curationem. Habet autem nunc quoque sub eodem tecto martyres, qui apud Persas quidem decertarunt, annuis autem et celebribus festis a nobis honorantur.

Hujus doctrinam magnus accepit Polychronius, quin etiam divinissimus Jacobus dicebat eum sibi primum dedisse tunicam ex pilis contextam. Ego autem qui illum nunquam vidi (ante meum enim adventum vitæ finem acceperat) in hoc egregio Polychronio divini Zebinæ video philosophiam; non sic enim cera exprimit figuras annulorum, ut hic illius effingit formam et characterem. Hoc autem aperte scio, ea quæ de illo narrantur cum iis quæ ab hoc

A sunt conferens. Est enim similiter divino incensus de-idero. Et est terrenis omnibus superior, et corpori alligatas mentem habet alatum, et quæ fertur sublime, aeremque trajicit et ætherem, et cælis fit sublimior, et perpetuo divinam visione apprehendit contemplationem, nec potest illinc unquam mentem detrahere; quin etiam cum iis qui adveniunt colloquens, superna mente peragrat.

Ejus autem per totam noctem vigiliam et stationem hinc didici. Cum eum viderem simul et cum senio conflictantem et cum imbecillitate, et nullam omnino habentem curam corporis, sæpius precatus ei persuasi, ut duos assumeret, qui simul habitarent, et aliquam consolationem ab eis acciperet. Quoniam autem petiit viros virtute claros, qui per se in aliodegebant monasterio, illis quoque viris admirandis persuasi, ut divini hominis curam omnibus præponerent. Si cum parvo tempore cum eo habitassent, conati sunt fugere, per noctem illam non ferentes stationem. Cum autem virum divinum obsecrarem, ut imbecillitate corporis metiretur laborem: Non solum, inquit, eos non cogo stare necum assidue, sed etiam sæpe præcipio ut decumbant. Illi autem, Et quomodo possemus, aiebant, eo qui in laboribus consuevit stante, et imbecillitatem corporis despiciente, decumbere, cum sinus sani et in media ætate? Sed venerandi quidem mihi capitis nocturnos labores sic didici. Hi autem viri procedente tempore sibi tantam paravere virtutem, ut cum hoc magno viro eandem persequerentur philosophiam.

C Et Moyses quidem (hoc est enim ei nomen) permansit usque in hodiernum diem, tanquam patri et domino omne ei servitium exhibens, et quæ ex sacra illa anima coruscat virtutem accurate perfecteque exprimens

D Damianus autem (hoc enim erat nomen alteri) cum pervenisset ad quemdam vicum non procul situm, ei autem est nomen Niara, et præter alias parvam quamdam invenisset domunculam; in illa degit, idem vitæ institutum persequens; adeo ut qui hunc et illum recte norunt, eum aspicientes, existiment se videre beati Polychronii animam in alio corpore. Eadem enim et simplicitas et mansuetudo et moderatio, eadem lenitas sermonis, eadem in congressu suavitas, eadem animæ vigilantia, et Dei intelligentia, idem status et labor et vigilia et cibus: et quæ est ex lege divina, paupertas et nihil possidere. Nam præter unam sportulam, quæ lentem habet in defectam, nihil est in habitaculo. Tantam accepit utilitatem ex consuetudine magni Polychronii.

Ego autem re icto discipulo redibo ad magistrum, a fonte enim rivi fluentia procedunt. Hic ergo cum aliis vitiis ejecta quoque ex anima gloriæ cupiditate, et inanis gloriæ conculcata tyrannide, studebat semper labores occultare. Et ferrum quidem ut gestaret non inducebat in animum, tiuens ne ex eo aliquid damni bauriret, si arrogantia inflammationem anima ex eo accepisset. Cum autem quercus gravissimam radicem ad se deferri jussisset, ut qui ad alium sci-

licet usum ea opus haberet, eam et noctu imponebat humeris, et ea imposita **847** orabat; et interdium, cum esset ei otium. Cum autem veniret aliquis, et pulsaret ostium, eam in loco aliquo abscondebat. Hanc cum vidisset quidam, mihi indicavit; et cum vellem scire quantum esset ejus pondus, vix eam potui tollere ambabus manibus. Is autem cum me aspexisset, jussit eam dimittere; ego autem eum rogabam ut mihi eam permitteret accipere, ut ei eripe-rem occasionem laboris. Postquam autem eum vidi *ægre ferre, ei cessi desiderio victoriæ.*

Ex his laboribus efflorescit ei quoque data gratia divinitus, et multa sunt miracula illius orationibus. Etenim cum gravis illa siccitas quæ homines affligebat, ad preces incitaret, venit ad eum multitudo sacerdotum. Erat autem una cum eis quidam quoque cui Antiochenæ regionis multi vici pasceri erant crediti. Is ex iis qui aderant rogabat seniores, ut ei persuaderent ut manum dexteram imponeret Iecytho. Cum ii autem dixissent, eum non esse id facturum, dum preces post hæc fierent, et venerandum mihi caput oraret, ille pone stans porrexit duabus manibus Iecythum. Is autem ita cœpit scaturire, ut duo aut tres ex iis qui aderant manus extenderent, et eas plenas oleo acciperent. Sed licet et divinæ gratiæ fundat radios, et rectis officiis præclarisque et ex virtute rebus gestis sit plenus, et quotidie colligat opes philosophiæ, est tamen tanta modestia et moderatione præditus, ut uniuscujusque ex iis qui ad ipsum veniunt ambos pedes amplectatur, et frontem terræ imponat, sive fuerit miles, sive opifex, sive rusticus.

Narrabo autem aliquid quod possit docere ejus simplicitatem et moderationem. Quidam vir bonus, cui hujus gentis obtigit præfectura, cum Cyrum venisset, cupiebat mecum frui apectu horum magnorum athletarum. Cum alios ergo obiissemus, ad hunc quoque accessimus cujus virtutem nunc narramus. Cum ego itaque dixissem esse præfectum qui mecum accessisset, et æqui justique amatorem, statim homo divinus utrasque manus tendens et ambos pedes prehendens: Volo, inquit, ut mihi aliquam promittas petitionem. Cum is autem ægre ferret, et ut surgeret oraret, et se quod jusserit facturum polliceretur (coniciebat enim eum velle rogare pro aliquo ex iis qui ejus parebant ditioni): Quoniam ergo, inquit homo divinus, es pollicitus, et jurejurando promissum confirmasti, æri et vehementi studio Deo pro me offer preces. Is autem frontem pulsans obsecrabat ut eum absolveret a jurejurando, ut qui non esset dignus pro ipso preces offerre Domino. Ejus ergo qui in tam alta philosophia tanta sit modestia ac moderatione, quænam oratio possit ejus laudes pro dignitate consequi?

Hujus in laboribus suscipiendis studium ne varii quidem ac multiplices morbi qui in eum incubuere, retardarunt; sed cum a variis morbis obsideatur, eodem labore sustinet. Cum multis autem sæpe verbis apud eum egerimus, vix hanc ædificavimus domunculam, corpori plane frigefacto aliquantulum caloris procurantes. Ei multi quidem adhuc superstites au-

rum sæpe obtulerunt et qui etiam excessere reliquerunt, sed nihil ab ullo unquam accepit, sed eorum quæ offerebantur eos jussit esse dispensatores. Porro autem magnus quoque Jacobus cilicium ab aliquo ad se delatum ad ipsum misit; sed id quoque remisit, cum id esse videret densius et elegantius. Perpetuo enim usus est vilibus et minimi pretii vestibus. Adeo autem existimavit paupertatem esse quovis regno magis expetendam, ut nec necessarium quidem semper haberet nutrimentum. Scio enim me sæpe venisse, et benedictionem petiisse, neque aliquid aliud invenisse quam solas duas caricas. Hujus inel, et iis qui vident est valde expetendum, et iis qui audiunt suave et maxime jucundum. Nullum enim vidi hominem, ne ex iis quidem qui sunt facti et dicaces, qui vlla unquam reprehensionis labe eum asperset; sed omnes eum et prædicant et celebrant, et ad ipsum venientes minime volunt recedere.

CAPUT XXV.

ASCLEPIUS, ET JACOBUS EREMITA (65).

Hujus ordinis est admirabilis quoque Asclepius, qui abest quidem decem stadiis, idem autem vitæ institutum est æmulatus. Est enim ei idem et cibus, et vestis, et morum moderatio, in hospitesque et in fratres charitas, lenitasque et mansuetudo, et cum Deo conversatio, et summa paupertas, et maximæ virtutis copix, et opes philosophiæ, et alia omnia quæ de illo sacro capite recensuimus. Dicunt autem, eum quoque cum esset in numero fratrum qui in vico habitant, monasticam et temperatam vitam fuisse amplexum, nec ex multorum congressu ullam contraxisse maculam. Cum ergo in utraque vita, nempe et civili et solitaria, se egregie gesserit, duplicibus quoque coronis merito dignabitur.

Porro autem multi quoque alii sunt borum æmulati virtutem: et plena est non nostra solum, sed etiam vicinæ civitates et pagi, tali philosophia. Est autem unus ex his divinus quoque Jacobus, in quadam **848** domuncula inclusus juxta vicum qui dicitur Duzan. Qui cum sit etiam in ipso vitæ termino (est enim plusquam nonaginta annos natus) inclusus est solus, et per quamdam modicam fossam, instar incurvæ lineæ factam, responsa quidem reddit, sed non videtur; et neque igne utitur, neque lumine lucernæ. Me quidem bis perfosso ostio jussit admitti, hoc me honore afficiens, et quam mihi bene velit ostendens.

Atque ii quidem qui adhuc superstites, scriptis meis non indigent; possunt enim, si velint, ipsi eorum contemplari philosophiam. Posteriores autem et qui hoc non videre spectaculum, hæc quoque ad usum sufficienti, ut quæ philosophiæ ostendant characterem. Hic ergo, et de his absoluta oratione, et benedictionis postulata remuneratione, ad aliam transibo narrationem.

CAPUT XXVI.

SIMEONES (66).

Simeonem illum insignem, magnum illud orbis terrarum miraculum, sciunt quidem omnes qui parent imperio Romanorum; norunt autem Perzæ quo-

oratio, nocturnique et diurni labores; et nec longitudo A sunt conferens. Est enim similiter divino insec-
temporis, nec senectus, nec naturæ imbecillitas eor-
rum superat tolerantiam, sed in eis floret ac viget
laborandi studium. Alios quoque plurimos athletas
habet in montibus et agris Deus virtutis agonotheta,
quos non est enumerare facile, nedum vitam uniuscu-
jusque scribere.

Cum ergo sufficientem ex eis utilitatem iis, qui lu-
crari voluerint, adjecerim, me convertiam ad aliud
genus narrationis, rogans ut sim eorum quoque be-
nedictionis particeps.

CAPUT XXIV.

ZEBINAS ET POLYCHRONIUS (62).

Zebinam prædicant usque in hodiernum diem, qui
ut illum viderent, digni sunt habitii. Aiunt autem eum,
cum ad extremam pervenisset senectutem, iisdem
esse laboribus usum usque ad finem: nec, licet gra-
vissimo premeretur senio, ex certaminibus juventutis
aliquid immutasse. Superabat autem, ut dixerunt,
omnes sui temporis homines assiduitate orationis. In
ea enim diu nocturne versans, non solum non satie-
batur, sed etiam desiderium efficiebat vehementius.
Quin etiam cum iis qui ad ipsum veniebant paucis
dissersens, non poterat in animum **846** inducere ut
cogitationem a cœlis deduceret; sed statim ab illis li-
beratus, ut nec tantillum quidem ab iis quæ sunt Dei
universorum separatus, offerebat rursus deprecationem.
Postquam autem non permittebat senectus ut
citra molestiam stare posset assidue, sustentaculum
ei præbebat baculum; cui innixus, Dominum et lau-
dabat et orabat. Cum autem præter alia bona esset
ornatus amore in hospites, jobebat multos ex iis qui
ad ipsum veniebant, expectare vesperam. Illi autem
timentes ne tota nocte illic starent, aliqua sua negotia
prætextentes, se ab illis subducebant laboribus.

Hunc ille quoque magnus admiratus est Marum:
et omnes ad se venientes ad illum ire jubebat, et ac-
cipere ejus benedictionem, eum patrem et magistrum
nominans, et totius virtutis exemplar vocans. Rogavit
autem ut in eodem quoque sepulcro poneretur; sed
non siverunt, qui corpus illud sacrum diripuerunt (63),
et in eum locum quem diximus detulerunt (64).
Divinus autem Zebinas cum ante eum obiisset, in
vico ei propinquo, is autem appellatur Cirtica, ju-
sta sibi facta accepit. In ejus sepulcro maximam
ædem ædificaverunt; iis enim qui cum fide accedunt,
variâ ac multiplicem effundit curationem. Habet
autem nunc quoque sub eodem tecto martyres, qui
apud Persas quidem decertarunt, annuis autem et
celebribus festis a nobis honorantur.

Hujus doctrinam magnus accepit Polychronius,
quia etiam divinissimus Jacobus dicebat eum sibi
primum dedisse tunicam ex pilis contextam. Ego
autem qui illum nunquam vidi (ante meum enim ad-
ventum vitæ finem acceperat) in hoc egregio Poly-
chronio divini Zebinae video philosophiam; non sic
enim cera exprimit figuras annulorum, ut hic illius
effingit formam et characterem. Hoc autem aperte
scio, ea quæ de illo narrantur cum iis quæ ab hoc

aus desiderio, et est terrenis omnibus superior, et
corpori alligatus mentem habet aliam, et quæ fertur
sublime, aeremque trajicit et ætherem, et cœlis se
sublimior, et perpetuo divinam visionem apprehendit
contemplationem, nec potest illinc unquam mentem
destrahere; quin etiam cum iis qui adveniunt collo-
quens, superna mente peragrat.

Ejus autem per totam noctem vigiliam et statio-
nem hinc didici. Cum eum viderem simul et cum se-
nio confidentem et cum imbecillitate, et nullam
omnino habentem curam corporis, sæpius precatus
ei persuasi, ut duos assumeret, qui simul habitarent,
et aliquam consolationem ab eis acciperet. Quoniam
autem petiit viros virtute claros, qui per se in alio
degebant monasterio, illis quoque viris admirandis
persuasi, ut divini hominis curam omnibus præpo-
nerent. Ii cum parvo tempore cum eo habitassent,
conati sunt fugere, per noctem illam non ferentes sta-
tionem. Cum autem virum divinum obsecrarem, ut
imbecillitate corporis metiretur laborem: Non solum,
inquit, eos non cogno stare necum assidue, sed etiam
sæpe præcipio ut decumbant. Illi autem, Et quomodo
possemus, aiebant, eo qui in laboribus consuevit stan-
te, et imbecillitatem corporis despiciente, decumbere,
cum sinus sani et in media ætate? Sed venerandi
quidem mihi capituli nocturnos labores sic didici. Illi
autem viri procedente tempore sibi tantam paravere
virtutem, ut cum hoc magno viro eandem perseque-
rentur philosophiam.

C Et Moyses quidem (hoc est enim ei nomen) per-
mansit usque in hodiernum diem, tanquam patri et
domino omne ei servitium exhibens, et quæ ex sacra
illa anima coruscant virtutem accurate perfecteque
exprimens

D Damianus autem (hoc enim erat nomen alteri) cum
pervenisset ad quemdam vicum non procul situm, et
autem est nomen Niara, et præter alias parvam
quamdam invenisset domunculam, in illa degit, idem
vitæ institutum persequens; adeo ut qui hunc et il-
lum recte norunt, eum aspicientes, existiment se vi-
dere beati Polychronii animam in alio corpore. Ead-
em enim et simplicitas et mansuetudo et moderatio,
eadem lenitas sermonis, eadem in congressu suavitas,
eadem animæ vigilantia, et Dei intelligentia, idem
status et labor et vigilia et cibus: et quæ est ex lege
divina, paupertas et nihil possidere. Nam præter
unam sportulam, quæ lentem habet in defectam, ni-
hil est in habitaculo. Tantam accepit utilitatem ex
consuetudine magni Polychronii.

Ego autem re icto discipulo redibo ad magistrum,
a fonte enim rivi fluentia procedunt. Hic ergo cum
aliis vitis ejecta quoque ex anima gloriæ cupiditate,
et inanis gloriæ conculcata tyrannide, studebat semper
labores occultare. Et ferrum quidem ut gestaret
non inducebat in animum, timens ne ex eo aliquid
damni hauriret, si arrogantis inflammationem anima
ex eo accepisset. Cum autem quercus gravissima
radicem ad se deferri jussisset, ut qui ad alium sci-

licet usum ea opus haberet, eam et noctu imponebat humeris, et ea imposita **847** orabat; et interdium, cum esset ei otium. Cum autem veniret aliquis, et pulsaret ostium, eam in loco aliquo abscondebat. Hanc cum vidisset quidam, mihi indicavit; et cum velle scire quantum esset ejus pondus, vix eam potui tollere ambabus manibus. Is autem cum me aspexisset, jussit eam dimittere; ego autem eum rogabam ut mihi eam permitteret accipere, ut ei eriperem occasionem laboris. Postquam autem eum vidi ægre ferre, ei cessi de iderio victoriæ.

Ex his laboribus efflorescit ei quoque data gratia divinitus, et multa sunt miracula illius orationibus. Etenim cum gravis illa siccitas quæ homines affligebat, ad preces incitaret, venit ad eum multitudo sacerdotum. Erat autem una cum eis quidam quoque cui Antiochenæ regionis multi vici pasceri erant crediti. Is ex iis qui aderant rogabat seniores, ut ei persuaderent ut manum dexteram imponeret lecytho. Cum ii autem dixissent, eum non esse id facturum, dum preces post hæc fierent, et venerandum mihi caput oraret, ille pone stans porrexit duabus manibus lecythum. Is autem ita cœpit scaterere, ut duo aut tres ex iis qui aderant manus extenderent, et eas plenas oleo acciperent. Sed licet et divinæ gratiæ fundat radios, et rectis officiis præclarisque et ex virtute rebus gestis sit plenus, et quotidie colligat opes philosophiæ, est tamen tanta modestia et moderatione præditus, ut uniuscujusque ex iis qui ad ipsum veniunt ambos pedes amplectatur, et frontem terræ imponat, sive fuerit miles, sive opifex, sive rusticus.

Narrabo autem aliquid quod possit docere ejus simplicitatem et moderationem. Quidam vir bonus, cui hujus gentis obtigit præfectura, cum Cyrum venisset, cupiebat mecum frui apectu horum magnorum athletarum. Cum alios ergo obiissemus, ad hunc quoque accessimus cujus virtutem nunc narramus. Cum ego itaque dixissem esse præfectum qui mecum accessisset, et æqui justique amatorem, statim homo divinus utrasque manus tendens et ambos pedes prehendens: Volo, inquit, ut mihi aliquam promittas petitionem. Cum is autem ægre ferret, et ut surgeret oraret, et se quod jusserit facturum polliceretur (coniciebat enim eum velle rogare pro aliquo ex iis qui ejus parebant ditioni): Quoniam ergo, inquit homo divinus, es pollicitus, et jurejurando promissum confirmasti, æri et vehementi studio Deo pro me offer preces. Is autem frontem pulsans obsecrabat ut eum absolveret a jurejurando, ut qui non esset dignus pro ipso preces offerre Domino. Ejus ergo qui in tam alta philosophiâ tanta sit modestia ac moderatione, quænam oratio possit ejus laudes pro dignitate consequi?

Hujus in laboribus suscipiendis studium ne varii quidem ac multiplices morbi qui in eum incubuere, retardarunt; sed cum a variis morbis obsideatur, eodem labore sustinet. Cum multis autem sæpe verbis apud eum egerimus, vix hanc ædificavimus domunculam, corpori plane frigefacto aliquantulum caloris procurantes. Ei multi quidem adhuc superstites au-

rum sæpe obtulerunt et qui etiam excessere reliquerunt, sed nihil ab ullo unquam accepit, sed eorum quæ offerebantur eos jussit esse dispensatores. Porro autem magnus quoque Jacobus cilicium ab aliquo ad se delatum ad ipsum misit; sed id quoque remisit, cum id esse videret densius et elegantius. Perpetuo enim usus est vilibus et minimi pretii vestibus. Adeo autem existimavit paupertatem esse quovis regno magis expetendam, ut nec necessarium quidem semper haberet nutrimentum. Scio enim me sæpe venisse, et benedictionem petisse, neque aliquid aliud invenisse quam solas duas caricas. Hujus mel, et iis qui vident est valde expetendum, et iis qui audiunt suave et maxime jucundum. Nullum enim vidi hominem, ne ex iis quidem qui sunt faceti et dicaces, qui v'la unquam reprehensionis labe eum asperseit; sed omnes eum et prædicant et celebrant, et ad ipsum venientes minime volunt recedere.

CAPUT XXV.

ASCLEPIUS, ET JACOBUS EREMITA (65).

Hujus ordinis est admirabilis quoque Asclepius, qui abest quidem decem stadiis, idem autem vitæ institutum est æmulatus. Est enim ei idem et cibus, et vestis, et morum moderatio, in hospitesque et in fratres charitas, lenitasque et mansuetudo, et cum Deo conversatio, et summa paupertas, et maximæ virtutis copiam, et opes philosophiæ, et alia omnia quæ de illo sacro capite recensuimus. Dicunt autem, eum quoque cum esset in numero fratrum qui in vico habitant, monasticam et temperatam vitam fuisse amplexum, nec ex multorum congressu ullam contraxisse maculam. Cum ergo in utraque vita, nempe et civili et solitaria, se egregie gesserit, duplicibus quoque coronis merito dignabitur.

Porro autem multi quoque alii sunt horum æmulati virtutem: et plena est non nostra solum, sed etiam vicinæ civitates et pagi, tali philosophia. Est autem unus ex his divinus quoque Jacobus, in quadam **848** domuncula inclusus juxta vicum qui dicitur Duzan. Qui cum sit etiam in ipso vitæ termino (est enim plusquam nonaginta annos natus) inclusus est solus, et per quamdam modicam fossam, instar incurvæ lineæ factam, responsa quidem reddit, sed non videtur; et neque igne utitur, neque lumine lucernæ. Me quidem bis perfosso ostio jussit admitti, hoc me honore afficiens, et quam mihi bene velit ostendens.

Atque ii quidem qui adhuc superstites, scriptis meis non indigent; possunt enim, si velint, ipsi eorum contemplari philosophiam. Posteris autem et qui hoc non videre spectaculum, hæc quoque ad usum sufficienti, ut quæ philosophiæ ostendant characterem. Hic ergo, et de his absoluta oratione, et benedictionis postulata remuneratione, ad aliam transibo narrationem.

CAPUT XXVI.

SIMEONES (66).

Simeonem illum insignem, magnum illud orbis terrarum miraculum, sciunt quidem omnes qui parent imperio Romanorum; norunt autem Persæ quo-

quo et Indi, et Æthiopes; quin etiam ad Scythas A usque nomadas fama pervadens, ejus in laboribus sub-
eundis diligentiam docuit et philosophiam. Ego au-
tem etiam cum omnes, ut semel dicam, homines tes-
tes habeam, vereor narrare certamina quæ omnem
superant orationem, ne posteris videatur fabulæ nuda
ab omni veritate. Quæ enim sunt, humana sunt
natura superiora, solent autem homines natura me-
tiri ea quæ dicuntur. Si quid autem dicatur quod ejus
excedat limites, falsa videtur oratio iis qui non sunt
divinis initiati mysteriis. Quoniam autem piis et vera
religione præditis terra et mare plena sunt, et qui in re-
bus divinis sunt eruditi, et sanctissimi Spiritus gratiam
acceperunt, tantum abest ut non credant iis quæ dicenda
sunt, ut his etiam magnam fidem sint habituri: prompto
et alteri animo accedam ad narrationem. Illinc autem B
hæc ipsam unde etiam superna dignatus est vocatione.

Est quidam vicus situs in confinio nostræ regionis
et Cilicium, eum autem Sesam nominant. Ex hoc or-
tus, primo a parentibus docebatur oves pascere, ut
in hoc conferri possit cum magnis viris, Jacob pa-
triarcha, Joseph temperante, et Moyse legislatore, et
David rege et propheta, et Michæa propheta, et viris
divinis qui illis fuere similes. Cum aliquando autem
plurimum ninxisset ¹, et coactæ essent oves intus
manere, facta ei potestate quiescendi, ad templum
divinum venit cum parentibus. Hæc autem narrantem
audivi sanctam linguam. Dicebat ergo se vocem au-
divisse evangelicam, quæ eos quidem qui flent et lu-
gent beatos pronuntiat, in seros autem vocat eos qui
rident, et eos nominat felices qui sunt mundo corde C
præditi, et alia quæ sunt his connexa (*Math. v*). De-
inde ex iis qui aderant interrogasse quempiam quid-
nam fecerit aliquis ut horum unumquodque conse-
quatur? eum autem illi vitam retulisse solitariam, et
summam illam ostendisse philosophiam.

Cum ergo verbi divini hæc suscepisset semina, et
profundis animæ sulcis ea pulchre occulisset, dice-
bat se ivisse in proximam ædem sanctorum marty-
rum; in ea autem et genua et frontem in solo defi-
xisse, et eum rogasse qui vult omnes homines salvos
facere (*I Tim. ii*), ut eum deducat ad viam perfe-
ctam pietatis et veræ religionis. Cum autem hoc mo-
do diu esset moratus, dulcem quidem somnum quem-
dam sibi obrepisse, tale autem vidisse somnium: D
Mihi, inquit, videbar fodere fundamenta; deinde au-
dire aliquem astantem, quod me oporteat fossam facere
profundiorē. Cum itaque adrexissem ut jussit alti-
tudinem, rursus tentabam quiescere; sed me quoque
rursus jubebat fodere, et non cessare a labore. Cum
autem hoc mihi ter et quater præcepisset facere,
tandem dixit eam sufficere altitudinem, et jussit
ædificare deinceps nullo labore, utpote quod cum
cessasset labor, futura quoque esset ædificatio citra
laborem. Huic prædictioni res ferunt testimonium.
Ea enim quæ sunt humanam naturam excedunt.

Cum illinc surrexisset, ad propinquorum quorundam

¹ Hæc impressum autem, navigasset.

monachorum venit habitaculum. Duobus autem annis
cum illis versatus, et perfectioris virtutis amore captus,
venit ad vicum illum Teledam, cujus prius quoque memi-
nimus, apud quem magni et divini viri Amulianus et
Eusebius palastram fecere monasticam. Sed non ve-
nit in hanc divinos Simeones, sed in aliam quæ ex
hac genuerit: Eusebonas enim et Abiton (67) cum
magni Eusebii doctrinam satis percepissent, hoc phi-
losophiæ ædificaverunt gymnasium. Cum itaque toto vitæ
tempore fuissent et animis concordēs et moribus, et
veluti unam animam ostendissent in duobus corpo-
ribus, multos habuerunt qui ejusdem vitæ tenebantur
amore.

Cum ii autem ex hac vita gloriose excessissent,
Heliodorus (68) admirandus suorum sodalium acce-
pit præfecturam: qui cum vixisset sexaginta et quin-
que annos, sexaginta et duos annos intus inclusus
transegit. Cum enim tres annos apud suos parentes
fuisset 849 educatus, hunc gregem est ingressus,
cum nihil unquam aspexisset eorum quæ sunt in
mundo. Dicebat autem se ne ipsam quidem nosse
formam porcorum, vel gallorum, vel aliorum hujus-
modi. Eum ego sæpe vidi, et simplicitatem morum
sum admiratus, et ejus animi puritatem sum mirum in
modum amplexus.

Cum ad hunc venisset hic præstantissimus pietatis
athleta, decem quidem annos perpetuus decertavit.
Cum autem haberet octoginta ejusdem certaminis
socios, omnes longo intervallo superavit. Et cum alii
post duorum dierum spatium vescerentur, ipse totam
hebdomadam permanebat jejunus, ægre ferentibus
præsidibus, et cum eo contententibus, et ordinis
perturbationem eam rem vocantibus, iis tamen quæ
dicebantur non persuadentibus, nec animi alacritatem
refrenare valentibus.

Audivi autem illum ipsum narrantem quæ nunc est
hujus gregis præfectus, quod cum aliquando funem
contextum ex palmis (est autem is asperrimus)
sumpisset, et manibus astrinxisset, eo lumbos suc-
cinxit, non apponens extrinsecus, sed ipsi pelli ap-
plicans; et tam arcte compressit, ut tota illa pars
cui fuerat impositus, circumcirca exulceraretur.
Postquam autem plus quam decem dies hoc modo
transegit, et ulcus quod incrudescerat guttas san-
guinis emitteret, rogavit quidam qui hoc viderat quæ-
nam esset causa sanguinis. Cum is autem diceret nihil
esse quod ei afferret molestiam, ejus socius per vim
et manum immisit, et causam didicit, et eam præ-
fecto renuntiavit. Mox ergo increpans, et rogans, et
rei crudelitatem reprehendens, vix illi solvit vinculum,
sed nec sic persuasit ut illi ulceri ullam adhiberet
medicinam. Porro autem cum eum viderent facere
alia ejusmodi, jusserunt ut ab illa palaestra recederet,
ne iis qui erant corpore imbecilliori, ea quæ essent
supra vires æmulari conantibus, damni causa fieret.

Egressus ergo cum venisset ad montis loca magis
solitaria, et quemdam sine aqua lacum non valde
profundum invenisset, in eum seipsum demisit, et

in eo Deo offerebat hymnodiam. Pœnitentia autem ducti illius palæstræ præfecti, duos quosdam emisserunt, permittentes ut eum quærerent et ducerent. Cum itaque ii montem circuissent, rogarunt quosdam qui illic pasebant pecora an vidissent aliquem tæi colore præditum, et sic vestitum. Ubi autem lacum pastores ostenderunt, valde quidem statim exclamaverunt, tunc autem allato, eum cum magno labore extraxerunt; non est enim æque facilis ascensus atque descensus.

Cum itaque parvo tempore apud illos esset moratus, venit in vicum Telanessum, subjectum cacumini montis in quo nunc degit. In eo cum parvam invenisset domunculam, tres annos transegit inclusus:

Cum autem contenderet virtutis augere divitias, desideravit similiter ac divini homines Moyses et Elias, jejunos permanere quadraginta diebus; et admirabili Basso conatur persuadere, qui tunc multos obiit vicos, ut qui præsesset iis qui erant in pagis sacerdotibus, ut nihil quidem intus relinquat, luto autem ostium obstruat. Cum is autem rei referret difficultatem, et moneret ne violentam mortem existimaret esse virtutem, est enim id crimen et maximum et primum: At tu, inquit, o Pater, repone mihi decem panes, et hydriam aquæ, et si videro corpus egere alimento, ero eorum particeps. Factum est ut jussit; et illa quidem fuerunt reposita, ostium autem luto est obductum. Finitis autem diebus, venit quidem ille admirandus et homo Dei Bassus: amoto autem luto, ostium ingreſsus, invenit quidem panum numeram; invenit autem urnam quoque aqua plenam, ipsam autem jacentem, nec spirantem, et nec loqui nec moveri potentem. Spongia ergo petita, cum os ea humectasset et eluisset, ei obtulit divinatorum Sacramentorum symbola: et sic per hæc confirmatus, surrexit, et modicum cibi sumpsit, lactucas, et intybum, et his similia paulatim mandens, et ad ventriculum transmittens.

Obstupefactus itaque magnus ille Bassus, ve. it ad suum gregem, magnum hoc narrans miraculum. Habebat enim plus quam ducentos sodales cum nec eis junctum habere nec molam permisisset, neque aurum ab aliquo oblatum accipere, neque aliquem extra fores egredi, aut aliquid ex necessariis empturum, aut aliquem ex suis notis visurum; sed intus agere, et quod a divina gratia mittebatur alimentum accipere. Hanc legem in hodiernum usque diem servant sodales, et quamvis creverit eorum numerus, mandata quæ eis data sunt non transilierunt. Ego autem ad magnum transibo Simeonem.

Ab illo ergo tempore usque in hodiernum diem (jam autem præterierunt viginti et octo anni) manet jejunos quadraginta dies. Tempus autem et assuefactio multum detraxit de labore, solebat enim primis diebus stare et Deum laudare; deinde cum propter inedia non posset amplius corpus pati stationem, deinceps sedere et divinum peragere officium, postremis autem 850 diebus etiam accumbere. Nam eum paulatim consumerentur et extinguerentur

A vires, cogebatur jacere semimortuus. Postquam autem stetit in columna, non inducebat quidem in animum ut descenderet, sed alia ratione excogitavit ut staret. Nam cum trabem quamdam columnæ alligasset, et seipsum rursus funibus trabi adaptasset, sic quadraginta dies perpetuos transegit. Post hæc autem cum majorem deinceps a superis gratiam accepisset, ne hoc quidem opus habuit auxilio: sed stetit quadraginta dies, cibum quidem non sumens, sed alacritate animi et divina gratia confirmatus.

Cum hos ergo tres perpetuos, ut dixi, annos in illa transeisset domuncula, ad hoc tantopere sermonibus jactatum et celebratum venit cacumen; et cum septum circumcirca fieri mandasset, ferream autem catenam viginti cubitorum comparasset, et ejus unum quidem iutium cuidam petreæ maximæ appendisset, alterum autem dextero pedi adaptasset, ut nec si vellet quidem, abiret extra eos limites, in eo degit, cœlum assidue visione apprehendens, et ut ea quæ sunt supra cœlos contempleretur sibi vim afferens; mentis enim volatum non impediabat ferri vinculum. Postquam autem Meletius (69) ille admirabilis, cui tunc mandata erat cura episcopatus regionis Antiochenæ civitatis, vir cordatus, et prudentia clarus, et ingenii solertia ornatus, supervacaneum dixit esse ferrum, cum sufficiat mens ad corpori imponenda rationis vincula, cessit quidem, et ejus patruit suasioni. Cum autem æris fabrium accersiri jussisset, præcepit solvi vinculum. Cum autem tibiæ quoque adaptata esset pellis, ne corpus læteretur a ferro, et oporteret eam (fuerat enim consueta) dirumpi, dixerunt se vidisse plus quam viginti maximos cimices, in ea tanquam in caverna delitescens; et hoc se dicebat vidisse admirandus Meletius. Ego autem hujus memini, hinc quoque ostendens magnam viri tolerantiam; nam cum posset pellem manu comprimere, et omnes facile interimere, molestos morsus toleranter passus est. in parvis se lubenter ad majora exercens.

Cum ergo pervolaret fama in omnes regiones, concurrebant omnes, non solum vicini, sed qui etiam multorum dierum itinere aberant; alii quidem paralyticis afferentes, alii vero agris sanitatem petentes, alii autem ut patres fierent rogantes, et quod a natura non acceperant, ab illo volebant accipere; cuncti acciperent, et quæ postulabant impetrarent, læti quidem redibant quæ autem erant consecuti beneficia prædicantes, longe plures eadem petituros emittebant. Sic autem omnibus undique adventitibus, et per totam viam instar fluminis affluentibus, videtur est pelagus hominum in illo loco constitutum, quod fluvios undequaque excipit. Non solum enim conflunt qui nostram habitant regionem, sed et Ismaelitæ, et Persæ, et Armenii qui sunt eis subjecti, et Iberes, et Homeritæ, et qui illis sunt interiores. Venerunt autem multi quoque qui habitant extrema Occidentis, Hispani, inquam, et Britanni, et Galli, qui quod est intermedium occupant. De Italia enim supervacaneum est dicere; aiunt enim Romæ, quæ est longe

maxima, eum fuisse adeo omnium sermone celebratum, ut in officinarum omnibus vestibulis et portibus et parvas posuerint imagines (70), hinc sibi praesidium et tutelam parantes.

Cum ergo venirent innumerabiles (conabantur autem omnes contractare, et ex pelliceis illis vestibus aliquam percipere benedictionem), primum quidem absurdum et alienum existimans tam insignem sibi haberi honorem, deinde etiam rem ægre ferens, ut nimis laboriosam, machinatus est illam in columna stationem: primum quidem iubens ædificari sex cubitorum, deinde duodecim, postea autem viginti duorum, nunc autem sex et triginta¹. Cupit enim in cœlum evolare, et ab hac terrena liberari conversatione.

Ego autem nec absque divino consilio existimo hanc factam fuisse stationem. Quamobrem eos hortor qui reprehendendi studio delectantur, ut linguam suam refrenent, et non temere eam ferri permittant, sed potius considerent quod sæpe talia machinatus est Dominus ut eis prodesset qui sunt socordiores. Etenim iussit Isaiam ambulare nudum et nudis pedibus (*Isai. xx*); Jeremiam lumbis cingulum circumponere, et sic incredulis offerre prophetiam (*Jerem. xiii*), et aliquando etiam lignea collaria et ferrum collo imponere (*Jerem. xxvii*); quinetiam Osee quoque uxorem accipere fornicariam, et rursus amare mulierem fornicariam et adulteram (*Osee i*); et Ezechieli super dexterum latus cubare quadraginta dies, et super sinistrum centum et quinquaginta (*Ezech. iv*), et rursus murum perfodere, et fugientem exire, et sibi describere captivitatem (*Ezech. xii*); quinetiam ense aliquando acere, et eo caput radere, et in quatuor partes capillos dividere, et alios quidem huic, alios vero illi distribuere (*Ezech. v*), ne omnia recuseam. Unumquodque autem horum iussit fieri Rector universorum, eos qui sermoni non parebant, nec ut prophetias audirent in animum inducebant, admirabilitate spectaculi colligens et ut divina **851** responsa audirent, efficiens. Quis enim non obstupuit, cum videret divinum hominem nudum ingredientem (71)? Quis autem non desideravit scire causam cur hoc fieret? Quis autem non est percontatus cur fornicariam propheta secum habitare pateretur.

Quomodo ergo universorum Deus iussit illorum unumquodque fieri, curam gerens eorum qui ignavo et socorditer vivebant; ita etiam hoc novum et admirabile procuravit spectaculum, rei novitate et admirabilitate omnes trahens ad spectandum, et efficiens ut adventibus credibilis exhiberetur admonitio. Novitas enim spectaculi est pignus sufficiens doctrinæ; et qui venit ad spectaculum, cum res divinas doctus fuerit recedit. Et quemadmodum ii quibus obtigit ut essent reges hominum, post aliquam temporis conversionem mutant imagines uuminum; aliquando quidem leonum exprimentes imagines, aliquando autem stellarum, et aliquando angelorum, novo caractere tentantes aurum reddere pretiosius: ita etiam summus Rex universorum, veluti

¹ Cedrenus hæc habet verbo tenus, anno 52 Theodosii.

quasdam figuras ac characteres, hæc nova et multiplicia vivendi instituta, pietati veræque religioni adjuvans, non solum fidei alumnorum, sed eorum qui laborant morbo incredulitatis, ad laudandum linguas excitat. Et quod ita se habeat, non solum verba testantur, sed etiam res ipsæ clamant. Ismaelitarum enim millia innumerabilia, quæ impietatis serviebant caligini, illa in columna illuminavit statio. Nam veluti super candelabrum aliquod posita hæc lucerna lucidissima, solis instar emisit circumquaque radios; et est, ut dixi, videre Iberos venientes, et Persæ, et Armenios, et divinum baptismum accipientes. Ismaelitæ autem turmatim venientes, ducenti simul et trecenti et nonnunquam etiam mille; errorem quidem patrium negant cum clamore: quæ autem illi coluerant simulacra, ante magnum illud lumen conterentes, et Veneris Orgiis renuntiantes (ab alto enim repetitis temporibus acceperant cultum huius dæmonis) divina percipiunt sacramenta; leges accipientes a divina illa lingua, et patrios ritus valere jubentes, asinorumque agrestium et camelorum casum abnegantes. Eosque ego et vidi et audivi et patriam impietatem abnegantes, et doctrinæ evangelicæ assentientes.

Semel autem maximum adii periculum; ipse enim eis dixit ut ad me accederent, et sacerdotalem acciperent benedictionem, dicens forè ut magnum huic fructum perciperent. Cum illi autem paulo magis barbarice concurrissent, alii quidem ante trahebant, alii vero pone, alii autem ex obliquo: qui autem aliis aberant longius, irruentes, et manus protendentes, alii quidem barbam vellebant, alii vero vestes apprehendebant; et a vehementiori illorum aditu fuissem suffocatus, nisi ille clamorem edens, omnes dispersisset. Talem, quæ a dicacibus irridetur hominibus, columna effudit utilitatem, et tantum emisit radium Dei cognitionis in mentes barbarorum.

Scio etiam aliud ab eo fuisse factum ejusmodi. Obsecrabat una tribus divinum hominem, ut deprecationem quamdam et benedictionem emitteret suæ tribus præfecto: alia autem quæ aderat tribus contradicebat, dicens non oportere illi emitti benedictionem, sed ei qui præest suæ tribui; illum enim esse injustissimum, hunc vero alienum ab injustitia. Cum autem inter eos magna fuisset contentio, et barbarica decertatio, tandem in se invicem irruerunt. Ego autem proluxa usus oratione, suadebam ut quiescerent; utpote quod vir divinus sufficeret ad dandam et huic et illi benedictionem. Sed hi quoque dicebant non oportere illum hanc assequi, et illi ea alterum privare conabantur. Cum eis autem desuper esset minatus, et eos canes vocasset, vix sedavit contentionem. Hæc autem dixi, volens ostendere quanta esset eorum animi fides. Non enim sic inter se insaniissent, nisi divini viri benedictionem credidissent maximam habere virtutem.

Vidi autem aliud quoque miraculum quod fuit valde celebratum. Quidam enim ingressus (erat

autem is quoque Saracenorum unius tribus præfectus) supplex petebat a divino capite ut cuidam opem ferret, cui in via erant paralyti soluta membra corporis. Dicebat autem eum morbum ei accidisse in Callinico (est autem id castellum maximum). Cum is itaque fuisset allatus in medium, effecit ut negaret impietatem majorum. Ubi autem libenter obediit, et quod iussus fuerat implevit, rogavit an crederet Patri, et unigenito Filio, et sancto Spiritui. Cum is autem se confessus esset credere: His, inquit, credens appellationibus, surge. Postquam autem surrexit, iussit ut tribus præfectum suis ferret humeris usque ad ipsum tabernaculum (habuit autem corpus maximum), et ille quidem eo accepto, statim abiit. Qui autem aderant, ad Dei laudes linguas moverunt. Hoc autem iussit, Dominum imitans, qui B iussit paralytico ferre lectum (*Matth. ix*). Dei imitationem nemo vocet tyrannidem. Est enim vox ejus: Qui credit in me, opera quæ ego facio ille quoque faciet, et majora his faciet (*Joan. xiv*). Et enim hujus 852 promissi eventum vidimus. Nam cum umbra Domini nunquam fecerit miraculum, magni Petri umbra et mortem fregit, et morbos exegit, et fugavit dæmones. Sed Dominus et hæc per suos servos fecit miracula; et nunc quoque similiter ejus utens appellatione, divinus Simeones innumerabilia efficit miracula.

Accidit enim ut aliud quoque fieret miraculum, priore minime inferius. Ex iis enim qui in nomen salutare Domini Christi crediderant, quidam Ismaelita non obscuro loco natus, Deo votum fecerat, hoc C divino viro teste. Pollicitus autem erat, futurum ut se deinceps perpetuo abstinere ab esu cujusvis animalis. Hoc promissum nescio quomodo quodam tempore transgressus, occisam avem ausus est comedere. Cum Deus autem per increpationem eum ad conversionem voluisset deducere, et suum famulum honorare, qui fuerat testis promissi quod is fuerat transgressus, mutata est in lapidis naturam caro avis, adeo ut nec si vellet quidem, deinceps eo vesci posset. Quomodo enim potuisset, cum lapiduisset quod ad cibum sumptum fuerat corpus? Hoc admirando et incredibili spectaculo obstupefactus barbarus, ad sanctum venit quam celerrime, quod erat occultum peccatum in lucem proferens, et suam transgressionem omnibus enuntians, et delicti a Deo petens veniam, D et sancti auxilium invocans, ut omnipotentibus suis precibus ipsam peccati vinculum exsolveret. Multi autem id videre miraculum, qui avis partem ex osse et lapide constantem viderunt in ejus pectore.

Non solum autem sui spectator miraculorum, sed etiam auditor eorum quæ prædicta sunt futura. Et enim eam quæ fuit siccitatem, et magnam illius anni sterilitatem, et eam quæ consecuta est simul famem et pestem, duobus annis ante prædixit, dicens se prævidisse virgam quæ indigitur hominibus, et flagella quæ per eam intendantur. Porro autem alias quoque significavit irruptionem ejus qui bruchus seu cruca dicitur, et eam non esse magnam detrimen-

tum allaturam, cum divina clementia mox sequatur supplicium. Cum autem triginta dies præterissent, innumerabilis quidem supra stetit multitudo, ut etiam radium dissecarent, et umbram offunderent; idque omnes plane et perfecte vidimus: solum autem dedit damnum bestiarum pascuis, cibum autem hominum nulla ex parte læsit.

Jam vero mihi quoque qui ab aliquo oppugnabar, significavit ante quindecim dies futurum belli finem: et prædictionis (72) veritatem didici experientia.

Quin etiam ei aliquando visæ sunt duæ virgæ quæ ferebantur quidem de cælis, in terram autem Orientalem cadebant et Occidentalem. Hanc autem Persicæ et Scythicæ gentis in imperium Romanorum insurrectionem significavit vir divinus, et iis qui aderant effatus est visionem; multisque lacrymis et precibus assiduis repressit plagas, quarum intentabantur minæ in orbem terræ. Gens quidem certe Persarum jam armata, et parata ad Romanos invadendos, eis divina adversante voluntate, a ccepto est retardata, et intrinsecus in malis propriis occupata. Cum autem sciam plurima alia ejusmodi, ea prætermittam, orationis vitans prolixitatem: sufficiunt hæc quidem certe ad ostendendam spiritalem ejus mentis contemplationem.

Ejus quoque fuit magna fama apud regem Persarum: ut enim narrarunt legati qui ad ipsum venerunt, diligenter sciscitabatur quænam esset ejus vita, et quænam miracula. Dicunt autem ejus quoque conjugem, et petiisse oleum dignatum ejus benedictione, et tanquam donum maximum accepisse. Quin etiam omnes regis asseclæ et a fama commoti, et multas in eum a magis adornatas accipientes calumnias, diligenter rogabant; et cum intellexissent, virum divinum nominabant. Cætera vero turba, et ad miliones accedentes et ad famulos et milites, et pecuniam offerebant, et rogabant ut essent participes olei benedictionis.

Ismaelitarum autem regina cum esset sterilis, et cuperet filios, primum quidem misso aliquo ex iis qui valebant dignitate et auctoritate, obsecravit ut mater fieret. Postquam autem assecuta est petitionem, et peperit ut cupiit, accepto rege qui natus fuerat, profecta est ad divinum senem; et quoniam non licebat mulieribus ad eum accedere, ad eum misso infante, rogavit ut consequeretur ejus benedictionem: Tuus enim, inquit, est hic aetus (73). Ego enim obtuli cum lacrymis semen orationis; tu autem semen effecisti manipulum, cum divinæ gratiæ imbrem attraxisses per deprecationem.

Sed quousque conor metiri altitudinem maris Atlantici (74)? Nam sicut eam non possunt homines dimetiri, ita narrationem exsuperant quæ ab illo fiunt quotidie. Ego autem ejus ante hæc omnia admiror tolerantiam; noctu enim et interdium ita stat, ut videatur ab omnibus. Ablatis enim foribus, et non minima parte ambitus dissoluta, proponitur omnibus spectaculum novum et admirabile: nunc 853 quidem stans longo tempore, nunc autem frequenter se

incurvans, et Deo offerens adorationem. Jam vero multi quoque ex astantibus enumerant has adorationes. Semel autem quidam ex iis qui mecum erant, cum enumerasset mille et ducentas et quadraginta quatuor, deinde lapsus esset, destitit numerare. Semper autem se inclinans, prope digitos pedum frontem admovet. Nam cum venter semel in hebdomada alimentum accipiat, idque exiguum, quantum est divinorum sacramentorum participatio, dorso concedit ut facile inflectatur. Aiunt autem ei ex statione in altero pede enatum esse ulcus chironium, et illinc assidue plurimam excerni saniem. Sed nihil quod ei accidit, reprimit philosophiam; sed fert forti et generoso animo voluntaria et involuntaria, alacritate animi et hæc et illa superans.

Hoc autem ulcus coactus quoque est aliquando alicui ostendere (75). Dicam autem causam. Venit ab Arabena quidam vir bonus, et honoratus Christi ministerio. Is cum ad illud pervenisset cacumen: Dic mihi, inquit, per ipsam veritatem, quæ hominum genus ad se convertit, esne homo, an natura incorporæ? Cum autem qui aderant ægre ferrent interrogationem, omnes quidem jussit tacere; ad illum autem dixit: Cur hanc mihi proposuisti interrogationem? Cum autem dixisset: Quoniam omnes vulgo jactare audio, te neque comedere, nec dormire; utrumque autem est hominum proprium, nemo enim qui hæc sit natura præditus vixerit abque alimento et somno. Ille autem jussit quidem scalas admoveri columnæ, illum autem ascendere: et primum quidem manus aspicere, deinde intra pellicem illum amictum manum mittere, et videre non solum pedes, sed etiam ulcus illud gravissimum. Cum autem homo vidisset, et admiratus esset ulceris magnitudinem, et ex eo didicisset quomodo sumat nutrimentum, illinc quidem descendit, ad me autem veniens narravit omnia.

In festis autem publicis aliam quoque ostendit terantiam. Nam post occasum solis, donec is rursus venerit ad horizontem occidentalem, manibus in cælum extensis stat tota nocte (76), nec a somno delinitus, nec a labore superatus. In tantis autem laboribus, tantaque rerum gestarum magnitudinis et miraculorum multitudine, est tanta morum modestia ac moderatione præditus, ac si sit dignitate postremus omnium hominum. Præter modestiam autem et facilis ad eum patet aditus, et est affabilis et suavis; et respondet unicuique eorum qui loquuntur, sive sit opifex, sive mendicus, sive rusticus. A munifico autem et liberali Domino accepit etiam donum doctrinæ: et his quotidie faciens admonitiones, irrigat aures eorum qui audiunt, pulchre admodum loquens, et divini spiritus exhibens disciplinam; et jubens in cælum suspicere et evolare, et a terra discedere, et regnum quod expectatur visione apprehendere, et gehennæ minas timere, et terrena contemnere, et futura expectare. Licet autem eum quoque videre judicantem, et reatas et justas ferentem sententias. Hæc autem et quæ sunt hujusmodi, fiunt post horam

nonam. Totam enim noctem et diem usque ad nonam orat perpetuo. Post nonam autem, primam quidem divinam doctrinam exhibet presentibus; deinde, audita uniuscujusque petitione, cum aliquas fecerit curationes, componit lites eorum inter quos est controversia. Circa occasum autem solis deinceps incipit convenire Dominum. Sed quanvis in his versetur, et hæc omnia faciat, nec sanctarum ecclesiarum curam abjicit et providentiam, aliquando quidem pugnavit cum impietate gentium, aliquando autem frangens Judæorum audaciam (77), aliquando autem fundens ac profligans turmas hæreticorum, et aliquando quidem de his scribens ad imperatorem, aliquando autem præsidem ac magistratum ad divinum zelum excitans, aliquando autem ipsis quoque ecclesiarum pastoribus majorem gregis curam gerere præcipiens.

Hæc autem sum persecutus, ex gutta conatus ostendere pluviam (78), et iis qui hæc scripta legent, tanquam indice gustandam præbere mellis dulcedinem. Quæ autem decantantur ac celebrantur ab omnibus, ea sunt iis longe plura. Sed non sum omnia scribere pollicitus, sed paucis ejus instituti ostendere formam et characterem. Conscribens autem, ut est consentaneum, alii quoque his longe plura.

Cum post hæc autem diu vixisset (79), et multis miraculis et laboribus, ardoreque solis, et hiberna glacie, et vehementibus ventorum insalubris, et humanæ naturæ imbecillitate, solus ex omnibus qui unquam fuerunt mansuetus et inexpugnabilis, postquam eum deinceps oportuit esse cum Christo, et imminentium certaminum coronas accipere, quod homo quidem esset, morte confirmavit iis qui non credebant: mansit autem etiam post mortem immobilis; et in cælum quidem anima pervenerat, corpus autem ne sic quidem cadere sustinuit; sed **854** rectum stetit in loco certaminum, tanquam invictus athleta, nulla parte membrorum volens terram tangere. Sic Christi athletis manet etiam post mortem cum eis simul versans victoriam.

Variorum certe morborum curationes, et miracula, et divinarum virtus operationum, sicut quando erat superstes, ita nunc quoque sunt, non solum apud loculos sanctarum reliquiarum, sed etiam apud summæ ejus virtutis et diuturnæ decertationis monumentum; magnam, inquam, illam et celebratam columnam hujus justi et laudibus celebrandi Simeonis.

Cujus sanctis intercessionibus cupio ut ego adjutus, in his sanctis perseverem laboribus: Deoque precor qui est communis ornatus, et est splendor pietatis et veræ religionis, ut et mea vita corrigatur, et ad evangelicam vitæ formam dirigatur.

CAPUT XXVII.

BARADATUS (80).

Et communis hominum hostis invenit multas vias vitii, universam humanam naturam studens penitus perdere; et pietatis veræque religionis alumni mul-

tas et diversas excogitavere scelas quibus in cœlum ascenderetur. Alii quidem per classes decertantes (sunt autem hi cœtus innumerabiles) incorruptis fruuntur coronis, et desideratum ascensum consequuntur. Alii autem vitam amplectentes monasticam, et cum Deo solum loqui meditantes, et nullam consolationem humanam participant, sic victores publice renuntiantur. Alii autem in tabernaculis, et alii in tuguriis degentes, Deum laudibus celebrant. Alii vero amplectuntur vitam in antris et speluncis. Multi autem, ex quibus aliquorum meminimus, non antrum, non tabernaculum, non speluncam, non tugurium habere decreverunt, sed nudo aeri sua corpora mandantes, contrarias qualitates tolerant, aliquando quidem summo gelu concreti, aliquando autem igne radiorum exusti. Jam vero eorum quoque rursus est vita diversa. Nam alii quidem stant assidue, alii vero in sessionem et stationem diem dividunt; et alii quidem septis quibusdam inclusi, fugiunt multorum congressionem; alii vero nullo hujusmodi utentes tegumento, propositi sunt omnibus qui eos volunt contemplari. Unumquodque autem horum in præsentia necesse habui persequi cum admirabilis Baradati vellem vitam conscribere. Is enim excogitavit novas rationes exercendæ tolerantia.

Nam cum primum quidem longo tempore se inclusisset in domuncula, sola divina fruebatur contemplatione. Illinc cum rupem occupasset imminentem, et parvam quandam arcam, nec justa quidem symmetria corpori congruentem, ex lignis construxisset, in ea vitam degebat, deorsum assidue incurvari coactus. Non habebat enim altitudinem ejus longitudini justa proportione convenientem. Non erat autem ea compacta asscribus, sed erat aperta similiter atque cancelli; et erat similis fenestris quæ latiores habent ingressus luminis. Quocirca nec a pluvie erat impetu libera, nec erat tecta a flamma solis: sed utraque non minus admittebat quam alia quæ sunt sub divo; in hoc autem solo ea superabat, quod accederet labor inclusionis.

Cum autem longum tempus hoc modo transegisset, postea egressus est, cedens precibus divini Theodoti, cui obtigerat pontificalis sedes Antiochena. Stat autem assidue manus in cœlum extendens, et universorum Deum laudans: totum corpus tunica pellicea contegens: circa nasam autem solum et os, reliquit modicum ingressum spiritui, ut respiret, communem aerem excipiens, quoniam humana natura non posset aliter vivere: omnem autem eum laborem sustinet, cum non sit corpore valde robusto, sed valotudinario et multis morbis obnoxio. Fervens autem animi alacritas, et divino amore incensa cogit ut laboret qui non potest laborare.

Jam vero sapientia quoque et intelligentia ornatus, optime et interrogat et respondet, et ratiocinatur nunquam melius et potentius iis qui Aristotelicos legere labyrinthos. Cum sit autem in ipso summo virtutis fastigio, non sinit et arrogantia simul efferatur spiritus, sed iubet eum deorsum re-

pere circa ipsum latus montis. Sic enim quantum sibi damnum mens conciliat quæ tumet et ardet insolentia. Hæc est in summa ejus philosophia.

Cui concedatur ut crescendo possit metam cursu attingere. Est enim communis piorum lætitia, horum qui victoria potiti sunt gloria. Mibi autem detur ut eorum suffultus precibus, non sim procul ab hoc monte: sed paulatim conscendam, et me eorum contemplationis voluptate expleam.

CAPUT XXVIII.

THALELEUS (81).

Neque Thalelei sileo narrationem, est enim plenum miraculo spectaculum. Non solum autem alios audivi narrantes, sed etiam ipse vidi admirabile et præter opinionem spectaculum. Nam cum viginti stadiis procul a Gabalis (ea est autem urbs parva et elegans) tumultum quemdam occupasset, in quo erat templum dedicatum 855 dæmonibus, et quod ab iis qui jam erant antiquitus impii, multis honorabatur sacrificiis, parvum quoddam fixit tugurium. Sceleratos autem illos et execrandos perpetuo colebant, ut dicebant, magnam eorum crudelitatem cultu placare adnitentes. Multis enim perniciem afferebant, et iis qui accedebant, et iis qui erant vicini; nec solum hominibus, sed et asinis, et mulis, et boves, et ovibus; non cum bestiis bellum gerentes, sed per eas quoque hominibus tendentes insidias.

Tunc ergo cum eum vidissent advenisse, perterrere quidem conabantur, sed non poterant, cum et eum muniret fides, et pro eo pugnaret gratia. Rabie itaque et furore repleti in eas quæ tunc illic plantatæ erant arbores fecerunt impetum; in illo autem tumultu multæ erant ficus et oleæ quæ florebant. Ex iis dicunt plus quam quingentas repente fuisse evulsas; audivique plures vicinos agrestes id narrantes, qui olim quidem detinebantur caligine impietatis, per ejus autem doctrinam et miracula acceperunt lucem Dei cognitionis. Quoniam autem cum hoc fecissent perniciosi et scelerati dæmones, non exterruerunt athletam philosophiæ, rursus in eum alias paravere machinas. Noctu enim ululantes, et lampades ostentantes, conabantur perterrefacere, et ejus rationem perturbare. Ubi autem risit omnes eorum insultus, eo postea relicto effugere.

Is autem cum duas rotas construxisset, quæ duorum cubitorum habebant diametrum, asscribus non inter se compactis, sed disjunctis et separatis, ambas rotas conjunxit. Deinde cum intus sedisset, et cuneis et clavis disjunctas illas confixisset tabulas, sub dio rotam appendit, tribus aliis altis lignis in terram defixis, et superioribus eorum initiis aliis lignis commissis, et in eorum medio duplici illa rota alligata, et sublime elata. Hujus autem spatium quidem quod est interius, habet quidem cubitorum duorum altitudinem, cubiti vero latitudinem. In eo sedens vel prout suspensus, anni jam fuit decem perpetuis. Cum autem corpus habeat maximum, neque sedens quidem potest eolum erigere, sed semper sedet incurvatus, genibus habens affixam faciem.

Ad eum cum venissem, inveni quidem eum ex Evangelistiis colligentem utilitatem; eum autem interrogavi, cupiens scire causam illius novi vitæ instituti. Ille autem Græca lingua usus, erat enim Cilix genere: Ego, inquit, multis peccatis obnoxius, et credens suppliciiis quorum minæ sunt intentatæ, hoc vitæ genus excogitavi, hoc agens ut castigetur corpus pœnis mediocribus, ut eripiar a magnitudine earum quæ expectantur. Sunt enim illæ graviores non solum quantitate, sed etiam ipsa qualitate, sunt enim involuntariæ. Quod autem ab invito sit, id est valde molestum; quod autem est voluntarium, etiamsi sit laboriosum, minorem affert dolorem; sponte enim suscipitur, sed non labor violentus. Si his ergo, inquit, parvis molestiis minvero ea quæ expectantur, hinc magnum lucrum referam. His auditis, ejus ingenti solertiam valde sum admiratus, quod non solum jam facta septa transiliebat, sed etiam ex se alia excogitabat certamina; et quod non solum decertabat, sed eorum etiam causas sciebat, et alios docebat.

Jam vero multa quoque miracula per ejus preces fieri dixerunt accolæ, non solum hominibus, sed etiam camelis, et asinis, et mulis curationem per eum adipiscentibus. Hinc universa illa gens quæ impletate definebatur, paternum quidem abnegavit errorem, divinæ autem lucis accepit splendorem. His utens administris, et templum dæmonum diruit, et maximam ædem excitavit victoria insignibus martyribus, his qui dii falso nominabantur, divos opponens mortuos.

Horum concedatur intercessionibus ut hic cum eadem victoria certaminum terminum occupet, et nos ab his et illo adjuti, sinus vehementes amatores certaminum philosophiæ.

CAPUT XXIX.

MARANA ET CYRA (82).

Postquam optimorum et præstantissimorum virorum vitæ conscripsi institutum, operæ pretium existimo mulierum quoque meminisse, quæ non minus, si non etiam amplius, certaverunt. Eæ enim sunt digniores quæ laudentur, ut quibus quidem obtigerit natura imbecillior, eandem autem quam viri ostendant animi alacritatem, et a prima parente accepto dedecore genus liberavere. Maranæ autem et Cyra meminero in præsentia, quæ tolerantia certaminibus omnes alias vicere.

His patria quidem est Berhœa, patriæ autem generis insignis, educatio autem generi conveniens. Sed, his omnibus contemptis, cum exiguum quemdam locum ante urbem comprehendissent, et intra eum fuissent, luto et lapidibus (83) ostium obstruxere. Famulas autem quæ ejusdem vitæ volebant esse participes, extracto extra ambitum habitaculo, jusserunt in illo habitare. Ipse autem per quamdam parvam fenestram respiciant ea quæ ab illis fiunt, et eas frequenter excitant ad orationem, et accendunt ad divinum amorem; ipsæ vero cum neque domum habeant, nec tugurium, sub dio sua sponte vitam agunt. Pro ianua autem eis auxdam parva extracta

est fenestra, per quam necessarium alimentum accipiunt; et cum his quæ ad ipsas veniunt colloquantur mulieribus. Ad eam autem congressionem definitum est tempus Pentecostes, alio autem tempore vitam amplectantur quietam: sola autem Marana loquitur cum advenientibus; alteram autem nemo auditit unquam loquentem. Ferrum autem gestant, et tantum onus ferunt, ut Cyra, cui corpus obtigit imbecillius, ad terram usque incurvetur, et corpus minime possit erigere. Habent autem vela maxima, ut retro quidem trahantur, et pedes omnino contegant, anterius autem usque ad ipsam zonam demittantur, vultum simul et collum, et pectus, et manus occultantia penites

Eas ego sæpe vidi, intra ianua inromissus; jussurunt enim mihi aperiri, sacerdotii dignitatem honorantes. Vidi ergo illud ferri pondus quod nec a viro quidem forti et robusto ferri posset; et cum vehementer rogarem, tunc quidem auferre polui: postquam autem recessimus, id rursus suis membris imponere, collo quidem collare, lumbis autem zonam, manibus autem et pedibus ea quæ sunt eis attributa. Hoc modo autem vivunt, non quinque solum vel decem solis transactis annis, sed quadraginta duobus. Et cum tanto tempore decertaverint, tanquam quæ nuper certamina attigerint, delectantur sudoribus. Visione enim apprehendentes sponsi pulchritudinem, facile ferunt cursus laborem, et properant pervenire ad finem certaminis: videntes in illo stare dilectum, et ostendentem coronam victoriæ.

Ea de causa et imbris, et nivis, et solis excipientes impetum, non cruciatum nec dolorem sentiunt; sed ex his quæ videntur molesta, animi gaudium percipiunt. Et divini Moysis æmulatione jejunium, ter tanto tempore inedia sustinere; quadraginta enim diebus exigui cibi suere participes. Ter quoque divini Danielis a cibo abstinere sunt æmulatione, tres dierum hebdomadas conficientes, et cibum corpori suppeditantes.

Cum autem aliquando desiderassent salutarium Christi passionum sancta loca contemplari, venerunt Æthiam, cum in via nihil cibi sumpissent. Sed postquam in illam urbem venerunt, et adorationem impleverunt, cibum sumpserunt, et reversæ sunt, rursus a jejuniis confecto itinere: est autem iter non pauciorum quam viginti dierum.

Quin etiam cum victoria insignis Theotæ cupiissent videre ædem quæ est in Isauria, ut dilectionis in Deum flammam undequaque accenderent, sic profectæ sunt, et reversæ sunt jejunæ. Tantum eas divinum amatorum fecit divino quodam furore debere: tantam divinus amor carnis in sponsum concitavit insaniam.

Atque eæ quidem quæ tali vitæ instituto familiarium genus exornare, ut quæ aliis fuerint exemplaria, coronabantur a Domino coronis victricibus. Ego autem proposita quæ hinc percipitur utilitate, omni decerpsero benedictionem, ad aliam transibo narrationem.

CAPUT XXX.

DOMINA (84).

Divini Maronis, cujus prius meminimus, vitam æmulata Domina admirabilis, in horto maternæ domus parvum quoddam fixit tugurium. Ei autem tugurium efficit panici stipula. Continuis autem lacrymis non solum rigat genas, sed etiam vestimenta ex pilis: talibus enim indumentis tegit corpus. Circa gallorum autem cantum ad divinum templum, quod non est procul, vadens cum aliis et feminis et viris, universorum Domino offert laudes. Hoc autem facit non solum die incipiente, sed etiam desinente; quovis alio loco locum Deo consecratum magis esse venerandum censens, et docens alios. Ea de causa et ejus magnam curam gessit, matri persuadens et fratribus ut facultates suas in id consumerent.

Habet autem nutrimentum lentem aqua madefactam. Omnem autem hunc laborem sustinet, cum sit plane exsiccato corpore et semimortuo. Pellis enim subtilissima, et quæ est instar membranæ, est ossibus tenuibus circumjecta, adipe et carne consumpta a laboribus. Proponitur autem omnibus eam videre volentibus, et viris et mulieribus, neque vultum aspiciens, neque alii vultum spectandum exhibens (85), sed amictu quidem penitus connecta, ad genua autem usque incurvata, valde gracili autem voce et non satis expressa loquens, et eam quoque semper cum lacrymis proferens. Sæpe enim cum meam dexteram sumpsisset, et oculis imposuisset, eam dimisit adeo madefactam, ut ex ipsa manu distillarent lacrymæ.

Eam ergo, cujus sunt tantæ opes philosophiæ, mentem, lamentantem, et ingemiscentem similiter atque eæ quæ sunt in extrema paupertate, quænam pro dignitate laudaverit oratio? Vehemens enim amor in Deum illas parit lacrymas, ad divinam inflammans contemplationem, et pungens aculeis, et urgens ad eum qui est hinc futurus excessum.

Porro autem quamvis in his die noctuque versetur, ne aliorum quidem generum virtutis curam abjicit, sed pro viribus quidem curat optimos atletas, quorum meminimus, et quos prætermisimus. Curat autem eos quoque qui ad ipsam veniunt; jubens **857** quidem habitare apud vici pastorem, ipsa vero mittens omnia quæ sunt necessaria. Matris enim et fratrum facultates ei sunt propositæ ad sumptum faciendam, quæ per ipsum accipiunt benedictionem. Quinetiam mihi quoque venienti ad illam partem (est autem nostræ regioni ad Austrum) mittit et panem, et fructus, et lentem madefactam.

Sed, quousque proluxa utor oratione, studens omnem ejus narrare virtutem, cum oporteat aliorum quoque proferre vitam, quæ imitate sunt et hanc et illas, quarum prius meminimus. Multæ enim aliæ partim quidem vitam amplectæ sunt solitariam, partim autem vivere amant cum pluribus, adeo ut decentæ et quinquaginta, et plures, et pauciores simul vivant, uno cibo vescentes, super solas storeas ex instituto dormientes, et manus quidem lanæ attici-

lentes, hymnis vero linguam consecrantes. Sunt autem ejusmodi innumerabilia sapientiæ gymnasia non solum in nostra regione, sed etiam per totum Orientem, his autem plena est et Palæstina, et Ægyptus, et Asia, et Pontus, et tota Europa. Ex quo enim Christus Dominus honoravit virginitatem, ut qui natus sit ex virginitate, prout virginitatis natura germinavit, et hos suave olentes, et qui non marcescunt, flores offert Creatori: non virtutem in masculo et femina discernens, nec in duas differentias dividens philosophiam; est enim differentia corporum, sed non animorum. In Christo enim Jesu, ut ait divinus Apostolus, non est masculus et femina (*Galat. iii*). Una autem mulieribus et viris est fides suppeditata. Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma: unus Deus et **B** Pater omnium, qui est super omnia, et per omnia, et in omnibus nobis (*Ephas. iv*). Quin etiam unum regnum cælorum agonotheta proposuit victoribus, hoc commune præmium definiens certaminibus.

Sunt ergo, ut dixi, multæ et virorum et mulierum pietatis palæstræ non apud nos solum, sed etiam in universa Syria, et Palæstina, et Cilicia, et in ea quæ est media inter duos fluvios. In Ægypto autem dicunt etiam plus quam quinque millia virorum habere monasteria, qui operantur et interim Dominum laudant hymnisque celebrant; nec solum ex operibus necessarium alimentum comparant, sed etiam advenientibus hospitibus et egentibus opem ferunt.

Sed omnia narrare non solum ego, sed nec omnes **C** scriptores potuerint; et ut maxime fieri posset, supervacaneum id esse existimo, et honoris cupiditatem quæ nihil habeat commodi. His enim qui volunt aliquam percipere utilitatem, sufficientur ea quæ dicta sunt ad præbendum id quod desideratur.

Ideo enim et vitæ diversorum fecimus mentionem, et mulierum narrationes narrationibus virorum adjo-

D cimus, ut et senes, et juvenes, et mulieres philosophiæ habeant exemplaria; et unusquisque eam quæ sibi cordi est vitam exprimens, habeat suæ vitæ quamdam regulam et gnomonem, qui est situs in narratione: et quomodo pictores ad exemplar respicientes, et oculos imitantur, et nasum, et os, et genas, et aures, et frontem, et ipsos capitis et harbam pilos, et ad hæc et sessionem et stationem; quia etiam ipsos oculorum intuitus, sive sint læti et alacres, sive severi et truces; ita etiam oportet unumquemque ex iis qui hæc scripta legunt, volentem vitam aliquam imitari, suam ad illam quam eligit componere. Et quomodo fabri asseres rubrica dirigentes, eo usque id quod est superfluum auferunt, donec apposita regula, viderint asserem esse æqualem; ita etiam eum qui velit vitam aliquam imitari, oportet eam sibi ipsi ponere pro regula, et vitæ reserare superflua, et virtutis replere ea quæ desunt. Ea enim de causa descriptionis laborem suscepimus, utilitatis occasionei proponentes volentibus.

Rogo autem eos qui sunt lecturi, ut cum ex aliorum laboribus absque labore voluptatem capiunt, la-

bores suis compensent precibus. eos quoque obsecro quorum vitam conscripsi, ne me despiciant procul degentem ab illorum spiritali chorea; sed trahant infra jacentem, et ad virtutis tollant altitudinem, et suo choro conjungant; ut non solum laudem alienas

A divitias, sed ipse etiam habeam aliquam laudis occasionem, et facto, et verbo, et cogitatione glorificans Servatorem universorum; cum quo Patri gloria, cum sancto Spiritu, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

ROSWEYDI NOTATIO.

858 Adverte primo, librum hunc duos habuisse interpretes, Albericum Longum Salentinum, et Gentianum Hervetum. Vide dicta prolegomeno generali 14. Dedi hic Theodoretum Philotheum ex Helvetiana interpretatione, qui ea in vulgus notior, et impressa inter Opera ejus, quam etiam Laurentius de la Barre Historiae Christianae veterum Patrum, anno 1583 Parisiis edita inseruit, notis quibusdam marginalibus illustratam.

Adverte secundo, librum hunc in tres partes dividi posse. Primo agit de patribus ante suam aetatem, a cap. 1 ad 21; secundo de iis qui sua aetate vixerunt, a cap. 21 ad 29; tertio de feminis illustribus, a c. 29 ad finem, id est, duobus ultimis capp.

(1) *Delicias Sybariticas.* Infra, cap. 5: ut qui Sybariticis fruerentur deliciis: De his vide Adagia.

(2) *Jacobus Nisibita.* De eo Martyrologium Romanum 15 Julii, et Menologium Graecorum, 31 Octobris. De eo quoque in Menæis, tum 13 Januarii, tum 31 Octobris. Meminit etiam hujus Theodoretus, lib. II Eccl. hist., cap. 30, qui et ejusdem mentionem facit lib. I, cap. 7, ubi ait concilio Nicæno interfuisse, et mortuos excitasse. De quo miraculo et reliquis remittit ad suum hunc Philotheum. De hoc etiam Nicephorus lib. VIII, cap. 14, et lib. IX, cap. 28. Interfuit etiam concilio Antiocheno, ut habetur in Actis sancti Alexandri episcopi Constantinopolitani.

(3) *Puellæ.* Nicephorus, lib. XV, cap. 22, quod huic Jacobo Nisibeno tribuendum erat, alteri juniori tribuit: quem etiam Nisibenum vocat, de quo infra Theodoret., cap. 22. Fors Nicephorus duos Nisibenos posuit, quia in Menæis his Jacobus Nisibenus occurrit. Sed idem utrobique est, ut clarum fiet Menæa consulenti. Nisi et iste junior etiam Nisibenus fuerit. Sane ita habetur in Catal. illustr. personarum, ad quas Leo imp. pro concil. Chalcedonensi scripsit. Vide totum II Concil.

(4) *Jussit eum conteri et dispergi.* Quod in Menæis est, τούτων συντρίψις, Raderus noster vertit, et judicem elisit, referens τούτων ad δικαστήν, non ad λίθον. Sed cum iudex supervixerit, et sententiam mutaverit, clarum ex Theodoretis est, vertendum in Menæis, *eum lapidem contritit*, scilicet sola execratione, ut praecessit. Καὶ δικαστήν Πέρσην ἀδικῶ ψηφῶ χριστάμενον θεασάμενος, λίθον τινὲν μεγίστον αὐτοῦ ποδὸς κειμένου ἰπαρασάμενος, τούτων συντρίψις: i. Judicem Persam conspicuus iniquus edere sententias, imprecatione lapidem qui ibi forte jacebat contritit.

(5) *Deo autem preces obtulit, tanquam pro mortuo.* Hanc, opinor, Theodoretus historiam insinuat, lib. I, cap. 7; et Nicephorus, lib. VIII, cap. 14, de mortuorum excitatione. Similem mortuum se simulantis strepitan habet Sozomenus, lib. VII, cap. 26; et ex eo Cassiodorus, lib. IX, c. 48; Nicephorus, lib. XII, c. 46.

(6) *Constantinus autem.* Vide Eusebium libris quatuor de Vita, et oral. de laudibus Constantini. Nicephorus, lib. VIII, cap. 55, scribit ad monumentum ejusdem varia edita miracula, Eunapius auctor Gentilis queritur ab eodem Constantino deorum delubra versa fuisse in monasteria.

(7) *Rurus edificabant.* Theodoretus, lib. II, cap. 30; Nicephorus, lib. IX, cap. 27, asserunt Jacobi precibus et adhortatione moenia reedificata.

(8) *Nubem cyniphum et culicum.* In Menæis, 13 Januarii, est σκνιπῶν καὶ κονώπων νέφη. Nicephorus, lib. IX, cap. 28; Theodoretus, lib. II Hist., cap. 30, et hic infra, c. 21, in alio Jacobo juniore, ubi habet exercitum muscarum et culicum

(9) *Vitam deposuit.* Non recte Laurentius de la Barre, hoc loco asserit a Theodoretis huic Jacobo arcam sepulcralem curatam. Nam hoc alteri Jacobo anachoretæ ferit, ut ipse testatur infra in Philotheo, cap. 21, uti et Nicephorus, lib. XV, cap. 23, quod apud eum ex ratione temporum colligitur (licet et hunc posteriorem Jacobum etiam Nisibenum vocet), nam priorem Jacobum ait vixisse tempore Constantii, posteriorem tempore Leonis.

(10) *Julianus Sabas.* Martyrologium Romanum, 14 Januarii: « In Syria sancti Juliani Sabæ senioris, qui, Valentis imp. tempore, fidem catholicam Antiochiæ pene collapsam virtute miraculorum erexit. » Non invenio hujus memoriam in Graecorum Menologio; de hoc Theodoretus, lib. III Hist., cap. 19, et lib. IV, cap. 25; Nicephorus, lib. XI, capite 25. Hunc sanctus Chrysostomus encomio celebrat hom. 21, in Epist. Pauli ad Ephesios.

(11) *Jacobus Persa.* Monachus in Syria, qui vixit circ. annos, ut hic habetur, distinctus hic a Jacobo Persa cognomento interciso, qui martyr fuit, de quo 27 Novemb. in Menologio.

(12) *Magnum quoque Acacium.* Berhæ episcopus, ut hic habetur. Theodoretus, lib. IV Hist., cap. 25, strenuum virtutis athletam nominat. Sozomenus, lib. VII, cap. 25; Nicephorus, lib. XI, cap. 25, et lib. XII, cap. 47.

(13) *Duos medimnos colligens.* Medimnus, genus mensuræ aridorum. Vide Onomasticon.

(14) *Auditur vocem dicentem.* Mors Juliani apostatae significatur divinitus Didymo, et Juliano Sabæ Nicephorus, lib. X, cap. 35.

859 (15) *Valens.* De hujus persecutione adversus Ecclesiam Theodoretus, lib. IV Hist., cap. 22, et alii.

(16) *Asterio.* In Editis erat *Acacio*, male. Reposui *Asterio*, ex sensu. Ita etiam Longus.

(17) *Asterium, qui in sophistica.* Nicephorus, I. VIII, c. 53, meminit Asterii Sophistæ.

(18) *Marcianus.* Martyrolog. Rom., 2 Nov.: « Cyri in Syria sancti Marciani confessoris. » Menologium Graecum eodem die: « Sancti Patris nostri Marciani, ex urbe Cyro, viri pietate insignis, qui egregie monasticam vitam exegit. » Menæa, eodem die, et 18 Jan. De hoc Theodoretus, lib. IV Hist., cap. 26; Nicephorus, I. XI, cap. 41.

(19) *Agapetus.* Ob merita, Apameorum pontifex; Theodoretus, lib. V Hist., cap. 27.

(20) *Avitus.* De hoc capiendus Suidas: Ἄβιτος, ὄνομα κύριον. Ἄβιτος τὴν ἀσκητικὴν καλῶς ἐπέζητα. « Avitus, nomen proprium. Avitus primus turgurium exercitationibus exercendis (ut in eo vitam solitariam degens exerceret) aptum exstruxit. » Omnino ex hoc Theodoretis loco desumptum. In Suida videtur deesse πρώτος ante τὴν. Ita enim Theodoretus.

(21) *Mea causa hodie multetur consumendo.* Jejunia quotidiana ex animi pietate suscepta quandoque hospitum adventu laudabiliter solvuntur. Cassianus, lib. V Instit., cap. 24, et collat. II, cap. 26.

(22) *Arii, etc.* De hæresibus hujus temporis Epiphanius in Panario.

(23) *Primum Pascha peragere sustinuerat.* De vario olim Pascha et quadragesimam observandi genere Nicephorus, lib. XII, cap. 33 et 34.

(24) *Eusebius.* De eo Theodoretus, lib. IV Hist., cap. 26; Sozomenus, lib. VI, cap. 5; Nicephorus, lib. XI, cap. 41. De hoc, oriur, Menæa, 23 Januarii,

duobus versibus. Hujus mentio in Menæis, 2 Novemb. A de la Barre) Sozomenus, l. vi, cap. 34, et Nicephorus, lib. xi, cap. 41, quibus *Marosus* dicitur. Sed diversus ille a Marone. Nam *Marosam* hic habes capite 4, in Eusebio.

(25) *Teled.*] Vicus hic etiam occurrit infra, capite 26, in Simeone Stylita.

(26) *Cum Deo assidue colloqui.*] Id est, orare. Nam dum oramus, Deum alloquimur, cum sacras Scripturas legimus, Deus nobiscum loquitur; Chrysostomus, l. De orando Deum. Vita Barlaam et Josaphat, c. 29: « Per orationem cum Deo colloquimur. »

(27) *Marosus.*] De hoc Sozomenus, l. vi, c. 34; et Nicephorus, libro xi, cap. 41, quem male Barreus hic, ad cap. 16, cum Marone confundit.

(28) *Publius.*] Theodoretus, lib. iv Hist., cap. 26; Nicephorus, lib. xi, cap. 41; et Menolog. Græcorum, 4 Aprilis: « Commemoratio Publii, et Platonis abbatibus monasterii Studitæ. » Nescio an hic noster Publius sit.

(29) *Simeones Priscus.*] De hoc Menæa, 26 Januarii, quæ vertit Raderus noster, part. i Viridarii Sanctorum; Theodoretus, l. iv Hist., cap. 26.

(30) *Palladius.*] Theodoretus, l. iv Hist., c. 26; Nicephorus, lib. xi, cap. 41.

(31) *Digito ostendebat homicidam.*] Sic fures miraculo comprehensi. Nicephorus, l. viii, c. 42.

(32) *Aphraates.*] Theodoretus, l. iv Histor., cap. 24; Nicephorus, lib. xi, cap. 25.

(33) *Secura per forum ingrederis.*] Licet monachis claustro egressi urgente ecclesiæ incommodo. Vide Nicephorum, l. xi, cap. 25, de Juliano et Aphraate, qui propter gregem Christi monasterium reliquere.

(34) *Petrus eremita.*] Theodoretus, lib. iv Hist., cap. 26; Nicephorus, l. xi, cap. 41.

(35) *Theodosius eremita.*] Memoria hujus est in Menæis, 11 Jan., quo et alterius dies natalis occurrit, qui *Cænobiarcha* dicitur, hic vero *Antiochenus*. Non recte hic margini ascripserat Laurentius de la Barre Nicephorum; ille enim de altero Theodosio Cænobiarcha agit qui junior est, et obiit tempore Justiniani imp.

(36) *Nunc autem parva prædia in saltu efficiens.*] Menæa, ἀργύζετο μακρὰς ἀκούρας ἐν τῇ νάπη. Longus: « Interdum hortulos in rupe pararet. » Certum terræ spatium est *arura*. Vide dicta ad Vitam sancti Autonii, cap. 2, n. 10, et Onomasticon.

(37) *Romanus.*] Theodoretus, l. iv, cap. 26; et Nicephorus, l. xi, cap. 41.

(38) *Zeno.*] Hic ipse est, cujus in Menæis memoria 10 Febr. De quo etiam Theodoretus, l. iv Histor., cap. 23; et Nicephorus, l. xi, cap. 41.

(39) *Desiderans videre.*] Vidit et Sozomenus lib. vii, cap. 27, annotat Barreus. Sed alius ille Zeno Majumanae rector ecclesie.

(40) *Vixisset.*] Zenonem annos centum vixisse, testis oculatus est Sozomenus, ait supra Barreus. Sed labitur, alius iste, ut dixi, Zeno.

(41) *Macedonius Critophagus.*] Celebris hujus in Menæis Græcorum memoria, 24 Januar., quæ Latinitate donata habes parte i Viridarii Sanctorum apud nostrum Raderum. De eo Theodoretus, lib. v Hist., cap. 19; Nicephorus, lib. xi, cap. 43; Damascenus, adversus vitup. imag.

(42) *Masimas.*] In solis Menæis hujus mentionem invenio, 23 Jan., ubi Μαυσιμας Σύρος, *Masimas Syrus*, quæ e Græco vertit Raderus noster parte i Viridarii Sanctorum.

(43) *Malchum.*] Hujus etiam meminit Theodoretus, lib. iv Hist., c. 26, de quo forte Menæa, 23 Nov.

(44) *Acepsimas.*] Menolog. Græcor., 3 Nov.: « Natalis sancti Acepsimæ, qui sub Theodosio Magno cella se inclusit, in qua sexaginta annos transegit, neminem videns aut alloquens, sed sibi ipsi et Deo vacans omnem recreationem sentiebat. Multis vero oculis miraculis in pace quievit. » De eo et Marra eodem die fusius. Theodoretus, l. iv Hist., cap. 26; Nicephorus, lib. xi, cap. 41.

(45) *Maro.*] De hoc in Menæis Græcor., 14 Febr., qui post, cap. 24, dicitur *Marum*. De eo etiam (ait

de la Barre) Sozomenus, l. vi, cap. 34, et Nicephorus, lib. xi, cap. 41, quibus *Marosus* dicitur. Sed diversus ille a Marone. Nam *Marosam* hic habes capite 4, in Eusebio.

(46) *Ex finitimis autem quidam vicus.*] Theodoretus hic, cap. 24: « Rogavit autem ut in eodem quoque sepulcro poneretur; sed non siverunt qui corpus illud sacrum diriperunt. »

(47) *Abraames.*] Menæa, 14 Februarii gesta ejus perstringunt. De eo et Theodoretus, lib. iv Hist., cap. 26; Nicephorus, lib. xi, cap. 41.

(48) *Eusebius.*] De hoc Menæa, 15 Februarii. Theodoretus et Nicephorus loco jam citato. De la Barre hic margini ascribit, Sozomenus, lib. vi, c. 33. Sed ille de Eusebio agit, qui apud Carras vixit, hic vero de eo agitur apud Asicham.

(49) *Lapidibus ne luto quidem conjunctis.*] Id est xerolithis. Vide ad vitam Simeonis Stylitæ, cap. 5, num. 8.

(50) *Salamanus.*] Hujus mentio in Menæis exstat 17 Febr., ubi ortus dicitur ex vico *Persana*, quod hic est *Capersana*, uti et in eisdem Menæis, 23 Jan., ubi dicitur cum additamento ἠνεχαστῶν, *Pacifici* seu *Quietii*, quæ Latine versa habes apud Raderum nostrum parte i Viridarii Sanctorum. Alium existimo *Salamanem*, qui in Palæstina vixit, 860 de quo Sozomenus, lib. vi, cap. 32, et Nicephorus, lib. xi, cap. 39. Nec recte horum testimonium hic margini ascriptum erat a Laurentio de la Barre.

(51) *Maris.*] De hoc nihil invenio. Alius est *Mares* in Menæis, 27 Martii cum Barachiesio et Jona martyribus. Alius etiam episcopus apud Sozomenum et Nicephorum.

(52) *Jacobus.*] De hoc Menologium, 26 Nov.; de hoc quoque Menæa, 26 Nov., satis fuse, quæ vertit Raderus noster parte i Viridarii Sanctorum. De hoc etiam Nicephorus, libro xv, cap. 22, qui hunc etiam *Nisibenum* vocat. Vereor ne labatur, uti labitur in pœna puellarum inverecundarum, quam ab hoc inflicta narrat, cum a seniore Nisibeno inflicta sit, ut vidimus supra, cap. 1. Vocari possit *Hypathrius*, ut distinguatur a Nisibeno, et ab alio Jacobo eremita, de quo infra, cap. 25; nam in textu dicitur *sub dio* vixisse. De hoc quoque Evagrius, lib. ii, c. 9, ubi Jacobum Syrium vocat, et ad eum litteras misisse Leonem imp. affirmat, quod anno 2 Leonis contigisse, Christi vero 458, habet Baronius in Annal.

(53) *Exercitum muscarum et culicum.*] Supra, cap. 1, in Jacobo Nisibeno, *nubem cyniphum et culicum*.

(54) *Polychronius.*] De eo infra, cap. 24.

(55) *Ne celas homines.*] Monachi hypocritæ mors horrenda refertur a Nicephoro, lib. xiv, cap. 52.

(56) *Thalassius et Limnaus.*] Horum memoria exstat in Menæis Græcorum, 22 Febr., ubi compendio eorum vita percurritur. Totum hoc caput est potissimum de Limnæo, paucis initio lineis exceptis, ut discimus ex Menæis. Cujus etiam mentio in Menæis, 25 Febr., occasione Joannis, qui ejus discipulus fuit.

(57) *Helimna.*] Longus habet *Tillina*.

(58) *Silentium.*] A silentio religiose servato notus Joannes, cognomento *Silentarius*, 13 Maii.

(59) *Targallam.*] Longus, *Targalum*. Menæa Γάλλαλα. Sed 25 ejusdem mensis, Τάργαλα.

(60) *Lapidibus.*] In Menæis est Ἐρηλιθῶν, quod versum in Vita Simeonis Stylitæ, cap. 5, lib. i de Vita Patrum, *sicco lapide*. Et hic, c. 18, *lapidibus nec luto quidem maceratis*. Vide ad Simeonem Stylitam.

(61) *Joannes, Moyses, Antiochus, Antonius.*] De his Menæa Græc., 24 Febr.

(62) *Zebinas et Polychronius, Moyses, Damianus.*] Menæa Græc., 23 Febr., de his quatuor.

(63) *Qui corpus illud sacrum diriperunt.*] Supra, cap. 16: « Acce autem bellum inter vicinos ortum est de corpore. »

(64) *Et in eum locum quem diximus, detulerunt.*] *Supra*, cap. 16 : « Ex finitimis autem quidam vicus populo frequentissimus cum toto simul coacto populo advenisset, alios quidem fudit ac fugavit; maxime autem expetendum illum rapuit thesaurum. »

(65) *Asclepius, et Jacobus eremita.*] De his nihil inveno.

(66) *Simeones Stylites.*] Vide de hoc notata ad librum 1 de Vitis sanctorum Patrum.

(67) *Eusebonas et Abiton.*] De his non memini alibi legere.

(68) *Heliodorus.*] Sozomenus, lib. vi, cap. 33 et 34, meminit Heliodori monachi in Syria.

(69) *Meletius.*] Hervetus vertit, quasi ille tunc episcopus Antiochenus fuerit : « Cui tunc mandata erat cura episcopatus regionis Antiochenæ civitatis. » Longus vertit : « Cum vero Meletius, qui tunc Antiochenæ regioni præfectus erat. » Sane si hoc intelligitur de famoso illo Meletio episcopo Antiocheno, annosum illum fuisse oportuit, qui hæc cum Simeone tractavit, ut supra, libro 1, in Vita Simeonis Stylitæ, obiter attigi.

(70) *Posuerint imagines.*] Hic locus citatur in Septima synodo, act. 4.

(71) *Nudum ingredientem.*] Barræus existimat Theodoretum respicere ad Simeonem Salum, de quo Evagrius, lib. iv, cap. 33, qui quod famelicæ meretrici panem detulisset, fornicationis calumniam sustinuit. Sed labitur; nam Simeon Salus post Theodoretum vixit. Respicit vero Theodoretus ad Isaiam, de cuius nuditate ante egerat.

(72) *Prædictionis.*] Sic alter Simeones Stylita prædixit de Mauritio plurima; Evagrius, l. v, c. 21.

(73) *Tuus enim est hic actus.*] Ita Euthymius steriles fecundavit; Nicephorus, lib. xiv, cap. 52.

(74) *Conor metiri altitudinem maris Atlantici.*] Sic : « Atlanticum mare cotyla exsorbere. »

(75) *Alicui ostendere.*] Sic promptam Patribus exhibuit obedientiam; Nicephorus, lib. xiv, cap. 51.

(76) *Stat tota nocte.*] Ἀνομιῶντ'οις fuisse monachos et insomnes, qui noctem orando et psallendo tradu-

cerent, scripsit Nicephorus lib. xv, cap. 25. De bono monasterio in Menæis, 15 sept., in Joanne Calybita, et 29 Dec., in Actis Marcelli Accemetarum archimandritæ, apud Metaphrasten, et in Actis Danielis Stylitæ, 11 Decembris.

(77) *Frangens Judæorum sudaciam.*] Respicit ad id quod habet Epiphanius, lib. 1 Histor., capite 13, ex quo Baronius, anno 432. Vide etiam Nicephorum, lib. xiv, cap. 51.

(78) *Ex gutta pluviam.*] Proverbium huic simile. *Ex ungue leonem.* Sic, *Ex gutta mare salsum.*

(79) *Cum post hæc autem diu vixisset.*] Hæc non esse Theodreti monet Barræus, sed ab alio aliquo addita post mortem Simeonis, qui, cum scriberet Theodoretus, adhuc vivebat.

(80) *Baradatus.*] De hoc Menæa Græcorum, 22 Februarii, Evagrius, lib. ii, cap. 9. Nicaphoro, lib. xv, cap. 22, dicitur *Varadatus*.

(81) *Thalæus.*] De hoc Menæa, 27 Febr. Moschus, cap. 59, meminit Thalæi Cilicis, de quo dubitari possit an hic idem cum hoc sit, uterque enim Cilix et confessor., putat Raderus. Assensionem sustineo. Sed qui in Menæis est 20 Mali omnino diversus est, cum ille dicatur vixisse temporibus Numeriani, et martyrio sit affectus. Alius quoque apud Moschum, cap. 91, Thalæus, qui nauta fuit.

(82) *Marana et Cyra.*] Martyrolog. Rom., 3 Aug. : « Berhææ in Syria sanctarum mulierum Maranæ et Cyrae. » De istadem in Menæis, 28 Feb.

(83) *Luto et lapidibus.*] Menæa πῖλλοι καὶ λίθοι. Vide l. i, hic, in Vita Simeonis Stylitæ, cap. 5, ubi contrario huic est *sicco lapide*, seu ξηρολίθω.

(84) *Domnina.*] Menolog. Græcor., 1 Martii. Et paulo fusius in Menæis, eodem die. Vertit ea Raderus noster parte 1 Viridarii Sanctorum

(85) *Neque alii vultum spectandum exhibens.*] Vide apud Moschum Eviratum Prati spiritualis, cap. 78, de virgine mortua graviter sepulcri violatorem increpante, quod eam vestibus nudasset, cujus viventis extra domesticos nullus faciem viderat.

DE VITIS PATRUM

LIBER DECIMUS,

SIVE

PRATUM SPIRITUALE,

AUCTORE JOANNE MOSCHO.

INTERPRETE AMBROSIO CAMALDULENSI.

ELOGIUM AUCTORIS ¹.

861 Conscriptus est hic liber Prati, seu Vitæ sanctorum, ac virtute præditorum Deoque placentium Patrum, qui in ipso continentur, reliquæque peritiles animæ narrationes, ac scite dicta sacrorum, justorum, Christi-que amantium Patrum et fratrum, a Joanne sanctæ memoriæ presbytero, et monacho cognomento Moscho; qui principio quidem sæculo renuntiavit in monasterio sancti Patris nostri Theodosii, abbatis et archiman-

¹ Plura elogia vide proleg. generali 12. Hoc nunc ex Græco accedit ex Codicibus Vaticanis et viri clarissimi Frauc. Olivarii.

dritæ omnium quæ sunt Jerosolymis cœnobiorum sive monasteriorum. Cum autem in deserto ad sanctum Jordanem non exiguo tempore versatus esset cum sanctis Patribus qui illic degunt, eorumque virtutes collegisset, eas huic Operi inseruit. Cumque habitaret in Novo quod dicitur monasterio, quod a sancto et magno Patre nostro Saba ejusque discipulis constructum ad hoc usque tempus permanet, audiens qua tyrannide Persæ Romanos oppressissent, occasione cædis Mauritii imperatoris ejusque liberorum, a Novo monasterio secedens perrexit ad partes Antiochiæ magnæ; atque inde rursus, cum prævalere gentem videret, Alexandriam se contulit; et tota quæ circa illam est solitudine peragrata (fuerat enim jam a principio imperii Tiberii missus in Ægyptum ad ministerium obeundum) et usque ad Oasim, proximamque illi solitudinem perveniens, postquam eos qui illic erant Patres invisit, atque inde rursus audivit sancta loca fuisse occupata, et Romanos metu correptos, Alexandria relicta, ad magnam Romanorum urbem navigio appulit una cum clarissimo discipulo suo Sophronio. Dum autem essent in itinere, diversas insulas lustrarunt.

Tali vero donatus a Domino gratia fuit vir beatus, ut si quid de vita rebusque gestis virtute insignium virorum audisset vel vidisset, id scriptis mandaret; quo factum est ut et Romæ cum esset, idem consilium sit exsecutus.

862 Cum autem suæ ad Deum migrationis tempus beatus vir prævidisset, conscripsit hunc librum, non juxta ordinem eorum quæ audita vel spectata a se fuerant, sed ut paria erant inter se, tam quæ audita quam quæ spectata fuerant, sibi invicem copulata scriptis mandavit.

Cum autem ab his terrestribus secessurus esset tumultibus, atque ad tranquillam et quietam vitam transiturus, advocato charissimo suo discipulo, librum huic ei tradidit, quo sanctorum Patrum vitæ ac res gestæ Deo accepta continentur; eique mandavit ut reliquias suas ne Romæ relinqueret, sed arca lignea inclusas ad montem Sinai transferre conaretur, quantum in eo situm esset, ut cum sanctis qui illic sunt Patribus deponerentur. Quod si quem exoriri barbaricum tumultum accideret, quo id fieri prohiberetur, in monasterio sancti Theodosii, in quo ab initio sæculo nuntium remiserat, ipsas deponi.

Hoc igitur implere mandatum cum studeret, charissimus discipulus, assumpto secum Joanne cum suis coudiscipulis (erant quippe duodecim numero) magnum Joseph imitatus est, qui cum fratribus suis Israelitam sumens, ex Ægypto transtulit ad patres suos, quemadmodum ipsi fuerat a genitore mandatum.

Cum autem ille Ascalonem appulisset, et fieri non posse didicisset, ut ad sanctum montem Sina perveniret, propter tyrannicas incursiones eorum qui vocantur Agareni, assumptis beati Joannis reliquiis, initio octavæ indictionis Jerosolymam venit; et invento antistite magni monasterii sancti Patris nostri Theodosii Georgio presbytero, postquam illi cuncta renuntiavit quæ sibi fuerant a sene præcepta, cum illis fratribus monasterii, qui tum inventi in urbe fuerunt, et monachis qui cum ipso degebant, beatum Joannem devexerunt; et sicut juserat, in Sancti Theodosii cœmeterio deposuit, una cum sanctis Patribus qui illic jacent, reliquamque vitæ suæ tempus in eodem cœnobio transegit.

Est autem locus cœmeterii spelunca, in qua, cum a magis illusus esset Herodes juxta Evangelii oraculum, illi inde solventes, cum in patriam redirent, manserunt. In hac spelunca sanctus Pater noster Theodosius cum religiosæ vitæ certamina confecisset, gratia donatus est dæmones ejiciendi; neque tantum in hac temporaria brevique vita, sed etiam post obitum illos ejicit, ad hunc usque diem, ad gloriam et laudem Christi veri Dei, et Salvatoris nostri, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Prologus.

Joannes Moschus dilecto suo in Christo Sophronio Sophistæ.

Pratorum faciem verno maxime tempore esse jucundissimam, filii charissime, perspicuum omnibus est; quam scilicet omnigenam florum grata varietas efficit, intuentium in se provocans aspectum, ac prætereuntes detinens, ipsosque varie pascens; namque arridet oculis, ac mulcet olfactum. Hujus vero prati pars rosarum rubore vernat, pars item albescens liliis, ab aspectu roseo intuentes ad se facile advocat. Alia **863** item ex parte violæ rutilant, coloreque suo purpuram regis imitantur. Prorsusque varius ac differens florum innumerabilium aspectus atque fragrantia undique gratiam pullulat. Hujusmodi præsens quoque opus arbitrare, sancte ac fidelissime fili Sophroni; quippe reperies in eo virtutes sanctorum virorum qui temporibus nostris claruere, ac juxta Psalmistæ sententiam, secus decursus aquarum plantati sunt (*Psal.* 1). Qui cum omnes Deo accepti maxime gratique fuerint, alius tamen alio virtutis genere magis decoratur, atque ex hac suavi varietate virtutum grata venustas amœnaque facies surgit. Ex his ego flores pulcherrimos decerpens, coronam tibi ex immarcescibili ac perenni prato contexui, fidelissime filii, eamque tibi ac per te omnibus offero.

Quamobrem præsens quoque opus Pratum appellare placuit, propter oblectationem, suavolentiam, et uti-

litatem quam ex eo legentes capient. Virtus enim, vitæ morumque honestas est, ad quam non sola divinarum rerum meditatio fidesque recta ducit, verum et aliorum conversatio, vitæque virtutibus plena in scriptis tradita. Quocirca hoc mihi negotium assumpsi confidens in Domino, filii charissimum, idque vestræ charitati persuasum esse cupiens, quia ipis in morem, utilia hæcque ac vera prosecutus, sanctorum Patrum recte facta, pro animarum lucro descripsi.

PRATUM SPIRITUALE.

CAPUT PRIMUM.

Vita sancti senis Joannis, et de spelunca Sapsas.

Erat senex quidam habitans in monasterio abbatis Eustorgii, Joannes nomine, quæ sanctus Elias archiepiscopus Jerosolymorum voluit præpositum monasterii constituere. Ille vero non acquiescebat, dicens: In montem Sina orationis causa pergere volo. Archiepiscopus autem cogabat eum, ut prius abbas fieret, et postea pergeret quo vellet. Cum vero senex non acquiesceret, dimisit eum spondentem, se, postquam reversus esset, suscepturum regiminis curam. Et ita salutato archiepiscopo iter arripuit, ut ad Sina montem proficisceretur, assumpto secum et discipulo suo. Transvadatoque Jordane fluvio, cum vix uno lapide processissent, cœpit senior rigore detineri, ac post paululum invasit eum febris. Cum vero in tantum exeresceret ardor febris, ut ambulare non posset, invenerunt speluncam parvulam, in quam ingressi sunt ut requiescerent. Cum vero febris ita invalesceret, ut se vix movere posset, in ipsa spelunca tres dies commorati sunt. Tunc senex in somnis aspexit quemdam astantem sibi, et dicentem: Dic, senex, quo ire vis? Respondit: In montem Sina. Dicit ei: Ne, quæso, ne recedas hinc. Cum vero seni id persuadere non posset, accessit. Febris vero seni acris infesta erat. Rursus nocte sequenti ideum seni astilit eodem habitu, et ait: Quid, senior, affligi vis? audi me, et nusquam hinc proficiscaris. Ait illi senex: Tu quisnam es? Respondet is qui apparuerat: Ego sum Joannes Baptista; et ideo tibi jubeo ut nusquam recedas, nam spelunca ista brevis major est monte C Joannes eum sedere fecit, amolisque vestimentis ejus, signavit eum ter signo crucis sub umbilico, dixitque ei: Crede mihi, presbyter Conon, volebam te pro hac pugna mercede donari; sed quia non vis, ecce abstuli a te hoc bellum, mercede autem hujus operis carebis. Reversus presbyter in cœnobium, ubi baptizare consueverat, in crastinum unctam puellam baptizavit, neque penitus animadvertit eam esse naturam mulierem. Implevit autem et alios annos duodecim in baptizandi ministerio tanta tranquillitate animi et corporis, ut nullum ultra sentiret carnis motum, neque mulierem naturam videret. Atque ita in pace consummatus est.

CAPUT II.

De Seno, qui in propria spelunca pascebat leones.

Fuit in eodem loco Sapsa, commorans in spelunca senex alius tantæ virtutis, ut leones secum in eadem spelunca susciperet, atque cibum eis in suo sinu præberet, adeo divina gratia plenus erat vir Dei.

A

CAPUT III.

Vita Cononis presbyteri monasterii Penthecula.

Cum in monasterium sancti Patris nostri Sabæ profecti fuisset ad abbatem Athanasium, narravit nobis senex, dicens: Cum essem in monasterio Penthecula, presbyter quidam erat ad baptismi ministerium, Conon nomine, Alexandrinus genere, quem pro vitæ merito Patres jusserant ut baptizaret accedentes. Ipse igitur sancto chrismate ungebat et baptizabat eos qui ad hoc veniebant. Quoties ergo mulierem inungeret, scandalizabatur, atque ideo ex monasterio abcedere volebat. **864** Cum autem ea cogitatione pulsabatur, assistebat ei sanctus Joannes Baptista, dicens: Tolerare, et perseverare, et ego te ab hoc bello liberabo. Quadam vero die venit puella ex Perside, ut baptizaretur, quæ ita speciosa erat ac tante pulchritudinis, ut non posset presbyter nudam eam sancto oleo inungere (1). Cum sic vero puella illic mansisset duos dies, audiens hoc archiepiscopus Petrus obstupuit de sene vehementer, voluitque ad hoc opus delegare diaconissam mulierem; sed id non fecit, ne contra canones fecisse videretur. Conon vero presbyter, sumpta melote sua, recessit, dicens: Jam non amplius in hoc loco manebo. Cum ergo exisset ad colles, ecce sanctus Joannes Baptista obvius illi factus est, et tranquilla voce affatus est illum, dicens: Revertere ad monasterium tuum, et hoc te bello levabo. Abbas vero Conon ait illi cum indignatione: Vere non revertar. Ecce enim jam toties pollicitus es mihi istud, nec fecisti. Tunc sanctus Joannes eum sedere fecit, amolisque vestimentis ejus, signavit eum ter signo crucis sub umbilico, dixitque ei: Crede mihi, presbyter Conon, volebam te pro hac pugna mercede donari; sed quia non vis, ecce abstuli a te hoc bellum, mercede autem hujus operis carebis. Reversus presbyter in cœnobium, ubi baptizare consueverat, in crastinum unctam puellam baptizavit, neque penitus animadvertit eam esse naturam mulierem. Implevit autem et alios annos duodecim in baptizandi ministerio tanta tranquillitate animi et corporis, ut nullum ultra sentiret carnis motum, neque mulierem naturam videret. Atque ita in pace consummatus est.

CAPUT IV

Visio abbatis Leontii.

Narravit nobis abbas Leontius, cœnobii sancti Patris nostri Theodosii antistes, dicens: Postquam fugati sunt ab infidelibus persecutionem passi monachi

propter novum monasterium, quod dicitur Laura, A Erat autem Parasceves dies : Dominica vero Jie mane illuc ego profectus sum, mansique in eadem Laura. Quodam vero die Dominico decendi in ecclesiam, ut acciperem sacra mysteria. Ingressusque vidi Angelum stantem ad dextrum altaris cornu, et magno pavore correptus, reversus sum in cellulam meam. Et venit mihi vox de cœlo, dicens : Ex quo sanctificatum est altare istud, ego jugiter illi astare jussus sum ¹.

CAPUT V.

Relatio abbatis Polychronii de tribus monachis.

Abbas Polychronius ejusdem novæ Lauræ presbyter, narravit mihi, dicens : Cum sederem aliquando in monasterio Turrium Jordanis, unum illic ex fratribus animadverti sui ipsius negligentem, et nunquam sanctæ diei dominicæ canonem implentem ; post modicum vero temporis eundem aspexi cum omni studio et alacritate se exercentem. Tunc ego dixi ei : Nonne optime facis, curam tui gerens, frater. Qui ait mihi : Domine Pater, modo moriturus sum, et post dies tres mortuus est.

Rursus idem abbas Polychronius narravit mihi, dicens : Cum in eodem monasterio Turrium defunctus esset quispiam fratrum, dixit mihi dispensator : Fac charitatem, et veni, ut fratris vasa in locum dispensationis deferamus. Cum ergo ferre cœpissimus, aspicio dispensatorem flentem, cui dixi : Quid, quæso, Ita ploras, abba ? Quia, inquit ille, hodie fratris vasa fero, et post duos dies alii portabunt mea. Tertioque die requievit frater ille, sicut prædixerat, cum Dominus eum singulariter in spe constituisset.

CAPUT VI.

jusdem relatio.

Idem enim abbas Polychronius presbyter hoc narravit, quod cum esset in monasterio abbatis Constantini antistitis monasterii sanctæ Mariæ Dei genitricis, quæ Nova dicitur, audivit quemdam fratrum in xenodochio Jerichuntino requievisse, quem cum accipissent fratres, ut ferrent ad monasterium Turrium, et sepelirent, ex quo iter agere cum corpore cœperunt, stella supra defuncti caput quasi comes itineris apparere non destitit, donec ipsum sepulturæ traderent.

CAPUT VII.

Vita et mors cujusdam senis, qui recusavit abbas fieri in monasterio Turrium.

Alius quidam senex sedebat in eodem monasterio Turrium : Patres igitur ejusdem monasterii ipsum, ut magnum et virtutibus clarum, voluerunt sibi constituere abbatem. Senex vero orabat, dicens : Ignoscite mihi, Patres, et permitte me flere peccata mea. Ego enim talis meriti non sum, ut possim animarum curam gerere : negotium istud inagnorum et excellentium Patrum est, Antonii, Pachomii, sanctique Theodori. Cum vero fratres illi non acquiescerent, ipsumque diebus singulis orarent, videns se ab eis nimium urgeri, dixit eis : Permittite me tribus diebus orare, et quidquid me Deus facere jusserit, faciam.

¹ Simile infra, c. 10.

requievit.

CAPUT VIII.

Vita abbatis Myrogenis hydropici.

Senex quidam erat in eodem monasterio Turrium, Myrogenes nomine, qui **865** ob nimiam austeritatem vitæ hydropicus effectus fuerat. Dicebat autem jugiter his senibus, qui ad eum conveniebant visitandi gratia : Orate pro me, Patres, ne interior homo hydropicus fiat. Ego enim, ut in hac infirmitate diutius durem, Deum oro.

De hoc abbate Myrogene cum audivisset Jerosolimitanus archiepiscopus Eustochius, voluit ad eum mittere quæcunque erant necessaria, sed ille nunquam ab eo quidquam consensit accipere. Hoc autem solum illi significabat : Ora pro me, Pater, ut liber ab æterno cruciatu.

CAPUT IX.

De mira cujusdam sancti Patris charitate.

In ipso monasterio Turrium, senex quidam erat sanctæ nuditatis et elemosynæ valde studiosus amator. Quadam ergo die venit pauper ad ejus cellulam elemosynam petens ; senex vero, cum non nisi unum panem haberet, proferens ipsum, dedit pauperi. Tunc dicit ei pauper : Nolo panem, sed indumentum. Volens autem senior curare illum, apprehensa manu ejus, introduxit in cellulam suam. Pauper autem cum illic nihil omnino invenisset, nisi solum quod ille induebat, tanta senis virtute compunctus, solvit sacculum suum, et in medio cellulæ quæcunque habebat evacuans, dixit : Sume ista, senior optime, et ego alibi quæram quæ mihi sunt necessaria.

CAPUT X.

Vita Barnabæ anachoretæ.

Anachoreta quidam erat in speluncis sancti Jordanis. Barnabas nomine. Hic die quadam cum descenderet libere aquam de Jordane, infixæ est pedi ejus ex arundine festuca, permansitque stimulus pedis infixum tenens jugiter, neque passus est ut eum medicus videret ; itaque computruit pes ejus. Coactus vero est ascendere ad monasterium Turrium, sibi que unam cellulam accipere. Porro pes ejus in dies putrescebat magis. Dicebat autem his qui ad eum veniebant, quod quanto magis homo exterior patitur, tanto amplius interior viret.

Postquam vero ascendit abbas Barnabas ex spelunca sua ad Turres, cum fuisset ibi aliquantulum temporis, anachoreta quidam alius abiit ad speluncam ipsius, ingressusque vidit angelum Dei stantem super altare quod fecerat senior atque sacraverat. Aitque ad angelum anachoreta : Quid hic agis ? Cui angelus ille : Ex quo sanctificata sunt ista, a Deo ipso mihi credita sunt ².

CAPUT XI.

Vita abbatis Agioduli.

Abbas Petrus presbyter monasterii sancti patris nostri Sabæ, narravit nobis de abbate Agiodulo Hagiodulo] dicens : Cum is esset antistes dux monaste-

² Simile supra, cap. 4.

rii beati Gerasimi, contigit fratrem quemdam de illic residentibus mori. Quod cum senex ignoraret, pulsaretque præfectus canonis lignum, quod fratres convenientes mortuum efferrent, ut vidit senex cadaver in ecclesiæ medio jacere, contristatus est valde, quod non illum salutasset priusquam migraret e sæculo. Profectusque secus lectulum ubi jacebat, ait defuncto : Surge, frater, et da mihi osculum. Qui protinus surgens, osculatus est senem. Tum dixit senex : Dormi jam, quousque veniat Christus Filius Dei, et resuscitet te.

Idem abbas Agiodulus cum transiret juxta Jordanis ripas, secum animo et cogitatione volebat quid actum fuisset de lapidibus injectis a Jesu Nave pro his quos inde sustulerat. Cumque ista cogitaret, confestim hinc et hinc divisæ sunt aquæ. Tunc vidit illos duodecim lapides, prostratusque lumi Deo gratias egit, et recessit.

CAPUT XII.

Dictum abbatis Olympii.

Frater interrogavit abbatem Olympium, presbyterum monasterii sancti Gerasimi, dicens : Dic mihi verbum. Qui dixit ei : Ne sedes cum hæreticis, et contine linguam et ventrem ; ac ubicunque sederis, dic assidue : Peregrinus sum.

CAPUT XIII.

Vita abbatis Marci anachoretae.

Dicebant de abbate Marco anachoreta, qui morabatur prope monasterium Penthucula per annos sexaginta tres, quod hanc habuerit virtutem hebdomadas integras jejunandi, ita ut putarent quidam eum sine carne esse. Operabatur autem die ac nocte, et distribuere pauperibus omnia, neque ab aliquo quidpiam accipiebat. De hoc audientes fideles viri, venerunt, ut darent ei agapem, et ait ad eos : Non accipio, quia manus meæ nutriunt me et eos qui propter Deum ad me veniunt.

CAPUT XIV.

De fratre qui a spiritu fornicationis impugnabatur, et leprosus effectus est.

Abbas Polychronius rursus nobis narravit quod in cænobio Penthucula frater quidam erat sibi ipsi valde intentus et continens. Cum autem aliquando impugnaretur a spiritu fornicationis, non valens hanc pugnam sustinere, egressus de monasterio, profectus est Jericho, ut concupiscentiæ suæ satisfaceret. Moxque ut meretricis cellam ingressus est, leprosus factus est totus. Videns autem lepram, continuo rediit ad monasterium, Deo gratias referens et dicens : Idcirco Deus hac me castigatione percussit, ut anima mea salva sit, et magnifice glorificabat Deum.

CAPUT XV.

Factum mirabile abbatis Cononis.

Dicebant de abbate Conone antistite monasterii Penthucula, quod die quadam cum iret Betamarim, obvius habuit Hebræos. Qui cum eum occidere vellet, districtis gladiis occurrerunt contra senem. Cumque appropinquassent, vibrarentque in eum gla-

dios, manus eorum in sublime suspensas peratiterent immobiles. Facta vero oratione, solvit eos reuex, et dimisit. Et abierunt gratias agentes Deo.

CAPUT XVI.

Relatio abbatis Nicolai de seipso et sociis.

Senex quidam sedebat in monasterio abbatis Petri juxta sanctum Jordanem, Nicolaus nomine, qui nobis narravit, dicens : Cum essem aliquando in Raythlu, missi sumus tres fratres in ministerium in Thebaidem. Cum ergo per desertum iter faceremus, erravimus de via, ferebamurque per eremi latam vastitatem. Deficiente vero nobis aqua per aliquot dies, siti arescere cepimus. Cumque jam et siti et æstu deficientes, progredi ulterius non valeremus, inventis per desertum arvicis, jactavimus nos singuli sub umbra arborum, expectantes mori præ siti. Prostratus vero in umbram ego factus sum in extasi, vidi, ut piscinam aqua plenam, et circumfluentem, duos autem supra piscinæ labium assistere, vasque unum ligneum. Tunc cœpi unum ex illis rogare, dicens : Eac mecum charitatem, domine, et da mihi pusillum aquæ, quoniam desiccio. Ille vero volebat. Tunc dicit ad eum alter : Da illi modicum. Qui respondit ei, dicens : Non demus ei, valde enim desidiosus est, et negligens sui. At alter : Utique sane negligens est ac desidiosus, propter hospitalitatem tamen demus ei. Atque ita præbuerunt mihi et his qui mecum erant. Mox autem ut bibimus, confortati sumus, et iter agentes tribus diebus aliis sine potu, pervenimus ad loca habitabilia.

CAPUT XVII.

Vita Macri senis.

Dicebant de quodam Macro sene, qui in eodem monasterio abbatis Petri morabatur, quod quinquaginta annos egisset in spelunca sua, neque vinum bibens, neque panem comedens, nisi tantum furturum. Tertio autem singulis hebdomadibus communicabat.

CAPUT XVIII.

Vita alterius Senis monasterii Lauræ, qui cum leonibus dormiebat.

Narravit nobis abbas Polychronius presbyter de alio sene, qui sedebat in eadem Laura abbatis Petri, quod plerumque abiens, in ripa Jordanis commanebat, et ubi cubile leonis invenisset, illic dormiebat. Die vero quadam tulit duos leonis catulos intra pallium suum in ecclesiam, et dicebat fratribus : Si mandata Domini nostri Jesu Christi custodiremus, ista animalia profecto nos timerent ; sed propter peccatum servi effecti, nos illos timere comprobamur. Qua re magnifice ædificati fratres, ad mansiones suas recesserunt.

CAPUT XIX.

Relatio abbatis Eliæ de seipso.

Narravit nobis abbas Elias, dicens : Cum aliquando morarer in partibus sancti Jordanis in spelæo juxta Eunuchorum monasterium, ideo quod non communicarem Macario archiepiscopo Jerosolymitano, die quadam circa horam sextam, æstu vehementissimo

coquente desuper (erat enim Augustus mensis) pulsavit quidam ostium speluncae meae: egressus vero vidi mulierem, et dixi ad illam: Quid tu hic facis? Et respondens, dixit mihi: Et ego, mi pater, ejusdem quo te instituti sum, et quasi uno lapide distat a te spelunca mea. Ostendebat autem et locum quasi ad Austrum. Et ait: Lustravi hanc eremum, et praestatu nimio sibi fatigata sum; fac ergo charitatem, pater, et da mihi pusillum aquae. Itaque protuli utrumque, et dedi ei. Quae cum sumens bibisset, dimisit illam. Cum autem abiisset, coepit diabolus impugnare me, immittens cogitationes sordidas in eam. Superatus igitur, neque ferens libidinis ardorem, sumpta virga mea, cellam egressus sum in fervore aestus, cum lapides ignescerent, profectusque sum ad illam, ut implerem turpem concupiscentiam. Cum vero ferme uno stadio ab ejus adhuc spelunca distarem, nrente graviter aestu libidinis, repente factus in ecstasi, vidi apertam terram, et me hiatu terrae absorptum. Aspicioque illic cadavera putrida jacentia, et resoluta, et incredibili fetore plena, quemdamque reverendi habitus virum ea mihi demonstrantem, ac dicentem: Ecce istud mulieris est, istud viri, istud pueri; frui jam ut vis, et quantum libet concupiscentia tua: hujus tamen voluptatis gratia vide quot labores amittere voluisti. Vide propter quod peccatum vos ipsos privare **867** vultis regno caelorum. **Vae** humanae miseriae! propter unius horae voluptatem tanti laboris mercede frustramini. Ego autem praestatu nimio fetore in terram corruvi. Tunc accedens vir ille venerabilis, qui mihi apparuerat, erexit me. Et gratias agens Deo, reversus sum in cellam meam.

CAPUT XX.

Conversio cujusdam militis ad miraculum Dei in se factum, cujus etiam vita compendiose describitur.

Narravit nobis quidam Patrum, accepisse se a quodam milite, quod cum bellum in Africa gererent Romani cum Mauritaniis, viciique fugerentur a barbaris, ac plurimi illorum passim caederentur, ipsum quoque unus ex barbaris nactus hastam, ut illum feriret, vibrare coepit. Quod ille cum cerneret, orare Deum coepit, ac dicere: Domine Deus, qui apparuisti ancillae tuae Theclae, et eripuisti eam de iniquorum manibus, libera et me de hac necessitate, et salva ex hac acerba morte, mox ibo in eremum, et agam vitam solitariam. Conversus autem neminem ex barbaris vidit. Itaque continuo venit ad hanc Lauram Cupatha, manseratque jam in spelunca, Dei se protegente gratia, annos triginta quinque.

CAPUT XXI.

Mors anachoretæ et ejus interjectoris.

Abbas Gerontius praepositus monasterii sancti Patris nostri Euthymii narravit mihi et Sophista Sophronio, dicens: Tres simul eramus trans mare Mortuum; ambulantesque nobis in montem, anachoreta quidam alius circa maris ripam deambulabat. Contigit autem Saracenos (2) transire per loca illa et occurrere ipsi; cum ergo praeterissent illum, re-

versus unus ex eis anachoretæ caput abscidit, nobis de longinquo spectantibus; jam enim conscenderamus montem. Cum vero lacrymaremur tristis propter anachoretæ casum, repente cernimus avem superne venientem, raptum Sarracenum in sublime tulisse, atque inde in terram illum dimisisse, ex eoque lapsu Sarracenum interiisse.

CAPUT XXII.

Vita alterius senis Cononis.

Senex quidam erat in cœnobio sancti Patris nostri Theodosii, nomine Conon, Cilix gerere, hanc vitæ normam per triginta annos custodiens: semel comedeat in hebdomada panem et aquam, et sine intermissione operans, nunquam de ecclesia egrediebatur.

CAPUT XXIII.

Vita Theoduli monachi.

Alium vidimus senem in eodem monasterio, Theodulum nomine, qui miles antea fuerat. Is dies omnes jejunans, nunquam in latus dormiebat.

CAPUT XXIV.

Vita senis cujusdam habitantis in cellis Cuziba.

Erat senex quidam habitans in cellis Cuziba, de quo narrabant nobis loci ejus seniores, quod dum in vico suo esset, hanc habebat consuetudinem, ut si quem vidisset in vico praestitu inopia non valentem agrum suum seminare, noctu ibat, ignorante agrum domino, semenque secum ferens, pauperis illius serebat agrum. Cum autem venisset in eremum, et moraretur in cellis Cuziba, eadem miserationis faciebat opera. Ibat enim per viam, quæ ducit a Jordane ad sanctam civitatem, ferens panes et aquam. Et si quando videret aliquem lacescentem, portabat onus ejus, et ascendebat usque ad sanctum montem Oliveti, rursusque per eandem cum cæteris redibat viam, ferens illorum onera usque Jericho. Vidisses senem aliquando ferentem onus ingens, sudantemque sub fasce; aliquando portantem in humeris puerulum, sæpe etiam duos. Nonnunquam sedebat, viri sive mulieris disrupta calcamenta resarciens: ferebat quippe secum quæcumque ad hoc erant necessaria. Alios potabat ea quam ferebat aqua, aliis præbebat panes; si quem vero invenisset nudum, pallium quod ferebat, dabat ei. Eratque dulce, videre senem singulis diebus laborantem. Et si quando mortuum in via reperisset, expletis super eum psalmis consuetis et orationibus, sepeliebat eum.

CAPUT XXV.

De fratre monasterii Cuziba, et sanctæ oblationis verbis, nec non de abbate Joanne.

Frater quidam erat in cœnobio Cuziba, ut nobis abbas Gregorius ex Scholaribus (3) retulit, qui sanctæ oblationis verba ritumque didicerat. Die ergo quodam missus ut benedictiones ferret, cum jam rediret ad monasterium, verba sanctæ oblationis (4), quasi versus aliquos caneret, dixit. Easdem vero benedictiones imposuerunt diaconi sancto altari. Quas cum abbas Joannes presbyter offerret, qui postea Cæsareæ Palæstinæ episcopus fuit, non vidit, ut solitus

erat, sancti Spiritus adventum. Contristatusque valde A et cogitans, ne quid forte peccasset in mente, atque ideo se Spiritus **868** sanctus avertisset, ingressus est sacrarium plorans, corruitque in faciem suam. Apparuit autem ei angelus Domini, dicens: Quoniam frater ille qui oblationes attulit, verba sanctæ oblationis in via dixit, sanctificatæ jam ac perfectæ sunt. Ex tunc igitur statuit senior ut nullus deinceps addisceret sanctæ oblationis verba, nisi qui ordinatus ad hoc esset, neque passim ea quispiam diceret, quocumque tempore absque loco consecrato.

CAPUT XXVI.

Vita fratris Theophanis, ejusque mirabilis visio, et de communicatione cum hæreticis.

Senex quidam sedebat in Laura Calamonis juxta Jordanem fluvium, Cyriacus nomine, magni apud Denna meriti. Ad hunc profectus est frater peregrinus ex regione Dora, Theophanes nomine, ut interrogaret senem de cogitationibus fornicationis. Quem senior hortari cœpit atque urgere verbis de pudicitia et castitate. Frater itaque magnifico ædificatus, ait seni: Vere, mi Pater, ego nisi in regione mea Nestorianis communicarem, tecum permansissem. Cum vero audisset senex Nestorii nomen, afflictus de perditione fratris, corripiebat eum, et orabat ut recederet ab hac pessima et pernicioosa hæresi, accederetque ad sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam, dicens non esse aliam salutis spem, nisi recte sentiamus et credamus (ut revera est) sanctam Mariam Dei genitricem esse. Dixit autem frater ille seni: Profecto, domine Pater, omnes hæreses sic dicunt: Nisi nobiscum communices, salvus esse non poteris. Quid ergo faciam infelix, nescio: deprecare igitur Dominum ut reipsa me certum faciat, quænam sit vera fides. Senex autem cum gaudio fratris verba suscepit, dixitque illi: Sede in spelunca mecum, et omnino spem in Deo habeto, quia revelabit tibi ipsius benignitas quæ sit vera fides. Dimissoque fratre in spelunca sua, egressus est senior prope mare Mortuorum, orans Deum pro fratre. Circa autem horam nonam diei sequentis aspexit frater quemdam astantem sibi aspectu terribilem, ac dicentem: Veni, et vide veritatem. Assumensque eum, duxit in locum tenebrosam ac fetidam, ignes evaporantem; atque in ipsius ignibus vidit Nestorium, Eutychem, Apollinarem, Dioscorum, Severum, Arium, Origenem, et alios quosdam. Dixitque illi is qui apparuerat: Locus iste præparatus est hæreticis, et blasphemantibus, et his qui illorum dogmata sequuntur. Si ergo placet tibi locus, persiste in tuo dogmate; si autem supplicium istud experiri non vis, accede ad sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam, quam te senex docet. Dico enim tibi, quia si omnes virtutes homo operetur, nec recte credat, in hoc loco cruciabitur. Atque in hoc verbo venit frater in semetipsum, et redeunti seni narravit omnia quæ viderat, accessitque ad communionem sanctæ catholicæ Ecclesiæ. Remansit autem cum sene, impletisque quatuor cum illo annis, dormivit in pace.

CAPUT XXVII.

Vita presbyteri villæ Mardandos.

Decem fere millibus passuum ab urbe Ciliciæ Ægina villa quædam est, nomine Mardandos, in qua templum est sancti Joannis Baptistæ. In hac senex quidam presbyter sedebat, summi apud Deum meriti, magnarumque virtutum. Quadam vero die villæ ipsius habitatores accesserunt ad episcopum accusantes senem, ac dicentes: Tolle a nobis senem hunc, nam molestus nobis est. Dicit eis episcopus: Quid vobis facit? Dicunt ei: Accedit missam celebrare die Dominico, nunc hora tertia, nunc autem hora nona, ut sibi visum fuerit, neque servat solemnem ac legitimum ordinem sanctæ oblationis. His compertis, episcopus assumens senem seorsum, ait illi: Quid ita facis, senior? an ignoras sanctæ Ecclesiæ statuta? Ait senex: Vera profecto prosequeris, et recte dictis; verum quid agam, ignoro. Die enim Dominico post nocturnos hymnos, prope sanctum altare sedeo, et quousque videam Spiritum sanctum altare obumbrantem, sancta missarum solemniam non incipio; cum autem advenisse Spiritum sanctum aspicio, tunc ego sacra officia consummo. His auditis, episcopus admiratus virtutem senis, convocat habitatores villæ, satisfaciensque illis, dimisit eos in pace.

Huic seni misit abbas Julianus Stylites salutationem, mittens ei etiam pannum involutum, habentem intus tres carbones ignis. Senex vero suscipiens salutationem et carbones ardentem, remisit eidem abbati ipsum pannum involutum aqua plenum. Distabant autem ab invicem fere viginti millibus passuum.

CAPUT XXVIII.

Factum mirabile abbatis Juliani Stylitæ.

Narrabat abbas Cyriacus, discipulus prædicti abbatis Juliani Stylitæ, dicens: Venimus ego et pater meus et frater a regione nostra ad abbatem Julianum, audita ejus fama. Ego enim habebam passionem insanabilem, quam nullus **869** hominum curare poterat. Venientem igitur senex protinus me oratione curavit. Mansimus autem omnes apud eum, et abrenuntiavimus sæculo, constituitque senior patrem meum super frumentum. Quadam vero die venit pater meus, et ait abbati Juliano: Frumentum nostrum habemus. Senex autem de columna respondens ait: Vade, frater, et ipsum quod invenieris, collige hodie, et mole, et de crastino Deus nostri curam habeat. Ille vero in hoc verbo turbatus (sciabat enim se nihil dimisisse) abiit ad cellam suam. Necessitate autem urgente misit ad eum senex, dicens: Accede huc. Ille cum vix venire acquievisset, dicit ei senior: Frater Conon, vade, et quod invenieris, fac in cibum fratrum. Ille præ iracundia sumptis horrei clavibus abiit, volens terræ pulverem ferre. Cum autem amotis claustris ostia vellet aperire, non poterat. Erat enim totum horreum frumento plenum. Quo ille viso perterritus, a sene veniam prostratus petiit.

CAPUT XXIX.

A

Miraculum sanctissimæ Eucharistiæ.

Quasi triginta miliaribus ab Ægina civitate Ciliciæ, Stylitæ duo erant separati ab invicem sex millibus passuum. Ex his alter sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ communicabat; alter autem qui etiam plus temporis in columna egerat, Severianæ impietatis erat, variisque modis hæreticus Catholicum criminabatur. Ille vero divinitus inspiratus, petiit ab eo ut partem sibi mitteret Communionis suæ. Qui gaudio elatus, quod quasi illum seduxisset, protinus misit nihil hæsitans. Suscipiens itaque Catholicus missam sibi ab hæretico Severiani sectatore particulam, in ferventem ollam injecit, moxque resoluta est. Sumptam quoque catholicæ ecclesiæ sanctam communionem in eam coniecit; statimque fervens olla refrigerata est, et sancta communio permansit integra, neque madefacta est. Quam et diligenter servavit, et ostendit nobis cum ad illum venissemus.

CAPUT XXX.

Vita Isidori monachi Melitimensis, alterumque miraculum circa sanctissimam Eucharistiam.

Dade Cypri emporium est, in eo monasterium est quod dicitur Philoxenæ: ad id cum venissemus, invenimus ibi monachum genere Melitinsensem, Isidorum nomine. Hunc vidimus sine ulla intermissione cum ejulatu fientem. Cum autem rogaretur ab omnibus ut aliquantulum quiesceret, et a fletu temperaret, nulli penitus acquiescebat, dicens omnibus: Nimum peccator sum ultra omnes qui ab initio sæculi fuerunt. Cum autem illi diceremus: Nullus certe sine peccato est, nisi unus Deus, respondebat dicens: Veraciter, fratres, nullum inveni inter homines similem mihi peccatorem, nullumque majus delictum quam meum. Et ut cognoscatis me vera prosequi, audite peccatum meum, ut et vos oratis pro me.

Ego cum essem in sæculo, uxorem habui: eramque autem ambo Severiani dogmatis. Cum ergo die quadam venissem domum, non inveni uxorem meam: audivi autem quod abisset ad vicinam mulierem ut illi communicaret (erat autem illa catholicæ religionis et fidei) cucurrique protinus volens prohibere. Profectus autem domum, inveni illam jam communicasse. Quare indignatione concitatus apprehendi guttur ejus, felique illam evomere sacram communionem. Sumptam deinde particulam sanctam huc illucque jactabam, donec in lutum cecidit. Mox autem vidi coruscationem in eodem loco sanctam assumptisse communionem. Post biduum vero aspicio virum quasi Æthiopem semicinctiis vestitum, dicentemque mihi: Ego et tu simul in unum supplicium condemnati sumus. Et ego ad eum: Tu, inquam, quis es? Respondit: Ego sum qui conditorem omnium Dominum Jesum Christum in maxilla percussi passionis tempore. Atque hac de causa a fletu temperare non possum.

CAPUT XXXI.

Conversio et vita Mariæ meretricis.

Duo senes abierunt ab Ægis in Tharsum, venientesque in stabulum ut requiescerent (erat enim æstu.) per dispensationem Dei invenerunt in stabulo tres adolescentes habentes secum unam meretricem. Senes ergo seorsum sederunt, unusque ex eis accipiens sanctum Evangelium legebat. Meretrix vero quæ erat cum adolescentibus, ut vidit legentem senem, relicis illis accessit ad senem, seditque juxta illum. Senex autem illam rejiciens, dixit: Multum, o infelix, impudens es, quæ verita non fuisti accedere ad nos ac sedere. At illa: Ne, quæso, Pater, ne abomineris me, neque abjicias; etsi enim omni peccato plena sum, non tamen repulit venientem ad se meretricem Dominus, et Salvator omnium Christus Deus noster. Respondit ei senex: Sed meretrix illa non permansit meretrix. Tum ipsa: Spero in Filium Dei vivi, quia ab hodierno die neque ego permanebo in peccato hoc. Relinquens igitur adolescentes, et sua omnia, secuta est senes illos. Miserunt **870** autem illam in monasterium prope Æga civitatem. Hanc et ego jam anum vidi magnæ prudentiæ feminam, et ista ex ejus ore didici. Erat autem illi nomen Maria.

CAPUT XXXII.

Conversio et vita Babylon (5) mimi, nec non Comete et Nicosæ concubinarum ejus.

Mimus quidam erat in Tharso Ciliciæ, nomine Babylon: erant autem illi duæ concubinæ; nomen uni Cometa, nomen alteri Nicosæ. Vivebat autem luxuriose agens omnia quæ illi dæmon suggessisset. Die vero quadam ingressus ecclesiam, audivit per dispensationem Dei sanctum Evangelium legi. Erat autem ista lectio: Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum (Math. III). Compunctusque cœpit cum lacrymis horrere, ac se miserum dicere pro his quæ peccaverat. Confestim igitur egressus extra ecclesiam, vocavit duas amicas suas, dixitque illis: Scitis quomodo vobiscum luxuriose vixerim, utque nunquam alteram plus quam alteram dilexerim; itaque vestra sunt omnia quæcunque ego acquisivi, accipite insuper mea omnia et dividite inter vos; ego enim ex nunc abrenuntio sæculo, et efficior monachus. Illæ autem ex uno ore responderunt ei cum lacrymis: Ad luxuriam et animarum nostrarum interitum communicavimus tibi; nunc vero quando hoc Deo placitum opus facere vis, dimittis nos, et id solus facis? profecto non ita erit, sed etiam in bono communicabimus tibi. Atque ita mimiis quidem inclusit se in una turrium civitatis: illæ vero, venditis omnibus suis, erogatisque pauperibus, accipientes et ipsæ religiosum habitum, fecerunt sibi prope turrem cellulam, et seipsas pariter incluserunt. Hunc et ego vidi, et ab eo valde ædificatus sum; est enim vir valde humilis et clemens, atque misericors. Scripsi autem et hoc pro utilitate legentium.

CAPUT XXXIII.

Vita sancti episcopi Theodoti.

Narravit nobis quidam Patrum quod fuerit in sancta civitate episcopus quidam, nomine Theodotus, tantæ benignitatis, ut cum in una solemnitate invitasset quosdam de clericis suis ad convivium, unusque ex eis venire nolisset, neque invitationi acquiescisset, tunc quidem patriarcha siluerit, alias vero ipse ad eum profectus sit, rogans ut veniret, mensaque communis particeps fieret.

Dicebat autem rursus de ipso episcopo Theodoto, quod ita fuerit mitis atque humilis, ut cum semel iter ageret cum uno clerico, et ipse quidem lectica veheretur, clericus vero equo insideret, dixerit clerico suo patriarcha: Mutemus vehicula nostra, et tu quidem lectica vehere, ego autem eques ibo. Cum vero clericus id facere recusaret omnino, dicens id dedecus fore patriarchæ, si quidem clericus lectica portaretur, et episcopus equo insidens ingredereetur, non quievit sanctus et humilis Theodotus, donec ministro persuasit non esse rem istam injuriosam, coegitque illum ita facere.

CAPUT XXXIV.

Vita divi Alexandri patriarchæ Jerosolymitani.

Alium habuit civitas ipsa Dei patriarcham, Alexandrum nomine, adeo pium et misericordem, ut cum illi quidam ex notariis suis furatus esset aurum, et metu perterritus fugiens in Thebaidem Ægypti, incidisset vagus et errans in latrones, ac ductus fuisset ab eis captivus ad extremas Ægypti partes; hoc comperto, divus Alexander redemerit eum vincum ac captivum octoginta quinque numismatibus. Quo reverso ita pie misericorditerque usus est, ut quidam ex urbis habitatoribus dixerit aliquando nihil esse utilius quam in Alexandrum peccare.

Alio quoque tempore unus ex diaconis ejus, coram clericis omnibus injuriis affectus divum Alexandrum. Qui mox prostratus humi veniam petit, dicens: Ignosce mihi, domine frater.

CAPUT XXXV.

Vita Elie (6) Jerosolymorum archiepiscopi, et de Flaviano Antiochiæ patriarcha.

Dicebat abbas Polychronius de sancto Elia Jerosolymorum archiepiscopo, quod sicut cum esset monachus, vinum non bibebat, ita nec patriarcha quidem factus bibit, sed eandem servavit regulam.

Dicebant de eodem archiepiscopo Elia, et de Flaviano Antiochiæ archiepiscopo, quod ab Anastasio imperatore ambo fuerint exsilio relegati propter sanctam Chalcedonensem synodum; Elias quidem in Haila, Flavianus vero apud Petram. Die vero quadam significaverunt sibi ambo patriarchæ, mutuo dicentes: Anastasius hodie mortuus est; eamus igitur et nos, ut cum illo judicemur. Et post duos dies ambo migraverunt ad Dominum.

CAPUT XXXVI.

Vita Ephræm Antiocheni patriarchæ, et quomodo Stylitem monachum a Severianæ hæreseos impietate converterit.

871 Narravit nobis quidam Patrum de sancto

A Ephræm Antiocheno patriarcha, quod valde zelans fuerit et fervens circa fidem. Cum enim audisset de Stylite illo qui erat in partibus Hierapolis, quod Severianæ esset hæreseos, abiit ad illum, ut impietatem dissuaderet illi. Cœpit ergo divus Ephræm corripere Stylitem, et orare, ut accederet ad sanctum apostolicum thronum, et communicaret sanctæ et apostolicæ Ecclesiæ. Respondens vero Stylites ait: Ego-synodo prorsus non communico. Dicit ad eum sanctus Ephræm: Et quomodo vis ut curem te, et satisfaciam pro gratia Domini nostri Jesu Christi? sancta Ecclesia libera est ab omni sorde privitatis hæreticæ. Dicit ad eum Stylites: Accendamus ignem (7), domine patriarcha, et ingrediamur simul, et quem flamma non læserit, ille orthodoxus erit,

B illumque sequi debemus. Hoc autem dixit, ut terre-ret patriarcham. Respondit sanctus Ephræm Stylitæ: Oportebat quidem te, illi mi, tanquam patri obtemperare, nihilque a nobis amplius querere. Quoniam vero rem postulasti excedentem quidem vires infelicitatis meæ, confido tamen in miserationibus Filii Dei, quia tuæ salutis causa et hoc faciam. Tunc ait divus Ephræm stantibus omnibus: Benedictus Dominus; afferite huc ligna. Cum vero allata essent ligna, succendit illa patriarcha ante columnam, dixitque Stylitæ: Descende nunc, ut juxta decretum tuum ingrediamur ambo. Stupefactus ille ad patriarchæ constantiam, descendere noluit. Tunc dixit ad eum patriarcha: Nonne tu hoc fieri petisti? et quomodo id nunc facere non vis? Tunc exuens se quia C indutus erat stola patriarcha, cum accessisset prope ignem, oravit, dicens: Domine Jesu Christo, Deus noster, qui propter nos dignatus es de sancta domina nostra Dei genitrice semperque virgine Maria incarnari et nasci, ostende nobis veritatem. Et completa oratione, jactavit stolam suam in mediis ignibus. Cum autem ignis quasi per tres horas durasset, lignaque jam igne consumpta essent, tulerant inde stolam integram, ita ut nulla ignis indicia in ea deprehendi possent. Tunc Stylites videns quod factum fuerat, certior de veritate factus, anathematizavit Severum, et ejus hæresim, accedensque ad sanctam catholicam Ecclesiam, de manibus sancti Ephræm communicavit, et glorificavit Deum.

CAPUT XXXVII.

Vita Episcopi, qui cathedra relicta venit in sanctam civitatem, et mutato habitu ministrabat architectis.

Quidam patrum enarravit nobis de quodam episcopo, quod relicto episcopatu suo profectus sit ad sanctam civitatem, ibique sumpto operarii habitu, ministraverit architectis. Eo vero tempore vir clementis et misericordiæ operibus deditus Ephræm comes Orientis erat, ac per ipsum ædificia publica reparabantur; civitas enim terræ motu ceciderat. Die autem quadam vidit per visum Ephremius dormientem episcopum, columnamque ignis super eum ad coelum usque pertingentem. Hoc autem cum non semel, nec bis, sed sæpius cerneret, obstupuit Ephremius (erat

quippe visio ipsa terribilis et plena stuporis) cogitabatque apud semetipsum quidnam hoc esset, neque agnoscebat quis esset ille mercenarius, videns illum coma neglecta, veste sordida, vili et abjecto habitu, et nimia exercitatione et continentia, jugisque laboris fatigatione afflictum, et squalidum toto corpore cultu. Accersitum autem operarium ejusmodi Ephremius, percontabatur quisnam esset; cœpitque seorsum agere cum illo, quo vocaretur nomine, et cujus civitatis esset oriundus. Qui ait ad illum: Ego unus pauperum istius civitatis sum; cumque non habeam unde meipsum sustentare valeam, operor ut possam, et Deus de laboribus meis pascit me. Motus ergo divinitus Ephremius, respondit illi, et ait: Crede mihi, non te dimittam, donec mihi omnia de te veraciter prosecutus fueris. Cum vero ita constringeretur, neque se ulterius posset abscondere, dixit illi: Pollicere mihi, quia quandiu fueris in vita hac, nemini dicas quæ circa me sunt, et ego, suppresso tantum nomine, vera tibi de me annuntiabo. Juravitque illi comes, nulli se ea dicturum quandiu esset in vita. Tunc ait illi: Ego episcopus sum, et propter Deum dimisi episcopatum meum, et veni huc quasi ad ignotum locum. Affligens autem carnem meam, et operans, ex labore meo modicum panis mihi aquirō; tu vero quantum potes, adjice ad eleemosynam. His enim diebus Deus promovebit te ad apostolicum thronum hujus civitatis, ut pascas populum suum, quem acquisivit per proprium sanguinem Christus verus Deus noster. Ut igitur dixi, eleemosynis insiste, et pro recta fide jugiter sta et decerta. Talibus enim sacrificiis maxime delectatur Deus. Ita ut prædixerat, contigit. Divusque Ephremius, his auditis glorificavit Deum, dicens: Quantos habet occultos famulos, et soli sibi cognitos Deus.

CAPUT XXXVIII.

Mors Anastasii (8) imperatoris impii.

Narravit nobis vir quidam fidelis de Anastasio imperatore, quod cum eiecisset Euphemium et Maœdonium patriarchas Constantinopolitanæ Ecclesiæ, ac propter sanctam Chalcedonensem synodum illos Gaitan in Pontum exilio relegasset, vidit in somnis idem imperator virum quemdam insignem, vestitum amictu candido, contra se stare, Codicem scriptum ferentem, ac legentem. Evolvens autem quinque folia Codicis, legensque imperatoris nomen, ait illi: Ecce D propter perfidiam tuam deleo quatuordecim, et digito suo illos delēvit. Ac post duos dies facto fulgore magno atque tonitruo, pavore turbatus reddidit spiritum in summa angustia, pro eo quod impius fuit in sanctam Christi Dei nostri Ecclesiam, ejusque pastores auxilio damnavit

CAPUT XXXIX.

Vita monachi monasterii abbatis Severiani, et quomodo a puella rustica prudenter retractus fuerit, ne cum ea peccaret.

Cum venissem Antiochiam, audivi quemdam de presbyteris ecclesiæ ista narrantem: Dicebat, inquit, patriarcha Anastasius, cum monachus qui-

dam monasterii abbatis Severiani missus fuisset in ministerium in partes Elutheropoleos, et divertisset ad rusticum quempiam fidelem, habentem filiam unicam, defuncta jam matre illius, maneretque in domo ejus dies aliquot, is qui semper impugnat homines diabolus immisit fratri sordidas cogitationes, impugnabaturque de puella, et quærebat opportunitatem opprimendi eam. Igitur qui illum oppugnabat dæmon, opportunitatem quoque illi procuravit. Patre enim puellæ proficiscente Ascalonem necessariæ utilitatis gratia, frater ille sciens neminem in domo esse, nisi se solum et puellam, accessit ut illam vi opprimeret. Illa vero ut vidit ipsum totum perturbatum ad nefarium actum properare, dixit ei: Noli turbari, neque scœdum quid contra me motaris; pater meus neque hodie neque cras veniet. Audi primum quid dicam. Ego enim (novit Deus) prompte quidquid volueris faciam. Cœpit autem illum ita alloqui: Quantum temporis habes, frater, in monasterio? Dicit ei frater: Decem et septem annos. Dicit ei iterum: Habes experimentum mulieris? Ait illi: Non. Ergo tu, inquit puella, vis propter unam horam amittere tot annorum labores? Quoties fudisti lacrymas, ut carnem tuam Christo Domino puram immaculatamque servares? et nunc totum laborem illum brevissimæ voluptatis gratia tibi perire vis? Verumtamen sit ut vis audiero te, peccesque mecum, habesne quo assumas et enutrias me? Dicit ei frater: Non. Tunc illa: In veritate non mentior, si humiliaveris me, multorum malorum causa eris. Dicit ei monachus: Quomodo? Puella respondens: Primum quidem, inquit, quia perdis animam tuam; secundo quoniam et anima mea abs te requireretur; hoc enim tibi juramento protestor per eum qui dixit: Noli me mendacem facere (Joan. 1); quia si humiliaveris me, continuo mihi ipsi laqueo vitam extorquebo, invenierisque homicidii reus, atque in judicio ut homicida judicaberis. Igitur antequam tot malorum causas fias, revertere in pace ad monasterium tuum, et ora pro me. Rediens igitur in semetipsum frater, ac respiciens, statim reversus est ad monasterium suum, prostratusque abbati, et veniam postulans, oravit, ut ultra jam de monasterio non egrederetur. Et cum in contritione cordis egisset tres menses, ingravavit ad Dominum.

CAPUT XL.

Vita abbatis Cosmæ eunuchi.

Narravit nobis abbas Basilus presbyter Bicantiorum, dicens: Cum essem Theopoli apud patriarcham Gregorium, venit ab Jerosolymis abbas Cosmas eunuchus Lauræ Pharan, vir singularis religionis, et fidei rectorumque dogmatum valde tenax et zelator, ac divinarum Scripturarum scientia non modicoriter instructus. Cum ergo fuisset ibi senex dies paucos, defunctus est; et jussit patriarcha pretiosas illius reliquias in monasterio suo sepeliri, ubi et positus erat quidam episcopus. Die igitur quadam profectus sum, ut salutarem sepulcrum seuis. Erat autem supra sepulcrum ejus jacens homo quidam

pauper, eleemosynam petens ab ingredientibus in templum. Cum ergo conspexisset me pauper tercio prostratum, et seni orationem facientem, dixit mihi: Abba, magnus profecto erat senex ille, quem sepelivisti hic ante hos duos menses. Tunc ego ad illum: Unde hoc tu nosti? Qui respondit: Vere, domine abba, ego paralyticus fui annis duodecim, et per ipsum curavit me Deus. Et quoties in tribulatione sum, venit ad me consolationem afferens, mihi que refrigerium præstat.

873 Sed et aliud audi de illo miraculum. Ex qua die ipsum sepelivisti usque ad diem hanc, audio illum singulis noctibus clamantem, ac dicentem ad episcopum: Noli me tangere, hæretice; ne appropinques mihi, inimice sanctæ Dei catholicæ Ecclesiæ. Hæc ego audiens ab eo qui sanatus fuerat, perrexi, et omnia ex ordine patriarchæ retuli, orabamque ipsum sanctissimum patriarcham, ut sumptum ex eo loco senis corpus, in sepulcro alio recondere-mus. Tunc ait abbas Gregorius patriarcha: Mihi, filii, credite, nihil ab hæretico læditur abbas Cosmas; sed hoc totum factum est, ut senis virtus, zelusque fidei nobis innotesceret, qualis scilicet fuerit, qualisque sit etiam post carnis occubitum, utque episcopi nobis proderetur opinio, ne illum arbitrarenur orthodoxum fuisse atque Catholicum.

Dicebat item de eodem sene abbas Basilus, qui cum perrexisset ad eum commorantem in Laura Pharan, ait illi senex: Venit mihi cogitatio aliquando, quid sit, quod ait Dominus discipulis suis: Qui habet vestimentum, vendat illud, et emat gladium (*Luce xxii*); illisque dicentibus: Ecce gladii duo hic; responderit: Satis est. Hærebamque in verbo isto, neque quid sibi vellet, intelligebam. Itaque sic cogitabundus exivi de cellula mea, in ipso meridiani solis æstu, ut irem ad Lauram Turrium, ad abbatem Theophilum, et interrogarem eum. Cumque per deserta pergerem, essemque prope Calamonem, aspicio draconem miræ magnitudinis de monte descendere in Calamonem. Erat autem adeo ingens, ut cum se moveret, curvaretur in modum cameræ, vestigiaque terræ alius impressa relinqueret. Ego vero per vestigia illius illæsus ingressus sum, ænovique quia diabolus studium meum impedire voluerit; orationes autem senis juverunt me. Perveniens igitur ad abbatem Theophilum, exposui illi hæsitacionem meam. Qui dixit mihi: Duo gladii duas vitas significant, activam et contemplativam. Si quis ergo hos duas virtutes habeat, hic perfectus erit.

Ad hunc ipsum abbatem Cosmam perrexi ego, dum esset in Laura Pharan; mansi enim in illa annos decem. Cumque mihi loqueretur de salute animæ, et quoddam ex dictis sancti Athanasii Alexandria archiepiscopi allegaret, ait ad me senex: Cum inveneris aliquid ex opusculis sancti Athanasii, nec habueris chartas ad scribendum, in vestimentis tuis scribo illud. Tanto talique studio flagrabat erga sanctos Patres nostros, et doctores sanctus senior.

Dicebat autem et hoc abbas Cosmas de seipso,

A quod nocte sanctæ Dominicæ a vespere usque mansisset staret psallens et legens, et in cella sua, et in ecclesia, neque omnino sedens; orto autem sole, cum impleisset canonem, sedebat legens in sanctis Evangelii usque ad collectam.

CAPUT XLI.

Vita abbatis Pauli Nazarbensis.

Vidimus et alium senem in eadem Laura, abbatem scilicet Paulum, virum sanctum ac Deo deditum, mitissimum atque abstinentissimum. Neminem vero memini me unquam vidisse tanta consolationis ac lacrymarum gratia ornatum; stillabant enim ex oculis ejus jugiter lacrymæ. Implevit ergo sanctus iste senior in vita solitaria annos fere quinquaginta, contentus sola panis eleemosyna, quam ecclesia dabat, B nullique omnino colloquens. Erat autem ex Nazarbo.

CAPUT XLII.

Vita abbatis Anaxanontis servi Dei.

Vidimus in eodem loco abbatem Anaxanontem, virum misericordiam et continentissimum, vitamque solitariam in cellula sua agentem tanta districtione, ut per quatuor dies unam tantum oblationem manducaret minorum viginti (9). Sæpe vero et tota hebdomada eam solam comedebat. Circa extremum vero vitæ suæ venerandus hic vir dolorem incurrit ventris et viscerum. Tullinus itaque illum in sanctam civitatem in domum infirmorum, quæ sub patriarchæ erat cura. Die vero quadam cum prope illum essemus, misit ad illum abbas Conon præpositus Lauræ sancti Patris nostri Sabæ sudarium, unam habens benedictionem, et numismata sex, ita illi significans: Ignosce mihi, quia non permittit me ægritudo ascendere, et te salutare. Senex autem benedictionem quidem retinuit, nummos vero remisit, dicens: Si quidem voluerit Deus ut in hac vita durem, Pater, habeo, nummos decem. Cum vero eos expendero, significabo vobis, et mittetis istos. Ut autem noveris, Pater, post duos dies sæculum istud derelinquo. Quod et factum est. Detulimus autem eum in eandem Lauram Pharan, et ibi eum sepelivimus. Fuit autem beatus iste, et beati Eustochii contubernalis; amobusque relictis, in eremo consummatus est. Erat autem ex Ancyra Galatiæ civitate.

CAPUT XLIII.

Detestabilis mors impii Thalelæi archiepiscopi Thessalonicensis.

Fuit quidam Thessalonicæ archiepiscopus, Thalelæus nomine. Hic neque Deum timens, neque paratam retributionem expavescens, conculcansque Christianum dogma, **874** ac sacerdotalem honorem et dignitatem spernens, inventus est pro pastore lupus. Abnegans quippe sanctam et consubstantialiam Trinitatem Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, idola infelix adorabat. Quem ii qui tunc Ecclesiis præerant, communi decreto damnarunt, ac de sede sua destituerunt. Paucos post tempore nequam ille omni scelere et impietate plenus voluit ad sacerdotalem dignitatem remeare. Quia ergo, juxta sapientissimum Salomonem, omnia obediunt auro (*Eccle. x*), revocatus

est in regionem suam (erat autem Constantinopoli in A
qua habitant principes, qui juxta prophetam justifi-
cant impium propter munera, et justum justus tollunt
[Isaie v]). Sed omnipotens Deus sanctam Ecclesiam
suam non despexit; sed adversus apostolorum cano-
nes latam pro ipso sententiam rursus ut sibi minime
acceptam damnavit. Cum enim quadam die ille pro-
cessurus esset cum superbo ornatu, ut ad imperato-
res pergeret, sacerdotiumque decretis illorum iterum
resumeret, pupugit illum venter, ut pergeret ad ne-
cessaria naturæ. Cum vero secretum locum ingres-
sus esset exonerandi ventris causa, mansissetque
intus duas jam vel tres horas, neque reverteretur ad
suos, ingressi sunt quidam ex his qui illi assistebant,
ut illum jam debere progredi monerent, invenerunt
que infelicem illum capite deorsum, ubi egerantur
stercora demersum, pedibusque sursum erectis. Eri-
gentes autem illum, invenerunt æquali impii Arij,
Dei hostis, morte extinctum horribili et æterna.
[Nam et illum, cum auxilio fretus principum se in
Ecclesiam Dei speraret tyrannice ingressurum sanctæ
Dei Ecclesie mirabilis et magni consilii angelus, ejus
viscera quæ nefarium scelus parturiebant, in secessu
dissipavit; et hunc auxilio item innixum principum,
cum prioribus se pejora patraturum speraret, Thessa-
lonicensis Ecclesie rector angelus cum Magno mar-
tyre Demetrio, prævieniens, in eo loco in quo sedens,
et commercium habens cum impuro dæmone, adver-
sus sanctam Dei Ecclesiam struebat insidias, in eo-
dem inutilis servi pedes, qui recte incedere volebat,
clavis suffixos pendentes reliquit; in quibus indicia
eminabant illius judicii, quo plectendus erat, et quam
terribile sit in manus incidere Dei viventis (Heb. x).¹]

CAPUT XLIV.

*Vita senis monachi prope civitatem Antinoum commo-
rantis, et de oratione pro mortuis.*

Senex quidam enarravit nobis cum Thehaidam
venissemus, quod senex unus morabatur extra civi-
tatem Antinoum, magnæ virtutis vir, qui in cella sua
egerat annos septuaginta. Erant autem illi discipuli
decem, ex quibus unus erat valde negligens sui. Se-
nex ergo sæpius illum corripiebat, et hortabatur,
dicens: Frater, sollicitudinem gere pro anima tua;
habes enim mori; et nisi te emendaveris, in suppli-
cium tendes. Frater autem ille semper seni inobe-
diens erat, nec ea quæ ab ipso dicebantur admitteret.
Contigit autem post aliquantulum temporis, ut iste
moreretur. Contristatus vero senior super illo valde
(sciebat enim quod in magna desidia et negligentia
de sæculo exiisset), cœpit orare, ac dicere: Domine
Jesu Christo, vorax Deus noster, revela mihi quid sit
circa fratris animam. Aspexit autem in excessu men-
tis effectus, fluvium ignis, ingentemque in ipso igne
multitudinem, ac medium fratrem illum ad collum
usque demersum. Tunc ait illi senior: Nonne te
propter hanc poenam orabam, ut curam animæ tuæ
ageres, filii? Respondit frater, et ait seni: Gratias

¹ Uncinis inclusa suppleta sunt ex Græco.

ago Deo, Pater, quod vel caput meum requiem habet;
per orationes enim tuas supra caput episcopi sto.

CAPUT XLV.

*Vita Monachi inclusi in monte Olivarum, et de adora-
tione (10) imaginis sanctissimæ Dei genitricis Mariæ.*

Dicebat abbas Theodorus Eliotes quod fuerit qui-
dam inclusus in monte Olivarum certator maximus:
impugnabat autem illum fornicationis spiritus. Die
vero quadam cum instaret illi vehementer, cœpit eju-
lare senex, et dicere dæmoni: Quamdiu non dimittis
me? recede jam a me, qui mecum consenuisti. Appa-
ruit autem ei dæmon visibiliter, dicens: Jura mihi,
quia veniui dices quod tibi dicturus sum, et te non
amplius oppugnabo. Juravitque ille senex, dicens:
Per inhabitantem in altissimis nulli dicam quæ mihi
dixeris. Tunc ait illi dæmon: Noli adorare hanc ima-
ginem, et ultra te non impugnabo. Habebat autem
hæc imago expressam figuram dominæ nostræ sanctæ
Dei genitricis Mariæ, ferentem Dominum nostrum
Jesum Christum. Ait inclusus dæmoni: Dimitte me
ut deliberem. In crastinum autem hoc significavit ipsi
abbati Theodoro Eliotæ tunc habitanti in Laura Pha-
ran, narravitque illi omnia. Senex autem ait recluso:
Vere, domine abba, illusus es, quia jurasti dæmoni:
verumtamen bene fecisti hoc revelans. Expediit au-
tem tibi nullum in illa urbe lupanar omittere, quod
non ingrediaris, quam ut neges te adorare Deum,
et Dominum nostrum Jesum Christum cum matre sua.
Confirmatum igitur et corroboratum pluribus verbis
reliquit illum in loco suo. Apparuit ergo dæmon in-
cluso rursus, dicens: Quid hoc est, pessime senex?
875 Nonne tu jurasti mihi quia id nemini diceres?
Et quare dixisti ei qui venit ad te: Dico tibi quia ut
perjurus in die judicii judicaberis? Respondit inclusus,
dicens: Scio quidem, quia juravi, et pejeravi; verum-
tamen Dominum et Creatorem meum pejeravi, tibi au-
tem non obediam. A te enim ut auctore et pravi consi-
lii et perjurii poenæ inevitabiles exigentur.

CAPUT XLVI.

*Mirabilis visio abbatis Cyriaci Lauræ Calamonis, et de
duobus impii Nestorii libris.*

Accessimus ad abbatem Cyriacum presbyterum
Lauræ Calamonis juxta sanctum Jordanem, narravit-
que nobis dicens: Die quadam vidi per somnum
mulierem honesta facie, purpura indutam, et cum ea
viros duos, et ipsos venerando habitu, et aspectu
præclaro. Arbitratus autem sum mulierem illam esse
Dominam nostram sanctam Dei genitricem, eoque
qui cum illa erant duos viros, sanctum Joannem
Theologum et sanctum Joannem Baptistam. Egres-
susque de cellula orabam illos ut ingrederentur et in
cella mea orarent, quæ non consensit. Permansi er-
go diutius orans et obsecrans, ac dicens: Ne, quæso,
avertatur humilis factus confusus (Psal. LXXIII), et
alia plurima hujusmodi. Illa igitur ut me vidit instare
precibus, eandemque postulationem iterare, severius
mihi respondit, dicens: Habes intra cellam tuam

inimicum meum, et vis ut ingredi ar? Et his dictis ab-
cessit. Evigilans autem ego affligi cœpi, et cogitabam,
num aliquid in mente peccatum contra illam admi-
sissem, neque enim erat alius aliquis in cella mea,
nisi ego solus. Diutius igitur in ipsum discutiens, ni-
hil inveni, quod in illam peccassem. Cum vero vidis-
sem me nimio mœrore absorberi, surgens accepi
librum ut legerem, quo per hujusmodi lectionem
dolorem una cogitationisque repellerem. Librum au-
tem ipsum acceperam mutuo a beato Ilychio presby-
tero Jerosolymitanæ Ecclesiæ. Evolvensque librum
inveni duos impii Nestoris libros in fine voluminis
scriptos, moxque agnovi hunc esse sanctæ Domine
nostræ Dei genitricis semperque virginis Mariæ inimi-
cum. Tunc surgens abii, librumque illi qui mihi eum
accommodaverat, reddidi, dicens illi: Accipe librum
tuum, frater, neque enim ex eo tantum utilitatis cepi,
quantum detrimenti. Cum vero ille detrimenti
ipsius causam sciscitaretur, omnem illi rei ordinem
retuli. Qui zelo Dei succensus protinus duos illos
Nestorii libros ex volumine præscidit, eosque igni
tradidit, dicens: Non manebit in cella mea Domine
nostræ sanctæ Dei genitricis semperque virginis
Mariæ inimicus.

CAPUT XLVII.

*Miraculum sanctæ Dei genitricis contra Gaianum mi-
num qui eam in theatro blasphemabat.*

Heliopolis Phœnicis Libanensis civitas est. In hac
minimus quidam erat, Gaianus nomine, qui in theatro
sanctam Dei genitricem blasphemans, populo specta-
culum blasphemie præbebat. Apparuit autem illi
sancta Dei genitrix, dicens: Quid tibi mali feci, quia
coram tanta multitudine mihi detrahis, et blasphemas
me? Ille vero surgens, non solum non se correxit, ve-
rum etiam plus blasphemabat. Rursus ergo apparuit
illi sancta Dei genitrix, corripuens eum, ac dicens:
Noli, quæso, noli ita lædere animam tuam. Ille vero
rursum deterius illam blasphemabat. Unde ipsa ter-
tio eidem apparens, eadem repetebat. Cum autem se
ille non corrigeret, sed plus quoque blasphemias ad-
diceret, meridie dormienti sibi apparuit, nihilque di-
cens, digito solo signavit ejus manus et pedes. Evigi-
lans autem, invenit se truncatum manibus et pedibus.
Atque ita in illis ut truncus inutilis jacens, conste-
batur omnibus ejus rei gratia, et quomodo hoc pas-
sus esset, utque propter blasphemias suas clementer
cruciatu fuisset.

CAPUT XLVIII.

*Miraculum item sanctæ Dei genitricis quo Cosmiana
uxor Germani patricii coacta est ex hæresi Severia-
na ad veram Christi fidem redire.*

Narravit nobis Anastasius presbyter, et ornamen-
torum sanctæ resurrectionis Dei et Domini nostri Je-
su Christi custos, quia adveniens illuc Cosmiana, uxor
Germani patricii, voluit nocte quadam sanctæ Domine
sola adorare sanctum Domini nostri Jesu Christi
vivificumque monumentum. Et cum appropinquaret
januæ sacrarii, apparuit illi visibiliter Domina nostra
sancta Dei genitrix cum aliis quoque mulieribus, di-
cens: Quomodo cum nostra non sis, huc audes

A ingredi? et prohibebat eam. Neque enim (inquiebat)
nostra es. Erat enim de hæresi Severi acephali. Illa
vero multum rogabat, ut mœreretur ingredi. Ad quam
sancta Dei genitrix respondens ait: Crede mihi, mu-
lier, non ingredieris huc, nisi nobiscum communi-
caveris. Agnito autem quod quia esset hæretica in-
gredi prohiberetur, quodque nisi accederet ad sanctam
catholicam et apostolicam **876** Ecclesiam Christi
Domini et Dei nostri, intrare non permetteretur, con-
tinuo diaconum accersivit, et veniente sancto calice
sacrum corpus sumpsit et pretiosum sanguinem ma-
gni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Atque ita
absque ulla prohibitione digna habita est adorare
sanctum et venerabile sepulcrum Domini Jesu Christi.

CAPUT XLIX.

*Mirabilis visio ducis Palæstinæ, qua et ipse coactus
fuit prædictæ hæresi abrenuntiare, et Christi Eccle-
siæ communicare.*

Narravit autem nobis et hoc idem presbyter Ana-
stasius, dicens, quod Palæstinæ dux Governor ali-
quando venerit adorare sanctam Christi Domini
nostri resurrectionem. Et cum cœpisset ingredi in
sanctum monumentum, aspexit arietem cum impetu
super se venientem, cornibusque illum impetentem.
ille vero pavore correptus, retro redibat. Custos vero
sanctæ crucis Azarias, et qui assistebant lictores (11),
timore permoti dicunt ei: Quid est, quid habes, do-
mine? cur non ingredieris? Dicit eis: Ut quid intuli-
stis arietem istum? Qui stupefacti inspexerunt san-
ctum monumentum, nihilque videntes, aiunt ad illum:
C Ingredere, nihil tale intus est. Rursum ille ingredi
cœpit, sed iterum aspexit arietem contra se venien-
tem, et se introire prohibentem. Istud cum sæpe fa-
ctum esset, illeque cæteris nihil videntibus, solus
arietem cerneret, ait illi crucis custos: Crede mihi,
domine, aliquid habes in anima tua, quod te prohibet
adorare sanctum, ac venerabile, et vivificum monu-
mentum Salvatoris nostri; itaque moneo ut confitear-
is Domino peccata tua. Clemens enim et misericor-
dissimus cum sit, et tui misereri volens, hujusmodi
tibi miraculum ostendit. Ille autem cum lacrymis
dixit ei: Vere multis magnisque sceleribus obnoxius
sum. Et se ipsum in faciem prosternens, per multas
horas permansit fletus et confitens Domino. Surrexit
deinde, et rursus ingredi voluit, sed iterum ab ariete
D permissus non est. Tunc ait illi sanctæ crucis custos:
Vere aliud est, quod te ingredi vetat. Dixit autem
ille: Num fortasse ideo, quia non sanctæ catholicæ
Ecclesiæ, sed Severo communico, introire prohibeo?
Tunc petiit a custode ut sancta et vivifica Christi
Dei nostri mysteria sibi afferrentur. Et allato
sancto calice, communicavit. Atque ita ingressus est,
et adoravit, nil ultra impediendi passus, nihilque
ulterius cernens, quod se deterretet.

CAPUT L.

Visio et dictum abbatis Georgii in clusi.

Scythopolis secunda est Palæstinæ metropolis. In
ea convenimus abbatem Anastasium, narravitque no-

bis de abbate Geor̄io incluso, dicens : Cum quadam nocte surrexissem, ut pulsarem signum (ea quippe cura mihi ut canonarchæ (12) injuncta fuerat ut excitarem fratres ad collectam) audivi plorantem senem; profectusque ad illum, rogare cœpi, dicens : Quid habes, Pater, quia sic ploras? Ille vero nihil mihi respondit. Rursus cum rogarem illum, ut causam fletus mihi aperiret ingemiscens ille, et ex intimo corde suspirans, ait : Quomodo mihi a fletu temperem, cum Dominus noster Jesus Christus reconciliari nobis nōtī? Ego enim, fili, videbar mihi assistere cuidam super excelso throno residenti; multa vero millia circa illum erant orantium illum, atque deprecantium de quadam re, qui illorum precibus flexus non est. Posthæc accessit ad illam mulier quædam purpura induta, prociditque illi, et ait : Vel propter me placare, fili. Ille vero nihilominus inexorabilis mansit. Atque idcirco ploro et ejulo, vereas quod futurum est hæc mihi dixit abbas Georgius, quinta illucescente feria cœnæ Domini; sequenti vero, id est parasceve, hora diei nona, repentino magnoque terræ motu corruerunt urbes maritimæ Pæniciæ.

Idem abbas Anastasius hoc item nobis de sene eodem enarravit, quod post aliquantulum temporis, cum ad fenestram staret, plorare senex cœperit; et dixerit illi : Væ nobis, frater, quia nullam habemus compunctionem, sed in negligentia vivimus, et timeo cum ira Dei comprehendat nos, et in januis sinus, ut judicemur. Et sequenti die ignis apparuit in cœlo.

CAPUT LI.

Vita Juliani senis monasterii Ægyptiorum.

Anazarbus metropolis est secundæ Cilicium provincie, ab hac fere duodecim milliaribus distat monasterium quod dicitur Ægyptiorum. Narraverunt ergo nobis Patres ejusdem loci quod illic ante annos quinque mortuus esset senex, Julianus nomine, qui circiter annos septuaginta in quodam brevi spelæo moratus esset, nihil omnino sæculi istius possidens, præter cilicium, et sagum, et vasculum ligneum, et librum.

Dicebant autem nobis et hoc de ipso, quod toto vitæ suæ tempore non accendit luternæ lumen, sed per noctes cœlitus illu trabat eum lux, ita ut clara legere posset.

CAPUT LII.

Dictum abbatis Eliæ solitarii.

877 Venit frater quidam ad abbatem Eliam solitariū in cœnobium antiqui patris Sabæ, et dixit ei : Dic mihi verbum, Pater. Senex vero dixit fratri : Diebus Patrum nostrorum tres istæ virtutes in amore et studio apud monachos erant : nuditas rerum omnium, mansuetudo, et continentia; nunc autem avaritia, gula et audacia. Quod horum tibi placet arripe.

CAPUT LIII.

Vita senis Cyriaci ex monasterio sancti Sabæ.

Narravit nobis abbas Stephanus de quodam sene morante in monasterio sancti Patris nostri Sabæ, nomine Cyriaco, quod cœlo quadam descenderit Tuthe-

lam [Græce τοὐλά], parumque remoratus circa mare Mortuum, redierit iterum ad cellam suam. Cum vero esset æstus vehementissimus, ita ut senex pene deficeret, extendens manus suas in cœlum ad Deum, oravit dicens : Domine, tu scis quia jam præ siti ambulare non possum. Statimque nubes circa illum facta est, neque recessit ab eo, quandiu restitueretur cellæ suæ. Distabat autem a cella milliaribus fere duodecim.

Idem abbas Stephanus et hoc nobis de eodem sene narrabat, quod venerint sui die quadam ut illum viderent. Cum ergo venissent ad locum, quærebant ipsius cellulam : quam dum quibusdam ostendentibus didicissent, adeuntes pulsaverunt januam. Quibus cognitis, senex Deum oravit, ne ab ipsis videretur. Et aperiens januam, exiit de cellula sua, et ab eis penitus visus non est : abiensque in desertum redire tandiu noluit, donec illos recessisse cognovit.

CAPUT LIV.

Vita monachorum Scythiotarum, et de sene Ammonio.

Venerunt postea Terentien ad abbatem Theodorum Alexandrinum; atquæ nobis senex : Filii, multum revera perdiderunt Scythiotæ monachi juxta senum prædicationem. Credite enim mihi, filii, quia magna erat charitas apud Scythiotas magna abstinentia, magna discretio. Vili ego illic senes, qui nisi quis ad eos venisset, nunquam sumebant cibum : inter quos erat senex quidam, Ammonius nomine, juxta me manens; cujus ego sciens consuetudinem, per omne Sabbatum ad illum veniebam, ut propter adventum meum sumeret cibum. Habebant hoc omnes generaliter, quod quancunque hora accederent ad eos aliqui, permittebant illos orationem facere, illisque orantibus, ipsi mensam apponebant, et continuo cibum sumebant.

CAPUT LV.

Visio cujusdam senis commorantis in Scythi, et de abbate Irenæo.

Abbas Irenæus narravit nobis de sene quodam commorante in Scythi, quod diabolum viderit noctu sarculos, rastra, et cophinos præbentem fratribus; dixitque diabolo senex : Qui ista sunt? Respondit diabolus : Distractionem fratribus præparo, ut his occupati, fiant negligentiores ad orandum et glorificandum Deum.

Idem abbas Irenæus narravit nobis dicens iterum : Cum venissent barbari in Scythiam, recessi inde, et veni in partes Gazæ, accepique mihi cellulam in monasterio. Abbas vero ipsa die dedit mihi librum ad legendum, in quo senum gesta (13) scripta erant. Moxque ut aperui librum, occurrit oculis capitulum istud, quod venerit quidam frater ad senem, dixeritque illi : Ora pro me, Pater; dixerit autem illi senex : Cum esses nobiscum, orabam pro te; nunc autem ex quo in propria abiisti, non jam oro pro te. Ut ergo legi ego capitulum istud, plicui librum, et dixi in me ipso : Væ tibi, Irenæe, quia in propria venisti, nec jam orant pro te Patres. Moxque libram abbati re-

stitutus recessi, et veni in loca ista. Et hæc mihi causa fuit, filioli, veniendi in hunc locum

CAPUT LVI.

Vita Joannis discipuli senis magni, qui morabatur in vico Caparasima.

Ptolemæis civitas est Phœnicis, in hac vicus est qui dicitur Caparasima [*Græce Παράσημα*]. In eo vico senex quidam erat magnus, habebatque discipulum, Joannem nomine, et ipsum magnum, singularisque obedienter. Quadam ergo die misit senex discipulum suum in ministerium, dans ei et modicos panes pro victu suo. Profectus est autem discipulus, et completo ministerio rediit, retulitque panes. Videns autem senior panes, ait ei: Fili, quare non comedisti panes quos dedi tibi? Prostratus ille coram senec, dixit ei: Ignosce mihi, Pater, quia non benedixisti mihi, cum mitteres me, neque jussisti ut cibum sumerem, idcirco non sumpsi. Admiratusque senex discretionem fratris, benedixit eum.

Ad hunc fratrem post dormitionem senis, cum jejunasset quadraginta diebus, vox facta est divinitus, dicens: Super quemcumque morbum imposueris manus, curabitur. **878** Mane autem facto, per dispensationem Dei, ecce homo quidam cum uxore veniebat, cujus mamillam cancri morbus consumebat. Rogabat ergo illum vir ejus ut uxorem suam curaret. Qui cum peccatorem se diceret, et indignum ad tale attentandum opus, vir ille persistebat orans, ut annueret sibi, uxorisque suæ miseretur. Cum vero imposuisset illi manum, mamillamque signasset, continuo sanata est. Et ex tunc plurima jam per illum signa Deus operatus est, non tantum in vita sua, verum etiam post mortem.

CAPUT LVII.

Mors Simeonis Stylitæ, et de Juliano abbate etiam Stylite.

Quadraginta fere milliariibus ab Ægis civitate Ciliciæ Stylites erat nomine Simeon; hic fulgure percussus interiit. Abbas ergo Julianus Stylites presbyter præter consuetudinem suam insolito tempore dixit discipulis suis: Mittite thymiana in thuribulum (14). Qui dixerunt ei: Dic nobis causam, Pater; orabantque ut diceret eis. Senex autem dixit: Quia modo frater meus Simeon a fulgure dejectus interiit, et ecce transit anima ejus cum tripudio et exultatione. Distabant autem ab invicem milliariibus fere viginti quatuor.

CAPUT LVIII.

Item de Juliano.

Abbas Stephanus Trichinas, monasterii sancti Patri nostri Sabæ antistes, et hoc de memorato abbate Juliano Stylita narravit, quod leo juxta eum locum in quo morabatur apparuerit, plurimosque peregrinos et indigenas necare solitus fuerit. Die ergo quadam advocans discipulum suum senex, Pancratium nomine, dixit ei: Vade ferme duo millia passuum ad Austrum, inveniesque illic leonem jacentem, cui dices: Humilis Julianus in nomine Jesu Christi filii Dei vivificantis omnia tibi præcipit ut recedas ab hac

A provincia. Profectus vero frater invenit leonem jacentem. Cumque verba senis illi dixisset, continuo recessit leo.

CAPUT LIX.

Vita abbatis Thalelæi (15) Cilicis.

Abbas Petrus presbyter ejusdem monasterii, narravit nobis de abbate Thalelæo Cilice, quod sexaginta annos transegisset in vita monastica nunquam flere desistens, dicensque jugiter: Tempus hoc nobis ad poenitentiam indultum est, et valde requiretur a nobis si illud neglexerimus

CAPUT LX.

Factum egregium sanctimonialis eminae, per quod compunctus adolescens ejus amator, monachus effectus est.

B Quidam vir fidelis narravit nobis, cum in Alexandria essemus, tale quiddam: Sanctimonialis, inquit, quædam sedebat in domo sua vitam solitariam ducens; salutisque suæ valde sollicita, jejuniis ac vigiliis vacabat jugiter, multasque faciebat eleemosynas. Sed bonorum omnium semper invidus diabolus, tantas in virgine virtutes non ferens, contra illam pulverem excitavit. Immisit enim adolescenti cuidam turpem de illa diabolicamque cupidinem. Manebat autem extra limen ejus adolescens. Cum ergo virgo illa domo sua vellet egredi, atque ad ecclesiam orationis gratia occurrere, ingerebat se illius oculi improbus et impurus adolescens, nec illam egredi sinebat, amatoria quædam verba procacibus nutibus illi insusurrans; adeo ut jam præ nimia molestia adolescentis coereretur virgo domo sua nusquam progredi. Die igitur quadam misit ancillam suam virgo ad illum ut ei diceret: Veni, vocat te domina mea. Abiit ergo ad illam gaudens, et stuprum committere gestiens. Sanctimonialis vero sedebat in cubili suo; ingresso igitur adolescenti ait: Sede. Cumque sedisset: Dic, oro te, frater, inquit illa, cur ita mihi molestus es, nec permittis me domo mea egredi? Respondit adolescens: Vere, domina, te multum amo, et quando te inspicio, totus in tui concupiscentiam inflammor. Quæ ait ad illum: Quidnam in me pulchrum vidisti, quia sic amas me. Ait adolescens: Oculos tuos; ipsi enim seduxerunt me. Virgo vero ut audivit quia oculi ejus illum seduxissent, sumpto radio textorio mox oculos eruit. Hoc autem cum vidisset adolescens, eruisse scilicet sibi virginem oculos, compunctus corde abiit in Scythiam, ibique sæculo renuntians, effectus est probatissimus monachus.

CAPUT LXI.

Vita abbatis Leontii Cilicis.

Dicebant quidam Patrum de abbate Leontio Cilice, quod in obsequio dominæ nostræ sancti Dei genitricis fuerit ferventissimus, ac per quadraginta annos nunquam de illius templo recesserit. Erat autem semper miræ gravitatis, et sibi jugiter intendens.

Dicebant et hoc de illo, quod si vidisset pauperem venientem ad se, si quidem ille esset cæcus, per manum illi porrigebat eleemosynam; si autem videns, ponebat ante illum, **879** aut in columnæ

basi, aut in scario, aut in sancuarii gradibus. Atque inde illam tollebat pauper. Interrogatus autem a sene: Quare, Pater, per manus non das eleemosynas? respondit: Ignosce mihi, Pater; neque enim ego sum qui illam præbeo, sed domina mea sancta Dei genitrix, quæ et me, et illos nutrit.

CAPUT LXII.

Vita abbatis Stephani monasterii Æliotarum presbyteri.

Narravit nobis unus ex senibus de abbate Stephano presbytero monasterii Æliotarum, quod cum sederet in cella sua, immisit illi cogitationes dæmon dicens: Recede, nihil enim hic proficis. Senex autem dicebat dæmoni: Non audio te, scio enim quis es; ferre non potes ut aliquis salvetur; sed Christus Filius Dei vivi ipse te conteret.

CAPUT LXIII.

De eodem.

Dicebant de eodem abbate Stephano, quod cum sederet in cella sua et legeret, venit iterum diabolus visibiliter, dixitque ei: Recede, nihil enim hic proficis. Tunc illo dæmoni: Si vis ut recedam, fac ut id in quo ego sedeo ambulet. Sedebat autem in sella viminea. Quo audito, dæmon confestim sellam illam per totam cellam ambulare fecit. Senex autem aspiciens versutiam dæmonis, ait illi: Nempe quoniam ita velox et astutus es, non hinc recedo. Factaque ab eo oratione, dæmon evanuit.

CAPUT LXIV.

De eodem.

Tres senes venerunt ad abbatem Stephanum presbyterum, et cum perseverarent loquentes de utilitate animæ, tacebat senior. Dicunt ei senes illi: Nihil nobis respondes, Pater? utilitatis gratia venimus ad te. Tunc ait illis: Ignoscite mihi, usque modo non animadverti quid locuti sitis; verumtamen quod habeo, hoc dico vobis. Ego die noctuque nihil aliud aspicio, nisi Dominum nostrum Jesum Christum in ligno pendentem. Quod cum audissent, multum ædificati recesserunt.

CAPUT LXV.

De eodem.

Abbas Joannes, cognomento Molybas, narravit nobis de venerando sene isto beato Stephano presbytero, quod cum aliquando jecur illius graviter infirmaretur, ex qua infirmitate sancta illa anima migravit a corpore, coegerunt illum medici carnem manducare. Erat autem illi frater sæcularis quidam, sed valde religiose et secundum Deum vivens. Factum est autem cum carnes comederet presbyter, supervenit frater ejus sæcularis, vidensque illum vescentem carnibus, scandalizatus est, et valde contristatus, quod ex tanta abstinentia atque continentia in extremo vitæ suæ tempore ad comedendum carnes devolutus esset. Mox ergo in exstasi factus, vidit quemdam dicentem sibi: Quare sic de presbytero scandalizatus es, quia illum vesci carnibus vidisti? Nescis quia necessitate compulsus, et propter obedientiam id fecit? Nempe propterea scandalizari non

A debuisti; nam si merita et gloriam fratris tui videre cupis, retro convertere, et vide. Conversusque vidit fratrem suum crucifixum cum Domino. Aitque ad eum is qui illi apparuerat: Ecce in qua gloria frater tuus est. Glorifica ergo eum qui glorificat eos qui se diligunt in veritate.

CAPUT LXVI.

Vita abbatis Theodosii solitarii.

Abbas Antonius præpositus monasterii Æliotarum, qui etiam illud ædificavit, narravit nobis de abbate Theodosio, quod senex ipse hæc de seipso narrabat: Priusquam ad vitam solitariam transissem, factus in exstasi aspexi virum quemdam, cujus species claritatem solis vincere. Hic tenens manum meam: Veni, ait, quia pugnare et luctari te convenit; et induxit me in theatrum infinitæ magnitudinis. Aspexi autem theatrum plenum viris ex una parte caudido amictu, ex alia vero nigro vestitis. Cum ergo injecisset me in theatrum, aspicio virum miræ magnitudinis Æthiopem, cujus caput turpissimum penetrabat nubes. Tunc ait ad me juvenis ille qui mihi apparuerat: Cum hoc luctari te oportet. Ego qui aspectu viri illius proceri territus eram, tremere ac pavere cœpi, orabamque juvenem illum splendidi, qui me induxerat in theatrum, dicens: Quis hominum mortali conditione et infirmitate circumdatus, cum hoc luctari pisset? Non ipsum universum genus humanum, si in unum confluat, huic resistere prævalet. Ait autem ad me juvenis ille præclarus: Prorsus cum illo tu luctari opus est. Ingredere igitur cum omni alacritate et fiducia; mox enim ut tu illum adorsus fueris, ego adjutor adero, tibi que victoriæ coronam reponam. Ut ergo ingressus ad certamen sum luctari que invicem cœpimus, continuo præclarus ille iudex nostri certaminis adfuit, mihi que coronam dedit. Atque plebs illa obscura, Æthiopumque multitudo ingens ejulantes evanuerunt; pars vero reliqua candidatorum gratias illi et laudes referebant, qui mox juverat, ac præclara victoria donaverat.

CAPUT LXVII.

De eodem.

830 De hoc abbate Theodosio solitario narravit nobis abbas Cyriacus ejus discipulus, quod triginta quinque annos egerit in solitudine, semper post bidduum comedens, et jugiter silentium servans, neque ad aliquem loquens; cæterum si loqui voluisset, siquo potius quam verbo utebatur. Hoc et ego vidi. Mansi enim in eodem Æliotarum monasterio annis decem.

CAPUT LXVIII.

De eodem.

De abbate Theodosio cum audisset Abramius antistes sanctæ Mariæ novæ, quod non haberet pallium quo hieme uteretur, emittit illi. Quod postquam senior accepit, quadam die eum obdormiret (dormiebat autem in cella senex), ascenderunt latrones, et exuerunt illum pallio, abeuntesque secum illud tulerunt. Quo facto, nihil omnino locutus est senex.

CAPUT LXIX.

Vita abbatis Palladii, et senis Thessalonicensis inclusi, nomine David.

Perreximus una ego et dominus Sophronius Sophista, priusquam sæculo renuntiaret, in Alexandriam ad abbatem Palladium, virum sanctum, et verum servum Dei, qui monasterium suum habebat in Thelazomeno [*Græce, Λεθαζόμενον*]. Cumque illum pariter deprecaremur, ut verbum nobis ædificationis impenderet, cœpit senex ita ad nos loqui: Filioli, tempus jam abbreviatum est, certemus hic modicum, atque laboremus ut immortalibus bonis in æternum perfruamur. Videte martyres, videte pugiles cœlestes, quomodo viriliter et fortiter cuncta superarunt. Quos præteritum quidem tempus agnovit, vivunt autem semper in memoria nostra, vixque satis illorum to-Jerantiam admirari possumus. Attestantur audientium singuli, stupentes ad tantam beatorum martyrum patientiam, quæ vere naturam excedit humanam. Quorum aliis quidem effossi sunt oculi, aliis excisa crura, illis amputata manus, istis abscissi pedes. Et illos quidem ignis repente consumpsit, istos autem lentius adurens, diu cruciavit. Atque alios nimirum profundum maris excepit, alios flumina absorberunt; alios item ferarum dentes, veluti malefactores quosdam et sceleratos, vinos acceperunt; alios variis exquisitisque suppliciiis præmortuos in cibum acceperunt. Ceterorum omnia contra illos bellatores Dei tormentorum genera excogitata dicere non possumus, quæ suggestit humani generis inimicus daemon, invidia martyrum ipsorum et livore tabescens. O quam fortiter sustinuerunt! o quanto fidei ardore pugnauerunt, imbecillitatem corporis animæ virtute superantes, et quæ speraverunt præmia, præsentibus laboribus digniora et longe excellentiora capientes. Quæ profecto omnia firmissimam illorum in utramque partem fidem ostendebant. Hinc quidem, quia laborantes modicum, eximiis bonis in æternum perfruuntur; inde vero, quia horrida corporibus illorum invecta supplicia, quæ inimicus noster diabolus induxit, fortissime sustinuerunt. Si igitur tribulationes toleremus, et cum Dei gratia vincamus, vere Dei amatores invenimur, Deusque nobiscum est, pugnans ipse in nobis, et vincens, laboresque nobis ac sudores dignationis suæ gratia allevans. Scientes igitur, filioli, quali operatione et expectatione tempus indiget, dignoscamus nos ipsos per quietem et silentium. In hoc enim indulto nobis tempore, necesse est nos uti bona et præclara ope pœnitentiæ, ut Dei templa esse mereamur; neque enim modicus et brevis honor nobis in futuro sæculo recompensabitur.

Dixit iterum: Memores semper illius simus, qui non habuit ubi caput reclinaret (*Matth. viii*). Ait rursus ipse senior: Quoniam, juxta Paulum apostolum, tribulatio patientiam operatur (*Rom. v*), faciamus mentem nostram capace[m] regni cœlorum. Ait iterum: Filioli, non diligamus mundum, neque ea quæ in mundo sunt (*I Joan. ii*).

A Dixit iterum: Observemus cogitationes, quod medicamentum salutis est

Idem abbas Palladius, rogatus a nobis ut ædificationis nostræ causa diceret nobis qua ratione quibusque cogitationibus ad monasticum statum accessisset; erat autem senex Thessalonicensis, et narravit nobis, dicens: In regione mea senex quidam extra muros civitatis quasi stadiis tribus inclusus erat ex Mesopotamia, nomine David, virtutibus valde ornatus, misericors et continens. Transegit autem in cellula inclusus fere annos octoginta [*Alias septuaginta*]. Quoniam vero propter metum barbarorum nocte muri civitatis custodiebantur a militibus, hi qui illam muri partem observabant, quæ senis cellulam respiciebat, nocte quadam aspexerunt quia ex fenestris cellulæ ignis egrediebatur. Putaverunt autem milites barbaros in cellam senis ingressisse ignem. Mane autem factio, ingressi milites invenerunt et senem illæsum, et cellam omnino incombusam, et obstupuerunt. Rursus igitur sequenti nocte eundem aspicientes ignem, admirabantur. Non solum autem sequenti nocte ignis **881** in cella senis apparuit, verum et multo tempore, ita ut universæ civitati manifestum factum fuerit, plurimique nocte in muro sæpe vigilarint, inspicendi ignis gratia. Visus autem ignis ille usque ad obitum senis. Hoc ego miraculo non semel et bis, sed sæpius inspecto, dixi in me ipso: Si in hoc sæculo tantam gloriam servis suis largitur Deus, quantam putas eis reservavit in futuro, quando et illorum facies fulgebunt ut sol? Ista mihi, filioli, causa exstitit arripiendi monasticum habitum, et hanc conversationem eligendi.

CAPUT LXX.

Vita monachi Addas Mesopotameni inclusi.

Dicebat et hoc nobis senex, quod post hunc abbatem David venit et alius monachus, nomine Addas, et ipse de Mesopotamia, et seipsum inclusit ad aliam partem civitatis, in quadam magna platano, fecitque sibi fenestram, ex qua etiam cum advenientibus colloquebatur. Cum ergo venissent barbari, et omnem provinciam prædati essent, contigit eos per locum illum transire. Cumque unus ex eis conspecto senem, gladium eduxisset, ut illum occideret, sublata in sublime manum ut feriret, demittere nequivit, sed ea suspensa immobilis perstitit. Quod cum ceruerent barbari cæteris, admirati rogabant senem, ut socium eorum curaret. Senex igitur, facta oratione, curavit eum, et ita dimisit in pace

CAPUT LXXI.

Pulchrum dictum homicidæ ad monachum qui eum sequebatur dum duceretur ad decollandum.

Narravit nobis iterum idem abbas Palladius, dicens, quod in Arsenoite, quæ civitas Thebaidis est, tentus fuerit quidam homicidii reus; qui cum diu cruciatus esset, tandem sententiam decollationis accepit. Cum ergo duceretur extra civitatem sex millibus passuum (illic enim etiam perpetravit homicidium) monachus quidam retro sequebatur ut illum decollari conspiceret; qui autem ad decollandum de-

cebatur, cum vidisset monachum sequentem, ait illi: Nunquid, abba, non habes cellulam, et opus manuum? Respondit monachus: Parce mihi, frater; et cellam enim et opus habeo. Qui respondens ait illi: Quare ergo non resides in cella et desles peccata tua? Dicit ei monachus: Vere, frater mi, valde meipsum negligo, compunctionemque anima mea non habet, et idcirco venio ut aspiciam te, dum morieris, ut vel sic in compunctionem veniam. Tunc ait illi reus: Vade, frater, per Dominum; sede in cella tua, et gratias ago Salvatori Jesu Christo. Ex quo enim ille homo factus est, et pro nobis peccatoribus mortuus est, homo jam non moritur aeterna morte.

CAPUT LXXII.

Relatio abbatis Palladii de senis homicida, qui adolescentem falso de eodem crimine accusabat.

Et hoc item narravit nobis ipse abbas Palladius, dicens: Senex quidam sæcularis qui homicidium fecerat, detentus est a magistratu in Alexandria. Qui cum cruciaretur, dicebat et alium fuisse secum cædis illius socium. Is autem de quo senex dicebat, adolescens erat viginti ferme annorum. Multis ergo suppliciis ambo affecti sunt. Et senex quidem dicebat: Mecum fuisti, quando perpetravi homicidium. Adolescens vero denegabat, nihil se conscium esse homicidii, neque cum illo se fuisse assensens. Cum ergo cruciati fuissent, sententiam ambo acceperunt ut furcis suspenderentur. Abierunt ergo quinto extra urbem milliario, illic enim hujusmodi reos punire consueverant. Distabat autem ab eo loco fere uno stadio Saturni templum eversum. Cum igitur ad locum venissent et populus et milites, adolescentem primo suspendere in ligno voluerunt; adolescens autem prostratus in solo milites orabat, dicens: Per Dominum facite charitatem, et ad Orientem me suspendite, ut illum videam quando suspensus ero. Dicunt ei milites: Quam ob causam? Quibus adolescens: Vere, domini mei, non habeo infelix ego plus quam septem menses ex quo sanctum baptismum suscepi, et Christianus factus sum. Cum hoc audissent milites lacrymati sunt super adolescente. Senex autem cum hoc audisset, fremens graviter dixit militibus: Per Serapim facite (16), ut ego aspiciam contra Saturnum. Cum vero audissent milites blasphemiam senis, omisso adolescente, senem primo suspenderunt. Cum vero illum in ligno suspenderent, ecce eques ab Augustali celeriter missus, ait militibus: Adolescentem nolite interficere, sed reducite illum. Factum est autem ingens gaudium militibus et cunctis assistentibus. Et reducentes eum introduxerunt in prætorium, absovitque illum Augustalis. Adolescens vero præter se iam salvus factus, abiens monachus effectus est. Hoc autem ad nostram et legentium utilitatem scripsimus, ut sciamus quia novit Dominus pios a tentatione liberare.

CAPUT LXXIII.

Vita Joannis militis Alexandrini.

882 Hoc etiam nobis idem abbas Palladius nar-

avit, dicens: Erat in Alexandria miles quidam, Joannes nomine, hunc habens ordinem vitæ. Diebus singulis a mane usque in horam nonam sedebat in monasterio solus juxta gradus sancti Petri, cilicio indutus, et sportellas texens, tacens omnino, et nulli quidquam loquens; sedebat autem in oratorio laborans manibus suis, atque hoc solum canebat dulciter: Domine, ab occultis meis munda me (*Psal. xviii*), ut non confundar orans. Hunc versum cum dixisset, una ferme hora tacebat, et rursus eundem resumebat versum, ipsunque septies per totam diem repebat, nihil omnino aliud dicens. Hora autem nona exuebat cilicium, induebatque militarem habitum, id est, indumenta sua, atque ita ad propria signa properabat. Cum hoc et ego annos octo mansi, multumque ædificatus sum in silentio et instituto suo.

CAPUT LXXIV.

Ejusdem Palladii verax dictum de hæresibus.

Corripiens nos aliquando senex, ipse ita nobis dicebat: Credite mihi, filiioli, nihil aliud schismata et hæreses introduxit in sanctam Ecclesiam, nisi quod non Deum et nos invicem valde diligimus.

CAPUT LXXV.

Miraculum Domine erga uxorum et filiam viri fideiis, qui hospitio suscipere monachos consueverat.

Idem abbas Palladius cum alias ad ipsum venissemus, tale quiddam enarravit nobis: Erat, inquit, in Alexandria vir quidam fidelis, religiosus valde et misericors, et hospitio suscipiens monachos. Habebat autem uxorem, et ipsam humilem valde, et jejnantem quotidie. Erat autem illis et filiola quasi annorum sex. Quadam vero die vir ille pius profectus est Constantinopolim; erat enim negotiator. Relictis ergo domi uxore, et puella, et uno servo, abiit ut navigaret. Cum vero iret ad navem, ait ad illum uxor: Cui nos commendatos relinquis, domine. Respondit vir ejus: Domine nostræ sanctæ Dei genitrici. Die vero quadam cum sederet uxor et operaretur, habens et puellam secum, servus ille ex suggestione diabolica voluit necare dominam et ejus filiam, et diripere quidquid haberent, et fugere. Sumpto igitur ex coquina cultro, perrexit in triclinium ubi erant ambæ. Cum vero venisset ante januam, comprehensus est cæcitate, ita ut neque triclinium ingredi, neque ad coquinam reverti posset. Cum autem una ferme hora persitisset, frustra que conaretur ingredi, cœpit vocare dominam suam, dicens: Veni hucusque. Illa admirans, quod in medio januæ persistens, ad illam non ingrederetur, sed clamaret, ait illi: Tu magis huc veni, ignorans, quod cæcitate teneretur. Puer autem cœpit illam adjurare, ut iret prope illum; illa vero juravit, non se ituram. Tunc ait illi: Mitte vel puellam. Quæ noluit, sed ait: Si quid vis, ipse potius veni. Videns autem servus, quod nihil potuisset agere, seipsum gladio percussit, et corruit. Domina vero illius cum vidisset quid egerat, clamavit, continuoque vicini accurrerunt. Ingressi sunt autem et ex officio prætorii

nonnulli, quernique reperientes adhuc vivum, didicerunt ad ipso omnia, et glorificaverunt Dominum qui ostenderat miracula, et matrem salvaverat cum illa.

CAPUT LXXVI.

Submersio Mariæ mulieris peccatricis.

Et hoc item Palladius ipse narravit nobis: Audivi, inquit, nauclero quodam enarrante, tale aliquid, quod die quadam cum navigaret, vectores habens viros et mulieres, venissetque in altum, cæteris omnibus bene navigantibus, aliis quidem Constantino-polim, aliis vero Alexandriam, et aliis alio, vento illis flante prospero, ipse solus navigare non poterat. Et mansimus, inquit, quasi dies quindecim, nihil ex eo loco ubi eramus, moti. Versabamur igitur in magna mœstitia et desperatione, nescientes quidnam istud sibi vellet. Ego vero, ut nauclerus cui cura navis incumbere et omnium quæ in ipsa erant, cœpi rogare Deum pro hac re. Quadam vero die venit ad me vox, dicens: Mitte foras Mariam, et bene navigabis. Cœpi ergo cogitare quidnam hoc esset, et quæ esset Maria. Cum autem hæsitarem de hoc, venit vox de novo, dicens: Dixi tibi: Mitte foras Mariam, et salvi eritis. Tunc ego cogitans quid istud esset, exclamavi continuo, O Maria. Nesciebam enim quæ esset Maria. Illa vero jacens in loco suo, ut audivit, respondit, dicens: Quid jubes, domine? Tunc aio ad illam: Fac charitatem, veni hucusque: Exurgens autem continuo venit. Cum ergo venisset ad me, accepi eam seorsum, et dixi ei: Vides, Maria soror, quod peccata mea sunt, ut propter me vos omnes pereatis? Illa vero alius ingemiscens, ait: Vere, domine mi nauclere, ego peccatrix sum. Et dixi illi: Quæ peccata habes, mulier? Et illa: Væ mihi, inquit, quia non est peccatum quod ego non egerim, et propter peccata mea vos omnes in periculo constitui estis. Tunc enarravit mihi mulier quæ circa se erant, dicens: Profecto, domine nauclere, infelix ego virum habui, ex quo duos filios genui; quinque ad ætatem pervenissent, unus annorum novem, alius quinque, mortuus est vir meus, et remansi vidua. Miles autem quidam habitabat juxta me, quem ego maritum accipere volui, nisi que ad ipsum quosdam. Ille autem non acquievit, dicens: Non accipio uxorem quæ habeat ex altero viro filios. Ego autem videns quod propter filios nollet me accipere uxorem, inducta amore ejus, occidi duos filios meos, indicavique illi dicens: Ecce modo nullum habeo filium. Miles vero cum audisset quid egissem de filiis, ait: Vivit Dominus qui in cœlis habitat, quia te non accipiam. Unde ego metuens, ne hoc manifestum fieret, et morerer, fugi. Hæc ego audiens ex ore mulieris, ne sic quidem illam in mare projicere volui, sed differens dixi ad illam rursus: Ecce ego ascendo in carabum (17), et si ambulaverit navis, scito quia peccata mea in navi operantur. Vocavique continuo scapharium, et dixi: Produce scapham. Cumque ascendissem in illam, nihilo magis vel navis vel scapha mota est. Tunc

ascendens navim, dixi mulieri: Descende et tu in scapham. Quæ mox ut descendit, scapha se continuo quinque gyrans, in profundum cum muliere submersa est. Navis autem post hæc tanta velocitate cucurrit, ut tribus diebus ac dimidio navigationem peregerimus, quam diebus quindecim peracturi eramus.

CAPUT LXXVII.

Relatio trium pauperum cæcorum, quomodo excecati fuissent.

Ego et dominus meus Sophronius perreximus ad philosophi Stephani domum, doctrinæ gratia: erat autem meridianum tempus. Morabatur hic apud ædem sanctæ Dei genitricis, quæ cognominatur Dorothea, quam ædificavit beatus papa Eulogius ad Orientem, juxta magnum Tetrapylum (18). Cum ergo pulsarem philosophi ostium, puella respiciens ait nobis: Dormit ille, oportet exspectare pusillum. Tunc aio domino meo Sophronio: Eamus ad Tetrapylum, et illic maneamus. Est autem locus ille Alexandriis venerabilis; dicunt enim Jeremiæ prophete ossa ex Ægypto sumpta ab Alexandro conditæ urbis illie suis reposita. Cum ergo illic venissemus, neminem invenimus nisi cæcos tres; erat enim meridies. Perreximus ergo juxta illos cæcos quiete ac silenter, sedimusque habentes libros nostros. Loquebantur autem cæci ad invicem multa. Dixitque unus ad alium: Tu quomodo effectus es cæcus? Respondit ille: Nauta eram cum essem adolescens, et cum ab Africa navigarem, in mari oculis repente captus sum, nec valens ambulare, albuginem in oculis habui. Dixit autem hic alii cæco: Tu vero quomodo effectus es cæcus? Respondit et ille dicens: Vitri ad usus varios fundendi artifex fui, et ex igne amisi duos oculos meos, et cæcus effectus sum. Ait autem ambo hi qui interrogati fuerant ad tertium: Dicens et tu quomodo factus es cæcus? Respondit: Vere ego vobis dicam: Cum essem adolescens, laborem valde oderam, et recusabam, luxuriosusque factus sum. Cunque non haberem necessaria victui, furari jam cœperam. Die vero quadam cum mala multa perpetrasset, stabam in quodam loco, vidensque mortuum efferi optime indutum, secutus sum funus, ut viderem ubi poneretur. Venerunt autem retro sanctum Joannem, et ibi posuerunt illum in monumento, peractisque officiis recesserunt. Ego mox ut illos recessisse vidi, ingressus monumentum, exui ipsum, nihil ei relinquens præter anum linteum. Cum ergo progredi inciperem de monumento, multis onustus pannis, dicit mihi improba mea cogitatio: Accipe et linteum, quia bonum est. Restii autem infelix ego, ut sumpto etiam linteo, nondum illum relinquerem. Tunc resedit coram me mortuus, extendensque super me manus suas, digitis suis eruit oculos meos. Ego igitur miserabilis, dimissis omnibus, cum magna tribulatione et periculo exivi de monumento. Ecce et ego dixi vobis quomodo cæcus factus sum. Ista cum audissemus, junxit mihi dominus meus Sophronius, et recessimus. Et dixit

mihī : Vere, abba Joannes, hodie nihil ultra studeamus; satis enim ædificati sumus. Hæc ergo scripsimus, ut et vos pariter ædificemini; vere enim nullus male faciens Deum latere potest. Et nos quidem hanc narrationem ab eo qui passus fuerat audivimus.

CAPUT LXXVIII.

Stupendum miraculum puellæ mortuæ, quæ exspoliatorem detinuit, nec eum relaxare voluit, donec is promitteret se monachum futurum.

Aliud autem huic simile abbas Joannes, monasterii Gigantum Pater, cum Theopolim venisset, narravit nobis, dicens : Ante modicum temporis venit ad me adolescens quidam, et ait mihi : Amore Dei suscipe **884** me, velo enim pœnitentia. Dicebat autem hoc cum multis lacrymis et singultibus. Ego autem cum illum cernerem valde contritum, et cum magna mœstitia, dixi illi : Dic mihi causam tantæ compunctionis, neque me celes quidquam; potens est enim Deus adjuvare te. Et ait mihi : Vere, domine abba, magnus peccator sum. Ad quem ego rursus : Crede mihi, sicut multa et varia sunt vulnera, ita plurima quoque sunt varia medicamenta. Sed tu si curari vis, alie mihi in veritate opera tua, ut ego congrua illis admoveam epitimia (19). Aliter enim curatur fornicator, aliter homicida; al u lque est avari remedium, alia mendacis medicina; atque alio iracundus, alio fur, alio adulter medicamine sanatur. Et ne tibi plurima vitia enumerem, quemadmodum in corporalibus infirmitatibus variis varia quoque remedia adhiberi conspiciamus, ita et animæ vitia, quæ plurima sunt, medicina quoque variè succurrūt. Ille autem altius ingemiscens, et pectus suum percutiens, lacrymis ac singultibus confundebatur, et præ nimia perturbatione et mœstitia animo deficiebat, neque vocem liberam emittere valebat. Ego vero ut illum animadverti ad desperationem tristitiamque intolerabilem lapsum, et neque quid passus esset, neque quid egisset mali, neque calamitatem suam enuntiare valentem, aio ad illum : Fili, audi me, et aliquantulum vim fac cogitationi tuæ, et nuntia mihi quid a te factum sit; potest enim Dominus noster præbere tibi auxilium suum. Nam qui propter ineffabilem clementiam suam, et immensas miserationes omnia pro salute nostra passus est, quique cum publicanis conversatus est, et meretricem ad se venientem non repulit, latronemque suscepit, et amicus peccatorum appellatus est (*Matth. ix; Luc. vi; Luc. xxiii; Matth. xi*), ipse, filii, te quoque pœnitentem conversumque suis manibus suscipiet gaudens. Non enim vult mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat (*Ezech. xviii, xxxiii*).

Tunc ille viam sibi faciens, et a singultibus et lacrymis modicum temperans, ait mihi : Ego, domine abba, plenus omni scelero, et nec cælo dignus nec terra, cum ante hoc biduum audissem, divitis cujusdam ex primariis civitatis hujus filiam virginem esse defunctam, et cum multis ac pretiosis vestibus sepultam in uno extra civitatem monumento, ex consuetudine pessimi istius operis, abii noctu ad tumu-

lum, ingressusque cœpi exspoliare illam. Et cum omnibus jam ipsam exuissem, quibus erat induta, nec interulæ quidem ipsius parcens, sed eam quoque illi auferens, nudamque ipsam, ut nata fuerat, relinquens, e sepulcro egredi volebam. Tunc illa resedit coram me, sinistramque manum suam extendens, apprehendit dexteram meam, et ait ad me : Nequissime hominum, itane decuit te nudare me? an tu non times Deum, neque metuis damnationem ultimæ retributionis? nonne vel saltem mortuæ misereri debuisti? Sed Christianus existens, ita me nudam assistere Christo honestum fore judicasti? neque sexum muliebrem reveritus es? nonne hic sexus te peperit; nonne matrem quoque tuam hæc in me injuria violasti? Quam, infelicissime hominum, rationem redditurus es Christo de scelere in me perpetrato ante ipsius tribunal tremendum, quod vivente me nullus extraneus unquam vidit faciem meam, et tu post mortem et sepulturam denudasti me, et nudum aspexisti corpus meum? Væ humane miseriæ, ad quam infelicitatem devoluta est? Quo corde, homo, quibus manibus (20) accedens, sumis sanctam et pretiosum corpus Domini nostri Jesu Christi?

Ego autem, ut ista conspexi et audivi, pavore et formidine totus comprehensus, tremens ac metuens, vix aio ad illam : Dimitte me, et istud ultra non faciam. Quæ ait : Profecto non ita erit. Tu enim ut voluisti, huc intrasti; sed non ita ut volueris, hinc egredieris. Nam sepulcrum istud commune erit ambobus. Neque putes te confestim moriturum, sed cum hic plures dies cruciatus fueris, malam male animam perditus reddes. Ego autem orabam illam cum lacrymis, ut dimitteret me, inultam illam per omnipotentem Dominum adjurans, spondensque, et juramento confirmans, me iniquum istud ac nefarium opus ultra non facturum. Tandem post multas preces et lacrymas, crebrosque meos singultus, respondens illa dixit mihi : Si vis vivere et ab hac necessitate liberari, promitte mihi, quia si te dimisero, non solum ab his nefariis et profanis actibus tuis recedes, sed statim perges, et sæculo renuntians efficiaris monachus, agesque pœnitentiam pro his quæ male gessisti, serviens Christo. Ego autem juravi ei, dicens : Per Deum, qui suscepturus est animam, non solum quæ dixisti faciam, sed ab hodierna die non ingrediar in domum meam; sed hinc aliens, in monasterium proficiscar. Tunc ait puella ad me : Indue me, sicut invenisti prius indutam. Cum vero illam induissem, rursus se collocans, mortua est. Hæc ego cum ab adolescente audissem, refovens eum ac erigens verbis, et provocans ad pœnitentiam et continentiam, tototum illum, indutumque monastico habi u inclusi in spelunca in **885** morte, magnifice gratias Deo agentem, certantemque viriliter pro anima sua.

CAPUT LXXIX.

Maximum et stupendum miraculum sacratissimæ Eucharistiæ sub Dionysio Seleuciæ episcopæ.

Cum venissemus Seleuciam, convenimus abbate.

Theodorum episcopum ejusdem civitatis. Ille autem narravit nobis, dicens: Sub sanctæ memoriæ Dionysio hujus civitatis episcopo, prædecessore meo, tale quiddam contigit. Vir quidam erat in hac civitate negotiator valde religiosus et dives, sed hæreticus; erat enim de Severi sectatoribus. Habebat autem servum fidelem quemdam, sanctæ et apostolicæ Ecclesiæ communicantem. Hic secundum provinciae consuetudinem, die sancto Cœnæ Dominicæ sumptam communionem involvit in linteo mundissimo, et in armario repositus. Contigit autem, ut post sanctum Pascha vir ille fidelis mitteretur Constantinopolim, negotii cujusdam gratia, dimissa per oblivionem sancta communione in armario; dedit autem ejus clavem domino suo. Quadam vero die aperiens armarium dominus, invenit linteolum, involutasque in eo sanctas particulas communionis. Contristatus est autem in hoc, et hæsitabat, quidnam de illis faceret, nam ex ipsis communicare volebat, eo quod essent sanctæ catholicæ Ecclesiæ, Ipse vero Severianæ hæresis. Et tunc quidem dimisit eas in armario, ut erant, cogitans quia reditus esset servus, et sumpturus eas. Cum autem venisset Cœna Domini, neque servus ille fidelis rediisset, voluit eos dominus ipsius comburere, ne rursus et in secundum annum servarentur. Apertoque armario, vidit omnes sanctas particulas culmos et spicas germinasse. Unde ingenti timore ac tremore comprehensus in novo admirandoque spectaculo, sumens sanctas particulas, et cum omni domo sua clamans Kyrie eleison, cucurrit ad sanctam ecclesiam, ad sacrosanctum et venerabilem Dionysium episcopum. Hoc autem magnum et terribile, et omnem rationem, omnemque mentem, et omnem cogitationem excedens miraculum, non unus, aut duo, aut tres, vel pauci aliqui viderunt, sed omnis ecclesia, civesque et rustici, indigenæ et hospites, quique continentem ambulant, et qui mare navigant, viri et mulieres, senes et impuberes, juvenes et seniores, domini et servi, divites et pauperes, principes et subditi, sapientes et simplices, virgines et monachi, viduæ ac nuptæ, qui in potestate sunt constituti, et qui illorum reguntur imperio. Et illi quidem clamabant Kyrie eleison, cæteri autem aliter Deum laudabant, omnes vero pariter Deo gratias agebant pro ineffabilibus ejus mirabilibus. Plurimi igitur ex hoc miraculo credentes adjecti sunt sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ.

LXXX.

De fonte concessa a Deo fratribus monasterii in Scopulo ad orationes abbatis eorum Theodosii.

Pervenimus ad monasterium abbatis Theodosii in Scopulo. Est autem mons inter Seleuciam et Rosum Ciliciæ, patresque loci illius duxerunt nos supra monasterium, quantum est jactus sagittæ, et ostenderunt nobis fontem magnum valde ac speciosum, dixeruntque nobis: Fons iste, fratres, naturalis non est, sed nobis divinitus indultus est; sanctus enim pater noster Theodosius multum jejnavit, multum-

que lacrymarum fudit, ac multis orationibus et genuflexionibus obtinuit, ut Deus nobis aqua istius solatium et usum præstare dignaretur. Ante enim ex torrente Patres nostri aquam hauriebant; sed Deus, qui facit voluntatem timentium se (*Psal. cxliv*), sua infinita bonitate præstitit nobis aquæ istius benedictionem per orationes sancti Patris nostri. Verum ante hoc biennium quidam ex fratribus petierunt a Patre monasterii, ut lavacrum ædificarent in monasterio. Abbas autem graviter id quidem ferebat, cessit tamen, fratrum infirmitati condescendens. Ædificatum est igitur lavacrum in monasterio, semelque tantummodo lavatum est in eo, cum statim exsiccatus est talis tantusque a Deo nobis præstitus fons. Et in veritate vobis dicimus, Christiani, multum jejnavimus, multum oravimus, multas genuflexiones egimus, ut aquam reciperemus, nihilque profecimus. Annus ergo integer sine aqua fontis impletus est, eramusque in magna tribulatione. Statim vero ut Pater noster bonus et mitis destruxit lavacrum, Deus aquam iterum reddidit nobis.

CAPUT LXXXI.

De puteo aqua impleto, submissa imagine ejusdem abbatis Theodosii.

Narraverunt nobis Patres ipsi et istud, dicentes: Mulier quædam fidelis in partibus Apameæ his diebus puteum fodit; cumque plura expendisset, ingentesque labores tolerasset, et effosso puteo in magnam altitudinem, aquam non invenisset, in mœnore et afflictione multa erat, et propter laborem et propter impensas. Apparuit autem ei sic afflicta: mulier quædam in somnis, dicens: Mitte in Scopulum, et adduci tibi fac imaginem abbatis Theodosii, et per ipsum tibi Deus aquam præstabit. Mulier autem protinus duos homines misit ex suis, accepitque imaginem sancti. Quam cum in puteum submisisset, statim aqua manavit, ita ut dimidium putei impleteretur. Tulerunt autem nobis ex eadem aqua, et bibimus, et glorificavimus Deum.

CAPUT LXXXII.

Vita Joannis senis monasterii Scopuli.

Joannem quemdam senem in eodem monasterio vidimus, de quo dicebant nobis ejusdem loci Patres: Vere, Christiani, magnus est senex, dæmonibusque terribilis. Quicunque enim huc venerit vexatus ab immundo spiritu, curat eum continuo sanior.

CAPUT LXXXIII.

De eodem.

Dicebant nobis et hoc de illo ipsius loci Patres, quod ad vigesimum quartum milliarium monasterii emporium est, quod Exile promontorium dicitur. In eo emporio nauclerus quidam, constructa navi triginta millium modiorum, volens eam in mare deducere, duas hebdomadas cum operariis plurimis egit (habebat autem quotidie trecentos operarios) nec potuit illam de loco suo movere, aut in mare deducere. Fuerat enim a pessimis hominibus incantata navis. Erat igitur in magna tribulatione et angustia dominus navis, et quid ageret, omnino ignorabat.

Per dispensationem autem Dei abiit senex ad partes illas. Nauclerus autem, conspecto sene, agnoscensque sanctum virum, ait illi : Ora, domine abba, pro navi ista, per artes enim magicas in mare descendere non potest. Dicit ei senior : Vade, fac ut cibum sumam, et Deus juvabit te. Hoc autem dixit senex, ut nauclerus abiret domum. Cum vero ille abiisset, accessit senex solus ad navem, et tertio se in terram prosternens, et orans Deum, tertio signavit navim signo sanctæ crucis in nomine Domini nostri Jesu Christi. Veniens deinde senex in domum naucleri, dixit illi : Vade ad navem tuam, et deduc illam in mare. Nauclerus autem credens verbis senis, abiit cum paucis, illisque trahentibus, mox in mare deducta est navis.

CAPUT LXXXIV.

Vita et mors anachoretæ ejusdem monasterii servæ Dei.

Ejusdem monasterii Patres narraverunt nobis, dicentes : Anachoreta quidam in his montibus erat, magnus valde secundum Deum, plurimos annos vitam solitariam ducens. Mortuus est autem in parva quadam spelunca, nobis nescientibus ; arbitrabamur enim omnes, quod ad aliam eremam migrasset. Nocte vero quadam venit in somnis, et apparuit ei qui nunc est, patri nostro, bono et optimo pastori, abbati Juliano, dicens : Sume tecum aliquos, et veni, tollens me de loco ubi jaceo, in monte qui vocatur Cervus. Sumpsit igitur quosdam ex nobis Pater noster, et ascendit in montem quem ille dixerat. Cumque per plures horas quæsissemus, non invenimus anachoretæ reliquias. Erat enim speluncæ ingressus pro tempore nivibus et lignis coopertus. Cum ergo non invenissemus, dixit senior : Venite, descendamus, filii. Cumque descendere inciperemus, ecce caprea venit, et stetit non longe a nobis, cœpitque pedibus suis humum fodere. Quod cum Pater noster aspiceret, dixit nobis : Credite mihi, filii, illic sepultus est servus Dei. Fodientes igitur invenimus corpus ejus integrum ; quod sublatum in monasterium cum honore sepelivimus.

CAPUT LXXXV.

Quomodo triticum ejusdem monasterii germinaverit propter cessationem consuetæ elemosynæ.

Narraverunt autem nobis rursus et hoc, dicentes. Consuetudo fuit, ut in cœna Domini pauperes omnes et pupilli regionis hujus confluerent huc, et acciperent medium tritici sextarium, benedictiones tredecim, et sextarium vini, mediumque sextarium mellis pro quolibet. Ante hoc autem triennium, magna tritici sterilitas fuit, vendebaturque triticum in regione hac, sextarii duodecim uno numismate.

Cum ergo venissent jejunii dies, dicunt abbati nostro quidam ex patribus : Noli, domine Pater, secundum consuetudinem dare pauperibus triticum, ne desit monasterio, triticum enim non invenitur. Abbas autem cœpit dicere fratribus : Non infringamus, filii, benedictionem Patris nostri Theodosii. Videte, mandatum senis est, non expedit nobis illud transgredi, vero ipse est qui curam nostri gerit. Fratres

autem in sua persisterunt sententia, dicentes abbati : Non suppetit nobis quod dare possimus. Tunc abbas contristatus ait illis : Ite, et secundum quod vultis facite. Non itaque, ut consuetum erat, dederunt benedictionem in die sancto Cœnæ et Paresceves. Profectus postmodum qui præerat horreis, aperuit ostia, et reperit triticum totum germinasse ; quare coacti postea sumus illud in mare projicere. Tunc cœpit abbas noster dicere fratribus : Qui Patris nostri monita irrita facit, ista patitur ; labores nunc inobedientiæ metite. Quiogentos modios Jaturi eramus, et Patri nostro Theodosio per obedientiam placuissemus ; fratresque nostros pauperes consolati fuisset ; nunc vero quinque fere millia modiorum tritici perdidimus. Quid lucrati sumus, filii ? quantum nobis ipsis nocuimus ? Duo profecto mala egimus. Unum, quia mandatum Patris nostri præterivimus, alterum, quia spem in Deum non habuimus, sed in horreo nostro. Vel ex hoc discamus, fratres, quia Deus est qui disponit omne humanum genus, quodque sanctus Theodosius invisibiliter pro nobis filiis suis curam sollicitate gerit.

CAPUT LXXXVI.

De altero ejusdem monasterii anachoreta qui statim ut communionem sacram sumpsit, consummatus est.

Abbas Egiarius narravit nobis, dicens : Cum existem ex Egiis post solemnitatem, hiemsque acrior inhorruisset, veni in monasterium Scopuli. Cumque illic essem, tale aliquid contigit : Anachoreta quidam in partibus illis erat solitarius, veniebatque sancto die Dominico, et sumebat veneranda mysteria. Semel autem scandalizatus anachoreta, quinque fere hebdomadas mansit, nunquam juxta consuetudinem in monasterium veniens : quapropter fratres monasterii contristabantur. Cum ergo in illo monasterio essem, venit Dominico die. Quem cum vidissent fratres monasterii, gavisi sunt, prostratique petebant veniam, et ille similiter prostratus veniam petiit, feceruntque charitatem. Anachoreta vero cum accepisset corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi, posuit seipsum in ecclesiæ medio, statimque consummatus est, cum prorsus antea non ægrolasset. Cognoverunt ego monasterii Patres, quia præsciassem diem obitus sui anachoreta, et idcirco venisset, ut nihil latens adversus aliquem migraret ad Dominum.

CAPUT LXXXVII.

Inventio corporis Joannis anachoretæ nuncupati Hamilis.

Venimus in quemdam vicum sex milliaribus a Roso distantem, et duo senes sæculares hospitio nos susceperunt in ecclesia fundi sui. Vicus autem ad radices montis erat. In ecclesia igitur ipsa ostenderunt nobis marmoream tabulam, diceantes ; Christiani, magnus in hoc monumento anachoreta jacet. Diximus autem eis : Hoc unde notistis ? Et dixerunt nobis : Ante annos septem aspicebamus nos vici hujus habitatores per noctem in vertice montis lucem quasi ignem ; nos ergo putabamus quod ignem aliquis illic accen-

disset. Cumque per dies plurimos istud aspiceremus, ascendimus die quadam, et nulla ignis indicia vidimus; neque ignem, neque aliquid in silva igne adustum. Rursum sequenti nocte vidimus eadem lumina. Tribus igitur continuis mensibus ignem hunc vidimus. Nocte vero quadam assumentes quosdam ex vico cum armis propter feras, ascendimus in montem ad lucem quæ apparuerat, mansimusque ubi lux erat usque ad diem sequentem. Mane vero facto, aspiciamus modicam speluncam in eo loco ubi lumina videramus. Ingressi autem invenimus anachoretam defunctum. Erat autem indutus cilicio et pallio, tenebatque in manibus argenteam crucem. Invenimus etiam chartam ita scriptam: *Defunctus sum ego Johannes Humilis Indictione quinta decima. Computatis ergo annis, invenimus eum ante septem annos defunctum esse; ita vero erat integer, ac si die eadem obiisset. Sublatum ergo in ecclesia cum honore sepelivimus.*

CAPUT LXXXVIII.

Vita abbatis Thomæ apocrisarii (21) cœnobii Apamiensis, et de miraculo corporis ejus post mortem.

Cum venissemus Theopolim, presbyter quidam ipse ecclesiæ narravit nobis de abbate Thoma, quod apocrisarius fuerit cœnobii quod est in partibus Apamiæ. Venit ergo senex Theopolim pro utilitate monasterii, et cum hic remoraretur, defunctus est in Daphne in templo sanctæ Euphemie. Clerici autem ipsius loci sepelierunt eum quasi peregrinum inter peregrinorum sepulcra: sequenti vero die immoverunt et mulierem, et imposuerunt illam super eum. Erat autem hora secunda; circa horam vero sextam evomuit illam terra. Loci vero illius accola videntes quod factum fuerat, mirati sunt. Deinde rursum vespera sepelierunt ipsam in eodem tumulo, et sequenti die invenerunt corpus supra sepulcrum. Accipientes ergo corpus, in alio monumento ipsam posuerunt. Post paucos autem dies, iterum sepelierunt aliam mulierem supra abbatem Thomam, non cogitantes loci ipsius clerici quia non permittit quempiam super se sepeliri. Et illam ergo rursum evomuit terra. Tunc agnoverunt, quia non permittit senex mulierem super se humari, abeuntesque nuntiaverunt patriarchæ Domino. **SSS** Qui omnem simul civitatem cum cereis ascendere fecit in Daphnem, et cum psalmodia sancti viri reliquias in urbem ferro deposuerunt autem sancti corpus in cœmiterio, ubi multa martyrum corpora condita sunt, feceruntque supra ipsum breve oratorium.

CAPUT LXXXIX.

Inventio corporis sancti anachoretæ in monte Amano.

Narravit nobis quidam Patrum, cum Theopoli essemus, quod ascenderit quadam die in montem Amanum cujusdam necessitatis causa, inveneritque speluncam. Ingressus autem in illam, reperit anachoretam genibus flexis, manibusque in cælum extensis, cujus crines capitis usque in pavimentum extendebantur. Cum autem putaret eum vivere, prostratus

ante illum ait: Ora pro me, Pater. Ipso vero nihil respondente, surgens prope illum accessit, ut saluaret eum et amplexaretur; sed tenens ipsum, invenit mortuum. Itaque illo dimisso, exivit. Et cum paululum processisset, vidit aliam speluncam; ingressusque invenit senem. Qui ait ad illum: Bene venisti, frater; ingressus ne es aliam speluncam? Et respondens ait illi: Utique, Pater. Rursum dixit ei: Num aliquid inde accepisti? Respondit: Non. Et ille: Vere, frater, quindecim anni jam elapsi sunt ex quo consummatus est. Ita vero erat, ac si ante unam horam obdormisset. Cumque fecisset senex orationem pro ipso, glorificans Deum recessit.

CAPUT XC.

Mors duorum anachoretarum montis Phtirigii.

B Dno anachoretæ erant supra Rosum in monte, qui dicitur Phtirigius prope Piapen fluvium, et juxta monasterium abbatis Theodosii in Scopulo. Erat autem ex his alter senex, alter junior, senisque discipulus. Cum vero defunctus esset senex, facta oratione discipulus sepelivit eum in monte. Post dies vero paucos descendens de monte anachoretæ discipulus, venit juxta loca habitabilia, invenitque hominem quemdam exercentem terram, et ait illi: Fac charitatem, frater, accipe fossorium et sarculum, et veni mecum. Rusticus vero continuo secutus est eum. Cumquæ venisset in montem, ostendit anachoretæ sæculari sepulcrum senis sui, et dixit ei: Fode hic. Cum autem effodisset sepulcrum, anachoreta stetit ad orationem. Finita vero oratione, osculatus est sæcularem dicens: Ora pro me, frater. Descendensque collocavit semetipsum supra senem suum, et continuo reddidit spiritum. Sæcularis autem rursus aperto sepulcro, Deo gratias egit. Cum autem descendisset de monte, quantum jactus est lapidis, ait intra semetipsum: Vere debui accipere benedictionem sanctorum; reversusque, illorum sepulcrum invenire non potuit.

CAPUT XCI.

Vita abbatis Gregorii anachoretæ, et Thalelæi ejus discipuli.

Dicebant quidam ex Patribus de abbate Gregorio anachoreta, quod triginta quinque annos egisset nudus deserta circumiens.

Dicebant item de illo, quod cum esset in montibus monasterii abbatis Theodosii in Scopulo, habebat discipulum. Quo defuncto, cum non haberet senex instrumenta ut humum foderet et sepeliret corpus fratris, descendit de monte prope mare, invenitque applicantem navem. Oravit autem nauclerum et nautas, ut ascenderent secum in montem, et sepelirent fratrem. Illi autem prompto animo obediunt seni, sumentesque instrumenta necessaria, ascenderunt cum eo, et fodientes humaverunt corpus fratris. Unus autem ex nautis, nomine Thalelæus, compunctus in virtute senis, orabat eum ut cum illo moraretur. Senex autem dixit ei: Non potes ferre poenitentiae laborem. Ait ille: Ita sane tolerare possum. Mansitque cum senè anno uno, nimium in sacra exercitatione

laborans. Post peractum autem annum prostravit se frater Thalelæus seni, dicens : Ora pro me, Pater ; nam per orationes tuas Deus abstulit a me laborem ; neque enim jam fatigor, neque me aeris inclementia affligit, non æstu uror, non hieme rigesco, sed in multa requie sum. Senex vero benedixit eum, peractisque cum sene duobus albis annis cum dimidio, frater Thalelæus præsevit obitum suum, oravitque senem, dicens : Duc me, quæso, Jerosolymam, ut adorem sanctam crucem, et sanctam Christi Domini et Dei mei resurrectionem ; his enim diebus Dominus assumet me. Senex autem eo sumpto, profectus est in sanctam civitatem. Itaque cum adorasset sacra et venerabilia loca, descendissentque in sanctum Jordanem, et ibi lavissent, post dies tres obdormivit in Domino frater Thalelæus, sepelivitque illum senex in monasterio Copratha. Post aliquantulum vero temporis requievit et abbas Gregorius anachoreta, sepelieruntque illum ejusdem monasterii Patres in ecclesia.

CAPUT XCII.

Vita fratris Gregorii Cappadocæ, et inventio corporis Petri solitarii sancti Jordanis.

889 Narravit nobis venerabilis Pater noster abbas Gregorius archimandrita monasterii sancti Patris nostri Theodosii, quod positum est in creto sanctæ Christi Domini nostri civitatis, mihi scilicet et fratri Sophronio sophistæ, dicens : Habui hic fratrem nomine Gregorium Cappadocem ; habebat autem ministerium suum in Phaselide. Die vero quadam cum fratres facerent panes, succendebat elibanum frater Gregorius. Sed cum succendisset illum, non invenit cum quo deberet extergere furnum ; fratres enim ipsum pannum absconderant, ut tentarent eum. Ingressus est ergo furnum, vestimentoque suo illum detersit, nihil omnino ab igne læsus. Ego autem, hoc audito, corripui fratres, quod ita ipsum tentassent

Narravit nobis et hoc idem abbas Gregorius Pater noster, de eodem fratre Gregorio dicens : Die quadam pascebat porcos in Phaselide ; veneruntque duo leones, ut porcum raperent. At ille sumens virgam suam, persecutus est eos usque ad sanctum Jordanem.

Rursus idem pater noster narravit nobis, dicens : Cum ædificare inciperem templum sancti Quirici (22) in Phaselide, effodiens templi fundamenta, apparuit mihi in somnis monachus quidam magnæ, ut videbatur, abstinentiæ, indutus palma, ferensque in humeris parvulum colobium de psithio, dixitque mihi voce mitissima : Dic, abba Gregori, nunquid post tantos labores tantamque abstinentiam debuisti me extra templum, quod ædificas, dimittere ? Ego autem senis vocem habitumque reveritus, aio ad illum : Non, domine ; absit a me ut hoc faciam. Et ille : Vere hoc fecisti. Dixit autem ad illum : Quis nam es tu, domine ? Ego, inquit, sum Petrus solitarius sancti Jordanis. Itaque surgens mane, perrexi, et quæsi fodiens circa templum. Cunque foderem, inveni cor-

pus ejus ita jacens, sicut in somnis illum videram. Constructoque oratorio, feci monumentum præclarum in dextera templi parte, et illic eum deposui.

CAPUT XCIII.

Vita abbatis Sisinnii qui episcopatu renuntiavit, et ejus discipuli.

Narravit nobis idem Pater noster Gregorius, dicens : Quadam die profectus sum ad abbatum Sisinnium anachoretam. Erat autem hic senex, qui relicto episcopatu suo propter Christum, venerat prope castellum, quod appellatur Belhabara, et a sancto Jordane sex ferme milliaribus distat, ibique vitam solitariam agebat. Cum ergo venissem ad senem, et diu pulsarem, post multam horam aperuit discipulus ejus, et ait mihi : Vere, domine abba, infirmatus est senex usque ad mortem, oravitque Deum, ne de hoc sæculo migraret, donec audiret advenisse te in hanc regionem. Iveram enim Constantinopolim pro necessitate cœnobii ad piissimum imperatorem Tiberium. Cum ergo profectus esset ad senem, annuntiassetque illi meum adventum, post prolixam horam descendit, dicens mihi : Ascende, Pater. Ascendentes autem invenimus senem obdormisse in pace. Cognovi igitur quia vox ut dilexit me esse, qui per aseram, migravit ad Dominum. Et cum illum amplexaret, ait mihi delunctus leni ac miti voce : Bene venit abbas meus ; rursumque obdormivit. Nuntiavi igitur in locis illis, ut venirent et sepelirent senem. Cum ergo venissent, et monumentum foderent, ait discipulus senis fodientibus sepulcrum : Facite charitatem, et aliquantulum latius fodite, ut duos capiat. Et cum illi foderent, posuit seipsum in psithio, et requievit in pace. Sepelivimusque duos simul, senem scilicet et discipulum ejus.

CAPUT XCIV.

Vita abbatis Juliani episcopi Bostrensis.

Idem Pater noster Gregorius archimandrita narravit nobis de abbate Juliano episcopo Bostrense, quod cum recessisset de cœnobio, et factus esset Bostrensis episcopus, quidam ex habitatoribus ipsius civitatis odio nominis Christi voluerunt eum veneno occidere, corrumpentesque pecuniis ministrum ejus qui ipsi porrigebat poculum, dederunt illi venenum, ut cum porrigeret metropolitæ poculum, venenum in calicem mitteret. Puer autem ita ut dictum fuerat fecit, deditque calicem veneno infectum sancto Juliano. Suscepit vero illum sanctus vir, ac divinitus agnovit insidias. Susceptum ergo calicem ante se posuit, nihil omnino dicens puero ; mittensque accersivit omnes primates civitatis, inter quos erant et qui illi insidias paraverant. Vir autem beatissimus volens eos publicare qui hoc fecerant, voce mitissima omnibus dixit : Si arbitramini humilem Julianum veneno occidere, ecce coram vobis pestiferum calicem bibo. Signansque ter digito suo calicem, et dicens : In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, bibo hunc calicem : bibit illum coram omnibus totum, atque illæsus perstitit. Quod illi cum vidissent, prostrati veniam petierunt.

CAPUT XCV.

Vita Patricii senis monasterii in Scopulo.

Erat quidam senex in eodem cœnobio abbatis Theodosii sancti Patris nostri, genere quidem Sebastensis, nomine autem Patricius, senex valde (dicebat enim se esse annorum centum et tredecim) mitis et quietus. Narraverunt ergo nobis de illo ipsius loci Patres, quod fuisset præpositus monasterii Abazani, dimisissetque præpositi officium, periculum et iudicium metuens (magnum enim virorum esse dicebat, pascere rationales oves) ac venisset illuc, ut sub obedientia viveret; hoc iudicans animæ utilius esse.

CAPUT XCVI.

De eodem, et de Juliano Arabe cæco.

Dicebant autem nobis et hoc de ipso: Cum allus hic fuisset senex, genere Arabs, Julianus nomine, captus oculis, ipse aliquando scandalizatus est in Macarium archiepi copum Jerosolymitanum, nolbatque communicare illi. Quadam ergo die abbas Julianus significavit abbati Simeoni, qui erat in monte mirabili (distat autem a Theopoli mons ipse milliaribus novem) dicens: Cæcus sum, et quo abeam nescio; neque vero habeo qui possit auxiliari mihi, et communicare Macario detrecto. Indica mihi, Pater, quid agere debeam de fratre, qui fornicatus est, et de illo, qui se cum eo juramento constrinxit. Respondit autem abbas Simeon abbati Juliano, dicens: Ne recedas, neque te ipsum a sancta Ecclesia separe; neque enim illa male habet, gratia Domini nostri Jesu Christi Filii Dei. Sed et hoc scito, frater, quod si quis in hæresim inciderit, in cœnobio vestro, habetis senem magnum, nomine Patricium. Hic autem senex juxta sacrarium infra omnes moratur, prope occidentalem ecclesiæ murum; dicitque et ipse pro omnibus sanctam orationem oblationis, et ipsius oblatio sancta existimatur.

CAPUT XCVII.

Vita et mors duorum fratrum monachorum, qui nunquam ab invicem separari juraverunt.

Dicebat autem abbas Joannes anachoreta, cognomento Rutilus, audisse se ab abbate Stephano Moabita referente, quia cum esset in cœnobio sancti abbatis Theodosii magni monachorum principis, erant illic duo fratres, qui sibi invicem juraverant quod neque in vita, neque in morte ab invicem separarentur. Cum ergo cuictos in cœnobio ædificarent, unus ex eis impugnavit a fornicatione, dixit fratri suo: Dimitte me, frater, quia impugnor a fornicatione, et ferre non prævalens, volo ad sæculum reverti. Frater autem rogare cœpit eum, dicens: Noli, quæso, frater mi, noli perdere laborem tuum. Tunc is dicit ei: Aut dimitte me abire, aut tu veni mecum, ut voluptati satisfaciam. Frater autem ille cum nollet eum dimittere, abiit cum illo in civitatem. Ingressus igitur est in meretricis diversorium is qui impugnabatur: frater autem ille foris stans, pulverem de terra super caput suum jaciebat, et semetipsum affligebat. Postquam vero ille completo fœdo opere elupari egressus est, dixit ad eum frater: Quid

A lucratus es ex peccato, frater mi? quantum lade detrimentum cepisti? Eamus rursus in cœnobium. Qui ait: Non jam possum in eremum venire, vade a me; ego enim in sæculo maneo. Cum igitur multum rogaret eum, nihilque proficeret, neque se ille sequi jam ad eremum vellet, mansit et ipse cum illo in sæculo; laborabantque ambo manibus suis, ut viverent.

Per idem tempus abbas Abramius, qui postmodum factus est episcopus Ephesi, et nuper monasterium construxit Constantinopoli dictum Abramitarum, bonus ac mitis pastor, ædificabat monasterium suum, quod dicitur Bizantium. Abeuntes autem duo fratres laborabant in opere, ministrante cœmentariis. Sumptam vero mercedem operis amborum B frater ille qui in fornicationem lapsus fuerat, quotidie pergens in civitatem consumebat in luxuria. Alius vero quotidie jejunans et psallens, cum omni quiete faciebat opus, nemini aliquid loquens. Videntes autem illum artifices diebus singulis neque comedentem, neque aliquid loquentem, sed semper cogitantem similem, retulerunt de illo et de conversatione ejus sancto abbati Abramio. Tunc magnus revera Abramius accersivit operarium in cellam suam, et interrogavit eum, dicens: Unde es, frater? et quod est opus tuum? Ille autem omnia illi per ordinem confessus est, et quia fratris sui gratia sustineret omnia, ut Deus (inquiens) meam tribulationem videns salvet fratrem meum. His auditis, Abramius dixit fratri: Et Dominus donavit tibi animam fratris tui. Cum C ergo dimisisset eum sanctus Abramius, exissetque de cellula, ecce frater ille advenit clamans: Mi frater, assume me in eremum, ut salvus sim. Continuo autem assumpsit eum, et abierunt ad speluncam prope sanctum Jordanem, et incluserunt 891 sc. Post modicum vero temporis, cum magnifice secundum Deum profecisset spiritu frater ille, qui in fornicationem inciderat, migravit ad Dominum. Mansit autem superstes frater in eadem spelunca juxta juramentum, quousque et ipse moreretur.

CAPUT XCVIII.

De eodem fratre superstite.

Ad hunc fratrem post mortem alterius fratris veniens senex quidam ex monasterio Calamonis, ait illi: Dic mihi, frater, in tanto tempore solitaria vite, spiritualisque exercitii, quid lucratus es? Dixit ei frater: Vade, et post decimum diem veni ad me, et dicam tibi. Senex autem abiens, post decimum diem rediit, invenitque fratrem migrasse ad Christum, et testamur, in qua sic scriptum erat: Ignosce, Pater, quia nunquam, dum opus Dei agerem, aut horis constitutis psallerem, mentem meam dimisi in terram.

CAPUT XCIX.

Vita Antonii senis monasterii in Scopulo.

Narraverunt nobis Patres ejusdem monasterii sancti Patris nostri Theodosii, dicentes: Ante hos annos defunctus est hic senex quidam, Antonius nomine. Is in vita sua maxime juvenis operam dans, profectus est in locum qui Cotulas dicitur. Quadam ergo

die cum esset in eremo, ecce Saraceni (23) in partes illas venientes viderunt senem, unusque ex eis edocto gladio venit contra senem, volens necare illum. Senex autem ut vidit Saracenum contra se venientem, intuens in cœlum, ait : Domine Jesu Christe, voluntas tua fiat. Statimque aperta est terra, et absorbit Saracenum illum, senexque salvatus est, et glorificans Deum in monasterium ingressus est.

CAPUT C.

Vita Petri Pontici monachi.

Rursus narraverunt nobis prædicti loci Patres, quod illic fuerit quidam senex, Petrus nomine, genere Ponticus, raultis præclarisque virtutibus ornatus. De hoc sene Theodorus, qui fuit episcopus Rosensis, dicebat nobis, quod die quadam convenit illum ad Jordanem in monasterio Turrium, illic enim ipse morabatur, eique dixit : Fac charitatem, frater Theodore, veni mecum in montem Sina, quia illuc proficisci votum habeo. Qui cum nollet non obedire, dixit ad eum : Eamus. Cum vero transisset Jordanem, dixit ad Theodorum senior : Veni, frater Theodore, eremus ut usque ad montem Sina nullus nostrum comedat. Ad quem ille : Vere, Pater, ego hoc facere non possum. Prostravit autem se senex, et oravit, et usque ad Sina nihil comedit. Sumpsis igitur illic sanctis mysteriis, tunc et cibum sumpsit. Similiter et a Sina usque Alexandriam ad sanctum Menam pervenerunt, nihil omnino comedente sene. Ibiq̄ue denuo communicans, post communionem cibum sumpsit. Et a sancto Mena usque in sanctam civitatem venerunt, cum nihil omnino gustasset senior in via. Cum vero in sancta Christi Dei nostri resurrectione percipisset veneranda mysteria, tunc demum accepit et cibum. In hoc ergo toto tali tantoque itinere nisi tertio non comedit senex, semel in Sina monte, semel in Alexandria, et semel in sancta civitate.

CAPUT CI.

Vita Pardi monachi Romani.

Narraverunt etiam nobis de alio sene Patres ejusdem monasterii, dicentes : Erat hic senex quidam, qui ante modicum tempus defunctus est, Pardus nomine, genere Romanus. Hic dum esset junior, mulio fuerat. Die igitur quadam abiit Jericho cum mulis. Et cum esset in xenodochio, inventus est illic puer parvulus, quem, agente diabolo, mulus calce percussit et occidit, ignorante hoc abbate Pardo. Afflictus vero super hoc multum abbas Pardus, abiit in Arnorem, et effectus est anachoreta, lugens semper, dicens : Ego feci homicidium, et ut homicida in iudicio damnatus sum. Erat autem illic prope torrentem leo. Diebusque singulis ibat abbas Pardus ad cubile leonis, stimulans et provocans leonem, ut exurgeret et devoraret eum; leo autem nihil omnino illum lædebat. Videns autem senex, quia nihil proficeret, ait in seipso : Dormiam in via, per quam leo pergit ad fluvium; nam cum transibit ut eat ad bibendam, devorabit me. Cum ergo jaceret, ecce leo post paululum venit, et quasi ratione præditus esset, cum omni quiete transilivit senem, neque omnino illum teti-

git. Tunc senior certior factus est quod Deus remisisset illi peccatum, et veniens rursus in monasterium suum, vixit in magna continentia, ædificans omnes vitæ suæ exemplo usque ad diem obitus sui.

CAPUT CII.

Relatio Sophronii sophistæ de eo quod sibi in via contigerat.

Cum interrogatus esset abbas Sophronius sophista frater meus, assistebamus prope illum ego et abbas Joannes scholasticus, et abbas Quiricus, et alii quidam ex Patribus, dixitque nobis : Pergebam modo in via, et ante me adolescentulæ choream agebant, tripudiabantque dicentes : Bene veniat Sophronius; coronatus est Sophronius.

CAPUT CIII.

Vita et virtutes abbatis Stratigii.

892 Dicebant de abbate Stratigio, Patre insignis monasterii sancti Patris nostri Theodosii, monasterii ipsius Patres, quod tres istas virtutes possederit supra ætatis nostræ monachos, jejunium, vigiliis, et iuge opus.

CAPUT CIV.

Vita abbatis Nonni presbyteri.

Narravit nobis in cœnobio sancti Patris nostri Theodosii, abbas Theodosius, qui fuit episcopus Capituliadis, de abbate Nonno presbytero, quod nocte quadam, antequam pulsaret nocturnum signum, dum jaceret ipse in lectulo suo, audivit quemdam leni voce dicentem, Kyrie eleison. Cumque quinquaginta vicibus hoc ille iterasset, voluit ipse scire quis esset qui hoc dicebat. Et aspiciens, inquit, in ecclesiam per cellulæ meæ fenestram, vidi senem procumbentem genibus suis, et stellam lucidissimam super caput ejus ostendentem mihi quis esset senex.

Alius autem quidam de senibus ipsius cœnobii narravit nobis de eodem abbate Nonno, dicens : Nocte quadam priusquam pulsaret signum, egressus de cellula mea, ibam ad ecclesiam. Et aspicio senem ante ecclesiam stantem, et extensis in cœlum manibus orantem : lucebant autem manus ejus quasi lampades ignis. Quare metu perterritus recessi.

CAPUT CV.

Vita sancti senis Christophori, genere Romani.

Cum in Alexandria essemus, accessimus ad abbatem Theodorum, qui erat in sancta Sophia prope Pharum. Et narravit nobis senex, dicens : Ego in cœnobio sancti patris nostri Theodosii, quod est in eremo sanctæ Christi Dei nostri civitatis, sæculo renuntiavi; invenique illic senem magnum valde, nomine Christophorum, Romanum genere. Die igitur quadam prostratus ante illum, dixi : Fac charitatem, pater, et dic mihi quid in juventute tua operaberis. Cuique multum a me rogatus fuisset senex, agnito quod propter utilitatem animæ illum rogassem, enarravit mihi, dicens : Quando sæculo renuntiavi, illi, magnum habui fervorem, summamque desiderii alacritatem ad monasticam vitam; ac diebus quidem exercebar in regulari psalmodia, noctibus vero pergebam in speluncam, in qua et sanctus Theodosius, et san-

et Patres reliqui orare consueverant; descendensque A
 in speluncam, centies flectebam genua, et procidebam Deo per gradus singulos; sunt autem numero decem et octo. Cumque per omnes gradus descenderem, permanebam illic, donec pulsaret signum. Tunc ibam ad synaxim cum Patribus. Cum autem opus istud undecim annis absque intermissione fecissem, cum jejuniis multis, et continentia, et nuditate rerum omnium, et obedientia, et labore corporali, veni nocte quadam secundum consuetudinem, ut in speluncam descenderem. Cumque impresserem inclinationes corporis per singulos gradus, venturusque essem in speluncæ pavementum, factus in extasi, video totum speluncæ pavementum candelis plenum, ex quibus aliæ quidem accensæ erant, aliæ non. Aspicio autem et duos viros chlamyde indutos, candidoque habitu amictos, easdem candelas præparantes. Ego autem dixi illis: ut quid posuistis hic candelas istas, nec permittitis nos descendere, et orare? Qui respondentes dixerunt mihi: Patrum candelæ sunt. Dixi autem ad eos rursus: Cur aliæ ex illis ardent, aliæ non? Responderunt: Qui volunt candelas suas accenderunt, et qui nolunt, non accenderunt. Aio ad illos iterum: Facite charitatem; candela mea ardet, an non ardet? Illi autem dixerunt: Ora, et accendimus illam. Tunc dico illis: Adhuc oro. Et quid usque modo faciebam? Atque in hoc verbo ad me ipsum reversus sum, conversusque ultra jam neminem vidi. Tunc dixi in meipso: Christophore, majori labore opus est. Et mane facto, recessi de monasterio, et profectus sum ad montem Sina, nihil ferens mecum, nisi quo induebar tantum. Cumque illic egissem annos quinquaginta, venit mihi vox, dicens: Christophore, Christophore, redi in cœnobium tuum ubi etiam bene certasti, ut illic consumeris cum Patribus tuis. Et modico tempore posteaquam mihi ista dixerat, sancta illius anima in pace requievit.

Rursum enarravit nobis idem Theodorus de eodem abbate Christophoro. Dicebat, inquit, senex: Die quadam ascendi in sanctam civitatem, ut adorarem sanctam crucem. Et cum adorassem, et jam exirem, aspicio fratrem quemdam in limine atrii pretiosæ crucis, neque intrantem, neque exeuntem. Aspicio item et duos corvos impudenter ante illius faciem volantes, et alis suis oculos ejus importune impetentes, nec illum intrare permittentes. Intellexi vero eos dæmones esse, et dixi illi: Dic, frater, cur stas in medio januæ, nec intras? Qui ait mihi: Ignosce mihi, Pater mi, cogitationes habeo, ex quibus una mihi dicit: Ingredere, et adora pretiosam crucem. Alia dicit: Non, sed vade, et fac responsum (24), et alia vice adorabis. Ego autem ut audivi, tenui manum ipsius, et introduxi **893** in templum; et continuo fugerunt corvi. Cumque fecissem illum adorare sanctam crucem, et sanctam Christi Domini resurrectionem, dimisi eum in pace. Hæc autem, inquit Theodorus, mihi senex enarravit, quia vidit me multum in ministeriis distentum, et orationis negligentem.

CAPUT CVI.

Relatio abbatis Theodori de monacho Syro Severiano.

Narravit iterum nobis idem abbas Theodorus, dicens: Xenodochium est hic prope Pharum, inter sanctam Sophiam et sanctum Faustum: qui autem illi præerat, die quadam oravit me ut irem in xenodochium, et ibi morarer paucis diebus. Abiens igitur inveni illic monachum quemdam hospitio susceptum, Syrum genere, nihil habentem præter cilicium, et pallium, et panes paucos. Stabat autem in uno angulo, semper die noctuque psallens, et nemini loquens. Veniente vero die sancta Dominica, abii ad illum, dicens: Veni, frater, ad sanctam Sophiam, ut communices sanctis venerandisque mysteriis. Qui ait: Non venio. Ad quem ego: Cur, oro te? Ait mihi: Quia Severianus sum, et non communico Ecclesiæ. Audiens ego, quia non communicaret sanctæ et apostolicæ Ecclesiæ, simulque videns illius optimam conversationem, vitæque virtutibus plenam, abii lugens in cellulam uream, et clausa janua, prostravi meipsum in faciem coram Domino per dies tres, et orabam illum cum lacrymis multis, dicens: Dominator Christe Deus noster, qui propter ineffabilem tuam immensamque clementiam inclinasti cœlos, et descendisti propter salutem nostram, qui incarnatus es ex sancta Domina nostra Dei genitrice semperque virgine Maria, revela mihi qui sint qui bene et recte credunt; nosne qui sanctæ Ecclesiæ jungimur, an qui Severo consentiunt. Die vero tertia venit mihi vox invisibiliter, dicens: Vade, Theodore, inspicere fidem ipsius. In crastinum igitur profectus, sedi ante illum, expectans videre aliquid, juxta quod mihi vox dixerat: et cum mansissem sedens quasi una hora, et intuerer in ipsum stantem, et voce Syra psallentem, vidi teste Deo, filii, columbam super caput ejus stantem fuliginosam, veluti ex coquina venientem, squalidam ac fetidam. Tunc agnovi eam, quæ mihi apparuerat, caliginosam fetidamque columbam, ipsius esse fidem. Hæc autem nobis narravit in veritate cum multis lacrymis et singultibus sancta ipsius anima.

CAPUT CVII.

Vita abbatis Gerasimi.

Uno fere milliario distat a Jordane monasterium, quod abbatis Gerasimi dicitur. In hoc monasterium advenientibus nobis narraverunt qui illic morabantur senes de abbate Gerasimo, quod die quadam ambulans super Jordanis ripam, obvium habuit leonem valde rugientem, suspensio pede, cui infixus erat ex calamo aculeus, adeo ut ex hoc pes ipse intrumisset, et sanie plenus effectus esset. Cum igitur vidisset leonem, ostendebat illi vulneratum ex infixio aculeo pedem, flens quodammodo et obsecrans ut illi curam adhiberet. Cum ergo vidisset eum senex tali necessitate cōstrictum, sedens apprehendit ejus pedem, aperientemque vulnus eduxit aculeum infixum, cum magna patredinis copia, diligenterque depurgato vulnere, et panno alligato, dimisit eum. Leo autem cum se curatum vidisset, noluit senem deserere, sed ut clares

discipulus, quocunque pergeret, magistrum sequebatur, ita ut admiraretur senex tantam feræ gratitudinem. Igitur ex tunc senex nutriebat eum, mittens ante illum panem et infusa legumina.

Habebat autem ipsa monasterium asinum unum, ad ferendam aquam pro necessitate fratrum de Jordane. Consuetudinem autem fecerat senex, ut curam pascendi asini leo haberet. Itaque abiens cum illo juxta Jordanis ripas, pascentem observabat. Quadam autem die dum pasceret asinus, leo se ab illo longiuscule avertit; cum ecce camelarius ex Arabia veniens, inventum asinum accepit, et secum duxit. Leo vero, amisso asino, rediit in monasterium tristis valde, et dejecta facie ac cervice, ad abbatem sunni. Abbas igitur Gerasimus putavit quod asinum comedisset leo, et ait illi: Ubi est asinus? Ille vero quasi homo stabat tacens, et deorsum aspiciens. Dicit ei senex: Comedisti eum; benedictus Dominus. Quidquid faciebat asinus, amodo facies tu. Ex tunc igitur leo, jubente sene, portabat canthelium (25) capientem amphoras quatuor, ferebatque aquam in monasterium.

Die vero quadam venit miles quidam ad senem benedictionis gratia. Qui cum videret leonem bajulantem aquam, didicissetque causam, misertus est ejus, proferensque tria numismata dedit senibus, ut emerent asinum ad ipsius aquæ ministerium, et liberarent ea necessitate leonem. Brevi autem transacto tempore, postquam liberatus a labore fuerat, camelarius ille, qui 894 asinum abstulerat, veniebat ferens triticum, ut venundaret illud in sancta civitate, habens et asinum secum. Et cum transisset Jordanem, accidit ut occurreret leoni; quo viso, dimisit camelos, et fugit. Leo autem, cognito asino, cucurrit ad eum, et ore, ut solebat, ejus capistrum mordens, traxit eum cum tribus camelis, et gaudens simul et rugiens, quod perditum asellum reperisset, venit ad senem. Senex vero, qui prius putabat quod asinum leo comedisset, tunc vero didicit quia insidias passus fuisset leo. Imposuit autem nomen leoni Jordanem. Egit itaque leo in monasterio cum fratribus plus quam quinque annos, nunquam recedens a sene.

Cum autem migrasset ad Dominum abbas Gerasimus, et a Patribus sepultus esset, per dispensationem Dei leo tunc in monasterio inventus non est. Post modicum vero venit leo in monasterium, et querebat senem suum. Abbas autem Sabbatius Cilix, qui et discipulus fuerat abbatis Gerasimi, viso illo, dixit ei: Jordane, senex noster dimisit nos orphanos, et migravit ad Dominum; sed accipe, et comede. Leo autem comedere nolebat, sed jugiter huc atque illuc se vertens circumspeciebat, querens videre senem suum, ac rugitu magno ipsius absentiam se ferre non posse significans. Abbas autem Sabbatius, et senes reliqui fricantes ejus cervicem, dicebant ei: Migravit senex ad Dominum, et dimisit nos. Sed ista dicentes non poterant tamen illius voces et ejulatus mitigare, sed quanto amplius ipsum verbis fovere ac solari se extimabant, tanto ipse magis ejulabat, majorique ru-

gitu utabatur, et lamenta adjiciebat, ostendens ex voce, facie, et oculis mœrorem, quem habebat non videns senem. Tunc ait illi abbas Sabbatius: Veni mecum, ex quo non credis nobis, et ostendam tibi ubi positus est senex noster. Sumensque eum, duxit ubi illum sepelierant. Distabat autem ab ecclesia quasi passibus quinque. Et stans abbas Sabbatius supra sepulcrum abbatis Gerasimi, dixit leoni: Ecce hic senex noster sepultus est. Et inclinavit genua sua abbas Sabbatius supra sepulcrum senis. Cum ergo id leo audisset, et vidisset prostratum super tumulum abbatem Sabbatium, et flentem, tunc et ipse prostravit se, percutiens in terram caput suum vehementer, et regiens; aque ita continuo defunctus est super sepulcrum senis.

Hoc autem totum factum est, non quia animam rationalem habuisse leo putandus sit, sed quod Deus voluerit glorificantes se glorificare, non solum in vita hac, sed etiam post mortem, et monstrare nobis qualem primo homini habuerint subjectionem bestię, priusquam inobediens esset mandato, et antequam excideret e paradiso deliciarum.

CAPUT CVIII.

Vita presbyteri virginis, ejusque uxoris itidem virginis.

Cum in Samum insulam venissemus, vidimus in cœnobio, quod Charixeni appellatur, abbatem laicorum ipsius monasterii præpositum, virum eximie virtutis, et magnæ ad omnes charitatis, simplicitateque et humilitate maxime ornatum: quem etiam post aliquantulum temporis episcopum in eadem regione constitutum scimus. Hic enarravit nobis, dicens:

Est in octavo hujus civitatis milliario vicus habens etiam ecclesiam: in hac presbyter quidam fuit valde mirabilis, quem parentes invitum et renitentem uxorem accipere compulerunt. Verum ille non solum voluptatis illecebra captus non est, quamvis juvenis existeret, et legitimæ conjunctus uxori, sed et ipsam induxit caste secum ac pudice vivere. Didicerunt igitur ambo psalterium, amboque simul in ecclesia psallebant, servantes se ipsos virgines usque in finem. Hic itaque presbyter die quadam falsa calumnia apud episcopum accusatus est. Quem episcopus ignorans institutum ejus, accersivit ex vico, et misit in carcerem, in quem solebant percantes clerici includi et custodiri.

Cum igitur esset in carcere, adveniente sancto die Dominico, apparuit ei juvenis formosus valde, dixitque ei: Surge, presbyter, vade in ecclesiam tuam, ut sanctam oblationem offeras. Ait illi presbyter: Non possum, quia inclusus sum. Dixit ei is qui apparuit: Ego tibi aperio carcerem; veni, sequere me. Aperienteque januam, ante illum exiit: Cum vero egressi essent, ambulavit ille usque dum mille passibus distaret a vico presbyteri. Facta autem die, qui custodiebat carcerem ingressus est, requirens eum ubi clausus fuerat. Et non inveniens, perrexit ad episcopum dicens: Effugit presbyter, me habente clavem. Putans igitur episcopus quia effugisset, misit unum de servis

episcopatus dicens : Vade, et vide si presbyter in vico suo est, nihilque illi interim dicas. Profectus ergo fuer illum invenit in ecclesia sanctam oblationem offerentem. Reversusque dixit episcopo, illic esse presbyterum, ac eum se reperisse offerentem sacrificium. Episcopus autem magis ac magis contra illum indignatus, juravit quod **895** in crastinum eum cum summa ignominia reduceret.

Sequenti autem nocte apparuit presbytero is qui primo apparuerat, dicens : Veni, ut eamus ubi te episcopus incluserat in civitate. Assumensque illum adduxit rursus, et reposuit in carcere, ignorante custode carceris. Mane vero diei sequentis didicit e carcerario episcopus quia in custodia presbyter se ignorante inventus esset. Mittens episcopus sciscitabatur a presbytero quomodo de carcere exisset, et quomodo rursus absque carcerarii notitia ingressus esset. Qui respondit : Juvenis quidam speciosus valde et optime vestitus, episcopatus vestri, ut dicebat, minister, aperuit mihi ostium, et precedebat me usque ad unum milliare prope vicum nocte Dominicæ, idemque rursus sequenti nocte veniens reduxit me. Episcopus igitur accersivit omnes servos episcopatus, sed nullum ex ipsis recognovit presbyter. Tunc intellexit episcopus quod angelus Dei fuerat qui hoc egisset, ne virtus presbyteri prorsus occultaretur, sed ut omnes discerent, et glorificarent Deum, qui glorificantes se glorificat. Et de ipso valde ædificatus, dimisit illum a se in pace, multa contra eos clamans qui illum injuste accusaverant.

CAPUT CIX.

Vita abbatis Georgii, qui nunquam turbabatur.

De abbate Georgio, Patre monasterii abbatis Theodosii, narravit nobis abbas Theodosius ejus discipulus bonus ac mitis et humilis, qui fuit episcopus Capitoliadis, quod duodecim annos observasset eum, si vel semel turbaretur, et nunquam turbatum vidit, idque in hoc tempore, quando omnis desidia, et negligentia, et mollities, et inobediencia regnat. Quis autem, aiebat, ita frenavit oculum, sicut Pater noster sanctus Georgius? Quis ita posuit januam auribus, sicut beatus ille? Quis ita continuit linguam, sicut Pater noster? Quisnam solaris radius ita illustravit terram, sicut Pater noster nostrum omnium corda radiavit?

CAPUT CX.

Dicta egregia sancti cujusdam senis Ægyptii.

Assumpsi dominum meum Sophronium, et perreximus in monasterium quod ab Alexandria decem et octo passuum millibus distat, ad senem quemdam magnæ virtutis, Ægyptium genere, dixique seni : Dic nobis verbum, Pater, quomodo debemus simul habitare, quia dominus Sophista voluntatem sæculo renuntiandi habet. Ait senex : Bene facis, filii, renuntians sæculo, salvansque animam tuam. Sedete igitur in cella, ubi vultis, sobrie et vigilanter, quietem ac silentium servantes, et sine intermissione orantes; et spem habeo in Deum, filii, quod mittet

A vobis scientiam suam ad illuminandos animas vestras.

Dixit iterum : Si salvari, filii, cupitis, fugite bo- mines. Hodie enim nos non desistimus omnium te- rere limina, omnemque civitatem ac regionem cir- cuire, sicubi possimus avaritiæ vel inanis gloriæ no- bis ipsis stipendia acquirere, et animas nostras implere vanitate.

Dixit iterum senex : Fugiamus jam, filii, quoniam appropinquat tempus.

Dixit iterum : Væ, væ, quantum flebimus, quan- tumque pœnitebimus pro eo quod modo pœnitere nolumus.

Dixit iterum : Neque cum laudamur, nos ipsos continemus sub humilitate; neque rursus cum vitu- peramur, toleramus. Aliud quippe nobis inanem glo- riam suggerit, aliud mœstitiam nobis miseris facit : ubi vero tristitia et inanis gloria est, nihil boni re- peritur.

Dixit iterum : Patres nostri, ut magni atque mira- biles, pascabant multos; ego autem humilis unam ovem regere non valeo, sed semper ferarum mor- sibus pateo.

Ait rursus : Dæmonum opus hoc est, ut cum ani- mam in peccatum dejecerint, tunc nos in despera- tionem præcipitent, ut perfecte nos perdant. Sem- per enim dæmones dicunt animæ : Quando morietur, et peribit nomen ejus? Si igitur sobria fuerit anima, et ipsa ad eos econtra clamabit, et dicit : Non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini (*Psal. cxv.*).

C Quoniam igitur magnam habent impudentiam dæ- mones, et ipsi rursus clamant, dicentes : Transi- gra in montem, velut passer (*Psal. x*). Idcirco et nos ad illos dicere debemus : Nam et ipse Deus meus, et Salvator meus, adjutor meus, non emigrabo (*Psal. lxi*).

Dixit iterum senex : Esto janitor cordis tui, ne intret peregrinus, dicens : Noster es, an adversario- rum?

CAPUT CXI.

Factum cujusdam viri calvi et sacco induti.

Ego et sodalis meus Sophronius, cum in Alexan- dria essemus, die quadam perreximus ad Theodosii ecclesiam, obviumque habuimus in vico virum quem- dam calvum, indutum sacco usque ad genua. Vide- atur autem quasi fatuus et æmens. Dixit igitur nobis abbas Sophronius : Da mihi nummos, et videbis virtutem venientis. **896** Dedi ergo illi quinque num- mos : qui acceptos dedit illi qui videbatur ut æmens. Accepit autem eos ille, nihil omnino loquens. Nos autem clam illum secuti sumus e vestigio. Ille vero cum flexisset a via, extendit in cælum manum suam dexteram habentem nummos, et post hæc pro- stravit se coram Deo, positisque in terra nummis abiit.

CAPUT CXII.

Vita et mors Leonis monachi, genere Cappadocis.

Temporibus imperii Tiberii fidelissimi Cæsaris, ascendimus in Oasim, vidimusque illic magnum in

divinis rebus monachum, genere quidem Cappadocem, nomine autem Leonem. De hoc multi multa digna admiratione narrabant nobis. Nos autem ad illius pertinentem familiare colloquium, magnamque experimentum capientes sancti huius viri, magnifice edificati sumus, et maxime in humilitate ejus, et silentio, et nuditate rerum omnium, et charitate, quam ad omnes habuit. Dicebat ergo semper venerabilis hic senex: Credite mihi, filii, quia regnare habeo. Nos autem dicebamus ei: Crede nobis, abba Leo, quia nullus ex Cappadocia unquam regnavit; importunam ergo habes istam cogitationem. Ille vero rursus dicebat: Veraciter, filii, regnare habeo. Nemo autem poterat cum ab hac cogitatione removere.

Cum igitur venissent Mazioes, et universam provinciam illam devastassent ac diripuissent, venerunt et in Oasim, et monachos quidem plures occiderunt, plurimosque captivos duxerunt. Inter quos acceperunt et abbatem Joannem (erat autem hic lector magnæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ) et abbatem Eustathium Romanum, et abbatem Theodorum Cilicem. Erant autem tres isti infirmantes. Cum ergo vinciti fuissent, ait abbas Joannes barbaris: Ducite me in civitatem, et faciam ut episcopus det pro nobis numismata viginti quatuor. Accepit ergo illum unus ex barbaris, et duxit prope civitatem, ingressusque est abbas Joannes ad episcopum. Inventus est autem in urbe et abbas Leo, et alii quidam Patrum, atque ideo tenti non fuerant. Ingressus igitur abbas Joannes cepit orare episcopum ut barbaro numismata daret; episcopus autem non plura quam octo numismata habere inventus est. Voluerunt ergo dare barbaro octo numismata, et noluit accipere, dicens: Aut viginti quatuor numismata præbete mihi, aut monachum date. Coacti igitur sunt, qui erant in civitate rursus abbatem Joannem barbaro dare stentem et ejulantem. Adduxit autem illum in sua tabernacula barbarus. Post tres ergo dies, sumptis octo numismatibus, abbas Leo in cremum exiit, ubi erant barbari, oravitque illos, dicens: Accipite me cum octo numismatibus, et tres istos dimitte, qui infirmi sunt, neque pergere per eremum possunt; nam interficietis eos, et detrimentum patientium: ego vero sanus sum, et serviam vobis. Tunc barbari acceperunt abbatem Leonem, et octo numismata, et dimiserunt illos tres. Abiit ergo abbas Leo usque ad quemdam locum, et cum præ debilitate pergere ultra non posset, barbari decollaverunt eum. Implevitque abbas Leo Scripturam dicentem: Majorem hac dilectionem nemo habet quam ut ponat quis animam suam pro amicis suis (Joan. xv). Tunc nos quoque cognovimus quidnam esset quod dixerat, quia regnare habeo. Veraciter enim regnavit, qui posuit animam suam pro amicis suis.

CAPUT CXIII.

Admonitio abbatis Joannis de Petra.

Ad abbatem Joannem de Petra perrexi, sumpto mecum et sodali Sophronio, rogavimusque illum

dicentes: Dic nobis verbum. Senex autem ait: Amate nuditatem rerum omnium, et continentiam. Credite dicenti mihi, cum adolescens morarer in Scythi, quidam senum splene indoluit, et modicum aceti quæsitum est in quatuor ejus loci monasteriis, et inventum non est. Tanta erat apud eos paupertas, et nuditas, et continentia. Erant autem ibi Patres quasi ter mille et quingenti.

CAPUT CXIV.

Vita abbatis Danielis Ægyptii.

Narravit autem nobis sanctus senex de abbate Daniele Ægyptio, dicens: Ascendit senex ipse die quadam in Therenuten, ut opus manuum suarum venderet. Adolescens autem quidam precabatur senem, dicens: Per Deum, senior, veni in domum meam, et fac orationem super uxorem meam, quia sterilis est. Senex autem compulsus a juvene abiit cum illo in domum suam, fecitque orationem super uxorem ejus, et volente Deo mulier in utero concepit. Viri ergo quidam non timentes Deum coeperunt seni detrahere, et dicere: Vere juvenis iste infecundus est, sed mulier a sene prægnans facta est. Venit igitur hæc fama ad senis aures, et scripsit senex marito mulieris, dicens: Cum pepererit uxor tua, nuntia mihi. Cum ergo peperisset uxor illius, seni significavit juvenis, dicens: Per Deum et orationes tuas, Pater, genuit uxor mea. Tunc abbas Daniel ingressus ait juveni: Fac prandium, et voca cognatos et amicos tuos. Cum igitur pranderent, sumens senex puerulum in manibus coram omnibus dixit infantulo: Quis est pater tuus, infans? Ait autem infans: Hic, ostendens digito manus suæ juvenem. Erat autem infantulus dierum viginti quinque.

CAPUT CXV.

Admonitiones abbatis Joannis Cilicis.

Dicebat abbas Joannes Cilix præpositus Raythu fratribus: Filii, sicuti fugimus mundum, fugiamus concupiscentias carnis (I. Joan. II).

Dixit iterum: Imitemur Patres nostros, qui cum tanta austeritate vitæ et silentio sederunt in loco isto.

Dixit iterum: Ne sordidemus locum istum, filii, quem patres nostri a dæmonibus emundaverant.

Ait rursus: Locus iste monachorum, non negotiorum est.

Dixit iterum: Inveni hic senes, qui septuaginta annos hoc eodem in loco egerant, herbis solum et palmarum fructibus viventes.

Dixit iterum senex: Septuaginta et sex annos habeo in hoc loco, multa mala et horrenda perpessus a dæmonibus.

CAPUT CXVI.

De fratre cui falso obiciebatur subtraxisse numisma.

Narravit nobis abbas Andreas Messenius, dum essemus in Raythu, dicens: Cum essem adolescens, recessimus ego et abbas meus de Raythu, et venimus in Palæstinam; mansimus autem apud senem quemdam. Senex ergo qui suscepit nos, habebat unum

numisma, quod ubi posuisset, per errorem oblitus. A quia diaconus ordinatus fuisset, vocavit ministrum suspectus est quod junior ego furatus illud essem. Dicebat ergo senex Patribus loci ipsius, quia frater Andreas numisma accepit. Quod cum audisset abbas meus, vocavit me, et ait mihi: Dic, Andrea, tu numisma senis accepisti? Ad quem ego: Ignosce, abba, ego nihil accepi. Habebam autem pallium, quod abiens vendidi numismate, et accipiens numisma profectus sum ad senem, et prostratus illi veniam petii, et dixi: Ignosce mihi, abba, quia Satanas decepit me, et accepi numisma tuum. Erat autem illic et sæcularis quidam. Ait ad me senex: Vade, filii, nihil perdidisti. Iterum igitur prostratus veniam petebam dicens: Per Dominum, abba, accipe numisma, ecce hoc est; et fac mihi orationem, quoniam Satanas immisit mihi ut furarer illud, et affligerem vos. Dixit iterum senex: Filii, non perdidisti quidquam. Cum vero illi non acquiescerem, tunc ait mihi sæcularis ille: Vere, domine frater, hesterno die cum huc venissem, inveni senem plorantem, et prostratum, petentemque veniam in magna afflictione animi, dixique illi: Fac charitatem; quid est quod habes? Et dixit mihi senex: Quia fratrem injusta calumnia exagitavi, dicens quod numisma furatus essem, et ecce inveni illud. Tunc senex edificatus est in me, quod cum non accepissem numisma, detulerim illud ad eum dicens: Accipe numisma, ego enim illud cepi.

CAPUT CXVII.

De fratre dæmoniaci ab abbate Andrea sanato.

Frater quidam dæmonium habens accessit ad abbatem Simeonem Stylitem, in admirabilem montem, rogans ut pro se oraret, et effugaret ab eo dæmonem. Dixit ei abbas Simeon: Ubi moraris? Qui ait: In Raythu. Ad quem senex: Miror, inquit, frater, cur tanto te labore fatigaveris, tantumque itineris peregeris, ut venires ad me peccatorem hominem, cum tales ac tantos Patres habeas in monasterio tuo. Vade igitur ad abbatem Andream, et roga illum ut oret pro te, et statim curabit te. Venit igitur frater in Raythu: et sicut sibi mandaverat beatus Simeon, prostravit se illi, rogans et dicens: Ora pro me, Pater. Dixit ei abbas Andreas: Accepit gratiam hujus curationis abbas Simeon. Cumque fecisset orationem, continuo mundatus est frater, et gratias reddidit Deo.

CAPUT CXVIII.

Vita Menæ diaconi monachi in Raythu.

Narravit nobis abbas Sergius in Raythu de fratre quodam illic diacono, Mena nomine, et ait: Cum exisset aliquando Menas ad ministerium, reversus est ad sæculum: quid autem illi contigerit, nescimus, nisi quia reliquit monasticum habitum, et sæcularis effectus est. Post multum vero temporis profectus est Theopolim, et cum rediret Seleuciam, vidit monasterium sancti abbatis Simeonis Stylitæ de longe, et ait intra se: Ascendam, et videbo magnum Simeonem; nunquam enim eum viderat. Euntem vero et jam columnæ appropinquantem ut vidit abbas Simeon, divinitus agnoscens quod esset monachus, et

ait illi: Benedictus Dominus; tonde illum, ostendens eum digito, erant enim ibi multi circa columnam. Admiratus autem ille in verbo senis, simulque timore magno comprehensus suscepit tonsuram, nihil omnino loquens; intellexit enim quia Deus revelasset seni de se. Cum minister ergo ~~898~~ totondisset illum, ait ei magnus Simeon: Fac orationem diaconi. Et cum orasset, ait illi iterum: Perge in Raythu, unde etiam existi. Dicente autem illo, se verecundari, Patrumque aspectus ferre non posse; rursus ait illi abbas Simeon: Crede mihi, filii, quia vereri omnino non debes; hilari enim facie et grato animo te suscipient Patres, gaudiumque illis fiet et exultatio in conversatione tua. Et hoc autem scito, filii, quia Deus signum in te facturus est, ut agnoscas quoniam ignovit tibi illius immensa et ineffabilis bonitas peccatum istud. Venientem igitur in Raythu supinis manibus exceperunt patres, miseruntque ipsum in sanctum sacrarium. Quadam igitur die Dominica cum ferret sanctum et vividum sanguinem magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, continuo exiit oculus ejus cæcus; atque ex hoc signo cognoverunt Patres quia ignovisset illi Deus peccatum istud, juxta verbum magi Simeonis.

CAPUT CXIX.

De dæmone qui in habitu monachi profectus est ad cellam cujusdam senis in Raythu.

Dicebat nobis abbas Eusebius presbyter ejusdem monasterii Raythu, cum ad illum venissemus, quod dæmon in habitu monachi profectus fuit ad cellam senis, et cum pulsasset januam, aperuit senex, et dixit illi: Ora. Dæmon autem ait: Et nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Senex autem rursus dixit: Ora. Et dæmon similiter ait: Nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Tunc senex, Ora, et dic: Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, etiam nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Hoc autem cum dixisset senex, dæmon quasi vinum passus ab igne, evanuit.

CAPUT CXX.

De tribus Monachis mortuis inventis a piscatoribus Pharonitiæ.

D Narraverunt nobis Pharonitæ piscatores, dicentes: Die quadam ivimus in Buchrin trans mare Rubrum, et cum plurimos pisces cepissemus, reversi sumus, et venimus prope Pereleom. Volentesque transfretare in Raythu, prohibiti sumus a ventis contrariis, ac maris tempestate detenti sumus per dies nonaginta. Venientes autem in quoddam maximum desertum, invenimus subter unum saxum tres anachoretas defunctos, indutos colobiis de sibino (26), melotesque illorum juxta eos erant positæ. Accepimus itaque illos, et duximus ad navem, continuoque æstuans mare tranquillum factum est, et venti contrarii in opportunos conversi sunt. Et transfretavimus secundis ventis, et venimus in Raythu: Patres autem sepelierunt eos cum antiquis senibus.

CAPUT CXXI.

*Vita et mors abbatis Gregorii Byzantini, et aliorum
Gregorii Pharonitis ejus discipuli.*

Narraverunt nobis ipsius loci Patres de abbate Gregorio Byzantino, et discipulo ejus abbate Gregorio Pharonite, quod in insula quadam maris Rubri manserint. Illa vero insula aquam non habebat, sed ex continenti afferebant aquam sibi in usus suos. Habebant enim ratem, cum qua exibant, et afferebant aquam. Quadam autem die dimiserunt ratem in mare, ligantes illam ad saxum quoddam. Nocte vero illa facta est unda vehemens, ruptoque tunc periiit ratis. Manserunt autem Patres illi non habentes, unde sibi aquam deferrent. Post octo itaque menses venerunt monachi de Raythu, et invenerunt ambos mortuos. Invenere autem et in dorso testudinis ita scriptum: *Abbas Gregorius Pharonites viginti et octo diebus aquam non bibens, defunctus est: ego autem dies triginta, septem transegi, ex quo non bibi.* Invenimus vero ambos integros, sumentesque illos, sepelivimus in Raythu.

CAPUT CXXII.

*De duobus monachis, qui nudi ingressi sunt ecclesiam
ut communicarent, nec visi sunt ab aliquo, nisi ab
abbate Stephano.*

Venimus ad abbatem Stephanum Cappadocem in Sina monte, narravitque nobis, dicens: Cum essem ego in Raythu ante hos annos, quinta feria Cœnæ Domini, eram in ecclesia. Cumque consummaretur sancta oblatio, Patresque omnes assisterent, ecce video duos quosdam anachoretas ecclesiam ingredi, erant autem nudi, nullusque Patrum alius animadvertit quod nudi essent, nisi ego solus. Cum igitur communicassent Dominico corpori et sanguini, exierunt de ecclesia, et abibant; ego autem una cum illis exivi. Cum ergo egressi essemus, prostravi me illis, dicens: Facite charitatem, accipite me vobiscum. Cognoverunt autem quia videram illos nudos, et dixerunt mihi: Bene sedes, quiesce. Rursus ego rogabam illos ut acciperent me secum. Tunc dixerunt mihi: Non potes nobiscum esse, sede, bona enim tibi sedes est. Facientes autem mihi orationem, vidente me super aquas Rubri **899** maris pedibus ingressi sunt, et trans mare abierunt.

CAPUT CXXIII.

Vita abbatis Zosimi Cilicis.

Perreximus ad abbatem Zosimum Cilicem in monte Sina, ubi morabatur; renuerat enim episcopatum senex, et redierat in cellulam suam. Erat autem vir magnæ abstinentiæ, narravitque nobis, dicens: Cum essem junior, exivi de Sina, et abii in Ammoniacem ut illic morarer, invenique ibi senem vestitum colobio de sibino. Senex autem ut vidit me, priusquam illum salutarem, ait mihi: Quid huc advenisti, Zosime? vade, non enim potes hic sedere. Existimans autem quia cognovisset me, prostravi me ante illum, dicens: Fac charitatem, Pater, unde me nosti? Senex autem dixit mihi: Ante duos dies apparuit mihi quidam, dicens: Ecce veniet ad te monachus quidam, nomine Zosimus; non permittas eum hic ma-

A nere; volo enim ecclesiam Babylonis, quæ in Ægypto est, illi credere. Tacuitque senex, et dimisso me, abiit a me quantum est jactus lapidis. Et cum duas horas in oratione complexset, venit ad me, et osculans faciem meam, ait mihi: Fili charissime, bene venisti; Deus enim te huc adduxit, ut commendes terræ corpus meum. Dixi autem ei: Quot annos in hoc loco habes, abba? Dixit ad me: Quadraginta et quinque annos impleo. Et apparuit mihi facies ejus tanquam ignis. Et ait mihi: Pax tibi, fili, et ora pro me. Et hæc dicens collocavit seipsum, et requievit. Ego autem, effossa humo, sepelivi eum, et post duos dies recessi glorificans Deum.

CAPUT CXXIV.

Ejusdem relatio.

Narravit autem nobis et hoc senex, dicens: Ante annos viginti duos ascendi in Porphyritem, volens illic morari; accepi autem et discipulum meum Joannem mecum. Cum ergo illuc venissemus, invenimus duos anachoretas, mansimusque prope illos. Erat autem alter quidem ex his Galatas, nomine Paulus; alter vero Melitinus, nomine Theodoros, ex monasterio fuerat abbas Euthymii. Ferebant autem colobia ex pellibus bubalorum. Mansi autem illic ferme duos annos, distabamusque ab invicem quasi duobus stadiis. Die autem quadam cum sederet Joannes discipulus meus, percussit eum serpens, statimque defunctus est, sanguinem ex omnibus partibus fundens. In multa igitur angustia existens, abii ad anachoretas: qui statim ut viderunt me turbatum et afflictum, antequam aliquid dicerem ad eos, dicunt mihi: Quid est, abba Zosime? mortuus est frater? Dico illis: Ita sane, mortuus est. Venientes igitur mecum, videntesque ipsum in terra jacentem, dicunt mihi: Noli contristari, abba Zosime; adest divinum adjutorium. Vocantesque fratrem dixerunt: Frater Joannes, surge, quia senex te opus habet. Continuoque surrexit frater de terra. Querentes autem bestiam, et invenientes, tenuerunt eam, et in conspectu nostro illam in duas partes diruperunt. Tunc dicunt mihi: Abba Zosime, vade in Sina: Deus enim tibi committere vult ecclesiam Babylonis. Continuo itaque recessimus nos. Cumque venissemus in Sina, post paucos dies abbas misit me et duos alios in ministerium in Alexandriam; tenensque nos papa Alexandrinus beatissimus Apollinaris, omnes tres fecit episcopos, unum quidem Heliopoleos, alium Leontopoleos, me vero in Babylonem misit.

CAPUT CXXV.

Factum pulchrum abbatis Sergii anachoretæ.

Narraverunt nobis quidam patrum in Sina de abbate Sergio anachoretæ, quod cum moraretur in Sina, constituebat illum dispensator super burdones (27). Cum ergo die quadam properaret, ecce lepus jacebat in via: porro burdonarii, burdonesque, viso leone, timore correpti, recesserunt. Tunc abbas Sergius sumens de pera unam eulogiam, profectus est ad leonem, dixitque ei: Accipe eulogiam Patrum et re-

cede de via, ut transeamus. Sumptaque leo eulogia recessit.

CAPUT CXXVI.

Egregia responsio abbatis Orenti montis Sina.

Dicebant nobis ejusdem loci sancti Patres de abate Orento, quod die quadam Dominica ingressus est senex in ecclesiam verso sago suo, ita ut foris villosus esset. Stante igitur eo in choro, venerunt quidam de dispensatoribus loci, et dixerunt seni: Cur ita, Pater, ingressus es converso sago tuo in ecclesiam ad derisionem nostram coram peregrinis? Respondit ei senex: Vos evertistis Sina, et nemo vobis dixit aliquid, et ego quia converti sagram meum, dicitis mihi: Quare convertis sagram tuum? He, corrigite quæ evertistis, et ego corrigam quæ everti.

CAPUT CXXVII.

Vita abbatis Georgii sancti montis Sina, et anus cujusdam ex Galatia Phrygiæ.

Narravit nobis abbatissa Damiana solit via, mater abbatis Athenogenis **300** episcopi Petrensis, dicens: Erat quidam abbas in sancto monte Sina, nomine Georgius, magnæ virtutis et abstinentiæ vir. Huic abbati Georgio magni Sabbati die sedenti in cellula sua venit desiderium faciendi sacrum diem resurrectionis in sancta civitate, et sumere veneranda mysteria in sancta Christi Dei nostri Resurrectione (23). Per totam ergo diem senior hujusmodi cogitatione sollicitabatur et orabat. Cum itaque sero factum esset, venit discipulus ejus dicens ei: Jube, Pater, ut eamus ad synaxim. Senex autem respondit ei: Vade et tempore sanctæ communionis veni ad me, et pergam. Mansit itaque senex in cellula. Cum autem advenisset tempus sanctæ communionis in sancta Resurrectione, inventus est senex prope archiepiscopum beatum Petrum, qui præbuit illi cum presbyteris sanctam communionem. Videns igitur eum patriarcha, dixit Menæ syncello seu assessori suo (29): Quando venit abbas montis Sina? Respondit ille: Per orationes vestras, domine, non vidi illum nisi nunc solummodo. Tunc ait patriarcha: Dic illi ut non recadat; volo enim ut mecum sumat cibum. Ille vero profectus id dixit seni. Qui ait: Voluntas Dei fiat. Cum ergo senex dimisisset synaxes, adorato sancto monumento, inventus est in cellula sua. Et ecce discipulus ipsius pulsavit, et dixit: Pater, veni, ut communices. Senex vero profectus in ecclesiam cum discipulo suo, iterum sumpsit veneranda mysteria. Petrus autem archiepiscopus contristatus, quod illi inobediens fuisset, post solemnitatem misit ad episcopum Phari abbatem Photinum, et ad patres Sina, ut abbatem ad se mitterent. Cum ergo venisset qui attulerat litteras, dedissetque illas, misit et senex tres presbyteros, abbatem scilicet Stephanum Cappadocem, magnum illum virum, cujus et supra meminimus (Cap. 122); et abbatem Zosimum, cujus etiam superius mentionem fecimus (Cap. 123), et abbatem Dulcitiu Romanum, ad patriarcham, purgavitque se ipsum senior scribens ac dicens: Absit a me, mi domine sanctissime, ut sanctum angelum vestrum

contempserim. Scripsit autem et hoc ad eum: Ut sciat beatitudo vestra, post sex menses Christo Domino ac Deo nostro simul occursuri sumus, et illie adorabo vos. Egressi itaque presbyteri dederunt patriarchæ litteras: dixerunt autem et hoc ei, quoniam senex multos annos habebat, ex quo non venerat in Palaestinam. Ostendebant item et litteras episcopi Phari simul contestantes quod ferme septuaginta annos haberet senex, ex quo de sancto monte Sina non exierat. Sanctus vero ac mitissimus Petrus aderebat testes eos qui tunc adfuerant episcopus et clericos, dicentes: Vere nos senem vidimus, et omnes osculo sancto illum salutavimus. Postquam igitur impleti sunt sex menses, requieverunt in pace senex et patriarcha, juxta scilicet ipsius senis prophetiam.

Narravit nobis eadem abbatissa Damiana et hoc dicens: Die sancto Parasceves, antequam includerer, abii ad sanctum Cosmam et Damianum, et illie totam noctem peregi. Venit itaque sero anus quædam ex Galatia Phrygiæ, et dabat omnibus qui in templo erant duo minuta: die igitur quadam neptis mea, et fidelissimi imperatoris Mauritii, veniens in sanctam civitatem orationis gratia, egit ibi animum integrum. Assumpsi ergo eam, et adduxi ad sanctos Cosmam et Damianum. Cum igitur in oratorio essemus, aio cognatæ meæ: Vide, filia, quia venit anus quædam dans duo minuta (ea enim mihi sæpius dederat), sume illa, ne superbias. Illa autem indignans dicebat: Mandatum habeo accipere? Tunc dixi ei: Etiam, accipe; mulier enim sancta est et magnæ virtutis: tota enim hebdomada jejونات, et quidquid in hebdomada laborans lucratur, erogat his qui in templo inveniuntur. Est autem vidua quasi annorum octoginta. Sume igitur duo minuta, et da illa tu quoque alteri: tantum ne respuas anus istius sacrificium. Ista nobis loquentibus, ecce anus veniens duo minuta erogabat; veniensque dedit mihi cum omni silentio; dedit autem et nepti meæ, dicens: Accipe ista, et comede. Cum ergo abisset, agnovimus quod Deus illi revelasset quod dixeram ei, ut acciperet et alteri pauperi daret. Misit igitur unum ex pueris suis, et de duobus minutis emit lupinos, et comedit. Asseverabat autem coram Deo dicens, eos tanquam mel dulces fuisse, ita ut miraretur et glorificaret Deum, qui dat gratiam servis suis.

CAPUT CXXVIII.

Vita Adelphii episcopi Arabessi, et de beato Joanne Chrysostomo.

Perreximus ad abbatem Athanasium in monasterium sancti Patris nostri Sabæ, narravitque nobis, dicens: Audivi referente abbate Athenogene episcopo Petræ, filio abbatissæ Damianæ, tale aliquid:

Fratrem habuit avia mea Joanna, nomine Adelphium, episcopum Arabessi, sororem quoque abbatissam monasterii mulierum. Quadam vero die abii episcopus ad monasterium visitandæ sororis gratia. Et cum intraret atrium monasterii, vidit **901** unam de sororibus a dæmone correptam, et in pavimento

projectam. Convocans igitur episcopus sororem suam, ait illi : Placetne tibi ut soror ista perturbetur a dæmone, et dehonestetur? An ignoras quia iudicium portas omnium sororum, ut abbatisa? Quæ dixit ei : Et ego quid possum facere adversus dæmonem? Episcopus autem rursus dixit ei : Et quid hic tot annis facis? Factaque oratione, episcopus mundavit a dæmone sororem illam.

Rursus idem abbas Athanasius narravit nobis de eodem episcopo Adelphio, dicens, sese venerabilem Joannam sororem ipsius ita referentem audisse : Cum sanctissimus episcopus Constantinopolitanus Joannes Chrysostomus in Cucusum in exilium missus est, in domo nostra mansit. Ex hoc igitur ingentem confidentiam et charitatem habuimus ad Deum. Dicebat ergo frater meus Adelphius : Cum in exilio mortuus esset beatissimus Joannes, dolorem pertuli incredibilem, quod talis ac tantus vir, orbisque magister, lætificans Ecclesiam Dei, a throno suo exsul defunctus est. Deprecabar ergo, inquit, Deum cum multis lacrymis, ut ostendere mihi dignaretur, in quo statu esset, et an cum patriarchis adnumeratus esset. Cum ergo diutius orassens, in extasi effectus sum, aspexique virum nimis speciosum, qui tenens manum dexteram meam, adduxit me in locum quemdam illustrem et gloriosissimum, ostendebatque mihi ecclesiæ doctores. Ego vero circumspiciebam, videre quem cupiebam, magnum Joannem dilectissimum meum. Cum ergo ostendisset mihi omnes, et uniuscujusque proprium nomen expressisset, rursus tenens me per manum, eduxit me foras. Ego autem sequebar illum tristis, quod non vidissem cum patribus et Ecclesiæ magistris beatum Joannem. Cum itaque egrederer, is qui præerat januar, apprehendens me dixit mihi : Quid habes? cur tristis es? nemo unquam huc ingressus, tristis exivit. Tunc dixi illi : Hæc mihi causa mœroris est, quod amantissimum mei Joannem episcopum Constantinopolitanum una cum cæteris doctoribus non vidi. Rursus dixit mihi : Joannem dicis penitentiae ducem? Aio ego : Illum sane. Respondens autem dixit mihi : Ipsum homo in carne vivens videre non potest, illic enim assistit, ubi thronus est Domini.

CAPUT CXXIX.

Vita cujusdam Stylitæ.

Abbas idem Athanasius narravit nobis, audisse se D narrantem abbatem Athenogenem episcopum Petræ, quod in provincia sua fuerit Stylites quidam, ad quem omnes qui veniebant, inferius stantes loquebantur, eo quod non haberet scalam. Si quando igitur dixisset illi frater : Volo tibi dicere cogitationem; dicebat et ipse illi leni voce: Veni ad gradus columnæ; ibatque ipse ad aliam columnæ partem; et ita loquebantur mutuo, Stylita quidem superius stante, frater autem inferius. Cæterorum vero qui assistebant, nullus ea quæ dicebantur audire poterat.

Dicebat et hoc abbas Athenogenes de eodem Stylita, quod duo sæculares se mutuo valde diligentes, pergebant ad eum multis annis ambo simul, et non-

A quam unus sine altero proficiscentes. Quodam ergo die venit, nesciente socio suo, alter ad illum; cumque plures horas pulsaret januam, noluit illi senex aperire, ita ut ille tædio devictus reverteretur. Revertenti autem occurrit amicus ejus, pergens et ipse ad Stylitem, rursusque reduxit eum secum, ut ambo simul ingrederentur ad senem. Cum ergo pulsarent januam, mandavit senex ut qui posterior venerat, ingrederetur solus. Ingressusque posterior cœpit rogare senem, ut et alios introiret. Senex autem dixit ei se non posse illum suscipere. Perseveranti vero, et per multam horam deprecanti ait senex : Deus illum aversatur, fili, et ego illum suscipere non possum. Cumque ad propria rediissent, post duos dies ille defunctus est.

CAPUT CXXX.

Admonitiones abbatis Athanasii, et mirabilis ejus visio.

Dicebat idem abbas Athanasius : Patres nostri continentiam, et paupertatem, ac nuditatem rerum omnium usque ad mortem servaverunt; nos autem ventres nostros et crumenas dilatavimus.

Dixit iterum senex : Sub Patribus nostris in studio erat, distractiones animi vitare; nostris vero temporibus olla obtinuit, et opus manuum.

Narravit nobis et istud abbas Athanasius de se, Venit, inquit, mihi aliquando cogitatio, dicens : Quid putas erit certantibus et non certantibus? Et cum factus essem in extasi, venit ad me quidam dicens mihi : Sequere me; adduxitque me in quemdam locum plenum luminis et gloriæ, statuitque me C juxta unam januam, cujus species enarrari non potest : audiebamus autem interius quasi multitudinem innumerabilem laudantium Deum. Cumque pulsaremus, audivit quispiam intus, et 902 dixit : Quid vultis? Ait ductor meus : Ingredi volumus. Respondit ille : Non huc ingredietur quispiam in negligentia degens; sed si intrare vultis, abite, certate, nihil æstimantes vanitates sæculi.

CAPUT CXXXI.

Vita abbatis Zachæi sanctæ Sion.

Narravit nobis Procopius scholasticus Porphyronites de abbate Zachæo, dicens : Duo filii mei in Cæsarea debebant; facta est autem in Cæsarea magna mortalitas, egoque affligabar propter filios meos, ne morentur, et ignorabam quid agerem. Dicebam autem in me ipso : Si mittam et accipiam eos inde, iram Dei fugere possibile non est; sed si dimittam eos illic, morientur, et non videbo illos. Nesciens itaque quid agere deberem, dixi : Vadam ad abbatem Zachæum, et quod dixerit mihi, hoc faciam. Perrexi igitur in sanctam Sion (illic enim semper morabatur) et non inveni eum. Veni autem in atrium sanctæ Mariæ Dei genitricis, et inveni illum stantem in angulo atrii, dixique illi de filiis meis. Cum ergo me audisset, ad Orientem conversus est, et intendit in cælum quasi per horas duas, nihil omnino loquens. Tunc vero conversus ad me, dixit mihi : Confide, ac nos affigi; filii tui non morientur in hac peste, sed et post duos dies cessabit de Cæsarea

mortalitas. Quod et factum est juxta verbum senis. A Et ista quidem Procopius scholasticus, ut dixi, enarravit nobis.

CAPUT CXXXII.

De eodem.

Abbas autem Cyprianus, cognomento Cuculas, cujus monasterium est extra portam Cæsareæ, narravit nobis, cum ad illum venissemus, dicens: Cum vastaret urbem istam sæva illa et horrenda mortalitas, inclusi meipsum in cella mea, deprecans clementiam Domini, ut nostri miseretur et averteret imminentem iram; venitque mihi vox dicens: Abbas Zachæus accepit hanc gratiam.

CAPUT CXXXIII.

De sancto Monacho, qui Saracenum venatorem per duos dies immobilem reddidit.

Narravit Saracenus gentilis, ex his qui in Climate morabantur, hæc nobis dicens: Cum abiissem ad montem abbatis Antonii, ut venarer, pergens aspicio monachum in monte sedentem, tenentemque librum, et legentem. Ascendi igitur ad eum volens illum cedere, fortassis autem etiam necare. Cumque venissem prope illum, extendit contra me manum suam dexteram, dicens: Sta; egique illic duos dies, et duas noctes nullo modo moveri prævalens ex eo loco, ubi eram. Tunc dixi illi: Per Deum, quem colis, dimitte me. Ille autem dixit mihi: Vade in pace. Et ita recedere potui de loco, in quo eram.

CAPUT CXXXIV.

Vita Theodori anachoretæ.

Anachoreta quidam erat in partibus sancti Jordanis, nomine Theodorus. Illic venit ad cellam meam dicens: Fac charitatem, abba Joannes, et quære mihi librum, qui contineat totum Testamentum novum. Quærens igitur inveni, quia abbas Petrus, qui postea fuit Chalcedonensis episcopus, talem haberet. Abii itaque, et dixi ei; et ostendit illum mihi in membranis valde pulchrum (30). Et dixi ei: Quantum valet? Qui respondit: Tria numismata. Dixit iterum mihi: Tu illum emere vis, an alius? Et aio illi: Crede mihi, Pater, anachoreta ipsum vult. Tunc ait mihi abbas Petrus: Si anachoreta ipsum vult, gratis illum accipe. Sume autem et tria ista numismata, et si quidem placet illi liber, teneat illum; sin autem illi non placet, ecce habes tria numismata, eme illi juxta votum suum. Sumens ergo librum, detuli anachoretæ: qui sumpto libro abiit in eremum. Cum autem duos fere menses egisset, rediens anachoreta venit in cellam meam, dicens: Scito, abba Joannes, quia cogitatio mea me affligit, eo quod gratis habeo librum. Aio autem ad illum: Noli pro hoc affligi; abbas Petrus dives est et bonus, gaudetque in hoc. Ait mihi rursus anachoreta: Vere non requiesco, nisi pretium do. Dico illi: Et habes pretium, ut des? Dicit mihi: Non; sed da mihi saccum, ut me induam, erat enim nudus. Dedi ergo illi saccum et palliolum, et abiit, operariusque factus est in eo lacu, quem fecit patriarcha Jerosolymorum Joannes in Sigma [Gr., Sina], accipiebatque quoti-

dianum stipendium novem minuta. Veniebat ergo prope me in monasterium Æliotarum, comedebatque decem solum lupinos, et die tota laborabat. Cum itaque fecisset de mercede sua minuta numismatum trium, ait mihi: Accipe pretium, et librum, et vade ad dominum suum: et si quidem vult minuta, da illi; sin autem non vult, redde illi librum. Ego igitur veniens nuntiavi hæc abbati Petro: qui neque pretium, neque librum accipere volebat. Persuasi tamen ei ut pecuniam acciperet, neque repudiaret anachoretæ laborem, quam tandem accepit. Et pergens ego dedi librum anachoretæ; qui gaudens remeavit in eremum.

CAPUT CXXXV.

De quinque virginibus quæ exire voluerunt e monasterio, et a dæmonio correptæ sunt.

903 Accessimus ad Eunuchorum monasterium juxta sanctum Jordanem ego et frater meus Sophronius. Narravitque nobis abbas Nicolaus ipsius monasterii presbyter, dicens: In regione mea (erat autem ex Lycia) monasterium virginum est serine quadraginta. In hoc ergo monasterio quinque virginis sibi invicem condixerunt ut noctu de monasterio fugerent, et acciperent viros. Nocte vero quadam cum dormirent sanctimoniales omnes, illis consultantibus ut vestimenta sua acciperent et fugerent, continuo quinque omnes a dæmonio correptæ sunt. Quo facto, non amplius exierunt e monasterio, sed confessæ peccata sua, gratias egerunt Deo, dicentes: Gratias agimus magnorum indultori munerum Deo, qui flagellum hoc nobis induxit, ut animæ nostræ non perirent.

CAPUT CXXXVI.

De charitate abbatis Sisinii erga mulierem Saracenam.

Narravit autem nobis et abbas Joannes ejusdem monasterii presbyter, dicens: Audivi ab abbate Sisinio anachoreta referente ac dicente: Die quadam eram in spelunca mea prope sanctum Jordanem, et cum psallerem Tertiam, ecce Saracena quædam ingressa in speluncam meam, posuit se coram me nudans semetipsam: ego vero turbatus non sum, sed impleta psalmodia mea cum omni quiete et timore Dei, dixi ad illam Syriacè: Sede, ut loquar tibi, et tunc faciam quod vis. Quæ ut resedit, dixi illi: Christiana es, an gentilis? Quæ ait: Christiana. Dixi ad illam iterum: Et nescis quia qui fornicantur, in supplicium eunt? Quæ ait: Scio plane. Tunc dixi illi: Cur ergo fornicari vis. Respondit: Quia esurio. Et aio ad eam: Noli fornicari, sed veni quotidie, et ut Deus disposuerit, dabo tibi cibum tuum. Ex illa ergo die veniebat ad me diebus singulis, et si quid Deus mittebat mihi, præbebam illi cibum, quousque recessi de illis locis.

CAPUT CXXXVII.

Relatio abbatis Joannis de abbate Callinico.

Dixit iterum idem abbas Joannes: Cum essem junior, cupiebam pergere ad magnos et nominatissimos Patres, ut ab eis benedicerer et ædificarer. Audiens igitur de abbate Callinico magno illo, qui in

monasterio abbatis Sabas inclusus erat, oravi quem-
dam ex familiaribus illius, ut me ad illum duceret. Abii itaque ad illum. Assidens vero is qui me adduxerat frater ad fenestram senis, per multam horam loquebatur cum eo; ego vero in meipso cogitabam, quia nunquam viderat me senior, ne forte non grate susciperet me. Cum vero frater ille recederet, permisit me ingredi, et salutare senem, et benedici ab eo, dicens ad eum: Ora et pro isto servo tuo, Pater, quia inter primos huc venit. Senex autem dixit: Agnosco illum, filii. Nam ante viginti dies descendi ad sanctum Jordanem, et occurrit mihi in via, dicens: Ora pro me, Et ego interrogavi eum: Quod est nomen tuum? Atque mihi: Joannes. Extunc igitur agnosco eum. Hoc audiens ego cognovi, quia quando cogitavi accedere ad illum, revelavit illi Deus et nomen meum, et quis essem.

CAPUT CXXXVIII.

De abbate Sergio anachoreta, et de monacho gentili, qui baptizatus est.

Narravit autem nobis et hoc idem senex, dicens: Cum esset abbas Sergius anachoreta in Roban, postquam recesserat de Sina, misit huc in monasterium monachum quemdam juvenem, ut baptizaretur. Interrogantibus autem nobis causam cur nunc baptizaretur, ait nobis minister ipsius abbatis Sergii: Abbas Sergius quando ad nos venit, volens in eremo manere nobiscum, hunc mihi instituendum tradidit: ego autem illum plurimum admonui, ne se huic instituto inconsiderate ac sine probatione addiceret. Cum autem illum ejusque constantiam pervidissem, sumens eum abii ad senem. Senex autem mox ut vidit illum, antequam quidquam illi loquerer, ait mihi seorsum: Quid vult frater iste? Dixi autem ei: Orat manere nobiscum. Tunc dixit mihi: Crede, frater, iste baptizatus non est, sed adduc illum in monasterium Eunuchorum, et fac illum baptizari in sancto Jordane. Ego autem ad verba senis stupens, interrogavi fratrem quis esset, et unde esset. Ille autem ex Occidente se esse ait, parentesque habere gentiles, ac nescire utrum baptizatus esset, an non. Tunc itaque catechizante eum, fecimus in Jordane baptizari, permansitque in monasterio, Deo gratias agens.

CAPUT CXXXIX.

Prædictio abbatis Sergii de Gregorio præposito monasterii Pharan.

De hoc abbate Sergio anachoreta narravit nobis abbas Sergius Armenius ejus discipulus, quod plurimum sibi molestus fuerit abbas Gregorius, qui erat præpositus monasterii Pharan, ut illum duceret ad senem. Die ergo quadam adduxit illum ad ipsum. Erat autem senex tunc circa regionem maris Mortui. Cum igitur vidisset eum senex, libentissime salutavit, allataque aqua lavit pedes ejus, ac per totam diem collocatus cum eo de ædificatione animæ, die alia dimisit eum. Postquam vero abscessit abbas Gregorius, dixi, inquit, ego seni: Scis, Pater, quia scandalizatus sum, quod cum plurimos episcopos, presbyteros, et alios duxerim ad te, nullius unquam illorum pedes lavasti nisi tantum abbatis

Gregorii? Tunc ait ad me senex: Filii, ego quis sit abbas Gregorius, nescio; hoc tantum scio, quia patriarcham excepi in speluncam meam. Nam et pallium sanctum illum ferentem vidi, et Evangelium. Quod ita factum est: post sex enim annos ipsum abbatem Gregorium, ita ordinante Deo, patriarcham Theopolitanum factum vidimus, sicut prædixerat senex.

CAPUT CXL.

Vita ejusdem Gregorii patriarchæ Theopolitani.

Dicebant quidam senum de hoc patriarcha Theopolitano Gregorio, quod his maxime virtutibus fuisset insignis, eleemosynis scilicet, injuriarum oblivione, et lacrymis. Habebat autem et compassionem maximam ad eos qui peccabant. Quarum omnium rerum nos sæpe experimenta cepimus.

CAPUT CXLI.

Prudens responsio abbatis Olympii.

Frater quidam venit ad abbatem Olympium in monasterium abbatis Gerasimi prope Jordanem; et dixit ei: Abba, quomodo sedes in spelunca ista propter æstus magnitudinem, et cyniphes? Respondit ei senex: Filii, ista idcirco tolero, ut futuris cruciatibus liberer; ideo cyniphes patior, ut immortalem ægiam vermem; similiter et æstum hunc perfero, sempiterni ignis supplicia metuens; hæc enim sunt temporalia; illa vero finem nullum habent.

CAPUT CXLII.

Alia prudens responsio abbatis Alexandri.

Frater alius perrexit ad abbatem Alexandrum, ipsius monasterii abbatis Gerasimi antistitem, et ait illi: Abba, volo ex eo loco, ubi habito, discedere; valde enim acedia et tædio animi laboro. Respondit ei abbas Alexander: Istud, filii, signum est quia nec regnum cælorum, nec æternum cruciatum in mente habes. Nam si ista sollicita intentione cogitares, nullam in cella tua acediam sentirens.

CAPUT CXLIII.

Vita David latronum principis, postea monachi effecti.

Cum venissemus in Thebaidem, convenimus sophistam Phibamonem in urbe Antinoo. Narravitque nobis utilitatis nostræ gratia de latrone quodam, nomine David, qui apud Hieropolim plurimos exspoliabat, plures etiam interficiebat, et innumera perpetrabat mala, ita ut nullus ei in his crudelitatis operibus conferri posset, eratque famosissimus inter omnes. Die vero quadam cum exerceret latrocinia cum sociis plus quam triginta, rediens in semetipsum, compunctusque in his quæ perpetraverat sceleribus, relictis sociis abiit ad monasterium. Cumque pulsaret monasterii januam, exiit ostiarius, et dixit ei: Quid vis? Princeps autem latronum ait: Monachus fieri volo. Ingressus vero ostiarius nuntiavit abbati de illo. Egressus ad illum abbas, et videns quia jam senex esset, dixit ei: Non potes hic manere; multum enim laborem tolerant fratres, abstinentiaque magna est, et tu cum aliter assuetus sis, distractionem monasterii ferre non præ-

vales. Ille autem orabat, dicens : Utique faciam omnia, tantummodo suscipe me. Porro abbas in sententia sua persistebat, dicens : Non potes ferre. Tunc ait illi latronum princeps : Ut scias, ego sum David princeps latronum, et idcirco veni huc, ut deseam peccata mea. Si autem me suscipere noveris, sub jurejurando tibi protestor per eum qui in caelo habitat, quia rursus ad priorem statum remeabo, et assumptis mecum sociis meis, vos omnes interficiam, totumque monasterium evertam. His auditis, abbas suscepit eum intra monasterium, tendensque illum tradidit ei religiosum habitum. Cœpit igitur in spiritali militia veteranus tiro pugnare, et abstinentiæ ac obedientiæ, humilitatisque studiis cunctos qui erant in monasterio transcendere (erant autem fere supputaginta monachi), cunctos ædificans, omnibusque existens forma virtutis, et sanctitatis exemplum. Die vero quadam sedente illo in sua cellula, missus est ad eum angelus Dei, dicens : David, David, remisit tibi Deus peccata tua, et eris ex nunc signa faciens. Qui respondens dixit : Credere non possum quod omnia peccata mea illa plura quam arena maris atque graviora, tam brevi tempore mihi remiserit Deus. Cui angelus ait : Si sacerdoti Zachariæ (31) non credenti mihi, cum illi filium pollicerer, non peperci, sed ejus vixi linguam, docens illum non debere esse **905** incredulum his quæ a me dicebantur, nec tibi quidem parciturus sum : idcirco eris amodo non loquens. David autem prostratus humi ait : Cum essem in sæculo, nefaria scelera faciens, et humanum sanguinem fundens, loquebar ; modo quando servire Deo volo, laudesque illi offerre, tunc linguam meam, ne loquar, ligas ? Respondit illi angelus : Cum implebis psalmodiæ canonem, loqueris, præter canonem vero penitus tacebis. Quod et factum est, plurimamque per illum Deus miracula ostendit. Psallebat igitur psalmos, nullum vero verbum aliud omnino loqui poterat. Qui vero nobis ista narravit, se illum vidisse asserbat, et Deum glorificasse.

CAPUT CXLIV.

Admonitiones unius ex senibus qui erant in Cellis.

Dicebat quidam e senibus fratribus qui erant in Cellis : Non appetamus Ægyptiis servire voluptatibus, quæ Pharaoni pernicioso tyranno obnoxios faciunt.

Dixit iterum : Utinam quantum studii circa mala habent homines, tantum haberent circa bona ; et ingens ad spectacula studium, et ad vanas turpesque solemnitates, nec non avaritiam, et inanem gloriam atque injustitiam, transferrent ad affectum pietatis. Nunquam profecto ignorassemus quantum a Deo honorati sumus, et contra dæmones possumus.

Dixit iterum senex : Deo majus nihil est, sed neque par, neque quod non maxime inferius sit. Quid ergo illis fortius ac beatius, qui Deum habent adiutorem ?

Dixit iterum : Ubique quidem Deus est, piis autem et in spiritali exercitio sudantibus propinquat ; non his qui professione sola honestantur, sed his qui

illustrantur operibus. Ubi vero Deus est, quis sustulatur valet, aut nocere poterit ?

Dixit iterum : Hominum virtus non in natura consistit, hæc enim variabilis est, sed in proposito pietatis, et in Dei adjutorio. Curemus itaque animam nostram, filii, quemadmodum et corpus facimus.

Rursus ait senex : Colligamus animæ curationes, hoc est pietatem, justitiam, humilitatem, subjectiorem. Maximus enim animarum medicus Christus Deus noster prope est, vultque curare nos. Non ergo negligamus, neque aspernemur.

Ait rursus : Docet nos Dominus sobrios ac frugales esse, nos autem miseri per delicias defluimus in voluptates.

Dixit iterum senex : Commendemus nos ipsos Deo, quemadmodum ait Paulus (Rom. vi), quasi ex mortuis viventes, neque præteritis intendentes, obliviscamur anteriora ; sed secundum destinationem persequamur ad bravissimam supernæ vocationis (Philip. iii).

Interrogatus hic senex a fratre quodam, quid causæ esset cur assidue judicaret fratres, respondit : Quia necdum te ipsum cognovisti. Nam qui se ipsum novit, fratrum vitia non aspicit.

CAPUT CXLV.

Vita beati Gennadii patriarchæ Constantinopolitani, et de ejus lectore Charisio.

Accessimus in cœnobium quod dicitur Salama, nono ab Alexandria milliario distans, invenimusque illic duos presbyteros senes, qui dixerunt nobis, Constantinopolitanæ Ecclesiæ se esse presbyteros, narrabantque nobis de beato Gennadio Constantinopolitano patriarcha, quod fuerit mitissimus, et mundus corpore, multumque continens.

Dicebant et hoc nobis de ipso, quod cum molestaretur a plurimis de quodam clerico nimis delinquente, Charisio nomine, accessivit eum patriarcha, ipsumque emendare conatus est. Cum vero nihil increpando proficeret, permisit illum paterna et ecclesiastica censura flagellari. Postquam vero didicit in nullo meliorem fieri, neque per verba, neque per flagella (vacabat enim homicidiis et magicis præstigiis), misso quodam apocrisiario suo jussit ut diceret sancto martyri Eleutherio (erat enim lector in ipsius oratorio Charisius) : Miles tuus, sancte Dei Eleutheri, multum peccator est ; aut emenda illum, aut excide. Venit igitur apocrisiarius in oratorium, stansque ante altare, ac intendens ad sepulcrum martyris, extendensque manum suam ait martyri : Patriarcha Gennadius significat vobis, sancte Christi martyr Eleutheri, per me peccatorem, quia miles tuus multum peccat. Aut emenda illum, aut præcide eum. In crastinum vero mortuus inventus est scelerum opifex Charisius, et omnes obstupefacti glorificaverunt Deum.

CAPUT CXLVI.

Visio Eulogii patriarchæ Alexandrini.

Cum essemus in eodem cœnobio, narravit nobis abbas Menas, cœnoii ipsius Pater, de sancto papa

Alexandrino Eulogio, dicens : Nocte quadam cum sibi A matutinam laudem celebraret in episcopatus oratorio, vidit prope se assistere Julianum archidiaconum. Quem ut vidit turbatus est, cur fuisset ausus ingredi, nihil illi nuntians, tacuit tamen. Et cum implesset psalmum, prostravit se humi. Fecit hoc 906 ipsum et is qui in specie Juliani archidiaconi apparuerat. Deinde cum oratione facta surrexisset patriarcha, ille nihilominus in pavimento jacebat. Conversus autem pontifex dicit illi : Quamdiu non surgis? Ait : Nisi mihi ipse manum porrigas et erigas me, surgere non possum. Tunc extendit manum suam Eulogius, ac tenens erexit illum, cœpitque iterum psallere. Post paululum autem conversus, neminem vidit. Cum igitur implesset matutinas laudes, vocavit cubicularium suum, dixitque illi : Cur non annuntiasti mihi archidiaconi ingressum; sed ita non nuntiatum intravit ad me hac nocte? at ille neque vidisse se aliquem neque ingressum esse asseveravit. Non credidit patriarcha, sed ait : Voca mihi huc ostiarium. Cui venienti ait : Nonne ingressus est huc Julianus archidiaconus? Ille vero cum juramento affirmabat illum neque ingressum neque egressum esse. Tacuit quidem tunc patriarcha : mane autem facto, ascendit archidiaconus Julianus, ut adoraret, dixitque illi pontifex : Quare non servasti ordinem, archidiacone Juliane, sed absque nuntio ascendisti ad me nocte ista? Qui ait : Per orationes domini mei, neque huc ascendi, neque de domo descendi, nisi hora ista tantum. Intellexit tunc magnus Eulogius Julianum se vidisse martyrem, hortantem se ad erectionem templi sui, quod ex tempore ferme resolutum et antiquatum, ruinam sui minabatur; magnaque cum alacritate amantissimus martyris porrexit manus, ejusque erexit templum, a fundamentis ipsum instaurans et omnigeno ornatu illustrans, ut sacro martyri conveniebat.

CAPUT CXLVII.

Mirabilis emendatio epistolæ beati Leonis Romani pontificis ad Flavianum scriptæ.

Narravit nobis et hoc abbas Menas ejusdem cœnobii Pater, audisse se eundem abbatem Eulogium Alexandrinum patriarcham dicentem : Cum profectus essem Constantinopolim, fruitus sum contubernio domni Gregorii Romani archidiaconi, summi et singularis viri; narravitque mihi de sanctissimo ac beatissimo Leone (52) Romano pontifice, dicens haberi scriptum in ecclesia Romana, quod cum scripsisset epistolam ad sanctum Flavianum Constantinopolitanum episcopum contra impios Eutychen ac Nestorium, posuerit eam super tumulum principis apostolorum Petri, et orationibus ac vigiliis et jejniis vacans, oraverit ipsum summum apostolum, dicens : Si quid ut homo vel minus caute posui, vel etiam omisi, tu, cui a Domino Deo Salvatore nostro Jesu Christo et sedes hæc et ecclesia commissa est, emenda. Post quadraginta vero dies apparuit ei apostolus oranti, et dixit ei : Legi, et emendavi. Sumensque epistolam de sepulcro beati Petri, aperuit eam et invenit apostolice manu emendatam.

CAPUT CXLVIII.

Visio Theodori episcopi Darnæ de eodem beatissimo Leone.

Theodorus sanctissimus episcopus Darnæ civitatis, quæ in Libya est, narravit nobis, dicens : Cum essem cubicularius sancti papæ Eulogii, vidi in somnis virum reverendi habitus, statura procerum, dicentem mihi : Nuntia meum papæ Eulogio adventum. Ad quem ego : Quis es, domine, qui jubes ut nuntiem? Respondens ille dixit mihi : Ego sum Leo Romanus pontifex. Ingressus igitur ego nuntiavi, dicens : Sanctissimus et beatissimus papa Leo Romanæ sedis antistes convenire vos vult. Cum hoc audisset papa Eulogius, exurgens concitus cucurrit in occursum ejus. Salutantesque se invicem, oratione facta, resederunt. Tunc vero divinus et eximius Leo dixit sancto Eulogio : Scis quare huc venerim ad vos? Respondit ille : Non. Ait ipsi : Veni ut vobis gratias agerem, quia rite et magnifice pro epistola mea respondistis, quam scripseram ad fratrem meum Flavianum Constantinopolitanum patriarcham, sensum quidem et sententiam meam aperientes, hæreticorum autem ora obstruentes. Scito autem, frater, quia non mihi tantum vestrum divinum laborem studiumque contulistis, sed etiam supremo culmini apostolorum Petro, et ipsi præ omnibus quæ a nobis prædicatur veritati, quæ est Christus Deus noster. Ista non semel tantum, sed bis terque conspiciens, trina apparitione firmatus enarravi sancto papæ Eulogio. Qui cum audisset, lacrymatus est, extendensque in cœlum manus suas, Deo gratias retulit dicens : Gratias tibi ago, dominator Christe Deus noster, quia cum indignus sim, veritatis tuæ præconem me facere dignatus es, et per orationes servorum tuorum Petri ac Leonis, parvam et modicam alacritatem nostram, tanquam duo viduæ minuta, summa et ineffabili benignitate tua suscipere dignatus es.

CAPUT CXLIX.

Stupenda relatio Amos patriarchæ Jerosolymitani de sanctissimo Leone pontifice Romano.

Cum descendisset abbas Amos Jerosolymam, et patriarcha ordinatus esset, 907 venerunt omnes monasteriorum eremi abbates, ut adorarent eum, inter quos adfui et ego cum abbate meo. Cœpitque patriarcha dicere patribus : Orate pro me, Patres; magnum enim onus et intolerabile mihi injunctum est, sacerdotique dignitas me terret immodice. Petri enim et Pauli et similibus est regere rationales animas; ego autem infelix peccator sum. Plus autem quam cætera timeo ordinationum sarcinam; nam inveni scriptum quia beatissimus et æqualis angelis papa Leo, qui Romanorum Ecclesiæ præfuit, per quadraginta dies perseveravit ad sepulcrum apostoli Petri, vigiliis et orationibus insistens, petensque ab apostolo ut pro se apud Deum intercederet, ut dimitterentur sibi peccata sua. Impletisque diebus quadraginta, apparuit ei apostolus Petrus, dicens : Oravi pro te, et dimissa sunt tibi omnia peccata tua, præterquam impositionis manuum: hæc enim solum

abs te requiretur, sive bene, sive fortassis aliter id A consideratoque iudicio, et magna longanimitate pro-
geris. cedere.

CAPUT CL.

Vita et sanctitas episcopi civitatis Rumelli.

Narravit nobis abbas Theodorus Romanus, dicens : Est procul a Romana urbe breve oppidum, quod Rumellum dicitur : in eo oppidulo episcopus erat magnæ virtutis et meriti. Die ergo quadam habitatores oppidi ingressi sunt ad beatissimum Romanum antistitem Agapetum, accusantes episcopum suum, ac dicentes : Quia in sanctificato vase manducat. Pontifex autem solo auditu percussus, mittit duos ex clericis, ut vinctum episcopum, et pedibus iter agentem Romam perducerent ; venientem vero continuo misit in carcerem. Cum ergo tres dies in carcere egisset episcopus, venit Dominicus dies. Et cum papa quiesceret, illucescente Dominico die vidit in somnis quemdam astantem sibi, ac dicentem : Hac die Dominica neque tu offeras salutarem hostiam, neque alius quispiam episcoporum qui sunt in urbe ista, nisi solus episcopus quem habes carcere inclusum ; illum enim hodie offerre volo. Expergefactus autem papa, et de visione quam viderat hæsitans, dicebat in seipso : Talem contra illum accusationem suscepi, et ipse habet offerre ? Venit igitur ei secundo vox in visione, dicens : Dixi tibi ut episcopus qui est in carcere solus offerat. Ambigenti adhuc tertio apparuit illi eadem repetens. Expergefactus autem pontifex, misit in carcerem, et accessit ad se episcopo, percontabatur eum, dicens : Quod est opus tuum ? Episcopus autem illi nihil aliud respondit, nisi : Peccator sum. Cum vero episcopo persuadere non posset ut aliud diceret, tunc ait ad eum papa : Hodie tu offerre debes. Cum ergo sancto altari assisteret, et papa prope illum astaret, diaconis altare circumstantibus, cœpit sancta missarum solemnia episcopus. Et cum complisset orationem oblationis, antequam concluderet ipsam, cœpit secundo, ac deinceps tertio, et quarto dicere ipsam sanctæ oblationis orationem. Cunctis vero eam moram moleste ferentibus, dicit ei pontifex : Quid hoc est, quod jam quarto hanc orationem dixisti, nec eam concludis ? Tunc respondit episcopus : Ignosce mihi, Pater sancte ; quia non vidi juxta consuetudinem sancti Spiritus descensum, idcirco non terminavi orationem. Sed, sancte mi domine, diaconum illum prope me assistentem, qui D stabellum (33) tenet, ab altari remove ; ego enim illi dicere non audeo. Tunc jussu divi Agapeti recessit diaconus, et continuo vidit episcopus et papa sancti Spiritus adventum. Sed et velum, quod altari superimpositum erat, ultro sublatum est, textitque papam et episcopum et diaconos omnes qui sancto altari astabant, quasi per tres horas.

Tunc venerandus Agapetus, agnita sanctitate episcopi ex perspecto miraculo, quamque falsam calumniam perpessus esset cognoscens, quod illum ita vexaverat tristis effectus, statuit non jam amplius per subreptionem quidpiam agere, sed cum maturo

CAPUT CLII.

Relatio abbatis Joannis Persæ de beatissimo Gregorio Romanæ urbis episcopo.

Perreximus ad abbatem Joannem Persam, narravitque nobis de magno Gregorio beatissimo Romanæ urbis episcopo, dicens : Cum ivissem Romam, ut adorarem ad sepulcrum sanctorum apostolorum Petri et Pauli, stareinque die quadam in medio civitatis, audio papam Gregorium per locum illum transiturum ; cogitavi itaque adorare illum. Cum autem prope me esset papa, videretque me progredi ut adorarem illum (loquor Deo teste, fratres), primus ipse prostravit se humi coram me, neque ante surrexit, quam me primo surrexisse cerneret. Et cum multa humilitate salutans me, in manu sua tria numismata tradidit, jubens mihi dare quæcunque erant necessaria. Glorificavi itaque 908 Deum, quod tantam illi contulerat humilitatem, et misericordiam, et charitatem ad omnes.

CAPUT CLIII.

Vita et dicta Marcelli Scythiæ, abbatis monasterii Monidion.

Accessimus ad abbatem Marcellum Scythiotam in monasterium Monidion, volensque senior prodesse nobis, narravit, dicens : Quando eram in provincia mea (erat autem ex Apamia), auriga quidam illic erat, nomine Philereinus. Quadam ergo die cum superatæ fuisset, surrexerunt qui ex parte ejus erant, clamantes ei : Philereinus coronam in civitate non accipit. Cum itaque venissem postmodum in Scythim, si quando me pulsaret cogitatio mea, ut recederem in civitatem, aut villam, continuo dicebam in meipso : Marcelle, Philereinus coronam in civitate non accipit. Et Christi gratia ista cogitatio fecit ut de Scythi non egrederer per annos triginta quinque, donec venientes barbari apprehenderunt me, et vendiderunt Pentapoli, Scythimque desolaverunt.

Idem abbas Marcellus quasi de alio sene morante in Scythi (ipse autem erat) narravit dicens quod nocte quadam surrexerit ut psalmos ex more caneret. Cumque psallere cœpisset, audivit vocem buccinæ quasi bellicum clangentis, turbatusque senex cogitabat, dicens : Unde hoc in loco vox buccinæ perstrebit ? milites hic non sunt, bellum hinc abest. Et cum ista secum volveret, dæmon prope illum veniens dixit ei : Utique bellum est. Si ergo oppugnari ac repugnare non vis, vade, dormi, et non oppugnaberis.

Dixit iterum senex : Credite mihi, filii, nihil ita perturbat, et concitat, et irritat, et vulnerat, et perdit, atque contristat, et contra nos commovet dæmones, ipsumque perditionis auctorem Satanam, sicut perpetua psalmorum meditatio. Nam omnis quidem divina Scriptura utilis nobis est contristatque non mediocriter dæmones, non tamen ita sicut psalterium. Sicut enim in plebe si una pars laudet imperatorem, alia pars ob id non contristatur, neque

movetur contra laudantes; cum vero ad injurias et A contumelias non laudantium conversi fuerint, tunc adversus eos excitantur; ita et dæmones non ita commoventur neque contristantur in aliis Scripturis, quemadmodum in psalmis. Nam cum psalmos meditatur, partim quidem nobis ipsis Deum laudando oramus, partim vero maledictis insequimur dæmones. Ut cum dicimus: Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam, et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam (*Psal. l.*). Et iterum: Ne projecias me a facie tua, et spiritum sanctum tuum ne auferas a me (*Ibid.*). Et: Ne projecias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me (*Psal. lxx.*), nobis ipsis oramus. Tunc vero persequimur dæmones, cum dicimus (*Psal. lxxvii.*): Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus. Et rursus: Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani; et transivi, et ecce non erat; quæsi eum, et non est inventus locus ejus (*Psal. xxxvi.*). Et illud: Gladius eorum intret in corda ipsorum (*Ibid.*). Et iterum: Lacum aperuit, et effodit eum, et incidit in foveam quam fecit. Convertatur dolor ejus in caput ejus, et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet (*Psal. vii.*).

Dixit iterum senex: Credite mihi, filii, dicenti. Quemadmodum magna laus et magna gloria et regnum est abrenuntianti sæculo, et monasticum arripienti institutum, quia pretiosiora sunt intellectualia quam sensibilia; ita magna confusio et ignominia est monacho qui relinquit monasticum habitum, etiamsi C efficiatur imperator.

Dixit iterum: Homo similitudo Dei fuit ab initio, factus est autem similitudo bestię postquam a Deo excidit (*Gen. i.*).

Rursus ait: Etiam natura excitat concupiscentias, fratres, sed jugis et intenta abstinentia has etiam exstinguit.

Dixit iterum senex: Agnosce experimento bonam vitam, neque jam ut invalidus timeas.

Ait rursus: Noli mirari, si homo cum sis, angelus fieri possis. Proposita enim tibi est par angelis gloria, camque agonotheta noster certantibus spondet.

Dixit iterum senex: Nihil ita Deo monachos familiares efficit, ut pulchra et honesta et Deo gratissima castitas, quę sicut sanctus et divinus Spiritus attestatur per beatum Paulum, honestatem et perseverantiam jugiter vacandi Domino sine distractione præstat (*I Cor. vii.*).

Dixit iterum: Filii, dimittamus nuptias procreationemque liberorum his qui terrena respiciunt, et præsentia desiderant, nec futura meditantur, atque ad æternorum bonorum acquisitionem non attendunt, et a temporalibus et momentaneis eripi nequeunt.

Dixit iterum: Festinemus a carnali vita migrare, sicuti carnalis Israel ab Ægyptia servitute (*Exod. xiv.*).

Ait rursus: Præclara et dulcia Dei munera habemus proposita, fratres, pro sæculari molesta voluptate.

Dixit iterum senex: Fugiamus matrem omnium malorum avaritiam (*I Tim. vi.*).

CAPUT CLIII.

Responsio Monachi monasterii Raythu ad fratrem sæcularem.

909 Duo fratres sæculares erant Constantinopoli, multum religiosi, multumque jejunantes. Unus igitur ex his veniens in Raythu, sæculo abrenuntiavit, et factus est monachus. Post aliquantulum vero temporis venit et sæcularis frater ejus in Raythu, ut videret fratrem suum monachum. Cum ergo moraretur apud eum, vidit sæcularis fratrem suum monachum se reficientem nona hora, scandalizatusque dixit illi: Frater, cum esses sæcularis, nunquam ante solis occasum sumebas cibum. Tunc ait illi monachus: Profecto, frater, quando eram in sæculo, aures meę nutriebant me; vana enim hominum gloria et laus non mediocriter me reficiebant, jejuniique laborem leviozem reddebant.

CAPUT CLIV.

Vita Theodori sæcularis, hominis Dei.

Dicebat abbas Jordanes solitarius: Tres simul anachoretę perreximus ad abbatem Nicolaum in torrentem Betasimum (inter sanctum enim Elpidium et monasterium quod dicitur Peregrinorum, in spelunca morabatur) invenimusque cum illo sæcularem quemdam. Loquentibus autem nobis de animę salute, dixit abbas Nicolaus sæculari: Dic nobis et tu aliquid. Respondit sæcularis, et ait: Quid vobis prodesse possum? Utinam vel mihi ipsi prodesse valerem. Dixit ei senex: Prorsus aliquid dicturus es. Tunc ait sæcularis: Habeo viginti duos annos, ex quo præterquam Sabbato et Dominico die nunquam me sol comedentem vidit. Eram autem mercenarius in villa divitis hominis, iniqui et avari, cum quo mansi annis quindecim, die noctuque operans, neque mercedem mihi reddere volebat, sed per annos singulos affligebat non mediocriter. Itaque dixi in meipso: Theodore, si toleraveris hunc virum, pro mercede, quam tibi debet, cęlorum regnum tibi præparabit. Servavi autem et corpus meum mundum a muliere usque in hodiernum diem. Hęc nos cum audissemus, magnifice ædificati sumus.

CAPUT CLV.

Relatio abbatis Jordanis de tribus Saracenis qui se invicem interfecerunt.

Dicebat et hoc nobis de abbate Nicolao abbas Jordanes: Narrabat, inquit, senex, quia imperante fidelissimo imperatore Mauricio, quando Namanes Saracenorum nationis dux prædam egit, cum circumirem ego prope Arnonem et Aidonem, aspicio Saracenos tres, habentes secum unum adolescentem valde formosum, annorum ferme viginti, vinctum atque captivum. Ut ergo vidit me adolescens, flere cœpit, et orare, ut ab eis illum acciperem. Ego autem Saracenos rogare cœpi, ut dimitterent eum. Unus autem illorum Græco sermone respondit, et ait: Non dimittimus eum. Et ego rursus illis dixi: Accipite me, et hunc dimittite, quia sanguinem meum sustinet. Ait

mibi et ipse rursus : Non dimittimus eum. Dixi eis tertio : Vel pretium pro illo non accipitis? Date mihi illum, et quidquid petieritis, ego afferam vobis. Respondit : Non possumus tibi dare illam; sacerdoti enim nostro promisimus, quia si quid pulchrum ceperimus, offeremus illud ei, ut ipsum in sacrificium offerat. Sed vade jam; nam si moram feceris, caput tuum in terram projiciant. Tunc prostratus ego humi dixi : Salvator noster Christe Deus, salvum fac servum tuum. Et continuo tres Saraceni dæmonio repleti evaginatiis gladiis se invicem concenterunt. Assumensque ego adolescentem in speluncam meam, refovi illum, et jam noluit recedere a me; sed renuntians sæculo, cum septem annos in habitu monastico impresset, requievit. Erat autem genere Tyrius.

CAPUT CLVI.

Responsio cujusdam Senis ad duos philosophos.

Duo philosophi venerunt aliquando ad senem, et orabant eum ut eis verbum ædificationis diceret. Senex vero tacebat. Rursum philosophi dixerunt : Nihil respondes nobis, Pater? Tunc senex dixit eis : Quod studiosi quidem sitis eloquentiæ, scio; quod autem vobis veri sitis philosophi, affirmo. Quandiu enim loqui discitis, quasi loqui nescitis? Sit ergo philosophiæ vestræ opus semper meditari mortem, silentioque et quieti vos assuefacite.

CAPUT CLVII.

Relatio duorum monachorum monasterii Subavorum Syrorum de cane, qui fratri viam ostendit.

Perreximus ego et sophista Sophronius in monasterium Calamoiis juxta sanctum Jordanem, ad abbatem Alexandrum, invenimusque apud eum duos monachos monasterii Subavorum Syrorum. Narraverunt autem nobis, dicentes : Ante hos decem dies venit quidam peregrinorum susceptor elemosynas erogans, et veniens in Subiba Besorum, dedit eulogiam. Rogavit igitur abbatem monasterii, dicens : Fac charitatem, et mitte in proximum monasterium Syrorum, ut accipiant **910** et ipsi venientes eulogiam, et nuntient monasterio Charembe ut veniant et ipsi. Tunc abbas misit fratrem ad abbatem Subavorum Syrorum. Profectus itaque frater, dixit ei : Veni usque ad monasterium Besorum, nuntia vero et monasterio Charembe, ut veniant et ipsi. Respondit senex : Frater, ignosce, quia nullum habeo quem mittam, sed fac perfectam charitatem, et pergens ipse, nuntia eis. Ait autem frater : Nunquam illic perrexi, nec viam scio. Tunc ait senex catulo suo : Vade cum fratre isto usque ad monasterium Charembe, ut nuntiet eis quod vult. Abiit ergo canis cum fratre, donec statuit illum juxta monasterii januam. Ostenderunt autem nobis et canem ipsum, qui ista narraverunt; habebant enim illum secum.

CAPUT CLVIII.

De asino qui monasterio nuncupato Mardes inse viebat.

Mons est circa mare Mortuum, qui Mardes vocatur, excelsus valde. In eo monte anachoretæ commorantur : est autem illis et hortus ad radicem mon-

tis, sexto ferme lapide ab eis distans, circa maris labium : proinde habent anachoretæ et illic ministrum. Quacunquē ergo hora volunt ad hortum prooleribus mittere, sternunt asinum, et dicunt ei : Vade in hortum ad ministrum, et affer nobis olera. Qui mox ad hortulanum solus vadit, stansque ante januam, capite pulsat. Statim igitur egressus hortulanus ipsum oleribus onerat, onustumque dimittit. Videreque est asinum quotidie solum ascendentem, et descendentem, et ministrantem senibus tantum, alii vero nulli obsequentem.

CAPUT CLIX.

Vita abbatis Sophronii solitarii, et admonitiones Menæ ducis cœnobii Severiani.

Dicebat abbas Menas antistes cœnobii abbatis Severiani de abbate Sophronio solitario, quod circa mare Mortuum moratus sit nudus per annos ferme septuaginta, herbas in cibum sumens.

Et hoc rursus de illo dicebat, audisse se narrantem senem, et dicentem : Oravi Dominum ne dæmones speluncæ meæ propinquarent. Aspiciebam vero dæmones venientes, stantesque a longe tribus fere stadiis, neque ulterius appropinquare valentes.

Idem abbas Menas dicebat cœnobii fratribus : Fugiamus, filii, sæcularium colloquia; solent enim nocere junioribus monachis.

Dicebat iterum senex : Omnis ætas poenitentiam agere debet, juvenes simul ac senes, ut æterna vita frui cum gloria et laude mereamur; juvenes quidem, quia in flore ætatis, cum fervet concupiscentia, cervicem suam sub jugum pudicitiae miserunt; senes vero, quia inolitam sibi ex multis temporibus malorum anticipationem transferre ad meliora potuerunt.

CAPUT CLX.

Quomodo dæmon apparuerit cuidam seni in forma pueri nigerrimi.

Narravit nobis abbas Paulus, antistes cœnobii abbatis Theognosti, quia dixerit senex quidam : Cum die quadam sederem in cellula mea, operarerque manibus meis (texebam autem canistrum, et psalmos repelebam), ecce per fenestram ingressus est quasi puer Æthiops, et stans coram me, saltare cœpit, psallentique mihi dixit : Senex, nonne bene salto? Ego autem nihil respondi. Rursus ait mihi : Non tibi placet hæc saltatio mea? Nihil autem respondentem mihi ait : Ecce putas te, male senex, magnum aliquid agere. Dico tibi, quia et in sexagesimo quinto, et in sexagesimo sexto et in sexagesimo septimo psalmo errasti. Tunc surgens ego coram Deo adoravi prosternens me, et ille evanuit.

CAPUT CLXI.

Vita abbatis Isaac Thebæi, et quomodo etiam ei apparuit dæmon in figura adolescentis.

Lycos Thebaidis civitas est : ab hac mons quidam sex millibus passuum distat, habitantque in eo monachi alii quidem in speluncis, alii autem in cellis. Profecti ergo nos illuc, convenimus abbatem Isaac, Thebæum genere; narravitque nobis senior, dicens : Ante annos quinquaginta duos cum operarer cono-

pionem (34), in laborando erravi, affligebarque, quia A
 errorem nec reperire nec emendare valebam. Totum ergo diem consumpsi, me frustra concilens, et quid agerem ignorabam. Et cum fere desperarem, ecce per fenestram ingressus adolescens ait mihi: Errasti; sed da mihi opus ut illud corrigam. Aio autem ad illum: Vade hinc, absit hoc a me. Respondit mihi et ipse: Certe damnum tibi est, si male opus facias. Tunc dixi ei: Noli de hoc ipse curam gerere. Ait ad me denuo: Misereor tui, quia laborem tuum perdis. Et respondi illi: Male nunc venisti, et tu, et qui te adduxerunt. Dixit autem mihi: Vere tu me huc adduxisti, et meus es. Aio ad illum ego: Cur hoc? Respondit ille mihi: Quia tres dies Dominicos egisti communicans, et inimicus es vicini tui. Dixi autem illi: Mentiris. Tunc ipse mihi: Non mentior; B
 nam propter lenticulam iratus es illi. Et ego sum, qui præsum iræ et memoriæ injuriarum. Es amodo meus. **911** Illis ego auditis, mox egressus cellulam, ubi ad fratrem, et prostratus ab illo veniam petii, reconciliatique sumus. Reversus autem inveni illum destruxisse et conopioneum, et stoream in qua prostratus eram, quod charitati nostræ invideret.

CAPUT CLXII.

Responsio abbatis Theodori Pentapolitani super solutione abstinentiæ vini.

Quinto decimo ab Alexandria milliario monasterium est, quod vocatur Calamon, inter Octavum decimum et Maphora. In hoc vidimus abbatem Theodorum Pentapolitanum (erat autem nobiscum Sophista Sophronius) et interrogavimus eum: Bonum C
 est, Pater, quoties vel ipsi ad aliquem pergimus, vel si quis venit ad nos, vini abstinentiam solvere? Respondit nobis senior, et ait: Non. Aio autem ad eum: Et quomodo antiqui Patres solvebant? Respondit senex: Antiqui Patres, ut magni et potentes, et solvere poterant, et iterum ligare; nostra vero generatio, filii, solvere ac ligare non sufficit; nam si solvamus ritum abstinentiæ nostræ, non amplius vitæ nostræ religiosam austeritatem retinens.

CAPUT CLXIII.

Vita abbatis Pauli Helladic.

Dicebat abbas Alexander, monasterii Calamonis, quod est prope Jordanem, Pater: Die quadam cum essem apud abbatem Paulum Helladicum in speculo ipsius, ecce quidam veniens pulsavit, egressusque D
 senior aperuit ei, et proferens panem et cicer infusum, posuit ante illum, et manducabat. Ego autem putabam quia peregrinus esset, et aspiciens per fenestram, vidi quia leo erat. Dixi itaque seni: Cur, Pater, præbes illi manducare, dic mihi causam? Qui ait mihi: Quia illum monui ut neminem læderet, neque hominem, neque jumentum, dicens: Veni quotidie, et dabo tibi cibum tuum. Et ecce jam septimus hic mensis est, ex quo bis quotidie advenit, et doli hunc manducare

Rursum post paucos dies perrexi ad eum, volens, ab illo emere vas vinarium, id quippe erat senis opus, et dixi ei: Quid est, Pater? quomodo se ha-

PATROL. LXXIV.

bet leo? Et ait mihi: Male. Et dixi ad eum: Quare? Respondit: Præterita die venit huc, ut darem illi manducare, videns vero ejus mentem sanguine infectum, dixi illi: Quid est? Inobediens fuisti mihi, et carnes manducasti. Benedictus Dominus, non jam tribuo tibi ut comedas cibum Patrum carnium devorator; recede. Ille vero discedere volebat. Tunc accepto funiculo, triplicans illum, tres illi plagas cum eo dedi, et recessit.

CAPUT CLXIV.

Responsio abbatis Victoris solitarii ad monachum pusillanimum.

Frater venit ad abbatem Victorem solitarium in monasterium Elusæ, et dixit ei: Quid faciam, Pater, quia dominatur mihi passio pusillanimitatis? Respondit senex: Morbus animæ est. Sicut enim capti [an non ægri?] oculis quando magis patiuntur, plus sibi videntur lumen intueri, qui vero sanos habent oculos, modicum; ita et pusillanimes ex modica tentatione cito perturbantur, et magnam illam esse existimant; qui vero anima sani sunt, magis in tentationibus gaudent.

CAPUT CLXV.

Vita latronis nuncupati Cyriaci.

Narravit quidam vir fidelis de latrone quodam, Cyriaco nomine, qui latrocinia exercebat circa Emaus, quæ est Nicopolis, qui adeo truculentus et immanis fuit, ut lupus vocaretur. Ille secum habuit alios latrocinii socios, non solum Christianos, verum et Judæos et Samaritanos. Quadam ergo die prefecti sunt quidam ex agro Nicopoleos in sanctam civitatem magna hebdomada, ut per baptismum illuminarent filios suos. Quod cum fecissent, et reverterentur in agrum suum, ut celebrarent sanctum Resurrectionis diem, occurrerunt illis latrones, principe suo absente: et viri quidem fuga evaserunt; mulieres autem, projectis nuper baptizatis filiis, tenuerunt Hebræi et Samaritani, et habuerunt eas. Fugientibus igitur viris obvius fuit latronum princeps, et ait illis: Cur fugitis? Illi autem dixerunt, quid sibi contigisset. Sumens ergo illos venit ad socios suos, inveniensque infantes in humum projectos, cum sciscitatus esset quinam hoc fecissent, sceleris decollavit auctores, reddensque viris filios (nam uxores, quia inquinatæ fuerant, recipere passi non sunt) salvavit eos latronum princeps, et reduxit usque ad agrum suum. Post modicum vero temporis tentus est latronum princeps, egitque in carcere decem annos, nullusque principum illum occidit, ad postremum vero etiam absolutus est. Dicebat ergo semper: Qui propter infantes illos amarum effigi mortem. Aspiciebam enim illos frequenter in somnis dicentes mihi: Noli timere, nos pro te satisfacimus. Locuti autem postea cum illo sumus ego et abbas Joannes presbyter monasterii Emouclorum, et hæc eadem nobis ipse narravit, glorificans Deum.

CAPUT CLXVI.

Vita latronis monachi effecti et postea in sæculari habitu decollati.

912 Dicebat abbas Sabbatius: Cum sederem in

monasterio abbatis Firmini, venit latro quidam ad abbatem Zosimum Cilicem, et rogabat senem, dicens: Fac charitatem, per Deum te precor, quia multis homicidiis obnoxius sum. Fac me monachum, ut jam tandem desistam a sceleribus meis. Senex vero exhortans illum, fecit monachum, et sanctum ei habitum dedit. Post modicum vero temporis dixit ad illum senior: Crede mihi, filii, non potes hic habitare; nam si audierit princeps, tenebit te; similiter autem et adversarii tui necabunt te. Sed audi me, et ducam te in cœnobium abbatis Dorothei prope Gazam et Majumam. Illuc igitur ivit. Ubi cum moratus esset annis novem, didicissetque psalterium, et cunctam monasticam observationem, rediit rursus in Firmini monasterium, ad senem, et ait illi: Fac misericordiam mecum, Pater, et da mihi vestimenta mea sæcularia, et recipie monastica. Senior autem tristis effectus ait illi: Cur, filii? Qui respondens ait: Ecce novem (ut nosti, Pater) annos egi in cœnobio, et quantum potui jejunavi, et continenter vixi, et cum omni quiete, et timore Dei fui in subjectione, et scio quia illius infinita bonitas multa peccata mea remisit mihi; verumtamen aspicio sæpius puerulum astantem, et dicentem mihi: Cur me occidisti? Hunc autem aspicio in somnis, et in ecclesia, et cum ad communionem pergo, et in refectorio hæc eadem mihi dicentem; et vel una hora non sinit me quiescere. Ideo itaque, Pater, abire volo, ut pro puerulo moriar. Frustra enim, et sine ulla causa occidi puerulum ipsum. Sumptis ergo vestimentis suis, exiit. Et cum sic indutus pergeret Diospolim, tentus est, et sequenti die decollatus.

CAPUT CLXVII.

Vita et mors abbatis Pæmenis solitarii.

Dicebat abbas Agathonicus, antistes cœnobii castelli sancti Patris nostri Sabæ: Descendi die quadam in Ruba, ut pergerem ad abbatem Pæmenem solitarium. Cum ergo reperissem eum, et dixissem illi cogitationes meas, sero dimisit me in unam speluncam; erat autem hiems; fuitque nocte illa frigus maximum, ac nimia vi algoris obrigui. Veniens ergo ad me mane senior, ait mihi: Quid est, filii? Aio ad illum: Ignosce mihi, Pater, duram pertuli noctem ex frigore. Dixit autem mihi: Ego, filii, frigus nullum sensi. Miratus sum valde hoc audiens, erat quippe nudus. Et dixi ad eum: Fac charitatem, quomodo tantam frigoris asperitatem non sensisti? Dixit autem mihi: Venit leo, et obdormivit juxta me, et ipse me calefecit. Verumtamen dico tibi, frater, quoniam a feris devorandus sum. Aio ad illum: Cur, quæso? Et dixit mihi: In provincia nostra cum essem (erant autem ambo Galatæ) pastor ovium eram, et contempsi transeuntem peregrinum, et a canibus comestus est. Cum enim illum salvare possem, non feci; sed dimisi eum, et a canibus discerptus est, scioque quia et ego ita mori debeo. Quod et factum est; post tres enim annos a bestiis, ut dixerat, et ipse discerptus est.

CAPUT CLXVIII.

Dicta abbatis Alexandri senis.

Dicebat abbas Alexander senex fratribus: Patres nostri deserta et tribulationes persequerentur, nos autem civitates et requiem sequimur.

Dixit iterum senex: Sub Patribus nostris virtutes istæ vigeant, nuditas et humilitas; in nobis autem avaritia et superbia regnat.

Ait rursus: Patres nostri nunquam facies suas lavabant; nos autem lavacra publica balneaque frequentamus.

Dixit iterum senex: Heu mihi, filii, quia conversationem vere angelicam destruximus. Ait autem ad illum abbas Vincentius discipulus ejus: Infirmi profecto sumus, Pater. Dicit ei senex: Quid dicis, Vincentii, quia infirmi sumus? Crede mihi, filii, Olympici corpore et robusti sumus, sed anima nostra imbecilla est.

Dixit iterum: Multum comedere et bibere, et bene vestiri possumus; abstinere autem et humiliari non valemus.

Rursus dixit: Væ tibi, Alexander, væ tibi; quanta erit confusio tua quando ceteri coronabuntur.

CAPUT CLXIX.

Vita senis cujusdam capti oculis in monasterio abbatis Sisci.

Erat senex quidam in Seythi captus oculis in monasterio abbatis Sisci. Distabat autem cella ipsius a puteo fere mille passibus, et nunquam paesus est et sibi aquam afferret aquam, sed facto fane, unum ipsius caput ad puteum ligavit, et alterum in cella sua. Jacebat autem funis in terra. Quando ergo pergebat haurire sibi aquam, supra funem ambulabat. Hoc autem faciebat senex, ut inveniret puteum. Cum autem arena propter ventum operuisset funem, tenebat ipsum manu, et excutiebat, et rursus illam in terra ponebat, et super eum ambulabat. Frater autem quidam rogabat senem, ut se permitteret illi afferre aquam. Cui respondit senex: Filii, viginti jam et duo anni sunt ex quo mihi semper ita hausi aquam, et laborem meum tu modo auferre vis?

CAPUT CLXX.

Vita cujusdam sanctæ mulieris in eremo defunctæ.

Distabat ab Jerosolymis fere viginti passuum milibus monasterium quoddam, quod Sampsonis dicitur. Ex hoc monasterio duo Patres abierunt ad montem Sina orationis gratia, reversique in monasterium narraverunt nobis dicentes: Cum adoravissemus in sancto monte, et jam reverteremur, contigit nos eremi devia errando sequi, ferebamurque sicut in pelago per mediam solitudinem dies plurimos. Die vero quadam aspiciamus de longinquo speluncam brevem, ad quam tendentes, cum jam speluncæ propinquarem, cernimus exiguum fontem, et circa fontem herbas modicas, et vestigia hominis; dicebamusque apud nos ipsos: Vere hoc in loco servus Dei est. Ingressi igitur neminem vidimus; solammodo autem cujusdam vagientis vocem audiebamus. Cum ergo diu quæsissemus, invenimus veluti præsepium, et in

co jacentem quemdam, appropinquantesque servo Dei, rogabamus ut loqueretur nobis. Cum vero nihil responderet nobis, tunc accedentes tenuimus eum, et corpus quidem ipsius adhuc erat calidum, anima autem ad Dominum migraverat. Tunc vero agnovimus, quia in ingressu nostro intra speluncam requieverat. Fodimus ergo in ipsa spelunca, unusque ex nobis pallium, quo erat indutus, accepit, ut in ipso senis corpus involveret. Sumentes autem illud de loco in quo jacebat, cum ipsum ex more curarem, invenimus esse mulierem, et glorificavimus Deum. Completoque super illud officio, sepelivimus.

CAPUT CLXXI.

Vita duorum mirabilium virorum, Theodori philosophi et Zoili lectoris.

Erant in Alexandria duo viri mirabiles, magnaque virtutis, abbas scilicet Theodorus philosophus et Zoilus lector: Fuit autem nobis cum utroque summa familiaritas, cum altero quidem disciplinae et studiorum gratia; cum altero vero, quod communis nobis esset patria et educatio. Atque abbas quidem Theodorus nihil possidebat, nisi penulam, et paucos libros; dormiebat autem in scabello, ac in quamcumque ecclesiam ingrediebatur. Ad ultimum vero etiam saeculo renuntiavit in coenobio Salcime, ibique vitam gloriose sine conclusit. Lector autem Zoilus et ipse aequalem praeferebat paupertatem. Nihil enim ipse quoque possidebat praeter vetustam penulam et paucos libros; exercebat autem se in scribendo libros. Et ipse autem consummatus in Domino, sepultus est in monasterio abbatis Palladii.

De duobus istis, Theodoro scilicet philosopho et Zoilo lectore, pergentes quidam Patrum ad domum Cosmam scholasticum, interrogaverunt eum, dicentes: Quis eorum magis in spirituali exercitio laboravit? Qui ait ad illos: Similia quidem fuerunt utriusque et alimenta, et stramenta, et indumenta, rerumque omnium superfluarum abstinentia, et nuditas, et humilitas, et frugalitas: sed abbas Theodorus philosophus discalceatus in magna imbecillitate oculorum vetus omne novumque Testamentum didicit. Habuit tamen consolationem fratrum, contubernium et visitationes amicorum, avocationemque multam, cum doceret, et cum operaretur. Zoili vero lectoris non solum hospitalitas laudanda, verum etiam solitudo ejus et immensa fatigatio, orisque custodia digna commendatione est. Ille enim sine amicorum familiariumque contubernio atque commercio, ab omni saecularium rerum actione feriat, nulli seipsum refrigerio et oblectationi permisit, ne minimum quidem ab ullo ministerium admittens; ipse enim coquebat, ipsa lavabat, nulla lectionum capiens solatia, paratus semper aliis obsequi, nullamque habens curam aestus aut frigoris, aut corporae infirmitatis, mundus semper a risu, et tristitia, et effusione, et angore existens, qui praeter indumenti asperitatem, etiam a multitudine pediculorum indesinenter consumebatur. Habuit tamen et iste plus quam prior ex processibus non mediocre refrigerium, habens facultatem liberam quo-

cunque vellet, die nocteque procedere, quamvis hanc libertatem et laboris magnitudo retundeat, et raro processu saecularium familiaritatem excludat. Unusquisque igitur mercedem propriam accipiet, et secundum labores proprios, et juxta resurrectionis mensuras, et intellectualis spiritualisque munditiae et ministrationis, et timoris Dei, ac charitatis, et compunctionis, et jugis psalmodiae, et orationis, et intensissimae fidei, et oculitiae hominibus latentisque virtutis.

CAPUT CLXXII.

Vita praedicti Cosmae scholastici.

De isto domno Cosma scholastico, multi quidem multa, et alia alii, et 914 plurimi plurima nobis retulerunt. Quae vero nos vidimus, et quae diligenter assecuti sumus, ea tantum pro legentium utilitate conscribimus. Erat enim vir iste humilis, misericors, abstinens, virgo, quietus, sine ira, socialis, peregrinorum susceptor, amator pauperum. Plurimum itaque nobis utilitatis contulit vir iste mirabilis, non solum ex aspectu, sed etiam ex doctrina sua, et quod magnam haberet librorum copiam super omnes qui erant in Alexandria, eosque prompte ac libenter volentibus accommodaret. Erat autem et nihil possidens; in tota namque domo ejus nihil vidisses aliud quam libros, et scabella, et lectulum, et mensam. Licebat vero omnibus ingredi, et interrogare quae ad utilitatem pertinerent, et legere. Diebus autem singulis intrabam ad eum ipse, et, teste veritate, nunquam ad illum ingressus sum, quin ipsum aut legentem, aut scribentem contra Judaeos invenirem. Magno enim fervebat zelo convertendi gentem illam ad veritatem. Ideo et saepe misit me ad Hebraeos quosdam, ut per litteras illis colloquerer. Non enim facile domo egrediebatur ipse.

Ad hunc domnum Cosmam scholasticum die quadam profectus sum; cumque mihi magna ad illum esset fiducia, interrogavi eum, dicens: Fac charitatem, dic mihi quantum temporis habes in hoc instituto. Tacenti vero, et nihil respondenti, rursus dixi illi: Per dominum dic mihi. Cum autem se ille paululum sub silentio continuisset, ait mihi: Triginta et tres annos habeo. Quod ego audiens, glorificavi Deum.

Alias iterum accessi ad illum, et interrogavi eum, dicens: Fac perfectam charitatem, sciens quia propter utilitatem animae interrogo te. Dic mihi, queso, in tanto tempore instituti tui, quietis et continentiae, quid adeptus es? Ille vero ingemiscens, et ex intimo corde suspirans, ait mihi: Quid potest saecularis homo virtutis adipisci, et maxime residens in domo sua? Ego autem rursus illum rogabam, dicens: Per Dominum dic mihi, ut ipse quoque proficiam. Tunc vero multum coactus a me, dixit: Ignosce mihi; tria ista consecutus sum, non jurare, non mentiri, non ridere.

CAPUT CLXXIII.

Factum mirum Theodori anachoretæ, qui oratione sua in mari dulcem aquam effecit.

Anachoreta quidam erat in partibus Jordanis, nomine Theodorus, eunuchus. Hic necessitate quadam

compulsus est Constantinopolim pergere, ingressus- que est navem. Cum vero navis diutius detineretur in pelago, defecit aqua, erantque nautæ et vectores in magna anxietate et desperatione. Surgens autem anachoreta, et expandens in cælum manus suas ad Deum, qui salvat de morte animas nostras, facta oratione, signavit mare signo crucis, et ait nautis: Benedictus Dominus, haurite quantum aquæ opus habetis. Impleveruntque omnia vasa sua de mari aqua dulci; et omnes glorificaverunt eum.

CAPUT CLXXIV.

Factum naucleri viri religiosi, qui plurimam a Domino impetravit

Abbas Gregorius anachoreta narravit nobis, dicens: Cum ex Byzantio descenderem, ingressus sum navim: intravit autem et scriba quidam cum uxore sua, profecturus ad sanctam civitatem orationis causa. Erat autem nauclerus religiosus valde, multumque jejunans. Cum ergo navigarem, scribæ servi frustra consumebant aquam. Postquam vero in medium pelagus venimus, defecit nobis aqua, eramusque in magna tristitia. Et erat miserabile spectaculum, videre mulieres, et pueros, et infantes siti arescentes, et veluti mortuos jacentes. Cum ergo dies tres in hac necessitate fecissemus, scriba ipse tribulationem non sustinens, educto gladio, et nautas et nauclerum volebat occidere. Dicebat enim: Hi sunt nostræ perditionis auctores, quia non sumpserunt aquam ad sufficientiam. Ego autem orabam scribam dicens: Noli hoc facere, sed magis deprecemur Dominum nostrum Jesum verum Deum, qui facit magna et mirabilia, quorum non est numerus. Ecce enim et nauclerus, ut vides, tertium hunc agit diem, jejunio et orationi vacans. Cumque acquievisset scriba, quarta die circa sextam horam surgens nauclerus, clamavit voce magna, dicens: Gloria tibi, Christe Deus noster, ita ut omnes miraremur in voce ipsius. Dixitque nautis: Submittite membranas (35). Et cum explicuissent eas, ecce nubes supra navem veniens, tantum pluit aquæ, donec impleverunt vasa ad necessitatem nostram. Erat autem miraculum grande et terribile, quod vellicante nave, nubes illa consequeretur nos, et extra navem non plueret.

CAPUT CLXXV.

Relatio de Zenone imperatore viro eleemosynario.

Narravit nobis quidam Patrum de Zenone imperatore, dicens quod mulierem quamdam in filia ipsius injuriose tractavit. Hæc autem vacabat in templo Domine nostræ sanctæ Dei genitricis, orans eam **915** et deprecans, et cum lacrymis dicens: Vindica me de Zenone imperatore. Cum ergo multis diebus hoc faceret, apparuit ei sancta Dei genitrix, dicens: Crede mihi, mulier, ultionem tuam sæpe facere volui, sed manus ejus prohibet me. Erat enim valde misericors, et eleemosynas faciens.

CAPUT CLXXVI.

Pulchra relatio abbatis Andrewæ de decem viris peregrinantibus, inter quos fuit et adolescens Hebræus.

Abbas Andrews Octavi decimi (sic), cum essemus in

Alexandria, narravit nobis, dicens: Cum essem juvenis, indisciplinatus valde et inquietus fui. Die ergo quadam persecutionem passi pro nostra inquietudine; fugimus in Palestinam ego et novem alii; inter quos unus quidam erat industrius, alius autem Hebræus. Cum ergo venissemus in eremum, infirmatus est Hebræus usque ad mortem, et Deo teste, in magno mœrore constituti eramus, nescientes quid illi faceremus. Verumtamen ut est consuetudo socialis charitatis, non illum deseruimus, sed unusquisque nostrum pro viribus ferebat eum, volentes vel in civitatem, vel in emporium illum ducere, ne moreretur in eremo. Cum vero adolescens ex inedia et vehementissima febre, immoderateque labore et siti præ solis æstu totus jam fero resolutus esset atque deficeret, propinquans ad exitum, neque portari posset, decrevimus cum multis lacrymis illum dimittere in eremo, et abscedere, metuentes ne nos ipsi quoque siti deficeremus. Cum igitur illum in arena plorantes posuissemus, videretque nos abire velle, cepit nos adjurare, dicens: Per Deum qui fecit cælum et terram, per Deum qui inclinavit cælos, et descendit pro salute humani generis, per Deum qui judicaturus est vivos et mortuos, nolite pati ut Hebræus moriar, sed tanquam Christiani facite mecum misericordiam, et baptizate me, ut Christianus de hac vita exeam, et ad Dominum pergam. Nos vero dicebamus ei: Vere, frater, non licet nobis hoc facere, saculares enim sumus; hoc autem episcoporum et presbyterorum opus est; sed neque aqua hic est. Ille vero persistebat similiter adjurans nos, et plura etiam cum lacrymis adjiciens, ac dicens: Nolite, Christiani, me privare hoc divinitus indulto munere. Cum ergo in magna hesitatione essemus, industrius ille divinitus inspiratus ait nobis: Erigite illum, et exiite. Erexitur itaque cum magno labore illum, erectumque tenentes exiimus. Industrius autem ille implens ambas manus suas arena (36), tertio effudit super eum, ut ejus, dicens ita: Baptizatur Theodoros in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Nobis vero per singula nomina sanctæ et consubstantialis et adorandæ Trinitatis respondentibus Amen (Dominus Deus testis est, fratres), ita continuo sanavit et corroboravit eum Christus Deus noster, ut nullum jam in eo pristinæ infirmitatis remaneret indicium, vel qualiscunque passionis; sed sanus et valens cum omni alacritate et florido aspectu, quod reliquum erat itineris, per eremum ambulavit semper nos præcedens, ita ut admirantes talem et tam subitam mutationem, omnes laudaverimus et glorificaverimus ineffabilem majestatem et benignitatem Christi Dei nostri. Venientes autem Ascalonem, adduximus eum ad beatum ac sanctum Dionysium ejus urbis episcopum, narrantes quæ fratri in via contigissent. Quibus auditis, sanctus admirandusque Dionysius, stupens ad tam novum inauditumque miraculum, convocato clero exposuit ei totum negotium, ut discernent, utrum effusio illa arenæ reputanda esset fratri in baptismum, an non. Et alii quidem dicebant

debere reputari illi in baptismum propter inauditam A miraculi magnitudinem; alii vero dicebant, Non. Theologus quippe Gregorius omnia baptismata diu-merat (*Gregor. Nazianz. orat. 39, quæ est, In sancta Lumina*): Baptizabat, inquit, Moyses, sed in aqua, et antea in nube, et in mari. Baptizavit et Joannes non jam quidem Judaice, non enim in aqua solum, sed et in poenitentia. Baptizat autem et Jesus, sed in Spiritu sancto. Istud perfectio est. Scio et quartum baptismum per martyrismum et sanguinem. Scio et quintum, lacrymarum scilicet. Hæc ille. Quo igitur horum, illi inqueiebant, iste baptizatus est, ut etiam ipsius baptismum roboremus, maxime cum Dominus ad Nicodemum dicat: Nisi quis natus fuerit denuo ex aqua et Spiritu, non intrabit in regnum Dei (*Joan. m*)? Illis alii contradicebant sic: Quid ergo? Quia scriptum de apostolis non est, quod baptizati sint, ideo non intrant in regnum Dei? Alii rursus econtra inferebant, dicentes: Ita sane, illi baptizati sunt, sicut et Clomens Stromatens meminit in quinto Hypotyposeon^a, apostolicum enim illud dictum exponens, quo dicitur, Gratias ago Deo, quia neminem vestrum baptizavi (*I Cor. i*): Christus, inquit, dicitur Petrum solum baptizasse, Petrus Andream, Jacobum et Joannem, illi autem reliquos. Hæc igitur et alia plerumque cum dicta essent, visum est beato Dionysio mittere fratrem illum ad sanctum Jordanem, illicque baptizari; industrium autem illum ordinavit diaconum.

CAPUT CLXXVII.

Mala mors monachi Ægyptii, qui habitare voluit in cella Evagrii hæretici.

916 Dicebat abbas Joannes Cilix commorantibus nobis in Nono A'alexandriæ: Venit ad nos Ægyptius monachus, narravitque nobis, dicens: Ad monasterium Cellularum frater ex longinqua regione pervenit, volens ibi habitare, prostratusque presbytero orabat, ut in Evagrii cella moraretur. Presbyter autem dicebat non posse eum illic habitare, recedensque presbyter, ait fratri: Fili, dæmon acerrimus illic habitat, qui enim seduxit Evagrium, et a vera fide removit, immisitque illi scelerata dogmata, ille non permittit aliquem ibi morari. Frater autem persistebat, dicens: Profecto si hic maneo, in illa moraturus sum. Tunc presbyter coactus dixit ei: Judicio tuo vade, et eam accipe. Sedit igitur frater in cellula una hebdomada; venienteque Dominico die, perrexit ad sanctam ecclesiam: videns autem illum presbyter consolatus est; sollicitus enim pro illo erat. Veniente autem alio die Dominico, non venit ad ecclesiam. Cumque illum non videret presbyter, misit duos fratres, ut viderent cur non venisset ad ecclesiam. Qui venientes ad cellulam, invenerunt fratrem injecto sene seipsum suffocasse.

CAPUT CLXXVIII.

Vita senis cœnobii Scholarium, viri simplicis.

Narravit nobis abbas Gregorius presbyter cœnobii Scholarium, quod ibi senex magnus, magnæque abstinentiæ moratus sit: erat autem simplex circa fl-

dem, et ubicunque eum esse contigisset, indiciere communicabat. Quadam igitur die apparuit ei angelus Dei, dicens: Dic, senex, si mortuus fueris, quomodo vis sepeliamus te? ut Ægyptii monachi faciunt, an ut Jerosolymitæ? Senex autem respondit ei: Nescio. Tunc ait angelus: Cogita, et delibera; post tres autem hebdomadas veniam, et dices mihi. Pergens ego senex ad alium, narravit ei quæ sibi dixerat angelus. Quod cum audisset senex, stupefactus ex auditu, diutiusque intendens in eum, ac divinitus inspiratus dixit ei: Ubi sumis sancta mysteria? Respondens ille ait: Ubicunque inveni. Tunc ait illi senex: Non tibi ultra contingat ut extra sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam communices, ubi nominantur sanctæ quatuor synodi, Nicæna, B trecentorum decem et octo Patrum; Constantinopolitana, centum et quinquaginta; Ephesina prima, ducentorum; Chalcedonensis, sexcentorum et triginta. Cum autem venerit angelus, dic ei: Sicut Jerosolymitæ sepeliri volo. Post tres igitur hebdomadas venit angelus, et dixit seni: Quid est senex? cogitasti? Dixit autem illi senex: Sicut Jerosolymitæ volo. Dicit ei angelus: Bene, bene. Et continuo reddidit spiritum. Hoc autem tunc factum est, ne labores suos perderet, et cum hæreticis condemnaretur.

CAPUT CLXXIX.

Vita sanctimonialis femine, quæ erit ex sancta civitate.

Perrexit ad abbatem Joannem anachoretam, qui appellatus est Rutilus, narravitque nobis, dicens: Audivi abbatem Joannem M'abitam narrantem, ac dicentem: Sanctimonialis quædam erat in sancta civitate, religiosa valde, et secundum Deum proficiens. Invidit ergo diabolus virgini, immisitque juveni cuidam impurum et diabolicum in eam amorem. Virgo autem illa mirabilis cum diaboli sensisset insidias, perditionem adolescentis miserata, sumpto cilicio uno, paucisque infusis cibariis, venit ad eremum, adolescenti ex recessu suo quietem a tentatione ac salutem parans, et sibi ipsi ex solitudine securitatem et augmenta meritorum. Post multum vero temporis per dispensationem Dei, ne ipsius excellens conversatio maneret incognita, venit eam anachoreta quidam in solitudine Jordanis, et ait illi: Quid, mater, in hac solitudine facis? Illa vero latere anachoretam cupiens, ait illi: Ignosce mihi, quia erravi de via; sed per Dominum, Pater, fac charitatem, et ostende illam mihi. Ille vero divinitus de illa admonitus, ait ei: Crede mihi, mater, non tu errasti de via, neque viam requiris. Itaque sciens quia mendacium de diabolo est (*Joan. viii*), dic mihi veritatem causæ propter quam huc venisti. Tunc ait illi virgo: Ignosce mihi, abba: adolescens quidam scandalizatus est in me, et propterea veni in hanc eremum, melius existimans hic mori, quam offendiculum cuiquam fieri, juxta Apostoli vocem (*II Cor. vi*). Dicit illi iterum senior: Et quantum temporis hic habes? Quæ ait illi: Habeo gratia Christi annos decem et septem. Rursum ait ad illam anachoreta: Et unde natus es? CLEM. ALEXAND., l. v Hypotyp. non exstat. Vide Niceph. l. ii, c. 3, ex Evodio; Baron. t. I, an. Christi 31

triris? Illa vero cilicium et infusa (37) proferens, dixit anachoretæ: Ecce cilicium istud, quod vides, mecum de civitate exiit et ista pauca infusa. Talemque dispensationem in me humilem ostendit Deus, ut tanto tempore istis nutriar, neque imminuta sint. Et hoc autem scito, Pater, quia sic me **917** ipsius benignitas protexit, ut per istos decem et septem annos nullus homo me viderit, nisi tu solus hodie; ego autem aspiciebam omnes. Et hæc audiens anachoreta, magnifice glorificavit Deum.

CAPUT CLXXX.

Vita Joannis (38) anachoretæ, qui in spelunca villæ Sochus morabatur.

Narravit nobis sanctissimus Dionysius presbyter sanctæ ecclesiæ Ascalonitarum, et sacrorum vasorum custos, de abbate Joanne anachoreta, dicens: Quasi vere magnus in generatione ista fuit, atque ad commendationem summorum illius apud Deum meritorem, hoc de ipso miraculum narrabat: In spelunca, inquit, morabatur senex in partibus villæ quæ dicitur Sochus, viginti fere milliaribus ab Jerusalem. Habebat autem senex in spelunca imaginem immaculatæ Dominæ nostræ Dei genitricis, semperque virginis Mariæ, in ulnis ferentem Jesum Christum Dominum et Salvatorem nostrum. Quoties igitur abire volebat ad locum aliquem, vel per vastam solitudinem, sive Jerosolymam ad adorandam sanctam crucem et venerabilia loca, vel in Sinai montem orationis gratia, sive ad martyres distantes ab Jerosolymis multis prolixisque intervallis (erat enim senex martyrum reverentiaque mirabiliter deditus, et nunc quidem pergebat Ephesum ad sanctum Joannem, nunc autem Euchaitam ad sanctum Theodorum, nunc vero ad sanctam Theclam in Seleuciam Isauriæ, nunc ad sanctum Sergium in Saraphas, et modo ad istum, modo ad illum sanctum), reficiebat candelam, et accendebat, ut sibi consuetudo erat, atque ad orationem stans, et Deo ut suum iter dirigeret supplicans, dicebat ad Dominam, intendens in imaginem ipsius: Sancta Domina nostra Dei genitrix, quia longum iter iturus sum diebus multis perficiendum, candelæ tuæ tu curam habe, camque ne exstinguatur juxta propositum meum serva; ego enim adjutorio tuo comitante iter arripio. Hisque ad imaginem dictis, egrediebatur, peractoque proposito itinere, revertebatur, aliquando post mensem, sæpe etiam post duos vel tres menses, nonnunquam post quinque vel sex, et ita reperiebat integram candelam et ardentem, sicut eam, cum iter arripere, dimiserat, et nunquam banc a seipso exstingui vidit neque de somno surgens, neque a peregrinatione rediens, neque ex eremo in speluncam pergens.

CAPUT CLXXXI.

De eodem.

Dicebat nobis et hoc de ipso idem venerabilis Dionysius presbyter, quod die quadam ambulabat senex in finibus villæ Sochus, ubi erat spelunca ipsius, ambulansque leonem vidit ingentem e regione venientem. Pergebat autem in via valde angusta inter duas sæpes posita, quibus agricolæ rura sua munire con-

sueverunt, spinosas frutices plantantes. Tantam vero semita illa præsentibus angustiam habebat, ut vix unum aliquem vacuum et expeditum pedibus incedentem susciperet, et ne illum quidem sine impedimento libere transire permetteret. Cum ergo sibi invicem appropinquassent senex et leo, neque senex retro rediit, ut leoni transitum liberum daret, neque propter nimias semitæ angustias leo reverti poterat, neque utrumque simul transire omnino possibile erat. Videns igitur leo Dei servum procedere volentem, et nequaquam retro redire sustinentem, erexit se in posteriores pedes, erectusque stans ad levam senis, pondere ac viribus corporis repulsa maceria, modicam seni latitudinem præstitit, iter sine impedimento justo viro præbens; atque ita transivit senior dorsa leonis perficans. Post cujus transitum exsurgens de sepi leo, peregit et ipse iter suum.

Ad hunc abbatem Joannem pergens frater quidam, cum nihil in spelunca illius invenisset, ait seni: Quomodo hic moraris, pater, non habens quæ sunt necessaria? respondit senex, et ait: Spelunca ista, filii, spiritualis mercatura est; dat, et accipit.

CAPUT CLXXXII.

Vita abbatis Alexandri Cilicis, qui prope mortem a dæmone arreptus est.

Prope sanctam Bethleem monasterium est sancti Sergii, quod duobus circiter milliaribus distat, et cognominatur Xeropotamus: in hoc antistes fuit valde religiosus abbas Eugenius, qui postmodum episcopus Hermopolis factus est in Ægypto, quæ est in finibus sita Thebaidis. Hic, cum ad eum venissemus, narravit nobis de abbate Alexandro Cilice, quod cum inter speluncas sancti Jordanis senuisset, accepit illum in monasterio suo. Qui circa finem vitæ suæ lectulo decubuit quasi menses tres. Ante decem vero dies quam migraret ad Dominum, a dæmone arreptus est. Et cœpit senex ad dæmonem dicere: Ad vesperam venisti, miser, hoc magnum non est; quoniam in lectulo devinctus sum, et moveri non possum; ostendisti, miserrime, imbecillitatem tuam. Nam si potens et valens esses, ante hos quinquaginta, vel sexaginta annos **918** debueras appropinquare mihi, ego enim per confortantem me Christum ostendissem tibi infirmitatem tuam, ac dejecissem rugitum tuum, atque contrivissem rigidam illam tuam inflexamque cervicem. Nunc autem non mea est imbecillitas, sed infirmitas est quæ premit me. Gratias tamen ago Deo, ad quem profliciscens, ostendam injuriam quam abs te passus sum, quia post tot annorum labores et fatigationem, circa exitum sic atrociter in me invasisti. Ista et alia plurima horis singulis dicens, decima die cum omni quiete Domino Christo spiritum in pace reddidit.

CAPUT CLXXXIII.

Mirabile factum senis Ægyptii, nomine David.

Dicebat abbas Theodorus Cilix: Cum adhuc morarer in Scythi, erat illic senex Ægyptius, nomine David, qui die quadam ad metendum profectus est. Habent enim consuetudinem Scythiæ, ut abean-

ad villas, et metant. Ascendit ergo senex in villam, et sub mercede operabatur. Conduxit autem illum agricola quidam. Cum itaque meteret senex, die quadam circa horam septimam æstus magnus factus est. et abiit senex in quoddam tugurium, et sedit. Veniens autem agricola, et videns sedentem senem, dicit ei cum iracundia: Cur non metis, senex? nescis quia mercedem tibi reddo. Dixit ei: Ita sane; sed quia æstus magnus est, et grana tritici de spicis decidunt, idcirco paululum exspecto, donec transeat æstus, neque damnum patiaris. Dicit ad eum agricola: Surge, labora, et ardeant omnia. Cui respondit senex: Et vis ut ardeant? Dixit ille cum iracundia: Ita plane. Tunc surrexit senior, et ecce continuo ardere cœpit ager. Currens autem agricola venit ad alios senes, qui in alia parte agri operabantur, et orabat eos ut venirent et deprecarentur senem ut oraret et ignem exstingueret. Venientes autem senes prostraverunt se humi; ille autem dixit eis: Dixit ipse ut arderet. Exoratus tamen ab eis abiit, et stans medius inter ea quæ arserant, et ea quæ non arserant, oravit, et continuo exstinctus est ignis, et salvata est pars reliqua ruris.

CAPUT CLXXXIV.

Vita abbatis Joannis Eunuchi, nec non juvenis Monachi, qui nunquam bibere statuerat, atque alterius senis valde orationibus dediti.

Erasmus in Nono Alexandria, cum accessimus ad monasterium abbatis Joannis eunuchi utilitatis gratia. Invenimus autem ipsum senem qui egerat in habitu monastico annos octoginta, ita misericordem, ut alium aeminem illi similem viderimus; non solum enim ad homines, verum et ad bruta animalia misericors erat. Quid ergo faciebat senex? Nullum opus aliud habebat, nisi hoc: Surgens de mane ibat ad canes omnes qui erant in monasterio, et cibum præbebat illis. Similiter et parvis formiculis farinam apponebat, triticumque majoribus formicis. Madefaciebat et paximatis, et ea super tecta projiciebat, ut volucres comederent. Ita degens jugiter, nihil cum moreretur in suo monasterio dimisit, non portam, non fenestram, non spectulum (39), non candelam, non tabulam, et ne singulis immorans prolixior sim, non dimisit omnino terrenum aliquid. Nunquam vel una hora tenuit vel librum, vel pecuniam, vel indumentum, sed omnia egenis dabat, omnem curam suam ad futura transferens.

Narrabant autem et hoc de ipso, misericordiam ejus et compassionis affectum commendare volentes. Die quadam venit ad eum agricola quidam, petens ut aureum nummum illi mutuo daret. Cum vero ille non haberet (nec enim unquam aurum tenebat senex) nisi continuo, et mutuavit a monasterio numisma, et dedit homini qui id a se petierat, pollicenti post unum mensem hoc se illi redditurum. Cum vero præterissent anni duo, et agricola illud non redderet, accessit illum abbas Joannes, et ait illi: Da mihi numisma, frater. Qui dixit, novit Deus quia non habeo. Tunc ait illi senex: Agnosce, frater, quia inveni tibi modum per quem possis mihi illud reddere. Qui ait

A seni: Jube quidvis, et faciam; putans homo quod senior sibi aliquid injungere vellet. Tunc dixit abbas Joannes: Cum tibi opportunum est, nec habes quid facias, veni huc, et triginta genuflexiones pro me facito, et dabo tibi unum argenteum. Cui cum ille libenter consensisset, quoties illi vacabat ab opere, pergebat ad senem, et completo orationum numero dabat ei senex juxta constitutum, argenteum nummum, dabatque illi comedere et bibere, tribuens insuper paximatis pro tota domo sua. Cum igitur implisset viginti quatuor argenteos, id est, aureum nummum, accepit ab eo senex, et dimisit illum, dans ei etiam benedictiones.

Idem abbas Joannes eunuchus narravit nobis, dicens: Ascendimus in Thebaidem ad cœnobium abbatis Apollo, vidimusque ibi juniorem fratrem habentem etiam carnalem 919 patrem, et ipsum monachum. Statuit ergo juvenis nunquam bibere aquam, neque vinum, neque potionem aliam toto vitæ suæ tempore. Edebat igitur olera quædam comestibilia, quæ ipsum ex siti recreare poterant: habebat autem et ministerium coquendi panes. Cum vero tres annos hoc abstinentiæ modo cucurrisset, incidit in gravissimam ægritudinem, ex qua etiam defunctus est. Cumque febre ureretur, et ex immensa siti fatigaretur, hortabatur ab omnibus ut vel modicam potionem degustaret; neque prorsus hoc facere frater ille passus est. Abbas igitur accessit medico, ut languenti, si qua ratione posset, subveniret, precabatur. Qui cum venisset et videret fratrem in tali necessitate, rogare eum cœpit, ut modicum alicujus potionis acciperet. Sed cum ille non acquiesceret, dixit abbati: Asserte mihi huc vas magnum. Quo allato, mittens in illud tepentis aquæ amphoras quatuor, fecit illum intus immitti usque ad femora per unam horam. Assirmabat autem nobis abbas Joannes (illic enim aderat) quod cum illum ex aqua eduxissent, meliens medicus aquam, invenit eam ex magna parte imminutam. Ecce quam vim sibi intulerunt continentes monachi, seipsos propter Deum his necessitatibus subdentes, ut sempiternis fruerentur bonis.

Idem rursus nobis enarravit, dicens: Ingressus sum in eodem cœnobio cellulam senis cujusdam, vidique quia ubi stare ad orationem solebat, tabula erat supposita. Ubi autem genus figebat et inanus, concavum erat plusquam digitorum quatuor: ex frequentia quippe et usu continuo orationis cavaverat tabulam.

CAPUT CLXXXV.

Vita mulieris fidelis, quæ mira sapientia virum suum gentilem ad fidem convertit.

Cum in Samo insula essemus, narrabat nobis venerabilis pauperum cultrix Maria mater domni Pauli candidati, dicens: Cum essem in civitate Nisibe, erat ibi Christiana mulier, virum habens gentilem. Erant autem pauperes, habebant tamen quinquaginta miliarisia (40), quod numismatis genus est. Die vero quadam ait vir uxori suæ: Demus hæc numismata feneratori, ut aliquod solatium ex eis capia-

mus; ea enim sigillatim consumimus, et deficiunt. Respondens autem illa bona uxor, ait viro: Si placet ea fenerari, veni, demus illa sub fenore Deo Christianorum. Dicit ei vir ejus: Et ubi est Deus Christianorum, ut demus ei? Ait illa: Ego tibi ipsam ostendam; si enim huic dederis ea, non solum non illa perdes, sed et usuras tibi persolvet, et capitale duplum reddet. Qui ait illi: Eamus, ostende mihi illum, et demus ei. Illa vero assumens virum suum, duxit in sanctam ecclesiam: habet autem ecclesia illa quinque magnas januas. Cum ergo induisset illum in ecclesiae porticum, ostendit ei pauperes, dicens: Istis si praeberis, Deus Christianorum ipsa accipit; isti enim omnes sui sunt. Qui mox cum gaudio numismata coepit erogare pauperibus; reversique sunt in domum suam.

Cum vero post menses tres necessitate sumptuum angustarentur, ait vir uxori suae: Soror, nihil ut video, daturus est nobis Deus Christianorum ex debito illo, et nunc angustiamur inopia. Respondit mulier, et ait illi: Profecto dabit: vade ubi illa dedisti; et exhibebit ea tibi cum omni alacritate. Quo audito, ille currens abiit in sanctam ecclesiam; veniensque in loco ubi erogaverat numismata pauperibus, et circueiens totam ecclesiam, neminem vidit qui sibi debitum redderet, nisi solos pauperes denuo sedentes. Cum ergo cogitaret in seipso, cui diceret aliquid, vel a quo exigeret, aspexit ante pedes suos in marmore jacere numisma unum ex illis, quae pauperibus ipse erogarat, inclinansque se, et accipiens illud, abiit in domum suam, et ait conjugi suae: Ecce profectus sum in ecclesiam, et crede mihi, mulier, quia Deum Christianorum non vidi, ut dixisti, nullaque mihi aliquid dedit, nisi quod hoc numisma tibi positum vidi, ubi ego prius erogaveram. Tunc ait ad eum mulier illa mirabilis: Ipse est, qui tibi hoc invisibiliter praestitit; ille enim invisibili potestate manus suae disponit hunc mundum. Sed vade, domine mi, eme nobis aliquid, ut comedamus hodie, rursusque ipse providebit nobis. Abiit ille, et emit sibi panem, et vinum, et piscem, et veniens domum dedit uxori. Quae accipiens piscem, coepit ipsum purgare, exenteransque illum, invenit in visceribus ejus lapidem valde mirabilem, ita ut miraretur mulier illius pulchritudinem; non tamen sciebat quid esset. Servatum autem ostendit revertenti viro, dicens: Ecce hunc lapidem in pisce reperi. Videns autem et ipse, miratus est quidem ipsius pulchritudinem, ignorabat tamen quid esset.

Cum autem comedisset, ait uxori: Da mihi lapidem, ut vadam, et vendam illum, si quid fortassis pretii de illo accipere contingat. Neque enim, ut dixi, noverat et ipse, quid esset, ut pote simplex et rudis. Tulit itaque lapidem, et abiit ad trapezitam, cujus **920** erat proprium talia emere et vendere, invenitque illum jam clausis omnibus egredientem (ad vesperum enim jam dies erat) et ait illi: Vis emere hunc lapidem? Ille vero considerans lapidem, dixit ei: Quid vis ut tibi pro eo solvam? Ait autem ille: Da

quidvis. Ad quem ipse: Accipe, inquit, quiaque numismata. Putans autem venditor quia illuderet sibi, dicit ei: Et tantum vis pro illo persolveret Existimans trapezita, quod ita ille per ironiam loqueretur, ait ipsi: Accipe decem pro eo numismata. Venditor iterum se irrideri arbitrans, tacuit. Dicit illi trapezita: Viginti numismata accipe. Ille autem tacebat nihil respondens: Cum vero ad triginta, quadraginta, et quinquaginta numismata emptor ascenderet, et se daturum ea juramento affirmaret, coepit ille amplius lapidem aestimare. Paulatim vero emptor ascendens usque ad trecenta numismata pervenit, delitque illa vendenti. Ipse igitur, dato lapide, acceptaque pecunia, venit ad uxorem suam gaudens. Quae cum videret illum exultantem, dixit: Quante illam vendidisti? Putabat autem quid illum quinque vel decem minis vendidisset. Tunc ille trecenta numismata proferens, dedit illa uxori suae dicens, tanto se illum vendidisse. Illa vero summam divinae bonitatis clementiam admirans, dixit ei: Ecce Deus Christianorum qualis est, quam bonus, quam paratus, quam dives! Vides quia non solum quinquaginta numismata tibi reddidit, quae tu illi mutuasti, sed paucis diebus ipsa tibi sextuplicata restituit? A. nosce igitur quia non est Deus alius, neque in terra, neque in caelo, nisi ipse solus. Ille vero miraculo admonitus, cum experimento didicisset et ipse veritatem, effectus est repente Christianus, et glorificavit Deum et Salvatorem nostrum Christum cum Patre et Spiritu sancto, plurimas referens gratias prudentissimae uxori suae, per quam vera Dei notitia ipsi in veritate concessa est.

CAPUT CLXXXVI.

Vita Moschi mercatoris Tyrii.

Perreximus in caenobium speluncae abbatis Sabae, ad abbatem Eustachium ipsius caenobii praepositum, narravitque nobis, dicens: Erat Tyri mercator quidam, nomine Moschus; is nobis, cum Tyrum venissemus, hoc retulit, dicens: Cum essem super commercia, profundo vespere abii lavatum, et in via reperi mulierem stantem in tenebris. Ad quam ego ubi perrexi, consensit sequi post me. Prae diabolico itaque gaudio non lavi, sed ad caenam properavi, multumque orabam illam, ut comederet; sed illa gustare quidquam passa non est. Tandem surreximus; et cum ad cubandum venissemus, vellemque illam amplexari, voce magna cum lacrymis clamavit, dicens: Vae mihi miserae! Tremefactus itaque interrogabam causam fletuum. Illa vero amplius ejulans ait: Vir meus negotiator est, et naufragium fecit, perdiditque et sua et aliena, et propterea in carcere inclusus est, nec habeo quid faciam, ut vel panem illi ministrem, atque ideo praenimia paupertate corpus meum exponere proposui, ut illi panem inveniam, omnia enim deperierunt. Et dixi illi: Quantum est debitum? Quae ait: Quinque auri librae. Proferens autem aurum dedi illi, dicens: Ecce Dei nutu non tetigi te; da aurum, et rediue virum tuum, et orate pro me.

Deinde post aliquantulum temporis calumnia contra me conflata est apud imperatorem, quod commercii cuncta dissipassem. Mittens autem imperator diripuit omnem substantiam meam, nudumque pertractum Constantinopolim in carcerem misit. Ubi cum plurimum temporis egissem, solo uno vestimento præter camisiam indutus, die quadam audio quod imperator me vellet occidere; itaque de vita desperans plorabam. Flentem autem et ejulantem sopor oppressit, vidique in somnis quasi mulierem illam, quæ aliquando virum habuerat in carcere, dicentem mihi: Quid est quod habes, domine Mosche? Quare hic inclusus es? Me autem respondente: Calumniam perpressus sum, et puto quia occidet me imperator. Ait mihi: Vis ut loquar pro te imperatori, et dimittet te? Ad quam ego: Nunquid ille cognoscit te? Ait: utique novit. Exspersus autem ambigebam quid hoc esset. Astitit autem mihi secundo et tertio eadem repetens, et dicens: Noli timere, ego te absolvam cras.

Diluculo autem, imperatore iubente, adduxerunt me in palatium. Cumque ingressus essem, ille ut aspexit me putri et scissa indutus tunica, dixit mihi: Ecce nunc tui misertus sum; vade, et emendare de reliquo. Aspiciebam autem mulierem illam ad dexteram imperatoris astantem, et dicentem mihi: Confide, et noli timere. Jussitque rex mihi universa restitui, addensque mihi bona plurima, restituit me in priorem statum, faciens me præterea locum tenentem.

Ipsa igitur nocte apparuit mihi rursus eadem mulier, et ait mihi: Scis, quæ sim ego? illa sum cum qua fecisti misericordiam, et propter Deum non tetigisti corpus meum. Ecce et ego liberavi te a periculo. Vides clementiam Dei, quomodo per me, cui fecisti misericordiam, apparuit tibi misericors, quasi dicens: Hoc propter me fecisti, et ego magnificavi misericordiam meam super te.

CAPUT CLXXXVII.

Doctrina abbatis Cyzici pro acquirendis virtutibus.

Cum a sancta Gethsemane ascenderemus in sanctum montem Oliveti, monasterium offendimus abbatis Abramii. Hujus monasterii pater erat abbas Joannes ex Cyzico; interrogavimus autem eum die quadam, dicentes: Quomodo virtutem possidet quispiam? Respondit senior, et ait: Qui virtutem possidere voluerit, nisi prius oderit virtuti ex diametro contrariam malitiam, eam acquirere ac possidere non potest. Si igitur habere vis luctum, semper odio habeas risum. Si humilitatem habere desideras, superbiam semper execrare. Si continens esse cupis, ingluviem odi. Si pudicus, detestare luxuriam. Si nudus, materiam fuge. Qui vult esse misericors, avaritiam caveat. Qui eremum habitare desiderat, civitatis frequentiam odio habeat. Qui cupit invenire quietem, solitudinem oderit. Qui peregrinus esse vult, parentiam (41) seu cupiditatem ostendendi se odio habeat. Qui iracundiam continere desiderat, multorum con-

sortia fugiat. Qui injurias oblivisci vult, maledicta detestetur. Qui sine distractione esse appetit, solitarius maneat. Qui continere vult linguam, obstruat aures ne multa audiat. Qui Dei timorem habere semper cupit, corporalem oderit requiem, diligitque afflictionem et angustiam.

CAPUT CLXXXVIII.

Vita duorum fruum trapezitarum Syrorum.

Abbas Theodorus antiqui monasterii præpositus, narravit nobis, dicens: Erant Constantinopoli fratres duo trapezite Syri; dixitque major ex illis minori fratri: Veni, descendamus in Syriam, et possideamus paternam domum nostram. Dixit illi junior: Cur ambo dimittimus hic ministerium nostrum? Descende ipse, et ego hic manebo; vel ego descendam, et tu hic remane. Convenit ergo inter eos, ut descenderet junior. Cum itaque descendisset, post breve tempus is qui Constantinopoli remanserat, vidit in somnis senem quemdam speciosum et magnæ reverentiæ, dicentem sibi: Scis quia fornicatus est frater tuus in uxorem cauponis? Qui exurgens a somno, contristari cœpit, et intra semetipsum dicere: Ego illi causa fui istius lapsus, cur enim in dimisi illum solum? Aspexit autem eundem secundo dicentem sibi: Scis, quia frater tuus corrui in uxorem cauponis? Quo viso, rursus contristatus est. Tertio conspicit eundem dicentem sibi: Nescis quia frater tuus perdidit libe am mulierem, et in uxorem cauponis effusus est? Scripsit igitur ad illum ex Constantinopoli, ut statim dimissis omnibus veniret Byzantium. Qui acceptis fratris litteris, statim dimisit omnia, venitque ad fratrem suum. Ille vero innox ut vidit eum, duxit in majorem ecclesiam, et cœpit mœstus culpâre illum, ac dicere: Bene fecisti, frater, quia cauponis uxorem adulterasti? Quod ille cum audisset, jurare per Deum omnipotentem cœpit, quod neque adulteraverat, neque mulierem ullam noverat præter legitimum uxorem. Cum hæc major frater audisset, ait illi: Nunquid aliud quidpiam peccati gravioris abs te gestum est? Ille autem asseverabat, dicens: Vere nihil mihi conscius sum iniquitatis admisisse, nisi quod monachos in villa nostra reperi Severiani dogmatis, ignoransque an malum esset, communicavi eis. Aliud quodlibet ignoro me fecisse. Intellexit tunc major natu frater hoc esse quod illi dictum fuerat, fornicatum scilicet eum fuisse, quia sancta catholica et apostolica ecclesia omissa, in hæresim Severi acephali, qui revera caupo est, corruens confusus erat, ac nobilitatem rectæ fidei contaminarat.

CAPUT CLXXXIX.

Vita mulieris quæ fidem servavit viro suo negotiatori, et ambo a Deo adjuvi sunt.

Venimus Ascalonem in xenodochium Patrum, narravitque nobis abbas Eusebius presbyter, quod negotiator quidam navigans perdidisset omnia et sua et aliena, evasissetque ipse naufragium. Qui cum venisset huc, a creditoribus comprehensus et in carcerem missus est, direptaque sunt omnia quæcumque domi habebat, et conjugis etiam ipsius vestimenta.

Illa igitur ex multa anxietate, et tristitia, et inopia non poterat virum vel pane nutrire. Sedente igitur illa die quadam in carcere et gemente, intravit vir quidam magnus vinctis dare eleemosynam. Videns vero mulierem liberam sedentem cum viro suo, vulneratus est in amore ipsius, erat enim speciosissima, mandavitque illi per carcerarium ut ad se veniret. Illa videns quod agapen acceptura esset, libenter accessit. Qui sumens illam seorsum, ait ei: Quid est quod habes, et cujus rei gratia hic es? Quæ illi cuncta enarravit. Ait autem ipse: Si persolvero debitum, dormies mecum nocte ista? Illa autem vere pulcherrima et pudicissima **922** dixit ei: Audivi, domine, dicentem Apostolum, quia mulier non habet potestatem proprii corporis, sed vir (*II Cor. vii*). Permite ergo, domine, ut interrogem virum meum, et quidquid ille jusserit faciam. Veniensque omnia nuntiavit viro suo. Ille, ut prudentissimus, et uxori suæ maximo devinctus affectu, raptus non est spe et desiderio evadendi carceris injurias; sed ingemiscens cum lacrymis ait uxori: Perge, perge soror, abrenuntia homini; spero enim in Dominum nostrum Jesum Christum, quia non derelinquet nos usque in finem. Exurgens autem illa dimisit a se hominem, dicens: Dixi viro meo, et non vult.

Per id autem temporis latro quidam injectus fuerat in ipsum carcerem priusquam negotiator vinciretur: hic omnia inspiciebat, et audiebat viri ac mulieris verba, ingemuitque apud semetipsum, dicens: Ecce in quo isti casu existunt, neque tamen libertatem suam prodiderunt, ut pecunias acciperent, et dimitterentur, sed pudicitiam pluris quam pecuniam existimaverunt; vitæque istius commoda, ut illius pulchritudinem non violarent, contempserunt. At ego quid faciam miser, qui nunquam cogitavi quod Deus esset, et idcirco homicidiorum auctor fui? Vocans autem illos ad se per fenestram ejus cellulæ, ubi vinctus detinebatur, dixit eis: Ego latro sum et cædium patror, quamobrem quacunque hora præses venerit, ad mortem ut homicida ducendus sum. Considerans vero pudicum consilium vestrum, compunctus sum: itaque pergit, et in loco illo civitatis fodite, et accipite quas inveneritis pecunias; cumque persolveritis debitum, plurima etiam eulogia remanebit vobis, et orate pro me, ut et ego inveniam misericordiam.

Post paucos autem dies ingressus civitatem præses, latronem educi jussit et decollari. Sequenti autem die dixit mulier viro: Si jubes, mi domine, vadam ad locum quem denotavit latro, si forte vera sint quæ ille prosecutus est. Qui ait: ut tibi videtur facito. Illa vero sumpto brevi sarculo, vespere ad locum abiit, et fodiens, ollam invenit diligentissime opertam, sumensque illam profecta est. Prudenti vero usa consilio, paulatim creditoribus reddebat debita, ut ex hoc ab aliis pecuniam mutuari putaretur. Implevit autem omnem debiti solutionem, virumque de carceris custodia eduxit. Dicebat autem qui ista narravit:

¹ Joannes Diaconus vitæ sancti Gregorii, lib. II, cap. 48.

A Ecce quoniam servaverunt lati mandatum Domini nostri Jesu Christi, magnificavit et ipse in eis misericordiam suam.

CAPUT CXC.

Miraculum de ligno donato abbati Brochæ Ægyptio.

Narravit nobis Athanasius Antiochenus de abbate Brocha Ægyptio, dicens: Cum venisset vir ille ex Ægypto in Seleuciam, quæ prope Antiochiam est, invenit extra civitatem locum desertum, quærebaturque construere sibi in eo parvam cellulam. Quam cum extruxisset, neque haberet unde illam operiret, ingressus urbem die quadam invenit Anatolium, qui cognominatus est Curvus, Seleuciæ et Antiochiæ unum ex primariis, sedentem extra domus suæ limen, dixitque ei: Fac, domine, charitate, et da mihi ligna modica, ut legam cellulam meam. Ille vero maxime indignans, ait illi: Ecce lignum, tolle et discede; ostendens illi trabem maximam, quam habebat jacentem ante domum suam, de qua facta esset arbor navis onerariæ quinquaginta millium. Ait illi abbas Brochas: Benedic et tollam illud. Dicit ei rursus Anatolius stomachans, Benedictus Dominus. Apprehendit ille trabem, solusque levavit de terra, et imposuit humeris suis, abiitque cum illa ad cellulam suam. Stupore autem percussus Anatolius in eo quod factum fuerat insigni præclaroque miraculo, largitus est ei lignum illud, ex quo non solum cellulam suam, ut petierat, operuit, sed et alia plurima ministeria exercuit.

CAPUT CXCI.

C *Vita compendiosa sancti Joannis Chrysostomi patriarchæ Constantinopolitani.*

Dicebant de sancto Joanne Constantinopolitano archiepiscopo, qui juste et dignissime pro puritate doctrinæ, et splendore venustissimi eloquii Chrysostomus (42) cognominatus est; quod ex quo salutarem baptismum accepisset nunquam omnino juraverit, neque aliquem jurare compulerit, neque mentitus sit, neque alicui unquam maledixerit, neque scurrilia locutus sit, neque jocos admisit.

CAPUT CXCH.

Relatio de quodam monacho monasterii divi Gregorii (43) papæ, quomodo post mortem ab excommunicatione fuerit absolutus.

D Narravit nobis sanctus quidam presbyter ¹, Petrus nomine, veniens ex Romana urbe, de beatissimo Gregorio ejusdem civitatis Antistite, quod cum esset summus pontifex, monasterium virorum maximum ædificaverit, mandatumque dederit, **923** ut nullus monachorum proprium aliquid haberet, ne unum quidem obolum. Frater ergo monasterii habebat sæcularem fratrem, a quo petiit dicens: Tunicam non habeo, ideo fac in me charitatem, et eme illam mihi. Dixit illi sæcularis frater: Ecce tria hæc munusmata, accipe, et me tibi ut placeat. Sumens ergo monachus tria munusmata, habuit illa apud se. Quod cum alius monachus vidisset, abiit et nuntiavit abbati. Quo audito, abbas renuntiavit, et ipse sanctissimo papæ

Gregorio. Beatus vero Gregorius hoc audiens, iussit eum, ut qui monasterii regulas prætergressus esset, a communione separari. Post modicum vero temporis moritur frater ille ita separatus, nesciente papa Gregorio. Post duos autem vel tres dies abiit abbas, et nuntiavit illi, dicens: Frater ille defunctus est. Quo ille audito non mediocriter contristatus est, quod antequam absolveretur excommunicationis vinculo, migrasset a sæculo: scribensque orationem in forma epistolæ, dedit uni ex archidiaconis, iubens illi ut iret et supra sepulcrum fratris illam legeret. Per ipsas vero litteras absolvebat ab excommunicationis nexibus mortuum. Abiens igitur archidiaconus, sicut illi fuerat imperatum, super sepulcrum fratris brevem illam chartulam legit. Eademque nocte vidit abbas defunctum fratrem, et ait illi: Nonne mortuus es, frater? Qui ait: Ita sane. Rursus interrogavit eum abbas: Et ubi fuisti usque hodie? Dixit ei frater: Veraciter, domine, in carcere fui usque heri; hesterno autem die absolutus sum. Notum vero factum est omnibus quia qua hora archidiaconus absolutionis verba super fratrem legerat, fuerat ab excommunicatione absolutus, liberataque est de iudicio et damnatione anima ipsius.

CAPUT CXIII.

Factum mirabilis charitatis sancti abbatis Apollinaris patriarchæ Alexandrini erga juvenem divitem ad inopiam redactum.

Narraverunt nobis de sancto abbate Apollinari Alexandrino patriarcha, quod valde fuerit misericors, et compassionis visceribus affluens, cujus rei indicium id afferbant. Erat, aiebant, Alexandriæ juvenis quidam, qui primarii civitatis dignitateque ac divitis clarissimi filius fuerat. Parentibus itaque illius defunctis, qui infinita illi bona tam in auro quam in navibus commercii dereliquerant, non satis feliciter et prospere ea gubernans, perdidit omnia, atque ad extremam inopiam deductus est, cum neque gulæ neque luxuriæ vacaverit, quæ solent divitum exhaurire patrimoniam, sed in casus varios atque naufragia inciderit. Itaque ex opulentissimo pauperrimus effectus est, juxta illud Psalmistæ: Ascendunt usque in cælos, et descendunt usque ad abyssos (*Psal. cv*). Namque adolescens quanto fuerat pecuniis sublimior, tanto per inopiam inferior factus est.

Hoc audiens beatus Apollinaris, vidensque in quantum miseriæ et paupertatis adolescens delapsus esset, cum parentes ejus fuissent locupletissimi, miseratus illius casum, exiguum ipsi charitatis impendere voluit ministrando alimenta, sed erubescerat. Et quoties videbat illum, in secreto conscientia suæ angebatur, cernens vestem sordidam, et luridam faciem, quæ sunt extremæ pauperiatis indicia. Cum igitur hujusmodi curis angeretur pontifex, die quadam divinitus inspiratus, consilium profecto mirabile invenit, ipsiusque sanctitati maxime conveniens.

Accessit itaque Nomicum (44) seu dispensatorum sanctissimæ ecclesiæ, seorsumque illum alloquens, dixit ei: Potes mihi servare secretum, domine

dispensator: Qui ait: Spero, domine, in Filium Dei, quia quodcumque mihi jusseris, nemini dicam, neque discet unquam id aliquis ex me quod mihi servo tuo aperueris. Tunc ait ad illum episcopus Apollinaris: Vade, conscribe chirographum debiti quinquaginta librarum auri, quæ a sanctissima ista ecclesia Macario illius miseri adolescentis patri debebantur, et appone testes et stipulationem et rata, et affer illud mihi. Dispensator continuo, quod sibi fuerat a pontifice injunctum, cum omni celeritate peregit, attulitque chirographum, et dedit illi. Cum itaque pater adolescentis ante decem annos defunctus esset, chartaque chirographi nova videretur, ait illi pontifex: Vade domine dispensator, chirographum istud vel in tritico vel in hordeo absconde, et post paucos dies affer illud ad me: quod ille cum fecisset, præfinito die chirographum retulit quasi subvetustum, deditque pontifici. Tunc ait ille: Perge modo, domine dispensator, et dicito adolescenti: Quid mihi daturus es, si tibi dederò chirographum magnæ pecuniæ quæ debetur tibi? Et cave, ne plus quam tria numismata ab illo accipias, et præbe illi chirographum. Respondens autem dispensator: Vere, mi domine, si jusseris, nihil accipiam. Dixit ei ille: Volo omnino ut tria numismata accipias. Perrexit autem ille ad juvenem sicut ipsi jussum fuerat, et dixit ei: Dabis mihi tria numismata, si ostendero tibi aliquid magnæ utilitatis tuæ? Ille vero pollicitus est illi quidquid vellet se daturum. Fingens autem dispensator, ait illi: Ante quinque vel sex dies evolvens instrumenta ecclesiastica, reperi chirographum istud, et meministi, quia Macarius pater tuus mihi multum confidens, ipsum mihi diebus aliquot permisit. Defunctoque ipso, contigit illud apud me usque hodie manere; oblivione enim subreptum mihi est, nec unquam venit in mentem ut illud redderem tibi. Ait illi adolescens: Nosti an locuples sit persona illa quæ debet? Dixit ei dispensator: Ita sane locuples, et grata est, potesque ab illo debitum sine labore recipere. Dixit ei junior: Novit Deus quia modo nihil habeo; sed si recepero, quod meum est, quidquid petiisti, dabo tibi, ultra tria etiam numismata. Tunc dedit ei dispensator instrumentum quinquaginta librarum.

Suscepto itaque chirographo, perrexit ad sanctissimum pontificem, prostratusque ante illum dedit ei chirographum. Cum ergo accepisset ille instrumentum ipsum, ac legisset, cepit se ipsum turbatiorē ostendere, dixitque ei: Et ubi fuisti usque modo? Pater tuus ante decem annos defunctus est. Perge, nolo tibi nunc respondere. Qui dixit illi: Veraciter, mi domine, non ego illud habui, sed dispensator illud habebat, et nesciebam. Sed Deus ipsius misereatur, quia modo ipsum mihi reddidit, dicens se illud inter chartas suas domi invenisse. Pontifex vero illum interrim remisit, dicens: Deliberabo mecum, servato apud me chirographo. Post unam igitur hebdomadam rediit ad episcopum junior, iterumque deprecabatur eum. Ille autem quasi nihil ei dare vellet, dicebat: Quare tantum distulisti proferre chirographum? Dixit

illi adolescens: Mi domine, scit Deus quia non habeo unde familiam meam nutram; itaque, si Deus inspirat vobis, miseremini mei. Tunc dixit illi sanctus Apollinaris, fugens se illius precibus cedere: Summam quidem integram ego tibi restituum; hoc autem obsecro, mi domine frater, ne a sancta hac ecclesia usuras exigas. Tunc procidens illi adolescens ait: Quidquid voluerit et iusserit mihi dominus meus, hoc faciam; et si ex principali summa placet minuere aliquid, minue. Dixit illi episcopus: Non id quidem; satis est, si nobis usuras dimittis. Tunc proferens quinquaginta auri libras, dedit ei, et dimisit eum, orans eum pro usurae remissione. Hoc opus summi Apollinaris, ista sancta illius ars atque misericordia. Ita vero Deus juveni cooperatus est per sanctam ejus benedictionem, ut ex tanta inopia emergeret, atque in priorem suum statum ordinemque remearet, plusque etiam quam parentes sui opum ac pecuniarum copia excelleret, ac praeterea magna lucra animae consequeretur.

CAPUT CXCIV.

Admonitio senis qui morabatur in Scythi, facta eulam monacho ne ingrederetur tabernas.

Senex quidam morabatur in Scythi: hic die quadam venit Alexandriam, ut opus manuum suarum venderet, viditque ibi junorem monachum ingressum esse cauponam. Qua ex re senex vehementer afflictus, manebat foris expectans, donec egredienti juveni colloqueretur. Quod et factum est. Mox enim ut egressus est juvenis, tenuit illum senior per manus, et seorsum illum ducens, dixit ei: An nescis, domine frater, quia habitum angelicum fers? Ignoras, quia juvenis es? Non nosti quia multi sunt inimici nostri laquei? Nescis quia et per oculos, et per aures, et per fibras varias et habitus, monachi in civitatibus laeduntur? Tu autem in cauponas intrepide ingrederis, et quae non vis audis, et quae sunt noxi vides, inhonestisque et viris et mulieribus conjungeris. Noli itaque, filii mi, noli, obsecro, sic agere, sed fuge in eremum, ubi cum Dei adjutorio salvari potes. Respondit ei junior: Perge senior, Deus non quaerit nisi cor mundum. Tunc expandens in caelum ambas manus suas senex ait: Gloria tibi, Deus; ecce enim ego habeo in Scythi annos quinquaginta quinque, et mundum cor non habeo; hic autem in tabernis conversans cordis munditiam possidet. Et ad fratrem conversus dixit: Deus et te servet, et me non confundat a spe mea.

CAPUT CXCV.

Vita Evagrii philosophi a Synesio Cyrenes episcopo ad Christi fidem conversi.

Cum Alexandriae essemus, Leontius Apamiensis, vir religiosus ac fidelissimus, venit ex Pentapoli; multis enim jam annis Cyrene moratus fuerat. Venit autem diebus Eulogii sancti Alexandrini patriarchae, ejusdem Cyrenensis urbis futurus episcopus. Cumque in familiari colloquio essemus, narravit nobis, dicens: Fuit temporibus Theophili beatissimi patriarchae Alexandrini Cyrene episcopus Synesius philosophus.

A Qui cum venisset Cyrenem, reperit illic philosophum quemdam, Evagrium nomine, qui sodalis suus in studiis liberalibus fuerat, amicum sibi charissimum, sed religione gentilem, et culturae idolorum maxime deditum, eum episcopus Synesius ab idololatria transferre ad culturam Christi satagebat, curamque ingentem ejus rei sibi assumpserat pro charitate quam erga ipsum a principio habuerat. Ille vero minime id patiebatur, neque illius doctrinam admittere volebat: episcopus tamen praenimio ad illum amore ne sic quidem taedio victus desistebat diebus illum singulis hortari, et instruere, ac inducere ut Christo crederet, ipsiusque sacramenta susciperet. Cumque illi quotidie ista monita dare persisteret, dixit ad eum semel philosophus: Vere, mi domine episcope, cum ceteris quae mihi displicent in Christianis hoc est, quod consummationem saeculi istius futuram dicunt, et post consummationem omnes qui ab initio saeculi fuerunt homines, in isto corpore resurrecturos, carnemque hanc incorruptibilem recepturos, et immortalem, a qua ita in perpetuum victuros, sicque eorum quae in corpore gesserunt praemia percepturos: eum etiam qui miseretur pauperi, fenerari Deo, et qui dispergit in pauperes et inopes, in caelo sibi thesaurus reponere, et multiplicata quae erogaverunt in regeneratione cum aeterna vita a Christo esse reddenda. Quae omnia cum dicuntur, deceptio, et irrisio, et fabula mihi videntur: episcopus autem Synesius assererat omnia Christianorum vera esse, nihilque omnino habere falsum vel veritati contrarium, idque multis documentis assererat, et persuadere illi nitebatur.

C Post multum vero temporis, cum illum induxisset Christianum fieri, baptizavit ipsum et filios ejus, cunctosque domesticos illius. Caeterum non multo postea quam baptizatus fuerat, dedit episcopo auri tria centenaria in usum pauperum, dicens: Accipe aurum istud, et distribue illud pauperibus, et fac mihi cautionem manu tua, quod Christus mihi ipsum reddet in futuro saeculo. Qui suscepto auro, prompto illi, ut petebat, cautionem locit.

D Vixit itaque post baptismum annos aliquot philosophus, ac tandem infirmatus est ad mortem. Cum vero morti proximus esset, dixit filiis suis: Quando curabitur funus meum, chartam istam in meis manibus ponite, et me cum illa sepelite. Mortuo autem illo, fecerunt filii sicut eis ipse praeeperat, sepelieruntque eum cum chirographo. Tertia vero post sepulturam die apparuit episcopo Synesio nocte quiescenti, dicens: Veni ad sepulcrum, ubi jaceo, et accipe chirographum tuum; accepi enim debitum, satisfactumque mihi est, atque ut certior ejus rei fias, propria mea subscripsi manu. Ignorabat autem episcopus quod chirographum illud consepeliissent ei.

Mane autem facto, accessit filiis ejus dixit: Num aliquid cum patre vestro in monumento posuistis? Illi putantes quod eos de pecuniis interrogaret, dixerunt ei: Nihil, domine, praeter pannos consuetos. Quid igitur? Nunquid vel chartam aliquam consepelistis ei? Tunc recordati illi (ignorabant enim quod de

chirographo diceret) dixerunt ei : Ita sane, domine ; A chartam enim quamdam moriens dedit nobis, et ait : Quando sepelietis me, chartam istam mihi in manibus date, nullo penitus sciente. Tunc dixit illis episcopus somnium quod nocte illa viderat, sumensque illos cum clericis ac primariis civitatis accessit ad philosophi tumulum. Quo aperto, invenerunt jacentem philosophum, chirographumque manu episcopi conscriptum suis manibus tenentem. Accipientes autem chirographum ex illius manibus, aperuerunt, inveneruntque in eo noviter manu philosophi subscriptum ita : « Ego Evagrius philosophus tibi, sanctissimo domino Synesio episcopo salutem. Accepi debitum in his litteris manu tua conscriptum, satisfactumque mihi est, et nullum contra te habeo jus propter aurum quod dedi tibi, et per te Christo Deo et Salvatori nostro. » Qui vero conveniant, hoc videntes obstupuerunt, et per multas horas clamaverunt, Kyrie eleison, glorificantes Deum qui facit mirabilia, talemque ac tantam promissionum suarum evidentiam dat servis sui.

Asserebat autem et hoc idem dominus Leonius, cautionem illam manu philosophi subscriptam servari usque hodie, atque in sacrario sanctæ Cyrenensis ecclesiæ custodiri ; et quicumque sacrarii custos ingrederetur, hanc illi cum cæteris vasis sacris assignari custodiendam cum omni diligentia, atque eum deinceps successori suo integram illam inviolatamque reconsignare.

CAPUT CXCVI.

Miraculum, quod pueris Apamiensibus contigit, qui joco verba sanctæ consecrationis protulerunt.

Narravit nobis Gregorius Africæ provincie præfectus, fidelis vir, et monachorum ac pauperum amator, honisque omnibus semper congaudens :

In provincia, inquit, mea (erat autem Apamiensis secundæ Syrorum provincie, ex oppido quod dicitur Thorax) ager est ab urbe quasi quadraginta milliariis distans, qui Gonagus dicitur ; in hoc, sive in ejus finibus pueri pascabant pecora, et ut solet pueris contingere, puerili consuetudine 926 voluerunt ludere. Cumque luderent, dixerunt ad invicem : Venite celebremus missam, et offeramus sacrificium, et communicemus, sicuti semper in sancta ecclesia presbyter facit. Quod cum placuisset omnibus, constituunt ex eis unum in ordine presbyteri, duosque alios pueros in ministrorum officio, veniuntque ad saxum quoddam (erant enim in planitie) ac supra saxum in morem altaris apponunt panem, et vas testium cum vino : assistuntque, unus quidem coram altari, qui fungebatur officio presbyteri, medius, duo vero alii hinc atque hinc veluti ministri. Et ille quidem sanctæ oblationis verba dicebat, illi vero fasciis quæ ferebantur, pro stabellis utentes, auram faciebant. Qui vero presbyteri fungebatur officio, ideo sanctæ oblationis verba sciebat, quia consuetudo fuit in ecclesia, ut pueri in missis ante sacrarium assisterent, primique post clericos communicarent sanctis Christi Dei nostri venerandisque

mysteriis. Quoniam vero quibusdam in locis alta voce consueverunt presbyteri sancti sacrificii orationes pronuntiare, pueri ut propius astantes sæpius eas audiendo didicerant.

Cum igitur omnia secundum ecclesiasticam consuetudinem fecissent, priusquam panes frangerent ac communicarent, ignis cælitus delapsus, quæ proposita erant consumpsit omnia, saxumque totum combussit, ita ut nihil omnino neque saxi, neque eorum quæ fuerant superposita reliqueretur. Hoc repente factum cum pueri didissent, in terram omnes præ timore corruerunt, ac diutius semivivi permanserunt, neque erumpere vocem, neque de terra surgere valentes. Cum vero non redirent domum hora qua consueverant reverti, sed pavidi in pavimento jacerent, exierunt e villa parentes eorum, ut viderent cujus rei gratia consueto legitimo tempore non revertissent. Egressi autem pueros omnes humi jacentes invenerunt, neque agnoscentes aliquos, neque loqui se alloquentibus valentes. Parentes itaque semivivos eos aspicientes, unusquisque filium suum assumentes, domum retulerunt, videntesque pueros in hujusmodi excessu diutius durantes, mirabantur nimium, causam stuporis eorum omnino ignorantes, nec discernere valentes, sæpiusque illos per totum diem interrogantes, responsum nullum accipere ab eis potuerunt, et quæ illis acciderant scire omnino nequiverunt, donec dies illa et nox tota præterit. Tunc enim et pueri paulatim in se ipsos reversi, cuncta ipsis retulerunt quæ gesta fuerant, et quæ illis contigerant. Assumentes vero parentes suos et omnes loci ipsius habitatores, egressi sunt, et locum eis ostenderunt, in quo mirabiliter ista contigerant, vestigia quædam elapsi ignis indrantes.

Audientes vero quæ facta fuerant, et ipsis indicibus rerum admoniti, in civitate cucurrerunt, cunctaque episcopo civitatis nuntiaverunt : qui percussus magnitudine et novitate miraculi, cum omni clero festinus occurrit, vidensque pueros, et rursus ab eis quæ evenerant audiens, et cælestis ignis vestigia intuens, pueros quidem omnes continuo in monasterium immisit, locum vero monasterium fecit latissimum, supra locum autem ignis ecclesiam construxit, et sanctum erexit altare.

Dicebat autem ipse dominus Gregorius fidelissimus vir, unum se istorum puerorum aspexisse, ejusque monasterii ubi miraculum acciderat, monachum ipsum cognovisse. Et istud quidem magnum revera ac divinum stupendumque miraculum Gregorius venerabilis nobis ætate nostra contigisse enarravit

CAPUT CXCVII.

Relatio Ruffini de sancto Athanasio et aliis pueris sodalibus.

Ruffinus autem qui ecclesiasticam conscripsit historiam, simile quiddam priore ætate gestum a pueris ludentibus narrat. Ait enim, cum puerilia conscriberet Athanasii sanctissimi, magni propugnatoris ac præconis veritatis magnæque Alexandrinæ civitatis episcopi, et orbis totius doctoris incliyti, quomodo

scilicet ipsos promotio ad episcopatum ex præscientia divina initium sumpsisset.

Consequens autem mihi videtur esse, pauca de viri antiquitate repetere, et qualis a puero fuerit vitæ, qualisve instituti, meminisse, quemadmodum ab his qui cum illo familiarissime vixerunt, accepimus (*Ruff.* l. 1 *Hist.* c. 14). Eo igitur tempore quo Alexander sanctissimus Alexandrinæ Ecclesiæ post Achillam præerat, juxta prædictionem sancti Petri archiepiscopi et martyris, qui impium Arium damnavit; cum die quadam ex eminentiore loco mare intueretur, aspexit pueros in littore ludentes, ut consuetudo pueris est, episcopumque imitantes, ac ecclesiasticos ritus omnes. Cum ergo pueros illos diutius intueretur, majora quædam et sacratiora illos aggredi mysteria videt. Turbatus itaque continuo, clericos advocans eis ostendit, quæ ipse conspexerat, præcepitque ut irent et pueros omnes apprehenderent, **927** atque ad se adducerent. Venientes igitur pueros interrogat quis eis ludus fuerit, quidve, et quomodo gesserint. Illi vero, utpote pueri, perterriti, ab initio quidem negare cœperunt, postea vero totam seriem exposuerunt, confessique sunt se quosdam baptizasse catechumenos per Athanasium, quem sibi pueri episcopum fecerant. Tunc igitur diligenter inquirens ab iis, et quinam baptizati fuissent, et quid, et quomodo interrogati, quidve respondissent; cum ab eo qui interrogaverat, cuncta didicisset, comperto quod omnia juxta ritum religionis nostræ peregerint, rem in commune cum clericis agitando, definivit ut dicitur, eos qui baptismo consecrati fuerant, cum omnia circa se solemniter peracta fuissent per interrogationes et responiones, secundo quidem non oportere baptizari, sed impleri ea quæ solent a sacerdotibus fieri. Porro Athanasium, et cæteros, quos ille ut sacerdotes et diaconos habuerat in ministerio, convocatis eorum parentibus, sub Deo teste ecclesiæ tradidit, ut illic nutritur.

Modico itaque transacto tempore, cum et a notario perfecte, et a grammatico sufficienter (45) Athanasius jam instructus esset, continuo quasi fidele depositum Dei, sacerdoti a parentibus traditur, et veluti Samuel quidem in templo nutritur. Quoties vero Alexander in senectute ad episcopos proficisceretur, iste sequitur eum, ferens sacerdotii amictum, qui Hebraice appellabatur Ephod.

Tanta vero et tam præclara contra hæreticos Athanasii in sancta Ecclesia fuere certamina, ut illud de eo scriptum esse videatur, quod dictum est: Ego ostendam ei, quanta pro nomine meo illum oporteat pati. Nam in ejus persecutionem totus conspiravit orbis, commoti sunt reges terræ et gentes, et regna exercitusque contra illum convenerunt. Porro ipse divinum illud eloquium opere implebat, quo dicitur: Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum; si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo (*Psal.* xxvi). Vere enim tanta illius ac talia feruntur opera, ut magnitudo quidem rerum nihil me

prætere persuadeat, multitudo vero gestorum plurima lacere compellat. Fluctuat itaque ambigua mens, neque plane dignoscere valet quid conscribere, quid omittere debeat. Atque ideo paucorum meminimus, quæ ad rem pertinent; reliqua vero fama enarrabit, quæ profecto minora quam se habeat veritas enuntiabit, veritati quippe nihil addere poterit.

CAPUT CXCVIII.

Responsio sancti Athanasii episcopi Alexandrini, num quis sine fide baptizari possit.

Interrogatus est aliquando prædictus sanctus Athanasius postquam Alexandriæ episcopus constitutus fuit, an posset quispiam sine fide baptizari secundum ritum et prædicationem Christianorum; aut si credere se simulans, aliquibus aliis occasionibus baptizatus fuisset, quid de illo sentiendum, aut quomodo suscipiat illum Deus. Et respondit, dicens: Audiavi aliquando a senioribus nostris quod beato Petro episcopo et martyri, cum facta esset mortalitas, et plerique ad baptismum mortis timore confugerent, apparuerit Angelus humana specie, dicens: Quandiu hæc mittitis marsupia ista, signata quidem, inania autem prorsus et vacua, et nihil intus habentia? Erunt itaque, quantum ex angeli voce conjicere licet, signum habentes baptismi, quoniam et beneficium aliquod existimarent se consequi, si baptismum susciperent, atque idcirco baptizati (46) sunt.

CAPUT CXCI.

Relatio de senex quodam simplice, qui cum sacramentum offerret, angelos videbat.

Narravit quidam Patrum, quod senex quidam mundus et sanctus existens, cum offerret sacramentum, videbat angelos sibi dextra lævaque assistentes. Porro hic ab hæreticis consecrationis ritum perceperat, et veluti simplex et rudis divinatorum dogmatum, quando offerebat, in simplicitate et innocentia dicebat quæ non decebant secundum rectam fidem, ignorans quod falleretur.

Per divinam igitur dispensationem perrexit ad eum diaconus quidam peritissimus divinatorum dogmatum. Contigit autem sanctum senem, præsentem illo, sacrificium offerre. Dixit autem ei diaconus: Verba, quæ in offerendo dixisti, rectæ fidei non sunt, sed hæreticorum et pravæ opinionis hominum. Senex autem confidens, quoniam videbat angelos dum offerebat, non intendit his quæ dicebantur a diacono, sed contempsit. Diaconus autem persistebat, dicens: Falleris, abba; non enim admittit fides catholica ista quæ dicis, neque mater Ecclesia. Cum autem videret diaconi constantiam in se arguendo senem, atque in oblatione salutari sanctos angelos, ut consueverat, intueretur, ait eis: Diaconus iste mihi hæc et ista dicit: quomodo se **928** habet veritas? Dicunt ei angeli: Ansculta ei, nam vera loquitur, et recte ista prosequitur. Dixit autem eis senex: Quare vos non dixistis mihi? Dixerunt autem illi angeli: Deus ita disposuit, ut homines ab hominibus corrigantur. Et ab eo tempore correctus est, gratias agens Deo et fratri.

CAPUT CC.

Quomodo juvenis aurifex a viro patricio sit in filium adoptatus.

Narravit nobis quidam sanctorum Patrum, quod juvenis quidam ingeniosus se ad aurificem pro discenda arte contulerit, quam dum solerter addisceret. unus ex patriciis injunxit eis, ut crucem auream lapidibus pretiosis ornata facerent, quo illam ecclesie offerret. Et quoniam valde ingeniosus erat adolescens, injunxit illi magister ejus id opus. Cœpit ergo adolescens cogitare intra se, ac dicere : Si iste tantas offert pecunias Christo, cur non et ego mercedem meam in istam crucem conferam, ut eam mihi, tanquam duo minuta viduæ, computet Christus? Cogitans igitur quantum mercedis esset accepturus, mutuatur id, et in crucem mittit. Veniens itaque patricius ponderat crucem, priusquam in illa lapides includerentur, invenitque plus habere ponderis quam constituerat. Cœpit itaque minitans urgere adolescentem, quasi fraudem fecisset, aurumque adulterasset. Tunc ait illi adolescens : Novit ille qui solus cordiam scrutatur arcana, quia nihil tale feci. Sed cum viderem te tantum pecuniarum Christo Domino obtulisse, cogitavi immittere mercedem meam, ut et ego partem habeam tecum, utque me suscipiat Christus, quemadmodum duo minuta viduæ illius accepit. Stupefactus ille dixit juveni : Itane, fili, cogitasti? Ait ille : Ita sane. Patricius vero dixit illi : Quoniam ita cogitasti, totamque voluntatem tuam obtulisti Christo, volens habere partem mecum, ecce ex hodierna die suscipio te mihi in filium, hæredemque constituo. Et assumpsit eum secum, atque hæredem suum fecit.

CAPUT CCI.

Vita viri Constantinopolitani nobilissimi, cui pater moriens Dominum Jesum Christum reliquit curatorem.

Narravit quidam Patrum, diceas : Ascendi aliquando Constantinopolim cujusdam necessitatis gratia; cumque in ecclesia sederem, ingressus est quidam sæcularis, maxime illustris atque fidelissimus. Is cum aspexisset me, accedens salutavit cum omni charitatis officio. Et post salutationem sedit juxta me, et cœpit interrogare de his quæ pertinent ad animæ salutem. Cumque ego illi dicerem quod his qui rite terrena disponunt, cœlestia quoque donantur : Bene, inquit, pater, dixisti. Nam vere beatus est, qui spem suam in Deum ponit, et se ipsum totum committit Deo. Et dicebat : Ego filius sui cujusdam sæcularis gloria clarissimi. Erat autem ipse pater meus eleemosynis maxime deditus, et plurima pauperibus distribuabat. Die ergo quadam vocavit me, et ostendit mihi omnes pecunias, dicens : Fili, quid tibi gratius est, ut dimittam tibi pecunias istas, an Christum curatorem tuum? Ego, cum placerent mihi quæ faciebat, respondi me Christum malle. Ista enim omnia prætereunt, et hodie sunt, et cras non erunt? Christus autem manet in æternum. Quod ille cum audisset, omnia jam libere et larga manu pauperibus erogabat, ita ut moriens pauca admodum mihi relinqueret. Ego autem jam pauper effectus, humilis procedebam, spem meam habens in Christum, cui me ille reliquerat.

A Erat autem alius quidam dives valde, et primarius, habens uxorem fidelem Christo, et timentem Dominum, habebat autem et filiam unicam. Dixit ergo illa viro suo : Hanc solam habemus filiam, tantaque bona nobis largitus est Deus; cujus ergo rei indiget? Si quæsierimus dare illam alicui primario, et diviti, qui non sit bonis moribus, affliget eam semper. Quæramus illi virum humilem, et timentem Dominum qui secundum Deum illam diligit et foveat. Qui dixit illi : Recte dixisti. Perge ergo in ecclesiam, et ora intensissime, atque illic reside, et qui primus ingressus fuerit, hic illi a Domino missus est sponsus. Fecit igitur ut jusserrat vir ejus; cumque orasset, et sederet, ingressus sum ego primus. Mittens ergo illa seruum suum, continuo accessit me, cœpitque interrogare, dicens : Unde es? Ego autem dixi illi : Ex hac civitate sum talis filius. Dixit autem mihi : Illius eleemosynarii? Et dixi : Ita illius sum filius. Tunc ait mihi : Habes uxorem? Et dixi : Non. Narravique illi quæ mihi dixerat pater meus, et quæ ego responderam ipsi. Illa vero glorificans Dominum, ait : Ecce bonus curator tuus misit tibi uxorem, et pecunias, ut utaris utrisque cum timore Dei. Deditque mihi filiam suam et pecunias. Ego autem oro ut patris mei viam usque in finem teneam

CAPUT CCII.

Vita Abibæ sæcularis hominis filii, servi Dei.

929 Narravit aliquis Patrum, quod sæcularis quidam habuerit filium pium, religiosum, virginem, et ab ipsis annis puerilibus continentie rerum omnium assuetum, adeo ut vinum jam non biberet. Habebat autem in votis sedere in solitudine : pater vero ejus volebat illum sæculi obligare negotiis, neque poterat; nam hoc ille minime patiebatur. Erant et illi alii fratres, ipse autem major natu omnibus. Cum autem illius institutio a patris voluntate esset remotissima, objurgabat illum assidue pater, exprobrans illi ipsam continentiam, et dicens : Cur similis non es fratribus tuis, nec te ipsum negotiis exponis? Illo vero sustinebat tacens. Omnes vero diligebant eum pro illius religione et modestia.

Cum vero pater ejus moriturus esset, quidam ex genere ipsius, et alii Abibæ (hoc enim erat filio nomen) amantissimi, putantes quod illum odisset pater, eus propter assiduas illius objurgationes, conveniunt, dicentes : Ne forte privet hæreditate servum Dei pater, pro illo deprecemur. Erat enim dives valde. Pergunt itaque ad eum, et dicunt : Convenimus aliquid abs te precaturi. Quibus ille ait : Quid vultis a me petere? Pro domo Abiba oramus, ne illum negligas. Tum pater : Pro illo rogatis me? Dicunt ei : Utique. Qui ait : Vocate illum huc. Putaverunt autem quod juxta consuetudinem objurgare eum vellet. Cumque ingressus fuisset, ait illi pater : Appropinqua mihi. Et cum appropinquasset ei, tenuit pedes ejus plorans, et dicens : Ignosce mihi, fili mi, et ora Deum, ne mihi imputet quoniam affixi te. Tu enim quærebas Christum, et ego sæculariter movebar. Vocat autem et alios filios, et ait illis : Hic dominus ve-

ster et pater est; quidquid dixerit, facite, et quod vos habere voluerit, in ipsius potestate erit. Admiratique sunt omnes. Statim vero ut mortuus est pater ipsorum, distribuit fratribus partes. Ipse vero sumens partem suam, dedit eam pauperibus, nihil sibi omnino reservans. Fecit autem sibi parvam cellulam, ut solitarius degeret; moxque cum consummasset cellam, infirmatus est, atque ad finem pervenit.

Aderat autem illi frater ejus, cui dixit: Vade, frater, fac domui tuæ consolationem. Aderat quippe celebritas sanctorum apostolorum. Dixit ei frater ejus: Quomodo dimittam te, et abibo? Ait illi: Vade, et cum venerit hora mea, ego te vocabo. Cum ergo venisset hora, surrexit ad fenestram, et pulsavit. Intendit autem in eum frater ejus. Et ille ipsi annuit, dicens: Veni. Statim vero ut venit frater ejus, tradidit spiritum Domino. Omnesque mirati sunt, et glorificaverunt Deum, dicentes: Eximia charitate, qua dilexit Christum, dignum invenit finem.

CAPUT CCIII.

Relatio de quodam Lapidario, qui prudenti consilio vitam in mari servavit.

Narravit quidam Patrum, quod aliquando lapidarius quidam, habens lapides pretiosissimos, et gemmas, et margaritas, navem conscendit cum filiis suis, peregre ire cupiens et negotiari. Contigit autem illum ex dispositione Dei puerum quemdam qui erat in navi diligere, qui illi quoque in navi ministrabat, et ipse etiam ab eo reficiebatur, comedens ex his quæ ille comedeat. Die vero quadam audivit nautas puer submurmurantes inter se, et statuantes illum in mare projicere pretiosorum lapidum causa. Venit autem puer ille mœrens ad virum prædictum, ut ex consuetudine sua ipsi ministraret. Qui ait illi: Cur hodie ita mœtus es, filii? Ille vero dissimulabat dolorem, et tacebat. Rursum interrogavit eum, dicens: Dic mihi veraciter quid habes? Tunc ille erumpens in fletum ait illi: Sic et sic consilium fecerunt nautæ de te. Dixit autem ei: Nosti hoc diligenter? Ait: Utique, sic de te apud se ipsos statuerunt. Tunc advocans filios suos dixit eis: Quodcumque dixerō vobis, impigre et absque ulla disceptatione perficite. Tunc explicans sindonem cœpit eis dicere: Afferte capsulas. Quas cum tulissent, aperiens eas cœpit educere lapides. Et cum omnia explicuisset, et in omnium conspectum posuisset, sic dicere cœpit: Hæc vita est? propter ista periclitor? et cum mari pugno? et post modicum morior? nihilque mecum ex isto sæculo fero? Dixit autem filiis suis: Projicite in mare ista onera. Mox itaque ut locutus est, tulerunt ea, et in mare projecerunt. Porro nautæ obstupuerunt, consilium suum dissipatum esse cognoscentes.

CAPUT CCIV.

Quomodo mulier religiosa et timens Deum, monachum a turpi desiderio compescuerit.

Dicebat aliquis Patrum: Frater quidam a serpente morsus est, ingressusque est civitatem ut curaretur. Suscepit autem illum religiosa quædam mulier, **930** et

timens Dominum, et curavit eum. Cum vero modicum cœpisset a doloribus deseri, cœpit illi diabolus immittere turpes cogitationes in eam, volebatque tangere ipsius manum. Quæ dixit ei: Non ita, Pater; Christum time, recole tristitiam et poenitentiam dolorem, quem in cella tua passurus es, memento gemituum et lacrymarum quas effusus es. Hæc ille et alia similia cum ab ea audisset, fugit ab ipso pugna diaboli, jamque erubescens inde fugere volebat, non valens pro pudore in ipsius faciem intendere. Illa rursus eum in visceribus Christi miserans, dicebat ipsi: Noli discedere, Pater, opus adhuc habes sementis. Non erat pura animæ tuæ illa cogitatio, sed perditū corruptorisque diaboli suggestio. Atque ita sine scandalo curatum illum a se cum viatico dimisit.

CAPUT CCV.

De alia muliere prudente, quæ se impudentem monachum sapienti consilio rejectit.

Narravit nobis quidam quod aliquis manens in cœnobio missus est pro responsis cœnobii. Erat autem quidam religiosus sæcularis in vico morans, apud quem ille divertebat, quoties veniret in vicum. Habebat vero ille filiam nuper viduam relictam, quæ vixerat cum viro suo unum aut duos annos. Cum ergo frater ille ingrederetur et egrederetur ad eos, impugnari de illa cœpit. Quæ, ut erat prudens, id cognovit, et observabat se ut non veniret in conspectum ejus. Quadam vero die intravit pater ejus proximam civitatem cujusdam necessitatis causa, dimittens eam in domo solam.

Veniens autem frater ille secundum consuetudinem, solam eam reperit, et dixit ei: Ubi est pater tuus? Cui illa: Ingressus est civitatem. Cœpit ergo turbari ab impugnatione, volens insurgere in eam. Quæ cum omni prudentia dixit ad illum: Noli turbari; pater meus usque sero non revertetur: hic ambo sumus; sero autem quod vos monachi sine oratione nihil facitis, surge itaque et ora Deum, et quidquid miserit in cor, hoc faciamus. Ille vero non acquiescebat, sed perturbabatur magis. Quod illi ubi animadvertit, ait illi: Nonquid cognovisti unquam mulierem? Dicit ei: Non, sed scire volo quidnam sit. Quæ ait illi: Idcirco turbaris, quia ignoras fetorem infelicium mulierum. Et volens illi passionem imminuere, dixit: Nunc ego sum in menstruis, et nemo mihi appropinquare potest, neque odorari præ fetore. His ille aliisque plurimis ab ea auditis, compactus et in seipsum rediens, lacrymatus est.

Postquam vero vidit illum puella ad seipsum redisse, dixit ei: Ecce ai te audissem, et obtinere crassem tibi, jamque peccatum perpetravissemus, qua deinceps facie, quibus oculis aspicere potuisses patrem meum, vel reverti ad monasterium tuum, et audire psallentium sanctorum chorum? Deprecor itaque ut sobrius ac vigilans sis, nec velis jam propter brevem voluptatem perdere tot labores quot pertulisti, æternisque privari bonis. Audiens autem hæc ipsius verba frater ille qui passus fuerat tentationem, quique ista retulit, gratios agens Deo, qui illum per

mulieris prudentiam et pudicitiam ne funditus periret eriperat, reversus est ad monasterium, et peccati sui poenitentiam egit.

CAPUT CCVI.

Qua arte mulier (47) quædam illustris mansuetudinem edocia sit.

Narravit quidam ex Patribus, quod mulier illustris et ex senatorio genere, venerit adorare sancta loca. Cumque descendisset Cæsaream, placuit sibi illic requiescere, rogavitque episcopum, dicens: Da mihi unam virginem, ut informet me et doceat timorem Dei. Eligens autem episcopus virginem humilem, tradidit ei. Post aliquantulum vero temporis occurrens illi episcopus, ait: Quomodo se gerit virgo quam assignavi tibi? Quæ ait: Bona quidem est, sed non valde prodest animæ meæ: permittit enim me voluntates meas facere, cum sit humilis. Sumens autem episcopus unam duriorem dedit ei, quæ illam objurgabat, appellans eam fatuam divitem, et his similia illi exprobrans. Post tempus aliquod rursum illam rogavit episcopus: Quomodo se habet altera virgo? Quæ dixit: Revera ipsa prodest animæ meæ, atque ita magnam acquisivit mansuetudinem.

CAPUT CCVII.

Vita puellæ Alexandrinæ, quæ a sanctis angelis de sacro fonte fuit levata.

Narravit nobis abbas Theonas et Theodorus, quod Alexandriæ sub Paulo patriarcha puella quædam relicta fuerat pupilla a parentibus magna facultate locupletem: erat autem adhuc sine baptismo. Die vero quadam ingressa pomarium quod sibi reliquerant parentes ejus (sunt enim in medio civitatis pomaria), vidit quemdam parantem sibi laqueum ut se præfocaret. Cucurrit igitur, et dixit ei: Quid facis, homo? Dixit autem ei: Dimitte me, mulier, quoniam in multa tribulatione sum. Quæ ait illi: Dic mihi causam, et fortassis **931** juvare te potero. Dixit illi: Gravi ære alieno premor, et valde suffocor a creditoribus, elegique potius vitam semel finire, quam ita misere vivere. Quæ dixit illi: Quæso te, accipe omnia quæ habeo, et redde, tantum ne perdas teipsum. Sumens vero ille reddidit omnia.

Puella ergo angustiari cæpit, non habens qui sibi curam gereret. Itaque destituta parentum solatio, fornicari instituit, et inde sibi victum quærere.

Dicebant ergo viri qui noverant illam, quo in statu erant parentes ejus: Quis novit ista, nisi solus Deus? quomodo scilicet permittatur anima labi propter causam aliquam ipsi scilicet cognitam, et ad tempus derelinqui

Post aliquantulum temporis infirmata est puella, et in se reversa compuncta est, oravitque vicinos, dicens: Propter Dominum facite misericordiam cum anima mea, et loquimini papæ, ut me faciat Christianam. Omnes autem aspernabantur eam, dicentes: Quis hanc suscipiat, quæ meretrix est? affligebatur autem vehementer. Cum vero in his esset angustiis, assistit illi angelus in specie hominis, cum quo misericordiam fecerat. Cui illa dixit: Cupio fieri Chri-

stiana, et nemo vult pro me loqui. Qui ait: Nunquid revera istud cupis? Respondit illa: Utique domine, et deprecor te ut hoc mihi impetres. Qui ait: Noli tristari, ego adducam aliquos, qui te accipiant. Adduxit ergo alios duos et ipsos sanctos angelos, duxeruntque illam in ecclesiam: rursumque seipsos transformantes in personas quasdam illustres, et notas ex ordine Augustalis, vocant clericos, presbyterum scilicet et diaconum, qui in hoc ipsum constituti erant. Dicunt eis clerici: Vestra charitas pro ea pollicetur? Illi autem responderunt: Etiam nos pro illa pollicemur. Sumentes ergo illam baptizaverunt, et albis nuper baptizatorum vestibus induta rursus ab eis subvecta est. Quam cum deposuissent, evanuerunt.

Vicini ergo cum illam ita albis indutam viderent, postquam recesserunt illi, dicunt ei: Quis te baptizavit? Nuntiavit autem eis rem totam, dicens: Venerunt quidam et tulerunt me in ecclesiam, locuti que sunt clericis, et baptizaverunt me. Et dixerunt ad eam: Qui sunt illi? Cum vero non posset dicere qui essent, illi abeuntes nuntiaverunt episcopo. Dixit autem episcopus his qui ad baptizandum constituti erant: Vos illam baptizastis? Et confessi sunt se illam baptizasse exoratos ab illo et illo Augustalibus. Porro accersitis ex prætorio his quos clerici dixerant, dixit episcopus: Num ipsi pro ista fide jussistis? Qui dixerunt: Neque novimus, neque conscii sumus nobis hoc fecisse. Tunc vero jam cognovit episcopus Dei hoc opus esse. Convocansque illam dixit ei: Dic mihi, filia, quid gessisti boni? Quæ ait: Meretrix existens et paupercula, quid boni operari potui? Dixit illi episcopus: Nihil ne omnino operata es? dixit ei: Non, nisi quod videns quemdam qui a creditoribus premebatur, se suffocare volentem, data illi omni substantia mea liberavi eum. Et his dictis continuo obdormivit in Domino, liberata a delictis tam voluntariis quam involuntariis. Tunc episcopus glorificans Dominum, dixit: Justus es, Domine, et rectum judicium tuum (*Psal. cxviii*).

CAPUT CCVIII.

Pulchra responsio senis, facta fratri qui a tristitia impugnabatur.

Frater, qui a tristitia impugnabatur, interrogavit senem, dicens: Quid faciam, quia cogitationes meæ insurgunt adversum me, dicentes: Inutiliter et importune renuntiasti, salvari non potes. Dixit ad eum senior: Scis, frater, quia etsi non possumus terram repromissionis ingredi, expedit nobis ut cadamus in deserto, quam ut revertamur in Ægyptum?

CAPUT CCIX.

Pulchra admonitio cujusdam sancti viri super verbis orationis Dominicæ: Et ne nos inducas in tentationem.

Dixit quidam sanctorum: Cum oramus ad Dominum, dicentes: Ne nos inducas in tentationem (*Matth. vi*); non ut non tentemur oramus (hoc enim possibile non est), sed ne a tentatione ab-orbeamur si aliquid agamus quod displiceat Christo; hoc enim

est non intrare in tentationem. Sancti enim martyres tentati per supplicia, nec superati, non intrarunt in tentationem, sicuti neque qui pugnat cum bestia, quousque non devoratur ab ea: cum vero devoratus fuerit, tunc introivit in tentationem. Ita et in omni passione fit; neque enim intramus in tentationem, nisi a passione superemur.

CAPUT CCX.

Quomodo sanctus episcopus altercantem secum a terum humilitate superaverit.

Quidam ex Patribus narravit de duobus vicinis episcopis, quod aliquando inter eos simultas quædam exorta sit. Erat autem ex his alter quidem dives et astutus, alter vero humilis valde; quærebatque astutus ille alium lædere. Quod cum ipse comperisset, ait clero suo: Christi gratia vincere possumus. Dixeruntque illi: Quis, domine, adversus istum prævalere possit? Et ait illis: Expectate paupersper, et videbitis **932** misericordiam Dei. Observavit igitur diem, qua ille martyrum festivitatem celebraret, assumensque clerum suum ait illis: Sequimini me, et quidquid me facere videritis, et vos facite, prorsusque victores erimus. Dicebant ergo: Quid putas facturus est? Venit igitur ad episcopum, et pertranseunte Litaniam, populoque totius civitatis congregato, procidit ad pedes ejus cum toto clero suo, dicens: Ignosce nobis, domine, servi tui sumus. Stupefactus ille, atque compunctus in tanta episcopi humilitate, Deo cor illius immutante, pedes illius tenuit, dicens: Tu meus et dominus et Pater es. Factaque est inter eos ex illa die magna charitas atque concordia. Dicebat autem clero suo humilis ille: Nunquid non per Christi gratiam vicimus? et vos ergo cum habetis inimicum, ita facite, et victores eritis.

Dixit iterum senex: Majorem habet gloriam humilis quam rex; ille enim solum in faciem laudatur; hic autem semper et ubique laudatur, et beatus prædicatur.

CAPUT CCXI.

De senæ magnæ virtutis, qui fratrem suum illi suffuratum a carcere liberavit.

Narravit nobis abbas quidam, dicens: Erat prope cœnobium nostrum senex quidam lenissimi animi, maximæque virtutis. Habebat autem in vicino cellæ suæ fratrem, qui per instigationem die quadam dum abies et senex, ingressus est cellam ejus, librosque illius et vasa diripuit. Cum ergo rediisset senex, et aperto ostio, vidiisset vasa omnemque suppellectilem sublatam esse, perrexit ad fratrem, ut nuntiaret ei quid sibi contigisset, invenitque vasa adhuc in medio posita; nondum enim frater ea reposuerat. Nolens autem senior confundere vel arguere fratrem, simulata necessitate, continuo ad necessaria naturæ egressus est, ibique permansit per multam horam, donec frater ille vasa de medio tolleret, atque reponeret. Veniens autem postmodum senex, de alia re illum alloqui cœpit, neque ipsum omnino arguit.

Post paucos autem dies deprehensum est a quibus-

dam fratris furtum, missusque est in carcerem, sene nihil penitus sciente. Comperto autem quod in carcerem frater ille conjectus esset, ignorans causam senior, venit ad monasterium nostrum, ad quod accedere sæpe consueverat, dixitque mihi: Fac charitatem, et da mihi aliqua esculenta. Et ait ad illum: Num aliquem habes hospitem? Dixit autem mihi: Habeo sane. Accepit autem ea senior, ut iret ad fratrem in carcerem, et consolaretur ac rediret eum. Ut autem ingressus est carcerem, procidit frater ille ad pedes ejus, dicens: Propter te hic detineor, abba; ego enim sum qui tua omnia furatus fui: sed ecce liber tuus apud illum est, et pallium tuum, et cætera illo et illo in loco sunt. Dixit ei senior: Certus esto, filii, idque firmiter tene, quia non idcirco ad te veni, neque enim sciebam penitus quod propter me hic esses; imo comperto quod hic detinereris inclusus, indolui, ingressusque sum consolandi tui causa: nam ecce quæ attuli pro refectione tua: faciam autem omnia, ut te de carcere liberem. Profectusque rogavit pro eo quosdam de principibus; quibus cum nota esset viri virtus, mittentes eduxerunt fratrem illum de custodia.

CAPUT CCXII.

De duobus senibus, qui mira patientia erga latrones usi sunt.

Dicebat quidam senum: Accessit ad nos senex magnæ virtutis; legentibusque nobis patrum Vitas atque sententias (delectabatur enim senex ille ea potissimum lectione, ita ut esset illi semper in ore et in corde; unde et ex ea maximum virtutis fructum acquisivit), ad eum senem legendo ventum est, ad quem ingressi latrones dixerunt: Omnia, quæ habes in cella tua, tollere venimus (*Apud Pelag., libell. xvi, n. 13*). Ipso vero dicente: Quæcunque videntur vobis, filii, tollite, tulerunt omnia, et abierunt. Et cum solum marsupium quod pendebat reliquissent, senex, illo accepto, post eos sequebatur clamans ac dicens: Accipite, filii, a me quod tollere obliti estis de cella nostra. Quamobrem admirantes illi senis tolerantiam, omnia suis locis in cellulam reversi restituerunt, dicentes ad invicem: Vere hic homo Dei est.

Cum igitur hoc legeremus, ait ad me senex: Hoc exemplum mihi multum profuit, abba. Ad quem ego: Quomodo, Pater? Et ait mihi: Cum aliquando morarer prope loca Jordanis, legi hoc, et mirabar hunc senem, et dicebam: Domine Deus, qui me ad hunc habitum vocare dignatus es, fac me dignum hujus vestigia sequi. Et cum arderem summo affectu imitandi eum, post biduum supervenerunt latrones, et pulsantibus illis januam, agnovi quia latrones essent, dixique in meipso: Deo gratias; tempus est ut ostendam fructum desiderii mei. Apperens autem januam, hilariter suscepi eos, et accendi lucernam, et cœpi eis omnia ostendere, dicens ad eos: Nolite turbari; confido in Domino, quia nihil celab-

vos. Aiunt autem mihi : Habes aurum? **933** Et dixi eis : Etiam, habeo tria numismata, posuique illa coram eis ; qui accipientes ea abierunt in pace. Illis ego auditis, jocans dixi seni : Nunquid isti ad te reversi sunt, quemadmodum illi ad senem? qui statim dixit mihi : Non ; avertat hoc Deus ; neque enim voluissem ego ut reverterentur.

CAPUT CCXIII.

Cur signa et prodigia divinitus in sancta Ecclesia fiant.

Dicebat senex quidam : Signa et prodigia divinitus usque hodie in Ecclesia fiunt propter eas quæ pullularunt, et quotidia pullulant, impias hæreses, et maxime propter acephali Severi, et cæterorum perniciosæ schismata, ad munimen ac firmitatem infirmarum animarum, atque ad illorum ipsorum, si ita voluerint, conversionem. Propterea igitur et a sanctis Patribus, et a beatissimis martyribus ab initio fidei usque hodie fiunt mirabilia in sancta catholica et apostolica Ecclesia.

CAPUT CCXIV.

Miraculum fontis baptismalis in Cœanensium civitate.

Soruba vicus quidam est ad radices montis, in quo sita est Cœanensium civitas. In eo baptisterium est, quod in sanctis Epiphaniis sudat, qui sudor per tres horas continuis incrementis augetur, et post baptismam peractam decrescere incipit, et tribus aliis horis sensim definit.

CAPUT CCXV.

Aliud miraculum baptisterii castelli Cedebratis.

Est et in castello Cedebratis, quod sub monte Anandron civitatis situm est, baptisterium, quod in paschali sanctæ resurrectionis festivitate, cum sit lapis unus, ex se ipso continuo impletur. Duratque aqua illa usque ad Pentecosten, moxque transacta Pentecoste evanescit. Utraque vero ista miracula in provincia Lyciæ fiunt. Si quis autem hæc ita esse non credit, usque ad Lyciam, non grande iter est, pergat, ut rei veritas fidem illi faciat.

CAPUT CCXVI.

Prædens consilium de non temere definiendo, deque non servando quæ temere definita fuerint.

Cum essem semel in sancta civitate, venit ad me vir quidam fidelis, et dixit mihi : Quia quædam indignatio oborta est inter me et fratrem meum, et ille non vult reconciliari mihi ; alloquere illum, et ad reconciliationem exhortare. Quod ego libentissime auscipiens, conveni fratrem illius, locutusque cum illo sum ea quæ ad charitatem et concordiam pertinere videbantur. Visusque est interim obtemperare mihi, postmodum vero dixit ad me : Reconciliari nequeo, quia juravi per crucem, ultra illi non reconciliari. Quo audito, subridens aio ad illum : Juramentum tuum talem habet vim, ac si dixisses : Per preciosam crucem tuam, Christe, non observabo mandata tua, sed inimici tui diaboli voluntatem faciam. Non solum enim non debemus ea servare, quæ a nobis pessime definita fuerint, sed etiam maxime penitentiam agere et affligi in his quæ contra nostram

salutem male definitivimus. Nam si Herodes penitentiam egisset, neque iurandum quod stulte miserat, servasset, nunquam profecto maximum illud scelus admisisset, ut præcursorem Christi decollaret. Quod quidem ipsius Basilii sententia confirmatur, quam de Evangelio sumpsit, quando voluit Dominus lavare pedes beati apostoli Petri, cum ille primo pertinaciter obsistens, postea sententiam mutavit.

CAPUT CCXVII.

Optimum senis consilium, ne monachus mulieri appropinquet.

Dixit senior quidam : Filioli, sal ex aqua est, et si appropinquaverit aquæ, continuo solvitur, et deficit : et monachus similiter ex muliere est ; itaque si appropinquat mulieri, solvitur et ipse, atque in id desinit, ut jam monachus non sit.

CAPUT CCXVIII.

Quomodo abbas Sergius injuriantem agricolam patientia confuderit.

Narravit nobis abbas Sergius, antistes monasterii abbatis Constantini, dicens : Cum aliquando iter ageremus cum quodam sancto senè, erravimus devia, et neque scientibus nobis neque volentibus, inter sata inventi sumus, et aliqua de sativis volentes nolentesque calcavimus. Quod cum vidisset agricola (erat enim illic operans) cœpit contra nos injuriosa multa proferre cum iracundia, dicens : Vos monachi estis? vos timetis Deum? si timorem Dei ante oculos habuissetis, hoc profecto non fecissetis. Tunc ait nobis sanctus senior : Per Dominum nullus ei respondeat. Conversusque ad illum, dixit : Recte locutus es, fili mi ; nam si timorem Dei haberemus, non ita fecissemus. Ille rursus furens, contumeliosis impetebat nos. Rursusque dixit senior ad illum : Vera prosequeris, fili ; nam si veri monachi essemus, istud non egissemus, sed per Dominum indulge nobis quoniam peccavimus. Stupefactus ergo, ille ad tantam senis humilitatem, accessit propius, prostravitque se ad pedes senis, dicens : Peccavi, **934** indulge mihi, et per Dominum assume me vobiscum. Dicebatque beatus Sergius, quia secutus sit illos rusticus, et acceperit habitum.

CAPUT CCIX.

Quomodo frater quidam humilitate diacono de se conquerenti conciliatus sit.

Narravit nobis senior quidam de se, dicens : Cum aliquando morarer ad breve tempus in monasterio abbatis Gerasimi, habebam quemdam mihi maxime dilectum fratrem in contubernio. Die vero quadam sedentibus nobis, et de utilitate animæ loquentibus, mentionem feci ego de sermone quodam abbatis Pœmenis. Qui ait ad me : Ego experimento didici verborum istorum vim et tranquillitatem, ac vehementem efficaciam illorum. Habui enim semel diaconum quemdam monasterii mihi charissimum, atque amantissimum mei. Huic, nescio unde, venit suspicio de me cujusdam rei sibi inferentis mererem, cœpitque contristari, et me non ut solebat intueri. Videns autem ego illum tristem, causam ab eo tristitiæ per

contari cœpi. Qui dixit mihi: Quia rem istam fecisti. Ego cum nihil mihi omnino ipsius rei conscius essem, cœpi illi satisfacere, ac dicere nullam ipsius rei me habere conscientiam. Et ait mihi: Ignosce, frater, mihi satisfactum non est. Profectus itaque ab illo in cellulam meam, cœpi examinare cor meum, an tale aliquid a me fuisset admissum, neque inveniebam. Cum ergo ille teneret sanctum calicem in manibus, fratribusque distribueret, accessi ad eum, et iuravi per ipsum calicem, nihil me omnino tale gessisse. Nec sic quidem illi satisfactum est. Rursus vero in me ipsum rediens, verbaque ista sanctorum Patrum memoria repetens, ei que credens, verti paulisper cogitationem meam, et dixi in me ipso: Diaconus iste intentissime diligit me, et charitate motus hoc dixit mihi, quod erat in corde suo de me, ut sobrius ac vigilans sim, et de cætero custodiam me ipsum, et istud ultra non faciam: sed tu, infelix anima, dum dicis, Non feci hanc rem, innumera mala gessisti, et latent te. Ibi sunt quæ fecisti heri, vel nudius tertius, vel ante

A decem dies? recole ea si potes. Et hoc itaque fecisti, sicut et illa, et latet te similiter ut illa. Sic itaque animo affectus, quasi revera id fecissem, sed inter cætera oblitus essem, cœpi gratias referre Deo et diacono, quoniam per ipsum Dominus dignum me fecisset recognoscere peccatum meum, et pœnitentiam de ipso agere. Surgens igitur perrexi ad diaconum ut pœnitentiam agerem, et illi referrem gratias. Ut ergo pulsavi ipsius januam, continuo aperiens, primus se mihi prostravit, dicens. Ignosce mihi, nam a dæmonio mihi suggestum est, ut rem illam falso de te suspicarer. In veritate enim Deus me certum reddidit innocentia tua; neque omnino permisit ut illi satisfacerem, dicens mihi: Non est necesse. Ego igitur maxime ædificatus, glorificavi Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum incommutabilem atque individuum Trinitatem, cui est honor, et imperium, et magnificentia, et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ROSWEYDI NOTATIO.

(1) *Nudam eam sancto oleo inungere.*] Obtinuit olim tam viros quam feminas nudas corporibus baptizare, itaque inungere. Vide Onomasticon.

(2) *Saracenus.*] De monachis a Saracenis interfectis Martyrologium Romanum 19 Februarii: « In Palestina commemoratio sanctorum monachorum, et aliorum martyrum, qui a Saracenis sub duce Alamundaro ob fidem Christi sævissime cæsi sunt. » Ubi Baronius notat: huiusmodi cæsi sunt hi Saracenorum in cursuionibus, quarum mentio habetur in rebus gestis sancti Joannis Sileriarii, quas refert Metaphrastes die 15 Maii, itemque in Vita sancti Sabæ abbatis apud eundem die 5 Decembris, ac in Actis sancti Enthymii abbatis, quæ idem recitat die 20 Januarii. Consentiunt his quæ habentur in Prælo spirituali, cap. 21 et 59. Una eademque persecutio Saracenorum sanctos 935 monachos diversisque diebus occidit, ut non mireris si inferius de monachis cæsis a Saracenis sæpe agatur. Hactenus Baronius.

(3) *Ex scholaribus.*] In Græco est, ἀπό σχολαρίων. Hervetus verterat *scholasticus*. Ex militia ordine scholares sunt. Vide Onomasticon.

(4) *Verba sanctæ oblationis.*] Infra, cap. 196, habes item verba oblationis a puero prolata, et panem unum saxo, quod pro altari erat, igne cœlesti consumptum; quod reverentiæ causa factum credo, ne videlicet tam sanctum mysterium puerilibus ludicris exproceretur.

(5) *Babylæ.*] Ut hic ecclesiam ingrediens, audita fortuita Evangelii sententia ad meliorem frugem converterit, idem pluribus aliis contigit. Vide dicta ad Vitam sancti Antonii cap. 2, n. 9.

(6) *Elia.*] De Elia in exilium misso exstat mentio in Vita sancti Sabæ, auctore Cyrillo, 5 Decemb. Vide Baronium, tomo VI, anno Christi 513, Symmachi papæ 13, Anastasii imp. 23, et Theodorici regis 21.

Quod vero hic habetur, *post duos dies*, monet Baronius tomo eodem, anno Christi 518, Hormisdæ papæ 5, Anastasii imp. 28, Theodorici regis 26, duos, inquit, nimirum dies a scriptis litteris, non autem ab obitu Anastasii numerandos. Certe in Vita sancti Sabæ a Cyrillo monacho conscripta, 5 Decembris, Elias ipse ex visione et revelatione narrat se decimo die Anastasium ea hora mortuum secutum.

(7) *Accendamus ignem.*] Frequens ea in causa fidei

ad ignem provocatio. Exempla aliquot congessi in dissertat. de Fide hæreticis servanda cap. 12.

(8) *Anastasii.*] Baronius, tomo VI, anno Christi 495, Gelasii papæ 4, Anastasii imp. 5, Theodorici regis 3, agit de Euphemio in exilium misso ab Anastasio; anno vero Christi 514, Symmachi papæ 13, Anastasii imp. 21, Theodorici regis 19, de Macedonio in exilium ab eodem Anastasio pulso.

Quæ hic habes de *quatuordecim* deletis, intellige de annis. Zonaras, tomo III, in Anastasio: καὶ αὐτὸς ὄντα ἰδεῖν λέγεται ὁ βασιλεὺς ἐπιπύρος, ἄνδρα τινὰ φοβερὸν, τόμου κατέχοντα, καὶ λέγοντα πρὸς αὐτὸν Ἰδοὺ διὰ τὴν κακοπιστίαν σου, ἀπάλειψω τῆς ζωῆς σου ἕτη τεσσαρσκαίδεκα: « Denuo ahiud vidisse somnium memoratur rex, virum terribilem, qui librum manu gestaret et diceret: Ecce ob perversionem fidei tue, annos XIV vitæ tuæ deloco. » Vide Baronium, tomo VI, anno Christi 518, Hormisdæ papæ 5, Anastasii imperatoris 2, Theodorici regis 26.

(9) *Minutorum viginti.*] Existimo in Græco fuisse λεπτῶν vel ῥολῶν, nam deest hic nobis ille textus. Infra, cap. 134: « Accipiebatque quotidianum stipendium novem minuta. » Vide Onomasticon.

(10) *Et de adoratione.*] Septima synodus generalis, quæ est secunda Nicæna, actione 4 et 5 exemplum hoc ex hoc libro Græce citat.

(11) *Lictores qui assistebant.*] Græce φοργγιλαί. Intelligit lictores ducis. Hervetus verterat, *et cæteri qui assistebant*. Vide Onomasticon.

(12) *Ut canonarchæ.*] Hoc Herveto deerat. Appositum ex Græco, in quo κανὼναρχος, id est, qui canonum psalmorum cantandorum præest. Vide Onomasticon.

(13) *Senum gesta.*] In Græco est βιβλίον Γερωντιῶν. Ita liber ille appellabatur. Ex Gerontico ms. quædam verit Raderus noster parte III Viridarii sui. Sic *Verba Seniorum* dicebantur quæ Patres illi scite proferebant. Vide prolegomeno generali I.

(14) *Mittite thymum in thuribulum.*] Jam olim in honorem sanctorum thymum incendi solitum. Vide Onomasticon.

(15) *Thalæti.*] Raderus noster, Viridarii parte I, putat hunc eundem cum Thalæto martyre temporis Numeriani, de quo Menæa, 20 Maii. Sed verior ut ratio temporis aliud suadeat: siquidem Moschus audivit ex Petro, quæ de hoc hic habentur; at Petrus centenis annis a Numeriani imperio distat. Aliter

opinandi occasio forte fuit, quod hic dicatur Cilix; A et alter in Menæis dicatur Azarhi in Cilicia abditus. Sed ibidem dicitur profectus a Libano; quare Libanites est.

Verisimilius hunc eundem esse cum Thalebro Theodoret, cap. 28 Philothei, quia uterque Cilix, et idem de penitentia dictum habent. Theodoretus eum vidit, et Moschus audivit narrari ex Petro. Sic tenuiora convenire poterunt.

(16) *Per Serapim facite.*] Ita locus hic nunc restitutus ex Græco. Ante nullo sensu erat, *Serapim facite.*

(17) *Carabum.*] Ex sequentibus intelligitur quid *carabus* sit. Dicitur enim: *Produc scaphum.* Vide Onomasticon.

(18) *Tetrapylum.*] Partiens vel templum quatuor columnarum ordinibus constans. In Græco omittitur, ad Orientem juxta *Tetrapylum*; ejus loco est, τὴν ἰκονομαζομένην τῆς Δωροβίας: quæ cognominabatur *Doroβία*. de beata Virginis æde. *Tetrapyli* Alexandrini meminit Sophronius archiepiscopus Jerosolymitanus, agens de miraculo Joannis et Cyri martyrum: Ἐλάθει γούν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ Τετραπύλῳ νήστως καθεδύθησον: « Ingrederet itaque Alexandriam, et in magno Tetrapyllo jejunos dormi. » Quæ citantur in septima synodo, act. 4.

(19) *Epitimia.*] Retinet Græcam vocem ἐπιτίμια, id est, *multas*. Ecclesiastici quidam scriptores Latini hoc usurpant vocabulum. Vide Onomasticon.

(20) *Quibus manibus.*] Manibus olim viri, si minæ linteolo Eucharistiam excipiebant et sumebant. Vide Onomasticon.

(21) *Apocrisiarii.*] Infra, cap. 145, misso quodam apocrisiario suo. Est fere apocrisarius, Græcis ἀποκριστήριος, legatus ecclesiæ negotia tractans. Vide Onomasticon.

(22) *Templum sancti Quirici.*] Videndum an non hic ipse, qui sanctus Quiriacus in Romano Martyrologio dicitur, 29 Septembris: « In Palæstina sancti Quiriaci anachoretæ, » cujus Vitam a Metaphraste descriptam apud Laurentium Surium eo mense habes.

(23) *Sarraceni.*] Vide hic dicta supra, ad cap. 21, de Sarracenorum incursionibus, et martyribus sub iis passis.

(24) *Responsum.*] Quid hic *responsum* sit, jure hæreas. Suspicio in Græco fuisse προσωπώνριον, quod interpres prima et obvia notione *responsum* verit. Videndum tamen num hic vertendum sit, *sportam*, vel simile quid. Suggerebat videlicet monacho cogitatio, ut non adoraret crucem, sed in cellam rediret, et sportas texeret. Vide dicta sup., ad lib. v. libel. x, n. 18.

Quod si *responsum* hic communi notione intelligitur, cape fratrem hunc missum pro responsis cœnobii. Sic infra, cap. 205: « aliquis manens in cœnobio missus est pro responsis cœnobii. »

(25) *Canthelium.*] Sunt *canthelia*, κανθήλια, onera asinis imponi solita.

(26) *Sibino.*] Idem mox occurrit cap. 125: 936 D. « vestitum colobio de sibino. » Quid *sibinum* sit, nondum mihi lectum.

(27) *Burdones.*] Vide dicta ad Vitam Simeonis Stylitæ, cap. 20, n. 24. Consule et Onomasticon.

(28) *In sancta Christi Dei nostri resurrectione.*] Hoc loco *Resurrectio* est templum Christi resurrectioni dicatum. Vide Onomasticon.

(29) *Syncello seu assessori suo.*] Servavi Græcum vocabulum *syncellus*, qui apud Græcos est proximus a patriarcha. Vide Onomasticon.

(30) *In membranis valde pulchrum.*] Græce est: ἐν σῶματι πολὺ καλῶν. Vide Onomasticon.

(31) *Zacharia.*] Zachariam non perfecte credidisse angelum, Lucas, cap. 1, testatur. Non dubitavit Zacharias de Dei potentia, qui noverat faciem de sterili Sara et Abrahamo genitum, sed de voluntate Dei. Quare in supplicium dubitationis cecidit illi taciturnitas. Augustinus lib. 1. Momiliarum, homil. 44:

« Accepit Zacharias supplicium taciturnitatis, merito infidelitatis: quia non credidit, tacuit; sic enim recte dictum est psalm. cxv: *Credidi, propter quod locutus sum*; quia Zacharias non credebat, merito non loquebatur. » Ambrosius, lib. 11 in Lucam: « Incredulitas Zachariæ affatum eripuerat et auditum. »

(32) *Leone.*] Baronius, tomo vi, anno Christi 449, Leonis papæ 10, Theodosii 42, Valentiniani 25, imp., ad hanc de Leonis encyclicæ (quæ inter epistolas Leonis est 10) visionem notat: Sed præstat, inquit, audire potius sententiam Petri, quam visionem Petri, dicentis: *Firmiorem quavis visione habemus sermonem propheticum (II Pet. 1)*, etc. Etenim majorem sibi ea epistola fidem vindicat ex divinis Scripturis, traditionibusque sanctæ Ecclesiæ, et communi sanctorum Patrum consensu, quam ex recensita modo visione. Hactenus Baronius.

Qui ad sequentis capituli visionem de sancto Eulogio defensore epistolæ sancti Leonis ista quoque addit: At certioris fidei certiorisque quoque testimonii apud me est de epistola sancti Leonis publica concilii œcumenici Chalcedonensis assertio et prædicatione, quam quælibet privatæ hujusmodi visionis. Ita Baronius. Vide apud eundem pura de hac Leonis encyclicæ elogium.

Ad sequens caput 149, de Leone ita notat Baronius anno 431, Hilarii papæ 1, Leonis 5, et Severi 1, imp. Sed quid est: *Omnia tibi sunt dimissa peccata, præter manuum impositionem?* Num peccata ex parte dimitti possunt? Minime gentium, si ad culpam referas. Cæterum quoad poenam dici debent dimissa fuisse sancto Leoni peccata. Quod enim facile sit in his peccare etiam prudentem episcopum, jure sanctus Apostolus monet ita Timotheum: *Nemini cito manus imposueris, neque communicaveris peccatis alienis (I Tim. v)*. Illis ergo remanebat sanctus Leo delictorum poenis obligatus, quæ illi perperassent, qui ab eo indigne promoti fuissent ad ordines. Tunc namque dicuntur præsules communicare peccatis alienis, dum indignis conferunt honores et ministeria. Hinc sibi timens Propheta rex, ait: *Ab alienis parce servo tuo (Psal. xviii)*. Quod si hæc sunt in viridi, quid fiet in arido (*Luc. xxiii*)? Leone quis sanctorum atque prudentior, ut tantum periculum liber transiliat?

(33) *Flabellum.*] Græce ἑπίδιον. Ejus in sacro faciendo usus, quod diaconus gestat. Vide Onomasticon.

(34) *Conopionem.*] Servavit interpres Græcam inflexionem, quod nunc κωνοπίων, nunc κωνοπίων dicitur, *conopium* Latinis usitatum, pro textili tentorio culicibus arcendis comparato.

(35) *Membranas.*] Ut hic membranas ad aquam pluviam excipiendam explicant, sic alii nautæ velera et pelles exponunt, tum ad pluviam tum ad rorem colligendum.

(36) *Arena.*] Nec arena littoralis, nec quocunque modo madafacta potest esse materia baptismi; siquidem materia baptismi aqua esse debet, qua quis ablui possit. Vide Scholasticos in III parte n. divi Thomæ, et in primis Franciscum nostrum Suarez, t. III, in III partem, ad q. 66, art. 4, disp. 20, sect. 1.

(37) *Infusa.*] Quæ hæc infusa sint, difficile divinare. Nam varii cibi infundi possunt et macerari. Hic ante: « paucisque infusus cibarius. » Aliquies in Theodoro supra habens « lentem aqua madafactam. » Hic infra, cap. 184. « Infundebat et paximata seu madafaciebat. »

(38) *Joannis.*] Citatur hæc historia in septima synodo generali, quæ est in Nicæna, act. 5, ubi pro *Saraphus* habetur *Araphas*.

(39) *Spellum.*] Reposui hoc ex Græco textu σπιτῶν, quod interpres omiserat, videtur fenestra intelligi ex speculati lapide. Vide Onomasticon.

(40) *Miliaria.*] Retinui Græcam vocem μιλιάρια.

psia, quod certi nummi genus. Interpres *numismata* A verterat. Vide Onomasticon.

(41) *Apparentiam*.] Græce est, *φανερίας*, id est, cupiditas se ostentandi

(42) *Chrysostomus*.] Henricus Savilius, notis suis ad tomum VIII Chrysostomi Græce a se editi, existimat non indignum observatu temporibus inter quintam synodum, anno 553, et sextam, anno 680 celebratam (quibus Georgium Vitæ Chrysostomi scriptorem vixisse probabile esse ait) *Chrysostomi* cognomen ignotum fuisse. Sed refellit eum Joan. Moschus seu Sopronius hic, qui tempore Georgii istius vixere, et hujus cognominis Chrysostomi meminere.

(43) *Gregorii*.] Habetur hæc narratio in Vita sancti Gregorii, lib. II, cap. 45 per Joannem Diaconum scripta, qui eam citat ex libro, qui a Græcis *Ἀσκήτων* dicitur, a Latinis vero intelligitur *Campus* vel *Pratum*. Qui hic ipse liber est, quem præ manibus habemus. Citat ille ex interpretatione præceptoris sui,

ubi quod hic est, *tunicam non habeo*, vertit ille, *casulam non habeo*. Eodem modo idem, lib. IV, c. 63: « Et jussit mihi dari casulam, et necessitates meas omnes. » Ubi noster interpres Ambr. Camaldulensis hic, cap. 181: « Juhens mihi dari quæcunquo erant necessaria, » decurrate. Omisit enim illud de *casula* seu *tunica*.

(44) *Nomicum seu dispensatorem*.] *Varia Nomici*, *Νομικῶν*, ut hic in Græco textu, est significatio. Ille dispensatorem significat. Vide Onomasticon.

(45) *A notario perfecte, et a grammatico sufficienter*.] *Notarius* hic est qui præest pueris ad prima elementa et litteras formandas. Vide Onomasticon.

(46) *Idcirco sunt baptizati*.] *Baronius*, tomo III, anno Christi 310, § 13. Significat nimirum ejusmodi sacramentum consecutos, non autem, quod aiunt, rem sacramenti, ipsam gratiam abluentem peccata.

(47) *Mulier*.] *Joannes Cassianus*, collat. XVIII, cap. 14, simile exemplum religiosæ femine, quæ patientiæ acquirendæ iuta erat, narrat.

APPENDIX

AD VITAS PATRUM.

LECTORI.

938 Ne quid antiquitatis studiosus desideret quod Vitas Patrum spectat, visum hic subjungere Heraclidis Paradisum ex veteri interpretatione, qui eadem cum Palladio tractat. Qui olim Parisiis curante Jacobo Fabro Stapulensi anno 1503 ex officina Bellovisiana prodit. Quem deinde Lipomanus Palladii nomine tomo suo III de Vitis Sanctorum inseruit, anno 1554, Venetiis edito, paucis additis et immutatis, de quibus moneo. Addo et Palladium uti olim in typographiæ infantia ex veteri quoque interpretatione prodit. Haud dubium et Palladius hic vetus, et Paradisus Heraclidis, et Palladius Herveti, cum idem omnino tractent, pro eodem auctore haberi possunt. Placuit tamen et hæc in fine subnectere, ut diversa interpretatio lucem subinde tenebris inferat; dum fere sit, ut alter altero textum nanciscatur et sinceriosem et uberiosem. Vide quæ de triplici hac versione et editione diximus prolegomeno generali 14. Addidi et Sententias Ægyptiorum Patrum a Martino Dumiensi episcopo e Græco in Latium translatis, quas ex Toletana bibliotheca ad me misit Christophorus a Castro, societatis nostræ theologus, et Salmanticae sacrarum litterarum professor. Easdem inveni in Ms. Codice sancti Floriani post Vitas Patrum a Paschasio e Græcia in Latium traductas. Certe Paschasius eidem Martino suum de Patrum Vitis librum, qui supra est ordine septimus, inscribit et dedicat.

HERACLIDIS (1) EREMITÆ PARADISUS, INCERTO SED VETERI INTERPRETE.

HERACLIDES ALEXANDRINUS AD LAUSUM PRINCIPEM ¹.

939 In hoc libro, quem de Vita sanctorum Patrum scripturi sumus, descripta est nobilis continentia, mirabilisque conversationis transactio cœnobarum pariter atque anachoretarum, qui in eremo ad arcula-

¹ Ita inscribitur in prima Editione Fabri; in secunda Lipomani, *Idem ad eundem*, videlicet, Palladius ad Lausum. In tertia Herveti, est loco proœmil siue ullo nomine.

tionem imitationemque cœlestium vivere cupientes, superni regni iter aggressi sunt: seminarum quoque provectorum atque honestarum, ac spiritualium matrum commemoratio, quæ virili perfectoque sensu ad exemplum amoremque divinum, eorum qui desiderant continentiæ ac pudicitæ redimiri coronis, cum insigni abstinentia finire certamina. Idcirco præcipiente nobis viro moribus suavissimo, sensuque doctissimo, animo quoque pacifico, et corde piissimo, mente etiam amatore Dei, atque in necessitatibus indigentium socio, et celsitudine dignitatum pro bonitate conscientiæ, plurimis eloquentibus præferendo, atque in omnibus virtute divini Spiritus præmunito, quinimo (quod oportet veraciter dicere) ad speculationem potiore, redulitatis exemplo segnes animos incitante, abstinentiam sanctorum spiritualiumque Patrum (qui in Dei præccepto victitantes, insuperabili certamine carnis crucifixere mollitiem, quorum ipse quoque bene transactas virtutes prædicare non desinit) studemus describere. Est autem hujus desiderii spiritualis exactor virorum optimus Lausus, qui post Dei tutelam, custos piissimi probatur ordinatus imperii.

Ego igitur et lingua imperitus, et spiritualis scientiæ tenuiter degustator, nec non etiam sanctorum Patrum spirituali catalogo nimis indignus, magnitudinem præcepti ultra mensuram meam esse perspicuus, reluctari tentabam hujusmodi jussioni, quæ et sapientiæ litteratæ, et divini doctrinæ indiget intellectu. Sed cum rursus vererer, primum quidem nobile studium injungentis, deinde utilitatem legentium pertractarem, postremo metuens inobedienciæ grave periculum, tanti præcepti cumulum supernæ dispensationi commisi, attentiusque sanctorum Patrum intercessione meas vires communiens, ad certaminis stadium sum progressus, virorum fortium, nec non etiam seminarum, quos aut ipse vultu proprio videre promerui, aut a sanctis patribus qui eorum novere virtutes, me audisse commemini, gloriosa signa scripturus atque certamina.

Nam et plurimas civitates ac villas, omnesque pene speluncas et tecta eremi (in qua monachi habitant) diligenti cura, Dei pietate pedestri labore circumiens, et virorum quos oculis meis inspexi, et mulierum propter spem quæ nobis in Christo reposita est, sexum femineum animi virtute vincens, in quantum meæ suppeditat parvitati, nomina pariter et genus, et patriam, locumque habitationis præsentis libello complexus, tibi amatori Christi, famuloque Dei, atque inclito pii imperii ornamento, Lause, transmissi, simul commemorans utriusque sexus in quibusdam ad summum quidem peracta certamina, sed propter matrem superbiæ (quæ vocatur Cenodoxia) ad extremum barathrum, inferique profundum miserabiliter deductorum, ac quisitas ex longis temporibus ac laboribus abstinentiæ palmas, repentino elationis ac tumoris momento præmarcidas, gratia vero Salvatoris nostri, provisioneque sanctorum Patrum, ac miseratione spiritualium viscerum, et orationibus venerabilium seniorum, de laqueis diaboli ereptos, ad recuperationem vitæ nobilioris reversos. Vale.

Proœmium ad Lausum.

940 Multi quidem multos variosque libros diversis temporibus huic sæculo reliquerunt, quorum alii superna inspiratione et gratia divinitus data, ædificaverunt ac munierunt eos qui fideli proposito instituta atque vestigia Salvatoris sequuntur; alii vero solis hominibus placere cupientes, corrupto atque vitioso ingenio, veluti quadam rerum *[M. a., aetum]* confusione vesani, saluti sunt eos qui cupiditate gloriæ laborant. Nonnulli autem furore nescio quo et instinctu dæmonis (qui rebus bonis inimicus est) rabida elatione cæcati, in perniciem levitatis humanæ, et in divini atque catholicæ Ecclesiæ maculam, stolidorum animos occupare mortalium, ad evitendam morum laudabilium disciplinam. Mihi quoque homini humillimo placuit (dum magnitudinis tuæ, quem scio amatorem esse doctrinæ, erubui non obedire præceptis, quibus ad meliora animi provocantur) trigesimum quidem ac tertium agenti annuum, quasi in numero fratrum vitæque monachorum, vigesimum autem episcopatus, quinquagesimum vero et tertium ætatis universæ, tibi desideranti Patrum nostrorum gesta cognoscere, non virorum tantum, sed etiam seminarum, quos ipse viderim, quosque aliis referentibus noverim, cum quibus etiam deserta Ægypti peragraverim, Lybiæ, Thebæidis, Syenæ, in quibus et ii quos Tabennensiotas dicunt morantur, circa fines quoque Mesopotamiæ, Syriæ, Palæstiniæ, et sub Occidentalibus plagis Romæ atque Campaniæ, et in cæteris circa ipsa loca describere, et (ut superius comprehendere) enarrare a principio omnium Vitæ ex supradictis regionibus hoc libello, ut honestum et animæ profuturum commemoratorium gerens (id est perenne medicamentum veritatis) omnem quidem oblivionis ex irrationabili desiderio respuas somnum, omnemque duplicis dolum mentis a fide rerum necessarium secludas, cum universa pigritudine morum honorum, et deformi animæ defectione, et ut iracundiæ quoque motum, conturbationem atque tristitiam, et irrationabilem motum per ista decinans, et avocationem sæculi vanam, amore perpetuo circa propositum piæ religionis esfulgeas, dux beatæ vitæ tibi et qui tecum sunt, et qui sub te agunt, et piissimorum futurus imperatorum. Talibus enim factis semper ac meritis, Christi amore flagrantibus Deo properant copulari. Per singulos tamen dies et redditum animæ, quæ

proculdubio debetur, exspecta, secundum quod scriptum est: Coarctor ex duobus, desiderium habens dissolvi et esse cum Christo multo melius (*Philip. 1*). Et iterum: Præpara ad perfectionem opera tua, et esto in agro operator (*Prov. xxiv*). Nam qui memor semper est mortis quæ omnimodis sine cunctatione et necessario ventura est, nunquam gravia ac magna peccabit, juxta quod scriptum est: In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in perpetuum non peccabis (*Eccli. vii*). Supra cætera vero omnia, neque quæ commendata sensibus tuis fuerint salubri relatione, contemnas; nec responsus elocutionum humilitatem, rusticitatemque verborum. Non enim hoc opus divinæ doctrinæ est, ut quis facunde loquatur; sed ut omnium sensus in effectu veritatis instituat, secundum quod dictum est: Aperi os tuum verbo Dei (*Præf. xxxi*). Et iterum: Ne perdidideris narrationem senum; nam et ipsi a suis patribus didicerunt (*Eccli. viii*).

Ego itaque, homo Dei et stupende amore discendi, qui opto vel ex parte quod divinitus jubetur imitari, plurimos sanctos viros vidisse me memini, nec tamen id veluti per transitum et perfunctorie faciens, sed per triginta et per alios totidem pergens dies, pedibus (quod ante Deum dicam) iter omne confeci, universum pene Romanum solum ambulando cognoscens, et itineris molestias libenter amplectens, ut hominis sancti et amatoris Dei conspectibus fruere: quod proculdubio aliter non haberem. Nam si ille qui absque aliqua comparatione melior me est, quique longe præcedit ac vincit totum mundum rerum peritia et tota conscientia fide Paulus apostolus, de Tarso usque ad patriam Judæorum ambulando perrexit, ut Petrum et Jacobum et Joannem videret; et hoc ipse quasi cum quadam jactantia referens, proprios divulgat labores, dum illos qui otio atque segnitia torpescere videntur, accendit, dicens: Ascendi Jerosolimam videre Petrum (*Galat. 1*) (non enim illi sufficiebat sola fama virtutis, nisi etiam vultum quoque ac figuram ipsius viri caperet intueri), quanto magis hoc ego decem millium debitor talentorum facere debui? non ut illis sanctis prodessem aliquid, sed ut mihi peccatori per omnia providerem. Nam et ii qui scripserunt vitas patrum ante nostrorum, sancti Abrahæ, Isaac, Jacob, et qui ipsos sequuntur, Moysi, Eliæ, Joannis atque reliquorum, non ut ipsis adjecturi gloriæ aliquid retulerunt, sed ut legentibus profuturi.

Quapropter hæc sciens, fidelissime multumque venerabilis serve Christi Lause, per temetipsum suadendo melius tibi consulens, etiam nostram loquacitatem ad custodiendum in te propositum piæ voluntatis amplectere; quæ quidem variis visibilium invisibiliumque vitiorum veluti fluctibus verberatur, quam nisi frequenti oratione et diligenti animæ ad Deum vacatione sedare non possumus. Multi enim fratrum et laboribus abstinentiæ, et bonis circa pauperes factis **941** exuberantes, alii casta viduitate gaudentes, alii virginitate sublimes, divinarum etiam lectionibus et scriptionibus litterarum plurimum gloriantes, a recti propositi itinere deviant; indifferentes quasi sub specie cujusdam religionis, curiositatis amore languentes, ex qua multiplex animi sollicitudo generatur; post quæ aliorum quoque negotiorum cura succedit, unde calumniosi etiam nomen incurritur, quo nomine a bonorum actuum administratione prohibentur: qua quidem nec qui solis proprie tantum animæ negotiis vacant, fruuntur ut matre. Insiste igitur viriliter, quæso, non augens opes (quas tamen magis semper imminuis) sufficienter dividens eas omnibus quos egere cognoscis, quæ proficiunt tibi ad ministeria et fomenta virtutum; neve te impetus quidam irrationabili anticipatione præveniat, ut dum hominibus placere festinas, honesti propositi voluntatem sacramenti vinculis liges: quod perpressos novimus plures, qui vanæ gloriæ contentione in cibis vel potibus abstinendis, in servitute quodammodo redegerunt jurisjurandi necessitate liberam illam, quam in ipsis Deus fecerat voluntatem. Quique sacramentis propriis obligati, dum promissæ implere non possunt, et deformiter amore vivendi ac voluptate retinentur, ex necessitate (cui sua subjacent culpa) perjurii crimen incurrunt. Si igitur sola ratione hinc relinque abstineas, et sola iterum ratione easdem cum velis assumes, nunquam profecto peccabis; Deus enim qui ratio est, ea quæ moventur in nobis arcanis commendat auxiliis, illa quidem damnans quæ lædunt, amplectens vero atque suscipiens illa quæ prosunt; nam iusto (inquit) posita lex non est (*ITim. 1*). Rectius est autem vinum cum ratione potare, quam cum arrogantia et fastu aquam. Et si videtur, adverte, eos quidem qui rationabiliter vinum biberunt, esse sanctos viros, qui autem sine ratione aquam, vitiosos esse homines ac profanos. Neque ob hoc unquam ipsum speciem quam Deus fecit, aut vituperandam aut laudandam putes; sed illos aut beatos secundum propositum suum arbitris, aut miseros, qui bene vel male ipsis rebus utuntur. Bibit aliquando Joseph apud Ægyptios vinum, nec tamen sapientiam suam læsit, eo quod propositum mentis suæ ante munivit: Pythagoras autem, et Diogenes, et Plato (inter quos Manichæi quoque, omnisque eorum qui sibi sapientes videbantur caterva) in tantam vanæ gloriæ cupiditatem progressi, inciderunt damnationem, ut ipsum quoque factorem omnium ignorarent Deum, et idola quæ ipsi fecerant adorarent. Usus est et apostolus Petrus vino cum reliquo discipulorum choro; unde et ipse Salvator eorumdem magister a Judæis videtur esse reprehensus, dicentibus: Cur discipuli tui non jejunt sicut Joannis (*Matth. xi*)? Qui rursus insultabant, et ipsis discipulis dicebant: Magister vester cum publicanis manducat et bibit (*Marc. 11, Lucæ 7*). Quod autem nunquam propter panem et aquam solam reprehensi fuissent, nisi propter vinum vel carnes, potest fieri manifestum iis qui irrationabiliter eos quidem qui bibunt vina, despiciunt; eos autem qui aquam solent haurire, mirantur. Salvator ergo dicebat: Venit Joannes in via justitiæ, neque edens neque bibens (carnem sine dubio dixit et vinum; nam sine aliis speciebus profecto nec viveret), et dicunt: Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax, et potator vini, amicus

publicanorum et peccatorum (*Math. x*), eo quod cum ipsis manducaret et biberet. Quid nos ergo faciemus? Neque illos qui vituperant, neque eos qui laudant sequamur, sed aut ratione jejunium cum Joanne teneamus, etiamsi dæmonem habere dicamur: aut cum Jesu Christo sapienter vina bibamus, quando hoc requirit necessitas corporalis, etiam si nos aliqui ob cibum carnis et vini potum (ut illum Judæi) aliquando reprehendant. Neque uti ergo istis, neque ab his abstinere juxta veritatem rei aliquid esse arbitris; sed solam fidem quæ dilectione et operibus extenditur, plurimum valere cognoscas. Igitur cujus actibus semper inhaerere cernitur fides, propter ipsam inculpabilis erit, sive manducaverit memora'ia seu biberit. Omne enim quod non est ex fide, peccatum est (*Rom. xvi*). Sed quoniam unusquisque delinquens, id quod agit, ex fide se agere dicit, etiam cum aliquid stulta persuasionem et corrupta atque vitiosa conscientia facit, ita hoc Salvator noster distinxit, ut diceret: Ex fructibus eorum cognoscetis eos (*Math. vii*). Nam quod eorum qui rationaliter vivunt, atque sapienter secundum Apostolum, iste sit fructus, hoc est charitas, gaudium, pax, longanimitas, mansuetudo, bonitas, fides, continentia, atque simplicitas, profecto manifestum est; Paulus enim dicebat: Fructus autem spiritus est, hoc et hoc (*Galat. v*). Quod vero is qui hujusmodi fructus habere festinat, non intempestive neque sine consideratione, aut carnem edat, aut vinum bibat, et quod neque cum eo habitet cujus conscientiam magis norit malignam, Paulus iterum ipse dicebat: Quia unusquisque qui se ad agonem parat, ab omnibus se abstinere (*I Cor. ix*); scilicet ut corpore videatur incolumis, abstineat se ab iis quæ faciunt crassiores; cum autem infirmitate aliqua aut dolore vexatur, aut tristitia, vel quibusdam tentationibus mordetur, utatur quidem cibis aut potibus tanquam medicamentis, quæ possint curare sollicitos, abigat autem a se ea quibus anima vulneratur, hoc est iracundiam, invidiam, amorem vanæ gloriæ et rectæ voluntatis defectionem, susurrations quoque et irrationabiles suspiciones, agens Domino gratias sempiternas.

Sufficiat igitur super hoc disputatione decursa, aliam rursus adjungo docilitati tuæ monitionem; **942** ut omni virtute mentis diffugas conspectum eorum atque colloquium, quorum contrarium est bonæ vitæ propositum, qui penitus prodesse non possunt, et quibus cura est varia entem corporis expolire, etiam si rectæ cultores fidei memorentur; sed vita (ut ita dixerim) perversæ sectæ homines, qui animas sub specie sanctitatis evertunt, etiam si canitie, et colore, et ostentatione rugarum, numerum quodammodo trahere videantur annorum. Quia et si nulla eorum lasione maculeris morum probitate munitus, vel leviter certe aut resolveris ut securior, aut erigeris ut melior, et vituperabis tales atque ridebis; quod non sine noxa tui te fecisse cognoscas. Sanctorum autem virorum ac feminarum veluti lumen splendentis fenestræ, sectare conspectus, ut per illorum veneranda colloquia tanquam minutis Codicem litteris scriptum possis diligenter inspicere, actus quoque et cordis arcana ex ipsa comparatione cognoscere, et sive diligentiam seu negligentiam tuam curiosius approbare. Nam et ipse hominum religiosorum color (quo prædicabiles mores ut flore veantur) et amictus vestis, et inconfusa mens animi, absque ullo supercilio sermonis inflati, et verecunda ipsarum quoque reverentia syllabarum, et grata digestio sensuum atque verborum sufficienter animare te poterunt, etiam si anxietatis alienius tædio fatigeris. Amictus enim viri, et motus pedum, et dentium risus, ea quæ in ipso videntur esse significant, sicut sanctarum Scripturarum proverbialis sermo testatur (*Eccle. x*). Incipiens igitur promissæ narrationis exordium, nullos tibi neque in civitatibus, neque in vicis, neque in solitudinibus esse incognitos, relatione mea sum passus. Neque enim locus quaeritur solus, in quo tales habitaverint viri, sed rectæ etiam vitæ propositum et prædicabiles mores.

EPISTOLA ¹ PALLADII, EPISCOPI CAPPADOCIÆ,

AD LAUSUM PRÆPOSITUM.

Laudo magnopere consilium tuum (merito enim a laudatione ordiendi mihi est epistola) quod plerisque omnibus res fuit sibi prorsus inutiles consecrantibus, ipse ea doceri studeas, quæ ad animæ salutem pertineant. Siquidem unus est tantummodo, cui doctrina opus non est, ipse universitatis rerum parens et procreator Deus, quippe qui omnium antiquissimus originis suæ neminem habet auctorem præter seipsum.

Eo excepto reliqua omnia ut quæ et facta et creata sunt, doctrina informari possunt. Nam et primi illi cælestium ordines magistram habent supremam ipsam Trinitatem; secundi vero a primis docentur, et tertii a secundis, et cæteri deinceps similiter: qui namque cognitione et virtute cæteris antecellunt, ii qui sunt inferiores erudiunt.

Proinde ignorantiae morbo, quæ superbæ est mater, laborare censendi sunt ii qui existimant doctoribus sibi opus non esse; ii autem sunt qui docentibus cum charitate fidem non adhibent; etenim volantes ea in re

¹ Hæc epistola deest primæ editioni Heraclidis. Deest etiam Ms. Moretiano. Dedit eam Lipomanus ex libro cardinalis Bearionis, vertente Fr. Torres. In Palladio Herveti habetur Heraclidis nomine ex versione Herveti.

per aerem dæmones imitantur, quando illi quoque eadem peste corrupti, a cœlestibus suis sedibus fugitivi, præcipites olim de cœlo primi in exitium delapsi sint. Neque enim doctrina sunt dictiones aut syllabæ, sed recte facta animi bene informati, auimusque ipse omni ægritudine vacuus, prorsusque intrepidus ac præsens, cuique nulla iracundia dominetur, et qui quæ sentit libere omnibus in rebus eloqui non dubitet; unde nimirum sermo igneæ flammæ instar erumpit.

Etiam, nisi hoc ita esset, nequaquam discipulis suis dixisset magnus ille Magister; Discite a me quia mitis sum et humilis corde (*Math. .xi*), cum non corrupta oratione auditores ille suos erudiret, sed talis esset ipse ut neminem moribus suis offenderet, præter eos duntaxat quibus suapte sponte doctrina ipsa una cum doctoribus esset inuisa. Debet enim anima, quæ se in vitæ Christianæ curriculo exercet, aut adhibita fide aliunde discere quæ nescit, aut quæ scit aperte ipsa alios docere; alioqui qui horum alterutrum facere neglexerit, is merito inter insanos habendus sit: quippe cum initium defectionis sit doctrinæ satietas ac disciplinæ fastidium, quam pii hominis animus assidue usque solitus est esurire. Fortis esto, et vale; et, quod magnum est, donet tibi Deus cognitionem Christi.

HERACLIDIS PARADISUS.

CAPUT PRIMUM.

Vita Isidori presbyteri Alexandrini; Dorothei monachi Thebani, Potamianæ martyris, Didymi cæci, et Alexandræ mulieris.

Cum primum Alexandrinam attingi civitatem (*Pallad., c. 4*), in serundo senioris imperatoris Theodosii consulatu, qui propter eam qua in Christum credidit fidem cum angelis nunc moratur; admirabilem virum et ornatum per omnia moribus ac peritum, Isidorum presbyterum in memorata civitate cognovi, qui in Alexandria Ecclesia erat susceptior atque provisor pauperum fratrum, quem in principio juventutis suæ egregias per solitudinem palmas abstinentiæ promeruisse memorabant (cujus et cellulam vidi in monte, cui Nitrias nomen est), senem septuagesimo ætatis suæ anno; qui aliis quindecim annis vivendo **943** completis, obiit in pace. Ille igitur usque ad ultimum finem non linteus usus est, nisi eo quo velaret caput; non balnea attingit, non ex carnibus cibum sumpsit; non mensæ usque ad satietatem interfuit. Qui quidem tam lauti corpusculi fuit per gratiam spiritualis alimonie, ut omnes qui vitam ipsius nesciebant, epulationibus illud ac voluptatibus impntarent. De quo viro, si virtutes ipsius animæ exponere singulatum velim, tempus me profecto deficiet. Qui tantæ bonitatis atque humanitatis erat, tamque pacificus, ut etiam ipsi qui pertinacissimi ejusdem videbantur inimici, erubescerent umbram quoque ipsius, propter tam venerabilem vitam. Tantam autem sanctorum Scripturarum ac divini dogmatis fertur habuisse notitiam, ut et inter ipsa fratrum convivia obstupesceret subito, ac mente mutata, et sensibus spiritualiter occupatis, transmigrasse alio videretur; ut qui interrogatus postea causam ipsius stuporis, hæc diceret, ad alia quædam se cogitatione translatus, et cujusdam theoriæ miraculo raptum fuisse. Novi etiam ego, memoratum virum, dum sumeret cibum, sæpius lacrymasse. Cumque admirarer sorte cur fleret, hoc ex ore ejus audivi: Erubesco, inquit, irrationabilem cibum su-

A mens, qui rationalis factus a D. o, deberem in paradisi voluptate versari, et cibo satiari divino, propter eam quam Christus nobis tribuit potestatem.

Nic ipse quem dico notus Romano senatui, feminisque primatibus, tunc cum primum una cum episcopo Athanasio, postea autem cum Demetrio episcopo pergeret Romam, et divitiis atque abundantia rerum sine invidiæ stimulo exuberaret, non testamentum in supremis suis fecit, non saltem unum solidum dereliquit, non partem aliquam substantiæ sororibus suis virginibus dedit, sed Christo easdem commendans. Qui vos seculi, inquit, vestram quoque vitam ordinabit ut meam. Erat autem cum sororibus ipsis septuaginta aliarum virginum numerus.

B Is itaque, cum venissem ad eum in principio juventutis, et peterem ut instrueret me ad mores vitamque monachorum in ipso primi adhuc ardore avi locatum (cui non tantum necessaria esset doctrina verborum, quantum jugis labor et fatigatio corporalis) quemadmodum domitor equorum bonus, productum me de civitatis internis usque ad quintum lapidem, ad ea quæ vocantur solitudinum loca, Dorotheo cuidam Thebano monacho (*Pallad., c. 2*), sexagesimum in spelunca agenti annum commendavit et tradidit, jubens mihi ut tribus apud eum annis morarer, ad contundenda atque frangenda illicitamenta vitiorum (noverat enim ipsius senis durissimam atque laboriosissimam vitam) præcepitque ut rursum ad ipsam redirem, ob spiritualis scientiæ notitiam atque doctrinam. C Ego vero cum illic implere tres, ut præceperat, annos non potuissem valida infirmitate correptus, ante finitas inducias triennii temporis ab ipso sublatus sum.

Erat enim vitæ ipsius cum immensa ariditate ac siccitate certamen. Per omnem namque diem in ardore maximo, et in solitudine circa littora maris lapides colligebat, singulisque annis celam struendo perficiens, iis qui fabricare non poterant, offerebat. Cum autem ei quadam die a me dictum fuisset: Quid

facis, Pater, in tanta senecta interficiens corpusculum tum sævis ardoribus? Respondit, hoc dicens: Occidit me, occido illud. Edebat vero unciam panis, unamque fasciculum olivæ vilissimæ, bibens aquæ moderatam quantitatem, nunquam tamen eum, Deo teste, extendisse proprios pedes vidi, nunquam in matra, nunquam in lectulo quiescisse, sed per universam noctem sedens intexebat funem quemdam ex arboræ daetylorum, cujus pretio vesci solebat. Putans autem ego, quod ante me solum hæc faceret quæ videbam, scrupulosius etiam ab aliis ejus discipulis, qui separatim manebant, querendo cognovi, quia sic a prima ætate vivebat, nunquam tamen sponte, nisi ex maxima necessitate, dormivit, aut opere fatigatus, aut dum cibo utitur, si forte usque adeo eum somnus oppressit, ut paululum ei oculi clauderentur; frequenter enim cecidendo, nimia vi somni capite nutabat, panisque ex ipsis labiis oris cadebat; qui aliquando cum a me quodammodo cogere, ut vel momento temporis supra matram jaceret, contristatus ista dicebat: Si angelis persuadere potueris ut quiescant, persuadebis et ei qui Deo placere festinat.

Hic una dierum ad puteum suum me circa nonam horam tranmisit, ut implerem cadum tempore refectiois instante. Accidit autem ut cum venissem, et aspidem casu in imo putei visam perhorruissem, vas vacuum reportarem, causamque timoris exponerem, dicens: Abba, mortui sumus; aspidem enim in puteo quo me miseris vidi. Subridens ille tantummodo diu me intuens aspexit, caputque concutiens dixit: Si placuerit diabolo per omnes se puteos vel serpentem vel testudinem facere, reliquumque genus venenosarum bestiarum, et in aquas fontium desilire, poterisne tu esse sine po?u? moxque egressus per semetipsum jejunus aquam traxit de puteo, ac prior ipse signatam degustans ait: Ubi crux adest, ibi nihil Satanae valet malignitas.

Sæctus iste Iidorus, qui benedictum quondam vidit Antonium, dignam rem memoria litterarum retulit mihi, quam ab ipso se dicebat audisse (*Pallad.*, c. 3). Potamiana quædam nomine puella admodum pulchra, ancilla cujusdam erat tempore Maximiani persecutoris, quam multis frequenter ac variis promissionibus dominus suus tentans, stupræ non potuit, ita ut ad postremum amore atque insaniam præceps, traderet eam illi qui tunc Alexandria præfecturam gerebat, scilicet ut Christianam ac malevolentem de persecutionis sævitia imperatoribus, pecuniam ei sub hac pactione promittens, ut si ejus acquiesceret voluntati, sine ullo eam supplicio reservaret ac redderet: si vero in contradicendi proposito permaneret, petiit ut tormentis desciceret, ne si vixisset, libidinis domini sui contemptrix videretur. Quæ cum exhibitæ ante tribunal fuisset, ejusque judex variis cruciatibus atque tormentis cuperet expugnare devotam voluntatem, et inter diversa supplicia vas quoque æris immensum ac ferventi pice repletum acerrima flamma succenderet, duplicem ei præfectus

A immitis posuit conditionem: Aut vade, inquit, et domini tui obtempera voluntati, aut scias te in ferventem hanc picem esse mittendam. Cui puella respondit, dicens: Numquam sit alter monkor talis, qui addici jubeat libidini castitatem. Ob quod ille nimio furore percussus, præcepit spoliatam eam in vas quod fervebat, 944 immiti. Hæc autem vox illius fuit: Per caput, inquit, imperatoris tui quod tu vereris, obtestor, ut si apud te statutum est his me tormentis necare, non simul totam, sed paulatim me in ferventem mitti jubeas picem, ut possis viderè quantam mihi dederit ignotus tibi patientiam Christus. Quæ per unius horæ spatium, paulatim in abenum cadens demissa, defecit, ubi pix primum ebuliens ad ipsius colla pervenit.

B Plures autem viri digni habitaculo beatorum, feminae quoque obierunt tunc in Alexandrinæ ecclesiæ civitate, in quibus Didymus erat¹, oculorum quidem lumine destitutus, divinarum tamen Scripturarum peritia pollens: quem ego intra decem annos diversis temporibus quater vidisse me memini, quippe post octoginta et quinque annos vitæ terminum fecit (*Pallad.*, c. 4). Ille igitur quem loquor captus est oculis, ut ipse retulit mihi, cum quartum ageret ætatis suæ annum: qui neque magistris traditus litterarum, neque prima unquam elementa cognoscens, habebat insitum bonum semper incolume, naturalem magistrum conscientiam suam. Quem tanta gratia scientiæ spiritualis ornabat, ut in eo evidentissime quod scriptum adimpleretur, Dominus cæcos sapientes facit (*Psal.* cxlv). Testamentum quidem Velus ac Novum ad verbum interpretatus est; sectas autem omnes tam subtiliter firmiterque exposita super ipsas ratione disseruit, ut omnium scientiam veterum peritiamque transiret. Qui cum me cogere quondam ut orationem in cella ipsius facerem, nec tamen ejus acquiescerem jussioni, hoc referendo dicebat: Ad istud, inquit, hospitium ter benedictus Antonius, dum me visitare dignatur, ingressus est; et rogatus a me ut in hoc loco flecteret genua et precem funderet, statim fecit, ac secundo noluit se rogari, ipsis me rebus docens sanctorum voluntatibus obedire. Quamobrem si vestigia ipsius, inquit, sectaris ac vitam quemadmodum monachus, et pro acquirendis virtutibus peregrinus, nolo contendas.

D Hoc quoque idem retulit mihi: Cum, inquit, grandi quadam sollicitudine ac tristitia fatigarer propter Juliani imperatoris infelicissimam vitam, ita ut quadam die usque ad vespertinas profundæ noctis horas non attingerem panem, anxietate confectus; forte accidit ut somno residens occuparer, et in quadam transmigratione animæ revelationem talem viderem: Quatuor equites cum albis equis per diversa discurrerent, clamantesque: Dicite Didymo, Hodie hora septima Julianus mortuus est. Surge igitur et cibum sume, et ad Athanasii episcopi domum mitte, ut ipse quoque cognoscat hoc. Natavit itaque, sicut ipse dicebat, et

¹ Origenista hic fuit.

mensem, et septi. unam, et diem, et horam, et sic A omnia si ut audierat approbavit.

Retulit etiam mihi et de puella quadam, cui nomen erat Alexandra (*Pallad.*, c. 5), quæ relicta ea, in qua erat civitate, considerat intra quoddam sepulcrum, per foramen exiguum necessaria alimenta suscipiens, et neque viros neque mulieres unquam videas per annos decem. Decimo vero anno dormitione ultima migratura seipsam composuit; quod illa, quæ deferebat ei juxta consuetudinem cibum, retulit nobis, dicens, nullum se tunc accepisse responsum; quo audito, illitum ostium clausumque patefecimus, et ingressi defunctæ corpus invenimus. De ipsa autem et beatissima Melania mulier Romana, de qua paulo post referam, ista dicebat: Vultum quidem ipsius puellæ se videre non potuisse, stantem autem ad foramen sepulcri petisse ut ei diceret causam ob quam se in illo sepulcro concluderat. Quæ per memoratum foramen locuta: Cujusdam animus, inquit, in me læsus erat quondam, et ne viderer eum vel contristare vel perdere, malui me ipsam in sepulcro dum vivo recludere, quam nocere animæ ad similitudinem Dei factæ. Qua dicente rursus: Quemadmodum igitur pati potes, o ancilla Christi, ut neminem prorsus videas, sed in solitudine tali contra acediam vel cogitationes habens tam jure certamen? Hoc illa respondit: A principio, inquiens, diei nonam usque ad horam orationi vaco, ex lino opus per horas singulas faciens, reliquo autem temporis spatio cogitatione discuro per sanctos prophetas, apostolos, atque martyres, et pat. iarchas; cæteris vero horis cibum panis capio, appropinquante vespera cum maxima quiete Dominum meum glorificans, finemque vitæ meæ cum spe bona patienter exspectans.

Sed ne illos quidem tacitos præteribo, quorum vita omnis in contemptu quodam propriæ salutis fuit, ut ex hoc etiam bene meritos prædicemus, et legentibus cautelæ studio consulamus.

CAPUT II.

De quadam virgine. et de Nitriensibus monachis, Ammone, Or, Pambo, Ammonio, Benjamin.

Virgo quædam solo nomine Alexandriæ fuit (*Pallad.*, cap. 6), quæ quantum ad speciem pertinebat, humilis videbatur; quantum autem ad propositum ipsius, animæ inflatioris erat, variis opibus satis dives, amatrix potius auri quam Christi; nusquam procedere solens, non peregrino, non virgini, non vim patienti, non monacho, non ecclesiæ, non pauperi vel exiguum stipem præbens. Hæc sanctorum Patrum frequentibus monitis, nunquam a se tam inutile animæ pondus abjecerat. Habebat autem et nonnullos parentes, inter quos filiam sororis suæ adoptaverat sibi, qua sola diebus ac noctibus fruebatur, omni- so atque contempto amore celestium. Nonnunquam enim et hæc species, quam diabolus immittit, erroris est, ut sub affectus colore, qui deberi videtur afflinibus, avaritia cupiditasque nutriatur. Quod autem nullam dæmon cupiditatis et generis curam gerat, hinc profecto monstratum est; ipse enim est qui homines

in matres, in fratres, in patres cogit fieri parricidas. Qui etiamsi prætereundis quibusdam aliquando videatur necessitudinem parentelæ, non ideo illud ut prosit iislem facit, sed ut animabus eorum injustitiæ crimen accumularet, divitiarum non ignarus sententiæ, quæ injustos ab hæreditate regni cælestis excludit (*I Cor.* vi). Potest sane quis spirituali scientia divi- noque amore commotus, nec propriæ animæ salutem contemnere, et suis parentibus, si forsitan egere videantur, vitæ alimoniam pie largiri; sed si penitus animam suam conculeat et despicit, sola propinquitatis sollicitudine occupatus, sententiam divini legis incurrit, animam, ut dixi, suam deputans vanitati. Sacer autem conscriptor ille Psalmorum cavet de his qui animæ suæ curam metu maximo gerunt, dicens: B Quis ascendet in montem Domini? 945 hoc est dicere, satis raro. Aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus, et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam (*Psal.* xxiii). Illi namque in vano animam suam accipiunt, qui putant eam una cum corpore dissipari atque dissolvi, virtutum scilicet spiritualium contemptores.

Istam ipsam solo nomine virginem volens sanctus ille Isidorus [*Lege Macarius, ex Palladio*] presbyter detractio sanguinis (ut dici in proverbii solet) facere a cupiditatis onere utcumque leviolem, tali erga eam usus ingenio est. Præerat autem, ut prius dixi, cellulis fratrum pauperum atque debiliun, idemque in primis juventutis suæ annis in lapidibus et margaritis probandis videbatur peritus. Accessit C igitur ad eam, dicens: Lapidis ad me necessarii atque pretiosi smaragdi et hyacinthi subito venerunt; et sive quis invenerit eos, sive furatus sit, scire non possum; statuere autem ipsorum pretium nequeo, quia cujuslibet summam quantitatis excedant, omnes enim simul quingentis solidis distrabuntur. Si ergo eos tibi placuerit comparare, poteris unum ex ipsis quingentis vendere solidis, et reliquos nepis tuæ monilibus deputare. Suspensa igitur omnimodis illa quæ dicebatur virgo in aff. etu puellæ, decipitur hujusmodi ornatu, et complexa illius pedes orat et petit, ne quis memoratos lapides alter acciperet. Cui ille sanctus, dum avide hortatur, hæc dixit: Veni in domum meam, ut hæc quæ diximus videas. Ad quod illa non acquiescens, sed magis D quingentos solidos in sinum illius fundens, ait: Quemadmodum vis, ipse eosdem lapides tolle, ego enim nolo eum videre qui vendit. Acceptos ille igitur quingentos solidos, pauperibus debilibusque mox dividit. Post aliquantum vero temporis spatium, quia magna opinio ipsius apud omnes Alexandriæ erat (quippe qui et misericors esset, et in cultura Dei præclarus et senior, qui jam usque ad centesimi quoque anni curricula pervenisset, quod ego etiam qui cum illo diu fueram, satis agnoveram), erubescibat eum virgo memorata super ipsis solidis admonere.

Ad postremum cum illum forte in ecclesia reperisset, alloquitur: Quid, inquit, jubes, precor, de

lapidibus illis, pro quibus quingentos solidos dedimus? Cui ille respondit: Ex quo, inquit, mihi aurum dedisti, ex eo illud pro pretio ipsorum lapidum dedi, et si venire desideras, ac videre eosdem in hospitio meo (illic enim jacent), veni et vide si possunt tibi placere; sin minus, aurum referes quod dedisti. Quo illa libenter audito, ad presbyteri domum pergit, in cujus superioribus feminæ debiles habebantur; in inferioribus autem viri. Ubi autem cum ea intra primas fores ingressus, dicit eidem: Quid vis primum videre, hyacinthos an smaragdos? At illa: Quod jusseris. Ducit itaque eam ad superiores domus partes, ostenditque ei conscissis feminas membris, et vultibus totis varia morbositate lacertatis, dicens ad eam: Isti sunt hyacinthi. Inde descendens, ostendit ei similes in inferioribus viros, et ait: Isti sunt smaragdi: si placent tibi, ipsos considera; sin minus, aurum recipe quod dedisti. Itaque egressa est domum, nimio rubore confusa, et plurimum tristis, quia videret se illa voluisse facere quæ Deo placere non possent. Moxque ægritudinem incurrit, ut rediit; non enim hoc secundum Dei fecerat voluntatem, sed ingeniosa viri sanctissimi necessitate compulsa. Paulo post autem maximas presbytero gratias egit, propter quod puella, cujus nimiam curam gerebat, nupta quidem, sed sine filiorum educatione defuncta est.

Cum igitur per triennium in monasteriis (quæ circa Alexandriam sita sunt) commoratus fuisset (Pallad., c. 7), et optimos illic viros abstinence virtutibus adornatos usque ad duo millia hominum, sanctissimosque vidisset, inde descendens, ad montem cui Nitriæ nomen est venit. In medio autem istius montis et Alexandrinæ civitatis, interjacet lacus qui Mariæ vocabulo nominatur, per septuaginta millium spatia diffusus. Quem cum uno ac medio transfretassem die, ad meridiam partem præfati montis accessi. Cui monti penitus deserta adjacent loca, quæ Æthiopiam usque tendunt, et usque ad Mazicum ad mauritanum solium. In quo monte degabant quinque millia (ut arbitror) virorum, qui diversum propositi sui institutum tenentes, prout vellet possentque vivebant, ita ut alii quidem liceret manere si cuperet, alius cum uno tantum fratre si vellet, alius cum multitudine, si hoc desiderasset, habitaret. Quo in monte tam memoratis quam illis, qui ad ultimas se solitudines contulere sexcentis viris, septem pistrinis alimenta præbentur. Hujus igitur montis per totum annum usus hospitio, plurimumque a beatis Patribus instructus et doctus, ab Arsisio majore, et Putubasto, Agione, Serapione et Chronio, multisque seniorum spiritualium relationibus super iis qui ante ipsos fuerant, incitatus, usque ad alia solitudinis loca interioris accessi.

In ipso autem Nitriæ monte unam ecclesiam maximam vidi, in qua sunt tres arbores dactylorum, ex quibus singulis singula flagra dependent: quorum uno iniqui peccant monachi verberantur, alio latrones (si inciderint forte) cæduntur; tertio delicta eorum

A qui undecunque convicti in peccato vapulari meruissent, memoratas amplectentes arbores, et certas tergo accipientes plagas dimittebantur. Est etiam circa ipsam ecclesiam cella, suscipiens peregrinos ac pauperes fratres: in qua cum acceperint adventum quemlibet, per tantum illic tempus alunt, donec ipse propria voluntate discedat, biennio ac triennio, si voluerit quis, illic manere non prohibentes. Unus autem septimanæ ex quo venisset, ei otium dabant, reliquos vero dies quodcumque opus eundem facere cogebant; deputabantque eum aut pistrinis, aut hortulis, aut coquinis. Si autem honestior aliquis minusque aptus hujusmodi operibus videretur, legendum ei Codicem dabant, omnesque usque in horam sextam a conspectu ipsius et confabulatione prohibebant. In hoc monte et p'acentarii habentur et medici. Utuntur quoque vino; nam illic etiam vina venduntur. Omnes autem isti manibus conficiunt lineamentum, ex cujus operis emolumento nulli eorum quidquam deficit ad vitam. Est autem maximæ voluptatis, circa vespertinas horas ex unaquaque mansione monachorum varias audire voces, psalmos Christo canentium. Quo tempore si quis assistat et diligenter advertat, putabit se subito sublatum, et in paradiso constitutum. Ad ipsam vero ecclesiam solo Sabbato et Dominico die convenire consueverunt.

Sunt autem in ipsa octo presbyteri, inter quos quandiu primus presbyter vivit, nullus præter ipsum alter aut sacra offert Deo, aut tractat (2), aut judicat, 946 sed silent semper, solo consessus honore contenti. Ille vero major Arsisius, et alii multi cum ipso senes sanctissimi, quos et ipse tunc vidi, ejusdem temporis cujus et beatus Antonius erant; qui nobis etiam sanctum Ammonem Nitriotem se nosse dicebat; illum, cujus animam dum ab angelis ferretur ad cælum, vidit Antonius. Illic ergo referebat quod et Pachonium Tabennisiem aliquando vidisset, virum prophetica gratia clarum, et in monasterio tria millia monachorum regentem; de cujus virtutibus post paululum loquar.

Ipsam autem Ammonem in hunc morem vixisse dicebat: Cum esset, inquit, puer a parentibus derelictus, et ad viginti duorum pervenisset numerum annorum, invitatus ab avunculo suo matrimonii vinculis illigatus est (Pallad., c. 8). Cui cum resistere non posset ei quæ a parente ingerebatur necessitati, et in nuptiis jussus est coronari, et in thalamo sedere compulsus est, et omnia patienter sufferre solemniam nuptiarum coactus est. Postquam autem universi a thalamo recesserunt novis nuptiis in lectulo collocatis, sanctus Ammon surgit e lectulo, ostium claudit, vocatque residentem benedictam illam, et vix unanimem conjugem suam, dicens: Veni, inquit, dormita, ut tibi causam ipsam hujus conjunctionis exponam. Nuptiæ nostræ huc usque sunt tantum, nihilque in se amplius habent; bene ergo faciemus, si de reliquo quisque nostrum separatim quiescat, ut Christo placere possimus si intacta virginitate vivamus. Prolatum autem de sinu parvum libellum ne-

scienti Scripturas sanctas puellæ ex persona Apostoli ac Salvatoris legebat, cui lectioni alia secundum sensum suum longe plura conjungens, exponebat eidem castitatis virginitatisque conversationem, ut illa post satisfactionem in lectu gratia divinitatis impleta diceret: Mihi quoque persuasum scias, domine, castam vitam libenter amplecti. Quid ergo jubere amplius velis exspecto. Cui ille, Hoc, inquit, jubeo et rogo, ut unusquisque nostrum separatim ab hoc die maneat. Ad quod illa non acquievit, dicens: In eadem quidem cella, sed in lectulis separatis manere debemus. Cumque hoc utrisque placuisset, decem et octo annos vixerunt, ita ut illa quidem totis diebus esset in cella, ille autem insisteret operi in hortulo quem colebat, et balsamum ea qua peritus erat arte conficeret. Quod tamen balsamum multo labore ad imaginem vinearum et plantatur, et colitur, et putatur. Vespertinis autem horis regressus domum orationibus factis, et cum eadem cibo sumpto, ac rursus nocturnis precibus ex more celebratis, ad opus solitum primo mane pergebat.

Interea dum eorum esset hæc vita, exclusa ab utroque penitus omni corporalis illecebra passionis, oratione sancti id quod aliquando cupiebant, obtinere cœperunt. Ait enim eidem ad postremum beata illa: Domine, inquit, mi, habeo quod dicam; in quo si me audieris, probabitur mihi quod me secundum Deum diligis. Hortatur ille ut quod ei placeret ediceret. At illa: Justum mihi hoc, inquit, videtur, cum ipse sis sexus virilis, et justitiæ totus inservias; cumque ego quoque propositi tui amuler viam, ut diversis ad multorum ædificationem mansionibus separemur. Inconveniens enim atque incongruum puto, propter me tantam in occulto te habere virtutem, nec ulli esse cognitum quod in hac castitate atque pudicitia Domini amore simul vivimus et manemus. Cui ille gratias agens, Deumque glorificans, ita respondit: Bene tibi placuit, mi domina soror; habe igitur hanc ipsam cellam, ego autem aliam mihi facere tentabo. Egressusque ab ea, mox interiora loca Nitriæ penetravit (nec dum enim tunc monasteriorum illic fuerat multitudo) fecitque sibi duarum volumina cellularum, atque ita in solitudine viginti aliiis annis ac duobus transactis, defunctus est; imo magis somno quievit, cum sexaginta duos ætatis suæ annos finisset. Per singulos tamen annos secundo semper videbat beatam illam conjugem suam.

De hoc illud miraculum sanctus Athanasius Alexandrinus episcopus retulit, in eo opere quo vitam descripsit Antonii, quod cum aliquando una cum Theodoro discipulo suo Lycum nomine fluvium cupiens transfretare, erulesceret sibi vestimentum detrudere, ne nudum unquam suum corpus aspiceret, subito sine navi in alteram fluminis partem angelo vehente translatus est. Iste igitur Ammon ita vixit atque obiit, ut ipsius animam sanctus videret Antonius, cum ab angelis ferretur ad cælum. Memoratum vero

¹ Cautè lege contra impassibilitatis assertores.

A fluvium navi ego cum metu transivi. Est enim illic derivatio quædam magni illius fluminis Nili.

In hoc etiam qui Nitrias dicitur monte, monachus erat quidam, cui Hor fuit nomen (*Pallad.*, c. 9), cujus virtutem multorum quidem fratrum testimonia prædicabant, specialiter tamen ancilla Dei Melania, quæ ante me ad loca ipsius montis accesserat; nam ego superstitem supradictum virum videre non potui. Hæc ergo de conversationis ejus virtutibus referebat, quod nec mentitus unquam fuerit, nec juraverit, nec maledixerit cuiquam, nec sine necessitate aliqua sit locutus.

Hujus montis habitator et beatus Pambo fuit. Quem et Dioscorus episcopus, et Ammonius, et Eusebius, et Euthymius fratres, et Origenes, et Dracontius viri admirabiles et nepos (3), habuerunt magistrum. Qui Pambo et cum multis ac variis virtutum prærogativis, palmisque præcelleret, inter ipsas etiam hoc habuisse præcipuum memoratur, quod intantum auri argentique contemptor fuit, ut præceptum Domini videretur impleisse. Refererat ergo mihi venerabilis ipsa Melania, quia profecta de urbe Roma, Alexandriam priusquam fuisset ingressa. Cumque multa de ipsius viri virtutibus Isidoro presbytero et Xenodocho referente cognovisset, et eodem duce ad eum in solitudinem pervenisset, obtulisse se illi trecentas argenti libras, ac precatam fuisse ut aliquid ex ejus rebus acciperet. Qui cum sederet, inquit, et vimen intexeret, sola me voce benedixit et ait: Det tibi mercedem Deus. Deinde dicit œconomo suo: Suscipe caute, et divide per omnes qui sunt tam in Lybia, quam in insulis fratres: hæc enim monasteria plus videntur egere quam cætera; hoc quoque ei præcipiens, ne quid ex ea pecunia iis qui in Ægypto degunt daret, propterea quod regiones illas alimentis secretè amplius abundare. Cum autem memorata femina, sicut retulit mihi, staret, et benedictionem pro munere dato expectaret aut laudem, nihilque ab eo audiret, ulterius ait ad illum: Scito, domine, trecentas esse in hac argentaria libras. Qui iterum nec sursum quidem prorsus aspiciens, ita respondit: Cui exhibisti hæc, o filia, non opus habet a te mensuram cognoscere, nam qui montes lance pensavit (*Isaiæ* xl, 12), multo **947** amplius novit quantum sit hujus pendus argenti. Et si quidem mihi istud offerres, competenter hoc diceres; cum autem non mihi, sed illi Deo, quem non speravisse, imo amplius honorasse duos illos nummos agnovimus (*Marc.* xii, 42), tace, quiesce.

Sic autem Dominum ordinasse dicebat, ut post paululum tempus, postquam ad ipsum venerat montem, Dei servus ille requiesceret; qui non agitudine, non febre aliqua fatigatus est, sed sportellam consuendo septuagesimæ ætatis suæ anno quæ eum in pace. Ante horam vero qua de sæculo exiens spiritum suum Deo commendarat, vocavit me, et in postrema consummatione sui operis confidenter ait:

² Ille Hor fuit Origenista.

Accipe hanc sportellam de manibus meis, quia non habeo aliud quod relinquam tibi, ut memor sis mei. Cujus corpore involuto in linteo, et sepulturæ tradito, ex desertis locis abscessi usque ad finem proprium, hæreditatem sancti illius habens necum

Hic ipse Pambo in fine vitæ suæ, ipsaque hora qua exiturus erat e sæculo, assistentibus ei Paulo presbytero et œconomo, et Ammonio, sanctitate famatis viris, et cæteris fratribus, hoc dixisse memoratur: Ex quo veni in istum solitudinis locum, et habitavi in cellula quam meis manibus extruxi, panem gratis ab aliquo me manducasse non memini, nec verbum usque in præsentem horam locutus sum, de quo penitentiam agere debuissim: ita tamen ad Dominum meum pergo, tanquam necdum divinæ servitutis cultum attigerim. Asserebant autem nobis referentes, et testimoniis confirmantes suis Paulus et Ammonius servi Christi, quia nunquam cum aliquo interrogatus fuisset vel de spiritu libus vel de sæcularibus scriptis, cito responsum seiscitantibus dedit: sed semper necdum se quod responderet invenisse dicebat. Sæpe autem et cum mensium spatia fluxissent, nec sic quidem responsum quærentibus dabat, adhuc se non asserens pervenisse ad notitiam veritatis. Tam diligentes autem cautasque secundum Deum sententias proferebat, ut eas omnes tanquam ab ipso Deo prolatas susciperebant. Hanc enim Antonium quoque illum magnum in suis sermonibus perhibent habuisse virtutem.

Factum etiam hujusmodi ipsius Pambo iter alia fertur (*Pallad.*, cap. 11), quod cum Pior monachus venisset ad eum proprium panem ferens, et ob hoc ab illo reprehensus fuisset, interrogatus ut diceret cur hoc fecisset, respondit dicens: Ne hospes ab hospite gravaretur; quem ille tantum tacendo reprehensum dimisit continuo. Post aliquantum vero temporis ad Pior, Pambo memoratus accedens, perfusum aqua panem, ut ab his edebatur, exhibuit. Qui interrogatus cur hoc fecisset, respondit: Idcirco aquam addidi, ne tibi onerosus existerem.

Præfatus autem Ammonius discipulus ipsius (*Pallad.*, cap. 12), alique tres fratres, et sorores duæ, summo Dei cultu et amore flagrantibus, cum ad deserta pervenissent loca, separatas sibi mansiones fecerunt, ita ut grandia a semetipsis spatio separarentur. Hunc ergo Ammonium, quia supra modum lectioni scripturarum vacabat, civitas quædam episcopum sibi fieri postulavit: cujus cives cum hoc a benedicto Timotheo quodam petissent, et ille dixisset: Adducite eum ad me, et faciam ut vultis; cum magna multitudine ad eum, quo facilius abstraheretur, ingressi sunt, captumque se ille perspicuens, rogare cœpit eos, et per sacramenta firmare, acquiescere se omnino non posse ut vel exiret de solitudine quam tenebat. Cumque videret non concedi sibi ut faceret quod petebat, ferro aenestræ radicitus (cunctis viventibus) secuit; hæc dicens: Vel nunc probabitur vobis impleri non posse

* Hic Ammonius fuit Origenista.

A quod cupitis, jubente lege divina nullum aure præcisa oportere fieri sacerdotem. Et ita demum relicto eo, ad propria reverterunt. Cum vero remeassent, et episcopo ista dixissent, ille respondit: A Judæis lex ista servatur; ego autem si dederitis mihi aliquem etiam naribus truncum, sed moribus probum, non enim dubitabo episcopum facere. Hoc audito pergunt ad ipsum instantissime, eum rursus rogantes; quo non acquiescente, vim quoque inferre tentabant. Quibus juratus ille respondit: Si me cogere volueritis ulterius, etiam linguam meam (quia propter ipsam mihi molesti estis) abscedam. Tunc demum sic eum, cum super hoc nihil proficerent, reliquerunt.

B Cujus Ammonii fertur tale miraculum. Cum quædam delectatio carnalis sine ulla corpusculum ejus intermissione vexaret, candenti ferro propria membra laniabat, ut ex omni parte plenus esset semper ulceribus. Escæ vero ejus fuit hujusmodi. A juventute sua usque ad obitum crudis est usus cibis, interdum etiam præter panem. Vetus autem Novæque Testamentum memoriter retinens, etiam libros eloquentissimorum virorum Didymi, Pierii, atque Stephani [*Pallad.*, Athanasii et Basilii] usque ad sexcenta millia versuum legendo transivit. Hæc autem de eo testificantur etiam Patres sanctissimi in eremo commanentes. Hujus etiam prophetica virtus multis innotuit. Inter fratres vero qui secreta eremi diligebant, nullus illo in officio consolationis superior. De hoc sententiam beatus Evagrius spiritualis vir et virtute discretionis præcipuus, proferebat, dicens nullum se vitiose hominem qui sic superaverit corporeas passiones. (*Cautè lege.*)

[Hic idem sanctissimus cum a Ruffino (4) temporis illius præfeto prætorii multiplicitate supplicatione rogatus fuisset, ut magno illo Ammonio Constantinopolim ob necessarias eremi actiones adveniente, ipse quoque dignaretur venire, vehementer id precantibus sanctis diversarum provinciarum episcopis, aliisque quampluribus eremitis (qui ad dedicationem basilicæ, quam ipse condiderat, convenerant), memoratum Ruffinum propriis manibus suscepit sacro fonte mundatum. Quem suæ conversationis merito plurimum veneratus est, sancto Ammonio cupiens in omnibus obedire: qui post dormivit in Domino, sepultusque est in basilica, quæ appellatur Ruffiniana; in cujus sepulcro curari feruntur cuncti diversis febribus laborantes.]^a

In monte Nitriæ, de quo supra diximus (*Pallad.*, cap. 13), quidam vir fuit mirabilis, nomine Benjamin, per octoginta annos in abstinentiæ virtutibus summam donorum spirituum gratiam consecutus: qui sive manus cuiquam imposuisset, sive olei benedictionem dedisset, ab omni languoris molestia solvebatur. Hic ergo qui talibus divinæ gratiæ muneribus præminebat, ante octo menses dormitionis suæ aqnosso languore pervasus, in tantum miseraunda plu-

^a Hæc inclusa desunt Palladio.

guedine suæ carnis intumuit, ut nostris temporibus A secundus Job putaretur.

A-sumens itaque nos Dioscorus episcopus, qui tunc presbyter Nitriæ fuit, me et beatum Evagrium hoc modo est allocutus: Venite, et videte **948** novam Job, in tanto tumore corporis atque insanabili passione singularem patientiam possidentem. Euntes igitur vidimus hominem tanto corporis tumore distentum, ut minorem manus ejus digitum, utrarumque manuum nostrarum conjuncti digiti minime complecti valeret. Cumque non possemus dura passionis ejus diu respicere, oculos nostros ab eo defleximus. Tunc ille beatus Benjamin ait nobis: Orate, filii, ut homo meus interior isto languore sit liber; hoc namque corpus nec sua me sanitate sublimem reddidit, nec dolore dejectum. Per octo itaque menses illos facta est ei sella latissima, in qua incessanter sederet, jam non valens in lectulo requiescere propter reliquas corporis necessitates. Qui tamen in hujusmodi sui corporis passione constitutus, alios Dei gratia sanare consueverat quolibet languore vexat s.

Necessarium igitur existimavi referre hujus sanctissimi passionem, ut non admiremur quoties viris justissimis quædam corporales necessitates contingunt. Defuncto autem viro fortissimo, postes januarum (nec enim aliter tanti tumoris corpus ejici potuisset) sublatis sunt.

CAPUT II.

Vita abbatis Apollonii cognomento Ex negotiatoribus, et duorum aliorum fratrum conversorum.

Apollonius quidam nomine (*Pallad., cap. 14*), unus ex negotiatoribus revertens sæculo, montemque Nitriæ habitans, cum jam neque artem discere prævaleret senio præpeditus ætatis, neque abstinentiam spirituali Scriptura mandatam exercere, hujusmodi continentiam sibi instituisse cognoscitur. Ex propriis pecuniis atque laboribus, omnem remedium speciem atque cellaria in Alexandria comparans civitate, cunctis fratribus languentibus necessaria exhibebat. Videres autem eum a principio diei nonam usque horam universa tam vivorum quam feminarum monasteria peragrantem, et per singula ægrotos ostia visitantem, portantemque secum uvam passam, malogranata, ova, siligines, quæ maxime necessaria videntur infirmis. Ad talem vitam, cui solum aptus D erat, suam hic famulus Christi instituerat senectam; qui tamen ante obitum suum cum aliquem sui similem reperisset, ei omnem ministerii hujus suppellectilem tradidit, comprecatusque est eum, ut hujusmodi curam fratribus exhiberet. Cum enim quinque millia monachorum in supradicto monte consistant, necessaria vel maxime talis sollicitudo est et consolatio, sine qua in desertis illis non vivitur locus.

Alii etiam duo quidam fratres fuerunt ¹, quorum pater emendis vel mutandis mercibus studens, usque ad Hispaniam semper negotiando pergebat. Quo

¹ Palladius, c. 15, 16, vocat *Picesium* et *Isaiam*, atque ita hic Ms. etiam habet.

mortuo, diviserunt inter se substantiam ejus, quæ in mobilibus tantum erat: in auro quidem quinque millia solidos, in mancipiis vero vel vestibus quidquid invenire potuerunt. Isti igitur uno animo communique consilio inter se tractare cœperunt, dicentes invicem sibi: Quam, frater, eligimus viam vitæ! si mercationem in qua pater noster vixit arripimus, etiam ipsi labores nostros aliis relinquemus, nosque fortasse euntes in pericula, præcipitæ vel mariuî (ut assolet) fluctus, vel latronum tela consument. Sequamur igitur, frater, solitudinem magis vitamque monachorum, ut et paternam hereditatem lucremur, et animas nostras nulla rerum malarum contagione perdamus. Quod propositum cum utriusque placuisset, in electione solitariæ vitæ diversum singuli tenuerunt iter.

Divisis igitur quas pariter reliquerant rebus, unum quidem habuerunt uterque propositum ut placerent Deo, sed non in una institutione vivendo ambo placuerunt. Alter enim ex ipsis omnibus suis rebus per omnia monasteria, et ecclesias, et carceres divisit, artem sibi reperit quamdam, ex qua quotidiani cibum panis acquirere, et quam elegerat vitæ et rationi vacabat; alter autem nulli ex substantia propria quidquam delit, sed monasterium sibi fecit, ubi paucis secum fratribus collocatis, omnes advenas, omnes senes, omnes pauperes, omnes suscipiebat infirmos, et per Dominici ac Sabbati diem ternas et quaternas mensas indigentibus exhibebat, hisque universam suam substantiam modis quoad vixit expendit. Quo utroque defuncto, beati ambo, diversis C opinionibus probabilis vitæ consummatione celebrantur. Et iste quidem aliis, ille vero aliis semper placebat.

Ex quorum laudibus orta inter fratres contentione, quod uterque videretur fuisse perfectus, ad sanctum Pambo, ut ab eo verum cognoscerent, pergit. Quem cum judicem elegisse se dicerent, peterentque ut quis e duobus fecisset melius edoceret, utrumque ille apud Deum perfectum esse respondit. Nam alter quidem ex ipsis Abrahamæ, alter Eliæ moribus vixit. Cumque non sedato intra se certamine dicerent, deprecantes, quemadmodum pares possunt videri, et non magis præcedat ille qui evangelica præcepta complevit, qui cuncta vendidit, pauperibus donavit, quique per omnes horas, omnes dies, omnesque noctes, Dominicam crucem portans, perpetua Salvatorem oratione comitatur? Cumque alii diversa ex parte contenderent dicerentque, Quia iste, quem nos amplius prædicamus, tantum circa agentes suum ostendit affectum, ut ageribus publicis assideret, tribulantes undecunque colligeret, et non suæ tantummodò consuleret animæ, sed multas atque multorum curando infirmitates, ac necessaria præbeundo salvaret. Itaque beatus Pambo ad utrosque respondit: Idem iterum vobis loquor, pares ambo sunt apud Dominum, et utrisque me satisfacurum puto. Hic enim si tam perfectus monachus non fuisset, dignus

perfecto non esset ut eum bonitati illius compararem; ille vero reficiens egenos atque peregrinos, aliquod ex ipsa communione solatium sentiebat. Nam et si labores ipsius esse magni oneris videbantur, at tamen habebat et requiem aliquam cum labore. Expectate autem, ait, ut super hoc (Deo revelante) cognoscam; quod cum veneritis ad me, deinceps audietis. Post paucos itaque dies cum eum rursus rogarent, beatus ille ita respondit, dicens: Ante Deum vobis loquor, utrosque in paradiso simul stare conspexi.

CAPUT IV.

Vita Macarii monachi homicidæ.

Juvenis quidam, qui Macarius dicebatur (*Pallad., cap. 17*), annorum decem et octo, dum cum æquævis suis pecora pascens juxta lacum (cui Mariæ nomen est) ludit, homicidium fecit invitus; nullique quidquam dicens, ad deserta perrexit, in tantum humano atque divino territus metu, ut amens factus per triennium videretur, dum sine tecto in 949 solitudine permaneret. Est enim terra ipsa semper sine pluviis. Norunt hoc quod loquor cuncti, qui et scripturarum lectione, et experientia rerum periti sunt. Ipse beatissimus, quem dico, in deserto sibi cellulam fecit. In qua viginti quinque alios annos ætatis suæ vivens, talem divinam gratiam meruit, ut exultans solitaria vita, illuderet dæmones atque despiceret.

Hic mihi, apud quem multum temporis feci, interroganti quas animus ipsius de facto homicidii cogitationes haberet? usque adeo se tristem non esse dicebat, ut ex ipso homicidio quod ignarus admiserat, Deo gratias actitaret. Inde enim aiebat occasionem sibi salutis allatam: dicebat autem, Scripturarum testimonia proferens, quod nunquam magnus ille famulus Dei Moyses divinitatis meruisset intuitum, neque tantum assecutus donum Dei fuisset ut mysteria cœlestia ac sancta conacriberet, nisi Pharaonis regis metu propter homicidium quod in Ægypto admiserat, ad Sina montis deserta fugisset (*Exod. 11*).

Hæc autem ego dico, non ut ad homicidium quemquam videam incitare, sed ut ostendam magis, quod ex malis rebus interdum, si in eas incidamus iaviti, occulta Dei providentia ad virtutis gloriam pervenimus; alia enim genera virtutum necessitati ascribimus, alia voluntati.

CAPUT V.

Vita beati abbatis Nathanaelis.

Fuit alter quidam de antiquis viris nobilissimus agonista, nomine Nathanael (*Pallad., cap. 18*), quem ego supersititem quidem videre non potui; quieverat enim ante quindecim annos adventus mei: ab illis tamen qui una cum ipso per multum tempus vixerant monachis virtutem ipsius viri diligentius requisivi. Ostenderunt autem mihi et cellam ipsius, in qua manere consueverat, in qua tamen post ipsum nullus habitavit, eo quod viciniam ipsius loci homines incolebant. Tunc enim cellam suam ille beatus constru-

xerat, quando raro adhuc aliqui se ad secreta solitudinum conferebant.

Hoc autem ab illis magnum continentiae bonum de memorato agnoscebam viro, quod tantæ in cella sua patientiæ fuit, ut in proposito suo nunquam omnino titubaverit, ex quo prius irrisus atque tentatus videbatur a dæmone, qui omnes et illudit et fallit, cujus fraude ex priore, acediam perpessus, cella dicitur recessisse, aliamque vicinam vico cuidam fabricare cœpisse. At ubi et perfectit alteram mansionem, et in ea cœpit habitare, post tres vel quatuor menses, per noctem ad eum dæmon accessit in speciem militis, imaginemque carnificis figuratus, qui panis obsitus, sordere deformiter, sonumque flagris facere videbatur. Ad quem beatus Nathanael hæc dixit: Quisnam, inquit, tu es, qui talia in hospitio meo facere conaris? Ille respondit: Ego sum qui te ex priore cella fugavi, quæ nunc veni, ut ex hac quoque mansione te pellam. Quo audito, ille ubi illud se vidit a dæmone, reversus est statim ad habitaculum prius, ac triginta et septem annos in eadem mansione complevit, ne ipsum quidem limen egrediens, contendendo cum dæmone quem superare cupiebat. Qui quidem tantis cum machinationibus impugnando vexabat, ut quocunque modo cellam suam cogeretur exire, quantas singulatim referre non possum.

Inter quæ immundus ille spiritus hoc quoque aggredditur, ut eum a propositi sui lege deflecteret. Captato namque adventu quorundam septem sanctorum episcoporum, qui ad requirendum eum sive providentia Dei, seu dæmonis tentatione venerunt, cum episcopos ipsos post orationem factam egredientes, ne uno quidem passu prosequeretur, dicunt ad eum diaconi episcoporum: Superbam rem admodum facis, abba, quod non deducis sanctos episcopos. Quibus hoc ille responsum dedit: Ego et dominos meos episcopos veneror, et omnem clerum debita honorificentia prosequor, cunctorumque hominum me extremum esse non dubito; sed et h'is et universo sæculo mortuus sum: occulum autem propositum et mei cordis arcanum Deus novit, propter quod sanctos non prosequor viros. Deceptus igitur dæmon ac lapsus de spe præsentis ingenii, aliam contra ipsum autem novem menses obitus ejus artem machinatur.

Fit subito parvulus puer veluti annorum decem, minans asinum, panes in cista ferentem: qui cum ad cellam ipsius multa satis nocte venisset, asinum in terram ruisse simulavit, et clamantem parvulum finxit. Abba, inquit, Nathanael, miserere mei, et manum mihi porrige. Audita ille ista quasi pueri parvuli voce, intra ostium, cujus partem recluserat, stat dicens ei: Quis es tu? vel quid a me cupis fieri? Puer sum, inquit, illius monachi, et eidem panes porto, quia ipse frater tuus agapen facturus est. Crastino autem illucescente Sabbati die, necessaria est hæc oblatio spiritualis. Quæso igitur ne despicias jacentem, ac ferarum morsibus tradas; multæ enim belluæ illa esse per deserta noscuntur.

Stabat sanctus Nathanael velut æneus, et vehementer incertis cogitationibus stupens, sensuque turbato secum ista versabat: Necessè est me aut misericordiam, quod est maximum in præceptis divinis, non facere, aut a proposito deviare. Ad postremum autem rationabili confirmatus ingenio, satis esse melius judicavit, si et diabolus erubesceret, et tantum ei ac tot annorum meritum non periret. Oratione igitur ad Deum facta, respondit ei, qui quasi parvulus loquebatur: Audi, infans, credo in ipso cui servio, qui dominatur omni spiritui, quia si necessarium habes alicujus auxilium, ipse præstabit, nec tibi aut feras aut quempiam alium nocere patietur. Si autem quædam res ista tentatio est, jam nunc Dominus meus aspiciat, et suam faciens voluntatem, non me ex cæcædi concedat ulterius. Tunc clauso ostio, se recepit. Confusus autem dæmon et victus, resolutus est in turbinem venti, et in sues agrestes [*Ms.*, onagros], discantibus ac strepitu lascivientes. Hæc beati Nathanael vita fuit perpetua, hic finis, hæc palma.

CAPUT VI.

Vita duorum magnorum Macariorum, unius Ægyptii, alterius Alexandrini, necnon et Marci monachi.

Illæ autem quæ de prædicabilibus ac beatis referuntur viris duobus Macariis (*Pallad.*, c. 19, 20), ut innumera atque infidelibus incredibilia dubito referre vel scribere, ne forte etiam mendacis nomen incurram. Quod autem apud Deum pereant omnes qui loquuntur mendacium, sententia sancti Spiritus declaravit (*Psal.* v). Me itaque, fidelissime virorum Lausæ, gratia Domini non mentiente, tu quoque **950** sanctorum triumphis incredulus non existas.

Ex his duobus Macariis unus quidem genere Ægyptius, alter vero junioris tempus ætatis vincens virtutibus, Alexandrinus negotiator erat [*Ms. addit.*: qui poma vel legumina, nucesque vendebat]. Prius tamen de illo Ægyptio loquar qui vixit nonaginta omnes simul annos: ex quibus sexaginta in desertis implevit locis, ad quæ juvenis fuerat ingressus trigesimo ætatis suæ anno; tantoque abstinentiæ monachilis intra decem annos vixit certamine, ut jam tunc discretions sapientiæ præmunitus, senis puer nomen acciperet, eo quod velocius ad matura conscendit certamina. Ubi enim primum esse quadragenarius cœpit, et contra spiritus aërios, et in curationibus hominum, et denuntiationibus futurorum divinam gratiam meruit, postremo etiam sacerdotis (ut dignus erat) nomen accepit. Discipulos hic secum habebat duos, in desertis interioribus quæ Scythiam vocantur: quorum unus minister ipsius erat, nec ab ejus latere recedebat, propter eos qui causa curationis frequentare consueverant; alter autem separatim in propria cella manebat. Post aliquantum autem temporis dum prævidentibus futura oculis intueatur, ait Joanni nomine ministro suo (qui postmodum etiam ad presbyteratum, loco ejusdem sancti Macarii meruit pervenire): Audi, inquit, me, o Joannes frater, et suadenti mihi id quod tibi proderit acquiesce. Tentaris enim, et te cupiditatis atque avaritiæ spiri-

tus vexat; sic namque vidi, et scio quod si acquieveris mihi, consummaberis in hoc quem adeptus es loco, et gloriaberis, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo (*Psal.* xc); sin vero me audire nolueris, Giezi tibi finis adveniet, cujus et morbo laboras (*IV Reg.* v).

Evenit igitur ut post obitum beati viri, tam salubria ejus dicta contemneret post quindecim vel viginti annos: unde eum ita totum ille exsecrabilis morbus invasit (eo quod in pauperes fratres, more Judæ, furti crimen admiserat), ut non posset incolomis vel una pars ejus corporis inveniri, ne in tali quidem spatio quod unus alicujus digitus occuparet. Est ergo et hoc ex iis quæ sanctus Macarius longo ante prædixerat.

De cibo autem ejus et potu referre superfium putato, præsertim cum etiam a negligentioribus monachis videamus ista servari, ne aut deliciosis aut sæcularibus parces esse dicantur, maxime in illis locis, ubi vix necessaria ipsis alimenta sufficiunt, et ubi sunt tantorum quæ imitari student exempla sanctorum. De aliis igitur meritis ipsius loquar. Sine intermissione semper in quadam esse translatione animæ potabatur, imo magis plurimum vitæ suæ tempus cum Deo agere, et cælestibus amplius quam terrenis negotiis interesse; in quo et divina quædam miracula fuisse memorantur.

Nam Ægyptius quidam cum amore vesano alienæ uxoris arderet, nec posset ad effectum tam scelestæ cupiditatis pervenire, eo quod illa pudicitia dedita, virginitatis suæ conjugem nimis amaret, maleficum precatus est, ut aut se amari ab ea faceret, aut quocunque illam modo a marito proprio repulsi. Maleficus autem multis muneribus illectus, solito propriæ artis ingenio, fecit illam equam videri, non feminam. Quam ubi talem vir ejus, domum regressus, aspexit, tam monstruosa novitate turbatus (quod jacere in lectulo suo equam videret), ingemiscebat ac flebat, eo quod ipsum alloquens animal, nullum loquentis poterat audire responsum. Rogabat igitur presbyteros ipsius vici, duxitque eos domum, et quid illa pateretur ostendit. Et ne tunc quidem causam tantæ calamitatis agnoscit. Quæ tamen jam per triduum, nec ut equa feno, nec pane ut homines utebatur, utriusque escæ alimoniis desituta. Ad postremum ut magnificaretur gloria Dei, et ut sancti illius Macarii virtus innotesceret cunctis astantibus, subito in cor mariti ejus ascendit, ut cum ea loca deserta penetraret. Illigatam igitur eam ita ut jumenta vinciri solent, ad deserta deduxit; cumque jam sancti Macarii cellula appropinquaret, juxta quam monachi stabant, oburgare cœperunt memoratum virum ejus, cur cum equa ad monasterium venire voluisset. Ad quos ait ille: Veni huc ut possim misericordiam sancti orationibus promereri. Illisque interrogantibus quid mali haberet: Uxor, inquit, mea est hæc, sed in equam videtur esse conversa: habet autem hodie tertiam diem ex quo nullum penitus cibum sumit. Quod cum eupradicti fratres oranti sancto Ma-

cario (cui jam et hoc Ipsum Deus notum fecerat) retulissent, et pro eadem instantanter oraret, hæc fratribus dixit: Vos, inquit, equi estis, qui equorum habetis oculos; illa enim mulier est, nec transfigurata in aliam naturam videtur, nisi eorum oculis qui præstigiis vanitate falluntur. Confestimque benedictam capiti ipsius nudæ infundens aquam (oratione completa), subito videri eam omnibus feminam fecit, jussitque eam refici, et gratias agentem Deo cum conjugæ suo remeare præcepit, hæc dicens: Nunquam omnino a communione sanctorum mysteriorum separatur, nunquamque ab ecclesiæ oratione discedat. Hoc enim idcirco perpessa est, quia per septimanas quinque mysteria divina non attingit.

Aliud iterum ipsius factum proloquar. Per longum temporis spatium, cuniculum quemdam sub obscuro terræ profundo a cella sua duxit, per dimidii spatium stadii usque ad soli alterius summitatem: ubi speluncam sibi proprio sudore perfecit, ut quoties ferre non poterat molestiam frequentantium, relicta cella sua per occultum iter se ad speluncæ latebras conferret, itaque a nullo unquam se voluisset videri. Referebat ergo nobis quidam de studiosis ipsius aliquando discipulis, quod quoties de mansiuicula sua ire ad speluncam solebat, viginti et quatuor eundo orationes, et totidem redeundo faciebat.

De hoc ipso fama vulgavit, quod et mortuum suscitavit, dum quemdam hæreticum vult docere, qui resurrectionem corporum negabat futuram. Quæ fama in desertis illis locis, sicut est vera, permansit.

Ad hunc aliquando filium juvenem dæmone laborantem, lamentans mater exhibuit, eumque duo in singulis lateribus vinctum tenebant viri. Cujus dæmonis hanc operam esse dicebant: Posteaquam infelicem hominem, trium modiorum panes edere, et unius amphoræ lagenam [*Ms.*, vel cilicensis lagenæ aquam] bibere cogisset, ructando universa quæ devoraverat, in aerem quemdam fumumque convertere consueverat, atque ita omnia vel comesta vel potata quasi quodam ignis ardore solebat absumere. Est autem et legio dæmonum, quæ flammea nominatur. Sicut enim inter homines, ita et inter illos multa est distantia, non naturalis substantiæ, **951** sed diversæ ac dissonæ voluntatis. Iste igitur juvenis, cum ei tam enormes cibos mater propria parare non posset, edebat frequenter egestionem sui corporis ac bibe-
bat. Ob quod flens mater infelix de intolerabili calamitate filii sui, sanctum illum, ut miserabilem juvenem curaret, orabat. Cumque continuas apud eum preces plurimasque fudisset, orante super illum, Deumque precante viro sanctissimo, post unum vel alterum diem cœpit tanti mali medicina procedere. Ait autem matri ipsius: Quantum vis ut comedat filius tuus? At illa, Decem inquit, panes. Quam ex hoc sanctus ille reprehendens: Quid, inquit, locata es? Septem itaque diebus jejunans et orans pro eo, tres com libras panis jussit accipere, ita tamen ut opus propriis faceret manibus. Quem hoc modo per

A gratiam Dei curatum, et ad pristinam sanctitatem reductum, propriæ reddidit matri. Hoc quoque miraculum per sanctum famulum suum Deus fecit, quem virum ego in corpore videre non potui; ante annum enim quam ad illas solitudines introirem, ille tantus decertator quievit in Domino.

Illum autem Macarium qui Alexandriæ presbyter fuit, vidi in his locis quæ Cellæ nominantur, in quibus Cellis ego per annos novem mansi; in quibus triennii tempus cum eo vixi, et illa quidem miracula sub oculis meis fecit, alia vero ex ore ipsius didici, cætera autem aliorum relatione cognovi.

Habebat itaque hoc in proposito vitæ suæ, ut si quid magnum a quibuscunque sanctis in abstinentia fieri didicisset, hoc ferventer impleteret. Cognito igitur a quibusdam quod Tabennensiotæ nihil cocti cibi per quadagesimam totam edere dicerentur, statuit intra semetipsum, ut per septem annos nihil quod coctum fuisset igne, gustaret, sed crudo tantum olere contentus esset; ita ut si forte unquam leguminis aliquid reperisset, neque inde gustaret. Hoc ergo cum amplius quam volebat imitando fecisset, de reliquo, tanquam nihil esset grave, contempsit.

De alio iterum qui unam tantam panis libram comederet, audivit hic eximius monachorum, cupiensque eum imitari, contractam atque in partes redactum modicas buccellatum (5) in lagenas misit, et statuit tantum ex eo edere, quantum posset manus ipsius una proferre; et ita mihi lætus ipse postea referebat, hoc dicens: Plures quidem particulas buccellati intra lagenam comprehendebam, totum tamen quidquid intrinsecus tenere potuissem, foras proferræ non poteram propter angustias oris exigui. Publicanus etenim meus, ut omnino non ederem non sinebat. Per triennium ergo sub hac observatione vixit, quatuor aut quinque tantum uncias panis assumens, et tantumdem bibens aquæ, unumque expendens sextarium olei, quod per totum illi annum sufficiebat.

Aliam rursus propositi ipsius agnosce virtutem. Illic virorum fortissimus somnum aliquando vincere statuit; et hoc ipse dicebat, quod per viginti dies nec semel quidem sub tectum aliquod fuisset ingressus, ut sic vinceret somnum, diurni quidem æstus ardoribus flagrans, nocturno autem frigore tremens, et quemadmodum ipse referebat, ipse velocius ad tectum rediisset, somnumque cepisset, usque ateo sibi aruisse jam crebrum intelligebat, ut sine sensu propemodum putaretur. Vici ergo, inquit, quantum ad me pertinet somnum; naturæ vero, quem exigebat usum debitum, cessi.

Hic quodam die dum in cella sua matutinis sole-
ret, calicem sensit: a quo vulneratus in pede, dolensque eum manu sua peremit, qui et moriens, plurimum crucuris effudit. Reprehendens igitur factum suum, in eo quod injuriam propriam vindicasset, ita econdemnare se voluit, ut in pratis eorum locorum quibus Scythiæ nomen est, qui in solitudinibus extremis jacent, nudus per sex menses sederet, ubi

culices, crabronibus similes, aprorum quoque perforant cutem. Ergo illic exulceratus est totus, quibusdam tuberibus per omnia ejus membra turgentibus, ut unus crederetur ex illis esse, qui elephantiosi vocantur. Post sex autem menses regressus ad cellam suam, sola (quod ipse esset Macarius) ejus voca patet factum est.

Hic idem desideravit aliquando (sicut solebat referre) hortum, in quo essent Janes et Manthes malefici sepulti, videre, qui sub Pharaone plurimum potuisse memorantur. Qui longo in tempore et grandi potentia suæ artis quadratis lapidibus supradictum opus extruxerant, in quo superposita fuerat memoria prædictorum, ubi et aurum recondierant, et variis arbusculis locum replerant; puteum quoque fecerant, eo quod sine aliquo videretur humore idem locus esse. Hæc autem omnia idcirco fecisse dicuntur, quod se post obitum in eodem loco tanquam in paradiso crederent esse mansuros. Ignorans itaque famulus Christi Macarius quænam ad memoratum locum deduceret via, æstimatione quadam animi solas cœli stellæ (quod in mari nautis solet fieri) dum per deserta ambulat, sequebatur. Fascem vero calamos portaverat secum, ut per milenos passus singulos figeret, quo facilius posset agnoscens sua signa remeare. Per novem igitur dies itinere confecto, præfatis appropinquavit locis: cui ferocissimus dæmon, qui semper adversum Christi athletas dimicare consuevit, collectos omnes ex propriis locis calamos a mille passibus prædictæ memoriæ quiescenti, subito ad caput posuit. Cumque sanctus Macarius surrexisset a somno, agnovit eos quos alibi reliquerat calamos. Credo autem quod et hoc permitte Deo ad examinationem memorati viri contigerit, ne spem aliquam haberet in calamis, sed magis in Dei gratia, qui in columna nubis per quadraginta annos iter populo Israel in deserto monstravit. Dicebat autem, de supradicto horto septuaginta dæmones ad adventum ipsius prostruissse clamantes, et circa oculos ejus ac vultum corvorum more volantes, dicentesque: Quid vis, Macari? quid vis tentator monache? quid ad loca nostra venisti, in quibus inuere non poteris? numquid et nos aliquos monachorum tentavimus? Habes eremum propriam cum tui similibus, unde nostros quoque propinquos expellere festinas, nihil nobis tecum commune est. Quid nostras regiones ingrederis? si habitator es eremi, tua tibi solitudo sufficiat; nobis hunc locum sui tradiderunt incolere conditores. Qui hanc possessionem queris irrumpere, in quam nullus unquam hominum, postquam nobis a fratribus nostris nostra hic manu sepultis est tradita, vivens ingressus est? Cumque adhuc dæmones plurima replicarent, atque lugerent, beatissimus ille respondit: Ingrediar **952** tantum ut videam, continuoque discedam. Et dæmones: Hoc, inquiunt, nobis per tuam conscientiam sponde fideliter. Christi vero servus ait simpliciter: Hoc faciam. Continuoque dæmones ab ejus oculis recesserunt. Ingre-sum se igitur, atque illic suspen-

A sum æneum cadum reperisse dicebat circa puteum: cum catena ferrea, longa jam temporis vetustate consumptum, mala etiam granata intrinsecus vacua, ac nimio solis ardore siccata. Sic itaque inde discedens, per viginti totos ad cellulam suam revertitur dies. Cui cum aqua quam portaverat cum panibus deesse cœpisset, et grandi molestia penuriam laboraret, ac pene deficeret, apparuit ei quædam (ut ipse referebat) puella, puro linteo cooperta, ferens ampullam aquæ stillantem, uno a se stadio separata. Quam per triduum ambulans supradictum vas sibi ostendentem videbat, et velut stantem viciniam, ac se invitantem, ita ut putaret quidem assequi eam posse, nec tamen valeret. Igitur spe bibendi, laborem se trium dierum pauleter sustinuit et dicebat. Multitudo autem B bubalorum grandis apparuit (sunt autem illic plerimi hujusmodi greges) inter quos una de bubalis cum jullo suo astitit subito, ut et ipse referebat, cui lac ex ubere fluebat in terram. Subjeci me ergo, inquit, et labia ferinis uberibus in os meum expressurus apposui, quouque ad satietatem refectus sum; itaque sibi sufficisse dicebat, usque dum ad cellam perveniret. Quem ipsa etiam bestia subsecuta, ubera eidem sua præbebat, neque proprium fetum sancti illius contemplatione suscipiens.

Alio rursus tempore dum ad requiem monachorum puteum facit, inter virgulta vel frutices aspidem dente percussus est, cujus morsum necesse est continuo mors sequatur. Corruptam igitur eam, et utraque manu ab ore disientem, scidit mediam, dicens ei: Cum te non miserit Deus meus, cur ausa es hoc venire?

Habebat autem diversas in desertis locis cellulas, in quibus virtutum operabatur insignia: unam in interiore solitudine, cui nomen est Scythi; aliam in Libya, ubi Cellæ vocantur [Ms., aliam in Libya, aliam in Cellis]; aliam in monte Nitria, ex quibus quedam sine fenestris erant, ubi per totam quadragesimam sedere in tenebris hic beatissimus dicebatur. Alia celæ angustior erat, in qua pedes suos extendere non valeret. Alia latior, ad quam venientes ad se suscipere consueverat. Tantas autem hic hominum dæmonibus laborantium curabat catervas, ut numerus esse non posset, nobis etiam illic degentibus.

De Thessalonica ad eum nobilis ac dives virgo perducta est, quæ jam per multos annos paralyti laborabat. Quæ cum ei fuisset oblata, atque ante collem beati viri projecta, motus in eam misericordia, per viginti dies propriis manibus oleo sancto permogens, ac Domino pro ea preces fundens, incolumem suæ reddidit civitati. Quæ postea plurima ad solitudines, cum fuisset propriis pedibus regressa, transmisit.

Illic idem cum audisset grandem vitæ conversationem Tabenneusiotas habere, veste mutata ad similitudinem allicujus operarii, sumpto habitu sæculari, intra quindecim dies per deserta iter faciens, Thebaidem usque pervenit. Cumque pervenisset ad monasterium memoratorum hominum, primum quidem,

quem archimandritam vocitant, requisivit, Pachomium quemdam nomine, probabilem per omnia virum, habentem spirituales gratias prophetice, cui tamen de Macario nihil fuerat revelatum. Ad quem cum venisset, hæc dixit: Quæso ut me in monasterio tuo suscipias; monachus enim esse desidero. Ait illi magnus ille Pachomius: Senilibus annis gravis, et monachus esse jam non potes, neque inter cæteros fratres qui hoc ab adolescentia didicerant, vivere vales, eo quod consuetudinem eorum laboremque non pateris; cumque abstinentiæ tentationes non ferens, læso animo egressus ab his fueris, maledicere eis incipies quos non potueris imitando sectari. Noluit itaque nec primo eum nec secundo die, nec per totam suscipere septimanam. Dumque jugiter persisteret in rogando jejunos, ad postremum, Suscipe me, inquit, abba, et si me in jejunio, vel in opere inferiorem ipsis deprehenderis, statim de tuo monasterio pelle. Quo audito, ille persuasit fratribus ut in monasterio reciperetur. Est autem illic unius numerus mansiois, habens etiam usque in præsentem diem ad mille quadringentos viros. Cum igitur fuisset ingressus in eam sanctus Macarius, et post breve tempus supervenissent quadragesimæ dies, videretque diversos vario more viventes, alium vespertinæ heris solventem jejunium, alium vero post biduum, alios etiam post dies quinque gustantes, alium stantem totis noctibus, et per diem sedentem, laborantemque; ille de arboribus dactylorum cortices tenens launos ac copiosos, in uno angulo stabat usque ad quadragesimæ finem et principium Paschæ, non panem, non aquam gustans, non flectens genua, non in terra jacens, sed tantum modica cauliculorum folia cruda Dominico die sumens, ut manducare aliis videretur. Si quando autem ad corporalem necessitatem fuisset egressus, confestim remeabat, ac stabat, non os aperiens, non alicui quidquam loquens, sed eum summa taciturnitate consistens, et in corde suo tantum jugiter orans, atque id solum operis quod in manibus tenebat efficiens. Quem cum esse tam duræ atque inimitabilis vitæ monachi omnes considerassent, quasi quadam adversum principem suum seditione commoti: Unde, inquit, nobis istum adduxisti, qui ita vivit quasi in carne non sit humana, ad condemnationem omnium nostrum? Audi igitur, et aut tolle eum a nobis, aut seito omnes nos ex hoc monasterio hodie recessuros. Ille autem tali conversatione atque virtute ejus audita, deprecatus est Dominum, ut quis esset eidem revelaret. Quo statim facto, arreptum eum manu ad oratorium suum juxit, ubi erat altare divinum, osculatusque eum dicit illi: Veni, optime senex, tu ille Macarius es, et mihi te celare tentabas; ex multis annis te videre cupiebam, audiens de te magna miracula: gratias tibi ago, quia colaphos infantibus nostris dedisti, ne magnum aliquid in conversatione vitæ suæ facere se putarent. Revertere igitur nunc ad loca unde veneras; sufficienter enim nos omnes ædificasti, et ora pro nobis. His verbis rogatus ab omnibus, inde discessit.

A Quodam rursus tempore hoc retulit tibi, dicens: Quodcumque genus vitæ, et quoscunque mores abstinentiæ spiritualis desideravi, imitatus sum, atque perfecti. Iterum inquit: Aliquando animum meum quædam novæ cogitationis cupiditas occupavit, ut vellem quinque diebus continuis **953** sensum cordis mei inseparabilem a Deo facere. Statuensque intra mentem meam, et clavis ita ostiis cellæ atque vestibuli, ut nullus hominum responsum a me posset accipere, cœpi instare a principio septimanæ, dicens sensui meo: Vide ne velis a cœlo ad terram descendere. Habes illic angelos atque archangelos, altissimasque virtutes, cherubim ac seraphim, primumque omnium creatorem Deum: illic conversare, sperne illa quæcumque infra cœlestia videntur habitacula, ne carnales cogitationes incurras. Atque in hoc, inquit, duobus diebus ac duabus noctibus perseverans, usque adeo dæmonem provocasse ac stimulas me sensi, ut ille in flammam ignis subito conversus, omnia quæ habere intra videbar incenderet; ipsamque etiam matiam (6) super quam stare consueveram, ut totum jam me arsurum esse crederem. Ad postremum tanto timore percussus, ab hujusmodi proposito tertia abscessi die, cum viderem tam jugiter individuam Deo animum me habere non posse. Descendi ergo iterum ad cogitationes sæculares, ne aliquid mihi ex perpetuo divinitatis intuitu genus arrogantiae nasceretur.

Ad hunc ipsum Macarium cum aliquando venissem, reperi ante fores cellæ ipsius presbyterum quemdam, cujus totum caput adeo exesum et consumptum erat illa valetudine, quæ carcinus (7) nominatur, ut os etiam verticis videretur: quique illuc ut curaretur advenerat, nec tamen usque in illum diem a sancto Macario susceptus fuerat aut ab eo visus. Ego itaque tunc ipsum rogans petivi ut ejus miseretur, et saltem responsum ei daret. Ad quod mihi ille sanctus hoc dixit: Non est dignus ista curari; hæc enim pœnam ex præcepto Divinitatis accepit. Si autem vis curari eum, persuade illi prius ut a sanctorum sacrificiorum immolatione discedat. Cumque ego dicerem: Cur, obsecro, id fieri jubes? Quia fornicationis, inquit, immunditia pollutus ministeria Domini violare consueverat, ob quod talis supplicii atrocitate cruciatur; sed sicut dixi, si nunquam velut sacerdos sacrificia contigerit divina, accipere (Deo juvante) poterit medicinam. Cum ergo illi qui hac valetudine laborabat ista dixissem, ut eum sacramento mecum pacisceretur non se ulterius ad officium sacerdotis accedere, tunc demum a sancto illo vocatus est; qui eum his allocutus est verbis: Credis, inquit, Deum esse, cui nihil occultum est? Respondit ille: Credo. Non potuisti, inquit, virtutem Divinitatis ejus evadere? Respondit ille: Non potui, domine mi. Tunc magnus ille Macarius, Si agnoscis, inquit, peccatum, et vis evadere istam quam propter illud tibi Dominus intulit pœnam, enendare de reliquo. Quo audito, ille proprium confessus est crimen, et de cætero se nunquam pecca-

torum esse promisit, neque functurum sacerdotis officio, sed inter laicos iam futurum; et tunc demum illi manum sanctus imposuit, atque in paucis diebus capillorum quoque recuperatione curatus, Deumque glorificans, sancto etiam viro gratias referens, videntibus nobis ad propria remeavit.

Post hæc adducitur ad eum in mei præsentia puer quidam, qui sævisimi dæmonis spiritu laborabat. Cumque unam super caput ejus posuisset manum, et ad cor ipsius aliam, tandiu deprecatus est Deum, quoad suspensus in aere eum faceret, qui puer in morem utris totus inflatus, supra quam æstimare quis posset intumuit, et subito aquam ex omni parte membrorum cum clamore maximo vocis effudit. Itaque paulatim omni illo tumore residente, ad pristinam sui corporis rediit sanitatem. Quem sanctus sancto perunctum oleo, et benedicta perfusum aqua, proprio reddidit patri, præcepitque ut per quadraginta dies nec carnes eum edere, nec vinum portare permitteret, et sic eum perfecte reddidit sanitati.

Hunc eundem sanctum Macarium quodam tempore cogitationes vanæ gloriæ stimulando vexabant, volentes eum de cella ipsa ubi degebat abstrahere, et suadentes ei, atque demonstrantes quamdam veluti operis boni speciem, ut ejus causa pergeret Romam, sanaturus videlicet eos qui illic nequissimis dæmoniis vexantur. Summa enim gratia divinæ virtutis hic beatissimus contra immundos spiritus utebatur. Cum ergo talibus incitamentis, quibus expulsare eum dæmon volebat, per multum tempus reluctaretur, fortiterque se videret urgeri, projecit se subito supra cellulæ suæ limen, ita ut extra cellulam suos relinqueret pedes, ac diceret: Ducite me, o dæmones, si potestis, et trahite; ego enim pedibus meis non illo quo vultis. Si ergo hoc me modo portare potestis, en proficiscar, sacramenti quoque adjectione confirmans, quod usque ad vesperam de eo non consurgeret loco. Unde si me, inquit, non moveritis, sciatis vos ulterius a me non audiendos. Diu itaque jacens immobilis, tandem profunda vespera prope nocte surrexit. Sed nocte quæ subsequuta est, rursus ei dæmones molesti esse cœperunt. Ille vero sporta duos modios recipiente arenis repleta, impositaque humeris suis, in desertis locis spatiabatur. Huic Theusebius quidam, genere Antiochenus, occurrens, cui et Cosmetus cognomen erat, dicit ei: Abba, quid tantum onus portas? in me potius quod devehis transfer, et noli tuos humeros fatigare. Ille autem dicebat: Vexo vexantem me; otio enim fruens, iter aliquod agere me compellit. Cum autem ita onustus ambulasset diutius, et confecisset illo pondere suum corpusculum, regressus in cellam est.

Hic ipse sanctus aliud miraculum retulit nobis (erat nam tunc presbyter). Notavi mihi, inquiens, eo tempore quo sancta mysteria fratribus dabam, quod Marco monacho nunquam dedissem, sed semper ei

* Palladius, c. 20, hæc de Macario narrat.

sancta de altari angelus dabat, solam tamen manum dantis videbam.

Erat autem Marcus iste summus ingenii, qui dum juvenis esset, Novum ac Vetus Testamentum memoriter retinebat, admodum placidus et quietus, et castitatis proposito singularis (Pall., c. 21). Una igitur die dum ego aliud quod agerem non haberem, in ultima ejus senectute ad eum usque perrexi, et juxta ostium ipsius sedens quasi tiro novusque monachus, supra homines eum esse existimans, sicut et erat, audire quid loqueretur, vel quid ageret desideravi. Fuit autem solus intrinsecus, centum circiter annos agens, qui et dentes quoque longa nimium ætate perdidit. Contra se ergo ipsum, et contra dæmonem litigabat, dicens: Quid amplius decrepita senex quæris? ecce oleum visumque gustasti. Quid ultra cupis in extremis ætatis tux, devorator ac vestris cultor? hujusmodi verbis in se injuriosus existens. Tum et dæmoni ista dicebat: Ne adhuc tibi debeo aliquid quod furari prævaleas, **954** nihil aliud invenis? Jam recede a me, hominum inimice. Atque hoc sibi quasi insultando dicebat: Veni, pessime senex, quandiu tecum morabor?

Referrebat autem nobis Paphnutius quidam discipulus hujus beati viri, quod aliquando bellua quedam (8) exhibuit sancto Marco catalum suum cæcum, vestibulumque ostii ejus capite percussit, et ingressa ad eum sedentem foris in atrio, projecit ante pedes ipsius catalum suum. Quem ille tenens et exspuens in oculos ejus, oravit: continuoque lacum quam amiserat vidit, secumque tunc ipsum proprio lacte nutritum mater abduxit. Sequenti autem die eadem bestia sancto ac beatissimo viro pellem ovis exhibuit, quam memoratus servus Christi sancto Athanasio episcopo dereliquit; quamque sancta Melania postea a beatissimo viro Athanasio accepisse se dixit. Et quid mirum si ille qui mansuescere fecit Daniæ leones, etiam huic belluæ talem sapientiam dedit?

Dicebatur præterea de beato Marco, quod ex quo lavacri gratiam spiritualem promeruit, nunquam exspuisset in terram, sexagesimum post baptismum agens annum, et quadragesimum ante baptismum.

Erat autem figura corporis hujus athletæ Christi (oportet enim me de hoc quoque tibi significare, famule Dei Lausa, eo quod parvitas mea conversata cum eo diutius eandem cognoverit diligenter) statura brevis, non multa barba faciem vestiebat, sed circa labia tantum erat, parumque circa mentum atiquid videbatur. Ex nimia enim abstinence, et pene jejii inedia, etiam vultus ipsius nudus præter cæterorum hominum consuetudinem videbatur. Ad hunc ego cum admodum tristis aliquando venissem, diceremque ei: Abba Macari, quid jubes faciam, quoniam variæ cogitationes animum meum conturbant, dicentes mihi. Proficiscere hinc, quia nihil agere te cernis; ille respondit: Dic, inquit, ipsis cogitationibus tuis: Propter Christum parietes cellæ istius custodio. Ille

tibi, amator et famule Dei doctissime, panca de mu'tis A
ex factis sancil Macarii vel dicitis significavi.

CAPUT VII.

Vita Moyſet Æthiops, Ægyptii monachi.

Moyſeus quidam genere Æthiops (Pall., c. 22),
colore corporis niger, ſervus alicujus curialis (9)
erat: quem ob detestandos ejus mores dominus ſuus
à ſe abjecerat. Dicebatur enim et palam latrocinari,
et homicidia perpetrare. Necesse est autem ut mali-
ginitatem quoque ipsius dicam, quo magis poſſim
penitentia ejus monſtrare virtutem.

Referebant igitur quidam quod magister quorum-
dam latrocinantium exſtitisset, cujus et hoc inter
latrocinia ejus factum memorabatur: pastorem quem-
dam, qui in regione quadam sua cum canibus suis
morabatur, nocte ei ad ſcſlestum ennti negotium B
impedimento fuiſſe; qui tantum irascabatur, ut eum
vellet occidere. Observabat ergo illum locum in quo
suas oves ille claudabat. Cumque eidem nuntiatum
fuiſſet quod trans fluvium Nilum cum grege suo eſſet,
atque in tantum fluvius ille creviſſet, ut ſuper alveum
eum mille paſſus teneret, gladium ſuum mordicus
tenens, et veste ſuper caput imposita, totum fluvium
natando tranſmiſit, quousque ad ovium cubile per-
venit. Cumque eum natantem reſpiciens, mersus in
area pastor lateret; tunc ille arietes quatuor electos,
atque jugulatos, et fune connexos tenens, ita rursus
natando remeavit. Reperto autem parvo et occulto
loco, in quo nudatis pelle ovibus, carnibusque qua
videbantur eſſe optima devoratis, et reliquis vendi-
tis, ac vini commutatione diſtractis, decem et octo C
Italicos (10) ipsius vini ſolus exhauiſit, et ſic ad ea
in quibus collegas ſuos reliquerat loca, per millia
quingenta revolavit. Iſte igitur talis qualem lo-
quor, vix aliquando compunctus, ex alicujus neces-
ſitatis periculo ad monasterium ſe contulit fratrum,
suaque poenitentia vitam ſic vehementer arripuit, ut
etiam Clemonem malorum conſortem ſuorum (11),
qui a prima cum eo ætate peccaverat, ad cognoscen-
dam virtutem Chriſti eminus collocaret¹.

Hoc quoque illius quondam factum refertur. La-
trones quatuor numero, qui in cellam ipsius impetum
fecerant, quis ille eſſet qui ibi degeret, neſcientes
inquirebant. Quos ille correptos pariter et ligatos,
veluti ſaccum aliquem palæarum impositos dorſo ſuo,
ad fratres ubi ſimul omnes morabantur exhibuit, hoc D
dicens: Quia nulli nocere jam poſſum, quid de iſtis
jubetis? Tunc ergo etiam ii quos ille delulerat, ad
poenitentiam venire cœperunt, conſtantes Deo ſua
delicta, maxime cum amarant ipsum Moyſeum, qui
inter omnes dudum latrones, ut eorum princeps no-
minabatur. Glorificantesque Dominum, ipsi quoque
converſi ſunt propter hujus conſationem, et facti
ſunt monachi probatiſſimi. Rationem autem hanc
ſuis ſenſibus colligebant, dicentes: Quod ſi iſte qui
tam potens erat tanquam invictus inter latrones, ſic
Deum agnovit et timuit, quare nos animarum noſtra-
rum ſalutem dilacione remoramur?

¹ Palladio Herveti hoc deest.

Hunc ipsum beatum Moyſeum (oportet enim eum
tali jam vocabulo nuncupare) dæmones quondam ur-
gere cœperunt, ut ad conſuetudinem impuritatis et
Tornicationis antiquæ reverteretur. Qui tot ac tantis
modis, ut referebat ipſe, tentatus est, ut pene eum
a proposito vitæ ſalutaris averterent. Venit iſte igitur
ad ſanctum illum et beatum virum Isidorum, qui in
locis quibus Seythi nomen est, morabatur, referens
ei quibus impugnaretur modis. At ille reſpondit:
Nolo, inquires eſſe te tristem. Adhuc enim principia
hæc tua ſunt, et idcirco hujusmodi cogitationes tibi
vehementer inſurgunt, antiquam conſuetudinem re-
quirentes. Nam ut a macello canis, quo veſci aſſue-
tus est, non recedit, quod rursus ſi clauſum fuerit,
neque ullus in eo ſteterit, a quo aliquid canis ſperet,
abſcedit; ita et tu ſi perſiteris in proposito abſti-
nentia tua, membra tua quæ ſunt ſuper terram mor-
tificans, gaſtrimargia excludens introitum (qua
fornicationis eſt incentivum [Coloss. iii]), fatigatus
dæmon ac victus, cui fomenta ciborum non porrigis,
ulterius tibi moleſtus eſſe ceſſabit. Quibus auditis,
regreſſus ad propria ſervus Chriſti Moyſeus, inſtan-
ter ac fortiter ſui curam gerebat, ante omnia abſti-
nens a cibo, nihilque aliud accipiens niſi duodecim
ſicci uncias panis, maximo tamen operi incumbens,
et quinquaginta diurnas faciens orationes. Cumque
his modi ſuum conſumpſiſſet corpusculum, nec ſic
quidem ſomnia circa ipſum vana ceſſabant.

Rurſum igitur ad quemdam ſanctorum alterum
955 probatiſſimum pergit, dicitque ei: Quid fa-
ciam, quod ita mihi priſtina conſuetudine ſemper in
ſomnis obſcuratur animus, ſenſusque turbatur, et a
voluptatibus carnis experta memoria non recedit?
Ille reſpondit: Idcirco adhuc hoc pateris, quia nec
mentem tuam ab hujusmodi cogitationibus ſeparasti.
Si igitur pauliſper te volueris vigiliis occupare, et
orationibus puris perſeveranter inſiſtere, facile pu-
teris ex hac moleſtia liberari. Qui etiam hujus hor-
tatu ſuſcepto conſilio, tanquam ab homine qui hoc
experientia didiciſſet, ad propriam revertitur cellam,
ſtatuitque per univerſam noctem nec genua ſolo fle-
ctere, nec oculis ſomnum dare. Atque ita per ſex
ibidem annos noctibus cunctis ſtans in medio cellula
ſuæ, patentibus ſemper oculis, orare conſueverat,
et tamen nec ſic quidem illo quo laborabat malo po-
tuit liberari.

Aliud iterum genus durioris vitæ, ut vel ſic dæmo-
nem ſuperaret, arripuit: veſperinis namque horis
egrediebatur, et monachorum ſenum longa obſerva-
tione viventium, per totas noctes habitacula circui-
bat. Quorum lagenas, quas hydrias vocant, sæpe tula-
bat, et aqua implebat, impletasque nullo ſciente
referebat. Ex longinquis enim locis interdum a duo-
bus, frequenter autem a quinqve millibus aquam ſibi
referebant. Inſidiatur itaque ei dæmon quadam nocte
venienti, non ferens ulterius tanti athletæ certamina,
dumque aquam pronus tollit e puteo, renes ipsius de-
super gravi quodam fuſte percuffit, ac ſcivivum

reliquit, neque quid, neque a quo fuisset passus sentientem. Postero die cum venisset illic quidam monachus ad hauriendam aquam, memoratumque Moysese aspexisset jacentem et hoc majori illi Isidoro Scythensi presbytero retulisset, egressus ipse eum quibusdam, prædictum ad monasterii sui ecclesiam fecit protinus exhiberi. Ubi per totum annum tali ægritudine laboravit, ut vix tandem ad pristinum robur corpus ejus revocari potuisset. Tunc illi sanctus Isidorus hæc dixit: Cessa, Moysae, in tantum dæmones provocare, et tam pertinaciter contra eos velle contendere. Est enim et modus certus in ipso vitæ monachorum proposito intra quem nos oportet nostras exercere virtutes. Cui hoc ille respondit: Tandem ego ab hac intentione mei animi non recedam, quandiu somnia ac vanas cogitationes a me videam separari. Ait ergo tum illi: In nomine Jesu Christi recesserunt jam a te turpia somnia; ideoque ad sanctorum mysteriorum communionem confidenter accede. Scias autem quod idcirco dæmon ad tempus esse te fortius visus est, ne te jactare posses quod tantam tentationem facile superasses, ut ex hoc magis salutis tuæ res ipsa prodesset. Hæc audiens, rursus ad propriam reversus est cellam, diligenter custodiens deinceps sub quiete mensuram. Postea vero, hoc est post duos menses, a sancto Isidoro interrogatus utrum illi molestus memoratus spiritus existisset, hoc dixit: Nihil se hujusmodi ex ea hora, qua famulus Dei pro ipso oravit, ulterius fuisse perpesum. Tantam autem hic ipse adversum dæmones gratiam Dei promeruit, ut amplius nos a muscis, quam ille a dæmonibus terreretur.

Hanc Moysei Æthiopsis vitam fuisse cognovimus, qui et ipse inter magnos illos numeratus est viros. Obiit autem septuagesimo et quinto ætatis suæ anno apud Seythin, ubi presbyter quoque factus, septuaginta discipulos moriens reliquit.

CAPUT VIII.

Vita Pauli monachi ex monte Pherme.

Mons est in Ægypto, qui ad vastissimam Scythensis regionis solitudinem tenditur, cui nomen est Pherme (*Pallad.*, cap. 23). In hoc monte pene quingenti resident abstinentissimi monachi; in quibus est quidam, qui Paulus vocatur, egregius monachus, qui hujusmodi moribus vixit: Non ex quacunque re negotiatus est unquam, non aliquid opus fecit, non ab ullo aliquid præter id quod vesceretur accepit; nihil autem aliud faciebat, nisi quod incessanter orabat: statuas sane atque manifestas, hoc est trecentas numero orationes habebat, ita ut totidem collectos intra suum sinum gestaret lapillos, ex quibus singulos, ubi fecisset singulas orationes, de sinu proprio jactare consueverat.

Hic ipse cum ad sanctum Macarium illum, cui erat cognomen Urbani, vivendi ipsius causa aliquando venisset, dixit ad eum: Abba Macari, valde tristis sum (*Pallad.*, cap. 24). Quem cum referre ille tristitiæ suæ causam cogeret, ita respondit: In vico aliquo, virgo quædam esse perhibetur, triginta annos in monaste-

rio habens, quam jejunare cognovi, atque ita septimanas jugiter totas, post quinque semper dies gustando transigere, quotidie facere septingentas numero orationes. Quo cognito se desperasse dicebat, eo quod eum ipse esset vir, et sani corporis, plus quam trecentas orare non posset. Cui sanctus Macarius ad ista respondit, dicens: Ego sexagesimum annum agens, centenas orationes per dies singulos facio, et tantum operis exerceo, quantum sufficere mihi possit ad vitam: certum mihi etiam tempus excipio, quo salutationem atque sermonem fratribus reddo, nec me super hoc ut negligentem incusant atque reprehendunt cogitationes meæ. Si autem tu qui trecentas orationes facis, insuper a conscientia tua te redargui dicis, manifestum est quod aut has sine aliqua reprehensione non facias, aut quod plures nolis facere cum possis.

CAPUT IX.

Vita Chronii presbyteri et Eulogii scholastici.

Chronius mihi Nitriæ presbyter aliquando referbat: Cum essem, inquit, adhuc juvenis, et fatigatus spiritu acedix, quodammodo mente languerem, de archimandrita mei monasterio fugi, et usque ad Antonii montem errando perveni (*Pallad.*, cap. 25). Sedebat autem ille in ultimo solitudinis, inter loca quæ Babylonis et Herculis habent nomen, unde iter ad Rubrum mare, prope triginta millibus a fluvio separata. Cum ergo venissem ad monasterium ejus, quod propinquum flumini erat, ubi discipuli ipsius in eo qui Pispir appellatur loco, Macarius et Amatus sedebant, quique prædictum virum defunctum sepelierunt, per quinque ibidem expectavi dies, ut Antonium sanctum viderem. Dicebatur autem ad monasterium ipsum venire sæpissime, aliquando post decem, aliquando etiam post viginti, interdum post quinque dies, prout illuc eum exhibuisset Deus multis qui confluebant ad idem monasterium profuturum.

Plures igitur tunc diversis laborantes necessitatibus convenerunt fratres, inter quos et Eulogius quidam monachus Alexandrinus erat (*Pallad.*, cap. 26), cum alio qui elephantioso morbo cruciabatur, quo illuc **956** propter hujusmodi causam venisse memorabant.

Ille Eulogius scholasticus (12) erat sæcularibus literis eruditus, qui immortalitatis desiderio captus, huic mundo renuntiaverat, distractisque rebus omnibus atque dispersis, parum aliquid pecuniarum reliquerat sibi, quibus (quia operari per se non poterat) uteretur. Cum igitur eum quædam animi defectio fatigaret, et nec cum multis in monasterio degere, neque solitariam vitam posset ferre patienter, reperit quemdam publice in platea jacentem, ita valetudine illa (quam superius dixi) repletum, ut sine manibus et pedibus videretur: cui lingua tantummodo immensis a tantis cruciatibus erat, qua magis posset ab inveniendis malorum suorum remedium promereri. Cumque eum assistens vidisset Eulogius, oratione facta ad Deum, et quadam cum Domino pactione celebrata, his allocutus est verbis: Domine, inquit, Deus, in tuo nomine suscipio istam tam immani valetudine

præpositum, et repauso (13) eum usque in diem mortis, ut propter istum possim et ipse salvari. Adsis ergo mihi, Christe, atque patientiam tali ministerio largiaris. Moxque ad jacentem illum ait : Vis, inquit, frater, suscipio te in domum meam, et quacunque poterō ratione sustento? Cumque hoc ille libenter amplecti, si dignaretur, se diceret : Vadam ergo, inquit, et asinum quo velaris adducam. Cui vehementer exsultans consensus ægrotus; quodque mox fecit Eulogius, et memoratum ad hospitium suum sine ulla dilatione transvexit.

Per quindecim igitur annos jugi curatione et perpensa ei sollicitudine serviebat, per quod omne tempus, et ille cui tantum deferebatur obsequium cum gratiarum actione et patientia grandi, cuncta tolerabat. Et Eulogii manibus et medicamentis, cibisque et balneis, prout competebat valetudini, curabatur. Post quindecim vero annos instinctu dæmonis, supradictus ægrotus immemor tot laborum Eulogii, tantorumque meritorum, cepit ab eo velle discedere, multisque eum injuriis atque opprobriis increpare, dicens : Fugitive, qui propriam domum devorasti, furatusque es alienam substantiam, in me occasionem salutis tuæ reperisse te credis? Eulogius autem rogabat eum, et satisfaciens aniro eum dicebat : Noli, mi domine, noli talia loqui, sed dic potius quid te contristaverim, et emendo. Elephantiosus autem cum furore dicebat : Vade, nolo istas adulationes tuas. Projice me, inquit, in publicum, refrigeratione tua non egeo. Eulogius autem, Obsecro te, inquit, placare, aut quid te contristaverim, venerande senex, edicito. Elephantiosus autem asperior, in furore dicebat ad eum : Jam non fero fraudulentas irrisiones tuas, adulationes et subannationes tuas non tolero, nec mihi hæc arida parcaque vita jucunda est; volo carnibus saturari. Cumque exhibitæ et a viro patientissimo Eulogio carnes fuissent, cepit iterum proclamare : Non potes, inquit, me satisfacere voluntati, nec tecum solitarius habitare prævaleo. Popalum videre, ad publicum ire desidero. Dicit ei Eulogius : Ego tibi adduco multitudinem fratrum. Rursus ferocior, ac pene blasphemus ægrotus : Væ, inquit, misero mihi, tuam faciem nolo videre, et adducis mihi similes tui, solius panis devorator es? concussionsque semetipsum inquieta voce proclamabat, dicens : Nolo, nolo; ad publicum ire desidero. O violentia! in eum locum me projice, unde me sustulisti. Tanta ergo erat ejus insania, adeoque census ipsius in ferinos quodammodo clamores converterat dæmon, ut et suspendisset forte laqueo se, si manus per quas hoc facere posset habuisset.

Ad vicinos itaque monachos pergit Eulogius, dicens eis : Quid faciam, quod elephantiosus iste me penitus desperare jam fecit? Dicunt ei : Quam ob causam? Respondit eis : Quia dura sunt quæ mihi conatur impendere; et quid agam ignoro: projiciam eum? sed aliter Deo dextras dedi, et satis vereor (14). Non projiciam eum? sed iterum tot ac tanta mala dierum ac noctium ferre non possum. Quid de ipso igitur a me fiat ignoro. Ad quem illi his verbis loquantur : Dum

adhuc vivit et superest magnus ille (sic enim vocabatur) Antonius, ascende ad eum; ægrumque navi impositum in monasterium ipsius defer, expectans tibi donec spelunca sua egressus adveniat. Quem cum videris, referes ei ista quæ pateris, atque ab eo consilium postulabis. Quidquid autem tibi super hoc dixerit, facies, et ejus monitionibus acquiesces, sciens a Deo juberi tibi quidquid ille præceperit. Mox igitur sermonibus fratrum libenter instructus, supradictum ægrum blandis precibus superans, littorali naviculæ imposuit, sustulitque de civitate per noctem, et ad discipulorum sancti Antonii habitaculum duxit. Evenit autem ut altero die horis vespertinis supervenires illuc sanctus Antonius, referente mihi Chronio quod chlamyde ex pellibus facta indutus advenerit. Solebat autem veniens ad monasterium fratrum, vocare ex ipsis Macarium, eumque his verbis interrogare : Venerunt aliqui huc fratres? Et ille venisse dicebat. De Ægypto, inquit, sunt, an de Jerosolyma? hoc autem signum ab his jusserat dari, ut quoties aliqui non satis digni colloquio ipsius advenirent, venisse Ægyptii dicerentur. Quoties autem sancti quidam et spirituales viderentur viri venisse, de Jerosolyma nuntiarentur. Tunc ergo veniens juxta consuetudinem suam, cum interrogasset utrum Jerosolymitæ illic fratres, an Ægyptii essent, respondit Macarius dicens, ex utroque illic quosdam genere se vidisse. Cum autem didicisset Ægyptios venisse, dixissetque illi sanctus Antonius : Fac illis lenticulam (15), et sumam cibum una cum eis; oratione completa, jubebantur abscedere. At cum Jerosolymitas venisse didicisset, per totam cum ipsis noctem, sedens ea illis quæ salutis eorum proficerent loquebatur. Memorata igitur eum nocte sedisse referebat, et unumquemque ad se de iis qui convenerant evocasse.

Cumque a nullo quis illic Eulogius vocaretur audisset, ipse in tenebris propria voce suo illum nomine ter vocavit. Cui cum supradictus scholasticus non responderet, putans quod alter aliquis Eulogius vocaretur, dicit ei rursus : Te voco, Eulogi, qui de Alexandria civitate venisti. Dicit Eulogius : Quid, quæso, jubes? Et Antonius : Quid, inquit, huc venisti? Respondit Eulogius, dicens : Qui tibi nomen meum revelare dignatus est, ipse jam et adventus mei causam procul dubio revelavit. Tum ille : Quid, inquit, veneris scio, sed ante omnes hos fratres, ut omnes audiant, refer. Jussus igitur a magno Antonio servus Christi Eulogius, retulit ante omnes : Istum elephantiosum in platea publica reperi projectum, cujus curam nullus hominum gerebat, et promisi Deo ut servirem ægritudini ejus, quo possem et ego per illum, et 957 per me ille salvari. Ex quo autem pariter sumus, quintus et decimus annus est, sicut et vestræ sanctitati credo omnia revelata. Quia igitur post plurimos annos, cum a me nihil mali pertulerit, variis me procellis ac tempestatibus vexat, ob quod et ego ipsum a me projicere cogitavi. Propterea ad sanctitatem tuam veni, ut quid ex hoc faciam digueris me tuis edocere consiliis, et orationibus adjuvare; pessimis enim motibus totus

fatigor et erueior. Cui hoc tunc Antonius severa atque iracunda voce respondit : Tu illum a te projecis, Eulogi? sed ille non projecit eum qui a se factum esse cognoscit. Projecis eum? meliorem te inveniet, et eliget Deus qui colligat destitutum. Cumque perterritus ad hæc Eulogius verba tacuisset, relicto sanctus Antonius Eulogio, rursus cœpit ægrotum propriis sermonibus verberare, et hæc ad eum cum clamore maximo loqui : Elephantose, cœno ac luto horride, nec terra digne nec cœlo, non desinis in injuriam Dei vociferari. Nescis quia qui ministrat tibi Christus est? quemadmodum ausus es contra Christum talia loqui? nam propter Christum se iste servitio tali et obsequiis subjugavit. Quem et ipsum mordaci sermone lacera- tum reliquit. Conversisque verbis ad fratres alios, ad unumquemque ita, ut ratio singulorum exhibebat locutus, rursus ad Eulogium et ægrotum redit, dicitque eis : Ne quis vestrum, o filii, quoquam se vertat, neuter ab altero separetur, sed ad cellam vestram in qua per tantum tempus vixistis redite cum pace, omnem tristitiam ponentes; jam nunc enim ad vos Dominus meus mittet. Nam tentatio ista idcirco accidit vobis, quia ad finem vitæ ambo venistis, et jam uterque vestrum merebitur coronari. Nihil ergo aliter feceritis, ne forte vos angelus veniens in eo in quo dixi loco invenire non possit, vestrisque coronis fraudemini. Qui cum ad cellam suam velociter redeundo redintegrata pace venissent, intra quadraginta dies Eulogius prior obiit, et post aliud triduum suprædicti defect ægrotus, animo vehementer incolunt.

Chronius autem cum plurimum temporis in Thebaicis fecisset locis, ad monasteria Alexandrina descendit: evenitque ut ad illum occurreret diem qui unius quidem quadragesimus, alterius autem tertius, celebratus tunc a fratribus dicebatur. Cum igitur hoc Chronius didicisset, obstupuit; sumptoque Evangelio sancto, atque in medio fratrum posito, cum sacramento ipsis per ordinem cuncta exposuit, dicens: Horum omnium quos commemoravi, interpretes sui ipse sermonum, eo quod Græce loqui sanctus Antonius nesciebat; ego autem utramque noveram linguam, atque inter ipsos loquebar, illis quidem Græco, isti autem Ægyptio ore respondens.

Hoc quoque Chronius ipse nobis referebat (*Pallad.*, cap. 27), quod ei sanctus Antonius, in illa ipsa nocte qua beatum dimisit Eulogium, dixisset quia per totum annum Deum deprecatus fuisset, ut ostenderentur eidem per revelationem loca peccatorum atque justorum. Et se vidiisse dicebat procerum quemdam usque ad nubes gigantem tetri coloris, extentas manus ad cœlum habentem, atque infra pedes ipsius lacum ad speciem maris fusum. Ubi tanquam aves, inquit, animas volantes vidit Antonius; et illæ quidem quæcunque supra manus ipsius caputque volabant, conservabantur; quæcunque autem manibus ipsius re- percussæ fuissent, mergebantur in lacum. Vocem autem tunc sibi talem venisse referebat: Has omnes animas quas volantes vides, scias animas esse justorum, quæ in paradisi habitatione requiescant; illæ au-

tem animæ ad inferna intendantur; quod patienter quæcunque carnali obedierint voluntati, et quicumque iracundiam retinentes, reddere malis paria tentaverint. Referebant autem nobis tam Chronius, quam sanctus Hierax, atque alii plures vicini fratrum, ista quæ dicam.

CAPUT X.

Vita Pauli Simplicis, beati Antonii discipuli.

Paulus nomine (*Pallad.*, cap. 28) rusticus quidam et agriculturæ vacans, ultra omnes optimus ac satis simplex, pulcherrimæ quidem vultu, sed moribus malæ conjunctus uxori. Cum eam per plurimum temporis occulta fraude peccantem, quadam die ex agro revertens turpiter invenisset, subitoque eum alio jacentem viro deprehendisset (unde tamen divina ordinatio memoratum Paulum ad meliorem vitam tramitem provocabat), verecunde aliquantulum risit, tali loquens ad utrosque sermone: Bene, inquit, bene; unde certum sciatas ad me hoc nihil penitus pertinere, et per Jesum qui hæc respicit juro, quod ego hæc ulterius non habebō. Vade igitur, eris tua cum filiis suis; ego enim, inquit, ibo, et de reliquo me monachum profiteor. Et post hæc nulli quidquam dicens, ascendit octo proximas mansiones, et ad sanctum Antonium pergit. Qui cum fores ejus ab eo percolerentur, egressus est, et quid cuperet sciscitanti, ait illi: Monachus fieri volo. Respondit Antonius, dicens: Cum sis admodum senex, sexaginta annos agens, monachus hic fieri non potes, sed magis vade ad vicum tuum, et operi cultoris incumbe, ut et vivere operariorum vita, et gratias agere Deo possis; imparum te enim miseris ac labori solitudinum scias. Rursum ad hæc senex ille respondit, hoc dicens: Quidquid me docueris, id faciam. Et rursum Antonius, Dixi tibi, quia multum senex es, non vales implere quod quæris: discede, et si monachus esse desideras, ad leviora monasteria magis perge, ad eos fratres qui possunt infirmitatem tui corporis tolerare patienter; ego enim hic solus sedeo, post quinque dies, et hoc cum summa inopia, cibum sumens.

His ergo et talibus verbis excludere Paulum volebat. Cui cum ille non acquiesceret, intra ostium cellulæ se recludit Antonius propter ipsum per triduum iuge, nec inde progressus est, etiam cum necessitas corporalis urgeret. Neque tamen ille de foribus tandem exclusus, abcessit. Quarto igitur die sanctus Antonius cum necessitate naturæ compelleretur, egressus est, iterum dicens ei: Vade, inquit, hinc senex, quid molestus es mihi? habitare non potes mecum. Ad quem Paulus hoc dixit: Aliud fieri non potest, nisi ut hic vivam, inquit, et moriar. Circumspiciens igitur huc atque illuc sanctus Antonius, vidensque quod nihil secum ad vitam alimenta portaret, non panem, non aquam, non aliud quidquam, et quod quarto tamen die in continuo jejunio permaneret, timensque ne ignarus longi jejunii nimia defectione moreretur, et aliquam sibi ex hoc relinqueret maculam, tandem suscepit eum. Tali autem conversatione vitæ per omnes degere dies cœpit Antonius, qualem

958 se non sciebat expertum, nec cum adhuc juvenia videretur. Infusos itaque cortices dactylorum obtulit ei, dicens: Accipe, et intexere funes sicut me ipsum facere vides. Quod cum arripisset senex, et quindecim numero, quas orgyias (16) vocant, nonam usque horam cum maximo labore fecisset, ait illi: Male, inquit, intexuisti; solve quod factum est, et rursus intexere. Et hoc seni homini, et per quatuor dies jejuno tam grave pondus imponens, ut cum ille tanto labori imparem se videret, a saevole tandem Antonio, necessitate tali compulsus abscederet, vitamque desereret monachorum. Qui e contra fortior ad opus surgens, detexit funes eosdem, et rursus intexuit, maxime cum difficilior iterati operis esset labor, eo quod tortum semel restem retorquere prius et revocare ad formam priorem; et sic iterum intexere aliter cogeretur.

Videns igitur Antonius quod ejus ista praecepta et libenter senex et patienter audisset, neque agre iteratum suscepisset laborem, aut in aliquo saltem ad momentum tristem vultum secum murmurando monstrasset, compuncta mens ejus est, et occidente jam sole, sic affatur senem: Dic, senex, vis edimus partem panis? Paulus ait: Ut placet tibi, abba. Talis autem rursus et ista responsio flexit Antonium, quod ad nomen cibi non protinus accurrit, sed quod omnia in ipsius qui jubebat posuit potestate. Pone ergo mensam, inquit Antonius, et panes affer. Quod cum obediente fecisset, posuit eidem sanctus Antonius eos quos Ægyptii paximates vocant, habentes semper uncias, et suam quidem partem perdidit aqua, sicci enim ipsi paximates erant; ante illum autem tres posuit portiones. Et psalmum sanctus Antonius quem consueverat dicens, orationes quadraginta fecit, ut et sic Paulum probaret: qui rursus cum eo patienter ac libenter oravit. Eligebat enim, ut arbitrator, cum scorpionibus esse potius quam cum adultera vicitare. Post vero duodecim orationes, profunda vix tandem ad manducandum nocte sederunt. Sumpto igitur uno paximate, sanctus Antonius non contigit alium. Senex vero tardius comedens, cum adhuc haberet ex uno paximate aliquantulam partem, expectatus ab Antonio est, dum totum quod edebat absumeret. Cui rursus hoc dixit Antonius: Manduca senex et alterum paximatem. Respondit ad hoc Paulus: Manducabo et hunc alterum, si idem facere te videro; te non edente, non edam. Ad hoc dicit Antonius: Mihi hoc satis est; monachus enim sum. Respondit ad hoc Paulus: Mihi quoque sufficit; nam et ego monachus esse desidero. Post quæ surrexit Antonius, et dictis duodecim psalmis, totidemque orationibus factis, paulisper in principio noctis quævit. Rursusque consurgens a medio noctis usque in lucem psallendo et orando vigilavit. Similiter autem et Paulus fecit. Videns ergo sanctus Antonius tam paratam ad omnia senem, ait illi: Ecce, frater, si hujusmodi quotidie agere vitam potes, mecum manebis. Cui Paulus hoc dixit: Si forte aliquid amplius jubeas, ignoro; nam ista quæ vidi facile me impletu-

rum esse confido. Sequenti igitur die dixit ei: Ecce in nomine Domini jam factus es monachus. Tunc igitur sanctus Antonius posteaquam in omnibus sibi ab eo credidit satisfactum, post certos menses, quia perfectam jam esse animam comprobasset, eo quod habitaret in eo vera et tota simplicitas, gratia eum juvante divina, unam ei cellulam fecit a tertio vel quarto lapide; dixitque ei: Ecce quia jam monachus effectus es, solus mane, ut possis etiam dæmones experiri. Intra unum igitur ænnum illic commanens Paulus, divinam gratiam meruit contra aegritudines hominum et contra dæmonum potestatem.

Una igitur dierum cum ad sanctum Antonium quidam fuisset exhibitus, quem scelestus dirissime dæmon urgebat, tenens inter cæteros impuros spiritus principatum, qui et contra ipsum sacrilega cælum verba jaciebat; viso eo sanctus Antonius, hoc iis qui eum perduxerant, dixit: Non est istud opus meum; necdum enim divinam gratiam contra principem diabolicæ legionis accepi: est hoc quod quæritur Simplicis Pauli. Tunc ipse igitur benedictus Antonius ad memoratum Paulum cum eis qui advenerant pergit; dicitque ei: Abba Paule, pelle hunc dæmonem ab hominis istius anima, ut incolomis ad propria revertatur, et Dominum benedicat. Respondit ad hoc Paulus: Tu enim quid? Dicit Antonius: Mihi non vacat, aliud opus exerceo. Relictoque eo sanctus Antonius rursus ad propria revertitur cellam. Tunc igitur assurgens senex, et orationem intentissime faciens, hæc ad eum locutus est qui dæmone laborabat: Abbas Antonius dixit ut de homine isto recedas, et glorificet Dominum. Dæmon autem in injuriam divinitatis proclamando multa dicebat: Non exeo, detestabilis senex. Arrepta ergo pelle, qua humeros suos tegebat, verberabat eum, repetens ac dicens: Exi, quia hoc abbas Antonius dixit. Injuriosa autem et in sanctum Antonium dæmon protulit verba, vehementioresque Paulo contumelias irrogabat, hoc clamitans: Detestandi senes, quod oblivio nostra præterit; insatiabiles, qui propriis contenti non estis; quid nobiscum vobis commune est? quid in nos exercitis vestram tyrannidem? Ad postremum sic ad eum locutus est Paulus: Egredieris ab isto, aut vado, et hoc a me audiet Christus. Per Jesum, inquit, si exire nolueris, jam nunc ibo et hoc Christo loquar, et vobis tibi erit. Iterum autem dæmon ferocior contra Divinitatem vociferari cœpit, et dicere: Non egredior. Iratus itaque tunc Paulus contra dæmonem reluctantem, egreditur cellam suam in ipsis mediis flammis diei: tales autem sunt æstus Ægyptiorum, ut Babylonis. fernacis ardoribus præesse credantur. In ipso igitur scopulo montis, velut columna cœlestis stetit Paulus immobilis, et his in oratione sua locutus est verbis: Tu vides, Jesu Christe, qui sub Pontio Pilato crucifixus es, quod non ante ego ex hac rupe descendam, non cibum ante sumam, non potum, sic profecto moriturus, quam ex hoc homine immundum spiritum pellas, liberumque eum a tali morte digneris efficiere. Quo ista dicente, antequam ipsa hæc verba

aul oris complexisset, maxima dæmon voce proclamans, ista dicebat: Vade, vade; exeo, vim patior: ecce discedo ab homine, nec accedo ulterius. Simplicitas me Pauli urget ac prosequitur, et quo eam nescio. Moxque immundus spiritus egressus ex homine, atque in immanem draconem cubitorum septuaginta conversus, in Rubrum mare protinus devolutus est, ut impleretur quod dictum est per Spiritum sanctum, Demonstratam fidem justus refert (*Prov. xii*). Et rursus in alio loco, Supra quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et trementem verba mea (*Isaïæ lxi*)? Solent enim miserrimi ac vilissimi dæmonum a magnis viris solo fidei robore, 959 magni autem dæmones a simplicibus vel humilibus fugari.

Hæc sunt miracula simplicis atque humilis Pauli, aliaque complura his et majora [*Supple fecit*] qui ab hominibus Simplex est nominatus.

CAPUT XI.

Vita abbatis Pachonii [*Al., Pachonii*].

Pachomius quidam nomine ¹, septuagesimum ætatis suæ annum agens, in ea quæ Scythin dicitur regione degebat. Contigit itaque, dum grandis cupiditas actus venerei me cœpisset urgere, graviterque ac moleste plus ferrem, adversus sordidas cogitationes et contra insomnia nocturna consfigeas, quod me ab his ubi eram solitudinibus vis ipsius compellebat exire. Vicinis quidem meis nihil de pestilentia et tali ardore dicebam, nec Evagrio quidem magistro meo tale aliquid constebar; occulte tamen ad interiora ac vastiora deserti perrexi, ubi per quindecim dies in eo qui Scythin dicitur loco, venerabiles multos, qui ibidem consenuerant Patres vidi; inter quos et, cum supradicto Pachomio potui habere colloquium. Et quia reperi eum inter cæteros monachos prope palmam tenere, fidenter ad eum detuli animi mei anxietatem. Quia ita locutus est mihi

Non sit tibi, inquit, nova res ista, quam pateris; nam quod non ex negligentia mentis atque desidia in id quo turbaris incurreris, sufficienter tibi testimonium præbet et locorum natura, et inopia omnium rerum, et ipsarum, quod nemini dubium est, absentia feminarum; sed magis tentatione ista laboras propter studium ac desiderium castitatis. Triplex enim ex fornicationis incursum nascitur pugna: et aliquando quidem caro nostra, si in nobis fuerit nimis sana, lascivit; sæpe autem ex cogitationibus vanis morbus iste procedit; interdum dæmon contra nos, dum nobis invidet, præliatur. Ego enim frequenter ista pertractans, ita semper inveni. Nam, ut ipse vides, admodum senex per quadraginta annos in ista cellula degens, maximamque salutis propriæ gerens curam, etiam usque ad præsens tempus hujusmodi tentatione sollicitor. Cum sacramento autem istud sanctus ipse dicebat: Per duodecim annos post quinquagesimum, non nocte, non die unquam hic a me morbus abscessit, usque adeo ut privatum me jam Dei auxilio suspicarer, ob quod merito me pu-

¹ Pall., c. 29 dicitur Pachon.

A tarem dæmonis virtute superari. Malui tamen eo tempore irrationabili quadam morte deficere, quam tali corporis morbo cum tam obscœna deformitate succumbere; moxque progressus ac peragrans solitudines totas, speluncam feræ [*Pallad., hyænzæ*] alicujus inveni, in quam me projecit per diem nudam, ut, quod sine dubio fore credebam, ab egredientibus ex ea bestiis devorarer. Cum autem vespertinas usque ad horas sic jacendo pervenissem (juxta id quod scriptum est, † Sol cognovit occasum suam; posuist tenebras, et facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestia silvæ. Catuli leonum rugientes, ut rapiant et quarant a Deo escam sibi [*Psal. ciii*]); † exennates bestia femina cum masculo, odore ad me ducente venerunt, a capite usque ad ipsos pedes lingua me blandiente lambentes; et dum me ab illis arbitror devorandum, sic me intactum atque incolumem reliquerunt, jacensque illic per totam noctem, nihil omnino perpeusus sum.

Cogitans igitur et credens quod mihi prorsus Dominus pepercisset, nox revertor ad cellam. Paucis autem diebus dæmon quievit, et rursus iterum mihi multo vehementius quam solebat incubuit, ut pene me cogaret ore blasphemio peccare. Transfiguratus est enim in quamdam Æthiopissam poellam, quam ego memiperam me in juvenili ætate vidisse inessium tempore calamos colligentem: quæ cum subito sedere supra genus meæ cœpisset, usque adeo omnia mea membra commovit, ut cum ea me pene scelus commisisse putarem. Iratas igitur ac sæviens, percussi eam dextera mea, statimque (ut visum est) evanuit. Et si mihi dicenti credis, per biennium totum fetorem ejus (qua illam percusseram) manus ferre non poteram.

Maxima igitur animi anxietate ac desperatione perterritus, ad intina atque vastissima errabundis deserta perrexi. Ubi cum aspidem modicam reperissem, manu tentam genitalibus membris iratas admovi, ut mortem mihi vel morsus ejus inferret: caput etiam serpentis perfricando, conterens in vrendis, quasi ex his mihi tentationis causa procederet. Et ne sic quidem me anguis momordit, divina, sicut credo, me grata providente, et hoc tunc cum mihi talis in sensus vox descendisset, audivi: Vade, inquit, Pachomi, insiste agoni tuo. Ob hoc enim permisi te dæmonis virtute superari, ne inciperes quasi fortior superbire; sed ut agnoscens infirmitatem tuam, nec ex conversatione vitæ tuæ aliquam fiduciam gerens, ad auxilia semper divina confugeres. Postquam igitur mihi satisfactum est, ad propria secreta remeavi, de cætero cum fiducia sedens, neque ullo certaminis angore vel sollicitudine jam laborans, sed reliquos ævi dies pacatis sensibus vivens. Ille autem meus inimicus, cum se ita a me contemptum esse videret, neque ultra molestus mihi esse posset, confusus abscessit.

His itaque verbis contra insidiantium dæmonum pugnas sanctus Pachomius me confirmandum fortio-

remque faciens, ad certamen adversum spiritum fornicationis, divina gratia tolerandum, sufficienter me exbertatem remisit ad cellam.

CAPUT XII.

Vita Stephani monachi.

Stephanus quidam oriundus ex Lybia (*Pall., c. 30*) in parte eorum locorum quibus Marmaricæ et Mæreoidis nomen est, per sexaginta annos sedens, usque adeo perfectus factus est monachus, tantumque habuit in discernenda rerum ambiguitate iudicium, ut ejusmodi divinam gratiam mereretur: hoc est, ut quicumque ad ipsum, ex quacunque re tristis aliquando venisset, post visionem ejus atque sermonem lætus abscederet. Notus autem hic et sancto viro Antonio fuit, pervenit autem etiam usque ad nostri temporis dies: quem ego quidem videre non potui, eo quod separabant nos longa intervalla terrarum.

Sanctus autem Ammonius et Evagrius, et qui cum ipsis erant, mihi aliquando referebant, dicentes quod reperissent eum quodam tempore tali ægritudine laborantem, ut in ipsis naturæ verendis quodam ulcere (quod quidam (17) phagedænam appellant) cruciaretur. Qui dum a quodam medico curaretur, invenimus, inquirunt, eum opus quidem manibus facientem suis, et torquentem de palmis foveas, ac nobiscum sermocinantem; cæteras 960 vero corporis partes medico ferroque præbentem, qui adeo per gratiam patientiæ alienus erat à sensu corporis, ut alterius crederet membra concidi.

Abscisus itaque verendis partibus cunctis, nihil penitus sentiebat. In tantum separata mens ipsius erat a rebus humanis, et cælestibus solis cogitationibus occupata. Nobis autem tam tristitia repletis quam ipsius languoris horrore confusis, cogitantibusque quod hujusmodi illius viri vita talem incidisset in morbum, ut sic eum necesse esset secari; hoc ille beatus Dei servus Stephanus sentiebat, sic dicebat: Filii, videte ne animi vestri ex valetudinis (18) hujus contemplatione lædantur. Nihil enim eorum quæ facit Deus ex aliqua malignitate descendit, sed omnia ad bonum finem, et votivum exitum spectant. Fortassis autem et ipsa pars corporis talibus dedi suppliciis merebatur, meliusque illi erat hic recipere vicem, quam ad æterna tormenta post hoc sæculum reservari.

Hæc itaque suorum contemplatio sermonum, ad patientiæ studium nos ædificatos confirmatosque dimisit. Idcirco vero hæc cæteri, ne quisquam forte miretur, si videmus sanctorum aliquem hujusmodi ægritudine laborantem, aut deinceps videmus.

CAPUT XIII.

De Valente.

Valens nomine iterum fuit quidam, Palæstinus quidem genere, sed mente Corinthius, ideo sensu inflatus (*Pallad., cap. 31*). In Corinthiorum enim animis semper tumor quidam et inflatio mentis apparet; sicut ad eos scribens beatus Apostolus Pau-

lus, de hoc exprobrat vitio, dicens: Et vos inflati estis (*I Cor. iv*).

Hic ipse Valens postquam pervenit ad eremum, in qua per plurimos annos vixit nobiscum, difficillique vitæ assecutus est studium, ad tantum superbiæ cacumen ascendit, ut diabolicis irrisionibus ac fallaciis vinceretur. Nam paulatim eum in docendi elatione deceptum, ad hoc dæmon adduxerat, ut ita se nescio quid esse magnum putaret, tanquam quotidie angelorum visione ministerioque frueretur.

Reverebant igitur ejus notissimi, quod uno quodam die, dum in tenebris opus faceret, acus illi qua sportellam consuebat, excidisset e manibus, et cum eam non posset (quia in obscuro non cernebat) invenire, lampade ministerio dæmonis ei accensa, sic acum quam perdiderat invenisset; rursus ex ipsa inflatione relectus, in tantum superbiæ tumorem elatus est, ut sacrorum quoque mysteriorum Christi contemneret communionem.

Eventit autem ut quidam illuc peregrini venirent, variaque leguminum genera, nucum atque pomorum ad ecclesiam fratribus exhiberent: quæ cum suscepisset sanctus Macarius presbyter nostrus, misissetque singulis quantum manus capere posset unius, inter quos etiam cum Valenti partem cum cæteris destinasset, Valens eum qui transmissa detulerat, injuriis plagisque confecit; hoc ei dicens: Vade, et dic Macario, quod non sum illo deterior, ut benedictiones ad me transmittat. Cumque hunc ejus errorem Macarius sanctus audisset, atque ad eum alio die solatii causa consiliique venisset, diceretque ei: Seductus es, frater Valens, quiesce de cætero, ac Dominum deprecare, hoc ei persuadere non potuit. Et cum penitus ab eo non audiretur, tristis de ejus ruina factus, abscessit.

Certus igitur cœpit esse jam dæmon, quod ita ut ipse voluit, fallaciis ejus ac dolis cederet Valens; moxque de ejus perditione securus, ista machinatur. In effigiem Salvatoris transfiguratus, nocte ad eum venit cum choro quodam mille (ut finxerat) angelorum, lampades accensas tenentium, et cum flammae rota, in qua Salvatorem sedere simulaverat, præcedente uno ex ipsis, eique ista dicente: Placuit Christo conversatio tua ac fiducia probabilis vitæ, et venit ad te, desiderans te videre; egredere igitur e D cella tua, nihilque aliud facias, nisi ut venientem eminens cernens, inclinans te, adorare festines, sic deinceps ad proprium habitaculum reversurus. Egressus igitur e cella sua, credensque se cernere divina ministerii cælestis officia, cunctaque lampadum fulgore rutilantia, et ipsam Antichristum non ultra unius spatium stadii constitutum, procidit pronus in terram, et eum quem Deum crederet adoravit.

In tantum igitur læsa mens ejus est, ut cum sequenti die ecclesiam fuisset ingressus, collectis in unum fratribus diceret: Ego jam communionem non ego; Christum enim ipsum vidi hodie. Tunc denique venerabiles Patres ferreis cum vinculis illiga-

tem, per universam annam propriis orationibus curaverunt. Hæc autem fuit forma medicinæ. Sæcularis eum vitæ conversationi dederunt, ut ex eo quod nihil haberet commune cum sanctis, inflatio animi ipsius tumorque cessaret, ut solet dici, contrarias res contrariis debere curari remediis.

Valde autem et hoc necessarium credo, legentibusque arbitror profuturum, quod taliam quoque vitas hominum paginis libelli hujus inseruimus, sicut et inter sanctas paradisi arbores lignum illud, per quod bonum malumque cognoscitur, insitum scimus (*Gen. 3*); ut si quando in vita aliquid sua grande quis fecerit, non ex eo tanquam propriæ virtutis ostentatione se jactet. Frequenter enim et ipsa magnarum palma virtutum causa nobis cujusdam et occasio sit ruina, nisi ad gloriam propositi recto itinere venire properemus. Scriptum est enim: Vidi justum in sua perire justitia, et hoc utique vanitas est (*Ecl. 7*).

CAPUT XIV.

De Herone [Apud Lipom., Nerone].

Heron quidam nomine (*Pall., c. 32*) fuit vicinitate proximus mihi, Alexandrinus genere, urbanus et juvenis, mentis argutæ, puræ et probabilis vitæ, et ipse post multos labores, nimiosque sudores, vitamque ad summum plenam virtutibus, animæ nescio quo timore sic corruit, ut supra sanctos ac venerabiles Patres esse se crederet, tamque injuriosa contra sanctum Evagrium [*Pallad., Macarium*] verba jactaret, ut diceret ei: Maximo errore falluntur qui doctrinæ tuæ credunt; non enim oportet alio præter Christum uti magistro.

Abutebatur autem et testimonio sancto ad propositum stultitiæ propriæ roborandum; dicebatque quod Salvator ipse dixisset: Nullum in terris vocatis magistrum (*Matth. 23*). Qui et ipse in tantam cordis obtusi incidit cæcitatem, ut eum quoque postea esset necesse cæcæ ferroque vinciri, eo quod jam nec ad sancta mysteria vellet accedere. Ut autem se rei veritas habet, immensæ virtutis ac vitæ fact atque subtilis, ita ut multi qui cum ipse vixerunt, referrent, post tres menses eum cibum frequenter accipere, sola sanctorum mysteriorum communionem contentum, herbisque silvestribus, si quas invenire potuisset.

Ego quoque eum videor expertus eo tempore, quo simul cum beato Albano [*Pallad., Albino*] pergerem Scythiam, distabat autem ipsa Scythia a nobis quadragesimo lapide. In quibus bis manducavimus, et ter aquam bibimus; ille vero nihil penitus cibi sumens, sed pede iter faciens, quindecim primum reddidit palmos. Tunc et istum, qui est maximus, dixit; postmodum illam quæ est ad Hebræos Epistolam, et Isaiam, partemque Jeremiæ, et Lucam Evangelistam; Salomonis Proverbia ita memoriter ambulans legit, ut eum gradientem assequi non possemus nimia velocitate properantem. Hic igitur ad postrosum maligni demonis fraude quasi quodam exagitatus incendio, in cellam quidem suam non rediit.

Profectus autem Alexandriæ civitatem, veluti ordinatione divina, clavum clavo, ut dici solet, exensit; incidit enim propria voluntate in eos cum quibus istiusmodi more vivebat; unde tamen invitatus postea remedium salutis invenit. Intererat enim et circi spectaculis et theatri, et in tabernis diebus ac noctibus morabatur. Cumque in his voracitati atque ebrietati se penitus dedisset, in feminei quoque desiderii incidit cœnum. Et dum peccare meditatur, cum minima quadam cœpit loqui, proprium ei vulnus insinuans. Postula enim quædam, quam carbunculum vocant, nata est ei in ipsis verendis, ac tanta per sex menses ægritudine laborabat, ut naturalia ipsius putrefacta radicitus caderent.

Postea vero cum sanitatem, excepta illa parte membrorum quam perdiderat, recepisset, ad divinam sapientiam rediit, sanctis Patribus quæ ei acciderat cuncta confessus; pœnitentiam tamen factis implere non potuit, quia post paucos dies debito sine quælevit.

CAPUT XV.

De Ptolemæo.

Alius iterum, Ptolemæus nomine (*Pallad., cap. 33*), eo more vivebat, ut difficile possit referri, quia inenarrabilis videtur. Habitavit autem inter initia ultra illa quæ Scythiam sæpe diximus loca, in ea parte quam Clima vocant, in quo tamen loco nullus monachorum valebat habitare, eo quod octavo decimo lapide puteus aquæ remotus esse videretur.

Ille igitur cilicenses (19) illuc plures lagenas pertulit secum, quas Decembri et Januarii mense, spongia ex petris colligens rorem (multum enim tunc in ipsis regionibus cadit roris) implebat. Idque ei per quindecim illic habitanti annos, sufficiebat ad potum, qui penitus separatus a doctrina spirituali, colloquioque sanctorum virorum, quorum ei sermo processu poterat, et a frequenti mysteriorum Christi communionem, subito quasi alienus effectus, in tantum a recto itinere deviauit ut diceret nullam esse providentiam rerum, sed omnia suis quodammodo motibus ferri.

Persuasit igitur ei vitæ hostis humanæ, in ejus animam prorsus ingrediens, atque dicens: His ita se habentibus, quid frustra consumeris, Ptolemæe, aut qua mercedis retributione laboras, cum nulla sit remuneratio meritorum? quod si esset etiam retributio, quæ merces pro tantis laboribus tibi sufficeret? quale vero judicium scripturæ minantur, ubi sine providentia cuncta labuntur? His diabolicis cogitationibus miserimus Ptolemæus infractus, fertur insaniens et a naturali discedens prudentia etiam usque ad præsens tempus in Ægypto cum ejusmodi errore versari, voracitati tantum ebrietati quoque deditus, ut nullum prorsus cum aliquo bonum soleat habere sermonem, sed velut æneus (20) revertens de publico, miserandum lacrymisque plenum spectaculum oculis Christianorum expositus; irratio vero atque deceptio cunctis qui gratiam nostræ conversationis ignorant.

In hanc autem Ptolemæus est dilapsus insaniam et irrationali quadam præsumptione, dum putat, illius

ab auctore facinororum, quod omnes sanctos Patres scientiæ virtute præcellat, per quam suus hostis effectus, hanc foveam perditionis incurrit, nunquam eam talibus viris qui gubernaculis sapientiæ spiritualis usi sunt, loqui dignatus. Unde neglectus ac negligens, ad mortis profunda dilapsus est, sicut arbor foliorum exuberans, repente unius momenti tempore nuda aridaque monstratur, secundum quod scriptum est : Qui non habent gubernacula, cadunt sicut folia (*Prov. xi*).

CAPUT XVI.

De virgine Jerosolymitana.

Noveram virginem quandam de Jerosolyma (*Pallad., cap. 34*), cilicio vestitam, et per sex annos semper inclusam, nihilque ejus quod voluptatem aliquam posset exhibere gustantem; quam ad postremam divino auxilio destitutam, tam immensæ superbie morbus invasit, ut talem ruinam qualem dicimus, sustineret.

Aperit enim subito fenestram cellulæ suæ, susceptique eum qui consueverat ei vitæ necessaria ministrare, cum eo concubens. Hoc autem malum inde descendit, quod non secundum spirituale propositum, nec propter dilectionem Dei ad monachicam venerat vitam; sed humanæ vanitatis illecebra, quæ ex inanis gloriæ cupiditate generatur, et per infirmam atque instabilem animi voluntatem. Dum enim cogitationes suas omnes alienæ vitæ maledicis reprehensionibus occuparet, discedente ab ea angelo sanctitatis, nullum omnino custodem propriæ reliquerat castitatis.

Idcirco autem utramque vitam religiosissimorum bonorum, et eorum qui per neglectum post labores inmodicos, et temporum spatia de summo fastigio ceciderunt describimus, ut unusquisque ex sua conversatione insidias inimici considerans, occultos ejus laqueos possit evadere. Sed cum sint magnorum virorum seminarumque quamplurimi, qui abrenuntiationis suæ principia virtute peregerant, deinde ab hoste cunctorum hominum sunt elisi; ideo ex pluribus, quorum etiam vitæ sociis existii, paucos enumero, quia neque illos ad fortia jam revocare ulterius, nec mihi prodesse prævaleo, magnos Christi athletas laudans, nec imitans.

CAPUT XVII.

Vita abbatis Eliæ et Dorothei.

Elias quidam nomine, monachus optimus magnam habuit consideratione sexus infirmi devotarum Deo virginum curam (*Pallad., cap. 35*). Sunt enim tales quorundam animæ, quarum propositum ultimi finis testimonio comprobatur. Qui amore virtutis accensus, et feminei sexus miseratione, in ea **962** quæ Atrivis [*Pallad., Athribi*] civitate dicitur, ex pecuniis quæ ipsi suppeditabant, monasterium immane construxit. Ad quem locum plurimas (quæ vagari et errare consueverant) feminas congregavit, omniumque, prout necessitas postulasset, curam gerebat: quibus cuncta præstiterat quæ ad vitæ solatium pertinebant,

hortulos quoque et instrumenta diversas suppellectilias necessaria, et reliqua quæ humani usus ratio deprecatur.

Istæ ex dissimilis vitæ genere intra unius habitaculi claustra collectæ, frequentibus se invicem jurgia inquietabant: unde interdum necessitas exigebat ut inter eas simultatum talium causas ipse cognosceret, pacemque repararet. Collegerat enim illuc usque ad trecentarum numerum feminarum, nec sine mediatore ipso, conversatio earum poterat ordinari. Quod cum jam per biennium faceret, et adhuc pene ipse juvenis videretur (triginta enim vel quadraginta annos habebat), tentatus est subito corporali desiderio voluptatis. Relicto itaque monasterio dum per solitudines totas biduo jugi jejunos erraret, hujusmodi precem fudit ad Dominum: Dominus, inquit, aut occide me, ne videam illas tristitia laborantes, aut a me tentationem hujus cupiditatis exclude, ut earum curam ita ut oportet aut convenit geram.

Vespertinis itaque horis subito eum in desiderio somnus oppressit, et tres numero angelos ad se venisse conspexit, ut ipse referebat. Tenuerunt igitur eum, dicentes: Cur egressus es de monasterio seminarum? Quibus cum ille transmirationis suæ causam referrat, et timuisse se diceret, ne aut sibi aut illis noceret; hoc illi ad ista respondent: Si igitur ab hujusmodi tentatione per nos fueris liberatus, vadis, et rursus ipsarum suscipis curam? Ad quod cum libenter ille acquievisset, jusjurandum ab eo hujusmodi, sicut ipse referebat, exigere cœperunt: Jura, inquiennes, his verbis, Per eum qui habet curam mei, illarum curam habiturum esse me juro. Cum ergo in hæc illis verba jurasset, tunc unus ex ipsis manus illius tenuit, et alter pedes, tertius autem arrepta novacula illum emasculare visus est; non quod pro vero hoc faceret, sed quod facere videretur. Nam in quodam stupore animi eo tempore se esse credebatur, atque hæc sentiebat se ratione curatum. Tunc igitur angeli interrogant eum, an aliquid sibi factum suum profuisse sensisset. Ille respondit, Vehementer, inquit, intelligo, onus quoddam mihi esse sublatum; et satis credo omni quam formidabam me molestia liberatum. Dicunt ei: Ergo nunc vade ad monasterium tuum.

Qui post quinque regressus dies, ingressusque ludgentium monasterium seminarum, in eodem exinde loco mansit in cella ex obliquo habitaculi illius posita, in quâ cum magis ipsis proximus videretur, frequentibus eas quantum in ipso erat, emendationibus corriperebat. Vixit autem alios quadraginta annos, sanctis Patribus asseverans quod nunquam ultra in cor ipsius cogitatio talis ascenderit. Hanc ergo beatus ille Elias Dei gratiam meruit, ut sic propriæ cura muliebre monasterium gubernaret.

Hinc succedit Dorotheus vir beatissimus, qui in moribus laudabilis vitæ consensit, non quidem in monasterio ipso ita conversari prævalens ut prior, in superiori tamen se condidit cella, ubi unam fecit fenestram ex qua contemplari feminas in monasterio

suo posset. Quam fenestram et claudere et aperire A
consueverat, cui et jugiter assidebat, ad unanimi-
tem pacemque sorores erudiens. Itaque in superiore
illa monasterii parte consenuit, cum neque mulieres
ad ipsum ascendere, neque ipse descendere posset
ad eas, quia nec scalæ illic unquam positæ erant,
per quas hujusmodi cuiquam pateret accessus. Hæc
est beati Dorothei in abstinentiæ virtute perfectio, et
finis hujusmodi.

CAPUT XVIII.

Vita Piamonis virginis.

Piamon nomine virgo quædam fuit quæ omnes
ætatis suæ annos cum matre sua vixit, jugiter ta-
ciens opus lini, et post alterum semper diem circa
vesperam cibum sumens (*Pallad., cap. 37*). Hæc
a Deo meruit accipere scientiam futurorum. Nam cum B
apud Ægyptum quondam in ascensu fluminis Nili
contra vici unius excidium vicus alter veniret (cum
grandi enim certamine partiuntur irrigationis vices,
usque adeo ut et ad vulnera sua mortesque descen-
dant). Cum igitur fortior populus ad inferioris vici
homines, in quo erat ista, venisset, numeroque suæ
multitudinis fidens, et tam militaribus quam rusticis
armis instructus, ad eversionem supradictæ posses-
sionis accederet, asitit ei angelus adventum inimi-
corum nuntians, quem nullus illic poterat suspicari.
Tunc virgo memorata vici presbyteros convocavit,
hoc dicens: Exite et occurrite iis qui de vico illo ad
internecionem vestram venire festinant, ac ne una et
ipsi cum cellulis vestris cæde pereatis, deprecamini
eos, ut ab apparatu certaminis hujus recedant.

Cumque presbyteri admodum ad hæc dicta timuis-
sent, proni ad pedes cadunt, rogantes eam, atque
dicentes: Quia nos non audemus eis occurrere;
scimus enim et ebrietates eorum, et audaciam non
terendam. Sed adde hoc quoque, Inquiunt, miseri-
cordiæ tuæ, supra omnem hunc qui tremit vicum, et
super istam quoque domunculam tuam, et magis
ipsa progredere atque occurre venientibus, locumque
istum redde pacatum. At illa hoc quidem se factu-
ram negavit; ascendit tamen protinus superiora do-
mus propriæ, et tota illic nocte in continua oratione
permansit, ne genua quidem flectens, atque has Do-
mino preces effudit: Domine (inquit) Deus, qui om-
nem judicas terram, cui nihil unquam placet injustum,
ascendat ad te oratio mea, et adveniat virtus tua, D
quæ in excidium nostrum ruentes in eo ipso, in quo
illis occurrerit loco, veluti clavorum affixione con-
fixos contineat.

Hoc ergo sermone, et hac oratione completa, ho-
stes eorum in tertio jam vici lapide constituti, circ-
primam horam diei ita in memorato hæserunt loco,
ut prorsus moveri inde non possent. Hoc autem et
ipsis revelatione patefactum est, quod molitiones eo-
rum orationes memoratæ virginis impedissent. Mox
itaque quibusdam de suis ad vicum ipsius missis,
postulant pacem, ista mandantes: Gratias Deo agite,
qui vos orationibus Piamonis virginis ab excidio ve-
stræ possessionis avertit.

CAPUT XIX.

Vita abbatis Pachomii.

Tabennensis nomine, in Thebaide provincia dicitur
locus, in quo Pachomius quidam fuit (*Pallad., cap.*
38), vir justus in tantum, ut per divitiarum gra-
tiam 963 nosset futura, et angelica etiam visione
frueretur. Hic ad perfectum misericors et humanus
fuit, et inestimabili fratres amore dilexit. Ad quem
in spelunca sedentem angelus Domini venit, dicens
ei: Per omnia quæ ad propositum tuum pertinent,
scias te esse perfectum; unde jam in spelunca super-
fluo sedes, veni igitur, et relicto hoc loco, collige
omnes monachos juniores, et cum ipsis habita, et
eos juxta regulam vitæ, quam a me discas, institue.
Tabulas autem illi æneas dedit, in quibus scriptam
erat: Permittes unicuique ut tantum quantum po-
scit et cibi sumat et potus, et juxta manducantium
et bibentium vires paribus quoque operibus eos subju-
gabis, et neque quemquam jejunare, neque manda-
care prohibebis: ita tamen, ut fortioribus et magis
edentibus semper opus gravius injungas; infirmi au-
tem et vere monachi ad operandum levius urgeantur.
Diversas autem intra atrium domus cellulas facies, et
ternos per singulas manere præcipies. In uno tamen
loco cibus omnium fiat. Somnum vero capiant non
jacentes, sed super instructas et paululum reclines
cathedras, et velatas palliis suis sedentes quiescant.
Utantur autem noctibus lineæ vestibus (quas levito-
nas vocant) cincti, et singuli quique eorum pellibus
caprinis bene confectis tegantur. Quas pelles, nec
tunc quoque cum voluerint cibum capere vel som-
num, deponant. Quando autem ad communionem
Sabbati vel Dominici diei ingrediuntur, unusquisque
suum cingulum solvat, pellemque deponat, et cum
cucullo tantum ingrediatur. Cucullos autem ipsos si o
villo parvulos fieri, ut infantibus ordinavit; in quibus
et quædam signa de purpura fecit intexi. Jussit viginti
quatuor esse ordines fratrum, juxta viginti qua-
tuor numerum litterarum; et unicuique ordini super-
posuit litteram Græcæ ab Alpha, et Beta, Gamma,
Delta, et cæteris usque Omega.

Dum igitur interrogaret sanctus Pachomius, et
in tanta multitudine singulorum requireret vitam,
dicebat secundo illi qui erat in suo ordine prior,
quemadmodum se habet Alpha, vel quomodo habet
Beta? Et iterum: Saluta Zetha vel Lambda: unum-
quemque autem ex proprio signo et vocabulo litteræ
requirebat. Et simplicioribus quidem perfectisque
monachis, inquit angelus, lotæ litteræ nomen, du-
rioribus autem ac difficilioribus Xi litteræ nomen
impones. Itaque unicuique ordini tales vocabulo-
rum imprime notas, ut mores per eas significantur
animorum. Soli tamen spirituales noverant viri, qual-
lem supposita elementa vitam sui ordinis indicare vi-
deantur.

Scriptum autem hoc in tabulis ipsis erat: Si quis,
inquit, de alio monasterio peregrinus advenerit, aliam
regulam sequens, nec manducet cum illis iste, nec
potet, neque in mansionem eorum introducat,

nisi forte in linetis eiusdem fuerit adjunctus. Quicumque vero idcirco ad eos fuerit ingressus, ut cum ipsis permaneat, non illum nisi triennii tempus impleverit, in loca monasterii secretiora recipies. Sed cum prius per triennium totum laboriosius opus duriusque perfererit, tunc receptum intrinsecus eum iam esse permittes.

Edentes cucullis capita sua velent, ne alter manducantem alterum fratrem aspiciat. Nec loqui cuiquam dum edit liceat, nec aspiciere ad ullam alteram partem, nisi ad solum cœvium, et ad solum cui superponitur mensam. Hoc etiam ordinavit et iussit, ut orationes duodecim numero per totum diem facerent, et rursus duodecim alias, quando ad vesperinum lumen veirent: in nocturnis quoque vigiliis totidem preces effunderent; tres autem solas ad horam nonam diei. Quando vero universa multitudo conveniebat ad manducandum, unicuique ordini in singulis orationibus statuit psalmum præcinere.

Tunc sanctus Pachomius quasi contradicere angelo voluit, hoc dicens: Paucæ sunt istæ orationes. Cui respondit hoc angelus: Has orationes fieri idcirco præcepi, ut et minores sine aliqua implere tristitia impositam sibi vivendi regulam possint. Qui vero firmiter consummationibusque sensibus vivunt, non est illis necesse aliena lege constringi; ipsi enim semetipsos intra cellas universamque vitam suam visioni et cultui Dei penitus dederunt. His ergo, inquit, ista præcepi, qui nec invenire possunt vel implere quæ prosint, ut cum servili quadam necessitate compulsi, ostenderint dignam in se sub proposito disciplinam, tunc demum ad fiduciam valeant divinæ notitiæ pervenire. His itaque dispositis, impletoque ministerio, angelus discessit a sancto Pachomio.

Plurima igitur sunt monasteria, in quibus usque ad septem millia sunt virorum, quæ huiusmodi instituta custodiunt. Sed maximum id habetur et primum, in quo Pachomius ipse degebat, ex quo videntur et cætera monasteria processisse, quæ ad mille quadringentos fratres habere noscuntur.

Inter quos etiam est quidam famulus Dei, Aphthonius nomine, admodum mihi amicitiarum juro conjunctus, qui secundum in illo monasterio obtinet locum (*Pallad., cap. 59*). Quem de vita ipsius et conversatione securi, Alexandriam sæpe transmittunt, ut illic ea quidem quæ in monasterio fecerint, vendat; ea autem quæ sibi necessaria, emat semper ac referat. Sunt et alia monasteria ducentenos fratres et trecentenos habentia, in ea quam Panos civitate vocant: quam ego quadringentos habentem viros ingressus inveni. Inter quos sarcinatores quindecim reperi, fabros ferrarios septem, carpentarios quatuor, camelarios duodecim, fullones quindecim numero, singulos in arte propria laborantes. Et ex iis quæ quotidiano victui superesse poterant, etiam monasteriis seminarum carceribusque vicinis necessaria quæque

præbentes, [et qui sues etiam pascebant. Quod cum ego reprehendendum putarem, nec quoque ex traditione majorum se suscepisse dicebant, quia idcirco in monasteriis esse oporteret sues, ne et cribratarum excrementa frugum perirent, et purgatorum folia olerum, et cætera quæ damnum (si projicerentur) inferrent. Occidi igitur sues ipsos jubebant, et carnes quidem ipsas ementibus vendi, ungulas tamen ac minimas partes eorum, in ærorum ac senum epulas deputari, eo quod in regione illa grandis esse inopia rerum et frequentia hominum videretur. Blemmyos autem vicinos suis finibus habent.]¹

Antelucanis igitur horis surgentes, qui per diurni vices reliquis serviebant, alii coquebant eibos, alii mensas parabant. Quas circa tertiam diei horam ponere soliti, perfecto omni opere suo superponebant eisdem panes, et herbulas quasdam suo more conditas, quas lapsanas (21) vocant. Olivas quoque, et caseum præter carnes, comminuta etiam diversi generis olera. Quibus in hunc ordinatis modum, alii sexta diei hora ingredientibus, sumebant cibum, alii septima, alii octava, alii nona, alii decima, alii undecima, alii profunda iam nocte vesci consueverant; quidam autem post biduum etiam capiebant cibum. Ex propria tamen littera poterat hora uniuscujusque cognosci. Similiter etiam ipsis erant et opera divisa; alii enim agriculturæ inserviebant, alter hortum colebat, ille officinæ fabricæ vacabat, ille pistoris, alter carpentarii, alter vero fullonis arte clarebat, alter pellium, alter coriorum confectione sudabat, alius Codicum lectione vel conscriptione gaudebat, alter sportellas grandes intexere solitus erat, alter minores; omnes tamen simul memoriter spirituales libros tenebant.

CAPUT XX.

Vita Tabennensiotarum seminarum, et de Virgine, de qua dictum fuerat falsum testimonium.

Est autem apud istos, seminarum quadringentorum numero monasterium, iisdem moribus atque eadem ordinatione viventium, excepto velamento pellium solo (*Pallad., cap. 53*). Et mulieres quidem trans fluvium habitant, intra fluvium autem viri. Cumque defuncta una virginum fuerit, vestitam eam ut assolet deferunt aliæ, et supra ripam fluvii ponunt sorores. Quam inde cum olearum ramusculis palmusculisque navicula transfretantes viri, et psalmos canentes, ad suas transferunt partes, et in proprio cum reliquis deputato condunt sepulcro. Nullus tamen, excepto presbytero ac diacono, transit ad monasterium seminarum; et hoc per Dominicum diem tantum.

In hoc ipso mulierum habitaculo, res accidit talis. Quidam sarcinator vestium sæcularis transgressus fluvium, opus ab ipsis aliquod per ignorantiam postulabat (*Pallad., cap. 40*). Cumque una de feminis juvenis processisset (tuto enim videbatur hoc facere, propter solitudines ipsius ac deserta regionis) subito eum non sponte conspexit. deditque illi tale respon-

¹ Urcinis inclusa desunt Palladio Hæveti Latino.

Sunt in Græco.

sum : Nos ad emendandas res nostras, artifices nostros habemus. Alia de feminis cum eos in hac visione quam retuli notasset, post tempus aliquantum orto inter eas jurgio, ex diabolica suspitione et proprii cordis malignitate, iracundiæque fervore memoratæ virgini in conspectu aliarum sororum cœpit calumniari, eique nonnullæ ex ipsis, non tamen cum grandi malitia consentiebant. Illa igitur admodum tristis effecta, cum tam manifestam calumniam ferre non posset (sciebat enim se, ne intra sensus quidem suos tale aliquid cogitasse), occulte se præcipitavit in fluvium, atque hoc sine defectu. Quod ubi quæ calumniata ei fuerat audivit, non ferens tanti sceleris atrocitatem, et ipsa tunc laqueo innexa defecit. Aliæ autem sorores hujusmodi factum, ingresso ad eas presbytero, retulerunt. Tunc ille præcepit nullius quidem nomine ex iis quæ se tali morte necaverunt debere oblationem Deo fieri. Quæcunque autem viderentur ex illius dicti insurrectione discordes, veluti quæ consciæ peccati essent, quia tali calumniæ credidissent, jussit eas per septem annos sanctorum mysteriorum communione privari.

CAPUT XXI.

Vita sanctæ Viroinis. quæ inter illas stultitiam simulaverat.

Fuit alia in hoc monasterio virgo (*Pallad.*, cap. 41), quæ stultam se esse propter Christum, ac dæmonem se finxit habere, ut virtutem sui propositi posset implere. Quæ cum se admodum humiliaret atque deliceret, usque adeo omnibus aliis horrore erat, ut ne cibum quidem cum ea caperent. Talem ergo gratanter elegerat vitam, et a coquina nunquam recedens, totius illi ministerii tanquam ancilla cunctis obediens, implebat officium, eratque secundum vulgare proverbium, universæ spongia domus. Impletum a se, rebus probans, quod in sancto Evangelio scriptum legimus : Si quis inter vos vult esse major, sit omnium servus et omnium minister (*Matth.* 23; *Marc.* 1). Et beatus Apostolus : Si quis, inquit, ex vobis putat esse sapientem in hoc mundo, fiat stultus, ut efficiatur sapiens (*1 Cor.* 3).

Hæc igitur involutum pannis habebat caput, et ita omnibus serviebat; cæteræ autem virgines tonsæ cucullis cooperiuntur. Nulla hanc potuit de quadringentis videre manducantem : nunquam per omne ævum suum sedit ad mensam, a nulla vel modicam partem panis accepit; sed micæ tantum detergens illa mensarum et abluens ollas, his solis alimoniis contenta vivebat : nunquam calceamentis est usa, nulli unquam fecit injuriam : nulla ipsius murmur audivit, nulli autem parum, aut satis unquam locuta est, et certe cum ab omnibus cæderetur, cum omnium viveret odio, cum maledicta omnium sustineret.

De hac sanctissima beato Piterio¹ (cui hoc vocabulum erat) probatissimo viro, semperque inter deserta viventî, assistit angelus quondam sedenti in Porphyrite qui dicitur loco, affatusque est eum his

¹ *Pallad.*, cap. 42, dicitur *Pitirum*.

A verbis : Cur grande, inquit, aliqui esse te credis in tuo proposito, et in hujusmodi degens loco? Vis videre mulierem te sanctiorum? Vade ad Tabennensiotarum monasterium feminarum, et unam ex ipsis illis invenies, in capite habentem consissum pannum, ipsamque te cognosce esse meliorem; nam dum contra tantas sola diebus ac noctibus pugnet, cor ipsius a Deo nunquam recessit; tu autem uno in loco residens, neque quoquam aliquando progredieris, per omnes animo et cogitatione urbes vagaris. Statim ad supradictum monasterium venit, et magistrum fratrum rogavit ut transverberetur ad habitaculum feminarum. Quem mox illi ut vita gloriosum virum, et jam profectionis ætatis, cum fiducia grandi fluvium transire fecerunt.

B Ingressus autem, post orationem omnes sorores desideravit inspicere, inter quas solam illam propter quam venerat, non videbat. Ait ergo ad postremam : Omnes mihi adducite, deesse enim videtur aliqua. Dicunt ad eum : Omnes hic sumus. Quibus respondit : Una deest, quam mihi angelus demonstravit. Dicunt ei : Unam stultam [*Pallad.*, Salem] habemus intrinsecus in coquina. Sic enim eam quæ dæmone vexatur appellant. Ait ille : Exhibete mihi quoque ipsam, ut eam videam. Quo audito, memoratam vocare cœperunt; quæ cum nollet audire, sentiens credo aliquid, aut fortassis hoc divina jam revelatione cognoscens, dicunt ei : Sanctus Piterius te videre desiderat. Erat enim famæ ac nominis grandis. **865** Cuiusque ad eum fuisset exhibitæ, vidissetque panno frontem illius involutam, projecit se ad pedes ejus, dicens : Benedic me, Amma. Procidens autem et ipsa ad pedes ejus, dixit : Tu me benedic, domine

Omnes igitur sorores obstupuerunt, simul dicentes : Noli, abba, talem injuriam sustinere, fatua est enim ista quam cernis. Tunc sanctus Piterius hæc ipsis omnibus ait : Vos estis fatuæ; nam hæc vestra et mea, cum sit melior, est Amma (hoc enim nominis vocant illi spirituales matres) et precor Deum, ut dignus ipsa in die iudicii merear inveniri. Quo audito, omnes simul ad pedes sancti Piterii prociderunt, singulæ varia peccata propria confitentes, quibus illam sanctissimam contristarunt. Et alia quidem dicebat : Ego eam delusi : alia, Ego habitum ejus dejectum deivi; alia, Ego eam, quod esset tacita, injuriis affligebam; alia abluens sordes catini, super eam se fudisse dicebat; alia colaphis eam a se verberatam sæpe memorabat; alia nares ipsius sinapi impletas a se esse debebat; cæteræ quoque diversas referebant se ei injurias irrogasse. Pro quibus omnibus sanctus ille una cum memorata sanctissima virgine, fasis Deo precibus, regressus est.

Post paucos autem dies, non ferens illa tantam sui gloriam, tantoque se nolens sororum honore cumulari, gravarique se credens satisfactionibus singularum, egressa de monasterio illo, quo ierit, in quem

diverterit locum, vel quo sine defecerit, ad nullius A potuit haelenus notitiam pervenire.

CAPUT XXII.

Vita abbatis Joannis, qui in Lyco habitavit, et Pæmæniæ virginis.

Fuit quidam Johannes in oppido cui Lycus vocabulum est (*Pallad., exp.* 45), qui carpentarii quidem artem, dum adhuc esset puer, didicit, fratrem tamen tinctorum habuit : quique postmodum cum jam viginti et quinque esset annorum, huic sæculo renuntiavit. Et per quinque annos in diversis monasteriis degens, ad patriam solus sese in Lycum contulit montem ; in cuius cœcumine trium sibi voluminum [*Pallad., tholorum*] cellulas fecit (22). Ingressusque illic, ita se inclusit, ut aditum quoque ipsum per quem introiit, obstruxerit. Erat igitur unum volumen B ad corporales deputatum necessitates, aliud in quo opus facere et cibum sumere consueverat, tertium in quo orabat

Hic igitur cum triginta jam annos compleasset inclusus, per solam semper fenestram necessaria vietui suo ab administrante suscipiens, meruit talem gratiam Dei, ut haberet scientiam futurorum. Nam et sanctæ memoriæ Theodosio imperatori frequenter et varia ex iis quæ essent eventura prædixit. Primum quidem de Maximo tyranno quod et superaturus eum esset, et Galliarum ex partibus reversurus ; postea autem et de Eugenio tyranno, eidem quæ subsequuta sunt, ante prædixit ; quod eum quidem superaturus esset, sed ipse ibidem vitam finiturus, filiumque suum C successorem imperii relicturus. De quo apud omnes grandis semper fama convuluit. Propter quod et Theodosius imperator, prophetali eum venerari honore consueverat, asserens illum magnæ esse virtutis. Cum igitur nos, hoc est ego et beatus Evagrinus, et Ammonius, et Albinus circa Nitriæ solitudines degeremus, cupiebamus diligenter agnoscere memorati viri virtutem. Ait ergo nobis tunc sanctus Evagrius : Libenter audirem ab eo, qui mentem atque sermonem bene novit probare, qualis sit iste vir quem loquimur. Si enim eum non prius alio referente cognovero, necesse jam erit ut ad montem ejus ascendam. Quod cum audissem ego, neque cuiquam quidquam tale dixissem : uno die tantum moratus, alio clausi cellulam meam, et me atque ipsam commendans Deo, Thebaidem usque perrexi. Diebus decem et octo omni D itinere confecto, partim ambulando pedibus, partim per fluvium navigando. Agebatur autem hoc eo tempore, quo fluvius solebat ascendere, quando multi ægrotare consueverant, quod sum et ipse perpeusus.

Cum ergo illuc venissem, clausum septum [*Ms., membrum*] illud inveni, quod ante ingressum cubiculorum ipsius erat ; postea enim ipsum locum extruxerant fratres. Talis autem erat ædificii ipsius magnitudo, ut fere centum caperet viros. Clausum autem semper ipsum habentes locum, solo Sabbati et Dominico die aperire consueverant. Cognita ergo causa ob quam clauderetur, quievi expectans Sabbati diem : qui cum advenisset, ingressus sum circa ho-

ram secundam, ut supradictum videream virum. Iuveni igitur eum assidentem fenestræ, ex qua ad se ingredientibus solebat loqui. Post primam itaque salutationem hoc mihi per interpretem dixit : Unde es, vel cur advenisti? nam ego de sociis Evagrii unum te esse conjiceo. Respondi me esse peregrinum, et de Galatiæ partibus venire, et unum me ex Evagrii fratribus esse confessus sum.

Interea dum loquimur, ingressus est summo provinciæ ipsius præses, Alipius nomine ; ad quem, relicto quem mecum habebat sermone, se contulit. Secessi igitur ab iisdem paululum, et loco cedens eminus steti. Prolixas autem eorum fabulationes graviter ac moleste ferens, intra meipsum bonum illum senem reprehendebam, eo quod, meo sermone contempto, illum potius honorasset. Ideoque cum mihi ingratum fuisset, spreto eodem, recedere cogitabam. Vocavit itaque ad se tunc ille Theodorum nomine interpretem suum, dicens : Vade ad fratrem illum, et dic ei : Noli esse pusillanimis ; jam nunc enim dimittam præsidem, et tecum loquar. Cognovi igitur ex hoc esse hominem spiritualem, et omnia prævidere, et idcirco eo magis cœpi remorari.

Egresso vero mox inde præside, me vocavit, his me alloquens verbis. Cur, inquit, animam tuam mea reprehensione læsisti? quam in me inveneras culpam, ut ea in tuis sensibus cogitares, quæ nec in me cognosco, nec tuos scio mores decere? An ignoras illud quod scriptum est, quod non incolumes ac fortes, sed quod male sani medico semper indigeant (*Math. ix; Marc. x; Lucæ v*)? Nam tu me cum velis, et rursus ego invenire te possum, et si ex me forsitan nulum, ex aliis tamen fratribus aliquod Patribusque poteris habere solatium. Iste vero totus ex sæcularibus rebus diabolicæ deditus potestati, vix brevis horæ spatio potuit respirare. Et nunc tentans, sicut quidam servus austerum dominum suum fugiens, venit ut salutare hic inveniret auxilium. Inconsulta igitur atque importuna res fieret, si illum relinquerem, et tecum morarer, qui jugiter salutis tuæ commodis vacare consuesti. Quem ego magnopere precatus sum, ut pro me dignaretur orare; hoc enim nihil spiritualem illum virum esse certissime persuasit

966 Tunc ille jam lætior dextera sua in sinistra me leniter vultus mei parte percussit, hoc dicens : Multæ te tribulationes manent, passus es multa ut exires de solitudine, et interim hoc formidans aliquantulum facere distulisti. Pias autem tibi, et quasi rationabiles causas afferens dæmon, ventilare te tentat. Admonuit enim et circa patris desiderium, et quemadmodum frater tuus sororque converti, atque in solitudine agere vitam suam deberent. Ecce nunc tibi hoc ego renuntio, utrosque salvatos esse cognosce. Renuntiaverunt enim ambo sæcularibus rebus. Et pater, inquit, tuus alios septem victurus est annos; insiste igitur ac vive in desertis ut cœpisti locis, neve parentum causa tuorum ad patriam redire festines; scriptum est enim : Nemo mittens super aratrum ma-

nom suam, et retro aspiciens aptus est regno celorum (Lucæ 11).

Vehementer igitur atque mordaciter ex hujusmodi verbis instructus ac doctus, gratias egi Deo, maxime posteaquam occasiones quæ me solitudinem relinquere compellebant, juxta votum meum impletas esse cognovi. Rursumque mihi hoc cum risu placido et jocis dixit: Vis, inquit, episcopus fieri? Ego autem me jam esse respondi. Interrogabat, Ubi? dixi ego: In coquinis, mensis, tabernis, officinisque figulorum; hæc enim cuncta, inquam, diligenter inspicio, et si fuerit acidum vinum, a prandio meo illud excludo, quod autem fuerit bonum, bibo. Similiter inspicio et ollas coquorum, et si deesse sales videro, aut aliquod condimenti genus, addo, meliusque conditos cibos comedo. Hic est episcopatus meus, voracitas enim mea talem me episcopum fecit. At mihi hoc ille sanctus subridens: Remove, inquit, jocos; nam episcopus es futurus, plurimumque tribulationum habiturus es ac laborum. Si igitur ista vis fugere, noli relinquere solitudines nostras, nullus enim te in desertis degentem locis episcopum faciet. Descendens autem tunc ego a memorato viro, regressus sum ad deserta in quibus esse consueveram, venerandis illis Patribus hæc ipsa quæ illic cognoveram de spirituali divinoque referens homine, qui post duos menses ad eundem beatissimum navigando venerunt. Ego autem miserimus dictorum ejus immemor fui.

Post triennii igitur tempus, valetudinem ex infirmitate stomachi ac splenis incurri. Et ex suprascripto loco a fratribus Alexandriam usque transmissus, atque illic hydropem medicans. Ab Alexandria quoque profectus suadentibus medicis, peto Palæstinam causa commodarum quæ esse ibidem putabantur aurarum; tenuiores enim aeris magis ægritudo mei corporis requirebat. De Palæstina autem ad provinciam Bithyniam veni. In qua nescio quomodo, utrum studio hominum, an voluntate divina (hoc Deus novit) episcopus ultra meritum meum factus sum. In quo tempestatis illius quæ sub sancto Joanne commota est, interfui malis, et per decem menses in obscurissima cellula occultatus, cœpi illius sancti dicta reminisci, cum ea illic quæ prædixerat, sustinerem. Hæc autem forte mihi tunc ille magnus athleta Christi dicebat, cupiens me ad sustinendam solitudinem vitam, hujusmodi prænuntiationibus provocare. Nam quadraginta octo annos in eadem cellula sua se habitare dicebat, nullius se unquam feminæ vultum vidisse confirmans, ne sororis quidem, neque semetipsum edentem aut bibentem ab altero visum.

Ad hunc videndum et ancilla Christi Pœmenia venerat (Pall., c. 47). Cui ille non visæ quædam per alium secreta mandavit, admonuitque eam ne de Thebaidis regione proficiscens, divertere Alexandriam vellet; quod si eum nollet audire, in tentationem eam quamdam necesse esset incidere. Sed cum illa seu per negligentiam, sive per oblivionem suam, non ita ut jusserat sanctus ille, fecisset, Alexandriam

A venit, ut cerneret sibi incognitam civitatem. Dum ergo iter conficeret juxta oppidum cui Nicias nomen est, applicuerunt naves ejus ad resolvendum longæ navigationis laborem. Ingressi igitur pueri ad terram, quadam protervitate ducti contra loci illius rusticos, quorum superbiam audaciamque nullus fert, jurgia excitare cœperunt. Ex quibus multitudo memorata eunucho quidem uni digitum abscidit, ac rapuit, et alium trucidavit, sanctum autem Dionysium quem vulgus esse episcopum nesciebat, prope mersit in fluvium, ipsam vero injuriis terroribusque confecit, reliquis omnibus pueris vulneratis.

CAPUT XXIII.

Vita beati Possidonii monachi Thebæi.

De Possidonio Thebæo viro probatissimo atque B patientissimo inenarrabilia quædam et multa memorantur (Pall., c. 77). Tam autem mansuetum virum, tam vere monachum, tamque nihil habentem in eo malitiæ, nullum ego alterum vidi; nam apud Bethleem cum eo per annum integrum vixi eo tempore, cum sederet in illa regione, quam Pœmenion dicunt, et multo plures in eo scio me vidisse virtutes; inter quas hoc mihi quondam et ipse referebat, dicens: Uno anno cum in eo loco, qui Porphyrites vocatur, habitarem, nullum hominum dum illic degerem vidi, sermonem nullius audivi, non attigi panem, sed de paucis tantum dactylis vixi et herbis agrestibus, si quas invenire potuissem. Interea aliquando cum penitus alimenta, quibus sustentari poteram, defecissent, egressus sum de spelunca mea, ut usque ad eas partes quæ ab hominibus inhabitantur accederem, et per totam ambulans diem, vix habitaculum meum duobus millibus abesse cognovi. Circumspiciens igitur velut equitem quemdam videre me credidi, habentem militis speciem, et cassidem capite suo gestantem, cui in tiaræ modum crista surgebat. Quem cum militem vere putarem, ad speluncam redire properavi. Inveni autem illic reversus continuo cistellam, quæ uvæ et ficus recenter lectas habebat: quam statim rapui, et sic speluncam lætus intravi. Per duos autem menses cibos ipse maximo mihi solatio fuit.

Miraculum vero sanctissimus Possidonius circa Bethleem fecisse memoratur hujusmodi: Quædam mulier prægnans a spiritu immundo fatigabatur, et tempore partus sui cum maxima difficultate pariebat; eam enim spiritus ille cruciabat. Cum igitur mulier infelix sic vexaretur a dæmone, maritus ejusdem ad sanctum Possidonium decurrit, rogans eum ut dignaretur venire, atque orare pro ea. Ingressisque nobis ad orationem simul, cum ille stans cœpisset orare bis in terra tantummodo fixis genibus, impurum illum spiritum mox fugavit. Assurgens autem de solo, dicit hoc 967 nobis: Orate rogo; jam nunc enim, dum spiritus ille expellitur, signum quoddam monstrabitur nobis. Et ut satisfaceret nobis, post hæc ipsius sancti dicta, a fundamentis parietem vestibuli dæmon abstedens eruit totum atque dejecit. Per totum autem septennium ipsa muliercula semper muta permanserat. Postea vero quam a sancto illo

qui eam a dæmone liberavit visitata est, mox et perierit, et loqui promeruit.

Hujus viri etiam prænationem (quam prophetiam vocant) aliquando cognovi (*Pall.*, c. 82); postea et Simonem admirabilem virum, quem interim ego notasse ac nosse me memini.

Ilic mihi beatissimus atque abstinentissimus Possidonius etiam ista referebat, quod a quadragesimo ævi sui anno, usum panis in victu proprio non haberet, neque usque ad medium diei spatium iracundiam adversus ullum tenuisset. Hæc sunt miracula atque signa fortissimi in Christo Possidonii quæ divina gratia operatus, in bis vitam famatam finire promeruit.

CAPUT XXIV.

Vita Serapionis monachi, Cleomonis et cujusdam Virginis

Alius quidam Serapion nomine fuit (*Pall.*, c. 83), qui Sindonius cognomen acceperat, quia nulla alia veste nisi sola sindone utebatur. Quem nihil unquam habuisse vel possedisse satis notum omnibus fuit, propter quod et apathes, id est impassibilis, vocabatur, quia nullum patiebatur desiderium possidendi. Peritissimus autem erat scientia litterarum, Scripturasque omnes tenaciter memoriterque recolebat. Qui ex nimia abstinentia omnium rerum, et ex jugi divinorum meditatione librorum, cellulæ unius quiete non poterat esse contentus, sed per diversas mens semper ipsis trahebatur. Toto igitur mundi sine discurrens, ad talis gloriæ virtutem ascendit. Hujus enim habitus (id est voluntatis⁴) mens ejus erat; unde et voluntatum affectionumque differentias, non substantiarum vocamus.

Hoc autem de eo patres sancti aliquando referebant, quod per monachum aliquem conlusorem suum (23), in oppido quodam viginti solidorum pretio paganus semetipsum distraxerit mimis; et quos signatos pro se acceperat solidos, apud se ipse servaverit. Tandiu ergo, cum prædictis qui eum emerant miris, in tali servitute permansit, quandiu et Christianos eos faceret, et a ludis theatralibus separaret. Nullo autem alio ad victum suum, excepto pane et aqua, uti solebat, neque unquam Scripturas sanctas legeret cessabat. Interea longi temporis spatio prior mimæ maritus animo stimulante compunctus est, tunc et ipsa ejus conjunx, ad postremum etiam domus tota. Dicebatur autem, quod antequam aliquis ejus cognosceret vitam, pedes quoque ipsis lavaret, ut dominis: postea vero quam spirituale lavaerum uterque suscepit, uterque a theatri actu recessit, conversique sunt ad castam pariter ac piam vitam. Vehementer autem memoratum ac dulciter diligebant virum, hoc dicentes ei: Veni, frater, jam te libertate donamus, eo quod ipse nos prior de turpi servitute liberasti. Ad quos magnus ille Serapion respondit: Nunc vobis ego jam necessarius non sum, opus in vobis suum Deus per me implevit, et utriusque vestrum anima salvata est. Unde secretum meum vobis, atque hoc quod hactenus celaveram pando. Ego, inquit,

A miseratione vestrarum adductus animarum, quas magno errore implicitas videbam, cum essem liber monachus, ex Ægypto genus ducens, propterea meipsum vendere volui, ut vos liberi a magnis peccatis esse possitis. Quia igitur ad plenum per humilitatem meam hoc fecit Deus, gaudeo; idcirco aurum quod pro me dedistis, accipite, ut alios quoque quibus subvenire possim, reperiam. Qui cum illum frequenter atque instanter rogarent, vera assertione dicentes, quod tanquam suarum dominum animarum, patrem habiturum essent eum, si una cum ipsis manere dignaretur ac vivere, neque tamen ullo modo persuadere hoc ei possent, tunc dieunt ad eum: Dabis ergo ipse aurum illud pauperibus, quod nos veluti arrhas quasdam pro nostra salute dedisse cognovimus. Et ait illis: Date hoc vos, quia vestrum est; ego enim alienas pecunias non dono pauperibus. Dicunt ergo ei: Saltem hoc te magnopere deprecamur, ut vel post anni circulum nos requiras Athenis.

Hic itaque sanctissimus famulus Christi frequenter peregrinando ad Helladam pervenit, ac per triduum moratus Athenis, a nullo panem quo vesceretur accepit. Nam neque pecuniam habebat, non pellem, non peram, non quidquam aliud secum præter sindonem, qua fuerat amictus, ferebat. Cum jam ergo usque ad quartam diem nihil penitus edendo venisset, esurire vehementer cœpit. Nihil enim eo jejuniis pejus, quod extorquetur invito, ex cujus necessitate procedit sæpe perfidia. Stetit ergo supra quendam colliculum civitatis, ubi primates ejusdem oppidi concilium habere consueverant, et illic manus etiam suas percutiendo clamabat vim se maximam pati, his sermonibus dicens: Athenienses viri, succurrite. Concurrentes autem omnes simul quoscunque palliis, quoscunque cernimus birris esse vestitos, interrogant eum quid haberet, unde venisset, vel quid diceret se pati. Tum ille respondit: Ab Ægyptiorum quidem genere descendo, conversatione monachus. Ex quo tamen de patria mea quæ erat mihi vera, discessi, in trium feneratorum manus incurri: ex quibus duos quidem, quocunque modo debitum solvens, potui declinare, et sic ea quæ ab ipsis objiciebantur effugere; tertius autem adhuc ille me retinet nec habeo unde ei satisfacere possim. Cumque illi requirerent ab ipso feneratores quibus se debitorem esse diceret, sciscitabantur ab eo qui illi essent, vel ubi degerent, vel quis ille qui ei molestus esset; quem si ostenderet, adjuveros se in omnibus eum pullicentur. Tunc ille: A principio, inquit, juventutis meæ, hi tres mihi semper molesti fuerunt, cupiditas pecuniæ, desiderium voluptatum, et voracitas ventris: ex quibus rebus duas, hoc est pecuniæ ac voluptatum cupiditatem evasisse jam videor, neque mihi ulterius sunt molestæ; tertiam vero (quam dixi voracitatem) ferre non possum. Nam cum quarto die jam ex necessitate jejunem, urget me illa sicut severissimus fenerator, exigens debitum solitum semper ac flagitans. et nisi reddidero. mortem minatur.

⁴ Hoc deest in Ms. Moret.

Tunc quidam philosophorum putantes eam composita quaedam et ficta narrare, unum solidum offerunt ei. Quo ille sumpto, et euidam qui panes vendebat, dato, unoque tantum ab eo pane suscepto, mox ab eadem profectus est civitate, neque tamen unquam postea ad ipsam reversus est. Cognito 988 autem eo philosophi illi, omni que re veritate perspecta, magnum nescio quem virum esse firmantes, reddito unius pretio panis, solidum ab eo quem ille susceperat, receperunt.

Cum ergo venisset beatissimus ille circa Lacedaemonis loca, unum illic de prioribus civitatis, bonum in ceteris rebus virum, omnesque de domo ipsius Manichaeos esse cognovit. In hac rursus domo juxta exemplum superius vendidit se, et intra duos annos tam ipsum domus dominum ab execrabili secta, quam conjugem ejus totamque familiam abstractos, Ecclesiam tradidit. Quem illi jam non quasi famulum diligebant, sed quasi fratrem attendebant potius aut patrem, verum benedicentes Deum.

Post paululum tempus, cum ab eis discessisset hic spiritualis adamas Serapion, cum multis aliis et ipse ingressus est navem, reddito pretio prius quod acceperat a dominis, quasi Romam navigatures. Nautae vero suspicantes quod sumptus haberet, et quod quasdam secum auri species attulisset, susceperunt eum, nihil ab eo penitus requirentes, nec ambigentes quod unus aliquis ex ipsis res ejusdem quoque ut ceterorum, in parte navis constitulisset. Dum igitur navigarent, et jam abesse quingentis ab Alexandria stadiis viderentur, coeperunt omnes qui cum ipso ingressi fuerant, circa solis occasum sumere cibum, quod et nautae ipsi jam fecerant. Cumque eum primo die non viderent edentem, causam esse aliquam de navigationis molestia crediderunt. At cum nec tertio quoque nec quarto die cibum caperet, epulantes ipsi jam quinto die in summa illum quiete perseverantem sic alloquuntur: Cur, inquit, homo, hic solus ipse non comedis? respondit, non habere se dicens. Quo audito vicissim se nautae interrogare coeperunt quisnam res ejus ac sumptus suscepisset in navi. Et cum nulli ab eo datum aliquid reperissent, objurgabant eum, ista dicentes: Quemadmodum ascendisti sine sumptibus navim? unde mercedes daturus es nobis? unde ipse victurus es? Ait ille virorum patientissimus: Ad me nihil pertinet; educite me atque projicite ad illum ubi me invenistis locum. Nautae indignantes dicebant: O ira! etiam si centum solidos dares, nunquam hoc libenter faceremus, cum sit navigii tanta prosperitas; quapropter propositum coepte navigationis implemus. Ita igitur mansit in navi securus, ut ei usque Romam nautae omnes alimenta praeberent.

Ubi ergo attingit Romam athleta Christi fortissimus (*Pallad.*, cap. 84), coepit requirere curiosius quisnam illic magnus esse aliquis monachus diceretur, vel quae virgo Dei praedicaretur a cunctis. Cum interea Domnioni cuidam fortissimo atque abstinentissimo, mi-

† Mirandum hoc non imitandum.

raealisque famigerato factus est notus, cujus lectulus post ipsius mortem solebat curare languentes. Visu hoc igitur ab eodem, et edificatus et doctus est ad perfectum. Ille enim vir eruditus atque instructus scientia et bonis moribus erat.

A quo forte cum quæreretur quis alter monachus vel quanam virgo devota in urbe memorata degero diceretur (*Pallad.*, cap. 85), cognovit esse illic virginem quamdam quae se ab omnibus separata clausisset intra cellulam suam, atque illic quiescens, nullum hominum unquam videret. Querit mox ipsius deum: quam cum invenisset, accedit ad vetulam quamdam, quae in ministerio memoratae virginis erat, hoc ei dicens: Vade, et nuntia virgini, quia necessario eam videre desidero. Illa vero reddidit responsum dicens quod ex multis annis neminem vidisset. Dicit ei: Vade, nuntia ei; Deus enim me ad colloquium ipsius misit. Illa vero nec sic quidem voluit nuntiare. Cum itaque illic duos vel tres dies observasset, et tum deinum ab ea susceptus fuisset, ait eidem: Quil hic sedes? Illa respondit: Non sedeo, sed ambulo. Dicit ille: Quo ambulas? Illa, ad Dominum, inquit. Ait ille: Vivis, an mortua es? Illa respondit: Credo in Deo meo, esse me mortuam saeculo; nam carne qui vivunt, ad Dominum ire non possunt. Ait ille: Si igitur hoc ipsum persuadere mihi, fac ipsa quod facio. Illa respondit: Si possibilia tantum jusseris, faciam. Tunc ille respondit: Possibilia cuncta sunt homini huic saeculo mortuo, praeter solam impietatem. Deinde ait: Egrede et procede. Et illa respondit: Vigesima et quinta annum ago, ex quo nunquam ex hoc loco egredior: quam ob causam ergo vis hodie procedam? Ait ille: Vah, nonne tu dixisti quod saeculo mortua sis? unde manifestum est quod et saeculum tibi. Quod si verum est, et mortuus nihil sentit; unum ergo est, sive non procedas, sive procedas; ergo progredere. Haec audiens virgo, processit.

Postquam autem processit e cellula sua, et ad quamdam basilicam venit, rursus ille sanctissimus illic et eam loquitur: Si ergo vis suadere mihi certissime, quod mortua sis, nec jam cum hominibus placens vivas, fac et ipsa quod facio, et vere te mortuam saeculo scio. Et ait virgo: Quid vis amplius faciam? Exue te, inquit, vestibus tuis, et omnes res quibus uteris, ita ut ego, super humerum tuum pone, et sic transi per mediam civitatem, et eodem more me nudum nec aliqua verecundia perturbatum sequere praecedentem[†]. Ad hoc illa respondit: Sed multorum animas, quae me tam deformiter ambulare viderint, laedo, et aut insanam cuncti esse credent, aut daemone pati dicent. Ait ille: Et quid hoc ad te, si aut daemones credaris, aut voceris insana? Tu enim apud illos qui haec loquuntur, ut dicis, mortua es. Mortua autem nunquam cura est siquis ei vel detraxerit, vel irriserit; nihil enim horum potest sentire. Tunc dixit ei virgo: Obsecro te, quidquid aliud vis in meo proposito, jube, et faciam. Ad hanc enim usque vitam

mensuram nondum parveni: oro autem pervenire quandoque. Tunc ille famulus Christi dixit: Vide ergo, soror, ne magnum jam aliquid esse te credas, et tanquam cunctis hominibus sanctiorem, et te mortuam rebus secularibus glorieris. Didicisti enim quod visis, et adhuc hominibus places. Nam longe plus te mortuus ego sum, qui per memetipsum omnibus opere monstro verum esse quod dico, faciens hoc quod ipsa non potes facere; nec pati me aliquid, nec in aliquo deformari puto. Tunc igitur eam talibus verbis in studio humilitatis edoctam, et de quadam superbæ vel tumoris arce depositam, reliquit abscedens.

Multa præterea sunt magna admirandaque quæ fecit, ex quibus non sentire se quod in mundo esset probavit; sexagesimo autem anno finivit hanc vitam, et in desertis ipsis sepultus est locis.

CAPUT XXV.

Vita Evagrii diaconi monachi.

De Evagrio diacono (*Pallad., cap. 86*) qui ubique memoratur viro¹, qui apostolorum moribus vixit, non **369** est justum tacere, sed oportet nos ipsius facta monumentis tradere litterarum, sine dubio legentibus cunctis, et gloriam bonitatis Salvatoris nostri agnoscentibus profutura. Dignum igitur existimo ut a principio vitæ ejus incipiam, diligenter exponens quemadmodum ad propositum tale pervenerit, quam congruo stupendæ ac prædicabilis vitæ sine defecerit in ipsis solitudinibus constitutus, quinquagesimum ætatis et quartum annum ægens. De quo Scriptura sancita, quod dixit, probavit: In parvo tempore multos implevit annos; verè enim placita erat Domino anima ejus (*Sap. iv*).

Hic ergo genere Ponticus fuit, ex oppido quod Hiberorum nominatur, filius presbyteri, multarum ecclesiarum curam gerentis, quos Periodeutas (24) vocant. Primum factus est lector a sancto Basilio Ecclesiæ Cæsariensis episcopo, circa fines montis Argei. Post mortem autem sancti Basilio, videns eum spiritualibus aptissimum rebus benedictus atque venerandus Gregorius Nazianzænæ [*Nyssænæ Palladio Herveti*] episcopus civitatis, ille qui insignis providentia, doctrinaque præclarus, nulla se humani generis passione læsum probavit, diaconum supradictum Evagrium fecit. Unde cum sanctus Gregorius ad maximum conventum episcoporum vocatus Constantinopolim usque venisset, sancto eum Nectario episcopo tradidit ac reliquit, grandi Scripturarum peritia hæreticorum omnium nænias destruente.

Cum igitur vehementer impugnans perversarum vanitatem erroremque sectarum, in urbe memorata floreret, ac maximo omnium honore frueretur, prior quidem, ut ipse referebat postmodum nobis, laqueis desiderii mulieris implicitus, ex his tamen ipse continuo liberatus, amari ab eadem muliere quam amaverat cœpit. Quæ quidem cujusdam illustris et unius de magnatibus viri conjunx erat. Evagrius igitur Deum ante omnia metuens, tum autem et conscien-

tiam erubescens suam, atque ante oculos dedecoris exsecrandi magnitudinem poneas, et omnium hæreticorum ex alienis malis gaudium atque lætitiâ, intentissime deprecabatur Deum, ut conatus tantos ipse qui solus poterat impediret. Cumque prædicta ei mulier insisteret, neque posset ille prior a voluptate rabiei ipsius reparari, eo quod multis irrelitus jam esset ac variis ejus officiis, ipsaque insistente paratum esset periculum, post paululum tempus suscepta a Deo oratione quam fecerat, antequam ejus, quo flagrare cœperat, mali experiretur incendium, visio quædam ei ostenditur angelorum, habentium militum speciem, quæ ad præfecturæ officium periret. A quibus ad exitium suum missis teneri se subito videbat, ferroque per totum corpus ligatum in carcere trahi, nec ab aliquo tamen causam ob quam talibus pœnis succumberet, audiebat.

Ipse autem conscientiam cogitans suam, cum intellexeret ac videret quod propter illa quæ norat, ista pateretur, putaretque quod ad præfectum omnia maritus mulieris detulisset, dumque sub tali metu ante fores judicis intremiscit, qui quasi aliam in manibus habens causam, et de simili crimine occupatos variis quosdam tormentis conficere videbatur. Dum ergo fortiter timet, atque ultra modum anhelare se sentit, subito angelus ille qui tali eum visione tremefecerat, in ejusdem amici ipsius convertitur formam, ac sic eum quem cum quadraginta reis aliis viactum videbat, alloquitur: Quid, inquit, domine diacone, sic teneris? Ille respondit: Quantum ad rem quidem veram spectat, ignoro; suspicor tamen quod quidam ex præfecturæ officio me incusaverit, matrimonio me suo credens insidiari; et vereor ne forte corruptus pecuniis ipsius iudex supplicio me mortis addicat. Tunc ille: Si consilium, inquit, amici tui accipis, non expedit tibi diutius in hac civitate versari. Ad hæc dixit Evagrius: Sime Deus ex his liberaverit malis, et ulterius in Constantinopolitana urbe me videris, scias tales me modo pœnas merito sustinere, et majoribus his debere torqueri. Tunc ille ait: Si hæc vera sunt, affero tibi Evangelium, in quo si juraveris mihi quod ex hac civitate discedas, et animæ tuæ de cætero curam geras, faciam te de necessitatis hujus periculo liberari.

Exhibito itaque Evangelio, atque in eodem sacramento ipsi dato, quod præter unam diem quo recellulas suas deferret ad navem, non esset Constantinepoli moraturus, cœpit videre quod jusjurandum quod eidem præbuerat profuisset, et quod quasi a quæstione illa judiciorum, quod in præsentī nocte metuerat, fuisset penitus absolutus. Consurgens ergo de somno, secum cogitabat, hoc dicens: Quamvis in somnis juraverim, tamen jurasse me memini. Mox igitur ingressus cum recellulis suis navim, Jerosolymam navigavit.

Quo cum esset advectus, atque illic a sancta Melania Romana illa femina fuisset exceptus, iterum cor ipsius, ut Pharaonis aliquando, dæmon obduravit. Et

¹ Evagrius Origenista fuit.

quoniam adhuc in ipsis ardoribus juvenilis ævi erat, quædam rursus et illic alia tentatio sensus ejus invasit, nullique quidquam tale significans, cœpit illi iterum vestes sibi mutare, et disserendo cum multis gloriæ vanæ illicitamenta sectari. Sed ille qui semper perditiones nostras impedit Deus, memoratum gravissimo febrium igne corripuit. Ex quo eum longa ægritudine domuit, et per sex mensium spatia corpus ejus attrivit, carnesque consumpsit, unde habere proprii mali fomenta consueverat.

Cum igitur plurimorum ars exquisita medicorum omnia quidem facere tentaret, neque ullum tamen curationis genus quod ad salutem ei proficeret inveniret; hæc sancta Melania ad ipsum locuta est: Multum, inquit, mihi displicet hujus tuæ ægritudinis longitudo; dic ergo mihi, quæ sunt tui cordis æcæna? infirmitas enim ista sine voluntate ac judicio Dei non est. Tunc ille omnem feminæ sanctæ confessus est causam. Cui hoc illa respondit: Promitte, inquit, mihi ante conspectum Dei, quod ad propositum monachorum habitantium solitudinem revertaris, et ego quamvis ipsa peccatis videar involuta, tamen precabor Dominum, ut tibi vivendi tribuat comestum. Cumque hoc se facturum fuisset pollicitus, intra paucos dies recepit sanitatem. Et de lectulo surgens, mox cœpit de profectione quam spondederat cogitare. Tunc benedictæ ipsius Melaniæ studio, veste mutata inde descendit, et ad Ægyptiacum Nitriæ proficiscitur montem; in quo degens cum biennii tempus implesset, tertio anno ad interiores solitudines pergit. Ubi quatuordecim annos in iis locis quas Cellas nominant, vixit, unam quotidie panis libram edens, unumque sextarium absumens olei in mensibus tribus, ille 970 qui inter copias magnas atque delicias cum maxima semper voluptate vivebat. Faciebat autem quotidie centum orationes, hoc tantum per singulos annos scribens, quod ex mercede operis sui posset ei ad emendationis vitæ alimenta sufficere. Subtiliter enim illa scribebat manu, quam Oxyrincham (25) vocant Græci.

Intra quindecim ergo annos ad perfectum mente purgatus divinam gratiam meruit, ita ut haberet et notitiam et sapientiam spiritualem, ut et honorum ac malorum spirituum differentias nosset. Scripsit iste libros, quos his vocabulis nominavit, unum Epea, alterum Nonaxon, tertium Antiphyron (26), D

Fortiter huic semper spiritus fornicationis incubuit; nam sicut nobis et ipse referebat, per totam noctem hiemis tempore nudus stabat in puteo, ut gelu quoque carnes ejus constringerentur.

Aliquando iterum blasphemiarum spiritus eum cœpit urgere, et ad sacrilega eundem contra Deum verba compellere, ob quod quadraginta jugiter dies sine tecto fuit, ut ipse dicebat, in tantum ut per corpus ipsius totum quædam papulæ illi, quas sæpe in corporibus vidimus, exirent.

Huic quodam die tres simul dæmones astue-

runt in specie clericorum, de fide cum eo tractare cupientes, ex quibus unus Arianum, alter Eunomianum, tertius Apollinarium se esse dicebat. Quos omnes sapienter ac breviter disserendo superavit.

Idem iterum quodam die cum ecclesiæ claves perissent, invocato Christi nomine signavit illam ostii partem unde erat clavis, et aperuit, manu pulsans fores.

Hic ipse tam vehementer expertus est dæmones, atque ab his toties verberatus est, ut numerus esse non possit.

Uni quidem discipulorum suorum omnia quæ ipsi post decem et octo annos essent futura, singulatim res ipsas prophetando prædixit.

B Dicebat autem: Ex quo, inquit, ad solitudines veni, non lactucæ, non silvestris oleris cibum sumpsi; non viride attigi, non uvæ, non poma, non carnes, non balneas vidi. Ad postremum sexto decimo talis vitæ suæ anno, in qua nihil quod coctum esset edebat, cum necesse esset corpori ejus propter stomachi infirmitatem ut coctum sumeret cibum, panem quidem attigit nunquam, olera tantum, et poscam (27), et lenticulam per solum biennium gustans; ita exivit a sæculo, ut tantum in ecclesia per sanctam Epiphaniam communicaret.

Circa ipsum igitur vitæ suæ finem referre consueverat, quod tertium agit annum ex quo se carnali desiderio intelligeret esse liberatum, et hoc post talem ipsius vitam, post sudores tantos, post tantos labores, post illas tam juges orationes. Nuntiata est huic patris sui mors quondam, atque hoc ei qui nuntiaverat dixit: Quid, inquit, blasphemias, o homo? immortalæ ego patrem meum novi.

CAPUT XXVI.

Vita Picris monachi.

Pior quidam Ægyptius juvenis (*Pallad., cap. 87*), cum huic mundo renuntiasset egressus o paterna domo, tanti animi circa religionem fuit, ut statueret ante conspectum Dei ne ullum jam suorum unquam videret. Post quadraginta igitur annos, soror ipsius senio admodum gravis cum fratrem suum vivere comperisset, amentium modo cœpit ardere, donec ad conspectum ipsius veniret. Cumque ad vastissima illa deserta non posset accedere, ab episcopo loci illius petit ut ad sanctos scriberet Patres qui in solitudinibus ex more debebant, ut videndum sorori transmitteret fratrem. Qui vi maxima Patrum venire compulsus, cum alio quodam itineris sui socio ad sororis propriæ domum venit, ubi se venisse significavit, hoc dicens: Pior, inquit, frater tuus venit, et pro foribus assistit. Datoque januæ sono, putans quod anus ipsa in occursum fratris exiret, clavis ad eam oculis proclamavit, nomine suo illam vocans, et dicens: Ego sum Pior frater tuus, ego sum, inquam; quantum volueris aspectu meo frui. Cumque illi satisfacisse propriis sensibus credidisset, projecit se in orationem, et cum penitus ei ut surgeret soror ejus persuadere non posset, benedicens gloriam Dei

Ingressa est ad habitaculum suum; ille vero oratione in limine domus facta, ad solitudinum secreta remeavit.

Hoc autem ipsius miraculum fertur, quod cum in eo ubi degebat loco fecisset sibi puteum, et aquam illic amarissimam reperisset, ibidem usque ad finem ultimum vixit, contentus inventæ amaritudinibus aquæ, ut patientiam cunctis propriæ virtutis ostenderet. Multi tamen postea monachi, post illius mortem degere in cella ipsius pertinaci voluntate cupientes, ne uno quidem anno illic habitare potuerunt. Habet enim ipse locus et timorem maximum semper; et solatium nullum.

CAPUT XXVII.

Vita Moysis Libyci,

Moyes quidam de Libya oriundus fuit, vir mansuetudinis summæ et dilectionis immensæ, qui cælesti gratia ægros curare promeruit (*Pallad.*, cap. 88).

Hic retulit mihi, quod cum adhuc juvenis in monasterio suo esset, ac puteum maximæ capacitatis effoderet, viginti in latum habentem pedes, et centum in profundum, et in tanto spatio nullum aquæ signum videret, præsertim cum etiam infra ipsum nulla indicia, in quibus esse aliquid humoris putabatur, apparerent, dum centum pene alios effodissent pedes, ac nec tunc quidem humorem aliquem invenire potuissent; tristes, inquit, admodum facti, a tam inutili opere cogitabamus abscedere. Ecce autem subito sanctus Pior de ultimis solitudinum locis in maximo ardore æstus, hora sexta diei admodum ex pelle velatus astitit nobis, et his postremo locutus est verbis:

Quid, homines parvæ fidei, angustiamini, et desperare voluistis? Ab hesternæ enim diei spatio usque nunc tristitia absorbemini. Descendens ergo in profundum, per eas quas illi fecerant scalas, oratione illic cum omnibus facta, ter ferro quod in manu ceperat, solum putei percussit, hoc dicens: Deus sacerorum patriarcharum, te, inquit, precamur ac petimus, ne sine causa impensi sint tanti fratrum labores, sed præsta ipsis usum ejus quam desiderant aquæ. Continuo ebullientes de visceribus soli latices perfuderunt precantes. Cumque rursus orasset, cœpit ad propria velle remeare, qui cum ad sumendum cibum ab illis retineretur, hoc illis locutus est: Propter quod **971** sum, inquit, missus, hoc factum est; nam ut cibum caperem, nemo me misit.

CAPUT XXVIII.

Vita Ephræm diaconi Edissenæ.

Dè Ephræm diacono Edissenæ ecclesiæ (*Pallad.* cap. 101), multa te audisse non dubito, dignus enim fuit qui esset in ore sanctorum. Qui cum ita ut oportebat, iter viæ spiritualis implesset, neque unquam a recto tramite deviasset, meruit per gratiam Dei naturalium habere notitiam rerum: cui benedictio divina successit, atque illa quæ exinde nascitur beati-

¹ Lipomanus hic interserebat Testamentum sancti Ephræm, quod nec in Heraclide nec in Palladio est:

A tudo. Semper igitur vitam quietam agens, atque omnes qui ad videndum eundem veniebant, per annos plurimos docens, ad postremum de cella sua talis rei necessitate processit.

Cum fames admodum gravis in Edissenæ civitate sæviret, miseratus ille pereuntem multitudinem rusticam, accessit ad divites, hoc eis dicens: Quare nulla vos, inquit, humanæ naturæ sic ante oculos vestros deficientis misericordia movet, sed putrefacta intrinsecus ad condemnationem vestrarum servatis animarum? Tunc illi: Non habemus, inquirunt, quibus pecuniam egentibus dividendam ad comparisonem ciborum credere debeamus. Omnes enim negotiari pro suis commodis volunt. At ille ista dicentibus: Talis, inquit, vobis videor? Habebat autem magnam apud omnes homines ipse vir famam. Qui tunc ei non falsa dicentes, ista respondent: Scimus te, inquirunt, hominem Dei esse. At ille: Credite ergo mihi pecunias vestras; etiam nunc propter vos ego ordino me ipsum, suscepturus ministerium peregrinorum atque miserorum.

Accepta igitur pecunia interclusit certis parietibus porticus civitatis, et trecentos in ipsis lectulos posuit, in quibus fame pereuntes reciebat; morientes quidem sepeliens, eos autem quibus adhuc spes aliqua vitæ erat, in ipsis eorum laboribus curans: omnibusque pereuntibus fame qui illuc undecunque confluxe ant, quotidianum ministerium suum ad necessariam sollicitudinem præbens, ex iis quæ ad eum singuli quique divites deferebant.

C Impleto autem memorato anno, postquam copiarum frugum grandes fuerunt, singulis quibusque ad domicilia propria regressis, cum quibus vel circa quos faceret non haberet, confestim ad suam revertitur cellulam, in qua obiit post spatium mensis unius. Hujusmodi autem occasionem circa finem illius, ad exemplum Stephani, pietas divina præstitit. Multa vero reliquit, quæ ipse conscripsit, ex quibus plura magna laude celebrantur.

Necessarium autem valde et hoc puto, ut mulieribus quoque, sicut præfati sumus, viriles mores habentibus atque honestos, ad memoriam sempiternam libelli nostri paginam præbeamus, quibus Deus noster non inferiora sexu virili certamina donavit et præmia, ut demeret aliis negligentibus omnem excusationis occasionem. Quæ quia sexus inferioris videntur, non posse se dicunt ad commendandam virtutis gloriam pervenire ¹

CAPUT XXIX.

De Paula, Eustochio, Veneria, Theodora, Usia, Adolia, Bassianilla, Photina, Sabiniana, Asella, Avita.

Multas igitur feminas vidi, plurimasque tam vi-
duas quam virgines novi, inter quas Paulam Romanam (*Pallad.*, c. 125), matrem Toxolii (28), feminam ad genus vitæ, quod est secundum spiritum, dexterrimo ingenio: [cui quidem, quominus ei se daret, impedimento fuit Hieronymus quidam genere Dalmata, qui

Ephræm, quod nec in Heraclide nec in Palladio est:

mulierem optima indole ad genus vite perfectum, cum in eo multos, ne dicam omnes, longissimo post se intervallo videretur posse relinquere, ipse invidia motus ad suum peculiare vivendi institutum pertraxit. Ejus filia nomine Eustochium in Bethleem vitam adhuc monachalem exercet (*Pallad.*, cap. 126), quam quidem ego nunquam allocutus sum; ceterum fertur insigni esse pudicitia, et regere societatem virginum quinquaginta.

Novi etiam Veneriam nomine quandam (*Pal.*, c. 127), comitis Vallacini relictam, quæ divisit bene atque dispersit onus cameli, sequæ vulneribus; quæ solent fieri ex nimio onum pondere, liberavit.

Theodoram quoque tribuni alicujus conjugem quondam (*Pal.* c. 128), adeo nihil de propriis sibi bonis reliquisse cognovi, ut ante mortem suam aliorum ei misericordia stipem ad alimenta præberet.

Defecerat autem in monasterio quod Eseyca vocabulo nominatur [*Pal.* Hesycha], proximo mari, femina justæ [*Usia*, *Pal.*] semper (29) ac per omnia probabilis vite (*Pal.*, c. 129), cujus sororem etiam Adoliam noveram (*Pal.*, c. 130). Quæ etsi non potuit germanæ meritis comparari, dignam tamen pro modo virtutis propriæ famam habuisse fertur et vitam.

Bassianillam quoque nomine feminam vidi (*Pal.*, c. 131), magistri quondam militum Candidiani relictam, prompta mente et moribus sanctis usque ad præsens quoque tempus, vehementer institutione monachicæ vite ac labore sudantem.

Est et alia Photina nomine (*Pal.*, c. 132), presbyteri Theocisti filia virgo, quæ valde honesta habetur et sancta.

[Anjochia quoque Sabinianam nomine, diaconissam honestissimam vidi; quæ cum ipso colloqui putabatur Deo, quæque amita beati Joannis episcopi fuit.²]

Romæ etiam Asellam nomine bonam valde Christi virginem novi in monasterio senuisse (*Pal.*, c. 133), feminam mitem atque mansuetam, multorumque curam illic gerentem. Ubi viros etiam cum conjugibus suis vidi, monachorum eo tempore vitas et instituta discentes.

Avitam aliquam Deo dignam cum Aproniano quondam ipsius viro, et filia eorum Eunomia vidi (*Pal.*, c. 134), adeo placentes Deo, ut transferri ad cælestem vitam ante conspectum ipsius mererentur. Et ipsi enim jam ultimo sine naturæ nunc in Christo quiescunt, qui peccatorum quidem omnium nexibus absoluti sunt. Divinarum autem rerum peritiam atque notitiam semper habuerunt.

CAPUT XXX.

Vita beatorum Juliani et Adolii monachorum.

De Juliana quodam in Edissenæ provinciæ partibus sito viro (qui vere monachus dicebatur) audivi (*Pal.*, c. 102), quod usque adeo omnes corporis sui carnes ad nihilum redeget, ut pellem in se solam et ossa monstraret, ob quod ipse mercedem a Deo, curationem gratiam in ultimo vite sue sine promeruit.

Alium quoque vidi apud Jerosolymam, Adolium

¹ Uncinis inclusa desunt Heraclidi Fabri.

A nomine, ducentem ex Tarso oppido genus (*Pal.*, c. 104), qui cum venisset illoc, a nullo pene detritam ingressis est viam; quique non tale quale nos plurimi, 972 iter tenuit, sed novum sibi quoddam et ultra homines propositum conversationis invenit, in tantum, ut dæmones quoque contremiscerent austeritatem ejus, ac fugerent ad ingenti ejus abstinentia, continuationeque magnarum vigiliarum; ut prope id quod dicunt phantasma, hoc est non res vera, sed imago esse aliqua putaretur.

Per Quadragesimam quidem quinto quoque die edebat; reliquo vero anni tempore, post biduum semper cibum capere consueverat. Hoc autem in eo magnum, quod a vespertinis horis usque ad tempus matutinarum, quo rursus ceteri fratres ad oratorium colliguntur, ille in monte Oliveti stans in eo loco unde Salvator assumptus est, psallendo et orando pernoctare consueverat, et sive sub nimbis, sive sub pluviis seu pruinis; immobilis permanebat. Qui posteaquam hoc modo solitum tempus impleisset, signo mallei, quo fratres ceteros excitabat, percutiens fores onium cellularum, ad propria oratoria deducebat, in quibus cum unoquoque eorum unum vel alterum in antiphonas psalmum canens, totidemque cum singulis preces fundens, sic ante lucem adhuc revertebatur ad cellulam suam. Quem fratres (vere enim sub Deo loquar) spoliatum vestibus suis aquam sæpius stillantibus, aliis iudebant, donec illæ siccarentur. Sic ergo paulisper somno reffectus usque ad horam tertiam, iterum psalmos canens, venire ad alterius diei vesperam nitebatur.

Illæ Adolii Tarsensis virtus fuit, qui Jerosolymæ, consummatis patientiæ moribus, vixit, et ultimo ibidem sine defecit.

CAPUT XXXI.

Vita Innocentii presbyteri.

De beatissimo Innocentio (*Pallad.*, cap. 103), qui in ea quæ est ad Olivam ecclesiam presbyter fuit, a multis quidem et magnis viris audisti, nihilominus tamen etiam a nobis, qui cum eo annis tribus viximus, pauca cognosces. Nam quidquid aliorum oculos latuit, nobis non potuit occultari.

Hic ergo simplicissimus omnium fuit; qui cum sub imperatore Constantio, in principiis ejus imperii in magnorum virorum ordine militasset, quique cum usque ad illud tempus cum propria uxore vixisset, habuissetque filium nomine Paulum domesticum militem; ad postremum renuntiavit sæcularibus rebus. Maledixit autem proprio filio Pater, eo quod presbyteri alicujus filiam corrupisset, deprecatusque est Dominum, dicens: Da illi, Domine, spiritum talem, ut nullum unquam ad peccandum in carne sua tempus inveniat. Rectius fore credens, si cum atrocitate dæmonis, quam cum corporeæ voluptatis impuritate certaret. Quod quidem ita ut dixit, factum est; nam et usque in præsentem diem Paulus ipse ferreis catenis vinctus, in eo qui est Oliveti

² Uncinis inclusa desunt Palladio.

monte consistit, et ad immundo spiritu pro criminis A sui corruptione cruciatur.

Hic ipse Innocentius quam misericors fuerit, si veraciter referre voluero, delirare me in quibusdam forsitan, pro ejus simplicitate quis judicabit. Nam frequenter cum surripuisse suis fratribus cibos, et egentibus dedisse cognovi. In immensum enim modum simplex erat, neque quidquam mali cor ipsius norat. Unde divinam quoque hic gratiam contra dæmones meruit.

Ad quem cum aliquando videntibus nobis, juvenis quidam fulisset exhibitus, quem spiritus immundus inplexerat, et omnibus totum solverat membris; in tantum, ut ego videns eum eminens talem, neque ambigens non posse curari, matrem ejus qui videbatur exhibitus, aliosque qui eum deduxerant, propelli jubere. Evenit autem inter hæc ut superveniret senex, ac stantem et cum lamentatione desilentem propter tam inenarrabilem filii morbum matrem videret. Vicus ergo continuo vir ille venerabilis lacrymis ejus, ex affectu sancti cordis ingemuit, juvenemque apprehendit manu, et intra oratorium suum, quod ipse construxerat, et in quo reliquias sancti Joannis Baptistæ collocaverat, duxit, atque illic orationem pro eo faciens a tertia nonam usque horam diei, incolumem eum ipso die reddidit, purgatum dæmone, atque constrictum omnibus membris; quæ usque adeo fuerant dissoluta, ut quoties infelix puer voluisset expuere, in tergum sputa jactaret. Ita eum distorserat dæmon.

Anicula quædam adiit memoratum virum, quærens ovem quam se perdidisse dælebat. Dicebat ergo ei: Ostende mihi ipsum, in quo perdidisti, locum. Quem mulier cum ad illa quibus Lazarion nomen est deduxisset loca, stetit illic, et instanter oravit. Juvenes autem qui furati ovem fuerant, jam etiam occiderant eam. Dum igitur precem fundit, nullo penitus confitente, carnibus autem ipsius pecoris intra vineam quæ adiacebat abstrusis, subito supra ipsas volitans corvus stetit, partemque inde auferens carnis, rursus abscessit. Quo viso, ille venerabilis senex furtum quod celabatur invenit. Mox autem juvenes ipsi confitentes proprium reatum, ad pedes ejus prociderunt. A quibus postea pretium quod justum videbatur exactum est, et mulieri redditum.

CAPUT XXXII.

Vita Philoromi presbyteri.

Philoromum nomine presbyterum quemdam in Galatiæ regione cognovi (*Pallad.*, c. 413), cum quo multo etiam tempore fui. Quem virum patientissimæ fuisse virtutis, ac perfectum per omnia monachum comprobavi, qui ex ancilla quidem matre, ab ingenuo tamen patre fuerat procreatus. Tantæ autem conversationis et libertatis quæ ad Christum pertinet fuit, ut etiam illi qui nobilitate generis insuperabiles videbantur, erubescerent ac stuperent mores ejus atque virtutes.

Hic eo tempore, quo Julianus infelix tenebat imperium, sæcularibus renuntiavit rebus, magnaque eisdem, interrogatus ab eo, cum auctoritate respondit. Quem tunc ille (calvitie eidem prius facta) jussit pueris verberari. Qui supplicium plagarum patientissime ferens, maximas ei gratias egit, sicut postea nobis et ipse referebat. Huic tamen inter principia cum fornicatione ac ventris voracitate gravissima fuit pugna; quos ille animi et corporis morbos ita superavit, velut si quis immensum incendium validissimis aquis exstinguat. In quadam enim se cellula clausum, ferro semper oneravit, non panem factum ex tritico edere voluit, nullum coctum ignibus cibum sumpsit. Ac tum demum in decem et octo annis, memoratis passionibus domitis, dignum tali victoria hymnum Deo cecinit, dicens: Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me (*Psal.* xxix). Cui frequens semper et varius cum spiritibus imparis per quadraginta annos, patientissime intra unius monasterii claustra degenti, conflictus fuit.

973 Hoc quoque nobis solebat idem referre, quod per quadraginta ac duos annos ex nullo pomorum genere gustasset. Cum autem metus illum mortis aliquando vexaret, per sex annos clausisse se intra memoriam mortuorum, ut dæmonem, quem ex formidine sepultura terribilem sentiebat, in sepulcris habitando superaret. Libenter hunc sanctus Basiliius episcopus habuit in memoria, districtos in eo mores semper ac simplices, intentionemque ad Deum dirigens: qui usque ad præsentem diem non desiuit libros propria manu scribere, etiam cum octoginta annos agat.

Dicebat hoc etiam ipse beatissimus, quod ex quo accepisset lavacrum regenerationis, atque mysterii gratiam spiritualis, usque in præsentem diem, sine causa se alterius pane usum fuisse nesciret; sed quod ex laboribus propriis, sicuti persuadere ante Deum nobis solebat, ducentos quinquaginta solidos elephantoso laborantibus morbo dedisset, memoratamque pecuniam non ex cujusquam alterius vel levi damno, sed ex manuum suarum operibus præstitisse.

Qui pedester iter omne conficiens, Romam usque pervenit, atque in ecclesia sancti Petri Paulique orationibus factis, rursus ad Alexandriam pedester remeavit; ubi iterum precem fudit in basilica martyris Evangelistæ Marci. Jerosolymæ etiam secundo fuit, pro honore sanctorum locorum, propriisque semper sumptibus ac pedibus martyres sanctos in omnibus sufficienter honoravit. Qui et hoc ad nostram ædificationem sæpe dicebat, non se meminisse quod unquam sensibus suis a Deo fuerit separatus.

Hæc sunt beatissimi Philoromi certamina, quibus invictus apparuit, et hæc sanctorum Patrum immarcescibilis ei gloriæ corona donata

CAPUT XXXIII.

Vita Melaniæ senioris

Sancta illa et multum beata Melania (*Pallad.*, cap. 417), de Hispano vel arabico genere descendens, filia

quidem MarceNini cujusdam exconsulis fuit, A uxor autem cujusdam honorabilis viri, cujus nomen meminisse non possum. Quæ vigesimo ac secundo ætatis suæ anno ad viduitatem redacta, divinitatis amore, æterno sponso meruit copulari, usque in finem vitæ suæ diligens eum. Quæ nulli secreta animi sui prodens (prohibebatur enim inter principia Valentis imperii), procuratore ante filio suo constituto, ea quæ habere in mobilibus videbatur cum certis pueris ac puellis in navem misit, itaque festinans Alexandriam navigavit. Ex qua (posteaquam illic omnia vendidit, et in pecunias totum atque in aurum redegit) Nitriæ attigit montem; atque ibidem venerabiles patres vidit Pambo beatissimum, Arsi- sium famulum Christi, Serapionemque majorem, B Scythensem Paphnutium, et Isidorum confessorum atque episcopum illius civitatis quæ vocatur Hermopolis, et sanctum Dioscorum. Apud quos in desertis locis sex tantum mensibus commorata, omnes qui illic erant sanotos viros peragravit ac vidit

Post hæc autem cum Alexandria præfectus Augustalis Isidorum, et Pithimum, Adelphium, Paphnutium, Pambo, inter quos etiam et quemdam senem Ammonium, unam habentem auriculam, et duodecimi episcopos presbyterosque, et alios quosdam, usque ad centum duodecim numero, circa Palæstinam et Diocæsaream damnasset exsilio; istos hæc beatissima omnes secuta est, et ex propriis facultatibus eis ministerium suum præbuit. Cumque ab illis qui in memoratorum custodia erant prohiberetur hæc facere (sicut mihi et ipsi sæpe referebant, nam et ego sanctum Pithimum, et Isidorum, et Paphnutium vidi), benedicta tunc illa sumpta veste pueri, circa vespertinas horas omnia eis vitæ necessaria deferebat.

Quo cognito, Palæstinæ provinciæ consularis, credens quod sinus suos posset fumo quodam atque terrore ex pecunia ejus implere, jussit eam (ignota enim ipse erat) corripere atque in carcerem tradi. Ex quo loco tunc ei per internuntios quosdam sancta illa mandavit: Ego, inquit, illius filia, et illius conjux fui, ancilla vero nunc Christi sum; ne ergo me ob vilitatem præsentis habitus contemnendam putaveris, quia facile extollere, si velim, ipsa me possum: nec terrere igitur me in aliquo vales, neque quidquam mihi de meis rebus auferre. Atque ideo ne hæc fortassis ignorans periculum aliquod aut crimen incurras, idcirco ista tibi mandavi. Quasi quæ diceret: interdum enim necesse est adversus imprudentes hæc agi, et veluti accipitre vel cane contra eos arrogantia uti, quæ congruo tempore superbos comprehensura immittatur. Talibus ergo verbis mox ipse territus iudex, excusavit eidem factum suum, et ita eam ut meruerat honoravit. Et jussit ut ad illos viros, quoties vellet, accederet.

Hæc autem revocatis ab exsilio memoratis viris, monasterium apud Jerosolimam sibi fecit, in quo viginti et septem annorum tempus implevit, quinquaginta secum sorores virgines habens.

Erat etiam cum ea Rufinus quosdam nomine, civis Ita'us ex Aquileiensi oppido, vir nobilium, et in proposito singulari satis fortium morum; qui et ad presbyteratum postea meruit pervenire. Quo nullus mansuetior, fortior, et placidior, tanquam omnia sciens, in sexu virili potuit inveniri. Ipsi igitur in viginti et septem annis omnes apud Jerosolimam sanctos atque peregrinos episcopos, monachos, virginesque (hoc enim voverant Deo) suscipere propriis sumptibus ac fovere consueverant, omnesque ad se venientes meliores tantarum ac talium rerum contemplatione fecerunt. Illos etiam quadringentos numero monachos qui propter Paulinum se ab Ecclesia separabant, sanctæ rursus Ecclesiæ reddiderunt, omnesque etiam præter hos perverse sectæ homines, et contra Spiritum sanctum sacrilego ore cortantes, ad Ecclesiam nostram, vera suadendo, ac jurgiter cunctis docendo revocaverunt, honorantes quidem ac sæpe pascentes ejusdem loci clericos. Et hæc pariter facientes, vitam suam pio studio finierant, nulli quidem ex se vel levem dantes scandalum suspicionem, totum vero orbem terrarum spirituali ædificatione plenissimum relinquentes.

CAPUT XXXIV.

Vita Chronii presbyteri.

Chronius quidam nomine (*Pallad.*, cap. 89), oriundus ex vico cui Phœnicis vocabulum est, quique desertis est proximus locis, quindecim millia passuum, dextro pede (30) numerans, a proprio vico usque ad certum desertorum emensus est finem. Ubi facta oratione, puteum effodit sibi, in quo optima aquæ reperit venam, septem tantummodo (quas orgyas vocant) ad putei ima descendens; circa quem et cellulam sibi parvulam fecit. 974 Ex quo die in eadem mansione se constituit, summis Deum precibus oravit, ne ad ea quæ ab hominibus habitantur loca ulterius accederet. Post paucos autem annos meruit presbyter fieri: habuitque secum collectos ex diversis fratribus usque ad ducentos numero viros.

Magnam vero hanc ipsius dicunt fuisse virtutem, quod per sexaginta annos altari serviens Dei, ac fungens officio sacerdotii, nunquam de solitudinibus egressus est, nec nisi proprio opere ac sudore quæsitum attigit panem.

CAPUT XXXV.

Vita Jacob monachi, et Paphnutii Cephalæ, et de quibusdam subito mortuis, et lapsis aliis.

Jacob etiam nomine aliquis (*Palladius*, cap. 90) qui Clodus nomen acceperat, ex vicinis eidem conjunctus est locis, unaque ambobus vita perfecta in monasterio erat. Utrosque autem benedictus Antonius norat.

Quodam igitur die, cum sanctus quoque Paphnutius, quem Cephalam cognominabant (*Pallad.*, cap. 91), una cum ipsis degeret, vir magnam Dei donatam scientiam Scripturarum habens, qui tam vetus Testamentum omne quam Novum interpretari solebat, um tamen ipse nihil de Scripturis sanctis alienando legisset. Adeo autem erat mitis et placidus, ut præ-

pheticam quoque posset mansuetudine vitæ superare virtutem. De quo tale refertur præconium, quod per octoginta annos nunquam habuerit duas simul tunicas.

Hos igitur cum ego et sancti diacones Evagrius et Albinus vidissemus, simul quærebamus ex ipsis, scire cupientes quænam esset causa quæ nonnullos fratrum errare faceret, interdum et peccatum aliquod incurrere, aut penitus a recti itineris proposito deviare.

Acciderat enim illis ipsis diebus, ut Cheremon homine monachus (*Pallad.*, cap. 92), residens in cathedra sua repente moreretur, defunctumque in eum ipsum atque in manibus opus quod faciebat tenentem, subito alii fratres viderent.

Evererat etiam ut unus ex fratribus, dum puteum conatur effodere, terrenæ molis aggere obrutus interiret (*Pallad.*, cap. 93).

Utque alter quoque de Scythensibus locis veniens, in ipso itinere, cum sitim non posset ferre, desiceret (*Pall.*, c. 94).

Inter quos eo ipso tempore et Stephanus quidam relicto monasterio fratrum, libidinis causa ad sæcularem descenderat vitam (*Pallad.*, cap. 95). Et de Eucarpio et de Herone Alexandrino, et Palæstino Valente, et de Ptolemæo Ægyptio, qui in Scythensibus degebat locis, quæcumque ipsis adversa proveniant, referebantur. Propter quæ omnia sanctos illos precabamur viros, ut nobis causas earum exponerent rerum, quæ homines tam probablis vitæ in desertis degentes locis, aut mente mutari, aut ad turpia ac libidinosa transferri, aut quibuscumque aliis modis decipi vel perire compellerent.

CAPUT XXXVI.

De responcionibus ad interrogata præcedentia.

Illi vero nobis huiusmodi dedere responsum (*Pallad.*, cap. 95), pariterque cum illis etiam ipse Paphnutius, in quo maxima omnium rerum scientia erat, quod omnia quæcumque in hoc sæculo fiunt, dupliciter dividuntur, in voluntatem et in permissionem Dei. Quæcumque igitur ex animi virtute procedunt, et ad Dei gloriam fiunt, ex Dei voluntate proveniunt: quæ autem periculosa sentimus atque damnosa, in quibus aut perversitatem aliquam deprehendimus, aut ruinam, hæc rursus permissione Dei fiunt. Permissio autem ipsa ex ratione descendit, id est, ex peccato aliquo, vel infidelitate surrepente paulatim. Non potest enim fieri ut is cujus sapientia probatur et vita, in peccatum alicujus turpitudinis ruat, aut dæmonum dolis in laqueos præcipitetur erroris.

Quicumque igitur corrupto mentis proposito, quicumque temeraria voluntate a tramite virtutis exorbitant, illi facile peccare consueverunt. Deserunt enim divinitatis auxilio, ne possint intelligere profutura; ut cum se a Deo intellexerint derelictos, casumque perversæ mutationis agnoverint, incipiant vel propositum suum vel factum emendare. Interdum autem actus ipse noster in crimen est, quando non ex recto proposito, nec ex eo quo convenit more a no-

bis aliquid perigratur. Quod novimus frequenter accidere. Ut si is qui turpiter vivit, flagitioso animi proposito circa juvenem puellam misericors esse videatur, propter finem quidem ipsius rei turpem, sed per actum rationabilem, quo quasi puellæ et desolatæ defensionem se præbere demonstrat. Eventu rursus ut ex proposito quispiam recto misericordiam quidem ægrotis impendat aut seni, et ex divite se pauperem faciat, parca tamen manu, et cum mœrore quodam mentis invitæ, ut rectum quidem videatur esse propositum, actus autem ipse indignus suo proposito iudicetur. Oportet enim misericordem cum lætitia et cum largitate misereri.

Præterea memorati viri prærogativas quasdam in sensibus plurimorum esse dicebant. Quorundam enim faciles ad virtutem et acutas animas, prædicabant habere optimos mores in proposito institutisque monachorum. Sed quando aliquid non sit propter idipsum quod novimus bonum, neque factum, neque ingenium mentis humanæ, neque illæ ipsæ prærogativæ quæ infixæ sunt mentibus plurimorum, imputantur datori bonorum omnium Deo, sed magis totum ascribitur voluntatis propriæ potestati. Tunc cum necessario relicti a Deo fuerint, incidunt in turpitudinem aliquam, in qua erubescenda multa vel patiuntur, vel faciunt per eum ipsum qui in his turpis vitæ actu lapsus cecidit. Cumque paulatim sobrietate mentis admoniti, ab eo animi tumore discedunt, quam putabant magnam aliquam, esse virtutem, donatore cognito damnare coguntur.

Quoniam vero ille qui arrogantia eloquentiæ suæ, et ex ingenio vel acumine mentis inflatus est, non ascribit ante omnia originem atque fomenta ipsorum bonorum Deo, quæ ex ipsius tantum fonte descendunt, sed sui hoc esse existimat studii suæque naturæ, removel tunc ab ipso providentiæ suæ angelum Deum. A quo cum fuerit destitutus ille qui ex alienis sibi donis placens cœperat superbire, a dæmone inimico suo expugnatur ac vincitur, et in aliquod turpitudinis crimen incurrit. Ex quo irrationabilium animalium vel canum more, usque ad diabolicam illam persuasionem, quæ superbia est, insaniendo descendit. Illo enim semel casta ac probabilis vitæ teste sublato, quodcumque **975** in tales vel qualescumque jam dixerint, nec credi ab aliquo, nec suscipi potest. Nam quicumque sancti disserentes eos audire consueverant, incipiunt ipsos fugere, execrantes flagitiosi animi morisque doctrinam, velut fontem qui sanguisugis plenus est, licet quisquam sitiens, tamen vitare cogatur, ut sermo divinarum Scripturarum probetur, hoc dicens: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum (*Psal.* XLIX)?

Et vere similes esse peccantium mentes pollutis fontibus putes. Nam voracitati atque ebrietati studentes, cœnensis locis comparantur; pecuniæ cupidi vel rapaces, iis quos impleverunt ranæ; illi vero qui sunt invidi vel superbi, habentes in se aliquam tamen scientiæ peritiæque notitiam, pares iis fontibus judi-

cautor, qui serpentes inter latices suos nutriunt. Quibus semper quidem sermo facundus ut utilis humor exuberat, sed a nullo tamen possunt libenter lauriri, propter eorum amaritudinem morum. Unde sanctus David hæc tria sibi dari a Deo dona postulabat, bonitatem, et disciplinam, et scientiam (*Psal. cxviii*). Sine bonitate enim et disciplina scientia nimis inutilis est. Et si quidem iste qui talis est se emendare festinet, relicta ea causa, ob quam deseruit eum Deus (superbiam loquor) volueritque mensuram sui cognoscere, ut jam de reliquo, neque contra alios se ut melior aut major extollat, sed Deo semper gratias agat, rursus ad eum profecto remeabit scientia bonorum actuum testimonio gloriosa. Nam facundia spiritalis nisi cum honestis moribus vitæ castisque concordet, illis erit similia spicis, quæ ventorum corruptione vitæ speciem tantummodo spicarum gerant, non tamen habent ea quæ possunt hominem juvare vel pascere.

Omnis igitur lapsus hominis, qui vel linguæ vel sensus vitio procreatur, quique ex uniuscujusque actibus, vel ex omni corporis nostri parte descendit usque ad superbiam magnitudinem, ex eo semper accidere solet, quia Dei favore nudamur. Qui tamen hoc ideo facit, ut parcat magis iis hominibus quos relinquit. Nam si cum damnabili illa (quam in se habent) morum perversitate, ingenii quoque eorum eloquentiæ fomenta suppeditassent, quasi testimonio quodam suo animaret eos Dominus; sine dubitatione perfecti dæmones fierent, cum intelligerent se vitæ sordibus inquinatos ad sublimia conscendere.

Hæc quoque nobis memorati dicebant sanctissimi atque optimi viri: Quando aliquem videritis pessimæ quidem vitæ, eloquentiæ tamen magnæ, dæmonis illius meminisse debetis, quem cum Christo loquentem legimus in Scripturis sanctis (*Matth. iv*). Recordari etiam vos oportet et illius loci in quo novimus scriptam: Serpens autem sapientissimus ferarum omnium in terris erat (*Gen. iii*), cui illa sapientia magis obfuit, quia nullum in se habuit alterius virtutis auxilium. Oportet enim bonum ac prudentem virum sapere quidem illa quæ ei Deus dederit, loqui autem illa quæ sapit, et illa facere quæ loquitur. Nam si non occurrat eloquentiæ veritas cum virtutibus vitæ, moribusque honestis, panis profecto sine salibus fatuus esse videbitur, qui manducari juxta Job dicta non poterit (*Job. vi*), aut mortis causa iis qui eum comederint erit. Si enim panis sine salibus edi potest, poterit esse et aliquis bonus gustus in sermonibus vanis, et qui non bonorum actuum testimonio roborentur

Diversis autem modis famulos interdum suos deserit Deus. Aliquando enim hunc propter alicujus occultam virtutem, ut cæteris revelari possit ac prodi, veluti in sancto illo athleta Job, cui Deus secreta sua manifestans, ista dicebat (*Job. xl*): Noli mecum recusare iudicium, neque ob aliam causam putaveris me tibi hæc dedisse responsa, nisi ut justus omnibus demonstreris. Mibi quidem, cui nihil potest esse ce-

A latum, notus admodum eras; sed quia alii te homines nesciebant, qui me propter divitias (quas acceras) a te existimabant colli; idcirco hujusmodi tentationem ad te venire permisi, idcirco omnes operas tuas abstuli, ut ostenderem cunctis sapientiam tuam, quæ etiam in illo statu posset gratias acquirere.

Alio iterum modo relinquere homines videtur Deus, quando eos a superbis male avertare cupit, quod in sancto novimus Paulo; nam et Paulus tunc a Bœputabatur relictus, cum tot ac tantis opprimebatur undique colaphis, tamque diversis quas Scriptura sancta numerat tribulationibus fatigabatur (Datus est mihi, inquit, velut angelus Satanas, qui me colaphizet, ut non extollar [*I Cor. xi*]), ne forte si cum iis quæ per divinam gratiam miranda faciebat, aliquam habuisset quietem aut abundantiam rerum, cum illo tanto honore, quantus illi ab hominibus deferrebat, diabolus eum palpatum pluribus bonis atque resolutum, superbia quadam novi timoris extelleret.

Relictus est a Deo quondam paralyticus et ille propter propria delicta, cui dixit Jesus: Ecce factus es sanus, noli amplius peccare, ne quid tibi deterius contingat (*Jean. v*).

Judas quoque relictus est, qui verbo Dei propositum argentum, ob quod laqueo se suspendit et perit (*Act. i*). Relictus est Esau, et peccati crimen incurrit; intestinorum enim maluit sordes quam benedictiones paternas (*Gen. xxvii*). Quæ omnia cogitans Spiritu sancto plenus beatissimus Paulus, dicebat talibus qui deseruntur a Deo: Et sicut non probaverunt Deum in notitia habere, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt (*Rom. i*). De aliis autem quibusdam qui putant divinam habere notitiam, sed qui corruptæ et superbiæ essent mentis, sic dixit: Quoniam cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipientis cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, elationis atque timoris dæmonio copulati. Unde sequitur: Propter quod tradidit illos Deus in passiones ignominiæ, et contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis. Idcirco hoc intelligere nos oportet, non posse fieri ut quis peccati grandis alicujus crimen incurrat, nisi ante eum divina providentia pro malis moribus derelinquat.

CAPUT XXXVII.

Vita abbatis Elpidii et collegarum ejus Ennesii, Eustathii, et Sisinnii Elpidii discipuli.

Elpidius quidam fuit de Cappadocia genus ducens (*Pallad., c. 106*), qui postea et ad presbyteratus honorem meruit pervenire. Erat autem de monasterio T. mothei Cappadociæ ejusdam chorepiscopi (31), viri admodum magni. Qui Elpidius in una de memoratis speluncis habitaculum sibi fecit.

Tantum autem abstinentiæ studium in se ipso 976 monstravit, ut vinceret cunctos. Per viginti enim et quinque quos vixit annos, solo Dominici ac Sabbati die sumebat cibum, et per noctes totas stando

et orando pallebat. Quem sicuti apes regem suum, A
 ite lanuam multitudine fratrum secuta, fecit quamdam
 videri in speluncis ipsi ac solitudinibus civitatem.
 Erat autem maximæ voluptatis, stupendam vitæ va-
 rietatem et conversationis eorum cognoscere. Hinc
 ipsum Elpidium veræ spel gloria gratulantem, et
 propter Christum tribulationum pericula sustinen-
 tem, cum quadam palleret nocte nobiscum, scorpio
 valderavit, quo ille calcato, nec stando quidem in
 quo fuerat mutavit spatium. Ita eum, quem ipse
 scorpionis ictus intolerat, contempsit dolorem.

Quodam autem die cum unus ex fratribus exigua
 partem sarmenti ex arida vite teneret, accipiens
 illam a fratre, dum in summitate montis sederet, ve-
 lut plantans eam infodit solo, et certe cum tempus
 plantationis omnino non esset, quod ita in immensum B
 crevit modum, et tam magna exinde vitis effecta est,
 ut se ad superiora diffundens, totius ecclesiæ lecta
 cooperiret

Erat etiam cum hoc atleta Christi Ennealus vir
 magnus et honestus, ac frater ejus Eustathius, qui-
 bus una vita continentiae, atque eadem consummatio
 fuit in Christo (*Pallad., cap. 107, 108*)

Usque adeo autem memoratus Elpidius nullis ani-
 mi vel corporis passionibus subiacebat, propriis mem-
 bris vario abstinentiæ labore consumptis, ut solis
 instar ossium ejus junctura luceret.

A quibusdam autem studiosis ejus discipulis, talis
 fertur relatio, quod per viginti et quinque annos nun-
 quam se ad Occidentem converterit (et sane speluncæ
 ostio mons in altum editus imminet), et quod post C
 sextam quoque horam a medio mundi vertice in par-
 tes occiduas declinantem nunquam viderit solem, ne-
 que ab Occidente surgentes conspexerit stellas. Qui
 ex quo memoratam speluncam ingressus est, nun-
 quam de ejus monte descendit, donec corpus ejus se-
 pellam est.

Hujus Elpidii Steinnius nomine discipulus quidam
 fuit in Cappadocia natus, ex servili quidem origine
 genus ducens, sed habens in Deo fiduciæ libertatem
 (*Pallad., cap. 109*). Debemus enim humillimum etiam
 genus quorundam conscribere, ut major gloria inge-
 nitatis appareret quæ donatur a Christo, per
 quam ad veram atque cælestem nobilitatem liberta-
 temque revocatur. Is itaque cum apud magistrum
 suum per sex vel septem annos fuisset, ad postre-
 mum intra sepulcrum se clauserat quoddam, in quo
 triennii tempus stans semper orabat: ubi non nocte,
 non die aut deambulavit, aut sedit, aut jacuit. Qui-
 que gratiam quoque contra dæmones meruit spiri-
 tualem. Nunc autem regressus ad patriam presbyter
 factus est, collegitque in unum fratres pariter ac so-
 rores. Qui adeo sine ullo vitio mentis et corporis
 vixit, ut nullam generis esse distantiam inter mares
 ac feminas comprobaret, ut Scripturæ sanctæ illud
 impleretur: In Christo enim Jesu neque masculus
 neque femina sumus (*Galat. 3:11*). Est autem et pere-
 grinis omnibus hospitalis, et certe cum sit cognitum

satis nihil eum penitus possidere, ad eorum oppro-
 briam atque supplicium qui, cum sint divites, nihil
 unquam egentibus largiuntur.

CAPUT XXXVIII.

Vita Gaddani servi Dei.

Novi ego Palæstinæ quemdam Gaddanum nomine
 senem (*Pallad., c. 110*), qui sine tecto semper circa
 loca Jordanis fluminis vixit. Contra quem aliqui Ju-
 dæorum invidiæ furore præcipites, dum ille in regio-
 nibus Mortui maris degit, armati gladio aliquando
 venerunt, et cum unus ex ipsis eundem ferire voluis-
 set, tale miraculum Deus fecit, ut dextera ejus quam
 erexerat percussurus aresceret, gladiusque ex illius
 digitis, a quo tenebatur, excideret.

CAPUT XXXIX.

Vita Eliæ monachi.

Elias quidam nomine monachus (*Pallad., c. 111*),
 in illis ipsis locis intra speluncam solitus vivere, vir
 castigatorum ad perfectam regulam morum, hospita-
 lis et charitate plenissimus, cum quadam die quo-
 rumdam ad eum fratrum multitudo venisset (nam
 publicus illic transitus erat), subito ei defuit panis.
 Qui propria nobis fideliter relatione narravit quod
 cum admodum tristis esse cœpisset, ingressuque es-
 set speluncam suam, tres illic panes magnos atque
 recentes subito reperisset. Ex quibus viginti simul
 fratres usque ad satietatem refecti sunt. Unum au-
 tem ex ipsis panem superesse, eumque postea per
 viginti et quinque dies victui suo sufficisse memo-
 rabat.

CAPUT XL.

Vita Sabæ servi Dei.

Sabas quidam nomine¹, Jerichuntinus genero,
 sæcularis vir et uxorem habens, in tantum omnes
 monachos diligebat, ut per deserta omnium cellas
 noctibus circumiret, et ante singulas quasque poneret
 mansiones modios singulos dactylorum, tantum et
 oleum quantum putaret posse sufficere, eo quod
 usum panis nesciunt si monachi qui in Jordanis re-
 gionibus vivunt. In quem leo quadam die impetum
 fecit, quemque intra unum lapidem consecutus cor-
 ripuit atque dejecit, et asinum tantummodo ejus
 avortit ac rapuit.

CAPUT XLI.

Vita Abramii monachi.

Abramius quidam nomine fuit (*Pallad., c. 105*),
 Ægyptius genere, qui satis duram atque asperam
 vitam in desertis locis habuit. Qui cum aliquo tem-
 pore ex una quadam præsumptione mente captus
 fuisset, ad ecclesiam venit, et jargari cum presbyte-
 ris cepit, hæc dicens: Presbyter a Christo factus
 sum ista nocte, et suscepit me divina særa facien-
 tem. Quem postea Patres sancti a solitudinibus se-
 paratum, traditumque sæculari magis atque com-
 muni conversationi hominum, redeverunt ad pristi-
 nam animi seipitatem, curatumque atque omni su-
 perbia liberatum, per quam illum dæmon illuserat
 ad agnitionem humilitatis propriæ infirmitatisque re-
 vocaverunt.

¹ Palladio, cap. 112, dicitur *Sabbatus*.

CAPUT XLII.

De Melania seniore, juniore, Piniano, Albina, Silvia, Jovinio.

[De sancta illa atque admirabili Melania summam quidem aliqua superius indicavi (*Pallad.*, c. 118), nihilominus tamen et reliqua quæ desunt in his sermonibus comprehendam¹.] Quantum opum illa disperserit, amore maximo Dei, veluti flamma ignis accensa, meum tantum non est referre, sed illorum quoque qui in Persidis regionibus 977 vivunt. Cujus memorabilia in bonis facta omnes cæli quatuor plagæ norunt atque senserunt. Per triginta enim atque septem annos suscipiens ac pascens semper miseris advenasque, propriis sumptibus alimenta ac necessaria omnia ministravit ecclesiis, monasteriis, carceribus, atque peregrinis. Cui parentes quoque ejus, ac filii procuratores ipsius, ex facultatibus propriis multa præbebant. Quæ in tantum atque ita jugiter in suscipiendo omnes ac fovendo permansit, ut ne unius quidem in solo palmi spatium voluerit possidere. Ut nunquam sic unicus desiderio filii et amore caperetur, quatenus aliquando a dilectione Christi posset avelli. Cujus orationibus magis atque perpetuis, et ipse ille juvenis eruditione laudabili, moribus bonis, et sæcularibus quoque honoribus crevit, pervenitque ad nobilium matrimonium nuptiarum, ex quo et filios suscepit duos.

Post multum vero temporis cum audisset cuidam nupsisse neptem suam Melaniam viro, renuntiare autem post nuptias sæculo huic velle cognovisset, metuens ne qui malæ vitæ homines ac malæ sectæ perversæque doctrinæ eidem jungerentur, ob hoc ipsum cum jam admodum senex, hoc est sexaginta esset annorum, de Cæsariensium civitate ad urbem Romam intra dierum viginti spatium navigavit, atque illic propter quos venerat visis, benedictum illum quidem neptis suæ maritum, Pinianum nomine, honestum ac nobilem virum, paganum tamen, instantissime docuit, et Christianum protinus fecit, cui persuadere spiritualiter potuit, ut etiam a concubitu propriæ se conjugis abstineret.

Confirmatos hos ergo simul, hoc est Melaniam neptem suam, et Pinianum ejus maritum, Albinam quoque cum ipsis nurum suam, hoc est uxorem filii sui per omnia docuit. Itaque istis omnibus suasit, ut rebus quascunque habebant in urbe distractis, ad castum atque tranquillum vitæ portum venirent. Contra omnes autem alios Romani nominis viros atque matronas, veluti contra feras aliquas quotidie dimicabat. Prohibebant enim illi eam ab omnibus cæteris, verentes ne et alios ad tale propositum doctrinæ suæ sermone converteret. Illa autem ipsis ista dicebat: Scriptum est ante quadringentos numero annos: Quia hora jam venit extrema (*I Jean. II*). Quid ergo tam libenter moramini in vanitate istius vitæ? timere debetis ne Antichristi tempus adveniat: neque vobis divitiis vestris ac parentum bonis frui jam li-

A ceat. Et hos igitur omnes sæcularibus laqueis liberatos, ad solitudinum vitam fecit venire. Filium quoque admodum juvenem consilio docuit ut volebat, et ad Siciliam usque perduxit; omnibusque rebus suis ibi distractis, atque auro de prædiorum appumeratione collecto, Jerosolymam rursus transvexit. Ubi omnibus suis opibus ex propria voluntate divisis, intra quadraginta dies, optima ac mansuetissima feminarum beato sine requievit, relicto apud Jerosolymam monasterio, sufficientibusque ei sumptibus deputatis.

Ubi vero omnes isti abscesserunt e Roma, tempestas quædam ac procella barbarica oppressit ipsam urbem repente, et usque adeo omnia ejus invasit ac rapuit, ut ne res quidem quod in publico stare consueverat, reliquerit; ita cuncta hostilis impetus præda evertit ac perdidit, ut illa Roma quæ in mille et ducentis annis aucta semper fuerat, ac semper ornata, una subito quædam ruina ac solitudo maxima videretur. Tunc igitur et illi qui saluberrimæ doctrinæ obtemperaverant, lætabantur, quod intolerandis malis, quorum mater est semper obsidio, subtracti fuissent. Et illi quidem qui obedire noluerunt, stupuerunt virtutem et gloriam Dei, qui tali permutatione rerum credere persuasit incredulis; quia omnibus aliis sub captivitate jugum missis, memoratæ solæ evaserunt atque servatæ sunt domus, quæ studio sanctæ Melaniæ tanquam sacrificium illud (quod holocaustoma vocant) a Deo fuerant reservatæ; cæteris in urbe qui eorum adversabantur saluti særa pœnitentia infructuosaque conclusis.

Evenit autem ut postea simul ad Ægyptum ex Ælia proficisceremur, sanctam Silviam² deducentes virginem Dei, Rufini autem expræfecti sororem.

Erat etiam nobiscum Jovinius³ tunc diaconus, nunc vero civitatis Ascalonensium episcopus, vir admodum sanctus, et amator et lector studiosissimus litterarum. Cum ergo in itinere nos æstus vehementissimus occupasset, et Pelusium oppidum fuisset ingressi, sanctus Jovinius æstu nimio fatigatus, cœperat manus ac pedes proprios frigidissimæ aquæ refovere infusione. Quo ita ut desideraverat facto super pellitam se atque in solo stratum projecerat plumam. Ad quem sancta illa Silvia veluti filiam rerum sapiens mater accessit, et mollitiem ipsius deliciasque reprehendens, ista dicebat: Quemadmodum ausus es, hanc ætatem agens, in qua adhuc sanguis tuus vivit, sic curare ac fovere corpus tuum? non intelligis quæ ex hoc nasci soleant animæ læsiones? Crede igitur mihi confidenter loquens, quod sexagesimum ipsa ævi annum agens, excepta summitate digitorum meorum, non ora, non pedes, non partem aliquam membrorum aqua lavi, et hoc cum variis semper acritudinibus laborarem, et ab ipsis quoque cogerer medicis uti lavaero, nunquam tamen volui antiquum corporis mei morem palpere,

¹ Uncinis inclusa desunt Heraclidi seu Palladio Lipomani.

² Palladio, c. 142, dicitur *Silvina*.

³ Palladio; c. 143, dicitur *Jubinna*.

non in lecto quievi, non in lectica recumbens iter A feci.

Hæc ipsa eloquentissima fuit, magnumque amorem habuit litterarum, ut ita legendo noctes in dies verteret, omnes antiquorum interpretum libros notissimos habens. Inter quos tricies centena millia versuum legendo transierat: Gregorii, Pierii quoque, et Stephani, Basilique et aliorum studiosissimorum virorum viries centena millia. Quæ tamen non quasi perfunctorie transcurrerat, sed unumquemque septies auctorem revolvens. Unde mendacii scientia nominum atque sectarum penitus liberata, cœlestibus pennis per gratiam litterarum ad æternam spem Salvatoris, gallina spiritualis effecta, potuit evolare, immortales ab eo vicissitudines receptura.

CAPUT XLIII.

Vita Olympiadis viduæ.

hujus vestigia subsequuta Olympias nomine, castissimis moribus femina ac Dei amore flagrantibus (*Pallad.*, cap. 144), proposito ejus exhibuit parem vitam, in omnibus divinarum sequens Scripturarum consilium. Quæ Seleucii quidem ex comitis secundum carnem filia fuit; neptis vero Ablavii præfecti, nurus autem paucis tantum diebus Nebridii, qui præfectus Constantinopolitanæ urbis fuit, sed uxor omnino nullius; dicunt enim eam virginem esse defunctam, Verbi 978 veritatis magis conjugio gloriantem. Quæ omnes facultates suas in pauperes fratres dispersit atque divisit. Cui non parvum fuit semper pro veritatis assertionem certamen. Multas etiam alias feminas docuit, multos ut oportebat presbyteros atque episcopos honoravit. Ad confessorum quoque palmam, pro veritate quam coluit, meruit pervenire. Cujus nomen ac vitam in Constantinopolitani urbe degentes, ipsis, ut dixi, student confessoribus comparare. Nam talis in hoc mundo Æni quoque ipsius fuit. Omnibus ad postremum periculis se propter nomen Dei opposuit.

CAPUT XLIV.

Vita Candidæ viduæ, et Gelasie.

Quam rursus secuta est similis moribus vitæ beata mulier, nomine Candida (*Pallad.*, cap. 145), Trajani magistri militum filia, magna Christiani nominis et cultrix egregia castitatis, conversatione laudabilis, ecclesias sanctas atque episcopos colens. Quæ filiam quidem propriam, doctrinæ suæ virginitatis ordine copulatam præmisit ad Christum, ut maximum donum laterum suorum atque virtutum. Postmodum vero consummato castitatis ac sanctitatis officio, bonis omnibus rebusque suis competenti distributione dispersis, et ipsa suam filiam subsequuta est.

Hanc ego laborantem noctibus ac propriis manibus molentem semper ad infringendas vires corporis sui noveram; atque hoc referentem sæpius audiebam, quia cum jejunium ei solum sufficere non posset, etiam laboriosas sibi vigilias addidisset, quæ adversum incorporeas potestates una cum jejunio dimicarent, quo superbiam mentis tumoremque deponeret.

Hæc ipsa ab omni animalium carne semper abstinent, piscem autem et olera cum oleo festis ac sæuctis diebus sumere soleus; per reliquum ævi sui tempus posca et sicco pane contenta vivebat.

Cujus deinceps imitata est vestigia Gelasia nomine castissima mulier, quæ sensibus piis ad jugum virginitatis accessit (*Pallad.*, cap. 146). Tribuni autem ejusdem filia fuit. Hujus et optimæ feminæ memorabilis virtus refertur, quod nunquam iracundiam ipsius viderit solis occasus, sive contra servum, sive contra ancillam, sive contra quemque alium fuisset irata. Fugiebat enim hæc beatissima memoriam malitiæ, sciens quod iter ejus ad æternam mortem perduceret.

CAPUT XLV.

Vita Salomonis anachoretæ.

B In Antinoo Thebaidis provinciæ civitate quatuor annis jugiter fuit, per quod omne tempus monasteria illic universa cognovi (*Pallad.*, cap. 96). Habitant autem mille et ducenti viri probatissimi in memoratæ territorio civitatis, suarum se manuum sudore pascentes. Ex quibus multi (quos anachoretas vocant) ad rupium et solitudinum ac speluncas contulerunt.

Inter quos Salomon nomine, monachus castissimus atque mitissimus fuit, qui gratia divinitatis acceperat patientiam singularem; quique se quinquagesimum in spelunca sua annum habere dicebat, manibus semper suis victui suo sufficientissime ministrans. Scripturas autem sanctas omnes didicisse videbatur.

CAPUT XLVI.

Vita abbatis Dorothei et Dioclis.

Dorotheus quidam presbyter in spelunca alia degens immensæ bonitatis fuit (*Pallad.*, cap. 97), et irreprehensibilem ipse vitam peregit. Qui eo quod meruerat sacerdotis officium, omnibus illic sancta mysteria fratribus ministrabat.

Huic quondam junior illa Melania majoris Melaniæ neptis, de qua in sequentibus dicam (*Infra*, c. 49), quingentos numero transmiserat solidos, rogans ut fratribus illic degentibus eos ipse divideret. Ex quibus ipse tres tantummodo tulit, reliquos Diocli cuidam solitario monacho jussit dari, viro omnium rerum scientia prædito, quem longo ille sapientiore se esse dicebat, qui posset sine aliqua læsione animæ euncta dividere, cum sciret amplius ac rationabilius quantum cuique distribuere debuisset, dicens sibi illos tres solidos posse sufficere.

Hic ipse Diocles grammaticus quidem primum fuit (*Pallad.*, cap. 98), philosophiæ autem se postea dederat; sed tempore procedente, cum vigesimum octavum annum ageret ætatis, gratia eidem divina persuasit, ut sæcularibus doctrinis renuntiaret, ad institutionem vero Christi scientiamque cœlestis philosophiæ se conferret, et ipse eo tempore trigesimum et quintum annum in speluncis habens, nobis ista dicebat: Sensus humanus cum a cogitatione ro-

cesserit Dēi, aut dæmoni efficitur similis, aut multis animalibus comparatur.

Cujus dicti rationem cum ad eo cuperemus accipere, ista dicebat: Quia si quis a Deo recesserit, necesse est ut aut in desiderium aliquod, aut in aliquam iracundiam ruat. Desiderium quidem illud insensatorum animalium, iracundiam vero dæmonum esse dicebat. Me autem contradicente, quemadmodum posset fieri, ut cum Deo jugiter maneat sensus humanus; hoc tunc ille dicebat: In quacunque cogitatione, vel in quolibet actu anima hominis illius fuerit qui secundum Deum vivit, si pia est, eidemque placere festinat, cum Deo eum esse manifestum est.

CAPUT XLVII.

Vita abbatis Capitonis.

Hic juvenis erat Capito quidam nomine (*Pallad.*, cap. 99), qui priore vitæ suæ tempore latro fuerat; quique cum in spelunca sua quinquaginta implesset annos, nec usque ad quartum lapidem Antinoensis oppidi unquam voluit accedere, nec usque ad fluvium Nilum qui erat proximus dicebatque quod necdum se conversationi atque sermoni hominum plurimorum posset ingerere, eo quod adhuc fortiter repugnaret communis inimicus.

Cum isto vidimus et alium quemdam ex illis solitarii viris (*Pallad.*, cap. 110), æque et ipsum intra speluncæ suæ secreta viventem, qui vanæ gloriæ stimulis sub imagine somniorum illusis atque deceptus, simili et ipse modo solebat eos quos inducebat illudere, et pastor quodammodo insipiens videbatur esse ventorum, atque persecutor umbrarum (*Eccl.* xxxiv, 2), incorruptam quidem habens corpoream castitatem: sine dubio et propter ipsam senectam, et propter plurimum quod habebat in desertis locis tempus, et propter ipsam forsitan inanis gloriæ vanitatem, quæ cor ejus ac sensus perversarum (ut solet) rerum cogitatione vitaverat, divinæque conversationis fecerat alienum.

CAPUT XLVIII.

Vita Amatæ (32) et Taor, et alterius virginis.

Sunt vero in eadem Antinoensium civitate duodecim monasteria virginum feminarum 979 perfecta conversatione viventium (*Pallad.*, c. 137); in quibus Amatam quamdam nomine, ancillam Christi senem vidi octoginta jam in monasterio suo annos habentem, sicuti vicinæ ipsius et ipsa referebant. Cum qua sexaginta numero mulieres habitantes, atque in abstinentiæ puritate per ejus doctrinam viventes, in tantum eadem omnes diligebant, ut ne clavem quidem vestibulo monasterii ad similitudinem cæterarum necesse esset infligi. Sola enim illic omnes eas immensa dilectio anus ipsius doctrinaque retinebat, ad incorruptionis gloriam corpora earum mentesque conservans.

Hæc ipsa quàm dixi senex usque adeo puræ mentis et corporis erat a cogitatione et passione peccati, ut cum ad ipsam ingressus fuisset, atque sedissem, iuxta me indifferenter sederet, manus etiam suas

A supra humeros meos poneret, stupendaque illic erat in Christo immensæ fiducia castitatis.

In hoc ipso virgo quædam Taor nomine (*Pallad.*, cap. 138), discipula illius, triginta annos in monasterio habens, non tunica, non mavorie (33), non calcamentis unquam novis uti voluit, hoc dicens: Nihil tale desidero, ne propter hoc et foras progredi cogar. Aliæ quidem omnes Dominico tantam die, causa divinæ communionis procedens ad ecclesiam solebant; sancta vero illa extremis induta pennis, in monasterio sola residebat, opus jugiter suam faciens. Tam elegantis autem formæ erat, ut castissimum quemque et constantissimum virum vulus ipsius ac pulchritudo posset illicere, nisi ita moribus esset ornata, ut in semetipsa haberet inestimabilem B quemdam custodem propriæ castitatis. Qui et oculos cuju squam turpiter cupientis, ad immensum pudorem compelleret ac timorem.

Alia quoque in vicino commanebat (*Pallad.*, cap. 139), cujus ego faciem quidem videre non potui; nunquam enim ex quo huic mundo renuntiavit, de monasterio fertur egressa, in quo sexaginta annos una cum matre sua habitans implese memoratur. Cui ad postremum cum recessura esset e sæculo, in visione adstitit Colothus vocabulo martyr, qui in eisdem colebatur locis (34), hoc ei dicens: Hodie ad Dominum tuum perges, ubi et sanctos videbis omnes; veni igitur in basilicam martyrii mei, ut illic prandear mecum. Quo audito, prima statim luce surrexit, ac solito more vestita, in sportella sua panem, et olivas, et olera comminuta sustulit secum. Et tunc primum post tot annorum curricula procedens, ad martyrium sancti venit. Ubi orationibus rite perfectis, opperiri cœpit tale tempus diei, quo omnes penitus a memorato recederent loco. Quod cum ita factum videret, cœpit sedere et invocare sanctum martyrem, dicens: Sancte Colothe, benedic escam meam, atque interventibus tuis mecum proficisci diguare. Sumpto igitur cibo, et facta rursus oratione, circa solis occasum ad monasterium suum rediit: ubi matri suæ, Clementis, qui Stromateus dicebatur, libellum dedit, in Amos prophetæ dicta conscriptum, hoc ei dicens: Istum episcopo qui exul stat, dabis, dicesque ei ut pro me orare dignetur, proficiscor enim ad Dominum meum. Et in ipsa nocte defecit, et neque aut dolorem ullum capitis, aut calorem corporis sensit, sed ipsa se ut erat sepelienda composuit, spiritum suam manibus Dei commendans.

CAPUT XLIX.

Vita Melaniæ junioris, Piniani ejus mariti, et Albine matris.

Et quoniam in superioribus relaturum de juniore Melania me sponndi, necessarium nunc debitum reddam (*Pallad.*, c. 119; *supra*, c. 46). Nec enim justum est veluti prætereundo, transire tam laudabilem ipsius in corpore juventutem, tantamque ejus sine aliqua memoria litterarum præterire virtutem, quæ senibus ac studiosissimis circa Deum feminæ merito nunc præfertur.

Hanc igitur parentes quidem ipsius vi maxima nubere coegerunt, primo cuidam Romani nominis viro: Quæ tamen semper cum jugibus aviæ suæ doctrinis stimularetur, eo usque spiritualiter in civitate processit, ut non diu in nuptiali proposito permaneret. Nam cum suscepisset filios duos, et utriusque defuncti fuissent, venit ad tantum pro Christi nomine odium nuptiarum, ut hoc Piniano marito suo Severi præfecti filio diceret: Si diligis castitatem, et monachus vis esse mecum, te vitæ meæ dominum constitor; si autem tibi grave hoc videtur ut juveni, accipe quascunque habeo facultates, et liberum mihi meum corpus relinque, ut de cætero secundum voluntatem Dei vivens, possim implere quod cupio. Et uti secuta ejus virtutem, aviæ hæreticam me esse, cujus et nomen habeo, recognoscam. Nam si voluisset Deus ut hoc sæculo fruercer, nunquam mihi utrumque quem peperit, immatura morte rapuisset.

Cum diu itaque altercantium contentio jugum nuptiale vexasset, ad postremum Deus miseratus est juvenem, inspirans etiam ipsius animæ, ut sæcularia ac terrena desideria contemneret; ut in ipsis quoque sancta vox posset impleri per Apostolum, dicens: Unde scis, mulier, si maritum salvum facies? Unde scis, vir, si mulierem salvam facies (*I Cor. vii*)? Nupta igitur viro est cum tredecim esset annorum, septem vero annos cum eo vixit, vigesimo renuntiavit.

Et primum quidem quidquid vestium sericarum in mavortibus habuit, sanctis altaribus dedit, quod et benedictam Olympiadem fecisse cognovimus. Reliquas vero quas habebat sericas vestes, per varia ecclesiarum distribuit ornamenta. Argentum atque aurum suum per Paulum quemdam Dalmatam civem, monachum atque presbyterum, navigio maris Orientem usque transmisit. Et ita divisit cuncta, ut Ægypto atque Thebaidi delegaret decem millia; Antiochenæ civitati atque illis quæ circa ipsam videntur esse regionibus, decem millia; provinciæ quoque Palæstinæ quindecim millia solidorum; ecclesiis quæ per singulas insulas sunt, una cum iis qui erant exilii damnati relegatione, decem millia; illis autem ecclesiis, atque monasteriis, et xenodochiis quæ sunt sub Occidentali plaga, cunctisque egentibus per semetipsam omnia quæ sciret, iisdem necessaria ministraret.

Hæc autem et universa et alia longe plura quam diximus, ut Deus novit, ex manibus Alarici fide propria tanquam ex ore leonis eripuit (*II Tim. iv, xvii*). Servos vero promiscui sexus quicumque manumitti volebant, usque ad octo millia liberos fecit. Namque reliquos qui servire fratri ipsius maluerunt, concessit eidem, ternis per singulos solidis 980 distributis. Possessiones omnes quascunque habuit in Aquitania, Gallia, Tarracone, Hispaniis Gallisque distraxit. Eos vero tantummodo agros quos intra Siciliam, Campaniam et Africam possidebat, sibimet reservavit; ex quibus monasteria deinceps aleret ac foveret. Hæc hujus feminæ sapientia in distribuendo onere divitiarum fuit.

Propositi autem ipsius vita hujusmodi erat. Post alterum diem semper cibum capere consueverat; nam inter ipsa principia quinto quoque gustabat die, idque observans faciebat et diurnas cum ancillis suis ministerii sui vices, quas tanquam in monasterio ut sorores habebat.

Erat autem cum ipsa et mater ejus Albina (*Pallad., c. 120*), parem vitam habens, similiterque proprias separatim opes et ipsa dispergens. Habitant vero in possessionibus suis semper, et interdum intra Siciliam, nonnunquam intra Campaniam degunt cum eunuchis quindecim, et sexaginta virginibus, et cum aliis ingenuis vel ancillis.

Parem quoque et Pinianus conjux ipsius cum triginta monachis agit vitam (*Pallad., c. 121*); qui autem lectioni sanctarum Scripturarum vacat, aut hortorum amenitatibus delectatur, aut conspectibus atque sermonibus fruitur honestissimorum virorum; nec nobis quidem (et certe cum plurimi simul essemus qui Romam propter beatum episcopum Joannem perrexeramus) exigua præstiterunt; sed dum et in illis partibus degeremus, officiosissimo nos susceperunt hospicio, largissimisque sumptibus cum exinde proficisceremur, honoraverunt.

CAPUT L.

Vita Pammachii, Macarii, Constantii.

Horum parens (35) Pammachius nomine (*Pallad., cap. 122*), vir proconsularis, similiter sæcularibus pompis renuntiavit, multumque laudabilibus moribus vixit. Qui omnes proprias facultates, partim dum in sæculo esset ipse dispersit, partim fratribus atque pauperibus moriens migransque ad Dominum reliquit.

Hoc idem et alter, Macarius nomine, ex vicariis fecit (*Pallad., c. cxxiii*).

Et Constantius quidam, qui consiliarius præfectorum in Italiæ fuit regionibus (*Pallad., c. 124*); nobiles valde et scholastici viri ac plurimo Dei amore sublimes; quos adhuc credo superesse, egregia monachorum institutione viventes.

CAPUT LI.

Vita virginis Alexandrinæ, quæ per sex annos magnum Athanasium occultavit.

Virginem quamdam in Alexandria noveram civitate, quam ego septuaginta annos agentem vidisse me memini (*Pallad., cap. 136*). Cal testimonium clerici illic omnes ferebant, quod tunc cum adhuc juvenis videretur, viginti fortassis annorum, pulchritudinis magnæ, conspectus omnium vitare consuevisset, ne qua propter miraculum vultus ejus ex suspitione quorundam macula notaretur. Quo in tempore accidit ut Ariani sub Constantio imperatore per præpositum ejus Eusebium beato Athanasio Alexandrino episcopo facerent factionem, et execrandas ei criminum calumnias excitarent.

Tunc igitur ille venerabilis, corruptum judicium pollutumque declinans, non amico se, non clerico, non parenti, non cuiquam alii credidit atque commisit; sed cum subito quidam præfecturæ apparitores

ipsum investigantes, domum ejus intrassent, tunica ille tantum sua birroque vestitus, medio noctis fugiens, ad hanc virginem venit. Ad quam tam inopinata rei novitate perterritam, his sanctus episcopus locutus est verbis : Ab Arianis, inquit, plurimum quaeror, et calumniosis criminibus incusor ; ne igitur et ego irrationabili nota deformer, et propter me qui ad meam poenam inique parati sunt in peccatum ruant, fugiendum magis credidi. Deus autem mihi hac nocte revelare dignatus est, dicens : Apud nullum ita ut apud illam scias te posse salvari. At illa cum gaudio laetitiae spiritualis erecta, projectisque cogitationibus vanis, cepit totis sensibus esse cum Deo, sanctumque illum virum per sex annos intra cellae suae secreta celavit, quoad memoratus Constantius vixit. Ipsa illi ablans pedes, ipsa per se omnia et quaecunque necessaria erant praeparans ac ministrans, libros quoque quos ille quaerebat, mutuo sumens, atque illi praebens legendos. Nullus tamen hominum in Alexandria civitate, per sexennium totum, ubinam sanctus Athanasius degeret potuit invenire.

Ubi mors autem primum Constantii nuntiata est, et hoc ad aures ipsius venit, nocte rursus, ut fecerat prius, indatus bene propriis vestibus, in ecclesia subito stupentibus cunctis et admirantibus invenitur. Quem omnes tunc veluti ex mortuis suscitatum se videre credebant. Amicis autem intimis suis satisfacerebat, hoc dicens : Propterea me ad vestras non contuli latebras, ut tuto jurare possetis, ubinam degerem vos nescire dicentes. Et propterea quia necesse erat ubique me quaeri, in cella vero illius virginis latui, ubi me celari nulla poterat esse suspicio, eo quod et pulchra et juvenis videretur. Dupliciter hoc meo consilio gaudens, quod et me lucrifacere, et salutem ipsius ; profui enim et ipsi, et famae vel gloriae meae.

CAPUT LII.

Vita Julianae virginis.

Quaedam iterum virgo, nomine Juliana, in Caesariensi Cappadociae civitate scholasticissima esse ac fidelissima dicebatur (*Pallad., cap. 147*). Quae Origenem illum qui multa conscripsit, paganorum seditiones metuendo fugientem, per biennium totum suscepit atque celavit, propriis ei sumptibus necessaria cuncta sufficiens, ac ministerio suo eundem recreans. Quae ego in vetustissimo quodam Codice scripta versibus legi, in hoc notatum erat Origenis ipsius manu ; hunc, inquit, libellum inveni apud virginem quamdam nomine Julianam in Caesarea civitate, dum apud ipsam laterem, quae illum ab ipso Symmacho interprete Judaeorum se accepisse referebat.

Non sine causa autem virtutes quoque harum posui feminarum, ut sciamus quod multis prolificere modis possumus si vellamus.

CAPUT LIII.

De Juvene qui maluit mori quam Christi virginem stuprari.

In alio quoque vetusto admodum Codice, qui scriptum nomen Hippolyti ejus (quem apostoli norant)

habebat in titulo, relationem historiae inventi auctorem (*Pallad., c. 148*).

Nobilissima quaedam et pulcherrima, inquit, puella, proposito virginitatis ac vita, in Corinthiorum civitate degebat. Quam eo tempore, cum apud judicem paganum quemdam tunc persecutio vesana flagraret, veluti dies ipsorum, sacrilegisque imperatoribus conviciantem, nonnulli criminibus impetebant. Insiadiabant autem pulchritudini ejus ; volebantque ex ea lucrum si qui hujusmodi mercium negotiatores esse consueverant.

Judex vero insanus amore femineo, votivam a calumniatoribus occasionem, veluti quadam alicujus aure quadrupedis, mox accepit. Sed posteaquam machinamentis atque artibus variis non potuit eidem persuadere quod voluit, novo contra eam furore desavens, non aut poenae eam alicui destinavit aut morti, sed, quod erat gravius atque crudelius, in lupanari eandem prostitui praecipit, lenonique ipsarum turpitudinum, ut ternos ad eum per singulos dies ex concubitu ipsius solidos exhiberet injunxit. Quam pecuniam cum a se leno sine dubio intelligeret flagitandam, in omnium eam qui vellent dedit potestatem.

Quod ubi praedae talis accipitres verum esse didicerunt, ibant atque observabant perditionis officinam. Datoque infelicissimae spei pretio, loquebantur cum ea optabilem sibi principia voluptatum. Illa vero precibus immensis singulos rogans, vulnus quoddam in interioribus corporis sui se habere dicebat : cujus si venientes ad eam fetorem sentirent, necessario semper effugerent, ipsius contagionis horrore. Ob quod universos miserabiliter precabatur ut paucos eidem concederent dies, habituri postmodum ipsius prope cuperent, et sine pecuniis potestatem.

Interea dum et istis sic loquitur, et orationes ad Dominum perpetuas ac maximas facit (*Pallad., c. 149*). illis ipsis diebus videns castitatem sanctae virginis Deus, custos salutis humanae, juvenem quemdam agentem in rebus (36) tam vultu quam moribus bonum, ita mente commovit, ut ille divino amore succensus, pro ea cuperet interire. Sub specie ergo turpitudinis perpetranda, hora profunda noctis ad lenonem lupanaris ipsius venit, quinque solidos offerens ei, petensque ut manere ipsi cum eadem nocte illa concederet. Ingressus itaque ad secretiorem domus partem, sic affatus est virginem : Surge, salva te ac libera. Spoliavitque se vestibus suis (hoc est camisia, chlamyde et alii virilibus rebus cunctis) atque induit puellam, dicens ei : Summa parte chlamydis vela caput tuum, et velata recede. Quae cum se signasset in nomine Domini, ita ut jussit egressa est. Quam sic Dominus intactam incorruptamque servavit.

Postero autem die, cognito omnibus hoc facto, agens in rebus ille judici traditus, ac bestiarum feritate discerptus est, ut etiam in hac parte confusus erubesceret daemon, videretque eum tam pro sua salute, quam propter beatae illius nomen duplici martyrio coronatum.

CAPUT LIV.

Vita Excomitis et Bosphorix conjugis, servorum Dei.

In Ancyra Galatiæ provinciæ civitate, clarissimum quemdam nomine Excomitem [*Pallad.*, Severianum] una cum Bosphoria conjugis ipsius vidi (*Pallad.*, c. 114). Quorumque conversatio tantum spe bona fruitur, ut filiorum quoque suorum lucra præsentia futurarum opum præmeditatione ac provisione contemnunt. Nam possessionum omnium reditus pauperibus et egenibus largiuntur, quatuor habentes filios, ac filias duas. Quibus ne unam quidem unciam (exceptis iis qui jam nupserant) tradiderunt, dicentes, quod post mortem parentum futura necessario essent omnia filiorum. Ipsi autem agrorum suorum colligunt fructus, et per ecclesias, et monasteria, et xenodochia, cunctosque egenes civitatum vicorumque distribuunt.

Hoc etiam de ipsis egregium et admirandum scimus. Nam cum adeo illi fame quodam tempore laborarent, ut homines ne affectibus quidem parcerent suis (37), proprio illi beneficio largitatis, hæreticorum gregem ad catholicæ fidei rectam viam et gloriam veram transire fecerunt, plurima in possessionibus suis frumenta condentes, omniaque ea pauperibus et famem patientibus dividentes. Ipsa autem species habitus atque vestitus memoratorum tam honesta videtur et parca, ut humiles quidam atque despecti etiam ex propriis vestibus existimentur; cibus vero eorum satis parvus ac tenuis, vitæque omnis ipsorum admodum casta ac Deo probata est.

In possessionibus maxime suis degunt, fugientes conversationem et illecebras civitatum, tinentesque ne ex ipsarum rerum atque sermonum communicatione, participata cum ipsis quadam labe vitiorum, a proposito sui tramite deviare cogantur.

CAPUT LV.

Vita Magnæ.

In hac eadem Galatiæ civitate, multæ quidem et aliæ virgines, usque ad duum millium vel eo amplius numerum, abstinentia grandi, honestis valde atque ornatis moribus vivunt (*Pallad.*, c. 135).

Inter quas Magna quædam vocabulo videtur excellere merito sanctitatis, femina multum probata; quam utrum virginem an viduam vocem, nescio, mater enim illam maxima vi coegit ut nuberet. Illa vero semper variis modis ægotam se simulans, conjugem suum fefellit, ac distulit, ut pura atque intacta (ut dicitur) permaneret.

Quæ post breve admodum tempus, defuncto marito, cunctarum facultatum domina simul effecta, totam se penitus ad Deum contulit, sub proposito ac vita monachorum, honestam propriæ domus curam gerens. Cujus quoties hoc ratio vel necessitatis postulasset causa, castus apud omnes et sermo et conspectus erat. Ut eam propter immensæ meriti sanctitatis, episcopi quoque revereri atque erubescere semper soleant.

Omnia hæc propriarum superflua facultatum in

¹ Palladio, cap. 113, dicitur *Eleemon*.

A peregrinos ac debiles atque episcopos transeuntes dividere atque efogare consuevit. Neque a tali unquam opere destitit, tam per se hoc hilariter et occulte, quam per eos (quos fidelissimos novit) servulos faciens. In nocturnis tamen orationibus ab ecclesia nunquam recedens, in omnibus abstinentiæ studium spe vitæ reservans et exsequens.

CAPUT LVI.

Vita Misericordis monachi.

In hac eadem similiter civitate monachum juvenis quemdam ¹, qui ad tale propositum post militiam parvi temporis veniens, presbyter quidem fieri (cum sæpius cogeretur) semper recusavit; v'gesimo tamen anno in monasterio degit, hujusmodi consuetudinem habens. A sancto quidem viro civitatis ejusdem episcopo non recedit. **982** Tantæ autem humilitatis est ac tantæ misericordiæ, ut etiam in noctibus totis loca cuncta circumeat, manum dando petentibus. Ipse non clausis carcere, non ægritudine fatigatis, non pauperibus, non divitibus unquam suum in quo deberet aut posset, negavit auxilium; sed omnibus consulit semper ac profuit, quosdam quidem duros atque crudeles ad misericordiam provocando, alios vero (si hoc debere fieri intelligeret) protegendo, nonnullos pacifica concordatione placando, cæteris quoque ad corporales necessitates, quæcunque pastus eorum atque vestitus ratio exigit, etiam ministrando. Est autem illic, quod esse in majoribus semper civitatibus solet: in porticu namque ecclesiæ multitudo pauperum jacet atque languentium, ex quibus alii quidem conjugati, alii vero sine conjugibus esse noscuntur.

Contigit una dierum hiemis tempore, horis nocturnis, urgeri quamdam mulierem partus angustiis; hæc vero præ nimia difficultate stimulata doloribus atque ululante, memoratus vir beatissimus, derelicta oratione, quam positus tunc in ecclesia solemniter celebrabat, egrediens, vidensque quod miserandæ mulieri in hujusmodi dolore nullus assisteret, nimia pietate commotus (horrore illo qui parturientium feminarum consuetudinem sequitur, paulisper seposito) ipse ministerium obstetricis assumpsit, ne misericordiæ genus amitteret.

Cujus viri vestis qua induitur, abjecta nimis et vilis est, esca vero castigata vehementer et parca. Qui tanto humanitatis retinetur affectu, ut præ desiderio hujus operis nullum habeat studium lectionis. Nam si quis ei ex fratribus donaverit Codicem, continuo hunc vendere consuevit. A quo dum quidam causam quare id faceret, postulasset, ita respondit: Unde probabo magistro meo, quod ejus artem diligenter didicerim, nisi distractis ipsius Codicibus, artis necessaria mihi providere festinem?

Hic ergo sanctissimus hujusmodi hodieque exsequens actionem, inmarcescibilem sui memoriam nominis cunctis illis regionibus derelinquit, ipse nimirum gaudiorum cælestium pro his quæ impendit egenitis, æterna retributione securus.

Tunc etiam ancilla Dei quædam virgo cum aliis vir-

glinibus duabus cohabitans, abstinentiamque novem vel decem annis custodiens, a quodam cantore sollicitata atque corrupta est (*Pallad.*, c. 140). Quæ statim concipiens, partu explicito in tantum prorupit odium corruptoris, ut nimia compunctione peccati, ultra mensuram quoque resumens pœnitentiæ continentiam, fame semetipsam vellet occidere, lacrymosis precibus jugiter Dominum interpellans, et dicens: Tu Deus magne, qui peccata omnium nostrorum, totiusque mundi immoderatam malitiam portare consuesti, qui non vis mortem peccantium, nec perditione delinquentium delectaris (*Ezech. xxxiii*), sed universæ creaturæ tuæ probaris esse misericors, quia tua voluntas est cuncta salvari; me quoque perditam in hoc ostende, si salutem restituas, ut quod ex mei peccati perditione creatum est (solitis tuis miraculis super me miseram demonstratis) ex hac celerius luce tollatur, ne forte minus audita, aut laqueo aut præcipitio perire compellar. Cujus preces exauditas eventus ostendit; statim namque quod peperit morte substractum est.

Ex illo igitur die captivatori quidem suo non est visa ulterius, attamen summis pœnitentiæ continentiaque se tradidit angustiis. Ita ut divinitatem sibi propitiam cupiens reddere, elephantiosis mulieribus per annos triginta serviret. Cujus preces humiles misericors Dominus non sefellit; revelavit namque cuidam sancto presbytero, dicens: Illa virgo plus mihi in pœnitentia quam in virginitate sua placuit. Hæc autem nunc ego dico, ut nemo contemnendos eos credat, qui vere pœnitentiam egerint.

CAPUT LVII.

Vita Eustathii lectoris.

Presbyteri cujusdam filia erat apud Cæsaream Palaestinae provinciae civitatem, quæ cum in virginitatis esse proposito videretur, præceps ruit (*Pallad.*, c. 141). Cui ille, a quo inducta atque corrupta fuerat, persuasit ut factum proprium in alium mentiando transferret, et ut lectori cuidam civitatis calumniosum crimen imponeret. Cumque jam gravida videretur, patre ut proderet tanti sceleris auctorem cogente, a memorato lectore vitiatam esse se dixit. Presbyter, ut putabat, veritate comperta, suggestit episcopo; episcopus in conventum omnium clericorum lectorem fecit accersiri.

Agitabatur quæstio: interrogante episcopo, lector nihil se fecisse tale poterat confiteri. Nam quomodo confessio sequeretur ubi non præcesserat crimen? Episcopus lectori suo vehementer iratus, quasi qui impudenter negaret, ei ista dicebat: Infelix et miser atque impunitate sordium plene, non confiteris? Respondit hoc lector: Ego quidem quod erat in conscientia mea dixi, nihil me cum hac habere commune, neque peccatum me aliquod, quantum ad memoratam virginem spectat, agnoscere; sed si vis audire quod non est, ego hoc crimen admisi. Quem ista dicentem gradu lectoris deposuit episcopus statim.

At ille tunc memoratum adiit sacerdotem, et cum rogaret hoc dicens: Quoniam qui me peccasse cogno-

asco, jube ipsam mihi in matrimonium dari; quia neque illa jam virgo, neque ego clericus esse possum. Episcopus eam dedit potestati ejus, putans quod illum juvenis ipse diligeret, quodque non posset illo modo ab eadem separari.

Acceptam igitur juvenis, et tam ab episcopo quam a patre traditam sibi commendavit monasterio feminarum: quarum abbatissam deprecatus est ut haberet illic eam, donec pareret, sustentandam. Ipse vero, ea derelicta in monasterio memorato, in angusta cellula se concludens, arripiensque abstinentiam nimis difficilem, adiit Christum corde contrito, cum lacrymis atque gemitibus dicens: Tu Domine, cui nota sunt omnia, actus quoque meos agnoscis; nec est quisquam locus, qui omnipotentia tua oculis sit occultus, qui universa nosti antequam fiant. Tu solus profunda prospicis cogitationum, quarum sincerissimus atque acutissimus iudex esse consuevisti. Tu auxiliator injusta patientium, tu calumniarum subventium consolator; cui nihil placet iniquum, apud quem mensura justitiæ inaccessiblei semper luce perspicua est, et omne opus hominum coram te est. Tuæ est igitur æquitatis incommutabilisque iudicii, causam quoque meam divina manifestare sententia.

Itaque cum juvenis infatigabiliter Dominum precaretur, jejuniisque vigilanter ac diligenter incumberet, intra breve tempus, puella cum proprios **983** implessset dñs, advenerat ei hora pariendi, simulque instabat justum Dei iudicium; nam cum eam urgerent vehementer gemitus ac dolores, atque jam ipsa inferna calumniatrix miseranda conspiceret, neque expedire se partus ipsius posset angustiis, tantumque cruciatum a primo usque ad septimum diem mulier sustineret, intolerabili dolore compulsas, cum jam sine dubio se videret esse morituram, neque ulterius aut manducare, aut bibere, aut somnum oculi ejus capere potuissent, hoc maxima proclamando voce dicebat: Væ miseræ mihi, quæ ad hoc periculum dupliciter perveni; primum quod virginitatem perdidit, deinde quod falsum lectori illi crimen imposui. Quod statim defertur ad patrem ipsius. Pater autem veritus ne quasi calumniatorem eum reprehenderent alii, velut incredulus quievit et tacuit. Per aliud igitur biduum, imminente ei divino iudicio, neque moriebatur neque pariebat puella.

Et quoniam clamores ipsius atque gemitus diutius circumstantes sorores ferre non potuerunt, episcopo quod audierant celeriter retulerunt, confessam in dolore hoc etiam dudum esse dicentes, quod calumniata memorato lectori fuisset, et idcirco parere non valeret. Tunc ad eum diaconos episcopus mittit, mandatque ei: Ora, inquit, ut calumniatrix tua pariat. Quibus nullum dedit responsum ille, neque aperuit ostium propriae mansionis, in qua jugiter, ex quo fuerat ingressus, jejuniis vigiliisque Dominum precabatur. Pergit igitur pater ipsius ad episcopum; rursus orationes in ecclesia maxime fiunt; et nec sic quidem illa aliquod remedium sentiebat.

Tunc igitur episcopus ipse ad lectorem venit:

pulsat ostium, et ingressus, hoc dicit : Surge, frater A Enstathi, et solve quod ligasti. Ipsoque momento, cum lector una cum episcopo genua sua flexisset, roulier enixa est. Tantumque jugis innocentiae oratio valuit, ut et calamata periret, et calumniatrix emendaretur in penitis, et ut possemus agnoscere quemadmodum insistere orationibus deberemus, quarum tantam scimus esse virtutem.

CAPUT LVIII.

Vita fratris socii Heraclidis.

Auca nunc de fratre loquar quodam, qui mecum a principio juventutis usque in hodiernum diem vixit, atque ita nunc ponam finem meo libello (*Pallad.*, cap. 151).

Hanc ego plurimum temporis admodum noveram, nullo desiderio mentis aut corporis victum, vel ad B jejunandum noluisse placere hominibus, vel ad edendum carnis illecebra superatum. Vicisse autem eum existimo tam divitiarum quam vanae gloriae ex parte majore cupiditatem, atque id sibi solum sufficere credentem, quod haberet in manibus. Nullo ornatu vestium delectabatur. Pro contempta etiam suo, semper gratias agere consueverat, et pro veris amicis etiam periculum subire cupiebat. Expertus est etiam millies et forte amplius daemones potestates, usque adeo ut quadam die pacisci cum eo diabolus vellet, hoc dicens : Promitte mihi vel semel te peccatum, et feminam tibi quacunque de hoc mundo desideraveris, exhibebo.

Alio quodam tempore per quatuordecim noctes C configens eum eo daemone (sicuti ipse mihi referebat), cum pedibus eum nocte de cella sua traheret, humana ei voce dicebat : Noli adorare Christum, et nunquam ad te ulterius accedam. Cui hoc dabat illa responsum : Propterea, inquit, magis et adoro eum, et jugiter adorabo, et in immensum modum admirabor gloriam ipsius ac stupebo, quia hoc ipso quod facio angeris multum atque cruciaris.

Centum et sex civitates ipse cognovit, longo etiam tempore in plurimis moratus est. Favore et misericordia Christi, feminam expertus est nullam, neque inter somnia, nisi in certaminis visione atque conflictus. Scio et eum ter accepisse ab angelis cibum : uno autem die in vastissimis solitudinum locis, cum ne micam quidem panis haberet, tres calidos in pelle sua reperit proximates ; alio quoque tempore vinum ac D panes pariter invenit. Quodam die eum alicui dixisse reminiscor, quod angelo loquente haec audierit, Didici et quod alimenta vitae necessaria non haberes :

vade, inquit, et ab illo frumentum atque oleum tibi datur. Cumque ad eum ille ipse venisset, is ad quem fuerat ipse transmissus ait eidem : Tu ille nescio quis ? Et ille se esse respondit. Ad quem dixit hoc ille : Jussit aliquis ut tibi triginta framentis modios, et decem olei sextarios darem. De hoc ergo maxime gloriabor qui talis fuit ; quem novi frequenter, cum videret aliquos necessitate gravissima ac penuria laborare, multum flevisse, et dedisse iisdem praeter corpus suum quaecunque habere posset. Novi etiam pro aliquo monacho, qui inciderat in peccati ruinam, tantum in precibus suis fuisse lacrymarum, ut eum ad penitentiam magnam orando ac flendo revocaret. Illic idem mihi aliquando juravit, hoc dicens : Deprecatus sum Dominum, ne unquam aliquid maxime a peccatore vel divite, ex iis quae necessaria vitae vel usui meo viderentur acciperem.

Mihi tamen hoc sufficit quod merui tantorum meminisse sanctorum, et quod tradidi eos memoriae litterarum ; neque enim sine instinctu Dei ad hoc tuus sensus accensus est, ut velles a me tibi ista conscribi, et ut istorum omnium vitas comprehendendi praeciperes hoc libello.

Tu vero, felicissime Christi famule Lause, libenter haec recole, maximam in his imaginem resurrectionis agnoscens. Beatas sanctorum vitas virorum, et intolerandos labores, et admirandam patientiam lege, promotisque sensibus sequere, et spe rerum bonarum caelestiumque nutri, sciens paucos fore qui sequentur eos qui hos praecesserunt dies. Pro me autem orare dignare, talemque te mihi atque omnibus praebere, qualem esse te novi a consulatu Titiani usque in praesentem diem, et qualem postea te praesulem cubiculi pie sedis inveni. Namque opes, dignitas, et potestas, in nullo minorem te erga amorem Dei timoremque fecerunt. Totus ille jam Christi es ; illius, cui aliquando daemone hoc dixit : Omnia tibi ista dabo, si me pronus volueris adorare (*Math.* iv). [Sed hunc Dominus confudit, cum dixit : Vade retro. Quem tu quoque imitans, repudiatis fluxis divitiis et umbratili vitae hujus gloria, caelestem illam immortalem vitam, et aeternum regnum, et perpetuo manentem gloriam, et bona illa adamasti, quae neque oculus vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascenderunt (*Isa.* lxiv, *I Cor.* 2) ; quorum utinam haeredes nos faciat una cum omnibus sanctis suis patriarchis et prophetis, apostolisque ac martyribus, et iis quorum in hoc libro memoriam celebravimus, gratia ipsius Salvatoris nostri Jesu Christi. ¹]²

¹ Inclusa desunt Editioni Fabri.

² In Edit. Fabri sequebatur hic peroratio. Est eadem cum proemio supra.

PALLADII LAUSIACA

INCERTO, SED VETERI INTERPRETE.

Prologus.

984 Multa quidem et varia diversis temporibus a diversis conscripta habentur de his, qui illecebras sæculi derelinquentes, ad Christum fecere confugium, quorum bonum animi desiderium et religiosæ mentis affectum supernæ gratiæ inspiratio, quasi adjectum flammæ oleum nutriebat, in ædificationem eorum qui fide integra voluntarii permanent in doctrina Salvatoris nostri Christi. Consideranti autem quam gratum sit Deo sacrificium, lucrum animarum, visum est et mihi humili reverentia pro possibilitate mea fraternæ salutis consulere, et illustrium non tantummodo virorum, sed etiam feminarum mores et vitam ostendere, propalare virtutes, et miracula declarare, eorum scilicet quos vidi, et de quibus audivi, cum quibus et conversatus sum tam in Ægypti solitudine, quam etiam in Libya et Thebaida, et Syene [*Vetus Editio* Sirene. An Cyrene?] simul, et qui dicuntur Tabenneosiotæ; deinde in Mesopotamia, Palæstina, et Syria, et eorum qui in occidentis partibus, Romæ et Campaniæ morantur. Desiderio siquidem humilitatis et obedientiæ auditor effectus monasticæ institutionis, trigesimum et tertium ætatis annum in congregatione fratrum, nihilominus et in solitaria vita diversatus sum, ubi plurima didici imitanda, pariter et vitanda, quæ in hoc libro, qua poterò brevitate, contexam; ut in compendio salutifere commoniti, inefficientem animæ capiamus medicinam; omnem videlicet obliviscamur desidiam, mentisque somnolentiam et carnale desiderium; omnemque dissensionem animi, commotionem iracundiæ, tristitiam et irrationabilem timorem per hæc repellamus; vanam gloriam et ambitionem sæculi despiciamus, ut in fide veritatis et in desiderio æternitatis proficiamus. Audientes igitur fortia sanctorum gesta, accingamur et nos; augeat in nobis fides, spæ vincendi charitas incalcescat, et certi simus quia Christus bellatores suos adjuvabit, victores coronabit.

CAPUT PRIMUM.

Isidori et Dorothei conversatio, et passio cujusdam virginis.

Cum primum ad Alexandriam perrexissem civitatem, reperi virum mirabilem, undique ornatum moribus, conversatione, et scientia, Isidorum presbyterum, et xenodochio constitutum Alexandrinæ ecclesiæ (*Heract. cap. 1*). Qui quidem primæ juventutis illecebras dicebatur in solitudine macerasse, cujus etiam nos cellam vidimus in monte Nitriæ. Inveni autem eum annorum septuaginta senem, qui post quindecim alios annos defunctus est in pace. Hic usque ad exitum vitæ suæ non linteo usus est, non balneo. Cujus corpus gratia Dei ita refectum [*Al., re-
fectum*] erat, ut putarent omnes ignorantes conversationem ejus, quia in deliciis degeret. Hujus virtutes animi si voluero exponere, deficiet me tempus narrantem. Hic inter cæteras virtutes nimis misericors ac benignus erat, ut etiam inimici ejus et infideles gentiles revererentur eum. Tantam autem scientiam habuit Scripturarum divinarum instructione librorum, ut inter ipsa etiam convivia fratrum mente excederet spiritualibus visionibus. Cumque deprecaretur referre quis esset excessus mentis ejus, dicebat cum lacrymis: Quia mente raptus sum in visione quadam spiritali. Ego vero cognovi hunc frequenter lacrymantem super mensam, cum cibum caperet; et causam interrogantes, audivimus eum dicentem: Quia eru-

A besco accipiens corporalem escam sicut irrationalia animalia, cum utique homo rationalis a Deo creatus sim, et qui deberem paradisi deliciis frui.

Hic notus cum esset Romano senatui, omnibus matronis magnificorum et illustrium virorum, cum Athanasio episcopo causa fidei fuit Romæ, deinde etiam cum Demetrio episcopo; et abundans divitiis in ratione xenodochii, et sufficientiam habens, nullum testamentum scripsit moriens; sed neque unum nummum reliquit in solatium sororibus suis, in virginitatis proposito constitutis; sed commendavit eas Christo Domino, dicens: Qui creavit vos, gubernet vitam vestram, sicut et meam. Erat autem cum germanis ejus congregatio virginum septuaginta.

Huc venienti juveni mihi et deprecanti eum ut institueret me, confirmaretque in monachorum vitam ferventem juvenili ætate, verbo quidem me non est consolatus, sed magis laborem **985** induxit corporalem. Eduxit enim me foras de civitate ad ea quæ dicuntur secretiora loca, milliario quinto, tradens me Dorotheo cuidam abstinentissimo viro, Thebæo, sexagesimum ætatis annum in spelunca, et jussit me implere apud ipsum tres annos, ad edomationem corporis passionum; creabat enim senem grandi restrictione viventem. Iterum mihi reverti ad se præcepit spiritalis instructionis causa. Non valens autem tres annos implere, infirmitate detentus, ita ante triennium reversus sum ab eo.

Erat enim ejus vita dura et ardua. Per omnes quidem dies in æstu et solitudine secus mare colligebat lapides, eosque ædificans et cellulas faciens, tradebat non valentibus sibi ædificare, per singulos annos singulas ex plicans cellulas. Ego autem deprecans eum, dixi ei: Quid facis, Pater, in tali senectute interficiens corpus tuum? Respondens autem, dixit mihi: Occidit me, occido illud. Sumebat autem in cibum panis uncias sex, et de minutis olerum condimentis fasciculum. Bibebat autem ex aqua parum quid. Nescio vero extendisse eum pedes; nescio requiescentem eum super mattulam neque super lectum, sed per omnes noctes sedens et operans, plectebat ex palmarum foliis sportas, in rationem cibi sui. Arbitrans autem ego, ne forsitan propter me solum hoc faceret, satis egi, et ab aliis discipulis ejus scrutando qui permanserunt singulariter cognovi, quoniam a juventute semper talem habuit conversationem, nunquam dormiens ex causa nisi operando, aut certe manducans clauderat oculos per dormitionem, ita ut frequenter panis caderet de ore ejus præ nimia dormitione in tempore refectionis. Compellente autem me eum aliquando parumper super mattam reclinari, contristatus dicebat: Si suaseris angelos dormire, suades et ferventem spiritum.

Verum aliquando cum essem apud eum circa horam nonam, mittens me impere vas aquæ ad usus refectionis nostræ, evenit me abeunte aspitem deorsum videre in puteo, et vas non impletum aqua abiciens dixi ei: Quoniam mortui sumus, Pater; aspitem enim vidi in puteo. Qui subridens, solum diu intendit, et movens caput dicebat: Si placet diabolo per singulos puteos serpentes immittere, sive aliam aliquam bestiam, nos nunquam habemus bibere? Et egrediens, per semetipsum hausit; jejunusque primus ipse bibens, ait: Ubi crux Christi superducitur, non prævalebit malitia diaboli.

Beatus autem Isidorus referebat nobis, quia cum vidisset beatum Antonium hominem Dei, scripturæ dignam retulit mihi causam, audiens ab ipso, quomodo tempore Maximiani persecutoris, pulcherrima puella fuit ancilla ejusdam¹, quam multis invitans promissionibus dominus ejus, decipere eam non potuit. Novissime autem exardescens in iracundiam, tradidit eam tunc constituto præfecto Alexandriæ interficiendam quasi Christianam, blasphemantem et tempora et imperatorem. In ipsis vero persecutionibus submitbens ei quosdam cum peruniis, dixit: Si consenseris voluntati meæ, a pœnis te custodiam; si autem permanes in duritia tua, rogabo judicem ut torqueat te usque ad mortem, ut non viva derideas voluntatem meam. Adducta autem ad tribunal judicis, diversa pœnarum tormenta fortiter contemnebat conscientia bona munita. In quibus tormentis et caldariam magnam plenam fervente pice jussit succendi judex. Fervente ergo pice et nimis exardescente, proponebat ei judex, dicens: Vade, aut subdere vo-

luntati domini tui, aut certe noveris quia in hanc caldariam te jubeo mitti. Illa autem respondit, dicens: Non fiant aliquando tales judices, qui jubeant subdii luxuriæ. Fremens ergo jussit eam exspoliatam mitti in caldariam ferventem pice. Illa autem emisit vocem, dicens: Per caput tui imperatoris te conjuro, quem colis, si statuisti sic torquere me, jube me paulatim deponi in caldariam, ut videas quantam mihi patientiam donavit Christus, quem tu ignoras. Et deposita paulatim in præparatum ferventem cacabum, eadem hora refriguit pice cum circa collum ejus pervenit. Quamplurimi autem videntes tale miraculum, confirmati sunt in fide Domini nostri Jesu Christi in Alexandrina ecclesia, qui digni fuerunt terræ mansuetorum, sicut dicit Dominus in Evangelio: Beati mansueti, quoniam ipsi possidebunt terram (*Math. v.*)

CAPUT II.

De Pasco, et quomodo tentamenta carnis evicerit.

Pasco quidam nomine² erat septuagesimum agens annum ætatis in Scythia. Igitur dum graviter me spiritus fornicationis tentaret, super concupiscentia muliebri exagitantibus me cogitationibus, pene egressus sum de eremo, compellente me nimia passione. Et vicinis quidem mihi monachis non indicavi causam; latenter autem perrexi in solitudinem, et circuii sanctos Patres usque dies quindecim, eos qui in Scythia tenuissent. In quibus reperi Pascum, quem omnes qui in illa eremo erant Patres, venerabantur. Itaque præsumpsi ego, et cum lacrymis deprecans eum, confessus sum ei passionem, quæ me nimis et incessanter non desinebat impugnare. Et ipse ait mihi: Non conturbet te hæc causa; nec enim pateris hæc a negligentia; attestatur quippe tibi et locus, et difficultas rerum, et quia non est in locis illis ulla visitatio feminarum, sed magis invidia diaboli, qui semper insidiatur et decipere festinat animas hominum. Ecce, ut vides me jam senem hominem, quadragesimum annum habeo in hac cella, et auxiliante gratia Christi, sollicitus de salute animæ meæ; tamen usque nunc tentationem sustineo. Nam cum sacramento dicebat mihi: Quia super duodecim annos post quinquagesimum annum, non nocte mihi, non die pepercit; in tantum, ut putarem quia forte dereliquit me Deus, et ideo instanter sine cessatione hujus passionis molestiam paterer. Elegi ergo magis mori irrationabiliter, quam talem pati corporis passionem. Egressus ergo, circuibam pene omnem solitudinem, et inveni cavernam speluncam, et pœni me jacere ibi per totum diem nudum, ut ingredientibus feræ comederent me. Cum ergo facta esset vespera, secundum quod scriptum est, posuit tenebras, et facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestie silvarum (*Psalm. ciii*); egredientes bestie masculus et femina odorati sunt me a capite usque ad pedes, et lingentes me totum, recesserunt a me. Ego autem putabam quod

¹ Heraclidi, cap. 1, virgo hæc dicitur *Potamenia*.

² Heraclidi, cap. 11, dicitur *Pachomius*; Palladio, cap. 29, *Pachon*.

devorarent me. Jacui ergo ibi per totam noctem, sed non accesserunt ad me.

Cogitavi ergo quia pepercit mihi Deus, et reversus **986** sum in cellam meam. Post paucos autem dies iterum eadem tentatio insurrexit validius, ita ut pene ad blasphemiam pervenirem. Conversus enim daemon in Æthiopiis puellam, quam videram in juventute mea spicas colligentem, sedit super genua mea, et vehementer me commovit. Unde cum nimio fure dedi ei pugnos et alapas in maxillas, et statim non comparuit phantasma illud; per biennium enim manus meae unde percussi quasi faciem ejus, fetorem et brumum (1) sufferre non poteram. Desperabam ergo de salute animae meae, et praeter tristitia nimia defectio animi affligebat me, et nimio mœrore tabescebam. Audivi autem vocem factam in sensu meo, et dicentem: Vade, Pasce, certare; propterea enim hæc permisi te pati, ut non altum sapias, nec extollaris quasi in virtutibus tuis (*Rom. xi*); sed recognosceas infirmitatem tuam; et non confidas in conversatione tua, sed subtilis et humilis sis in adiutorio Dei confidens. Ita certus effectus de auxiliante misericordia Domini Salvatoris, pacificos habui reliquos dies.

CAPUT III.

De Didymo, et beatis virginibus Alexandria ac Melania.

In sanctis Patribus Didymus¹ fuit sacrorum expositor librorum, qui multos libros ex divinis Scripturis exposuit (*Heracl.*, cap. 4). Hic absque oculis fuit, cujus et notitiam habui. Hic septuaginta quinque annorum defunctus est. Iste cæcus cum esset, ut ipse mihi narravit, quatuor annorum in infantia visum amiserat, nec litteras noverat, neque apud magistros fuit. Habuit autem naturalem magistrum robustissimum propriam conscientiam; qui tanta gratia ornabatur scientiæ, ut Vetus et Novum Testamentum interpretaretur ad verbum. Liberale autem studium ita exsecutus est subtiliter, et minutissime exponens sermonem, ut omnes superaret antiquos scientia. Compellebat autem me, ut in cella ejus facerem orationem. Et non acquiescente me, dicebat mihi, referens: Quia in cellulam istam tertio ingressus est beatus Antonius, visitans me; et deprecatus a me, ut orationem faceret, statim inclinavit genua in hoc domicilio, et non compulsi me repetere sermonem, erudiens me ad obedientiam. Narravit autem mihi et hoc: Quia cum essem sollicitus propter vitam Juliani imperatoris miserabilis, et nimis tristarer, quadam die usque ad alteram vesperam non gustavi panem propter sollicitudinem. Et evenit, et in cathedra sedente me, oppressus somno video in excessu equos albos discurrentes, cum sessoribus dicentibus: Dicite Didymo quia hodie hora diei septima mortuus est Julianus. Surge ergo, comede, et mitte, et nuntia hoc Athanasio episcopo, ut et ille noverit. Et annotavi statim horam, et mensem, et septimanam, et diem; inventumque est ita, quemadmodum oppresso somno videbatur.

Retulit autem et mihi de ancilla cujusdam, nomine

¹ Didymus Origenista fuit.

A Alexandria, quæ derelicta civitate in sepulcro quodam recludens semetipsam, per foramen quoddam recepit panem, qui necessarius erat victui, usque ad annos duodecim; duodecimo autem anno quasi dormientem se composuisse. Et cum abisset qui consuetudinem habebat ministrare ei, et non accepisset responsum, nuntiavit nobis. Destruentes autem ostium et ingredienti, invenimus eam defunctam. Dicebat et de ipsa beata Melania, de qua postea dicturi sumus, quia ad faciem quidem non vidi eam; ad foramen tamen stans, interrogavi eam ut diceret mihi causam quare, secedens de civitate, ingressa fuisset sepulcrum? Illa autem per foramen locata est mihi, dicens: Quia gravatus fuit quidam mente in me, et ut non accusarem eum, elegi magis vivam meipsam in sepulcro hoc includere, quam scandalizare animam ad imaginem Dei factam. Me autem dicente ei: Quomodo nunc perseveras, non videns quemquam, sed affligeris tam gravi maxime inertia? dixit mihi: Quia a mane usque ad horam nonam oro per singulas horas, nec linum; reliquas autem horas jejuna pereurrens, et hora competenti comedens cibum meum requiesco, et video in somnis patriarchas, prophetas et apostolos cum martyribus. Persevero autem, finem expectando, cum spe in Deum suavissime.

CAPUT IV.

De Ammonio, fratribus ejus, ac tribus sororibus religiosis.

Beatus Ammonius habuit duos fratres germanos suos, qui cum eo pariter in sancto proposito conversabantur (*Heraclides*, cap. 2). Nam senior eorum frater **C** Dioscorus in episcopatum electus est. Habent autem tres sorores in virginitate Domino servientes, non minus a fratribus suis in omni spiritali studio et abstinentia conversantes. Septem enim sunt, quatuor viri et tres sorores eorum, omnes virgines ex utero matris suæ. Aiunt enim, seniore sororum eorum tantam scientiam Scripturarum habere divinarum, ut admirarentur fratres ejus. Nam vespere nimis lectioni insistens, post lectionem autem paululum somni capiens, ipsa lectionis verba per somnum meditatur. Habebat autem et alias tres peregrinas famulas Christi secum; similiter et fratres earum habent tres viros eruditos nimis et eloquentissimos; qui et ipsi conversationem eorum imitantes, præclari in Christo habentur. Omnes ergo nimis in Christi amore ferventes perrexerunt in cretum, et sororibus suis sequestratum fecerunt monasterioli habitaculum, et sibi ipsis separatim fecerunt, ut inter se et ipsas intervalum habeant non parvi loci. Statuerunt autem sibi ut neque fratres earum alias mulieres ad salutandam suscipiant, neque illæ alios viros.

Quoniam vero supra modum eruditus in omni parte erat Ammonius, tam in scientia Scripturarum, quam etiam sermonis, dum in quadam civitate episcopus defunctus esset, amatores Ammonii suggererunt episcopo Alexandriae, petentes ut Ammonium eis ordinaret episcopum. Dicebat autem eis archiepiscopus Adducite mihi eum ut ordinetur episcopus. Illi autem

festinantes perrexerunt cum adiutorio ad eum. Cum autem vidisset se prævencum, deprecabatur eos, et cum sacramento affirmabat non suscipere se ordinem episcopatus, neque de eremo egressurum. Illis autem non concedentibus, sed violenter instantibus, præsenti- bus eis, accepit forficem, et aurem suam sinistram ab imo abscidit, dicens eis: Vel nunc certi estote quia impossibile est me fieri episcopum, quia lex prohibet debilem in aliquo membro fieri sacerdotem. Tunc relinquentes eum, recesserunt. **987** Abeuntes autem dixerunt episcopo. Et ait eis episcopus: Ista lex apud Judæos observabatur; mihi autem etiam eum qui nasum abscisum habet si adduxeritis, ita tamen ornatum moribus ut dignus sit sacerdotio, ordinabo eum. Abeuntes ergo iterum rogabant eum. Ipse autem juravit, dicens: Quia si me coegeritis, etiam linguam meam abscido. Ita ergo relinquentes eum recesserunt.

Hujus Ammonii fertur miraculum: quia quando desiderium carnis surgebat, et incitabat ad libidinem membra ejus, nunquam pepercit carni suæ; sed ferrum ignitum apponebat membris suis, ut semper vulneratus esset; et ita desiderium passionis componebat magnitudo doloris. Sic quidem abstinentiæ ejus fuit a juventute usque ad mortem. Nihil quod per ignem transit, comedit, absque pane dautaxat.

Quodam vero tempore in eremo ædificanti ei celam supervenit quidam frater, et dixit ei: Cur in tali ardore æstus affligis te ipsum, abba? Respondensque beatus Ammonius, ait: Crede mihi, frater, quia, donante Dei gratia, Scripturas sanctas memoriæ commendavi. Nam et Vetus et Novum Testamentum ab inenente ætate ad plenum didici, necnon etiam et sanctorum antiquorum Patrum orthodoxorum sacerdotum Domini sexcentas myriadas expositionum in lege divina conscriptas perlegi (sicut testabantur ei de hoc et pene omnes in eremo Patres), et si uno die satiatas fuero pane, et minime in opere me exercuero, extollitur sensus meus, et velut irrationabilium animalium efficitur.

Quodam tempore adveniens beatus Evagrius ad sanctum Ammonium¹ visitationis spiritualis gratia, dum multa de sanctis Scripturis inter se conferrent, et lætarentur uterque spiritualiter in Domino, postmodum dixit Evagrius ad Ammonium, quasi exprobrando ei quia aurem sibi inciderat: Non times, inquit, grave peccatum; quia ut non susciperes sacerdotium, aurem tibi abscidisti? Respondens autem Ammonius, dixit ei: Deprecor te, ut exores pro me ad Dominum, ut de aliis peccatis meis indulgentiam accipere merear; nam de hoc admissio non valde turbatur animus meus. Verumtamen te magis oportet timere et sollicitudinem gerere, qui eruditus es secundum sæculi sapientiam, et tantam scientiam divinarum Scripturarum habes, quam Dei gratia tibi contulit, unde posses multos populos erudire, et elegisti magis in eremi solitudine degere. Et ego quidem

A auriculam abscidi, nam ipse linguam abscidisti quæ multos populos docere potuit.

Dicebat sanctus abbas Dioscorus presbyter, qui in eremo Scythiæ habitabat: Quia non oportet monachum desideria gulæ ventrisque facere. Nam in quo differt a sæcularibus, si expleat delectationes suas? Denique frequenter videmus homines sæculares pro causa ægritudinis a deliciis et delectationibus abstinere ut sanitatem corporis adipiscantur; quanto magis diligenter studere debet monachus pro salute et incolumitate animæ suæ, ut possit ad illas veras et æternas paradisi delicias, et ad cœlestis regni gloriam pervenire?

CAPUT V.

De Hor, Pambo et Melania Romana.

B In hoc monte Nitriæ vir abstinentissimus Hor² nomine fuit (*Heracl., cap. 2*), cujus multas attestabatur virtutes omnis fraternitas monachorum; ego vero non inveni eum viventem. Etiam et hoc dicebant narrantes de eo, quia neque mentitus est aliquando, neque juravit, neque maledixit, neque sine necessitate locutus est.

In monte hoc fuit et beatus Pambo, præceptor Dioscori qui postea episcopus ordinatus est, et Ammonius, et Joannes, fratres Dracontii, viri mirabilis. Hic autem Pambo habebat in sanctitate et virtutibus famam magnam, et ita erat contemptor auri et argenti, ut vera deprecasset ratio. Denique retulit mihi beata Melania, quia in primis cum advenisset de Roma in Alexandriam, et audisset de ejus virtutibus Isidorum referentem, qui etiam et perduxit eam in solitudinem ad visitandum sanctos Patres. Dicebat ergo sancta Melania: Quia obtuli ei argenti ærarium trecentarum librarum, deprecans eum, ut de rebus meis acciperet ad erogandum pauperibus. Ipse vero sedebat et tenebat de foliis palmarum sportellas. Benedixit autem me, dicens: Dominus Deus retribuatur tibi mercedem. Et dixit dispensatori suo Theodoro: Suscipe et dispensa hæc in omni Lybia, et in insulis fratribus, hæc enim monasteria magis indigent. Præcepitque ei nulli in Ægypto dare, eo quod abundantior esset provincia. Ego autem stabam expectans quasi honorari et glorificari super quod obuleram. Et nihil audiens ab eo, dixi: Ut scias, domine, quantum est, quoniam trecenta pondo sunt.

D Ipse vero nec respiciens me, respondit dicens: Cui obtulisti hæc, filia, pensare opus non habet. Qui enim pensat montes et omnem molem terræ (*Isaiæ xl*), multo amplius novit quantitatem hujus argenti. Si enim mihi hoc dedisses, bene mihi diceret quantum est; si autem Deo obtulisti, ille qui viduæ minuta non despexit pauperis (*Marci xii*), nec tuam oblationem tradet oblivioni.

Ita ergo gubernavit ac dispensavit Dominus, ut quando ingressa sum in montem, post paucos dies defunctus est homo Dei, non infirmatus, sed sportellam consuendo defunctus est sine febribus, annorum septuaginta. Vocavit autem me novissime, cum

¹ Et Evagrius et Ammonius Origenista fuit

² Hic Hor fuit Origenista.

transpungeret sportellas et completeret, et dixit mihi : **A** suavitate olei conditos cibos, et per occasionem suavis condituræ compellat descendere ad civitatem suam ad vicos emere oleum, et reverti ad eremum, iterumque descendere et reverti ad cellulam meam, et per hanc occasionem (ut dixi) descendendi et ascendendi incipiat vagari sensus meus et mens mea, et perdam utilitatem secretioris vitæ. Diabolus enim multiformis est, et diversa reia texit ut capiat mentes hominum. Igitur nos hæc audientes, admirati sumus prudentiam et conversationem sancti senioris.

Iste beatus Pambo in ipsa hora sui exitus, astantibus Macario presbytero et Ammonio, viris nominatissimis in conversatione sancta, etiam præsentibus et aliis fratribus, hoc dixisse perhibetur : Quia ex eo quo veni in hunc montem solitudinis, et ædificavi mihi cellam, et mansi in ea, de labore manuum mearum vixi, et non recordor aliquando me panem gratis manducasse; nec pœnitet me de verbo quod locutus sum usque in hanc horam, et ita vado quasi nunc incipiens Deum colere.

CAPUT VI.

De sancti Benjamin hydroptico patientissimo.

In hoc monte Nitriæ Benjamin quidam est (*Heraclid., cap. 2*), sanctus vir, qui vixit usque ad octoginta annos abstinentissimus, et studium gerens circa virtutes animi. Consecutus est autem a Domino gratiam sanitarum; et si cui manus imponebat, aut oleum benedictum dabat, omnis ab eo infirmitas repellebatur. **988** Hic itaque qui tantæ gratiæ dignus habitus est, ante octo menses mortis suæ hydropticus factus est, et in tantum corpus ejus tumuit, ut alterum Job putares.

Assumens ergo nos beatus Macarius, qui tunc erat presbyter in monte Nitriæ, me et Theodorum ac Macariolum, dixit nobis : Venite, et videte novum **C** autem in supradicto monte viginti quinque annis, hoc habuit studium, ut ex propriis pecuniis et suis laboribus omnia cellaria compararet de Alexandria, et in omni fraternitate ministrabat infirmatibus : et erat videns eos a prima luce usque ad horam nonam, per singula ostia ingrediens monasteriola, ne quis forte jaceret. Portabat autem uvam passam, mala granata, et similia quæ infirmis necessaria sunt. Hanc exercuit conversationem in senectute sua. Qui moriens similem sibi dereliquit apothecarium, rogans eum hanc exercere administrationem; quinque enim millium monachorum habitantium in monte necessaria erat talis ministratio; propterea quod eremus esset locus ille.

CAPUT VIII.

De sancto Nathanael, et tentamenti ejus a demone.

Referebat abbas Benjamin ¹ : Quia quodam tempore ego et presbyter de Cellia applicuimus ad quemdam seniore, habitantem in eremo Scythi, et obtulimus ei modicum olei. Ille autem dixit nobis : Ecce illud modicum vasculum, quod ante triennium dedisti mihi, sic plenum manet usque hodie. Nos autem hæc audientes, diximus : Et quapropter, Pater, vel in diebus festis non gustasti de ipso oleo? Et respondens, dixit nobis : Ideo percipere nolui ex eo, ne forte consuetudo mihi fiat, et requiram de

D *De sancto Nathanael, et tentamenti ejus a demone.*
Fuit alius quidam de antiquis monachis, nomine Nathanael (*Heraclid., cap. 5*). Hunc ego non inveni; transierat enim de corpore ante adventum meum ante annos quindecim; eos autem qui conversati sunt cum eo, inveni. Interrogavi autem eos virtutem viri. Ostenderunt autem et mihi cellam ejus in qua habitaverat, sed tunc nullus habitabat in ea, propterea quod propior esset cuidam vico cohabitantibus secularibus. Ille enim eam tunc construxit, quando rariores erant servi Dei, qui dicuntur anachoretæ, id est, qui recedunt in secretoria eremi loca.

Referebant autem hæc de eo, præcipue quia tau-

¹ Deest Heraclid. Pelag., libell. iv, n. 12.

¹ Deest Heraclid.

tam habebat patientiæ virtutem in cella, ut non mo-
veretur a proposito suo. In quibus illusus in prius
ab eo qui omnes illudere festinat et decipit dæmone,
tædio quodam oppressus, egressus est de prima cella,
et aliam construxit sibi prope quemdam vicum.
Postquam autem perfecit eam, habitavit in ea. Post
tres vero menses affuit dæmon quadam nocte, tau-
ream (2) tenens sicut caruifex, indumentum habens
quasi miliis consutum, et faciebat strepitus de tau-
rea illa. Ad quem ait beatus Nathanael: Quis es tu.
qui talia præsumis super hospitium meum? Respon-
dens autem dæmon, dixit ei: Ego sum qui de illa alia
cella te expuli, et veni ut et de hac te effugarem.
Cognoscens autem quia illusus esset, revertitur sta-
tim ad priorem cellam; et complens in ea triginta et
septem annos, non transiit limen ostii cellulæ, con-
tendens contra dæmonem.

Qui tanta adinveniens, ostendebat ei ut eum com-
pelleret egredi, quanta referre satis longum est. In
quibus hoc. Observans septem episcoporum sancto-
rum virorum visitationem, sive ex Dei promissione
factam, sive ex tentatione maligni, paulo minus fecit
eum excedere a proposito suo. Episcopi autem post-
quam orassent egredientes, non deduxit eos nec pas-
sum pedis. Dicunt ei ministri, id est diaconi: Super-
bam rem fecisti, ut non deduceres episcopos. Ipse
autem dixit eis: Ego et dominis episcopis, omnique
sæculo mortuus sum; habeo enim occultum proposi-
tum mentis meæ, et scit Deus cor meum, qua de
causa non deduxi eos.

Expavens autem dæmon de circumventionem hac,
subornavit se ante novem menses mortis ejus, et
efficitur quasi infans novem annorum, minans
asinum portantem panes in cophinis. Et 989 pro-
pinquans vespera profunda, ad ejus cellam finxit
cadere asinum. Et clamans quasi infans: Abba, in-
quit, Nathanael, miserere mei, et da mihi manum
tuam. Qui audiens vocem quasi infantis, aperuit
ostium, et stans ab intus, dixit ei: Quis es tu, et
quid vis ut faciam tibi? Dicit ei: Illius sum pueru-
lus, et panes fero, propter quod convitium fratris
ipsius est, et crastino Sabbato illucescente necessaria
est ista oblatio. Deprecor ne despicias me, ne forte
a bestiis et lævis comedar. Multæ enim sunt in illis
locis. Stans autem et stupens beatus Nathanael, com-
motis visceribus conturbatus, cogitabat intra se, di-
cens: Quia aut de mandato habeo cadere, aut de
proposito. Post hæc autem cogitavit: Melius est me
non transgredi quam tantorum annorum propositum
perdere, in confusionem Satanæ. Et cum orasset,
dicit loquenti ad se quasi infanti: Audi, infans, crede
in Deum, cui servo, quia si necessarium sit tibi ad-
jutorium, transmittet tibi Deus, et neque læna noc-
ebit te, neque aliquis. Si autem tentatio, confestim
revelabit Deus. Et claudens ostium introivit. Con-
fusus autem dæmon quia superatus est, in turbinem
resolutus est, quasi onagri exsistentes, et fugientes,
et sonos emittentes. Iste triumphus beati Nathanael
fuit, et hæc conversatio, et hic finis.

CAPUT IX.

*De vita et mirificis gestis sanctissimorum virorum Ma-
carii Ægyptii et Macarii Alexandrini.*

De magnis et præcipuis, et sanctis ac beatissimis
viris multa et incredibilia piget me dicere vel scri-
bere, ne forte mendacii opinionem seram. Quia au-
tem perlit Deus omnes qui loquuntur mendacium,
proaviavit Spiritus sanctus mihi (*Psal. v*); ergo
non mentienti, famule Dei fidelissime, non discre-
das.

Duo namque Macarii erant (*Heraclid., cap. 6*), unus
quidem Ægyptius genere, alius vero grutaria (3)
vendens. Primum ergo referam de Ægyptio, qui vixit
annos nonaginta: itaque in solitudine fecit annos
sexaginta, triginta annorum ingrediens juvenis, et
tantam consecutus est discretionem, ut dicerent eum
neapotepona [*An νεποπιποντα?*] (4), id est, juvenem
senem, propter quod et celerius profecit. Quatraginta
enim annorum factus, contra spiritus dæmonum accepit
gratiam sanitarum, et responsis divinis dignus fuit. Huic
commorabantur duo discipuli in solitudine interiori,
quæ vocatur Scythi. Ex quibus unus quidem erat mi-
nister ejus juxta eum, propter venientes curari ab
infirmatibus et languoribus suis; alius autem seces-
sit separatim in cellulam. Tempore autem aliquanto
transacto, prævidens spiritu inspecto oculo cordis,
dicit illi qui ministrabat ei, vocabulo Joannes, qui
postmodum factus est presbyter in loco ipsius Ma-
carii: Audi me, frater Joannes, et acquiesce monitis
meis: tentat te spiritus cupiditatis, ita enim vidi; et
scio quia si mihi acquiescis, confirmaberis in loco
hoc, et flagellum non appropinquabit tabernaculo
tuo (*Psal. xc*); si autem mihi inobediens fueris,
exemplum Giezi veniet super te (*IV Reg. v*), cujus
ex passione languesces.

Evenit ergo eum non obedire, et post dormitionem
sancti Macarii, post quindecim annos ita elephantio-
sus factus est, fraudans quæ erant pauperum, ut non
inveniretur in corpore ejus liber locus, in quo quis
digitum fingeret. Et hæc est prophetia sancti Ma-
carii.

De esca autem ejus et potu superfluum est enar-
rare, quando nec apud negligentiores invenitur quis
abundantius cibos percipere aut exquisitius in locis
illis, tam pro indigentia eorum quæ minime inveniun-
tur, quam etiam et propter imitationem habitantium
ibidem multorum monachorum. De alio autem ejus
studio dicebatur eum sine intermissione excedere
mente, et magis ampliori tempore Deo adhærere
sensus ejus, quam in istius mundi habitatione. Hujus
feruntur multa miracula, quæ fecit Deus per eum;
nam multos vexatos a dæmonibus et diversas acritu-
dines sustinentes curavit Dominus precibus ejus.

Vir enim quidam Ægyptius concupivit ingenuam
mulierem maritam; et non valens eam capere, lo-
cutus est malefico, dicens: Facito eam ut amet me,
et ita age ut projiciat eam vir ejus. Accipiens ergo
maleficus, sufficienter usus est maleficio, et fecit eam
equam videri. Videns autem vir ejus veniens deforis

mirabatur quia in lecto ejus equa jaceret, et cœpit A plangere et ejulare; nam loquebatur animali, et responsum non dabat. Itaque deprecatus est presbyteros possessionis, et adducens, ostendit eis, qui non invenerunt causam. Usque ad tres dies, neque fenum accipiebat, quomodo equa; neque panem, sicut homo: utroque privabatur cibo. Ad ultimum, ut glorificaretur Deus, et appareret virtus sancti Macarii, ascendit in cor viri, ut deduceret eam in solitudinem. Et vinxit eam quasi equam, et duxit in solitudinem. Cum appropinquaret ergo, stabant fratres juxta cellam Macarii, litigantes et dicentes: Quid adduxisti huc equam istam? Dicit eis: Ut misericordiam consequatur. Dicunt ei: Quid enim habet? Qui respondit: Uxor mea erat, et in equam conversa est; et hodie habet tertium diem, non gustans quidquam. Qui re- B tulerunt sancto Macario intus oranti. Propterea enim revelaverat ei Deus. Respondit ergo fratribus, et dicit eis: Equi vos estis, qui equorum oculos habetis; illa autem mulier non est transfigurata, sed solum in oculis eorum qui seducuntur videtur equa. Et benedicens oleum, a vertice perunxit eam nudam, et superoravit, et statim fecit eam mulierem videri ab omnibus. Dans autem ei cibum, fecit eam manducare, et dimisit cum proprio viro, gratias referentem Deo. Et præcepit ei, dicens: Nunquam cesses a comunione. Hæc autem tibi evenerunt, quia per quinque septimanas non appropinquasti divinis.

Alla quoque puella ad eum deducta est¹, cujus obscena corporis ita ex omni parte computruerant, ut consumptis carnibus, interiora quoque et secretiora naturæ nudarentur, ac vermium inde ebulliret innumera multitudo, ita ut non accederet quisquam ad eam præ fetoris horrore. Hæc cum allata a parentibus, et projecta fuisset ante fores ejus, miserans virginis cruciatus: Equo animo esto, inquit, filia, hæc tibi ad salutem Dominus, non ad interitum dedit. Unde providendum est magis ut sanitas tua nulum tibi periculum inferat. Et cum stetisset in orationibus per septem continuos dies, et 990 oleum benedicens in nomine Domini, perungeret membra ejus, ita eam sanam reddidit, ut et reparata naturæ qualitas, et perfecta muliebris in ea species appareret, essetque ei de cætero inter homines conversatio absque pristinæ infirmitatis obstaculo.

Aliud iterum refertur ejus gestum continentiæ in longo tempore. Sub terra fecit transitum a cella sua usque ad dimidium stadium, et speluncam constituit ad ultimum: et si quando ei plures molestabantur, occulte de cella sua egrediens ibat ad speluncam, et nemo eum inveniebat. Referebat ergo nobis quidam de strenuis discipulis ejus, quia eundo usque ad speluncam, viginti quatuor orationes Dominicas faciebat, et revertendo viginti quatuor.

De hoc egressa est opinio quia mortuum suscitaverit, et suaserit hæreticum converti, non credentem resurrectionem corporum fieri; et famam obti-

¹ Deest hoc Heraclidi.

² Deest hæc narratio Heraclidi. Est verbotenus in

nebat in solitudine. Dicebant enim, aliquando venisse ad eum hæreticum quemdam Hieracitam, quod genus hæreseos invenitur apud Ægyptum². Hic cum per multam loquendi artem plurimos fratrum, qui habitabant in eremo, conturbaret, ausus est etiam coram ipso fidei suæ asserere pravitatem. Cui cum senior resisteret et contradiceret, ille verba simplicia argumentis callidis eludebat. Sed cum videret sanctus fidem fratrum periclitari: Quid opus est, inquit, nos verbis contendere ad subversionem audientium? exeamus ad sepulcra fratrum qui nos præcesserunt in Domino, et cui nostrum concesserit Dominus resuscitare mortuum de sepulcro, sciant omnes quia illius fides probatur a Deo. Sermo hic placuit omnibus qui aderant fratribus, et processerunt ad sepulcra. Hortatur Macarius Hieracitam, ut evocaret mortuum in nomine Domini. At ille: Tu, inquit, qui proposuisti, prior evoca. Et Macarius prosternens se in oratione ante Dominum, ubi sufficienter oravit, elevatis sursum oculis suis: Tu, inquit, Domine, quis ex duobus nobis rectam fidem teneat ostende, elevato hoc mortuo. Hæc cum dixisset, fratris cujusdam nomen, qui nuper fuerat defunctus, evocavit. Cui ille cum de tumulo respondisset, accedentes fratres continuo quæ supraposita erant auferunt, et eductum eum de sepulcro, resolutis fasciis quibus constrictus erat, exhibuerunt viventem. Hieracita vero ubi hæc vidit, obstupefactus in fugam convertitur. Quam fratres omnes insequentes, extra terminos terræ illius turbaverunt.

Hic oblatus est aliquando dæmonem patiens juvenis a propria matre tota conscissa duobus funibus colligatus, et hanc habebat immissionem dæmonis: postquam manducasset trium modiorum panes, et bibisset lagenam de aqua, eructans in aera solvebat escas. Ita enim consumebantur quæ devorasset vel bibisset quasi ab igne. Est enim turba quæ dicitur ignita. Diversa sunt quippe dæmonum genera, sicut et hominum, non substantiæ, sed voluntates. Hic ergo juvenis, non sufficiente sibi esca, propriam bibebat urinam. Plangente ergo matre et deprecante sanctum Macarium, accipiens eum, imprecatus ac supplicans Deum, post unam et secundam diem attenuavit passionem. Dixit ergo matri ejus: Quantum vis ut comedat? Quæ respondit: Decem pondo panis. D Corripuit ergo eam, quia multum dixit. Superorans vero ei usque ad septem dies, statuit ei in tria pondo, ut posset operari, atque ita curans eum, reddidit matri. Multa etiam et alia ferebantur de eo, quæ nimis proluxa sunt ad scribendum; sed ex his paucis etiam cætera opera ejus noscuntur. Hunc ego non vidi; anno quippe ingressionis meæ in solitudinem quievit.

Quodam tempore cum ad beatum Macarium quidam venisset desiderans in proposito monachorum servire Christo³, et deprecaretur sanctum senem, ut instrueret eum ac doceret, et ex fonte doctrinæ sa-

Ruff., supra, lib. II, c. 28.

² Deest Heraclidi.

lutaris, quæ in eo per Spiritus sancti gratiam abundabat, confirmaret, et qualiter posset, iuvante Domino, insidias atque impugnationes maligni evadere, præmoneret; respondens beatus Macarius, dixit: Si vere desideras ex toto corde renuntiare huic sæculo, filiule, et adhærere Domino Salvatore, sicut dicit Propheta in psalmo: Adhæsit anima in ea post te, me autem suscepit dextera tua (*Psal. Lxii*). Parata enim est dextera Domini confugientes ad se suscipere; oportet te renuntiare huic mundo, et omnes actus ejus abjicere, sicut dicit Apostolus, scribens ad Colossenses: Mortui enim estis huic mundo, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit vita nostra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria (*Coloss. iii*). Hæc audiens junior, dixit: Crede, mihi, beatissime Pater, quia et mentem meam alienavi ab hoc mundo et ab omnibus quæ in eo sunt, ut jam tanquam mortuus degam in hujus temporis vita. Cogaovi enim quoniam temporalia et transitoria atque corruptibilia sunt omnia quæ in hoc mundo videntur esse bona. Tunc dicit ei senior: Audi me, fili, et vade ad sepulcra mortuorum, et quamplurimis injuriis, multis conviciis, ac maledictis etiam et lapidibus eos detestare, ut provocati irriterent adversus te. His auditis, junior statim perrexit ad monumenta mortuorum. Cumque secundum præceptum beati senioris multis eos, ut putabat, injuriis affecisset, reversus ad sanctum Macarium, dixit ei quod fecerat. Interrogavitque eum senior, si nihil ei respondissent illi mortui? Et respondens, dixit: Nihil penitus dixerunt, domine. Iterum autem præcepit ei, dicens: Perge crastino die, et multis præconiis collauda et glorifica eos. Abiit iterum frater ad sepulcra mortuorum, et cœpit laudare, honorificisque sermonibus glorificare eos, dicens: Vos magni estis et sancti, et similes apostolicis viris, et justitia magna in vobis est. Et alias quamplurimas laudes cum ad eos dixisset, reversus ad cellam, dixit seniori: Ecce secundum præceptum tuum, domine Pater, laudavi et glorificavi illos mortuos, et nihil mihi penitus dixerunt. Tunc dixit ei sanctus Macarius: Considera, fili, quoniam sicut injuriis et contumeliis exprobrasti illos mortuos, et nihil tibi locuti sunt; ita ergo et tu si vis salvus esse et in sancto proposito placere Salvatore nostro, imitare ipsum Dominum Salvatoremque nostrum, sicut dicit beatus Joannes apostolus et evangelista: Qui dicit se in Christo manere, debet quemadmodum ille ambulavit et ipse ambulare (*1 Joan. ii*). Unde et in Evangelio quidem legimus, quoniam ipsi perfidissimi nostræ fidei æmuli Judæi, multas injurias, instigante humani generis hoste diabolo, in Dominum nostrum Jesum Christum Salvatorem dixerunt, **901** Samaritanum esse, et dæmonium habentem, et in Beelzebub principe dæmoniorum ejicientem dæmonia; nam et seductorem eum ausi sunt dicere: et hæc omnia patienter ipse pius Dominus noster Jesus Christus cœli, terræ, et maris, omnium quoque eorum quæ in eis sunt creator, su-

stinuit; ut nobis patientiæ suæ, lenitatis, et humilitatis præberet exemplum. Nam si voluisset potentiam suæ majestatis ostendere, et injurias vindicare, omnem subito mundum in chaos deduceret, et nec genus hominum, nec ipse saltem appareret mundus, sed in momento omnia interirent. Verumtamen noluit hæc facere inenarrabilis Christi Domini pietas bonitatis, qui non ad puniendum, sed ad salvandum venerat mundum. Ideo enim patienter omnia sustinuit, ut nobis exempla patientiæ et humilitatis ostenderet. Unde et sequentibus se discipulis dixit: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris (*Matth. xi*). Sed et omnes a sæculo sancti tam prophætæ quam apostoli, opprobriis et injuriis, ac diversis afflicti tormentis, semper immobilem virtutem patientiæ et humilitatis tenuerunt, et nequaquam humanis laudibus sunt decepti. Respicientes namque inanis gloriæ præsentis vitæ vanos runiores, illam solam cœlestem æternamque gloriam concupiscunt qui Christo placere desiderant, quæ ex Deo est, et permanet in æternum: cujus claritatis splendorem nulla humana lingua potest exponere. Hæc ergo exempla patientiæ et humilitatis considerans, filiule, si quando irrogatæ tibi fuerint injuriæ, fortissime virtutem patientiæ et humilitatis custodi, imitans Prophetam, qui dixit: Ego autem tanquam surdus non audiebam, et sicut mutus non aperiens os suum; et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones (*Ps. xxxvii*). Quod certe ad commonendum sensum nostrum quotidie in synaxi psallitur. Cave etiam, ne vana gloria laudeque hominum delecteris, et perdas omnia quæ laborando in bonis operibus acquisieris, fructusque jejunii et abstinentiæ tuæ, vigiliarumque et orationum mercedem in æterna vita non consequaris a Domino, quia ipse dixit in Evangelio de eis qui laudes hominum quærunt: Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam (*Matth. vi*). Et alia multa sunt, quæ de cavenda vana gloria sanctæ Scripturæ admonere non cessant. Cave ergo, o fili, et neque ad irrogatas injurias exardescat in iracundia animus tuus. Et si incitatum fuerit cor tuum, ipse tamen stricte in timore Domini refrena ab iracundia animum tuum, ut possis virtutem humilitatis ac patientiæ custodire. Et tunc veraciter ostendis quod promissisti, dicens, quia tanquam mortuus degas in hoc mundo, si nihil turbulentum respondeas eis, qui tibi injurias irrogant; sicut nec illi de monumentis mortui, in quos multas injurias et convicia dixisti, et nihil tibi penitus responderunt. Ideoque oportet ut fortiter custodiamus virtutem humilitatis ac patientiæ, quatenus possimus ad cœlestia præmia et ad æternæ vitæ gloriam pervenire, sicut dicit in Apocalypsi Dominus: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam (*Apoc. iii*).

Sanctus abbas Macarius commonebat sæpe discipulos suos, et docebat eos, dicens: Mementote semper quia ante conspectum Domini omnipotentis

¹ Deest Heraclidi.

conversamini, qui prospicit omnium hominum cogitationes, et singulorum corda scrutatur. Quod etiam et sanctæ Scripturæ testantur, et Apostolus docet, et dicit: Vivus est enim sermo Dei et efficax, et acutior omni gladio ancipiti, et pertinens usque ad animæ divisionem ac spiritus, compagum quoque et medullarum, discretor cogitationum et intentionum cordis; et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus; omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus (*Hebr. iv*). Ideoque si nos, fratres, pulsaverit delectatio carnis, et concupiscentia fornicationis, festinemus repellere et abicere de corde nostro sordidissimam et pessimam cogitationem, invocantes intentissime adiutorium Domini nostri Jesu Christi in orationibus ac jejuniis, ut virtutis potentia succurriat nos, et protegat, et conterat Satanam sub pedibus nostris. Oportet ergo ut etiam nosmetipsos pœnitendo et a peccatis abstinendo corripiamus, dicamusque ad animam nostram: Quoniam delectatio quidem corporis, quæ te male oblectat, ad modicum tempus est; nam tormenta et cruciatus animæ et corporis in igne æterno gehennæ in perpetuas permanent pœnas. Illud etiam admonentes animam nostram, dicamus: Si erubescis homines similes tui peccatores, ne videant te peccantem, quare non magis revereri et timere debes majestatem Dei omnipotentis, qui omnium secreta cordium considerat, sicut et Apostolus ait: Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus (*Hebr. iv*). Talibus ergo cogitationibus si increpamus nosmetipsos, continuo timor Domini venit in corde nostro, et in amorem castitatis confirmatur anima nostra, etiam et ad omnia præcepta Domini facienda incitatur, adjuvante nos gratia Domini nostri Jesu Christi, qui servientibus sibi in sanctitate et castitate promisit cœlestia et æterna donare in illa gloria futuri sæculi vita, cum angelis sanctis in perpetui luminis splendore semper gaudere.

CAPUT X.

Vita et conversatio alterius Macarii, videlicet Alexandrini presbyteri, et Marci monachi.

Alium autem Macarium contemplatus sum Alexandrinum presbyterum (*Heraclid., cap. 6*), in loco qui dicitur Cellia, in quibus Cellis habitavi ego annis novem, in quibus et tribus annis post me supervixit. Et quædam vidi apud eum, quædam autem audivi, quædam et ab aliis didici. Erat autem observatio ejus hæc: quia si quid audivit alicubi, modis omnibus hoc apprehendere festinabat. Audiens ergo a quodam quia Tabenensiotæ monachi per omnem quadragesimam absque igne cibum sumunt, statuit septem annis quod per ignem transit non manducare, nisi olera cruda, et si quando inveniebatur, legumen infusum, nihil aliud gustans. Complens autem hoc, pro nihilo duxit hujusmodi usum.

Audivit iterum de alio quodam, quia libram panis comederet; frangens sibi buccellatim, et condens in lagenam misit: decrevitque tantum comedere, quantum posset manus afferre per os lagenæ. Et si-

cut referebat ipse, quia gaudens quidem approbendam amplius de fragmento panis, sed non mittebar eximere, pro eo quod angustius esset foramen lagenæ; usque enim ad tres annos hanc habuit abstinentiam, quatuor aut quinque uncias comedens, tantumdem et aquam bibens. 992 Nam unum sextarium olei totum annum expendebat.

Iterum alia ejus observatio talis fuit: Decrevit superare somnum, et, sicut referebat, non intravit sub tectum usque ad viginti dies, ut vinceret somnum. Ita nimio quidem æstu urebatur per diem, per noctem autem constringebatur frigore, et (ut dicebat) nisi velocius ingressus sub tectum fuisset, somnumque cepissem, ita mihi exsiccatum fuisset cerebrum, ut pene exessum paterer mentis. Quanto ergo me, inquit, vici, tanto ad naturæ necessarium requirentis somnum cessat.

Iste aliquando tentatus est passione fornicationis, et condemnavit semetipsum in paludem Scythiensem, quæ est in solitudine, sedere nudum mensibus sex, ubi sunt culices sicut nebulæ (5); quæque etiam agrestium porcorum perforant pellem. Ita ergo perforatus est totus, et strumas fecit, ut putaretur aliqui, quia elephantiosus esset factus. Veniens ergo post sex menses in cellam suam, de voce cognitus est quia ipse erat Macarius.

Desideravit aliquando ipse in hortum sepulturae Jannæ et Mambre ingredi, sicut nobis retulit. Ipse autem hortus sepulturae factus est a magis, qui potentes erant quondam apud Pharaonem. De quadris ergo lapidibus construxerunt opus, et sibi ipsis sepulcrum fecerunt, et multum aurum recondentes, plantaverunt etiam arbores; humectus est enim locus, in quo et puteum fecerunt. Quia ergo viam ignorabat, arbitrium quoddam sequebatur stellarum, sicut in maris pelago navigantes observare solent. Ita in solitudinem ingrediebatur, accipiens ligaturam calamorum per unumquodque milliarium indicii gratia sigebat, ut semitam adinveniret unde reverteretur. Perambulans ergo diebus novem, pervenit ad locum. Dæmon autem qui semper dimicatoribus Christi resistere solet, colligens omnes calamos, quos pro indicio sibi posuerat a milliario horti illius sepulcri, dum ipse requiesceret, ad caput ipsius posuit. Surgens igitur reperit calamos. Et hoc factum est, Deo permittente, ad ejus probationem, ut non in calamis speraret, sed in columna nubis quæ præcedebat filios Israel quadraginta annis in solitudine. Dicebat autem quia castra dæmonum obviassent ei egredientium de illo horto, clamantium, inquit, quasi corvi contra faciem meam, et dicentium: Quid vis, Macari? quid vis, monache? quid venisti in locum nostrum? Non potes manere hic. Dixi ergo eis ego: Quia oportet me ingredi et videre. Ingrediente autem eo in hortum, occurrit in Satanas cum gladio evaginato comminans ei. Contra quem sanctus Macarius hoc dedit responsum: Tu venis ad me cum gladio, ego autem occurro tibi in nomine Domini sabaoth Dei Israel. Ingrediens ergo

invenit situlam æream dependentem, et catenam ferream super puteum, jam de multis temporibus resolutam, et fructus malorum granatorum, nihil intus habentium, propterea quod aruissent a nimio solis ardore; abominaciones etiam idolorum quam plurimas aureas. Ita ergo revertens, venit post dies viginti. Deficiente ergo ei aqua quam portabat et pane, in multam angustiam devenit. Et cum jam deficeret, apparuit ei puella, stans (sicut referebat) mundissimo linteo æmieta, et habens hydriam stillantem aquæ, quam dicebat longe a se quasi stadium unum. Et usque dies tres ambulans, et videns eam cum hydria stantem, appropinquare non valebat, sicut somnians; spe autem videndi expectando confortabatur. Postea apparuit ei multitudo bubularum, ex quibus una quæ habebat vitulum stetit; sunt enim multæ in illis locis, et, sicut ipse dicebat, decurrebat ei de uberibus lac. Et facta est vox desuper, dicens: Macarii, accede ad bubulam, et suge. Supposuit ergo se ei, et lactatus resumpsit vires. Venitque bubula illa usque ad cellam ejus lactans eum, et vitulum suum non suscipiens.

Reversus ergo ad fratres cum indicasset de oportunitate loci, multorum inflammati sunt animi, ut pergerent illuc cum eo ¹. Sed ubi sancti Patres senserunt animos juvenum concitatos ad pergendum, represserunt eos salubri consilio, dicentes: Locus iste si vere, ut dicitur, a Janne et Mambre constitutus est, non aliud de eo credendum est, nisi quod diaboli opere ad deceptionem nostram forsitan præparatus sit. Si enim deliciosus est et abundans, quam requiem sperabimus in futuro sæculo, si hic deliciis fruimur? Hæc atque alia dicentes, juvenum animos represserunt. Licet enim diversorum pomorum amœnus esset locus, et abundans omnibus necessariis, sed non posse dicebat adduci illuc plures fratres, ne forte venientes per eremum a dæmonibus deciperentur. Multos enim aiebat esse dæmones, quorum fremitus et calliditates ferre multitudo fratum insueta non posset.

Quodam tempore idem sanctus Macarius puteum fodiebat, et in proximo fruteti silvæ ab aspide percussus est (*Heraclid., cap. 6*). Qui mortiferum animal a faucibus apprehendens, manibus utrisque scindens, dixit ei: Non permittente Deo, quare usurpasti venire?

Habebat autem diversas cellulas, unam in monte Nitriæ, aliam in solitudine interiori Scythi, et aliam in loco qui dicitur Cellia: et quædam absque fenestris sunt, in quibus dicebatur sedere in quadragesima; alia angusta erat, in qua jacens extendere pedes non poterat; alia autem latior erat, in qua suscipiebat venientes ad se. Hic vero, donante gratia Christi, tantam multitudinem vexatorum a dæmonibus curavit, ut omnes mirarentur, et glorificarent virtutem Salvatoris nostri Jesu Christi, qui per eum operabatur magnifica.

Cum autem nos ibidem essemus, oblata est ei

¹ Deest Heraclidi.

A virgo quædam de Thessa.on.ca veniens, quæ multis annis in paralyti laborabat. Hanc itaque usque ad viginti dies oleo sancto perungens, et orationibus pro ea insistens, sanam remisit ad propriam civitatem. Quæ postquam pervenit ad domum suam, multas oblationes direxit per diversa sancta monasteria.

Hic itaque Macarius audiens, quia magnam conversationem et regulam disciplinæ Tabenensiotæ monachi haberent, mutato habitu, accipiensque indumenta rustici, per dies quindecim ascendit in Thebaidam per solitudinem. Et ingressus monasterium Tabenensiotarum quærebat abbatem, ut ejus præsentaretur aspectibus, virum sanctum, Pachomium nomine, probatissimum famulum Christi, gratiam prophetiæ habentem, cui occultatus est nutu Dei adventus Macarii. Repræsentatus ergo, dixit ei: Deprecor te, domine sancte Pater, suscipe me in monasterium tuum, ut efficiar monachus. Dixit ei Pachomius: Jam senectute **363** proventus, abstinentiam non vales sustinere, fratres enim continentissimi sunt, et non ferens eorum laborem, scandalum passus, et regredieris detrahendo eis. Et non suscepit eum, nec prima nec secunda die, usque ad dies septem. Cum ergo perseveraret etiam jejunis permanens, post hæc dixit ei: Suscipe me, abba, et si non jejunavero sicut et alii fratres, operatusque non fuero sicut et illi, tunc jube me jactari foras. Hæc audiens abbas, jussit fratribus ut susciperent eum. Est autem congregatio per singula monasteria mille quadringenti viri. Multorum enim monasteriorum beatus Pachomius Pater erat, et multa millia monachorum congregatio erat, etiam et usque nunc sunt Christi gratia largiente. Ingressus est ergo in monasterium. Transacto autem pauco tempore, supervenit quadragesima, et vidit singulos quosque addentes jejuniis abstinentiæ. Quidam enim eorum post duos dies resiciebant, alii autem post quinque dies capiebant cibum, alii vero per totam noctem vigilantes orationibus insistebant, per diem autem opera manuum exercebant. Hic vero sanctus Macarius stabat in angulo, tam diebus quam noctibus non discedens quoquam, usquequo dies quadraginta completerentur. Advenit et Pascha; neque tunc panem gustavit, neque aliud quoque pulmentum, nisi folia tantum de D caulibus, et hæc semel in septimana die Dominica sumebat. Nec discedebat de angulo illo, ubi elegerat stare, nisi tantum corporalis necessitatis causa, et statim festinanter revertebatur, et claudere ostium super se, et nihil penitus loquebatur, sed in silentio tantum labia ejus movebantur. Et non cessabat continue et sine cessatione in cordesuo eloquia Domini divinamque Scripturæ commemorationem meditari et opera manuum incessanter exercere multo amplius quam alii fratres. Hæc fratres videntes, pene omnes scandalizati sunt; murmurantesque dixerunt præposito monasterii: Unde nobis hunc adduxisti, tanquam sine carne degentem ad condemnationem

nostram? Projice eum, cognosce, quia valde scandalizantur fratres in eo. Ille audiens præpositus monasterii, admirans tam districtam conversationem ejus, oravit Dominum, dicens: Manifesta mihi peccatori servo tuo, Domine, quid agere debeam. Et revelatum est ei, quod ipse esset Macarius. Eduxit autem eum foras in oratorium, ubi altare positum erat, et amplectens osculatus est eum, et dixit ei: Vere vir beatus es, sancte Macari, et laetisti nos. Olim enim ex multo tempore desiderabamus videre sanctitatem tuam; et gratias agimus Domino nostro Jesu Christo, quia in spiritualibus bonis, maximeque in virtutibus abstinentiæ erudisti nos et parvulos nostros non alta sapere in conversatione sua. Revertere ergo ad locum tuum, non enim parum ædificasti nos, beatissime Pater, et ora indesinenter pro nobis.

Quodam tempore visitationis atque ædificationis gratia perrexi ego ad eum, et inveni ante ostium atrii ejus jacentem quemdam presbyterum toto corpore ulceribus plenum, capitis autem ejus etiam ipsa ossa computruerunt, qui ideo advenerat, ut orationibus ejus sanitatem reciperet. Sed sanctus Macarius non suscipiebat eum: ego autem prostravi me in terram ad pedes ejus, et deprecabar ut susciperet eum. Respondensque vir beatus, dixit mihi: Indignus est ut sanitatem recipiat, sed magis increpa eum, et suade ei, ut non audeat accedere ad sacrosanctum altare Domini, et offerre sacrificium Domino, quia fornicando offeri; propter hoc castigatur. Suade ergo ei ut respiscat et condignam agat poenitentiam, ut misericordiam a Domino mereatur accipere. Itaque ego egressus ad illum infirmum, dixi ei omnia. Et ille terribiliter conturbatus, intremuit, juravitque quia in exitum vite sue non usurparet ad altare Domini accedere. Post hæc præcepit ut ingrederetur, suscepitque eum, et dixit ei: Credis quia Deus est quem nihil latet? Respondit: Etiam, domine. Dixit ei: Nunquid potuisti illudere aut latere Deum? Respondit: Non. Ait ergo: Si ergo cognoscis tanti criminis peccatum tuum, et Dei castigationem intelligis, pro qua causa tanti mali plaga in corpore tuo est, ideoque percussus es; cessa a malis tuis, et corrige de cætero, et confitere semper cum lacrymis poenitentiae, et intimo cordis dolore in conspectu Domini peccatum tuum, ut in die judicii possis aliquam misericordiam ac pietatem Domini invenire. Dedit ergo sacramentum se nunquam peccare, neque ad sacrosanctum altare accedere, nec oblationem consecrare; sed sicut laici sortem habere. Itaque post hæc imposuit ei manum, et oravit pro eo ad Dominum, et in paucis diebus sanus factus est, capillique capitis ejus creverunt, et abiit sanus.

Ipsis diebus oblatus est ei juvenis qui vexabatur ab immundo spiritu, et imposuit manum super caput ejus, et aliam super pectus ejus, et tandiu super eum oravit, usquequo in aera suspendit eum ille immundus spiritus: inflatus autem totus intumuit puer sicut uter, ita ut ex omnibus membris aquam funderet, et

A subito clamans attenuatus est, ac redditus mensuræ suæ. Tradidit ergo eum patri suo sanum, ungens eum oleo sancto, præcepitque ut per quadraginta dies, neque carnem ederet, neque vinum sumeret, et ita sanus redditus est.

Referebat autem nobis idem sanctus vir Macarius, admonens ut caveamus, inquit, multiformes insidias dæmonum, quia quodam tempore nimis ei molestæ fuerunt cogitationes vanæ gloriæ, scilicet ut qualicumque modo ejicerent eum de cella ejus, et de secreta eremi conversatione, suggerentes ei, ut ædificationis gratia ad remedium et sanitates hominum Romam pergeret pro salute animarum multarum; inerat enim ei gratia Domini contra immundos spiritus. Et cum diutius insisterent ei hujusmodi cogitationes, et nec oranti ei cessarent, jactavit se pronus in terram, et extendit pedes suos a foris limen ostii cellulæ suæ clamans et dicens: Trahite, dæmones, trahite, ego enim pedibus meis non vado; sed si potestis, me hinc abducite: ego quippe testor Deum quod hic jaceo ad vesperam. Sic ergo jacuit usque ad vesperam. Postmodum surrexit ad consuetum opus Domini.

Referebat autem nobis de quodam fratre Marco, monacho nimis abstinentissimo; sanctus enim Macarius presbyter erat. Dicebat autem: Quia notavi mihi tempora, quando traditur sacrosancta communio. Ego nunquam dedi communionem Marco monacho, sed angelus dabat ei de altari; solum autem articulum manuum dantis videbam. Marcus autem juvenis erat, et Novum Vetusque 994 Testamentum sacra Scripturæ memoriter observaverat. Mansuetus ultra modum, castus super omnes. Cum autem esset in ultima senectute sanctus Macarius, perrexi ad eum, et inveni ostium cellulæ ejus clausum. Stans autem ad ostium, auscultabam quid diceret, vel cum quo loqueretur; audiebam enim eum loquentem. Putavi autem quod aliquis cum ipso esset cum quo loqueretur. Ipse enim cum centesimum ageret annum siquidem jam et dentes amiserat. Igitur cum esset solus, sibi ipsi litigabat, et quasi corpori suo dicebat: Quid vis o tu qui male senuisti? ecce jam et oleum accepisti et vinum: de cætero quid vis jam, decrepite senum? remetipsum increpans etiam ut et diabolus confunderetur.

D Referebat nobis vir summæ sanctitatis Paphnutius discipulus ejus, quoniam quadam die lææna accipiens catulum suum cæcum, obtulit sancto Macario, et capite pulsans atrii ejus ostium aperuit, et ingressa sedente sancto viro projecit catulum ad pedes. Ipse autem accipiens eum, exspuit in oculos ejus, et oravit, statim aperti sunt oculi ejus, et aspexit. Et laetavit eum lææna, levavitque eum, et abiit. Altera die pellem ovinam grandem attulit ei lææna. Sanctus vero pellem videns, dicebat lææna: Unde tibi hoc, nisi quia comedisti cujusdam ovem, forsitan et pauperis? Quod ergo de injustitia est non accipio a te. Illa vero inclinans caput suum in pavimento, de recabatur eum, et ad pedes sancti deposuit pel-

lem. Ipse vero dicebat ei : Dixi tibi quia non accipiam illam, nisi mihi promiseris ut nunquam amodo contristes pauperes, devorando quadrupedia eorum. Illa vero quasi consentiens nutu capitis sui, quasi promittebat : tunc suscepit pellem ab ea. Et quid mirabile est, fratres, si Dominus creator omnium, qui leones Danieli prophetæ mansuefecit, ipse etiam et Macario lænam fecit esse mansuetam?

Dicebat autem quia ex quo baptizatus est, non est locutus otiosum sermonem : sexagesimum habebat annum, ex quo erat baptizatus. Erat autem statura brevis, super labium tantummodo pilos habens et in summitate menti. Ex nimia enim abstinentia pili barbæ ejus rari nati sunt. Huic aliquando confessus sum : Quid faciam, abba, quia cogitationes acedias tribulant me, dicentes : Quia nihil agis, egrèdere de hac solitudine? Ipse autem dixit mihi : Dic eis, Quia propter Christum hic sedeo, et parietes istos custodio. Hæc pauca ex multis ejus mirificis indicavi gestis.

CAPUT XI.

De beato Joanne abbate.

Dicebant sancti Patres de sancto Joanne, qui cognominabatur Colob¹, quia cum de messis opere reverteretur valde fatigatus, representabat se sanctis senioribus, factaque cum eis oratione, statim pergebat ad cellam suam, et per multa tempora in silentio vacabat orationibus et lectionibus ac meditationi Scripturarum sanctarum, et opera manuum quotidie exercens, nullum ad se permittebat venire. Dicebat etiam : Quoniam per occasionem in messis opere dispersigitur, et pervagationem patitur mentis intentio, et ideo diversis cogitationibus obligatur. Addebat autem sibi magis abstinentiam, dicens : Quia propter laborem messis in diebus illis quotidie panem in saturitate edebam. Nunc autem quoniam in cella mea quiesco, oportet me abstinentiam et vigiliis addere, ut compensetur et reparetur quod in illis diebus intermissum est.

Quidam ex fratribus interrogaverunt hunc ipsum beatum Joannem de causa abstinentiæ. Et respondit eis, dicens : Quia Daniel propheta dixit : Panem in concupiscentia non comedi (*Dan. x*). Dicebat etiam monendo fratres : Considerate, dilectissimi, quoniam nihil fortius est in bestiis leone, et tamen propter ventrem suum cadit in laqueum, et illa feralis et magna fortitudo ejus humiliatur. Tali etiam exemplo ipse lætus Joannes instruebat fratres, dicens : Si voluerit imperator aliquam adversariorum obtinere civitatem, prius escam eorum et potum interdicit, et ita necessitate contriti humiliantur, et imperio ejus subjiuntur. Similiter quoque passiones ac vitia corporis nostri, si fame jejuniorum ac labore macerentur vigiliarum, tunc etiam adversariorum nostrorum, videlicet dæmonum, virtus humiliatur, quam per corporis nostri fortitudinem contra nos impie solent exercere.

¹ Deest Heraclidi.

CAPUT XII.

De Marciano famulo Christi.

Sed et de famulo Christi Marciano simile exemplum referemus². Soror ejus cum filio suo abiit ad eum in monasterium, ut post multa tempora visitaret eum. Ipse autem sororem suam accipere non acquievit, nec videre; filium autem ejus suscepit. Qui intento deprecabantur eum et petebant ut susciperet tunicam et pallium quæ detulissent ei. Sed noluit penitus suscipere, dicens : Ab infantia mea usque in hanc horam Dominus meus me gubernavit, etiam usque in finem exitus mei ipse mihi præbebit omnia quæ necessaria sunt; non enim expedit hæc in carnalibus parentibus, expectare aut suscipere. Ille autem prostravit se ad pedes ejus, dicens : Non tanquam parenti, sed tanquam servo Dei et monacho hæc offerimus. Respondens autem beatus abbas Marcianus, dixit : Per quot monasteria venistis de itinere ad nos? Qui respondens, dixit ei : Plurima monasteria transivimus. Et quare, inquit, non dedistis ex his vestimentis eis, tanquam servis Dei et monachis? Ipse vero respondens, dixit : Quia nulli aliquid dedimus. Ait ergo ad eum beatus Marcianus : Ecce manifestum est, quia non servo Dei et monacho, sed tanquam parenti et propinquo vestro hæc ad me detulistis. Noluit ergo suscipere. Orationem autem pro eis intentissime faciens, pro salute animarum eorum Dominum deprecatus est, et dimisit eos. Præcepitque eis ut ulterius nunquam venirent ad eum.

CAPUT XIII.

De Virgine quadam solo nomine.

Non autem præmittam narrare etiam et de his qui contemptibiliter conversantur, ad laudem scilicet eorum qui vitam emendant, et ad admonitionem legentium. Virgo quædam fuit in Alexandria (*Heraclid., cap. 2*), schemate quidem indumenti humilis, proposito autem mentis elata, dives in pecuniis nimis, nunquam autem procedens, et neque peregrino, aut virginibus, seu ecclesiæ vel pauperibus nummum aliquando porrexit. Hæc multis monitis Patrum non abjecit silvam divitiarum. Erat autem ei et genus non minimum, in quibus adoptavit sibi filiam germanæ suæ, cui nocte et die promittebat substantiam suam. A cœlesti enim desiderio mentem alienatam gerebat. Species enim et in hoc errore diaboli est, sub occasione amoris propriæ generationis in avaritia laborare. Quia 995 autem illi non pertinet propter genus, qui fratricidia et patricidia docet, manifestum est. Sed si videatur parentum sollicitudinem iurare, non rectæ mentis motu hoc facit, sed ut animam injuste facientis in avaritiæ laqueo obliget, sciens sententiam quia injusti et avari regnum Dei non hæreditabunt (*1 Cor. vi*). Potest autem quisquis prudenter et rationabiliter, nec suam contemnere animam, et parentibus suis maxime si debent (6) et egentiores sunt, consolationem præstare. Quando autem quis animam suam despicit conferendo suæ progeniei, subijcet legi, quia in vano de anima sua

² Deest Heraclidi, Theodoretus, Philoth., cap. 3,

rogitat. Cantat autem sanctus psalmista David de A
eis qui pro anima sua solliciti sunt in timore : Quis
ascendet in montem Domini, id est, quia difficile,
aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens mani-
bus et mundo corde, qui non accepit in vano ani-
mam suam (Psal. xliii). Isti autem in vano eam ac-
cipiunt, putantes eam cum corpore dissolvi, dum vir-
tutes negligunt.

Hanc ergo virginem, ut ita dicam, volens flexam
domare ad revelationem avaritiæ sanctissimus Ma-
carius presbyter et præpositus pauperum leproso-
rum, composuit et invenit artem hujusmodi; fuerat
enim a juventute sua cambiarius, quod dicunt gem-
mas distrahere; qui abiit et dixit ei : Lapidem pre-
tiosi smaragdi et hyacinthi incurrerunt mihi, et sive
inventi sint, sive furtivi dicere non possum; pre-
tiosi autem sunt nimis, ita ut non possint æstimari
quam præclari habeantur. Vendit autem qui habet
eos quingentis solidis. Si placet tibi eos tollere, de
uno lapide potes accipere quingentos solidos; alios
autem in ornamento neptis tuæ præparabis. Virgo
autem intentissime audiens delectata est, et cadens
ad pedes ejus, dixit : Per sanctitatem tuam ne quis
alius eos comparet. Invitavit ergo eam presbyter,
dicens : Veni usque ad cellam meam, et vide eos.
Quæ non acquievit, sed adorans eum, dedit quin-
gentos solidos, dicens : Quomodo vis tolle eos, ego
enim causam non habeo. Ipse autem accipiens ero-
gavit pauperibus. Tempore autem transacto, eo quod
magnæ opinionis ac reverentiæ erat vir in tota
Alexandria amator Dei, et multum misericors (per-
venerat enim usque ad centum annorum ejus senecta;
cum quo etiam et nos commorati sumus), reverebatur
eum commonere supradicta virgo.

Ad ultimum inveniens eum in ecclesia, dixit : Ro-
go te, demine, quid jubes propter lapides illos pro
quibus dedimus quingentos solidos? Qui respondit,
dicens ei : Ex tunc quo dedisti mihi aurum, tradidi
illud in pretium gemmarum, et si vis venire et vi-
dere in hospitio ubi sunt, veni et vide; ibi enim ja-
cent. Et si tibi placuerint, bene; sin vero, tolle quod
tuum est, et vade. Quæ promptissime perrexit ad
cellam ejus. Erat autem hospitium pauperum, in quo
leprosi jacebant. In inferioribus quidem habebat mu-
lieres, in superioribus vero viros. Adducens ergo D
eam, inducit eam in januam, et dicit ei : Quos vis
videre prius, hyacinthos aut smaragdos? Dicit ei :
Quos ipse vis, domine. Et ait : Ecce isti sunt hya-
cinthi. Iterum autem ipse deposuit eam in inferiora,
et ostendens ei mulieres, dixit : Ecce smaragdi : si
tibi placent, bene; sin autem, recipe quod tuum est.
Itaque verecundiam passa, egressa est. Et abiens ex
multa tristitia, quia non secundum Deum fecerat
rem, infirmata est. Post hæc etiam gratias egit pres-
bytero. Puella autem de qua sollicita erat, post nu-
ptias sine filiis, defuncta est.

¹ Deest Heraclidi.

CAPUT XIV.

Vita et conversatio Moysi quondam latronis.

Quidam Moyses nomine (Heraclid., cap. 7), Æ-
thiops genere, servus cujusdam fuit curialis, quem
propter multam perversitatem et furta et latrocinia
projecit dominus ejus. Dicebatur enim quia usque ad
homicidia pervenisset. Compellor enim dicere mala
ejus, ut ostendam virtutem patientiæ ejus.

Dicebatur ergo quia dux latronum erat, sicut ex
ipsis operibus ejus ostenditur in furtis et latrocinis.
Denique cuidam pastori malitiam retineas, subito
voluit in nocte irruere et interficere eum : perquisivit
autem loca ubi caulas haberet ovium; indicatumque
est ei, quia trans Nilum esset, irrigato flumine, et
tenere in latum milliario. Ille mordicus tenens gla-
dium in ore, tunicam imposuit super caput suum, et
transnavit fluvium. Dum ergo ille nataret, ita stu-
duit pastor ille se occultare et late e. Nam ille utpote
latro quatuor arietes occidit, et ligans eos, trahens-
que per flumen iterum renatavit. Et egressus de flu-
mine excoriavit eos, et comedens optima quæque
carnium, reliqua in vina distraxit, bibitque decem
et octo calices. Statimque quinquaginta milliaria iti-
nere sub die fecit, et pervenit ad locum ubi erant
socii ejus. Iste ergo talis ac tantus in tantis malis
conversatus est.

Quodam tempore a quodam viro religioso audiens
verbum Dei ¹, et in die judicii futuram examinatio-
nem inter justos et peccatores, inter criminosos et
sanctos, ac etiam inter amaras gehennæ et ignis
æterni poenas, et cruciatus sine fine in tenebris ex-
terioribus, quæ præparata sunt iniquis et peccatori-
bus; item audiens æternam gloriam, et æternos ho-
nores, et requiem in regno colorum inter angelos
sanctos quæ præparavit Deus sanctis et justis, ser-
vientibus sibi; compunctus corde coepit amarissime
fieri cum gemitu et ejulatu. Ingressusque monaste-
rium, dedit se in poenitentiam, et cruciabat semet-
ipsum in multis lacrymis, indulgentiam et veniam
peccatorum suorum de pietate et misericordia a Do-
mino postulando, et ita permansit in monasterio.

Quodam tempore in cellulam ejus latrones ingressi
sunt, ignorantes quis esset (Heraclid., cap. 7). Erant
autem quatuor : quos ligavit simul sicut zabernam
(7) de paleis, et imposuit eos sibi in dorsum, et de-
tulit eos ad ecclesiam fratrum, dicens : Quia jam
mibi non expedit nocere aliquem, quod jubetis de
istis disponite. Tunc illi latrones cognoverunt quod
ipse esset Moyses qui fuerat sceleratissimus inter la-
trones, et compuncti sunt corde, glorificantes Deum,
qui non repellit peccatores, sed suscipit poenitentes,
ut salventur in æterna salute. Et hæc dicentes, ut
dixi, compuncti sunt corde, et dederunt se in poeni-
tentiam, abrenuntiantes omnibus malis actibus et
concupiscentiis, carnalibusque desideriis.

Huic Moysi institerunt dæmones, secundum consue-

rudinem ejus antiquam luxuriam fornicationis ingerentes ei. Qui tam valide tentatus est, sicut ipse referebat, ut paulominus de proposito excideret suo. Itaque ex hoc validius abstinebat, et vigiliis amplius addebat sibi, et opera manuum propensius exercebat, tabefaciens corpus suum. Denique proposuit sibi se non dormire jacentem in mattula, sed per totam noctem stando in cella orabat, et psalmodiam explebat. Nam parietibus **996** se reclinans, parum quid somni capiebat. Iterum posuit sibi observantiam aliam. Egrediebatur noctibus, et ibat per cellas seniorum, et tollebat hydrias eorum, in quibus illi sibi hauriebant, et portabat illis aquam; in longinquo enim habebant aquam, et quidam duo miliaria, alii autem etiam et quinque millia. Quadam vero nocte non sufferens dæmon ferventem ejus fidel conversationem, inclinato eo in puteum dum hauriret aquam, percussit eum in renes de retro, et reliquit eum; denique de nimio dolore obmutuit, et remansit velut mortuus. Alia die veniens quidam haurire aquam, invenit eum jacentem, et nuntiavit beato Isidoro presbytero Scythii, qui misit; et leverunt eum, et detulerunt ad ecclesiam, et prope per annum ita infirmatus est, ut vix resumeret vires suas. Dixit autem ei Isidorus presbyter: Quiesce, Moyses, et noli indiscrete præsumere, sed magis cum discretione tam abstinentiam quam vigiliis et opera manuum exerce. Respondens autem Moyses ait: Non quiescam, beatissime Pater, usquequo quiescant, adjuvante me gratia Domini, immundissimæ cogitationes et somnia, quæ immittunt nequissimi dæmones, sicut scriptum est: Persequar inimicos meos, comprehendam illos, et non convertar, nec quiescam donec deficiant (*Psal. xvii*). Videns autem beatissimus Isidorus fixam in Domino fidel ejus constantiam, surrexit et expandit manus ad orationem, dixitque ei: In nomine Domini nostri Jesu Christi, donante gratia ejus, ex hodierna die jam quieverunt somnia quæ inquietare te solebant. Igitur glorificans et gratias agens Salvatori Domino, reversus est ad cellulam suam. Post aliquod autem temporis interrogavit eum Isidorus presbyter de molestia cogitationum carnalium. Et ille respondens dixit: Protegente me Christo Domino, et orationibus tuis, nihil tale patior. Huic ergo Deus donavit gratiam, ad effugandos ex obsessis corporibus dæmones, ita ut muscas non magis timeamus quam ille dæmones. Hæc conversatio Moysi Æthiopsis, qui etiam ipse erat inter magnos annumeratus Patres. Defunctus est autem annorum septuaginta quinque. Reliquit vero discipulos, monachos septuaginta.

CAPUT XV.

Vita Evagrii.

Beati Evagrii ¹ vere Deo digni diaconi, et eruditissimi in divina scientia viri (*Heract., cap. 25*), non est justum silere vitam, sed oportet hanc scripturæ mandare ad utilitatem legentium, et gloriam Salvatoris nostri Jesu Christi. Quam etiam paulo latius

¹ Evagrius Origenista fuit.

A exponere debemus, quomodo conversationem suam, auxiliante gratia Christi, dignam Deo exhibuit. Defunctus est autem cum esset in solitudine annorum quinquaginta quatuor. Hic ergo lector ordinatus est a sancto Basilio episcopo. Vidensque irreprehensibilem ejus conversationem beatissimum et admodum clarum in doctrina Christi Gregorius Nazianzenus episcopus, provexit eum ad diaconatus officium. Exinde in magna synodo Constantinopolitana conjunctus est beato Nectario, ejusdem civitatis episcopo. Cum esset ergo instructissimus in divinis Scripturis, contra omnes hæreses florebat, in magna civitate, etiam eloquio potentissimo, ut ex hoc nimis ab omni civitate cum honore et dilectione haberetur. Unde fascinatio nugacitatis diabolicæ, quæ insectatur obsecrare bona, immisit in corde ejus cogitationes desiderii carnalis concupiscentiæ muliebris. Denique, sicut postmodum nobis ipse referebat, adamavit eum mulier, quæ erat magnifici cujusdam de primatibus palatii viri uxor. Evagrius autem timens Deum, et verens propriam conscientiam, ac præ oculis ponens magnitudinem confusionis, maximeque in gaudentes hæreticos, orabat Dominum, deprecans Salvatorem Christum, ut impediretur tam rabida mulieris contra se instantia. Nam ipse quidem volebat recedere, sed non valebat, colligationibus obsequiorum ejus detentus. Postquam autem multis precibus exoravit Dominum ut liberaret eum a peccato maximo, quod opere pene perpetrabatur, affuit ei angelica visitatio in schemate præfectiani (8), et rapiens eum perduxit ad prætorium præfecti, et misit eum in custodiam carceris, ferreisque catenis cervicem et manus ejus colligavit. Sed pro qua causa hoc pateretur, non dicebat ei.

Ipse autem in conscientia sua noverat qua de causa hæc sustineret. Arbitrabatur enim quod vir illius matronæ interpellasset accusans eum. Cum autem vehementer angeretur, audiebat enim strepitum et voces aliorum qui diversis suppliciis torquebantur apud judicem pro criminalibus causis, et ideo permanebat valde territus, et contremiscens. Cum autem transfigurasset se angelus qui visionem concinnaverat, quasi in figuram ejus amici qui valde diligebat eum, dixit ei cum teneretur in vinculis inter quadraginta reorum personas: Quid hic teneris, domine diacone? Respondit Evagrius, dicens: In veritate tibi dico, non novi quapropter hic tenor; suspicio autem mihi est, quia vir ille magnificus ex præfectis interpellavit contra me judicem, irrationabili zelo percussus, et timeo ne forte pecuniis judex corruptus, tormentis me subiciat. Respondens, dixit ei: Si audis me amicum tuum, non expedit tibi in civitate hac conversari. Respondens autem Evagrius, dixit ei: Si Deus liberaverit me de angustia, et circumventionem hæc, et videris me in Constantinopoli, scito quia juste sustineo poenas. Ait ei: Affer Evangelium, et jura mihi in Evangelio, quia recedes de civitate hac, et sollicitus eris de salute animæ tuæ, et liberabo te de hac necessitate.

Detulit ergo Evangelium, et juravit, dicens: Quia

ma solum die ut vestimenta mea possim in navim mittere, remoror. Et sacramento dato, rediit de excessu quem perpe-sus in nocte fuerat. Et exurgens cogitavit apud se, quia licet in excessu fuit sacramentum, sed tamen juravi. Et mittens omnia quæ habebat in navim, venit Jerosolymam. Suscepit autem eum beata Melania, quondam senatrix Romana, cujus filii et nepotes sunt primi in senatu, nunc autem famula Christi vera.

Iterum autem diabolus induravit cor ejus tanquam juvenis. Cœpit etiam ibi mutare vestes ejus, et in eloquio sermonis exaltabatur in gloria vana. Deus autem qui propter suam magnam misericordiam impedit occasiones perditionis nostræ, permisit ut nimietas febrium tabefaceret corpus ejus, et infirmitate longa laceraretur per sex menses.

Adhibentes enim ei medici diversa medicamina, nihil proficiebant. Tunc dixit ei sancta Melania: Non mihi placet, fili, tam longa infirmitas tua: dic ergo mihi quæ sunt in corde tuo, non enim est absque permissu Dei hæc infirmitas tua. **997** Et statim confessus est omnia quæ in animo ejus erant. Ait ei famula Dei: Promitte nunc coram Deo quia teneas promissionem solitariæ vitæ quam Domino spondidisti, et licet peccatrix deprecor Dominum ut detur tibi tempus vitæ, quatenus adimplere possis quæ pro salute animæ tuæ statuisti. Ipse vero acquievit salutaribus monitis ejus, et in paucis diebus sanus factus, petiit et deprecatus est ut famula Dei pro se oraret. Ipsa enim vestimenta monachilis propositi induerat. Egressus autem, profectus est in montem Nitriæ qui est in Ægypto, in quo habitavit duos annos. Tertio autem anno ingressus est solitudinem, et ibi conversatus est quatuordecim annis in his quæ dicuntur Cellia. Comedebat autem libram panis in die, et in tres menses Italicum olei (9), nam nihil coctum sumebat in cibum, nec aliquid de pomis gustabat, vir certe ex multa opulentia et abundantia deliciarum veniens. Faciebat autem in die orationes centum, exceptis vigiliis nocturnis. Scribebat vero ut de opere manuum suarum sumeret cibum; pulchre enim scribebat libram manum (10). Intra paucos ergo annos lumen scientiæ, et veritatis, et divinæ scientiæ, et discretionis spirituum gratiam a Domino Christo percipere meruit. Quantos autem libros et expositiones de divinis Scripturis conscripsit, manifestum est omnibus, et maxime his qui præclara ejus opuscula admirantes, ad fidem Domini Salvatoris relicto errore conversi sunt. Nam et ad instructionem sanctæ monachorum conversationis multa ex divinis Scripturis, et nimis apta testimonia contra vitia et impugnationes immundorum dæmonum, continens ejus valde admirabilis et salutaris doctrina est.

Hunc aliquando graviter impugnabat fornicationis dæmon, sicut ipse referebat nobis, et per totam noctem tempore hiemis nudus stetit sub aere, ita ut congelarent omnes carnes ejus.

Alio iterum tempore impugnabat eum spiritus blasphemix, et per quadraginta dies ac noctes non

A intravit sub tectum, ita ut corpus ejus sicut irrationalis animalis rhinocerotis duceret (11).

Huic quodam tempore dæmones tres in die supervenerunt, de verbo fidei conquirentes. Et unus quidem dicebat se Arianum esse, alius Eunomianum, alter vero Apollinaristam. Et istos per divinæ Sipientiæ gratiam, dum de testimoniis sanctarum Scripturarum concluderet, illi subito conturbati, et magnum strepitum facientes, phantasma schematis eorum dissolutum est, et nusquam comparuerunt. Frequenter autem a dæmonibus flagellatus est; sed divina gratia eum adjuvante, superabat malignitatem eorum.

Sextodecimo vero anno conversationis ejus, in quibus nihil coctum in cibo accipiebat necessitate corporis, propter infirmitatem stomachi coctum cibum accipere compulsus est. Panem quidem jam non contigit. Olera vero et ptisanas, ac legumina usque ad duos annos accipiens, ita defunctus est, communicans sacrosancta mysteria in ecclesia, in die Epiphaniæ Domini.

Referabant autem nobis qui circa eum erant, et observabant eum, quia ante unum diem mortis suæ dixit: quia jam tertius annus est, ex quo non molestus a carnali concupiscentiæ: certe post tantam et talem vitam, et aridam abstinentiam, et labores, ac dolores, et orationes sine intermissione. Huic in monasterio degenti nuntiata est mors patris sui; qui dixit nuntianti sibi: Cessa blasphemare, meus enim pater immortalis est.

CAPUT XVI.

De Cronii presbyteri vita, et de Eulogii longanimitate.

Cronius presbyter ecclesiæ Nitriæ (*Heraclid., cap. 9*), retulit mihi dicens: Quia dum juvenis essem in monasterio nimiam patiebar acediam. Unde fugiens cœpi vagus per eremum ambulare, et periret usque ad montem ubi sanctus Antonius degebat, id est, inter medium Babyloniz et Heracliz in vastissima solitudine, quæ ducit ad mare Rubrum. Veniens ergo in monasterium secus flumen, quod dicitur Pisper (12), ubi ejus sedebant discipuli Amatus et Macarius, qui et sepelierunt eum, exspectavi dies quinque, ut viderem sanctum Antonium. Dicebant enim eum venturum ad illud monasterium, aliquando quidem post decem dies, aliquando autem post viginti dies, quemadmodum ei Dominus revelasset pro utilitate advenientium in monasterium.

Quam plurimi ergo eramus congregati fratres, diversas habentes necessitates, in quibus et Eulogius quidam Alexandrinus, et alius leprosus, qui simul aderant pro tali causa (*Pasch., c. 19, num. 3*). Hic Eulogius scholasticus erat, et eruditus vir; qui amore divino compunctus, abrenuntiavit turbis urbium, omnemque substantiam suam distraxit et erogavit pauperibus, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi (*Psal. cxi*); et in Evangelio dicente Domino: Beati misericordes, quia ipsi misericordiam consequentur (*Matth. v*). Itaque

paucos denarios in usus proprios reservavit, cogitans apud semetipsum: Quia operari propriis manibus non valeo, nec in monasterii congregationem ingredi possum. Invenit ergo quemdam in platea jacentem leprosum, qui nec manus habebat nec pedes, cujus tantummodoliqua vigebat. Stans autem Eulogius prope eum oravit Dominum, et posuit quasi pactum cum Domino, dicens: Domine, in nomine tuo levabo hunc leprosum in domum meam, et ministrabo ei, et repausabo eum usque ad mortem, ut propter hunc et ego inveniam misericordiam tuam. Dona ergo mihi, Christe Domine, patientiam ad huius obsequium. Et accedens ad leprosum, dixit ei: Si vis, Pater, suscipio te in domum meam, et repausabo te. At ille respondens dixit: Si digneris facere, gratias ago. Adluxit ergo asinum, et levavit eum, et duxit in domum suam, et adhibebat ei curam diligenter.

Ita per annos quindecim gubernabatur, et accipiebat curam de manibus Eulogii, et condigne nutriebatur. Post quindecim autem annos insidiatus est ei diabolus, et clamare coepit contra Eulogium, multisque injuriis et detractionibus afficere virum. Dicebat enim ei: Multa mala commisisti, fugitive forsitan domini tui; alienas pecunias furatus es, et per me vis a peccatis tuis liberari. Et clamabat: Jacta me in plateam ubi ante jacebam, carnes desidero manducare. Hoc cum audisset Eulogius, obtulit ei carnes in cibum. Iterum ille clamabat: Non acquiesco, sed, ut dixi, jacta me in plateam, populos volo videre, jacta me ubi me invenisti. Forsitan si manus habuisset, exsuffocare se potuit, in tantum eum daemon exagitabat.

998 Ideoque valde sollicitus Eulogius, perrexit ad monasteria virorum Dei, et dixit eis: Quid faciam, domini mei Patres, quia in desperationem me inducit leprosus iste? Projicere eum timeo, quia Deo dexteras dedi, et promisi usque ad mortem tenere et repausare eum. Si ergo non projecero eum, sed per violentiam tenere voluero, pessimos dies et amarissimas noctes faciet mihi. Ad hæc illi dixerunt ei: Dum adhuc in corpore est magnus ac beatissimus famulus Dei Pater Antonius, ascende in navim pariter cum illo leproso, et vade in monasterium ubi monachi ejus sunt, et exspecta ibi usquequo dum egreditur de spelunca et veniat ad monasterium, et quidquid dixerit tibi, hoc observa, et acquiesce ejus sententiæ. Deus enim tibi per ipsum dicet. Misit ergo leprosum illum in navim, ipseque pariter ascendit. Et navigantes venerunt ad monasterium discipulorum beati Antonii. Evenit autem in alia die, ut veniret pater Antonius, jam vespera peracta, sicut referebat Cronius. Quando autem adveniebat in monasterium, hanc habebat consuetudinem: vocabat Macarium, et interrogabat eum, dicens: Frater Macari, venerunt aliqui fratres huc? Respondebat: Etiam, venerunt. Iterum interrogabat: Ægyptii sunt an Jerosolymitæ? dederat enim eis signum, dicens: Quando videritis inquietiores, dicite: Quia Ægyptii sunt; quando autem religiosiores, dicite: Quia Jerosolymitæ sunt.

A Interrogavit autem secundum consuetudinem: Fratres Ægyptii sunt an Jerosolymitæ? Respondit Macarius et dixit: Quia misti sunt. Quando autem dicebat: Quia Ægyptii sunt, jubebat beatus Antonius ut pulmentum lentilicæ apponerent eis cibum, et quando refecissent, faciebat eis orationem, et dimittebat eos. Quando autem dicebat: Quia Jerosolymitæ sunt, sedebat per totam noctem, disputans cum eis de verbis Dei quæ ad salutem animæ pertinent. In illa ergo vespera sedebat, et vocabat omnes fratres. Qui cum advenissent, subito vocavit Eulogium tertio, cum nullus indicasset ei nomen ejus. Eulogius autem non respondebat ei; arbitrabatur enim quod alium Eulogium ex monasterio vocaret. Tunc dicit ei: Tibi dico, Eulogi, qui ab Alexandria venisti. B Respondit Eulogius et dixit: Quid jubes, domine? Interrogavit eum Antonius: Quid huc venisti? Ait Eulogius: Et quis revelavit tibi nomen meum, causamque manifestavit? Dixit ei Antonius: Scio propter quid venisti, sed coram omnibus edicito, ut et ipsi audiant. Eulogius dixit: Hunc leprosum inveni jacentem in platea, et levavi eum, et promisi Deo ut eum repausarem quatenus et ego salvus efficiar, et ipse per meum obsequium repausationem habeat. Et quia post tot annos recedere vult a me, et nimis exacerbabat me, dum festinat recedere, et cogitavi projicere eum, ideo ad sanctitatem tuam veni, ut mihi des consilium quid agere debeam, et ores pro me; nimis enim sollicitus sum, et tribulor pro ista causa. Tunc austero vultu respiciens eum Antonius, dixit: Tu C projecis eum? sed qui fecit eum, non projicit eum. Jactas eum tu? sed suscitabit Deus meliorem te, et consolabitur eum. Et silens Eulogius pavefactus est. Item beatus Antonius coepit asperioribus verbis increpare leprosum illum, et clamans dicebat ei: Leprose inveterate dierum malorum, indigne cæli et terræ, non quiesces blasphemare Deum? Ignoras quia Christus est qui ministrat tibi? Quomodo audes adversus Christum talia proloqui? Nunquid non propter Christum semetipsum servum se exhibuit Eulogius ad tuum ministerium? Increpans ergo et hunc reliquit.

Post hæc coram omnibus dixit eis quæ expediebant saluti animæ eorum, admonens Eulogium et leprosum, ut non separarentur ab alterutro: Sed in D cellam vestram, inquit, pergite; incontinenter enim vos visitat Deus; et tentatio hæc evenit quia uterque circa finem estis, et coronæ vobis præparantur, ne veniens angelus non inveniat vos in eodem loci proposito, et perdati tanti temporis mercedem boni operis. His auditis, cum festinatione reversi sunt ad propriam cellam. Et post quadraginta dies defunctus est Eulogius, et post tres dies similiter requievit leprosus. Post aliquot vero dies Cronius de Thebaida descendit in monasterium Alexandria, et invenit quosdam fratres diem tertium leprosi celebrare, quosdam autem quadagesimum Eulogii. Agnovit ergo Cronius et obstupuit, et accipiens Evangelium proposuit fraternitati, et juravit referens eis, quo-

modo omnia quæ evenerunt Eulogio et leproso, prædixit beatus Antonius.

Etiam hoc referat nobis Cronius (*Pasch.*, c. 19 num. 4; *Vita Antonii*, c. 38): Quia in nocte illa dum verbo Dei proluxius nos doceret sanctus Pater Antonius, et hoc intulit, dicens: Quia annum integrum oravi ut revelare mihi dignaretur per gratiam suam Dominus locum justorum et peccatorum. Et vidi excelsum quemdam gigantem usque ad nubes pertinentem, manus extensas habentem, et subter eum stagnum velut mare, et ignis flammabat, servebatque velut caldaria, et videbam animas velut in specie avium volantes, et quantæcumque quidem supervolabant manus ejus et caput, salvabantur, et usque ad cælum perveniebant; quantæ autem usque ad manus ejus pervenissent, non valentes superius volare, percutiebant eas manibus suis, et allidebat, cadebantque in stagnum fervens. Audivi quoque vocem dicentem mihi has esse animas peccatorum; nam illas quæ gigantem illum supervolant, ipsas esse animas justorum, quas pondus peccati non gravat, et ideo possunt ad altiora conscendere, quæ in paradiso Dei salvantur; aliæ autem sunt peccatorum, quæ ideo in infernum demerguntur, quia non egerunt poenitentiam dum in corpore erant, ut indulgentiam peccatorum vel criminum suorum a Christi Domini pietate mererentur accipere, nunc autem traduntur ad infernorum tenebras, ubi est fletus et stridor dentium præ nimietate poenarum æternarum.

CAPUT XVII.

Vita et sufferentia beati Stephani.

Stephanus quidam Libycus genere, ex latere Marmaritis et Mærotæ sedebat usque sexaginta annos (*Heracl.* cap. 12). Hic summæ continentie fuit; nam et discretionis gratiam et consolationis accepit a Domino, ita ut omnes tribulati, pro qualibet causa tristitiæ affecti venissent, læti discederent per verbum consolationis ejus. Notus autem erat et beato Antonio. Pervenit vero etiam ad tempora nostra, quem ego quidem non vidi propter longinquitatem locorum.

Qui autem cum sancto Ammonio et Eulogio [*Heracl.*, Evagri] erant videntes eum, retulerunt nobis, quia invenimus **999** eum, inquit, infirmitatem hujusmodi habentem in ipsis locis in testiculis, et in summitate naturæ vulnus habentem, quod dicitur cancer seu carcinus. Hic ergo cum incideretur in vulnere illo a medico, tamen manibus suis operabatur et plectebat palmas, et loquebatur nobis. Reliquo autem corpore ita erat immobilis quasi si alius incideretur.

Abscissis ergo membris, quasi si pilus ei abscideretur ita non sentiebat. Validissimam enim habebat per gratiam Dei sufferentiam. Nobis autem contristatis et fletibus dixit: Filioli, in nullo lædamini de causa ista. Nihil enim quod permittit Deus fieri malum est; sed voluntate benigna perferendum est; fortasse enim et obnoxia erant membra ista tormentis, satisque melius est hic persolvere poenas quam post exitum vitæ hujus, in æterno igne cruciari. Ita

A ergo nos consolatus est, et confirmans in fide ac patientia, ædificavit nos. Hæc autem narravimus, ut non conturbemur quando sanctos aliquos videmus gravissimis corporis infirmitatibus laborare.

CAPUT XVIII.

Vita et zelus pro castitate sancti Innocentii.

Beatus Innocentius presbyter in monte Olivæ fuit (*Heracl.*, cap. 31). Multa autem audivi ab his qui conversati sunt cum eo tribus annis. Iste simplex supra modum erat, nam et in palatio clarus in militia fuit. Verumtamen in initio imperii Constantini [*Heracl.*, Constantii] abrenuntiavit sæculo cum uxore sua. Hic habebat filium nomine Paulum domesticum militantem, qui instinctu diaboli peccavit cum filia presbyteri. Quod cum audisset pater ejus Innocentius, oravit Dominum, dicens: Domine Deus amator castitatis, da ei talem correptionis spiritum, ut jam non inveniat tempus peccandi in carne sua: melius existimans ut magis dæmonio vexaretur quam luxuria. Quod et factum est. Nam usque nunc in monte Olivæ ferro vinctus tenetur, quia vexatur ab immundo spiritu crudeliter

Iste Innocentius, qualis et quantum fuit misericors, si voluero quæ vera sunt de eo dicere, fortasse mendacii opinionem incurro. Nam frequenter furabatur de expensis fratrum, et dabat indigentibus. Cum autem esset simplicissimus, accepit a Domino Christo gratiam contra dæmones. Inter quos aliquando adductus est ei juvenis, videntibus nobis, a spiritu immundo comprehensus, simul et paralysi laborans.

C Quem ego intuens, volui matrem ejus repellere, quæ adduxerat eum; desperabam enim posse sanari eum. Cum autem vidisset eam senior stantem et fletem super inenarrabili casu filii sui, cum esset benignissimus, misericordia motus flevit. Et accipiens juvenem, ingressus est oratorium suum, quod sibi ipse ædificaverat, in quo reliquæ erant beati Joannis Baptistæ, et oravit super eum ab hora tertia usque ad horam nonam, et donante gratia Christi, sanum reddidit juvenem matri suæ, et paralysis ejus et dæmon virtute Salvatoris nostri effugata sunt. Talis autem erat ejus paralysis, ut quando spuere voluisset puer, super dorsum suum spuere, ita erat extortus.

CAPUT XIX.

Eustathii lectoris sufferentia.

Presbyteri cujusdam filia in Casarea Palæstina cecidit infeliciter de virginitatis proposito (*Heracl.*, c. 57), et ab eo qui eam corruperat præmonita est ut lectorem incriminaretur. Cum autem concepisset, et utero tumente apparuisset crimen, cœpit pater ejus requirere et discutere eam. Illa autem statim accusavit lectorem. Hæc audiens pater ejus presbyter, retulit episcopo; episcopus vero congregavit presbyteros, et jussit vocari lectorem.

Interrogatus ab episcopo lector, non confitebatur. Quod enim non fecerat, quomodo dicere? Indignatus ergo episcopus, cum terrore dicebat ei: Non confiteris, infelix et immunditatis plene? Respondens le-

clor dixit : Ego quidem quod erat verum dixi, quia non habeo causam; immunis enim sum. Si autem jubes quod non est audiri, ecce dico, Quia feci. Hoc cum dixisset, statim deposuit eum episcopus de gradu lectoris.

Ille autem deprecatus est episcopum, et dixit ei : Quia ergo peccavi, jube eam mihi dari uxorem. Neque enim ego ero ex hoc clericus, neque illa virgo. Et tradita est in potestatem lectoris.

Accipiens ergo eam, ab episcopo et a patre ejus, commendavit eam in monasterium mulierum, et deprecatus est diaconissam, quæ erat præposita sororibus monasterii, ut usquequo generaret sufferret eam. Itaque in paucis temporibus impleti sunt dies partus, et affuit hora judicii : gemitus, dolores, anxietates, ac infernales tormentorum dolores; et partus non egrediebatur. Transiit prima dies, secunda, et tertia, et septima dies, mulier præ aimis doloribus inferno appropinquabat. Non comedit, nec bibit, nec dormivit, sed exclamabat, dicens : Ileu mihi infelicitas, periclitor quam maxime, quia incriminata sum lectorem. Abeuntes autem, dixerunt patri ejus : Pater vero timens ne reprehenderetur, quasi qui calumniatus lectorem fuisset, tacuit alios duos dies.

Puella autem in tormentis posita, nec pariebat, nec moriebatur, intantum ut, clamorem ejus non ferentes, nuntiarent episcopo, dicentes : Testatur cum sacramento infelix illa, clamans diebus ac noctibus, quia criminata est lectorem. Tunc misit episcopus ad eum diaconum, et mandavit ei, dicens : Ora ut liberetur quæ te criminata est. Ipse autem nec respondit ei, nec ostium aperuit. Ex qua die autem ingressus clauserat se, deprecabatur Christi Domini misericordiam. Pergit iterum pater ejus ad episcopum, et fit oratio in ecclesia, et nec sic liberata est.

Surgens autem episcopus, ivit ad lectorem, et pulsans ostium, ingreditur ad eum, et dicit ei : Eustathi, surge, solve quod ligasti. Et cum inclinasset genua lector cum episcopo, statim enixa est mulier. Prævaluit autem deprecatio et instantia orationis ad demonstrandam calumniam, et arguendam criminatricem, ut ex hoc discamus quantum prævalet instantia orationum de periculis liberare, et cognoscamus apud Deum earum potentiam.

CAPUT XX.

1. Solebat beatus abbas Pastor¹ exponere fratribus de Scripturis prophetarum, ubi dicitur : Quia nisi Nabuzardan princeps cocorum Nabuchodonosor regis venisset in Jerusalem, utique non fuisset incensum templum Domini. Hanc autem parabolam ex hoc exemplo ita exponebat spiritualiter, dicens : Quia et nos cum pulsaverit spiritus gastrimargiæ, id est, gulæ concupiscentia, in aliquas delectationes ac satoritatem ventris, si qui obaudientes atque explentes voluptates ac desideria gulæ, tunc incenditur igne libidinis 1000 templum Domini, id est, corpora

A nostra, sicut dicit Apostolus : Nescitis quia corpora vestra templum Dei sunt? Si quis ergo violaverit templum Dei, disperdet illum Dominus (1 Cor. iii).

2. Quidam frater veniens ad abbatem Pastorem, dixit ei quod grandem tentationem pateretur. Dixit ei senior : Perge de loco quantum tres dies et noctes ambulare potes, et fac annum integrum, jejunans usque ad noctem. Cui frater respondit : Et si mortuus fuero antequam annus transeat, quid de me fiet? Dixit ei abbas Pastor : Confido in Deo, quia si cum tali proposito, vel qualicunque poenitentia inventus fueris, salvus eris.

3. Cum venisset abbas Pastor in partibus Ægypti habitare, evenit quemdam cohabitare illi ex fratribus, habentem mulierem. Et sciebat senior, et nunquam arguebat eum. Evenit autem eam nocte parere; et cognovit senior; et vocans fratrem suum junio-rem, dicit illi : Accipe tecum unum vasculum chindii vini (13), et da vicino; hodie enim opus est illi. Et nesciebant fratres causam ejus. Ille vero fecit sicut præcepit ei senior. Ædificatusque est frater ille atque compunctus. Post paucos enim dies ipse dimisit mulierem, et ivit ad seniore, et poenituit.

4. Frater interrogavit abbatem Pastorem, dicens : Damnum patior animæ meæ, quod sum cum abbate meo, quia mores ejus non sustineo; quid ergo jubes? maneo adhuc apud eum? Et sciebat abbas Pastor, quia læderetur anima ejus per abbatem suum, et admirabatur quare interrogaret eum si cum eo manere deberet. Dixit ei : Si vis, esto. Et vadens, mansit apud eum. Venit iterum, dicens abbati Pastori : Gravo animam meam. Et non dixit ei abbas Pastor : Discede ab eo. Venit et tertio, dicens : Crede mihi, jam non ero cum eo. Et dixit ei senior : Ecce modo salvus es, vade, et non sis ultra cum eo. Dixit autem senior eidem : Homo qui timet pati damnum animæ suæ, non opus habet interrogare; de peccatis vero cogitationibus debet quis interrogare, et seniorum est probare. De manifestis autem peccatis non est opus requirere, sed statim abscidere. Interrogavit autem eum frater, dicens : Quomodo debeo esse in cœnobio? Respondit illi senior : Qui sedet in cœnobio, oportet eum omnes tanquam unum existimare, et omnes æqualiter justificare, et neminem condemnare nisi se, et conservare os suum D et oculos, et tunc requiescet sine sollicitudine. Dixit ei abbas Isaac, quando vidit illum mittentem parum aquæ super pedes suos : Quomodo quidam usi sunt discretionem, macerantes corpus suum? Respondit illi abbas Pastor : Nos non sumus docti corporum esse interfectores, sed passionum.

5. Interrogavit frater eundem abbatem Pastorem, dicens : Si cecidero in mollicam culpam, mordet me cogitatus meus, dicens : Cur delinquis? Respondit illi abbas Pastor : In quacunque hora deliquerit homo, et dixerit, Peccavi, statim remissum est illi. Frequenter dixi quia nullius miseretur, nisi corde

¹ Deest Heraclidi. Sequentia habentur fere supra in aliis libris inter Verba Seniorum; Russ. I. iii n. 52; Pclag, libell. iv, n. 29.

contrito. Interrogavit eum iterum frater, dicens : **A** Conturbant me cogitationes meæ, et non permittant me curam habere delictorum meorum, sed cogunt me aspiciere excessus fratris mei. Respondit ei abbas Pastor de abbate Theodoro, quia sedebat in cella sua plangens semetipsum, et discipulus ejus in altera cella sedebat. Venit autem discipulus senis ad eum, et invenit eum fletentem, et dicit illi Pater. Quid ploras? Respondit illi senior : Peccata mea. Dicit illi discipulus : Non habes peccata, Pater. Respondit ei senior : Certe, fili, si permissum fuerit flere peccata mea, non viderem aliorum; nec tamen sufficeret mihi flere peccata mea, etiam si alii tres vel quatuor plangerent mecum. Qui semetipsum videt, homo est; judicare autem alios, solius Dei est. Derelinquimus splendidam et directam viam, hoc est, ut plangat seipsum homo, et sit contentus peccatis suis; et spinosam ambulamus viam et tenebrosam, ut proximi tantum videamus delicta et non nostra. Monachus malorum retributor, et derisor, et iracundus, monachus non est.

6. Senem frater interrogavit, dicens : Quare laborantium Patrum quorundam facies florent, aliorum minus? Et dixit : Quicumque laborant, et deprecantur veniam peccatorum, antequam veniat ad eos gratia quæ sustinet laborem eorum, isti non virentes sunt, sed laborantes. In quibus autem appropriavit qui ante laboraverunt, per sufferentiam Jesu florent. Corde enim lætante floret facies. Mens clara et munda est lucida sicut sol. Cum enim non fuerint nebulæ, splendet clare et lucide; et cum nebulæ operuerint eum, tenebrescit. Et anima donec, passionibus eam obtinent, obscuratur; cum autem munda fuerit per gratiam Dei, ita fiet sicut scriptum est : Magna gloria ejus in salutari tuo (*Psal. xx*).

7. Ad beatum Apollonem cum germanus suus intempesta nocte venisset, petens ut de monasterio suo paulisper egressus ad elevandum bovem, qui in paludis cœno cecidisset, ei præberet auxilium, flebiliter querebatur, quia eum solus non posset eruere. Cui abbas Apollo instanter obsecranti ait : Cur juniorem fratrem nostrum, quem præteriens viciniorum quam me habuisti, non rogasti? Cumque ille mortem olim sepulti fratris oblitum ex nimia abstinentia, sollicitudinis ac solitudinis jugitate velut impotem mentis existimans respondisset : Quemadmodum poteram eum de sepulcro, qui ante annos quindecim obiit, vocare? abbas Apollo respondit ei, dicens : Ignoras me quoque ante annos viginti huic mundo fuisse defunctum? nullaque jam posse de hujus cellulæ sepulcro, quæ ad præsentis vitæ pertinent statum, ubique conferre solatia, quem intantum Christus ab intentione abrenuntiationis mundi abreptum, vel modicum ad extrahendum bovem tuum non patitur relaxari, ut ne brevissimum quidem momenti inducias sequenti se discipulo pro patris in dulserit sepultura?

8. Abbati Ammona prophetavit abbas Antoninus, dicens : Habes proficere in timore Dei. Et eduxit eum de cella ad lapidem, et dixit ei : Injuria hunc lapidem, cæde eum. Et ita fecit. Et dixit abbas Antonius : Ita et tu debes perficere mensuram hanc. Et cum factus esset episcopus, obtulerunt ei virginem in utero habentem, et dicunt ei : Homo iste malum hoc operatus est, da ei disciplinam. Qui signans uterum ejus, jussit illi dari sex pares sindones, dicens : Ne forte eum veniat ejus partus, moriatur aut ista, aut certe infans, ut inveniat vel sepulturam. Dicunt illi accusatores : Quid hoc fecisti? Da ei disciplinam. Respondit episcopus : Videtis, fratres, quia prope mortem est, et quid ego habeo facere? Sufficit dolor quem habet, et confusio; dimisitque eam, **1001** et non est ausus eam condemnare.

9. Dixit quidam senex ad alterum senem habentem charitatem, et suscipientem tam monachos multos, quam et sæculares : Lucerna multis lucet, rostrum tamen proprium incendit (*Pasch., c. 1, n. 2*).

10. Quidam senex dixit : Si audieris de aliquo fratre verbum malum, vel quod agat iniqua, responde, dicens : Nunquid ego iudex ejus sum? ipse hodie, ego cras. Opera quidem ejus infirma tibi nota sunt, et perscrutaris ea; quare fortia ejus opera et utilia nescis? Ego jam mortuus sum in peccatis meis, sufficiunt mihi peccata mea.

11. Iterum dixit quidam senex ad fratrem : Non oportet, fili, monachum requirere quid agat ille vel ille, aut quemadmodum abstrahatur ille ab oratione **C** in detractionem et verbositates, quæ nihil proderunt. Unde nihil melius quam tacere et Deum rogare, ut unde alius cadit, tu continearis.

12. Frater interrogavit senem, dicens : Abba, cogitatio meâ insurgit mihi, dicens : Quia bene sum. Respondit ei senior : Qui non videt peccata sua, nunquam in bonis erit. Ut autem aliorum videamus, nostra negligimus; ideo nunquam in bonis versamur. Videntem propria peccata, decem millia cogitationum non possunt suadere quia in bonis est; scit enim quid videt. Opus ergo est laborare multum. Negligentia enim et desidia excæcant nos in extremo vite.

13. Interrogavit quidam frater beatum Antonium, dicens : Quid est detractio, et quid est alium judicare? Ille respondit : Detractio in omnibus dicitur omnis sermo malus, quem non audet quis præsentem fratre suo dicere; judicare autem, qui dixerit de aliquo; Quia frater ille negotiator est, et avarus, et cætera. Hoc est proximum judicare. Judicasti hujusmodi actus, hoc pejus est quam detractio.

14. Quidam frater interrogavit senem, dicens : Si contristavero fratrem meum, quomodo deprecabor eum? Respondit ille : De profundo cordis tui cum dolore reconciliare ei; et videns Deus propositum tuum, satisfaciet illi. Et respondit : Læsus sum a

Pasch., c. 10, n. 2, nomine Eliæ; Pelag., libell. xvi, n. 10; Pasch., c. 7, n. 1, nomine Sisoi; Ruf., lib. iii, n. 77

fratre meo, et volo meipsum vindicare. Senior autem rogabat eum, dicens: Fili, relinque Deo vindictam, et melius est. At ille, Non desistam, inquit, nisi fortiter memetipsum vindicavero. Cui ait senior: Quatenus semel hoc in animo tuo constituisti, vel oremus. Et exurgens senior, his verbis cœpit orare: Deus, jam non opus habemus tuo iudicio, neque nobis jam necessarius es, ut curam habeas de nobis, quia nos ipsi, sicut frater iste dicit, et volumus et possumus nos vindicare. Quod cum ille frater audisset, ante pedes senis effusus, veniam postulabat, promittens se cum illo cui irascebatur nunquam deinceps certaturum.

15. A quodam fratre senior aliquis interrogatus est: Quid est humilitas? Respondit: Si peccaverit in te frater tuus, remitte illi antequam tibi reconcilietur, et in omni vituperatione ne vituperes hominem, nisi temetipsum, dicens: Propter peccata mea hæc mihi evenerunt. Quoniam si commemoraverimus quæ ab hominibus inferuntur nobis, auferimus virtutem memoriæ Dei. Si autem commemoraverimus mala quæ a dæmonibus inferuntur nobis, erimus insaucii. Suspiravit autem, et dixit: Omnes virtutes ingressæ sunt in cellam hanc unam, et ex ipsis laboribus constat homo. Et interrogaverunt eum: Quæ hæc est virtus? Respondit, Ut homo vituperet semetipsum.

16. Frater quidam abiit haurire aquam de flumine; et inveniens mulierem lavantem vestimenta, peccavit cum ea. Hauriens autem aquam, ibat ad cellulam. Insiluerunt autem in eum dæmones per cogitationes, et contristabant eum, dicentes: De cætero tibi vadis? non est tibi ulterius salus. Ut quid etiam sarculum perdis? Intelligens autem frater ille quia volunt eum omnino perdere, erigens se viriliter per confidentiam, dicit cogitationibus suis: Unde ingressæ estis in me, cogitationes malæ, et contristatis me, volentes me omnino perdere? Non peccavi, et iterum dico, Non peccavi. Et ingressus in cellulam suam, continebat se sicut heri et nudius tertius. Revelavit autem Deus uni vicino ejus seniori, quia frater ille ruens, et in ipso casu subruisset diabolus, et vicisset. Veniens autem ad illum senior, dicit illi: Quomodo habes, frater? Ipse respondit: Bene, abba. Dicit ei senior: Et non es passus tristitiam his diebus? Respondit ei frater: Non. Dicit ei senior: Re-

velavit mihi Deus, quia ruens subruisti diabolus, et vicisti. Tunc frater retulit omnia illi quæ sibi advenissent. Senior autem dixit illi: Certe frater, discretio tua contrivit virtutem inimici.

17. Dixit abbas Macarius: Si aliquem corripueris commotus ad iracundiam, propriam passionem adimple. Nec enim ut alium salves, teipsum perdere debes. Erue proximum tuum a peccatis sine improprio, in quantum prævales, quia ad se Deus convertentes non projicit. Sermo autem malitiæ non demoretur in corde tuo contra eum, ut possis dicere: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Quæ præcepta nobis facienda sunt cum fratribus nostris: Dei autem est dimittere, et confirmare petitionem nostram.

18. Referebant quidam fratres de abbate Nytera (*Pelag., libell. x, n. 36, nomine Natyra*), qui fuit discipulus abbatis Silvani: qui quando in cella sua in monte Sina degebat, moderate abstinebat pro necessitate corporis. Quando autem episcopus ordinatus est in Faran, nimis constrinxit se ipsum in duriore abstinentia, et in vigiliis propensius, atque in orationibus intentius agebat. Hæc autem videns discipulus ejus, dixit ei: Quid est, domine, hoc? quia quando in eremo conversabamur, non tantum in abstinentia laborabas? Respondit ei beatus vir, dicens: Considera, frater, quoniam ibi eremus erat, et secreta vita, et paupertas: nunc autem egressi de eremo cum sæcularibus conversamur hominibus, et multæ ac variæ nobis occasiones occurrunt; et ideo timeo, ne in fine vitæ meæ in aliqua occasione Deum offendamus. Si enim sanctus apostolus Paulus, qui Christum in se loquentem habebat, et qui tantas virtutes animi possidebat, ut usque ad tertium cælum adhuc in corpore positus ascenderet, tamen dicebat: Macero corpus meum, et servituti subjicio, ne forte aliis prædicans, ipse reprobos inveniar (*1 Cor. ix*); quid nos humiles et peccatores oportet facere?

19. Sedente aliquando abbate Sisoï in cella, erat frater prope illum, et subito suspiravit, et non cognovit, eo quod esset frater in proximo illi; erat enim in excessu mentis. Et mittens sibi pœnitentiam, dixit: Ignosce mihi, frater, quia nondum factus sum monachus; suspiravi enim coram te.

EGYPTIORUM PATRUM SENTENTIÆ

AUCTORE GRÆCO INCERTO,

MARTINO (1) DUMIENSI EPISCOPO INTERPRETE¹.

1002 1. Abbas Joannes dicebat ad discipulos **D** fortes facti sunt in opere Dei, dum angustiarent suos: Patres manducantes panem tantum et salem, seipsos; constringamus ergo nos in ipso pane et

¹ Quædam ex his etiam supra occurrunt in aliis libris.

sale. Oportet enim servientes Deo in ipsis coarctari, A
quia ipse Dominus dixit: Arcta et angusta est via
quæ ducit ad vitam (*Matth.* vii).

2. Interrogavit frater eundem senem, dicens:
Jejunia et vigiliæ quas agimus quid faciunt? Re-
spondit: Ipsa faciunt animam humilem fieri. Scrip-
tum est enim: Vide humilitatem meam, et laborem
meum, et dimitte omnia peccata mea (*Psal.* xxiv).
Si enim laborat in his anima, miseretur et condolet
illi Deus.

3. Abbas Pœmenius dixit: Cum cogitatione forni-
cationis et detractionibus proximi, cum his duobus
in corde tuo ne loquaris, neque acquiescas omnino
inquinamento ipsorum in anima. Quod si volueris
hæc in corde tuo meditari, sine mora noxietatem
eorum senties, quia instigatio perditionis est; sed B
per orationem et bona opera ad nihilum deducas ma-
lignum, et magis repelle illa, et habebis requiem.

4. Frater requisivit senem dicens: Quid faciam,
Pater, contra cogitationes passionum? Respondit;
Ora Dominum ut videant oculi animæ tuæ auxilium,
quod a Deo est, qui circumdat hominem et conservat.

5. Quidam frater vadens in mercatum interrogavit
abbatem Pœmenium, dicens: Quomodo vendam
opera mea? Dixit ei senex: Ne velis aliquid super
quod valet vendere, sed magis si gravaris, esto amicus
ei qui tibi violenter plus tollit, et cum requie
vende. Ego enim aliquando vadens in mercatum,
nunquam volui de pretio operis mei plus juvari, et
fratrem meum gravari, hanc habens spem, quia lu-
crum fratris mei opus fructificationis est.

6. Venit quidam frater ad abbatem Agathonem
(*Pelag., libell.* iv, n. 8) dicens: Pater, permittite me
habitare tecum; suscipiensque illum vidit nitrum in
manu ejus, et dicit ei: Unde habes nitrum? respon-
dit frater: Inveni illud in via dum ventrem. Dixit
illi senex: Tu illud posueras? respondit: Non. Et
dicit ei senex: Si ergo tu non posueras, quomodo
veniens habitare mecum hoc tulisti quod non po-
sueras, dum præ oculis Deum et mandata ejus ha-
bemus, dicentem: Non concupisces, non facies fur-
tum (*Deut.* v)? An ignoras quia qui furatur rem
alienam, dæmon efficitur? Mox autem remisit eum,
dicens: Reporta illud in locum unde tulisti, et ha-
bita mecum.

7. Interrogavit frater abbatem Sisoium (*Pelag., li-
bell.* x, n. 56, nomine *Pastoris*; *Pasch.*, 36, n. 4),
dicens: Dimissa est mihi hæreditas a parentibus
meis, quid de illa faciam? Respondit senex: Quid
tibi dicam, frater? Si dixeris tibi: Da illam in ec-
clesiam clericis, epulantur ex ipsa. Si dixeris: Da
consanguineis tuis, nullam mercedem habebis. Si
ergo me vis audire, da illam egentibus, et sine sol-
licitudine eris.

8. Abbas Moyses dixit (*Pelag., libel.* i, n. 14, no-
mine *Pastoris*): Privatio rerum materialium, id est,
voluntaria paupertas, et tribulatio cum patientia, et
discretio, instrumenta sunt monachi. Scriptum est
cum: Si fuerint tres viri isti, Noe, Job, et Daniel;

A vivo ego, dicit Dominus, ipsi salvi erunt (*Esach.*
xiv). Noe enim est in persona voluntariæ ege-
statis, Job in persona tribulationis et patientiæ,
Daniel in persona discretionis. Si ergo trium isto-
rum sanctorum virorum actus in aliquo hominæ
fuerint, Dominus in eo est, habitans cum ipso, sus-
cipiens eum, et repellens ab eo omnem tentationem
et omnem tribulationem supervenientem ab inimico.

9. Referebant Patres sancti (*Pelag., libel.* xvii,
n. 20): Tres fratres fuerunt ad conductionem agri
metendi, et postquam conduxerunt et coeperunt me-
tere, unus ex his infirmatus discessit in cellam suam;
alii ergo duo fratres dixerunt ad invicem: Frater
noster infirmatur, adhortemur nos ipsos modicum,
et speremus per orationes illius, quia et locum
ipsius metemus. Postquam ergo messuerunt, et ac-
ceperunt mercedem conductelæ (2) suæ certam tri-
tici mensuram, tunc vocaverunt et illum fratrem,
dicentes: Veni, leva mercedem conductelæ tuæ. Ille
autem dixit: Qualem mercedem habeo, cum non
potuissem metere? illi vero responderunt: Propter
orationem tuam nos complevimus et tuum opus et
nostrum, et ideo accipe mercedem tuam. Ille autem
noluit ab eis aliquid accipere: multis autem illam
compellentibus, et illo non acquiescente, abierunt
ad quemdam senem dijudicari (3); dixit autem fra-
ter qui infirmatus fuerat: Perreximus, domine mi
abba, nos tres metere conductum agrum; infirma-
tus autem ego post unum diem discessi in cellam
meam, et modo compellunt me isti tollere merce-
dem pro opere quod non laboravi. Respondentes
autem duo fratres dixerunt: Audi, domine noster
Pater; si fuissetis tot tres, cum labore grandi
fortasse completuri fuissetis opus nostrum; nunc
per orationes fratris nostri Deus nos adjuvavit, et
perfecimus totum agrum, et non vult tollere merce-
dem suam. Hæc audiens senex miratus est nimis,
et convocatis fratribus suis dixit: Venite, fratres,
et audite hodie justitiæ iudicium. Exposuit 1003
utriusque partis singula verba. et omnes mirati sunt
in utrisque; uno quidem non consentiente accipere
aliquid, illis vero compellentibus violenter suscipere
fratrem mercedem suam. Tunc astantibus omnibus
ordinavit fratrem accipere mercedem suam, et dis-
pensare eam sicut vellet. Ille vero abiit tristis et
plorans.

10. Dixit senex: Si habitas cum proximo, esto si-
cut columna lapidea, quæ si injurietur non irascitur,
si glorificetur non extollitur (*Paschas., c.* 42, n. 2).

11. Dixit abbas Sisoius: Cum fuisset aliquando
cum fratre in mercato vendere sportellas, videns
quia iracundia appropinquabat mihi, dimittens nostra
vascula fugi (*Paschas., c.* 37, n. 1).

12. Dixit abbas Joannes: Ascendens aliquando
viam eremi Scythiæ, et texens plectam, audivi came-
larium loquentem sermones vanos; et ne forte ira-
scerer, dimisi plectam meam, et fugi (*Paschas., c.* 37,
n. 2; *Pelag., l.* iv, n. 20).

13. Idem senex, in sectura messis dum esset, au-

divit fratrem proximo suo cum ira dicentem : Et tu A loqueris? et dimittens agrum fugit.

14. Interrogavit frater abbatem Pœmenionem, diers : Quid est quod Dominus dixit : Majorem hac charitatem nemo habet, quam ut quis animam suam pro amico suo ponat (*Joan. xv*)? quomodo hoc fiet? Respondit senex : Si quis audit verbum malum a proximo suo, et dum possit ipse similia illi reddere, pugnat tamen in corde suo, portans laborem tristitiæ, et vinum sibi facit, ne respondens illi malum contristet illum, iste talis animam suam ponit pro amico suo (*Ruff., lib. III, n. 201; Pelag., libell. XVII, n. 10; Pasch., c. 57, n. 5*).

15. Item abbas Macarius dixit : Si reminiscimur malorum quæ ab hominibus patimur, perdimus virtutem memoriæ Dei; si autem recolamus malorum B quæ a dæmonibus patimur, sine perturbatione erimus (*Pelag., libell. x, n. 34; Paschas., c. 57, n. 4*).

16. Idem dixit : Culpa est monachi, si læsus a fratre aut injuriatus, primus illi purgato corde in charitate non occurrat. Nam Sunamitis non meruisset suscipere Elisæum in domo sua, nisi quia cum nullo aliquam habuit causam. Sunamitis erat in persona animæ, et Elisæus in persona Spiritus sancti figuratus, nisi pura anima non meretur suscipere Spiritum Dei. Ideo ira inveterata excæcat oculos cordis, et animam excludit ab oratione (*Joan., libell. I, n. 7; Paschas., c. 57, n. 4*).

17. Interrogaverunt fratres abbatem Pœmenionem pro quodam fratre jejunante sex diebus perfecte in septimana, iracundiose autem nimis, propter quod hoc pateretur? respondit senex : Qui addiscit sex diebus jejunare, et non vincere iracundiam, oportebat illum in parvo labore magis studium adhibere. C

18. Abbas Pœmenius habebat proximum suum monachum secum in cella, qui habebat causam cum alio fratre foris monasterium suum sedente, et dixit ei abbas Pœmenius : Proxime mi frater, nolo te habere aliquam actionem cum aliquo, qui foris monasterio nostro est. Ille autem non audivit eum. Surgens autem abbas Pœmenius, venit ad alterum senem magnum, et dixit ei : Proximus frater meus habet causam cum aliquo foris monasterio nostro, et non requiescimus. Dixit ei senex : Pœmeni, et tu adhuc vivis? sed vade in cella tua, et pone in corde tuo quia ha- D beas annum quod in sepulcro sis.

19. Sedente aliquando abbate Pœmenio in cella, litigaverunt fratres ad alterutrum nimis, et nihil locutus est omnino illis senex. Ingrediens autem abbas Paphnutius, invenit eos rixantes, et dixit ei : Quare dimisisti fratres, et non es illis locutus ne litigarentur. Dixit illi Pœmenius : Fratres sunt, iterum pacificantur. Dixit ei Paphnutius : Quid est hoc? vides quia rixantes usque ad sanguinem pene venerunt, et tu dicis quia iterum pacificantur? Dixit ei Pœmenius : Sic pone, frater, in corde tuo quia non sum hic. Sic ergo erat quietus et tacens cum charitatibus abbas Pœmenius

20. Venerunt aliquando hæretici ad abbatem Pœmenionem et cœperunt detrahere de archiepiscopo Alexandriæ; senex autem tacebat. Vocans autem discipulum suum, dixit illi : Pone mensam, et fac illos manducare, et sic dimitte illos cum pace.

21. Interrogavit frater abbatem Pœmenionem dicens : Quomodo oportet sedere in cella? Respondit : Sedere in cella est manifeste operari manibus, et meditari verbum Dei, et quiescere, et solitarie panem tantum edere. Absconsus vero profectus est sedentem suas reprehensiones semper arcitare. Et ubicunquo vadit, orationum canonicas horas implere, et secretius non negligere, sed meditare; postremo conversationem bonam retinere, a malo vero recedere.

22. Interrogavit frater senem (*Pelag., libell. III, n. 22; Paschas., c. 24, n. 4*), dicens : Cor meum durum est, et non timet Deum; quid faciam ut possim timere Deum? Respondit : Ego sic arbitror, quia homo arguens se ipsum semper in corde suo, pervenit ad timorem Dei. Dixit frater : Quid est arguere seipsum? Respondit senex : Ut in omni causa arguat animam suam, dicens ei quod oportet astare ante Deum, et iterum dicere : Quid volo ego cum homine aliquam habere malitiam? Arbitror ergo quod si in istis permaneat, veniet in animam ejus timor Dei.

23. Abbas Macarius dixit (*Pasch., c. 58, n. 2*) : Si facta est monacho despectio quasi laus, et paupertas sicut divitiæ, et esuries sicut epulæ, nunquam moritur. Impossibile enim est bene credentem et pie colentem Deum, cadere in passionem immundam et in errorem dæmonum.

24. Dixit senex : Surgente vel ambulante vel sedente vel aliud quodlibet faciente, si est Deus præ oculis tuis, in nullo poterit te inimicus exterrere. Si ergo cogitatio hæc manet in homine, virtus Dei adhæret illi.

25. Dixit quidam frater Petro abbati (*Pelag., libell. XI, n. 26*) : Cum in cella sum, in pace est anima mea; cum autem egredior foris, si audiero aliquos sermones loquente fratre conturbor. Respondit senex : Clavis tua aperit ostium alienum. Dixit illi frater : Quid est hoc verbum? Respondit senex : Quia interrogatio tua aperit ostium sermonis illius, ut audias quæ non vis. Dixit frater : Quid ergo faciemus superveniente fratre, quid loquemur ad illum? Respondit senex : Omnium doctrina luctus est. Ubi non est luctus, non potest observari

26. Requisivit frater abbatem Sisoium (*Paschas., cap. 39, n. 4*) : Post quantum tempus debet homo a se abscidere passiones? Respondit senex : In qualunque hora venerit passio, abscide illam, quia fragilis est anima; ante armetur, quam inquinetur.

27. Quidam frater requisivit abbatem Agathonem, dicens : Non discedunt a me passiones. Respondit senex : Vasa ipsorum intra te sunt; da illis arrhas retributionis ipsorum, et fugient a te.

28. Quidam frater venit ad aliquem anachoretam, et cura ille in charitate suscepisset illum, discedens

1004 dixit illi : Indulge mihi, abba, quia de consuetudine tua movi te. Ille autem respondit, dicens : Mea consuetudo est, frater, ut venientem reficiam cum pace, redeuntem dimittam cum charitate.

29. Requisivit frater senem, dicens : Quomodo Deus cum promittit bonam animam per sanctas Scripturas, et non vult anima in illis manere, sed inclinatur ad transitoria et immunda ? Respondit senex : Quia necdum gustavit dulcedinem caelestium, ut ex toto corde exquirat Deum; ideo ad immunda citius revertitur.

30. Requisivit frater senem, dicens : Quomodo anima delectatur in passionibus. Respondit : Anima delectatur in passionibus, sed spiritus Dei est qui continet illam. Plangere ergo debemus, et attendere quae in nobis immunda sunt, rogantes Deum, qui potens est in omnibus, ut amputet a nobis maligna semina. Maria ergo dum inclinans se in monumentum flevit, mox apparuit illi; sic est et in anima, si lacrymas dilgat.

31. Interrogavit frater senem, dicens : Dic mihi, abba, verbum salutis. Respondit : Vade, roga Deum ut donet tibi luctum habere et humilitatem, et attende semper ad peccata tua.

32. Dicebant de abbate Pœmenio, quod cum in ecclesia in congregationem egressurus erat de cella sua, sedebat prius quasi hora una, discernens in se ipso cogitationes suas, et sic ingrediebatur.

33. Frater requisivit senem, dicens : Quid faciam pro peccatis meis ? Respondit : Qui vult liberari a peccatis, planctu liberatur ab eis, et qui vult in se edificare virtutes, planctu aedificet. Ipsa enim Scriptura planctus est. Nam et Patres nostri hoc discipulis suis dixerunt : Plangite. Altera enim via non est ad vitam nisi ipsa.

34. Requisivit frater senem (*Pelag., libell. III, n. 13, nomine Pastoris*), dicens : Quid faciam, Pater ? Respondit : Abraham quando ingressus est terram re-promissionis, sepulcrum prius acquisivit sibi, et propter sepulcrum haereditavit terram. Dixit illi frater : Quid est sepulcrum ? Respondit : Locus est planctus et luctus.

35. Abbas Moyses dixit (*Ruff., l. III, n. 202*) : Si non concordant actus et oratio, in vanum laborat homo; cum enim orat quis pro se ipso, ut indulgeantur illi peccata, observet ne illa faciat iterum. Quando enim voluntatem peccandi quis dimiserit, et ambulat permanens in timore Dei, istum mox cum gaudio suscipiet Dominus (*Joan., libell. IV, n. 4*).

36. Requisivit frater senem (*Ruff., l. III, n. 203*), dicens : Quid faciet homo in omni tentatione veniente super se et omni cogitatione immissa ab inimico ? Respondit : Plangere debet in conspectu bonitatis Dei, ut succurrens auxilietur illi. Scriptum est enim : Dominus mihi adjutor est, et ego vindicabo super inimicos meos (*Psal. cxvii*).

37. Interrogavit frater senem : Ecce homo caedit servum suum pro culpa quam fecit, quid dicet tunc servus domino ? Respondit : Si non est servus malus, dicet domino, Peccavi, miserere mei, et aliud nihil

A dicit (*Joan., libell. IV, n. 7, nomine Moysis*). Sed cum ipse cognoscit peccatum suum, et confitetur quia peccavit, indulget illi dominus.

38. Requisivit frater senem : Si fuerit persecutio pro causa fidei, ubi est fugiendum ? Respondit : Ubi audieris orthodoxos esse fideles, illic vade.

39. Requisivit frater abbatem Pœmenem, dicens : Quid faciam, quia conturbant me cogitationes sedentem in cella (*Ruff., l. III, n. 100; Pelag., libell. IX, n. 8; Pasch., c. 39, n. 2*) ? Respondit : Neminem despicias, nullum dijudices, de nullo malum loquaris, et Deus dabit tibi requiem, et statuet sessionem tuam sine conturbatione; custodi enim sermonem, et qui seipsum intendit, et discretio directiones sunt animae. Si quis ergo projiciat seipsum in conspectu Dei, et non seipsum exaltans mensuret cum magnis, et suam voluntatem non statuatur, sed sedens in cella sua ordinem suum servet, non conturbatur, quia haec sunt animae instrumenta. Ex omnibus tamen his tota haec virtute custodi, ut non statuas propriam voluntatem, et habebis requiem.

40. Interrogavit frater senem, dicens : Quid faciam, quia molestant me cogitationes ? Respondit : Vade et loquere eis : Dicite mihi, quid quero ego, aut quam causam habeo vobiscum ? et habebis requiem. Esto despectus, et voluntatem tuam jacta post te, nullam habeas sollicitudinem, et fugient a te cogitationes.

41. Interrogavit frater senem, dicens : Quare aliquoties dum psallo, festino ad finem, celerius pervenire ? Respondit : Quomodo ergo apparebit homo, qui amat Deum, nisi cum aliqua submitio demonis est, et tunc compellimus nos ipsos violenter chantate et timore Dei retenti.

42. Idem dixit : Succensae ollae non appropinquant muscae, tepidae vero superinsidunt. Ita et monachum succensum divini Spiritus igne fugiunt daemones, tepidum vero illudunt (*Ruff., l. III, n. 104; Pasch., c. 3, n. 3*).

Item dixit : Si te persequuntur adversarii, primo fuge, secundo fuge, tertio esto rhombæa contra ipsos, et exies super eos, concide illos.

43. Quidam frater venit ad abbatem Pœmenem in diebus quadragesimae (*Pelag., libell. 13, n. 5*), et dum consulisset illum pro cogitationibus suis, dixit seni : Dubitabam in his diebus venire huc; dicebam enim : Ne forte in diebus Quadragesimae inclusus esses. Respondit senex : Non didicimus nos ligneam claudere ostium, sed magis ostium linguae.

44. Venerunt aliquando fratres de Scythi ad Joannem monachum in silentio sedentem et operantem; cumque salutassent eum, conversus in alteram partem cepit operari. Dicunt illi fratres : Joannes, quis tibi dedit schema monachi, et quare non docuit te suscipere fratres, et dicere illis : Orate, vel, Sedete. Dicit eis Joannes : Non vacat homo peccator. Ad haec dicit abbas Theodorus : Verum dices : Homo, qui est in supplicatione et poenitentia. Deus non requirit hoc mandatum.

45. Frater requisivit abbatem Pœmenem, dicens :

Pater, doce me quid faciam. Respondit : Scriptum est : Quoniam iniquitatem meam ego pronuntiabo, et cogitabo pro peccato meo (*Psal. l.*).

46. Requisivit frater senem (*Pasch., c. 41, n. 1*), dicens : Pater, quid faciam? Respondit : Vade, et ama tibi ipsi vim facere; evagina gladium tuum, et exi in bellum. Dicit ei frater : Non me permittunt cogitationes. Respondit senex : Scriptum est : Invoca me in die tribulationis tuæ, et eripiam te, et glorificabis me (*Psal. xlii*). Invoca ergo Deum, et eripiet te.

47. Erant aliquando abbas Theodorus et abbas Or mittentes lutum in tectum cellæ (*Pelag., libell. iii, n. 19*), et dixerunt unus ad alterum : Modo si visitat nos Deus, quid sumus facturi? Tunc ad alterutrum ambo plangentes dimiserunt opus imperfectum, et unusquisque in cellam suam recesserunt.

48. Abbas Silvanus dum sederet in cella factus in extasi pendebat in facie sua, et post multas horas surgens plangebatur (*Ruff., l. iii, n. 205; Pelag., libell. iii, n. 25*). Astans autem discipulus ejus dixit : Quid habes, Pater? Ille autem tacens plangebatur. Dum autem molestus illi esset discipulus **1005** ut diceret ei cur plangeret; violenter compulsus dixit : Ego in iudicium raptus sum, fili; et vidi multos schematis monachilis euntes in suppliciis, et multos laicorum euntes in regnum.

49. Abbas Moyses venit ad puteum haurire aquam, et vidit fratrem Zachariam orantem, et Spiritum Dei super eum requiescentem (*Pelag., libell. xv, n. 17*).

50. Dicebatur de abbate Joanne quia nunquam permittebat cogitationem otiosam ascendere in corde suo, neque loquebatur de causis sæculi hujus (*Pelag., l. xi, n. 13*). Tentaverunt ergo eum fratres, dicentes : Gratias agimus Deo, Pater; pluit enim nimis, et palmæ arbores irrigatæ producunt germina, ex quibus inveniant fratres folia quæ operentur. Dicit illi senex : Sic est, fratres, et Spiritus Dei cum descenderit in corda sanctorum, adaperiuntur, et producent fructus in timore Dei.

51. Interrogavit frater senem, dicens : Quid est quod dixit Dominus : In carcere eram, et venistis ad me (*Matth. xxv*)? Respondit : Licet hoc in proximis sibi Dominus imputet factum, tamen quia carcer est sedere in cella, si quis sedens in cella memoriam semper habeat Dei, illi recte dicendum est : In carcere eram, et venistis ad me.

52. Requisivit frater senem, dicens : Quid faciam, quia cogitationes me conturbant? Respondit abbas Besarion : Tu quiesce, et non te menses cum magnis, sed esto tacens in corde tuo.

53. Interrogavit frater abbatem Antonium, dicens : Quid est pro nihilo seipsum homo æstimare? Respondit : Similem se jumentis irrationabilibus æstimare, pro eo quod nihil dijudicant sicut scriptum est : Ego autem velut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum (*Psal. lxxii*).

54. Requisivit abbas Pambo abbatem Antonium, dicens : Quid facio sedens in cella? Respondit : Non

sis confidens in merito justitiæ tuæ, et non cogites de rebus transitoriis, et esto tenens linguam et ventrem (*Pelag., libell. i, n. 2*).

55. Requisivit frater senem, dicens : Putas bonum est habere æstimationem bonam in conspectu hominum? Respondit : Æstimationes istæ virtutem non habent. Ne ergo velis æstimationem habere apud fratrem tuum, sed magis fuge.

56. Interrogavit frater senem, dicens : Quid est humilitas? Respondit : Si quis benefacit facienti sibi malum, humilitas perfecta est. Dicit frater : Quod si non potest quis ad hanc mensuram venire ut hoc faciat? Respondit : Fugiat, et quiescat.

57. Frater requisivit senem, dicens : Quid est perfectus monachi? Respondit senex : Humilitas. Quantum enim quis in humilitate inclinatur, tantum proficit in excelso.

58. Requisivit frater senem, dicens : Quomodo anima suscipere potest humilitatem? Respondit : Si sua semper scrutetur mala (*Pasch., c. 15, n. 10; Ruff., l. iii, n. 171*).

59. Abbas Pœmenius dixit cum gemitu (*Pasch. c. 22, n. 2*) : Omnes virtutes ingressæ sunt in celam meam præter unam virtutem, et ex ejus labore stat homo. Interrogaverunt eum fratres, quæ esset ista virtus talis? Respondit senex : ut semper seipsum reprehendat homo.

60. Quidam frater rogavit senem, dicens : Veni in cellam meam, si mereor ut lavem pedes tuos. Ille autem noluit. Iterum secundo et tertio dixit illi, et non ivit. Novissime abiit in cellam senis, et mittens penitentiam ante ipsum (4), rogavit eum ut veniret in cellam ejus. Et surgens venit cum eo, et dixit ad senem : Quare toties ante rogatus non venisti? Respondit senex : Cum verbis solum dicebas, non satisfacisti cordi meo ut venirem; cum vero monachile opus humilitatis vidi in te, et ego tunc gaudens veni ad te.

61. Dixit senex : Quod non didicit homo, et ipse non observavit, quomodo docere proximum potest? esto ergo semper humilis ad descendendum.

62. Dixit senex : Virtus monachi est, in omni tempore seipsum arguere.

63. Dixit senex : Non potest homo videre cogitationes suas foris, sed cum intus insurgunt, et si quis est bellator, expellit illas.

64. Dixit senex : Opus monachi est, videre cogitationes suas a longe.

65. Dixit senex : Causa quæ non prævidetur, non permittit nos in meliora proficere.

66. Dixit senex : Non menses teipsum, sed adhære bene conversanti.

67. Dixit senex : Omnem causam quam non abscondit a se homo, iterum in ipsa implicatur.

68. Dixit senex : Omnis labor qui supervenit homini, victoria est illi.

69. Dixit senex : Abominatio est ante Deum omnis carnalis delectatio.

70. Dixit senex : si venerit tibi cogitatio pro car-

nali necessitate, et tangit te semel et his et tertio. A non audias.

71. Dixit senex : Si non dixerit homo in corde suo : Quia Deus et ego solus in isto mundo sumus, non habet requiem (*Pelag., libell. xi, n. 5, nomine Alois*).

72. Dixit senex : Peregrinatio est tacere.

73. Dixit senex : Imminens quis humanam notitiam et ventrem habet requiem (*Pasch., c. 32, n. 4*).

74. Dixit senex : Oportet monachum cor forte habere ad singula, et salvabitur.

75. Dixit senex : Si videris vel audieris aliqua, non renunties fratri, quia nutrimenta sunt pugnae.

76. Dixit senex : Voluntas propria, et requies, et consuetudo istorum dejicit hominem.

77. Dixit senex : Caritas, et taciturnitas, et oc- B culta meditatio operantur puritatem.

78. Dixit senex : Quaecunque super mensuram sunt, daemonum sunt.

79. Dixit senex : Quid opus est aedificare alienam domum et propriam subvertere ?

80. Dixit senex : Unicuique inter medium Dei et hominis propria voluntas murus est aereus et petra anteposita. Si ergo superaverit homo voluntatem suam, potest verissime dicere : Et in Deo meo transgrediar murum (*Psal. xvii*).

81. Dixit senex : Nos derelinquentes rectam et luminosam viam, per spinosam et tenebrosam gradimur; id est, derelinquentes plangere nos ipsos et nostra peccata, in negligentias proximorum semper aspiciamus.

82. Dixit senex : Non est monachus qui de alio detrahit; non est monachus qui reddit malum pro malo; non est monachus iracundus; non est monachus cupidus, superbus, avarus, aut elatus, aut verbosus; sed qui vere monachus est, humilis et quietus, et charitate plenus, habens timorem Dei semper in corde suo.

83. Dixit senex : Vide ne contempnas fratrem tibi astantem; nescis enim utrum in te sit Spiritus Dei an in illo.

84. Dixit senex : Humilitas et castitas et timor Dei superiora sunt omnibus virtutibus.

1006 85. Dixit senex : Aequalis est causa monacho, si contra eum qui vi nocuit, causare velit ac si contra diabolum. D

86. Dixit senex : A minore actione usque ad majorem quam agit homo, totum in fastu ejus ponitur, sive in cogitationibus, sive in operibus.

87. Dixit senex : Humilitas non est sumptus, sed in omni sumptuali est condimentum.

88. Dixit senex : Humiliare seipsum, et despectum se apud ipsum habere, pro muro est monacho.

89. Dixit senex : Qui vult aedificare domum, multa necessaria procurat, ut possit perficere; ita et monachum multam curam habere oportet ut possit opera Dei perficere.

90. Dixit senex : Beatus qui sustinet laborem cum gratiarum actione.

91. Dixit senex : Non est fortior virtus quam nullum spernere.

92. Dixit senex : In omnibus sibi unumquemque vim facere, haec est via Dei, et opus monachi.

93. Dixit senex : Qui sibi vim facit propter Deum, similis est homini confessori.

94. Dixit senex : Homo habens mortem praec oculis omni hora, vincit pusillanimitatem.

95. Dixit senex : Esto liber in loquendo, non servus.

96. Dixit senex : Impossibile est sine custodia oris proficere hominem vel in una virtute; prima enim virtus custodia oris est.

97. Dixit senex : Ego tres res timeo, id est, cum anima egressura est de corpore, et cum in praesentia Dei venturus sum, et cum sententia contra me data fuerit (*Pelag., libell. iii, n. 4, nomine Eliae*).

98. Dixit senex : In quocunque loco sedens non respicias ad illos qui habent consolationem suam, sed ad egenum non habentem panem aut requiem.

99. Dixit senex : Si habes passionem, et relicta illa pro alia re oras Dominum, non exaudieris; sed primum pete pro impugnatione tua, et cum pulsans ingressus fueris, tunc pro aliis aliqua petitione roga.

100. Dixit senex : Tria sunt ista capitula, timor Dei, et oratio assidua, et bene facere proximo suo.

101. Dixit senex : Sicut flatus egrediens de naribus sine quo non vivitur, ita homo timorem Dei et humilitatem semper debet habere in se (*Pelag., libell. xv, n. 32, nomine Pastoris; Pasch., c. 27, n. 2*).

102. Dixit senex : Quid opus est incipere artificium, si non discat perficere illud? nihil est ergo quod incipitur et non perficitur.

103. Dixit senex : Homo si cordi tuo non satisfacit, ne credas illi conscientiam cordis tui.

104. Dixit senex : Constitue tecum nulli unquam homini male facere, sed purum habere cor ad omnem hominem.

105. Interrogavit frater senem, dicens : Si videro inter fratres aliquam negligentiam, jubes ut arguam? respondit : Si sunt seniores vel coetanei tui, humiliter admone sine increpatione, ut in hoc ipso humilis inveniaris.

106. Frater requisivit senem, dicens : Fratres alii mecum cohabitant, et volunt ipsi ut ego illis praecipiam quomodo jubes ut faciam? Respondit : Fac tu quod praecipis, ut non tantum illis praecpta, sed et formulam praebas (*Pasch., c. 43, n. 1, nomine Serapionis*).

107. Dicebant pro abbate Macario majore, quia sicut Deus protegit totum mundum, et portat peccata hominum, ita et ille quasi quidam Deus terrenus fuit in fratribus, operiens delicta illorum, et ea quae videbat vel audiebat, quasi non videns et non audiens.

108. Interrogavit abbas Moyses abbatem Silvanum

(*Pasch.*, c. 43, n. 2), dicens : Potest homo per singulos dies apprehendere initium ? respondit : Si est operarius , potest per singulos dies sumere initium ; oportet enim apprehendere unumquemque parum aliquid ex omnibus virtutibus. Singulis ergo diebus surgens mane, sume initium unum in omnem virtutem, et in omne mandatum Dei. In magna patientia et longanimitate, cum timore et charitate Dei, cum humilitate animæ et corporis, in multa sustentatione, in tribulatione et commoratione cellæ, in oratione et deprecatione, cum gemitu, cum puritate cordis, et oculorum, et custodia linguæ et sermonum, in abrenuntiatione rerum materialium et desideriorum carnis, in certamine crucis, id est, cruciacione et paupertate spiritus, in continentia spirituali et agone pugne, in pœnitentia et luctu, in simplicitate animæ et taciturnitate, in jejuniis et vigiliis nocturnis, in operatione manuum secundum quod docet Paulus apostolus, dicens : Operantes manibus nostris, in fame et siti, in frigore et nuditate, in laboribus et tribulationibus, in necessitatibus et angustiis et persecucionibus, in foveis et speluncis et cavernis terræ (*II Cor.* xi). Esto factor verbi, et non auditor tantum; operans talentum in duplo, habens vestem nuptialem, firmatus super firmam petram, et non super arenam (*Jacobi* 1). Eleemosyna et fides non te derelinquant, cogitans omnem diem mortis esse vicinam, et quasi jam clausus in monumento, nihil de hoc sæculo cures (*Ruff.*, l. iii, n. 206). Inedia escarum, et humilitas, et luctus non recedant a te, et timor Dei permoneat in te omni hora. Scriptum est enim : Propter timorem tuum, Domine, in utero accepimus, et doluimus, et peperimus spiritum salutis (*Isa.* xxvi). Hæc ergo et si qua alia virtus est, in his perspice, ne teipsum measures cum magnis, sed crede te inferiorem esse omni creaturæ, id est, deteriorem a quovis homine, quamlibet peccatore. Habeto discretionem, discernens temetipsum, et non dijudices proximum, neque inspicias aliena delicta, sed tua plange peccata, et de nullius hominis actibus sollicitus sis. Esto mansueti spiritus, et non iracundi. Nihil in corde tuo contra aliquem cogites mali,

A nec habeas inimicitiam in corde tuo, neque odium contra inimicantem tibi sine causa, neque irascaris inimicitie ejus, neque despicias eum in necessitate et tribulatione ejus, nec reddas malum pro malo, sed esto pacificus cum omnibus; hæc est enim pax Dei. Non te credas malum facienti, neque congaudeas ei qui facit proximo malum. Non detrahas alicui, quia Deus cognoscit omnia, et videt unumquemque. Non credas detrahenti, neque congaudeas ad malum eloquium ejus. Non oderis aliquem propter peccatum ejus, quia scriptum est : Nolite judicare, et non judicabimini (*Matth.* vii); neque despicias peccantem, sed ora pro illo, ut det illi Dominus conversionem in patientia et misereatur illius, potens enim est Dominus. Et si audieris pro aliquo quia agit iniqua, responde dicens : Nunquid ego iudex sum? homo sum peccator, mortuus sub peccatis meis, et iugens mea propria mala; mortuus enim causam non habet curare pro aliquo. Hæc omnia ergo qui cogitat et procurat, **1007** operarius est universæ justitiæ sub gratia et virtute Domini nostri.

109. Hæc sunt sententiæ septem, quas locutus est abbas Moyses ad abbatem Pœmenionem, quas si quis in cœnobio, aut in solitudine, aut in ipso sæculo positus custodierit, poterit salvari.

4. In primis, sicut scriptum est, debet homo diligere Deum ex tota anima et ex tota intelligentia sua (*Joannes libell.* iv, initio, per aliquot numeros).

2. Debet homo diligere proximum sicut seipsum.

3. Debet homo mortificare seipsum ab omni malo.

4. Non debet homo dijudicare fratrem suum in aliqua causa.

5. Non debet homo malum facere alteri.

6. Debet homo priusquam exeat de corpore, mandare seipsum ab omni inquinamento carnis et spiritus.

7. Debet homo semper cor contritum et humiliatum habere. Quod ille potest implere, qui semper sua peccata et non proximi considerat, opitulante gratia Domini nostri Jesu Christi, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

IN APPENDICEM AD VITAS PATRUM

ROSWEYDI NOTATIO.

IN HERACLIDIS PARADISUM.

(1) *Heraclidis.*] Prima editio addit, quondam *Palaestinae episcopi*. Quod unde promptum sit, ignoro. Certe deest hoc Manuscripto meo, quem ex abbacia Amandina, a vetusta quidem manu, sed valde mutilum, nactus sum. Ms. Moretianus, Vezelianus et Insulensis, *Paschasium* sive *Palladium diaconum* libri hujus auctorem faciunt. Eadem prima Editio, in fine libri *Heraclidem Bithyniæ episcopum* facit. Meminit hujus Petrus a Natalibus in Catalogo sanctorum lib. xi, cap. 87, et quæ ibi de eo textit, ex hoc libro desumpta sunt; quare non exscribo.

(2) *Aut tractat.*] Proprie veritit interpres, quod in

D Herveto est, *habet sermonem*. Græco, οὗ ἐμδαί. Illic sæpe in scriptis Patrum *Tractatus* et *Tractatores*. Vide *Onomasticon*.

(3) *Et nepos.*] Quid *nepos* hic faciat, non video, an *Nepos* nomen proprium? sed nulla ejus vestigia vel in *Palladio veteri*, vel in *Palladio Herveti*. Nam *Palladius vetus*, cap. 5 habet *fratres Dracontii, viri mirabilis*. *Palladius Herveti* : *Et Joannis filii fratris Dracontii, viri admirabilis*. Græce est in Veneto Ms. και Ἰωάννου τοῦ ἀδελφοῦ δρακοντίου ἀνδρὸς θαυμαστοῦ : *Et Joannis fratris Dracontii viri mirabilis*. Ut verear ne pro ἀδελφοῦ, fratris, legerit interpres *Heraclidis ἀδελφίδου, nepotis*. Alias suspicari quis possit Ἰωάννου

legendum. Certe et infra, c. 33 occurrit *Adelphius* inter monachos cum Ammonio, Pambone et aliis. Hæc in prima Editione palpas in tenebris scripseram vel divinaram; nunc hac secunda Editione cum textus Græcus Palladii perfectior prodierit, totum hunc locum ita corrigo: *Et Origenes Dracontii viri admirabilis nepos.* In Græco Parisiensi est: Ὁριγένους τοῦ ἀδελφοῦ δρακοντίου ἀνδρὸς ἐνδοξοῦ καὶ θαυμαστοῦ.

(4) *Hic idem sanctissimus cum a Ruffino.*] Baronius, tomo iv, anno Christi 394, Siricii pape 10, Theodosii imp. 16, agens de synodo Constantinopolitana, in encœniis, ita ait: Quamobrem illud existentium hujusmodi episcoporum conventum non convocatum esse vel ecclesiasticorum dogmatum causa, vel disciplina ecclesiasticæ terminandæ studio; sed ad hoc, ut novam basilicam apostolorum Petri et Pauli nomine erectam a Ruffino præfecto prætorio, penes quem summa erat in toto Orientali imperio auctoritas, iidem dedicarent; huncque ipsum esse conventum episcoporum, cujus Palladius (intelligit Baronius hunc nostrum Heraclidem, ut monui Prolegomeno generali 4, § 5) res suorum temporum scribens meminit, cum de Evagrio Pontico agit, qui una cum Ammonio et aliis ex Ægypto vocatus a Ruffino ea de causa Constantinopolim venit. «*Hic idem*, inquit, *sanctissimus cum a Ruffino (Pallad., in Lausiac. cap. 2)*, etc., subdens de Ammonio ibidem defuncto, et in eadem basilica Ruffiniana dicta, sepulto. Certe quidem ad dedicationem basilicarum vocari solitos et remotissimis quoque regionibus episcopos, uix die a sunt superius de Antiochenæ ac Jerusalemitanæ ecclesiarum encœniis docent.

Meminit ejusdem a Ruffino erectæ basilicæ Sozomenus lib. viii, cap. 17, ædificatamque fuisse ait trans mare prope Chalcedonem, in loco dicto, *Ad Quercus*; ubi ab eodem Ruffino sumptuosa villa extracta erat, erectaque regie sedes, ipsaque basilica in honorem præcipuorum apostolorum Petri et Pauli dedicata, dicta quoque nomine communiori, *Apostolæum*; in qua postea a Theophilo episcopo Alexandrino collecta synodus fuit adversus Joannem Chrysostomum, ut suo loco dicitur. Hactenus Baronius.

(5) *Buccellatum.*] Ita legendum ex Ms., cum antea esset *buccellatim*. Vide Onomasticon.

1008 (6) *Mattam.*] Ita vertit interpres, quod apud Palladium in Græco est ψιαδος. Vide Onomasticon.

(7) *Carcinus.*] Retinuit interpres Græcam vocem κάρκινος, qui Latine *cancer*.

(8) *Belua quadam.*] Palladius hic habet *hyænam*, An igitur hic *belua* pro *belua* est, id est *hyæna*? Certe *b* et *u* sæpe inter se commeant. Sic infra, c. 11, ubi in nostro *sera*, in Palladio *hyæna*. Capitolinus, in Gordiano III, *Belbi*, id est *hyæna*, *decem*. Quamquam et *belua* quoque pro *hyæna* scribitur. Gloss. *ύαυα ζῶον, belua*. Certe *belua* apud auctores nunc pro elephanto, nunc pro *hyæna*, nunc pro ceto capitur. Pro *hyæna* quoque videtur capi hic, supra, cap. 5, in Nathanaele: «*multæ enim beluæ illa esse per deserta noscuntur.*» Ubi Hervetus ex suo Græco textu vertit: *Sunt enim hyænae in his locis.*

(9) *Curialis.*] Hervetus, cap. 22, Palladii: «*Servus cujusdam qui regebat rempublicam*»; οὐκίτος ὑπάρχων πολιτευομένου τονός. Vide Onomasticon.

(10) *Italicus.*] Ms. Moretianus et Insulensis, *Cyathos*. In Palladio Græce est cap. 22, Σαίτω πίων ὡς Ἴταλικῶν δάκκα καὶ ὀκτώ. «*Cum saltem Italicorum cicer octodecim ebibisset.*»

(11) *Clemonem malorum consortem suorum.*] In Græco Palladio Parisiensi, συμπαικτην αὐτοῦ, *collusorem suum*. In Palatino erat συμπρώκτης. Utrobique autem in Græco erat δαίμονας pro κλήμονα. Sed ex Heraclide Palladius emendandus. De eadem historia Sozomenus lib. vi, cap. 29.

(12) *Scholasticus.*] Apud Palladium Græcum, cap. 26 σχολαστικὸς ὑπάρχων ἐκ τῶν ἐγκυκλίων παιδευμάτων, *disciplinarum liberatum scholasticus*. Vide Onomasticon.

(13). *Reposuo.*] Id est, refugio, non obvia significa-

tionem. Apud Græcum Palladium est, ἀνεπαύω, quod significat *reficere*. Hoc interpres Latino *repausandi* verbo expressit.

(14) *Suis vereor.*] Id est, *valde vereor*. Ita sæpe capitur in sacris litteris, et aliis auctoribus.

(15) *Lenticulam.*] Apud Palladium, cap. 26. Græce est φακόν, *lentem*, quam existimo fuisse pultem ex lente, ut alias his in libris occurrit.

(16) *Urtias.*] Hervetus, in Palladio, c. 28, ὀργυρίας, vertit *urtas*.

(17) *Fagedenam.*] Græcis φογίδαεννα. Latinis *Phagedæna*, triplici significatu. Vel enim ulcera in genere significat, quæ semper majora et deteriora sunt; vel certam speciem ulceris tumidi, profundi, vicinas partes excedentis; vel nimiam cibi appetentiam. Vide Joannis Gorraei Definitiones medicas.

(18) *Valetudinis.*] Id est, *invaletudinis*. Sic supra, cap. 6: «*Caput consumptum erat illa valetudine, quæ carcinum nominatur.*»

(19) *Cilicenses.*] An amphoræ vel lagenæ ex Cilicia? Vide Onomasticon.

(20) *Æneus.*] Fabri proprium *Æneus*, Lipomani, *Æneus*, tanquam si ad proprium aliquid nomen aluderetur. Sed Græcum verbum retinuit interpres, *æneus* ab ἄνωτος vel ἄνωτος, quod significat, *periculum, mutum*. Vide dicta supra, libro I, ad vitam Abrabæ, cap. 5, notat. 10, et Onomasticon.

(21) *Lapsanas.*] Id est, olera ægrestia. Vide Onomasticon.

(22) *Trium sibi voluminum cellulas fecit.*] Id est, *trium tholorum*, seu *tres tholos*, τρεῖς θόλους, ut est apud Palladium, cap. 43. Vide Onomasticon.

(23) *Collusorem suum.*] In Palladio capite 83. Græce est, συμπαικτην ἀρχιτήν. Hervetus vertit *exercitatorem, qui cum eo luderet*. Intellige eum subornasse quendam monachum, qui eum inimis distraberet.

(24) *Periodentæ.*] Explicat ipse, *presbyteri, mularum ecclesiarum curam gerentis*. Deest hoc Palladio. Vide Onomasticon.

(25) *Oxyrincham.*] Palladius Herveti, capite 86, habet *celerem manum*. An igitur Hervetus in Græco invenit ὄξυν χεῖρα, pro quo Heraclidis interpres legerit litterarum transpositionem, ὄξυρίνχα? Græcus Palladii textus Venetus Ms. habet ὄξυρορχον χερσὶ τὰρα. Paris. ὄξυρορχον. Vide Onomasticon.

(26) *Unum Epeta, alterum Nonaxon, tertium Antiphyron.*] Hic video hæreo, nec video qui me expediam. Palladius Herveti, capite 86, hæc tantum habet: «*Compositus tres sacros libros monachorum, qui dicuntur Ἀντιρρητικά, hoc est, Contradictoria.*» Invenio in Ms. Veneto: Συντάττων οὖν τρία βιβλία ἱερομοναχικά, ἀντιρρητικά λεγόμενα.

Subjungam hic auctores, qui agunt de operibus Evagrii, si forte ex iis verum exsculpere possimus. In primis hæc de Evagrii scriptis narrat Socrates lib. iv, c. 23, secundum Græcos, vel 18, juxta Latinos: Τούτω καὶ βιβλία ἄγαν σπουδαῖα συγγράματα ὄν τὸ μὲν, *Μοναχός, ἢ περὶ πρακτικῆς ἐπιγύραται*; τὸ δὲ, *Γνωστικὸς, ἢ τὸν καταλιθεῖντα γνωστικῶς κεφάλαια δὲ αὐτοῦ πενήτηντα*. Τὸ δὲ, *Ἀντιρρητικὸς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν πρὸς τοὺς κειράζοντας δαίμονας, ἐν αὐτῷ διετημένον μέρει, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀκτῶ λογισμῶν καὶ ἐξακόσια προγνωστικὰ προβλήματα*. Ἐτι μὴν καὶ στήχρα δύο, ἐν πρὸς τοὺς ἐν κοινότητι, ἢ ἐν συνουσίᾳ πρῶτος, καὶ ἐν πρὸς τὴν [Suid, παρθενίαν] παρθένον. Ἀποσπῶς ἰστί θαυμαστά, οἰδύνη γάροντες εἰσονται. «*Itemque libri ab illo accurate conscripti: quorum unus, Monachus sive de vivendi ratione, quæ in agendo cernitur; alter Gnosticus, sive scientia præditus, dicendus sit, in quo sunt capita quinquaginta; alter Antirrheticus, id est, adversus daemones tentantes confutatus, ex sacris litteris collecta, inque octo partes divisa, numero octo cogitationum mentis nostræ apte respondentia. Sextentia præterea problemata de rerum præensione futurarum. His accedunt duo carminum libri: unus, ad monachos qui in cœnobiis et conventibus ætatem degunt, alter ad virginem. Qui quæ-*

rem quam eximii sint, facile intelligent hi qui sunt A
 sem perlecturi. Quæ totidem verbis habes apud
 Suidam in Μακάριος, et Nicephorum, lib. xi, c. 42.
 Gennadius vero, de illustribus Ecclesiæ Scrip-
 toribus, cap. 11, hæc prodiit:

Evagrius monachus, supradicti Macarii (Ægypti)
 familiaris discipulus, divina atque humana litera-
 tura iusignis, cujus etiam liber, qui attulatur Vitæ
 Patrum, velut continentissimi et eruditissimi viri
 mentionem facit, scripsit multa monachis necessaria.
 Ex quibus ista sunt:

Adversum viii principium vitiorum suggestiones,
 quas aut primus advertit, aut inter primos didicit, viii
 ex sanctorum Scripturarum testimoniis opposuit libros:
 ad similitudinem videlicet Domini, qui tentatori suo
 semper Scripturarum testimoniis obviavit, ita ut
 unaquæque species vel diaboli, vel vitii naturæ
 suggestionum, contra se haberet testimonia. Quod
 tamen opus eadem simplicitate qua in Græco inveni,
 iussu in Latinum transtuli.

1009 Composuit et anachoretis simpliciter vi-
 ventibus librum centum sententiarum per capitula dig-
 estum, et eruditissimè ac studiosissimè quinquaginta sententiarum.
 Ego Latinum primus feci. Nam superiorem olim
 translatus, quia vitiatum per tempus et confusum
 vidi, partim reinterpreto, partim emendando,
 auctoris veritati restitui.

Composuit et cœnobitis etsynoditis doctrinam aptam
 vitæ communis.

Et ad virgines Deo sacratas libellum competentem
 religioni et sexni.

Edidit et paucas sententias valde obscuras; et (ut
 ipse in his ait) solis monachorum cordibus cognosci-
 biles, quas similiter ego Latinis edidi.

Vixit longa ætate, signis et prodigijs pollens. Hæc
 enus Gennadius.

Ex his Evagrii Operibus tria nunc hæc dubia vel
 explicanda vel corrigenda.

An quia dicitur scripsisse στιχηρά, quod Christo-
 phorsonus apud Socratem carminum libros, Langus
 apud Nicephorum versuum libros vertunt, pro Epeta
 legendum est Epea, a Græco ἐπέα? Sane Ms. Moret-
 anus Epea diserte habet. Quanquam alii στιχηρά ver-
 tunt Elementaria, ut Palthenius in præmissis ad Ho-
 milias sancti Macarii. Nisi quis suspicetur epea ortum
 ex Græco ἔπεα, quæ pars est verbi ἱερομοναχικά.
 Equidem librarii sæpe p Græcum cepere pro P Lati-
 no, et Græca Græce scripta velut Latinis litteris
 scripta exscribebant. Similem conjecturam suggeram
 mox ad Palladii Lausiacam, c. 9 notation. 4.

Jam reliquorum duorum vocabulorum facilius est
 ratio. Pro Nonaxon enim videtur legendum Mon-
 achon; nam eo nomine librum ab Evagrii scriptum tes-
 tiantur auctores.

Pro Antiphyron legero Antirrheticon. Ita etiam in
 Græco Veneto προἀντιρητικά restituendum Ἀντιρρητικά.

(27) Poscam.] Palladius Herveti, plisanam, ubi in
 Græco est ποσιάνα. Lexicon Græcolatinum velus:
 ὄξύκρατον, posca. Infra, capite 42: « Per reliquum
 ævi sui tempus posca et sicco pane contenta vive-
 bat. » Ita ibi restituo pro vulgato postea. Nam Pal-
 ladius Herveti cap. 145, in eadem re habet oxycraton.
 Græce est ὄξύκραμα, quod proprie posca. Ms. Moret-
 ianus et Insulensis pro posca habebant aqua.

(28) Inter quam Paulam Romanam, matrem Toxotii.]
 Heraclides Ms.: « Inter quas et Paulam nomine, ur-
 bicam quandam, Toxotii matrem, mul erem prudentem
 et spiritualem vidisse me memini, cujus filia Eu-
 stochium nomine apud Bethleem usque ad præsens
 tempus in monasterio suo degit; quoniam ipse quidem
 nescio, audiui tamen a pluribus ipsam esse castissimam,
 habentem quinquaginta virgines secum. » Hie-
 raelides Fabri eodem modo, nisi quod pro Toxotii ha-
 bet Eustochii.

(29) Justæ semper.] Palladius, cap. 129, Usia pro-
 prium nomen habet. Heraclides videtur justam Theo-
 doræ epitheton facere.

(5) Dextro pede.] Quid dextro pede numerari?
 Credo, intelligitur Chronium a cella sua versus dex-
 tram abiisse ad desertum, et ibi puteum effodisse.
 Id est, locus ubi puteus effossus est, distabat a Phœ-
 nicem vico, unde oriendus erat Chronius, quincem
 milibus passuum, dextro pede numeratorum, id est,
 eundo a cella ejus versus dextram. Apud Palladium,
 capite 89 Græce est: Ἀπομετρήσας ἀπὸ τῆς ἰδίας κώμης
 πλῆσιον οὐσίας τῆς ἐπίμου μύρια πεντακισχίλια θήματα,
 τῷ δεξιῷ ποδὶ ἀριθμούμενα.

(31) Chorepiscopi.] Ante erat, coepiscopus, sed
 Palladius, cap. 106 χορεπίσκοπον habet. Vide Ono-
 masticon.

(32) Amata.] Existimo hic errorem esse in Hera-
 clidis interprete; nam Palladio, cap. 137, dicitur Ami-
 ma Talida. Jam vides unde Amata proflexerit. Ami-
 ma in his libris aliquoties occurrit pro nomine appel-
 lativo, non proprio.

(33) Mavorte.] Mox, cap. 49, quidquid vestium se-
 ricarum in mavortibus habuit. Scribitur nunc mavorte.
 nunc maforte, Græcis μαφόριον.

(34) Colothus vocabulo martyr, qui eisdem colebatur
 locis.] Hinc Palladius Herveti explicandus. Ubi vul-
 gatus marginum notator margini ascripserat: Martyr
 hic dicitur, qui præest martyrio; sed imposuit illi non
 plana Herveti versio.

(35) Parens.] Cave hic parentem pro patre accipias.
 Sæpe ævo inferiore parens pro cognato et affini acci-
 pitur. Sic supra, cap. 2: « Habebat autem et nonnullos
 parentes, inter quos illiam sororis suæ aduoptaverat
 sibi. » Et sequenti cap. 51: « Non amico se, non cle-
 rico, non parenti, non cuiquam alii se credidit atque
 commisit. » Palladii vetus interpres, capite 12: « Non
 tanquam parenti, sed tanquam servo Dei, et mona-
 cho hæc offerimus. » Loquitur soror Marciano fratri.
 Vide Onomasticon.

(36) Agentem in rebus.] Palladio dicitur, Magistra-
 nus. Nec ibi pro nomine proprio accipias. Dixi
 alias de hoc Magistriani nomine ad Martyrologium
 Adonis, 2 Julii. Vide etiam supra, ad Pelagium, li-
 bello vi, num. 24. Vide Onomasticon.

(37) Ne affectibus quidem parcerent suis.] Videtur
 insinuare tantam famem fuisse, ut homines ne qui-
 dem affectibus suis, id est, liberis parcerent. Palladius
 Græcus habet, cap. 114, Διμοῦ γενομένου μεγάλου καὶ
 κατὰ σπλήνχυνω χωρῶντος πάντων ἀνθρώπων. « Cum
 esset magna famens, et quæ omnium hominum perva-
 debat viscera. » Auctores sæpe usurparunt affectus
 pro liberis. Vide Onomasticon.

IN PALLADII LAUSIACAM.

(1) Brumum.] Intelligit fetorem. Inde brumosum, feti-
 dum. [Vide dicta supra, ad librum iii, num. 59, notat. 9.]

(2) Tauream.] Male hoc cepit Hervetus pro pelle tau-
 rina, quasi carnifex taurina pelle induatur. Vult Pal-
 ladius carnificem taurea seu flagello instructum.

(3) Grutaria.] Heraclides, cap. 6, simpliciter vocat
 negotiationem.

(4) Neapoteonta.] Divinabam proxime ad litteras
 has accedens, νεαροίοντα, vel νεοίοντα. Nempe P,
 id est p Græcum, primis Editoribus visum fuit esse
 P, id est p Latinum. Apud Palladium, capite 19, dicitur
 παιδαριόγιον.

(5) Nebulæ. Heraclides, cap. 6, crabrones. Credo
 Palladii veterem interpretem incidisse in corruptum
 Codicem, et pro σκίπρις legisse νέφος vel νεβλῆν, nu-
 bem, nubilum, nebulam, vel simile aliquod Græcum
 affine vocabulum.

(6) Dehabet.] Rarius verbum, nec facile obvium.
 Heraclidis interpres, cap. 2 hoc effert: si forsitan egere
 videantur. Hervetus, in cap. 6 Palladii: si quid eis
 defuerit. Hieronymus, epist. 22, ad Eustochium, De
 custodia virgin., ut nemo quid postulet, nemo dehabeat.

10107. Zabernam.] Heraclidis interpres, cap. 7
 saccum habet. Ita et Hervetus Palladii novus interpres,
 c. 22. Græce in Palladio Veneto est ζάβερρον, in alijs
 ζάκρον. Vide Onomasticon.

(8) *Præfectiani.*] Ita correxi ex conjectura, Mss. destitutus, cum ante esset, *præfaciavi*. Noti *præfectiani* posterioribus sæculis, pro apparitoribus præfecti prætorio. Et res ipsa hic ita capiendum docet.

(9) *Italicum olei.*] Sic cap. 8 Heraclidis: «decem et octo Italicis ipsius vini solus exhausit.» Vide Onomasticon.

(10) *Libralem manum.*] Heraclides, cap. 25, *Oxyrynchum*. Palladius Herveti, cap. 86, *ceteram manum*. Intelligit Evagrium fuisse antiquarium, vel *ταχυγράφον* vel *καλλιγράφον*. Vide Onomasticon.

(11) *Rhinocerotis duceret.*] Palladius Herveti, cap. 86, ante habebat: «adeo ut corpus ejus, non secus ac corpus ferarum animantium, scateret muscis.» Correximus nunc, *ricinis scateret*. Heraclides, cap. 25: «ut per corpus ipsius totum quædam papulæ illi, quæ sæpe in corporibus vidimus, exirent.» Ubi Græce: ὥστε τὸ σῶμα αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸν τῶν ἀλόγων ζῴων χροτῶνας ἐκβάλλει. *χρότων* Græcis nunc *ricinus*, id est vermis canibus infestus, nunc frutex est, nunc oleæ morbus, nunc cartilaginea pulmonis bronchea.

Sed quis his sensus, quæ constructio? *ut corpus ejus sicut irrationalis animalis rhinocerotis duceret?* si *rhinocerotis* jungatur cum *animalis*, deest sensui aliquid, et nescio an *rugas duceret*, vel similibi aliquo modo supplendum sit. Quid vastum animal *rhinoceros* hic faciat, si quidem alios interpretes inspiciamus) non video. *Ricinus* pro Græco vocabulo *χρότων* facit. An ergo legendum *ricinos duceret*, id est, *ricinis* vermicibus vel insectis scateret? an *cynorrhæistas duceret*, quod *χρότων* seu *ricinus* etiam Græcis dicitur *κυνόρραιστος* a canum infestatione? Atque ita *ricinus* vel *cynorrhæistas* degenerasset in *rhinocerotis*

Unam hanc conjecturam adhuc annexore placet,

A ut legamus *duresceret*, pro, *duceret*. Ita et sensus et constructio constabit. Notum durissimum rhinocerotis pellem esse. Vide Onomasticon.

χρότων etiam Græcis pro ulcere capitur apud Pollucem, lib. v, cap. 15. An igitur ex diurna nocturnaque sub dio statione totum exulceratum est? Ita accepit hic *χρότωνας* Heraclidis interpretes, qui *papulas* vertit.

(12) *Pisper.*] Fluminis hujus nomen deest Herveti versioni. Ab hujus vicinitate ipse mons Antonii ita etiam vocatus. Rufinus, lib. II Hist., cap. 8: «Poemen et Joseph in Pispiri, qui appellatur mons Antonii.»

(13) *Chindii vini.*] Chindium vinum noudum mihi alibi lectum. Notum vinum *Chium*. Sed non existimo intelligi de vino Chio, quasi ejus usus apud eremitas Ægyptios fuerit. Potius igo *Chydæum*. Notum vinum *Chydæum* inter vina facit et Chydzis palmulis. Plinius, lib. II, cap. 16. Vide Onomasticon.

B IN ÆGYPTIORUM PATRUM SENTENTIAS.

(1) *Martino.*] Fuit hic abbas Dumienensis, et braccensis episcopus. Vide prolegom. 25.

(2) *Conductelæ.*] Ita Ms. Toletanus. In Ms. Sancti Floriani est, *Conductelem*. Inferiori sæculo variaz voces formatæ ea indictione. *Conductela* pro conductione rarius occurrit.

(3) *Dijudicari.*] Ita Ms. Toletanus; sed in Ms. Floriani est *dirimari*.

(4) *Et mittens pœnitentiam ante ipsum.*] Interserebatur in Ms. Toletano glossema, *id est, jactans se ad pedes ejus*, quæ vera est explicatio ejus quod Græcis est *βάλλον μετάνοιαν*. Vide dicta supra, ad Vitam sancti Basilii cap. 11, n. 54, et Onomasticon.

ONOMASTICON

RERUM ET VERBORUM DIFFICILIORUM

QUÆ IN HIS PATRUM VITIS OCCURRUNT.

1011 Memineris, lector, multa in notationibus explicata, quorum hic nulla sit rememoratio. Rariora nunc tantum quædam attingo, quæ supra obiter perstricta, nunc pluribus firmantur testimoniis. Quamquam et nonnulla hic annotata invenies, quorum nulla in notationibus facta mentio. Nec omnia tamen, quæ de singulis collegi, nunc insimul do. Sufficiant hæc nunc ad lucem quarundam rerum et verborum obscuriorum.

ABSIDA. Vita Macarii Romani, cap. 8: «Et ecce ante nos maximam invenimus absidam, in circuitu scriptam.» Ita constanter Mss.

Dubitatum olim an *absis*, an vero *absida* diceretur. Paulinus Severo epistola duodecima: «In qua æque absidem factam indicavit. Sed de hoc absidam aut absidem magis dicere debuerim, tu videris; ego nescire me fateor, quia hoc verbi genus nec legisse reminiscor.» Quem locum respicit Isidorus, lib. xv Originum, cap. 8: «Sed utrum absidam an absidem dicere debeamus, hoc verbi genus ambiguum quidam doctorum existimant. Utrumque auctoribus usurpatum.»

Occurrit *absis* apud sanctum Augustinum, epist. 225, ad Albinum: «Dicebam ego quibus poteram, qui ad nos in absidem honoratiores et graviores ascen-

derant.» Concilium Carthaginense III, can. 32: «Cujuscunque autem pœnitentis publicum et vulgatissimum crimen est, quod universa Ecclesia noverit, ante absidem manus ei imponatur.» Quod etiam citatur Capitularium lib. v, tit. 53, et in Decreto, causa 16, q. 9. Aimoinus, lib. IV, capite 252, *Absis ecclesie.*

Absidam habet Augustinus epist. 203, ad Maximum episcopum Donatistarum: «Transit honor hujus sæculi, transit ambitio. In futuro Christi judicio nec absidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, nec sanctimonialium occurrentium atque cantantium greges adhibebuntur ad defensionem.» Evodius, lib. I, cap. 3, de miraculis beati Stephani: «Cum in loco absidæ super cathedram velatam essent reliquæ constitutæ.» Et lib. II, c. 1: «Ipsaque etiam per se gradus absidæ

conscendens, universis eminus conspicienda astabat. » Isidorus, lib. xv Origin., capite 8 : « Absida Græco sermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine recepto per arcum resplendat. » Quæ exscribens Walafridus Strabo de rebus Ecclesiast. cap. 6 : « Absida Græco, Latine lucida dicitur, quia lumen acceptum per arcum intronmittit. » Gregorius Turonensis, De Gloria martyrum lib. 1, cap. 63 : « In pariete, qui a parte erat oratorii, absidam collegit. » Ita Ms. vulgo, in *absida collegit*. Idem, libro De Gloria confessorum, cap. 96 : « Ante vitream absidam, qua sancta (Albini) concluduntur membra, sedebat. » Ita Ms. Idem, libro de Vitis Patrum, in Gregorio Lingoniensi episcopo, cujus reliquias Tetricus episcopus transferre volebat : « Ante altare basilicæ fundamenta jacet, erectaque absida miro opere construit, et transvolvit. » Ita Ms. Hincmarus, Rhemensis episcopus, de gestis habitis pro divortio Thietbergæ, respectans ad concilium : « Et sacri canones jubent ut poenitentes tempore quo poenitentiam petunt, impositionem manuum et cilicium super capita a sacerdote, sicut ubique vulgatum est, ante absidam capiant. Quod unusquisque publice poenitens ab episcopo suo, de cujus parochia est, debet suscipere. » Annales Francorum, pag. 29 : *In absida ecclesiæ*. Glossæ veteres : *Absida, sedes episcoporum*. Ibi sedem episcopi fuisse declarat locus Augustini supra, epist. 225, ubi præcedit : « ad nostra subsellia, relictæ turba, redieram. »

Absidas has loco eminentiore fuisse, ideoque gradatas, declarant loca Augustini et Evodii supra adducta. Leo Marsicanus, lib. 1, cap. 19 : « In basilicæ absida media, ad quam per octo gradus ascenditur, altare constituit. »

Supersedeo plura aggerere loca. Hæc autem aggressi, ut ex iis *absidæ* usus aliquo modo innotesceret. Onuphrius Panvinius, in explicatione vocum quarundam ecclesiasticarum *absidæ* nomine intelligit quam Itali *ecclesiarum tribunalum* vocant : « Forte quia olim vocabatur tribunal, » vel certe *tribunal* in abside erat. Gregorius Turonensis, lib. II Miracul., cap. 2 : « Denique oratione facta, erigo oculorum aciem ad tribunal, conspicioque in eo versiculos hoc modo conscriptos :

Heroes Christi geminos hæc continet aula,
Juliaum capite, corpore Ferreolum. »

Quod Hesychius ἀψίδα, præter rotæ circulum etiam *καμάρας* explicat, dum ait, ἡψίδα, τὰ κύκλα τῶν τροχῶν, αἱ περιφέραι, ἡ καμάραι, intelligit id de quo hactenus egimus. Sic *camera* Gregorio Turonensi, lib. 1, De gloria martyrum, cap. 47 : « Dum in honore 1012 ipsorum martyrum, missarum solemniam celebrarentur, cecidisse e camera tabulam unam. » Severo Paulinus, epist. 12 : « Basilica igitur illa, quæ ad Dominædium nostrum communem patronum in nomine Domini Christi jam dedicata celebratur, quatuor ejus basilicis addita, reliquiis apostolorum et martyrum intra absidem trichora sub altaria sacratis, non solo beati Felicis honore

venerabilis est. Absidem solo et parietibus marmoratam camera musivo illusa clarificat. »

Ex dictis quadruplex *absidæ* usus eratur, ut tum significet curvaturam rotæ, tum arcum cui aliqua sit inscriptio, tum locum editiorem ubi sedet episcopus, tum cameram in qua reliquæ Sanctorum conduntur. Quæ sere Glossarium Camberonense manuscriptum exprimit : « Absida dicitur exedra, id est, sacratorium ; vel oculus, id est feretrum. » Idem : « Absida Græce interpretatur lucida, eo quod lumine accepto per arcum resplendat. » Quod verbotenus ex Isidoro supra citato acceptum vides. Idem : Absida, sphaera seu hemisphaerium. »

Abspes. Vita Onuphrii, cap. 10 : « Abspes eram multoties vitæ. » Quod Græcis ἀπειπίτων.

Acies. Leontius, in Vita sancti Joannis Eleemosynarii, cap. 21 : « quæ collecta erant a Mauris in acie ipsorum. » Dubium videri possit an in Græco fuerit *φάλαγγξ*, quod nunc aciem seu multitudinem exercitus, nunc trutinam significat. Certe hic statim sit mentio, in qua dicuntur actus ejus appensi. Hinc *aginari* et *acinari* a scapo trutinæ. Festus : « Agina est, qua inseritur scapus trutinæ, id est, in quo foramine trutina se vertit. Unde aginatores dicuntur qui parvo lucro moventur. » Glossarium Camberonense Ms : « Aginator, negotiator ; dictus ab agina. Agina enim dicitur illud foramen in quo scapus trutinæ inseritur, et in quo trutina se vertit. Inde aginator dicitur, qui parvo lucro movetur. » Idem : « Aginare, explicare, agitare, fugare, dictum ab agina, quod est scapus trutinæ, quæ ideo sic vocatur quod ea mensura ponderis agatur. » Glossæ Isidori : *Agginantes, explicantes*. Et quia *g* et *c* mutuas sibi operas præstant, hinc in Glossis Isidori : *Acinari, tricari, in parvo morari*. Ita etiam habet Glossarium Camberonense Ms.

Alia significatione in Glossario : *Aginat, στρατεύεται. Aginare, στρατεύειν*. Existimo enim intelligi *Agentes in rebus*, qui pars militiæ erant. Jos. Scaliger, ad Festum, legit *τρακτινεται* et *τρακτινέειν*, id est, *negotiarum*. Forte quispiam divinabit legendum *στραγγυέειν* et *στραγγυέεται*. Nam a *στράγγω* gutta, sit *στραγγυέω*, guttatim exprimo, et metaphoricè, *premo, et quasi per angustum foramen exire cogo*.

Acuti. Pelagius, libello xv, n. 48 : « Sicut impossibile est navim fabricari sine acutis. » An in Græco ab ἄξυς aliquod nomen deductum fuerit, quod interpreti occasionem dederit vertendi *acutos*, equidem nescio. Existimo tamen hic per *acutos* intelligi *ἄλους ἢ γόμφους, clavos vel gomphos*, quod utrumque in navium compactione refertur a Polluce, lib. 1, c. 9, § 2. Isidorus, lib. xix Origin., cap. 34 : « Clavati quasi calceati, eo quod minutis clavibus, id est, acutis soleæ caligis vinciantur. » Sic forte ab acutis gomphiæ rastrum, instrumentum rusticum, dictum Græcis. Hesychius : ὄξινά, ἐργαλείον τι γεωργικόν σιδεροῦς γόμφους ἔχον ἐκλάμενον ὑπὸ βοῶν. « Oxina, instrumentum rusticum, ferreis gomphiis constans, quod a bœbus trahitur. Aliud infra bisacuti.

ADVIVERE ¹. Probum verbum, sæpe in *adhuc vivere* A mutatum. Hieronymus, in Vita Malchi, num. 3, ut *dum adviveret mater*. Idem, libro 1 contra Jovinianum, cap. 28: « Licet certior hæreditas sit, dum advivis, bene abuti substantia tua, quam tuo labore quæsitâ in incertos usus relinquere. » Tertullianus, de Anima, cap. 57: « Et hi vel maxime, qui in ipsis tunc fuerunt cum adviverent. » Gregorius Turonensis, lib. ix: *Dum advivit possideat*. Jurisconsulti quoque nota vox, l. 23, § Testamento, d. De liber. leg.; l. 50, d. De adm. leg.; l. 30, § Testamento, d. De testam. milit.; leg. Visigoth., lib. iv, tit. 2, l. 15: « Medietatem vero, dum advixerit, pater sibi vindicet, filiis post obitum relinquendam. » In iisdem, lib. v, tit. 2, l. 4: « Ita et illa quæ usu hoc ad possidendum percepit, omnia dum advixerit, sine cuiuslibet inquietudine suis incunctanter utatur expensis. » Item, lib. xii, tit. 3, l. 15: « Jurare debent, quia quæ eorum professio continet, sincero et non maculato corde profiteantur, se donec advixerint conservare. »

ÆGYPTUS olim varie divisa, seu provincias, seu dioceses spectas. Vide Philippi Berterii Pithanon Diatribam 1, cap. iv. Sæpe apud auctores occurrit *Ægypti s inferior et superior*. Socrates, lib. iv, c. 18, *Ægyptum superiorem* opponit Alexandriæ. Agens enim de duobus Macariis ait: « Ὁ δὲ μὲν ἐκ τῆς ἄνω Ἀγύπτου ἦν ὁ δὲ ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείων πόλεως: » Quorum alter ex superiore *Ægypto*, alter ex urbe Alexandria oriundus. » Fere Thebais et *Ægyptus* inter se distinguuntur. Hieronymus, in Vita Pauli primi eremitæ: « Multas apud *Ægyptum* et Thebaidem tempestas sæva populata est. » *Ægyptus* absolute posita, vel totam regionem *Ægypti* significat, vel etiam Thebaidam comprehendit, vel partem ejus circa Alexandriam, quam vocant *Ægyptum inferiorem*; uti Thebaida vocant superiorem *Ægyptum*. Ptolemæus, de Delta et fluviis circa Delta in inferiore *Ægypto*: καλεῖται δὲ κοινῶς ἢ περὶ τούτους τοὺς ποταμοὺς χώρα κάτω: « Vocatur autem communi vocabulo regio, quæ circa hos est fluviis, inferior. » Et de superiore parte, seu Thebaidæ: τὰ δὲ ἐπι μισσηβρώτερα τῶν Ἑπτανομιῶν καλεῖται Θεβαΐς, καὶ ἄνω τόποι: « Quæ autem adhuc australiora Heptanomis sunt, vocantur Thebais, et loca superiora. » Regiones et dioceses *Ægypti* et Thebaidis colligi possunt ex subscriptione concilii Niceni, et aliorum.

ÆTHER neutro genere. Vita Onuphrii, cap. 16: « *Æthera* angelicis cantibus resonantia. » Complures auctores sequiore ævo ita *æther* usurparunt. Ennodius, lib. ii, epist. 13: « Non sic pernix *æther* acta nervis arundo proscindit. » Idem, lib. vi, epist. 38: « Facillius credo cursus fluminum in diversa revocari, et relictiis fluenturum alimoniis *æther* vacuum pisces expetere. » Idem, in Apologetico, de Synodo: « Videbant *æther* tantum directis a se jaculis verberari. » Marius Victor Massiliensis, lib. 1:

Sed quid est quod mundos erat, quod sidera et ortus,
Ætheraque et vitreum pelagus.

Beda, in Vita Cutperti, cap. 9:

¹ Vide supra, col. 208, quia in hoc verbum Rosweydeus nosque simul notaverimus. (Edit.)

CLAUSA diu reserans credentibus *æthera* sæclis. Fortunatus, lib. ix, carm. 1:

Aera temperie faveant tibi tempora pace.

ALDELMUS De octo principalibus vitiis:

Adduci merear, Christo regnante per *æthra*.

Ita Ms. *æthra* pro *æthera*, ubi Canisius *æthram* substituit. Idem, de Laude virginitatis, in præfatione:

Aut *Zonæ* mundi, quæ stipant *æthera* celsa.

Idem, cap. 5, in Joanne Baptista:

1013 *Æthera* celsa tonant dum satur Rector Olympi.

Idem, de Laude virginitatis, cap. 57, in sancta Thecla:

Quamvis verborum rorarent imbre parentes,
Sicut nimbosis stillabant *æthera* guttis.

Idem, ibidem, cap. 23, in sancta Babyla:

Æthera glauca petit devicta morte triumphans.

AFFECTUS, id est, parentes, liberi et nepotes, quibus affectum et amorem natura duce debemus. Heraclides, c. 54: « Nam cum adeo illi fame quodam tempore laborarent, ut homines ne affectibus quidem parcerent suis. » Apuleius, de Philosophia: « Nec angetur charissimis orbatus affectibus. » Marcus imperator: « Quod interim a te publicari nolo, ne aut ad ipsum Papirium, aut ad ejus affectus perveniat. » Capitolinus Maximino: « Timentes igitur milites, quorum affectus in Albano erant. » Idem Gordianis: « Affectus suos unice dilexit, filium et nepotem ultra morem, filiam et neptem religiose. » Idem, in Antonino philosopho: « Antoninus quidem non est satis motus defectione Cassii, nec in ejus affectus sævit. » Vulcatius Gallicanus, in Avidio Cassio: « Nec tamen Antoninus graviter est iratus rebellione cognita, nec in ejus liberos aut affectus sævit. » Paulinus senior ad militem: « Ideo nec affectum, nec patriam, nec honores, nec divitias Deo præferre debemus. » Paulinus junior, in Eucharistico:

.... jamdodum cunctis affectibus expers,
Prima socru, ac matre dehinc et conjuge functa.

AGAPE. Pelagius, libello xiii, n. 15: ut acciperent *agapem*. Clare hic *agape* usurpatur pro eleemosyna, seu parte aliqua, quæ ex charitate egenti datur. Sæpius hæc vox in his libris occurrit. Pelagius, libello x, num. 46: « Semino agrum meum, et facio ex ipso *agapem*. » Idem, libello xv, num. 31: « Præbentes ei quæ necessaria erant, ut faceret pro eis *agapem*. » Palladius, cap. 18: « Et fero panes, quoniam est *agape* tui noti fratris; et cras illucescente Sabbato opus est oblationibus. » Heraclides, cap. v: « Quia ipse frater tuus *agapem* facturus est. » Sic Cassianus, collatione xxiv, capite 12: « *Agapem* operationis expectat. » *Agapem* vocat opem largitionis alienæ, et opponit rei, quam quis proprio labore comparavit. Tertullianus, ad martyres, cap. 2: « Imo et quæ justa sunt, caro non amittit per curam ecclesiæ et *agapem* fratrum. » Paulus Diaconus, de Gestis Langobardorum, lib. 1, cap. 26:

Signat adesse dapes *agapes*, sed lividus obstat.

Capitur fere pro solemnibus conviviis in templis vel memoriis martyrum exhiberi olim solito. Vide concilium Gangrense, can. 11; Laodiceum, can. 27 et 29.

AGENS IN REBUS. Heraclides, cap. 53 : « Juvenem quemdam agentem in rebus, etc., commovit. » Quo loco Palladius, cap. 148, Græce, μαγιστριανός habet. Erat e Palatinis officiis. Ambrosius, epist. 13, lib. II, ad Marcellinam sororem : « Palatina omnia officia, hoc est, memoriales, agentes in rebus, apparitores diversorum comitum. » Tamen et in provinciis species annonarias curabant, et præerant etiam evectio- ni publicæ. Dicuntur et *Magistriani*. Vide infra.

• ALMIRIDENSES. Vita Epicteti et Astionis, cap. 6 : « In Scytharum fines ingressi sunt, atque in Almiridensium civitatem devenerunt. » Ex his colligitur Almiridensium civitatem in Scythia esse. Sed apud quem auctorem hujus urbis memoria? Existimo Almiridensium, seu Halmiridensium civitatem dictam a lacu, qui Halmyris Plinio lib. IV, cap. 12, dicitur in hoc tractu : « Ex eodem alveo et super Istropoliū lacus gignitur LXIII m. p. ambitu, Halmyrin vocant. » Lacum hunc Danubius facit, quem Pinetus in suo Plinio vulgo vocari ait *Lac de Notre-Dame de Danubi*, id est, *lacus divæ Virginis Danubianæ*. Forte *Salmo- rudis* Antonini. Nicéphorus, lib. XII, cap. 29, postquam dixit Eunomium jussu Theodosii Halmiridem deportatum, addit : « Est autem Halmyris Mysiæ in Europa locus, ad Istrum situs. » Haud dubie hinc Halmiridensium civitas dicta, itaque scribenda.

Ex descriptione Plinii. juxta Peuceon collocanda est, que est in Mysia inferiore. Mysia autem inferior etiam Scythiæ nomine venit, unde in Mysia inferiore sunt Tomi, locus exilii Ovidii, quos in Scythia ponit ipse Ovidius. In Notitia imperii multa loca Mysiæ inferioris invenies ad Scythicam præfecturam pertinere.

AMMA. Pelagius, libello XVIII, n. 19 : « Vos, inquit, estis fatuæ; nam hæc et vestra et mea est Amma. Hoc enim in ea vocant illi feminas spirituales. » Palladius, cap. 42 : *Αὐτὴ γὰρ καὶ ἡμῶν καὶ ἐμοῦ ἀμεινων οὐσα Ἄμμάς ἐστιν, οὕτω γὰρ καλοῦσι τὰς πνευματικὰς μητέρας.* « Hæc enim et vobis et me melior existens Amma est. Sic enim vocant matres spirituales. » Sic apud eundem Palladium, cap. 37, *Amma Piamun*; cap. 137, *Amma Talida*, cap. 138, *Amma Taor*. Non abeunt ab hac Ammæ significatione quæ Hesychius habet : *Ἄμμά, μήτηρ, τροφός.* Amma, mater, nutrix. *Ἄμμάς, τροφός Ἀρτέμιδος, καὶ ἡ μήτηρ, καὶ ἡ Ῥέα, καὶ ἡ Δημήτηρ.* « Ammas, nutrix Artemidis, et mater, et Rhea, et Demeter, » seu Ceres. Quod igitur abbas erat inter monachos, hoc Amma inter virgines sacratas.

ANTIQUARIUS. Velus Lausiaca Palladii, cap. 15 : « Pulchre enim scribebat libralem manum. » Lexicon Græcolatinum *καλλιγράφος, librarius*, id est, *antiquarius* erat. Nam antiquarii erant qui bibliothecæ Codices componebant, vel vetustate oblitteratos reparabant, ut docent imp. Constit., l. II, in princ. Cod. Theod.; de Stud. lib. urb. Rom., lib. XIV Cod. Theod. Augustinus, de Verbis Domini, serm. 44 : « Quemadmodum qui videt litteras in Codice optime scripto, et non novit legere, laudat quidem antiquarii manum, admirans apicum pulchritudinem. » Lexicon

A Latinogræcum, *Antiquarius*, *ἀρχαιογράφος, καλλιγράφος*. Apud Cassiodorum, lib. II Histor. Tripart., cap. 16 : « Quinquaginta membranaceos Codices, bene confectos et ad usum habiles, ab artificibus antiquariis, et perfecte artem scientibus scribi præcipias. »

APHRODITOS. In Vita sancti Hilarionis, num. 30, intelligitur de Aphrodite, quæ Stephano dicitur juxta Athribin, quæ Aphroditopolis Straboni lib. XVIII. De ea intelligi hunc locum colligitur ex itinere Hilarionis; et ex monte Sancti Antonii, ad quem præerat.

APOCRISIARIUS. Moschi cap. 88, habes Thomam *apocrisarium* cœnobii; et cap. 88, alium quemdam *apocrisarium* Gennadii patriarchæ Constantinopolitani : unde colligitur apocrisarios curasse negotia ecclesiarum et cœnobiolorum. Glossæ I-diori : *Apochrysiarius, minister Romanæ ecclesiæ*. Glossarium Ms. Camberonense : *Apocrisarius, secretarius*. Papius vocabulista : *Apochrysiarius, thesaurarius, vel legatus*. Justinianus, novella 6 : *Διὰ τῶν τὰ πράγματα πρατότων τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν, οὓς ἀποκριταριοὺς καλοῦσιν* : « Apocrisarii vocantur, qui sanctissimarum ecclesiarum negotia curant. » Occurrit passim apud scriptores posterioris ætatis. Est videlicet *apocrisarius* ὁ ἐπὶ τῶν ἀποκριμάτων, a *responsis*. Quod apud Georgium patriarcham Alexandrinum in Vita sancti Chrysostomi est *ἀποκριτάρης*, Godefridus 1014 Tilmannus vertit, *secretarius*. De munere hoc vide Hincmarum epist. 3, cap. 13.

AQUA ASPERGI. Vita Hilarionis, num. 20 : « Scyphum fictilem aqua jussit impleri, etc.; equos aspersit. » Vide ibi. Sosipater Charisius, Inst. Gram. l. II capite *Dehcientium*, ait : « Ad æquas an ad aquas vocari dici debet, quæsitum est. Qui ad aquas dicunt evarrant quod ex luce Camænarum aqua religiosa afferri soleat, purificandi causa. Sed melius ad æquas, quod olim greges equorum in Circum inducebantur; ibique per populum cursu æquabantur. » Philippus Rubenius, Electorum lib. II, cap. 18, præfert legi *ad aquas*, atque ita interpretatur quod est apud Ulpianum. De his qui notantur infamia, l. IV : « neque agitantes, nec qui aquam equis spargunt, » videlicet, non de vulgari aliqua sparsione aut ad recreandos equos, ut Alciatus, VI *Parerg.*, capite 3, sed de solemniquadam et cum religione, imo superstitione, conjuncta. Nam fuisse mos videtur, ut quoniam Circenses sacri ludi erant, honorique eorum dicati, equi certaturi prius lustrarentur, et aqua certo loco petita spargerentur. Idem existimat Hilarionem hunc ritum in mente habuisse, et profanam hanc aquam alia aqua damnassee. Sic forte putat legendum in lapide veteri inter officia Circensium, *Sparsor Spartor*, nisi, inquit, hoc a sparto sit, et ad circi metarumque dealbationis munus pertineat. Nam in Glossis ita scriptum *Spartum, λευκαία ἐν θεάτροις*.

ARCHISTERIUM. Vita sancti Antonii, cap. 53 : « Et cum iudices, qui ad interius archisterium propter asperitatem itineris, etc., ire non poterant. » Glossarium Stewechii Ms., *Archisterium, monasterium*. Glossarium Camberonense Ms., *Archisterium, monaste-*

viam. « Archisterium, principalis statio; sterion enim statio dicitur, archos princeps. » Idem : « Sterion Græce, Latine statio. » Ibidem : « Sterium, solitarii habitatio. » Equidem Antonii *archisterium interius* in monte erat præcipua et principalis ejus habitatio. Capitur tamen pro quovis monasterio. Vita sancti Walburgis, lib. III. « Et adjacens arcisterio cœmeterium. » Ibidem : « Hujus sancti atrium arcisterii merui contemplari. » Paulus Langus, in Chronico Citiensi (tomo I Germanorum Scriptorum a Pistorio editorum), anno 1469 : « In carnine quodam, quod in præconium præfati Bursfeldensis archisterii edideram. » Idem, pag. 886 : « Sub Trithemii militabam obedientia in archisterio divi Jacobi prope Herbipolim. » Hinc *archisteriale*. Vita sancti Willibaldi : « Verum et arcisteriali jam jugo constrictus, nunquam sine abbatis sui licentia pergere judicaret dignum. »

ARSINOE. Vitæ Antonii cap. 14 : « Quid sane et in Arsenoitarum oppido gestum sit, non transibo silentio. » Cum duplex sit Arsinoe et Arsinoites Nomus in Ægypto, hic intelligitur de Arsinoe seu Crocodilorum oppido ad Nilum, ut patet hic ex adjunctis, cum ad Arsinoen Nilum crocodilis infestam transit Antonius. Alia Arsinoe est ad Charandram sinum,

ARTABA. Vitæ Joannis Eleemosynarii, cap. 3 : « Omnia in una Campana statera, modio et artabe, vendere et emere contestabatur. » Palladius, c. 76 : « Acceperunt unusquisque frumenti annuus duodecim artabas, qui sunt veluti quadraginta, qui apud nos dicuntur modii. » Interpres Aristophanis, in Acharn., de artaba : Περσικὸν δὲ καὶ Αἰγύπτιον τὸ ὄνομα : « Artaba Persicum et Ægyptium nomen est. » De Ægyptiorum artaba Fannius :

Est etiam terris, quas advena Nilus inundat, Artaba, cui superat modii pars tertia post tres. Namque decem modiiis explebitur artaba triplex.

Hieronymus, in cap. v Isaiæ : « Pro triginta modiiis, quos nos pro *coro* posuimus, qui Hebraice dicitur *homer*, LXX verterunt ἀρτάβας ἕξ., quæ mensura Ægyptiaca est, et facit modios viginti. » Plane quadrat æstimatio artabæ apud Hieronymum, cum ea, quæ est apud Palladium jam citatum. Idem, in cap. xi Danielis : « Ita ut (Ptolemæus Philadelphus) de Ægypto per singulos annos quatuordecim millia et octoginta talenta argenti acceperit, et framenti artabas (quæ mensura tres modios et tertiam modii partem habet) quinque et decies centena millia. » Ignotus Græcus libro de ponder. et mensuris : Αἰγυπτία ἀρτάβη μέτρον ἔχει μοδίους εἴς· ὁ δὲ μόδιος ὁ Αἰγύπτιος καὶ ὁ Ἰταλικὸς ἔχει χοίνικας ἦ. « Ægyptia artaba capit modios quinque; modius vero Ægyptius et Italicus continet chœnicas octo. » Papias : « Artaba, genus mensuræ Syriacæ, quæ tres modios facit et trientem. »

De Persarum et Medorum artaba Hesychius : Ἀρτάβη μέτρον Μηδικὸν σίτου, Ἀττικὸς μέδιμνος : « Artaba mensura frumenti apud Medos, Atticus medimnus. » Herodotus Clio, seu lib. 1 : « Ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐστὶ Περσικὸν, χωρίον μεδίμνου Ἀττικῷ πλείον χοίνιξι τρισὶ Ἀττικῆσι : Est autem artaba mensura Persica, capaciore quam Atticus medimnus, tribus chœnicibus Atticis. »

A Sed omnino varia mensura fuit artaba. Nam Eupolemus, apud Eusebium, lib. IX, cap. 4 Præpar. Evang., explicans epistolam Salomonis ait : Ὁ δὲ κόρος ἐστὶ ἀρτάβων ἕξ : « Corus vero est artabaram sex. » Consule Villalpandum nostrum, Apparatus in Ezechielem parte II, lib. III, cap. 11.

ARURÆ. Evagrius interpres Vitæ sancti Antonii, cap. 2 : « Aruræ autem erant ei trecentæ uberes et valde optimæ. » Retinuit interpres vocem Græcam ἀρουραι, pro quo vulgo substitutum *palmae*. Occurrit eadem vox hac eadem Vita, cap. 15 : « Et statim intelligit parvis aruris, et parietibus, vel modica auri portione contempta, nec gloriari se debere, quasi magna dimiserit. » Ubi pro *parvis aruris* in Græco est, ὀλίγας ἀρούρας; quod Hæschelius vertit *campus exiguos*, et Coloniensis editio habet, *parvis thesauris*.

B Propria Ægypto terræ divisio in aruras. Strabo, lib. XVII, de Ægypti divisione : « Ἡ δὲ χώρα τὴν μὴν πρώτων διαιρεῖται εἰς τομοὺς ἑσχα, δέκα μὲν ἡ Θεβαΐς, δέκα δ' ἡ ἐν τῷ Δέλτα, εἰς καὶ δέκα δ' ἡ μεταξὺ ὡς δὲ τρεῖς, τοσούτοι ἦσαν οἱ σύμπαντες νομοί, δοῦναι αἱ ἐν τῷ λαβυρίνθου αὐλαί· αὐταὶ δ' ἐλάττους τῶν τριάκοντα. Πάλιν δ' οἱ νομοὶ τομᾶς ἀδεῖας ἔσχον· εἰς γὰρ τοπαρχίας οἱ πλείστοι διήρηντο, καὶ αὐταὶ δ' εἰς ἄλλας τομᾶς, ἐλάχιστα δ' αἱ ἀρουραι μερίδες : « Regio initio in præfecturas divisa fuit, quas Nomos vocant : Thebaïca quidem in decem; quæ vero in Delta, in totidem; intermedia autem in sedecim, et (ut quidam volunt) tot erant hujusmodi præfecturæ, quot aulis labyrinthus habebat, quæ circiter triginta erant. Rursum hæ præfecturæ divisiones liberas habent; majore enim e parte in toparchias divisæ fuerunt; toparchie rursus in portiones alias, quarum minimæ aruræ erant. » Non recte interpres hic *arva* verterat. Horapollo, lib. 1, cap. 5 :

Ἔτος τὸ ἐπιστάμενον γράφοντες, τίταρτον ἀρούρας γράφουσιν· ἐστὶ δὲ μέτρον γῆς ἡ ἀρουρα, παχῶν ἑκατὸν : « Instantem annum significantes, quartam aruræ partem pingunt. Est autem ἀρουρα terræ mensura, centum complectens cubitos. » Herodotus, Euterpe, seu lib. II : Γέρακα δὲ σφί τῶν τάδε ἐξαιρημένα μόνον αἱ Αἰγυπτίων πάρεξ τῶν ἱερῶν ἀρουραι ἐξαιρέτοι δώδεκα ἑκατὼ ἀτελείες· ἡ δὲ ἀρουρα 1015 ἑκατὸν πᾶχεων ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντη· ὁ δὲ Αἰγύπτιος πᾶχος τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. « His solis (qui dicuntur Calasiries seu pugnatores) Ægyptiorum præter sacerdotes hoc esimum honoris habebatur, ut singulis duodecim aruræ essent exemptæ et immunes. Est autem arura centum cubitorum Ægyptiorum quoquo versus. Ægyptius vero cubitus Samio par est. » Suidas : Ἀρουραία μάντις, ἐπὶ τῶν νοσθῶν καὶ ἀπράκτων. Ἔστι δὲ ἀκρις δυσκίνητος, χλωρὰ, καλουμένη μάντις, ἧς τινες προσείχοντες ταῖς κινήσεισι μαντεύονται. Ὅτι ἡ ἀρουρα πόδας ἔχει ὅ, « Rusticana vates, de segnibus et ignavis. Est autem locusta admodum tarda motu, viridis, quæ vocatur mantis, id est, vates; cuius motus quidam observantes vaticinantur. Arura pedes habet quinquaginta. » Ubi Æmilii Portius sensum non percepit, cum extrema vertit : « Rus pedes habere dicitur. » Et ingenue professus est, n. l. Legerat ille ἔχειν, cum legendum esset

ἔχει γ'. Ita habet Ms. noster Antuerpiensis. Nempe arara est dimidium plethri, plethrum autem continet pedes centum quaquaversum, ut idem Suidas ait.

Arura Scriptoribus Latinis etiam usurpata, non pro certa terræ portione, sed generatim pro terra seu agro. Velius Longus, de Orthographia: «Felix, quam ita credo dictam, quod sit minus felix aruræ.» Hinc aruræa, id est agrestis, rurestris. Marcellus Empiricus, lib. de Medicamentis, pag. 63: «Lacertas pisinnas, quæ in segetibus morantur, quas Græci aruræas vocant.» Unde proverbium, Μάρτις ἀρουραία, ut in Suida jam citato.

ASPIRARE. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 51. «Uno hinc et altero hinc aspirantibus.» Ita Mss., ubi Editi, *assistentibus*. Glossæ Isidori: *Aspita, ruina*. Ita et Glossarium Ms. Camberonense. Videndum tamen num pro ruina legendum sit *vernina*. Certe *spitum* dicitur *veru*. Glossarium Camberon.: *Assium, veru*: id est *spitum*.

ASSUESCO, id est, *assuefacio*. Hieron., in prologo Vitæ Malchi: «Dispositumque per tabulata militem, pendenti gradu, et labente vestigio firmiter stare assuescunt.» Ita Mss., quod vulgo mutarunt in *assuefaciunt*. Dionysius Exiguus, Vita Pachomii, capite 23: «Sed paulatim assuescit ea, levioribus exercens ante ponderibus.» Ita Mss. et vetus editio, ubi Coloniensis substituit, *assuefacit*. Priscianus, lib. VIII, cap. de Verbis communibus: «Assuesco, absolutum est, invenitur tamen pro *assuefacio*. Lucanus, in v: «Adde quod assuescis satis,» pro *assuefacis*.

BAIÆ. Vide VAYÆ.

BAIA. Occurrit vox hæc in Græco Palladio, uti in Glossario suo Græcobarbaro citat Joannes Meursius, sed non recte eam percipit. Quod enim Palladii, c. 64, est, βαία ἄλλα παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου αἰτησάμενος, τοῖς ζώας ζώνας εἰργάσατο, recte ita Gentianus Herveus vertit: «Cum paucos palmæ ramos petisset a presbytero, efficiebat cingula animalibus.» Et subditur miraculum per unum e cingulis editum. Fiebant autem ea ex palmæ ramis seu foliis, quæ βία dicta. Hesychius in Lexico: Βαίς, ῥάβδος φοίνικος καὶ βαίων: «Bais ramus palmæ, et baiorum.» Hieronymus, libro II contra Jovinianum, cap. 9 ex Chæremone Stoico, de Vita antiquorum Ægypti sacerdotum citat: «Cubile eis de foliis palmarum, quas baias vocant, contextum erat.» Idem, in cap. VII Ezechielis, explicans illud, *Et ecce applicant ramum ad nares suas*, inquit: «Haud dubium quin palmarum, quas Græco sermone τὰ βία vocant, ut per hoc eos idola adorare significet.» Non recte Meursius supra existimavit, loco illo Palladii per βία intelligi quodcumque donum generaliter ita dictum. Quem Meursii lapsus video etiam notatum Grezero nostro, lib. II de Benedictionibus, cap. 41.

BAPTISMUS NUDORUM. Solebant olim nudos tam viros quam feminas oleo catechumenorum inungere et baptizare. Pratum spirituale Joannis Moschi, cap. 5: «Venit puella ex Perside, ut baptizaretur; quæ nuda speciosa erat ac tantæ pulchritudinis, ut non

posset presbyter nudam eam sancto oleo inungere.»

Sed disputatio inter doctos virus orta, an baptizandi omnino nudi fuerint, an tantum superiori veste exuti.

Josephus Vicecomes, in Ecclesiasticis suis Observationibus de antiquis baptismi ritibus, lib. II, cap. 37, et lib. IV, cap. 10, 11, 12, 13, conatur astruere plane nudos, nullo vestis vel tegumenti genere amictos olim catechumenos inungi solere et baptizari.

Sunt qui contradicant (Joannes Viringus noster in tractatu Ms. ea de re) censeantque Ecclesiam nimisquam semper honesti tenacem fuisse; nec simile vero esse eandem tam evidenti sacrilegiorum periculo sacramentum hoc exponi voluisse.

Ego vero, perpensis utriusque partis momentis, existimari, si quis recti libram iudicii tenere volet, et nudos et non nudos olim catechumenos inunctos et baptismo tinctos fuisse asseret.

Nudos quidem, quantum ad mysterium pertinet, quo vita nobis anteacta emendanda et in melius commutanda denotabatur. Nam nudi censebantur, quibus superior vestis, qua in publicum procedere soliti erant, detrahebatur. Integre illa ponitur, quia nihil veteris hominis superesse potest.

Non nudos, quia vel interulam vel præcinctorium aliquod linteum baptizandi ad honestatem servabant, qua re servata non omnino nudi erant, sed quasi nudi: nudique dici poterant, quod qui ita in publico apparet, nudus cecinisse dicitur tota die ac nocte cum prophetis, deposito scilicet amictu regio, nec enim prophetæ nudi erant. Sic David, II Reg. VI, nulus ante arcam saltasse dicitur, et tamen eo tempore indutus erat Ephod lineo, ut ibidem habetur. Sic Joannis XXI, Petrus nudus dicitur, quod breviori veste piscationi aptæ indutus esset; quare ne ita nudus Christo se sisteret, tunica se succinxit, ἐπεδύρα, id est, veste quæ alteri injicitur. Nec desunt graves auctores (inter eos Gaspar Sanctius noster) qui ita quoque Isaiam nudum et discalceatum (Isaiæ XX) intelligunt. Ad hanc loquendi scribendique consuetudinem facit Seneca, lib. V de Beneficiis cap. 13: «Quædam etiamsi vera non sint, propter similitudinem eodem vocabulo comprehensa sunt. Sic illitteratum non ex toto rudem, sed ad litteras altiores non perductum; sic qui male vestitum et pannosum vidit, nudum se vidisse dicit.»

BASTERNA. Vita Eugenice, cap. 3: «vobis itaque duobus juxta hasternam ambulantes.» Est vehiculi genus mollius stratum, matronis usitatum. Ammianus, lib. XIV: «Opertis capitibus et basternis per latera civitatis cuncta discurrunt.» Hieronymus, in cap. LXVI Isaiæ: «Ubi posuere LXX cum umbraculis (quæ nos *dormitoria* interpretari possumus vel *basternas*), alii voce consona transtulerunt φορτια, quæ nos varii generis interpretamur vehicula.» Ennodius, epigram. 129, inscriptionem habet: «In basterna uxoris Bassi Violæ.» Glossarium Nomicum: Δεκτικόν, βάστηρα, κράβατον: «Lecticula, basterna, grabatum.» Glossarium Camberonense manuscri-

ptum : « Basternæ sunt quædam ferocissimæ gentes, non procul a Macedonia. **1016** Basternæ etiam dicuntur quædam matronarum in itinere vehicula, quæ desuper cooperta, et mollioribus stramentis composita, a duobus equis trahuntur. » Papias : « Basterna vehiculum est itineris, mollibus stramentis composita, quasi vesterna. » Glossæ Isidori : « Basterna tecta manualis. » Intelligitur, opinor, lectica tecta, quæ manu fertur. Nisi quis legat, *mannualis*, quod a mannis raptetur. Ovidius, lib. II Amorum, eleg. 17 :

Parvaque quam primum rapientibus esseda mannis,
Ipsa per admissas comcute lora iubas.

Per *parva esseda* videntur intelligi quæ posteriori sæculo dicebantur *basternæ*; quæ quia a mannis trahabantur, forte ideo dicta sunt *mannuale vehiculum*. Glossarium quoque Camberonense Ms. *essedum* interpretatur *basternam*. Hieronymus, epist. 20, ad Paminachium de obitu Paulinæ : « Ibi ferventes burricos mannos, comatulos pueros. » Nempe *serventes manni*, rapientes *basteruanr*, et raptim curreutes. In iisdem est *Bortanea tecta manualis*, pro quo in Glossario Camberonensi manuscripto, *Bortama, tecta manualis*, nescio an ex *Basterna* utrumque sit depravatum. Cæda noster, cap. 141 Adversar. sacror., n. 407, legit : *Portanea tecta, manualis*, quod manu portetur. Mihi potius *tecta* dicitur *basterna*, quod undique clauderetur; clauderentur enim plerumque speculari lapide. Unde Juvenalis, sat. 4 :

Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.

Ubi Glossæ veteres : *lecticam clausam dicit*. Ennodius supra :

Quam vaga constantem retinent hæc tecta decorem,
Mititur a domina quidquid habent pretii.
Nam rutilat fulvum Violæ de luce metallum,
Possessor radios spargit ubique suos.

Nempe per lapidem speculari tralucebat decor et ornatus Violæ. Et quod clausæ essent lecticæ, *caveas basternarum* vocat Hieronymus epist. 22, ad Eustochium, De custodia virgin. : « Præcedit caveas basternarum ordo semivirorum. » Unde Isaia LXXI, *σκιάδα* vertere LXX, id est, « umbracula, quæ nos dormitoria interpretari possumus vel basternas, » inquit ibi Hieronymus.

Basternæ originationem hanc affert Isidorus, libro xx Orig., cap. 12 : « Basterna vehiculum itineris, quasi viæ sterna : mollibus stramentis est posita, a duobus animalibus deportatur. » Unde videtur sua hausisse Papias, etsi apud eum *vesterna* pro *viæ sterna*.

Ex dictis auctorum locis apparet nunc servorum manibus, nunc ab animalibus gestatam basternam. Nam quod Meursius in Glossario Græcobarbaro apud Isidorum *animalia* interpretatur *servos*, non persuadet.

Alia basternæ significatio apud Græcos jurisconsultos, quibus pro transennis et pro tectis accipitur. Vide Cujacium, lib. xiii Observat., c. 30.

BELLUÆ. Quod Vitæ Antonii interpres, cap. 25, habet *belluas*, ibi Græcus textus habet *ὄρνιθες*. Bellua subinde pro hysena capitur. Vide dicta (*supra*, col. 595, not. 8) ad cap. 6 Heraclidis (*qui scripsit ΒΕΛΛΑ*). Clemens Recognitionum lib. viii, c. 7 : « Alia

A quædam animalia marem vicibus alternis in feminam verterent, et sexum per annos singulos commutarent, ut lepores et hyenæ, quas belluas vocant. » Postremum hoc, *quas belluas vocant*, interpretamenti vicem addidit Rufinus Clementis interpres. Glossæ : *Ἰαυα, ζῶον, bellua*.

Alias bellua de elephantis capitur, ut apud Curtium; lib. vii.; Ammanum, lib. xxv; Arnobium, libro vii. Item pro cetis et pistricibus, apud Suetonium Nerone, c. 12; et in Glossario : *Bellua, κῆτος*. Item *κῆτις, pistrix, de bellua*. Item, *bellua marina, κῆτος*.

ΒΗΜΑ seu **ΒΗΜΑ**. Vita sancti Basilii, cap. 11. *In sanctum tribunal*, Græce, *εἰς τὸ ἅγιον βῆμα*. Quod certum in templis antiquorum iuxta altare locum significat. Quod ut melius intelligatur, ita de veterum Græcorum ecclesia Genezardus vel potius Claudius Sanctesius, in Liturg., ut citat Gretzerus noster tomo II de Cruce, in notis ad relationem *περὶ τῆς σταυροπροσκυνήσεως, de adoratione Crucis*.

Ecclesia Græcorum in quinque partes dividitur :

Prima pars dicitur *ἅγιον βῆμα, sanctum tabernaculum*, quod gradibus in eam scandatur : ubi duo sunt altaria, majus in medio, quod dicitur *θυσιαστήριον, sacra mensa, sancta sanctorum, locus Dei requies, propitiatorium, magni sacrificii officina, Christi monumentum, et ejus gloriæ tabernaculum*. Minus altare, in quosacerdos sacra præparat, dicitur *πρόθυσια*, quasi *propositio*, quod panis consecrandus in eo primum ponatur.

Secunda pars templi dicitur *ἱερατικόν, chorus, locus clero et cantoribus deputatus*, ubi tabulatum deum habens ostia, et vela utrique ostio oppansa.

Tertia pars *ἄμβων, pulpitum*, ubi recitantur Evangelia et Epistolæ, et verba fiunt ad populum. Unde *ὡχὴ ἐπιθάμβωνος, oratio pone ambonem seu suggestum*.

Quarta pars *ναὸς, templum seu navis Ecclesiæ*, ubi populus orat, in qua viri a mulieribus sejuncti sunt per tabulata.

Quinta est *baptisterium*, prope *πύλον*, prope vestibulum templi, ubi hærent pœnitentes. Hactenus Claudius Sanctesius. Vide et infra dicenda in verbo **TEMPLUM GRÆCORUM**, ex Gentiano Hervelo

BENEDICTIO. Quanti hæc olim æstimata fuerit habes in Vita sancti Antonii cap. 39, qui episcoporum et presbyterorum benedictiones submisso capite excipiebat. Vita Mariæ Ægyptiacæ, cap. 9 : « Ille (Zosimas) autem in terra prostratus, posebat benedictionem secundum morem accipere. Prostravit autem se et ipsa, et utrique jacebant in terra, unus ex alio benedictionem poscens. » Sic apud Gregorium Nyssenium, oratione de Vita sanctæ Macrinæ : « Cum fecissemus et precandi et benedicendi finem, atque illæ, inclinato prius capite benedictioni, honeste discedentes abiissent. » Beda, lib. iii Hist. Eccl., cap. 26 : « Accurrebant, et flexa cervicè vel manu signari, vel oro illius (monachi vel clerici) se benedici gaudebant. » Vita sancti Fulgentii, 4 januarii, habet concursum populi, quis ab exsilio revertenti primus saluaret agnoscendus, quis benedicti caput supponeret. Palladius, in Vita Chrysostomi : « Ei

caput vestrum inclinate, ut Joanni, per omnia. » Ita A
viduas diaconissas, ut futuri episcopi, benedictionem
capite inclinato accipiant, monet Chrysostomus.

Parvuli quoque sacerdotibus et viris sanctis, ut bene-
dictionem percipiant, offerri soliti. Theodoretus, hic,
capite 2, in Juliano Saba, cap. 8, in Aphraate, capite 9,
in Petro eremita Galata. Vita Epiphaniï episcopi :
« Omnis ætatis et sexus turba consuebat, offerens
parvulos. » Auctor Operis imperfecti, in Matth.
xix : « Præsens locus instruit omnes parentes, ut
filios suos indesinenter sacerdotibus offerant. » Eudoxia
quoque imperatrix jam natum in purpura
Theodosium juniorem Patribus obtulit, ut habetur in
Vita sancti Porphyrii, 26 Febr. 1017 Cum Columba-
nus, in Vulciaco villa hospitio exciperetur, « infantes
mater ad benedicendum viro Dei obtulit. » Vita ejus, B
21 Novemb. Columba quoque abbas Domnallo regio
infanti benedixit. Vitæ ejus per Adamannum lib. 1.

Quin et infantes adhuc in utero existentes benedi-
ctioni sanctorum virorum fuere oblati. Ita Eudoxia
imperatrix infantem, quem utero gestabat, Patrum
benedictioni obtulit, in Vita Porphyrii jam citata. Sic
Stephanus Junior etiamnum existens in utero, benedi-
ctioni Germani patriarchæ Constantinopolitani obla-
tus a matre est.

Qua in re cavendus est error Cajetani, qui censuit
simili benedictione, in voto parentum, salvari posse
infantem, etiam non baptizatum, in utero. Ita enim
ille ait in in partem divi Thomæ, q. 68, ad art. 14 :
« In articulo undecimo occurrit scribendum et con-
sequenter dicendum, sub correctione tamen, parvu-
los in maternis uteris periclitantes, posse salvari, si-
cut superius (art. 2) diximus de infantibus qui non
possunt baptizari. Posse autem salvari dico per sa-
cramentum baptismi non in re, sed in voto parentum
susceptum, cum aliqua benedictione prolis, seu ob-
latione ipsius ad Deum cum invocatione Trinitatis. »
Quem refutatam vide apud Alphonsum de Castro,
adversus hæreses, libro III, verbo *Baptismus*, hæc. 9.

Plura de variis benedictionibus vide in indice re-
rum, et copiose apud Gretzerum, libro eade re edito.

BERŒA. Vitæ Malchi dum. 3¹. Syriæ est civitas,
circa quam eremus Chalcidos. Duplex Berœa apud
Stephanum de urbibus, una in Macedonia, altera in
Syria, quæ hæc nostra, quam et Beroen dictam ait.
De Macedonia Plinius, lib. IV, cap. 10; de Syriæ Be-
rœa idem, lib. V, cap. 26 : « Infra Palmiræ solitudi-
nes Stelendena regio est, dictæque jam Hierapolis ac
Berœa, et Chalcis.

BIRRAUS. Vita Pelagiæ, cap. 12 : « Induit se tunicam
tricinam et birrum sancti Nonni episcopi. » Heracli-
des, cap. 51, de Athanasio episcopo : « Tunica ille
tantum sua, birroque vestitus. » Unde constat birrum
fuisse vestem episcopalem, quod etiam clarum ex Actis
sancti Cypriani : « Exiit se lacernum birrum,
quem indutus erat. » Baronius, tom. II, anno Christi
271, Dionysii papæ 1, Valeriani et Gallieni imp. 7,
hæc de birro ad eum locum notat :

In quo illud imprimis animadvertendum, non sim-
pliciter dici birrum, sed *lacernum birrum*; licet Sul-
picius Severus, dialog. 1, cap. 14, birrum a lacerna,
utroque tamen existente habitu clericali, distinguat,
cum invehitur in voluptuosos clericos, dicens : « Hæc
charis viduis ac familiaribus mandat tributa virgini-
bus; illum ut birrum rigentem, hæc ut fluentem texat
lacernam. » At primum quod attinet ad lacernam, si
ethnicos consulas, reperies eam breve fuisse indu-
mentum ad arcendam pluviam, ut ex his quæ Cicero,
Philip. II, ac Plinius, lib. XVII, capite 25 tradunt,
evidenter apparet. Porro ad humeros brachiaque te-
genda fuisse compositum ejusmodi vestimenti genus,
docet Festus Pompeius, in verbo *Lacerna*; dum de
lacerna agens, ait eam minore fuisse capito; capi-
tum vero ait Varro, de Ling. Lat. I, IV, fuisse *mu-
liebre pectoris indumentum*, ita dictum, quod pectus
capiat, et comprehendat brachia; quæ enim sine eis
incedebant, pectore et brachiis erant apertis. Super
tunicam vero superduci lacernam, Gellius, lib. XIII,
cap. 20 testatur, cum ait : « Cum me præsentem disci-
pulos quosdam suos senatores vidisset die feriato tu-
nicis et lacernis indutos, et gallicis calceatos : Equi-
dem, inquit, maluissem vos togatos esse : pigritum est
cinctos saltem esse et penulatos.

Quod vero habent Acta *lacernum birrum*, vox *birrum*
ad colorem pertinet; nam notat Festus in verbo *Bir-
rum*, apud antiquos rufum colorem dictum esse bir-
rum. Ac proinde lacernam rufi fuisse coloris. Sive
dicere velimus *lacernum birrum*, hoc est sericum;
C *βίρρον* enim veteres dixere serica, ut Zonaras et
Theodorus interpretantes duodecimum canonem Gan-
grensis concilii tradunt. Vide Cujacium, in l. IV Cod.
De vest. holoser., lib. XI; sive magis placeat *lacer-
num birrum* significare birrum ipsum in modum la-
cernæ compositum. (Porro *birrus* et *birrum* mascu-
lino et neutro genere dictum reperitur.) Utinquo
sit, constat quidem testimonio sancti Augustini, etiam
clericos in Africa uti consuevisse lineam atque birro,
sed episcopos birro pretiosiore. Nam eo sermone, quo
clericorum suorum disciplinam compenit, hæc ait
serm. de divers. 50 : « Nemo det birrum, vel lineam
tunicam, seu aliquid, nisi in commune; de communi ac-
cipiam mihi ipsi. » Et paulo post : « Offeratur mihi ver-
bi gratia birrum pretiosum, forte decet episcopum,
D quamvis non deceat Augustinum, » id est, hominem
pauperem, de pauperibus natum. Utuntur ex institu-
tione sancti Augustini regulares tunica lineam, atquo
cum volunt, diebus præsertim solemnibus, in Italia
etiam birro, quem in Hispania semper gestant. Eam-
dem quoque consuetudinem viguisse in Ecclesia Orien-
tali, ut episcopi super tunicam birro induerentur, ex
iis quæ scribit Palladius in Lausiaca, cap. 51, de san-
cto Athanasio episcopo Alexandrino possumus intel-
ligere dum ait, *eum tunica birroque vestitum secersisse*.
Meminit et Gregorius Turonensis de sancto Brito,
qui ardentes in birro suo posuit, ad declara-
dam sui animi innocentiam.

¹ Vide quid de hoc nomine Rosweydu nosque notaverimus supra, col. 208. Edit.

Cæterum propter ejus indumenti brevitatem, Venantius Fortunatus nominat birrum ipsum palliolum, cum agit de sancto Germano Parisiorum episcopo visitante Clotharium regem; atque de ipso rege ait: *allambit sancti viri palliolum.*

Quod vero sanctum Gangrense conc., cap. 12, monachos Eustachianos incedentes palliatos, atque damnantibus birris utentes, anathematis sententia percule- rit, non placet quod per birrum alii interpretati sunt vestem pretiosam simpliciter, sed potius quod illi amicti pallio sui longitudine et latitudine diffuente, eos damnarent, qui birro nempe breviori uterentur indumento: quod vile vel pretiosum (ex sententia Augustini superius recitata) ad libitum cujusque esse potuisse, certissimum est; pretiosiores vero fuisse birros Atrebatenses et Canusinos, Flavius Vopiscus in Carino testatur. Cum itaque eadem Acta Cypriani passionis habeant, ipsum *lacernum birrum* compli- cuisse, et ad genua posuisse, illud fuisse perbreve, ac parvi negotii operam egisse demonstrant; nam non sic de tunica eum fecisse, sed diaconis dedisse tradunt.

Ex his itaque jam exploratum haberi videtur epi- scoporum fuisse antiquum habitum, ut post vestem superinduerent lineam, et desuper eam solutam tun- icam, ac de hinc numeros tantum tegens et brachia lac- ernum birrum: quoniam genere indumenti hodie videmus uti S. R. E. cardinales, atque episcopos illos, qui ex regularibus ad eam dignitatem proveci sunt. Romanum vero pontificem birro absque tunica super lineam, sed serico atque rufo, interdum vero albo, pro temporis ratione. Porro ex dignitatis ordine birrum pretiosius fuisse, ex Augustini sententia dictum est. Hartenus Baronius.

1018 In Palladio nostro bis terve birrum occur- rit, uti, cap. 83: *pallium gestabant et byrrum.* Ubi Græce est, *τριβωνόφοροι καὶ θυρόφοροι.* Hervetus Latine extulerat, *qui pallium gestabant et pileum.* In Edi- tione Lugdunensi legebatur, *καὶ θυρόφοροι.* Et in notis suis Meursius ex conjectura corrigit *σκιρόφοροι*: fortasse, ait Fronto noster, quia scholiastes Aristophanis exponit *σκιρόρον τὸ ῥυπῶδες τῶν τυρῶν*; et apud Eupolidem, *βυδιζει σκιρόρον ἠμυρισμένα*, ut hic dicuntur *σκιρόφοροι*, *qui sordidis vestibus amicti*; sed emendationem e Regio Ms. erutam *θυρόφοροι*, con- firmat Heraclidis interpres: « Concurrentes omnes simul, quoscunque palliis, quoscunque cernimus bir- rhis esse vestitos; » deinde quod dixerit convenisse primates illius oppidi; postremo, quod quosdam phi- losophorum dicat unum ei solidum dedisse, ac proinde non omnes viles homines ibi et abjectos fuisse constet.

Item, cap. 136, de sancto Athanasio: *accepto suo stichario seu tunica, et birro.* Hervetus verterat, *accepto suo stichario et cereo.* Græce est, *λαβὼν ἰαντοῦ τὸ στιχάριον καὶ τὸ βύρρον.* Hervetus *χῆρον* fortasse legerat.

Alia de birro addi possent, sed hæc nunc sufficiant. Quod ad birrum canonicorum regularium attinet, hoc, opinor, intelligit Glossarium Camberonense manu-

scriptum: « Birrus planeta, pallium villatum, man- tellum fumbriatum. » Hoc habitu in Belgio utuntur canonici regulares, qui vel solus cum linea tunica eos ex divi Augustini instituto esse declarat, cum ille suos clericos *linea et birro* ornarit, ut constat ex ejus Sermone 50 de diversis.

BISACUTUS. Vide dicta ad Vitam Antonii cap. 25, et Frontonii cap. 1. Vita Antonii: « Ut sarculum sibi bisacutum cum frumento deferret. » Ita distinguen- dum eum locum in notationibus monui. Sic in Vita Frontonii, cap. 1: « Deferentesque ad eremum se- cum parva olerum semina, et bisacutos parvosque sarculos. » Glossarium Camber. Ms. « Bisacuta, fer- ramentum quoddam utrinque incidens. »

BRUCHIUM. Vita Illarionis, num. 33: « Divertit ad quosdam fratres notos sibi in Bruchio, haud procul ab Alexandria. » Et post pauca: « De Bruchio per inviam solitudinem intravit Oasim. » Eusebius, in Chronico, anno 1 Claudii, ante Aurelianum: « Alexandria Bruchium, quod per multos annos fuerat obsessum, tandem destruitur. » Ammianus, lib. xx: « Alexandria, etc., amisit regionum maximam partem quæ Bruchion appellatur, diuturnum præstantium hominum domicilium. » Epiphanius, libro De ponderibus et mensuris locum Bibliotheca a Philadelpho structa insignem fuisse indicat. Erat enim ibi Musium. Spartianus in Hadriano: « Apud Alexandriam in Musio multas quæstiones professoribus proposuit. »

Quod Scaliger ad Eusebium, supra, ait *Βρουχίτων* ante *ῥακῶτιν* dictum, sine auctore asserit. Ipsa Alexandria ita dicta est, teste Stephano.

Originationem ejus venatur Casaubonus, ad Ha- drianum Spartiani, quasi olim dictum fuerit *Προυχιτών*, quam vocem integram servat Eusebius, Histo- riarum lib. vii, cap. 32, ubi Christophorus inter- pres, quia corrupte legerat *τοῦ προῦ χρισίας ὄσης*, verterat, *cum ibi magna esset frumenti inopia.* In Vita Apollonii Grammatici Alexandrini dicitur *Προυχιτών*. Notum litteras β et π invicem permutari. Atque ita Bruchium fuerit Alexandrinis, quod Prytaneum Athe- niensibus, videlicet *προῦ τρυμιτών*: *frumenti recon- ditorium.*

BRUMOSUM. Varie hoc scriptum, nunc *brumosum*, nunc *bromosum*, nunc *bramosum*. Ruffinus, lib. iii, n. 39: « Et cum feteret brumosa aqua odore, non permittebat ut aliam aquam mutarent. » Palladii Lausiaca, in appendice, ex veteri interprete: « Per biennium enim manus meæ, unde percussi quasi faciem ejus, fetorem et brumum sufferre non poteram. » Glossæ Isidori: *Brumosus, annosus, resinous.* Item: *Brunalia, resinosa pluvia.* Item: *Bromosa immunda.* Turnebus, lib. xxviii Adversar., cap. 5, citat ex Onomastico perantiquo Petri Danielis: *Bramosa, im- munda additur: quod verbum Græcæ lingue est.* Zeno, Veronensis episcopus, in Exodum, serm. 8: « Quis non intelligit, fratres, illud Pascha non esse, sed bramosum latronis cruenti convivium? Idem, serm. in Psal. xlii: « Si diis corporalibus convenit sacrificium corporale, utique et spiritale Dei sacrifi-

cium est necessarium : spiritale, quod non ex sacco, sed ex corde profertur, quod non bramosis pecudibus, sed suavissimis moribus comparatur. »

BUCCELLATUM. Panis biscoctus, seu ζυρός ἄρτος, *siccus panis*, qui eremitis et militibus in usu erat, quia diutius durat. Heraclides, cap. 6: « Contractum atque in partes redactum modicas buccellatum in lagenas misit. » Ammianus, l. xvii: « Frumentum, ex eo quod erat in sedibus consumendum, ad usus diuturnitatem excoctum, buccellatum ut vulgo appellant, humeris imposuit libentium militum. » L. vi Codicis Theodosiani, De erog. milit. annon.: « Expeditionis tempore buccellatum, ac panem, vinum quoque atque acetum, sed et laridum, carnem vervecinam etiam milites nostros ita solere percipere. » Spartianus, in Pescennio Nigro: « Idem pistores sequi expeditionem prohibuit, buccellato iubens milites et omnes contentos esse. » Vulcatius, in Avidio Cassio: « Et præter lardam ac buccellatum atque acetum, militem in expeditione portare prohibuit. » Constantinus, *περί θεμάτων: Βούκαλλος τὸ κραιπλοῦσίδε ψωμίον καλεῖται*: « Buccellus orbiculatum frustrum vocatur. » Mauritius, in Tacticis: *Χρὴ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου, ἐν ταῖς σέλλαις ἐπιπέρασθαι ἕκαστον στρατιωτῶν ὕδωρ καὶ Βουκελάττα*: « Die belli debet quisque miles aquam et buccellatum in sellis secum ferre. »

Ab hoc pane expeditionali seu buccellato eleganter panem, quem benedictionis loco transmittabant, vocarunt Paulinus et Therasia ad Romanianum epistola 36, apud Augustinum: « Ne vacuum fraternæ humanitatis officium videretur, de buccellato Christianæ expeditionis, in cuius procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinque tibi pariter, et filio nostro Licentio misimus. »

BUCOLIA. Vita Antonii, cap. 24, ubi Latine est *pastoralia*, Græcæ est *Βουκολία*. Hieronymus, in Vita sancti Hilarionis, cap. 36, servavit Græcum vocabulum: « ad ea loca quæ vocantur Bucolia. » Heliodorus: *Βουκολία σύμπερ κέλεται πρὸς Ἀιγυπτίωv ὁ τόπος*: « Bucolia apud Ægyptios dictus est totus locus, videlicet, *ad lacum*, quod præcessit. Locus hic erat apud Alexandriam juxta mare sub rupibus. Vita sancti Marci post Abdiam, anonymo auctore: « Marcus iterum Alexandriam venit, et reperit fratres multiplicatos in gratia et fide Domini, ecclesiamque constructam ab eis in loco qui vocatur Buculus, id est, Bubulci, juxta mare sub rupibus. » Hinc *Bucolici* milites Capitolino, in Marco Antonino: « Per Ægyptum Bucolici milites gravia multa fecissent. »

BUDA. Pelagius, libello x, num. 76. « Videns autem **1019** Ægyptius vestitum mollibus rebus, et budam de papyro, et pell'em stratam sub ipso. » Glossæ Isidori: *Buda, historia*. Non legendum, *storea*? Sic ex veteri *Spania*, addito seu præfixo *hi* fecere *Hispania*. Glossarium Camberonense ms.: « Buda, stramentum lecti de biblo, id est, papyro. » In Glossis Isidori etiam invenio: « Buda, ornamenta regalia vel camelorum. » Item, « Bulla, stramentum regalia. » Quod vero in manuscripto Cambero-

nensi Glossario etiam est, *Buta, historia*, puto corrigendum, *Buda, storea*. Donatus, in l. ii Æneid., ad versum, *obscurus in ulva*, notat: Ulvam plerique eam dicunt esse, quam vulgo budam appellant. » Sic in Papia: *Buda, storia*. Forte hoc postremum *Buta* ortum ex *Buta* historico, cujus meminit Arnobius lib. v: « Sicut suis scribit in Causalibus *Butas*. » Forte Teutonibus *Ἐϋ* id est, lectus, a *buda*, quod olim storeis incubarent.

BULLA ET **BULLARE.** Vitæ Basilii cap. 10: « Et plumbo bullavit chartam illam. » Vitæ Joannis Eleemosynarii cap. 54: « Non potes scribere, et bullare, et afferre mihi? » Et post: « Dat ei proprium pictacium bullatum. » Glossarium Camberonense ms.: « Bullæ, ceræ sigillatæ. » Idem: « Bullare, sigillare. » Sic et posterioribus Græcis *βούλλα* et *βουλλάειν*. Vide Glossarium Græcobarbarum Meursii.

CAMELAUCHIUM. Vita Mariæ neptis Abrahamæ, cap. 5: « Camelauchium quoque longum capiti suo, ut facies ejus velaretur, imposuit. » Et cap. 9: « Auferens quoque camelauchium a capite suo. » Verbum hoc sæpe in Manuscriptis et primis Editionibus depravatum, in quibus fere *calamachus*, vel *calamancus*. Unde in Glossis Isidori: « Galeros, calamancos. » Lege, *camelauchios*. Similiter apud Bedam, de Tabernac., libro iii, cap. 8: « Super caput autem gestat pileum in modum parvuli calamaci, sive cassidis, quod extenditur supra summitatem capitis. » Lege, *camelauchii*. Frequenter posteriori ævo consonantes vel inter se commutabant vel postponebant. Sic fere semper in Manuscriptis *corcodrillus*, pro *crocodilus*. Sed *καμελάχιον*, vel *καμαλάκιον* rectum esse suadet originitio apud Etymologicum: *καυσία εἶρηται μὲν καμελάκιον, παρὰ τὸ θάουειν τὸ καύω*. « Causia dicitur camelaucium, quod arceat calorem. » In Glossario Camberonensi manuscripto est: « Camelaucus, vestimentum papæ; » et Calamaucus, pileus sinilibus tiazæ. » Occurrit aliquoties apud Suidam *καμελάχιον*, vel *καμμελάκιον*. In Hesychio verbo *Τάρα* babes etiam *καμελάχιον*, uti et apud scholiasten Aristophanis ad Acharnenses.

CAMISIA. Palladius, cap. 149: « Cum eam suis vestibus indhisset, tunica, camisia, et chlamyde, et omnibus virilibus. » Græcæ ibi *καμισίαις*. Glossæ Basilicorum: *καμισίον, ὁ ἐπὶ καμάτων χιτῶν*. Isidorus, lib. xix Orig., cap. 22: Camisias vocamus, quod in his dormimus in camis, id est, in stratis nostris. » Id est, indusium vel lintea sindon. Idem, ibidem, c. 21: « Poderis est tunica sacerdotis lineæ, corpori astricta usque ad pedes descendens. Hæc vulgo camisia vocatur. — Ad Palladii locum de milite proprie facit Hieronymus epist. 128: « Solent militantes tabere lineas, quas camisias vocant, sic aptas mcnbris et astrictas corporibus, ut expedi sint vel ad cursum vel ad prælia, dirigere jacula, tenere clypeum, enseni librare, et quæcunque necessitas traxerit. » Item Beda, De tabernaculo: « Quia solent milites habere lineas, quas camisias vocant. » Eadem vox sæpius occurrit tam pro camisia vulgari, quam pro linea exi-

mie ornata. Victor, De persecutione Wandalica, lib. 1: « Atque de pallis altaris, prob nefas! camisias sibi et femoralia faciebant. » Beda in Martyrologio: « Ita ut impii Ariani de ipsis pallis altaris camisias sibi et femoralia facerent. » Bonifacius papa, lib. 11 Histor. Anglic., apud Bedam, cap. 10: « Præterea benedictionem protectoris vestri beati Petri apostolorum principis, vobis direximus, id est camisiam cum ornatura in auro unam. » Vita Otthonis episcopi: « Camisias anfrifrigio in ora capitii, et sutura humerali atque brachiali curari iis fecit. »

CAMPANA, tintinnabulum armentorum gregibus appendi solitum. Vita Frontonii, cap. 8: « Sed campanæ sonitum audire non potui perstrepsens sonus hymnorum. » Cujus rei varii auctores meminerunt. Phœdrus, lib. 11:

Clarumque collo jactans tintinnabulum.

Paulinus, Natali 6 sancti Felicis:

.... ut præsepta vidit
Nuda boum, et nullos dare tintinnabula pulsos;
Excussa ut cervice boum crepitare solebant,
Mollibus aut lentis cava linguis æra ferire.

Endeleichus Rhetor, De mortibus boum:

Plaustris subdideram fortia corpora
Lectorum, studio quo potui, boum,
Quels mentis geminæ cossoua tinnulo
Concentu crepitacula.

Sidonius, lib. 11, epist. 2: « Inter greges tintinnabulatos per depasta buceta reboantes. »

Fortunatus, lib. 11, de sancto Medardo:

Tintinnum rapit alter inops, magis improbus ille,
Qui jumentorum colla tenere solet.

Legis Gothorum lib. VII, tit. 2, 11, Antiq.: « Si quis tintinnabulum involaverit de jumento vel bove. Legis Burgundionum tit. 4, § 5: « Qui tintinnum caballi vel bovis furto abstulerit. » Idem Legis Boiariorum cap. 8, tit. 11, § 1.

Cur pecoribus tintinnabula fuerint apposita, varia est opinio, quibusdam censentibus id factum ad feras novias arceudas; aliis, ad deprehendendum quibus locis nemorum pascant; aliis, ut pinguescant facilius, quod existiment pecora harmonia oblectari; aliis, ornatus gratia. Ex hac Vita videtur colligi id factum, ut eminus audirentur in deserto ab hospibus cameli, qui necessaria deferebant, ut et hospites iis strata aptarent. Vide Hieronymum Magium, libello De tintinnabulis, cap. 8.

Vide quoque Joannem Stephanum Durantum, lib. 1 De ritibus ecclesiæ, cap. 22, de campanis seu tintinnabulis sacris agentem.

CAMPANA STATERA. Vita Joannis Eleemosynarii cap. 3: « In una campana statera. » A Campania regione Italiæ ita dictam vult Isidorus, lib. XVI Orig., cap. 24. Ex quo videtur eam hâvisse Papias vocabulista: « Campana ponderatio. Hæc tamen duas lances non habet, sed est nigra signata libris et uncis. Unicuique autem ponderi certus est modus propriis nominibus designatus. Dicta, quia prius in Campania reperta est. » Ubi pro nigra lege virga ex Isidoro. Hinc apud posteriores scriptores Campana et *καμπανός* absolute pro statera usurpata. Glossæ Græcolatinæ, *καμπανός*, stater. Glossæ Arabicolatinae, *Campana*,

A statera. Unde *καμπανίζειν*, ponderare apud Nicetam in Alexio Angelo, lib. III, et Myrepsum, lib. de Malagum., c. 21; et *καμπανιστικόν*, quod libripendi publico solvebatur, apud Phranzew, Chronici lib. III, cap. 24. Item *παρεκαμπάνισμα*, injusta ponderatio, apud Nicetam, libro II, in Andronico. Vide Meursium, supra.

CANCELLARIUS. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 3: « Mittens œconomos et cancellarios, et reliquos quibus erat dispositio civitatis credita. » Et cap. 23: « Convocat per cancellarium suum monachum. » Hinc apparet non palatinos tantum, quod nimis quam notum, sed et ecclesiasticos fuisse cancellarios. Hincmarus, epist. 3, c. 16: « Apocrisiarius autem, quem nostrates capellanum vel palatii custodem appellant, omnem clerum palatii sub cura et dispositione sua regebat. Cui sociabatur summus cancellarius, qui a secretis olim appellabatur. »

CANDIDATUS. Vitæ Hilarionis, num. 22: « Candidatus Constantii imperatoris. » Certum militiæ genus candidati, scutarii fere protectoresque principum. Ammianus, lib. XXV: « Cum Julianus inter belli discrimina versaretur, clamabant hinc inde candidati, quos disjecerat terror, ut fugientium molem tanquam ruinam male compositi culminis declinaret. » Victor Tunnunensis, in Chronico: « Cui nepos 1020 Justinianus vocabulo fuit, candidati militia functus. » Duplex horum schola, *seniorum* et *juniorum*. Vide Fastos Siculos et Cedrenum.

CANTHELUM. Joannes Moschus, Prati spirituales cap. 107: « Portabat cantelum capientem amphoras quatuor, ferebatque aquam in monasterium. » Græce est, *καθάλμα*. Erat genus clitellarum ad aquam ferendam, quod utrinque asini gestant. Nam *καθάλμα* *clitellæ* sunt.

CARABUS. Joannis Moschi Pratum spirituale, cap. 76: « Ecce ego ascendo in carabum. » Isidorus, Origin. lib. XVIII, cap. 1: « Carabus parva scapha, ex vimine facta, quæ contexta crudo corio, genus navigii præbet. » Papias vocabulista: « Carabus, navicula discurrens in Pado, id est, linter. Est autem ex vimine et corio. » Glossarium Camberonense.

CANONARCHOS, id est, præfectus Canonis, qui lignum pulsare solebat, ut convocaret fratres ad collectam. Joannes Moschus, lib. X Vitarum Patrum, cap. 50: « Cum quadam nocte surrexissem, ut pulsarem signum (ea quippe cura mihi ut canonarchæ injuncta fuerat, ut excitarem fratres ad collectam). Græce est: Ὅτι ἐν μετ' νυκτὶ ἠγέρθη, ἐφ' ᾧ κρούσαι το ἔϋλον (ἴμνη γὰρ κανόναρχος). Idem, cap. 11: καὶ κρούσαντος κανόνάρχου τὸ ἔϋλον, ἐφ' ᾧ πάντας τοὺς ἀδελφοὺς συναχθῆναι. » Cum pulsaret præfectus canonis lignum, qui fratres omnes convenirent.

CARACALLA. Vestis genus. Palladius, cap. 117: « Fortis mulier induta servili caracalla. » Græce, *παιδαρίον παρακάλιον*. Eucherius, De vesti.: « Ephod vestis sacerdotalis, quæ superindumentum vel humerale appellatur. Est autem velut in caracallæ modum, sed sine cucullo. » Glossarium Græcolatinum: *καρακάλιον*, *Caracalla*. Spartianus, in Caracalla imp.:

« Ipse Caracalli nomen accepit a vestimento, quod a populo delectat, demisso usque ad talos. » Xiphilinus, in Caracalla : « Proprium genus vestimenti in modum penulæ (μαδύρας) excogitavit. » Beda, De gestis Anglorum libro 1, cap. 7 : « Mox se sanctus Albanus pro hospite (qui clericus erat) ac magistro suo, ipsius habitu, id est, caracalla, qua vestiebatur, indutus, militibus exhibuit. » Ms. : « Carabus est quædam navicella. »

CARICÆ. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi eremitæ, num. 6 : « Quinque caricis per singulos dies sustentabatur. » Item, in Vita sancti Hilariionis, num. 5 : « Herbarum ergo succo, et paucis caricis, post triduum vel quatrimum deficientem animam sustentabat. » Interpretantur caricæ esse ficus siccas. Certe ex ficuum genere caricæ esse docet Plinius, libro XIII, cap. 5 : « Syria præter hanc peculiare habet arborea. In nucum genere pistacia nota. Prodesse adversus serpentium traduntur morsus; et potu et cibo. In ficorum autem, caricæ, et minor ejus generis, quæ collana vocant. »

CARTICA. Pelagius, lib. v, libello x, n. 76 : « Videns autem Ægyptius vestitum mollibus rebus, et budam de popyro, et pellem stratam sub ipso, et modicum capitale de cartica sub caput ejus. » An cartica est linum? Nam quod in Vita Onuphrii apud me Ms. est : *Operabar cum fratribus charsicariam*, de eadem re hic, lib. vi, apud Joannem, libello III, n. 2, est : *et opus meum erat lini textura*. Sane linum cervicali convenit. Quare in Vita Onuphrii vel *carticariam* legendum, vel apud Joannem *charsica*. In excerptis Glossarii Græcolatini, col. 308, *Carticula*, δειρνον.

CAUCUS. Poculi genus esse colligitur ex variis locis. Vita Abrahamæ, cap. 3 : « Caucus quoque permodicum, in quo edere seu bibere solitus erat, habebat. » Glossarium Camberonense Ms. : « Caucus, vas ligneum ad bibendum. » Spartianus, in Pescennio : « Tantæ fuit severitatis, ut cum milites quosdam in cauco argenteo expeditionis tempore bibere vidisset, jussit omne argentum submoveri de usu expeditionali, addito eo, ut ligneis vasis uterentur. » Trebellius Pollio, in Claudio, ex epistola Valeriani : « Item in caucos, et scyphos, et zemas pondo undecim. » Marcellus Empiricus, de medicamentis, cap. 25 : « Vermis terrenus effoditur, et in ligneo cauco ponitur. » Hieronymus, libro II in Jovinianum, de Diogene : « Quodam tempore habens ad potandum caucum ligneum, vidit puerum manu concava bibere, et elisis fertur ad terram, dicens : Nesciebam quod natura haberet poculum. » Apud Ennodium, epigrammate 25, inscriptio est : *De cauco cujusdam habente Pasiphaen et Taurum*. Eadem inscriptio epigramm. 29. Plerisque locis non recte *caveam* vel *cavum* vel *glaucus* hactenus impressum est. Papias, *Caucus vasis genus*, ex incorruptis ut apparet exemplaribus olim citat. Occurrit etiam epistola 40, inter Bonifacianas : « Reverentiæ vestræ direxit devotio mea caucum argenteum intus deauratum, et duo reptæ. » Quid *reptam* sit, dubitat ibi Serarius noster et Gretzerus, lib. II de Benedict., cap. 28. Aliquid suggerit Glossarium Cam-

beronense manuscriptum : « Renones sunt velamina humerorum, intortis villis hispida, quos vulgo reptos vocant, eo quod longitudo villorum quasi reptat. » Occurrit et apud Bonifacium epist. 77 : « Misiinus vobis parva xenia, id est, reptem reptilem unam. »

CHAMEUNIÆ, id est, humicubationes, Græce χαμεουνίαι seu χαμευνίαι. Ea vox Latinis auctoribus sæpe usurpata. Vita Abrahamæ, cap. 18 : « Chameuniis quoque et contritione corporis nunquam omnino lassatus est. » Vita Mariæ neptis Abrahamæ, cap. 9 : « Ubi vigiliæ, ubi chameuniæ? » Papias : « Cameuniæ, storiæ lecti. » Item, « Cameuniæ, vigiliæ in hieme. » Non percepit vim verbi. Hieronymus, in cap. XLI Ezechielis : « Puto perspicuum esse lectori semper angustiora esse quæ deorsum sunt in jejuniis, χαμαιυνίαι, et victus continentia. » Idem, in cap. III Amos : « Et percutiet domum hiemalem, eos hæreticos qui laborant continentia, et jejuniis, xerophagiis, chaumeuniis; e quibus Tatianus est et Manichæus? »

CHÆREUM. Vita sancti Antonii, c. 54 : « Ad primam mansionem Alexandriae, quæ appellatur Chæreum. » Locus fors ab Ægypti civitate ita dictus, nisi hæc mansio ipsa sit civitas. Stephanus, De urbibus : *Χαίρεον, πόλις Αἰγυπτίου, κατ' ἔλευσεν τοῦ πόλις τὸ ἔθνηκον Χαίρεώτας, ὡς Νικώτας*. Hujus idem meminit in *Ἀργαίου νῆσος*. Procopio, lib. VI De ædificiis. Justin. *Χίραιος*, Ægypti locus, quod Ortelius esse putat Chercu Antonino, circa Canobum.

CHALCIDOS EREMUS. Hieronymi habitatio. Vitæ Malchi, num. 3 : « Pervenit tandem ad eremum Chalcidos, quæ inter Immas et Berhœam magis ad Austrum sita est. » Est in Syria. Hieronymus, epist. 43, ad Chromatium, Jovinum et Eusebium : « Nam postquam, Evagrio transmittente, in ea ad me eremi parte delata sunt, quæ inter Syros ac Saracenos vastum limitem ducit. » Idem, epist. 41, ad Rufinum : « Syria mihi velut fidissimus naufragus portus occurrit. » Idem, relatione in Abdiam : « Quando ego et Heliodorus charissimus pariter habitare solitudinem Syriæ Chalcidis nitebamur. »

1021 CHENOBOSCIUM. Vitæ Pachonii cap. 5, 40, 53. Rectius scribas Latine *Chenoboscium*, quod forte ibi anseres pascerentur : quanquam nec inde nomen suum traxisse existimat Stephanus, De urbibus : *Χηνοβοσκία, πόλις Αἰγύπτου. Ἀλέξανδρος ἐν πρώτῳ Αἰγυπτιακῶν. Ἀντικρὺ δὲ τοῦ Διοπολίτου Χηνοβοσκίον, μηδὲν εἰς τὴν προσσηγορίαν ἐμπίρουσα, νομάς γὰρ χηνῶν οὐκ ἂν ἴδη τις οὔσας.* « Chenohoscia, civitas Ægypti. Alexander in libro primo Ægyptiacorum. Est e regione Diopolitis nomi, nullam nominationis ejus causam secum ferens. Nec enim unquam ibi anseres pasci quis vidit. »

CHOREPISCOPI. Heraclides, cap. 37 : « Erat autem de monasterio Timothei Cappadocis cujusdam chorepiscopi. » In Palladio, cap. 106. Glossarium Camberonense Ms. : « Chorepiscopi dicuntur episcoporum vicarii, qui propter pauperum sollicitudinem in villis et vicis constituti gubernant commissas ecclesias, habentes licentiam constituere usque ad sub-

disconos. » De munere eorum vide Baronium, tomo A III, anno Christi 357.

CHYDÆUM VINUM. In Palladii Lausiaca, ex veteri interpretatione, in appendice, cap. 20, n. 3 : « Accipe tecum unum vasculum Chydæi vini. » Ita ibi legendum existimo pro *Chindii*, ut in notatione inveni. Plinius, libro XIII, capite quarto, de palmis agens et earum dactylis : « Nam quos ex his honori deorum dicamus, Chydæos appellavit Judæa, gens contumelia numinum insignis. » Idem lib. XIV, cap. 16, agens de vinis factitiis : « Primumque e palmis, quo Parthi et Indi utuntur, et Oriens totus, maturarum quas vocant chydæas modio in aquæ congiis tribus macerato, expressoque. » Chydæi significationi fors lucem dabit locus Exod. I, 7 : *Filii Israel creverunt, et quasi germinantes multiplicati sunt.* Apud LXX B est : *Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἠξήθησαν, καὶ ἐπληθύνθησαν, καὶ χυδαῖοι ἐγένοντο.* Arias Montanus vertit : *At filii Israel creverunt et multiplicati sunt, et abundantes fuerunt.* Ubi Romana Editio habet : *et effusi facti sunt, χυδαῖοι ἐγένοντο.* Interpres Origenis : *et in multitudine magna diffusi sunt.* *Χυδαῖον* sæpe significat vulgare, et ex copia vile. Quare admonet Theodoretus, q. 1, non esse hoc loco accipiendum quasi per contumeliam dictum, quemadmodum nonnulli acceperint ; sed tantam numerosam multitudinem significare. Ita enim creverunt, inquit, ut per universam vlam terram diffunderentur. Aquila *ἐξήρπασαν*, Symmachus *ἐξήρψαν*, creperunt. Eustathius, in Homerum : *Χυδαῖοι, παλαὶ ἐλέγοντο οἱ πεπληθυσμένοι, νῦν δὲ οἱ οὐδαμένοι.* « Chydæi olim dicti multiplicati, nunc C autem nullius pretii. »

CILICENSIS AMPHORA. Palladius, cap. 19, 20 : « Postquam amphoræ unius Cilicensis aquam bibisset. » *Μετὰ τὸ πινεῖν ἀμφορέα κιλικίσιον ὕδατος.* Suspicio maximam amphoram fuisse, nam precepsit : « Trium modiorum panem postquam comedisset, » amphoræ, » etc., ut sit proportio aliqua inter tres modios et amphoram unam Cilicensem. Idem, cap. 33 : « Cum ergo multa vasa stictilia portasset, » Græcus addit, *Cilicensis.* *Βαστάσας οὖν ἐκίνοσ κεράμια κιλικίσινα.* Heraclides, cap. 6 : « unius amphoræ lagenam bibere coegisset. » Ubi quidam Ms., *Cilicensis lagenæ aquam.* Apud Athenæum, lib. III, *Cilicis panes*, sunt panes magni, quorum etiam meminit Eustathius ad Homerum. Isidorus, lib. XX Orig., cap. 6, D meminit *Siculae* vasis. Lagenæ et situla Græca nomina sunt, inflexa ex parte ut fierent Latina. Illi enim *λάγνος*, nos lagenam ; illi sicillo, nos situlam dicimus. » Papias Vocabulista : « Sicula vas aptum ad vinum vel aquam, a Græco tractum, id est sicia. » Et ne vitium hic in orthographia suspiceris, legendumque *situla*, in alio post litterarum ordine *situlam* ponit.

CINERENTE ET CACCABATE. Pelagius, libell. XV, n. 29 : « Bene tibi fecerunt cinerente et caccabate. » Describit seipsum luridum et nigrum. Ibidem, num. 25, de Macario fornicationis falso accusato : « Et

appenderunt in collum meum caccabatas ollas, et anas vasorum. » Paulinus, epistola 12 : « Cum ædificia, quæ immaculata adhuc operis tui gratia splendebant obscurata nœniis insipientiæ meæ, et (ut digno meis versibus verbo utar) caccabata, ridentibus multis vel nauseantibus confusus aspicias. » Ad quem plura de hac voce diximus.

CLINICUS. Vita Fabiolæ, capite 5 et Paulæ, capite 4. Capitur hic pro ægro, qui lecto decumbit, nec se movere potest. Plinius, lib. XXV, cap. 5 : « Medetur ita morbis comitialibus, et diximus, vertigini, melancholicis, stomachicis, spasticis, clinicis. » Sic paralyticum Joannis v Cyprianus *clanicum* vocat epist. 76 : « Ego enim, qui clinicum de Evangelio novi. »

Erant et clinici medici qui lectolis ægrorum assistebant, quo alludit Martialis, lib. I, epigr. 31, ubi Raderum nostrum de hoc medicorum genere vide.

Clinici quoque tempore Cypriani dicebantur, qui morti proximi in lecto baptizabantur. Cyprianus, epistola 76 : « Porro autem quod quidam eos salutari aqua et fide legitima Christi gratiam consecutos, non Christianos, sed clinicos vocant. »

COLOBIUM. Vita Paelomii, cap. 14 : « Lebiton autem linea vestis erat, instar colobii. » Rufinus, hic, libro II, c. 3 : « Quibus usus est indui colobii, quasi saccis lineis. » Glossarium Camberonense manuscriptum : « Colobium, vestis cucullæ similis, nisi quod cucullo caret. » Papias Vocabulista : « Colobium genus vestis dictum, quia longum est, et sine manicis. Hoc antiqui utebantur. Sed quia nuditas C brachiorum culpabatur, usus colobiorum in dalmaticas est mutatus. » Existimo Colobium dictum a *κολοβός*, quod mutilum esset videlicet manicis. Nicetas, Thesauri orthodoxi lib. I, cap. 39, agens de Scribis Judæorum : « Dalmatica, quæ nunc colobia dicuntur, purpuraque prætexuntur, induti, phylacteria sua ostentabant, breves nimirum chartulas, quibus inscripta lex erat, quas illi pretiosis fasciis ornatas, auroque distinctas, tanquam Judæorum magistri, deferebant. » Etiam colobii monachorum signum erat intertextum e purpura. Vide Dorotheum, Doctrina I. Habes etiam *colobium purpuratum*, apud Anastasium, in Eutychiano.

CONTERNATIO. Vita sanctæ Paulæ, num 11^a : « Segor vitulam conternantem, » id est trimam, Isaiæ XV. Papias : « Conternans, vitula tertium agens annum. » Vocabularium Gerardi, de Scheuren : *CONTERNANS, die in syenen derden iaer is.* Vide hanc lectionem accurate explicatam apud nostrum Gabrielem Alvarez in Isaiam. Rarius vocabulum eo significatu. Diu ibi lectum *consternantem*. Utraque lectio est in Glossario Ms. Camberonensi, « *Conternare* vel *contrenare* est tremere. Unde et Segor vitula conternans a Propheta dicitur : *Vitula*, quia parva ; *conternans*, quia per tremorem terræ sæpe subrua. *Consternans*, repellens, vel cadens. *Consternatio* dicitur subita concitatio ex aliquo metu, a sternutando dicta.

^a Vide Patrol. t. XXII, col. 887 init., ubi lapsu typographico scriptum est : *Consternantem*. ERR.

Unde et alii prædictam Segor non *conternantem* sed *consternantem* dicunt, quasi ad hostilem adventum repentino timore turbandam. » Aliud est *Conternatio* Hygino, De limit. constil., videlicet terrorum comparatio : « Quod si illis permissum fuerit ut inter convenientes conternerentur, conternati sortiri debebunt, qui tres primam centurie sortem accipere debeant. Conternationum factarum singula sortibus nomina inseribemus. »

CONTINENTIA IN MATRIMONIO. Frequens ea meliore ævo. Et quidem perpetuæ continentiæ exempla habes hic in indice, Ammonis cum uxore, Anastasii **1022** et Theognicæ, Eucharistii et Mariæ, Magnæ cum marito, Olympiæ cum Nebridio, cujusdam anonymi, qui postea presbyter creatus est, cum uxore. Quibus adde, Pelagii, post Laodicensis episcopi, cum uxore, apud Theodoret., l. iv Hist. Eccles., c. 12; Juliani et Basilissæ apud Metaphrastes, 9 Jan.; Zachariæ calcearii cum Maria uxore, ut habes in Græcorum Menzæis, 17 Novembris; Cæciliæ cum Valeriano nobili Romano, 22 Novembris apud Surium; duorum Amantium apud Gregorium Turonensem, De Glor. Confess., cap. 33; Cononis Isaurici cum Maria conjugæ in Menzæis, ut Martii; Eduardi Angliæ regis cum conjugæ Editha; Henrici imp. Augusti cum Cunegunde uxore, ut habet Surius, 3 Martii; Elzearii comitis Ariani, et Dalphinæ, 27 Septemb., apud Surium cap. 32; Edelfridæ cum duobus regibus Angliæ, apud Bedam, lib. iv Hist. Anglic., cap. 25; Boleslai Pudici Poloniæ regis cum Cunegunde. Aliorum aliquot similia exempla vide apud Canisium nostrum, lib. ii De **C** Maria virgine, cap. 41.

Temporariæ continentæ castimoniam post susceptos liberos coluere Antigonus et Euphraxia, Protocomes cum uxore annis xxx; Pinianus cum Melania juniore, quæ in indice Vitarum Patrum vide, quibus addi possunt Audronici et Drusianæ, apud Abdiam, libro v, in Actis sancti Joannis evangelistæ; Andronici et Athanasie conjugum anchoretarum, ut habent Menzæa, 9 Octobris, cum Martyrologio Romano, et Metaphrastes, 27 Februarii.

Vide etiam aliquot continentæ in matrimonio exempla apud Joannem Nyder, Formicarii lib. i, cap. 5, et ibi scholiasten Georgium Colvenerium.

His annumerandi non videntur Macarius Romanus cum sua sponsa in Vitis Patrum, sanctus Alexius cum puella regii sanguinis, apud Surium, 17 Julii, Pharaïdis cum Guidone viro nobilissimo, quod consensus nullius defuerit.

COPADIUM. Pelagius, lib. v, libello iv, num. 63 : « Et accipiens archiepiscopus unum copadium, dedit juxta se recumbenti. » Papias : « Copadium particula carnis, quod Græci copium dicunt. »

CORONA MARTYRUM. Frequens *corona* et *coronari* de martyrio. Vita Antonii, cap. 23 : « Episcopo Petro jam ob martyrii gloriam coronato. » Vita Malchi, in prologo : « Per quos Christi Ecclesia nata sit et adulta, persecutionibus creverit, martyrii coronata sit. » Vita Paulæ, cap. 27 : « Mater tua longo martyrio coronata est. » Vita Pachomii, in prologo :

PATROL. LXXIV.

« Simul cum Petro Alexandrinæ civitatis episcopo, perpetuas coronas et immortalia præmia sunt adepti. » Martyrologium Romanum, 1 Januarii : « Ibidem via Appia coronæ sanctorum militum triginta martyrum sub Diocletiano imp. Et passim apud ecclesiasticos scriptores.

CORONA REDIMIRI. Erat solenne olim tam sponsam quam sponsam corona redimiri. Palladius, c. 8, de Ammonis sponso : « V. sum est ei et corona redimiri, et sedere in thalamo, » ἴδοξεν καὶ στεφανώσθαι. Tertulianus, De corona militis, cap. 13 : « Coronant et nuptiæ sponso; et ideo non nubimus ethnicis, ne nos ad idololatriam ducant, a qua apud illos nuptiæ incipiunt. » Ita quidem observatum fuit in primitiva Ecclesia, cum periculum esset idololatriæ, quod coronæ alicui Deo profano sacræ sunt. Postea, semoto periculo, etiam mos hic apud Christianos invaluit, ut hic vides. Claudianus, de nuptiis Honorii :

Tu festas Hymenæe faces, tu Gratia flores
Elige, tu gemiuas Concordia necte coronas.

Idem exhortans Stiliconem ad nuptias ait :

Solitas galea fulgere comas
Stilico molli necte corona.

Vide plura apud Carolum Paschalius, De coronis.

CRUX E COLLO GESTATA. Leontius, in Vita sancti Joannis Eleemosynarii, de Zacharia ejus discipulo, c. 4 : « Abstulit a se quam ferebat crucem argenteam, et dat ei. » Crucem e collo gestavit Procopius seu Neanias martyr tempore Diocletiani, ut testatur Nicephorus, lib. vii, cap. 15, et concilium Næcenum, Act. 4, et Metaphrastes apud Surium, 8 Julii. Ita et Oresdes miles Christianus, ut habetur in Vita sancti Eustratii martyris et sociorum 13 Decembris, apud eundem Surium. Vide plura exempla apud Gretzerum nostrum, de Cruce, lib. i, cap. 78, et lib. ii, cap. 27. Item lib. ii, c. 34, de Encolpio episcoporum, qui cruciculam auream e collo gestant.

CUBA. Vita Pauli primi eremite, num. 64 in notatione vide et *cubam* et *gubam* dici posse (*supra*, col. 112). Sic apud Theodoretum Philothei, lib. ix, cap. 15. Macedonius *Gubba* dictus, quod staret in fossa profunda. « Id autem nomen, inquit, si ex lingua Syriaca in Græcam transferatur, significat λάκκος, id est, lacum. »

Aliud *Cuba* vel *Cumba* Festo : « Cubam Sabini vocant eam quam militares lecticam, unde videtur derivatum esse cubiculum. » In Glossis Isidori est, *Cumbu*, *cuneus*, *ripa*. Glossarium Camberonense manuscriptum : « Cuba, extrema pars navis, dicta eo quod incubet aquis. Cumba vero dicitur lectica a cubando. » In iisdem, *Cumba*, *cuneus*.

Invenitur et *Cubella* apud postremissimos scriptores, pro lintre, in quo pasta formari solet. Niderus in Formicario.

CURARE, id est, ἐπιταφιάσειν, curare funus, lavare, ungere, condire aromatibus, et cætera præstare, quæ requiruntur ante sepulturam. Palladius, cap. 10 : « Quem dum ego curassem, et linteis sancti corpus involissem, et deposuissem. » Ὁν ἐπιταφιάσειν ἐγὼ, καὶ ἰδόναις τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου ἐδίξασα, καὶ ἀποθνήσκον. Hervetus verterat : *Quem cum ego sepelisset,*

ri linteis, etc. Nempe ἐνταφιάζειν, curare funus, credidit idem esse quod θάπτειν, sepelire. Atqui non poterat sepeliri corpus antequam involveretur. Rectus ordo curare, lavare et ungere corpus, linteis involvere, et deponere, seu sepelire. Proprium verbum huic rei funebri curare Latinis, uti Græcis ἐνταφιάζειν.

Quod Gen. 1, 2, est *Præcepitque (Joseph) servis suis medicis, ut aromatibus condirent patrem; LXX habent: και προσίαζεν Ἰωσήφ τοῖς παισὶν αὐτοῦ τοῖς ἐνταφιασταῖς, ἐνταφιάσει τὸν πατέρα αὐτοῦ. Et præcepit Joseph servis suis sepulcrotoribus, funerare patrem suum; ibi olim erat sepulcrotoribus. Augustinus, in Locut. : Sepulcrotoribus : « Non invenit lingua Latina, quemadmodum appellaret ἐνταφιαστάς. Non enim ipsi sepeliunt, id est, terræ mandant corpora mortuorum, quod non est Græce ἐνταφιασάν, sed θάψαν. Illi ergo ἐνταφιασται id agunt, quod exhibetur corporibus humanis, vel condiendo, vel siccando, vel involvendo, et alligando; in quo opere maxime Ægyptiorum cura præcellit. (Quod ergo dicit, etiam sepelierunt, curaverunt intelligere debemus. »*

Idem tractatu priore De resurrectione mortuorum, c. 12 : « Ægyptii diligenter curant cadavera mortuorum. » Pius episcopus Romanus (ut creditur) ad Justum episcopum Viennensem, epistola 2 : « Cura autem sanctorum Martyrum corpora, sicut membra Dei, quemadmodum curaverunt apostoli Stephanum. » Suetonius, Nerone, cap. 49 : « Imperavit aquam simul 1023 et ligna conferri curando mox cadaveri. » Spartianus, in Hadriano : « Curasse delicatos, eosdemque sepelisse. » Nisi ille capiendus sit de cura depilatoria catamitorum, legaturque, sæpe lisse. Eginhartus, in Vita Caroli Magni : « Corpus more solemniori lotum et curatum. »

CURIALIS. Heraclides, cap. 7 : « Moyses servus alicujus curialis erat. » In Palladio, cap. 22, est οἰκίας ὑπάρχων πολιτευομένου τινός. Vetus Palladii Lausiaca, cap. 14 : « Moyses servus cujusdam fuit curialis. » Innocentius I, epist. 2, ad Victricium Rothomæg. episcopum, cap. 11 : « Frequenter quidam ex fratribus nostris, curiales vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt. » Sunt curiales qui curiis ascripti erant. Glossæ : Curialis, βουλευτής, βουλευτικός.

CYTHONISMUS. Sunt qui cythonismum velint describi a sancto Hieronymo in Vita sancti Pauli primi eremitæ, num. 2 : « Martyrem jussit melle perungi, et sub ardentissimo sole, religatis post tergum manibus, resupinari, scilicet ut muscarum aculeis cederet. » Vide Gallonium, De tormentis, cap. 1.

DÆMONUM PRÆDICTIO. Recte de ea ratiocinatur sanctus Antonius, ut habetur Vitæ ejus cap. 17. Augustinus vero, tomo III, lib. 11 de Gen. ad litteram, c. 17, ita ea de re disserit : « Quibus quædam vera de temporalibus rebus nosse permittitur, partim quia subtilioris sensus acumine, partim quia corporibus subtilioribus vigent, partim experientia callidior, propter tam magnam longitudinem vitæ, partim sanctis angelis, quod ipsi ab omnipotente Deo discunt, etiam jussu ejus sibi revelantibus, qui merita humana

A occultissimæ justitiæ sinceritati distribuit. Aliquando autem iidem nefandi spiritus etiam, quæ ipsi facturi sunt, velut divinando prædicunt. Quapropter bono Christiano sive mathematici, sive quilibet impie divinantium, maxime dicentes vera cavendi sunt, ne consortio dæmoniorum animam deceptam pacto quodam societatis irretiant. »

Idem, tomo III, lib. 11 De Genesi ad litt., c. 47 : « Ceterum alicubi longe jam facta quod nuntiant, quæ post aliquot dies vera esse firmentur, non est mirandum. Possunt enim hoc efficere, non solum acrimonia cernendi etiam corporali incomparabiliter præstantiore quam nostra est, sed etiam ipsorum corporum longe utique subtiliorum mira velocitate. Comperimus etiam in domo constitutum patientem spiritum immundum, dicere solere, quando ad eam venire cœpisset ex dodecim millibus prebyter, et per omnia loca itineris ubi esset, et quam propinquaret, et quando ingrederetur, et fundum, et domum, et cubiculum, donec in conspectu ejus astaret. Quæ omnia etsi non oculis patiens ille cernebat; tamen nisi aliquando modo cernebat, non tam veraciter enuntiaret. Erat autem iste febriens, et tanquam in phrenesi ista dicebat. »

Idem, tomo III, lib. De divin. dæmonum, cap. 4 et 5, præclare ea de re inquirat.

Idem, lib. II De civ. Dei, cap. 24, de servo Lucii Pontii per dæmonem vaticinantis : « Adjecit arsurum esse Capitolium. Hoc cum dixisset, continuo egressus e castris, postera die concitator reversus est, et Capitolium arsisse clamavit. Arserat autem revera Capitolium. Quod quidem dæmoni et prævidere facile fuit, et celerrime nuntiare. » Sic lib. VIII, cap. 25, docet unde Hermes Trismegistus scire potuerit superstitiones Ægyptiacas auferendas. Et I. IX, c. 22, distinguit inter scientiam dæmonum et angelorum, quod angeli certius temporalia et mutabilia ista noverunt, quia eorum principales causas in Verbo Dei conspiciunt, per quod factus est mundus : quibus causis quædam probantur, quædam reprobanur, cuncta ordinantur. Dæmones autem non æternas temporum causas, et quodammodo cardinales in Dei sapientia contemplantur, sed quorundam signorum nobis occultorum majori experientia multo plura quam homines futura prospiciunt, dispositioes quodque suas aliquando præduntiant. Denique sæpe isti, nunquam illi omnino falluntur. »

DÆMONUM EXSUFFLATIO. Nihil frequentius in sanctorum gestis dæmonum exsufflatione, insufflatione, insputatione

De exsufflatione habes in Vita Pachomii, capite decimo septimo : « Qui signo crucis frontem suam muniens exsufflavit in eum, moxque fugatus est. » Et capite 48 : « Et exsufflans in eum dixit. » Irenæus, libro primo, capite nono : « Jam vero quædam ex fidelissimis mulieribus, quæ habent timorem Dei, et non sunt seducibiles, quæ similiter ut reliquæ affectavit seducere, jubens eas prophetare, exsufflantes et anathematizantes eum separaverunt se ab ejusmodi insano. » Quod hic est exsufflantes, Græce apud Euse-

phantum, hæresi 34, est *καταρυσίασατα*. Tertullianus, **A** De idololatria, cap. 11 : « Quo ore Christianus thurarius si per templa transibit, quo ore fumantes aras despuet, et exsufflabit, quibus ipse prospexit? » Severus Sulpicius, libro III De virtutibus sancti Martini : « Vidit post tergum ipsius dæmonem miræ magnitudinis assidentem, quem eminus (ut verbo, quia ita necesse est, parum Latino utamur) exsufflans, Avitianus se exsufflari existimans : Quid me, inquit, sancte, sic aspicias? Tum Martinus : Non te, inquit, sed eum, qui cervici tuæ teter incubuit. » Sic dæmoniorum exsufflatio inter cæremonias baptismi apud Dionysium Arcopagitam, Hierarchiæ Eccles. cap. 2, et passim apud alios ecclesiasticos scriptores : quo respicit divus Augustinus, tract. 11 in Joannem agens adversus Donatistas rebaptizatores, qui seculi rite baptizatum exsufflabant, atque ita Christum potius quam dæmonem exsufflabant : « Adversus exsufflatores Christi, adversus blasphematores baptismi. » Item : « Quando vident Christum a quo liberati sunt, exsufflari in Christianis? » Quem locum non recte percepit Desiderius Heraldus, Notis ad Minutium Felicem.

De insufflatione Prudentius, in Agone Romani, hymn. 14, vers. 919 :

Ingressus ille, ut hos paratus perspicit,
Insufflat, ipsos ceu videret dæmones.

Palladius, in Vita sancti Joannis Chrysostomi : « Dæmones credentium una insufflatione ligantur. »

Exsufflatio hæc dæmonum et insufflatio sæpe fiebat cum disputatione. Vitæ Antonii cap. 20 : « At ego sputaculum maximum in os ejus ingeminans, totum me in eum Christi nomine armatus ingressi. » Unde despuere et exsufflare subinde conjunguntur. Tertullianus, De idololatria, cap. 10 : « Quo ore Christianus thurarius si per templa transibit, quo ore fumantes aras despuet, et exsufflabit, quibus ipse prospexit? » Idem, lib. II ad uxorem cap. 5 : « Latebisne tu cum lectulum, cum corpusculum tuum signas, cum aliquid immundum flatu expuis? »

Subinde despuere solitarie ponitur. Tertullianus, De spectac., cap. 13 : « Nec minus templa quam monumenta despuimus. » Minutius Octavio : « Deos **1024** despuunt. » Prudentius, libro I contra Symmachum :

Quis in urbe
Qui Jovis infectam sanie non despuat aram?

Unde non mirum Vitæ sancti Antonii cap. 20 variam **D** lectionem esse, ut ibi monui, cum Evagrius vertit *sputaculum ingeminavi*. Ubi in Græco est *ινεφύσησα*.

DEFENSOR. Vita Joannis Eleemosynarii, capite 5 : « Et volentes adire eum, timore cancellariorum et ecclesiæ defensorum atque ei astantium prohiberentur. » Et cap. 23 : « Ceciderunt eum ecclesiæ defensores. » Concilii Chalcedonensis can. 2, qui Græce dicitur *ἑκδικος*; Latine est *defensor*; et can. 2, 23, habes *ἑκδικων defensore*m ecclesiæ Constantinopolitanæ. In Codice canonum ecclesiæ Africanæ, can. 117, habes *ἑκδικους σχολαστικούς*, *defensores scholasticos*, id est advocatos. Ut hi erant defensores ecclesiæ, ita alii erant defensores in palatio. Vide Codinum, De offic. aulae Constantinopolitanæ.

DEHABERE. Rarius verbum, nec facile obvium. Habes in appendice, in Palladii Lausiaca, ex veteri interpretatione, cap. 13 : « Maxime si dehabent et egentiores sunt. » Præter Hieronymum ibi citatum, usurpat et Æthicus, de Oceani Occidentalis fluminibus, in Tiberi : « Insula vero, quam facit intra urbem portum et Ostiam civitatem, tantæ viriditatis amœnitatisque est, ut neque æstivis mensibus, neque biennialibus pastulæ admirabiles herbas debeat. »

DEHONESTAMENTUM. Vita Antonii, cap. 30 : « Tali dehonestamento corporis plurimum gloriabatur. » Ex Gellio sumptum, ut videbis. Etsi rarius verbum, auctoribus tamen aliquot usurpatum. Salustius, lib. I Historiar. : « Fusidius honorum omnium dehonestamentum. » Tacitus aliquoties usurpat. Occurrit et apud Justinum. Seneca, de Constantia Sapientis, cap. 19 : « Contumelias et verba probrosa, et ignominias, et cætera dehonestamenta velut clamorem hostium ferat. » Gellius, lib. II, cap. 27 : « Quo ille dehonestamento corporis maxime delectabatur. » Arnobius, lib. II : « Ad vitiorum dehonestamenta traduci. » Trebellius Pollio, in Claudio : « Gallus Antipater ancillariorum et histrionum dehonestamentum. » Ammianus, lib. XXVI : « Ad hoc igitur dehonestamentum bonorum omnium ludibrose sublatus. » Glossæ : *Dehonestamentum, αἰσχύνω*

Dictum et *inhonestamentum*. Apuleius, Apologia : « Ne quid maculæ aut inhonestamenti in me admittam. » Isidorus, libro II Originum, cap. 21, ex C. Græcho citat : « Pueritia tua adolescentiæ tuæ inhonestamentum fuit; adolescentia senectutis dedecoramentum; senectus reipublicæ flagitium. »

Sic honestamentum Ennodio, lib. II, epist. 1 : « Nec magistro opus sit ei quem fecerunt actuum suorum emendationes et honestamenta conspicuum. » Apuleio, Apologia : « Itemque multos philosophos ab ore honestissimos memoriæ prodi, qui gratiam corporis morum honestamentis ornaverunt. »

DIPTYCHUM. Vita Pelagiæ, capite 7 : « Statim transmisit diptychum tabularum per eosdem pueros. » Græcum verbum *διπτυχον* *διπτυχον*, Latinis tamen usurpatum, sed sæpe apud eos depravatam. Etymologicum : *διπτυχα, ὄνομα οὐδέτερον. Γέγονε δὲ ἐκ τοῦ διπτύξ, ἀρσενικοῦ τοῦτο ἐκ τοῦ πτύσσω τὸ σφαλίζω, πτύξω, πτύξ, καὶ μετὰ τοῦ δύο, διπτύξ, διπτύχος κλίεται καὶ μεταίεται εἰς εὐθείαν καὶ τὸ οὐδέτερον, τὸ διπτύχον. διπτύχα ποιήσαντες, διπλώσαντες τὴν κρίσαν' οὐν δὲ λέγει τὴν ἐπιπλουν :* « Diptycha, nomen neutrum. Fit a masculino *διπτύξ* quod fit a verbo *πτύσσω*, plico. Futuro *πτύξω*, unde *πτύξ* plica, et cum *δύο* duo *διπτύξ*, *διπτύχος* flectitur, et traducitur ad rectum casum. Et neutrum diptychum. Diptycha facientes, id est duplicantes arvinam, nunc autem dicit *ἐπιπλουν*, omentum. » Alludit hic etymologicum ad versus Homeri, de quibus post.

Diptychum igitur hic capitur pro libello duarum plicarum, seu foliorum, seu paginarum, quasi dicas *duplices*. Unde Ovidio, lib. I Amorum, eleg. 12 :

Ergo ego vos rebus duplices pro nomine seno,
Auspicii numerus non erat ipse boni.

Quas Joannes Wouwerius, ad lib. 1 S. donii, epist. 5,
non rite refert ad combinas seu diplomata impm.

Sic Martiali, l. vii, epigr. 52, *triplices*, seu *τριπτύχα*
a tribus foliis :

Bis senos triplices, et dentiscalpia septem.

Et eodem libro, epigr. 71 :

Nec vani triplices, brevesque mappæ.

Idem, lib. xiv, epigr. 6 :

Tunc triplices nostros non vilia dona tuis,
Cum se venturam scribet amica tibi

Sic apud eundem Martialem, lib. xiv, ep. 4, *quintuplices*, seu *πεντάπτυχα* habes :

Cæde juvenorum domini calet area felix,
Quintuplici cera cum datur altus honor.

Duplex autem fuit diptychorum usus, profanus et sacer. Profani mentio apud veteres, qui ea muneris loco sæpe mittebant, maxime in editione munerum. Symmachus, in Auctario epistolarum, epist. 7, quam fratribus scribit : « Religiosum atque votivum est, ut a Quæstoribus candidatis dona solemnia potissimis atque amicissimis offerantur. In eo numero jure censemini. Offero igitur vobis eburneum diptychum, et canistellum argenteum librarum duarum filii mei nomine, qui quæstorium munus exhibuit. » Idem, lib. ii, epist. 81, ad Flavianum : « Filius noster Symmachus peracto munere candidati, offert tibi dona quæstoris, et cæteras necessitates nostras pari honore participat. Quæso igitur ut ejus nomine diptycha et apophoreta suscipere dignemini. » Idem, lib. v, epist. 56, ad Sallustium : « Ad te diptychum candidati, et apophoreticum librarum argenti duarum per hominem tuum misimus, approbare cupientes editioni nostræ te animo non defuisse. » Idem, lib. ix, epist. 109 : « Non aspernabere, ut existimo, diptychi et apophoretici oblationem. »

Erant diptycha quæ muneris loco mittebantur, fere eburnea : quod epitheton etsi non semper additur, tamen subintelligendum videtur. Sic cape diptychum absolute positum apud Symmachum, lib. ii, epist. 81. Nam subdit, quasi explicans : « Cæteros quoque amicos eburneis pugillaribus et canistellis argenteis honoravi. »

Cum eadem principi mittebantur, inaurari solita. Symmachus, lib. ii, epist. 81 : « Præterea domino et principi nostro ad referendam largitatis ejus sedulam magis quam parem gratiam, auro circumdatum diptychum misi. »

Prohibitum post ne minor consulari magistratus diptycha ex ebore et sportulas aureas daret. L. 1, De expens. ludor., C. Theod., ita constituunt impm. Valentinianus, Theodosius, et Arcadius Augg. : « Illud etiam constitutione solidamus, ut, exceptis consilibus ordinariis, nulli prorsus alteri auream sportulam, diptycha ex ebore dandi facultas sit, cum publica celebrantur officia. Sit sportulis nummus argenteus, alia materia diptychis. » Unde Claudianus, lib. iii de laude Sclliconis consulis, ab eo sparsas in populam choreas tabellas canit :

A Tum virides pardos, et cætera colligit Austri

1025 Prodigia, immanesque simul Latonia dentes,
Qui secti ferro in tabulas, auroque micantes,
Inscripti rutilam cælato consule nomen
Per proceres et vulgus eunt. Stupor omnibus Indis
Plurimus, ereptis elephas inglorius errat
Dentibus.

Cur diptycha seu pugillares tabulæ in editione munerum dono missa fuerint, equidem nescio. Ludovicus Carrion, lib. ii Emendat., cap. 6, supra, existimat ea a quæstoribus candidatis offerri solita, quod iis ipsis essent in usa frequenti. Sed et consules alique diptycha obtulerunt.

Videntur diptycha amantium fuisse tabellæ. Unde vetus commentator, ad illud Juvenalis, satyr. 9 :

Et blandæ assiduas, denseque tabellæ
Solicitant.

ascribit : *blandis te epistolis et diptychis sollicitet.*

B Glossarium Camberonense ms. : « Diptichæ, dicuntur tabellæ, quibus corruptores puellis suis inscribunt amorem. » Papias vocabularista : « Diptichæ tabellæ, quibus corruptores amorem suum inscribunt puellis. » Apud Ovidium quoque, lib. ii Amorum, eleg. 15, habes *tabellas arcanas* ad hanc rem.

Quod Carrion putat diptycha universum fuisse plerumque *eburnea*, falli eum existimo. Nec enim simile vero, *diptycha epistolica*, quæ vulgo epistolæ loco sibi mutuo mittebant, quibusque arcana sua declarabant, fuisse eburnea; sed potius lignea, octa et ducta. Unde Ovidius supra amicæ suæ *duplices*, seu diptycha, quibus noctem negaverat, execrans ait :

Quid precer fratres? nisi vos cariosa senectus
Rodat, et in mundo cera sit alba situ.

C Unde colligitur lignea fuisse. Et eodem lib. i, eleg. 11, quæ priorem præcedit de tabellis suis amatoris, ait :

Subscribam. Veneri fidus sibi Naso tabellas
Dedicat. At nuper vile fuistis acer.

Alia erant *sacra diptycha*, quorum usus erat in Ecclesia catholica, a communi in privatam notionem deflexa.

Erant igitur hæc *sacra diptycha* duplices tabulæ, quarum una parte inscribebantur nomina episcoporum pie defunctorum, altera vero vivorum.

Et quidem quod mortuos spectat, eorum tabularum, quæ *ισπρά πτυχάλ* ibi vocantur, mentio est apud Dionysium Areopagitam, Eccles. Hierarchy., cap. 3, ubi agitur de mysterio synaxeos, sive communionis : *καὶ ἀσπασαμένων ἀλλήλους ἀπάντων, ἡ μυστικῆ τῶν ἱερῶν πτυχῶν ἀνάβρσις ἐπιτελεῖται.* Quæ ita vertit Perizonius : « Cum omnes se inter se salutaverunt, mystica sanctorum recitatio fit. » Ambrosius Camaldulensis : « Et cum se mutuo omnes salutaverint, mystica sanctorum recitatio fit. » Uterque omisit vertere vocem *πτυχῶν*. Rectius igitur Joannes Scotus, vetus Dionysii interpres : « Et omnibus salutantibus inter se invicem, mystica sacrorum voluminum prædicatio perficitur. » Item Joannes Saracenus : « Et osculatis se invicem universis mystica sanctorum tabularum prædicatio perficitur. » Recte ita vertentur, modo per *volumina* et *tabulas* intelligant diptycha.

Rursus eodem capite, in Theoria : Ὁ δὲ θεώρητος

ἀσπασμὸς ἱερουργεῖται, καὶ τῶν ἀγιογράφων πτυχῶν ἡ μυστικὴ καὶ ὑπερκόσμιος ἀνάβησις. Perionius : « Divina autem saluti, sive osculum, adhibetur, sanctorumque animorum, qui scripti sunt, mystica cœlestisque prædicatio. » Ambrosius Camaldulensis : « Porro sacratissima consalutatio idcirco celebratur, sanctorumque descripta nomina mystice et modo supramundano prædicantur. » Clarius veteres interpretes. Joannes Scotus : « Divinissima autem saluti sancte agitur, et hagiographorum voluminum mystica et supermundana recitatio. » Joannes Saracenus : « Divinissimum autem osculum sancte agitur, et hagiographorum tabularum mystica et supermundana enuntiatio. »

Iterum in ejusdem capituli theoria, qua hujus rei contemplatio et explicatio continetur : τῶν δὲ ἱερῶν πτυχῶν μετὰ τὴν εἰρήνην ἀνάβησις, ἀνακηρύττει τοὺς ὁσίως βεβιωκότας, καὶ πρὸς ἐναρίτου ζωῆς τελειώσιν ἀμειψαστάτως ἀφικουμένους. Quæ ita vertit Perionius : « Sanctorum autem animorum, quæ post pacem adhibetur, prædicatio eos qui pie sancteque vixerunt, atque ad vitæ virtutis perfectionem pervenerunt, laudibus afficit. » Rursus hic Perionius ψυχῶν legit pro πτυχῶν. Ambrosius Camaldulensis : « Enimvero sanctorum post pacem illam nominum prædicatio eos præconio attollit qui pie sancteque vixerunt, atque ad finem usque virtutis vitam constantem, nusquam ab ea deflectendo, tenuerunt. » Clarius Joannes Scotus : « Sacrarum autem tabularum post pacem recitatio prædicat sancte firmatos, et ad strenuæ vitæ consummationem immutabiliter advenientes. » Item Joannes Saracenus : « Sanctarum autem tabularum post pacem prædicatio prædicat illos qui sancte vixerunt, et ad virtutum vitæ perfectionem intransmutabiliter pervenerunt. »

Ut hic habuimus ἱερὰ πτυχά, quæ Maximus et Pachymeres scholiastæ Dionysii διπτυχα interpretantur; ita διπτύχων diserta mentio in epistola Ægyptiorum episcoporum ad Anatolium Constantinopolitanum episcoporum contra Timotheum invasorem sedis Alexandrinæ, quæ habetur parte III concilii Chalcedonensis ex Romana editione : « Etiam in venerabili diptycho (in quo piæ memoriæ transitum ad cœlos habentium episcoporum vocabula continentur, quæ tempore sanctorum mysteriorum secundum sanctas regulas releguntur) posuit suum nomen et Dioscori, qui sub damnatione anathematis a Deo et universali concilio esse decretus est; et delevit exinde sanctæ memoriæ et secundum Deum viventis Proterii nomen, regulariter archiepiscopi constituti. » Item in sexta synodo, act. 13 : Τούς τοιούτους ἐν ἁγία τῇ μνήμῃ τρεῖς ἀνδρας, τουτέστι Θεωμᾶν, Ἰωάννην, καὶ Κωνσταντῖνον συνειδομένον ἐν τῇ αὐτότητι μῆναι καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἀναφέρεσθαι τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν : « Hos sanctæ memoriæ tres viros, id est, Thomam, Joannem, et Constantinum prævidimus in identitate manere, atque in sacris diptychis sanctarum ecclesiarum recitari. » Theoderetus, Ecclesiasticæ historiæ libro 7, cap. 35 : Οὗτος τὴν Ἰωάννου τοῦ πάνου προσηγορίαν

πρῶτος τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς διπτύχοις ἐντάξαι : « Isto (Alexander Antiochenus episcopus) primus magni Joannis nomen ecclesiasticis diptychis inseruit. » Quod etiam habes in Historia Tripart., lib. x, cap. 25, et apud Georgium Alexandrinum, in Vita Chrysostomi, capite 71. Isidorus, Trimethensis episcopus, in Vita Joannis Chrysostomi : Τὸ ὄνομα Ἰωάννου τοῖς ἱεροῖς ἐγκαθυπογράψαι διπτύχοις : « Nomen Joannis sacris inscribere diptychis. » Innocentius papa ad Arcadium et Eudoxiam, apud Georgium Alexandrinum patriarcham, de Vita Chrysostomi : Προστάξαι δὲ κελεύσασαι καὶ τὸ ὄνομα Ἰωάννου τοῖς ἱεροῖς ἐγγραφῆναι διπτύχοις : « Jubele autem Joannis nomen sacris inscribi diptychis. » Epistola Justiniani imperatoris ad quintam synodum generalem, quæ est Constantinopolitana II : « Sicut et eos qui injuste condemnati sunt, revocaverunt post mortem, et in sacris diptychis 1026 scripserunt. Quod factum est et in Joanne (Chrysostomo) et in Flaviano religiosæ memoriæ episcopis Constantinopolitanis. » Citatur can. Sane, 24, q. 1. In Sacramentali Gregorii Magni habes orationem Super diptycha : Memento etiam, Domine, famulorum tuorum, qui nos præcesserunt et dormierunt in somno pacis. » Et in Liturgia sancti Marci : Ὁ διάκονος τὰ διπτυχα τῶν κοιμημένων : « Diaconus legit diptycha defunctorum. » Ad hanc consuetudinem defunctorum nomina in missa recitandi alludit Cyprianus epistola 10, ad Clerum et presbyteros, qui temere pacem lapsis dederant : « Offeritur nomen eorum. » Et epistola 63, ad prehyteros, diacones, et plebem Furnitanam : « Neque enim apud altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes et ministros voluit avocare. »

Uti rite defunctorum episcoporum nomina sacris diptychis inscribentur, ita hæreticorum et schismaticorum ex iisdem tollebantur. Justinianus imperator, in Confessione rectæ fidei adversus tria capitula, seu in edicto de fide catholica, quod habetur post quintam synodum : Ἀμῆλι τοι καὶ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς ἐν Μοφουσαίῃ ἐκκλησίας, ἐν ἧ ἕλγεται ἐπίσκοπος γεγενῆσθαι, διὰ τὰς βλασφημίας, δι' ἧσπερ Ἕλλησι τε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Σοδομίταις παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων συνερηθήθη, ἀπῆλειψαν ἐξ ἐκείνου τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας διπτύχων τὴν τούτου προσηγορίαν : « Itaque et omnis plenitudo Mopsuestenæ ecclesiæ, in qua episcopus dicitur fuisse, cum invenisset quod pagani et Judæis et Sodomitanis a sanctis Patribus connumeratus est, deleverunt ipsi ex illo tempore e sacris Ecclesiæ diptychis ejus nomen. » Justinianus imperator, epistola ad quintam synodum, quæ habetur ibi, act. 1, de Theodoro Mopsuesteno : « Propter istas (blasphemias) superioribus temporibus deletum est et nomen ejus e sacris diptychis Ecclesiæ, cujus fuit episcopus. » Divalis sacra Constantini Pogonati ad domnum papam Agathonem, quæ præmittitur sextæ synodo generali, quæ est Constantinopolitana III : Πολλὴν γὰρ ἔνστασιν ἡμῖν ἐπόρισαν ὁ τε ἀγιώτατος καὶ μακαριώτατος τῶν ἐνταῦθα πατριάρχης, καὶ Μακάριος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Θεουπόλιως ἐκβαλεῖν Βιταλιανόν.

τὸν μακαριώτατον ἐκ τῶν διπτύχων, φάσκοντες Ὀνώριον ἂν τοῖς διπτύχοις διὰ τὴν τιμὴν Ἀποστολικοῦ θρόνου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης : « Multam enim nobis instantiam fecerunt tam hic sanctissimus ac beatissimus patriarcha, quam Macarius sanctissimus patriarcha Theopoles, ut eijceretur Vitalianus beatissimus de diptychis, asserentes Honorium memorari in diptychis, propter honorem apostolicæ sedis antiquæ nostræ Romæ. » Ecclesiastica historia Theodori Lectoris Constantinopolitani, apud Damascenum, oratione 3 De imaginibus : « εἰς τοσοῦτον γὰρ ἐλήλυθε τῆς τολμῆς, ὥστε καὶ τὰ τῶν ἐκεῖ γεγονότων μακαρίων πατέρων ἑνόματα, τῶν ἱερῶν διπτύχων ἀνίλε, καὶ τὰς αὐτῶν εἰκόνας καθίλε, κατακαύσας τυραννικῶς. Quæ Franciscus Zinus Veronensis ita vertit : « Eo vero pro-
 ductus est audacia, ut beatorum qui illic fuerant episcoporum nomina, sacerdotum geminorum sustulerit, tyranniceque combusserit. » Qui non recte percepit ἱερῶν διπτύχων, quod vertit, sacerdotum geminorum, cum vertendum sit e sacris diptychis, ut recte monuit Jacobus Billius notis ad eam orationem. Sic quod ex eadem historia citatur apud Damascenum : Ἀναθεματίσαι τὰς τῶν ἐπισκόπων εἰκόνας, καὶ τῶν ἱερῶν διπτύχων ἀπαλεῖψαι : « Episcoporum imagines anathemate damnare, et e sacris diptychis delere, » ibi rursus Zinus verterat : sacerdotes geminos delere. Innocentius papa, epist. ad Arcadium imperatorem, apud Georgium Alexandrinum de Vita Chrysostomi, ut Arsacii etiam mortui memoria eradatur : Οὐ τινοσ οὐδὲ τὸ ὄνομα ἐγγραφήτω [F. ἐγγραφίστω] τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις : « Cujus ne nomen quidem inscribi sacris diptychis censeo. » Anastasius, in Agathone : « Abstulerunt de diptychis Ecclesiarum nomina patriarcharum, velde picturis ecclesiæ figuras eorum. » Victor Tunnunensis, in Chronico : « Nomina Proterii et Salafatiatii de ecclesiasticis diptychis tollit, et Dioscori et Æluri, qui Proterium interfecit, scribit. » Atque hæcenus de mortuorum nominibus quæ diptychis inscripta.
 Vivorum, qui diptychis inscribi solent, meminit Joannes diaconus, in Vita sancti Magni Gregorii lib. iv, capite 23 : « Orientales præcipue retinent hæcenus sedes, ut in suis diptychis nullius pontificis nomen describant, quousque synodicam ipsius suscipiant ; et tandiu defunctum pontificem inter viventes numerent, quandiu successor illius suas litteras studuerit destinare. » Concilium Chalcedonense, act. 11 : Ἐδέξατο γὰρ αὐτὸν, καὶ ἐκοινώνησεν αὐτῷ ὁ μακάριος Πρόκλος, καὶ ἐποίησε συνοδικὰ γράμματα, καὶ εἰς τὰ διπτύχα αὐτῶν ἔταξεν : « Suscepit enim eum, et communicavit ei beatæ memoriæ Proclus, et fecit synodicas litteras, et in diptychis eum posuit. » Et pleaque priora exempla, quibus post mortem quorundam nomina e diptychis expuncta docetur, satis ostendunt, dum viverent, diptychis inscripta fuisse. Gregoras, lib. v : Ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμνοδῖαις τὸν Πάπαν εἰς τὰ διπτύχα μνημονύεσθαι ὁμοῦ τοῖς ἑτέροις τέτταρσι πατριάρχεις : « In sacris hymnodiis mentionem faciunt papæ, cum oratio super diptycha recitatur, una cum aliis quatuor patriarchis. »

Uti viventium episcoporum nomina sacris diptychis inserebantur, ita ex hisdem tollebantur quandoque viventium nomina. Proclus, archiep. Constantinopolit. nus, ad domnum Antiochenum episcopum, pro causa Athanasii Perrhæ episcopi, cujus viventis nomen e sacris diptychis erasum erat, habetur in concilio Chalcedonensi, act. 14 : Καὶ τῶν ἱερῶν δέλτων περιελθεῖν τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκοποῦντος. Ubi vetus interpres vertit : et episcopi nomen de sacris diptychis abstulisse. Vigilius papa in damnatione Theodori : « Etiam Alexandrinæ Ecclesiæ sacerdotem fratrem nostrum Zoilum, cujus nomen usque ad inemoratum diem communicatum vobis fuerat, diptychis eximentes, Apollinarem quemdam perversorem atque Ecclesiæ ipsius adulterum vobis sociastis. »

Nomina viventium, quæ sacris diptychis inscribebantur, erant sere episcoporum et patriarcharum, ut passim patet. Quare nescio an referendus sit ad hæc diptycha quæ altari imponebantur, liber vivorum, seu sacra delta, quorum meminit Dionysius Areopagita Ecclesiasticæ Hierar. c. 2, quibus nomina illuminatorum et susceptorum inscribebantur, quæ ζώντων διπτύχα, vivorum diptycha, vocata esse existimat Pachymeres : Τότε τὴν χεῖρα τῆ κεφαλῇ ἐπέτιθησι, καὶ κελεύει τοῖς ὑπ' αὐτὸν πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἐν δέλτοις ἱεραῖς ἀπογράψασθαι τὰ ἑνόματα τοῦ τε προσελθόντος καὶ τοῦ ἀναδόχου· ταῦτα δὲ, οἶμαι, εἰσι τὰ τῶν ζώντων διπτύχα : « Tunc manum capiti imponit, et pæsbysteris ac diaconis ipsi subditis, jubet In sacris deltis nomina scribere, tam ejus qui ad baptismum venit, quam susceptori. Hæc autem, opinor, sunt vivorum diptycha. »

Vivorum et mortuorum simul mentionem facit Chrysostomus in Liturgia : Ὁ διάκονος θυμιᾷ γύρωθεν τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὰ διπτύχα, τῶν τε κοιμημένων καὶ ζώντων, ὡς βούλεται, μνημονεύει : « Diaconus incensat in 1027 circuitu sacram mensam et diptycha ; defunctorum autem et vivorum, uti vult, memoriam facit. »

Permansit hujus rei, tam vivos quam mortuos in missa commendandi, consuetudo in canone missæ, cum primo viventium, inde defunctorum mentionem facimus per duplex Memento. Vide Aleuinum, De div. Offic., cap. De celebratione missæ, et Florum Magistrum, qui de hoc diptychorum usu eadem habent.

Ex dictis colligitur, non ideo diptycha dicta, quod gemini essent libri, unus viventium, alter mortuorum, ut existimavit Meursius in suo Glossario Græcobarbaro, cum unus idemque liber utrorumque nomina continere potuerit ; et solus liber viventium, item solus mortuorum, etiam diptychum sint dicta. Dicta igitur diptycha, quod liber Hle duobus foliis seu tabulis constaret, ut supra dixi. Unde et apud Georgium Alexandrinum, cap. 74, supra citato, pro διπτύχοις alia lectio habet δέθυροις, quod liber hic duarum quasi januarum seu valvarum esset, seu, ut Ausonius loquitur, bipatens pugillar. Quomodo in Evagrio, lib. vi, Eccl. Hist., cap. 20, ἀμφίβυρον Οὐνεκὸν, capio

de amphityro seu diptycho opere Hunico facti; nisi malis de velo cum aliis capere.

Tale ex ebore diptychum vidisse me memini in ecclesia sancti Lamberti Leodii, cui aliquot sanctorum et quorundam episcoporum nomina inscripta sunt. Videtur ex profano consulari diptycho, qualia in editione munerum amicis mittere consules solent, ut supra attigi, in ecclesiasticum diptychum translatum. Sane nomen Saviniani seu Sabiniani consulis inscriptum habet, qui consul fuit anno Domini 505, continetque varias figuras, quæ profanam militiam spectant, cum hac etiam inscriptione: COM. DOMEST. EQUIT. Effigiem diptychi hujus hic subjecissem, si ad me correctæ inscriptio transmissa fuisset. Alias forte correctum exprimere dabitur. Et diptycha ecclesiarum fere eborea fuisse, colligere quoque est ex Fortunato, lib. x, carm. 10:

Nomina vestra legat patriarchis atque prophetis,
Cui hodie in templo diptychus edit ebur.

Sane diptycha olim ex præstanti materia fuisse, ita ut capsis includerentur, colligitur ex Ekkehardo Juniore, cœnobita sancti Galli, de Casibus monasterii sancti Galli in Alemannia, cap. 5: « Capella citata sit oratorium, in quod invehuntur cruce, et diptychiis capæ, necnon et pene omnis, præter libros repositorios, ecclesiæ thesaurus. » Quæ habes Alemannicarum rerum tomo I, parte 1. Ubi Goldastus scholiastes per diptycha intelligit libros anniversarios, in quibus eorum nomina perscripta, qui pro suæ aliquid animæ remedio monachis et clericis legassent, custodiæ quorum capsæ istæ paratæ. Dubito an diptycha illa communia mortualia apud monachos ita ornari sint solita, ut inter thesauros numerari possint. Potius per diptycha eo loco intellexerim diptycha sanctorum, vel librum Evangeliorum, vel similes, quorum copertorium diptychum, seu extremæ tabulæ egregie ornari solent, auro, argento, figuris, et in processione circumgestari.

Originem hujus rei, nomina, videlicet sanctorum martyrum, imperatorum, pontificum summorum, et aliorum fide ac meritis excellentium virorum sacris diptychis inserendi, et inter hymnodias recitandi, Isaac Casaubonus Animadversionibus ad Athenæi librum vi, cap. 14, acceptam refert gentilitati Romanæ, qui eorum nomina, quos eximio honore vellet decorare, Saliari carmine canenda decernebant. Ita Germanico, inquit, mortuo hic honos inter alios tributus, auctore Tacito, libro II. Et M. quoque Antoninus philosophus, mortuo filio Vero, jussit ut nomen ejus Saliari carmini insereretur, teste Spartiano. Jam olim id Romæ institutum, ut ex iis constat, quæ de Mamurio Vetorio et Lucia Volumnia scribunt Varro, Ovidius, Festus, Plutarchus, et alii. Velus quoque, inquit, Ecclesia Christiana hunc, ut videtur, morem ad pium usum traduxit. Qua de re, addit, dicemus multa alibi, si vitam Deus produxerit, scitu digna, nec protrita.

Quam vellem Casaubono mentem meliorem fuisse, ne ab ethnicis sacra nostra arcesseret, quam a veteris Testamenti ecclesia, no Patres ethnicorum magis

A rituum, quom sacra legis gnaros observantesque faceret! Meminisset apud magnum Dionysium, quem merito veterem Patrem asserit et æstimat, esse; Σκόπει δὲ, ὅτι καὶ μνημοσύνης ἱεροῖς ἀνατίθενται, τῆς θείας μνήμης οὐκ ἀνθρωπικῶς ἐν τῇ τοῦ μνημονικοῦ φαντασίᾳ δηλουμένης, ἀλλ' ὡς ἂν τις ζαίη, θειοπρεπῶς, κατὰ τὴν ἐν Θεῷ τῶν τετελεσμένων θεοιδῶν τιμίαν καὶ ἀμετάστατον γνῶσιν. Ἔγνω γὰρ, ἔφη τὰ Λόγια, τοῦς ὄντας αὐτοῦ καὶ Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὄσιων αὐτοῦ τοῦ βαύατου τῶν ὄσιων ἀντὶ τῆς ἐν ὁσιότητι τελειώσεως εἰρημίνου.

« Sed animadvertite eos in sacris etiam memoriis inesse, non quod more hominum divina memoria in ea parte memoriæ quæ visa recipit, inesse declaretur, sed ut aliquis dicat pro Dei dignitate, pretiosam, immutabilemque in Deo eorum qui divinam speciem perfecte prætulerunt, scientiam significat. *Novit enim, inquit Scriptura divina, qui sunt ejus (II Tim. II). Et: Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. cxv). Morte sanctorum dicta, pro perfectione in sanctitate.* » Meminisset ab Ecclesiastico dictum, cap. XLIV: *Laudemus viros gloriosos et patres nostros in generatione sua.* Qui ibi et sequentibus capitibus catalogum virorum justorum texit. Non huc potius quam ad Saliaria carmina respexit vetus Ecclesia?

Quin, ut notat Brouverus noster ad Fortunatum, in Diptychis librorum vitæ quandam ideam adumbrasse majores videntur. Ut enim in horum albo nonnulli inscripti, qui non pereuni, sed brevi justitiæ laude commendati; alii qui certo et immutabili Numini decreto in sortem sanctorum cooptati; ita diptychis eorum quoque nomina irrepsisse meminimus, quorum ad tempus simulata virtus id non meruerat; aliorum vero firmiter insediisse, quorum constans exstitit, et illibata fidei et morum integritas. Usus itaque finisque diptychorum fuit in sacris, tum memoriæ sanctorum retinendæ, tum pacis ecclesiasticæ et communionis sancienda: cum dignos cœlo ac sempiterna memoria viros reciperent, indignos vero respuerent et exciterent. Hactenus Brouverus.

De diptychis sacris commentariolum olim scripsit Joannes Baptista Cardona, episcopus Dertosanus, rogatu Gabrielis cardinalis Paleotti, quem cum aliis ejus commentariolis impressit Philippus Mey Tarracone, anno 1587. De iisdem etiam quædam habet Joannes Stephanus Durantus, de Ritibus Ecclesiæ, cap. 43, qui litteras Innocentii papæ et Arcadii imp., quas supra habes, non rite contrario modo citat. De iisdem etiam agit frater Angelus Rocca Camers, ad librum Sacramentorum divi Gregorii.

Habuimus hactenus diptycha pro sacris tabulis mortualibus, quæ duplices, seu duorum foliorum, erant. Eo respectu Augustinus tomo VI, libro xv, contra Faustum Manichæum, cap. 4, tabulas Moysis lapideas vocat diptychium: « Nam in illo diptychio lapideo, jam tu non corde lapideo intelligis quid duro illi populo congruebat. » Item epist. sancti Petri, ex 1028 qua quædam citat: « Lege eano etiam illud diptychium, ne timeas, plane sponsi tui est. » Item: « Et hoc diptychio repellis adulterum. »

Item : « Null ergo reformidare diptychium, quo tibi scripta olim, quæ nunc agnosceres, mittebantur. » Item : « Hoc ergo diptychium ille præmisit, qui tibi hæc duo præcepta veniens commendavit. » Item : « O pudicum diptychium, in quo vetere figura ille dilector et dilectus tuis prænuñtiavit tibi canticum novum, in decachordo psalterio. » Item : « O diptychium conjugale, quod non sine causa odit adultera. » Ita etiam usurpat Isidorus, lib. De vocatione Gentium, c. 14 : « Et non quidem foris in lapideis diptychis, sed intrinsecus in tabulis cordis. »

Hoc modo a Prudentio librum suum, qui titulos historiarum Veteris et Novi Testamenti continet, Diptychon quidam inscriptum volunt. Quod ad Prudentium cum bono Deo aliquando examinabimus.

Aliud est diptychum apud Homerum, Iliad α et 6, videlicet duplex membrana seu tunica omenti, ut insinuat supra citatum Etymologicum. Quo etiam Suidam existimo respicere : Διπτύχια, δύο περιβόλαια ἔχοντα, ὡς τὸ μὲν ὑπεστρώσθαι, τὸ δὲ ἕτερον ὑποβεβλήσθαι. Quæ Cujacius Observat. lib. iv, cap. 27, Carrion, supra, et Dionysius Gothofredus, ad lib. 1, Cod. De summa Trin. et fid. cathol., tit. 1, l. 7, § 5, de diptychis tabellis intelligunt et citant. Sed textus apud Suidam depravatus est et mutilus. Et intelligenda verba illa de duabus omenti tunicis. Locus integrior exstat apud Hesychium : Διπτύχια δύο ἐπιβόλας ἔχοντα, ἢ διπλοῦν, ὥστε τῶ μὲν ὑπεστρώσθαι τὸν ἐπίπλου, τῶ δὲ ἐπιβεβλήσθαι : Diptycha, sic dicta, quod duas commissuras habeant, seu duplex operimentum, sicut pars una omento substernatur, altera eidem superjiciatur. De duabus omenti tunicis vide Joannem Gorraëm, in Definitionibus Medicis, verbo Ἐπίπλου seu ἐπίπλου.

Aliud quoque diptychum ostrei, id est, duplex ostrei testa, qua se includit. Ambrosius, lib. v, Hexaemeri, cap. 8, agens de cancro insidiante ostreo : « Explorat si quando ostreu in remotis in locis ab omni vento contra solis radios diptychum illud suum aperiat, et reseret claustra testarum. »

DOMNIO. Palladius, cap. 84, ait Serapionem Sindonitem Romæ incidisse in quemdam Domnionem. Forte hic ipse est, cujus memoria in Martyrologio Romano, 28 Decemb. « Romæ sancti Domnionis presbyteri, » cujus etiam meminit divus Hieronymus epistola 154, ad Desiderium : « Quod si exemplaria libuerit mutuari, vel a sancta Marcella quæ manet in Aventino, vel a Lot temporis nostri Domnione, viro sanctissimo accipere poteris. » Eum etiam ut virum sanctissimum celebrat divus Paulinus, epist. 45, ad Alipium : « Eusebii historiam reperi apud parentem nostrum vere sanctissimum Domnionem. » et post : « Si ipsam membranam sancti Domnionis acceperis, transcriptam nobis remittere dignaberis. » Ad eundem scribit Hieronymus epistolam 54, quæ apologeticum continet contra Rufinum, qui jactabat eum matrimonio detraxisse, ubi Hieronymus Domnionem patrem charissimum vocat. Scripsit eidem et Rogatiano

A epistolam 108, quæ est præfatio in librum Paralipomenon, et 109, quæ est præfatio in Esdras et Nehemiam. Rufinus, lib. II Invektivaram, Domnionem vocat beatæ memoriæ senem.

DROMADES vel DROMEDUS. Vita Hilarionis, num. 50 : « qui locatis dromadibus camelis. » Vita Malchi, num. 10 : « Vidimusque camelos quos ob vimiam velocitatem dromedarios vocant. » Glossarium Camberonense manuscriptum : « Dromedus, et dromas, et dromedarius, idem. Animal est minus camelo, sed velocius atque currentius. Unde et dromones vocantur longæ quædam naves veloces. » Idem : « Dromedarii etiam dicuntur dromadum ductores. » De velocitate camelorum Aristoteles, libro, xi Histor. animalium, c. 50 : Θίονσι δὲ θάπτον τῶν Νισαίων ἵππων πολὺ, ἰὰν θίωσι, διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ὀρέγματος : « Currunt camelus celerius quam equi Nisæi, propter laxiorem sui gradus glomerationem. »

ECULEUS. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi eremitæ, num. 3 : « Inter eculeos laminasque victorem. » De eculeo varii varia sensere et scribere. Nunc quidem huic tractationi supersedebo, cum obiter tantum hic ejus mentio fiat, auctores aliquot, qui de eo tractarunt, assignasse contentus. Vide imprimis Baronium, notationibus ad Martyrologium Romanum, 22 Januarii; Antonium Gallonium, libro De sanctorum martyrum Cruciatibus, capite 3, et Hieronymi Magii libellum posthumum singularem De eculeo.

ENEUS. Rarum Latinis usurpatum vocabulum, nec memini legere præterquam in Vitæ Patrum. In quibus tamen depravatum erat in æneus vel Eneus proprium nomen. Vita Abrahamæ, cap. 5 : « Et nimio stupore percussi quasi eneï quidam effecti sunt. » Heraclides, Paradisi cap. 15 : « Sed velut eneus revertens de publico. » Hesychius : Ἐνεός, ἐπληκτός. « Eneus, obstupefactus. » Idem : Ἐνεός, ἠαχελής, μετώρος, κωφός, βαίος, μωρός, ὅς οὔτε ἀκούει, οὔτε λαλεῖ : « Eneus, tardus, suspensus animo, surdus, modicus, stultus, qui neque audit, neque loquitur. » Idem : Ἐστοί, ἄφωνοι. « Enei, muti. » Suidas : Ἐνεός, ἄφωνος, κωφός, ἐξιστακός, κωδός, ἠαχελής, μετώρος : « Eneus, sine voce, surdus, mente commotus, edentulus, tardus, animo suspensus. »

ENNATON. Pelagius, libello xi, n. 2 : « Dixit abbas Theodoros de Ennato. » Joannes Moschus, cap. 184 : « Erasmus in Nono Alexandriæ. » Ὅντες ἡμῖς ἐν Ἀλεξάνδρεια ἐν τῷ Ἐννάτῳ. Corrige hinc eundem, capite 145. Προεβόλομεν ἐν τῷ Ἐννάτῳ Ἀλεξανδρείας, εἰς τὸ κενόδιον Σαλαμᾶ. « Accessimus in cænobium, quod dicitur Salama, nono ab urbe milliario distans. » Impressum est ἐν τῷ καφ. Vide, infra, NONUM

EPENDYTES. Vita Antonii, cap. 23 : « Lavit ependyten suum. » Vita Hilarionis num. 4 : « Et pelliceum habens ependyten, » Græcis ἐπένδυμα vel ἐπενδύτης, omne genus extimarum vestium dicitur. Apud asceticos scriptores ependytes propria vestis monachorum. Plerique existimant esse scapulare. Non recte Marius Victorinus, ad Vitam Hilarionis, existimat ἐπενδύτην esse intimam vestem, quæ Latine dicitur interula vel subucula; imo exterior vestis

est, vel scapulare, vel pallium, vel simile quid. A

ΕΠΙΒΑΤΗΣ. Vita Epicteti et Astionis, cap. 21 : « Cumque egressi de navi epibatæ fuissent. » Apud Clementem Romanum, epistola ad Jacobum episcopum Hierosolymitanum, ante libros Recognitionum, ita sanctus Petrus loquitur : « Similis est omnis Ecclesiæ status navi magnæ, quæ per undosum pelagus diversis e locis et regionibus viros portat, ad unam potentis regni urbem properare cupientes. Sit ergo navis hujus Dominus ipse omnipotens Deus; gubernator vero, Jesus Christus. Tum demum proretæ officium episcopus impleat, presbyteri nautarum, diaconi dî-pensatorum teneant locum; qui catechizant, nautologis conferantur, epibatis autem totius fraternitatis multitudo sit similis. »

Epibatæ, ἐπιβάται, dicti ἀπὸ τοῦ ἐπιβαίνω, a *conscendendo*. Sunt milites classici, seu bellatores in re navali. Hirtius, libro IV De bello Alexandrino : « Capta est una hostium quadrimemis, depressa est altera, alteraque perturbata; deinde omnes epibatis nudatæ. » Idem, lib. V De bello Africo : « Ibi capite Getulis remigibus epibatisque complet. » Illic capitur pro ipsis nautis vel vectoribus; id est, ἀπὸ τῶν ὀχυμένων, ut subinde etiam apud Græcos accipitur.

ΕΠΙΤΙΜΙΟΝ. Pratum spirituale Joannis Moschi, cap. 78 : « Ut ego congrua illi admoveam epitimia seu multas. » κατὰ ταύτας ἀρμόζοντα προσάγω τὰ ἐπιτίμια. In usu Epitimium Ecclesiasticis scriptoribus pro multa ecclesiastica. Μέννα, 15 Octobris, in martyrio monachi anonymi : Καταργήσας καὶ τοῦ ἐπιτίμιου, ἐπιτιμηθεὶς διὰ τὴν τῆς ὑπακοῆς ἀθέτησιν. « Et penam epitimii sibi ob contumaciam irrogatam contempsit. » Concilium VIII œcumenicum, quod Raderus noster vulgavit, hæc habet act. 2, de epitimiiis : « Præscripta epitimiorum pœna cunctis lapsis audientibus 1029 legatur, etc. Qui carnibus vescuntur, pœna esto, nec carnibus, caseo, ovo vescantur. Qui alias a carnibus abstinent, abstineant ab ovo, caseo, pisce, feria quarta et sexta; oleraque et legumina comedant cum modico oleo et vino. In genua procumbant quotidie quinquages, et illud (Domine, ignosce mihi) inclamant centies, recitentque Psalmos VI, xxxvii, L. » Joannes Diaconus, lib. II Vita sancti Gregorii, cap. 45 : « In hoc itaque non mediocriter tristatus est, quia, antequam exiret de hac vita, non solvit eum ab excommunicationis epitono. »

ΕΡΙΑΚΕΣΤΗΣ. Ubi in Vita Hilarionis est, num. 4 : « Et pelliceum habens ependyten, » addit Editio Joannis Andreæ, et *eriacestem*. Non capio. Petrus noster Lauscelius legebat *eriacesten*, quasi *lanam acu consutam*. Alteri alicui fors aliud occurret. Mihi nunc satis, donec rectius aliquid occurrat, de hæc lectionis varietate monuisse.

ΕΡΕΜΙ. Varia eremus occurrit in Vita Patrum. Eremum in qua Paulus primus eremita versatus est, investigavi ex eremo seu habitatione sancti Antonii; Antonii vero habitationem ex peregrinatione Iliarionis. Vide Tabulam Geographicam.

De eremo Chalcidis, in qua versatus est sanctus Hieronymus et Malchus, vide in CHALCIS.

De eremo juxta Thecæ, ita Hieronymus, proœmio in Amos ad Pammachium : « Fuit de oppido Thecæ, quod sex millibus ad Meridianam plagam abest a sancta Bethlehem, quæ mundi genuit Salvatorem : et ultra nullus est viculus, ne agrestes quidem casæ et furnorum similes, quas Afri appellant mapalia. Tanta est eremi vastitas, quæ usque ad mare Rubrum, Persarumque et Æthiopum atque Iudorum terminos dilatatur. Et quia humi arido atque arenoso nihil omnino frugum gignitur, cuncta sunt plena pastoribus, ut sterilitatem terræ compensent pecorum multitudine. »

De eremo Oasis, vide Baronium, notationibus ad Martyrologium Romanum, 12 Junii.

ΕΣΟΦΟΡΙΟΝ. Vita Joannis Eleemosynarii, capite B 21 : « Expoliavit se esophorium suum. » Vox est a recentioribus Græcis composita, ἐσωφόριον seu ἐσωφόριον, quod interior gestatur, *interula*. Glossarium Camberonense Ms. « Esephorium, vestis interior, id est, camisia, quæ a Marciano interula appellatur. »

EUCCHARISTIAM MANU SUMERE. Ita olim solempne fuit, non sacerdotibus tantum, sed etiam laicis. Palladius, cap. 144, de Sylvania : « Ecce ago annum ætatis sexagesimum; præter extrema manuum mearum (et hoc propter communionem) non pes meus aquam tetigit, etc. Tertullianus, De Baptismo, adversus Quintillam, cap. 20 : « Benedicti, quos gratia Dei exspectat, cum de illo sanctissimo lavacro novi natalis ascenditis, et primas manus apud matrem cum fratribus aperitis, petite de patre, petite de Domino, C peculia, gratias, distributiones charismatum. »

Cyrillus Hierosolymitanus, Catech. mystag. 5 : « Accedens ad Eucharistiam non expansis manuum volis accede, neque disjunctis digitis : sed sinistram veluti sedem quamdam subjicias dextræ, quæ tantum Regem susceptrura est; et concava manu suscipe corpus Christi, dicens : Amen. » Formabantur autem manus in formam crucis. Sexta synodus, can. 102 : « Eucharistiam accepturus, manus in crucis formam figurans, sic accedat. »

Ita quidem viri cava nudaque manu excipiebant Eucharistiam : femine vero non nisi linteamine. Maximus contra Monothelitas : « Mulieres nitida exhibeant linteamina, ubi corpus Christi accipiant pure mente et munda conscientia. » Augustinus, serm. D 252, de Tempore : « Omnes viri quando communicare desiderant, lavant manus suas, et omnes mulieres nitida exhibent linteamina, ubi corpus Christi accipiant. » Concilium Antisiodorensis, can. 36 : « Non liceat mulieri nuda manu Eucharistiam sumere. » Hinc linteum seu sindon hæc *dominica* dicta. Idem concilium, can. 42 : « Unaquæque mulier quando communicat dominicalem suam habeat. »

Linteum hoc quo Eucharistiam sumebant videtur μουζικιον dictum. Pratum spirituale, cap. 79 : καὶ βαλὼν τὴν ἐν μουζικίῳ ἀπέθετο ἐν τῷ ἰδίῳ ἀρμαρίῳ. « Accipiens eam in linteo mundissimo, in proprio armario reposuit. » Nescio an μουζικιον dictum sit a μουσα, quod apparet in Euchologio capi pro linteo Typicum Sabæ, cap. 41 : Ἀπογυμνοῦσθ ἀπὸ τῆν παντῶν

λῶς, καὶ πρῶτον μὲν σπείρουσιν αὐτὴν διὰ μούσης καθα-
ρωτάτας. Nudant omnino eam (sacram mensam) et
primo quidem purgant musa (seu linteo) mundis-
sima. » Ibidem : κομίζει ὁ σκευοφύλαξ μούσας τε καὶ
διασκάρια τὰ κοινῶς λεγόμενα τίστα, ὃ λέγεται λεπάνη,
καὶ ἀποσπογγίζεται ἡ ἅγια τράπεζα. « Præparat vaso-
rum custos musas (seu lintea) et discaria vulgo di-
cta testa, quæ dicitur pelvis; et detergitur sacra
mensa. » Quæ non recte cepit Meursius in Glossario
Græcobarbaro, existimans μούσαν esse *lessellam va-
rie picturatum*. Si forte μούσα et μουσίνιον etiam
fuerint variegata, non magnopere pugnauero. Con-
stat enim non solum cameras et fornices, sed etiam
alia fuisse ex musivo et variegata.

Hæc usus ad aliquot sæcula duravit tam in Occi-
dentali quam Orientali Ecclesia, uti liquet ex Prato
spirituali, cap. 79, ubi linteam quo Eucharistiam do-
num deferabant, Græce μουσικὸν vocatur. Auctor
autem ejus vixit tempore Zenonis, Anastasii, et Ju-
stini imp., quo tempore, Hormisdæ pontifice, cele-
brata fuit synodus Cæsaraugustana, in qua ea con-
suetudo antiquatur his verbis : « Eucharistiæ gratiam
si qui probatur acceptam non consumpsisse in Ec-
clesia, anathema sit in perpetuum. »

ΕΒΕΤΙΟ. Vita Antonii, cap. 17 : « Secreto ab im-
peratore evectioem petiit. » Significat cursus publici
exhibitionem. Severus Sulpicius, libro II Sacræ histo-
riæ : « Hilarius, data evectioem copia, adesse compellitur. »
Paulinus, libro IV De miraculis sancti Martini :

Dicite quid vestri velox evectio Regis
Efficiat tardante Deo.

Symmachus, libro I, epist. 15 : « Accepi evectioem
quatuor, immane quantum commodas in excursus et
recursus meorum. » Idem, l. VII, epist. 48 : « Favore
tuo factum est ut evectioem adminicula sumere-
mus. » Eodem libro, epist. 95 : « Si igitur et hoc in-
signe detuleris, quod annonarum et evectioem cum-
mulet adjectio. » Eodem libro, epist. 105 : « De im-
petratis evectioem in adminiculum prætoris fun-
ctionis. » Idem, libro IX, epist. 20 : « Curam tuam
provoco, ut illis et velocitas transeundi, et evectioem
præstetur adjectio. » Sæpius vox hæc occurrit
in libris jurisconsultorum. Vide Lexicon Juridicum
Barnabæ Brissonii.

EULOGIA. Vita Frontonii, cap. 9 : « Velut eulo-
gias evocans Domino rerum. » Et mox : « easdem-
que evologias indigentibus distribuit. » Vocantur hæc
eulogiæ cibaria benedictionis gratia transmissa. Post
missas alicui eas dare vel transmittere, erat signum
communione et charitatis. Gregorius Turonensis, li-
bro V Hist. Franc., c. 14 : « Post missas autem petiit
ut ei eulogias dare deberemus. » Sed fecit accurata
Greizeri nostri diligentia, ut nihil hic præterea de
Eulogiis addam. Ejus lib. De benedict. consule.

EXENIUM. Vita Antonii, cap. 27 : « Antonius læ-
tantibus de adventu suo cunctis, quasi xenia de
monte portans, spiritualia impartitur alimenta. » Ubi
Mss. plerique et veteres Editiones habent *exenia*. An
« præfixum *xenio* ?

Alias notum *exenium* aliis scriptoribus, sed nescio
an eodem significato. Leges Langobardorum, libro II,
tit. I, l. 6 : « Si aliquis ex amicis accepto *exenio*
ipsi mulieri aliquid dederit. » Testamentum sancti
Remigii : « Et in locis illis multiplicibus *exeniis*
gravati obnixè deprecantes, quod regi debebant, eccle-
siæ meæ solventium, me petere compulerunt. » Ita Ma-
lo vulgati, *xeniis*. Baldericus, Historiæ Jerosoly-
mitanæ lib. III : « Condito corpore quibus potuerat
1030 aromatis, imperialibus *exeniis* illud prose-
culi sunt. » Glossæ veteres : *Exenium, servitium*. Pa-
pias Vocabularista : *Exenium, donum, servitium*. Glo-
sarium Camberonense Ms. : *Exenium, honor, munus*.

An *xenium* proprie donum, munus, noto signifi-
catu, et *exenium, servitium*, quod subditus superiori
debet ? Idem forte quod *soniaca* dicitur Anselmo ca-
nonico Leodiensi in Gestis Pontif. Leodiens. et
Trajectens., cap. 40 : « Præcepit ne *soniacam* epi-
scopis Leodiensibus debitam, ab eodem loco ubi
ipsius sancti cor, us quiescit, accipere præsumeret. »
Ubi doctissimus scholiastes Joannes Chappavillus
soniacam hærens interpretatur *obsonium episcopis debi-
tum*. Existimo intelligi *servitium episcopo debitum*, seu
certam annuam pensionem, quæ Gallis *Essogne* dicitur.
Vide Francisci *Rageax* Indicem Jurium regalium.

FAUNI. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi
eremitæ, num. 8 : « Quos vario delusa errore genti-
litas Faunus, Satyrosque et lucubos vocans, colit. »
De Faunis multa collecta vide apud Liliam Grego-
rium Giraldum, syntagmate 15 Historiæ deorum, et
apud Natalem Comitem, Mythologiæ lib. V, cap. 9.
Vide et Conimbricenses nostros, in libro II Physico-
rum, cap. 9, q. 5, art. 3, ubi quærent an fieri possit
ut ex humana et belluina specie homines nascantur.
Vide et Delrium, Magiæ tom. I, lib. II, q. 27, sect. 2.

FRIGORETICI. Vide TYPI.

FLABELLUM, *ρέπιδιον*. Usus ejus in sacris, quod
diaconi gestabant. Pratum spirituale Joannis Mo-
seli, cap. 150 : « Diaconum illum prope me assi-
stentem, qui flabellum tenet, ab altari remove. »
Græce : Τὸν διάκονον τὸν κατέχοντα τὸ *ρέπιδιον*. Simeon
Thessalonicensis, De divino templo, ubi agit de Pro-
cessionem ante missam : « Ideo et *ὠμοφόρον* cum cruce
præcedit; qua docetur Jesum et signum ejus de celo
ostensum iri. Quod mox sequuntur diaconi, qui an-
gelorum ordinem referunt : id quod et flabella quæ
dicuntur, et a sancto Dionysio alæ vocantur, signifi-
cant. » Sanctus Germanus, in Theoria rerum Eccle-
siasticarum : « Flabella vero typum referunt cheru-
bim. » Hildebertus, Cenomanensis episcopus, epist.
7 : « Flabellum nisi tibi congruum scilicet propul-
santis muscis instrumentum. Est etiam quod in mu-
nusculo nostro interpretari te oporteat. Attende ergo
quibus muscis immolantes Domino sacerdotes gra-
vata altarum officia. Mille sunt occursantium phan-
tasmata cogitationum, mille diaboli suggestiones,
mille mortalium tentationes animorum. » Subdit :
« Dum igitur destinato tibi flabello descendentes

super sacrificia muscas abegeris, a sacrificantis mente supervenientium incursus tentationum, catholicae fidei ventilabro exturbari oportebit. » Hieronymus quoque muscaria matronarum huc trahit, et spiritaliter explicat epistola 20, ad Marcellam: « Quod aulem et matronis offertis muscaria parva, parvis animalibus ventilandis, elegans significatio est, debere luxuriam cito restinguere, quia muscae mortuorae oleum suavitatis exterminant. »

Adumbratum hoc in Ecclesia ex facto Abraham. Idem Hildebertus: « Talium portenta muscarum patriarcha Abraham propulsanda praesignavit, cum a sacrificiis aves abegit incursantes. » Erant haec flabella seu muscaria vel ex tenuibus membranis, vel ex pennis pavonis, aut ex linteo, ut habetur apud Clementem, I. viii Constit. Apostol., cap. 12.

Fonus. Aliquot funebres ritus in Vitis his notatos habes; quosdam uberius explicabo.

Linteo obvolvabantur nobilium et martyrum corpora apud Aegyptios. Vita Antonii, cap. 57: « Mos Aegyptiis est, nobilium, et praecipue beatorum martyrum corpora linteamine obvolvere. » Sic de Christi corpore, Joannis xi: *Ligaverunt illud linteis cum aromatibus.* Acta Abibi martyris, apud Metaphrastem, 15 Novembris: « Pretioso linteo eum circumdederunt, et unguentis unxerunt. » Prudentius, hymno 10 Cathemer.

Candore nitentia claro
Præterdere linteæ mos est.

Eusebius, lib. vii, capite 17, de Asterii in Marinum martyrem pietate: *Περὶ στέλας τε εὐ μάλᾳ πλουσίως, τῇ προσκοίσει ταρῆ παραδίδοσι:* « Quod cum magnifico et sumptuoso linteo involvisset, decenti sepulcro condidit. » Idem, eodem lib., cap. 10 et 18, linteæ illa vocat *περιστολάς.* Hieronymus, epist. 49, de muliere septies icta: « Clerici, quibus id officii erat, cadaver cruentum linteo obvolvunt. » Et quidem vestustissimus mos fuit cadavera linteo involvendi. Homerus, Illiad. Σ, de Patrocli funere:

Ἐν λεγίσσι δὲ θέντες ἰανῶ λιτὴ κάλυψαν,
Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς, καθύπερθε δὲ φάρει λευκῇ.

In lectum autem imponentes linteo subtili texerunt
Ad pedes a capite; desuper autem alba veste.

Auratis etiam vestibus obvolvabantur quorundam corpora. Vita Pauli primi eremitæ, cap. 14: « Cur et mortuos vestros auratis obvolvitis vestibus? » Quem vanum sæculi morem etsi Hieronymus ibi reprehendat, ornatus tamen splendidior non repudiatus fuit in funere sanctorum. Gregorius Nyssenus, de Macrina sorore: « Nunc quidem invidiosum non erit, si defunctæ splendidiorē adjecerimus ornatum, et puram illam immaculatamque carnem clarioribus vestimentis induerimus. » Eusebius, supra: *Ἀστύριος ἀνὴρ, τῶν ἐπὶ Ῥώμης συγκλητικῶν, τὸν ὄμων ὑποθείς, ἐπὶ λαμπρᾶς τε καὶ πολυτελοῦς ἐσθῆτος ἄρα, τὸ σῆνος, ἐπιφέρειται:* « Asterius vir e senatorum Romanorum numero cadaver (Marini martyris) tollit, splendida et pretiosa obtegit veste, atque humeris impositum inde deportat. »

Haec obvolvendi linteo, vel ornatu splendidiore ca-

davera servata, ubi commode fieri poterat. alias quavis obvia re cadavera fuere involuta. Sic in eremo Pauli primi eremitæ corpus pallio. Vita ejus, c. 10: « Pallium, quod tibi Athanasius episcopus dedit, ad obvolvendum corpusculum meum defer. » Macrinae quoque corpori pallium superjectum, ne ascititius ornatus splendidior quorundam oculos offenderet. Gregorius Nyssenus, in Vita sancti Macrinae.

Cum psalmis et hymnis deducta olim cadavera et condita, frequentissime in his Vitis Patrum occurrit. De hoc Christianorum ritu vide Gretzerum nostrum, de Funere Christiano, cap. 5. Cur autem, hymni et psalmi in funeribus decantati sint, hanc rationem reddit Chrysostomus, homilia 4 in Epist. ad Hebraeos: *Τὶ δὲ οἱ ὕμνοι; οὐχὶ τὸν Θεὸν δοξάζομεν, καὶ εὐχαριστοῦμεν, ὅτι λοιπὸν ἰσπεράνωσε τὸν ἀπέθνητα, ὅτι τῶν πόνων ἀπήλλαξεν, ὅτι τῆς δειλίας ἐκβαλὼν ἔχει παρ' ἑαυτῶ; οὐ δὲ διὰ τοῦτο ὕμνοι; οὐ δὲ διὰ τοῦτο ψαλμοῦσαι; ταῦτα πάντα χαϊρόντων ἴσθιν:* « Quid etiam hymni? Nonne ut Deum glorificemus, eique gratias agamus, quod jam coronavit discedentem, quod a laboribus liberavit, quod a timore liberatum apud se habet? Nonne propter hoc hymni? Nonne propter hoc psalmodia? Omnia 1031 ista gaudentium sunt. » Plura hic addi possent; sed eam rem jam exsecutus est Jacobus Gretzerus noster singulari libro De funere Christiano.

GABBARA. Vide de his dicta ad Vitam sancti Antonii, c. 57, ubi ea Athanasius describit, et Augustinus nomen prodidit. Vocabulum paucis notum. Plinius, lib. vii, cap. 16: « Procerissimum hominem ætas nostra divo Claudio principe, Gabbaram nomine, ex Arabia advectum, novem pedum, et totidem unciarum vidit. » Quæ exscribit Solinus, cap. 5: Cave Gabbaram existimes proprium viri nomen. Omnia mortuorum cadavera condita ita vocabantur. Glossæ Isidori: « Galbæres, mortuorum condita corpora. » Lege, *Gabbarea* vel *Gabbara*. Eadem: « Gabarus, insulsus, barbarus, unde Gabares mortuorum. » Papias: « Gabbari, inclusi barbari. Unde Gabbares mortuorum corpora condita. » Ubi lege, *insulsi, barbari*. Sic in Glossario Camberonensi Ms. « Gabator sive gabitor, dicitur homo jocosus. » Teutonibus *gabberom*, ridere, jocari.

GALILÆI. Ita olim Christiani dicti per contemptum. Vita Epicteti et Astionis, cap. 7: « Et a Galilæis furatus es. » Plangit mater Astionis. Lucianus, in Philopat., de sancto Paulo agens: *Ἦνικα δὲ μοι Γαλιλαῖος ἠέντυχεν, ἀναφαλαντίας, ἐπιβρίνος, ἐς τρίτον οὐρανὸν ἀεροβατήσας:* « Quando autem me Galilæus ille convenit recalvaster naso aquilo, qui in tertium usque cælum per aerem ingressus est. » De quo loco vide Baronium, tomo I, anno Christi 68. Julianus Misopogone: *Ἐμισσηνοὶ Χριστὸν ἐπόθουν, οἱ πῦρ ἐμβαλόντες τοῖς τάφοις τῶν Γαλιλαίων;* « An vero Emiseni Christianum amabant, qui Galilæorum sepulcra incendunt? » Idem ibidem post: *Νυνὶ δὲ ὑμῶν ἕκαστος ἐπιτρέπει μὲν τῇ γυναικὶ πάντα ὑπερέχειν ἐνδόθεν εἰς τοὺς Γαλιλαίους:* « Nunc vero unusquisque vestrum mandat uxori ut omnia Galilæis largiatur. » Idem, epist.

33, ad Actium episcopum hæresiarcham : Λοιποῖς μὲν ἅπασιν τοῖς ὁπωσοῦν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίου περφυγεσθῆναι ἐνεκεν τῆς τῶν Γαλιλαίων ἀπονοίας ἀνάγκη τὴν φυγὴν : Cæteris omnibus, qui a Constantio vita defuncto, ejecti patria fuerant propter amentiam Galilæorum, exsiliium condonavi. » Idem, epistola 7, ad Artabium : Ἐγὼ, καὶ τοὺς θεοὺς, οὔτε κτείνεσθαι τοὺς Γαλιλαίους, οὔτε τύπτεσθαι παρὰ τὸ δίκαιον, οὔτε ἄλλο τι πάσχειν κακὸν βούλομαι : « Ego, per deos, neque interfici Galilæos, neque eædi præter jus et æquum, neque molestiæ quidquam perpeti volo. » Theodoretus, lib. III Hist. Eccl., cap. 7 : καὶ πρῶτον μὲν ἀπαγόρευσε τῶν Γαλιλαίων τοὺς παιδας (οὗτοι γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τοὺς θρασυτάτους [sic] ἀνόμαζεν) ποιητικῶν καὶ ῥητορικῶν καὶ φιλοσόφων μεταλαγχάνειν λόγων : « Ac primum vetuit, ne Galilæi (sic enim fidei Servatoris nostri consecratos nuncupabatur) poetica, rhetoricam, aut philosophiam discerent. » Chrysostomus, homilia de sancto Hieronymo Babyla, agens de furore Juliani : Ἐκ μίσης ἀναρπάσασθαι τῆς οἰκουμένης τὸ τῶν Γαλιλαίων ἔθνος ἐπηγγέλλετο : « Ex orbe terrarum exterminaturum se Galilæorum nationem pollicebatur. »

Atque adeo Christianorum nomen Juliano exosum erat, ut edicto sanxerit, ne quis Christianos, sed Galilæos appellaret. Chrysostomus, oratione contra Gentes : Γαλιλαίους ἀντὶ Χριστιανῶν αὐτὸς τε ἐν τοῖς διατάγμασι καλῶν, καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦτο προτρέπων ποιεῖν : « Galilæos pro Christianis nos in edictis suis tum ipse appellans, tum principes ut idem facerent, exhortans. » Gregorius Nazianzenus, oratione 5 contra Julianum : Γαλιλαίους ἀντὶ Χριστιανῶν ὀνομάσας τε καὶ καλεῖσθαι νομοθετήσας : « Galilæos pro Christianis nominans, atque ut ita vocemur, publica lege decernens. »

GALLICA. Vita Melchi, cap. 4, de Ismaelitis : « Pallia et latas calliculas trahentes. » Ubi manus. Audomarensis habet *gallicas*. Nescio an promiscue *gallica* pro *caliga* accipiendum. Tertullianus carnine ad senatorem qui ex Christiano factus est idololatra Ægyptius, ex consule sacerdos Isis, videtur distinguere :

Nunc etiam dicis, quod te non fecerit ætas,
Sed tua religio calvum, caligæque remota,
Gallica sit pedibus molli redimita papyro.

Ita distinguendus hic locus. Nam Pamelius, qui *Galtica* conjungit cum *caliga*, et vult in *Galtica* hic a ablativum corripit, frustra fuit. Hoc vult, senatorem huic, relicto Romano habitu (quales *caligæ*, unde *militia caligata* Tertulliano libro De idololatria capite 19), ad Ægyptium habitum sacerdotis Isis transiisse, id est, ad *gallicam* ex molli papyro pedibus circumdatam; quare *gallicam* pro socrum esse, quia mollis. Certe Gallis Cybeles Isiacis *luteos calceos* tribuit Apuleius Milesia 8 : *Pedes luteis induti calceis*. Catullus, *luteos soccos* in nuptiis Hymenæo tribuit, quia luteus seu croceus amoris est color :

..... Lætus huc
Huc veni, niveo gærens
Luteum pede soccum.

Gallicas dici Gallis *galoches* existimat Baysius.

A Calceorum genus esse colligitur ex Cicerone, Philippica 2 : « Quid quærebatur quomodo redissem; primum luce, non tenebris; deinde cum calceis et toga, nullis nec gallicis nec lacerna. » Et in ox, de Antonio : « Cum gallicis et lacerna cucurristi. » Ita utrobique Mss. pro *caligis*. Gellius, lib. XIII, cap. 20, narrat Titum Gastritium reprehendisse discipulos senatores *lacernis indutos et gallicis calceatos*. Postremum hoc interpretatur mox per *soleas*. Glossarium Camberonense ms. : « Gallicula, calceamenta pastorum. » Idem apud Papiam.

In Suida γάλλεξ pro ch'amylæ accipitur. Ἄλλεκα, χλαμύδα κατὰ Θησσαλοῦς· οἱ ἰδιώται γάλλεκα ταύτην φασί. Certe in Vita Ma'ehi *pallium* et *gallica* conjunguntur.

B GELLO, seu GILLO. Rufinus, lib. III, num. 40 : « Gello cum aqua, quem ad potum sibi præparaverat, vertebat se. » Mox eodem numero dicitur *gellonculus*. Pro quo in Pelagio, num. 21, est *suriscula*. Cassianus, Institut. lib. IV, cap. 16 : « Si quis gillonem scitilem, quem baucalem nuncupant, casu aliquo frerit. » Cap. 20 : « Si gillonem aqua impleverint. » Glossæ Isidori, *Gellonem, baucalem*. Glossarium Latinogræcum : *Gillo, βαυκάλον*. Item *ποδόκελον, aquale, gello*. Glossarium Camberonense ms. : « Gillo, vas scitile, id est, baucalis. » Papias : *Gelonis, baucalis, vas*. Hinc Legum Visigoth., lib. II, tit. 4, l. 4, *Gillonariorum præpositi*. Hispani nunc *congilonem*, Itali *boccalem* vocant. Inter Catalecta veterum poetarum, lib. II, est carmen de mensium pictura, ubi :

Augustum penitus torret Phaethontius ardor,
Quem recreat fessum gillo, facella, melo.

C GENOFLEXIO. Sæpius hic ritus in oratione occurrit in his Partum Vitis. Tria nunc attingam, ejus antiquitatem, quando genu flectere vitutum, et quam aliqui genuflexionem frequentarint.

Omnino vetustus Ecclesiæ mos, genua flectere in oratione. Omne genu Domino flectendum monent Scripturæ, psal. xxi, Isaiæ xlv, Rom. xiv, Philipp. II, Ephes. III. Christus quoque in terram procidens orasse legitur; Lucæ xxiii; Eusebius, l. b. v; 1032 Hist. Eccl., cap. 5, refert milites ἐν τῇ πρὸς τοὺς πολεμίους παρατόξῃ γόνυ θίντας ἐπὶ τὴν γῆν, κατὰ τὸ οἰκτεῖον ἡμῖν τῶν εὐχῶν ἔδος ἐπὶ τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ἰκεσίας τραπίσθαι : « In ipsa acie contra hostes instructa, genibus humi positis, ut nobis cum oramus in more est, se ad preces Deo adhibendas totos convertisse. » Hieronymus, in Isaiæ cap. xlv : « Moris est enim ecclesiastici Christo genu flectere. Quod Judæi, mentis superbiam demonstrante, omnino non faciunt. »

Flectendo genua magis impetramus. Apud Justinum, q. 115, ad Orthodoxos : Τὸ κλίνειν τὸ γόνυ ἐν ταῖς προσευχαῖς τοῦ ἐστῶτα εὐχεσθαι μᾶλλον Θεῷ τοὺς εὐχομένους παρίστησι καὶ κλειὸν ἐφέλκει τὴν θεῖαν συμπάθειαν : « Genuum inclinatio in precationibus, magis precatores Deo commendat, quam si stantes orent; magisque ea res divinam permoveat commiserationem. » Tertullianus, ad Scapulam, cap. 4 : « Quando non gesticulationibus et jejunationibus nostris etiam siccitates sunt depul-

am? Idem, adversus Marcionem, lib. III, c. 18 : A
 « Jam vero Moyses quid utique tunc tantum cum Je-
 sus adversus Amalech præliabatur, expansis manibus
 orabat residens, quando in rebus tam attonitis, magis
 utique genibus positus, et manibus cadentibus pec-
 tus, et facie humi volutante, orationem commendare
 debuisset? » Ambrosius lib. VI Hexaem., cap. 9 :
 « Flexibile genu, quo præ cæteris Domini mitigatur
 offensa, ira mulcetur, gratia provocatur. Hoc enim
 Patris summi erga Filium donum est, ut in nomine
 Jesu omne genu curveatur. » Augustinus, libro De
 cura pro mortuis agenda, cap. 5 : « Nam et orantes
 de membris sui corporis faciunt, quod supplicanti-
 bus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus,
 vel etiam prosternuntur solo, et si quid aliud visibi-
 liter faciunt; quamvis eorum invisibilis voluntas et
 cordis intentio Deo nota sit, nec ille indigeat his in-
 diciis ut humanus ei pandatur animus; sed his magis
 seipsum excitat homo ad orandum gemendumque
 humiliter atque ferventius. Et nescio quo modo,
 cum hi corporis motus fieri nisi motu animi præce-
 dente non possunt, iisdem rursus exterius visibiliter
 factis ille interior invisibilis, qui eos fecit, augetur;
 ac per hoc cordis affectus, qui, ut fierent ista præces-
 sit, quia facta sunt, crescit. » Hieronymus, in cap.
 III ad Ephes. : « Hæc autem spiritaliter exponentes,
 non statim juxta litteram orandi consuetudinem tol-
 limus, qua Deum genu posito suppliciter adoramus,
 et fixo in terram poplite, magis quod ab eo poscimus
 impetramus. Legimus enim et Paulum in litore sic
 orasse, et geniculationes in oratione præceptas. » C
 Theophilus episcopus Alexandrinus, epistola Pascha-
 li 2, contra Origenem : « Genua flectere sollicitæ et
 humillimæ mentis indicium est. »

Sed cum genua flectendus simul animus, interiora
 videlicet genua; parum alias prodest genuflexio ex-
 terior. Hieronymus, in cap. III ad Ephesios : « Sed
 sicut illud ædificat simplices, sicut veram genicula-
 tionem esse docemus in animo, quia multi corporale
 flectentes genua, animæ nequaquam poplitem curva-
 verunt; et contra, alii erecto Deum corpore depre-
 cantes, magis se animo curvaverunt. » Quem vide
 ibidem disserentem, quomodo peccatores genua flectant
 peccato.

Et quidem hic ritus toto anni tempore in oratione
 servabatur, exceptis Dominicis et tempore inter Pa-
 scha et Pentecosten. Vide hic, libro IV, cap. 19, ex
 lib. II Instit. Cassiani, cap. 11. Concilium Nicænum,
 can. 20 : « Επειδὴ τινὲς εἰσὶν ἐν τῇ Κυριακῇ γόνυ κλίνοντες,
 καὶ ἐν ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν
 πάσῃ παροικίᾳ ὁμοίως φυλάττεσθαι, ἰστώτας ἰδοῦσι
 τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδίδουσι τῷ Θεῷ :
 « Quoniam sunt quidam qui die Dominico genua flectunt,
 et in diebus Pentecostes; ut omnia similiter in
 omni parœcia serventur, visum est sanctæ synodo,
 stantes Deo orationes persolvere. » Quod ipsum
 reperitur in concilio Carthaginensi, can. 20. Et habet
 can. Quoniam, De consecr., dist. 3. Tertullianus,
 De corona milit., cap. 3 : « Die Dominico jejunium

nefastudicimus, vel de geniculis adorare; eadem im-
 munitate a die Paschæ in Pentecosten usque gaude-
 mus. » Hilarius, Prologo in Psalmorum explanatio-
 nem; « Et hæc quidem sabbata sabbatorum ea ab
 apostolis religione celebrata sunt, ut his quinquage-
 simæ diebus nullus neque in terram strato corpore
 adoraret, neque jejunio festivitatem spiritualis hujus
 beatitudinis impediret. Quod id ipsum extrinsecus
 etiam in diebus Dominicis est constitutum, qui ultra
 sabbati numerum per plenitudinem evangelicæ præ-
 dicationis accedunt. » Hieronymus, proœmio ad Pau-
 lam et Eustochium in Epistolam ad Ephesios :
 « Permansit autem Ephesi usque ad Pentecosten;
 tempus lætitiæ atque victoriæ, quo non flectimus ge-
 nua, nec curvamus in terram, sed cum Domino re-
 surgentes ad cælorum alta sustollimur. » Idem, dia-
 logo adversus Luciferianos, cap. 4 : « Die Dominico,
 et per omnem Pentecosten, nec de geniculis adora-
 re, et jejunium solve, multaque alia quæ scriptura
 non sunt, rationalis sibi observatio vindicavit. »
 Ambrosius, serm. 61, de Pentecoste, qui est etiam
 apud Maximum Taurinensem : « Scire debet sancti-
 tas vestra hanc sanctam Pentecosten diem qua ratio-
 ne curamus, vel cur istorum quinquaginta dierum
 numero sit nobis jugis et continuata festivitas; ita
 ut hoc omni tempore neque ad observandum indica-
 mus jejunia, neque ad exorandum Deum genua suc-
 cidamus; sed sicut Dominica solemus facere, erecti
 et feriaty resurrectionem Domini celebramus. » Au-
 gustinus, epistola 119, capite 15 : « Quinquaginta
 dies celebrantur post Domini resurrectionem, jam in
 figura non laboris, sed quietis et lætitiæ; propter
 hoc et jejunia relaxantur, et stantes oramus, quod est
 signum resurrectionis; unde etiam omnibus diebus
 Dominicis id ad altare observatur. » Et c. 17 : « Ut
 autem stantes in illis (Pentecosten) diebus, et omni-
 bus Dominicis oremus, utrum ubique servetur igno-
 ro; tamen quod in eo sequatur Ecclesia, dixi, ut
 potui, et arbitrari esse manifestum. »

Causa hujusce conimutationis assignatur apud Ju-
 stinum, quæstione et responsione supra citata : « Ἡ ἐν
 ταῖς ἑξ ἡμέραις ἡμῶν γονυκλισία σύμβολόν ἐστι τῆς ἐν
 ταῖς ἁμαρτίαις πώσεως ἡμῶν. Τὸ δὲ ἐν τῇ Κυριακῇ μὴ
 κλίνειν γόνυ, σύμβολόν ἐστι τῆς ἀναστάσεως, δι' ἧς τῷ
 Χριστοῦ χάριτι, τῶν τε ἁμαρτημάτων, καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῶν
 θανάτου ἀμείνου θανάτου ἠλευθέρωθμεν, εἰς, ἐν ἣ (Πεν-
 τηκοστῇ) οὐ κλινόμεν γόνυ, ἐπειδὴ ἰσοδυναμεῖ τῇ ἡμέρᾳ
 τῆς Κυριακῆς, κατὰ τὴν ρηθίσαν περὶ αὐτῆς αἰτία.
 « Genuum per sex dies inclinatio, symbolum et nota
 est lapsus per peccata nostri. Quod vero die Domi-
 nico genua non inflectimus, signum est et designatio
 resurrectionis, per quam gratia Christi, et a peccatis,
 et a mortificata in eis morte liberati sumus. In Pen-
 tecoste genua non inflectimus, quoniam pari est cum
 die Dominico potestate, juxta eam quæ de illa est
 dicta causam. »

Et profundius hic adhuc mysterium investigat Ba-
 silius, 1033 libro De Spiritu sancto, cap. 27 :
 « Ἀνγκλίον οὖν τὰς ἐν αὐτῇ προσευχὰς ἰστώτας ἀπο-

πληροῦν τοὺς ἑαυτῆς τροφίμους ἡ Ἐκκλησία παιδεύει, ἵνα τῇ συνεχεί ὑπομνήσει τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς τῶν πρὸς τὴν μετέστασιν ἐκείνην ἐροδίων μὴ ἀμελῶμεν. Καὶ πᾶσα δὲ ἡ Πεντηκοστὴ, τῆς ἐν τῷ αἰῶνι προσδοκουμένης ἀναστάσεως ἔστιν ὑπόμνημα· ἡ γὰρ μία ἐκείνη καὶ πρώτη ἡμέρα ἑπτὰκις ἑπταπλασιασθεῖσα, τὰς ἑπτὰ τῆς ἱεραῆς Πεντηκοστῆς ἑβδομάδας ἀποτελεῖ. Ἐκ πρώτης γὰρ ἀρχομένη εἰς τὴν ἀρχὴν καταλήγει, δι' ὁμοίων τῶν ἐν τῷ μίσῳ ἐξελιττομένη πεντηκοντάκις· διὸ καὶ αἰῶνα μιμῆται τῇ ὁμοιότητι, ὡσπερ ἐν κυκλικῇ κινήσει, ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχομένη σημειῶν, καὶ εἰς τὰ αὐτὰ καταλήγουσα. Ἐν ἧ τὸ ὄρθιον σχῆμα τῆς προσευχῆς προτιμῶν οἱ θεομοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμᾶς ἐξεπαίδευσαν, ἐκ τῆς ἐναργοῦς ὑπομνήσεως, οἰνεὶ μετοικίζοντες ἡμῶν τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν παρόντων ἐπὶ τὰ μέλλοντα. Καὶ καθ' ἑκάστην δὲ γονυκλισίαν καὶ διατάσασιν ἔργω δείκνυμεν, ὅτι διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς γῆν κατέρύθημεν, καὶ διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς, εἰς οὐρανὸν ἀνεκλήθημεν. «Necessarium igitur in hoc die Ecclesia suos alumnos docet stantes absolute preces suas, ut assidua commonitione vitæ illius nunquam desitoræ, non negligamus ad eam demigrationem parare viaticum. Quis et totum tempus usque ad Pentecosten, admonitio est resurrectionis, quam in illo sæculo expectamus; nam unus ille et primus dies septies multiplicatus, septem sacræ Pentecostes hebdomadas absolvit. A primo enim incipiens in principium desinit, per similes qui in medio intercedunt dies quinquages evoluit. Unde et æternitatem similitudine refert, dum velut in motu circulari ab illidem orsus signis in eadem desinit. In quo corporis erecto habitu precari potius nos Ecclesiæ ritus docuerunt, nimirum per evidentem commonitionem quasi transferentes mentem nostram a presentibus ad futura. Insuper et quoties genua flectimus, et rursus erigimur, ipso facto ostendimus, quod ob peccatum in terram delapsi sumus, et per humanitatem ejus qui creavit nos, in cælum revocati sumus.» Quæ eadem repetita habes apud Anastasium Nicænum, Quæst. in sacram Scripturam, q. 94. Germanus, patriarcha Constantinop., in Theoria rerum Ecclesiasticarum: Τὸ μὴ κλίνειν γόνυ τῇ ἀναστάσει ἡμέρα τῆς ἁγίας Κυριακῆς, σημαίνει τὴν τῆς καταπτώσεως ἡμῶν ἀνόρθωσιν γενομένην, διὰ τῆς τριήμερῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως· τὸ δὲ μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς μὴ κλίνειν γόνυ, ἔστι τὰς ἑπτὰ ἡμέρας μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα ἑπταπλουμένης κρατεῖν τῇ διακνησίμῳ τὸ ἑπτὰκις ἑπτὰ, τεσσαρακονταετία, καὶ ἡ κυριακὴ πεντήκοντα. «Genu non flectere sancto die Dominico resurrectionis, significat lapsuum nostrorum erectionem factam per triduanam Christi resurrectionem. Non flectere genu ad Pentecosten usque, est septem dies post sanctum Pascha in septem multiplicatos contineri die Pentecostes. Nam septies septem quadraginta novem, et Dominico addito quinquaginta.» Vide et Officii ecclesiastici scriptores, Isidorum, lib. I Offic., cap. 33; Rhabanum, lib. II De institut. cleric., cap. 44 et alios; item Turrecrematam, in locum Decreti supra citatum.

Origo hujus rei seu mutationis ad apostolica refertur tempora, apud Justinum, q. 115, ad Orthodoxos: Ἐξ

τῶν Ἀποστολικῶν δὲ χρόνων ἡ τοιαύτη συνθήκη ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, καθὼς φησιν ὁ μακάριος Κίριλλος ὁ μάρτυρ καὶ ἐπίσκοπος Λουγδούνου, ἐν τῷ περὶ τοῦ Πάσχα λόγῳ: «A temporibus autem apostolorum consuetudo talis accepit initium, prout ait beatus Irenæus, martyr et episcopus Lugdunensis, in libro De Paschate.»

Quod vero Paulus, Act. xx, legitur positus genibus orasse tempore inter Pascha et Pentecosten, Baronius, tomo I, anno Christi 58, existimat nondum tunc invaluisse eam de geniculis non adorandi eo tempore consuetudinem, sed paulo post. Lorinus noster in eum locum nil ob stare existimat dictum eo etiam tempore ritum jam receptum fuisse, verumtamen in publicis solemnibusque precibus, quales non videntur fuisse quæ fuscæ sunt in littore Tyri.

Quam sancti quidam genuflexionem frequentarint, constat vel ex tabulis excavatis, vel ex genibus induratis. De tabula ex geniculatione excavata, habes apud Joannem Moschum, Præti spiritualis capite 185. De sancti Jacobi genibus induratis, Hieronymus, De viris illust., cap. 2: «Flexis genibus pro populo deprecabatur, in tantum, ut camelorum duritiem traxisse ejus genua crederentur.» Idem, epist. 15, ad Marcellam, De laudibus Asellæ: «Cujus oculis durities de genibus camelorum in illo sancto corpusculo præ orandi frequentia obcalluisse perspecta est.»

GRUTARIA. Palladii Lausiaca, ex veteri interprete, cap. 9, de Macario Alexandrino: «Alius vero grutaria vendens.» Heraclides, cap. 6, simpliciter: «negotiator erat.» Ubi tamen Mss. addunt: «qui poma vel legumina, nucesque vendebat.» Palladius ex interpretatione Herveti, «qui vendebat bellaria.» Græce est, τραγάματα. Forte alius textus habuerit, γροῦττα vel γρῦττα, unde vetus interpres Palladii grutaria fecerit. Facit huc quod habent Glossæ Græcobarbaræ: Ἀναγαστίς, μάζα, σημηδία, γροῦττα, πανίδα. Item: Ἰδία σημηδίας, ἢ γροῦτας. Lexicon Latino-græcum: Crusta, γρῦττα. In Lexico Græcolatino habes, Γρῦττα, scruta. Quo facit, quod habet Hesychius in Γρῦμναίῳ, qui λατὰ σκευάρια αἰτ γρῦττην dicta, ἄπὸν quem et Γρῦττα, σκευή. Item, Γρῦτεύεται, παρασκευάζεται.

HEBDOMON. Vide SEPTIMUM.

HEBDOMADARI. Vide SEPTIMANARI.

HEMIPHORIUM. Palladius, cap. 119, de Melania juniore, ex interpretatione Herveti: «Omnia sua serica superhumeralia tegumenta dedit altaribus.» In Græco est: Πάντα αὐτῆς τὰ σερικὰ ἡμιφόρια καλύμματα τοῖς θυσιαστηρίοις ἰδωρήσατο. «Omnia sua serica hemiphoria amicula altaribus dedit.» Epiphanius, contra Ariomautas, de Ario: Ἡμιφόριον αἰεὶ καὶ κολοβίωνα ἐνδιδύσκόμενος, γλυκὺς ἦν τῇ προσηγορίᾳ. «Arius hemiphorium et colobium indutus, in colloquiis blandus erat.» Hesychio ἡμιφόριον, ἡμισυ ἱματίου, hemipharium, dimidium vestis, seu, dimidiata vestis. Videtur Herveti in Palladio legisse ὠμοφόρια, vertens superhumeralia. Sed cui hemiphorium fuerit tantum dimidiata vestis, forte tantum caput et paululum ultra humeros textit. Et eo sensu etiam ὠμοφόριον dici posset.

HEMITRITÆO. Vita Hilarionis num 14 : « Hemitritæo pariter arrepti omnes a medicis desperati sunt. » Est semitertiana febris. Vox Græca ἡμιτριταῖος usurpata Latinis. Martialis, lib. II, epigr. 40 :

Uri Tongilius male dicitur hemitritæo.

Idem, lib. IV, epigr. 81 :

Declamas æger, declamas hemitritæus.

Idem, lib. XII, epigr. 92 :

Cui gravis et fervens hemitritæus erat.

Celsus, lib. III, cap. 3. Item, cap. 8 : « At ubi id genus tertianæ est, quod hemitritæum medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. » Latini medici vocem hanc Græcam retinuerunt, vel quod Latine non posset commodè efferi, vel quod Græco malebant uti. Q. Serenus Sammonicus, ubi superstitiosum 1034 simul contra eam febrem remedium suggerit :

Mortiferum magis est, quod Græcis Hemitritæum
Vulgatur verbis; hoc nostra dicere lingua
Non potuere ulli, puto, nec voluere parentes,
Inscribi chartæ, quod dicitur Abracadabra.

HIPPOCENTAURUS. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi eremitæ, num. 7 : « Conspicit hominem equum mistum, cui opinio poetarum Hippocentauro vocabulum indidit. » Non congeram hic auctorum de Hippocentauro loca. Remittam ad auctores qui de iis copiose agunt. Vide in primis e veteribus Phlegontem in Mirabilibus. E recentioribus Hieronymum Magium, Miscellaneorum lib. I, capite 20, et Franciscum Sabinum, Florid. lib. II, cap. 6; Covarruviam, Var. resolut. lib. IV, cap. 2.

JEROSOLYMITANA PEREGRINATIO. Crebra hujus jam ab antiquis temporibus peregrinationis mentio in Vitis Patrum. Hieronymus, epist. 17, ad Marcellam : « Longum est nunc ab ascensu Domini usque ad præsentem diem per singulas ætates currere, qui episcoporum, qui martyrum, qui eloquentium in doctrina ecclesiastica virorum venerint Jerosolimam, putantes se minus religionis, minus habere scientiæ, nec summam, ut dicitur, manum accepisse virtutum, nisi in illis Christum adorarent locis, de quibus primum Evangelium de patibulo coruscaverat. » Idem, præfat. in lib. IV Commentar. in Jerem. : « Multis et de toto orbe huc confluentium turbis, et sanctorum fratrum, monasteriique curis occupatus, commentarios in Jeremiam per intervalla dictabam, ut quod deesset otio, superesset industriæ. »

IGNOSCE. Συγχώρησον. Eremitarum mos loquendi usitatissimus, qui sæpissime in his Vitis occurrit. Notavit id Sazomenus, lib. VIII, cap. 17 : Ταραχθέντες δὲ μοναχοί, καὶ τοῦτο χρεῖναι ποιεῖν νομίσαντες, πολλῶν ἐπισκόπων προκαθημένων, τοῦτο δὴ τὸ σύνθετος αὐτοῖς λέγειν κἄν ἀδικῶνται, Συγχώρησον ἔφασαν. « Monachi perturbati, atque hoc plane fieri oportere rati, multis episcopis præsentibus, illud scilicet, quod ipsis dicere solemne est : Etiamsi injuriam fecerimus, Ignosce, inquit *. » Quod Gallis pardonne moi. Videtur mos hic in aulicis muni abiisse, cum sibi invicem propinarent, vel etiam calicem ex alterius manu acciperent. Pelagius, libello XV, num. 20 : « Quando abbas Theodorus cum fratribus manducebat, acci-

piebant calices cum reverentia et taciturnitate, nec dicebant, sicut mos est, Ignosce.

IMMÆ. Vita Malchii, num. 3 : « Perveni tandem ad eremum Chalcidos, quæ inter Immas et Berceam magis ad Austrum sita est. » Syriæ est civitas, circa quam eremus Chalcidos. Chronicon Eusebii, anno 2 Aureliani : « Zenobia apud Immas, haud longe ab Antiochia vincitur. » Jornandes, De regnorum successione, in Aureliano : « Contra quam (uxorem Odenathi) expeditionem suscipiens Aurelianus, apud Immas vicum Antiochiæ superavit. »

INCARDUUM. Palmæ medulla. Joannes, libello I, num. 6 : « Est vero in palma unum incarduum et ipsum candidum. » Credo ex Græco ἰγκάρδιον. Dioscorides, lib. I, cap. 150, agens de palma elate :

Β καὶ τὸ ἰγκάρδιον δὲ τοῦ πρέμνου λευκόν, καὶ αὐτὸ πρόσφατον, βεθρωσκόμενον, καὶ ἀρεθόμενον, ποιῆ πρὸς ὅσα καὶ ὁ βάρασσος. « Cæterum alba quoque caudicis (palmæ) medulla tum recens comesta, tum decocta ad eadem facit, ad quæ etiam barassus. » Ubi Dioscorides medullam trunci seu caudicis vocat ἰγκάρδιον, corculum. Vide ibi Janum Antonium Saracenum, et Dalechampium, ad lib. XIII, c. 4, Plinii, ubi de cerebro seu ἰγκράλιω palmæ agit; quod tamen ab ἰγκάρδιω distinctum esse docet Janus Saracenus. Sic fertur ἀνακάρδιον arbor Indica nomen sortita, a fructu aviculæ corculo non dissimili. Vide Goræum.

INCENTIVUM. Vita sancti Antonii cap. 15 : « Lubricæ carnis incentiva. » Sæpe ea voce utitur divus Hieronymus. Sic epist. 4, ad Rusticum : « Et adolescentiæ, imo pubertatis incentiva calcantem. » Item : « Dum incentiva adolescentiæ calcas. » Ibidem : « Incentiva vitiorum, ardoremque naturæ ferre non poteram. » Idem, epist. 2, ad Nepotianum, *incentiva vitiorum*. In Isaiæ LVIII : « Corporis me superavit ardor, adolescentiæ incentiva vicerunt. » In Ezech. XVI : Hac bysso accinguntur renes, quoties pinguis libidinis incentiva tenuandi sunt, nihilque in eis crassi humoris relinquunt. » Ibidem mox : « Quæ vitiorum incentiva suppeditant. » Rursum : « Levem punctum sensuum, et incentiva vitiorum. » Item : « Sæculi hujus incentiva. » Idem, in cap. XXXIII Ezech. : « Non omnia cogitationum incentiva suscipiat. » In Math. IV : « Suppeditare incentiva vitiorum. » Item in ejusdem cap. XV : « Incentivum diaboli. » In

D Commentario ad Galat. VI : « Per singulos commotionis oculos, et incentiva vitiorum. » Eodem sensu eadem vox et aliis usurpata. Ambrosius, lib. VI Hexæmer., cap. 4, *Odtorum incentiva*. Eodem, Psal. CXXVIII, et serm. 15, *Incentiva delictorum*. Cassianus, collat. II, cap. 13, *Incentivorum stimuli*. Idem, collat. VII, c. 4, *Naturalibus incentivis inquietari*; et cap. 2 : « Ecce incentiva carnis tuæ abscura sunt. » Quæ duo loca posteriora habes supra, lib. IV de Vitis Patrum, capite 50. Prudentius, Apotheosi, *Incentivum peccaminis*. Sidonius, libro VI, epist. 4 : « Nec per carnalium vitiorum incentiva flammam ad altare Domini ignem diutius accendemus alienum. »

Nonnunquam in aliam partem capitur. Arnobius,

* Consule notam paginæ 55 tomi præcedentis subjec'tam. ERR.

lib. vi : « Incentivo extollitis laudis. » Cyprianus, *De laude martyrii, mercedes incentivum.*

INCUBIS. Joannes Subdiaconus, lib. vi Vitarum Patrum, libello 1, num. 12 : « Duo fratres erant ei vicini, unus peregrinus, et unus inchoris, » a Græco *ἐγχωρίς*. Nam *χώρα* est regio, unde *ἐγχωρίς*, qui in regione sua semper manet, et opponitur peregrino. Divus Ambrosius, lib. v Hexæmeron, cap. 14, *enchorium* vocat : « Alia quoque avium genera enchoria, quæ manent in locis semper; alia adventitia, quæ obeunt regiones alias, et peracta hieme revertuntur. » Sic *ἐπιχώριον* vocabulum Græci vocant, quod familiare est alicujus regionis seu loci. Divus Hieronymus, epist. 140 : « Pro eo quod nos transtulimus, *domibus eburneis*, quia in Græco scriptum *ἀπὸ βαρῶν διαφανῶν*, quidam Latinorum ob verbi ambiguitatem, a *gravisibus*, interpretati sunt; cum *βαρεὺς* verbum sit *enchorium* Palæstinæ, et usque hodie, domus ex omni parte conclusæ, et in modum ædificatæ turrium ac mœnium publicorum, *βαρεὺς* appellantur. »

INCUBI. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi eremitæ, num. 8 : « Quos vario delusa errore gentilitas Faunos Satyrosque et Incubos vocans colit. » De Incubis copiose disserit Martinus noster Delrio, commentario in Senecæ Herc. fur., parte III, et in Magicis suis, lib. II, quæst. 15.

JOANNES CHRYSOSTOMUS. Pratum spirituale Joannis Moschi, cap. 128, quandam revelationem seu visionem de gloria Joannis Chrysostomi supra omnes Ecclesiæ doctores refert, ad quam hæc severe Baronius, tomo v, anno Christi 437, Innocentii 1035 papæ 6, Arcadii et Honorii imp. 13, ita notat : Suae autem hæc parum fide tuta, utpote quæ in primis ejusdem Joannis Chrysostomi testimonio mendacii arguantur (*Chrysost., epist. 120*), dum ab eo ponitur Treius episcopus Arabissi, et non Adelphius.

Sed et cum tradat auctor in domo Adelphii hospitatum esse Joannem, cum Cucusum in exilium missus esset, plane erroris arguitur; nam licet id ipsum de hospitio Cucusi dicant Leo et Metaphrastes, tamen ipse Chrysostomus (*Epistola 13*) disertis verbis narrat a Dioscuro se susceptum hospitio, et non ab aliis, licet id complures expetierint. Cum autem hæc compingat ea narratione mendacia, quæ fides in reliquis?

Sane quidem et illa invidiosa nimis assertio est, omnes qui unquam fuerunt in Ecclesia doctores, in inferiore ponere gradu, et super omnes Chrysostomum collocare, cum præsertim ex iis complures martyres fuerint coronati, ut inter alios Hippolytus et Methodius; ut taceam de reliquis absque sanguine vita functis sanctis, nempe Basilio, duobus Gregoriis, Thaumaturgo atque Theologo, itemque omnibus sine invidia præferendo Magno Athanasio.

Sed et quæ il a absque ratione distinctio, ut omnes doctores fuerint oculis ea videntis perspicui, solus autem Joannes ob excellentem gloriam invisibilis? perinde ac si solus inter doctores ipse Chrysostomus fuerit perfectam gloriam consecutus. Sed facessant jam isthæc; non enim indigent sancti nostris

illustrari mendaciis, qui propriis virtutibus decorantur. Hactenus Baronius.

Annotator quidam (nescio an Fronto noster) in editione Parisiensi Græcolatina Joannis Moschi, ita rem hanc temperari posse censebat. Verum, inquit, monemus quoque ejusmodi revelationes interdum fieri non ad ostendendam majorem in omnibus alicujus sancti gloriam, sed ad indicandam excellentem quamdam et peculiarem cujuspiam beati prærogativam, qua aliis præeminuit: cujusmodi fuit zeles justitiæ, qui in pectore Chrysostomi adeo exarsit, ut merito propterea in visione divina dictus sit assistere throno Dei. Hujus generis visio illa fuit sancti Petri Dominico oblata, cum visis diversorum ordinum religiosis in celo, nullum ex suis alumnis aspectit: quos tamen sacra Deipara eximio et singulari favore sub pallio suo occultans, eisdem postmodum ostendit. Deinde facile in epistolam Chrysostomi nomen Treii, pro Adelphio potuit irreperere, vel fuit binomius Treius Adelphius. Denique verbum *mansit* cur necessario referendum ad hospitium? Et est verisimile Chrysostomum domum episcopi invisisse. Hæc pro assertione libri alioquin præstantis auctoritatis. Ita Annotator ille.

Quod si mihi liceat inter tantos viros Judicium interponere, censerem ego nihil hic de Joannis Chrysostomi gloria indicatam divinitus, sed potius de Joannis Baptistæ prærogativa responsum datum. Cum enim divina providentia vel nunquam vel raro soleat curiosulis vel contentiosis de sanctorum inter se prærogativa præcise respondere; sed potius vel generali responso, nullius dignitatem de quibus controvertitur præferendo; vel alio quovis modo iis satisfacere; videtur hic de Joanne Chrysostomo, de quo instituebatur quæstio, fuisse dissimulatum; et Joannis Baptistæ (is enim proprie poenitentiae dux) gradum et gloriam obiter introductam. Nam cum postulatio Adelphii clara fuerit, non clara tamen fuit responsio vel ostensio. Nam ductor primus non satisfacit voto ejus. Petierat sibi ostendi Joannem Chrysostomum, ille ostendit alios doctores; quare tristis recedit non viso suo Joanne, cujus gloriam videre amabat. Ostiarius vero cum eum tristem videret, intellecta causa animadvertens curiositatem hic intercedere, declinavit a Joanne Chrysostomo ad Joannem Baptistam. *Ἰωάννην τὸν τῆς μετανοίας λόγιον;* « Joannem dicis poenitentiae ducentem? » Respondetque interrupte in Græco, non interloquente interrogatore: *Ἄνθρωπος ἐκείνου ἐν σαρκὶ οὐ δύναται αὐτὸν ἰδεῖν ἵκεὶ γὰρ περιττάται ὅπου ὁ θρόνος δεσποτακῆς.* « Ipsum homo in carne vivens vivere non potest; illic enim assisit, ubi thronus est Domini. » Quod in sanctum Joannem Baptistam quadrat, quo inter natos mulierum major non surrexit, Veritate ipsa sitestante. Christus etiam discipulos de prærogativa in regno caelorum querentes compevit, et dubios reliquit. Quare optime Thomas a Kempis, libro III De imitatione Christi, cap. 58, monet: « Noli inquirere nec disputare de meritis sanctorum, quis alio sit

sanctior, aut quis major fuerit in regno cœlorum. A Talia sanctis displicent. »

IRENARCHA, princeps pacis, qui paci provinciarum incombis, pacator. Palladius, cap. 116 : « Transiens quidam Irenarcha agnovit senem. » Justinianus, in Codice, lib. x, tit. 75 : « Irenarchæ, qui ad provinciarum tutelam quietis ac pacis per singula territoria faciunt stare concordiam, a decurionibus iudicio præsidum provinciarum idonei nominentur. » Michael Syngellus, in encomio Dionysii Areopagitæ Christum Irenarcham vocat : Ὁ ὄντως ἀρχιεπίσκοπος καὶ εἰρηναρχὸς Χριστὸς παρὰ πάντων ἁγιογράφων δοξάζοιτο. « Vere princeps pastorum et irenarcha Christus ab omnibus concorditer habeatur. »

JURARE PER CAPUT IMPERATORIS. Palladius, cap. 3 : « Per caput imperatoris, quem tu times. » Τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως σου, ἐν σὺ φοβῆ. Addidit Potamiæna, quem tu times, quia gentilibus solemnio fuit, jurare per imperatoris caput. Vide Lipsium, in Tacitum, lib. 1 Annal. Alias illicitum jurare per genios imp. Tertull., Apologet. c. 32 : « Sed et juramus, sicut non per genios Cæsarium, ita per salutem eorum. » Vide ibi Cerdam nostrum bene commentantem.

LACTORONES. Rufinus, lib. III, num. 200 : « Et unus quidem deferebat nuces, alius lactorones. » Cum notationes in hunc locum scriberem, nondum mihi ea vox lecta erat, postea occurrit. Plinius, lib. XXIV, cap. 18 : « Herba lanaria, ovibus jejunis data, lactis abundantiam facit. Æque nota lactoris vulgo est, plena lactis, quod degustatum vomitiones concitat. Eandem hanc aliqui esse dicunt, alii similem illi quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum, nulum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita. »

LAMINE. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi erchite, II, m. 3 : « Inter eculeos laminasque victorem. » Hæc iuorem tractatum exigunt. Inerea consule Gallonii librum, De tormentis, cap. 6.

LAPIDES QUADRATI. Palladius, c. 19 et 20, de sepulchro Jannis et Manbris : « Construxerunt illud opus ex lapidibus quadratis. » Ἐκ τετραπέδων λίθων ἔκτισαν τὸ ἔργον ἐκείνο. Hervetus vertit : ex lapidibus quatuor pedum longitudine; quasi esset τετραπέδων, aut quasi essent quadrupedes lapides. Heraclides : « Quadratis lapidibus supradictum opus construxerunt. » Et alter vetus interpres : « De quadris ergo lapidibus construxerunt opus. » Sic Isaie 18, 10 : Quadratis lapidibus œdificabimus. Et Thren. III, 9 : Conclusit vias meas lapidibus quadris. II Paralip. XXXIV, 2 : Ἐδόξαν ἀγοράσαι λίθοις τετραπέδοις. Dederunt ad emendum lapides quadratos. Non ut Kircherus explicat in indice Græco, lapides quatuor pedum; possunt enim lapides quadrati et quatuor et quatuordecim et quadraginta pedum esse. Hebraice est אבני סדום lapides excisionis vel excisos. Fronto.

1036 LAPSANUM. Vita Pachomii, cap. 8 : « Lapsanas enim, id est, agrestia olera, et herbas alias

præter oleum consueverant edere. » Sæpe in his libris olera agrestia, quæ λαψάνου in Græco textu, occurrunt. Plinius, lib. XX, cap. 11 : « Inter silvestres brassicas et lapsana est pedalis altitudinis, hirsutis foliis, napi simillimis, nisi candidior esset flore. » Meminit ejusdem Plinius, lib. XIX, cap. 8, ubi milites exprobrant imperatori, se lapsana visisse apud Dyrrhachium.

LEBITON, LEBITON, LEBITONARIUM, LEVITIO. Quod in Vita Onuphrii est, cap. 16, « Deinde tunicam per dimidium scidi, » Græce est λεβιτονάρτων, quod Metaphrastæ interpres in Onuphrio retinuit lebitonarium, ut et sæpe alii interpretes. Vita Pachomii, c. 14 : « Ut nunquam lebitone alio uterentur. » Ubi explicatio additur : « Lebiton autem linea vestis erat instar colobii, qua monachi utuntur bodieque per Thebaidam et Ægyptum. » Et c. 22 : « Induantur noctibus lebitones lineos. » Ubi in Græco apud Palladium, c. 38 est, ἐν ταῖς νύκτι λεβιτώνας λινούς ἐξωσμένους. Joannes, libello III, n. 10 : « Frater autem ille post hæc projecit levitionem. » Paschasius, cap. 12, n. 8 : « Vestitus ergo lebetone suo, » quæ propria monachorum vestis. Glossæ veteres : « Levitonarium, colobarium lineum sine manicis. » Suidas : Λεβιτονάρτιον, χιτῶν μοναχικὸς ἐκ τριχῶν συντιθειμένους. « Vestis monachica ex pilis composita. »

LENTICULA. Vide ZIPPULÆ.

LETHE. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 25 : « Et descendens in Persidam, retrusus est in carcerem, qui appellatur Lethe, hoc est obliuio. » Fuit videlicet postremis temporibus apud Persas carcer, cui Lethe nomen impositum, in quem nullus nisi capitali supplicio destinatus conjiciebatur. Procopius, libro De bello Persico ita scribit : Οἱ δὲ κτήναι ἄνδρα βασίλειον ἄματος οὐδ' ὄλωσ ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐν φρουρίῳ καθεῖραι, ὅπερ τῆς Λήθης καλεῖν νενομίχασιν. Ἦν γὰρ τις ἐταῦθα ἐμβλεθεῖ τύχη, οὐκ ἔτι νόμος σφίσι μνήμην αὐτοῦ εἶναι· ἀλλὰ θάνατος τῷ ὀνομακίσει, ἢ ζημία ἐστὶ· διὸ δὴ καὶ τὴν ἰκωνυμίαν ταύτην πρὸς Περσῶν ἔλαχεν. Ἀπαξ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἱστορία φασὶ νόμον τοῦ ἀμφὶ τῷ Λήθης φρουρίῳ παραλύσθαι [F. παραλύσαι] τὴν δύναμιν Πέρσαις, τρόπῳ τοιούτῳ : « Ili autem sanguine regio virum non necandum omnino jud cabant, sed carceri mancipandum, quem Lethen vocari voluerunt. Quidam enim casu fortuito in hunc injectus fuit, nec ejus apud illos memoriam superesse lex sivit; sed prædicto calamitas ipsa fuit mors, unde et denominationem hanc apud Persas accepit. Semel autem Armeniorum historia dicit, per legem carceris Lethes dissolutam esse Persarum potestatem hoc modo. » Paulus Diaconus, Histor. lib. XVII : « In Perside autem est carcer qui dicitur Lethe, et rex Persarum multos a diversis gentibus in hoc concusit, una cum captivis civitatis Daræ. »

LIGATURA AURI. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 7 : « Dat mihi ligaturam auri centum numismatum. »

* Evidenter scribendum erat ἰν, cum accentu gravi, totaque phrasis hoc modo interpretanda : Si quis enim in hunc carcerem conjectus fuerit, nullam ejus memoriam lex

superesse sinit; sed morti in eum mutatum imbutur nomen ejus proferenti; unde, etc. Quam absurda sit interpretatio a Rosweydo amissa, nemo non videt. Emr.

Vix dubito in Græco fuisse ἀπόδομος; certe ita in Metaphraste est. Cuiusmodi, De offic. aulæ CP., quales hæc ligaturæ fuerint, explicat, ubi agit de missilibus seu epicombis in populum mitti solitis: Ἔστι δὲ τοιοῦτον. Τμήματα ἐκ πανίων κόπτοντες, καὶ ἐν ἑκάστῳ τμήματι νομισμάτα χρυσᾶ μὲν τρία, ἀργυρᾶ δὲ τοσαῦτα, καὶ τρία ἐξ ὀβόλων περιδύσαντες ῥίπτουσιν εἰς τὸ πλῆθος. ῥίπτουσι δὲ τοιοῦτους ἀποδομούς ἀρθμὸν χιλιάδων ὅσον ἐν προστάξει ὁ βασιλεὺς: « Id huiusmodi est: Segmenta ex panno sunt, et in segmento unoquoque numismata aurea quidem tria, argentea vero totidem, et tria obolaria colligantes proficiunt in multitudinem. Projiciuntque fasciculos seu ligaturas huiusmodi pro eo numero chiliadum, quem imperator præceperit.

LIMITEM [Vallars., LINEAM] MITTERE. Vitæ Hilarionis, num. 25: « Non prius abire passi sunt, quam futuræ ecclesiæ limitem mitteret. » Ita vetustissimi Manuscripti, atque ea vera videtur lectio. Alia habet *lineam mittere*. Desumpta utraque phrasis a finium regendorum scriptoribus. Hygenus De limitibus constituendis: « Et quidam ne proximarum coloniarum limitibus ordinatis limites mitterent. » Ovidius, l. III Amorum, eleg. 7:

Nec valido quisquam terram scindebat aratro.
Signabat nullo limite fossor humum.

Lex Tiberii Cæsaris: Juxta perennem rationem unam lineam mittunt.

LOGOTHETA. Vitæ Joannis Eleemosynarii, c. 10: « Apprehendit consilium logothetæ et æconomi. » Ecclesiasticum hic est officium quod describit Codinus, De offic. aulæ Constantinop. et magnæ ecclesiæ: Ὁ λογοθέτης, εἰς τὸ λογογραφεῖν, καὶ εἰς τὰς δημοσικὰς καὶ ἀρχοντικὰς ὑποθέσεις λογογραφεῖν: « Logotheta, scribendis rationibus, et quidem rationibus ad populum principemque sacerdotum pertinentibus præscribendis. » Simul æconomi ecclesiastici officium obisse, discimus ex Vita Joannis Eleemosynarii.

LOTIO MANUUM. Antonio In manus aqua fuit affusa. In præfatione Vitæ ejus: « Qui ad præbendam ei aquam, non paululum temporis cum eo fecit. » Sic Eliseo quoque super manus ejus aqua effusa, IV Reg. ni, 11. In Martyrologio Romano, 24 Junii, de Gallitano inter cætera hospitalitatis officia: « Videbant aquam manibus affundentem. » Varia varias ob causas fuit apud veteres manuum lotio. Lavabant ante mensam, lavabant post mensam, lavabant oraturi, lavabant sacrificaturi. Credo Antonium lavisse ante orationem. Id enim Christianis solemne erat. Tertullianus Apologetici c. 39: « Post aquam manualet et lumina, ut quisque de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere. » Vide Julium Nigrontum nostrum ad Regulas nostras, hæc de re fuse disserentem.

LYCAONIA INSULA. Vita Eugeniz, c. 28: « Hæc in insula Lycaonia gesta sunt coram omnibus, qui sequebantur agonem Eugeniz. » Insulæ hujus mentio etiam occurrit in Actis sanctorum martyræ Eusebii et sociorum, quorum natalis celebratur 2 Decembr. Habes ea apud Baronium, tomo II Annalium, anno

A Christi 250 ex Ms. eruta: « Et relecta sunt corpora eodem loco, juxta insulam Lycaoniam. » Ubi margini ascribit Baronius: Lycaonia dicta insula inter duos pontes sita; sic appellata, quod ibi Jovis quoque Lycaonia templum esset.

MAGISTRIANUS. Palladius, cap. 149: « Quidam adolescens Magistrianus specie formosus, mente pius. » Utitur etiam eo vocabulo in Martyrologio suo Ado, 2 Julii: « Natalis sanctorum Processi et Martiniani, qui cum essent Magistriani Melloprincipes. » Ubi ita olim annotavi. Sunt autem Magistriani seu Magisteriani ex officio militiæ palatinæ, qui et Agentes in rebus. Glossæ Latinogræcæ: *Agens in rebus, Μαγιστριανός*. Quos eodem cum Castrensis seu Castrensianis faciunt Glossæ Basilicorum, in quibus *Μαγιστριανός, ὁ καστρινός*. Codex Justin., L. 12, diverso titulo Agentes in rebus a Castrensianis distinguit. Castrensiani tamen etiam Magistro officiorum suberant (vni Magistriani), ut habet titulus 26. Alii sunt *Magisteriani* apud Suidam, qui et *καστρινός* dicti, a *καστρίω, camistro*, qui magistratus est Ecclesiasticus. Vide Meursium, in Glossario Græco-barbaro. **1037** In Glossis Basilicorum *μαγιστριανός* dicitur quoque *μαθίατωρ*. Magistriani occurrunt in Actis sancti Abercii episcopi Hierapolitani, 22 Octobris, apud Metaphrastem, ubi Antonius imp.: « Valerium et Bassianum Magisterianos divinatorum nostrorum officiorum misimus. » Et apud Evagrium, l. III, capite 16: Οὐ παρὰ τοὺς Μαγιστριανούς ἀπιστώσασιν. Malchus in Byzanticis: Ἀδιμάτοις δὲ ταῦτα πνεύματος, προπέμπει τῶν ἑπικίων τῶν βασιλικῶν τῶν, οὗς Μαγιστριανούς καλοῦσι.

MAGNIFICUS. Vita Simeonis Stylitæ, cap. 2: « Ibat in monasterium sancti Timothei magnifici viri. » Intellegitur hic per *magnificum* qui magna signa facit, θαυματουργός, μεγαλοποιός.

MALCHUS. Vita Malchi, c. 1: « Senex nomine Malchus, quem nos Latine Regem possumus dicere. » Eunapius, in Porphyrio: *Μαλχος* δὲ κατὰ τὴν Σύρον πόλιν (an φωνή?) ὁ Πορφόριος ἐκαλεῖτο τὰ πρῶτα, τοῦτο δὲ δύναται βασιλεὺς λέγειν: Porphyrius juxta Syrorum vocem prius Malchus dictus est, quod regem possumus dicere. » Hinc *Naarmalcha*, id est *regius fluvius*. In Ammiano, lib. xxiv: « Alia pars fluminis Naarmalcha nomine, quod Fluvius regum interpretatur, Ctesiphonta prætermeat. » Eodem libro: Ventum est hinc ad fossile flumen Naarmalcha nomine, quod Annis regum interpretatur. » Simili compositione apud eundem, eodem libro, *Braxamalcha* habes: « Ventum est ad locum Braxamalcha. » Item *Maiozamalcha*, eodem libro: « Curoque Maiozamalcham venisset, urbem magnam et validis circumdantibus mœnibus. »

MANCIPUM. Vita Joannis Eleemosynarii, capite 21: « Et animal portans siligines a mancipio, causa prædii ipsius. » Est hic *Mancipium* ipsum *pistrinum*. Socrates, lib. v Histor. Eccles., cap. 18, de panum præfectis, qui, inquit, *μάνκιπες τῆ Ρωμαίων γλώσσης καλοῦνται, mancipes Romanorum sermone dicuntur*. Paulus Diaconus, Historiarum lib. xii, im-

perante Theodosio: « Erat ab initio in urbe Roma domus ingenti magnitudine fabricata, in qua panis fiebat. Horum mancipes, tempore procedente, pistrina publica latrocinia esse fecerunt, etc. Hoc agnoscens imperator, et mancipes suppliciiis occidit, et ipsum pistrinum destruere funditus præcepit. » Eo sensu Mancipes accipiuntur in l. 1, c. De frument. urb. Constantinop. ; lib. xii, ut et l. u et l. ult., eodem tit. in Cod. Theod. ; et in l. unie., c. De pistrinib., lib. xi. In qua tamen *mancipis* vulgo. vitiose, pro *mancipibus* legi vult Brissonius, in Lexico Juris. Suidas: Ἀρτοποιεῖον, τὸ μανκιπίον, ἐν ᾧ οἱ ἄρτοι γίνονται: « Pistrinum seu mancipium, in quo panes conficiunt. »

MANSIO. Vita Antonii, cap. 51: « Ad primam mansionem Alexandriae, quæ appellatur Chæreum. » Est Græce *μονή*, *mansio*, certus et status in itinere interquiescendi locus, quæ dictæ etiam ἀλλαγὰι, στυγάματα, ad eum modum quo hodie cursorum stabula digeruntur.

De Mansionem ita Fronte noster, in Editione Parisiensi Palladii: *μονή*, *habitationem et domicilium sonat monachorum*; ideo scripserat Hervetus apud Palladium, cap. 28: « pertransit octo monasteria. » Sed ut intelligatur quantum iter emensus fuerit Paulus, verisimilius est Palladium designasse *mansiones*, quæ et ipsæ *μοναί* dicebantur. Unde Heraclides: « Ascendit octo proximas mansiones. » In Vita Antonii: « Ad primam mansionem Alexandriae, quæ appellatur Chæreum. »

Sed distinguuntur a mutationibus mansiones, ut recte admonet doctissimus Pythæus in præfatione in Itinerarium Jerosolymit. Sunt enim mutationes veredorum vel animalium ad iter, quæ vehiculis et animalibus instructæ reperiuntur, sed non cæteris rebus ad usum vitæ humanæ peregrinantibus necessaria, ut mansiones, ideoque distinguuntur in libris Codicis Theodosiani v, xi, tit. 1. c. 9. Itaque ut videre est in Itinerario Antonii et Itinerario Burdigalensi ab eodem Pythæo edito, mansiones a mutationibus distinctæ sunt; nam a Burdigala Arelate usque mutationes sunt xxx, mansiones xi, et a Sardica Constantinopolim mutationes xix, mansiones xv.

Sunt et qui pro itinere unius diei sine diæta una mansionem ponant, ut cum ait Plinius, lib. xii, c. 14, mansionibus octo distare thuriferam regionem a monte excelso, in quo pagus est Sabæorum Atramitæ.

Arbitraria mansio, de qua in Vita Hilarionis, capite 21: « Vix ab invito impetravit, ut suum quoque monasterium in mansionum ordine poneret. » Apud quosdam enim manebat Hilarion, quosdam tantum in transitu visitabat. Ibidem ante: « Et digereret in schedula apud quos manere, quos in transitu visitare deberet. »

MANUUM IMPOSITIO. Vita Abrahæ, cap. 5: « Per impositionem manus presbyter ordinatus. » Jam ab apostolorum temporibus episcoporum et presbyterorum ordinatio manuum impositione seu χειροθεσία facta. Divus Paulus, I Timoth. iv et v; Gregorius Nazianzenus, orat. 20, in laudem Basilii, de patre suo redeunte ab electione episcopi Cæsariensis: Ἐπάνεισεν εὐσθενῆς, ἄνω βλέπων, βωσθεὶς ἐκ τῆς χειρὸς, καὶ τῆς χριστιανῶς. « Redit firmus ac valens, sublimes ocu-

los gerens, a manuum impositione et unctione. » Optatus Milevitanus, lib. 1: « In Donatum sunt hæc sententiæ late: quod confessus sit se rebaptizasse, et episcopis lapidis manus imposuisse, quod ab Ecclesia alienum est. » Quod intelligendum, non quod episcopus manuum impositione reconciliaverit Ecclesiæ (quæ et ipsa solemnis cæremonia erat), sed episcopos semel per manuum impositionem rite creatos, rursus simili cæremonia eos creaverit.

MAFORIUM, sive MAFORTE, sive MAVORTE. Palladius, c. 138: « Ea vestem novam, aut μαφόριον, aut calceum noluit accipere. » Quod Heraclidis interpres, c. 48, vertit: « Non tunica, non mavorte, non calceamentis unquam novis uti voluit. » Item Heraclides, cap. 49: « Quidquid vestium sericarum in mavortibus habuit. » Ubi Hervetus in Palladio, cap. 119: « omnia serica sua superhumeralia tegumenta. » Qui videtur in Græco suo textu invenisse εὐμοφόρια; in Græco textu Veneto est, ἡμιφόρια. Vide supra, in HEMPHORIUM. Ἡμιφόριον interpretatus sum *mavortem*, quod ita Heraclidis interpretem vertisse aspiciam. Unde quoque colligimus *mavortem* fuisse breve et quasi dimidium palliolum, unde ἡμιφόριον dicitur.

De eo ita Baronius, tomo VIII, anno Christi 593. Ea voce diversi generis indumentum pro diversarum personarum conditione reperimus significari. Atque in primis Cassianus, lib. 1 Instil., cap. 7, de habitu monachi declarat fuisse super humeros apponi solitum habitum monachi, ubi ait: « Post hæc angusto pallio tam amictus humilitatem, quam vilitatem pretii compendiumque sectantes, colla pariter et humeros tegunt: quod mafortes (sive mavortes) tam nostro quam ipsorum nuncupatur eloquio. »

Cæterum etsi ejusdem nominis, haud idem erat hoc indumentum, de quo in hac synodali epistola synodi Pictaviensis, apud Gregorium Turonensem, libro x, capite 16: « De palla quod reputarent, protulit monachum 1038 nobilem, quæ ei mafortem holosericum, quem de parentibus detulit, muneris causa concesserit, et inde partem abscedisset, unde quod vellet et faceret; de reliquo vero quantum opportunum fuit, ad ornatum altaris pallam condigne condiderit; et de illa scissura, quæ pallæ superfluit, purpuram nepti suæ in tunica posuerit. » Etenim minime erat vile, quod holosericum esset; neque breve, ex quo et facta est altaris palla, et in super ornata sponsa. Unde magis illius generis putamus fuisse mafortem, de quo sanctus Hieronymus ad Eustochium scribit epist. 22, cum hæc ait de laxa nimio stultarum virginum: « Et per humeros hyacinthina læna mavorte volitans. » Quibus intelligas, non breve fuisse palliolum et angustam, sed laxam vestem, quæ præ latitudine expanderetur ad ventum, uti etiam in statuis sculptum videmus. Commune tamen fuit utrique sexui, quod ad tegendum collam et humeros veluti pallium compositum erat, ob idque communi æque nomine mafortes diceretur. Haec Baronius. Mafortes meminit etiam Cassianus, lib. iv Instil., cap. 13: « Præter colobium, mafortem, caligam,

melotem ac psiathium. » Isidorus, lib. xix Origin., capite 25 : « Stola, matronale operimentum, quod cooperto capite et scapula a dextro latere in lævum humerum mittitur. Eadem et ricinium Latino nomine appellatur, quod vulgo mavortem dicunt. Quod expressum ex Servio, in 1 Æn. « Ricinius dicitur ab eo quod post tergum rejicitur, quod vulgo mavorte dicitur. » Nonius : « Ricinium, quod nunc mafortium dicitur. » Suidas : κρόδερνον, παραδοσίμιον, ἢ μαφόριον : « Credemnon, capitis vinculum, sive maphorium. » Phavorinus : Μαφόριον κεφαλῆς περιέλλα : « Maphorium, capitis integumentum. » Glossæ Arabicolatinae : « Maforium, fascialis, id est, angustum pallium quo utuntur monachi, collum pariter atque humeros tegens. » Ubi Meursius, in Glossario Græcobarbæ, legit *facialis*, hoc est, inquit, φακάλιον, nec plura explicat. An Glossator ille *maforium* vocat *fasciale*, quod respiciat ad *resticulas*, seu *redimicula* et *rebractatoria*, de quibus Cassianus, libro 1 Institut., capite 6, quibus sequenti capite mafortes subjungit? Georgius Alexandrinus, in Vita Chrysostomi, cap. 55 : « Ἔστι δὲ ὧν τὰ μαφόρια ἠρπάγησαν : « Sunt et inter eas, e quarum capitibus rapto detracta sunt flammea. « Passio beati Pauli nomine Lini edita : « Plautilla, comoda mihi pannum, quo caput tegis. » Mox : « Et ligans sibi de Plautillæ maphote oculos. » Apud Bedam, in Martyrologio, 20 Septemb. : « Qui etiam jusit Faustam nudam, et sine maforte flagellatam, incarcerationam caput terebrari. » Isidorus, supra, mavortis etymon investigare conatur : « Vocatum autem dicunt mavortem quasi martem. Signum enim maritalis dignitatis et potestatis in eo est. Caput enim mulieris vir est; inde et super caput mulieris est. » Quæ fere Papias in Vocabulario suo exscribit.

MARTYRIUM. Templum Martyrum. Palladius, cap. 67 : « Quem etiam nos in martyrio precati, vidimus cum iis qui cum ipso fuerunt martyrio affecti. » Idem, cap. 103 : « Ingressus est in suum martyrium, quod ipse ædificaverat, in quo sitæ sunt reliquæ Joannis Baptistæ. » Idem, cap. 113 : « Pedestri itinere venit Romam usque, ad orandum in martyrio sanctorum Petri et Pauli. » Idem, cap. 139 : « Veni ergo, et prande nobiscum in martyrio. » Ubique in Græco *μαρτύριον*, id est, templum martyrum, seu oratorium dedicatum in honorem martyrum. Sic in concilio Chalcedonensi crebra est mentio martyrii sanctæ Euphemie, id est templi in ejus honorem memoriamque consecrati. Habemus in l. ult., De sepulcris violatis, Cod. Theod., *martyrium* appellandum esse locum illum in quo martyr sepultus est. Valerius Strabo, De rebus Ecclesiasticis, capite 6 : « Martyria vocabantur ecclesie, quæ in honorem aliquorum martyrum fiebant. » Hieronymus, in Chronico : « Constantinopoli Apostolorum martyrium dedicatur. »

Martyrium quoque signate dictum, templum Resurrectionis Jerosolymis. Vide RESURRECTIO.

ΜΑΤΤΑ. Heraclides, cap. 6 : « Jamque etiam matrem, super quam stare consueveram, incendere. »

A Est autem matta teges ex juncis contexta. Gregorius Turonensis, lib. De vita patrum, cap. 11 : « Nullum habens stratum feni paleæque molimen, nisi tantum illud quod intextis junci virgulis fieri solet, quam vulgo mattas vocant. » Isidori Glossæ : « Psiathium, matta. » Glossarium vetus : « ψίαθος, teges, matta. » Vetus Juvenalis interpres, in satyr. 6 : « Teges, ut matta, supellex cubilis obscæni. » Regula sancti Benedicti, cap. 55 : « Stramenta autem lectorum sufficiant matta et sagum. » Vide, infra, PLUMACIUM.

Petrus Venerabilis, lib. iii, epist. 20 : « Sed et si palustria prope sunt loca, mattas antiquum opus monachorum compone, super quas aut semper a tæpe dormias. » Idem lib. iv, epist. 50 : « Ipse ei in matta monachica, quæ sedi illi contigua erat, assedit. »

B **MEDIMNUS.** Theodoretus, lib. ix, De vitis Patrum, cap. 2 : « Duos autem medimnos colligens. » Dicebatur et *medimnus* et *medimnum*. Estque vox tam Latinis auctoribus quam Græcis usurpata. Hesychius : Μείδιμιον, μέτρον μεδίου : « Medimnum, mensura modii. » Μείδιμιον, μέτρον ὁμοῖον, ἢ χωρίων τεσσαράκοντα ὀκτώ : « Medimnum, mensura similis, sive chœnicum quadraginta octo. » Idem, apud Pollucem, l. iv, c. 23, et Suidam, qui etiam addit : Μείδιμιος, μέτρον ἐστὶ ξηρόν, οἶος πυρῶν, ἢ κριθῶν, μέδιμιον ἔνν μοδίων ε', ὡς εἶναι μέτρον ξιστῶν ὅς, ἕται ληρῶν ρν'. « Medimnus mensura est aridorum, ut frumenti, hordei. Medimnus igitur est modiorum sex, sextariorum duorum et septuaginta, sive librarum centum et octo. » Cornelius Nepos, in Vita Pomponii Attici : « Auxit hoc officium alia quoque liberalitate; nam universos frumento donavit, ita ut singulis sex modii tritici darentur, qui modus mensuræ medimnus Athenis appellatur. » Fannius :

Hujus dimidium fit urna, ut et ipsa medimni Amphora, terque capit modium; sextarius istum Sexdecies haurit, quot solvitur in digitos pes.

Cicero, lib. iii in Verrem : « Sed tritici septem millia medimnum ex Nymphoniis orationibus edita posna. » Ibid. : « In jugere Leontini agri medimnum fere tritici seritur. » Ausonius, in Grypho Ternarii : Hinc Bromii quadrantal, et hinc Sicana medimna. Hoc tribus, hoc geminis explicat usus agendi.

MEMBRANÆ PULCHRÆ. Pratum spirituale, capite 134 : « Testamentum Novum ostendit mihi, in membranibus valde pulchris. » Græce est : καὶ ἰδεῖν μοι ἐν σώματι πολὺ καλῶ. Nempe Græcis membranæ dicuntur σώματα, unde σωμάτια membranulæ quibus utimur ad scriptionem, et σῶμα integer liber. Cicero ad Atticum : « Hoc totum σῶμα curabo uti habeas. » Glossæ : σωμάτιον, membrana. Longinus, Περὶ ὕψους, de Illi de : Ἰλιάδος σωμάτιον. Hesychius : Ἰλιάς, τοῦ Ὀμήρου σωμάτιον : « Ilias Homeri membrana. »

1039 MENDACIUM OFFICIOSUM. Varia olim hæc de re fuit opinio, plurimis etiam viris doctis existimantibus mendacium officiosum esse licitum. Ita censuit Origenes in commentario Epistolæ ad Galatas, et in sexto Stromateon libro, cujus libri meminit Hieronymus, epistola 65, ad Panmachium et Oceanum, et Apologia adversus Rufinum, cap. 4,

ubi verba Origenis ex sexto Stromateon, et Platonis A ex libro tertio de Repub. citat, quomodo mendacium interdum sit utile (qui Hieronymi locus non occurrit nostro Joanni de Salis tractatu de legibus, disput. 23, sect. 9, cum negat Origenem scripsisse libros Stromateum). Insinuare etiam hanc sententiam videri possit Hieronymus, in cap. II ad Galatas, et epist. 89, agens de concertatione Petri et Pauli quam ex simulatione factam vult. Quam simulationem de mendacio officioso intelligere Hieronymum existimavit Augustinus, epist. 86 et 97 apud Hieronymum. Sed Baronius, tome I, anno Christi 51, existimat Augustinum non rite percepisse mentem sancti Hieronymi; Chrysostomus, Homilia 32 et 53, in Genes.; Maximus Tyrius, serm. 3; Cassian., colat. xvii, cap. 10, 15 et seqq., et lib. v Instit., capit. 57 et 59. Ex re: B centioribus in ea fuit sententia Martinus de Magistris, doctor Sorbonicus, tractatu De fortitudine, quæst. v, De martyrio, quem refutat Cajetanus, in 2-2, q. 124, artic. 5, ad Dubium 3. Marolus quoque, lib. iv, cap. 4, mendacium officiosum admittit, imo pene omnibus videri ait Augustinus lib. iii, quæst. in Levit., cap. 68.

Omne autem mendacium, etiam officiosum, illicitum esse docet divus Thomas, 2-2, q. 10, art. 3, et Augustinus lib. De mendacio, et lib. Contra mendacium, et epist. 86 et 97, apud Hieronymum jam citatis; et in Decreti parte II, causa 22, q. 2, capite 44, *Ne quis arbitretur*, allegatur ex Augustino, in psal. v, quod pro temporali vita alicujus nullus mentiri debeat. Quo respicit Alexander III, in libro v Decretalium Gregorii IX, tit. 19, De usuris, cap. 4, *Super eo*, ubi cum dicit per Scripturam sacram prohiberi, pro alterius vita mentiri, videtur intelligere scriptum istud Augustini. Eodem tamen loco Decreti, cap. 21, ex Hieronymo, ad Galat. II, utilis dicitur simulatio, et in tempore admittenda.

Adverte, mire ab auctoribus confundi et citari Origenem pro hac sententia. Quis enim Hieronymus, epist. 65 ad Pammachium et Oceanum, citat Stromateon librum vi Origenis, ubi agit de mendacio, et idem repetit Apologia contra Rufinum, cap. 4, epist. vero 8), ad Augustinum, citat Stromateon librum x, quæ epistolam Pauli ad Galatas explanat. Puto nec ita conciliari posse, ut dicamus decimo libro Stromateon haberi verba illa Origenis quæ Hieronymus citat ex lib. vi Stromateon. Sed existimo Hieronymum vocare sextum Stromateon, quia decimum illum Stromateon librum, qui versatur in explanatione Epistolæ ad Galatas, adjungit quinque voluminibus quæ propria scripsit Origenes in Epistolam ad Galatas; atque ita decimus ille adjunctus quinque illis est sextus explanationum in Epistolam ad Galatas. Verba ejus epistolæ 89 sunt: « Scripsit Origenes in Epistolam Pauli ad Galatas quinque propria volumina; et decimum Stromatum suorum librum, commentatio super explanatione ejus sermone complevit. »

MENOMENÆ. Libro I in Vita sancti Joannis Eleemosynarii, c. 19: « Mille restes siccatorum piscium

qui menomenæ dicuntur. » Cassianus, lib. iv Instit., c. 22: « Pisciculi minuti saliti, quos illi mænominia vocant, summa voluptas est. » Ita plerique veteres libri, licet Ciacccon ibi legat *μαινίδια* ex Aristotele, qui Plinio *mænula*, Gazæ *haleculæ*. Existimo *mænas*, *mænomenas*, et *μαινόμενα* ejusdem generis pisciculos esse. Martialis, libro xi, epigr. 32:

Fuisse gerres, aut inutiles mænas
Odor impudicus urcei fatebatur.

Idem lib. xi, epigr. 32:

Et eisdem cybii, brevesque mænas.

Cicero, libro II De finibus: « lis licet dicere, se accipenserem mænæ non antepone. » Plinius, libro ix, capite 26: « Mutant colorem candidæ hieme mænæ, et sunt æstate nigriores. » Meminit earum etiam libro xxxii, capite 8-11, Persius, Satyra 3:

Mænæquæ quod prima non lum defeceritorca.

Arnobius, lib. III: « Neptunus pistricum dominus atque mænarum. » Oppiano, lib. I dicitur *μαινίς*.

Dicitur autem ἀπὸ τῆς μαινίας, quod Dianæ (quæ et Hecate, quæ *μαινίας* causa) olim sacer esset. Vide Athenæum, lib. VII, et Eustathium, Iliad. α'. De mænis etiam Dioscorides, lib. II, cap. 31, et Alexander Trallianus, libro VIII.

MENSIVM TABULA. Quia hic aliquoties mentio fit mensium Ægyptiorum qui variant a Romanis mensibus, dabo hic ex Beda eorum inter se comparationem. Beda igitur, tome II, libro De temporum ratione, cap. IX: « Ægyptii, qui primi propter ocio-rem lunæ discursum, ne videlicet error calculandi ejus velocitate gigneretur, ad solis cursum, cujus motus tardior facilius poterat comprehendî, suos menses putare cœperunt, sumpto ab autumnî tempore primordio, tricenis hos præduntur includere diebus. Quorum primus mensis

1. <i>Thoth</i>	iv Kal. Septembrium	(29)
2. <i>Phaofi</i>	iv Kal. Octobr.	(28)
3. <i>Athir</i>	v Kal. Novembr.	(28)
4. <i>Chœac</i>	v Kal. Decembr.	(27)
5. <i>Tybi</i>	vi Kal. Januar.	(27)
6. <i>Mechir</i>	vii Kal. Februar.	(26)
7. <i>Phamenoth</i>	v Kal. Martiarum	(25)
8. <i>Pharmuthi</i>	vi Kal. Aprilium	(27)
9. <i>Pachon</i>	v Kal. Maiarum	(26)
10. <i>Pauni</i>	vii Kal. Juniarum	(26)
11. <i>Epiphi</i>	vii Kal. Juliarum	(25)
12. <i>Mesori</i>	viii Kal. Augustarum	(25)

die sumit exordium. Quem x Kalendarum Septembrium die terminantes, residuos quinque dies *ἐπιαναγμύνας* vel intercalares sive additos vocant. Quibus etiam quarto anno diem sextum, qui ex quadrantibus confici solet, adnectunt. Unde fit ut eorum anni primi a bissexto III Kalendar. Septembr., ceteri vero iv Kal. earundem die sortiantur initium: ipsi autem bissextilis anni, iv, ceteri v Kalend. memoratarum die terminentur. » Hactenus Beda. Ubi notat Joannes Noviomagus scholiastes, singulos mensium Ægyptiorum constare xxx diebus, postremum vero xxxv, et quarto quoque anno xxxvi. Subjungo tabulam juxta Bedæ mentionem digestam.

MENSIVM TABULA, IN QVA PRIMO STATIM INTUITU ÆGYPTIORUM FIXORUM MENSIVM CVM ROMANIS CONNEXIO APPARET.

MENSES ROMANI.		MENSES ÆGYPTII.	
Januarius	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30	Mechir, sextus mensis Ægypt. (26 Januarii)	1 2 3 4 5 6
Februarius	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24	Phamenoth, septimus mensis Ægypt. (25 Februarii)	1 2 3 4
Martius	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26	Pharmuthi, octavus mensis Ægypt. (27 Martii)	1 2 3 4 5
Aprilis	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25	Pachon, nonus mensis Ægypt. (2 Aprilis)	1 2 3 4 5
Maius	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25	Pauni, decimus mensis Ægypt. (26 Maii)	1 2 3 4 5 6
Junius	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24	Epiphi, undecimus mensis Ægypt. (25 Junii)	1 2 3 4 5 6
Julius	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24	Mesori, duodecimus mensis Ægypt. (Julii)	1 2 3 4 5 6 7
Augustus	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28	Thoth, primus mensis Ægypt. (29 Augusti)	1 2 3
September	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27	Phaofi, secundus mensis Ægypt. (28 Septembris)	1 2 3
October	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27	Athir, tertius mensis Ægypt. (28 Octobris)	1 2 3 4
November	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26	Choeac, quartus mensis Ægypt. (27 Novembris)	1 2 3 4
December	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26	Tyli, quintus mensis Ægypt. (27 Decembris)	1 2 3 4 5

не меґма

ABRFR

1041 Comparemus jam loca utrorumque mensium, quæ in Vitis Patrum occurrunt, et videamus an recta Bedæ inter utrosque menses sit comparatio.

Vita Pachomii c. 3 : « Reddidit animam quarto decimo die mensis Pachon secundum Ægyptios, qui est juxta Romanos ad septimum diem Iduum Maiarum. » Incipit Pachon vi Kalend. Maii, id est, 26 Aprilis. Unde numerando, ad 9 Maii, erunt xiv dies juste.

Vita Pachomii, c. 29 : « undecimo mensis Tybi, id est, octavo Id. Januariarum, quædam apud Ægyptum celebratur ex more festivitas. »

Vita Mariæ Ægyptiacæ, c. 25 : « Transeunte mense Parmothi secundum Ægyptios, qui est secundum Romanos Aprilis die nona, id est, v Id. Aprilis. » Erit hic dies 14 Parmothi seu Pharmuthi mensis Ægyptii juxta superiorem tabulam.

Vita Onuphrii, auctore Paphnutio, in Vitis Patrum, cap. 16 : « Sanctus igitur Onuphrius obiit mense Junio, die undecimo, id est, tertio Idus ejusdem mensis. » Quæ non quadrant cum numero apud Metaphrastem : « Erat autem dies sextus quidem decimus mensis Pauen (seu Pauni), nonus autem Junii mensis apud Romanos. » Quod si recte Beda menses Ægyptios cum Romanis comparat, dies decimus sextus mensis Pauen erit decimus Junii.

METANŒAM MITTERE. Quod Græcis est βάλειν seu ποιῆν μετανοῶν, fere vertunt *metanœam* seu *pœnitentiam mittere* vel *facere*. Vitæ Basilii, c. 11 : « Et faciens metanœam, respondens ei, dixit. » Vitæ Joannis Eleemosynarii, cap. 14 : « Mittentibus igitur ambobus metanœam. » Quod rectius exprimitur ibidem, cap. 35 : « Et mittens genuflexiones. » Vide dicta ad utrumque locum. Sic cape illud apud Joannem, hic, libello iii, n. 2 : « Qui pœnitentiam agentes dixerunt, » id est, genuflectentes et caput inclinantes Macario. Septima synodus generalis, quæ est Nicæna ii, act. 4, ex scripto Maximi confessoris : καὶ ἐπὶ τούτοις ἀνίστησαν πάντες μετὰ χαρᾶς καὶ θαυμάσιων, καὶ ἔβηλον μετανοῶν, καὶ εὐχὰ γέγονε. Vulgata versio : « Post hæc surgentes omnes, cum gaudio et lacrymis surrexerunt, pœnitentiamque egerunt, factaque precatone. » Anastasius Bibliothecarius : « Et in his surrexerunt omnes cum gaudio et lacrymis, et miserunt metanœam, et oratio facta est. » Ubi scholion in Codice Ms. Joannis Tili Meldensis episcopi tale appingitur : *Metanœa pœnitentia interpretatur. Hoc tamen in loco pro genuflexione ponitur. Unde cum dicit, miserunt pœnitentiam, nihil aliud intelligitur, nisi posuerunt in terra genua. Quia enim pœnitentium est maxime flectere genua, sæpe Græci genuflexionem, metanœam, id est, pœnitentiam vocant. Ita ex Codice Tili citat Fronto noster Duceus notis in Concil. Nicænam ii, post tomum III Conciliorum Editionis Biniæ. Liturgia Chrysostomi : Ὁ δὲ ἱερεὺς σὺν τῷ διακόνῳ ποιῶσι μετανοίας τρεῖς εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον. Erasmus interpres : « Sacerdos autem cum diacono faciunt ascensionem tres in sanctum sacra-*

rium. » Non recte. Recte Fronto noster : « Faciunt inclinationes tres ad sanctum altare. » In Græcorum Euchologio diaconus, multis locis, τῷ ἱερεὶ τρεῖς μετανοίας βάλει : « Pœnitentis in modum tertio ante ipsum se incurvat. » Vide Baronium, t. VIII, an. Christi 656 et Billium, schol. 32 in orationem I Joannis Damasceni De imaginibus.

MILIARIUM. Joannis Moschi Pratum spirituale, cap. 185 : « Habebant tamen quinquaginta miliarista, quod numismatis genus est. Epiphanius, De ponderibus et mensuris : τὸ δὲ ἄργυρον, τοῦτο ἴσταν ὁ οἰρωμαῖοι μιλιάρισιον καλοῦσιν, ὁ ἑρμηνεύεται στρατιωτικὸν δόμα. « Argenteus a Romanis miliarisium dicitur, quod militare donativum interpretari possis. » Suidas : Μιλιάρισιον, νομισματός δέκατον. « Miliariesium, numismatis decima pars. » De hoc numismatis genere vide accurate inquirentem Dionysium nostrum Petavium ad Epiphanii librum jam dictum.

MINO. Joannes, libello ii, num. 10 : « Mittit persequens et minat me hinc. » Heraclides, cap. 5 : Fit subito parvulus puer veluti annorum decem, minans asinum panes in cista ferentem. » Anianus jurisconsultus : « Actus, quo pecora minare consuevimus. » Gregorius, Dialogorum lib. i, cap. 2 : « Tollite ut habeatis, qualiter hoc jumentum minare valeatis. » Paulus Diaconus : « Agere modo significat ante se pellere, id est, minare. » Idem : « Agasones, equos agentes, id est, minantes. » Apuleius, lib. iii Metam. : « Nos duos asinos minantes baculis exigunt. » Inde *comminare* apud eundem, lib. vii Metam., et *prominare* lib. ix.

MINUTUM. Joannes Moschus, lib. x Vitarum Patrum, cap. 42 : « Ut per quatuor dies unam tantum oblationem manducaret minutorum viginti. » Destituit hic nos Græcus textus. Forte in Græco fuit λεπτῶν vel φολεῶν. Infra, cap. 134 : « Accipiebatque quotidianum stipendium novem minuta. Ubi in Græco textu πάντε φολεῖς. Vide infra, in Pholex, et Petavium nostrum, ad Epiphanium, in Diatriba De λεπτοῖς et minutis.

MONTICELLUS. Vita Onuphrii, cap. 11 : « Juxta summitatem ipsius monticelli. » Vox rarior, usurpata tamen agrariis scriptoribus. Innocentius, inter auctores finium regendorum : « Et super fontem terminum in monticello constitutum. » Idem : « Inter vallem et vallem monticellus descendit, et de latere hujus monticelli alveus. » Idem : « Arca in monticello constituta. » Latinus : « Etiam monticelli sunt in finibus constituti. » Vitalis et Arcadius inter eodem : « Tres monticellos transit, et in tertium monticellum arcam circa lavacrum significat. » Idem Vitalis : « Nam et monticellos de terminis circumdedimus. » Faustus et Valerius : « Monticellos plantavimus de terra, quos botontinos appellavimus. » Sic apud Innocentium est *campicellus, collicellus, sumicellus*.

MURO SEPTI (Pro). Hieronymus in Vita Malchi, cap. 9 : « Pudicitiae tantum conscientia pro muro septi. » Proverbiali specie id dictum, expressumque

ex Sallust. i. Catilinario : « Audacia pro muro habetur. » Cicero viii. Verrina : « Ad omnes meos impetus quasi murus quidam boni nomen imperatoris opponitur. » Hieronymus, in Isaiaë cap. xxxviii : « Indignationem ista precibus quasi quodam muro intercludere. » Idem in Ezech. cap. xiii : « Dum conversi ad Deum hoc quasi muro et pariete firmissimo cingerentur. »

MUSCUS. Vita Pelagiæ, cap. 2 : « Totum implevit aerem ex odore musci. » Vita Marcellæ, cap. 3 : « Fragrare musco mure. » Inde *muscata* apud Rufinum, lib. iij, num. 39 : « Quoniam propter thymiamata et muscata. » Hieronymus, in Jeremiam c. xxii : Contemplerur hæreticos, quomodo semel desperantes salutem, gulæ se tradant et deliciis : vescantur carnibus, frequentes adeant balneas, musco fragrent, unguentis variis delibuti, quærant corporum pulchritudinem. » Idem, lib. ii adversus Jovinianum, cap. 7 : « Odoris autem suavitas, et diversa thymiamata, et amomum, et cyphi, cenanthe, 1042 muscus, et pe egrini muris pellicula, quod dissolutis et amatoribus conveniat, nemo nisi dissolutus negat. » Quo loco Volaterranus muscum pro parvo mure, coloris flavi, qui odoratissimus est, et in aylvis versatur, accipit.

De musci origine varia opinio. *Moschum* enim, seu *muscum*, quod odoriamenti genus est, saniem e vomica capræ collectam putat Aetius; alii e vomica unicomis volunt; ita Simeon Zethi. Martinus a Baumgarten, in Pergrinatione sua dicit animal quoddam esse, nisi esset grandiusculum, eatto persimile, quod dum virgæ ictu ad iram concitatur, odoriferum quiddam edit, quod auri pondere venditur. Juxta hujus animalis umbilicum nascitur apostema, quod extractum, gratissimi est odoris, et inter primas hominum delicias habetur. Id Itali *Zibetto*, Germani *Bifem* dicunt.

MYOPARON. Vita Hilarionis, num. 41 : « Cumque piratæ duobus haud parvis myoparonibus occurrissent. » Paulinus, epistola ad Macarium : « Procurator Christiani viri fratris nostri Posthumiani esse dicitur, qui eam navem in Brutiorum littore, quo possessio senatoris ahuatur, avarior mari, et sine myoparone piraticam in terra agens occupatur, et captam vacuefecit. » Ita legendus is locus, ubi vulgo, et *sene meo parone*, pro *sine myoparone*.

NATES VERBERARE. Vita Marcellæ num. 9 : « Fictus ariolus stultorum verberet nates, et obtorto fuste dentes mordentium quatit. » Idem, libro ii contra Jovinianum, cap. 19 : « In circulis platearum quotidie fictus ariolus nates verberat, et obtorto fuste dentes mordentium quatit. » Idem, Apol. i adv. Rufinu., cap. 4 : « Quotidie in plateis fictus ariolus stultorum nates verberat, et obtorto scipione dentes mordentium quatit. » Ita omnibus his locis legendum ex Mes. quos aliquot consului. Ita quoque egit Henricus Gravius. Vulgatus textus habet *nates*, quod Erasmus et Reatinus conantur interpretari. Sed pro lectione, quam asserui, clare Lucianus de morte Peregrini : Εἶτα παίων καὶ παιόμενος νόσθητι εἰς

Α πύλας, καὶ ἄλλα πολλὰ νεκρώτερα θαυμαστικῶν. « Exin verberabat et verberabatur ferula circa nates, multaque alia juvenilliora more mirifico ac præstigiioso designabat. »

NEAPOLIS. Vita Joannis Eleemosynarii, in titulo dicitur, *Leontius Neapoleos Cyprî insulæ episcopus*; ita etiam vocantur a Metaphraste, i Junii in Vita Simeonis Sali. Item in synodo i Nicæna, quæ est generalis vii, et a Damasceno, oratione i et 3 De imaginibus. Quæ hæc Neapolis? Baronius itemque Possavinus censuere Constantiam seu Salaminam Cyprî esse, ut ad textum dixi. Sed id stare non potest. Diversam urbem esse Neapolim Cyprî a Constantia Cyprî, liquet ex eadem synodo. Nam post recitata verba Leontii pro imaginibus *ex quinto sermone pro Christianorum Apologi contra Judæos, ac de imaginibus sanctorum*, subdit Constantinus Constantiæ Cyprî episcopus : Οὗτος ὁ ἀγαθωσθεὶς πατὴρ ἐν μᾶ τῶν πόλων τῆς Κύπρου ἱεροπρεπῶς διατρέψα. « Hic qui lectus est Pater in una urbium Cyprî decore sacratissimo claruit. » Ortelius, in Thesaurio Geographico scribit Lusignanum existimare hanc a Græcis dici *Lemisela-Næve*, et a Latinis *Nemosia* vel *Lemonne* appellari.

NILI ASCENSUS. Palladius, cap. 37 : « Accidit aliquando in Ægypto, cum Nilus ascenderet, ut vicus vicum invaderet. Pugnans enim pro aquarum divisione, adeo ut sequantur cades et sanciationes. » Quo spectare credo illud, Palladii, cap. 52, quod duo pagi pro agris decertaverint, ὑπὲρ ἀρουρῶν διαμαχόμενα. Et mox gentiles cum Christianis ὑπὲρ ὀρίων αὐτῶν, pro suis finibus. Id enim forte accidit, quod Nilus inundans solet agros confundere, et limites abolere. Multi tunc ægrotabant. Idem, c. 43 : « Navigando in flumine; erat enim tempus ascensus, in quo multi ægrotant, quod mihi quoque accidit. » Καὶρὸς ἀναβάσεως, tempus ascensus. Idem, cap. 22 : « Cum fluvius eo tempore inundaret, et ad mille passus pateret latitudine. » κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον πλημμυρόντος τοῦ ποταμοῦ, καὶ κρεσσόντος ἐπὶ ἐν σημείον τῶ πλάτι.

Huc quoque facere opinor quod habet Palladius, cap. 52 de pompa celebrata cum statua lignea pro aqua fluviatili. « Pompam autem ducebant, eam per vicos circumferentes nefarii sacerdotes, qui bacchantur cum multitudine, veluti pro aqua fluviatili celebrantes mysteria. » Nam suspicor hic intelligi ascensum Nili. Quare, in Rufino, lib. ii, c. 7, pro *aquis pluvialibus*, corrigendum erit *fluvialibus*. Nam hic in Palladio Græce est : ὑπὲρ τοῦ ποταμικίου ὕδατος, pro *fluviatili aqua*. Et notum carmen illud de Ægypto :

Arida nec pluvio supplicat herba Jovi.

NIXA SICCÆ. Pelagius, lib. v De Vitis Patrum, libell. iv, num. 65 : « Et attulit quidam frater nixas siccas, et fecit pultes. » Nixæ hæc Isidoro lib. xvii, capite 7, sunt *coquimella*, quod detortum ex Græco κοκκὶ μῆλον. « Coquimella, inquit, quam Latini ob colorem prunum vocant, alii a multitudine enixi fructus nixam appellant. Cujus generis Damascena me-

Ilor, a Damasco oppido, unde prius asportata est, dicta: cujus solum pomum stomacho mederi probatur; nam cætera noxia perhibentur. Hæc sola arbor gummi glutinosum et compacticum disillat, quo et medici et scriptores utuntur. » Vide Plinium, lib. xiii, cap. 11, de *sarcocolla*, qui habet *picturez*, pro *scriptores*. Idem, l. b. xxii, capite 25: « Cum rosaceo vero et fico sicca, myxisque decocti furfures (triticij) tonsillis faucibusque gargarizatione prosunt. » Vide et Dioscoridem, lib. 1, cap. 175. Glossarium Camberonense Ms.: « Nixa est genus arboris, a similitudine enixi dicta fructus, » quod ex Isidoro adumbratum. Ad quem notat Grialus scholiastes: In margine Codicis Romani sancti Petri, hæc addita reperisse se, sed eadem manu alebat Chacon: « Ilanc arborem Romani vocant prunum. Hispani nixum, Wandali, et Gothi, et Suevi, et Gallæci cæruleam. » Retinent hodie vestigia hujus vocis Lusitani et Gallæci, qui pruna omnia *ameças* sive *ameivas* dicunt. Et apud Aurelianum, lib. iv Tard., cap 8: « Pro decoctione noxarum et glycyrrhizæ: » *utzarum* ego legerem. Quod autem *myxa* pro *nixa* legendum quidam contendunt, ex Paulo Ægineta libro vii, *μύξα, δένδρον καρπός ἐστι μικρότερος μίντων κοκκυμύλων, δύναμις δὲ παραπλήσιος*, confirmat quod de Gallæcis diximus; nam in locum *n*, aut etiam contra, in multis vocibus successisse passim videmus. Hactenus Grialus in Isidorum. *Myxa* hæc etiam *myxaria* dicta. Cassianus, collat. viii, cap. 1: « Post hæc superintulit canistrum habens cicer frictum, quod illi trogalia vocant, ex quibus quina tantum sumpsimus grana, *myxaria* bina, caricas singulas. » In veteri Lexico notatur, *Myxa* et *Myxaria*, apud recentiores Græcos medicos, esse minora prunis Damascenis, nucleo intus triangulari.

Nomicus. Moschus, Prato spirituali, cap. 193: « Accersivit itaque Nomicum seu dispensatorem sanctissimæ ecclesiæ. » *Ἐργασι τὸν Νομικὸν τῆς ἀγωγῆς ἐκκλησίας*. Varia *Nomici* interpretatio apud Cyropalatam in octava Pentade officiorum; ubi post *primicerium lectorum* ponitur *Ὁ Νομικός*, quem Joannes Citrius videtur vocare *νομοδότην*, quasi *nummidatorem*. Sane hoc loco videtur per *Νομικὸν* dispensator vel qui curam rationum et chartarum habet, intelligi. Vide Gretzerum nostrum, ad caput 1 Codicis Cyropalatae De offic. Constantinop.

NOMINA. Joannes, libello ii, num. 8: « Ascendinus metere cum eo septem nomina. » Constante hic Ms. libri plerique in *nomina* consentiunt. Suspiciari possit an *septem nomina* prodierint ex Græco *ἑπτανομία*, quæ certa Ægypti portio, quasi messum ive. int in Heptanomia. Sed cum textus Græcus desit, mera suspicio est. Petrus Lansselius noster varie doctus censebat legendum *septem nomia*, quia existimo, inquit, solitudinem Scythiam divisam fuisse in varias portiones, quas appellabant *νόμια*, a verbo *νέμω*, id est, *divido*. Unde Proclus, in Timæum, docet *νομὸν* dici *ἀπὸ τοῦ νεμεῖσθαι τὴν γῆν*, a *avidendo terram*; et Ægyptii *τὰς διαμερίσεις τὰς κατὰ μεγᾶλα τῆς*

Ἀδύπτου μέρη, *divisiones magnarum 1043 partium*, appellabant *νομούςς*. *Νομοί* vero dividebantur in *τοπαρχίας*, et hæc in alias *τομῆς* seu sectiones, quarum minimæ erant *ἄρραι*. Itaque hoc in loco *septem nomia* accipienda videantur pro septem aruris conjunctis. Quemadmodum Thebais et Delta dividebantur in decem nomos, et intermedia solitudo dividebatur in triginta nomos; ita existimo Scythiam divisam fuisse in diversos nomos; quorum unus, de quo hic sermo, divisus fuerit in *septem nomia*, id est, aruras seu agros; qui vel pascuales, in quibus fenum demetebatur; vel arabiles, de quibus hic agitur. Fortasse non dixit *heptanomia*, sed *septem nomina* (etsi eadem sit utriusque significatio) ut distingueret ab Heptanomos seu Heptanomia, in qua *Oasitæ* eremitæ degebant, ex opposito solitudinis Scythiis; inter utrosque enim interjacet *Mæris* seu *Myris* stagnum. Ita ille.

NONA HORA. Ea synaxis expleri solita. Vita Macarii Romani, capite 3: « Hora nona quadam die synaxi expleta. » Ea etiam jejunium resignari solitum. Vita Antonii, capite 37: « Hora circiter nona cum ante cibum orare cœpisset. » Prudentius, hymno 10 *περὶ Στεφάνου*:

Quosdam de populo videt sacerdos
Libandum sibi poculum ferentes,
Jejunamus, ait, recuso potum.
Nondum nona diem resignat hora.
Nunquam conviolabo jus dictum,
Nec mors hysa meum sacrum resolvat.

Ruffinus, lib. iii, n. 4: « Cumque hora nona advenisset, secundum consuetudinem complebat omnes orationes suas, et psalmodiam secundum regulam, et ponebat panem ut comederet. » Idem, lib. iii, num. 55, in Silvano: « Hora autem nona circumspiciebat frater ille viam, si forte vocaret eum senex ad comedendum. » Idem etiam apud Pelagium, libello x, num. 69: Joannes, libello iii, n. 2: « Et circa horam nonam significavit percussus, et venit ille minor, et fecit modicum cocturam pulmenti. » Augustinus, Regula 2, de tempore edendi: « Operentur autem mane usque ad sextam, et a sexta usque ad nonam reddant Codices; et postquam refecerint sive in horto, sive ubicumque fuerint, faciant opus usque ad horam lucernarii. »

Quidam jejunia ad vesperam extendebant. Ruffinus, lib. ii, cap. 34: « Cibum quoque in vesperam ei sumere præcepit. » Quod etiam apud Palladium, cap. 23. Item Ruffinus, lib. ii, cap. 1: « Hic ergo cum post orationes cibum solito requisisset ad vesperam. » Quæ etiam habes apud Palladium, cap. 46. Ruffinus, lib. iii, num. 23: « Rursus ingressi cellulam, vespertinas orationes complentes, adorantes eum, dixerunt: Si præcipis, domine, ibimus, ut eum qui remansit caulem coquentes gustemus, quia jam hora est ut cibum sumamus. » Pelagius, libello xvi, num. 18: « Illi autem fratri afferebat tantummodo modicum panem ad seram. »

Sed jejunium in vesperam differre, non omnibus Patribus probatum, magis suadebant hora nona ei-

hnm sumere. Cassianus, collat. II, cap. 6, loquente abbate Moyses: « Recens escae perceptio tam in vespertinis, quam in nocturnis orationibus tenuem levemque sensum non sinit inveniri: ideo commodum satis et utile hora nona refectionis tempus indultum est; in quo reficiens monachus non solum in nocturnis vigiliis levis ac vacuus, verum etiam in ipsis vespertinis solemnitatibus digesto jam cibo invenitur aptissimus. »

NONNA. Vita Hilarionis, in prologo: « Decus ac dignitas virginum nonna Asella. » Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 10: « Obsecro te, nonna. » Et cap. 46: *Nonna Pelagia.* Vita Mariæ Ægyptiacæ, cap. 17: « Accipe hæc, nonna. » Pelagius, libel. VII, num. 19: « Nonna ista, veni nobiscum ad balneum. » Frequenter hæc vox pro religiosa matre seu domina occurrit. Hieronymus, epist. 22, ad Eustochium, De virginitate servanda: « Quia maritorum expertæ dominatum, viduitatis præferunt libertatem, castæ vocantur et nonnæ. » Idem, epist. 99, ad Asellam: « Nonnæ vocarentur et sanctæ. » Ubi pro nonnæ irrepserat *dominæ*. Bonifacius, archiepiscopus Mogonti. epist. 19: « Si reus inventus fuerit, ut cum velata et consecrata Domino nonna concubisset. » Ibidem habes *adulteria et monasteria nonnaram.* Synodi quoque a Bonifacio congregatæ, quas habes Capitularium lib. V, tit. 2, 3, nonnarum meminere. In quarum prima: « Similiter et nonnæ velatæ eadem poenitentia contineantur. » In altera: « Similiter et monachi et nonnæ. » Visio Flotildæ, pagina 206: « Vidit se esse in quodam amœno loco, velumque nigrum se super caput habere, de quo cum requisisset, audivit quod fieri nonna deberet. » Glossarium Camberonense Ms. *Sanctimonialis, nunna, monacha, monialis.*

Nonnæ videntur et *nonnanæ* dictæ. Colligitur ex Capitularium lib. 1, tit. 17, ubi inscriptio est: *Clericis et Nonnanis.* Et subditur canon concilii Laodicensi, quod non oporteat mulieres ad altare ingredi. Traditionum Fuldensium lib. II, n. 38, pag. 509: « Reliquias quas Einbildis abbatissa donavit, et tradidit illis nonnanis. »

Item *nonnanes.* Capitularium lib. V, tit. 78: « Ut condignam professioni eorum custodiam habeant canonici, vel monachi atque nonnanes. » Et lib. VII, tit. 516: « Similiter et nonnanes velatæ eadem poenitentia teneantur. » Unde Gallis *nonnains.* Eam vocem frustra ad Germanicam originationem deducit Vitus Amerbachius notis suis ad Capitularia seu Constitutiones Caroli Magni.

Hieronymus, epist. 47 ad matrem et filiam in Gallia commorantes adulationi titulum *nonni* ascribit: « Quæ in adulationem tui sanctum nonnumque coram te vocat. » Arnobius similiter in Psalm. CXL: « Adulantes nobis invicem, in præsentis positi, sanctos vocamus et nonnos; absentes vero ita mordemus atque percutimus, ut recte canibus comparemur. » Idem in Psalm. CV, ea voce utitur: « Terrenæ mentes interficiuntur hoc ordine: Si ille qui

sanctus vocatur et nonnos sic agit, ego quis aut quotus sum ut non agam? » Additio 1 ad Capitularia Ludovici imp., tit. 54: « Ut qui præponuntur nonni vocentur. » Quæ ipsissima verba sunt synodi Aquigran., anno 817 celebratæ, quæ adumbrata videntur ex regula beati Benedicti, cap. 63: « Priores juniores suos fratres nominent; juniores autem priores suos Nonnos vocent, quod intelligitur paterna reverentia. »

Illud quoque constat, *Nonna* etiam nomen proprium fuisse, Moschopolus, *Περὶ σχιδῶν*, pag. 93: *Νόννα, κύριον.*

NONUM. Pelagius, libello VII, num. 7: « Dicebant de abbate Theodoro, et abbate Lucio de Nono Alexandriæ. » Mira hic erat lectionum varietas, aliis *de Novo*, aliis *de Nonno*, aliis *de loco* legentibus. Obvia cuiuspiam conjectura sit, *de Nomo Alexandria*, quod Ægyptus, teste Plinio, lib. V, cap. 9, divisa sit in nomos seu præfecturas, inter quas nomus Alexandriæ, ut vel uterque, vel Lucius certe de **1044** *Nomo Alexandria* fuerit; seu hoc dictum sit, ad patriam eorum demonstrandam, sive ob conversationis locum, sive ad distinctionem aliorum qui eodem censebantur nomine.

Alicui fors in mentem veniat *No*, Ezech. xxx et Nahum III, quod divus Hieronymus et Chaldaeus *Alexandriam Ægypti* interpretantur.

Sed verissimam omnino lectionem existimo, *de Nono Alexandria*, id est, de nono Alexandriæ climate seu regione, siquidem Alexandriam in regiones seu climata divisam (ut et olim Roma) innuunt Ammianus, lib. XXII, ubi *Bruchion*, quæ apud Alexandriam, vocat *regionum maximam partem*; et epiphanius, lib. De ponderibus et mensuris, pag. 536, *βρουχιῶν* vocat *κλίμα τῆς Ἀλεξάνδρου πόλεως*. Quæ lectio verissima omnino est. Nam qui hic Theodorus dicitur *de Nono*, apud eundem Pelagium, libello XI, num. 2, dicitur *Theodorus de Ennato*, quod est idem quod *de Nono*. Sic libello XII, num. 9, dicitur *Lucius in Ennato*, id est, *Nono*, videlicet climate Alexandriæ. Sic in Menæis Græcis, 9 Octobris, in Vita Andronici et Athanasie anachoretarum habes *ὀκτωκαιδέκατον, octavum decimum*, vel *clima*, vel suburbanum, vel cœnobium apud Alexandriam. *Vide ENNATUM et SEPTIMUM.*

OBOLUS. Palladius, cap. 10: « Qui ne duos quidem obolos despexit. » Palladius hic *duos obolos*, δύο ὀβολούς, appellat, quæ Marci XII, 42, vocantur *λεπτά δύο, ὁ κοδράντης, duo minuta, quod est quadrans*. At qui oboli quarta pars est quadrans. Sed hic sumitur *obolus* pro minimo genere monetæ. Apud LXX, Exodi I, 30, ὀβολός appellatur nummus qui vigesimam partem didrachmi valebat, sive sicli, *εἰκοσι ὀβολοὶ διδραχμῶν*. Vulgata Lat. *Siclus viginti obolos habet*. FRONTO.

ORBIS TERRARUM. Ἡ ὕπ' οὐρανόν. Palladius, cap. 19 et 20: « Dicebatur majori tempore cum Deo versari, qua hujus orbis seu mundi tribus occupari. » Ἐλύγετο μᾶλλον τῷ πλείονι χρόνῳ προσδιακρίβειν θεῷ, ἢ τοῖς ὕπ

οὐρανὸν πράγμασιν, Hervetus verterat : « Dicebatur A majori tempore vel cum Deo vel in rebus versari caelestibus. » Fronto in Graeco legit, ἢ τοῖς τῆς ὑπ' οὐρανόν. Vocari enim ait res mundanas et saeculares τὰ πράγματα τῆς ὑπ' οὐρανόν. Unde Heraclidis interpres : « Et caelestibus amplius quam terrenis negotiis interesse. » Τὴν ὑπ' οὐρανόν Scriptura terrarum orbem appellat. Theophilus, ad Autolyicum, lib. 1, καὶ ὡς ἀσφαλῆς ἐτίθει πηγὰς τῆς ὑπ' οὐρανόν. « Et cum confirmatos ponebat fontes ejus, quæ sub caelo. » Vulgata : *et cardines orbis terræ*. Sic apud Theophilum, infra : ἐφώτισε τὴν ὑπ' οὐρανόν, « illuminat orbem sub caelo universum. »

Oculus. Oculis carens, quod Graecis ἐκ' ὀμμάτων, quasi *ab seu ex oculis*. Palladius, cap. 4 : « Didymus, qui fuit orbis. » ὁ ἀπὸ ὀμμάτων γενόμενος. Ἀπὸ ὀμμάτων vertere possis *Abocellus*. Utitur ea voce Petrus Blesensis, eruditus scriptor, serm. 48 : « Noli sequi retributiones, ne faciant te senem abocellum. » Et serm. 43 : « Excute manum tuam ab omni munere, ne parcas pauperi, ne munera exoculent te et faciant senem abocellum. » Dicitur ea forma Ἀπὸ ὀμμάτων, quasi *Exoculus*, uti dicitur ἀπὸ ὑπάτων, *exconsul*, et similia.

OSCULO EXCIPERE ADVENTANTES. Vitæ Onuphrii, cap. 8 : « Osculum mihi pacis tribuit. » Vita Pauli primi eremita, capite 8 : « Et post sanctum osculum. » Ammianus, libro xxii, De Juliano imp. : « Osculo susceptum rectorem provinciae nomine Celsum, jam inde a studiis cognitum Atticis, ascitumque in consessum vehiculi Tarsum secum induxit. » Idem, libro xxix : « Susceptusque cum osculo (Maurus a Theodosio duce) quoniam id reipublicæ conducebat, bonæ spei jam plenus, sufficientia præbuit alimenta. » Idem, libro xxii : « Exosculatum susceptumque (Maximum philosophum) reverenter secum induxit (Julianus imp.). » Sic olim in ecclesia Christiani osculo sancto se excipiebant. Vide Baronium, tomo I Annalium.

OSCULARI MANUS. Vita Hilarionis, num. 14 : « Sancti deosculati sunt manus. » Solemne autem fuit episcoporum maxime manus exosculari. Ambrosius, De dignit. sacerdot., capite 2 : « Quippe cum videas regum colla et principum submitti genibus sacerdotum, et exosculata eorum dextera, se credant communiri. » Ivo, part. v, cap. 378, hoc ex epistola Gregorii VII, ad Herimannum Meten. episc., citat. Gregorius Turon., Histor. lib. ii, cap. 1 : « Nec Deus nos diutius sinit manus tuas indignas osculando polui. » Vita Fulgentii Ruspensis, capite 4 : « Ad hæc ille juvenis magis ac magis inflammatus, repellentis manum suppliciter osculatus, » etc. Fausti scilicet episcopi. Sidonius, libro vii, epist. 2, ad papam Græcum, vocat ejus sacrosanctos digitos : « Quæ sacrosanctis reserabuntur digitis. » Idem, libro viii, epist. 41, ad Lupum :

Perge ad limina mox episcoporum,
Sancti et Gallicini manu osculata.

Erat hic episcopus Burdegalensis.

Etiam sacerdotum manus osculabantur. Habes hic de Hilarione. Hieronymus, epist. 99, ad Asellam, cum Romæ versaretur, et jam ante sacerdos Antiochiæ creatus esset : « Osculabantur mihi manus quidam, et ore vipereo detrahebant. »

OSCULARI OCULOS. Vita Pauli primi eremita, num. 12 : « Osculatis [*Vallars.*, exosculatis] ejus oculis manibusque. » Vita Melaniæ junioris Mæ., cap. 4 de Serena imperatrice et Melania : « Et iterum amplectens constringebat, et osculabatur eam et oculos ejus. » Ennodius, lib. vii, epist. 14, ad Archotamiam : « Ut cum domno meo presbytero, utrique osculantes manus et oculos tuos. » Credo ut ita ostenderent quod se oculos contra charos haberent. Sic sanctorum manus, reliquias, oculis applicabant. Vita Simeonis Stylitæ, cap. 17 : « Manus ejus posui super oculos meos, dicens : Benedic, obsecro, mi domine. » Et cap. 8, de verbe qui ex corpore ejus ceciderat : « Currens apprehendit eum in fide, et posuit super oculos suos. »

Etiam olim apud gentes oculos osculabantur. Arrianus, Dissertationum lib. ii, cap. 20 : Ἡξίωτον δημαρχίας; πάντας οἱ ἀπαντῶντες συνίδονται, ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας : « Tribunatum adeptus est? ecce obvii omnes gratulantur, alius oculos osculatur, alius colulum, servi manus. » Homerus, *Odyss.* xvi :

Κύσσει δὲ μιν κεφαλὴν τε καὶ στήρω φάσα καλά :
Et capiti pulchrisque oculis juage oscula binis.

OSYCRATUM. Palladius, Historiæ Lausiacæ capite 145 : « Omni autem alio tempore contenta erat oxycrato et pane arido. » Quod Heraclidis interpres, capite 42, vertit : « Per reliquum ævi sui tempus posca et sicco pane contenta vivebat. » Vide infra POSCA.

OSYRYNCHUS CHARACTER. Palladius, cap. 86, de Evagrii celebri diacono : « Scribens annuatim pretium solum eorum quæ comedeat; eleganter enim scribebat celerem characterem. » Græce est : *εὐφρῶς γὰρ ἔγραψεν τὸν ὀξυρυγχον χαρακτήρα*. Heraclides, capite 25, de eodem agens, servavit Græcum **1045** vocabulum. « Similiter etiam illam scribebat manum, quam *Oxyryncham* vocant Græci. » Vetus Palladii interpres *libralem* vertit cap. 15 : « Pulchre enim scribebat libralem manum. » Non existimo per *Oxyryncham manum* intelligi *manum celerem*, ut vertit Hervetus, cui non tanta tribuitur elegantia, sed potius insinuari characterem Romanum seu rotundum, vel Italicum seu cursivum. Certe acuto rostro si vim vocis *Oxyrynchi* spectes, est character Italicus. Quem si celerem quis contendat appellari posse, quod cursim scribatur, unde cursivi nomen obtinet, non magnopere pugnavero.

Duplices olim scriptores, *ταχυγράφοι*, qui et *ἔυγράφοι* dicti Philoni, De creat. Princ., qui vel notis vel litteris singulis per compendia *εἰς τάχος*, *e. leviter*, verba excipiebant et notabant; unde *notarii* dicti. De quibus vide Lipsii 1 centuriam epistolarum ad Beigas, epist. 27, ad Leonardum nostrum Lessium. Alii *ε. ant* *καλλιγράφοι*, qui *εἰς κάλλος*, *ad elegantiam*,

ita celeriter excepta redigebant. De quibus vide supra, in ANTIQUARIUS. Utrorumque meminit Philostratus Apollonio, lib. 1: Ἐξέλαυνε τῆς Ἀντιοχείας μετὰ δύοιν θεράπων, ὁ μὲν ἐς τάχος γράφων, ὁ δὲ ἐς κίλλος. « Ejecit ex Antiochia cum duobus servis, quorum alter notarius, alter antiquarius. » Eusebius, Historiæ Ecclesiasticæ lib. vi, cap. 21, de Origene: Ταχυγράφοι δὲ γὰρ αὐτῷ πλείους ἢ ἑπτὰ τὸν ἀρθμὸν παρῆσαν τῷ ὑπαγορευόντι χρόνους τεταγμένους ἀλλήλους ἀμειβόντες· βιβλιογράφοι τε οὐχ' ἥττους ἄμα καὶ κοραῖς ἐπὶ καλλιγραφεῖν ἠσκημέναις. « Plures quam septem notarii statis temporibus vices suas alternantes dictanti aderant; nec pauciores librarii ac puellæ ad eleganter scribendum exercitati. » Idem habes apud Suidam. Hieronymus, De Scriptoribus Ecclesiasticis, c. 61, in Hippolyto: « Ambrosius cohortatus est Origenem in scripturas commentarios scribere, præbens ei septem et eo amplius notarios eorumque expensas, et librariorum parem numerum. »

Cum igitur Evagrius noster pretio scripserit, ut libris divenderet, videtur καλλιγράφος suis-e. Hinc librarii etiam bibliopola dicti. Interpres Horatii, in Arte, ex Suetonio Tranquillo: « Scriptor, librarius, bibliopola. »

Mirum, pueros etiam compendiaras illas notas dilicuisse, unde Athanasius puer notario et Grammatico traditus dicitur apud Moschum Prati spiritualis c. 197, quod etiam clarum ex Prudentii hymno 9 περὶ στεφάνου, in Cassiano.

PANIS. Palladius, cap. 2: « Adeo ut sæpe panis quoque ex ejus ore excideret. » Græce hic est ψωμός, quod frustum significat; ideo verterat Hervetus: ut sæpe frustum ex ejus ore excideret. » Sed posterioris ævi auctores Græci ψωμὸν peculiariter panem appellarunt, et ψωμὴν sive ψωμί ut in Glossario quoque Meursius admonet. Heraclides: « Panisque ex ipsius labiis oris cadebat. » Itemque alter interpres: « Ita ut frequenter panis caderet de ore ejus. » Sic infra, c. 5: « cibum panis capio, » ἐσθίω μου τὸν ψωμὸν. FRONTO.

PAPA. Vita Malchi num. 2: « Ad papæ Evagrii, necessarii mei, possessionem devolutus est. » Ita Hieronymi tempore etiam episcopi olim vocati. De quo vide Franciscum Bernardinum Ferrarium, lib. iii De eccles. epist. genere, cap. 1; Savaronem, ad Sidonii lib. 1, epist. 6. Postea, Gregorii hujus nomine, Septimi tempore, collecta Romæ synodo, constitutum, ut papæ nomen uni Romano pontifici tribueretur. Vide Baronium, notatione ad diem 10 Januarii in Martyrologio.

De hæc eadem re ita notat Jacobus Sirmundus noster, ad lib. iv, epist. 1, Ennodii: Papæ nomen uni Romano pontifici, tanquam proprium et peculiare, primus, ut videtur, assernit Ennodius. Nam cum episcopos omnes papas cæteri sere, qui ejus ævo proximi fuerunt, appellare soleant, ut Sidonius, Faustus, Ruricius, ipse perpetuo discrimine antistites reliquarum ecclesiarum episcopos vocat. Papam solum Romanæ sedis pontificem sive cum illi scribit,

A ut, Symmacho papæ, et domino papæ; sive cum de illo apud alios agit, ut lib. iii, epist. 10; vi, epist. 33, et passim. Pari post Ennodium discrimine in ejus vocis usurpatione usus est Cassiodorus, qui cum Bonifacium, Agapetum, et Joannem Romanæ sedis pontifices papas nominet, Eustorgium et Datium Mediolanensis, et alios aliarum civitatum præsules, non aliter quam episcopos vocat. Neque omnes tamen hoc item exemplum secuti sunt, quin permulti diversarum gentium, præsertim extra Italiam scriptores, papæ nomen reliquis item episcopis tribuerint, usque ad tempora Gregorii VII, qui in synodo Romana primus, ut a Baronio cardinale observatum est, edixit, ut papæ nomen unius sit in orbe Christiano.

PARENS. Heraclides, cap. 56: « Horum pareas, B Panmachius nomine, vir proconsularis, id est frater vel cognatus. Capitolinus, in Antonino philosopho: « Omnibus parentibus suis tantam reverentiam quantam privatus exhibuit. » Idem, in Maximo juniore: « Cum grammatico daretur, quædam parens sua libros Homericos omnes purpureos dedit. » Lampridius Alexandro sævero: « Amicos et parentes Alexander si malos reperit, aut punivit. » Hieron., Apolog. 2 adv. Ruf. : « Nisi forte parentes militari vulgarique sermone, cognatos et affines nominat. » Passim et notione occurrit apud scriptores posterioris ævi, et aliquoties hic in Vitis Patrum.

PATRICIUS. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 41: « Intuens Niceta patricius hujus viri virtutibus pleni magnanimitatem. » De dignitate et officio patriciorum, quantum hic requiritur, ita doctissimus Nicolaus Alemannus, libro De Lateranensibus Parietinis: Erant olim in republica Romana patricii, qui cum reliquo senatu æquo jure viverent. Constantini vero Magni lege, si qua Zoximo fides (Zoxim., lib. ii Hist.), proximi majestati Cæsaris facili sunt, ac senatoribus præfectisque prætorio, gradu sententiæque in senatu dicenda prælati. Quæ hujus ordinis excellentia ad Justiniani usque dominationem (si Procopio credimus) ac diu post integra perduravit. A Justiniani ferme tempore (nisi fortasse prius, quod quidem modo non succurrit) dignitati addita est præfectura provinciarum. Qui eo tempore carerent munere provinciarum, ac in urbe et senatu præsentes adessent, præsentales patricii, ut est apud Cassiodorum, vocabantur (Cassiod., Val. lib. viii, epist.). Qui præfecturam gerebant, pro suarum quique provinciarum more ac lege nuncupari consueverant, proconsules Africæ, Italiæ exarchi, Siciliæ strategi, prætores Orientis, etc.

PAXIMATES seu PAXIMATIA seu PAXAMIDIA. Ruffinus, lib. 1, num. 4: « Vidit de sportella, ubi panes, id est, paximatia reposita erant, surrexisse fumum magnum. » Pelagius, libello iv, n. 25: « Rapui unum panem paximatem, et manducavi eum occulte. » Quod hic, lib. iv, c. 47, in excerptis ex Cassiani colat. ii, cap. 11 est: « Unum paximatem quotidie in sinu meo latenter absconderem. » Pelagius, libello x, n. 65: « Ego biduo jejuno, et duos paximates

manduco. » Palladius, Hist. Lausiaca c. 28 : « Imponit mensæ quatuor paximidia sex unciarum. » Ruffinus, lib. III, num. 31 : « Tantum unum paximatum 1046 et quinque olivas in cibo capiebat. » Joannes, libello III, num. 2 : « Apposuit vero et mensam, inuente ei illo majore, et posuit super eam tres paximates. » In regula cœnobiæ Patrum, c. 10, quem librum pœnitentiæ columbani quidam esse potant : « Si quis frater inobediens fuerit, duos dies uno paximate et aqua. Si quis dicit : Non faciam, tres dies uno paximatio et aqua. Si quis veniam non petit aut dicit excusationem, duos dies uno paximatio et aqua. » Suidas : *δίπυρος ἄρτος, ὁ παρὰ Ῥωμαίους λεγόμενος παξίμας* : « Biscoctus panis, qui apud Romanos dicitur paximas. » Idem : *Παξίμας ὁ δίπυρος ἄρτος, ἴστι δὲ ἢ λέξις Ῥωμαϊκή*. » Paxamas, panis biscoctus ; est autem vox Romana. » Per Romanos hic Lipsius, De militia Romana, lib. V, dial. 11, intelligit Græculos illos Romanos in imperio Byzantino, qui sic dixere.

Nicolau Rigaltius, in Glossario suo Tactico mixo-barbaro, non improbabiliter existimat a *Paxamo* cupediario ita dictum, de quo Suidas : *Πάξαμος ἔγραψε Ὀφάρτυκὰ κατὰ στοιχείων βιωτικὰ ἐν βιβλίῳς 6* : « Paxamus scripsit de arte culinaria, ordine alphabetico ; et Boticorum libros duos. »

Paximationum et alii varii meminere auctores. Leo imp., in Tacticis, cap. 10, § 13 : « Ἀλλὰ καὶ δαπάνην (ἔχειν) ἢ παξίμαδιον, ἢ ἄλλου τινὸς εἶδους ἑλαφρῦ εἰκοσι ἢ καὶ τριάκοντα λίτρας : « Cumineatus paximadii aut pisti, aut alterius cuiusquam expeditæ rei habebas viginti aut triginta libras. » Idem, cap. 12, § 123 : *Χρὴ οὖν καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πολέμου ἕκαστον στρατιώτην ἐν ταῖς σέλλαις αὐτῶν ἐπιφέρεισθαι ὕδωρ εἰς τὰ λεγόμενα φλασκία, καὶ παξίμαδον ἐν τῷ σέλλοπονγγίῳ, καὶ ἀλεύρου μίαν ἢ δύο λίτρας* : « Ipso belli die unusquisque miles gestet ad sellam suam secum aquam in phlasciis, et paximadium in sellopungio, et farinae unam atque alteram libram. » Idem, cap. 13, § 2 : *Ἐκαστος στρατιώτης ἐν τῷ κινήν πρὸς παράταξιν σχῆν ἐν τῷ σέλλοπονγγίῳ αὐτοῦ μίαν ἢ καὶ δύο λίτρας ἄρτου, ἢ ἀλεύρου, ἢ πίστου ἕψατοῦ, ἢ παξίμαδας, ἢ κρέας* : « Quisque miles, quando ad dimicationem belli procedit, habeat in sellopungio suo unam aut duas libras panis, aut farinae, aut pisti cocti, aut paximadii, aut carnis. » Isidori Glossæ : « Paximatum, panis subcineritius. » Luitprandus, in Legatione : « Soli mensule assident nudæ, paximatum sibi apponentes. » Columbanus, de Regul. monach., cap. 5 : « Olera, legumina, farinae aquis mistæ cum parvo pane paximate, ne venter oneretur, et mens suffocetur. »

Frustra est Goldastus, qui in lege Alemannorum, tit. 22, § 1, *panem, modia duo*, corrigit, *paximadia duo*. Nimia hæc crisis, etiam legibus vim inferens. Rursus frustra est, dum *paximadia* vult dicta *panes purpureos*, quod ab igne rubeant. Joannes Moschus, Prati spirit. cap. 7, de Macno sene : « Neque vinum bibens, neque panem comedens, nisi purpureum. »

A Tælis, inquit, *rubidus panis* Plauto. Frustra, inquam, est Goldastus, cum vera lectio sit *furfureum*, uti trahet prima Editio. Nec singulare aliquid in Macno abstinentiæ exemplum notaretur, si *paximadiis* vesceretur : plerorumque monachorum in Ægypto is cibus fuit. Sed *furfureo pane* vesci, hoc in Macno exitium. *Rubidum* quoque panem apud Plautum, Casina, act. 2, scen. 5. Festus interpretatur *parum coctum*, quod non quadrat in paximatio, licet Isidorus, lib. XX Orig., cap. 2 *recoctum* interpretetur. Plautus, in Menæchmis, act. 5, scen. 5, ridicule usurpat *panem purpureum et purpureum*.

Paximates hi panes, dicti etiam *panes sicci*. Ruffinus, lib. II, cap. 7, in Vita Apollonii : « Erant autem eis pauci tantummodò et sicci panes. Palladius, cap. 52, qui eum Apollonem vocat : « Erant autem aliquot sicci panes, et quædam olera reposita. » Ruffinus, lib. III, n. 49 : « Nihil in ea vidit, nisi paucos panes siccos in sporta pendentes. » Pelagius, libell. X, n. 97 : « Et apposuit eis panem sicrum, et aquam, et sal, dicens : Ecce propter vos festivitatem habemus hodie, et misit parum aceti in salibus istis. » Joannes, libell. III, n. 2 : « Dedit eis securim, et sportam plenam panibus siccis, et sal. » Ita quidam libri ibi *siccis* addunt. Hesybius : *δίπυροι ἄρτοι, οἱ ἐκ δευτέρου ἔπτωμένοι* : *Dipyri panes, secundo cocti*.

Nempe siccitas ex recoctione, unde supra *δίπυρος ἄρτος* dictus ; quæ siccitas et recoctio ad diurnitatem faciebant ; quo respicitur in Vita sancti Antonii c. 11 : « Panes mensium sex, ut Thebæis mos est, secum rerondens ; nam crebro per annum incurrupti durare solent. » Vide supra *BUCCELLATUM*.

Et quia panes hi sicci erant (puto etiam duriores) comesturi eis aqua macerabant et madefaciebant, quod in his Vitis sæpius dicitur *infundere panes*. Palladius, cap. 28 : « Et imponit mensæ quatuor paximidia sex unciarum ; et sibi quidem unum madefecit, erant enim sicci, illi autem tres. » Ruffinus, lib. II, num. 4 : « Et cum advenisset hora sexta, infundebat panem in aqua, dicens : « Dum hic panis infunditur, oportet me etiam horam nonam expectare. » Ibidem : « Cumque advenisset hora sexta, infundebat panem in aquam. » Quod in Pelagio, libello IV, num. 58, dicitur : « Infudit panem, et sedit ut manducaret. » Item Ruffinus, lib. III, num. 19 : « Et misit aquam et sal, et misit buccellas (paximadii videlicet, vel ipsum paximatum), et comederunt pariter. » Quod in Pelagio, libello XV, num. 66, est : « Et infudit ei panes, et misit ei oleum et sal. »

PECCATOR. Vita Pauli primi eremitæ, num. 18 : « Obsecro, quicumque hæc legis, ut Hieronymi peccatoris meminertis. » Anastasius Bibliothecarius, in præfatione Vitæ sancti Joannis Eleemosynarii : « Suscipe ergo sanctum a peccatore interpretatum. » Ita sæpe viri sancti ex humilitate litteris suis superscribere et subscribere soliti. Lixardus, episcopus Suesionensis, in Vita sancti Arnulphi, cap. 50, Augusti 15, dicit Arnulphus de se : « Hujus peccatoris Arnulphi corpus terræ reddetur. » Desiderius Cador.

cedæ civitatis episcopus epist. ad Grimoaldum palatii rectorem : « Domino illustri Grimoaldo Majori domini Desiderius peccator. » Idem ad Medoaldum Trevericæ urbis episcopum : « Domino semper suo Medoaldo papæ Desiderius peccator. » Et ad Codulphum : « Domino illustri Codulpho Desiderius peccator. » Vide plura exempla apud Franciscum Bernardinum Ferrarium, De ecclesiasticarum epistoliarum genere, lib. III, cap. 1.

PEDIBUS ADVOLVI. Palladius, cap. 15 : « Nobis tuos pedes attingentibus. » Aberrarat hic ab auctoris mente interpret Hervetus, ita vertens : « Quomodo fieri potest ut ex tuis pedibus hi sunt æquales ? » Non animadvertit, illud τῶν ποδῶν σου ἀπτόμεθα, pedes tuos attingimus, speciem præs se ferre obsecrationis vel obtestationis. Veteres enim cum supplices accedebant, genibus ac pedibus adolvebantur. Homerus, Iliad. : καὶ λέβη γονύων. Xenophon, VII de Cyri institutione : κύρου πατεροῦν καὶ χεῖρας καὶ πόδας. Dionysius Halicarnasus, lib. VI De Legatis Latinorum : καὶ τῶν γονάτων ἀπτόμενοι πάσης τῆς γοφουσίας, καὶ τὰς ἰκτερίας παρὰ τοῖς ποσὶ τοῦ ποστουμίου τόντες. « Totique senatui ad genua procidebant, 1047 positis ad Posthumii pedes supplicum insignibus. » Tertullianus, De penitentia cap. 9 : « Presbyteris advolvi, charis Dei adgeniculari. » Dionysius, epist. ad Demophilum : Σὺ δὲ τὸν προσκίοντα ἱερεὶ παρὼν ἀπελάττισας : « Tu vero eum qui se ad sacerdotis genua abjecisset, calce destruxisti. » FRONTO.

PEDULIS. Vita Christiani monachi, prolegomeno 22, § 5 : « Inveni unum pedulem, et in eo magnam massam denariorum. » Gregorius Turonensis, in Vita Patrum, in Nicetio Lugdunensi episcopo : « Namque ubi deciso cucullo, aptatis pedulibus (ita Me. pro pedulis) pedes operuit, extemplo arreptus a dæmone ruit in pavimentum. « Guigo, quintus prior primæ Carthusiæ, in Vita Hugonis Carthusiani Gratianopolitani episcopi, narrat quomodo Hugo (deditricus) Diensem episcopum, habita Carthusiano induens, « id etiam mandare curavit, ut de caligis pedules abscinderet, quatenus præter pedes totus jaceret vestitus. Dolebat enim nonnullos in religionis habitu, ad sanctitatis injuriam, tibiis dormire nudatis. » Interpres Juvenalis, sat. 1 : « Pedules novos in braccis. Quos pedornes dicunt. » Glossæ Isidori : « Pedana, pedulis novus, qui caligæ assuitur. » Glossæ Benedicti : Ποδοῦλα, ποδῶν καλύμματα, τοῖς δὲ ἀρτάρια ἠρμάνευσαν. » Pedulia, pedum integumenta, quidam artaria interpretantur. »

PERIODEUTES. Circitor, iustrator, visitator. Heraclides, cap. 25 : « Evagrius filius presbyteri multarum ecclesiarum curam gerentis, quos Periodeutas vocant. » Clare hic Periodeute officium exprimitur, quod nomen in Codino non comparat. Apud Gonadium, in Eneyclo hic ordo statuitur : « Episcopus, chorepiscopus, periodeutes, presbyter, diaconus. » Vide Meursium, in Glossario Græcobarbaro. Videntur nunc quos vocamus decanos rurales, simili officio

fungi. Gretzerus noster ad Codinum suggerit, an sit illem qui Typico Sabæ Ἐπινοῦστας, Excitator dicitur, cujus erat in vigiliis et ἀργυκνίας circuire et somnolentos excitare. Non videtur. Clare Heraclidis interpres rem explicat.

PROLIS. Moschus, Prato spirituali, cap. 154 : « Accipiebatque quotidianum stipendium novem minuta. » Græce est, ἐλάμβανεν ἡμερούσιον φόλας πέντε. Epiphanius, de ponderibus et mensuris : φόλας ὁ καὶ ταλάντιον καλεῖται, διπλοῦν δὲ ἔστω, ὑπὸ δύο ἀργύρων συγκείμενον εἰ γίνονται σὴ δηνάρια. καὶ φόλη δύο λεπτοὶ κατὰ τὸν θναρισμὸν, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν ἀργυρισμὸν. « Follis sive talentum parvum ex duobus argenteis constat, hoc est denariis 208. Item follis si ad denarios non ad argenteos redigatur, duo minuta continet. » Suidas : φόλλις φόλλεος, ὁ ὀβολός· πλεθυντικῶς, τοὺς φόλλας. « Phollis obolus, pluraliter pholles. » Marcellinus Comes, in Chronico : « Nummis, quos Romani teruntianos, Græci follerales vocant, Anastasius suo nomine figuratis placabilem plebi commutationem distraxit. »

PHRAGELITÆ. Moschus, cap. 49, qui assistebant licitores. Græce est, καὶ τοῖς παρεστῶσι φραγγελίταις. Nempe liciores ita dicti, quod φραγγέλλω, id est flagella, gestarent. Notum φραγγέλιον, cap. II Evangelii sancti Joannis : καὶ ποιῶν φραγγέλιον ἐκ σχοινίων : Et faciens flagellum ex funiculis. Inde φραγγελίταις, licitor. Georgius Alexandrinus, in Vita Chrysostomi : Ἀνελθὼν ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ κελύει ἀσφαλιοθῆναι τὰς θύρας αὐτοῦ καὶ ταρβῆθαι ταύτας ὑπὸ τῶν ὑπερετῶν καὶ φραγγελιτῶν τῆς ἐκκλησίας.

PITTACIUM. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 10 : « Proferens de honoranda manu sua ille sanctus pittacium. » Et cap. 51 : « Neque ullo modo inveni sura quolibet pittacium hoc aliquando. » Quod eodem capite aliquoties repetitur. Alii scribunt pyciacium. Zacharias papa Bonifacio epist. 142, inter Bonifacianas : « Continebant enim capitula in pyciacio ab eis porrecto. » Ubi Serarius noster : Recte vero tam πυκτάκιον quam πικτάκιον scribitur, estque proprie panni frustulum, et per similitudinem, indiculum at quod membranaceum, aut chartaceum. Sed illud a complicando ducitur, hoc vero etiamnum apud Hispanos et Aquitanos, exigua cum inflexione usitatum, pedaco et pedas, apud Gallos une pièce.

Hadrianus Junius, in Nomenclatura existimat pittacium detortum forte a pellucio, quo corii præsegmina exillora denotant Dores.

Moschopulus, Περὶ σχεδῶν : Πεττύκια Δορεὰ λεπτὰ περὶμάματα τῶν ἄρματιων, ἅρ' οὗ ἡμεῖς πικτάκια λέγομεν : « Pettycia Dorice dicuntur tenuia cariorum præsegmina, unde nos pittacia dicimus. »

Casaubonus, ad Alexandrum Severum Lampridii, vel πικτάκιον dictum ἀπὸ τῆς πικτῆς. Sunt enim, inquit, pice vel maltha illitæ breves tabellæ, in quibus elogia scribebantur, et id genus alia, quæ paucis verbis possunt comprehendi.

Abiit postea pittacium seu pettycium in pelia, quo posterius ævum utitur. Henricus Rehdorffensis, in

Annalibus, anno 1361: « Item clavus cum aliquâ petia ligni sanctæ crucis. Item petia brachii sanctæ Annæ. Item petia chordæ, qua Christus fuit ad columnam ligatus. » Utitur et Theodoricus de Appoldia præfatione ante Vitam sancti Dominici, 5 Aug.

PLUMATIUM. Pelagius, libello vii, n. 10: « Et traxit unum corpus sub caput suum tanquam plumatium de scirpo. » Glossæ Græcolatinæ *πλουμάκιον, πλουμίον, plumacium*. Anastasius in Sergio: « In quo interioris plumatium ex holoserico superpositum, quod stauracis dicitur, invenit. » Godfridus Viterbiensis Chron. parte ix:

Ultimus Assyrie rex nomine Sardanapala
Fecerat ex pluma plumata clausus in aula.

Papias: « Plumacium, pulvinar a pluma dicitur. » Glossarium Camberonense Ms. « Pulvinar, capitale plumatum. »

Ρωμαιϊον. Palladius, cap. 77: « Vixi cum eo anno uno in Bethleem, quando sedit ultra Pœmenium. » *Συνέζωσα γὰρ ἐγὼ τοῦτω ἐπὶ ἔτος ἐν ἐν Βηθλέεμ, ἑσπρινὰ ἐκαθίζετο ἐπέκεινα τῶν Ποιμενίου.* Meursius hic notat: Intelligit monasterium abbatis Pœmenis, cuius meminit Joannes Moschus Limonarii cap. 167. Na ille. Ut video, etiam viris alias diligentissimis error latus obrepit. Pœmen Palladii aliquot sæculis distat a Pœmene Moschi. Hic Moschi solitarius fuit, alter ille Palladii, abbas. Et quidem de neutro hic agitur, sed Pœmenium hic est locus apud Bethleem a pastoribus ita dictus, ubi apparuerunt eis angeli, qui non procul a Bethleem distabat, ut hic apparet, et testatur Hieronymus epistola 27, ad Eustochium: « laud procul inde Bethleem, descendit ad turrem Ader, id est, gregis; juxta quam Jacob pavit greges suos (Gen. xxxvii), et pastores nocte vigilantes audire meruerunt: Gloria in excelsis Deo (Lucæ ii), etc. Distat hæc turris mille passibus a Bethleem, ubi templum erectum est ab Helena, uti testatur Nicephorus, lib. viii, cap. 30. Epiphanius Monachus, in Itinerario Jerosolymitano: « Ad Orientem Bethleem est conditum monasterium, quod dicitur Ovile, ubi visus est angelus pastoribus, dixitque ipsis: Cessate a gregibus custodiendis. Clamate celebrantes. » Vix dubito, quin in Græco fuerit Ποιμένιον, id est, ovile.

POLLUTIO NOCTURNA. Palladius, cap. 22, de 1048 Moysæ, qui latro fuerat, turpibus somniis vexato, qui ob eam causam sacramentis abstinerebat, cum eum Isidorus presbyter ab iis liberasset, ait ei: « Bono deinceps et fidenti animo communica sacramentis. » Unde apparet olim ex religiose animo plerosque communionem abstinuisse cum turpia somnia et pollutio nocturna iis de nocte obtigissent. Vide Cassianum accurate in nocturnam illusionem inquirentem, collat. xxii, capite 4, 5, 6. Dubius etiam in hac re hæsit Augustinus Anglorum apostolus, qui Gregorium papam ideo consuluit apud Gratianum, dist. 6, cap. Testamentum. Inter Scholasticos consule principem Scholasticorum divum Thomam Aquinatem, in parte, 20, art. 7.

Posca. Heraclides, capite 25: « Olera tantum et

A poscam, et lenticulam per solum biennium gustans. » Ubi Hervetus novitius Palladii interpres pro *poscam* posuit *ptisanam*. Etiam vetus Palladii interpres *ptisanas* habet. In Græco est *ἄξυκρατον*. Post, apud Heraclidem, c. 42: « Per reliquum ævi sui tempus posca et sicco pane contenta vivebat. » Ubi Hervetus in Palladio suo pro *posca* retinuit *oxycrato* ex Græco. Certe vetus Lexicon Græcolatinum habet *ἄξυκρατον, posca*. Plinius quoque, lib. xxvii, cap. 4, vertit: « Radix decoquitur in posca dolori dentium, » quod Dioscoridi lib. ii, capite 129, de ononide, seu anonide est: *Ἀγνηθεῖσα δὲ ἡ ῥίζα ἐν ἄξυκρατῳ, καὶ διακλυζομένη, πόνον ὀδόντων πράττει.* Idem Plinius, lib. xx, cap. 4 *poscæ* meminit; « Sativi raphani in posca decocti, contra serpentium morsus infunduntur. » B Item, lib. xxii, capite 25: « Ad jocineris dolores eam (farinam hordei) cum posca concoqui opus est, aut cum vino. » Et nomen hoc aliquoties eodem capite repetit. Idem, libro xxx, cap. 7: « Tormina sanat palumbus ferus, ex posca decoctus. » Sætonius Vitellio, capite xii: « Cum Puteolis poscam vendentem deprehendisset. » Spartianus, in Hadriano: « Cibis etiam castrensibus in propatulo libenter utens, hoc est, larido, caseo, et posca, exemplo Scipionis Æmiliani, et Metelli, et auctoris sui Trajani. » Cornelius Celsus, libro iii: « Dari potest intrita, vel ex aqua calida, vel ex posca. » Alexander Trallianus, libro xi: *Πάρεχε δὲ αὐτῷ πρὸς ἡμέρας εὐπέπτη ὄπι, ἢ εἰς ῥοσάτων, ἢ εἰς φούσκα:* « Fridge bene excoctum impone rosato vel poscæ. »

C Confundunt plerique grammatici et Lexicographi recentiores *poscam*, cum *lora* vel *zytho*, quos redarguit Brodæus, libro iv, Miscellan., cap. ii. In eadem opinione fuit etiam auctor Glossarii Camberonensis manuscripti, dum ait: « Pusca, vinum secundum. » Vinum autem secundum, seu secundarium, nihil aliud est quam lora. Quid vinum secundum sit explicat idem Glossarium: « Acini dicuntur projectæ uvarum reliquæ, et ideo corripit penultimam. Quoniam non de nomine, sed de verbo derivatur hoc nomen; hic acinus, hujus acini. Acinum vero neutraliter dicitur, qua lavantur uvæ post expressum vinum; acinum dictum, quasi aquidum, vocaturque vinum secundum, et est potus servorum.

Quid posca seu φούσκα sit, explicat Phæmon Cynosophil cap. 7: *φούσκα δὲ ἴσταιν ἄξος, καὶ ὕδωρ θερμὸν, καὶ ὡα δύο:* « Est pusca seu posca, acetum et aqua calida, et ova duo. » Ita quidem ille poscam aptat pro remedio canis, qui incaluit. Alias posca simpliciter est potio ex aquæ acetique mixtura temperata, quæ militibus in usu, quæ sæpe solius aceti nomine exprimitur. Plautus, Rudente: « Sed hic rex cum aceto pransurus est et sale. » Spartianus, in Pescennio: Jussit vinum in expeditione neminem bibere, sed aceto universos esse contentos. » Vulcatius, in Avidio: « Præter laridum, et buccellatum, et accutum. »

Aliud opinor φούσκα Moschopulo: *φούσκα, ἢ κωνίδας φούσκα: Physca, vulgariter physca.* An intelligit quod

Hesychie, φύσα, κοιλία, καὶ τὸ κατὰ ἔντερον: « physca, A nomen esse, ab *hasta* derivatum, quasi qui hastam seu contum regium ferret; sed imposuit illi librarium sequioris ævi mos, qui pleraque aspirabant. Epistola Justiniani imp. ad Placidium: « Cum portubus, aquis, aquarumve decursibus, silvis, prociis. » Germanus, in Sancitis: κέν προάστειον ἢ μοναστήριον.

POSTLIMINIUM. Vita Melchi, num. 4: « Ego enim longo postliminio hæreditarius possessor. » Vox ea Hieronymo sæpius usurpata. Idem, epist. 12, ad Gaudentium: « Et post neces amicorum, luctumque perpetuum, infanti senex, longo postliminio scriberem. » Idem, præfat. comment. in Jonam: « Igitur tanto post tempore, quasi quodam postliminio a Jona interpretandi initium sumens. » Idem, in prologo Josue: « Et omissum jam diu opus quasi quodam postliminio repetere. » Occurrit frequenter apud Jurisconsultos: Vide Lexicon Brissonii. Cic., pro Cornelio Balbo: Quid si civi Romano licet esse Gaditanum, sive exilio, sive postliminio, sive rejectione hujus civitatis. Prudentius, in Hamartigenia:

Tunc postliminio redeuntem suscipit alto
Causa fides gremio.

Lactantius, lib. iv, cap. 22: Si quis ab inferis rediens postliminio vitam receperit.

PÆRECTIANI. Vetus Palladii Lausiaca, cap. 15, de Evagrio: « Adfuit ei angelica visitatio in schemate præfectiani. » Palladius Herveti, cap. 25: « Adsiit ei visio angelica præ se ferens speciem militum præfecti. » Græce est, Ἐπίστο αὐτῷ ἀγγελικῆ ὀπτασία ἐν σχήματι στρατιώτου τοῦ ἐπάρχου. Novella 124, 17: Ἐν τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ἀναρρέμενοι. « Apparitores magnificentissimi et gloriosissimi præfecti prætorio. » Concil. Chalced., act. 4.

PÆRECTUS. ἐπαρχος. Diversus hic a *præsidente*. Cæpe tamen interpretætes ἐπαρχον non rite *præsidentem* vertunt. Palladius, cap. 5: « Eam traderet præfecto Alexandrino. » in Græco, ἐπάρχῳ. Hervetus *præsidi* verterat, et sic ferme semper. Alexandria autem et Ægypto, non præses, sed præfectus præsidebat. Sæpius quoque in his libris occurrit ἀπ' ἐπάρχου, *ex-præfectus*. Quod hic et alibi non rite versum. Vide Frontonem nostrum, ad Chrysostomum.

PÆPOSITUS SACRI CUBICULI. Palladius, de Lauso, in præfatione Lausiacæ historiæ: « Ad Lausum præpositum. » Cujus rei præpositus fuerit, declarat ipse in epilogo libri, ubi eum vocat *πραεπόσιτον τοῦ εὐσεβεστάτου κοιτῶνος, præpositum sacri cubiculi*. Occurrit officium hoc in novellis 22, 3, 4: ὁ τῶν βασιλικῶν κοιτῶνων προεστῶς. Et apud Zosimum. Notitia Orientalis: « Sub dispositione viri illustris præpositi sacri cubiculi domus divina per Cappadociam. »

PROASTION. Προάστειον, *suburbanum* seu *prourbium*. Vita Basilii, cap. 2: « Invenit (eum) in proastio cum philosophis. » Ruffinus, lib. iii, n. 19: « Prope proastium qui vocatur in Septimo. » Quod in eadem re apud Pelagium, libello xv, n. 66, *suburbanum* dicitur. Paulus Diaconus, de gest. Langob., lib. vi, c. 58: « Rex Luitprandus in Oloanna nihilo minus suo proastio, miro opere in honorem sancti Anastasii martyris Christo domicilium statuit. » Quo loco hallucinatus est Bonau. Vulcanius, qui quia *vrokastio* in libro suo invenit, existimavit dignitatis

A nomen esse, ab *hasta* derivatum, quasi qui hastam seu contum regium ferret; sed imposuit illi librarium sequioris ævi mos, qui pleraque aspirabant. Epistola Justiniani imp. ad Placidium: « Cum portubus, aquis, aquarumve decursibus, silvis, prociis. » Germanus, in Sancitis: κέν προάστειον ἢ μοναστήριον.

1049 PROTOCOMITES. Πρωτοκομίτες, *primus* seu *princeps pagi*. Palladius, Lausiacæ historiæ cap. 64, in Paphnutio: καὶ πάλιν φωνή τις γέγονε πρὸς αὐτὸν θεία λέγουσα: Ἐσκεπς τῷ τῆς πλησίον κόμης πρωτοκομίτη. Quæ ita vertit Hervetus: « Et rursus vox divina ad eum facta est: Es similis vicini pagi protocomiti. » Recte Ruffinus, lib. ii, cap. 16, πρωτοκομίτην vertit *primarium vici*. Alius, *protocomes, πρωτοκομίτης, primus*, seu *princeps comitum*, quæ dignitas erat comitiva in palatio, exercitu, provinciis. Vide Jurisconsultorum Lexica.

PSIATHUS, ΨΙΑΘΙΟΥS vel ΨΙΑΘΙUM. Sæpius occurrit in Vita Patrum. Vita Pachonii, capite 43: Ac ne otiosus essem, psiathos elegi cum fratribus texere. » Cap. 47: « Venit ad fratres, qui psiathos operabantur. » Cap. 52: « Semper autem psiathios operabatur. » Vita Abraham eremitæ, capite 5: « Nec non et unum psiathium, in quo cubitare solebat. » Et cap. 14: « Psiathium suum, super quod subsistebat, cœpit vehemens flamma comburere. » Vita Joannis Eleemosynarii cap. 20: « Quanti sunt modo qui psiathum habentes subtus dimidium, et supra dimidium, non possunt extendere pedes suos. » Vita Euphrosynæ, cap. 16: « In eadem cella demoratus est, in eodem psiathio dormiens in quo Euphrosyna. » Vita Mariæ neptis Abraham, cap. 8: « Quinquaginta annos conversationis tuæ, super psiathium cubitaveras. »

Frequens hæc vox in supellectile antiquorum monachorum. Psiathium Græcis tegetes sive storeæ et junco aut papyro confecta. Ea pro lecto et stragulo utebantur monachi Ægyptii. Glossarium: *Tegetes, ψαθιον*. Vide Cassian., lib. iv Instit., capite 13, et collat. 1, capite 23. Hesychie: ψαθιον τὰ ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἐπὶ τῶν καθεδρῶν ἐπιστορούμενα: « Psiathia, quæ in judiciorum loco cathedris insternuntur. » Idem: ψαθος, ἢ χαμῆνον, καὶ τὸ φυτὸν, ἐξ οὗ πλέσσεται ψαθος: « Psiathus, lectus humi stratus, et frutex, ex quo plectitur psiathus. » Vide eundem in Κάννα, et Κανθαρά.

PTISANA. Palladius, Lausiaca ex veteri interpretatione, cap. 15: « Propter infirmitatem stomachi cotum cibum accipere compulsus est. Panem quidem jam non contigit; olera vero et ptisanas, ac legumen usque ad duos annos accipiens, ita defunctus est. » Quo loco Heraclidis interpretes, c. 25: « Cum necesse esset corpori ejus propter stomachi infirmitatem, ut cocum sumeret cibum, panem quidem attingit nunquam, olera tantum et poscam, et lentilam per solum biennium gustans. » Palladius, ex interpretatione Herveti, cap. 86: « Cum caro, propter imbecillitatem corporis et stomachi, opus haberet ut

aliquid sumeret quod per ignem transiisset, panem quidem tetigit, nequaquam autem sumpsit cocta olera, sed vel ptisanam, vel legumina duos annos. » Qui locus si cum interpretatione priorum conferatur, legendum videtur, « panem quidem tetigit nequaquam, sumpsit autem cocta olera, vel ptisanam, vel legumina duos annos. » Omnino nugatur hic Goldastus scribens ad regulam sancti Columbani, legensque *pisanas* pro *ptisanas*: « Pisana, inquit, pulmentarium ex ipsis confectum. » Carere poteramus hac crisi contra consensum omnium interpetum, qui in Græco vel *πισάνων* invenere, et in Latino textu retinere, vel per *poscam* idem volvere exprimere.

PTOCHIIUM. Vita Euphrosinæ, cap. 7: « Ecce ptochia, hierocomia, xenodochia, monasteria. » Pleraque Editiones, pro *ptochia*, habent *lapetia*, nullo sensu. Ptochiorum frequens apud veteres mentio. Canon 10 concilii Chalcedonensis, œcumenici v: « *Ἡ τοι τῶν ὑπ' αὐτῆν μαρτυρίων ἢ πτωχείων, ἢ ξενοδοχείων*: « Vel eorum quæ sub ea sunt martyriorum, vel ptochiorum, vel xenodochiorum, et can. 8: « *Οἱ κληρικοί τῶν πτωχείων, καὶ μοναστηρίων καὶ μαρτυρίων*: Clerici ptochiorum, monasteriorum et martyriorum. » Vox Græca etiam Latinis usitata. Testamentum sancti Remigii: « Sicut disposuero in ptochiis, cœnobiis, martyriis, diaconiis, xenodochiis, omnibusque matriculis sub tua ditioe degentibus. » Capitularia, lib. vii, tit. 2: « Clerici qui præficiuntur in ptochiis, vel qui ordinantur in monasteriis, vel basilicis martyrium, » quæ desumpta sunt ex can. 8 concilii Chalcedonensis jam citato. Plura de ptochiis et ptochotrophiis in Juris Lexicis.

RACANA seu **RACHANA.** Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 20: « Cum storeis et rachanis. » Unde *rachanelle*, cap. 20: « Venundabantur enim quatuor rachanelle numismate uno. » Ennodius, lib. ix, epistola 17, ad Apodemiam: « Lænam et racanas, cujus vos volueritis coloris, rubei, aut fuscæ, mihi sub celeritate dirigite. » Jacobus Sirmondus noster ibi notat: Racanæ quod genus vestimenti fuerit, non liquet; ad calceamenta referendæ videntur, ut et ragæ et tzangæ. L. in Cod. Theod. De habitu quo uti oporteat intra urbem: « Intra urbem Romam nemo vel ragis vel tzancis utatur. » Ita ille. Dubito an hæ ragæ ad racanas spectant. Potius existimem racana detortum a Græco *ράκον*, quod vile vestimentum, ut etiam hic, de racana intelligitur. Nam jungitur apud Ennodium cum læna, quæ abjecta vestis. Corrupto Ennodio usus est Claudius Salmasius, dum ad Vopisci Firmum Tyrannum citat *lanæ racanas*. Hesychius: *Ῥάκον, ἀποσκοραλισματα, καὶ ἀποσπάσματα, ἱμάτια*: « Præsegmina, divulsiones, vestes. » Idem: *Ῥάκκος, διαβρωγός ἱματίων*: lacerum vestimentum. Idem: *Ῥάκον, ἀποραχίσματα καὶ ἀποσπάσματα*: rupturæ et divulsiones. Hinc igitur nunc racana nunc rachana scribunt.

Apud Nicetam Choniatem, lib. ii De rebus gestis Alexii Angeli, *ρακινδύτης*, cui Glossa Ms. ascribit *μοναχός*. Sic apud eundem, libro De rebus post ex-

PATROL. LXXIV.

pugnatum urbem gestis: *ρακινός διασπαράττος, παννίς involuti*. Et apud eundem, lib. iii De Isaaci Angeli imperio, *ρακινδύτης* exponitur a Glossatore *ρακινωπών, rasam ferens*, de qua vide in SCHEMA.

RAPHANELÆUM. Pelagius, lib. v De Vitæ Patrum, libello iv, n. 59: « Vasculum, in quo erat raphanelæum. » Editiones vulgatæ cum addito legunt: *raphanelæum, id est lini oleum*. Parisiensis Editio, omisso verbo *raphanelæum* substituit, *oleum de semine lini expressum*. Raphanelæum quid sit, describit Plinius lib. xix, cap. 5, agens de raphano: « Egypto mire celebratur, propter olei fertilitatem, quod e semine ejus faciunt. Hoc maxime cupiunt serere, si liceat; quoniam et quæstus plusquam ex frumento, et minus tributi est, nullumque copiosius oleum. »

REGIA, absolute positum portam primariam significat. Vita Mariæ Ægyptiacæ, cap. 5: « Regia autem monasterii nunquam aperiebatur. » Sic apud Ennodium, epigrammate 17, inscriptio est: « Super regiani triclinii in domo, » quæ Heliconem montem cum aquis suis præferbat. Gregorius Turonensis, libro iv, cap. 13: « Dum deambulabant per ecclesiam ad regias ædis sacræ, quæ tunc reseratæ fuerant, appropinquant. » Anastasius Bibliothecarius in Honorio: Investivit regias in ingressu ecclesiæ majoris quæ appellantur medianæ, ex argento. » Item in Conone: **1050** Qui missi fuerant de exercitu ad custodiendas regias basilicæ, clausas observabant. »

REGULA. Regulam ab Angelo accepit Pachomius. Vitæ ejus, cap. 12: « Quam regulam Tabennenses hodieque custodiunt. » Quare labitur Joannes Meursius in Glossario suo Græcobarbaro, dum verbo *Μοναχός* existimat sanctum Benedictum regulam monachis primum præscripsisse. Vel ipse Benedictus regulæ suæ cap. 73 priorem sancti Basilii regulam agnoscit: « Collationes Patrum, et instituta, et vitæ eorum, sed et regula sancti Patris nostri Basilii, quid aliud sunt, nisi bene viventium et obedientium monachorum instrumenta virtutum. » Et jam ante Pachomius ab angelo regulam acceperat. Quare quod Hildegardis dicit de Benedicto primo regularum auctore, intellige de Italia, quam ipse primus sua Regula maxime illustravit.

RESCELLA. Pelagius, lib. v De Vitæ Patrum, libello x, n. 18: « Dedit ei aurum, et nummos, et rescellas, et omne quod in responso suo habebat. » Et n. 76: « Vestes mææ inæstimabili pretio dignæ erant, et pro his utor has viles rescellas. » Videntur rescellæ hic capi pro villi vestimento. Sic apud eundem Pelagium, libello xiii, n. 1: « Vestivit se rescellas suas, quas prius habuerat. » Glossarium Camberonense Ms. « Recella, diminuitur a recula, recula autem a re. » Charisius Sospiter, lib. i Grammaticæ, a *res* deducit *reculam*, ut a *spes specula*. Ita et Priscianus, super duodecim versus Æn., in illud lib. iii Æneid. « Postquam res Asiæ. » Ibidem, in Glossario Camberon.: Rescellæ, genus indumenti; id est, pelles. » Apuleius, lib. iv Metam.: « Quid paupertinas pannosasque rescellas miserrimæ anus donas vicinis divitibus. » Ergo

a res primum *rescula*, inde *rescella*. Liceat hic conjecturam meam proponere de loco apud Apuleium, lib. II in *Metamorph.*, deposito: « Specta denique quam parvis quamque futillibus tanta res procureretur. Hercules anethi modicum cum foliis lauri immissum, rore fontano datur lavacrum, et poculum. » Beroaldus ait olim fuisse *Herculis*, et ipse reformat *Hercules*, ut sit asseveratio per Herculem, quale est illud *meherculus, mediusfidius*. Lipsius, lib. II ep. qq., ep. 22, ait dormivisse magnum interpretem. (Beroaldum). Veteris lectio *Herculis*. Legit ipse: « Tanta res procureretur herbulis. Anethi, » etc. Ita ille. Scio equidem multum herbarum usum fuisse in re magica, unde apud eundem, Apol. I, *radiculæ, herbæ, surculi*. Et lib. II *Metam.*, *surculis et lapillis et id genus frivolis inhalatis*. E quibus videri quoque possit legendum *surculis* pro *herculis*. Malim tamen legere *reculis*: 1° Quia soliti olim scribere *herculis ut Hrenus, Ludovicus* in Ms. vetustissimo, unde transpositione fecere *herculis*. 2° *Reculæ* sequentia omnia comprehendunt, *anethum, laurum, rorem fontanum*; non ita *herbulæ*, quæ in nullum istorum quadrant, si *anethum* de semine capias. 3° *Reculæ* hic quod libro II apud eundem *frivola*. 4° *Reculas* usurpat idem auctor lib. IV *Metamorph.* jam citato.

Dicebatur, et *Reicula*. Capitularium, lib. VII, tit. 492: « Qui reiculam ecclesiarum petunt a regibus et horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt. » Chronicon sancti Galli, De gestis Caroli Magni: « Quod reicula sancti Galli non ex regalibus donariis, sed ex privatorum traditunculis collectæ. »

An *REICULÆ* hæ Ecclesiarum sunt illa ipsa, quæ Græcis dicebantur *πτωχικά*? Balsamon, ad Can. Apost. 59: « Ὁ ἐπίσκοπος ἐπιλεί μετὰ τὴν ἀναγκαίαν αὐτοῦ δαπάνην, καὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν κληρικῶν συνήθη οὐκαιομῶν, τὰ περιττώοντα ἐκ τῶν εἰσόδων τῆς ἐκκλησίας διαδίδουσι πρὸς πένητας πτωχικά γὰρ καλοῦνται: « Episcopus post necessarios sibi sumptus, et ecclesiæ ac clericorum consuetam dispensationem, superflua ex ecclesiasticis redditibus debet distribuere pauperibus. Nam *πτωχικά*, id est, pauperum bona vocantur. » Et in eundem canonem Zonaras: τὰ τῶν ἐκκλησιῶν πράγματα ἢ γραφὰ πτωχικά ὀνομάζει, καὶ δεῖ ταῦτα διαδίδοσθαι τοῖς πτωχοῖς: « Scriptura nominat ecclesiarum bona *πτωχικά*, quæ *πτωχοῖς*, id est, mendicis et inopibus distribui oportet. »

RESTES PISCIUM. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 19: « Mille restes siccatorum piscium, qui memonæ dicuntur. » Sic Martialis, lib. XII, ep. 32:

Calvæque restes alioque, cepisque.

ubi restibus calvitium tribuit, ut veteres et tritas ostendat, e quibus allia et cepæ pendere solita.

RICINUS. Palladius, cap. 86: « Adeo ut corpus ejus non secus ac corpus ferarum animantium ricinis scateret. » Hervetus verterat, *scateret muscis*. Græce est: ὡς καὶ τὸ σῶμα κρότωνος ἐκβῶσαι. Dixi de hoc satis fuse ad veterem Palladii Lausiacam. Nunc quædam addo ex Frontone nostro: κρότων hic rectius sumitur pro *ricino*, ut sit τὸ ἐν κυρίῳ καὶ βουσι γινόμενον. Plinius, lib. XI, cap. 34: « Est animal inflexo semper sanguini capite vivens, in bubus frequens, in canibus aliquando, in ovibus et capris hoc solum. » Smidas vocat *κροτειὸς φειράς, pediculus canum*. Aristot.; lib. V *Historiæ Animalium*, cap. 31: τὰ δὲ πρόβατα καὶ αἴγες κρότωνος ἔχουσι, τοῖς δὲ κυσίν τε καὶ κελύμενοι γίνονται κροτῶβαται: « Oves et capra redivios habent, canibus proprium ricinus, qui ab eodem animali momentum cynorrhæista accepit. » Columella, lib. VI, c. 2, *rediviorum*; Plinius, lib. XXII, c. 18, *ricinorum canum* meminit. Ἐκβῶσαι ad verbum esset, *ebullire faceret, effunderet*, ut II Machab. I, 12: Ἀδὲς γὰρ ἐξέβρωσε τοὺς παρατυφάνους ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει. Ipse vero *ebullire fecit eos qui pugnaverunt in sancta civitate*.

ROSAARIUM. Usus orationes annumerandi Deo per calculos, habes hic exemplum apud Palladium, c. 23, de Paulo in monte Pheane habitante: « Hic habebat trecentas preces expressas et præstitutas, totidem habens in sinu calculus, et in unaquaque oratione jaciens unum calculum, » ψῆρον. Idem de eo narrat Sozomenus, lib. VI, cap. 29, et ex eo Cassiodorus, lib. VIII, cap. 1. Etiam divam Claram sanctissimam feminam precariis calculis usam, ut Deo orationes suas annumeraret, prodant ejus Acta. Nec superstitiosus est hic calculorum usus, non magis quam duodecim lapides, quos Jesus jussit milites suos sicco pede transeantes secum ex alveo Jordanis in castra deferre, nempe ut commemorati essent beneficiâ a Deo Opt. Max. præstiti.

SABULUM. Vita Pauli primi eremita, num. 14: « Sabulum capiti superjaciebat. » Vita Hilarionis, num. 40: « Qui cum tria crucis signa pinxisset in sabulo. » Glossarium Camberouense Ms.: « Sabulum, genus terræ levissimum. » Plin., lib. XVIII, c. 18: « Quippe sabulum subest, granumque limo tantum continetur. » Hieronymus, in esp. XLVII Ezech., *Ad tumulos sabuli orientalis*.

Sabulum autem capiti superjacere solemne erat apud plurimas gentes in luctu, maxime funebri. De Ægyptiis, testis hæc Vita.

De Romanis Virgilius, lib. X *Æneid.*, de Latino rege ob conjugis et urbis fata:

..... It sciss veste Latius
Conjugis attonitus fati, urbisque ruina,
1051 Canittem immundo perfusam pulvere turpans.

D Et libro X de Mezentio propter Lausum filium ab Ænea occisum:

Agnovit longe gemitum præsaga mali mense:
Canittem immundo deformat pulvere....

Idem in Ciri:

..... Clade exterrita tristi
Intonso multo deturpat pulvere crines.

Catullus in Argonauticis:

Canittem terra atque infuso pulvere fedans.

Silius Italicus, lib. XII. De Campanis:

..... nunc fedantes in pulvere crinem
Canentem.

Ovidius, lib. VIII *Metamorph.*, fab. 4:

..... OŒneus
Pulvere canittem genitor, vultusque sonantes
Fœdat humi fatus.

De Græcis testis Ilomerus, Iliad. 5, ubi Achilles A audita morte Patrocli :

Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσίν ἕλων κόνιν αἰθαλόεσσαν,
Χεῖρατο κάκ κεφαλῆς.

Ambabus autem manibus capiens pulverem calidum
Fudit super caput.

Idem Iliad. 9, de Priamo, qui pulvere aspersus filii Hectoris mortem deflet.

De Judæorum more in hac eadem re notum nimis ex sacris litteris.

SAITES. Palladius, cap. 22 : « Cum saites octodecim ebibisset. » Græco : σαῖτον πικρὸν ὡς Ἴταλικῶν δεκκαπέντε. Epiphanius, De ponder. et mensur. : Ἀπόρρημα δὲ παρὰ μόνους Θεβαίους μετρεῖται. Ἕμῃσιν γὰρ τοῦ σαῖτου ἴστιν, ὃ δὲ ἀληθινὸς σαῖτος ἕξιστων ἴστιν κβ. « Aporrhyma apud solos Thebanos mensuratur. Dimidium enim saite est, verus autem saites, sextariorum viginti duorum est. »

SANCTORUM CORPORA INCORRUPTA. Vitæ Hilarionis, num. 46 : « Et toto corpore, quasi adhuc viveret, integro. » Joannes Moschus, Prati spiritualis cap. 121, de duobus monachis præstiti mortuis : « Invenimus vero ambos integros, sumentesque illos, sepelivimus in Raythu. »

Multorum sanctorum corpora Deus hac integritate honoravit : Sancti Ursini, primi episcopi Bituricensis, apud Gregorium Turonensem, De gloria Confessorum, c. 80 ; sancti Eligii, apud Surium, 1 Decembris, auctore Andoeno Rothomagensi episcopo ; sancti Sigeberti regis Francorum, auctore Sigeberto monacho Gemblacensi, apud Sur., 1 Febr., tomo VII ; sancti Wenceslai ducis Bohemiæ, per Joannem Dabravium, Olomucensem episcopum, 28 Septembr., apud Surium, tomo VII ; sancti Stanislai, episcopi et martyris, apud Surium 11 Aprilis ; sancti Huberti, episcopi Leodiensis, apud eundem, 3 Novembris ; sancti Othmari, abbatis Sangallensis, auctore Walafrido abbate Augiensi, apud Surium, 16 Novembr. ; sancti Edmundi episcopi Cantuariensis, apud Surium, 16 Novembris ; sancti Raynaldi, archiepiscopi Ravennatis, auctore Hieronymo Rubeo, 18 Augusti, apud Surium, tomo VII ; sancti Sosii diaconi, auctore Joanne diacono, 5 Jan., apud eundem, eodem tomo, 23 Septembris ; sancti Honorati, episcopi Arelatensis, auctore Hilario episc. Arelatensi, apud eundem, tomo eodem, 15 Jan. ; sancti Judoci, auctore Florentio abbate, apud eundem, tomo eodem, 13 Decembris ; sancti Hermannii, seu Josephi, canonici Steinfeldensis, apud eundem, tomo eodem, 7 Aprilis ; sancti Theodori Studitæ, auctore Michaele Studita, 11 Novembris ; sanctæ Edelbergæ virginis, apud Bedam, l. III Hist. Anglicanæ, cap. 8, Julii 7, in tomo VII Surii ; sanctæ Ludmillæ martyris, in Vita sancti Wenceslai, supra.

Plura non congero. Similia exempla sæpissime in Sanctorum Vitis occurrunt. Vide quædam apud Joannem Baptistam Signium in ejus Reliquiario, c. 21, et Gretzerum nostrum, in Apologia 2 et 3 pro Vita sancti Ignatii nostri, lib. IV, cap. 1, contra Mi-

senum Calvinistam, et apud Kormauum, De miraculis mortuorum, parte III. Vide et Gretzerum, De funere Christiano, lib. 4, cap. 4.

SANCTUARIUM. Vita Euphrasie, cap. 1 : « Multasque oblationes in ecclesiis et sanctuariis offerebat. » Et cap. 5 : « Quæ etiam illic vacans in sanctuariis. » Nescio an hic sanctuaria vocet *στυμνία*, id est, monasteria. Alias sanctuarium certus in templo locus. Vide SECRETARIUM.

Aggenus, comment. in Frontinum, De limitibus agrorum : « Profanum autem, quod dum sanctum fuisset, postea in usum hominum factum, hoc est extra fanum, extra sanctuarium, profanum dictum est. »

Dicta etiam sanctuaria vela quædam sacra seu brandæa. De quibus ita Baronius, notationibus ad Martyrologium Romanum ad diem 15 Januarii, postquam recitavit verba sancti Germani et collegarum legatorum apostolicorum ad Hormisdam papam : « Unde si beatitudini vestræ videtur, sanctuaria beatorum apostolorum Petri et Pauli, secundum morem, ei elargiri præcipite ; et si fieri potest, ad secundam cataractam ipsa sanctuaria deponere vestrum est deliberare. » Exstant ad eosdem legatos Hormisdæ papæ, de eadem re scriptæ litteræ, aliter idem ad Justinianum, significantis se tantum sanctuaria mittere. Per sanctuarium autem velum intelligere debemus, quod sanctus Gregorius, in epistola ad Constantiam reg., lib. III, epist. 30, *brandæum* appellat, ex quo sanguis effluebat, cum a sancto Leone papa (ut ait) forcipibus incidiretur. Alibi autem idem appellat *velamen*, quod admoveri solitum erat sanctis martyrum corporibus, ut lib. IV, epist. 44, ex synodo Romana, et libro XII, decret. 4, Brandæum item appellat velum illud Joannes Diaconus, in Vita sancti Gregorii libro II, capite 42, cum ingens ea de re miraculum narrat. Hactenus Baronius.

Erant et regum et principum sanctuaria, secreta videlicet et arcana tabularia. Flinius, libro XIII, cap. 8 : « In sanctuariis Mithridatis maximi regis devicti Cn. Pompeius invenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem antidoti. » Siculus Flaccus, in libro De conditionibus agrorum : « Quod si quis contradicat, sanctuarium Cæsaris respici solet ; omnium enim agrorum et divisorum et assignatorum formas, sed et divisionem, et commentarius et principatus in sanctuario habet. Qualescunque enim formæ fuerint, si ambigator, de eorum fide ad sanctuarium principis revertendum erit. »

SARTAGINES IGNITÆ. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi eremitæ, num. 3 : « Qui ignitas sartagine ante superasset. » Hujus supplicii mentio II Machab. VII, quod ita exprimit Prudentius, hymno 14 :

Videbat ipsos apparatus funerum
Præsens suorum, nec movebatur parens,
Lætata, quoties aut olivo stridula
Sartago frizum torraisset puberem.

Plura de his vide apud Antonium Gallonium, lib. De sanctorum martyrum cruciatibus, cap. 7.

SATTAI. Hieronymus in Vita sancti Pauli primi

eremitæ, num. 8: « Quos vario delusa errore gentilitas **1052** Faunos, Satyrosque, et Incubos vocans colit. » De Satyris consule Lilius Gregorium Giraldum Historiæ deorum syntagmate 15, et Martinum Delrium nostrum, parte III commentarii in Senecæ Œdipum; Natalem Comitum, libro V Mytholog., capite 8, et Conimbricenses nostros, in lib. II Physic., cap. 9, quæst. 5, art. 2.

SCALPRÆ. Hieronymus, Vita Pauli primi eremitæ, num. 5: « Erant præterea per exesum montem non pauca habitacula, in quibus scalpræ, etiam incudes et mallei, quibus pecunia olim signata, visebantur. » Ita vetustissimi Ms. pro *scabræ*. Papias Vocabulista: « *Scalpere*, fricare, terebrare; *Scalprus* dictus, quod pituris * et foraminibus sit aptus, quasi scalphorus; cuius diminutivum scalpellus facit. *Scalpra*, ferrum quo corium aptatur, quo fabricantur formæ sutorum. *Scalpellus*, ferrum quo corium aptatur, quo fabricantur formæ sutorum, et quo chartas corrigunt. » Joannes a Janua in Catholico: « *Scalprum* a scalpo, pis, dicitur hoc scalprum, pri, et hic scalprus, id est, ferrum, cum quo corium aptatur vel raditur, vel cultellus, vel capulus scriptorum. Item scalprum vel scalprus dicitur quoddam ferreum instrumentum, quod alio nomine dicitur celtes. Unde hoc scalpellum, li; et hic scalpellus, li, diminutivum secundum Hugutionem. Unde Jeremiæ xxxvi: *Scidit illud scalpello scribæ.* » Vocabularium Gerardi de Scheuren: « *Scalprum, pri*, et *Scalprus, pri*. *Een yser daermen leder mede schauet: oft een scherp mesken der schzyuer: oft een yseren beytel.* »

SCAPULARE. Vitæ Antonii, capite 25: « Lavitendyten suum, id est scapulare. Ita plerique editi; sed scapulare interpretamentum prioris e margine in textum irrepsit. Scapulare proprie *ἔπωμις*.

SCHEMA. Vita Euphrosynæ, cap. 7: « Induitque eam tunicam schematis. » Vita Euphrasiæ, sive Euphraxiæ, cap. 8: « Si nos diligis, esto nobiscum in nostro schemate. » Anastasius Persa Jan. 22, in Menæis: *καὶ γεόμενος ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα τὸ ἱερὸν τῶν μοναχῶν σχῆμα λαμβάνει.* « Existens in monasterio sancti Sabæ sacrum monachorum habitum sumit. » Sæpissime occurrit apud scriptores asceticos.

Sed quia duplex fuit schema monachicum, unum, quod dicebatur τὸ μικρὸν σχῆμα, sive τοῦ μανδύου, *parvum schema*, sive *schema mandyi*; alterum quod dicebatur τὸ μέγα, sive τὸ ἀγγελικόν, *magnum* sive *angelicum schema*; juvat hic ex Euchologio quædam utriusque generis attexere, omissis precibus, ritus tantum attingendo, præmisso ante ordine instituendi novitium.

Ἀκολουθία εἰς ἀρχάριον ῥασοφοροῦντα.

Ordo instituendi novitium *rasam ferentem*.

Quod in Indice capitum ita concipitur paulo plenius: Ἀκολουθία γενομένη εἰς τὸ φορέσαι τινὰ ῥασὸν μέγαν καὶ καμλαύχιον: « Ordo, qui servatur in ferente tantum *rasam* et *camelauchium*. » Non recte apud Meursium in Lexico Græcobarbaro in *ῥάσα* ponitur negatio μὴ

* Sic. An legendum *picturis* vel *scripturis*? Edit.

ante *καμλαύχιον*. Igitur ita instituitur novitium:

1. Ὁ ἱερεὺς κουρεύει αὐτὸν σταυροειδῶς: « Sacerdos novitium in crucis formam tondet. »

2. Ἐνδύει αὐτὸν χιτῶνα, καὶ καμλαύχιον: « Induit eum tunica et camelauchio. »

Ex quibus patet, *ῥάσα* (*tunicam*) fuisse. Rudem et asperam, non mollem, indicat Nicetas in Manuele Comneno, libro VII: Τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἦτις, καὶ ἐπὶ αὐτὸν ὄθεν εὐρόντες τινὸς μοναχοῦ ῥάσα περιδύουσι μὲν αὐτὸν, καὶ ἀπεκδύουσι τὰ μαλακὰ καὶ ἀρχικὰ ἄμματα: « Monachicum schema expetiit, et qui ei astabant, nescio unde invenientes cujusdam monachi *rasam*, ea eum induerunt, et exuerunt eum vestibus mollibus et imperialibus. » Ita quidem citat Joannes Meursius in Glossario Græcobarbaro, pro quo vulgata Editio habet: καὶ τῆς πνευματικωτέρας ἀμφιάστως, ἐχούσης τὸ ἀπαράσκευον τριβωνίου μελανοῦ, οἱ περὶ τὸν βασιλεῖα ἐθεντοῦν εὐπορήσαντες: « Et spiritualem vestem nigro panno omnis ornatus expertem ministrum nescio ubi nacti. » Sic quæ eodem libro sunt *ἱσθίμακα* scilicet *μοναχικὰ*, Glossæ veteres Mss. apponunt *ῥάσα*. Et ejusdem Manuels lib. IV, ubi *μὲλαν ἄμμιον*, glossa apponit *ῥάσα*. Et apud eundem Nicetam, lib. II, De imperio Isaaci Angeli, ubi in textu est, *μὲλαν ἄμμιον*, glossa ms. ascribit *ῥάσα*. Sic apud eundem, lib. III, de ejusdem Isaaci imperio, *ῥασκινδύτης*, quod glossa ms. explicat per *ῥασοφορῶν*.

De camelauchio supra satis diximus.

Rasæ indumentum mystice significabat sanctificationis stolam. Colligitur ex oratione quæ est in Euchologio: Ἐνδύσον αὐτὸν ἀγισμοῦ στολὴν, σωφροσύνη περιζώσον τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, πάσης αὐτὸν ἐγκρατίας ἀνάδειξον ἀγωνιστὴν: « Indue ipsum sanctificationis stolam, temperantia circumcinge lumbos ejus, omnis ipsum continentia ostende pugilem. »

Ἀκολουθία τοῦ μικροῦ σχήματος ἦτοι τοῦ μανδύου.

Ordo instituendi monachum parvi schematis, seu mandyi.

1. Τίθησιν ὁ ἱερεὺς ἐπάνω αὐτοῦ τὸ σχηματολόγιον: « Sacerdos ponit super eum schematologium. »

2. Deinde accepto in manu psalidio seu forcipe, κουρεύει αὐτὸν ὁ ἱερεὺς σταυροειδῶς: « Tondet eum sacerdos in formam crucis. »

Quæ crinium resectio irrationalium cupiditatum rejectionem significat, quod insinuat in oratione, quæ initio præmittitur: Ἴνα τῇ ἀφαίρεισι τῶν ἀναίσθητων τριχῶν, συναποβάλληται καὶ τὰς ἀλόγους ἐθυμήσεις τε καὶ προσάξεις: « Ut ademptione sensu carentium capillorum, etiam abjiciat irracionales cogitationes et opera. »

3. Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα ἐνδύεται χιτῶνα ἀγαλλιάσεως: « Frater noster N. induitur tunica exultationis. »

4. Περιζώνονται τὴν ὀσφύν αὐτοῦ δύναμεν ἀληθίως, εἰς νέκρωσιν σώματος, καὶ ἀνακαινίσιν πνεύματος: « Frater noster lumbos cingitur virtute veritatis in mortificationem corporis, et renovationem spiritus. »

5. Καλύπτεται περικεφαλαιαν ἐλπίδα σωτηρίας: « Fra-

ter noster operitur galea ceu spe saluis. »

6. Λαμβάνει τὸ παλιὸν τὸν ἀρράβωνα τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, εἰς στολὴν ἀφθαρσίας καὶ σεμνότητος : « Frater noster sumit pallium arrhabonem magni et angelici habitus in stolam incorruptionis et sanctimoniam. »

7. Ὑποδύεται τὰ σανδάλια εἰς ἰτοιμασίαν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης : « Frater noster subinduitur calceamentis in præparationem Evangelii pacis. »

Deinde concludunt : Ἐλαβε τὸν ἀρράβωνα τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος : « Frater noster sumpsit arrhabonem magni et angelici habitus. »

8. Δίδεται τῷ ἀποκαρῖντι κηρός, καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ σταυρός, καὶ γίνεται ὁ ἀσπασμός : « Datur detonso cereus, et sanctum Evangelium, et crux, et fit amplexatio. »

Ἀκολουθία τοῦ μεγάλου σχήματος.

Ordo magni et angelici habitus.

1. Ὁ ἱερεὺς κურῦει αὐτὸν σταυροειδῶς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, 1053 etc., Sacerdos tondet eum in formam crucis, in nomine Patris, » etc.

2. Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα ἐνδύεται χιτῶνα δικαιοσύνης καὶ ἀγαλλιᾶσιως τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, etc. : « Frater noster N. induitur tunica justitiæ et exultationis magni et angelici habitus. »

3. Λαμβάνει τὸ παλιὸν τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, εἰς στολὴν ἀφθαρσίας καὶ σεμνότητος, etc. : « Sumit pallium magni et angelici habitus in stolam incorruptionis, et sanctimoniam. »

4. Ἐνδύεται τὸ κουκούλιον τῆς ἀκακίας, εἰς περιεφραλαίαν ἁπλῆς σωτηρίου : « Induitur cucullam simplicitatis in galeam spei salutaris. »

5. Λαμβάνει τὸν ἀνάλαβον ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀναλαμβάνων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ ἀκολουθῶν τῷ δεσπότη Χριστῷ : « Accipit scapulare in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, assumens crucem suam in humeros, sequens Dominum Christum. »

6. Περιζώννεται τὴν ὄσφιν αὐτοῦ δύναμιν ἀληθείας : « Fratris nostri lumbi cinguntur virtute veritatis. »

7. Ὑποδύεται τὰ σανδάλια εἰς ἰτοιμασίαν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης : « Subinduitur calceamentis in præparationem Evangelii pacis. »

Concludit : Ἐλαβε τὸν μεγάλον καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα : « Sumpsit magnum et angelicum habitum. »

Quæ quasi repetens recapitulatur, et explicans exprimit rursus in oratione :

Ἴνα ἐν ἀγιασμῷ πολιτευσάμενος ἄσπιλον διατηρήσῃ, ὅπερ τῇ δυνάμει σου ἐνεδύσατο σχῆμα·

Τῷ μὲν χιτῶνι τὴν δικαιοσύνην ἀμπεχόμενος·

Τῇ δὲ ζώνῃ τὴν κέρωσιν τοῦ σώματος, καὶ τὴν σωφροσύνην ἐν ἑαυτῷ περιφέρων·

Τῷ δὲ ἀναλάβῳ, τῷ σταυρῷ τῇ καὶ πίστει κατακοσμούμετος·

Τῷ δὲ περιβολαίῳ, στολὴν ἀφθαρσίας θωρακίζόμενος. τοῖς δὲ σανδαλίοις, ἵνα ἐπιβῇ τῇ ὁδῷ τῆς εἰρήνης, καὶ τῇ σωτηρίας·

« Ut in sanctificatione vitam instituens, immacula-

tum conservet, quem in virtute tua induit, habitum :

Pro tunica quidem justitiam amictus,

Et pro zona mortificationem corporis et temperantiam in seipso circumferens,

Et pro scapulari, cruce et fide adornatus ;

Et pro pallio, stola incorruptionis munitus ;

Calceamentis vero, ut procedat in viam pacis et salutis. »

Sequuntur, post, eadem quæ in ordine parvi schematis de cruce, cerco, amplexatione.

Dictus videtur angelicus habitus, quod eo induti memores esse deberent, vivere se debere angelicam vitam. Euchol., p. 402: Σὴ γὰρ πεποισθῶς συνεργίᾳ τῆν ἀγγελικὴν πολιτείαν ταύτην ἐπισηρῶμαι, φιλάνθρωπε :

B Tuæ enim obediens cooperationi, angelicam vivendi rationem hanc accedo. amator hominum. » Rufinus, lib. II, cap. 11 de Flor : « Illic multorum erat monasteriorum Pater, qui habitu ipso honoris videbatur angelici. » De eodem Palladius, cap. 9 : « Habens monasteria mille fratrum, habitu angelico præditus. » Rufinus, lib. II, cap. 4, de Beno : « Per omnia quasi angelici orlinis vir. »

Apud Dionysium quoque Areopagitam, cap. 6, part. II, Eccl. hierar., ubi agitur de mysterio monasticæ consumptionis, mentio tonsuræ cum signo crucis et Trinitatis invocatione, mutationis vestis, et amplexationis, seu salutationis : Τῷ σταυροειδῇ τύπῳ σφραγισάμενος αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, ἀποκείρει, τὴν τρισσὴν τῆς θείας μακαριότητος ἐπιδοῦσας ὑπόστασιν, καὶ τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀκαμψίεσας, ἑτέραν ἀμφέννυσι, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἀνδρῶν, ἕσοι πάρεσιν, ἀσπασάμενος αὐτὸν κοινωνὸν ἀποτελεῖ τῶν θεαρχικῶν μυστηρίων : « Consignans eum signo crucis sacerdos, tondet, trinas divinæ beatitudinis personas inclamans ; ex-tumque veste omni, aliam induit, et cum sanctis aliis qui astant viris ipsum salutans, divinorum mysteriorum participem efficit. » Et mysterii explanationem subjungit :

Ἡ δὲ τοῦ σταυροειδοῦς τύπου σφραγίς, ὡς ἦδη παρ' ἡμῶν εἴρηται, δηλοῖ τὴν πασῶν ὁμοῦ τῶν σαρκικῶν ὀρίξων ἀνεργησίαν : « At vero crucis sanctæ signaculum, ut jam dictum est, mortificationem omnium simul carnalium cupiditatum signal. »

Ἡ δὲ τῶν τριχῶν ἀπόκαρσις, ἐμφαίνει τὴν καθαρὰν D καὶ ἀσχημάτιστον ζωὴν, οὐκ ἐπιπλάστοις σχήμασι τὸ κατὰ νοῦν δυσειδῆς ἐπιθετικῶς καλλωπίζουσαν, ἀλλ' αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὐκ ἀνθρωπικαῖς κάλλισιν, ἀλλ' ἐνιαῖος καὶ μοναχοῦς εἰς τὸ θεοειδίστατον ἀναγομένην : « Rogo tonsura crinium vitam mundissimam indicat, et nulla figura fucatam, et quæ nullis fictis coloribus inductis animi deformitatem exornet ; sed ipsa in seipsa non humanis venustatibus, sed singularibus et unicus, ad Dei exactissimam similitudinem properet. »

Ἡ δὲ τῆς προτέρας ἐσθῆτος ἀποβολή, καὶ τῆς ἑτέρας λήψις, τὴν ἀπὸ μέσης ἱερᾶς ζωῆς ἐπὶ τὴν τελειωτέραν μετὰ ταξιν ἐμφαίνει· καθάπερ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς θεογενεσίας ἡ τῆς ἐσθῆτος ἄμειψις ἐσθῆτος τὴν ἀποκαθαιρομένης ζωῆς

εις θεωρητικὴν καὶ ζωιστικὴν ἔξιν ἀναγωγὴν : « Prioris autem vestis positio , alteriusque assumptio , migrationem illam a media vita (sacra licet) ad perfectionem significat : sicut in divina regeneratione , promotionem indicabat a purgata vita ad contemplantem illuminantemque habitum , illa vestis candentis immutatio. »

Ἐλ δὲ καὶ νῦν ὁ ἱερεὺς τε καὶ πάντες ὅσοι κάρεισιν ἱεροί , τὸν τετελεσμένον ἀσπάζονται , τὴν ἱερὰν τῶν θεοειδῶν ἐννόησον κοινωνίαν , ἀγαπητικῶς ἐν ἐνθροσύνῃ θεῖα συνυδομένων ἀλλήλοις : « Quod si modo quoque tam sacerdos quam circumstantes reliqui viri sancti sic dicatum consulant , sacram intellige Dei præferentium speciem societatem , qua sibi invicem cum lætitia et charitate gratulantur. »

Vestem eam , qua induitur monachus , nigram fuisse notat Pachymeres , et significationem ejus ita explicat : Μοναχικὴ τάξις , ὅτι μοναχῶς καὶ ἰσοειδῶς , καὶ οὐ διχῶς , ἢ τριχῶς , ἢ πολλαχῶς πολιτεύεται . Τοῦτο γὰρ ὅλοι δὲ τὸ ἀμειννύμενον μέλαν . Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν χρωμάτων εἰς ἑτέρα μεταπισσύνονται ῥηδίως , καὶ πάντα εἰς τὸ μέλαν· τὸ δὲ μέλαν οὐκ ἔστι μεταβληθῆναι εἰς ἕτερον χρῶμα πώποτε : « Monachica ordinatio , ut solitarie et unico , non dupliciter vel tripliciter , vel multipliciter conversetur . Hoc enim significat nigra qua induitur vestis . Alii enim colores facile in alios transeunt et mutantur , et omnes quidem in nigrum mutari possunt : niger vero color nullo unquam modo in aliam transmutari potest. »

Hæc nunc de duplici monachorum schemate sufficiant.

SCHOLASTUS. Pratum spirituale Joannis Moschi , cap. 25 : « Ut nobis abbas Gregorius ex Scholaribus retulit. » Græce est , ἐκ Σχολαρίων , quod non recte Hervetus *scholasticus* verterat . Nam scholastici causis dicendis erant , scholares vero palatinæ militiæ ad tutelam principis . Gregorius igitur hic ex scholaribus seu exscholaris , id est olim scholaris , nunc vero abbas . Suidas : Σχολάριοι , τρισχῆλοι πεντακῶσαι ἐπιφυλακῇ τοῦ Πάλλαντος ἦσαν τεταγμένοι , ἀριστινὸν ἐπιλεχθέντες ἐξ Ἀρμενίων , οἷς συντάξεις ἀνταθεὶν πλείους ἢ τοῖς ἄλλοις ἄπασι τὸ δομοσίον ἐχορήγει . « Scholarii ter 1054 mille quingenti ad custodiam Pallantis erant constituti , ex optimatibus Armeniorum delecti , quibus antiquitas respublica majora stipendia quam cæteris omnibus suppeditabat. » Idem : Ὑπεράριθμος , οὗτος ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολαρίων καλουμένων τρισχιλίων πεντακῶσαι ὄντων , ἑτέρους διαχιλίους ἐπιθεῖκεν Ἰουστινιανός , οὗς ῥῆτως ἐπέλεσεν . « Supernumerarius , ut cum numerus scholiariorum esset hominum ter mille et quingentorum , Justinianus alios his mille ei adjecit , quos ita vocavit. » Severus Sulpicius , l. 1 , c. 4 , De Vita sancti Marlini : « Ipse armatam militiam in adolescentia secutus , inter scholares alas sub rege Constantio , deinde sub Juliano Cæsare militavit. »

SCHOLASTICUS. Paschasius , hic , lib. vii , cap. 19 , num. 3 : « Hic Eulogius scholasticus erat , secularibus litteris eruditus. » Palladius , hic , lib. viii , c. 26 :

« Hic Eulogius fuit disciplinarum liberalium scholasticus. » Palladii Lausiaca ex veteri interpretatione , in appendice , cap. 16 : « Hic Eulogius scholasticus erat et eruditus vir. » Hieronymus Catalogo Illustr. Eccl. scriptor. , cap. 99 , de Serapione Thmucos episcopo : « Serapion ob elegantiam ingenii , cognomen scholastici meruit. » Martyrologium Romanum , 5 Februarii : « In cujus (Dorotheæ) confessione Theophilus quidam scholasticus ad Christi fidem conversus. » Idem apud Bedam et Usuardum .

Est autem *scholasticus* posteriori sæculo *advocatus* , unde in Actis Dorotheæ Theophilus nunc *scholasticus* , nunc *advocatus* dicitur . Vita sancti Sebastiani , l. 11 : « Dum a beato Tiburtio viro scholasticissimo , et nobili et sancto. » Qui ante *advocatus* dicitur : « Et qui futurus eram *advocatus* ad agendas causas mortalium. » Sardie. conc. , can. 13 : « Si scholasticus de foro episcopus fuerit postulatus. » Græcus interpretis σχολαστικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς . Et l. 11 Cod. Th. , De Concuss. advocat. « Præter solemnes et canonicas presentationes multa a provincialibus Afris indignissime postulantiur ab officialibus et scholasticis . Nec latet mansuetudinem nostram , sæpissime scholasticos ultra modum acceptis honorariis in defensione causarum omnium et annonas et sumptus accipere consueisse. »

Sic canone 97 , in Codice canonum Africanorum : Ὅστε δοθῆναι ἄδικον τοῦ κατὰ τῶσαι ἐδικίους σχολαστικούς : « Ut dent facultatem defensores constituendi scholasticos. » Ubi intelliguntur *advocati* . Nam subditur : Οἵτινες αὐτὸ τοῦτο τὸ λειτουργημα τοῦ ἐδικίωσιν τὰ πρᾶγματα ἐπιπέδονα ἔχουσι : « Qui in acta sunt vel munere defensionis causarum. » Quare non recte Molanus , ad Usuardi Martyrologium , 6 Febr. , existimavit in Actis Dorotheæ Theophilum dictum scholasticum per contemptum . Nam eo tempore scholasticus æque atque *advocatus* in bonam partem in usu erat .

Olim scholasticus dictus declamator , quicumque se in causis fictis exercebat . Plinius , lib. 11 , epist. 3 : « Annum sexagesimum excessit , et adhuc scholasticus tantum est , quo genere hominum nihil aut simplicius , aut sincerius , aut melius . Nos enim , qui in foro verisque litibus terimur , multum malitiæ , quamvis nolimus , addiscimus. » Sic capte Hieronymum , epist. 26 , ad Pammachium , de obitu Paulinæ : « Meminisse te puto erroris mutui , quando omnes Athenæum scholasticorum vocibus resonabat. » De quo suo studio ipse agit in Epist. ad Galat. , cap. 11 : « Aliquoties cum adolescentulus Romæ controversias declamarem , et ad vera certamina fictis in litibus exercerer. »

Dictus etiam scholasticus vir eloquens , eruditus , etsi nec causas fictas ageret , ut declamator , nec veras ut *advocatus* : talis dicitur Prudentius . Walafridus Strabo , De rebus Eccl. , c. 25 : « Quales composuerunt Ambrosius , Hilarius , et Beda Anglorum pater , et Prudentius scholasticus Hispaniarum. » Sigebertus , in Chronico , anno Christi 1048 : « Franco

scholasticus Leodiensium et scientia litterarum et morum probitate claret. » Ita etiam vocatur ab Ægidio Aureæ vallis, religioso libro De gestis Pontif. Leodiens., cap. 1. Sic Dionysius Exiguus, abbas Romanus, interpret Vitæ Pachonii, in Mss. dicitur scholasticus. Sic credo Serapion supra, apud Hieronymum, catalogo illustr. eccl. script., cap. 99, scholasticus dicitur; sic forte etiam Eulogius, de quo supra.

SECRETUM, sive **SECRETARIUM**. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 2 : « Dicit coram omnibus ad eos qui erant in honorabili secreto. » Intelligitur, opinor, locus ecclesiæ qui dicitur secretarium, de quo ita Baronius, tomo VI, anno Christi 451.

Quod in synodo Chalcedonensi habetur eam habitam *ante cancellos sacri altaris*, Liberatus Diaconus, in Breviculo, capite 43, eum locum vocat *secretarium*, ubi ait : « Adveniens Marcianus imperator ad secretarium cum iudicibus et sacro senatu, allocutionis verba fecit in concilio, etc. » Cujus rei causa e loco mutatus ipse nomen, singulas sessiones ibidem habitas secretaria nominavit. Moris namque fuit ut in basilicarum secretariis concilia episcoporum celebrarentur. Habes de his inter alia plura exempla ecclesiæ Africanæ, ubi concilia Carthaginensia in secretariis celebrata esse reperies, nec non Romanæ sub Martino, et aliarum ecclesiarum.

Sed quisnam locus *ante cancellos*, quem Liberatus nominat *secretarium*? Non alium quidem putamus quam eum qui ab Evagrio, lib. II, cap. 3, describente ipsum sanctæ Euphemie templum ita delineatur : « Ad cuius latus versus Aquilonum est alterum ædificium (quod vocat tertiam templi partem, eamque intimam) quod spectat ad solis ortum, ipsamque ad formam testitudinis, columnis valde artificiosæ fabricatis. » Et paulo post : « Intra testitudinem ad Orientem est sacrarium decore constructum, in quo sanctissimæ martyris reliquiæ in capsâ bene longâ repositæ, » etc. Nominat Evagrius sacrarium, quod Liberatus sanctuarium; utriusque namque vocis eandem significationem esse, docet canon 21 concilii Laodicens. primæ editionis verbis istis : « Non oportet subdiaconos licentiam habere in secretarium seu sacrarium, quod Græci diaconium appellant, ingredi et contingere vasa Dominica. » Et alio ejusdem concilii canone 57 primæ editionis : « Quod non oporteat presbyteros ante processionem episcopi introire sacrarium, et sedere. » Græce etiam invenitur nuncupatum *ισακρίον*, quod est *sacrarium*, sive *βήμα*, quod præ cæteris ecclesiæ locis emineat.

Sed quomodo dici potest ante cancellos fuisse secretarium, sive sacrarium? Meminisse debes (quod et in antiquis basilicis cernitur) inter ecclesiæ gremium et apsidem, ubi sedes episcopi locari solebat, esse sanctuarium collocatum, quod quidem altare erat primarium in medio situm, undique circumcirca cancellis septum. Describitur ejus forma graphice sane ab Eusebio, lib. X, cap. 4, verbis istis : « Sanctuario hoc modo absoluto et perfecto, cellis-

A que quibusdam in altissimo loco ad præsidium ecclesiæ honorem collocatis, et subselliis præterea undique ordine dispensatis, decore eximieque exornato, altarique denique tanquam sancta sanctorum in medio sanctuarii **1055** sito : ista rursus, ut a plebe et multitudine eo non posset accedi, cancellis ex ligno fabricatis circumdedit. » Hæc ille.

Ante igitur altaris cancellos apsidem respicientes apparet congregatum fuisse concilium, totumque occupasse locum qui interjacet inter cancellos et apsidem, ubi erat thronus episcopalis, qui quidem in amplioribus basilicis haud mediocriter latitudinis et longitudinis existebat, et quidem capax casusvis numerosi consessus episcoporum. Intelligis puto et ex his quam procul absit ut veritatis scopum attingerint qui de secretariis aliter sunt opinati : fuisse quidem ea intra apsidem, Paulinus in epistola 12, ad Severum haud obscure significat; in iisdemque disponi sacra vasa ad ministerium, et sacros Codices ad lectionem ostendit. Ad hæc etiam spectat quod sanctus Gregorius papa, lib. II, epist. 54, jure expostulat adversus Joannem Ravennatem episcopum, « quod tempore jejunii gestaret pallium per plateas et vias, quando nec licet eo uti in secretario, loco nimirum consueto, ubi in suo throno in apside collocato sedere soleret episcopus, et cum eo presbyteri, diaconi nequaquam. Nam hæc habet canon decimus quintus concilii Arelatensis II : « In secretario diaconos inter presbyteros sedere non liceat. » Hactenus Baronius.

C Binius quoque, ad tom. I Concil., pag. 291, hæc notat : Locus ecclesiæ apud apsidem posita, quæ hic et a Paulino, epist. 12, secretaria nominantur, eadem a Clem., lib. II Const., cap. 62 pastophoria, id est, ut explicat Hier. in Ezech. XLII, duo thalami seu interiora cubacula appellantur. Ubi dicit in omnibus ecclesiis duo pastophoria extrui consuevisse, eaque hinc inde apud apsidem posita fuisse, asserit prædicto loco Paulinus. Quorum quis esset usus, duo hæc disticha ab eodem desuper inscripta declarant. A dextra apsidis :

Hic locus est veneranda penus, qua conditur, et qua Promittitur alma sacri pompa ministerii.

A sinistra ejusdem :

Si quem sancta tenet meditandi in lege voluntas
Hic poterit residens sacris intubere libris.

D Hactenus Binius.

Erat secretarium intra velum, et dictum etiam reperitur *diaconicum*. Nazianzenus, orat. 20, quæ est in laudem Basilii Magni, de Valente Basilium in sacrario conveniente : *ἐν αἴθρῳ τοῦ παρακλήσατος αὐτὸν ἐποίσαστο* : « cum intra velum exiitisset. » Ubi Nicetas *παρακλήσατος* interpretatur *διακονικόν*. Diaconicum autem significare sacrarium, patet ex canone 21 concilii Laodicensis; ubi in Græco est *διακονικόν*, interpres vetus habet *secretarium*. Canone 56 concilii Laodicensis, ubi in Græco vetatur ne presbyteri ante ingressum episcopi sedeant *ἐν τῷ βήματι*, vetus interpres habet *in sacrario*. Codex Canonum African. Græcolat., in Hippon. concilio au-

395 : Ἐν Ἰππῶνι Ῥεγίῳ εἰς τὸ σήκρητον τῆς ἐκκλησίας πάκκας : « Hippone Regio, in secretario basilicæ pacis. » Concilium Carthaginense nomine tertium, ordine temporis inter ea quæ post Nicænum exstant, vere secuudum : « in secretario basilicæ restitutæ. » Vide dist. 23, *Non oportet*; et in concil. Agath., cap. 166.

Aliquando accipitur secretarium pro ipsa sessione et conventu. Unde inter epistolæ Bonifacii archiep. Moguntini 135, *venturo secretario*; item *præterito secretario*. Ex ipso videlicet loco, conventus nomen accipit.

Apud Augustinum, conc. 2, psal. xxxiv, *secretaria mentis* habes.

SEMINA VIRTUTUM. Vita sancti Antonii cap. 15 : « Hujus operis homini inserta natura est. » Sic plerique Patres virtutum semina homini innata esse et insita scribunt. Quæ quomodo dici possint insita, vide Bellarminum, tom. IV in Controv. gener. De reparatione gratiæ, controv. 1 princ., lib. v, cap. 12, arg. 7.

SEPTIMANARI. Vita Euphrasiæ, seu Euphraxiæ, cap. 22 : « Nisi collegero ligna, et septimanam meam complevero, non ascendam. » Sic in regula sancti Benedicti : « Egredi de septimana, » quod est septimanam complere, et septimanarii manus deponere. Benedictus, reg. 35 : « Egressurus de septimana, sabbato munditias faciat. » Item : « Eredientes autem de septimana, dicant hunc versum : Benedictus es, Domine. » Hildegardis, in explicat. Regul. : « Egressura de septimana, sabbato munditias fecit, scopis sordes et pulverem, ubi necesse fuerit, extergendo. » Regino, Chron. lib. II : « Accidit autem ut, juxta quod mos est, ad coquinæ officium hebdomadarii deputaretur. » Cassianus, lib. IV Institutionum, c. 19 : « Singulis hebdomadibus fratres hæc officia sibi reddenda succedant. » Item : « Has autem septimanas unusquisque suscipiens, usque ad Cœenam Dominici diei ministraturus observat. » De his septimanariis seu hebdomadariis agit idem Cassianus, libro eodem, capite 20-22, et monet hanc per singulas septimanas culinæ inserviendi consuetudinem viguisse in monasteriis Palestinæ et Mesopotamiæ; aliam fuisse consuetudinem in monasteriis Ægypti, ubi certus quispiam toto vitæ suæ tempore culinæ deputabatur, quousque vires suppeterent. Hæc tamen quæ de Euphraxia habemus, suadent etiam alteram consuetudinem in quibusdam Ægypti monasteriis servatam. Sic in Vita Pachomii cap. 47 : « Transiens autem frater, qui constitutus erat ad obsequium ejus qui septimanam læciebat. » Et Hieronymus præfatione in regulam sancti Pachomii : « Habent persingula monasteria Patres, et dispensatores, et hebdomadarios, ac ministros. » Etiam apud sanctum Benedictum, reg. 38, occurrit *septimanarius lector*.

SEPTIMUM. Ruffinus, lib. III, num. 19 : « Habebat autem parva cella foris civitatem, prope proastium, qui vocatur in Septimo. » Paulus diaconus, Historiarum lib. XVII : « Cunctis convenientibus

A apud Septimum, » quod aliquoties ibi occurrit. *Legge, Septimum*. Ibidem fuit templum sancti Joannis Baptistæ, unde subjungitur : « Denuntiatio vero tyranni in templo sancti Joannis Baptistæ eff-ceta est. » Quod et mox hic habes. Variæ urbis et suburbiorum regiones erant, maxime Constantinopoli, et Alexandriæ, quæ certo numero distinguebantur. Sic in Menæis Græcorum, 25 Aprilis, martyrium, seu templum sancti Georgii Tropæophori esse dicitur ἐν τῷ δευτέρῳ, in secundo. In iisdem 18 Septemb. celebratur festum martyrum Charalampys, Pantaleonis, et sociorum, ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτῶν τῷ ὄντι ἐν τῷ δευτέρῳ : in ecclesia, quæ est in secundo. Codex Can. African. Græcolat., in Conc. Carthag., anno 404 : Ἐν καρχιδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς βασιλικῆς σκουίνου : *Carthagine in basilica regionis secundæ*. Item in Concil. Carthag., anno 407 : Ἐν καρχιδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέρου κλίματος : *Carthagine in basilica regionis secundæ*. Sozom., I, VII, c. 24 : Δίγεται δὲ τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησιῶν πρὸς τῷ ἑβδόμῳ μὲν (sic) γινόμενος, προσεῖξασθαι τῷ θεῷ ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἐκκλησίᾳ, ἣν ἐπὶ τιμῇ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἰδεῖματο : « Fertur autem quod cum egressus Constantinopoli ad septimum milliare pervenisset, 1056 Deo preces nuncparit in ecclesia illa quam in honorem Joannis Baptistæ construxerat. » Ita vertit Christophorus, qui pro depravato illo vocabulo legit μιλίῳ, uti et Curterius; Scaliger, μιλίῳ. Ego existimo fuisse κλίματι, vel κλ, abbreviate. Nec enim existimo ecclesiam illam sancti Joannis Baptistæ distare septimo milliari a Constantinopoli, sed esse in septimo elimate, seu regione urbis vel suburbiorum. Vide Petrum Gillium, Topographiæ Constantinopolitanæ lib. IV, cap. 4. Vel certe septimum milliarium capiendum non de millibus passuum, sed de palatio, quod in septimo erat, et septimum quoque dieebatur. Vide Jacobum Cujacium, lib. XX Observat., cap. 3. Forte plura fuere milliaria seu columnæ insigniores Constantinopoli, et hoc ordine septimum erat.

SEVERIANITÆ. Vita Joannis Eleemosynarii, capite 50 : « Et cum Severianitis, ac cæteris circa regionem existentibus immundis hæreticis. » Intelligit, opinor, Acephalos hæreticos, qui paulo ante tempora Joannis Eleemosynarii orti anno Christi 513, auctore Severo Antiocheno episcopo. De quo Evagrius, D Hist. Eccl. lib. III, cap. 35 et 34. Vixit Severus his temporibus Anastasii imp. et Hormisdæ Pont. Niceph., lib. XVI, cap. 31, et lib. XVIII, c. 2, 7, 9, 25. Vix differunt ab Eutychianis. Vide Niceph., lib. VIII, c. 45, et Joannem Maxentium, contra Acephalos. Idem a nonnullis dicuntur *Monophysitæ*, quod unam naturam in Christo defenderent cum Eutychæ, quorum meminit divus Gregorius, libro X, epist. 55; et lib. II, epist. 56, dicit Acephalos a Vigilio papa fuisse damnatos.

Alii sunt Severiani a Severo Encratarum assecla, qui orti circa annum 170, de quibus Eusebius libro IV, cap. 29, et Epiphanius, hæres. 45 et Augustinus, hæresi 21.

SIBINUS. Moschus, in Prato spirituali, capite 123: **A** « Invenique ibi senem vestitum collobio de sibino. » Græce, φορούντα ἀπὸ σιδίνου κολλόδιον. Habetur et cap. 120, hic ante, sed ibi Græcus textus deest. Sibinum quod huc faciat, etiamnum quaero. Noti σιδίνοι, genus teli. Justinianus, Novell. 85: καὶ τοὺς τε κλωρούμενους σιδίνους, ἤτοι μισθία. Et apud Festum: « Sibinam appellant Illyrici telum venabuli simile. » Ennius: « Illyrici restant sicis, sibirisque fodentes. »

SIGNUM PERCUTEREM. Pelagius, libello xvii, numero 20. Sic apud Joannem, libell. iii, num. 2, *percutiens*. De consideratione, dist. 2, cap. 20, ex concilio Cabillonensi: « Solent plures qui se jejunaere putant, in quadragesima, mox ut signum audierint ad horam nonam, comedere. » Gregorius Turonensis, in Vitis Patrum a se conscriptis; in Gregorio Lingonensi episcopo: « Commotoque signo sanctus Dei, sicut reliqui, novus ad officium Dominicum consurgebat. » Idem, in Nicetio episcopo Lugdunensi: « Quod presbyter audiens gavisus, jussit signum ad vigilias commoveri. » Idem, lib. ii Hist. Franc., c. 23, *Signum ad matutinas*. Einhardus, De translatione sancti Marcellini et Petri, lib. iii, cap. 15: « Turricula, quæ signa basilicæ continebat, ab eis conspici potuisset. » Capitularia, lib. vi, tit. 168: « Ut sacerdotes signa tangant horis canonicis. » In Ordine Dunstani Dorobernensis Archiep. « Benedictio ad signum ecclesiæ, id est, tintinnum. » Leo Marsicanus, libro iii, cap. 42: « Signum quo fratrum obitus significari solet, insonuit. » Vide Alcuinum, De divinis Officiis, cap. *Quid significent vestimenta*; Amalarius Fortunatum, lib. i, De ecclesiast. off., capite 1; Walafr. Strabonem, De reb. Eccl., cap. 5. **A signo Gallis veteribus seins, et inde tocsin.**

Quæ signa olim lignea erant. Liber miraculorum Anastasii martyris, qui recitatur in vii synodo, act. 4: « Lignaue sacra pulsantes invicem obviam facti sunt. » Vide Baronium, tom. I, anno Christi 58, de duplici signo, quo olim fideles ad ecclesiam convocabantur, agentem. Ligna fere monasteriorum erant.

SINGULARIS FERUS. Vita Pachomii, capite 15, ex Psalmo LXXVII: « Exterminavit eam aper de silva, et singularis feras depastus est eam. » Singularis hic substantive accipitur ut Græce μονίος. Suidas: Μονίος, ἄγριος ὅς νενομωμένος [*forte νενεμημένος vel νερόμενος*]; « Monius, silvester porcus pascens. » Hesychius: Ὅτι ἄγριος ὁ μὴ τοῖς ἄλλοις συναγελαζόμενος: « Porcus sylvester cum aliis non congregatur. » Sic in fabulis Æsopi, μονίος ἄγριος. Cyrillus, in expositione Osee prophete μονίων dicit significare ὄνον, ut annotat Hesychius; forte ille, qui ὄναγρος, id est, *asinus silvester*.

SIPPULÆ. Vide, *infra*, ZIPPULÆ. Nescio an huc faciat quod est in Glossis Latinogræcis: *Sappulo*, λάμβα. An *Sappula*, vel *Sippula*? Nisi hoc sit a *sapa*, id est, vino defruto.

SOLIDUS. Palladius, cap. 23, de Serapione Sin-

donia: « Se vendidit histrionibus viginti solidis. » Et hic et passim Palladio Græco est νόμισμα, quod Hervetus semper *nummum* vertit; sed Fronto noster mavult *solidum*. Solent enim plerumque scriptores Græci νόμισματα vocare aureos, quos interpres Vulgate Latinæ *solidos* vertit, ut I Paral. xiv, 7: καὶ χρυσοὺς μυρίας, et *solidos decem millia*. Heracides, cap. 24, de hoc Serapione, « quod viginti solidorum pretio pagani semetipsum distraxerit mimis. » Nummos autem Latini scriptores *sestertios* appellant, vel argenteos, vel aereos: at νόμισμα *nummum aureum* significat. Horat., epist. 1, lib. ii: Retulit acceptos regale numisma Philippus.

Aureum vero et solidum idem valere intelligimus ex variis legibus Digestorum et Codicis, et ex eo quod Socrates, lib. iv, cap. 54, ὀγδοήκοντα χρυσίνους dicit; et Epiphanius interpres. Tripartitæ lib. viii, c. 13; et lib. xii, cap. 2, *octoginta solidos* vertat. Lib. ii Codicis, l. 1: « Solidos veterum principum veneratione formatos. »

SORORA, id est uxor continenter in matrimonio vivens; ita et frater dicitur de marito continente. Pallad., c. 8, de Ammone conjugum alloquente: « Adesum, domina et soror. » δεῦρο δὲ κυρία καὶ ἀδελφή. Vita Malchi, c. 10: « Diligens eam ut sororem, non tamen ei me credens ut sorori. » Vita Basilii de Anastasio et Theognia: « Dicit nominatim uxori suæ, usu autem sorori. » Paulinus, epist. 26, ad Victricium: « Clericos pascit subjugatorum Deo conjugum arcana germanitas, quæ orationibus sedulis, lætum in operibus aitis Christum ad visitationem jam non maritalis tori, sed fraterni cubilis invitat. » Sidonius, lib. v, epist. 16, de Papiantilla sua: « Licet sis uxor bona, soror quoque optima es. » Gregorius, lib. iv Dialog., cap. 11: « Presbyter quidam presbyteram suam ut sororem diligens, sed quasi hostem cavens, ad se propius accedere non sinebat. »

SPEULUM. Retinui vocem Græcam, quod rarum esset vocabulum, et incertæ significationis. Joannes Moschus, Prato spirituali, cap. 184: « Ita degens jugiter, nihil cum moreretur suo in monasterio dimisit, non portam, non fenestram, non spetulum, non candelam, non tabulam. » Græce: Οὐ θύραν, οὐ θυρίδα, **1057** οὐ σπέτλον, οὐ κανδήλαν, οὐ πίνακα. Ambrosius Camaldulensis interpres omiserat σπέτλον. Suspicio intelligi σπέκλον, *speculum*, id est vitream fenestram ex speculari lapide; nam per θυρίδα intelligi potest *fenestra lignea*. Vox hæc et alibi occurrit; ut non videatur esse depravata. Dorotheus, doctrina 3: Ἄλλ' ὥσπερ λύχνο; διὰ σπέτλον, οὕτως ἄρχεται δεικνύειν ἡμῖν ἀμαυρότερον: « Sed quasi lumen per speculum translucens, ita nobis incipit quæcumque obscuriora et tenebrosiora ostendere. » Ms. libri hic habent σπέτλων, ex quo Editores fecere nunc σπέκλον. Basilica: Ὡσπερ τὰ ἐμβλήματα τῶν ἀργυρίων σκευῶν, καὶ τὰ σπέτλα τοῦ οἴκου. « Sicut emblemata argenteorum vasorum, et specula domus. » D. cissimus Leunclavius putat legendum σπέδα. Forsan illo sæ-

culo ita locuti sunt. Non temere a veteri scriptura recedendum est. Psellus, De demonibus : Ὅς ἐπὶ τῶν ἐνόπτρων καὶ τῶν σπιχίων ὄρεν ἔστιν. « Sicut per specula videre est.

STABULUM. Vita neptis Abrahæ, cap. III : « Atque in stabulo se quodam, mutato pristino habitu, collocavit. » Et c. 6, *Diversit in stabulum*. Est hic stabulum diversorium. Ita stabulum frequenter tam a profanis quam sacris auctoribus usurpator. Plinius lib. VI, epist. 19 : « Urbem Italiamque non pro patria, sed pro hospitio aut stabulo. » Spartian., Severo : « Dormienti etiam in stabulo serpens caput cinxit. » Item apud jurisconsultos, ut l. 1, in fin., d. Furti advers. naut., et l. IV, d. In quibus caus. pign., et l. CXXVIII, d. De verbor. signific., unde stabulum Theophilus vertit *παροχσίον* in § penultimo Institut., De obligat. ex quasi delict. Cyprianus, epistola 67 : « Ant si in via stabulum aliquod obsideri, et teneri a latronibus cœperit, ut quisquid ingressus fuerit, insidiantium illic infestatione capitur; nonne commeanentes, hac opinione comperta, stabula alia in itinere appetunt tutiora, ubi sint fida hospitia, et receptacula commeanantibus tuta? » Tertullianus, Apolog., capite 42 : « Itaque non sine foro, non sine macello, non sine balneis, tabernis, officinis, stabulis, nundinis vestris, cæterisque commerciis cohabitamus in hoc sæculo. » Hinc *stabularius*, qui diversorio præest. Vita neptis Abrahæ, capite 6 : « Sabridens ait ad stabularium. » Seneca, lib I De benef., capite 13 : « Nemo se stabularii aut cauponis hospitem judicat. » Tertullianus, Apolog. cap. 39 : « Saliis cœnaturis creditor erit necessarius. Herculianarum decimarum et pollentorum sumptus stabularii suppeditabunt. » Ubi tamen alia lectio habet, *tabularii suppeditabunt*. Apuleius, Milesia 2 : « Sumo sarcinulam et pretio mansionis stabulario persoluto capessimus viam. »

STICHARION. Quod nunc Græce *στιχάριον*, nunc *στοιχάριον*, nunc *στιχάριον* scribitur, quæ postrema verior videtur lectio. Palladius, Lausiaca, cap. 136 : « Accepto suo stichario et cereo. » Ubi pro *cereo* legendum *birro* monui in notationibus. Græce, apud Metaphrasten in Vita Athanasii est : τὸ *στιχάριον* καὶ τὸ *βιῆρρον*. Et Heraclidis interpres, cap. 51, habet : « Tunica ille tantum sua birroque vestitus. » Liturgia Chrysostomi, καὶ λαμβάνει *στιχάριον*, et accipit *tunicam*. Glossarium, *στιχάριον*, *tunica*, intelligitur *alba* seu *linea tunica*. Nam quod Athanasius, Apologia 2, habet : καὶ πλάττονται πρῶτην κατηγορίαν περὶ *στιχαρίων* λεγῶν ὡς ἔρου κανόνα τοῖς Ἀλυπτίοις ἐπιβάλλοντος. Ubi Petrus Nannius vertit : « Tale crimen de ordinariis linteis ementuntur, quasi ego canonem istiusmodi tributū Ægyptiis inducerem; » non percepit vim vocis *στιχάριον* hoc loco interpres. Rectissime Fronto noster, notis ad Liturgiam Chrysostomi vertendum monet : « Et crimen ementuntur de tunicis lineis, » etc. Sic enim restituendam eam interpretationem constat ex Sozomeno, qui referens eandem historiam, sic ait lib. II, cap. 21 : Πρῶτην ὑπομένει *χραστὴν* ὡς *χιτωνίων* λεγῶν φάρον ἐπιθεῖς Ἀλυπτίαις :

A « Primum in erimen vocatur, quod tributum linearum tunicarum Ægyptiis imposuerat. » In Testamento sancti Gregorii Nazianz. : Δοθῆναι βούλομαι *στιχάριον* ἅ', πάλαι β' : « Dari volo tunicam unam, pallia duo. » Monet idem Fronte male a Junio versam in Europalata, De offic. aulae Constantinop. : τὸ σύνθετος αὐτῶν *στιχάριον*, *consuetam suam manipulam* : vertendum erat, *consuetam suam tunicam*.

STRINIARI. Pelagius, libello XVI, n. 14, *ne striniantur*. Synonyma Ciceronis Ms., in Lexico Cusano : « Saltabent, histriabunt, striniabuntur. » Glossarium Græcolatinum : *στρηνιά*, *gerrio*, *gestio*. Suidas : *στρηνός*, εἰς τὴν καλαίαν τοῦτο κίετα. Τὸ ἐστρηνός σου ἀντίθετο τοῖς ὄσι μου, » τούτιστ... (καὶ στρηνιά, ἀτακτώ.) « STRAKUS. Hoc vocabulum invenitur in Veteri Testamento : *Tua immodestia ascendit in aures meas*, hoc est.... et *strenis*, *immodeste vivo*. » Locum Suidæ imperfectam ita supplet Porus : τούτιστ, ἢ σου ἀτακία, ἢ ὑπερβανία, ἢ ἀκολασία. *Tua dissolutio, superbia, intemperantia*. Locus Veteris Testamenti, quem citat Suidas, est IV Reg. XIX, 28. Eadem vox occurrit in Novo Testamento, Apocalypsis XVIII, 3 : καὶ οἱ ἔμποροι τὰς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρηνός αὐτῶν ἐκλούτῃσαν. Et *mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt*. Ibidem, 7 : καὶ ἰστρηνιώται, et in defectu fuit. Ibidem, 9 : Οἱ μὲν αὐτῶς πορνεύοντες καὶ στρηνίσκοντες, cum illa *fornicantes et luxuriantes*. Varius : *στρηνῶν*, ἀτακτιῶν. Καὶ στρηνιώνας, κατὰ τὸ στρηνῶν καὶ ἀποσπῆν τὰς ἕνιαι, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀλόγων ζῶων. « Striniare pro metaphoram dicitur ab animalibus ratione carentibus, quod freno careant. »

SUPER PACEM ESSERE. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. II : « Mittens enim mox dispensatores, et eum qui dicebatur Super pacem. » Nescio an hoc loco intelligendus sit diaconus, qui pronuntiabat *εἰρηναῖά*, quæ exstant in Euchologio Græcorum. Sic apud Europalata, De offic. Constantin. : Τοῦ Ἀρχιδιακόνου τὰ *εἰρηναῖά*, ὡς ἔθος, εἰπόντος. « Archidiacono preces pro pace, ut moris est, recitante. » Nam fere archidiaconi erant œconomi seu dispensatores Ecclesiæ, quorum hic mentio. Metaphrastes in Vita hujus sancti tantum habet, « iis accersitis qui res Ecclesiæ dispensabant. » Μετακαλεσάμενος τοὺς τὰ τῆς ἐκκλησίας οἰκονομοῦντας. Non existimo hic intelligi *Irenarcham*, seu *pacatorem*, qui pacem et quietem in provinciis et urbibus curabat, de quo supra diximus in *IRENARCHIA*. Nisi forte præter sæcularem *Irenarcham* et aliis Ecclesiasticus fuerit.

SURISCUULA. Pelagius, libello IV, n. 67 : « Lavabat surisculam, et implebat eam aqua. » Idem, libello VIII, num 4 : « Propter cauma tulerunt surisculam, et dederunt ei ut biberet. » Idem, libello VII, n. 33 : « Una autem die implens sibi surisculam aquæ. » Idem, libello XVI, num. 3 : « Suriscula tua, abba, veneno est plena. » Idem, libello XVIII, n. 7 : « Puerulus stetit ante eum habens panem et surisculam aquæ. » Quid sit et uude suriscula dicatur, non plane expedit. Excerpta ex vet. Gloss. Græcolat., ubi de vasis ficilibus : *Pullonium*, *σπιρίσκος* [An leg. *σπιρίσκος*?] Vulcanius legit *pulla-*

rium, *συρίσκος*. Sed quis eosignificatu *συρίσκος* usurpavit? Invenio in Hesychio: *Συρίσκος, ἀγγεῖόν τι κλεπτόν, εἰς ὃ σὺκα ἐμβάλλουσι, τινές δὲ ὑρίσκον [Leg. ὑρρίσκον.]* Syriscus (seu) suriscus vas e vimine vel alia materia plexum, in quo fuscus reponi soliti, quod quidam ὑρίσκον vocant. » Apud eundem Hesychium: Ἰρσιδα, σπυρίδιον, σπυρίς. Item ὑρίσος, φορμός: « Hyrisida, sportula, sporta. Hyrissus, sporta. » Sed hæc plexa et viminea aquam continere non possunt. Volunt autem *σύριχος* vel *συρίσκος*, dictum quasi *σύκων ἀριχος*. Quare cum Hesychio ὑρίσκα sit ὑδρία, videndum an hinc *suriscula* pro *sudriacula* proveniat ὁ abjecto. Certe ὃ in *su* sæpe vertitur, ut ὄς, *sus*, et multa talia: nisi *suriscula* sit a *σύρω*, id est, *traho*, quod ea aquam extrahant e puteis. Sic *Isaïæ* xx: ὄστρακον, in quo ἀποσυρᾷ ὕδωρ, *ostracum*, quo aqua hauritur. Vide notas in LXX Interpretes, ad cap. iv, Osee ex editione Romana.

SYNCELLUS, seu SYNGELLUS. Pratum spirituale, cap. 152: « Videns igitur eum patriarcha dixit Menæ syncello seu assessori suo. » Vim usumque vocis Græcæ *συγγελλου* non satis exprimebat *assessor*; quare Græcum vocabulum in textu Latino posui. Erat vero *syn-cellus* in Græca Ecclesia proximus a patriarcha. De quo plura Gretzerus noster, ad Codinum, lib. iii, cap. 14, Comment., et Meursius, in Glossario Græcobarbaro. Ubi tamen hallucinatur, cum in Notkerii Balbuli Martyrologio *congellem* capit pro *syngello*. Imo *Congellus* viri sancti Hiberni nomen proprium est, discipuli sanctæ Columbæ, cujus festum occurrit 9 Junii. Ipse vero *Congellus* præceptor 1058 fuit sancti Columbani. Vitæ ejus cap. 3: « Monasterium cujus vocabulum est *Benchor* petiit, in quo præsal virtutum ubertate cluebat beatus *Congellus*, egregius inter suos monachorum Pater. »

TABENNENSIS. Palladius, cap. 33: « Tabennensis est locus sic appellatus in Thebaide. » Ubi notat Fonto noster: In editione Lugdunobatava legebatur, *ταβέννησις ἴστι τόπος*, et corrigebat ex conjectura Meursius, *ταβέννη τίς ἴστι τόπος* quod *ταβέννη* diceretur insula; at regius Ms. et Nicephorus Græcus imperatoris Ferdinandi II constanter retinent *ταβέννησις* ut sit a *ταβέννη ταβέννησις*, ut *tractus Rhodani* dicitur *Ῥοδανήσις*, et *Λουγδυνήσις*, *Lugdunensis ager*. In Vita Pachomii, Dionysius interpres: « Accidit ut ad loca Tabennensium navigio perveniret. » Heraclides etiam hoc loco vertit: « Tabennensis nomine in Thebaide provincia dicitur locus. »

TARICHA. Vitæ Antonii cap. 35: « Asserebant cuncti, piscium falsorum et tarichorum in navi positorem hunc esse putorem. » Ea vera lectio, non *caricarum*, vel *carizarum*, ut hactenus editum. Erant *τάρτιχα* *salsamenta*, unde *ταρτιχοῦλοι*, *salsamentarii*, et *ταρτιχοποιεῖα* *salsamentarium officinæ*. Vide scholiastem ad Aristophanis Equites.

TAUREA. Id est, scutica, flagellum. Palladius, *Lausiacæ* cap. 8: « Adfuit dæmon quadam nocte tauream tenens sicut carnifex, » ubi Hervetus, novitius Palladii interiores, cap. 18, vertit: « Taurina pelle

Adens strepitum. » Melius Heraclidis interpres: « Sonumque flagris facere videbatur. » Hesychius, *μαράγνα τῆ ταυρείᾳ*. Item *μαράγνα, μάστιξ, ῥάβδος, ταυρείᾳ*. Athanas., epist. Ad solit. vitam agentes, de Arrianis Eutychum subdiaconum Alexandriæ infestantibus, p. 658: *καὶ ποιεῖσθαι εἰς τὰ νότα ταυρείᾳ ἴσα θανάτω κατακοπῆσαι*: « Quem primum scuticis usque ad mortem curarunt verberari. » Quia vero taureæ ex corio bubulo fiebant, somniantibus præsertim servis se carnibus bubulis vesci, flagra iis imminere conjectat seu somnlat potius Artemidorus, libro i, cap. 72: *δούλος δὲ βασιλέως (σπαρταίει) διὰ τὸν ἱμαντα, καὶ τὸν ταυρεῖαν*: « Servis vero tormentum (designat) propter lorum et flagrum taurinum. » Euseb., in Chron., olymp. 55: « Tarquinius Superbus excogitavit vincula, taureæ, fustes, latomias, carceres, exilia, metalla, compedes, catenas. » Quæ desumpta videntur ab Hieronymo ex Eutropii historia. Tertullianus, ad martyres, cap. 5: « Alii inter venatorum taureas scapulis patientissimis inambulaverunt. » Vita Pontii martyr, 14 Maii: « Statim egressi sunt duo venatores cum taureis et nervicis secundum consuetudinem. » Juvenal., sat. 6:

Aldior hic quare cincinnus? Taurea punit
Continuo flexi crimen facinusque capilli.

Glossæ veteres: « Taureæ, plagæ, nervi. » Glossarium Camberonense Ms.: « Taureæ, quoddam genus tormenti. » Glossarium Claromarescanum Ms.: « Taureæ, plagæ, nervi genitalis tauri. »

Et quia ex taurino corio varia fiebant, ideo nunc scutum, nunc galeam, nunc alia quoque ea vox signat.

TEMPLUM. In aliquot Patrum Vitis mentio fit quarundam partium templorum ut sacrarii, tribunalis. Vide dicta supra, in BEMA, seu BEMA. Ne quid ad ea loca intelligenda desideretur, consule quæ de Græcorum templis notavit Gentianus Hervetus, ad Liturgias, qui templum Græcorum in tres partes dividit. Supra, in BEMA, in quinque partes divisum habes ex aliorum sententia. Sed res in idem recidit. Vide et Meursium, in Glossario Græcobarbaro, in *Ἡρόδοσις*, qui templa Græcorum etiam in tres partes dividit.

TENATTES. Vita Hilarionis, num. 4: « Et pellicem habens *ependytem*, » quo loco Joannes Andreas epistoliarum divi Hieronymi vetus editor, post *ependytem* addit, et *eraciestem*, cujus loco tres Mss. apud Adonem in Martyrologio, 24 Octobris, habent, et *tenattem*. Neutrum in textum recepi, veritus ne interpretamenta sint vocis *ependytes*. Sed ipsa interpretamenta voce primaria sunt obscuriora. Supra de *eracieste* inquisivi, nunc videamus quid *tenattes*. In primis videtur non esse distinctum aliquid ab *ependyte*, sed potius ejus interpretationem. An legendum *et nactem*, ut *te* irrepserit ex sine *ependyten*? *Nactus* et *νάκτα* Hesychio, *pellis* et *pili*. Sunt qui *tenattem* divinent ortum ex Græco *τὴν νάκην*, quasi *tenacem*. Ita Lansselius noster. Sed cum Hieronymus Latine scripserit, nec ex Græco verterit, alia querenda ratio. Suspicio *tenattem* pro *renattem* in piersque libro

irrepsisse. *Renallis* autem depravatum et detortum a renone. Suspicionis mexæ fundus est Ms. Sancti Floriani vetustissimus, in quo hic locus ita conceptus : « Et pelliceum habens ependyten (renatum hoc est pallium). » Explicat videlicet *pelliceum ependytem* per *pallium renatum* seu *renovatum a renonibus*, qui ipsi quoque pellicei.

THEBAIDA. Ita sæpe nominandi casu occurrit in his libris pro *Thebais*. Hieronymus, in Vita Pauli primi eremite num. 2 : « Multas apud Ægyptum et Thebaidam ecclesias tempestas sæva populata est. » Ea forma dicitur *Persida* pro *Persis*, in Vita sancti Sebastiani ; *Ptolemaida* pro *Ptolemais*, Marc'ano Capellæ, l. vi, cap. De tertio sinu. Sic eidem *Chalcida* pro *Chalcis*, sic supra habuimus *absida* pro *absis*.

Porro duplex erat Thebaida : una dicebatur inferior, altera superior. Hieron., in Vita sancti Pauli primi eremite, c. 4 : « Quo talia gerebantur apud inferiorem Thebaidam. » Vita Pachomii c. 27 : « Qui cum solemniter superioris Thebaidæ circumiret ecclesias. »

THOLUS. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 26 : « Illic enim eis fecerat quasi tholos quosdam prolixos. » Palladius, cap. 8 : « Et sibi fecit duos cellarem tholos. » Et capite 43 : « Et in cacumine montis factis sibi tribus tholis, ingressus, seipsum inædificavit. Atque erat quidem unus tholos ad usus carnis, unus autem ubi operabatur, alius vero ubi orabat. » Intelligit hic per tholos integrum ædificium, non partem aliquam. Etymologicum magnum : Θόλος περιφέρεις οικοδομημα από του περιθεῖν. Θόλος τόπος τις ἐν τοῖς ἀρχαίοις κληθεῖς, διὰ τὴν τρόπον τῆς κατασκευῆς ἣν γὰρ λεβοειδής, καὶ ὀροφὴν εἶχε περιφερῆ οικοδομητὴν, οὐχὶ ὑψίτην, ὡς τὰ ἄλλα οικοδομήματα. Λέγεται θηλυκῶς ἢ ἄθλος : « Tholos domus est rotunda, dicta ἀπὸ τοῦ περιθεῖν, a circumcurrendo. Item locus quidam in tabulariis seu archivis dicebatur, a fabricæ ratione. Lateribus enim constructus videbatur, et fastigium habebat rotundum, erat autem ex structura, non e ligno, ut cætera ædificia. Dicitur feminine hæc tholus. » Vide et Phavorinum, in Lexico.

THYMIAMA. Ritus thymiaa incendendi in honorem sanctorum jam olim in usu. Pratum spirituale Joannis Moschi, c. 57 : « Mittite thymiaa in thuribulum. » Græce : βάλτε θυμίαμα. Divus Chrysostomus, homil. 41, de sancta Pelagia virg. et mart. Antiochena, qui ex eo ritu suos admonet, ut dum domum quasi processione facta a Pelagiæ tumulo redeunt, sermones inter se de martyris virginisque gestis conserant, atque ita viam velut spiritali thymiamate sufflant : Θυμιαμάτων 1059 ἐμπλήσωμεν τὴν λεωφόρον· οὐδὲ γὰρ οὕτως σεμνὴ φανείται ἡ ὁδός, εἰ δὲ πάσης αὐτῆς θυμιατήρια τις τιθεῖ τῆς εὐωδίας ἀναχρώσεις τὸν αἶρα, ὡς σεμνὴ φανείται νῦν εἰ πάντῃ ἢ [F. leg. πάντες οἱ] τῆμιρον αὐτὴν ὀδεύοντες τοὺς ἀθλους τῆς μάρτυρος πρὸς ἑαυτοὺς διεγούμενοι, βαδίζουσι οἰκᾶς, θυμιατήριον τὴν ἑαυτοῦ γλωτταν ἕκαστος ποιῶν : « Multo thuris vapore seu thymiamate viam impleamus. Non enim tam honesta via illa apparuerit, si thymiateriis seu vaporis atque odoris

instrumentis (aceris scilicet vel thuribus) per illam totam dispositis, aerem ipsum odoris suavitate perfuderis, quantum si omnes, qui hodie per illam ipsam viam incedunt, martyris certamina inter se narrantes domum redeant, linguas ipsas singuli pro thymiamatio seu vaporis instrumento exercentes. » Ubi pulchra subdit de ordinata et composita processione. Vita Audoeni episcopi, apud Surium, 24 Augusti : « Cum crucibus et lampadibus, atque thymiamateriis, etc., corpus humeris gestantes, » etc.

TUMULUM COMPOSERE. Vitæ Pauli, num. 6 : « Tumulum ex more composuit. » Dixi ibi ex Hieronymo, clericorum id munus fuisse, sed non quorumvis, sed eorum, qui *copiatæ* seu *laboratores* dicti fuere, late capiendi nomen clerici. Certe Patres quidam *copiatas* inter clericos recensent. Apud Ignatium, epist. ad Antiochenos : Ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀγκυρωστας, ψαλτας, πολωρούς, τοὺς κοπιῶντας, ἐπορκιστας, ὁμολογηστας : « Saluto subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laboratores, exorcistas, confessores. » Epiphanius in fine Panarii : Λοιπὸν δὲ καὶ κοπιᾶται, οἱ τὰ σώματα περιστάλλοντες τῶν κοιμημένων, καὶ θυρωροί : « Deinde laboratores, qui corpora eorum qui obdormierunt, obvolvunt ac operiunt, et ostiarii. » Cod. Theodos. libro xvi, tit. 2, l. 15 : « Clerici vero, vel hi quos *copiatas* recens usus instituit nuncupari, ita a sordidis muneribus debent immunes atque a collatione præstari, si exiguis admodum mercimoniis tenuem sibi victum versutumque conquirent, » Quomodo *copiatæ* inter clericos numerati, vide Bel'armin., tomo II, controu. 2 gener., lib. 1, de Cler., cap. 11.

Existimo *tumulos* olim *ex more* compositos, id est, exaggeratos, unde Heliodoro, Æthiopic. lib. 1 : καὶ χροὺν ὀλίγον ἐπιφορήσας, et *tumulum* aliquantulum accumulasset, ut in oculos incurrerent, et mortales mortalitatis monerent. Unde ut *monumenta* a monendo dicta. Hinc Sidonius, ne quis temere violaret Apollinaris sepulchrum, quod olim exaggeratum nunc temporis longinquitate subsiderat, inonet viatorem, lib. III, epist. 42, ne « tellurem teretes inaggeratam. » Quam utile sit *monumenta* inspicere, vide Chrysost. homil. De fide et lege.

TYPUS TERTIANUS. Rufinus, libro II, capite 4 : « Tertio typo gravissime vexabatur. » Ubi pro typo frustra *pyreto* substituit Melchior Goldastus, tomo I, parte II, Rerum Alemannicarum, notis in Heppidannum, de Vita sanctæ Wihoradæ, libro I, capite 27, ubi etiam temere supponit *pyretico* pro *frigoretico*. Et *typus* et *frigus* de febris dicitur.

De typo vide dicta ad textum citatum Rufini. Glossarium Camberonense Ms. : « Typi dicuntur frigidæ febres. Sunt autem accessionum et recessionum revolutiones statutis temporum intervalis. » Sed *typi* legendum. Nam alia est febris *typhodes* τυφώδης, quæ est symptomatica ex ardentium genere, nata e jecinoris erysipelate, aut renum ; sic quæ ab erysipelate pulmones infestante oritur, κεννώδης vocatur.

Idem Goldastus, in Vita Eugeniz, c. 12, ex suo

Manuscripto citat : « Quia quartano typo gravissime, et jam per annum et eo amplius vexabatur. » Ubi rursus reponit *pyreto*. Sed nostri libri eo loco habebant absolute *quartana*, supple *febri*. Vita sancti Winebaudi abbatis, in Promptuario sacrarum Antiquitatum Tricassinæ diocesis : « Quem tertiana typus incommodis gravissimis perurgebat. » Ubi nequidquam Nicolaus Camuzat scholiastes existimavit typum supervacaneum esse, et in textum irrepsisse. Gregorius Turonensis, De gloria Confess., c. 24 : « A quartano typo quatiebatur. » Et cap. 82 : « Quartani typi vexaretur ardoribus. » Idem in Vita Galli, in Vitis Patrum a se conscriptis : « Cum Julianus, a quartano typo correptus, graviter cruciaretur. » Et mox : « Valentinianus a typo quartano corripitur. »

De frigore et frigoreticis testis est idem Gregorius, De gloria Confess., capite 24 : « Nam quanti frigora passi, quanti a pustulis malis veneno incrassante præmortui? » ubi *frigora* sunt frigida febres. Inde *frigorelici* eidem Gregorio, De gloria Martyrum, lib. 1, cap. 75 : « Nam si qui nunc frigorelici in ejus honore missas devote celebrent, ejusque pro requie Deo offerant oblationem, statim compressis tremoribus, restinctis febribus, sanitati pristinae restaurantur. » Et lib. De gloria Confessorum, cap. 59 : « Nam enervementi, frigorelici, ceterique infirmi plerumque ad ejus tumulum exorantes, accepta incolumitate recedunt. » Et cap. 64 : « Ad cujus tumulum sæpius frigorelici, ceterique infirmi sanantur. » Et cap. 101 : « Nam et frigoreticorum febres, et alia incommoda ejus meritis restinguuntur. » Idem in Vita Monegundis, in Vitis Patrum a se conscriptis : « Frigoreticus quoque accedens ad hoc monumentum, ut pallam tegentem attingit, restincta contagionis febre convaluit. » Et in Vita sancti Martii apud eundem : « Frigoreticorum vibrantia membra. » Item in Vita Nicetii, episcopi Lugdunensis, ibidem. Quod in Palladio Græco est c. 12 (nam Latino deest) : Οὐ τὸ μῦθμα λέγεται θεραπεύειν πάντας τοὺς ῥιγματομένους. « Fertur hujus monumentum sanare omnes frigoreticos ; » Heraclidis interpres vertit, « diversis febribus laborantes. » τὸ ῥίγος *frigus vehemens* sonat. Apud Medicos ἐπιβολὴ ῥίγους, « *frigoris accessio* ; et apud Dioscoridem, ῥίγη περιδικά, *rigores febrium circuitu redeuntes*, et ῥιγόντες, *qui algunt*.

VANÆ. Occurrit aliquoties in Vita Joannis Eleemosynarii. Hesychius : Βαβαὶ θαυμαστικῆ φωνή : « *Baba*, vox admirantis. » Lexicon Græcolatinum Cyrilli : Βαβαί, *Babæ*.

VEPERTINUM LUMEN. Palladius, cap. 38 : « Et cum ad vespertinum lumen venirent. » Græce : ἐν τῷ λυχνικῷ, in *lucernario*. Heraclides, cap. 19 : « quando ad vespertinum lumen venirent. » In Vita Pachomii, cap. 22, duodecim diurnæ, duodecim vespertinæ, et nocturnæ duodecim. Cassianus, libro III Instit., cap. 3 : « Ad extremum undecima, in qua lucernaris hora signatur. » Theodorus Balsamon, in can. 91 synodi VI : Καὶ καταλήγειν μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ λυχνι-

Α οὐ ἦτοι τοῦ ἱσπερινοῦ τῆς κυριακῆς. « Et desinere ad complementum divini officii. » FRONTO.

VICARIA. Palladius, cap. 123 : « Macarius ex vicaria. » Intellige Macarium gessisse vicariam præfecturam. Græcis ἀπὸ βικαρίας, *exvicarius*, qui vicariam præfecturam gessit. Severus Sulpicius, dial. 3, c. 1 : « Ægre tamen obtinui ut Eucherium ex vicariis et Celsum admitteret consularem. » Idem, cap. 18 : « Lycontius ex vicariis vir fidelis. » Βικαρία occurrit apud Justinianum, Novell. 8. Sic apud Chrysostomum, epist. 14 : Οἱ ἀπὸ βικαρίων, οἱ ἀπὸ ἡγεμόνων, σφισται, οἱ ἀπὸ τριβούνων : « Ex vicariis, ex præsidibus, sophistæ, 1060 extribuni. » Quæ non rite Anglicani scholiastæ perceperunt, cum ipsi *vicariis, duces, tribunos* interpretentur, cum potius *exvicarios, ex præsides, extribunos* vertisse oportuit. Vide Frontonem nostrum, notis ad eam epistolam. Deceptus fuit Abrahamus Ortelius, qui *Vicariam* apud Pallad. locum quemdam esse existimavit.

VITTA. Palladius, cap. 1 : « Ille sanctus (Isidorus) usque ad horam obitus nihil lineum gestavit extra vitam. » Οὗτος ὁ ἅγιος μέχρι τῆς τελευτῆς οὐκ ἔδωκεν ἐφόρησιν ἐκτὸς φακιλίου. Venetus diserte φακιλίον exhibet, quo modo etiam legisse videtur in suo Codice Herveus, dum *vittam* vertit. Nec aliter olim interpres Heraclidis in textu suo reperit, cum, capite 1 Paradisi, vertit : « Non linteus usus est, nisi eo quo velaret caput. » Suidæ φακιλίον est capitis tegumentum : φακίλλος, τὸ τῆς κεφαλῆς φόρημα, ὃ καὶ φακιλίον λέγεται. « Phacellus capitis gestamea est,

quod et phaciolium dicitur. » Præsum spirituale, cap. 196 : Οἱ δὲ τοῖς φακιλίοις ἐρρίπτουσιν. « Illi vero fasciis pro stabellis utentes. » Photius, Cod. 3, ex Nonnosi Historia : Τὰ σανδάλια, φασί, νυνὶ λεγόμενα, ἀρβύλας ἔλεγον οἱ ποταιοί, καὶ τὸ φακιλίον, φασάλην. « Vult quæ nunc dicuntur sandalia olim dictas arbylas : et quod nunc dicitur φακίλιον, olim dictum φασάλην. » Non vero ut in indice Photiano est, « postrema hæc duo vocabula veteres pro sandaliis usurpasse. » Regius et Palatinus Codex Palladii habet, ἐκτὸς φακιλίου. Quare Fronto et Meursius mabunt vertere, *excepto faciali*, ut Græca hæc vox posteriori ævo e Latina formata sit, *facialis*, de qua in Glossis Latinogræcis : « Da facialem, » δὸς προσώπιδιον. Ita in Colloquio scholastico, Ἐύστραν προσώπιον, D ποδεκμάγιον, λάκυθον : « Strigilem, facialem, pedulem, ampullam. » In Regula sancti Cæsarii : « Acupicta nuquam nisi in mappulis et facitergiis, in quibus abbatissa jusserit, sicut. » In Glossario Arabicolatino, « facitergium et manutergium a tergendō faciem vel manus, vocatum. » *Facialem* igitur appellat linteum, quo facies sudore manans tergebatur, qualia erant quæ oraria dicebantur et mappula.

VOLUMINA, id est camerae vel fornices. Heraclides, cap. 2 de Amnone : « Fecitque sibi duarum volumina cellarum. » Palladius, cap. 8 : « Et sibi fecit duos cellarum tholos, » Οἰκοδομαί ἐαυτῷ δύο θόλους καλλιῶν. Hinc *transvolvere*, id est, fornecem facere. Gregorius Turonensis, lib. VIII : « Erat autem ibi

crypta ab antiquis transvoluto elegantique opere A exposita. » Idem libro de Vitis Patrum, c. 7, in Gregorio Lingonensi : « Ante altare fundamenta jact, erectaque absida miro opere construit, et transvolvit. » Videtur tractum a serpentibus, qui proprie promovendo se volumina faciunt. Claudianus, panegyri in quartum consulatum Honorii :

Cæruleus tali prostratus Apolline Python
Implicuit fractis moritura volumina silvis.

Sidonius Apollinaris :

Figeret innumeris numerosa volumina telis.

Vide, supra, THOLUS.

XENIUM. Vide EXENIUM.

ZABERNA videtur capi pro armario, reposito- B sacco. Palladii Lausiaca, ex veteri interprete, cap. 14 : « Quos (latrones) ligavit simul, sicut zabernam de paleis. » Interpres Heraclidis, cap. 7 habet *sacrum palearum*. Ita et Hervetus, recens Palladii interpre- Excerpta mea Ms. Veneta hic habent ζάβερνον, ἢ ἢ σάκκον. Sed zaberna etiam aliis auctoribus usurpata. Abdias, lib. iv Hist. Apost., in Jacobo Joannis fratre : « Collectis libris magicis, zabernas plenas ad apostolum attulit cervicibus et suis et discipulorum impositas. » Item : « Appende zabernis lapides et plumbum, et mitte in mare. » Ita ibi Ms. exhibent, Vulgo *zabyras* et *zabyris* legitur, unde Joannes Meursius Lexico Græcobarbaro faciebat *zabarias*, quod *zabarium*, ζαβαρείον, sit repositorium zabarum seu loricarum,

Sed proba lectio apud Abdiam est *zaberna*. Papias C Vocabularista : « Zaberna, arca vel armariolum. » Item : « Zaberna, ubi vestes reponuntur, vel quidlibet aliud. » Glossarium Camberonense Ms. « Zaberna dicitur ubi vestes reponuntur, arca vel armariolum. » Vita sancti Udalrici : « Interim etiam quæsitiv zabernas et saleamenta. »

ZÆTA. Quod Vitæ Basilii, cap. 5, est *ad insigne habitaculum*, Græce est, τὸ ἰκιστήριον διαίτη, quod alter Vitæ Basilii interpret in *zætam* deduxit. Et *diæta* et *zæta* dicebatur. Suetonius, Claudio, cap. 10 : « In diætani, cui nomen est Hermæum, recesserat. » Sæpe et *diæta* et *zæta* occurrunt apud auctores. Vide Lexica Juris. Glossarium Camberonense Ms. « Zæta, domus quæ subtus pedes habent aquas. » Ibidem : « Zæta hiemales, domus, quas calefacit subductus ignis ; zæta æstivales sunt, quas infrigidat aqua subducta. » Eadem fere apud Papiam.

ZEMA. Vita Joannis Eleemosuarii, cap. 20 : « Q anti vellent tingere panem suum in zemate, quod projiciunt coqui mei. » Hinc ἐπιζημα, ebullitio in summa olla fervente. Sanctus Hieronymus, lib. B III, in Oseam : « Pro spuma Septuaginta, Theodoto φρόγανον, id est, cremium transtulit, aridas scilicet herbas, quæ camino et incendio præparantur. Symmachus posuit ἐπιζημα, volens ostendere ferventis ollæ superiores aquas, et in spumam ablasque surgentes, quas Græci πομφόλυγας vocant. »

ZIPPULÆ, seu SIPPULÆ. Pelagius, libello iv, n. 59 : « Fecit de farina lepticulam et zippulas. » Rufinus, lib. III, n. 51, in eadem re habet *placentas*. Rursus apud Pelagium, libello vii, n. 15 : « De eis modicas zippulas, quia de labore sunt. » Ita eo loco habent Mss. et veteres Editiones. Aliqui supposuerant *pultes*, pro *sippulas*. Cum nunc *sippula* nunc *sippula* scribatur, videandam an sit a verbo *sipare*, vel *sipare*, vel *sipere*. Vide Festum et Paulum, apud quos habes *farinulam* et *pultes*. Quod igitur vulgata hic lectio habebat *pultes*, erat hæc *sippularum*, quæ vera et antiqua fuit lectio, interpretamentum. Palladius, cap. 74 : « Pytirion comedebat parvam pultem ex farina. » Græce, ζωμὸν ἀλεύρον. Puto *sippulas* has esse.

ADDENDA

AD QUOSDAM PRIORUM

LXXIV PATROLOGIÆ

TOMORUM,

IN QUIBUS

AUCTORES VI PRIORUM SÆCULORUM ECCLESIE

CONTINENTUR.

ADDENDA

AD QUOSDAM LXXIV PRIORUM TOMORUM PATROLOGIÆ

IN QUIBUS AUCTORES VI PRIORUM SÆCULORUM ECCLESIE CONTINENTUR.

AD TOMUM VIII.

I.

NOTITIA HISTORICA IN CONSTANTINUM.

(Fabricii Biblioth. Græca, t. VI.)

I. Flavius Valerius Aurelius Claudius Constantinus, cognomine Magnus, Flavii (a) Valerii Constantii Chlori F. natus Naisi Daciæ oppido a. C. 274, die 27 Febr. Parenti in imperio successit a. C. 305, 25 Jul. Uxorem habuit Minervinam Crispi matrem, eaque defuncta, Herculli filiam Flaviam Maximianam Faustam, ex qua Constantinum, Constantium et Constantem, Constantiamque et Helenam genuit. Idem post visum in cœlo crucis insigne Christiana sacra amplexus et victoria de Maxentio potitus est a. C. 312. Hinc Maximino a persequendis Christianis desistere coactæ, et victo etiam Licinio, nihil ab eo intermissum quod ad Ecclesiam Christi ornandam amplificandamque et studia litterarum fovenda (b) facere posset. Unde a Græcis *ισαπόστολος* vel *ὁ ἐν βασιλεύσει* (c) Ἀπόστολος dicitur et solemniter colitur ejus memoria die 21 Maii. Non ineleganter etiam a Theodorito in Historia religiosa, p. 768, appellatur Christianorum Zorobabel, qui fideles e captivitate liberavit et templa eis restituit. Denique multis pace et bello præclare gestis, morti vicinus, ab Eusebio Nicomediensi, non procul Nicomedia in Achryone villa, baptismum (d) suscepit, et paucis diebus post diem obiit sacro Pentecostes festo, 22 Maii a. C. 337, Feliciano et Titiano coss., cum regnasset xxx annos, menses ix, dies xxvi, vixissetque annos Lxii, menses ii, et dies xxv.

II. Exstant ejus epistolæ complures ab Eusebio et

(a) Ita vocatur in nummis, ut apud Tristanum, t. III, p. 395, quanquam alii, ut Aurelius Victor, Julium Constantium appellat. Constantini M. nummos illustrarunt, præter alios, qui numismata imperatorum edidit, Gangius, in familiis Byz. atque Alexander Wilhelmus, S. J., in Actis sanctor., t. V Maii, p. 22 seq.

(b) Aurel. Victor, in Epitome, cap. 41, de Constantino: *Commodissimus rebus multis fuit; calumnias sedare legibus severissimis, nutrire artes bonas, præcipue studia litterarum; legere ipse, scribere, meditari, audire legationes et querimonias provinciarum.* Confer Eusebii Orat. de laudibus Constantini, pag. 361, ubi de Scholis ab eo constitutis.

(c) Vide Vales., ad Euseb. iv, 60, de Vita Constantini, et Mich. Le Quien, ad Damascenum, tom. I, pag. 630.

(d) Baptismum alterum, quem a Silvestro episcopo Romano suscepisse lepra obsitum Constantinum acriter adversus Tentzelium τὸν μακαρίτην disputat

A aliis servatæ, quæ a doctissimo Caveo in Hist. litteraria scriptorum ecclesiasticorum diligenter recensentur. Ejus observatis pauca hæc si placet addes: *Epistolæ ad Athanasium* fragmentum pro Ario recipiendo (e) habet etiam Socrates, lib. i, cap. 27, et Sozomenus, ii, 22. *Edictum prius pro pace* Christianis concedenda, quod Græce Eusebius refert x, 5, Hisp., servavit Latine Lactantius lib. de Mortibus persecutorum, c. 48. *Epistola ad Ecclesias de Synodo Nicæna* legitur etiam apud Theodoritum, lib. i Hist. Eccles., cap. 10. *Epistola ad Arium et Arianos* quam producit Gelasius in Actis concilii Nicæni iii, 4, supposititia videtur Casaubono, in Casaubonianis, pag. 145. Prodiit hoc rescriptum etiam separatim Paris. 1595, in-8°. Ab *Epistola ad synodum Tyriam*, quam B habet Eusebius, iv, 42, de Vita Constantini, et Theodoritus, lib. i Hist., cap. 29, diversa est quæ exstat apud Socratem, lib. i, c. 34, Sozomenum, ii, 28, nec minus in Tripartita, iii, 7, et apud Neophor., viii, 50.

Oratio ad sanctorum cætum ad calcem librorum Eusebii de Constantini Vita legitur Græce e Latino versa, non ab Eusebio, sed ab alio intérprete, ut ipse, lib. iv, cap. 32, de Vita Constantini, diserte innuit.

Similiter a nescio quo e Latino Græce versa est brevis *Oratio ad synodum Nicænam de Pace*; quam idem Eusebius, iii, 12, exhibet. Prolixiorum quæ occurrit apud Gelasium, ii, 7, legit etiam Theodoritus; ut ex ejus lib. i, cap. 7, Historiæ colligitur.

clarissimus Schelstratenus, fabulis ascribunt non modo Protestantes, ut, præter laudatum Tentzelium, parte II diss. selectar., Abraham Scultetus, in diss. antibaroniana de baptismo Constantini Romano, Nostadii 1607, in-4°, sed plerique etiam in Romana Ecclesia eruditi viri, ut Benedictini, ad Ambrosium, t. II, pag. 1209; Tilemontius, t. IV Hist. imperator., pag. 634, Papebrochius, in Actis sanctor., tom. V, Maii 21, pag. 14 seq., et Conradus Janningus, in Apologia pro Papebrochio, quæ præmittitur Actis sanctorum, t. I Junii, pag. 16 seq.

(e) Neque tamen Arii hæresin ideo probavit Constantinus, de qua nondum ei satis liquebat, sed speravit se ita dissidiorum semen in herba suppressurum. Confer ejus epistolam Irenicam ad Alexandrum et Arium, apud Eusebium, ii, 64 seq., de Vita Constantini, et ad illam B. Balthas. Bebelii exercitationem Historicotheolog., Argentorat. 1663, et Nic. Vedelius, de Prudentia veteris Ecclesiæ, pag. 202, 267.

Edicta quam plurima Constantini illustant Jac. A Godofredus, ad Codicem Theodosianum, Franciscus Baldinus Jctus, in suo Constantino, Basil. 1556, et Argent. 1612, in-8°, et qui ad tempora quælibet sua revocant Annalium scriptores, ac præcipue Tillemontius, tomo IV Historiæ imperatorum. Cæterum edictum quod sub Constantini nomine vulgavit Nicolaus Cusanus, lib. III Concordiæ catholicæ, cap. 35, Honorio ac Theodosio vindicat, et integrius edidit Sirmundus, ad Sidonium, pag. 245

III. *Confessio* Constantini ad Silvestrum episcopum Romæ, quæ Latine exstat ad calcem recognitionum, aliorumque scriptorum Clementi Rom. suppositorum, Colon. 1569, in-fol, pag. 471, perinde ut Acta Silvestri, spuria est.

Donatio quæ eidem Silvestro a Constantino facta fertur, Romanæ etiam Ecclesiæ doctissimorum viro- rum (a) judicio ac consensu itidem est commentitia. Primus ejus meminit Æneas Parisiensis, qui circa a. C. 854 scripsit, libro adversus decem objectiones Græcorum, t. VII Spicilegii Dacheriani, pag. 141. Inde Hincmarus Rhemensis, Petrus Damiani, Leo IX, Ado, aliique. Editiones ejus admodum diversæ feruntur: una quam habent Acta spuria Silvestri, quam- que Anselmus Lucensis Collectioni suæ canonum, lib. IV, cap. 32, Deusededit, lib. IV, c. 2, Ivo Carno- tensis, parte V decreti, cap. 49, et Gratianus, parte I decreti, dist. 96, c. 14, Latine inseruit, licet in anti- quioribus Gratiani Codicibus legi negat Antoninus archiepiscopus Florentinus, parte I hist., tit. 8, C

cap. 2, § 8. Theodorus autem Balsamon Græcæ versam exhibet in scholiis ad Photii Nomocanonem, tit. VII, in Bibl. canonica Justelli, t. II, pag. 929 seq. Illa Balsamonis versio una cum altera Matthæi Blastaris edita etiam est a Marquardo Frehero a. 1610, in-4°, additis animadversionibus. Longe prolixior est quam vertit e Græco Latine et Julio II pontifici inscripsit Bartholomæus Picernus, de Monte arduo. Hæc præ- missam habet quam modo memoravi fictitiam Con- stantini *confessionem*, atque post Editionem Colon. 1515 sæpius lucem vidit, et D. Joach. Hillebrandi dissertationi de Donatione Constantini imp. præ- missa, Helmst. 1661, et 1753, atque Balthasaris Gualteri Diatribæ elencticæ de imp. Constantini baptismo, donatione et legatione ad concilium Nicæ- num, len., 1618, in-12, pag. 67 seq. inserta legitur. Atque Augustinum Steuchum arguit Joan. Bodinus lib. I de Rep., cap. 9, pag. 221, Græco sermone do- nationem Constantini scripsisse, ut fucum faceret: *Sed fraus, inquit, facile ex ipsius oratione et antiqui- tatis cognitione confutatur.* Alia Græca versio (Con- stantini Harmenopuli, ut notat Nesselius, parte II, Catalogi mss., pag. 27) exstat in Bibl. Cæsarea, et Lambecio, lib. V, pag. 244, memoratur, sed quoad sensum eadem est cum illa Balsamonis, cujus idem, pag. 237, mentionem facit. Hanc ipsam e Codice regis Christianissimi Græcæ et Latine exhibet Julius Cæsar Bulengerus, lib. II de Imperio Romano, cap. 6, p. 318, et quoniam brevis est, hoc etiam loco exstare non erit, puto, lectori ingratum, injucundumve.

CONSTANTINI EDICTUM.

Edictum, ac effatum divinum magni Constantini de pontifice Romano. Omnibus provinciarum rectoribus, et senatui R. imperii, Romanum pontificem, successorem sanctorum apostolorum, et domini mei Petri, majorem quam imperator habere potestatem per universum orbem adversus omnes [*deest* *καί*] et plusquam imperatorem coli et honorari, caputque esse quatuor antiquarum sedium, et ab eo judicari et decerni quæ orthodoxæ fidei conveniunt, dici- mus. Donamus enim Patri meo beato Silvestro, et D

Θέσπισμα τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, περὶ τοῦ πάπα Ῥώμης. Θεσπιζόμεν (b) πᾶσι τοῖς σατράπαις, καὶ τῇ συγκλήτῳ τῆς ἡμῶν Βασιλείας, τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον καὶ διάδοχον τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ κυρίου μου Πέτρου, πλείονα τῆς Βασιλείας ἔχειν ἐξουσίαν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, κατὰ πάντων πολλῶ πλείον ἢ τὸν Βασιλέα τιμᾶσθαι καὶ σέβεσθαι κεφαλάν τε εἶναι τῶν τεσσάρων ἐρχαίων θρόνων, κρῖνεσθαι τε πρὸς οὐτοῦ, καὶ ψαριζέσθαι τὰ τῷ ὀρθοδόξῳ συμβαζίνοντα πιστεῖ. Δωρούμεθα γὰρ τῷ πατρὶ μου τῷ μακαρίῳ Σιλβέστρω καὶ τοῖς αὐτοῦ διαδόχοις τὸ

(a) Primus prolixa et diserta oratione ejus falsitatem ostendit Laurentius Valla, quæ et separatim excusa est plus simplici vice, et cum Ulrici Hutteni præf. in Ortuini Gratii Fasciculorum expendarum ac fugiendarum, apud Londinenses recuso, et in Simonis Schardii Syntagmate tractatum de imperiali jurisdictione legitur. Æneæ Sylvii aliorumque plurium testimonia Vallæ suffragantia produxit Elacius in Catalogo testium veritatis, et Rob. Cocus in Censura vet. scriptorum, quibus adde Baronium, ad a. C. 324, n. 118 seq., et 1191, n. 52 seq.; Isaacium Habertum ad Ecclesiæ Græcæ Ἀρχιμετρικόν, pag. 24; Joan. Morinum, in Historia Gallicæ edita liberatæ per Constantinum Ecclesiæ, deque origine ac progressu potestatis sæcularis Romani pontificis, c. 8; Petrum de Marca, III, 12, de Concordia sac. et imperii, et VI, 6, § 6. Antonium Pagi, ad a. 324, n. 16; Tillemontium, t. IV Hist. imperator., pag. 226; Petrum Josephum Cotelium, Hist. urbium metropol., parte II, diss. 2, cap. 2, n. 7, et præcipue Natalem Alex., sec. IV, diss. 25. Quos

facile opposueris Aug. Steucho, lib. de Donatione Constantini, Lugd. 1545, Jac. Græterio, de Munificentiâ principum in sedem apostolicam, Ingolstadt. 1610, in-4°, pag. 36 seq., et Apologia pro Bellarmino, cap. 21, et Nicolao Schaten, in Carolo Magno Romano catholico, lib. II, cap. 6. Ex Protestantibus de falsitate donationis hujus videndi Joan. Henelius, in Otio Uratislaviensi, cap. 22; Gisb. Voetius, t. II Dispp. select., pag. 869 seq.; Jac. Usserius, de Ecclesiarum successione et statu, pag. 60; Joan. Rainoldus, Colloquio cum Hardto, pag. 227 seq.; Franciscus Hottomannus, in bruto fulmine Sixti V, pag. 128, 151 seq., et novissime rev. D. Joan. Andreas Schmidius, in Historia sæculi IV, fabulis vario-um in rebus Constantini M. maculata, Helmst. 1712, etc., *Edictum seu factum, seu depravatum, adeoque indignum quo Silvestri pontificis historia augetur*, inquit Papebrochius, propylæo ad Acta sanctor., t. II April., pag. 1.

(b) Ms. Vindobonense addit, *ὅν. Decernimus unum cum omnibus satrapis et senatu imperii nostri.*

successoribus ejus nostrum palatium, diadema capitis lapillis pretiosis et gemmis intextum, epomidem quæ collum cingat, chlamydem purpuream, coccineam tunicam, et omnia regia vestimenta, ephippia quibus equi regii insternuntur, sceptræ, et reliqua imperii ornamenta, et gloriam omnem meæ potestatis. Eos autem qui in clerum Romanum allecti sunt, ornari jubemus iisdem quibus senatus noster vestimentis, [(a) lego παραπλησίως] equos vehi, albis vestibus tegi. Ita et calceos eorum fieri ex pannis albis, et eum qui lectus sit clericus a nemine impediri posse, quominus sit senator. Quando vero coronam auream Pater meus sanctus Sylvester qua est humilitate et moderatione respuit, hæc ornamenta quæ sanctam resurrectionem et superillustrem locum significant [lego και την αγίω] sancto ejus capiti imposuimus. Nos stratoris officium obeuntes, et frena ejus equi tenentes, ex aula palatii exivimus, reverentia et metu domini mei sancti Petri. Maxime autem utile et amicam Deo esse duximus cedere urbe Roma, et omnibus Occidentis locis ac urbibus sanctissimo papæ, et robur imperii transferre ad Ortum, et capere Byzantium urbem optimo sub sole situ, et eo sedem imperii ponere; iniquum existimantes ut imperator in eo loco summam potestatem habeat, ubi Christianæ fidei cœlitus principium nobis fuit. Cum hæc manu propria scripserimus, et reliquiis domini mei Petri imposuerimus, jusjurandum damus, non modo nos servaturos quæ sanximus, verum et nostros successores, ut sancte ac religiose servant, obstringimus, idque, jurati patri nostro papæ, et successoribus ejus pollicemur.

ἡμίτερον παλάτιον, τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διάδημα ἐκ λίθων τιμίων καὶ μαργάρων συγκείμενον, τὸ κυκλοῦν τὴν τράχηλον ὁμογόριον, τὴν πορφύρην χλαμύδα, τὸν κόκκιον χιτῶνα, καὶ πάντα τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα, τὰ τῶν βασιλικῶν ἵππων ἀξιώματα, τὰ σκῆπτρα, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς βασιλείας κοσμήματα, καὶ τὴν δόξαν ἅπασαν τῆς ἡμῶν ἐξουσίας· τοὺς δὲ τῶ κλήρῳ τῆς ἀγιωτάτης Ρώμης κατελεγμένους, κοσμεῖσθαι κελεύομεν παραπλησίως τῇ συγκλήτῳ ἡμῶν ἐνδύμασιν, ἵπποις ἐποχομένους, ὀθόνας περιεπιμένους λευκάς. Ὡς δὲ καὶ τὰ ὑποδήματα τούτων ὀθονίων εἶναι πεποιμένα λευκῶν, καὶ δεῖ ἂν αἰροῖτο κληρικὸς, ἐκ τῆς ἡμῶν συγκλήτου γενέσθαι τούτου πρὸς τινὸς μηδαμῶς ἐξεγεσθαι. Ὅτι γε μὴν τὴν ἐκ χρυσοῦ στεφάνην φρονήματος μετριότητι ὁ πατὴρ μου ὁ ἅγιος Σιλβέστρος παρατεῖται, ταῦτά τοι τὴν ὑπέρλαμπρον χάρον σημαίνοντα τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν. τῇ ἀγίᾳ κεφαλῇ αὐτοῦ ἰδίαις χερσὶν ἐπεθήκαμεν. Ἡμεῖς στρατῶρος ὄφρκειον ὑπελθόντες, καὶ τὰ χαλινὰ τοῦ ἵππου αὐτοῦ κατεχόντες, τῆς αὐτῆς τῶν ἱερῶν αὐτοῦ ἐξίμεν ἀνακτόρων, αἰδοί καὶ φόβῳ τοῦ κυρίου μου τοῦ ἀγίου συνεχόμενοι Ἡέρου· τῶν χρησίμων δὲ κομιδῇ καὶ θεοφίλων νενομίκαμεν, ἐπιστῆναι μὲν τῆς πόλεως Ρώμης, καὶ τῶν δυτικῶν ἀπάντων χωρῶν τε καὶ πόλεων τῶ ἀγιωτάτῳ πάππᾳ, τὸ δὲ τῆς βασιλείας κράτος πρὸς τὰ τῆς εἰσῆς μέρη μετενεγκεῖν, καὶ τὴν ἐν καλλίστῳ τῶν ὑπὸ ἡλίῳ τοῦ Βύζαντος πόλιν κταλαεῖν, καὶ ἐν αὐτῇ ἰδρύσασθαι τὰ βασιλῆα, ἄδικον οὐκ ἐθέτες ἐξουσίαν ἔχειν τὸν ἐπὶ γῆς βασιλῆα, ἐνθα καὶ ἐρχῆ τῆς τῶν χριστιανῶν θρησκείας ἐκ τῶν οὐρανῶν ὑπέβηεν ἡμῖν. Ταῦτα ταῖς ἰδίαις χερσὶ γράψαντες, καὶ τῶ νεκρῷ τοῦ κυρίου μου ἐπιθέμενοι Πέτρου, πίστει ἐνόρκους ποιούμεθα, οὐ μὴν ὁλως παραθεῖναι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἡμίτερον δεξαμένοις κράτος φυλάττειν ἀπαράραυστα παρεγγυώμεθα πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν πάππαν, καὶ τοὺς αὐτοῦ διαδόχους.

(a) Emendationes hæc sunt interpretis Bulengeri.

CONSTANTINI IMPERATORIS EPISTOLIUM AD UNIVERSI ORBIS CHRISTIANOS.

(Vide hoc Epistolium et quod de eo dictum est ad epistolam fictitiam Hieronymi ad Eustochium, *Patrologie* tom. XXX, col. 220.)

II C. MAII VICTORINI DE MACHABÆIS POEMA.

(Hoc poema dedimus inter opera S. Hilarii, Arelatensis episcopi, tom. XLIX *Patrol.*, ubi videsis.)

AD TOMUM XIII.

I CARMEN DAMASO PAPÆ ASCRIPTUM

Hoc carmen non reperitur in Bibliothecis ante nostram editis. Datum est primum luci a diligentissimis bibliographis Miller et Aubenas (a) cum quibusdam observationibus ad nostrum tom. XIII. Id eruerunt e Manuscripto Sangermanensis bibliothecæ ubi latebat. In initiali folio legitur, manu recentis scriptum: Horum versuum auctor creditur sanctus Damasus pont. maximus, minime tamen genuinitatem ovisculi asserere præsumemus.

(a) *Revue de Bibliographie*, août 1845.

INCIPIE CARMEN

Nec meminisse moror præconia clara Chrysanti,
 Quem merito mundus famosa laude frequentat.
 Hunc igitur genitor florentem tempore a proto,
 Tradidit in vestem rhetorum (sic) sub sorte magistris,
 Ut puer indolis (sic) librorum disceret artes
 Quas mundana colit stolido sapientia sensu.
 Qui fuit ut fertur donatus mente sagaci,
 Ardens ingenio et prudens, ac pectore pubes.
 Post hæc inlustris cum sacra volumina lector
 Auribus hausisset cœlesti grammate scripta,
 Prætinus antiquæ contemnens dogmata sectæ,
 Falso veterarum calcavit frivola legum,
 Et dicto citius nactus rudimenta fidei
 Flagitium sceleris baptismi deluit unda.
 Mox publice Christum paganis prædicat ultro
 Dira superbarum spernens tormenta minarum.
 Tum genitor sobolem, naturæ jura resolvens,
 Truserat in tenebras conclusi carceris atras
 Magnopere metuens fisci decreta nefandi;
 Insuper et capital tremulus formidat acerbum.
 Sed cum mens juvenis ferret tormenta libenter,
 Mox aliam genitor concinnans machina (sic) scenam
 Lubrica mundanis admovit gaudia pompis,
 Serica purpureis præbens velamina peplo
 Quæ moritura facit festo vi cere bombix,
 Induit egregium pretiosa et veste nitente.
 Tunc jussu patris convivia larga puellæ
 Deliciasque ferunt epulis luxusque culinæ
 Vestibus ornata variis et fronte venusta,
 Talibus ut pompis miles mollesceret audax
 Ferrea quis b crebro cædunt c præcordia virum d.
 Sed tamen armatus Christi testudine tyro
 Oscula virginis desepxit lubrica labris,
 Nec penetrare sinit stuprorum spicula pectus;
 Sed procul excussit jaculatas fraude sagittas.
 Non secus ut cecinit sponsali carmine vates
 Dulcia sed Christi leniscunt labra labe lis,
 Mellea tuæ roseis nigrescunt labra labellis.
 Venit ad extremum virgo certamen adulta,
 Daria vestalis formosa fronte rubescens,
 Aurea cum glaucis quam comit lunula gemmis.
 Nidetur hæc juvenem muneris (sic) constringere nexu
 Quatinus ad thalami flectat connubia mentem.
 Hæc falerata fuit facundis freta loquelis,
 Denique disertis stupuerunt forte magistri
 Virginis ingenium biblorum famine sultum;
 Nempe tenax scripti fuerat veloxque legendi.
 Sed secus everfit fortunæ casus opacæ.
 Dum pius obposuit fati contraria fata,
 Daria quæ dudum servabat numina Vestæ,
 Credidit Altitrono cœli qui sceptrâ gubernat
 Facundis virgo verbis conversa Chrysanti.
 Tunc simulata thori flagunt consortia fata,
 Moribus et castis vivunt concorditer ambo,
 Ut spurcum penitus vitarent pectore nævum

a Pour πρώτῳ, que le poëte a latinisé. MILL. et AUB.

b Pour quis c'est-à-dire quibus. MILL. et AUB.

- A Et maculam ventris pullam de corde fugassent.
 Post hæc baptismi sacratis tingitur undis
 Quatinus exuvias spoliaret mente vetustas
 Et nova de liquido sumatur gurgite lodix.
 Tum virgo veterum sprevit documenta librorum
 Et sequitur Christi quadratis dogmata biblis.
 Quis poterit vulgi tantas numerare catervas
 Quantis exemplis egerunt credere Christo?
 Traditur idcirco pœnis torquendus acerbis
 Septuaginta viris (sic) quem denso milite servant
 Herculis in fano ni forsân thura lantem.
 Tunc miles cepit dirus vexare negantem
 Athletam Domini fretum virtute superna,
 Udis et crudis nervorum nexibus augens
 Torrida flammantis laturum caumata solis.
- B Sed puncto citius laxantur lora lacertis
 Omnipotente Deo restes solvente nefandos.
 Ecce sudas iterum cipporum vincula cludunt
 Cruraque cum rigidis nectebant turgida lignis.
 Extemplo cippum finit Regnator olympi
 Quavis hunc solidi cecata mente ligarent.
 Lotia tunc lictor crudelis spargere jussit
 Sacros humectans artus fetore putenti:
 Qui liquor, ut dicunt, atrum fantasma fugabat
 Dum vernam Domini sperat nicromantia fretum,
 Sed putor ambrosiam flagrabat neclare suavi.
 Exin tortores bucina de globo rebysa (sic)
 Mandant ut crudo stringantur tergo membra
 Marthyris ardentem passuri lumine solem.
 Torrida sed Titan compressit fulmina ferveus
- C Ut nulla insontis ferunt incendia membra;
 Tumque reciproca concludunt ergastula sanctam;
 Arta catenarum constringunt vincula lacertos,
 Necnon et collum nectunt cum cruce gemello.
 Ecce repente pius nodatos arboriter artus
 Eripit et chalibis mox stricta ligamina rumpit.
 Porro cum sanctum nodoso vimine miles
 Cederet infaustus rubro qui sanguine gaudet.
 Sed mirum dictu sceptrorum flagra beatus
 Ictibus argutis martyr non sensit acerba.
 Quin immo ut plumæ mollescunt vimina (sic) sancto
 Ceu viridis lentescit lene papyrus in amne,
 Claudius insignis compunctus credi lit ultro
 Septuaginta viros convertens dogmate claro
 Fecit baptismi purgari gurgite mersos;
- D Quapropter rubro perfusus sanguinis ostro
 Miles Ada ethereum faustus perduxit olympum
 Quos simul obstruxit felix spelunca sepultos
 Lucida perpetuæ visuros præmia vitæ.
 His convexa poli merito lustrantibus alto
 Daria cum duro patitur tormenta Chrysanto.
 Impiger ast ille strictus molimine ferri
 Traditur in tenebras laturus carceris atrus
 Lurida quo putidis fluxerunt stercora criptis;
 Nectæe sed fœtor cedit ceu luce latebræ.
 Traditur interea et sceleratis Daria scortis
 Prostibulum mechæ penetrans sine crimine sevo.

c Lisez cædunt. MILL. et AUB.

d Pour virorum: mais il y a une faute de quantité. MILL. et AUB.

Sed leo de claustris rugibundus mittitur arctis
 Virgineos artus tutos servare puellæ.
 Si quis quam cuperet sacrum temerare pudorem
 Gestibus obscenis contractans corpus honestum
 Arcam ceu quondam probrosus contigit Oza,
 Protinus oppeteret confusus fronte petulcus
 Rictibus et rabidi conrosus dente leonis
 Ultricem poenam sentiret morte ferina.

A Tunc demum Augusti qui Romæ regna regebat
 Decreto rubras sumpserunt morte coronas,
 Et simul in cripta pausant Sabulone sepulti
 Quos simul in vita vexavit poena cruenta.
 Credimus ut faustis glomeratos jure catervis
 De gremio tumuli cum tellus sponte dehiscet
 Et genus humanum tumbis emergerit atris
 Suscitet ad requiem mundum dunc laxat habitis.

DISSERTATIO HISTORICA DE DAMASO ET LAURENTIO,

VEL

DAMASUS ET LAURENTIUS

HISPANIS ASSERTI ET VINDICATI,

Auctore FR. PEREZIO BAYERO, presbytero Valentino Romæ 1756.

EPISTOLA BÉDICATORIA.

Illustrissimo atque ornatissimo viro D. D. Joanni Francisco Gaonæ Portocarrero, etc., comiti Vallis-Paradis, militiæ Calatravensis equiti, Ferdinandi VI, Hispaniarum regis catholici, in Indiarum senatu consiliario, summoque regii census administro, etc., etc. Franciscus Perezus Bayerus, felicitatem.

Quod tibi quidquid hoc est laboris nostri nuncupatum optaverim, comes illustrissime, non tam officium quam excusatio videri potest. Cum enim eorum quæ a clementissimo rege vereque Hispaniæ nostræ parente Ferdinando VI procuranda mihi in itinere Italico præscripta sunt, atque adeo totius negotii otiique nostri ratio suo demum tempore tibi reddenda sit, erunt fortasse qui, ubi me ad hæc studia divertisse viderint, ab animo sibi male conscio, judicis occupantæ gratiæ, potius quam ab officioso cliente, Mæcenatis optimi demerendi studio, munus istud profectum putent. Et quidem cum vana horum judicia atque importunitatem non semel initio prævidissem, parum abfuit quin, abjecto scribendi consilio, publicam ego nostratium causam ob privatæ reprehensionis timorem desererem. Verum quidni potius, tricis apinisque his spretis, ab optimo, patrique decoris amantissimo principe, te præsertim patrono, paucorum mihi mensium inducias pollicerer, non ut eas ignavo in otio traderem, sed ut veterem avitamque Hispaniæ nostræ gloriam, quam ab Italis quibusdam magni nominis scriptoribus ereptum iri noveram, eiden, si fieri posset, restituirem? Aut quo pacto si inclinatæ ac prope jacenti Hispanorum causæ cum eam erigi a me nunquam posse sperarem, suppetias ferre neglexissem, non ego patriam prodidisse dicendus essem? Jam vero eo loco ac discrimine Hispanorum sententiam, quæ tot retro sæculis Damasum et Laurentium populares ipsorum fecerat, versari, tute ipse fatebere, comes illustrissime, cum videris ab anno 1741, quo nova opinio utrumque Romanis civibus ascribens in vulgus primum emissa fuit, tot viros eximios, editis certatim libris veteri illi profigandæ conjuræ, non jam quasi de re dubia aut probabili in utramque partem disputantes, sed causam pro Romanis dictam, remque omnino demonstratam esse asserentes. Num vero meliora deinceps Hispani sperare debeamus, nostrum non providere modo, sed ne conjicere quidem est. Licet enim non iis tantum quibus opusculum istud examinandum publice demandatum fuit, sed quibus ipse pridem legendum privatim tradideram, summis profecto viris, rationes et conjecturas nostras pro Damasum et Laurentio Hispaniæ asserendis non vulgariter probari videam, in eo quidem ut magis illorum humanitas mihi perspecta est, ita plus vereor ne quid ab ipsis voluntati potius quam judicio tribuatur. Verum cum eosdem tamen integerrimos atque incorruptissimos noverim, quorum proinde citra insignem injuriam nemo contra quam senserint iudicium protulisse suspicari audeat, non obscura mihi spes affulget fieri tandem posse ut eo præsidio fultæ rationes nostræ tantum sustineant adversariorum impetum, dum Hispaniæ scriptorum cohors, quam nobis auxilio futuram speramus, æquiore loco pugnam capessere deque summa rerum acie cum hoste decertare valeat. Sane uti unus ego, si cum tot viris strenuissimis congressi ad me reciperem, Plautino illo palæstrione confidentior habendus essem; ita si aliorum qui ab Hispanis stare videntur, validissimo agmine stipatus, certamen detrectarem, et illis injurius, et merito mortalium omnium audirem ignavissimus. Sed et illud me ut scriberem compulit, comes illustrissime, quod cum non ita pridem superstitum in urbe Hispanici nominis monumentorum Collectionem absolverissem, in qua ccc circiter illustrium gentis nostræ virorum imagines, elogia, et gentilitia stemmata totidem grandioribus chartis, quantum fieri potuit, accurate atque elegantissime expressa conspiciuntur, eo videlicet consilio ut e regione sepulchralis cujusque tituli patria genusque ac dignitas eorum, tum res ab iissem præclare gestæ summam indicentur, vel Damasum Laurentiumque, quibus primus omnium in ea Collectione locus a nobis attributus fuerat, Hispanos esse ostendere, vel, quod turpissimum foret, eosdem gradu dejectos planeque exauctoratos dimittere necesse erat. Jam vero cum mihi ad manus essent rationes quibus adversariorum argumentis non improbabilius occurri possu sperarem, quam ego non apud Hispanos modo, sed et apud externos quosque contraherem ignominie labem, si segne atque inhonestum otium pulcherrimo labori prætulissem!

Hæc autem eo a me consilio, atque illorum occasione dicta sunt, comes illustrissime, si qui forsitan nostrum quidquid hoc est muneris prætexendæ potius excusationis, quam officii causa nomini tuo consecratum putant; de te enim cum pro;ria atque avita benignitas, tum perpetuum illud, quod res patrias propensissime tueis atque ornas, studium longe aliter ut sentiam faciunt. Licet enim mihi ut te præsentem præsens alloquerer ad hanc diem datum non fuerit, non sum nescius tamen quam peramanter litteras earumque cultores amplectaris, quamque animo infixum sedeat liberales artes ac disciplinas apud nostrates amplificandi consilium. Atque hanc quidem inter egregias tuas laudes præcipuam, non modo in hac urbium principe Roma, sed ubivis gentium celebrari cum mihi gratissimum est; tum vero illud longe gratius fuit, ac jucundius,

quod vivam minimeque fallacem illarum imaginem intueri atque admirari coram aliquando licuerit. Cum enim ante hoc biennium Venetiis agerem, et in celebri divi Marci bibliotheca nescio quid nugarum meditarer, forte eodem delatum illustrissimum marchionem Annavetium, dignam te prolem, clarissimæque domus speu alteram, quem optimo sane consilio ut in vasto orbis volumine mores hominum atque urbes nosceret e paterno sinu mature dimiseras, eadem fausta lux, qua te ad summam regii census administrationem a prudentissimo rege nostro vocatum fuisse ibidem fama vulgaverat, mihi salutandum obtulit; a quo cum ita benigne liberaliterque exceptus fuisset, ut quædiu una Venetiis fuimus suavissima ejusdem consuetudine et alloquio fruerer, licuit in ornatissimo adolescente virilem e vestigio prudentiam cum insigni uorum facilitate conjunctam demirari; tum vero ubi ad reculas quasdam eruditas a me in itinere Italico collectas, ejusdemque itineris prolixas ephemeridas penitus evolvendas animum adjecti, incredibilem ipsius humanitatem, et singulare erga litteras studium expertus sum; prorsus ut tot dotibus egregium Juvenem supra ætatem cunctulatum intuenti, non modo paterna virtus animique, sed, si per jurisconsultos licet, ipsa mihi viventis patris hæreditas ante oculos obversari videretur.

Hæc autem cum ita sint, comes illustrissime, non magnopere mihi verendum esse arbitror, an non exile munus istud, quod sub tuis auspiciis lucem quærit, placido vultu excepturus sis. Quod si conatus hosce, quos ab aliud agente patrius amor expressit, tibi, viro scilicet probatissimo, atque Hispanici splendoris amatissimo, probari cognovero, satis hoc uno præclare tuum actum esse intelligam. Sed quid si, qua es apud Augustum nostrum auctoritate et gratia, *Majestatem illius adduxeris* ut in has meditationes nostras, nihil earum tenuitatem moratus, oculos demittere non gravetur? Quod cum, serio quidem, ne optare mihi datum sit, illud superest ut, conceptis pro tua incolumitate votis, fausta tibi et prospera omnia a summo bonorum largitore comprecper. Romæ, ipso Laurentii martyris pervigilio 1756.

EPIGRAMMA.

Εἰς τὴν βίβλον περὶ Ἀγίου Δαμάσου, καὶ Λαυρεντίου τῆ Ἰσπανία ἀποννηθέντος, παρὰ Φραγκίσκου Περεζίου πολυμαθέστατου ἄνδρος γεγραμμένην.

A. A. Γ. Δύγουστινίδου.

Priscos Hesperix reddit Franciscus honores,
Ultra ne possit dicere Roma suos.

Mille revicta modis compellitur ista fateri,
Hispanis geminum se rapuisse jubar;

Gestit at illa palam duplici redimita corona,
Tantæ cum prolis cernitur esse parens.

Si Damasus moriens, moriens Laurentius ossa
Romanis liquit marmore clausa sacro,

Invidet illa nihil; satis ex hoc nomine clara,
Patria si divum sola sit Hesperia.

Hæc venit Hispanis, veniet sed gloria major,
Principe sic Musas amplificante domi.

Α Τὰς τιμὰς πάλιν Ἑσπερίῃ Φραγκίσκος ἔδωκε,
Μῆκετι ἂν Ῥώμῃ ὡσπερ ἴας κατέχη

Ἢ δὴ ἰ πολλὰ γ' ἐλεγχθίστην εἰδύια σὺνείε,
Ἰσπάνων Ἀγίω ὅτι ἀπίστε δύω.

Τὸ δὲ ἄταρ στεφάνω κείνῃ μὲν ἐχοῦσα κεχάρη,
Πόντια ὡς Μήτηρ τοῦ τοκοῦ μακαρῶ.

Εἰ γὰρ τοι Λαυρέντιος, ἡ Δάμασός τε λίποντο
Ῥωμαίοις τὰ μέλη πάντοτε ἄδια:

Μὴ φθονεῖ τίνη: τοῖς μὲν γὰρ Ἰβήρων ἀπάρχει
Εἰ μόνῃ Ἑσπερίῃ Πατρίς ἐπ' Ἀγίων.

Ταῦτ' ἄρα νῦν, μέλλοντα δὲ μαιζονα ὡς περὶ μουσῶ
Τῷ Βασιλεῖ μέλει πρὸς μέγα κλειῶς ἔων.

DIVIS PATRIIS LAURENTIO ET DAMASO VOTUM AUCTORIS.

O lux Occiduis, plagisque Eois,
Bina sed face prænitens Iberis,
Clarum par, Damase alme, tuque Laurens,
Quos consensus longa sæculorum,
Nedum barbarie vigente, sed post
Illatam Latio Atticam loquelam
Hispanis, veterum vetante nullo,
Ascripsit patriæque, civibusque,
Quod vos sub senium fugacis ævi,
Ereptos laribus domesticis, atque
Exutos patria novos Quirites
Trojanum genus, urbe gestiente,
Janus, rostra, forum, Patres, senatus,
Summus denique Pontifex salutet,
Nil est quod doleamus, aut querelis
Urbi orbis dominæ subinvidentes
Hispani fora ræuca personemus;
Novit, scilicet illa quantus inde,
Binum si sibi quærat unionem,
Acedet proprio decor monili;
Hincque, ut sit, dubiis utrinque rebus,
Cæco turbine controversiarum,
Laurentem Damasumque civitates
Dum plures repetunt, suosque utrumque
Jactant, jure sibi peculiari
Ascribit, vetus alterum priusque
Communis patriæ nihil morata.

(a) Quod Hispani, et quod sidera sint.

B Quid tum? Nostrane ad hæc silebit, aut immota
Hispania nil reponet? Et vos
Laurens ac Damase, Occidentis ora,
Quos bis (a) hactenus Hesperos vocabat,
Demissis manibus migrare tandem
Permittet? Faciant quibus pudoris
Sensus, nec pietatis ulla cura est,
Immites animæ. Tuis besigne,
Tellus Hespera, mansuetiores
Instillas animos, quam ut aut silentes
Hanc sortem patiantur, aut inulti.
Hinc nobis patriis, tuique, Laurens,
Et compar, Damasi, ardor acriores
Adjungit stimulos, ut imparati
Discrimen subeamus, atque magna
Conemur tenues. Erunt, opinor,
Dum nos stringimus arma velitari
Pugnæ, quos acie paratiores
Decertare juvet. Fidem hic, Ibéri,
C Vestram, vestram itidem, beate Laurens,
Et nostri, Damase, auctor o laboris,
Imploramus opem, benigni adeste,
Nostramque Hesperiam, sinu quæ utrumque
Materno fovet, excipitque alumnum,
Vel si Roma dehinc beatoris
Vos dignetur honore civitatis,
Nunquam linquit, patriosve fines.

DISSERTATIONIS PARS PRIOR.

DE DAMASI PATRIA.

CAPUT PRIMUM.

Scriptio occasio. Status hodiernæ controversiæ. Fundamenta Hispanorum ut Damasum sibi tanquam popularem ascribant.

Cum, novis invicem sibi succedentibus negotiis, diutius quam initio statueram manendum mihi in urbe fuisset; atque ex tam ubere utriusque antiquitatis latifundio vacuum redire in patriam inglorium esset et tantum non verecundum, homini præsertim quem ab ejusmodi studiis non abhorre, iis saltem magnopere delectari aiebant, in animum continuo induxi agellum mihi subsecivis operis excolendum secernere, queis tamen Hispaniæ nostræ domesticis præcipue in rebus fructus constaret aliquis. Id quibus modis assequerem meditati, succurrebat non ita pridem a Francisco Emmanuele Mena Matritensi bibliopola novam cl. Nicolai Antonii Bibliothecæ Hispanicæ Editionem adornari, plurimis auctorum atque operum ineditorum accessionibus locupletissimam, quæque ut omnium votis responderet, invitatorias ab eodem ad doctos per Hispaniam viros litteras missas fuisse, rogatum ut tantæ rei perficiendæ symbolam quisque pro virili conferret suam. Ea vero ubi primum animum pervasit cogitatio, nihil ultra de exsequendo consilio deliberandum censui. Sperabam etenim quod litterarii thesauri nunquam penitus exhauriantur, vel post lustratas ab oculatissimo ac diligentissimo auctore urbis bibliothecas uberrimamque messem factam, non pœnitendum nobis superfore spicilegium. Neque vero me fefellit eventus. Facta etenim mihi principem omnium Vaticanam ad-
C eundi copia Manuscriptorum indices evolvere diligentissime cœpi, et quæcumque in eis vel auctoris nomine vel operis argumento patriam quoquo modo bibliothecam ditare posse arbitrabar, in delectatis schedas cursim pro tempore, nulloque, adhibito delectu, referebam, donec mox per otium cum editis a Nicolao Antonio conferenda. Absolveram trimestri fere spatio Palatinam, Urbinateensem, et eam, quæ olim ad Christianam Suecorum reginam pertinuit, ternam scilicet accessionem Vaticanæ bibliothecæ nobilissimam; neque dies abiit quo Manuscriptorum cum Editis collatio non me redderet novo auctore aut opere invento locupletioram. Ventum erat ad ipsam primariam bibliothecam, quo tempore Angeli Mariæ cardinalis Quirini S. R. E. bibliothecarii honis defendenda omnibus,
D nulli tamen quam mihi flebilior, intercessit mors. Conveneram Brixiam in transitu meo virum pietate insignem, demerendisque litteris natum, a quo, ob injectam a cl. Balthasare Oltrochio, Mediolanensi Ambrosianæ bibliothecæ præfecto nescio quam de

A studiis nostris mentionem, nedum perhumaniter exceptus fui sæpiusque ad familiare colloquium invitatus, sed, quæ non omnium postrema amoris significatio est, nec indonatus discessi. Multa, cum noctem interdum vario sermone traheremus, grandævus rogabat senex de studiorum deque itineris nostri ratione: jacerentne an in pretio essent apud Hispanos litteræ; plurimum de nostratum ingenii miime, uti aiebat, vulgaribus subinde disserens, neminemque, eorum quos olim Romæ noverat, quorumve legerat scripta, decani præsertim Alonensis (a), marchionis Mondexarensis (b), immo neque superstitum sine laude præteriens, ut vehementissimum summi viri erga litteras litteratosque studium, tum memoriam in ea a tate retinentissimam demirarer.

B Hæc autem ut paulo latius quam pro instituto persequerem tam chari mihi capitis desiderium fecit, tum eorum quæ ipsius mortem consecuta sunt recordatio peracerba. Pauci etenim ab ea effluerant dies, cum primo ut affectuum opus tantisper intermitterem, mox ut ejusdem perficiendi spem plane omnem deponerem, tristissimum nuntium accepi. Vulneris causas refricare molestissimum esset, nisi sub eximio ac vere πολυμαθιστάτῳ S. R. E. cardinali Dominico Passioneo, qui ut in amplissimo bibliothecarii apostolici munere Quirino succederet unus omnium summi ac prudentissimi pontificis Benedicti XIV judicio comprobatus idoneusque habitus est, non obscura nobis spes affulgeret fore tandem ut intermissum opus ipsius auspiciis absolvatur.

C Nova exinde molienti mihi sacræque urbis ædes, ne interea domesticis otiarer, pomeridianis horis invisenti, obviam ubivis flebant sepulcralia illustrium Hispanici nominis virorum epigrammata, qui dum in urbe publica aut privata negotia persequuntur, morte intercepti carnis exuvias Divorum Tutelarum aris in diem immutationis suæ concediderant. Horum ego dum describendis elogiis adumbrandisque utcumque gentilitiis stemmatis, qui meus est mos, non indiligenter incumbo, sensim enchiridium in molem justii voluminis a surgit, vix tertia sacrarum urbis ædium parte perlustrata.

D Hoc mihi primum in causa fuit cur Hispanorum in Urbe monumenta paulo quam antea diligentius inquirerem, ac de iis quæ usque superessent omnibus in unum colligendis serio mecum cogitarem. Sperabam etenim fore ut Hispanica recentium sæculorum Historia non nihil inde caperet adjumenti, si illustrium nostræ gentis virorum series ob eruditorum oculos unico lustranda obtutu proponeretur. Id porro ut uberiori cum fructu fieret, animum præterea ad-

(a) Is est cl. Emm. Martinus cujus nomen editaque ingenii ac doctrinæ monumenta illustriora sunt quam ut alicubi latere possint.

(b) Gasparis scilicet Ibannezii de Segobia, cujus post multa quæ ipso superstite lucem viderant, nu-

per prodire. *Notæ in Histor. Hispan. cl. P. Joannis Mariæ S. J.*, fol. Item *Opus chronologicum*, fol., edente illustriss. Valentinæ urbis litteratorum cœtu. Ann. 1744 et 1746.

fecti, ut quos pietate doctrinaque præstantes fuisse, A publicisque muneribus egregie functos, tum maxime quorum memoriam cineribus contumulatam nossem, de eorum patria, studiis, ac præcipuis gestis pauca sepulchrali elogio subnecterem, fontesque unde plenior ipsorum notitia hauriri posset indicarem.

Hæc fuerat universa propositi nostri ratio, quam dum propius urgere incipimus aqua denuo nobis hæsit. Cum etenim summum antistitem Damasum doctrinæ ac dignitatis laude, archetypis præterea monumentis ipsius nomine inscriptis, et usque Romæ superstitiis ante alios illustriorem, dignum præ cæteris arbitramur qui Hispanorum agmen in opere nostro duceret, nonnullorum recentium auctoritas intercessit, qui veterum fidem lubricis conjecturis posthabentes Damasum, secus atque hactenus creditum fuerat, Romanis civibus annumerandum censere, ipsamque etiam, si superis placet, Laurentium levitam et martyrem invictissimum.

Conqueri primum ego temporum nostrorum iniquitatem, quod tantum tributivæ hypercriticorum potestati juris permiserit, tum tædium ac propositi satiety consecuta est incredibilis, ut nisi jam eo processissem unde pudor lexque operis pedem referre prohibebant, ne hilum quidem de eo penitus abjiciendo dubitasset. Satis enim a me imparatus ad has difficultates superandas, nullo præterea librorum qui ad manus essent præsidio, neque ut oportebat otiosus, qui concitatus ab aliis tumultus aut sedare ipse possem, aut novos concitare subinde vellem?

Unum illud supererat, si quo astu adversariorum impetus declinando, eorumque utcumque tela retundendo viam mihi quodammodo ad rem nostram aperirem, donec instructor domesticorum aliquis æquiore loco pugnam capesseret, deque summa rerum acie cum hoste decertaret. Hinc mihi disserendi materies hujusque operis argumentum enatum fuit, quod dum in Hispanorum gratiam vernaculo sermone paulo latius persequi studeo, libellus iste, quod ne cogitaram quidem, e manibus elabitur meis.

Is cum interea amicorum nonnullis quorum plurimum apud me valet auctoritas legendus traderetur, neque adeo visus esset informis, obnixè a me oratum veniunt, ut Latio quantocius donatum publici juris facerem. Abnuere ipse primum angustiasque temporis apud eos causari, verum id per speciem; re ipsa contentiosum argumenti genus et plane polemicum refugiebam, in quo nec libere ingenium exercetur, et ubi aliorum errata deprehenderis, aut jus proprium paulo enixius tueare, malevolentia partiumque studio factum putant. Contra illi fidem suam, communem amicitiam, gloriam denique Hispani nominis, cui reliqua a me omnia posthaberi noverant,

obtestari, nec prius orandi finem facere quam fidem in id meam obstrinxissem. Eam ergo nunc primum Deo auspice, atque utinam fausto eventu liberare incipimus.

Primus igitur omnium qui sanctum Damasum pontificem longa sæculorum consensione pro Hispano habitum Romanis attribuit, quique recentium veterumque scriptorum fidem ac vetustissimorum Codicum auctoritatem solis iisque non admodum firmis conjecturis posthabendas censuit, Tillemontius fuit (a). Is, quod sciret Damasum Romæ a puero sacræ militiæ tirocinium posuisse, perque omnes gradus a lectoratu summam tandem ecclesiasticarum rerum adeptum; patrem iusuper ejus Antonium primo exceptorem, mox lectorem, levitam et sacerdotem fuisse, idque in basilica sancto Laurentio sacra, quæ olim ad *Theatrum Pompeii* dicta, nunc in *Damaso* a conditoris seu verius instauratoris nomine vulgo audit, ceu vetus nos docet ipsius Damasi epigramma (b); putavit non minus parentem quam filium Romæ pueritiam transegisse, quandoquidem uterque lectoris inibi gradum obtinuit qui pueris ex ævi disciplina demandabatur; neque proximum vero credidit quod Damasi parens Romam ex Hispania cum uxore et liberis concessisset; saltem quo id pacto fieri potuerit expeditum non habuit.

Concinit Tillemontio cl. Antonius Maria Merenda, nuperrime, ut audio, ad canonicatum ejusdem basilicæ sancti Laurentii in Damaso promotus, qui elapso proxime anno 1754 novam opusculorum ejusdem sancti pontificis collectionem adornavit, nobisque (quibus prior illa Tillemontii opinio parum quidem probata viris doctis jam diu exolevisse videbatur) hujus scripti occasio fuit. Hic igitur Tillemontii conjecturis novas de suo adjicit; sed conjecturas tantum, queis ex juri-consultorum placito (c) in re non dubia minime locus est. Exaggerat itaque longissimi ex Hispania itineris difficultatem, infantium pene liberorum vixque ei ferendo parium impelimenta; tum quod Damasi parens novus prorsus ignotusque Romæ statim ab adventu nomen Ecclesiæ dedisset, notari primum, mox lectoris titulo in sancti Laurentii basilica e vestigio honestatus fuisset; quod utrumque non satis consonum, imo alienum putat ab illorum temporum disciplina. (d) *Secundum eam etenim* (inquit) *primo baptizari, deinde ex intervallo probari debuit, dignusne esset qui sacræ militiæ uscriberetur. Postremo novennium, saltem septennium pro minorum graduum officii exercendis et recipiendorum interstitiis insumere minimum oportuit, ut, probatione accedente ad altiores Ecclesiæ gradus evehi posset.* Et paucis interjectis pergit: *An itaque in inferioribus ordinibus positi pater et filius ano eodemque tempore atque eadem in Ecclesia? Hoc alii judicent.*

Neque his meliora Gregorius Jacobus Terribilinus

(a) Tillemont, *Mémoires pour servir à l'Histoire*, tom. VIII, pag. 386, et 773, in not. Edit. Venet. 1732.

(b) Damasus, epigramm. 35, ap. Merend., pag. 241:

Hæc pater exceptor, lector, levita sacerdos Creverat.....

(c) Leg. *Continuus* 137, § 2, ff. de V. O.

(d) Ant. Maria Merenda, opusc. et gest. sancti Damasi, cap. 1, num. 1.

Romanus avert, (a) domestico vir et nostratum, apud quos olim commoratus fuerat, elogio clarus. Itaque Romanum, sicuti priores duo, Damasum facit; et quasi crambem non satis esset recoxisse, tertio nobis Tillemontii arulationes obtrudit. Id unum, ne omnino veniret asymbolus, a se animadversum fuisse ait, ex veteribus scriptoribus qui de Damaso agunt, a Martio Milesio Sarazanio (b) et P. Constantio laudatis, ne unum quidem esse qui eum Hispanum dixerit ante catalogum Romanorum pontificum, quem sub Felice IV (ad annum scilicet Christi 530) conscriptum putant; aut Anastasium Bibliothecarium, a quo Felicianus ille catalogus descriptus creditur. Neutrum autem ex his scriptoribus magnæ auctoritatis esse affirmat, neque Hispanos, qui de Damaso scripsere, quod ad patriam ipsius attinet, solidam aliquam quæ ipsis faveat rationem afferre; dissentire præterea de loco in quo sanctissimus pontifex natus hauserit. Hactenus Terribilinus, qui tamen post ereptum Hispaniæ nostræ Damasum, id est, post adactum in ima Hispanorum viscera capulo tenus ensem, inani eosdem solatio demulcere studet, *gentem* subiinde vocans *inclytam*.

Jam vero ut meum ipse de Tillemontii conjecturis judicium aperiam, uti eas alicujus momenti ac ponderis esse minime inficias ivero, neque satis hactenus expeditam quæstionem esse de tempore quo Damasi parens Romam cum uxore et liberis (an potius absque illis? longene saltem post Damasum?) commigraverit, eas nihilominus non tanti a criticis faciendas arbitror, ut veterum scriptorum Codicumque fidei præferri aut opponi ullo pacto valeant; imo non alio æstimandas loco, quam quo in forensibus auribus, quorum ipsæ in historia vicem subeunt, præ oculatis testibus.

Esset saltem fulcrum auctoritatis quamlibet minimum cui inniti possent: robor illis atque æs profecto triplex accederet, neque iniquissimo ut nunc prælio, parumque victoribus decoro, confingeremus; verum sinistro Tillemontii ejusque sectatorum oscine nulli non modo veterum, sed neque recentium scriptorum vel post restitutam criticism hactenus in mentem venit Feliciani pontificum catalogi, aut Anastasii (quo loco Damasum uterque disertissime Hispanum facit) fidem elevare, præter unum Terribilinum, qui gratis id affirmare, atque, ut aiunt, sine lege loqui non erubuit.

Latuisse unquam potuit, cedo, Baronium, Panvini, Ciacconium, Fleurium, Pagium, cæterosque insigniores criticos qui de Damaso nostro egere, nedum ipsum Romæ a puero meruisse in lectoratu et reliquis Ecclesiæ gradibus, sed et patrem ejus Antonium lectoris, inter alios qui pueris attribui solebant ordines, in basilica Laurentiana munus obtinuisse? Minime, inquam, gentium; verum quod subortam hinc de tempore quo Damasi parens Romam cum

uxore et liberis ex Hispania commigrare potuit difficultatem, nullo præterea veterum aut recentiorum testimonio fultam viderent, illam non tanti ac Tillemontius fecere; neque eo fiducia delapsi sunt, ut dubiam conjecturarum fidem certæ scriptorum et Codicum auctoritati committendam judicarent.

Excidit, fateor, imprudenti mihi *fiduciæ* verbum, quod tamen in malam partem ab adversariis accipi aut ipsis ullatenus injurius esse penitus nollem; verum si mente a præjudiciis vacua rem inspiciamus, quo pacto eam apud litteratos notam effugere possint prorsus non video, cum quod multo pridem insigniores critici, iis ipsis conjecturis ducti, proferre potuissent, veterum tamen reverentia quominus id facerent prohibiti sunt: hoc illi nullo recens eruto Codice, nulla ratione aut nova præterea conjectura fulti asserere nihil dubitant, idque sibi palmarium ducunt.

Saltem Merendæ, dum vulgari receptissimæque de patria, sancti Laurentii martyris opinioni obstistere pergit (quanquam et ipsum ea in re nonnihil humani passum fuisse putamus) condonandum; neque gratis id fecisse dicendus est, qui non uno nuper detecto vetusto Codice, multiplici præterea ratiocinio eoque in speciem satis firmo sententiam suam constabit; verum sine nova propositione aut assumptione, novas easque diversissimas ab hactenus deductis conclusiones elicere velle, id vero exquisitæ, imo extremæ subtilitatis est.

Prius igitur quam mentem meam aperiam de Romano patris Damasi itinere, deque ejus ratione edisseram, quo scilicet pacto inoffensa historiæ fide, servatisque ad unguem ecclesiasticis legibus, imo enim verosimillime, uti ego arbitror, Romam ex Hispania venire potuerit, veterum testimonia, queis sententia Hispanorum Damasum sibi tanquam popularem ascribentium innititur, exponere opportunitum duxi. Eam vero Hispanicæ Historiæ partem domestici scriptores, dum privati quisque studiis quam publicæ rei inservire mavult, civemque suum, id est *conterraneum* Damasum facere nititur, neglectam atque unius Anastasii bibliothecarii fidei concreditam reliquere, proinde quasi aut tanti viri auctoritas in tuto illam extra hypercriticorum ictus collocaret, aut Pythagorico etiamnum sæculo viveremus.

Cautior tamen in eo fuit cl. Nicolaus Antonius (c), et quasi rem quo tandem perventura esset evinens agnovisset, viam disputationi nostræ aliquanto altius præmunivit. Itaque post falsi convictos centuriatores Magdeburgenses, qui a Platina Romanum alicubi factum Damasum temere atque impudenter asseruerant (d), pergit sanctissimum pontificem Hispanicæ nostræ vindicare; eamque in rem vetera ipsius Acta producit ex ms. Codice chartophylacii basilicæ sancti Petri, allata a Martio Milesio Sarazanio ini-

(a) Abb. Terribilinus, in appendice opusc. sancti Damasi, pag. 4.

(b) Mart. Milesius Sarazanius, opusc. beati Damasi, Romæ, ann. 1638.

(c) Nic. Ant., Bîbl. Hisp. vet. lib., II, cap. 6.

(d) Platina Damasum nostrum disertè Hispanum facit, his ejusdem vitæ verbis exorsus: *Damaso, d'azione Spagnuolo, e figliuolo d'Antonio*. Edit. Venet. 1750, pag. 66.

tio Editionis operum ejusdem (a), in quibus Damasus A sancti Laurentii levitæ et martyris primum *compatriota*, mox *Hispanus* disertissime dicitur. Postremo autem omnium loco cum emerisset dubium, essentne scilicet miracula quædam Damaso, an potius Laurentio martyri attribuenda, scriptor Actorum, neque in miraculis eos disjungendos asserit, quos *una genuit patria* atque una itidem promovit Ecclesia.

Viderat hoc ex parte Merenda, qui, ad verba a nobis postremo loco relata sermonem intendens, ait (b): *Non diffiteor legi in Vita sancti Damasi ex ms. Codice Vaticanæ basilicæ a Sarazano edita, ut sanctum Martyrem Laurentium, sic Damasum ipsum GENTE Hispanum fuisse, quos ideo una genitos ait patria, una promotos Ecclesia, etc.* Tentare quidem primum, ut puto, Merenda voluit num comma *una genitos patria* ad originis potius quam ad nativitatis locum transferre quoquo modo posset; ubi vero parum id ex sententia procedere animadvertit, cespitans nec satis sibi fidens, de Laurentii patria rem hactenus inexplorata esse ait, *dubitarique vehementer posse an ipse etiam Laurentius Romæ ortus sit; nam in veteri Sacramentario quod cl. Joseph Blanchinus edidit, atque auctorem habere censuit sanctum Leonem Magnum, ROMANUS NASCENDO CIVIS aperte dicitur.*

Hactenus dubia tantum pro certis quæ illi objecimus Merenda profert, puto quia sub operis sui initium cum hæc scripsit (c), nondum legerat posteriores ejusdem Blanchini annotationes in libellum Orationum antiquissimi ritus Gothico-Hispani, de quo nobis inferius sermo recurret; neque hujus auctoris de sancti Laurentii patria sententiam exploratam habebat (d). Verum opere jam fervente rursus de Laurentii patria, non suo loco scilicet (e), sermonem instituens, levitam fortissimum Romanis civibus omnino adnumerandum esse ait, sublatamque de ea re dubitationem omnem ex quo Blanchinus Veronense Sacramentarium evulgavit. Nempe Merendæ responsio huc redit denique: Laurentium non minus patria Romanum esse quam Damasus, eoque sensu ab Actorum scriptore utrumque conjungi, atque inter se *compatriotas* appellari.

Verum hæc ut ut allatæ a Merenda auctoritatis vim eludere interea posse videantur, iis tamen quæ proxime in Actis præcesserant minime accommodari valent. Neque satis mirari possum, cum extrema Actorum verba sibi Merenda objecerit, in quibus

Damasus et Laurentius *una geniti patria* dicuntur, cor de iis quæ paulo ante in eisdem Actis leguntur, queisque Damasus disertissime Hispanus dicitur, altum interea dilect? Rem narrabo ordine.

Exposuerat Actorum scriptor præcipua Damasi gesta, horumque occasione mentionem Laurentii injecerat, cum subinde Damasi *compatriotam* appellans (f). Mox sub Actorum finem recentiore fortassis manu, stylo saltem nonnihil variante, denuo videtur ipsorum Auctor exordiri, subdens: *Fuit autem beatus Damasus natione Hispanus* (g). Postremo denique omnium loco Laurentium Damasumque *una genitos* ait patria (h). Tria hæc profecto diversaque commata cum sint, ternum tantum Merenda videtur animadvertisse; saltem unam illud sibi objicit binis prioribus, quæ certe majoris sunt roboris, omnino insalutatis. Atqui non *una tantum geniti patria* dicuntur in Actis Damasus et Laurentius, sed prior ille disertissime *Hispanus* appellatur. An vero si utrumque expedite Romanum Merenda dixerit, Actorum ea ratione verbis quoquo modo satisfactum putet? Hæc nos tamen, quod denuo sub examen revocanda sunt cum de Laurentii patria sermo erit, missa interea facinus, veterumque pro nostra sententia testimonia legentibus exhibemus.

Primum autem omnium catalogum summorum pontificum sub Felice IV conscriptum, annum circiter Christi 530. cujus auctorem, licet anonymum, chartophylacio tamen apostolico præpositum fuisse, saltem eodem usum ad texendam Romanorum pontificum rerumque ab ipsis gestarum seriem, exque ea penu sincera et minime corrupta monumenta mutuatum, inferius ostendimus. Is autem catalogus, secundum editionem Patrum Henschenii et Papebrochii, prolegomenis tomi I Aprilis insertam, de Damaso loquens: *Damasus, habet, natione Hispanus, ex patre Antonio, sedit annos xvii, menses ii, dies xi.* Quoniam vero, ut nuper diximus, non magni faciendam hujus Codicis auctoritatem Terribilius censuit, eam propterea multiplici alia ratione, veterumque scriptorum testimonio fulciendam atque adjuvandam mox curabimus.

Secundo loco exhibemus vetustissimum pontificum catalogum qui olim ad comitis Palatini Rhenani D bibliothecam pertinuit, et ab ea in principem omnium Vaticanam migravit (ceu nobis ejusdem quondam præfectus, qui que illum prior evulgaverat, Schel-

(a) Romæ, 1638, a pag. 40.

(b) Cap. 1, num. 1.

(c) Cap. 1, num. 1.

(d) Vulgavit eum libellum ex vetere ampliss. Veronensis Ecclesiæ capituli Codice cl. Joseph Blanchinus, congreg. Orationis Romani presbyter, in prolegomenis operum liturgicor. ven. card. Josephi Mariae Thomasi, Romæ, 1741, quem et copiosis annotationibus auxit; in quarum altera 106, scilicet, pag. 292, late de sancti Laurentii patria disserit, Romanum eum sine controversia faciens, causamque pro Romanis dictam pronuntians.

(e) § 3, de Damasi operibus, quæ nihil meo quidem iudicio commune habent cum patria sanctissimi

levitæ. Vid. ibi Merend., pag. 146.

(f) *Quodam namque tempore cum dirutarum ecclesiarum restorationi beatus Damasus operam daret hortum quemdam . . . ab imperatore Valentiniâno Juniore sibi dari poposcit, in quo compatriotæ sui beati Laurentii martyris ecclesiam fabricaret (Acta Damasi ex Cod. ms. archivii canonico. S. P. tri, ap. Sarazanum, pag. 47).*

(g) In eisdem Actis, ap. Sarazan., pag. 60.

(h) *Hæc autem miracula alii beato Laurentio martyri, alii beato Damaso deputant confessori; nos tamen in miraculis non dividimus QUOS UNA GENUIT PATRIA. una promovit Ecclesia. (In eisdem Actis, ap. Sarazanum, pag. 62).*

stratus (a) testatum reliquit) inscribiturque hoc A
titulo: *Episcoporum Romanæ urbis nomina*. In eo
autem Codice, qui quo hæc scribitur anno Domini
1755 nongentos circiter triginta annos ordine nume-
rat, uti uno loco demonstrabimus, hæc de Damaso
habentur: *Damasus natione Spanus, ex patre Antonio,
sedit annos XVIII, menses III, dies XI*.

Tertio a nobis loco exponendus est vetustissimus
alius Codex inscriptus: *Vitæ Romanorum pontificum
a beato Petro apostolo ad sanctam Paulum I per-
ductæ*, quem ex amplissimi Veronensis ecclesiæ
capituli chartophylacio primus omnium evulgavit
Joseph Blanchinus Francisci ex fratre nepos (quem
idcirco Juniores in processu operis appellabimus) et
quarti Anastasii tomii prolegomenis inseruit (b). Is
autem de Damaso penitus consona prioribus Codici-
bus habet. *Damasus*, inquit, *natione Hispanus, ex
patre Antonio, sedit annos XVIII, menses III, dies XI*.
Quanta vero sit hujus Codicis auctoritas docet nos
Junior ipse Blanchinus, dignus profecto censor, qui
non semel eum *præstantissimum* appellat; qui;ue
ipsum celeberrimo Veronensi Sacramentario, integræ
scilicet chiliadis Codici, committere nihil dubitavit;
imo vero cum Sacramentarium illud secundas, ut
aiunt, in prolegomenis ducat, princeps omnium ei de
quo loquimur Codici locus ibidem attributus est.

Superest nobis exponendum Anastasii Bibliotheca-
rii testimonium e libro Gestorum pontificalium,
qui aliis *Gesta Romanorum pontificum*, seu *liber
pontificalis*, inscribitur; de cujus tamen auctore
nonnihil prænotare oportet. Prius omnium Marcus
Velserus triumvir Augustanus, qui post Petrum
Crabbeum hoc opus evulgaverat, Anastasio mona-
cho, qui vulgo Bibliothecarius audit, integrum attri-
buit, nullo tamen oblato sponsore idoneo (c). Velseri
sententiam primo Panvinius (d), mox et cardinalis
Bellarminus (e), aliique amplexati sunt; Baronius (f)
tamen, libro ad trutinam exactissima revocato, com-
perit Anastasium nullo modo auctorem dici posse,
sed tantum collectorem pontificalium gestorum usque
ad Adrianum II, donec tandem Schelstratius (g),
Holstenius et alii, invictis argumentis docuere unam
Nicolai I Vitam Anastasio tanquam certo auctori
attribui posse, reliquorum autem pontificum non
unius alicujus scriptoris aut ætatis opus æstimandas
esse.

In ejus autem Pontificalis libri prima parte, quæ
sub initium VIII sæculi conscripta ab eruditis cre-
ditur (h), Vitasque Romanorum pontificum continet,
usque ad Constantinum, seu Vaticanos Codices, seu
vetustissima quæ in bibliothecis Christianæ Suecorum

(a) Tom. I Antiquit. ecclesiasticæ, in append. ad
opus Chronologicum, num. 22, pag. 611. Edit. Rom.
1692. — Senior Blanchin., tom. II Anastasii, a p. 14.

(b) A pag. 4 et deinceps.

(c) M. Velserus, in præfat. ad lib. Pontif. Mogun-
tiæ editum ann. 1602, ap. Schelstratium, dissertat.
de antiq. Roman. pont. catalogis, cap. 7, n. 1.

(d) In not. ad Platinam, in Nicol. I, apud Scheel-
stratium, ibid.

(e) Lib. de Scriptorib., in Damaso, ap. Scheelstra-

reginæ, monasterii Cassinensis, sancti Marci Veneta,
Laurentiana, et aliis per Italiam celeberrimis, hodie-
dum supersunt ejus exemplaria mavelis evolvere,
consonam plane de Damaso sententiam reperias
ipsisque his verbis conceptam: *Damasus natione
Hispanus, ex patre Antonio*.

Possem equidem alia de eodem argumento scripto-
rum testimonia adducere, sed otio parcendum gra-
taque potius novitate inrandum lectorem puto.
Unum id tamen quod Damasi pridem Vitam a quo-
dam Benedicto presbytero conscriptam, et a Sara-
zania (i) operi suo præfixam, ex vetere ms. Codice
abbatis Constantini Cajetani, legenti mihi succurre-
bat, tacitus præterire nequeo. Conversus ad Dama-
sum pius ille scriptor, sub finem ejus Vitæ, sancti
pontificis opem implorat universo primum fidei
populo, iis præcipue qui devote atque ex animo
ipius natale celebraverint. Verba hæc sunt: *Sancte
itaque Damase, succurre ac miserere omni populo, si
quis devote, ac desiderio, ac toto cordis affectu celebrat
tuum natale*. Pergit subinde Damasi patrocinium
populo Romano in hunc modum exposcens: *Sancte
Damase, sis intercessor illius, adjutor et defensor po-
puli Romani, ubi pontificatus honorem habere me-
ruisti*.

Æstimet, quæso, prudens lector, quam non siluis-
set Damasi Vitæ scriptor ejus patriam, si vere ea
Roma esset, quando ob supremam ibidem obtentæ
dignitatis memoriam Damasum fidentius orat, ne
scilicet eos deserat apud quos pontificatus honorem
habere meruit. Aut cur non communem ille patriam,
si Damaso Romæ natus fuisset, obnixius obtestatus,
opem ejus non jam gratuitam, sed quasi ex debito,
Romanis, civibus nempe suis, reddendam poposcis-
set? Cur non demum scriptor ille Damasi patriam
opportune atque in rem suam apposite, ut poterat,
deprecationi inseruisset, his sanctum pontificem
verbis compellans: *Sancte Damase, sis defensor
populi Romani, ubi et natus fuisti et pontificatus
honorem habere meruisti?*

De antiquitate hujus Codicis nihil ipse in promptu
habeo, nec Sarazania eam nobis indicavit. Quod
autem Actorum scriptor, proprium nomen et digni-
tatem, seu gradum, professus, gentem familiarive
itidem suam non prodiderit, ea vero non vulgaris
mihi antiquitatis conjectura est, quam simplex te-
nuisque orationis stylus mirifice confirmat. Si quid
autem in his rebus divinare liceat, locum illum:
*Succurre ac miserere, etc.; si quis devote ac desiderio
celebrat tuum natale*, ex Prudentio mutuatum suspi-
cor, qui de Vincentio levita et martyre non mul-

tium, ibid.

(f) Ad ann. 867, num. 1:9.

(g) Dissert. de Antiquis Rom. pont. catalog.,
cap. 7, num. 2, et ibi Holstenius.

(h) Vid. Senior Blanchinus, in præfat. I tom. Anast.,
num. 6, 7.

(i) In Editione Romana oper. sancti Damasi,
ann. 1638, a pag. 63.

tum absimilia pridem panxerat (a). En ejus verba : A

Miserere nostrarum precum,
Placatus ut Christus suis
Inclinet aurem prosperam
Noxas nec omnes impulet.
Si rite solemnem diem
Veneramur ore et pectore
Si sub tuorum gaudio
Vestigiorum sternimur.

CAPUT II.

Feliciani pontificum catalogi, atque Anastasii auctoritas, non Catholicis modo, sed ipsis etiam heterodoxis rata.

Res hic nobis est cum Terribilino, qui de catalogo Romanorum pontificum sub Felice IV (quem vulgo *Secundum* appellari diximus eoque a nobis deinceps nomine designabitur) loquens, deque libro gestorum pontificalium ab Anastasio collecto, non magni facien- lam utriusque scriptoris auctoritatem affirmare nihil dubitat. Merenda autem, an et ipse in hac parte Terribilino adhæreat, minime ego affirmare ausim; in ejus certe sententiam propendere ex eo mihi videtur, quod tam Anastasii quam secundi catalogi auctoritatem, quæ utraque opinioni suæ ex adverbo stat, perinde neglexerit, quasi nihil ei ab hac parte timendum foret. Primum autem omnium operæ pretium fuerit indicare quis demum partibus Anastasii liber Pontificalis constet, earumque auctores; tum maxime e quibus hi fontibus hauserint pontificum vitas, rerumque ab ipsis gestarum seriem attexerint.

Universum igitur Anastasii opus in tres potissimum tractus Uberioris doctrinæ gratia dividi potest. Primus seriem exhibet Romanorum pontificum a sancto Petro ad Liberium, qui, quod ad nomina patrias atque annos pontificatus eorum spectat, ex vetere omniumque antiquissimo Romanorum præsulum catalogo omnino desumptus est. Hic autem catalogus, quod omnium primus eum Ægilius Bucherius evulgaverit (b), aliis *Bucherianus*, aliis *Catalogus sub Liberio*, aut *primus* absolute audit. De ejus auctore non est satis hactenus exploratum. Nonnulli, quantum is est, Damaso attribuant (c), pars Antierum quoque papam eidem conficiendo allaborasse volunt (d); ex his tamen quæ Scheelstratius affert (e) verosimilius arbitror anonymum ejus auctorem fuisse qui sub Liberio vixerit, id est, cum primum inclinare cœpit sæculum IV a Christi nativitate.

Secundus Pontificalis Anastasii libri tractus seriem Romanorum præsulum exhibet a Liberio ad Felicem IV. Ea vero totidem fere verbis descripta est ex alio pontificum catalogo, qui, quod sub Felice IV, priore scilicet sæculi VI triaconteteride exeunte

(a) In hymn. sancti Vincent. Mart. stroph. 115. Similia item apud Latinos legas. Terent., Hecyra, prolog. :

Si nunquam avare statui pretium arti meæ...
Sinite impetrare me.

Item in Heautontimor., prolog., et alibi. Imo et apud Græcos, Homer., ἰλιάδ. A. 78 :

... εἴ ποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νῆον ἔρεψα
* ἢ εἴ δὴ ποτέ τοι κατὰ πύονα μῆρι' ἔρηκα, . . .
Τίσιαν Δαναοί.

Et alibi sæpius.

conscriptus primum fuerit, *Felicianus*; quia vero solido quam prior ille Liberianus sesquisæculo recentior est, *secundus* vulgo *catalogus* appellatur, ab anonymo itidem, ut prior ille, scriptore confectus.

Postremo omnium tractu nobis exhibet Anastasii liber Acta resque gestas pontificum recentiorum, a Felice scilicet IV ad Nicolaum I, cuius vitam, prænotibus Holstenio, Scheelstratio, et Seniore Blanchino, genuinum tantum Anastasii fetum esse pridem dicebamus. Vitas vero pontificum qui inter Felicem et Nicolaum ternis et eo amplius sæculis sedem tenuerunt, non unius scriptoris neque ætatis opus esse, una ipsorum styli varietas jam pridem ab Holstenio (f) animadvertens satis argueret, etsi alia deessent omnia. Itaque singulas, summum binas ternasve ab uno auctore conscriptas fuisse, diversisque temporibus secundum sæculorum seriem libro Pontificali assutas merito censent ecclesiasticarum rerum scriptores.

Nec prioris ergo illius Liberiani tractus, neque posterioris hujus tertix Anastasiani operis partis fidem auctoritatemque tueri nobis est animus, neutubi etenim nostra, quod aiunt, res agitur; verum cum in secunda, itemque in Feliciano Pontificum catalogo Damasum diserte Hispanum pronuntiarum dictum sit scriptus; eorumque auctoritatem verbaque pro nostra sententia præallegaverimus, utriusque idcirco scriptoris fidem adversus Terribilinum, et sit qui sunt alii ejusdem impugnatores sustinendam in nos recipimus.

Neque in eo magnopere nobis allaborandum, ex quo utramque hanc Spartam ornare Holstenius, Scheelstratius, Seniorque Blanchinus, summi prefecto viri, quorum propterea testimonia ordinè sistemus. Incubuerat prior Holstenius in eam curam ut, collatis veteribus libri Pontificalis Codicibus, veram germanamque auctoris litteram erueret, quod et magna ex parte præstitit. Mox Scheelstratius, secundo pontificum catalogo atque Anastasii libro ad trutinam exactissime revocatis, rivulisque ad fontium capita continentis studio reductis, hoc de Feliciano catalogo, ejusque auctore judicium protulit : *Ac de nomine auctoris* (Scheelstratii (g) verba sunt) *nihil mihi compertum est, cum catalogus scriptus sit sæculo VI, quo nemo e veteribus Acta Romanorum pontificum collegisse memoratur. Quantum tamen ex Actis ipsis colligi videtur, auctor Romæ floruit et archivo apostolico forsitan præpositus fuit. Quod enim auctor Romæ scripserit, indicat magna rerum Urbis et agri Romani notitia quam habuit. Omnia cœmeteria etiam quam longissime ab Urbe dissita, omnia sepulcra mar-*

(b) In comm. Can. pasch. Victorii, Antuerp. 1634, pag. 269.

(c) Panvin. in comm. libri II Fastor. Sarazan., in not. ad epigramm. Damasi IX, ap. Merend., pag. 249.

(d) Henschenius, tom. I April., in prolegom. aut catalogos Rom. pont.

(e) Dissert. de antiq. Rom. pont. catalog., cap. 2. num. 10.

(f) Apud Scheelstrat., Dissert. de catalog. Rom. pont., cap. 7, num. 7.

(g) Dissert. de antiq. Rom. pont. catalog., cap. 5 num. 12.

tyrum etiam in cryptis et cavernis posita, omnes ecclesiarum et regiones Urbis, omnes reliquias et titulos, omnes viarumque distantias, cætera demum omnia perspecta habuit. Quod autem archivo apostolico forsans prefectus fuerit deduci videtur ex his quæ habet de Leone Magno: « Hic fecit epistolam multas exponens fidem catholicam rectam, quæ hodie archivo Ecclesiæ Romanæ tenentur; » et ex Actis Hormisdæ cuius libellus eodem archivo reconditus tenetur. Quomodo enim auctor Romanum archivum citasset, ni illud vidisset eique forsans præpositus fuisset? Illa sane quæ de singulorum pontificum decretis, de eorum gestis, de episcoporum, presbyterorum et diaconorum ordinationibus ubique affirmat, clare indicant auctorem omnia ex regeyis archivi desumpsisse.

Neque his contentus Blanchinus Senior (a) improbo sane labore quæsitum ulterius pergit: quæ tunc, cum is de quo loquimur Felicianus catalogus conscriptus primum fuit, superstites in Urbe essent pontificum Romanorum tabulæ; quæ rerum ab iisdem gestarum anaglypha, veterumque de eodem argumento scriptorum commentaria, ex quibus Vitarum pontificalium series a Petro ad Felicem IV, non interrupto historiæ filo, perduci posset; rursus quæ in priscis ecclesiis et cæmeteriis, lapideis tabulis, quas a figura platonias (b) appellabant, incisa tum forent antiquissimorum pontificum Acta; quæ in ipsorum sepulcris epigrammata, queis patrias, ut sit, præcipuaque eorum gesta, sanctiones item atque ordinationes ecclesiasticas expressas fuisse verosimilimum est; quæ tandem superessent ecclesiasticæ retroactorum seculorum historiæ monumenta, eaque autographa, atque adæo in aperto posita, ut vel parum attento scriptori nullibi non essent obviam futura.

Quanta vero priscis illis temporibus harum rerum seges fuerit, facile conjiciet quicumque paulo attentius considerare velit quæ nunc, post duodecim scilicet sæculorum lapsum, supersunt adhuc nobis ecclesiasticæ antiquitatis vestigia. Argumento item a sacris profanis ducto agnoscere etiam debemus priscis pontificibus, ad sustinendam atque amplificandam summi sacerdotii dignitatem, non minus curæ fuisse sacra Christianorum, Ecclesiæ ordinationes, acta, functiones supremi muneris proprias, aliaque ejus generis monumenta chartis tabulisve concredita Romanorum præsulum fastis adnotare, quam ethnicis ejus ævi sacerdotibus ut numinum suorum cultum, item ut propriam dignitatem adversus temporum injuriam tuerentur. Horum autem maximam perpetuo fuisse eam in re diligentiam, innumera apud Gruterum, Reinesium, Muratorium, et alios veterum inscriptionum collectores, epigrammata ad hanc diem exstantia satis ostendunt, in quibus flaminum Dialium, fratrum Arvalium, Isis, Serapidis, Mithræ, atque aliorum prisce superstitionis sacerdotum, munera, deorumque cultus ac ritus præcipui graphice

A aut emblematicè expressi continentur; prorsus ut quicumque tandem ille fuerit secundi catalogi scriptor, ex iis quæ ipsius ævo supererant archetypis monumentis non interruptam pontificalium gestorum seriem attexere facili negotio potuerit; imo nisi oculos ab ubivis Romæ prostantibus tabulis consulto avertere vellet, ne latum quidem unguem alicubi a veritate deviare. Atque hactenus de secundi pontificum catalogi auctoritate.

Quod ad Anastasium attinet, missis quæ Guilielmus Bibliothecarius, Trithemius, Platina, Baronius, alique auctores, in ejus commendationem scripsere, de quibus videndus Senior Blanchinus (c), Scheelstratium itidem judicio prædem sistimus (d), qui primo satis superque ostendit auctorem libri Pontificalis Anastasio attributi, ut Vitas gestaque Romanorum præsulum a Petro apostolo ad Zachariam scriberet (quos inter Damasus noster receusetur) secundum pontificum catalogum, de cujus auctoritate nuper egimus, ad manum habuisse, eoque ad seriem illorum attexendam omnino usum, ut proinde eadem in hac parte Anastasio, ac Feliciano pontificum catalogo, fides necessario adhibenda sit.

Mox autem cum idem auctor suum de posteriore libri Pontificalis parte, Vitas scilicet Zachariæ ad Nicolaum I continente, judicium protulisset, ipsiusque fidem summopere commendasset, utpote quæ a synchronis scriptoribus ex antiquis Ecclesiæ monumentis atque apostolicis chartophylaciis desumpta fuerit, pergit de priore ejusdem Pontificalis libri tractu in quo Damasus noster est sententiam subinde suam promere, inquit: *Licet autem prior pars (Pontificalis scilicet libri) non conscripta sit ab auctoribus synchronis, ex antiquis tamen Romanæ Ecclesiæ monumentis pariter concinnata fuit, adeo ut pro discernendis Romanæ Ecclesiæ ritibus, pro ejusdem disciplina et dogmatibus cognoscendis hic liber merito allegari possit, cum ex eo horum omnium notitia eruatur. Si enim de ritibus sacrificii qui jam inde a primis temporibus cæperunt; si de ordinationibus episcoporum et inferioris cleri, eorumque muniis; si de reliquiis martyrum, de invocatione sanctorum, de psalmis et orationibus ab Ecclesia recitari solitis; si de varia pontificis electione; si de sexcentis aliis disciplinæ et dogmatum ecclesiasticorum capitibus agamus, reperiemus profecto in hoc libro Pontificali unde cunctis satisfiat, et quibus modis Ecclesiæ regimen octo priorum sæculorum spatio constitit facile conjiciemus; ita ut vix sciam (concludit) an in tota antiquitate opus aliud reperiat ex quo tam multa ac ex libro Pontificali addisci possint.*

Nec minore in pretio a Seniore Blanchino nabitum fuisse Pontificalem librum, luculentissimum ejusdem in præfatione tom. I Anastasii (e) testimonium ostendit; a quo præterea observatum sciinus superstites hactenus Romæ et in suburbanis Pontificalium

sule Henr. Stephan., in ea voce.

(c) Proleg. Tom. I Anastas. Biblioth., post Præfat.

(d) Diss. de ant. Rom. pont. catal., cap. 9, a n. 1.

(e) A num. scilicet 34.

(a) Præfat. tom. I Anastasii, a num. 17.

(b) Id est, a latitudine; πλατύς; etenim latum significat. Hispani dicerentur Valdoaus. Alias Platonias Cassiodoro (lib. III epist. 9) columnæ dicuntur. Cou-

ordinationum, dedicationum basilicarum, aliarumque id genus ecclesiasticarum functionum tabulas, quas ipse cum Anastasio diligentissime contulit, mirifice hujus doctrinæ congruere, id quod in aliis etiam quorum comprobationes non habentur incorruptam Anastasii fidem confirmat, multo item plures quam nunc ecclesiasticæ antiquitatis reliquias hujus auctoris ævo in urbe superfuisse, ut proinde ex iis tantum, etsi alia defuissent omnia, priorum Ecclesiæ sæculorum historica series utcumque continuari, saltem suppleri atque adjuvari plurimum posset; iisque omnino monumentis usum fuisse libri Pontificalis auctorem.

Nollem el. Joanni Ciampinio qui paulo ante Scheelstratium (a) *Examen libri Pontificalis* ex professo scripserat, Romæ typis editum anno 1688, injuriosus esse, ejusque hac de re sententiam tacitus præterire. Expenderat is veterum Codicum collationes ab Holsteñio factas, momentisque rationum omnibus denuo sub trutinam revocatis, in hæc verba censuram de libro Pontificali suam profert (b) : *Verumtamen licet a pluribus exaratum Codicem Romanorum pontificum existimemus, nihilominus ut autographo genuinisque scripturis excerpto maximam ac summam fidem eidem habendam esse censuimus, præcipue cum propter antiquitatem eximiam venerationis sit, constantemque historiam contineat, quam tot sæculorum consensu Ecclesia recepit, utpote quæ litteris consignata fuerit a scriptoribus, qui vel pontificibus, quorum gesta scripsere, coævi, vel paulo juniores fuerunt.* Hæc Ciampinius.

Nec defuere ex ipsis heterodoxis cordatiores qui Pontificalem librum non vulgari elogio commendaverint, ut suo loco dicemus. Interea vero nihil moramur Pearsonium (c), Molinæum (d), Hospinianum (e), Dodwellum (f), et si qui sunt alii hujus ordinis viri, quorum jecora difficili in ritus ecclesiasticos bile tumentia virus acerbitalis suæ in Anastasium librique Pontificalis auctorem evomunt *suspectum eum scriptorem, et rerum statusque primitivæ Ecclesiæ prorsus ignarum, quique ex vetustis quidem scripturis apocryphis librum suum consarcinaverit* vocitantes, atrocibusque utrumque conviciis proscindentes.

Hos omnes, præter Ciampinium (g), Scheelstratius iis ipsis quæ modo retulimus argumentis exagitat; Pearsonio vero *quod libri Pontificalis auctorem incertum sæculi vi scriptorem dixisset*, non illepidum præterea subcinit epiphonema (h). Cum, etenim in designanda auctoris ejus libri ætate nonnihil humani passus Pearsonius fuisset (non enim sexto, ut ipse aiebat, sæculo, sed ex eunte septimo, et fortassis sub

(a) Blanchinus Senior (*In præfatione, Tom. I Anastasii*) innuit Scheelstratium quadriennio post Joan. Ciampinium, anno nempe 1692, opus suum Antiquitatis ecclesiasticæ edidisse; quod et verum est si ad Romanam ejus operis Editionem multiplici dissertatione atque appendicibus auctam referamus; idem tamen opus Antiquitatis ecclesiasticæ multo licet contractius Antuerpiæ excusum pridem fuerat anno nempe 1678, forma, ut vocant, quarta.

(b) Exam. lib. Pontifical. sect. 11, pag. 107.

(c) Dissert. 1. de serie Rom. pontif., cap. 12, n. 8,

A octavi initium is auctor vixit), non injuria a Scheelstratio reprehenditur, quod libri Pontificalis auctorem *status primitivæ Ecclesiæ prorsus ignarum dixerit*, ignarus profecto ipse qua demum ætate floruerit libri Pontificalis auctor : *Quandoquidem autem* (pergit Scheelstratius) *sæculo jam septimo* (sphalma est typographicum pro sexto) *libri Pontificalis auctorem scripsisse Pearsonius fatetur, melius de Romana Ecclesia, ejusque disciplina, ritibus et fide, instructum eum fuisse quam novissimis temporibus natos, agnoscers quoque debuisset.*

Scio fuisse etiam ex catholicis scriptoribus qui libri Pontificalis atque Anastasii auctoritati non parum detractum voluere. Binos apud Ciampinium (i) videre licet, quos ego tamen honoris causa taceo sciens lubensque. Ex his alter : *Pontificum Vitas ab Anastasio deformatas et hallucinationibus plenas*; alter vero *eundem auctorem sædissima adulatione erga Nicolaum I pontificem usum fuisse* affirmat. Verum utrumque iniquiore erga Anastasium animo fuisse, facile conjiciet quicumque a Ciampinio ibidem pro Anastasio allata liber a partium studio considerare velit. Ipse vero uti non negavero plurima in Anastasio deprehendi, vel ab eo, quæ humana conditio est, initio parum animadversa, vel exemplorum crebritate ab antiquariis deformata, tanti tamen ut præfati auctores contendunt faciendæ minime arbitrator. Nequæ si Anastasius in Nicolai I, quem nedum communi supremæ dignitatis, sed proprio clientele jure ac debito revereri debuit, laudes aliquanto liberius excurrit (quod scriptoribus solemne est in nomenclatoriis præsertim epistolis) sædum eidem, propterea palpum obtrusisse censendus est. Sed de his nos alias.

Interea vero, ut e diverticulo in viam redeamus, nusquam ipse adduci potero ut credam Terribilium, et si ab ejus partibus Merenda steterit, prioribus illis quos modo confutabamus heterodoxis, aut posterioribus his catholicis scriptoribus consentire; cautiores tamen vellem ecclesiasticos præsertim viros, quos proinde nedum scopulos, sed et allidendi discrimen devitasse tutissimum fuisset. Non enim hic nobis de lana, quod aiunt, caprina sermo est, neu quærimus quot hiemes Laertis errarit puer, aliave pætarum fabulis decora. Summa ferme universæ pontificum historię in dubio est; deque ea simul statuere quicumque tandem secundi catalogi atque Anastasii auctoritati detractum velit. Agitur enim in utroque hoc libro de gestis Romanorum pontificum deque eorumdem Actis, ordinationibus, decretis; de summi sacerdotii auctoritate, de sacris reliquiis et præ-

ap. Scheelstratium, Diss. de catalogis, cap. 8, n. 4.

(d) Ap. Ciampin., in Exam. lib. Pont., ubi proxime.

(e) De Orig. Templor. lib. II, cap. 14, § 7, ap. Ciampin., ubi prox.

(f) Dissertat. de paucis martyrum, apud Ruinart., præf. ad Acta mart. sincera, pag. 67.

(g) Sect. 12, pag. 108.

(h) Diss. de ant. Rom. pont. catal., cap. 9, n. 9, in fin.

(i) Exam. lib. Pont., sect. 12, pag. 108.

cibus, de sanctorum invocatione, de sacrorum rituum præsertim liturgicorum antiquitate et origine, quam utramque tantopere infringere satagunt novatores, deque universa ecclesiasticarum rerum summa; prorsus ut in his duobus totam ferme disciplinæ Ecclesiæ legem pendere, præcipuum saltem in eis Romanorum prioris ævi præcolum historix cardinem verti non immerito dixeris.

Nec humani tantum consilii aut industriæ opus existimandum est, quod utrumque illud ecclesiasticæ antiquitatis monumentum in communi fere aliorum naufragio superstes Sponsæ servaverit Christus, his potissimum procellosis temporibus e tenebris eruumdum; quodque vel hæreticorum nonnullis, queis in hac parte cor profecto sapuit, eam mentem indiderit ut firmam ratamque haberent libri Pontificalis auctoritatem. David etenim Blondellus, adversus Franciscum Turrianum scribens (a), Pontificalis libri auctorem scriptorem vocat forte non malum; quæ quia emphasin important, sequentibus Blondelli verbis declarantur (b): *Eo enim libro veteres Ecclesiæ Romanæ tabulæ continentur, nihilque eo scripto in corruptius. Nec multum ab his ablitit Salmasius, et ipse heterodoxus, qui, Scheelstratio teste (c), libri Pontificalis auctorem quasi solis radio scripsisse alicubi tradit. Atque hæc de secundo catalogo et Pontificali Anastasii libro generatim dicta sunt.*

CAPUT III.

Feliciani Pontificum catalogi atque Anastasii textus, quo loco Damasum uterque Hispanum facit, omnino incorruptus.

Hactenus secundi Pontificum catalogi atque Anastasii auctoritatem generatim ratam fore atque esse docuimus; verum cum non idcirco uterque ille scriptor omni penitus nævo careat (id etenim unius divinæ Scripturæ privilegium est ac prærogativa peculiaris), singulatim propterea eorumdem Codicum fidem atque integritatem examinandam duximus; quo scilicet loco Damasum uterque scriptor disertissime Hispanum facit; id etenim centrum est et scopus universæ disputationis nostræ.

Magnus olim scriptorum censor atque æstimator Horatius fas esse aiebat (d), in longo præsertim opere, ut somnus quandoque obreperet; utque id catalogi secundi scriptori atque etiam Anastasio, neque admodum raro, contigisse fateamur, neminem propterea fore puto qui utriusque illi, quorum cæterumquin adeo est conducibilis industria, vulgarem eam saltem indulgentiam rebus aliis desperatis denegandam censeat. Verum si eorum tamen doctrinam ad cribrum hodiernum exactissime revocare liceret, essetque qui solida ejusdem grana sciret internoscere, atque ab infelici lolio, forsitan et a superseminatis zizaniis secernere (glossas intelligo, antiquariorum sphalmata, siglas, litterarum compendia, numerales notas, atque id genus reliqua), constantior fortassis

atque æquabilior secundi pontificum catalogi atque Anasii fides haberetur, nec quidquam in utroque scriptore delicatulos muliebrique malacia laborantes stomachos fastidire cerneret.

Fontes igitur e quibus manuscriptorum Codicum præsertim historicorum vitia frequentissima ad nos evanarunt hi præcipue a criticis indicantur. Heterodoxorum pravitas, qui, ut Catholicis dogmatis calumniose detraherent, non raro veterum scripta corruerunt ac commacularunt. Interdum ipsorum catholicorum, quos, dum privatæ quisque opinioni aut commodis plus justo inservire satagit, ambitio plerumque mala falsos fieri subegit. Nimia item planeque indifferens credulorum simplicitas; hi enim ex falsa aut male assuta historix lacinia populorum fidem augendam arbitrati, anilibus sæpe fabulis nativum historicæ veritatis splendorem obscurarunt. Marginales præterea glossæ, quas antiquariorum oscitantia aut imperitia in textum admittit, compendia scripturarum non satis ab iisdem intellecta, lectionum varietas, siglarum denique notarumque numeralium frequens usus in re præsertim chronologica, quarum dum vel minima non suo loco ponitur inextricabiles errores inducit. Exemplis rem illustriorem fore arbitror.

Luciferianorum aliorumque Liberii obtrectatorum perversitas genuina hujus pontificis Acta corrupisse vulgo creditur, nonnullaque, ut ipsius famæ calumniose detraherent, eorumdem loca interpolasse. Ejus flagitii non obscura supersunt nobis hodiernum apud Anastasium vestigia a primis illis temporibus deducta; Vita etenim Liberii prout in vulgatis Anastasii Codicibus circumferitur, parum sibi consonam nescio quam prææfert styli varietatem, ut non unius alicujus opus esse e vestigio dignoscatur. Nec Damasus noster in hac parte felicior fuit, cujus historiae genuinisque Actis purimum officisse depravatrices Ursicini, seu, si mavis, Ursini, competitoris ejusque sectatorum manus, vehemens eruditorum suspicio est, ut suo loco dicemus. Hæc ad primam ab hæreticis causam.

Contentio Alexandrinæ et Antiochenæ cum Romana Ecclesia de primatu, quod utraque illa non minus ac Romana se diceret apostolicam, causam præbuisse vulgo creditur ut quædam ex apocrypha epistola nomine Clementis papæ, ad Jacobum fratrem Domini appellatum directa, Vitæ hujus pontificis attexterentur, cum primis vero Clementis designatio ad apostolici muneris dignitatem eodem prorsus modo a beato Petro apostolo facta, quo Petrus ipse regendam a Christo Domino susceperat Ecclesiam, quam et apud Anastasium legimus. Putabant etenim Romanæ præ aliis Ecclesiis dignitatis asseiores peculiarem hanc Clementis a beato Petro designationem argumento fore specialis quoque Romanæ cathedræ ante alias excellentiæ, primatusque Ecclesiæ universalis; quasi vero defuissent vel tum indubia alia mouu-

(a) Apud Scheelstrat., Diss. de ant. Rom. pont. catalog., cap. 9, num. 9.

(b) Ibid., ap. eundem.

(c) Ibid., ap. eundem.

(d) In Arte, 360.

menta, quæ iisdem primaria Romanæ sedis dignitas sustineri ac demonstrari plane posset. En aliam depravandi Codices causam eamque a Catholicis profectam.

Quid autem de Anastasii colo in Vita Pii papæ I, ubi Hermes quidam, ejus pontificatus tempore, librum composuisse dicitur: *in quo mandatum continetur quod ei præcepit angelus Domini, cum ad eum veniret in habitu pastoris, et præcepit ei ut sanctum Pascha die Dominico celebraretur* (a)? Hæc ex apocrypho Constitutionum Clementis libro ad supplendam antiquissimi Liberiani pontificum catalogi lacunam, aut ex Actis quibusdam sanctæ Pudentianæ virginis catalogi descriptorem temere mutuatum fuisse suspicatur Senior Blanchinus (b). Erunt fortasse qui propter Asiaticorum cum Romanis episcopis de Paschate dissidium, quod mox sub Victore papa recruduit, integram periodum hujus pontificis tempore adjectam credant, ut sacri scilicet Paschatis in die Dominica religiosum cultum nedum ex apostolorum traditione, sed ex divina quoque institutione derivari ostenderent. Utrovis autem modo se res habeat, illud certe de *angelo in habitu pastoris* apparente, alteram esse constat earum, quas modo dicebamus lacinias, a simpliciore aliquo per speciem pietatis temere historiæ assutam, tertiam videlicet eamque non infrequenter depravationis Codicum causam:

Quartæ nobis exemplum suppeditat Anastasii comma in Vita Damasi. *Fuit autem Damasus* (inquit) *temporibus Juliani* (c) quæ quanquam eodem Blanchino teste (d), ex depravatis Liberii A t is descendere nonnulli suspicentur, propius tamen vero crediderim, ab imperito rei chronologicæ glossatore oræ primum Codicis apposita indeque, ut sit, in textum irrepisse ab antiquario scilicet introducta. Ejus mihi rei fidem pene facit in lubiam, quod si verba illa stirpitus e textu avulseris, nedum sensus perseverat integer, sed et narrationis series non jam ut pridem videatur interrupta. Quidquid autem illud fuerit, falsissimam eo cominate enuntiationem contineri manifestum est, cum Julianus vivo Liberio ad v scilicet Kal. Julias anno 363, jam diem suum obiisset, id est, solido triennio ante Damasi pontificatum, cujus initium a Kalendis demum Octobribus anni 366, Gratiano et Daglaipho coss., auspiciandum ipse Blanchinus evidenter demonstravit (e).

Quod ad chronologiam attinet, id est in designanda ratione temporis quo unusquisque pontificum sedem obtinuit, mirum quantum dissideant tum inter se, tum etiam ab Anastasio, Codices et catalogi anteriores; idque plurimum ex arithmetiis notis præpostere aut alias non suo loco collocatis, aliquæ earum importune adjecta vel omiſsa, quæ in hoc argumento minutie si negligentur magnas in expedienda temporum ratione difficultates afferunt. Non longe

abierimus. Anastasius Damaso pontificatus annos xviii menses ii, dies x, attribuit; catalogus autem secundus annos tantum xvii, menses tamen iii, sedem tenuisse affirmat. Diversitas ex antiquarii oscitantia nata creditur, qui cum arithmeticam notam i, ex annorum areola detraxisset, eam mox pontificatus Damasi menses enumerans iisdem importunissime restituit, quasi ad menses potius quam ad annos pertineret.

De siglis compendiisque litterarum uberior, opinor, errorum seges est, quam ut eam allatis exemplis confirmare oporteat. Neque ambigo nonnulla ab Anastasio, fortassis etiam a secundi catalogi scriptore, in unoquoque genere prætermissa; verum ea tamen delicta sunt quibus ignovisse velim. Etenim ubi plurimum nitent in opere, paucis quas aut injuria fudit maculis, aut humana parum cavita natura, non protinus offenduntur quibus est equus, et pater, et res; imo e contrario mitius cum auctore agendum, sublevandamque ejus industriam æquissimo jure censent, sicubi eam laborare contingat.

Ego vero nedum in hac parte Anastasio et secundi catalogi scriptori indulgendum, sed ulterius ex ipsis qui in utroque conspiciuntur nævis eorum fidem mirifice commendandam censeo. Cum etenim de Anastasio prædixerimus collectorem eum, non auctorem fuisse Pontificalis libri (quo etiam jure ac nomine secundi catalogi scriptor meo quidem judicio censendus e. t), maluit alter quæ in Liberiano catalogo repererat, utcumque dubia aut parum sibi comperta, relinquere; alter vero quæ in prioribus libris Liberiano et Feliciano, atque in recentiorum Pontificum Vitæ ab ipsarum auctoribus scripta pridem viderat, qualiscunque tandem eorum fides esset, retinere, quam quidquam immutando aut adjuvando seriei pontificalium gestorum universam suam quodammodo facere, ejusque veritatem tuendam in se recipere.

Jam vero ut quo hæc demum pertineant videamus, rogandus primum Terribilius est, num quid Ursicini ejusque sectatorum interesset Hispanum potius Damasum fuisse quam Romanum vel aliubi natum, ut eum propterea, secus ac res habebat, pro Hispano obruderent, secundumque pontificum catalogum atque Anastasium de vera Damasi patria loquentes flagitiose corrumperent aut interpolarent; an si Hispanum Damasum ostendisset Ursicinus probrosum ei nomen aut inclementius dictum objicisset, quo sci i et sibi favorem, Damaso vero cleri et populi Romani conflaret injuriam. Nondum eo aut spei aut timoris tandem patriæ communitio, potentum clientela, studia denique partium processerant, ut proinde nihil ex hac parte Damaso obstiturum esset quominus tanto muneri par justificatus communitibus suffragiis Romanus pontifex salutaretur.

Nec ea tempestate aut usquam omnino alias ab Hi-

(a) Vide Anastas., in Pio, tom. I, pag. 14, ex quo hæc ad litteram descripta sunt.

(b) Tom. II Anast., in Pio I, pag. 417. Item pag. 22.

(c) Anastasius, in Damaso.

(d) Tom. III, Anastasii, in Damaso, pag. 33.

(e) In prolegom. II, Tomi Anastas., pag. 68, col. 1.

paniæ Ecclesiis primariæ omnium Romanæ cathedræ A de jure aut prærogativa litem intentatam legimus, cui pro Hispanis decidendæ conferre quidquam posset fueritne apud ipsos an alibi natus Damasus, ut neque ex hoc capite suspicioni locus sit vitiatos propterea veteres secundi catalogi atque Anastasii Codices. Præterea nihil e margine in horum Scriptorum textum irrepisse, nullamve hoc loco lubricæ fidei narrationem eidem subintroducendam, aut temere assutam fuisse, liquido constat ex eo quod tribus omnino verbis, *Damasus natione Hispanus*, negotium universum transigatur, omneque ita præclusi sint aditus, ut nec iota unum ad rem nostram cōficiendam redundare aut deesse nemo non videat.

Uterius. Non hic nobis de notis arithmeti- B de re chronologica sermo est; nec de siglis aut litterarum compendiis, ut ex errorum in his rebus frequentia conjicere pronum fuerit erratum quoque ab auctore secundi catalogi atque Anastasio fuisse dum de Damasi patria loquerentur, aut ab antiquariis in vetustis eorum Codicibus describendis. Neque demum (quod miraculi loco habendum) in tanta exemplarium secundi catalogi atque Anastasii in Bibliothecis per Italiam, Galliam, Germaniam, et Belgium universum copia, quæ stupendo labore contulere Holstenius (a), et post eum Senior Blanchinus (b), præsertim cum in aliis horum scriptorum locis infinita pene sit lectionum varietas, vel unum hactenus repertum legimus, quod de Damasi patria loquens non mirifice cæteris omnibus consentiat.

Hæc autem cum ita sint, satis mirari nequeo cur C secundi catalogi atque Anastasii fidem tanto molimine Terribilinus in dubium revocare nitatur; saltem scire vellem quo tandem astu Danaen istam tot undique excubiis circumse; tam deludi ac vitari potuisse arbitretur, ut propterea Damasi patriam utriusque illius scriptoris auctoritati ac testimonio non satis tuto credi aut committi posse affirmet. Verum fuerit (quod gratuito Terribilino damus), fuerit, inquam, aliquis in hac parte contra Anastasium et secundi catalogi scriptorem suspicioni locus; an idcirco Veronensis pontificum catalogi quem Junior Blanchinus evulgavit (c), an Codicis Palatino-Vaticani, Anastasio, ut videbimus, antiquioris, quem utrumque pro nobis allegavimus, sublesta quoque fides atque auctoritas futura, aut Damasi patria duplici alio eoque idoneo teste accedente non satis adhuc explorata habenda?

Neque, e diverso, cum de gloria Hispanorum quaeritur satis multa succurrunt nobis exempla quæ ab exteris nationibus, seu falsa rerum ab Hispanis præclare gestarum prædicatione, sive illustrium pietate doctrina aut militari laude virorum attributione, gratis eam auctam sciamus. Hoc unum si Terribilinus animadvertisset, cautiorem eum debuisset facere, ne

scilicet stylum in Anastasium et secundi catalogi scriptorem acueret. Debit id saltem ab ipso impetrare amice conjurantis Merendæ in Tillemontium animadversio. Egerat Merenda (d) de quodam Arsenio quem Damasus Arcadio puero jam declarato Augusto præceptorem miserat. Is Arsenius a Baronio, qui prior id in Metaphraste legerat, *Romanæ Ecclesiæ diaconus* appellatur. Obsistere pro ingenio Tillemontius, nec diaconum Arsenium agnoscere, nisi alius isque idoneus Metaphrastæ sponzor accedat; Merenda tamen intercedens his Tillemontium verbis compellat: *Verum cui bono scriptor ille (Metaphrastes) hanc in Arsenio dignitatem fingerz potuisset? Cur non potius hoc scripserit ille, antiquiore aliquo minimeque dubio testimonio fretus? Injurius profecto sim secundi catalogi scriptori atque Anastasio, si utrumque aut eorum alterum Metaphrastæ contulero. Notum de Græca fide quæ paræmiæ locum fecit. Intererero Terribilinus viderit quo pacto popularem sententiæ suæ Merendam effugiat, si iste ab eo quæsitum pergat: Cui bono secundi catalogi auctor atque Anastasius Damasi patriam sibi pro arbitrio confinxerint.*

CAPUT IV.

Fundamenta adversariorum infirma. Romanum parentum Damasi ex Hispania iter expeditum atque in proclivi positum.

Quæ de suo nobis Terribilinus objicit, si quid ego video, magni non erant. Idcirco levissime attingenda et tantum non prætereunda puto. Summa huc redit denique: *Neminem veterum qui de Damaso egere Hispanum eum dixisse ante secundum pontificum catalogum sub Felice IV, aut Anastasium; utriusque hujus scriptoris auctoritatem non magni faciendam; recentiores Hispanos nullo ut Damasum popularem suum astruunt solido fundamento nisi; dissentire prætereundum de loco, multumque inter se digladiari; Hispanum itaque Damasum non esse.*

Primum autem omnium ex parte falsum esse catalogus ille pontificum e Palatino-Vaticano Codice, quem secundo loco pro nobis adduximus sub titulo: *Episcoporum Romanæ urbis nomina*, manifestissime demonstrat; auctor etenim ejus, cui iidem Damasus Hispanus audit, totis quadraginta annis ante Anastasium vixit. Supputemus rationes probe. Quo tempore primus omnium catalogum de quo agimus evulgavit Scheelstratius, ad annum scilicet 1691 (non enim multo id serius facere potuit, cum sub initium sequentis anni fato functus fuisse dicatur (e)), is Codex, ipso attestante (f), annos numerabat 865. Ex quo fit anno demum quo hæc scribimus Christi 1755 ætatis fore Codicem annorum DCCCXXIX. Jam vero si hanc summam ab eo qui nunc volvitur anno 1755 subducamus, reliqui sient anni DCCCXXVI, totidemque a Christi nativitate effluxerant, cum primum catalogus

loco Scheelstratii opera recensentur, e regione nominis auctoris invenitur hæc nota: *Obiit 6 Aprilis 162.*

(f) T. I Antiquit. ecclesiastic., in append. ad opus chronologicum, num. 22, pag. 611.

(a) Apud Blanchinum, in præfat. I tomi Anastasii.

(b) II tom. Anast., in prolegomenis, a pag. 85.

(c) In prolegomenis IV tomi Anastasii, pag. 1.

(d) Opusc. et gest. sancti Damas., cap. 22, n. 2, pag. 125.

(e) In indice ms. bibliothecæ Casanatensis, quo

de quo agimus exaratus fuit. Atqui Anastasius post sublatum e vivis Nicolaum I, cujus subinde vitam gestaue scripsisse pridem dicebamus, id est, post annum 867. Pontificalis libri collectionem adornavit, ut proinde catalogi auctorem totos quadraginta annos Anastasio antiquiorem fuisse necesse sit.

Quod ad secundum pontificum catalogum spectat id unum Terribilino assentiar, nullum nobis auctorem superesse qui ante eum catalogum Damasum Hispanum dixerit, saltem a me hactenus ignorari; verum si ea recolimus quæ de Actis Romæ superstitionibus sub initium sæculi vi, quo tempore catalogum illum exaratum fuisse constat, deque scriptis et gestis pontificum, aliisque ecclesiasticis monumentis id temporis ubivis prostantibus alibi dicta sunt, non minus verum puto secundi pontificum catalogi auctorem, non nisi aliquo eoque archetypo, quod sibi præluceret, documento de Damasi patria locutum fuisse, quamquam illud exserto nunc digito indicare non facile sit. Saltem non id, amabo, æquius, non præstabilius fuerit, quam suspicari secundi catalogi auctorem Damasi patriam e proprio sibi cerebro non secus ac Jupiter Minervam conflivisse?

Verum, ut alia desint, an non una secundi catalogi antiquitas abunde ei sufficere censenda est ut propria constet fide; nec post XII tandem sæculorum lapsum alieno ipsi ad suam tuendam auctoritatem sponsore opus sit? Aut cur non secundi catalogi testimonium de Damasi patria a synchrono auctore profectum æstimabimus? Ejus certe scriptor, si non viventem ipse Damasum, perplures tamen agnoscere cumque iis versari facillime potuit, qui, dum in vivis ageret sanctus pontifex, eum sæpius intueri, sæpius alloqui, publiceque et privatim colere valuerunt; atque ex his quæ ad Damasi patriam gestaue spectant familiariter, ut fit, sermone mutuari. Rursum hic nobis supputatione est opus. A Damasi morte quæ in annum incidit Christi 384 ad Felicis IV pontificatum, quo tempore secundus catalogus scriptus fuit, CXLII, non amplius effluerunt anni; si vero hujus pontificis exitus (qui ad annum demum salutis 530, Octobri mense, a chronologis refertur) omnino spectandus sit, centum summum quadraginta et sex anni intercessere. Jam vero interstitium istud binæ eæque non hominum longevissimorum ætates facile implere poterunt, ut priori tempus ad pubertatem usque attribuamus, quo Damasum sæpius videre, quæque de ipso in ore omnium ferebantur ab aliis accipere, et fideli, qualis puerorum est, memoria retinere; posteriori vero nondum adhuc octogenario ut catalogum de quo agimus conscribere potuerit (a). Hæc meo quidem judicio usque adeo in proclivi posita sunt, ut si quis ea cum Tillemontii aut adversariorum con-

(a) Plato, Simonides, Stesichorus aliique plures (apud Tullium, de Senect.) octogenariis majores egregia opera edidere, neque eos in studiis suis obmutescere senectus fecit. Sed quid ad vetera ethnicorum exempla confugimus, cum hodie sanctissimus dominus noster Benedictus PP. XIV in omnium luce versetur; imo ipse sit lux supra Ecclesie candelabrum positus, nedum supremæ in terris Majestatis fulgore, et luculentissimorum scriptorum radiis, vel in ea

acturis conferre, nedum postponere audeat, iniquum profecto ipsum rerum æstimatorem fore necesse sit.

Verum inquit tamen Terribilinus. Nemo veterum scriptorum ante secundum catalogum Damasum Hispanum dixit. Tanquam ad rem attinisset quidquam. Nemo eorum Damasi vitam ex professo attexit. Hieronymus certe totus est in ejus scriptis recensendis. Optatus, Rufinus, Marcellinus, Symmachus et alii de ipsius potissimum gestis tractavere, idque occasione Liberii pontificatus in qua scena primas post eum contra Arianos Damasum nostrum partes egisse norunt omnes. Scimus præterea veteres scriptores præsertim ecclesiasticos, quod ad sanctorum patrias attinet, verborum parcissimos fuisse, qua de re inferius nobis sermo recurret. Quare nihil horum neque institutæ ab ipsis disputationis intererat Colchus foisset an Assyrius Damasus, Thebis potius an Argis innutritus. Sed cedo; num veterum scriptorum aliquis Damasum propterea Romanum dixit? Nunc, inquit, non erat his locus. Atqui, reponam ego, neque ut ipsum Hispanis attribuerent; ut proinde veterum in hac parte silentium ἀμφίβολον plane sit, neque in nos magis quam in adversarios urgeri possit.

Nec Terribilinum (quod ejus pace dixerim) satis a partibus liberum æstimo, qui de nostratum scriptorum argumentis pro Damasi patria sententiam ferre possit. Ad æquiores provoco. Sed fuerint ea sane, quoniam ita Terribilino visum fuit, paulo quam res postulat infirmiora; an propterea ubi sesquimillenni facti quæstio est, ut probatio deficiat, jus illico defecisse censi debet? Meliora pro se Terribilinus afferret, scilicet. Sed Hispanos scriptores, præter insitum genti domesticarum rerum neglectum, privatis potius in hac re studiis quam publicæ rei inserviisse pridem diximus. Itaque dum singuli popularem suam pressius ea voce usurpata Damasum faciunt, de summa rei, id est de eodem Hispaniæ generatim asserendo, quod extra controversiam id positum putarent, non ut oportebat solliciti universi fuere.

Privata autem ipsorum concertatio de urbe in qua natales hauserit Damasus, quod postremum in nos Terribilinus urget, dum alii Matritum, alii Vimaratum aut Igeditaniam, alii demum Tarraconem eam fuisse putant (addere insuper Terribilinus posset Occiduas Gades (b) Saguntumque fide inclutam (c) ad duodecimum a Valentia nostra lapidem, *Monviedo* nunc indigenis appellatam); privata, inquam, Hispanorum hac de re concertatio nec publicæ unquam ipsorum causæ officere, neque ullo modo Terribilinum juvare potest. An ergo, quod de Homeri patria septem olim celebratissimæ urbes tanta animorum contentione disputaverint, erit propterea qui Græcis eum adjudicandum, aut Græciæ universæ de eo ætate lucens omnibus qui in domo sunt?

(b) Vid. Joseph Maria Suarezius Gallus episcopus olim Vasionensis, ap. Nicol. Antonium, lib. II Biblioth. Hispanæ veteris, cap. 6.

(c) Bernardinus S. R. E. cardinalis Carvajalium, in oratione ad Alexandrum PP. VI, habita 23 Novembris anni 1492. Unde et Gaspar Scholanus, in Historia Valentina, apud eundem Nicol. Antonium, loco præxime citato.

mento litem intentandam censeat? Atque hæc ad A Terribilini objecta.

Fortiores profecto sunt in speciem saltem Tillemontii (a) conjecturæ quas in nos Merenda rege- rit (b). Cum etenim nedum Damasus, sed et parens ejus Antonius lectoris in urbe munus exercuisset, posteriorque iste in basilica sancto Laurentio sacra, quæ nunc in *Damaso* appellatur, per omnes ecclesiasticos gradus ad sacerdotium pervenisset, ceu ipse nos *Damasus* docuit, lectoratus autem ex eorum temporum disciplina pueris committeretur, elicit inde Tillemontius non secus Damasi patrem atque ipse Damasus Romæ pueritiam transegisse. Jam vero, perguit, vix credibile, saltem parum verosimile sit Damasi patrem primo in Hispaniam concessisse, ductaque ibidem uxore ac susceptis in ea regione liberis Romam de- nuo cum his impedimentis regressum fuisse, eccle- siastico scilicet ordini in exceptoratus officio protinus ascribendum, lectoratusque, levitatus et presbyterii honoribus brevi intervallo temporis honestandum.

Neque hic consistit Merenda, sed expensa temporum ratione, itinerum difficultate, ecclesiastica illius ævi disciplina, subductis denique rationibus allis impediti- sima omnia cæcisque viarum anfractibus plena esse pronuntiat. Agebat itaque *Damasus* (verba ipsius (c) sunt) *cum lectoris munus exercebat annum saltem deci- mum tertium. . . ac Romam cum patre et matre venisse debuit quadriennis aut quinquennis infans. Fac igitur ea illum ætate tanto itineri ferendo idoneum, an vero Antonius pater, novus prorsus ignotusque homo nomen Ecclesie dedisse potuit statim ac Romam venit, lector- que ejus basilicæ creatus est? Id erat profecto ab eorum temporum disciplina alienum; nam primo bapti- zari, ac deinde aliquo temporis intervallo probari debuit an dignus esset qui clero ascriberetur. Postremo in mino- rum ordinum exercendis officiis, aut novennium, aut septennium saltem insumere debuit; quo elapso tempore, si quis se idoneum probaverat, ad altiores gradus evelli poterat. Huic autem novennio aut septennio (pergit) quod Antonius in minoribus ordinibus exercendis trans- egrisse debuit, si alios annos quinque aut sex addas, quos filium natum esse oportuit ante Romanum iter, ac prius quam pater clero ascriberetur, jam accedes ad ætatem illam in qua Damasus positus erat cum Acta sanctorum martyrum (Petri scilicet et Marcellini) audiit, et memoriæ mandata descripsit. At vero tunc*

(a) On prétend que saint Damase était Espagnol, fils d'un nommé Antoine, quoiqu'on ne puisse guère douter qu'il ne soit né à Rome, et que son père paraisse y avoir demeuré dès ses premières années; car Baronius rapporte une inscription où il est dit que son père avait été écrivain, lecteur, diacre et prêtre dans l'église de saint Laurent à Rome (Tillemont, Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique, tom. VIII, Ed. Venetæ, pag. 386. Il y a même peu d'apparence que le père de saint Damase fût venu d'Espagne à Rome, et encore avec ses enfants, comme cette Histoire (de sanctæ Irenæ Actis loquitur que Bolland ani Patres afferunt die 21 Februarii) le semble dire : puisqu'il avait servi à Rome dans la fonction d'écrivain et de lecteur, ce qui semble qu'il y avait demeuré dès son enfance (Idem, ibid., in notis, pag. 773).

(b) Merenda, sub initium opusculor. sancti Damasi.

(c) Sub init. opusculor. sancti Damasi, n. 1.

temporis jam lector fuisse videtur. An itaque (concludit) in inferioribus ordinibus positi pater et filius uno fere eodemque tempore, atque eadem in ecclesia? Hoc alii judicent. Hactenus Merenda.

Quia vero multa argumento insunt, eaque mox singularim seduloque expendi debent, operæ pretium me facturum puto, si in limine ob lectorum oculos ponam ecclesiasticam ejus ætatis disciplinam, id est, quæ tunc vigeat cum Damasi parens Antonius Romam venisse existimandum est: qua scilicet ætate lectores ecclesiastici ad id munus assumerentur; quantum in minoribus ordinibus constitutis, ut ad altiores gradus proveherentur, temporis opus esset pro singulorum exercitio; statimne a baptismo, an ex intervallo, qui Ecclesie sese devoverant clericali militiæ in aliquo ordine ascriberentur; ac demum, fueritne præstitutum probationi promovendorum spatium. His etenim vim argumenti omnem diluendam, tum etiam quæ nobis reponere est animus dilucidiora fore arbitror.

Primo autem omnium loco statuendam est sub initium salutis sæculi iv, saltem post pacem Ecclesie a Constantino redditam (quo demum tempore Damasi parens Antonius Romam omnino venire debuit, ut mox dicemus) lectoratus ecclesiastici gradum pueris frequentissime committi, ut ex conciliis ii (d) et iii (e) Romanis sub Silvestro, ad annum 324 et sequentem habitis, colligere fas est. Quanquam etenim prioris auctoritati non omnino astipulentur critici (f), ratam eam tamen, quod ad nostrum propositum attinet, receptamque Ecclesie usu doctrinam traditam fuisse, tum aliorum testimo- nia, tum auctoritate a Thomassino (g) rationes satis superque ostendunt.

Alte hanc doctrinam imbibere Tillemontius et Merenda, quæsi propterea de ætate qua Damasi parens clero primum ascribi potuit nihil omnino scrupuli subortam fuisse, vel inde inferre licet, quod uterque eum a puero lectoris munus obisse constanter asserat (h). Id nos tamen num sic habeat expedimus modo. Nunc quo argumento probare Merenda pergat ex ecclesiastica ejus ævi disciplina lectoratum pueris attribui solium, obiter inspiciendum est. Pueros, inquit (i), ad gradum lectoris assumi solitos, tum ex Siricii et Innocentii epistolis tum ex variis a Thomassino et Bonarotio allatis exemplis constat.

(d) Concil. Roman. ii, sub Silvestro, act. 2 cap. 11, t. I Labb., p. 1586.

(e) Conc. Rom. iii, sub eodem Silvest., sub rubr. *De proficiendis in ordinibus.*

(f) Pagius, ad ann. 324, n. 17, 18; ap. Labb., I tom., col. 1576.

(g) De vet. et nov. Disciplin., p. 1, lib. ii, cap. 35, num. 2, 5 et 7.

(h) Tillemont., loco superius allegato, et in not., pag. 775: *Le père de Damase avait servi à Rome dans la fonction d'écrivain et de lecteur, ce qui semble marquer qu'il y avait demeuré dès son enfance (Merenda, cap. I, n. 1, ibi). « Pater enim Damasi in sancti Laurentii basilica exceptor, tum lector fuit, qui sunt primi puerorum gradus. A teneris igitur annis Damasi pater in ea basilica tirocinium posuisset videtur. »*

(i) Loco proxime allegato.

Atqui Siricii et Innocentii epistolæ solido minimum sæculo ætatem de qua quæsitum oportuit, nempe cum puer erat Damasi parens, recentiores sunt. Exigamus rem ad calculum. Damasus ad annum Christi 304 natus dicitur; quare patris ejus pueritia in qua lectoratus gradum obtinuisse adversarii volunt, ab anno 285, aut non multo post, integro scilicet ante Siricium sæculo incipere omnino debuit. Quid autem de Innocentio dicemus, quem ineunte demum sæculo v ad pontificatum evectum fuisse constat? Nec magis huc spectant Thomassinii (a) et Bonarotii (b) exempla multo quam vel Siricium atque Innocentium recentiora, ac proinde temporibus quo puer erat Damasi parens non facile accommodanda. Sed e diverticulo in viam (c).

Ante Silvestri tempora fuerint in aliquo ex conciliis aut canonibus ecclesiasticis certa aetas præstituta, qua lectoribus id munus committi deberet, exploratum non est. Utcunque tamen id fuerit, illud constat, provectiores eum quoque gradum obtinere potuisse, idque jam ab ipsis Ecclesiæ primordiis. Certe in his quos apostolorum canones vocant, qui ex vita gentili ad Ecclesiam accesserint et baptizati fuerint non prohibentur in clerum admitti (d), ceu in eorum canonum 79 disertis verbis legitur. Scio equidem nonnullorum auctoritatem (e), imo et Gelasii papæ decretum (f) intercedere, quominus tuto his canonibus assentiamur; verum is quem adduximus, quod jam pridem ab Origene contra Celsum (g) allegatus fuerit, minime falsitatis vitio laborare censendus est. Id ipsum ex secundo concilii Nicæni canone (quod concilium eodem ipso tempore celebratum fuit quo Damasi parens Romam venisse

A inferius dicemus) evidentissime deducitur (h); ibi enim cum provectiores baptizari, ac tempore deinceps procedente, si dignos sese exhibuerint, ad episcopatum pervenire posse dicantur: consequens sit ut prævios quoque inferiores gradus, atque adeo lectoratum obtinere omnino potuissent.

In specie autem, quod aiunt, de lectoratu pressior est atque apertissimus in rom nostram concilii Sardicensis locus (i); verum cum integro post tempora de quibus inquirimus vicennio, ad annum scilicet 347 habitum fuisse constat, ejus propterea testimonium consulto prætermittimus potiusque jure decretalium Siricii (j), Innocentii (k) et Zosiani (l) epistolarum, quibus hæc eadem de lectoratu doctrina disertissime traditur. Unum tamen prætereundum non putamus, quod de Celerino et Aurelio Christi confessoribus loquens Cyprianus innot (m), Ecclesiam scilicet Africanam eos ad lectoratus gradum assumere solitam, qui jam confessorum gloriam adepti fuerant, id est, qui martyrii tirocinium poseverant; hos autem integræ potius quam infirmæ ætatis fuisse verosimillimum est. Imo cum, præter lectoratum eo tempore inter minores ordines excellentiam (n), multa lectoribus incumberent quæ ætatem integram virilemque constantiam desiderabant (ultra lectionem etenim Scripturarum, quæ propria erat muneris eorum functio, sacrorum Codicum custodia frequentissime ipsis committebatur, ut ex variis Actorum martyrum locis (o) colligitur) vix, credibile est in saltem exeunte, atque ineunte iv salutis sæculo, quo rabies persecutorum in sacros Codices crudelissime desævit, pueros ad lectoratus gradum assumptos fuisse.

(a) Affert quidem Thomassinus exempla duodecim puerorum qui cum lectores essent Carthagine Christum in persecutione Vandalica confessi sunt. Item Epiphanius Ticinensis, Joannis Cabilonensis, Chrysostomi, Euthymii et aliorum quæ longe recentiora sunt. De Felice autem Nolano, quem primis in annis lectorem Deo servissæ Paulinus ait, nec quis is Felix inter alios cognomines fuerit, neque ætas qua floruit satis explorata est, de quo videndus Ruinartius (Act. mart., Edit. Veron., pag. 216). Potuit quoque primos annos Paulinus non ad Felicis pueritiam sed ad juvenilem integramque ætatem retulisse: nam communis a puero insituit servire Deo præcedentis periodi pars est. Vid. Paulinum, ap. eund. Ruinart. (Pag. 218).

(b) Messii Romuli lectoris pueri, quod unum a Bonarotio affertur exemplum, recentius esse, cum stylus epigrammaticus, tum forte adjectum e regione ejusdem Christi monogramma satis indicat. Videndus tamen hic auctor (Observat. ad fragm. vitr. Florent., Edit. 1716; pag. 115).

(c) Vide infra primam notarum huic dissertationi sub addendorum nomine adnexarum. Edit.

(d) « Eum qui ex vita gentili accesserit (ad Ecclesiam, scilicet) et baptizatus fuerit, vel ex improba vivendi ratione, non est æquum proinus episcopium fieri » (Canon Apostol. 79, tom. I Coll. Labb., Edit. Venet. 1728 pag. 42).

(e) Ap. em. card. Aguirriam (Tom. I, Conciliar., dissert. 5. excursu 2, 3, 4).

(f) De apocryphis Scripturis (In concilio Romano, ad an. 494).

(g) Origenes contra Celsum, lib. III, ap. Severiniani (In not. ad canonem 79 apostolor., tom. I, Col-

lect. Labbæanæ, col. 62).

(h) « Quoniam multa vel necessitate, vel urgentibus alioqui hominibus præter canonem ecclesiasticum facta sunt, ut homines qui ex vita gentili ad fidem nuper accesserunt, et exiguo tempore catechumeni, id est, initiali, fuere, statim ad lavacrum spirituale deducant, et simul ac baptizati fuerint ad episcopatum vel presbyteratum provehant, recte habere visum est, ut deinceps nihil tale fiat. » Conc. Nicæn., can. 2, Coll. Labb. tom. II, col. 49).

(i) « Osius episcopus dixit... ut si quis ex foro, sive dives, sive scholasticus, episcopus fieri dignus habeatur, non prius constituatur quam lectoris, et diaconi, et presbyteri ministerium peregerit » (Conc. Sardicens., can. 10, Coll. Labb. tom. II, col. 300).

(j) Ad Himerium Tarraconens., n. 10.

(k) Ad Felicem Nucern., n. 4, 5.

(l) Ad Hesychium Salonitan., n. 3.

(m) Lib. II, epist. 5; lib. III, epist. 22, apud Thomassin. (Parte I, lib. II, c. 30, n. 6 seq.) Vide etiam n. 12.

(n) De Lectoratus inter minores ordines præstantia, vid. Thomassin. (P. I, lib. II, cap. 30, num. 11, 15).

(o) In actis sancti Felicis episcopi Africani legitur: Aprum vero presbyterum ad se jussit perducere, et Gyrum e Vitalem lectores, quibus Magnilianus curator dixit: Libros Deificos habetis? Aprus dixit: Habemus (Ap. Ruinart., Act. mart. sinc., Edit. Ver. n. 1731, pag. 513). Item in actis Saturnini Dativi et aliorum, Anulinus tyrannus juniorum Saturninum lectorem ita interrogat: Dic an aliquas Scripturas habes (Ruinart., pag. 538)? Ac a proconsulari persecutionis Africane sub Munatio Felice: Felix curator

Hac ego de causa cum ex sanctorum Codicum A custodia tot pericula lectoribus imminere animadverterem, ut me ito is ordo quidam quasi martyrii procinctus haberetur (a), præterea cum hinc doctrinam de lectoribus pueris nullo veteri jure aut explorato exemplo niti (Celerinus namque et Aurelius huic non pertinent [b]), sæpissime autem oppugnari (c) observassem, inde vero auctoritates et exempla pro puerorum lectoratu ab auctoribus quos supra retulimus allegata ad Theodosii, Arcadii, Honorii et posteriora tempora, quibus Ecclesia optata pace et otio fruebatur, referenda esse deprehendissem, ex horum, inquam, omnium, Inter se collatione, præcipue vero ex immutata sub Constantino Magno rerum facie, non temere elici posse arbitrabar, tunc primum post pacem Ecclesie redditam pueris ad B lectoratum aditum paluisse, novæque hujus ordinationis semina a Silvestro in conciliis Romanis jacta (d), Siricii (e) postea et Innocentii (f) epistolis exulta, et latissime in Ecclesia propagata fuisse. Cum enim nullus sub Constantino persecutionis metus ingrueret, non eam jam in lectoribus quæ pridem constantia desiderabatur; et alias puerilis ætas in iis qui Ecclesie ascribendi erant tutandæ ipsorum innocentie atque addiscendis ecclesiasticis ritibus opportunior omnino existimata fuit. Hanc ego tamen de lectorum ætate doctrinam seu potius conjecturam, (g) quod vix sciam an ab alio tradita aut animadversa pridem fuerit, disciplinæ ecclesiasticæ peritioribus examinandam propono (h).

Quod ad minorum ordinum interstitia spectat, id C est tempora quibus constituti in minoribus pro ipsorum exercitio majores gradus opperiri deberent, neque ea pro his qui natu grandiores Ecclesie ascribebantur certo definita comperimus. Sane concilium Sardicense (si ejus nobis testimonio uti per Merendam licet) (i) pro unoquoque gradu non minimi temporis longitudinem statuit; neque tamen deficit quanta demum ea futura sit. Romanum II (j) et III (k), sub Silvestro, quæ modo laudavimus, ut in du-

bium sit eorum testimonium, pro his tantum qui a pueris Ecclesiasticæ militiæ nomen dedere temporum interstitia constituisse credenda sunt; longior etenim in utroque annorum tractus decernitur quam ut eum ætate provectiores præstolari possint.

Merenda, ut vidimus, novennium, saltem septennium, constitutis in minoribus, atque adeo Damasi parenti, omnino expectandum fuisse ait, ut ex eorum temporum disciplina ad altiores gradus provehi posset (l). Verum id nec refellere, neque tamen pro certo affirmare possumus, donec idonea nobis afferantur testimonia. Recentiores certe Siricii, Innocentii ac Zosimi, epistolæ, ad quas nos Merenda in hujus doctrinæ confirmationem manducit, nihil, ut modo dicebamus, commune habent cum eorum temporum disciplina de quibus quæsitum oportuit.

Verum nec si septennium pro minorum ordinum interstitiis parentis Damasi ætate ab Ecclesia præstitutum fuisse Merendæ gratis concesserimus, impedior nobis via subinde fuerit, ut suo loco dicemus. Interea vero suspicari fas est plurimum in hac re juris episcopis permissum fuisse, ut iustis de causis inexpectato septennii lapsu, quemcumque Ecclesie ministeriis opportunum fore providerent, ad altiores gradus evehere possent. Ea vero temporis indulgentia ut maxime iis qui ætate nonnihil provectiores sacræ militiæ nomen dedissent tribueretur, æquitas quodammodo et naturalis ratio suadere videbatur; iis etenim non æque ac pueris integ um erat longius ad gradus reliquos interstitium præstolari (m).

Exempla hujus generis ordinationum in numero habemus plura, in Gallo scilicet et Juliano c regia Constantini Magni stirpe ortis, in Nectario Constantinopolitano, Ambrasio, Epiphano Ticinensi, Martino Turonensi, Gaudentio Brixienti et aliis; sed ea nonnihil tamen quam vellemus recentiora sunt. Illud credibile fuerit, jus concedendi ex causa septennii de quo agimus veniam in his qui grandævi acces-

reip. Marcuctio et Silvano dixit: Quare unum tantummodo Codicem dedistis? Proferte Scripturas quas habetis. Marcuctius et Caulinus dixerunt: Plus non habemus quia subdiacones sumus, sed lectores habent Codices (Baron., ad ann. 303, Edit. Lucen. 1758, pag. 341). Item Acta concilii Cirithensis sub Secundo Tigititano: Felix Paulo episcopo dixit: Profer Scripturas legis. Paulus episcopus dixit: Scripturas lectores habent (Augustin., Contra Crescon. Donatistam, lib. III, cap. 29). Et alibi ap. alios.

(a) Vid. de hac re Thomassin. (P. I, lib. II, cap. 30, sub init.).

(b) Aurelius et Celerinus, ob virilem in tormentis constantiam, lectoratum præmium confessionis suæ juvenes retulerunt.

(c) Cyrus et Vitalis, in Actis sancti Felicis; Saturninus, Junior ob Patrem cognominem appellatus, in Actis sanctorum Saturnini et Dativi; Pollio denique in Actis sanctorum Pollion., etc. (Apud Ruinart., pag. 359), et alii lectores, pueri non erant, ut ex eorum responsis et ex Actis proconsularibus Africanæ persecutionis colligitur.

(d) Secundo scilicet (Act. 2, cap. 11) et tertio, sub Rubric. De præficiendis in ordin.

(e) Epist. ad Himerium Tarraconensem.

(f) Epist. ad Felicem Nucern.

(g) Vide infra secundam notarum huic dissertationi sub addendorum nomine adnexarum. EDIT.

(h) Suboluit fortassis hæc doctrina cl. Lud. Muratorio qui, in notis ad illud Paulini Nolani de sancto Felice martyre: *Primis lector servivit in annis* (Not. 238, Edit. Veron. 1736, col. 955) sic habet: *Olim et Cypriani avo, ut videre est in illius epistolis 33, 34, et nonnullis aliis, solis provectæ ætatis hominibus meritis et doctrina insignibus lectoris munus demandabatur... At postmodum ad illud admissi sunt impuberes et infanti.*

(i) Can. 10, ap. Labb, tom. II, col. 666.

(j) Actioe 2 cap. 11, ap. Labb., tom. I, col. 1585.

(k) Rubr. De præficiendis in ordinib., ap. Labb., tom. I, col. 417.

(l) Postremo in minorum Ordinum exercendis officiis aut NOVENNIUM aut SEPTENNIVM saltem insumere debuit, quo elapso tempore si quis se idoneum probaverat, ad altiores gradus evehi poterat (Merenda, sub init. Opusculor. S. Damasi, n. 1).

(m) VII. Thomassin. (Vet. et nov. Disc. part. I, lib. II, cap. 36 n. 5, et 6).

sasant, saltem hoc temporis interstitium mitigandi. Jam tum episcopis a primis Ecclesie sæculis competiisse. Sane in eo quem pridem laudavimus apostolorum canone 79, post stabilitam generalem regulam, ne quis scilicet ex vita gentili, aut ex improba vivendi ratione ad clerum accedens protinus episcopus fiat, subditur continuo exceptio nisi forte hoc divina gratia fiat, qua nonnihil juris ea in re episcopis attributum fuisse suspicari fas est. Id tamen alii judicent.

Vidimus hactenus ætate etiam provectiores clero ascribi, atque adeo lectoris gradum obtinere potuisse. (De his intelligi volumus qui non antea militassent, administrassent, quique non curiales, pœnitentes, digami, neque alias per canones impediti fuissent.) Superest ut inquiramus an hi statim a baptismo, an potius ex intervallo quasi probationis suæ, sacræ militiæ in aliquo gradu ascriberentur. Merenda (a) post injectam difficultatem, ut Damasi parens novus prorsus ignotusque homo nomen Ecclesie dedisset statim ac Romani venit, notariusque e vestigio et lector basilicæ sancti Laurentii creatus fuisset, ejus difficultatis causas exponens, alienum id esse ait ab eorum temporum disciplina: *Nam primo baptizari, ac deinde aliquo temporis intervallo probari debuit dignusne esset qui clero ascriberetur.*

Hoc ut nobis persuadeat tertio ad Siricii, Innocentii, ac Zosimi epistolas provocat (b). Verum non hic jam cum eo de parachronismo, sed de enuntiationis veritate agendum, cum apertissime Siricius et Zosimus iis ipsis quæ a Merenda allegantur locis, forsam etiam et Innocentius, in alia prorsus omnia abierint. Sistimus Siricii verba (c): *Quicumque itaque se Ecclesie vovit obsequiis a sua infantia ante pubertatis annos baptizari et lectorum debet ministerio sociari.* Deinde capite sequenti pergit: *Qui vero jam ætate grandævus melioris propositi conversatione provocatus ex laico ad sacram militiam pervenire festinat, desiderii sui fructum non aliter obtinebit, nisi eo quo baptizatur tempore statim lectorum aut exorcistarum numero societetur; si tamen eum unam habuisse vel habere (quod verbum notare oportet), et hanc virginem accepisse, constet uxorem.* Hæc in præfata epistola Siricius.

Zosimus vero in ea quam ad Hesychium Salonitanum scripsit, non multum ab his abludens (d): *Hæc*

(a) Sub init. opusculor. sancti Damasi, num. 4.

(b) Laudat hoc loco Merenda, atque affert pro hujus doctrinæ confirmatione Siricii epistolam ad Himerium, num. 14; Innocentii a Felicem Nuceria., cap. 5, et Zosimi ad Hesychium Salonit., cap. 5.

(c) Epist. ad Himer. Farraconen., sub titulis: *De admittendis ad clerum et de his qui grandævi ad sacram militiam convertuntur*, cap. 9, 10. Numerus enim 14 nujus epistolæ qui a Merenda citatur, in Editione conciliorum Labbeana Venera 1728, qua usi sumus, de pœnitentibus est, non de promovendis.

(d) Num. 3, tom. III, col. 400. Numerus enim 5 a Merenda laudatus ibi nullus est; sed in tertio desinit.

(e) Au et sine officio aut ordine Ecclesie ascribi quis posset prioribus quinque sæculis. Vide Thomasin. (Part. 1, lib. II, cap. 31, a num. 2), qui omnino id fieri posse negat. Videatur tamen hic auctor, part. 1, lib. II, cap. 67, num. 2.

Antem, inquit, in singulis gradibus observanda sunt tempora. Si ab infantia Ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, inter lectores usque ad vigesimum ætatis annum continuata observatione perduret; si major et grandævus accesserit, ita tamen ut post baptismum statim se divinæ militiæ desideret mancipari, sive inter lectores sive inter exorcistas quinquennio teneatur.... Hac autem lege servata, ut neque bigamus, neque viduæ maritus ad hos gradus possit admitti.

Hic primum observo Siricium Zosimumque circa eos qui a pueris Ecclesie se devoverunt nihil penitus de intervallo quod a baptismo ad clericatum intercedere Merenda voluit, atque his pontificibus attribuit, meminisse; ubi vero ad eos pergunt qui adulta jam ætate clero ascribi desiderant, Siricium disertissimis verbis eo quo baptizantur tempore, statim lectorum aut exorcistarum numero sociandos decernere, Zosimum vero quinquennio inter lectores seu exorcistas retinendum, qui grandævus ad clerum accedens statim a baptismo sacræ se militiæ desideret mancipari; ut proinde ex verbis Zosimi integrum sit iis qui grandævi sacræ militiæ addicuntur, modo velint, statim a baptismo lectoratus aut exorcistatus gradibus initiari (e). Quæ sane si quis cum Merendæ doctrina contulerit, nedum aliena aut parum coherentia, sed planissime contraria deprehendet.

Unum ei reliquum est ad Innocentium confugium, qui in epistola ad Felicem Nuceria., sub titulo *De his qui de laicis possunt clerici fieri*, hæc scribit (f): *Laici vero qui habentes uxores baptizati sunt, et sic se instituerunt, ut opinio eorum in nullo vacillet, et aut clericis juncti sint, aut monasteriis, ex quo baptizati sunt hæserint.... non prohibentur hujusmodi a clericatus sortem assumi.* Ex his etenim illud confic videtur, ita denuum laicos qui uxores habuerint, aut habent, fas esse in clerum admitti, si post lapsus temporis ex quo baptizati fuere probos sese continentesque exhibuerint.

Verum cum præallegatæ a nobis Siricii et Zosimi decretales disertissime etiam de laicis actæ, ut aiunt, uxores habentibus loquantur (consulto utriusque pontificis verba e regione collocavimus) (g); eosque Siricius statim a baptismo clero ascribendos esse jubeat; Zosimus vero, si velint, id in eorum arbitrio et potestate relinquat (h); præterea cum digamos

D

(f) Cap. 4, tom. III, Col. Labb., col. 21.

(g) Siricius, loco citato: *« Eo quo baptizatur tempore statim lectorum aut exorcistarum numero societetur, si tamen eum unam habuisse vel habere, et hanc virginem accepisse, constet uxorem. »* Zosimus quoque: *« Post baptismum statim se divinæ militiæ desideret mancipari... hac tamen lege servata, ut neque bigamus, neque pœnitens, neque viduæ maritus ad hos gradus possit admitti. Ubi notandum, non repelli maritum ejus quæ virgo ducta fuit.*

(h) Eam Siricii tempore Ecclesie usu receptam doctrinam fuisse ostendit Thomassinus, p. 1, lib. II, cap. 67, n. 41, ubi et rationem reddit cur statim a baptismo initiari deberent, qui jam maturi ad Ecclesiam accedebant, scilicet ne interim irrepere in animum possent ludibria secularium pomparum et celestem baptismi innocentiam aliqua turpitudinis macula contaminare.

tantum, aut ab aliis relictarum, itidemque non virginum maritos, altaris ministerio per ecclesiasticas leges prohibitos esse sciamus, minime vero qui virgines duxerunt; hosque, manente etiam sacramenti vinculo, sequestrato tamen (uti canones aiunt) cubiculo, ad clerum illico admitti posse, ceu ex innumeris ejus ævi conciliorum decretis (a) apertissime liquet; Innocentii idcirco verba, queis Merenda innitur, consilium tantum continere de præstantiori bono, minime vero interstitii a baptismo necessitatem inducere credenda sunt; atque hoc pacto hujus pontificis doctrinam cum Siricio et Zosimo conciliandam. Pergamus rem illustriorem reddere.

Consuluerat Innocentium Felix super quibusdam adeo exploratis, ut in epistolæ limine dicat pontifex: *Stupuisse, prudentem virum de his voluisse consulere, quæ omnibus sunt certa ratione comperta; neque ei quasi ignoranti, sed quasi in aliis occupato aut obliato respondere.* Inter alia de laicis absolute quæsierat: *Possentne in clerum admitti.* Deinde de his etiam qui uxores habentes baptizati sunt. Prodit se illico Felix superciliosum, austerique ingenii virum, neque admodum proclivem ut laicos, præsertim uxoratos in clerum reciperet. Cui pontifex ad primum quæsitum respondit: *Non de omnibus laicis constitutum esse ne clerico ascribi possint, subdens non sine stomacho: Neque etenim clerici nasci, et non fieri possunt. Ad recipiendum autem: Eos quoque qui uxores habentes baptizati fuerint in clerum recipi posse, præsertim hæc enim pontificis mens est) si ex quo baptizati sunt, ita se instituerunt, ut in nullo vacillet eorum opinio; quasi diceret, non prohibendos, vel maxime si tales sint.* Hæc autem consilium potius continere quam necessitatem inducere palam est. Vel dici impliciter potest Felicis consultationem particularem fuisse de quibusdam uxoratis, qui aliquo postquam baptizati fuerant tempore tunc primum ad Ecclesiam animum adjecerunt, ut proinde rescriptum illud, minime vero constitutum, sive lex generalis credenda sit. Utrouvis autem modo res habeat, illud constat, nec si Siricii, Innocentii, ac Zosimi temporum ætate parentis Damasi congruerent, opus ei fore, aut uspiam fuisse, ut ex intervallo a baptismo dignusne esset probaretur, quod tamen Merendæ falsa, ut arbitror, persuasione visum fuit. Sed de his plus satis.

Nunc ab Ecclesiæ disciplina ad historica, imo ad conjecturas, sive *εἰς τὰ πιθανὰ*, transeundum no-

A bis est. Præmo autem omnium loco statuamus Laurentium levitam et martyrem invictissimum (cujus de patria in secunda hujus operis parte ex asse instituetur sermo) sub Valeriano imperatore, Tusco et Basso cons., Christi scilicet anno 258, passum fuisse (b), licet Acta et Martyrologia passim Decilii persecutionem præferant, quod nonnullis (c) placere video. Utravis tamen harum opinio verior fuerit, quod nostra nihil interea refert, illud certissimum est, si minus Damasi nostri parentes, ipsius ab utraque stirpe avos. Laurentium optime cognoscere per ætatem potuisse, cumque eo versari, imo et familiariter uti, si patriæ forsitan communitio, aut casus ipsos alicubi conjunxisset.

B Vellem equidem liceret mihi per Blanchinum, Merendam, Victorium, Acamum, et si qui sunt alii qui Laurentium patria Romanum fuisse asserant, sanctissimum levitam Hispaniæ nostræ tantisper ascribere, dum quale quantumque tunc nostratium erga ipsum studium, qualisque tepido adhuc inclyti martyris cruore populorum pietas fuerit, ex patriæ quoque communitate conjicio. Verum ubi hanc veniam ægre ab ipsis impetrandam esse animadverto, insitam Hispaniæ genti religionem, obfirmatam adversus extrema quæque constantiam, martyrum denique et confessorum Christi jam tum in ea regione copiam, hujus interea conjecturæ prædes sisto. Sane levitæ sanctissimi memoriam nusquam locorum incorruptius nec luculentius quam in Hispania nostra conservatam fuisse, superstes adhuc elegantissimus C Prudentii hymnus, neque longe ab illis temporibus scriptus, evincit; cui proinde tantum auctoritatis attributum fuit, ut in frequenti sincerorum Laurentii Actorum naufragio, unus hodie nobis eorum locum vicemque (d) expleat.

In ea igitur Laurentii nominis per Hispaniam celebritate, paradoxum non fuerit Damasi nostri parentes pio in sanctissimum levitam studio ductos, forsitan etiam voti religione obstrictos, aut alia de causa, quam divinare facile non est, impuberem (lingamus duodecennem) filium, ad pietatis officia suoapte ingenio paratissimum ejus cultui dedicasse, ut Romæ ad sacra scilicet ipsius lipsana ministerio altaris inserviens, cleroque mancipandus ecclesiasticum stadium inchoaret conficeretque. Nullus jam D tum sub Constantino persecutionum metus; Ecclesia triennio ante pacem adepta novam faciem induerat; tota denique erant tranquillaque omnia. Porro

(a) Vid. cl. nostratem Ferd. Mendozium (De Confir. concil. Eliberit., canon. 33. et præcipue vetustum concilii Nicæni Vaticanum Codicem, ap. Allonsum Pisaum (Libro II, de Actis ejus Concilii) ab eodem Mendozio relatum (Ibid., col. 123, litt. D) ibi: *Statuerant igitur (concilii Nicæni Patres) de eo quod non oportet clericos sacri ordinis, sive episcopos, sive hypodiatonos, sive aliquem ex sacro catalogo, dormire cum uxoribus quas adhuc laici duxerant, etc.*

(b) Ap. Bolland. (ad diem 10 August. § 4, num. 36) et Blanchin. Seniore (In Vita Sixti II. tom. II, pag. 225).

(c) Ap. Baron. (In not. Martyrolog., ad diem 10

Aug.).

(d) Theodoric. Ruinart. (Acta marty. sincera, a pag. 162, Edit. Veron. 1731), ex quo Blanchinus Junior (Annot. 105 in libellum Orationum antiquiss. Ritus Gothici, pag. 283) hæc habet: *Quandoquidem Acta, qualia vulgo circumferuntur, vitiosa sunt, Laurentii passionis notitiam aliunde repetere visum est. Ex multis autem sanctorum Patrum et vel. scriptorum opusculis quæ de ejus beatissimi martyris laudibus et passione scripta sunt, hymnum 2 libri περί Στεφάνων, seu de Coronis, Aurelli Prudentii, selegimus, quod ibi tota rerum gestarum series clare et dilucide continenter exponatur.*

Hispania parabat Romanis, eoque proconsules, imperatores, legiones, militariaque in dies præsidia mittebantur, indeque reducta, ne per otium torpesceret miles, Romam denique confectis stipendiis remigrabant. Erant qui honoribus defuncti ad propria redirent, præter eos quos divitiarum amor in opulentissimam regionem impulerat; ut proinde in tanta ultro citroque commeantium frequentia credibile sit inveniendum fore ex amicis, forte etiam ex necessariis, cui Damasi parentes tuto atque honeste puerum Romam asportandum et in Laurentiana basilica collocandum concrederent.

Id mihi tanto verosimilius videtur, quanto non longe ab iis temporibus, ipsaque fortassis Damasi ætate, illustrium per Hispaniam virorum liberos clarissimo Christi martyri votivum munus offerri solitos fuisse, ipse nos Prudentii, quem modo laudavimus, hymnus abunde docet. Postquam etenim poeta sacer Laurentii passionem elegantissime descripsit, indicaturus quantum ex ea gloriæ Christianis, ethnicis vero dedecoris accessisset, deserta prorsus inquit deorum templa; tum flamines, vestales, augures et quidquid in urbe superstitiosissimum erat, sanctorum exinde martyrum, ipsiusque Laurentii, limina invisere atque exosculari minime dedignatos; nec parentes sanguinis sui parciores fuisse, quo minus liberos sanctissimi martyris obsequio dedicarent consecrarentque. Sistimus Prudentii locum (a):

Videmus illustres domos
Sexu ex utroque nobiles
Offerre votis pignora
Clarissimorum liberum.

Ex verbo autem *videmus*, et quod alias hymnum de quo loquimur in Hispania compositum fuisse constet, quidni tractum istum ab auctore ad Damasum (quem recenti Patrum memoria Laurentio a puero dicatum fuisse forte noverat) relatum suspicemur?

Constitutus itaque in Laurentiana basilica Damasus, id quod factu facillimum fuit, ibique statim a baptismo (nisi ob viarum discrimina in patria, ut potuit [b], baptizatus pridem fuisset) lectorum collegio ascriptus, egregium illud pietatis doctrinæque specimen vesticeps præbere potuit, quo jam tum, teste Eginhardo (c), in magnum rerum culmen assurgere videbatur. Ibi etiam sanctorum martyrum Petri et Marcellini Acta posteris transmittenda ex ore Dorothei persecutoris excipere, ac demum cetera quæ Merendæ parum probabilia visa sunt exsequi ac præstare commodissime.

Tempore autem procedente, cum senilis in dies emineret in ephebo prudentia, ejusque sanctitatis ac doctrinæ fama longe lateque vagaretur, quam non tarda in Hispaniam nostram, ad anxios scilicet hiantesque de filio parentes permanatura esset, facile est

(a) Hymno 2 de beato Laur., stroph. 13f.

(b) Concil. Eliberitan., can. 38, *Peregre navigantes*, etc., et aliis.

(c) Act. sanctorum Petri et Marcellini die 2 Junii (tom. 1, *ejusd. mensis*, ap. *Holland.*, pag. 170, 173; apud *Merendam*, *Opusc. Gest. S. Dam.*, cap. 1,

A cuivis conjicere. Ea vero ut ipsi vel de integro Romam, invisendi filii gratia, cogitarent, sive illis tale jam olim propositum fuisset, ejusdem maturandi ac perficiendi causa subesse potuit; prorsus ut Romanum parentum sororisque Damasi ex Hispania iter, quantum ex hujus ætate, temporum ratione atque demum conjecturis assequi potuimus, circiter annum Christi 325 adultiore, et minimum vicennæ Damaso, referendum omnino sit.

Fueritne autem Damasi parentibus jam tum in Urbe manendi eoque fortunas suas transferendi consilium, an filii tantum ad tempus invisendi suoque demum loco ad propria redeundi, non facile divinare est. Illud propius vero crediderim, initio nihil tale cogitantes, nec nisi de filio, qui paternus est amor, sollicitos, alia posthabuisse omnia; ex quo autem voti jam compotes, Damasi famam eximiis ejusdem dotibus superari, periculo facto, didicere; maxime vero ubi præstitutum redditui tempus imminere occcepit, tunc primam filii, a quo ægre divelli patiebantur, desiderium itineri quam longissime prælatando, mox manendi in urbe proposito causam aut saltem occasionem præbuisse.

Seu igitur consilium istud jam animo conjuges in Hispania præcepissent, sive id demum ab ipsis filii extorsisset pietas, illud quoque verosimile est, jacta semel de in Urbe manendo alea, novum exinde Antonio de ineunda clericali militia propositum successisse, eoque uxori patefacto inique inter utrumque servandæ castitatis proposito (id etenim ex Ecclesiæ Latinæ præscripto necessarium omnino fuit [d]), hac sibi Antonium ratione aditum ad Ecclesiam præparasse. Damasum præterea in eam rem, ceu omnium quæ usquam illi accidere possent gratissimam, studiosè allaborasse donec parentum vota perficeret; ejusque tandem opera effectum ut Antonio (qui perinde ac Damasus in Hispania baptizari potuit) lectoratus mox gradu decorando exceptoris interea officium committeretur.

Id ne cui difficile aut parum probabile videatur, Damasi primum auctoritas atque existimatio, tum Antonii patris industria et probitas, Ecclesiæ denique iis temporibus status utilitasque consideranda sunt. De Damaso explorata res est; cum etenim is ad annum Christi 325 (quo demum tempore gesta hæc fuisse putamus), in ipso juventæ flore, pietatis doctrinæque laude supra ætatem cumulatus omnium in se ora atque studia convertisset, credibile est æqua proque patre postulanti clerum populumque Romanum minime obstituros, imo bellum omne in ejus spem gratiæ libentissime militaturos fuisse.

Antonio præterea vix tum, ut putamus, quinquagenario multa quoque infuisse credenda sunt; quæ industriam fidumque ministrum, ejusque operam

num. 4).

(d) Conc. Eliberitan. (Can. 33) et pro ejus concilii confirmatione cl. nostras Ferd. Mendozius (*Tom. I Collect. concilior. Labb., Venet., col. 1231*), Thomas in (*P. 1, lib. xi, c. 61*).

Ecclesiae utilissimam fore prænuntiarent. Neque enim rusticianum eum, seu de plebe aliquem existimare fas est; aut non insigniter pium probumque, cui tam alto insederit filium ab Hesperia ultima Romam religionis causa mittendi studium. Raro hæc tangunt vulgares animas. Prudentius quoque *illustris domus* Laurentio liberos suos voti causa dedicare solitas fuisse commemorat. Verum si fortes fortibus creantur, neque imbelles progenerant aquilam columbæ, ut olim canebat profanus (a) vates, non ultimam Antonii patris commendationem fuisse puto, quod ipsi talis tantusque, qualis ea jam ætate Damasus erat, filius obtigisset. Ecclesia denique quæquam eo tempore tranquilla pace atque otio frueretur, nondum tamen recentium sub Maximiano et Licinio vulnerum cicatrices obduxerat; prorsus ut talium, qualis Antonius erat, virorum præsiidiis contra belli, si quando ingrueret, procellam, propere munire sese atque mature providere consultissimum ipsi fuerit.

Constituto jam vero in exceptoratu Damasi patre lector subinde fieri, quodque reliquum erat ecclesiastici studii conficere, non perinde difficile æstimandum. Una etenim viri probitas industriaque in exceptoratus munere spectata, ut alia defuissent omnia, gradum ei ad lectoratum cæterosque ordines, ille inexpectato temporum interstitio, facere commodissime potuit. Neque nos tamen, si præsertim ecclesiasticarum legum severitatem ad amussim in eo observatam, integrumque in minoribus constituto septennium expectandum Merenda contenderit, magno propterea nisu repugnabimus. Etenim vel sic Antonius, vixdum sexagenarius, integra scilicet ætate, provehi ad presbyteratum facile potuit.

Hactenus verosimilium seriem atteximus, in qua tamen, si quid ego video, nihil est quod liberum a partium studio lectorem morari possit. Neque verosimilia tantum dixerim, queis historiæ veritas ex parte saltem robur adjuvaret, imo etiam iis causam dedisse credenda est. Rem igitur paulo altius repetere placet. Damasi patrem ab exceptoratu ad lectoratus ordinem processisse, ipsi nobiscum Merenda ac Tillemontius agnovere; idque apertissimo ipsius Damasi testimonio in epigrammate De templo sancti Laurentii, ubi de Antonio patre loquens, ejusque gradus enumerans, ait (b):

Hæc pater *EXCEPTOR, LECTOR*, levita, sacerdos
Creverat, etc.

Neque etenim ut metro inserviret Damasus lectoris gradum exceptoratus postposuisse credendus est, sed potius ut rem quo gesta est ordine nobis exponeret,

(a) Horat. (*Odar. lib. iv. 4, stroph. 8*).

(b) Ap. Merend., pag. 241.

(c) Ennodius (*In Vita Epiphaniæ Ticinensis, Edit. Paris. 1611, pag. 360*).

(d) In not. ad Sacramentarium Gregorian. (*Not. 709*) ibi: *Notarii hoc loco sunt Scribæ episcopi qui ut plurimum assumebantur ex Lectorum collegio*. Subditque exempla e Photii Bibliotheca (*Num. 256*) e politia sancti Metrophanii et aliis. Nec dissentit Me-

cum aliqui facillimum ipsi fuisset, salva poeseos lege, sic exordiri:

Hæc *EXCEPTOR* pater, *EXCEPTOR*, levita, sacerdos.

Jam vero processus iste ab exceptoratu ad lectoratum, non ita frequens, mirifice confirmat Antonium non a puero, sed proveciorem ad clerum accessisse. Ii etenim qui, reddita Ecclesie pace, a pueris divinx militiæ ascribebantur, statim a baptismo in lectorum collegium ante pubertatis annos relati, tunc demum exceptoris officium assequabantur, si gnavos sese atque industrios ad id muneris exhibuissent. Illustre in hanc rem Epiphaniæ Ticinensis exemplum suppeditat nobis Ennodius (c), qui postquam eum cælesti militiæ tirocinium sub Crispino sortitum fuisse ait, lectorisque officio functum, pergit: *Notarum in scribendo compendia, et figuras varias verborum multitudinem comprehendentes brevi assecutus, in Exceptorum numero dedicatus enituit*. Neque hoc in Epiphaniæ singulari existimandum, sed morem Ecclesie usu receptum fuisse, ut notarii sive exceptores sæpissime e lectorum collegio assumerentur, ceu nos multiplici exemplo Menardus (d) docet.

Neque vero idcirco negamus exceptoratus officium a sæculo iv pueris frequentissime commissum fuisse, ut, præter Epiphaniæ, quem modo laudavimus, locum, Ausonius apertissime docet (e) inquitens:

Puer notarum præpulum
Sollers minister advola;

Unum tamen hoc asserimus, in his qui a pueris ecclesiasticæ militiæ ascribebantur, nullatenus ab exceptoris officio ad lectoratum progressionem fieri; atque adeo quemcunque Ecclesie ministerio dedicatum ab exceptoratu incœpisse constitit, eum profecto ætate grandiore abdicata seculari pompa ad Ecclesiam transiisse. Sane vero, qui a puero Ecclesie ascriptus primo *exceptoris*, mox *lectoris* gradum (ut Damasi parens Antonius) obtinuerit, neminem prorsus in ecclesiastica historia inveniendum fore puto.

Atque hæc ego ratione Romanum Damasi, parentumque et sororis Irenes, ex Hispania iter inoffensa Historiæ fide, servatis ad unguem ecclesiasticis legibus, imo enim verosimillime confieri potuisse arbitrabor. Saltem nullum mihi hactenus scopulum animadvertere licuit, cui devitanda magnopere allaborandum sit. Nam quod a nobis Merenda inquit, num scilicet in inferioribus ordinibus positi pater et filius uno fere eodemque tempore, atque eadem in ecclesia inservire aut ministrare potuerint, tanti non est. Licet enim exceptoratum patris cum filii lectoratu tempore et loco conjungamus, nihil prohibet. Exceptoratus etenim officium est (f), non gradus seu

renda qui (*In annot. ad Carm. Damasi xxv, pag. 241*) inquit: *Vides etiam ex lectoris ordine ad officium exceptoris gradum statui*.

(e) Epigramm. 157.

(f) Erant quidem iis temporibus sacrorum custodes, interpretes, defensores, laborantes, qui mortuorum corpora curabant, œconomi, et alii Ecclesie officiales sine ordinatione aliqua. De quo videndus Thomassinus (*P. 1, lib. II, cap. 51, n. 2, 3*).

ecclesiasticus ordo; neque attributum Ecclesie munus, sed regioni potius aut Urbis tractui quam vulgo parochiam dicimus (a); ut proinde fas fuerit Damasi lectoratum cum exceptoratu Antonii componere, quin propterea in ecclesiasticas ordinationes impingatur.

Si vero de patre et filio simul in eadem basilica, in lectoratu, exempli gratia, aut in alio ex minoribus ordinibus constitutis, inquirere Merenda pergat, faberimur rem non esse usque adeo expeditam. Verum cum Damasi patrem non a puero sacre militie ascriptum fuisse prædixerimus, Romanus is, sive Hispanus fuerit, in eundem ac nos scopulum allidat Merenda necesse est. Quomodo enim pater longo post filium intervallo Ecclesie ascriptus, multo tamen ante ipsum presbyter ordinatus, si utrumque eidem basilicæ addictum volumus (b), non filio paulatim propior fieret, moxque in eodem atque ille gradu ministraret? An magis patrem et filium in eadem ecclesia, unoque prorsus tempore levitas fuisse licemus? Utrumque difficile; sed quo tandem pacto alterutrum a Merenda (vel si gratis ei Damasum Romanum fuisse concesserimus) aut a nobis, si Hispanum eum volumus, vitari servataque ecclesiasticæ disciplinæ severitate is obex amoveri possit, plane non video. Superest igitur ut ad qualemqualem ecclesiasticarum legum ea in re conniventiam, quæ loci temporisque rationes atque Ecclesie utilitas exigeret, nobiscum confugiat.

Neque Acta beatæ Irenes germanæ Damasi sororis a Boilandianis Patribus allata (c), ex quorum, modo sincera sint, collatione cum ejusdem epitaphio a Damaso composito neminem negaturum esse Merenda profert (d) Romanis itidem virginibus annumerandam Irenem fore, magnum nobis negotium exhibent. Non equidem inficior, si hinc Irenes exitum ad annum 42 pontificatus Damasi, id est, Christi 378, prout in Actis habetur, referamus, inde vero, ex epitaphio scilicet, vixdum eam vicennem denatam fuisse elicimus, nostram de Irenes patria, deque Romano ipsius ex

A Hispania itinere doctrinam penitus concidere. Cum enim ex utroque consequens fiat Irenen anno demum 358 aut sequenti, in lucem editam fuisse, quo pacto ad annum 325, Romam venire, aut anno 378 nondum vicennis et vivis excedere potuit, cum eo tempore tantum non sexagenaria futura esset? De hoc tamen nos alias.

Interea vero non minus adversarios torquet Actorum cum epitaphii sententia de ætate Irenes conciliatio. Si enim utriusque testimonium verum esse volunt, quo tempore nasci Irenæ potuit, id est, anno 358, ejus ac Damasi parentes, sin minus e vivis sublata, quod verosimilius arbitror, saltem id jam ætatis fuissent qua liberis operam dare prolemque suscipere minime possent. Sed esto. An non eis obstitutum esset castitatis propositum, quod ex usu Latine Ecclesie necessarium fuit ut pater clero ascriberetur? Aut quomodo Damasus germanam sororem totis quinquaginta quatuor annis, quod tamen ex utroque conficitur, præcessisset? Consulto adjeci germanam, qualis a Damaso Irenæ vocatur (e), ne quis eos consanguineos tantum, ut canonistæ loqui amant, non item uterinos fratres, solutumque hac ratione difficultatis nodum putet. Demum, si Damasi parens aliam, priore uxore defuncta, subinduxisset, quo pacto digamus (f) ad clerum accedere aut presbyter unquam ordinari potuisset?

Optime hæc eadem perspecta Merenda, et ante eum Tillemontius habuere; cumque alterutram ex illis enuntiationibus necessario falsam esse agnovissent, adversus Acta pronuntiarunt; prior ille quidem levissimam illorum fidem in utramque partem esse affirmans (g); posterior vero, quanta ea sunt, inter anilia commenta referens (h). Horum nos interea si placitum sequi volumus, expedita responsio est; verum cum in Actis, si præjudicatam ipsorum cum epitaphio dissensionem demas, nihil non jam et sibi constans, et cum aliis quæ historica fide nituntur optime cohærens reperitur (i), præterea cum ea

(a) Merenda (Annot. in epigramm. Hac Pater, etc., 55, pag. 241): *Quamquam igitur (ait) Damasi nostri pater ascriptus fuerit sancti Laurentii titulo, nihil obstat quominus notarius et exceptor esse potuerit pro septima regione ecclesiastica cui basilica illa accensebatur.*

(b) Antonium in basilica sancti Laurentii ad theatrum Pompeii ministrasse Damasi testimonio constat; de Damaso non item, cum plures essent in Urbe jam a primis sæculis Laurentio ædes inscriptæ. Omnium celeberrima atque antiquissima in Agro Verano fuit, quo loco sacre ipsius exuvie ad hanc diem asservantur, alteraque est ex vii sacris Urbis ecclesiis vulgo: *San Lorenzo fuori delle Mura*. Quid autem si dicamus ob Laurentii reliquias huic ecclesie ascriptum Damasum fuisse?

(c) Ad diem 21 Februar. (Tom. III, pag. 245, Ed. Ven.).

(d) § 2, de Damasi carminib., pag. 144. At si quæ Actis illis (Irenes scilicet) fides haberi potest, nemo negaverit, quin Irenæ Romanis virginibus accensenda sit.

(e) TE GERMANA SOROR nostri nunc testis amoris. (Damas., in epitaphio Irenes.)

(f) Nolle de digamia infidelium, aut de binis successive nuptiis a Damasi patre ante et post baptismum contractis, hunc locum ab aliquibus accipi. Quamquam etenim ipsis, ut puto, Damasi temporibus quæstio de hoc argumento emersisset; fuissentque quibus nuptiarum in infidelitate multiplicitas nullam irregularitatem inducere videretur, in qua sententia Hieronymus fuit (Epist. ad Oceanum). Siricius tamen eam litem diremit, idem de nuptiis omnibus statuens, (Epist. ad Himer. Tarrac., cap. 10, 11) et clarior post eum Innocentius I (Epist. ad Victricium Rothomag., cap. 6, ap. Labbæum, tom. III, Coll. conc., Edit. Venet., col. 9)

(g) Merenda (De Damasi carmin., § 11, num. 15 pag. 144). Sed Actorum illorum (Irenes, scilicet), non verum fitear, levissima prorsus utram in partem teli auctoritas est.

(h) Tillemont. (Tom. VIII, pag. 773, in Nct.) *Ainsi cette pièce (Acta Irenes inte ligi) peut encore être mise entre celles qui rendent la foi des Espagnols fort suspecte en matière d'histoire.*

(i) Exaggerat quidem Tillemontius Actorum styl barbariem. Non tamen sunt adeo ut putat informia; nec si essent, ipsorum propterea fides infirma redderetur

clariss. nostras Thomas de Herrera Augustinianus, A cui in re facti fidem derogare nefas esset, ex pervertito Hispaniensi Martyrologio eruisse testetur (a), alia prius omnia experiri oportuit, quam Actorum veritas in universonum traduceretur. Atque ego quidem ipsorum causam, saltem qualia Tamayus noster evulgavit (b), nullo pacto tuendam in me recipio; imo ex hujus auctoris, cæteroquin doctissimi, ingenio, atque ex argumenti importunitate, vehementer suspicor Damasi patriam genusque sub Actorum initium interpolata esse. De hoc tamen alii judicent.

Illud mihi extra controversiam videtur positum, si semel admittimus Irenes epitaphium non ab alio quam ab Actorum scriptore sub ipsorum finem additum fuisse, longe eum diverso ac vulgo creditur sensu versum quintum, quo Irenes ætas indicatur, intellexisse. Merendæ quidem ac Tillemontio ex recepto, uti arbitror, designandæ ætatis in epitaphiis more, nihil scrupuli subortum fuisse videtur (c), quin tractus *bis denas hiemes nedum compleverat*, ut in eo quem diximus versu legitur, ad annum quo vivere Irene desiit referendus sit; quod et ipsum mihi cum primo eum versum legerem accidisse non diffiteor; verum ubi sententiam satis per se ambiguum, et, si in eo sensu accipiatur, non uno in loco Actis quæ modo præcesserant e regione contrariam deprehendo, facile persuaderi passus sum Actorum scriptorem eam periodum non ad ætatis annum quo Irene decessit, sed quo per virginitatis votum Christo se dicavit retulisse; quasi significare nobis voluisset Damaso Irenen in ipso juventæ flore virginem Deo consecratam fuisse.

Sane cum is locus antiquiorum vitio corruptus, et sententia implexissima sit, cur potius de Irenes morte quam de emisso per ipsam voto accipi debeat, prorsus non video; cum e contrario multa nos inducant ut eum in posteriore sensu ab Actorum scriptore usurpatum putemus. Quo enim ille pacto, si ad immaturam Irenes mortem respexit, epitaphium quo Actorum veritas apertissime oppugnaretur, illico post Acta subdidisset? Præterea cum in Actis Irene

(a) Ap. PP. Bolland., ad diem 21 Februar. (Tom. III, pag. 244, de S. Irene).

(b) Apud eosd. Bolland., ibid.

(c) Loco proxime allegato.

(d) Ap. PP. Bolland. (21 Febr., tom. III, p. 245):

Hoc tumulo sacrata Deo nunc membra quiescunt.
Hic soror est Damasi: nomen si quæris, Irene.
Voverat hæc sese Christo cum vita maneret,
Virginis ut meritum sanctus pudor ipse probaret.
BIS DENAS HIEMES NEDUM COMPLEVERAT ÆTAS,
Egregios mores vitæ præcesserat ætas,
Propositum mentis, pietas veneranda; uellæ
Magnificos fructus dederat melioribus annis.
Te [Forsan: Hæc] genuina soror, nostri nunc testis
Com fugeret mundum dederat mihi pignus honestum.
QUEM [Sarazan., Quam] sibi cum raperet melior tunc
Non timui [Sarazan., timui] mortem cælos quod libere
[regia cæli,] [adiret.]

Sed VOLUI PATIOR CONSORTIA PERDERE VITÆ:
Nunc veniente Deo nostri reminiscere, virgo
Et [Sarazan., Ut] tua per Dominum præstet cæli ta-
[cutia lumen.]

in virginitatis proposito permanens, atque in dies proficiens inducatur, cum Damasus renuntiatus fuit pontifex, qua ratione credidisse potuit illorum scriptor eam nondum vicennem, anno pontificatus Damasi 12 diem obiisse, nisi simul crederet ante annum octavum virginitatis votum emisisse, eaque ætate nuncupatum ipsi a fratre Damaso libellum de eodem argumento? Denique versus epigrammatis alter, in quo Damasus *doluisse* in sororis obitu, *fateatur, consortia perdere vitæ*, satis indicat ea demum ætate Irenen obiisse qua, præli. functis utriusque parentibus, unum Damaso repositum erat in ipsius conversatione solatum, id quod utroque in senium inclinate contigisse verosimilius est. Nos tamen, epigrammate (d) prout in calce Actorum exhibetur B descripto, integrum de ea re lectoribus arbitrium permittimus, ad propria redeuntes.

Unum (quod nescio an a Merenda animadversum sit) Romano patris Damasi ex Hispania itineri, utque novus homo in clerum e vestigio coopertatur, negotium nobis qualequale facere potest, canon scilicet 24 Eliberitani concilii, quo præcipitur (e) *eos qui peregre baptizati fuerint, eo quod eorum minime cognita sit vita, ad clerum non esse promovendos in alienis provinciis*. Idem non multo post a Silvestro papa in concilio Romano cautum fuisse Gratianus refert (f); atque itidem a Carthagineusi IV, canone 24 repetitum novimus (g). Imo ob frequentes Manichæorum fraudes, auctor libri Pontificalis ab Anastasio I constitutum fuisse ait (h), *ut nulla ratione transmarinus homo in clerum admitteretur, nisi quinque episcoporum chirographa designaret*.

Verum cum harum omnium constitutionum scopus is esset, ne cujus vita conversatioque non fuissent exploratæ, secundum Pauli effatum, clero ascriberetur, potuit commode Damasi pater, aut commendatitiis episcoporum litteris, aut fide dignorum testimonis antea vitæ honestatem comprobare; aut demum in exceptoratu constitutus id fidei, probitatis industriæque specimen præbere, quod ipsi absolutissimæ probationis instar esset. Damasi ad hæc pietas,

Si Damasi mentem divinare liceat, existimarem binis quibusque versibus singulas in hoc epigrammate periodos absolvi, ut sensus prioris periodi sit: *Hic requiescit Irene Damasi soror*. Secundæ vero, binis qui sequuntur versibus: *Voverat hæc sese Christo virgo perpetua, pudore sanctum ejus propositum comprobante*. Tertiæ, quinto et sexto versibus comprehensæ: *Vix dum vicennis erat, et egregiis moribus ætatem superabat*. Quartæ porro, septimo et octavo: *Propositum et pietas virginis magnificos ediderunt fructus in juvenili ejusdem ætate; sic enim verba illa, melioribus annis interpretanda censeo*. Id autem mirifice confirmat, Irenen non vicennem obiisse, sed ea ætate virginitatis votum emisisse. Cætera non usque adeo implexa sunt.

(e) Ap. Labb., t. m. I, Coll. concil., col. 995.

(f) Cap. Nullus, 98 dist., ap. cl. Ferd. Mendozium (de Confirm. concil. Eliberit., can. 21).

(g) Ap. eund. Ferd. Mendozium (de Confirm. concil. Eliber., cap. 50).

(h) In Anastasio I, et hujus pontificis epistola ad omnes Germaniæ et Burgundie episcopos, cap. 2.

quam a parentibus haustam omnes merito crederent, magnum subinde rei perficiendæ momentum asserere potuit. Nec demum aut Hispanis invidiosum tunc propter Manichæos *transmarinorum* nomen uspiam iaditum legimus, aut fuisse per ea tempora quod ab Hispaniæ partibus timeri posset, cum nondum eam Ariana infestasset pravitas, neque Priscillianus Gæosticorum errores disseminavisset, ut rem expendenti manifestum fiet.

Vix scio an huic conjecturarum seriei, quam ut verosimilem attexuimus, quidpiam insit quod in ecclesiasticas leges aut in historicam fidem impingat. Eam

nos denique prout alio distractis oblata primum fuit, utcunque examinatam tamen, æquis lectoribus representamus. Neque etenim in expedito itinere otium nobis ad eam ulterioribus curis discutiendam suppetiit, nec libri ad manus fuerunt nocturnis præsertim horis, quibus longiores cum Musis congressus earum amatores discipiunt. Quicumque ergo nos alicubi deceptos certa pro incertis, incongrua pro verosimilibus captasse deprehenderit, deque iis bona fide admonitos velit, maximo ille atque immortalis beneficio sibi devinctos reddet.

APPENDIX.

DE DAMASI MONUMENTIS ROMÆ SUPERSTITIBUS.

Non fuit animus initio de hoc argumento agere, quippe quod minime exigebat propositi nostri ratio; eamque ob causam exstantes hodie in urbe Damasi inscriptiones ad collectionem superstitum Romæ Hispanici nominis monumentorum, quæ affecta et propediem absolvenda manibus nostris teritur, rejiciendas duximus. Verum cum ea Collectio, quæ trious majoris, ut vocant, formæ voluminibus constabit, non eo consilio a nobis adornata sit ut in vulgus emittatur; sed potius ut in regia Matritensi bibliotheca reposita superstites Hispanorum in Urbe reliquias, tot hactenus adversis conflictatas, ipsoque

demum attritu penitus abolendas ab interitu vindicet, easque nostratibus domi per otium, unoque icu contemplandas exhibeat, congruum arbitrati sumus archetypa Damasi poemata lucubrationi nostræ inserta, nunquam intermoris chartis posteritatæ consecrare.

Ex quadragenis igitur quæ Sarazanius collegerat Damasi epigrammatis, quibus et Merenda nonnulla ex Grutero et Palatino Codice adjunxit, quaterna tantum hodie nobis, cum alterius fragmento supersunt. Ea nos quantum fieri potuit accurate ex archetypis descripsimus. En illa.

1. *In Basilica Sancti Sebastiani ad Catacumbas, Via Appia, II ab Urbe milliari. Marm. lat. tres pedes cum sextante; long. septem pedes cum semisse.*

EVTYCHIVS · MARTYR · CRVDELIA · IVSSA · TYRANNI
CARNIFICVMQ; · VIAS · PARTER · TVNC · MILLE · NOQNDI
VINQRE · QVOD · POTVIT · MONSTRAT · GLORIA · CHRISTI
CARQRI · INLVVIEM · SEQVITVR · NOM · POENA · PER · ARTVS
TESTARVM · FRAGMENTA · PARAN · NE · SOMNVS · ADIRET
BISSENI · TRANSIERE · DIES · ALIMENTA · NEGANTVR
MITTITVR · IN · BARATHRV · SANGVS · LAAT · OMNIA · SANGIS
VVLNERA · QVE · INTVLERAT · MORTIS · METVENDA · POTESTAS
NOCTE · SOPORIFERA · TVRBANT · INSOMNIA · MENTEM
OSTENDIT · LAEBRA · INSONTIS · QVE · MEMBRA · TENERET
QVERITVR · INVENVS · GLITVR · FOVET · OMNIA · PRESTAT
EXPRESSIT · DAMASVS · MERITVM · VENERARE · SEPVLRVM

2. *In ecclesia Sanctæ Agnetis vulgo Santa Agnese fuori delle Mura Via Nomentana, II ab Urbe lapide. Marm. latum tres pedes cum quincunce, long. vero decem pedes cum semisse.*

* FAMAREFERT SANCTOS DVDVM RETVLIS SEPARENTES
AGNENCVM LVGVBRESANTVS TVBACONCREPVISSET
NVTRICIS CREMIVM SVBITO LIQVISSE PVELLAM
SPONTE TRVCIS CALCAS SEMINAS RABIQ; TYRANNI
VRERECVM FLAMMIS VOLVVISSET NOBILE CORPVS
VIRIB; IN MENSVM PARVIS SVPERASSE TIMOREM
NVDAQVE PROFVSMCRINEMPERMEMBRADEDISSE
NEDOMINI TEMPLVM FACIES PERITVRA VIDERET
OVENERANDA MIHI SANCTUM DECUS ALMA PVDORIS
VT DAMASI PRECIB; FAVEAS PRECOR INCLYTAMARTYR

* Litteras suppletas italico caractere distinximus. EDIT.

3. *Ad Cryptas Basilicæ Vaticanæ e regione Aræ B. Mariæ Prægnantium. Marm. long. undecim pedes et sextantem, lat. tres pedes cum triente.*

CINGEBANT LATICES MONTEM TENERO QVE MEATV
CORPORA MVLTORVM CINERES ATQVE OSSA RIGABANT
NONTVLIT HOC DAMASVS COMMVNILEGE SEPVLTOS
POST REQVIEM TRISTES ITERVM PER SOLVERE POENAS
PROTINVS ADGRESSUS MAGNVMSUPERARE LABOREM
AGGERIS INMENSI DEIECIT CULMINA MONTIS
INTIMA SOLICITE SCRVTATVS VISCERA TERRAE
SICCAVIT TOTVM QVIDQVID MADEFECERAT HVMOR
INVENIT FONTEM PRAEBET QVI DONA SALVTIS
HAEC CVRAVIT MERCVRIVS LEVITA FIDELIS

4. *In ecclesia SS. Quatuor Coronatorum Fragmentum posteriori parte recenter suppletum. In muro.*

EXTREMO TVMVLVS LATVIT SVB AGGERE MONTIS
HVNC DAMASVS MONSTRATSERVATQVINEMBRAPIORVM
TE PROTVM RETINET MELIOR TIBI REGIA CAELI
SANGVINE PVRPVREO SEQVERIS HIACINTE PROBATVS
GERMANI FRATRES ANIMIS INGENTIBVS AMBO
HIC VICTOR MERVIT PALMAM PRIOR ILLE CORONAM

5. *In pavimento ecclesiae SS. Martini et Si'vestri titulo Equitii, S. Martino a Monti, circa medium. Marm. long. septem pedes et sextantem, lat. vero duo pedes cum sextante.*

QVID LOQVARAVT SILEAM PROHIBET DOLOR IPSE FATERI
HIC TVMVLVS LACRIMAS RETINET COGNOSCE PARENTV
PROIECTAE FVERAT PRIMO QUAE IYNCTA MARITO
PVLCHRA DECORE SVO SOLO CONTENTA PVDORE
HEV DILECTA SATIS MISERAE GENETRICIS AMORE
ACCIPERE QVID MVLTIS THALAMI POST FOEDERA PRIMA
EREPTA EX OCVLIS FLORI GENITORIS ABIIT
AETHERIAM CVPIENS CAELI CONSCENDERE LVCEM
HAEC DAMASVS PRESTAT CVNCTIS SOLACIA FLETVS

VIXIT+ANN+XVI+M+X+DIES+XXV+DEP+III+KAL+IAN+FL+MEROBAVDE+ET+FL+SATVRNIN+CONSS+

Nihil est, ne in erratis quidem, de quo lector ad-
dubitet. Miretur nobiscum potius, cum Merenda (inter
alia quæ minutioribus scitent sphalmatis) Agnetis
epigramma secundo a nobis loco relatum, *semel
atque iterum cum archetypo contulisse atque emenda-
tum dedisse* affirmet (a), plurima etiamnum in ipso
aliorum curis emendanda reliquisse; neque ejus ge-
neris quæ facile in typographum rejici possint. Bina
nobis loca, ne gratis id asseruisse videamur, sistere
placuit cum apographo nostro conferenda (b). Verum
hoc non tanti est. De eo opportunius lectorem ad-
monendum putamus, trium priorum ejus epigram-
matis versuum initia; nec non posteriorem partem
carminis de sanctis Proto et Hyacintho, recenti

(a). Merenda. de Damasi Carminib., § 2, n. 13,
pag. 143. *Carmen, inquit, de sancta Agnete cum archetypo collatum, atque emendatum dedi.* Item in
noti., pag. 237, de eod. epigrammate: *Tum stultim
legitum* (in Vaticano Codice) *carmen sancti Damasi his
serme verbis quibus adhuc exstat lapidi incisum in
eadem basilica ubi illud iterum contuli.*

(b) Versu 7 Merenda :

Nudaque perfusos crines et membra

Epigramma vero habet, ut vidimus :

Nudaque profusum crinem per membra.

Item versu ultimo Merenda :

..... Faveas precor inclita virgo;

Cum in epigrammate legatur : inclita martyr.

A manu, cum in autographo deessent, suppleta
fuisse (c).

Illud hoc loco dubitare quis possit, cum constet
Vigilium papam sesquiseculo a morte Damasi diruta
in Urbe a Gothis martyrum sepulcra renovasse, quod
nos vetus ipse Vigili epigramma docet (d), fuerint
quæ adduximus ex prioribus illis archetypis a Da-
maso exstructis, an ex posterioribus a Vigilio instau-
ratis? Sed cum quina illa eodem omnino tempore,
forsan et ejusdem artificis manu, marmori incisa
earum lemnisci atque orna us inter se simillimi, ea-
demque prorsus scriptiois indoles satis ostendunt,
præterea, cum in eo epigrammate, quod postremo

(c) Cl. Joan. Marangonius a quo Agnetis epi-
gramma, anno 1728 primo detectum fuisse dicitur,
paulo aliter versuum initia restituit. Habet enim in
primo: *FAMA PR FERT*, quod nec orthographia, ne-
que metri ratio patitur; in secundo vero *AGNEM* pro
AGNEN, ut est in archetypo. Cætera exactus (Vide
*S. Victorini Acta ab eodem illustrata, in Appendice
de Autographo inscriptionis S. Damasi, Romæ 1740,*
p. g. 158).

(d) Affertur a Merenda § 2 de Damasi carminib.,
pag. 135.

DE SS. MM. VITALI, MARTIALI ET ALEXANDRO.

Dum peritura Getæ posuissent castra sub urbem,
Moverunt sanctis bella nefanda prius.

Totaque sacrilego verterunt corde sepulcra,

omnia loco retulimus, ætas diesque depositionis A Projectæ, consulatus item Merobaudis et Saturnini (qui secundum Merendæ supputationem (a) in annum incidit pontificatus Damasi 17) minutissime designentur, crediderim ejus potius quam Vigilii tempore marmori incisum fuisse; atque adeo ipsum cæteraque a nobis adducta, ex antiquioribus a Damaso conscriptis, atque erectis monumentis archetypa nobis superesse. Neque enim credibile est mensium dierumque, quibus Projecta vixit, minutias Vigilii tempore in numerato habendas, ut ejus epitaphio tam accurate adnotarentur. Præterea Vigilium martyrum tantum sepulcra renovasse ex adducto ipsius epigrammate liquet; cui cœtui nescio an Projecta illa, cui elogium inscribitur, adnumeranda sit. Scriptionis denique genus, si quid ego video, Damasi ætatem non respuit. De his tamen Lectorum arbitrium esto.

Blanchinus Senior ex collectis olim a Fulvio Ursino veteribus inscriptionibus, aliam nobis exhibet Damasi nomen præferentem, in qua basilicæ sancti Laurentii in Damaso consecrationem, ab eodem sancto pontifice peractam contineri, idque antiquissimum fortassis hejus ecclesiastici ritus genuinum documentum esse affirmat. Eam primum Alexandri S. R. E. cardinalis Farnesii liberalitate ab interitu vindicatam, deinde serenissimi Francisci Parmæ et Placentiæ ducis jussu ad ann. 1718 cum aliis in ejusdem palatio ad Campum Floræ illustriori loco repositam, Blanchinus sæpius vidisse testatur. Nobis tamen, quibus jam pridem animo insederat eam ex autographo representare, vel post multiplicem intimæ domus excussionem nostra et amicorum diligentia peractam (b), lustratasque singulatim Fulviæ descriptionum veterum Collectionis reliquias, quæ ibidem in scriniis asservantur (c), non licuit esse tam beatas. Exiguitate sua lectam putamus, crassa enim, ut Blanchinus asserit, marmorea semipalmaris est. Eam ergo, quando ultra non datur, sistimus qualem is auctor secundo loco protulit (d).

T. I. X̄. N. EGO DAMASI
VS VR̄B̄ ROME ĒPS AN
C DOM̄V̄ CŌSECRAVI
N. R. S. M. S. PA. S. PE

Martyribus quondam rite sacra piis.
Quos monstrante Deo Damasus sibi papa protatos
AFF. XO MONUIT CARMINE JURE COLI.
SE I PERIIT TITULUS CONFRACTIO MARMORE SANCTUS
NEC TAMEN HIS ITERUM PRÆSE LATERE SUI.
DIRUTA VIGILIUS NAM POST HÆC PAPA GENISCEUS
HOSTIBUS EXPULSIS OMNE NOVAVIT OPES.

(a) Cap. 22, pag. 119.

(b) Egregie nos ea in re juvit cl. civis atque amici nostri D. Joachimi Ibunnezi Caroli Hispaniar. infantis et utriusque Siciliæ regi in Romana legatione a secretis diligentia; cujus opera effectum ut nobis amplissimarum ædium abdita recessusque intimi paterent.

(c) Exhibuit eas nobis perhumaniter Josephus Vasi Farnesianæ suppellectilis custos, *Guarda Robbam* vocant, qui *Veteris et novæ Urbis admiranda*, x majoris formæ voluminibus comprehensa propædium evoluturus est.

Blanchinus initiales litteras sub epigrammatis initium occurrentes hoc modo interpretatus est: *Titulus in Christi nomine*, etc. Posteriores vero ejusdem siglas: *Nona regione dedicatam Septembri mense, Sanctus Paulus, Sanctus Petrus*. Merenda tamen, qui et ipse inscriptionem affert (e), alia via incedens, ita explicat: *novatam, relectam, dicatam sancto martyri*, quæ mihi interpretatio planior atque opportunior videtur. Id tamen alii judicent.

Cæterum quod paulo ante Merenda nos admonet venia scilicet non carere Damasum, licet aliquando in metricis leges peccare videatur (f), nollem equidem ita a lectoribus accipi, quasi menda, queis passim Damasi epigrammata scatent, in auctorem referenda sint. Deformaverat ea pridem librariorum imperitia atque exemplorum crebritas; dein typographorum incuria tot ipsis plagas intulit, ut in aliquibus locis vix Damasi mentem conjectura assequi liceat, in aliis vero ne divinare quidem facile sit: tanta est ipsorum obscuritas. Nec mirandum si Damasus fovendæ potius, vel dum versus pangeret, fidelium pietati, quam syllabarum rationi intentior, metricas alicubi leges parum curaverit; id enim in communi sæculi quo floruit labe scientem neglexisse, magis quam eas minutias ignorasse credibile est. Sane Prudentius, Damasi fere *ὄρχηρος*, cui nemo eximii poetæ laudem hactenus invidit, nihil moratur metro, ut ipse ait, *renuente Saturnini nomen sapphico versui inserere subdens* (g):

Carminis leges amor sureorum
Nominum parvi facit.....

Licuit hoc interdum nedum sequoloris ævi, sed et priscis illis, quos *ætatis auræ* poetas passim appellamus, quanquam in eo non laudandi, multoque minus mitandi sint. Nec scio an sæpius eadem oberraverit chorda Damasus. In his certe quos archetypos ex eo versus attulimus, si secundum ex Agnetis epigrammate, demperis, (quem tamen initio mutilum et recenter suppletum diximus) nihil jam fore puto quod vel Scioppius jure reprehendat. Præterea Damasum *elegans in versibus pangendis ingenium habuisse*, Hieronymi, qui optime ipsam noverat, testimonio (h) scimus; in Actis vero politione in *utraque lingua scientia* (i), id est, *Attica et Romana facundia præditus*, non secus atque ab Horatio Mæcenas (j) dicitur; ut vero-

(d) Primo quidem hunc lapidem Blanchinus ediderat in præfatione tom. I Anastasii Bibliothecarii, num. 35; postea vero nonnihil immutatam recudit tom. ejusdem operis III, sect. 54, in Damaso, pag. 34. Ex quo loco superius exemplum mutuati sumus.

(e) § 3 de Damasi operib., pag. 145.

(f) Sub finem § 2 de Damasi carminib., pag. 144.

(g) In hymno de SS. XVII MM. Cæsaraugustanis, stroph. 41.

(h) De Viris illustrib.: *Damasus*, inquit, *elegans in versibus componendis ingenium habuit*.

(i) Acta Damasi ex us. Cod. archiv. canonicor. sancti Petri, a Mart. Saraziano evulgata, pag. 42: *Porrò Liberius dum in exsiliū duceretur Damasum ELEGANTIS IN UTRAQUE LINGUA SCIENTIÆ... in Ubi vicarium dereliquit*.

(j) Horat., lib. III, od. 8, ad Mæcenatem, stroph. 2.

Docte s. rmones utriusque linguae.

simi e fuerit sanctissimum pontificem amoeniores, A sacras tamen, Musas non vulgariter excoluisse.

Sed hæc paulo generaliora videbuntur. Illud meo quidem iudicio conficit menda de quibus agimus in librariorum ac typhotetas rejicienda esse, quod cum in epigrammate de sanctis Proto et Hyacintho quarto loco a nobis adducto, prior pars, quam archetypam diximus, nihil prorsus reprehensione dignum contineat; in posteriore quæ recens suppleta est, nec plura quam sena hemistichia complet, bis in metricas leges impingitur, ut primum et quartum ejus versum ad digitos atque aurem expendenti manifestum fiet (a). Quod si reliquorum Damasi epigrammatum autographa, ut ita dicamus, vel incorrupta nobis exempla superessent, constantior fortassis atque æquabilior sancti pontificis poetice haberetur.

Hac potissimum de causa dum hæc scriberem non semel animum pupugit cogitatio Damasi versus undique conquisitos in unum colligendi, et si fieri posset pristino nitore atque integritati restituendi; verum arduus aggressus labor nec tractabile pondus visum fuit, præsertim sine prasidio veterum Codicum et quorum collatione germana auctoris littera omnino eruenda est. Interea tamen, ne nihil egisse videar, specimen conatus nostri sistere placuit in epigrammate De cognomentis Christi Servatoris, quod a Sarazanio undecimo (b), a Merenda sexto loco (c) ponitur. In eo etenim cum primus versus claudicet, syllabam ipsi doesse prior ille scriptor existimavit (d); mihi vero pyrrichio integro decurtatus, atque hoc pacto restituendus videtur, si post primam ejus vocem *spes*, et ante sequentem *vita*, tertiam hanc *via* eidem inseramus; ut non jam: *Spes, vita, salus, etc.*, sicut pridem, sed: *Spes, via, vita, salus, etc.*, legi verosimillime debeat. Ita enim fiet ut aliud Christo congruentissimum nomen, imo ab ipso sibi iaditum, cujusque nulla in epigrammate mentio pridem fuerat, attribuamus, versusque jam ad metri leges atque aurem numerosissime fluat. Allusit in eo, uti ego arbitror, Damascus ad illud Joannis de Christo (e): *Ego sum via, et veritas, et vita*; descriptor autem

(a) Sic habent:

..... latuit sub aggere montis
..... sequeris Hyacinthe probatus.

Quorum priori vix scio an medicæ poetarum manus opitulari valeant. Posterior utcumque sustineri potest; non quidem vulgari illo grammaticorum ad *ἐπιφύλαξεν* suam confugio, quod huc non pertinet; sed ex Græcorum usu qui brevem syllabam in fine dicti nis consona terminatam frequentissime producant, ubi sequens vocalis aspero notatur spiritu. Apud Æolus namque is spiritus, cujus vicem sustinet Latinorum H, consonæ naturam induit ob soni aperi-ritatem, a qua non multum Bæticis nostri abhorrent, eam litteram densius aspirantes. Potuit igitur Damascus, si hemistichium de quo agimus ad ipsum pertinere, ob sequentem aspirationem vocis *Hyacinthus* postremam in *sequeris* syllabam alioquin brevem producere. Exempla ejus rei apud Homerum frequentissima sunt, ut Odyss. xiii, 345:

Ἐκφύλαξεν, ὅτι οὐ μὴν εἶλον Ἑβελίνας
Item *σπῆλις*; Ὀδύππος Ὀδύπυ, etc.

Imo et Virgilius ob eandem vocem *Hyacinthus*,

A rationis metricæ, forsitan et Latini sermonis, ignarus ex harum vocum *via* et *vita*, quod ad scripturam attinet, affinitate eandem in antiquiori exemplo per errorem repetitam fuisse suspicatus, alteram sustulit, et versum restituisse putans misere deformavit. Sistere placuit integrum epigramma quale nos id legi debere existimamus:

Spes, via, vita, salus, ratio, sapientia, lumen,
Judeus, porta, gigas, rex, gemma, propheta, sacerdos,
Messias, sabaoth, rabbi, sponsus, mediator,
Virga, columna, manus, petra, filius, EMMANUELQUE,
Vinea, pastor, ovis, pax, radix, vitis, oliva,
Fons, p. r. ies, agnus, vitulus, leo, propitiator,
Verbum, homo, rete, lapis, domus, omnia, CHRISTUS
JESUS.

Ne quis autem nobis de cætero Damasianæ phrasæ in epigrammatis tenuitatem, elumbeque dicendi genus (non enim dissimulamus) objiciat, de stylo sanctorum Patrum, quem *ecclesiasticum* vocant, postremo omnium loco præmonendus est, quantum prisca illi Atticæ et Romanæ linguæ dictatores de extollendo sermone solliciti erant, tantum ecclesiasticos patres, ut candida styli simplicitate vulgari sese captui accommodarent, in eo deprimendo laborasse; non enim eloquentiæ laudem, sed fidelium utilitatem aucupabantur (f). Sane id Hieronymo in Vita Pauli eremitæ propter simpliciores accidisse, locuples ipse sibi in epistola ad Paulum Concordiensem testis est (g). Nec mirum si Damascus, qui eodem hac Hieronymus sæculo floruit, id præcipuum in epigrammatis habuerit, ut eorum sententia rudem illico populum et vel parum attentum occuparet. Certe quicumque carmen Christo Servatori inscriptum Damasi genuinum setum agnoverit (in quibus Merenda nomen profitetur suum [h]), eum profecto eximii poetæ laudem Damaso minime invisurum esse arbitror.

Atque hactenus de Damaso, deque superstitionibus ipsius in Urbe monumentis. Nunc autem Merendæ responsio ad illum ex ejusdem Actis locum in quo sanctus pontifex beatissimi Laurentii COMPATRIOTA dicitur, ita scilicet hanc (ut olim dicebamus [i]) vocem interpretati, quasi Actorum scriptor utrumque

brevem quæ præcesserat syllabam producit Eclog. vi, 53:

Ille latus niveum molli fultus Hyacintho.

D Neque enim ob cæsuram, ut vulgus grammaticorum putat, syllaba *tus* a poeta producta fuit. Sed hæc puerilia sunt.

(b) Saraz. n., pag. 83.

(c) Merenda, pag. 224.

(d) Annot. in Damasi carm. xi, pag. 168.

(e) Joan. xiv, 6.

(f) Qui multa, eaque aurea, de stylo sanctorum Patrum, quem *ecclesiasticum* vocant, nosse cupiat, legat elogio nostro majorem Dufresnium Ducangium (*Præfat. in Glossar. med. et infimæ Latinitatis*, a num. 5860).

(g) Hieronym. (*Epist. ad Paul. Concord., sub fin.*): *Mittimus, inquit, interim te tibi, id est Paulo seniori, in quo propter simpliciores quosque multum in dejiciendo sermone laoravimus.*

(h) § 2 de Damasi carminibus., pag. 136.

(i) Cap. 1, pag. 9.

eo verbo Romanum intellexerit prodideritque, alio nos avocant, nempe ut de asserendo ac vindicando Hispanis nostris invictissimo levita et martyre Lau-

rentio sollicitiores effecti, acriore nisu ac studio novam ultro nobis, eamque difficillimam provinciam decernamus.

DISSERTATIONIS PARS POSTERIOR.

DE PATRIA LAURENTII.

CAPUT PRIMUM.

Exordium. Hesternus et hodiernus controversiæ status.

Eo tandem ingeniosa temporum nostrorum gula processit, tantumque lautitiæ et epularis disciplina palatis attulere fastidii, ut fatuum eis denique atque obsoletum sapiat quidquid non salialem in modum condiderit Apicius. Non satis est peloridas dixisse aut ostrea, nisi Lucrina adjicias; nec lupo, nisi Tiberinus atque inter pontes jactatus fuerit, suus hodie constabit honos, quod olim Romanis vitium exprobrabat Horatius (a). Refert item, prostentne ubivis, an peregrina atque e longinquo advecta fuerint; summo hæc planeque regio potius quam vulgari sumptu voluptatis irritamenta comparaveris. Si quis autem ea non illico internoverit, rusticanum ac de plebe stomachum vocant. Interea tamen his præsiidiis confirmatam valetudinem sensim in pejus ruere; proque diuturno ac vivido ætatis robore, maciem in dies novamque febrium cohortem terris incubare cernimus.

Nec sumptus laborisve parciore sapientum cœtus est ut litterarias sibi dapes apparet, eas vero maxime queis æger jacensque vulgarium scriptoram copia gustus erigitur atque excitatur. Nihil ævi nostri criticis intentatum. Ubivis doctorum scrinia, bibliothecas, vetera sacrarum ædium chartophylacia atque inaquæque adyta penitissime introspecti, maria terrasque improbo labore et sumptu circumlustrari, aliudque alio ferri ac misceri omnia videas. Non blattas, non lineas, aliosve id genus dedignamur hostes, quibuscum AnJabatæ novi configamus; nec latebris jam abditissimisque angulis tutum se adversus ævi nostri sagacitatem fore confidit, si quod in eis, exesum licet ac semilacerum, etiam num latet venerandæ Antiquitatis monumentum. Interea vero tot veterum Codicum accessione rem litterariam non mirifice, nec pro modo laboris atque impensarum auctam, pietatis autem studium forsitan refrigerasse scimus, prorsus ut subvereri quis possit, an non præ nimia hypercriticorum ætatis nostræ sa-

piencia, prisca illa veterum fraudibusque opportuna simplicitas aliquando tandem optabilior sit.

Verum commendabilem inquis temporum nostrorum solertiæ, honestamque doctrinæ atque ingenii opem avaritiam. Neque id abouentibus nobis, si tamen ei studio modum statuas; nam vitia proxime virtutem sunt. An ergo quod utrobique aut manus impigre, aut animus splendide exerceantur, unalorum idcirco rerum audaciam, fortitudinem, aliena largiri liberalitatem dixeris? Diversa hæc sunt. Neque ambigo longe maximam, quam olim fuerit, his temporibus esse doctrinæ et librorum messem; verum ubi ea in horrea litteraria, id est in bibliothecas, purganda conjicitur, nedum avenas steriles, sed et infelix lolium tritico succrevisse comperimus, dum scriptorum plerosque propria extollendi stadiū, laudisque amor immaturus sæpissime transversos agit.

Hæc nos tamen adversus sæculi nostri hypercriticos, eorumque intemperantiam prælibare oportuit, queis proinde, si quid dabilia luce lippientibusque oculis subrimari contigerit, id, quasi perviderint, pro explorato venditantes, deceptum novitatis illicio vulgus ad se trahere, sapientumque famam acupari student. Ex serio eorum quæ inferius disputanda sunt palam fore speramus, non hæc a nobis importune, aut ut aerem verberemus, sed omnino e re disputatiolis nostræ dicta esse; neminem tamen lædere aut augillare est animus (b). Nunc, quod instat, antiquum ac recentem controversiæ nostræ statum aperiamus.

Manlius olim Calvinista, nescio quis, Laurentium levitam et martyrem invictissimum patria Romanum voluit; in quem Gretserus, ipais heterodoxorum Hospiniani, Fabricii et aliorum ejusdem sectæ popularium, testimoniis, Manlianæ thesæ falsitatem edoctrurus invehitur (c); ejus tamen argumenta non satis valida pro ositate rei conficiendæ visa sunt Bollandianis Patribus, a quibus id acceptum retulimus (d). Verum cum iidem Patres rationum momenta

et communi sententia discederet, sed vetere eaque in speciem apertissima auctoritate nixum fuisse, agnosceamus; licet ea, ut puta us, alio quam ad Laurentii patriam referenda sit. De quo inferius erit disserendi locus.

(c) Jac. Gretserus S. J., de Festis Christianor., lib. II, cap. 9, fol. 348; sp. Bolland., 10 August., § 40, de Patria sancti Laurentii, n. 101.

(d) P. Joan. Pinins, loco proxime allegato.

(a) Lib. II, satyr. 2, 31 seqq.

(b) Quanquam hypercriticorum nomen (qua voce consulto hactenus usi sumus) satis doceat minime hæc eo a nobis consilio dicta esse, ut in adversarios, doctrina scilicet atque eruditione præstantes viros, ullo pacto referantur; de eo nihilominus lectores rursus apertiusque monitis volumus, idque palam obtinetur; imo cl. Blanchinum, qui ut mox dicemus, novam de Laurentii patria opinionem primus evulgavit, non levi aliquo fundamento ut ab antiqua

queis Manlius nitebatur ut Laurentium Romanis ascriberet, a cl. Francisco Carrillio Cordubensi alibi expensa (a), non multo post exactissime ad trutinam revocasset, parum eis digna visa sunt, ne ut proponerentur quidem. Ad *Urbem Romanam* (inquunt [b]) quod attinet, quasi in ea natales hauserit Laurentius, adeo omni probabilitatis specie videtur desatui opinio quæ hoc asserit, ut ne vel proponi quidem, nedum refutari mereatur.

Non pluris fecere biographiæ sanctorum dictatores argumenta quibus Romani Laurentii natales innotent; idque salutis anno 1753, quo demum sanctissimi martyris Vitam Actaque digerere cl. Joanni Pinio contigit. Sed quæ res humanas pro luhidine magis quam ex vero celebrat aut obscurat sors, ut poetæ loquuntur, ea profecto in hac quoque disputatione ludum insolentem lullere visa est. Vix enim biennium effluxerat, cum ex detecto Veronæ circa ea tempora Sacramentario missarum Codice, in quo eruditorum nonnulli, summi quidem viri, non tamen, ut arbitror, satis explorato Codicum liturgicorum ingenio, neque Ecclesiæ in ipsorum ordinatione proposito, Laurentii patriam disertissime contineri arbitrati sunt, tanta rerum commutatio consecuta est, ut si quis jam alibi quam in Urbe natum contendat martyrem invictissimum, difficilis planeque desperatæ causæ patrocinium suscepisse censendus sit. Exponam rem quo gesta est ordine.

Inclinante salutis anno 1755, cl. Joseph Blanchinus, congregationis Oratorii Romani præbyter, Veronensis olim canonicus, dum absolvendæ vaticanæ Anastasii Bibliothecarii Editioni (quam præstantissimam sane illustrissimus Franciscus ejus patruus, quo tempore morte interceptus fuit, infectam reliquerat) novisque accessionibus locupletandæ totus incumbit. Quarti ejus operis tomi prolegomenis (Pag. 12-57) inseruit repertum ab ipso non multo pridem in Bibliotheca amplissimi capituli Veronensis Ecclesiæ, Sacramentarium, id est, missarum Codicem vetustissimum, cui, si libere philosophari volumus, paulo quam oportebat properantius Leoniano nomen fecit, hoc eum titulo simpliciter inscribens (*Ibid.*): *Codex Sacramentorum vetus Romanæ Ecclesiæ a sancto Leone Papa I confectus*. In eo igitur Codice ubi sub initium Augusti mensis multiplex in natali sancti Laurentii Martyris missa recensetur, ea quæ ordine duodecima est hanc contestationem, seu præfationem habet (Pag. 38, col. 1): *Quantis enim sanctorum tuorum propagante te, Domine, toto orbe clara sit gloria, de beati tamen solemnitate Laurentii peculiariter præ cæteris, ROMA letatur cujus*

NASCENDO CIVIS, sacer minister, et dicatum nomini tuo munus est proprium.

Hæc ubi primum Blanchinus a limine salutavit, verborum specie decipi facile passus, Laurentium patria Romanum e vestigio credit, veteremque et receptissimam, quæ Hispanis favet, sententiam ab eruditorum animis eradendam censuit. Quo minus autem rem eatenus inexpertam sapientum scenæ tunc committeret, graviore alia in quas ultro sese conjecerat curæ in causa fuere. Vix enim edito Sacramentario, Leoniani nomen prorsus inauditum, titulusque Codici præfixus, quo a sancto Leone confectus dicebatur, rei liturgicæ ac bibliothecæ ecclesiasticæ peritioribus innotuit, cum Blanchinus violatæ critices reus ab ipsis dictus, imo injuriarum postulatus fuit, quasi falso Sacramentarium sanctissimo pontifici attribuerit. Totus igitur in eo ut sese purgaret, post varium multiplexque Sacramentarii examen, crebrasque ultro citroque consultationes ad sapientes per Italiam viros (quorum responsa non ambigue capiti suo impendebant [c]) alte imbibitam de Romana Laurentii patria sententiam turbidis adhuc rebus promere non satis opportunum duxit.

Verum ubi processu temporis partium studia sensim, ut fit, deferbuisse animadvertit vir evulgandæ opinioni quam animo præceperat intentissimus, impuneque jam a nonnullis eum Codicem Leonianum dici, imo etiam eo nomine a liturgicis appellari (ut ipsum scilicet a Gelasiano et Gregoriano distinguerent); tunc demum novæ illi, quam ex Sacramentario hauserat, de patria sanctissimi martyris opinioni in vulgus emittendæ tempus adesse arbitratus fuit. Itaque cum anno 1741 venerabilis S. R. E. cardinalis Josephi Mariæ Thomasi liturgicorum operum Collectionem adornasset, inter ejusdem prolegomena (Pag. 1-136) veterem edidit Codicem orationum antiquissimi ritus Gothico-Hispani ex Veronensis itidem Ecclesiæ bibliotheca non multo pridem ab ipso erutum, notisque illustratum, quemque olim ad Tarraconensem, cognominis in ceteriore Hispania provincie, Ecclesiam pertinuisse (d) contendit.

In eo autem Codice de orationibus agens quæ olim in sancti Laurentii missa atque officio, natali scilicet ejusdem die cani aut recitari consueverant, quibus inter Blanchini annotationes ea respondet quæ ordine 106 numeratur (e), fuse de invictissimi martyris patria sermonem instituit, tantaque eum animi contentione ac fiducia Romanis asserit, quantam jure in sapiente viro demirere. Itaque indicta ab Hispanis causa, prorsusque insalutatis quæ pro eorum

(a) In opere cui titulus: *Certamen historicum pro patria sancti Laurentii, Cordubæ 1673.*

(b) P. Pinus, 10 August. § 11, de loco Hispaniæ in quo Laurentius fuerit, num. 110.

(c) Consulti de hac re fuere clarissimi viri Cajetanus Maria Meratus, cler. reg. Theatinus, sac. rit. consultor; Eusebius Amort, can. reg. sancti Salvatoris; Polinganus; Lud. Antonius Muratorius, et R. P. Joseph Augustinus Orsius, sacri palatii apo-

stolici, dum hæc scribimus, magister, qui omnes vel editis lucubrationibus, vel in privatis ad Blanchinum litteris, consentiente tamen suffragio, Sacramentarium sancto Leoni adjudicandum censuere, ceu nos docet comes Acanus (*In dissertat. apolog. de antiquitate et auctore Sacramentarii Leoniani, parte II, § 12 seqq.*).

(d) *Annotations 22, pag. 157, in fine et sequenti.*

(e) Pag. 292, in prolegom.

sententia vulgo adduci solent argumenta, quasi nihil ipsi ex hoc capite timendum esset, in alæ pleno opere securus incedit per ignes suppositos doloso cineri. Primum autem omnium ex ipso Gothico-Hispanico a se edito orationum codice, mox ex veteri Vaticano alio in quo Laurentius CIVIS ROMANUS dicitur, præterea ex hymno Prudentii quem de Laurentii passione ac triumpho elegantissimum panxit, ac demum ex illis Veronensis Sacramentarii verbis, quæ nuper descripsimus, universam disputationis negotium confectum arbitratus, in hæc verba sententiam pronuntiat (a) : *Si nihil aliud de civitate sancti Laurentii dicerem, dicta causa esset. Quomodo enim tanti pontificis* (sanctum Leonem Magnum intelligit, qua de re nos inferius disseremus) *testimonium infirmari potest?*

Falsa porro triumphi imagine delinitus Blanchinus, advocata senatus populique Romani, imo enim sacri collegii apostolici Patrum concione, quernam sibi more majorum decerni postulat, quod iniquis historicorum præjudiciis exulantem Romanum civem illustrissimum, unus omnium longo seculorum postliminio patriæ vindicaverit restitueritque (b). Temperare scilicet sibi nequit, modestus prudensque cæteroquin vir, quin præ superfluente gaudio more torrentis exundet, cohibitamque ac compressam diu animo lætitiâ eo quoque nobis argumento prodât.

Tuta jam sub hac ægide nonnulla alia conjecturalis generis argumenta, quibus hactenus ne hiscere quidem datum fuerat, capere ingentes animos, efferre sese, atque ei sententiæ quæ Hispanis favet palam occurrere audent. Nec scriptorum Blanchino duce demissiores sunt animi, aut fortuna dissimilis. Comes Jacobus Acamus quem, ut alibi ostendemus (c), vehementissima suspicio est, non sine Blanchini afflatu dissertationem scripsisse de antiquitate et auctore Sacramentarii Veronensis (d), in ipso ejusdem absolvendæ articulo sub epigraphæ : *De suprema Ecclesiæ Romanæ auctoritate aliisque ad eam spectantibus* (e), Laurentii patriam importunissime legentibus

(a) Pag. 293, sub initium.

(b) *Ego nunquamne reponam : Me, me, adsum? Et quoniam S. P. Q. R. decreto civis Romanus sum, Laurentium Romanum fuisse dico, vindico, repeto atque confirmo ad ejusdem populi Romani gloriam laudemque sempiternam. Et paulo inferius : Ex hoc igitur limpidissimo fonte (Sacramentarium intelligit, Veronense) puriores aquas hauriam, perficiamque profecto, ut Laurentium, non segregandum (sic), cum sit Romanus civis a numero civium ; sed contra totius Urbis et sacri apostolici collegii acclamatione repetendum esse fateantur omnes (Blanchin., Annot. 106, Pag. 292).*

(c) Dissertat. de Auctore Sacramentarii Veronensis quam prælo maturam suo tempore edendam curabimus.

(d) Prodiit ea Romæ 1748, Italico sermone, sub hoc titulo : *Dell' Antichità, autore e pregi del Sacramentario Veronese pubblicato dal M. R. P. Giuseppe Bianchini.*

(e) Part. III, sub hac epigraphæ : § XII. *Suprema auctorità della Chiesa Romana, ed altre cose spettanti*

obtrudit ; eamque ex Sacramentarii de quo agimus verbis ibidem ab ipso allatis Romam fuisse, remque omnino in controversam pronuntiat. Eam ego dissertationem cum legerem, ubi appetente jam ipsius sine altum in ea de Laurentii patria sileri comperio, nequibam enimvero satis mirari rem si sic abiret, cum irruens ex insperato Acamus (quid enim suprema Ecclesiæ auctoritas cum patria Laurentii commune habet?) postremis dissertationis verbis, Veronensis Sacramentarii contestationem, novamque de Laurentii patriâ sententiam, lectori nihil jam tale metuenti regerit. Ægre scilicet, uti ego existimo, ferebat Acamus, si indictus abiret in ea dissertatione Laurentius, oblatam sibi novæ thesæ propagandæ occasionem nequicquam e manibus elabi ; cum autem forsân imprudenti scriptoris illum præcisum fuisset, maluit homo lepidus utcumque assutam operi suo laciniam adnectere, quam eam damnoso sâmo silentio dissimulare.

Nec magis, ut arbitror, ad Merendæ rem attinebat, dum de Damasi opusculis gestisque sermonem instituit (f), Laurentii patriam operi suo inserere, nisi per occasionem veterum sancti pontificis Actorum (g) in quibus eadem ac Laurentius patria genitus dicitur ; eo tamen loco, qui proprius erat de hoc argumento disserendi, nihil pronuntiare ausus (h), dubitari tantum posse affirmat, an ipse etiam Laurentius Romæ ortus fuerit ; cum in processu operis sub epigraphæ de Damasi fabricis, quæ sane diversa tractatio est, Laurentii patriam aliquanto fusius persequatur, causamque pro Romanis dictam, atque aperto sancti Leonis Magni testimonio demonstratam asserere nihil dubitet (i) ; quin etiam conjecturam de suo adjicit, ex qua, si Deo placet, evidenter consequitur (j) Laurentium non secus ac Scipio aut Lælius inter Romanos cives recensendum. Ejus ætatis causam, quia nos alibi de Damaso loquentes indicavimus (k), hoc loco missam facere placuit.

Clarissimus præterea Romanus eques Francisco Victorius (quod mihi absoluta hac incubatione ex fortuito cum ipso apud Blanchinum colloquio nosse ad essa.

(f) Prodiit Merendæ opus Romæ 1751 inscriptum : *Sancti Damasi papæ opuscula et gesta.* Fol.

(g) Ea sunt quæ ex ms. Codice basilicæ sancti Petri M. Milesius Sarazanius evulgavit, de quibus sæpius alibi.

(h) *Dubitari enim vehementer potest, an ipse etiam Laurentius Romæ ortus sit (Merend., Opuscul. et Gest. B. Damasi, cap. 1, pag. 2).*

(i) *Hunc fortissimum martyrem (LAURENTIUM) Romanis civibus, secus atque hactenus creditum fuerat adnumerandum demonstravit Jos. Blanchinus vir clar., aperto Leoni Magni testimonio (Merenda, Opusc. et Gest. Damasi, § 3, de Damasi operibus, pag. 146, col. 1).*

(j) *Ex quo (conjecturam intelligit ex Prudentii hymno elicitam) itud evidenter consequitur, Laurentium a claris illis Romanæ Urbis filiis (Coss., Camillo et Cæsare) minime disjungendum (Merend., l. c. proxime allegato).*

(k) *Priore scilicet hujus operis parte, cap. 1.*

contigit) cum per ea tempora Dissertationem philo- A logicam edidisset (a), in qua nonnulla sacræ antiquitatis monumenta ad Laurentium nostrum spectantia non vulgariter illustrantur, de posthuma sanctissimi martyris in terris gloria, deque sacris ædibus ipsius nomini in Urbe inscriptis disserendi occasionem nactus, neque temporalem ejusdem patriam silentio prætereundam duxit. Quasi vero non sufficeret eam omnino Romam asserere, *idque pro certo habendum* (b) pronuntiare, taxat subinde contrariæ receptissimæque sententiæ patronos, atque adeo Hispanos, quod non jure Laurentium popularem suum dixerint. *Quæ enim, inquit, (c) amabo, ratio suadeat, exterum hominem natione Hispanum, ut nonnulli perferam existimant, eandemque juvenem, statim ac in Urbem advenerit, unum e pluribus electum fuisse, qui pontifici sanctissimo (Sixtum intelligit) ministraret, quique Romanæ Ecclesiæ diaconus designaretur ac renuntiaretur? An homini plane novo id muneris committeretur? An qui neminem in Urbe cognosceret, curator pauperum et thesauri Ecclesiæ custos constitueretur?*

Pergit porro Victorius iisdem ipsis argumentis quæ pridem Blanchinus adduxerat novæ de Laurentii patria opinionem tutari; quibus et ipse ex Hispaniæ nostræ laudibus, quas in aliis Prudentii hymnis passim contineri affirmat (d), atque de Hispania silentio in eo qui Laurentio martyri inscribitur, validam præterea conjecturam addi posse existimat. Quoniam vero multa et varia hæc sunt, meoque judicio leviora quam ut in ordinem redigi debeant, placuit ea breviter in transcurso refellere, atque amice Victorium rogare unde noverit, Laurentium statim ac in Urbem advenit Romanæ Ecclesiæ diaconum a Sixto effectum, novumque ac plane ignotum hominem pauperum curatorem atque ecclesiastici thesauri custodem renuntiatum? Aut cur non Sixtus sibi pridem et in pontificatu cognitum, multiplicique experimento comprobatum ad id munerum potius elegisset? *Externam* autem, quod Victorius subdit, meminisse debuit exterum

(a) Prodiit ea Romæ anno 1751, ap. fratres Palearinos.

(b) *De eodem* (Laurentio) *hoc pro certo habendum, natale eolum Romam ipsum habuisse* (Victorius, dissertat. Philolog., pag. 91).

(c) Paulo inferius, ead. pag.

(d) Nihil quippe Prudentius de Hispanica origine Laurentii, Hispanus ipse memoriæ prodidit; cum de aliis qui ab ea regione traxerant ortum... diserte meminerit, *Hispaniarumque laudes in pluribus ejus hymnis de sanctorum gestis contineantur...* (Victorius, loco proxime allegato.)

(e) Est quidem in hymno de sanctis Hemeterio et Chelidonio TERRÆ IBERÆ mentio; sed hæc ad Calagurrim IBERO amne irriguam, quæ sacras horum martyrum exuvias servat, non ad HISPANIAM referenda sunt, ut ex iis quæ sequuntur liquet:

Pollet hoc felix per orbem TERRA IBERA stemmate.
Hic locus dignus tenendis ossibus visus Deo.

Et paulo inferius:

Martyrum com membra nostro consecravit oppido,
Sospitant quæ nunc COLONOS QUOS IBERUS ALLOIT.

Meminit quoque HESPERIÆ Prudentius, in hymno de sancto Cypriano, sed ea voce ITALIAM designari ex

A quoque Sixtum, mediaque in Græcia natum fuisse; nam de censura qua communis receptissimæque sententiæ patronos taxat, silentio potius utriusque nostrum existimationi consulere, quam illatam, ut putamus, tot doctissimis viris injuriam ulcisci placuit. Unum id tamen de Hispaniæ laudibus in hymnis Prudentii nescio quo pacto Victorio exciderit, cum vix ulla Hispanorum apud Prudentium mentio; nulla certe, ne minima quidem Hispaniæ laus in toto Περὶ στερήσεων libro reperiatur (e). De his tamen plus satis.

Pressior sane atque, ut historicum decet, cantior in hoc argumento incedit reverendissimus P. Josephus Augustinus Orsius, sac. pal. apost., dum hæc scribimus, magister, quem cum Hispanorum sententiæ refragari primum inaudiissem, hæsi nonnihil et collegi meme, rationes quibus illa innotuit, maxime vero conjecturas nostras, denuo sub examen revocans, deque viri eximii gravitate ac doctrina multa cum animo meo volvens. Atque is quidem in novam quæ Romanis favet sententiam propendere videtur, imo aperte Laurentium ROMANUM CIVEM dicit, eamque in rem Veronensis Sacramentarii quam modo retulimus contestationem affert (f); verum cum ejus contestationis verba, quanquam illico Laurentii patriam præferre videantur, non penitus animum tranquillunt, multiplicisque interpretationis capacia sint (de quo inferius ex asse instituetur sermo), non satis exploratum habemus quo sensu cl. auctor civem Romanum Laurentium dixerit. Si autem in absolutissimi operis Hispaniæ nostris gratissimi (g) decursu novæ sese opinionis assertorem prodit, non tam turpe nobis vel vinci a tanto viro quam cum eo pro patria contendisse decorum fuerit.

Atque hunc quidem controversiæ de Laurentii patria statum esse, eoque loco ac discrimine sententiam quæ Hispanis favet versari comperimus ad annum 1755, quo hæc scribimus. An autem nuperi scriptores alii, novæ opinionis Laurentium Romanis adjudicanti subscribant, incertum habemus. Nobis

non adjecto ULTIMÆ, sive EXTREMÆ epitheto, et ex orationis sententia liquet. Ait enim:

..... Gallos fovet (Cyprianus), imbut Britannos.
Præsides HESPERIÆ, Christum sensit ultimus IBERIS.

Si autem postremis his verbis HISPANIÆ laudes contineri Victorius velit, eadem opera Prudentium in hymnis Gallias quoque et Britanniam laudasse dixerit. Denique in hymno de sanctis Fructuoso, Angurio et Eulogio, HISPANORUM Prudentius meminit his verbis:

HISPANOS Deus aspiciit benignus.

Hanc tamen laudem generaliorem puto, quam ut de ea Victorius senserit. In Hymnis reliquis altum de HISPANIA et HISPANIS silentium.

(f) Cl. M. Orsius Hist. Eccl., tom. III, lib. VIII, § 114, pag. 440, Romanæ edit. 1750, forma octava: *Attribuiscce* (inquit) *con special modo Prudentio la intiera conversione di Roma alle preghiere, à i meriti, è al glorioso Martirio di questo suo illustre Cittadino* (Laurentium intelligit, et Veronensis Sacramentarii contestationem laudat) *di cui ella non meno meritamente si gloria che Gerusalemme di Stephano.*

(g) Auditur et apud nos R. P. M. Orsius Hispanæ loquens: ejus enim *Historia Ecclesiastica* in Hispanum sermonem conversâ magna ex parte lucem jam vidit Matritensibus typis elegantissimis.

certe præter adductos neminem hactenus videre licuit, quorum proinde ac Blanchini rationes conjecturasque suo loco actempore singulatim expendemus. Interea vero ubi ab altero eorum *causam pro Romanis dicitam*, ab altero *demonstratam atque incontrovertisam rem*, ab aliis tandem alia impune affirmari animadvertimus, non semel in mentem venit num, non secus atque in bellicis rebus fieri videmus, et in his quoque litterarii argumenti controversiis militares astus deprimendis inimicorum animis comparati procedant; eoque Hispanos *στρατηγικῶς* Blanchinus experiri bellique aleam tentare voluerit? Saltem exemplum tanti viri, si incerta pro certis eum captasse constituerit, admonitos nos faciet, ut maxime quisque in rem propendet, ita fraudi opportuniorem fore; neminemque usque adeo providum esse, quin improvidus sit, ubi volentem adgrediare. Nunc autem ad argumenta quæ Hispanorum opinioni favent deveniamus.

CAPUT II.

Vetera Hispanorum argumenta confirmantur. Merenda obiter reslilitur.

Non ea sum confidentia ut rem tanta animorum contentione disputatam, redintegrata præsertim ab adversariis pugna novorum accessione defectuum, id est, recens erutorum Codicum, unus ego omnium sistere, partesve ac jura Hispanorum in tuto collocare posse sperem. Novi, donec tam clara nobis obtingant ea de re monumenta, quam solis esse radii cum sudum est solent, ut vetus olim aiebat comicus, litem usque fore sub iudice. Veneror itaque sanctissimum martyrem ut proprio tuendo ac promovendo cultui nostris ea temporibus detegi benignus imperiat, neve suos, id est, Hispanos, quo ipse hactenus jure ac nomine censi voluit, immerentes, deque eodem amittendo sollicitos deserat; neque amplius Hispaniæ nostræ tantus fetus ab oteris nationibus invideatur.

Unum si assequar, nempe ut his, quæ mox adducenda sunt, ratiociniis et responsionibus ad Blanchini atque adversariorum objecta, sapientum animos in Hispanorum sententiam propensiores efficiam, quamvis calculum interea decretoriorum non adjeiciam, satis amplam mihi mercedem obtigisse rear pro suscepti laboris modulo. Sic enim fiet ut neque illa majoris præ aliis opinionibus probabilitatis gradu excidat, in quo, inspectis monumentis omnibus ad annum 1753 detectis, eam locavere Bollandiani Patres (a); vetusque Hispanorum de Laurentii patria possessio sapientum edicto, veterum Codicum fide, longaque sæculorum consensione roborata, novis Blanchini ejusque sectatorum conatibus minime videatur interrupta.

Missa itaque, brevitati consulentes, facinus testi-

(a) Videndi ad diem 10 Augusti, § 10, num. 106, § 11, num. 3 et alibi.

(b) In od. de sancto Laurent., antistrophi. 1.

(c) Epod. 1.

(d) Ap. Mart. Milesium Sarazanum, pag. 47.

(e) Sunt tamen qui de æterna ipsius salute, quam-

monia ex veteribus Breviariis Toletanæ, Aptensis, Gordubensis, aliarumque per Hispaniam Ecclesiarum desumpta, queis disertissimi Laurentius Hispanus dicitur; nec non innumera quæ adduci a nobis possent Historicorum placita; nisi enim millenariam eâs antiquitatem tribuas, parvi a criticis nostris faciendâ esse probe novimus. Neque tamen idcirco recentis, sed luculentissimi Romani scriptoris (quemque alias Hispanos minime deperisisse constat) testimonium silentio præterire possumus, Maphsei scilicet Barberini, qui mox sub Urbani VIII nomine catholice Ecclesiæ summa cum potestate præfuit. Is autem in hymnis quos sacræ lyre fidicen Pindarico ritu panxit, alicubi Hispaniam nostram elegantî hæc prosopoeia alloquitur (b):

Te concinam LAURENTII
Sacro parentem lumine fulgidam.

Et mox (c):

Æres quid iras aggeras, rex barbare?
Impavidus contemnere novit
HISPANUS JUVENIS rogum fera Jussa.

Hæc tamen in speciem tantum, et ne novus iste lucubrationi nostræ deceat sp'endor: illud serio in adversarios urgere velim, quod olim protuli testimonium ex Damasi Actis, in quibus sanctissimus pontifex Laurentii COMPATRIOTA dicitur, idque in Actorum corpore quæ pars ejus operis antiquissima est. Sistimus ipsorum verba (d): *Cum dirutarum ecclesiarum instaurationi beatus Damasus operam daret, hortum quemdam infra urbis mœnia positum ab Imperatore Valentiniano Juniore (susplicari fas est Junioris verbum aut additum omnino, aut pro Seniore positum; ut enim prior ille Catholicis, ita posterior iste Arianæ hæresi impensissime favit (e) sibi dari poposcit, in quo COMPATRIOTÆ SUI BEATI LAURENTII MARTYRIS ecclesiam fabricaret.* Sub finem autem Actorum (f) cum de miraculis in basilica sancti Laurentii ad Theatrum Pompeii, in qua Damasi exuvie requiescunt, divina opo patris dubium emersisset, essentne scilicet Damaso, an Laurentio attribuenda, subdit eorum auctor: *Nos autem in miraculis non dividimus quos UNA PATRIA GENUIT, atque una eccles' a promovit.*

Hæc autem tanto nunc quam pridem, cum de Damaso agebamus, probabilius dicta, atque in rem nostram præsentiora censi debent, quanto si vera sunt, quæ de sancti pontificis patria in prima hujus operis parte tradidimus, Laurentium quoque Hispanis adnumerandum esse, ex loco a conjugatis planum fiet. Neutrum ergo vel utrumque Hispanum fore necesse est, ut et hic nobis Persianum illud: *Vel duo vel nemo, liceat identidem usurpare.* De sinceritate porro atque antiquitate Actorum vix nobis dubitandi locum reliquit Baronius: *Exstant* (inquit [g]) *ACTA DAMASI IN ECCLESIA OLIM RECITARI SOLITA APUD*

vis catechumenus occisus fuerit, non desperandum censeant, inter quos Ambrosius.

(f) Sarazanum, Act. Damas., pag. 42.

(g) Baron., ad ann. 384, n. 19, et ap. Bolland. 10 Aug., § 10, n. 102.

NOS IN DUOBUS CODICIBUS PERVETUSTIS, nempe quinto et decimo tomo Vitarum sanctorum. Exhibet eadem CODEX VATICANUS, ET ALIUS SANCTÆ Mariæ MAJORIS QUEM VIDIMUS; in quibus ad finem hæc leguntur. Recenset eo loco Damasi miracula quæ Petrus sedis apostolicæ diaconus, in sermone quem de sancto pontifice habuit, in eodem titulo (Laurentii basilicam intelligit) contigisse commemorat.

Causam vero cur de auctore miraculorum dubium emerisset, eaque nonnulli Laurentio potius quam Damaso attribui vellent, ipse Baronius indicat, quæ non parum Actorum antiquitati favet. Supererant adhuc (inquit [a]) aliqui addicti Ursicino, qui Damaso licet defuncto tantam gloriam (miraculorum scilicet) invidentes, dicerent, non meritis Damasi, sed intercessione beati Laurentii ea patrari miracula. Jam vero dubium seu controversia de auctore miraculorum, quam non longe a Damasi morte contigerit; inde licet conficere quod eo tempore nondum adhuc Ursicini ejusque sectatorum factio deseruisset; prorsus ut Petro Diacono, seu quisquis demum ejus partis Actorum scriptor fuerit, integrum esset ex vetustissimis iisque iacorrisis quæ sibi prælucent monumentis res ad Damasum pertinentes mutuari.

Ex ipsis etiam fontibus derivari credenda est prior illa actorum pars, in qua Damasum Laurentii COMPATRIOTAM appellari supra dicebamus. Sane si nihil aliud pro ejusdem antiquitate afferri posset, una Damasi Vita a Benedicto presbytero conscripta, quam o Saraziano sub initium primæ hujus operis partis allegavimus (b), abunde eam declarat. Ipsa enim, seu styli simplicitatem, seu nominis gradusque auctoris non item familiæ professionem, sive demum Exigui (quo se cognomine ex usu priscorum temporum appellari voluit) notionem spectes, satis per se antiqua nihilominus horum de quibus agimus Damasi Actorum compendium, et quasi breviarium est quod utraque inter se conferenti manifestum e vestigio fiet. Ne cui autem vox COMPATRIOTA forte scrupulum injiciat, quasi recentior fuerit, eam jam a Nicolai I (c) imo et a Gregorii Magni temporibus usurpatam fuisse admonemus.

Ad Petrum autem Diaconum sermonis de beato Damaso scriptorem quod attinet, Bollandiani Patres enumeratis aliquot cognominibus, qui a sæculo vi, ad xii florere (d), cum nullum ex eis invenissent qui de Damaso egerit, hærent plane in assignando uter eorum sancti pontificis sermonem de quo loquimur scripserit. Baronius tamen, Joseph Maria Suarezus, et alii (e) Petro cuidam Diacono Cassinensi adjudicandum putant, qui sæculo ix claruit, auctorque habetur Vitæ sancti Athanasii episcopi Neapolitani; deque eo prior ille Annalium ecclesiasticorum scriptor agit ad annum 850, 861, 872.

(a) Baron., ad ann. 384, n. 19.

(b) Cap. 1, pag. 12, 13.

(c) Nicolaus I (In epist. ad Egilonem archiep. Senonensem, tom. IX Collect. concilior. Lubdæi, Edit. Venet., coll. 1525): Porro cum ad te tuosque COMPATRIOTAS et consacerdotes litteras destinaverimus. Gregorius (Lib. viii, epist. 57, ad Innocentium

A Utrumvis autem fuerit, illud Baronii testimonio constat, Damasi Acta, quibus ejus sermonis cento sub finem consutus fuit, longe eo sermone antiquiora fuisse.

Merenda, ut nos alibi de Damaso loquentes dicebamus, nedum difficultatem effugisse, sed novo atque expedito responsionis genere in novas nos angustias conclusisse putat. Itaque post alia inutiliter tentata, Laurentium, non minus quam Damasum, Romanis civibus omnino adnumerandum esse, ex Veronensis Sacramentarii auctoritate, affirmat; eoque respectu ab actorum Damasi scriptore COMPATRIOTAS; atque a Petro Diacono in eorum appendice UNA GENITOS PATRIA verissime dici potuisse. Hæc tamen, nisi vehementer ego fallor, eludendæ potius difficultati, id est, scindendo quam dissolvendo nodo longe opportuniora sunt. Id ut paulo fiat dilucidius, sercendendus nobis est a Laurentio Damasus, deque hujus singulatim patria denuo instituendus est sermo, tantisper tamen dum quid de ea Petrus Diaconus atque Actorum scriptor senserint; qualisve horum ætate vulgari receptaque de hoc argumento populorum opinio fuerit, ob lectorum oculos ponimus.

Primum autem omnium rogandus a nobis Merenda est, num Petri diaconi (quicumque tandem ille fuerit), aut scriptoris Actorum de quibus agimus ætate, id est, a sæculo vi ad xii dubium jam tum aliquod emerisset de Damasi patria, aut ulli usquam mortali in mentem venisset Damasum Romanis ascribere, deque ea re litem Hispanis intentare? Minime, inquam ego, gentium. Neque enim rudibus illis ac simplicioribus sæculis tantum sibi hypercritici quantum hoc nostro juris arrogaverant, ut ob solas conjecturas (quantum illæ cumque ad veritatem accederent) veterum Codicum auctoritatem deserere receptasque et inlitas populorum animis opiniones evelli aut ullo pacto labefactari paterentur. Quid autem de ecclesiasticis libris, quos veluti sacræ antiquitatis thesauros, veterisque, et incorruptæ pontificum atque Ecclesiæ Historiæ fidissimos custodes, non secus ac sacros utriusque fœderis Codices ejus ævi gentes reveritas fuisse scimus? An putat Merenda, si quis eo tempore receptis ecclesiasticis Codicibus contraire, eorumque fidem atque auctoritatem elevare ausus fuisset (quod tamen utrumque nostra hac ætate Terribilino licuit), impune id ei per sanctiones canonicas ferendum?

Porro, quo pacto Petrus ille sedis apostolicæ diaconus, aut Damasi Actorum scriptor (quos ex dignitate ac suscepto scribendi munere in rebus ecclesiasticis non vulgariter versatos credere debemus), cum uterque de Damaso ex professo ageret, Feliciani pontificum catalogi de patria sanctissimi pontificis

Africæ præfect.): Sed si delicioso cupitis pabulo saginari beati Augustini PATRIOTÆ vestri opusculum legite; qui locus cl. Du-Cangii diligentiam effugit.

(d) Ad diem 10 Aug., § 10, n. 104.

(e) Ap. Nic. Antonium (Biblioth. Hisp. Vet., lib. ii, cap. 6, in Damaso, num. 180).

apertissimum pro Hispanis testimonium ignorare possent, cum ex his quæ hodie dum supersunt ejus catalogi exemplaribus nusquam tunc non obvium eum Codicem fuisse verosimillimum sit? An etiam Pontificalis libri ab ineunte sæculo viii exarati, an Codicis Palatino-Vaticani, quem ad annum 826 scriptum fuisse diximus: an demum Anastasii synchroni Petro diacono, ut conjicimus, auctoris testimonio, queis Damasus disertissime Hispanus dicitur, utrumque hunc scriptorem omnino latuisse volumus? (Mitto, si qua de eodem argumento veterum scripta tunc temporis exstantia ad nostram ætatem non pervenerunt, aut usque in bibliothecis latent.) Aut si e contrario ea omnia perspecta habuere, quo pacto Damasum nedum privata ipsi opinione Romanum credere, sed palam e suggestu frequenti populi concione, atque editis etiam libris propagare; seu, quod eodem redit, secundum pontificum catalogum, atque Anastasium, veteresque alios Codices contrarium asserentes proscribere ac diffamare ausi fuissent? Præterea si nulli, quem noverimus, antiquiori aut synchrono scriptori in mentem uspiam venit Damasum Romanum facere, quo pacto COMPATRIOTÆ verbum, nec non comma UNA GENITOS PATRIA eo respectu ab his auctoribus scripta aut prolata fuisse credibile est, quasi uterque sanctum pontificem ea enuntiatione Romanum, atque ac Laurentium intellexerit?

Uterius, acta de quibus agimus Romæ scripta fuere, Romanosque in eis alloqui plane videtur ipsorum auctor, ut ex simplici locorum Urbis in quibus nonnulla a Damaso gesta memorantur designatione, quam alias nemo nisi Romanus aut in Urbe versatus intellexisset, manifestum est. Consulto aliqua actorum loca e regione adjunximus (a). Baronius quoque, ut alibi diximus, ea in Ecclesia olim recitari solita fuisse asserit, quod ego de Romana interpretor, alias particularem ille Ecclesiam designasset. Præterea Petrus ille apostolicæ sedis diaconus, Romanus prefecto, saltem Urbis incola fuit, ut ex ipsius gradu ac dignitate liquet; locus ex quo sermonem de Damaso habuit Laurentianæ Basilicæ suggestus, centrum videlicet Urbis: quare Romanam omniumque orationum concionem fuisse necesse est: quo ergo pacto Petrus ille Diaconus atque Actorum scriptor, Romani cum essent et Romanos alloquerentur, si itidem Laurentium et Damasum Romanos credidissent, eos media in Urbe COMPATRIOTÆ

(a) Et habitavit (Liberius) extra, milliario tertio in cœmeterio quod vocatur Noella, via Salaria (Acta Damasi, ap. Sarazan., pag. 42).

Erat autem non longe a cœmeterio Noellæ cœmeterium Ostriarum (Ibid., pag. 45).

Et die tertio veniens Damasus ad ecclesiam sancti Petri expiavit locum illum qui est ad dextram introeuntibus basilicam sancti Petri (Ibid., p. 46).

Quibus occurrens Damasus venerandas reliquias (sanctorum Juliani et Cæsarii) ad palatium usque deducens infra imperiale cubiculum venerabiliter recondidit (Ibid., pag. 50).

(b) Trans Tiberim longe cubat is prope Cæsaris hortos. (Horat., serm. lib. i, sat. 9, 18).

TAS, atque UNA GENITOS PATRIA dicerent assererentve, quin effusis adstantis populi lectorumque cachinnis exciperentur? Aut cur si Damasum uterque ille scriptor Romanum credidit, non omnium aut eorum potius qui in concione aderant Romanorum, quam unius Laurentii COMPATRIOTAM diceret?

Hæc non satis Merendam considerasse puto, priusquam ad Actorum verba responderet. Civis appellatio pro qua, cum patriæ communionem designamus, CONCIVES, COMPATRIOTAS infima Latinitas reposuit, uti iis qui extra patriam versantur usitatissima est pietatis in communem parentem tessera, ita in patria degentibus, si quis ea civem succi alloqui vellet, insolens esset ac plane jocularis. Fingamus apud Suetonium aut alium ex Romanis scriptoribus de Cæsare loquentem legi, Brutum exempli causa hortos quos Cæsar in Transtiberina regione possidebat (b) ab eo petiisse, ut in eis Cassio COMPATRIOTÆ suo villam inædificaret (queis omnino metis Damasi a Valentiniano postulatum concluditur); nonne a mimo hæc aut histrione potius quam ab historico prefecta putarem, cum res media in Urbe atque inter Romanos ageretur? Cur igitur magis scriptor Actorum aut Petrus ille Diaconus, cum uterque Romanus esset, Damasumque itidem Romanum putaret, eum in Urbis centro et frequenti concione Romanorum Laurentii COMPATRIOTAM ineptissime diceret? Hæc quicumque conciliare studeat nihilo plus agat quam si se Romæ præsens extra Romam quærat. Nos tamen e diverticulo in viam rejeamus.

Sanctus Ado Viennensis archiepiscopus, qui sæculo ix Martyrologium ejus nomine evulgatum conscripsit, de Laurentio martyre loquens, inducit emu a tyranno quis qualisve esset rogatum, atque in hæc verba respondentem (c): *Quantum ad genus HISPANUS sum, eruditus, ac nutritus non æ, et a curantibus Christianus.* Hæc autem si semel ab adversariis fidem impetraverint, negotium universum transigere palam est. Consulto limitationem addidi, qui sciam Blanchinum (d) Laurentiana Adonis Acta, cum his quæ vulgo circumferuntur, Surii scilicet (e), sancti Maximini Trevirensis (f), et Vaticani Codicis (g), nec non cum his quæ Donato Servitano falso attributa sunt a non nemine (h), velut infirma ac nullius fidei ad agnatos, ut aiunt, et gentiles ablegare; verum, quod ejus pace dixerim, aliter sues, aliter olent catuli.

(c) Sanctus Ado in ejus Martyrol., ad diem 10 Aug.

(d) Annot. 105 in Orationar. Gothic. inter Prolegomena oper. liturgic. ven. card. Thomasii, pag. 583.

(e) Habentur apud ipsum (Tom. iv, ad diem 10 Aug.).

(f) Laudatur ejus apographum a PP. Bolland. (10 Aug., § 12, n. 119).

(g) Integra habentur in Prolegom. Blanchini ad op. liturgic. ven. card. Thomasii (Annot. 106, pag. 293).

(h) Fr. Bovav. Ausina seu qui sub eo nomine

Scio equidem acta Laurentii in quorum exordio A præmittuntur res gestæ sanctorum Abdon et Sennen e Perside abductorum, obitus Decii et Valeriani, atque alia parum cum historica veritate coherentia, merito a critici a. J. fabulas amandari, ut nos jam pridem Baronius docuit (a). Eodem depravationis aut interpolationis vitio laborare agnoscimus Acta in quibus Decii imperatoris in Persas expeditio legitur; eam enim quod nec rationi temporum, neque aliis quæ certa historię fide nituntur congruere aut accommodari valeat, suspectam et plane imaginariam deprehendit ac demonstravit summus cardinalis Norisius (b), quem Senior Pagius (c) Dominicus Georgius (d), aliique recentiores critici secuti fuere. Nec majori in pretio ea Laurentii Acta habenda sunt, quæ sanctorum Sixti et Hippolyti sub communi titulo passionem continent, a Blanchino itidem ex Veteri Vaticano IX (ut ipse asserit) sæculi Codice ante paucos annos evulgata (e), ut suam de Romana Laurentii civitate sententiam confirmaret; in his enim nequum fictitia illa Decii in Persas expeditio, sed, quæ in hoc ad infirmam eorum fidem non sufficeret, gesta insuper sanctorum Abdon et Sennen, morsque Decii et Valeriani imp. legitur, quem triplicem falsitatis Laurentii Actorum characterem esse diximus, ut vel hinc argumenti, quod ex eo Codice in nos Blanchinus urget vim atque efficaciam perpendamus (f).

• Hæc fere communis Laurentii Actorum contagio facillime serpere, et quod de eodem argumento germanum supererat inlicere, vulgarique tandem de vitiatis sanctissimi martyris Actis præjudicio locum facere potuit; ut nullus exinde fidei eorum tuto se committere, aut in re dubia ipsorum pro se testimonium adducere audeat. Eadem fortassis de causa, et quod non desit etiam quod hæreas in Adonis opere, clarissimus Theodoricus Ruinartius Laurentii passionem a Prudentio nostro elegantissime descriptam, sparsaque hinc illinc veterum Patrum testimonia vulgatis sanctissimi martyris, ipsisque etiam Adonianis Actis prætulit, quæ præclaro operi suo insereret; commune subinde Laurentii Actorum naufragium pronuntians (g). Verum, si vel paucillum nobis a tanto viro dissidere liceat, non eodem Adonem cum cæteris Laurentii Actorum scriptoribus censu æstimari oportuit (h).

Intet in opusculo: *De Vita et Passione sancti Laurentii: Salmanticae*, 1636. Videndus et Augustinus Salesius civis meus in epist. ad eruditiss. Gregorium Mayansium, sub finem operis *Censura de las Historias fabulosas*. Valentia, 1742.

a) In not. ad Martyrol. (10 Augusti.).

b) Diss. III, de Epochis Syro-Macedonum (Cap. 20, col. 363, ad 366, tom. II, nov. Edit. Veronen.).

c) Ap. Bolland. (10 Aug., § 12, num. 124.).

d) In not. Martyrol. Adonis (Die 10 Aug.).

e) Annot. 106 in Oratoriar. Goth., in Proleg. oper. card. Thomasii, pag. 295.

f) Antonius Maria Lupi S. J., in egregio opere quod *Epitaphium Severæ Martyris* in-critibit (pag. 7), alia recenset S. Laurentii Acta, quibus ob intrusam historiam de quadam Tryphonia Decii Caesaris concubina minime fides a criticis accommodatur.

Æquiores sane erga Adonem fuere Bollandiani Patres, quanquam eos Ruinartii iudicium latere non poterat. Itaque cum Surii; Apographi Trevirensis, et alia quæ vulge circumferri solent Laurentii Acta, ut apocrypha aut depravata rejecissent proscriptissentque, Adoni nihilominus suum constare honorem, neque ad gregarios Actorum scriptores ablegandum jure merito censuere. Sistimus eorum verba (i): *Inseruit Ado Acta S. Laurentii, seu eorum, si mavis, compendium e longiori uti suspicamus narratione, quæ tibi præluxerit extracta; in quibus ea referuntur quæ ad sanctum Laurentium proprius pertinent, sine parergis illis quæ in exemplari apud Surium, nec non in Apographo Trevirensi imperite immixta sunt.*

Præterea nihil in Adone de Gestissanctorum Abdon B et Sennen, nec de Decii in Persas expeditione, aut improvisa ipsius ac Valeriani morte legimus, quem triplicem esse falsitatis Laurentii Actorum characterem nuper dicebamus; ut proinde nullus ex hoc capite suspicioni locus sit vitium in eis esse. Narrationis porro reliquæ argumentum biuis aliis Codicibus a Bollandianis Patribus allatis (j), ipsique etiam Prudentii hymno mirifice congruere palam est; ut mirandum non fuerit si inter alia quæ Adoni ad seriem Actorum de quibus agimus atextendam usui fuerunt, noster quoque Prudentius præuxisset.

Unum nobis nonnihil scrupuli injicere potest, quod sub Decio Laurentium passum disertissime affirmat Ado, cum alioquin indubium sit anno demum CCLVIII sub Valeriano imperatore, Tusco et Basso cons., Cornelio Sæculare Urbis præfecto, martyrii coronam adeptum, cum solidum sexennium effluxisset a Decii morte; verum venia carere non debet is scriptor qui pridem id in Eusebii Chronico legisse potuit (k), unde error iste latissime in posteros emanavit, ut nos Baronius docet (l). Nec tantum locus is Eusebii, priusquam ad chronologicæ regulas exigeretur scriptoribus passim errandi occasio fuit; sed et postquam Pontii diaconi, Cypriani et aliorum testimoniis, atque ex temporum ratione compertum fuit, Decium multo pridem obiisse, et Laurentium sub Valeriano passum: varia deinceps ab auctoribus excogitata sunt, quibus Eusebii sententiam tuerentur, tanta erat hujus scriptoris auctoritas. Itaque alii Valeriano quidem Urbis præfecto, Decio tamen imperatore, Laurentium passum; alii Gallienum filium, qui cum pa-

(g) Acta Martyrum sincera, a pag. 180.

(h) Notandum, Ruinartium ea tantum Acta in opus suum admisisse, quæ omni penitus dubio carere intellexit. Sic enim ait in Præfatione, pag. XII: « Si autem aliquis nonnulla Acta ex his quæ a me forte rejecta sunt sincera judicaverit, non refragor, modo id argumentis certis probare queat. Alias unusquisque in suo sensu abundet. »

(i) Ad diem x Aug., § XII, n. 121.

(j) Signata sunt P. Ms. 10, et P. Ms. 21, et relata a Bollandianis, loco proxime allegato, num. 419.

(k) « Decius, cum Philippum patrem et filium interiecisset ob odium eorum, in Christianos persecutionem movet, qua Laurentius diaconus Romæ martyrium dixit. » Euseb., Chronicor. lib. posteriore, in Decio.

(l) In not. ad Martyrol. x Aug., litt. B.

tre Cæsar Imperavit, Decii prænomen habuisse contra veterum scriptorum numismatumque (a) et inscriptionum fidem commenti sunt, cum tamen locus Eusebii ex his quæ Baronius ibidem affert, corruptus aut interpolatus esse (b) videatur.

In tanta igitur tamque communi erroris lue nihil plane mirandum si Ailo, sæculi ix scriptor (cujus ætate jacebant prorsus chronologica studia), vulgari allorum præjudicio ductus, inexplorata temporum ratione Laurentium sub Decio passum fuisse affirmaverit; atque eo minus, quod ipsi gesta et passiones martyrum ex vero referre, potius quam temporum rationes ad chronologiam exigere propositum fuisset. Quin etiam non semel suspicatus sum, Prudentium quoque nostrum vulgaris præjudicii turbine abreptum in eam sententiam inclinasse, ut crederet sub Valeriano, non Cæsare sed Urbis præfecto passum fuisse Laurentium; cuius mihi rei crebra in ejusdem hymno præfecti mentio (c) conjecturam facit; licet eum fortassis ob metrum nunquam nominaverit. Id ego tamen in medium relinquo.

Si cui tamen propositum fuerit Adonis testimonium, quo loco Laurentium sub Decio passum affirmat, tueri, et cum aliis Auctoribus conciliare, dicere quidem possumus rō sub Decio ab Adone pro in persecutione Decii positum fuisse, nam et sub Valeriano persecutio de qua agimus Decii nomen retinuit; eoque sensu verissime sub Decio passum Laurentium dici ab Adone potuisse. Quanquam etenim Augustinus, Severus Sulpicius, Orosius et alij (d), Decii et Valeriani persecutiones sejungant; prioremque illam septimam, hanc vero octavam perpetuo appellent, quam sententiam receptiorem esse non negaverim: non desunt tamen ex veteribus Patribus qui utramque unam, bicipitem tamen hydram fuisse contendunt, ut præter varia ex Martyrologiis et Actis Martyrum

(a) Gallieni prænomena Publius Licinius. In nummis etiam Græcis Egnatius et Valerianus interdum legitur. Videndi rei numismaticæ scriptores, ap. Patarol, in Gallieno.

(b) Sane verba illa: qua (persecutione) Laurentius Romæ martyrium dixit, in Petaviano et Bongarsiano Eusebii Codicibus non habentur. De quo videndus Jos. Scaliger Animadvers. in Chronicon Euseb., Edit. Amstelod. 1658, pag. 253, col. 2. Imo cum eadem fere ad verbum legantur apud eundem Euseb. (Lib. vi Hist. Eccl., cap. 39, nisi quod pro Laurentii substitutum est Fabiani nomen, suspicari possumus ex Historia in Chronicum eam periodum translata fuisse. Sistimus Eusebii locum ex Historia: Διαδίχεται Ρήκιος ὅς δὴ τοῦ πρὸς Φίλππον ἔχθου; ἐνεκα, διωγμὸν κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν ἔγεραι ἐν ᾧ Φαβιανοῦ ἐπὶ Ρώμης μαρτυρίῳ τελειωθέντος, κορονήλιος τὴν ἐπισκοπὴν διδοίχεται. Similia item, imo eadem fere utrobique sunt quæ sequuntur de Alexandro Hierosolymorum episcopo.

(c) Versat famem pecuniæ
Præfectus Urbis reip. (Stroph. xi.)
Lætus tumescit gaudio
Præfectus..... (Stroph. xxxiii.)
Præfectus horrescit stupens. (Stroph. xlii et alibi passim.)

(d) Apud Baron. in not. Martyrol., litt. B.

(e) Quod bellum (inquit) persecutio dicitur, quæ

exempla quibus ea persecutio utriusque imperatoris nomine promiscue designatur, Optati testimonium (e) asserentis sub uno leonis typo utramque a Daniele ostensam, et aperta Hieronymi (f) auctoritas evincit.

Sunt qui id ea de causa factum existimant quod Decius Valerianum sibi imperii collegam asciverit (g), quod nemini veterum probari Baronius ait; imo e contrario scimus eum primū ab exercitu Rhetico imperatorem salutatum. Rei ergo veritas ex eodem Baronio petenda est, cujus propterea verba dabimus quam fieri poterit contractius (h): Cum Decius, inquit, amplissimam potestatem Valeriano ex senatusconsulto tribuisset, ut scribit Trebellius Pollio, nec tantum censuram more majorum, sed auctam condendarum sponte legum imperio, hinc factam ut quæ adversus Christianos promulgata sunt, non secus atque edicta cætera, Decii ac Valeriani nominibus inscriberentur; eoque communi titulo indictam initio persecuti nem ad Valeriani tempora perseverasse; præsertim cum huic nihil opus fuisset novas in Christianos leges scribere, siquidem priores illæ a Decio promulgatæ adhuc vigeant (i).

Ex eo autem clarissimus Annalium parens descendere putat Decii et Valeriani persecutionem sæpe communi, interdum alterius tantum imperatorum nomine, promiscue tamen appellari; Decii præsertim qui eam forsā primus indixit, quanquam jam pridem e vivis ereptus fuisset; subditque huic rei confirmandæ exemplum luculentissimum in persecutione Diocletiani et Maximiani, quam vel post sublato auctores eorum nomen sub Galerio Armentario, qui eam sævissime exercuit, retinuisse, ex variis martyrum Actis, et apertissimo Eusebii testimonio (j) convincitur. Ex hac autem Decii et Valeriani nomen in communione, ut hoc in transcurso moneam, non levis mihi suspicio incidit, ex vera fortassis Valeriani in Saporem Persarum regem expeditione, fictitiam illam

peracta est sub duobus bestiis ex illis quatuor quas Daniel de mari ascendentes aspexit. Hæc erat persecutio sub Decio et Valeriano. Optat. Milev. lib. iii.

(f) In Vita Pauli Eremitæ sub initium: «Sub Decio et Valeriano persecutoribus quo tempore Cornelius Romæ et Cyprianus Carthagine felici cruce damnati sunt», etc. Idem lib. de Script. Eccl. in Methodio: «Sub Decio et Valeriano in Chalcide Græciæ martyrio coronatus est.»

(g) Zonaras apud Baron. in not. Martyrol., litt. B.
(h) Baronius, ibid.

(i) Vid. Senior Blanchin, qui tom. II Anastasii in Sixto sect. xxv, pag. 225, in not. historicis multiplicem aliam conjecturam affert, ut suadeat Decii et Valeriani persecutionem non injuria pro eadem a veteribus habitam.

(j) Lib. vii. Hist. Eccl. cap. 2. Cœpit ea persecutio anno imperii Diocletiani xix, Christi cccc, aut sequenti, nam auctores de eo variant; cumque continenti decennio Ecclesiam afflixisset, ut idem Eusebius testatur (eod. lib., cap. 16), bis tantum prioribus annis Diocletianus ejusque collega Maximianus Herculeus eam exercere: octo autem sequentibus Galerius Maximianus Armentarius; cujus etiam tempore persecutio priorum imperatorum nomen retinuit, Diocletiani et Maximini-Herculii constanter in Actis et Martyrologiis appellata.

de qua pridem diximus Decii, commutato tantum auctoris nomine natam fuisse. Sed hæc parum comperita sunt.

Illud mihi, ut ad rem redeam, extra controversiam videtur positum, longe majorem imo aliam fidem inesse Adonianis Actis, quam iis quæ ex Surio, Apograpbo Trevirensi, et Vaticano Codice a Blanchino vulgato retulimus; imo citra Adonis injuriam, minime ipsius Acta cum reliquis quæ vulgo circumferuntur conferri posse, aut indifferenter ad vitata relegari. Baronius quoque dum ab Actis quorum exordio sanctorum Abdon et Sennen gesta permittuntur cavere nos jubet, subdit continuo (a): *Hoc idcirco dixerimus, ut sciat prudens lector illa a germanis sancti Laurentii actis separare.* Frustra autem id monuisset summus ille vir, si aut nulla tunc non vitata existitissent Laurentii Acta, aut omnium æque fidem et auctoritatem sublestam atque infirmam credidisset. Quidni autem præ aliis Adonis Acta sinceriora putaverit, atque ad ea sermonem intenderit, cum nullum in ipsis ex triplici illo quem nuper dicebamus falsitatis caractere reperisset, et alias simplicior magisque sibi constans sit narrationis eorum series?

Quæ quanquam ita sint, nolumus tantam Adonis Actis auctoritatem tribui cui tuto assentiri possumus; nec eorum testimonium cum iis sanctorum martyrum Actis conferri, quæ ab oculatis testibus, aut synchronis auctoribus conscripta fuisse constat. Non desperamus tamen saniores criticos ob unam Adonis auctoritatem, etsi alia deessent, nonnihil in sententiam quæ Hispanis favet propensiores futuros; reliquos vero, quorum ea demum magna voluptas est nova in vulgus emittere, cohibendos, ne scilicet Adonem de Laurentii patria disserentem (cui ea in re nemo hæctenus litem ante Blanchinum intentaverat, longissimaque et fere sesquimillennaria auctorum consensio mirifice astipulatur) non satis ex fide quæ historicum decet locutum fuisse affirmare deinceps audeant.

Optime id perspectum habuere Bol'andiani Patres, quos, præter constantem Hispanorum traditionem, nam Adonis testimonium in receptissimam de Laurentii patria sententiam procliviores reddidit: *Per nos (inquiunt [b]) tametsi in promptu non habeamus, quæ vellemus, antiquissima testimonia quibus Hispanorum traditioni ac possessioni patrocinemur; per nos, inquam, non stabit quominus pia Hispanorum natio sanctum Laurentium pro suo habeat, tanquam suum invocet, ac constanti religione colere pergat; præsertim*

(a) In not. ad Martyrol., litt. A.

(b) Ad diem x Aug., § x, n. 106 sub finem.

(c) Ead. die, sub tit.: *Acta alia, litt. Q.* Ed. Ven., pag. 520.

(d) Ad diem x Aug., § x, n. 104.

(e) Suspitari possumus, eam sacræ liturgiæ inter Hispanos et Gallo-Gothos communionem jam inde a concilio Toletano sub Recredo ad annum DLXXXIX habito descendere, ut in ejusdem canone 2 innui videtur.

(f) Conc. Toletan. IV sub Sisenando a. DCXXXIII

cum jam inde a sæculo nono sanctum pro Hispano habitum inveniamus in Adonis Martyrologio hac die, ubi sic martyr loquens inducitur: QUANTVM AD GENVS HISPANVS SVM, ERVDITVS AC NVTRITVS ROMÆ. Et mox in notis ad Adonis Martyrologium (c) post verba, QUANTVM AD GENVS, etc.: Ex his potissimum (inquiunt) vocibus sanctum Laurentium Hispanis dedimus. Alibi autem de Petro illo diacono, quem de Damaso sermonem habuisse diximus, loquentes, aiunt (d): Quamquam vero exploratum nobis nor sit, an aliquis ex memoratis Petris diaconibus Acta ista sancti Damasi, quæ supra allegabat Baronius conscripsit; quia tamen eminentissimus ille affirmabat ea in duobus Codicibus pervetustis exstare, ideo non poenitendum accedit robor sententiæ Hispanorum sanctum Laurentium sibi tanquam popularem ascribitum.

CAPUT HI.

Novi pro Hispanorum sententia conatus.

Hactenus pro Hispanis alia, si Merendæ confutationem demas, priores edixere Bollandiani Patres. Neque ipse ubi illustrandæ Laurentii patriæ nihil non jam a summis viris magno utrinque molimine tentatum, omnia tamen conclamata esse comperio: laborem hunc nostrum; susceptis antehac de eodem argumento aliis præstabiliorem fore sperare debui. Verum præter insitam homini in abditiora quæque penetrandi cupiditatem, illud vehementer animum meum stimulabat, quod in extremo nostratum scriptorum de Laurentii patria neglectu, adversarios nihil non expertos fuisse animadvertenter, quo novæ opinionis pondus atque auctoritatem adderent. Num vero jacta, quod aiunt, alea quæquale operæ pretium fecerim, lectorum erit arbitrium atque existimatio.

Primo autem omnium loco scire debemus sub initium sæculi VII, saltem ab anno DCXXXIII, quo Toletanum concilium IV sub Sisenando Wisigothorum rege habitum fuisse constat (e), ritum celebrationis missarum, atque adeo missalem seu sacramentarium Codicem quo Ecclesiæ Hispaniæ utebantur, si unum aut alterum peculiare festum ritumve excipias, eundem omnino fuisse atque is quem Galliæ Gothicæ seu Narbonensis Ecclesiæ, necnon ejus Aquitanicæ tractus qui Hispanis tunc regibus parebat ad sacram liturgiam adhibebant; prout ex ejusdem concilii auctoritate (f) petiores liturgici (g), a quibus nec Blanchinus dissentit (h), agnovere.

Et illud sciendum nobis est, missalem Gothorum Codicem proprie dictum, id est, quo per ea tempora Hispaniarum Ecclesiæ utebantur, non minus quam

cum alibi, tum maxime can. 13 ibi: *Sed pari modo Hispania Gallicaque (Narbonensis scilicet quæ Sisenando parebat) celebret.*

(g) Card. Bona, *Rer. Liturgicar. lib. 1, cap. 12, n. 6*; card. Thomasius, in *Præf. tom. VI de Missali Gothico-Gallicano apud Murator. Liturg. Romana Vetus, tom. II, pag. 512*, Mabillonius in *Præf. Sacramentarii Gallicani, n. 4.*

(h) Annot. XVI in *Orationarium antiquiss. Ritus Goth.*, pag. CLIV.

Gothico Narbonensis et Gothico Aquitanicus, longe diversos fuisse ab iis missarum Codicibus qui tunc apud Romanos obtinebant; neque id tantum quoad calendaria et seriem festorum, quorum alia alibi celebrari minime mirandum foret; sed etiam quoad libri syntaxin atque œconomiam attinet, prout cuiusvis Missale Gothico-Gallicanum Thomasi, cum Gelasiano ab eodem ven. cardinali evulgato, nec non cum triplici Gregoriano, Pamelii, Rocclæ, et Menardi Codice conferenti manifestum est vestigio fiet (a).

Tertio sciendum est Missale Gothico-Gallicanum seu Narbonense, cum reliquarum Galliarum Belgicæ, Celticæ, et Francicæ Missali, quod ad utriusque structuram, missæque celebrandæ ritus partesque spectat, uniformem fuisse: dissimilem tamen quod ad collectiones, calendaria et Contestationes attinet; maxime vero quoad festorum seriem, quæ alia atque alia in unoquoque tractu celebrabantur. Prior hujus thesæus pars emin. Bonam (b) et Thomasi (c), nec non Mabilionium (d), Blanchinumque ipsum (e) auctores habet; posteriorem autem Missalium inter se collatio demonstrabit; singula enim Missalia celebriora in ea regione aut provincia ad quam pertinent solemnitates exhibent; atque ex iis, ubi titulus Codicibus deest, liturgici conjiciunt cujus olim Ecclesiæ Missale fuerit.

Nec quem moveat card. Thomasi auctoritas dicentis (f): *Ipsummet missæ tenorem fuisse per Gallias sive Narbonensem et Aquitanicam, quæ olim Wisigothis paruerunt, sive Celticam et Belgicam, ubi Franci sui regni exordia in Galliis sumpserunt; ea enim de Missalis structura, deque missæ partibus ac precum in ea dicendarum serie; non autem de Collectionum, aut Contestationum, multoque minus de Festorum et calendarii similitudine atque uniformitate interpretanda est, idque ex ipsius ven. cardinalis mente; is enim paulo inferius (g) de Francorum Missali loquens (quod ad Pictaviensem Ecclesiam pertinuisse Morinus (h) voluit) hæc habet: Illud tantum subjungo, hoc Francorum Missali plane demonstrari veterem Galliæ ritum in missa, dissimilem in multis a Romano; consimilem vero, si precum seriem attendamus (notanda hæc verba sunt), Gothico Gallicanoque Missalibus hic editis. Consonat Mabilionius (i) qui Boviense Sacramentarium provincie maximæ Sequanorum, ideo non in omnibus cum Missali Gothico-Gallicano convenire ait: Quia etsi in Ecclesiis Galliarum ante Caroli Magni principatum fuerit uniformis celebrandæ missæ ritus, eademque*

A partes; non tamen eadem erant ubique collectiones, lectiones et contestationes... Non itaque mirum (pergit), si provincia Narbonensis, quæ Gothorum imperio tunc parebat, non in omnibus consenserit cum aliis Gallicanis provinciis.

Jam vero duplicis hujus inter utrumque Missale diversitatis originem, quia mirifice proposito nostro favet, libenter adducam. Et quidem orationum dissimilitudini, diversitas imperii causam dedisse potuit; ea etenim obstabat ut Narbonensis provincie Patres (quos alias Toletum ad concilia convenisse scimus) cum cæteris Galliarum episcopis in unam nationalem synodum coirent; festa vero unicuique diocesi peculiariter fuisse manifestum est; eorum enim singulæ provincie sanctorum solemnitates (præter Christi, beatissimæ Virginis, et Apostolorum quæ omnium Ecclesiarum communes erant) in earum calendaris exhibebant celebrantque: quorum insignis rei per eosdem in iis Ecclesiis gestæ, susceptique episcopatus, prædicationisve aut passionis memoria extaret; præsertim vero quorum sacræ exuviæ in ipsis requiescerent Actæ martyrii eorum haberentur.

Id nos quidem, nisi res expedita esset, multiplici ex veteribus Ecclesiarum liturgiis prolo exemplo demonstrare facile possemus. De exuviis autem atque Actis martyrum Cl. Ruinartium ex abundanti (j) prædem sistimus, imo Blanchinum nobis ex parte consentientem habemus (k). Illic enim Auctor de sacris beatissimi protomartyris Stephani exuviis, quas insignis nostras Paulus Orosius sub sæculi v initium ex Africa in Hispaniam detulit (l), loquens: hæc causam subesse putat, cur ex eo tempore sanctissimi protomartyris officium in Hispania fieret; addere insuper potuisset, ut solemniori ritu Stephani natale apud Hispanos, præ aliis insignium domesticorum martyrum festis celebraretur. Sed de his fortassis alias.

Nunc autem, ut scopo propiores stamus, videndum nobis est, num ineunte sæculo vii, aut non longe ab iis temporibus fuissent alicubi apud Hispanos reliquæ sanctissimi levitæ Laurentii? Bollandiani Patres, qui de eo argumento ex professo egere, enumeratis urbibus per Germaniam, Belgium, Galliam atque Orientem quæ sacra hæc pignora possidebant (m), altum de Hispania nostra silent; cui proinde usque ad Philippi II regis tempora, exstructumque ab ipso ac dicatum sanctissimo levitæ insignis Scorialensæ cœnobium, non licuit esse tam beatæ. De his autem sæculis quæ Laurentii mortem consecuta sunt Pru-

(a) Exstant Gelasian. et Gregorian. in Dissert. Cl. Muratori de Liturg. Romana veteri Venet. edita 1748.

(b) Apud card. Thomasi in præf. Miss. Goth. Francor. et Gallican., tom. II. Diss. de Liturg. Romano veteri a Murator. ed., pag. 514.

(c) Card. Thomasi in ea præfatione.

(d) Præfat. Sacramentarii Gallicani Boviensis, n. 2. Diss. Murator., tom. II, pag. 770.

(e) Annot. xvi in Oratoriar. antiquiss. ritus Goth., pag. cliv.

(f) In ead. præfatione, § de Missali Francor. sub finem.

(g) Loco proxime allegato.

(h) Apud card. Thomasi, ibidem.

(i) Præf. in Sacram. Gallican. Boviense, n. 7 apud Murator., tom. II, Diss. de vet. liturg., pag. 771.

(j) Præfat. in Acta martyris sincera, n. 18.

(k) Annot. xii in Oratoriar. antiquiss. ritus Goth. sub fin., pag. cxlix.

(l) An sacræ beatissimi protomartyris exuviæ alligando in Bracarensem Ecclesiam quo missæ fuerant per venerint, sublubitare videtur Cl. nostras Nic. Antonius, lib. iii Bibl. Hisp. veteris, cap. 2, n. 45, pag. 187.

(m) Ad diem x Aug., § iii et vii, n. 65.

dentium læcupletem testem adducimus, qui postquam inelyti martyris passionem elegantissime descripsit, sepulcri laudem pie Romanis invidet, quodque sacra ipsius ossa præsentibus venerari possent. En verba Prudentii (a) :

¶ Ter, quaterque, et septies
Bratus urbis incola,
Qui læ (Laurenti), ac tuorum comibus
Sedem celebrat ossium.

Et paucis interjectis :

Sed qui caremus his bonis,
Nec sanguinis vestigia
Videre coram possumus,
Colum ibitumur eminus.

Ad Acta Laurentii quod attinet, dubitant merito iidem Patres (b), num primæva et genuina sæculo quinto Romæ aut alicubi exstiterint; ut vel hinc con-
jicere jam possimus ea non usque adeo mature in
ultimam Hesperiam devenisse. Scimus præterea
Laurentium, si unquam ex Hispania nostra pedem
extulisse adversarii nobis concedunt, nunquam eod-
em regressum fuisse (nam quæ non nemo de ipsius
et Sixti papæ itineribus fabulatur, omni prorsus ve-

ritatis specie destituta sunt); altum item a pæro et
educatum Romæ, atque ibidem levitæ gradum et ar-
chidiaconi dignitatem adeptum; passum denique ac
tumulatum in Urbe: prorsus ut si patriam excipias,
neque Hispani ipsi diffiteamur cætera Romanum fore
Laurentium (c).

Nihilominus tamen in eo quem nuper dicebamus
Gothico-Gallicano missarum Codice, quem Hispani-
ensem, saltem Hispano alfñem non immerito ap-
pellare possumus (d), cum nec Vincentii levitæ ac
martyris celeberrimi; nec Felicis, qui Gerundæ ad
clivum Pyrenæi montis, ipsasque adeo Gallix-Gothicæ
fauces martyr occubuit; nec Cucusatis, qui non
longe a Barcinone; neque Fructuosi, Augurii et Eu-
logii, qui Tarracone passi fuere; neque demum
alterius ex illustrioribus Hispanis martyribus (præter
unam Eulaliæ Emeritensem), officium Missave, ac
ne mentio quidem in eorumdem natalitiis habeatur;
Ri eo inquam Missali Laurentius noster, nedum in
proprio Natali peculiari missa celebratur, quod non
usque adeo mirandum foret; sed in festis quoque

(a) Stroph. 133, vers. 529.

(b) Ad diem-x Aug., § XII, n. 125.

(c) Vide infra tertiam notarum huic dissertationi
sub *Addendorum* nomine adnexarum. Edir.

(d) Scio eruditiss. P. Alex. Lesleø (Præfat. Missal.
Mozarab., § XVI, num. 293) non probari, Missale
Gothicum de quo agimus ad aliquam ex Gothico-
Gallicanis Ecclesiis, sed potius ad Galliam Franco-
rum imperio subditam pertinuisse; idque ex tridua-
narum rogationum ante Ascensionem usu; atque ex
non jugi, ac per totos quadraginta dies, Quadrage-
simali observatione, quæ duo apud Hispanos non
obtinuisse asserit; cum aliunde notum sit eosdem
ritus ecclesiasticos in Hispania atque Narbonensi
Gallia a concilii IV Toletani temporibus usurpatos
fuisse. Longe tamen probabilior nobis videtur card.
Bonæ ac Thomasi, nec non Mabillonii, Lebrunii,
Blanchini Annot. VI, pag. CXXI, et liturgicorum opi-
nio, qui omnes eum Codicem sine controversia Nar-
bonensi Gallix inscriptum atque attributum volvere,
idque non tantum ex præfixo recentiore *Missalis*
Gothici titulo, ut Lesleus asserit, sed ex variis pre-
cationibus ex Missali Gothico in eum Codicem trans-
latis; atque ex Gallicanarum synodorum cum ipso
consensione, quam ex Agathensis sub Alarico Go-
thorum rege ad annum vvi celebratæ, canone 13 et
30, Thomasius elicit; nec non ex aliis argumentis et
conjecturis quæ apud ipsos videri possunt. Sane
vero, præter Laurentii nostri, Sixti que et Hippolyti
natalitia in eo de quo agimus Codice expressa, quo-
rum nullum in Luxoviensi, Francorum, Boviensi;
neque in Gallicano Vetere, ad Gallias Celticam,
Belgicam, et Francicam pertinentibus reperitur:
unam mihi Eulaliæ Emeritensis festum in eodem
Gothico Missali celebratum, cum in Gallo-Francicis
Codicibus (licet alias Eulaliæ, claram quoque apud
Gallos fuisse, Venantii Fortunati et Gregorii Turo-
nensis testimonio sciamus) altum de ea sileatur:
indubiam pene fidem facit, id ex Missali Gothorum
proprio a Gallicæ Narbonensis Ecclesiæ emanasse.—
De triduanis autem rogationibus, quod Lesleus ob-
jicit, potuit vetus ille Galliarum, inflexusque populo-
rum animis mos, vel post concilium Toletanum IV a
Gallico-Gothicis Ecclesiis retineri. Quid si eas, quan-
quam in Gallia institutæ primum fuerint, alicubi
etiam apud Hispanos obtinuisse suspicemus? Rhaba-
nus certe (Lib. II de Instit. cleric., cap. 40) tridua-
num ante Ascensionem jejuniū apud Ecclesias
Occidentis in more fuisse affirmat. Meminit quoque

triduanis jejunii D. Isidorus (lib. I de ecclesiast. Offic.,
cap. 40); sed hoc ab Hispanis post Ascensionem,
imo post Pentecosten observatum fuisse, locuples
testis est Walafr. Strabo (De Reb. Eccl., can. 28).—
Non jugis autem ac per totos quadraginta dies Qua-
dragesimæ observatio, viguissetne in ea Ecclesia ad
quam Codex de quo loquimur pertinuit, incertum
plane est; imo arbitror non plus in ipsa, quam 36
diebus esurialibus id jejuniū, sicut et in Hispania-
rum Ecclesiis, constituisse; alias in eo Codice jejuniū
a feria IV ante primam Dominicam Quadragesimæ,
quæ ob eam causam in sacramentario Gregoriano
(Murator., tom. II, ap. Liturg. Rom., col. 300), et ab
Amalario (De Offic. eccl., cap. 7), Alcuino (sub
epig.: *In cap. jejun.*) et aliis passim *Caput jejunii*
inscribitur, incipere omnino debuisset; nec sex heb-
domadis Quadragesimale tempus concluderetur.
Quod autem in eo Codice de 40 diebus jejunii *ju-
giter* a Christo Domino expletis, et *eodem numero*
dierum a fidelibus, *minutatim* tamen, ob ipsorum in-
firmitatem, observato legitur, neminem movere
debet; neque enim necesse est, ut quadragenarium
illum dierum numerum ad totidem esuriales dies,
quibus vespertina refectio sumebatur, referamus;
sed de integro jejunii, id est, Quadragesimali tem-
pore (licet hoc 42 diebus constaret), ob numeri
rotunditatem accipi commode potest, quod in con-
cilio Toletani VIII, Canone 9 et alibi in Sacramen-
tariis passim factum videmus. *Minutatim* autem II
dies observari dicuntur, forsam quia non id jure,
et olim Christi jejuniū, sed Dominicis diebus quater
aut quinque solutum atque interruptum fuit, quod
et Isidorus (De eccl. Off., lib. I., cap. 36) innuit, in-
quiens: *Subtractis enim a Quadragesima Dominicis*
diesbus, quibus jejuniū resolvuntur, his 36 diebus quasi
pro totius anni decimis ad ecclesiam concurrimus,
etc.—Nec demum tanta erat inter Hispaniæ et Gal-
licæ-Gothicæ Ecclesias, vel post concilium Toleta-
num IV rituum communio, ut non adhuc in aliquo
discreparent; id quod ex XVII concilio Toletani sub
Egicane nxciv habiti canonibus 2 et 3, item ex Egi-
canis Hortatoria ad eundem concilium Patres, colligere
est; imo inter ipsas Hispaniæ Ecclesias, nec longe
post IV concilium Toletani tempora in Missæ atque Of-
ficii ecclesiastici ritibus nonnihil diversitatis fuisse,
ex XI itidem Toletani concilii quæ Wambane ad an-
num dclxxv, canone 3 atque ex aliis conciliorum
Hispaniæ decretis aperte deducitur.

S. Sixti papæ qui triduo cum in agone præcessit, et S. Hippolyti qui altero post Laurentium triduo martyrium consummavit, tam luculentum sit elogium sanctissimi levitæ, quasi non utriusque illius martyris magis quam Laurentii, imo quasi proprium hujus natale utrobique celebraretur; cum e contrario in ea missa quæ Laurentii propria est, nec verbum de Sixto, neque ulla de Hippolyto mentio vicissim reperitur. Sistimus integram Laurentii missam; Sixti autem atque Hippolyti, ne molestiam lectoribus exhibeamus, missarum tantum immolationes.

MISSA IN NATALE SANCTI LAURENTII MARTYRIS (a).

Deus fidelium tuorum salvator et rector, omnipotens sempiterne Deus, adesto votis solemnitatis hodiernæ, et Ecclesiæ gaudiis de gloriosa martyris tui passione BEATI LAURENTII (sic) conceptis, benignus aspira: augeatur omnium fides tantæ virtutis ortu; et corda lætantium supplicio martyrum igniantur; ut apud misericordiam tuam illius juvemur merito, ejus exultamus exemplo. Per Dominum nostrum.

Collectio sequitur.

Deus mundi creator et rector, qui hunc diem in LEVITÆ TUI LAURENTII (sic) martyrio consecrasti; exaudi propitius supplices tuos, et concede ut omnes qui martyrii ejus merita veneramur, intercessionibus ejus ab æternis gehennæ incendiis liberemur. Per Dominum.

Collectio post nomina.

Concede nobis, Domine, gratiam tuam in BEATI LAURENTII martyris celebritate multiplicem: ut de tanti agone certaminis discat populus Christianus et firmam solidare patientiam, et pia exultare victoria.

Collectio ad pacem.

Sancti LAURENTII nos, Domine, quæsumus precatio justa tueatur: et quod nostra conscientia non præsumit ejus nobis tibi placuit oratione donetur. Per Dominum nostrum filium tuum.

Immolatio missæ.

Vere dignum et justum est, omnipotens sempiterne Deus, tibi in tanti martyris LAURENTII laudis hostias immolare: qui hostiam viventem hodie in ipsius LEVITÆ TUI BEATI LAURENTII martyris ministerio per florem casti corporis accepisti. Cujus vocem per hymnificum u odulamini [Forte, modulati] Psalmi audivimus canentis atque dicentis: Probasti cor meum Deus et visitasti noctem (sic), id est, in tenebris sæculi: igne me examinasti et non est inventa in me iniquitas. O gloriosa certaminis virtus! O inconcussa constantia conflentis! Stridunt membra viventia super graticulam imposita: et pronis sævientibus, anhelantibus [Forte, anhelantibus] incensum suum in modum thymiamatis divinis naribus exhibent odorem. Dicit enim martyr ipse cum Paulo: Christi bonus odor sumus. Non enim cogitabat quomodo in terra positus a passionis periculo liberaretur; sed quomodo inter martyres in cælis coronaretur. Per Christum Dominum nostrum. Per quem.

IN NATALI SANCTI SIXTI PAPÆ ET MARTYRIS.

Immolatio missæ (b).

Vere dignum et justum est, æquum et salutare est, tibi assiduas laudes canere, Domine sancte, Pater omnipotens, æternæ Deus. Per Christum Dominum nostrum. Qui per adventum suum credentes in se

(a) Missale Goth. Gallican. ab Em. Thomasio primum editum, et a Cl. Muratorio dissertationi de Liturgia Romana vetere insertum tom. II, col. 627.

(b) Apud Murator. Biss. de Liturg. Rom., col. 626.

homines ad cœlestia regna transire permisit; quoniam hi qui se tuæ testis offerunt veritatis, inimicum, dum occiduntur, occidunt. Ex quibus est sanctus ac venerabilis SIXTUS martyr, cujus hodie solemnitas celebratur; qui dum apostolicæ sedis accepisset insignia, et se primum esse conspiceret sacerdotum, occasionem salutaris passionis excipiens, non tantum sæculares exiit sordes contagii; verum etiam exemplum fuit cæteris. Nam mox sacerdos quoque minister eximius venerabilis Laurentius victoriæ palmam imitatus, accepit ornamentum quod debuit pœna subire; ut gloriam mereretur æternam consequere (sic). Per Christum.

IN NATALI SANCTI HIPPOLYTI MARTYRIS.

Immolatio missæ (c).

Vere dignum et justum est, omnipotens æternæ Deus, qui beatum HIPPOLYTUM tyrannicis adhuc obsequiis occupatum subito fecisti LAURENTII (sic) socium. Qui spiritali ardore succensus, dum unigenitum Filium tuum Dominum nostrum coram potestatibus veraciter confitetur, penis subjeitur, vinculis inligatur, cordis [Forte, cordis] configitur, equorum ferocitate disjungitur; et adepta palma martyrii, vita perpetua cum lucratore et magistro LAURENTIO coronatur. Per Christum Dominum nostrum.

Ex hoc autem tam peculiari Laurentii nostri elogio in sanctorum Sixti et Hippolyti natalitiis, quivis e vestigio conjiciet longe majorem sanctissimi illius levitæ, quam horum martyrum rationem in Missali Gothico-Gallicano, atque adeo apud Toletani concilii Patres habitam fuisse. Verum ut paulo id fiat dilucidius, opportunum duxi Gothico-Gallicanum Codicem cum iis Sacramentariis conferre, quæ ad usum Romanæ Ecclesiæ a summis pontificibus Gelasio et Gregorio Magno ordinata fuisse constat; nec non cum eo missarum Codice, quem Leoniani titulo insignem nuperrime Blanchinus evulgavit.

In triplici ergo hoc Romano Codice, cum si patriam demas nulla non ex parte Romanus futurus esset Laurentius; neque ullius magis quam Romanorum interesset peculiari elogio martyrem sanctissimum celebrare, de cujus solemnitate (ut est in Blanchiniano Codice) peculiariter præ cæteris Romæ lætabatur: præterquam in missis quæ sancti Laurentii propriæ sunt in ejus natalitio, nullam hæcenus in Sixti aut Hippolyti, neque in aliorum martyrum festis mentionem, ac ne verbum quidem de sanctissimo levita reperire mihi licuit; prorsus ut quod ex Gothico-Gallicano Codice Laurentii elogium retulimus Gallicæ-Gothicæ, atque adeo Hispanicæ, ut putamus, nostræ peculiare, nec sine causa ab utraque hac provincia factum existimandum sit.

Est quidem in Blanchiniano Codice (ne quid studiose dissimulare videar) tacita quædam Laurentii mentio in I et II contestatione missarum sancti Sixti, in quibus legitur (d): eum doctrinæ suæ filios ad eandem martyrii gloriam promovendam incitare, etc.: Sixto nedum hoc divinitus datum fuisse, ut proprium passionis triumphum acquireret; sed etiam ut subjectis

(c) Apud Murator., Liturg. Romana vet., tom. II, col. 628.

(d) Tomo IV Anastasii, pag. xxxvi, col. 4, in natali sancti Sixti.

sibi ministris proficeret, gloriosumque magistri palam, non inferiorem discipuli victoriam consecutam fuisse. Quibus quanquam Laurentium nostrum non obscure designari constat: nusquam tamen extra propriam sanctissimi martyris missam expressum ejusdem nomen aut elogium, ut in Missali Gothico-Gallicano reperitur; licet septem de sancto Sixto missæ, tricem vero collectæ atque orationes in eo Codice habeantur. Mitto ter in eodem Sacramentario repetitum Laurentii nomen, sine elogio tamen, in missis defunctorum pro anima cujusdam episcopi (a), casu etiam id factum fuisse ipsi nobiscum adversarli atque inter eos Acamus (b) agnovere.

Nunc autem a Romanis ad Belgicæ, Celticæ et Francicæ Galliarum Missales Codices transitu facto, nullam prorsus in iis Laurentii nostri mentionem fieri comperimus; proinde quasi nec si uspiam gentium levita sanctissimus vixerit, Ecclesiæ aut incolæ harum regionum inaudissent. Id vero num de omnibus ejus Galliarum tractus Codicibus in universum affirmari possit, non satis exploratum habeo; in iis certe quos mihi hactenus videre licuit nullum omnino de sancto Laurentio, nec de Sixto aut Hippolyto verbum legitur. Sunt autem, 1. Lectionarium Luxoviense Merovingico caractere exaratum, a Mabillonio (c) in ejusdem Liturgia Gallicana editum, quod olim ad provinciam Maximam Sequanorum, id est Vesontionensem pertinuisse idem auctor affirmat. 2. Sacramentarium sancti Columbani, quod ex Bobiensi bibliotheca in Liturgiam Gallicanam idem Mabillonius retulit (d), et ad eandem Vesontionensem provinciam spectare voluit. 3. Missale Francorum dictum, a ven. card. Thomasio primum editum, et a Muratorio in Dissertatione de Liturgia Romana recusum (e), quod ad Pictaviensem Ecclesiam olim pertinuisse ex Morino Thomasio in ejusdem præfatione censet. Missale demum Gallicanum vetus (f) ejusdem ven. cardinalis, ad Ecclesiæ Altisiodorensis usum adornatum (uti ex sancti Germani hujus urbis episcopi, quæ unica est de sanctis in eo Codice mentio, conicere possumus); in quibus omnibus nec verbum de sancto Laurentio reperire mihi contigit.

Ex his autem, nisi vehementer ego fallor, liquidum fit Blanchini thesion affirmantis (g): *Martyrologia omnia et calendaria vetustissima... necnon et Sacramentaria, gloriosissimum in tota Ecclesia Laurentii passionem unanimiter recolere*, non secus atque affinem aliam Cl. Dominici Georgii in notis ad Adonis

(a) Sacram. Veronense, tom. IV, Anastasii inter Prolegom., pag. 1, col. 2, n. 4 et 5. (Vide infra quartam notarum huic dissertationi sub *Addendorum* nomine adnexarum). Edit.

(b) Putat Acamus (Diss. de antiq. Sacramentarii Veronen., part. 1, § XII), Missas in quibus hæ collectiones habentur, in die depositionis Sixti PP. III pro ejus requie celebratas; mentionem autem Laurentii ideo in ipsis factam, quia is pontifex altero post Laurentium die, xi scilicet Augusti ann. cccxli vivere desiderit.

(c) Liturg. Gallican. lib. II, pag. 106. ad 175.

A Martyrologium (h) scribentis: « in libris Liturgicis vetustissimis ubique gentium apud Occidentales missarum solemnia in natali beati Laurentii prænotari »; nisi adhibito temperamento e Gallicanis missarum Codicibus, quos paulo ante retulimus, fulciatur, infirmam et plane falsam in universum fore. Scio equidem non dissimilia apud Maximum Taurinensem legi (i), scilicet: *triumphum beati Laurentii, totum ubique mundum consona devotione celebrare*; sed ea non paulo generaliora sunt, ac de majori Ecclesiarum parte, pro quo in scholis diceremus de generibus singulorum, largius interpretari debent.

Ex silentio autem Gallicanorum Codicum de levita nostro, ut hoc moneamus obiter; simul etiam ex eo quod in Orationario Tarraconensis Ecclesiæ a Blanchino primum evulgata nulla prorsus de sancto Sixto mentio reperitur; ac demum, quod nullam præterea causam subesse videam cur in Hispania nostra, maxime autem in eo Missali de quo loquimur, sanctorum Sixti et Hippolyti natalitia peculiari officio celebrarentur: non semel in mentem venit propter Laurentium, cujus prior ille magister, posterior iste discipulus, uterque vero passionis quodammodo socius fuerat, locum eis factum in Gothico-Gallicano Codice; ne scilicet quorum unum certamen videri poterat et sæpissime in eisdem Actis legebatur (j), in unius Ecclesiæ Liturgia cultu sejungerentur. Sane vero, quibus in Codicibus aut calendariis Laurentii natale sileri contigerit, in iis sanctorum Sixti et Hippolyti solemnitates frustra quæras.

Nunc autem, ut quo hæc demum pertineant videamus, scire omnino a Blanchino vellein: 1. Cum, si Romæ Laurentium adjudicet, non magis jam ad Hispanos quam ad Gallos sanctissimus levita pertinere debeat: cur, altum de eo silentibus Galliarum Sacramentariis, Hispanienses interea Codices tam peculiare Laurentii, non modo in ipsius, sed et in Sixti atque Hippolyti natalitiis elogium contineant? 2. Cum, una excepta patria, nihil jam Laurentius, seu gradum, dignitatem resque ab ipso gestas, sive passionis aut exuviarum locum spectes, commune cum Hispanis habiturus sit: cur in Gothico-Gallicano Codice nationalium festorum parcissimo, in quo nec Vincentio levitæ, nec Felici Gerundensi, nec Fructuoso, aut aliis Hispanis martyribus illustrissimis locus vel minimus attributus est, tam insignis ac luculenta, neque uno tantum in loco Laurentii nostri mentio habeatur? 3. Verum fuerit, quod gratis

(d) Habetur is Codex apud Murator. de Liturg. Romana vet., tom. II, a col. 775.

(e) Tom. II, a col. 662.

(f) Editum a Muratorio, tom. II, Diss. de Liturg. Rom., a col. 697.

(g) Annot. cv in Oration. antiquiss. rit. Goth., pag. cclxxxii.

(h) Ad die. x Aug. Edit. Rom., pag. 392.

(i) Homil. II de sancto Laurentio sub finem.

(j) Habentur in eisdem Actis SS. Sixti Laurentii atque Hippolyti passiones cum aliis, tum in Cod. Vaticano, cujus verba postremo nobis loco Blanchinus objicit. De quo inferius sermo recurret.

Blanchino damus; fuerit, inquam, præter patriæ communionem causa arcana aliqua, cor in Gothicis-Gallicano de quo agimus Codice Laurentii mentio fieret: an ea tanti ponderis existisse credenda est, ut propterea natale Laurentii extra Hispaniam ut putat Blanchinus editi, educati atque alti, cujusque nulla ibidem exstabat reliquiarum pars, potius in eo Codice ac solemnius haberetur, quam vel in eodem Eulaliæ Emeritensis (a) martyris celebratissimæ, patria, incolatu, passione atque exuviarum loco, nulla denique non ex parte Hispanæ; vel ipsius etiam Laurentii in Codicibus Gelasiano, Gregoriano, atque aliis ad Ecclesiæ Romanæ usum adornatis?

Hæc Blanchino longiuscule petita videbuntur; et fortassis, qua est sagacitate ac doctrina vir, latentem aliquam hujus singularitatis causam in numerato habeat, quæ mihi tamen, ut verum fatear, hactenus nulla succurrit. Ne autem ad Laurentii cultum ubique terrarum late propagatum confugiat, quasi ex eo peculiaris sanctissimi levitæ in Galliæ-Gothicæ Ecclesiis cultus descendat; de silentio Ecclesiarum per Gallias Belgicam, Celticam, et Francicam, hic rursus monendus est. Meminerit præterea Augustinum, non secus ac de Laurentio Maximus, olim de insigni levita ac martyre Vincentio dixisse (b): *Nullam ejus tempore regionem, nullam provinciam quousque Romanum imperium vel Christianum nomen extenditur non celebrare Vincentii natale*; quod tamen in iis quos retulimus Galliarum Codicibus, ino etiam in Missali Gothico-Gallicano, frustra Blanchinus quaesierit. Postremo: communem Laurentii cultum per orbem terrarum, utut ejusdem natali inter aliorum martyrum solemnitates in Gothico-Gallicano Codice recensendo causam dedisset: non tamen insigni ac peculiari illi in proprio, et in sanctorum

(a) Perpetuo Eulaliæ cuius in Missali Gothico-Gallicano natale celebratur Emeritensem diximus, quamvis Cl. Lesleus Barcinonensem eam fuisse suspicetur. Cum enim hæc non procul a Gallia, illa vero in remotissima Hispaniæ parte, passa fuerit, credibile existimat hic auctor præ Emeritensi Eulaliæ celebrariem olim apud Gallos Barcinonensem fuisse; quin et Missæ de qua agimus immolationem, in qua *virgo sponte præsi oblata* dicitur, huic magis quam Emeritensi convenire. Verum et hanc quoque claram olim in Galliis existisse, Venantii Fortunati et Gregorii Turonensis auctoritas ab Em. Thomasio allata (Præf. Missal. Gothic.) satis docet. Nec conjecturam ex ejus Missæ immolatione ductam, Lesleum juvare posse arbitror, cum utriusque Eulaliæ Acta magna ex parte confusa esse verosimillimum sit. Ac mihi quidem, ex loco in eo Codice Missæ de qua agimus attributo, confici plane videtur Emeritensem eam Eulaliam fuisse, cujus festum iv Id. Decembris celebratur; nam post Missam S. Andreæ apostoli prid. Kal. Decembris, et ante eam quæ de S. Pauli conversione est, viii Kal. Februarii, Eulaliæ natale ibidem agitur; cum alias sub medio Februarii mensis in quod Barcinonensis Eulaliæ festum incurrit collocari omnino debuisset. (Vide infra quæ notantur huic dissertationi sub *Addendorum* nomine adnexarum. F. d. r.)

(b) Serm. 276, qui de S. Vincentio Levita tertius est, num. 4, Edit. P. P. Maurin. Paris., tom. V, col. 1143.

(c) P. od ut opus Romæ ann. 1753, Octobri mense, sub hoc titulo: *Missale mixtum secundum regulam B. Isidori dictum Mozarabes*.

A Sixti atque Hippolyti natalitiis elogio locum facere potuisse. Sed de his plus satis.

Illud hoc loco jure lector desiderare et plane mirari possit, in tanta liturgicorum Codicum copia, nullum a nobis hactenus adductum, qui proprie ad Hispaniarum Ecclesias pertineat; cum alias priscus ille nostratum Gothorum Isidorianus ritus, Mozarabicus vulgo dictus, tanto semper apud liturgicos in honore fuerit, et usque sit. Ac mihi quidem (quamquam Missali Mozarabico ab incomparabili cardinali Ximeno edito non parum ab aliquibus detractum noveram, quasi ipsius collector ex antiquis Missalibus quæcumque libuit in eum Codicem transtulisset), hærebatur nihilominus animo ejus Missalis exemplum, quod in excellentissimæ Corsinæ domus, et in Vallicellana bibliotheca asservari inaudieram, diligenter evolere, si quid inde nostris hinc conjecturis lucis affulgeret. Conniodum autem per ea tempora Cl. Alexander Lesleus S. J. Mozarabicum ipsum Ximenii Codicem præfatione ac notis auctum edidit (c), in quibus non vulgaris neque hausta de triviis eruditio cum summa rei liturgiæ peritia decertare videntur. In eo autem Missali, quod nostra propius attinet, Laurentii festum propria et peculiari Missa, nedum natali ipsius die iv Id. Augusti, sed et in ejusdem diei octava, xvi Kal. Septembris, solemnissimoque *sex capparum* ritu celebrari animadverti; cum Sixti atque Hippolyti festa suis unumquodque natalitiis tantum flant, nihilque proprium habeant, sed omnia ex communi plurimorum martyrum desumantur, ritusque præ illo Laurentii longe inferior sit (d); ut vel hinc jam conjicere liceat, quam potior sanctissimi levitæ, præ Sixti atque Hippolyti natalitiis, ratio apud Hispanos habita fuerit (e).

(d) Pag. 357 ad 361. Festum Laurentii peculiari missa in ejus natali colitur. Pag. xc, col. 2. In calendario ritus *sex capparum* indicatur. Pag. 365 habetur Laurentii Octava, in qua omnia sicut in die dicitur jubentur. Item in Calendario, Octavæ Laurentii mentio est; e diverso vero de Sixto, pag. 356, col. 3, hæc omnino leguntur: *Sixti papæ: Felicissimi et Agapiti. Omnia dicantur plurimorum martyrum*. Eademque iidem ipsis verbis in festo sancti Hippolyti repetuntur pag. 361, col. 1.

(e) Non me latet, Cl. Lesleum (in Notis, pag. 585, col. 2) ex frequentis, uti arbitror, Sixti mentione, quæ in Mozarabica Laurentii missa fit, existimare, eam Missam non Laurentii propriam, sed Sixto quoque communem esse; qui mos hos martyres, imò et Hippolytum conjungendi, apud Græcos olim obtinuit, ut patet ex Menologio Basilii. Verum nescio quo pacto a Cl. viro sustineri possit, cum S. x. o proprius dies, non secus atque Hippolyto, in eo Missali attributus sit, ut nuper dicebamus. Præterea si quis ad eam missam animum tantisper advertat, licet frequens in ea Sixti, in secunda scilicet oratione, in oratione post nomina, in Intatione, et Benedictione mentio fiat: deprehendet nihilominus ad Laurentium potius, imò unice ad ipsum pertinere. Primo enim *Officium* seu Introitus (ut more nostro loquamur), qui est: *Gloriam et magnum decorem, etc.*, desumitur in ea Missa ex communi unius martyris, pag. 421, qui alias esse debet: *Dabo sanctis meis, ex communi plurimorum martyrum* pag. 426. Secunda binæ lectiones, alia ex Ecclesiastico: *Qui aurum diligit, etc.*, alia vero ex Apostolo: *Qui parce seminat, etc.*, nec

Et illud nobis in votis erat veteres liturgicos Codices, si quos in Bibliotheca Vaticana ad Hispaniæ aut Galliæ Narbonensis Ecclesias pertinens invenissem, diligenter evolvere; atque ex eis quæ in rem nostram conferre posse arbitrarer in medium adducere. Cur autem id non præstiterimus, alibi a nobis indicatum. Unum quod supererat exsecuti sumus, nempe ut quos in amplissima sanctæ ac primatis Toletanæ Ecclesiæ bibliotheca Mozarabicos sacræ liturgiæ Codices, a sæculo, ut putamus, nono scriptos asservari noveramus; quosque dum Catholici atque invictissimi Ferdinandi VI Hispaniarum regis jussu Toleti degeremus, pluries nobis in manus sumere licuit: perillustri viro utriusque jurisprudentiæ atque antiquitatis peritissimo D. Joanni Antonio de las Infantas ejusdem sanctæ Ecclesiæ doctorali, ut vocant, canonico, litteris precibusque nostris in hujus laboris gratiam evolvendos enixe commenderemus. Si quid autem eo præsidio conatus nostros, quod minime desperamus, adjuvari contigerit, ubi ab humanissimo patriique decoris amantissimo viro responsum impetraverimus, id e vestigio lucubrationi nostræ inseri, aut extra ordinem adjici curabimus (a).

CAPUT IV.

Prudentius vulgari sententiâ astipulatur. Multiplex pro Hispanis ex Laurentiano ejusdem hymno conjectura.

Hactenus de Laurentio Hispaniæ nostræ asserendo, quantum ingenio potuimus, enixi sumus. Nunc ut levitam sanctissimum ex mente Prudentii, quem ab ipsis stare adversarii contendunt, Romæ natum non fuisse ostendamus: intentatum fortassis alexæque plenum opus aggredimur. Initio autem prænotare oportet, longe aliam mentem propositumque sacri illius poematis auctori fuisse, quam ut sanctissimi levitæ patriam in ipso exprimeret. Nec ea tractatio aut hymni, qui *Passio Laurentii* simpliciter inscribitur, aut libri titulo *κατὰ Στεφάνων*, id est, *de Coronis*, martyrum scilicet, satis congruens aut opportuna censenda esset. Si cui tamen adhuc ea de re scrupulus hæreat, Prudentium ipsum sistimus, qui mentem suam atque hymni scopum his verbis apertissime prodit (b).

non Evangelium: *Nolite thesaurizare vobis*, etc., mirifice Laurentio congruunt. Demum reliquæ orationes et preces in eadem missa Laurentii propriæ sunt, nihilque cum Sixto commune habent. Sunt autem hæc: Oratio prima: *Domine Jesu*, etc. Lauda: *Beatus vir*, etc. Sacrificium: *Ego Dominus*, etc. Mis-a: *Ad misericordiæ opera*, etc. Ad pacem: *Deus qui beatissimi Levitæ*, etc. Post Sanctus: *Osanna in excelsis*, etc. Post pridie: *Memores*, etc. Ad orationem dominicam: *Deus qui in veri holocausti*, etc. Et post communionem: *Domine Jesu Christe*, etc. Mentio autem in ea missa Sixti, ob quamdam martyrii cum Laurentio communionem fieri potuit: nam et Hippolyti duplex luculentumque in ejusdem Inflatione, elogium habetur, quia propterea Laurentii missam Hippolyto communionem dicere possimus; neque id Lesleus voluit.

(a) Perincommodum huic lucubrationi accidit, licet alias communibus Hispanorum votis magnopere expetitus fuisset, ut quo tempore litteræ nostræ in Hispaniam delatæ sunt, Toletum vir eximius abesset, amplissimo vicariatus generalis ecclesiastici munere

Qua voce, quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem?
Quo passionem carmine
Digne retexens concinam?

Et rursum (c).

Sic, sancte LAURENTI, tuam
Nos passionem querimus.

Si quid proinde in eo poemate deprehenditur, ex quo Laurentii patriæ nonnihil lucis affundi, aut eadem demum sagaciori indagine subodorari queat: minime id data ab auctore opera dictum existimandum, sed quasi nihil tale cogitanti verbum paulo fortassis quam voluit significantius exciderit.

Bollandiani Patres, hymno accuratissime examinato, si quam inde illustrandæ Laurentii patriæ scintillam elicere possent, ubi nequicquam eis rem cecidisse animadvertunt, ceteros admonuere, quicumque id deinceps experiri vellent operæ pretium minime facturos (d). Aliis e contrario tam flexillis in utramque partem ejus hymni auctoritas visa est, ut eruditus sane doctor, civis meus atque olim in academia Valentina sacrarum linguarum cathedræ competitor (e), ex illis verbis (f):

Ceu præsto semper adies*,
Tuosque alumnos urbicos
Lactante complexu sinu
Paterno amore nutrias.

Et sequentibus:

Hos inter o Christi decus,
Audi poetam rusticum:

probare nitatur, cum Cæsaraugustanus Prudentius sit (quod verum fortassis fuerit): minime ab eo Laurentium patria segregandum; quandoquidem *alumnos suos urbicos* (id est, *Cæsaraugustanos*, ut ipso intelligit) atque *inter eos Prudentium* paterno amore complecti postulatur.

In tanta ergo præjudicatorum opinionum varietate, cum viderem Blanchinum et Merendam, inquisito adamussim hymno, fluxas et plane caducas inde desumptas conjecturas in cælum attollere, et pro geometricis demonstrationibus venditare: nolui enim vero permissam his scriptoribus veniam mihi adimi; aut, si pauca acquirere possem, invideri. Eo igitur poemate particulatim decurso, auctorisque scopo diligentissime observato, facile in hanc sen-

in regia Matritensi curia fungens: quo etiam tempore, aut non multo post, cum eminentissimus ac reverendissimus princeps Ludovicus S. R. E. cardinalis de Corduba, ex decano Toletano ad sacrum purpuratorum collegium, summumque ejusdem Toletanæ Ecclesiæ regimen maximo Hispaniæ totius plausu evocatus fuisset: unus ille omnium justissimi ac prudentissimi Hispaniarum regis judicio comprobatus est, qui in decanatu Toletano, quod Hispanicorum omnium honestissimum sacerdotium est, eminentissimo cardinali archiepiscopo succederet.

(b) In hymno de S. Laurentio stroph. ix, vers. 23.

(c) St. oph. cxxxviii, vers. 548.

(d) Ad diem x Aug., § iv in ipso initio.

(e) Is est doctor Augustinus Salesius presbyter Valentiniæ urbis historicus, editis operibus clarus (quorum catalogum habes ap Vinc. Ximenium Virum Cl. Biblioth. Valentiniæ, tom. II, ad ann. 1747, pag. 304) in litt. ad eruditiss. Mayansium nostrum 19 Julii 1741, in App. operis: *Censura de las historias fabulosas*.

(f) Stroph. cxliiii, vers. 569.

* Suspicitur Arevains, legendum tu pro ceu; notatque, adies pro adsis a Terentio fuisse usurpatum. EBR.

tentiam descendi, ut credam Prudentium ne cogitasse quidem Laurentium patria Romanum fuisse. Idque ex conjecturis sequentibus.

1. Inducit in eò hymano Laurentium poeta noster, postquam tyranni jussa spreverat, dolore cordis intrinsecus tactum, Christumque enixe deprecantem, ut ethnicam ex urbe superstitionem stirpitus evellat, his verbis (a):

Hæc ludibundas dixerat.
Cælum deinde suspicit,
Et congemiscens obsecrat
Misertus urbem Romulam.

Cur vero non potius diceret :

Misertus urbem patriam,

usurpata scilicet postrema voce *ἰπθιτῶς*: quo etiam sensu *terram* alicubi *patriam* Virgilius (b), *cineres patrios* Horatius (c), et alii ex veteribus dixere? Licuit sane Prudentio per metri et latinitatis leges id facere; et alias *patriæ* adjectum, meo quidem iudicio, pressius significantiusque, et verbis *congemiscens*, et *misertus*, quæ proxime præcesserant, exprimentæque sanctissimi martyris erga urbem pietati longe congruentius fuisset.

2. Pergit subinde levita sanctissimus, atque inter flammam Romanis Christianam religionem adprecat, inquires (d):

Da, Christe, Romanis tuis
Sit Christiana ut civitas.

Et hic quidem non satis opportune *Romanos* Christo attribuisse poeta videri potest: nondum enim Laurentii tempore, cujus ea oratio est, Christi jugo collum Roma subdiderat. Cur igitur, si in urbe natus fuisset Laurentius, non verius poeta diceret:

Da, Christe, Romanis meis,

præsertim cum nec metri ratione, neque Latini sermonis genio prohiberetur? Sane cum de iis pauperibus, inter quos Ecclesiæ thesauros sanctissimus

(a) Stroph. ciii, vers. 409.

(b) te, amice, nequivi
Couspicere, et patria decedens ponere terra.
(Æneid. vi, vers. 508.)

(c) Mixxit in patrios cineres, etc.
(In Art. vers. 471.)

(d) Stroph. civ, vers. 435.

(e) Stroph. lix, vers. 235.

(f) Stroph. cxxxiii seq.

(g) Notandum et *Alpium* nomine Pyrenæos montes, qui Galliam ab Hispania determinant, a poeta nostro appellari, ne qui s *Julias* aut *Peninas Cottiasque Alpes* ipsum intellexisse hoc loco putet; neque enim *Julia Cottiaque Alpes*, *binæ* a Prudentio dici poterant: cum non bis, sed semel tantum Italos ab Hispanis dividant. Sunt namque perpetua montium juga, quorum fauces varia nomina pro regionum varietate sortiuntur. Verum non injuria altissimos quosque montes *Alpes* appellaveris. Licet enim sint qui *Alpes* ab *albus* seu *alpus*; *alpus* vero ab *ἀλφός*, quod est *λευκός*, ut Hesychius vult, seu *albus*, a nivium scilicet candore dictas putent; verosimilior tamen originatio est, si dicamus, eam vocem ab Hebraico potius *אלף* *eleph*, quod *mille* simpliciter, interdum *bovem* significat, descendere. Ex eo enim fit *אלוף* *aluph*, id est, *ductor*, *magister*; et translate quidquid *maximum*, *præcipuum*, *summum*, aut *primarium* est. Hinc *ἀλφας* Græcis, qui et Latinis *elephas*, atque *elephantus*, a magnitudine dictus; item Hebræis *אלף* *eleph*, *bos*, quod Europæorum animalium maximum hoc sit. Præterea *aleph*, *eliph*, *olaph* priores sunt Hebræorum, Arabum et

A levita distribuerat, paulo ante locutus fuisset: non dubitavit *suos*, relate ad Laurentium, benigniori vocabulo appellare. Sic enim (e) præfectum alloquitur:

Quemvis tuorum divitum,
Qui veste et ore prænitent
Magis probabo debilem,
Quam quis meorum est pauperum.

Cur igitur non item *suos* Laurentius *Romanos* diceret, qui pridem *pauperes suos* appellare non erubuit?

3. Invidet Romanis pius ille scriptor, quod sacras beatissimi martyris exuvias præsentibus liceret iactuari, ejusque sepulcri limina exosculari; id quod ipsi cæterisque Hispanis, *binis*, ut ait, *Alpibus* ab Urbe *remotis*, ob locorum intervalla minime concessum erat (f):

O! ter (inquit), quaterque, et septies
Beatus unicus incola,
Qui te (Laurenti) ac tuorum cominus
Sedem celebrat ossium!
Nos Vasco Hiberus dividit
Binis remotis Alpibus (g)
Trans Cottianorum juga,
Traus et Pyrenas ninguidos.

Ubi notandum, non iis quidem qui Romæ nati fuissent a Prudentio invideri, quod communem cum Laurentio patriam sortiti essent; sed qui, ut maxime peregrini, in Urbe tamen non longe a sacris sanctissimi levitæ lipsanis habitabant, incolas scilicet, non cives. Prioribus enim *propter*, ut idem canit, *licebat advolvi, fetibusque sepulcrum beatissimi martyris irrigare*, quod iis qui extra Urbem degebant minime concessum erat.

4. Poscit subinde a levita sanctissimo poeta noster, lætus ut intersit Quirini populo, id est, benigne cum Romanis agat, *alumnos eos* Laurentii vocans his verbis (h):

Ceu præsto semper adsies,

Syrorum litteræ; Græcorum vero, *alpha*, quo sensu Codrus ille apud Martialem (Lib. v, epigr. 27) *Penulatorum alpha*, id est, *mendicorum primus* dicitur. Glossæ: *Alpes ὄρη ὄρηλα*, id est, *sublimes montes*. Isidorus (Etym. xiv, 8) *Gallorum* (inquit) *lingua*, *Alpes montes alii vocantur*. Vid. Voss. in *Albus*. Deinde Græcis montis notio generalis est, quasi *conspicuum*, *spectabile* dixeris, *aut locum edissimum*, e quo *circumfaciens regio longissime spectari potest*. "ὄρος enim, mons, ab ὄραω, id est, *video* forsan descendit, quamvis dispar sit utriusque vocis spiritus. Ἰδῆα autem seu ἰδῆ (quo etiam modo Græcis montes olim vocatos fuisse, duplex, uterque altissimus, in Troade, atque in insula Creta ejusdem nominis mons, argumento est) ab ἰδῶ, id est, *video*, omnino derivatur; unde et ἰδῆς, *spectabilis*, et ἰδῆα seu ἰδῆα, *species*. Erunt qui ab οἰδῆω, id est, *tumeo*, montes dictos velint: sunt enim *terræ tumores*. Utriusque autem Græcæ montis notionis, non ob-cura reperiuntur vestigia in veterè Hispaniæ nostræ Chorographia: bini etenim apud nos editissimi montes, *Orospea* et *Idubeda* priscis vocati fuere: quarum vocum pars prior *oros* et *idu*, Græcæ procul dubio est, et *montem*, id est, *conspicuum*, *spectabile* significat; posteriorem vero *peda*, Bochartus alicubi *argentarum* interpretatus fuit. *Orospea* autem hodie *la sierra de Segura*; *Idubeda* vero *montes d'Óga* a nostratibus vernaculo idiome appellantur, ex P. Marianæ placito; videndus tamen eruditiss. nostras Joannes Genesis Sepulveda qui cum Ferdinando Pintiano de horum montium situ egregie disputavit, lib. iii, *epist.* 48 ad J. Quignonium.

(h) Stroph. cxliiii, vers. 569.

Tuosque alumnos urbicos
Lactante complexus sinu
Paterno amore nutrias.

Potuit item in hoc tractu Prudentius, imo debuit, si Romæ Laurentius natus fuisset, ex usu Latini sermonis nedum *alumnos*, sed plane Laurentii *cives* Romanos appellare; præsertim cum eam vocem carminis leges non respuant. Quidni autem diceret:

Tuosque cives urbicos?

Et quidem si ad primævam vocis originem, qua *cives* a coædado dictos scimus, aut ad jus Romanæ civitatis, aut denique ad perpetuum Laurentii in Urbe incolatum respicere Prudentius voluisset, poterat sane Laurentium ex vero civem Romanum appellare. Veram cum hoc verbo frequentissime patriæ communionem designari nosset, consulto ab eo abstinuit Hispanus scriptor, ne scilicet ambiguum sententiam redderet; aut, si illud in posteriore sensu ab aliquo usurparetur, Laurentium Hispanis suis abjudicaret, eaque de causa Romanos sanctissimi levitæ *alumnos* quam *cives* appellare maluit.

Hæc tamen conjecturalia sunt; illud certum, vocem *alumnus*, seu ejus etymon aut analogiam, sive usum potius Latini sermonis spectes, proprie significare qui corporali alimento ab alio sustentatur, et referri ad *nutritius*; per similitudinem autem, ad animum transferri, quo sensu *disciplinæ* ac *pietatis alumnos* apud veteres legimus; minime tamen pro *cive* aut *populari* hactenus, quod sciam, usurpatam, imo nec salva ipsius proprietate usurpari unquam potuisse. Nihilominus tamen vim hujus vocis apud Prudentium ex mediæ Latinitatis auctoribus, maxime vero ex ecclesiasticis ejusdem ætatis Patribus eruere debemus. Et quidem Leo Magnus, qui non longe post Prudentium floruit, de sanctis apostolis loquens, ait (a): *Si autem Petrus apostolus hanc pietatis suæ curam populo Dei, sicut credendum est, ubique protendit: quanto magis ALUMNIS SUIS (ROMANIS) operi suam dignatur impendere; apud quos in sacro dormitionis thoro, eadem qua præsedit carne requiescit?*

Viderint hic, quæso, adversarii quo sensu a sancto Leone, qui itidem Romæ natus erat, Romani *cives*, Petri apostoli vocentur *alumni*. Mihi quidem ea voce, *disciplinæ* ac *doctrinæ filii*, aut *ipsius clientelæ traditi*; forsitan et *Urbis incolæ*, communis scilicet matris

(a) Serm. II in nat. SS. apostolor.

(b) In hymno de S. Vincentio martyre, stroph. xxxv, vers. 137.

(c) In not. ad Prudent. hoc loco. Apud Nic. Heinsum in edit. Prudentii Coloniaensi 1750, pag. 227.

(d) P. Chamillart in Comm. Prud. hoc loco: *Cum semper præsto adsis Romanis: cum tuos populares materno sinu foveas, et paterno amore prosequaris: hos inter, o Christi martyri, audi poetam non bonum.*

(e) Stroph. cxxxviii, vers. 549.

(f) Philipp. III, 19, al. 20.

(g) Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανῶς ὑπάρχει (Θελ. π. γ). Valet signidem τὸ πολίτευμα tantumdem ac regimen, sive administratio reip. aut civitatis, a πολιτεῖν, seu πολιτεύομαι, quod est rego, administro, temp. gubernare, etc. Quam ob causam summus ille nostras B. n. dictus Arias Montanus reddidit: *administratio nostra*. Vulgatus tamen interpret prætulit con-

A *abere educati*, quos proprie τῶς συντροφίους dixeris; minime vero *cives* pressius, aut *populares* intelligi videntur; nec sensu plane dissimili Prudentius carnifices lictoresque *alumnos carceris* alicubi appellat, inquiring (b):

Sed vos, ALUMNI CARCERIS,
Par semper invictum mibi,
Cohibete paulum dexteras
Respiret ut lassus vigor.

Quasi diceret, *quos carcer alit*. Imo in hoc eodem Laurentiano hymno, panperes eleganti sane metaphora *alumni luminis* appellantur, quam ego ad litteram interpretor, *lucem depascentes*; per allegoriam tamen eos Prudentium intellexisse arbitror, qui, quod bene operentur, lucem amant; nisi forsitan Christi, qui lumen indeficiens est, alumnos ea voce designare voluerit. Hæc nos tamen, quod aliquanto quam par erat otiosius percuti simus, eximius nostras, cuique plurimum Hispania debet, Ælius Antonius Nebrissensis in causa fuit. Is enim ad hunc Prudentii locum, *alumnos, cives* (c) interpretatur; quem recentior alius ejusdem poetæ illustrator (d), dum pro ea voce reponit *populares*, secutus fuisse videtur; ambo tamen nisi largissime et plane ἀκρίως utrumque id verbum usurpari velint, egregie deceptos fuisse arbitror. Sed redeamus ad propria.

5. Pergit porro poeta noster, et post Laurentii passionem, crucisque victoriam per ipsum adeptam, sanctissimi levitæ gloriam quasi extra se raptus contemplantur, inquiring (e):

Sic, sancte Laurenti, tuam
Nos passionem quarimus;
Est aula nam duplex tibi
Hic corporis, mentis polo
Hic inenarrabili
Alicui Urbis munciceps,
Æteræ in arce curiæ
Gestas coronam civicam.
Videor videre illustribus
Gemmis coruscantem thronum,
Quem Roma cælestis sibi
Legit pereannem consulem.

Non equidem ambigo de cælesti Laurentii *municipatu* Prudentium hic loqui; forsanne ad illud Pauli (f): *conversatio nostra in cælis est*, pro quo vetus interpret, minime repugnante Græco exemplari (g), *municipatus* (h) noster vertit, respexisse; verum istud, opinor, poetæ in eo tractu propositum fuit, levitam

D *versatio*, quæ sane vox congruentissima est, nec *municipatum* excludit. Is enim ejus loci sensus est. *Sic vivimus quasi in cælo versantes: eoque tendunt actiones nostræ, ubi justorum retributio demum erit; cujus et nos participes fore speramus. Jus itaque civitatis, id est, municipatum, in cælis habemus.* Huc etiam respexisse Erasmus videtur, ita hunc locum interpretatus: *ut municipes cælorum nos gerimus.* Quæ sane interpretatio, veteri alia de qua inferius loquemur, mirifice fulcitur; nec non ex usu Græcæ phræseos πολιτεύματος μετρίων apud Plutarch. quæ *juris civitatis participem*, id est, *municipem esse*, congruentissime redditur. V. Henr. Steph. in Πολίτευμα.

(h) *Sed tu peregrinus es mundi hujus, civis supernæ Hierusalem. Noster* (inquit Paulus Philipp. III) *municipatus in cælis.* Tertullian., de Coronæ Milit., cap. 15 apud Cl. Domnic. Georgium, in Testimonio de Adone.

sanctissimum terrestris jampridem Romæ municipem, post gloriosissimam ipsius certamen et palmam, inter celestis Romæ municipes allectum, perennique beatæ illius Urbis consulatu decoratum fuisse : quasi diceret, Laurentii passionem ipsum e temporali ad æternam municipatum transtulisse.

Hoc nos ne omnino divinantes dixisse videamur, consideranda primum est proprietas vocis *allectus*, quæ ex alio ad alium ordinem transitum importat, ut et in Græco sermone *προσκαταλεγμένος* ipsi correspondens; tum vero maxime apodosis prioris strophes :

Est aula nam duplex tibi (o Laurenti!)
Hic corporis, mentis polo.

Quibus, nisi vehementer ego fallor, duplex Laurentii nostri, patria, geminumque ipsius *municipale jus*, apertissime continetur. Sunt enim fere ad litteram a Prudentio ex Cicerone mutuata, qui de M. Porcio Catone Tusculi nato loquens (a) : *Ego mehercule* (inquit) *et illi et omnibus municipibus duas esse censeo patrias, unam naturæ, alteram civitatis*. Quam sententiam si cum Prudentii verbis : *Allectus Urbi municeps*, et cum illis : *est aula nam duplex tibi*, conferre volumus, mirifice iisdem congruentem, imo eandem esse conperiemus. Non dixit autem Prudentius *duplex patria*, quia posteriorem vocem, ea præsertim sede, metri ratio respuebat, pro qua *aulam* substituit. Hæc autem si vera esse volumus, ut certe verosimilia sunt, habemus Laurentiam ex mente Prudentii *municipem*, atque adeo *patria Romanum* non fuisse.

His conjecturam aliam ex argumento libri *περί Στρατιῶν* desumptam, licet extra ordinem, adjungere placuit. Cum enim præcipuam ejus libri partem Hispani martyres (vel si Laurentium de quo lis est interea reponamus), Hemeterius et Chelidonius, Vincentius levita, octodecim Cæsaraugustani, Eulalia Euerlensis, Fructuosus Tarraconensis, imo et Cyprianus (quem licet Afrum, *amore tamen et ore Hispanum Prudentius* (b) vocat) sibi vindicent : liquet passim ex ipsorum hymnis eos ab auctore in patria conscriptos fuisse; e contrario vero, quæ reliqua in eo libro sunt martyrum non Hispanorum poemata, Prudentius ipse extra patriam, imo et per occasionem composita fuisse testatur; Petri quidem et Pauli apostolorum Romæ, item Hippolyti; Cassiani vero Foro-Cornelii, cum casu ejus passionis historiam ab æditu inaudivisset. De Agnetis autem et Quirini (c) duo supersunt, hymnis, incerta res est; Romæ tamen conscriptos fuisse prioris in Urbe festi cele-

britas, posterioris autem martyris exuvia ipsis ut puto (c), Prudentii temporibus e Siscia, qui Croatiae pagus est (d), Romam translatae, conjiciendi occasionem præbent. Cum ergo unum illud poema, quod Laurentii passionem continet, præ aliis quotquot in eo libro sunt, Prudentius in Hispania scriptum luculentissime testetur, ut loca non ita pridem ex eo adducta declarant : cur non et hinc eliciamus, Laurentium, non secus atque alii martyres quorum passiones is auctor in patria cecinit, Hispania in media natum fuisse?

Hæc sane si ab adversariis ex Prudentii hymno, aut aliunde pro eorum opinione elicitis nobis objicerentur, uti singula (quod ingenue fateor) non magni facerem, ita in eundem scopum quasi ex conducto directa non prorsus despicienda ducerem universa; rarissime enim hexachorden citharam ad harmonizæ leges fortuito attemperari contingit. Nos tamen, qualiacumque tandem ea sint, æquis lectoribus judicanda, cumque adversariorum conjecturis ex eodem hymno desumptis conferenda proponimus; minime desperantes tamen, ex iis solum quæ hactenus adducta sunt parcius de cætero Hispanis objiciendum, quod a Prudentio suo in hac controversia deserantur.

CAPUT V.

Argumenta adversariorum ordine examinantur; in primis vero Blanchinianum ex Orationario Codice antiquissimi ritus Gothici desumptum.

Primum omnium in nos Blanchinus urget libellum orationum antiquissimi ritus Gothici ex Veronensis Ecclesiæ chartophylacio ab ipso erutum, et inter Prolegomena liturgicorum operum ven. cardinalis Josephi Mariæ Thomasi Romane editionis ann. 1741 relatum (e). Is autem libellus, quem ad Tarraconensem, cognominis in Citeriore Hispania provinciam, Ecclesiam olim pertinuisse contendit, receptissimæ de Laurentii patria sententiæ mirifice contraire ab ipso dicitur. Sistimus Blanchini verba (f) : « At ipse libellus vulgari (*Hispanorum*) opinioni mirabiliter adversatur. Nam sancti Laurentii festum diem, magnum atque solemnem cæterisque post apostolicos gloriosiore, tribus tantum orationibus et completoria ad matutinum concelebrat : quamvis idem libellus officia aliorum sanctorum qui vere Hispani sunt numerosis orationibus exornet, ut videre licet in Indico generali, qui eidem libello Ecclesiæ Tarraconensis (g), fuit summo studio curaque a nobis præ-

(a) Lib. II de Legib. sub init.

(b) In hymno de S. Cypriano, vers. 111 :

Est proprius patriæ martyr,
Sed amore et ore noster.

(c) Vid. Baron. in Not. ad Martyrol. die IV Junii, lit. B.

(d) His temporibus *Sisseg* indigenis appellatus ad Colap's et Savi confluentes. BAUDRAND.

(e) Pag. 4 ad 136.

(f) Annot. cvj, pag. 292.

(g) Quanquam Tarraconensis, an alterius ex Hispaniæ Ecclesiis, libellus is fuerit, nostra nihil referat : monendum tamen lectorem duximus rem non esse usque adeo exploratam. Sane loca quibus Blanchinus

confici ac demonstrari putat (Annot. xxiii, pag. 167 seq.) ad Tarraconensem Ecclesiam pertinuisse, subobscura sunt; et alias in Orationibus de S. Vincentio martyre patria, ut putamus, Cæsaraugustano (Pag. 60, in fin. et 61), est de quo vehementer dubitari possit, num is olim Codex ad Cæsaraugustanam Ecclesiam pertinuerit : nam in ea quæ incipit : *Omnipotens Pater*, etc., legitur : *Præsta, Domine, placatus, ut interventu sedulo hisdem (sic) nunc, de quibus ipse (Vincentius) electus est membris, adhibeat fragilitati potentiam, humilitati gloriam*, etc. Item paulo inferius in Oratione quæ incipit : *Omnipotens Deus qui martyrem*, etc. (Pag. 61), mentio videtur fieri celebris illius stolæ Vincentii cruore aspersæ,

bus. Hoc vel unum maximi est ponderis argumen-
tum. »

Id nobis tamen ad justam trutinam expendere per
Blanchinum liceat. Laurentii festum, in eo quem
dicimus orationum Codice, tribus tantum orationibus
constat, adjectis tamen completoriis et benedictioni-
bus ad vesperum et matutinum : quarum priores
Blanchinus casu, ut putamus, omisit (a). Septem
omnino, non amplius collectiones sunt. E diverso
vero festa sanctorum Vincentii levitæ, Valentini mar-
tyris, Leocadiæ Toletanæ, Eulaliæ Emeritensis,
Fructuosi, et aliorum, qui vere (ut Blanchinus ait)
Hispani sunt, vicinas, interdum plures in eo Codice
orationes habent. Hactenus secundo vento, plenis-
que, ut aiunt, velis Blanchinus; videat, quæso, tamen,
ne ipsi medio in cursu hærendum sit. Is ipse de quo
loquimur libellus (b) in festo sanctorum Aciscii et
sociorum, quatuor tantum collectiones sive orationes
exhibet, quas dominico potius Adventui, in quod
tempus ipsorum natale incurrit, quam martyrum
solemnitati merito ascripseris. Præterea in festo
sanctorum Jusi et Pastoris unicam tantum orationem
propriam cum benedictione libellus offert; ternas
vero, summam quaternas alias communes, ex missa
sanctorum Infantium, id est Innocentium, desumen-
das præcipit (c); prorsus ut ne conjunctæ quidem
septenarium numerum impleant. Nec ideo tamen
minus priores illos martyres Cordubensibus, poste-
riores autem hos Germanos fratres Complutensibus
adnumerandos Blanchinus ipse nobiscum agnoscat.
Sed levia hæc sunt.

Felix Gerundensis martyr in eo quem dicebamus
orationum libello, præter benedictionem terdecim

summoque honore apud Cæsaraugustanos habitæ, de
qua Prudentius, Eugenius Toletanus Junior, et alii.
Verba hæc sunt : *Tribus, Domine, ut intercessione se-
dula reformet (Vincentius) male scissa indumenta
baptismatis, quem pro te dimicantem martyrii cruce
respersa stola induisti decoris.* Nos tamen nihil de hoc
statuimus.

(a) Pag. 130 seq.

(b) Pag. 5 seq. Blanchin. in indice Officior. Ora-
tionarii, pag. 122, et Annot. II, pag. 137 seq.

(c) Pag. 150, et apud Blanchin. in Indice, pag.
129.

(d) Pag. 127 seqq.

(e) Pag. 127.

(f) In Hymn. de SS. Martyrib. Cæsaraugustanis,
stroph. IX.

(g) Ad diem xxv Julii, § 1, n. 1.

(h) Pag. 127.

(i) In Hymn. de SS. MM. Cæsaraugustanis, stroph.
VIII.

(j) Forsan Blanchino non probabitur dupplicem olim
apud Hispanos Eulaliæ, sed unam tantum, eamque
Emeritensem fuisse. Sane in annotationibus Oratio-
narii Gothici (IX, pag. 146) non obscure in eam
sententiam inclinare videtur, idque ex ipsius Oratio-
narii de Barcinonensi Eulaliæ silentio, cui Prudentius
astipulatur, dum inclita Barcinonensi viragine præ-
terita, priorem illam Emeritensem esimio poemate
celebrat, festumque ejusdem diem, *singularem* alicubi
(Hymn. de S. Hippolyto) prodit. Longe tamen re-
ceptor et probabilior est eorum opinio, qui ob com-
munionem nominis atque Actorum affinitatem,

A proprias orationes enumerat; quibus quatuor aliæ
itidem cum benedictione adjungi debent, quæ ipsi
cum sanctis Machabæis communes sunt; prorsus ut
omnium conjunctim numerus undevicenarius sit (d).
Nihilominus tamen Cucufas Barcinonensis martyr,
qui nedum Felicis civis itinerisque socius fuit, sed
germanus ejusdem frater vulgo creditus; quemque
libellus ipse *famosum martyrem* (e), Prudentius *cla-
rum* (f), Bollandiani Patres ex vetustis Martyrologiis
celeberrimum vocant (g), unica tantum, quod mirere,
completoria et benedictione in eo libello colitur (h).
Adde claram jam tum et merimoniis celebrem, at-
que adeo civium frequentissimam Barcinonem fuisse;
Tarraconi præterea, cujus Ecclesiæ libellus a Blan-
chino ascribitur, collimitaneam: cum contra, Gerun-
dam Prudentii testimonio *parvam* (i), triumque mi-
nimum dierum itinere a Tarracone disitam fuisse
sciamus, ut potior hujus martyris quam Felicis,
saltem æqualis utriusque cultus esse debuisset. Di-
versitatis causam indicabimus fortasse alias; interea
vero ex inæquali orationum in eo Codice numero,
priorem illum Felicem Hispanum fuisse, non item
Cucufatem, quod utrumque ex ejus ratiociniis conso-
quens sit, Blanchinus eliciat.

Quid autem, si in Orationum libello Laurentius
omnino prætermisisset? Confectam Blanchinus
universam rem, actumque plane de Hispanorum
sententia pronuntiasset. Atqui eodem argumento (ut
vel hinc ejus infirmitatem eliciamus) conficere quo-
que nunc poterit, nec Eulaliæ Barcinonensem (j),
nec Vincentium et socios Abulenses, nec Servandum
et Germanum Gaditanos, neque Hemeteriam tandem
et Chelidonium Calaguritanos martyres celeberr-

utramque Eulaliæ ab aliquibus confusam, atque ex
duabus unam factam existimant; quod et in Hippo-
lytis, Cyprianis, aliisque cognominibus martyribus
contigisse scimus. Nec Ruinartius ab hac sententia
alienus videtur (Act. Mart. sinc., Edit. Verona., pag.
396), quanquam ipse nihil desinat. Et quidem præter
Missalis ac Breviarii Mozarabici, nec non Eulogii,
atque aliorum veterum auctoritates, quæ vulgo pro
Barcinonensi Eulaliæ afferuntur: antiquissimum
Kalendarium Toletanum a Francisco de Pisa olim
evulgatum, et a P. Joanne Pinio in *Liturgiam Hispani-
cam* relatum, quod ipse (Cap. 9, § 6, n. 445) sæ-
culo quinto aut ineunte sexto, Cl. vero Cennius (ap.
Blanchinum Orationar. Goth., pag. 134) extrema
sæculi septimi ætate exaratum putat, mirifice poste-
riorem sententiam confirmat; legitur enim in eo:
*II Idus Februarii sanctæ Eulaliæ vîrg. mar. Barci-
nona.* Acta præterea Leocadiæ Toletanæ martyris,
ex ejusdem urbis Franciscanorum Patrum cœnobio
nuper eruta, et a Cl. Henrico Florezio in Hispaniæ
sacræ tom. VI, pag. 315 relata disertissimam utrius-
que Eulaliæ mentionem faciunt. Quæ nos, quanquam
alias amplissimæ nostræ Barcinonensi Ecclesiæ, cujus
in sinu sacri Eulaliæ cineres religiosissime coluntur,
ac nobilissimæ Hispaniarum urbi, quæ suo nos gre-
mio benigne excepit, nullo non officii genere devincti.
magis tamen ex animi sententia, quam quod utriusque
aut earum alteri gratificari velimus protulisse, per-
sancte dejeramus. Videndus insuper Cl. Lestæus
(Annot. in Missal. Mozarab., pag. 566), qui pro du-
plici Eulaliæ strenue dimicat; ejus tamen opus abso-
luta hac dissertatione primum in lucem prodit.

mos, quorum palmas peculiari hymno Prudentius A cecinit (a), Hispanis ascribendos esse : quandoquidem in eo de quo agimus Orationum Codice nullam horum martyrum mentionem fieri, festaque ipsorum natalitia omnino prætermitti videmus (b).

Neque id ejus tantum Orationum libelli peculiare existimandum est, sed veterum fere omnium liturgicorum Codicum, et Martyrologiorum commune, ut nonnulli interdum martyres alioqui non tacendi silentio prætereantur. Exemplis res fiet illustrior. Missale Gothico-Gallicanum Thomasi (in quo nedum peculiare Laurentii festum, sed duplex insuper sanctissimi martyris, in sancti Sixti atque Hippolyti natalitiis, elogium contineri pridem diximus) nec verbum de Felice et Cucufate, nec de Fructuoso ac sociis, nec de Vincentio levita aliisque Hispanis B martyribus illustrissimis, aut aliquam commemorationem habet, ut alibi quoque a nobis indicatum. Si quis autem ex ejus Codicis silentio præclarum illud purpuratorum agmen Hispaniæ nostræ abjudicare vellet, quantum ille, vel Blanchino judice, a veritatis tramite deviare!

Missale præterea Isidorianum, vulgo Mozarabicum dictum (c), non meminit Zoili seu Zoelli Cordubensis, ut eum Prudentius vocat (d); neque Cucufatis Barcinonensis, nec Encratidis Cæsaraugustanæ; imo neque ipsorum octodecim ejusdem urbis martyrum, quorum laudes peculiari hymno celebravit Prudentius (e). Kalendarium demum Ecclesiæ Carthaginensis Afros, imo ejusdem urbis martyres interdum silet. C Non Rutilium exhibet, qui, teste Tertulliano, post evitatos sæpius persecutores, tandem comprehensus igne martyrium consummavit (f). Non Mavilum, qui, ex eodem Tertulliano ad Scapulam, apud Adrumetum (Toulbam seu Mahametam Ferrarius (g), Hammametham Baudrandus vocat, non longe a Carthagine) sub Severo ad bestias damnatus est (h). Non demum Bassum, Fortunionem, aliosque Carthaginenses martyres in Cypriani epistolis laudatos, ut Cl. Ruinartius (i) testatur. Quid igitur? An ex utriusque hujus Codicis silentio, nec priores illos Hispanos, neque posteriores hos martyres Afros fuisse affirmabimus?

Juvabit, opinor, Cl. auctoris testimonium in hujus

(a) In honorem SS. MM. Calagurritanor. Hemeter. D et Chelid. Prius est omnium in Edit. Weitzii. Hanov. 1612.

(b) Vide sextam notarum huic dissertationi sub Addendorum nomine adnexarum. ESR.

(c) Legeram id pridem in Ruinartio, cujus fere verba hæc sunt (Præf. ad Acta mart. sinc., num. 18); postea vero ejus Missalis exemplum nactus, ex Editis scilicet a Cl. Lesleio, rem periculo facto comprobavi; licet in ejus Missalis Kalendario mense Julio (Pag. 90) legatur: VIII Kal. Augusti Christophori, etc. CUCUFATI et comitum ejus martyrum; in corpore enim ejus Missalis ne minima quidem Cucufatis mentio fit, ut videre est in missa sancti Christophori xxv Julii.

(d) In Hymno de SS. MM. Cæsaraugustanis.

(e) Septimus is est in Editione Weitzii.

(f) Rutilius, sanctissimus martyr, cum toties fugisset persecutionem de loco in locum, et jam periculum, ut putabat, nummis redemisset... ex inopinato ap-

doctrinæ confirmationem adducere, ex quo eadem opera intelligemus, cur nonnulli martyres in propriis etiam Ecclesiis interdum omitterentur. Sed quid ad tam vetera exempla recurrimus (inquit Ruinartius de martyrum silentio in Vett. Kalendaris (j). loquen-), cum id ipsum in hodiernis Kalendaris quibus observare facile queat: in quibus non solum exterarum, sed etiam viciniorum et comprovincialium Ecclesiarum martyres et patroni, ut plurimum non celebrantur; imo quandoque unius Ecclesiæ martyres aut episcopii in aliena Ecclesia colantur, qui nullum habent in propria cultum. Quod ideo factum puto (subditi) quod eorum reliquiæ sacræ alio translatae fuerint, aut certe quod eorum Acta non haberentur.

Firmat mirifice hanc doctrinam Cl. Muratorius, cui cum novum visum fuisset, sanctæ Eugenæ virginis et martyris festum, cujus passio Romæ ipso natali Dominico die in veteribus Martyrologiis Hieronymiano, Usuardi, et aliis celebrabatur; in Gallicano-Boviensi Sacramentario, quem ad Vesontionensem provinciam pertinuisse diximus, atque adeo apud Gallo Francos, in ejusdem Dominici natalis pervigilio recenseri: hanc ejus rei causam fuisse suspicatur, quod in aliquam ex Gallicanis Ecclesiis hujus sanctæ martyris reliquiæ perductæ fuerint (k).

Inde etiam argumento a majori ad minus, ut in scholis loquuntur, fieri potuisse arbitror, ut inferior alicubi ritus esset martyr civis, cujus tamen nec Acta, neque reliquiæ haberentur in patria præ illius cujus Acta vel reliquiæ in aliqua Ecclesia aut diocesi exstarent, licet is alibi patriam sortitus fuisset. In numerato habemus exemplum Stephani, cujus quanquam peregrini festum, ob delatas tamen in Hispaniam reliquias, ut pridem dicebamus, longiori orationum serie in eo libello celebratur, quam vel Aciscus, vel Justus et Pastor, domestici procul dubio martyres; imo quam Hispanenses Justa et Rufina, quarum natale quidem non amplius in eo libello collectiones habet (l), cum vicinæ et amplius ibidem Stephani festo attribuantur (m).

Cum ergo, sicuti ex Bollandianis Patribus ipsoque etiam Prudentii testimonio pridem ostendimus, proximis a Laurentii morte; imo etiam posterioribus sæculis, nullas Hispania nostra nacta fuisset sanctis-

D prehensus et prædici oblatum, tormentis dissipatum, credo pro fugæ castigatione: dehinc ignibus datus, passionem, quam vitaret, misericordiae Dei retulit. Tertullianus, lib. de Fuga in persecut., cap. 5.

(g) In Adrumetum. Et ibidem Baudrandus.

(h) Tibi quoque (Scapulam provincie Africa præsidem Tertullianus alloquitur) optatum admonitionem solam fuisse quæ cum Adrumeticum Mavilum ad bestias damnasset, et statim hæc vexatio subsecuta est, et nunc ex eadem causa interpellatio sanguinis. Tertull., lib. ad Scapulam, cap. 3, n. 3.

(i) In præf. in Act. mart. sinc., num. 18.

(j) Ibidem, paulo tamen inferius.

(k) Diss. de Liturg. Romana Vet., tom. II, col. 766, in præf. Sacramentarii Gallicani Boviensis a Mabilonio primum editi.

(l) Orationar., pag. 125 ad 127.

(m) Idem a pag. 39 ad 45.

simi martyris reliquias; nullaque præterea in ea regione exstarent passionis ejusdem Acta: fieri hæc de causa commodissime potuit ut festum Laurentii in ea Ecclesia, ad quam libellus de quo agimus pertinebat, minori orationum numero celebraretur, quam alicujus ex Hispanis aut exteris martyribus, quorum sacra pignora in ipsa Ecclesia vel alibi in Hispania colerentur. Atque, uti ex majori orationum numero quas Stephanus in eo libello habet, non bene quivis eliceret sanctissimum protomartyrem Hispanis adjudicandum; ita neque ex minori Laurentium ipsis adimendum fore.

Ex eadem quoque doctrina insignem illam inter Felicem Gerundensem et Cucufatem Barcinonensem, quod ad Orationum numerum spectat, inæqualitatem descendere arbitror. Prioris etenim martyris exuvia ab ejus morte ad nostra hæc tempora Gerundæ, quæ in urbe passus fuit, perpetuo permansere. Prudentius (a):

Parva Felicis decus exhibebit
Artubus sacris locuples Gerunda.

De Cucufatis autem reliquiis, quanquam eas Prudentii ætate Barcinone, aut non procul (apud Octavianam scilicet castrum, quo loco celebre sancti Cucufatis monasterium, hodie *Sant Colgat del Vallès* indigenis appellatum, a Carolo Magno, sive, ut alii volunt, a Ludovico Pio exstructum postea fuit) existitisse nullus dubitem; id quod Mozarabicus etiam ipsius martyris hymnus, nequicquam reclamante Tillemontio (b) expresse confirmat (c): extra controversiam tamen est a sæculo octavo in Galliam translatus fuisse, atque anno salutis 777 in saltu Vosagico apud Fultrado-Cellam requievit; ut ex sancti Fultradi testamento, quod Mabillonius (d) evulgavit, manifestum sit. Nec dissentit Ado, quanquam Cucufatis corpus recta Lutetiam translatum fuisse asserat, quod æque verum non est: *Octavo* (inquit [e]) *milliario a Barcinone perductus Cucufas, ferroque animadversus martyrium consummavit, cujus corpus a Christianis cum reverentia sepelitur*; unde postmodum translatum non longe a Parisiorum civitate in ecclesia BB. MM. Dionysii, Rustici et Eleutherii tumulatum est.

Jam vero fixa apud Gerundenses atque immota reliquiarum sancti Felicis sede, potuit facillime priscus hujus martyris cultus constanti populorum devotione retineri; Cucufatis autem paulatim decrescere, maxime vero ex quo sacrum ejusdem corpus in Galliam translatum fuit; quam ego insignis

in Orationum numero inæqualitatis, de qua pridem egimus, causam fuisse arbitrabar. Verum, inquit, ita fiet, libellum Orationum de quo agimus post translatum demum in Gallias Cucufatis corpus conscriptum fuisse; atque adeo nec *plusquam millenarium* esse ut Blanchinus voluit (f), neque *ad sæculum septimum pertinere, Mauricamque Hispaniam cladem prævisse*, ut Cl. Cayetanus Cennius affirmavit (g); sed exeunte minimo octavo sæculo exaratum fuisse. Quid vero, inquam, tum postea? Maximam quidem utrique huic scriptori auctoritatem inesse scio, eamque in dies amplificari vehementer cupio; verum, si libere philosophari liceat, præ ea, præque conjecturis quæ dijudicandæ ætati ejus Codicis afferuntur, unam inter Felicem et Cucufatem Orationum in ipso disparilitatem longe validiorem puto; atque ex ea Codicis ætatem inter alia dimetiendam fore; aut præsentiore aliam tantæ inæqualitatis causam hi scriptores adducant.

Fugax præterea et lubricum est iudicium de ætate Codicum, in quo postquam se misere deceptos atque deprehensos agnovere cautiores palæographi, fallacia omnia atque insidiarum plena esse pronuntiarunt, nihilque prorsus ubi tuto pedem figere valeas in eo argumento reperiri. Neque demum excusso, quam velint accuratissime, characteris ejus libelli specimine a Blanchino exhibito (h), causam aut conjecturam aliquam inveniendam fore existimo cur magis ille ad septimum quam ad octavum sæculum pertineat; præsertim cum prioris illius sæculi paucissimi existant Codices non *quadrato*, ut vocant, aut ad *quadratum* scriptionis genus accedente characteris scripti; *cursivam* autem, qua libellus constat, scribendi rationem ternis demum quæ consecuta sunt sæculis frequentari coeptam, atque in maximo usu fuisse sciamus.

Ac mihi quidem, ut libere iudicium de hac re meum exponam, si quando in affinis characteris Codicem incidissem, exeuntis plane octavi sæculi, forsitan et ineuntis noni genius illico in oculos incurrisset. Quod si Codicis antiquitatem non ex scriptura (quæ potest esse recentior), sed ex phrasi atque argumento ejusdem elici debere Blanchinus ac Cennius contenderint: hactenus ipsis assentiar reperiri in eo Codice quæ remotissimam antiquitatem sapiant, quale inter alia illud est, quod de *omnimoda simulacrorum superstitione devicta*, in altera ex Orationibus de SS. Fructuoso, Augurio et Eulogio (i) legitur: verum.

(a) In Hymn. de SS. MM. Cæsaraugustan's.

(b) Contendit quidem Tillemontius (apud PP. Bolland. xxv Jul., § 11, n. 15) de Cucufatis tumulo, sine corpore tamen, id est *περι τοῦ νεκροῦ* in eo hymno agi; quod tamen ex strophis II, III, IV, maxime vero X, in qua Cucufas Barcinonensis dicitur civis (ob sacras scilicet ejus reliquias ibidem asservatas), manifeste falsum esse convincitur.

(c) Exhibuit hymnum Bollandiani PP. xxv Jul., § 1, n. 7.

(d) In Act. SS. ordinis S. Benedicti sæc. III, part. II, pag. 341, apud Bolland. xxv Jul., § 3, n. 21.

(e) In Martyrol. ad diem xxv Jul.

(f) Tom. I Coll. Oper. V. card. Thomasii in præf. ad lectorem.

(g) Tom. I de Antiq. Eccl. Hispan., pag. 28, apud Blanchin., in Annot. Orationarii, pag. 133.

(h) Tom. I Liturg. Oper. V. card. Thomasii inter prolegomen., pag. 131.

(i) Inter Orationes de SS. Fructuoso et sociis, pag. 56: *Fac nos te semper in veritate diligere, te quoque etiam fideliter adorare*, ut, omnimoda simulacrorum superstitione devicta, *præcisa tibi martyrum tuorum imitantes sequamur vestigia*. Quæ ad ea tempora quibus adhuc supererant in Hispania ethnicismi vestigia referenda puto.

neque ex his satis validum ætatis Codicum argumentum deducitur, cum et in recentibus libris liturgicis antiquæ plerumque Orationes retineantur; et alias Cennius, licet ea ipsa Oratio in Breviario Mozarabico, teste Blanchino (a), reperiat, id Breviarium ad sæculum x pertinere censuit (b). Ampullaris præterea Codicis in plerisque locis stylus Carolina minimum tempora, atque extremam præseferat barbariem (c), qualem Hispaniæ nostræ, ex Alvari Cordubensis qui non longe ab eo sæculo floruit testimonio (d), Maurica vastatio intulit; imo, si Deo placet, ipsius etiam Mauricæ Hispaniæ vastationis non obscura in eo Codice vestigia observare possumus (e). Sed intermissam disputationem resumamus.

CAPUT VI.

Expenduntur alia ex Laurentiano Prudentii hymno contra Hispanorum sententiam deducta.

Secundum Blanchini argumentum adversus receptam de Laurentii patriæ sententiam nostratis Prudentii silentio concluditur. Magnificerat, ut nuper vidimus, prior ille scriptor conjecturam suam ex Tarraconensi Orationum libello desumptam; subdit autem continuo (f): *Cui tamen accedit argumentum alterum ex Prudentio mutuatum. Hic nempe silet natale solum magni Laurentii. At si in Hispania natus esset levita sanctissimus, Hispanus poeta non sileret. Id ipsi in more non fuit in hymnis quos de sanctis nationalibus cecinit. Subsistere hic, seseque tantillum colligere Blanchinus videtur, deinde vero quasi subiratus pergit: Verum, quid ais? non silet. Romam ad caelos evehit. Romam parentem dicit. Obscura sunt quidem ejus testimonia, sed jam a nobis clariora fient.* Hactenus Blanchinus.

Ego vero nollem de hoc argumento doctorum iudicium antevertere, aut maledictis cum Blanchino decertare. Quia tamen prolixè mihi cum eo, deque rebus nihili agendum est: si quid forsitan paulo durius aut inclementius a nobis dictum lector deprehenderit, responsum id, quæso, non dictum existimet; tum vero ejus quæ in his legendis necessario faciendæ est boni otii jacturæ, aut si quod præterea devoran-

(a) E regione ejus orationis in margine, pag. 56, legitur: *Br. Moz. fol. 352, col. 1.*

(b) Tom. I Antiq. Eccl. Hispan., pag. 28 seq., n. 8 et 10, apud Blanchin. Orationar., pag. 133 seq.

(c) Inter alia Orationem S. Hippolyti selegimus quæ habetur in Orationario, pag. 131. « Lux angelorum et hominum, splendor dierum et temporum, candor animarum et corporum, Christe Domine Deus ob reverentiam tui martyris Hippolyti flammicomæ claritudinis munus oblatum, luciflavo sancti Spiritus respergens inlapsu, tuis effice nutibus placitum, nobis redde proficuum: ut et visibili fulgore nigroris noctivagi furva corceat, et invisibili munere maleducium scabra peccaminum errata consumat. »

(d) In indiculo luminoso apud Florezium nostrum, tom. XI Hisp. Sacræ, pag. 274. « Legem (inquit) suam nesciunt (Hispani) et linguam propriam non advertunt Latini; ita ut in omni Christi collegio vix inveniantur unus in milleno hominum numero, qui saluatorias fratri possit rationabiliter dirigere literas. »

(e) In Orat. de S. Stephano, pag. 44, sub init. « ut munitione fidei Christianæ et externa bella su-

perantes et intima, æternam mereamur pertrahi ad coronam. » Paulo inferius de eodem Stephano, pag. 41: « *Ut cujus virtute multitudo devicta est infidelium, ejus suffragio firmetur spes aucta credentium.* » Quæ sane ambigua sunt. Item inter Orationes de S. Vincentio martyre, pag. 60: « Domine Deus qui salutem regibus donas et martyrem tuum Vincentium de malignorum gladio liberas... libera nos de manu filiorum alienorum, ut insidiantibus inimicis vita nostra non pateat; nec illorum procacitas sæva de ruinæ nostræ casibus hilarescat, sed gladio verbi tui accincti et hic adversa superemus intrepidi, » etc. Item de eod. ibid.: « Deus qui beatissimum martyrem tuum Vincentium, plebi tuæ murum arcum præstitisti, ut bellantes contra se mirabiliter nominis tui virtute devinceret. » Denique eadem pagina sub fin. et init. sequentis, « Omnipotens Deus, qui beatissimo Vincentio præstitisti, ut per te foret... *de milite dux, de servo amicus...* presta placatum, ut interventa sedulo... adhibeat militiæ disciplinam, servituti libertatem, » etc. Sunt fortassis alia.

(f) Annot. cvi, pag. 292.

Prudentio in eo de quo loquimur hymno, ne verbum quidem excidisse ex quo natum fuisse in Hispania Laurentium vel eminus conjicere aut suspicari possumus; verum nec si Blanchinus, paulo quam hactenus attentius, auctoris tum in eo hymno, tum in universo πρὶ Στεφάνου libro scopum considerare velit, inficiari nobiscum poterit, nihil ad Prudentii in utroque propositum spectasse tractatum de Laurentii patriæ, ne per occasionem quidem, cum nulla in eo poemate Hispaniæ nostræ mentio fiat; e contrario vero cum Romam in ipso recta Prudentius alloquatur, totusque sit in ejusdem religione, triumphis, imperio, sacrisque martyrum, præcipue vero Laurentii nostri, recensendis exuviis: videt quæ lector æquus, quam non importune, si Romæ natus fuisset levita inclutus, ejus patriam Prudentius poemati suo per occasionem inserere potuisset, novumque inde laudandæ Urbis argumentum capere, saltem quam fuisset in lubrico, ut imprudenti aut alia cogitanti verbum excidisset, ex quo Romæ natum Laurentium odorari sagaciores possent. His autem si conjecturas addimus ex eodem hymno pridem a nobis ductas, ut Laurentium Romanis abjudicarem, consequens fiet Prudentii de Hispania silentium ipsius proposito opportunum, atque Hispanis innocuum; de Roma vero, si in ea Laurentius natus

Prudentio in eo de quo loquimur hymno, ne verbum quidem excidisse ex quo natum fuisse in Hispania Laurentium vel eminus conjicere aut suspicari possumus; verum nec si Blanchinus, paulo quam hactenus attentius, auctoris tum in eo hymno, tum in universo πρὶ Στεφάνου libro scopum considerare velit, inficiari nobiscum poterit, nihil ad Prudentii in utroque propositum spectasse tractatum de Laurentii patriæ, ne per occasionem quidem, cum nulla in eo poemate Hispaniæ nostræ mentio fiat; e contrario vero cum Romam in ipso recta Prudentius alloquatur, totusque sit in ejusdem religione, triumphis, imperio, sacrisque martyrum, præcipue vero Laurentii nostri, recensendis exuviis: videt quæ lector æquus, quam non importune, si Romæ natus fuisset levita inclutus, ejus patriam Prudentius poemati suo per occasionem inserere potuisset, novumque inde laudandæ Urbis argumentum capere, saltem quam fuisset in lubrico, ut imprudenti aut alia cogitanti verbum excidisset, ex quo Romæ natum Laurentium odorari sagaciores possent. His autem si conjecturas addimus ex eodem hymno pridem a nobis ductas, ut Laurentium Romanis abjudicarem, consequens fiet Prudentii de Hispania silentium ipsius proposito opportunum, atque Hispanis innocuum; de Roma vero, si in ea Laurentius natus

fuisse, quodammodo importunum, saltem Romanis A minime proficuum fore. Ex usu scholarum dicemus, Prudentium quod ad Hispaniam attinet *negative*; quod ad Urbem vero spectat *exclusive* Laurentii nostri patriam prætermisisse.

Secunda Blanchini thesis est: *minime a Prudentio Laurentii patriam, si in Hispania natus fuisset levita sanctissimus, silentio prætereundam*; cujus tamen ratio quia in sequenti ab eodem redditur, utriusque falsitatem eadem opera inferius ostendemus. Interea tamen, ne plus illum scire quam scire oporteat temere asseramus, rogandus Blanchinus est: num *Egeriam*, aut Sibyllina folia de hæc re consuluerit? Verum si ipsi, quod Prudentii morem de non tacendo nosset, asserere licuit non prætereundam ab eo Laurentii patriam; cum e contrario mox ostendendum sit minime hoc ei in more fuisse ut sanctorum patrias eloqueretur: cur non affirmare nobis vicissim liceat Laurentii, non secus ac cæterorum martyrum, patriam debuisse in eo hymno a Prudentio, nisi parum sibi constare vellet, prætermitti?

In tertia Blanchinus asserit: *non eum Prudentii morem fuisse in hymnis quos de sanctis nationalibus cecinit, ut eorum patrias sileret*. Itane vero, inquam? Atqui Hispanus erat Vincentius, levita et martyr celeberrimus, eademque ac Prudentius Cæsaraugusta urbe, ut creditur, natus: apud Hispanos itidem altus, educatus, passus; nulla denique non ex parte Hispanus. Nihilominus tamen in hymno quem de ejus passione Prudentius elegantissimum panxit, nec multo quam Laurentii brevior (a), altum de invictissimi martyris patria sileri comperio; ut nec verbum neque particula ipsi insit, ex quibus ea elici aut odorari possit. Conferat hæc, quæso, Blanchinus cum iis quæ in secunda thesi scripserat, scilicet, si in Hispania natus fuisset Laurentius, minime ipsius patriam a Prudentio in eo hymno prætereundam.

Verum id forsân in hymno Vincentii Blanchino singulare videbitur, atque adeo insufficiens ut receptam alloqui Prudentii in cæteris hymnis morem, edicendi sanctorum patrias, ullatenus oppugnare valeat; neque ipse abnuerem, si res sic haberet. Sed quid si nullius ex Hispanis martyribus, quorum hymni habentur in libro *περί Στιγμάτων* patriam usquam Prudentius elocutus fuerit; ac ne unum quidem ex ipsis vel generatim Hispanum dixerit? Paradoxum hoc sane Blanchino videbitur; id nos tamen proprio periculo tuendum, atque ostendendum suscipimus; quod vel unus ejus libri titulus *de Coronis, seu Passionibus* martyrum non obscure indicat. Universa igitur hymnorum ejus libri series, prout eam Joannes Weitzius exhibet, ordine nobis percurrenda est.

(a) Is est ordine secundus in Editione Weitzii. Constat autem 144 strophis, hymnus vero Laurentii, qui in ea Editione tertius numeratur strophas omnino 146 continet.

(b) Hymn. I in honorem SS. MM. Hemeterii et Chelidonii *Calagurritanorum*.

(c) Stroph. II, vers. 4

Primus omnium sanctis Hemeterio et Chelidonio martyribus inscribitur, quos in fronte *Calagurritanos* Prudentius vocat (b), bisque in hymno *terram Hiberum* (c), colonosque *quos Hiberus alluit* (d), id est, *Calagurrim* et *Calagurritanos* laudat; multoque expressius in hymno de sanctis martyribus Cæsaraugustanis, ubi de iisdem Hemeterio et Chelidonio loquens, ait (e):

Nostra gestabit CALAGURRIS ambos
Quos veneramus.

Putavit autem, ut conjicio, Blanchinus his locis utriusque illius martyris patriam a Prudentio designari, cum tamen iste, nihil tale cogitans, ad passionis, et maxime ad sepulcri locum respexisset; id quod e præcedenti disticho, multoque clarius ex proprio sanctorum martyrum hymno liquet, sub cujus initium de Calagurri loquens Prudentius ait (f):

Hic locus dignus tenendis ossibus visus Deo.

Sub finem vero (g):

Martyrum cuius membra nostro consecravit oppido.

Nec Prudentium, qui non longissime ab horum martyrum sæculo vixit, latere unquam poterat, eos Legionem (quæ urbs non paucorum dierum intervallo a Calagurri sejuncta est) Marcello, ut vulgo creditur, Centurione progenitos fuisse.

Secundus ejus libri hymnus passionem sancti Vincentii levitæ continet; in eo autem alte ipsius patriam sileri modo dicebamus. Tertius de Laurentio est, ex quo Romam sanctissimi martyris patriam fuisse, id est, aquam e pumice haurire Blanchinus et Merenda voluere; nos e diverso nihil in eo contineri quo Hispania nostra designetur, aut unde conjici possit in ea natum fuisse Laurentium, non ita pridem professi sumus. Quartus sancti Hippolyti, quintus sancti Cypriani, sextus sanctorum apostolorum Petri et Pauli passiones continent, quos quia de Hispanis martyribus non ægunt consulto mittimus.

Septimum ejus libri hymnum, *Laudes sanctorum decem et octo martyrum Cæsaraugustanorum* (h) inscriptum, quantus ille est, a se stare Blanchinus existimavit; verum, si quid ego video, mirifice in eo verborum specie deceptus fuit. Rem quam potero brevissime exponam. Extollit in eo hymno Prudentius Cæsaraugustam suam, quod sacro octodecim martyrum, quorum servat cineres, præsidio munitissima adversus vicissitudines habeatur; quodque in extremæ ultionis die multo plures quam urbes alia sanctorum exuvias Christo martyrum regi votivum munus oblatura sit. Pergit subinde concurrentia loca quibus sacri reliquiarum thesauri reconduntur enumerans, et ait: Corduba Acisium ac Zoellum seu Zoilum offeret: Tarraco Fructuosum et socios, Gerunda Felicem, Barcino Cucufatem, Calagurris He-

(d) Stroph. xxxix vers. 117.

(e) Hymn. vii SS. MM. Cæsaraug., stroph. viii, vers. 21.

(f) Stroph. II, vers. 5.

(g) Stroph. xxxix, vers. 116.

(h) Hymn. vii in laudem decem et octo martyrum Cæsaraugustanorum. Weitzius, pag. 105.

meterium et Chelidonium, Narbo Sergium Paulum, A Emerita Eulalam, Complutum denique Jurtam et Pastorem.) (Taceo urbes ejus hymni reliquas quod ad Hispaniam non pertineant.) (Hæc (subdit) civitas singular, hæc bina ternave offeret martyrum corpora. Erit forsàn quæ quinis sanctorum hostiis æterni Judicis iram placare studeat; tu verò hæc nomine ante alias Cæsaraugusta illustrior, sola duodeviginti martyrum exuvias, quot scilicet vix Carthago, vix ipsa mundi parens Roma præstare possit, exhibebis, lætaque in occursum Christi prosilies.) En ejus hymni summam.

Hæc ubi Blanchinus e longinquo, uti ego arbitror, salutavit, ratus expressis in eo hymno Hispaniarum urbium nominibus, temporales martyrum quibus adjuvantur patrias contineri: nihil veritus fuit asserere: non esse in more Prudentio, martyrum vere Hispanorum patrias in hymnis, quos de ipsis pauxit, silentio præterire. Longe tamen aliam hujus auctoris mentem fuisse, cum alibi perpetuo, tum etiam in eo hymno de quo agimus; neque ad martyrum patrias, sed ad passionum loca, inaxime vero in quibus sacri eorumdem cineres habebantur, respexisse: ipsum poematis argumentum quod pridem exposuimus evidenter declarat; non enim vacua vernaculorum martyrum nomina, sed sacra eorumdem ossa civitates quasque Christo oblaturas Prudentius ait (a); nec Cæsaraugustam laudat, quod octodecim martyrum patria sit, de quo inferius nobis sermo recurret; sed quod ibidem sacra eorum corpora tumulata fuerint. En aliquot ejus hymni loca, initio quidem (b):

Bis novem noster populus sub uno
Martyrum servat cineres sepulcro.

Sub finem vero (c):

Octo tunc sanctos recolat decemque.
Angelus coram Patre Filioque,
Unius urbis regimen tenentes
Jure sepulcri.

Atque alibi passim.

His jam nutare Blanchinum video; sed pergamus rem allatis exemplis illustriorem reddere. Felix in eo hymno, ut vidimus, Gerundæ a Prudentio ascribitur, Cucufas Barcinoni; neutram tamen istarum urbium utriusque illius martyris, aut alterius eorum patriam fuisse notissimum est; sed eos in Africæ urbe Scyllitana (*Mexillam* nunc indigenis vernaculo sermone

(a) Stroph. iv, vers. 15 seq.

(b) Stroph. i, vers. 1, 2.

(c) Stroph. XLIII, vers. 173 seq.

(d) Fuerit fortassis hæc urbs, quæ celeberrimis olim Sperato et sociis, qui *Scyllitani martyres* appellabantur, nomen fecit. Verum ubi adhibitis Cellario (*Not. Orb. Ant.*), Baudrando et Ferrario (*in Lexic.*), Nicolao Antonio (*Censura Historiar. lib. vi, cap. 2, num. 42*), atque aliis apud ipsos, hodiernum ejus urbis nomen elicere cupio, incertior multo effectus sum quam fueram dudum: tanta est inter hos auctores disensio atque opiniorum varietas. Cf. Lesleus (*in Not. Missal. Mozar.*, pag. 603) probabile existimat *Scyllam* Proconsularis provincie oppidum fuisse, alii *Scyllita* dictum, episcopali sede insignem, quod et Nicolao Antonio placere video (*loco proxime allegato*); sed cum ex Actis S. Cucufatis a Bollandianis PP. allatis (xxv Jul. post § 5) constet Cucufatem cum Felice e patria, Cæsaream urbem maritimam

dictam, ex sito ac nominis affinitate conjicio (d), matos fuisse constat. Calagurris iidem Nemeterii et Chelidonii exuvias Christi oblatura recensetur; quos tamen Legione progenitos fuisse ex communi et receptissima sententia non ita pridem dicebamus. Narboni Martio Paulus, Sergius prænominatus, in eo poemate attribuitur, quod sacra ejus martyris ossa ibidem ad hanc usque diem requiescant; ipse tamen in Urbe natus, domique et in provinciis eximtis muneribus, et proconsulatu functus creditur; certe patria Narbonensis non fuit.

Nec scimos an Zeilus atque Acisclus nativitatibus jure ad Cordubam spectent, qui tamen ob martyrii ac sepulcri locum ei urbi a Prudentio ascribuntur (e) Imò ipsos decem et octo martyres, quorum propriis est hymnus de quo agimus, non alio quam sepulcri jure Cæsaraugustæ a Prudentio attributos arbitror; ipse certe neminem eorum, dum viverent, Cæsaraugustæ incolam fuisse perhibet, inquires (f):

Martyrum nulli remaneat vita
Contigit terris habitare nostris.

Si vero eosdem Cæsaraugustæ matos fuisse gratuito Blanchinus asserat, habemus arietinum oraculum, æque enim ipsorum ac cæterorum martyrum patriam Prudentius silet.

Hæc autem cum ita sint, liquidum jam fiet Prudentium in hymno de quo agimus minime ad temporales martyrum patrias respexisse, sed ad loca solum in quibus tunc sacræ ipsorum exuviæ colebantur. Verum, inquit tamen Blanchinus, in hymno mentio quoque Eulaliæ est, cujus cineres ovans Emerita Christo allatura dicitur: Complutum itidem Justi et Pastoris; Tarraco Fructuosi et sociorum: quos tamen iis ipsis quibus attribuntur urbibus natales habuisse novimus; ut proinde non perpetuo martyrum patrias Prudentius in eo hymno siluisse dicendus sit. Quid vero tum postea? Casu hi martyres in ipsa, quæ pridem eos mundo pepererat, urbe ad palmam vocati, ibidemque a Christianis tumulo compositi fuerunt. Quare Prudentius passionis et reliquiarum in eo hymno sedes enumerans, non potuit ab iisdem horum martyrum patrias sejungere; nec cum unus esset eorum sepulcri et nativitatibus locus, prior in quo passi fuerant designato, posteriorem indictum præterire. Nusquam tamen is auctor patrias

D (quæ nunc *Alger* vulgo esse existimatur) studiorum causa commigrasse: suspicatus fui *Scyllin* Cæsareæ quam Carthagini (ad quam utpote celebriorem alias sanctissimos martyres studiorum causa mittendos fuisse verosimile est) propiorem fuisse; atque adeo non ad provinciam Proconsularem, sed ad Mauritaniam Cæsariensem eam urbem pertinuisse. Præterea cum in recentibus chartis geographicis non longe ab hodierno *Alger* oppidum *Mexilla* reperissem, ex qua voces priorum consonam, quæ procul dubio servitas est, cum sua vocali amoveas, superest *Zilla*: nominis affinitate inductus sum ut conjicerem eam antiquam *Scyllin* Felicis et Cucufatis patriam fuisse.

(e) Zeilum atque Acisclum Cordubæ olim incolas fuisse constans est auctorum traditio ex antiquis Breviariis, Legendariis, atque Actis deducta, de qua cl. Florezius noster (*Tom. X, pag. 289 et 307*). De patria nihil certi habemus, neque is auctor quidquam prodidit

(f) Stroph. xxix.

eorum martyrum data opera recensuit, ac ne de ipsis cogitavit quidem, ut ex hymni argumento liquet.

Rem satis per se, ut opinor, illustrem alter ipsius poematis tractus demonstrabit, in quo Prudentius, licet alias Vincentium levitam Cæsaraugustæ natum atque educatum crediderit (id quod mihi ex vigesima sexta et sequenti strophe (a) perspicuum sit); nihilominus tamen, quod extra patriam, Valentiae scilicet nostræ in Edetanis, passus ac tumulo compositus fuisset, non aule ipsium iis martyribus, quos pleno jure Cæsaraugustanos appellat, inserere; sed parum moratus temporalem sanctissimi levitæ patriam, ad eos rejicit, qui in hymno auctarii loco et extra ordinem Cæsaraugustanis adjiciuntur.

Itaque post recensita sanctorum octodecim martyrum nomina, secundam, ut ita dicamus, classem instituit, eorum scilicet qui non æquo ut priores illi jure Cæsaraugustæ ascribi possunt. In his Encraten propriæ, ut ipse Prudentius ait, *morti superstitem enumerat*; binos itidem Christi confessores Gaium et Crementium, quos *gustato leviter martyrii sapore contra latronum fremitum infractos stetitisse tradit*; ac demum Vincentium; licet enim extra patriam is passus ac sepultus fuisset, sacri tamen ejusdem cruoris portio Cæsaraugustæ asservabatur (b), quem non minori in pretio apud Cæsaraugustanos habitum fuisse ait, quam si reliquas sacrati corporis exuvias possiderent. En Prudentii verba (c):

Nonne, Vincenti, peregri necandus
Martyr his terris tenui notasti
Sanguinis rose speciem (d) futuri
Morte propinqua?
Hoc colunt cives, vultu hanc membra
Cespes includat suus, et pterno
Servet amplectens tumulo beati
Martyris ossa.

Pari etiam ratione, ut ad rem nostram redeamus, in hymno ejus libri nono sanctæ Eulaliæ Emeritensis inscripto (consulto octavum misimus qui sanctæ Agnetis passionem continet), quod virgo et martyr inclyta in patria Emerita passa, atque ibidem sepulta esset, quæ urbs Prudentii ætate sacras adhuc Eulaliæ exuvias retinebat: ea occasione ibidem in lucem edita dicitur; obiter tamen, et fortassis ut strophes histus impleretur. En ejus hymni verba (e):

Germine nobilis Eulalia,
Mortis ac indole nobilior,
Emeritam sacra virgo suam,
Cujus ab ubere progenita est,
Ossibus ornat, amore colit.

(a) Consonat Prudentio Eugenius Junior episc. Toletanus in Epigramm. de Basilica Cæsaraugustana S. Vincentii martyris, sub cujus medium legitur:

Passio sacra tuum provexit ad æthera nomen.
Conservet populum passio sacra tuum.

Indicaverat pridem nobis hunc locum ex Sirmondo cl. civis et amicus noster Dominicus Lopezius Barrera. Hispanicæ in Urbe legationis chartophylacio præfectus, dum meditationes has in Adversariis nostris legeret. Habetur tamen et apud Lesleum in not. Miss. Mozarab. pag. 551, col. 1.

(b) Fueritne tunica, an stola beatissimi levitæ, seu potius linteolum, id est sudarium ejusdem cruore respersum, his est inter auctores, de qua vide Lesleum, Annot. Miss. Mozarab. pag. 561. Epigram-

Ubi notandum, comma: *ejus ab ubere progenita est*, periodo appositum, ejusque planè επισύναφιν esse; quod proinde, si vel integrum dempseris, sententiæ auctorisque in ea strophe propositio nihil decedet, non secus ac si parenthesis ex oratione detrahas. Est autem hic sensus: Emeritam civis suæ Eulaliæ amore tueri, sacrisque ipsius ossibus ornari, quem bis Prudentius inculcat sub ejusdem hymni finem, inquires (f):

Nunc locus Emerita est tumulo.

Et paulo inferius (g)

Hic ubi marmore perspicuo
Reliquias cineresque sacros
Servat humus veneranda sinu.

prorsus ut ad sepulcri locum, non ad Eulaliæ patriam respexisse Prudentius videatur.

Superest nobis examinandus hymnus ejus libri decimus, quo Fructuosi et sociorum Tarracoen-sium passio continetur; quatuor enim reliqui ad Hispanos non attinent, vel de sanctis non agunt. In eo autem hymno quamquam multa de horum martyrum cruciatibus et mira constantia, de sacris ipsorum cineribus deque miraculis et sepulturæ loco dilucide habeantur; nihil tamen quod ad eorum patriam referri possit hactenus reperire potui; neque in eo laudatur Tarraco nisi occasione martyrii sacrarumque Fructuosi exuviarum, quas Prudentii ætate Tarracoenenses asservabant. Ex quibus confici plane existimo, nullius ex Hispanis martyribus quorum hymni habentur in libro *περι Στεφάνου*, patriam a Prudentio ex professo designari; tertiamque illam Blanchini thesin infirmissimam, nullaque non ex parte falsam esse.

Quartam postremo confutandam aggredimur, in qua idem auctor Prudentium in eo de quo agimus hymno Laurentii patriam non silere asserit; satisque innuere Romam eam fuisse, modo animum advertere Hispani velint, quandoquidem urbem ad cælos evehit. eamque parentem dicit. Verum et in ea nonnihil humani passum Blanchinum fuisse ostendemus modo; nunc, quod instat, scire ab eo vehementer cuperem, unde datum senserit in illis quas Prudentius congestit Urbis laudes Laurentii patriam contineri? Diversa quidem meo judicio hæc sunt, imo et longissime petita. Laudat quidem Prudentius Romam, ut pridem dicebamus, a religione, triumphis, imperio, sacrisque martyrum exuviis: quid autem id, quæso, cum

ma Eugenii Toletani de linteole diserte loqui videtur; ait enim

Hic jacet ille cruor quem das pro corpore pignus
Nare fluente tuus, hic jacet ille cruor.

(c) Stroph. xxvii seq., vers. 89.

(d) Puto restituendum, *specimen*, quamquam Codices omnes *speciem* habeant; ut videtur est in variantibus Prudentii apud Weitzium. Id enim nec sensus respuit, et ratio grammaticæ exigere videtur; sequitur namque: *Hoc colunt*, id est, *specimen*. Sane sub finem ejusdem hymni de Encrate loquens ait:

Viva post poenæ specimen puella.

(e) Hymnus ix, in honorem beatæ Eulaliæ martyriæ

(f) Stroph. xxxviii, vers. 186.

(g) Stroph. xxxix, vers. 191, 194 seq.

Laurentii nostri patria commune habeat? Aut cur tot alioqui nominibus laudandam Urbem non laudaret Prudentius, præsertim cum ipsam ex Hesperia ultima quasi præsentem alloqueretur?

Verum, inquit Blanchinus, non tantum laudat, sed eam insuper *parentem* vocat. Cujus tamen, inquam ego, *parentem*? *Laurentiine*? Minime il vero, sed, quod eodem recidit, *fanorum*. Atne autem serio Blanchinus, aut data nos opera ludificare vult? En ejus hymni synop. in. Alloquitur primum in eo Romam Prudentius noster, quam *fanorum* olim *parentem*, *Christo tamen deditam* vocat; nihilque ipsi jam desse gloriæ gratulatur, quandoquidem nedum mortale genus hominum, sed quod unum supererat, immortales etiam deos, ipsumque summum Jovem (ethnicam phrasin emphaseos cau. æ Christianæ prætulimus) Laurentio duce vicerit prostraveritque. Pergit porro Sixti de morte Laurentii vaticinium, levitæ sanctissimi dignitatem, præsidis avaritiam, reliqua demum quæ illius passionem præcesserunt, exponens, donec *semustulato*, ut Prudentius ait (a), corpore loquens e catasta martyr inducitur, Christumque inter flammam orans, ut qui Romano imperio gentes universas parere jusserat, easdem pulsas in le superstitionum monstris in unam fidem coire faciat.

Liceat nunc mihi (quando tantum alias fontium inutiliter contrivimus), liceat, inquam, Laurentii deprecationem qualis in hymno habetur, cum ea quam levita sanctissimus Christo martyrum regi inter flammarum turbines obtulit, paulisper conferre: quam scilicet primævæ illius, et ut ita dicamus archetypæ orationis stylus, præ posterioris hujus exempli, ceteroquin elegantissimi, sublimior, efficacior ac penetrabilior esset! Quam præ Laurentiano Prudentii eloquium infans, sermo rudis, indiserta facundia! Quos sanctissimus levita gemitus, quæ inter flammam suspiria, quos demum, natantibus jam in morte oculis, supernæ præhauriendæ luci coniectus cælo non insurgeret! Succumbent plane Attica et Romana facundia, vel si adumbrando invictissimi martyris ignito vere eloquio collatis utrinque viribus conjurarent. Nos tamen ad propria redeamus.

Pergit subinde poeta noster enarrans quantum ex Laurentii triumpho Christianis fidei ac roboris, ethnicis autem ignominie ac dedecoris accesserit, horum inquam delubra sensim deseri, ecclesias vero magis in dies frequentari. Invidet pie Romanis quod sacris Laurentii exuviis potiantur, easque præsentem venerari possint, id quod ipsi tot locorum intervallis ab Urbe disjuncto minime concessum sit. Adidit præterea tantam inesse Laurentii meritis efficaciam, ut nullus ab ejus sepulcro tristis aut vacuus discedat; ac demum inter ejusdem cultui addictos benigne exaudiri precatur. En Laurentiani Prudentii hymni summam ac seriem universam, in quo nonnihil forsitan ad Blanchini propositum spectans invenient oculatioribus alii; mihi certe quanquam

A plus centies hymnum legerim, ne verbum quidem de eo argumento reperire contigit.

Atque hæc hactenus ad Blanchini objecta. Sed nondum nos hinc abire sinit alter Merendæ scrupulus, quem tamen ipse validissimum argumentum esse arbitratur. Cum enim Prudentius unum illud Romæ gloriæ defuisse scribat, ut post donitum terrarum orbem, spurcam quoque Jovem vinceret (b),

Non turbulentis viribus
Cossi, Camilli, aut Cæsaris,
Sed martyris Laurentii
Non lucreto prelio:

B confici inne putat præfatus auctor, atque evidenter consequi, Laurentium a claris illis ducibus, quos in ea strophe nominat Prudentius, quosque in Urbe natos fuisse constat, minime disjungendum

Atqui nihil opus erat Merendæ tam misere conficere atque excruciare sese in exprimendo Prudentii hymno; cum nullibi non obvium sit Leonis in eandem sententiam de Laurentio dictum; nempe, *quam clarificata fuit Hierosolyma Stephano, tam illustrem futuram Romam Laurentio* (c); quod tamen vix scio an ab aliquo recentiorum aut veterum pro astruenda Romana Laurentii patria hactenus usurpatum fuerit. Quidni autem? Scilicet quia noverant non eo loco de patria Laurentii a Leone agi; neque in natalibus utriusque martyris, sed in certamine ac triumphis, eorumque gloria parallelismum inter eas urbes stare; quo item intuitu bella priscorum ducum cum Laurentii nostri victoriis Prudentius confert; tantoque has præ illis illustriores censendas prædicat, quanto superi cum Jove ipso summo, mortalibus antecellunt. Hos triumphos scilicet, has martyrum laureas, veteres Ecclesiæ Patres celebrabant, nihil interea morati temporales illorum patrias, quippe quas ad virtutem nihil profuisse norant; seu præter Prudentium, locupletissimi testes sunt Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, et alii quorum loca describere non vacat.

Hinc jam Merendæ scrupulum facile eximendum fore arbitror. Non etenim Laurentii natales cum Cossi, Camilli, aut Cæsaris natalibus; sed triumphis cum triumphis a Prudentio in hymno de quo agimus conferuntur; huncque omnino poetæ scopum fuisse nobiscum agnoscat, quisquis mente a præjudiciis vacua verba et periodi sententiam considerare velit. Si tamen comparationem ad patrias quoque extendere Merenda velit, adigendum eum putamus ex ipso Prudentii hymno, ut vel Petrum et Paulum patria Romanos, aut e contrario Neronem Galileum aut Tarsensem fuisse asserat. Videamus quo jure.

D Inducit Prudentius in eo hymno levitam nostram qui Jovem acerrime insecutus, his ipsi verbis exsiliium ab Urbe sempiternum imperat (d):

Discede, adulter Juppiter,
Stupro sororis oblite;
Reilique Romam liberam,
Plebeaque jam Christi fuge.

(a) Stroph. LXXXII, vers. 348.

(b) Stroph. IV, vers. 13 seqq.

(c) Serm. de Natali S. Laurentii.

(d) Stroph. LXXVII, vers. 469 seqq.

Te Paulus hinc exterminat,
Te sanguis exturbat Petri;
Tibi id quod ipse armaveras
Factum Neronis officit.

Sensus posterioris strophes est: *Discede, impure Jupiter; non modo enim perpetui ocores atque hostes tui Petrus et Paulus; sed et ipse qui te olim eximie coluit Nero, cuique immane consilium necis illorum inspirasti, pellunt te procul, atque ejiunt Urbe; jamque omnibus unum est exsilii tui propositum.* Jam vero si ex concursu Laurentii cum priscis illis Cosso, Camillo et Cæsare, illustrandæ scilicet triumphis Urbi, liceat Merendæ elicere, non secus ac duces illos, Laurentium patria Romanum fuisse: cum e contrario, pellendo quoque ab Urbe Jovi cum beatis apostolis conjuret Nero, licebit nobis itidem aut illos patria Romanos, aut hunc Galileum, sive Tarsensem facere. Sed ludicra hæc sunt.

CAPUT VII.

Solvitur præcipuum Blanchini argumentum ex Veronensi Sacramentario desumptum.

Hactenus ferentarios tantum hastatosque suos in aciem Blanchinus eduxit, ratus, uti ego arbitror, velitari prælio negotium universum transigendum, neque opus ei fore ut collatis signis confingeret. Nunc postquam paulo acriore nisu pugnam redintegrari animadvertit, triarios cataphractosque, bello scilicet vividam virtutem ciet, quam confertissimo agmine nobis objiciat; nec tamen, ut varii sunt bellorum exitus, subsidiariam intermitit cohortem, quæ laboranti militi opportune succurrat. Magno itaque nobis opus est nisu, si quidem tantus sustinendus est impetus.

Promiserat se nobis in eo quod præcessit argumento Blanchinus illustraturum Prudentii testimonia de Laurentii patria, quæ subobscura esse non diffitetur. Pergit subinde urbes enumerans quæ de Homerici patria contendunt; et non dissimile de Laurentio certamen esse innuit, dum unusquisque martyrem invictissimum sibi expetit, pro suo vindicat. Hic autem nonnihil commotus: *Ego (a), inquit, nunquamne reponam? Me, me, adsum; et quoniam senatus populique Romani decreto civis Romanus sum, LAURENTIUM ROMANUM FUISSE DICO, VINDICO, REPEO, ATQUE CONFIRMO, ad ejusdem populi Romani gloriam laudemque sempiternam. Nec solis conjecturis indulgeo, sed etiam testem locupletissimum affero Sacramentarium videlicet Leonianum.*

Hoc autem (pergit) a me publici juris factum tomo IV Anastasii Bibliothecarii, universa litteratorum respublica mirata est, elique celeriter, ut antecelleret omnibus antiquitatis contigit. Nam Parisiensis Ecclesia, quæ de auctoris ingenio poterat judicare, ipsum MAGNO LEONI FIRMISSIME ADJUDICAVIT in præfatione

(a) Blanchin., annot. cvi in Orationar. antiquiss. ritus Gothici, pag. 292.

(b) *Ex illo igitur spectabili monumento (Sacramentario scilicet Veronensi) mutuati sumus (inquiunt ejus Missalis Editores, non autem Ecclesia Parisiensis, quod et Acamius fatetur pag. 124, 285 et alibi) preces plurimas, eximiam s, irantes pietatem Magnique*

A novi Missalis, editi anno 1739, his verbis. Describit Blanchinus Missalis verba, quæ ab ejusdem editoribus magis quam a Parisiensis Ecclesie profecta videntur; quodque caput est, minime ex iis conficitur priores illos, aut posteriorem hanc, Sacramentarium de quo agimus sancto Leoni attribuisse, sed tantum (b) preces plurimas eximiam pietatem spirantes, sanctique pontificis, CUI TANQUAM CERTISSIMO AUCTORI TRIBUUNTUR, stylum referentes. Summam ejus loci sistimus; longum enim esset integrum eum describere.

Ex hoc igitur limpidius fonte (subdit Blanchinus) puriores aquas hauriam, perficiamque profecto LAURENTIUM NON SEGREGANDUM, CUM SIT ROMANUS CIVIS, A NUMERO CIVIUM; SED CONTRA, TOTIUS URBS ET SACRI APOSTOLICI COLLEGI ACCLAMATIONE REPERTENDUM ESSE, FATEANTUR OMNES. En (pergit) præfationem recio missæ XII in natali sancti Laurentii quæ habetur in Sacramentario Leoniano pagina XXXVIII: Vere dignum. Quamvis enim sanctorum tuorum propagante te Domine toto orbe clara sit gloria, DE BEATI TAMEN SOLEMNITATE LAURENTII PECULIARIUS PRÆ CÆTERIS ROMA LÆTATUR, CUIUS NASCENDO CIVIS, SACER MINISTER, ET DICATUM NOMINI TUI MUNUS EST PROPRIUM. Si nihil aliud (concludit) de civitate Laurentii dicerem, dicta causa esset: QUOMODO ENIM TANTI PONTIFICIS TESTIMONIUM INFIRMARI POTEST? EN SUMMAM Blanchini: ni roboris

Prius autem quam dextram conseramus, juvaret quidem de auctore Sacramentarii Veronensis, cujus testimonium tam acriter in nos Blanchinus urget, pauca præmittere, quibus auctoritatis ejusdem pondus ad justam trutinam exigere lectores possent. Ac mihi quidem cum primum lucubrationem istam adumbrarem, tanta de eo argumento in mentem veniebant, ut post habitos de Damaso et Laurentio tractatus, ternum alium de *Veronensis Sacramentarii auctore* ex professo instituerem, quem etiam ad optatum finem perducere licuit. In eo autem (summam indicare hic placet, nam is suo tempore separatim edendus est), in eo, inquam, nedum Sacramentarii historiam et vicissitudines, quas sane ingentia præclarum cæteroquin opus ab ipsa pene infantia subiit, late persecutus sum; sed, quod præterciscere dixerim, ostendi ac plane demonstravi sanctum Leonem ejus Sacramentarii auctorem non fuisse, neque auctorem et compilatorem simul (quod novus Blanchini manipularis ut ipsi laboranti succurreret δευτερόπρωτον lepidè (c) commentus es); imò nec Sacramentarium unquam vidisse, cum longe post Leonis ætatem is primum Codex archetypus emerisset. Nolumus tamen inexplorata re lidem his nostris dictis lectores accommodent; sed tantisper ad LEONIANI titulum, quem Sacramentarium præse-

Leonis, cui tanquam certissimo auctori attribuuntur, stylum et doctrinam referentes. Præfat. novi Missalis Parisiens editi ann. 1739, apud Blanchin. annot. cvi Orationar. Goth., pag. 292.

(c) Comes Acamus, *Dissert. dell' antichità, autore, e pregi del Sacramentario Veronese*, part. II, § II, pag. 58, 166, 227, et alibi passim.

fert, hæreant, memores nervos atque artus esse sapientiae non temere credere (a).

Ego vero ne Blanchino nimis interea meticulosus videar, nihil morabor, si per nostrates Hispanos licet, Sacramentarium quam late illud patet S. Leoni gratis describere. Nec vereor præterea, subitane in eo, qui nobis objicitur tractus, vitium aliquod ex his quæ vulgo in veteres Codices ex longa possessorum successione, varioque ipsorum ingenio adrepere solent: num quid scilicet in eo abrasum aut interlitum sit: glossave aliqua, quam postillam vulgus appellat, textui subinducta, sive quid demum aliud quod lectionis fidem quovis pacto sublestam reddat. Si quid homin in eo tractu a Blanchino deprehensum fuisset, arbitror ipsum, qua probitate est, vel si Codex esse jam omnino desiisset, ingenue atque ex fide quæ religiosum virum addecet non dissimulatum.

De Codicis antiquitate, quod superest, quanquam non omnem penitus scrupulum nobis adimat specimen characteris ejusdem a Blanchino inter Anastasii Prolegomena editum (b), commode tamen ad sæculum octavum, aut sequentis sæculi initium referri posse existimo. Juvaret tamen pergamenæ chartæ qualitatem, tersa an subacta; maxime vero figuram, quadra scilicet an oblonga sit, nobis itidem Blanchinus indicaret; his enim præsidii in re dubia, qualis plerumque ætas Codicum est, opinio antiquitatis ipsorum confirmatur, imo validas interdum ex ipsis conjecturas elicere peritiores palæographi solent.

Unum hoc non injuria suspicer, num scilicet tractus de quo loquimur antiquarii oscitantia corruptus; præsertim vero num bina illa verba *nascendo citis* ex antiquioris Codicis glossa in textum irrepserint, aut alias interpolata fuerint. Prævit quidem nobis in non dissimili suspitione Acamus, quanquam tanti ipsius interesset Codicem de quo agimus integrum atque incorruptum servare. Cum enim is alicubi ab altero ex Blanchini adversariis adigeretur, ut communem utriusque de ejus Codicis auctore sententiam retractaret, idque ex ipsius Codicis verbis: locum qui sibi objiciebatur, antiquarii oscitantia corruptum aut vitiatum esse pronuntiare nihil verius fuit. Rem exponam ordine.

Cum, evulgato primum Veronensi Sacramentario, non tam Codicem (ut falso sibi Blanchinus persuaderi voluit), quam inditum ei LEONIANI nomen, eatenus inauditum, demirata fuisset liturgicorum republica: præcipui cultores ejus studii, summi quidem viri, tituli novitate exciti, communibus suffragiis Blanchinum præjudicatæ attributionis reum dixere, suis quisque argumentis Sacramentarium sancto Leoni Magno adjudicantes. In his cl. Meratus (c) ex

(a) Epicharmi verbum apud Cic. de *Petitione consulatus*, num. 10.

(b) Tom. IV Anastasii, pag. 21.

(c) In observat. et addit. ad *Thesaur. sacr. rituum* Bart. Gavanti, tom. I, part. 1, pag. 8 Apud Acam., *Diss. de Sacramentario Veron.*, part. II, pag. 126.

Simplicii papæ mentione, quam in eo Sacramentario reperit, conficere videtur, cum Simplicii aliquanto quam Leo recentior fuerit: non hujus, sed Simplicii tempore conscriptum eum Codicem fuisse, neque Leoni attribui posse. Huic autem argumento, quod quam sit efficax nemo non videt, Acamus expedite respondet, vel adjectam Codici post mortem Simplicii, ejusdem commemorationem, ut fit in libris qui usui Ecclesiarum deputati sunt; aut antiquarii oscitantia pro SILVESTRI, quod scribere debuerat, SIMPLICII nomen in eo Codice repositum (d).

Nec abnuit cl. Muratorius, qui alicubi de eadem hac Simplicii mentione loquens ait (e): *Jam supra vidimus preces Deo oblatas fuisse in Sacramentario hoc pro anima SIMPLICII episcopi. Vitiatum eum locum a Librario suspicari fas est. Et mox: Conjecture possumus tres Orationes in honorem sancti SILVESTRI positas fuisse in Codice... Librarium vero, dum istam collectam scriberet, incante ex una per saltum transiisse in alteram. Si utriusque ergo huic scriptori, et maxime Acamo, ubi Sacramentarii verba parva ex ejus et Blanchini sententia procedunt, impune asserere licet vitiatum aut corruptum locum quo de agitur, qua parte scilicet ipsos pungit: cur non item nobis eadem venia concedenda, ut in Contestatione, quæ nobis objicitur, verba *nascendo citis*, si eisdem Laurentii patriam contineri volumus, adjuncta, aut superinducta, sive alias interpolata esse suspicemur? O cupet extremum scabies.*

Conjecturæ præterea quæ augende huic suspitioni nos planissime conducunt, nedum lectorem æquum atque immerentem, sed Fabium ipsum delassare valent: tam varia est et multiplex earum copia. Ne cui autem occupandis legentium animis splendido hoc magis quam vere dictum videatur, præcipuas adducere operæ pretium fuerit. Diximus pridem Ecclesiæ Patres et scriptores, quod attinet ad temporales martyrum patrias, veriorum pareissimos fuisse, cum e contrario in describendis ipsorum passionibus, designandisque locis in quibus eæ peractæ sunt, diligentissimi fuissent; verum id tamen paulo generalius. Illud nunc addimus, neque in Actis martyrum, qui proprius quodammodo locus videbatur, cum alias universa quæ eorum passiones spectant minutissime descripta sint, nisi admodum raro, martyrum patrias enarrari. Quid Martyrologia, in quibus fere perpetuo passionis locus, rarissime natalis recensetur; quod et ipsum in iis quas veteres Patres de martyribus ad populum conciones, seu homilias habebant; imo in ipsis sanctorum Vitis observare licet?

Mitto Prudentium, de quo satis superque dictum; mitto veteres alios, præter unum Hieronymum, qui in tractatu de Viris illustribus cum eorum qui ab apostolicis temporibus ad aetatem suam doctrinæ

(d) Acam. part. II, pag. 126: *Orvero potrebbe risponderci che per negligenza di chi copio il Sacramentario in vece di S. SILVESTRO, vi sia stato sostituito il nome di S. SIMPLICIO. Eadem habet pag. seq.*

(e) *Diss. de Liturg. Romana Vet.*, toul. I, cap. 3 col. 26.

laude floruerunt scripta vitasque breviter atque uis- set : si Justianum ac Philicam demas, quorum expresse designat patrias, et Cyprianum, quem generaliter Afrum dicit, nullius præterea ex iis qui martyres occubere natale solum prodidit. Ejus rei causam, ne quis gratis id a veteribus factum arbitretur, adiungimus : quia nempe Acta, Homiliæ, Martyrologia, et Vitæ sanctorum, non illustrandis urbibus aut demulcendis auribus, sed informandis ad pietatem fidelium animis scribebantur; cui studio nihil martyrum genus et proavi, valde autem multum egregia ipsorum gesta passionisque conducibiles erant.

Eodem sane consilio, nec sine divino numine ad Ecclesia jam inde a priscis sæculis constitutum fuit, ut ex Actis martyrum, perbrevis passionis eorum memoria ad sacræ liturgiæ libros permaneret; inque propriis eorundem missis, *martyrum tormenta succincte recenserentur*, ut Hilduinus ait (a); id quod ex vetustissimis etiam liturgiis confirmat luculenter Ruinartius inquiriens (b) : *Cæterum præcipuæ martyrum actiones inter ipsas etiam missæ preces insererentur, ut ex antiquissimis liturgiis, Gallicana, Mozarabica, et ipsa etiam Gregoriana probari potest. Ibi enim missæ contestationes, quas vulgo nunc præfationes appellamus, nihil aliud sunt quam martyrum de quibus missa celebratur præclare gestorum expositio. Juvat quoque in hanc rem Gregorii Turonensis locum adducere (c) : Factum est (inquit) in die solemnitate S. Martini, nobis missas dicentibus, cum rite sacrosancta solemnia celebrando contestationem de sancti domini virtutibus enarrarem, subito illa paralytica vociferare cepit, etc.*

Ex quibus liquidum fieri puto, secundum id quod in Actis, Homiliis, atque Historiis martyrum a veteribus Ecclesiæ Patribus perpetuo observatum videmus, scilicet ut parum ab eorum auctoribus temporales martyrum patriæ curarentur : sic et in Sacramentariis propriisque martyrum missis, mirifica inter Patres et sacram liturgiam consensione, *illorum tormenta, præcipuè que gesta*, ut Gregorius et Hilduinus edixere, non vero martyrum patrias enarrari; tantoque hic minus quam in Actis, Martyrologiis atque Homiliis, quanto horum omnium scriptoribus latior patebat dictandi atque eloquendi campus, quam liturgiæ conditoribus; cum in hac *perbrevis et succincta solum passionis martyrum commemoratio fieri posset*.

Jam vero cum constet vetera Ecclesiæ Sacramentaria Gelasianum, Gregorianum, ipsumque de quo agimus Leonianum, nihil aliud esse quam missales Codices quos ad sacram liturgiam priores illi ex quibus nomina mutuati sunt pontifices adhibuere, atque Romanæ Ecclesiæ utendos proposuere : consequens

(a) In Epist. ad Ludovicum Pium, Areopagitici præfixa apud Th. Ruinart. Præf. in Act. Mart., § 1, num. 5.

(b) Præf. in Act. Mart. paulo inferius.

(c) Gregorius Turon. de Mirac. S. Martini, lib. II, cap. 14, Edit. Paris. 1699, col. 1046.

(d) Est quidem in Missali Mozarabico Leslei (quod

omnino fieri videtur, quicumque tandem in his Sacramentariis locus (idem de cæteris libris liturgicis, maxime vero de his qui ad Ecclesiæ Romanæ usum adornati fuere judicium esto) temporalem martyrum patriam genusve continere deprehendatur, quod tamen rarissime continget, eum tanquam parum spiritui Ecclesiæ coherentem, jure pro suspecto habendum.

Jam hinc Blanchino nonnihil scrupuli injiciendum fore existimo, si verbis illis *nascendo civis* Laurentii patriam contineri contendat, qualis demum eis fides adhibenda sit. Levia tamen hæc sunt, nisi consilium silentii martyrum patrias in liturgicis libris, perpetuo quoque Ecclesiæ usu confirmatum viderit. Legat quæso Gelasianum, Gregorianum triplex, Boviense, et si quæ sunt alia veteris ritus Sacramentaria (consulto Leonianum mitto de quo hic est, quodque suo demum loco singillatim examinandum veniet) : legat item Missales, Legendarios, Orationarios cæterosque Codices liturgicos a Pamelio, Mabilonio, cardinali Thomasio, et Muratorio vulgatos : relegat postremo Orationarium antiquissimi ritus Gothici, quem ipse notis illustratum edidit; si autem in iis, quam late patenti, aut eorum aliquo verbum offenderit quo martyrum in ipsis contentorum patria vel eminens designetur, tunc me bona fide, seclusaque omni captionem Veronensis Sacramentarii contestationem, de qua agimus, atque adeo verba illa *nascendo civis*, pro vero, germano atque incorrupto sancti Leonis fetu habiturum spondeo.

Ne tamen in publica commoda peccare videar, si viro gravioribus districto tantum tædii devorandum objecero : persancte Blanchino affirmare possum, imo etiam conceptis, si opus sit, verbis dejerare, me Sacramentaria quæ vulgo circumferri solent sedulo evolvisse, Gelasianum scilicet cardinalis Thomasi : triplex Gregorianum Jacobi Pamelii, Angeli Rocchæ, et Hugonis Menardi : Gallicanum Mabilonii, quod Boviense frequenter audit : item aliud Grimoldo inscriptum, necnon Anonymi, Alcuini attributum, et a Pamelio vulgatum : Missales præterea Codices Gothico-Gallicanum, Francorum, Gallicanum veterem, seu Altisiodorensis : Legendarium vetustissimum Luxoviense : Præfationarios Ambrosianum et Gelasianum : Ordines Romanos veteres Hittorpii, Martenii, et Muratorii; ac demum Orationarium antiquissimi ritus Gothico-Hispanici a Blanchino inter cardinalis Thomasi Operum prolegomena editum, notisque illustratum : neque tamen hactenus locum in eis aliquem quo sanctorum patriæ contineantur, imo ex quo ne conjectura quidem eas assequi aut sublimari liceat, reperisse, præter apocrypha illa Missali Gothico-Gallicani verba, quibus Clementis papæ et martyris patria, genusque et itinera describuntur (d). Qua de re nos alias.

absoluta demum hac lucubratione editam fuisse pridem diximus), in missis sanctorum Vincentii martyris, Fructuosi, et Eulaliæ Barcinonensis mentio quædam eorum patriæ; prioris illius quidem generalis tantum, ex qua levitatem sanctissimum, Hispanum fuisse (martyrem tamen, an civem?) nihil amplius elici potest; Fructuosi vero et eorum præ-

Nec vetera quæ pridem diximus Sacramentaria præsertim ad Ecclesiæ Romanæ usum adornata usque adeo ab hodiernis dissimili structura sunt, ut si ab his Lectiones et Evangelia per anni circulum demas (quæ olim in legendariis et evangelariis Codicibus seorsim habebantur), non multiplex in utrisque analogiaprehendatur; saltem eundem olim, atque nunc est, perpetuumque Ecclesiæ in condendis liturgicis libris spiritum fuisse, scilicet ad martyrum et sanctorum exemplis fidelium pietas foveretur, animique ad martyrium, si occasio id ferret, vel ad humanæ vitæ molestias patienter tolerandas alacriores fierent, non dissitebitur Blanchinus; vix tamen scio an in hodierno Missali de patria martyrum alicubi, ne per occasionem quidem agatur; mihi saltem nullum de eo, aut affini argumento exemplum in promptu succurrit.

Nunc autem (quod olim polliciti fuimus, resque ipsa quodammodo postulare videtur) inspiciendum est nunc Leonianum Sacramentarium, præter Contestationem de sancto Laurentio, quam nobis Blanchinus objicit, quid aliud habeat circa temporales martyrum patrias. In toto eo Codice (quam longissime patet, ut eam præcipue ob causam reverendissimus sacri palatii apostolici magister Orsius (a) non Leonianum, sed omnino Gelasianum esse contendit), atque in

sior, cum in eorum missæ admonitione, seu præparatoria allocutione (Pag. 310, col. 1) legatur: *Omnipotentis Dei ineffabilem majestatem rogando laudemus, qui nobis sanctorum TARRACONENSIVM Fructuosus, Augurii et Eulogii, per beatissimam passionem magna Ecclesiæ præsidia donavit et patriæ. Paulo autem inferius: Et cum illa eis in delectatione sit regio quæ suscepit (cælum videlicet); ista non sit in oblivione quæ genuit. Verum, cum constat hos martyres Tarracone, qua in urbe passi sunt, ad cœlestem patriam evolasse, non hæc de temporali per nativitatem, sed de æterna per martyrium generatione accipienda sunt; sequitur enim continuo: *Habeat illa (cœlestis scilicet patria) in collegio suo quos coronavit: habeat ista (Tarraco) in patrocinio quos transmisit.* Quod postremum verbum, sicuti et priora illa: *per beatissimam passionem, sedulo notanda sunt; non enim dicit quos peperit, nec per nativitatem, sed quos transmisit, astris scilicet, per beatissimam passionem.* — Luculentissimum omnium de sanctæ Eulaliæ Barcinonensis patria testimonium habetur in ejusdem Missa (Pag. 303, col. 2); legitur enim: *Restum beatæ virginis Eulaliæ suscipimus incolendum, in quo eadem martyr Barcinonensium civis et incola, genitale solum quod meritorum titulis prætulit honore etiam illustravit sepulcri, etc.,* quibus temporalem plane inclite martyris patriam designari agnoscimus; verum id in Barcinonensi Eulalia singulare, nec sine causa factum fuisse existimandum; cum enim ex communione nominis Actorumque inter eam et Emeritensem Eulaliam affinitate, utramque olim confusam, atque ex duplici unam, eamque Emeritensem, factam fuisse sciamus; id quod nedum Prudentii hymnus, sed celeberrimus apud veteres, si unum excipias Bedam, Eulaliæ Emeritensis cultus satis ostendit; cum e contrario Kalendaria et Martyrologia passim Barcinonensem Eulaliam sileant: hinc factum, primo ut hujus Eulaliæ gesta Emeritensi attribuerentur, quod Prudentio accidisse existimo; vicissimque Barcinonensis Eulalia alicubi Decembri mense pro Emeritensi coleretur (Kalendar. Corbeense apud Martenium, tom. III Theas. Anecd., col. 10.4); deinde*

tanta missarum et orationum quibus abundat silva, unicum nobis exemplum præter Laurentianam illam Contestationem occurrit in missa sancti Clementis papæ et martyris, cujus verba sistere necessarium duximus (b):

Vere dignum. Sancti Clementis martyris tui natalitia celebrantes, qui cognationem reliquit et patriam; et post odorem nominis tui terras mariaque transmittens; abnegansque semetipsum, ut te per apostolorum tuorum vestigia sequeretur. Cui tu, Domine, secundum promissionem Filii tui, tam in presenti quam in futuro sæculo centupli muneris præmia repensasti: nam beatissimi Petri mox tradito disciplinis, parentes quos in genitili solo perdiderat, in externa regione restituis. Deinde magistri sui vicarium per ordinem subrogando, Romanæ urbis, cujus propter te despexerat dignitatem, tenere constituis principatum

Hæc autem bina omnino exempla cum sint (quod in non minimæ molis opere nisi consultissime factum sciremus miraculi loco habendum) priorem illam quidem sancti Laurentii contestationem sua se fide (quæ quam lubrica sit novimus) tueri oportet; non enim alium e tot liturgicis Codicibus consentientem habet; posterior autem ista sancti Clementis, millenariæ antiquitatis testem pro se adducit, Missale scilicet Gothico-Gallicanum cardinalis Thomasii, in quo

vero ut crescente in dies Emeritensis Eulaliæ celebritate, Barcinonensis interea cultus refrigerasset; nomenque ipsum et patria sanctissimæ virginis paulatim ex Hispanorum animis effluerent. Hunc ergo cultum Hispanice liturgiæ conditores, ut apud suos excitarent; deque Barcinonensi Eulalia dubitationem omnem ab Hispanis amoverent, sublata occasione de cætero utramque Eulaliam confundendi: missæ Barcinonensis Eulaliæ, de qua sola dubium esse poterat, contra receptum alioquin tam in eadem quam in aliis liturgiis morem, temporalis patriæ titulum præfixere. — Nec alias mirandum foret, vel si gratis id factum fuisse diceremus, quod in privata Ecclesiæ Missali nonnihil ejusdem conditoribus præter receptum in aliis liturgiis usum alicubi excidisset; præsertim circa martyrum domesticorum, id est communem patriam, cujus amplificandæ studium neminem non urget. — Adde mentionem in eo Missali patriæ Vincentii, Fructuosus et Eulaliæ in ipso statim Missarum limine, id est in admonitione præparatoria fieri; non autem in Orationibus, aut Contestationibus, seu in Missæ, ut ita dicamus, corpore. Constat autem eam admonitionem proprie ad Missam non pertinuisse; nihil enim erat nisi sacerdoti allocutio ad populum, indicata solemnitate ad quam convenerant, ut eidem pie ac devote interesset; flebatque ante indictum a diacono silentium, post quod demum missa incipiebat a salutatione sacerdotis ad populum. Ad testimonium e Veronensi Sacramentario a Blanchino adductum, quo temporalem Laurentii patriam contineri is auctor existimat, e media ipsius missæ Contestatione desumptum est; in qua tormenta passionemque sanctissimi levitæ ex Gregorii et Hilduini auctoritate, atque ex mente Ecclesiæ, potius quam ipsius patriam enarrari oportuit.

(a) Reverendissimus P. S. P. A. magister Orsius in epistola ms. ad cl. Josephum Blanchinum de auctore Sacramentarii Veronensis, cujus meminit Acamus, part. II, § 13, pag. 132 seq.

(b) Tom. IV Anastas., Prolegom., pag. LV.

totidem verbis atque in Leoniano Sacramentario, sanctissimi martyris patria, cognatio dignitasque in propria missæ contestatione habentur. Uter ab utro Codex mutuatus hunc tractum fuerit, nec hujus loci, neque facile divinari est; præsertim cum ad manum ii Codices non sint; et alias Missale illud Gothico-Gallicanum non minoris forte antiquitatis esse quam Veronense Sacramentarium, ex his quæ cardd. Bona (a) et Thomasius (b) prodidere merito suspicari possimus.

Illud tamen interea liquet, Contestationem de patria et cognatione Clementis anilibus fabulis plenam esse; utpote quæ ex conflictu Petri apostoli itinerario (quod libri *Recognitionum* inscribitur) a Gelasio (c) papa in concilio Romano i inter apocrypha relato, fere ad litteram desumpta sit; eamque etiam ob causam a reliquis liturgicis libris merito proscriptam fuisse, quod nec Blanchinus inficiabitur. Eliciat hic quæso lector æquus, cum non minus Laurentii Contestatio, quam modo adducta Clementis, patriam sanctissimi levitæ præseferre videatur, nullumque præterea e tot liturgicis Codicibus in auxilium suum advocare queat, quanta demum ei fides adhibenda sit.

Vidimus ex uno importunitatis argumenti capite (si patriam Laurentii in ejus missæ Contestatione, quæ nobis objicitur, contineri Blanchinus velit) quantum ea Contestatio de falsitatis, aut interpolationis vitio suspecta sit. Nunc si ad phrasim *nascendo civis esse* animum tantisper advertere volumus: eam profecto nec Latini sermonis genio, neque ætati aut stylo Leonis Magni, cui tamen Blanchinus omnino attributam vult, ullatenus convenire deprehendimus. Grium quod spectat, nemo, opinor, lectorum erit qui nesciat parum Latine dici *nascendo quem civem, ingenuum, aut libertinum esse*. Veteres, imò medæ quos vocant Latinitatis auctores, dicerent: *natura*, seu si paulo depressius loqui vellent: *naturaliter*; quo sensu Carthaginienses Cicero *natura mendaces* (d) victoriam *natura superbam* (e) vocat; Horatius, carmen *natura laudabile* (f), Romanos *natura sublimes* (g) atque alii auctores passim. Scio equidem *solvendo fidejúbendo, satis dando esse* Latinissime a veteribus jurisconsultis dici; imò *agnascendo proximiorum hæredem fieri, testamentum rumpi*, quod et apud Ciceronem legimus (h); et Virgilius alicubi fortunam *ferendo superandam* (i) dixit. Diversa tamen hæc sunt; in his enim phrasibus, voces *idoneus* vel *pur* subintellectæ efficiunt ut eadem sit locutio ac si dicamus

(a) Rer. Liturg., lib. 1, cap. 42, n. 6.

(b) Tom. II, col. 513, Diss. Cl. Muratorii de Liturg. Romana vetere.

(c) Conc. Rom. i sub Gelasio ad ann. 494, in decreto de apocryphis scripturis, ibi: *Item: Itinerarium nomine Petri apostoli, quod appellatur sancti Clementis, libri octo (aliis novem, aut decem) apocryphum.*

(d) De Leg. Agrar.

(e) Pro M. Marcell. ix.

(f) In Arte poet., vers. 408.

(g) Epist. lib. II, 1, vers. 163.

(h) In i de Orat., 241.

(i) Æneid. v, 710.

A *trabem*, exempli causa, *oneri ferendo parem, virginem viro maturam*, et similia quæ ex germana Latinitate sunt; vel si simpliciter Gerundium ponitur, ex vetere id aliqua atque obsoleta jurisconsultorum formula descendere putandum est.

De ætate autem phraseos *nascendo civem, ingenuum*, aut tale aliquid *esse*, nullum mihi hactenus, nec apud medii ævi scriptores exemplum reperire licuit, ex quo illam elicere possimus. Cl. Ducangius unicum profert e Langobardorum legibus in quibus habetur (j): *Et ille qui pulsus, et wadium suscepit, proximo-ressacramentales qui nascendo sunt debeat nominare tantum*. Quæ quanquam Latine scripta videantur, ita me Deus amet, non magis ego intelligo quæm Pœnulum Plauti; nec nisi ab septimum, fortassis etiam nisi ad octavum sæculum, referri posse arbitror. Sed quid exemplis opus est? Verba ipsa *nascendo civis esse*, pingue nescio quid atque agreste, imò barbarum sonantia, ex infimæ Latinitatis fœcibus hausta e vestigio sese produunt, iis qui Latii non penitus hospites fuerint.

Quæ cum ita sint, si quis etiamnam phrasin de qua loquimur cum stylo sancti Leonis congruere, aut ex ipsius ore prodisse contendat: næ illum eloquentissimo pontifici injurium fore necesse est. Scio equidem, et in ejus stylo reperisse quod carperent morosiores ævi nostri grammatikos, queis cor, summi que ipsi digitorum articuli Tullianum sapiant; nec dissimulabo nonnulla in ejus Operibus inveniri quæ non satis nervose dicta videri possint; tinnulum præterea dictionis genus, nimisque fortassis anxiam in periodis τῶν ἰσοκῶλων, seu *parimembrium* consecrationem; verum ut certa ea sint, quod nos non delinimus, ad sententiam orationis que structuram, potius quam ad verborum proprietatem spectant; in quibus alioqui serendis, si unum aut alterum nævulum excipias, egregie cautum sanctissimum doctorem fuisse scimus.

Verum ego tamen nec phraseos *nascendo civis* stridorem, neque argumenti importunitatem interea moratus, alia via bina illa verba (si ad Leonis ætatem ea cum Blanchino referri volumus) *incerta, inconcinna*, aut *male cum aliis coherentia* ostendere in animo habeo; imò ipsorum occasione integram Laurentianæ de qua agimus missæ Contestationem (quæ de cætero sanctum Leonem fortassis auctorem habet [k]) vitiatam, atque e libris liturgicis proscriptam fuisse. Id ut plenus innotescat sciendum est, post-

(j) Litt. N, in *Nascendo esse*, e Leg. Langobard., lib. II, tit. 21, § 9.

(k) Habetur eadem, aut affinis sententia apud sanctum Leonem sermone I de Natali apostolor., his verbis: *Verum hodierna festivitas (Petri scilicet et Pauli) præter illam reverentiam quam toto terrarum orbe promeruit, speciali et propria nostræ urbis exultatione veneranda est; ut ubi præcipuorum apostolorum gloriatus est exitus, ibi in die martyrii eorum sit lætitiæ principatus*. Muratorius quoque (Dissert. de Vet. Liturg., cap. 3, col. 18) eam contestationem usque ad verba *nascendo civis*, Leonianam phrasin sapere innuit.

quam, sedato persecutionum turbine, redlita fuit Ecclesiæ per Constantinum pax, sparsa fidelium animis, diuque occulta pietatis semina illico erumpere, atque in dies crescere cepisse, Deo scilicet incrementum dante. Hinc novæ sensim in Ecclesia preces, novæ divinam opem implorandi formulæ, nova denique orationum liturgicarum seges exorta est, cui, ut sit, nonnihil etiam infelicis loli succrevit. Quanquam enim hæc preces a viris doctis in eam rem adhibitæ frequentissime ordinarentur: nonnullæ tamen pietatis potius quam doctrinæ studiosos auctores babuere; atque hinc factum ut plurima aut superflua, aut etiam incerta, parumque cum aliis coherentia cum auctorem, tum etiam antiquiorum vitio in Codices liturgicos irperent.

Huic malo, quod tempore procedente alte in liturgiæ interiora descenderat, jam inde a sæculo quarto, aut ineunte quinto per ecclesiasticas leges mederi ceptum fuit. Itaque concilii Milevitani Patres: *ne forte quid contra fidem per ignorantiam, aut minus studium componeretur*, ut ipsi loquuntur, legem edixere: *ne scilicet preces, aut orationes aliquæ, sive Præfationes, sive commendationes, sive manuum impositiones in ecclesia dicerentur, nisi quæ a prudentioribus tractatæ, vel in synodo comprobatæ fuerint* (a), quod et ipsum in codice canonum Ecclesiæ Africanæ (b), atque in aliquo ex Carthaginensibus conciliis, teste Walafrido Strabone (c), cautum pridem fuerat. Gelasium quoque papam sæculo quinto exeunte in idem studium incubuisse, Sacramentarium (jus nomine inscriptum testatur; id quod idem Strabo atque Anastasius confirmant; ille enim Gelasium *tam a se quam ab aliis compositas preces ordinasse* (d), hic vero scriptor: *Sacramentorum præfationes cauto sermone* [e] (id est cum defectu et critice adversus obtrectatorum ictus, quo sensu eam vocem alicubi [f] Horatius usurpavit) composuisse perhibet.

De sancto Gregorio Magno, qui non minus sedulo quam Gelasius aut priores illi Patres in eandem curam incubuit, locupletem habemus testem Joannem Diaconum in ipsius Vita: *Sed et Gelasianum* (inquit [g]) *Codicem de missarum solemnibus, multa subtrahens, pauca convertens, nonnulla adjiciens pro exponendis angelicis lectionibus, in unius libri volumine coarctavit*: quid autem ex liturgicis libris Gregorius subtraxerit, indicat Walafridus loco citato, inquiens (h): *Et quia tam incertis auctoribus multa videbantur*

(a) Can. 12, tom. III Coll. concilior. Labb., Edit. Venetæ col. 383. Incertum tamen est an is canon ad 1, an ad II Milevitanum concilium referri debeat; bina enim hæc in unum, librorum, aut collectorum incuria, juncta sunt. Vide Labb. ibid. et in conc. Milev. t. ejusdem tom. III, col. 83.

(b) Apud Labb., tom. III Coll. conc., col. 1336, sub init.

(c) Lib. de Reb. ecclesiasticis, cap. 22. Edit. Romæ ann. 1591, pag. 346, col. 2. *Ideoque credimus (ait) concilio Carthaginensi et Milevitano statutum, ut preces et orationes... nisi probatæ fuerint in Concilio non dicerentur.*

(d) Loco proxime allegato.

A incerta et sensus integritatem non habentia, curavit Gregorius rationabilia quæque coadunare, et, seculis iis quæ vel nimia vel inconcinna videbantur, composuit librum qui dicitur Sacramentorum, sicut ex titulo ejus manifestissime declaratur.

Cum itaque omnino extra dubium sit, Gelasium et Gregorium eos maxime liturgicos Codices ordinasse atque in meliorem formam reduxisse, quibus Ecclesia Romana utebatur; nec potuisse alios nisi qui priorum pontificum temporibus conscripti fuissent, quod utrumque Veronensi Sacramentario ex Blanchini (i), Muratorii (j), et aliorum (k) sententia mirifice congruit. Præterea cum, sicut ex Walafrido dilucidans, incerta, inconcinna, maleque cum aliis coherentia Gelasius et Gregorius ex antiquioribus Romanæ Ecclesiæ Sacramentariis sustulissent; neque amplius jam in Gelasiano cardinalis Thonasi, aut in triplici Gregoriano Pamelii, Rocchæ, et Menardi Codice verba illa *nascendo civis*, imo nec Laurentianæ missæ, de qua agimus, Contestatio reperiantur: consequens omnino fieri videtur, nonnihil in ea Contestatione (vel si ipsam ad Leonis tempora cum Blanchino referamus) incertum, inconcinnum, aut male cum aliis quæ historica fide nituntur coherentis a Gelasio et Gregorio deprehensum fuisse, ob quod illam e liturgicis libris proscribebant. Quid autem id, quæ, nisi verba illa *nascendo civis*; cum quod reliquum Contestationis est nihil incongruum contineat, Magnique præterea Leonis stylum ac doctrinam sapiat, ut pridem dicebamus?

Jam vero si nostras has nugas Blanchinus esse aliquid putaverit, eo demum hæc omnia spectare existimabit, ut verbis illis *nascendo civis*, seu spuris ac textui subinductis, nullam prorsus vim aut fidem inesse asseramus, hancque responsionis nostræ summam fore; imo, qua est providentia ac sagacitate vir, ex ipsa etiam responsione argentissimæ adversus nos elicitorum: *eum saltem, qui verba nascendo civis Codici adjunxit, locumque de quo agimus vitiauit aut interpolavit, jam de Laurentii patria dubitasse*; quodque huic proximum est; *jum inde a sæculo octavo, aut ineunte nono, quo Veronense Sacramentarium exaratum dicitur, de Laurentii patria in utramque partem disputatum fuisse.*

D Satisne autem sint quæ adduximus, ut eorum verborum fides in universum traducatur, lectorum erit arbitrium atque existimatio; nobis longe alia mens est, quam ut hac via Blanchini conatibus oc-

(e) In Vita Gelasii.

(f) Art., vers. 266:

..... Tutus et infra
Spem veniæ cautus.

(g) In Vita Greg. Magni, lib. II, cap. 17.

(h) Lib. de Reb. ecclesiasticis, cap. 22, pag. 346, col. 2.

(i) In præfatio eid. titulo, tom. IV Anast., p. 12.

(j) Diss. de Liturg. Rom. vetere tom. I, cap. 3, col. 18 et 23.

(k) Euseb. Amort apud Acanum P. II, § 14, pag. 449, et Acanus ipse P. I, § 13, pag. 41.

curramus. Sed fingo unam Hispanis in ea respon-
sione spem collocatam esse. Nec tunc de fore credi-
mus quod reponi possit: si enim data opera Codex
ille ab Antiquario corruptus fuisset: utique is de
Laurentii patria dubitasse credendus esset; eoque
consilio verba nascendo civis textui subinduxisse,
ut litteram quæ jam tum erat dirimeret. Verum quidni
incuria id potius aut oscitantia antiquarii, ut olim
in Simplicii mentione contigit, factum putamus?
Quidni, latini sermonis ignorance, quæ quo tem-
pore scriptus Codex dicitur, insignis et prope stu-
peuda erat? Potuit facillime descriptor, dum ora-
tionis sententiam assequi non valet, priore inexpleta
periodo incaute in aliam transire, atque ex duabus
unam, hybridam tamen sententiam conficere, quod
in Simplicii mentione accidisse Muratorius suspicatus
fuit. Potuit verbum, comma, colum, aut aliud
quodlibet, quod in autographo esset, omittere, quo
adjecto longe alia contestationis sententia futura
esset.

Potuerunt item bina illa verba nascendo civis, aut
saltem prius illud nascendo a glossatore, qui non id
ad temporalem Laurentii patriam retulisset, margini
antiquioris Codicis adjici, in eoque ab antiquario
bona fide in textum admitti; ut germana Contestati-
onis, de qua agimus, littera hæc esset: *peccatarius
Roma letatur, cujus sacer minister, aut, cujus civis,
sacer minister, etc.* Quidni autem ita factum suspi-
cemur, cum si utrumque id verbum, vel prius illud
nascendo funditus e textu avulseris, nedum perio-
dus sententiaque perseverat integra (quod non minimum
est glaucematis hisce interroseendis adminiculum);
sed geminus ille barbarismi, atque importunitatis
argumenti scopulus devitatur?

Potuit demum, ne lectores obtundamus, affinitas
vocum civis et civis (si præter sono quem prolate
edunt earum tantum picturam attendamus) verbis
de quibus agimus in ea Contestatione locum facere.
Hæc autem affinitas ut clarior fiat, sciendum est ini-
tio litteram V, seu consona sive vocalis esset, e
duabus lineis superne patulis, inferne vero connexis
atque in punctum quod basi lineæ incumbit desinenti-
bus, hæc figura V a Romanis perpetuo depingi;
neque illis lunatam, aut arcuatam illam unam tantum
inflexa linea constantem, cujus ima curvatura basi
inmittitur hæc forma U, cognitam usquam fuisse (a);
sed eam ex Gothico caractere descendere (b), qua
etiam posterior ætas adjecto a sinistra sulcro in
hunc modum U in medio dictionis usa est (c). Con-
stat præterea ex veteribus nummis atque inscriptioni-
bus incognitum Romanis fuisse punctum, quo ex ho-
dierno usu litteram I in minori præsertim scribendi
genere insigniri videmus; neque id ante annum

Christi millesimum usquam in usu fuisse, quod vel
ipsam specimen characteris Sacramentarii Leoniani
a Blanchino editum docere eos poterit qui has mi-
nutas negligendas ducunt.

Hinc autem analogiam inter voces civis et civis,
si octavi sæculi scripturam attendamus, paulo jam
dilucentiorem fore arbitror. Secundum eam enim in
Codice ex quo Leonianum Sacramentarium descri-
ptum fuit ita omnino eas voces CUIUS CIVIS, aut
non multo dissimiliter scribi oportuit, quod et mul-
tiplici exemplo ex ejus ætatis Codicibus probare
possemus, nisi res manifesta esset. Jam vero libra-
rius Latini, ut supponimus, sermonis ignarus, cum
in alteram earum incidisset, ratus utrumque et
civis et civis ibidem legi posse, dubius tamen ultra
lectio præstabiliior esset, ex simplici geminam vocem
fecit, aliamque in textu, aliam ad oram Codicis
e regione collocavit; eo videlicet consilio ut quam
lector sententiæ, quam ipse non assequeretur, con-
gruentiorem judicaret eam altera rejecta præferret.
Hoc autem semel admisso, facillime marginalis vox
in textum irreperere potuit, et conjungi civis civis; ac
demum verbum NASCENDO ad tollendam posterioris
vocis ambiguitatem superaddi.

Atque hæc ego ratione planissime fieri potuisse existi-
mo, ut verba illa nascendo civis, quæ tot nobis tur-
bas concitarunt, genuino sancti Leonis textui, sine
alicujus flagitio, ex sola antiquariorum imperitia aut
oscitantia adreperent; quod innumeris præterea vi-
tiorum Codicum exemplis confirmare in promptu
esset, nisi præstaret verborum compendium facere.
Sane vero vitiatam an integram Blanchinus eam
Contestationem velit, nostra non multum refert,
cum prædixerimus alia nos via ipsius conatibus
obstituros; refert autem sancti Leonis plurimum ut
ab ipso barbarismi labem eluamus, multo autem
plus ne prudentissimus pontifex importuna, atque
a spiritu Ecclesiæ alienissima, liturgicis libris inse-
ruisse dicatur.

Quorsum tamen ista, Blanchinus inquit, si qui-
dem nihil inde præsidii responsioni nostræ afferri
volumus? Scilicet ut ex præmissa doctrina binas
theses, imo vero liturgica ut putamus dogmata elicere
nobis per ipsum liceat, e quorum altero Contestatio-
nis de qua agimus interpretatio omnino petenda est.
Sunt autem hæc:

Primum.

Alienum perpetuo a proposito Ecclesiæ fuisse, ut
temporales sanctorum patrias liturgicis libris inse-
reret; ac proinde si quid usquam ejus argumenti in
veteribus Sacramentariis, maxime vero ad Eccle-
siæ Romanæ usum adornatis, reperitur: tanquam
parum cum spiritu Ecclesiæ coherens, falsitatis aut
vehementissimæ suspicionis vitio laborare.

UICTORI
HERCVLI
SACRVM

(b) Mabillonius de Re Diplomat. 1, 11, 4, pag.
47. apud Heinæc. Fundam. styli, part. 1, cap. 1, 6,
not. 1. Cellar. in Orthograph. Lat. de vocali V.

(c) Heinæc. Fundam. styli, part. 1. c. 1, 6, not. 5.

(a) Forsan singularis erit vetus Tiburtina inscrip-
tio ap. Heinecc. Paulum Columnam, in qua littera
U consona ad arcuatam illius Gothicæ figuram accedit
apposito quoque in sinistra parte obtusiori sulcro.
Eam quod recens eruta atque, ut putamus, inedita
sit ex archetypa a nobis descriptam repræsen-
tamus:

Secundum.

Sicuti in veteribus Ecclesie, præsertim Romanæ, Sacramentariis, aliisve libris liturgicis locus aliquis aut verbum occurrat, quod ad sanctorum patrias, et ad aliud quidvis significandum, ambiguum aut æquivocum sit: ea ex Ecclesie mente minime ad temporales sanctorum patrias referenda.

His igitur præmissis, ut aliquanto propiores responsioni sumus, inquirendum est an locus quem ex Veronensi Sacramentario nobis Blanchinus objicit, quanquam illico Laurentii patriam præferre videatur, aliam interpretationem commode recipere possit; quidve in illis verbis CIVIS NASCENDO CIVIS (quando ea, ut mos Blanchino geratur, sancto Leoni attribuenta interea sunt) sibi voluerit sanctissimus pontifex? Rem puto veterum potius exemplis, atque ecclesiasticorum Patrum testimoniis, quam argumentorum ratiociniis dilucidior fore.

Cum Hierosolymis Romani milites Paulum e Judæorum manibus eripissent, edixissetque eis tribunus ut ad castra delatum verberibus caderent, quo Judaici tumultus causam proderet: jamjam verberandus Apostolus astantem sibi centurionem his verbis interpellat: *Si hominem Romanum et indemnatum licet vobis flagellare (Act. xxii, 25)?* Inique atque injuste secum agi quæritur Paulus, quod scilicet pena contra commune jus gentium condemnationem præcederet; quodque *Romanus civis* contra leges Porciam (a) et Semproniam (b) verberibus carere iuberetur.

His centurio auditis rem tribuno aperit, inquit: *Quid acturus es? Hic enim homo civis Romanus est (Act. xxii, 26).* Commotus ad hæc tribunus, nonnihilque jam de Paulo sollicitus, ipsum adit, id quod res habebat ex ore ejusdem excepturus et: *Dic mihi (inquit) si tu Romanus es (Act. xxii, 27 seq.)?* At ille dixit: *Etiam.* Pergit tribunus: *Ego multa summa civilitatem hanc (Romanam) consecutus sum.* Et Paulus: *Ego autem, et natus sum (civis Romanus: cilicis).* Si per Latini sermonis genium licuisset, aut sæculo demum octavo Liber Actorum scriptus, Latine donatus fuisset, credibile est auctorem interpretante pro: *Ego autem et natus (civis) sum, ex ejus ævi Latinitate redditurum: Ego autem et nascendo civis sum;* præsertim cum Græcus textus eam versionem non respuat (c). Tunc autem ne dum eandem in Actis atque in Leoniano Sacramentario sententiam, sed totidem ipsisque omnino verbis utrobique expressam haberemus.

Interea vero tractus ille Auctorem sedulo nobis ut jacet considerandus est. Et primo quidem Paulus in eo se *Romanum hominem* dicit; mox a centurione

A civis Romanus appellatur. Iterum se Paulus tribuno respondens simpliciter *Romanum* vocat; ipsoque denuo interpellante, seque privilegiario quoddam jure Romanum civem asserente, subjungit illi: *Paulus, se non factum, sed natum esse Romanum civem.* Hæc autem primo quidem aspectu tam disertæ Pauli patriam præferre videntur, ut nisi alibi (d) ipse se Tarsi Cilicis natum (e), ejusque urbis *ἐπιπέτης* municipem dixisset, non ambigo quin, ipso etiam Blanchino jure, Paulus æque in urbe natus, ac Scipio, aut Lælius haberetur.

Id ut paulo fiat dilucidius hæc nobis hypothesis adornanda est. Finge sacrum Actorum Codicem periisse, aut hactenus irreperitum delitescere; neque aliud præerea ex veteribus monumentis ad nostram ætatem pervenisse, unde Pauli patriam certo dignoscere possemus; doque, ea non secus atque Hispanis n. a. c. de Laurentii patria, item quæ etiam non foret sub judice Tarsensibus intentatam Blanchinum præterea, dum strenue Romanorum partes agit, eximie vetustatis, atque auctoritatis Codicem, in nescio quo veteri chartophylaciis reperisse cui Biblius ille cento, quem modo ex Actis apostolicis retulimus, incidenter assutus fuerit, cum longe diversum esset ejus Codicis argumentum.

Videres Blanchinum exsultare, triumphare, causam pro Romanis dictam e vestigio asserere, sibi que in frequenti Patrum concione, quod Paulum civem illustrissimum Urbi restituisset, quænam more majorum poscere. Contra vero miserum illum qui Tarsensium partes ageret, nequidquam iaculatio Sapientum Blem, locumque illum Actorum non de Pauli patria, sed de jure Romanæ civitatis, seu municipali, quo Tarsus ex Dionis, Plinii atque ipsius Pauli testimonio (f) fruebatur, intelligendum esse obstetari: urgeret enim ex adverso Blanchinus, nec tantum eo loco Paulum *Romanum civem* (id enim non tanti esse), sed disertissime *natum* pronantari: jam vero *natum* nisi de patria proprie non dicit, nam reliquæ ejus vocis usurpationes translative ac metaphorice sunt: frustra autem ubi propria subdit ad improprium significationem confugiendum. Ad hæc millenariam Codicis antiquitatem, auctoritatemque ad cælum efferret: bina ternave hinc illinc negativa, aut conjecturalis generis argumenta corradet, quæ præcipuum illud in aciem stipitum procederet; eoque demum fucato ac fallaci verborum apparatu Tarsensium causæ patronum ne hiscere quidem sineret. Jam vero, qui unque incautior Blanchiniani dictis aurem accommodaret, quantum ille, *detecta* demum re, ludibrium prudentioribus deberet!

(d) Sub initium ejusdem capituli xxii, § 3 et cap. xxii, § 39.

(e) Scio Paulum a Hieronymo Gischalis, quod Judææ oppidum est in tribu Benjamin, natum dici: quo a Judæis capto cum parentibus Tarsum Cilicis commigravit. V. l. S. Doct. in libro de Vir. illustrib.

(f) Act. r. xxii: 39 *Ego (inquit Paulus) homo sum quidam Judæus a Tarso Cilicis non ignotæ civitatis municipis, etc.*

(a) *Sed per deos immortales (inquit Sallustius in Catilin.) quamobrem in sententiam non addidisti (Deci Silani), ut prius in eos (Lentulum aliosque conjuratos intelligit) verberibus animadverteretur? An quia lex Porcia vetat?*

(b) *Duas tulit leges (C. S. impronius Gracchus) alteram ut si quis in magistratu CIVEM ROMANUM sine judicio necasset, in eum populi judicio animadverteretur. Plutarch. in Gracch.*

(c) *Ἐγὼ δὲ καὶ γέννησά μιν. Actor. xxii, 28.*

Hæc autem eo pertinent ut meminerit Blanchinus A quam non tenere centonibus hisce consutitis, ut maxime a se ipsis purpurei ac pretiosi sint, ubi in aliorum labores diversi præsertim argumenti commigrant, fides ahibenda sit. Quid vero si flexilis præterea planeque ambigua sit ipsorum sententia (qualis certe Veronensis Sacramentarii in loco de quo agimus Contestatio est), multiplicisque interpretationis capax? Est nunc ergo cum Codice suo Blanchinus, extollat quam potest ejus antiquitatem, fidem cæterasque dotes: nunquam, opinor, ut gratis eum purum Leontianum esse concesserimus, cum Actorum Apostolorum volumine comparandum esse existimabit; neque alias apertius est Sacramentarii pro Laurentii patria testimonium, quam pro Pauli locus Actorum quem super expendimus.

Jam vero si volumus Blanchino respondere, quo sensu Paulus in Actis, eodem et in Veronensi Sacramentario Laurentium civem Romanum dici, nihil ab Hispaniæ urbibus que de Homero nostro certant, quominus id libere asseramus, nobis obstiturum puto. Oscæ enim, seu potius Cordubæ, aut Valentis no-træ in Edetanis Laurentium natam dixerimus (quam nos disputationem missam facimus quod vel tractatam nitescere posse desperemus), non minus eum Romanum civem tueri possumus, quam vel Paulum, quod Tarsi natales lauserit; nam terræ quas memoravimus urbes (consulto Cæsaraugustam non adjicimus) Romanorum coloniæ aut municipia erant (a). Scimus præterea Cordubam per ea tempora gloria et potentia celebrem (b), Oscam jam a Sertorio ætate magnam urbem, studiorumque in Hispania parentem (c), Valentiam denique a Cn. Pompeio deletam (d) mox restitutam, et coloniam a Cæsare factam, cujus et nomen ob eam causam sortita fuisse dicitur. Ternas insuper eudendæ moniæ prærogativa decoratas, ut per plures eorum munus declarant a Vaillantio et aliis evulgati.

Verum insurgeret tunc Blanchinus, nec satis esse causæ subesse diceret, ut peculiariter præ cæteris in Laurentii solemnitate Roma lætaretur, si non specialius atque Paulus fuit sanctissimum levitam civem

(a) De Corduba vide Plinium lib. III, qui eam urbem inter Bæticæ colonias numerat. Apud Cl. Antonium Augustinum Dial. VIII. Item Vaillantium Num. Imper. in Col., tom. I, pag. 53, in Augusto. — Oscam, Civitatem Romanorum appellat alicubi Plinius apud Antonium Augustinum Dial. VII, quam vocem, Municipium interpretatur clarissimus vir. In nummis passim v. v. OSCA, id est, urbs victricis: interdum VRB. VICT. Vid. Vaillant in August., tom. I Col. et Munic. pag. 55. — Valentia demum a Plinio inter Hispaniæ Citerioris colonias numeratur, lib. III, cap. 3. Vid. Ant. August. Dial. V, et Vaillant in Julio.

(b) Strabo, lib. III: Πλείστον δ' ἡ Κόρδουβα εἴρηται μαρτάλλον πτόμα καὶ δόξη καὶ δυνάμει. Id est: Plurimum autem Corduba, Marcelli opus, et gloria, et virtute crevit.

(c) P. Putarch. in Vita Sertorii: Τὸν γὰρ εὐχρηστάτους ἀπὸ τῶν ἰθῶν συναγαγὼν εἰς Ὀσκαν πόλιν μεγάλῃν διδασκάλους ἑπιστάσας Ἑλληνικῶν τε καὶ Ῥωμαϊκῶν μαθημάτων. Quem locum Summus Vaillantius, nec alioqui Græce scientissimus, nescio an satis accurate, in hunc modum transtulit (Tom. I Col. et

Romanum facimus. Quo enim tempore Laurentius in lucem edi potuit, tam pervulgata erat Romana civitas (πολιτεία intelligo), ut potius non esse civem ignominie ac dedecori quam e se laudi duceretur. Paucis rem expellam. Temporibus reipublicæ, et illico post eam a Cæsare occupatam civium jus summo honore apud Romanos habitum, nec nisi parcissime cum exteris gentibus communicatum fuisse scimus (e): Augustum quoque Romanæ civitatis tam tenacem legimus, ut affirmaret *facilius se passurum fisco detrahi, quam civitas Romanæ honorem evulgari* (f). Nec Galbam (g) eosque qui ad Trajanum imperium tenere multo indulgentiores fuisse constat. Trajanus vero et post eum Hadrianus, Antoninus Pius, et alii crebris civitatis Romanæ concessionibus sensim ejus Juris pretium imminuere, donec edita ab Antonino Caracalla per speciem largitionis avarissima lege (h), ut in orbe Romano qui essent, omnes cives efficerentur (i): summum illud civium Romanorum jus pessimum datum ac pro nihilo habitum fuit. Jam vero cum ea lex ab anno 211 ad 218 quo tempore Caracalla imperavit, promulgata fuerit; Laurentium autem, juvenili ætate florentem anno 258, Tusce et Basso coss., passum sciamus: liquillum fieri videtur post editam demum Caracallæ constitutionem atque evulgatum Romanæ civitatis jus, sanctissimum levitam in lucem proditisse, quo scilicet tempore nihil jam erat cur de Laurentii civitate peculiariter Roma lætaretur.

Si in ea Contestatione non alia designaretur peculiaris lætitiæ ratio, agnoscere ego quidem hujus argumenti vim, verum in ipsa sacrum quoque Laurentii ministerium, quosque passio (ita enim posteriora verba dicatum nomini tuo manus est proprium intelligenda puo) continentur, ex quibus genium præterea Roma duceret lætitiæ peculiaris argumentum. Audiannus Leonem de sanctis apostolis dicentem: *ibi* (Romæ scilicet) *oportere ut sit lætitiæ principatus, ubi ipsorum glorificatus exitus fuit* (j); Maximum item Taurinensem, qui de sanctissimo levita nostro loquens: *Hinc est* (inquit) *quod insuperabilem Laurentii fidem lætior Roma miratur* (k); Augustinum demum veteresque Ecclesiæ Patres, qui ex trium-

Municip. pag. 55, in Augusto): *Nam ex parentibus sibi gentibus nobilissimam* (forsan is auctor verit nobilissimos) *Oscam, amplam urbem contraxit, usque doctores præfecit litterarum Græcarum et Latinarum. Ego sic redderem: Congregans autem (earum) gentium nobilissimos in Oscam, urbem magnam, præfecit eis doctores Græcarum et Romanarum disciplinarum; ut τὸ εὐχρηστάτους non ad urbem, sed ad Hispanos ephobos, quos in eam contraxit Sertorius, referri debeat.*

(d) Vid. Sallust. in Historiar. et Vaillantium in Julio, tom. I Num. in Col. et Munic.

(e) Vid. Sueton. in Julio, qui tamen secundo ipsius consulatione Galitanos et alias Hispaniæ urbes civitate donavit, ut auctor est Dio Cass., lib. XLII et XLIII.

(f) Suetonii verba sunt in Augusto.

(g) Civitatem Romanam raro dedit. Suet. in Galba.

(h) Occasionem ejus legis edendæ, lege apud Heinkeium, ex quo hæc non mutuati sumus, Antiq. Rom. Ju. isp. illustr. in append. libri I, § XII.

(i) Ea est lex: in Orbe 17, ff. De statu hominum.

(j) Serm. 4 de natal. SS. apostolor.

(k) Homil. 11 de S. Laurentio.

phali martyrum exitu precipuum spiritualium gaudiorum argumentum, laudisque materiam desumpserunt.

Verum si rem paulo accuratius examinare volumus, vel post Caracallæ tempora non minimum adhuc superesse honoris in ipsa civitate Romana deprehendimus; cum enim constet pro his tantum latam a Caracalla legem fuisse qui ingenui nati, non qui libertinæ conditionis essent (a): possumus utique civitatis jus Laurentio in contestatione attributum, ad ipsius *ingenuitatem*, id est, *nobilitatem* referre, de qua *inter alia* Roma in ejusdem solemnitate lætaretur. Et quidem quicumque apud Ciceronem (b) et recentiores qui de eo argumento egere (c), Romanorum civium jura atque immunitates considerare velit: ei profecto mihi absurdum videbitur si *civitas* hic a nobis pro *ingenuitate* usurpetur. Sane cum longe inferior esset *Italicarum* quam *civium* conditio, scimus tamen prius illud jus pro immunitate a tributis passim usurpari (d); quam quia patricii equitesque (quos nobiles vocamus), exclusis plebeis, in Hispania nostra obtinent, *hidalgos*, id est *Italici* vernaculo sermo e (e) etiam num apud nos appellantur; et *hidalgua*, quam Latine *Italicitatem* diceremus, *nobilitas*.

Verum et Laurentii nostri temporibus *civis Romani* nomen, quidquid tandem ea voce contineretur, magno in honore ac pretio habitum fuisse; neque id ecclesiasticos Patres ignorasse: Mozarabici hymni de sancto Juliano Antiocheno martyre, quem Baronius Isidoro tribuit (f), locus plenissime convincit; in eo enim sic legitur:

Hic Julianus sorte clari germinis,
Civis Togatæ urbis, imbutus omni
Disciplina artium, etc

Hic enim aperte Julianus honoris causa *civis Romanus* dicitur; vix enim scio an *togatæ* epitheton alii quam Romæ congruat (g); cum autem hunc martyrem Antiochiæ in lucem editum fuisse credibile sit, id quod Ambrosianum Breviarium sancti Caroli Borromei jussu editum aperte docet (h); et alias in ea-

(a) Novell. Justinian. lxxviii, cap. 5, apud Heinecc. in append. lib. 1 Antiq. Rom. Jurispr. illustr., § xx.

(b) In orat. contra Verr., v, 54, et alibi in eod.

(c) Car. Sigonius de antiq. jure civium Romanorum. Carl. Norisius de Epoch. Syro-Maced., iv, pag. 428; a. ad Heinecc. App. Antiq. Rom., lib. 1, pag. 428, et alii.

(d) Vide tit. ff. de *Censibus*. Rob. Steph. in Thesaur. L. L. verbo *Jus Italicum*.

(e) De hoc etymo præter significationis affinitatem, quæ magna sane inter eas voces est, insignis etiam earundem, quod ad structuram spectat, analogia, securiores nos reddit. Sic enim et *Galgo*, qua voce leporarium canem Hispani significamus, a Latino *Galthicus* (scilicet *canis*) descendit; sicut et ab *aliquid*, *alio* quæ idem omnino valent; item a *caballico*, id est, *equito* (quod verbum non semel in legibus Langobardorum, imo et in Wigothorum, atque in usaticis Barcinonensibus occurrit) sit Hispanicum ejusdem significationis *cabalgo*, quod ex usu potius quam ex origine *cabalgo* frequenter scribitur. Subolnerat hæc pridem originatione Cl. nostrati Joanni Genesis Sepulveda in Epist. ad Hispaniar. principem lib. iii, epist. 34.

dem urbe passum (i), nec Romæ incolam fuisse scianus: superest ut de *jure Romanæ civitatis* hujus tractus intelligendus sit, roque Julianus intuitu civi ab Isidoro dicatur, quod in urbe civitatis jure donata, qualis Syriæ Antiochia erat (j), natales hausisset. Jam vero cum Julianus sub Diocletiano et Maximiano, id est, exeunte minimum tertio Christi sæculo, passus fuerit: consequens fieri videtur, eo adhuc tempore (aut saltem quo hymnus ab Isidoro conscriptus fuit) *civis Romani* nomen non vulgari in pretio habitum fuisse. Atque hæc de prima verborum nascente civis interpretatione.

Superest alia, quam ego, si bina illa verba pro geminis Leonianis admitti volumus, sanctorum Patrum sententiis, ipsiusque Ecclesiæ spiritui congruentiorem puto. Notissima est Latina significatio vocis *nascor*; quam tamen sicut ejus sermonis dicatores Cicero, Sallustius, Livius, exterique pro *in lucem edi*, aut *prodire*, perpetuo usurpavere: ita e contrario Patres ecclesiastici jam inde a sæculo quarto, in Actis martyrum eorumque homiliis, præcipue vero in sacra Liturgia pro eo quod Latine sonat *mori* constanter accipere, atque in eo sensu interpretati sunt. Cum enim quo die martyres agonem consummabant, cælo, id est æternæ patriæ nasci crederentur: ex fide ac pietate potius quam ex Latini sermonis usu propriam hujus verbi significationem in eam quæ non diversa modo, sed planissime contraria est, transtulere. Hinc *natalitia*, et *natales* martyrum dies, quos profani scriptores *emortuales* Latine dicerent; cujus usurpationis et in hodiernis quoque missarum Codicibus non obscura nobis vestigia supersunt.

Exemplis in hujus doctrinæ confirmationem obviandum plane Lectorem putamus, a quo multa succurrunt in veteribus tum Latinæ, tum Græcæ Ecclesiæ Patribus (k). Nec tantum *nasci* cum apposito *cælo*, sed simpliciter *nasci* dicebantur, idque æquioribus etiam sæculis, quoscumque pro Christo, aut in ipsius osculo *mori* contingeret; qua de re elegans Nicolai papæ b

(f) In Not. ad Martyrol. ix Jan., litt. A. Affertur autem is Hymnus a Blanchino in Annot. xx Oratorii Antiquiss. rit. Goth., pag. 161.

(g) Scio equidem et Tarraconem nostram Ant. Augustino *Togata* dictam: ita enim duplicem T. T., quam nonnulli ejusdem nummi præferunt, interpretari posse ait vir summus, quasi legendum sit *Togata Tarraco* (Dial. vii sub init.); sed neque ipse hæc interpretationi acquiescere videtur, et pro *Togata*, *Tyrhenticam* fortassis legi debere eodem loco asserit. Isidorus certe in eo hymno minime ad Tarraconem respicere potuit, quasi ejusdem civis Julianus fuisset, quam is urbem ne vidit quidem.

(h) Brev. Ambros. juss. S. car. Borrom. ed. et ann. 165 recognitum sub die xxi Jan., lect. vi ad Matut., apud PP. Bolland. ix Januar., §. v, num. 21.

(i) Martyrol. Roman. parv. ix Januarii.

(j) Vid. Vaillantum, tom. I Num. Imp. in Colon. et Municip. in Claud.

(k) Sancti Polyarpi *γινεθλιον ημεραν* quem Latine *natalitium diem* ad litteram diceremus, Rufinus vertit *diem passionis* apud Ducangium, verbo *Natalis*.

testimonium (a) e regione sistimus. Quod autem ad A junctum *caelo*, non modo apud veteres Patres, sed in hodiernis etiam Martyrologiis, imo et in officio et missis sanctorum verbo *nasci* interdum apponi videamus: id antitheseos causa factum, et ut temporalis martyrum nativitas dilucidius cum æterno ipsorum natali committatur. Sic Nicomedienses martyres: *eo die in caelis* (martyrologii verba sunt (b)) *nasci meruisse dicuntur, quo Christus in terris*. Et Paula Romana in ejus Officio (c): *ibi caelo nata memoratur, ubi Christus mundo nasci dignatus fuit*.

Usque eo autem apud auctores ecclesiasticos vocum *natale* et *natalitium* usurpatio in sensu de quo agimus invaluit; ut si quis jam *natale proprium*, ut Venusinus dixit (d), aut *natales* ut in Constantini nummo legitur (e), exprimere vellet: opus omnino haberet *genuinum*, aut tale quid adjicere; ne forte, contra animi sententiam, de *morte* potius quam de *nativitate* locutus fuisse crederetur. Exstat in eam rem luculentum in Gelasii Sacramentario testimonium, cujus proinde missam sistimus in scriptam (f).

IN NATALE GENUINUM

Secreta.

Adesto, Domine, supplicatibus nostris, et hanc oblationem famuli tui *Illius* (g), quam tibi offert ob diem natalis sui *genuinum*, quo die eum de maternis visceribus in hunc mundum nasci jussisti, placidus ac benignus assume. Per Dominum, etc. Et in post-communione: Qui famulum tuum ad hanc diem *natalis sui genuin*, exemplo anno perducere dignatus es, etc.

Quæ cum ita sint, et a ias ex præstituta a nobis regula, ubi in libris liturgicis, quale Sacramentarium Leonianum est, in voce aut sententia, quæ ad martyrum patrias atque aliud quidvis significandum ambiguae sunt, dubium occurrit, priorem de martyrum patria interpretationem ex mente atque spiritu Ecclesie refugere debeamus: quidni, quando verba nascentis civis, nulla licet non ex parte suspecta, pro puris Leonianis agnoscere cogimur invitissimi, ad Laurentii potius mortem, qua *caelo nascendo, civis Romanus effectus fuit*, quam ad temporalem sanctissimi levitæ patriam referamus?

(a) Nec novum cuiquam videri debet si *natus* dicitur qui ex hac vita migraverit. Quomodo enim usitato more dicitur *nasci*, quando quis ex utero materno procedens in hanc lucem exit: sic quoque jure *natus* appellari potest, quilibet ab hujus vite tenebris ad lumen perlingens viventium. Nicolaus PP. I, in respons. ad consulta Bulgaror., apud Labbæum, Coll. Conc., Edit. Venet., tom. IX, col. 1537.

(b) Die xxv Decembris.

(c) Die xxvi Januarii, qui dies Pauli proprius est in Offic. SS. Hispan.

(d) Lib. iv, od. 11 ad Phyllid., vers. 18.

(e) Legitur in ejus aversa parte: **PLEBES NATALES FELICITER**, quem o Nummaria regis Catholici gaza, cui præest, eximie illustravit Cl. Hispaniensis mihi que in primis observandus Alexander Xaverius Panel S. I. presbyter, edito in eam rem ante paucos hos annos commentario, quem nunc ad manum non habemus.

(f) Murator. Liturg. Rom. Vet., tom. II, col. 724.

(g) *Illius*. Id est, incerti quem mente concipimus

Eo plane sensu ab auctoribus ecclesiasticis martyres, neglecto natali ipsorum solo, iis urbibus attributos scimus, in quibus extrema pro Christo perpassi fuere. Prudentius certe non alio jure Hemeterium et Chelidonium Calagurri, Paulum Narboni Martio, Felicem Gerundæ, Cucufatem Barcinoni, aliosque aliis urbibus martyres adscribit. Sicut enim natalis martyrum dies, qua mundo scilicet editi fuere, præ triumphali eorum die ab ecclesiasticis Patribus negligebatur, unaque hæc piis fidelium cœtibus et votis anniversario cultu celebris erat: ita temporali ipsorum patria prætermittitur, eam tantum qua *caelo* per passionem nati fuerant veram martyrum patriam veteres illi Patres agnoscebant.

In specie autem de Cucufate loquens Isidorianus hymnus a Blanchino relatus (h), huic martyrem aperte **CIVEM BARCINONENSEM** vocat. Dixerat modo ipsius auctor (i) martyris Sanctissimi cruorem Barcinone sedem fixisse, eoque ex Africa domicilium laresque transtulisse, his verbis:

Hinc cruor hujus Cucufatis almi
Factus est nostræ regionis heres;

pergit autem (j):

Jam fave martyr precibus clientum,
Istrue et civem, populum tuere, etc.

id est, imbue præceptis fidei Barcinonenses *cives tuos* (quos infima Latinitas dixisset *conciues*): nam et eodem sensu Prudentius noster de Vincentii levitæ stola, sive orario cruore sanctissimi martyris illito, quod ejus temporibus Cæsaraugustæ aservabatur, loquens, ait (k):

Hoc colunt cives velut ipsa membra
Cæspes ambiret suis, et paterno
Servet amplectens in mulo beati
Martyris ossa:

quasi diceret: *Eo, Vincenti, pignore Cæsaraugustani cives tui*, non minus gaudent triumphantque, ac si sacras tui corporis exuvias ex asse possiderent; sueque te gremio Cæsaraugusta mater exstinctum, et majorum sepulcro componendum excepisset

Clarius tamen aliud, rei que de qua agimus concludendæ præsentissimum, Damasi testimonium adducimus, ex epigrammate quod olim Romæ in basilica sancti S. bastiani ad Catacumbas, ubi sanctorum

ac designamus, ejus tamen proprium nomen retinemus; pro quo in hodiernis Missalibus aliisque ecclesiasticorum Officiorum libris est *N. Itali d' il tale*, Græci τῷ δεινῷ, seu δεινῶς, id est, *cujusdam*; Hispani autem *Fulano* dicimus forte ex Hebraico פלח *palah*, seu פלא *pala*, quod inter alia *occulum* fuit significat; unde et פלח *peloni*: *occulatus, innovatus, absconditus*. Ruth iv 1: פלח פלח *zebah pan peloni*, id est: *sede, seu mane hic Peloni*, pro quo Græcus textus habet: *ἀβυσσὸν ὧδε κρύπτει*: *Sede hic, o abscondite*. Hebræi quoque in contractuum suorum formulis sic exornantur: פלח פלח *ani Peloni bar Peloni*. 11 e-1: *Ego N. filius N. Hispanice: Io Fulano, hijo de Fulano*; et si femina sit פלחיתא *pelanitha*, Hispanice totidem fere verbis, *Fulnita*.

(h) Ann. cii in Orationar. antiq. rit. G. th., pag. 26.

(i) Stroph. iv vers. 15 seq.

(j) Stroph. x. vers. 37 seq.

(k) Stroph. xxi, vers. 85.

apostolorum corpora quieverunt, legebatur, ut Baro-
 nius (a), Sarazanius (b) et Merenda (qui *apertum*
 illud atque *antiquissimum* præterea appellat [c] scrip-
 tum reliquere. In eo autem epigrammate Petrus et
 Paulus disertissime a Damaso *CIVES ROMANÆ* vocan-
 tur. Integrum illud sistimus, ut eadem opera qua
 occasione compositum fuerit lector intelligat (d) :

HIC HABITASSE PRIUS SANCTOS COGNOSCERE DEBES
 NOMINA QUIQUE PETRI PARITER PAVLIQUE REQVIRI.
 DISCIPVLOS ORIENS MISIT QVOD SPONTE FATEMVH.
 SANGVINIS OB MERITVM CHRIVMQUE PER ASTRA SE
 [QVVI]

ÆTHERNOS PETIERE SINVS ET REGNA PORVM.
 ROMA SVOS POTIVS MERVIT DEFENDERE CIVES
 HÆC DAMASVS VESTRAS (e) REFERAT NOVA SIDERA
 [LAVDES.]

Hæc autem usque adeo perspicua sunt, nihil et jam
 amplius scrupuli subesse possit, ob unam certaminis
 gloriam ac triumphii palmam, quam apostolorum
 principes Romæ simul adepti sunt, Romanos eos ci-
 ves a Damaso appellatos.

Licet enim de Paulo quem Tarsi natum et muni-
 cipem fuisse ex libro Actorum prædiximus, suspicari
 etiam num quis posset ad jus potius civitatis, quam
 ad martyrii locum respexisse in eo epigrammate Da-
 masum : in Petro tamen, quem Bethsaidæ, exiguo
 scilicet Galilææ pago nihilque cum jure illo civium
 commune habente, modicis item parentibus natum
 constat, si passionis locum demas, vix scio an super-
 sit aliud cujus intuitu Damasus eum *ROMANUM CIVEM*
 appellare potuerit. Fuit igitur utriusque apostoli
 conditio, seu generis sive patriam attendamus, dis-
 par : quare nec locus iis unus, neque eadem obtigit sup-
 plicii sors (f) ; verum par eorum fortitudo ac trium-
 phus, quem insignissimum Romæ peperere, sum-
 mum illud Quiritium jus utriusque acquisivit, ut ex eo
 ambo æque Romani cives effecti atque habiti fuis-
 sent. Atque eo fortassis respexit Ambrosius in hym-
 no cujus initium est : *Apostolorum passio*, quo
 loco de sanctis Petro et Paulo loquens ait (g) :

Coniunxit æquales viros
 Cruore triumphalis neos.

Beda (h) :

Coniunxit hora transitus
 Cæli potentes januam,

Paulinus item, et alii quorum loca longum esset de-
 scribere.

(a) Ad ann. 384 int. carm. Damasi, et apud Sa-
 razan in not. pag. 188.

(b) In not. ad Damasi carmina *Epigramm. XXX.*
 ex Beda, Anastasio, Adone, et Breviario Rom. vet.

(c) De Damasi Carminib., num. 3, pag. 137,
 col. 1.

(d) Affertur a Sarazano inter carm. Damasi, pag.
 91, et a Merenda, pag. 226.

(e) Puto restituendum : *referat*.

(f) Fleuri, Hist. Eccl. 1 s. culi ad ann. 66.

(g) Ap. Blanchin. Annot. xcix Orationar., pag.
 270.

(h) Apud card. Thomasiu in Hymnario.

(i) Consonat Misale Mozarabicum a Lesleo edi-
 tum, in cuius Missa de S. Vincentio martyre (Pag.
 292, col. 2) legitur : *Tuoque* (Vincenti) *interventu et*

Nec ambigo quin si prisca excutiantur martyrum
 Acta, quoque de eorum passionibus tractatus ha-
 buere veteres Ecclesiæ cum Græcæ tum Latine scri-
 ptiores : non unum præterea locum inveniendum
 fore, quo martyres ejus potissimum urbis oppidive,
 ubi palmam adepti sunt, civibus annumerentur (i) ;
 imo ubi longo tempore commemorati deum in pace
 quieverunt, ut de Paula Romana suo loco dicemus.
 Verum allatis hæcenus exemplis lectoribus sati-
 factum iri putamus, ut existiment scilicet, verba illa
nascendo civis de adepta potius a Laurentio nostro
 per martyrii palmam, quam per temporalem nativi-
 tatem Romana civitate, congruentissime atque ex
 veterum Patrum, imo et ipsius Ecclesiæ usæ inter-
 pretari posse.

Est tamen adhuc ubi forsán Blanchinus hærebit.
 Si enim verba *NASCENDO CIVIS* ad Laurentii morte
 referri volumus, cui tandem bono comma : *dicatum*
nomini tuo munus est proprium, quo scilicet eadem,
 aut admissima sententia continetur, ab auctore con-
 testationis frustra repetitum dicimus ? Sed τοῦ ὑ-
 πριστοῦ seu distributionis rationem haberi oportet.
 Si enim priori interpretationi adhaerentes verba *na-
 scendo civis* de civium jure interpretari volumus, ni-
 hil prohibet quominus sequentia : *dicatum nomini*
tuo munus est proprium, ad Laurentii passionem re-
 feramus ; si vero, ut in secunda interpretatione,
 verba illa de martyrii loco intelligimus, tunc conse-
 quens proxime comma, quo *Deo dicatum munus Lau-
 rentius* dicitur, ad divinum cultum cui in Levitico
 gradu specialiter addictus erat, aut ad virginitatis
 votum, vel alio referemus, ne scilicet bis eandem
 sententiam ibidem inculcari asseramus.

P stemam autem hanc secundi commatis inter-
 pretationem, ne quis eam gratis a nobis conflictam
 arbitretur, ipsos Blanchinum et Muratorium pridem
 amplexatos fuisse, ex eo mihi videtur, quod uterque
 cum in Sacramentarii Leoniani textu legeretur : *Sa-
 cer minister et dicatum nomini tuo munus est p-
 prium*, conjunctivam particulam rejicientes, proque
et dicatum, dedicatum restituentes (j), ex bina que
 pridem fuerat, simplicem, bimbrem tamen enun-
 tiationem fecere, in cujus posteriori parte, nihil
 nisi prioris explicatio contineatur, quasi dicerent :
Sacer minister, dedicatum scilicet nomini tuo munus
D est proprium.

Sed neque hic nobis consistere per Blanchinum et

incolam iustificaturus, et advenam, æquale tuitionis
*auxilium reddat pro cineribus mundo CIVIBVS PRO SE-
 PULCRO, id est, VALENTINIS, nam ea in urbe tumultus*
fuit sanctissimus levita. — Præterea in missa de
SS. Servano et Germano (Pag. 395, col. 1) : Deus
*qui martyrum tuorum corpore (sic) unius gloriæ re-
 muneracione indivise (sic) divisit regionibus locas : et*
*Servandum Gadhano sicuti donas : et GERMANUM EME-
 RITENSIVM CIVIBVS accommodas. De sancti Germani*
*corpore Emeritam translato loquitur, qua de re vi-
 dendus ipse Lesleus in notis, pag. 597, col. 1. Sunt*
fortassis alia.

(j) Blanchin., tom. IV Anastas., pag. 38. Pro et
dicatum, lege dedicatum. Muratorium in ipso textu
 edidit : *Sacer minister, dedicatum nomini tuo, etc.*
 Tom I Liturg. Rom. vet., col. 398.

Merendam licet, sed alia ratione Hispanorum opinionioni contraire student. Si enim, inquirunt, Veronensem Codicem in quo Laurentii contentio reperitur sæculo jam octavo scriptum fuisse ab Hispanis conceditur, etsi nos interea gratis eis dederimus id Sacramentarium a sancto Leone compositum non fuisse, habemus saltem pro nobis antiquius testimonium præ iis quibus Hispani auctores inuituntur, atque adeo longe validius argumentum. Et quidem si, ommissa interea disputatione de antiquitate Sacramentarii Veronensis (a), vera esse volumus que circa ætatem Codicis a Blanchino erui sub hujus capituli initium a nobis dicta sunt: adigimur profecto ut agnoscamus integro minimum sæculo antiquiorem eam Codicem esse, quam Ado ex cujus Martyrologio pressius pro nostra sententia testimonium mutuati sumus.

Verum cum, etiamsi sæculo octavo Blanchinianum Codicem scriptum fuisse asseramus, ejus testimonium de Laurentii civitate aut patria, quinque minimum sæculis re de qua perhibetur recentius fore necesse sit: non video quid major illa unius sæculi præ Adone antiquitas, ut cætera sint paria, fidem ejus Codicis, rei de qua agimus confirmandæ juvare possit; non magis ac si quis, exempli gratia, prostruendo facto quod in annum incidit Christi 1200, sæculi xvii quod proxime elapsum fuit, quam xviii in quo vivimus, testimonium præstabilius existimaret. Jam vero Blanchinianum Codicem, imo etiam Laurentianæ missæ Contestationem, qualis ex ipso nobis objicitur, sæculo viii antiquiores non esse: prioris illius characteris specimen a Blanchino exhibitum, et posterioris hujus phrasis conjiciendi occasionem præbent.

Consulto adjeci: ut cætera sint paria. Quid vero si potior præ antiquiore recentior Codex, aut hujus præ illius testimonium apertius atque incorruptius fuerit? Et quidem Adonem clarum sæculi ix auctorem, multiplicique testimonio commendatum (b) scimus; cum quisquis ille fuerit Veronensis Codicis, licet antiquioris, scriptor, seu potius consarcinato, obvia quascunque liturgicas preces sine delectu, atque ordine (c) in unum Codicem coegerit. Præterea Veronensis codicis locus non modo ad patriam, civitatem, passionem, et incolatam Laurentii significantiam ambiguus, sed de vitio aut interpolatione suspectissimus est, ut vidimus: Adonis incorruptus ac pressior, deque sanctissimi levitæ patria omnino interpretandus. Rursum: Adonis sententiam nemo non veterum, nec recentium ab ejusdem ævo scriptorum secutus fuit; Veronensis Codicis, si Mantium

A Calvinistam demas, nullus. Denique Adonis testimonium veterum codicum fide, multiplicique conjectura ex libris liturgicis, atque Ecclesiæ Patribus adjuvatur; Veronensis Codicis auctoritas singularis est, nam Vaticani Codicis locus, quem Blanchinus unicum in ejus confirmationem assertit, nihil concludit, ut inferius dicemus. Mitto infirmam Veronensis Codicis fidem in eo tractu qui Clementis papæ et martyris patriam exhibet; ut si in Laurentii Missæ Contestatione, de eodem argumento agi Blanchinus contendat, eam quoque Contestationem sublestatam fore credibile sit.

B Uno, si rem paulo diligentius examinare volumus, non satis exploratum erit, nostrisne an potius adversariorum fundamentis antiquitatis prærogativa debeat: cum enim, sicut pridem dicebamus, Baronus binos, eosque pervetustos Codices in Ecclesia olim recitari solitos se vidisse assermet, in quibus Damasus Laurentii compatriota legebatur; et alias sanctus ille pontifex ab auctore catalogi Romanorum præulam sub Felice, id est, ineunte sæculo vi scripti, disertissime Hispanus appelletur: quidni binos illos Codices, vel eorum alterum, sæculo viii antiquiorem fuisse suspicemur; aut in una Damasi patria, quam Felicianus pontificum catalogus exhibet, non etiam Laurentii patriam contineri existimemus; præsertim cum eum Damasi compatriotam fuisse, adversarii (d) nobiscum agnoscant? Sed de his fortassis ad nauseam.

CAPUT VIII.

C Extremi adversariorum conatus comprimuntur.

Nollem, quod ex Tullii sententia (e) facere inertes poetæ solent, extremo in actu negligentior videri; verum non magni momenti, jamque alibi ex parte confutata sunt quæ nobis hoc loco Blanchinus objicit; et alias mos lectoribus gerendus est, quorum hactenus patientia fortassis abusi sumus. Ergo, quam in prioribus argumentis eluendis, re scilicet ita exigente, prolixè egimus: in eo quod unum superest tam verborum parci futuri sumus.

Objicit igitur nobis postremo loco Blanchinus Vaticanum Codicem sæculo, ut ipse asserit, nono exaratum, Actaque sanctorum Sixti, Laurentii et Hippolyti inter alia continentem, in quibus levita noster apertissime dicitur Romanus civis. Inducitur in Actis Sixtus, imminente ipsius passione, Laurentium vocans, eique Ecclesiæ facultates pauperibus erogandas committens, his verbis (f): Cumque hæc, et his similia suo sancto sermone disseruisset (Sxtus), vocavit Laurentium, archidiaconum suum, CIVEM ROMANUM, dignum Deo, et Deo (sic) virum, et habitu et

(a) De hoc argumento pridem egere CC. VV. Meratus, Amortius, Muratorius, Cennius, Orsius et alii, quorum sententia eo recidere videtur, ut sæculo jam quinto Sacramentarium confectum fuisse existiment; sunt tamen fortassis in ipso plura sequentibus sæculis adjecta quæ alibi a nobis indicantur; præter commune liturgicorum Codicum ingenium novis additionibus patens, ut in cæteris ejusdem argumenti libris passim factum videmus.

(b) Vid. Cl. Dominicus Georgii in Præf. nov. edit. Adonis, Romæ 1745, n. 10.

(c) Murator., Diss. de Liturg. Rom. vet., cap. 3, col. 21 et 29.

(d) Merend., Opusc. et gest. Damasi sub. Init., pag. 2.

(e) De Senectute, num. 2.

(f) Blanchinus, Annot. cvi in Orzationar., pag. 285.

sanctitate conspicuum, tradiditque ei universas facultates Ecclesia, etc. De antiquitate porro Codicis, non est quod addubitemus (sublit Blanchinus (a)); prostat enim liber in omnium Urbis princeps bibliotheca, num. 612.

Jun vero hæc tanto præ iis quæ capite præcedenti expendimus probabilis dicta valebuntur, quanto nihil prohibet, quod in verbis illis *civem Romanum*, Laurentii patria continetur; cum enim ea verba non ex libro aliquo liturgico, sed ex Actis martyrum descendant, quibus ipsorum patrias inseri nihil vetat: potuit eorum de quibus agimus scriptor Laurentii natale solum, aliunde sibi cognitum, per occasionem narrationi suæ attere, quin aliquam ex eo reprehensionem incurret.

Verum quanti hæc Acta faciendâ sint, alibi jam a nobis indicatum (b). Blanchinus ipse maxime depravata esse non inficitur (c); nos autem addimus, ternos quos prædiximus falsitatis characteres, nempe historiam sanctorum Adonis et Sennen, qui a Decio ex Peride abducti in Actis memorantur, fictitiam ejusdem imperatoris in Orientem expeditionem, ridiculam demum planeque insensam Decii et Valeriani eodem temporis momento repente extinctorum fabulam, quorum disjunctim singuli maximam conflaturi erat Actis mendacii suspicionem, conjunctim in ea, quasi in sentinam confluxisse. Mittimus sanctorum Sixti, Laurentii et Hippolyti passiones sub Decio, quæ res tot peperit molestias Adonianis Actis; aliaque scopulis atque ambagibus plena, præter inconstantem styli varietatem: quæ omnia Actorum fidei elevandæ undique videntur conjurare.

Præterea, quis non ubi in Actis inter ecclesiasticum Laurentii gradum, ejusdemque elogium, *civis Romani* nomen importunissime colloatum videt; quis, inquam, non illico surculum insititum, ægreque caudici coalescentem deprehendit? Sed cur, quæso, *Romanum* tantum *civem*, ambigua sane phrasi multiplicisque sensus capaci, Laurentium dicit Actorum consarcinator; neque ejus loco scripsit *Romæ natum*, *patria Romanum*, aut tale quidpiam, quo item universam verbo dirimeret? Atqui non majore impendio id facere potuisset, quam quo paulo ante Sixtum *Athenis natum* (d) atque eruditum dixerat. Quo tamen id jure? Superum fidem! Græcum Sixtum ex Anastasio atque aliis passim, imo ex vetustissimis pontificum catalogis a Scheel-tractatio (e), et Seniore Blanchino (f) primum evulgatis noveramus (quantquam non desit qui Romanum (g) eum velit); *Athenis* tamen *Atticis* Sixtum natum, nusquam alias nisi in Actis me legisse memini, quoniam propterea auctori,

(a) Loco proxime allegato.

(b) Supra, cap. 2, pag. 78.

(c) Annot. cvi, pag. 295.

(d) Sub initium Actorum apud Blanchin., Annot. cxi, pag. 295.

(e) Tom. I, Antiq. ecclesiast., in append. ad O, us Chronolog. cum, num. 22, pag. 611.

(f) Tom. I Anastasii, pag. 21. Item, tom. II, p. 14 et jusd. tom. pag. 222 in Sixto.

(g) Catalogus Rom. 10 it. ex Veronensis Ecclesie

A modo de veritate caveat, τὸ ἀσφαλῆς ab Atheniensibus decernentium puto. Est quidem in duplici Mazarinensi, et Thuaniensi Codice: *Græcus, de Athenis* (h); posterioris tamen vocem sublestatam, imo et substitutam censent eruditi, quod nec Blanchinus inficiabitur.

Nollem tamen hæc a me in eum finem præjecta censerem, ut responsionis necessitatem effugiam. Quare, si sincera genuinaque Actorum, quæ nobis Blanchinus objicit, verba esse volumus, ea de *jure civitatis*, vel de *ingenuitate*, maxime vero de *Romano* Laurentii *incolatu* commode interpretari possumus. Cum enim Romæ Laurentius a puero altus atque educatus, insignique ecclesiastico gradu auctus fuisset; ibidemque sine animo ad propria redeundi domicilium fixisset: Romanus, non secus ac M. Cato apud Tullium, *juris patriam* (i) nancisci potuit, eoque sen *civis Romanus* appellari; præsertim cum eo tempore vetus illud *municipum* atque *incolarum* discrimen (j) jam pene exolevisset. Sane non alio quam *incolatus* jure Paula Romana, *quia scilicet exiit de terra sua, perpetuumque Bethlehemi domicilium fixit*, c. VIS SALVATORIS, id est, BETHLEHEMITIS a Hieronymo (k) effecta, dicitur.

De patria ut Actorum verba intelligamus officit A lonis auctoritas, quam alibi pro nobis allegavimus. Cum enim in hujus Martyrologio Laurentius disertissime *Hispanus* dicatur: nisi Acto non verba, quæ longe quam Adonis generaliora sunt, alio divertimus, alterum ex his scriptoribus necessario mendacem efficiemus. Jam vero egregiam ecclesiasticus interpres laudem referet, si ubi non plane contraria, sed diversa tantum occurrunt veterum testimonia, præsertim ubi non de jure, sed de facto ejusque veritate, ut nunc, controversia est: mallet ea inter se collidere, falsumque alterutrum ex auctoribus dicere, quam parce alterius verba detorquendo amice utriusque sententiam conciliare!

Quod si Actorum de quibus agimus locum ad Laurentii patriam omnino referri debere Blanchinus velit; atque adeo non diversa tantum, sed pugnancia et plane contraria esse contendat utriusque ejus scriptoris testimonia: non Ado singulare cum actorum scriptore certamen detrectabit; cum nec si hunc sæculo jam ex vixisse Blanchino dederimus, antiquior Adone futurus sit; et alias anonymum eam planeque ἀόλον, multiplicisque falsitatis ream esse sciamus: cum e contrario nihil in Adone sit, quod historice fidei deberetur, saltem quod aliqua ratione sustineri non possit, ut alibi a nobis ostensum est.

Sed ego, si Blanchinus insistet, non solum pyrem, sed longe majorem atque Adonis auctoritas est, Codice, quem Junior Blanchinus Prolegomenis, tom. IV Anastasii inseruit, pag. 4, col. 1.

(h) Apud Seniores Blanchin., tom. II Anastasii, pag. 26, inter Variantes Fabricii.

(i) Itaque (inquit Cicero in de Legib. 2) cum ortu Tusculanus esset (Cato), civitate Romanus, habuit alteram loci patriam, alteram juris, Romanam scilicet.

(j) Vid. Tit. ff. Ad Municipal. et ibi Hinc. Elem. Jus sec. ord. Pandectar.

(k) In Epitaphio Paulæ ad Eustachium *sub fin.*

Actorum de quibus agimus scriptori gratis concessero; verba tantum utriusque coram fori inter se cupio. Acta Laurentium civem Romanum dicunt: A lo quo d genus Hispanum cum asserit, eruditum tamen et nutritum Romæ; quorum quanquam prius colon ad originem forsitan referri possit, contrahitur tamen a posteriori, et de patria omnino peritodum intelligendam esse apertissime convincit; prorsus ut Actorum

(a) Leg. in toto 80, ff. de R. I.

locus longe quam ille Adonis generalior sit. Jam vero ex optimæ interpretationis canone: in conflictu duplicis, Scripturæ sacræ, aut veterum Patrum testimonii, quorum alterum cum altero pugnare videatur, generalius minus generali, non e contrario accommodari debet, quod Jurisconsulti vulgari axiomate generi per speciem derogari (a), dicunt. Nunc autem jam Oeri lineam imponamus.

CONCLUSIO.

Adducta pro vulgari, receptissimaque de Laurentii patria sententia sufficere arbitror, ut Blanchini atque adversariorum argumentis tantisper occurrere ab Hispanis possit, dum industrius eorum aliquis non perfunctorie, ut nos, hanc sibi ornandam partem deposcat, quod, ut initio monuimus, propositum nobis fuit. Erit et in iis fortassis, quo vetus illa eorundem opinio attributum ipsi non a domesticis modo, sed et ab exteris quibusque scriptoribus majoris præ aliis probabilitatis gradum dignitatemque facile tueri; traditioque ipsorum a maioribus accepta, antiquis monumentis confirmata, continentique et perpetuo filo ad hæc usque tempora deducta, novas vires capere possit; imo etiam, quo præcavi illam, ne nunquam ab hominum memoria remotissimam (quam *immemorabilem* vulgus appellat), sed lere sesquimilleniariam Hispanorum de Laurentii apud ipsos natali possessionem, qua demum eosdem excelsis adversarii jactant, *retinendæ* quod vocant *interdicto*, quod scilicet *nec vi, nec clam, nec precario, alter ab altero, Laurentium hactenus possederimus, aut possideamus*, per litterarum prælorem adjuvandam, atque *adversus eam: rim fieri retandam* Hispani speremus.

Sua vero prætor animi sententiam, certe contra votum conatibus hisce nostris publicam Hispanorum causam minime juvari contigerit (eadem de priori in quo de Damaso agimus opusculo dicta censentor): nostram potius tenuitatem incusandam volumus, quam quod utriusque, aut alteri ex his opinionibus apud viros doctos vel minimum probabilitatis decedat. Nos certe suscepti laboris nunquam pœnitebit, quem nec aliis districti majorem adhibere, neque, si primum omnium erga Deum officium dempseris, honestius quam bene merendo de patria collocare uquam potuimus.

Interea vero si vel insipientibus cum Apostolo debitor esse Blanchinus velit, sustineat me queso amice commendentem, ne ex Hispaniæ nostræ jactura novas Urbi laudes asserere deinceps studeat, alioque potius commendabiles labores, ac vigilias suas transferat; si enim Laurentii natales Hispanis eripuerit, plurimum sibi honoris gens avitæ religionis, pieta-

tisque, et gloriæ retinentissima decessurum esse existimabit; cum si e contrario levitanti sanctissimum Urbi Blanchinus ascribat, non magis idcirco rem Romanam aucturus sit, quam si aquæ situlam pelago infuderit. Habet præterea Roma multo plus quam Hispania nostra quod sibi vindicat in Laurentio, quem gremio puerum excepit, pro suo educavit, ecclesiasticisque honoribus viventem auxit; mortuum vero honorificentissimo tumulo composuit, sacrosque ipsius cineres eximie ad hanc usque diem coluit. Gaudeat igitur, exsulet, ac triumphet alumno ac martyre suo Roma; non enim orbis domina, communique religionis parenti veras minimeque fucatas laudes Hispania nostra invidet, aut invidi bit usquam; neque Urbem vicissim obsequentissimæ omnium filie Laurentii natales invidiam pertimescit; præsertim cum illa tot martyres nedum Christo, sed et mundo pepererit, ut eo etiam nomine *beata, aeterna, princepsque urbium* appellari meruerit.

Tunc ergo dapes cum habeat Roma quibus instructissimas confluentibus ex toto orbe convivis epulas sine aliorum dispendio præparare potest: parcat queso Blanchinus oculo, quam hactenus pro sua inter filios enutrivit Hispania nostra, quamque de ipsius pane comedentem, de calice bibentem, atque in matris sinu dormientem aluit, nisi iratum indignatione Dominum, aut prophetam audire velit, pronuntiantem: *Vixit Dominus quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc* (II Reg. xii, 5).

Quando autem in extrema disputationis parte veniam ab Hispanis Blanchinus petit quod pro tanto (quantus Laurentius est) martyre repetendo vertutis amore et charitate non facta pugnaverit (a): superet ut si illatam ab ipso Hispanis, ut putamus, injuriam ulturi, justæ atque urbanæ defensionis modum excuserimus, aut paulo quam expelliret acriores lectoribus visi sumus, benigne nobis per hos indulgeri speremus; summo autem viro, amico item nostro, deque Hispanis alias optime merito Blanchino accinamus Horatianum illud (b):

Scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim.

(a) Annotat. civi Orationar., pag. 29½ in fin.

(b) In Art. Poet

ADDENDA ET EXPLICANDA.

Postquam bona hujus operis pars e typographorum manibus dimissa fuit, cum in aliquot illustrium scriptorum loca incidissem, quibus doctrinam superius traditam confirmari aut explicari posse existimo, placuit eadem hic breviter indicare, designato item ejus paginae numero, cui singula loca respondent, ut facile lector nraque inter se conferre possit.

Et primo quidem (Col. 559, in not. litt. c), cum agerem de aetat' ad lectoratus gradum prioribus Ecclesie saeculis requisita, Messii cujusdam lectoris pueri exemplum a Bonarotio allatum (*Observ. ad fragm. vitr. col. 626*) cum ex rudiore e, i grammatis stylo, tum etiam ex adjecto e regione ejusdem vulgari Christi monogrammate, Constantino imperatoris ævo recentius existimavi; non quod me omnino fugeret, vel ante Constantinum illud monogramma apud Christianos, fortassis et apud ethnicos ipsos in usu fuisse, sed quod eo tempore non ita frequenter, imo raro a Christianis usurparetur, quod et exemplorum paucitas declarat (*Vid. eruditiss. Mamachium, Orig. et antiq. Christian. tom. III, pag. 54 seqq.*), cum sæculo IV, et deinceps, nusquam non obvium fuisset, non in sepulchris modo, sed et in lucernis, annulis, bastis, clypeis, aliisque passim Christianorum monumentis. Qua de re cum doctissimo viro et singulari amico nostro, quo tempore id folium typographorum operis urgebatur, non nihil hærere scrupuli animadvertissem, placuit pro tum etiam, quod in paucis quæ jam tum excussa fuerant exemplorum legitur, in iis quæ edenda supererant tum forte reponere, deque eo lectores hic admonere, ne nos incondantia aut levitatis arguant.

Secundo, conjectura nostræ, qua de eodem argumento agentes (Col. 562) non nisi post pacem Ecclesie a Constantino redditam pueris ad lectoratus gradum aditum patuisse suspicabamur, rfragari videtur admiranda doctrina et eruditio viri Alexius Symmachus Mazochius Neapolitanæ Ecclesie canonicus, qui in animadversionibus ad Acta Græca sanctorum Theoduli et Agathopi a Bollandianis Patribus, sub finem tomi I Aprilis allata, loquens de Theodulo martyre, quem sub Maximiano passum constat (*Comm. ad vet. marmorum Kalend. Eccl. Neapol., pag. 152, col. 2*) eumdem vix pubertatem ingressum lectorem fuisse asserit, subdens: *Id quod animadvertisse prederit, ne quis putet, eo tempore majorem quam nunc ætatem ad lectoratum fuisse necessariam. Verum ea tamen in re clarissimo viro assentiri nequeo; locus enim Actorum cui innotuit, meo quidem iudicio non conficit Theodulum in ipso statim pubertatis limine, cum eo jam tempore lector esset, sed juvenem, aut summum adolescentem ad martyrium raptum; nam licet in Actis id ætatis fuisse dicitur, cui non ita pridem lanugo circa genas effluerat; hoc tamen antitheseos causa factum arbitror, ut illa scilicet florensque Theoduli juvenia cum senili Agathopi ætate et canitie vividius committeretur; paucis enim interjectis in Actis legitur: Καὶ τοὺς τοῦ πῦρος Ἰδιδόου, ὁ δὲ τὸν τοῦ τούτου, id est, *huic* συμπίων Ἀγ. ὁπότε, ἀνὴρ παρ' ἑαυτοῦ, ἦδη τῆ ποδῶ τὴν κεφαλὴν ἔντατος Ἀπρίτου καὶ ποι, etc. Id est: *Et tunc quidem Theodulus (erat), Agathopus autem: cum hoc (ad martyrium) conspirans, vir jam senex capitis canitie venerabilis. Ambo puri, etc. Jam vero hæc Theoduli cum Agathopo comparatio, cum steti optime, quamvis pri rem illum juvenem dicamus, satis indicat non ita presse lanuginis verbum in Theodulo accipiendum, quasi vix cum ille, quo tempore martyrium lector subit, pubertatem ingressus fuisset. Sensus est: Nondum Theodulus lanuginem omnino deposuerat, id est, juvenilem fervorem despumaverat. Quæ de prioræ ejus periodi parte dicta sunt.**

A Posterioriorem autem quod attinet, in qua idem vir cl. Actorum scriptorem ad illud: *Corpus humilitatis nostræ* (*Philipp. III, 21*) allusisse existimat, delectatissimum ipsius ingenium demirari, magis quam ejus in hac parte sententiam amplecti subit; nam cur non potius Actorum scriptor ad alia Scripturæ loca respexisset, in quibus parvuli jnhemur effici, si regnum celorum ingredi volumus? Sane, quanquam vox ταπεινότητος proprie animi demissionem, seu humilitatem sonet, hic tamen nisi eam per metaphoram, aut acyrologiam, alio detorqueamus, incongruam, imo absurdam, ejus commatis sententiam efficiamus necesse est. Quod enim, quæso, sibi vult: *Vir quippe erat Theodulus recentem lanuginem in genis habens; cæterum adhuc puer, quod attinet ad incorrupti corporis humilitatem, seu animi abjectionem?* Aut quo jure *mentis abjectio* corpori tribuitur? Hæc ego de causa crederem το ταπεινότητος, eo de quo quærius loco, pro *integritate*, aut *virginali modestia*, id est, *revertendia*, quo sensu Cicero (*1 de Divinat.*) posterioriorem hanc vocem intellexit, non absurde usurpâri posse; ut hæc sit ejus periodi sententia: *Theodulus, florente juvenia, fervidus versabatur quidem in aetat' lubrico; sed adhuc puer erat, quod ad incorrupti corporis integritatem, seu virginalem vultus modestiam pudoremque spectat.* Illud monendum denique, τὸ ἐν τῇ tan in Theodulo quam in Agathopo nullam continere emphasis, sed utrobique ex vulgari idiotismo reducere. Sed hæc paulo forsâ quam oportuisset longius protrahat.

Tertio (Col. 665 seq., in not. c), quo loco Missale Gothico-Gallicanum a ven. car. Thomasio primum editum non ad eam Galliarum partem quæ Francorum regibus parebat, ut vult cl. Lesleus, sed ad aliquam ex Narbonensibus Galie Gothorum imperio subdito Ecclesiis pertinuisse dicebamus, est quod in ejus rei confirmationem adduci ulterius possit. Atque ille quidem auctor, ut vidimus, ex triduanarum Rogationum ante Ascensionem usu, quem in Ecclesia, ad quam Missale Gothico-Gallicanum pertinuit, non autem in Hispaniæ Ecclesiis obtinuisse noverat, atque ex ecclesiasticorum rituum communcione inter Hispaniæ et Gallie Narbonensibus Ecclesiis in Tolitana synodo IV præscripta, atque observari jussa, conficere sibi videtur, neque in Gallia Narbonensibus triduanas Rogationes usu receptas fuisse; atque adeo Missale, de quo agimus, ad eam Gallie partem non pertinuisse. Nos contra, vetus illum populorumque Gallie animis infusum Rogationum triduanarum usum, vel post concilium IV Toletani tempora, id est, post cooptatos Hispanicis ritus, potuisse a Gallo-Narbonensibus Ecclesiis retineri, ibidem dicebamus, cujus rei maxima hæc documenta insunt. Primum enim Gregorii Turonensis, apud Amalium Fortunatum (*Lib. I de eccl. Off., cap. 37*) de timonio scimus, triduanas Rogationes a sancto Mamerto Viennensi sub sæculo V in finem contra terræ motus et luporum rabiem institutas, ejusdem Gregorii ævo, id est, paulo ante concilium IV Toletani tempora, apud omnes Ecclesias (*Galliarum* scilicet, ut Amalarius eodem loco interpretatur) obtinuisse. Walafridus quoque Strabo (*De reb. Eccl., cap. 28*) easdem Rogationes in omnibus Galliarum, imo etiam Germaniæ Ecclesiis suo tempore, id est, sub medio IX sæculi consuetas fieri asserit. Leonem præterea III, qui eodem IX sæculo innotuit, et exvante vii, pontificatum tenuit, easdem Rogationes in urbem Ecclesiamque Romanam inveniisse, docet nos Anastasius in ejus Vita, Taceo Ithabanum Maurum, cujus nos pridem de eare testimonium adduximus; taceo vulgarem Albinum, seu Alcuinum, qui (*Lib. de div. Off., rubr. de vicib. Rogationum*) earum consuetudinem apud Gallos ad sua usque tempora pro diversis calamitatibus

devotissime recoli affirmat. Ex quibus testimoniis illud A mihi omnino videtur confici, non modo ab universa Gallia triduanas ante Ascensionem Rogationes usu receptas, sed alibi quoque propagatas fuisse ad publicas scilicet calamitates depellendas, et placam lam divini Numinis iracundiam. Jam vero cum non longe post concilium IV Toletani tempora, imo eodem ipso seculo VII exeunte, Narbonensis Gallia tot calamitatibus vexaretur, ut Flavii Egicanis Gothorum regis testimonio (*Hortator. ad Patres XVII concil. Toletan., ap. Labb., tom. VIII, col. 85*) et *externæ gentis incursu, et plagæ inguinalis interitu* deserta et plane desolata dicatur, camque ob causam concilium Patres rex hortetur, ne quid gravius in Hebræos ejus regionis incolas statuatur, quis credat eas Rogationes, quæ olim in Gallia Gothica obtinuerant, quasque hinc Viennensis urbs binis retro sæculis presentissimum adversus mala publica remedium experta fuerat, in tanto rerum discrimine ab iisdem Gallo-Narbonensibus intermissas fuisse? Quæ de triduanis Rogationibus dicta sunt.

Circa non jugem autem ac per totos XL esuriales dies Qua tragesima observationem, quam in Ecclesia quæ Missali Gothicò utebatur viguisse item clarissimus auctor affirmat, satis superque a nobis eodem loco (*Col. 606, in not.*) dictum existimo, ut lectores intelligant non amplius in ea Ecclesia, quam xxxvi diebus esurialibus, quinque ob totidem occurrentes Dominicas interruptis, Quadragesimale jejunium constituisse, quod et ipsum in Hi panæ Ecclesiis observatum scimus. Sunt tamen alia permulta quæ a nobis in ejus doctrinæ confirmationem adduci possent, nisi faciendum esset verborum compendium. Verum, cum idem cl. auctor statuatur qui eodem Missali Gothicò uterentur, cum XL omnino diebus, minutatim tamen interruptis, jejunarent, eos non *Quadragesimam, sed Quinquagesimam, et fortasse Sexagesimam aut Septuagesimam observasse*, atque ob eam causam illud Missale non in Gallia Gothica, sed in Gallia Francorum imperio subdita usitatum fuisse asserat, sit ex utroque, in Gallia Francorum imperio subdita, non Quadragesimam, sed Quinquagesimam, et fortasse Sexagesimam, aut etiam Septuagesimam omnino observatam fuisse; quæ conclusio nescio quo pacto a cl. viro sustineri possit, cum in Sacramentario Gallicano Bobiensi sancti Columbani, atque in Lectionario Luxoviensi à Mabillonio editis (*Tom. I Mus. Ital., et in Liturg. Gallicana*) quod utrumque ad Vesontionensem provinciam, id est, ad Gallo-Francos pertinuisse pridem dicebamus, nulla Quinquagesimæ, nec Sexagesimæ aut Septuagesimæ, sed unius Quadragesimæ mentio fiat, ejusque observatio sex tantum hebdomadis concludatur; imo cum ab iisdem Gallo-Francis Patribus in prima et Quarta Aurelianensibus synodis, Quinquagesimæ et Sexagesimæ observatione rejecta, unam tantum Qua tragesimam ab omnibus ejus Gallæ tractus Ecclesiis æqualiter celebrari præcipiatur. Sistimus utriusque concilii verba, prioris quidem, can. 24 (*App. Labb., tom. V, col. 547*): *Id a sacerdotibus omnibus decretum est, ut ante Paschæ solemnitate non Quinquagesima, sed Quadragesima, teneatur; posterioris vero, can. 2 (Ap. eumd., tom. V, col. 1364)*: *Hoc etiam decernimus observandum, ut Quadragesima ab omnibus Ecclesiis æqualiter teneatur; neque Quinquagesimam, aut Sexagesimam ante Pascham quilibet sacerdos præsumat indicare*. Consulto mittimus Missale Francorum, et Gallicanum vultus, sive Altissiodorensis ad Gallo-Francos pertinentia, nam in hoc paucissimæ, in priori autem nulla omnino occurrit missa de tempore.

Quarto (*Col. 609, lit. a*), dixi ter in Sacramentario Leoniano Laurentii mentionem fieri, extra missam in ejusdem natali, quod et verum est; sed addere insuper debuissim, in er missas de Aprilis mense, sub numero 20 (*Tom. IV Anast., pag. 14, col. 1*) mentionem quoque Laurentii reperti; verum cum eo

l eo *Commune martyrum* agatur, et reliquæ ejus mensis orationes, paucissimis exceptis, communes sint, in quibus propria martyrum nomina recitentur, ut Muratorius observavit (*De Liturg. Rom. vet., tom. I, col. 295*), credibile est ibidem Laurentii nomen in ejus Sacramentarii textum irrepisse, pro Illius, seu hodierno N; potuit quoque a compilatore codicis integra Laurentii oratio e propriis missis divisa hoc loco reponi, quod et alibi ipsius oscitantia factum scimus; imo inter ipsas Laurentii missas, non semel ejusdem pervigilium festo postpositum fuit (*Vid. Sacram. Leon., tom. IV Anast., pag. 37, col. 2, num. 9-12*). Ut ut sit, ea Laurentii mentio, cum sine elogi fiat, nihil proposito nostro officere potest.

Quinto (*Col. 611, in not. a*), quo loco adversus cl. Lesleum dicebamus Eulaliam, cujus in Missali Gothico Gallicano mentio sit, non Barrinonensem, sed Emeritensem, fuisse, confusaque utriusque Eulaliæ Acta, subit ipsius Leslei testimonium adducere, qui cum in Missali Mozarabico (*Pag. 31*) dicit Emeritensi quoque Eulalia dictum observasset: *Vadit ad tribunal cruenti prævidis, nec quæsitâ*, subdit (*In not. pag. 482*): *Hæc non ad Emeritensem, sed ad Eulaliam Barrinonensem pertinent*. Præterea idem cl. auctor (*In not. pag. 481*) *apud omnes Occidentalis Ecclesiæ Gentes Eulaliam Emeritensem celebratum fuisse* testatur; ut nihil mirandum fuerit, quod apud Gallo-Gothos, imo et apud remotiores gentes ejus natale peculiari missa celebraretur.

Sexto (*Col. 622, not. b*) inter sanctos quorum non meminit Oratorius Blanchini Codex, licet vere Hispani sint, recesseri etiam debent Faustus, Januarius et Martialis Cordubenses martyres, quorum natale in Missali Mozarabico celebratur IV Kal. Octobris, et habetur propria eorumdem missa in Edit. Leslei, pag. 387. Prudentius quoque fortassis eodem martyres intellexit, cum, enumeratis Acisclo et Zoello Cordubensibus (*Hymn. de xviii Mart. Cæsaraug.*) tres insuper eidem urbi coronas adjicit, inquit:

Corduba Actæclum dabit et Zoellum,
Tresque coronas.

Illud tandem, quod suo nobis loco exciderat (nempe *Col. 535*), quo loco de antiquitate vitæ Damasi a Benedicto presbytero scriptæ sermonem habuimus) addendum vitum fuit, quod apud Mabillonium (*Tom. I Mus. Ital., pag. 129*) me legisse memini, scilicet in Oratorio sancti Sebastiani de Urbe, vulgo *San B stanello*, ad civium Palatini montis, supra arcum Titi Augusti, in antiquioris Ecclesiæ apside pone aram ejusdem maximam veterem picturam reperiri, in cujus infima parte Mabillonii ævo legabatur:

EGO BENEDICTVS PRB. ET MONACHVS
PINGERE FECL.

Hunc autem Benedictum eundem esse cum eo qui vitam Damasi de qua agimus scripsit, suspicari vir eruditissimus (*Ibid., pag. 130*). Nos autem, quibus alte insederat studium ejus Benedicti ætatem, si fieri posset, inquirendi, picturam quidem diligentissime lustravimus, ejus autem inscriptionis fugientes ductus vix deprehendere potuimus. Verum si is idem Benedictus, cujus nomen ibidem legabatur, vitæ Damasi scriptor fuerit, non abigerem eundem ad VII, fortassis etiam ad VII sæculum referre; pictura enim, seu ejusdem generum, sive Christi et sanctorum Sebastiani, incerti martyris, Laurentii et Stephani eidem astantium, maxime vero quorundam regia, ut videtur, dignitate fulgentium, quas exhibet, imaginis eorumque ornatum atque habitum spectes, non minorem antiquitatem præferre videtur. Sed de hoc sagaciores alii judicabunt.

Sunt fortassis alia in quibus uberiorem lucem lector desideret, verum ea minutiora sunt quam ut in ii dem diutius immorari oporteat.

AD TOMUM XX.

CARMINA SULPICIO SEVERO ATTRIBUTA.

Honoratissimis dominis Miller et Aubenas, dum olim, in recensione Revue bibliographique inscripta, tomum Patrologiæ nostræ rigesimum ad benevolam æquissimi examinis trutinam perpenderent, in versus panegyricos de S. Martino contigit incidere, quos antea ineditos non absurde Sulpicio Severo tribui posse opinati sunt, primique ex membranaceo codice bibliothecæ regię sancti Victoris, num. 480, folia 123 continente in lucem protulere. In illo autem codice existant: 1° Vita S. Martini Turonensis, auctore Sulpicio Severo; 2° ejusdem epistolæ tres: unam Eusebio, alteram Aurelio, tertiam Bassulæ: 3° dialogi tres in S. Martinum; 4° demum supra memorati versus, qui folio 53 verso occurrunt, hic autem a nobis in supplementi vicem excaribuntur. Similem tomi tredecimi lacunam versibus S. Dumasti ineditis jam superius explevimus, doctissimorum Miller et Aubenas supra laudatorum honoratissimis admonitionibus gratam simul et facilem præbentes. Edit.

In foribus primæ Cella.

Venimus en istuc, hic nec nunc personat eheu!

Venimus en istuc, et crucis arma silent.

Vere bellator Domini a dormite pius heu!

Bellator dormit desiderandus homo.

Intremus tamen et fletu precibusque precemur

Sanctorum Dominum Martinique Deum,

Sternamurque loco quem saeculus et nudo rigabat;

^b Auxilium nobis spiritus ejus erit.

Bellator dormit, tu nos sed protege, Christe,

Qui non dormitas a protege Israhelem.

Item in Cella alia.

Hic inhabitavit Domini vestigia lambens,

Hic inhabitavit vir crucis arma gerens;

Hic inhabitavit sanctus purusque sacerdos,

Hic inhabitavit corpore, corde probus:

Hic inhabitavit scutum cui sancta fides et

Umbo crucis verbum splendidus atque micans.

Hic inhabitavit felix heremita sub antro,

Hic inhabitavit quem paralyticus habet.

Item in Cella interiore.

Sancte Deus, miserere loci quem semper amasti,

Dilige, multiplica, protege, semper ama

Completo quoniam pastorem tempore nostrum

Ad loca migrasti lucida, sancta, bona;

Nos quoque vallatu alarum sancte tuarum

Protege, conserva, dilige, semper ama.

Suppliciter peccimus, dones tribuasque benignus,

Ut nosmet sancti ac simul ille juvent.

Item illic super locum lecti ejus.

Qualia o istic bellantis tela frequenter

Vidimus absentem cum fuit esse virum

Carbones atros cineres horrentia quæque

Pulveris et nebulas aqualida cuncta nimis.

Cillitum subter capiti lapis et cinis altus

Exesis membris hic videbare torus;

Sellula namque fuit requies in nocte silenti

Pro scamno aut cathedra hæc quoque sella die.

Incipiunt basilicæ. Titulus primus in turre a parte orientis.

Ingrediens templum refer ad sublimia vultum,

Excelsos aditus suspicit alta fides

^a Ms. Sangern. *jam dormit in ipso*, melius.

^b Ms. Sangern., *auxilio*.

A Esto humilis sensu sed spe sectare vocante "

Martinus reserat quas venerere fores.

Hæc tuta est turris trepidis objecta superbia

Elata excludens, mitia corda tegens.

Celsior illa tamen quæ cæli vexit ad arceam

Martinum astrigeris ambitiosa viis.

Inde vocat populos qui prævius ad bona Christi

Sidereum ingressus sanctificavit iter.

Item alius.

Intraturo aulam venerantes lumina Christi

Pellite mundanas toto de pectore curas.

Et desiderijs animum vacuare profanis.

Votorum compos remeat qui justa precatur.

Quisquis templa Dei petiturus mente serena

Ingrederis veniam culpis deposcere seris.

B Non animo debes non vacillare fide.

Quæ petis impetras, si puro pectore poscas;

Fide, ut ipse ait, sic quoque salvus eris.

Item in introitu a parte occidentis super ostium. Historia picta viduæ.

Discat evangelico Christum sermone fateri

Quisque venit summo vota offerre Deo.

Quamvis corde tremens, supplex genu cernuus ore

Si cessent operæ nempe fides vacua est.

Legge sub hac pariter locuples pauperque tenentur;

Qui sensus desit mente probavit opus,

Nec quemquam excusat tennis atque arcta facultas.

Affectu conatit gloria non pretio;

Qui tribuit quæcumque potest ^d is plurima confert;

Parva licet dederit maxima quæque cupit.

C Inter opum cumulos scimus et dona potentum

Prælatam viduæ pauperis esse fidem

Mercantem nummis cælorum regna duobus.

Sublimem vexit justus in astra pater,

Non quæ multa dedit sed quæ sibi nulla reliquit,

Laudari meruit iudicis ore Dei.

Item versus super ostium a parte Ligeris.

Discipulis præcipiente Domino in mari navigantibus ventis flantibus, fluctibus excitatis, Dominus super mare pedibus ambulat et sancto Petro mergenti manum porrigit et ipsum de periculo liberat. Sanctissima Christi Ecclesia quæ est mater omnium Eccle-

^e *Legge proteg's*, ex ms. Sangerni.

^d *Al., opus est.*

sanctam quam sanctaverunt apostoli, in qua descendit A
Spiritus sanctus super apostolos in specie ignis lingu-
guarum, in ea positus est thronus Jacobi apostoli et
columna in qua veneratus est Christus.

Quisque solo acclivis mersisti in pulvere vultum,
Humidaque illisa (sic) pressisti lumina terræ,
Attollens oculos trepido miracula visu
Cencepe et eximio causam committe patrono.
Nulla potest tantas complecti pagina vires;
Quanquam his titulis cements et Saxa notentur,
Terreum non claudit opus quod regia cœli
Suscipit et rotulis inscribunt sidera gemmis.
Martini si quæris opem, trans astra resurgens
Tante polum scrutatus in æthere cœtum.
Illic conjunctum Domino perquire patronum
Sectantem æterni semper vestigia regis.
Si dubitas, ingesta oculis miracula cernæ,
Quis famuli meritum verus salvator honorat
Accedis reliquis inter tot millia testis,
Dum narranda vides sollers et visa retexis,
In sanctis quicquid signavit pagina libris;
Instaurante Deo cernis quo numere gaudent
Cæcus, claudus, inops, furiosus, anxius, æger,
Debilis, oppressus, captivus, mœstus, egenus.
Omnis apostolicis gaudet curatio signis.
Qui flens affuerit læus redit, omnia cedunt
Nubila, quod meritum turbat medicina serenat.
Expete presidium, non frustra hæc limina pulsas;
In cunctum pergit pietas tam prodiga mundum.

Item super locum absidis in altare.

Quam metuendus est locus iste vero templum Dei C
et porta cœli.

Item circa tumulum ab uno latere.

Hic conditus est sanctæ memoriæ Martinus episco-
pus cujus anima in manu Dei est, sed hic totus est
præsens manifestus omni gratia virtutum.

Item in alio latere.

Certamen bonum certavit, cursum consummavit,
fidem servavit, de cætero reposita est illi corona
justitiæ quam reddet illi Dominus in illa die justus
iudex.

Item desuper.

Confessor meritis martyr cruce apostolus actu
Martinus cœlo præminet hic tumulo.
Sit memorem et miseræ purgans peccamina vitæ
Occullet meritis crimina nostra suis.

* Forsan, supplicium.

Item in abside.

Martini corpus dotis venerabile terris
In quo post vitæ tempora vivit honor.
Texerat hic primum plebeio machina cultu
Quæ confessori non erat æqua suo.
Nec desistebat cives onerare pulvere;
Gloria magna viri, gloria parva loci.
Antistes sed qui numeratur sextus ab ipso
Longam perpetuus auxulit invidiam,
Internum removens modici penetrare sacelli,
Amplaque tecta levans exteriore domo.
Ceveruntque simul valido tribuente patrono.
In spatiis ædis conditor immeritis
Quæ Salomoniaco potis est confingere templo
Septima quæ mundo fabrica mira fuit.
B Nam gemmis, auro, argento si splenduit illud
Istud transgreditur cuncta metalla fide.
Livor abi mordax, absolvanturque priores.
Nil novet aut a'dat garrula posteritas
Cumque venit Christus populos qui suscitet omnes
Perpetuo durent culmina perpetui.

Item incipit depositio sancti Martini.

III id. novembris paucavit in pace Domini, nocte
media.

Item incipit in memoria securi Remigii.

Quinque beatorum retinet domus ista coronas,
Quorum si titulus legas et nomina nosces
In cœlis quæ scripta manent semperque manebunt.
Hic ovat ex utero sanctus Baptista Johannes.
Hic Felix Victorque, piis Gervasius almus,
Protasiusque sacer sunt hic per sæcula testes,
Qui veram decuere fidem cruce, sanguine, morte.
Juncti quinque simul digiti de corpore Christi
Efficiunt celsam magno certamine palmam
Perpetuis dignique Deo quam floribus orant.

Titulus libri vitæ sancti Martini episcopi.

Si tibi sancta fides si Christo dedita meus est
Pontificis sacri meritorum mole perennis,
Hic studiose potes Martini discere lector
Ortum, militum, natales, gesta, parentes,
Doctrinam, mores, præconia, bella triumphos,
Supplicia, patriam, discrimina, dicta, labores,
D Preemia, virtutes, ævum præconia sacra.

AD TOMUM LI.

IDATIUS EPISCOPI CHRONICON

CORRECTIONIBUS, SCHOLIIS ET DISSERTATIONIBUS ILLUSTRATUM

A JOANNE MATTHÆO GARZON,

HISPANO, SOCIETATIS IESU THEOLOGO, CANDIENSIS ACADEMIÆ OLIM CANCELLARIO.

Ex codice autographo bibl. regie Bruxellensis edidit P. F. X. DE RAM, S. Theol. et SS. Can. doct., collegii hist. reg. Belgii Socius.

(Numeri qui crassiori typo in textu repræsentati sunt respondent paginis hic recensitæ editionis.)

Monitum editoris.

In prævia dissertatione satis superque pertractantur quæ ad Idatii vitam et scripta attinent (a). Pauca tamen de ipsius Chronico, quod Garzonius omnium optime illustravit, hoc loco præmonenda sunt.

Chronicon istud, inter præcipua historiarum suarum monumenta ab Hispanis habitum, decurrit ab anno æræ Christianæ 379 ad annum ejusdem æræ 469 (b). Complectitur itaque, a Theodosio ad Leonem, annos fere nonaginta. Ab ipso auctore in duas partes ita divisum fuit, ut priorem quidem ab aliis sumptam ingenue fateatur; posteriorem vero, ab anno 427 ad finem, a se immediato teste conscriptam affirmaret (c). Christianus Fredericus Roessler ait (d) scriptores quos Idatius in priori Chronici parte secutus esse videri possit Sulpicium fuisse atque Orosium, communes eorum temporum et scriptorum fontes, Hispanis etiam proxime notos. Unde autem a Valentinianni anno 3, id est æræ Christianæ anno 427, Idatius ipse fons esse incipit, e quo multi post præta sua satis profecto arida irrigarunt. In his nemo magis quam Isidorus, tum Hispalensis, tum Pacensis.

Ut oculatum veracemque inter optimos sæculi quinti scriptores merito numerandum esse Idatium, testatur Papirius Massonus (e). Erat enim eo constitutus loco, ex quo multa accuratius poterat et circumspicere et iudicare. Episcopatu non tantum multis annis perfunctus est, sed etiam ad legationes et officia publica adhibitus (f). Rebus ipsis immixtus, quæ propria didicit experientia, litteris commendavit. In scribendo præterquam utitur stylo breviori, æque barbaro ac difficili; neque hoc ob stare potest quo minus summo in pretio habeatur Idatii Chronicon. Enim vero non solum ab hoc fonte hausta sunt, inquit Sirmondus (g), quæ de Gothorum, Suevorum, aliarumque gentium rebus in Hispania Galliarumque, per ea tempora gesti, apud Isidorum et alios scriptores non aliis ferme quam ipsius Chronici verbis contexta leguntur; sed alia præterea tum ad sacrum tum ad civilem historiam plurima hic docentur, quæ ut cæteris omnibus intacta qui exstant, ipsi etiam nos, nisi ab Idatio prodita essent, ignorare cogemur.

Nihil, fortasse meliorum Chroniconum aut celebriorum superest, cujus tam rari sunt Codices mss. In ipsa etiam Hispania vix obvios esse, et ex eorum collatione nihil fere ad textus emendationem desumi posse, testatur Floresius (h). Ut autem Idatius extra Hispaniam sæpius describeretur, vix tulisse videtur insignis illa auctritas qua Prosperus Chronicon valuit.

Plures tamen tum fragmentorum tum integri Idatiani Chronici exstant Editiones (i).

Excerpta quædam ex hoc Chronico a quodam collectore Gallo, Caroli Magni æquali, primus publici juris fecit Henricus Canisius (j). Compendium illud in prima sua Eusebiani Chronici Editione retinuit Josephus Scaliger (k); legitur quoque in Andrea Schotti Hispaniarum illustratæ tomo quarto, a Francisco ejus fratre edito (l).

Post tres illas male breviate Chronici publicationes, prodit tandem integrum Chronicon Ludovici sancti Laurentii Cordubensis cura, Romæ anno 1613, ex Codice, ut ait ille, Parisiensi desumptum. Mox nova prodit Editio Parisiis ex officina Sebastiani Cramoisy, anno 1619, in-8°, opera eruditissimi viri Jacobi Sirmondi, qui eundem ms. Codicem, unde Romanus profecit Editor, non quidem Parisiensem, sed vere Metensem, scilicet Matris scriptum, eumque antiquum archetypum se habuisse fatetur. Hujus ms. Codicis meminit Labbeus (m); alterum ad manus habuit ante annos septingentos exaratum Papirius Massonus (n).

(a) V. d. pag. 9 et seqq.

(b) Sigbertus Gemblacensis, ad annum 490, ait: *Idatius Chronica hucusque perdidit*. Vossius recte observat errasse Sigbertum, quod in aliquo incidisset Codicem, ubi Idatiano textui aliquot anni ab alio adjecti fuissent. Cfr. Nicolai Antonii Hispalensis *Bibliotheca Hispana vetus*. Madridi, 1788, in-fol., tom. I, p. 259.

(c) Cfr. Idatii præfat., p. 50.

(d) *Chronica mediæ ævi*, argumento generaliora, auctoritate celebriora, usu communiora, post Eusebium atque Hieronymum res sæc. iv, v et vi exponentia. Tubingæ, 1798, in-8°, p. 90.

(e) *Hist. culamit. Galliarum*, p. 97.

(f) Cfr., infra, p. 46 et 74.

A (g) In præfat. ad Idatii Chronicon.

(h) *España sagrada*, tom. IV, p. 321.

(i) Roessler, op. cit., p. 92, et Bahr, *Die christlichen Dichter und Geschichtschreiber Roms*. Carlsruhe, 1836, in-8°.

(j) *Lectionum antiq. tom. II* Ingolstadt., 1602. Cfr. ejusd. op. Edit. Amstelod., 1725, tom. II, part. 1, p. 165.

(k) *Thesaurus temporum*. Genevæ, 1609, in fol.

(l) *Hispania illustrata, seu rerum urbiumque Hispaniarum, Lusitaniarum, Æthiopiae et Indiarum Scriptores varii*. Francof., 1613-1608, 4 vpl. in-fol.

(m) *Bibl. librorum mss.*, p. 2.

(n) *Hist. culamit. Galliarum*, p. 98.

B

Romanam Editionem, eodem aut sequenti anno quo prodiit, repetit Prudentius Sandovaius Benedictinus, Pampilonensis episcopus. Sirmondiana vero Editio septies novis typis reddita est, in primis ab ipso Sirmondo (a), deinde ab Andrea Duchesnio (b), ab Alexandro Moro (c), ab Editoribus *Bibliothecae Patrum* (d) et *Conciliorum Hispaniae* (e), a Bouquetio (f), a Floresio (g), a Roncallio (h) et a Roeslero (i).

Librarium incuria evenit ut pluribus in locis Idatiana chronologia vitata fuerit. Præterea ex uno exemplari et ms. Codice omnes fluxerunt Editiones; itaque ex Codicum mss. comparatione Idatii textus plane emendari non potuit (j).

In illustrando Idatio nemo diligentior fuit Floresio, qui Hispanico idiomate prolegomena et notas conscripsit (k). Pagius in *Critica Baronii* sæpe et multum usus est Idatio, atque etiam Petavius in *Doctrina temporum*. Horum prior Chronici locis quam plurimis interpretatione, emendatione et notis succurrit. Sed Pagius, quemadmodum alii chronici Editores, sæpissime lapsus est, ita ut Matthæus Aimerichius jure observaverit Garzonium in pluribus Pagium emendasse et sexaginta eoque amplius Pagii errores circa Hispanorum præsertim res adnotasse in annis nonaginta Chronici Idatiani (l).

Nostrum illius Garzonium Aimerichius præcipuis ætatis suæ chronologis adnumerat, hocque de eo et de opere quod typis excusimus, testimonium tulit: *Chronicon*, inquit (m), a Sirmondo inventum, correctionibus, notis et dissertationibus illustravit sodalis olim et amicus meus Joan. Matthæus Garzon Hisp., chronologus doctissimus. Hoc opus posthumum, quod jussu cl. J. Santanderii reg. bibliothecarii, nuper defuncti, in regia bibliotheca asservatur Madriti, typis editum jam esset cum nostra Historia naturali et Œconomica Cataloniae, me curante ut iusque editionis correctionem, ni Fortuna, ludum insolentem ludere pertinax, repentino excitato turbine, totum negotium disturbasset. Eo enim tempore quo nova illa Idatiani Chronici Editio typis excudenda erat (n), in Hispania societas Jesu suppressa fuit, ejusque alumni iniquo multati sunt exsilio.

Garzonii Codicem ms. Joannes Santander testamento suo legavit Carolo de la Serna Santander, bibliotheca publica Bruxellensis custodi. Cum viri illius clarissimi bibliotheca venalis proposita esset Bruxellis anno 1816, Carolus Van Hulthem, die 19 mensis Martii, sibi comparavit illum Garzonii Codicem, qui nunc exstat in regia bibliotheca Bruxellensi, sub n° 17971 Cod. mss.

Ex hoc Codice autographo descripsi quod nunc in lucem prodit Idatii Chronicon illustratum. Quantum labore, quantumque studium in adornando hoc opere Garzonius adhibuerit, intelligent omnes qui novissimam hanc Idatii Editionem cum prioribus comparare voluerint.

Lovanii, die 16 mensis Maii 1845.

P. F. X. DE RAM.

(a) Anno 1629. Cfr. Sirmondi op. Venetiis, 1729, A tom. II, p. 228.

(b) *Hist. Franciæ script.* Paris, 1656.

(c) Scaligeri, *Thesaurus temp.*, nov. Editio Amstelod., 1658, in-fol., p. 17.

(d) *Bibl. Patr. max.* Lugduni, 1677, tom. VII, pag. 123, et Gallanlii *Bibl. Patrum*, tom. X, p. 325.

(e) *Collectio max. Concil. Hispaniæ*, tom. II, p. 468.

(f) *Recueil des historiens des Gaules et de la France*, tom. I, p. 612.

(g) *España sagrada*, tom. IV, p. 259-415.

(h) *Vetust. Lat. Script. Chronic. ad mss. Codices emendata.* Patavii, 1787, in 4°, part. 2.

(i) Op. cit., p. 84 et 151.

(j) Cfr. Roncallius ex præfat. op. cit., p. 24.

(k) *Idacio illustrado con notas, correcciones, y distribución mas exacta que en las Ediciones anteriores. Añadidos dos Chronicones ineditos: Fastos Idacianos, y tablas de olympiadas, consulados, y años de la fundación de Roma, reducidos a los de Christo. Todo con nuevas observaciones.* O. cit., tom. IV.

(l) *Specimen veteris Romanæ litteraturæ deperditæ vel adhuc latentis.* Ferrariae, 1783, in-4°, pa. t. 1, p. 14.

(m) Op. cit., p. 173.

(n) Ut ty, is excuderetur, die 30 Septembris 1763, facultatem concesserat Petrus Navarro, societatis Jesu præpositus provincialis in provincia Aragoniæ. Eandem facultatem censors regii dederant.

LECTORI.

I. Ecce tibi, mi lector, Idatii episcopi Aquilaniensis Chronicon recensitum, perpetuis fere choiliis et notis brevioribus ad calcem cujusque pagine, fusioribus vero ad finem operis adjunctis, nonnullisque interdum correctionibus illustratum.

Post novissimas, inquires, Bouquetii atque Florii Editiones? Ita enim vero, nec sine causa opinor atque aliquo operæ pretio. Nam doctissimus Bouquetius non Idatii Chronicon, sed indicem quemdam sive commentarium rerum Idatii tempore 2 gestarum nobis offert, siquidem chronologicas omnes notas, quibus Idatius opus suum in annales digessit, ab eo rescidit, novasque alias pro opinione sua obtulit. Eruatissimus autem Florius characteres sane chronologicos, quos libri editi præferunt, universos servavit; sed tamen annos Abrahamiticis et Olympiadicis a locis quibus insiti erant avulsit, et imperatoriis ab auctore consignatis suis sæpe adjuvit, ut eum, quia a vera chronologia aberrare existimavit, in viam reduceret. Utrique tamen, quod ipsorum ductu chronologicas antiquarum Editionum salebras superare poterunt, multum Idatii lectores debent; at Idatius ipse non ita, quia dum illi hospitem manum admoveere præ se ferunt, si licet dicere, Bouque-

tius rheda eum, quasi utroque pede claudum, scipione vero quasi altero tantum pede claudicantem Florius donavit, quo quidem ejus ipsi ægitudinem inmedicabilem esse denuntiarunt.

II. At mihi Chronicon istud contextumque illius diligenter scrutanti longe aliter visum est. Nam in eo non ita chronologia perturbata est, ut si modo oculos ad illius verba adjicere, animumque ad totius scripti seriem advertere velimus, non inveniamus auctorem recta fere semper via incedere: neque illis auxiliis, tanquam potis non sit, suis ambulare gressibus, indigere, qui cum quandoque librorum imperitia sive oscitantia factum est, ut ab æquabili, cui insistit, cu su abducatur; ipse per sese lector suo ostendit illatam sibi vim esse, atque eum quodammodo deprecatur, ut ab injuria impactoque 3 sibi vitio vindictam se ire velit. Quod ut uno atque altero exempli palam fiat, sume, lector, Chronicon a Sirmondo editum atque ibi inter paragraphum *Asturius vir* (ad annum 26 Theodosii atque Placidi Valent.) et paragraphum *Secundo regni anno principis Murciani*, numeros chronologicos mutatos reperies. Quis igitur? Idatiusne ætate prope sexagenarius, dignitate episcopus et hucusque tam accuratus scriptor, red-

ditus nunc est adeo indiligens, ut Theodosii atque Placidie mortem unum post annum quam quo reip-a eventi commemoraret? Sed esto. Nescierit Idatius Theodosium atque Placidiam obii se anno æræ vulgaris 450, qui fuit ipsius Theodosii et Valentiniani 2ⁱ, ascribiturque in Editione Sirmondiana eidem § *Asturinus*, an ignorare potuit bellum Attilianum atroxque illud prælium, quo in campis Catalaunicis anno ejusdem Valentiniani 27. æræ communis, 451, pugnatum fuisse, quod cunctarum gentium linguis et literis pervulgatum est? At si Idatius § *Valentiniani imperatoris mater* annum ipsius 28 adnexuit, prælium illud in antiquo communis æræ 452 coniecisse dicens est. Verumtamen conjecturæ neuliquam egeimus, quandoquidem § *In Gallæcia*, qui in Editione Sirmondiana subjicitur anno 28 Valentiniani, diem quartum aprilis incidisse ait Idatius in feriam tertiam. Atqui hoc contigit anno æræ Dionysianæ 450, imperii Valentiniani 26, qui cyclo solis 11, litt. Domin. A insignitus fuit. Idatius igitur § *illum In Gallæcia* 4 et qui que præcedentes sub eo anno 26 consignavit, pessimeque cum eo actum est a librariis, qui annos duos 27 et 28 Valentiniani eidem § præposuere, quos eidem postposuerat manifeste Idatius. Sed plura de his in notis.

III. Paulo post Idatius, a 1 § *Romanorum XLIII*, hanc notam 1 apposuit, qua annum 1 Aviti designare voluit. Attamen librarii eandem notam non ut solius primi Aviti anni, sed ut novi etiam Olympiadi atque Abrahamitici signum accipere. Quasi Idatius ipse ad annum 17 Theodosii Magii non prænuississet propter hanc quinti anni imperii adjectionem turbandam non esse, neque prævertendam Olympiadem seriem; quandoquidem uno eodemque anno c. vili s. u. Juliano et primo imperium aieuntis et ultimus decedentis ab eo principis designaretur. Id quod de Abrahamiticis etiam annis intelligendum est. Mentem hanc suam de illius no. æ. significatione declarat evidentissime Idatius eodem loco, dum nullam ibi in annos Marciani mutationem inducit, sed eundem illum retinet, quem antea consignaverat § *Quarto regni anno*. Item dum statim post scribit: *Gaisericus. . priusquam Avitus Augustus feret, Romam ingreditur, etc.*, quibus verbis clarissime significat se narrationem continuare illiusmet anni quo occisus est Valentinianus, renuntiatque Maximus et Avitus, quorum successiones ut uno tempore redderet, irruptionem Gaisericus in urbem quæ i ter mortem Maximi et Aviti renuntiationem facta est, post hanc renuntiationem tradit, id ipsum expresse § admonens: admoniturus pariter ad annum præcedentem irruptionem illum pertinere, sequè eam extra locum et tempus narrare, si ab illo § 1, *Romanorum XLIII*, novum annum civilem, scilicet 450, auspicaretur.

IV. Sed simile a librariis Chronico illatum vitium longe manifestius deprehenditur § *Theodoricus adversus*. Induxerat paulo antea Idatius Theodoricum post Rechiarii mortem, qui occisus fertur mense decembri, Emeritæ civitatis depredeationem mollementem, interaque nov. s. cum advenisset annus, eum consignavit § *Avitus tertio anno*; atque Aviti et Marciani obitu Leonisque ac Majoriani ad imperii fastigium ascensu cursim commemoratis, resumpsit iterum actorem Theodoricus narrationem, quam sequitur a § 1 lo *Theodoricus adversus*, eique notam hanc 1 apponit, initium principatus Leonis atque Majoriani denotantem. Librarii autem nimis quam oscitanter hæc legentes, novumque aperiri annum existimantes, numerum annorum civilium ibi adaugent, et Theodoricum sexdecim fere menses Emeritæ cunctari faciunt, cum vix quatuor in ea urbe permansisse Idatiane narrationis ordo perspicue demonstrat.

V. Hi nævi sunt atque etiam alii, sed sane non

A multi, quibus a librariis Idatius devenustatus est. Ut miraculo proprius sit scriptorem hunc tam sui similem in unico Ms. (namque hucusque nullum alium inventum est) conservari potuisse. Ergo pauculas istas labeas cum detegere possent viri clarissimi, qui § *Chronico* isti illustrando operam navarunt, nescio cur suam potius chronologiam huc invehere quam Idatianam restituere voluerunt. Sed contra fidem Ms., inquit, quis hoc audeat? Imo vero, quis non audeat, si de auctoris sententia certo constat? Majorne adhibenda fides est librorum calamis quam ipsorum auctorum verbis? Quænam, rogo, religio est, ut librariorum parcas opem negare scriptori dignissimo, qui eam implorat, et quasi admota manu inflictum sibi vulnus indicat, ut ei mederi velis? Ego autem contrarium facere decrevi; atque in hac Editione loca superius adlucta ac alia nonnulla corrigam, germanamque Idatii lectionem restituiam, eam expungens, quam librorum sive incuria, sive imperitia, sive audacia invexit. Cumque nullum Ms. suppetat aliqua ex conjectura et historica veritate emendabo, quæ paucissima erunt; 1 lura ex ipso hujus Chronici contextu, cætera vero aut ex Fastis ipsius Idatii, aut ex Isidoro, aut ex excerptis quæ tomo IV *Hispaniæ illustratæ* excusa sunt, aut denique ex Chronico Parvo atque alio Chronico Severo ascripto, quæ Florius in lucem protulit tomo IV *Hispaniæ sacræ*.

VI. Dum autem singula persequor, quibus hæc emendationes fieri posse quam probatissimas existimavi, nimis alicui justoque diffusior fortasse videar. Sed advertat hic, quæso, animaveriones illas, in quibus de notis numeror. m, et quo quæque loco ab auctore inscripta sit, agitur, ad summam rei pertinere. Quotiescunque enim id sub 7 dubio maneat atque sub lite, Idatii opus commentarius a ignis historicis dici poterit, Chronicon dici non poterit. Istud igitur causa fuit quamobrem ego, dum de numeris chronologicis quæstio orta est, argumenta cuncta protulerim, quæ mihi visa sunt aliquod lucis genuinæ lectioni restituendæ allatura. Nec me perturbatum est hanc in rem tempus et operam liberaliter impendere. Hæc autem atque alias ad historiam et ad Hispaniæ laudem spectantes longiores annotationes ad calcem Chronici amandavi; ne si ipsius Chronici contextui, ubi occurrunt, subjicerem, nimis illum discernerem, et lectoribus qui Idatium festina volent lectione percurrere interjecto. oibus hujus modi moras obtenderem.

VII. Ut autem de antiquis Editionibus nihil lectori deperat, si quid in ista detractum est aut inversum, id omne ne una quidem litterula minus in scholiis exhibeo, simulque quid, quove loco, vel additum vel expunctum vel immutatum est, indico. De epochis quibus Chronicon Idatius insignavit dicam infra, cum de illius scriptis sequenti dissertatione agam. Christianam autem æram aliis, quas ipse adhibet, ego adjoinxi, quia hæc cum in u-u communi omnium sit, et mihi et lectori commodior ac expeditior futura est; compendii etiam causa, dum hac epocha utor, atque etiam dum aliorum scriptorum loca all-go, Arabicas notas (sic vulgo appellari solent) sæpe usurpo; nam velocius scribo 450, quam xxv Theodosii et Valentiniani in § annorum; velocius item 389 quam cccclxxxix.

VIII. Denum si hic aliqua invenis quæ occupata prius fuerint a Bouquetio, scito me nunquam eum vidisse, neque in nidulo, in quo nunc habito, videre licet. Quæ autem de eo supra prælo. utus sum, ex It. P. Florio didici. Sed neque scio an quidquam omisurus sim, etiam si antequam hæc in lucem profertam, opus illius nactus fuero. Ego enim hæc ex publica silva collegi, nihilque B. uquetio debent.

DISSERTATIO PRÆVIA

DE VITA ATQUE SCRIPTIS IDATII

§ I. *Idatii patria.*

1. Idatius, ut ipse de se testatur, *provinciae Gallæciæ in Lemica civitate natus* est. An *Lemica* vel *Limica* ab Idatio scriptum fuerit, divinare non possumus. Inter Durium et Minium Gallæciæ fluvios, flumen aliud est, quod Plinio (*L. IV, c. 20*) et Melæ (*L. III, c. 1*) *Limia*, Ptolomeo (*Tab. II Europæ*) *Limius*, Straboni (*L. III*) demum *Limæa* dicitur, tertia vocali *li* non secunda *le* cunctis scribentibus. Ad hæc inter decem civitates, quas recenset inscriptio, quæ hodie ad Aquasflavias (vulgo *Chaves*) in ponte ad Tamagam fluvium visitur, quamque Gruterus (*p. 245, n. 2*) et alii exhibent, septimo loco Limici numerantur. Tempus quo ea inscriptio posita est, ipsa per se prodit. En illius principium :

IMP. CAES. VESP. AUG. PON.

MAX. TRIB. POT. X IMP. XX P. P. COS. IX

IMP. VESP. CAES. AUG. FIL. PON. TRIB.

POT. VIII IMP. XII. COS. VII.

Eadem profecto verba quæ lectoribus suis offert Panvinius (*L. II in Fast., an. U. c. 832*), nisi quod apud eum consulatus Titi VII inscriptus **10** est; hic autem VI. Isti tamen lectioni consentiunt Fasti Idatiani, atque Græci et liber Cuspiani, qui, ipso Panvini teste, insequenti anno Urbis 833 consulatum Titi VII præfert.

2. Verum id modo nostra non refert. Hæc autem omnia eo solum fine commemoravi, ut palam fieret verisimilius esse ante Idatii saltem tempora *Limicus* adjectivum a *Limia* tertia vocali, non autem secunda *Lemicus*, esse solitum fuisse. Quin etiam hodierna die flumen illud *Lima*, et tractus ipsi vicinus *Limia* appellatur. Quare quod nunc *Lemica* in Idatio legatur, ex librorum forsitan errore natum est. Quid si exinde ille etiam derivatus est ut Idatium Lamecensem episcopum plurimi scriptores fecerint. Porro si *Limica* in Idatio legeretur, Sigebertus Limicensem illum episcopum dixisset, non vero Lemicensem. Alii autem scriptores *Forum Limicorum* in Ptolomeo et *Limicos* in lapide Aquasflaviensi inveniunt, aut cum Sigeberto episcopum Limicensem appellarent, aut saltem nihil commenti essent de episcopatu Lamecensi, quem Idatio tribuunt pari ac Sigebertus Lemicensem errore; sed qui plurimum iusegit animis, penitusque in hæsit non sine aliqua veritatis specie. Nam episcopatus Lamecensis etiamnum perseverat in ora Gallæciæ veteri vicina prope Durium flumen. At *Lemica* nullibi, neque apud antiquos geographos, neque in ecclesiarum monumentis apparet. Cæterum urbem *Lemicam* vel *Limicam*, ubi natum se ait Idatius, in eo loco fuisse ubi nunc vicus est vulgo *Puente de Lima* dictus, opinio fuit D. Nicolai Antonii. Sane Itinerarium Antonini XIX m. *Bracara Tydem versus Limiam* statuit, fluvium, non oppidum, si *Zurita* credimus. Sed nihil prohibet quominus et urbem et fluvium *Limiam* inibi

PATROL. LXXIV.

A fuisse dicamus, sicuti **11** in aversa Hispaniæ ora Suro fuit et flumen et oppidum, teste Plinio (*L. III, c. 3*), qui etiam oppidum et flumen Aerninium in vicina Lusitania memorat (*L. IV, c. 19*).

§ II. *Ortus Idatii, peregrinatio in Palæstinam, atque inde in Hispaniam reditus.*

3. Quo anno natus fuerit Idatius etiam in incerto est; sed si datur conjectationibus locus, in annum circiter 395 natalem ejus incidisse non imprudenter statuam. Opinatus quidem est vir impense doctus et de Idatio optime meritus eum circa annum 390 natum fuisse, confecta que in Palæstinam peregrinatione anno 400 ad suos rediisse. Sed quod attinet ad regressum Idatii ex Oriente, humanitus vir tantus receptus est, uti Acta sancti Porphyrii episcopi Gazensis apud Surinm et Bollandum die 26 Februarii certiores decet. Namque ibi, cap. 8, legimus Joannem Cæsarem Palæstinæ episcopum anno 401, die post Pascha 15, ex itinere Constantinopolitano Majumam appulsum, inde tertio post die Cæsaream abiisse, sanum utique ac vegetum, ut qui media hieme mari se ac navigationi satis difficili commiserit. Cumque eo anno Pascha celebratum fuisset a Græcis die 14 Aprilis, Joannes die 2 Maii ejusdem anni inter vivos erat. Atqui dum Idatius Palæstinam lustrabat, Joanne vita functo, Cæsariensem Ecclesiam Eulogius regebat. Legesis Idatium ipsum ad annum 12 Honorii, Christi 406, itemque ad annum ejusdem Honorii 13, æræ communis 407, ubi infantulum se et pupillum hunc eundem Eulogium Cæsareæ **12** jam tum episcopum vidisse testatur. Neque, si dicam ideo Idatium ad hunc annum 407 Joannis Hierosolymitani, Eulogii Cæsariensis et aliorum meminisse, quia eodem ipso anno factum est ut eos viderit in Palæstina, quemquam me erroris accusatum ire metuo.

4. Existimavit præterea idem cl. vir Idatium, dum anno Theodosii et Placidi Valentiniani 11 vulgaris æræ 435 ait : *Quo tempore sancti Joannes, Hieronymus et alii, quos supra diximus, obierint... referentem sermo non edidit*, de his loqui quos anno 406 laudaverat; cumque inter eos commemoratus fuisset et Epiphanius Salaminæ in Cypro episcopus, tempus quo hic obierit ignorasse Idatium credidit, quia in Hispaniam ex Syriaca peregrinatione se recepisset ante diem 12 Maii, anno 401, quo ab aliquibus obiisse dicitur Epiphanius. At imprimis multo probabilius est Idatium ad annum 435 de iis loqui quorum anno 407 meminerat, inter quos non est Epiphanius. Deinde fieri non potuit ut Eulogium in Ecclesia Cæsariensi episcopum videret, utque a Palæstina ipse ante Epiphanii mortem, si is obiit anno 401, recesserit, nisi si Joannes Eulogii decessor statim a Constantinopolitano itinere vivere desierit, statim Eulogius in Joannis locum allectus fuerit, Idatium jam

in Palestinam navigaverit, atque ab ea provincia, nulla interposita mora, recesserit. Quæ omnia uno non integro mense fieri nemo sine tabulis, sine testibus, sibi persuadet.

5. Verum licet Epiphanius diem obierit extremum anno 402 aut 403, de quo disputant Baronius (*An. 402, n. 25*), Pagius (*An. 402, n. 7*), Papebrochius (*In Vita, n. 42*) et Valesius (*Not. ad. Socrat. l. vi, c. 14*), non idcirco consequens **13** erit Idatium illius obitum ignorasse, quia, antequam eveniret, ab Oriente in Hispaniam reversus fuerit. Fieri enim potuit ut, etiamsi in Syria et præsertim in Palæstina celeberrimum fuisset Epiphanius nomen, dum viveret, nihil Idatius, quando illic fuit, de illius morte audierit, quia videlicet tertio vel quarto ab Epiphanius excessu anno, id est 406 aut 407, in Palæstinam advenerit, quando cuncti de Epiphanius sermone sopiti erant. Cumque juxta opinionem nostram decimum tertium ætatis annum numeraret tunc Idatius, verum se infantulum ac pupillum appellare potuit. Hieronymus profecto sæpe se adolescentem, alicubi etiam pene puerum in eremum secessisse ait, et tamen juvenem vel etiam virum tunc fuisse apud omnes constat. Cornelius etiam Nepos (*In Vita Attici, cap. 8*) adolescentem appellat M. Brutum post illud tempus quo ab ipso cum sociis occisus fuerat Cæsar in senatu, et ipsum Atticum adolescentem vocat cap. 2, cum jam annum 25 ageret. Itaque hujusmodi verba nos sæpe fideant, si ad præscriptas vulgo metas infantie, pueritiae et adolescentie, reducantur. Quando vero finem Chronico imposuit Idatius, non immerito extremum se vitæ curriculum peragere scripsit in prologo; namque erat tunc fere octogenarius, ut infra videbimus.

§ III. Deo se devoret, episcopus fit; reliqua usque ad mortem.

6. Regressus ex Syria ante annum 412, quo obiit Theophilus Alexandrinus (nam cum illinc discessit, vivum reliquit Theophilum, uti ea ostendunt quæ scribit anno 11 Placidi Valentiniiani), Deo se devoret clericum, **14** monachum aut religiosum, quam antea vitam professus, anno æræ vulgaris 417 aut 418. Id nihilque aliud significant verba illa quæ in Chronico Parvo (sic illud appellare visum est Editori Florio), post Constantii nuptias et Placidie, ante Wallie mortem leguntur, scilicet: *Idatii ad Dominum conversio peccatoris*. Equidem Salvianus (*L. iv de Gubern. Dei*) illius temporis scriptor, eadem phrasi: *Si quis, ait, nobilitatem convertit ad Deum coepit*. Statimque, quid intelligat conversionis nomine declarans, inquit: *Si quis melior esse tentaverit; rursumque: Si honoratior quispiam religioni se applicuerit*. Similiter de Paulino Ausonius (*Epist. 25*):

Vertisti, Pauline, tuos, dulcissime, mores.

Atque etiam Idatius ipse, infra, ad annum 30 Honorii: *Paulinus nobilissimus et eloquentissimus dudum conversione ad Deum nobilitior factus*. De eadem re qui plura velit, legat eundem Paulinum (*Epist. 39 ad milit.*) atque Sidonium (*L. iv, Epist. 24*).

(a) Vita sancti Castrensis, cap. 1, apud Bollandum, 14 Febr.

7. Anno deinde 3 Theodosii junioris et Valentiniiani, æræ vulgaris 427, creatus est episcopus Aquiflaviensis. Quod cum primus animadverterit Philippus Labbeus, insignis soc. Jesu scriptor, dum Fastos Idatianos integros publicaret, novissime multis confirmat doctissimus Florius. Urbem episcopatu dignam probat inscriptio apud Gruterum (*P. 23, n. 10*), in qua colonie titulo honestatur. Sigebertus, ut supra inuui, Lemicensem, plures Lamecensem episcopum fecerunt, omnium pessime Paschasius Quesnellus Lucensem. Qui errores insuper accumulans, Idatium metropolitam **15** fuisse affirmat, idque Idatium ipsum significare ait, dum in prologo ad Chronicon scribit se *summi præsulatum creatum officii*. At Lucus Augusti metropolis honore non nisi multos post annos decoratus est. Sed neque summum præsulatum officium metropolitatum tantum, verum quemlibet etiam episcopatum designat; siquidem de potestate ordinis, ut theologi et juris ecclesiastici interpretes loquuntur, sermo sit. Antiquus scriptor (a) de sanctis Castrense, Romo, Prisco et Tammare, episcopis Africæ, non metropolitans, summi sacerdotii honore præditos fuisse ait; et sanctus Gaudentius Brixiensis de se loquens sermone in die sue ordinationis et de suo episcopatu: *Suscepi, inquit, summi sacerdotii munus*. Si vero de potestate jurisdictionis loquamur, nec metropolitani quidem summo sacerdotii officio gaudent, cum habeant supra se patriarcham aut primates et summum pontificem. Hæc necessaria adnotanda fuerunt, quia res nobis est cum implacabili Ecclesie supremique ejus capitis hoste.

8. Vixit in episcopatu Idatius, ut minimum annos 42; nam Chronicon suum usque ad annum 469 perduxit. Imo in eo nonnulla legimus quæ ab Idatio scribi non potuerunt ante annum 472, ut infra ostendam (*Num. 34*). Attamen necesse est eum ante annum 474 extremum diem obiisse, si sub Leone Augusto decessit, uti narrat sanctus Isidorus (*De Vir. ill., c. 9*), cui satius est credere quam Sigeberto, qui ad annum usque 490 vixisse eum affirmat. Leo autem mense Januario an. 474 vitam finiit. Quare Idatius annos fere octoginta vitam produxisset aubigi vix potest.

9. Ab eo vero tempore quo episcopus factus est, **16** maximis laboribus ingentibusque ærumnis in Christianæ patientie gymnasio exercitus est. Nam atrocibus continuo bella, et quæ bellis annexa, incendia, rapinæ, captivitates, cædes, miseram Gallæciam attriverunt. Hæ tamen injuriæ erant corporum atque bonorum. Angores animi multo acrius sanctum episcopum cruciabant, cum videret gregem suum huc atque illuc distrahi, dispergi, lupisque irruentibus, hoc est hæreticis Priscillianistis et Arianis, ævissime dilacerari. Interea tamen principibus et populis charus erat atque venerabilis, ita ut legatione pro suis Gallæcis ad Aetium suscepta, hic, precibus ejus victus, Suevorum regem Hermericum ad incedam cum Gallæcis pacem paulo post injuxerit. Idatius vero, nomen suum reticens, pacem hanc interveatu episcopali obtentam esse affirmat. At ista plu-

raque alia lector ex ipso Chronico melius intelliget. A Silentio tamen præterire non possum verba sancti Leonis Magni, quæ Idatium nostrum maxime commendant. Agens enim vigilantissimus pontifex de generali concilio ex omnibus Hispaniæ provinciis cogendo, ut Priscillianistarum furori occurreretur, hæc inter alia ad Turibium Asturicensem scribit: *Si autem aliquid, quod absit, obstiterit quominus possit celebrari generale concilium, Gallæciæ saltem in unum conveniant sacerdotes; quibus congregatis, fratres nostri Idatius et Ceponius imminerunt, conjuncta cum eis instantia tua, quo citius vel provinciali conventu remedium tantis vulneribus afferatur (Epist. mihi 93, fin.)*. Hæc sanctus Leo, qui Idatium et Ceponium nominatim appellasse videtur ex Turibii commendatione; nam et Turibius ipse ad eosdem de secta Priscillianistarum litteras dedit, quas apud Moralem reperies (L. XI, c. 26).

17 § IV. Idatii scripta.

N. Duo Idatio scripta tribuuntur, Chronicon scilicet et Fasti consulares. Et Chronicon quidem omnium temporum ac eruditorum consensu; at de Fastis antiqui scriptores omnino taceant; posteriores vero alii dubitant, alii etiam incunctanter negant. Sed genuinum Idatii opus esse hos Fastos invictis, ni fallor, arguenteis, mox § 11 evincam. Chronicon Parvum paucis abhinc annis publica donatum luce, cento est ab imperita manu ex integro Chronico exsectus et male consutus. Liber contra Priscillianum, quem a nostro Idatio scriptum refert Trithemius, alterius Idatii seu potius Itarii est, qui, teste divo Isidoro (*De Vir. ill., c. 15*), pluribus annis antiquior fuit hoc nostro Idatio episcopo Aquilaviensi

Post hæc scripta venit in manus meas eruditi viri Francisci Girvesii de historia Priscillianistarum dissertatio, ubi (*Part. 1, n. 33*) existimare se ostendit Idatium nostrum diversum non esse ab eo cujus in Biblioth. PP. (*Tom. V*) opus exstat adversus Varimadum Ansanum. Sed cum Idatius noster ad extremum usque senium annumque 471 aut 472 a Gallæcia non recesserit, uti constat ex Chronico, obieritque uno aut altero anno post, colligitur inde Idatium neuti-quam scribere ea potuisse que initio operis illius contra Varimadum leguntur: *Dudum in Neavoli urbe Campaniæ constitutus, etc.*

18 § V. De epochis Chronico inscriptis, et primum de æra Hispana.

44. Ut a Chronico incipiamus, utilitatem ejus a magnis viris Sirmoedo et Florio commendatam non est cur ego exaggerem. De chronologicis autem notis, quibus hoc opus ævum insignivit Idatius, libere atque ingenue dicam nusquam epocham æræ Hispanæ ab eo in Chronico usurpatam fuisse. Quid enim? Continuandum suscipit Chronicon Idatius ab Eusebio et Hieronymo, qui illud Olympiadum atque Abrahami principumque annis consignaverant. Ergone novam ipse exterisque gentibus ignotam adjecisset epocham, quia de ea quidquam præfatus lectores suos admo-

neret? Nullumne verbum toto usquam Chronico de hac novæ epochæ adjectione mutiret? Præterea sic istud Chronicon continuandum suscepit Idatius, ut in unum volumen, quasi unicum esset opus et unius solius scriptoris labor, tres ejus partes compegerit, et ita compactum promulgaverit. Ita Labbeus testatur, qui in illo Ms. collegii soc. Jesu Parisiensis Eusebii Chronicon cum auctariis Hieronymi et Idatii uno continenter volumine reperiri affirmat. Verum potissima est Idatii ip-sius auctoritas, tum in prologo, ubi hæc scribit: *Quia ad nostri temporis cursum, ut superior lectio docet, descriptio defluxit annorum; nam verba ista superior lectio Chronicon Eusebii et Hieronymi significavit Idatius præpositum in eodem volumine: tum etiam in Chronico ad annum 13 Honorii, ubi hæc leguntur: Post superscriptos sane Arianos, qui Hierosolymis ante Joannem episcopi fuerint, etc.* Inquire, lector, ab initio auctarii Idatii, ubinam ille de his episcopis Arianis mentionem fecerit. Nullibi invenies; invenies autem in adjectionibus Hieronymi, anno 1 Olympiadis 283. Quis igitur non videt Idatium non ita loqui potuisse, nisi cum Hieronymiano Chronico librum suum quasi appendicem quamdam in unicum volumen conjunxisset? Si autem conjunxit, credibile est novæ epochæ characterere, et quidem lectore non præmonito, hoc suum auctarium a reliquo corpore discriminasse?

42. Sed Hispanam æram, inquires, semel atque iterum non in ora tantum libri, sed intra ipsa Idatii verba reperimus. Probe id scio; verum nec sic quidem mihi certo persuadeam duplicem illam æram Chronico insertam, alteram anno 15 Honorii, alteram anno Leonis 6, esse ab Idatii manu. Utraque primum libri æræ ab uno librario ascribi, et exinde transcribi ab alio potuit in operis Idatii contextum. Porro in Fastis Mss., sub cons. Augusto II et Paulo (lege Tullio) hæc, eruditissimo Labbeo teste, habentur: *His cons., æra prima. Cursus lunæ inventus*. Anonymus autem Cuspinianus consulu L. Antonii et Iaurici, in quem forte primus æræ Hispanæ annus incidit, pro æra prima legit luna prima. Hæc autem varietas argumento est quantum sibi permiserint librarii, dum antiqua monumenta exscribebant, quando alter æra prima scripsit, alter luna prima. Atque prior ille, Idatium describens, æram primam anno ante Christum 33 tribuit, quod non fecerit Idatius. Itaque quod evenit in Fastis, ut nævo illo æra prima a librario deturparentur, sic etiam contigisse Chronico existimo duobus in locis qui nobis objiciuntur. Denique distributio ærarum, quam in Chronico, sed in Fastis præcipue animadvertimus, quia nimis exacta, mihi suspecta valde est, ut infra dicam.

20 43. Ego equidem non modo non invite, verum libentissime manus darem his qui Idatium Hispanæ æræ characterismo Chronicon distinxisse suum opinantur, præsertim quia satis certo constat hanc epocham in aliquo usu publico fuisse circa annum Leonis 6, communis æræ 482, ubi Chronicon æram 800 exhibet. Quippe apud dil gentissimum et eximii can-

doris virum Ambrosium Moralem (L. xi, c. 31) hæc A inscriptionem nulli non probatam legimus :

ALEXANDRIA CLARISSIMA FEMINA VIXIT
ANNOS PLUS MINUS XXV, NECESSIT IN
FACE DECIMO KAL. JAN. ERA DIH;
PROBUS FILIUS VIXIT ANNOS DUEB MEN. I.

Verumtamen argumenta supra exposita et sancti Isidori ac Joannis Biclarensis exemplum, qui hæc ære Hispanæ epocham in Chronicis suis per annos principum digestis nunquam (nisi semel fortasse in fine Isidorus) usurpant, dissentire ab eis me viris cogunt. Maxime de æris per singulos annos ære Chronici adjectis; nam de duabus aliis supra memoratis infraque Chronici contextum rejectis, non est cur tam constanter refragemur ab ipso Idatio il. is in locis inscriptos fuisse.

§ VI. De æra Abrahami.

14. Reliqui characteres, nimirum anni Abrahami, imperatorum atque Olympiadum, ab Idatio profecto sunt. Et annos quidem Abrahami, Hieronymum Idatiumque Latinis scribentes a Januario auspicari argumento est, 21 quod ab initio Chronici annorum illorum notæ continuo secus ac Olympiadum lateri ascriptæ sunt annorum principum, quos a capite ad calcem cum annis Julianis fluere, vix in dubium verti potest. Sed tamen quisquis de hoc ambizat, legat hoc. Chronicon in ipsius fere vestibulo, nimirum ad annum 4 et 5 Theodosii Magni; inveniet anno 4 pacem Romanos inter et Gothos Idatium consignasse, quam in Fastis Idatius ipse perfectam fuisse ait C quinto Non. Octob., assentiturque ei Pagius (*In Critic.*, an. 481, n. 2). Ab hac autem die ad xvii vel (ut demus id Pagio, ne de nihilo disputemus) ad xiv ante Kal. insequentis Februarii, cui inaugurationem Arcadii consignat, in iisdem Fastis transiens, annum 5 præfigit. Unde a nemine negandum puto Idatium annos Abrahamiticos et imperatorios a Januario auspicatum fuisse. Ad annum præterea 4 Majorani et Leonis idem observare licet. Nam ibi Idatium a Febuario ad Novembrem, decem continuos menses, sub unius ejusdemque anni nota, decurrit. Si autem ab Octobri initium annorum sumeret, uti assidue inculcat Pagius, cum ad § *Idatius qui supra* pervenit, aut etiam antea, novum annum designasset. Sed id sæpius recurret in notis.

15. Nunc autem de Hieronymo dicamus, qui anno 20 Constantii, Constantini Magni filii, hæc scribit: *Julianus frater Cæli Mediolani Cæsar appellatur viii Idus Novemb.*, subsignatoque mox anno 21 ejusdem Constantii ait: *Reliquiæ apostoli Timothei Constantinopolim invecæ sunt.* Atqui Idatius in Fastis contigisse id testatur die Kal. Junii. Neque est qui evectionem hanc longius protrahat, nisi Theodorus Lector (L. ii *Collectan.*), qui tamen in diem 21 22 ejusdem mensis Junii illa refert. Hieronymus ergo, a Novembri in proximum Junium procedens, novum annum inchoavit. Quo igitur mense nisi Januario? Certe autumnum non exspectavit. Verum et Eusebium in Latino Chronico annorum principum exor-

dium a Januario capere clarissime constat. Si quidem Constantii Magni anno 7 mortem adnectit Diocletiani. Verene an falso, quod disputat Pagius (*In Critic.*, an. 316, n. 3), nihil nunc refert, adnectit. Eam autem mortem evenisse narrat Idatius in Fastis vi Non. Dec. Narraturus deinde Eusebius nuncupationem trium Cæsarum Crispi, Licinii et Constantini, quæ, eodem Idatio teste, facta est die Kal. Martii proxime insequentis, annum ejusdem Constantii Magni 8 præscripsit. Atque Decembrem inter et Martium duos tantum numeramus menses Januarium et Februarium. Puto Eusebium principium illius anni 8 Constantini Febuario non illigasse. Hæc pluribus confirmari possent; sed ea satis fore Petavio credam, qui de Eusebio probabile tantum ac verosimile esse B scribit (*Ration. part. ii, l. 1, c. 10*) annos ab autumno cum Syris includere.

16. Cum eruditissimo tamen Pagio non ita paucis agendum est mihi, quia et frequentius et asseverantius, neque de solo Eusebio, verum de Hieronymo etiam atque Idatio id ipsum in Critica affirmat, exque hac sua opinione methodum præscribit certum, ut ait, *et facilem ad Eusebianorum, Hieronymianorum et Idatianorum annorum ineundam rationem; et non tantum ad agnoscendos errores Eusebii, Hieronymi et Idatii, sed et eorum omnium qui eosdem perperam citant (Dissert. de period. Græcoroman., n. 79).* Igitur hac ipse opinione imbutus, cum Idatium, quem quia non viderat emin. 23 Baronius atque adeo Annalibus suis non inseruerat, magna ex parte in sua C Critica describendum sibi esse censuit, sæpe corrigat, suggillet ac sinistre interpretetur, propterque a me frequenter redarguendus sit, alius hanc de annorum Idatianorum exordio disputationem repetere atque perspicuis argumentis definire nunc statui, ne cui postea videar ex lubrico potius viru doctissimo contradicendi quam ex officioso Idatium defendendi studio illi frequenter refragari.

17. Igitur cum in Chronico, quale illud habemus ab Hieronymo, annos Abrahami e regione annorum principum, neque latum unguem superius aut inferius, consignatos videamus, quis sibi a Pagio persuaderi patiatur Latinum Eusebium (ne de Græco authographo disputemus), Hieronymum ac Idatium, Abrahami annos ab Octobri, principum vero a Januario, ut demonstratum est, auspicari, præsertim cum annos Olympiadicis, quibus principium aliud dederunt quam imperatoris, alio etiam loco vel antè vel postè designasse perspicuum sit? Præterea ita Idatius a multiplicandis in epochis; quas usurpat annorum initiis abhorret, ut siquando principes imperium adeant post Januarium postque prænotatum in Chronico currentem annum, aut novam aditū imperii notam non adhibeat, vel, si eam adhibet, cum primum se dat occasio, supprimat; quippe, recurrente proximo Januario, etiamsi principatus expletus non sit annus primus, secundum de Ignat. Cujus utriusque exempla habes in Flacido Valentiniano, in Avito, Majorano et Leone. Præfens sane consilium quo cautum esse voluit ne chronologiæ, quæ r. s. est satis per se im-

plexa, novæ effunderentur tenebræ, quibus lector a præpeditus in errorem laberetur. Non longe abibo, neque a via cui insistere debeo recedam, dum ostendo interpretationem **24** hanc de annis Eusebianis, Hieronymianis et Idatianis, ab Octobri sive autumno incipientibus (præterquam quod falsa est), sexcentorum errorum causam non solum tironibus sed etiam chronologis non indoctis futuram esse.

18. Porro idem doctissimus Pagius, dum de hac re disputat, non sine aliqua erroris ac contradictionis specie locutus est. Nam testimonio Eusebii adducto scribentis (*Dissert. de period. Græco-roman., n. 78*): *Colliguntur omnes anni Abrahami usque ad Nativitatem Christi anni m. xv.*, incluso scilicet in his anno primo Christi, subjungit: *Certum est anno Juliano 43 Eusebium primum Incarnationis annum incepisse.* Et ne quis ita possit hæc interpretari, quasi sensus sit Eusebium Christi ortum illi anno Abrahami alligasse, qui ab autumno anni 43 Juliani exordium sumpsit, continuo addit: *Eusebium Incarnationis principium ab anno Juliano 43 repetere.* Principium Incarnationis (sumpta Incarnatione pro Nativitate), prout nunc loquimur, diem Christi nati primum, aut aliquem illi proximum esse nemo non fatebitur, sicut nemo item est qui nesciret annos Julianos a Kal. Januarii initium capere. Cum igitur Eusebius, Græcos imitatus, alligaverit Natalem Christi diei sextæ Januarii anni ejusdem Abrahami 2015, potuitne Pagius, sine erroris ac contradictionis specie, scribere Incarnationis initium ab anno Juliano 43 Eusebium accessere? Nam dies illa 6 Januarii, Eusebius cui Natalem Christi ascripsit, 6 pariter erat dies anni 44 Juliani, siquidem iste inchoatus est die prima ejusdemmet Januarii. Igitur quemadmodum etiam si Eusebius annum cui adnectit Incarnationem ab Octobri anni 43 Juliani auspiciatus fuisset, non propterea dici posset eum **25** Christi Natalem alicui ex tribus prioribus ejusdem anni mensibus Octobri, Novembri aut Decembri, neque consulatu Lentuli et Messallini ascripsisse, quia et consulatus iste et tres illi menses finiti jam erant die sexta insequentis Januarii, ita neque asseri Eusebio potest eum anno 43 Juliano Natalem Christi alligasse, quandoquidem annus hic non minus ac tres illi menses consulatus Lentuli et Messallini eadem illa die sexta penitus effluxerat.

19. Ego sane non video cur Pagius, qui in apparatu ad Annales, n. 146, cui inscriptus est annus Julianus 43, disertis verbis fatetur *Eusebium existimasse Christum natum die sexta Januarii sequentis anni*, quem ibidem, n. 153, ipse 43 ex Julianis facit; non, inquam, video, cur in Critica (*Ad an. 44, n. 6*) Petavium corrigat, quod in eundem annum 44 Julianum Eusebium Christi Natalem retulisse scribat. An quia Eusebius annos quibus Chronicon suum insignivit, ab autumno, ut existimat Pagius, inchoavit, annos Julianos, quos nunquam usurpat, a suis finibus avellere potuit, efficereque, ne 44 annus Kal. ejusdem mensis Januarii, cujus sextæ diei Natalem Christi annexit, inchoatus fuerit? Observaverat Petavium (*Ration. part. II, l. 1, c. 10*), priusquam

Pagius, verisimile esse annos Eusebianos ab autumno exordium sumere; attamen, quia major Eusebianorum pars cum Julianis sequentibus concurrat, suadet ut in usu annus Abrahami, exenpli gratia, 2015, cum 44 Juliano conferatur, quorum per novem menses concurrat, non vero cum 43, cum quo prædicto anno Abrahami 2015 trium tantum mensium communitas est. Et hæc quidem Petavium consultissime; nam quænam, **26** rogo, chronologiæ confusio et perturbatio est, si aut annum Christi primum cum Abrahamitico 2015 a die sexta Januarii conjungens, eundem sejuugas ab anno Juliano 44, qui sex prius diebus inchoatus fuit? aut Christum natum asserens consulatu Augusti xii, natum esse neges eodem illo anno Juliano 44, atque eos etiam carpas qui hoc affirmant? Annon consulatus iste atque annus 44 Julianus eadem die initium habuere? Sed miseret me humanæ imbecillitatis, dum video eundemmet Pagium idipsum quod in Petavio hic reprehendit alibi probare (*Prolog. ad dissert. Hyp., n. 15*), Petavianaque regula utendum esse docere. Agens eni de anno 2 imperii C. Caligulæ, hæc scribit: *Alter imperii Caligulæ annus Christi potius 58 quam 59 est, cum 58 Christi annus correspondeat novem ejusdem secundi imperii anni mensibus, 59 vero tribus tantum iisque incompletis.*

20. Auger deinde tenebras Pagius, inquit: *In æra Dionysiana primus Christi annus inchoatur Kal. Januarii anni Juliani 46. Namque annus Julianus 43 annis tribus a 46 distat; et qui Natalem Christi anno Juliano 44 ascribit, illum tres antea annos statuere censetur, quam qui eum consignat anno 46* (*Dissert. de period. Græcoroman., n. 79*). Cum ergo diverit Pagius Eusebium alligasse Natalem Christi anno Juliano 43, Dionysium vero anno 46, nemo ipsum audiet, quin sibi persuadeat Natalem Christi Eusebianum annis tribus Dionysianum antea. Sane doctissimo viro hæc Pagii verba imposuerunt, ut crederet quod modo inquebam, quodque ipse ita exposuit: « Eusebio anexo cl. año primero de Christo al año 43 Juliano, y Dionysio al 46, **27** como dice Pagi en la dissert. del periodo Græcorom., num. 78 y 79. En fuerza de esto el que de los años de Abraham quiera sacar los de Christo, segun nos otros los contamos, se ha de diferenciar en tres unidades, etc. » Deceptus est vir cl. Pagium legens, et ex eo hausit Natalem Christi Eusebianum tribus annis Dionysianum prævertere. Neque hic stetit error. Factum exinde est ut hæc labes in novæ Chronici Editionem ab ipso ornatam derivaretur. Neque enim animadvertit vir doctissimus Hieronymum non potuisse finem Chronico suo imponere Abrahami anno 2395, imposuisse vero anno 2394. Vide infra, n. 26 et seqq. Quin etiam, quod valde mirandum est, Pagius, qui in hunc errorem Florium induxit, eum ipse non contraxit; nam Idatii Chronicon ab anno Abrahami 2395 exordiri existimare se ostendit, cum anno post ejus initium sexto annum 2400 ascribat.

21. At Pagius, inquit, eodem illo loco contrarium expresse docuit: nam conceptis verbis edixit:

Constat Eusebium annos Incarnationis triennio ante æram Dionysianam inchoare. Audio equidem. Verum diversitate illa annorum Eusebianorum et Julianorum distentus ita descriptionem suam obscurat, ut ipse pugnans loqui videatur, et lector, cujus modo memini, neque indoctus, neque indiligens, qui que a Pagio de initio annorum Idatianorum dissentit, quos non ab Octobri, sed a Januario fluere opinatur, in errorem propter ipsum lapsus sit. Itaque ut hos scopulos evitaret Hieronymus (nam verissime idem Pagius alibi scripsit [*Ibid.*]: *Periodorum multiplicatio memoriæ animoque onerosa est*), licet in Chronico Eusebii annos Abrahamiticis ab autumno deductos invenerit (quod 28 in præsentiarum nihil atinet quærere), eos atque etiam imperatorios cum Julianis et civilibus annis Romanorum, quibus Chronicon illud Latinum faciebat, quibusque ignorata erat Syrorum annos putandi ratio, a Januario inchoavit, ne triplici periodo, altera Abrahami, altera Olympiadis, tertia denique principum, quarum unaquæque diverso ac alio mense annos suos au picaretur, lectorum animos obrueret. Porro quantum sibi Hieronymus indulserit in vertendo Eusebii Chronico disertis ipse verbis in præfatione professus est, dum ait se esse et interpretis et scriptoris ex parte officio usum. Idatium autem Hieronymum imitatum fuisse tam mihi certum est, ut Chronicon Græcum, quale ab Eusebio prodiit, ne quidem legisse putem.

§ VII. De annis Olympiadis.

22. De his aliter ac de Abrahamiticis et imperatoris statuerendum est, incunctanterque assertivum Eusebium, Hieronymum et Idatium æstivo tempore Olympiadum initium alligasse, idque ipsarum Olympiadum positu atque consignatione testatum reliquisse. Quapropter in novissima Idatii Editione non recte factum est, dum anni Olympiadici cum Abrahamiticis et imperatoris ex æquo conferuntur; quasi illi non secus ac isti a Januario numerandi sint. Non ita profecto connectendi fuerunt in Chronico harum epocharum anni, sed sexto præterpropter mense ab initio et fine aliorum incipere et desinere debuerant Olympiadici. Ut nos docet clarissime Idatius, dum in Editione Sirmondiana, quæ expressa est unico Ms. quod superest, Olympiadem 290 non e regione anni 2 Theodosii, sed inferius medio utique spatio inter 2 et 3 ad § *Alexandriæ* 29 inscripsit. Quod reliquo deinceps Chronico toties retinet, quoties librariorum incuria depravatus non est. In quo Eusebium et Hieronymum secutus est, qui in hoc ipsi præverunt. Nam Eusebius inter 7 et 8 Diocletiani et inter 1 et 2 Constantini, annos æquali ab utriusque intervallo, Olympiades 268 et 272 consignavit. Hieronymus etiam inter annos ejusdem Constantini 25 et 26 atque 11 et 12 Valentis Olympiades 278 et 289 inscripsit. Plurima sunt hujusmodi exempla toto sparsa Chronico, Venetiis anno 1483 et Basileæ anno 1529 impresso. Sed ista tantum placuit adducere quæ nullum relinquunt vitiationibus locum.

23. Nec mirari debet lector si annos Abrahamiticis

A secus ac Olympiadicis a Januario initium ducere apud Eusebium et Idatium dixerim. Nam præterquam quod id evincunt exempla superiora adducta, annus ab autumno incipiens, qualem vult Pagius, Syris, ut dictum est, tantum in usu erat, illisque solis notus, at annus Olympiadicus ab æstate incipiens, et in æstatem anno consequenti desinens, cunctis gentibus, qua late patebat Romanum imperium, erat notissimus, atque ab omnibus una eademque ratione putabatur. Quapropter æquale errandi periculum lectoribus crearetur, si annus Olympiadicus in Chronicon insertus esset cum anno Juliano, parili cursu fluens quam si inductus esset annus Abrahamiticus cum Syrorum civili anno decurrens. Sed hæc certa cunctis esse debent. Silentio tamen ea præterire nolui B propter Pagium et Florium, quorum ille annos Olympiadicis ab Octobri, hic a Januario numerandos esse in nostro Chronico docent, cum eos a mense Julio Idatius certissime auspicatus sit.

30 § VIII. Quoto Abrahami anno Idatius Chronicon inchoaverit?

24. Nunc autem quoniam quæ lucusque dicta sunt de initio anni Olympiadici, deque illius tam apud Græcos quam apud Latinos usurpatione, nota sunt apud omnes, solius Censorini testimonium adducam, non ut rem indubiam confirmem, sed ut ex eo ad annum primum et ultimum auctarii Idatiani inquirendum transeamus. Igitur Censorinus: *Hic annus, ait, cujus velut index et titulus quidam est Ulpii et Pontiani consulatus, ab Olympiade prima millesimus est et 14 ex diebus tantum ætatis, quibus ægon Olympicus celebratur. A Roma autem condita 991 et quidem a Palilibus, unde Urbis anni numerantur. Forum vero annorum quibus Julianis nomen est, 283, sed ex die Kal. Januarii.* Hæc Censorinus. Ex quibus liquide constat annorum Olympiadicorum initium allegandum fuisse ab Hieronymo et Idatio diebus ætatis, ne novam atque insolentem eos numerandi rationem in Chronicon inferrent. Atque exinde etiam demonstrari posse existimo Hieronymum manum a Chronico sustulisse anno Abrahami 2594, Olympiadis 289 anno tertio, mense hujus sexto labente, Christi vero, juxta Eusebium, 380; proptereaque Idatium, qui sequenti anno calamum applicavit eidem Chronico continuando, consignare in vestibulo operis sui D debuisse annum Abrahami 2595, Olympiadis prædictæ annum item 3, Christi, si hac epocha juxta Eusebii opinionem usus fuisset, annum 381.

31 25. Itaque annum quem tot characteribus designat Censorinus eundem esse cum anno 258 æræ vulgaris autumant hoc tempore plerique omnes. Ab eo autem anno usque ad finem Chronici Hieronymiani cxx. anni numerantur; siquidem illud finit consulatu Valentis vi et Valentini junioris ii, qui annum æræ Dionysianæ 378 aperuit. Atqui hoc anno numerasse necesse est Hieronymum ccc.lxxx, id est duos amplius annos quam Dionysius, quotquot ab initio æræ Christi Eusebiana Dionysianam antevertit. Quisquis ergo antiquis Hieronymianis Chronici exemplaribus credidit, in quibus annus

quo desinit Hieronymus 381 Christi designatus est, falsus est vehementer. Namque ex epochis, quarum anni eodem dierum numero constant, neque plures una quam alia, neque pauciores in eodem spatio temporis numerare potest. Quare si ab anno primo æræ communis usque ad consulatum Valentis vi hæc æra cccclxxviii annos numerat, eosdem non autem plures Eusebianam putare necesse est. Quod si in Chronico Hieronymi invenis annos cccclxxxii, scito id sine subdititia unius anni intercalatione fieri non potuisse. Rursus si Hieronymus anno 15 Tiberii et 30 Christi ad 14 Valentis huiusque interitum cccclii annos fluxisse affirmat (*In præfat. ad Chron. Edit. Basil.*, 1529), aut in hac summa 15 Tiberii et 30 Christi annum includit, aut librarium negligentia corruptus etiam est ille locus. Idatius profecto annos tantum ccccl numerat, ut statim demonstrabo; et argumentum ex tot characteribus certisque positionibus modo deductum, summam illam cccclxxxii annorum a Natali Christi Eusebiano ad exitum Valentis sextumque illius consulatum, manifestæ falsitatis **32** convincit, atque adeo et postremam hanc annorum cccclii a 15 Tiberii et 30 Christi ad ejusdem Valentis mortem, nisi si annus Tiberii 15 et Christi 30 hanc eandem summam ingrediatur.

26. Ubi seniel demonstratum est Hieronymum Chronico finem fecisse anno Natalis Christi Eusebii 380, non est cur eruditissimus Florius illud absolvisse inficietur anno Abrahami 2394. Cæterum ad hoc ipsum comprobandum novum præbet nobis argumentum Censorinus, dum consulatum Ulpi et Pontiani incidisse ait in annum ex Julianis 283. Nam si ex his subducas annos xliii, qui ante Natalem Christi Eusebiano decurrerant, habebis cccxl; his adde cxi, quos ex Fastis elicies a consulatu illo ad consulatum Valentis vi, summam conticies annorum cccclxxx. Quibus tandem si annos Abrahami adjicias m. xiv, quos ante Natalem Christi Eusebius numeraverat, conficiet anni m. cccxciv. Hoc igitur anno Abrahami Hieronymus Chronicon absolvit, atque insequenti 2395 Idatio illud continuandum dereliquit.

27. Ut autem Florius crederet, Hieronymum ad annum usque Abrahami 2395 Chronicon perduxisse, sese lerunt dictum virum tum libri editi, qui in fine auctarii Hieronymiani hunc numerum exhibent, tum Pagius, cujus verbis propter magnam viri auctoritatem sine discussione subscripsit. Cæterum Pagius de annis Abrahami ita disertis verbis pronuntiat: *Epocha ab ortu Abrahamæ, quam Eusebius, Hieronymus et Idatius in Chronicis adhibent, auspiciatur anno periodi Græcoromanæ 3477, et quidem a primo die Octobris* (*Dissert. de period. Græcoromanæ*, n. 78). Igitur si, spreto anni illius **33** mensibus Octobri, Novembri atque Decembri, primum Abrahami annum anno insequenti, id est periodi Græcoromanæ 3478 illigasset Pagius (ut illigandum esse monuit Petavius, illigatque re ipsa Florius), nunquam periodi Græcoromanæ par annorum numerus epochæ Abrahamiticæ numero, neque impar impari responderet. At si Hieronymus ad annum 14 Valentis, quo finit

A Chronicon, consignavisset annum Abrahami 2395, cum Pagius periodi Græcoromanæ annum 5871 eidem anno Valentis 14 inscribat, par huiusmodi periodi numerus pari epochæ Abrahamiticæ responderet, et impar impari, ut per se liquet. Restat ergo ut Hieronymus anno Abrahami 2394, non vero 2395, Chronico suo finem fecerit. Id quod et cognovisse et approbasse condemnet Pagium, supra, n. 20, observatum est.

28. Sed jam ex ipso Eusebii Chronico rem demonstramus. Igitur Eusebius in Chronico annum Abrahami 2020 adnectit anno Augusti 47, qui fuit æræ vulgaris iv. Ergo necesse est ut exinde decimus quisque annorum Abrahamiticorum in 4 post decimum quemque ejusdem æræ vulgaris incidat. Ita annus Abrahami 2030 incidet in Dionysianum 14; Abrahami 2040 in Dionysianum 24; Abrahami denique 2100 in annum æræ communis 384. Et sane Idatius ab eodem hæc anno Abrahami 2400, qui ex decennialibus primus ipsi occurrit, ad 2460 decennia cuncta predicto ordine distribuit. Neque hic ordo in Chronico turbatus est, nisi postquam reliquæ omnes numerorum notæ extrema libri parte corruptæ sunt. Hunc ordinem præfert Editio Sirmoondiana, qui nullo modo prævertendus erat, traductis, ut modo factum est, annorum Abrahamiticorum decadibus in 3 post decimum quemque æræ Dionysianæ annum. Nam et Pagius **34** ipse hunc ordinem unice laudat in Chronico, primamque illam decadem anno 6 Theodosii Magni, qui Florio est æræ communis 484, alligavit. Jam ergo si anno Dionysiano 384 respondet annus Abrahami 2400, Dionysiano 379, quo Idatius Chronicon exorsus est, alius respondere non potest nisi Abrahami annus 2395.

29. Quapropter neminem deinde fallat regulam præscribit Pagius (*Dissert. de period. Græcoromanæ*, n. 79) ad annos æræ Dionysianæ ex Abrahamiticis eruendos. Nimirum ait subducendos esse ex Abrahamiticis annos m. xvii, qui que post hanc subductionem reliqui sent, exhibebunt annum Dionysianum. At quoto mense illum exhibebunt? Octobri, scilicet, atque adeo post novem illius menses jam elapsos. Exempli gratia, ex anno Abrahami 2018 detrahe 2017, restat 1. Itaque elicitur annus primus Dionysianus, sed non tunc incipiens, sed decimum mensem tum decurrens. Et hæc quidem juxta Pagii opinionem, qui annos Idatianos ab Octobri auspiciatur. Cæterum qui eos a Januario insequenti numeret, ut numerat quidem Florius, ex ea regula annum 1 Dionysianum eliciens, planissime decipietur. Namque Abrahami 2018 ab Octobri inchoatus non nisi decimo mense annum primum Dionysianum assequitur, quippe hic Pagii sensus est; annus idem Abrahamiticus, a Januario sequenti incipiens, annum eundem Dionysianum nulla sui parte assequitur. Quare qui annos Eusebianos, Hieronymianos, Idatianos, a Januario auspiciatur, ex eorum Abrahamiticis, ut eliciat Dionysianos, detrahenda debet m. xvi non autem m. xvii, sicut ut eliciat annum primum Christi Eusebiano, subtrahenda debet m. xiv, non vero m. xv.

35 IX. De anno Olympiatico quo Idatius exorsus est Chronicon. A vulgaris 258 adnotat Olympiadis annum 1000 et 14 a diebus ætatis ejusdem anni Dionysiani incuntem, post annos dein cXL, quot a 258 ad 378, ubi desinit Chronicon Hieronymianum, fluxerunt, annos tantum mcliv numeraturus erat. **37** Atqui in Hieronymo et Idatio eadem illa ætate completus est annus 1154 ab Olympiade prima et incohatus 1155. Uno ergo anno Hieronymus et Idatius in computatione Olympiadum Censorinum anteverunt. Ita quidem est. Nam Eusebius, quem Hieronymus et Idatius secuti sunt, Olympiadis initium uno anno altius quam Censorinus et reliqui vulgo scriptores desumpsit; exordium enim illius non cum anno Abrahami 1241, ut ait Petavius (*Ration. part. II, l. 1, c. 10*), sed ut ex ipso apparet Chronico, cum anno 1240 conjunxit, qui cum anno confertur periodi Julianæ 3937. Censorinus vero alique fere omnes sequenti anno illigant Olympiadis initium. Sed de hoc inter Olympiades Eusebianas et communes discrimine jam antea Pagius et Florius egerunt. Illud etiam Petavio occurrit et prius in mentem venerat; at rem noluit morosius examinare, neque in tricis diutius immorari, ut ibidem ait. Tandem silentio prætereundum non est eum qui Hieronymum absolvisse Chronicon existimet anno Abrahami 2395, non recte in ejusdem Chronici sine annum Olympiadis 1155 pataturum, sed numerare debere 1156, quotquot al anno Abrahami 1240, cui Eusebius adnectit initium Olympiadis, ad ejusdem Abrahami annum 2395 numerantur. Indeque Olympiades Eusebianæ non una tantum, sed duobus annis Olympiades vulgares anteverunt. Quippe consulatu Valentis sexto, in quo finit Chronicon Hieronymi, Olympiadis vulgaris numerabatur annus 1154. Hoc autem ratiocinio valide roboranter quæ hucusque dicta sunt de anno quo finivit Hieronymus et exorsus est Idatius Chronicon.

30. Nunc quod de anno Olympiatico, quo desuit Hieronymus et unde Idatius exorsus est, asserui, paucis comprobabo. Porro, quod ad Idatium attinet, ipse per se loquitur; nam post sesquiannum-ab incæpto Chronico Olympiadem 290 prælit, uti ex Editione Sirmoandiana constat. Itaque de Idatio ambigi non potest a septimo circiter mense anni 3 Olympiadis 389 auctarium suum auspiciatum fuisse. Hinc consequens est Hieronymum sexto ejusdem anni Olympiatici mense Chronicon suum absolvisse. Quod etiam ipse aperte testatur cum ab Olympiade 1 ad consulatum Valentis vi fluxisse affirmat (a) annos Olympiadicos mclv, non quidem integros; hujus enim postremi anni sex tantum menses elapsi erant, cum clausulam Chronico posuit. Sed hoc satis fuit ut ab Olympiade prima usque ad annum illum Valentis, Chronici ultimum, mclv annos numeraret. Totidem namque deduces ex integris Olympiadicis cclxxxviii, quater multiplicatis et tribus insuper annis Olymp. 289. Ex hoc autem testimonio Hieronymi, sed præcipue ex Idatio, satis certo colligimus post utriusque tempora adhærisse Chronico Hieronymi labem illam, qua nunc, imo vero a tempore Marcellini Comitis (si verum est quod hic narrat in præfatione Chronici sui), sordet, præferendi in sine annos mundi 5579, sive Abrahami 2395 et Olympiadis 1156, qualibet ex his epochis uno aucta anno. **36** Quod etiam mendum irrepsit in Socratem, qui necem Valentis consignat anno Olympiadis 289. Sed quidquid de occasione ac tempore quo hoc vitium Chronicon Hieronymianum occupavit, a nemine tamen negandum esse puto, aut Idatium illud non offendisse, aut, si offendit, correxisse, ut ex dictis abunde liquere existimo.

31. Quod ut iterum clarius demonstrarem, non pigebit argumentum hic repetere deductum ex comparatione annorum Olympiadicorum cum Abrahamiticis. Igitur cum Eusebius Olympiadi initium fecerit anno Abrahami 1240, cui primum Olympiadis supposuit, necesse est ut annum 1155 Olympiadicum, qui fuit annus tertius Olympiadis 289, anno Abrahami 2344, annum vero quartum ejusdem Olympiadis (qui primus occurrit in Idatio) Abrahami anno 2395 supposuerit. Neque unquam in Eusebii chronologia fieri potest ut per annorum Olympiadicorum numerus a numero Abrahamiticorum pari, aut impar ab impari initium capiat. Quod cum non animadvertit recens Idatii illustrator, annum 4 Olympiadis 289, qui ab exordio Olympiadum Eusebianarum annus est 1156, anno Abrahami 2396 illigat. Itaque in aditu Chronici Idatiani ita annorum notæ ordinandæ sunt, ut § *Theodosius natione* apponatur annus 1 Theodosii et Abrahami 2395, et § *Inter Romanos Olympiadis 289* annus 4, uti his qui annorum rationes inire velint evidentissime constabit.

32. Verum enimvero si Censorius anno ære

36 § X. Quoto Abrahami atque Olympiadis anno finem Chronico fecerit Idatius.

33. Historiam complexus est Idatius annorum xci. Unde manum a Chronico sustulit anno Abrahami 2485, Olympiadis 312 anno 2; Christi secundam Eusebium anno 471, secundum Dionysium 469, Leonis Augusti anno 13, Anthemii 3. Cæterum observare diligenter oportet ab anno Leonis 8 omnia perturbata esse in Chronico, seu potius indiscreta; quia et hic annus 8 Leonis a sua sede amotus est, et reliqui omnes usque ad 13, in quo desinit Chronicon, jam inde ab Isidori ætate, ut ex ipso colligitur (*De Vir. ill., c. 10*), omisi fuerunt; unde nescias quid huic, quid illi anno respondeat. Simile quid evenit in Fastis: namque ibi, adnotato Olybrii consulatu, tres consequentes scilicet annorum 465, 466 et 467, prætermisi sunt. Et post consulatum Anthemii Augusti, quem ille de more sumpsit anno 468, consulatus etiam insequentis anni 469 omissus est. Nimirum quatuor his annis cum nullus ex Occidente consul assumptus fuisset, Idatius in extrema Gallæcia constitutus, ac bellis quaqua versum strepentes

(a) Ita in multis Manuscriptis reperiri testatur Pontacus.

quoniam in Oriente consules reuocati fuisse, penitus ignoravit. Imo et de consulti O ybrii nihil eum nisi aliquot post annos audivisse videtur. Siquidem Fastis ascriptus est his verbis : *Dño Olybrio*. Ex quo colligitur consulatam hunc adnotatum ibi non fuisse ante annum 472, cum antea Olybrius reuocatus 39 non fuerit Augustus, ut *dominus* dici posset. Ob eam epochæ principis omissionem errores aliqui in Isidorum et alios derivati sunt, nobisque et annis Leonis 9, 10 et 11 locum in Chronico quærendi, et annum 8 in suam sedem revocandi, labor relictus est. At cum in Fastis consulates Anthemii, qui nomen dedit anno æræ Dionysianæ 468, et in Chronico tertius etiam ejusdem Anthemii principatus annus, qui in annum incidit 469, adnotati sint, profecto ex eo, maximeque ex Olympiade 512, sequenti anno ante finem Chronici etiamnum consignata, historiam in eo contineri deducitur annorum xci, ab anno scilicet 379 ad 469; nam utrumque Chronicon amplectitur.

34. Atque hæc quidem ita statuenda sunt, quædocunque notæ numerales ultra hunc annum non excurrunt. Attamen cum in fine Chronici Asparis exauctoratio filiique ejus cædes inveniuntur, quæ anno 471 evenerunt, non temere scriptum est ab eruditissimo Labbeo (*Præf. in Fast. Idat., t. I nov. Bibl.*) Chronicon istud ab anno æræ Christianæ 379 ad annum ejusdem æræ 471 decurrere. Verum ea de Aspare et filio vix dubium est, quin post absolutum Chronicon ab Idatio aut ab alio margini ascripta fuerint, posteaque librarii operis contextui intulerint. Quod vero ad Isidorum attinet, dum ait : *Idatius ab anno primo Theodosii Augusti usque in annum imperii Leonis 8 subjunctam sequitur historiam (Ubi supra)*, certum nobis esse debet ultra Leonis 8 annum nullum alium, neque ipsius Leonis neque Anthemii, designatum invenisse eum in Chronico. Nam postquam ea scripserat de Idatio, ex ipsius Chronico 40 verba describens (*Hist. Goth.*), inquit : *Anno imperii Leonis 8, Euricus pari quo frater scelere succedit in regno*. Ista autem leguntur nunc in Chronico ad annum 1 Anthemii, qui Leonis erat 11. Hæc vero a'ia, quæ ex eodem Idatio exscribit (*Hist. Suev.*) : *Olysipona quoque ab eo (a rege Suevorum) occupatur, cive suo, qui illi præerat, tradente Lusidio*, consignata nunc sunt prope finem Chronici ad annum 3 Anthemii. Ex his autem omnibus duo profecto deduci posse videntur : 1° Isidorum cuncta quæ in Chronico nunc habentur usque ad hæc saltem verba : *Olysipona quoque, etc.*, quæ ad annum Anthemii 3, Leonis 13, æræ communis 469 pertinent, vidisse; 2° in exemplari quo Isidorus usus est Leonis 8 tantum annum, Anthemii vero omnino nullum consignatum fuisse; alioquin si Chronicon ad annum usque 3 Anthemii deductum, et Euricum anno ipsius primo regnantem legeret, nequiquam scripsisset Idatium usque ad 8 solummodo annum historiam secutum fuisse, et Euricum eodem anno regnum invasisse. Sed an librarius in exemplari quod habuit Isidorus illorum annorum notas oblitus sit ascribere?

A An, sicut de consulatibus supra aiebam, Idatius Severo Augusto mortuo, dubiusque an Leo etiam tum in Oriente viveret, illas omiserit, posteaque vel ipse Idatius vel alius annos Anthemii adjecerit, quis divinet? Interim tamen major nobis libertas relicta esse videtur ordinandi notas chronologicas in postremo Chronici quinquennio, utpote quas non certo constat ab Idatio esse. Verum hæc ego libertate non utar, nisi in annis 8, 9, 10 et 11 Leonis digerendis, intactis penitus his notis quæ annos Anthemii referunt.

41 § XI. De Fastis, et quod sint Idatii opus.

35. Alterum Idatii opus, ut ego opinor, Fasti sunt consulares, qui in manuscripto Codice Parisiensi Chronico adjuncti sunt. Eos dum ederet ingentis doctrinæ vir Sirmondus, ita præfatus est : *Hos Fastos Idatianos nominavimus, non tam quod in eodem Codice Idatii Chronico subjiciantur, quam quod...* reliqua infra dabō. Verum quod hi Fasti Chronico Idatii adjecti sint, nullum auctoris nomen præferentes, non tam leve quam Sirmondo vi un est, sed potius grave mihi videtur argumentum idcirco ita factum, quia integrum illud volumen, quale in Codice isto etiam nunc exstare dicitur, ex Idatii officina prodiit, proptereaque auctoris nomen illis subditum non fuisse, quia præfixum jam fuerat initio Chronici, quod præcedit.

36. Porro Fastos hos jam inde ab auctore suo in eum Codicem, cujus exemplar Parisiis asservatur, collatos fuisse, ea profecto declarant quæ ibi habentur consulates Veri III et Quadrati, scilicet : *In Chronico passos legis...* (cætera truncavit librarius). Nam auctoris laudati Chronici nomen a Fastorum scriptore necessario designandum fuerat, nisi si idem Chronicon Fastis præpositum, et in eo auctoris sui nomen expressum erat. Sed prorsus inscriptum ibi erat Eusebii nomen ejusque Chronicon, in quo, ad annum M. Aurel. Antonini 7, qui illi consulates respondet, hæc leguntur : *Persecutione orta in Asia, Polycarpus et Pionius fecere martyrium*. In hunc locum auctorem Fastorum oculos intendisse nullum mihi dubium est. Atqui hunc morem observat Idatius, ut Eusebium appellat tacito ipsius nomine. Nam in prologo ad Chronicon, sub illis verbis : *42 In præcedenti opere*, et in ipso etiam Chronico, sub his : *Post prædictos Arianos, Eusebianum Chronicon ab Hieronymo auctum designat*. Hinc non temere et Fastos et Chronicon ejusdem auctoris opus esse existimo, et ab eodem in unum volumen cum Chronico Eusebii atque Hieronymi cuncta simul conjuncta fuisse.

37. Verum, inquit, in iisdem Fastis martyrium Polycarpi et Pionis consignatum supra legitimus consulates, ut ibi dicitur, Antonini V et Aurelii Cæsaris. Ita sane; sed ea una labe est ex multis quæ hos Fastos inquinaverit. Porro magnus Baronius, in notis ad Martyrologium 26 Januarii, hæc de Polycarpo scribit : *Passus est, ut scribit Eusebius, anno 7 M. Aurel. Antonini et Lucii Veri, coss. Lucio Aurelio tertium et Quadrato*. Quare martyrium istud primum

optime, utpote ab Idatio ipso sub his cons. con-
gnatum est. Deinde cæcutiens aliquis librarius sex
annos illud anticipavit. Inde postremo contigit ut
alius quispiam ad consulatum Veri et Quadrati his
descriptis: *In Chronico, his cons., passus legis...* Poly-
carpi et Pionis nomina omiserit, quæ sexto antea
consulatu ex vitioso exemplari descripserat. Sicut
Polycarpi et Pionis, sic etiam mors Ciceronis in iis-
dem Fastis bis adnotata est errore pari, sed dispari
vitio; nam primo loco recte, secundo perperam
consignata est. Hi autem navi in antiquis manu-
scriptis frequentes sunt, quos expertus non mirabitur
lector. Hic monitum volo Pionis nomen additum
fuisse ab Hieronymo, nam in Græco Eusebii Chronico
non invenitur, multosque postquam Polycarpus an-
nos passus est sub Decio (*vid. Bolland., 1 Febr.*).
Itaque Idatius ex Chronico Hieronymi Latino, Græco
inconsulto, hæc in Fastis transcripsit.

43 38. Sed multo efficacius argumentum de au-
ctore horum Fastorum nobis præbet eorum finis, fini
Chronici, ut supra monui, n. 33, longe simillimus.
Nam ubi ad quinque postremos annos ventum est,
utrobique pari, imo eadem gestorum extra Hispaniam
ignorantia laborasse auctorem deprehenditur. Fasti
earent consulis, qui in ipsis annos distinguant;
Chronicon Leonis chronologia spoliatum est. Simile
quid in ipso fere vestibulo utriusque operis observare
quis poterit; utrobique enim inauguratio Honorii,
qui in Occidente imperavit, silentio prætermittitur
ad annum 393. Incredibile autem est huius modi sive
ignorantiam sive oblivionem accidisse duobus diver-
sisque scriptoribus iisdemque latinis, quorum neuter
oblitus fuit ad annum 383 Arcadii, qui in Oriente
semper fuit, ad annum 385 inaugurationem adnotare.
Ad hæc si quis error reperitur in Chronico, non qui-
dem librarii sed auctoris, eundem in Fastis offendimus.
Ita terræmotus quibus conquassata est Palæ-
stina anno 419, tam in Chronico quam in Fastis
contigisse dicuntur episcopo Hierosolymorum Joanne,
qui secundo aut tertio anno prius decesserat. Lege
notam 30. Quis igitur post hæc neget Fastorum et
Chronici eundem esse auctorem, nempe Idatium?
Sed pergo. Sirmondus, ut hos Fastos Idatio adju-
dicet, hæc, ut ipse fatetur, ratione motus est: *Quod
rerum et verborum in utroque opere (in Fastis ipsis et
in Chronico) affinitas et cognatio epocharumque ac
temporum par observatio, totius denique descriptionis
color idem ac genius, eandem utriusque auctorem
fuisse satis ostendunt, tametsi auctoris nomen nullum
præferat inscriptio.* Hæc Sirmondus in præfatione ad
Chronicon et Fastos. At styli affinitatem, et quod
idem sit utriusque scripti color et genius negant
nonnulli, qui purius et *44* accuratius scriptum fuisse
Chronicon quam Fastos affirmant. Sed imprimis non
est cur quispiam Idatii Latinitatem nimis extollat,
quæ satis etatem suam prodit. Præterea Fastos for-
sitan privato usui sibi concinnavit. Quando vero
quis privatim sibi scribit, nemo est qui nesciat verbis

A eum uti consuevisse atque locutionibus vulgo tritis.
Atque hæc esse causa potuit cur hos Fastos sanctus
Isidorus non viderit, quia videlicet Chronicon in pu-
blicam lucem emittens Idatius, Fastos demum inter
schedas continuit. Postmodum vero, vel amicorum
importunitate, vel eo vita functo, quod in eodem
volumine cum Chronico conjuncti essent, fieri potuit
ut evulgarentur; quin huiusmodi exemplar, quod
utrumque opus amplectebatur, tam late distraberetur
quam Chronicon.

39. Major autem rerum copia quam a Constantino
ad Arcadium nobis hi Fasti exhibent, eam nuda
ferme consulum nomina relique in opere designant;
dum longe abest ut diversum ab Idatio auctorem de-
notet, ut e contrario efficacissime ex eo comprobari
existimem non nisi Idatium huiusmodi opus scribere
potuisse. Quis enim præter Idatium hos Fastos scri-
beret, et de rebus ante annum 400 gestis tam multa
narrare, prætermittis his quæ quinto sæculo, hoc est
quæ suo tempore acta sunt? At Idatium ita sibi ipsi
privatoque usui scribere recte conjicit, quia ab Ar-
cadio et Honorio ad annum 369, in quo finiunt Fasti,
quæ sibi digna visa sunt ut posteritati mandarentur,
in Chronico tradiderat. Cæterum de rebus ante
Magnum Theodosium nihil, a Theodosio ad filios
perpauca in eo narraverat. Fortasse etiam propter
chronologicum studium, quæ certior ex serie consulum
eruitur, Fastos conscripsit, ideoque ipsi in hoc
opere consulatum sui temporis potior quam histo-
riæ cura fuit.

C 45 40. Sed videamus jam quænam in Fastis impro-
bent, qui stylum causantes eos Idatio abrogant. Ista
nimirum: *ad Fossatum, Romania, levatus est impera-
tor.* Addunt præterea auctorem Fastorum parum
fuisse accuratum in eclipsibus notandis, Idatium vero
in Chronico diligentissimum. Verumtamen ut a *Fos-
sato* incipiam, dum auctor Fastorum consulatu Va-
lentiis sexto ita scribit: *Profectus est Valens Augu-
stus ex urbe ad Fossatum,* quid doctis viis displicet?
verbunne hoc *Fossatum*, an constructio? Sed con-
structio qui potest, cum sit, ut ita dicam, Latinissi-
ma? Ergo vox *Fossatum*? Atqui Plinii historici ævo
juris erat Latii, ut indicant varæ lectiones Codicum
Mss. ipsi operi ascriptæ (a). Si tamen testimonium
istud non placet quia incertum, alia Idatio antiquiora
D exhibet Gothofredus comment. in leg. 1 de *Limita-
neis* Cod. Theod., qua in lege vox *Fossatum* reperit-
ur; lataque illa est anno 409, sexagesimo scilicet
antequam Idatius Chronicon finiret.

41. Deinde *Romania* nomen vulgo usitatum erat
Grosii tempore. Quod testatur ipse dum ait (*L. vii,
c. 43*): *Essetque, ut vulgariter loquar, Gothia, quod
Romania fuisset.* Possidius etiam, qui Idatio aliquanto
fuit antiquior, eandem vocem usurpat (*In Vit. S.
Aug., c. 30*). Demum licet in nullo auctore qui ante
Idatium scripserit ea locutio reperiat *Levatus est*
(sane ego non legi), attamen Anonymus Cuspinianus
frequenter illa utitur. De tempore autem quo is scri-

(a) Ad oram, cap. 21 lib. xviii, in Editione Lugdun. 1561.

bebat auctor, magnæ diligentæ atque eruditionis vir Panvinius statuit (*L. in Fast.*): *Incertus hic auctor procul dubio per hæc tempora vixit, nimirum 46* circa annum æræ vulgaris 455. Atqui tunc vivebat Idatius, et quindecim ut minimum annos ulterius vitam produxit. Quare non est cur illum loquendi modum indignum Idatii ævo et calamo reputemus. Quis quod qui hos Fastos Idatii esse negant, quia, ut aiunt, scriptionis hujus stylus ac genius recentioris sequiorisque æris esse videtur, in alium scopulum impingunt, quod nullam causam invenire neque reddere possent cur illorum auctor nullius ultra Idatii ætatem consulatus meminerit, nihilque fere de rebus quinti sæculi tradiderit. Nonne si cum Marcellino comite, aut cum Cassiodoro, aut cum Mario Aventicensi vixisset, ex ipsis, vel inde ipsi plura alia consulum paria, multaque de rebus gestis insequentium annorum excerpere potuisset?

42. Quod ad eclipses attinet, cum Idatius hos Fastos Chronico subjecisset, in quo eas satis accurate descriperat, Fastis rursus inserere supervacaneum duxit. Profecto defectam solis, quem anno 8

Honorii primum his verbis expressit: *Solis facta defectio in Idus Novemb., feria secunda, cum consulatione Arcadii et Honorii v, qui in eum annum incidit, transcribere cœpisset in Fastos; percursis primis verbis: Solis facta defectio in Idus Novemb., calamum stitit, prætermisiss duobus reliquis: Feria secunda.* Quod ab eo non alia de causa factum existimo, nisi quia cum in Fastis talia præterire decrevisset, propositi immemor, eclipsim illam ex Chronico cœpit exscribere, propositique, antequam finivisset cuncta describere, recordatus, duo posteriora verba omisit.

43. Ut finem tandem faciam, de æræ Hispanæ notis per omnes Fastos digestis idem esto iudicium ac de pauculis Chronico adjectis. Imo de his minus dubito Fastis ingestas fuisse post Idatii ævum. Tum quia ab æra 10 reliquæ 47 continuo et corrupte fluunt, quod in antiquis Mss. non solet; tum quia prima æra intra Fastorum corpus reperta cum cæteris non cohæret; cohæreret autem, si ab Idatio cunctæ adnotatæ in libro fuissent; quod si evuctæ ab Idatio non sunt, neque ulla.

IDATII EPISCOPI CHRONICON.

PRÆFATIO.

48 Idatius, servus Domini Nostri Jesu Christi, universis fidelibus in Domino Nostro Jesu Christo et in veritate salutem.

Probatissimorum in omnibus virorum studia, quos præcipue in fide catholica et conversatione perfecta testis veritatis divini cultus docet assertio, ut ornantur decore dictionum, ita et commendantur honore meritum, ut miram in omni opere obtineant firmitatem. Verum Idatius provinciæ Gallicæ natus in Lemica civitate, magis divino munere quam proprio merito, summi præsul creatus officii^b, ut extremus plagæ ita extremus et vitæ, perexiguum informat studio sæculari, multo minus docilis sanctæ lectionis volumine salutari, sanctorum et eruditissimorum Patrum in præcedenti opere suo^c, pro capacitate proprii sensus aut verbi secutus exemplar^d. Quorum primus Eusebius, Cæsariensis episcopus, qui 49 ecclesiasticas sui nominis libris scripsit historias, ab initio Nini Assyrii et sancti Abrahamæ patriarchæ Hebræis, et reliquorum contemporaneis his annos regum in vicesimum Constantini Augusti, quo imperabat, annum, Græci sermonis chronographiæ concludit historia. Post hunc successor syngraphæus perfectus universis factorum dictionumque monumentis Hieronymus presbyter, idem Eusebius cognomento, de Græco in Latinum scripturæ hujus interpres, a vicesimo anno supradicti imperatoris in 14 Valentis Augusti annum subditam texit historiam: qui^e esto in sanctis quibus deguit Hierosolymorum locis, a memorato Valentis anno in tempus quo in præsentis vita duravit, forte quam plurima de his quæ sunt insecuta subjecerit, quia haud unquam, dum valuit, a diverso styli opere cessavit; quem quodam tempore propriæ peregrinationis in supradictis regionibus adhuc infantulus vidisse me^f certus sum. Qui post aliquot annos beato, ut erat, mansit in corpore, si tunc proprio operi quod subdidit^g aliqua subjunxerit, apud eos ad quos scriptorum ejus omne opus vel summa pervenit, certa et plena cognitio est. Sed quoniam in cujusdam studii sui scriptura^h dixisse eum constat: *De bacchantibus jam in Romano solo Barbaris, omnia haberi permista atque confusa*, opinamur ex hujus indicio sermonis in hoc per se annorum volumine subditoⁱ de successione temporum 50 ab ipso nihil adjectum.

^a De nomine et situ hujus urbis egi supra in disert prævia, n. 2.

^b Episcopatum intelligit, de quo in eadem disert, n. 7, et disert. de Priscill

^c Chronicon scilicet Eusebii ad Hieronymo auctum, quod in eodem volumine suo cum appendice conjunxerat Idatius.

^d Protracta nimium est et suspensa oratio, neque unquam infra completur.

^e In aliis Editionibus legitur *esto ut*, omisso *qui*;

^f sed correctione ista aut simili alia indigere locum istum nemo non videt.

^g Vide Chronicon, ad annum 407.

^h Auctarium, quod Hieronymus subjecit Eusebii Chronico.

ⁱ Hæc ex fine præfat. Hieronymi in Chronicon desumpta videntur, quanquam alibi similia in Hieronymo legisse me puto.

^j Chronicon Eusebio Hieronymianum, quod ad 14 usque Valentis annum historiam continet, quodque

Tamen quia ad nostri temporis cursum, ut superior lectio docet, descriptio defluxit annorum, cum membrana hujus historiae curam contigisset expertis, mentem monuit imperitii, ut de cognitis (etsi in omnibus impari gressu) vel vestigiis se substerneret processorum. Quæ fideli suscipiens cordis intuitu, partim ex studio scriptorum, partim ex certo aliquantum relatu, partim ex cognitione, quam jam lacrymabile propriae vitæ tempus ostendit, quæ subsequuntur adjecimus; quorum continentiam gestorum et temporum quæ legis, ita discernes. Ab anno primo Theodosii Augusti in annum tertium Valentiniani Augusti Placidia filii ex supradicto a nobis conscripta sunt studio, vel ex scriptorum stylo, vel ex relationibus indicantur. Exia immerito allectus ad episcopatus officium, non ignarus omnium miserabilis temporis arumnarum et conclusi in angustias imperii Romani, metas subdidimus ruituras. Et quod est luctuosius, intra extremam universi orbis Gallæciam, deformem ecclesiastici ordinis statum creationibus indiscretis honestæ libertatis interitum, et universæ propemodum in divina disciplina religionis occasum, ex furentium dominantem a permista iniquarum perturbatione nationum. Hæc jam quidem inserta, sed posteris in temporibus, quibus offenderint, reliquimus [At., relinquimus] consummanda.

antea, nunc iterum, et paulo post per ea *super lectio* A 289 annus tertius consignatus reperiretur; nam quæ tertio testatur præpositum a se fuisse Chronico suo in eodem volumine. Hoc autem si quo modo ab Idatio emissum est in publicum, ad nostra tempora pervenisset; non dubito quin in fine auctarii Hieronymiani Abrahami annus 2394, et sub ipso Olympiadis

289 annus tertius consignatus reperiretur; nam quæ in Chronico Idatii subsequuntur chronologicae notæ, eas Hieronymiano requirunt.

^a Legerem *dominatum*, aut, quod magis arridet, *imminentem*.

IDATII EPISCOPI CHRONICON.

IMP. ANNI. 51 Romanorum XXXIX^a Theodosius per Gratianum in consortium regni assumptus OLYMP. AN. CHR. cum ipso et Valentiniano juniore regnat annis XVII.

- | | | | |
|------|--|------|-----|
| i. | <i>Abrahæ II. CCCXC. Olympiadis 289 annus ab æstate præcedenti inchoatus.</i> | III | 379 |
| | Theodosius natione Hispanus, de provincia Gallæciæ, civitate Cauca (1) ^b , a Gratiano Augustus appellatur ^c . | | |
| | Inter Romanos et Gothos multa certamina conferuntur. | IV. | |
| ii. | Theodosius Constantinopolim ingreditur in primo consulatu suo quem cum Gratiano agebat Augusto ^d . | | 580 |
| | 52 Alexandria XXI ^e habetur episcopus Theophilus (2), vir eruditissimus, insignis, qui a primo consulatu Theodosii Augusti laterculum per centum annos ^f digestum de Pæchæ observatione composuit. | | |
| iii. | Athanicus (3) rex Gothorum ^e apud Constantinopolim, XV die ^h ex quo a Theodosio susceptus erat, interiit. | II. | 381 |
| iv. | ⁱ 420. VII jubilæus, ex quo Dominus ascendit. | | 382 |
| | Gothi in fœdera ^j Romanis pace se tradunt (4). | | |
| | Ambrosius in Italia Mediolani episcopus, Martinus in Galliis Turonis episcopus, et vitæ meritis et patris miraculis virtutum habentur insignes. | III. | |

^a Idatius ordinem servat Chronici Hieronymiani, in B quo proxime præcedit: *Valentinianus et Valens XXXVIII*. At Orosio et Paulo Diacono Theodosius XL est; Marcellino vero Comiti XXXVIII.

^b Non modo Idatius sed Zosimus etiam, lib. IV, Theodosium Caucaæ natum esse affirmat. At Marcellinus in Chronico, et Jornandes, *de regnor. Success.*, Italicæ ortum autumant. Vide, infra, post Chronicon, notam 1.

^c Sirmii Augustus renuntiatus est Theodosius XV Kal. Feb. Ita idemmet Idatius in Fastis et Marcellinus in Chronico. Eratque tunc Theodosius XXXIII annorum, ut ex Victore colligitur et Paulus Diaconus diserite tradit.

^d Ingressus hujus diem designavit, opinor, in Fastis Idatius VIII Kal. Decemb., sed librariorum negligentia factum est ut pro VIII legatur nunc XVIII. In Vita sane sancti Isaaci confessoris (30 Maii) dicitur Theodosium ingressum fuisse Constantinopolim die 24 Novemb., idque etiam colligitur ex lege 15 *de petitionibus* Cod. Theod., uti observat Gothofredus.

^e Prolepti hic usus est Idatius loquens de Theophilo quasi jam nunc episcopo. Vid. notam 2.

^f Cyclus Theophili 457 annorum erat. Sed in Occidente visa tantum est excerpta ex eo periodus annorum c vel xcv a Cyrillo Theophili nepote. Meminit illius Leo, epist. 64.

^g Visigothis nonnullis imperabat tunc Athanaricus. Alii ejus imperium detrabant, seditionis auctore Fritigerne, sub quo sive regulo sive duce erant resti qui Visigothi.

^h Juxta Idatium in Fastis, ingressus est Athanaricus Constantinopolim III Id. Jan.; obiit ergo 25 die ejusdem mensis. Vid. notam 3.

ⁱ In aliis Editionibus notæ istæ Hispanæ æræ 420 et Jubilæi 7 margini ascriptæ sunt e regione 4 anni Theodosii, sicut e regione anni ejusdem 6 Abrahami annus 240. Sed cum duo tantum æræ octoque annorum Abrahami decades toto reperiantur Chronico, visum est eas omnes a libri ora removere; nam neque alijs immisceri sine erroris periculo, neque ab eis separari possunt sine chartæ dispendio.

^j Vulgati libri legunt *infida*, corrigo in *fœdera* ex excerptis seu fragmentis quæ habentur tom. IV Hispaniæ illustratæ. Vid. notam 4.

IMPER.

OL. A. C.

v	53 Theodosius Arcadium (5) * filium suum Augustum appellans regni facit sibi esse consortem.	OL.	A. C.	383
vi.	Abrahami annus II. CCCC ^b . Honorius nascitur filius Theodosii ^c . Legati Persarum ad Theodosium Constantinopolim veniunt (6) ^d .	IV.		384
vii.	(7) * Priscillianus declinans in hæresim Gnosticorum per episcopos, quos tibi in eadem pravitate col'egerat, Abulæ ^f episcopus ordinatur. Qui aliquot episcoporum conciliis auditus ^g Italiam petiit et Romam ^h , ubi ne ad conspectum quidem sanctorum episcoporum Damasi et Ambrosii receptus, cum his cum quibus iverat, 54 redit ad Gallias. Inibi similiter a sancto Martino episcopo et ab aliis episcopis hæreticus iudicatus ⁱ , appellat ad Cæsarem, quia in Galliis his diebus potestatem tyrannus Maximus ^j obtinebat imperii.			291 385
viii.	^k Greothingorum ^l gens a Theodosio superatur (8). ^m Priscillianus propter supradictam hæresim ab episcopatu depulsus, et cum ipso Latronianus (9) ⁿ aliquantique sectatores, apud Treverim sub tyranno Maximo ^o cæduntur. Exin in Gallæciam Priscillianistarum hæresis invasit.			386
ix.	^p Arcadii quinquennalia celebrantur ^q . Romanæ Ecclesiæ XXXVI ^r habetur episcopus Siricius.			387
x.	55 Maximus tyrannus occiditur per Theodosium tertio lapide ab Aquileia V Kalendas Augustas (10) ^s . Et eodem tempore vel ipso anno in Galliis per Arbogastem comitem ^t illius Maximi, nomine Victor, extinctus est. Cynegius Theodosii præfectus habetur illustris (11) ^u . Qui factis insignibus præditus, et usque ad Ægyptum penetrans, gentium simulacra subvertit.			388
xi.	Theodosius cum Honorio filio suo Romam ingressus est ^v .			389
xii.			390
xiii.			391
xiv.	Æra CCCCXXX. Valentinianus junior apud Viennam scelere comitis Arbogasti occiditur ^w . Et			392

* Arcadius declaratur Augustus die xvii Kal. Feb., A ut tradit Idatius noster in Fastis. Refragatur Pagius, sed immerito. Vid. notam 5.

^b Cum hoc Theodosii anno vi, æræ vulgaris 384 conjunxit Idatius annum Abrahami II. CCCC. Vid. dissert. præv. n. 26.

^c Natalem Honorii consignat etiam Prosper et Marcellinus et Chronicon Alexandrinum sub hujus anni consulibus. Diem adnotant Socrates, lib. v. cap. 12, atque anonymus Cuspiniani auctor (in Actis SS. Antwerpiensibus, tom. VI Junii) v Idus Sept. Verum anonymus annum anticipat designatque præcedentem.

^d De hac legatione vide notam 6.

^e Annum hunc 7 Theodosii vacuum reliquit doctissimus Florus. Editio Sirmondiana sub eo victoriam et § hunc Priscillianus declinans præfert. Separari debent, et alterum sub anno 7, alterum sub anno 8 consignandum est, ut factum hic vides. Vide notam 7.

^f Abulæ scribit Hieronymus, lib. de Script. Eccl., n. 131. Severus, lib. II Hist. In Labilensi oppido, lege Abilensi.

^g Hinc constat non unum tantum Cesar-Augustanum concilium, sed etiam aliquot alia contra Priscillianum in Hispania coacta fuisse, antequam is supplicio afficeretur anno 386.

^h Damasus obiit anno 384; ultra hunc annum iter istud differri non potest.

ⁱ In concilio Burdegalensi, anno 385.

^j Occiso Gratiano viii Kal. Sept. anni 383, Maximus, ut tradunt Marcellinus et incertus Cuspiniani auctor, imperium arripuit. Prosper et Cassiodorus perperam hoc referunt in annum sequentem.

^k Præcedenti anno alligatum id est in Editione Sirmondiana, restitui suo loco ex Fastis Idatii. Vide notam 7, n. 2.

^l Greothingi Ostrogothorum erant portio. De his et de hoc bello nonnulla dabo nota 8.

^m Ordine præpostero vulgati libri prius § Arcadius anno Theodosii 8, deinde § Priscillianus propter anno 9 subjectos offerunt. Verum ordinandos esse, sicuti hic eos exhibeo, ostendam nota 7, n. 3 et 4.

ⁿ Matronianum vocat Hieronymus, De Script. eccl., n. 130. At Prosper et Severus Latronianum cum Idatio appellant. De sociis Priscilliani supplicio affectis, vid. notam 9.

^o Sententiam tulit Evodius et præfectus prætorio.

^p Vide, supra, ad notam 3.

^q Die xvii ante Kal. Febr., ut ait Idatius in Fastis, quem immerito corrigit Pagius.

^r Cum Idatio Prosper et Marcellinus XXXVI pontificem numerant Siricius, secuti Eusebium, qui a Lino numerare exorsus; et Cletum cum Anacleto, Marcellinumque cum Marcellino confundens, Felicem præterea, quia intrusum putavit, prætermittens, quem XL dicturus erat, XXXVI facit. Siricius creatus est pontifex anno 385, non autem 387, quo illius meminit Idatius. Quem Florus putat non adepti sed habiti episcopatus tempus respicere, dum in Chronico Romanorum pontificum meminit.

^s De loco et tempore necis Maximi eadem repetit Idatius in Fastis sub consulibus hujus anni. Socrates, lib. v, cap. 14, necis diem designat vi Kal. Augusti. Incertus Cuspiniani v Kal. Sept. Vide alia, nota 10.

^t Plura de hoc illustri viro prodit Idatius in Fastis hoc eodem anno. Ea, si vis, lege, nota 11.

^u Idatius ipse, in Fastis, libus Junii Romam ingressum fuisse Theodosium pro lit. Cui anonymus Cuspiniani suffragatur. Idatius addit Theodosium congiarium dedisse Romanis ex quo intelligimus triumphum etiam tum egisse.

^v Idatius, in Fastis, eadem habet. Verum Cælio-

IMPAR.

		OL.	A. C.
	56 Eugenius tyrannus efficitur (12) ^a .	295	
XV.	(13) ^b		393
XVI.	Abrahami II. CCCGX. Eugenius a Theodosio Augusto superatus ^c occiditur.	R.	394
XVII.	Theodosius in valetudine hydrops apud Mediolanum defunctus est anno regni sui XVII ^d . Et iste annus, qui Theodosii XVII, ipse Arcadii et Honorii in initio regni eorum ^e primus est. Quod ideo iadicatur, ne Olympiadem quinque annorum turbet adjectio, in hoc loco propter regna tantum ^f inserta principum (14).		
I.	57 Romanorum XL Arcadius et Honorius Theodosii filii, defuncto patre ^g , regnant annis XXX (15) ^h .	IV.	
II.	294	396
III.	(Romanæ ecclesiæ XXXVII habetur episcopus Anastasius) ⁱ .	II.	397
IV.		398
V.	III.	399
VI.	In provincia Carthaginensi in civitate Toletu synodus episcoporum contrahitur, in qua, quod gestis continetur, Symphosius ^k et Dictinius et alii Gallæciæ ^l provinciæ episcopi Priscilliani sectatores, hæresis ejus blasphemissimam cum assertore eodem professionis suæ subscriptione condemnant. Statuuntur quædam etiam 58 observanda de Ecclesiæ disciplina ^m . Communicante in eodem concilio Ortigio episcopo, qui Cælenis ⁿ fuerat ordinatus; sed agentibus Priscillianistis pro fide catholica pulsus factionibus exulabat.	IV.	400
VII.	^o Theodosius Arcadii filius nascitur (16).	II.	401
VIII.	Solis facta defectio III Novemb., feria II ^p , Romanæ ecclesiæ XXXVII habetur episcopus Innocentius ^q .	III.	402
IX.		403
X.	Abrahami II. CCCXX. Constantinopoli Joannes episcopus prædicatur insignis, qui ob fidem catholicam	IV.	404

dorus, in Chronico: *Valentinianus*, ait, *vix lædio apud Viennam laqueo suspensus est*. Ita quidem per summam calumniam ab interfecto vulgatum est. Rem ad unguem exponit Orosius, lib. vii, cap. 35. Pressius ac significantius divus Hieronymus, epist. 3. *Valentinianus*, inquit, *neccatus est, et cadaver exanime suspendio infamatum*. Occisus est Idibus Maii pridie Pentecostes, uti ex Epiphania observant jam alii.

^a Eodem hoc anno Eugenius tyrannidem arripuit. Vide notam 12.

^b Oblitus est hic adnotare Idatium Honorium hoc anno a patre in consortium regni assumptum. Vide notam 13.

^c Victus est Eugenius, Arcadio III et Honorio II consultus hoc scilicet anno. Ita Claudianus in IV consuluat Honorii, vers. 637, Idatius ipse in Fastis, Marcellinus anonymusque Cuspiniani, qui diem adnotat 6 Sept., Prosper et Cassiodorus sequenti anno victoriam de Eugenio non recte ascribunt.

^d Theodosius annum imperii 18 non modo non explevit, sed neque attigit; siquidem appellatus est Augustus 19 Jan. ann. 379, obiitque hoc anno 15 ejusdem mensis, juxta incertum Cuspiniani, vel 17, juxta Socratem, lib. vi, cap. 1. Idatius tamen omnes annos civiles seu Julianos quos regnando contigit, illi tribuit.

^e Primum appellat, quia, vivente patre, filii, quamvis in imperio socii, nullam illius administrandi partem sortiti sunt, neque ætas ferebat. Cæterum in edendis quinquennialibus, decennialibus, etc., ratio habebatur primævæ inaugurationis.

^f Reliqui libri habent: *In hoc loco tantum propter regnantium inserta principum*. Vid. not. 14.

^g Iterum Idatius declarat se imperii Arcadii et Honorii annos ab hoc ipso auspiciari.

^h Quomodo hi anni intelligendi sunt explicio nota 15.

ⁱ Sirmondus, in prima editione analis hæc conclusit, quæ in Veneta diverso caractere expressa sunt. An quia Chronico infarta censuit? Ut ut sit.

A Anastasius inter pontifices Romanos XLI pontificatum adeptus est anno 398 exeunte, non vero 397.

^l In Sirmondiana Editione 5 huic anno subditus est § *In provincia Carthaginensi*, et annus 6 vacuus relictus est. E contrario fieri debuit. Vid. not. 16, n. 1.

^k Cum ex concilio ipso constet Symphosium jam tum senem fuisse, alius procul dubio est ab eo Symphosio de quo loquitur Chronicon ad annum 435, sicut etiam alius est hic Dictinius ab eo de quo agitur anno 460.

^l Hinc apparet merito scripsisse Idatium anno 386a Priscilliani morte ejus hæresim in Gallæciam invasisse. In universum affirmarat olim Severus, lib. II Hist., in fine: *Priscilliano occiso, non solum non repressa est hæresis, quæ illo auctore proruperat, sed confirmata latius propagata est*.

^m Etiam nunc xx canones exstant in hoc concilio confecti. De eo plura in dissert. de Priscillianistis; ibi fidem horum canonum contra Quesnellum ostendam.

B ⁿ Sensus est Ostigium tanquam legitimum Cælenarum episcopum sedisse in concilio, Aquæ Cælenæ, Antonino Cælenæ, nunc *Orense*.

^o Verba ista in vulgatis libris perperam anno 9 ascripta sunt. Vide notam 16, n. 2.

^p In Fastis feriam silentio præterit Idatius, quam forsitan neque hic expressit. Porro cum alicujus eclipsis meminit Chronicon, frequenter mensis aut hebdomadæ diem male designat. Namque hæc eclipsis feria 3, non autem 2, contigit, anno 418, feria 6, non autem 5. Anno 447, defectus solis evenit x Kal. Dec., pro quo habet Chronicon ix Kal. Quæ omnia castigavit doctissimus Florius, notis 5, 7 et 13, in Idatium. Denique Petavius, Ration., p. II, lib. w, cap. 13, pro v Kal. Octob., quem diem præfert Chronicon, defectum lunæ narrans anno 451, legendum esse ait vi kal.

^q Innocentius in ordine Romanorum pontificum XLII est remanentis, initio anni æræ vulgaris 402.

^r Hoc loco vulgati libri natalem Theodosii exhibent, quem dedi an. 7. Vide notam 16, n. 2.

IMPER.

OL. A. C.

59 Eudoxiam Arcadii uxorem infestissimam patitur ^a Arianam.

296

XI.

405

XII. Hierosolymis Joannes. Cæsarea Eulogius, Cypro Epiphanius ^b, Alexandria Theophilus, qui supra ^c, episcopi habentur insignes.

H. 406

Hieronymus presbyterio præditus, in Bethleem Judæ vicinia consistens, præcipuus habetur in cunctis.

III.

XIII. Post supradictos ^d sane Arianos, qui Hierosolymis ante Joannem episcopi fuerint (17) ^e, Idatius, qui hæc scribit, scire non potuit. Hunc vero sanctum cum sanctis Eulogio, Theophilo et Hieronymo vidit ^f et infantulus et pæpillus.

467

IV.

XIV.

297

408

XV. Alani et Vandali et Suevi ^b Hispanias 60 ingressi ¹ æra CCCCLVII, alii quarto Kal., alii III Idus Octob. memorant die, tertia feria, Honorio VIII et Theodosio Arcadii filio III consulibus.

409

II.

(19) ¹ Alaricus, rex Gothorum, Romam ingressus cum intra et extra Urbem cædes agerentur, omnibus indultum est qui ad sanctorum limina confugerunt (20) ².Placidia, Theodosii filia, Honorii imperatoris soror, a Gothis in Urbe capta ¹.XVI. (21) ³ Alaricus moritur, cui Ataulfus succedit in regno.

410

Barbari, qui in Hispanias ingressi fuerant, cæde deprædantur hostili. Pestilentia suas partes non segnus operatur.

^a Debacchanibus per Hispanias Barbaris, et sæviente nihilominus pestilentie malo, opes et conditam in urbibus 61 substantiam tyrannicus exactor diripit, et milies exhaurit.

III.

Fames dira grassatur adeo, ut humanæ carnes ab humano genere vi famis fuerint devoratae, matres quoque necatis vel coctis per se natorum suorum sint pastæ ^o corporibus. Bestiæ occisorum gladio, fame, pestilentia, cadaveribus assuetæ, quosque hominum sortiores interimunt, eorumque carnibus pastæ, passim in humani generis efferuntur interitum. Et ita quatuor plagis, ferri, famis, pestilentie, bestiarum, ubique in toto orbe sævientibus prædictæ a Domino per prophetas suos annuntiationes implentur.XVII. Subversis memorata plagarum grassatione Hispaniæ provinciis, Barbari ad pacem ineundam, Domino miserante, conversi, sorte ^p ad habitandum sibi provinciarum dividunt regiones.

411

IV.

^a Sicut Justina Ambrosium, ita etiam Eudoxiam fidei causa persecutam fuisse Chrysostomum credidit Idatius; et in Occidente forsitan ita pervulgatum est. At Eudoxia non Ariana sed catholica fuit.

^b Epiphanius hoc anno inter vivos non erat; namque antea obiit.

^c Anno 380 de Theophilo locutus est, et nunc eo respicit.

^d Arianos episcopus intelligit, quos Hieronymus commemorat anno 11 filiorum Constantini Magni, quos ideo *supradictos* ait, quia in eodem volumine Chronicon suum cum Eusebiohieronymiano Idatius conjunxit, ut observatum est in diss. prævia, n. 11, confirmatque Isidorus, de Viris ill., c. 9, cum historiam Idatii Chronico Hieronymi subjectam esse inquit.

^e Omnino scire non potuit, quia nullus alius præter eos quos recenset Hieronymus episcopatum illum tenuit Arianus. Vid. not. 17.

^f Horum omnium meminisse videtur nunc Idatius, quia hoc anno factum est ut eos videret, cum infantulus peregrinaretur per Palestinam.

^g Hoc anno Arcadius Kal. Maii. decessit, successore relicto filio Theodosio.

^h De his gentibus nonnulla dicemus dissert. de Gothis.

ⁱ Suspecta mihi sunt quæ sequuntur usque ad finem §. Idatius has et similes notas ubique omittit, nisi ubi de defectibus solis aut lunæ agit, tum enim diem et feriam designare solitus est. Vide notam 18.

^j Cl. Florius hoc loco annum Honorii 16 consignat.

A Sirmondus vero Ms. secutus, eum annum præfert § *Debacchanibus*. Medium inter utrumque tenere mihi visum est, et Idatium tenuisse verosimilius est. Vide notam 19, n. 1, ubi de anno excidii Urbis agitur.

^k Verissime scriptum id ab Idatio; haud enim una tantum ecclesia sed plures asylo Romanis fuerunt. Vide not. 20, ubi de Gothorum moderatione in ea urbis irruptione.

^l Capta est Placidia anno 409. Vide not. 10, n. 5.

^m Huc a § *Debacchanibus* hanc anni 16 notam traxit. Vide notam 21, ubi de Alarici morte et Ataulfi successione agitur.

ⁿ Hoc loco Sirmondus ex Ms. annum expressit Honorii 16, quem ego supra ad illa *Alaricus moritur* apposui, ductus Isidori auctoritate, qui initium regni Ataulfi anno 410 alligat, quo etiam necesse est obiisse Alaricum; et hæc est communis omnium sententia.

^o Rem distinctius narrat Olympiodorus inquit: *Mulier una quatuor liberorum mater omnes devoravit, ad singulos prætexens reliquos se alere et salvare velle; donec, omnibus absumptis, lapidibus a plebe obruta est.* Hoc ipso anno Romani, fame ac peste conflictati, circo tamen vacabant, ibique feralis illa vox audita est: *Pone pretium carni humanæ.* Ita Zosimus.

^p De hac inter Barbaros provinciarum sortitione meminit Orosius, lib. vii, cap. 40, scribens: *Actis aliquandiu magnis cruentisque discursibus, post graves rerum atque hominum vastationes, quarum ipsos quoque modo pænitet, habita sorte et distributa usque ad nunc possessione consistunt.*

IMPER.

OL. A. O.

Gallæciam Vanthali occupant ^a et 62 Snevi ^b sitam in extremitate Oceani maris occidua; Alani Lusitaniam et Carthaginensem provincias ^c; et Vanthali cognomento Silingi ^d Ætlicam sortiuntur. Hispani per civitates et castella ^e residui a plagis Barbarorum per provincias dominantium se subijciunt ^f servituti (22).

Constantinus ^g, post triennium invasæ tyrannidis, ab Honorii duce Constantio intra Gallias occiditur ^h.

xviii. Jovinus et Sebastianus fratres intra Galliam, et in Africa Heraclianus pari tyrannidis insania. 412

Augustinus Hipponensis episcopus 63 habetur insignis. Inter ejus studia magnifica Donatistas ab eo Dei adjutorio superatos probata fides demonstrat actorum ⁱ. 298

xix. Jovinus et Sebastianus, oppressi ab Honorii ducebus, Narbona interfecti sunt ^k (:3). 415

Gothi Narbonam ingressi vindemix tempore ^l.

Heraclianus ^m movens exercitum de Africa adversus Honorium, Utriculo in Italia in conflictu superatus, effugit in Africam, cæsis in loco supradicto L millibus ⁿ armatorum. Ipse post Carthagine in cæde Memorix per Honorium percussoribus missis occiditur.

xx. Abrahami II. CCCXXX. 414

64 Ataulfus apud Narbonam Placidiam duxit uxorem (24) ^o. In quo prophetia Danielis putatur impleta ^p, qui ait filiam regis Austri sociandam regi Aquilonis, nullo tamen ejus ex ea semine subsistente ^q.

xxi. Hierosolymis Joanne, de quo supra ^r, episcopo presidente, sanctus et primus post Christum Dominum martyr Stephanus revelatur (25) ^s. 415

Hieronymus, qui supra ^t præcipuus in omnibus, elementorum quoque peritissimus Hebræorum, in lege Domini, quod scriptum est, diurna nocturna que meditatione continuus, studia operis reliquit innumera. Ad ultimum Pelagianorum sectam ^u.

^a Vandali regi Gunderico parebant, filio Godigiseli sive Godagisci sive Gudogiseli (namque ita nomen ejus variant auctores, sub quo Vandali Rhenum transire aggressi sunt. Sed ibi, Godigiselo a Francis occiso, ut ex Frigerido narrat Gregorius Turonensis lib. II, cap. 9, Gundericus primus in Hispania Vandalorum rex fuit, ut recte in eorum historia prodit Isidorus. Quare corrigendus est Procopius, qui lib. I de Bello Vandalico Godigiselum in Hispaniam venisse affirmat.

^b Suevi regem habebant Hermericum, cujus apud Idatium crebra deinceps mentio.

^c Atax rex erat Alanorum; ineminit illius Idatius, infra, anno 418.

^d Cum Fredibalum regem Vandalorum appellet Idatius anno 416, Vandalos Silingos intelligo, nam reliquis imperabat Gundericus.

^e Gentes, quæ Hispanias irruerant, loca aut natura aut arte munita obsidione cingere et machinis expugnare admotis nesciebant. Ideo Hispani ad ea loca confugerunt.

^f De hac servitute dicam nota 22.

^g De eodem Constantino Idatius noster in Fastis, sub consulibus hujus anni, ait: *Constantini tyranni in conto caput allatum est xiv Kal. Octob.* Anno igitur 408 tyrannidem arripuit.

^h Prosper victum et captum ait Arelate (Orosius addit occisum) per duces Honorii Constantium et Ulfilam. Hujus etiam meminero Sozomenus et Olympiodorus.

ⁱ In vulgatis libris legitur *auctorum*; sed constat manifesto legendum esse *actorum*. Sæpe enim Augustinus cum Donatistis disputavit, collationumque harum acta, a notariis excepta, deinde in publicum emissa sunt. Horumque fidem appellat hic Idatius.

^j Marcellinus in Chronico tyrannidis et necis Jovini et Sebastiani meminit anno præcedenti. De iis vide notam 25.

^k Adventum Gothorum in Gallias recte Prosper et Cassiodorus anno superiori illigant; neque adversantur Idatio, quia Ataulfus Gallias ingressus Narbonam non contendit perpeti cursu. Qui poterat,

A cum parvulorum, senum, feminarumque populum secum duceret, quibus annonam providere atque etiam sæpe armorum vi aperire sibi viam necesse habuit? Olympiodorus sane Massiliam obsedisse in itinere Ataulfum et ab Bonifacio inde repulsam testatum reliquit.

^l Orosius, lib. VII, cap. 42, tyrannidem Heracliani, irruptionem ejus in Italiam atque supplicium exponit, additque expeditionem adornasse, instructa 3700 navium classe.

^m Numerum occisorum ad Utriculum non L sed XL millia præfert Chronicon Parvum, quod fortasse verius est.

ⁿ Novus hoc loco annus ab Idatio designatus evidens argumentum est ipsum a Januario annos auspiciari.

^o De his nuptiis nonnulla ex Olympiodoro describam nota 24.

^p Daniel, cap. XI, de rege Ægypti Ptolemæo Philadelpho vaticinatur, qui filiam suam Berenicem nuptui dedit Antiocho, qui Theos cognominatus est, Syriæ regi. Laodice autem, prior Antiochi uxor, repudiatam se dolens, necem ipsi Antiocho, Berenici et utriusque filio intulit, et Callinicum, suum ex eodem Antiocho filium, regem constituit. Rem fæsus narrant Hieronymus, Apianus et Justinus.

^q Sicut ex Berenice nullus superstes filius Syriæ regnum obtinuit, ita neque ex Placidia et Ataulfo natus filius, Theodesius nomine, in regno parentibus successit; obiitque paulo postquam natus est, et in templo juxta Barchinonem argentea capsula cum ingenti utriusque parentis luctu sepultus est.

^r Supra, anno 406 et 407.

^s Eadem habet Marcellinus in Chronico. Idatius vero in Fastis nonnulla addit, quæ videre potes nota 25, ubi de patria Pauli Orosius inquiritur ex conjectura.

^t Supra, anno 406 et 407.

^u Hieronymus primum epistola ad Ctesiphontem, quæ justi voluminis librum conficit, Pelagium exagitavit, deinde tres contra ipsum dialogorum libros conscripsit, et utrumque opus etiamnum exstat.

IMPER.

OL. A. C.

cum ejusdem auctore adamantino veritatis malleo contrivit. **65** Adversus hos et alios hæreticos exstant ejus probatissima monumenta.

XXII. Ataulfus a patricio Constantio pulsatus, ut relicta Narbona (26) ^a Hispanias peteret, per quemdam Gothum ^b apud Barcinonam inter familiares fabulas ^c juglatur. Cui succedens Vallia ^d in regno cum patricio Constantio, pace mox facta (27) ^e Alanis et Vaudalis Silingis in Lusitania et Bætica sedentibus adversatur. 416

Alexandrinæ Ecclesiæ post Theophilum quis præseserit ^f ignoravi hæc scribens.

Constantius Placidiam accipit uxorem (28) ^g.

66 ^h Frediba'um regem gentis Vandalorum ⁱ, sine ullo certamine ingenose captum ad imperatorem Honorium destinat ^j.

XXIII. Vallia, rex Gothorum, Romani nominis causa, intra Hispanias cædes magnas efficit Barbarorum. 417

XXIV. Solis facta defectio die XIV Kal. Augusti, qui fuit feria v ^k. Romanæ Ecclesiæ XXXIX præsidet ^l Zosimus. 418

^m Durante episcopo quo supra, etc. (29).

Vandali Silingi in Bætica per Valliam regem omnes ⁿ extincti.

Alani, qui Vandalis et Suevis potentabantur, adeo cæsi sunt a Gothis, ut extincto

Atace ^o rege ipsorum, pauci, qui superfuertant, abolito regni nomine ^p, **67** Gundericum, regis Vandalorum, qui in Gallæcia resederat, se patrocinio subjugarent. 419

XXV. ^q Durante episcopo quo supra ^r, gravissimo terræmotu sancta in Hierosolymis loca quassantur (30). Et cætera ^s de quibus in Gestis ejusdem episcopi. 419

Gothi, intermisso certamine quod agebant ^t, per Constantium ad Gallias revocati, sedes in Aquitanica ^u a Tolosa usque ad Oceanum acceperunt.

Vallia eorum rege defuncto (31) ^v, Theodores (32) ^x succedit in regno.

^y Inter Gundericum Vandalorum et **68** Hermericum Suevorum reges certamine orto, Suevi in Nervasii ^z montibus obsidentur a Vandalis.

^a Ataulfus, anno superiori Narbonam relinquens, Ates Vandali et Alani, et cum eo traducendæ etiam Barcinonam devenit, ubi hoc anno, qui fuit ære communis 416, occiditur. Vide notam 26, n. 1.

^b Interfectorem Ataulfi Olympiodorus Bobbium, Jornandes Vernulfum vocat: Vide notam eandem.

^c In stabulo occisum ait Olympiodorus.

^d Orosius, lib. vii, c. 43, Jornandes in Geticis, n. 45, Isidorus et alii Sigericum successorem Ataulfi faciunt. At Idatius et Prosper Sigericum silentio prætereunt; quia, ut refert Olympiodorus, septem dies cum imperasset, interfectus est.

^e De tempore confectæ hujus pacis sententia Pagii refutator nota 27. Ubi ad quos perineat lex 14 Cod. Theod. De infirmendis quæ sub tyrannis, indico.

^f Seriem episcoporum Alexandrinorum Chronico suo innectere voluisse Idatium, uti ab Hieronymo et Eusebio factum fuerat, ex hoc loco intelligimus. Sed non hos tantum, verum et Hieronymo Antiochenosque omisisse videtur, quia eorum scriba non potuit successiones.

^g Dei primo sequentis anni alligat has nuptias Olympiodorus. Vide notam 28.

^h Editio Sirmiondiana lineolis circumclusa ista exhibet. An subdilia visa sunt Sirmundo? Sane Chronicon Parvum ea omni tit et eorum loco h c habet: *Idatii ad Dominum conversio peccatoris*. Isidorus quoque illa de Fredibalo præterit. At Sigonius, lib. xi de Occidentali imperio, Jornandi tribuit in Annalibus, sed nullibi in Jornande a me reperia sunt.

ⁱ Vandalos Silingos intelligit; namque aliis imperabat Gundericus.

^j Destinatus Constantius, a quo captus est Fredibalus.

^k Lege feria 6, uti supra ad annum 402 adnotatum est.

^l Præsidet ab initio 417 inter Romanos pontifices XLII.

^m Nodus hic occurrit, qui necesse est ut scindatur: cum nullo modo solvi possit. Itaque traducendus est ⁿ Durante episcopo, etc. invenies post duos sequen-

tes Vandali et Alani, et cum eo traducendæ etiam sunt hæ notæ xxv. Vide not. 29.

^o Chronicon Parvum verbum omnes omittit.

^p Ex quatuor regibus Barbarorum, quos supra ad annum 411 distinxit, Atace nunc extincto, et anno 416 Fredibalo, duo tantum relicti sunt, scilicet Hermericus Suevorum et Vandalorum Gundericus.

^q In aliis editionibus legitur: *Abolito regni nomine de Gunderici regis*, etc.: erasi præpositionem *de*, quæ contra legis grammaticæ irrepsit.

^r Omnino consignandus hic fuit ex mente Idatii, exque ipso rerum gestarum ordine § iste Durante cum anno 25 Honorii, uti ostensum est nota 29.

^s Supra, anno 415, meministi Idatium Joannis, eundemque nunc designari ex Fastis ejus discernimus. At Joannes secundo aut tertio loco abhinc anno decesserat. Vide notam 30.

^t Ea innuit Marcellinus in Chronico sub consulis hujus anni.

^u Bellum intelligit cum Vandalis et Alanis, de quo antea.

^v Lege ex Chronico Parvo *Aquitania*, vel ex Isidoro *secunda Aquitanica*, cujus caput Burdegala, quæque cum aliis quibusdam *c vialibus consuetum provinciarum*, ut ait Prosper, ab Honorio hoc anno Gothis data est. Ex continibus provinciis Novempopulana et Narbonensi prima, in qua Tolosa, pars certo Valliæ attributa fuit.

^w Isidorus, in Hist. Gothor., ære 457 mortem Valliæ annectit. Vide notam 31.

^x Quem Theodorem vocat Idatius, Tendoredus, Theodores, Theodoridus, Theodoricus et Theodo dicitur ab aliis. Ab Hispanis vulgo *Theodoredo* appellatur. De ejus genere not. 32.

^y Consignatum hoc loco offerunt aliæ Editiones, una excepta Floriana, annum 25 Honorii; sed ascribendum fuisse § Durante supra demonstratum est, simulque eum § loco suo restitui, nihil verius ne quis correctionem inproperet, aut eam ex Idatii mente esse neget.

^z Ptolomeus Tori Narbatorum meministi in Eurozæ

IMPER.

OL. A. C.

Valentinianus ^a Constantii et Placidie filius nascitur (33).

In Gallicana regione, in civitate Biterris multa signa effecta terrifica Paulini epistola ejusdem civitatis episcopi enarrat ubique directa.

XXVI. Vandali, Suevorum obsidione dimissa, instante Asterio ^b Hispaniarum comite, 420 et sub vicario ^c Maurocello, aliquantis Bracaræ in exitu suo occisis, relicta Gallæcia ad Bæticam transierunt.

(Romanæ Ecclesiæ XL ^d præsidet episcopus Bonifacius.)

Honorius apud Ravennam Constantium 69 consortem ^e sibi facit in regno ^f. 300 Constantius imperator Ravennæ moritur in suo tertio consulatu (34).

XXVII. 8. II. 421

XXVIII. Castinus magister militum cum magna manu et auxiliis Gothorum bellum in Bætica Vandalis infert ^h; quos cum ad inopiam vi obsidionis arctaret, adeo ut se tradere jam pararent, inconsulte publico certamine confligens ⁱ, auxiliorum fraude ^{nr} deceptus ^j, ad Tarraconem victus ^k, aufugit.

Bonifacius palatium deserens ^l Africam invadit (35).

XXIX. 423

XXX. 70 Abrahami ^m. CCCCXL. IV.

Honorius, actis tricennialibus suis, Ravennæ obiit (36) ⁿ. 431

Paulinus nobilissimus et eloquentissimus, dudum conversione ad Deum nobilior factus, vir apostolicus, Nola Campaniæ episcopus habetur insignis; cui Therasia de conjugate facta soror testimonio vitæ beatæ æquatur et merito. Exstant operis ipsius egregii studia prædicanda.

Romanorum XLI Theodosius Arcadii filius ante aliquot annos regnans ^o in partibus Orientis, defuncto patre, post obitum Honorii patris monarchiam tenuit imperii ^p, cum esset annorum XXVI ^q (37).

Joannes arripit tyrannidem ^r.

tabula 2, quam urbem collocat Ortelius ad Durium A anuem. Hinc Idatii tempore Nervæius sive Narbasus mons dicitur, qui olim Herminius dicebatur, non longe ab hodierna civitate Roderici. Morales et Mariana aliter opinantur, et Nervasios montes, de quibus hic loquitur Idatius, eos esse existimant quos nunc Arvas appellamus, Legionem inter et Ovetum.

^a Hoc anno natus est profecto Valentinianus, cum prius nata esset Honoria. Nota 33.

^b Asterius, sive Asturicus, utroque enim nomine ab Idatio et ab aliis appellatur, vir fuit comitiva, magisteria utriusque militiæ, consulatu demumque patriatu insignis. De eo plura ad annum 449.

^c Ex hoc loco discimus, per vicarium PP. Galliarum Hispanias hoc tempore administratas fuisse.

^d Anno 418 exeunte, electus fuit Bonifacius Romanæ Ecclesiæ pontifex XLIV. Hæc autem (sicut et illa quæ de Anastasio, supra, anno 397, et de Leone, infra, 441 leguntur) adjecta fuisse Idatio videntur.

Constantii inaugurationem Prosper et Cassiodorus huic anno ascribunt, quibus et Idatio major præ Orientali Theophane habenda est fides, qui in annum sequentem eam differt.

^f Libri editi hoc loco annum Honorii 27 exhibent, contra clarissima Idatii verba, quæ nos cogunt ejus anni notas hinc abjicere. Vide notam 34.

^g Vacuum reliqui hunc annum, quia sub ipso præferunt aliæ Editiones quæ ad præcedentem annum, ut dictum est, pertinent.

^h Eodem hoc anno Cassiodorus hujus belli meminit. Meminit etiam Prosper, qui tum hic, tum anno 423, sub consulibus Theodosio XL et Valentiniano pluscula alia addit de Castino.

ⁱ Quas ob causas expeditio ista male cesserit, ex Prospero et Salviano discet nota 35.

^j Nihil de hac fraude Prosper, nihil Salvianus. Sæperbiens Castinus sibi quæ præsidens temere conflixit et exercitum perdidit; nam xx millia suorum occisi sunt, si Prospero Pithæano credimus.

^k Romanos tum temporis Hispaniam citeriorem, excepta Gallæciæ provinciam, retinuisse ex hoc alique aliis Idatii locis apparet.

^l Bonifacium a Castino discedentem primum in Italiam, deinde in Africam devenisse docet Prosper. Vide not. 35 n. 2.

^m De Honorii obitu Idatius noster in Fastis sub consulibus Asclepiodoro et Maximiano ait: His consulibus Honorius Augustus recessit Ravennæ. Eidem anno, qui fuit ætæ Dionysianæ 423, Honorii mortem alligant Prosper, Marcellinus, Cassiodorus. Socrates, lib. vii, cap. 22, mortis diem designat 15 Augusti, Olympiodorus 27; quod fortassis verius est, etiamsi Socrati astipuletur Theophanes. Aquæ intercitis morbo interiisse Olympiodorus et alii tradiderunt. Tricennialia agere non potuisse post annum 423 evidens est, namque eo vita excessit. Cur ergo Idatius, qui id non ignoravit, et obitum et tricennialia ipsius huic anno 424 aligavit? Conjecturam meam exponam nota 36.

ⁿ A Kalendis Maii, anno 408; eo enim die obiit Arcadius pater.

^o Monarchiam tenuit, quia solus ipse legitimus erat princeps; Joannes autem tyrannus erat.

^p Librarius, ex xxiv, quod scripsit certissime Idatius, xxvi fecit, unitatis notam ^q facili lapsu notæ ^r postponens, cum anteponebat debuisset. Vide not. 37.

^r Joannes ex Prinicerio notariorum tyrannidem arripuit vel desinente anno 423, quo Prosper, vel ineunte 424, quo Idatius et Marcellinus illius meminerunt. Adjutores perjuellionis illi fuerunt Castinus et Actius, teste Prospero.

IMPER.

OL. A. C.
425

71 * Theodosius Valentinianum, suæ amitæ Placidie filium ^b, Constantinopoli Cæsarem facit et contra Joannem mittit (38).

Sub quo a duobus, qui cum eo per Theodosium missi fuerant, apud Ravennam ⁱⁱ primo anno invasæ tyrannidis occiditur (39) *. Et Felix patricius ordinatur ^d ex magistro militum.

Valentinianus, qui erat Cæsar Romæ ^e, Augustus appellatur (40).

Vandali Balearicas insulas deprædantur ^f. Deinde Carthagine Spartaria ^g et **72** Hispali eversa, et Hispaniis deprædatis, Mauritaniam invadunt ^h.

ⁱⁱ Romanæ Ecclesie **XLI** ⁱ præsidet episcopus Cælestinus. ⁱⁱⁱ 426

ⁱⁱⁱ 427

^{iv} Gundericus rex Vandalorum, capta Hispali ⁱ, cum ipse elatus manus in ecclesiam ^{iv} civitatis ipsius ^k extendisset, mox Dei judicio dæmonè correptus interiit ^l. Cui Gaisericus frater ^m succedit in regno. Qui, ut aliquorum relatio habet, effectus apostata, **302** de fide catholica in Arianam dictus est transiisse perfidiam.

^v Gaisericus rex de Beticæ provincie littore cum Vandalis omnibus ⁿ, eorumque **73** familiis mense Maio ad Mauritaniam et Africam relictis, transit Hispaniis (41) ^o. Qui priusquam pertransiret admonitus, Hermigarium Suevum vicinas in transitu suo provincias deprædari, recursu cum aliquantulis suis facto, prædantem in Lusitania consequitur. Qui haud procul de Emerita, quam cum sanctæ martyris Eulalie injuria spreverat, multis per Gaisericum cæsis ex his quos secum habebat, arrepto, ut putavit, Euro velocius suæ subsidio, in flumine Ana divino brachio præcipitatus interiit. Quo ita extincto, mox quo cœperat Gaisericus enavigavit. ⁱⁱ

^{vi} Suevi sub Hermerico rege ^p medias partes Galliciæ deprædantes per plebem, quæ castella tutiora retinebat ^q acta suorum partim cæde, partim captivitate, vacem, quam ruperant, familiarum quæ tenebantur redhibitione instaurant. 430

Per Aetium comitem non procul de Arelate quædam Gothorum manus exstinguitur (42) ^r, **74** Anaolfo optimate eorum capto

Juthungi per eum similiter debellantur ^s et Nori. ⁱⁱⁱ

* In fine Idatii simplici numerali nota non tantum A Theodosii, ut plures sentiunt, nec solius Valentiniani, ut autumat Florius, sed utriusque annos designat, ut ex initio et fine hujus epochæ perspicuum sit, siquidem initio illius Valentinianus nondum factus fuerat Augustus et in fine Theodosius jamdiu obierat.

^b Thessalonice Cæsarem renuntiatum fuisse tradit Olympiodorus. Vide notam 38.

^c Expeditionem hanc multis narrat Socrates, lib. vii, cap. 23, et Olympiodorus atque Philostorgius, quos, si libet, leges. Præcipui in ea duces Ardaburius, Aspar, Candidianus et Helion fuere. Vide notam 39.

^d Florentio et Dionysio consulibus, id est anno 429, Felicem patricium factum scribit Prosper.

^e Ravennæ ait Marcellinus in Chronico; sed fallitur. Vide notam 40.

^f Ex hoc Idatii loco maximeque ex Isidoro in Historia Vandalorum, ubi easdem insulas circa annum 411 Vandals Silingos deprædatos esse scribit, ostenditur non undequaque verum esse quod de Vandalis tradit Prosper sub consulibus Hierio et Ardaburio, scilicet usque ad transitum in Africam, qui anno 429 contigit, navibus eos uti nesciisse.

^g Major huic urbi illata clades est quam Hispali. Ita quæ de Hispali narrantur anno 428 ostendunt. Neque dubito quin eversa penitus fuerit tunc Carthago.

^h Invadunt prædandi, non vero inveniendi ibi causa; id enim quarto deinde anno evenit.

ⁱ Cælestinus ordine XLV creatur pontifex anno 422, mense Septembris.

^j Idgitur tertio retro anno, cum iidem Vandali Hispali irruerunt, neque eam penitus vastarunt, neque sibi retinuerunt. Mansit ergo sub Romanis, sub quibus ipsa sicut etiam Carthago ante illud tempus erat.

^k Sanctus Isidorus, in Hist. Vandal., ecclesiam hanc martyri Vincentio dicatam fuisse tradit.

^l Gundericus xix annos regnavit, juxta Isidorum, ubi supra, quos non ab ingressu Barbarorum in Hispanias, anno 409, sed a sortitione provinciarum ab illis facta anno 411 numerare videtur. At cum de Hermerico rege Suevorum agit, regni ejus initium ab anno 409 desumit.

^m Gaisericus Victori Vitensi Gaisericus est, reliquis fere omnibus Gensericus. Filius fuit Godigell et Gunderici frater; sed ex impari matre, uti observat Procopius, lib. i Hist. Vandal., cap. 3, et, si Sidonio credimus, serva; nam de eo in Paneg. Anthemii, vers. 558, loquens ait:

Incertum crepat ille patrem, cum serva sit illi
Certa parens

ⁿ Numerata Gaiserici jussu Vandalorum multitudine, quam secum ferebat, qui reperti sunt (ait Victor, initio libri i) *senes, juvenes, parvuli, servi, domini, octoginta millia numerati*.

^o Gaisericus regnum Africanum hoc anno auspiciatus est, quo, ut narrat Idatius, Africam invasit. Vide notam 41.

^p Hermericum hunc regem fuisse Suevorum, supra, anno 411, adnotatum est, regnavitque solus et cum filio Rechita usque ad annum 441, ut sæpe repetit Idatius. Quare Hermigarium, de quo paulo ante, duceum aliquem seu præfectum Suevorum fuisse oportet. Florius Hermigarium regem facit eique successisse Hermericum falso asserit, tom. XIII, pag. 82.

^q Hispanos in ingressu Barbarorum ad urbes et castella confugisse, ubi suam adversus hostium incursus tuebantur libertatem, sæpe meminit Idatius, et nota 22 declaratum est.

^r Bellum istud sex annos antebac non bene con-
signat Prosper. Isidorus de eo quædam addit. Vide not. 42.

^s Meminit hujus belli Sidonius in Aviti panegyrico, versu 253 inquitens:

IMPER.

OL. A. C.

- Felix, qui dicebatur patricius, Ravennæ tumultu ^a occiditur militari (43).
- VII. Aetius, dux utriusque militiæ, Noros edomat rebellantes. Rursus Suevi initam cum Gallæcis pacem libata sibi occasione conturbant. Ob quorum deprædationem Idatius episcopus ^b ad Aetium ducem, qui expeditionem agebat in Galliis, suscipit legationem (44) ^c. Vetto ^d, qui de Gothis dolose ad Gallæciam venerat, sine aliquo effectu redit ad Gothos. iv.
- VIII. Superatis per Aetium in certamine Francis et in pace susceptis, Censorius ^e comes legatus mittitur ad Suevos, supra dicto secum Idatio redeunte. 432
- Bonifacius in æmulationem Aetii de **75** Africa per Placidiam evocatus in Italiam ad Palatium redit (45) ^f. Qui, depulso Aetio, in locum ejus succedens, paucis post mensibus inito adversus Aetium conflictu, de vulnere quo fuerat percussus interiit. Cui Sebastianus gener substitutus per Aetium de palatio superatus expellitur ^g. 363
- IX. Regresso Censorio ad palatium, Hermericus pacem cum Gallæcis, quos prædabatur assidue, sub interventu episcopali datis sibi reformatur obsidibus. 433
- Symphosius episcopus, per eum ad comitatum legatus missus, rebus incassum frustratur arreptis ^h.
- In conventu Lucensi contra voluntatem Agrestii episcopi Lucensis ⁱ, Pastor ^j et Syagrius episcopi ordinantur.
- 76** Aetius, dux utriusque militiæ, patricius appellatur.
- X. Abrahami II. CCCCL. 434
- Sebastianus exsul et profugus effectus ^k, navigat ad palatium Orientis (46). Romanæ Ecclesiæ XLII ^l habetur episcopus Xistus. m.
- XI. Hierosolymis Juvenalem episcopum præsidere ^m, Germani presbyteri Arabicæ regionis exinde ad Gallæciam venientis, et aliorum Græcorum relatione comperimus, adjicientibus, Constantinopolim eum cum aliis et Palæstinæ provinciæ et Orientis episcopis evocatum, sub præsentia Theodosii Augusti contracto episcoporum interfuisse concilio ⁿ ad destruendam Hebionitarum hæresim ^o, quam Nestorius, ejusdem urbis ^p episcopus, pravo **77** stultissimæ sectæ resuscitabat ingenio. 435
- Quo vero tempore sancti Joannes ^q, Hieronymus ^r et alii, quos supra diximus, iv.

Nam post Juthungos et Norica bella subacta
Victor Vindelico. . . .

Vide Sirmondum ad eundem locum. Interim ne mireris quod, finito bello Gothico initio hujus anni, aliud cum Juthungis ætate et deinceps gestum sit.

^a Felicem hunc, virum fuisse improbum ea ostendunt quæ narrat Prosper de Patroclo, episcopo Arelatensi, et Tito, Romano diacono, illius jussu occisis. Vide not. 43.

^b Auctor hujus Chronici.

^c Ex numero sequenti apparet, expeditionem istam susceptam fuisse adversus Francos, quos Aetius ultra Rhenum trusit. De ea præmature agit Prosper. Vide notam 44.

^d Quos dolos struxerit Vetto, tacente Idatio, divinare non possumus.

^e Censorius Romanorum partium comes fuit, qui non unica ad Suevos legatione functus fuit. Meminit illius Idatius annis 433, 437 et 448.

^f Bonifacius in melitis vir egregius fuit, et erga Placidiam eximie fidelitatis, teste Olympiodoro. De eo plura si vis, vide notam 45.

^g Sebastianus non ito, sed secundo post anno ab Aetio palatio exactus est, ut ibi narrat Idatius. At nunc cum de Socero Bonifacio locutus fuisset, hæc de Sebastiano adjecit, ut quæ uterque ab invidentia Aetii passus est, oculis lectorum simul exponeret.

^h Cum inter Censorium et Hermericum de pace non convenisset, illo discedente et episcopis provinciæ admittentibus, pax tandem constituta est, tradentibus Gallæcis Hermerico aliquos obsides. Ut autem Romanorum nomine firnaretur, missus est ab Hermerico episcopus Symphosius ad comitatum; sed frustra. Spes ibi de pace penitus abrupta est. Ita quod duobus hisce §§ ait Idatius, cupio. An ipsum non capio? Pro arreptis lege abruptis. Et hunc Symphosium diversum esse ab eo cujus men-

A tio fit anno 400, ubi de synodo Toletana, scito.

ⁱ In Agrestii diocesi, licet metropoli non esset, extraneus episcopus ab-que illius consensu id præstare non poterat. Quare perperam Quesselus ex hoc Idatii loco Lucum metropolim tunc fuisse infert.

^j An Pastor is est de quo Gennadius, de Script. eccles., n. 76, agit? Libri argumentum Hieronimo episcopo, tempus ipsum huic etiam congruit.

^k Expulsum ab Aetio Sebastianum, præmisit supra Idatius. Idipsum nunc repetit, quia re ipsa hoc anno in Orientem aufugit. Rem ex Prospero lege no a 46.

^l Xistus sive Sixtus XLVI pontifex Romanus renuntiatus est anno 432, mense Maio.

^m Præsidet quidem hoc anno Hierosolymitanæ Ecclesiæ Juvenalis, idque vere narrat Idatius; at longe antea episcopatum illum obtinuerat. De quo dictum est nota 30.

B ⁿ Concilium istud habitum est Ephesi anno 431. Quare aut Germanus alique Græci tempus quo coactum est Idatio non indicarunt, aut Idatius, cum hæc scriberet, illius oblitus erat. Ad illud accessit Juvenalis intra octavas Pentecostes, ibique partes Ecclesiæ suæ (forsan ultra quam par erat) strenue egit.

^o Ebionæum hæreticum appellat etiam Nestorius Cassianus, lib. 1 de Incarn. Verum non Ebionem modo, sed et Paulum Samosatenum et duos Theodoros, Mopsuestenum et Tarsensem, suæ hæresis magistros habuit.

^p Nimi um Constantinopolis.

^q De anno mortis Joannis vide not. 30.

^r De Hieronymo Prosper, ad annum 420: Hieronymus, inquit, presbyter moritur anno ætatis 91, prid. Kal. Octob. De anno emortuali Hieronymi nullum, de ætate aliquod dissidium est. Vide Pagium, anno 421, n. 21.

IMPER

OL. A. C.

* obierint, vel quis Joanni ante Juvenalem successerit, sicut et fecisse cognitum est in brevi (47)^b seniores quendam, referentum sermo non editit.

XII. Narbona obsideri cœpta per Gothos. Burgundiones, qui rebellaverant^c, a Romanis duce Aetio debellantur. 436

Uno eodemque tempore Alexandriae Cyrillum episcopum præsidere et Constantinopoli Nestorium hæreticum Hebionæum^d, Cyrilli ipsius ad eundem epistola 78 et hæresim destruentis et regulam fidei exponentis ostendit. Hæc cum aliis^e habentur allata (48). 304

XIII. Narbona obsidione liberatur^f Aetio^g duce et magistro militum. Burgundionum cæsa^h XX millia (49). 437

Rursus Censorius et Fretimundus legati mittuntur ad Suevos Gothorumⁱ cæsa octo millia sub Aetio duce. II. 438

Suevi cum parte plebis Gallæciæ, cui adversantur, pacis jura^j conficiunt. Hermericus rex morbo oppressus, Rechilam filium suum substituit in regnum^k. Qui Andevotum com sua quam 79 habebat manu ad Singilionem^l Bæticæ fluvium aperto Marte prostravit, magnis ejus auri et argenti opibus occupatis.

XV. Carthaginæ fraude decepta (50)^m XIV Kal. Novemb., omnem Africam rex Gaisericus invadit. IV. 439

Bello Gothico sub Theodore rege apud Tolosam Litorius Romanus dux inconsultius cum auxiliari manu irruens, cæsis hisⁿ, ipse vulneratus^o capitur et post dies paucos occiditur (51).

Inter Romanos et Gothos pax efficitur (52). Gaisericus elatus impie episcopum clericumque Carthaginis depellit ex ea^q. Et juxta prophetiam Danielis^r demutatis 80 ministeriis, sanctorum ecclesias catholicas tradit Arianis.

Rechila rex Suevorum Emeritam^s ingreditur.

XVI. Gaisericus Siciliam deprædatus, Panormum diu obsedit (53)^t; qui damnati 440

* Præter Joannem et Hieronymum duos alios laudavit supra Idatius, anno 407, Eulogium Cæsariensem et Theophilum Alexandrinum. Theophilus obiit anno 412 Id. Octob. Ita Socrates, lib. vii, cap. 7. De Eulogio, primas tenuisse constat in synodo Diospolitana, quæ habita est post diem 20 Decemb., anno 415. Quando post illam vixerit Eulogium nondum scire potui.

^b Senior qui Joanni successit in Ecclesia Hierosolymitana, Praylius fuit. Nomen ignoravit Idatius, et illum brevi obisse disertè testatur. Unde opinio Papebrochii de excessu Praylii ante annum 421 contra card. Norisium et Pagium confirmatur. Vid. not. 47.

^c Prosper et Cassiodorus rebellionem hanc sub consulibus anni 435 designant; sed forsitan eo anno incepit, isto finivit.

^d Ita quidem tribus annis et tribus fere mensibus ab initio Aprilis anni 428 ad exitum Julii anni 431 Cyrillus et Nestorius, hic Constantinopoli, ille Alexandriae, episcopatum eodem tempore gesserunt. At hic sextus erat annus ex quo Nestorius ab Ecclesia Constantinopolitana ejectus fuit.

^e De his Cyrilli scriptis vide notam 48.

^f De Narbonensis civitatis liberatione sub consulibus anni 436, quo, ut adnotavit Idatius, obsideri cœpta est, Prosper: *Gothi, inquit, pacis placita perturbant, et turrim nunciupia sedibus vicina suis occupant, Narboneusi oppido maxime infesti, quod, cum diu obsidione et fame laboraret, per Litorium comitem ab utroque periculo liberatum est.*

^g Non Aetio duce, sed Litorio, ut ait Prosper, Narbona liberata est, quod non ignoravit Idatius. Locus itaque sic est interpungendus, ut ea Aetio duce cum sequentibus, non autem cum præcedentibus conjungantur.

^h Rursus Burgundio rebellat bellumque infert. Vide not. 49.

ⁱ Gothi ab obsidione Narbonæ non a bello discesserant. Dum ergo cum Aetio pugnant, octo eorum millia occisa sunt.

^j Inter Suevos et Gallæcos pax nunquam stabilis,

A breves aliquando induciæ erant. Censorius et Fretimundus, qui anno superiore legati a Romanis ad Suevos venerant, hanc inter utrosque qualemcunque pacem composuisse videntur.

^k Isidorus in Hist. Suev. eadem habet, prætereaque, Hermericum, morbo antea tentatum, pacem cum Gallæcis, de qua modo Idatius, fecisse tradit. Adnotat insuper, Andevotum Romanæ militiæ ducem fuisse. Unde Romani tunc temporis præter oppida et castella, quæ in Gallæcia sub eorum nomine ab indigenis tenebantur, reliquas Hispaniæ provincias sub se habuisse videntur; nisi si ex Lusitania jam tum aliqua Suevi decerpserant.

^l Singilio Hispani nunc est Genit.

^m Marcellinus perperam eversionem Carthaginis ascribit diei x Kal. Octob.; nam Prosper eundem ac Idatius diem præfert, doloque captam urbem affirmat. Idatius excidium ejus anno 439 consignat, non autem 438, ut ait Pagius. Vide notam 50.

ⁿ Hunnos intelligit, quos secum in auxilium ducebat Litorius, ut exprimit hoc anno Prosper.

^o Latius hæc exponuntur ex Prospero et Salviano. Vide notam 51.

^p Pacem hanc petuisse et impetrasse Romanos, contra quam Prosper narrat, ostendo nota 52.

^q Crudelitatem Gaisericus in Catholicos graphice depingit Victor Vitensis, toto lib. 1 de Persecutione Vandalica. Episcopus erat Quodvuldeus, quem ejectione sua Ecclesia hoc anno locus hic Idatii invictè probat.

^r Abominationem desolationis intelligit, quam vaticinatus est Daniel cap. xi, 31, quamque Antiochum Hierosolymitano templo intulisse legimus lib. II Machab., cap. vi.

^s Apparet Rechilam strenuum ac bellatorem fuisse, qui Romanis tot provincias, scilicet Lusitanam, Bæticam et Carthaginensem, ademerit. Vide, infra, anno 441. Isidorus usurpatam nunc Emeritam sibi in posterum retinuisse affirmat.

^t Ex quo Gaisericus Carthaginem expugnavit, continuo maritimas omnes utriusque imperii provincias incursionibus vexavit. Vide not. 53.

IMPER.

OL. A. C.

- a catholicis episcopis Maximini (54)^a, apud Siciliam Arianorum ducis, adversus Catholicos præcipitur instinctu, ut eos quoquo pacto in impietatem cogeret Arianam. Nonnullis declinantibus, aliquanti durante in fide catholica consummavere martyrium. 305
- Censorius comes, qui legatus missus fuerat ad Suevos^b, residens Myrtili^c, obsessus a Rechila, in pace se tradit.
- XVII. Rex Suevorum diuturno per annos septem morbo afflictus moritur Hermericus^d. 441
- 81 Rex Rechila, Hispali obtenta, Bæticam et Carthaginensem^e provincias in suam redigit potestatem.
- Romanæ Ecclesiæ XLIII præsidet episcopus Leo^f.
- Sabino episcopo de Hispali factione depulso^g, in locum ejus Epiphanius ordinatur fraude, non jure.
- Asturius^h dux utriusque militiæ ad Hispanias missus Tarraconensium cædit multitudinem Bacaudarum (55)ⁱ. II. 442
- XVIII. Cometæ sidus apparere incipit mense Decembri J, quod, per menses aliquot visum, 82 subsequentis in pestilentia plagiæ, quæ fere in toto orbe diffusa est, præmisit ostentum.
- Constantinopolitanæ Ecclesiæ, depulso Nestorio, præsidet episcopus Flavianus^k. III. 443
- XIX. Asturio, magistro utriusque militiæ, gener ipsius successor ipsi mittitur Merobaudes, natu nobilis et eloquentiæ merito vel maxime in poematis studio veteribus comparandus, testimonio etiam provehitur statuarum (56)^l. Brevi tempore potestatis suæ Aracellitanorum^m fraugit insolentiam Bacaudarum. Mox nonnullorum invidia urgente ad urbem Romam præceptione evocatur. IV. 444
- XX. Abrahami H. CCCCLX.
- Sebastianus, illic quo confugerat deprehensus, sibi adversa moliri e Constantinopoli fugit admonitus, et ad Theodorem regem Gothorum veniens, conquistam 306 83 sibi, qua potuit, Barcinonamⁿ hostis ingreditur (57).
- XXI. In Austuricensi urbe Gallæciæ quidam ante aliquot annos latentes Manichæi gestis episcopalibus deteguntur, quæ ab Idatio et Turibio (58)^o, qui eos audierant, ad Antonium Emeritensem episcopum directa sunt.
- Vandali, navibus Turonio^p in littore Gallæciæ repente advecti, familias capiunt plurimorum. U. 445

^a Hic, ut opinor, Maximinus est, cum quo Augustinus Hippone regio disputationem illam habuit, quæ inter ipsius Augustini Opera reperitur. Vide not. 54.

^b De hac legatione Idatius, supra, anno 437. Ea autem obita, Censorius in Hispania resedit.

^c Oppidum est Lusitanicæ ad ulteriorem Anæ fluminis ripam, quod nunc parum immutato nomine Mertola dicitur.

^d In Historia Suevorum eadem narrat Isidorus, adnotatque, Hermericus xxii annos regnasse; qui cum hoc anno obierit, id enim testatur Idatius, qui inter Suevos degelat, quemque Isidorus exscribere solet, illius regnum necesse est anno 409 exordium, anno vero 441 finem accepisse. Quapropter initio Suevicæ historiæ æra 447 et in morte Hermerici æra 479 consignandæ erant, et non aliæ, ut jam antea animadvertit Floresius, tom. VI Hispaniæ sacræ, pag. 526.

^e Easdem provincias retinet anno 446.

^f Cum Leonis pontificatus iterum adnotatus sit infra ad annum 447, ista certo ab alio quam ab Idatio scripta sunt et Chronico subdita, nam de hac Leonis electione nihil Idatium scivisse, currente anno 445, denotant præcipue verba quæ ibi leguntur, videlicet: *Per episcopum Romæ tunc præsentem*, etc. Sane si scivisset pontificis nomen, non ita loqueretur, sed diceret: *Per Leonem*, etc.

^g Chronicon Parvum de hoc Sabino sub æra 495 ait: *Post annos ix, quam certaverat, expulso de Gallis, ad propriam rediit Ecclesiam*. Si ergo ejectus fuit hoc anno, redire non potuit ante æram 499.

^h Quem anno 420 Astericum vocat, nunc Asturium appellat, itemque annis 443 et 449.

ⁱ De Bacaudarum factione vide notam 55.

^j Meminit de hoc cometa Marcellinus sub consulibus Euloxio et Dioscæro. Ex hoc loco denotat discimus, Idatium annos deducere non ab Octobri in Octobrem, sed a Januario in Januarium. Siquidem Decembris anni Abrahami 2458, cui adnectit Idatius hunc cometam anno 441, nisi is a Januario incipiat, concurrere non potuit cum Decembri anni 442 ære vulgaris, quo hi consules fuerunt.

^k Ecclesiæ Constantinopolitanæ nondum hoc tempore præerat Flavianus, qui, Nestorio ab ea exturbato anno 431, non proxime successit. Nam post Nestorium primum Maximianus annis 13, deinde Patroclus xiii Ecclesiam illam rexerunt. Postremo Flavianus anno 447 episcopatum illum tenuit.

^l Hæc de nostrate Merobaude confirmata reperies not. 56.

^m Plinius, lib. III, cap. 3, meminit Aracellitanorum, quos conventui Caesarangustano attribuit et stipendiarios fuisse affirmat. An Aracellitani Plinii, Arracillum Flori, Aracillum Orosii, et quod Aracellum vocat Antoninus, idem omnino sint ac quos Aracellitanos hic vocat Idatius, incertum est. Sed verisimile valde est de eodem cunctos loqui oppido, quod nunc etiam restare et Aracel^l vulgo appellari censet Zurita.

ⁿ Decimo abhinc anno Sebastiani aufugium in palatium Orientis narravit Idatius. Illinc, anno 440, in Africam transmisisse, refert Prosper, cum Idatius ex Oriente ad Aquitaniam venisse hoc anno et insequenti ex Hispania in Africam commigrasse affirmet. Vide not. 57.

^o Idatius et Turibius hæc gesta conficiunt Leonis exemplo provocati. An ea ad Antonium Emeritensem miserunt tanquam metropolitan? Vide notam 58.

^p Meminit Turonij hujus divisio episcopatum con-

IMPER.

OL. A. C.

Sebastianus de Barcinona fugatus migrat ad Vandalos ^a.

Per episcopum Romæ tunc præsentem ^b, gesta ^c de Manichæis per provincias diriguntur.

- xxii. **84** Vitus, magister utriusque militiæ factus, ad Hispanias missus, non exigua manus fultus auxilio ^d, cum Carthaginenses vexaret et Bæticos, succedentibus cum rege suo illic Suevis, superatis etiam in congressione, qui ei ad prædandum in adiutorium venerant, Gothis ^e, territus miserabili timore difflugit. Suevi ex illas provincias magnas deprædatione subvertunt. 446
- xxiii. Romanæ Ecclesiæ XLIII ^f præsidet episcopus Leo. Hujus scripta per episcopi Turibii diaconum Pervincum contra Priscillianistas ad Hispanenses episcopos deferuntur. Inter quæ ad episcopum Turibium de observatione catholice fidei et de hæresum blasphemis disputatio plena dirigitur (59) ^g, quæ ab aliquibus Gallæcis subdolo probatur arbitrio. 447
- Solis facta defectio die IX Kal. Jan. (60) ^h, qui fuit III feria
- xxiv. **85** Rechila, rex Suevorum, Emeritæ gentilis moritur mense Augusto, cui mox filius suus catholicus Recharius ⁱ succedit in regnum, nonnullis quidem sibi de gente sua æmulis, sed latenter. Obteno tamen regno, sine mora ulteriores regiones invadit ad prædationem. 448
- Pascentium quemdam urbis Romæ ^j, qui de Asturica diflugerat, Manichæum Antoninus episcopus comprehendit, auditumque etiam de provincia Lusitana ^k facit expelli. Per Ajulfum ^l Hispali Censorius jugulatur.
- xxv. Recharius, accepta in conjugium Theodori regis filia ^m, auspiciatus initium regni, **86** Vasconias deprædatur mense Februario. 449
- Basilium ⁿ ob testimonium egregium ausus sui, congregatis Bacaudis in Tyriassone fœderatos ^o occidit. Ubi et Leo, ejusdem Ecclesiæ episcopus, ab iisdem qui cum Basilio aderant in eo loco obiit vulneratus.
- Recharius mense Julio ad Theodorem socerum suum profectus, Cæsaraugustam regionem cum Basilio in reditu deprædatur. Irrupta per dolum Herdensi urbe, acta est non pauca [*Al.*, non parva] captivitas. 450

clio, ut fertur, Lucensi, æra 607 celebrato, annexa. A post ejus obitum, ab Atace quodam Galata seducti, in Arianam impietatem prolapsi sunt anno 466, ut ibi narrat Idatius. Eam tandem sub Theodouiro rege, anno circiter 560, ejurarunt, et catholici facti sunt prædicatione sancti Martini Dumiensis. Ita Isidorus in Historia Suevorum.

^a post ejus obitum, ab Atace quodam Galata seducti, in Arianam impietatem prolapsi sunt anno 466, ut ibi narrat Idatius. Eam tandem sub Theodouiro rege, anno circiter 560, ejurarunt, et catholici facti sunt prædicatione sancti Martini Dumiensis. Ita Isidorus in Historia Suevorum.

^b Sebastianum præcipitem vocat Sidonius carn. ix, 277, quia, varia et subita consilia secutus, non diu in eodem animi proposito permanere visus est.

ⁱ An hic Pascentium Roma aufugit, dum ibi Leo; Asturica vero, dum in ea Turibius et Idatius in Manichæos inquirebant?

^c Causa cur Leo hæc gesta ad provincias miserit, proficit Prosper anno superiori, inquires: *Confessionibus in Urbe captorum Manichæorum, qui doctores eorum, qui episcopi, quive presbyteri, in quibus provinciis vel civitatibus degerent, patefactum est. Detecti ergo Manichæi provinciis denuntiantur, ut ab illis hæc caveant.*

^k Observa jus et antiquam consuetudinem episcoporum agendi contra hæreticos.

^d Vitus a Valentiniano missus, ut Hispanias a Suevico jugo vindicaret, ipse e converso eas depopulatus est.

^l Agiulfum vocat Chronicon Parvum. Jornandes in Gethicis, n. 74, *Athiulfum Varnorum stirpe genitum longe a Gothici sanguinis nobilitate sejunctum* fuisse scribit. Suevis hoc tempore adhesisse videtur. Inter quos cum esset Censorius, qui Myrtili regi eorum sese dederat, potuit (jure an injuria quis statuat?) ab Ajulfo jugulari.

^e Gothos ex fœderatis intelligo, qui ea tempestate plurimi inter Romanos militabant, quique Viti exemplum secuti, ipsi pariter provincias, quibus auxilio venerant, deprædabantur.

^m Nomen filie hujus Theodori nusquam, quod sciam, proditur, sicut neque annus quo nupsit B Rechario.

^f Leo ab anno 440, mense Julio, Romanæ Ecclesiæ præerat, ordine XLVIII.

ⁿ Basilius fortasse ex imperii perduelle Bacaudarum dux evasit, cujus audax factum fuerit, quod ex saltibus, fragosisque ac præruptis montium jugis in aperta et plana loca descenderit, bellumque urbibus et provinciis intulerit. Sed hæc conjecturæ sunt.

^g Multa hic præstringit Idatius, quæ brevi scholio explicari nequeunt. Vide ergo notam 59.

^o An fœderatos pro militibus, qui ita appellabantur, accipiat Idatius, an simpliciter pro populo in ecclesia congregato, quis statuat? Primum videtur verisimilius; nam neque ex-lem istam factam in ecclesia spissæ ait expresse Idatius, neque plebem ac cives fœderatorum nomine appellatus videtur. Tyriasso, aliis Turiaso est, aliis Turiaso; sed in nummis *Turiaso* constanter legitur. Vulgo nunc *Turazona* appellatur.

^h Ad annum 402 monui legendum esse x Kal. Jan., non vero ix Kal., quia re ipsa eclipsis hoc anno contigit die 23 Decembr., qui incidit in feriam 3 designatam ab Idatio, dies autem 24 feria 4 fuit. Corrigendi item sunt Pagius et Galvianus. De quibus not. 60.

ⁱ Suevi ethnici erant. Recharius fidem catholicam primus ex eorum regibus professus est. Verum

IMPER.

OL. A. C.

- Asturius vir illustris (64) ^b ad honorem provehitur consulatus.
- xxvi. • Sebastianus (62) ^d exsul factus, ad perniciosam sibi, 87 sicut post exitus docuit, 450
Gaisericus confugit potestatem; parvo post tempore ^e quam venerat, per eum iubetur occidi.

De Galliis (63) ^f epistolæ deferuntur Flaviani episcopi ad Leonem episcopum ^e missæ ^h (cum scriptis Cyrilli episcopi Alexandrini ad Nestorium Constantinopolitanum) de Eutyche Hebionita hæretico ⁱ et Leonis episcopi ad eundem responsa ^j, quæ cum aliorum episcoporum ⁸⁸ et gestis et scriptis ^k per Ecclesias diriguntur.

^l Theodosius imperator moritur Constantinopoli, anno ætatis suæ quadragesimo octavo (64) ^m.

Post quem XLII ⁿ statim ^o apud Constantinopolim Marcianus a militibus et ab exercitu, instante etiam sorore Theodosii Pulcheria regina ^p, efficitur imperator qua sibi in conjugium ^q assumpta, regnat in partibus Orientis.

^r Placidia moritur apud Romam (65).

89 In Gallæcia terremotus assidui; signa in cœlo purima ostenduntur. Nam pridie Nonas Aprilis, tertia feria ^s, post solis occasum, ab Aquilonis plaga cœlum rubens sicut ignis aut sanguis efficitur, intermistis per igneum ruborem lineis clarioribus in speciem hastarum rutilantium deformatis ^t. A die clauso usque in horam fere tertiam signi durat ostensio, quæ mox ingenti exitu ^u perdocetur.

- xxvii. i. • Gens Hunnorum (66), pace rupta, deprædatur provincias Galliarum. Plurinæ 451.

^v Hic etiam, sicut supra, dum consulatum Constantii meminit Idatius, librarius notam chronologicam anticipavit. Utrobique enim lecto consulatus nomine, quasi novus aperiretur annus, novum numerum inscripsit, cum tamen utrobique uno post versu consignandus esset. Neque aliter scriptum fuisse ab Idatio quemquam dubitaturum exi timo, et ideo neque ego utrumque locum corrigere dubitavi.

^w De Asturio aliqua dixi ad annum 420. Vide not. 61.

^x Annus 26, quem librarius § Asturius ant: tempus apposuit, hic certissime, aut insequenti § De Galliis consignatus est ab Idatio. Vide not. 63, n. 2.

^y De Sebastiano vide notam 62.

^z Sebastianus quinto abhinc anno ad Gaisericum confugit, Si ergo parvo post tempore occisus est, ante hunc annum occidendus fuit.

^{aa} Sanctus Leo per Gallias hæc ad Hispanias scripta misit. Exinde insulse Quæstelli occasione arripuit extollendi episcopos Gallos, et Hispanos deprimendi. Vide not. 63, n. 1.

^{ab} Binæ litteræ sunt, quæ inter Leoninas post viii reperiuntur in veteribus Editionibus.

^{ac} Hæc parentesi conclusi, ne cum sequentibus conjungantur; nam ad superiora certe pertinent, quibus ita sunt connectenda: *de Galliis epistolæ deferuntur Flaviani episcopi ad Leonem episcopum missæ de Eutyche*, etc.; siquidem Cyrilli scripta Nestorium impugnabant, non autem Eutychem. De his Cyrilli scriptis Egi nota 48.

^{ad} Cur Eutyches Hebionita dicatur penitus ignoro. Ab Hebionis enim hæresi, quæ Christum purum hominem esse docebat, tam longe abhinc Eutyches, ut in oppositum Apollinaris errorem declinaverit, qui in Christo hominem negavit; quanquam Flavianus de eo loquens: *Nestorii*, inquit, *impietatem confirmabat et succingebatur pro Nestorio militare in pugna*. Hæc Idatium in errorem ducere potuerunt; nam Nestorius Hebionita fuit. Sed et Avitus Viennensis post Idatium Nestorii errores Eutychem applicuit, epistola 2.

^{ae} Leo Flaviano respondit celeberrima epistola *Lectis dilectionis tuæ*, etc., de fide Incarnationis; quam ipsi cardinalis Norisius nimis quam immerito abragat, ut Prospero adjudicet. Vide notam 63, n. 3 et 4.

^{af} Horum gestorum meminere Flavianus, epist. 1 alius 2, et Leo, epist. olim 16.

^{ag} Inscriptam hoc loco notam 27 contra manifestam Idatii mentem, ut ostendi in prologo et mox iterum demonstrabo, incunctanter erasi.

^{ah} Theodosius ætatis anno 49 expleto obiit. Nota 64.

^{ai} XLI transit ad XLIII, prætermisso XLII; parva hoc refert, sed tamen notandum est.

^{aj} Auctor Chronici Alexandrini sub hujus anni consulibus initium assumpti a Marciano imperii consignat his verbis: *Marcianus in Hebdomo ab exercitu mense Augusto viii Kal. Septemb. die Jovis imperare jussus est*. Ubi tamen aut in mensis aut in septimanæ die errat; nam hoc anno dies 25 Augusti non 5, sed 6 feria erat.

^{ak} Reginam appellat Pulcheriam illius regi more. Ita enim vulgo appellabantur filix aut sorores Augustorum. Cyrillus Alexandrinus ad eandem Pulcheriam et sorores duos libros misit, quos *de Fide ad reginas* inscripsit. Quin etiam Claudianus, si male non memini, Serenam, Honorii fratris Theodosii Magni filiam, reginæ nomine alicubi honorat. Cæterum Pulcheria a fratre Theodosio Augusta renuntiata est anno 414, ut tradunt Marcellinus et auctor Chronici Alexandrini.

^{al} Data Pulcheriæ fide de ipsius virginitate non temeranda, quam Deo devoverat.

^{am} In aliis Editionibus ita legitur: *XXVIII Valentini imperatoris mater Placidia moritur apud Romam*. Notam chronologicam et tria priora verba delevi. Vide notam 65, n. 1.

^{an} Hæc manifeste declarant, Idatium anno Dionysiano 450, Valentini 26, eadem subjecisse; nam eo anno dies 4 Aprilis incidit in feriam tertiam; habuit enim cyclum solis XI, litteram dominicam A.

^{ao} Ostenta et signa hujusmodi quid divinitus portendere existimavit antiquitas; neque falsam semper fuisse hanc interpretationem credere nos cogit auctor lib. II Machab. cap. 5. Nunc etiam nihil prohibet, quominus hisce signis præmonstrare voluisse Deum dicamus dirum ac ferale illud Attilæ bellum, ut inquit Idatius, et cum eo Isidorus. At si quis portentum hic nullum agnoscere velit, recurratque ad auro-ram, ut dicunt, Borealem, suo fruatur iudicio.

^{ap} Pugnam Atulanam intelligit.

^{aq} Notas has xxvii. hoc loco inscripsit Idatius, easque perperam librarii ad § *Placidia* retro traxerunt. Vide notam 66.

IMPR.

OL. A. C.

civitates effractæ ^a. In campis Catalaunicis (67) ^b, haud longe de civitate quam effugerant **90**, Mettis, Aetio duci ^c et regi Theodori, quibus erat in pace societas ^{iv}. (68) ^d, aperto Marte confligens, divino cæsa superatur auxilio. Bellum mox intempesta diremit. Rex illic Theodores prostratus ^e occubuit (69); CCC ferme millia hominum ^f in eo certamine occisa numerantur.

Multa anno signa procedunt. Quinto Kal. Octob. ^g, a parte Orientis luna fuscatur. In diebus sequentis Paschæ ^h, visa quædam in cælo in regionibus Galliarum, epistola de his Eufronii Augustodunensis episcopi **91** ad Agrippinum comitem facta evidenter ostendit. Stella cometes a XIV Kal. Jul. apparere incipit, quæ III Kal. diluculo ab Oriente visa, post occasum solis ab occidua parte mox cernitur; Kal. Augusti a parte Occidentis apparet.

Occiso Theodore, Thorismo filius ejus succedit ⁱ in regno.

Hunni cum rege suo Attila, relictis Galliis post certamen, Italiam petunt

XXVIII. II. ^j (id est, secundo regni anno principis Marciani) Hunni, qui Italiam prædabantur, aliquantis etiam civitatibus irruptis, divinitus partim fame, partim morbo quodam, plagis cælestibus feriuntur; missis etiam per Marcianum principem, Aetio duce, cœluntur auxiliis; pariterque in sedibus suis et cælestibus plagis et per Marciani subjugantur exercitum; **92** ^k et ita subacti, pace facta cum Romanis, proprias repetunt sedes. Ad quas rex eorum Attila mox reversus ^l interit (70). 452

Ad Suevos Mansuetus comes Hispaniarum ^m, et Fronto ⁿ similiter comes, legati pro pace mittuntur et obtinent conditiones injunctas. 308

Thorismo rex Gothorum, spirans hostilia ^o, a Theodorico et Frederico fratribus jugulatur (71) ^p, cui Theudoricus succedit in regno.

XXIX. III. ^q (id est, tertio regni anno principis Marciani) **93** regina moritur Pulcheria mense Julio (72) ^r. 453

^a Multa de hoc Attiliano bello apud Paulum Diaconum, lib. xv, et Jornandem, n. 60. Præterea in Actis ferioribus sancti Lupi episcopi Tricassini die 29 Julii non pauca invenies de provinciis ab Attila vastatis, de urbibus direptis aut etiam excisis. Quæ omnia pleraque alia collegit Hadrianus Valesius, tom. I Rerum Franciæ, lib. iv.

^b Gregorius Turonicus Mauriacos vocat hos campos. Urumque nomen habuerunt, teste Jornande, n. 6. De eorum situ vide notam 67.

^c In Chronico Parvo ita legitur: *Cum gente ejus ducis gens regis Theodori*, etc.: puto germanam lectionem fuisse: *Cum gente Aetii ducis et regis Theodori*, quibus, etc.; nam confligere cum gente dicimus, non autem confligere genti.

^d Idatius Gothos tantum Aetii in hoc prælio socios numerat. Sidonius insuper Francos cum Attila fuisse diserte tradit. Itaque improbabilia narrant Pagius et alii scriptores Galli, qui Meroveum Francorum regem cum suis Aetio adhæsisse, eodemque reportatæ de Attila victoriæ partem magnam vel etiam præcipuam fuisse jactant. Vide notam 68.

^e De Theodori morte, regno atque filiis, nonnulla dabo nota 69.

^f Enormis visus est aliquibus occisorum hic numerus. Apud auctorem Miscellæ et Jornandem ad CC millia non ascendit. Isidorus Idatium exscribit.

^g Istic dies corrigendus est, ut ad annum 402 docui, et ex Petavio pro v Kal. reponendum vi Kal. esse monui. Hic autem solis defectus novum suppeditat nobis argumentum, quo librariorum negligentiam demonstramus. Incredibile enim est Idatium, qui accuratissime annos eclipsium adnotavit, hanc Valentiniani anno 28, Christi 452 subjecisse. Itaque anno 27 Valentiniani, Christi vero 451 eam consignavit.

^h Vereor ne præcedentis Paschæ Idatius scripserit; nam si hoc ad consequentem annum pertineret, ut quid præsentis anno illud subdidisset? De Eufronio nonnulla dicam nota 67.

ⁱ Theodores, ait Jornandes, *quatuor filiis domi dimissis, Frederico et Turico (lege Eurico) Rotem rot Himmerit, secum tantum Thorismund et Theudoricum participes laboris assumit*, id est, secum duxit in bellum contra Attilam. His docemur Tho-

^A rismundum ætatis prærogativa patri ex electione tamen successisse. Regnum illi delatum est inter fremitus exultationesque militum; nam eodem ipso tempore, ut narrat Jornandes, n. 6, Theodori *adhuc justa solventes Gothi; armis insonantibus, regiam deserabant Thorismundo majestatem*. Hic observa, hunc qui Thorismo est Idatio, Thorismodum Prosper, Thorismund Jornandes, Isidorus Thorismundum appellant.

^j Nunquam alias nisi numeralibus tantum notis annos principum designat Idatius. Unde neque annum 1 Marciani, expressis id genus verbis, adnotasse videtur: alioquin in tanta luce annus ille 1 effugere non potuisset librariorum oculos, ut sane effugit, quandoquidem designatum eum in Chronico non reperimus. Ergo ista subdititia sunt atque hoc et consequentibus annis expungenda erant, repositis numeralibus notis. At notas ego reposui, sed verba etiam servavi, ne antiquis Editionibus quiquam detraherent.

^k Ex his apparet, bellum hoc anno cum Hunnis et in Pannonia et in Italia gestum fuisse auspiciis Marciani.

^l Immanis generis humani hostis Attila non tam armis militum quam cælesti vi victus et interfectus est, ut indicat Idatius. Vide notam 70.

^m Comes erat Mansuetus Hispaniarum, qua hæc Romanis parebant.

ⁿ De hoc Frontone iterum Idatius anno 456. Arvernus erat, laudaturque a Sidonio, lib. ix, epist. 21.

^o Tyro Prosper sub consulibus insquentis anni inquit: *Apud Gothos intra Gallias consistentes inter filios Theodori regis, quorum Thorismodus maximus nati patri successerat, orla dissensio est. Et cum rex ea moliretur quæ et Romanæ paci et Gothicæ adversarentur quieti, a germanis suis, quod noxiis dispositionibus irrevocabiliter instaret, occisus est*. Gregorius, Hist. Franc. l. II, c. 7, narrat Thorismundum Alanos bello domuisse.

^p De anno mortis Thorismundi agam nota 71.

^q E regione anni 3 Marciani exhibent libri editi annum Abrahami 2470: nimirum, aucto numero annorum principum supra § Theodosius imperator, consequens fuit, ut citius quam par erat ad eum Abrahami annum perveniretur.

^r Divam Pulcheriam diem suum obüsse hoc anno

IMPER.

OL. A. C.

Per Fredericum Theudorici regis fratrem Baccaudæ Tarraconenses cæljuntur ex auctoritate Romana ^a.

In Gallæcia terræmotus et in sole signum in ortu, quasi altero secum concertante, monstratur.

xxx. iv. Abrahami **II. CCCCLXX.**

454

^b Aetius dux (73) et patricius, fraudulenter singularis accitus, intra palatium manu ipsius Valentiniani imperatoris occiditur ^c. Et cum ipso per spatarium ejus aliqui singulariter intromissi jugulantur honorati.

94 His gestis legatos Valentinianus mittit ad gentes, ex quibus ad Suevos venit Justinianus.

xxx. v. ^d Per duos barbaros Aetii familiares ^e Valentinianus Romæ imperator occiditur in Campo ^f, exercitu circumstante, anno ætatis suæ XXXVI ^g et regni XXXI. Post quem mox Maximus ex consulibus XLIII Romæ Augustus appellatur. Qui cum, imperator factus, relictam Valentiniani sibi duxisset uxorem, et filio suo ex priore conjuge Palladio, quem Cæsarem fecerat, Valentiniani filiam (74) ^h in conjugium tradidisset, magnorum motuum, quos verebatur, perturbatione distortus, et quia in occisorum per Valentinianum, et in ipsius interitum Valentiniani, ambitu regni consilia scelestam patrata contulerat, cum imperium deserere vellet ⁱ et Romam, **95** vix quatuor regni sui mensibus expletis, in ipsa Urbe tumultu populi et seditione occiditur militari (75) ^j.

III.

455

Ipo anno in Galliis Avitus, Gallus civis ^k, ab exercitu Gallicano et ab honoratis ^{iv} primum Tolosæ ^l, dehinc apud Arelatem ^m, Augustus appellatus, Romam pergit et suscipitur ⁿ.

i. (76) ^o Romanorum XLIII P, Marcianus ^p **96** quinto jam regni sui anno obtinet monarchiam.

Vincomalo et Opilione consulibus, testantur etiam Marcellinus et Chronicon Alexandrinum. De mense cardinalis Norisius et Pagijs immerito ab Idatio dissentiant. Vide notam 72.

^a Quia auspicijs Romani imperii non autem Gothico nomine hoc bellum gessit Fredericus, ideo auctoritate Romana Baccaudas cecidisse dicitur.

^b Hoc loco has excidisse notas xxx. iv, designantes trigesimum annum Valentiniani et quartum Marciani, ostendam nota 73, neque mihi religio fuit eas huc revocare, licet in reliquis Editionibus omittantur.

^c Procopius, lib. 1 de Bello Vandal, narrat, Valentinianum, deceptum ab Eunuchis (unum tantum Heraclium exprimit Prosper sub consulibus hujus anni, ejusdemque meminit Marcellinus sequenti consulatu), credidisse Aetium sibi insidias struere. Fraudis hujus auctorem accusat Maximum: quod etiam infra innuit Idatius affirmatque expresse Marcellinus. Porro Sidonius, carm. v, 203, Aetium ejusque conjugem, quam Gothico et regio sanguine ortam affirmat, Gaudentio filio imperium concupivisse prodidit. Joannis insuper tyrannidi Aetium fuisse Prosper suo loco commemorat. Denique hoc eodem tempore, ut altera ex filiabus Valentiniani filio suo nuberet, instanter urgebat. Cætera Aetium virum fuisse bello et pace clarissimum quis neget?

^d Libri editi sic habent: xxxi. Quarto regni anno principis Marciani. Verba hæc delevi et notam v addidi, quia ex dictis constat annum hic quintum Marciani Idatium ascripsisse.

^e Hos Barbaros Optilam et Transtillam vocat Marcellinus; a quo nihil fere discrepat Jornandes de rerum et temp. Success.

^f In campo Martio, ut expressit Marcellinus sub hujus anni consulibus.

^g Incertus Cuspiniani levatum fuisse ait Maximum xvi Kal. Aprilis, et Marianus Scotus Valentinianum uno ante die occisum esse tradit, id est 16 Martii. Vixit igitur Valentinianus annos xxxvi, menses viii, dies xv; agebat principatus annum 30 a die x Kal. Novemb. præcedentis anni. Card. Norisius, Hist. Pelag. lib. ii, cap. 13, minus exacte quam

A tantum decebat chronologum ista recenset, Idatius autem ex v non integris principatus mensibus duos annos i et xxxi fecit, quod præstitit etiam in Avito.

^h Utram? Placidiam an Eudociam? Nemo explicat. Vide not. 74.

ⁱ In eandem sententiam Sidonius, lib. ii, cap. 13, de Maximo ait: *Quamdã potestatis immensæ vertiginem sub corona patiebatur. Nec sustinebat dominus esse, qui non sustinuerat esse sub domino.*

^j Idem Sidonius, carm. vii, 441, de nece Maximi hæc scribit:

Interea incautus furtivis Vandalis armis
Te capit (Roman) indiloque tibi Burgundio ducta
Extorquet trepidas mactandi principis iras.

Ubi Burgundionis alicujus ductu sive manu periisse Maximum innuit. Aliter alii narrant. Not. 75.

^k Nempe Avitus Arvernus erat.

^l Sidonius, carm. vii, Theodorico Visigothum Avito, cum hic Tolosæ in illius regia esset, auctorem fuisse narrat sumendi imperii, quod invitum suscepisse ait, ut illius regis ope atque auxilio reipublica subvenire posset. Sed par erat ut gener soceri ambitum tegetet, et cuncta sileret quæ Avitus egit ut a Gallicano exercitu Gothis consentientibus Augustus renuntiaretur. *Levatus autem est (ut loquitur Anonymus Cuspinianus) die vi Id. Julii.*

^m De hac Aviti nuncupatione Sidonius, carm. vii, 574, inquit:

Fragor atria complect
Ugeral, quo forte loco pia turba, sensatus
Detulerat vim, vota, preces. Locus, hora, dies, que
Dicitur imperio felix.

Ugernum autem castrum erat Arelatensium. Ideo Idatius Arelate Augustum renuntiatum esse ait.

ⁿ Avitum a Romanis susceptum, ut Idatius narrat, probat Panegyris ipsi dicta Romæ a Sidonio.

^o Hæc nota i non initium novi anni, sed imperii Aviti designat. Nota 76.

^p Tertium jam nunc numeratus est XLIII imperator.

^q Perperam vulgati libri pro quinto præferunt quarto anno.

IMPER.

OL. A. C

Per Avitum, qui a Romanis et vocatus et susceptus fuerat imperator, legati ad Marcianum pro unanimitate mittuntur imperii.

Gaisericus sollicitatus a relicta Valentiniani, ut malum fama dispergit ^a, priusquam Avitus Augustus fieret ^b, Romam ingreditur, direptisque opibus ^c Romanorum, Carthaginem redit, relictam Valentiniani et filias duas et Actii filium Gaudentium nomine secum ducens.

Suevi Carthaginenses regiones, quas Romanis reddiderant ^d, deprædantur. Marcianus et Avitus concordēs principatu utuntur imperii.

n. vi. ^e Per Augustum Avitum (77) Frontō comes **97** legatus mittitur ad Suevos. Similiter a rege Gotho Theudorico, quia fidus Romano esset imperio, legati ad eosdem mittuntur, ut tam secum quam cum Romano imperio, quia uno essent pacis fœdere copulati, jurati fœderis promissa servarent ^f. Remissis legatis utriusque partis, atque omni juris ratione violata, Suevi Tarraconensem provinciam, quæ Romano imperio deserviebat ^g, invadunt.

455

De Erulorum gente (78) ^h septem navibus in Lucensi littore aliquanti advecti, viri feræ CCCX expediti, superventu multitudinis congregatæ, duobus tantum ex suo numero effugantur occisis. Qui ad sedes proprias redeuntes, Cantabriorum ⁱ et Varduliarum ^j loca maritima crudelissime deprædati sunt.

98 Legati Gothorum rursus veniunt ad Suevos. Post quorum adventum rex Rechiarus cum magna suorum multitudine regiones provinciæ Tarraconensis invadit ^k, acta illic deprædatione et grandi ad Gallæciam captivitate deducta.

Mox ^l Hispanias rex Gothorum Theudoricus cum ingenti exercitu suo ^m et cum voluntate et ordinatione Aviti imperatoris ⁿ ingreditur. Cui cum multitudine Suevorum **99** rex Rechiarus occurrens, duodecimo de Asturicensi urbe milliario, ad fluvium nomine Urbicum ^o III Non. Octob. die, quarta [Al., sexta] feria, inito mox

309

^a Ita etiam narrant Marcellinus in Chronico, Jordanes, lib. de rer. et temp. Success., et Paulus diaconus, lib. xv, atque etiam alii.

^b Hæc perspicue denotant, Idatium etiam nunc gesta anni 455 et 5 Marciani narrare; quibuscum 1 Aviti annum conjunxit, uti supra 1 Arcadii et Honorii cum 17 Theodosii copulavit. Sed de his actum est memorata nota 70.

^c De hac urbis direptione Prosper: *Post xiv dies secura et libera scrutatione omnibus opibus suis Roma vacuata est, multaque millia captivorum, prout quique aut ætate aut arte placuerunt, cum regina et filiabus ejus Carthaginem abducta sunt.* Hæc Prosper, quæ auctor Miscellæ transcripsit lib. xv; regina Eudoxia, filix Eudocia et Placidia vocabantur.

^d Isidorus in Hist. Suevor. Rechilam has provincias Romanis reddidisse tradit. Rechila autem anno 448 obiit.

^e Ineunte novo anno civili, qui fuit æræ vulgaris 456, Idatius 6 Marciani annum et Aviti 2 (nam utriusque imperatoris annos conjungere, ubi primum se dat occasio, mos illius est) designavit. Et quidem hoc eodem loco annum 6 Marciani retinet Chronicon Parvum. Vide notam 77.

^f Avitum non solum Marciani, sed aliorum quoque principum amicitias sollicite sibi quæsisse, Theudorico juvante, clare ista ostendunt.

^g Ex his evidenter colligitur, Idatium a § *Per Augustum Avitum* res gestas anno æræ communis 456 atque adeo 6 Marciani narrare incepisse. Sed et quæ narrat usque ad § *Mox Hispanias*, id ipsum etiam evidenter demonstrant. Nam tot tantæque res confici non poterant a die x Julii anno 455, quo Avitus factus est imperator, ad finem illius anni. Itaque mirum est annum ipsius 2, qui totus cum 6 Marciani decurrit, potuisse a librariis tanto post ad § *Rechiarus* transferri.

^h De Erulis paucula nota 78.

ⁱ Antiqui scriptores Cantabros, Vardulos, Vasconos dixere, non autem Cantabrias, Vardulias, Vasconias; hæc enim nomina deterioris sunt ætatis. Plinius, lib. iii, cap. 3: *Ad Oceanum, inquit, reli-*

qua vergunt, Vardulique ex prædictis et Cantabri.

^j Vardulorum civitas et portus Flaviobriga fuit. Idem Plinius, lib. iv, cap. 2. Flaviobrigam autem eam esse urbem quæ nunc Hispanis *Bilbao* dicitur, multorum opinio est.

^k Rursus postquam Avitus imperator renuntiatus est, legati Gothorum veniunt ad Suevos, ut hos de irruptione in provinciam Tarraconensem arguerent. Sed nihil hac expostulatione profecerunt; imo Suevi eandem provinciam secundo invasere. Hinc luce clarius ostenditur, duplicem hanc Gothorum legationem Suevorumque irruptionem, nisi cæcus penitus esset Idatius, in annum 455 post Aviti nuncupationem congerere nequivisse.

^l Rerum gestarum hoc tempore hic ordo fuit. Desinente anno 455 concordia Marcianum inter ac Avitum stabilita, hic Frontonem legatum suum cum legatis Theudorici ad Suevos mittit initio anni 456. Sed Suevi, nulla datæ fidei ratione habita, Tarraconensem provinciam invadunt. Quod cum audivisset Theudoricus, secundam ad Rechiarum legationem direxit. Nihil tamen profecit, Suevique iterum in Tarraconensem irrupunt. Interea annus 456 in autumnum vergebat, cum Theudoricus contra Rechiarum in Hispanias venit, uti narrat hoc loco Idatius.

^m Eam habet Isidorus in Hist. Gothor., eaque alligat anno 5 regni Theudorici. Annum autem 1 ipsius conjunxit cum anno 2 Marciani. Unde liquet hæc ascripta fuisse anno 6 Marciani ab Idatio, atque adeo anno 456. Jordanes in Geticis, n. 74, narrat Burguntionum reges Gnuiliacum et Hilpericum cum Theudorico in Hispanias veni se.

ⁿ Isidorus, laudato loco: *Theudoricus, ait, in Hispaniam cum ingenti multitudine exercitus, et cum licentia Aviti imperatoris ingreditur anno 5 regni.* Unde Theudoricus æquo jure Hispaniarum regnum a Suevis extorsisse sibi que comparasse constat.

^o Hodie *Orbigo* vulgo appellatur et ab Euro Asturicam respicit. Prælium istud ad oram Chronici Victoris Tunensis anonymus adnotator sed antiquus contigisse ait *in campo Paramo, juxta flumen Orbicum.* Unde duo colligimus: 1 flumen illud *Orbicum* et

certamine superatur. Cæsis suorum agminibus, aliquantis captis, plurimisque fugatis, ipse ad extremas sedes Gallæciæ plagatus vix evadit ac profugit.

Theudorico rege cum exercitu ad Bracaram extremam civitatem Gallæciæ pertendente V Kal. Novemb. die Dominico ^a, etsi iucruenta, sit tamen mœsta et lacrymabilis ejusdem direptio civitatis. Romanorum ^b magna agitur captivitas captivorum; sanctorum basilicæ effractæ, altaria sublata atque contracta; virgines Dei exin quidem abductæ, sed integritate servata ^c. Clerus usque ad nuditatem pudoris exutus; promiscui sexus **100** cum parvulis, de locis refugii sanctis populus omnis abstractus; jumentorum, pecorum, camelorumque horrore locus sacer impletus, scripta super Jerusalem ex parte cælestis iræ ^d revocavit exempla.

^e Recharius (79) ad locum, qui Portuale ^f appellatur, profugus, regi Theudorico captivus adducitur. Quo in custodiam redacto, cæteris, qui de priore certamine super fuerant, tradentibus se Suevis, aliquantis nihilominus interfectis, regnum destructum et finitum est ^g Suevorum.

Isdem diebus Rechimeris comitis circumventionem magna multitudo Vandalorum, **101** quæ se de Carthagine cum LX navibus ad Gallias vel ad Italiam moverat, regi Theudorico nuntiatur occisa per Avium.

Heyschius tribunus legatus ad Theudoricum cum sacris muneribus ^a missus ad Gallæciam venit, nuntians ei, id quod supra, in Corsica cæsam multitudinem Vandalorum, et Avitum de Italia ad Gallias Arelate (80) ⁱ successisse. Orientalium naves Hispalim venientes per Marciani exercitum ^j cæsas nuntiat (81).

In conventus parte Bracarensis latrocinantium deprædatio perpetratur.

Ajulfus deserens Gothos in Gallæcia residet.

Suevi, qui remanserant in extrema parte Gallæciæ, Massiliæ filium nomine Maldram sibi regem constituunt.

Theudoricus Emeritam deprædari volens beatæ Eulaliæ martyris terretur ostentis.

102 (82) ^k Avitus, postquam a Gallis et a Gothis factus fuerat imperator, caret imperio ^l, Gothorum promisso destitutus auxilio ^m caret et vita.

457

In Orientis partibus VII anno imperii sui ⁿ moritur Marcianus.

Urbicum dictum, frequenti u in o et e converso facta A commutatione; 2° Sepontiam Paramicam Ptolomæi in hoc fuisse tractu ab urbe quæ nunc Miranda de Duero dicitur, satis dissitam.

^a Dies ista 28 Octob. in Dominicam, et dies 5 ejusdem mensis, de qua paulo antea in seriam quartam inciderunt anno 456. Quare nullum dubium relinquatur Idatium acta hujus anni nunc persequi, recteque supra annum 6 Marciani et 2 Aviti inscriptos esse.

^b Scilicet Gallæcorum, qui sub Romanorum imperio aut protectione erant.

^c Gothorum pudicitiam mirifice laudat Salvianus, lib. vi de Providentia.

^d Daniel, ix, 24; Matth. xxiv, 15.

^e Non nisi per summam librorum inscitiam aut negligentiam fieri potuit, ut istuc annus 2 Aviti translatus fuerit. Vide notam 79.

^f Ad Durii ripam propeque illius ostium castrum hujus nominis unicum erat Idatii tempore; nam si duplex fuisset, utique distinctisset, ut sciremus quodnam illorum fuit ad quod devenerat Recharius. Procedente vero tempore, novum castrum erectum est Portuale etiam dictum a Cale vico utriusque vicino. Postrenum hoc episcopali sede cohonestatum, antiquum episcopo Combricensi subjectum fuit, ut constat ex divisione sedium episcopaliū, quæ sub nomine concilii Lucensis fertur. Hinc itaque apparet ascendentibus a mari per Durium, castrum novum ad lævam, ubi nunc est civitas Portuensis, vetus autem ad dextram occurrere, atque huc, quia eo tempore unicum erat, appulisse Rechiarium.

^g Isidorus, in Historia Gothorum sic ista legit: *Pro majori parte destructum est finitumque Suevorum regnum; in Historia vero Suevorum: Pene destructum est finitumque.* An perdita sunt in Idatio illa *pro majori parte*, aut illud *pene*? Sane Suevorum reges et regnum toto deinceps Chronico legimus.

^h Sacra vocat, quia missa ab imperatore.

ⁱ Observare hoc loco maxime oportet ordinem quem tenet Idatius in his quæ hoc anno gesta sunt narrandis. Nam ex eo quivis intelligere poterit, res ea continuatione et tenore processisse quo ab Idatio narrantur. Atque inde ulterius certi aliquid de tempore quo Avitus ab imperio dejectus est eliciemus. Vide notam 80.

^j Tam inepte librarii hunc locum immutaverunt, ut nullus in eo sensus sit. Quare ex Fragmento secundo Hispaniæ illustratæ sic legendum existimo: *Orientalium naves Hispalim venientes pro Marciano exercitum cæsum nuntiant*; nimirum Gaiserici exercitum, qui in Corsicam descenderat. Vide not. 81.

^k Chronicon a Sirmondo editum hunc locum ita exprimit: *III. Avitus tertio anno postquam a Gallis, etc.* At Henricus Valesius, qui manuscriptum Sirmondi viderat, ita in eo legi testatur in notis ad lib. II Evagrii, cap. 7: *Tertio anno Avitus, septimo mense postquam a Gallis, etc.*, atque hanc lectionem in Editione sua offert doctissimus Florius. At germ nam lectionem hanc esse, quam nos damus, demonstrabitur nota 82.

^l Exutus purpura a Rechimere, ut dictum est nota 80. An ad Avitum deiciendum decretum senatus exquisierit Rechimer? Valde dubito.

^m Avitum ordinatum fuisse Placentiæ episcopum post imperii abdicationem, tradunt Gregorius Turonensis et Victor Tunensis, qui multis post annis vixerunt. Coevi autem scriptores de Aviti episcopatu non meminere; quinimo Idatius, dum Aviti in Gallias adventum et legationem ab eo ad Theudoricum missam narrat, hujusmodi episcopatum negare mihi certo videtur. Vide notam 83, n. 5.

ⁿ Marcianus imperium tenuit a die 24 aut 25 Augusti anni 450 ad initium Februarii anni 457. Itaque recte Marcellinus regnasse eum ait annos vi, menses vi, nisi quod pauculos dies præterit; Idatius more suo aliter numerat, ut sæpe dictum est.

IMPER.

OL. A. C.

Romanorum XLIV Majorianus in Italia et Constantinopoli Leo ^a Augusti appellatur.

- I. ^b Theudoricus (83) adversis sibi nuntiis territus, mox post dies Paschatis, quod fuit II ^c Kal. Aprilis 103 de Emerita egreditur, et Gallias repelens, partem ex ea quam habebat multitudine variae nationis ^d, cum ducibus suis ad campos ^e Gallæciæ dirigit. Qui dolis et perjuriis instructi, sicut eis fuerat imperatum, Asturicam (quam jam prædones ipsius sub specie Romanæ ordinationis ^f intraverant) mentientes ad Suevos, qui remanserant, jussam sibi expeditionem, ingrediuntur pace fucata solita arte perfidiæ. Nec mora, promiscui generis reperta illic cæditur multitudo; sanctæ effringuntur ecclesiæ, altaribus direptis et demolitis, sacer omnis ornatus et usus auferitur. Duo illic episcopi inventi 104 cum omni clero abducuntur in captivitatem; invalidior promiscui sexus agitur miseranda captivitas, residuis et vacuis civitatis domibus datus incendio. Camporum loca vastantur (84) ^g, Palentina civitas simili, quo Asturica, per Gothos periit exitio. Unum Coviacense ^h castrum tricesimo de Asturica milliario a Gothis diutino certamine fatigatum, auxilio Dei hostibus et obsistit et prævalet. Quamplurimis ex eorum manu interfectis, reliqui revertuntur ad Gallias. Ajulfus, dum regnum spirat, Portuale moritur ⁱ mense Julio.

Suevi in partes divisi pacem ambiunt Gallæciarum ^j. E quibus pars Frantanem, pars Maldram ^k regem appellant. Solito more perfidiæ, 105 Lusitaniam deprædatur pars Suevorum Maldram sequens. Acta illic Romanorum cæde prædisque contractis civitas Ulyxipona sub specie pacis intratur.

- II. ^l Frantanes (85) moritur per Pascha et Pentecosten. Jubente Maldra, Suevi in solitam perfidiam versi regionem Gallæciæ adhærentem flumini Durio deprædantur. Quinto ^m Idus Junias die IV feria, ab hora quarta in horam sextam, ad speciem lunæ quintæ vel sextæ sol de lumine orbis sui minoratus est.

ⁿ Gothicus exercitus, duce suo Cyrila a Theudorico rege ad Hispanias missus, III. mense Julio succedit ^o ad Bæticam. Legati Gothorum et Vandalorum pariter ad Suevos ^p veniunt et revertuntur.

^a Utrumque hoc anno imperium adeptum fuisse, A Marcellinus et Cassiodorus alique testantur. Majorianus, ut ait incertus Cuspinianus, *levatus est Kal. Aprilis*; Leo VII Idus Febr., teste Chronico Alexandrino.

^b Tantum Leonis et Majoriani epocham designat hæc nota ⁱ; chronologiam vero regit illa, quæ supra ascripta est ad tertium Aviti annum. Vide notam 83.

^c In vulgatis libris legitur *v Kal.*; correxi *ii Kal.*, non tantum quia Pascha hoc anno 31 Martii celebratum est, nam potuisset ex oblivione errare, sed quia verosimilius est librarium ex hac nota ⁱⁱ, quam Idatius, hanc aliam ^v fecisse. Insuper in vulgatis legitur *Paschæ quod*; correxi ex grammaticæ regulis *Paschatis*, quo nomine utitur infra Idatius § *Frantanes*.

^d Burgundiones cum Theudorico in Hispanias venisse adnotavi supra ex Jornande.

^e *Ad campos* ait, vel quia Suevi aperta tantum plana que loca possidebant, vel potius quia ad tractum illum, quem nunc *Tierra de Campos* dicimus, milites suos direxit Theudoricus. Campi siquidem Palentini ab Orosio laudantur lib. VII, cap. 40, ubi tamen pro *Palatinis campis*, *Palentinis* cum Livio, aut *Palatinis* cum Strabone, legendum est.

^f Quod jam alias dictum est, Gallæci, qui anno 409, irruentibus in provinciam Barbaris, in loca tutiora se receperunt, sub Romanorum nomine etiam nunc censebantur; quod significavit paulo antea Idatius, dum Bracaræ magnam *Romanorum captivitatem* factam fuisse affirmat. Sed ergo causæ fuit cur Asturica, Palentia, atque oppida Gothos, qui pro Romano imperio atque ex imperatoris ordinatione bellum gerere præseferant, intra mœnia receperunt.

^g Theudoricus ob Aviti ab imperio dejectionem in Gallæcos, qui partes Romanorum sequebantur, descevit. Vide notam 84.

^h Anno æræ Christianæ 1050 habitum est concilium in castro Coyacensi, quod aliud non est quam ejus hic meminit Idatius. Situm est in agro Ovetensi, vulgoque nunc *Valencia de D. Juan* appellatur.

ⁱ Ajulfum neque præpositum Suevis a Theudorico neque hujus imperio occisum fuisse (quod tradit Jornandes, n. 74 in Geticis) apparet ex his quæ Idatius testis oculatus scribit. Nam Ajulfus, antequam Theudoricus a provincia discederet, Gothos deseruit; et mortuus, non autem interfectus hic dicitur. Ipsum regno inhiasse non dissimulat Idatius; attamen ambire potuit regnum sine Theudorici injuria, qui Suevis potestatem fecerat eligendi sibi regem.

^j Nempe Gallæcorum, qui libertate gaudebant, neque Barbaris subjiciebantur.

^k Maldræ electionem anno superiore consignavit Idatius; sed aliquanto post, dissensione orta inter Suevos, non nulli alium sibi regem, scilicet Frantanem constituunt. Rem dilucide exposuit Isidorus in Hist. Suevor., ubi hæc scribit: *Suevi Maldram Massiliæ filium sibi regem constituunt. Mox bifariam divisi pars Frantanem, pars Maldram regem appellant.*

^l Hic ex § sequenti annum 2 Majoriani et Leonis retraxi. Nota 85.

^m *v Kal. Junias* non autem *v Idus* scribendum esse docent Petavius et Ricciolus, et nos alias monuimus.

ⁿ Libri editi annum hic 2 Majoriani exhibent vitio librariorum; nam Idatius hanc notam supra, ut demonstratum est nota 85, ad § *Frantanes* consignavit.

^o Hinc rursus intelligimus, Idatium acta anni 458 a § precedente narrare exorsum fuisse, et illic quæ mense Maio, hic quæ mense Julio gesta sunt, eodem anno tradere.

^p Quo tenderent istæ legationes, quid Gothi, Vandalii et Suevi molerentur, eventus ipse docuit. Omnes enim communi consilio in Romano arma verterunt, quos privatis odiis dissidiisque inter se certantes, facillime vinci posse animadverterant. Theudorici tunc odium in Suevos extinctum erat, occiso aut mortuo Avito, cujus causa in eos bellum susceperat, atque interfecto Rechiaro, quem licet affinem privatim ode at ob ea quæ narrat Jornandes in Geticis, n. 73.

IMPER.

OL. A. C.

- iii. **106** Theudoricus cum duce suo Sunierico exercitus sui aliquantam ad Bæticam dirigit manum. Cyrilla revocatur ad Gallias. Suevi nihilominus Lusitanæ partes cum Maldra, alii cum Remismundo * Gallæciam deprædantur.

459

Eruli maritima conventus Lucensis loca nonnulla crudelissimè invadunt, ad Bæticam pertinentes.

Maldras germanum suum fratrem interficit, et Portucale (86) ^b castrum idem hostis invadit.

Inter Suevos et Gallæcos, interfectis aliquantis honestis natu, malum hostile miscetur.

Legati a Nepotiano * magistro militum **107** et a Sunierico comite missi veniunt ad Gallæcos, nuntiantes, Majorianum Augustum et Theudoricum regem firmissima inter se pacis jura sanxisse, Gothis in quodam certamine ^d superatis (87).

- iv. Maldras, in fine (88) Februarii * jugulatus, merito perit interitu.

460

Per Suevos Luco habitantes in diebus Paschæ Romani aliquanti cum rectore suo honesto natu repentino (securi de reverentia dierum) occiduntur incursum.

Mense Maio, Majorianus Hispanias ingreditur imperator. Quo Carthaginensem provinciam pertendente, aliquantas naves, quas sibi ad transitum adversus Vandalos præparabat, de littore Carthaginensi ^f commoti Vandali per proditores abripiunt.

108 Majorianus, ita a sua ordinatione frustratus, ad Italiam revertitur.

Pars Gothi exercitus, a Sunierico et Nepotiano comitibus ad Gallæciam directæ, Suevos apud Lucum deprædantur ^g; quæ Dictinio, Spinione et Ascanio delatoribus, spargentibusque ad terrorem propriæ venena perfidiæ ^h, indicata ⁱ recurrit ad suos. Ac mox iisdem delatoribus quibus supra, Frumarius, cum manu Suevorum quam habebat impulsus, capto Idatio episcopo vii Kal. Augusti in Aquæflaviensi ^j ecclesia, eundem conventum grandi evertit excidio.

Remismundus vicina pariter Auregensium ^k loca et Lucensis conventus maritima populatur.

Inter Frumarium et Remismundum oritur de regni potestate dissensio.

109 Gallæcorum et Suevorum pacis quædam umbra conseritur.

A Theudorico legati ad Suevos veniunt et revertuntur.

* In Historia Suevorum divi Isidori Recchimundum et Remismundum reperimus. Sed cum neque in omnibus illius Historiæ exemplaribus, neque in Idatio Recchimundi nomen unquam legatur, unicum tantum eumque Remismundi nomine Suevorum regem fuisse hoc tempore puto. In aliquibus præterea Gothicæ Historiæ eiusdem Isidori Editionibus Remismundus dicitur *Maldra filius*; at in Labbeana hæc verba desunt, et Idatius diversarum partium reges Maldram et Remismundum facit. Id. o verius existimo Remismundum non fuisse Maldræ filium.

^b Penes Gallæcos hoc castrum eo tempore fuisse existimo. Not. 86.

^c Nunc primum apud Gothos comites et magistros militum lego. An reipsa tales erant Nepotianus et Suniericus? an Idatius a Romanis hos titulos in eos transtulit? Sane Suniericum Gothum fuisse non dubito. Et licet Nepotiani nomen Gothicum non sit, sub Theudorico militasse testatur infra Idatius; attamen adhæsisse Gothis potuit post Avili interitum, sicut etiam Suniericus, atque hic comitivæ, ille magisteriæ honorem, quem apud Romanos adepti erant, inter Gothos retinere. Ostrogothus Theudoricus hujusmodi honoris gradus paulo post in Italicum suum regnum invenxit; apud Visigothos non nisi longe serius invenimus.

^d Ubinam gestum sit hoc bellum, in quo Gothi a Romanis victi sunt, non exprimit Idatius. In Gallia pugnatum inter utrosque fuisse ex Sdonio colligitur. Not. 87.

^e Ex tempore quo Maldram regnasse constat, liquet Idatium ista ad annum Abrahami 2476 retulisse, qui cum anno æræ vulgaris 460 concurrat. Not. 88.

^f De littore, non de portu Carthaginensi abreptas

a Vandalis naves fuisse ait Idatius. Atqui littus longius se extendit, ad oram scilicet maritimam totius provincie. Quamobrem verum esse existimo quod Marius Aventicensis pressius scribit, dum ait prope Ilicem ista contigisse. Porro in illa ora promontorium est, cujus nullam apud antiquos geographos mentionem invenio; nunc autem nostratibus *Cabo de Santa Pola* dicitur, duplicemque præbet stationem, alteram ad ortum, ubi Alona, alteram ad occasum, ubi castrum est et viculus vulgo *Lugar nuevo*, utrumque satis navibus fidam atque opportunam.

^g In Editione Veneta, anno 1728, hæc ita in Ms. reperiri adnotatur: *Suevos apud Lucum deprædantur habitantes, etc.*, quam lectionem germanam Idatii esse puto. Habetur id in præfatione, tom. II Oper. Sirmondi.

^h Apparet Dictinium, Spinionem et Ascanium homines fuisse perfidos, qui nunc Suevos, nunc Gallæcos prodiderunt, illos Gothis, hos Suevis.

ⁱ Suspectum mihi est verbum illud. In Sandovafii Idatio lacuna hoc loco cernitur.

^j Quod in Aquilaviensi ecclesia inventus fuerit Idatius a Frumario et ad eandem post tertium mensem redierit, illius Ecclesiæ episcopum fuisse affatum declarat.

^k An quos hic Auregenses vocat Idatius item illi sunt qui in lapide Aquilaviensi Aobrigenses dicuntur? Sane nomen non multum abdidit. Et si Auregensium civitas eadem est ac quam nunc *Orens* vulgo dicimus, et ad conventum Lucensem procul dubio pertinuit, et ponti Aquilaviensi construendo, ob vicinitatem, opem ferre et potuit et debuit. Joannes Biclarensis anno 7 Leovigildi meminit etiam montes Auregenses.

IMPER.

OL. A. G.

Suniericus Scalabim^a, cui adversabatur, obtinet civitatem.

Idatius, qui supra, tribus mensibus captivitatis impletis, mense Novembri, miserantis Dei gratia, contra votum et ordinationem supradictorum deatorum^c, redit ad Flavias^d.

De rege Theudorico legati gentis perfidæ^e revertuntur.

Gaisericus rex a Majoriano imperatore per legatos postulat pacem^f.

- v. **110** Majorianum de Gallias Romam redeuntem et Romano imperio vel nomini res necessarias ordinantem Rechimer, livore percitus et invidorum consilio fultus, fraude interficit circumventum^h. 461

Romanorum XLV Severus a senatu Romæ Augustus appellaturⁱ, anno imperii Leonis quinto.

- vi. i. Suniericus redit ad Gallias. Nepotianus, Theudorico ordinante, Arborum accipit successorem. 462

In provincia Gallæciæ prodigiorum videntur signa diversa. Æra D, VI Nonas Martias, **111** pullorum cantu ab occasu solis, luna in sanguinem plena convertitur. Idem dies sexta feria fuit (89)^k.

Antiochia major Isauriæ (90)^l inobediens monitis salutaribus^m, terra delibescendo demergiturⁿ, tantum ipsius civitatis aliquantis, qui ea, obaudientes timori Domini, sunt secuti, de interitu liberatis turrium eliam solis cacuminibus extantibus super terram.

Gaisericus Valentiniani relictam Constantinopolim remittit (91)^o. Filia suæ, una m. Gentoni p, Gaisericus filio (92), alia Olybrio, senatori urbis Romæ, jure matrimonii populantur

Agrippinus (93) q Gallus et comes et civis Ægidio comiti, viro insigni, iuimicus, ut Gothorum mereretur auxilia, Narbonem tradidit Theudorico.

- vii. ii. Adversus Ægidium comitem utriusque **112** militiæ virum, ut ama commendat, 463

^a Scalabis nota nunc est Lusitanicæ civitas sub nomine *Santarem*. Ptolemæo colonia, Plinio municipium civium Romanorum fuit.

^b Annon clarissime ostendit nunc Idatius, se a Januario, non autem ab Octobri annum auspiciari, cum a mense Augusto ad Novembrem transeat sub eadem nota chronologica qua 4 annum Majoriani designavit?

^c Dictinium, Spinionem et Ascanium intelligit, Idatio, ut apparet, maxime infestus.

^d Morales et Mariana Flavia in Iriam Flaviam commutaverunt, decepti a Rodrico Toletano, qui, dum hæc narrat, Flaviam pro *Aquis Flavis* scribit. Isidorus etiam non Aquas Flavis sed urbem Flaviensem nominavit. Morales et Mariana Idatium non videntur.

^e Suevorum scilicet gentis.

^f Gaisericus equidem expeditionem Majoriani in Africam, direpta illius classe in littore Carthaginensi, disturbaverat; sed tamen fortem strenuamque imperatorem subvereri cœperat, ideoque pacem ab eo postulat.

^g Vulgati libri hoc in loco notas præferunt duas v et i, annum Leonis quintum et primum Severi significantes. Verum Idatii perpetuus mos est ut nullius principis annos adnotet, quin prius ejusdem inaugurationem enuntiet. Atqui ita res ipsa postulat; cum agnoscere nequeat lector cujusnam principis epocham denotet novus numerus, si nondum novus princeps in Chronico apparuit. Præterea cunctis retro principibus adjudicavit Idatius annum illum quo vita functi sunt, etiamsi initio ejus excesserint. Igitur unicam hanc notam v hic affixit, annum quintum Leonis et Majoriani significantem, qui labente anno obiit.

^h Anonymus sæpe laudatus, sub consulibus hujus anni: *Majorianus depositus est a patricio Ricimere Dertonæ vi Non. Aug., et occisus est ad fluvium Hyram vi Idus Augusti*. Cassiodorus eundem annum, Marcellinus eundem et annum et locum necis designat; diem neuter exprimit.

ⁱ De Severo idem Anonymus: *Levatus est impera-*

tor xiii Kal. Decemb. Eadem huic anno alligant nuncupationem Severi Marcellinus et Cassiodorus, quam Ravennæ factam fuisse ait Marius Aventicensis. At Idatius res suo tempore gestas narrat, non ita nunc Marius.

^l Ad 6 Leonis annum, quocum currebat æræ vulgaris 462, Severi annum 2 et Abrahami 248.) præferunt libri editi. Sed Severi annus 1 hic consignandus est, Abrahami vero 2480, secundo post anno, quod ex dictis supra consequitur.

^m Ex hoc loco apparet, Idatii chronologiam a libris fuisse perturbatam. Vide notam 89, ubi alia etiam invenies.

ⁿ Hæc dubio procul ita scripsit Idatius: *Antiochia majoris Syriæ inobediens monitis salutaribus... aliquantis, qui ea (monita) obaudientes timori Domini*, etc. Vide not. 90, n. 1.

^o Quæ monita dederit hoc tempore Antiochenis sanctus Simeon Stylita. Vide eandem notam 90, n. 2.

^p De anno quo hic terræ motus contigit, eadem nota, n. 3.

^q Una cum Eudoxia Augusta remissa est Constantinopolim filia Placidia et quidem hoc anno, quod perperam negat Pagius. Vide notam 91.

^r Alii Hunnerico, alii Trasimundo Eudociam, alteram Eudoxiæ filiam, nupsisse affirmant. Not. 92.

^s De Ægidio et Agrippino agam nota 93.

^t Explorete has notas hoc loco affixi, licet eas omittant reliqui vulgati libri; nam, ut supra demonstravi, annus 1 Severi inscribendus fuit § *Suniericus redit*; cum ergo § *Nepotianus recedit*, qui multo post sequitur, adjectus sit annus 3 ejusdem Severi, nulli melius quam isto loco consignari potest annus illius 2: præsertim cum Marius Aventicensis hoc Ægidii cum Frederico prælium sub consulibus Bastilio et Viviano, qui hoc anno consulatum gesserunt, contigisse testetur. Quod si quis præcedenti § *Agrippinus* has notas ascribendas esse velit, non admodum contendam, si modo mihi assentiatur alteri ex his duobus §§ eas consignandas esse. Et sane potuit Narbona Gothis ab Agrippino tradi eodem hoc anno 463

IMPER.

OL. A. C.

Deo bonis operibus placentem ^a, in Armoricensa provincia ^b Fredericus (94) frater Theodorici regis insurgens, cum his cum quibus fuerat superatus occiditur ^c.

^d Cum Palegorio, viro nobili Gallæciæ, qui ad supradictum fuerat regem, Cyrila legatus ad Gallæciam veniens, euntes **113** ad eundem regem legatos obviat Remismundi. Qui regressi in celeri revertentem Cyrilam in Lucensi urbe suscipiunt. Post ^{iv} eius cuius mox egressum de Gallæcia Suevi, promissionum ut semper fallaces et perfidi, diversa loca infelicis Gallæciæ solito deprædantur.

Per Theudoricum ad Suevos Remismundus ^e et Cyrila cum aliquantis Gothis, qui prius venerant, remittuntur Cyrilam in Gallæcia remanente, Remismundo mox recurrente ad regem, inter Gallæcos et Suevos indisciplina perturbatio dominatur.

Romanæ Ecclesiæ XLIV ^f præsidet episcopus Hilarus.

VIII. III. (95) ^g Abrahami II. CCCCLXXX.

464

Nepotianus recedit e corpore.

Frumario mortuo ^h, Remismundus, omnibus Suevis in suam ditionem regali jure revocatis **114**, pacem reformat elapsam.

Mense Maio, supradicti viri Ægidii ⁱ legati per Oceanum ad Vandalos transeunt, qui eodem cursu Septembri mense revertuntur ad suos.

Decimo tertio Kal. Aug. die, 11 feria ^j, in speciem lunæ quintæ, sol de lumine suo ab **311** hora tertia in horam sextam cernitur minoratus.

Legatos Remismundus mittit ad Theudoricum, qui similiter suos ad Remismundum remittit cum armorum adjectione vel munere, directa et conjuge ^k quam haberet.

Vandali per Marcellinum ^l in Sicilia cæsi fugantur ex ea.

IX. IV. **115** (96) ^m Ægidius moritur (97) ⁿ, alii dicunt insidiis, alii veneno deceptus.

465

Quo desinente, mox Gothi regiones invadunt quas Romano nomine tuebatur.

^a Ægidii probitati alii etiam testimonium præbent. A Quare falsum puto quod nonnullus de eo narrat, probante Pagio, per calumniam scilicet Agrippinum accusasse perduellionis apud imperatorem. Vide quæ dicta sunt nota 95.

^b Ventum est ad pugnam, ut scribit Marius Aventicensis sub consulibus hujus anni, inter Ligerim et Ligericinum; cum autem Ligericinus seu Ligerulus una tantum exigua leuca ab Aurelia oriatur, cursumque habeat parvis longitudinis aut paulo majoris, ut tradit Masson, de Fluminibus Gallie, pag. 17, pugnatum fuisse dicimus duobus aut tribus miliaribus ab ea urbe. De hoc bello vide notam 94.

^c Ita Frederici nomen expressi constantie causa, quia supra, anno 452 et 453, Fredericus legitur, non vero Fridericus, ut modo in Vulgatis legitur. Frater regis erat, non autem rex, ut falso narrat Marius Aventicensis. Fredericum magnificum virum filium nostrum appellat Hilarus papa, et litteras ab eodem accepisse significat in epistola ad Leontium Arelatensem.

^d Sensus est: Cyrilam a Theudorico ad Remismundum regem Suevorum legatus, cum Palegorio, qui ex Gallæcia ad Theudoricum ierat (sic enim legendum esse videtur, non autem fuerat), Tolosa profectus obvius habuit legatos, qui a Remismundo ad Theudoricum eodem tempore mittebantur. Hi legatione cito obita et Tolosa ad Gallæciam redeuntes, Cyrilæ, qui legatione itidem functus Tolosam properabat, in civitate Lucensi occurrunt, eumque in ipsa excipiunt. Nisi hæc ita interpreteris, vix ac ne vix quidem intelligere poteris.

^e Gothum oportet fuisse hunc Rogismundum, ut qui Gothorum regi Theodorico parebat. Sane distinctus omnino necesse est ut sit a Remismundo rege Suevorum.

^f Hilarus XLVIII pontifex Romanus renuntiatus est, anno 461 exeunte.

^g Hoc loco annus Leonis 8 adnotandus erat; sed eum librarius supra ad § Adversus Ægidium consignare omisisset annum 7, huc illum transtulit, eumque hic offerunt lectoribus libri editi. Vide notam 95.

^h Frumarii mortem Isidorus in Hist. Suevor. ære 502 adnectit. Quare dubitandum non est consignatum hic fuisse ab Idatio, Isidorumque consignatum repe-

risse eum principatus annum, qui Hispanam hanc æram et ære communis annum 464 referret.

ⁱ Ægidium auspiciis suis, non vero imperatoris Severi auctoritate, provinciam seu partem illam Galliarum quam regebat, administrasse perspicue hæc ostendunt. Nec mirum si, cum vir esset egregius ac fortis, immani Rechimeris, qui insignes quoque viros conculcabat, tyrannidi sese submittere noluit.

^j Ita quidem contigit ut anno 8 Leonis, vulgaris ære 464, dies 20 Julii in feriam secundam incidere, cum littera Dominica esset E. D. Eadem die solem obscuratum fuisse adnotavit Petavius in Rationario Temporum, p. II, lib. IV, cap. 43, et lib. VIII de Doctrina Temporum, pag. 818, ubi eundem diem 20 Julii designat, non autem 22, ut male refert Pagius ad annum 464. Itaque certum nobis esse debet Idatium anno Abrahami 2480 et anno Leonis 8 ista alligasse.

^k Conjugem Remismundo missam a Theodorico hujus filiam fuisse tradunt Mariana et alii. Verisimile sane est; verum, tacentibus Idatio atque Isidoro, affirmare non audeo.

^l De Marcellino nonnulla ex Prisco protuli nota 94; de eodumque agam iterum nota 104. Nazione erat Dalmata, et, ut ait Marcellinus in Chronico, patricius Occidentis atque paganus; tantaque crevit potentia, ut utrique imperio magno metui esset. Novis studuisse rebus indicat Procopius, lib. I de Bello Vandal. Apertius loquitur Sidonius, lib. I, epist. 11, dum ait: Cum de cupessendo diademate conjuratio Marcelliana coqueretur. Sed valde vereor ne calumniam hanc passus sit a Rechimere, qui, teste Prisco, hominem pessime oderat.

^m Hæc notæ annum 9 Leonis et 4 Severi significantes desunt in libris vulgatis. Nota 96.

ⁿ Chronicon Viridunense ait, Childericus filius Merovei, expulso Ægidio duce Romanorum de regno atque interfecto, regnum invadit anno ab Incarnatione Domini 466. At Gregorius Turonensis, lib. II, cap. 18, Rorico, lib. I de Gest. Francor., et Aimonius, non occisum, sed mortuum fuisse aiunt. Quod utique necesse est, ut de veneno, quod ait Idatius, rumor spargeretur; nam si in acie cecidisset, quodnam esse poterat de genere mortis dubium? Cætera quæ refert illud Chronicon discutiam nota 97. Quod re-

IMPER.

OL. A. G.

Suevi, Conimbricam dolose ingressi, familiam nobilem Cantabri spoliant, et captivam abducunt matrem cum filiis.

Legati eodem anno duabus vicibus a rege Suevorum mittuntur ad regem Theudoricum. Ad quem et Arborius proficiscitur ^a evocatus.

x. ^b Reversi legati Suevorum obiisse nuntiant Severum **116** imperii sui anno quarto (98). Qui supra remittuntur ad Conimbricam. 466

Ajax, natione Galata ^c, effectus apostata et senior ^d inter Suevos, regis sui auxilio hostis catholicae fidei et divinae Trinitatis emergit ^e. De Gallicana Gothorum habitatione hoc pestiferum inimici hominis virus advenit.

Suevi adversum Aunonensem sæviunt plebem. Qua de causa legati a Theudorico ad Remismundum mittuntur incassum, spretique ab eo mox redeunt. iii.

xi. ^f De Constantinopoli a Leone Augusto **117** Anthemius frater ^g Procopii (99) cum Marcellino aliisque comitibus viris electis, et cum ingenti multitudinis exercitus copiosi ad Italiam, Deo ordinante, directus ascendit. 467

Romanorum XLVI Anthemius octavo ^h milliario de Roma Augustus appellatur (anno Leonis imperii octavo ⁱ, mense Augusto ^j). iv.

x. (100) ^k Expeditio ad Africam (101) adversus Vandalos ordinata ^l metabolorum ^m commutatione **118** et navigationis inopportunitate revocatur.

Per Theudoricum Sella [Al., Salla] legatus mittitur ad Remismundum regem Suevorum, qui, reversus ad Gallias, eum a fratre suo Eurico reperit interfectum (102) ⁿ.

Euricus, pari scelere quo frater, succedit in regnum ^o; qui honore proventus ac

grones ait Idatius Ægidium Romano nomine tutum fuisse, non sic capias ut credas ipsum obediisse tum Romano imperatori; neque enim ita est. Sed ita loquitur Idatius, quia Ægidius pro imperio se stare iactabat, licet principibus, quos illegitimos habebat, esse nollet subijcere.

^a Sulpicius Severus et Fortunatus, in Vita sancti Martini Arborii cuiusdam viri præfectorii meminere, qui bujus Arborii pater vel potius avus esse potuit; namque utrumque Aquitanum fuisse existimo.

^b Hæc Idatii verba satis clare significant post annum 4 Severi ea Idatium scripsisse, alias is simpliciter dixisset: *Obiit Severus, vel Legati obiisse nuntiant Severum*. Ita enim debuit loqui, si mors Severi in annum quem decurrit incidisset. Quapropter nullibi melius Leonis annum 10 consignare possumus (siquidem chronologiam, quam ab anno illius 8 deseruit Idatius, continuare velimus) quam hoc post Severi mortem loco, quæ anno superiore certo contigit. Vide notam 98. Deinde cum ea quæ præcedenti § *Legati eodem anno* scribit Idatius ad annum Leonis 9 et Severi 4 attingere demonstraverim nota 96, nunc si novus hic annus designandus est, non Leonis 9, sed 10, procul dubio est.

^c An Galatam Ajacem vocat Græcorum more, cum Gallum eum esse significare velit? An potius Galatam dixit, id est Græcum, sicut in Vita sancti Epiphanii Ticinensis Ennodius Anthemium imperatorem Galatam appellat? Sane si ex Gallæcia originem duceret, Idatius Gallæcum eum nominasset, non Galatam. Quare perperam Orosius Gallæcum hunc facit. Illius omnes Hispani historici meminere, quia ab eo primum Suevorum gens Arianae hæresis veneno infecta est, cum antehac immunis hujus labris paraque vel etiam inter Vandalos permanserit.

^d Noluisset eum presbyterum appellare.

^e In manuscripto ita hæc scripta feruntur: *Ad Gallicanam Gothorum habitationem hoc pestiferum, etc.* Sed cum in historia Suevorum divi Isidori eodem modo ista legantur, ac in Editione prima Sirmondiana retinenda est a summo viro scilicet adhibita emendatio.

^f Cum hæc ad annum 467 pertineant, chronographi Cuspiniani, Marcellini, Cassiodori et communi scriptorum omnium testimonio conscribendus hoc loco fuit annus 41 Leonis, qui cum eo concurrat.

^g Nullus dubito quin pro fratre Procopii legendum sit filius Procopii. Vide notam 99.

^h Tertio ab urbe milliario in loco Brontotas, ait Cassiodorus. Nec facile status utri potius credas Cassiodoro an Idatio.

ⁱ Prorsus afflicta sunt Idatio hæc verba: *Anno Leonis imperii octavo, ex quo ad Isidorum transierunt, ut mox dicam. Error inde ortus est quod Idatius octavum Leonis annum tantummodo in Chronico designavit, ut sæpe alias animadversum est. Librarius autem hæc addidit, ut memoriam lectoris juvaret, si forte oblitus fuerat Idatium etiamnum res gestas narrare anno Leonis 6; ipse enim ita existimavit, cum post annum hunc 8 nullum alium designatum in Chronico reperiret.*

^j Incertus Cuspiniani sub consulibus hujus anni: *Anthemius, inquit, levatus est imperator Romæ pridie Idus Aprilis*. De loco, ut vides, neque cum Cassiodoro neque cum Idatio illi convenit. Ab Idatio de mense etiam dissentit.

^k Multiplici errore annum Leonis 9 cum 4 Anthemii conjunctum præferunt hoc loco libri editi; at in eo Anthemii annum 1, quem ipse habente Leonis 11 et vulgæ ære 467 auspiciatus est, consignandus tantum erat, uti in hac Editione factum vides nota 100.

^l Parari cœpta est hoc anno expeditio in Africam; peracta tamen non est nisi anno sequenti. Vide not. 101.

^m Isidorus in Glossario *metabulum* ait prosperam navigationem significare; et in hoc sensu, vel affini huic aliquo, scilicet pro tempestivo navigationi tempore *metabulum* sumit Idatius, quæ tamen vox mutationem alioquin aut conversionem Latine significat.

ⁿ Cædes Theudorici anno Leonis 11, Anthemii 1, ære communis 467 contigit; nam illam Idatius subicit Anthemii nuncupationi, quæ hoc anno certissime facta est. Proinde Theudoricus regnavit annos xiv, et quidem integros atque completos, attingit quo etiam 15. Aliter numerat Isidorus. Vide notam 102.

^o Nimirum quia sicut Theudoricus per Thorismundi fratris necem ad regnum ingressus est, ita etiam Euricus regnum usurpavit, illata a se necem Theudorico fratri.

IMPER.

OL. A. C.

crimine legatos ad regem dirigit Suevorum. Quibus sine mora a Remismundo remis-
sis, ejusdem regis ^a legati ad imperatorem, alii ad Vandalos, alii diriguntur ad Gothos.

De Aunonensi plebe, cui Suevorum adversabatur hostilitas, Opilio cum viris **119**
secum a rege profectus, et cum aliquantis qui cum ipso missi fuerant, revertitur.

Gothi, qui ad Vandalos ^b missi fuerant, supradictæ expeditionis rumore perterriti,
revertuntur in celeri ^c. Pariter et Suevi, qui post legatos, more solito, per diversa
loca in prædam dispersi fuerant, revocantur. Sed, paucis post mensibus, ipse rex
Suevorum ad Lusitaniam transit.

xii. ii. ^d Conimbrica in pace decepta ^e diripitur. Domus destruuntur cum aliqua parte
murorum, habitatoribus captis atque dispersis, et regio desolatur et civitas. 468

Legati de Gothico reversi ^f nuntiant **120** portenta in Galliis visa aliquanta in
conspectu ^g....: similem ipsi de continuo paruisse solem, alium visum.... solis 312
occasus; congregatis etiam quodam die ^h concilii sui Gothi, tela, quæ habebant in
manibus, a parte ferri vel acie, alia viridi, alia roseo, alia crocco, alia nigro colore
naturalem ferri speciem aliquandiu ⁱ habuisse mutatam; medio Tolosæ civitatis,
lisdem diebus, e terra sanguinem erupisse totoque diei fluxisse curriculo.

xiii. iii. ^j Legatorum Suevorum ^k reditum aliquanta Gothorum manus insequens Eme-
ritam petit. 469

121 Ulizippona a Suevis occupatur, cive suo, qui illic præerat, tradente Lusidio.
Hæc re cognita, Gothi, qui venerant, et Suevos deprædantur pariter et Romanos ^l
ipsis in Lusitania (103) servientes.

Legati, qui ad imperatorem missi fuerant ^m, redeunt nuntiantes sub præsentia sui ⁿ

^a Dubium est ad quem ista *ejusdem regis* referan-
tur, an ad Euricum, an potius ad Remismundum.
Idatius dum de eodem rege ait ipsam legatos misisse
ad imperatorem, ad Vandalos et ad Gothos de Re-
mismundo loqui videtur; nam Gothus rex legatos ad
se non mitteret. At Idatius paulo post legatos ad
Vandalos Gothum misisse prodit, Idatiumque descri-
bens Isidorus, Euricum, statim ac regnum adeptus est,
legatos ad Leonem imperatorem direxisse narrat.
Quamobrem judico Isidorum hæc tantum in Idatio
legisse: *Ejusdem regis (Eurici) legati ad imperatorem
alii, ad Vandalos alii diriguntur*, et duo illa verba
ad Gothos post Isidori ævum subdita fuisse et adjecta
Idatio.

^b En quod antea dicebam Gothorum regem Euric-
cum legatos suos ad Vandalos misisse, atque adeo
de illo intelligenda esse illa *ejusdem regis*.

^c Hinc discimus: 1^o expeditionem in Africam anno
467 apparari ceptam fuisse, famaque vulgatum clas-
sem in Vandalos eodem anno immittendam esse, quod
supra observatum jam est; 2^o non solum Vandalos
sed etiam Gothos atque Suevos timore perculsos et
animis suspensos fuisse, dum quem finem tantus belli
apparatus habiturus alii expectant.

^d In vulgatis libris Leonis quoque 42 annus desi-
deratur. Eum tamen atque etiam 13, qui pariter
omissus est, adjeci, non quod illis opus esset ad chro-
nologice continuationem, ut sane opus fuit 10 et 11,
quæ quando interregnum erat in Occidente; sed quia his
et aliquot post annis Leo imperium tenuit, illudque
ab initio adnotare ceperat Idatius.

^e Conimbrica, Scalabis, Olisipo, item Lucensium,
Auregensium et Aunonensium civitates et oppida in
Lusitania et Gallæcia, a Gothiis et Suevis per hæc
tempora hostili invasione direpta argumento sunt
nulla etiamnum oppida sub Provincialium jure ac
potestate fuisse.

^f Cum magna ex parte hunc § exscribat Isidorus
in Historia Gothorum, ostentum tamen de duplici
sole, quod primis versibus narrare videtur Idatius,
penitus ille omittit. Sed neque aliunde cætera, quæ
desunt, supplere possimus, nisi hoc tantum verbum
nuntiant, aut aliud simile, quod in Chronico scriptum
fuisse res ipsa et grammatica docent.

^g Livius, lib. xxviii, cap. 41, Antii cruentas spicas
et Albæ duos soles visos esse narrat anno Urbis 544.
Simileque prodigium meminit Plutarchus in Mar-
cello.

^h Rodericus Toletanus, lib. ii, cap. 10, et Morales,
lib. xi, cap. 34, evenis e hæc aiunt Arelate; quod
neque Idatius neque Isidorus prodiderunt. Decepit
viris doctissimos idem Isidorus, qui ea narrat, post-
quam Arelatem et Massiliam ab Eurico captas fuisse
commemoraverat, quod longo post hunc annum eve-
nit. Sed ex verbis etiam ipsius Isidori aperte collig-
itur se, quoto Eurici anno portentum hoc contigerit,
designare nolle, cum indiscriminatim scribat: *Iste
quodam die*, et cætera quæ statim dabo.

ⁱ In vulgatis est: *Aliquandiu non habuisse mutata*.
Delevi voculam non evidentissime Idatio ingestam.
Afflicta etiam fuit Isidoro in Historia Gothorum Eli-
tionis Labbeancæ; at in aliis ita legitur: *Iste (Euricus)
quodam die congregatis in colloquio Gothiis, tela, quæ
habebant in manibus, a parte ferri vel acie, alia viridi,
alia roseo, alia crocco, alia nigro colore naturalem
ferri speciem vidit aliquandiu habuisse mutatam*. Ex
quo in Idatio mutatam reposui, cum antea mutata
legereur.

^j Dicit in vulgatis hæc nota xiii.

^k Ad Gothos hi Suevorum legati missi videntur,
quos ex Aquitania venientes insecuti dicuntur Gothi.

^l *Euricus*, ait divus Isidorus in Historia Gothorum,
*honore et crimine profectus, statim legatos ad Leonem
imperatorem dirigit. Nec mora, partes Lusitaniæ ma-
gno impetu deprædatur*. Habes hic legationem Eurici
ad Leonem imperatorem, quam supra dixi ab Isidoro
commemorari; quod autem addit: *Nec mora, partes
Lusitaniæ, etc.*, secundo post anno, nempe isto, contig-
it. Nam Euricus post regni usurpationem sese
continuit, nec bellum ciere ausus est, nisi postquam
de infelici exitu expeditionis Romanorum in Vanda-
los certior factus est. Vide not. 103.

^m Hæc rursus dubitare nos faciunt an supra de le-
gatis ad imperatorem a rege Gothorum, an de missis
a rege Suevorum loquatur Idatius; nam ii qui nu-
c rediisse dicuntur Suevi procul dubio erant.

ⁿ Erant igitur legati apud imperatorem anno 468,
quo hæc acta sunt.

IMPER.

OL. A. C.

magnam valde exercitum ^a cum tribus ducibus ^b lectis adversum Vandalos a Leone imperatore descendisse, directo Marcellino (104) ^c pariter cum magna manu eidem per imperatorem Anthemium sociata; Rechimerum (105) generum Anthemii imperatoris et patricium factum ^d; Asparem (106) **122** ^e degradatum ad privatam vitam, filium ejus occisum, adversus Romanum imperium, sicut detecti sunt, Vandalis consulentes.

Hilaro defuncto sex sacerdotii sui annis expletis ^f, XLV ^g Romanæ Ecclesiæ Simplicius episcopus ordinatur.

Aunonenses ^h pacem cum rege faciunt Suevorum; qui et Lusitanie et conventus Asturicensis quædam loca prædantes invadunt.

Gothi circa eundem conventum pari hostilitate deserviunt, partes etiam Lusitanie prædantur ⁱ.

Lusidius per Remismundum, cum suis hominibus Suevis, ad imperatorem in legatione ^j dirigitur. II.

123 Durissimus extra solitum hoc eodem tempore annus hiberni, veris, ætatis, autumni, in aeris et omnium fructuum permutatione diffunditur.

Signa etiam aliquanta et prodigia in locis Gallæciæ pervidentur ^k.

In flumine Minio, de municipio Lais milliario fere quinto, capiuntur pisces quatuor novi visu et specie, sicut retulere qui ceperant Christiani et religiosi, autem Hebræis et Græcis litteris ^l, Latinis ærarum numeris insigniti, ita CCCLXV ^m anni circulum continentes, pari mensium intervallo. Haud procul de supradicto municipio, in speciem lenticulæ viridissimorum, ut herba quædam, forma **124** granorum plena amaritudine defluxit e cælo. Et multa alia ostenta memorare prolixum est.

FINIS CHRONICI ⁿ.

^a De ingenti militum naviumque numero totaque expeditione, vide Baronium et Pagium ad hunc annum.

^b Præter Basilicum et Heraclium, quos Procopius commemorat, tertium ducem, nisi is Marcellinus sit, non reperio. At alium a Marcellino fuisse significare videtur Idatius.

^c Marcellinus ab ipsis quibus auxilio in Africam venerat Romanis in eadem Africa occisus est, si Marcellino comiti fidem habeamus. In Sicilia interfectum narrat Anonymus Guspiniæ et Cassiodorus. Vide notam 104.

^d Rechimer non isto, sed secundo retro anno, videlicet 467; Anthemii gener, iteramque Patricius factus est. Vide notam 105.

^e Quæ ad Asparem pertinent, postquam absolutum est Chronicon, eidem certissime adjecta sunt sive ab Idatio, sive ab alio. Reliqua omnia Idatii esse videntur. Vide notam 106.

^f Nescio quo pacto Pagius ad annum 457, n. 3, oblitus fuit sententiam suam de annis pontificatus Hilari expresso hoc Idatii auctoris cœvi testimonio confirmare; præsertim cum nullum alium, cujus nomen cognitum sit, ætatis tantæ, quanta Idatio est, haberet, opinioque sua tot adversarios pateretur. Sed re ipsa vera illa est, si credimus Idatio.

^g Simplicius juxta Pagium lau tato loco ordinatus est die 25 februarii, sexta a morte Hilari, anno 468, Romanus pontifex XLIX.

^h Ubi Aunonenses constituti fuerint nondum scire potui. Intra conventum Lucensem fuisse vel juxta ipsum opinor.

ⁱ Hispanos, qui in Lusitania et Gallæcia libertatem suam tuebantur, sæpe alias vidimus a Gothis et Suevis oppugnari.

^j Hinc deducitur Lusidium intra Olisiponis mœnia

Suevos admisisse, ut eam urbem a Gothis defenderent, qui tunc Romanis infestiores erant quam Suevi. Ideo non veretur cum Suevis ad imperatorem accedere.

^k Sigebertus, in Chronico ad annum 491, hæc aliter narrat; ait enim in flumine Minio captos fuisse pisces qui inscriptam habebant æram Hispanam quæ illum annum referebat, ac proinde æra 532 futura erat. Verum Idatius non epochæ alicujus certum annum, sed numerum dierum, quo quilibet annus solaris constat expressum præ se tulisse eos pisces affirmat. Vel ergo aliud portentum est quod narrat Sigebertus, vel si unum idemque est, ascita sunt hæc Idatio post absolutum Chronicon anno 25; aliter narrata hic sunt, ac in scripto illo, unde ea desumpsit Sigebertus. Quid litteræ Hebrææ, quid Græcæ significarent, non prodit Chronicon. Neque ego quid sibi illa velint *pari mensium intervallo* capio.

^l Aliquid hinc excidisse videtur, ex quo suspensa et hiulca mansit oratio. Id autem fortasse erat, quod Hebrææ atque Græcæ litteræ significabant, vel verba ipsa Hebræa atque Græca.

^m Tria modo conjungit Idatius, vel si quis ista Chronico adjecit, æram, numerum et annum, quæ nisi aliquatenus distincta sint, male ipsum locutum fuisse necesse est. Igitur *ærarum* nomine significari hic puto notas numerales, quales apud Latinos sunt I, V, X, et quales apud nos sunt, quas cifras dicimus, 1, 5, 10.

ⁿ Garzonius ad calcem paginæ verba quæ sequuntur Hispano idiomate ascripsit: «Esta cita de Sigeberto esta tomada de Morales, lib. xi, cap. 38, en donde por hierro de Imprenta se pone la era 432; mas si era el año de 494, la era no puede ser otra que la 532, porque esta es que corresponde a tal año.»

127 NOTÆ IN IDATIUM.

Nota I, p. 51.

Caucam, quæ Livio Cauca est, inter Vaccæorum urbes numerant Plinius, lib. III, cap. 3, et Ptolemæus, in 2 Europæ tabula. Eam ibi fuisse ubi nunc Coca

est affinitas nominis, et situs ipse suadet; nam si Antonini Itinerario credimus, xxix milliario Segovia Palantiam tendentibus occurrit. Gallæciæ contributam fuisse Idatius, ut vides, et ex eo explicandus

Orosius, lib. v, cap. 7, testantur. Accinit Claudianus, A
 carin. de laudibus Serenæ, Honorii, Theodosii fratris
 filiz, ubi natale solum in ejus ortu lætitia exultans
 depingit a versus 70, inquit :

Te nascente ferunt per pingua culta tumentem
 Divitiis unctasse Tagum, Gallæcia risit
 Floribus, et roseis formosus Duria ripis
 Vellere purpureo passim motavit ovile.
 Cantaber Oceanus vicino littore gemmas
 Expulit.....

Hæc Serenam in Gallæcia natam innuunt, Cauca
 ni-nirum, ubi familia Theodosii conederat. Alioquin,
 si Italica nata fuisset, Bætin atque Baticam mare-
 que Tarentum carmini suo inseruisset Claudianus,
 non vero Gallæciam, Durium et Oceanum Cantabri-
 cum. Durium, inquam; nam si qui ea *roseis formosus
 Duria ripis* de Turia Edetanorum flumine interpre-
 tentur, credet his qui volet, mihi nunquam im-
 ponent. Qui enim fieri poterat ut poeta neque indiligens
 neque ineruditus ex Gallæcia, quam floribus ridenter
 depinxerat, Durio ipsius 128 provincie fluvio præter-
 itur, saltu ea proriperet ad Turiz ripas, nulla de-
 cori ratione habita? Durium autem Duriam dixit, uti
 antea Straboni dictus fuerat Dorias. Nec me quid-
 quam movet auctoritas Melæ, apud quem Duria legi-
 tur, cum de Turia illi sermo ibi sit; nam librario-
 rum hic error est, quem Hermolaus, Pincianus,
 Schottus, et præter hos Petrus Joannes Oliverius
 atque etiam Petrus Joannes Hunnesius, uterque pa-
 tria Valentinus et eruditione clarissimus, jam olim
 castigaverunt. Scio Claudianum non semel Honorii
 originem ad gentem Ulpiam referre, quæ Italicensis
 erat. Aurelius etiam Victor Theodosium ipsum a Ta-
 jano principe originem ducere affirmat. Est; sed non
 propterea Italica nasci debuit.

Nota II, p. 52.

Theophilus, anno 385, Alexandrinus creatus est
 episcopus XXIII, non vero XXI, ut ait Idatius, qui
 Eusebii in numerandis illius Ecclesie præsulibus ordi-
 nem secutus, non a sancto Marco, sed a Mari
 successore Aniano antistitem Alexandrinorum cata-
 logum, sicut Romano: um a Lina, et Antiochenorum
 ab Evodio, non autem a sancto Petro exorsus est.
 Ad hæc ipse Idatius post Petrum, quem ultimum no-
 minaverat Hieronymus, Timotheum prætermisit, qui
 Petro ante Theophilum successor datus est circa
 an. 380. Sanctio itaque Marco atque hoc Timotheo
 ad itis Alexandrinorum patriarcharum numero, recte
 in eorum chronologia præfixa V tomo Sanctorum
 mens Junii Jesuitæ Antuerpienses XXIII episcopum
 numerant Theophilum.

Nota III, p. 52.

Consulatu Syagrii et Eucherii, qui nomen fecerunt
 anno æræ vulgaris 381, hæc de Athanarico scribit
 Idatius in Fastis : *Ingressus est Athanaricus rex Go-
 thorum Constantinopolim die III Idus Januar. eodem
 mense diem junctus idem Athanaricus VIII Kal.
 Februar.* Eundem annum ac mensem designat Mar-
 cellinus in Chronico; diem omittit. Porro pulcher-
 rimus hic de hoste formidabili triumphus prævium fuit
 ob debellatum anno 129 superiore Arianismum reli-
 giosissimo imperatori Theodosio divinitus destinatum.
 Ita interpretatur sanctus Ambrosius in prologo ad
 lib. I de Spiritu sancto. Sed præc at audire Marcelli-
 num, qui sub Gratiano V et Theodosio consulibus
 hæc narrat : *Theodosius Magnus, postquam de Scy-
 thicis gentibus triumphavit, expulsis continuo ab or-
 thodoxorum ecclesia Arianis, qui eam per xl annos
 tenuerant, nostris catholicis orthodoxos restituit im-
 perator mense Decembri.* Ecclesiam intelligit urbis Con-
 stantinopolitanæ, ad quam anno elapso directum est
 a Theodosio celeberrimum illud edictum I. II de fide
 catholica, Cod. Theod. De Constantinopoli et de
 Athanarico loquens Ambrosius loco laudato, inquit :
*Postea vero quam fidei exsules obdicavit (Constanti-
 nopolis) hostem ipsam, quem regnum semper timere
 consueverat, deditum vidit, supplicem recepit, morien-*

tem obruit, sepulchrum possidet. Nimirum quanquam
 Theodosius post initum principatum nondum Con-
 stantinopolim ingressus fuerat, eratque in ea hære-
 ticorum ingens potentia, par audacia, ille tamen,
 nihil horum verius, statim a suscepto Thessalonica
 baptismo bellum hæresi indixit felici adeo exitu, ut
 dum ipse pro fide ac religione pugnat, Deus illi cun-
 ctos imperii hostes subdiderit, tyrannosque Maxi-
 mum et Eugenium procedente tempore conculcandos
 subjecerit. Sed ante hæc Athanaricum, ut ait Am-
 brosius, deditum ac supplicem recepit.

Nota IV, p. 52.

Orosius, lib. vii, cap. 34, de pace inter Romanos
 et Gothos inita anno 4 Theodosii, Christi 382, ita
 scribit : *Univ ræ Gothorum gentes, rege defuncto,
 aspicientes virtutem benignitatemque Theodosii, Rom-
 ano sese imperio dederunt.* Paulus Diac., lib. xi, et
 Marcellinus, in Chronico Orosium exscribunt. Sanctus
 Isidorus, in Histor. Gothor.: *Gothi, inquit, proprio
 rege defuncto... inito sædere Romano se imperio de-
 diderunt.* Sed et Sinesius, in Orat. ad Arcadium, de
 Theodosio et de hac pace loquens, inquit : *Gothos
 una cum uxoris suis ad pedes ejus 130 procumbentes
 supplices excitavit, belli socios accevit, civitate dona-
 vit, honores omnes communicavit et partem agri Ro-
 mani attribuit.* Nullus præterea est scriptor vetus,
 qui de hac pace loquens make fidei Gothos arguat.
 Imo divus Ambrosius, quo nemo meli s res hoc tem-
 pore gestas cognovit, de his agens, epist. 22, ait :
*Nonne in Macedonia similia (videlicet similia his
 quæ de Eli-go, IV Reg. vii, narrantur) Dominus per
 orationes sancti Acholii fecit miracula, aut pope ma-
 jora? Non enim inani metu, nec superflua suspitione,
 sed saviente lue et ardenti pesti entia perturbati Gothi
 ac territi sunt. Denique tunc fugerunt, ut evaderent;
 egressi postea pacem rogaverunt, ut vivrent.* Tangit
 in his Ambrosius aliquorum annorum gesta. Primo
 bellum innuit, de quo in Chronico Idatius, anno 371,
 ait : *Inter Romanos et Gothos multa certamina conse-
 runtur.* Et in Fastis eodem anno victorias amborum
 Augustorum nuntiatas fuisse tradit. Has Ambrosius,
 ut vidimus, non tam armis militum quam orationi-
 bus sancti Acholii Thessalonicensium episcopi ob-
 tentas refert, cujus precibus lues pestilentiatque Go-
 thos percussit atque fugavit. Dein le pacis, de qua
 nunc agimus, quæque ad annum 382 pertinet, me-
 minit Ambrosius, quam profecto neque Acholii me-
 ritis partem neque divinitus concessam prædicaret,
 si mala Gothi fide eam rogassent ac obtinuissent.
 Quapropter recte, opinor, pro infida, quod habent
 libri editi, reposui in *sædera*; sed si magis arretet,
 lege, ex Isidoro et Jornande, *inito sædere*. De hac
 Romanos inter et Gothos pace iterum Idatius scribit
 in Fastis consulatu Syagrii et Antonii : *Universa
 gens Gothorum cum rege suo in Romaniam se tradide-
 runt die V Non. Octobr.* Die nunc exprimit, quem
 in Chronico præterierat. Atque inde videtur corri-
 gendus Marcellinus, in quo legitur : *Eodem anno uni-
 versa gens Gothorum, Athanarico rege suo defuncto,
 Romano sese imperio dedit. Mense Octobri Damasus,*
 etc. Legendum esse enim : *Romano sese imperio dedit
 mense Octobri. Damasus, etc.* ita ut illud mense Octo-
 bri ad ditionem Gothorum referatur, non autem ad
 mortem Damasi, quæ secundo post mense contigit.
 Quod Idatius ait : *Cum rege suo, de Fritigerno 131 in-
 telligo; nam tunc cum Gothis, qui sub ip o erant,
 de pace actum; nimirum cum illis, quibuscum post
 fatale illud prelium quo Valens ejusque exercitus per-
 ierunt, Theodosius bellum gessit annis 379 et 380.*

Ad hæc Gothi, qui partes Athanarici secuti fue-
 rant, cum illo subdito rege carerent, Theodosio
 sese submittere decreverunt, a quo et humanissime
 susceptum et splendidissime habitum regem suum
 lætantes audierunt. Atque ita factum est ut universa
 Visigothorum gens, vivo ex suis regibus altero, altero
 extincto, pacem a Theodosio peteret et acciperet.
 Quare non est cur Idatium corrigamus et quod ait

cum rege suo. scilicet Frigigerne, in cum regno suo mutemus, quod tentavit Pagius, in Critica, ad annum Christi 381, n. 2.

Nota V, p. 53.

Arcadium in consortium regni ascitum a patre ait Idatius in Fastis die 16 Januarii. Sed Pagius, in Dsert. Hypat., in cons. anni 383, inaugurationis hujus diem 19 ejusdem mensis fuisse affirmat. Cujus testes adducit Marcellinum in Chronico, Paulum Diaconum et Chronicon Alexandrinum. Sed Marcellinus et Paulus Diaconus diem non exprimunt. Chronicon Alexandrinum in his frequenter errat. Quare non est cur illi potius quam Idatio credamus; præsertim si hatio Socrates adhærere testatur ibidem Pagius. Socratis tamen exemplar, quo utor, diem præfert 19. Quod autem in Critica, ad an. 383, n. 12, addit idem Pagius, scilicet electum fuisse diem illum xiv Kal. Febr. ad Arcadii inaugurationem, quia eodem die Theodosius pater imperator renuntiatus est, nullius est momenti; nam et Honorius ab eodem Theodosio patre et minor Theodosius ab Arcadio Augusti nuncupati sunt alio quam ipsorum parentes die. Idatius insuper, in Fastis ad annum 383, quod de die inaugurationis Arcadii in Chronico scripserat confirmans, ait quinquennalia ipsius celebrata fuisse xvii Kal. Febr. Quod iterum suggillat Pagius, in Critica, eo anno, inquit, id esse in errore 132 perstare. Verum eidem diei initium imperii et quinquennalia ascribere, non quidem erroris, sed constantis veritatis indicium est.

Nota VI, p. 53.

De legatione Persarum ad Theodosium, Orosius, lib. viii, cap. 37, ait: *Persæ... ultro Constantinopolim ad Theodosium misere legatos pacemque supplices poposcerunt; ictumque sædus tunc est, quo universus Oriens ad nunc tranquillissime fruitur. Pro isto sædere cum Persis feriendo missus est a Theodosio legatus Stilico, uti nos docet Claudian., paneg. i in ipsius laudem, vers. 54, ubi inquit:*

Vix primævus eras, pacis cum mitteris auctor
Assyriæ. Tanta sædus cum gente ferire
Commissum juveni, etc.

Nota VII, p. 53 et 54.

f. Theodosium de Greothingis triumphasse, anno imperii sui 8, æræ Dionysianæ 386, nos dubitare non ainit Claudianus, Honorii iv consul., vers. 654, ubi ipsum Honorium alloquens ait:

Tibi debeat orbis
Fata Gothunorum de bellatunq; tyrannum
Ister sanguineos egit, te consule, fluctus.

Nam hæc ad primum Honorii consulatum refert, quem gessit eo anno. Non id laquit Idatium: siquidem in Fastis sub eodem consulatu scribit: *His consulibus victi atque expugnati et in Romaniam captivi adducti gens Greothingorum a nostris Theodosio et Arcadio. Deinde cum victoria et triumpho ingressi sunt Constantinopolim die iv Idus Octobris.* Quapropter triumphum de Greothingis optime et ex auctoritate Idatii ab anno 7 Theodosii, cui ascriptus est in Editione Sirmondiana, in annum 8 transtulit Florius.

2. Sub eodem anno 7 Theodosii consignatus est in Chronico Sirmondi § *Priscillianus declinans*, in quo Idatii-æa de Prisciliano 133 narrat quæ ante annum 8 Theodosii æræ communis 386 gesta esse satis certo constat, uti in scholiis per singula notatum est. Proindeque § iste *Priscillianus declinans* sub anno 7 Theodosii relinquendus erat, ubi eum ex Ms. exhibuit Sirmondus. Neque enim consequens est ut ad annum 8 pertineat, si ad hunc pertinet § *Greothingorum*, qui ante ipsum descriptus est. Namque hoc vitium in Chronicon irrepsit ex librarii oscitantia, qui a § *Legati Persarum* ad § *Greothingorum* transiit, prætermissis § *Priscillianus declinans*. Cumque errorem hunc suum corrigere debuisset, deleto ibi § *Greothingorum*, et in locum suum (ad annum scilicet 8) translato, emendatione hac contempta, satis

illi fuit § *Priscillianus declinans* subjicere § *Greothingorum*, utrumque anno 7 Theodosii consignando cum hic anno 8, § vero *Priscillianus declinans* anno 7 ascribendus esset; quod ex Idatio et ex dictis patere existimo.

3. Cum § *Greothingorum* sub eodem anno 8 Theodosii conjunxit Idatius § *Priscillianus propter*. At Hbrarius, qui hunc locum dederat § *Priscillianus declinans*, coactus est § *Priscillianus propter* alio traducere, ne quos et loco et anno sejunxerit Idatius, ipse utroque conjungeret. Hinc post § *Priscillianus declinans*, quem subjecerat anno 7 Theodosii, annum adnotavit 8 et Arcadii quinquennalia. Post hæc sub anno 9 conscripsit § *Priscillianus propter*, atque his interpolationibus trium annorum chronologiam penitus evertit. Conanti eam restituere facem mihi prætulit Idatius ipse, dum in Fastis victoriam de Greothingis anno 8, ut dictum est, adnectit, Arcadiique quinquennalia anno 9 æræ vulgaris 387; quippe sub hujus anni consulibus hæc scribit: *Quinquennalia Arcadius Augustus propria cum Theodosio Augusto patre suo editionibus ludisque celebravit xvii Kal. Febr.* Quapropter ista sic ordinanda sunt, ut sub anno 7 consignetur § *Priscillianus declinans*; sub 8 § *Greothingorum* et § *Priscillianus propter*; sub 9 § *Arcadii quinquennalia*; quæ omnia ex Chronico et Fastis Idatii desumuntur. Cujus ope quod 134 vulnera libris et a librariis inflicta curemus, quis reprehendat? Tantum de § *Priscillianus propter* dubitare quis poterit an ab Idatio aliquatus sit anno Theodosii 8. Sed præterquam quod verosimillimum est quod supra dixi, eum § a librario ejectum fuisse loco suo, cum in eum intulit § *Priscillianus declinans*, ea etiam quæ in eo narrantur illo Theodosii 8 anno certissime contigerunt.

4. Itaque Priscillianus, quemadmodum refert Prosper in Chronico sub consulibus Arcadio et Bautone, qui anno 385 nomen dederunt, damnandum se intellegens in synodo Burdegalensi, ad imperatorem Maximum provocavit. Idatius in Chronico a Sirmondo edito hæc etiam alligat eidem anno 385, dum ait Priscillianum in Galliis a sancto Martino et ab aliis episcopis hæreticum judicatum ad Cæsarem appellatione. Cum ex his ergo præcipuum sit supplicium de Prisciliano, post concilium Burdegalense et ante invasam a Maximo Italiam, sumptum fuisse; cogimur anno 8 Theodosii, æræ Dionysianæ 386, necem illius intelligere. Maxime cum quæ Severus, lib. ii Histor. scribit inter synodum et Priscilliani necem intercessisse; ante exitum anni 385 peragi nequaquam potuerint, rursusque quæ in eadem Historia et in lib. ii Dialog. gesta esse narrat, a nece Priscilliani ad motum in Italiam Maximi integrum ut minimum annum requirant. Atqui Maximus anno 387, autumno appetente, aut etiam antea, bellum in Italiam tulit. Hinc consequens est ut Priscillianus et socii anno 386, Theodosii 8, plexi fuerint.

Nota VIII, p. 54.

1. Greothingos inter Ostrogothos numerant Jordanes et Ammianus Marcellinus. Nam Jordanes, in Geticis, n. 46, Hermanaricum Ostrogothorum regem appellat, eundemque Marcellinus, lib. xxxi, regem vocat Greuthingorum. Eisdem Claudianus Gothines ubique nominat. Quare iidem omnino sunt Greothingi Idatii, Ammiani Greuthingi et Claudiani Gothuni, quidquid contradicat 135 Salmasius in notis ad Trebellium, pag. 329. An vero hoc nomen in Claudiano depravatum sit? Alia quaestio est.

2. Bellum cum Greothingis per legatum Promotum gessit initio Theodosius; deinde per se ipsum. De illo fuse Zosimus, lib. iv, et Claudianus, de iv consulatu Honorii, non parce; hæc ex isto accipe, vers. 623:

Ausi Danubium quodam transare Gothuni,
In lincres fregere venus; ter mille ruebant
Per flumina per æcunels immanibus albi.

Dux Odothæus erat. Tantæ molis in classis
incipiens ætas et primus contudit annus....

Primus annus Claudiano est primus Honorii consulatus, quo hæc acta sunt, ut superius observabam. Idatius in Fastis non expugnatus modo, sed et captivus in Romaniam traductus fuisse Greothingos testatur, ubi colendis agris addicti sunt alii, alii in militiam assumpti. Utrumque tradit Claudianus, lib. II in Eutropium, iniquens : *Ostrogothis colitur mistisque Gothunis Phryx ager*. En rimum. *Legio pridem Romana Gatham*. Eadem habet Pacatus in panegyrico ad Theodosium, ubi : *Dicumne, ait, receptos ad servitium Gothos castris militem, terris sufficere cultorem?* En secundum. Ubi licet Gothanos ab Ostrogothis distinguere videatur, reipsa Gothuni sive Greothingi non fingis a Gothis distinguebantur, quam Silingi a Vandalis, Gæthæci ab Hispanis.

Nota IX, p. 54.

Una cum Prisciliano, quo Severus et Hieronymus testantur, morte multati sunt Felicitinus, Julianus, Asarinus, Aurelius, Armenus, Latronianus atque uxor Delphidi Rhetoris Eucrocia. De quorum filia Procula ait Severus : *Fuit in sermone hominum, Priscilliani stupro gravidam partum sibi gramimbus abegisse*. Utrumque et uxoris Delphidii supplicium et filie dedecus significat Ausonius, dum., epigr. v profess. Burdeg., 136 de eodem Delphidio ait, ut iam olim adnotavit Gisleinius :

Medio quod ævi raptus est :
Ferore quod non deviant s' illæ,
Pœnaque læsus conjugis.

Alii Priscilliani sectatores, mitioribus suppliciis affecti, in exsiliumque pulsati sunt. At hæresis extincta non est, sed in majus aucta exinde, ut ait Idatius, in Gallæciam invasit.

Nota X, p. 55.

Maximum, quem, multorum iudicio, exitus potius quam causa tyrannum fecit, cur plerique Britannum dicant vix capio. Nam quod de illo canit Claudianus, IV consulu Honorii : *Hunc sævum Britannia fudit*, non patriam significat, sed provinciam ubi imperium arripuit. Zosimus profecto Hispanum fuisse affirmat, lib. IV. Depranum Theodosio ipso coram Theodosianæ domus vernam indigitat tanquam in ea ortum. Coram his testibus et ferme oculatis quis non credat? Plura his dabit Pagius in Critica, ad annum 383, n. 4. Maximum non semel nec parce laudat Severus, et ejusdem uxoris pietatem atque religionem multis commendat dialogo II, n. 7. Orosius, lib. VII, cap. 34. Maximum virum strenuum, probum atque Augusto dignum vocat. Quin etiam Theodosius ipse (apud Suidam, verbo *Valentianum*) eundem Valentianum alloquens, de Maximo ait : *Recte Christum colit, qui te non injuste ejecit, ac perversa fides tua* (Arianis quippe adhæserat) *Maximo hanc fecit occasionem*. Denique sanctissimus etiam pontifex Leo religionem Maximi commendat, epist. ad Thurib. Mitto Rufinum lib. II, cap. 16, ubi causas tyrannidis Maximi et rebellionis in Valentianum hujus impietatem et hæresim fuisse indicat.

Nota XI, p. 55.

1. De Cynegio Idatius in Fastis consulu Theodosii II et ipsius Cynegii : *Defunctus est, ait, Cynegius præfectus Orientis 137 in consulu suo Constantinopoli. Hic universas provincias longi temporis tæbe deceptas in statum pristinum revocavit, et usque ad Ægyptum penetravit et simulacra gentium evertit. Unde cum magno fetu totius populi civitatis ductum est corpus ejus ad Apostolos, die XIV Kal. April. Et post annum transtulit eum matrona ejus Achantia ad Hispanias pedestre*. Videtur, lector, ut nostratem Cynegium, obitis muneribus illustrissimum, fidei catholice et justitiæ zelus illustriorem reddiderit? Nostratem, inquam; nam quo pertinet ut conjux Achantia ab urbe Constantinopolitana immenso fere itinere in Hispaniam deduceret, nisi ut eum in majorum suorum monumentum inferret? Factum id ipsum e t cum Ar-

borio eodem fere tempore, et in eadem urbe Constantinopoli vita functo, qui in patriam, sive ea Tolosa fuit, sive Burdegala, translatus est. Quod Ausonius ejusdem Arborii sororis filius prodidit laudato loco, epigr. XVII, iniquens :

In patriam sed te sedem ac monumenta tuorum
Principis Augusti restituit pietas.

2. Cynegius igitur Hispanus erat. Sed veterum scriptorum pertinaci silentio vel aliis casibus factum est ut neque illius neque plurimum aliorum Hispanorum, quos secum habuisse Theodosium necesse est, patriam ullibi litteris expressam habeamus. Claudianus profecto Hispanam nobilitatem Honorii lateri adhæsisse, in IV ejus consulatus panegyrico testatur, dum versu 582 ait :

Illustri te prole Tagus, te Gallia doctis
Civibus, et toto stipavit Roma senatu.

Quidni etiam Theodosium patrem plures etiam quam filium Hispani sequerentur? Sed ad Cynegium redi; eum non ultra meritum ab Idatio laudatum fuisse, Zosimus, lib. IV, testis est minime suspectus, utpote qui Christianis viris etiam principibus iniquis frequenter est. Magnus etiam Theodosius, lib. XV de 138 *Accusatoribus*, Cod. Theod., cum Cynegio loquens ait : *Justitia et equitate, qua notus, etc.* Plura si vis, lege Gothofredum, in Protopog., Cod. Theod., verbo *Cynegius*, ubi accurate de Cynegii muneribus, comitiva Sacri largiti., Præfectura prætorii per Orientem pluribus annis et consulu agit.

3. Quoad locum quo mortuus est Cynegius, non te fallat Zosimus, diem obiisse cum ait in itinere. Ita quidem; sed Cynegio ut ex Ægypto ad Theodosium, a quo arcessitus erat, in Myricum veniret, Constantinopoli transeundum erat, ibique, ut ait Idatius, mors illum occupavit. Lex etiam XVI de hæreticis, Cod. Theod., cum inscripta sit Cynegio præf. prætorio die 6 Augusti hujus anni, inducere poterit lectorem et impellere ut ea die Cynegium nondum vita functum credat. Verum fallit ea inscriptio, ut probat lex III, de his qui super religione eodem Cod., ex qua discimus XVI Kal. Julias ejusdem anni Tatianum præfecturam illam tenuisse. Quare Cynegius ab humanis excessis prope diem 19 Martii, quo, secundum Idatium, ad Apostolos elatus est.

4. In artis sancti Porphyrii, apud Surium et Bollandum, 26 Febr., præclara sit alterius Cynegii mentio, cui Arcadius hujus anni, inducere poterit lectorem et impellere ut ea die Cynegium nondum vita functum credat. Verum fallit ea inscriptio, ut probat lex III, de his qui super religione eodem Cod., ex qua discimus XVI Kal. Julias ejusdem anni Tatianum præfecturam illam tenuisse. Quare Cynegius ab humanis excessis prope diem 19 Martii, quo, secundum Idatium, ad Apostolos elatus est.

5. In artis sancti Porphyrii, apud Surium et Bollandum, 26 Febr., præclara sit alterius Cynegii mentio, cui Arcadius hujus anni, inducere poterit lectorem et impellere ut ea die Cynegium nondum vita functum credat. Verum fallit ea inscriptio, ut probat lex III, de his qui super religione eodem Cod., ex qua discimus XVI Kal. Julias ejusdem anni Tatianum præfecturam illam tenuisse. Quare Cynegius ab humanis excessis prope diem 19 Martii, quo, secundum Idatium, ad Apostolos elatus est.

6. In artis sancti Porphyrii, apud Surium et Bollandum, 26 Febr., præclara sit alterius Cynegii mentio, cui Arcadius hujus anni, inducere poterit lectorem et impellere ut ea die Cynegium nondum vita functum credat. Verum fallit ea inscriptio, ut probat lex III, de his qui super religione eodem Cod., ex qua discimus XVI Kal. Julias ejusdem anni Tatianum præfecturam illam tenuisse. Quare Cynegius ab humanis excessis prope diem 19 Martii, quo, secundum Idatium, ad Apostolos elatus est.

Nota XII, p. 56.

Eugenianæ tyrannidis initium anno 591 perperam adnectunt Prosper, Marcellinus et Incertus Cuspiniani, qui diem illius designat XI Kal. Septembris. Porro Marcellinus et Anonymus rem narrant non per se

incredibile; nam Valentiniani eadem, quam Eugenii tyrannis consecuta est, eidem anno 391 ascribunt. At Prosper, qui occisus ait Valentinianum, ut quidem occisus est, anno 392, sibi ipsi contrarius est et pugnantia scribit. Quod non an inadvertens Petavius, eadem ac Prosper anno 391 arrepti ab Eugenio imperii exordium illigat.

Nota XIII, p. 56.

Nescio quo pacto fieri potuit ut Idatius ad annum 393 Honorium in consortium principatus a patre Theodosio assumptum non meminisset. Socrates, lib. v, cap. 24, consulat Theodosii in et Abundantii, qui huic anno 393 nomen dederunt, Honorium Augustum renuntiatum fuisse v Idus Januarii tradit. Sed cum Theodosium non multo post in Gallias contra Eugenium profectum fuisse scribat, legesque *xxi de operibus publicis, et xxiv de hereticis*, Cod. Theod., nos doceant Theodosium initio Julii insequentis anni nondum Constantinopolim dereliquisse, quis non videt Socratem sibi non constare? Nam quo pacto verum esse potest Theodosium, paulo post ascitum in regni societatem Honorium, versus Gallias Constantinopoli movisse, si post sesquiannum nondum Constantinopoli egressus erat? Quid quod Prosper et Marcellinus ita loquuntur, ut **140** eadem die qua Honorium consortem imperii renuntiavit pater, solem defecisse affirmare videantur; hic autem solis defectus anno 393, ex astronomiæ regulis, cadere non potuit in diem 9 Januarii. Melius itaque præclarissimus astronomus Petavius, Rationarii Tempor. parte II, lib. IV, cap. 2, Honorium a patre in regni consortium assumptum fuisse censet die 20 Novemb., quo iho anno 393 sol eclipsim passus est, quinque decem minus menses et amplius distat a Julio consequentis anni 394, quo Theodosius adversus Eugenium ex Oriente profectus est, quam die 9 Januarii a Socrate designata. Ptolemeus Silvius, in Calendario, natalem Honorii consignat 18 Febr., natalem, inquam, purpure, de quo nunc queritur. Quod si ab opinione Petavi recedendum sit, Silvio potius quam Socrati assentiar, quia ille in Occidente, vel etiam in ipsa Roma vixit, ubi quotannis natalis hic dies Honorii sollemnis erat Silvii ipsius tempore. Ab omnibus dissentiens Anonymus Cuspiiniani eclipsim ascribit diei vi Kal. Novemb. et inaugurationem Honorii x Kal. Februarii.

Nota XIV, p. 56.

Cum dormitans nescio quis librarius hæc ita prius descripsisset: *In hoc loco tantum præter regna tantum inserta principum*, vocabulum tantum ineptissime iterans, alius postea labem hanc emundare aggressus, adverbium tantum in prima sede conservavit, in secunda vero illud cum præcedenti verbo regna commiscens, ex duobus illis regna et tantum hoc unum fecit regnantum, quod hucusque in libris editis retentum est, ut monui in scholio. Interim tamen manifestum nobis indicium relictum fuit antiquæ lectionis, quæ adverbium istud tantum semel et quidem in ultima sede præferbat, afficiens, ut ita dicam, verba illa *propter regna*. Neque unquam Idatio mens fuit ut in hoc tantum loco quinque principatus annos sub una Olympiade legeremus, nam idipsum aliquoties infra videbimus. Quotiescunque autem id fiet, sub uno anno civili imperatorios duos reperiet, alterum principis excedentis, alterum principis imperium **141** adeuntis; attamen quia neuter completus est, ambo unico civili notantur. Quod autem de Olympiade monuit Idatius, monitum etiam esse debet de decadibus annorum Abrahamiticorum, ne eam undecimi anni principatus turbet adjectio. Quod Bouquetius Pagiusque non animadvertentes ab anno Abrahami 24.0 ad annum 2420 annos undecim numerant. Exinde Pagius, ad annum 405, n. 14, annum 2416 Abrahami anno Honorii 5 non recte alligat, ut ad annum 400 ostendam. Bouquetius (apud Florium n. 416) errat præterea, inquiring annum 17. Theodosii

A anno Abrahamitico 2410 in Idatii Chronico respondere; nam præterquam quod hic annus Abrahami propius accedit in Chronico ad annum 16 Theodosii, reliqui omnes usque ad 2460 necessario postulant ut 2410 Theodosii 16 all getur. Sed de his plura, si vis, invenies in dissert. prævia, n. 25 et 26.

Nota XV, p. 57.

Dum Idatius, de Arcadio et Honorio loquens, regnasse eos asserit xxx annos ab excessu patris, non utrumque eorum, sed alterum, Honorium videlicet, annum 30 regni pervenisse significare voluit. Et nec Honorium verum est solidos xxx annos imperasse. Nam Arcadius 14 imperii anno, mense quarto, obiit, pimirum Kal. Maii, anno æræ vulgaris 408; Honorius vero 29 quidem non implevit. At Idatius ejus regno ascribens quod temporis excurrit a Theodosii patris morte ad imperium Valentiniani III, anno 425, vel potius ad initium hujus anni, ubi annum 4 Theodosii minoris præfixit subductis rationibus, summam confecit annorum xxx. Hinc colligimus perspicuè Idatium æræ communis annum 424 Honorio adjudicasse. Quod etiam ex ipsa notarum chronologicarum designatione aperte comprobatur.

Nota XVI, p. 58.

1. In Editione Sirmondiana concilium istud Toletanum anno Arcadii et Honorii 5, Christi vero 399, alligatum est. Cl. Florius **1**, **2** illud primus huic anno 6 subjecit; et licet nullo alio Idatii testimonio correctio fulciatur, firmiter tamen tenenda mihi visa est; tum quia epigraphe ipsa concilii consulatum Stiliconis præfert, qui alius vix ac nec vix quidem esse potest quam quem gessit anno 400; tum quia facilis fuit librarii lapsus anticipandi hunc § *In provincia Carthaginiensi* lineola una, maxime cum illa vacaret. Attamen doctissimus Pagius antiquam lectionem retinendam censet, quia concilium istud alligasse Idatium putat, nec fallitur, anno Abrahami 2416, qui (ait Pagius, ad annum 405, n. 14) Kal. Sept. anni Christi 399 inchoatur. Sed primum si annus Abrahami 2416 inchoatus sit Kal. Septemb. an. 399, necesse est pridie Kalendas easdem anno 400 finem accepisse. Atqui concilium his an. 40. Kalendis coactum est, si coactum est consulatu i Stiliconis. Non ergo intra annum Abrahami 2416 est celebratum, sed die prima anni 2417, quod nolet Pagius. Deinde annus Arcadii et Honorii 5 secundum Idatium neque in annum Dionysianum 400, quo primum Stilico consuli renuntiatus est, neque in Abrahamiticum 2416, incidere potuit, cum annus eorumdem Augustorum 1 innexus sit ab Idatio anno Abrahamitico 2410, qui cum Dionysiano 395 concurrat. Igitur quisquis concilium hoc Toletanum celebratum esse affirmet anno æræ communis 400 ac Abrahamitico 2416, nequit non ipsum conjicere in annum Arcadii et Honorii 6. Quod non animadvertisse Pagium vehementer mirarer, nisi non ipse alibi monuisset periodolorum multiplicationem memoriæ et animo onerosam esse; a diversa namque annos Idatianos communæque putandi ratione, quam sequitur Pagius, hunc ipsius lapsum fluxisse minime dubito.

2. Natalem Theodosii junioris, qui in aliis Chronici hujus Editionibus illigatus est anno 9 Arcadii et Honorii in hunc annum 7 retraxi, nihil dubitans eidem anno ab Idatio fuisse ascriptum, libroriorumque errore in illum annum 9 æræ communis 405 rejectum fuisse. Siquidem in Chronico, sub Severi Sulpicii nomine ab eruditissimo Florio promulgato anno 7 (Florius corripit 8, sed immerito), ita in Ms. legitur: **143** *Theodosius junior et Augustus factus est*. Constat autem fere omnia quæ in eo Chronico a Theodosio Magno usque ad Anthemium scripta sunt, ex Idatio desumpta fuisse. Quapropter haudquaquam ego dubitem Idatium in Chronico ita scripsisse: *vu. Theodosius Arcadii filius nascitur et Augustus factus est*. Et sane in Vita sancti Porphyrii episcopi Gazensis (26 Febr.) ita scriptum est: *Theodosius, cum primum*

fuisset natus, fuit renuntiatus imperator. Quod de acclamatione et assumptione purpure saltem interpretari possumus; verum si cui de solemnibus inaugurationibus interpretanda esse velit verba Idatii, eamque cum Marcellino et Chronico Alexandrino in diem iv Idus Januarii anni 8 Arcadii et Honorii referat, dicam Idatium hæc ita distinxisse: vii. *Theodosius Arcadii filius nascitur*; viii. *Theodosius factus est Augustus. Solis facta defectio in Idus Novemb.* Porro apud Severum, post illa verba *Theodosius junior*, aliquid deesse manifestum est; neque melius locum suppleas quam si legas: *Theodosius junior nascitur et Augustus factus est.* Atque id etiam suadent quæ in eodem Severo sequuntur; nam addit statim: *Sol eclipsim passus*, quæ certe eclipsis anno 8 contigit. Hæc omnia satis clare demonstrant Idatium natalem Theodosii anno 7 Arcadii et Honorii adnexuisse, librorumque oscitantia in annum ipsorum 9 delapsam esse.

3. Præterea Idatius ad annum Honorii 30, Christi 424, de eodem Theodosio ait: *Post obitum Honorii patris monarchium tenuit imperium cum esset annorum xxvi.* Quæ falsa esse necessarium est, si natus fuerit Theodosius anno 403. Verum si pro xxvi legatur xxiv, anteposita nota i notæ v, cui facili lapsu postposita est, ut ego existimo, a librario, tunc omnia coherent, neque pugnantia scribet Idatius; namque xxiv annos si Theodosius numerabat, dum anno 425 Chronico suo eum ingerit Idatius, natum fuisse oportet anno 401; et si natus est eo anno, cum ad 426 perventum est, xxiv annorum tunc certe erat. Natus est Theodosius iv Idus Aprilis; ita Socrates, lib. vi, cap. 6, et Marcellinus, in Chronico ante Sirmondum edito et in Ms. Brugensi, quod habuit Petrus Franciscus 144 Chiffletius, et in Sirmondiano in *Idus* legitur. Bollandus, ex Actis sancti Porphyrii episcopi Gazensis deducit natum fuisse die 23 Martii. Sed quæ in illis Actis narrantur eum diem non necessario postulant. Et fortasse natus est ejusdem mensis Martii die 29, atque in Socrate et Marcellino pro iv Kal. librarii vitio scriptum est iv Idus Aprilis.

Nata XVII, p. 59.

Cum Cyrillo, de quo Hieronymus, lib. de Script. eccl. s., n. 122, testatum reliquit, quod sæpe pulsus ecclesia (Hierosolymitana) et receptus ad extremum sub Theodosio principe octo annis inconcussus episcopatum tenuit, Joannes susceptus fuerit circiter annum 387, nullus præterquam quod idem Hieronymus in suo Chronico commemoraverat, Arianus episcopus ante Joannem Ecclesiam Hierosolymitanam occupaverat. Imo cum de orthodoxia et sanctitate Cyrilli satis abunde constet, utpote qui sanctorum fastis ascriptus est (vide Acta Jesuitarum Antuerpiensium, ad diem 28 Martii), nonquam per ea tempora legitimus fuit Hierosolymorum episcopus Arianus; nam Maximo catholico successit Cyrillus, Cyrillo vero defuncto proxime successit Joannes. Quapropter quos anno 11 duplici ex Constantini Arianos episcopos numerat Hieronymus aliorum causa, intrusi et pseudoepiscopi dicendi sunt, et quia hæretici, et quia vivente legitimo episcopo Cyrillo, Ecclesiam illam occupaverunt.

Nata XVIII, p. 60.

De ingressu Barbarorum in Hispanias Idatius consulatu Honorii viii et Theodosii in hæc tantum in Fastis scripsit: *His consulibus Barbari Hispanias ingressi*; nec plura. Cætera quæ hæc habet Chronicon suspecta mihi esse fassus sum in scholio. Equidem cum ingressus Barbarorum in Hispanias inspectante Idatio contigerit, quis ab illo scripta esse credit illa: *Alii iv Kal., alii in Id. Octobr. memorant*, maxime cum uno eodemque anno dies 28 Septembris et 13 Octobr. in tertiam feriæ 145 incidere nequeat, in qua ingressum illum statuit Idatius? Itaque alter eorum dierum subdititius est; cur non et reliqua omnia a verbo illa *ingressi*? Sed qui vulgatam lectionem queri velit, diem illum in *Idus Octobr.* corrigat

ex Chronico Parvo, legatque iv *Id.*, vel illum penitus rejiciat, ex Excerptis Hispaniæ illustratæ, ubi primus tantum dies iv *Kal.* expressus est. Nam cum ab hoc anno ingressus Barbarorum in Hispaniam removeri nequeat, quandoquidem illum confirmat Idatius in Fastis, Isidorus, Prospero et Cassiodoro ipsi assentientibus, satius est ut diem illum in *Id.*, qui feria 4 (habuit enim hic annus cyclum solis XXVI, litt. Dom. C), aut mtenus in iv *Id.*, qui fuit feria 3, uti etiam dies iv *Kal.* aut hunc postremum retineamus, illo prorsus abjecto.

Nota XIX, p. 60.

1. Cum Sirmondus, ex fide Codicis ms., annum 16 Honorii, qui fuit æræ communis 410, post relictam in Chronico Urbis irruptionem mortemque Alarici ad § *De bacchantibus* consignavisset, Cl. Florius eas notas loco movit et § *Alaricus rex Gothorum* adiecit, ut irruptio Urbis, obitusque Alarici, sub eo Honorii anno legeretur. Ego autem, quemadmodum facile assentior Idatium, mortem Alarici anno 409 non alligasse, notasque illas § *Alaricus moritur* a junxisse, cui idem initium est ac illi alteri *Alaricus rex*, ita etiam existimo ea quæ de Placidia captivitate atque Urbis vastatione scripsit, sub anno Honorii 15, æræ vulgaris 409 adnotasse. Nam licet omnium ferme scriptorum testimonio constet Romanam ab Alarico captam fuisse atque direptam anno Honorii 16, cum tamen contestatum pariter sit, Alaricum non unam tantum in urbem fecisse invasionem, ea omnia quæ a § *Alani et Vandali* usque ad § saltem *Alaricus moritur* narrat Idatius, anno Honorii 15, Christi 409, non inepte ligare potuit, quia pars eorum maxima hoc anno gesta sunt. Plurimæ intra et extra Urbem cædes, cives vehementer vexati; Alaricus Romanam ingressus, 146 Placidiam velut obsidem initæ cum senatu pacis, et ut ab Honorio confirmaretur, inde adduxit. Hæc igitur narrans hoc anno 409 Idatius, cladem Urbis, quia cum iis connexa erat, adiecit. Ut ut sit, quia Ven. Bedæ, lib. i Histor. Anglor., cap. 2, et Ivo Carnotensis, in Chronico ms., apud Schelestratum, tom. I, dissert. 2, pag. 229, anno 409, excidium Urbis evenisse tradunt, quod novissime Pagius nullius asserere aggressus est, transferendum in Idatio non potavi Honorii annum 16 ad § *Alaricus rex*, ne hunc sententiæ suæ patronum eripere ipsi velle videar.

2. Cæterum vastitatem Romæ illatam non fuisse ante annum 410 ego quoque firmissime assentior. Namque ipsorum cuncti historici tradunt, præter Bedam et Ivonem laudatos, de quorum tamen supputatione dubitare possumus, an quam alii observant ipsi sequantur. Deinde id ipsum rerum quæ a neo Stiliconis ad postremam illam Urbis irruptionem gestæ sunt magnitudine demonstratur. Siquidem Alaricus non statim ac Stilico interfectus est, in Urbem movit, sed movit non paulo post, cum etiam Eucherius Stiliconis filius extinctus fuerit. Accedente deinde ad Urbem Alarico, eamque obsidione cingente, gemina legatio a senatu ad Honorium, qui Ravennæ tunc erat, pro pace cum Gotho ferianda missa est. Post hæc ipse etiam Alaricus cum exercitu Ravennam accessit. Longæ ibi per intervallum de pacis conditionibus inter ipsum et Honorium tractatio habita est. Præterea Attalus semel atque iterum purpura indutus atque exutus fuit, quidquid Pagius ad an. 410, n. 10, contra perspicua Orosii et Olympiodori verba reclamet, tyrannidem secundo ab Attalo assumptam anno 414 contendens. Denique ab eodem Attalo tunc temporis expeditio in Africam instituta fuit, ob eamque, quia male cessit, quod Romano tantum in lite, exclusis Gothicis, suscepta fuerat, Alaricus Attalo imperium abrogavit. Hæc autem omnia longiorem quam unius anni moram requirunt. Quare cum Stilico occisus sit 25 die Augusti et 24 Augusti etiam mensis Urbs a Gothicis vastata, Stiliconis eodem mense Augusto anni 408, 147 postremam Urbis irruptionem eodem mense Augusto anni 411 cuncti historici consignaverunt.

3. Sed præstat audire Zosimum, qui, referente in sua Bibliotheca Photio, ait : *Alaricus Romam iterum obsidens, civibus ad inopiam reductis, obsidionem solvit, eisque imperatorem dedit Attalum, quem tamen deinde rursus abdicavit imperio; atque ad Honorium Augustum Ravenne tunc agentem sædus cum eo inivitum misit. Assarus vero (Sarus appellant continuo reliqui), Gothus et ipse, Alarici rebus impeditum iniecit. Atque hunc (addit Photius) sexti historiarum libri finem fecit Zosimus. Agnovit id ipsum Pagius, ad annum 410, n. 3, dum ait : Deinde loquitur (Zosimu) de pugna inter Alaricum et Sarum ducem habita; quo prelio ex parte narrato, opus ejus absolvitur, reliquis injuria temporum deperditis. Hinc liquet constat Romam ter a Gothis obsessam fuisse, quod diserte tradit Sozomenus, lib. ix, capp. 6, 8 et 9. Et expresse Zosimus iteratè obsidionis meminit, eamque Alaricum solvisse, deindeque de pace cum Honorio in eunda cogitasse atque serio egisse narrat, cui conciliandæ impementum objecit Sarus. Plura non legimus in historia Zosimi, quam nunc habemus, vir Pagius ipse agnoscit, ad an. 410, n. 5. Et tamen postquam ipse historie suæ finem posuit, et Sarus injuria Alaricum lacescivit, irruptio illa subsequuta est, qua capta Roma atque vastata est. Quare incredibile prorsus sit tertiam hanc et postremam Urbis expugnationem ante annum 410 contigisse.*

4. Tertullus præterea consulatus id ipsum, ut ego sentio, clarissime demonstrat, mirorque doctissimum Pagium, ad an. 410, n. 8, ex eo consulatu Urbem ab Alarico vastatam esse anno 409, collegisse. Tertullusne post Attali ablicationem, post Urbis direptionem atque Gothorum inde abitum, ausus fuisset consulis nomen usurpare? At Pagius adducto Zosimo ait : *Attalum postridie (quam imperator appellatus est) senatum ingressum Tertullum consulem designasse, quod anno 409 sine dubio factum... Urbemque tunc ab Alarico direptam.* Imprimis hæc Tertulli designatio quid ad rem faciat 148 nondum capio. E contrario vero consulatus, anno 410, per aliquot inenses intraque Urbis tantum mœnia a Tertullo gestus, eam initio saltem illius anni a Gothis nondum deprædatam fuisse atque desertam ostendit. Quare appetente illo anno 410, turbatis maxime rebus, Gothisque circa Urbem omnia occupantibus, licuit in ea Tertullo personam consulem agere, donec post Romæ cladem, Gothi inde discedentibus mense Augusto ejusdem anni 410, ea consulatus umbra etiam evanuit. Hinc Orosius umbratilem consulem Tertullum appellat, lib. vii, cap. 42; Prosper et Marcellinus, in Chron., non modo consulatum ejus prætereunt, verum etiam expresse notant unicum eo anno consulem fuisse orientalium partium Varanem. Idatius quoque ita Tertulli consulatum asserit, ut miranti propior sit. Deinde unam legit Pagius Urbem captam ac direptam fuisse a Gothis, statim ac Attalus imperator et Tertullus consul designatus fuit? Zosimus tam longe abfuit ut hoc scriperit, ut disertis verbis contrarium tradat inquis : *Alaricus Romam iterum obsidens, civibus ad inopiam reductis, obsidionem solvit*, et reliqua supra exhibitæ. Quod quod tot tantaque ab hoc tempore usque ad excidium Urbis gesta sunt, ut hic integer solidusque annus vix sufficiat; quod jam antea satis superque ostendisse me existimo. Ut autem Pagius plura de Urbis direptione anno a veritate aliena scriberet, inde natum est quod a scribendum accesserit, sibi persuasum habens bis tantum a Gothis Romam obsessam fuisse. Hinc quod in tertia expugnatione contigit, quodque de illa antiqui scriptores narrant de secunda, quæ tertium anno uno anteverit, interpretatus est. Idatius ergo cum de Urbis calamitatibus anno superiori, quando semel et iterum obsessa est, loqui cœpisset, postremæ illius cladis eodem illo anno meminit ante scenæ quidem finem.

5. Tum etiam Placidiam ab Alarico captam in Urbe memorat; et re ipsa eo anno 409 inde a Gothis abducta est. Namque Zosimus, qui historie ante ter-

tiam Urbis irruptionem, ut modo dictum est, finem fecit, hæc de Placidia, lib. vi, scribit : *Placidia soror imperatoris apud Alaricum manebat, vicem illa quidem obsidii modo quodam implens, ita tamen ut honore omni cultaque regali frueretur.* Ex quibus nonnulla, quæ supra dicta sunt, confirmantur, et Alarici committas et magnanimitas ostenditur, qui regiam virginem splendide et, ut cum Plauto loquar, *basilice* habuit.

Nota XX, p. 60.

1. Consulto ab Idath scriptum est, indultum esse a Gothi in Urbis excidio iis qui ad sanctorum limina confugerunt; non enim basilicæ tantum Apostolorum, sed ut testatur divus Augustinus, lib. i de Civit., cap. 1, *Martyrum etiam loca in illa vastatione Urbis ad se confugientes suos alienosque receperunt, ita ut quod in Romanos jure belli fieri licuisset, illicitum sibi esso judicarent Gothi.* Ait ibidem, lib. ii, cap. 2, Augustinus, quin etiam universum militibus suis Alaricum indixisse, *ut in quantum possent, prædæ inhiantes, a sanguine temperarent.* Ita Orosius refert, lib. vii, cap. 39. Parsum quoque est maxima, imo omni fere ex parte, domibus atque ædificiis civitatis. Item Orosius, cap. 40, de hac clade loquens, inquit : *Cujus rei quamvis recens memoria sit, tamen si quis populi Romani multitudinem videat et vocem audiat, nihil factum, sicut etiam ipsi sententur, arbitrabitur, nisi aliquantis adhuc existentibus ex incendio ruinas doceatur.* Ita a Gothi in Romanos actum est. Quod confirmat Olympiodorus, qui quarto ab irruptione anno, præfecturam Urbis gerente Albino, eam ad pristinum rediisse statum tradit. Quicumque autem ista comparet cum iis quæ Romani ipsi tum in Deum tum in homines impie crudeliterque admiserant, inveniet profecto longe eos mitiora quam quæ fecerant passos fuisse.

2. Nam præter enormia quibus tunc laborabant vitia, quæque divus Augustinus, Orosius, Salvianus, Sozomenus et alii exprobrant, quanto illi atrocius in reliquum pene orbem terrarum grassati sunt? Ut taceam præclarissimas urbes Carthaginem, Corinthum, Syracusas, Tarentum et virtutis merito clariorem his omnibus Numantiam, innumerasque alias, unus Sempronius 150 Gracchus ccc oppida ultra Hispaniæ limites ferro et igne vastavit. Polybius in fragmentis id testatur. Orosius, lib. iv, cap. 20, excisa fuisse ab hoc Graccho ait oppida ccccl. Sed lege cccv, nam libri variant et hic numerus propius accedit ad Polybianum. Quid etiam Julius Cæsar in Gallis? *Præter civiles victorias, xi centena et xxi milia hominum ab eo occisa præliis confensus est ipse.* Verba sunt Plinii, Hist. lib. vii, cap. 25. Totidem uno Gallico bello vicimas insuæ ambitioni suæ victimarius iste Julius mactavit. Sed non est cur antiquiora queramus. Heraclianus comes Africae hoc eodem tempore trucebantem quam Gothi seviit in Romanos suos, qui ex Urbis naufragio emergentes crudeliora, ut scribit Hieronymus, epist. 8, inve ere Africa littora. Denique multa non barbaræ aut fere, imo degregiæ indolis exempla dedere tunc Gothi, uti narrat Hieronymus, Augustinus, Orosius, Sozomenus atque alii. Scio duobus non retro seculis a magno viro scriptum fuisse, Urbe a Gothi occupata, Titum Diaconum pecuniis pauperibus distribuentem tribuni barbari jussu per Gothos Arianos occisum fuisse. Quid Gothi tantum virum læserint nescio; at quam immerito ipse Gothos Gothorumque nepotes frequenter traducit norunt omnes. Porro sanctus Prosper, necis sancti Titi testis singularis, longe aliter ad consulatum Theodosii xii et Valentiniiani rem narrat, quod jam olim viri in Gallia doctissimi adnotarunt. Verba Prosperi, infra, nota 43, exscripta reperies.

Nota XXI, p. 60.

Alaricus, ut narrat Isidorus in Historia Gothorum, paulo post cladem Urbis vita functus est 27 regni suo anno, Honorii 16, ætæ vulgaris 410. Cum ergo Isidorus Idatium exscribat, non temere credidi Alarici mortem librariorum vitio anno Honorii 15 sublatam

fuisse, uti in libris editis videmus, attamen alligandani esse anno ejusdem Honorii 16, atque hanc notam a § *De bacchantibus avulsam* § *Alaricus moritur* præponendam. Itaque tertio, non sexto die, ut perperam Marcellinus 151 in Chronico tradit, Alaricus sponte sua cum suis egressus et Campaniam Lucaniamque pervagatus, tandem in Brutulis prope Consentiam morbo correptus interiit. Eo ingenti luctu et superbo funere elato, Visigothi regnum *Ataulfo* ejus consanguineo (certe affini, nam uxoris Alarici frater erat) et forma et mente conspicuo tradunt. Ita Jornandes, in Geticis, n. 54 et 55, ubi alia, si vis, legere poteris. Quo autem die Alaricus mortuus sit, quove rex factus Ataulfus, certo statui non potest, cum nihil horum ab historicis litteris mandatum sit. Sed neutrum ante Novembrem anni 410 contigi se ex eo colligitur, quod capta Roma est die 24 Augusti, Paulo Diacono et Theophane testibus. Post triduum, id est, 27 aut 28 die ejusdem mensis, eam deseruit Alaricus, et in Campaniam irruens reliquam Italiani usque ad Siculum fretum peragravit, quæ duos ut minimum tresve menses requirit.

Nota XXII, p. 62.

1. Dum Idatius Hispanos, quæ in castella sese et urbes receperunt, Barbarorum se subjecisse servituti ait, non ita illius verba accipias ut existimes suam eos libertatem amisisse. Namque his in locis cum a Barbaris expugnari non possent, ad extremum pax inter utrosque conciliata est, atque Hispani majorem quam antea libertatem quodammodo nacti sunt, cum neque Barbaris neque Romanis servire cogentur. Siquidem a Barbaris tutos eos reddebat locorum munio, a Romanis vero eorumque tum temporis effreno dominatu Barbari ipsi. Ceterum inter Romanos etiam tum numerari auebant Hispani ob imperii, qui diu suberant, majestatem, et ut a Romanis, si fors ferret, adjuvarentur. Quod sane æpius experti sunt Gallæci, uti pluribus locis scriptum reliquit Idatius. Magistratus etiam ab imperatore accepisse eos puto, quotiescunque ab Urbe ipsis mittebantur. Sed raro in Gallæciam missos crediderim, ubi ab anno 400 fusi per campestria Suevi omnia itinera comitantibus Roma in Gallæciam claudabant. Ergo per hæc 152 tempora electum a civibus in unaquaque urbe ac oppido magistratum rempublicam administrasse et libertatem suam populo servasse existimo. Quin etiam id aperte testatur Isidorus in Histor. Suevor., ubi hæc ait: *Gallæci* (ita leges, non *Galliciæ* uti Grotius, neque *Galliæ* uti Labbeus, legunt) *in parte provincie regno suo utebantur*. Attamen Idatius Hispanos sese barbaris submitisse ait, quia passi sunt eos in provincia consistere, atque uberiores et fecundiores agros possidere. Quibus sæpe non contenti, reliquos etiam, qui ex pacis conditionibus aut quis locorum dominis cesserant, continuo depopulabantur, urbibusque etiam ac castellis assidue imminabant. De hac igitur servitute loquitur Idatius, quæ Gallæcos frequentibus et fere quotidianis Suevorum infestationibus obnoxios reddebat.

2. At quantumque hæc servitus molesta esset Hispanis, longe illos Galloque graviorem his temporibus a Romanis, dum ipsis subjecti erant, sustinuisse testatur Orosius et Salvianus. Orosius quidem de hac re loquens, lib. v.1, cap. 41, ait: *Post hoc* (id est post magnos cruentosque barbarorum incursum in Hispanis, quorum antea meminerat) *continuo barbari execrati gladios suos ad aratra conversi sunt residuosque Romanos* (Hispanos intellegit, qui pars fuerant imperii Romani) *ut socios modo et amicos forent, ut inreniantur jam inter eos Romani quidam, qui malint inter barbaros pauperem libertatem quam inter Romanos tributariam servitutem sustinere*. Similia habet Salvianus, lib. vi de Gubern., agens de Galis sponte sua ad Gothos declinantibus: *Ad barbaros, inquit, migrant et commigrasse non poenitet; malunt enim sub specie captivitatis vivere liberi quam sub specie libertatis esse captivi*.

Nota XXIII, p. 63.

Idatius noster in Fastis, Lucio consule, qui anno 413 nomen dedit, ait: *Occisi sunt Jovinus, Sebastianus et Heraclianus abolitus*. Subscribit Prosper. At Marcellinus Jovini et Sebastiani necem anno præcedenti alligat. Potior est Idatii 153 atque Prosperi auctoritas. De iisdem tyrannis Orosius, lib. vii, cap. 42: *Jovinus, inquit, vir Galliarum nobi issimus, in tyrannidem mox ut assurrexit, cecidit; Sebastianus frater ejus hoc solum, ut tyrannus moreretur, elegit; nam continuo, ut est erectus, occisus est*. Olympiodorus Jovinum apud Mundiacum (lege Mogunciacum), Germanicæ urbem, tyrannidem arripuisse tradit studio Goaris Alani et Guntarii (aliis est Gundicarius) Burgundionum præfecti. Addit præterea Jovinum ægrotulisse Ataulfum sibi appropinquasse, pariterque Ataulfum Jovino succensuisse, quod is se invito Sebastianum fratrem imperatorem renuntiaverit. Quare utriusque Ataulfus infestus Sebastiano caput abscidit, Jovinum vero ad Honorium vivum remisit. Hæc Olympiodorus, qui in Italia, ubi erat Honorius, necem Jovino illatam aperte significat. Prosper tamen et Marcellinus Idatio consentiunt, dum utrumque fratrem in Gallia interfectum fuisse narrant.

Nota XXIV, p. 64.

1. De nuptiis Ataulfi et Placidie Olympiodorus apud Photium hæc prodit: « Ataulfo studio ac consilio Candidiani nuptiæ cum Placidia conveniunt. Januario mense nuptiis dies dictus Narbone Gallie urbe, in domo Iugeni cujusdam primarii ejus urbis viri. Hic digniore loco residente Placidia in atrio Romano more adornato habitante regio, assedit ipsi et Ataulfus lana indutus omnique alio amictu Romano. Inter alia nuptiarum dona donatur Ataulfus (ab Ataulfo legi debet; nam non Ataulfus a Placidia, sed Placidia ab Ataulfo his muneribus donata est) etiam quinquaginta formosis pueris serica veste indutis, ferentibus singulis utraque manu ingentes discos binos, quorum alter auri plenus, alter lapillis pretiosis vel pretii potius inæstimabilis, quæ ex Romanæ urbis direptione Gothi deprædati sunt. Hinc verus canuntur epithalamii, Attalo præcemente, dehinc Rusticio atque Phæbio. Nuptiis finis datus lusu gaudioque ingenti Barbarorum simul et Romanorum, qui cum eis erant. »

154.2. Hinc liquide infertur et tempus et locum harum nuptiarum ignorasse auctorem Miscellæ, dum, lib. xiii, celebratas esse ait Foro Cornelii, antequam Ataulfus ab Italia discessisset. Patet deinde ex assignato ab Olympiodoro nuptiarum mense Januario doctissimum Pagium hallucinatum esse vehementer, dum persuasissimam eam inhibuit opinionem de annis Idatianis ab Octobri auspiciantibus. Nam si ita esset, profecto vindemie anni 413 æræ vulgaris et nuptiæ Ataulfi et Placidie mense Januario consequente celebratæ eidem anno alligatæ essent ab Idatio in Chronico, nimirum anno Abrahami 2450, in cujus primum mensem vindemie, in tertium vero nuptiæ incidissent. Atqui non ita ab illo factum est; sed contra vindemias, quarum tempore Gothi ingressi sunt Narbonem, anno 19 Honorii, nuptias vero anno 20 ascripsit. Exinde igitur manifestum est Idatium annum 19 Honorii et Abrahami 2429 finem usque Decembris, qui proxime post illas vindemias insecutus est, perduxisse, eoque ibi absoluto, novum a Januario sequenti annum inchoasse, videlicet Honorii 20, Abrahami 2430, die prima anni Christiani 414. Sed hoc ipsum positus notarum chronologicarum Chronici evidentissime demonstrat.

3. Denique Philostorgius, mendacissimus alioquin scriptor, Ataulfum duxisse Placidiam tradit, vivo prima ipsius uxore, quod nullus alius prodidit neque quisquam opinor, crediturus est.

Nota XXV, p. 64.

1. Idatius, in Fastis, sub consulibus Honorio x et Theodosio vi, id est anno æræ communis 415, postquam inventionem sacrarum exuviarum divi Sto-

phani contigisse narravit, 6 feria, die 3 Decemb., addit: *Exstant ex his gestis epistola sancti Luciani presbyteri et sancti Aviti presbyteri Bracarenensis, qui tunc in Hierosolymis degebant.* Lucianus, cui facta est revelatio, Græce historiam hujus inventionis scripsit; Avitus Latinam fecit. Exstat autem tom. X operum divi Augustini, pag. mihi 630.

155 2. Avitum hunc non nemo forsane eundem illum esse existimabit cui Hieronymus epistolam misit l. IX, in qua de Origenis erroribus sermo est. Porro causa tunc non levis suberat, quamobrem Hispani Hieronymum de Origene considerent. Ea declarat Orosius in commonitorio quod tom. VI oper. divi Augustini insertum est. Tempus deinde optime congruit: nam ea epistola est circa annum 413, quod ex illius exordio constat, ubi Hieronymus ante annos decem de eodem argumento litteras se ad Pammachium dedisse affirmat. Atqui litteræ hæc ad Pammachium anno circiter 404 scriptæ sunt; in iisdem enim legimus a morte tum Origenis annos numerari c. l. Origenes autem mortuus est anno 253; igitur ex his omnibus annis elicitur 414. Si autem non omnes integri atque completi sint, recte eam epistolam ad Pammachium ad annum 403 referemus, et epistolam ad Avitum ad annum 413; si vero integri, altera anno 404, altera 413 scripta erit.

3. Scio, doctissimum Pagium, eam ad Pammachium epistolam anno 399 ascribere, ductum testimonio ipsius Hieronymi, qui ante annos xx quam eas ad Pammachium litteras mitteret, Constantinopoli se cum Gregorio Nazianzeno fuisse significat. At deceptus est Pagius, magnusque etiam Baronius, dum credunt Hieronymum Constantinopoli Gregorium convenisse anno 379. Siquidem Gregorius post synodum Antiochenam eodem anno 379, mense Octobri, habitam, ex Syria Constantinopolim profectus est, ad eumque postea Hieronymus accessit. Nihil autem similis vero est quam quod Hieronymus istud iter non arripuerit, nisi postquam ad Orientem fama pervenit, ecclesias Constantinopoli Arianis ereptas suis e Catholicisque restitutas Theodosii Magni edicto, quod Thessalonice promulgatum sive conlatum est in Kal. Martii anni 380 habeturque l. II de fide cath., Cod. Theod. Unde fieri vix potuit ut Hieronymus Constantinopolim advenerit, nisi eodem anno 380 labente. Substitit etiam in eadem urbe anno insequenti 381, dum generale concilium habebatur; quo testatur idemmet Baronius ad eundem annum, colligiturque **156** ex ipso Hieronymo, lib. de Scrip. Eccles., in Gregorio Nisseno. Igitur cum ex his omnibus recte conficiatur, fieri non potuisse ut annus 20 a commemoratione Hieronymi in urbe Constantinopolitana completus fuerit ante annum 402, completum autem fuisse tradit idem Hieronymus, dum ait: *Habetur liber in manibus ante xx annos editus*, quæ sunt verba ejus in laudata epistola ad Pammachium 63, multo probabilius est, quos ab incolatu suo in urbe Constantinopolitana ad scriptam a se epistolam ad Pammachium, annos xx, et amplius quoque a scripta hac epistola ad scriptas Avito litteras annos x ipse numerat, ab anno 412 vel, ut potius, ab anno 413, retrorsum numerando, putandos esse; non vero ab anno 379. Maxime cum hic computus atque prior ille quem supra deduxi ex annis Origenianis optime inter se cohereant.

4. Quod si hic Avitus ille etiam sit qui ex Hierosolymitana peregrinatione Origenis libros in patriam secum advexit, equidem vel sanctorum locorum desiderio vel tædio patriæ, quam a Barbaris dilacerari cernebat, vel Hieronymum consulturus, iterum in Palaestinam post annum 409 navigare potuit, cum semel antea eam peregrinationem conficisset, quando ex ea rediens Origenis libros attulit. Si ita est, Orosius profecto Bracarenensis dicendus erit, cum ipse in Commonitorio Avitum illum civem suum appellet. Ego ex Aviti nomine (quod ea Hispaniæ ora frequens jam olim fuisse constat ex antiquis incriptio-

nibus apud Gruterum, pag. 34, n. 8; pag. 95, n. 2; pag. 252, n. 5, et apud Barveirum, in Itiner., pag. 49), item ex peregrinatione in Palaestinam per ea tempora a Gallæcis frequentata, demum ex Priscilliani erroribus, qui nullibi magis quam in Gallæcia invaserant, quosque Orosius conjunctum cum Origenianis in eodem Commonitorio Augustino præposuit, non omnino temere credi posse existimo, Avitum, qui libros Origenis in Hispaniam asportavit, Bracarensem, aut saltem Gallæcum fuisse. Sed tamen certum id esse non affirmo; tantummodo nostræ historiæ illustrandæ desiderio suspicionem hanc meam volui exponere.

Nota XXVI, p. 63.

157 1. Ataulfus, ut in scholio adnotatum est, Narbonam anno superiore deseruit, et Barcionam in Hispania occupavit, ubi insequenti anno interfectus est, qui fuit æræ vulgaris 416. Morales igitur, lib. XI, cap. 12, ingressum Gothorum in Hispaniam regni que eorum in illa initium perperam in eundem hunc annum 416 distulit. Longius aberravit Majansius, dum in præfat. ad opera chronologiæ Marchionis Monlex., n. 80, hæc scripsit: *El Reyno de Espana empeno ano 410... quando los Godos sortearon entre si las provincias de Espana de la manera que escribe Idacio Obispo de Lamega en su Chronicon y S. Isidoro, copiandole in Pandalorum Historia, æra 459.* Non recte; non Gothicum in Hispania regnum ex Idatio anno æræ vulgaris 420 neutiquam auspicatum est, sed 415. Sortitio provinciarum a Barbaris facta est, ex eodem Idatio, anno 414, quo Gothi nondum Italia excesserant Alpes superarant, ut in Hispaniam venirent. Quare non hi, sed Vandali, Alani, Silingi atque Suevi provincias inter sese sortiti sunt. Eandem provinciarum divisionem Isidorus æræ 449 adnectit, non vero 459, ut ait Majansius, qui hæc omnia posuit, ut exinde confleret regni Gothici annum 985 in 1407 Dionysianum incidisse, quod ut eliceret, necesse erat ut regni Gothici exordium anno æræ vulgaris 423 illigasset. Neque melius doctissimus Pagius Ataulfi mortem retro ad annum 415 (ibi ipsum lege, n. 23), auctoritate Chronici Alexandrini, in quo sub consulibus Honorio x atque Theodosio vi hæc leguntur: *Mense Goripiazo, viii Kal. Octob., die Veneris, nuntius allatus est de cæde Ataulfi barbari in partibus superioribus.* Ex quibus elicit Pagius, mortem Ataulfi die 24 Sept. anni 415, in quem incidit ille consulatus, contigisse, et Idatium a Kal. Octob. annum exordiri. Verum si Pagius de hoc annorum initio ideo nos nunc monuit, ut Idatio cum auctore Chronici Alexandrini de anno necis Ataulfi convenire nobis persuademus, frustra est; nam 24 illo die **158** Sept. Abrahami annus 2332, cui necem Ataulfi alligat Idatius, nondum in cursu erat, sed octavo post die, nempe Kalendis insequentis Octobris, Pagio affirmante, inchoatus est. Quare dicendum incunctanter, Ataulfum occisum fuisse anno æræ vulgaris 416, cui in Idatii Chronico, ex integro respondet annus Abrahami 2332 et 22 Honorii; præsertim cum divus Isidorus in Hist. Gothor. sex illi regni annos tribuat, et nequidem quinque regnasset, si 24 die septembris anni 415 interfectus fuisset. Nam a mense Novembris an. 410, quo citius regnum accipere non potuisset Ataulfum nota 21 ostendi, ad 24 Sept. anni 415, quinque non integri anni numerantur. Quapropter nisi Isidoro atque Idatio, quorum testimonium in rebus præsertim Hispaniæ longe potius est quam Chronici Alexandrini, ref. agari velit Pagius, Ataulfi necem ascribat oportet anno 416. Hinc etiam illud insuper liquet, desumptum ex Ataulfi eadem argumentum nihil facere ad exordium annorum Idatianorum elicendum; nam divus Isidorus, qui annos æræ Hispaniæ a Januario auspicatur, eadem Ataulfi ascribit æræ 454 et anno 22 Honorii, id est anno æræ vulgaris 416, si qui tem huic anno alligat regnum Sigerici. Cum ergo ex Olympodoro constet Sigericum septem tantum regnasse dies, necesse est mor-

tem Ataulfi demortui mense Septembri, et regnum A Sigerici in eundem annum Julianum incidisse æræ vulgaris 416. ut tradit Isidorus. Itaque de die ac mense cædis Ataulfi fortasse non falsa narrat auctor Chronici Alexandrini, tantumque ab eo peccatum erit in anno designando, dum pro Honorio et Palladio, qui consulatum gessere anno 416, Honorium atque Theodosium, et sub eis mortem Ataulfi scripsit. Denique Jornandes, in Geticis, n. 55, dum de Ataulfo ait: *Tertio anno postquam Gallias Hispaniasque domisset, occubuit*, tam ambigue loquitur, ut, si velis, colligere ex eo possis Ataulfum anno 418 aut 419 obiisse.

2. De interfectore Ataulfi, de necis loco et causa, hæc narrat Olympiodorus: *Interficiat Ataulfus, dum equos suos in stabulo 159 de more contempletur, a Gottho quodam ejus domestico, Dobb nomine, cum hanc veteris odii vindicandis occasionem illi captasset; hujus enim prior dominus, Gothicæ partis rex, fuerat ab Ataulfo e medio sublatus. Exin Dobbium receptum Ataulfus in suam familiam asciverat, qui in ultionem prioris domini alterum hunc injecta manu violenta sustulit. Et hæc Olympiodorus. At Jornandes, de rebus Geticis, n. 55, de eadem Ataulfi neci ait: *Occubuit gladio illo perforato Vernulfus, de cujus solitus erat ridere statura. In his Olympiodori et Jornandis verbis interfectoris Ataulfi nomen diversum est. Reliqua neque inter se neque ab Idatianis valde discrepant, nisi quod Olympiodorus pluribus rem exponit. Qui cum plura etiam alia de Ataulfo tam distincte singillatimque describat, cum eodem Ataulfo Narbonæ Barcinonæque fuisse videtur.**

Nota XXVII, p. 65.

Pagius, ad an. 415, n. 25, exxiv. Cod. Theod., de Infirmis his quæ sub tyrannia, deduci posse putat ante Kal. Mart. anni 416 inter Valliam et Honorium de pace conventum fuisse. Sed cum Vallia non ante hunc annum, verum ipso jam labente, Gothorum rex fuerit renuntiatus, quod ex supra dictis abunde constat, multo post Kal. Mart. ejusdem anni pacem illam confectam fuisse necesse est. Quid quod lex ea, ut mea quidem sententia fert, non eos respicit qui alicui ex tyrannia, sed eos qui præceps se lætrocinoque dedentes, interturbatis rebus, Bacaudarum factionem a temporibus Diocletiani fere extinctam initio hujus sæculi in Galliis suscitaverunt, duravitque non ibi modo, sed etiam in Hispaniis centum et eo amplius annos. Hos homines, ut ad tracta et oppida redigeret ex saltibus atque inaccessis locis, allicit Honorius melioribus illis verbis ejusdem legis: *Si qua per fugam aut per congregationem infelicitum populorum*, etc. Præterea cum lex xi et xii de Indulg. Crim., eod. Cod., datæ fuerint, quando bellum tota Italia servebat, cur prædicta lex de Infirmis 160 dari non potuit antequam pax cum Gothis ikeretur? Igitur certius est fœdus istud percussum fuisse desinente quam inente anno 416. Neque enim statim ab electione Valliæ iniri potuit; quin i o postquam de hac electione Ravennæ auditum est: *Emplutius Magisterianus ad Vallium Gothorum præfectum mittitur (ab Honorio), qui pacis fœdera iniret Placidiamque reciperet. Ille vero commode recepit, missaque frumentatione sexcentorum millium, Placidia Emplutio tradita ad Honorium fratrem remittitur. Hæc scripta reliquit Olympiodorus, quæ brevi tempore confici non potuerunt. Quare si Ataulfus vergente anno 416 interfectus est, Valliæque post ipsum accepit regnum (Sigericum non est cur modo numeremus), pax ista eodem anno desinente firmata est. Marcellinus hæc anno 414 tribuit.*

Nota XXVIII, p. 65.

De Constantii et Placidie nuptiis Olympiodorus hæc narrat: *Honorius imperator Placidiam licet invitam Constantio in manum tradidit ipso quo consulatum iniiit die. Iniiit autem consulatum ii (nam de hoc loquitur Olymp.) Kal. Jan. anni 417. Harum nuptiarum Ida-*

ius noster, Prosper et Cassiodorus, anno 416 idem meminerunt, quia tum Placidia desponsata est Constantio ab Honorio, sicut tradita non sit ante diem primam insequentis anni.

Nota XXIX, p. 66.

1. Duplex in describendo § *Durante episcopo* contractum est a librariis vitium; nam et de sua illius sede dejecerunt, et notis his chronologicis xxv, quæ Idatius eidem certissime indiderat, spoliaverunt, eas rejicientes in § *Inter Candoricum*, ubi illas nunc profert Editio Sirmioniana. Ultimam hoc vitium correxit Florius, prædictasque notas suo loco restituit. Optime id quidem exque autoritate ipsius Idatii in Fastis, ubi consulatus Monaxii et Plintæ, qui in annum æræ vulgaris 419 et Honorii 25 incidit, terræ motus illos Palæstinæ 161 alligat; ibi enim hæc habet: *Sanctus Joannes Hierosolymorum episcopus, qui supra epistolam dirigit per Ecclesias orbis terrarum, quæ habetur de signis terroribusque divinitus perpetratis. Et ne quis dubitet eundem hic Idatium loqui qui Chronicon scripsit, animadvertat, queso, pari utrobique errore hæc sub episcopo Joanne contigisse ab auctore affirmari. Quod sane argumentum est utrumque opus ab eodem fonte manasse, ut in disert. prævia, n. 37, observatum est. Marcellinus quoque in Chronico sub iisdem consulibus eos terræmotus Palæstinæ consignat.*

2. Sane correctione doctissimi Florii prædictus § *Durante episcopo* anno suo, id est Honorii 25, restitutus est, verum non suo loco; namque collocari præcui dubio debuit post §§ *Vandalis Silingi et Alani qui*, in quibus bella quæ gessit Vallia anno 418 Idatius commemorat. Neque enim eo anno occisus fuit, teste Orosio, qui, finem suis Historiarum libris eodem anno faciens, hæc, cap. vii, scribit: *Nunc quotidie apud Hispanias geri bella gentium et agi strages ex alterutro Barbarorum crebris certisque nuntiis discimus. Præcipue Valliam Gothorum regem insistere patrandæ paci ferunt.* Refragatur tamen Pagius ad annum 417, n. 25, quo Orosium opus suum in Hispania absolvisse duplici errore affirmat. Nam primum Orosius finem operi imponere se testatur anno mundi Eusebiano (Eusebii enim chronologia secutus est, ut constat ex cap. i, lib. i) 5618, qui cum a no æræ communis 418 concurrat, calculos subducenti perspicuum fiet. Siquidem in chronologia Eusebii annus 1 æræ vulgaris respondet anno mundi 5201. Igitur annus æræ vulgaris 418 concurrat necesse est cum anno mundi 5618. Sed neque unquam fieri potest ut annorum æræ communis impar numerus, puta 417, pari annorum numero, sive mundi, sive Abrahami, sive Eusebii chronologia respondeat, cum ab impari earum epocharum numero epocha Christiana initium suum sumperit. Quapropter 162 in Chronicon Prosperi ubi annus mundi 5618 cum Monaxii et Plintæ consulatu connectitur, qui nomen dederunt anno æræ Christianæ 419, mendum irrepit; nam ibi annus mundi 5619 consignandus certissime fuerat. Verum hujusmodi vitium totum illud Chronicon sedavit, ex quo in ejus alitu inscriptus est annus mundi 5580, cum consignandus fuisset 5579, quod jam alibi demonstratum est.

3. Deinde allata modo ex eodem Orosio verba evidenter ostendunt eum, dum illa scriberet, alibi quam in Hispania fuisse; ait enim: *Nunc quotidie apud Hispanias bella geri.... crebris certisque nuntiis discimus.* Hæcine ab Orosio scribi poterant in Hispania consistente? Ubi vero tum erat? In Africa; quod ipse clarissime prodit, lib. v, cap. 2. Utrumque præterea ex epi tota Severi in minori Baleari episcopi (apud Baronium, anno 418) satis certo colligitur, nam in ea Severus, de Orosio loquens, ait: *Presbyter quidam sanctitate præcipuus ab Hierosolyma veniens. Magone non longo tempore moratus est. Qui postquam transiit ad Hispanias, sicut desideraverat, nequit, remeare ad Africam denuo statuit. Hæc autem contigisse tradit Severus initio Februarii post*

consulatum Honorii et Constantii iterum, qui consules fuerunt anno 417. Porro ab *Hierosolyma* Orosium venire ait Severus, quia exinde iter in Hispanias exorsus ille est, ibique sacrarum divi Stephani exuviarum reliquias adeptus erat, in quarum honorem Deus ingentia illa prodigia, quæ narrat in epistola sua Severus, operatus fuerat. Attamen Orosius, priusquam Magonem appulisset, in Africam delatus est, ut constat ex litteris Aurelii Carthaginensis et aliorum episcoporum provinciæ proconsularis ad Innocentium, pontificem Romanum, ex synodo habita die 23 Augusti anni 416 datis. In eadem Africa perstitisse Orosium usque ad initium anni 418 fere certum est. Sed tum ex ea solvens, cum in minorem ex Balearibus insulam descendisset, ibique infestari omnia a Barbaris in Hispania cognovisset, remeare in Africam statuit. Ubi ab Augustino, ut puto, hospitio exceptus, ipsius rogatu libros Historiarum 163 eo anno 418 aut a capite ad calcem totos confecit, aut inceptos antea, sive anno 416, sive 417, tum demum absolvit.

Nota XXX, p. 67.

Prodigia illa, quæ Hierosolymis anno Christi 419 evenerunt, a Joanne, illius urbis episcopo, litteris consignata fuisse Idatius et in Fastis et in Chronico tradit. At ex epistola Zosimi papæ secunda ad Aurelium et reliquos episcopos Africæ certissime constat, Joanne vita functo, Praylium anno 415 aut initio sequentis episcopatum Hierosolymitanum obtinuisse. Quin etiam Praylio quoque mortuo, Juvenalis eam Ecclesiam regebat anno 418, ut ostendam nota 47. Quapropter vel in scripto illo de signis atque prodigiis quæ Hierosolymis visa sunt expressum non erat episcopi nomen, et Idatius Joannem esse existimavit, vel in exemplari quod ipse habuit pro Juvenale substitit fuerat Joannes; ut ut sit, Fasti profecto sic sunt corrigendi: *His consulibus Juvenalis Hierosolymorum episcopus*, etc., et in Chronico quatuor illa verba, *Durante episcopo* quo supra, deleri debent. Attamen nobis nihil mutare licet, quia ab eodem Idatio ita scriptum fuisse videtur, cum in utroque opere Joannis nomen legatur, testatumque ipse reliquerit ad annum 435 se quo anno obierit Joannes scire non potuisse. Quæ autem fuerint portenta illa atque prodigia, quæ tunc Hierosolymis evenerunt, narrat Marcellinus in Chronico et divus Augustinus tomo IV Editionis Benedicti., serm. 19. Irridet illa omnis pietatis irrisor Phereponus, religiosissimeque Sirmondo imponit quod in notis ad eum sermonem Augustini priora Marcellini verba præ verecundia reticuerit.

Nota XXXI, p. 67.

Cum divus Isidorus in Hist. Gothor. totum exscribat Idatium, mortemque Valliæ adnectat æræ Hispaniæ 457, quis dubitet Idatium mortem hanc sub anno Honorii 25, quem etiam 164 in Isidoro exhibent Elibonenses Labbei et Grotii, consignasse, et notas has xxv in § *Inter Gundericum* post narratam mortem Valliæ non rejecisse? Itaque Vallia interiit anno æræ communis 419, et quidem, ut ego opinor, non ante autumnum. Nam cum regnum, teste Isidoro, *tribus annis tenuerit*, illi tunc adierit desinente anno 416, ut ex supradictis nota 27 constat, consequens est ut post Septembrem anni 419 obierit. Jornandes, in Geticis, per summum errorem Valliam inter vivos numerat anno quo Vandali in Africam transmiserunt; quem exteri plerique scriptores secuti sunt, Valliæ vitam et regnum protrahentes ad annum usque 429. Sed neque verius eidem anno alligat Jornandes naufragium illud quod in freto Herculeo passus fuisse Gothos anno 417 Orosius (anno sequenti Historiæ suæ finem imponens) memoriæ tradidit. At vero non ita hallucinatum fuisse Jornanem credo, dum Valliam scribit Tolosæ decessisse. Filiam is reliquit, quæ viro ex regia Suevorum stirpe nupta, filium edidit Rechimerem. Id nos præcipue do-

cet Sidonius in paneg. Anthemii, vers. 360, ubi hæc ait:

Rechimerem

In regnum duo regna vocant; nam patre Suevo
A genetrice Gethes. Situlæ et reminiscitur illud,
Quod Tartes icis avus hujus Vallia terris
Vandalicas turmas et juncti Martis Alanos
Siravit, et occiduum texere cadavera Calpen.

Ubi Sidonius bellum innuit, quod Vallia cum Vandalis et Alanis gessit annis 417 et 418, cujus ait: *Caisericus reminiscitur*; nam de Gaisericus ibi loquitur

Nota XXXII, p. 67.

Theodorem Gothorum regem, qui Valliæ successit, filium, seu potius generum fuisse Alarici significat Apollinaris Sidonius, 165 carm. vii, versu 501, ubi Theodoricum Theodoris hujus filium sistit ita loquentem:

Testor, Roma, tuum nobis venerabile numen,
Me pacem servare tibi, vel velle abolere
Quæ noster peccavit avus; quem fuscet id unum
Quod te, Roma, capit.....

B En Theodoricus Theodoris hujus filius avum vocat Alaricum; hic enim est qui Romam expugnavit et cepit. Unde necesse est Theodorem aut Alarici filium fuisse, aut generum. Regni ejus initium anno 419 in exitum vergente consignandum est ex supradictis.

Nota XXXIII, p. 68

Olympiodorus, qui Placidiam Constantiano traditam fuisse scribit Kal. Jan. an. 417, Honoriam ex hoc conjugio prius in lucem editam quam Valentinianum memorat. Proinde Valentinianus ante annum 419 nasci non potuit. Marcellinus, in Chronico a Panvinio edito, rursusque in Hildelbergensi Editione anni 1588, diem designat et locum natalis Valentiniani, inquiens natum fuisse Ravenne vi Non. Jul. Sub eadem die Kalendarium Ptolemei Silvii, in Actis sanctorum Antuerpiensibus, tom. VI Junii, hæc habet: *Natalis genuinus domini Valentiniani*. Eundem etiam diem designat Prosper in Chronico. Quapropter corrigendus est Marcellinus in Editione Sirmondiana, quæ diem v Nonas præfert.

Nota XXXIV, p. 69.

1. Dum librarius ea Chronici verba scriberet: *Constantius imperator Ravennæ moritur in suo iii consulatu*, consulatum audiens, notam novi anni, scilicet 27 Honorii, eidem verbis apposuit non aliter ac si Chronicon consulare exscriberet. Sed aperta contradicit Idatius, cum dicat Constantium mortuum fuisse *tertio consulatu*, qui in Fastis ejusdem Idatii anno Honorii 26 166 æræ communis 420 respondet. Similiter peccatum est a librario infra, anno 449, uti ostendam. Igitur Idatius Constantii principis tota Hispania notissimi atque celeberrimi, et sub cujus ditone ipse neque puer neque adolescens, sed pene vir, anno 420 degebat, eisdem anno mortem alligavit expressis illis verbis: *Moritur in suo tertio consulatu*, quæ non facile vitari queunt; cum e converso notæ chronologiæ frequentissime a librariis depraventur, eas vel prius vel posterius quam ab auctoribus inscriptæ sunt describentibus. Fanvinius, lib. 1 de Romanis principibus, Idatio, quem non viderat, consentit, atque etiam emin. Baronius, dum ad annum 419, num. de Constantio, ait: *Quem sequenti anno obiisse scimus*. Prosper et Cassiodorus mortuum esse aiunt Constantium an. 421. Denique Theophanes regnum adisse trahit 8 die Febr. anni 421, eodemque mensis Sept. die 2 obiisse. Dissentit itaque Theophanes ab omnibus antiquis scriptoribus Occidentis, a Prospero et Cassiodoro, de initio, ab Idatio vero de initio et fine imperii Constantii. At fieri potest ut dum Constantium inquit imperium adisse vi Id Febr. anni 421, de die inaugurationis vera scriperit, licet quod narrat de anno falli non omnino est.

2. Interea doctissimus Pagius ad annum 420, n. 2, Theophani, qui quadringentos fere post annos in Oriente vixit, quique in eadem Constantii narranda morte insigniter deceptus est, idem præstare maluit quam Idatio coævo scriptori, qui ea quæ sub ejus

ferme oculis gerebantur posteritati mandabat, quique Constantii mortem singulari characterismo designavit, inquit: *Moritur in suo tertio consulatu*. Existimat sane Pagius Theophani sudragari præter Prosperum et Cassiodorum (quos tamen non magis Theophani quam Idatio favere supra vidimus), leges quas ex Cod. Theod. post Sigonium et Gothofredum profert. Sed priuim animadvertere oportet nullam toto imperii Constantiani tempore (siquidem 2 die Septemb. an. 420, mortuus fuerit) editam fuisse legem, in qua Constantii nomen uho modo exprimi potuerit, etiamsi eo 167 anno a mense Februario in septembrem imperaverit. Nam in his quæ a Theodosio latæ sunt, cum ille Constantium in regni societatem assumere noluerit, procul dubio expressum non fuit. Honorius autem duas eo anno edidit, alteram quæ est vi de *Legitimis hæredit.* V. Kal. Octob., alteram quæ nunc in duas conscissa est, cum unica tantum fuisset, uti constat ex appendice Cod. Theod., n. 10, apud Sirmondum, tom. I. p. 409, eamque Gothofredus movit in *Aniano optimæ notæ* subcriptam esse viii Kal. Novemb. Igitur utraque edita est post Constantii obitum, si is mortuus est 2 Septemb. an. 420.

3. Deinde ex septem legibus anno 421 editis, secunda de *Repudiis* in Aniano et aliis manuscriptis Codicibus data legitur vii Idus Novemb., uti testatur Gothofredus. Tum autem, juxta Theophanem, mortuus erat Constantius. Quatuor alie, scilicet unica de *Quinquen. præscript.*, xxiii de *Bonis præscript.*, et xxxix et xxx de *Petit. et ult. dat.*, unica tantum ab initio fuit; nunc autem cum in quatuor partita est; prima, secunda et ultima, duæ illæ in Cod. Theod., hæc in Cod. Justin., Constantii nomine carent.

Sexta, quæ est xlv de *episcopis*, Constantium non exprimit.

Septima, quæ est unica: *Si certum pretatur de chirographo*, Constantii nomen retinet; sed id non satis est, ut dicamus Constantium tunc temporis nondum obiisse; quandoquidem tam sæpe fallunt legum inscriptiones, ut Gratiani nomen post ejus etiam mortem sexages et ultra nobis obtrudant. Quin etiam lex xxxi de *Petit. et ult. dat.*, Cod. Theod., quæ lata est anno 422, Constantium in fronte refert; et tamen nemini dubium est tum jam Constantium vivere desiisse. Igitur ex hujusmodi inscriptionibus, nisi firmiora argumenta aliunde habeantur, nullo pacto collegi certe potest quo anno Constantius decesserit, quaque morte mortuus fuerit, non violenta, ut narrat ibidem Theophanes (ex quo fit ut minor ipsi in his quæ de Constantio tradit adhibenda sit fides), sed pleuritide correptus interit. Quod scriptor illius temporis Olympiodorus testatur inquit: *Septimo imperii mense (quemadmodum et in somnium sic indicaverat): SEXTUS ABIT, SEPTIMUS INCORPATUR* 168 pleuritide extinctus est. Neque Idatius, si violenta eade periisset, scriberet *moritur*.

4. Cardinalis Baronius, ad annum 420, doctissimus Joannes Garnerius, disert. 3 de Constit. imperat. adversus Pelagianos, et alii, epistolam allegant Constantii ad Volusianum præfecti in Urbis, quam idem Garnerius pluresque alii eruditissimi viri scriptam fuisse opinantur anno 421. Igitur Garnerius, laudato loco, postquam supra verum asserit Idatium ubique fere corruptum esse, contraque veritatem opinatum illum fuisse affirmat *Constantium jam inde ab anno 419 imperium suscepisse*, ex prædicta epistola initium Constantiani imperii alligandum prorsus contendit anno 419. Sed immerito, tum quia ea epistola nota diei et consulis caret; tum etiam quia titulus illius apud Garnerium *Epistola Constantii imperatoris patris Valentiani Augusti III* (a quo nihil quoad rem nostram differt is qui legitur apud Salmasium in Eucharistico) argumento est Codicem in quo ea epistola continebatur longe post Constantii mortem scriptum fuisse. Unde fieri potuit, et ita factum esse nequaquam dubito, ut a librario in inscriptione epistolæ imperatoris nomen adderetur; quantumvis illa ante in tum a Constantio imperium scripta fuis-

set. Equidem constat id genus epistolas ad diversos magistratus et episcopos ante imperium dedisse Constantium.

5. Exemplar quoddam hujusmodi litterarum ad Symmachum P. V. datarum affert Baronius, ad annum 419, et paulo antea eodem anno hinc excubuit Honorii epistolas, in quarum prima ad Aurelium Carthaginiensem ait Honorius: *Et quamvis sufficerent domini germani mei Augusti scripta*. In secunda vero ad Augustinum et alios: *Sed quamvis sacra Domini germani mei Augusti principis ad Italia synodum evocans auctoritas non negligenda provenerit*. Honorii hæc esse litteras, non autem Placidie, quod opinatur em. Norisius, lib. i Hist. Pelag., cap. 16, constat tum ex fide manuscriptorum, quæ habuit em. Baronius, tum ex ipsarum verbis. Perpendat illas lector, invenietque de Honorii Augusti auctoritate non tam humiliter demissæque locutam fuisse 169 Placidiam maxime cum de se ipsa ita loquatur: *Socianda, etiam serenitatis nostræ scripta judicamus*. Quidquid non ad unum tantum Aurelium, sed ad septem alios episcopos scripserat Placidiam incredibile est. Tandem in Append. Cod. Theod., apud Sirmondum, tom. I, pag. 417, Honorius ad Constantium scribens ait: *Id, Constanti, parens charissimus, ad notitiam omnium ordinariorum judicum facies pervenire*. Scripta notatur hæc epistola xv Kal. Feb., Honorio xi et Constantio iii consulibus. Sed vix dubium est quin legendum sit Constantio n, ut ad annum referatur 417, quo cum Honorio xi consul fuit iterum Constantius; nam si ad annum 420 pertineret epistola, quo tertium consulatum cum Theodosio gessit Constantius, librarius Theodosio ix in Honorio xi commutasset, longe autem credibilius est pro Constantio n scripserat Constantio iii.

6. Ex his omnibus nonnulla nobis datur colligere: 1º Constantium antequam in imperii consortium ascitus fuisset, decoratum esse ab Honorio Augusti titulo, quod alias nulli unquam viro anteseptimo inauguracionem, id est, ante imperium regnumque assumptum contigisse credo, certe non memini. 2º Eundem Constantium postquam in matrimonium Placidiam duxit, auctoritate quadam functum fuisse, quæ ipsi supremos etiam magistratus præfectos prætorio et Urbi subdebat; quam imperii vicariatum aut proconsulare imperium non omnino inepte appellare possumus. 3º Constantium hac, quæ præpellebat, auctoritate prædictam ad Volusianum epistolam vel ante initum etiam imperium dare potuisse. Quamobrem nisi constet aliunde illam anno 421 scripserat, nihil penitus actum fuerit a Garnerio. Atqui neque ex ascriptione, cum illa careat epistola, neque ex titulo *Imperatoris* Constantio ibi attributo id deduci potest, ut supra observatum est. Restat ergo ut ex persona illius ad quem mittitur epistola, tempus quo scripta est, eruamus. Igitur Volusianus Urbis præfecturam accepit anno ejusdem Urbis 1170, teste Rutilio Numatiano, lib. i Itiner., ubi Volusianum sibi proxime in ea 170 præfectura successisse affirmat. Rutilius autem eam administravit anno Urbis 1179, quod ipse hoc disticho testatur:

Quamvis sedecies denis et mille peractis
Annus præterea jam tibi novus eat.

Urbis hunc annum cum æræ Christianæ anno 417 conjungit Panvinius. Quare si anno insequente præfecturam Urbis gessit Volusianus, profecto eam gessit anno 418. At inquit, in chronologia Panvini, qui ipsi annus est Christi 417 juxta Dionysii computum est 416, quia Panvinius epocham Christi a consulatu Cæsaris et Pauli numerat, atque adeo recte cardinalem Norisium in Adventoria ad Macedum scripserat concludens: *Gessit Rufus Volusianus Urbis præfecturam anno epochæ Christianæ 417*. Nec valet, nec juvat examinare quædam de Urbis conditu opinionem Numatiani; seculum fuerit, neque an in secundo verum legendum sit *novus eat*, quæ i annus is quem designat etiam tum fuerit, an *novus erat*, quod in

Editione Panvini legitur, quodque annum jam exactum significat. Satis est ut ex Numatiani auctoritate statuamus proxime post ipsum Urbis præfecturam tenuisse Volusianum. Nam cum ex leg. *iv de habitu quo uti oportet*, Cod. Theod., constet die 12 Decemb. anni 416 eam præfecturam Probianum administrasse, præfectura Volusiani nequivit non incidere in annum 418, quando quidem inter ipsum et Probianum medius fuit Numatianus. Itaque decipius est cardinalis doctissimus, et præfectura Volusiani alliganda est anno æræ vulgaris 418. Cum ergo a die 30 Aprilis ejusdem anni constitutiones atque edicta in Pelagium et Cælestinum ab Honorio Augusto et a præfecto pretorio promulgari cœpta fuissent, et præfectus Urbi Volusianus negligenter nimis sanctiones principis contra filiei perduelles executioni mandaret, Constantius severa eum censuit correctione admonendum, quod fecit missa ad eum epistola de qua sermo est.

171 7. Ex quibus liquido consequitur nullum aliud esse fundamentum, ut hujusmodi epistola scripta fuisse dicatur anno 421, quam quod in ipsius titulo imperatoris nomen Constantio defertur. Cæterum ut eam in annum 448 referamus, suadet, 1^o præfectura Volusiani, quam hoc anno administrasse modo demonstratum est; anno autem 421, eam gessisse nusquam alias, quod ego sciam, proditum est. 2^o Quod insignita non sit epistola nominibus aliorum Augustorum, saltem Honorii, cum in epistola ejusdem Honorii ad Aurelium Carthaginensem episcopum de iislem, Pelagio et Cælestio, scripta, Theodosii nomen expressum sit. 3^o Id ipsum suadet edictum Volusiani, in quo ista leguntur: *Hactenus Cælestium divinæ fidei et quietis publicæ turbatorem, iudicii, amica reis secreta subduxerunt. Jam leges et jam edicta persequuntur absentem*, etc. Hæc Volusianus ediceret anno postquam sententia in Cælestium lata est. 4. Editum jam, an non potius olim jam in hunc divinæ fidei et quietis publicæ perturbatorem edicta jaculata fuisse diceret Volusianus, si edictum suum anno 421 proponeret?

8. Enim vero res, ut ego existimo, ita se habuit. Ab Octobri anni 417 ad Maium insequentis anni 418 plurimis gravissimisque inter apostolicam sedem (ut refert Augustinus, lib. II ad Bonif., cap. 3) et Afros episcopos currentibus et recurrentibus scriptis ecclesiasticis, tandem Zosimus papa, quantumvis eo usque lenius cum Cælestio se gessisset, rursus in examen vocare, severiusque causam illius dijudicare constituit. Ergo cum ejus (a idit ibidem Augustinus) præsentia posceretur, ut certis ac dilucidis responsionibus vel astutia hominis, vel correctio dilucesceret, et nulli ambigua remaneret, se subtraxit et negavit examini. Hæc Augustinus. Eadem Mirarius Mercator narrat in Commonit., illud expresse annotans, quod Cælestius huic indictæ a Zosimo audientiae pleniori non solum non adfuit, sed etiam ex Romana urbe profugit. Dum hæc geruntur, devenit est ad diem 30 Aprilis anni 418, quo Honorius Augustus constitutionem edidit adversus Pelagium et Cælestium, **172** quos urbe pelli cum cæteris sectatoribus jubet. Constitutionem imperatoris consecutum est edictum præfecti prætoris, præcipiens ut Pelagius atque Cælestius venerabili Urbe submoti bonorum concilio mulctarentur. Aberat tunc Roma Pelagius; attamen quia erroris magister et sacrilegæ sectæ auctor habebatur, in eum etiam constitutiones principum et edicta præfectorum animadvertent; et ne illi ad Urbem accedere futuris temporibus liceret, ab ea non secus ac si præsens esset, pelli ipsum jubent. At Volusiani edictum Cælestium solum petit, et exinde non temere colliguntur editum illud fuisse anno 418 aliquod post tempus quam promulgata fuit imperatoris constitutio, quia dubium erat an Cælestius Urbem reliquisset, Constantiusque aut suspicabatur aut certe cognoverat Romæ delitescere. Porro Garnerius, dissert. de Auctoribus et Defens. hæresis Pelag., cap. 5, disertis verbis scripsit: *Cælestium vel re ipsa non proxi-gi-se Urbe, cum se iudicio subduxit, sed apud potentes præ-*

sertim feminas latuisse, vel in Urbem postquam delinuit tempestas, securum rediisse, connivente Urbis præfecto. Si ergo Cælestius ab Urbe non discessit constitutionis Honorii in eum promulgata metu, vel etiamsi ad tempus aufugit, ubi primum sese dedit occasio, in eam iterum irrepit; quis negat ante annum 419, id est anno 418 desiderare potuisse præfecti Urbis in tanta peste ab ea arcenda diligentiam?

9. Sane quæ hucusque dicta sunt, quam veri simillima sint, quantoque probabilius anno 418 quam 421 acribi queant, nemo, qui ea pensiculate consideret, non agnoscet. Ita ut si in epistola adjectum Constantio Imperatoris nomen non legeretur, neuo opinor, anno 421, eam unquam adjudicandam existimasset. At quis non videt Imperatoris titulum apponi potuisse a librario, ut sciremus quisnam esset auctor illius epistolæ, sicut eadem de causa in ejus fronte adjecta sunt illa patris *Valentiniani Augusti III*? Porro Photius cum de scriptis principum adversus Pelagianos agit, Cod. 53, Theodosium et Honorium imperatores appellat, **173** Constantium vero non ita. Igitur ab ea epistola, ut Constantium usque ad annum 421 vitam duxisse credamus, dubium admodum, ne dicam futile, argumentum desumitur. Efficacius multo efformare possumus ex consulatu quem idem Constantius gessit anno 420, ut eodem anno ad imperii fastigium ascensisse incunctanter asseramus. Id enim alias non senel factum fuisse scimus, et de alio vero testatur Spartianus, quod quia *deputatus erat imperio, iterum consul designatus est*. Itaque cum Honorius Constantium anno 420 Augustum nuncupare decrevisset, in eumdem hunc annum consulem designavit, ut in Kal. Jan. et consul et imperator procederet. Verum, obnitente Theodosio, qui Constantium in regni societatem assumere recusabat, res euntibus hinc illinc et redeuntibus nuntiis, res protacta est ad diem usque vi ante Id. Febr., quo, omni spe abrupta obtinendi a Theodosio consensus, absque eo Constantius Augustus factus est eo anno **420**. Hinc in Orientem, cui Theodosius imperabat, Constantii iræ; hinc in ipsum mediata expeditio. Exstat apud Grut., p. 449, n. 7, lapis in quo legitur Honorium, Theodosium et Constantium, Augustos, jussisse statuam Petronio Maximo, præfecto Urbis constitui. Præfecturam autem Urbis gessisse Maximum anno 420 opinantur viri doctissimi ipsique directam fuisse autumant legem *vi de legit. heredit.*, quæ lata est v Kal. Octob. eodem anno 420. Nam licet inscripta sit Maximo P. P., at illo anno 420 Paladium, non vero Maximum P. P. fuisse constiat. Quapropter subscriptionem eam corrigunt leguntque *Maximo P. U.* Ex his ergo concludimus Constantium, nisi renuntiatum fuit Augustus mense Febr., ut ait Theophanes, non alio quam Febr. anni 420 renuntiatum fuisse eodemque anno post 16 imperii menses interisse.

Nota XXXV, p. 69.

1. Salvianus, lib. vii de Gubern. Dei, agens de prælio quod Castinus cum Vandali commisit, ait: *Ad Vandalos cum in 174 Hispania sitos nostra pars pergeret, tantamque ad debellandos eos præsumptionis fiduciam ferret, quantam proxime ad Gothos (bellum innuit Tolosanum, de quo Idatius anno 439), pari superbæ fastu, pari exitu corruerunt*. Hæc prima causa infelicitatis illius pugne, despectus hostium et propriarum virium confidentia. Secundam a notat Prosper sub consulibus hujus anni 422: *Castinus, inquit, Bonifacium virum bellicis artibus præclarum iniepo et injurioso imperio ad expeditionis suæ societate vertit; nam ille periculosum atque indignum ratus sequi quem discordem superbientemque expertus esset, celeriter se ad portum Urbis atque inde ad Africam proripuit*. Ita Castinus dum Bonifacium a se avertit, ab hostibus superatus et victus est. Alter Prosper ad annum 8 Theodosii xx fere millia Romanorum a Vandalis occisa fuisse affirmat.

2. Idatius silentio præterit Bonifacium tum temporis in Hispania fuisse ex eaque in Italiam properasse. Attamen ipse cum Prospero ex Italia in Afri-

can Bonifacium contendisse testatur. Nimirum in Africam tandem rediit, unde Honorii jussu ad bellum sub Castino gerendum in Hispaniam venerat. Ita ex epist. divi Augustini (olim 70) colligo; qui præterea Bonifacium hoc tempore, defuncta uxore, secundam extra Africam eamque Arianam duxisse refert. At cognatam eam fuisse regis Gaiserici, ut ait Baronius, neque Augustinus inquit, nomenque mulieris renuit, quod fuit Pelagia.

Nota XXXVI, p. 70.

Cum ex Fastis Idatii nostri (quidquid reclamet Pagius) liquide constat eum non ignorasse Honorium ante annum 424 vita functum esse, atque adeo 30 imperii annum non attingisse, cur triginta principatus illi annos tribuit et sub anno 424 mortem ejus a tricenaria con-ignat? Si vehementer non ego fallor, Idatius, cum animadverteret epicham imperatorum mensuram esse aliarum, Abrahamiticam nimirum, et Olympiadicam, quas non singulis, ut imperatorum, annis, 175 sed decimo quoque Abrahamiticam, quarto quoque Olympiadicam tantum solitus sit exprimere, notam putavit faciendam sibi esse in Chronico annorum imperatorum interruptionem, ne no- is hujusmodi annorum deficientibus Abrahamiticorum et Olympiadicorum cunctæque chronologiæ ratio perturbaretur, ut sine turbata est infra ab anno Leonis VIII, postquam Idatius narrationem suam non digessit, nec paritissimè adnotato quolibet imperii æque anno. Id autem ut præcaveret Idatius, interregnum tempus his principibus qui præcesserunt ascripsit. Quod infra in Avito demonstrabo. Igitur Idatius Honorio adjudicans interregni tempus quod inter ipsum et Valentinianum III fuit, imperium ejus a triginta usque annos produxit; et cum ad extremum pervenit, tricennalia illius mortemque enuntiavit; ne quicumq; absolum videretur exhiberi a se Honorium tricennalia ante trigesimum regni annum celebrantem et imperium post ipsam etiam mortem administrantem.

Nota XXXVII, p. 70.

Theodosius Arcadii filius, anno æræ Christianæ 425, cui Idatius in Chronico imperii ejus annum 1 adnectit, ætatis procul dubio agebat 24, atque hunc, non autem 26 designavit isto loco Idatius. Relege quæ dicta sunt nota 16. Utrobique ergo tum hic, tum ad annum 401 Idatius a librariis depravatus est. Quare non erat cur Pagius ad annum 428, ut nota præcedenti observabam, ex hoc librariorum errato in annis Theodosii describendis et ex morte Honorii ab Idatio sub anno 420, id est, 424 æræ vulgaris commemorata, eum quasi parum accuratum in Romana historia scribenda illiusque imperitum accusaret. Potiori jure Pagius ipse corrigendus infra veniet, quia, ad annum 448, n. 13, sui immemor, Idatio imponit auspiciatum esse annos regni Theodosii ab Octobri anni 423, cum ex annis quos tribuit Honorio quoque, quod ei tribuit carpit memorato anno 428 176 Pagius, manifestissime deducatur annum 1 Theodosii anno æræ vulgaris 425 eum illigavisse.

Nota XXXVIII, p. 71.

Olympiodorus non Cæsaris, sed Nobilissimi titulum, Constantinopoli accepisse Valentinianum scribit; Cæsarem vero The-salonicæ factum ipse Olympiodorus atque etiam Philostorgius tradunt. Porro Valentinianus Nobilissimi, Placidia vero Augusti titulis decorati antea fuerant; utriusque tamen Theodosius conferre honores istos voluisse videtur, quia in principatus societatem ipse Constantium admittere noluerat, ex quo in uxorem Placidiam et filium Valentinianum hæc prius decora promanaverant. Lex XIV de Muril et Gynæc., Cod. Theod., die 16 Octob. anni 424 ita, Valentinianum Cæsarem vocat. Sed lex, eod. Cod., xxxij de Annona et tributis, quæ sex ante dies e ita fuerat, Theodosii solius nomen præfert. Hinc inferre utcumque licet aliquo ex illis sex die-

bus, qui a 10 ad 16 Octob. ejusdem anni 424 excurrerunt, Valentinianum Cæsarem renuntiatum fuisse.

Nota XXXIX, p. 71.

Joannem tyrannum Aquileiæ necatum fuisse affirmat Philostorgius, lib. XII. Quod quidem dubitandum non esse asseverat Pagius ad annum 42, n. 4, quia Idatius, qui Ravennæ Joannem supplicio affectum fuisse tradit, de rebus extra Hispaniam, inquit Pagius, parum edoctus fuit. At Philostorgius nequidem de rebus in Græcia actitalis consucium sese prodit eodem loco, dum ibi tem Placidiam scribit et Valentinianum post obitum Honorii ex Italia Byzantium profugisse. Atqui Placidia Augusta a fratre Honorio pulsa ad Orientem cum Honoria (sic enim lege, non Honorio, feminæ significatu, quod improbabiler docet alicubi Norisius) et Valentiniano filio profecta fuit, ut narrat Prosper sub consulibus Mariano et Asclepiodoto; eademque traunt Cassiodorus et auctor Miscelæ, 177 omniumque fusissime Olympiodorus. Idatio igitur magis quam Philostorgio fidem adhibere oportet; Joannemque neci Ravennæ datum credam, quandocumque nullus melior auctor quam Philostorgius Aquileiæ occisum testetur.

Nota XL, p. 71.

Valentinianus junior apud Ravennam factus est Imperator, scribit Marcellinus, in Chronico, sub consulibus anno 425. Romæ Augustus appellatur, ait Idatius, cui Olympiodorus præverat, dum in fine Historiæ suæ scripsit: Cæso Joanne Tyranno, Helion magister et patricius Romam invasit, omnibusque eo confluentibus Valentinianum jam septennem veste induit imperatoria. Septimum annum inierat Valentinianus secunda die Julii hujus anni. Quapropter septennem eum tunc fuisse non ita intelligas, quasi septimum jam tum explevisset annum. Die 8 Octob. hujus anni 425 nondum Augustum renuntiatum fuisse Valentinianum, indicio est lex XLVII de episc. Eccl. et Cler., Cod. Theod., in qua ea die Cæsar appellatur. Verumtamen decimo quinto post die, id est, 25 ejusdem mensis Augustus inauguratus est. Ptolemus Silvius, in Calendario supra laudato: x Kal. Novemb., natale Valentiniani purpuræ, e. e. Eadem die, qua Romæ imperatoriam vestem induit Valentinianus, Constantinopoli Theodosii decreto Augustus nuncupatus est, ut ex Prospero, in Chronico, et ex Socrate, lib. VII, cap. 25, colligitur; namque in hoc sensu verba Socratis accipienda sunt.

Nota XLI, p. 73.

1. Vandalicum in Africa regnum initium suum sortitum est mense Maio anni 529, quod in scholio adnotatum supra. At Cuperus, et, apud ipsum, in Vita sancti Victoris Vitensis xxii; Chiffletius atque Ruinartius Vandalorum in Africam irruptionem, ex Prosperi testimonio, in Chronico, quem de more sequitur Cassiodorus, anno 427 adnectunt. Verum 178 nemo erit qui dubitet potiorum in hac re esse auctoritatem Idatii, qui tum inter Vandalos debebat, et tertio jam anno episcopus creatus fuerat. Quid quod Prosperi Chronicon frequentibus scætet chronologicis mendis. Sæpe Cuperus ipse, in Chronotaxi gestorum divi Augustini, ad diem 23 Augusti, annumque 428 hæc ait: Hoc vel sequenti anno Vandali Africam ingrediuntur.

2. Nec lefelit magnos viros, ut Pagius ad annum 428, n. 3, conjicit, modus in annis numerandis ab Idatio usurpatus (quod quia sæpe inculcat vir hic doctissimus, sæpe etiam a me resellendus est), nam in chronologia Idatii Maius est anni Abrahamitici 2445 idem ipsissimus Maius est anni Dionysiani 429, sive annum illum Abrahami numeret ab octobri æræ communis 428, sive a Januario insequentis anni 429. Quicumque ergo Vandalorum transitum in Africam vel anno Dionysiano 427 vel 428 alligant, non id o decepti sunt, quia methodum non animadverterunt quam in annis numerandis tenet Idatius, sed quia

Idatii testimonium obliiti sunt, vel quia despectui habuerunt.

3. Præterea exinde etiam factum est ut viri illi doctissimi sibi persuaserint, Victorem Vitensem libros suos de persecutione Vandalica scribere aggressum fuisse anno 487. Cum tamen, juxta id quod scribit Idatius, annus sexagesimus Vandalici in Africa regni, quo se scribere nos monuit Victor, in annum incidit 489, nam a 429 ad 487 non plures quam LVIII numerantur. Sexagesimus ergo, quo scribebat Victor, annus erat Dionysianus 489.

4. Cæterum, licet ab anno 429 regnum Africanum auspicatus sit Gaisericus, at tamen a capta Carthagine, id est, ab anno 439, numerari vulgo solet ab historicis, atque etiam ab eodem Victore. Nam in fine lib. I Gaisericium regnasse scribit annos xxxvii, menses iii (Anonymus Augustanus a Carisio editus addit dies vi), quos a capta Carthagine, non autem ab ingressu illius in Africam numerat. Itaque cum Carthaginem occupaverit xiv Kal. Novembris anni 439, 179 ut ad eum annum asserit Idatius; si huic numero addas annos xxxvii, menses iii, obisse Gaisericum colliget an. 477, die xiv Kal. Febr., aut sexto post die, juxta Anonymum Augustanum.

5. Hinc corrigendus est Victor Tunensis, qui Gaisericum decessisse ait Olybrio et Rustico consulibus, qui nomen dederunt anno æræ communis 464, Africani regni 40 anno. Victorem hunc secutus est divus Isidorus, in quo propterea tam Gaiserici quam successorum ejus cunctæ epochæ depravatæ sunt. Sed hæc jam dicere occupavit Florius ad ipsius Isidori Vandalorum Historiam.

Nota XLII, p. 74.

1. Prosper consuluat Theodosii xi et Valentiniani, qui eum gesserunt anno 425: *Arelas*, ait, *nobile oppidum Galliarum a Gothis multa vi oppugnatum est, donec, imminente Aetio, non impuniti recesserunt.* Unum idemque bellum Prosperum hic Idatiumque anno 430 narrare res ipsa, verbaque utriusque, atque Isidori, quem statim adducam, ostendunt. Et tamen quinque prius annos Prosper quam Idatius illud consignat. Pagius Prospero huic adhæret, alterumque Prosperum Pithæanum ad Idatii sententiam propius accedentem sugillat, quia per hæc tempora, inquit, *Chronicon ejus quoad annos imperatorum valde depravatum est.* Sed id verius Aquitano Prospero obijci poterat, qui per hos annos bellum hoc Gothicum et transitum Vandalorum in Africam, bellum insuper Francicum, perturbato nimium ordine describit. Quod ad rem nunc attinet, mirum est virum eruditissimum Pagium non animadvertisse Aetio eo anno 425 priimum fovendo Joannis-tyranidi, deinde Hunnis in Pannoniam deducendis intentum, bellum cum Gothis gerere non potuisse. Itaque bellum istud annos quinque Prosper auvertit. Finitum autem est sædere Romanos inter et Gothos invito, dati que a Gallis regi Theodori obsidibus, inter quos Theodorus erat, 180 Aviti propinquus; cujus meminit Sidonius carm. vii, vers. 218:

Regi Getico tua Gallia pacis
Pignora jussa dare est, inter que nobilis obses
Tu, Theodore, venis, quem pro pietate propinqui
Expetis in media pelliti principis aula,
Tutus, Avite, libe.

Anno autem 425 tantæ apud Gothos auctoritatis fuisse Avitum, ætate tum juvenem, utpote qui triginta post annos imperator factus est, non facile credam. Quam ob rem rursus Idatio præ Prospero assentior.

2. De eodem hoc bello Isidorus, in Hist. Gothor., inquit: *Theodorus regno Aquitanico non contentus, pacis Romanæ sædus recusat, pleraque municipia Romanorum vicina sedibus suis occupat. Arelas, nobilissimum Gallie oppidum, multa vi oppugnat; a cujus obsidione imminente virtute Aetii, Romanæ militiæ ducta, non impunitus abscedit.* Post quæ hæc statim subjungit: *Remoto igitur Valentiniani imperatoris*

PATROL. LXXIV.

A jussu a potestate militari Aetio, etc. Atqui A-tius ab exercitu Gallicano amotus est anno 432 postquam Bonifacio necem intulit. Ex tenore igitur narrationis Isidorianæ satis clare deducitur, bellum hoc Gothicum Aetii a Galliis remotionem præcedere non potuisse annis septem, quæ quot præcedere debuisset, si actum fuisset anno 425, cui illud adnectit Prosper.

3. Quæ præterea oppugnaverit Theodorus oppida non explicat Idatius, imo neque Isidorus. Sed ut Arelatem usque penetraret, plura in itinere expugnasse necesse est.

Nota XLIII, p. 74.

Felicis necem anno 430 alligat Prosper, hæc consuluat Theodosii xii et iii Valentiniani scribens: *Aetius Felicem cum uxore sua Padusia et G'amulium Diaconum, eos insidiari sibi cum præsensisset, interemit.* Eundem Felicem nefarium fuisse hominem prodiderat alias ipse Prosper, ad annum 426, consulibus Theodosio xii et Valentiniano ii, inquit: *Patroclus 181 Arelatensis episcopus a tribuno quodam barbaro multis vulneribus laniatus occiditur. Quod facinus ad occultam jussionem Felicis magistri militum referebatur. Cujus impulsu creditus est etiam Titus diaconus, vir sanctus Romæ pecunias pauperibus distribuens, interfectus.* Vides, lector, quam jure merito flagitiorum scelerumque vindex Deus Aetii ministerio in Felicem animadvertit! Sed et observare quæ de Titi nece narrat Prosper; creditum fuisse testatorem auctorem impiæ cædis illius eundem hunc Felicem fuisse, qui non Gothus, sed Romanus aut Gallus erat, ut vult Pagius, ad annum 428, n. 4. Tribunal autem barbarum Patroclum interfecisse te tatur sane Prosper. De interfectore vero Titi penitus tacet. Et tamen de hac Titi cæde ea narrantur (et quidem ubi minime oportebat) quæ supra nota 20 perstrinxi.

Nota XLIV, p. 74.

1. Expeditionem, quam Idatius egisse ait Aetium in Galliis adversus Francos anno 431, Prosper ascribit anno 427; dein sub consulibus Felice et Tauro ait: *Aetius, multis Francis cæsis, quam occupaverant propinquam Rheno partem recipit Galliarum.* In hoc dissidio satius est ut Idatio assentiamur, quam Prospero, siquidem Idatius tum cum Aetio in Galliis erat, nec nisi finito hoc bello anno 432 ab Aetio recessit in patriam rediturus. Clarissima Idatii verba exhibet Chronicon annis 431 et 432. Quid quod expeditionem hanc Aetii altero post Vandalorum in Africam transfretationem anno Prosper ipse commemorat. Vandali autem in Africam transierunt anno 429. Qui ergo Francicum illud bellum confici anno 428 potuit? Sed ut supra animadverti, et observare quilibet poterit, chronologia in Prospero valde per hos annos depravata est. Franci tum ab Aetio debellati in gentilem Nicrum retusi sunt. Ilinc anno 450 aut 451 in Galliam cum Attila irruerunt, Sidonio teste, carm. vii, vers. 323. Quapropter nescio quid Aegidium Vœchium a Papebrochio 182 relatum in appendice 2 ad Exegesim de episcopis Tungrensisibus, tom. IV sanctorum Maii, n. 105, impulerit, ut, contra auctoritatem Prosperii et Sidonii, scriptorum ejusdem ævi atque Gallorum, Francos omnes ab anno 406, aut 407, in Taxandriam vicinamque Tungriam ad gentiles suos Salios transiisse, neque deinceps trans Rhenum habitasse affirmaret. Neque melius alii, cum diserte Prosper bellum hoc juxta Rhenum actum fuisse testatur, huc revocant quod Sidonius, carm. v, vers. 212, de Aetio et Majoriano cum Clojone Franco decertantibus canit, inquit:

Post tempore parvo
Pugnastis pariter, Frzucus qua Clojo patentes
Attrebatum terras pervaserat.

Quid Attrebatum ad Rhenum?

2. Præterea hæc de bello cum Clojone non ad annum 427 aut 431, neque ad 437, ut tolerabilis aberravit Valesius, pertinent, sed ad annum circiter

417 spectant. *Nam qui potuit* (inquit Sirmondus ad hunc Sidonii locum) *Majorianus bello adesse* (anno 428) *et tam acriter dimicare, qui xxx post annos in suo consulatu* (anno 458) *juvenis erat*; ut patet ex eodem Sidonio, ibidem, vers. 524? Accedit auctoritas non omnino contemnenda Chronici Verulanensis, quod ad annum 446 hæc habet: *In Francorum terra reges regnare cœperunt, et primus eorum regnat Clodio*. Interea tamen Francici scriptores, ex laudato Prospero loco, Clodium anno 428, et, ex Prospero Pithœano, Pharamundum anno 418, vel citius, inter Francos cis et ultra Rhenum regnasse prædicant. Etsi Pagius, ad annum 418, n. 81, de Pharamundo, et ad annum 428 de Clodione sic loquitur, maxime de Pharamundo, ut satis liquido appareat, non suam, sed suorum assertam vulgo opinionem de initio regni Francici in Galliis exprimere voluisse. Sed de his alias fortasse plura.

3. Nunc duo ipsius Pagii lapsus in Critica ad annum 428, 183 n. 9, corrigendi sunt. Alter, quod dicat Sirmondum nihil in medium protulisse, quo suam comprobet sententiam de Clodiani belli tempore. Nimirum evidens argumentum ab ætate Majoriani desumptum et a me ipsius Sirmondi verbis modo productum nihili Pagio est. Sirmondus itaque bellum illius anni 427, ut vult Prosper, vel, ut rectius observat Idatius, anno 431 a Clodiano distinguit, quod gestum esse negat per hæc tempora, et post annum 445 ablegat. Rursus de Clodiano isto bello loqui existimat non solum Sidonium, sed etiam Gregorium Turonensem, Sigebertum et cum his Annales Francorum, atque in eadem tempora illud rejicere. Neque est cur Sirmondo Pagius objiciat quod Sidonius victos Francos, Sigebertus vero et Annales patriæ victores fuisse prædicent; nam quando Franci apud domesticos historicos non victores? quando non triumphos agunt?

4. Alter Pagii error est, quod dicat *Idatium hoc loco non significare eo Abrahami anno* (2448, Christi 432) *Francos victos esse, sed tantum pacem eos cum Aetio pepigisse*. Et post pauca: *Ibi Idatius loquitur de pristina dignitate ab Aetio recuperata, quod tamen non nisi post aliquot annos contigisse videbimus*. Hæc Pagius, quem Idatius evidentissime refellit, dum anno 431 inquit: *Idatius episcopus ad Aetium ducem, qui expeditionem agebat in Galliis, suscepit legationem*. Statimque anno 432 subjungit: *Superatis per Aetium in certamine Francia, et in pace susceptis, Censorius comes legatus mittitur ad Suevos, supradicto secum Idatio redeunte*. Quamquam ergo agebat Aetius expeditionem in Galliis anno 431 nisi quæ insequentis anno finita est, superatis per ipsum Francis et in pace susceptis? Sed tædet in his diutius immorari. Tantum in fine duo moneo: alterum, Idatium harum rerum testem fuisse oculatum et ideo periculum nullum est, nec suspicio quidem, quod eas extra locum et tempus referat; alterum, de pristina dignitate ab Aetio recuperata nullum per eos annos Idatium verbum facere.

184 Nota XLV, p. 75.

De Bonifacio, commentarii vice, hæc in nonnulla Idatii loca ex Augustino, Prospero, Olympodoro et aliis summatim excerpta accipe. Bonifacius, Thrax genere, belli pacisque artibus insignis, a Caetano male habitus ex bello Hispaniensi contra Vandalos, anno 432, in aulam Honorii Augusti, et inde in Africam transiit. Post Honorii mortem provinciam hanc contra Juannis tyrannidem, tribunus tunc militum, defendit, Placidiamque et Valentiniano filio servavit. Exinde Placidia, quia sibi fidissimum Bonifacium ubique experta fuerat, comitiva domesticorum atque Africæ honestatum eidem provinciam præfecit, quod Aetius tulit ægerrime. Itaque ut Placidiam suspectum redderet Bonifacium, eum apud ipsam cœpit criminari, regno inhiare dictitans, et siquidem ab Africa revocaretur, non pariturum. Simulque ad Bonifacium scribit Placidiam ipsi insidias struere, quarum hoc ei erit indicium, fore ut absque ulla causa subito ad

A palatium acciretur. His artibus Placidia et Bonifacium circumventis, illa Bonifacium ex Africa venire ad se jubet; Bonifacius vero venire abnuat. Quare perduellionis damnatus, cum bellum in publico nomine indiceretur, Vandalos ex Hispania, ut sibi auxilium essent, advocavit. Verum detectis postea Aetii doctis absterisique suspicionibus, quæ Placidiam a Bonifacio et Bonifacium a Placidia averterant, Bonifacius quidem nihil non egit, ut Vandalos ab Africa removeret (quæquam omnia frustra fuerunt), Placidiam vero jussu in exilium Aetii et totius orbis (ut ait Prosper ad annum 432) *pace et confessione* (an consensione?) *mirabili Bonifacius ab Africa ad Italiam in Urbem venit, accepta magistri militum dignitate*. Aetius acrioribus propterea invidiæ stimulis agitatus, Bonifacium breviori telo instructum longore ipse aggreditur vulneratque. Hinc tertio post mense Bonifacium ex vulnere moriens uxorem suam valde locupletem, ut nulli nisi Aetio nubat, monet.

B Ubi observat, Aetium tunesine uxore fuisse; namque alias importuna esset et infoliosa 185 Bonifacii de nuptiis cum Aetio contrahendis ad uxorem adiutio. Si tamen Aetio nupsit, atque illa Gaudentii mater est, de qua loquitur Sidonius carm. v, verso 205; ex Gothica profecto gente fuit, non ex Vandolica. Quanquam Pelagæ nomen (quod Bonifacii uxorem habuisse prodidit Marcellinus) neutrum sonat, et extra Gothos et Vandalos Arianaum, quam duceret, invenire potuit Bonifacius. Id autem ex Prisco et Cassiodoro constat, Aetium alium habuisse filium nomine Carpilionem, qui major Gaudentio erat; nam hic apud Sidonium *parvus Gaudentius* a matre dicitur eo tempore quo Carpilio legationem jam obierat ad Attilam. Quare si Carpilio nondum mortuus erat, quando Gaudentio minori ejus fratri imperium quærebatur, quid curæ esse potuit, nisi quod Aetii uxor, quæ apud Sidonium loquitur, mater erat Gaudentii et Carpilionis noverca. Plura de Bonifacio collegit Stillingensii commentario prævio ad Vitam sancti Augustini, § 52.

Nota XLVI, p. 76.

De Aetio post interfectum ab eo Bonifacium Prosper sub consiliis Aetio ipso et Valerio, id est anno 430, hæc tradit: *Aetius cum, deposita potestate, in agro suo degeret, ibique cum quidam inimicus ejus repentino eum incursum opprimere tentasset, profugus ad Urbem atque illinc ad Dalmatiam, deinde Pannoniam, ad Hunnos pervenit, quorum amicitia auxilioque pacem principum et jus interpolatæ potestatis obtinuit*. In libro Prosperi, quo utor, pro et jus quod hic exhibeo, scriptum est *Aetius*. Sed ore libri ascriptæ ex fide Manuscriptorum sunt, exque aliis auctoribus optimæ pluresque correctiones et notæ, quas esse su picor a studio magni Antonii Augustini. Ex illis una hæc est quæ, expuncto illo verbo *Aetius*, ea restituit et jus. Igitur ex descriptis Prosperi verbis nemo non videt, Aetium, interfecto Bonifacio, iram principum metuente palatium reliquisse. Ubi Sebastianus Bonifacio succedens, tandem ibidem permansit quandiu abfuit 186 Aetius. At hic, anno 433 ad aulam reversus, Patriciumque renuntiatus, Sebastianum palatium post aula expulit et ad Orientem navigare coegit. Quare quæ Prosper de secessu Aetii in agrum fugaque in Dalmatiam et Pannoniam narrat, maxima ex parte ad annum 433 pertinent.

Nota XLVII, p. 77.

1. Praylium anno 416 aut initio anni 417 Joanni in episcopatu Hierosolymitano successisse, decessisse vero ante annum 419, ejusque in locum successum fuisse Juvenalem, nota 30 paucis exposui. Igitur doctissimus, cui ego assentior, Papebrochius, in Hist. chronolog. episcop. Hierosol., Praylii mortem anno 418 adnectit. Clar. vero Pagius, in Critica, ad annum 429, n. 27, mortuum asserit Praylium anno 425. Verum neuter quemquam veterum scriptorum pro-

ducit, qui suæ sententiæ presse clareque suffragetur. Quinimo Pagius ex xx episcopatus annis, quos Praylio Nicephorum et Theophanem tribuere fatetur, novem et ultra necesse est ut detrahat, et nec sic quidem computus illius constat. Papebrochius similiter in Cyrillo, s. riptore Vitæ sancti Euthymii (20 Januarii) qui Juvenalis successorem Praylii anno 46 episcopatus obiisse tradit, pro 46 legendum esse ait 40; namque ita chronologiam, quam astitit, requirere existimat. Nimirum tam Pagius quam Papebrochius, dum suam quisque sententiam comprobare conatur, scripta veterum vel refellit vel corrigit, quia uterque opinionum suæ contraria esse cernit. Attamen Papebrochii correctio Cyrillo adhibita non tam enormis est, ut per sese patet, ac illa quam Pagius Nicephoro et Theophani adhibet, ut eos in suam sententiam trahat. Quanquam hi, ut verum fatear, severiorem longe merentur, quia longissime a veritate aberrant. Præterea, ut ad Papebrochium redeam, facillimum fuit auctori Vitæ Euthymii Cyrillo episcopatum Juvenalis numerare a morte Joannis, prætermisso ex oblivione Praylio. Quem cum in brevi, id est, brevi tempore, 187 episcopatum tenuisse Idatius affirmet, illius testimonio efficere potuisset Papebrochius, ut ejus opinio, sin minus certa, valde tamen probabilis lectoribus videretur. Porro episcopatus decem annorum, quantum Praylio tribuit Pagius, brevis dici non potest. Si autem brevis fuit, ut tradidit Idatius, secundo a morte Joannis anno, id est, 418 obiit; Juvenalisque p. st ipsum electus est eodem anno.

2. Emin. carl. Norisius Praylium non ante annum 421 obiisse existimare se indicat, dum, in hist. Pelag., lib. II, cap. 4, scribit ab eo anno (421), qui acceptæ a Theodoto sedis (Antiochenæ) primus numeratur, colligisse ut Pelagius de sanctis Hierosolymorum locis egeretur. Duo hic astruit vir doctissimus: alterum, electionem Theodoti evenisse anno 421; alterum, Pelagium post Theodoti electionem abactum fuisse Hierosolymis. Cæterum Eusebius Cremonensis (ita conjicit magnus Baronius, ad annum 417, n. 15, vel si Cremonensis non est, certe ille videtur esse cuius meminit Hieronymus epistola nunc inter Augustinianas 202) Cyrillo Alexandrino scribens (apud Baron., ibidem) hæc inquit: *Quomodo nunc, cum beatæ memoriæ Innocentius Pelagium, Cælestiumque cum suis capitibus condemnavit, cunctis eos abjicientibus Orientalibus, Alexandrina Ecclesia in communionem receperit, quæ sola et prima inter provinciales suos tales resutare debuerat? Si nunc, id est quando Innocentius, qui initio anni 417 dececit, Pelagium damnavit, Orientales hunc abjecerunt Syri et Palestini, annon sero nimis, scilicet post quatuor aut quinque annos abactus dicitur a Norisio? Quid quod de hac Pelagii et sanotis locis ejectione sub Catilinæ nomine locutus fuisse videtur Hieronymus, epist. 55 ad Riparium. At Hieronymus ante annum 421 mortuus est. Fortasse etiam clarius de ejectione Pelagii et sacris locis locutus est alius Hieronymus, scriptumque, ubi hæc narrat, deperit. Plura enim opera sancti doctoris injuria temporum perditæ sunt.*

3. Itaque Praylius Pelagium Hierosolymis expulsi post synodum Antiochenam, quæ serius quam anno 417 cogi 188 non potuit. Nam cum Pelagius ex synodo Diospolitana indemnatus evasisset anno 415 desinente, orthodoxi, qui ipsius condemnationem flagrantissime concupiscebant, confestim hanc causam ad Antiochenum patriarcham, cui suberant episcopi Palestini, detulerunt. Sed importune in eo rerum articulo evenit, ut Alexander episcopus Antiochiæ moreretur, unde causa procrastinata est usque ad electionem Theodoti in annum 417. Garnerius, dissert. 2 de synodis in causa Pelagiana habitis, synodo 10, Theodotum anno 411 Alexandro successisse existimat, sed immerito. Marius Mercator, cau. 3 Communis., postquam Pelagium Patres Dio-

spolitanos deluisse narravit, continuo quid Antiochiæ de eo actum sit commemorat, inquires: *Postmodum evidenter deprehensus (Pelagius) insistentibus accusatoribus a posteriore synodo, cui sanctæ memoriæ Theodotus Antiochiæ præsedidit episcopus, atque detectus, a sanctis quoque et venerabilibus Hierosolymorum locis est deturbatus. Ergo si postmodum, si insistentibus accusatoribus, scilicet iisdem qui in Diospolitana synodo eum accusaverant, damnatus est a Theodoto, quis aut cum Norisio anno ab ea synodo quinto, aut cum Pagio anno octavo, ut opinatur is ad annum 424, n. 8, nimirum multos etiam post annos, quam celeberrimum Zosimi decretum totum orbem percurreret, factum id fuisse credat? Imo neque Norisium neque Pagium credituros id fuisse existimo, nisi viri doctissimi in eam ivissent opinionem, quod Theodotus longe post annum 417 Antiochenam obtinuerit sedem.*

4. Verum aliter omnino res se habet; namque Theodotus anno isto 417 Antiochiæ factus est episcopus, ut in hist. patriarch. Antioch. præfixa tomo IV sanctorum Julii, satis liquido deducit eruditissimus Jesuita Boschius; ejusque opinio laudato Mercatoris testimonio adjunctisque Eusebii verbis supra descriptis maxime comprobatur. Cum enim Eusebius solius Innocentii rescriptum meminerit, nulla recentioris alicujus decreti (puta Zosimi) facta commemoratione, profecto gravissimum nobis præbet fundamentum, ut credamus epistolam 189 illam missam ad Cyrillum fuisse eodem anno 417. At quid ego moror? lidem emin. Norisius ac Pagius (lege hunc, ad eum annum, n. 9) hoc idem fatentur, scilicet, eas Eusebii litteras scriptas fuisse initio pontificatus Zosimi, quem eodem anno 417, die 18 Martii consecratum fuisse tradit ibidem Pagius, n. 12. Cum ergo Pelagius ex sacris Hierosolymorum locis exturbatus fuerit auctoritate synodi Antiochenæ, in qua sederunt Theodotus et Praylius; namque id etiam de Praylio testari videtur Mercator, qui post laudata ipsius supra verba hæc statim adjicit: *Quod (ejectionem Pelagii a sanctis locis Hierosolymorum) ejusdem sancti Theodoti ad reverendissimum urbis Romæ episcopum et sanctæ memoriæ Praylii Hierosolymitani episcopi missa scripta testantur*, annon ex his omnibus liquido colligitur, 1° synodum Antiochenam habitam fuisse anno 417, non autem post annum 421; 2° Theodotum jam tum Antiochiæ episcopum factum fuisse, uti, contra quam opinantur Norisius et Pagius, propugnat Boschius; 3° Pelagium, etiam si post electionem Theodoti Hierosolymis expulsus fuerit a Praylio, Prayliusque e vivis excesserit vel in fine anni 418, vel initio insequentis, ab eo prorsus expelli potuisse et re ipsa expulsum fuisse anno 417, non autem post annum 421, uti contendunt Norisius et Pagius, existimantes Praylium eo anno nondum obiisse?

5. At constat, inquires, Praylium propensiore in Pelagium animo fuisse initio episcopatus, et pro eo tum ad Innocentium papam litteras dedisse. Quo itaque pacto fieri potuit ut tam cito, nempe in ipso episcopatus anno primo, Pelagium abjiceret et a Palestina expelleret? Simili ratiocinatione asserere qui poterit Tractorianum Zosimi post annum 418 editam fuisse, quia Zosimus usque ad diem 21 Martii ejusdem anni Pelagium Cælestiumque excusare conatus est, eorum accusatoribus acerrime suggillatis. Praylius utique litteras pro Pelagio ad Innocentium scripsit, illæque perlatæ sunt eo tempore quod inter primas et secundas litteras Zosimi (qui Innocentio successerat) ad Africanos episcopos excurrit. Il ex eo colligitur 190 quod cum Zosimus nullam Praylii epistolæ mentionem in primis suis ad Afros litteris fecisset, facturus procul dubio, si eam jam tum accepisset; in secundis, quæ datæ sunt 22 die septemb. anno 417, acceptam a se meminit. Cæterum dum Praylii litteræ ad Innocentium perferuntur, delatum est ad Orientem decretum ejusdem Innocentii, quo Pelagius damnabatur. Hoc decreto exci- Theo-

dotus, et insistentibus Pelagii accusatoribus, synodo statim coegit, ubi præsente Praylio Pelagius damnatus est, et, ut aiebat supra Eusebius, a cunctis Orientalibus abjectus. Siquidem opportune tunc, id est, pontificatus Innocentii tempore, legatio Romam missa fuerat ab episcopis Orientalibus, de qua Bonifacius papa in epistolis ad quosdam Macedoniæ episcopos, tom. IV Concil. Collectionis Labbeanæ, col. 4708 hæc habet: *Ante breve tempus, id est, sub prædecessore meo beatæ memoriæ Innocentio Orientalium Ecclesiarum pontifices, dolentes se a beati Petri communione sejunctos, per legatos pacem, si charitas vestra retinet, proposuerunt. Nimirum se junxerunt sese Orientales, Constantinopolitani et Egyptii a communione Romanæ sedis, recusantes nomen sancti Joannis Chrysostomi dypticis inserere, quod Innocentius urgebat. Orientalium autem legatio in auctorem Alexandrum fuisse prædecessorem Theodoti, ipse Innocentius testatur epistola ad Maximianum episcopum, tom. II Conciliorum, col. 1266; in qua hæc scribit: *Antiochenæ Ecclesiæ frater et coepiscopus noster Alexander digna legatione et prosecutus est et probavit, negotium scilicet reconciliationis Orientalium cum Ecclesia Romana. Igitur ex Italia Antiochiam redeuntibus Alexandri legatis, desinente anno 416 vel ineunte potius 417, ad alia, quæ ab ipso Innocentio tradita sunt, rescripta decretum contra Pelagium receptum tum editum ad junxisse tam est credibile quam quod maxime. His ergo Innocentii litteris a Theodoto acceptis, nanque interim Alexander decesserat, ut se Romano pontifici magis probaret, synodum statim coegit, Pelagium damnavit et ab Oriente rejiciendum decrevit.**

6. Sed ecce nunc Norisius, lib. I Hist. Pelag., cap. 41, nullum 191 ab Innocentio adversus Pelagium conditum decretum continet. Tum quia hujusmodi decreti, ait, nullibi divus Augustinus meminit; tum quia illud Zosimus pontifex Cælestio non objecit; cum tamen ab eo requisiverit ut sedis apostolicæ litteris, quæ a sanctæ memoriæ suo prædecessore manerant, præberet assensum, ut refert idem Augustinus, lib. II de Peccato origin., cap. 3. In Norisii sententiam pedibus, ut solet, ivit Pagius ad annum 416, n. 15 et 16. Sed imprimis esto quod illius decreti Innocentiani nullam sanctus Augustinus mentionem fecisset, non satis hoc erat ut illud existitisse unquam negemus. Atqui id expresse tradit Gennadius, cujus testimonium tanti aliquando facit Norisius, quanti infra videbimus nota 63, a n. 3, ubi de epistola Leonis ad Flavianum de Incarnationis mysterio dicendum est. Testatur id ipsum etiam liber Pontificalis, ut Eusebius antea laudatus non obscure indicat. Utquid enim cum Pelagianos ab Orientalibus abjectos esse ait, factum id significanter adnotat, cum beatæ memoriæ Innocentii Pelagium Cælestiumque cum suis capitibus condemnavit?

7. Deinde nego, Augustinum non meminisse decreti Innocentiani, neque illud Cælestio Zosimum objecisse. An quia Augustinus litterarum, non vero decreti nomine utitur, ideo epistolam aut epistolas aliquas, non autem decretum significare voluisse dicendus est? At enim vel consulto, vel casu potuit decreti nomen non usurpare. Annon Possidius, in Vita ejusdem Augustini, cap. 18, de Innocentio et Zosimo loquens, inquit: *At illi tantæ sedis antistites suis diversis temporibus eosdem (Pelagianos) notantes.... catis litteris et ad Africanam Occidentis et ad Orientis partis Ecclesias eos anathematizandos et devitandos ab omnibus Catholicis censuerunt. Et hoc tale de illis Ecclesiæ Dei catholice prolatum judicium, etc.* En Possidius litteras appellat tam Zosim quam Innocentii adversus Pelagium constituta; eaque non a solo Zosimo, sed etiam ab Innocentio ad Orientis partis Ecclesias missas esse testatur. Ipsæ etiam Augustinus, epist. 190, alias 157, ad Optatum, de constitutis ab Innocentio et Zosimo, eodem tenore loquens, 192 ait: *Pelagius et Cælestius duobus venerabilibus antistitibus apostolicæ sedis papa Innocentio et papa Zosimo toto Christiano orbe damnati*

sunt. De quibus exempla recentium litterarum sine quæ universaliter ad omnes episcopos de memorata sede manarunt, etc. At dubium non est quin Zosimus decretum contra Pelagianos ediderit. Denique emittit Baronius, Garnerius et alii assensu sunt Gennadio, lib. de Vir. illustr., de Innocentio juxta lectionem Pagii dicenti: *Scripti decretum Occidentalem et Orientalium Ecclesiis adversus Pelagium datum. Post quem successor ejus papa Zosimus latius promulgavit.*

8. Et sane si quo scripta sua contra Pelagium mittere debuisset et misisset Innocentium credendum est, Orientis diocesis fuit, ubi quot et quanta perpetraverit Pelagius, tum per se episcopus deludens in synodis, tum per sæ factionis homines Hieronymum et sanctas virgines Eustochium et Paulam juniorem immaniter vexans, mature cognoverat, ut patet ex ipsius Innocentii epistola, inter Augustinianas olim 95, nunc 193, exque alia, quam ad Joannem episcopum Hierosolymitanum scripsit, habesque apud Baronium ad annum 416. Sed jam nimis multa de nomine disputavimus; præsertim cum uno verbo his dirimi possit, si dixerimus latuisse Augustinum decretum Innocentii contra Pelagium missum in Orientem, sicuti latuit ipsum concilium in eodem Oriente, in eadem causa et eodem anno habitum a Theodoto: neque enim illius synodi meminit usquam sanctus doctor; si ergo ex ejus de hac synodo silentio nemo nisi temere falsitatis arguet Mercatorem, quod et habitum dicat, et in ea damnatum fuisse Pelagium scribat; cur, quia decreti Innocentiani sub expresso nomine decreti non meminit Augustinus, falsitatis arguendi sunt Gennadius, liber Pontificalis, vel etiam laudatus supra Eusebius? Ego equidem cum hæc et plura his similia lego in Historia Pelagianorum et Vindictis Augustini ejusdem auctoris, illud, uno commutato verbo, repetere soleo: *Honor regis judicium diligit.* Verumtamen sive decretum contra Pelagianos ediderit Innocentius, 193 quod ad cunctas Ecclesias miserit, sive epistolarum ad Afros scriptarum exemplar in Palæstinam et Orientem transmitti curaverit; id ex Eusebii et Mercatoris testimonio certissime constat, Orientales Pelagium abjecisse, quia illum ab Innocentio, nondum autem a Zosimo damnatum didicerant. Quod cum anno 417 vel ut serius initio 418 factum fuerit, sedente Hierosolymis Praylio, Joannes, qui huic in episcopatu illo præcessit, tenere eum non poterat anno 419, quo terræ motus ab Idatio commemorati contigerunt. Quin etiam Praylio brevi vita functo, Juvenalis tunc temporis Hierosolymitanam sedem occupabat.

Nota XLVIII, p. 78.

I. Inter epistolas S. Cyrilli Alexandrini octava, quæ incipit: *Nugantur quidam*, ad Nestorium directa est. De ea autem sanctus Leo epist. (mibi) 33, ad Theodosium Augustum, ait: *Qua (epistol. Cyrillus) Nestorium corrigere et sanare voluit, pravos prædicationis ipsius arguens et evidentius fidem Nicenæ definitionis exponens; quamque ab eo missam apostolicæ sedis scrinia susceperunt.* Ejusdem Cyrilli epistolæ meminit sanctus Flavianus in primis et secundis ad sanctum Leonem missis a se litteris, quæ in antiquis Leonis Editionibus post epistolam octavam reperiuntur. Ergo in primis testatur Flavianus, ei Cyrilli epistolæ omnes synodi Ephesinæ Patres assensisse. In secundis verba quædam adducit, quæ cum ex eadem illa Cyrilli epistola desumpta sint, aperte demonstrant, de ea, et non de alia Cyrilli epistola locutum fuisse Flavianum in primis suis litteris, et de eadem locutos Leonem in litteris ad Theodosium, et Idatum in Chronico, dum Cyrilli epistolæ unius meminit ad Nestorium missæ ejus hæresim devitantis et regulam fidei exponentis.

2. Quapropter immerito Quessnellus præter hanc Cyrilli epistolam, *Nugantur quidam*, quæ in tomo I Concilii Ephesini, cap. 12, initium aliud habet, scilicet: *Intelligo quosdam*; illam etiam, quæ de pace est ad Orientales incipitque: *Latentur cæli*, 194 significatam esse vult a Flaviano. Nam quod hic Ja-

tius alia cum hac epistola missa esse testatur, interpretari possumus, et quidem consultius, de alio Cyrilli scripto, quod laudato loco designat Leo iniquiens: *Ephesinæ etiam synodi gesta recenset, quibus contra Nestorii impietatem a sanctæ memoriæ Cyrillo inserta et allegata sunt de Incarnatione Catholicorum testimonia sacerdotum.* Quamquam nihil nos cogit, ut ea alia, quæ allata fuisse ait Idatius, Cyriaci esse dicamus.

3. Porro contra Nestorianæ hæresis venenum, quod has quoque Occidentis partes afflaverat, præsentissimum scripta hæc antidotum attulerunt. Nam, ut omittam Leporium monachum Massiliensem, quem in emendationis suæ libello (scripto, ut opinatur Tillemontius, anno 427) apud Sirmondum tom. I opusculi. confitentem legimus: *De sancta Maria non Deum ipsum natum, sed perfectum cum Deo natum hominem dicebanus: ex Hispania datus ad Capreolum Carthaginensem in Africa episcopum litteris Vitalis et Constantium scripserunt: Sunt hic quidam, qui dicunt non debere dici Deum natum; nam et hæc est fides (hæresis potius) eorum, hominem purum natum fuisse de Maria Virgine, et post hæc Deum habitasse in eo.* Ita a religiosis his viris Vitale et Constantio scripta fuisse post Ephesinam synodum litteræ Capreoli ad ipsos demonstrant, quæ tom. I Operum Sirmondi, pagina 215, legi poterunt. Cum autem scripta non fuerint post occupatam a Gaiserico Carthaginem die 19 novemb. anno 429; nam ab eo tempore cuncta in illa urbe perturbatissima fuerunt; puto, Vitalem et Constantium eas litteras ad Capreolum misisse aliquo ex his annis, qui inter 432 et 439 decurrerunt. Quod si scriptas fuisse eas dicamus, antequam ad Hispaniam anno 436 allata fuerint scripta quæ hoc anno memorat Idatius, nihil fortasse a veritate aberrabimus.

Nota XLIX, p. 78.

Semel et iterum Idatius Burgundiones contra Romanos rebellasse 195 tradit annis 436 et 437, atque in hoc ultimo bello cæsa eorum xx millia testatur. De quo intelligenda sunt illa, quæ Sidonius carm. vii, vers. 324, scribit:

.... Belgam, Burgundio quem trux
Presserat, absolvit junctus tibi.

Widelicet Aetius junctus Avito. Addit insuper Sidonius:

Vincitur illic
Cursu Hernius, Chonus jaculis, Francusque natatu,
Sauromata clypeo, Salius pede, etc.

Ubi utrosque Francos, Athurios, qui ad Nicrum, et Salios, qui ad Salam aut I-salam flumina considerant, Burgundionibus adhæsisse significat. Cæterum unicus belli dux et auctor Gundiacus fuit, Burgundionum rex; reliquæ vero gentes Burgundionis ductum fortunamque sequebantur. Et tamen Marianus Scotus sexto post natus sæculo sub hujus anni consulibus hæc scribit: *Bataros, Tungros, Menapios, Tervanos, Morinos, Ambiones, Cameracenses, Tornacenses, Attrebates, Belvacenses, et quidquid his regionibus interjacet, ultraque Sequanam et Ligerim Clodius Francorum regno adjecit.* Hæc cum Sidonianis concessisse refutasse est. Sirmondus ad hunc Sidonii locum Gothos Burgundionibus auxilio accurrisse, eorumque viii, Burgundionum vero xx millia eodem tempore et loco occisa fuisse refert. Sed fallitur vir doctissimus; Gothi enim alio anno quam Burgundiones perierunt, ut constat ex Idatio; et loco etiam diverso bellum gessisse videntur, scilicet in provincia Narboneusi, cum Burgundiones in Belgica bellarent.

Nota L, p. 79.

Narraturus Idatius acta anni 439, nihil peccavit si Carthaginis, celeberrimæ urbis, excidium ante omnia præmisit, ante ea etiam, quæ eodem illo anno prius contigerunt. 196 Pagius tamen illum peccasse vult, imo peccare eum facit, dum sibi fingit Abrahami annum 2455, cui ad diem 19 octobris eversionem Carthaginis alligat Idatius, numerandum esse a die prima octobris anni Dionysiani 438; quod si ita esset, co-

te eversionem Carthaginis ascripsisset Idatius anno eidem 438. At numeret Pagius annos hujus Chronici a Januario, et incidet illud excidium in annum 439, in quem cum dubitari nequeat Idatium illud retulisse, agnoscat tandem Pagius errorem suum, desinatque inculcare toties annos Idatianos ab Octobri numerandos esse.

Nota LI, p. 79.

De bello Tolosano, de quo Idatius anno 437, Prosper sub ejusdem anni consulibus hæc scribit: *Litorius, qui secundæ ab Aetio patri in potestati Hunnis auxiliantibus præerat, dum Aetii gloriam superare appetit, dumque aruspicum responsis et dæmonum significationibus fidit, pugnam cum Gothis imprudenter conseruit. Merito ergo victus, captus, occisus est, qui vanitate tumidus et sacrilega impietate contaminatus pugnam conseruit. Comparat hunc catholici imperatoris ducem Salvianus, lib. vii de Gubern., cum Theodore Gothorum rege Ariano, pieque sapienterque philosophatur, dicens: Cum Gothi metuerent, præsumptissimus nos in Hunnis spem ponere, illi in Deo; pax ab illis postularetur, a nobis negaretur, illi episcopos mitterent, nos repelleremus, illi etiam in alienis sacerdotibus (erant enim, quos pacis interuncios et sequestres ad Romanos mittebant Gothi, episcopi catholici) Deum honorarent, nos in nostris contemneremus. Prout actus utriusque partis, ita et rerum terminus fuit. Itaque ille dux nostræ partis Litorius eandem urbem hostium (Tolosam) quam eodem die victorem se intraturum esse præsumpsit, captivus intravit. Vincula quæ aliis paravit, ipse sustinuit. Ut qui maximum habuerat supercilium fortis viri, mortem subiret ignavi, longo tempore et diuturna in ergastulo Barbarorum tabe consumptus. 197 Ipse rex hostium, quantum res prodidit, ac probavit, usque ad diem pugnæ stratus cilicio preces fudit; ante bellum in oratione jecuit; ad bellum de oratione surrexit. Priusquam pugnam manu capesseret, supplicatione pugnavit; et ideo fidens processit ad pugnam, quia jam meruerat in oratione victoriam. Hæc captivi, quia lectu illa dignissima, et quæ egregiam Theodori Gothorum nostrorum indolem ostendunt, ex Silvano descripti. Interiù observa, Idatium post dies paucos, quam captus est Litorius, occisum fuisse et affirmare; Salvianus vero longo tempore et diuturna in ergastulo Barbarorum tabe consumptum ait. Salvianus et loco et tempore rebus his propior erat; nam per hos dies aut paulo post hæc in Gallia scribebat.*

Nota LII, p. 79.

Pacis inter Romanos et Gothos eodem anno 439 connectæ laudem Avito tribuit Sidonius carm. vii, vers. 299, ubi Aetii totiusque Galliarum trepidationem post dejectum a Theodore Litorium his carminibus depingit:

Gallia.... Getica pallescit ab ira:
Nil prece, nil pretio, nil milite fractus agebat
Aetius: capto terrarum damna patebant
Litorio. In Rhodanum proprios producere fines
Theodoridæ fixum; nec erat pugnare necesse,
Sed migrare, Getis. — Postquam undique nullum
Præsidium duobusque suis nil, Roma, relictum
Fædus, Avite, novas, etc.

Prælicenter ista a Sidonio scripta videri poterunt, si Prospero creditur, qui de eadem hac pace loquens inquit: *Pax cum Gothis facta, cum eam post ancipitia pugnæ lacrymabile experimentum humilium, quam unquam ante poposcissent.* Sed hunc Prosperi locum, luxatum esse dubitare non possumus; tum propter Salviani testimonium, quo Sidonianum confirmatur; tum præcipue, quia Paulus Diaconus, qui Pro perum exscribere manifeste videtur, hæc, lib. xiv, tradit: *Pax cum Gothis 198 facta est, cum eam Romani post hujus lacrymabilis belli perniciem humilium, quam unquam antea poposcissent.* Quare in Prospero vox Romani, quæ librorum negligentia inde excidit, reponenda est.

Nota LIII, p. 80.

De Gaiserici irruptionibus, quibus maritimas

utrisque imperii regiones per singulos annos vastare solitus est, Victor Vitensis in fine lib. i hæc scribit : *Quæ vero in Hispania, Italia, Dalmatia, Calabria, Apulia, Sicilia, Sardinia, Brutiis, Lucania, Epyro, vel Hellade (Gaisericus) gesserit, melius ibi ipsi, qui passi sunt, miserabiliter lugenda narrabunt.* Hinc apud Cassiodorum, lib. i Variar., epist. 4 : *Sævus et repentinus hostis dicitur, a quo avus ipsius senatoris Sicilianus Brutiosque liberavit.* Quod fortassis nunc accidit. Ab hac Sicula expeditione na rat Prosper sub cons. hujus anni revocatum fuisse Gaisericum metu Sebastiani, qui ab Hispania in Africam transfretaverat, adiungitque ab eodem tandem Gaiserico Sebastianum interfectum fuisse. Vid. not. 57.

Nota LIV, p. 81.

Exstat tomo IV Oper. divi Augustini Editionis theol. Lovaniensium disputatio inter ipsum Augustinum et Maximinum episcopum Arianum, qui, teste Possidio in Vita sancti Augustini, cap. 17, cum Gothis in Africam venerat. Ipse autem Maximinus initio disputationis Carthaginense se missum Hipponem ait a *comite regis*; sed lege a *comite Sigisvulto*, quomodo legendum esse monuit Sirmondus; cujus animadversionem nescio cur ex quadam ejusdem Sirmondi nota ad sermonem 140 divi Augustini resciderunt Benedictini. Sigisvultus ergo natione Gothus bellum pro Valentiniano in Africa contra Bonifacium administravit; ipsoque ab ea recedente, recessisse etiam cum eo gentilem suum Maximinum existimo. Saltem nemo inficias ibit, post devictos a Gaisericis Asparem et Bonifacium hujusque 199 in aulam regressum anno 432, quo eum consignat Idatius, Marcellinum ab Africa discessisse. Hinc irruenti hoc anno 441 in Siciliam Gaisericum occurrere et Ariani regis Arianum episcopum gratiam accipiari potuit. Maximinum autem ab episcopis damnatum ideo dixit Idatius, quia sanctus Augustinus, præter commemoratam supra disputationem, quæ nunc prinus est ex libris quos habemus ab Augustino contra Maximinum, duobus insuper aliis et etiam eum sanctus doctor validissime refutavit.

Nota LV, p. 81.

Bacauda non gentis, sed factionis nomen est latrocinii deditæ. Quæ Diocletiani tempore in Gallis ita invaluit, ut contra Bacaudas mittendus fuerit Maximianus, qui eos non tam extinxit, quam frenavit. Post irruptiones vero Barbarorum in Hispanias Galliasque immaniter coaluere, præterque plurima alia loca, Pyrenæos saltus omnes a Mediterraneo ad Oceanum mare occupaverunt. Hinc Aracillitani, inde Tarraconenses Bacaudæ erumpentes oppida, urbes atque integras provincias vastabant. Mentio etiam eorum fit in Chronico pluribus in locis. Lege, si vis, in fine hujus operis dissertationunculam de Bacaudis.

Nota LVI, p. 82.

Merobaudem, quem eximie laudat Idatius ad annum 443, eundem illum poetam esse existimat Sirmondus, de quo Apollinarius Sidonius carm. ix, vers. 293, canit :

Sed nec tertius ille nunc legatur
Bætim qui patrium semel relinquens
Undosæ petit sitim Ravennæ.
Plores cui fulgidam Quirites,
Et charus popularitate princeps
Trojano statuum foro locavit.

200 Patriam quidem Merobaudis tacet Idatius, Sidonius nomen; cætera tamen quæ seorsim unusquisque exprimit satis sunt, ut utrumque de eo viro loqui credamus. Merobaudis poemata aut perierunt, aut hucusque latent præter unum de Christo epigramma, cujus hoc est initium :

Proles vera Dei, cunctisque antiquior annis
Nunc genitus, qui semper eras, lucisque reptor.
Ante tuæ matrisque parens, quem misit ab as ris
Æquævus genitor, verbique semina fusum

* Hanc dissertationem ab auctore elucubrâtam non fuisse, dictum est in præfatione.

Virgineos habitare sinus et corporis artes
Jussit inire vias parvæque in sede morari.

Reliqua in Bibliotheca Vet. PP. invenies. An Merobaudes hic illius neposve fuerit alterius Merobaudis, qui semel et iterum consulatum gessit annis 377 et 388, an nullam eum eo cognationem habuerit? Horum neutrum sine auctore, sine ullo teste, statuere valemus. Raritas quidem ac insolentia nominis intra unam familiam retentum id fuisse suadet. Nam quem Ammianus Marcellinus, lib. xxx, et Prosper sub consulibus Clearcho et Richemere regem Gallorum et magistrum militum meminerunt, non Merobaudes, quod apud hos auctores legitur, sed Mallobaudes dicebatur. Merobaudes ille consularis sub Maximo Tyranno periit, ut narrat Latinus Pacatus in Panegyrico Theodosio dicto.

Nota LVII, p. 85.

Idatius, anno 434 in Orientis palatium ex Ravenatensi Sebastianum aufugisse ait. Ex Oriente in Aquitaniam profugum hoc anno 441 venisse affirmat, et anno insequenti 445 transitum illius ad Vandalos in Africa consignat. Prosper vero, sub consulibus Valentiniano Augusto v et Anatolio, id est anno 440, Sebastianum in Africam navigasse significat. At Idatium melius quam Prosperum res Sebastiani cognitas habuisse existimo. Quod si quis istius testimonio assentiendum sibi esse judicaverit, duplicem Sebastiani 201 transitum in Africam statuat, primum anno 441, post quem regressus in Orientem, ibique aliquot annos commoratus, in Aquitaniam nunc ad Theodorem venerit, Barcinonemque postmodum occupaverit; un le iterum anno 445, quod Idatius testatur, in Africam convolarit. Sed ut verum fatear, cum satis frequenter res gestas præmature consignet et aliquando integro quinquennio prævertat, mirum non erit, si nunc etiam annos totidem Sebastiani transitum ad Vandalos anticipaverit. Verum nihil ego definio, sed lectoris judicio relinquo.

Nota LVIII, p. 83.

Idem Prosper sub consulibus anni 443 diligentiam sancti Leonis papæ laudat, qui latentes in urbe Manichæos e latebris suis eruit, eosque totius Ecclesiæ oculis exposuit, addiditque : *Multi Orientalium partium sacerdotes industrium apostolici rectoris imitati sunt.* Imitatus est etiam Turibius Asturicensis episcopus, qui Idatium nostrum in laboris ac sollicitudinis sue societatem asciscens, Manichæos Asturicæ latentes detexit, eisque diem dixit. Gestæ autem episcopalia contra hos hæreticos confecta ad Antonium Emeritensem episcopum a Turibio et Idatio missa fuisse puto, quomodo ab Adigino episcopo Cordubensi circa annum 480 ad Idatium ejusdem Emeritensis Ecclesiæ episcopum de Priscillianiano relatum est, quod Severus, Hist. lib. II, prope finem, testatum reliquit : non quod Emeritensi metropoli aut Corduba aut Asturica subjicerentur, quod nec tunc, neque unquam postea contigit, sed vel ob illius urbis dignitatem vel ob episcoporum Antonii et Idatii sanam. Ita etiam a nostratibus Hispanis sæpe alias factum est, ut etiam extra provinciam celeberrimarum urbium antistites Cuprianum et Capreolum Carthaginenses, Ambrosium et Simplicianum Mediolani de rebus gravioribus consulere. Omnia constant ex epistola 68 Cypriani, ex epistola Capreoli, supra, nota 48, laudata, atque ex Actis concilii i Toletani.

202 *Nota LIX, p. 84.*

1. Turibius, Asturicensis episcopus, ut grassantibus per Hispanias Priscillianistis obviam iret, primum commonitorium ad Orthodoxos, puto, scripsit. Deinde libellum composuit, in quo sexdecim capitulis damnatas Priscillianii opiniones perstrinxit. *Sexdecim*, inquam; nam 16 ultimum vocat sanctus Leo, et 17 non in hoc de Priscillianii erroribus libello, sed in

epistola familiari Turibii ad se missa expressum A fuisse declarat. Hæc autem Turibius ad Leonem pontificem Romam misit, ut ex epistola 93, nunc 15, ipsius Leonis discimus. Qui præter hanc ad Turibium epistolam litteras simul misit ad cunctos Hispaniæ episcopos, quod hæc ipsius verba declarant: *Dedimus, inquit, litteras ad fratres et coepiscopos nostros Tarraconenses, Carthaginenses, Lusitanos atque Gallicos* (Beticos ad id concilium i Bracarense, neque ulla suberat causa cur eos præteriret Leo), *eisque concilium synodi generalis indiximus.* Quæ omnia cum a Leone per Pervincum ejusdem Turibii diaconum missa fuisse oculatus testis Idatius diserte affirmet, nescio quæ illa scripta sint, quæ Leo, eodem concilio Bracarensi testante, per Turibium notarium sedis suæ ad synodum Gallaciæ direxit. Maxime cum ibidem subjecerit Leo: *Si autem aliquid, quod absit, obstiterit quominus possit celebrari generale concilium, Gallaciæ saltem in unum convenienti sacerdotes, quibus congregatis fratres nostri Idatius et Ceponius imminebunt, conjuncta cum eis instantia tua, quo citius vel provinciali conventu remedium tantis vulneribus afferatur.* Post hæc igitur neque opus erat ut quidquam aliud ad synodum Gallaciæ scriberet Leo, neque, si quid scripsit, fieri potuisse videtur ut Idatius ejusdem provinciæ episcopos, et illius pars magna synodi posterioris hujus Leonis scripti nusquam meminerit.

2. Neque suspicari fas est, vitium irrepsisse in concilium illud Bracarense, et in eo a collectore addita esse illa verba *notarium 203 sedis suæ*; nam ea repetit Innocentius III, lib. II, epist. 133, ubi ait: *Dicitur in i concilio Bracarensi, quod Theoribus, notarius a papa Leone ad synodum Gallaciæ* (quam Gallaciæ synodum jam tum perisse affirmat ibidem Innocentius) *missus fuit.* Quod interea tamen simile valde vero puto, hoc sane est, Turibium illum, de quo loquitur concilium Bracarense, diversum non esse a Turibio Asturicensi, quem impropria significatione, neque quinto sæculo usitata, notarium appellaverit concilium vel ejus potius collector. Indistinctum etiam existimat Florius, tom. VI Hisp. sacræ, dissert. I, ad n. 200, ubi Pagium Quiesnellumque refellit, qui Turibium Leonis notarium a Turibio episcopo Asturicensi distinguunt. Verum enimvero sive alter ab altero diversus, sive non diversus sit, confundendus non est Turibius Leonis notarius cum Turibio sive Theoribio illo ad quem octogesimo post anno epistolam scripsit Montanus Toletanus episcopus, quæ edita est post concilium Toletanum II, quæque in addita ibi ad oram nota scripta dicitur ad Turibium Asturicensem. Qui potuit post annos octoginta? Ibi etiam epistola alia legitur ejusdem Montani ad Palentinos, in qua scripta Turibii nostri impensæ commendantur.

Nota LX, p. 85.

1. Nunc quoque Pagius Idatium errare facit, illi imponens eclipsim, quam Decembri anni Abrahamitici 2463 ascribit, æræ vulgaris 446, alligare. Et quidem ita consequitur, si Idatius annos quibus Chronicon suum insignivit ab Octobri auspiciatur; nam annus Abrahami 2453, ab Octobri æræ communis 446 inchoatus, eundem cum anno isto Dionysiano Decembrem habet. At æquum erat ut Pagius Idatium toties et tam sæpe in errores impigisse non crederet, sed potius annos illum a Januario numerare sibi persuaderet, quo pacto tot errores antiquo huic et accurato scriptori nulla esset obijciendi causa nullumque fundamentum. Idatius ergo eclipsim illam mensi Decembri 204 anni Dionysiani 441 adnectit, quocum a prima ad ultimam diem annus Abrahamiticus 2453 concurrat. Dies tamen perperam in Chronico designatus est; nam feria tertia, qua contigisse dicitur eclipsis, dies erat 10, non autem ix Kal. Jan. Sed hoc adnotatum supra fuit in scholio.

2. Pergit insuper Pagius, et ad eundem annum 447, n. 13, suum et Calvisii errorem prodit, asserent un Theodosiani principatus annos ab anno æræ

communis 423 Idatium exordiri. Falsum id evidentissime demonstrat series annorum in Chronico observata. Item numerus annorum xxx, quos Idatius Honorio tribuit a morte Theodosii patris, et suo ordine digessit ab anno æræ vulgaris 495, quo Honorii regno initium fecit. Si ergo huic primo anno xxix adjicias, ut xxx compleas, in annum devenies ejusdem æræ 424. Ergo insequens annus, cui exordium Theodosii junioris et Flacidi Valentiniani principatus adnexuit Idatius, annus fuit æræ vulgaris 425, annusque ipsorum 23, annus ejusdem æræ 447. Porro cum ex ipso Chronico evidenter constet Idatium designato anno 50 Theodosii eidem subjecisse initium imperii Valentiniani, et eadem chronologica nota deinceps utriusque regni annos designare continuasse, quis non videat, eos annos ab æræ Dionysianæ 42 auspiciatum fuisse, siquidem hoc anno desinente Valentinianus Augustus renuntiatus est? Præterea cum Idatius annum 50 Honorii cum anno Abrahamitico 2440 conjuxerit, ut ipsius Chronicon demonstrat, annum Theodosii et Valentiniani 4 cum Abrahamitico 2441 alligasse necesse est. Igitur annus 23 eorumdem non potuit non concurrere cum anno Abrahami 2463, atque æræ vulgaris 447, cujus die 23 Decemb. eclipsis contigit. Non ergo erravit Idatius consignans hanc eclipsim anno 23 Theodosii et Abrahami 2463. Sed potius Calvisius Pagiumque aberrant, quorum ille sesqui anno citius Theodosii regni annos numerare Idatium cœpisse, hic autem annos Abrahami ab Octobri auspiciari falso affirmat.

205 Nota LXI, p. 86.

1. Asterium Protogenis in consulatu collegam anno 449 Hispanis valde acceptum ipsique pariter acceptam fuisse gentem nostram, argumento sunt durtuna illius in Hispania commoratio et filia Hispano Meraubandi in matrimonio collocata. Cujus pietatem commendat Sedulii Christiani ac religiosi poetæ carmina ab ipso collecta et divulgata. Namque huic nostro Asterio eam carminum Sedulii edendorum curam tribuit Sirmondus, ad epist. 24 lib. I Ennodii, ubi epigramma quoddam Asterii ex Codice Rhemensi protulit, cui præmissa erat hæc adnotatio: *Hoc opus Sedulius inter chartulas dispersum reliquit; quod recollectum adornatumque ad omnem elegantiam divulgatum est a Turcio Rusto Asterio v. c. consule ordinario atque patricio.* Sequitur Asterii epigramma ad eundem Macedonium, ad quem per epistolam opus suum Sedulius direxit. Ita illud ex emendatione Gasparis Barthii descriptum accipe:

Sume sacer meritis veracis dicta poetæ
Quæ sine fignenti condita sunt vitio;
Quo caret sua fides, qua sancti gratia Christi,
Per quam justus ait talia Sedulus.
Asterique tui semper meminisse jubeto,
Cujus ope et cura delita sunt populis,
Quem quamvis summi celebrent per sæcula Fasti;
Plus tamen ad meritum est, si viget oratio.

2. Cardinalis Norisius, in Cenotaphiis Pisanis, dissert. VI, hanc Sirmondi opinionem suis despicabilem lectoribus scere voluisse videtur, dum eam tanto contemptui habitam fuisse ab Usserio et Pearsonio ait, ut nequidem in ea commemoranda voluerint immorari: quasi id solemne non sit plerisque acatholicis, ut ejusmodi professionis viros, cujus fuit magnus Sirmondus, nihili se facere videri velint. At Norisius contra virum agens eximie probitatis, doctrinæ atque modestiæ, eundemque 206 sacerdotem summisque Ecclesiæ viris atque etiam Christianissimis Galliæ regibus magno in pretio habitum, non his profecto armis certare debuit. Argumentum, quod habuit Sirmondus, ut collecti et adornati operis Seduliani laudem Asterio huic nostro tribueret, desumptum est ex Gennadio, ex cujus integris exemplaribus, ait Sirmondus, *Sedulium Theodosio juniore, cui opus suum dedicavit, et Valentiniano regnantibus vita functum didicimus.* Exstat etiam nunc carmen, ubi Sedulius eundem juniorem Theodosium alloquens hæc inter alia scribit:

Hæc relegas serresque diu tradasque minori Arcadio; hæc ille suo generi. Hæc tua semper Accipiat, doceatque suos Augusta propago.

Neque insertum carmini Arcadii nomen cogit nos ut Theodosio Magno inscriptos hos versus credamus; namque hic minor Arcadius Theodosii minoris filius est, non qui iam ipsi natus esset, aut quem unquam nasci contigerit, sed quem Theodosio blandiens natorum ominator poeta, sicut et ipsi Arcadio sobolem filiosque vaticinatur, cum addit: *Hæc ille suo generi. At minorem Arcadium vocat, quia ex more illius ævi maseula prima Theodosii proles de avi nomine appellanda erat, quod fuit Arcadius. A quo, ut distingueretur secundus hic Arcadius, minor dicendus erat, ut ipse Theodosius junior dictus est, ut ab avo Theodosio Magno distingueretur. Ne autem id de Arcadio Theodosii junioris patre dictum existimemus, ratio temporum suadet, multoque minus de Arcadia ejusdem Theodosii sorore interpretari possumus; nam, præterquam quod in ipso carmine Arcadio legitur, non Arcadiæ, cur Arcadium potius quam Pulcheriam aut Mariam appellaret poeta?*

3. Secundum argumentum, quod habuit Sirmondus, ut Asterio huic Protogenis in consulatu collegæ concinnationem Seduliani operis adjudicaret, desumpsit ex epigrammate supra adducto ipsius Asterii ad abbatem illum Macedonium cui idemmet 207 Sedulius opus suum mittere decreverat, et cui inscripta est epistola, quæ Rheimensi in Codice carmen præcedit. Nam cum Sedulius, Gennadio teste, ante annum 450 obierit; eo enim anno obiit Theodosius, Seduliusque regnante Theodosio fato functus est, juxta Gennadium (ut omittam quod si vera esset cardinalis Norisii conjectura, qui in laudato supra carmine pro Arcadio legi vellet Arcadiæ quæ mortua est, ut tradit Marcellinus in Chronico, anno 444, ante hunc annum opus suum absolvisset); oppido incredibile est, Macedonium inter viros egisse quinquagesimo ferme ab obitu Sedulii anno. A qui hoc opus erat, ut ipsi epigramma illud misisset Asturnus, is qui consulatum gessit cum Præsidio anno 494, quemque Pearsonius, Usserius, Norisius et Pagius affirmant Sedulii opus collegisse et evulgasse. Ad hæc, carmina tot annos inter chartulas schedasque neglecta atque dispersa facilius, quam Sibyllina oracula foliis inscripta perissent. Denique nemo hucusque evicit, ea omnianomina quæ in Rheimensis Codicis adnotatione expressa sunt, Asterio nostro non congruere. E contrario aliena ab eo non esse existimavit Sirmondus, qui de nominibus mediæ ætatis erudite scripsit, cujusque de hac re judicium non est cur aliorum opinionantis non præferamus.

4. Sed esto Asterius hic noster *Flaverius Asterius* vocatus sit, non vero *Turcius Rufus Asterius*, quid inde? Enim vero hæc dico, *Turcius Rufus* affinxisse illi dicam librorios. Annon id facilius fecit, quam Sedulio affinxisse epistolam ad Macedonium et carmen ad Theodosium, quod, ut suam opinionem tueantur, factum esse dicunt qui Sirmondi sententiam contemnunt aut rejiciunt? Et carmen quidem Probæ Falconiæ adjudicant, quia præfixum aliquando fuit Centoni hujus poetrix: quasi non potuerit ab opere Sedulii in Centonem Falconiæ transferri, sicut a carmine Falconiæ in opus Sedulii translatum esse dicitur. Porro si in carmine Sedulii ad Theodosium de Arcadio jam nato sciolis aliquis sermonem esse putavit, satis hoc ipsi erat ut carmen illud Falconiæ ascriberet, 208 quam sciret Theodosii Magni, qui filium habuit Arcadium, tempore vixisse. Epistolam autem ad Macedonium cur Asterio ascribendam esse velint, nescio. Nisi quod, ut dictum est, si Sedulio tribuatur, et is mortuus fuerit ante annum 450, carmen quod ad eundem Macedonium scribit Asterius, Seduliani operis concinnator et editor, nemo unquam crederet scriptum esse ab eo qui anno 494 consulatum gessit. Sane utrumque scriptum, epistolam, inquam, ad Macedonium et carmen ad Theodosium sub Sedulii nomine ipsiusque operi præfixum frequenter

A invenimus. Vide Bibliothecæ Vet. PP. editæ Lugduni anno 1677, tom. VI. In eadem, tom. V, reperies Centonem Falconiæ sine eo ad Theodosium carmine.

Nota LXII, p. 86.

Sebastiani inclyti bello viri *Gaisericus* (ait Victor Vitensis, lib. 1) *sicut consilia necessaria habebat, ita et præsentiam formidabat. Cupiens autem illum extingueret, occasionem mortis de religione quæsiuit, nimirum ad Arianismum trahere illum pertentavit. Sed cum Gaisericus suggestionem acuta pulcherrimamque responsione retulisset Sebastianum, obmutuit quidem tum Gaisericus; verumtamen (addit Victor) alio generis argumento postea bellicosum virum occidit. Quodnam autem fuerit illud argumentum, non prodidit Victor. At si unica tantum religio apud impium regem reum fecerat Sebastianum, quocunque alio prætextu eum occiderit, ipsius nomen cœli tabula (ait emin. Baronius, ad annum 446) et liber vitæ indelebili nota scriptum retinet.*

Nota LXIII, p. 87.

1. Qui legat epistolam Leonis ad Ravennium Arelatensem episcopum, quæ 110 est in antiquis Editionibus, intelliget profecto de illis scriptis agere hic Iudatum quæ sanctissimus pontifex Ravennensis indixit, ut sollicitudine vigilantia suæ faceret *universis fratribus innotescere, vatribus, scilicet, non Hispanis modo, 209 sed etiam Gallis. Et ad Hispanos quidem transmittendi hæc scripta cura Ravennio demandatur, quia, sic provincialium positu exigente, per Gallias ad Hispanias mitti solebant, uti constat ex epist. (mihi) 52 ipsius Leonis ad eundem Ravennium. Quare mirari satis nequeo Paschasii Quesnelli levitatem, qui ex iis occasionem arripuit in notis ad epistolam Leonis (apud ipsum) 15, n. 9, ista effutienti: *Cum Hispaniarum Ecclesia in magna tunc ignorantia versaretur, plurimis earum episcopis vel errore infectis vel de Ecclesiæ doctrina non satis instructis, admodum conveniens erat, ut earum synodus ex Gallicanorum antistitem fide ac doctrina robur accederet. Ita Quesnellus, honestiore nullo fine quam ut vanissimam Gallis suis laudem quærat, episcopos Hispaniæ deonestat. Verum id tolerabilius, illud gravius est, quod cum ab episcopis Galliæ nulla doctrinæ capita, scripta nulla, nisi quæ Ravennio missa sunt a sancto Leone, in Hispanias transmissæ fuissent, nullo pacto fieri potuit ut ex Gallicorum antistitem (de ac doctrina synodis Hispaniæ robur accederet, nisi si dixerit Quesnellus scriptis sancti Cyrilli a synodo generali Ephesiana approbatis eidemque synodo insertis, atque epistolæ dogmaticæ pontificis summi Leonis novum a Ravennio et collegis robur accessisse, quod eadem scripta secum in Hispaniam tulerint, hujus provinciæ synodis inserenda.**

2. At quam longe fuerint ab hac vanitate Ravennius et quadraginta tres alii episcopi Galliarum cum Ravennio in synodo congregati, ipsorum litteræ ad Leonem ostendunt, quibus pro tanto munere sibi ipsis misso gratias ei agunt, profidentes Galliam totumque orbem epistolæ hujusmodi radiis fuisse illustratum. Sed ipsos audiamus: *Perlatæ ad nos, inquit, epistola beatitudinis vestræ, quam ad Orientem pro catholicæ fidei assertionem misistis.... Quis apostolatus vestro pro hoc tanto munere, quod non solum Gallias, sed totum mundum velut quibusdam gemmis ornavit, dignas æstimet gratias posse persolvere? Et rursus: quæ apostolatus vestri scripta ita ut 210 symbolum fidei quisquis redemptionis sacramenta non negligit, tabulis cordis ascripsit. Audi' Quesnelle! Scripta sedis apostolicæ de re dogmatica, qualis est bœta Unigenitus, ut symbolum fidei tabulis cordis nostri ascribenda sunt. Quod si e converso ea præfracte Redemptoris gratiam magnificis verbis extollere videri velis, redemptionis sacramenta factis re ipsa negligis, spernis, conculeas. Sed ad inceptum redeamus. Ex episcoporum Galliæ allatis verbis, etsi cætera deessent, si clausis non erat Quesnelli oculis, videre clarissime potuit, scripta illa a Leone missa*

fuisse in Gallias, non ut illie ab episcopis Gallicanis nova luce ac robore donarentur, antequam deferrentur in Hispanias, sed quia ad Hispanias, ad quas sicut ad reliquas orbis provincias mittebantur, iter erat per Gallias.

3. Quesnellus vim auctoritatemque epistolæ Leonis obscuris ambiguisque verbis extenuare voluisse visus est. At Norisius, dum etiam inter suos concellitatas privatam vitam ageret, aperte nimis atque intrepide dictatæ ejusdem epistolæ laudem Leoni ademptam in Prosperum transferre conatus est. Sed præstat ipsum audire, lib. II, cap. 13, Histor. Pelag., ad quam nihilo plus faciebat sermo de hac Leonis epistola, quam proluxa illa de Levinensibus, Aganensibus et Jurensibus monachis dissertatio atque sexcenta alia. Ergo Norisius, adducto Gennadii testimonio, ubi de Prospero inquit: *Epistolæ quoque papæ Leonis adversus Eutychen de vera Christi Incarnatione ad diversos datæ et ab ipso (Prospero) dictatæ creduntur*, hæc addit ex Baronio in notis ad Martyrologium Romanum, die 25 Junii: *Ado Viennensis et alii tradunt, Prosperum fuisse ab epistolis sancti Leonis papæ ab eoque scripta fertur famosissima illa epistola sancti Leonis ad Flavianum de Incarnatione verbi. Quod non tantum Gennadius, Honorius et alii, sed et Marcellinus comes testatur in Chronico. Ex his concludit emin. Norisius, conclamatque: In tanta antiquorum consensione viz Bellarmino hac de re jure dubitandi locus superest.*

4. Si di inprimis cum ignorare non posset Norisius, certe non debere, eadem Baronium de auctore hujus epistolæ, 211 quam Bellarminum sentire, qua fide eos quasi inter se di sidentes lectoribus suis objicit? Porro Baronius, in Annalibus, ad annum 449, hæc de ea epistola scribit: *Ceterum non nisi sancti Leonis esse dixerim; etenim eandem dictionem quæ est in epistola utique recognosco in ejusdem sancti Leonis sermonibus. Bellarminus vero, lib. de Script. Eccl., in Prospero, ait: Si ulla epistola sancti Leonis est, illa omnino est, siue stylum, siue doctrinam Leonis attendas. En duo eminentissimæ sanctitatis ac sapientiæ viri, cum vix dubitare jure possent, si Norisio credimus, eam epistolam Prosperi esse, ipsam Leoni indubitanter adjudicant.*

5. Ad hæc illa Adonis, Marcellini atque Honorii cum Gennadio consensio non tam antiquorum quam antiquariorum aliena scripta exscribentium consensio est. Nam ut ipse Norisius fatetur, sequenti cap. 14, Marcellinus unius Gennadii verbis loquitur; Honorius omnia ad verbum transcribit ex Gennadio. Sed et Adonis hæc verba sunt: *A quo (a Prospero) dictatæ creduntur esse epistolæ adversus Eutychen de vera Christi incarnatione. Eadem profecto quæ supra ex Gennadio protuli. Ergo unus Gennadius tantam illam antiquorum turbam conficit, ex quorum consensione viz Bellarmino locus superest divinam illam epistolam sancti Leonis jure adjudicandi. E contrario vero ex obscuro insertoque quolibet ramusculo jus sibi assumere licere existimant hesterni nonnulli critici, ut contra omnis retro antiquitatis consensum (Gallicanorum antistitum supra vidimus) contra fidem cælestium signorum, quæ laudato loco referet emin. Baronius, Prosperum celeberrimæ illius epistolæ auctorem prædicent, hominem doctum oppido atque pium, et de gratia Dei contra Pelagianos et Semipelagianos optime meritum, sed tamen laicum cæteraque ignotum. A quo proinde nemo non videt sanctum Leonem sine aliquo sui ipsius totiusque ordinis episcopalis dedecore emendicare non potuisse scriptum illud in quo quidquid de œconomia sacratissimi mysterii fide tenendum erat, universo orbi sexcentorun-que et amplius episcoporum generali concilio propositum fuit. Verum o te felicem 212 Gennadium! qui *Galla credulitate* (licet cum Valerio Martiale loqui quandoquidem Gennadius ipse ait: *epistolæ dictatæ creduntur*) sapientissimo maximoque pontifici detraxisti quod Prospero adjudicares; nam si quem*

A ex his quos amat Norisius tetigisses, acceptus ab eo procul dubio fuisses, sicut misellus ille acceptus est Prosper Pithœanus, quia ad annum Honorii 23 hæresis Prædestinationorum mentionem fecit. Vid., infra, not. 68, n. 6.

6. Epistola Leonis ad Ravennium scripta est in Non. Maii Valentiniano Aug. VII et Avieno consulibus, anno scilicet æræ christianæ 450. Unde dubitare non possumus scripta illa quæ ibi injungit Leo Ravennio, ut nota faciat fratribus, ad Hispanias non pervenisse ante hunc annum. Quod cum Idatius non ignoraret, erat enim de illorum numero ad quos eadem illa scripta mittebantur, de eorum acceptione meminisse non potuit ante annum 26 Valentiniani, quocum concurrat annus ille vulgaris æræ 450. Igitur has notas xxvi, quæ vigesimum sextum annum imperii Valentiniani significant, consignare non debuit, et certo non consignavit Idatius post § *De Gallis epistolæ*, alioquin asportationem in Hispanias eorum scriptorum alligasset anno 25 Valentiniani æræ communis 449, videlicet uno citius anno quam a Leone missa fuerunt. Itaque annum Valentiniani 36 ascripsit Idatius § *Sebastianus*; unde ad § *Asturius* extulit librarius has notas, cum ibi nomen consulis legeret, quod novi anni signum sibi visum est, uti supra etiam Honorii annum 28 ad § *Constantius* simili ductus errore transtulit.

Nota LXIV, p. 88.

Consignatum ad § *Theodosius imperator moritur* annum 27 Valentiniani delevi, nihil dubitans eam istic notam non ab Idatio, sed a librariis impressam fuisse. Ex quo non unus tantum, sed plures errores in Chronicon irreperunt, quos singulatim mox recensero. Igitur Theodosii mors illicari non potuit anno Valentiniani 27, qui in annum æræ vulgaris 213 incidit 451. Hunc enim annum non attingit Theodosius, cum 450 obiisset, die, si Theodoro Lectori, lib. III Collectan., credimus, 28 Julii. Vixit Theodosius annos XLIX, menses circiter III. Quare in Idatio pro quadragesimo octavo legendum est XLIX; namque hunc numerum retinet Fragmentum 1 Hispaniæ illust., et in Chronico Parvo annus legitur 44, quod vehemens indicium est germanam antiquius lectionem fuisse XLIX, atque ex ea natam fuisse illam Chronici Parvi XLIV, mutata x in v. Ex his liquido consequitur non ideo notarum chronologicarum seriem in Idatio per hos annos perturbatam fuisse, quia ante hunc § *Theodosius imperator moritur* Valentiniani annus 26 inscriptus est; sed quia nota anni 27 ejusdem Valentiniani eidem § adjecta est, cum rejicienda esset ad § *Gens Hunnorum*, ubi eam consignavit Idatius, ut mox ostendam.

Nota LXV, p. 89.

1. Mortem Placidie Augustæ adnotavit Tyro Prosper sub consulibus Valentiniano VII et Avieno, qui consules fuere anno æræ vulgaris 450. Alter Prosper mortis diem v Kal. Decemb., quem etiam præfert sepulchralis inscriptio quæ Ravennæ in ecclesia sanctorum martyrum Nazarii et Celsi visitur quamque apud emin. Baronium invenies ad annum 419, n. 167. Pseudo-Severus, qui acta hujus temporis ex Idatio describit, eidem anno obitum Theodosii et Placidie adnectit, ut minime dubitare liceat Idatium utriusque mortem eidem notæ chronologicæ subjecisse, huic nimirum xxvi, quæ ascripta § *Sebastianus*, annum designat æræ communis 450, quocum, ut dictum est, connectitur annus vigesimus sextus Valentiniani. Quapropter in reliquis Chronicis Idatiani Editionibus, in quibus legitur: *xxviii Valentiniani imperatoris mater Placidia moritur apud Romam*, triplici laborat vitio locus iste: 1º quod notam præferat chronologicam xxviii, cum Idatius sub modo dicta nota xxvi a § *Sebastianus exsul* ad § *Gens Hunnorum* decurrat; 2º quod ex duobus numeralibus 214 notis altera xxvii, altera I, una conflata sit xxviii; 3º quod verba illa *Valentiniani imperatoris mater*, quæ Idatii non sunt, huic loco ingesta sint.

2. Idatius itaque ab anno æræ Dionysianæ 451, quo Valentiniani 27 numerabatur, utriusque imperatoris tam Occidentis quam Orientis principatus annos Chronico suo inseruit: Occidentis, quia Idatius ipse sub illo; Orientis (opinor) quia legitime et diutius imperare ibi soliti principes. Cum ergo ad ea narranda quæ anno illo 451 gesta sunt devenit, quod exsequitur a § *Gens Hunnorum*; has notas xviii: 1. illi § apposuit, quibus significabat annum vigesimum septimum Valentiniani et primum Marciani. Verum enim vero cum has notas plures legerent atque exscriberent, unus nescio quis, rei novitate percussus, neque quid hoc, erat intelligens (anxi enim Honorii et Arcadii, rursusque anni Theodosii et Valentiniani cum ab initio æqualiter fluerent, utrorumque eorum simplici et indiscreta nota ab Idatio consignati fuerant), ex his duobus numeris xvii et i unicum confecit xviii. Deinde cum quæ retro scripta erant relegeret, et notam anni 27 Valentiniani nullibi inveniret, eam ascripsit § *Theodosius imperator moritur*, totamque Idatii chronologiam interturbavit.

3. Alius vero, notas illas re'gens xvii. i. earumque significatum capiens, claritatis gratia hoc modo distinxit xvii v. i. m., quæ sic exponi debuissent: *vigesimo septimo Valentiniani, primo Marciani anno*. Sed inventus est, qui posteriores illas notas v. i. m. ita interpretaretur: *Valentiniani imperatoris mater*; atque ex hoc commento et ex primo illo errore, quod duæ duorum principum epochæ, scilicet xvii et i in hanc unam coalescere xviii, nata est illa lectio xviii, *Valentiniani imperatoris mater Placidia*, etc., quam cuncti libri præferunt, et qua chronologia Idatii penitus turbata est. Nam qui hanc interpretationem sive a se inventam, sive ab alio exogitatum inhærentem non posse vidit § illi *Gens Hunnorum* (quem eni in sensum habere ista: xviii *Valentiniani imperatoris mater. Gens Hunorum?*) notam chronologicam et tria 215 priora verba, nimirum hæc, xviii. *Valentiniani imperatoris mater*, a § *Gens Hunnorum* avulsit, et cum his, *Placidia moritur apud Romam*, quæ aliquanto antea præcesserant, conjunxit, hanc periodum conficiens: xviii. *Valentiniani imperatoris mater Placidia moritur apud Romam*. Hæc autem cum censum non ineptum redderet, ablata est legitibus occasio hujus observandæ labis, quæ Chronicon turbabat. At ea nunc detecta, lectionem, quam hic exhibeo, germanam esse eam et ab Idatii calamo judicaturum te, lector, confido. Nam licet quæ de ratione et causa eversæ per hos annos in Hælio chronologicæ dicæ a me modo sunt meræ conjecturæ sint, at præterquam quod illæ probabiles admodum sunt, maxime si conferantur cum his quæ dicturus sum ad annum 7 Marciani, nota 82, n. 1, ubi aliam Chronici depravationem superiori omnino similem detegam, correctiones quas adhibui ex ipso Idatio vel ex iis qui eum exscribunt desumptæ sunt.

Nota LXVI, p. 87.

1. § *Gens Hunnorum* ascribendas esse has notas xvii. i. quæ annum vigesimum septimum Valentiniani, et i. Marciani designent, argumenta, quæ supra adduxi, convincunt. Et de Valentiniani anno 27 nemo erit qui neget. At de Marciani vereor ne quis adnectendum fuisse contendat anno Valentiniani 26, æræ communis 450. Nam ab hoc anno plurimi scriptores imperium Marciani deducunt. Enim vero deducunt historici, quia reipsa Marcianus imperator renuntiatu est mense Augusto anni 450. Attamen Chronicorum et Fastorum consularium scriptores, adnotato principis ad imperium aditu eo anno quo evenit, principatus annum i sequenti consulatui subjecerunt. Porro Marcellinus et Cassiodorus consulatui ejusdem Marciani et Adelphi illius annum i alligant, qui incidit in annum 451. Apud Panviniū vero non solum consulatus designatione, sed apposita etiam margini hæc nota i, exin annos Marciani auspiciari apertissime significatur. 216 Et sane Idatium annum i Marciani cum anno 27 Valentiniani a Januario anni

Dionysiani 451 inchoato ex æquo comparasse, perspicue constat ex ordine quem in cæteris ejusdem Marciani annis designandis observat. Potuisset profecto Idatius imperii Marciani exordium ejusque annum 1 anno 450 jam inchoato adnectere, et ineuiti postea anno 451 annum 2 Marciani cum anno 27 Valentiniani alligare; namque ita eum observasse in Avito et aliis infra videbimus; cur autem non id ipsum in Marciano præstitit, divinare non possumus.

2. Sed juvat hic animadvertere ex scriptorum in annis Marciani numerandis diversitate natum esse ut de anno et consulibus sub quibus habita fuit iv synodus, diversa atque pugnantia litteris consignata inveniantur. Cum enim in eadem synodo annus 2 Marciani ejusdemque consulatus, quem cum Adelphio gessit anno 451, ascripti sint, auctor Chronici Alexandrini in annum 2 Marciani, quem designat synodus, animum intendens, Factoque deinde consulatus, dum in his annum 2 Marciani ex integro collatum videt cum anno æræ communis 452, seu quod idem est, cum anno qui Sporathium et Herculanium consules habuit, hæc de ea synodo scripsit: *Marciani anno 2 Sphorathio et Herculano consulibus, acta est iv synodus Chalcedonensis*. At synodus annum 2 Marciani non a prima die Januarii anni Dionysiani 452 numerat, sed a die 24 aut 25 Augusti anni 451, quando Marcianus annum 1 ab initio imperio explevit. Cum ergo anno 451 consules fuerint Marcianus et Adelphius, et eodem anno, mense Octobri, coacta sit iv synodus, recte in ipsa Marciano et Adelphio, in Chronico vero Alexandrino perperam Sporathio et Herculano consulibus habita esse dicitur. Non minori, licet dispari, vitio laborat Panvinius de eadem synodo agens in Chronico; nam dum in consules, qui in ea ascribuntur, oculos conjicit, habitam esse ait anno 1 Marciani, consulibus eodem Marciano et Adelphio. Itaque consules eosdem ac concilium præfert; annum vero imperii Marciani diversum. Cæterum Panvinius dum 217 ita scribit, ab instituta a se imperii Marciani epocha non discedit.

3. Interea Alexandrini, Omphriani, aliorumque Chronicorum exempla fidem faciunt, non in lo Idatium, sed plures etiam alios scriptores Marciani 1 annum consulatui ejusdem et Adelphi, id est anno 451, annumque 2 consulatui Sporathii et Herculani vulgaris æræ anno 452 solitus fuisse adnectere. Denique in Hist. Gothor. Isidori annus 1 Marciani et Turismundi (is Idatio Thorismo est) illigatur Hispanæ æræ 490, id est, anno æræ communis 452. Sed cum idem Isidorus in Chronico annum eundem Marciani 1 adnectat anno mundi 5649, cui juxta ipsum Isidorum respondet annus æræ Hispanæ 489, Christianæ vero annus 451, utrumque nec simul verum, neque ab eodem Isidoro esse potest. Quin etiam in fine Chronici annum mundi 5845 componit Isidorus cum æra Hispana 654. Si ergo ab eo anno mundi in annum 5649, cui Isidorus, ut dictum est, annum 1 Marciani alligat, retrorsum numerando ascendere velis, subducendi tibi sunt anni clxv. Igitur eosdem subtraha ex illa æra 654, reliqui erunt cccclxxxix, non autem cccxc. Hinc in Historia illa Gothorum corrigendus est locus ubi Marciani et Turismundi annus 1 ascriptus est æræ 490, et repouenda æra 489.

Nota LXVII, p. 89.

Catalaunicos Campos, ubi Romani et Gothi cum Attila acie decertarunt, a Catalauno, Campaniæ Gallicanæ ad Matronam urbe, vulgo *Châlons*, nomen accepisse communis est eruditorum sententia. Sed quid si a Cabillonum Æduorum oppido ita appellati sunt? Sane Cabillonum istud ad Ararim Catalaunum etiam olim vocatum fuisse indicio est, quod nunc etiam *Châlons*, sicut illud prius Catalaunum ad Matronam vulgo nominatur. Deinde Eumenius, in panegyrico Constantini Augusti, ubi quid egerint, quid passi fuerint Ædii pro Romanis dicendum 218 sibi unice proposuerat, cujusdam cladis Catalaunicæ

meminit. Atqui Cabillonem ad Matronam nihil, Cabillonem vero ad Ararim clades plurimum ad institutum suum faciebat. Præterea planticem circa istud Æduorum Cabillonem oculis nostris videmus, et ipsius idem Eumenius ibidem meminit. Denique Rodericus Toletanus Euphronium Augustoduni, quæ primaria Æduorum civitas est, episcopum innumera in ea pugna occisorum millia sepelivisse narrat lib. II, cap. 8. Qui quidem Rodericus licet multo posterior fuerit, et auctorem longe se antiquiorem hujusce rei testem habuisse videtur. Nam pseudo-Severus a doctissimo Florio editus, ad annum I Marciani hæc scribit: *Cadavera innumera (ex occisis in pugna Catalaunica) Euphronius episcopus Augustoduno sepelitur, ubi procul dubio legendum est: Episcopus Augustoduni sepelitur.* Verum non dissimulo, in hoc Severi loco hæc etiam adluntur: *Aetius contra Attilam Tricasis pugnat loco Mawriacos.* Tricasses autem longius distant a Cabillono ad Ararim, quam a Catalauno ad Matronam; quo, pietate duce ac comite, accedere potuit Euphronius, etiamsi pugnae tempore longe a loco abesset; ingens enim occisorum ille numerus terræ mandari nisi pluribus diebus non potuit.

Nota LXVIII, p. 90.

1. Cum Aetio adversus Attilam non tantum Gothos, sed etiam Francos fuisse narrat locis in scholiis laudatis Jornandes, Gregorius Turonicus et auctor Miscellæ. Quorum Jornandes, omnium antiquissimus, integro post hæc tempora sæculo scripsit. At scriptores illius ævi Idatius et Prosper de Francis penitus silent; solos Gothos Romanis junctos contra Attilam pugnasse expresse tradunt. Idatii verba supra habes. Prosper vero consulatione Marciani et Adelphii hæc ait: *Cito et nostris et Gothicis placuit, ut furori superbiorum hostium consociatis viribus repugnaretur.* Tacet etiam de Francis, Gothosque tantum cum Aetio conjungit auctor Vitæ sanctæ Genovefæ (3 Januarii) quem, 219 opinio est, prope annum 500 scripsisse, quemque nihil Francorum laudibus gloriæque detractum aut dissimulatum de illis quidquam ire voluisse credendum est, cum jam tum hi Parisiis dominarentur. Quod autem maximi momenti est, Sidonius, qui historiam hujus belli conscribere se cœpisse prodit lib. VIII, cap. 15, tam longe abest ut Francos cum Romanis conjungat, ut contra Romanos pro Attila eos stetisse disertis verbis testetur cap. VII, vers. 325. Cum Hunno enim ait:

*Ulvosa, quem vel Nicer abluat unda
Prorumpit Francus.*

Itaque tacentibus vel etiam contradicentibus viris gravissimis Prospero, Idatio, atque Sidonio, qui quæ suo tempore et suos ante oculos gerebantur posteritati mandabant, quis non miretur oculatissimum Pagium ista ad annum 451, n. 22, scripsisse? *Ex Turonensis, inquit, et Prisci inter se collatione aliqua alias magna caligine involuta in manifestam lucem proferuntur; liquetque 1. Clodionem Francorum regem ante quadriennium demortuum duos filios reliquisse; 2. inter eosdem post ejus mortem de regni successione controversiam motam; 3. eorum unum in bello Attiliano pro Romanis pugnas; 4. hunc fuisse Meroveum.*

2. Sed Turonensis imprimis, lib. II, cap. 7, nihil amplius quam quod Franci Aetio adhaerint, scribit. Id quod si aut de tota gente, aut de tanta ejusdem multitudine, quæ regnum constitueret, regemque super se haberet, interpretetur Pagius, et non potius de his Francis ita existimet, sicut de Sarmatis, Ripariolis, Ibriionibus et aliis populis, quos etiam socios adjungit Aetio Jornandes, Idatii Prosperique silentio et expresso Sidonii testimonio ita retunditur, ut quæ narrat non in manifestam lucem prodiisse, sed ea potius densis adhuc in tenebris delitescere fatendum sit: maxime cum ideam sanctus Gregorius, cap. deinde 9, Francorum reges inter vulgi ramusculos (nam quæ ex antiquis scriptoribus desumpsit, nominatum eos appellando exprimit) quæritans tradat:

De 226 hujus (Cligionis seu Cligionis vel Clodionis) stirpe quidam Meroveum regem fuisse asserunt, cujus fuit filius Childericus. Hæcne verba sunt hominis qui Francos sub Meroveo filio Clodionis pro Romanis militasse et agnoverit ipse et posteris testatum esse voluerit?

3. Sed et Priscum audiamus, qui ab ipso Pagio, ibidem, n. 20, productus ait: *At Francos bello lacescendi illi (Attilæ) causa fuit regum ipsorum obitus, et de regno inter liberos controrersæ. Seniori Attila studebat, juniorem Aetius tuebatur; quæ Romæ vidimus legationem obeuntem nondum lanugine efflorescere incipiente, flava coma et capillis propter densitatem et magnitudinem super humerum effusis.* Pagius itaque defunctum regem, etsi nomen non exprimat Priscus, Clodionem, quasi liquido constaret, interpretatur. Hujus filium, cujus nomen silet etiam Priscus, Meroveum esse divinando asserit; nam Gregorius non filium Clodionis, sed de ejus stirpe fuisse Meroveum dicitur testatur. Ad hæc si objectis, Meroveum post patris Cligionis obitum (quem alias anno 447 alligat Pagius) imberbem, uti eum depingit Priscus, esse nequivisse, cum ipsius filius Childericus anno post hæc 44, nimirum 458, luxuriæ immodicus arguatur a Turonensi, cap. 12; respondet Pagius, Priscum nullatenus Romæ vidisse Meroveum anno 448, aut, quod rerum series quas narrat Priscus videtur postulare, anno 448, vel serius; sed anno 452, cum legatus a patre Clodione missus esset ad Aetium vel ad Augustum. Sed præterquam quod æriores aliæ curæ distinebant eo tempore Aetium, perdit scilicet Bonifacium, quem in palatium a Placidia accitum ægerrime ferebat, quemque tandem eodem anno de medio sustulit, ex quo ipsi in Pannoniam fugiendum fuit, idemmet Priscus non modo istud non astituit, sed ipsum aperte destruit. Nam postquam horum meminerat patris mortem, filique legationem, declaraturus quid oratum et a quo missus ille Francus Romam ad imperatorem venisset, subdit:

Hunc etiam Aetius in filium adoptaverat et plurimis donis ornatum ad imperatorem, ut amicitiam 221 et societatem cum eo faceret, miserat. Potuitne Priscus clarius exprimere, Francum illum, quem ipse legationem obeuntem Romæ vidit, Aetii consiliis instructum et muneribus ornatum illuc ab eodem Aetio missum fuisse, non ut patri, sed ut sibi amicitiam et societatem cum Valentino conciliaret? Potuit Aetius prædicto anno 452, dum iram Valentiniani fugiens secessit in Pannoniam, ista præstare? Quapropter licet Pagius, dum has explicat tricas, in manifestam se lucem protulisse dicat, Meroveum jam tum Francis imperantem pro Romanis contra Attilam pugnas anno 450, ut ego quidem puto (idemque fortasse judicabunt prudentissimi quique Galli, qui de Pharamundo quo modo alias loquatur observarunt), non aliter melius ostendere ille potuit, pleraque ex his quæ de eo regis Annales Francici jactant, incerta prorsus atque obscura esse, utpote quæ non alia luce clareant, nisi quam ab hujusmodi caliginosis conjectionibus mutuantur.

4. At inter omnes historici Francicæ scriptores convenit Meroveum post Clodionem regnasse. Esto. Sed ubinam gentium regnavit? Nam si eidem Pagio credimus, frater Merovei natu major utramque Rheni ripam tenebat. De tempore quo regnum inivit etiam obscurum. Patre enim mortuo anno circiter 448, ut tradit Pagius ad annum 452, n. 13, dissidium ortum est inter fratres. Et Meroveus postquam fratri cedere coactus est, ad Aetium confugit, apud quem diutius moratum fuisse necesse est, neque enim uno die illius amicitiam adoptionemque promereri poterat. Post hæc illi Romam proficiscendum fuit deprecatum imperatorem, ut Romanorum armis in paternum se regnum restitui vellet, atque præciperet. Hæc omnia non modicum tempus requirunt. Et tamen nec tunc regnum obtinuisse Meroveum, neque a illud obtinendum adjutum fuisse a Romanis usquam legimus. Quin imo quisquis altum scriptorum illius tem-

poris silentium, ingentes Attilæ motus, Romanorumque trepidationem consideret, profecto intelliget nullum ab eis bellum pro Meroveo Pagiano ante 223 annum 453 fuisse susceptum, neque suscipi potuisse.

5. Verum itaque Meroveum patrem Childerici, Clodionem vero aut illium aut cognatum aut generum nihil fortasse a veritate aberret, qui dicat, post bellum Attilianum vel etiam post Aetii mortem ex Francia transrhenana in Gallias irrupisse, atque huc referendum esse quod in Sidonio carm. vii, vers. 372, legitur:

Francis Germanum primum Belgamque secundum
Sternebat.

Porro Henschenius in Exegesi de episcopis Tungren. præfixa tom. IV Maii, n. 2, Tungrorum urbem, postquam ab Attila vastata fuit, a Francis occupatam fuisse se opinari significat. Dicamus ergo Meroveum annum circiter 453 sedem in Gallia propinqua Rheno fixisse, primumque omnium Francici regni jecisse fundamentum. Quod suadet etiam prima regum Francorum in Gallia stirps a Meroveo Merovingiæ nomen sortita. At regnum Clodionis (ne de Pharamundo loquar) in termino Tungrorum regnantis v. lde dubium est, vel potius falsum. Codices Historiæ Turonensis Gregorii fere omnes non Tungrorum sed Thoringorum legunt, horumque sæpe in eadem Historia mentio occurrit. Deinde de Tungris, immaniter ab Hunnis hoc bello vexatis, dum historici loquuntur, nullius aut regis aut regni aut gentis Francorum meminerunt. Laciniam ex Sigeberto scriptore sæcæli noni Actis sancti Lupi assutam, in qua mentio fit Merovei, nihil ego moror. Itaque Clodionem in Gallias aliquando irrupisse, certum est; in ea substituisse, incertum quam quod maxime. Il non ignorant Galli, atque a leo non ignorant, ut Adrianus Valesius in Historia Francorum stomachi plenus inveli sæpe soleat in sanctum Gregorium Turonensem, Franciæ Historiæ patrem, quia nihil de Pharamundo, de Clodione vero et Meroveo jejune admodum locutus est. Quasi ille quidquid post ipsum ex Prospero Pithœano ineptissime interpolato rerum Francicarum scriptores de his regibus, neque 223 de his tantum, sed de Priamo quoque et Trojana Francorum origine narrant, legere potuerit; aut etiam, si nunc redivivus legret, aliquo pacto probaturus esset. Laudandus tamen est idem Valesius, quod in notitia Galliarum ingenue fatetur, Pharamundum nihil terrarum in Gallia, Clodionem et Meroveum pleraque trans Rhenum pauca eis illum obtinuisse.

6. Interpolatum dico hujus Prosperi Chronicon, quod ex fide duorum vetustissimorum Codicum ostendit Henschenius loco supra laudato, cap. 10, ubi de altero illorum anno 623 exarato, vel saltem ex alio tanti ævi descripto ait: *In hoc vetustissimo Prosperi Chronico vel saltem tam vetusti exemplaris apographo nulla prorsus fit mentio Priami, Pharamundi, Clodii, Merovei.* Interpolatum tamen negat Pagius, anno 418, n. 31, contenditque in exemplaribus Henschenianis hæc omnia ommissa fuisse non vero alii inserta. Attamen quibus argumentis probat hoc Pagius? Habuitne Codicem ante annum 623 scriptum, aut aliquem alium, qui ex tante ætatis Codice descriptus fideliter fuerit, qualem habuit allegavitque Henschenius? Quanquam perinde etiam est sive a librariis sive ab auctore ipso ea de Priamo Pharamundo et Clodione collecta sint. Annon jure conficta esse dicuntur, quando filius temporis scriptores, etiam cum ferebat occasio resque ipsa postulabat, eorum nunquam meminerunt. Atqui non meminisse fatetur ibidem idemmet Pagius iniquens: *Unus pseudo-Prosper in Chronico imperialis monarchiæ Franciæ initii nemit.* Neque doctissimum virum latuisse opinor censuram, quam de eo scriptore protulit cardinalis Norisius, lib. II, cap. 15 Hist. Pelagi, ubi hæc scripsit: *Mirari solemus homines eruditos Prospero Tyroni adeo fidenter fidem præstitisse, cum idem non tyro, sed puer*

A in chronologia appareat totus in historia hospes, ac omnium quæ litteris prodidit imperitissimus. Renset deinde plures sædosque illius lapsus, finitque: *Mallem Augiæ stabulum purgare, quam tyronis hujus errores ex indice recitare.* Quantis igitur sordibus fœtere hunc Prosperum credimus, qui censuram hanc meruit a viro cuius ea vox est: *acerbiora dicta procul esse volumus ac 224 mitissime semper loqui.* Hist. de Synodo v, cap. 22. In his itaque sæcibus clarissimi gloriosissimique Francorum regni initia inquirere vatum et indecorum est.

Nota LXIX, p. 90.

Sanctus Isidorus in Hist. Gothor., semel et iterum Romanos et Gothos cum Attila dimicasse significat, et Theodorum in prima congressione occisum atque a Thurismundo filio altero prælio egregie vindictam narrat. Jornandes, n. 66, equo dejectum, dum suos Gothos ad pugnam hortatur, et ab iisdem concalcum interlisse affirmat, additque: *Alii dicunt eum interfectum telo Andagis de parte Ostrogothorum, qui tunc Attilanum sequebantur regimur.* Obiit ita vero magnus annuum auspiciatus regni 33. Atque ita intelligendus est Isidorus, dum 33 annos principatus illi tribuit, nisi quavis Isidorum ideo 33 annos Theodori ascribere, quia uno post anno quam mortuus est ejus obitum consignat, nimirum 452. Et revera, Theodori annum regni 33 vix attingit; nam regnare cœpit anno 419 circiter autumnum, ut dictum est nota 31; obiitque eodem fere tempore anno 451. Regnum Gothicum sub hoc principe ingens incrementum accepit; nam angustis finibus initio circumclusum ad Liguriam usque et Rhodanum ab eo dilatatum est; sex filios masculos superstitis reliquit, quorum nomina ex Jornande in scholio descripsi. Filiam insuper unam, quam Rechario Suevo matrimonio junxit anno 419. Nam de altera, quam Hunnerico Gaiseric filio in Africa nuptam socer deprehensam necem sibi machinari ad patrem hunc Theodorum absconditis nariibus, remisisse narrat Jornandes, non satis constat atque hæc fabulæ similia sunt.

Nota LXX, p. 12.

Prosper consulatione Sporatii et Herculani Attilam mira sancti Leonis virtute ultra Danubium abactam narrat. Exinde vero 225 nunquam alias in hac Occidentis partes rediit. Quare audiendus non est Jornandes, qui iterum contra Visigothos movisse et a Thurismundo pene simili tenore et prius in campis Catalaunicis fugatum affirmat. Attilæ post hunc annum mors accidit, consuloque scripsit Idatius: *Max int-riit. Prosper et Cassiodorus obitum illius illegant anno 453, Marcellinus vero anno sequenti.* Jornandes multa de Attila refert in Geticis, numero autem 83 singularia de mortis genere et de ejus funere narrat, quæ ibi legi poterunt. Inter cætera Attilæ mortem Marciano optimo et cumprimis religioso principi divinitus preannuntiatam testatur, iniquens: *Id accessit mirabile, ut Marciano principi Orientis de tam fero i hoste sollicito in somnis divinitus assistens arcum Attilæ in eadem nocte (nimirum qua Attila periit) fractum ostenderet.*

Nota LXXI, p. 92.

Licet Prosper Thurismundi necem ascribat anno 453 eidemque assentiri videatur Isidorus, dum initium regni ejus sub ara Hispana 390 consignat, unumque tantum annum regnasse affirmat; at cum ibidem Thurismundo ad regnum provecum fuisse asserat anno primo Marciani, qui tuit ætæ vulgaris 451, ut supra ostensum est, si Thurismundus post unum annum occisus est, necem ejus in annum 452 incidisse necessario consequitur. Et reipsa Isidorus cum Idatio sentire dicendus est secundum ea quæ de eo Isidori loco dicta sunt nota 66, n. 3; cum utroque ergo Thurismundi cædenti anno 452 ascribamus. Jornandes in Geticis, n. 72, triennio regnavisse tradit, sed audie. dus non est; etiamsi Rodericus Toletanus, lib. II, cap. 8, ut hoc dssidum cou-

ponat, scriptis e videatur: *Thorismundus regnavit anno uno, cum patre duobus, qui patri annumerantur; nam Thurismundum cum patre regnasse falsum est. Interemptum fuisse notat Jornandes, dum sanguinem tulit de vena.*

226 Nota LXXII, p. 93.

Pagins, ad annum 453, n. 5, asserere non dubitavit emin. Norisium ex Chronico Alexandrino demonstrasse sanctam Pulcheriam obiisse xii Kal. Mart. Attamen eruditissimus Joannes Stillings, in Vita ejusdem sanctæ Pulcheriæ, 10 Septembris, clarius demonstrat Norisium verba Chronici Alexandrini male intellexisse. Quapropter idem Stillings et apud ipsam Tillemontium et Gangius Idatio subscribunt, et quidem jure merito. Nam Chronicon illud inventionem capitis sancti Joannis Baptistæ et Pulcheriæ mortem uno tenore narrans, non mortem Pulcheriæ, sed inventionem capitis sancti Joannis in diem illum xii Kal. Martias refert, uti ex Græcis ejusdem Chronici verbis, si exacte fideliterque reddantur, perspicuum fit. Ea vide in Actis sanctorum Antuerpiensibus, loco antelaudato. Utrumque pariter Marcellinus in Chronico tradit, ejusque hæc verba sunt: *Hoc venerabile caput (Joannis Baptistæ) sub Uranio memoratæ civitatis (Euisenæ) episcopo, per præfatum Marcellum presbyterum constat inventum Vincomalo et Opilione consulibus, mense Februario, die 24, mediæ jejuniorum paschaliæ septimana, imperatoribus vero Valentiniario et Marciano regnantibus. Pulcheria Augusta, Marciani principis uxor, beati Laurentii atrium inimitabili opere consummavit, beatumque vendi finem fecit.* Hæc Marcellinus, diem inventionis capitis sancti Joannis a notans, tacensque obitus diem sanctæ Pulcheriæ. Itemque Chronicon Alexandrinum exsequitur. Quare silentibus cunctis et Idatio diserte testante Pulcheriam obiisse mense Julio, æquum est illi assentiri. Inventionem capitis sancti Joannis Marcellinus diei 24 Februarii, Alexandrinum vero Chronicon 18 tribuit. Ita quidem; non tamen audeo utri credendum sit statuere. Laudes augustæ hujus et admirandæ virginis patre, avis atavisque Hispanis editæ, quaque nihil sanctius, majus nihil tulit illud ævum, etiam in his dotibus quæ sunt supra sequiorem sexum, prædicat sæpissime sanctus Leo, prædicat concilium Chalcedonense 227 et innumeri alii. Plura de ea invenies in Annalibus ecclesiasticis.

Nota LXXIII, p. 93.

1. Ad oram § *Aetius dux* omissas esse a librariis has notas xxx et iv, trigesimum Valentiniæ et quartum Marciani annum significantes, quas ibi Idatius impreserat, duobus argumentis comprobatur in hoc genere maxime efficacibus. Primum est: Idatius post hæc continuo ait Valentiniæ 30 regni anno interfectum fuisse. Atque necesse est, ut 30 occisus sit, si inter § *Tertio regni anno* novus non sit ascriptus numerus. Nam quod Idatius ad § *Tertio regni anno* Valentiniæ annum 29 consignaverit, supra affatim demonstratum est. Alterum argumentum est: Idatius, de annis quos imperavit Marcianus agens, ait infra: *In Orientis partibus anno 7 imperii sui moritur Marcianus.* Rogo ergo te, lector, a § *Tertio regni anno* usque ad Marciani obitum quatuor annos reliquos quærere. Nusquam invenies; namque hæc nota i § *Romanorum XLIII* adjuncta numerum annorum Marciani non augeat, ut ibi ostendam: imo et ipsum Chronicon Sirmondianum, quantumcumque depravatum, per sese ostendit; namque ibi annum quartum Marciani etiam tum fluere adnotat; cum tamen præcedenti notæ annorum Valentiniæ nimirum xxxi hunc eundem Marciani annum quartum alligaverit. A § *Tertio anno* ad obitum Marciani tres tantum regni ejus anni in editis libris numerantur. Itaque annus quartus ex § *Aetius dux*, aut ex altero e duobus, qui hunc præcedunt, abscissus est. Cæterum ego § *Aetius dux* hos numeros xxx et iv apposui, quia Aetii mors certissime ad annum 4

A Marciani et 30 Valentiniæ pertinet; incertum autem est an ad eum annum pertineant illa quæ narrat Idatius de Friderici bello adversum Bacaudes et de Gallaciæ terræ motu. Denique, Aetio occiso, Valentiniæ legatos suos, qui hanc mortem nuntiarent, ad cunctas provincias misit, etiam ad Suevos, ut testatur Idatius. Cum ergo inter 228 Suevos ageret, credibile est tempus illius mortis ignorasse et anno Christi 453, Marciani 3 innexuisse? Similiter de nece Valentiniæ ratiocinari possumus, quam in vulgatis hujus Chronici Editionibus collatam videmus cum 4 anno Marciani, qui fuit æræ vulgaris 454. Hæcine scripsisse Idatium erit qui sibi persuadeat?

2. Sed lubet hic delectarum e regione § *Aetius dux* illarum notarum xxx. iv. occasionem lectori aperire. Res, nisi ego maxime fallor, ita se habet. Anni Valentiniæ 30 et Marciani 4 iisdem prorsus notis exprimuntur ac anni Valentiniæ 31 et 5 Marciani, his nimirum xxx. iv, ita ut uno tantum puncto hic aut illic inscripto distinguantur. Si punctum imprimas ante i, ita videlicet xxx. iv, designabis annum trigesimum Valentiniæ, et quartum Marciani. Si autem punctum post i affligas, ita scribens xxxi. v, denotabis annum Valentiniæ trigesimum primum, Marciani quintum. Tantilla res, aut in Codice prætermissa, aut a librario non animadversa plagam hanc, de qua agimus, Idatio fecit. Exinde enim natum est, ut existimaret nescio quis unum eundemque numerum notis illis significari, perque errorem bis in Chronico scriptas esse. Hoc autem errore imbutus, eas a primo loco ejecit, nimirum a § *Aetius dux*, servavit vero secundo loco ad § *Per duos barbaros*, ubi deinceps necesse fuit ut 4 annus Marciani legeretur, cum retro proxime 3 consignatus esset. Atque hoc denum pacto 5 et 6 annus Marciani ex manuscriptis Chronici exemplaribus evanuit.

Nota LXXIV, p. 94.

C Si vera sunt quæ Nicephorus, lib. xv, cap. 2, et alii narrant, Placidiam Valentiniæ filiam, antequam Roma a Gaiserico caperetur, Olybrio desponsam fuisse, oportet Eudociam sororem filio Palladio a Maximo datam fuisse. Ni male quis a Maximo Placidiam Olybrio ablatam fuisse, aut Olybrium, interfectis Maximo et filio Palladio, Placidiam sibi despondidisse triduo illo, 229 quod a morte Maximi ad ingressum Gaiserici in Urbem defluxit, teste Victore Tunensi. Utrumque autem satis incredibile. At cum Evagrius, lib. ii, cap. 7, atque etiam Priscus, contra quam alii scriptores frequenter narrant, Eudociam maiorem ratu Placidia fuisse tradant, veri cuique simillimum videri poterit Valentiniæ, qui mascula prole carebat, quique non ignorabat se patremque suum Constantium per matrem Placidiam ad imperii fastigium accensisse, nuptias majoris filii Eudociæ retardasse, ne cum ipse vegeta adhuc et florenti erat ætate, successore sibi in genero ascisceret; atque Maximum ob eandem rationem Palladio filio Eudociam potius quam Placidiam conjungere voluisse.

Nota LXXV, p. 95.

De interfecto Flavii Ancii Petronii Maximi, qui occiso Placido Valentiniæ imperium arripuit, non convenit inter scriptores. Prosper ab Augustæ Eudociæ famulis dilaniatum, Cassiodorus a militibus extinctum, Jornandes ab Urso milite Romano necatum, Theophanes a suis interemptum suis e mira varietate traherunt. Prosper deinde breviter sed dilucide, quæ ad necem Valentiniæ et Maximi attinent, perstringit. Occisus est Maximus, teste Anonymo Caspiniæ, prius Idus Junias. Marcellinus, in Chronico, tertio tyrannidis mense, Chronicon Severo afflictum septuagesimo imperii die necatum fuisse narrant. A Severo nihil differt Sidonius, qui imperium Maximo paulo amplius quam bimestre tribuit lib. ii, epist. 13. Verum Idatius more suo eadem etiam interregni ascribit, quod ad diem 10 Junii, quo Avitus imperator factus est, duravit. A die au-

tum 10 Julii, si retro numerando ascendas ad diem 17 Martii, qua Maximus imperium usurpavit, quatuor menses, septem minus dies, reperies. Quare Idatius vere exacte locutus est, dum Maximum vix quatuor regni sui menses explevisse dixit. Neque minus recte emin. Baronius interregnum a Maximi cæde ad Aviti nuncupat octem diem xxviii fuisse **230** assernit; ideoque perperam eum corrigit Pagius anno 455, n. 10.

Nota LXXVI, p. 95.

Nihil prolixi Idatio ad Arcadii et Honorii annum 4 hæc edixisse: *Ne Olympiadum quinque annorum turbet adjectio, propter regna tantum inserta principum.* Nihil, inquam, profuit; turbavit librarios in Aviti ad imperium alitu quinque annorum numeranda Olympias, propterea quod consignari debuit primus illius annus, qui civiles annos non auget, sicut eos non auxit 4 annus Arcadii et Honorii. Enimvero clamat toto ore Idatius se ejusdem anni res gestas persequi a § *Per duos barbaros* ad § (ut minimum) *Suevi Carthaginienses regiones*; nam primum id clarissime significat inquiens: *Ipsa anno Aviti*; deinde dum ait: *Marcianus quinto jam regni sui anno eundem annum Marciani retinens, quem supra designaverat.* Atque simile quid evenit in aliis Editionibus, in quibus per errorem non *quinto*, sed *quarto* anno legitur; perinde enim est sive *quarto* sive *quinto* legas, si eundem annum utrobique retineas. Atqui si nota illa i § *Romanorum XLIII* ascripta, quæ 1 annum Aviti significat, novum annum civilem indicaret, annorum Marciani numerum augere debuisset atque 6 illius annorum cum 1 Aviti conjunxisset, et deinceps 7 cum 2 et 8 cum 3, quod non facit; imo expressis dilucidisque verbis septem tantum annos imperii ei tribuit. Tandem Idatius infra Gaisericum ingressum et irruptionem in Urbem narrat, quam factam fuisse ait, *priusquam Avitus Augustus fieret.* Quid itaque? Nimis vecordem oportebat esse qui ad annum post initum ab Avito imperium referre id quod ipsi evenisse asseruit ante illius inaugurationem. Quid autem intra illius anni 455 gesta, renuntiationem Aviti, quæ posterior fuit vastatione Urbis, ante hanc commemoravit; ideo ab ipso factum est ut successorem Maximi, cujus cædes ante Gaisericum irruptionem, et perpetrata fuerat et in Chronico narrata, uno **231** tenore denuntiaret. Idatius itaque ad § *Romanorum XLIII* annum primum Aviti consignavit, sicut consignaverat supra ad § *Romanorum XL* annum 1 Arcadii et Honorii, et ut infra ad § *Romanorum XLIV* consignaturus est annum 1 Majoriani atque Leonis, nullam per hoc in annos civiles innovationem inducendo. Quapropter annum 5 Marciani æræ vulgaris 455 nunc etiam in hoc § *Romanorum XLIII* Idatius decurrit, decurretque usque dum ad § *Per Augustum Avitum* perveniet; ubi numerandus erit annus Aviti 2, Marciani 6, Abraham 2472, Christi 456.

Nota LXXVII, p. 97.

Animadvertenter olim Sirmondus a § *Per Augustum Avitum* excidisse notas chronologicas, cumque Idatium in lucem proferret, oræ Chronici hujus apposuit *Vannus Marciani*, quæ in sua Editione omisit doctissimus Florius. Et quidem merito, nam ea verba Sirmondi sunt, non vero Idatii. At locum quo novus designandus erat numerus, recte observavit Sirmondus, non item numerum ipsum; neque enim Marcianum 5, sed 6 annus illic conscribendus erat. Utrunque videre licet in Chronico Parvo; quippe in eo statim post illa verba: *Marcianus et Avitus concordem principatum utantur imperii*, hæc subjunguntur *VI anno Marciani*, nisi quod in Manuscripto legebatur *annis*, quod recte correxit cl. Florius, Ita etiam legisse Idorum ostendunt ea quæ scribit tum in Historia Gothorum, ubi Theodoricum ingressum ait in Hispanias 5 regni sui anno, pauloque antea de eodem Theodorico dixerat regnare cœpisse anno 2 Marciani,

tum in Chronico, ubi expressis verbis ait: *Hujus (Marciani) VI imperii anno Theodoricus rex Gothorum cum ingenti exercitu in Hispaniam ingreditur.* Itaque librarii pessime annum 6 Marciani ubique omiserunt et 2 Aviti, quem cum 6 Marciani certissime conjunxit Idatius, in § *Rechiarus ad locum a propria sede quam longissime rejecerunt.*

232 *Nota LXXVIII, p. 97.*

De Erulis Jornandes in Geticis, n. 43, a1 Mæotidem sitos et pedestri militia insignes fuisse ex Ablavio describit. Mamertinus, in panegyrico Maximiano Augusto dicto: *Cum Eruli, inquit, riribus primj Barbarorum, locis ultimi, in has provincias (Galliæ) irruissent, etc., victos deinde eos excisosque ibidem ait.* Ex quo intelligimus a Galliæ sinibus ejectos juxta Amasium seu Amistum flumen ad Oceanum Germanicum aut consedisse tunc aut cum jam antea loca illa tenerent, ad ea redisse, sinitimos Batavis fuisse, animisque conjunctos ex eo apparet, quod inter Romanos milites Eruli Batavis misti sæpe memorantur. Ex iis ergo locis piraticam sicut vicini Saxones exercentes, Belgii, Galliæ ac Hispaniæ oras assidue plurimos per annos irruptionibus veraverunt: Sidonius, de Erulis, lib. viii, epist. 9, inquit:

Hic glaucis Erulis genis vagatur
Imos Oceani colens recessus,
Ago prope caucolor profundo.

De Saxonum maritimis irruptionibus, quibus Erulorum similes omnino erant, loquitur idem Sidonius, eod. lib., epist. 6.

Nota LXXIX, p. 100.

Nihil opus hic verbis est. Descriptionis et rerum gestarum ordinem tute ipse, lector, in Chronico dispice. Perfecto liquido elicies quod multis jam argumentis demonstratum est, perperam a librariis annum 2 Aviti § *Rechiarus ad locum* ascriptum fuisse, cum is consignari debuisset § *Per Augustum Avitum*; qui etiamsi ad § *Rechiarus* pertineret, s-jungendus non erat ab anno 6 Marciani; sed uterque simul incribendus eodem loco fuerat. Itaque cuncta quæ sequuntur, usque ad § *Arius posteaquam*, ipso nos docente Idatio, discimus ad **233** annum qui cædem Valentiniani consecutus est, id est vulgaris æræ 456, pertinere. Neque ad excusandum librorum errorem prodesse quidquam potest sententia Pagii, quod Idatius auspicietur annos a mense Octobri; nam Octobrem recto jam reliquit a § *Mox Hispanis*, quod ex ipso Chronico evidentissime constat. Ino vix alius est toto Chronico locus, ex quo opinio Pagii manifestius falsitatis arguatur.

Nota LXXX, p. 101.

1. Postquam id quod gestum fuerat die 28 Octobris anni 2 Aviti et 5 Marciani, vulgaris æræ 456, narravit Idatius, subjungit Hesychium tribunum in Gallæciam advenisse legatum ab Avito, qui eundem Avitum de Italia ad Gallias Arelate successisse nuntiavit. Deinde necem Rechiarum commemorat, quem occisum fuisse ait mense Decembri. Ex quibus non temere colligimus Hesychium eodem anno, mense Novembri ad Gallæciam pervenisse. Quisquis enim attente legat Idatium, dubitare vix poterit ipsum illius anni gesta non alio quam quo evenere ordine narrare. Hesychium autem postulatam venisse a Theodorico auxilia, quæ hic Avito promiserat, et res ipsa suadet, innuitque infra Idatius, dum de Avito scribit: *Gothorum promisso destitutus auxilio caret et vita.* Atqui credere oportet Avitum, statim ac se imperio spoliatum sensit, opem auxiliumque a Theodorico postulasse. Si ergo Hesychium Theodoricum in Gallæcia convenit mense Novembri, consequens est ut Avitus a Ricimeri imperio depositus fuerit mense Octobri; neque enim longiore tempore opus erat ut Hesychius ex Italia ad Gallæciam perveniret. Verum enim vero clarissimum habemus testimonium Anonymi Cuspiniæ, qui Avitum imperii fastigio de-

jectum fuisse tradit xvi Kal. Novemb. Verba illius consulatu Varanis et Joannis sunt : *Captus est imperator (Avitus) Placentia a magistro militum Ricimere et occisus est Messianus patricius ejus xiv Kal. Novemb.* Ita in eo Chronico legitur, quod Viennæ in Austria descripsit anno 1683 **234** Joannes Baptista Soterius (seu potius Conradus Janingus) Societatis Jesu, postea, que tom. V sanctorum Junii imprimi curavit. Huic Editioni a viro adornatæ harum rerum experientissimo, qui que per sese manuscriptum Cuspinianum recens descripserat, æquius est ut credamus, pleniusque adhibeamus fidem, quam antiquæ Editioni Panvini, in qua pro xvi Kal. Novemb. legitur xvi Kal. Junias. Maxime cum in ipsa Panvini Editione ista præcedant : *Occisus est Remiscus in palatio Classis xv Kal. Octob.*, quibus proxime succedunt illa : *Captus est imperator Avitus*, etc., quæ si ad xvi Kal. Jun. pertinerent, profecto auctor illius Chronici ante eadem Remisci commemorasset.

2. Fere nihil discrepat ab Anonymo pseudo-Severus, siquidem regnasse Avitum asserit annum 1, menses III, id est septem minus dies tantum quam quos numerat Anonymus, quosque ille fortasse omisit, annum et menses rotunde designare contentus. Favet etiam inscriptio Romana apud Arhingum in Roma subterranea et Sirmondum in carneum vi Sidonii, in qua legitur : DEP. THIMOTHEA. IN. PACE. D. KAL. NOV. CONS. D. N. AVITI. Si enim tanto antea, videlicet, xvi Kal. Jun. purpura exutus esset Avitus, utique *Dominus* non appellaretur intra Urbem a Romano cive. Quare in illa die inscriptione, quæ ab iisdem Sirmondo et Arhingo adducitur : LOCUS. GERONTI. PRESB. DEPOSITUS. XIV KAL. JUL. CONS. EPARCHI. AVITI. Avitus iste consul unus aliquis est ex suffectis, non vero Avitus Augustus, cui non Eparchus, sed Fl. Mæcillius Avitus nomen erat, ut constat ex nummo apud Mediobarbum, et jam olim observaverat Morales, lib. vi, cap. 28, magnusque etiam Augustinus.

3. Avitus itaque imperium tenuit a die 10 Julii anni 455 ad 17 Octob. insequentis anni; ideoque imperavit annum 1, menses III, dies VII. Quapropter corrigendi sunt Evagrius, qui, lib. II, cap. 7, octo tantum menses; Pagius, qui, in Critica, ad annum 456, n. 6, pravam Anonymi Cuspiniani lectionem secutus, menses X et die. VII; Valesius, qui, in notis ad Evagium, VII duntaxat aut VIII menses Avitum imperasse tradiderunt.

235 4. Quo autem loco aut tempore, quoque mortis genere obierit, valde incertum est. Nam quod Idatius mortem ejus inserat anno 457, non satis est ut illum ante hunc annum non obisse dicamus. Quippe non rii mortem sub anno 424 adnotavit; et tamen diei ille extremum obiit ante hunc annum, scilicet anno 423. Quod quidem non ignoravit Idatius, ut ipse in Fastis suis indicavit. Verum quia interregni tempus, quod tunc fuit (excluso ab imperatorum numero Joanne, uti eum excludit Idatius), Honorio ascripsit, ideo mortem ejus in Chronico sinit usque ad annum 424. Id ipsum in Avito præstitisse potuit Idatius, ipsi adjudicans interregni tempus quod renuntiationem Majoriani præcessit. Ex Idatio igitur errire certo non possumus an Avitus ex hac vita decesserit anno 456 exeunte, an 457 incipiente. Aliquantulum temporis inter ejus abdicationem et mortem cecidisse Idatius non semel significat; nam et de Italia ad Gallias *Arelate successisse*, imperio utique spoliatum, hic affirmat, et postmodum hanc spoliationem illiusque mortem gradatim commemorat, inquit : *Avitus posteaquam a Gallis et a Gothis factus fuerat imperator, caret imperio, Gothorum promisso destitutus auxilio caret et vita*; quin etiam supra clare id expressit, dum Hesychium narrasse ait Avitum de Italia ad Gallias successisse. Ex his sane non temere deduces, Avitum Placentiæ ab imperio dejectum die 17 Octob., uti narrat Anonymus, ex ea urbe in Gallias, cum primum se dedit occasio, aufugisse et ad Theodoricum in Hispanias

A Hesychium tribunum auxilia petitem legasse. Hesychius Theodoricum convenit in Gallæcia, ubi Idatius agebat, desinente Novembri aut initio Decembris, anno 456, nullisque a Theodorico impetratis auxiliis ad Avitum rediit, appetente anno 457. Tum Avitus, aut rerum desperatione aut necis metu, ad quam a Ricimere quærebatur, aut utroque in inorbum incidit, mortemque oppetiit, ut indicat Turenensis, cujus verba statim dabo.

5. Locum et genus mortis, utinque nos docet laudatus Gregorius Toron., lib. II Hist. 11, ubi hæc scribit : *Avitus... 236 a senatoribus ejectus apud Placentiam urbem episcopus ordinatur. Comperto autem quo adhuc indignans senatus vita eum privare vellet, basilicam sancti Juliani Averni martyris cum multis muneribus expetivit, sed impleto in itinere vitæ cursu obiit, delatusque ad Brivatensem vicum ad pedes antedicti martyris est sepultus.* Hæc Gregorius. Ubi quod de episcopatu Placentino Avito collato narrat (id etiam ante scripserat Victor Tunensis) verum fortasse est, certe a moribus illius ævi non abhorret. Attamen verius puto quod cum Ricimer ad illius civitatis episcopatum suscipiendum Avitum cogere vellet, ipse in Gallias nondum initiatus aufugit, ibique de imperio potius recuperando quam de episcopatu capessendo cogitavit.

6. Sed quoniam inelyti martyris Juliani Brivatensis incidit mentio, juvat obiter adnotare quod idem Gregorius Theononicus, lib. II de Gloria martyrum, cap. 4 r. fert, scilicet, Hispaniam feminam primam omnium huic sancto martyri templum seu sacellum dedicasse. Nam cum Brivate transiret, Trevirus appropinquans, ubi vir ejus junjam a Tyranno Maximo neci adjudicandus erat, auditis Juliani miraculis, promisit adiculam se illi constructuram, si maritus tanto periculo eriperetur. Igitur, voti compos facta, pollicitationem quam promiserat cum immensis muneribus adimplevit.

Nota LXXXI, p. 101.

Theodorus Lector, lib. I Collectan., post irruptionem Gaiserici in Urbem adductasque inde in Africam Euloxiam Augustam ejusque filias, Marcianum bellum Gaiserico inferre decrevisse his verbis testatur : *Marcianus, agnitis quæ contra Romanam civitatem et imperatrices ab Afris fierent, pro majestate imperii commotus ad bellum se paravit.* Hoc jure merito ambigat an verum sit quod Procopius, lib. I de bello Vandalorum, et ex eo alii scribunt, nimirum, Marcianum aliquando in Africa a Gaiserico captum fidem huic suam obstrinxisse nunquam se Vandalis molestum fore. Sed ad rem nostram. Expeditio de qua **237** Theodorus loquitur Marciani contra Afros, neque alio tempore quam isto, neque alia quam navalis esse potuit. Unde Idatium, dum ait : *Orientalium naves Hispalim venientes pro Marciano exercitum cæsum nuntiant*, sic interpretor, ut quas Orientales naves appellat, classis sit a Marciano ad fretum Herculeum et Hispalim missa, quæ auxiliis ab Avito aucta in Africam irrumperet. Constat enim Prisci testimonio utrumque Augustum pro libertate Eudoxiæ et filiarum liberasse. Ergo classis hæc Hispalim appulsa eadem exercitus Vandali in Corsica a Ricimere factam, quam Avitus antea per Hesychium Theodorico retulerat, iterum nuntiavit. Pro Marciano autem dixit Idatius, quia ex parte Marciani naves illæ Orientales venerant. Lectio hæc ac interpretatio satis congrua, et alioquin necessaria videtur; namque ea, quam vulgati libri præferunt, sine sensu ac nullius rei est.

Nota LXXXII, p. 102.

1. Quemadmodum ad annum 4 Marciani notas quas ibi inscripserat Idatius, primum interpolatione ista xxvii v. l. m. deinde hoc commento xxviii. *Valentiniani imperatoris mater*, depravaverunt librarii, ita etiam ad ipsius Marciani annum ultimum, quas consignavit Idatius notas has III, VII, quibusque si-

gnificare voluit tertium annum Aviti et septimum Marciani, interpolavit primum nescio quis, ita scribens: III A. VII M., posteaque alius sic illas interpretatus est: *Tertio anno Avitus septimo mense*; monstrum lectionis, quod huc usque omnes qui hæc legerunt turbavit. Et erat quidem cognitu difficilis depravatio illa: *Valentiniani imperatoris mater*, postquam notæ illæ: v. l. m. translatae sunt a § *Gens Runnorum* ad § *Placidia moritur*; nam sensum reddebant non undequaque ineptum. Ideo nemo quod s-iam de ea lectione, quantumvis nota, aliquando dubitavit. Verum hanc nostram, qua illud VII M. in *septimum mensem*, aut *septem menses* commutatum est, adeo suspectam, aut etiam falsam 238 habuit Sirmondus, ut in sua Editione duo illa verba *septimo mense* expunxerit. Henricus Valesius, qui de hac correctione Sirmondi nos docuit, ut dictum est in scholio, nihilo ipso meliorem exhibet; ait enim: *Sirmondus has duas voces septimo mense in Editione sua omisit, melius facturus si duas illas tertio anno expunxisset.* Florius, nota 14 in Idatium, n. 6, Valeσιο subscribit, nisi quod pro *septimo mense* scripsisse fortasse ait *Idatium decimo*.

2. Equidem tres hi clarissimi viri Idatii textui aliquid detractum volunt. At Sirmondus illud rejicit, quod mea sententia nunquam scripsit Idatius, sed neque id locorum scribere potuit; nam exinde narrationem eorum exorditur quæ acta sunt anno 457; quando autem hic annus a-venit, non septem aut decem menses, sed octodecim ferme ab inauguratione Aviti effluxerant. Verum Valesius atque Florius id detrabere vellent, quod scripsit certissime Idatius. Præstantissimus criticus Pagius, Dissert. Hypat., cap. 14, dum de consulibus anni 456 agit, utramque lectionem consistere posse asserit; ipse tamen ne conatus quidem est ista componere aut ibi aut in critica, ubi iterum hunc Idatii locum retractat. Imo, n. 7, anno eodem 456, ita concludit: *Verba itaque illa, de quibus questio est (nimirum hæc duo, tertio anno) in Idatium videntur inserta.*

3. Pace tamen tantorum virorum dicam, notam illam III, quæ annum tertium Aviti imperii significat, eradendam non esse a Chronico; ab Idatii namque calamo absque ullo dubio scripta est. Idatius igitur hunc morem ubique in Chronico servat, ut postquam cujusque principis annum primum consignavit, tot deinceps illi tribuat, quot ipse imperando civiles annos attigit; etiam si ultimum non solum non expleverit, sed nec vix quidem inchoaverit. Ita ab illo factum est in Theodosio Magno, cui annum 395 a Idixit, et tamen Theodosius 17 illius anni die extremum vitæ suæ obiit. Similiter Valentiniani et Marciani numeravit. Nam quidquid sit de loco de quo nunc quærimus, expressis sicut verbis septem illi regni annos ascribit, inquit: *In Orientis partibus septimo imperii sui 239 anno moritur Marcianus.* Ex dictis autem liquido constat, septimum hunc annum Marciani cum 457 æræ vulgaris Idatium connectere; et tamen vix illius men em primum vivens explevit Marcianus; nam successor ejus Leo 7 Febr. die eodem anno electus est, juxta Chronicon Alexandrinum.

4. Præte ea cujusque interregni tempus, si quando intervenisse contigit, ei imperatori attribuit qui proxime præcessit. Exemplum habemus in Honorio, qui anno 423 obiit, et tamen imperium ipsius protrahit a l annum 425, quo Theodosium juniorem primo, deinde Valentinianum inserit Chronico. Ergo, juxta morem suum, Idatius, cum Aviti principatus et quod seculum est post ipsum interregnum tres annos civiles contigissent, v. d. c. l. c. 455, 456 et 457, tres i annos imperii ascripsit, quos hac nota in designavit, cui adjunxit hanc aliam VII, Marciani annum septimum indicantem. Has autem notas sciolus aliquis interpolavit, ut dictum est supra; et inde nata est lectio *Tertio anno Avitus septimo mense*. Neque propter tres annos Avito ascriptos invec-ta fuisset in Chronicon ulla perturbatio, si lectores ac librar i ue-

minissent regulæ ab Idatio traditæ anno 17 Theodosii Magni; ex ea enim intellexissent 1 Aviti annum eundem esse cum anno 5 Marciani, et 1 Majoriani eundem cum 3 Aviti; proptereaque annos civiles in Chronico augendos non esse, neque ubi 1 Aviti, neque ubi 1 Majoriani annus in-scriptus est. Hoc pacto constat omnino chronologia Idatii, patetque cunctis nihil ab eo peccatum fuisse, quatinus Avito tres imperii annos adjudicaverit; nam numerandi sunt sicuti ab eodem Idatio numerantur anni 17 Majoris Theodosii, et 31 Placidi Valentiniani.

Nota LXXXIII, p. 103.

Quisquis Idatium credidit ad § *Theudoricus adversus* novum annum civilem inchoasse, næ ille non modo regulæ oblitus est quam anno primo Arcadii et Honorii Idatius idem 240 præscripsit, sed et clausos penitus habuisse oculos oportuit. Tam evidens namque est Idatium eo § *Theudoricus adversus* narrationem continuare, quam § *Theudoricus Emeritam* instituerat, ut si modo quis oscitanter ista non legat, nequeat id non manifesto percipere. Quippe res ipsa moram rejicit sedecim mensium, quos ut minimum decurrisse oportet a præconcepta per Theudoricum Emeritæ deprædatione ad egressum illius ab ea urbe, si § *Theudoricus adversus* novus annus communis numeretur. Porro sanctus Isidorus, in Hist. Gothor., hæc eadem narrans, *Theudoricus*, ait, *dum Emeritam urbem deprædari moliretur, sanctæ martyris Eulaliæ Ostensis perterritus cum omni protinus exercitu discedit et Gallias repetit.* Theudoricum Emeriticum discessisse dicturus erat Isidorus, si, dum hæc ex Idatio describebat, existimavit notam illam i § *Theudoricus adversus* annexam non modo novum principatum, sed novum etiam annum significare? Sed rursus, infra, ad annum 460, ostendam Isidorum novum hoc loco civilem annum non computasse. Igitur Idatius a § III. VII. *Avitus posteaquam novum annum inchoans, eidem epocham imperii Leonis et Majoriani, quæ post Januarium initium suum habuit, infra innectit, consignata ad § Theudoricus adversus* hac nota i, quæ proinde novum principatum, non autem novum civilem annum significat.

Nota LXXXIV, p. 104.

Cum Avitum ab imperio dejectum ex Tribono Hesychio didicisset Theudoricus, aut ira percitus, aut subitanea correptus cupiditate regno suo adiciendi quidquid in Gallæcia et in aliis Hispaniæ provinciis juris erat Romanorum (nam hucusque Adum imperio fuisse Idatius et Sidonius non semel testantur), illa quæ ab Idatio narrantur ad annum 457 a suis Gothis perpetrari passus est, vel etiam jussit. Atrociam quidem ea atque sæva et a moribus Theudorici, quos describit idem Sidonius lib. 1, epis. 2, nimis aliena. Postea tamen antiquis Gallæciæ 241 possessoribus tam indignis, quam Suevis, cuactam provinciam concessit Suevisque, pro ingenua magnanimitate, ut regem e sua gente sibi asciscerent, indulsit. Rem fusiis narrat Jornandes in Geticis, n. 71, inquit: *Suevi rectoris sui (regis Rechiarri) interitum contuentes, locorum sacerdotes ad Theudoricum supplices direxerunt. Quos ille pontificali reverentia suscipiens, non solum impunitatem Suevis indulsit, sed ut sibi de suo genere principem constituerent, flexus pietate concessit.* Sacerdotes hi episcopi erant catholici; neque enim alii illi temporis in Gallæcia erant. Es tamen reveritus est Theudoricus, propterea illos indulgentius, quam pro jure belli cum Suevis egit. Gothorum hanc in episcopos observantiam, sæpe a'ias a scriptoribus testatum, anmadverti, verbaque Salviani de hac eadem re, supra, nota 51 adjuxi.

Nota LXXXV, p. 105.

Florio religioni fuit, ex § *Gothicus exercitus*, qui post hunc *Frantanes* sequitur, annum 2 Majoriani et Leonis isthuc revocare; etiam si i tunc pertinere op-

time noverat. Equidem nihil amplius opus est ut qui libet ita ab Idatio scriptum fuisse cognoscat, quam eundem Idatium legere. Nam, supra, § *Theudoricus adversis*, unius paschatis meminit, aliusque meminit hoc § *Frantanes*: alius, inquam, quod nemo inficias ibit, si narrationis Idatiane seriem diligenter perpendat. Igitur primum Pascha ad annum æræ communis 457 et 1 Majoriani spectat, secundum vero ad annum 458 et 2 Majoriani, quem ad hunc § *Frantanes* designasse Idatium manifesto apparet.

Nota LXXXVI, p. 466.

Portucale sub potestate Romanorum, id est Gallicorum, qui immunes a jugo Suevorum remanserant, fuisse existimo, quando illic Recharius, vi tempestatis actus, ut narrat Jornandes, appulit. Eisdem Theudoricus illud castrum reliquit, 242 simulque quicquid juris eorum erat ante bellum contra Recharium susceptum, quod ex ipsa Idatii narratione perspicue colligitur. Unicum tunc fuisse castrum *Portucale* nomine, ad annum 456, in scholio, littera *P*, adnotatum est. Postea novum ejusdem nominis castrum conditum fuit, quod in præclaram civitatem mox evasit, nomenque suum Portugaliæ dedit ab eo tempore quo catholici nostri reges ex Gallæcia contra Saracenos ad Austrum moventes civitatem illam sibi subjecerunt, et ex ea suburbanam regionem, et quicquid postmodum continenter in ea ora occupaverunt, Portucale dixerunt. Hinc liquet non recte *Portugallia* duplici *ll* a nonnullis scribi.

Nota LXXXVII, p. 407.

1. Idatius de firmissima pace inter Majorianum et Theudoricum inita meminit ad annum 459. De eadem Sidonius, *carm. v, vers. 571*, laudes prædicans Petri, qui ab epistolis erat Majoriano, hæc ait:

.... Attamen hic nuper, placidissime Cæsar,
Obside percepto, nostræ de mœnibus urbis
Visceribus miseris insertum depulit hostem,
Et quia lassatis nimium spes unica rebus
Venisti, nostris primum succurre ruinis,
Lugdunumque tuum dum præteris, aspice, victor;
Otia post nimios poscit te fracta labores.
Cui pacem das, redde animos:

Hic hostis qui tam misere Ingere Lugdunum coegit, et cum quo nunc, datis obsidibus, pax composita est, non externus miles, si doctissimo Sirmondo credimus, sed miles præsidarius erat Lugdonensis impositus, ut eos in officio contineret. At vero Sigonius, de Occidentali imperio, lib. xiv de Gothis, qui Lugdunum occupaverant, hunc Sidonii locum interpretatur. Cui sane ego quoque assentior. Quisquis enim Idatium attento legat animo, nequibit non intelligere, Theudoricum, statim ac de Aviti abjectione certior factus est per Hesyrium 243 tribunum, bellum, quod adversus Suevos instituerat, in Romanos vertisse. Et in Æticia quidem per legatos illud gressit, in Gallæcia per se ipsum. Quo, relicta Hispania, properasse Theudoricum post pascha anni 457 narrat idem Idatius.

2. Porro simile valde vero est Gallos, qui Avito sumendi imperii auctores fuerant, ægre illius dejectionem tulisse, Sidoniumque, Aviti generum, atque alios maxime ex Avernis cum Theudorico egisse, ut Ricimeri, et ab ipso creato imperatori Majoriano bellum impliceret, injuriamque Avito Gallorum Gothorumque communi consilio imperatori facto illatam vindicaret. Sidonius sane non præsidii, sed hostis, neque rebellionis, sed belli, nomina ibi usurpat, seseque illi immiscuisse in prælatione fatetur inquitens:

Ut tibi, Flacce, acies Brutii Cassique secuto,
Carminis est auctor, qui fuit et venia;
Sic mihi, diverso nuper sub Marte cadenti,
Jussisti placido, victor, ut esseni animo.

Quin et ipse Sirmondus, ad *epist. 13 lib. vii* ejusdem Sidonii, Gothos hoc tempore Arelatam oppugnasse, et ab *Egidio* comite Dei auxilio et divi Martini precibus percussos atque fugatos, ex Paulino,

PATROL. LXXIV.

in Vita sancti Martini observarat. Carmina Pauli i dabo nota 93, ex quibus ista novam lucem accipiunt. In hoc tandem bello, quod in fine anni 459 gestum est, prostrati aliquando Gothi pacem cum Majoriano iecerunt. Quod Suniericus et Nepotianus Gallæcis renuntiare curarunt, ut narrat Idatius eodem anno 459. Aderat tunc in Galliis Majorianus, et Arelate, die 17 Maii, edidit *Novellas de adulteriis*.

Nota LXXXVIII, p. 407.

Cum in Hist. Suevor. totidem fere ac Idatius verbis ingressum Maldræ in regnum et egressum e vita referat Isidorus, ejusque obitum æræ 498 alliget, satis certo colligitur, numeros Chronici ætate Idatiori non tum in hac parte vitiatos fuisse, 244 eosque, ubi Maldræ mors consignata fuit ab Idatio, annum 460 æræ vulgaris, cui æra Hispana respondet, reddidisse. Præerea cum idem Isidorus jugulatum a suis dicat Madram tertio regni sui anno (sprevit pauculos dies quos ultra regnavit) profecto a § *Suevi, qui remanserant*, ubi regni illius consignatum est initium, ad hunc § *Maldras in fine*, tres tantum annos Julianos ab Idatio inscriptos invenisse se ostendit. Atqui designatos reperisset non tres tantum, sed quatuor, si ad § *Theudoricus adversis* civilium annorum numerus augeatur; nam quinquies ab uno ad alium locum numerales n. tas multiplicat; igitur ita nota 1 § *Theudoricus adversis* impressa annum Majoriani et Leonis primum, non autem annum civilem designat.

Nota LXXXIX, p. 411.

De hoc defectu lunæ scribit Petavius, *Ration. p. 11, lib. iv, cap. 13*: *Hoc anno 462 ineunte, feria 6, hoc est paulo post mediam noctem diei secundæ Martii, obscurata est luna ad dodrantem*. Itaque verti nequit in dubium, Idatium quæ nunc de defectu lunæ narrat ad eum Abrahami et Leonis annum retulisse, qui anno 462 æræ Dionysianæ respondet; quod etiam Hispana æra 500 isthic inscripta evidenter demonstrat. Et licet ab Idatio ea non sit, ab antiquo scriptore, qui hoc loco in Idatio illius Christi annum numeravit, certo inscripta est. Chronicon Parvum alterum ex his prodigiis meminit, inquitens: *In conventu Bracarensi duorum natorum portentum visum*; id est, duo infantes carne invicem solidata adhærentes. Ita ex fragmentis Hispaniæ Illustratæ discimus, ubi tamen pro *infantes* legitur *albescente*.

Nota XC, p. 411.

1. Duplici mendo quo laborat Chronicon § *Antiochia* correctionem adhibui in scholio. Et primum legendum esse dixi *Antiochiæ majoris Syriæ*, non vero *Antiochia major Isauriæ*, 245 quod ferunt vulgati libri; nam in Isauria nulla est major n. c minor Antiochia. At *majoris Syriæ* mentio fit in lapide Tarracensi apud Gruterum, pag. 4091, nec mirum est librarium ex *majoris Syriæ* fecisse *major Isauriæ*, ex priori voce *majoris* duabus postremis litteris is sequenti *Syriæ* ascitis, ex quibus vocem *Issyriæ* confectionem postea in *Isauriæ* mutavit. Dein te ubi vulgati libri eum exhibent, legendum monui ea, ut referatur ad *salutaria* monita, quod præcessit. Alter neque sensus neque grammatica constat.

2. Baronius, qui ex Evagrio hanc Antiochiæ cladem describit, ad annum 458, n. 27, eam Antiochenos propter hæreses quas fovebant passos fuisse affirmat. Verum in Vita sancti Simeonis Stylitæ (5 Jan. apud Bollandum), Antiochenses tunc ab eo sanctissimo viro reprehensos maxime fuisse dicitur ob luxum, intemperantiam aliaque id genus flagitia. Neque enim solius hæresis crimen, sed alia quoque innumera cœlestem iram provocant et vindictam Dei in homines accersunt.

3. Quod attinet ad tempus quo ille Antiochiæ terræ motus contigit, fatendum est Idatium res Orientis, eas præsertim quæ ad statum publicum non pertinebant, aliquando non satis cognitans habuisse; quod supra jam vidimus, imo Idatius ipse nonnunquam confessus est. Alterum nunc etiam occurrit exem-

plum istud de terræmotu, nam certius est contigisse A anno 458 quam 462, cui illum Idatius alligat. Verum ab Orientalibus decipi ille potuit, quippe eorum unus scripsit (et quod scripsit Evagrius, alii prius scribere potuerunt) terræmotum illum evenisse elapsis cccxlvii annis ab eo alio terræmotu qui Trajani temporibus contigit. Atqui is alligatur ab Eusebio Abrahami anno 2130. Si ergo his addas annos cccxlviii, nimirum cccxlvii, qui juxta Evagrium elapsi jam fuerant, annumque prætera qui tunc, dum hic alius terræmotus evenit, fluebat, profecto ad annum Abrahami devenies 2478. Hunc ergo ipsum annum decurrit Idatius, dum terræmotum hunc commemorat. Lege, si lubet, doctissimum 246 Pagiuni, ad annum 458, n. 6, ubi non unum errorem Evagrii in hac re detegit atque redarguit.

Nota XCI, p. 111.

1. Pagius, ad annum 457, n. 14, adducto Theophanis testimonio, Eudoxiam Augustiam cum filia Placidia eodem illo anno 457 ex Africa in Orientem advenisse affirmat. At ut Idatio discessum illum Eudoxiæ ex Africa anno 462 alliganti potius assentiar quam Theophani, movet me primo quod in Vita sancti Danielis Stylitæ die 11 Dec. apud Surium, n. 22, de eadem Augusta legitur; siquidem hæc ibi scripta sunt: *Cum fama sanctum (Danielem) ubique prædicaret, ad eum (in columna degentem) venit imperatrix Eudoxia, quæ nuper servata ex Africa*, etc. Atqui constat Danielem columnam ascendisse post mortem Simeonis, qui vivere desitit die Parasceves, aut, quod magis arridet Pagio, Kal. Septemb., anno 440. Qui ergo fama Danielem ubique prædicare potuit, ante annum 462? Quod si re ipsa id fieri non potuit, neque Eudoxia ad Danielem venit ante hunc annum, quomodo servata nuper ex Africa dicitur, siquidem quinque ante annos ex Africa in Orientem advenerat, anno scilicet 457, ut vult Pagius.

2. Deinde Eudocia Augusta hujus Eudoxiæ mater obiit die 20 Octob., anno 460. Ita legitur in Vita sancti Euthymii, teste Pagio ad eum annum, n. 7, cum apud Bollandum (20 Januarii) dies emortalis Eudociæ non exprimitur. Incredibile autem est Eudoxiam, ubi primum in Orientem pervenit, ad matrem non advolasse, si hæc inter vivos etiam tum agebat. Pariter incredibile etiam est, si ad matrem accurrit, scriptores omnes de hoc occursu penitus tacuisse, maxime Cyrillum, qui, illam vitam Euthymii scribens, silentio non præterit Eudociam corde sauciata fuisse, cum de generi Valentiniani nec et de filia atque neptem captivitate audivit. Porro Theophanes, ad annum juxta Alexandrinos 461, non siluit, neptem Eudociam, statim ac ex Africa rediit, Hierosolymam properasse 247 exuvias aviæ veneratam. Quapropter verisimili mihi videtur quod narrat Idatius, auctor cœvæ, quique proximior erat Africa, et cum Gaisericu vixerat in Gallæcia, ubi etiam ipsius legatos videre potuit anno 458, deque ipsis quid præcedenti anno gestum erat apud Vandalos certo cognoscere, præsertim de Eudoxia ejusque filiabus, de quarum sorte magna tunc Oriens atque Occidens, in expectatione erat.

3. Inmerito præterea Pagius in suam sententiam trahit Priscum, quasi is Gaisericum liberis misisse Eudoxiam filiamque Placidiam anno 457 ullo modo significet. Nam præterquam quod Prisci narrationes nullis chronologicis characteribus distinguuntur, quibus discerni certo possit quid cui anno singulatum ipse ascribat, hanc de assertis in libertatem Eudoxia ejusque filia sic exortitur: *Genserichus cum non amplius fœderibus cum Majoriano pactis stare constiuisset*, etc. Deinde addit: *Missa est ad Genserichum legatio a Richimero, ne fœdera violaret*; et post, iste Eudoxiæ narrat et Placidie liberationem. Ex his autem liquido deducitur Priscum earum ex Africa reditum non nisi post pacem inter Gaisericum et Majorianum intam, imo et postquam Vandalum hujusmodi

A pacis tedium ceperat, Majorianoque interfecto, Severus regnabat, statuisse. Quapropter vix juxta Priscum fieri potest ut Eudoxia et Placidia ante annum 462 a Gaisericu in Orientem missæ sint.

Nota XCII, p. 111.

Quisnam fuerit Gaisericu filius, cui a patre nuptui data est Eudoxiæ et Valentiniani filia Eudocia, non una est scriptorum sententia. Idatius Geatonem, Paulus Diaconus et Golfridus Viterbiensis Trasamundum, Priscus Procopius, Victor Tunensis, Evagrius, sinctus Isidorus, Theophanes, Zonaras et alii, Hunnericum Eudoxiam duxisse asserunt. De Trasamundo non est cur disputemus, cum ex Cassiodoro, lib. v Var., epist. 43, et lib. ix, epist. 1, constet Amalfridam sororem Theodorici Italiæ 248 regem habuisse uxorem. Ex his autem qui Eudociam matrimonio junctam fuisse Hunnerico asserunt si Priscum excipias, qui tamen tæde errat Eudociæ nomen in Honoriam commutando, reliqui centum et amplius annos postquam hæc gerebantur scripserunt, atque alius ex alio quod litteris mandabat excipiebat. Insuper Procopius, præcipue inter hos scriptores auctoritatis, multa de Gaisericu filiis et nepotibus ignorasse visus est, dum Theodericum, Hunnerici fratrem, mortuum fuisse narrat, vivente Gaisericu, nullaque relicta prole; quæ falsissima esse ex Victore, teste oculato, certo constat. At Idatius sexagenario major tunc erat, cum Eudocia ducta est in Africam, et quiddecim ut minimum annos insuper vixit. Præterea res Gaisericu, quem factus jam episcopus ex Gallæcia in Africam transfretantem viderat, sere nihil dubito quin ad unam omnes cognitas habuerit, ut etiam tot alii scriptores secus ac ipse narrent, nihilominus illius testimonium contemnendum non sit. Porro unus Victor Vitensis, qui rebus tunc præsens aderat, his nos dubitatibus atque hesitationibus eximere potuisset; verum nequidem Eudociæ nomen tota unquam historia sua meminit. Et licet lib. vi Hunnericum filium habuisse tradat Hildericum nomine, atamen qua ex uxore illum suscepit nullatenus profuit.

2. Ut autem Eudociam eam fuisse non continuo assentiar, præter Idatii auctoritatem movet me tum hoc ipsum Victoris silentium, qui, cum sororis ejus Placidie meminisset, Eudociam non videtur taciturus, siquidem uxor Hunnerici et hujus filii Hilderici mater exstitisset; tum quod de Eudociæ in Orientem fuga Hunnericum questum aliquando fuisse nullibi legitur. Quin imo Placidie sororis rogatu ordinari episcopum permisit in Ecclesia Carthaginensi, quæ sine episcopo erat annis xxv, eidemque Placidie possessiones, quas habebat in Africa, servavit, et per Alexandrum, illius procuratorem, a Xenone Augusto comitem creatum rerum privatarum, administrare concessit. Quæ sane Hunnericum exacerbato non fuisse animo in Eudociam ejusque ad quos confugerat cognatos ostendunt. 249 At si per hujus fugam non modo uxore sed etiam filius viduatus fuit, nemo illum credet æquo animo tantam orbitatem laturum fuisse. Nam Eudociam filios secum abduxisse, morientemque episcopo Hierosolymorum commendasse testatur Theophanes his verbis: *Eudocia, Curco cujus opera et auxilia velut sibi fidissimi, dum Honoricum conjugem fugeret, usa fuerat, cum liberis archiepiscopo Hierosolymorum commendato, in pace animam efflevit*. Ut autem illud cum liberis, non de Curci, sed de ipsius Eudociæ liberis, inter quos fuerit Hildericus, qui in Africa post Trasamundum regnavit, intelligamus, id quod Procopius, lib. i de bello Vandal. scribit, facit; ait enim: *Erat Hildericus arcissimæ amicitie vinculo atque hospitio junctus Justiniano, nondum quidem adepto imperium, id tamen ad arbitrium moderanti*.

3. Ergo ista de Hilderico ab Eudocia secum in Orientem ex Africa ducto, ibique post matris obitum apud materteram Placidiam et consobrinam Aciam Julianam, Arcobindi uxorem, longo tempore eam-

morante, non imprudenter interpretamur capimusque. Quæ e converso de Hilderico, Hunnerici filio, vix intelligi queunt; hic enim Carthagine erat, quando aliquot post annos ab Eudocia fuga Hunnericus pater episcopis catholicis edici jussit: *Jurate si post obitum domini nostri regis ejus filium Hildericum desideratis esse regem, vel si nullus vestrum ad regiones transmarinas epistolas diriget.* Hæc Victor loco supra laudato. Ex quibus novum pro Idatii narratione argumentum desumitur, non illud quidem efficacissimum, attamen non penitus exile. Nam ad quos trans mare auxilium ærumnis suis imploraturi scriberent catholici episcopi, cum, Occidentali imperio abolito, Hispanias, Gallias, Italiam Barbari tenerent? Ab Oriente vero timendum non erat Hunnerico ne communi ipsius Eudociaque filio bellum inferretur, cum cognati illius Constantinopoli potentes admodum essent atque gratiosi. Verum quod Hunnericus timet, quod reformidat, hoc ipsum est. Nimirum Hildericus, quem Eudocia genuerat, non Hunnerici, sed Gentonis filius erat. Is, Gentone **250** patre mortuo, cum matre Eudocia in Orientem elapsus in metu ponebat Hunnericum, ne pro eo Oriens contra Hildericum filium arma susciperet. Ideo urget episcopos ut jurati promittant se nihil contra hunc suum Hildericum cum transmarinis simul machinaturis.

4. Itaque Victor Vitens s de crudelitate Hunnerici, postquam is regnum adeptus est, sermonem instituens, hæc, lib. II, inter alia scribit: *Theodoricum fratrem filiosque ejus Gentonis fratris filios crudeliter cepit insequi. Quorum nullum dimisisset, nisi ei mors desiderii sui voluntatem auferret.* Rursus de Gentonis filio: *Idatium majorem filium nomine Godagisum cum uxore atque solatio servuli aut ancillæ crudeli exsilio delegavit.* Ex his exque aliis supra expositis, si in re penitus obscura locus est conjecturis, quatuor hæc colligo: 1º Gentonem, cum regnum assumpsit Hunnericus, factum suum functum fuisse; nam si inter vivos tum ageret, quis dubitet Hunnericum, sicut filios, sic etiam patrem insectaturum? 2º Eundem Gentonem bis uxorem duxisse, et ex prima Godagisum, qui anno 477 in matrimonio junctus erat, et alios fortasse filios suscepisse, ex secunda vero, eaque Eudocia, quam anno 462, ut tradit Idatius, accepit uxorem, Hildericum, et quidem non unicum, genuisse; 3º Eudociam post 16 annum a nuptiis cum Gentone contractis, anno circiter 478, cum sibi suisque filiis ab Hunnerico timeret, quem in agnatos suos omnes tam immaniter desævire cernebat, Carthagine in Orientem aufugisse; 4º id causæ fuisse quamobrem Hunnericus nihil de Eudocia fuga conquestus sit; nam neque uxor illius erat, neque ipse Gentonis fratris filios amabat, imo eos a se abigere satagebat, ut de Godagisio dictum est. Sed tamen quod Eudocia cum filiis suis ad cognatos confugisset, nullus dubito quin ipsi vehementer displicerit; neque enim non videre poterat, exinde sibi filioque suo Hilderico aliquid belli periculum imminere. Quod ut averteret, Xenoni et Placidia ea quæ refert Victor gratificatus esse videtur. Denique Eudociam, viro suo Gentone soceroque Gaiserico viventibus, elabi ex Africa non potuisse **251** perspicuum est. Ideo post utriusque obitum, cum non ita continuo observaretur ut antea, fugam capere potuissent existimo. Sed hæc conjecturæ sunt, quibus liberum erit lectoribus vel assentiri vel dissentiri. Tutum ne Idatium, dum Gentoni in matrimonio junctam Eudociam narrat, manifestæ falsitatis teneri asseverant pronuntiant.

Nota XCIII, p. 411.

1. Agrippinus comes, quem Idatius ad annum 462, ob inimicitias quas cum Ægidio comite et magistro militum gerebat, Narbonam Gothis tradidisse narrat, ab eodem Ægidio perducit lionis falso accusatus dicitur in Vita sancti Lupicini, quam ad diem 21 Martii exhibent Acta sanctorum Antuerpiensia. Ex ea pauca hæc, plurimis prætermisissis, accipe. Vir quondam illustri Agrippinus per Ægidium comitem, tum ma-

gistrum militum, callida malitiosaque apud imperatorem arte fuerat obfuscatus, eo quod Romanis fascibus lucens, Barbaris procul dubio favere, et subreptione clandestina provinciæ a publica niteretur ditione dejecisse. Evocatum propterea Romam Agrippinum, inliscussum atque inauditum capitale subire sententiam, atque interim in carcerem detrudi jussit imperator. Ex quo ad basilicam sancti Petri insigni miraculo elapsus Agrippinus, moxque Augusto præsentatus, ac suspicione detersa, ad Gallias repedavit; aditoque sancto Lupicino, cujus precibus tanto discrimine ereptus fuerat, gratias illi pro tanto beneficio coram omnibus retulit. Hæc iidem fere verbis ibi, quæ quomodocunque vera sint, ad annum tamen 462 referenda non sunt, neque ab Ægidio proditoris accusatus fuisse Agrippinus coram Augusto dicendus, postquam hic Narbonam Gothis contraxerat. Namque, rhetore Prisco teste, cujus verba sequenti annotatione exhibebo, Ægidius, post Majoriani necem Romanis infestus, eorum sese atque Severi imperio subtraxit, et dominatu quodam sibi in media Gallia comparato, auctoritate sua, atque auspiciis bella gerere, deque rebus omnibus disponere consuevit. **252** Quod Idatius nostro annis 463 et 464 diserta prodidit. Quare si cui imperatori Ægidius delationem contra Agrippinum dedit, is Majorianus fuit, nequaquam vero Severus.

2. Ergo post duos aut tres annos, quam Agrippinus apud imperatorem perduellionis accusatus est, Gothi Narbonam prodidit. Atqui hoc ipsum, etsi cætera deessent, satis est ut narrationem, supra ex Vita sancti Lupicini adductam, suspectam habeamus. Nam cum semel Agrippinus proditoris manifestus teneatur, quis credat callida et malitiosa arte de hoc apud imperatorem crimine accusatum fuisse ab Ægidio, quem, ut ait Idatius, *fama commendat virum esse Deo bonis operibus placentem*, quomque non modo Idatius, sed etiam Paulinus, qui Vitam sancti Gregorii Thronensis eodem tempore scribebat, summis laudibus celebrat, ita de eo lib. VI canens:

Illustrem virtute virum, sed moribus ælimis
Plus clarum, magnamque fide, qua clarior existat,
Ægidium hostili vallaverat agmine multo
Obsidit, objectis, quæ mœnia sepeperat, armis.

Elogia hæc Ægidii perspicua sunt. Pergit deinde Paulinus ea enarrare quæ obsidionis tempore acclatata sunt, et illius linem perstringens inquit:

Verum præsidio Domini dejecta fugantur
Milla, et egressum portis hipateatibus agmea
Restaurat solidas securo principe vires.

Ergo hoste fugato atque depulso, ait Paulinus, milites, qui civitatem defenderant, de salute Majoriani (de Majoriano enim intelligi illud debet *seculo principe*) solliciti obviam illi procedunt, eumque saluum et securum offendentes, ingenti alacritate ac lætitia gestiunt. Ex his autem facile intelligitur periculosissimum fuisse hoc bellum, quod cum Gothis gestum fuisse ostendi nota 77. Post hæc redit Paulinus ad Ægidium, et quis de eo populorum esset sensus, declarat, dum cunctos **253** pavidos, mœstos, et desalute illius perquam sollicitos atque anxios depingit. Sed præstat Paulinum ipsum audire, cujus hæc verba sunt:

Interea trepido vicinia mœsta pavore
Pallebat tantæ proceris (Ægidii) discrimine, et omnis
Anxia pendebat populorum cura paventium,
Dum se quisque putat similem perferre procellam,
Inque uno nutat, quidquid consistit in uno.

Denique quod prius dixerat, Dei ope atque auxilio civitatem ab hostibus liberatam et in ea Ægidium ipsum, id sancti Martini precibus ascribit, inquit:

Obsidione urbem Martino orante solutam
Atque ipsi doudasse Deum populumque ducentemque.

Urbs autem, sub cujus mœnia tam insigni prodigio Gothi prostrati sunt, eam fuisse ait:

Præcitem Rhodanum molli quæ ponte subegit
Et juxit geniuus connexo tramite ripas.

Quæ Ar-latensem civitatem clare significant, ut ad epist. 13. lib. vii. Apollinaris Sidonii observavit olim doctissimus Sirmondus. Hæc igitur, quæ historica proprietate cecinit Paulinus vera esse confirmant illa, quæ poetice Sidonius ipse scripsit Carm. v. vers 555, ubi de Ægidio nostro, magistro tunc militum, inquit:

Dignus cui cedere et uni
Sylla acio, genio Fabius, pietate Metellus,
Appius eloquio, vi Fulvius, arte Camillus.

Quare non erat cur Pagius hujus viri gloriæ, Idatiique de eo testimonio detractum ire voluerit, auctoritate inductus scriptoris Vitæ sancti Lupicini. Nam præterquam quod quisnam ille fuerit, et quoniam præcise tempore scripserit, ignoratur, 254 unde comparandus non est corvis et magnæ certæque fidei viris, Idatio, Paulino atque Sidonio, scriptiuncula ipsa non ab omnibus probatur; imo aliquibus supposititia aut saltem interpolata visa est. Lege Papebrochium, tom. II Maii, pag. 865 Venetæ Editionis.

Nota XCIV, p. 112.

Post mortem Majoriani, acriter inter Romanos qui sub Ægidio militabant et Gothos bellum exarsit. Narbona a Gothis occupata est, tralente Agrippino, et Fredericus Gothus ab Ægilianis in prælio occisus. Meminit hujus belli Priscus, cujus in Excerptis legationum ad historiam hujus temporis facientia hæc verba accipe: *Occidentalibus Romanis Marcellini incrementa timorem injiciebant, ne is, tantis viribus actus, bellum ipsis inferret. Prorsus enim tunc temporis res illorum variis modis perturbata erant, sine Vandalis imminetibus, illinc Ægidio, viro ex Gallia oriundo, qui Majorianum in bellis comitatus fuerat, magnasque circa se copias habebat, et ob Majoriani imperatoris cadem erat insensus. Sed eum a bello Italiam inferendo avocaverat ortum ipsi cum Gothia in Gallia dissidium. De contermina enim regione cum illa certans fortiter bellum gerebat, simulque viri strenui in bello facinora edidit. Hinc discimus: 1º Ægidium origine fuisse Gallum; 2º eundem, Majoriani optimi principis necem pertæsum, proptereaque Romanis vehementer iratum, exercitus Gallicanos atque provincias (quantum ex illius temporis monumentis elicere possumus) Lugdunensem, Senoniam, Bellicam secundam et conterminarum aliquam partem sub se retinuisse. Quin etiam Annales Francici ex Gregorio Turonense regem eum frequenter appellant, et Francos, abjecto expulsoque Childerico rege suo gentili, sese Ægidio submisisse affirmant. Quod immerito vertere in dubium voluit Calmetus in Chronico. 3º Docet nos Præxus, bellum cum Gothis gessisse Ægidium, et quidem durturum. Quæ si cum his quæ narrat Idatius conferantur, 255 nihil videri poterit vero propius quam quod Agrippinus invidia percitus, tradita Gothis Narbona, eos in Ægidium stimularit, et ad bellum ipsi indicendum accenderit. Hæc autem rursus suspectam valde reddunt historiam de Agrippino a sancto Lupicino mire servato, de qua supra. Interim vero animadvertite, lector, quam misere Occidentale imperium undique dilacerabatur, dum, imperatoribus umbratilibus tantum principatus speciem gerentibus, cuncta ad se Recimer trahebat. Unde in sola Gallia Ægidius, Agrippinus et Arvandus ad aliquam dominationis partem comparandam, diversis licet artibus, excitati sunt.*

Nota XCV, p. 113.

Notam hanc viii indicem anni octavi Leonis præponendam esse illis Chronici verbis: *Nepotianus recedit et corpore*, docui in scholio. Quoniam autem pacto fieri potuit ut cardinalis Norisius retinere eo loco anni 7 Leonis notam, nulla ego ratione assequi potui: maxime cum quæ ipse ex Idatio assumpsit librarii lapsus tam evidenter redarguant, ut nihil clarius in confirmationem correctionis a me, nunc adhibita adduci queat. En, lector, verba eminentissimi viri, ex Historia Pelag., lib. II, cap. 3: *Ægidii et Agrippini tempus v'uribus chronologicis notis Idatii in*

Chronico illustrat, annum (quo Agrippinus prodidit Narbonam Gothis) ait fuisse 6 Leonis, æra Hispana 500, quo anno sexto Nonas Martias ab occasu solis luna defecit feria 6. Alligavit ergo Idatius, fatente Norisio, annum 6 Leonis anno æræ vulgaris 462. Addit deinde: Scribit Marius Aventicensis Basilio et Viviano. His consulibus pugna facta est inter Ægidium et Gothos, etc. Fuit annus 463, atque ideo 7 Leonis. Pergit iterum vir doctissimus: Anno insequenti (videlicet 464) Ægidium obiisse Idatius, illius temporis scriptor, affirmat, nobilibus etiam characteribus eundem annum demonstrans; quod esset 7 Leonis, quando xiii Kal. Aug., feria 2, solis eclipsis accidit ab hora tertia ad 256 horam sextam. Et quidem anno 464, Leonis 7, die 20 Julii, etc. Idatiuse enim annum 464 demonstravit eo characterismo, quod esset 7 Leonis annus? Porro si æra 500, id est anno 462, ante diem vi Nonas Martias, numerabat annum Leonis 6, post annos duos et quinque fere menses, qui ab eo lune defectu, qui vi Non. Mart. anni memorati 462 contigit, ad diem 21 Julii anni 464, quando eclipsis illa solis accidit, defluerant, nisi penitus excutiret Idatius, annum Leonis 8 numerare debuit. At, inquit, Chronicon quod ante oculos habuit Norisius annum 7 eo in loco exhibebat. Ita sane. Verum tamen quis non miretur potuisse tantum chronologum et criticum non animadvertere a librario, non vero ab Idatii manu, annum ibi Leonis 7 pro anno 8 scriptum fuisse? Equidem potuisse cernimus. Nos autem librorum errorum agnoscamus, et, Idatio ipso nos docente annum 8 § Nepotianus recedit restituanus.

Nota XCVI, p. 115.

In dissertatione prævia, n. 30, ex Idiori verbis, præfatus sum ab anno 8 Leonis ad finem usque Chronici prætermittas in eo fuisse notas quæ acta quinque saltem annorum, quos ulterius decurrit Idatius, in annales digererent ac partirentur; proindeque laboris in nobis relictum fuisse, ut annorum Leonis 9, 10, 11, 12 et 13 notas propriis in locis statuamus. Cæterum cura tres Anthemii 1, 2 et 3 cum 11, 12 et 13 Leonis concurrerint, et hi Anthemii anni jam olim adnotati in Chronico fuerint, sive ab ipso Idatio, sive ab alio, Leonis 12 et 13 cum 2 et 3 ex integro conferemus, 11 paulo ante 1 Anthemii consignabimus, eo quod ex eadem Idatii narratione constat, labente jam anno 467, qui fuit Leonis annus 11, Anthemium imperii sui annum 1 auspiciatum fuisse. Igitur reducta in sedem suam, a qua remota fuit anni 8 Leonis, nota, ejusdem annus 9 et Severi 4, qui connexi fuerunt cum anno æræ vulgaris 465, nullibi 257 melius quam § Ægidius moritur consignabuntur. Nam legationes quas Idatius commemorat § Legatos Remismundus et § Legati eodem anno ad diversos annos pertinere liquidissime constat; cum autem priores illæ de quibus § Legatos Remismundus, ad annum Leonis 8 Severi 3 et æræ communis 464 spectent, posteriores profecto legationes anno Leonis 9, Severi 4, æræ communis 465, Idatium alligasse dubitari minime potest. Si autem quæras cur has notas § Ægidius moritur potius quam alteri e duobus sequentibus apposuerim, ingenue fateor, argumentum modo propositum id solum probare, sub his notis conscribendum esse § Legati eodem anno. Attamen quia Chronicon Virdunense Ægidii mortem anno ab Incarnatione 416 illigat, verisimilius mihi visum est eum post annum a Christi nativitate 464 obiisse. Ideo § Ægidius moritur, ubi ejus obitum narrat Idatius, notas has ix, iv, annum nonum Leonis et quartum Severi significantes, apposui, quia is annus fuit æræ vulgaris annus 465.

Nota XCVII, p. 115.

1. De anno mortis Ægidii quid Chronicon Virdunense narrat jam vidimus. Addit deinde interfectum fuisse a Childerico, Merovei filio, qui regnum ejus invasit. Idatius contra, Gothos eam Galliarum partem, quam Ægidius tuebatur, hoc mortuo, invasisse diserte affirmat, nullam de Franciscis mentionem faciens

Eodem tempore, Severo decedente, interregnum subsēcutum est atque rerum ingens perturbatio. Quæ Arvando præfecto Galliarum animos fecerunt, ut provinciam misere vastaret, et ut in rempublicam hostile nescio quid moliretur. Hujusmodi criminis testes a provinciis productæ sunt litteræ ab Arvando dictatæ, et ad regem Gothorum missæ, fœdus cum Græco imperatore (Leonem intelligeret an Anthemium, incertum) ne feriat suadentes, Britannos super Igerim sitos expugnari oportere suadentes, cum Burgundionibus jure gentium Gallias dividi debere confirmantes. Hæc Sidonius, lib. 1, epist. 7, Judicium **258** exponens, quo Arvando secundo posthac anno majestatis damnatus est. Ubi cum nullam ab Arvando mentionem de Francis fieri neque inter illos quibuscumque pugnare, neque quibuscumque Galliam dividere deberent Gothi, videamus, profecto non imprudenter existimabimus, Francorum res in Gallia aut nullas aut nimum tum exiles fuisse, et Childericum neque cum Ægidio pugnare, neque Ægidium in pugna cedere potuisse.

2. Itaque in re satis obscura et a nullo scriptorum illius ævi litteris care ac distincte tradita liceat quod probabilius puto verbis etiam exprimere. Ægidius igitur anno 465 extremum diem obiit. Post ejus mortem, hi qui inter Francos (exiguam sane manum et a Sidonio propterea nunquam per hos annos commemoratam) Childerico favebant, ut is e Thoringa revocaretur, effecerunt. Childericus ergo circa annum 466, octavo postquam a suis Francis abjectus erat et in ipsius locum Ægidii ab iisdem rex appellatus est, ut testatur Turonensis, lib. II, cap. 12, in Galliam rediit, et cum Syagrio, Ægidii filio, et aliis bellum annis insequentibus gessit. Sane de bellis ipsius nihil aliud quisquam ex laudato loco Turonensis eliciet. Nam quod ibi ait, regnantibus Ægidio et Childerico, *Basina, relicto viro suo, ad Childericum venit*, non opus est ut de Childerico in interiori Gallia regnante intelligamus; sed intelligere possumus de eo ad Rhenum et Treviros bellum administrante, quando, ut narrat Rorico, lib. 1, Coloniam occupavit; cujusque belli meminit auctor de Gestis Francorum, cap. 8, insuper adnotans, tum temporis Ægidium obiisse. At Childericum tunc nondum regnum suum firmasse, neque radices in interiori Gallia egisse, ostendunt ea quæ Sidonius, lib. VIII, cap. 3, de Eurico, Gothorum rege, longe post Francis ad Vahalin pacem concedente prodidit.

3. Judicium de Arvando habitum fuisse dixi anno 467 (exeunte scilicet), quia ex eadem Sidonii epist. 7, lib. 1, supra laudata, fere certo constat judicium illud habitum fuisse tum cum Sidonio præfecturam Urbis nondum adeptus fuerat; alioquin Arvando non illi exprotrasset indignum esse præfectorio patre, **259** quod exprobrasse sibi narrat ibi Sidonius, sed potius objiceret indignum esse præfectura. Hanc autem Sidonius administravit anno 468. Dixi iterum Childericum in Galliam rediisse anno 466. Pagius anno 464 rediisse affirmat ad eum annum, n. 6. Sed contradicit Turonensis laudato loco, ubi vocatum e Thoringia asserit Childericum, *cum octavo anno regnaret Ægidius*. Cum autem Ægidius clarescere inceperit sub Majoriano imperatore, neque ante annum 458 regnare (ut loquitur Turonensis) potuerit inter Francos, consequens est ut annus hujusmodi regni Ægidii 8 cœperit anno Christi 465 finieritque anno 466.

Nota XCVIII, p. 116.

De Severi Augusti morte Marcellinus comes sub consulibus Hermenico et Basilisco, qui nomen dederunt anno Dionysiano 455: *Severus*, ait, *qui Occidentem arripuit principatum, Romæ interit*. Anonymus laudatus a Sirmoudo in carmen II Sidonii, vers. 317, inquit: *Severus Romæ imperavit annis IV, ibique religiose vivens obiit*. Denique Anonymus Cuspiantius eodem anno: *Defunctus est Severus imperator Romæ XVIII Kal. Sept.* At inter Novellas constitutio quædam

est Severi, quæ data dicitur VII Kal. Octobr. sub iisdem consulibus. Habes annum, diem et locum mortis Severi. De veneno quod addidit Cassiodorus, non credo, quando tres laudati scriptores simul et Idatius naturaliter ipsam morte interiisse significant.

Nota XCIX, p. 117.

Anthemio Augusto Procopius pater fuit, quem egregie laudat Sidonius, carm. II, a vers. 68, iuqueus:

Procopio genitore micæ, cui prisca propago
Augustus venit a proavis; quem dicere diguo
Non datur eloquio.

Lege, si vis, reliqua in Sidonio et in notis Sirmoudi ad eum locum. A patre igitur adeo illustri merito Idatius Anthemium **260** commendat. At commendare ipsum voluisse a fratre, quem Procopium nomine nequidem habuisse uspiam legitur, quis sibi persuadeat?

Nota C, p. 117.

Si ad § *Expediit in Africam* notam hanc I, quam ubique consignare solitus est Idatius postquam aliquis novi imperatoris nuncupationem enuntiavit, Idatius ipse apposuit, non eam novum annum civilem significare certum esse debet, sed annum I Anthemii principatus; alias inauguratio illius diverso quam quo venit in Italiam anno consignata esset ab Idatio. Quod de tanto viro, et qui ea quæ hoc tempore gerebantur in diem scripsisse videtur (nam paulo post defunctus est), credere nobis non licet. Quapropter nota illa I, ad § *Expediit in Africam* apposta, nullum incrementum asfert annis Olympiadicis neque Abrahamiticis, uti neque similis nota consignata in aditu ad imperium Honorii, Aviti et Majoriani augmentum ullum annis civilibus in Chronico fecerunt. Idatius itaque contra § *De Constantinopoli*, unde narrationem eorum quæ gesta sunt anno 467 exorsus est, Leonis annum II statuit, nuntiataque deinde Anthemii inauguratione, quæ eodem anno mense Aprili vel Augusto celebrata est, primum illius annum § *Expediit in Africam* ascripsit, quin Olympiadis quinque annorum adjectione annos chronologicis multiplicare vellet. Nam et Anthemii inauguratio et quæcumque alia ad § usque *Conimbrica in pace* habentur in Chronico, ad eundem annum 467 spectant, ut ex Olympiade 312 insequenti § *Legati de Gothico* consignata clarissime patet.

Nota CI, p. 117.

Nisi si duplex expediit in Africam suscepta est, atque utraque navalis, altera anno 467, altera 468, quod non credo, præmature eam isthuc commemoravit Idatius. Nam ex Marcellino in Chronico, et ex Sidonio, cujus verba mox describam, certissime constat classem, quæ conjunctis utriusque **261** imperii viribus appaata fuit per hæc tempora in Vandalos, non nisi anno 468 sub præfecto Basilisco in Africam movisse. Verumtamen, quia anno 467 præparari et instrui cœpta est, vulgatumque quaquaversum fuit eodem anno in Africam extensuram (quod tamen factum non est aut reflantium ventorum importunitate, aut, quod verius existimo, quia non omnia in tempore disposita atque parata fuerant), ideo expeditionem istam sub anno I Anthemii æræ Dionysianæ 467 alligavit Idatius, seu quisquis in hac Chronici postrema parte numeros chronologicos inscripsit. Nam quod recens Ecclesiasticæ Historiæ scriptor, lib. XXV, n. 12, narrat, a Ricimere, anno 466, instructam fuisse hanc classem, dum interregnum, Severo mortuo, in Occidente durabat, sine ullo antiquo teste dictum existimo. Igitur expediit in Africam anno 468 peracta est ingenti militum naviumque instructa classe. Sidonius panegyrico, Anthemio dicto, anno eodem, Kal. Januar., de hac expeditione, vers. 540, inquit:

Atamen, o princeps, quæ nunc tibi classis et arma
Tractantur, quam magna gerens, quam tenui ore parvo

Quæ sane perspicue demonstrant Anthemium, ex quo in Occidentem venit præcedenti anno, apparando in Vandalos bello curas suas omnes intendisse. Illud eodem anno inferendum fuisse, et tenuit in Africa Gaisericus et tota Europa creditam est, ut indicat Chronicon, § *Gothi, qui ad Vandalos.*

Nota CII, p. 118.

1. Isidorus in Historia Gothorum Theodorici necem et Eurici in regnum aditum 8 Leonis anno ascribit. At cum hæc ibidem alliget æræ Hispanæ 504, pugnantia profecto scilicet; nam æræ 504 cum anno Leonis 10, Christi vero 466, concurrat. Hujusce rei testem habemus ipsum Isidorum in Chronico, in quo imperii Leonis initium anno mundi 5670 innectit, quocum connexa est æræ 495. Ab hac autem æræ ad 504, si 262 utriusque extremum annum in summam conferas, non viii tantum annos sed prorsus x invenies. Deinde in ipsa Historia Gothorum paulo ante scribitur Isidorus Theudoricum annos xi i regnasse, ejusque regni initium æræ 471 illigavit. Hæc sane vera esse non possunt, si Theudoricus anno Leonis 8 interfectus est. Si enim ccccxi addas xii, efficies div. Hæc autem æræ annum Dionysianum 466 refert, et Leonis 10, ut dictum est. Isidorus, dum Euricum ait Theudorico successisse anno 8 Leonis, aut depravatus est a librario, aut in Codice ipse Idatii vel vitiatum vel notis chronologicis carentem incidit; indeque factum est ut cuncta quæ ab eo loco tibi notam 7 anni Leonis invenit, ad finem usque Chronici, ex eodem desumpsit, eidem anno Leonis 8 adjudicaverit.

2. Cæterum neque Isidorus concordans cum Idatio erit, etiamsi Theodorici mortem et exordium Eurici anno Leonis 10 atque æræ Hispanæ 504 ascribat. Nam Idatius utrumque adnectit anno quo Anthemius Augustus renuntiatus est, ut ex ipso Chronico patet. Anthemius vero imperium inivit anno Leonis 11, Christi 467, æræ Hispanæ 505. Idatio adhæret Marcius Aventicensis, qui licet Velsero auctor sit parvi pretii, cum consentientem habeat Idatium, scriptorem coævum harumque rerum pene oculatum testem, amborum testimonium non exigui meriti est. Quare, occiso Thorismondo anno 452, cum ab eodem anno Theudoricus ad 467 regnaverit, ipsum xiv et amplius annos regnum tenuisse, non autem xiii tantum, ut plerique omnes numerant, atque Euricum eodem anno 467 regnum arripuisse, dicendum est. Diligentissimus Morales hæc de fine Theudorici et exordio Eurici acute vidit, et in hunc annum retulit. At tam ipse quam Mariana, cum Idatium nunquam integrum viderent, Theudorici regno initium cum Isidori anno 484 fecerunt. Hos secuti sunt posterius, et exinde invaluit error eorum qui Theudorico xii tantum annos regni tribuunt. Denique Sidonius amplissimum Theudorico elogium confecit lib. 1, epist. 2, ubi ejus virtutes, magno quolibet rege dignas, egregie laudat.

263 *Nota CIII, p. 121.*

1. Eurici bella hoc ordine recenset Isidorus in Historia Gothorum: *Partes Lusitaniae magno impetu depredatur. Inde Pampilonam et Cæsaraugustam misso exercitu capit. Superiorem quoque Hispaniam in potestate sua misit. Tarraconensis etiam provincie nobilitatem, quæ ei repugnaverat, exercitus irruptione everit. In Gallias autem reversus, Arelatum urbem et Masiliam bellando obtinuit, suoque regno utramque adjecit. Iste quodam die congregatis in colloquio Gothicis, etc.*, quæ in scholio exhibui. Nimirum Euricus cum dominaret universæ Hispaniæ, quæ Romanis precebat, iabaret, postquam hos a Gaisericis in Africa victos anno 468 in selexit, anno insequenti 469 arma movit in Hispaniam, et a Lusitania, in cujus fines ab anno 456 pedem intulerat Gothi, ibique militare, ut opior, praesidium constituerant, bellum inchoavit, suorumque manum Emeritam, quod narrat Idatius, primum misit. Ibi autem Gothi audientes Oisiponem (sic hujus civitatis nomen scribendum est, namque ita vero tuo lapidibus incisum est, non autem U. is-

ippo, quidquid deceptus a Clusio dicat Ortelius) a Lusidio traditam Suevis, quos extra Gallæciam dominationem proferre nolebant, eosdem Suevos Lusitanosque his subjectos aggrodiuntur, expugnant, deprædantur. Mox in Austrum et Eurum arma vertentes totam fere Hispaniam sibi subjiciunt, Romanumque in ea nomen tantum non penitus delent imperiumque evertunt; sed hæc postea. Bello huic Hispaniensi Gallicum successit, in quo Euricus Arelatem et Masiliam suo regno adjecit circa annum 473, Anthemio et Olybrio Augustis fato functis. Ita ex Jornande discimus, qui in Geticis, n. 75, scribit: *Euricus, Vesigothorum rex, crebram mutationem Romanorum principum cernens, Gallias suo jure nixus est occupare.* Et n. 76: *Euricus Arverniam Galliarum civitatem occupavit, Anthemio principe jam defuncto.* Occupavit quidem non vi, sed eam ipsi cedente Nepote Augusto. Plura de his Sidonius, et ad epist. ejusdem 1, lib. iii, Sirmondus.

2. Verum, cæteris omissis quæ nunc ad institutum nostrum 264 faciunt, duo hæc certa sunt: 1° Idatium anno 469 Chronico finem imposuisse; utpote qui nullum Eurici bellum meminisset, præterquam quod in Lusitania gessit, quod ultra eum annum disferre non possumus, juxta ea quæ dicta sunt in scholio; 2° portentum illud de telis Gothorum in varios colores permutatis anno 468 contigisse, cui alligat Idatius, atque adeo aliquot ante annos quam Euricus trans Rhodanum arma tulerit et Arelatem occupaverit.

Nota CIV, p. 121.

Incertus Cuspiniani, anno 468: *Marcellinus, inquit, occisus est in Sicilia mense Augusto.* De anno et loco cædis assentitur Anonymo Cassiodorus. Marcellinus comes, in Chronico, eodem anno, hæc habet: *Marcellinus Occidentis patricius, idemque paganus, dum Romanis contra Vandalos apud Carthaginem pugnantibus opem auxiliumque ferit, ab eisdem dolo confiditur, pro quibus palam venerat pugnaturus.* Ubi Marcellinum non in Sicilia, sed in Africa interfectum fuisse significat. At præstat anonymo coævum scriptori atque Cassiodoro credere quam Marcellino. Damasius, apud Photium, Cod. 262, pag. 570, narrat Gaisericum, audita Marcellini cæde, dixisse: *Romani sinis:ra manu dexteram amputarunt.*

Nota CV, p. 121.

Anthemius Augustus, apud Ennedium, in Vita Epiphani, episcopi Ticinensis, aiebat: *Quis veterum retro principum fecit unquam ut inter munera quæ pellunt Getæ (Ricimeri) dare necesse erat pro quiete communi filia poneretur?* Inventus ergo Anthemius filiam Ricimeri nuptui collocavit. Sed nuptiæ anno 467 deviente, non vero 469, quando earum mewinit Idatius, conjunctæ sunt, uti ex Sidonio, lib. 1, epist. 5, et carm. ii, vers. 545, manifeste colligitur. De patriciati etiam debium ingerit Anonymus sæpe laudatus, dum consulatu Constantini et Ruli, hoc est anno 457 æræ Dionysianæ, hæc scribit: *His consulibus Ricimer, magister militum, patricius factus est pridie Kal. Mart.* Ergo ante Anthemium Ricimer patriciatus 265 honore decoratus fuerat. Quanquam id verum sit, duplici ex causa novus patriciatus codicillos ab Anthemio expetere potuit Ricimer. Nam priores illos interregni tempore, dum turbatae nimium res erant, accepit, aut ipse sibi confecit, et tandem postea in Majorianum et Severum criminibus ab eo honore excidisse videri poterat. Deinde, cum patricius, ex leg. i instit., tit. xii, in patrem imperatoris eligatur, sanctius putavit Ricimer Anthemio futurum sui patriciatus nomen, quod idem Anthemius ipsi præstitisset. Namque is quæ ipse sibi princeps patricium elegerat, singularis ejus patricius habebatur. Quod indicat anonymus Cuspinianus, dum consulatu Joannis et Varanus Messianum Aviti patricium vocat.

Nota CVI, p. 122.

1. Marcellinus, in Chronico, consulatu Leonis IV

et Probiani, anno æræ vulgaris 471, hæc de Aspare ejusque filiis tradit: *Aspar primus patriciorum cum Ardabur et Patriciolo filiis, illo quidem olim patricio, hoc autem cæsare, generoque Leonis principis appellato, Arianus cum Ariana prole, apadonum ensibus in palatio vulneratus interiit.* Hæc Marcellinus breviter quidem, sed dilucidius atque etiam verius quam Idatius, vel quisquis illius Chronicon hoc addimento auxit, de Aspare et filiis narrat. Cæterum Candidus, apud Photium, Cod. LXXIX, scribit Patriciolum cæsarem excepta plaga saluum evasisse.

Cassiodorus eidem ac Marcellinus anno hæc ascribit, eoque jam desinente contigisse necesse est; siquidem Theophanes id ad annum Incarnationis secundum Alexandrinos 464 refert, qui Kal. Septemb. anni Dionysiani 471 inceptus fuit.

2. Igitur de Asparis filiorumque casu Idatius in Gallæcia ante annum 472 vix ac ne vix quidem scire potuit. Quapropter, si hæc, ubi de Aspare agitur, ipse scripsit, consequens est ut ante eum annum non excesserit. Quod si non ab Idatio scripta, sed ab alio assuta sunt Chronico, cætera quæ sequuntur cuiusnam anno, cujusnam etiam calamo tribuamus? Ego quidem ita judico, Idatium omnia scripsisse, et ad annum 469 pertinere cuncta præter ista quæ de Aspare et filio 266 narrantur. Hæc enim a legatis, quorum paulo ante meminerat, non accepit Idatius, sed aliquot ab eorum reditu annis nuntiata sunt et addita Chronico. Alioquin si hæc quæ anno 471 acta sunt Idatio legati retulere, cur de exitu expeditionis in Africam nihil, sed tantum bellicum apparatus immissamque in Vandalos classem nuntiarunt? Nam quis credat, finem illius belli scivisse Idatium, eum-

A que silentio præterisse? Quid quod minus etiam credibile est, legatos ab anno 467, quo filiam Anthemius in uxorem dedit Ricimeri, usque ad finem 471, quo de Aspare et filiis supplicium sumptum est, apud imperatorem substituisse? Itaque legati Roma discedentes, postquam nuntiatum est classem versus Africam vela fecisse, ad Gallæciam pervenerunt, aut exeunte anno 468, aut 469 ineunti, ibique ea narrantur quæ Idatius Chronico inseruit, expressitque ab initio illius § *Legati qui ad imperatorem ad ea usque Patricium factum.* Cætera vero ad finem ejusdem §, vel ab Idatio vel ab alio margini, ut puto, primum inscripta, postmodum a librario aliquo cum iis quæ ibidem conscripsit certo Idatius (non quod cuncta ad annum 469 pertinerent, sed quia tunc, ut ipse ait, a legatis nuntiata sunt), eodem tenore ac reliqua in interius Chronicon relata fuerunt. Atque hæc ita interpretatus sum auctoritate Marcellini, Cassiodori et Theophanis. Si quis tamen malit adhibere fidem Chronico Alexandrino, dicit, Idatium optime quod de Aspare et filio narrat audire potuisse anno 469, cum Chronicon istud, sub consulibus Joanne et Pusæo, anno 467, id accidisse affirmet.

B 3. Quod autem de Aspare et filiis additum est, nimirum animadversum in eos fuisse, quia inventum est Vandalis ipsos favere, Theophanes confirmat, inquit: *Aspar et Ardaburius, Arianæ sectatores, Basilico (illius Africanæ expeditionis ducti et præfecti) imperium se pollicebantur tradere, si modo classem cum toto exercitu Gaiseric, qui una cum ipsis Arianas opiniones sequebatur, proderet. Qua de causa Basilicum ad exercitum prodendum inclinasse dicunt.*

DISSERTATIONES DUÆ DE DUOBUS NOTANDIS CHRONICI LOCIS.

DISSERTATIO PRIMA (a).

DE JUBILÆO VII AB ASCENSIONE DOMINI

269-1. In ora Chronici Idatiani ad annum 4 Theodosii Magni, qui eam anno æræ Dionysianæ 482 concurrat, hæc consignata sunt: ccccxx. vii *jubilæus, ex quo Dominus ascendit.* Quæ si scripta fuissent ab Idatio, ipse procul dubio et cum Dionysio de anno mortis Christi et cum omnibus plerisque scriptoribus hujus temporis de exordio æræ Hispanæ, quæ expressa est ea nota ccccxx consentiret. Nam juxta Dionysium, a morte seu ascensione Christi, si ineunte ætatis 33 anno passus est, ad 4 Theodosii annum, ccccl sive septies quinquaginta anni numerantur, per quos ad 7 jubileum devenitur; eodemque anno æra Hispana 420 putanda est, si hæc anno ante Natalem Christi Dionysianum 38, ut communis fert opinio, initium habuit. Ast ego longe aliter judico, eaque verba post Idatii ævum Chronico infarta fuisse semper existinavi. Argumenta vero, 270 quæ in hanc me opinionem induxerunt, hæc dissertatione expendere statui. Et primo quidem de jubileo agam, deinde vero de æra Hispana. Hæc æra Idatium neque Chro-

C nicon neque Fastos insignivisse, abunde, nisi valde deceptus sum, demonstravi dissertatione prævia num. 9. Sed nunc præcipue de ejus exordio dicam quod dici non potest quam sit obscurum quamque inter se pugnantia sint quæ de eo deducuntur ex dictis veterum scriptorum, quorum auctoritate ducti posteri in consulatum Pulchri et Flacci, et in annum periodi Julianæ 4676, mundi vero (juxta Eusebium) 5163, id est in annum 38 ante Natalem Christi Dionysianum, referendum esse sibi persuaserunt. Cæterum quidquid dicam, non eo tendit, ut usitatum æræ computum dissuadeam, nam a communi scriptorum sententia sine certis atque evidentibus argumentis dissentire non licet cordate ac modesto viro. Imo nunc temporis etiamsi certo constaret natam fuisse æram vel ante vel post 38 annum quam Christus Dominus natus est, nihil prorsus in usu hujus epochæ innovandum esset, eademque quæ nunc ejus putandæ ratio servatur retinenda foret, siquidem mille et amplius annos ubicunque ea adhibita est, sive in

(a) In Codice Garzonii hæc dissertatio inscribitur *secunda*, et quæ sequitur de æræ Hispanæ initio *tertia* dicitur; prævia enim dissertatio de vita et scriptis datii ordine *prima* est. *Secundam* et *terciam* auctor

in unam dissertationem conflaverat, sed propter argumenti diversitatem duæ factæ sunt. Desiderantur etiam dissertationes de Priscillianistis, de Gothis, etc., quas auctor morte præventus elucubrare non potuit.

historiæ, sive in conciliis, sive in aliis monumentis, A xxxviii præcise annis æram vulgarem anteverit; ita ut nisi cuncta relingantur, corrigi nequeat error, si quis in tali supputatione admissus est. Igitur, quod in hac dissertatione de æræ Hispanæ initio demonstrare intendo, id tantum est, nimirum illud incertum penitus esse et neque ex hoc Idatii loco, neque ex ullis antiquitatis monumentis hucusque liquido constare, anno ante æram communem 38 illigandum fuisse. Id autem si lectoribus probaverim, fortassis exinde fiet ut in tam erudito sæculo viri docti aliqua ex rudèribus 271 antiquitatis effodiant, quibus vulgaris de æræ nostro exordio opinio melius firmitusque stabiliat.

§ I. Quod ea verba, VH jubilæus, etc., afficta sint Chronico, probat veterum scriptorum de hujusmodi jubilæo silentium. B

2. Jubilæus primum apud Hebræos institutus est (Levit. xxv). Qui, ut ait divus Gregorius Nazianzenus (Orat. 44), Septennarium numerum ex legis Mosaicæ præscriptio in honore habent. Porro hic honos apud eos non in diebus tantum est, sed ad annos quoque porrigitur; nec in hebdomadis solum, sed etiam in hebdomadarum hebdomadis, in diebus juxta atque annis. Enimvero dierum hebdomades Pentecostes pariunt, annorum autem septimanæ jubilæum annum. Jubilæi hoc genus ad quinquagesimum quemque annum ab Ascensione in cælos Christi Domini recensendo, solemne aliquando fuisse atque speciali aliquo in Ecclesia ritu celebratum nunquam legi. Isidorus Hispal. (L. v Orig., c. 31) eum in usu non fuisse satis aperte indicat, dum, postquam de jubilæo apud Hebræos quinquagesimo quoque anno celebrato mentionem fecisset, ait: Hunc numerum etiam in diebus Pentecostes et ipsi celebramus post Domini resurrectionem; siletque penitus de jubilæo quinquagesimi cujusque anni ab Ascensione Christi, aut centesimi.

3. Præterea si hujusmodi jubilæus institutus fuisset in Ecclesia ante Idatii tempora, non essent nunc tot lites totque opiniones de anno sæculi quo Christus Dominus 272 mortuus est; nam ex publica solemnique hac institutione constitisset apud omnes, Christum passum fuisse sub consulibus Persico et Vitellio, a quorum consulatu ad 4 Theodosii annum VII jubilæi seu cccL anni numerantur. Neque passum D fuisse Christum sub duobus Geminis tradidissent tot antiqui scriptores quos infra recensebo, interque eos idemmet Idatius. Nec me latet, a Venerabili Beda (Ration. temp., c. 65) memoriæ posteriorum traditum fuisse: Fratres qui Romæ fuerunt anno juxta Dionysium 750, in Natali Domini, in cereis sanctæ Marthæ scriptum vidisse, et inde descripsisse hoc modo: A passione Domini nostri Jesu Christi anni sunt DCLXVIII. At ista longe post Idatii ævum, post inductam videlicet a Dionysio rationem annos numerandi ab Incarnatione, actitata Romæ testatur expresse Beda, quæ proinde argumentum nostrum non modo non elidunt, sed potius egregie confirmant. Nam si a tempore quo consuetudo inducta est edicendi quotannis populo quis

a morte Christi annus juxta Dionysii computum hic et nunc decurrit, nunquam in hac epocha quidquam turbatum est, neque dubitatum an nunc numerandus sit hic an alius a Christi morte annus; igitur si a primis Ecclesiæ temporibus mos obtinisset celebrandi jubilæum quinquagesimo quoque aut centesimo anno ab Ascensione Domini, nullum inter scriptores esset nunc dissidium de anno, qui hodie numerandus est ab eadem Ascensione. Quod si in aliquibus Ecclesiis, etiam ante quintam sæculam, et in Alexandria multo antea, atque a tempore divi Marci, si vera est conjectura Papebrochii (Const. chron., p. 33, n. 11), indicebatur quotannis populo, quo 273 die agendum erat Pascha, attamen annus qui a morte Christi tunc fueret non enuntiabatur, ut constat ex formula qua in Ecclesia Mediolanensi diaconus Pascha promulgabat, inquires (Ibid.): *Novèrit charitas vestra, fratres charissimi, quod, annuente Dei et Domini nostri Jesu Christi misericordia, tali die Pascha cum gaudio celebrabimus.* Hinc non imprudenter quis eliciat, notam hanc de 7 jubilæo ab Ascensione Domini additam fuisse Chronico Idatii post Bonifacii VIII et Clementis VI tempora, quando Hebraici jubilæi instar jubilæus Christianus statis temporibus, primum centesimo, deinde quinquagesimo quoque anno, ut celebraretur, sancitum est. Nisi mavis, post Bonifacium, antequam a Clemente ad quinquagesimum quemque annum jubilæus contractus fuisset, eam Chronico notam infartam esse. De jubilæo curiosa quædam recenset liber non minus egregius quam ab æmulis arrosus, qui inscribitur: *Imago primi sæculi societatis Jesu*, in prolegom., disert. v.

§ II. Eadem verba afficta fuisse Chronico ex Fastis ipsius Idatii ostenditur.

4. Sub consulibus Octaviano Augusto XIII et Silvano, Idatius in Fastis hæc habet: *His consulibus natus est Christus die VIII Kal. Januarii.* Silvanus autem cum Augusto consul fuit duobus ante æram Dionysianam annis. Sive ergo Idatius communem inter scriptores sui ævi de anno mortis Christi sententiam secutus fuerit, quod ego vix dubito, ut mox dicam, sive cum Eusebio, quem ante oculos habebat, senserit Christum passum fuisse quarto post expletum 32 ætatis annum mense, 274 consulatu Tiberii Augusti v atque Ælii Sejani, necesse est in annum jubilæi 7 vel, quod idem est, in annum 350 ab Ascensione ejus, ante 4 annum Theodosii devenerit. Cum enim annus emortalis Christi primus sit annus primi jubilæi, sicut dies Resurrectionis illius primus dies Pentecostes, annus 350 ab Ascensione Domini septimusque ab ea jubilæus cum consulatu concurret Gratiani v et Theodosii, qui nomen dederunt anno 380 æræ vulgaris, Theodosii Magni anno 2, uti numeratis consulibus perspicuum fiet.

5. Sed est longe probabilius, Idatium mortuum credidisse Christum sub duobus Geminis Rubellio et Fusco consulibus; nam id expresse tradit ipse in Fastis ad eundem consulatum inquires: *His consu-*

libus passus est Christus Dominus. Quod si quis ista neget scripta fuisse ab Idatio, Fastisque ejus ingesta esse contendat ab aliena manu, at inficiari non poterit, hanc eandem fuisse totius ferme antiquitatis a tempore Tertulliani opinionem, maxime eorum qui Idatii ætate scripserunt. Id nos docet Auctarium Chronici Tironis Prosperi Editionis Labbeanæ, et scriptores ipsi per se aperte testantur: Sulpicius Severus (*L. II Hist.*), sanctus Augustinus (*xviii de Civit., c. 54*), Victorius Aquitanus (*Can. pasch.*), anonymi duo Cuspiniani, quos a cl. Janingo descriptos, alterum idem Janingus (*Tom. VI SS. Jun.*), alterum cl. Scheelstratus (*Append. ad op. chron.*) edidit. In eadem sententia fuisse puto Quintum Julium Hilarionem et Prosperum Pitheæanum. Nam ille (*L. de Hebdom. Dan.*) scripta hæc reliquit: **A passione 275 Domini in consulatum Cæsaris (lego Cæsarii) et Attici, die 4 Kal. April., anni transierunt cccclxix.** Consulatus autem Cæsarii et Attici incidit in annum æræ vulgaris 397. Ex quibus si annos subducas xix, qui in cccclxix sunt, supra vii jubileos, sive supra annos ab Ascensione Domini ccccl, reliqui fient cccclxxviii. Isto ergo anno, juxta Hilarionem, jubileus 7 a morte Christi recensendus erit. Præterea Prosper a passione Christi ad consulatum Valentiniani Junioris tertium annos numerat cccclx. Cum ergo consulatus ille cum anno æræ communis 387 concurrerit, si ex his annos x tollas, qui subtrahendi sunt ex cccclx, ut fiant ccccl, sive septem jubilei, ad ann. regrediens 377, in quem 7 jubileus incidit. Igitur ex supputatione Hilarionis

et Prosperi, qui aliquanto prius quam Idatius scripsere, jubileus 7 ab Ascensione Domini quatuor aut quinque annos Theodosiani imperii annum 4 præcessit, ita ut jubileus primus numerandus sit a consulatu duorum Geminorum, vel, juxta Prosperum, si mendum in ejus Chronicon non irrepsit, ab uno altius anno. Itaque a tot tantisque viris eodem ihæ ævo recessisse Idatium, aut ipsum, qui Fastos consulares scripsit, ignorasse quot anni a consulatu duorum Geminorum ad consulatum Antonii et Syagrii annumque 4 Magni Theodosii effluerint, qui prudens affirmet?

6. Si ergo horum sententiam secutus est Idatius, quod vix in dubium verti potest, juxta ipsum jubileus 7 mense Maio anno 379 finem accepit. Cum autem Theodosius eodem illo anno die 19 Januarii renuntiatus fuisset imperator, primus regni sui annos quatuor fere menses cum hoc jubileo communes habuit. Unde existimare quis poterit, Idatium, dum in Chronico suo verba **276 illa, VII jubileus, ex quo Dominus ascendit, consiguavit, ea eidem anno 379 acrispisse, ut hac nota, quasi futuræ felicitatis omnino, initium Theodosiani principatus insigniret.** Nam cum nusquam alias hujus modi jubilei mentio occurrat, quod unus Idatius illius meminerit, in commendationem Theodosii, imperium tum adeuntis, factum id ab eo aliquis suspicabatur. Cui ista placeant, suo ut fruatur judicio per me licet. At ego neque ad annum 1 Theodosii neque ad 4 ea verba Idatium acrispisse, sed a librariis illius Chronico afficta fuisse, puto.

DISSERTATIO SECUNDA.

DE ÆRÆ HISPANÆ INITIO.

§ 1. *Quantum sibi in notis chronologicis sive formandis sive reformandis indulerint librarii, dum antiqua monumenta exscribunt. Locus Augustini corrigitur.*

1. Cum æra Hispana nullo in usu fuerit apud exterarum gentes, neque chronologiæ deducendæ causa a quoquam extra Hispaniam adhibita unquam sit, quis librorum audaciam non miretur, qui hanc epocham epistolis sancti Leonis Magni non semel ascripserunt? Quin etiam præfixa ab ipsis est plerisque conciliis, videlicet Nicæno I, Sardicensi, Constantinopolitano I, Chalcedonensi, Carthaginensi IV et V, atque sexcentis aliis. Qui autem in synodis **277 extra Hispaniam habitis ista sibi licere arbitrati sunt, quid non in Hispanis conciliis describendis sibi permiserint? Quare imbelles prolixus est argumentum quod Florius (*T. II Hisp. sacr. p. II, c. ult.*) urget, dum contra Majansium, ex laudatis ibi conciliis, Tarraconensi, Gerundensi atque Herdensi, demonstrare nititur, ante sæculum X in usu fuisse æræ epocham in provincia Tarraconensi; namque in titulis tantum horum conciliorum æra expressa est, ubi non a notariis tempore conciliorum, sed a librariis inscripta postea est, uti ab ipso certissime factum fuit in synodis œcumenicis et**

C Africanis, quas supra recensui. Atqui nullum conciliorum Codicem habemus, quem scriptum fuisse constet ante sæculum X. Cæterum in Cesaraugustano ut fortassis æra consignata est eo tempore quo concilium celebratum est, scilicet anno æræ communis 691; nam verba illa, quæ ibi leguntur: *In nomine Domini incipiunt gesta synodalia in urbe Cesaraugusta sub die Kal. Novemb., æra 729, anno 4 orthodoxi atque serenissimi domini nostri Egicanis regis, non penitus absimile est scripta fuisse ab ejusdem concilii notario. Veruntamen non erat cur argumentis non omnino certis aut etiam falsis ageret contra Majansium Florius, cum efficacissimum desumere posset ex constitutione Fiscæ Barcinonensis (*In collect. Loaisæ, p. 250*), ubi hæc habentur: *In quo consensu subter qui consensimus, manibus nostris subscripsimus: Factum consensum sub die pridie Non. Nov., æra 630, anno 7 regni Dni nostri, nimirum Reccaredi. De hac æra nemini dubium esse potest quin adhibita fuerit ab eo qui instrumentum illud Barcinone confecit. Cumque confectum sit anno 592 278 æræ vulgaris, liquet longe ante sæculum X usitatum fuisse æræ computum in provincia Tarraconensi. Sed ista doctissimis Florio atque Majansio re**

inquamus; nos vero ad æras consignatas in conciliis Hispaniæ redeamus.

2. Ergo de his ita ego judico: eas omnes quæ in plerisque synodorum inscriptionibus reperiuntur, quales sunt illæ: *Concilium Eliberitanum æra 362, concilium Cæsaraugustanum æra 418, constitutio concilii episcoporum Toleti Arcadii et Honorii temporibus æra 438, concilium Tarraconense æra 554, concilium Gerundense æra 555, concilium Ilerdense æra 585*, subdititias esse et ab antiquariis vel collectoribus ipsorum conciliorum, non autem a notariis, qui decreta Patrum excipiebant, eaque diei et anni nota munire debebant, consignatas esse. Nimirum qui olim ea concilia aut collegerunt, aut descripserunt, quamvis nullam in eis adnotatam æram invenirent, eam ipsi addiderunt; sicut postmodum Loaisa aliquibus synodis, in quibus suo tempore æræ nota desiderabatur, illam ipse adjecit. Quod in chronologia conciliorum, quam suæ collectioni præposuit, ingenue fatetur. Rem ita, ut a me dictum est, contigisse, Codices ipsi ex quibus concilia a typographis expressa sunt manifesto demonstrant. Namque aliquando omnes æram omittunt, aliquando unusquisque diversam ab aliis præfert. Codex Emilianensis (alias Hispalensis), omnium antiquissimus, in nullo eorum conciliorum, quæ ante sæculum sextum habita sunt, æram consignatam habet. Quod testatum reliquit cl. et illustrissimus Peres in chronologia conciliorum Hispaniæ, quam in collectione Loaisæ et alibi reperies. Atqui incredibile est notarios diem et annum quibus habite sunt synodi adnotare oblitos fuisse? Sane nunc etiam in aliquibus eorum extant **279** diligentis notariorum in hac re indicia. Nam in concilio Toletano consulatus Stiliconis exprimitur, in Tarraconensi consulatus Petri et annus 6 Theodorici, in Gerundensi consulatus Agapiti et annus Theodorici 7. Cæterum librarii in multis aliis compendii ergo ista resercentes, uno verbo tempus quo concilia coacta sunt, significarunt, ita scribentes: *Concilium Cæsaraugustanum æra 418, concilium Eliberitanum æra 362*. An vero, ubi pro consulatu annoque principis æram subrogarunt, id sine errore præstiterint, an e contrario annum qui per illas notas significabatur falso per suffectam æram reddiderint, scire haudquaquam possumus; id enim non nisi ex iisdem notis colligendum erat, quas ipsi e libris cum eraserint, nulla adipiscendæ veritatis via nobis relicta est.

3. Quin tamen numerales notas putandique rationem, quam in libris quos describebant reppererunt, ad arbitrium sensumque suum sæpe contorserint, dubitare nos non sinunt variantes Codicum lectiones, atque nonnulla etiam exempla, quorum unum itemque valde perspicuum occurrit in Augustino (*xviii de Civit., c. 54*), apud quem de anno mortis Christi, de quo modo agebamus, hæc leguntur: *Mortuus est Christus, duobus Geminis consulibus, viii Kalend. April.*; et aliquanto post: *Missus est Spiri-*

*tus sanctus per Idus Maias. Numeratis proinde consulibus, cccclxv anni reperiuntur expleti per eandem Idus consulatus Honorii et Eutychniani. Quod apertissime refragatur menti verbis Augustini; nam cum ibidem mortem Domini duobus Geminis consulibus contigisse affirmet, qui nomen dederunt anno æræ vulgaris 29, ab hoc ad consulatum Honorii iv et Eutychniani numerare non potest **280** pauciores quam cccclxix annos, siquidem consulatum hi gesserunt anno communis æræ 398. Quis igitur nunc temeritatem librariorum non agnoscat et damnet, qui hoc Augustini loco, et sæpe fortassis alias, quamcunque aërorum summam aut a natali aut a morte Christi deductam, contra mentem atque auctorum quos describebant verba, ad epochæ Dionysianæ calculos reformare ausi sunt? Quanquam, hunc Augustini locum corrumpendo, id modo asecuti non sunt: nam ab anno mortuali Christi, si mortuum dicas Dominum post 53 ætatis expletum annum, ad eum Honorii consulatum, juxta Dionysium, cccclxiv tantum anni, non autem cccclxv elapsi sunt. Cœquæus, de primis ex supra scriptis Augustini verbis: *Mortuus est Christus Dominus duobus Geminis consulibus*, non dubitavit asserere (*Aug. ibid.*): *Augustinus fortasse, non examinatis Fastis consularibus..... sub duobus Geminis consulibus Christi passionem collocavit*. Quod, salva reverentia quæ Augustino debetur, de postremis saltem verbis dici non potest, cum sanctus doctor disertis verbis dixerit: *Numeratis proinde consulibus, anni reperiuntur*. Quot? non utique cccclxv, quod librarius, Augustini chronologiam ad Dionysianam contorquere volens, ausus est conflagere, sed cccclxix, quos Augustinus a consulatu Geminorum ad consulatum Honorii iv numeravit, scriptoque suo tradidit. Ex his utique omnibus apparet quid nos de librariis timere possumus, cum æram nostram cum æra Christiana, sive Dionysiana, sive Eusebiana, sive alia quacunque comparant, additis super hanc annis xxxviii, ut illam eliciant.*

281 § II. *Quo tempore, quæ occasione publicis æræ usus in Hispania cæperit.*

4. Omnium monumentorum quæ æram Hispanam præferunt illud et antiquissimum est, et dignissimum, cui fidem adhibeamus, quod in dissertatione prævia ex Morale (*L. xi, c. 51*) descripsi, inveniturque etiam apud Gruterum (a), ubi illud reperiet lector. Cumque in eo æra 503 insculpta sit, quisquis eam ante sæculum quintum in publico et communi usu apud Hispanos fuisse suadere voluerit, is nisi vetustiora monumenta effoderit, testesque susceperit, quibus prudenter credi possit, profecto a nemine assensum extorquebit. *In publico, inquam, et communi usu*; nam ab officio rationalis, et apud procuratorem summæ rei per Hispanias usurpatam fuisse plurimos ante annos, et ab ipsius æræ exordio, neutiquam dubitari potest: alioquin quomodo in eo lapide æra 503 consignata esset, si totidem

(a) Pag. 1049. — Vid. supra page 20.

ante annos orta atque usitata ab aliquibus non fuisset? A

5. Verum enim vero, cum ante æræ exordium Romani, qui Hispanis domiabantur, in publicis monumentis annum quo ea conficiebantur per consules designare consuescerent, cautumque aliquando fuerit lege (a) nullum ut instrumentum quod consule careret ullius esset roboris, **282** computus ille æræ in officio rationalis, inter scribas quæstorios, et in ore vulgi, quod æra census solvere quotannis cogebatur, retentus est, neque in alia publica instrumenta transiit, donec, Romano labente imperio, Gothisque Suevisque magnam partem Hispanias occupantibus, nequidem quis Romæ consulatum gereret sciri poterat in his partibus. Exinde ergo, necessitate duce ac magistra, tempora atque annos Hispani exorsi sunt per æras designare, moremque istum initio, ut assolet, unus aut alter secutus est, mox in omnem gentem transit, et in omnia instrumenta, in chartas, in lapides, in reliqua. Consequenti vero tempore, notarii etiam in solemnioribus maxime actis annos principum et Theodorici Italix regis ætate consules exprimere consueverunt. De annis principum exempla passim occurrunt. Consulatum Petri in concilio Tarraconensi, et consulatum Agapiti in Gerundensi, supra laudatis, inscriptos reperies. Nimirum Theodoricus cum in Occidente consules designaret, non modo Italix sed etiam Hispaniæ, quam pro nepote suo Amalarico administrabat, quis ab eo unoquoque anno consul renuntiatus fuerat, notum fieri jubebat, placebatque, opinor, Theodorico, ut sicut olim, ita etiam tum nomen consulis qui ab eo creabatur actis insereretur.

6. Itaque in vectæ in publica monumenta æræ epocham deducendam esse statuo ab eo circiter tempore quo Theodoricus, Visigothorum rex, Aviti imperatoris consensu, deinde suum dilatandi regnum desiderio, Hispanias ingenti cum exercitu aggressus est, Gallæciamque, Lusitaniam et Bæticæ partem occupavit. Quod ex Idatio, Isidoro et aliis, anno 456 evenisse constat. Ex eo autem tempore omnia in Hispania turbari, resque Romanorum in præceps ruere visa sunt, ita ut in Gallæcia, cum Fastos consulares **283** scriberet Idatius, scire non potuerit quinam post annum 464 consules fuerint. Ad sequentem vero annum, secundum communem de exordio æræ opinionem, spectat elogium illud Alexandriæ quod æram 503 præfert. Post hæc increbuit usus æræ publicæ, eamque frequenter exhibent inscriptiones sepulcrales. Duas ad initium sæculi vi pertinentes refert Morales (L. xi, c. 41), earumque alteram Gruterus (P. 1054), posteriorisque ævi plures aliæ passim occurrunt. Concilium Bracarense i æra 598 consignatum est, neque de ejus inscriptione dubitari potest, cum genius tenorque illius certam nobis fidem faciant; ita enim habet: *Synodus Bra-*

*carensis, regnante Domino nostro Jesu Christo, currente æra 598, anno 3 Ariamiri regis, die Kal. Maias (b). De Toletano i e contrario vix dubium esse potest, quin in eo æra 458 a librariis adjecta sit. Licet enim in contextu synodi hæc legantur: Æra qua supra, tamen ea verba collectoris sunt qui acta illius synodi interpolavit, multos post habitum concilium annos. Quod clarissime ex eo constat, quod ibidem concilii alterius meminit, quod sanctus Leo papa, ut ex omnibus Hispaniæ partibus cogeretur, injunxit anno 447, sive æræ 485. Ita ex epistola ipsius Leonis (Epist. olim 93) et ex Idatii Chronico (c) colligitur. In concilio Toletano ii, quamvis æra expressa sit in fine inscriptionis post annotatum Amalarici annum 5, tamen ascribi potuit a librario, et ascripsisse suadent tria concilia quæ usque ad Bracarense i sequuntur, quæque æram non nisi in **284** titulis a concinnatoribus collectionis conciliorum adjectis habent. Ideo ea concilii Toletani ii æra 565 dubia, imo subditiua mihi semper visa est. Quare his insuper habitis, ex certioribus aliis monumentis argumentisque supra adductis dicamus, publicum æræ usum labente v sæculo inventum fuisse, paulatimque per omnem Hispaniam increbuisse.*

7. De tempore vero quo audacia librariorum hanc æræ epocham scriptis Codicibus qui illa carebant affinxit, mirum est quod Loaisa (d), magnum Hispaniæ ornamentum ex Hincmaro, ut ait, Rhemensi, narrat. Nimirum Hincmarum producit in libro de Conciliis, quem ms. apud se habere testatur, assentem æram nostram in synodo i Constantinopolitana et in universali Ephesina reperiri. Atqui Hincmarus Rhemensis obiit anno 882; oportet ergo æræ computum ante annos ferme nonagentos in aliarum extra Hispaniam gentium monumenta illatum fuisse. Profecto fieri potuisse non inficior; at locus a Loaisa productus nihil convincit, neque enim liber ille de conciliis Hincmari Rhemensis esse potest, cum in eo mentio fiat Domini Hermani, nil est, Hermani Contracti, qui duobus ferme sæculis Hincmaro posterior fuit.

8. Hæc de initio et progressu publici usus æræ vero similia mihi videntur; neque Florio et Majansio assentiri in omnibus valeo. Disputant ergo viri hi doctissimi de in vectæ in communem usum æræ initio, et Florius (*Hispan. sac.*, t. II, p. 1, c. 7) ante Gothos, Majansius vero a Gothis hujusmodi supputationem inductam fuisse indiscriminatam affirmant. At oportebat duplicem æræ usum distinguere, alium publicum **285** et ubique adhibitum, privatum alium, qui non ubique, sed ab his tantum qui vectigalia et tributa exigebant, usurpatus fuerit. Ergo de publico, quod asserit Florius, nego ante invasam a Visigotho Theodorico Hispaniam anno 486 usurpatum unquam fuisse, quandoquidem nul-

(a) Leg. 1, de Const. princip. Cod. Theod., quæ data est ad Lusitanos, transit hoc etiam ad Gesta eccles., uti constat ex Aug., tom. IX Edit. Benedict., in Brevic. Collat. diei 5, n. 27, et can. 89 concil. Milevit. habiti an 401.

(b) Elitio Loaisæ, pag. 115, Aquirrii Editio novissima, pag. 177.

(c) Anno Domini 447. — Vide supra.

(d) In notis ad conc. Eliber., § Quid sit Æra.

lum hujus rei indicium ullibi exstat. Nam elogium A cujusdam Udellæ, quod affert vir cl. (*Hispan. sac., t. II, p. 1, c. 7, p. 123*), et si qua sunt alia huic affluvia, quo loco habenda sint docuerunt ante me plerique viri eruditissimi. Incredibile autem est in tanta inscriptionum segete, quæ passim in libris prostant, quæque non tantum a Romanis magistratibus, sed etiam a municipiis civitatibus et privatis quibusque indigenis in Hispania dedicatæ sunt, nunquam ante Theodoricum atque annum 465 inveniendam fuisse æram, si publicus illius usus quatuor et amplius ante Theodoricum sæculis invaluerat inter nostrates: maxime cum in iisdem elogiis sive inscriptionibus consulatus nonnunquam annotati sint etiam apud Hispanos, apud exteras vero gentes vel in lapidibus sepulchralibus sæpissime.

9. Imbelle vocat hoc argumentum Florius, contendens ex defectu monumentorum ante sæculum quintum æram proferebantur non recte deduci eam ante hoc tempus in usu non fuisse, quasi, ut aliquid existitisse negemus, non satis sit nullum de eo indicium reperiri. Porro nihil apud ipsum Florium frequentius est quam hujusmodi argumentum, passimque eorum scriptorum qui de rebus vetustioribus agunt opiniones rejicit, causatus, auctorem ejusdem ævi testimoniis eas destitui. Quapropter verissime auctor Chronici Burgensis, diligens, ut apparet, scriptor, *DXLV* retro annis, hæc tradidit: *Ex quo Gotho Hispanias 285 intraverunt, consuetudo obtinuit ut per æras tempora supputarent.* Ab eo itaque tempore ea consuetudo invaluit, ab Hispanis, ut supra dictum est, necessitate cogente, ex vulgi ore et rationalis officio desumpta, non autem, ut vult Majansius, a Gothis inducta, quibus neque usitata, imo neque cognita fuisse videtur, dum in Aquitania et ultra Pyrenæos montes se tenuerunt.

§ III. De anno primo seu initio æræ.

10. Ante inventum a Dionysio Exiguo æræ Christianæ computum nullibi allegatum reperimus æræ Hispanæ exordium, cuiquam ex antiquioribus epochis, aut Olympiadis, aut urbis Romæ, aut alii. Caterum, cum anno ante Christum 58 eam exortata fuisse antiqua et pervulgata gentis nostræ opinio sit, ex anno quo natum Christum scriptorum quisque teneat, quo item anno æram incepisse senserit, deducemus. Et quia de anno Natali Christi diversæ sunt sententiæ, diversæ pariter futuræ sunt opiniones de æræ initio. Quapropter, ut quæstionem istam clarior et expeditius agiteinus, operæ pretium erit nobilis alicujus scriptoris chronologiam in exemplum assumere, juxtaque ipsam pro varietate sententiarum diversos Natalis Christi atque æræ annos statuere. Cumque satis diligens vetusque auctor Isidorus Pacensis in fine Chronici sui (*Num. 80*) scripserit: *Anno Octaviani 42 Christum natum secundum Historiam ecclesiasticam domini Eusebii, Cæsariensis episcopi, in lib. 1, ætate 6, et nunc secundum 287 Chronicam domini Isidori..... utique omnes scripturæ deuntiant; profecto ex hoc testi-*

monio et ex Orosio, Idatio, Joanneque Biclariensi, certissime colligimus, chronologos nostrates Eusebium Cæsariensem ejusdemque computum in annis mundi deducendis maxime secutos fuisse; atque adeo nihil melius securiusque a nobis nunc agetur quam si ad ejusdem Eusebii calculos varias scriptorum sententias de æræ initio exigamus, et cum illius chronologia comparemus. Itaque ordine nunc ostendam cui scriptorum nostrorum quisque tum æræ tum Christi Natalem Chronici Eusebiani anno alliget, additis etiam consulatibus annisque periodi Julianæ et Augusti, qui Eusebians respondet, ut ex certis his characterisimis, quo anno unaquaque opinio ex quinque, quas (præter vulgarem) in scriptis veterum Hispanorum invenio, æræ initium aut adnectat aut adnectere debuerit, lectoribus perspicuum fiat. Incipiam vero ab ea quæ minus recedit a communi usu que nunc recepta æræ epocha, quæ ab anno mundi Eusebiano 5163, periodi Julianæ 4676, Augusti 6, consulatu Pulchri et Flacci auspicatur. Annos autem Augusti a Kalendis Januarii numero illius anni quo consules renuntiati sunt C. Livius Paasa et Aulus Hirtius. Hunc enim annum designat et quidem a prima die Januarii Chronicon Eusebio-Hieronymianum, dum 1 Augusti annum mundi anno illegat 5158. Eusebium vero secutos fuisse nostrates chronologos, præter illum qui Chronicon Burgense scripsit, mihi dubium non est.

11. Prima igitur sententia Christi Natalem anno mundi Eusebiano 5200 ascribit, anno uno æram Dionysianam prævertens, qui anno mundi 5294 periodi Julianæ 4714, Augusti 44, consulatu Cæsaris et Pauli, 288 natum fuisse Christum docet. Eruditus Majansius, in præfatione ad opera chronologica excellentissimi marchionis Mondejarensis, n. 53, hujus primæ sententiæ auctorem facit sive assertorem Julianum Toletanum. Porro in Juliani operum de sex ætatibus sæculi aliquando Natalem Christi anno mundi 5200 alligatum legimus. Sed cum alias anno 4525, alias etiam anno 5325 in eodem opere adnectatur, nihil certi ex his locis, qui a librariis evidenter depravati sunt, de sensu Juliani definire possumus; maxime cum ex sincerioribus aliis, quos infra exhibebo, appareat in alia illum longe diversa opinione fuisse. Quisquis autem primam hanc sententiam aut tenuerit, aut teneat, æræ exordium trahere ipse retro debet in annum mundi 5162, periodi Julianæ 4675, Augusti 5, consulatu Censorii et Sabini.

12. Secundam sententiam tribuere possumus antiquioribus Hispaniæ historiæ parentibus Idatio, Joanni Biclariensi, et alicubi etiam sancto Isidoro. Sane Idatius, in præfatione ad Chronicon, ubi magnopere oportuit, æræ non meminit. Unde ærarum notæ eidem Chronico Fastisque Idatii ascriptæ, mihi, ut alias dictum est, suspectæ et sublestæ fidei semper visæ sunt. Verumtamen esto Idatius de æra omnino tacet, at in Fastis Natalem Christi adnectit consulatui Augusti XIII et Silvani, id est anno mundi Eusebiano 5199, periodi Julianæ 4712, Au-

gusti 42. Ex quibus si, ut æram nostram elicias illiusque Natale, annos subducas xxxviii, in consulationum devenies Calvini et Pollionis, et in annum mundi Eusebianum 5161, periodi Julianæ 4676, Augusti 4. Pariter Joannes Biclariensis æram nunquam usurpat; sed cum in fine Chronici ab Abraham usque ad Christum eosdem cum Eusebio annos m. xv numerat (concludit 289 in his ipsum Christi natalem annum, sicut fecit olim Orosius et deinceps alii), eidem ac Idatio anno, tunc Christi, tum etiam æræ ortum ascribit. Denique Isidorus, in Chronico, Natale Christi anno Augusti 42 cum Idatio, Biclariensi Joanne et aliis, diserte illigat. Atamen, quod dissimulandum non est, sed potius pro his quæ infra dicemus diligenter est observandum, annum 4 Augusti cum anno mundi 5156 conjungit. Hunc Isidori locum cum obiter legisset Majansius, foedum ipsi errorem imposuit, dum in præfatione ad opera chronologica marchionis Mondejarænsis scribit, Isidorum Natalem Christi anno mundi 5155 tribuere. In Isidori computo, si per annos mundi, quomodo ille in fine quintæ ætatis hos annos numerat, Natalem Christi quæras, in annum inde venies 5197. Si autem per annos Augusti ab eodem Isidoro ibidem expressos, non tamen ab anno mundi 5156 cum eodem Isidoro, sed a 5158 cum Eusebio putatos, rationem in eas, in annum incurres 5199, nunquam vero in annum 5155, quod Isidorum affirmare Majansius a. l. Eadem cum laudatis chronologis sententiam amplexi sunt Lucas Tudensis et auctor Chronici A'heldensis, qui de Natali Christi hæc scribit: *Colligitur omne tempus ab Adam usque ad Christum m. cxcix.* Item auctor Annalium Compostellanorum, cujus hæc verba sunt: *Augusti 42 anno imperii sub 4 æra (post) 38 Jesus in Bethlem natus est.* Exciderat hæc vocula *post*, verborumque sensus perierat; nunc vero manifestissimus est mentemque scriptoris exprimit, qui Christum natum esse vult æra 39, quæ prima est post 38. Saltem hic est illius loci genuinus sensus.

13. Chronici Burgensis auctor, cujus mentio supra facta est, postquam aliorum scriptorum errores ac vitia suggillavit, 290 diligentiamque suam in temporibus digerendis exposuit, initium æræ anno Augusti 4 alligans, inquit: *Quia scriptorum diligentia in numeris errat sæpe, oritur lectoribus in annorum serie contrarietas. Concordare volentibus difficultas est, eo quod alii Codices imperatoribus vel regibus attribuant plures annos, alii pauciores. Ego imperatorum et regum tempora ex variis exemplaribus a primæ æræ principis imperatorum tempora, per annos quibus imperabant, computavi, et æras assumpsi, ita quod imperatorum temporibus computatio a principio 4 anni Octaviani Augusti, a quo æra legitur incepisse, etc.* Ita legendum est, non autem a principio quorum, quod alias inepte legitur. Hæc scripta reliquit auctor illius Chronici, qui cum finem operi suo imponat anno 212, eo tempore floruisse videri poterit. Sed animadvertere oportet, eum annos Augusti a morte Julii Cæsaris putare, atque adeo quartus apud ipsum

A Augusti annus ejusdem Augusti annus tertius est apud alios, qui a Kalendis Januarii anni Juliani 5 auspiciatus est, et cum consulatione Antonii et Isaurici d'currit. Hinc initium æræ nunc anno 3 Augusti juxta aliorum sententiam, nunc 4, juxta propriam, illigat, seu potius annum 3 exclusive, 4 vero inclusive, uti dici vulgo solet, computat. Igitur scriptor is plura, ut ipse testatur, antiquorum Codicum exemplaria contulit, quæ aut archetypa erant, aut saltem emendatiora quam quæ aliquibus postea sæculis Editionibus typographicis obstetricandis deservierunt. His omnibus recensitis, Hispanam æram tribus antiquiorem annis quam quod vulgo putaturprehendit, ipsiusque initium in primam diem Januarii anni 5 Juliani, mundi, juxta Eusebium, 4160, B periodi Julianæ 4673, quo consulationem gesserat L. Antonius et 291 Isauricus, retulit. Huic tertie sententiæ adhæsisse videtur sanctus Julianus, Toleti episcopus, quando lib. 1 de sextæ ætatis comprobatione scribit: *Octavianus Cæsar regnat annis lvi. Hujus 41 anno, secundum quod Tertullianus Hieronymusque testantur, Christus Dei Filius de Maria virgine nascitur.* Namque verosimillimum est Julianum Augusti annos cum Eusebio ab anno mundi 5158 putare.

14. Quarta de initio æræ sententia deducitur ex his quæ divus Isidorus Hispal. narrat in Chronico. Ibi enim cum Augusti anno 42 natum fuisse Christum tradat, Augusti annum 4 alligat anno mundi 5156, uti superius adnotatum est. Exinde autem fit, Natalem Christi in annum mundi 5197 incilisse dicendum e se. Atqui si ex his xxxviii subducas, ut ad æræ exordium revertaris, tantum m. clix reliqui sient. Hoc ergo mundi anno, periodi vero Julianæ 4672, consulatione M. Lepidi et L. Munatii Planci, juxta hunc Isidori locum, æra inchoata est. Non unius Isidori Hispalensis hanc fuisse opinionem (si tamen illius fuit, et non potius depravatam est ejus Chronicon) indicat Isidorus alius dictus Pacensis, in Chronico, n. 79, ubi hæc leguntur: *Quia completo 5 anno Julii Cæsaris, fiunt anni sæculi m. clix; additis xlii Octaviani, fiunt ab Adam usque in Nativitatem Christi m. cxcvi, subtractis iv, quos superius diximus ab anno sæculi 5200 quosdam subtrahere; quibus m. cxcvi superius memoratis si addantur anni Incarnationis Domini dccliv, qui in æra 792 veridice computantur, reperiuntur anni m. dccccl, oblitis quatuor diminutisque effectis. Oblitis legendum est ex Ms. Marianæ, non oblitis; ab obliho, non ab obeo.* Multum in his verbis Isidori extricandis laborat cl. Florius, 292 quem vide tom. VIII Hispaniæ sacræ, ubi Marianæ lectionem nobis offert. Nunc satis est ut, adductis Isidori verbis, perspicue colligatur reperiri nonnullos qui Natalem Christi alligarunt anno mundi 5197. Cum enim dicat Isidorus: *m. cxcvi superius memoratis si addantur anni Incarnationis Domini dccliv, qui in æra dccxcv veridice computantur, reperiuntur anni m. dccccl,* verum id esse non potest, nisi 4 Christi annus connectatur cum anno mundi 5197 initiumque æræ cum anno 5159, quatuor prævertendo annis communem æræ Christianæ atque Hispaniæ computum.

Hucusque quatuor sententias protuli, cunctasque communi vulgoque receptæ de initio æræ repugnantis. Nunc quinta in qua diutius inmorabimur, exponenda est.

§ IV. *Sancti Juliani archiepiscopi Toletani locus, ubi æram 724 cum anno 2 regis Ervigii comparat, expenditur.*

15. Sanctissimus pariter ac sapientissimus Toletanus episcopus Julianus (a) hæc de æra tradidit: *Æra inventa est un'e xxxviii annos quam Christus nasceretur.* Est quidem Julianus, inter eos qui de hoc æræ initio testimonium tulere, et auctoritate præcipuus et tempore primus. Atque ille, ut quod verbo docuerat aliquo exemplo confirmaret, hæc addidit: *Nunc acclamatur æra esse 24. Detractis igitur xxxviii, ex quo æra inventa est, usque ad Nativitatem Christi, residui sunt dcccclxxxvi.* Corrigendus est manifestus **293** error typographiæ, reponendumque dclxxxvi, uti paulo post errore sublato legitur. Nunc vero computum ineamus, si prius Julianum ipsum audimus, qui se ista scribere testatur, *quando serenissimus Ervigius princeps imperii sui videtur habere annum.* Nimirum libros hos absolvit Julianus, et Ervigio obtulit, recurrente annali inaugurationis ipsius in regem die, quæ incidit in xii Kal. N. vemb. Siquidem fatetur hoc opus se confecisse, ejusdem Ervigii, utique jam regis, rogatu; estque ita spissum elaboratumque, ut brevi tempore perfici non potuerit. Ad hæc initio regni Ervigii pluribus distentus fuit Julianus curis, scilicet inaugurandi regis, concilii xii Metani celebrandi, et aliis. Quapropter eo die quo Ervigius annum principatus exegerat, aut circiter, hos libros absolvit Julianus, eodemque illo tempore ea scripsit quæ in fine operis sui legitur: *Nunc acclamatur æra esse 724.* Ergo octobri illo, in quo desiit 1 Ervigii annus, et initium habuit ejusdem annus 2, numerabat Julianus 686 Christi, atque æræ Hispanæ 724. At in aliis Hispaniæ nostræ monumentis et Chronicis hic in eum Ervigii annus Christi est 681, æræque 719. Quinque ergo superius annis quam vulgaris fert opinio Natalem tum Christi tum æræ repetit Julianus. Quapropter si 1 Christi annus, secundum receptam vulgo chronologiam, in consulatum incidit Cæsaris et Pauli, atque 1 æra Hispana in consulatum Pulchri et Flacci, in Juliani computo 1 æra Hispana inciderit in consulatum Hirtii et Pansæ, et in annum mundi **5158**, periodi Julianæ 4671, Aug. 1.

16. Et sane, cum fere id ipsum sit quod plurimi atque eruditissimi viri jam olim demonstrandum susceperunt, videlicet, Natalem Christi a Dionysio quinque serius annis **294** quam quo evenit consignatum fuisse, mirum cuique videri potest quod neque in illo tam grandi de hac re Scheelstrati volumine tanti doctoris testimonium in hujusce opinionis confirmationem adducatur. Scio, excellentissimum marchionem Mondejarensem (*De æra Hisp., diss. 3, § 14*) laudatum Juliani locum ita legendum esse existimasse: *Quando serenissimus Ervigius princeps imperii*

sui videtur habere annum 4. Sed primum, quicumque æram annis tantum xxxviii Natalem Christi antea sentiunt, correctionem hanc rejicient, contendenteque legendum esse, non 4, quod intrudit, inquit, marchio, ut sententiam suam de excessu æræ ad Christum xxxix annorum confirmet. Deinde utrosque refutant cuncti libri, in quibus neque 4, neque 5 uspiam legitur. Denique *annus sine ulla adjecta nota primus, secundus, tertius, &c.*, adhibetur in sermone a probatis quibusque auctoribus, uti a Plauto, qui ait: (*Men., scen. 3, a. 1*): *Istanc emi anno;* et dum sic absolute effertur, annum unum aut primum significat. Quare non est cur ulla in Juliano correctio fiat, nisi eum, quantumvis repugnantem, ad se sensumque suum trahere quisquam velit. Neque quod Natalem Christi 41 anno Augusti ascripsisse eum supra vidimus, quidquam refert, cum scire nequeamus unde Augusti annos numerare exorsus fuerit. Credibile est cum Isidoro Hispanen-i anno mundi 5156 Augusti annum 1 illigare, ipsiusque 41, quo natum affirmat Christum, anno mundi 5196, periodi Julianæ 4709, consulibus eodem Augusto xii et Sulla adnectere. Quod si ita est, utrobique hanc quintam sententiam tenere dicemus, tertiam vero nullibi.

295 § V. *Hispana æra nata videri potuit triumviratæ Lepidi, Antonii et Octavii.*

17. Si vera est sancti Juliani commemorata sententia, oportet Hispanam æram initium habuisse eo ipso anno quo M. Lepidus, M. Antonius et Octavius Cæsar triumviratum sibi vindicaverunt. Id non erit creditum difficile iis qui, cum eam opinionem imbibuerint, quod æra nomen suum ab ære sortita est, sciunt ab eo statim tempore Antonium et Octavium pecunias corrogare, vectigalia cupidissime exigere coepisse. Quod abunde testantur Appianus Alexandrinus, Dio Cassius, nec abnuat Tranquillus. *Vectigalia*, inquit Dio (*L. xxxvii*), *partim prius abrogata tum renovabantur, partim nova constituebantur.* Quæ licet narret Dio, postquam consulatus a Lepido et Planco initi anno Urbis 712 (mundi 5159) meminerat, tamen neque præcedentem annum immunem triumviro tributo fecisse vix dubium est. Præterea Appianus (*L. iv*) edictorum triumviratum formulam nobis conservavit, quæ triumvirorum nomina præferebat hoc ordine: *M. Lepidus, M. Antonius, Octavius Cæsar*, etc. Et licet de Lepido loquens adjungat, Antonium et Cæsarem *statuisse eum ob utrosque Iberiæ præsidere*, at in Hispania sicut in reliquis provinciis edicta sub ea formula promulgabantur. Itaque pecuniæ quæ primum Cæsaris nomine, licet non solius, dein, abolito triumviratu, sub ejusdem solius nomine plurimos annos indictæ Hispanis sunt, *æræ Cæsaris* et nomen et initium facere in Hispania quam belie potuerunt. Sed initium a Cæsare et sociis acceperit, nomen vero **296** a solo Cæsare, propter diuturnam imperii illius durationem, et quia deinceps hoc Cæsaris nomen reliqui imperatores sibi retinuerunt.

291, et multis in aliis, quas vidi

(a) Lib. iii de sextæ ætatis comprobatione, in Bibl. Vet. PP. Editionis Paris., an. 1610, tom. IV, col.

18. Verum ai consulatu Hirtii et Pansa v Kal. A Decemb. erectus fuit triumviratus, ab Hispania, inquit, non nisi anno consequente, tributum exigi ullo modo potuit. Ita sane est. Sed tamen anno Urbis 712, ante Philippense bellum, duorum annorum vectigalia exigi potuerunt ab Hispanis: alterum quod a Ipsiis anni 712, alterum quod ad precedentis 711, quo consules fuerunt Hirtius et Pansa, rationes pertineret. Scitum non minus est atque facietum, quod triumviro Antonio, eodem illo anno Urbis 712 duplicatum ab Asiaticis tributum exigenti, Hybræus quidem objecit: Si potes, inquit, Antoni, eodem anno bis vectigal exigere, illud etiam efficere te docet, ut bis ætatem habeamus bisque autumum (Plutarch., in Vit. Anton.). Eusebius, in Chronico, anno altero a morte Ciceronis, qui Hirtio et Pansa consulibus occisus est, refert, Curtium Talassum cum quatuor cohortibus vivum combustum esse in insula Arado, quod gravius tributum exigeret. Quod de eadem exactione de qua Hybræus ab Antonio imperata intelligendum est, sive is in Asiam jam advenisset, sive tum etiam in Græcia subsisteret. Cum ergo triumviris bellum adversus Brutum et Cassium apparantibus immensa vis auri atque argenti opus esset, non prorsus absimile vero est eos, sicut Asianis post confectum bellum, sic ante ipsum, anno Urbis 512, duplum, id est duorum annorum tributum atque et in æs Hispaniæ indixisse, in vero anno Urbis conditæ 513, et ita deinceps iv, v, vi, etc., quotoquoque anno scriptum.

297 19. An Lepidi, an Antonii, an Cæsaris nomine, seu, quod magis arridet, solemnè illa ab Appiano memorata formula, æra ista, seu tributa, jussa fuerint, definire non possumus. Verum si ab initio ea Cæsari pendere se Hispani putarunt, indeque nomen æræ Cæsaris derivatum est atque inventum, id propterea factum fuisse crediderim, quod Antonio sæpius longe agente et Lepido cuncta Cæsari assentante, hujus nomen et auctoritas prævalebat. Quod de tempore consulatus Hirtii et Pansæ testatur Xiphilinus (L. xlvi) inquit: *Potestas omnis penes Cæsarem fuit.* Et versus isti, quos alicubi legi, et de triumviris sunt intelligendi in eandem rem:

Omnes non probat hic duos sodales,
Laudatur tamen a duobus unus.
Aut est Maximus, aut duo nihil sunt.

Quapropter si consulatu Hirtii et Pansæ anno Urbis 711, Augusti 1, periodi Julianæ 4671, mundi 5198, aut pro eo, ut dictum est, consequenti anno 712 Urbis conditæ, novum tributum imperatum est Hispanis et ab illis exactum, triumviris pecunias insatiabili cupiditate undequaque everrentibus, nescio cur æra Hispana ab eodem illo anno ortum suum exordiumque non deducat.

20. Porro mirari satis nequeo, quosdam utique magnos viros Hispanæ æræ initium in consulatum Pulchri et Flacci sibi visos fuisse, ex Dionis auctoritate (L. xlvi) referre certo posse. Narrat quidem Dio, statim a Philippensi bello Antonium Cæsari Hispaniam cecidisse, Lepido ereptam, et 298 secundo post

venisse. Deinde ad annum U. c. 715 ait senatum rata esse jussisse omnia quæ triumviri ab initio eo magistratu egissent. Demum novorum vectigalium meminit, quæ triumviri jam ante instituisent. Ex his autem quo pacto elici possit Hispanam æram initium habuisse anno 716 U. c., consulatu Pulchri et Flacci, ego plane non video. Nam senatusconsultum illud tam nihil ad rem facit, quam nihili senatum faciebant triumviri, de quibus ipse Dio (L. xlvi): *Omnia ex animi sui sententia agebant, etsi neque ad senatum neque ad populum de his retulissent.* Quid ergo? etiamsi non statim ac triumviratum inierunt Lepidus, Antonius et Octavius, nova vectigalia provinciis omnibus quas sub se habebant indixissent, credibile est, Cæsarem Hispaniam, auri ditissimam, ab anno 714 U. c. pleno jure et dominatu obtinentem, uno et altero anno usque ad 716 immunem eam tributo voluisse, bellis circumquaque strepitibus, et militibus non solum stipendia petentibus, sed donativa insuper largissime promissa minaciter expostulantibus? Sed neque Dio, quod maxime ad rem pertinet, ullius vectigalis quod anno Urbis 716 institutum sit, meminit, meminit vero vectigalium jam ante institutorum.

21. Verum enim vero si, quod viri doctissimi opinati sunt, scilicet Hispanæ æræ exordium consulatu Pulchri et Flacci ex Dionis auctoritate affigi posse, incertum maxime esse dixi, non propterea existinare quisquam debet me ea quæ attuli tanquam certiora vindicare. Profecto quidquid ex Romana historia de hac re deducatur, certum nihil, sed meras oportet esse conjecturas, 299 cum de æra nostra ibi altum sit silentium. Verum si ab ære Hispanis imperato dicta sit æra, hujusque initium ad primam illius tributi seu vectigalis institutionem referendum esse dicamus, quisquis Appianum, Dionem, Plutarchum legat, fortasse quæ a me exhibitæ atque disputatæ sunt verisimiliora judicabit. Ad hæc monitum hic volo, nullam me nunc litem his intenter qui xxxviii non amplius annos æram nostram præcedere Natalem Christi existimant: nam neque de hoc ipse quidquam dubio, quin verum sit totius gentis hic sensus est. Quid ego pervicaciter frustra que obnitar? Cæterum argumenta supra exposita dubitare nos faciunt de quo Natali Christi anno intelligendum id sit, quemve illorum æra Hispana xxxviii anno antevertat, Dionysianumne an alium quemquam illorum quinque quos ex scriptoribus nostratibus antiquioribus recensui, quorumque unaquæque opinio etiamnum patronos suos viros eruditissimos habet? Quare quæ hucusque a me dicta sunt de æræ nostræ initio, extendunt ut ostendam xxxviii illos annos, quibus ea dicitur Natalem Christi superare, non adeo certis argumentis constare computandos esse ab anno 1 æræ Dionysianæ sursum, ut piaculum sit hoc in dubium vertere et in quætionem vocare.

§ VI. *Æræ initium, dum de eo certiora non appareant argumenta, dubium erit. Tervenda tamen est communis et usitata illius putandæ ratio.*

22. Sanctus Julianus centum abhinc suorum millo

amplius annos ea scripsit quæ supra retuli : *Æra A* 595½ æram 7 2 annumque Christi 754 i necit ; inventa est ante xxxviii annos quam Christus nasceretur. Sexagesimo post Julianum anno eadem Isidorus Pacensis tradidit **300** inquit : *In æra 792 anni dcliv Incarnationis Domini veridice computantur.* Ex quibus duo perspicue colligimus : 1° ab antiquis Hispaniæ scriptoribus , dum chronologos agunt , in eandem significatione sumi Incarnationis ac Nativitatis Christi verbum ; nimirum utrumque pro Natali Christi accipiant , quod statim de Isidoro , qui Incarnationis voce utitur , demonstrabo ; 2° totius antiquitatis sensum fuisse Hispanam æram xxxviii annis ante Natale Christi incœpisse. Adde insuper Isidorum excessum hunc æræ Hispaniæ ad Christianam , qualem hanc Dionysius Exiguus commentus est , metiri ; ait namque (*In Chron.*, n. 79) : *Fiunt igitur ab exordio mundi usque in æram cœptam 792, imperii Constantini (Coprnyimi) 40..... anni vm.dccccliv.* Annus iste mundi , ne de aliis æris quas ibi congerit Isidorus disputemus , annum designat Dionysianum 754 , ad quem , ut ex æra 792 descendas , quam cum eodem anno fluere Isidorus affirmat , subtrahendi tibi sunt neque plures , neque pauciores quam xxxviii anni. Isidorus ergo mille ante annos expresse disertotuo communem hujus temporis opinionem de exordio æræ nostræ xxviii præcise annis ante Dionysianam , quæ a Nativitate Christi , non vero ab Incarnatione deducitur , tenuit et amplexus est. Neque enim annu mundi vm.dccccliv numerare potest Isidorus : Christianæ æræ 754 , nisi hos ab anno mundi 5201 cum Dionysio auspicietur , uti subdictis rationibus quilibet C deprehendit.

23. Vera equidem ista sunt. At cum paulo antea ex aliorum opinione ea non refutata eandem æram annumque Christi illiget Isidorus anno mundi 5250 , uti supra , **301** num. 20 , annotatum est , profecto ex eo discimus , non unam eandemque fuisse suo tempore scriptorum omnium de hac re sententiam. Imo neque ipse secum convenit , dum anno mundi

595½ æram 7 2 annumque Christi 754 i necit ; namque , ut supra , n. 12 , vidimus , Natale Christi cum Eusebio , Isidoro , omnibusque scriptu is (sic loquitur) anno 42 Augusti adnectit , qui cum anno mundi 5199 concurrat. Atqui ab hoc mundi anno ad 595½ numerantur anni dclvi , non vero dcliv. Et si æra Hispana xxxviii ante Christum annis exorta est , numerari debet dccxciv , non autem dccxciv. Igitur Isidorus sibi ipsi contrarius est et pugnantia scribit.

Porro mirabile valde est intellectuque difficile , quod fieri potuit ut qui æram nostram xxxviii , neque plus neque minus , annos Natalem Christi diem præcessisse crederent , istudque alii anno 39 , alii 40 , alii 41 , alii 42 , alii 43 Augusti illigarunt , omnes ferme eandem æram xxxviii illis annis priorem faciant uno tantum Natali Christi Dionysiano , quod cum nullo ex eis Augusti annis , nisi cum 44 connexum est. Hæc ut quam male inter se cohæreant oculis lectorum subjiciam , duplicem hic annorum Augusti laterculum proponam , quorum primus sex annos a 1 illius ad 6 , quibus initium æræ , secundus vero sex alios a 39 ad 44 , quibus Nativitas Christi secundum sex diversas opiniones respondet , antiquitatis ordine servato , exhibebit. Nimirum in utroque laterculo primam lineam ducet ea opinio quæ antiquis reliquis initium uniuscujusque æræ statuit , Hispanæ anno Augusti 1 , Christianæ anno 39 ; secundam , quæ æram Hispanam alligat anno Augusti 2 , Christianam anno 40 , et sic deinceps. Annis autem Augusti consulatus annosque mundi et periodi Julianæ , quibuscum **302** concurrant , adjiciam , ut ex his characteribus illarum opinionum varietas et contrarietas facilius clariorque dignoscatur. Si quis autem in Historia tiro tot de anno Natali Christi esse sententias nunc primum legit et stupet , consulat doctissimum Lamy , qui eas et quos unaquæque habuerit assentores recenset (*Appar. Chron. ad concord. p. 1, c. 7, § 4*).

Laterculus æræ Hispanæ.

I. Aug. an. Coss. Hirtio et Pansa.	M. 5158, p. J. 4671, 1
II. Aug. an. Coss. Lepido II et Planco.	M. 5159, p. J. 4672, 2
III. Aug. an. Coss. Antonio et Iaurico.	M. 5160, p. J. 4673, 3
IV. Aug. an. Coss. Calvino et Pollione.	M. 5161, p. J. 4674, 4
V. Aug. an. Coss. Censorino et Sabino.	M. 5162, p. J. 4675, 5
VI. Aug. an. Coss. Pulchro et Flacco.	M. 5163, p. J. 4676, 6

Laterculus æræ Christianæ.

XXXIX. Aug. an. Coss. Aug. XII et Sulla.	M. 5196, p. J. 4709, 1
XL. Aug. an. Coss. Sabino et Rufo.	M. 5197, p. J. 4710, 2
XLI. Aug. an. Coss. Lentulo et Messal.	M. 5198, p. J. 4711, 3
XLII. Aug. an. Coss. Aug. XIII et Silvano.	M. 5199, p. J. 4712, 4
XLIII. Aug. an. Coss. Lentulo et Pisone.	M. 5200, p. J. 4713, 5
XLIV. Aug. an. Coss. Cæsare et Paulo.	M. 5201, p. J. 4714, 6

Inspectis his laterculis non potest lector non intelligere quoto ex sex supra memoratis opinionibus anno Hispanam æram aut reipsa innectat , aut saltem innectere debeat.

24. Nimirum quisquis natum Christum existimaverit anno Augusti 39 , seu , quod idem est , anno mundi Eusebiano 5196 , Hispanæ æræ annum primum

D alligare debet anno ejusdem Augusti 1 et mundi anno 5158.

Qui Natalem Christi connectat cum anno Augusti 40 , Hispanam æram ejusque exordium illigare debet ejusdem Augusti anno 2 et mundi 5159 , et sic de cæteris. Loquimur autem **303** de his qui xxxviii annos Hispanam æram prius quam Christianam in-

tium suum sortitam fuisse sentiant et e converso. Hi A
 nunquam, nisi sibi ipsi contrarii esse velint, æræ
 Hispanæ exordium in postremum primi laterculi
 annum conjiciant, si Natalem Christi addicant alicui
 ex quinque primis annis secundi laterculi. Neque si
 Hispanam æram natam fuisse asserant aliquo ex
 quinque prioribus annis primi laterculi, consignare
 poterunt Natale Christi anno secundi laterculi pos-
 tremo. Sed quod fieri non posse dicimus factum vi-
 demus. Quo tamen casu factum, ignoramus. Cæterum
 ab inducto in usum Ecclesiarum paschali Dionysii
 cyclo natum id fuisse verosimillimum conjectamus.
 Antiqua monumenta omnia a clericis et monachis
 vel scripta vel ex-cripta ad nos pervenisse nullus
 non scit. Dionysii cyclus statim ac confectus fuit,
 quia omnibus Occidentis Ecclesiis a Romano pontifici
 sit missus, nemo inficias ibit, qui antiquum Alexan-
 drinæ et Romanæ Ecclesiæ morem in paschate de-
 nuntiando noverit. Igitur in eo cyclo ecclesiastici illi
 viri Natale Christi relatum ostendentes in annum
 postremum secundi laterculi, fidem incunctanter
 Dionysio adhibent, non intelligentes diversam illum
 chronologiam sequi quam quæ ab ipsis aut ab his
 quos describebant usurpata hactenus fuerat. Inde
 itaque factum est ut dum sive suum ipsorum sive
 eorum quos describebant computum modo retinent,
 modo abdesciscunt, ut Dionysiano adherant, om-
 nem in libris chronologiam inextricabilibus modis
 implicuerint, dubiumque fecerint quonam quisquis
 Hispanam æram, quonam Christianam consignaverit
 anno

25. Interea tamen cum in dubium revocari ne-
 queat Hispanos, si apud eos in rationario saltem fisci
 aut in officio procuratoris summæ rei æræ computus
 perpetuo in 304 usu fuit, tam in eo designando
 falli non potuisse, quam nos nunc falli nequimus in
 æra vulgari assignanda, illius annum 1758 nume-
 rando; hic enim, dum hæc scribo, agitur, quando-
 cunque certis et ineluctabilibus argumentis demon-
 straretur scriptores nostrates hanc a majoribus æram
 sine interruptione acceptam ita semper putasse, ut
 xxviii anni, neque plures neque pauciores, inter eam
 vulgaremque Dionysii Exigui intercedant, profecto
 exordium æræ nostræ in consulatum Pulchri et Flacci,
 in Augusti annum 6, periodi Julianæ 4676, mundi
 anno 5163 incidisse, comprobabitur; exempli gratia
 de lapide Toletano, quem adducit cl. Florius ista
 leguntur (*Hispan. sacr. t. II, p. 23 et dibi*):

IN NOMINE DNI CONSECRATA
 ECCLESIA SÆTE MARIE
 IN CATHOLICO DIE PRIMO
 IDUS APRILIS ANNO FELI-
 CITER PRIMO REGNI DNI
 NOSTRI GLORIOSISSIMI FL.
 RECCARDI REGIS ERA
 DCXXY.

Hæc inscriptio rem conficeret, siquidem duo com-
 parent: primum, æram sine errore consignatam
 fuisse, eo quod hæc epocha ab ipsius ortu usque ad
 eam annum semper apud Hispanos in usu fuerit;
 secundum, notas illas DCXXY æram 625, non vero 630,

PATROL. LXXIV.

significare; nam si hæc certa sint, ex reliquis chara-
 cteribus elicitur annus 587 æræ vulgaris, in quo
 primo Idus seu Idibus Aprilis dies 305 catholicus,
 hoc est, universo populo colendus, et 1 feria fuit.
 Annis autem DLXXXVII si addas XXXVIII, efficies æram
 Hispanam 625

26. Cæterum testimonium sancti Juliani supra
 exhibitum formaque ipsa ultimæ notæ v dubitationem
 mihi ingerunt, et timere me faciunt ne propter litte-
 rarum Gothicarum difficultatem, vel etiam quia si-
 nistrorsum exesa est inferne nota illa v, accepta ea
 sit pro v a scriptoribus, cum re ipsa x futura sit. Id
 quod maxime verendum est, si eum qui primus ex-
 acripit illud elogium (idem putem de his qui etiam
 nunc legant) præjudicium sententiæ communis ur-
 R. gebat, ut exiade æram Hispanam 625 eliceret. Sed
 neque ex die Dominico ibi consignato argumentum
 ullum desumere possumus, quod dubium istud dirimat,
 cum tam æra Juliani (juxta memoratam ipsius
 auctoritatem) 630, quam aliorum 625 cum anno
 Christi 557 concurrerit. Quin etiam anno Christi 592,
 quocum, juxta communem sententiam, æra Hispana
 630 conjungitur, Idibus Aprilis dies Dominica fuit.
 Quod si nota illa v non v sed x est, lapis hic ipsissimam
 divi Juliani epocham exprimet, nimirum æram
 630, et hoc novo argumento comprobabitur æram
 nostram integro quinquennio prius quam vulgo nunc
 creditur incepisse. Quapropter maximi refert, ut de
 hujus inscriptionis germana lectione publice liquido-
 que constet.

C 27. Sed neque id satis est, ut æræ computus certus
 sit et indubitatus. Postquam enim demonstratum
 fuerit in eo lapide Toletano vel DCXXV vel DCXXX
 scriptum fuisse, illud præterea necesse est, ut qui
 eas notas insculpsit, hujus epochæ ortum exacte no-
 verit, ita ut neque plures neque pauciores anni trans-
 ierint ex quo æra nata est quam quot ille designavit.
 Id autem valde affirmare ego non ausim, 306 neque
 alius fortasse quisquam, quandoquidem in monumentis
 quæ apud nos sunt non nisi post quingentesimum ab
 æræ exordio annum illius mentio sit. Atqui Diony-
 sium Exiguum, dum sexto sæculo communem Christi
 æram commentus est, quinquennio toto a vero, ut
 nunc fert plurimorum eruditissimorumque hominum
 opinio, aberrare videmus. Ergo si quid simile de
 D æræ nostræ putandæ ratione vereri se quisquam di-
 cat, non est cur illi succenseamus et temeritatis il-
 lum damnemus. Nam si Dionysius, cui præfulserat
 infallibile divi Lucae testimonium illud, ubi ea enarra-
 que gesta sunt anno quinto decimo imperii Tiberii
 Cæsaris ait: *Et ipse Jesus erat incipiens quasi anno-
 rum triginta (Luc. III)*, immaniter hallucinatus est, si
 credimus chronologis omnium doctissimis, nonne
 similiter hallucinari potuit is qui sæculo sexto æræ
 Hispanæ inscriptionem eam Toletanam exaravit? Falli
 utique potuit, tantoque facilius quam Dionysius,
 quanto rariora, ut apparet, exstiteret semper indicia
 de exordio æræ nostræ, quam de anno Incarnationis
 Christi Domini; huic enim inveniendi præter scri-
 ptos ecclesiasticos Fasti etiam totaque Romanorum

historia usui esse poterant Dionysio ex assignato ibi a divo Luca Tiberii decimo quinto anno.

28. Ergo, ut finem ponam proluxæ disputationi, quæcunque hactenus dicta sunt, nos planè, opinor, docent non satis certo constare epocham æræ Hispanæ a consulatu Pulchri et Flacci, atque ab anno Augusti 6 mundi 5153, periodi Julianæ 4676 descendere. Quare manifestioribus id argumentis comprobari oportet. Id quod cum ex antiquis tantum inscriptionibus 307 ac monumentis erui valeat, profecto antiquitatum Hispanarum studiosi eruditique viri intelligent interesse quam plurimi, ut si quæ adhuc sunt, quæ in tenebris delitescant, publica ac communi luce donentur.

29. Interea autem, quia unius veritatis amore hæc scribere aggressus sum, diuque mecum cogitavi si qua ratione pervulgata de æræ initio sententia sustineri possit, nihil obstantibus quæ adversus eam superius allata sunt, lectorem meum non celabo argumentis supra expositis occurri non improbabilius posse, si dicatur laudatos antea scriptores, illorumque antiquissimos, æram ab anno ante consulatum Cæsaris et Pau'i, seu, quod idem est, ab anno ante Natalem Christi Dionysianum 38 deduxisse, accepta ex ore vulgi et ex rationario fisci hujusmodi supputatione. Quæ proinde, ut observabam, num. 22, incerta esse non potest, etiamsi posteri, Natalem Christi per annos Augusti designantes, illam tribus quatuorve aut pluribus annis antevertisse videantur. Namque ipsi quotocuique anno Augusti aut mundi Nativitatem Domini alligent, eidem ac Dionysius anno se illam alligare opinabantur. Hoc de Isidoro Pacensi manifestum est, quem, supra, n. 16, vidimus Natalem Christi anno Augusti 42 asseverantissime adnectere; et tamen annos ab exordio mundi usque in æram 792 (in qua, ait, anni Incarnationis Domini DCCLIV veridice computantur) colligens, summam conficit annorum VII. DCCCCLIV. Si ergo hoc mundi anno numerabat Isidorus annum 754 Christi, non potuit

Christianæ æræ initium non alligare anno mundi Eusebiano 501, eidem scilicet, cui alligavit Dionysius Exiguus. Atqui cum anno mundi Eusebiano 524 connexus fuit annus Augusti 44. Igitur Isidorus Natalem Christi anno Augusti 62 verbo innexuit, at re ipsa cum 308 anno 44 conjunxit communemque de æræ nostræ exordio sententiam tenuit. Relege quæ n. 28 scripta sunt. Si cui hæc responsio placet, videat perpendatque an reliquis adductis supra testimoniis adhiberi possit fides. Ego sane sancti Juliai auctoritatem allatam n. 21 dilui non posse existimo hujusmodi interpretatione, quam etiam respuere videntur verba Chronici Burgensis, quæ n. 19 protulit. Et quod silentio præterire nolo, clarissimus eruditissimisque vir Joannes Vergara, canonicus Toletanus, ante ducentos annos ex historiis, chronologis, fastisque consularibus exordium æræ nostræ cum erueretentasset, illud consulatui Cn. Domitii Calvini et C. A-inii Pollionis innexuit, Natalemque Christi, quem xxxvii annis æram prævertisse, cum communi sententia affirmat, in annum Augusti 42 verbo atque re coniecit.

30. Denique si forte aliquis invenisse se certo crediderit æram non eo quo vulgo putatur anno natam fuisse, non propterea aliter ejus computo utendum licere sibi existimet, ac quo nunc ab omnibus usurpatur. Equidem postquam de Christianæ æræ initio a doctissimis viris disputari coeptum est, atque alii tres, alii quatuor, alii quinque aut plures annos serius quam par erat auspicatum eam fuisse Dionysium demonstrasse sibi visi sunt, non propterea in ea alleganda quidquam præter communem usum licere sibi arbitrati sunt; sciteque a non nemine, dum de hære ageret, dictum est: Scientiam tibi serva, consuetudinem et antiquum usum vulgo relinque. Præterea cum historias, chronica cæteraque monumenta scriptorum nostratum legeris, æram juxta vulgarem supputationem sume; nam juxta eam ab ipsis scriptoribus sive a libris ubique fere adhibita est.

AD TOMUM LII.

SANCTUS SEVERINUS,

EPISCOPUS ET ABBAS.

NOTITIA HISTORICA IN SEVERINUM.

(Fabric. Bibl. Med. et inf. ætat.)

Severinus, incertæ ætatis et sedis episcopus, Coloniensem fuisse conjectura est rev. Pezii. Opusculum ejus exiguæ molis, quod *Doctrinam* inscripsit, vel ut codex monast. Hilariensis in Austria habet, *Doctrina de Sapientia*, editum est primo per Pithæum Paris., deinde in Bibl. PP. Parisinæ supplemento Latino, in Bibl. PP. Coloniensi, t. II Operum Sirmondi, in The-

sauro Anecdotorum novissimo Pezii t. IV, part. II, p. 1, denique in Fabricio nostro sub finem libri VI hujus operis p. 227. Homilia inter opera S. Petri Chrysologi serm. 50 legenda quæ incipit: *Christum in humanis actibus*, in vetusto homiliario ms. Bibliothecæ Can. majoris ecclesie Lucensis tribuitur S. Severino episcopo. Nec sane in ascribenda homilia illa S. Pe-

tro Chrysolego mss. Codices conveniunt; nam in aliis A esse dicatur, dubii pariter hærebimus, num præferendus sit Severinus ille, cujus *Doctrina de Sapientia* sæpe typos exercuit.

S. Hieronymi, in aliis S. Joannis Chrysostomi nomen præfert. An reipsea a Ravennatensi præsule detrahenda sit, et alteri ascribenda, incertum. Si tamen Severini

S. SEVERINI EPISCOPI DOCTRINA.

- I. Dilige Deum.
- II. Sapientiam discere.
- III. Omnia cum mensura age.
- IV. Quod odis, et tibi fieri non vis aliis non facias.
- V. Semper spera in Domino.
- VI. Tempus futurum expecta.
- VII. Necessitati subditus esto.
- VIII. Justitiam sequere.
- IX. Jurejurando uti noli.
- X. Doce quod utile est.
- XI. Injustitiam odio habe.
- XII. Sapientes homines cole, insipientes fuge.
- XIII. Quod bonum est, discere non erubescas.
- XIV. Linguae tuæ impera.
- XV. Magnanimus esto.
- XVI. In nullo mentiaris.
- XVII. Fidem tene.
- XVIII. Veritatem testificare.
- XIX. Noli aliena concupiscere.
- XX. Pecuniæ amator ne fueris : quantum ad usus tibi sufficiat, quære : cum habueris, dona petenti.
- XXI. Tuis negotiis vaca, alienis autem noli commisceri.
- XXII. Loquacitatem odio habe; bona est enim taciturnitas, mala est verbositas.
- XXIII. Boni consilii amator esto.
- XXIV. Nullum contemnas.
- XXV. Majorem natu venerare; adolescentiorem, si sapiens fuerit, ut senem honora.
- XXVI. Lauda veritatem, et quæ animæ prosint discere elabora.
- XXVII. De amicis bene opinare.
- XXVIII. Inimicos noli exasperare : utilius est enim eos amicos facere, quam inimicos habere.
- XXIX. Cum justis hominibus loquere.
- XXX. Filios tuos bene educa.
- XXXI. Simplicibus inserere.
- XXXII. Misericordiam faciens noli contristari, nec dubitare.
- XXXIII. Quod daturus es, ex animo da, quia futura ignoras.
- XXXIV. Misericordia et veritas non desint tibi, et charitas; et hæc bona cooperient multitudinem peccatorum.
- XXXV. Nemini opprobrium dixeris.
- XXXVI. Animæquus, et suavis, et continens esto.
- XXXVII. Iram fuge, mater est enim peccati.
- XXXVIII. Justitiam operare in judicio.
- XXXIX. Servos dilige.
- XL. De nullo malum loquaris.
- XLI. Testimonium in tempore opportuno verum dic.
- XLII. Simultates odio habe.
- XLIII. Litigantes concorda.
- XLIV. Mala quæ tibi accesserint, patienter sustine.
- XLV. Juste judica; memineris enim te hominem esse.
- XLVI. De rebus nonnullis noli anxius esse : sapiens homo cito non conturbatur.
- XLVII. Cum nullo litiges.
- XLVIII. Linguam bonæ famæ habe.
- XLIX. Sectare silentium, quia absque poenitentia est : tumultum poenitentia subsequitur.
- L. Inimicitias dissolve.
- LI. Noli incredulus esse; et elabora in bono non esse jactantior.
- LII. Inanem gloriam fuge.
- LIII. Tuis mansuetus esto, et extraneis necessarius.
- LIV. Concupiscentias animi tui vince.
- LV. Amicos noli cito comparare; quos autem comparaveris, noli cito reprobare.
- LVI. Peccantium curam habere noli : nihil enim tibi proderit.
- LVII. Brutis sapientiam ne dederis; postea enim persequentur te.
- LVIII. Sacramenta Dei non nisi dignis aperias.
- LIX. Imprudentium primatum ne eligas, ne dux dæmonum efficiaris.
- LX. Contra legem Dei nihil agas.
- LXI. Differentiam habe inter bonum et malum, et manifestum apud te sit inter justum et injustum; injustitiæ enim opera hæc sunt : odium, fornicatio, furtum, rapacitas, veneficia, mendacium, falsum testimonium, cupiditas, detractio, dolus, superbia, malitia, temeritas, improbitas, jactantia, contentio, simulatio, maliloquium, amor pecuniæ, impietas et omne quod alienat a doctrina Dei. Justitiæ autem opera sunt hæc : semper Deo gratias agere, Dei cultores amare, nemini nocere, nec contristare quemquam, pudice vivere, misericordem esse, proximum suum sicut se ipsum diligere, esurientes saturare, sitientibus potum dare, nudos vestire, hospitalem esse et humanam et indigentibus tribuere cum hilaritate.
- LXII. Noli esse amarus his qui in tristitia sunt.
- LXIII. Omne quod pertinet ad justitiam fac.
- LXIV. Leges hominum ut homo utere, et legem Dei ut Dei.
- LXV. Noli invidere bono; non enim immortalis es.
- LXVI. Sicut lucerna ardens ita esto, et angelus Dei vocaberis.
- LXVII. Cum conscientia mala noli accedere ad ora-

tionem; condemnaberis enim per tuam conscientiam. A ris verbis eorum : sapientum enim sermo pleni sunt fructibus vite.

LXVIII. Supplex esto Deo semper, et sic ago ut irreprehensibilis habearis.

LXIX. Neminem male loqui permittas, ne ut fautor injustitiæ habearis.

LXX. Absentem noli condemnare; presentem justo accipe.

LXXI. Ex argumentis noli condemnare, ne et tu condemneris, quia displicent Deo talia : et quomodo vis videri agere, sic judica.

LXXII. Mulierem in testimonium noli recipere.

LXXIII. Omne peccatum indulge, præter homicidium et adulterium.

LXXIV. Injuriam facienti noli consentire, ne sicut adjutor injustitiæ puniaris : quem vero reprobaveris, B sit tibi quasi ignarus

LXXV. Servos ut filios enutri; apud Dominum enim æquales sunt, quia personas non accipit.

LXXVI. Super mensuram tibi feceris, et superbis noli conjungi, ne amicus injustitiæ habearis.

LXXVII. Facies seniorum semper inquire, ut instrua-

LXXVIII. Duce[m] vite tue ut Deum habe, a Deo enim tibi mis-^{us} est ut salveris : et in omni substantia tua particeps eum habe; qui enim in divinis te comparticipat, debet in humanis particeps esse.

LXXIX. Miseri noli exprobrare, ne et tu exprobrabilis efficiaris : circa omnes enim judicium Dei est, et ut justum est judicat.

LXXX. Misericordiam faciens absconse facito, et non confundes personam tuam. Si facis ut ab aliis publice videaris, et ut magnificeris ab hominibus, nihil tibi proderit.

LXXXI. Adorans Dominum secreto adora, et noli notabilem locum eligere : ubique enim est Deus, et ubicumque invocatus fuerit, adest. Quotidie autem illi gratias age, vigilans et dormiens, ut propitium eum habeas, et desideria tua impleat. Et orans, noli multum loqui, ne stulto similis habearis; scit enim Deus petitiones tuas ante quam petas, et quæ cogitas non ignorat.

APPENDIX AD SÆCULUM QUINTUM.

DE REBUS LITURGICIS

MURATORII DISSERTATIO.

Præfatio.

Non angustum eruditionis ecclesiasticæ campum C studiosæ genti sacra liturgia exhibet, quæ de ritibus adhibitis ad publicum Dei cultum, in ministrandis divinis sacramentis, atque in aliis catholicæ religionis officiis agit. Ex quo Carolus Magnus Augustus, ejusque filius Ludovicus Pius tam Gallos quam Germanos ad restaurandum jacentium litterarum regnum excitavit, jam tunc docti viri ad hujusmodi argumentum exornandum se contulere, Amalarius, Florus Magister, Agobardus, Rhabanus Maurus, Walafridus Strabo, Subsequentibus sæculis Berno Augiensis abbas, Micrologus, et qui sub Alcuini nomine evulgatus est scriptor. Serius quoque Guilielmus Durandus, et Joannes Belethus de divinis officiis multas tradidere. Tum sæculo Christi sextodecimo Jacobus Pamelius, Gregorius Cassander, Joannes Stephanus D Durantus, Claudius de Saintes, et alii, qui Orientium Ecclesiarum liturgias Latio donarunt, in hac palæstra se exercuere. Longe majori etiam successu, subsequente sæculo decimo septimo, liturgiæ ecclesiasticæ patrimonium est auctum; nam, ut alios præteream, Joseph Vicecomes, Joannes Baptista Casalius, Bartholomæus Gavantus, Jacobus Goar, Gabriel Alhaspincus, Leo Allatius, Joannes Morinus, et Ilugo Menardus, accuratius de ritibus sacris scripsere. Sed omnium maxime nos obstrictos fatemur tribus hoc de argumento scriptoribus, videlicet, Joanni Bonæ cardinali, qui res liturgicas tanta eum eruditione ac judicio pertractavit; et venerabili cardinali Josepho Mariæ Thomasio, qui tot egregia hæc de re monumenta tepebris erepta evulgavit; et Joanni Mabillonio immortalis nominis viro, qui in hæc etiam argumentum vires suæ eruditionis non uno opere extendit. Ab hisce vero catholicorum studiis excelsis inter Anglicanos Joseph Binghamus, cum multis et ipse libris origines, sive antiquitates ecclesiasticas excolendas post primos sæculi præsentis annos suscepisset, liturgiam quoque sacram illustrare aggressus est, sectæ suæ pro viribus serviens, sed non semper veritati. Iisdem ferme temporibus egregium opus confecit Eusebius Renaudotius Parisiensis, *Collectionem*, scilicet, *liturgiarum Orientalium*, quas etiam eruditus notis auxit. Mirum quoque in modum bene de eadem liturgia meritus est Pater Don Edmundus Martene, Benedictinus e congregatione sancti Mauri, editis quatuor tomis de

antiquis *Ecclesiarum Ritibus*. Ad hæc Pater Petrus Le Brun, Oratorii Parisiensis presbyter, quatuor aliis tomis *Explicationem missæ*, omnium utilisimam, et liturgiæ quarumcunque compendium, nobis dedit, una cum aliquot dissertationibus liturgicis, quibus singularis laus debetur. In Italia vero Pater Joseph Blanchinius, Oratorii Romani presbyter, insigni beneficii Christianæ reipublicæ contulit ob detectum typisque publicis traditum *Leonianum Sacramentarium*, simulque ob antiquum Gothico-Hispani ritus Orationarium, luce donatum atque illustratum. Præterea Pater Dou Cajetanus Maria Meratus clericus regularis *Thesaurum sacrorum rituum Gavanti* amplificavit. Sed et sanctissimus pontifex hodie regnans Benedictus XIV, pro suo erga eandem liturgiæ amore, cujus etiam partes aliquot suis jam editis libris exornavit, inter alias a se institutas in Urbe Academiis, liturgicam minime neglexit, atque inde jam fructum se percepisse gavisus est. Nam Dominicus Georgius *Pontificiam Missam* multiplici eruditione illustravit. Ad elucidandam quoque *Mozarabicam* aliasque Hispanicas liturgias multum studii contulit Pater Joseph Pinius e societate Jesu; Petrus vero Morellus canonicus sanctæ Mariæ trans-Tiberim, *Ritum dandi presbyterium* exponens, liturgicæ multa complexus est. Alia ahi ex doctis iis viris meditantur, continuandæque profecto messis spes nobis est facta.

Quod tamen exposuere quisquam possit, ejusmodi materies exhausta jam videatur, et occupata a tot eximiiis scriptoribus provincia, prope est ut quisquæ tantummodo, aut merces parum utiles, successoribus sint relicte. Atque in hanc ipsam cogitationem antea præreptum me facior, cum nuper memoratus Pater Blanchinius a studiis liturgicis avocatus ob impositum sibi a prælaudato pontifice maximo onus concinnandi Annales ecclesiasticos Odorici Raynaldi, sibi jam parata antiquissima Gregoriani Sacramentarii exemplaria ad me misit, ut per me aliquo cum fenore donum hoc acciperet catholica Ecclesia. Nam quis, aiebam ego, in animum inducat, Sacramentario huic commentarios et ornamenta comparare se posse, quando hoc munere adeo feliciter Hugo Menardus monachus Benedictinus est functus? Unum ergo mihi proposui, scilicet, conjuncta exhibere lectoribus Romana tria Sacramentaria, *Leonianum* videlicet, quod paucorum in manus hactenus pervenit, dignumque majori plane fortuna est; tum *Gelasianum*, cujus exempla jam rara admodum evaserant; denique *Gregorianum* ex omnium id genus antiquissimo Codice ms. expressum; ejus enim ætas nongentos annos superare deprehensa mihi est. In tribus hisce Sacramentariis tota liturgia Romana vetus concluditur, eamque habere conjunctam non ingratis compluribus futuram arbitrabar. At mecum simul recogitabam: ex tot hominibus, qui sacris litteris dant operam, quot quæso erunt, quibus videatur aliquid utilitatis extundi ex hoc opere

A posse? Nobis sunt, inquit illi, *Missales nostri*; quidquid in vetustis, imo et vetustissimis occurrit, tam precum, quam rituum, in his quoque nostris deprehenditur; imo plura habent nostri quam illi. Cur ergo exoletos et carie consumptos Codices excutere hic homo velit, ut nobis non aliud præbeat, quam quod a tanto tempore possidemus? Res nunc est mihi, non cum veris eruditis, doctissimisque hominibus, qui probe norunt quanti facienda sint tum in se ipsis, tum ob ipsam antiquitatem ejusmodi Sacramentaria, quantumque sit pondus ipsius vetustatis in controversiis ecclesiasticis; sed cum id genus hominibus, qui, præ oculis aurifodinas habentes, earum tamen pretium minime noscunt, aut omnem educendi auri rationem ignorant. Itaque hosce tantum monendos duco, nullam graviorem, nullam celebriorem inter nos atque acatholicos fervere controversiam, quam quæ Eucharistiam et sacrificium missæ respicit. Ad hanc autem dirimendam mirificè conducit liturgicorum Codicum auctoritas, si quos ostendere possumus natos ante putidam fabellam de Paschasio Ratberto, quem stulta imaginatione heterodoxi somniarunt veteris catholicæ doctrinæ corruptorem. Istius itaque doctrinæ stabilem semper et nunquam variatam in Ecclesia Dei veritatem demonstrandam mihi sumpsi, ope potissimum vetustissimæ Romanæ liturgiæ. Adjeci consensionem reliquarum omnium veterum liturgiæ Christiani orbis, sanctorumque etiam Patrum, ita ut idem dogma de Eucharistia in omnium temporum, in omnium locorum Ecclesiis, constantissime viguisse videas, et grandis piaculo novatores ab eo recessisse. Tanto autem fidentius in agonem istum descendi, quod, ut infra ostendetur, heterodoxi eadem arma quæ toties ab illustribus catholicæ communionis pugilibus protrita fuere, nobis opponere pergunt, quasi eorum vigor perduret; satisque futurus sit ad continendum in fide contribulum suorum gregem. Si quis ergo ex iis unquam hæc pauca legat, et sincere in tanti momenti re secum agat, non inutili fortasse labore eadem ego congresserim. Sin minus, hoc saltem consecuturum me spero, ut quicumque e nostris, minus in ejusmodi concertationibus versatus, ad ista legendum adducatur, sibi ex consolationi esse sentiat, dum et ab infantia acceptam fidem suam tanto totius antiquitatis consensu firmatam agnoscat, simulque excusatione eos minime dignos intelliget, qui ineffabile mysterium Eucharistiæ, et missæ sacrificium, sua dignitate temerario ausu privarunt, ejusque veritati insultare adhuc non desinunt.

Denique, ut lector sub oculis habeat antiquiora Occidentaliæ Ecclesiarum Sacramentaria, Romanis adjuncta volui *Missale Gothicum*, *Francorum*, et *Gallicanum* vetus, a cardinali Thomasio edita; uti et alterum Gallicanum, una cum duobus omnium antiquissimis Romanæ Ecclesiæ Ritualibus libris a Mabillonio vulgatum. De his postremis aliquid suo loco præfabor.

DE ORIGINE SACRÆ LITURGIAE.

CAPUT PRIMUM.

Uti jam complures docti viri animadvertunt, Græca vox *liturgia* significabat quod apud ethnicos *ministerium publicum*, ita ut *leitourgós* diceretur qui publico aliquo munereungebatur, et illud exercere *leitourgeîn*. Ad sacra facientes eadem vox quoque translata. Testem habemus sanctum Lucam (*Act. xii, 2*), scribentem de prophetis et doctoribus Ecclesiæ: *Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ, Ministrantibus autem illis Domino*. Quæ liturgia, ut a cæteris distingueretur, *sacra* propterea appellata fuit. Est autem liturgia, peculiari significatione usurpata, ratio colendi Deum verum per externos legitimos ritus, tum ad illius honorem testandum, tum ad ipsius in homines beneficia derivanda. Strictiori etiam sensu accepta, eos tantum ritus respicit, quibus sacrificium peragitur, et quidquid ad munus sacrificandi pertinet, quale est apud catholicam Ecclesiam filios incruentum missæ sacrificium. Aliis vocibus tum a Græcis, tum a Latinis sacrum hujusmodi inunus designatur, neque solum sacerdotes complectitur, sed ad reliquos etiam Ecclesiæ ministros sacris operantes extenditur. Fuit sua Judaico populo liturgia, cum sacrificia eruenta aut pacifica Deo offerret, ac de ejus gentis sacerdotibus idcirco Apostolus siebat: *Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, et easdem sæpe offerens hostias (Hebr. x, 11)*. In Græco est *leitourgôn* pro ministrans. Eorum autem sacrificia, Apostolo ipso testante, umbra futurorum fuerunt (*Col. ii, 17*), qua de re multa habet sanctus Augustinus. Chrysostomus vero: « Sive ovis, ait, immolabatur, erat imago Salvatoris; sive bos, imago erat Domini; sive vitulus, sive juvenca, seu aliud quid eorum, quæ offerebantur, sive columba et turtur; omnia ad Salvatorem referebantur (*Homil. clxvi, tom. V*). Per adventum autem Filii Dei reformata in melius veteri lege, et cessantibus cruentis sacrificiis, uti jam prædictum a prophetis fuerat, successere perfectiora sacramenta, ac novi ritus, plerisque antiqui populi caeremoniis abrogatis, hoc est, nova Christianæ reipublicæ liturgia successit, sive disciplina in sacris, cujus duplex genus statuendum est: alterum ex ritibus aut ab ipso Salvatore, ejusve apostolis nascente Ecclesia præscriptis, de quibus certos nos faciunt divini libri, aut apostolica traditio, per primitivæ Ecclesiæ Patres usque ad nos derivata: alterum ritus illos complectitur, quos identidem Ecclesia universa, aut peculiare Ecclesiæ invexerunt in sacra, prout pastoribus visum fuit magis congruum majestati mysteriorum,

A sive efficacius ad alendam augendamque populi devotionem.

De hujusmodi sacra liturgia nunc nobis sermo est, quæ ritus missæ aliorumque sacramentorum complectitur. Nulla autem dubitatio est quin vel ipsia apostolis viventibus aliquis fuerit liturgiæ usus, variis constans precibus in conficiendo tremendo altaris sacrificio. Sancto Luca teste, perseverabant apostoli in fractione panis et orationibus (*Act. ii, 42*). Apostolus vero vult fieri *obsecrationes, orationes, interpellationes, et gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, et omnibus qui in sublimitate sunt (I Tim. ii, 1)*. Ecquando vero ista peragebantur? In sacrificio ineffabilis Christianæ gentis, uti memoriam prodidit sanctus Justinus martyr. Eo enim tempore congregabantur fideles « ad communes preces et supplicationes cum pro se ipsis, tum pro illuminato, et aliis ubique gentium omnibus, intento animo peragendas (*Justin. mart. apolog. ii*). » Paria refert Tertullianus: « Itaque, ait, sacrificamus pro salute imperatoris, sed Deo nostro, et ipsius (*Tertul. ad Scapul.*). » Morem hunc ab Ecclesia observatum describebat circa annum Christi 347 sanctus Cyrillus Jerosolymitanus, inquit: « Super illam propitiationis hostiam (en sacrificium propitiatorum, quod negare sunt ausi, qui missam impia temeritate abrogarunt) obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace, pro recta mundi compositione, pro regibus, pro exercitibus, et sociis, etc. (*Cyrl. Jer. Cathed. xxiii, n. 8*). Propterea sanctus Augustinus, quid in Ecclesia Dei a vetustis temporibus ageretur, considerans, *obsecrationes, sive preces* ab Apostolo super memoratas interpretatur, « quas facimus in celebratione sacramentorum, antequam illud, quod est in Domini mensa, incipiat benedici. » *Orationes* quoque significari ait, « quas proferimus, cum benedicitur et sanctificatur, et ad distributionem comminuitur: quam totam petitionem fere omnis Ecclesia Dominica oratione concludit (*August. epist. clxx, olim 59, ad Paulin.*). » Paucis delineatum habes sacrum missæ canonem, qualis adhuc apud Catholicos in usu est. Quare jam agnoscimus, ipsis quoque primis Ecclesiæ sæculis ordinem quemdam precum et orationum exstitisse, quibus in divinis mysteriis utebantur sacerdos et plebs fidelis. Præfationis nunc quoque usitatæ meminit sanctus Cyprianus cum nempe dicimus *Sursum corda*, et populus respondet. *Habemus ad Dominum (Cypr. lib. de Orat.)*. Ita hptissimi quosdam ritus suo tempore observatos Tertullianus indicabat; uti et orationem adhibitam in

conferendo confirmationis sacramento tum ipse, tum A Mem Cyprianus innuerunt, ut alia omitam.

Doctissimus vir Pater Petrus Le Brun, Oratorii Parisiensis presbyter, auctor est, « ante quintum Ecclesie sæculum nullam ex liturgiis, sive Græcis sive Latinis, scripto fuisse commendatam » (*Le Brun, tom. II, Dissert. liturg.*); sed preces omnes ac ritus, memorie traditos, per oralem tantummodo traditionem ad posterum fuisse propagatos. Equidem fateor me in ejusmodi sententiam inclinare nondum potuisse; non enim ea vis esse videtur illius argumentis, quæ ad rem statuendam sit satis. Epiphanium is profert scribentem de apostolis: « lidem mysteriorum auctores atque conditores fuerunt, una cum Jacobo Domini fratre, etc. (*Epiph. hæres. LXXX*). » Non ait Epiphanius quæ ab ipsis apostolis facta dictaque B fuere in celebrandis divinis mysteriis, litteris etiam fuisse consignata. Ita Pater Le Brun, inani prorsus ratione, cum neque sanctus Epiphanius neget quin constituta ab iis liturgia scripto tradita fuerit, imo veri semper similis sit, quæcunque ordinantur ad successores instruendos, etiam litteris commendari. Justinus Martyr, dum sacrificii increuenti ritus recenset, hæc habet: « Præpositus, quantum pro sua virili potest, preces et gratiarum actiones subdit; et populus fauste acclamat, dicens: Amen (*Justin. mart. apolog. II*). » Cum sacerdos multum, et quousque poterat, oraret, infert inde Le Brun statas et constantes nequaquam fuisse omnes synaxeos preces. Sed minime vis facienda verbis Græci textus C «σα δὲναμεις αὐτῶ; nam per ea significari potest quod nos Italice dicimus: *Il sacerdote per la sua parte, aut, secondoche a lui appartiene, profferisce le preghiere e i rendimenti di grazie*. Hæc autem non extemporanea, sed jam diu constituta fuisse, merito conjicere possumus, si apostoli, ut vidimus, *mysteriorum conditores* fuere, ut fuerint etiam traditæ ab ipsis obsecrationes et gratiarum actiones, atque istæ ab eorum discipulis observatæ. Tertullianum deinde Le Brun nobis exhibet: « Queramus an et traditio non scripta non debeat recipi (*Tertul. de Coron. mil. c. xxvii*). » Et sanctum Basilium, qui tradit: « Nos alia quidem habere e doctrina scripto prodita, alia vero nobis in mysterio tradita recipere ex traditione apostolorum, etc. (*Basil. I. de Spir. S. c. xxvii*). » Tum subdit: « Invocationis verba, cum conficitur panis Eucharistice, et poculum benedictionis, quis sanctorum in scripto nobis reliquit? » Ex his exculpere se posse arbitratus est idem Le Brun nondum Tertulliani et Basilii ævo litteris fuisse mandatas formulas sacramentorum. Vulgare dogma catholice Ecclesie semper fuit nos doctrinæ partem alteram accepisse ab apostolis per scripta ab eis Evangelia et Epistolas, alteram vero sine scriptis, et viva voce tantum commendatam discipulis, eorumque successoribus. « Non enim, inquit Basilium, bis contenti sumus, quæ commemorat Apostolus, aut Evangelium; verum alia quoque et ante et post (consecrationem) dicimus, tanquam multum habentia momenti ad D mysterium, quæ ex traditione non scripta accipi-

mus. » Pars ergo liturgiæ, quæ ab apostolis descendebat, quos *sanctorum* nomine Basilium appellat; hanc illi in scripto minime reliquerunt. At hiæ minime infertur neminem scriptis postea consignasse quæ apostoli sine scriptis tradidere. Doctrina hæc, etiamsi litteris immissa postea fuerit, adhuc appellatur traditio sine scriptis, quia revera in apostolorum libris non legebatur; ab iis autem et illam se accepisse Ecclesia firmissime credebat per traditionem majorum, qui apostolorum auditores antea fuerant. Neque plus ponderis habet, quod Le Brun postea subdit, inquitens, cum in Diocletiani persecutione libri sancti Christianorum flammis traderentur, nullam liturgiam memorari, quæ hanc pœnam subierit. Nam, uti Eusebius auctor est, *Scripturas, quidem sanctas, ipsæ γραφαί* (*Euseb. Hist. eccles. I. viii, c. 2*), tradere jussi sunt Christiani, non reliquos religionis, aut sanctorum patrum libros. Optatus itidem Milevitanus: « Instrumenta divinæ legis, instrumenta Deidæ, religiosissimas Scripturas », traditas a nonnullis fuisse scribit (*Optat. I. I*), non vero quælibet Christianæ gentis volumina. Sin vero etiam alios Christianorum libros tunc perisse pulchrum (quod Actis martyrum accidisse cardinalis Baronius est arbitratus), cur non idem et sacris liturgiis contigerit?

Nihil ergo profert Pater Le Brun, quo nobis persuadeat nullam liturgiam, aut saltem inisæ canonem ante sæculum Christi quintum litteris fuisse consignatum. Contra idem sanctus Justinus potiore C illius partem describit, imo neque sibi religioni ducit, producere verba ipsa Domini, quibus consecratio peragitur. Addit etiam: « *Ἐπειτα ἀνιστάμεθα κοινῶς πάντες, καὶ εὐχὰς πέμπομεν*, id est: *Sub hac consurgimus communiter omnes; et preces profundimus* (*Justin. mart. apolog. II*). Nisi jam constitutæ fuissent sacrificii orationes et preces, quomodo concors in iis recitandis populus perrexisset? Si autem constitutæ, scriptis quoque traditæ fuerint oportet. Idemque dicendum de episcopis et presbyteris sacramentis, quibus, ut concordiam servarent in conficiendis divinis mysteriis, opus fuit libellum aliquem precum habere præ oculis; neque enim pro libito eas componere aut mutare cuicumque licebat; neque in tanti momenti orationibus et ritibus memoria duntaxat fidere, congruum ac tutum videbatur. Prælaudatus sanctus Basilium, de baptismo loquens, petit: « Jam ter immergi hominem, unde haustum? Reliqua autem, quæ fiunt in baptismo, veluti renuntiare Satanæ et angelis ejus, ex qua Scriptura habemus? Nonne ex minime publicata et arcana hac doctrina, quam Patres nostri silentio quieto minimeque curiosæ servarunt (*Basil. lib. de Spir. S.*)? » Eo semper Basilium mens recidit, quos nunc habemus ritus sine scripto ab apostolis fuisse ad nos transmissos, non vero quod nefas esset eosdem scriptis tradere ad sacri mysterii usum. Ipsemet Basilium nihil veretur hæc eadem in scripta sua inferre, uti neque Tertullianus, qui scripsit: « Denique ut a baptismate ingrediar, aquam adituri, ibidem, seu et aliquanto prius in Ecclesia sub antistitis manu, con-

testatur, nos renuntiare diabolo, et pompæ, et Angelis ejus. Dehinc ter mergitaur, amplius aliquid respondentes, quam Dominus in Evangelio determinavit (*Tertul. l. 1 de coron. mil. c. 3*). Erant autem olim ritus nonnulli et dogmata quædam sacra, quæ nondum initiatis Ecclesia occultare consuevit, atque in primis Eucharistiæ mysterium; at eadem fidelibus tradere, atque in tabulas referre, sacris ministris nunquam interdictum fuit. Exemplo sit ipse sanctus Basilius. Ab eo compositam fuisse aliquam liturgiam, non solum Græci veteres, sed et ipse Gregorius Nazianzenus, oratione in ejusdem Basilii laudem (*Orat. xx*), agnovere. Hæc ab ipso Nazianzeno *Ἐὐχὴ δαδαῖς*, *Ordo precum*, appellatur, atque hæc procul dubio longe ante finem sæculi quarti scripta fuerit. Negari etiam nequit quin sanctus Cyrillus Hierosolymitanus liturgiæ partem, non leuem, in baptismo et sacra synaxi observatam, circiter annum Christi 347, in Catecheses suas intulerit.

Per eadem ferme tempora in Galliis sanctus Hilarius Pictavorum episcopus, Hieronymo teste, et libro Hymnorum et mysteriorum alium consecit (*Hieron. lib. de Script. eccles.*). Liturgiæ quoque proluxa documenta habemus in Constitutionibus apostolicis, sub falso Clementis nomine evulgatis, quarum tamen origo saltem ad ipsam pertinet sæculum quartum. Quid plura? Cælestino I, pontifici Romano tribuuntur, et certe sæculo Christi quinto nata sunt, capitula nonnulla de gratia Dei, quæ in conciliorum Collectionibus leguntur. Tantam sacræ liturgiæ antiquitatem deprædicat auctor ille, de canone, et reor, loquens, ut ad apostolos ipsos eandem referat. « Obsæcationum quoque, ait, sacramentalium sacramenta respiciamus, quæ ab apostolis tradita, in toto mundo, atque in omni Ecclesia catholica uniformiter celebrantur, ut legem credendi lex statuat supplicandi. » Tum ex eisdem precibus nonnullas recenset, inquit: « Sanctarum plebem præsules precantur, ut infidelibus donetur fides; ut idolatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus; ut Judæi, ablato cordis velamine, lux veritatis appareat; ut hæretici catholicæ fidei perceptione respiciant, » etc. Si ejusmodi preces in toto mundo atque in omni Ecclesia catholica uniformiter, et quidem ab Apostolorum ævo, celebrabantur, quis unquam credat, sine scripto potuisse hæc celebrari, ac præsules et presbyteros quosque memoria tantum fuisse complexos tot Precum seriem atque apparatus? Sæculo Christi quinto (ut habemus a Gregorio Turonensi (*Lib. II Hist. c. 22*) Appollinaris Siculojus, celebris Arvernorum episcopus, et ablato sibi nequiter libello, per quem sacrosancta solemnità agere consueverat, ita paratus a tempore cunctum festivitatis opus explicavit, ut ab omnibus miraretur. » Mirabilis nempe res visa est, episcopum sine libro, et sola memoria fretum, divina peregrisse mysteria. Denique audi quid serant concilii in Carthaginiensis Patres, quod Anno Christi 397 habitum fuit: « Primitiæ vero, seu mel et lac, quod uno

A die solemnissimo pro infantum mysterio solet offerri, quamvis in altari offerantur, eam tamen habeant propriam benedictionem; ut a sacramento dominici corporis et sanguinis distinguantur (*Can. 24*). » Quis non videt jam diu benedictiones istas scriptis traditas fuisse? ex sane e libro, non e memoria arcescendæ erant.

Mirum etiam videatur contendi a Patre Le Brun, per quatuor, aut quinque Ecclesiæ sæcula « Symbolum apostolorum » a nemine exaratum, et memoriæ tantummodo fuisse commendatum. Quam in rem urget sancti Hieronymi adversus errores Joannis Hierosolymitani sequentia verba: « In Symbolo fidei et spei nostræ, quod ab apostolis traditum non scribitur in charta et atramento, sed in tabulis cordis carnalibus post confessionem Trinitatis, et unitatem Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis sacramentum carnis resurrectione concluditur (*Hieron. adv. error. Joan. Hierosol. c. 7*). » Sanctum quoque Augustinum inducit scribentem: « Quotidie dicite apud vos. Symbolum nemo scribit, ut legi possit; sed ad recitandum, ne forte delect oblivio quod tradidit diligentia. Sit vobis Codex vester memoria (*Aug. de Symb. ad Carech.*). » Hisce locis utitur Le Brun, ut ostendat ad tempora usque Hieronymi et Augustini Symbolum apostolorum papyro ac membranis a nemine commendatum fuisse; sed quidem uni fidelium memoriæ traditum. Oblitus profecto videtur vir doctissimus, Symbolum apostolorum litteris consignatum fuisse a sancto Cyrillo Hierosolymitano, cujus Catecheses ipse Hieronymus memorat (*Lib. de Script. Eccles.*). » Notam præterea est, a Rufino Aquiteiensi ante Augustini tempora idem Symbolum commentario fuisse illustratum, ipsumque in Actis concilii Nicæni et Constantinopolitani conscriptum adhuc legi; neque enim propter addita quædam desit esse Symbolum antea in Ecclesia usitatum. Quenam ergo mens Hieronymo et Augustino fuit? Non alia, nisi Symbolum sub apostolorum nomine evulgatum tanti esse pretii, ut quisque fidelium memoriæ tradere, ac sæpe recitare jubeatur, ipsum in mente potius quam in charta scriptum retinens, ad Judæorum discrimen, qui in tabulis lapideis, atque in phylacteriis chartaceis legem scriptam præferbant, cum hæc cordibus foret conscribenda. Utitur autem Hieronymus Apostoli vobis: *Manifestati quod epistola estis Christi, ministrata a nobis et scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus (II Cor. III, 3)*. Quia Corinthii probe teneant Christianæ legis documenta, in cordibus suis impressa, eos epistolam Christi Paulus appellat. At ista documenta in Codicibus etiam legebantur. Imo Augustinus ipse in loco nuper memorato nos docet Symbolum ipsum litteris commissum fuisse, non ut legendo recitaretur, cum fidelis quisque memoria illud complecti, ac memoriter recitare deberet, sed ut in memoriam ex scripto, si opus esset, revocaretur, hoc enim significat, inquit, « sed ad recitandum

(id est, ad iterum legendum) ne forte deleat oblivio quod tradidit diligentia. » Ad episcopos Galliarum sanctus Leo I papa epistolam scripserat; en quid ii ad ipsum rescripserint: « Apostolatus vestri scripta, ita ut symbolum fidei quisquis redemptionis sacramenta non negligit, tabulis cordis ascribit, tenaci, quo ad confundendos hæreticorum errores paratior sit, memoriæ commendavit (*Aug. de Symb. ad catech.*). Scripta certe fuit Leonis Magni epistola, sed simul memoriæ commendata ab iis episcopis. Sacramentarium quoque Gelasianum vide, a venerabili cardinali Thomasio editum, Symbolum fidei Græcis verbis scriptum ibi legitur, et nihilominus catechumenis edicitur: « Intentis itaque animis Symbolum discite; et quod vobis, sicut accepimus, tradimus, non alicui materiæ, quæ corrumpi potest, sed paginis vestri cordis ascribite. » Paria leguntur in Missali Gallicano apud eundem Thomasium. Quisnam inde inferat, minime exaratum neque exarandum fuisse Symbolum?

CAPUT II.

De Romanæ Ecclesiæ liturgia.

Qualis fuerit quatuor primis Ecclesiæ sæculis Romanæ Ecclesiæ liturgia in sacrificio ineffabili, frustra quæras. Nam quod sanctus Gregorius I papa scripsit, scilicet « morem apostolorum fuisse, ut ad ipsam solummodo orationem Dominicam oblationis hostiam consecrarent (*Lib. VII, epist. 64*), » cum sine tabulis ac testibus id ab eo affirmatum fuerit, consensum minime extorquet a nobis. Et præcipue quod aliter C senserint antiquiores Ecclesiæ Patres. Quid de hac re sanctus Basilius tradiderit, capite præcedenti vidimus. Accipe nunc, quæ de ipsa Romana Ecclesia anno Christi 416, hoc est, tot ante Gregorium Magnum annos, scripserit Innocentius I summus pontifex: « Si instituta ecclesiastica, ait, ut sunt a beatis apostolis tradita, integra vellent servare Domini sacerdotes, nulla diversitas, nulla varietas in ipsis ordinibus et consecrationibus haberetur (*Epist. ad Decent. Eugub.*). » Addit infra: « Quis enim nesciat, aut non advertat id, quod a principe apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari? » etc. Ut hoc fieret, quis non videt, scripto opus fuisse? Denique ait: « Sæpe dilectionem tuam ad Urbem venisse, ac nobiscum in ecclesia convenisse, et quem morem vel in consecrandis mysteriis, vel in cæteris agendis arcanis teneat, cognovisse, dubium non est » etc. Quæ tunc igitur liturgia missæ in usu erat, ab Apostolis descendisse Innocentio pontifici credebatur: quod et ipsum tamen in tanta latitudine non facile accipiendum est; moris enim fuit eorum temporum ad apostolos referre quæcumque in sacris antiquitatem olebant, neque eorum origo erat perspecta, cum tamen ex iis nonnulla post apostolorum ævum instituta fuisse deprehendantur. Unum nobis pro certo statuendum est, videlicet, quidquid ad substantiam sacramentorum pertinet, in quibus necessaria animarum subsidia, aut præcipua vis ineffabilis sacrificii

sita est, ab apostolorum ævo ad nostra usque tempora semper fuisse in universa Ecclesia observatum. Nulla unquam in his discordia fuit inter Latinos et Græcos, aliosque Orientis fideles, et ne nunc quidem habetur, quanquam plerique ex iis a Romanæ Ecclesiæ communionem avulsi sint, aut videantur. Semper oblatio, semper consecratio et communio peracta; semper creditum sacra dona realiter converti in pretiosum corpus et sanguinem Domini. Tota ergo varietas ac dissimilitudo non solum inter Orientales et Occidentales, sed et inter ipsas Occidentis Ecclesias, in varietate precum, in diversitate verborum, atque in arbitrariis cæremoniis versata est. Aliis enim ritibus Latini, aliis Græci utebantur in conficiendis sacramentis; et in orationibus ad Deum, intacta B tamen eorumdem sacramentorum essentia: quod præcipue in baptismi administratione, et in Eucharistiæ sacramento et sacrificio animadvertere possumus.

Porro notissimum est inter ipsas Occidentis Ecclesias hanc ipsam rituum et precum varietatem olim viguisse; alia enim a Romana fuit Hispanicis et Gothicis liturgia; alia Gallicanis, alia Ambrosianæ Ecclesiæ. Imo cuilibet Ecclesiæ, cuilibet episcopo licuit suam instruere novis orationibus, easque amplificare ac minuere. Sanctis Basilio et Chrysostomo suæ missæ ritus tribuunt Græci, sancto Ambrosio ordinem suarum precum Meliolanensis Ecclesia. A sancto Hilario in Galliis confectum vidimus librum Mysteriorum. A sancto Paulino episcopo Nolano Sacramentarium, et Hymnarium, Gennadio teste, fuisse conscripta circiter annum Christi 412 pariter comperimus habemus. Ita et in Hispaniis sapientissimi alii pastores, aut presbyteri, pro sua quisque prudentia ac pietate, sacros ritus composuerunt et exornarunt. Neque hoc improbatum, imo probatum vides a sancto Gregorio Magno Romano pontifice in litteris ad Augustinum Cantuariensem episcopum datis. Interrogatio Augustini hæc fuit: « Cum una sit fides, cur sunt Ecclesiarum consuetudines tam diversæ, et altera consuetudo missarum est in Romana Ecclesia, atque altera in Galliarum Ecclesiis tenetur? » Cui his verbis respondet sanctus Pontifex: « Novit fraternitas tua Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritam. Sed D seu in qualibet Ecclesia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas, et in Anglorum Ecclesia, quæ adhuc in fide nova est, institutione præcipuas, quæ de multis Ecclesiis colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro rebus loca nobis amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque Ecclesiis, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt, elige; et hæc quasi in fasciculum collecta, apud Anglorum mentes in consuetudinem deponere. » Idem a sancto Augustino Hipponensi colligas (*Aug., epist. 64 ad Januar. olim 118*), atque a sancto Ambrosio, sive a vetustissimo auctore operis de Sacramentis. Quod plus est, ne ipsa quidem Romana Ecclesia ejusmodi varietatis experta fuit; nam, ut infra monebimus, Leo Magnus pontifex liturgiam

sacram Instaurasse videtur. Certe eandem Gelasius I papa novo ordine donavit; rursus vero idem Gregorius Magnus ad eam formam redegit, quæ subinde semper servata est, exceptis additamentis non paucis festorum atque orationum, quæ subsequentium temporum devotio innoxit. At quod est ad canonem, in quo præcipue tremendum sacrificii Mysterium peragitur, nulla in eo unquam facta est novatio; et si quæ levis momenti verba addita fuere a Romanis quibusdam pontificibus, id in eorum Vitiæ apud Anastasiam collectorem commemoratum fuit. Illustris est in hanc rem Vigilii papæ locus in epistola anno Christi 538 exarata: « Ordinem quoque precum (ita ille scribit) in celebritate missarum nullo nos tempore, nulla festivitate significamus habere divisum; sed semper eodem tenore oblata Deo munera consecrare. Quoties vero Paschatis, aut Ascensionis Domini, vel Pentecostes, vel Epiphaniæ, sanctorumque Dei fuerit agenda festivitas, singula capitula diebus apta subjungimus, quibus commemorationem sanctæ solemnitatæ, aut eorum facimus, quorum natalitia celebramus; cætera vero ordine consueto prosequimur. Quapropter et ipsius canonicæ precis textum dirigimus subter adjectum, quem Deo propitio ex apostolica traditione suscepimus (*Vigil. pap. epist. ad Eutherium., sive Profuturum.*). » Quæ hic canonicæ præces dicuntur, et ex apostolica traditione proficisci asseruntur, respiciunt unum canonem missæ, qui in omnibus missis idem erat, neque mutationibus obnoxius. Stabiles quoque semper fuere ritus alii in missa, uti lectiones ex Veteri Testamento, aut ex Epistolis apostolorum, atque ex Evangelio, atque aliis, de quibus liturgiæ scriptores multa tradidere.

Quod nunc ceruimus, inter Romanæ Ecclesiæ misam et Græcorum non leve discrimen intercedit. Primis etiam Christianæ fidei sæculis intercessisse videtur; neque enim a Græcis sacros ritus Romani acceperunt, sed ab apostolorum principibus. In substantialibus tamen tam Romana quam reliquæ Christiani orbis Ecclesiæ concordare perrexere semper. Fieri tamen potuit ut ante Gelasium et Gregorium Magnum pontifices quotidiana Romanæ missæ liturgia prolixior foret, quam quæ nostris temporibus usurpatur. In Græcorum missa ante præfationem Orationes dicuntur pro Ecclesia, pro regibus, pro catechumenis, etc. Aliæ etiam adduntur post consecrationem, pro clero, etc. Latinus auctor de Sacramentis, si non Ambrosius, certe vetustissimus atque Italus, ait: « Laudes Deo deferuntur, oratio petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris (*Auct. de Sacr. l. iv, c. 4, inter Op. Ambros.*). » Nunc in Romana liturgia paucis, et quidem in secreta oratione, papa, episcopus, et reges Deo commendantur. Olim fortasse pro iis rogatum fuit in qualibet missa solemniter distinctis orationibus, ut nunc fit in missa feriæ sextæ in Parasceve, quæ missa a nonnullis, mera conjectura utentibus, existimatur omnium antiquissima, quanquam de præsanctificatis confecta. Certe vetustis sæculis præfationes complures in usu fuere. Hasce sanctus Gregorius Magnus ad paucas

nunc usitatas redegit. Psalmi etiam integri adhibiti antiquitus, sive cantati in missa fuerunt; idque ex non uno sancti Augustini loco, et ex homiliis sancti Petri Chrysologi constat; verum nostris temporibus versiculus tantummodo ex iis canitur, aut recitatur. Cur autem a sancto Gregorio pontifice brevata fuerit liturgia, id factum suspicari licet ad majus fidelium commodum, atque ut omnes divinis mysteriis interesse possent. Olim quoque multos occupabat cura filiorum, custodia agrorum et bestiarum, servitium dominis præstitum, ut alia impedimenta omittam. Hosce, ut opinari fas est, absterrebat a sacris prolixitas liturgiæ. Idcirco satius visum fuit eandem contrahere, et præsertim postquam præceptum invaluit de missa audienda singulis Dominicis, aliisque festis solemnibus.

Sed quando Romanam priorum sæculorum liturgiam ostendere non datur, antiquiora saltem illius monumenta et exemplaria prodamus. Ante paucos annos, clarissimus Pater Joseph Blanchinius, Oratorii Romani præbyter, quartum tomum adjiciens Romanorum pontificum Vitis ab Anastasio collectis, et a cl. v. Francisco patruo suo illustratis, opusculum edidit cum hocce titulo: *Codex sacramentorum vetus Romanæ Ecclesiæ, a sancto Leone papa confectus, primum prodit ex ms. libro, ante mille annos conscripto, qui exstat in bibliotheca amplissimi capituli Veronensis.* Egregium sane ac pretiosum venerandæ antiquitatis monumentum, cui par in hoc genere non reperias, utpote quod in eo exhibeatur omnium vetustissima liturgia, quæ Romanæ olim in usu fuit. Dolendum tantummodo quod non integrum opus ad nos pervenerit, cum multa exciderint, et præsertim orationes pro compluribus Dominicis diebus, quæ præcipuum divini cultus patrimonium constituunt. Ad hæc anno Christi 1680 Joseph Maria Thomasius, clericus regularis, postea venerabilis sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis, vir pietate non minus quam doctrina conspicuus, et de sacris litteris optime meritis, libros tres Sacramentorum Romanæ Ecclesiæ ex insigni Codice Christianæ Suecorum reginæ evulgavit. Contendit ille, et gravibus quidem rationibus adductus, Missalem librum a Gelasio I pontifice circiter annum Christi 494 instauratum, ibi contineri, quanquam fateatur nonnulla fuisse apposita sæculo subsequenti. Nobis denique est Sacramentarium Gregorianum, ordinatum videlicet ab insigni Romanæ Ecclesiæ pontifice Gregorio Magno circiter annum Christi 598. Plura hujus perantiqua exemplaria exarata supersunt. Mihi omnium, ut reor, antiquissimum ex Vaticano Codice suppedilavit prælaudatus Pater Joseph Blanchinius, vir pro virili ad sacras litteras promovendas natus. Tria hæc ergo Sacramentaria ad Romanam Ecclesiam spectantia, in unum conjuncta, producere constitutum mihi fuit, ut sub uno conspectu habeant lectores quidquid in remota antiquitate reliquum est de liturgia Romana. Quod antequam præstem, aliquod præfari juvat de singulis hisce Sacramentariis, et quanto in pretio habenda sint, palam facere.

CAPUT III.

De Sacramentario Leoniano, cui per conjecturam præfixum fuit nomen sancti Leonis Magni.

Edictum, ut nuper monui, primum fuit a Patre Blanchino, et recedendum infra erit Sacramentarium, quod e a sancto Leone papa I confectum, per conjecturam ipse est opinatus. Quæ de hac re doctiorum virorum sententia foret, exquisivi deinde Blanchinius, eorumque litteras pro suo erga me amore ad me misit. Rescripsit cl. Pater Joseph Augustinus Ursius ordinis Prædicatorum, a secretis congregationis Indicis, sibi minime videri Gelasianum opus Sacramentarium illud, quod venerabilis cardinalis Thomasius edidit, et Gelasio potius tribuendum esse, si quod a Blanchino vulgatum fuit, altero sine dubitatione vetustius. Cum Gelasianam liturgiam sanctus Gregorius Magnus e multa subtrahens, e contraxerit (ita argumentatur Ursius) atque ad meliorem ordinem redegerit, verba hæc minime cum Thomasiano Codice conveniunt, qui mole sua inferior Gregoriano deprehenditur. Contra notæ hujusmodi recte cadunt in Blanchinianum, qui si integer ad nos pervenisset, longe Gregorianum mole superaret; quæ vero sine ordine in Gelasiano procedunt, ordinem a sancto Gregorio acceperunt. Sed quod potissimum ad hujusmodi quæstionem dirimendam urget idem Ursius, hæc oratio pagina 51 Editionis Blanchinianæ in Leoniano Codice occurrit: *Majestatem tuam, Domine, supplices exoramus, ut anima famuli tui Simplicii episcopi ab omnibus, quæ humanitus attraxit exuta, in sanctorum censeatur sorte pastorum.* Post sanctum Leonem Simplicius Romanæ Ecclesiæ præfuit, et vita functus est anno Christi 483. Ergo Leonem Magnum nequaquam Collecto ista habere potuit. Rursus cum hæc, post mortem Simplicii statuenda sit, ad Gelasiana tempora referendus Codex videtur; nam Gelasius anno Christi 492 renuntiatus fuit Romanus pontifex. Ad controversiam hanc adjudicandam accessit etiam cl. v. Eusebius Amort ecclesiæ collegiæ ad sanctam Crucem Pollingæ in Superiori Bavaria canonicus regularis, et sacræ theologiæ professor. En ejus sententiam: Sacramentarium istud e non est opus unius alicujus pontificis, sed est Sacramentarium Romanorum pontificum, usu receptum primis temporibus, auctum tamen et interpolatum per varios pontifices usque ad tempora Gelasii papæ. Specialiter in hoc Sacramentario agnoscuntur manus Sixti III, Leonis I et Felicis III. Quæ omnia is erudite persequitur, et subacto judicio consentire cum sua sententia ostendit. Utraque sane opinio laudanda, atque inter utramque ego, sed titubante gressu, procedam; cum enim conjecturæ tantum esse hic locus possit, nulla neque ab iis, neque a me inconcussa in omnibus sententia est exspectanda.

Itaque primo veri prorsus simile videtur, in liturgicum hoc ætarium illatas fuisse preces et obsecrationes quæ per prima quinqve religionis Christianæ sæcula in usu fuerunt Romanæ Ecclesiæ, ac repe-

A riri potuerunt: tanta est earum copia atque varietas. Quippe ad primi, secundi, tertii sæculi preces additamenta identidem facta fuerunt, prout sanctissimis pontificibus videbatur magis idoneum ad augendam sacramentorum venerationem, populi que Christiani devotionem. Quarto autem et quinto sæculo potior orationum adjectio, uti suspicari licet, facta fuerit. Atque ubi conjectura hæc vim habeat, jam intelligimus quanti faciendum sit Sacramentarium istud, in quo videlicet pietatis Christianæ professio et supplicationes contineantur, primis illis Ecclesiæ temporibus usitatæ. Inter ejusmodi orationes, sensim ad sacra mysteria adjectas, eæ dignosci facile possunt, quæ sæculo III, quæ IV, quæ V originem suam debent. Nam quoties novæ hæreses emergebant, atque in conciliis orthodoxis damnabantur, curabant etiam doctissimi et piissimi pontifices ut in concionibus et sacris precibus germana Ecclesiæ doctrina proponeretur, et populi catholicis auribus ac mentibus sæpius inculcarentur. Hinc natæ pro temporum varietate complures orationes et præfationes, quibus confgebantur hæreses Manetis, Sabellii, Pauli Samosatensis, Arii, Apollinaris, Macedonii, Pelagii, Nestorii, et Eutychetis. In Blanchiniano Sacramentario passim prostant hujus veritatis documenta. Sed quinam fuerint singularium ejusmodi additamentorum auctores, indicare, eoque minus decernere, nemo nunc potest. Certe quin Romanis pontificibus tribuenda sint quæcumque in prælaudato Sacramentario occurrunt, negare quisquam non ausit; hunc enim Codicem in usu Ecclesiæ Romanæ fuisse, evidentissime agnoscimus. In festo sanctorum martyrum Pauli et Joannis ad missam 5 legitur: *Nobis contulisti, ut non solum passionibus martyrum Urbis istius ambitum coronares, sed etiam in ipsis visceribus civitatis Joannis et Pauli victricia membra reconderes.* Et in festo sancti Laurentii ad missam 5: *Quamvis sanctorum tuorum toto orbe clara sit gloria, de beati tamen solemnitate Laurentii præ cæteris Roma lætatur.* Atque eodem Sacramentario Romanos ipsos pontifices usos fuisse, multa apertissime evincunt. In festo apostolorum Petri et Pauli, num. 20, Præfatio hæc verba exhibet: *Qui ut hanc sedem regintem Ecclesiæ totius efficeres, et quod hæc prædicasset, ostenderes ubique servandum, simul in ea et apostolicæ principem dignitatis, et magistrum gentium collocasti.* In natali episcoporum, num. 5: *Qui licet Ecclesiam tuam, toto terrarum orbe diffusam, largitate munerum ditare non desinis, sedem tamen beati apostoli tui Petri tanto propensius intueris, quanto sublimius esse voluisti; da mihi famulo tuo hujus providentiæ tuæ dispositionibus exhibere congruenter officium, etc.* Hæc sapiunt sancti Leonis I doctrinam. Alia id genus prætereo. Pro usu quoque Romanæ Ecclesiæ concinnatam fuisse Collectionem istam, ediscimus ex cæmeteriis, aliisque sanctis locis æternæ Urbis, ubi festa olim celebrabantur, atque stationes. Ibi enim pridie Kalendæ Octobris recenseatur e natale basilicæ Angeli in Sa-

laris. » Tum alibi : « natale sancti Stephani in cœmeterio Callisti; et Felicissimi et Agapiti in cœmeterio Prætextati via Appia. » Et « sexto Iduum Juliarum » de filiis sanctæ Felicitatis habentur hæc : « Natale sanctorum Felicis, Philippi, in cœmeterio Priscillæ; Vitalis, et Martialis, et Alexandri, in cœmeterio Jordanorum; et Silani in cœmeterio Maximi, viâ Salaria; et Januarii in cœmeterio Prætextati via Appia. » Hæc miram antiquitatem olent.

Secundo ubi queratur quis hujus Sacramentarii auctor sive consarcinator fuerit, nuper memoratus Pater Blanchinius, cui thesaurum hunc debemus, continuo occurrit, inquiring, nomine sancti Leonis I videri illud Inscriptum. Et profecto non paucis conjecturis, iisque gravissimis, ejus opinio nititur. Etiam ex Joanne Diacono didicerimus a sanctis duntaxat pontificibus Gelasio et Gregorio I elaborata fuisse Sacramentaria ad usum Romanæ Ecclesiæ (*Joan. Diac. in Vit. S. Greg. M.*), attamen etiam ante Gelasium Romanis pontificibus sua procul dubio fuit liturgia, atque ad eam exornandam et amplificandam facile suam opem contulerit sanctus Leo Magnus bene de religione tot aliis in rebus meritis, et singulari eloquentia præditus. Et revera vetustus auctor libri, cui titulus : *Gemma animæ*, scribit : « *Orate pro me peccatore*, Leo papa dici statuit. Hic et præfationes composuit (*Auctor Gem. anim., c. 49*). » Tum addit : « Leo papa apposuit (canoni) *Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam* (*Idem, c. 20*); » quod et in Romanorum pontificum Vitis legitur apud Anastasium Bibliothecarium. Infra ait : « *Benedicamus Domino*, acceptum est de Psalterio. *Deo gratias*, de Apostolo. Sed hæc dici constituit Leo papa. » Ad hæc Quenellius adnotat : « Qui Pontificale Missaleque Romanum paulo attentius legerit, haud difficile deprehendet plurima hic inserta legi, quæ Leoninam phrasim dictionemque omnino redolet, ut dubium apud me non sit magnam eorum partem, quæ vel in officiis ecclesiasticis, antiquarum præsertim solemnitatum, Paschæ puta et Pentecostes, recitantur, a sanctissimo pontifice Leone I fuisse composita vel restituta. Inter hæc numerandæ mihi videntur præfationes, quæ canoni missæ præmittuntur, nec non et aliæ duæ, quas habet Pontificale Romanum, altera in episcopi consecratione, altera in ordinatione presbyteri (*Quesn. t. I Ed. op. S. Leon. ad serm. 96*), » etc. Neque alia mens fuit cardinali Thomasio, scribenti : « Quod nolum, integrum Gelasio ascribis, sed Leoni Magno ex parte, ejusque prædecessoribus Romanis episcopis. Nec immerito; cæperam enim Leoninas phrasas sententiasque cum hoc Codice conferre; et inveni, nedum stylum, sed ipsissima verba Leonis hic recitari; et hinc certior factus, paulo certius hoc asserere non dubito (*Card. Thom. in præf. ad Sacram Gelas.*). » Quæ eminentissimus Thomasio scribit, facile foret exemplis plurimis confirmare; eloquentia enim sancti Leonis, ejusque elegans stylus in oculis incurrit tam in ejus sermonibus et epistolis, quam in Blanchiniano Sacra-

mentario. Unum tantummodo et alterum exemplum proferam. In sermone primo de Jejunio Pentecostes hæc habet sanctus pontifex : « Hi itaque doctores et tirocinium militum Christianis sanctis jejunis inchoant, ut, contra spirituales nequias pugnaturi, abstinentiæ arma caperent. » In Sacramentario ad jejunium quarti mensis hæc repetuntur : *Concede nobis, Domine, præsidia militum Christianis sanctis inchoare jejunii, ut, contra spirituales nequias pugnaturi, continentiam muniamur auxiliis*. Infra in eodem sermone sanctus Leo addit : « Igitur post sanctæ dies lætitiæ, quæ in honorem Domini a mortuis resurgentis, ac deinde in cœlos ascendentis exegimus, postque perceptum sancti Spiritus donum, salubriter et necessarie consuetudo est ordinata, ut si quid forte inter ipsa festivitatum gaudia negligens libertas et licentia inordinata præsumpsit, hoc religiosæ abstinentiæ censura castiget. Quæ ob hoc quoque studiosius exsequenda est, ut illa in nobis, quæ hac die Ecclesiæ sunt collata, permaneant. » At in Sacramentario ad idem jejunium quinti mensis præfatio eadem sensa, totidemque ferme verbis, exhibet : *Vere dignum. Post illos enim lætitiæ dies, quos in honorem Domini a mortuis resurgentis, ac in cœlos ascendentis, exegimus, postque perceptum sancti Spiritus donum, necessarie nobis hæc jejunia sancta promissa sunt, ut pura conversatione viventibus, quæ divinitus sunt collata permaneant*. Ita in sermone 76 ista legitur : « Solemne jejunium, quod animis corporibusque curandis salubriter institutum, devota nobis est observantia celebrandum. » Eadem occurrunt in Sacramentario ad jejunium quarti mensis : *Adesto, Domine, supplicationibus nostris, ut hoc solemne jejunium, quod animabus corporibusque curandis salubriter institutum est, devoto servitio celebremus*.

Possit quidem quisquam contendere hujusmodi orationes ac præfationes expressas fuisse a sancti Leonis sermonibus per aliquem ex subsecutis pontificibus, puta a sancto Gelasio, Sacramentarii iustaurati auctore. Sed æquius est arbitrari eas ad ipsum Leonem Magnum esse referendas, qui utrobique tam in sermonibus, quam in concinnandis sacris precibus, phrasibus ac sensis sibi familiaribus usus fuerit. Neque hujus opinionis fundamenta nutant, quod Simplicii pontificis nomen sese hic intulerit; conjicere enim quisquam potest, a librario Leonianum opus exscribente pro *Silvestri* nomine, improvide substitutum fuisse *Simplicii* nomen. Accedit, quod multa in hoc Sacramentario comprehensa ad conditionem temporum, quibus sanctus Leo cathedram apostolicam tenuit, spectare omnino videantur. Norunt eruditi, sub eo pontifice contigisse immanem Atilia irruptionem in Italiam, cujus immensus exercitus postremum Urbi trepidanti exitium misabatur; tum anno Chr. 455 eandem urbem a Genserico Vandalorum rege captam, atque direptam. In utroque eventu miserentis Dei manus super Romanos effulsit, tum quod Atiliam crudelissimum vastatorem urbium compescuit, ne Romam victor pergeret; tum

quod Gensericum a capta neque tamen vastata Urbe A tam cito removit. Mirerrima hujusmodi tempora delineata in Sacramentario videntur. In jejuniis quarti mensis, num. 11, oratio hæc legitur : *Deus, qui vultoris antiqui perfidiam virtute Filii tui et sancti Spiritus destruendo, dedisti nobis de captivitate victoriam, concede, quæsumus, ut qui nos impetere volunt, potentiam tuam dextera conterantur.* Mense Julio, num. 28 : *Munera nomini tuo, Domine, cum gratiarum actione deserimus, qui nos, ab infestis hostibus liberales, paschale sacramentum placida tribuisti mente suscipere.* In præfatione : *Ut sic vitii nostra depellas, sicut corporum serales exstinguis inimicos, nec captivitatem quam extrinsecus submovisti, sustinere nos patiaris internam.* Supra quoque habetur : *Agnoscamus ad peccatorum merita pertinere ut servorum tuorum labore quaesita sub conspectu nostra manibus diripiantur alienis, et quæ desudantibus famulis nasci tribuisti, ab hostibus patiaris absumi, etc. Supplices exoramus, ut ab omni mortalitatis incursu continuata miseratione nos protegas.* Sunt et alia loca, quæ prætermitto, indicantia, gravibus pressuris tunc populum Romanum obnoxium fuisse, quod certe Leonis Magni temporibus contigit. Audi quid ipse sanctus pontifex dicat : « Quis hanc Urbem reformavit salutem? quis a captivitate eruit? quis a cæde defendit? Ludus Circensium, an cura sanctorum? Quorum utique precibus divinæ censuræ flexa sententia est, ut qui merebamur iram, servaremur ad veniam. » Infra subdit : « Revertimini ad Dominum, intelligentes mirabilia quæ in nobis dignatus est operari; et liberationem nostram, non sicut opinantur impii, stellarum affectibus, sed ineffabili omnipotentis Dei misericordiae deputantes, qui corda furentium Barbarorum mitigare dignatus est (S. Leo, serm. 81, in octav. Apost.). » Quare tandem intelligas, iustas Blanchino adfuisse causas tribuendi sancto Leoni editum a se Sacramentarium.

Tertio, ista nihilominus certi aliquid nobis præbere non possunt; et quicunque reliqua monumenta expendant, rem adhuc dubiam fateri cogantur. Si, quod ego suspicor, proferre licet, veri mihi videtur similis collectionem hanc post tempora sancti Leonis ab aliquo consarcinatam fuisse; quascunque reperit orationes et præfationes, ab ipso sancto Leone ejusque prædecessoribus Romanis pontificibus compositas, in unum Codicem coegit, et quidem sine accurato illo delectu, ac sine exquisito ordine, quæ rei gravitas expecebat. Fas mihi sit et alteram addere conjecturam. A Gelasio papa, aut sub ipso Gelasio eadem collectio fieri potuit, inclimento ad finem sæculo Christi quinto; veri tamen similis videatur id potius sub Felice III pontifice contigisse, qui Gelasio proximo prævit. En quæ me ad hujusmodi opinionem adduxere. Mense Julio, num. 18, hæc in præfatione occurrunt : *Qui nos doces illorum jugiter relaxare, qui nobis adoberantur, offensas, sic dissimulare culpas, ut eub specie gratiæ nocere cupientium declinemus, in qua arudent perseverare, malitiam. Tu etenim, Domine, nos munere via similitudine ostentantur, et actus fieri*

more serpentium, non utique ut cuiquam noxii simus, sed ut sollicito dolos caveamus alienos. Ita mitos ad omnes esse nos jubes, ut pariter corripere præcipias inquietos; longe aliud quippe est contumeliam proterere; aliud, ne per improvidam benignitatem capiamur, intendere. Quoniam et tua clementia ea lege nostros resolvit errores, ut nos denuo, ne deteriora subeamus, errare prohibens; nec sibi quisquam aut nos esse iudicet fuisse delictum, aut læsum se fortassis existimet, si facultas eidem potius subtrahatur lædendi, cum hoc ipso magnum beneficium tibi conferatur, ut mali esse didiscant vel impossibilitate peccandi. Qui hæc attente perpendat, duo inde manifeste colligit: scilicet hanc præfationem a Romano quopiam pontifice elucubratam, qui potentem aliquem aut aliquos inimicos, calumniatores, sive insidiatores, passus fuerat, a quibus adhuc sibi timebat. Respicere hæc possunt schisma contra Damasum papam ab Ursicino excitatum anno Christi 367. Referenda tamen potius sunt ad schisma Eulalii anno 419 contra Bonifacium I papam, aut ad Bassi exconsulis accusationes anno 433 adversus Sixtum III pontificem conflatas, de quibus Vitæ Romanorum pontificum aliaque innotuita fidem facient, Pagio tamen reclamante, ac rem in dubium revocante. Neque enim hic agi videtur de schismate Symmachi et Laurentii, quod sæculo subsequenti accidit. Alterum est, hæc minime consentire cum Leonis I pontificis vita, moribus ac rebus gestis, erga quem perpetuus fuit amor et obsequium cleri et populi Romani. Neque illum excogitare licet hujusmodi præfationis auctorem, cum adversus tantum virum nullus unquam domesticus hostis insurrexerit, eive insidias struxerit. Imo improvide eadem præfatio in collectionem hanc illata videtur; quæ usui quidem fuerit alicui Romano pontifici in privata quopiam contentione suis cum æmulis, at locum subinde habitura non erat in Sacramentario, quod in usum subsequentis Ecclesiæ fuisset efformatum.

Post eandem præfationem alia subsequuntur non absimilia. *Deus, qui prædentem sinceramque concordiam tuorum cordibus inesse voluisti, da nobis legitimæ dilectionis tenere mensuram, ut qui a justæ pacis puritate dissentiant, in nobis tamen quod merito debeant lacerare, non inveniant.* Ibidem, in missa 8 : *Comprime, Domine, quæsumus, os iniqua loquentium, et eos qui nos moluntur insimularum constata.* In præfatione : *Qui famulos tuos informare dignaris, ut non tam nos exagitet inepta laceratio superbiorum, quam potius moveat miseratio lacerantium.* In missa 3 hæc animadvertenda occurrunt : *Nihil ergo juvat eos qui detecora sua notantes non cernunt; et quia ipsi se non vident, æstimant nec se ab aliis videri. Cum enim clamet Apostolus: « Quæ secundum faciem sunt, vident, » quomodo se celare posse confidunt, qui, sicut scriptum est, per dulces sermones suos seducentes corda fallacia, et (sicut Evangelium ait) Christum in cubili requirentes, palam manifesteque declarant quid et dictis exsequantur et factis? Nec eos fultit aut munit, quia ut se valere contendant, volumina divina percurre-*

runt: cum per hæc ipsi potius improcos mores suos et proficeantur et damnent; nescientes quod traduntur in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt, etc. Gravinra habes in missa 20, mense Julio, ubi hæc præfatio: Qui cælestibus disciplinis ex omni parte nos instruens, qualiter a fidelibus tuis falsos fratres discernemus, etc. De his sunt enim inflati sensu carnis suæ; de his sunt qui, terrena sapientes, ideo deprecantium te verba fastidiunt, quia animales atque carnales, quæ sunt spiritus Dei, stulta mente non capiunt. De his sunt qui, reprobi circa fidem, quam nescientes et quæ loquantur, neque de quibus affirmant, sæpe s. bvertere comati sunt. De his sunt subdoli operarii qui introeunt explorare Ecclesiæ libertatem quam habet in Christo, ut eam secum in turpem redigant servitutem. De his sunt qui penetrant domos, et captivas ducunt mulierculas deoneratas peccatis, non solum viduarum facultates, sed devorantes etiam maritarum. Isti nec justos appetunt se videri, nec saltem de foris sunt vel dealbati vel loti, sed palam pudore calcato, de pravis conversationibus suis etiam gloriantur; et domi forisque spurcillam contrahentes, non tam referti sunt ossibus mortuorum, quam magis ipsi sunt mortui, etc. Isti non solum ad tui gratiam venientes sui fæditate deterrent, sed etiam intrinsicus fratribus constitutis, pro quibus Christus est mortuus, offendiculum suæ perversitatis opponunt. Tales cavere nos jubes, etc. Hæc sane longiuscula, sed non dissimulanda. Equidem quo sæpius ipsa considero, persuadere mihi non possum, eadem a quoquam Romanorum pontificum, nedum a prudentioribus, in sacram liturgiam fuisse illata. In concionibus quidem atque in epistolis hæc ferantur, hæc laudentur. Verum atrox hujusmodi censura adversus privatos homines male sedet in divinis mysteriis, neque cum eorum majestate, mansuetudine et modestia, componi facile possit. Si ejusmodi præfationes ab aliquo privato homine, aut a pontifice quopiam, pro aliqua singulari necessitate compositæ fuerunt, dignæ certe non erant quæ in publica et communi liturgia conservarentur. Doctissimus quidam vir in litteris, ad Patrem Blanchinum datus, hæc interpretatur de Manichæis sub sancto Leone detectis. Addere is poterat, et sub sancto Gelasio. In iis tamen præfationibus agi non de hæreticis, quos sanctus Leo acerrima eloquentia exagitat (*Serm. 33, 41; epist. 8 ad episc. Ital.*), sed quidem de fratribus, quorum corrupti mores graphice pinguntur omnino evidens quisque fateatur. In eorum quoque consortio ecclesiasticos quosdam saltem viros non defuisse, ex adductis verbis non difficile colligas. Quod si in Gelasionum Sacramentarium aliqua ex istis irrepserit, nullum tamen ibi excessumprehendens.

Accipe nunc quare mihi visa fuerit liturgia hæc consecrata temporibus potius Felicis III, papæ, quam Gelasii successoris. Jam supra vidimus preces Deo oblatas fuisse in Sacramentario hoc pro anima famuli Simplicii episcopi. Vitiatum eum locum a librario suspicari fas est. Nam cur cum festo sancti Silvestri conjungitur emortualis dies Simplicii pontificis, qui, ut habetur in Vitis Romanorum pontificum

ab Anastasio collectis, et vi Nonas Martias sepulturæ traditus fuit? Cur geminæ orationes ibi in honorem sancti Silvestri exhibentur, tertia vero, quæ ad ipsum quoque referenda pro more erat, de Simplicio episcopo agit? Conjicere possumus tres orationes in honorem sancti Silvestri fuisse positas in Codice, et post eam missam successisse alteram in depositione Simplicii pontificis: librarium vero, dum istam Collectionem exscriberet, incaute ex una per saltum transillisse in alteram. Attamen hæc ipsa papæ Simplicii mentio Collectionis hujus tempus posse innuere videtur. In Romana Ecclesia perdurat adhuc mos ut pontificis ultimo vita functi annum funus habeatur. Si Gelasius hujusmodi liturgiam concinnasset, cur Simplicii, et non potius Felicis III papæ prædecessoris sui nomen posuisset? Hæc autem adnotatio verum tempus indicare videtur, et præsertim quod cum eo consentiant, quæ supra animadvertimus. Sedente sancto Leone I, quot turbine passa fuerit Romana civitas, jam vidimus, et propterea illius ævo multa quæ hic continentur congruere demonstratum est. At commode etiam direptiones illæ, majoraque impendentia pericula, et subsequuta liberatio, ad Felicis III pontificatum spectare possunt. Eo quippe tempore inter Barbaros, hoc est inter Odoacrem regem ac Theodericum Gothorum ducem, postea regem, atrox bellum viguit, et de Romæ totiusque Italiæ imperio disputatum fuit: serique non potuit quin Romanus ager gravissima subierit incommoda, grandisque trepidatio Urbem cussisset, quam tamen miseratio divina excussit. Mense Julio, ad missam 12, oratio ista occurrit: *Auxiliare, Domine, temporibus nostris, ut tua nos ubique dextera protegat, et religionis integritas, et Romani nominis securitas reparata consistat. Paganorum colluviem Odoacer, Gothos Arianam gentem Theodericus in Italiani invexere. Horum causa et religioni et Urbi sub Felice III papa timebatur. Sub Gelasio autem pontifice pacata omnia fuerunt Romæ, ita ut rectius ad ejusdem Felicis III tempora referenda hæc videantur.*

Præterea animadvertas velim preces ad Deum in isto Sacramentario, ut mos posebat, pro dominantibus Romæ fundi. En quibus verbis. Mense Julio, ad missam 25: *Protege, quæsumus, Domine, Romani nominis utique rectores.* Ad missam 34: *Romanis auxiliare principibus.* Mense Augusto, ad missam 45: *Romani nominis defende Rectores.* In Gelasiano quoque Sacramentario ista habentur: Cur nusquam imperatorum sive Augustorum nomen adhibetur? Ea, ut videtur, ratione, quod primo Odoacer, tum Theodericus, Urbi sunt dominati, uterque regis nomine contentus, et neuter imperatoris aut Augusti appellationem usurpare ausus. Imo Græcos Augustos, nisi supremos Urbis dominos uterque, æque ac populus Romanus, venerabantur. Quamobrem Romana liturgia eo tempore tam pro barbaricis regibus quam pro imperatoribus deprecatura, *rectores Romani nominis, aut Romanos principes*, apto utrisque dominatoribus vocabulo, in suis precibus appellare consuevit. Denique recolenda sunt quæ in Sacramentario

isto ad missam quartam mense Septembri in natali A episcoporum occurrunt. Ibi hæc præfatio: *Aptus siquidem atque decentius his diebus episcopalis officii suscepta principia celebramus, quibus et Ecclesie totius observantia devota concurrit; et ipsius, cui sacerdotale ministerium deputatum, natalis colitur sacramenti; dumque, restrictius castigatiusque viventes, in summi pontificis proficiendo membra transferimur, adeptum temporalem hunc honorem, potius fieri speramus æternum.* Subsequitur oratio: *Præsta, Domine, quæsumus, ut de nostræ gaudeamus provocationis augmento, et de congruo sacramenti paschalis obsequio.* Paria habes in subsequenti missa. Ex his autem evidenter colligitur, cum tempore et jejuniis quadragesimali, quod nomine *observantia et observationis* novimus donatum in Gelasiana et Gregoriana liturgia, concurrisset diem natalem, hoc est, anniversarium diem ordinationis, sive consecrationis Romani illius episcopi, sive *sacerdotis* (hoc enim quoque nomine tunc designabantur episcopi) qui Sacramentarii hujus consarcinator dicendus est, aut sub quo idem concinnatum fuit. Quam vellem hæc sancto Leoni Magno pontifici possent aptari! Verum si cardinalem Baronium audimus, Leo I ordinatus est summus pontifex post Pascha anni 440, id est, die decima mensis maii; si Papebrochium, die octava Septembris; si Pagium, die vigesima secunda ejusdem Septembris. Quare ex hisce rationibus Leonem exclusum vides. Contra, qui Gelasium auctorem Sacramentarii istius opinantur, consentientem habent Codicem ipsum, cum is ordinatus fuerit pontifex C Kalendis Martiis, anno Christi 492, adeoque Dominica secunda Quadragesimæ, cum anno illo Pascha in diem *quintam Aprilis* incidit, non vero in diem *septimum Aprilis*, ut ex oscitantia typographorum legitur in Critica Baroniana Pagii. Sed quando visum potius fuerit pertinere Sacramentarium hoc ad tempora Felicis III papæ, a systemate hoc non dissentit illius consecratio. Testibus enim Anastasio, Pagio, aliisque scriptoribus, a quibus biduo tantum cardinalis Baronius differt; consecratus fuit Romanus pontifex idem Felix III anno Christi 485, die sexta Martii. Et cum eo anno celebratum sit Pascha die decima Aprilis, natalis quoque ejusdem papæ incurrit oportet in Dominicam secundam Quadragesimæ.

Reliquum igitur est, si hisce conjecturis fidendum sit, ut ad sancti Felicis III tempora referendum videatur Sacramentarium istud. Fueritne autem illius conditor ipse pontifex, an quisquam alius, decernere quis unquam sibi sumat? Potuit aliquis in unum compingere, quæ ex variis tunc Sacramentariis seligenda censuit, et Romanum vetus novis onerare mercibus. Certe non hic is ordo, atque accuratus rerum delectus apparet, qui ejusdem ædificium alicujus Romani pontificis prudentiæ sine ulla dubitatione tribuendum persuadeat. Nempe in eo desideratur exacta temporum connexio, et distributio factorum. Mense Septembri missam sancti Petri apostoli, missam quoque sancti Laurentii habes. Ad Septembrem fit invitatio plebis in jejuniis mensis de-

cimi. Missæ de vigilia confusæ sunt interdum cum missis de festo. Aliquando præfationes sine præviis et subsequentibus orationibus ponuntur. Julio mense varix congeruntur missæ in jejuniis, atque orationes et preces diurnæ; tum paucæ quedam orationes matutinae et vespertinae. Subsequuntur preces diurnæ cum sensibus necessariis, et aliæ missæ in jejuniis. Hic grandis congeries et confusio missarum et orationum, neque præscriptum quibus diebus earum usus futurus esset. Uno verbo, videretur collectum quidquid sibi occurrebat descripsisse, sed non eam, quæ par erat, dispositionem et ordinem curæ ipsi fuisse. Ei tamen vitio ne veritas quod hic nulla Quadragesimæ, Paschatis, et Dominicarum recurrentium per annum, mentio fiat; neque enim integrum ad nos pervenit Sacramentarium istud, mutilum nempe in principio et fine. Et nihilominus sparsas ibi reperimus non paucas Dominicarum ipsarum orationes, quæ omnium vetustissimæ in liturgia censendæ sunt. Interea, utcumque de Sacramentarii ipsius auctore statuas, repetendum hic est, pretiosum eximiumque nos in eo habere promptuarium sacræ antiquitatis, et Romanæ liturgiæ; nullumque alium liturgicum Codicem Occidentalis aut Orientalis Ecclesie superesse, qui ad tantam vetustatem accedat. Ex Latinis enim et Græcis liturgiis, nobis notis, et nominis sanctorum Jacobi, Basilii, Ambrosii, Chrysostomi, Gelasii, aliorumque Patrum præferentibus, nullam ostendas, in quam sensim non irrepserint addita aliqua subsequentis ævi. At hic præter millenariam originem Veronensis Codicis, a Patre Blanchino, hujusmodi rerum æstimatore idoneo, firmatam, nihil offends quod cum quinti sæculi conditione atque eruditione non consentiat. Imo adsunt quas singularem illius antiquitatem apertissime produunt.

In Pentecosten ascendentes de fonte hæc benedictio legitur: *Benedic, Domine, et has tuas creaturas fontis, mellis, et lactis; et pota famulos tuos ex hoc fonte aquæ vivæ perennis, qui es Spiritus veritatis, et enutri eos de hoc lacte, et melle, quemadmodum patribus nostris Abraham, Isaac, et Jacob... introducere te eos in terram promissionis, terram fluentem melle et lacte. Conjunge ergo famulos tuos, Domine, Spiritui sancto, sicut conjunctum est hoc mel et lac, quo celestis terræque substantiæ significatur unio in Christo, etc.*

Hæc, inquam, remotiorum sæculorum post Christum vestigia sunt; primis enim Ecclesie sæculis in more fuit infantibus e sacro lavacro egressis lac et mel degustanda porrigere, veluti sacra symbola quibus significabatur eorum ingressus in sortem filiorum Dei, velut in terram promissionis lacte et melle fluentem. Hujus moris, imo et orationis, mentionem supra vidimus factam in concilio Carthaginensi; quod habitum fuit anno Chr. 397. Sanctus autem Hieronymus circiter eadem tempora scribebat: « Multa alia, quæ per traditionem in Ecclesiis observantur, auctoritatem sibi scriptæ legis usurpaverunt, velut in lavacro ter caput mergitare, deinde egressos lactis et melis prægustare concordiam (*Hieron. dist. adv. Lucif.*). » Sed et ejusce ritus sæculo Christi secundo testem ha-

heus Tertullianum, dum et ipse ad traditionem provocans, de baptismo agit : « Ter mergitatur, inquit, amplius aliquid respondentos, quam Dominus in Evangelio determinavit. Inde suscepti, lactis et mellis concordiam prægustamus (*Tertul., de Coron., mil., c. 3.*) Adversus Marcionem (*Lib. 1*) commemorat « Mellis et lactis societatem, qua Creator suos infantat. » Alicui mirum videatur a prælaudato Hieronymo alibi scribi, non lactis et mellis, sed « vini et lactis, » concordiam recens baptizatis fuisse exhibitam (*Hieron. comment. in cap. Lv, Isai.*) : « Qui mos, ait, ac typus in Occidentis Ecclesiis hodie usque servatur, ut renatis in Christo vinum lacque tribuatur. » Suspiciari quis possit a librario pro mellis scriptum fuisse vini. Sed animadvertendum Clementem Alexandrinum, postquam lactis et mellis misionem in baptismo agnovit, hæc addere : « Miscetur quoque lac vino (*Clem. Alex. l. 1, c. 6, Pædagog.*), etc., » quanquam hæc non satis aperte ab baptismum referat. Cæterum perdurat adhuc ritus iste in Æthiopicis Ecclesiis, ibique baptizatis lac et mel præbetur. Verum in Occidentalibus Ecclesiis desiisse hunc ritum post sæculum Christi quintum, conijcere possumus ex antiquorum silentio. Nullum enim illius vestigium superest in Sacramentalis Gelasiano et Gregoriano, uti neque in vetustissimis Ordinibus Romanis a Mabillonio editis.

Occurrit quidem oratio hæc in antiquissimo Ordine Romano de divinis officiis, quem Melchior Illitorpius anno 1568 evulgavit, sed ad diem sacrum Resurrectionis Domini, et sine ulla mentione ritus porrigendi lactis et mellis recens baptizatis. Est et ibi benedictio agni in Pascha, et benedictio aliarum carniuum, tum benedictio lactis et mellis. Dissimulare tamen nolim, cl. Patrem Martene censuisse usque ad sæculum nonum perseverasse in Occidente ritum hunc exhibendi neophytis lac et mel (*Marten. t. 1, c. 1, art. 15, de antiq. Eccles. ritib.*). Joannes enim Diaconus, in epistola ad Senarium, edita a Mabillonio, sciscitantem inducit : « Cur in sanctissimum calicem lac mittatur et mel, et Paschæ Sabbato cum sacrificiis offeratur (*Tom. 1 Musæi Ital.*). » Diligenter animadvertite, qualis foret Joannis istius Diaconi tempore mos. Non enim lac et mel seorsim benedicebantur, ut est in Leoniano Sacramentario, sed una cum vino mista offerebantur. Respondet Joannes Diaconus : « Baptizatis hoc sacramenti genus offerri, uti intelligant, quia non alii, sed ipsi, qui participes fluit corporis et sanguinis Domini, terram repromissionis accipient, cujus iter inchoantes, tanquam parvuli, lacte nutriuntur et melle. » Hic autem assentiri non possum doctissimis viris Mabillonio et Martene, dum epistolam hanc tribuunt Joanni illi Diacono, qui sæculo Christi nono ex Vita Gregorii Magni aliisque libris non mediocrem nominis celebritatem sibi conquisivit. Num in Romana Ecclesia unus fuit Joannes Diaconus? Intellexissent il longe nimis vetustiorum fuisse altero illo auctorem epistolæ hujus, si quæ idem scribit de confirmatione per presbyteros

A collata, attentius animadvertissent. En ejus verba : « Sed nec illud tangat animum, quod sibi aliquando quædam vis necessitatis assumit, veluti (quod nunc per Africam fieri dicitur) ut presbyteri sanctum chrismâ conficiant ; quod merito moveret, si istam pontificalis auctoritas licentiam non dedisset. » Sæculo Christi nono excisa omnino erat in Africa Christiana religio, circumquaque ibi diffuso imperio et superstitione Arabicæ gentis. Quæ igitur hic legis, Joannem hunc Diaconum referendum monent sætem ad finem sæculi quinti, quo tempore in Catholicos barbaricam persecutionem excitavit Hunericus Arianus Africae rex. Hæc cæpta anno Christi 485 acrius deinde efferbuit. Tunc in exsilium actis episcopis catholicis, ex necessitate presbyteris chrismâ conferre permissum fuit. Fieri etiam potest ut ante eadem tempora floruerit Joannes ille Diaconus. Repetere hic liceat, quæ habentur in Carthaginiensi concilio anni 397. « Ut in Sacramentis corporis et sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam quod ipse Dominus tradidit ; hoc est panis et vinum aqua mistum. Primitiæ vero, seu mel et lac, quod die solemnissimo in infantum mysterio (nempe baptismo) solet offerri, quamvis in altari offeratur, suam tamen habent propriam benedictionem, ut a sacramento corporis et sanguinis distinguantur (*Concil. Carthag. III, c. 24*). » Cum Joannes Diaconus non improbarit commisionem lactis et mellis cum sanguine Domini, a Patribus Carthaginiensibus improbatam, suspicio suboritur, ipsum eodem sæculo Christi quarto floruisse. Quod tamen ad rem nostram facit, cum in Sacramentario Leoniano, sive Blanchiniano, benedictio lactis et mellis a Sacramento corporis et sanguinis Domini distinguantur, hinc deducere fas est remotissimam ipsius antiquitatem. Neque minoris roboris suppeditatur nobis argumentum ex paucitate festorum ; qua de re in subsequenti capitulo agemus

Non est autem dissimulandum quod habetur hic de confessoribus. Mense Aprilis ad missam nonam hæc præfatio occurrit : *Qui non solum martyrum, sed etiam confessorum tuorum es virtute mirabilis ; licet enim illi passione sint clari, qui manifestis acerba supplicia sustinere tormentis, etiam isti tamen, occultæ proposito castigationis afflicti et cruciati, spiritualis observantiæ disciplinis illorum sunt vestigia subsecuti.* In subsequenti præfatione hæc alia habentur : *Qui dum confessores tuos etiam nunc tanta festivitate glorificas, simul et nullum apud te sanctum propositum doces esse sine præmio, et, præter duriora certamina, fragiles quoque ad tuæ remunerationis munus invites.* Memorantur etiam in missa trigesima octava insignes confessorum tuorum et martyrum palmæ. Fieri potest ut mentio ista confessorum videatur detrudere aliquid antiquitatis Sacramentario huic. Norunt enim eruditi, primis Ecclesiæ sæculis inter Martyres et confessores discrimen intercessisse. Qui pro Christo sanguinem, eoque magis vitam dabant, martyres appellati ; qui vero exsilia, carceres, sive

tormenta pro confessione Christianæ professionis tollerabant, confessorum nomine donati fuerunt. Procedente autem tempore translatum fuit confessoris nomen ad eos etiam qui piissimo vivendi genere et virtutibus supra cæteros excellabant. Sed nihil hæc pugnant adversus Sacramentarii istius vetustatem; nam sæculo Christi quinto, quo ipsam fuisse consarcinatum diximus, jam confessoris vocabulum ad quosque sanctitate conspicuos viros propagatum fuerat. Serius quidem confessorum huiusmodi, quam martyrum, festa instituta fuerunt; sed ipso sæculo quinto eorum quoque festivitates invalescere cœperunt. Hoc nomine celebris potissimum fuit sanctus Martinus, episcopus Turonensis, de quo Apollinaris Sidonius anno Christi 482 scribebat: « Basilicam sancti pontificis confessorisque Martini, perpetuus episcopus, dignissimus tanto prædecessore successor, multum priori, quæ fuit hactenus, capaciorum novavit (*Apoll. Sidon., l. iv, epist. 16.*) » Et infra: Quæ confessori non erat æqua suo.

Imo animadvertite nullam in Sacramentario isto festum confessorum haberi, si sanctum Silvestrem excipias, cui tamen, quod sub ethnicis imperatoribus, antequam Constantinus Magnus Roma potiretur, veterum confessorum mèrita non defuisse, veri admodum simile est. Dubitari etiam potest num is jam sanctorum albo fuerit additus, cum hic preces in illius depositione adhibitæ videantur, et sancti appellatio viventibus etiam episcopis eo tempore tribueretur. Quod plus est, sancti Silvestri commemoratio ponitur hic mense Novembri, nullumque ejus festum exhibetur pridie Kalendas Januarii, quod tamen reperias in Sacramentario Gregoriano, ita ut hinc etiam aliquod insignis antiquitatis præbeatur indicium. Aprili mense, ad missam 20, legas velim hæc verba: *Cujus Ecclesia sic veris confessoribus, falsisque permista nunc agitur, ut tamen et fragilitatis humanæ semper cavenda mutatio, et nullius sit desperanda conversio.* De confessoribus secundi generis, hoc est, de piis hominibus, hæc dicta non puto; qui enim confessorum falsos eos quisquam appellet, quibus nomen confessoris minime conveniebat? Hæc potius interpretanda veniunt de confessoribus primi generis, qui coram ethnicis simulabant se nomen Christi confessos fuisse. Et nisi malis hic agi de persecutione Africana quæ sub Felice III papa, uti supra innuimus, excitata est, referenda erit præfatio ista ad sæculum Christi tertium. Novimus enim sancti Cypriani ævo non defuisse confessores hoc nomine indignos, uti constat ex ejus scriptis (*Lib. de Unit., c. 18; epist. 57.*) Ad uberius confirmandam Sacramentarii Leoniani antiquitatem, animadvertite etiam juvat ibi adhibitam fuisse non Vulgatam, qua utimur, sed Italicam veterem Scripturæ sanctæ versionem. Mense Junio habes: *Nisi granum tritici cadens in terram, etc.* (*Joan. xii, 24.*) In Vulgata est: *Nisi granum frumenti, etc.* Mense Julio habetur hic: *Separate vos ab omni fratre inordinate ambulante* (*II Thess. iii, 6.*) In Vulgata est: *Ut subtrahatis vos ab omni fra-*

A tre ambulante inordinate. Mense Septembri hic legitur: *Episcopatum qui desiderat, bonum opus concupiscit* (*I Tim. iii, 1.*) At in Vulgata: *Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Mense Decembri hic habemus: *Ecce enim Virgo in utero concepit, etc. Cujus potestas super humeros ejus* (*Isa. vii, 14, ix, 6.*) In Vulgata: *Eccce Virgo concipiet, etc. Cujus potestas super humerum ejus.* Quo ergo tempore concinnata fuit hæc liturgia, nondum in Romana Ecclesia usus Vulgatæ fuisse videtur.

Quod superest, ex præstantissimo huiusmodi Sacramentario multiplicem eruditionis Ecclesiasticæ segetem colligere possumus. Hic sententiarum copia, quibus hæreses Ariana, Pelagiana, Nestoriana et Eutychiana, refelluntur. Hic primatus apostolicæ sedis, et illibata ejusdem Ecclesiæ doctrina, quam etiam reliquarum magistræ Deum constituit. Hic eodem die, quanquam non eodem anno, sancti apostoli Petrus et Paulus martyrium fecisse traduntur; quod et sancti Hieronymus, et Prædientius, atque alii, opinati sunt: qua de re tamen videndus est Pagius (*In Critic. Baron., ad an. 258.*) Quæ Dodwellus Britannus de Paucitate martyrum (*Dissert. 11*) scripsit, nemo eruditorum ignorat. Illine, antiquorum sæculorum scriptoribus, major fides habenda? Ut alios omittam, Paulinus Nolanus episcopus anno Chr. 406, in natali 13, a me tenebris erepto, scribebat:

Hic Petrus, hic Paulus proceres, hic martyres omnes, Quos simul innumeris magnæ tenet ambitus Urbis.

Sanctus Leo, in Natali apostolorum (*Serm. 8*) commemorat: « Beatorum milia martyrum, quæ, apostolorum æmula triumphorum, Urbem nostram purpuratis, et longe lateque rutilantibus populis ambierunt. » Paria in hoc Sacramentario habes Mense Aprili ad Missam Septimam, in cujus Præfatione legitur: *Quoniam tui operis, tuæque pietatis est, quod innumeræ sanctorum tuorum multitudini, non solum credere in Filium tuum Dominum nostrum, sed etiam pro eo pati datum est.* Et infra ad missam vigesimam octavam: *Præsta nobis, Domine, quæsumus, universa peccata pariter atque pericula corporis et mentis evadere, quos innumerabilium martyrum pia confessione circumdus.* De intercessione quoque sanctorum, de vigiliis ante eorum festivitatem; de suffragiis pro defunctis, de benedictione nuptiali, de cleri ordinationibus, aliisque huiusmodi Ecclesiæ catholicæ dogmatibus et ritibus, a priorum sæculorum veneranda antiquitate ad nos usque transmissis, multa ibi occurrunt. Tot etiam orationes, quibus nunc in sacris utimur, ex eorum temporum religione, sacraque eloquentia ad nos descendisse animadvertas. *Ascensa Domini* tum hic, tum in Gelasiano, et Gregoriano antiquissimo, ut infra videbis memoratur. *Ascensionem* et *Ascensum* elegantia Latina posebat. Christianæ plebi *Ascensa* in usu fuit, quæ vox adhuc perdurat apud Venetum populum, Mutinenses, aliosque Italiæ populos. Cum vero hic reperias tot de martyribus missas et ora-

tiones, uti nunc dicimus, de communi, id factum A
 noveris ut præsto essent missæ pro singulis marty-
 ribus, aliisque sanctis, quorum sacra corpora intra
 Urbem, seu potius in suburbanis cœmeteriis conde-
 bantur, aut in quorum honorem templa Deo dicata
 fuerant. Sanctus Gregorius Magnus hæc scribit ad
 Eulogium patriarcham Alexandrinum: « Nos autem
 pene omnium martyrum, distinctis per dies singu-
 los passionibus, collecta in uno Codice nomina ha-
 bemus (quibus verbis martyrologium designat) at-
 que quotidianis diebus in eorum veneratione mis-
 sarum solemniam agimus (Gregorius Magnus, lib. vii,
 epist. 29, ind. 1). » De communi martyrum tunc,
 ut reor, missa celebrata fuerit. Qui vero quotidianis
 diebus in venerationem eorundem martyrum missa
 peracta dicatur, interpretatione aliqua fortassis indi-
 get; neque enim quadragesimali tempore, ac Domi-

nica diebus missa de martyribus celebrata fuisse
 credi potest. Attamen in cœmeteriis illis, aut ædi-
 bus sacris, ubi eorum corpora jacebant, celebrare
 ad eorum honorem missam, recurrente annua ipso-
 rum martyrum commemoratione, olim mos fuisse
 putandus est. Illud denique monendus est lector,
 quanquam de auctore pretiosi hujus atque omnium
 antiquissimi Sacramentarii nihil certe habemus,
 posse illud tamen jam editum a Patre Blanchino
 sancti Leonis Magni nomen retinere, tum quod
 plura quam quisquam arbitretur a sanctissimo pon-
 tifice illo profecta complectatur, tum etiam ut a
 Gelasiano et Gregoriano in posterum distinguatur.
 Antiquitatem vero Codicis Veronensis, unde Sacra-
 mentarium ipsum fuit expressum, specimen chara-
 cterum confirmabit, in sequenti tabella ejusdem Pa-
 tris Blanchinii cura ære insculptum.

↓ JUNIO ↓

PRÆSIDIIIS QUIBUS ET SCIPICATIO NEM REPE
 RAT ET SUBSIDIA PROPRIÆ FRAGILITATIS AD
 QUI RAT P INN A POSTOLORUM PETRI ET PAULI
 DS QUI HUNC DIEM BEATORUM APOSTOLORUM
 PETRI ET PAULI MARTYRIO CONSECRATA
 ECCLĒSIA ET TOT TERRARUM ORBE DIPPUS
 EORUM SEMPER MAGISTERIO SUBERNARI
 PER QUOS SUMPSIT RELIGIONIS EXORDIUM
 MUNERA PLEBIS TUÆ DNE QUAE SUMUS BEA
 TORUM APOSTOLORUM PIAN GRATAS UPFRA
 GIIS UT PRO QUORUM TRIUMPHIS TUO NOMI
 NID EPERUNT URIPSORUM DICNA PERPIC
 ANTUR ET MERITIS P
 UEREDIGN. QUI SECUNDUM PROMISSIONIS
 TUAE INEFFABILE CONSTITUTUM APOSTOLICÆ
 CONFSSIONIS SUPERNADISPENSATIONE
 LARGIRIS UT INUERTATIS TUAE PUNDAMINE
 SOLIDATA ENULLAM MORTIFERAM FALSITATIS
 IURAPRAEVALEANT ET QUANTALI UET
 EXSISTATERRA NTIUM MULTITUDO ILLIS IN

XV
 a

REDEMPTIONISTUÆ PII IN ILLIS AECLESIA
TOTA NUMERETUR QUIA B ELECTORUM TUO

RUM PRINCIPALITRA DIMONENONDISSONA P

XVI

CONIUNCTIO OBLATIONIS VIRGINUM SACRATARU

HANC ETIAM OBLATIONEM DNE TIBI VIRGINUM

CAPUT IV.

De festis in Leoniano aliisque Sacramentariis Romanæ Ecclesiæ occurrentibus.

Si integrum ad nos pervenisset Leonianum Sacramentarium, major fortasse lux nobis asfulgeret ad ejus ætatem dignoscendam. Experiamur tamen an quæ pauca injuriam temporum evasere ad hujusmodi inquisitionem præsidio nobis esse possint. Equidem cum festos dies in eo memoratos considero, inde grandis antiquitatis prærogativam educi posse reor: Nullius confessoris solemnitas ibi visitur, nisi sancti Silvestri papæ, cujus tamen infra cernes nomen beatorum fastis additum vel ipso sæculo Christi quarto. Fortassis etiam non de festivitate, sed tantum de depositione illius annua videtur

A ibi missa celebrata. Nulla ibi mentio Inventionis et Exaltationis sanctæ crucis; nulla Assumptionis, aut Nativitatis Deiparæ. Sed quod præcipue meminisse juvat, perquam similis est festorum hic descriptorum catalogus Calendario omnium antiquissimo, quod Ægidius Bucherius e societate Jesu olim evulgavit, et exaratum merito creditur circiter medium sæculum quartum, tum quod ibi nullus Romanus pontifex in festis refertur ultra illud tempus, tum etiam quod in eo Codice catalogus Romanorum pontificum in Liberio desinit, sine ulla ejus mentione. Kalendarium hoc, utpote breve ac rarum, neminem pigebit huc translatum accipere, simulque e regione positum intueri Leonianum, ut quæ similitudo intercedit, facilius deprehendi possit.

KALENDARIVM BUCHERIANVM.

B

KALENDARIVM LEONIANVM.

- iv Id. Januar., Miltiadis (papæ) in Callisti.
 xviii Kal. Febr., Marcellini (papæ) in Priscillæ.
 xiii Kal. Febr., Fabiani (papæ) in Callisti, et Sebastiani in Catacumbis.
 xii Kal. Febr., Agnetis in Nomentana.
 vii Kal. Mart., natale Petri de Cathedra.
 iii Non. Mart., Lucii (papæ) in Callisti.
 Non. Mart., Perpetuæ et Felicitatis Africæ.
 Prid. Id. April., Julii (papæ) in via Aurelia, milliaro 5 in Callisti.
 x Kal. Maii, Cæli (papæ) in Callisti.
 xiv Kal. Jun., Parthini et Caloceri in Callisti, Diocletiano ix et Maximiano viii coss.
 iii Kal. Jun., Petri in Catacumbis et Pauli Ostiense, Tusco et Basso coss. ^a.
 iv Id. (Jul.), Felicis et Philippi in Priscillæ; et in Jordanorum, Martialis, Vitalis, Alexandri; et in Maximi, Silani (hunc Silanum martyrem Novati furati sunt); et in Prætextati, Januarii.
 iii Kal. Aug., Abdon et Senen in Pontiani, quod est ad Ursum Pileatum.
 iv Non. Aug., Stephani (papæ) in Callisti.
 viii Id. Aug., Syxti (papæ) in Callisti; et Prætextati, Agapiti et Felicissimi.
 vii Id. Aug., Secundi, Carpophori, Victorini, et Severiani, Albano, et Ostiense ^b.
 vi Ballistaria, Cyriaci, Largi, Crescentiani, Memmiæ, Julianæ, et Smaragdi.
 iv Id. Aug., Laurentii in Tiburtina.

(Priores menses exciderunt.)

- xviii Kal. Maias, sancti Tiburtii.
 Paschale tempus.
 C ix Kal. Maias, Georgi martyris.
 Dedicatio basilicæ beati Petri apostoli.
 Ascensio Domini.
 Pridie Pentecosten.
 In Pentecosten ascendentibus de fonte.
 Dominica Pentecosten.
 Jejunium quarti mensis.
 viii Kal. Jul., natale sancti Joannis Baptistæ.
 vi Kal. Jul., natale sanctorum Joannis et Pauli.
 iii Kal. Jul., natale apostolorum Petri et Pauli.
 vi Id. Juliarum, natale sanctorum martyrum Felicis, Philippi in cœmeterio Priscillæ. Vitalis, et Martialis, et Alexandri in cœmeterio Jordanorum. Et Silani in cœmeterio Maximi, via Salaria. Et Januarii in cœmeterio Prætextati, via Appia.

D

^a Id est anno Christi 288, quo illorum facta creditur translatio uno eodemque die.

^b Scriptum ibi, ut opinor, fuerit vi Id. Aug., quo

die vetusta Martyrologia horum sanctorum mentionem faciunt. Et cum hoc connectendum est laterculum subsequens, in quo Ballistaria est pro via Salaria.

Kalendarium Bucherianum.

- Idib. Aug., Hippolythi in Tiburtina, et Pontiani (papæ) in Callisti.
 xi Kal. Sept., Timothei Ostiense.
 vi Kal. Sept., Hermetis in Bassillæ Salaria vetere.
 Non Sept., Aconti in Porto; et Monni, et Herculani, et Taurini.
 v Id. Sept., Gorgonii in Labicana.
 iii Id. Sept., Prothi et Hyacinthi in Bassillæ.
 xviii Kal. Octob., Cypriani Africae. Romæ celebratur in Callisti ^a.
 x Kal. Octob., Bassillæ ^b Salaria vetere, D ocletano ix et Maximiano viii coss.
 vi Kal. Octob., Eusebii (papæ) in Callisti.
 Non. Octob., Marci (papæ) in Balbinæ.
 Pr. Id. Octob., Callisti (papæ) in via Aurelia miliario 3.
 v Id. Nov., Clementis, Semproniani, Claudii, Nicostrati in Comitatum.
 iii Kal. Decemb., Saturnini in Thrasonis.
 vi Id. Decemb., Eutyebiani (papæ) in Callisti.
 Idib. Decemb., Ariston in Pontum.
 viii Kal. Jan., natus Christus in Bethleem Judæ.
 vi Kal. Jan., Dionysii (papæ) in Callisti.
 iii Kal. Jan., Felicis (papæ) in Callisti.
 Prid. Kal. Jan., Silvestri (papæ) in Priscillæ.

Nunc utrumque Kalendarium confer, Bucherianum, quod circiter annum Christi 355 scriptum viri docti censent, et Leonianum, quod ex conjecturis exaratum opinamur circiter annum Christi 488. In multis conveniunt, in aliis discrepant. Nonnulla festa in illo referuntur, quæ in isto non reperis. Rursus alia in Leoniano exhibentur, quorum nulla est mentio in Bucheriano. Quod nostra refert, nihil in Leoniano occurrit quod opinioni de illius ætate adversetur. « Pridie Kalendas Octobris » adnotatur « natale Basilicæ Angeli in Salaria. » Minoris vetustatis suspicionem ingerere tibi posset hæc solemnitas; nam, ut est apud Anastasium, « Gelasii I papæ temporibus inventa est ecclesia sancti Angeli in monte Gargano, » hoc est circiter annum Christi 495, et ex eo tempore excitatæ videntur aliæ basilicæ in honorem sancti Michaelis. Sed præterquam quod verba illa in tribus Anastasii Mss. non leguntur, ex his certe argumentari non licet quin basilica aliqua Romæ fuerit longe antea constructa in sancti Angeli honorem. Anastasio ipso teste, Symmachus Romanus pontifex circiter annum Christi 499 « ad archangelum Michaellem basilicam ampliavit, et gradus fecit, et introduxit aquam. » Viden hanc basilicam antea fuisse ædificatam, et a Symmacho duntaxat fuisse amplificatam? Ergo cave ne interpreteris Adenem in Martyrologio tradentem, peracta apparitione archangeli in Gargano, « non multo post » a Bonifacio papa (qui alius esse nequit nisi Secundus) con-

^a In postremis verbis fortasse excidit nomen *Corneii* papæ.

^b Si *Bassillæ* pro cœmeterio hic sumitur, nomen

A

Kalendarium Leonianum.

- iii Non. Aug., natale sancti Stephani in cœmeterio Callisti, via Appia.
 viii Id. Aug., natale sancti Sixti in cœmeterio Callisti. Et Felicissimi et Agapiti in cœmeterio Prætextati, via Appia.
 iv Id. Aug., natale sancti Laurentii.
 Idib. Aug., natale sanctorum Hippolythi et Pontiani.
 iii Kal. Sept., natale sanctorum Adaucti et Felicis.
 xviii Kal. Octob., natale sanctorum Cornelii et Cypriani.
 xvi Kal. Octob., natale sanctæ Euphemie.
 Jejunium mensis septimi.
 Prid. Kal. Octob., natale basilicæ Angeli in Salaria.
 Depositio sancti Silvestri.
 B v (vel vi) Id. Nov., natale sanctorum Quatuor Coronatorum.
 x Kal. Dec., natale sanctæ Cæcilie.
 ix Kal. Dec., natale sanctorum Clementis et Felicitatis.
 viii Kal. Dec., natale sanctorum Chrysogoni et Gregorii.
 Prid. Kal. Dec., natale sancti Andreæ apostoli.
 viii Kal. Jan., natale Domini. Et martyrur Pastoris, Basilei, et Joviani, et Victorini, et Eugenie, et Felicitatis, et Anastasie.
 vi Kal. Jan., natale sancti Joannis evangelistæ.
 v Kal. Jan., natale Innocentum.

structam fuisse Romæ « ecclesiam sancti Michaelis in summitate Circi, » quasi prima sacra ædes ea fuerit in Urbe titulo sancti Michaelis insignita. Ante Bonifacium II, uti ostendimus, una saltem basilica ejusdem angeli a Romanis colebatur. Quæ in Leoniano Sacramentario memoratur, sita fuit in « via Salaria, » ejusque « natalis » dies, hoc est, annuus dedicationis dies, in honore erat. Morem invecnum quotannis renovandæ templorum dedicationis habemus etiam a sancto Leone Magno. Insuper animadvertente festum dedicationis illius referri « Pridie Kalendas Octobris » cum a plurimis sæculis sancti Michaelis solemnitas celebretur tertio Kalendas Octobris; eamque dedicationem non spectasse ad basilicam Gargani, sed quidem ad basilicam Romanam in via Salaria ædificatam. Considerandus quoque in Leoniano Sacramentario sancti Stephani dies festus. Ibi tantummodo ad diem « iii Nonas Augusti » commemoratur « natale sancti Stephani in cœmeterio Callisti, via Appia. » In missa 4 is appellatur « dies natalis ejus. » Verum ad missam 9 signata videtur annua dedicatio basilicæ alicujus, in honorem sancti protomartyris constructæ; legitur enim in præfatione: *Hæc festivitate lætantes, qua dicatam nomini tuo basilicam beatus Stephanus martyr suo honore signavit.* Sæculo autem Christi quinto non una in Urbe et extra Urbem basilica sancti Stephani fuit, uti memoriæ proditum est in sancti Leonis I et Simplicii Romanorum pontificum Vitis apud Anastasium.

martyris desideratur. At in Martyrologio Hieronymiano sancta Bassilla ad hunc diem ponitur.

Primo aspectu persuaseram mihi quo tempore Sacramentarium hoc litteris consignatum fuit, nondum festivitatem protomartyris Stephani celebratam fuisse post Nativitatem Domini, scilicet « vii Kalendas Januariarum, » cum ad eum diem nulla sit illius mentio. Sed oculos coniciens in missam 7, hæc in præfatione verba deprehendi: *Et ideo Nativitatem Filii tui, merito præ cæteris, passionis suæ festivitate subsequitur, cujus gloriæ sempiternæ primus martyr occurrit.* Ergo etiam die 26 Decembris tunc sancti protomartyris festum in usu erat, quanquam ad eum diem ex oscitantia collectoris nulla sit ejus mentio. Contra tam in Gelasiano, quam in Gregoriano antiquissimo Sacramentario infra edendo, nullum sancti Stephani festum invenies ad diem tertium Augusti. Neque ullum ejus vestigium in Vindobonensi et Mutinensi Codicibus. Quare intelligas non ejus esse antiquitatis festum Inventiois sancti Stephani, quæ a nonnullis creditur. Antiquissimis temporibus, uti ex Leoniano constat, die tertia Augusti dedicatio alicujus basilicæ celebrabatur. Antiquatum postea hoc festum cum subsequentium pontificum devotio erga sanctum protomartyrem renovare vellet, Inventionis reliquiarum illius titulum festo impositum.

In Calendario Bucheriano ad diem « v Idus Novembris » habetur natalis martyrum « Clementis, Semproniani, Claudii, Nicostrati in Comitatum. » In Leoniano tantummodo habetur « natale sanctorum Quatuor Coronatorum. » Suspicio ego, pro in Comitatum, quod in Bucheriano nullum tolerabilem sensum admittit, scriptum fuisse *Quatuor Coronatorum*, et Bucherium, quod corrupti characteres forent, legisse in Comitatum. Fortassis etiam ibi fuit vi Id. Nov., cum eo die in vetustissimis martyrologiis recurrat Quatuor Coronatorum dies festas. Istorum Martyrum nomina habes ex Bucheriano, id est, « Clementis, Semproniani, Claudii, Nicostrati. » Est hic inter Martyrologos non levis pugna, imo confusio. Tradidere veteres Melchiadis papæ ævo excidi-se horum nomina, ac propterea invaluisse nomen *Quatuor Coronatorum*. Fabulam prodit Calendarium Bucherianum, in quo expressa habes eorum nomina, uti conjecturæ fuerant, sub sancto Liberio pontifice. In Martyrologio Romano cardinalis Baronii revelata deinde dicuntur hæc nomina, eaque fuisse « Severi, Severiani, Carpophori, et Victorini. » In ea quoque sententia Usuardus et alii præcesserant. At hic emendationem poscit Romanum idem Martyrologium, cum veris Quatuor Coronatorum nominibus derelictis aliena fuerint supposita. Jam ex Bucheriano Calendario didicisti quæ nomina gererent Quatuor Coronati. Ibi fortasse pro *Clementis* reponendum est *Castoris* nomen, ita quippe in antiquissimis Martyrologiis scribitur. In Gelasiano Sacramentario ad sextum Idus Novembris memoratur natalis dies « Quatuor Coronatorum, Costiani, Claudii, Castori, Simproniani. » Recte se habent *Claudii et Semproniani* nomina. *Costianus* pro *Nicostratus* fortasse positus. Vetusti Codices Gregoriani ad hanc diem Co-

ronatos exhibent « Claudium, Nicostratum, Simpronianum, Castorium, » atque « Simplicium. » At « Simplicius » iste invitus in Quatuor Coronatorum aciem invecutus fuit. Martyrologium sub Hieronymi nomine editum habet tantummodo « Claudii, Castori, Nicostrati. » Excidit *Sempronianus*, sive *Symphorianus*. In antiquissimo Gregoriano Mutinensi eadem nomina repetuntur. At in marginem diversa manu sciolus aliquis aliam missam intrusit, sub falso nomine Quatuor Coronatorum, scilicet, « Severi, Severiani, Carpophori, » et « Victorini. » Neque reticendum est Patrem Sollerium e societate Jesu, in commentariis ad Usuardi Martyrologium (*Acta sanct. Bolland., tom. VII Jul.*), quæsisse nomina Quatuor Coronatorum in Calendario Bucheriano, ad diem « vii Id. Aug., » ubi natalis « Secundi, Carpophori, Victorini, » et « Severiani, Albano » et « Ostiense. » Sed ea conquirenda fuere ad diem v seu « vi Id. Nov. » Subdit ille: « sed quid sibi volunt Albano et Ostiense? » Hisce verbis indicatur, ex sacris iis corporibus quædam asservari in oppido « Albano, » nisi velis, in via quæ Albanum ducit, reliqua vero in via « Ostiense. »

Quod etiam animadvertas velim, uti neque post restauratum seu ordinatum a sancto Gregorio I pontifice Sacramentarium stabilis fuit festorum catalogus in Romana Ecclesia, atque aliis ipsam imitantibus, ita et ante sanctum Gregorium varii hæc in re fuere mores. In Gregoriano ad diem 18 Januarii habetur « natale sanctæ Priscæ; » ad diem 22 ejusdem mensis, « natale sancti Vincentii; » ad diem 25 Aprilis, « natale sancti Gregorii, » ut alia festa omittam. De his tamen in Gelasiano nihil occurrit. Rursus in Gelasiano Codice festa exhibentur, quibus in Gregoriano nullus erat locus. Bucherianum Calendarium, omnium antiquissimum, ad diem « iv Non. Aug. » habet Festum « sancti Stephani (papa) in Callisti, » quod etiam reperias in antiquissimis Missalibus Gregorianis. Verum in Leoniano et Gelasiano nulla est hujus festi ratio. Apostolorum dies festos Ecclesia catholica nunc celebrat, aut singulos aut binos recolens. At sæculo nono, quo exarati fuere antiquiores Codices Gregoriani, quinque duntaxat erant apostolorum festa. Nam celebrabatur Kalendis Maii « natale apostolorum Philippi et Jacobi; » et in Kalendas Julias, « natale sancti Petri; » et subsequenti die, « natale sancti Pauli; » et prid. Kalendas Decembris, « natale sancti Andreæ; » et vi Kalendas Januariarum, « natale sancti Joannis Evangelistæ. » Ex Gelasiano autem ediscimus celebratum olim fuisse « natale omnium apostolorum » infra octavam apostolorum, Petri et Pauli. Vide ibi libro secundo, capitulo trigesimo quinto, Missam « in natali omnium apostolorum. » Hujus festivitatis ac missæ antiquitatem confirmatam videas a Sacramentario Leoniano, in quo ad missam 21, currente octava eorumdem principum apostolorum, oratio hæc legitur: *Omnipotens sempiternæ Deus, qui nos omnium apostolorum merita sub una tributis celebri-*

tate venerari, quæsumus, ut celerem tuæ propitiationis abundantiam, multiplicatis intercessoribus, largiaris. En unde sumpta olim fuit oratio quam Ecclesia nunc adhibet in festo Omnium Sanctorum. Liceat mihi etiam animadvertere non tantæ antiquitatis esse Kalendarium illud Romanum, quod publici juris fecere celebres Benedictini monachi Martene et Durand. Ibi legitur « natale sancti Jacobi apostoli » ad diem 25 mensis Julii; et ad diem 25 Augusti, « natale sancti Bartholomæi apostoli; » et ad diem 21 Septembris, « natale sancti Matthæi apostoli. » Sed sæculo Christi nono festivitates hujusmodi in Ecclesia Romana nondum habebantur institutæ, ut constat ex antiquissimis Codicibus Sacramentarii Gregoriani Vaticano, Othoboniano, Viadobonensi, et Mutinensi. Propterea Codicibus istis vetustate impares censendi illi quibus vsi sunt Pamelius et Menardus; in ipsis enim exstant festa præ-

KALENDARIUM GELASIANUM.

Kalend., octava Natalis Domini.
viii Id., Theophania.
xix Kal. Febr., sancti Felicis confessoris.
xvii Kal. Febr., sancti Marcelli confessoris.
xiii Kal. Febr., sanctorum martyrum Sebastiani, Mar-
riæ, Marthi, Audifax, et Abacuc. Item sancti Fa-
biani martyris.
xii Kal. Febr., sanctæ Agnetis.
v Kal. Febr., nativitas sanctæ Agnetis.

iv Non., Purificatio sanctæ Mariæ.
Non., sanctæ Agathæ.
iv Id., sanctæ Soteris.
Septuagesima.
Sexagesima.
Quinquagesima.
Quadragesima.
xvi Kal. Mart., sanctorum Valentini, Vitalis, et Fi-
liculæ.
xiii Kal. Mart., sanctæ Julianæ.

Nonis, sanctarum Perpetuæ et Felicitatis.
viii Kal. April., Annuntiatio sanctæ Mariæ.
Pascha.

Idib., sanctæ Euphemie.

Kalendis, Philippi et Jacobi apostolorum.
Ascensio Domini.
v Non., sancti Juvenalis. Et Inventio sanctæ Crucis.
Pentecoste.
iv Id., sanctorum Nerei et Achillei fratrum, et sancti
Pancratii.

A laudatorum trium apostolorum. Neque in vetustis Gregorianis Codicibus invenias Januario mense solemnem diem « sancti Vincentii martyris, » qui tamen in Calendario Marteniano visitur. In eo quoque refertur ad diem 23 Julii « natale sancti Apollinaris martyris Ravennæ. » Verum in vetustissimis Sacramentariis Gregorianis ejusmodi festum nequaquam legitur, ita ut jam intelligas, Kalendarium illi longe minorem tribuendam esse vetustatem, quam doctissimi ii monachi persuasum habuere. Ex Sacramentariis autem Gelasiano et Gregoriano infra edendis quanquam lector dignoscere per se possit, quot subinde festa in Missale ac Breviarium Romanum invecata fuerint usque ad tempora nostra, ad majus tamen ipsius commodum subijcere placuit illorum quoque Kalendaria, ut sub uno conspectu singula eorum temporum festa habeantur.

KALENDARIUM ANTIQUUM GREGORIANUM.

JANUARIUS.

Kalend., octava Domini.
viii Id., Epiphania.
xix Kal. Febr., sancti Felicis in Pincis.
xvii Kal. Febr., S. Marcelli papæ.
xv Kal. Febr., sanctæ Priscæ.
xiii Kal. Febr., sanctorum Fabiani et Sebastiani.
xii Kal. Febr., sanctæ Agnetis.
xi Kal. Febr., sancti Vincentii.
v Kal. Febr., sanctæ Agnetis secundo.

FEBRUARIUS

C iv Non., Ypapante, sive Purificatio sanctæ Mariæ.
Nonis, sanctæ Agathæ.
Septuagesima.
Sexagesima.
Quinquagesima.
Quadragesima.
xvi Kal. Mart., sancti Valentini.

MARTIUS.

iv Id., sancti Gregorii Papæ.
viii Kal. Apr., Annuntiatio sanctæ Mariæ.
Pascha.

APRILIS.

xviii Kal. Maii, sanctorum Tiburtii et Valeriani.
ix Kal. Maii, sancti Georgii.
iv Kal. Maii, sancti Vitalis.

MAIUS.

Kalend., apostolorum Philippi et Jacobi.
v Non., sanctorum Alexandri, Eventii, et Theodoli.
Prid. Non., natale sancti Joannis ante portam Latinam.
vi Id., sanctorum Gordiani et Epimachi.
Ascensio Domini.
iv Id., sancti Pancratii.
Pentecoste.
iii Id., natale sanctæ Mariæ ad Martyres.
viii Kal. Jun., sancti Urbani papæ.

Kalendarium Gelasianum.

iv Non., sanctorum Petri et Marcellini.
 Prid. Id., sanctorum Cyrini, Naboris et Nazarii.
 xvii Kal. Jul., sancti Viti.
 xiv Kal. Jul., sanctorum Marci et Marcelliani.
 xiii Kal. Jul., sanctorum Gervasi et Protasi.
 viii Kal. Jul., natale sancti Joannis Baptistæ.
 vi Kal. Jul., sanctorum Joannis et Pauli.
 iii Kal. Jul., natale apostolorum Petri et Pauli.

Prid. Non., octava apostolorum.
 v (seu potius iv) Kal. Aug., sanctorum Simplicii,
 Faustini, et Viatricis.
 iii Kal. Aug., Abdo et Senis martyrum.

Kalend., natale Machabæorum.
 viii Id., sancti Sixti.
 vii Id., sancti Donati.
 iv Id., sancti Laurentii.
 iii Id., sancti Tiburtii.
 Idib., sancti Hippolythi.
 xviii Kal. Sept., Assumptio sanctæ Mariæ.
 xvii Kal. Sept., oct. sancti Laurentii.
 xv Kal. Sept., sancti Agapiti.
 xiv Kal. Sept., sancti Magni.
 vi Kal. Sept., sancti Ruffi.
 v Kal. Sept., sancti Hermis.
 iv Kal. Sept., passio sancti Joannis Baptistæ.

Kal., sancti Prisci.
 vi Id., Nativitas sanctæ Mariæ.
 v Id., sancti Gurgoni.
 xviii Kal. Octob., Exaltatio sanctæ Crucis. Item, san-
 ctorum Cornelii et Cypriani.
 v Kal. Octob., sanctorum Cosmæ et Damiani.
 iii Kal. Octob., sancti Michaelis archangeli.
 vi Id., Nativitas sanctæ Mariæ.
 iii Id., sanctorum Proti et Hyacinthi.

Nonis, sanctorum Marcelli et Apulei.

vi Id., sanctorum Quatuor Coronatorum Costiani, D
 Claudi, Castori, Simproniani.
 x Kal. Dec., sanctæ Cæciliæ.
 ix Kal. Dec., sancti Clementis. Item, sanctæ Felici-
 tatis.
 iii Kal. Dec., sanctorum martyrum Saturnini, Cri-
 santi, Mauri, Dariæ, et aliorum.
 Prid. Kal. Dec., sancti Andreæ apostoli.

Kalendarium antiquum Gregorianum.

JUNIUS.

A Kalend., dedicatio basilicæ sancti Nicomedis.
 iv Non., sanctorum Marcellini et Petri.
 xiv Kal. Jul., sanctorum Marci et Marcelliani.
 xiii Kal. Jul., sanctorum Protasii et Gervasii.
 viii Kal. Jul., natale sancti Joannis Baptistæ.
 vi Kal. Jul., sanctorum Joannis et Pauli.
 iv Kal. Jul., sancti Leonis papæ.
 iii Kal. Jul., natale sanctorum Petri et Pauli apo-
 stolorum.
 Prid. Kal. Jul., natale sancti Pauli.

JULIUS.

vi Non., sanctorum Processi et Martiniani.
 vi Id., natale Septem Fratrum.
 iv Kal. Aug., sanctorum Felicis, Simplicii, Faustini,
 et Beatricis.
 iii Kal. Aug., sanctorum Abdon et Sennen.

AUGUSTUS.

B Kalend. sancti Petri in Vincula.
 iv Non., sancti Stephani episcopi.
 Nonis, sanctorum Xysti episcopi, Felicissimi, et
 Agaptyi.
 vi Id., sancti Cyriaci.
 iv Id., natale sancti Laurentii.
 iii Id., sancti Tiburtii.
 Idib., sancti Hippolythi.
 xix Kal. Sept., sancti Eusebii presbyteri.
 xviii Kal. Sept., Assumptio sanctæ Mariæ.
 xv Kal. Sept., sancti Agapiti.
 xi Kal. Sept., sancti Timothei.
 v Kal. Sept., sancti Hermetis.
 iv Kal. Sept., sanctæ Sabinæ.
 iii Kal. Sept., sanctorum Felicis et Adaucti.

SEPTEMBER

C xviii Kal. Oct., sanctorum Cornelii et Cypriani. Item,
 Exaltatio sanctæ Crucis.
 xvii Kal. Oct., natale sancti Nicomedis.
 xvi Kal. Oct., natale sanctorum Euphemie, Lucie et
 Geminiani.
 v Kal. Oct., sanctorum Cosmæ et Damiani.
 iii Kal. Oct., dedicatio basilicæ sancti angeli Mi-
 chaelis.

OCTOBER.

Nonis, natale sancti Marci papæ.
 Prid. Id., natale sancti Callisti papæ.

NOVEMBER.

D Kal. sancti Cæsarii.
 vi Id., sanctorum Quatuor Coronatorum.
 v Id., natale sancti Theodori.
 iii Id., natale sancti Mennæ. Item, sancti Martini
 episcopi.
 x Kal. Dec., sanctæ Cæciliæ.
 ix Kal. Dec., sancti Clementis. Item, sanctæ Feli-
 citatis.
 viii Kal. Dec., sancti Chrysogoni.
 iii Kal. Dec., sancti Saturnini.
 Prid. Kal. Dec., sancti Andreæ apostoli.

DECEMBER.

vii Id., octava sancti Andree apostoli.
 xii Kal. Jan., sancti Thomae apostoli.
 viii Kal. Jan., Natale Domini.
 vii Kal. Jan., sancti Stephani.
 vi Kal. Jan., sancti Joannis evangelistae.
 v Kal. Jan., sanctorum Innocentium.

CAPUT V.

De Sacramentario Gelasiano.

Ad Romanæ Ecclesiæ Sacramentaria quod attinet, nihil aliud antiqua monumenta habent, nisi Gelasium I pontificem circiter annum Christi 495 confecisse et sacramentorum præfationes et orationes cauto sermone, » uti ex ejus Vita apud Anastasium Bibliothecarium constat. In antiquiore tamen catalogo Romanorum Pontificum, quem cl. Pater Joseph Blanchinius, Oratorii Romani presbyter, publici juris fecit de Gelasio hæc referuntur: « Fecit et hymnos in modum beati Ambrosii. Fecit et sacramentorum præfationes cauto sermone (*Blanchin., in proleg. ad tom. IV Anast.*), » ubi nihil de orationibus. Erat procul dubio ante sancti Gelasii tempora suum Romanæ Ecclesiæ Sacramentarium; ac proinde illud Gelasius tantummodo instaurasse, meliorique ordine donasse, aliis etiam præfationibus auxisse, credendus est. Sanctus deinde Gregorius Magnus pontifex, testante Joanne Diacono, circiter annum Christi 591, « Gelasianum Codicem de missarum solemnibus, multa subtrahens, pauca convertens, nonnulla vero superadjiiciens pro exponendis evangelicis lectionibus, in unius libri volumine coarctavit (*Joan. Diac., in Vit. Greg. M.*). » Obscura sunt verba illa: *pro exponendis evangelicis lectionibus*, nisi velimus Evangelistarium quoque fuisse a sancto pontifice instauratum, de quo nihil apud veteres occurrit. Sæculo Christi nono superstities adhuc fuisse Gelasianos Codices de Sacramentis, cardinalis Bona et Mabillonius animadverterunt. Et certe anno Christi 851, in Centulensi monasterio, uti constat ex ejus Chronico apud Dacherium, asservabantur « Missales Gelasiani quatuordecim, Gregoriani tres (*Dacher., in Chron. Centul. monast., Spicileg.*). » Anno autem 1680, libros tres *Sacramentorum Romanæ Ecclesiæ* ex insigni Codice Christianæ Suecorum reginæ, in Italiam e Gallia asportato, evulgavit Joseph Maria Thomasius, clericus regularis, postea eminentissimus et venerabilis sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalis, vir pietate non minus quam doctrina conspicuus, et de sacris litteris optime meritus. Ut is vir modestissimus fuit, conjecturas tantummodo exeruit, quæ suadere viderentur Gelasianum Sacramentarium illud esse, quanquam et ipse agnosceret ac fateretur nonnullos festos dies subsequentibus sæculis ad illud accessisse. Ante Thomasium in eandem sententiam concesserant celeberrimi viri Joannes Morinus et cardinalis Bona, quibus Codex idem ms. reginæ Suecorum non ignotus fuit, opinati, videlicet, ipsum Gelasio tanquam auctori esse tribuendum. Et

A Idib., sanctæ Lucie.

viii Kal. Jan., Nativitas Domini.
 vii Kal. Jan., natale sancti Stephani.
 vi Kal. Jan., sancti Joannis evangelistæ
 v Kal. Jan., sanctorum Innocentium.
 Prid. Kal. Jan., sancti Silvestri papæ.

eorum quidem sententiæ adhærendum omnino videtur. Certum quippe est exhiberi in eo Sacramentarium pro Ecclesia Romana constructum, ibique olim usurpatum, cum in titulo inscribatur: *Liber Sacramentorum Ecclesiæ Romanæ*; atque ibi referantur missæ de sanctis, quorum festa in eadem Ecclesia celebrabantur. Aut ergo sit Sacramentarium Gelasianum, aut Gregorianum, neque enim ulla alia nisi hæc in usu fuere Romanæ Ecclesiæ post finem sæculi quinti. Gregorianum non est: ergo Gelasianum sit oportet. Ad eandem veritatem conspirant, quæ ibi traduntur libro tertio, Missa 58 et sequentibus tempore belli, ubi Deus rogatur ut *Romanorum regum sibi subditum protegat principatum. Ut Romani nominis inimicos virtute suæ comprimat majestatis. Ut Romani regni adsit principibus. Ut Romani imperii defendat rectores. Ut barbararum gentium comprimat feritatem. Deus regnorum omnium, et Romani maxime protector imperii, da servis tuis regibus nostris (illis) triumphum, etc. Deus, in cujus manu corda sunt regum, principibus nostris famulis tuis regimen tuæ impone sapientiæ, etc.* Sancti Gelasii tempore pro Græcis imperatoribus preces Deo offerebantur, quia supremum dominium in Urbe retinebant; sed simul pro regibus Gothicis, eidem Urbi dominantibus. Ibi Kalendis Januariis habetur missa *Prohibendum ab idolis. Lege eruditas cardinalis Baronii notas in Martyrologium Romanum ad hanc diem, et intelliges quantum Romani Pontifices, cæterique episcopi sæculo Christi quarto et quinto laborarint, ut ethnicorum superstitiones ab illo die eliminarent. Hæc ad sancti Gelasii tempora spectant.*

Idem libro primo, missa 85, legitur hic « Benedictio super eos qui de Ariana ad catholicam redeunt unitatem. » Cum Gelasii ætate ista, ut vides, conveniunt. Nondum enim Ariana hæresis extincta jacebat, eamque, vivente ipso Gelasio, Gothi prætebantur, Italiæ dominantes. Jam diu vero animadvertit cardinalis Thomasius Codicem unde sumptum fuit Sacramentarium hoc in Gallia exaratum, ibique ad usum alicujus Ecclesiæ fuisse. In Gallia vero et Hispania ante annum Christi octingentesimum Symbolo Constantinopolitano additum fuerat ad processionem Spiritus sancti *Filioque*, atque ita Symbolum cantabatur in sacris, quod tamen minime probavit Leo III papa anno Christi 809, ut Acta ostendunt a cardinali Baronio ad eum annum evulgata. Cum vero in Symbolo hujus Sacramentarii additio illa non legatur, recte inde infertur Codicem ante ea tempora fuisse scriptum. Præterea, Anastasio teste, Gregorius II papa, circiter

annum Christi 720, « Quadragesimali tempore, ut in quinta feria jejuniū atque missarum celebritas fieret in Ecclesiis, quod non agebatur, instituit. » Cum autem in hoc Sacramentario nulla missa assignetur feriis quintis Quadragesimæ, ejus antiquitatem inde etiā æstimare licet. Accedit quod nulli hic dies festi tribuantur sanctis pontificibus Sylvestro, Leoni Magno, et Gregorio pariter Magno. Reliqua argumenta ad ipsius vetustatem asserendam ab ipso ven. cardinali Thomasio adhibita in ejus præfatione habebis. Verum Sacramentario ipsi post Gelasium addita facta fuere. Id minime inficias imus. At nihil hoc obstat quominus auctor illius dicendus sit sanctus Gelasius, quando et ipsa liturgia Gregoriana a nemine suo auctori eripitur, quod in eam post sanctum Gregorium invecatæ fuerint aliæ orationes, festa, et ritus. Certe hic occurrit ad diem XIII Kalendas Martii missa in natali sanctæ Julianæ; ad XIV Kalendas Septembres, missa in natali sancti Magni; VI Kalendas Septembris, missa in natali sancti Ruffi; et Kalendis Septembris, missa in natali sancti Prisci; quæ festa non ad Romanam, sed ad Gallicanas Ecclesias spectabant. Missa quoque habetur ibi in Exaltatione sanctæ Crucis, qui dies festus, ut eruditi norunt, post sancti Gelasii tempora institutus fuit. Caput etiā Quadragesimalis jejunii ad feriam 4 Quinquagesimæ statuitur: quod Gelasii ævo aptari nequit. Hæc, inquam, produnt quidem Codicem scriptum fuisse longe post Gelasii ætatem; sed minime impediunt quin Sacramentarium ipsum appellandum sit Gelasianum, et merito sit eidem pontifici tribuendum. Cum vero sub Carolo Magno Francorum rege ante annum Christi octingentesimum, sublata liturgia Gallicana, invaluerit Gregoriana, et Gelasiana cessarit iis in locis ubi antea usurpabatur, ad agnoscendum ducimur Codicem ipsum Gelasianum ante ea tempora scriptum fuisse.

Verum sub finem præcedentis sæculi contra liturgiam Gelasianam, seu potius contra Codicem, a venerabili Thomasio editum, insurrexit Jacobus Basnagius, Samuelis consobrinus, ex Calvinianorum grege; et de antiquis liturgiis loquens (*J. Basn., Hist. eccles. t. II, l. XVI, c. 10*), contendit Missalem eum librum sæculo Christi tantam decimo fuisse conscriptum. Quisquis ejus verba legit, miram in homine illo confidentiam offendit. Sed antequam ipsius sententiam excutiamus, juvat referre quæ Christophorus Matthæus Pfaffius Tubingensis professor, anno 1718, in opusculo de liturgiis de Gelasiana liturgia scribebat. En ejus verba: « Ostendit Jacobus Basnage eam Gelasio longe posteriorem esse, atque ad sæculum decimum spectare. Hujus ergo argumenta cum nemo hactenus ex Romanensibus jugulaverit, cum et Basnagius ad eas rationes quas pro sua sententia Thomæus attulit nil responderit; nos rem indecisam hic relinquemus, nisi causa nobis præcipua, sed a Basnagio, haud memorata, esset, ob quam hanc liturgiam Gelasio adjudicandam censeremus. » Quenam hæc causa? « En vero istam, pergit dicere

A Pfaffius, Gregorius Magnus ait, se canonem missæ adjecisse orationem Dominicam, quæ in eodem hactenus non existerit. Itaque in Gelasiano Codice ea inveniri haud debet, quæ tamen in illo quem Thomæus edidit exstat (*Greg. M., l. VII, epist. 64*). » Sed ubi Pfaffius diligentius sancti Gregorii verba expendisset (*Greg. M. epist. 12, l. IX, Ed. Bened., olim 64*), et cardinalem Bonam (*Card. Bona, l. II, c. 5*), aut notas Benedictinorum consulisset, non ei excidisset, ut reor, tam inconsulta bujusmodi sententia. Canonem missæ, uti sanctus Augustinus aiebat, « fere omnis Ecclesia Dominica oratione concludit (*Aug. epist. 149, olim 59, ad Paulin.*). » Ille idem sancti Cyprianus, Hieronymus, Optatus Milevitanus, Cyrillus Jerosolymitanus, Ambrosius, seu quisquis auctor de sacramentis, alique confirmant. Fierine potuit ut orationem tanti momenti una Romana Ecclesia olim in sacris omitteret? Apage! Non omisit profecto; neque eam primus in liturgiam invecit Gregorius Magnus, sed tantummodo statuit eam recitandam esse post consecrationem, aliquos propterea damnans, qui aut ante ipsam consecrationem, aut post communionem ipsam recitabant, aut aliam pro ea orationem substituerant. De ipso pontifice murmur erat in Sicilia, « quia orationem Dominicam mox post canonem dici statuisset. » Quibus ille respondet, ad Joannem episcopum Syracusanum ita scribens: « Orationem vero Dominicam mox post precem dicimus, quia mos apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem oblationis hostiam consecrarent. » Et infra: « Dominica oratio apud Græcos ab omni populo dicitur, apud nos vero a solo sacerdote. » Mos ergo antea quoque Romæ erat recitandæ orationis Dominicæ: « mox post canonem; » hunc servandum jussit sanctus pontifex, ac tantummodo eos improbavit qui loco non suo eandem recitabant, aut pro illa novam in sacra intruserant. Ad Pfaffii censuram hæc arbitraris satis.

Audiendus nunc Jacobus Basnagius. Ut is ostendat ad sæculum decimum pertinere Missalem a cardinale Thomasio editum, sequentibus utitur argumentis. « Cereus, inquit ille, in hoc Missali multis cum cæremoniis benedicitur. Hunc cereum quidam mutuati sunt a paganis, qui faces in suis festis accendebant. Sed Tertollianus et Patres concilii Eliberitani damnarunt. Sanctus vero Hieronymus in Oriente usitatum tolerandum censuit. Gregorius I Magnus, cæremoniarum amator, in Occidentem, sæculo VII invecit. At hunc ritum minime amplexus est populus; nam paucos post mortem Gregorii annos eidem est formali oppositione adversatus. Dubitatur Galline an Gallæci obstitierint. Quare magno annorum numero opus fuit ad eum introducendum cum omnibus cæremoniis, quæ una post alteram succedere solet. » Oblitus est Basnagius, movere lectorem ut hinc ediscat referendum esse ad sæculum decimum Missalem a Thomasio typis editum; sed sine monitore id successurum ille sibi persuasit. Ad cæreorum in sacris originem quod attinet, vide infra, cap. 20.

Cerei autem paschalis ritum dum is ad posteriora sæcula trahit, illudere plane voluisse lectoribus suis videtur. Uti ipse noverat, apud Catholicos accenditur cereus, et de eo canitur præfatio ad ostendenda ipsius mysteria. In hoc sitæ sunt omnes cæremoniæ, ad quas stabiliendas tanto annorum numero opus fuit, si ipsum audimus. Noverat itidem ipse in liturgia Gothica a Thomasio edita, et in Sacramentario Gallico, quod Mabillonius publici juris fecit, benedictionem cerei occurrere, atque has liturgias præcedere annum Christi octingentesimum, et nihilo secius morem hunc ad longe posteriora tempora pertrahere audeat. Multo evidentius lectori illudit, cum ipsum ab Oriente in Occidentem per sanctum Gregorium fuisse invecum ait, nullo teste adducto, ratus sibi affirmanti unumquemque esse assensurum. Locum ergo asseram, quo fretus hoc ille pronuntiavit. Gregorius magnus ad Marinianum episcopum Ravennatem, adversa valetudine laborantem, scribit: « A vigiliis quoque temperandum est, et preces quæ super cereum in Ravennati civitate dici solent (ab episcopo) vel expositiones Evangelii, quæ circa Paschalem solemnitate a sacerdotibus (id est, episcopis) fiunt, per alium dicantur. Et tua dilectio contra virtutem laborem sibi minime imponat (*Greg. M., l. xi, epist. 33, olim 28, ind. 4*). » Estne hoc invehere cerei ritum in Occidentem? Jam ibi tempore sancti Gregorii is vigeat. Atque hinc jam intelligis potuisse ipsum exhiberi in præcedenti liturgia sancti Gelasii. At subdit Basnagius: Eidem ritui paucos post annos se adversarium præbuit populus. Neque testem offert. Adducam ego, nempe canonem nonum concilii quarti Toletani anno Christi 653 celebrati, ubi hæc verba: « Lucerna et cereus in privilegiis Paschæ apud quasdam Ecclesias non celebrantur, et cur a nobis benedicantur inquirunt. Propter gloriosum enim noctis ipsius sacramentum solemniter hæc benedicimus. Et quia hæc observatio PER MULTARUM LOCA TERRARUM, regionesque Hispaniæ in Ecclesiis commendatur, dignum est ut propter unitatem pacis in Gallicanis Ecclesiis conservetur. » In quibusdam Codicibus pro *Gallicanis Ecclesiis* legitur *Gallicianis*, quod factum opinor ab imperitis, ignorantibus subjectam olim Gothiis fuisse Galliæ partem, nempe Septimaniam, sive provinciam Narbonensem, nunc *la Linguadoca*. Quid ergo de Basnagio dicendum, qui vidit observatum cerei paschalis ritum paucis post obitum Gregorii Magni annis, « per multarum loca terrarum, et per regiones Hispaniæ, » et nihilominus populos ab eo abhorruisse, atque ipsi restitisse audacter scribit, cum tantummodo a Patribus synodi Toletanæ dicatur, « apud quasdam Ecclesias (regni Gothici) non celebratus? » Ad hæc rem istam conficiant, non quidem epistola ad Præsidium, quæ sub nomine sancti Hieronymi circumfertur, sed geminæ benedictiones cerei paschalis a Sirmondo editæ, quorum auctor Ennodius Ticinensis, qui ipsius sancti Gelasii temporibus floruit. In Missali Gothico, et in Sacramentario Gallicano, tribuitur sancto Au-

gustino cerei paschalis benedictio, hoc est: *Essulet jam angelica turba cælorum*. Id non facile credeam, quanquam similitudine veri prorsus non careat, cum idem sanctus doctor geminos versus asserat a se compositos « in laudem cerei (*Aug., de Civit. Dei, l. xv, c. 22*). » Attamen plurane quæris, ut manu tangas quam inani argumento antiquitatem Gelasiani Codicis Basnagius ex cereo paschali minuendam suscepit?

At rursus ille instat, inquit: « In hac liturgia (feria sexta majoris hebdomadæ) legitur: *Respice propitius ad Romanum, sive Francorum, benignus, imperium*. Omnes norunt imperium hoc anno 800 per Carolum magnum exordium cepisse, et propterea ad tempora coronationem illius subsecuta necessarius referendus est Codex. » Etiamsi daremus, inferri hinc posse Codicem exaratum fuisse post annum Christi octingentesimum, num propterea sequeretur, uti Basnagius somniavit, ipsum pertinere ad sæculum decimum? Sed quid moror? Bonam fidem in censore hoc desiderare cogimur, qui præcedentem orationem vidit, ac dissimulavit, cum tamen ipsa subsequenter explicet. Ibi enim dicitur: *Oremus et pro Christianissimo imperatore, vel rege, nostro (illo), ut Deus subditas illi faciat omnes barbaras nationes*. Nempe Romæ pro imperatore preces Deo ab antiquis temporibus offerebantur; et certe Romanum perduravit imperium apud Græcos usque ad annum Christi 800. At in Gallia, quo tempore scriptus fuit Codex, adhuc orabatur pro *rege nostro*. Imo si post imperium ad Francos reges translatum exaratus Codex fuisset, tantummodo dictum fuisset: *Respice propitius ad Romanum benignus imperium*; tunc enim imperii nomen Franciam quoque complectebatur. Quamobrem adnotatio hæc non solum nihil lædit, sed aperte confirmat Gelasianæ liturgiæ antiquitatem, ante annum Christi 800. Pergit Basnagius, mœnens in Sacramentario hoc memorari: « festa Assumptionis et Nativitatis beatæ Mariæ virginis, » quæ sæculo tantum decimo instituta fuere. Ad Assumptionis Deiparæ festum quod attinet, frustra hic censor tricatur, quod sæculo Christi nono quidam in dubium revocarent Assumptionem virginei corporis in cælum. Hoc enim non tollit quin antea festum Depositionis, sive Dormitionis sanctæ Mariæ celebratum fuerit. Neque hic quæritur, an Gelasii tempore institutum fuerit huiusmodi festum (quod profecto nemo ait) sed quidem an ante annum Christi octingentesimum institutio ejus festi facta fuerit, atque addita Sacramentario Gelasiano, uti de aliis festis ei adjectis accidisse diximus, atque ipsi Gregoriano vicissim accidit; nam neque sanctus Gregorius in suum Sacramentarium intulisse videtur festa Nativitatis et Assumptionis Deiparæ. Cæterum quin assumptionis solemnitas antiquissima sit, præcesseritque annum 800, dubitare non licet. Sergius I papa, ut est apud Anastasium Bibliothecarium, circiter annum Christi 690, litaniam faciendam jussit « diebus Annuntiationis Domini, Nativitatis et Dormitionis sanctæ Dei genitricis. » In Galliis celebratum fuisse

festum Dormitionis hujus anno 590, hoc est, sedente A
Romæ Gregorio Magno pontifice, testatur Gregorius
Turonensis: « Hujus, inquit, festivitas sacra me-
diante mense undecimo celebratur (*Greg. Turon.,*
l. 1 de Glor. mart., c. 9), » hoc est die 18 Januarii,
quo etiam die occurrit in Missali Gothico, edito a ve-
nerabili Tomasio; in liturgia Gallicana apud Mabillonium,
et in Martyrologio Hieronymiano Florentinii,
ut alios testes omittam. Verum in Romana Ecclesia
celebrabatur idem festum die 15 Augusti, quo, si
fides Nicephoro, Mauricius Augustus Gregorii Magni
temporibus « sacrosanctæ Dei Genitricis Dormitionem
quintadecima Augusti mensis die celebrari præcepit
toto orbe terrarum (*Niceph., l. xvii, c. 18*). » Pro-
pterea in vetustissimo Bedæ Martyrologio, quod pro-
tulerunt Bollandistæ, ad diem xviii Kalendas Septem-
bris legitur: « Sanctæ Mariæ Dormitio (*Bolland.,*
Act. sanct., t. II Mart.). » Pervetustum itidem Ro-
manæ Ecclesiæ Kalendarium apud Frontonem ad
eum diem habet: « Solemnia de Pausatione Mariæ, »
uti et in prælaudato Martyrologio Hieronymiano, et in
Kalendario Romano, quod veluti insigne antiquitatis
monumentum edidit Pater Martene, occurrit ad eum,
diem « Assumptio sanctæ Mariæ (*Martene. Thes. nov.*
anecdol., t. V). » Post receptam Gregorianam liti-
rgiam in Galliis sub Carolo Magno, in iis quoque Eccle-
siis, uti Mabillonius animadvertit, invaluit celebratio
hujus festi ad diem 15 Augusti. Quamobrem intelli-
gas quam immerito Basnagius antiquitati Codicis Ge-
lasiani opposuerit festum Assumptionis Marianæ. Imo
ipsius antiquitatem ex responsis Nicolai I pontificis
ad Bulgarorum consulta deducere etiam possumus.
Nam is pontifex, anno Christi 866, inter jejunia,
« quæ sancta Romana suscepit antiquitas, et tenet
Ecclesia, » refert « jejunium ante solemnitatem As-
sumptionis sanctæ Dei Genitricis. » Erat igitur iis
temporibus ab antiquitate commendatum Assumptio-
nis festum. Cum vero in Gelasiano Sacramentario
nulla habeatur vigilia, id est, jejunium ante idem
festum, id etiam prodit Sacramentarium hoc fuisse
compositum non uno sæculo ante tempora ejusdem
Nicolai I pontificis. De Nativitate sanctæ Mariæ su-
perfluum est quidquam addere, postquam supra vidi-
mus, jam sub Sergio I papa, anno Christi 690, Romæ
ejus festum in usu fuisse; et martyrologia vetusta fere
omnia ejusdem mentionem faciunt mense Septembri.
Duo autem diversa sunt, celebratio ejusmodi festo-
rum in Ecclesiis, et eorum observatio de præ-
cepto in populo, quod Basnagius minime distinxit,
et de quo duntaxat disputatum aliquando fuit.

Denique is postremum jaculum intorquet, inquiens:
« Istius Sacramentarii stylus ab eo differt, quo in suis
epistolis superstitibus usus est Gelasius. Neque veri
videtur simile ipsum sibi vim fecisse, ut Leonis I
stylum imitaretur, a suo perquam diversum. » Sed
vix indiget me monitore eruditus lector ad digno-
scendum quam futile sit hoc argumentum. Non de
novo, non ex integro Gelasius Sacramentarium con-
struxit, sed jam a præcedentibus sæculis in Romana

Ecclesia usitatum ordinavit, et quibusdam præfatio-
nibus, ut supra vidimus, auxit. Fortassis etiam ali-
quot de suo orationes adjecit, certumque est in Gela-
siano tot orationes et præfationes legi, quæ non
eum, sed sanctum Leonem auctorem habent. Ibi
quoque asservatas opinari possumus preces non pau-
cas a primis Ecclesiæ sæculis institutas. Quare ri-
dendus sit, qui ex Gelasii stylo Sacramentarii hujus
originem metiri velit. Et nihilominus post tot inania
argumenta, quibus Basnagius est usus ad illud eri-
piendum Gelasio, et trahendum Codicem ad sæculum
decimum, triumphum sibi decernit. Fatetur quidem
in liturgiis Paschasii Ratberti tempora præcedentibus
« transsubstantiationem » Eucharistiæ reperiri; sed
simul contendit post libros ab eodem Paschasio cir-
citer annum Christi 851 evulgatos addita illa
ad ipsas liturgias facta fuisse, « per mutationes quæ
in dubium revocari non possunt, postquam nos
ostendimus easdem non potuisse contingere nisi sæ-
culo decimo. » An gloriosus hic miles ostenderit
quæ ipse jactitat, nos quidem hactenus ostendimus.
Sed maxime dolendum est viros doctos præoccupari
adeo et præripi a contentionis et schismatis amore,
ut neque veritatem sinceritate, quæ par est, conqui-
rant, seque et populum imaginationibus meris in re
tanti momenti pascant, atque in iis tam placide con-
quiescant. Ut enim viri inter catholicos eruditissimi
jam diu demonstrarunt, absurda plane imaginatio
est, in Calvinistæ Claudii cerebro nata, Paschasium
corrupsisse Ecclesiæ de Eucharistia doctrinam, pri-
mumque invexisse realem oblatorum conversionem
in corpus et sanguinem Domini, uti infra ostendemus.
Et quale foret Gallicarum et Britannicarum Ecclesia-
rum dogma de Eucharistia paucos ante Paschasium
Ratbertum annos, unus Alcuinus Albinus, vir om-
nium theologorum sui temporis spectatissimus, edo-
cere eos potest, quippe qui ad Paulinum Aquileien-
sem patriarcham hæc scribit: « Ne, quæso, obli-
scaris in tuis sanctis orationibus nomen amici tui
Albini; sed in aliquo memoriæ tuæ gazophilacio
reconde illud, et profer eo tempore opportuno, quo
panem et vinum IN SUBSTANTIAM CORPORIS ET SANGUI-
NIS CHRISTI consecraveris (*Alcuin. Alb., c. 113, ad*
Paulin.). » Stultissima autem omnium est altera ima-
ginatio, nempe tantam fuisse vim Paschasii libris, ut
universæ Occidentis Ecclesiæ, nemine hiscente, aut
reclamante, ac nemine præcipiente, transsubstantia-
tionem contra fidem præcedentem fuerint amplexæ,
eamque doctrinam in liturgiis atque in alios libros
pacifice intulerint. Hæc, ut dixi, imaginatio mera est,
atque omnino ridenda: neque enim ullum testem
producunt, qui excogitatum hanc tantæ rei mutatio-
nem animadvertit, et fassus fuerit. Sed quod
maxime interest, jam diu palam fecere Catholici,
omnes tam Occidentis quam Orientis Ecclesias, tam
ante quam post Paschasii tempora, unanimes præces-
sisse semper in asserenda doctrina quam etiamnum
Ecclesia catholica profitetur. Plura hic non addo,
quippe mihi statutum est infra in ejusmodi hæ-

terodoxorum imaginationes invadere, quando eadem adhuc cernimus pertinaciter venditari, ac tanta confidentia lectoribus incautis propinari.

Interea statuimus nihil hactenus productum fuisse quod sancto Gelasio abjudicandum suadeat Sacramentarium sub ejus nomine editum, simulque Codicem unde illud expressum fuit ostendimus ante annum Christi octingentesimum fuisse exaratum. Hic autem obiter animadvertendum reor, uti veri fert similitudo, per incuriam librarii excidisse ex hoc Sacramentarium commemorationem defunctorum, quæ post consecrationem adhibetur a Romana Ecclesia, nempe: *Memento etiam, Domine, famulorum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt*, etc. Quippe nullam ferme liturgiam sive Occidentalium sive Orientalium Ecclesiarum mihi ostendas, in qua pius iste ritus desideretur. Neque tibi in mentem subeat dubitatio an sancti Gelasii ævo vigeret mortuorum fidelium commemoratio in sacris, et preces pro iis Deo offerrentur. Sæculo ipso Christi tertio, et quarto, nedum quinto, habemus Patres hujusmodi dogmatis et ritus testes. Nullum ex iis ego memorabo in re nimium nota atque protracta. Sed et in hoc ipso Sacramentario complures leguntur missæ pro defunctis, quæ fidem faciunt antiquissimæ hujus in Ecclesia doctrinæ. Rursus nullam tibi suspicionem minoris antiquitatis ingerant missæ, aut orationes pro quibusdam privatis necessitatibus, et benedictiones nonnullæ, nam et istas novit et adhibuit priorum Christianæ fidei sæculorum devotio. Exemplum dabo. Est hic, lib. III, cap. 83; oratio pro eo, qui prius barbam tondit, ubi hæc verba: *Propitius super hunc famulum tuum juvenilia (scribe juvenilis) ætatis decorem latantem, et florem primis auspiciis attendentem, ades'o*. Festivus apud ethnicos mos iste olim fuit. Illum ipsum Christiani retinentes sacrarunt. Sanctus Paulinus episcopus Nolanus, cum adolescens circiter annum Christi 373 primam poneret barbam, ante sepulcrum sancti Felicis ipsam totondisse videtur. Inquit enim, sanctum Felicem alloquens (*In natal. 43, v. 324, Anecdol., Ed. Murat.*):

Tunc etiam primæ... [*Fortè ponens*] libamina barbæ
Ante tuum solium, quasi te carpente, totondi.

Antiquitatem vero Gelasiani Codicis luculentius confirmabit species characterum, quam P. Blanchinio acceptam refero.

CAPUT VI.

De Sacramentario Gregoriano.

Exploratum habemus Gelasianum Sacramentarium a sancto Gregorio Magno coarctatum fuisse, atque ad eum ordinem redactum, qui deinceps in Romana Ecclesia, cæterisque ipsam imitantibus, ad nostros usque dies observatus est, additamentis tamen non paucis, sed levibus, identidem factis, quibus nihil subtractum fuit substantiæ. Gregoriani fetus. Joannem Diaconum (*In Vit. S. Greg. M.*), Adrianum I

^a *Angelus Rocca, in Editione operum sancti Gregorii sub Clemente VIII Romæ peracta.*

A papam (*In epist. ad Carol. M.*), et antiquissimos alios scriptores, atque Missales, testes habemus hujusmodi laboris. Illud tantummodo quærendum venit, an Codex aliquis supersit, purum ac germanum Gregoriani Sacramentarii textum exhibens. Et quidem sine dubitatione respondendum aio, nullum hactenus repertum, imo reperiendi spem omnem ereptam videri. Cum enim non Romana tantum Ecclesia, sed et reliquæ, novos dies festos in antiquam liturgiam invehent, vix fieri potuit ut Codex aliquis tantæ antiquitatis ad nos venerit, in quo nihil additamenti occurrat. Itaque illud duntaxat in votis mihi fuit, ut quem possem reperire textum Gregorianum, cæteris antiquitate præstantem, lectori exhiberem. Sacramentarium Gregorianum anno Christi 1571 primus ex antiquissimo Codice evulgavit Jacobus Pamellius (*Tom. II Liturg.*): quod tamen quicumque conferat cum textu quem ego prolaturus sum, statim animadvertet eidem antiquitate cedere; multa quippe in eo addita occurrunt, quæ in infra mihi edendo minime spectantur. Alterum postea evulgavit Angelus Rocca, apostolici palatii sacrista ^a. In eo etiam minor vetustas, quam in Pamelliano. Tertium denique Hugo Menardus (*Sacrament. Greg. M.*) ex sancti Eligii Codice ms. expressum et notis illustratum typis tradidit; illudque clarissimi Patres Benedictini e congregatione sancti Mauri nobis iterum dedere ^b. Duo autem ibi consideranda sunt, textus videlicet Gregoriani Sacramentarii, ipsiusque Menardi notæ. Ad hæc quod attinet, eæ ex multiplici eruditione, qua in liturgicis rebus eminebat vir doctissimus, summopere sunt commendandæ, et dignæ quæ omnium manibus terantur. Quod vero pertinet ad Gregorianum textum ab eo editum, en quid de eo censerint prælaudati Benedictini in præfatione ad idem Sacramentarium: « Et sane, inquit, perpensis omnibus æquiori lance, nullum ipsi vel ob antiquitatem, vel ob integritatem præferendum duximus, lecta, quam Editioni suæ vir doctissimus præfixit, præfatione. » Verum Venerabili cardinali Thomasio, uti in ejus Vita memoriæ proditum lego, aliter visum fuit. Scilicet optasset ille, ut Benedictini Gregorianum a Pamellio editum Sacramentarium in Editione Operum sancti Gregorii Magni prætulissent, cum illud magis conforme ac simile censeret primigenio textui sancti pontificis, quam alterum a Menardo evulgatum: quod tamen facere ii vetabantur, quando statuerant uti'issimas Menardi notas in sua Editionem inferre, quæ textui diverso a Menardino minime respondissent.

Cæterum quin Pamellii textus Menardino sit præferendus, uti arbitratus est Thomasius, ac deinde confirmavit eximius Pater Mabillonius, nemo dubitare poterit, qui diligentiori lance utrumque expendat. Nimis enim multa sunt in Gregoriano Sacramentario Menardi, quæ sanctum Gregorium auctorem nequaquam agnoscunt, et a vetustis Romanæ Eccle-

^b *Nova Editio operum sancti Gregorii I, a Benedictinis sancti Mauri instructa.*

sive moribus recedunt, ita ut sancti Eligii codex (quo tamen non ipse sanctus Eligius, sed monachi sancti Eligii olim utebantur, et usus postea est Menardus ad suam Editionem) non sit ejus antiquitatis et integritatis quam sibi persuaserunt monachi Benedictini. In oculos primo statim incurrunt innumeræ, ut ita dicam, præfationes illæ quæ ad singulos ferme festos dies, et ad omnes totius anni Dominicas, vel ad ipsas vigiliis, et ad privatarum necessitatum missas, adjunguntur. Atqui tantam præfationum copiam a sancto Gregorio profectam atque probatam, a credendo nos vetera monumenta deterrent. Concorditer quidem procedebant universæ orbis Christiani Ecclesiæ in quadam præfatione sive præparatione ad canonem, quam hymno seraphico concludebant, atque istius communis præfationis mentio est apud sanctos Cyprianum, Cyrillum Jerosolymitanum, Chrysostomum, Augustinum, aliosque Patres. Sed nos sensim in Occidente invaluit, ut huic præfationi aliquid singulare adderetur, pertinens ad singulas quasvis festivitates. Antiquitatem hujusmodi consuetudinis habemus a concilio Milevitano II, quod anno Christi 416, præsentem sancto Augustino, celebratum fuit. Ibi hæc leguntur: « Placuit etiam et illud, ut preces, vel orationes, seu missæ, quæ probatæ fuerint in concilio, sive præfationes, etc., ab omnibus celebrentur. Nec aliæ omnino dicantur in Ecclesia, nisi quæ a prudentioribus tractatæ vel comprobatæ in synodo fuerint, ne forte aliquid contra fidem, vel per ignorantiam, vel per minus studium sit compositum (*Conc. Milev. II, c. 12*). » En qualis æmulatio olim foret piis hominibus Latinis, vel ipso quinto Ecclesiæ sæculo, concinandi novas orationes, præfationes et missas. Par quoque in ipsa Romana Ecclesia studium fuit. Vide Sacramentarium Leonianum, in quod confluisse videtur quicquid præfationum Romæ habebatur, quo tempore illud confectum fuit. Vide et Gelasianum, ubi non levis præfationum copia; et profecto, ut jam didicimus, ex Anastasio, sanctus Gelasius fecit « Sacramentorum præfationes. »

Cum autem usque ad Gregorium Magnum eodem Sacramentario Gelasiano usa fuerit Ecclesia Romana, justæ propterea dubitationi aditus relinquitur attribuenda sit Pelagio II papæ epistola ad episcopos Germaniæ et Galliæ, quam in conciliorum collectionibus, et in Annalibus ecclesiasticis cardinalis Baronii, habes ad annum Christi 590, hoc est centum post Gelasii mortem annis. Petebant episcopi illi « ordinem præfationum, quem sancta Romana Ecclesia hæctenus haberet. » Rescribit pontifex: « Sacrum Ordinem Romanum, sacraque constituta nostrorum antecessorum relegentes, invenimus has novem præfationes in sacro catalogo recipiendas, quas longa retro veritas in Romana Ecclesia hæctenus servavit: Unam in Albis paschalibus, aliam de Ascensione Domini, tertiam de Pentecoste, quartam de Natali Domini, quintam de Apparitione (id est de Epiphania), sextam de Apostolis, septimam de sancta Trinitate, octavam de Cruce, nonam de Jejunio et Quadrage-

simam tantummodo dicendam. Has præfationes tenet et custodit sancta Romana Ecclesia. Has tenendas vobis mandamus. » Isidori Mercatoris fetum adulterinum hanc Epistolam suspicatus est Labbeus. Cardinalis vero Bona suspicionem concepit « no alterius forte pontificis recentioris sit, et Pelagio per errorem tributa. » Suspicionis suæ causam deinde is affert, inquit: « Si enim ætate Pelagii illis tantum præfationibus Romana Ecclesia, tanquam dudum in ea receptis et approbatis uteretur, quomodo Gregorius, ejus immediatus successor, sacrorumque rituum tenacissimus custos, alias novas instruxit? Evidens enim est in libris antiquis Sacramentorum, qui Romane Ecclesiæ titulum præ se ferunt, plures reperiri præfationes, vixque ulla missa est cui propria et peculiaris non assignetur præfatio. » Cardinali Bonæ majori fragore subscripsit Pagius (*Critic. Baron., ad an. 590*), iisdem ac ille rationibus usus. Supposititiam, aut alteri Romano pontifici recentiori potius tribuendam, et ego arbitror epistolam illam Pelagii II papæ, sed non ob adducta argumenta. Decepti namque ab Editione Menardi tam Bona quam Pagius, sibi persuasere tot in Gregoriani Sacramentarii Editione Menardina præfationes ab ipso Gregorio Magno pontifice esse profectas, quod tamen cum veritate pugnat; quippe brevi palam fiet duntaxat paucas illas, quibus nunc utimur præfationes, a sancto Gregorio esse receptas atque probatas. Ratio ergo cur suppositionis arguenda sit epistola nuper memorata, ea est, quod revera ante Pelagium II atque ante annum 590 Ecclesia Romana compluribus usa fuit præfationibus, uti constat e Sacramentariis Leoniano et Gelasiano, atque ex Anastasio scribente « Sacramentorum præfationes » a sancto Gelasio elaboratas fuisse; quæ verba non novem tantum, easque brevissimas, præfationes indicant, sed quidem multas, quales in Gelasiana liturgia reperimus. Iaque falso ea scripsisset Pelagius Secundus. Contra auctor illius epistolæ, fortassis Isidorus Mercator, cum ineunte sæculo Christi nono, sive sub Carolo Magno spurias epistolas scriberet, merito affirmare potuit non nisi novem præfationibus a longo tempore uti Romanam Ecclesiam; nam revera non nisi octo, aut novem, aut decem, a Gregorii Magni temporibus eadem usurpavit in sacris, idque antiquissimi Codices testantur.

Verum unde in editum a Menardo Sacramentarium tanta præfationum copia irrepsit? Micrologus sæculi undecimi scriptor auctor est Alcuinum Albinum sub finem sæculi octavi confecisse, aut collegisse, varias præfationes, quæ tamen sanctum Gregorium minime auctorem habebant: « Fecit (sunt ejus verba) idem Albinus in sancta Ecclesia non contemnendum opus; nam Gregorianas orationes in libris Sacramentorum collegisse asseritur, paucis aliis adjectis, quas tamen sub obelo notandas esse indicavit (ut eas a Gregorianis distingueret). Deinde alias orationes, sive præfationes, etiam non Gregorianas, ecclesiasticæ tamen celebritati idoneas, collegit, sicut prologus testatur, quem post Gregoria-

nas orationes in medio ejusdem libri collocavit (*Microlog., de eccles. Observ., c. 9.*) Qui vero in Gallicanis et Germanicis Ecclesiis pietate præstabant, ejusmodi proprias præfationes ad majorem quibusdam diebus venerationem conciliandam in liturgiam Gregorianam intulere. In Chronico Centulensi apud Dacherium memoratur « Missalis Gregorianus, et Gelasianus modernis temporibus ab Albino ordinatus (*Dacher., in Spicileg., l. III, c. 3.*) » Confer cum Sacramentario per Menardum edito Gelasianum; reperies non paucas e Gelasianis præfationibus in Gregorianam liturgiam immigrasse, uti in vigilia Natalis Domini in nocte, feria 6 in Albis, Dominica 2 et Dominica 4 post octavas Paschæ, ut alias præteream. Reliquæ vero, non Gelasianæ, ab Alcuino Albino aliunde collectæ fuerunt. Mos autem fuit in describendo Sacramentario Gregoriano ejusmodi præfationes non Gregorianas seorsim apponere, uti fetus minime sancto illi pontifici tribuendos, adhibendas tamen devotionis causa pro opportunitate festorum. Incertum est an Codex sancti Eligii, quo usus est Hugo Menardus, easdem ad quamlibet missam insertas haberet, an ad calcem Codicis rejectas. In Cæsarea Vindobonensi Bibliotheca insigne antiquitatis monumentum visitur, celeberrimum, videlicet, Sacramentarium Gregorianum, quod Petrus Lambecius (*Tom. II Biblioth. Cæs., c. 5.*) idem ipsum esse censuit ac missum ab Adriano I summo pontifice ad Carolum Magnum Francorum et Longobardorum regem, ut patet ex epistola 82 Codicis Carolini.

An tantæ antiquitatis censendus foret ejusmodi Codex dubitans ego, hac de re litteras dedi ad Dominicum Bricherium Columbum, amicum meum doctissimum, ut ipsum scrutaretur, sive judicium exposceret domini Forlasia primæ bibliothecæ custodis. Rescripsit ille, in oratione feria 6 in Parasceve legi: *Oremus et pro Christianissimo imperatore nostro*; alia vero manu supra scriptum suis e REG. Non aliud habere potuit, atque habuit Sacramentarium Gregorianum, quam *pro imperatore nostro*, ita enim suo tempore scripsit sanctus Gregorius. Quoniam vero tempore scriptum in eo Codice fuerit *rege*, incertum est. Ibi quoque habetur, die Dominica missa de sancta Trinitate. Feria 2, de Sapientia; Feria 3, de Spiritu sancti dono postulando, etc. At hujusmodi missæ, uti nos veteres liturgici scriptores monuerunt, auctorem agnoscunt prælaudatum Alcuinum Albiensem, ita ut hinc discamus exaratum fortasse fuisse Codicem illum ante finem sæculi octavi; at non eum esse potuisse qui ab Adriano I pontifice ad Carolum Magnum missus fuit. Præterea ante idem Vindobonense Sacramentarium primigenia manu scriptæ occurrunt præfationes missarum a prima Dominica Quadragesimæ usque ad feriam sextam in Parasceve. Deinde missa de patronis Ecclesiæ, benedictio candelarum in die purificationis sanctæ Mariæ virginis, missa sancti Christophori, et Calendarium. Tandem sequitur hic titulus, litteris alteris

A ex auro, argento, niinio, atque atramento efformatis: *In nomine Domini. Incipit Liber Sacramentorum in circulo anni, expositum a sancto Gregorio papa Romano, editum ex authentico libro bibliothecæ capituli scriptum.* Viden ut præfationes distinctæ sint a Gregoriano Sacramentario? Eam sane ob causam, quod auctorem non habent præclarissimum illum pontificem. Spectasse Codicem hunc ad celeberrimum Angiæ Majoris Monasterium in Constantiensi diocesi situm, ex Calendario eruitur, ubi anniversarius dies obitus et interdum ordinationis illorum abbatum annotatur, atque insuper regum aliorumque hominum bene de eodem cœnobio meritorum dies emortalis vario characterere signitur. Postremus regum est Henricus rex, primus videlicet ejus nominis in Germania; abbatum vero Folewinus, qui anno Christi 809 electus fuit. In eo Codice nonnullæ missæ, orationes et benedictiones, nobis sese offerunt quæ in Codice Menardi desiderantur; et aliæ contra existant apud eundem Menardum, quibus caret Vindobonensis Codex.

Sunt et alii in Italia vetustissimi Codices ejusdem Gregorianæ liturgiæ. An ex iis aliquem asservaret insignis Aquileiensis patriarchalis Ecclesia, a cl. v. Joanne Dominico Berroli, ejusdem Ecclesiæ canonico, sum percontatus. Retulit ille haberi illic elegantissimum Codicem, cujus ætas spectare videatur ad sæculum Christi nonum, aut decimum. En ejus titulum: *In Christi nomine incipit Liber Sacramentorum de circulo anni, a sancto Gregorio papa Romano editum, qualiter missa Romana celebratur. Hoc est in primis introitus, etc.* In Bibliotheca quoque insignis capituli Canonicorum Veronensium existit idem Sacramentarium cum usitato titulo, scilicet: *Incipit Liber Sacramentorum de circulo anni, expositus a sancto Gregorio papa Romano, editus ex authentico libro bibliothecæ Cubiculi scriptus, qualiter missa Romana celebratur.* Consultus a me Bartholomæus Campagnola, sanctæ Cæciliæ archiepiscopus, et Veronensium rerum peritissimus, ad uerè rescriptis in benedictione cerei Sabbato sancto hæc legi: *Ut nos famulos tuos, etc., una cum papa nostro (illo) et gloriosissimo rege nostro Ottone, nec non et venerabili antistite nostro Vuolfkango, quieta temporum continua, etc.* Auctoritate Missalis hujus cl. v. Scipio Maffei Marchio, in catalogo episcoporum Veronensium intulit Vuolfkangum, ut ex postrema Veneta Editione Italiæ sacræ constat. Verum prælaudato Campagnolæ visum est Sacramentarium illud spectasse olim ad Ratisbonensem Ecclesiam sub Ottone III Germanico rege, nondum imperatore, quo tempore floruit Vuolfkangus Ratisbonensis episcopus ab anno Christi 974, usque ad 994. Codicem vero ab Oberto episcopo, qui cathedram Veronensem tenuit ab anno 992 ad 1008, atque Ottone III perquam charus et familiaris fuit, ob devotionem erga sanctum illum præsulem fuisse Veronam deportatum. Quæ si vera sunt, expungendus est ex catalogo Veronensium antistitem ille Vuolfkangus.

In eodem autem Sacramentario, præter consuetas A et honoris mei et beneficio Ecclesiæ perdam. » Ibi quoque præfationes illæ duntaxat in textu leguntur, quæ adhuc in usu sacrorum sunt. Si quæ vero additæ sunt, in margine alia manu adnotatæ fuerunt.

Longe tamen antiquiora Sacramentarii Gregoriani exempla mihi suppeditavit diligentia, et antiquus erga me amor cl. viri Patris Josephi Blanchinii, quem editi libri celebrem reddidere, et cui in Oratorio Romano commendata est ecclesiasticorum Annalium continuatio. Geminus ille, inquam, Codices ad me misit ex veneranda profecto vetustate præ cæteris Gregorianis commendandos. Alter ex iis olim in Gallia spectavit ad Paulum Petavium Parisiensem senatorem; tum ad Christinam inclytam Suecorum reginam pervenit, denique Romæ in Othobonianam bibliothecam illatus ibi quiescit. Confirmatur raræ ejus antiquitas ex characterum forma, quorum specimen idem Pater Blanchinius æræ laminæ commendatum voluit, atque hic ego omnium oculis expositum volo.

Rursus Codicis hujus antiquitas ex necrologio, quod identidem varia manu, diversisque temporibus, eidem Sacramentario adjectum fuit, deduci posse videtur. Certum quippe est antea exaratum fuisse Codicem; tum addita prout sors ferebat, et confuse in margine, sive in paginis vacuis, nomina defunctorum, aut infirmorum, aliorumque etiam viventium, pro quibus preces in tremendo sacrificio fundebantur. Singula referre, in nullius usum concederet. Præcipua tantum memorabo.

« III Kalendas Julii, quod fuit B festivitas apostolorum Petri et Pauli, obiit Godefredus de Bologna; sed et Emerada uxor ejus obiit ipsa Kal. Julii de hoc sæculo; quod fuit genitor et genitrice domni Warini episcopi Mutinensis, indictione prima (id est, anno Christi 1003, aut 1018, quo floruit idem Warinus episcopus). » Alteram accipe adnotationem in margine: « Ab hac hora in antea promitto ego Joannes archipresbyter tibi Warino episcopo, quod diebus vitæ meæ cum muliere alterius adulterium non faciam, neque cum illicita meretrice fornicationem. Et si fecero, me ipsum confirmo in periculum. » Tertiam denique adnotationem accipe: « Ego Naira presbyter promitto coram Deo et omnibus sanctis, et tibi Guarino episcopo, quod carnis commistionem non faciam. Et si fecero, C

Nomina canonicorum Parisiensium.

Ercanradus episc.,
Ercanfredus,
Ragoboldus,
Falcaldus,
Hadericus,
Gabilo,
Remigius,
Fulcricus
Alo

Amalingus,
Amalgarius,
Vuacco,
Aganus,
Item Aganus,
Ercanfredus,
Item Ercanfredus,
Elthbertus,
Martinus,

Ambrico,
Atroldus,
Everladus,
Jonas,
Melismus,
Berthaus,
Ainricus,
Gislefredus,
Johannes,

Bernardus,
Magenardus,
Gillardus,
Vulfuinus,
Drogo,
Vuinebaldus,
Rotgamus, etc.

Quod de Italia animadverti ego alibi (*Murator., Antiq. Ital. dissert. 41*), de Gallis nunc animadvertere potes. Scilicet homines unico nomine descriptos, cum nullus tunc esset cognominum usus. Qui mos

feri non potuit, quin confusionem aliquando pareret. Hic habes tres Ercanfredos, duos Aganos. Quid quæso, unum ab altero distinguit?

Nomina infirmorum.

Gerulfus sacerdos,
Hildeardus,
Teibaldus,
Fulcolus,
Adhalarius sacerdos,
Gerbertus,
Lingradus,
Walaradus,
Hildegardis,

Adalaldus,
Adalardus,
Waltbarius,
Ivo,
Durandus,
Hulcufus,
Amalhardus,
Durandus,
Leduis,

D Hildufus,
Zangrulfus,
Aldecrudis,
Sichardus,
Eufania,
Hainramnus,
Anthelmus,
Sigebertus,

Melismus,
Sidhardus,
Godelindis,
Agino,
Morandus,
Agenildis,
Rotfridus,
Ingelbaldus, etc.

Nomina defunctorum.

Domnus Inchadus episcopus,
Ercanradus episcopus,
Erembertus episcopus,
Dontbaldus episcopus,
Aldricus episcopus,
Adalbertus episcopus,

Adalricus,
Hilduinus abba,
Arigarius sacerdos,
Lotharius imperator,
Meinardus monachus,
Teowinus monachus,
Vumelinda,

Amaltrudis,
Deutfredus,
Geringarius,
Beniamin,
Elongus,
Wilfrimmus sacerdos,
Baltadus sacerdos,

Rodulfus comes,
Metarius laicus,
Otfredus episcopus,
Madelgarius,
Item Madelgarius,
Emeltrudis,
Wifaldus,

Item Wifaldus,
Constantius,
Item Constantius,

BERINGARIUS,
Jacobus episcopus,
Ratfredus,

A Plectrindis,
Gunardus,
Stephanus,

Almedus,
Stephanus, etc.

In aliis paginis hæc habentur.

Karolus imperator,
Mloutovicus imperator,
Pippinus rex,
Constantius episcopus,
Hewardus levita,
Sirmundus sacerdos,
Alfredus levita,

Drogo,
Elisard episcopus,
Hodolricus decanus,
Fulcherius decanus,
Froimundus decanus,
Otramnus levita,

Joannes subdiaconus.
Giroldus,
Fulbertus,
Waldris levita,
Otulfo levita,
Adelenda femina,

Flaremburgis femina,
Godevertus laicus,
Ingelrannus,
Anstasius,
Heribertus,
Anstasius, etc.

Reliquorum hominum hic descriptorum colluviem prætereo. Eorum nomina diversa characterum forma plerumque scripta apparent, ideoque addita, postquam Sacramentarium exaratum fuerat. Gemini autem Erceanradi, sive Erchenradi, Parisienses episcopi hic numerari videntur. Catalogum pervetustum Parisiensium episcoporum edidit Mabillonius (*Lib. iv de Re diplom.*, p. 625), in quo recensentur duo Erchanradi. Senior, a Sammarthanis in priore Editione Galliarum Christianarum omissus, florebat anno Christi 775.

Junior vero interfuit synodo Theodonis Villæ circiter annum 835, et decessisse creditur circiter annum 853. Quare saltem ante hunc annum Othobonianus Codex scriptus videtur. In eodem antiquo Codice legitur Litania Romana, non adeo antiquo characterē scripta, atque ad Parisiensis Ecclesiæ usum accommodata, quam a me accipere lectorem non pigebit. Ibi oratur pro domino imperatore, et exercitu Francorum. Ergo hæc Litania ante annum Christi 887, in usu fuit.

Litania Romana.

Kyrie, eleison. (*Ter.*)
Christe, audi nos. (*Ter.*)
Sancta Maria, ora.
Sancte Michael, ora.
Sancte Gabriel, ora.
Sancte Raphael, ora.
Sancte Joannes, ora.
Sancte Petre, ora.
Sancte Paule, ora.
Sancte Andrea, ora.
Sancte Jacobe, ora.
Sancte Joannes, ora.
Sancte Thoma, ora.
Sancte Philippe, ora.
Sancte Bertholomee, ora.
Sancte Matthee, ora.
Sancte Simon, ora.
Sancte Taddæe, ora.
Sancte Mathia, ora.
Sancte Marce, ora.
Sancte Luca, ora.
Sancte Stephane, ora.
Sancte Line, ora.
Sancte Clete, ora.
Sancte Clemens, ora.
Sancte Xiste, ora.
Sancte Corneli, ora.
Sancte Cypriane, ora.
Sancte Chrysogone, ora.
Sancte Laurenti, ora.
Sancte Vincenti, ora.
Sancte Anastasi, ora.
Sancte Fabiane, ora.
Sancte Sebastiane, ora.
Sancte Tiburti, ora.
Sancte Valeriane, ora.

Sancte Gergi, ora.
Sancte Ignati, ora.
Sancte Alexander, ora.
Sancte Cucufas, ora.
Sancte Gervasi, ora.
Sancte Protasi, ora.
Sancte Celse, ora.
Sancte Hippolythe, ora.
Sancte Dionysi, ora.
Sancte Rustice, ora.
Sancte Eleutheri, ora.
Sancte Saturnine, ora.
Sancte Polycarpe, ora.
Sancte Timothee, ora.
Sancte Cosma, ora.
Sancte Damiane, ora.
Sancte Maurici, ora.
Sancte Gereon, cum sociis tuis, ora.
Sancte Crispine, ora.
Sancte Chrispiniane, ora.
Sancte Christophore, ora.
Sancte Hilari, ora.
Sancte Martine, ora.
Sancte Augustine, ora.
Sancte Gregori, ora.
Sancte Hieronymine, ora.
Sancte Silvester, ora.
Sancte Benedicte, ora.
Sancte Ambrosi, ora.
Sancte Apollinaris, ora.
Sancte Maximine, ora.
Sancte Remigi, ora.
Sancte Vedaste, ora.
Sancte Marcelle, ora.
Sancte Germane, ora.

Sancte Medarde, ora.
Sancte Sulpici, ora.
Sancte Lupe, ora.
Sancte Eligi, ora.
Sancte Albine, ora.
Sancte Audoene, ora.
Sancta Felicias, ora.
Sancta Perpetua, ora.
Sancta Agatha, ora.
Sancta Agnes, ora.
Sancta Lucia, ora.
Sancta Cæcilia, ora.
C Sancta Anastasia, ora.
Sancta Petronilla, ora.
Sancta Scholastica, ora.
Sancta Susanna, ora.
Sancta Prisca, ora.
Sancta Praxedis, ora.
Sancta Brigida, ora.
Sancta Afra, ora.
Sancta Juliana, ora.
Sancta Eulalia, ora.
Sancta Leoadia, ora.
Sancta Eugenia, ora.
Sancta Euphemia, ora.
Sancta Genovefa, ora.
Sancta Tecla, ora.
Sancta Columba, ora.
Sancta Helena, ora.
Sancta Adelgundis, ora.
Sancta Antonina, ora.
D Sancta Christina, ora.
Omnes sancti, orate pro nobis.
Propitius esto. Parce nobis, Domine.

Propitius esto. Libera nos, Domine.
Ab omni malo, libera.
Ab hoste malo, libera.
A periculo mortis, libera.
Per Crucem tuam, libera.
Peccatores. Te rogamus, audi nos.
Ut pacem nobis dones, te rogamus.
Ut sanitatem nobis dones, te rogamus.
Ut fructum terræ nobis dones, te rogamus.
Ut aeris temperiem nobis dones, te rogamus.
Ut dominum apostolicum (illum) in sancta religione conservare digneris, te rogamus.
Ut domuum imperatorem, et exercitum Francorum conservare digneris, te rogamus.
Ut cunctum populum Christianum, pretioso sanguine tuo redemptum, conservare digneris, te rogamus.
Fili Dei, te rogamus.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere.
Christe, audi nos.
Kyrie eleison.

Alterum Sacramentarii Gregoriani Codicem, saltem ineunte sæculo Christi nono exaratum, asservat supra cætera ditissima, hoc est, Codicibus miss. referta, Vaticana bibliotheca. Illius exemplum sibi procurarat indefessus eruditionis ecclesiasticæ venator Pater Blanchinius nuper memoratus, illudque tandem in usum meum concessit, adjuncto etiam specimine characterum ejusdem Codicis in ærea lamina inscripto. Idem cum aliis ibi titulus: *Incipit Liber Sacramentorum de circulo anni expositum a sancto Gregorio papa Romano, editum ex authentico libro bibliothecæ*

Cubiculi scriptum. In aliis Codicibus, ut supra vidisti, habetur, indignante Prisciano, *liber expositum, editum, scriptum.* Si quis Codex editus aliter esset, de correctione longe serius adhibita dubitandum est. Hæc autem animadvertio me ad opinandum adducit, non ex ipso authentico libro bibliothecæ Cubiculi pontificii singula exempla Sacramentarii Gregoriani fuisse olim petita. Unum exemplum inde expressum, et ad Ecclesiam quampiam Galliarum, aut Germaniæ, aut Italiæ translatum, satis fuit, ut complures aliæ Ecclesiæ nova in te exempla deumerent: quod præci-

pue factum sæculo Christi nono et decimo, quo nempe A tempore per singulas ferme civitates canonicorum collegia constituta certarunt, ut ritus suos componerent ad exemplar omnium matris Ecclesiæ, hoc est, apostolicæ Romanæ. Si unusquisque e Romano Codice suum derivasset, vix fieri potuisset ut in tot exempla incurrisset idem grammaticalis error. Attamen in Codice Othoboniano, de quo nuper egimus, ita conceptus est titulus, litteris majusculis et minio exaratus: *In nomine Domini. Incipit liber Sacramentorum de circulo anni, a sancto Gregorio papa Romano editus. Qualiter missa Romana, etc.* Repetendum autem hic est, in neutro Codice, Vaticano, scilicet, atque Othoboniano, exhiberi nobis purum putum Sacramentarium, quale e sancti Gregorii manibus prodit. Aliquot etiam additamenta festorum subiinde ad illud utrobique sunt facta: cujus rei exemplum satis est memorare, diem festum ipsius sancti Gregorii ad iv Idus Martias, et missam sanctæ Mariæ ad martyres, ut Idus Maias; quæ instituta fertur a Bonifacio IV papa circiter annum Christi 610. Attamen suum stat remotissimæ antiquitatis pretium geminis memoratis Codicibus, Vaticano videlicet atque Othoboniano, ita ut ambo referre Natale suum censendi sicut, aut ad finem sæculi octavi, hoc est ante annum Christi octingentesimum, aut ad priores sæculi noni annos. Leo III papa anno 795 pontificatum iniiit; anno 816 vivere desiit. De hoc autem pontifice quid habeat Anastasius Bibliothecarius in ejus Vita accipe: « Ipse vero a Deo protectus et præclarus pontifex constituit, ut ante tres dies Ascensionis dominicæ litanie celebrarentur. Scilicet feria secunda, egrediente pontifice cum omni clero et cuncto populo cum hymnis et canticis spiritalibus ab Ecclesia Dei genitricis ad Præsepe, etc. Feria tertia vero, exeuntes ab ecclesia sanctæ Sabinæ martyris, etc. Feria quarta exeuntes ab Ecclesia Jerusalem, » etc. Habes hic, quo tempore litanie minores, sive rogationes, ante aliquot sæcula in Galliis institutæ, in Romanam Ecclesiam invectæ fuerint. Earnm quidem mentio occurrit in Sacramentario Menardino; nulla vero in Vaticano atque Othoboniano Codicibus. Itaque firmo decreto statui jam potest geminos hosce Codices sub finem sæculi octavi, aut exordium noni, fuisse exaratos. Ad hæc in Sacramentariis Pamelii et Menardi habentur missæ in Natali sancti Marci evangelistæ, ad diem vii Kalendas Maias; et in natali sancti Jacobi apostoli, ad diem viii Kalendis Augusti, quæ in Vaticano atque Othoboniano minime leguntur. Rursus apud Menardum habes Missas in natali sancti Bartholomæi apostoli, et sancti Augustini episcopi, et in vigilia sancti Lucæ evangelistæ; et in natali sanctorum Simonis et Judæ, et sancti Thomæ apostoli. Nulla ex his missis visitur in utroque Codice nostro; quæ satis evincunt Pamelii et Menardi Sacramentaria utrique illi Codici antiquitate concedere. Atque hoc manifestius postea elucet ex die festo Omnium Sanctorum, quem Adone, et Usuardo testibus Gregorius IV, summus pontifex, Ludovico Pio impe-

rante, circiter annum Christi 830, instituit. Cum illius diei missa tam in Codice Pameliano quam in Menardino legatur, nulla vero in Vaticano atque Othoboniano, legitima inde conjectura, imo et peremptoria sententia exurgit, majorem istis vetustatem esse tribuendam. Vindobonensis Cæsareus Codex missas concordans cum ambobus Codicibus nostris exhibet, et cum nullum ibi sit de rogationibus verbum, inde illius quoque ætatem metiri potes. Redeo nunc ad tot præfationes, quibus oneratam vides liturgiæ Gregorianam a Menardo editam; ac repeto easdem in textum missarum illatas, causam errori dedisse, quasi ipsarum auctor fuerit sanctus ipse Gregorius, uti nimium fidentes eidem Menardo credidere cardinalis Bona, et Antonius Pagius. Atqui certum est non alias præfationes in textu Gregoriano haberi quam quæ adhuc in usu Romanæ Ecclesiæ sunt, uti fidem faciunt antiquissimi Codices Vindobonensis, Vaticanus, Othobonianus, et Mutinensis; excepta missa sanctæ Anastasiæ in Natali Domini, cui propria olim attributa fuit præfatio. In vigilia quoque, et natali sancti Andreæ peculiare olim fuisse præfationes, quæ tamen aliæ sunt a Menardinis. Plerique autem Codices in fine collectas habent præfationes et benedictiones, quæ pro arbitrio sacerdotum et episcoporum adhibebantur. Antiquissimus tandem collector, quem Pamelius Grimoldum abbatem, Menardus vero Rodradum presbyterum est opinatus, nos vero, auctoritate Micrologi, æquius arbitramur Alcuinum Albinum, monet in prologo (quem proferam et ego ante benedictionem cerei ex Othoboniano) se hæc « in aliis sacramentorum libellis invenisse inserta; » sed a Gregoriano textu sejuncta exhiberi, ut unusquisque noscat « quæ a beato Gregorio, quæve sint ab aliis edita Patribus. » Tum de præfationibus ipsis hæc infra subdit: « Præfationes vero, quas in fine posuimus Codicis, flagitamus, ut ab iis, quibus placeant, cum charitate suscipiantur et canantur. Ab his vero qui eas intelligunt, nec tamen delectant, nec non et ab his qui eas volunt, nec intelligunt, poscimus ut nec assumantur nec canantur. »

Ista satis produnt peculiarium ejusmodi præfationum auctorem minime fuisse sanctum Gregorium, et neminem liturgiæ Gregorianæ addictum ad eas adhibendas adactum, liberumque omnibus eo tempore fuisse illis uti, aut non uti. Pleraque etiam concordans pergunt cum evulgatis a Menardo. Ad hæc animadvertas velim aliquot Othobonian: Codicis præfationes a Menardinis differre, ut in festo sanctæ Agnæ, sive Agnetis, in Sabbato sancto, in Paschate, in Annuntiatione sanctæ Mariæ, in Ascensione Domini, in Dominica quarta post Pentecosten, ut alias prætermittam. Rursus in Othoboniano Codice plures habentur præfationes, paucæ in Vaticano: quæ tandem nos ad perspicendum impellunt ejusmodi præfationes, et præsertim ob earum varietatem, non e Gregoriano Sacramentario, sed ex aliis fontibus hausas fuisse. Rejectas quoque intueberis ad calcem liturgiæ Gregorianæ benedictiones epi-

scopales, quas tamen apud Menardum perperam insertas habemus in textu Gregoriano. Iis in pontificali missæ episcopi olim benedicebant populo ante illa verba : *Pax Domini sit semper vobiscum* ; lateri enim cogimur ejusmodi consuetudinem antiquissimam fuisse. Aderat propterea peculiaris liber, quem Benedictionalem appellabant. Ne has quidem benedictiones fetum esse Gregorii Magni, statuendum est, cum in vetustis Ordinibus Romanis a Mabillonio editis nullum de iis verbum sit, et nullæ in Mutinensis Sacramentarii Gregoriani Codice, nono aut decimo sæculo scripti, reperiantur. In calce quidem Vaticani et Othoboniani exstant, sed plures in uno quam in altero, atque interdum diversæ a Menardi Codice. Si easdem complexum fuisset Romani cubiculi Sacramentarium, unde exempla olim fuere desumpta, nulla inter Codices antiquos esset diversitas. Propterea Mabillonius merito consuit easdem benedictiones non fuisse inferendas in Sacramentarium Gregorianum ; imo opinatus est, easdem a Zacharia pontifice improbatas fuisse in officio Gallianæ Ecclesiæ (*Mabill. comment. in Ord. Rom., c. 8, p. 52*). Et nunquam iis usos fuisse Romanos pontifices, conjicere etiam possumus e Sacramentariis Gelasiano et Leoniano, in quibus nullum est earum vestigium. Quod mirari cogor, missæ fere omnes Dominicarum recurrentium per annum, tam in Vaticano, quam in Othoboniano Codice, atque in Editis a Pamelio, rejiciuntur in alterum librum, veluti non procedentes a sancto Gregorio Magno. Imo in vetustissimo Mutinensi Sacramentario post missam ad pontificem ordinandum hæc adnotantur : **EXPLICIT SACRAMENTORUM A SANCTO GREGORIO PAPA EDITUM.** Tum sequitur : *Incipiunt missæ in diebus Dominicis.* In Othoboniano autem ac Pameliano inseritur prologus, sive adnotatio, Alcuini, veluti indicantis missas de Dominicis non pertinere ad sanctum Gregorium. Atqui fierine potest ut sanctus ille pontifex missas prætermiserit, quæ omnium maxime ad divinum cultum atque ad Sacramentum spectabant? Quid hic dicendum? Si Vaticanum vetustissimum Codicem consulimus, quo ad hæc Editionem usus sum, nulla ibi interponitur adnotatio, sive prologus, distinguens a Gregoriano textu orationes dominicales. Contra in prologo, sive in præfatione Alcuini, præposita eisdem missis, hæc leguntur : « Sed quia sunt et alia quedam, quibus necessario sancta utitur Ecclesia, quæ idem Pater (scilicet sanctus Gregorius) ab aliis jam edita esse inspiciens prætermisit, ideo operæ pretium duximus ea velut flores pratorum vernantes carpere, » etc. Et profecto orationes de Dominicis, omnium elegantissimæ ac devotissimæ, auctorem minime agnoscunt sanctum Gregorium. Vide Sacramentaria præcedentia, Leonianum, videlicet, ac Gelasianum, in quibus pleræque leguntur. Si Gregorius eas in suo prætermisit (quod tamen facile concedendum non est), alia de causa factum non fuit, nisi quia ipsæ in manibus jam erant omnium earum Ecclesiarum, quæ Romana liturgia utebantur.

A Quod nunc expostulare cogor, est quidem Sacramentarium Gregorianum ; sed integrum conspectum quotidianæ missæ minime habemus, qualis fuit ejusdem sancti pontificis ævo. Hoc autem inquires, non moror lectionum, Evangeliorum, et antiphonarum textum, quorum nulla ibi est mentio. Fuerunt enim olim varii Codices ad usum missæ solennis, sive missæ cantu peractæ. Nempe Antiphonarium, psalmos, et antiphonas pro diversis diebus ad missam decantandas continens, aderat clericis in choro cænentibus. Lectionarium, lectiones complectens, ex Veteri Testamento, aut ex Epistolis canonicis decerptas, præstare erat subdiacono. Evangelistarium quoque, exhibens diversas Evangeliorum portiones singulis diebus canendas, diacono ministrabatur. Unus interdum **B** Codex tam Epistolarum quam Evangeliorum lectiones amplectebatur. Erat etiam clero liber Comitæ, sive Comes, antiquus sane, ita ut eum nonnulli sancto Hieronymo, perperam tamen, tribuerint ; qui lectiones indicabat singulis diebus adhibendas in sacris. Indicabat, inquam, nam nihilominus erat opes habere Codicem unde ipsæ lectiones extensæ desumendæ erant. Nos hæc omnia in Missalibus nostris conjuncta nunc habemus. At nullum, quem poscam, Missalem librum, conscriptum ante annum Christi milleannum, quicquam adhuc exeruit, in quo universus iste sacrorum apparatus, coagmentatus et per ordinem distributus, legatur. Quare vix intelligas qui sine incommodo tunc privatæ missæ sine diacono, subdiacono et choro, celebrarentur, cum e diversis **C** Codicibus petenda esset integra missa, scilicet orationes ex Sacramentario, antiphonæ, lectiones et Evangelia, ex aliis libris. Ingens profecto incommodum fuerit quatuor aut saltem tres Codices deferre ad altare, et ex uno ad alium procedere, ut quæ spectabant ad peculiarem missæ recurrentis ordinem, conjungerentur. An aliter fieri et ejusmodi incommodum evitari potuerit, judicabant alii. At ista minime, ut aiebam, moror. Ad unum contendo, non omnia quæ in unaquaque missa inconvulso litæ recitanda erant, exhiberi in vetustis Sacramentariis a sancto Gregorio concinnatis. Nullæ enim in iis plerumque rubricæ, nihil ibi de salutationibus ad populum, hoc est *Dominus vobiscum*, aut *Pax vobis*, populo respondente *Et cum spiritu tuo* : quæ salutatio ad attentionem renovandam non semel in sacra liturgia recurrit, et a sera antiquitate commendatur. Integer vero canon missæ decurrit usque ad *Liber nos, quæsumus, Domine*, etc., quo recitato nihil aliud subiungitur in Gregoriana, nisi *Pax Domini sit semper vobiscum*. Respondetur : *Et cum spiritu tuo*. Neque plura habes in Sacramentario Gelasiano ; imo nulla ibi mentio *Agnus Dei*. Præterea in Gregoriano nulla sunt verba de fractione consecrati panis, et in corpus Christi immutati, neque de immissione particulæ in calicem, neque referuntur illa magni momenti verba, a sacerdote recitanda, id est : *Hæc commistio et consecratio corporis*, etc. Fractio hæc ex apostolica traditione mansisse creditur, eamque etiam Orientales Christi fideles ab antiquis sæculis usur-

pant ad designandam Domini passionem. Dubitare autem non possumus quin Ecclesia Romana supra laudatis verbis ad fractionem fuerit usa, cum in ordine primo Romano. cujus frequens mentio est apud Amalarium, et quem Mabillonius sæculo Christi nono longe superiorem censet, eadem formula præscribitur, videlicet: *Fiat commistio*, seu: *Hæc commistio*, etc. Neque hæc tantum desiderantur in Sacramentario Gregoriano, sed et cætera de pace danda, quam v'lm osculum sanctum confirmabat. Omissa quoque videas quæ præcedunt et subsequantur commun'ionem sacerdotis et populi fidelis, cum tamen comperit sit sacerdotem porrigentem populo cælestem panem usum fuisse verbis illis: *Corpus Domini*, etc., et communicantes respondisse: *Amen*. Antiquissima quoque est formula: *Ite, missa est*, uti et aliqua benedictionis species in fine missæ non solum in vetustis Romanæ Ecclesiæ Ordinibus, sed etiam a Rha-

bano Mauro (*Lib. 1 de Instit. cler., c. 33*) et ab Amalario (*Eclog. et lib. 11 de Offic. divin., c. 36*) memorata, quorum tamen mentionem frustra ab eodem Sacramentario exspectes. Ut opinari fas est, quod nunc et orationum et rituum in vetustis libris desideratur, supplebant olim episcopi et presbyteri, sive memoria complexi quidquid scripto traditum non fuerat ad complementum sacrificii et communionis, sive potius quia, ut nunc etiam fieri videmus, scripta ea haberent in tabella altari superposita, quam pro opportunitate consulebant; nam fidei memoriæ non omnes possunt, neque tutum in rebus tanti momenti est. Atque hæc satis sint de Sacramentario Gregoriano. Qualis autem sit characterum forma in Vaticano Codice, unde ista expressa fuerunt, in specimine sequenti intueberis, quod ad me misit P. Blanchinius.

Codex Reg. Vat. N^o 335. Pag. 758.

+ P. 54.

ih̄u xp̄i quærentur usque iudicare vivos &

mor tuor & t̄mperignem am̄.

INDE UERO ΤΑΥΤΩΝ ΑΤΕΙΝ ΑΡΕΣΕΤΑΙ
RES DESPUTO ΕΤΔΙΕ ΑΤ ΑΔΑΥΕΜ
ΕΙ ΕΤΑ QUO DE ΤΑ ΔΑ ΠΕΡΙ ΕΙΝΟ ΔΟΡΕ
ΣΥΛΛΙΤΑΤΙΣ ΤΥΛΥΤΕ ΜΕ ΦΥΣΑΡΕ ΔΙΑ
ΒΟΙ ΕΑ ΔΡΟΡ ΙΗ QU ΚΒΙ ΤΕ ΝΙ Μ ΙΥ ΔΙ CΥ ΔΙ
ΡΟΣΤΕ ΑΥΕΡ ΟΤ Α Η Σ Ι Τ Ε Ι Ρ Ε CΤ Υ Σ Ε Τ Ι Ν
Τ Ε Ρ Σ Α Ρ Υ Λ Α Σ Δ Ε Ο Λ Ε Ο Ε Χ Ο R C I Z Α Τ Ο
C Ρ Υ C Ε Μ Φ Α C I Ε Ν Δ Ο C Υ Μ Ρ Ο L I C Ε Ε Τ Υ Ο C A
Τ Ο Ν Ο Μ Ι Ν Ε Ε Ι C Υ Δ Ι C Α Τ Α Β Ρ Ε Ν Υ Ν Τ Ι Α Σ
S Α Τ Α Ν Ε · R · Α Β Ρ Ε Ν Υ Η Τ Ι Ο · Ε Τ Ο Μ Ν Ι Β Ο Σ
Ο Π Ε Ρ Ι Β Υ Σ Ε Ι C Υ S · R · Α Β Ρ Ε Ν Υ Η Τ Ι Ο · Ε Τ
Ο Μ Ν Ι Β Υ Σ Ρ Ο Μ Π Ι Σ Ε Ι C Υ S · R · Α Β Ρ Ε Ν Υ Η Τ Ι Ο
Η Ι Σ Ε Χ Ρ Ι Ε Τ Ι Σ Π Ρ Ο C Ε Δ Α Τ Σ Α C Ε Ρ Δ Ο Σ
Α Δ Φ Ο Ν Τ Ε Σ Β Ε Ν Ε Δ Ι C Ε Ν Δ Ο Σ Ε Τ Δ Ι C Α Τ
Β Ε Ν Ε Δ Ι C Τ Ι Ο Ν Ε Μ Φ Ο Ν Τ Ι Σ Σ Ι C Υ Τ Σ Υ Ρ Ε
R Ι Υ Σ Ι Η Γ Ρ Ε Γ Ο Ρ Ι Α Ν Ο C Ο Ν Ι Ν Ε Τ Υ Ρ

Pagina N^o 147

ut nor famulo suo somnem clerum
& de uotum unum populum una cum patre
n^{ro} papa itt. ^{à dⁿⁱ anno} quie te temporum conser
sa. in his paschalibus gaudur conseruare
digneris. p dñm.

CAPUT VII.

In quo olim sita foret varietas utentium liturgia Romana.

Post sacrum Tridentinum concilium, multiplicemque curam Romanorum pontificum, liturgia omnium catholicarum in Occidente Ecclesiarum ad missam pertinens, stabilem consecuta est unionem. Excipienda est Ambrosiana Ecclesia, quæ suis adhuc antiquis ritibus utitur. Diversitas tamen illius a Romana in incremento sacrificio potissimum respicit orationes, sive collectas, et alias Epistolarum sacrarum atque Evangeliorum lectiones, et complurium præfationum usum. Nam quod attinet ad canonem, Ambrosiani quoque ipsi ferme in omnibus concordēs procedunt cum Romana Ecclesia. In angulo pariter Toletanæ civitatis, locus relinquitur Mozarabicæ vetustæ liturgiæ. Nam quod a nonnullis monachorum cœtibus peculiaris aliquis, sed levis, ritus adhibeatur adhuc in missa, id nullius momenti negotium est. Antiquis autem sæculis etsi a plerisque Italiæ, Galliæ, Germaniæ, Britanniæ, aliarumque provinciarum Ecclesiis missæ Romanæ liturgia observaretur, non mediocri tamen varietas in earum Missalibus deprehendebatur; sed quæ, uti jam monuimus, nihil officeret substantiæ mysterii, atque essentialibus præcipue ritibus missæ. Versabatur hæc in additamentis orationum, sequentiarum, et præsertim festorum, ac propterea missarum, quibus licebat unicuique episcopo suum infercire Missalem. Verum immutare sacra canonis verba nefas semper fuit. A libro, cui titulus Comes, eo quod præsto semper erat sacris templi ministris, de quo nuper facta fuit mentio, indicabantur lectiones ex prophetis, aut Epistolis canonicis, simulque Evangeliorum segmenta ad quamlibet missam recitanda. Veneranda maxime fuit libri hujus antiquitas, cum ejus mentio ipso sæculo Christi quinto occurrat, ut Mabillonius animadvertit. Is tamen tot novis sanctis ac missis oneratus ad nos per Pamelium et Biluzium pervenit, ut plures fortassis sint in eo additiæ mer-

Ritus quotidianæ missæ, expressi ex Codice Mutinensis Ecclesiæ, ante annos sexcentos scripto.

Incipit Ordo, qualiter episcopus, vel presbyter ad missam se debeat præparare. In primis cautet per se et per circumstantes psalm. istos cum letaniis, et antiphona: Sanctifica nos, Domine. Psalm. Quam dilecta. Psalm. Benedixisti. Psalm. Inclina. Psalm. Credidi, cum Pater noster, et precibus his Cap. Exsurge,

Aces, quam antiquæ. Librum hunc ex Codice vetustissimo dedit nobis venerabilis cardinalis Thomasius.

Veterum Missalium diversitatem, pro Ecclesiarum varietate auctam, quicumque agnoscere velit, adeat cl. Patrem Martene, qui ordinarium, sive consuetum, missæ cursum ex multis Galliarum Missalibus atque Ritualibus collegit (*Martene. tom. I de antiq. Eccles. Ritibus*). Non dissimilem varietatem ostendere posset in Italicis Ecclesiis, quisquis antiquos earum Missales mss. superstites consuleret. Jamque varios liturgiæ Siculæ ritus illustravit anno 1736 doctissimus vir Joannes de Joanne, Panormitanæ Ecclesiæ canonicus (*De divin. Sicul. Offic.*). Liceat et mihi prodere quibus olim ritibus Mutinensis Ecclesia tremendum sacrificium celebraret. Uti supra monui, erat et adhuc est huc Ecclesiæ sacramentarium Gregorianum, nouo vel saltem decimo sæculo exaratum. Verum in antiquis id genus Sacramentariis plerumque rubricæ desiderantur, ritus scilicet omnes ad sacram synaxim adhibendi. Ejusmodi ritus post annum millesimum cœpti sunt adungi Missalibus libris. Asservantur autem in archivo capituli canonicorum Mutinensium gemini id genus libri membranacei, ante annos sexcentos exarati. Alter ex his ad equites, sive fratres Templarios spectasse mihi creditur, nam ad varios Calendarii dies recentiori ac vario characterē hęc nomina adscripta fuerunt: V Id. Jul. obiit Ugo de Paens, primus magister. II Id. Jul. obiit venerabilis Philippus rex Franciæ (id est, Philippus II, anno 1223). VII Id. Sept. obiit frater G. Carnoc., decimus tertius magister. XV Kal. Octob. obiit frater Bernardus de Tremallea, tertius magister. VI Non. Oct. obiit frater Arnaldus de Terra rubea, octavus magister. Aliorum nomina prætereo. Agi hic de magnis magistris ordinis Templariorum sum opinatus. Pluris tamen faciendus est alter Codex, quod rubricas missæ tunc usitatæ accuratius descriptas exhibeat. En ergo quid ex illo excerptum credidi.

Domine, adjuva. Resp. Et libera. Fiat misericordia tua, Domine, super nos. Resp. Quemadmodum. Deus, tu conversus vivificabis nos. Resp. Et plebs tua lætabitur. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam. Resp. Et salutare tuum. Ab oculis meis munda me, Domine. Resp. Et ab alienis. Non intres in iudicium cum servo

tuo, Domine. *Resp.* Quia non justificabitur. Sacerdotes tui induuntur justitiam. *Resp.* Et sancti tui exsultent.

« *Et tunc exuat se cotidianam tunicam dicens :*

« Exsue me, Domine, veterem hominem cum actibus suis, et indue me novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, et sanctitate veritatis.

« *Ad manus lavandum.*

« Ablue, Domine, manus meas, et cor meum quatenus templum sancti Spiritus effici merear.

« *Ad ephos dicat.*

« Dona, Domine, galeam salutis in capite meo; ad expugnandas et superandas omnes diabolicas fraudes.

« *Ad albam.*

« Indue me, Domine, vestimento sanctis, et tunica lætitiæ et castitatis ac continentie circumda me semper.

« *Ad cingulam.*

« Præcinge, Domine, lumbos meos, et circumcide omnia vitia cordis et corporis mei, cum custodia mentis meæ.

« *Ad stolam.*

« Circumda, Domine, cervicem meam stola justitiæ, et ab omni corruptione purifica mentem meam.

« *Ad casulam.*

« Indue me, Domine, lorica fidei et galea salutis, et perfecta caritate reple cor meum.

« *Ad manipulum.*

« Da, Domine, manibus meis manipulum ad extergendas sordes a corde et corpore meo, ut sine pollutione valeam nomen tuum laudare et benedicere in sæcula sæculorum. Amen.

« *Et cum paratus fuerit, dicat :*

« Fac me, quæso, omnipotens Deus, ita justitia indui, ut sanctorum tuorum merear exultatione lætari quatenus emundatus ab omnibus sordibus peccatorum, consortium adipiscar tibi placentium sacerdotum, meque tua misericordia a vitiis omnibus exsuas, quem reatus propriæ conscientie gravat. Per Dominum.

« *Alia oratio.*

« Rogo te, altissime Deus Sabaoth, Pater sancte, ut me tunica castitatis digneris accingere, et meos lumbos balteo tui amoris ambire ac renes cordis mei tuæ caritatis igne urere, ut pro peccatis meis possim intercedere, et adstantis populi veniam promereri, ac pacificas hostias singulorum immolare. Me quoque audacter accedentem non sinas perire, sed dignare lavare, ornare, et leniter suscipere.

« *Hac dicta ingressio fit ad altare, incipiendo ita :*

« *Antiphona.* Introibo. Judica me, Deus.

« *Cum autem pervenerit ante altare humiliter inclinato vultu:*

« *Pone, Domine, custodiam ori meo. Resp.* Et ostium circumstantiæ.

« *Et agat, ut mos est, confessionem. Peracta vero confessione dicat :*

« Deus, vitam meam annuntiavi tibi. *Resp.* Posuisti lacrymas. Delictum meum cognitum tibi feci. *Resp.* Et in justitiam. Dixi: Confitebor adversum me injustitiam meam Domino. *Resp.* Et tu remisisti.

Pro hac orabit ad te omnis sanctus. *Resp.* In tempore opportuno.

« Domine exaudi orationem meam. *Resp.* Et clamor.

« Aufer a nobis, quæsumus, Domine, intercedentibus istis, et omnibus sanctis tuis, cunctas iniquitates, ut ad sancta sanctorum puris mereamur mentibus introire. Per.

« *Cum autem se exerit, mittat incensum in thuribulum, dicens :*

« In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti benedicatur incensum istud, et acceptabile fiat in odorem suavitatis.

« *Tunc sumat de eo, et osculetur Evangelium, ut jubet Romanus. Deinde procedens paululum prope altare inclinatus dicat hanc orationem :*

« Domine Jesu Christe, mundi Redemptor, propitius esto mihi peccatori, omnibusque modis in peccato jacenti: quia tu solus, Domine Deus noster, immortalis es, et sine peccato. Indulge mihi misero præsumenti accedere ad sanctum altare tuum et invocare te: quia peccavi ab infantia mea usque nunc coram te, et coram angelis, et omnibus sanctis tuis. Sed per illorum intercessionem tribue mihi divinam clementiam, et veniam delictorum meorum, et doce me facere voluntatem tuam omnibus diebus vite meæ. Qui vivis et regnas.

« *Deinde erigat se, et osculetur altare: et dicat hanc orationem :*

« Domine Deus omnipotens, qui es magnus et admirabilis Dominus, qui donasti nobis introitum in sancta sanctorum, propter Incarnationem Domini nostri Jesu Christi, unigeniti Filii tui obsecramus et petimus benignitatem tuam; et propterea in timore sumus et tremore, volentes assistere ante sanctum et gloriosum altare tuum. Emitte super nos donum Spiritus sancti tui, et renova animas nostras et corpora, ut mundo corde offeramus tibi sacrificium in remissionem peccatorum nostrorum, et omnium populorum tuorum, qui gratia tua et misericordia Christi tui sunt redempti. Qui tecum vivit.

« *Tunc dicat Gloria in excelsis Deo, si adest tempus, et eo plane finito, dicat hanc orationem*

« Ante conspectum divinæ Majestatis tuæ, Deus, reus assisto, qui invocare nomen sanctum tuum præsumo. Miserere, Domine, mihi homini peccatori. Ignosce indigno sacerdoti, per cujus manus hæc oblatio videtur offerri. Parce peccatorum labe, præ ceteris capitalium, polluto, et non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu

quo omnis vivens. Et licet vitis et voluptatibus carnis aggravati simus, Deus, tamen recordare, quod caro sumus. In tuo conspectu etiam coeli non sunt mundi: quanto magis nos homines terreni, immani sicut pannus menstruatus? Iodigni sumus, Domine Jesu Christe, ut aimus viventes; sed tu, qui non vis mortem peccatoris, da nobis veniam in carne constitutus, ut per penitentiae labores vita aeterna perfrui mereamur, in caelis. Per te, Christe Jesu.

« *Alia oratio.*

« Omnipotens sempiterna Deus, qui me peccatorem sacris altaribus adstare voluisti, et sancti nominis tui laudare potentiam, concede, quaesumus, per hujus sacramenti mysterium meorum mihi veniam peccatorum, ut tuae majestati digne ministrare merear. Per.

« *Deinde cum Evangelium osculatur, dicat:*

« Pax Christi, quam nobis per Evangelium suum tradidit, confirmet, et conservet corda, et corpora nostra in vitam aeternam. Amen.

« *Et cum incensum, antequam Evangelium legatur, in thuribulum mittit, dicat:*

« Odore celestis inspirationis tuae Dominus accendat et impleat corda nostra, ad audienda et implenda Evangelii sui praeccepta. Qui vivit.

« *Deinde inclinato diacono, et benedictionem petenti, signum crucis faciendo, dicat:*

« Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut punitis competenter Evangelium pacis.

« *Item benedictio.*

« Benedictio Dei Patris et Filii et Spiritus sancti descendat super te, et aperiat os tuum, ad digne idoneeque pronuntiandum Evangelium suum.

« *Diaconus dicat:*

« Conforta me, Rex sanctorum principatum tenens et da sermonem rectum, et bene sonantem in os in eum.

« *Post, lecto Evangelio, dicat:*

« Per istos sanctos sermones Evangelii Domini nostri Jesu Christi, indulgeat nobis universa delicta nostra.

« *Et calice sibi a diacono cum oblata dato, dicat diaconus:*

« Tibi Domino Creatori meo hostiam offero pro remissione omnium peccatorum meorum, cuncto-
rumque fidelium tuorum.

« *Et sacerdos, oblationem accipiens, dicat:*

« Domine Jesu Christe, qui in cruce passionis tuae de latere tuo, unde tibi Ecclesiam consecraves, sanguinem manare voluisti, suscipe hoc sacrificium, quod tibi offert famulus tuus, et concede clementissime ut pro redemptione nostra et totius mundi in conspectu divinae majestatis tuae cum odore suavitatis ascendat.

« *Tunc diaconus, libamen in calice offerens, dicat:*

« Acceptum sit omnipotenti Deo sacrificium istud.

« *Et cum sacerdos id ipsum offert dicat:*

« Suscipe, clementissime Pater, hostias placatio-

nis et laudis, quas tibi offero indignus famulus tuus, ad gloriam et honorem nominis tui, ut vivis proit ad veniam, et cunctis fidelibus defunctis ad indulgentiam: et me indulgentiam quaerentem placatus respice. Qui vivis, etc.

« *Deinde positum sacrificium benedicat his verbis, crucem faciendo:*

« In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, sit signatum, et consecratum, et benedictum hoc sacrificium.

« *Super oblatam.*

« Sanctifica, quaesumus, Domine, hanc oblationem, ut nobis Unigeniti tui corpus fiat.

« *Super calicem.*

« Sanctifica, quaesumus, Domine, et hunc calicem ut nobis Unigeniti tui sanguis fiat.

« *Tunc mittat incensum in thuribulum dicens:*

« Per intercessionem sancti Gabrielis archangeli stantis a dextris altaris incensi, et omnium electorum suorum, Dominus dignetur incensum istud benedicere, et in odorem suavitatis accipere.

« *Et cum vaporem emisit, dicat:*

« Incensum istud a te benedictum, ascendat ad te, Domine, et descendat super nos misericordia tua.

« *Item.*

« Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo.

« *Cum incensum offertur singulis dicatur:*

« Accendat in nobis Dominus ignem sui amoris, et flammam aeternae caritatis.

« *Ad offerenda munera.*

« Suscipe, sancta Trinitas, hanc oblationem, quam tibi offerimus in memoriam incarnationis, nativitatis, passionis, resurrectionis, et ascensionis Domini nostri Jesu Christi, et in honorem perpetuae Virginis Mariae, atque omnium electorum tuorum, qui tibi placeverunt ab initio mundi: ut omnibus proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem; et illi omnes pro nobis intercedere dignentur in caelis, quorum memoriam facimus in terris. Per eundem.

« *Pro defunctis.*

« Suscipe, sancta Trinitas, hanc oblationem, quam tibi offero pro animabus famulorum famularumque tuarum, ut eis requiem aeternam donare digneris in numero electorum tuorum, ut in illorum consortio vita perfruantur aeterna. Per Christum.

« *Postea vertat se, deosculetur altare et dicat:*

« Orate pro me peccatore, fratres ac sorores, et meum ac vestrum sacrificium acceptum fiat omnipotenti Deo ante conspectum suum.

« *Et respondetur a circumstantibus:*

« Orent pro te omnes sancti et electi Dei, et exaudi te Dominus orantem pro nostrum omnium salute; et memor sit omnis sacrificii tui. Et immola Deo sacrificium laudis, et misereatur tui omnipotens Deus, et dimittat tibi omnia peccata tua. Dominus Deus ait in corde tuo, et in ore tuo, et suscipiat sa-

crificium sibi acceptum de manibus tuis pro nostra A et omnium salute.

« Et postea dicant hos psalmos :

« Exaudiat te. *Psalm.* Ad te levavi. *Psalm.* Misereere mei Deus, secundum *Psalm.* Deus refugium. *Psalm.* Qui habitat. *Psalm.* Ad Dominum eum tribularer. *Canticum graduum usque* Qui fecit cœlum et terram. *Kyrie eleison, cum Pater noster, cum precibus his :* Salvum fac servum tuum. *Resp.* Deus meus. Desiderium cordis ejus tribuisti ei. *Resp.* Et voluntatem. Vitam petiit a te, et tribuisti ei. *Resp.* Longitudinem. Oculi Domini super justos. *Resp.* Et aures ejus. Fiat voluntas tua super nos. *Resp.* Quemadmodum. Exsurge, Domine, adjuva nos. *Resp.* Et libera. Domine, exaudi orationem meam. *Resp.* Et clamor.

« *Collecta pro sacerdote.*

« Gaudeat, Domine, famulus tuus beneficiis inpetratis, et cui fiduciam sperandæ pietatis tribuisti, optatæ misericordiæ præsta benignus effectum. Per.

« *Collecta pro omnibus.*

« Precibus nostris, quæsumus, Domine, aures tuæ pietatis accommoda, et orationes supplicum, occultorum cognitor, benignus, exaudi, ut te largiente ad vitam perveniamus sempiternam. Per.

« *Symbolum apostolorum.*

« Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, etc.

« *Sequuntur Præfationes* ^a.

« *Sequitur Canon* ^b.

« Te igitur, etc.

« *Hic te inclina aliquantulum.*

« Hanc igitur oblationem, etc. Corpus † et sanguis † fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi.

« *Hic accipit oblatam de altari.*

« Qui pridie quam pateretur, etc. Benedixit † fregit, dedit discipulis suis dicens : Accipite, et manducate ex hoc omnes. Hæc est enim corpus meum.

« *Hic accipit calicem.*

« Simili modo postea quam coenatum est, etc., ut in consueto canone.

« *Antequam misceatur corpus cum sanguine.*

« Hæc sacrosancta commixtio corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi fiat omnibus sumentibus salus mentis et corporis, et ad æternam vitam capescendam præparatio salutaris. Per eundem.

« *Hic osculetur aram sacerdos dicens :*

^a Id est præfationes in Nativitate Domini, in Epiphania Domini, per totam Quadragesimam, in Resurrectione Domini, in Ascensione Domini, in Pentecoste, de sacra Cruce, de Apostolis, in assumptione sanctæ Mariæ, in honore sanctæ Trinitatis. Tum una præfatio reliquis diebus usitata, uti in Editis. Ante postremam præfationem occurrit imago Salvatoris, manu librum tenentis. Post illam visitur altera imago ejusdem e cruce pendens. Utamque, aut unam saltem oculari nos fuit. Aliquantum coloris oscula data detulerunt.

^b Canon procedit, ut in Editis. Ibi legitur : *Unum eum famulo tuo papa nostro (illo) et rege nostro, et*

« Domine Jesu Christe, qui dixisti apostolis tuis, etc.

« *Deinde pacem dicat :*

« Habete vinculum caritatis et pacis, ut apti sitis sacrosanctis mysteriis.

« *Ceteri invicem dicant*

« Pax Christi et Ecclesiæ abundet in cordibus nostris. Amen.

« *Ante communionem dicat .*

« Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, etc.

« *Deinde panem manu tenendo, dicat :*

« Panem cœlestem accipiam, et nomen Domini invocabo.

« *Alia.*

« Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum ; sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus.

B « *Cum corpus accipit, dicat :*

« Corpus Domini nostri Jesu Christi sit mihi ad remedium sempiternum in vitam æternam. Amen.

« *Suscipiendo calicem, dicat :*

« Quil retribuam Domino, etc.

« *Sumendo calicem, dicat :*

« Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat me in vitam æternam.

« *Post corpus et sanguinem acceptum, dicat :*

« Corpus Domini mei Jesu Christi, quod accepi, et sanguis ejus, quo potatus sum, adhæreat visceribus meis, et præstet, ut ibi nulla remaneat peccati macula, ubi ejus introierunt sacramenta. Qui cum Patre, etc. ^c.

« *Et cum aliis dederit, dicat :*

G « Corpus Domini nostri Jesu Christi conservet animam tuam in vitam æternam. Amen.

« *Item alia.*

« Perceptio sanguinis Domini nostri Jesu Christi conservet animam tuam in vitam æternam. Amen.

« *Postcommunio.*

« Læti, Domine, sumpsimus sacramenta cœlestia. Intercedente beata Dei Genitrice semper virgine Maria cum omnibus sanctis tuis, ad vitam nobis proficiant sempiternam. Per eundem.

« *Item dicat :*

« *Ite. Missa est.*

« *Finita missa osculetur altare et dicat :*

D « Meritis et intercessionibus beatissimæ Mariæ semper virginis et omnium sanctorum, misereatur nostri omnipotens Deus. Qui vivit, etc.

« *Postea rediens ad sacrarium, dicat :*

« Benedicite omnia opera Domini Domino, etc.

antistite nostro (illo), etc. Casuarie et Damiani, et omnium sanctorum tuorum, nec non et illorum, quorum hodie solemnitas in conspectu gloriæ tuæ celebratur triumphus. Quorum meritis precibusque, etc.

^c Quantæ antiquitatis sit hujusmodi oratio, quæ adhuc in liturgia Romana quotidie repetitur, habes ex Missali Gothico ante Annum Ch. 800 usurpato. Ibi ab missam dominicalem hæc postcommun. legitur : *Corpus tuum, Domine, quod accepimus, et calicem tuum, quem potavimus, hæreat in visceribus nostris ; præsta, Deus omnipotens, ut non remaneat macula, ubi viva et sancta intraverunt sacramenta. Per.*

- « *Sequitur missa. Tertio Kal. Decembris, vigilia A sancti Andreae apostoli. Tum reliquæ missæ. Ex iis hæc duntaxat memorandæ mihi sunt visæ :*
- « VIII Id. Decemb., sancti Nicolai episcopi et confessoris.
- VII Id. Decemb., natalis sancti Ambrosii episcopi et confessoris.
- Eodem die, sancti Savini episcopi et martyris.
- VI Id. Decemb., sancti Zenonis episcopi. Eodem die, sancti Dalmatis martyris.
- V Id. Decemb., sancti Syri episcopi et confessoris.
- VIII Kal. Febr., Conversio sancti Pauli apostoli. Eodem die, sancti Prosperi martyris.
- II Kal. Febr., natalis sancti Geminiani episcopi et confessoris.
- Kal. Febr., natalis sancti Severi confessoris et archiepiscopi.
- VII Id. Febr., sancti Vedasti confessoris.
- IV Id. Febr., sanctæ Scholasticæ virginis.
- XVI Kal. Mart., natalis sancti Valentini martyris. Eodem die, sanctorum Vitalis, Feliculæ et Zenonis.
- XIV Kal. Mart., sanctæ Julianæ virginis.
- Non. April., sancti Ambrosii archiepiscopi.
- Id. April. sanctæ Euphemie virginis.
- II Kal. Maii, in *Kalendario præfixo*, Translatio beati Geminiani; *sed missa desideratur.*
- VIII Id. Maii, Apparitio sancti Michaelis archangeli. Eodem die, sancti Victoris martyris. *In margine :* Sancti Cathaldi archiepiscopi.
- VI Id. Maii, sanctorum Gordiani et Epimachi. Eodem die, sanctæ Christinæ virginis et martyris.
- III Id. Maii, Dedicatio sanctæ Mariæ ad Martyres. *Ad Id. Januarii habetur :* sancti Hilarii episcopi et confessoris; *et nihilominus II Id. Maii occurrit missa sancti Hilarii episcopi et confessoris.*
- XVI Kal. Jun., Translatio sancti Syri episcopi et confessoris. *In Kalendario :* Translatio sancti Geminiani, *sed sine missa.*
- XII Kal. Jun., Translatio sanctorum Senesii et Theopompi.
- X Kal. Jun., sancti Juliani martyris.
- VIII Kal. Jun., sancti Urbani papæ et martyris. Eodem die, sancti Dionysii Mediolanensis. Eodem die, sancti Salvatoris.
- II Kal. Jul., Festum sancti Pauli apostoli. Eodem die, sancti Martialis.
- VIII Id. Jul., sanctorum Kiliani, Colonati, Thothanani.
- V Id. Jul., Translatio sancti Benedicti in Floriaco. Kal. Aug., sanctæ Præxedis virginis. Eodem die, sancti Danielis prophete.
- VIII Id. Aug., sancti Sixti papæ et martyris. *Benedictio uæ. antequam dicatur :* *Ilæc omnia, Domine, semper.*
- Benedic, Domine, hos fructus, etc.
- Kal. Septemb., sanctorum Reguli et Prisci.
- VI Kal. Octob., sanctæ Justinæ virginis et martyris.
- XVII Kal. Novemb., sancti Galli abbatis.
- III Kal. Novemb., sancti Germani Capuani.
- Kal. Novemb., Festivitas Omnium Sanctorum.
- Eodem die, sancti Cæsarii martyris.
- Id. Nov., sancti Britii episcopi et confessoris.
- IX Kal. Dec., sancti Clementis papæ et martyris. Eodem die, sancti Columbani abbatis.
- VIII Kal. Decemb., sancti Prosperi episcopi et confessoris.
- Ad feriam 4, caput jejunii, habetur.
- « *Exorcismus cineris :*
- « Exorcizo te, cinis, etc.
- « *Benedictio cineris :*
- « Omnipotens sempiternæ Deus, parce metuentibus, etc.
- « *Alia.*
- « Deus, qui non mortem, sed pœnitentiam, etc.
- « *Alia.*
- « Omnipotens sempiternæ Deus, qui Ninivitis, etc.
- « *Benedictio ciliciei.*
- « Omnipotens et misericors Deus, qui peccatoribus, etc.
- « *Ad processionem.*
- « Exaudi nos, Domine, etc.
- « *Hæc orationes dicendæ sunt super pœnitentem.*
- « Deus, qui humiliatione, etc.
- « *Alia.*
- « Exaudi, Domine, preces nostras, et confitentium, etc.
- « *Sequuntur aliæ orationes, quas omitto.*
- « *Sabbato sancto, peracta benedictione fontis, post verba illa :*
- « *Conjunctio chrismatis sanctificationis, et olei unctionis, et aquæ baptismatis, in nomine Patris, etc., sequitur : Tunc accipe infantem, quem vis baptizare et interroga cum patris tenente ipsum infantem in manibus, dicens ita :*
- « Johannes, vel Maria : Credis in Deum Patrem omnipotentem, etc.?
- « *Interroga.*
- « Johannes : Vis baptizari ?
- « *Resp.*
- « Volo.
- « *Et accepto infante, baptizat eum sub trina meritione, ita dicendo :*
- « Et Ego te baptizo in nomine Patris.
- « *Mergat semel :*
- « Et Filius.
- « *Et mergat iterum :*
- « Et Spiritus sancti.
- « *Et mergat tertio.*
- « *Ut autem surrexerit a fonte, faciat crucem sacerdos de chrismate in vertice eius cum invocatione sanctæ Trinitatis, dicens ita :*
- « Deus omnipotens, etc.
- « *Deinde pones linteam in capite ejus dicens :*
- « Accipe vestem candidam, etc. Deinde pones candelam accusam in manibus ejus, dicens :
- « Accipe lampadam, etc.
- « *Cum communicat infantem, dicat :*
- « Corpus et sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat te in vitam æternam. »

Atque hæc pauca ex eo Missali excerpta sint satis, nam qui ritus quoslibet Ecclesiarum sive legitimos, sive illegitimos, barbaricis temporibus usitatos in sacris, sine delectu exhibere lectoribus vellet, aut parum utilem, aut minus jucundam operam luderet. Neque putes, hic tantum stetisse olim variationes atque additamenta in celebratione missarum. Cum enim nullo tunc freno pii homines comprimerentur, et augere se posse fidelium devotionem novis inventis arbitrarentur, non dubitabant in ipsam missam inferre novas sequentias (ita enim appellabantur) ex quibus complures sane elegantes et piæ, sed nonnullæ etiam ineptiis constabant, utpote simplicitatis fetus. Neque solum hisce sequentiis, post lectionem Epistolarum decantatis, missaticum penus crescebat, sed etiam ad *Kyrie eleison* piæ apponebantur lacinias. Cujus moris testem habeo vetustissimum Antiphonarium membranaceum Mutinensis Ecclesiæ: Codex injuria temporum male habitus, corruptus, videlicet, atque obliteratis non uno in loco characteribus, sæculo decimo scriptus reputari potest, tum ex litterarum forma, tum ex festorum numero, inter quæ recentius festum Omnium Sanctorum. Exhibet et antiphonas in missis adhibitas cum notis musicalibus perquam minutis superpositis, quarum ductu cantores tunc regebantur in choro. Concors in plerisque procedit cum Antiphonario edito a cardinali Thomasio. Contra nonnulla hic habentur. quæ in eo desiderantur. Specimen exhibeo.

« IN RESURRECTIONE DOMINI.

« *Ant.* Vidi aquam egredientem de templo a latere dextro: Alleluia. Et omnes, ad quos pervenit aqua ista salvi facti sunt, et dicent: Alleluia, alleluia. In die Resurrectionis meæ, dicit Dominus: Alleluia. Congregabo gentes, et colligam regna, et effundam super eos aquam mundam. Alleluia.

« Cum Rex gloriæ portas inferorum debellaturus intraret, sanctorum chorus, qui tenebatur in morte captivus, voce lacrymabili clamabat: Advenisti, desiderabilis, quem exspectabamus in tenebris, ut educeres nos vinculatos de claustris. Te nostra vocabant vota, suspiria te larga requirebant.

« *Sedit angelus ad sepulcrum Domini, etc.*

« *Vers.* Crucifixum Dominum laudate, et sepultum propter nos glorificate, resurgentemque de morte adorare.

« *Resp.* Nolite metuere, dico vobis, quia ille, quem quaeritis mortuum, jam vivit, et vita hominum cum eo surrexit.

« *Vers.* Recordamini quomodo prædixit, quia oportet Filium hominis crucifigi, et tertia die a morte suscitari.

« *Kyrie eleison.* O Theos . . . athanatos . . . ymas.

« *Kyrie eleison.* O Pater alme sedens super alas cherubim et seraphim, esto pius atque clemens famulis pro debitis.

« *Kyrie eleison.* Te decet solum hymnus, melos,

A carmen, symphonia, et omnigenarum vox linguarum. *Kyrie eleison.*

« *Christe eleison.* Patris unice, tuam in nobis naturam refove.

« *Christe, eleison etc.*

« Omnes pariter artus vocibus te laudamus, Trine et Une.

« Cujus unitas concors parque in Trinitate, vivit et regnat nunc et in infinita sæcula sæculorum. Amen.

« *Exsurrexi, et adhuc tecum sum: Alleluia.* »

Interdum quoque ad hujusmodi additamenta subjungebatur hymnus pro ingenio eorum temporum compositus. En alterum exemplum, complectens appendices ad *Kyrie eleison*, simulque hymnum metricè concinnatum.

« DE KYRIE ELEISON.

« *Kyrie eleison.* Omnipotens Genitor, lumenque et lucis origo;

« *Kyrie eleison.* De nihilo jussu Verbi qui cuncta creasti,

« *Kyrie eleison.* Humano generi, peccati pondere presso,

« *Christe eleison.* Ad cænum terræ missus Genitoris ab arce,

« *Christe eleison.* Indueras carnem, casta de Virgine natus,

« *Christe eleison.* Tu mundi culpam mundasti sanguine fuso.

C « *Kyrie eleison.* Æqualis Patri seu Nato Spiritus almus:

« *Kyrie eleison.* Trinus personis Deus in deitate sed unus.

« *Kyrie eleison, etc*

« *Canamus cuncti*

Laudes Hymniferas

Soli Deo placide.

« *Qui pius salvet*

Semper, et protegat

Se sequentes in ævum, etc. »

Id genus additamenta ad *Kyrie eleison* decantata, Joannes quoque de Joanne canonicus supra laudatus apud Panormitanos et Messanenses usurpata fuisse tradit in festis duplicibus sanctorum; imo et eadem in Missalibus aliorum locorum, impressis etiam, reperiri animadvertit. Cæterum in calce antiquissimi Antiphonarii Mutinensis exhibentur complures hymni, in quibus neque metrum, neque rythmum interdum invenias. Similes, sed majori cura elaboratos, sæculo nono et decimo procuderunt monachi Sanguallenses Notkerus, Hartmannus, Rapertus, et alii, quos apud Canisium habemus (*In Lection. antiq.*). Et isti quidem hymni in solemnioribus festis Mutinæ canebantur ad missam. En primos versus illius qui in nocte sancti Natalis Domini cantari consuevit:

« *Eia recolamus laudibus piis digna*

Hujus diei carmina

In qua nobis oritur gratissima, etc.

Alter decantabatur in primo mane:

Grates nunc omnes
Reddamus Domino Deo;
Qui sua natiuitate, etc. »

Tertius adhibebatur in die ad missam :

« Natus ante sæcula
Dei Filius inuisibilis,
Per quem fit machina, etc. »

Leguntur et elegiaci versus in Resurrectione Do-
mini :

« Salve festa Dies, toto venerabilis orbe,
Qua Deus infernum vicit, et astra tenet, etc. »

Laudanda est Romanorum pontificum sapientia, quæ sublatâ hisce peregrinis mercibus, quibus ornata potius quam ornata fuerat sacra liturgia, in antiquam puritatem ac moderationem pensum Romanæ missæ restituit. Sed severitate etiam non mediocri in posterum opus est. Nimis enim hominum genus ad novitatem proclive se prodit, et nisi obices inueniret, quotidie novaret. Si meliora afferri in medium possunt ad amplificandum pietatis regnum, eadem sane amplecti nefas non erit, imo interdum præstabit. At si quæ nova proponuntur, ad veram pietatem aut alendam, aut augendam, omnino inepta, et secreto forsitan privatæ alicujus ambitionis, sive præminentiæ, vel utilitatis studio excogitata, istis obsistere æquum est, neque sinere, ut in usum veniant. Sed ultra mihi pergendum non est.

CAPUT VIII.

Quid acatolici moliti sint adversus missam et Eucharistiam; et Binghami Angli, sola toties protrita ex-
rentis, consulario.

Inter alias prærogativas quæ veteres liturgias easque olim pro varietate Ecclesiarum varias sum-
mopere commendant, illa sane plurimi facienda est, quod lauta congeries catholicorum dogmatum in eis interspersa deprehenditur. In tot enim orationibus, ritibus ac cæremoniis, identidem dignoscitur quid a tot sæculis Ecclesia orthodoxa credat de unitate ac trinitate Dei, de divinitate, incarnatione cæterisque ad Dei Filium spectantibus, uti et de divinitate ac potentia Spiritus sancti, et invocatione et intercessione sanctorum, et de aliis Ecclesiæ catholicæ capitulis. Propterea ad hunc ipsum fontem recurrerebat sanctus Augustinus, cum de necessitate gratiæ cælestis disserteret: quod et alii ex Patribus, prout occasio ferebat, præstiterunt. Nam quæ ibi dogmata occurrunt, non unius privati doctores sententiæ sunt, sed universæ illius Ecclesiæ quæ iisdem liturgiis utebatur. Atque inter eas nemo nescit primum Romanæ semper locum fuisse, quæ cæterarum magistra uti ab ejus incunabulis incorruptam fidem perpetuo servavit, ita tot alias Ecclesias suorum rituum sectatrices habuit. Ipso enim Augustino monente, ad cognoscendam Ecclesiæ fidem præcipue facit publicarum precum auctoritas. Sacramentaria autem quæ appellamus vel ipso nomine satis produnt, ibi potissimum contineri catholicam doctrinam de sacramentis, signis nempe visibilibus invisibilis gratiæ Dei, quibus nempe ex institutione divina aut confertur

Ant antetur gratia et sanctificatio in homine Christi fidem proficiente. Et notissima quidem sunt, quæcumque ad Ecclesiæ sacramenta pertinent, ex tot theologorum incubrationibus ac libris argumentum istum versantibus, ita ut nihil novi ad hanc provinciam afferri possit, et qui de iis loqui velit, ea tantum repetere cogatur, quæ jam diu ab aliis diligentissime disputata fuerunt. Attamen veniam me impetraturum spero ab honesto lectore, si quod in Romanæ Ecclesiæ liturgia ad Eucharistiam spectat expendendum et ego suscepero, tum ad consolationem majoremque firmitatem fidelium orthodoxorum, tum etiam, si fieri potest, ad aliquorum, si hæc legere veliat, medelam, quorum mens infirma atque oculi excæcantes veram doctrinam de corpore et sanguine Christi in missa non vident, cum tamen evidens luculentaque sit.

Consilium hoc mihi de reficanda hujusmodi materia ingressit Joseph Binghamus Britannus (*Lib. et Orig. sive Antiq. eccles.*), qui ritus missæ fidelium multa eruditione persequitur, sed simul potiora catholicorum dogmata aut dissimulans aut damnans, quæ in tremendo sacrificio et sacramento Eucharistiæ comprehenduntur, constituitque istud sacramentum, si substantiam species, supra cætera eminentissimum. Neque enim quidquam habet de incruento missæ sacrificio; præsentiam realem corporis et sanguinis Domini in Eucharistia et donorum transubstantiationem negat; adorationem vero debitam Christo præsentem improbat. Tolle hæc e missa fidelium, immensa ejus dignitas mirum in modum decrevit, imo perit. Ad hæc alii ex hæreticis sacrificium hoc propitiatorium esse negarunt, ita ut quæ omnium augustissima actio est in Ecclesia Dei, in nihilum pene abeat. Denique etiam abiit apud Lutheri sectatores, qui missam ipsam, scilicet, sacrificium prorsus abrogarunt, communionem tantummodo relictam. Horrorem incutunt, quæ idem Lutherus in missam Romanam evomuit, misimè veritus fateri se doctrinam hanc a diabolo accepisse, et quidem dum vigilaret. Nemo nostrum ei atque illius asseclis tantum doctorem invidet. Quid Zwinglius postea et Calvinus, tum Anglicani, Sociniani, aliique, a Romanæ catholicæ Ecclesiæ sinu divulsi, de eadem missa et Eucharistia statuerint, satis noverunt eruditi. Notissimum quoque est, hoc hominum genus rationem excogitasse, qua eluderent aperte documenta non minus sacræ antiquissimæ liturgiæ, quam sanctorum Patrum, ubi panem et vinum per consecrationem fieri vere corpus et sanguinem Domini, diserte tradunt; nihil aliud in Eucharistia agnoscentes, sive imaginantes, nisi figuram Christi ad dexteram Patris in cælo sedentis, et virtutem cælestis infusam pani et vino, quorum conversionem in corpus et sanguinem, uti et realem præsentiam Christi in eodem sacramento inficiantur. Tum de nomine transubstantiationis, uti recentiorum sæculorum inventa, litem nobis movent, quasi non aliis nominibus et liturgia et Patres eandem rem a primis usque sa-

calis designarint. Binghamus ipse sibi ostendendum **A** assumpsit: præcipuos de antiquis Patribus tam perspicue quam verbis fieri potest declarasse quod mutatio per consecrationem in elementis panis ac vini facta non sit ejusmodi mutatio quæ naturam et substantiam destruat, sed tantum eorum qualitates mutet, atque ad usum eleuet spirituales, quemadmodum fit in multis aliis consecrationibus, ubi qualitates rerum immutantur, sine ulla reali substantiæ immutatione (*Bingham.*, l. xv, c. 5, § 4.) Ejusmodi opinione statuta, is continuo præsentiam realem atque adorationem Eucharistiæ excidiæ arbitratur.

Contra, Catholicæ clamant perspicuam certissimamque esse universæ veteris Ecclesiæ sententiam de reali sacrorum donorum immutatione in Eucharistia, de reali præsentia Domini in sacramento, atque ex ipsa illius præsentia effluere efficaciam et virtutem tam augusti sacramenti, non vero e figura aut pronissione aliqua, cujus nullum est vestigium in sacris litteris, neque apud sanctos Patres. Aut ergo nos, aut illi, supine falluntur; et quando Ecclesiam, quam tamen uti iudicem legitimum in controversiis de religione Christus instituit, et columnam veritatis, et nunquam defecturam denunciavit, hoc hominum genus repudiat atque contemnit, quis unquam litigandi finis erit? Deplorandum sane infelicitatis humanæ documentum habemus, dum cernimus viros, sacris litteris impensam operam dantes, in magni momenti rebus, et e quibus æterna salus aut damnatio pendet, quam quisque opinionem falsam atque absurdam a pueritia et schola imbuit, mordicus deinde et pervicacissime tueri, atque omnia tentare, ne victus nequam manus, vel in rebus luce patenti circumfusis. Exorandus est in primis Deus, ut sincerum pacatumque animum, et mentem unius veritatis et pacis avidam, fratribus nostris, ab unitate Ecclesiæ sejunctis, impertiat. Tunc enim facile et ii perspicient, hinc inexcusabili temeritate missam fuisse explosam ab hominibus, non Dei, sed superbiæ spiritu inflatis; inde vero a nobis eandem justissima religiositate retineri et observari; catholiceque Ecclesiæ de Eucharistia doctrinam non sine ingenti flagitio posse repudiari. Nunc quo amore, et cura veritatis Binghamus in ejusmodi argumento processerit aperiendum est. Quædam is coegerit loca jam protrita ex Gregorio Nysseno, Cyrillo Jerosolymitano, Chrysostomo in epistola ad Cæsarium, Theodoro, Ephraimo episcopo Antiocheno, Tertulliano, Augustino, Gelasio I Romano pontifice, Facundo Hermianensi, Isidoro Hispalensi. Tum lectorem plura cupientem remittit ad Cosini Calvinistæ Historiam transubstantiationis, et ad Albertini Calvino additi librum de sacramento Eucharistiæ. Quo facto, finita est causa, et, ut reor, sibi ac Protestantibus suis Anglicanus scriptor triumphum cecinit.

Verum si hæc homini illi persuasio fuit, qui fieri potest ut is putarit se propriæ conscientiæ satisfecisse, dum ea tantum profert quæ pro sua sententia

asserere solent Sacramentarii, quasi aut nulla, aut nullius ponderis sint, neque consulere opus sit quæ catholici viri ad veritatem sui dogmatis confirmandam contulere? Utiq; fallere velle lectorem, ille dicendus est, qui, controversiam tanti ponderis explicandam suscipiens, dissimulatis contrariæ partis viribus, suæ tantum partis arma veluti victricia profert. Anno 1719, Binghamus sextum hoc suum volumen Londini publici juris fecit. Atqui post medium sæculum præcedens agitata jam fuerat summo studio atque labore, imo exhausta insignis controversia de Eucharistia inter Gallicum scriptorem Arnaudum, aliosque auctores librorum de perpetuo consensu Ecclesiæ catholicæ, et Claudium Calviniani gregis hominem. Ea autem argumentorum copia et robore Catholicorum sententia firmata fuit, repulsiæque cavillationes et sophismata non Claudii tantum, sed et Albertini, ut quicumque libero iudicio et sinceritate utitur, fateri cogatur evidentissimi criminis reos esse qui veritatem carnis et sanguinis dominici in Eucharistia negantes, a catholica Ecclesia dissentiant. Si hæc Binghamo ignota fuere, supine ignorantie arcessendus est; sin ipse novit, qui apud Deum sese excusarit, quando plebi et lectoribus suis controversiam hanc unis Calvinianæ sectæ argumentis diremptam proposuit? Sed quam infirma, quam nulla sint hæc eorum argumenta, composita cum Catholicorum rationibus, etiam clarorum virorum studio patefactum jam diu fuerit, quanta tamen potero brevitate, ego quoque ostendam. Quod antequam præstem, melinerit lector velim quantumlibet vi ingenii polleat homo, non ita semper accurate loqui posse aut scribere, neque terminis adeo perspicuis atque præcis suis sensa semper exponere, et potissimum ubi metaphysicas difficilesque ideas materia exposcit, ut omni in omnibus locis obscuritate careat, certusque sit quin aliquando cavillatores et sophistica ingenia detorquere possint voces et sententias ad opiniones, menti ejusdem auctoris contrarias. Recta autem ratio jubet nos ex iis quæ alibi clara aperta que sunt interpreta:ri et exponere debere quæ obscura sunt. Quis enim nisi desipiens pro adhibenda luce ad tenebras expellendas, ipsis tenebris utatur ad caliginem luci offundendam? Utinam tamen abominanda hac ratione quotidie non abuterentur Sacramentarii, quando nihil aliud agunt, quam decerpere et urgere in quæstione de Eucharistia pauca quædam sanctorum Patrum loca dubia, tenebrosa, et variis interpretationibus obnoxia, eodemque tempore aspernari, quæ disertis perspicuisque verbis iidem Patres de ipso argumento pronuntiant, et quibus catholicæ Ecclesiæ doctrina manifestissime proditur.

D A Facundo Hermianensi exordium sumere juvat. Mirum enim est, quam opportune atque importune Protestantes asserere et inculcare illius verba consueverint, quasi ab iis pendeat controversiæ istius inconcussa definitio. Guilielmus Cave Britanicus (*De Scriptor. eccles.*), cum de Facundo agit, veluti palmare Calvinianæ opinionis monumentum eadem verba

præter morem et extra chorum attulit. Ita Joannes A Fellus Anglicanus Oxoniensis episcopus (*In not. ad S. Cypriani lib. de Lapsis, c. 10*) inducto in scenam ejusdem Facundi loco, avertendos lectorum oculos curat a prægnantibus manifestisque sancti Cypriani verbis de veritate corporis et sanguinis dominici, quæ infra afferemus. Alios omitto, in uno Biaghamo consistens, cui manifestum videtur excludi a Facundo præsentiam realem Domini in altaris sacramento ineffabili. En Facundi ipsius verba (*Facundus, lib. ix, c. 5*): « Sacramentum adoptionis suscipere dignatus est Christus, et quando circumcisus est, et quando baptizatus est. Et potest sacramentum adoptionis adoptio nuncupari, sicut sacramentum corporis et sanguinis ejus, quod est in pane et poculo consecrato, corpus ejus et sanguinem sumimus, non quod proprie corpus ejus sit panis, et poculum sanguis; sed quod in se MYSTERIUM CORPORIS, SANGUINISQUE CONTINEAT. Hinc et ipse Dominus benedictum panem et calicem, quem discipulis tradidit, corpus et sanguinem suum vocavit. Quocirca sicut Christi fideles sacramentum corporis et sanguinis Domini recte dicuntur accipere, sic et ipse Christus sacramentum adoptionis filiorum cum suscepisset, potuit recte dici adoptionem filiorum suscepisse. » Qui nullo partium studio teneatur, nihil manifesti in obscuris hisce verbis deprehendet quod Catholicorum doctrinæ adversetur. Dum lector meminerit, sacramenti voce nihil aliud designari, quam signum visibile, invisibile aliquod divinæ potentæ et gratiæ donum continens, Facundi mentem non difficile intelligat. Panis et vinum in Eucharistia symbola sunt et signa, quæ, per verba consecrationis divinitus sanctificata, veram carnem et sanguinem Christi continent. Neque per consecrationem desinunt esse symbola ac signa, quanquam panis et vini substantia convertatur in corpus et sanguinem Domini.

Pete nunc, an proprie panis sacratus (hoc est species panis) sit corpus Domini, et poculum sit sanguis ejus. Negat hoc Facundus, neque immerito. Quanquam enim symbola vere contineant corpus et sanguinem, non ipsa tamen sunt ipsum corpus et sanguis; et quanquam Christi fideles, dum sacramentum, hoc est, symbola et signa, corporis et sanguinis accipiunt, corpus et sanguinem Christi recte dicuntur accipere, attamen eadem symbola proprie non sunt Christi corpus et sanguis. Negatne propterea Facundus accipi revera a Fidelibus carnem et sanguinem Domini, quæ sub sacramento, sive sub symbolis latent? Nequaquam. Imò, si rite perpendas, id ipsum illius verba fatentur. Quid enim aliud vult ille, cum ait: panem et poculum in se mysterium corporis sanguinisque continere? Mysterii voce veteres significarunt aliquid arcanum, latens, aut ineffabile, et Chrysostomus (*Homil. 19 in Epist. ad Rom.*) mysterium appellat, quod ignoratur, et arcanum est, quodque summo mirendum et insuetum est atque inopinatum. Propterea Eucharistiam ipse sancti Athanasius, Gregorius Nazianzenus,

Chrysostomus, aliique Patres aut mysterium, aut mysteria, eaque vivifica, cœlestia, tremenda, sancta, divina, appellarunt. In collectis post communionem Ecclesia præsertim Romana hujusmodi voce significabat perceptum corpus et sanguinem Domini. Vide infra Leonianum Sacramentarium, Gelasianum, ac Gregorianum. Ibi legitur: *Sacris reparati mysteriis. Refecti cœlesti mysterio. Quæsumus, ut divina æguria. Deus, cujus mysteriis mundamur et pascimur. Adesto, Domine, populo tuo, quem mysteriis cœlestibus imbuisti. Sanctificati salutari mysterio. Salutaribus repleti mysteriis. Sit nobis reparatio mentis et corporis cœlestis mysterium.* Reliqua prætereo. Tam certum autem est, quam quod certissimum, uti nunc, ita et antiquis sæculis, designatam fuisse realem, et non figuratam, perceptionem corporis et sanguinis Domini, ut infra ostendemus. Quare jam intelligis, tantum abesse, ut Facundi oratio pugnet contra Catholicorum sententiam, ut eam diserte confirmet. Resultat hæc eadem veritas et comparatione baptismi, qua utitur idem Facundus. Quamvis baptismus tantummodo sit sacramentum, hoc est visibile signum adoptionis, et non sit ipsa adoptio, attamen baptismus potest adoptio nuncupari. Porro nulla dubitatio est quin homines baptismum recipientes veram et non figuratam adoptionem filiorum Dei accipiant. Ergo etiamsi sacramentum, id est, signum visibile, corporis et sanguinis Domini proprie non sit ipsum corpus et sanguis Domini, qui tamen ipsum sacramentum sumit, veram et non figuratam carnem et sanguinem Christi recipit, quia species panis et vini revera in se mysterium, hoc est, arcanam tremendamque præsentiam corporis sanguinisque Domini continent; et nos in pane et poculo consecrato carnem ejus et sanguinem sumimus, uti diserte Facundus testatur. Fatendum nihilominus est quemquam ex hoc Facundi loco posse inferre Lutheranae sectæ, ut aiunt, impanationem, quasi in Eucharistia panis ac vinum, servata sua substantia, cum veritate corporis et sanguinis Dominici conjungantur. Verum corrumpit hæc illatio, ubi frequentatum ab omnibus sæculis morem animadvertas, quem adhuc Catholici interdum retinent, scilicet, appellandi panem hostiam consecratam, et calicem vinum consecratum, quanquam perpetuo statuerint et statuunt panem et vinum, quorum species permanent, per consecrationem conversa fuisse in verum ac reale corpus et sanguinem Domini.

Ad sanctum Augustinum procedo. Negari non potest quin Sacramentariæ sectæ primi parentes Berengarius, eumque secuti Zwinglius, et Calvinus, quibusdam librorum Augustini locis dubiis, obscuris, et perperam intellectis, abusi fuerint, ut realem Christi Domini præsentiam ex Eucharistia auferrent, contempto per ingens facinus perpetuo hæc de re Ecclesiæ consensu. At nunquam Augustinus somnavit aliter hic se sentire quam senserint reliqui Ecclesiæ Patres; et si quæ occurrunt in ejus libris ambigua, ex aliis ejusdem minime dubiis sententiis et

verbis mens illius est petenda. Apposito in hanc rem A Facundus, quem ruper audivimus, audiendus hic quoque est, dum scribit: « Quemadmodum calumniantium hæreticorum est ex dubiis et obscuris, quæ certa et manifesta sunt male interpretari, ita solitum prudentiæ ac veritatis catholicæ et indubitatis atque evidentibus ambigua et latentia declarare. » Optandum est, ut prudenti imo et necessaria hac regula utantur, quicumque veritatem potius quam sectam suam amant. Ex Albertino selegit Binghamus veluti formidandum arietem ad evertendam Catholicorum de Eucharistia doctrinam fragmentum sermonis sancti Augustini nobis a sancto Fulgentio servatum. Inquit Augustinus ad infantes, hoc est, ad neophytos: « Hoc, quod videtis in altari Dei, etiam tractata nocte vidistis. Sed quid esset, quod sibi vellet, cum magnæ rei sacramentum contineat, nondum audistis. Quod ergo videtis, panis est et calix, quod vobis etiam oculi vestri renuntiant. Quod autem fides vestra postulat instruenda, PANIS EST CORPUS CHRISTI, CALIX SANGUIS CHRISTI (August. serm. 272, nov. Ed. i. Bened.). » Tum infantes inducit interrogantes « quomodo » cum Christus in cælum ascenderit, sedeatque ad dexteram Patris, « est panis corpus ejus, et calix, vel quod habet calix, est sanguis ejus? » Ad hæc Augustinus: « Ista, fratres, ideo dicuntur sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem. Quod intelligitur, fructum habet spirituale. Corpus autem Christi si vis intelligere, Apostolum audi dicentem fidelibus: Vos autem estis corpus Christi, et membra. Si ergo vos estis corpus Christi et membra, mysterium vestrum in mensa Dominica positum est; mysterium vestrum accipitis. Ad id, quod estis, Amen respondetis, et respondendo subscribitis. Audis enim: Corpus Christi; et respondes, Amen. Esto membrum corporis, ut verum sit amen. » Tum pergit ostendere cur in pane et vino consociendum Christus voluerit sacramentum hoc; nempe ut charitatem et unitatem fidelibus suis commendaret; nam de multis granis tam panis quam vinum constituuntur. Ex isto sermone Binghamus et alii ejus gregis inferunt nihil aliud esse in altari, nisi panem et vinum; corpus naturale Christi non illic haberi, sed tantum præsentationem illius, et corporis etiam mystici, hoc est, Ecclesiæ.

Quam facile nobis blandimur in his quæ volumus, quæ sentimus, quæ amamus! Quisquis attente sermonem hunc scrutatur atque perpendit, fateatur necesse est se multas tenebras, se concatenationem sermonis nullam ibi reperire; usque adeo ut cardinalis Perronius excidisse hic aliquid, neque immerito, fuerit suspicatus. Nam « panis est corpus Christi, calix sanguis Christi » diserte dicitur. Tum petitur quomodo naturale corpus et sanguis Christi sint in Eucharistia, cum in cælo Christus sedeat. Augustinus respondet eum Apostolo: Vos estis corpus Christi et membra. Absurda plane videatur responsio; hinc enim sequitur panem esse non corpus

Christi, sed corpus fidelium, et sanguinem fidelium. Nonne etiam extra sacramentum Ecclesia est mysticum corpus Christi? Qui ergo hæc intelligenda? Illud certe evidens est, non posse Calvinianos hinc aliquid derivare ad suæ opinionis subsidium. Quamvis enim naturale corpus Christi in Eucharistia ii non admittant, figuram tamen ejusdem naturalis corporis in ea agnoscunt. At hic nullum de figura verbum. Aut ergo Augustinus nihil hoc in loco decernit veritasne an figura carnis et sanguinis naturalis Domini sit in sacramento; aut sententiam catholicam tantummodo exprimit, dum ait: « Panis est corpus Christi, et calix est sanguis ejus. » Neque enim quisquam nisi temere negare audebit Augustini quoque tempore Ecclesiam in liturgia rogasse Deum ut panis « fieret corpus Christi, » et per verba Domini ac per illapsum Spiritus sancti mutaretur panis in carnem Domini ipsius. Unum itaque exculpere hinc possis, scilicet, Augustinum in isto sermone explicandum minime sumpsisse sitne revera in sacramento caro et sanguis Christi, sed hoc sibi duntaxat proposuisse, scilicet, explicandum, cur sacramentum ipsum in pane et vino institutum fuerit. Hoc mystice factum ait ad deprædicandam fidelibus necessitatem charitatis et unionis inter se, et cum Christo: quod ille in tot aliis locis inculcat, ut populum suum a ferventi Donatistarum schismate avertat. Attamen hoc etiam in loco is evidenter veritatem ac realitatem corporis Christi in Eucharistia tradit, cum ait a sacerdote exhibente neophytis sanctificatum panem dici: CORPUS CHRISTI, hoc est: Ecce corpus Domini, et ipsos respondere AMEN, id est: Ita credo, ita est; credo, inquam, hoc esse verum Christi corpus. Tum subdit Augustinus: « Esto membrum corporis, ut verum sit amen. » Hoc est: Si credis, hoc esse verum corpus Christi, tu quoque fac per veram charitatem ut sis membrum veri corporis hujus. Nam si aliter agis, et charitate cares, non ex corde dicis amen, hoc est, non tibi cordi est ut sis membrum corporis Domini, qui charitatem ab hominibus Evangelio addictis præcipue exigit. Huc autem advocandus est alter ejusdem sancti doctoris sermo ad infantes ipsos, sive ad neophytos: « Memor sum, ait, promissionis meæ. Promiseram enim vobis, qui baptizati estis, sermonem, quo exponerem mensæ dominicæ sacramentum, quod modo etiam videtis, et cujus nocte præterita participes facti estis. Debentis scire quid accepistis, quid accepturi estis, quid quotidie accipere debeatis. Panis ille, quem videtis in altari, sanctificatus per verbum Dei, corpus est Christi. Calix ille, imo quod habet calix, sanctificatum per verbum Dei, sanguis est Christi. Per ista voluit Dominus Christus commendare corpus et sanguinem suum, quem pro nobis fudit in remissionem peccatorum (August. serm. 227, nov. Edit., olim 83). » Ut quisque intelligit, aliter sane locutus fuisset, qui Calvinianam opinionem expositurus fuisset neophytis, tum primum percepturis, quid Eucharistia sit, ne quisquam falleretur. Ejusmodi expositio illi tan-

tum convenit cui catholice Ecclesie sententiam tradere animus est. Quid autem sit hoc corpus, hic sanguis, Augustinus explicat, nempe corpus naturale, et sanguis naturalis Christi, quem ipse pro nobis sudit. Panis igitur, per verbum Dei sanctificatus, hoc est per verba consecrationis (quod contra nonnullorum Græcorum opinionem semper meminisse juvat) corpus est Christi naturale, non vero imaginarium per fidem percipiendum. Nam si hoc postremum fuisset, dixisset Augustinus: Panis ille, quem videtis, figura est corporis Christi, neque dixisset: Corpus est Christi. Pari ratione is ait: Vinum, per verbum Dei sanctificatum, sanguis est Christi naturalis, et minime figura illius. Pergit deinde in hoc sermone Augustinus docere neophytos quid exigit Christus ad bene recteque accipiendum corpus et sanguinem suum. Scilicet, charitatem et unionem membrorum inter se, et cum capite ipso Domino Jesu. « Commendatur vobis (sunt ejus verba) in isto pane, quomodo unitatem amare debeatis. Unus panis, unum corpus, multi sumus, » Apostolus ait (*I Cor. x, 17*). Imitatus hic Augustinus Chrysostomum (*Homil. 24 in I Cor.*). Ex isto ergo sermone alter explicandus.

Quod saltem fateatur sincerus quisque ex Calvinii assectis, prior ille sermo aliqua caligine circumfusus est, et nimia confidentia laborat, quicunque ibi Calvinii documenta manifeste contineri, et ex hoc aliisque locis Augustini tenebrosis exponenda esse tot alia ejusdem, quæ apertissime statuunt catholice Ecclesie sententiam, contendit. Pauca hæc seligo: « Diximus, fratres (inquit), hoc Dominum commendasse in manducatione carnis suæ, et potatione sanguinis sui, ut in illo maneamus, et ipse in nobis, etc. Quid nos credimus, et cognovimus? Quia tu es Christus Filius Dei vivi, id est ipsa vita æterna tu es; et non das in carne et sanguine tuo, nisi quod es, etc. Carnem Christi et sanguinem Christi non edamus tantum in sacramento, quod et multi mali, sed usque ad spiritus participationem manducemus et bibamus, ut in Domini corpore tanquam membra maneamus (*Aug. tract. 27, in Joan. vi*). » Si Christus dat nobis quod ipse est, ergo se ipsum dat, id est veram carnem et sanguinem suum cum divinitate conjunctum; et vitam spiritus nobis dat, ita ut maneat ipse in nobis, et nos in ipso maneamus, quia ipsa vita æterna est Christus. Ad hæc de Monica matre sua ait Augustinus: « Memoriam sui ad altare tuum fieri desideravit, cui nullius diei intermissione servierat, unde sciret dispensari viciniam sanctam, qua deletum est chirographum quod erat contrarium nobis (*Aug., lib. ix Conf., c. 13*). » Unquamne fuit panis, quale Sacramentarii Eucharistiam censent, victima sancta, quæ chirographum damnationis nostræ delevit? Minime gentium. Victima hæc fuit, ac est, verum corpus Christi. Neque ait Augustinus dispensari figuram victimæ illius, sed victimam ipsam. Rursus scribit idem sanctus episcopus: « Ecclesiastes ait: *Non est bonum homini, nisi quod manducabit et bibet*. Quid credibilis dicere intelligitur, quam quod ad parti-

icipationem mensæ hujus pertinet, quam sacerdos ipse mediator testamenti novi exhibet secundum ordinem Melchisedech de corpore et sanguine suo? Id enim sacrificium successit omnibus illis sacrificiis veteris testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri (*Aug., lib. xvii de Civit. Dei, c. 20*). » Si Christus incruentum sacrificium corpore et sanguine suo perageret dicitur: ergo Augustinus non figuram, non umbram novit corporis et sanguinis Domini in eodem sacrificio. Et potissimum quod hic et in tot aliis locis scripserit, vetera sacrificia figuras, umbras et signa, fuisse unius Christiani sacrificii, et Christi quotidie immolati in sacro altari; quia (subdit Augustinus) « pro illis omnibus sacrificiis et oblationibus corpus ejus offertur, et participantibus ministratur. » Ergo non panis tantum, non figura corporis et sanguinis Christi, sed verum corpus et sanguis Christi in missa offertur et immolatur.

Præterea scribit idem sanctus episcopus: « Mediatorem Dei atque hominum, hominem Christum Jesum, carnem suam nobis manducandam, bibendumque sanguinem dantem, fidei corde atque ore suscipimus; quamvis horribilius videatur humanam carnem manducare, quam perimere, et humanam sanguinem potare, quam fundere (*Aug. Contra advers. leg., l. ii, c. 9*). » Hoc est, quanquam Dominus dixerit, se daturum et revera det carnem suam nobis manducandam, bibendumque sanguinem, quod sane horribile est, attamen verbis ejus fidentes, firmissimo corde credimus nos eandem carnem ore accipere et manducare, ipsunike sanguinem potare. Ineptissime hæc dicerentur in Calvinii sententia; quæ enim difficultas ad credendum, quis horror, si figura tantam carnis et sanguinis Christi in sacramento accipitur? Denique, ut alia omittam, petenda ex Bellarmino, aliisque polemicis scriptoribus, et præcipue ex auctore Perpetuitatis fidei, en quid Augustinus in celeberrimo loco ait: « Et ferebatur in manibus suis. Hoc vero (fratres) quomodo posset fieri in homine, quis intelligit? Quis enim portatur in manibus suis? Manibus aliorum posset portari homo, manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David secundum litteram, non invenimus: in Christo autem invenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans corpus suum, ait: *hoc est corpus meum*; ferebatur enim illud corpus in manibus suis (*Aug. enarr. in psal. xxxiii*). » Possunt quidem Sacramentarii in sacris litteris, atque immeritis in locis sanctorum Patrum, ubi de Eucharistia sermo est, expiscari opinionem suam, et ubi vis obtrudere figuram, interpretari verbum *est* pro *significat*, et quod litterale prorsus est, metaphoricum sibi fingere, sese decipiendo et alios; fieri enim non potuit quin Patres, si cum Calvino sensissent, aliquando, imo sæpe exponerent, quid significaret in Eucharistia corpus et sanguis Domini secundum Calvinianam interpretationem: a quo tamen ii abstinerunt, imo contrarium tradiderunt. Ast adeo laculenta sunt Augustini nuper adducta verba, ut nullus effugiendo sit locus. Inquit ille Jesum in insti-

tuenda Eucharistia, et dicendo de pane : *Hoc est corpus meum*, portasse se ipsum in manibus suis, atque id verificatum fuisse secundum litteram, id est non metaphorice, non figurate, non ex imaginatione percipientium Eucharistiam. Agnoscit Augustinus secundum naturalem ordinem impossibile quemquam hominum portare se ipsum in manibus suis. At non id Deo impossibile; prodigium hoc revera factum a Domino fatetur in hujus ineffabilis sacramenti institutione. Nihil autem mirandi occurreret in homine portante imaginem et figuram suam in manibus suis. Ergo nisi perveraces et obsecati homines contendere possint, ignoratam aut negatam a sancto Augustino realem corporis et sanguinis Domini presentiam in Eucharistia. Atque ex his manifestis locis, quæ ambigua et obscura interdum in Augustini libris offenduntur, explicanda sunt, non verò perspicua et vnebrosis. Neque tanto viro contradictiones tribuendas quisque sapiens intelligit. Videas etiam velim illius serm. 225, olim 140, de tempore, et serm. 372, olim 54, de diversis, ut alia loca præteream.

Nescio quid exculpere velit Binghamus ex Gregorio Nysseno, qui scribit : « Panis item panis est initio communis, sed ubi cum mysterium sanctificaverit, *Χριστού Μυσταί και γινεται*, CORPUS CHRISTI dicitur et fit. Sic altare, sic oleum, sic sacerdos per benedictionem sanctificantur, et sacerdoti contingit, cum nihil vel corpore vel forma mutatus, sed quod ad speciem externam attinet, ille est, qui erat, invisibilis quædam vi et gratia invisibilem animam in melius transformata gerens (Greg. Nyss., lib. de Bapt. Christi.). » Velit fortasse Binghamus comparationem instruere inter altare, oleum sacrum, et sacerdotes, quorum substantia non mutatur, et Eucharistiam, in qua Catholici mutationem substantiæ panis et vini statuunt. Sed mirum est, quid non videat nihil orationem Nysseni favore Calvinianis, et contra ex his evidenter confirmari catholicam sententiam. Quid in altari, oleo et sacerdotibus operatur benedictio, sive sanctificatio? Ut quod profanum et res communis antea erat, per invisibilem effectum gratiæ sanctum et res sacra incipiat esse, et veneratione digna efficiatur. Hoc vere ac verissime operatur vis benedictionis, quantum quod ad speciem externam attinet, nulla mutatio accidat. Rursus quem in fine benedictio et sanctificatio ad panem et vinum in sacra mensa adhibetur? *Ut panis fiat corpus, vinum sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi.* Hoc Romana, hoc cæteræ Occidentis et Orientis liturgiæ sonant. Atque hoc ipsum itidem per benedictionem et verba Christi quotidie Ecclesia vere ac verissime impetrat, et quod antea panis communis, Nysseno testante, corpus Christi fit, et dicitur, non solum *λειτουργία*, dicitur, sed *γινεται*, fit, quamquam species externa nihil immutetur. Hæc qui non videt, captus oculis sit necesse est. Sed et hic libenter a Binghamo petissem, num sincere ad veritatem inquirendam compositum animum gereret, quando is in Gregorio

Nysseno, quæ optabat, exquisivit, nequæ tamen invenit; tum neglexit alia loca, in quibus evidentissimè hunc sanctus doctor et realem presentiam Domini in Eucharistia, et mutationem panis et vini in corpus et sanguinem Christi testatur? Florebat ille anno Christi 380. Nimis essem, si integram orationem de Eucharistia afferrem ex magna catechesi illius. Paucis contentus ero : « *Jesu Christi corpus, inquit, eo quod inhabitatum fuit a Verbo Dei, in divinam dignitatem immutatum fuit. Recte igitur sanctificatum panem in verbo Dei CORPUS IMMACULATUM credimus (Greg. Nyss. Catech., c. 57).* » Tum ait, sicuti panis et vinum alimenta naturalia in substantiam nostram convertuntur, ita Dominus nobis exhibuit hæc dona, « cum immutat et transformat visibilibus naturam, » B id est, panem et vinum, « in suum corpus ex vi sacræ benedictionis. » Diserte etiam tradit, ad fermenti similitudinem corpus Christi in fidelium corpus ingredi, ut totum in se transferat atque immortalitate donet. In his quære, si potes, Calvinii somnia : nihil invenies, nisi veram catholicæ Ecclesiæ doctrinam.

Ex catechesi sancti Cyrilli, qui anno Christi 360 Jerosolymitanam Ecclesiam regebat, hæc Binghamus excerptis, ubi de sacramento chrismate sanctus episcopus sermonem habet : « Vide ne illud esse putes unguentum tantum. Quemadmodum enim panis Eucharisticus post sancti Spiritus invocationem non amplius est panis communis, sed est corpus Christi, sic et sanctum hoc unguentum non amplius est unguentum, neque, ut ita dicam, commune, postquam jam consecratum est; sed est charisma (sive donarium) Christi et Spiritus sancti, præsentia divinitatis ejus efficax redditum (Cyrill. Jeros., Catech. 21, seu Mystag. 3). » Sed adhuc cum ære digladiatur Binghamus. Aperte Eucharistiam a chrismate sacro distinguit Cyrillus. Tam panis, quam unguentum per invocationem Dei sanctificantur; sed unguentum remanet quale erat, efficacia duntaxat præditum ad contribuendam fidelibus fortitudinem. At quid panis Eucharisticus per invocationem consequitur? Non amplius est panis communis, sed fit panis vivus, qui de cælo descendit. Est corpus Christi. Quare hic etiam locus contra Sacramentarios pugnat. Quæ vero hoc hominum genus consulere conscientie suæ apud Deum possit, non video, quando hæc aliaque corradunt aut dubia, aut omnino suæ opinioni contraria, ut sibi suisque auditoribus persuadeant inventa Borengarii atque Calvinii, quando loca perspicua antea poles habent, ex quibus veteris Ecclesiæ dogma de Eucharistia apertissime resultat. Ipsam Cyrillum Jerosolymitanum mille opponere Catholici Calvinianis. Cur faciem ab ejus luce avertunt, et a caliginosis tantum locis præsidium sibi conquirunt? Norunt ii, Cyrillum hæc quoque habere : « Cum igitur ipse Christus pronuntiaverit ac dixerit de pane : *Hoc est Corpus meum*, quis audebit deinceps ambigere? Et cum ipse asseveraverit et dixerit : *Hic meus est sanguis*, quis unquam dubitaverit, siens non ejus esse sanguinem (Cyrill., Catech. 22, seu Mystag. 4)? » Turc

illos præoccupat Cyrillus, qui de tanto miraculo, scilicet, de conversione panis in corpus, et vini in sanguinem dubitare forsitan pergunt, inquiens : « Aquam olim in vinum, quod sanguini affine est, in Cana Galilææ transmutavit; et eum parum dignum existinabimus, cum vinum in sanguinem transmutavit? Ad nuptias corporales vocatus, stupendum hoc miraculum effecit; et non eum multo magis filiis thalami nuptialis corpus suum et sanguinem fruenta donare constebimus? » Habes hic in meridie positam Catholicorum transubstantiationem, simulque prorsus dejecta Calvini sonnia. Quale enim miraculum mihi in Eucharistia, Calviniano more intellecta, ostendas, ut opus sit altero miraculo mutationem ibi factam confirmare? Majori etiam luce donata catholicæ Ecclesiæ sententia se tibi infra offert, dum hæc ait Jerosolymitanus episcopus : « Quamobrem ne tanquam nudis et communibus elementis panis et vino attende : SUNT ENIM CORPUS ET SANGUIS CHRISTI, secundum Domini asseverationem. Nam etiamsi illud tibi suggerat sensus, fides tamen et certum et firmum efficiat. Ne judices rem ex gustu, sed ex fide citra ullam dubitationem certus esto te corporis et sanguinis Christi dono dignatum fuisse. » Hæc prostant, hæc legunt Protestantes, in quibus quid reuera senserit de Eucharistia vetus Ecclesia, unusquisque videre cogitur; et nihilominus non vident, aut nihili faciunt; imo velut novum cominentum transubstantiationem inflatis buccis venditant, quasi nova voce Catholici utentes rem antiquissimam non designent, cum certum sit sanctos quoque Patres aliis vocibus idem significantibus dogma ipsum tradidisse, ut infra uberius ostendemus.

CAPUT IX.

Quid veteres Romanæ Ecclesiæ liturgiæ tradant de Eucharistia.

Etsi nulla supersit cum Occidentalium, tum Orientalium Ecclesiarum liturgia, quæ eandem omnino faciem retineat, quam primis sæculis Christianæ religionis sortita fuit, certum tamen est vel ipsis iis sæculis incruentum sacrificium celebratum semper fuisse, et preces et ritus, hoc est, liturgiam adhibitam in actione, quæ omnium præstantissimum mysterium complectitur. Accesserunt sensim aliæ preces, orationes et ritus, pro varietate festorum, pro diversa episcoporum pietate et ingenio : at id quod præcipuum est in missa, et quod ad sacrificii substantiam pertinet, religiose semper fuisse servatum, et nunquam immutatum, constat ex iis ipsis Patribus, qui priora Ecclesiæ sæcula suis scriptis illustrarunt. Id cardinalis Bona, id egregii alii tum antiqui, tum recentiores scriptores copiose ostenderunt. Propterea quid sentiendum, quid credendum sit de Eucharistia, ex hoc potissimum fonte petendum est. Sunt nobis vetustissimæ Ecclesiæ Romanæ Sacramentaria, Leonianum, Gelasianum, et Gregorianum, et Codices ante mille ferme annos scripti. Quæ pauca in eis addita-menta occurrunt, post sanctos Gelasium et Gregorium facta, nihil obstant quo minus ejusmodi liturgiæ ab

aliis processerint. Canonique certe, in quo tremendi mysterii summa consistit, nihil unquam additum fuit, quod vel minimum substantiam rei mutet; atque is in utroque Gelasii et Gregorii Sacramentario legitur. Quod nunc igitur in missa Romana de consecratione oblationis, sive oblatorum, id est, panis et vini, habetur, idem quoque præcedentibus quibusque sæculis Ecclesia Romana usurpavit. Nempe sacerdos ait : *Quam oblationem tu, Deus, in omnibus, quæsumus, benedictam, ascriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris; ut nobis corpus et sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi.* Tum Christi verba subdit, per quæ ipse in cœna panem et vinum in proprium corpus et sanguinem convertit, et re ipsa sit consecratio. Aliquod inter Romanam et Orientales Ecclesias discrimen occurrit; nam Græci ac variæ Christianorum sectæ in Oriente, post Christi verba Spiritum quoque sanctum invocant, ut in sacra dona illapsus, eadem transmutet, et faciat corpus et sanguinem Domini, videlicet ut compleatur ac perficiatur jam per verba Christi donorum transmutatio peracta. Idem quoque in liturgia Mozarabica, Gothica et vetere Gallicana factum constat. Hac de re nulla disputatio apud veteres fuit; postremis tantum sæculis oborta est aliqua inter Latinos et Græcos controversia, num per verba Christi, an simul, aut postea, per invocationem sancti Spiritus.

Complures autem ex catholicis, id est, Goarius, Chefontaine, Renaudotius, Brunius, et nuper P. Cardon Benedictinus, tradiderunt non esse Græcis et Syris inferendam molestiam, quod ex eorum liturgiis nondum satis peracta consummataque videatur per verba Domini consecratio donorum, quando post illa invocatur Spiritus sanctus, ut eadem dona efficiat corpus et sanguinem Christi. Verum tantam, erga Græcos et Syros indulgentiam proxime præteritis annis non tulere aliquot inter Catholicos, gravissimisque rationibus ostenderunt nequaquam tolerandos esse Græcos, nisi palam fateantur ex unis Domini verbis sequi integram transubstantiationem, quod etiam ii fassi videntur in concilio Florentino. Nam si præter eadem verba ad consecrationem exigitur posterior invocatio Spiritus sancti, *artolatroi*, sive adoratores panis, dicendi erunt Latini. Propterea, si hosce audimus, censendi sunt tam Græci quam Syri in antiquas liturgias perperam intulisse preces illas, sive invocationem, a qua infirmari videtur virtus dominicorum verborum. Paucis dicam rectissime a Catholicis constitutum fuisse consecrationem pendere duntaxat ex Christi verbis, dogma namque hoc ex antiquis Patribus elicitur, et præsertim ex Joanne Chrysostomo, Ambrosio, et Augustino. Ante paucos etiam annos P. Petrus de Benedictis in insigne editione operum sancti Ephraem ostendit Syros ipsos agnovisse peragi consecrationem per eadem Christi verba, atque ad eandem nihil conferre invocationem posteriorem sancti Spiritus, quæ etiam in non paucis liturgiis desideratur. Verum ad Ecclesias Latinas quod atinet, nullus

superest locus suspicioni adorati panis. Nam etsi A preces ad essentiam consecrationis exigerentur (quod falsum est), in Latinis tamen liturgiis ista precedunt verba Christi, ita ut post eorum pronuntiationem certissime et absolutissime consummata sit transsubstantiatio, et nihil deinde adoretur, nisi verum corpus et verus sanguis Domini. Quod vero Græci et Syri antiquas adulterarint liturgias, quam facile dicitur, tam difficile foret legitimis confirmare documentis. Ex quo Nestoriani et Eutychiani a Græcis et Latinis discessionem fecere, nunquam existuandi sunt conspirasse cum Græcis ad vitiandam veterem liturgiam, quæ utrique genti sæculo Christi quinto communis erat. Ast illi, inquit, invocationem adhibent posteriorem, quæ cum efficacia verborum Domini pugnare videtur. Ita sane; sed minime irascendum iis qui Orientalium ritus emolliunt, modo ii nequaquam dubitent quia consecratio sita sit in ejusmodi verborum virtute. Cæterum nulla unquam fuit inter Occidentis et Orientis Ecclesias discordia et concertatio de præsentia reali Domini in Eucharistia, neque de mutatione, sive transsubstantiatione; hisce enim dogmatis concorditer omnes adhæserunt semper, atque adhærent; nobisque præsto sunt certissima Acta, quibus præcipue Græci novas hæc de re Lutheri et Calvini opiniones execrantur.

Quid autem sacerdotes petant a Deo, dum petunt, ut sacra dona fiant corpus et sanguis Domini, verborum vis satis prodit, nimirum panem et vinum non fecte, non metaphorice, sed realiter converti in corpus et sanguinem Christi. Petitio enim innitur omnipotentia Dei, cui id possibile est; et exemplo Christi, qui idem in cœna præstitit, inquit: *Hoc est corpus meum*; et mandato ipsius Domini præcipientis ut sacerdotes in suam commemorationem idem faciant. Si quis sanctorum a Deo peteret ut virga hæc fiat serpens, aqua hæc fiat vinum, quis unquam somnaret aliud peti quam quod verbum *fit* significat apud Latinos, et in Italica lingua sonat *avanti*? Attamen ausi sunt Sacramentarii nullam hic agnoscere realem mutationem. Pergit, secundum illos, vel post consecrationem panis esse panis. Sole fides imaginatur in sacramento Dominum. At nihil horum Ecclesia habet; nihil eorum quæ pro lubito ii somniant, liturgia tradit, nihil refert. Imo verba ipsa consecrationis, scilicet, *Hoc est corpus meum*, in novum sensum contorserunt, ita ut nihil aliud eis sonet nisi: Hoc significat corpus meum. Sed qui ita sentiunt rogandi sunt ut libere edicant liceatne homini, Christianam fidem profitenti, ad cerebri ingenii que sui arbitrium sanctissimam hanc Religionem componere, interpretari ac veluti de novo instituere; an potius deceat, atque opus sit, eandem accipere ac venerari, qualis ab apostolis primis Ecclesiæ sæculis tradita est successoribus suis. Si primum eligunt, jam Socinianæ pestis temeritatem probant, et somnia Lockii Britannii, aliorumque in religione indifferentium, non contemnenda esse fateantur oportet.

Et tunc quot capita, tot sententiæ eruat, et adversus apertam Christi doctrinam non amplius una erit Ecclesia, sed multæ; et qualis vera ac legitima sit Ecclesia Dei, in posterum agnoscere nemini dabitur. Sin alterum eligant, uti sperandum est, neque enim ii contemnere videntur priorum saltem Ecclesiæ sæculorum Patres, rursus ii rogandi sunt ut, deposito in Catholicos odio, depositisque præjudicatis opinionibus, uno veritatis studio incensi, quæ veteris Ecclesiæ doctrina fuerit de Eucharistia, sincere, neque in suis tantum, sed et in Catholicorum libris, investigent. Tunc enim, manu præbente Deo, nullo negotio intelligent quam Catholici de Eucharistia profiterentur sententiam, eandem ab antiqua etiam et universali Ecclesia deprædicatam semper fuisse.

B Albertinus et Claudius, præcipui Calvinistarum pugiles, fabulam sane lepidam in cerebro suo struxere, eamque suis tribulibus facile persuasere, scilicet, Paschasium Rathbertum Corbeiensem abbatem, anno Christi 818, primum fuisse qui realitatem corporis et sanguinis Domini in Eucharistiam invexerit, cum antea universam Ecclesiam occuparet Calvinistica opinio; ac proinde in Paschasium insurrexisse Rhabanum, Amalarium, Walafridum, Floram, Heribaldum, Lupum, aliosque illius sæculi scriptores. Hanc eandem fabulam imperterritis postremis hisce temporibus etiam Binghamus in scenam produxit. Indignationem hæc pugnandi ratio movet, cum plane dissimulentur quæcumque Catholici, et præsertim auctor librorum de Perpetuitate fidei, attulere ad C deficiendum dissipandumque male consutum istud commentum. Tantum abest ut in contraria sententia Ecclesiam sui temporis Paschasius inveniret, ut is pro sua consensum omnium Ecclesiarum præsertim adduxerit, neque sit inventus qui huic assensionem contradixerit. « Nemo, is ait, tamen est in aperto, qui hoc esse contradictum, quod totus orbis credit et constitatur. Videat, qui contra hoc venire voluerit, quid agat contra ipsum Dominum, et contra omnem Christi Ecclesiam. » Demonstratum insuper fuit neminem ex supra memoratis scriptoribus sese Paschasio, quod est ad realem præsentiam Christi in Eucharistia, opposuisse. Nam si Joannem Scotum excipias, cujus dubia mens fuit, reliqui aut minime oppugnarunt, aut contra diserte probarunt ejusdem Paschasi sententiam. Quare ludibria hæc sunt, et grandis flagitii pœnam a Deo non evadet, qui incautis lectoribus protritum jam diu fabulam propinare pergit.

D Ad Romanam liturgiam regredior, quæ ante Paschasi Rathberti tempora sine dubitatione fuit in usu. Codices etiam, sive Sacramentaria, quæ hic exhibeo, antequam ille suos componeret libros, exarata fuere. Literalis autem sensus Romanæ liturgiæ, dum ait *fit corpus*, sacrorum donorum mutationem et realem corporis et sanguinis Domini in sacramento præsentiam importat. Proinde sacerdos sanctificatam hostiam Deo subinde offerens, eandem appellat *panem sanctum vite æternæ*, quo nomine Christus ipse desi-

gnatur, et calicem salutaris, qua voce Patres ipsum Christi sanguinem indicant. Tum rogat ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filii tui corpus et sanguinem sumpserimus, omni benedictione celesti et gratia repleamur. Non inquit: corporis et sanguinis Filii tui figuram, imaginem sumpserimus, sed ipsum corpus et sanguinem. Ita, dum in calicem immittitur particula hostiæ sacratæ, dicit sacerdos: *Hæc commistio et consecratio corporis et sanguinis Domini*, etc. In Ordine Romano, qui ante tempora Caroli Magni conscriptus fuit, apud Mabillonium, dicebatur *Fiat commistio*, etc. Hanc autem Ecclesiæ mentem manifestissime confirmant orationes adhibitæ in antiquissimis Sacramentariis Leoniano, Gelasiano et Gregoriano, ad ipsam Romanam Ecclesiam ante Paschasii Ralberti tempora spectantibus. Itaque in Leoniano et Gregoriano legitur: *CORPORIS SACRI ET PRETIOSI SANGUINIS repleti libamine, quæsumus, Deus noster, quod pia devotione gerimus, certa redemptione capiamus*. Item in Leoniano: *Repleti SUBSTANTIA (et minime figura) REPARATIONIS ET VITÆ, quæsumus, Domine Deus noster, ut per ea quæ nobis munera præbere dignaris cælestia, per hæc eadem tibi nos inherere crelestibus*. Item: *Sumentes ygnus cælestis arcani, et in terris positi, jam superbo pane satiati*, etc. In Leoniano et Gelasiano: *Remotis obumbrationibus carnalium victimarum, spirituales tibi, summe Pater, hostiam supplici servitute deserimus, quæ miro ineffabilique mysterio ET IMMOLATUR SEMPER, ET EADEM SEMPER OFFERTUR; pariterque et devotorum minus, et remunerantis est præmium*. In Leoniano, Gelasiano et Gregoriano: *Sacrosancti CORPORIS ET SANGUINIS Domini nostri Jesu Christi refectione vegetati, supplices te rogamus, Deus, ut hoc remedio singulari et ab omnium peccatorum nos contagione purifices, et a periculis munitis incursione sanctorum*. In Leoniano et Gelasiano: *Supplices te rogamus, Domine Deus noster, ut qui percipimus CÆLESTIS MENSÆ SUBSTANTIAM, ad vitam pertingamus æternam*. In iisdem Sacramentariis: *Majestatem tuam, Domine, supplices deprecamur; ut sicut CORPORIS ET SANGUINIS SACROSANCTI PASCIS ALIMENTO, ita divinæ naturæ facias esse consortes*. Demum, ut alia omittam, in Leoniano, ubi invitatio legitur ad jejunium mensis decimi, hæc habentur: *Consequens enim fuit, ut transactis terræ fructibus, cæleste semen oriretur (ad Natalem Domini respicit) et alimonis vitæ mortalis expleta germen immortalitatis existeret; atque escis carnalibus expeditis, cibus nasceretur mirabiliter animarum; ac, tempore frumenti, vini et olei, peracto, ineffabiliter ederetur, qui filiis Dei, ad similitudinem proficientibus angelorum, hoc totum non solum SUBSTANTIA deserret ET NOMINE, sed PANEM præberet ÆTERNUM*.

In Gelasiano Sacramentario atque, in antiquissimo Missali Francorum, ad ordinationem presbyterorum rogatur Deus, ut purum et immaculatum ministerii tui donum custodiant, et per obsequium plebis tuæ, CORPUS ET SANGUINEM FILII TUI IMMACULATA BENEDICTIONE TRANSFORMENT. Item ad seriam 4 post

A Pascha: *Et CORPORE EJUS ET SANGUINE, quo e peccatis redempti sumus, ad æternam vitam SACRIFICIIS CÆLESTIUS PASCAMUR*. In Gelasiano, Gregoriano, et Missali Francorum ad consecrandam patenam: *Consecramus et sanctificamus hanc patenam ad conficiendum (ad confringendum habet alter Codex) IN EA CORPUS DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI, patientis crucem pro salute nostra omnium*. In Gelasiano et Missali Francorum ad consecrationem vasculi, in quo servabatur corpus Domini pro infirmis: *Oremus, ut Deus omnipotens hoc ministerium, CORPORIS FILII SUI DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI GERULUM, benedictione implere dignetur*. Item: *Omnipotens Trinitas inseparabilis, manibus nostris opem tuæ benedictionis infunde, ut per nostram benedictionem hoc vasculum B sanctificetur, et CORPORIS CHRISTI NOVUM SEPULCRUM, Spiritus sancti gratia perficiatur*. In Gregoriano, Dominica post Pentecosten: *Munera, Domine, oblata sanctifica, ut tui nobis UNIGENITI CORPUS ET SANGUIS FIANT*. In Romana missa sequens oratio hunc dicitur ante communionem: *Perceptio CORPORIS ET SANGUINIS DOMINI JESU CHRISTI, quam ego indignus sumere præsumo*, etc. Hæc antiquis etiam temporibus recitabatur, ut constat ex vetustissima missa a Matthea Flæco Illyrico edita. In Othoboniano Codice noni sæculi ad Dominicam quintam post Theophaniam hæc præfatio legitur: *Æterne Deus, et tibi immolationis hostiam offerre, quæ est salutifera, et ineffabile divinæ gratiæ sacramentum. Quæ offertur a pluribus, et UNUM CORPUS CHRISTI, SANCTI SPIRITUS INFUSI NE PERFICITUR. Singuli accipiunt Christum Dominum, et in singulis portiohilus totus est; nec per singulos numeratur; sed integrum se præbet in singulis. Propterea ipsi, qui sumimus communionem hujus sancti panis et calicis, unum corpus Christi efficiamur*, etc. Legitur hæc ipsa præfatio in Sacramentario Ambrosiano; eandemque contra Berengarium sæculo Christi undecimo produxit Algerus (*lib. 1 de Sacram.*) veluti setum sancti Ambrosii. Guimundus quoque episcopus Aversanus ejusdem sacramenti protulit e præfationem istam, inquit, quæ per totum pene orbem Latinum habetur (*Guim., lib. 1 de Verit. Euchar.*.)

Alteram præfationem accipe ex præaudato Codice Othoboniano desumptam, ad seriam 3 post Dominicam primam Quadragesimæ. Hæc in Sacramentario quoque Ambrosiano apud Panielium exhibetur: *Per Christum Dominum nostrum. In quo jejunantium fides additur, spes provehitur, charitas roboratur. Ipse est enim panis vivus et verus, qui substantia æternitatis et æca virtutis est. Verbum enim tuum, per quod facta sunt omnia, non solum humanarum mentium, sed ipse panis est angelorum. Hunc panem ministrare nobis non desinis, et ut eum indesinenter esuriamus, hortaris: EJUS CARNE DUM PASCIMUR, roboramur, et SANGUINE DUM POTAMUR, abluimur. Hisce addere juvat pauca ex missa antiquissima, a Matthea Flæco Illyrico olim edita. Ab ista, quod ex hæretici hominis penu prodisset, sibi timuere Catholici sæculo sexto decimo; sed sensim dignovere nihil aliud eam esse nisi ipsam Romanam*

missam, multis variisque orationibus oneratam, quarum unus arbitrio sacerdotum tunc liber fuit. Vide Martene (*Tom. I de Rit. Eccles.*). Ibi post oblationem panis sacerdos ait: *Sanctifica, Domine, hanc oblationem, ut nobis Unigeniti Filii tui Domini nostri Jesu Christi CORPUS FIAT.* Et infra: *Oblatum tibi, Domine, calicem sanctifica, ut nobis Unigeniti Filii tui Domini nostri Jesu Christi SANGUIS FIAT.* Ibi cum sumitur corpus et sanguis, hæc pronuntiantur: *Domine sancte, omnipotens æterne Deus, da mihi hoc CORPUS ET SANGUINEM FILII TUI ita sumere, ut per hoc merear remissionem omnium peccatorum accipere.* In eadem missa habentur geminæ illæ orationes, quæ post communionem a Romanis sacerdotibus nunc proferuntur, et in Missali Dionysiano ad tempora Caroli Magni spectante, apud eundem Martene reperiuntur: Nempe: *Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, qui ex voluntate Patris, etc., et corpus tuum, Domine, quod accepi, et calix, quem potavi, etc.* Alteram hæc orationem missa Illyrici subdit: *Præsta, Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, ut qui CORPUS ET SANGUINEM PROPRIUM, PRO NOBIS INDIGNIS DATUM, EDIMUS ET BIBIMUS, fiat nobis ad salutem et ad redemptionis remedium sempiternum omnium criminum nostrorum.*

Quæ hactenus attulimus, e Romanæ Ecclesiæ liturgiis antiquissimis excerpta, nihil aliud exposcunt, nisi sincerum lectorem, et veritatis unius avidum, ut intelligat quid ipsis vetustis sæculis eadem Ecclesia de Eucharistia tradiderit et crediderit. Scilicet veram fieri in sacrificio oblatorum conversionem in corpus et sanguinem Domini; persuasumque omnino fuisse fidelibus, se in sacramento accipere veram Christi carnem, verum ac realem ejus sanguinem, et coherere minime posse cum tot diversis dicendi formulis commentum figuræ a Berengario ejusque sectatoribus excogitatum. Si nihil aliud, nisi umbram et figuram corporis et sanguinis Domini in Eucharistia veteres agnovero, quid fieri potuit ut sententiam hanc nequam, et contra tot in locis veritatem et realitatem ejusdem corporis et sanguinis expresserint? Non alia certe de causa, nisi quia hæc veritas fidelibus perspectissima erat, neque aliud olim quam quod nunc in Romana Ecclesia credebatur. Ut autem dubitationi et cavillationibus aditus omnis præcludatur, audi Leonem Magnum, ejusdem Ecclesiæ sanctissimum pontificem, qui quod liturgia docet, suo pariter sermone, hoc est, circiter annum Christi 430, affirmabat: *« Dicente Domino (inquit): Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis, sic sacræ mensæ communicare debetis, ut nihil prorsus de VERITATE CORPORIS ET SANGUINIS ambigatis. Hoc enim ORE SUMITUR, quod fide creditur, et frustra ab illis AMEN respondetur, a quibus contra id, quod accipitur disputatur (Leo M., serm. 90, sive 6 sept. mensis). »* Notissimum est, ex Augustini verbis antea, hoc est, præcedenti capite, memoratis, et ex Cyrillo Jerosolymitano, Ambrosio, sive auctore librorum de Mysteriis et Sacramentis, aliisque Patribus, dixisse sacerdotem, dum porrigeret

A sacramentum Hostiam communicantibus: *Corpus Christi;* communicantem vero respondisse Amen, qua particula significabatur: Hoc credo, hoc verum est. En quæ fides esset de Eucharistia Leonis quoque Magni ætate. Relege, perpende iterum hæc verba. Vel tum aliquis dubitasse videtur de tanto miraculo, scilicet, an verum Christi corpus in Eucharistia concluderetur atque lateret. Quid Leo? Tu, aiebat, corpus Christi dum accipis, dicis Amen, quod idem est atque: Credo me suscipere verum ac reale corpus Domini. Ne ergo ambigo de veritate corporis et sanguinis; nam si hoc in disputationem trahis, frustra et non sincere Amen pronuntiasse videris. Idem repetitum videas ab ipso pontifice, dum contra hæreticos negantes veritatem carnis a Domino susceptæ in hæc verba loquitur: *B « In quibus sunt ignorantie tenebris? In quo hactenus desideria torpore jacuere? ut nec auditu discerent, vel lectione cognoscerent, quod in Ecclesia Dei in omnium ore tam consonum est, ut nec ab infantium linguis VERITAS CORPORIS ET SANGUINIS CHRISTI INTER COMMUNIONIS SACRAMENTA taceatur (Id., Epist. 46, olim 23, ad cler. Const. urbis). »* Infantibus enim (ut notum est, et Sacramentaria Romana ostendunt) post baptismum sacramentum corporis Domini conferebatur.

Non ergo Figura, non imaginaria caro Christi in Eucharistia tunc credebatur, tunc sumebatur, sed veritas et substantia ipsius sacratissimi corporis. Quod sanctus Leo efficacius deinde confirmat, dum subdit: *« Quia in illa mystica distributione spiritualis alimonie HOC IMPARTITUR, HOC SUMITUR (id est verum corpus et sanguis Christi) ut accipientes virtutem CÆLESTIS CIBI, in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, transeamus. »* Ad hæc idem pontifex ad Anatolium episcopum scribit: *« Qui Christus, licet in Patris sit dextera constitutus, in eadem tamen CARNE, quam sumpsit ex Virgine, sacramentum propitiacionis exsequitur (Leo M., epist. 60, olim 40, ad Anatol.). »* Hæc iterum relege atque perpende. Alterum, eumque celeberrimum ejusdem Romanæ Ecclesiæ pontificem, audiamus, scilicet, Gregorium Magnum, qui, interpretans Domini verba: *Ego sum Pastor bonus, hæc habet: « Fecit, quod monuit; ostendit, quod jussit. Bonus pastor animam suam posuit ut in SACRAMENTO NOSTRO CORPUS SUUM ET SANGUINEM VERTERET, et oves, quas redemerat, CARNIS SUÆ ALIMENTO SATIARET (Greg. M., homil. 14, in Evang.). »* Alibi sanctus idem pontifex hæc alia scribit: *« Debemus quotidianas CARNIS ET SANGUINIS (Christi) HOSTIAS immolare. Hæc namque singulariter victima ab æterno interitu animam salvat, quæ illam nobis mortuus Unigeniti per mysterium reparat, qui pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur. Ejus quippe ibi CORPUS SUMITUR; EJUS CARO in populi salutem partitur; EJUS SANGUIS, non jam in manus infidelium, sed in ORA FIDELIUM FUNDITUR (Idem, lib. IV Dial., c. 58). »* Tum hæc adjicit: *« Quis enim fidelium habere dubium possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cælos aperiri; in illo Jesu Christi mysterio angelorum choros adesse, suntuis immo sociari; ter-*

rena cœlestibus jungi; unum quoque ex visibilibus atque invisibilibus fieri? » Mitto alia ejusdem Gregorii loca; nam ex hactenus adductis manifestissime elucet quid in antiquissimis Sacramentariis suis Ecclesia Romana senserit de Eucharistia, nempe illud, quod etiamnum sentit; neque ullam unquam in dogmate tanti momenti factam fuisse mutationem, ut perperam somniarunt postroni temporis Sacramentarii.

CAPUT X.

Consensus Ambrosianæ Ecclesiæ cum Romana in doctrina de Eucharistia.

Nihil est, quod lectores moneam Mediolanensem, sive Ambrosianam Ecclesiam, non nunc tantummodo, sed et antiquis etiam sæculis, sacra peregrisse ritibus ac precibus a Romanæ Ecclesiæ consuetudine diversis. Verum quod attinet ad canonem et ad præcipuas incrementi sacrificii partes, vetustis etiam temporibus concors utraque Ecclesia procedebat. Clarissimum virum Joseph Antonium Saxium, bibliothecæ Ambrosianæ præfectum, rogavi, ut ex omnium antiquissimo missali Ambrosiano canonem missæ depromptum ad me, pro antiqua sua erga me benevolentia, mitteret. Codicem ille sui juris membranaceum consulit, cujus antiquitatem pertinere arbitratur ad sæculum Christi nonum aut decimum, simulque alterum paris vetustatis in Ambrosiana bibliotheca asservatum. Inde vero canonem quatis in missa Cœnæ Domini legitur expressit, ab ordinario minime dissimilem, præterquam in nonnullis ad sacrum diem illum fericæ quintæ majoris hebdomadæ peculiariter spectantibus. En quæ ibi occurrunt.

Canon antiquus missæ Amrosianæ in Cœna Domini.

Te igitur, clementissime Pater, per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, supplices exoramus et petimus, uti accepta habeas, et benedicas hæc dona hæc munera hæc sancta sacrificia illibata. In primis quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta catholica, quam pacificare, custodire, adunare, et regere digneris, toto orbe terrarum, una cum famulo et sacerdote tuo pontifice (illo), et famulo tuo (illo) imperatore, sed et omnibus orthodoxis atque apostolicæ fidei cultoribus. Memento, Domine, famulorum, famularumque tuarum (illorum) et omnium circumstantiam, quorum tibi fides cognita est, et nota devotio; pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis, et incolunitatis suæ reddunt tibi vota sua æterno Deo vivo et vero.

Communicantes et diem sacratissimum celebrantes, quo traditus est Dominus noster Jesus Christus. Tu nos, Domine, participes Filii tui, tu consortes regni tui, tu incolae paradisi, tu angelorum comites esse jussisti, si tamen illæsa et intemerata fide cœ-

stis militum sacramenta servemus. At quid desperare de tua misericordia possumus, qui tantum munus accepimus, ut talem tibi hostiam offerre inereremur, corpus scilicet et sanguinem Domini nostri Jesu Christi, qui se pro mundi redemptione piæ illi ac venerandæ tradidit passioni? Qui formam sacrificii salutis perennis instituens, hostiam se primus obtulit, et primus docuit offerri. Sed et memoriam venerantes in primis gloriosæ semper virginis Genitricis Dei ac Domini nostri Jesu Christi, sed et beatorum apostolorum et martyrum tuorum Petri, et Pauli, Andreæ, Jacobi, Joannis, Thomæ, Jacobi, Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis, et Thadæi, Xisti, Laurentii, Hippolythi, Vincentii, Cornelii, Cypriani, Clementis, Grisogoni, Joannis et Pauli, Cosmæ et Damiani, Apollinaris, Vitalis, Nazarii, Celsi, Protasii, Gervasii, Victoris, Naboris, Felicis, Kalimeri, Eustorgii, Dionysii, Ambrosii, Simpliciani, Martini, Eusebii, Hilarii et Julii, et omnium sanctorum tuorum, quorum meritis precibusque concedas ut in omnibus protectionis tue muniamur auxilio. Per Christum Dominum.

Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus quod diem jejunii Cœnæ dominicæ, in qua Dominus noster Jesus Christus Filius tuus in novo testamento sacrificandi ritum instituit, dum PANEM ET VINUM, quod Melchisedech in præfiguratione futuri mysterii sacerdos obtulerat, in SACRAMENTUM SUI CORPORIS ET SANGUINIS TRANSFORMAVIT, celebrandam, quæsumus, Domine, placatus intende, ut per multa curricula annorum salvi et incolumes munera nostra, Domine, mereamur offerre; diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna nos damnatione eripias, et in electorum tuorum jubeas grege numerari. Per Christum Dominum nostrum.

Quam oblationem, quam pietati tuæ offerimus, tu, Deus, in omnibus, quæsumus hæc benedictam hæc ascriptam hæc ratam rationabilemque facere digneris, ut nobis CORPUS ET SANGUIS FIAT dilectissimi Filii tui, Domini autem Dei nostri Jesu Christi. Qui pridem quam pro nostra et omnium salute pateretur, hoc est, hodierna die, discumbens in medio discipulorum suorum, accipiens panem, elevavit oculos ad caelum ad te Deum Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens hæc benedixit, fregit, deditque discipulis suis, dicens ad eos: Accipite et manducate ex hoc omnes. Hoc est enim corpus meum. Simili modo postquam cœnatum est, accipiens calicem, elevavit oculos ad caelos ad te Deum Patrem suum omnipotentem, item tibi gratias agens, benedixit, tradidit discipulis suis, dicens ad eos: Accipite et bibite ex eo omnes. Hic est enim calix sanguinis mei, novi et æterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundatur in remissionem peccatorum.

Mandans quoque et dicens ad eos: Hæc quotiescunque feceritis, mortem meam prædicabitis, resurrectionem meam annuntiabitis, adventum

¹ In missa Ambrosiana, quam tomo primo liturgico Panisius dedit, in nomine Dionysii consiitit enumeratio sanctorum. Et sane rectius. Nam hic martyr

tantummodo fit mentio, non vero confessorum. Quare hæc inconsulta violenta ac ritu superaddita fuerint?

meum sperabitis, donec iterum de cœlis veniam ad A vos^a.

« Hæc facimus, hæc celebramus, tua, Domine, præcepta servantes, et ad communionem inviolabilem, hoc ipsum, quod corpus DOMINI SUMIMUS, mortem dominicam nuntiamus. Tuum vero est, omnipotens Pater, mittere nunc nobis Unigenitum Filium tuum, quem inquerentibus sponte misisti. Qui cum sis ipse immensus et inæstimabilis, Deum quoque ex te immensum et inæstimabilem genuisti, ut cujus passione redemptionem humani generis tribuisti, EJUS NUNC CORPUS TRIBUAS ad salutem. Per eumdem Christum Dominum nostrum.

« Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas ✠ sanctificas ✠ vivificas ✠ benedicis, et nobis famulis tuis largiter præstas ad augmentum B fidei, et remissionem omnium peccatorum nostrorum.

« Et est tibi Deo Patri omnipotenti ex ipso, et per ipsum, et in ipso omnis honor, virtus, laus, gloria, Imperium, perpetuitas, et potestas per infinita sæcula sæculorum.

« Sequitur deinde oratio.

« Ipsius præceptum est, Domino, quod agimus, Cujus NUNC TE PRÆSENTIA postulamus; da sacrificio auctorem suum, ut compleatur fides rei in sublimitate mysterii, ut sicut veritatem cœlestis sacrificii exsequimur, sic VERITATEM DOMINICI CORPORIS ET SANGUINIS HAURIAMUS. Per eumdem Christum Dominum nostrum, dicentes: *Pater noster, qui es, etc.* »

Interim alicui fortasse videantur potiora canonis Ambrosiani ex Romano desumpta; et cum (Carolo Magno, nuper regno Langobardorum potito) Adrianus I pontifex studuerit ut, abolita liturgia Ambrosiana, ritus Romanæ Ecclesiæ Mediolanensi clero et populo susciperentur, tunc fieri potuisse ut Romanus canon Mediolanensi fuerit substitutus. Verum gratis hæc dicantur; non levis enim inter propositum nuper canonem et Romanum diversitas occurrit. Ad consecrationem panis tantummodo, ut vides, dicebatur: *Hoc est corpus meum*, neque tunc addebatur, ut Pamelius et alii censent, *quod pro vobis confringetur*. Præterea si librorum de Sacramentis certus auctor fuisset sanctus Ambrosius, aut saltem quisquam post eum Mediolanensis antistes, ex libri quarti capitulis quinto et sexto constaret in multis concordem processisse Ambrosianam canonem cum Romano, vel ante tempora Caroli Magni. Certe non saeculo vulgatissimi ii libri fuerunt, et ab Amalario, Paschasio Ratberto, Hincmaro, Floro, aliisque illius ævi scriptoribus memorantur, et quidem sub nomine Ambrosii. Præterea quisquis stylum dictionemque

illorum rite perpenderit, et diversam a Vulgata versionem Scripturæ, aliaque argumenta a Benedictinis in præfatione adducta, fateri cogitur, etsi minime ab Ambrosio, ab aliquo saltem episcopo ante effusam a barbaris in Italicas plagas ignorantiam libros illos fuisse compositos. Sæculo Christi quarto et quinto novimus in more fuisse episcopis neophytos erudire sacris mysteriis, ut constat ex ipso Ambrosio, ex Cyrillo Jerosolymitano, Gregorio Nysseno, Gaudenzio Brixiano et Augustino. Indica mihi, si potes, subsequentibus sæculis hunc morem fuisse observatum, qui tamen in libris de Sacramentis observatur.

Vidimus ab Ambrosiano canone expressam realem præsentiam et veritatem carnis et sanguinis Domini in Eucharistia. Tot sunt, ac tam aperta adeoque pervulgata in eisdem libris de Sacramentis, sub sancti Ambrosii nomine editis, documenta, quibus conversio et immutatio, sive, ut nunc loquimur, transsubstantiatio panis et vini in idem corpus et sanguinem Christi, confirmatur, ut qui negare audeat, cæcum se penitus ac opiniosum prodat. Paria colliguntur ex libro de Mysteriis, quem sancti Ambrosii fetum vix ullus eruditorum negare audet. Inde accipe hæc pauca. Postquam ostendit sanctus doctor quanto præstantior sit caro Christi, nobis in sacramento præbita, quam manna Judæorum: « potior est enim Lux quam umbra, Veritas quam figura, corpus auctoris quam manna de cœlo, » hæc attexit: « Forte dicas: Aliud video. Quomodo tu mihi asseris quod corpus Christi accipiam? Probemus, non hoc esse quod natura formavit (scilicet, panem), sed quod benedictio consecravit; majoremque vim esse benedictionis quam naturæ, quia BENEDICTIONE ETIAM NATURA ipsa MUTATUR (Ambros. de Myst., c. 9). » Tum post congesta e Veteri Testamento quædam divinæ potentis miracula, subdit: « Quod si tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? Servo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt MUTARE quod non erant? » Reliqua prætereo, ex quibus meridiano sole clarius elucet, non figuram Calvinianam sed veritatem corporis et sanguinis Domini per realem deorum sacrorum mutationem statuendam esse in Eucharistia; atque ex his explicari quæ idem Ambrosius alibi, atque in indubitatis suis libris, scribit: « Nos autem, quotiescunque sacramenta sumimus, quæ per sacræ orationis mysterium in carnem TRANSPICUANTUR et sanguinem, mortem Domini annuntiamus (Idem, l. iv de Fide, c. 10, n. 124). » Paria ia

^a In ordinaro missæ Ambrosianæ post ea verba: *Donec veniam, etc.*, sequitur: *Unde et memores sumus, Domine, tui servi, sed et plebs tua, etc. Memento etiam Domine, etc. Nobis quoque peccatoribus, etc.*, quæ oratio desinit in *Justina et Sabina*. A multo sæculis in missa Ambrosiana confractio hostiæ, et comminatio in calice, hæc verbis conceptæ fuere: *CORPUS TUUM FRANGITUR, CHRISTE; CALIX*

benedicitur; SANGUIS TUUS SIT nobis semper ad vitam, et ad salvandas animas, Deus noster. At in vetustissimis Missalibus ejusdem Ecclesiæ hæc minime leguntur, sed duntaxat: *comminatio consecrati corporis ET SANGUINIS, etc.* De hujusmodi confractorio, addito olim missæ Ambrosianæ, ejusque origine, epistolam eruditione multa refertam edidit supra laudatus Saxius.

quoque habet, ubi ait: « Habeo caelestium sacramentorum veneranda consortia. Jam mensæ caelestis honore suscipior. Christus mihi cibus, Christus mihi potus, caro Dei cibus mihi, et Dei sanguis potus est mihi. Non jam ad satietatem mei annuos exspecto proventus. Christus quotidie mihi ministratur. Fuerat mihi ante mirandus panis de caelo; scriptum est enim: Panem de caelo dedit eis manducare. Sed non erat verus ille Panis, sed futuri umbra. Panem de caelo verum mihi servavit Pater (*Id.*, *Serm.* 18, n. 26, in *Psal.* cxviii), etc. » Rursus sanctus doctor hæc inquit: « Nam etsi credas, a Christo veram carnem esse susceptam, et OFFERAS TRANSFIGURANLUM CORPUS ALTARIBUS (*Id.* l. de *Incarn. Dom.*, c. 4) », etc. Sed quid transfiguratio et transfigurari Ambrosio? Utique substantialis conversio et mutatio alicujus rei in alteram. Audi Suetonium hæc scribentem: « Puerum Sporum, exsectis testibus, etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus est (*Sueton. de Claud. Ner.*, c. 28). » Audi Plinium inquentem: Sole cancri signum transeunte, cancrorum, cum examinati sunt, corpus transfigurari in scorpiones narratur (*Plin. l.* ix, c. 3). » Fabulam idem Plinius censet homines veri in lupos, homines transfigurari in lupos (*Id.*, l. viii, c. 22). Sed omnium luculentissime vim verbi ac vocis hujus explicat Tertullianus, cum ait: « Transfiguratio autem interemptio est pristini. Omne enim, quodcumque transfiguratur in aliud, desinit esse quod fuerat, et incipit esse quod non erat (*Tertul., advers. Prax.*, c. 27). » Viden? Transfiguratio idem est, ac transsubstantiatio. Duplex nomen, ad eadem res. Hæc, quæso, legant et relegant pacato animo heterodoxi, ac tandem intelligant quam bene eis sedeat tam præfracte impanationem venditare, et transsubstantiationi ob novitatem vocis insultare. Sententiæ suæ testes ex omni antiquitate Ecclesia catholica proferre potest. At satis est unus insignis Mediolanensis pastor Ambrosius ad definienda hæc in re cuncta Protestantium commenta.

Pergant, ut velint, Sacramentarii in hæc similia sanctorum Patrum verba obtrudere excogitatum ab ipsis figuram et figuratas locutiones, et virtutem ex eorum fide manantem, cum tamen Patres nihil horum in sermonibus suis, dum de Eucharistia agerent, habuerint, neque auditores unquam monuerint documenta sua figurate esse accipienda, fortassis si non sentiant se in ejusmodi opinione deceptos, seque affligere Patribus quod eisdem nunquam in mentem venit. At duo semper restabunt, ut alia omittam, quæ inexcusabilis temeritatis arguent aliter quam Ecclesia catholica sententis. Quod aqua baptismalis signum sit gratiæ caelestis, peccata hominum abluentis, tantaque virtus in eam a Spiritu sancto infundatur, Christiani omnes norunt, et nemo dubitationes de ea movet, neque id stupendum et vix credibile arbitratur. Idem eveniat oportet, si nihil aliud in Eucharistia est quam figura et signum corporis et sanguinis Domini, et virtus in panem et

A vinum caelestis infusa. Atqui Patres Eucharistiam uti mysterium multis gravissimisque dubitationibus obnoxium nobis exhibent; et cur? Non alia de causa, nisi quia mens refugit credere conversionem panis et vini in realem carnem et sanguinem verum Christi; et cum nihil aliud videat, tangat et gustet, in Eucharistia, quam quod speciem refert panis et vini, cogitur tamen credere in ea realiter existere Christi corpus et sanguinem, ipsaque indivisa semperque integra quotidie dividi in tot hominum millia. Ergo sancti Patres, hæc em populum contra ejusmodi dubitationes armaturi, omnipotentiam Dei hic adducebant, ineffabilem Spiritus sancti vim proferebant, Dei veracitatem urgebant, quam nemo nisi impius neget. Eucharistiam enim instituens, corpus et sanguinem suum disertis verbis ibi exhiberi affirmavit. Tum alia ingentia miracula a Deo facta Patres exerebant, quæ credere jubemur, ut grande etiam Eucharistiæ miraculum credendum agnoscamus. Quid Cyrillus Jerosolymitanus, quid Ambrosius hæc de re scripserint, jam vidimus. Eis jungendi sunt Gaudentius Brixianus (*Tract. 2 ad Neoph.*), Gregorius Nyssenus (*In Orat. Catech.*), Ephræm Edessenus diaconus (*Homil. de Nat. Dei*), auctor librorum de Sacramentis, Eutychius Constantinopolitanus (*Lib. II in Levitic.*), Cyrillus Alexandrinus (*Lib. IV in Joan.*), Epiphanius (*In Anchorato*). Reliquos Patres, in idem intentos, prætereo, uniusque sancti Hilarii celebrem locum tantummodo adjungo. « Non est humano (sunt ejus verba) aut sæculi sensu in Dei rebus loquendum, neque per violentam atque imprudentem prædicationem caelestium dictorum sanitati alienæ atque impiæ intelligentiæ extorquenda perversitas est. Quæ scripta sunt legamus, et quæ legerimus intelligamus, et tum perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Christi veritate quæ dicimus, nisi ab eo didicimus, stulte atque impie didicimus. Ipse enim ait: Caro mea vere est esca, et sanguis meus vere est potus. Qui edit carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo. DE VERITATE CARNIS ET SANGUINIS NON RELICTUS EST AMBIGENDI LOCUS. Nunc enim et ipsius Domini professione, et fide nostra, VERE CARO EST, et VERE SANGUIS EST. Et hæc accepta atque hausta efficiunt, ut et nos in Christo, et Christus in nobis sit. Anne hoc veritas non est? contingat plane his verum non esse, qui Christum Jesum verum esse Deum denegant (*Hilar. l. VII de Trin.*, n. 14), etc. Si hæc siucere quærent atque perpenderent catholicæ Ecclesiæ hostes, quod nos videmus, et ipsi viderent. Inquit Hilarius: « Vere (et non imaginarie) caro est. Vere (et non ex opinione tantum, seu fide duntaxat alimentis) sanguis est. » Sed etiamsi quærant, dubitandum est an revera invenire cupiant.

Alterum restat ineluctabile argumentum apud Patres de veritate corporis Domini in Eucharistia. Supra vidimus, in vetustis Romanis liturgiis dici, successisse obumbrationibus carnalium victimarum ve:

toris legis veram novæ hostiam, scilicet, corpus et sanguinem Domini. Ex Apostolo autem didicerunt Patres, quæ in lege veteri exhibentur, umbram fuisse futurorum bonorum (Hebr. x, 1) legis novæ. Propterea manna de cælo cadens, agnus paschalis in mensa elendus, panis et vinum, quæ Melchisedech obtulit, umbræ, figuræ atque imagines fuere veritatis complendæ in novo testamento, hoc est, in ineffabili Eucharistiæ sacramento. Hinc Patres, de incremento sacrificio altaris loquentes, præfiguratum hoc sicut in oblati a Melchisedech (uti antea Apostolus quoque monuerat) in Agno Paschalis alii-que Judæi fœderis monumentis. Sicuti nuper audivimus, Ambrosius scribebat manna fuisse futuri umbram; et verum panem de cælo, videlicet, Christi corpus et sanguinem nunc manducari et potari. Audi et Chrysostomum loquentem de Melchisedech: « Et vide propter honorem in patriarcham collatum, quomodo sacramentum insinuat. Extulit enim ibi panem et vinum. Videns typum, cogit, oro, VERITATEM; et admirare divinarum Scripturarum accuratam diligentiam, quomodo superioribus sæculis et ab initio præsignata sint (Chrysost., hom. 55 in Gen.). » Ita et alii Patres locuti sunt. In re notissima ab iis recensendis abstinco. Qui ergo stare unquam poterit Sacramentarium commentum, qui nihil aliud nisi figuram, umbram et imaginem in Eucharistia agnoscunt, et veritatem aversantur in ea corporis et sanguinis dominici? Ex sanctorum Patrum concordia calculo intelligimus agnum ante paschalem figuram fuisse veritatis adimplendæ in mensa Domini; scilicet, carnis et sanguinis veri ipsius Agni, qui tollit peccata mundi, uti Ecclesiæ omnes in missa prostentur. Ubinam hæc veritas in altari et mensa Christianorum, si ne ibi quidem aliud sumitur, quam typus seu figura, et panis materialis, præfigurans verum panem qui de cælo descendit? Plura non addo; hæc enim passim a theologicis polemicis illustrata habes, qui Protestantium cavillationes in re adeo manifesta jam diu protriverunt, et præsens caput concludo verbis sancti Dionysii Alexandrini episcopi, qui sæculo Christi tertio hæc scribebat: « Mysterium illud inenarrabile sic ab ipso (Christo) vocatur novum testamentum, DARE SE IPSUM NOBIS IN MYSTICA CŒNA. Non sicuti illi olim carnes animalium ratione carentium super altare imponebant, etc. Nunc autem non sic. Sed ipse Dominus et Deus Israel Salvator noster ait: Qui manducat me, vivet propter me. Deus igitur, qui HABITAT IN NOBIS secundum testamentum, quod disposuit nobiscum, dicens: Accipite et dividite, etc. Hæc est exinanitio Dei facta ad usum nostrum, ut POSSIMUS CAPERE EUM. Hoc enim mysterium pertimescendum Apostolus dicit, quia semetipsum exinanivit. Neque IN NOBIS HABITAT, relicto Patre: apage, etc. Exinaniri Apostolus vocat, capi a nobis mysterium vitæ (id est corpus et sanguinem in Eucharistia) per manus ejus incontaminatas et incorruptibiles et divinas, ut POSSIMUS, qui fideles ejus sumus, IPSUM CAPERE, et

FIERI MANSIO EJUS, ACCIPIENTES EUM TOTUM (Dionys. Alex. ad Paul. Samosat.). »

CAPUT XI.

Aliarum Ecclesiarum Occidentalium consensus cum Romana in dogmate de Eucharistia.

Venerabili cardinali Thomasio Editionem debemus Missalis Gothici, cujus nempe usus olim fuit in Gallia Narbonensi, Gothi in Hispania dominantibus subjecta. Missæ hujus Gothicæ antiquitas ad sæcula pertinet quæ regnum et imperium Caroli Magni præcesserunt, eo autem regnante desiisse videtur. Missale itidem Francorum, et Missale Gallicanum vetus clarissimus idem cardinalis nobis dedit, quibus usæ sunt earum regionum Ecclesiæ, antequam sub Adriano I pontifice et Carolo Magno regere illuc inveheretur Romanæ Ecclesiæ liturgia, cui præcedentes locum dedere. Ejusdem Missalium vetustatem confirmabit characterum forma, quam mihi P. Blanchinius suppeditavit.

Juvat nunc et in istis antiquatis atque obsoletis liturgiis rimari, quid ante tot sæcula Ecclesiæ illæ crederent ac traderent de Eucharistia. Et quidem id ipsum, quod Romana profitebatur; diversitas enim rituum nihil obstat quominus in dogmate unanimis procederent totius Occidentis Ecclesiæ. Itaque in Sacramentario Gothico ad Circumcisionem Domini hæc leguntur: *Suppliciter exoramus, ut hoc sacrificium suscipere, et benedicere, et sanctificare digneris, ut fiat nobis Eucharistia legitima in tuo, Filii-que tui nomine, et Spiritus sancti, IN TRANSFORMATIONEM CORPORIS AC SANGUINIS DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI Unigeniti tui, per quem omnia creas, creata benedixis, benedicta sanctificas, et sanctificata largiris, Deus. In Cathedra sancti Petri hæc eadem oratio repetitur, et post Unigeniti tui additur: Edentibus nobis Vitam æternam, regnumque perpetuum collatura bibituris. Ad diem Epiphaniæ: Epiphaniæ diem, fratres charissimi, celebri solemnitate veneremus, pia obsecratione poscentes, ut qui tunc aquas in vina mutavit, NUNC IN SANGUINEM: UUM oblationum nostrarum VINA CONVERTAT. et qui aliis saturitatem meri potatione concessit, nos potationis suæ libamine, et Paracliti Spiritus infusione sanctificet. Ad diem Assumptionis sanctæ Mariæ: Descendat, Domine, in his sacrificiis tuæ benedictionis cœternus et cooperatur Paracletus, ut oblationem, quam tibi de tua terra fructificare porrigimus, cœlesti permuneratione, te sancificante, sumamus. UT TRANSLATA FRUGE IN CORPORE, CALICE IN CRUORE, proficiat meritis, quod obtulimus pro deliciis. Ad initium Quadragesimæ: Ipse est enim panis (scilicet, Christi antea memoratus) vivus et verus, qui de cælo descendit, etc. Hunc panem, Domine, nobis per hos quadraginta dies ministrare digneris, quem, ut sitimus, indesinenter, hortaris. CUJUS CARNE, a te ipso sanctificata, dum PASCIMUR, roboramur, et SANGUINE dum hausto sitientes POTAMUS, abluemur. Hic panis vivus et verus, qui de cælo descendit, ut duret escam esurientium, imo ut ET IPSE ESSET ESCA viventium. fut.*

nobis in pane, quo corda firmantur. Hanc ipsam orationem habes in veteri Sacramentario Gallicano, quod Mabillonius publici juris fecit. Ibi enim post *Sanctus* legitur: *Hic panis vivus et verus, qui de calo descendit, ut daret escas esurientium, imo ET IPSE ESSET ESCA esurientium, fiat no'is in pane, quo corda firmantur.* In cœna Domini Gothica liturgia hæc habet: *Vivi panis alimenta et sacri sanguinis dona sumpturi, Dominica prece mentes et corda firmemus.* In missa sancti Leudegaris martyris: *Ut descendat hic benedictio tua super hunc panem et calicem IN TRANSFORMATIONE Spiritus tui sancti, uti hæc benedicendo benedicas, etc.* In missa dominicali, pag. 395, post *Secreta*, hæc leguntur: *Explente sacrosancta cœremoniæ solemnia, ritu Melchisedech summi sacerdotis, oblata, precamur mente devota te, Majestas æterna, ut operante virtute PANEM MUTATUM IN CARNE, POCULUM VERSUM IN SANGUINE, ILLUM SUMAMUS IN CALICEM, QUI DE TE FLUIT IN CRUCE EX LATERE.* Post orationem Dominicam: *Libera nos a malo, Domine Christe Jesu. CORPUS TUUM pro nobis CRUCIFIXUM KOMUS, ET SANGUINEM TUUM pro nobis EFFUSUM BIRIMUS. Fiat nobis CORPUS sanctum ad salutem, et SANGUIS sanctus in remissione peccatorum.*

Quæ postrema et similia cum producimus, consuevere quidem Novatores contorquere in sententiam suam, et ingenio suo supplentes, quasi per fidem, et non realiter, manducari corpus Christi dicatur, ejusque sanguis potari. At quis non videt, hoc hominum genus sibi suisque auditoribus patentem creare fraudem, dum ita Patrum sententias interpretantur, non in eis quærentes quæ revera fuerit eorum mens, sed qualis esse debuerit secundum placita, et desideria Berengarii atque Calvinii? Nihil est in aliorum verbis, quod detorqueri non possit in ridiculos, falsos, absonosque sensus, si eis unum verbum et nos addamus. Quæ nunc Sacramentarii sentiunt, si veteres etiam Patres sensissent, an non centies ac millies populum monuissent, ne, cum dicitur manducari corpus Christi, ejusque sanguinem bibi, hæc figurate et metaphoricè, neque secundum litteram, esse accipienda, cum vere ac realiter manducatio ista et potatio non fiat, sed fides tantummodo eandem imaginetur? Ast unum, quæso, locum ex antiquorum libris producant Novatores, quo diserte aperteque eorum opinio tradatur. Non proferent, puto; nam quod veteres sæpe docuerunt, nos secundum intelligentiam Capharnaitarum minime edere crudam Christi carnem, certum quidem est; sed nihil eorum causam juvat, uti omnes norunt. Contra tantum abest, ut vetus Ecclesia populum docuerit Calvinianæ scholæ commenta, ut Catholicorum sententiam perspicuis formulis tradiderit. Nuper vidisti *panem mutatum in carne, poculum versum in sanguine.* Eadem repetita sæpe videas in antiquorum libris. Aut ergo ex nimia simplicitate errarunt Patres, dum hæc traderent, nulla alia interpretatione et correctione adhibita; aut nimis decipiuntur et decipiunt posteriorum sæculorum novatores, af-

tingendo antiquis Ecclesiæ liturgiis et scriptoribus quod ipsi nunquam somniarunt. Sincere doctæque gentis iudicium hic appello.

Paucula interea delibemus ex vetustissimo Missali Francorum. Ibi in præfatione linteaminum hæc leguntur: *Sanctificare, benedicere, consecrareque digneris hæc LINTEAMINA in usum altaris tui, ad tenendum involvendumque corpus et sanguinem Filii tui Domini nostri Jesu Christi.* In altera præfatione: *Et Filius tuus Jesus Christus, qui se usque in finem sæculi suis fidelibus promisit adfuturum, et PRÆSENTIA CORPORALIS MYSTERII non deserat, quos redemit.* Ita in antiquissimo Missali Gallicano per cardinalem Thomasium edito legitur collecta hæc post Eucharistiam perceptam: *Sumentes ex sacris altaribus Christi Domini ac Dei nostri corpus ac sanguinem... credentes unitatem beatæ Trinitatis, oremus, etc. Aspice, Domine, qui tuo vesci corpore, et tuum corpus effici vis fideles; fac nobis in remissionem peccatorum esse, quod sumpsimus. Acceptis, fratres charissimi, spiritualibus cibis, et Christi cruore gustato, petamus, ut possideat pectora nostra, qui ora nostra dignatus est sanctificare per munera.* In Cœna Domini eadem missa Gallicana præfert orationem in canone, quam supra dedimus in canone missæ Ambrosianæ, id est: *Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus, etc., dum panem ac vinum (quod Melchisedech in præfiguratione futuri mysterii sacerdos obtulerat) IN SACRAMENTO SUI CORPORIS ET SANGUINIS TRANSFORMAVIT.* Ita in expositione vetustissima liturgiæ Gallicanæ, edita a Patre Marteno hæc pauca leguntur: *Corpus vero Domini ideo deferitur in turribus (de qua voce infra sermo redibit) quia monumentum Domini in similitudinem turris fuit scissum in petra. Sanguis vero Christi ideo specialiter offertur in calice, quia in tale vasum consecramus (sic) fuit mysterium Eucharistiæ, etc. PANIS VERO IN CORPORE ET VINUM TRANSFORMATUR IN SANGUINE (Marteno, Thea. Anecd. et tam. I. de antiq. Eccles. Ritib.).*

Et fidem Christi, et sacram liturgiam a Romana Ecclesia se accepisse, sedente sancto Gregorio Magno pontifice, per sanctum Augustinum primum Cantuariensem episcopum Britanni gloriaatur. Utinam quæ dogmata et ritus tunc accepere postremis hisce sæculis per lacrymabile schisma non abjicerent! Laudant ii geminos illos gentis suæ doctores atque Ecclesiarum fundatores; tum tacite ac per latus eosdem veluti deceptores ac falsarios traducunt; nam ex dogmatis tunc sibi traditis nonnulla, et præcipue quæ ad sacrificium incurrentum, et realem Domini præsentiam in Eucharistia pertinent, veluti impias merces repudiant. Atqui evidens certissimumque est sanctum Gregorium cum universa tum sæculi sui, tum præcedentium sæculorum Ecclesia, credidisse, et Anglis tradidisse, quæ nunc in Romana Ecclesia creduntur atque docentur. At tamen ii gratiam hanc referunt sanctissimis pontificibus, ut non solum sustulerint, sed etiam damnerint eorum de missa doctrinam. An ullum ex vetustissi-

mis Missalibus suæ gentis luce donarint Angli, me latet. Fortassis illorum Editionem suis opinionibus minime conducere senserunt. Certe in iis nihil aliud invenientis sacrificio inruento, quam quod cæteræ Occidentis liturgiæ præferunt, et quod sæculo Christi octavo clarissimi eorum scriptores Beda et Alcuinus deprædicarunt. Edidi jam ego vetustissimum Antiphonarium celebris monasterii Benchorensis in Hibernia, sæculo Christi septimo aut saltem octavo exaratum, quod temporibus Caroli Magni Dungalus monachus Scotus Ticinum deportavit, et Bobiensi deinde monasterio dono dedit (*Murator., anecdot. tom. iv*). Inde quæ sequuntur, excerpti: *Hymnum, quando communicarent sacerdotes. Sancti, venite, Christi corpus sumite, sanctum bibentes, quo redempti, sanguinem.* Sequitur ibi *ad communicare: Corpus Domini accepimus, et sanguine ejus potati sumus. Ab omni malo non timebimus, quia Dominus nobiscum est.* Infra habetur: *HOC SACRUM CORPUS DOMINI ET SALVATORIS sumite vobis in vitam perennem. Hic est Panis vivus, qui de cælo descendit. Alleluia.* Ita loquebantur piissimi ejus temporis monachi, non reputantes se per fidem in Eucharistia sumere imaginarium tantummodo corpus et sanguinem Domini, sive figuram ac virtutem Christi absentis; sed quidem certissime credentes se reale corpus, verumque sanguinem, quo redempti sumus, tunc accipere, quod et reliquæ Ecclesiæ ante Paschasium Ratbertum credebant.

Neque alia fuit doctrina Mozarabicæ liturgiæ, qua per tot sæcula usæ sunt Hispaniarum Ecclesiæ. De illa videndi Bona et de Aguirre sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, Martene, le Brun, Pater Pinus et societas Jesu, et alii. Ibi legitur post orationem Dominicam more Græcorum: *Sancta sanctis. Et conjunctio corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi sit sumentibus et potantibus nobis ad veniam,* etc. Concilium Toletanum quartum, anno Christi 633 celebratum, hæc habet: « Post orationem Dominicam, et conjunctionem panis et calicis, benedictio in populum sequatur (*Conc. Tolet. iv, c. 18*). » Hoc adnotatum volui, ut discant Protestantes non abuti nominibus panis et vini, quibus usi sunt olim complures, et adhuc multi ex Catholicis utuntur post eorum consecrationem, quasi dona consecrata pergant esse quod erant. Quod a Toletanis Patribus panis et calix ob species appellatur, in eorum liturgia, imo et in reliquis, ad contractionem dicitur *Corpus et sanguis Domini* ob internam Eucharistiæ substantiam. Sequitur in Mozarabica: *Panem cælestem de mensa Domini accipiam,* uti et in liturgia Romana. Nomine autem panis cælestis unum Christum Dominum Ecclesia semper designavit, præeunte Domino ipso, qui dixit: *Ego sum Panis vivus, qui de cælo descendi.* Subnectitur: *Domine Deus meus, da mihi corpus et sanguinem Filii tui Domini nostri Jesu Christi sumere, ut per illud remissionem omnium peccatorum merear accipere.* Tuus sacerdos præsentem Christi carnem et sanguinem fideliter credens, eadem alloquitur, inquit: *Ave in ævum, sanctissima Christi caro, in per-*

petuum summa dulcedo. Ave in ævum cælestis potus, qui mihi ante omnia et super omnia dulcis es. Additur oratio: *Corpus et sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat corpus et animam meam in vitam æternam. Refecti Christi corpore et sanguine, pariterque sanctificati,* etc. In missa Natalis Domini oratio hæc post nomina legitur: *Famuli tui indigni et exigui sacerdotes tremendæ Majestati tuæ spirituales victimas immolantes, offerimus tibi, Deus, hostiam immaculatam, quam maternus uterus impolluta virginitate produxit, pudor edidit, sanctificatio genuit, hostiaque immaculata vivit, et vivens jugiter immolatur, hostia quæ sola Deo placere prævalet, quia Dominus est.* In his habes Hispanicarum Ecclesiarum doctrinam de Eucharistia. Eadem autem est cum illa, quam sanctus Isidorus Hispalensis episcopus et doctor tradidit, scribens: « Primum discipuli corpus et sanguinem Domini non acceperunt jejuni. Ab universa autem Ecclesia nunc a jejuniis semper accipitur. Sic enim placuit Spiritui sancto per apostolos, ut in honorem tanti sacramenti in os Christiani prius dominicum corpus intraret, quam cæteri cibi. Panis enim, quem frangimus, CORPUS CHRISTI EST; qui dicit: *Ego sum Panis vivus,* etc. Vinum autem SANGUIS EJUS EST. Hæc autem duo sunt visibilia; sanctificata tamen per Spiritum sanctum in sacramentum DIVINI CORPORIS TRANSIUNT, » (*Isid. l. de Offic. Eccles., c. 18*) etc. Mirum est qui Binghamus quædam ex his Isidori verbis afferat, quasi panis et vinum consecrata aliud non sint quam signa Christi absentis. Sacramentum utique sunt, et signum visibile Christi, sed Christi in eodem sacramento realiter præsentis. Alioquin non diceret Isidorus in os Christiani dominicum corpus intrare, et apostolos accepisse corpus et sanguinem Domini, et panem esse corpus Christi, et vinum sanguinem Christi. At etiam infra: « Quantum interest inter propositionis panes et corpus Christi? Quæ differentia inter corpus et umbram, inter imaginem et veritatem, inter exemplaria futurorum et ea ipsa quæ per exemplaria figurabantur, »

CAPUT XII.

De Orientalium Ecclesiarum liturgiis cum Romana consonis. Contra doctrinam de Eucharistia alia Binghami Angli sive Novatorum elumbia tela.

Jam a sæculis multis non satis deplorabili schismate pleræque Orientales Ecclesiæ a Romana divulæ sunt; nihilo tamen secius fatendum est Græcæ a nobis dissidium levibus potius de causis conflatum fuisse; reliquas vero sectas Orientalium Christianorum uno aut altero dogmate a Latinis catholicis dissentire. Exploratum quoque habemus nullam ex iis sectis esse quæ non horreat Lutheri, Calvini, Socini, aliorumque in Occidente novatorum doctrinam. Sunt autem singulis Orientalium sectis suæ peculiare liturgiæ; Græcis videlicet sub Constantinopolitano patriarcha degentibus, quæ nomini præferunt sanctorum Basilli Magni et Joannis Chrysostomi. Ecclesiæ Alexandrinæ propria fuit, quæ

nomine sancti Marci insignitur; Antiochenæ et Jerusalemitanæ, quæ sancti Jacobi nomen retinet. Sunt et aliæ liturgiæ Nestorianis et Eutychianis, hoc est, Syris, Alexandrinis, sive Coptis, atque Æthiopicis. Præcipuas Basilii et Chrysostomi edidit atque illustravit Jacobus Goar volumine singulari; cæteras alii, quas potissimum collegit, publicique juris fecit duobus libris Eusebius Renaudotius Parisiensis. Armeniorum quoque liturgiam evulgavit le Brun (*Tom. III Explic. Miss.*). Certum est parem Orientalibus liturgiis, atque Occidentalibus contigisse fortunam. Nam uti nunc nullus Codex superest qui eam ipsam liturgiam Latinam, quam aut Gregorius primus, aut Ambrosius, aut sancti Leander et Isidorus, in Hispania ab antiquioribus acceptam nova forma donarunt, in primævo suo statu servatum habeat, cum in omnes additamentum aliquod subsequentiæ sæcula intulerint, ita ad liturgias Orientales sensim accessiones factæ fuerunt, et pro varietate Ecclesiarum in Codicibus varietas orationum invaluit. Orationum, inquam; quod enim est ad incrementum sacrificii substantiam et canonem, Orientales, quanquam scissi a tot sæculis in varias sectas, et plerique a Romanæ Ecclesiæ unitate sejuncti, in hoc tamen concordēs perrexerunt semper, et pergere deprehenduntur. Si igitur tantam omnium Ecclesiarum concordiam in dogmate de Eucharistia ostendere possumus, et simplici quidem ac litterali stylo (quo ad captum populi concriptæ antiquitus liturgiæ omnes variis linguis fuerunt) expressam reperimus eandem doctrinam, quid aliud dicendum restabit, nisi ab uno fonte, scilicet, Christo per ejus apostolos, profluxisse in universam Ecclesiam dogma de veritate corporis et sanguinis Domini in sacrificio altaris? Neque enim excogitari potest nisi a læso cerebro, aut impudenti homine, in corruptionem apostolicæ doctrinæ de re tanti momenti conspirare potuisse tot Ecclesias per orbem diffusas, e quibus nonnullæ vel ante mille et trecentos annos ab orthodoxis discessionem fecere.

Jam tot loca adduximus ex Ecclesiarum Latinarum liturgiis, quibus realis præsentia et veritas corporis et sanguinis Domini in Eucharistia aperte traditur, ut cuicumque sincere agenti constare possit non aliam fuisse Ecclesiæ veteris mentem, quam quæ contra Berengarium, illiusque recentiores sectatores catholica Ecclesia constituit. Si in Eucharistia realiter adest et sumitur corpus Christi, inde necessario sequitur panem et vinum conversa fuisse, uti Ecclesia posse consuevit, in idem Domini corpus et sanguinem. Conversio hæc apud Latinos post Berengarium appellari ex quadam necessitate cœpta est transsubstantiatio, ad excludendas cavillationes et fraudes quibus Sacramentarii eludere nituntur terminos et verba Ecclesiæ et Patrum, eandem mutationem designantia sæculis omnibus Berengarii novatoris conatum præcedentibus. Frustra enim novitatem vocis carpunt hæretici, quando minime novum est quod per illam significatur. Posita autem conversione panis et vini in corpus et sanguinem

A Domini, necesse est ut panis et vinum in substantia sua desinant esse quod erant, quanquam nihil ex eorum speciebus immutetur; nam si pergunt esse quod erant, in corpus et sanguinem Domini conversa ac mutata dici non possunt. Qua ratione autem jussimodi conversio fiat, et qui corpus Christi in Eucharistia, atque in minima illius particula, et uno tempore in tot locis, existat, aliaque, quæ aut philosophiæ, aut sensibus, atque intellectui nostro repugnare videntur, antiqui Patres et omnipotentis Dei credibilia ostenderunt. Quis enim ne: et quia Deus innumerabilia possit facere quæ intelligentiam nostram superent? In sacris propterea liturgiis rogatur Deus, ut oblatio, hoc est, panis et vinum, fiat corpus et sanguis Christi. In Græcis vero et Syriacis, uti infra videbimus, invocatur etiam Spiritus sanctus, ut in sacra dona illabens, eadem transmutet in corpus et sanguinem Domini. Sed antequam istarum quoque verba proferam, præoccupare juvat quæ Binghamus Anglus attulit, contra omnium veterum Ecclesiarum de transsubstantiatione sententiam, non exotica sane, sed vulgatissima atque protrita.

Scilicet in Chrysostomi epistolam ad Cæsarium adducit, ubi legitur: « Sicut antequam sanctificetur panis, panem nominamus; divina autem illum sanctificante gratia, mediante sacerdote, liberatus est quidem ab appellatione panis, dignus autem habitus est dominici corporis appellatione, etiam si natura panis in ipso permaneat, et non duo corpora, sed unum Filius corpus prædicatur; sic et hic divina insidente, (vel inundante) corporis natura, unum Filium, unam personam, utraque hæc fecerunt. » Famosum deinde Theodoretum locum in dialogo secundo exerit, ubi Eranistes Eutychianus hæc habet: « Sicut symbola dominici corporis et sanguinis alia sunt ante sacerdotis invocationem, post invocationem vero mutantur, et alia fiunt (*μεταβάλλεται, και ἕτερα γίνεται*), ita dominicum corpus post invocationem in divinam substantiam mutatum est. » Ad hæc respondebat Theodoretus: « Retibus, quæ ipse texuisti, captus es. Neque enim symbola mystica post sanctificationem recedunt a sua natura; manent enim in priore substantia et figura, et forma, et videri tangique possunt, sicut et prius. Intelliguntur autem ea esse quæ facta sunt, et creduntur, et adorantur, ut pote quæ illa sunt quæ creduntur. Confer igitur imaginem cum archetypo, et videbis similitudinem. Oportet enim figuram esse similem veritati. Illud enim corpus priorem habet formam et circumscriptionem, et ut semel dicam, corporis substantiam; immortale autem post resurrectionem, et immune a corruptione factum est, sedens quo a dexteris adeptum, et ab omni creatura adoratum, quia Domini naturæ corpus appellatur. » Præterea Ephræmius episcopus Antiochenus, apud Photium, ubi duas in Christo naturas deprædicat, ait: « Sic quod a fidelibus percipitur Christi corpus, et a sensibili substantia non discedit, et indivisum a gratia intelligibili manet. Et baptismus, spiritualis totus factus et unus existens, proprium sensibilis sub-

stantiæ, aquæ, inquam, conservat, et quod fuit non amittit. » Denique Gelasius I Romanus pontifex, in libro de duabus Naturis, hæc scribit: « Certe sacramenta quæ sumimus corporis et sanguinis Domini, divina res est; quod et per eandem divinæ efficiuntur consortes naturæ, et tamen esse non desinet substantia panis et vini. Et certe imago et similitudo corporis et sanguinis Domini in actione celebrantur. Satis ergo evidenter hoc nobis in ipso Christo Domino sentiendum, quod in ejus imagine profitemur, celebramus et sumimus, ut sicut in hanc, scilicet, in DIVINAM TRANSEUNT Spiritu sancto perficiente substantiam, permanente tamen in sua proprietate natura, sic illud ipsum mysterium principale (id est unio in Christo divinæ et humanæ naturæ) cujus vobis efficientiam virtutemque repræsentat, ex quibus constat proprie permanentibus, unum Christum, quia integrum utrumque, permanere. »

De istis locis acriter disputatum fuit inter Catholicos et Protestantes; neque mihi animus est exseribere quæ longo sermone commentati sunt Bellarminus et Perronius cardinales, auctor librorum de Perpetuitate fidei, Natalis Alexander, aliique catholici scriptores. Attamen quid attente lectori hic animadvertendum sit, pro mea virili exponam. Ex his Lutherani deducunt consubstantiationem, sive impanationem, in sacramento, credentes alioqui cum Catholicis realem præsentiam, hoc est, præcipuum, imo maximum Eucharistiæ constitutum, a quo pendet illius tremenda majestas, ineffabilis efficacia, virtus et præstantia, supra reliqua sacramenta. Verum quam juste, quam solide, excogitatam quoque a Lutero impanationem, seu consubstantiationem, Ecclesia catholica damnavit, facile perspicies. Animadvertendum quippe est manifestam adeo esse vim vocum, quibus tum omnium Ecclesiarum liturgiæ, tum sancti Patres utuntur ad designandam mutationem quæ per consecrationis verba fit in pane et vino, et per vocabulum transubstantiationis designari solet, ut absurdum plane sit excogitare superstitem eorum elementorum substantiam in sacramento, et agnoscere cogamus converti illorum substantiam in corpus et sanguinem Domini. Precatur nempe omnis Ecclesia, ut panis fiat corpus Domini, vinum sanguis: ut Spiritus sanctus illapsus in sacra dona, efficiat panem corpus, ut immutet, ut vertat eadem. Ergo non alia mens Ecclesiæ esse potest, nisi panem desinere esse panem, ejusque substantiam converti in Christi corpus. Nunquam orarunt Ecclesiæ, ut Domini corpus in panem descendat, et cum illo uniat, quod in hypothesis Lutherana dicendum fuisset. Mutationem, transelementationem, transfigurationem (cujus vocis vim supra ostendimus) et similia verba adhibuerunt Patres, e quibus apertissime deducitur catholicæ Ecclesiæ dogma. Ac notissimum est eandem Patres ad idem miraculum confirmandum similia adhibere substantialis mutationis exempla, uti in hac ipsa lucubratione non semel monuimus. Quare si ad pacem cum Ecclesia catholica ineundam Lutherani gentis

A corda misericors Deus aliquando, ut sperandum est, inclinet, e cujus materno sinu infeliciter divulsi fuerunt, facile illi perspicient quam temere in Eucharistiæ argumento ab ejusdem Ecclesiæ sententia illorum majores discesserint.

Calvinistæ igitur, locis supra recensitis utentes, imo abutentes, æque Catholicis ac Lutheranis bellum movent, non solum transubstantiationem, sed et ipsam realem præsentiam negantes. At quoniam negare non audent mutationem per consecrationis verba in panem et vinum inferri, hanc tamen non aliam esse contendunt quam quæ baptismo et oleo sacro contingit, virtutis nempe cælestis additæ symbolis, quæ symbola non veritatem et realitatem corporis et sanguinis Domini, sed figuram tantummodo ac typum exhibent. Sitne lubrica et solida eorum argumentatio, ex nuper allatis locis videamus, et primo de reali præsentia. Ad Chrysostomi verba quod attinet, Pater Montfauconius (*In Edit. Oper. Chrysost.*) et Pater Lequien (*In Edit. Oper. Damascen.*) multa adduxere, ut epistolam ad Cæsarium minime Chrysostomo ascribendam esse evincant. De hac etiam epistola novi clarissimos viros Patrem Harduinum e societate Jesu, et Scipionem Maffei marchionem disputasse, sed eorum lucubrationes nondum vidi. Neque reticendus Jacobus Basnagius, qui eandem epistolam rursus typis tradidit (*Tom. I Lect. Canisti, p. 226*), nihil tamen inde haurire ausus adversus Catholicorum sententiam. Prudenti sane; nam etsi tot aliis ex locis non pateret quantum turbidi affectus in transversum agant Calvinianorum animos et calamos, solus iste evincere posset eosdem clavis sane oculis in nos pugnare, neque respicere an dum hosti vulnus inferre tentant, se ipsos simul gravissime confodiant. Quicumque enim sit illius epistolæ auctor, certe antiquus, ita de Eucharistia loquitur, ut videri possit Catholicorum dogmati de transubstantiatione contrarius; sed et eodem tempore errorem Calvinistarum negantium in Eucharistia præsentiam realem corporis Domini evidenter damnat. Duo nihilominus sæcula jam currunt, ex quo Calvinii asseclæ ejusmodi epistolam in nos intorquent, cum tamen hoc telum eorum pectus recte petat atque confodiat. Duas in Christo naturas unitas, neque confusas, auctor ille contra Eutychianum exemplo Eucharistiæ ostendit. Ambæ autem naturæ non figurate, non imaginarie, sed vere in Christum per unionem hypostaticam conflunt. Idem quoque auctor ille de Eucharistia erididerit oportet. At evidenter inde consequitur, ab ipso scriptore statui in Eucharistia realiter existere corpus Domini; ridicule enim argumentaretur, imo cum Eutychianis somniis omnino consentiret, si nihil aliud in Eucharistia crederet, nisi figuram et imaginem corporis Domini; imo neque hanc in ipso sacramento poneret, sed in una mente et imaginatione fidelium, uti Calvinistæ fingunt. Necessario igitur et hic auctor, cum universa Ecclesia concors, corpus Domini realiter in Eucharistia post consecrationem existens credidit et docuit.

Atqui hic insurgit Calvinista pro-tratus, et Lutherorum impanationi, ut aiunt, hunc saltem locum favere, et transubstantiationi adversari inquit. Quid hoc, quæso, Calvinistarum causæ prodest? Sed ne transubstantiationi quidem scriptoris hujus mens officere potest. Cedo rursus illius verba: « Sicut antequam sanctificetur panis, panem nominamus, » quia revera panis est, « divina autem sanctificante gratia liberatus est quidem ab appellatione panis, » quia panis non amplius est, et factus est corpus Christi, uti posebat precatio Ecclesiæ et sacerdotis. Cum tamen color, odor, friabilitas, palpabilitas, aliæque panis qualitates, sive species, post consecrationem permaneant, propterea natura panis remanere in sacramento dicitur; nam hæc revera ad naturam panis spectant, neque imaginaria, sed vera sunt accidentia panis. Quod si sophisticando exigis, sicut corpus Christi in Eucharistia realiter existit, ita illic remanere debere corpus panis, nos cum eodem auctore respondemus, non duo corpora, sed UNUM FILII CORPUS prædicari de Eucharistia, quia panis substantia in corpus Domini per divinam virtutem conversa est, ac propterea Christi corpus ibi est, cum visibilibus speciebus, hoc est, sub natura panis superstite invisibiliter et realiter latens. Quod tamen perversam agendi rationem (liceat dicere) et pertinaciam Calvinianæ gentis manifeste prodit, si apud dubium scriptorem, atque in obscuris et confusis unius versionis Latinæ verbis, quæruunt, unde realem præsentiam Domini ab Eucharistia excludant, cum contra habeant in tot certissimis Chrysostomi libris quæ sit illius manifesta sententia de sacramento altaris. Nullum mihi ex sanctis Patribus ostendas qui Chrysostomo luculentius, magnificentius, apertius, de ineffabili hoc sacramento fuerit locutus. Possumus obruere hæreticos compluribus locis (idque jam alii præstitere) quibus incomparabilis ille episcopus, appellandus propterea doctor Eucharistiæ, realem in sacramento carnem et sanguinem agnoscit ac prædicat. Neque is unquam somniavit, uti novatores faciunt, figurate et metaphoricè accipienda esse Domini verba dicentis: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus*: sed imo eisdem mature damnans, scripsit, ideo *vere* a Christo additum fuisse, « ne obscure, aut per ænigma et parabolam se locutum arbitrarentur, sed scirent omnino necessarium esse ut corpus comederent; ὡστε μὴ νομίζωσιν ἀνέγμα εἶναι τὸ εἶρημένον, καὶ παραβολὴν, ἀλλ' εἰδέναι, ὅτι πάντως δεῖ φαγεῖν τὸ σῶμα (Chrysost. hom. 46 in Joan. vi). » Plura si quisquam cupit ex Chrysostomo, ejus homilias, aut theologos polemicos, et præcipue libros de Perpetuitate fidei consulat. Nonnulla ego quoque brevi ex eo infra proferam.

Ad Theodreti verba quod attinet, cæcus sit qui non videat ex eodem ipso loco manifestissime elucere realem præsentiam Domini in Eucharistia. Primo Eutybianus statuit, post consecrationem symbola appellari corpus et sanguinem Jesu Christi, et nos participes fieri ejusdem corporis et sanguinis;

A Theodoretus idem affirmat. Pergit Eutybianus dicere symbola per invocationem mutari, et alia fieri, hoc est converti in carnem et sanguinem Domini, ex quo postea infert corpus Christi post ascensionem conversum fuisse in divinam naturam, qui error Eutybianorum fuit. Quid Theodoretus? Is respondit adhuc restare in symbolis eorum formam externam, ita ut revera possint videri et tangi. Nos autem intelligere sub symbolorum forma latere et existere id propter quod appellantur corpus et sanguis Domini, cum re ipsa facta sint corpus et sanguis Christi, et propterea nos credere et adorare ibi ideam corpus et sanguinem. Quod ego propriis vocibus dico, cautius exprimit Theodoretus secundum disciplinam eorum temporum; præmiserat enim de his aperte loquendum non esse, ne forte quisquam audiret novum Christianis mysteriis initiatus. Nihil tamen secius ejus mens cuicumque satis patet, cum ait: « Intelliguntur autem (symbola) ea esse, quæ facta sunt, et creduntur, et adorantur, ut potest quæ illa sunt quæ creduntur. » Quid facta sunt panis et vinum per invocationem? quid sunt? quid creduntur esse? Utique corpus et sanguis Domini, ac propterea adorantur. Si nihil ibi esset nisi panis et vinum, et verum ibi non esset corpus et sanguis Domini, procul dubio non adorarentur. Infra idem Theodoretus addit Eucharistiam non solum appellari corpus Jesu Christi, sed et panem vitæ. « Et quod est ad corpus, nos illud appellamus corpus divinum, corpus vivificans, corpus Domini, per hæc significantes non esse illud corpus hominis alicujus vulgaris, sed corpus Jesu Christi, qui Deus est et homo. » Palmare igitur et hic habes argumentum contra Sacramentariorum commenta. Agnoscit Theodoretus panem factum esse per consecrationem corpus, et quidem ipsius Christi, cui in sacramento præsentii propterea debita sit adoratio. Sed quia illius præcedentia verba favere videntur impugnantibus transubstantiationis catholicæ, iterum de hoc infra agemus.

Ephræm quoque Antiochenus, uti supra vidimus, testatur a fidelibus percipi corpus Christi in Eucharistia. Neque alia mens fuit Gelasio I Romano pontifici, si tamen ad eum pertinent libri de duobus in Christo Naturis; de hoc enim etiamnum disputatur. Ait enim sacramenta, quæ sumimus corporis et sanguinis Christi esse rem divinam. Deinde addit hæc in divinam transire, Spiritu sancto perficiente sacramentum, substantiam. En quod in omnibus liturgiis petebatur a Deo, et adhuc petitur, ut panis et vinum fiat corpus et sanguis Christi, ut Deus sacra dona convertat ac transmutet in carnem et sanguinem Domini. At non minus hic auctor, iniquis, quam scriptor epistolæ ad Cæsarium, ac Theodoretus et Ephræm Antiochenus, scribant post ipsam consecrationem remanere substantiam vel naturam panis et vini. Petas ergo ubinam transubstantatio? Jam dudum Catholicus Bellarminus, Perrenius, Natalis Alexander, Arualdus, et alii, animæ

verterunt æquivoca esse nomina substantiæ et naturæ, neque semper accipi secundum rigorem Peripateticæ scholæ. Proprietates nempe corporum iis etiam vocibus designantur, uti multis exemplis iidem evincunt. Certum est eucharistica symbola vel post consecrationem remanere, quod est ad externam eorum faciem et figuram, qualia antea erant, tangique ac videri posse, neque in hoc errare sensus nostros. Aliquid igitur ex natura panis et vini permanet, hoc est, id quod sensibus nostris expositum est, ita ut revera dici possit omnia quæ ad panem et vinum eorumque naturam pertinent non transire in substantiam et naturam corporis Christi, quod satis fuit ad retundendos Eutybianos, contententes corpus et naturam humanam Christi conversa immutataque prorsus fuisse in naturam et essentiali divinitatis. Verum quod est ad internam substantiam et naturam symbolorum post consecrationem, satis veteres illi ipsi prodiderunt a se credi eam converti in substantiam corporis et sanguinis Domini. Nam Theodoretus ipse non diffidetur mutationem in symbolis fieri per consecrationem, ut vidimus. Testatur iidem panem et vinum symbola esse veri corporis Christi; et interrogante Eutybiano: « Et credis, te corpus Christi et sanguinem percipere? » orthodoxus respondet: « Ita credo. » Tum fatetur symbola facta fuisse corpus et sanguinem Christi, dum inquit: « Intelliguntur autem ESSE QUÆ FACTA SUNT, ET CREDUNTUR, ET ADORANTUR, utpote QUÆ ILLA SUNT QUÆ CREDUNTUR. » Id est creduntur esse verum corpus et sanguis Domini; neque alius sensus, quam iste, deduci legitime ex ejus verbis potest.

Paria tradit Gelasius, dum scribit sacramenta Eucharistiæ esse rem divinam, et per eadem nos divinæ effici consortes naturæ: quod sanctus Hilarius, et tot alii Patres concorditer antea tradiderant. Eaque IN DIVINAM TRANSIRE, Spiritu sancto perficiente sacramentum, SUBSTANTIAM. Ex his deiciuntur Calvinistarum imaginationes, et locus non relinquitur Lutherianorum opinioni, quando secundum eos non fit mutatio donorum in corpus Christi, sed tantummodo adjectio unius substantiæ ad alteram; cum contra Ecclesia semper agnoverit panem et vinum transmutari, converti ac transire in carnem et sanguinem Domini. Neque baptismalis aquæ et olei sacri exempla, uti diximus, contorqueri possunt ad eludendam realem in Eucharistia symbolorum mutationem; neque enim ullus unquam scripsit aquam illam et oleum transire in Christi aut Spiritus sancti substantiam. Quod donique tenebras ex allatis Patrum locis excitatas penitus dissipare potest ac debet, illud est, quod per decem priora sæcula concorditer semper processerint Ecclesiam et Patres in dogmate de Eucharistiæ sacramento, et nullæ tunc nisi leves nebulæ abortivæ fuerint contra ineffabile hoc mysterium. Ergo credendi sunt Theodoretus, Gelasius, et Ephrazem Antiochenus, non aliud sensisse quam cæteri Patres. Nam ad Chrysostomum quod attinet, solus is omnem de Eucharistia controversiam

A dirimere potest; et quin apertissime ab eo in tunc rem tradantur dogmata quæque catholicæ Ecclesiæ, cæcus aut impudens sit qui neget. Quid Orientales quoque Ecclesiæ de reali præsentia Christi in Eucharistia, et de sacrorum donorum transmutatione, sive ut nunc dicimus, transsubstantiatione, senserint, investigabimus: semper meminerit, quæso, lector, quidquid antea ex Leone Magno contra Eutychianos, a sanctis Ambrosio, Hilario, Augustino, aliisque Patribus, attulimus. Ex iis enim evidentissime colligitur mirabilem mutationem fieri per consecrationem in sacris donis, et non per fidem Christiani hominis, sed realiter et per omnipotentiam Dei, illisque verba fieri et haberi in sacramento verum corpus et sanguinem Christi. Caput hoc concludamus verbis Anastasii Sinaitæ, qui æque ac Theodoretus in Eutychianos, Gaianitas appellatos, circiter annum Christi 620, aut serius etiam, si mavis, scribebat, disputantem Gaianitam cum orthodoxo inducens. Orthodoxus interrogat: « Dic mihi, obsecro, num communio sacratissima corporis et sanguinis Christi, quam offers et participas, vere est verum corpus et sanguis Christi Filii Dei, vel nudus panis, qualis ostiatim venditur, vel vicem duntaxat et figuram gerit corporis Christi, ut sacrificium hirci, quod Judæi offerunt (*Anast. Sin. in Odego, sive in lib. cui titul. Dux via?*)? » Respondit Gaianita: « Absit ut dicam sacram communionem esse tantum figuram corporis Christi, aut nudum panem; sed IPSUM CORPUS ET SANGUINEM CHRISTI FILII DEI INCARNATI, ET EX SANCTISSIMA VIRGINE MARIA NATI accipimus. » Orthodoxus: « Sic credimus et confitemur, etc. Non dixit Christus: Hoc est figura, seu quid vices gerens, corporis et sanguinis mei, » etc. En quid sæculo Christi septimo crederent de Eucharistia tam hæretici quam orthodoxi

CAPUT XIII.

Quid liturgiæ Orientalium Christianorum, sive Græcorum, sive Syrorum habeant de reali præsentia Christi in Eucharistia, et de transsubstantiatione.

Adeamus nunc liturgias quibus ab antiquis sæculis usi sunt Christi fideles Orientales, ut quæ illorum fides fuerit et sit de Eucharistia, percipiamus. Si constabit non aliam fuisse, atque adhuc esse, eorum sententiam de veritate corporis et sanguinis Domini in Eucharistia, et de transsubstantiatione, quam quæ a Romana Ecclesia semper observata est, jam tandem intelligent, aut intelligere poterunt, Protestantes, dum oculos et aures præbeant veritati, contra eos militare universæ tum antiquæ, tum præsentis Ecclesiæ, consensum, nullamque ullo sæculo accidisse mutationem in his fidei articulis, quando et Orientales a Romana Ecclesia, nonnulli ante septingentos, et alii ante mille et trecentos annos divulsi, in hoc dogmate processere semper concordēs. Nam quæ inter nos et illos discordia intercedit de azymis, et de communione populi sub utraque specie, et utrum e verbis Domini, an ex invocatione consecratio peragatur, argumentum quod præ manibus habemus minime respicit. Quid habeat liturgia quæ sanc

Joannis Chrysostomi nomen a tot sæculis præfert, et qua utuntur plerique Græcorum, ii potissimum, qui Constantinopolitano patriarchæ subsunt, et Rusi, seu Rutheni, Valacchi, et Moldavi, videamus. Hanc Jacobus Goar nobili commentario illustravit. Ibi sacerdos ita Christum rogat, dum hymnus Cherubicus canitur, inquit: *Fac idoneum me virtute sancti tui Spiritus, etc., assistere sanctæ huic mensæ et consecrare sanctum et immaculatum corpus tuum, et pretiosum sanguinem.* Rursus Deum hisce verbis orat: *Emitte Spiritum sanctum tuum in nos, et in hæc dona proposita. Fac quidem panem hunc pretiosum corpus Christi tui.* Diaconus dicit: *Amen.* Addit sacerdos: *Quod autem est in hoc calice, fac pretiosum sanguinem Christi tui.* Diaconus: *Amen.* Rursus sacerdos: *TRANSUTANS Spiritu tuo sancto.* Diaconus: *Amen, amen.* Sacerdos: *Ut fiat accipientibus in sobrietatem animæ, in remissionem peccatorum, in communicationem sancti Spiritus, etc.* Post alias preces sacerdos orans secreto dicit: *Attende, Domine Jesu Christe Deus noster, de sancto habitaculo tuo, et de throno gloriæ regni tui; et veni ad sanctificandum nos, qui in excelsis cum Patre simul resides, et hic una nobiscum invisibiliter versaris, et dignare potenti manu tua nobis impertiri immaculatum corpus tuum et pretiosum sanguinem, et per nos toti populo.* Ad fractionem: *Frangitur et dividitur Agnus Dei, Filius Patris, qui frangitur, at non comminuitur; qui semper comeditur, et non consumitur; sed eos qui sunt participes sanctificat.* Diaconus ad communionem ait: *Impertire mihi, Domine, preiosum et sanctum corpus Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi.* Sacerdos autem accipit sanctum panem, inclinans caput ante sanctam mensam, et precatur hoc pacto: *Credo, Domine, et confiteor, quod tu es Christus Filius Dei ritentis, qui venisti in mundum ad salvandos peccatores, quorum primus ego sum.* Deinde dicit: *Domine, non sum dignus, etc.* Sed quemadmodum Dominus non dignatus est recumbere in stabulo, et ingredi domum Simonis Leprosi, rogat ut dignetur intrare in præseppe animæ suæ, et in coquinatum corpus suum, etc. Reliqua bene multa dimitto. Apud eodem Græcos in usu est missa sancti Basilii, atque altera liturgia, quæ inscribitur τῶν προηγιασμένων. Sed quod ibi similes preces occurrunt, nihil ex eis decerpendum censui. Neque dissimilia sunt quæ leguntur in libro octavo Constitutionum apostolicarum de Græcorum missa.

Fieri posset, ut aliquis e Calvinistis hæc legens, pro more suæ Sectæ, non hic veram Ecclesiæ Græcæ mentem, sed suam sententiam reperiret, addendo, scilicet ac supplendo quæ neque antiqui, neque recentes Græci unquam somniarunt. At qui apud eos sincere agunt, fieri non potest quin intelligant credere Græcos revera et confiteri conversionem et mutationem donorum in reale corpus et sanguinem Domini, quæ ipsi quanquam invisibilia per fidem cernunt, vere tamen ac realiter esse in sacramento, et vere, neque per solam imaginationem, manducari

et potari a fideiis credunt. Quod vero iidem credunt, aperta etiam confessione testantur, cum ante propositum Christi corpus aiunt: *Credo, Domine, et confiteor*, ut supra. Latini quoque, ut antea animadvertimus, idem olim prostabantur ad communionem; nam dicente sacerdote: *Corpus Domini*, respondet fidelis: *Amen*; id est, *ita credo*: id quod etiam habetur in Constitutionibus apostolicis. Erant etiam ex Sacramentariis, qui prælaudatas missas tribuendas Basilio et Chrysostomo negabant, quasi notum non esset sancti Basilii ætate sacramentum liturgiam in usu fuisse, ipsumque de ea mentionem fecisse (*Lib. de Spirit. S.*, c. 27), et quasi Proclus episcopus Constantinopolitæ sæculo subsequenti, ac synodus Trullana (*Can. 32*), et Petrus Diaconus circiter annum Christi 520, et Leontius Scholasticus (*Contra Nestor. l. II*), certos nosmet non fecissent de liturgiis a Basilio et Chrysostomo restauratis. Sed quod omnem cavillationibus locum præcipi, quid aliud in Chrysostomi liturgia habetur quam quod ille tam sæpe, tam aperte in sacris inculcavit hominibus? Paucula ex grandi acervo afferre liceat. Homilia in Matthæum inquit: « Non sunt humana virtutis hæc opera. Quæ tunc in illa cæna fecit Christus, nunc operatur ac perficit. Ministrorum nos ordinem tenemus; qui vero ipsa (dona) sanctificat et TRANSUTAT, ipse est. Bono animo accede. Cum discipulis meis, inquit, facio Pascha. Hæc enim non alia mensa est, hæc nulla re minor quam illa est. Non enim illum Christus, hanc quispiam homo facit. Sed utramque ipse (*Chrysost. hom. 85 in Math.*). » Quid vero ex hujusmodi transmutatione sequatur, passim ille prodit, in sacramento agnoscens realitatem ac veritatem corporis et sanguinis Domini, quanquam superba nostra mens (qualis Calvinistarum est) ac sensus nostri tantæ rei repugnare videantur. Ibidem ergo, simulque homilia 60, ad populum ait: « Credamus ubique Deo, nec repugnemus ei, etiamsi sensui nostro et cogitationi absurdum esse videatur, quod dicit. Et præcipue in mysteriis ita faciamus, non illa quæ ante nos jacent tantummodo aspiciens, sed verba quoque ejus teneamus. Nam verbis ejus defraudari non possumus; sensus vero noster deceptus facilis est, illa falsa esse non possunt. Quoniam ergo ille dixit: *Hoc est corpus meum*, nulla teneamur ambiguitate, (sed) credamus, et oculis intellectus (id) percipiamus. »

In alia quoque homilia in Matthæum sanctus doctor hæc habet: « Qui dixit: *Hoc est corpus meum*, et rem simul cum verbo confecit. Non vestis solum, sed corpus Christi nobis propositum est, non ut tangamus tantummodo, sed ut comedamus ac saturerem (*Hom. 5, in Math.*). » Homilia de proditiōe Judæ: Non enim homo est, qui de proposita consecratione mensæ Domini CORPUS CHRISTI FACIT ET SANGUINEM, sed ille qui pro nobis crucifixus est Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, et Dei virtute consecrantur et gratia. *Hoc est*, ait, *corpus meum.* Hoc verbo proposita consecrantur. » En Romanæ

Ecclesie sententiam de verbis consecrationis, quam Græculi quidam carpere sunt ausi. Homilia de sancto Philogono : « Hæc mensa vicem explet præsepis, in quo natus est Christus. Nam et hic ponitur corpus dominicum, non quidem fasciis involutum, ut tunc, sed undique spiritu sancto convestitum. » Ubi agit de sacerdotio, hæc habentur : « O miraculum, o Dei benignitatem ! Qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus pertractatur, ac se tradit volentibus ipsum accipere et complecti (Chrysost., l. III de Sacerd.). » In alia homilia : « Recolite, quia illius corpus est et sanguis, qui supra coelos residet, qui ab angelis suppliciter adoratur. Illius, inquam, qui proxime assistit immortalis Dei potentie. Hujus nos delibamus sanguinem et proprium corpus nobis sumendum tradidit (Idem hom. 3 in Epist. ad Ephes.). » Plura non addo. O utinam qui ineffabili huic sacramento ac mysterio primum ac præcipuum pondus dignitatis ac virtutis per summum scelus eripuerit, hoc est realem presentiam Domini negare sunt ausi, Chrysostomi scriptis, deposita omni simultate, diligenter animoque sincero studeant ! Ibi in meridie positam intuebuntur Romanæ Ecclesie de Eucharistia sententiam, et inveniunt complures misæ Græcæ caeremonias, et fractionem corporis Christi, ut alia omittam. Dixi Græcos ad communionem profiteri suam fidem de veritate corporis Domini. Id confirmandum censeo auctoritate Theodori Studitæ in dialogo inter hæreticum et orthodoxum scribentis : « Quomodo, ait orthodoxus, appellas quæ a sacerdote in hierologia sacrisque hymnis tractantur ? imaginem, an veritatem ? Quod si imaginem, o rem absurdam ! A blasphemia in blasphemiam ruis. Sin autem veritatem, ut rovera est ; ipsum enim corpus et sanguinem Domini fideles, dum sumunt, divinæ vocis auctoritate confitentur ; quorsum ungaris, veritatis mysteria ad figuras traducens (Theodor. Studit., in Antirrh. 1 adv. Iconomac.). » Ita ille circiter annum Christi 7.6. Neque aliter senserunt et locuti sunt Græci Patres in concilio secundo Nicæno, anno Christi 787, dum contra eosdem Iconoclastas aiunt : « Nullus aliquando tubarum Spiritus, sanctorum videlicet apostolorum, aut illustrium Patrum nostrorum, in rumentum sacrificium nostrum dixit imaginem corporis Christi (Conc. Nic. II, Act. G.). » Post Salvatoris verba subdunt : « Et non dixit : Accipite et comedite imaginem corporis mei, » etc. Ergo liquido demonstratum est quod nunquam Dominus, vel apostoli, aut Patres, imaginem dixerunt sacrificium incruentum, quod per sacerdotem offertur ; sed ipsum corpus et ipsum sanguinem. » Denique de pane et vino Eucharistico aiunt : « Antequam sanctificentur, vocata sunt typi, post sanctificationem autem proprie corpus ac sanguis Christi dicuntur, sunt, et creduntur. » Hisce adde quæ Joannes Damascenus, aliter apud Græcos Thomas Aquinas, longe autem idem concilium Nicænum II scripserat de Eucharistia (Lib. IV de Fide, c. 13), omnino contraria Calvinistarum commentis : quæ uti notissima

ergo prætereo. Adde tot alios Græcos scriptores sacros, per subsequenta sæcula concordēs in hujusmodi dogmate, quorum testimonia congesta habes in libris de Perpetuitate fidei. Uno verbo, nulla dubitatio superest quin Ecclesiarum Græcarum sententia de Eucharistia, tam antiquarum quam recentium, eadem semper fuerit, et adhuc sit, quam quæ a Romana Ecclesia creditur et prædicatur.

Jerosolymis antiquius in usu fuit liturgia sub nomine Jacobi fratris Domini, quæ Gr. ea primum, t. in Syriaca lingua fuit conscripta, quod Syri potissimum in ea civitate versarentur. Certum quippe est omnium vetustissimas liturgias in Oriente Græcis litteris fuisse consignatas. Hæc autem liturgia tum a Christianis Jacobitis, Monophysitarum errorem profitentibus, tum a Melchitis orthodoxis est usurpata. Sunt tamen iis populis et aliæ liturgiæ, quas Renaudotius publici juris fecit. Quod præcipue in tam multiplici liturgiarum copia animadvertere possumus, quæ ad substantiam Eucharistiæ atque incruenti sacrificii pertinent cum Romanæ, et reliquarum Ecclesiarum liturgiis et doctrina consentiunt. Syrorum Jacobitarum liturgiam audire nunc juvat. Varietas enim precum superficiale tantummodo discrimen importat. Ibi canticum hoc habetur : *Populus tuus, Christe, benedictus Christus, qui ædificavisti Ecclesiam tuam super Simonem, et elegisti sacerdotes ad dividendum in ea corpus et sanguinem suum. In timore magno stant sacerdotes cum diaconis, et distribuunt corpus et sanguinem Filii Dei. Oves tuæ, Christe, stant ad ostium tuum ; comedunt corpus, et bibunt sanguinem tuum, canuntque gloriam divinitati tuæ.* Infra Sacerdos ait : *Ego sum Panis vite, dicit Dominus noster, qui ex alto in infima descendi, ut per me mundus vivat, etc., et ecce ferunt me manibus suis sacerdotes super altaria : alleluia.* Tum hæc alia dicit de vitam defunctis : *Illi, qui comederunt corpus tuum sanctum, et libaverunt sanguinem tuum calicem salutis, cum Abraham recumbunt ad mensam tuam, Domine.* Sacerdos : *dum frangit hostium, et dum corpus est super manus ejus, dicit hanc orationem, sive fidei professionem : Tu es Christus Deus noster, qui in vertice Golgotha in Jerusalem transfixus es in latere tuo propter nos. Tu es Agnus Dei, qui tollis peccatum mundi. Tu proce delictis nostris, et dimitte peccata nostra, nosque constituis ad dexteram tuam.* Dum particulam mittit in calicem, ait : *Pater veritatis, ecc. Filius tuus, hostia tibi placita : illum suscipe, qui pro me mortuus est, et per eum esto propitiuus.* Ante communionem dicit : *Præsta mihi, Domine, ut comedant te sancte, et per comestionem tuam pellantur omnia prava mea desideria, etc.* Dum accipit particulam ex cochleari, dicit : *Teneo ego te, qui contines fines terræ ; te in manibus habeo, qui regis profunda ; te, Deus, pono in os meum, etc.* Communicans inquit : *Particula propitiatoria corporis et sanguinis Christi datur servo infirmo, etc.* Qui communionem accipit, dicit *Amen.* Sacerdos autem reversus ad Altare, dicit : *Domine Jesus Christe, corpus tuum sanctum, quod comedimus, et sanguis tuus propitiatorius, quem bibimus,*

non in iudicium aut in vindictam fiat nobis, sed in vitam et in salutem. In antiquiore liturgia sancti Jacobi, ubi canon missæ habetur, secundum morem Orientalium post Christi Domini verba consecratoria, hæc dicit sacerdos: *Miserere nobis, Deus Pater omnipotens, et mitte Spiritum tuum sanctum, etc., ut adveniens efficiat panem istum corpus vivificum, corpus salutare, corpus cœlestis, corpus animabus et corporibus salutem præstans, corpus Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, in remissionem peccatorum et vitam æternam accipientibus illud.* Populus dicit, Amen. Pergit sacerdos dicere: *Et mistum, quod est in hoc calice, efficiat sanguinem novi testamenti, etc. Sanguinem Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, etc.* Infra dicit: *Credimus, accedimus, obsignamus, et frangimus Eucharistiam hanc, panem cœlestem, corpus Verbi Dei vivi in calice salutis, etc. Corpus tuum sanctum et sanguis via sint quæ deducat ad regnum tuum.* Infra diaconus: *Inclinate capita vestra coram Deo misericordii, coram altari propitiatorio, et coram corpore et sanguine Salvatoris nostri, etc.* Ut alia præteream, ibi hæc oratio legitur: *Ora assueta alimento et frugibus consentent gratiam tuam, per quam meruerunt donum hoc cœlestis, quod est corpus et sanguis Unigeniti Filii tui.*

Apud Renaudotium succedit liturgia sancti Xisti papæ Romani, ab eisdem Jacobitis usurpata, ex qua hæc pauca tantum decerpo. Sacerdos, dum frangit oblata, dicit: *Præsta, Domine, manibus meis infirmis ut accedant et frangant corpus tuum sanctum, et filiis Ecclesiæ sanctæ dividam illud, etc.* Dum signat particulas fracti corporis et calicem, dicit: *Inspergitur sanguis Domini nostri super corpus ejus sanctum, etc.* Et cum communicaturus est, hanc orationem inclinatus recitat: *Te gesto, Domine, manibus meis, et complector pugillo, Domine sæculorum, quem creaturæ non continent, teque, Omnipotens, in os meum pono. Præsta mihi, Domine, ut comedam te sancte, etc.* In geminis liturgiis Jacobitarum, quæ nomen præferunt sancti Petri principis apostolorum, paria leguntur de invocatione Spiritus sancti ad consecranda oblata, ut efficiat panem corpus Christi, et vinum sanguinem ejus. Similia deprehendas in liturgia duodecim apostolorum, et in altera sancti Joannis evangelistæ; et in ea quæ tribuitur sancto Marco evangelistæ; et in aliis insignitis nomine sancti Clementis Romani, sancti Dionysii Athenarum episcopi, sancti Ignatii, sancti Julii papæ Romani, sancti Joannis Chrysostomi Syriacæ. In liturgia sancti Marutæ iidem Syriacæ invocatur Spiritus sanctus, ut PANEM HUNC SIMPLICEM TRANSMUTET, ET EFFICIAT CORPUS IPSUM, QUOD PRO NOBIS IMMOLATUM EST IN CRUCE, etc., et VINUM MISTUM, quod est in hoc calice, TRANSMUTET ET PERFIAT SANGUINEM IPSUM QUI EFFUSUS EST PRO NOBIS IN VERTICE GOLGOTHÆ, etc. Sunt et ibi liturgiæ, præferentes nomen Dioscori patriarchæ Alexandrini, et Philoxeni episcopi. In ista de Christo dicitur: *Qui commiscuit corpus suum cum corporibus nostris, et sanguinem suum miscuit membris nostris.* Et in li-

A turgia Syriacæ Mauhæi Pastoris hæc oratio habetur: *Christe, qui dedisti corpus tuum, ut comederemus, essetque fermentum vitæ, etc.* In liturgia Syriacæ beati Jacobi Edesseni post invocationem sancti Spiritus, de corpore et sanguine Domini dicitur: *ut commiscua animabus et corporibus nostris, sint nobis ad vitam, et non ad accusationem, etc.* In liturgia Syriacæ Dionysii Barsalibi Spiritus sanctus invocatur, ut panem istum perficiat corpus Dei nostri, et mistum, quod est in calice, transmutet in sanguinem Christi Dei nostri. Similis formula occurrit in liturgia Dioscori episcopi. Mitto Syriacæ Nestorianorum liturgias. In omnibus hæc Orientalium liturgiis eadem sunt canonis præcipuæ partes, incipientes a *Sursum corda*, hymno Seraphico, verbis Domini consecratoriis, et invocatione Spiritus sancti, ut eandem consecrationem perficiat. Sequitur *Pater noster*, deinde communicatio.

Et hic quicumque oculis minime captus est ex hominibus doctis, non videre nequit confirmatam ab Orientalibus Romanæ et reliquarum Occidentalium Ecclesiarum de Eucharistia doctrinam. Hic etiam præsentia realis, hic vera conversio donorum in corpus et sanguinem Domini, et vera illorum manducatio et potatio statuitur; neque populi iis, a tot sæculis a Romana Ecclesia divisus, in mentem venit imaginaria Calvinianorum præsentia Christi, quæ ex fide accipientium, et non ex verbis Domini et stupenda vi Spiritus sancti, pendet. Neque ii unquam somniarunt mutationem, quam in Eucharistia et ipsi Calvinistæ negare non possunt, nihil aliud esse quam additamentum virtutis et qualitatis cœlestis pani et vino. Concordes enim Orientales omnes cum Ecclesia Romana agnoscunt, credunt, fatentur, mutationem oblatorum fieri in ipsum corpus et sanguinem Domini. Atque in omnibus ferme liturgiis istis animadvertendum est populum post verba invocationis sancti Spiritus respondere Amen, id est, ita credimus. Quod autem a tot sæculis credunt ii populi, idem est ac quod sæculo Christi quarto, nempe circiter annum Christi 360, in iis ipsis regionibus credebant, et deprædicabant sancti viri, scilicet, Cyrillus Jerosolymitanus episcopus, et Ephræm diaconus Edessenus. Celeberrima Cyrilli ejusdem catholice Ecclesiæ doctrinam exponentis verba, quæ supra jam attulimus, sine pudore sit, qui alio de ordine se posse putet. Hæc etiam addere liceat: « In typo (sive figura) Panis datur tibi corpus, et in typo vini datur tibi sanguis, ut cum sumpseris CORPUS ET SANGUINEM CHRISTI, CONCORPOREUS ET CONSANGUIS IPSI EFFICIARIS (Cyrill. Jerosol., Catech. 22 sive Mystagog. 4). » Quo loquendi ratione usi sunt et alii ex Patribus. Liturgiam postmodum Cyrillus explicat, non dissimilem in substantia a reliquis nuper laudatis; et de invocatione ad consecrationem in hæc verba loquitur: « Deum benignum exoramus, ut emittat Spiritum sanctum super dona proposita, ut FACIAT PANEM quidem CORPUS CHRISTI, VINUM vero SANGUINEM CHRISTI; omnino enim quodcumque attigerit Spiritus sanctus, τούτο ἡγιασται καὶ ΜΕΤΑΒΕΒΗΤΑΙ, id sanctificatum

et TRANSUTATUM EST (*Catech. 23, sive Mystagog. 5*). » A Et hic habes transsubstantiationem. Ephræm vero, ac si Sacramentarios docendos suscepisset, tot cavillationibus insectans catholicæ Ecclesiæ fidem, ita scribit : « Qui per oculos fidei intuetur, manifeste ac perspicue Dominum contempletur, et plena ac firma fide manducat sanctissimum corpus et bibit sacratissimum sanguinem Agni immaculati, qui est unigenitus Filius cœlestis Patris; neque inani curiositate scrutatur mysteria fidei sanctissimæ ac prorsus divinæ, etc. Quod unigenitus Filius Dei Jesus Christus Salvator noster pro nobis operatus est, omnem admirationem, omnes cogitationes, omnia verba superat, quando nos, quanquam carne indutos, igne et Spiritu nutrit, dum COMEDENDUM NOBIS PRÆBET SUUM CORPUS ET SANGUINEM POTANDUM (*Ephræm. Edess. serm. de Nat. Dei curiose non scrut.*). » Qui adeo ineffabile et supra humanum captum semper censuere Eucharistiam, uti adhuc a Catholicis creditur, quam longe abessent a Berengarii et Calvinii commentis unusquisque intelligit. Vera fide, non curiositate, utendum ait sanctus Ephræm, cum grande illud omnipotentis et amoris divini miraculum contemp'amur. En interea ut liturgiæ sanctis Patribus lucem præbent, et a Patribus rursus ipsæ accipiunt. Potuissent huc adducere Armeniorum liturgiam a Patre Le Brun in suos libros liturgicos integre illatam, ubi nisi qui dedita opera cæcutire velit, non intueri nequit populorum quoque illorum fidem de Christo realiter præsentem in Eucharistia. Sed quia C prostant et apud Italos illius libri, ab ipsa liturgia defloranda abstineo.

CAPUT XIV.

Consensus dogmaticus de Eucharistia ex Ægyptiis liturgiis, sive Græcis, sive Copticis, confirmatus.

In Ægyptum transeamus, ubi Alexandrina Ecclesia primum olim post Romanam locum tenuit, et a sancto Marco evangelista originem suam arcessit. Plures ibi quoque liturgiæ in usu fuere, et adhuc sunt, sive Græcis, sive Copticis litteris consignatæ, quarum Editionem debemus diligentis clarissimi viri Eusebii Renaudotii. Iis potissimum utuntur Copti Jacobitæ, in Monophysitarum errore a tot sæculis prolapsi. Et quandoquidem Æthiopes Christiani, ingens populus, Alexandrino patriarchæ subsunt, atque ab eo consueverunt accipere metropolitani, sive *abuna* suum, nil mirum, si earum quoque Ecclesiarum vetustæ liturgiæ cum Copticis consentiant, eundemque errorem foveant. Ad nostrum vero argumentum quod attinet, ex divina Providentia factum est ut iidem populi non aliam unquam professi fuerint ac profiteantur de incremto sacrificio et Eucharistia sententiam, quam quæ servata semper fuit in Ecclesia Romana. Id primo constabit ex liturgia Græca, cui præfixum nomen sancti Marci. Ibi ante verba Domini consecratoria legitur : *Fac, o Deus, ut plenum quoque sit hoc sacrificium benedictione tua, per adventum sanctissimi Spiritus tui*. Christi verba

succedunt, elata voce pronuntiata, ad quæ populus respondet : *Amen*; et nihilominus pro more Orientalium post ea additur : *Emitte præterea super nos, et super panes et calices istos Spiritum sanctum tuum, ut eos sanctificet et consecret, tanquam Deus omnipotens, et faciat panem quidem corpus* (populus respondet *Amen*), *calicem autem sanguinem novi testamenti, ipsius Domini Dei et Salvatoris et summi Regis nostri Jesu Christi*. Sacerdos dans communionem clero, dicit : *Corpus sanctum. Sanguis pretiosus Domini et Dei et Salvatoris nostri*. In liturgia Coptica sancti Basilii oratio oblationis, sive propositionis, panis et calicis hisce verbis concepta est : *Domine Jesu Christe, Fili unigenite, Verbum Dei Patris, etc., rogamus obsecramusque bonitatem tuam, o amator hominum. Ostende faciem tuam super hunc panem, et super hunc calicem, quos super mensam hanc tuam sacerdotalem posuimus. Benedic eos et sanctifica eos et consecra eos. TRANSFER EOS, ita ut panis quidem hic FIAT CORPUS TUUM SANCTUM, et hoc mistum in hoc calice SANGUIS TUUS PRETIOSUS, ut sint nobis omnibus præsidium, etc.* Procedit deinde liturgia, et sequitur anaphora, sive canon, in quo ad verba consecratoria panis, populus respondet *Amen*, et ad consecratoria calicis, *Amen*, nempe, ita est. Subsequitur invocatio Spiritus sancti, *ut panem quidem hunc faciat corpus sanctum ipsius Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, quod datur in remissionem peccatorum et vitam æternam ei qui illud percipiet* (populus respondet *Amen*), *et hunc calicem sanguinem pretiosum novi testamenti tui, ipsius Domini Dei et Salvatoris nostri, etc.* (populus repetit *Amen*). Ad fractionem, ut Rubrica habet, sacerdos sumit corpus sanctum manu dextera, imponitque sinistræ, ponitque digitum super corpus in latere Despotici (sive majoris particule) eo loco, ubi fractum est, et dicit : *Corpus sanctum*. Tollitque digitum suum desuper corpore, inmittitque in calicem, et intingit extremum pollicis sui sanguine pretioso. Tum educit digitum e sanguine, et iterum signat sanguinem in modum crucis gloriosæ, et ait : *Et sanguis pretiosus Christi ipsius omnipotentis Domini Dei nostri*. Post *Sancta sanctis*, accipit sacerdos tertiam partem in qua erat despoticon, dividitque in tres partes. Quod si fuerint magnæ, frangit eas disco, et tres partes manui dextræ imponit, quam retinet elevatam, lævam vero intraducit, inquit : *CORPUS sanctum, et SANGUIS pretiosus, purus, VERUS Jesu Christi Filii Dei nostri. Amen. CORPUS et SANGUIS Emmanuelis Dei nostri IN REI VERITATE. AMEN. Credo, credo, credo, et confiteor usque ad extremum vitæ spiritum, hoc esse CORPUS vivificum Filii tui unigeniti Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ accepit ex omnium nostrum domum, Deipara, etc.* Ante communionem dicit sacerdos secreto : *Dignos fac, Domine, nos omnes, ut corpus tuum sanctum percipiamus, et sanguinem tuum pretiosum ad mundationem corporum, animarum, etc.* An hic locus sit sensibus metaphoricis, typis, figuris aliisque Calvinistarum imaginationibus, qui inter

eos pacate et sincere ista perpenderit, iudicare facile poterant.

In Coptica liturgia, quæ sancto Basilio tribuitur, oratio fractionis ad Filium hæc verbis concepta est: *Benedictus es, Christe Deus, qui per incarnationem tuam incomprehensibilem preparasti nobis panem caelestem, corpus hoc tuum sanctum in mysterio, omnibus modis sanctum. Missuisti nobis calicem ex fructu vitæ veræ, quæ est latus divinum tuum et immaculatum, ex quo manavit nobis, postquam tradidisti spiritum, sanguinem et aquam, quem mundum universum purificaverunt. Sequitur Corpus sanctum, etc., et professio fidei: Credo, credo, etc. In liturgia sancti Cyrilli invocatur Spiritus sanctus super hunc panem, et super hunc calicem, ut purificentur et transferantur, et hunc panem quidem faciat corpus Christi, etc. Ibi est oratio pro coelestari, in quo suscipienda sunt membra corporis sancti, quod est corpus Filii tui, etc. Similia leguntur in liturgia Græca Alexandrina sancti Basilii, et in altera sancti Gregorii (quæ ille fuerit, nescio) in qua oratio inclinationis capitæ hæc verba exhibet: *Attende, Domine Jesu, etc., qui sursum sedes cum Patre, et his nobiscum invisibiliter ades, etc., et dignare potentis manu tua participes nos facere immaculati corporis tui, et pretiosi sanguinis, et per nos omnem populum. Tu enim es qui frangeris, et frangis, quavis infactus, etc. Ibi quoque occurrit professio fidei ad propositum corpus et sanguinem Domini: Credo, credo, etc. Neque prætermittendum tam Græcis, quam Coptis et Arabicis, literis antiquitas scripturæ reperiri hæc sancti Gregorii liturgiam. Ibi præ cæteris precibus consideranda venit oratio, quæ verba consecrationis subsequitur. Diaconus ait: *Adevate Deum cum timore et tremore; quæ referenda esse ad Christum Dominum ex contextu apparet. Prosequitur sacerdos inquit: Tu, Domine, voce tua commota hæc, quæ sunt proposita (scilicet, panem et vinum). Te coram nobis positus, perface nobis hoc ministerium plurimum mysterii, mitte super nos gratiam Spiritus sancti, qui sanctificet et transferat hæc dona proposita in corpus et sanguinem salutis nostræ, et hunc quidem panem facias corpus tuum sanctum, etc. Et rursus hunc calicem sanguinem pretiosum testamenti tui novi, Domine Deus et Salvator noster Jesu Christe, etc. Rogatur Dominus, ut voce sua, hæc est, voce quæ omnia potest, commuet sacra dona; qui ea transferat in corpus et sanguinem suum, illabente in ipsa spiritu sancto. Qui in ejusmodi verbis ac petitione translationem donorum ab antiquis deprecantam non agnoscit; libero animo hæc minime contempletur. Renaudetius antea ostendit quam futili ac violentæ interpretatione Claudius Salmasius eludere se depravare conatus fuerit in ejusdem liturgiæ verbis perspicuam mentem ac fidem Ægyptiacæ Ecclesiæ.***

Quot exstant doctoribus floruerit olim Alexandrina Ecclesia, nemo eruditorum ignorat. In eorum quoque libris Protestantes, si positis præjudiciis quæderent, nullo negotio invenirent, quidquid nuper lau-

data liturgiæ exhibent de veritate corporis Christi in Eucharistia. Nam quid aliud nos docet Origenes tertio Christi sæculo, dum de puero centurionis loquens hæc scribit: « Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando PANEM VITÆ ET PECULO FRUERIS, MANDUCAS ET BIBIS CORPUS ET SANGUINEM DOMINI, tunc DOMINUS sub teotum tuum manducatur. Es tu ergo humilians te metipsum, imitare hanc contritionem, et dicit: *Domine, non sum dignus* (Origen., *hom. 4 de divers. Evang. loc.*), etc. » Ad hæc autem perspicua sunt hæc de re verba Cyrilli episcopi Alexandrini, qui sæculo Christi quinto floruit, ut innoxem semper lusum inserit, quicumque aperte ejus menti tenebras effundere nisus fuit. Ex compluribus locis pauca hæc accipe. « Quare (ait) insinuatæ sūt eulogia mystica (id est, Eucharistia)? qualis ejus virtus, nisi UT SE INSINUET IN NOS, AC IN NOBIS HABITARE FACIAS JESUM CHRISTUM ETIAM CORPORALITER PER MEMBRUM SUÆ CARNIS PARTICIPATIONEM ET COMMUNIONEM? Non tantum dicit Jesus Christus, intra nos se futuram unionem benevolentis et amoris, sed etiam PER COMMUNICATIONEM NATURALEM (Cyrill. *Alex., l. x in Joan. II, c. 15*). » Quam in rem exemplum addit geminarum portionum cereæ, quæ per ignem factæ commisceantur. Alibi contra Nestorium inducit Christum dicentem: « se ipsum intrare atque introduci in nostra corpora PER PROPRIAM SUAM CARNEM. Non enim Divinitas est, sed PROPRIUM CORPUS VERBI, quod propositum est super sacras ecclesiarum mensas. Nos in ecclesiis celebramus sanctum, vivificum, et incrementum sacrificium, credentes, corpus, quod nobis proponitur (in altari) non esse corpus simplicis hominis, et nostri similis; ILLUD enim SUMMUS FACTUM PROPRIUM CORPUS ET PROPRIUM SANGUINEM VERBI omnia vivificantis (Idem. *l. iv Contra Nestor., c. 5*). » Alibi (Lib. xi in Joan., c. 12) rursus ait, nos « corporaliter et spiritualiter » sumere illum qui verus et naturalis Filius Dei est. Idem multis eorum arguit (Lib. iv in Joan.), ut blasphemos, qui peterent quæ fieri possit ut Christi corpus et sanguis realiter sint in Eucharistia, quasi omnipotentis Dei limites statuant. Eodem tempore, quo Cyrillus Alexandrinus, scilicet, medio sæculo Christi quinto, floruit Isidorus Pelusiota, illius amicus. Is quoque Marathroni monacho scribit: « Is est idem Spiritus sanctus, qui in mystica mensa facit ut PANIS COMMUNIS et familiaris oblatum PROPRIUM CORPUS FIAT, QUOD DEI FILIUS in INCARNATIONE SUSCEPIT (Isidor. *Pelus., l. 1, epist. 109*). » In altera epistola inquit: « Uti Joseph ad Arimathea involvit in linteo, et in sepulero tumulavit corpus Domini, etc., ita cum nos super linteum sanctificamus panem oblatum, sine dubitatione inventus corpus JESU CHRISTI (Idem, *l. 1, epist. 123*). » En quam concordēs eam liturgiæ suæ gentis omni quoque pergerent sancti Patres. Si eorum sermones nondum pro sua castitate aut pertinacia sacramentarii intelligunt, solatio tamen Catholicis est repetita hic legere in confirmationem fidei et doctrinæ quam profitentur.

Superest ut aliquid etiam afferamus ex Abyssinorum, sive Æthiopum, sacris liturgiis. Ad hæc usque tempora in Africa intimis regionibus dominatur indutis provinciis Abyssinorum rex, qui cum gente sua Christi religionem observat, illuc invectam usque a sancti Athanasii magni episcopi Alexandrini temporibus. Quod populi illi dogmata fidei primum acceperint ab Ecclesia Alexandrina, catholicum quoque, id est, metropolitani usque adhuc accipere consueverunt ab Alexandrino patriarcha. Atque hinc etiam factum ut Dioscori Alexandrini errorem de una in Christo natura, sive tunc, sive postea, adoptarint. Ex quo Arabes sæculo Christi septimo potius sunt Ægypto, inter populos Occidentis, imo et Orientalis, omne commercium abruptum factum cum Abyssinis. At postquam Lusitani, labente sæculo quinto decimo, in Indias Orientales penetrarunt, res illius regionis innoscere rursus ceperunt, eorumque mores anno Christi 1530 peculiari libro descripsit Franciscus Alvarez presbyter Lusitanus, inter eos per sexennium versatus. Tunc igitur innotuit, ex misericordia Dei, gentem, a tot sæculis vix Occidentem notam, atque a Romana et Græca Ecclesia scissam, constantissime servasse eandem de Eucharistia doctrinam, quam et Romani et Græci intactam semper retinuerunt. Realem nempe Christi præsentiam in Eucharistia, ad transmutationem donorum in corpus et sanguinem illius universis ille populus credit, facit, ac prædicat. Dolendum est tentatam non semel Ecclesiarum istarum unionem cum Romana infelicitate cessasse, quod tamen bene coeptum fuerat. Sed quia nimis multa ab iis populis exegimus, neque tolerandos quosdam ritus censuimus, qui tamen tolerari cum levi mutatione possunt, omnia in pesum ruerunt, ita ut nunc, non dicam Romanis, sed Europæis quibusque in Abyssiniam præclusus sit aditus. Ut viri docti animadvertent, Iohannes Ludolphus, inter Protestantas bene de lingua et rebus Æthiopicis meritis, lapidum Indum lustr, cum Gregorium presbyterum Æthiopicum interrogavit, an Abyssini Catholicorum transsubstantiationem amplecterentur. Respondit Gregorius, talem transsubstantiationem Abyssinis esse ignotam; cives suos tam scrupulosos non esse, neque tam spinosas quaestiones movere. Si bona fide Ludolphus egisset, rectoque animo veritatem assequi excupisset, nulla ei facienda erat de transsubstantiatione interrogatio, cum hanc vocem nullus ex antiquis Patribus usurparit; sed quidem an Abyssini crederent quod per eam vocem Catholicis significat. Scilicet, num panis et vinum per consecrationem revera convertantur atque transmutentur in reale corpus et sanguinem Domini. Hoc sine dubitatione Abyssinus ille sacerdos asseruisset; constat enim hanc esse fidem gentis illius, quod et liturgia manifeste testantur. Sunt autem populi hii, Christi religionem profitentibus, plures liturgiæ, inter quas omnium vetustissimæ censentur duæ. Prior Apostolorum nomen præfert, atque apud eos potissimum in usu est. Hanc Renaudotius pro-

hibet (Tom. I, Liturg.). Diacono Alexandrino, famoso Monophysitarum pugili, altera tribuitur; atque hanc publici juris fecit Wausleb Erfurtensis. Eandem nunc consulamus oportet, visuri quoniam sit de Eucharistia illorum sententia.

In liturgia a Renaudoto edita, quæ apud Æthiopes Christi fideles communis est, et canon universalis appellatur, præmittitur oratio super patenam, in qua hæc leguntur: *Domine Deus noster Jesu Christo, etc., extende nunc manum tuam super hanc patenam; benedic, sanctifica, et purifica illam, ut in ea præficatur corpus tuum sanctum, etc.* Paria in oratione super calicem habentur. Et in oratione super cochlear, quo sanguis Domini ministrabatur, sanctificatio illius petitur ad administrandum corpus et sanguinem unigeniti Filii tui, etc. Hisce autem verbis oratio oblationis mysticæ concepta est: *Princeps Jesu Christo, etc., ostende faciem tuam super hunc panem, et super hunc calicem, quos propinquas super hoc altare spirituale tuum. Benedic, sanctifica, et purifica illos, et transmuta hunc panem, ut fiat corpus tuum purum, et quod mixtum est in hoc calicem, sanguis tuus pretiosus, etc.* Postquam sacerdos ad consecrationem panis adhibuit Christi Domini verba, *Hic panis est corpus meum, etc.* (pro quo in Evangelio et apud Apostolum legitur *Hoc est corpus meum*), populus respondet: *Amen, amen, amen. Credimus, et certi sumus. Laudamus te, Domine Deus noster: hoc est verum, et ita credimus corpus tuum.* Postquam ubi sacerdos ad calicem pronuntiavit: *Hic est calicem, etc.* Populus respondet: *Amen. Verum est sanguis tuus. Credimus.* Fidem Protestantium nunc appello; nonne hic perspicua est Abyssinorum fides de realitate corporis et sanguinis Domini in sacramento? Neque erunt si tunc testantur se credere susceptam a Verbo Dei humanam carnem, neque imaginariam et figuratum corpus et sanguinem in mysterio sibi fingunt; sed conceptis verbis et ineluctabili professionis conversionem et transmutationem factam agnoscunt dicendo: *Hoc est verum corpus tuum. Ita credimus. Vere est sanguis tuus. Credimus.* Tum ad eorum libellum perscrutandumque mirabile hoc mysterium, subiungunt pro more Orientalium præcipue Ecclesiarum: *Rogamus te, Domine, et deprecamur, ut mitas sanctum Spiritum et virtutem super hunc panem, et super hanc calicem, fiatque utrumque, corpus et sanguinem Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi.* Quin ipsius Christi verbis consecratio peragatur, debitare nos non sinunt sancti Patres Cypranus, Gregorius Nyssenus, auctor librorum de Sacramentis, Chrysostomus, Augustinus, et alii. Neque in Orientales Ecclesie negant. At tamen quod ipsi invocationem Spiritus sancti addunt, hoc est, preces quas Romana liturgia verbis consecrationis præmittit, viri docti, uti supra iuimus, jam diu ostenderunt, nihil hoc officere virtuti verborum Domini, et Orientalibus nullam propter hoc ritum esse movendam. Ad fractionem in eadem liturgia subdiaconus simul cum populo dicit: *Exercitus angelorum Salvatoris*

mundi sunt coram te (ita quoque Chrysostomus, alii- que Patres, et Græcorum liturgia, in incruento sacrificio fieri testantur) *et cingunt corpus et sanguinem Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi* (quæ sine dubitatione adesse intelliguntur et creduntur super sacra mensa). *Accedamus ante faciem ejus, et cum fide Christum veneremur.* Cavillationes quidem exercere hic possunt, qui a Romana Ecclesia aversi sunt; sed perspicua adeo est in his verbis Abyssinorum fides, ut ingenio suo abutatur quisquis aliter interpretari audeat. Luculentius etiam elucet eadem fides ex iis quæ post formulam consuetam *Sancta sanctis*, atque ante communionem, sacerdos suo ac populi nomine proficitur; nam in manu teneus dona consecrata, eaque populo ostendens, confessionem hanc emittit: *Corpus sanctum, pretiosum, vivum, et verum Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, quod datur ad remissionem peccatorum et vitam æternam, suscipientibus illud cum fide. Amen. Sanguis sanctus, pretiosus, vivificans et verus Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui datur, etc. Amen. Hoc est corpus et sanguis Emmanuelis, in rei veritate. Amen, amen, amen. Credo, credo, ex nunc et usque in sæculum. Amen. Hoc est corpus et sanguis Domini, etc.,* ut supra in missa Ægyptia. Dum sacerdos communionem populo distribuit, dicit: *Hic est panis vitæ, qui de cælo descendit, vere pretiosum corpus Emmanuel Dei nostri. Amen.* Et qui recipit, dicit *Amen*, id est, Ita credo. Addit sacerdos: *Hic est calix vitæ, qui descendit de cælo, qui est pretiosus sanguis Christi.* Et qui accipit, dicit *Amen.* Hæc ex liturgia communi Abyssinorum.

In altera, quam Wansleb edidit, post verba consecrationis, antiqua hæc adnotatio legitur: *Ne autem videatur cuidam ex nobis, quasi corpus hoc, quod comedit, sit corpus absque sanguine et anima; et dum bibit calicem hunc, sit sanguis tantum absque corpore et anima; sed corpus, et sanguis, et anima est.* Infra hæc oratio legitur: *Quemadmodum, Domine, inseruisti corpus Filii tui in corpora nostra, et quemadmodum miscuisti sanguinem Messie tui in sanguinem nostrum, sic quoque insere in corda nostra timorem tuum, etc.* En ut Deus in remotissimis iis orbis partibus incorruptam a tot sæculis servavit veram Ecclesiæ Romano-catholicæ doctrinam de Eucharistia. Missam Romanam Franciscus Alvarez sacerdos supra memoratus, coram Abyssino rege, ejusque magnatibus, antequam Lutheri hæresis erumperet, celebravit. Hanc ii summopere laudarunt, et consequenter adorationem hostiæ et calicis probarunt, ut pote cum fide Ecclesiæ suæ conformem. Ex tot autem diversarum antiquarumque Ecclesiarum liturgiis, hactenus commemoratis, qui nondum intelligit ab apostolis in omnem circumquaque Christi Ecclesiam diffusum fuisse dogma de reali præsentia Domini in Eucharistia, et de sacrorum donorum transmutatione in verum corpus et sanguinem Jesu Christi, vim faciat intellectui suo, necesse est; districteque a Deo judicabitur, quod patenti veritati resistat. Ubi vero posuerit panem et

vinum per consecrationem fieri corpus et sanguinem Domini, eaque transmutari, de transsubstantiationis voce et significatione non amplius disputandum est. Continuo enim agnoscere cogimur oblata desiisse intime esse quod erant, et retinere tantummodo speciem et figuram externam sensibus nostris obnoxiam. Tantæ rei modum si mens humana non capit, si difficultates in mentem nostram incurrunt ob tot alia mirabilia, quæ e Catholicorum sententia consequuntur, fides quam de omnipotentia divina profitemur, dubitationem omnem abstergere debet, uti jam nos monuere tot sancti Patres. Quia ei ipsi ut nos sentiebant atque credebant, pariterque uti nos admirandum sacratissimi hujus mysterii apparatus supra captum nostrum esse agnoscebant; propterea eandem virtutem fidei ad Eucharistiam exigebant quam ad reliqua religionis Christianæ ardua mysteria adhibere necesse est. Atque hoc dum exigebant, quis non videt damnatam ab iis ante tot sæcula fuisse sacramentarii gregis temeritatem, qui in Eucharistia, atque in altaris sacrificio, nihil ardui, nihil admirandi, reliquit, contra totius antiquitatis consensum? Ex tot etiam diversisque totius Christiani orbis liturgiis, ad antiqua sæcula pertinentibus, num aliquid amplius deest ad deiciendam conterendamque ridiculam omnino fabulam a Calvinistis excogitatam de reali præsentia Christi invecata in Eucharistiam sæculo Christi nono a Paschasio Ratberto? Ex tanta luce optandum nunc est, ut proficiant, qui cum evidenti animæ suæ periculo in tenebris jacent, neque veritatem sincere de tanti momenti dogmate exquiserunt.

CAPUT XV.

Quæ Samuel Basnagius adversus dogma de transsubstantiatione protulit, refutata.

Antequam ad alia descendam, lectorem non pigebit accipere, quibus armis ineunte hoc sæculo Samuel Basnagius Calvinista contra transsubstantiationem decertavit (*Annal. politico-eccles., an. Christ. 33*). Is quoque, ut suos contribules in fide contineat, paucis verbis sanctorum Patrum, qui primis Ecclesiæ sæculis floruerunt, productis, quibus et præsentia realis, et transmutatio substantialis sacrorum donorum, negari videtur, tanti momenti quæstionem se satis diremisse fortasse putavit. Ast Catholici, innumeris adductis documentis, luculentissime, postremo præsertim sæculo, perpetuum consensum Ecclesiæ ab ejus exordio in doctrina de Eucharistia, eademque verba Patrum, quæ Basnagius protulit, aut huic dogmati favere, aut minime adversari, ostenderunt. Verum Basnagius hæc se legisse dissimulans, aut contemnens, paucis iis pugilibus a se adductis, Catholicorum acies integras disjectum iri est arbitratus. Objicit ille nobis sanctum Justinum martyrem, de sacratissima synaxi loquentem, scriptorem, videlicet, sæculi secundi a Christo nato. Priusquam illius verba proferamus, liceat nobis antiquiorem scriptorem, ipsorumque apostolorum discipulum, Basnagio opponere, sanctum, scilicet, Ignatium Antiochenum

episcopum et martyrem, de quibusdam sui temporis hæreticis, hoc est, Gnosticis et Ophitis, hæc scribentem : « Ab Eucharistia et oratione abstinere; eo quod non consentiant Eucharistiam *σάρκα εἶναι τοῦ ζωῶτος*, CARNEM ESSE SALVATORIS nostri, quæ passa est pro peccatis nostris, quam Pater sua benignitate suscitavit (*Ignatius martyr., epist. ad Smyrnicos*). » Non ait sanctus martyr Eucharistiam significare, ut Sacramentarii volunt, sed quidem ESSE CARNEM Jesu Domini nostri. Vim hujus vocis intelliguntne heterodoxi? Sanctum Justinum nunc audiamus, qui circiter annum Christi 168 vitam martyrio coronavit. Is sacram synaxim describens, « Sacerdoti, inquit, panis offertur et poculum aqua et vino temperatum; quibus acceptis, laudem et gloriam omnium Parenti, Filii, Spiritusque sancti nomine tribuit, gratiasque diu agit. Eisque peractis, precibus et gratiarum actioni populus omnis, qui adest, acclamat Amen, id est fiat (*Justin. martyr, Apologia ad Antonin. Pium Aug.*). » Tum « qui apud nos vocantur diaconi, distribuunt unicuique præsentium, ut participet eum, in quo gratiæ actæ sunt, panem, vinum, et aquam, et ad absentes perferunt. » Ad hæc Basnagius addit : « Quibus perspicue indicatur, quid panis mutationis obtigerit, nempe quod remanente ejus substantia, consecratus sit. » Ita ille, sed præcipiti nimium sententia, panis vix audito nomine abutens, et ejus temporis disciplinam oblitus.

Quid sit iste panis, accipiendum prius est a Justino, qui docere pergit : « Porro alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia, de quo nulli alii participare licitum est quam veram esse doctrinam nostram credenti, etc. Non enim in communem panem, neque communem potum, ista sumimus; sed quemadmodum per Verbum Dei caro factus Jesus Christus Salvator noster et carnem et sanguinem, salutis nostræ causa, habuit; AD EUNDem MODUM etiam, in qua per preces verbi ejus ab ipso profecti gratiæ sunt actæ, alimoniam, unde sanguis et caro nostra per mutationem aluntur, incarnati illius *Ἰησοῦ καὶ σαρκὸς καὶ αἵμα ἰδιόχρητον εἶναι*, JESU CARNEM ET SANGUINEM ESSE edocti sumus. » Hic etiam animadvertit illud *εἶναι*, scilicet, ESSE, unde figura, typus, aliæque Calvinianæ imaginationes exploduntur. Tum assert sanctus vir consecrationis verba ex Evangelio atque ex Apostolo. Ad ista tricas instruit Basnagius, inquit : « De re quæ panis non est omnino, quod communis panis sit, apposite dici nequit. » Imo Justinus a communi pane Eucharistiam distinguit. Addit ille : « Sermo hic indicat panem adhuc esse, sed digniorem atque sanctiorem eo qui cedit in alimentum. » Hæc contra perspicuam mentem atque atestationem sancti Justini, qui diserte scribit alimoniam illam Christi carnem et sanguinem ESSE; hoc est non amplius ibi esse panis substantiam : quod ille confirmat ipsius Domini verbis : *Hoc est corpus meum*. Imo etiam probat altero ineffabili religionis Christianæ mysterio, scilicet, carnis assumptæ a Verbo Dei. Uti vero Verbum Dei veram carnem assumpsit, ita in sacra-

mento veram ejus carnem esse edocti sumus et credimus. « Denique, subdit Basnagius, panis, vinum, aqua diaconorum ministerio ad absentes deferri non potuisset, si ex rerum natura exterminata fuissent vi consecrationis. » Hæc ad fallendos lectores; ipse enim novit non vinum et aquam, sed solum panem consecratum consuevisse ad absentes deferri. Atqui, vult dicere Basnagius, si panis substantia conversa fuit in corpus Domini, panis amplius appellari non potuit; Justinus tamen panem appellat. Verum ad Catholicos quod attinet, falsum est panem et vinum ex eorum natura exterminata fuisse; illorum enim supersunt species et proprietates. Alii Patres, et nos adhuc panis consecrati nomine utimur, cum tamen transsubstantiationem firmissime credamus. Ita ex quo adeo perspicue agnoscit sanctus Justinus panem et vinum per verba Christi consecrata esse corpus et sanguinem illius, legitime inde Catholici deducunt, intimam eorum naturam sive substantiam destitisse esse, transmutatam nempe in Domini corpus verum et sanguinem. Frequentia nimis sunt, cum apud veteres, tum apud recentiores, exempla pergentium appellare panem Eucharistiam, quamvis transsubstantiationis dogma credant et alios doceant; non quod panis amplius sit, sed quod panis figuram et visibiles proprietates retineat, et quod panis cœlestis panis vitæ æternæ evaserit.

Ad hæc ait Basnagius : « Alimentum corporeum, vere proprieque sanguis et caro Christi esse non potest (quod tamen Justinus asserit) obstante prorsus substantiarum sive numeri sive speciei diversitate. » Non nobis Basnagius litem movet, sed ipsi Justino, et sanctis Irenæo, Cyrillo Jerosolymitano, Hilario, Gregorio Nysseno, Cyrillo Alexandrino, et aliis, qui evidentissime tradiderunt præsentiam realem Domini in Eucharistia, atque idem ac Justinus asseruerunt de corpore et sanguine realiter per modum cibi ac potus in corpora nostra intrantibus. Veteri objectioni huic nostri non semel responderunt, antiquos illos Patres credidisse et docuisse, ex corpore Domini non quidem augeri aut restaurari more cibi terreni corpus nostrum, sed per illius contractum ex corruptibili fieri incorruptum, ita ut beatam resurrectionem et vitam æternam sit suo tempore consecutorum, uti dixit Dominus : *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die* (*Joan. vi*), scilicet, ejus corpus ad beatam immortalitatem. Sanctum quoque Irenæum adversus Catholicos in aciem Basnagius eduxit, scribentem : « Quomodo autem constabit eis (scilicet Marcionitis et Valentianis negantibus veram esse carnem Christi, aut ex eadem materia, ex qua nostra efformata fuit) eum panem, in quo gratiæ actæ sunt, CORPUS ESSE DOMINI SEI, et calicem SANGUINIS EJUS, si non ipsum fabricatoris mundi Filium dicunt (*Irenæus, l. iv, c. 34*)? » Non attingit hæc verba Basnagius, ex quibus constat agnovisse sanctum Irenæum Eucharistiam ESSE CORPUS Domini, non vero illius figuram. Subdit sanctus ille episcopus hæc alia a Basnagio quidem indicata:

« Quomodo autem rursus dicunt, carnem in corruptionem devenire, et non percipere vitam, quæ corpori Domini et sanguine alitur? Ergo aut sententiam mutant, aut abstinere offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem communis est sententia Eucharistiæ, et Eucharistia rursus confirmet sententiam nostram. Offerimus enim Ei quæ sunt ejus, congruenter communicationem et unitatem prædicantes carnis et spiritus. Quemadmodum enim qui est e terra panis, percipiens invocationem Dei, jam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans terrena et cælestis, sic et corpora nostra percipientia Eucharistiam jam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. » Rursus hic Basnagius contendit panem non destrui, sed duntaxat sanctificari. Ludibria hæc esse iterum dicere cogor. In hoc uno Basnagius insistit, scilicet, perdurare in sacramento rem terrenam, id est, panem, ut incauti lectores, vel se tacente, deducant non immutari panem in Christi corpus et realem præsentiam excludi. Atque disertissimi Irenæus antea dixerat eum panem, in quo gratiæ actæ sunt, id est, sanctificatum, corpus xssi Domini, quod Basnagius se non vidisse simulat; ergo certum est rem cælestem in Eucharistia nihil aliud esse nisi ipsum corpus et sanguinem Domini. Quid vero res terrena? Species, proprietates, et externa figura panis et vini, quæ non sunt, ut Basnagius putat, « res nudæ vanæque rerum imagines, » cum sine fallacia sensus nostros afficiant. Qui vero hæc sine substantia permaneant, non a nobis petendum est, sed a Deo, cujus infinita potentia est, et veracitas semper adoranda. Propterea Patres, non hic adhibendam esse philosophiæ curiositatem, sed fidem, toties edixerunt.

Hanc autem germanam fuisse sancti Irenæi mentem, pluribus ostendit cl. Pater Massuet Benedictinus (*Dissert. prævia ad Op. Iren. noviss. Edit.*). Refellebat gloriosus ille episcopus et martyr, Marcionis et Valentini commenta, qui negabant non solum terrena a Deo Patre condita, sed etiam Christum veram carnem a Virgine sanctissima suscepisse. Ubi imaginaria tantum in sacramento altaris foret Domini caro et præsentia, sicuti visum est Calvinistis, quam, quæso, ingenii soliditate Irenæus non semel inculcasset Eucharistiæ institutionem, ut veritatem carnis Christi adversus Marcionitas evinceret? Confirmatur eadem sententia ex aliis Irenæi verbis. « Quando ergo, is ait, mistus calix (id est, vinum aqua mistum, quam misionem qui ex recentioribus hæreticis sustulere, primitivæ sane Ecclesiæ adversantur) et factus panis percipit verbum Dei, et fit Eucharistia sanguinis et corporis Christi (in Græco est : sanguis et corpus Christi) ex quibus augetur et consistit carnis nostræ substantia, quomodo carnem negant capacem esse donationis Dei, quæ est vita æterna, quæ SANGUINE ET CORPORE CHRISTI NUTRITUR, et membrum ejus est, etc.? Et quemadmodum lignum vitis depositum in terram suo fructificat tempore; et granum tritici, etc.,

A percipientia verbum Dei, Eucharistia fit, quod est corpus et sanguis Christi; sic et nostra corpora ex ea nutrita et reposita in terram, et resoluta in ea, resurgunt in suo tempore, Verbo Dei resurrectionem eis donante (*Iren., l. v, c. 2*). » Difficile fortassis intelliges qui corpore et sanguine Domini caro nostra nutriatur; inconcussum tamen remanet Patres apostolicos docuisse realiter in corpus nostrum per Eucharistiam ingredi sacratissimum ejus corpus et sanguinem, non vero illius figuram; etque ex eo non tantum animam, sed et corpus, donationem Dei accipere, quæ est vita æterna. Hoc nos querimus, idque perspicue ab apostolicis iis viris credendum videmus. Accedit alijs ejusdem Irenæi locus, ubi de magicis præstigijs Marci cujusdam hæretici agit. « Calicem enim, inquit, vino mistum tingens ac consecrare, atque invocationis verba in longius portedens, purpureum et rubicundum facit, ut assistente gratia illa, quæ supra omnia est (mulier nempe inexcogitabilis ab ipso appellata), sanguinem eum per invocationem ipsius in calicem illum stillari (*Iren., l. i, c. 13*). » Ubi prælaudatus Pater Massuet animadvertit, ex hoc facto consequitur, secundo Christi sæculo, quod Irenæus docuit, certam fuisse conversionem vini in verum sanguinem Christi (omne transubstantiationem appellamus); sur enim tam oporose hæreticus ille mutari in calice vinum flavesceret, nisi Christianorum animam ea tunc fuisse sententia, vinum consecratione facta non manere, sed in verum sanguinem converti? Et sunt nihilominus qui sanctum Irenæum Catholicis opponere audent, apostolicum nempe virum, a quo dilucida nihil aliud traditur quam quod catholica Ecclesia de sacramento altaris docet!

Neque lectorem diu morabor in excutiendo Tertulliani effato satis controverso, quod Basnagius offert, quasi plures et Catholicis non apte ostenderint nihil ab eo officii doguisti suo. « Acceptum panem, inquit Tertullianus, et distributum discipulis, consecravit illum fecit, Hoc est corpus meum dicens, id est, figuram corporis mei. Figura autem non fuisset, nisi veritatis esset corpus (*Tertul. l. iv contra Marcion., c. 40*). » Unum hic certum habemus, scilicet, panem ex verbis Domini fieri corpus ipsius; reliqua tædiosa sunt, et nihilominus a Catholicis explicantur. Scilicet, Tertulliani mens fuit panem fuisse in veteris testamenti libris figuram corporis Christi. In eodem enim loco scribit : « Cur autem panem corpus suum appellat, etc., non intelligens veterem fuisse istam figuram corporis Christi, dicens per Ieremiam : Venite, mittamus lignum in panem ejus, scilicet, crucem in corpus ejus. » Itaque Tertulliani sensus hic est : Acceptum panem corpus suum illum fecit, dicendo : Hoc, id est verus figura corporis mei, factum est corpus meum. Neque aliter explicari illius verba possunt. Nam panis antea erat figura corporis Christi, Tertulliano ipso fatente. Non ergo Christus panem consecrans fecit ut figura illa fieret figura corporis, sed fecit illum panem corpus suum; id est,

illud, quod in priori testamento fuit figura, factum a Christo fuit in novo verum corpus suum. Quibus verbis indicat jam figuram veterem fuisse adimpletam, et sub typo et qualitatibus panis apostolos accepisse verum Christi corpus, Audiendus hic iidem est sanctus Gaudentius Brixianus episcopus, sæculi IV scriptor, qui, tract. 2 ad neoph., ait : « Rationaliter in pane figura accipitur corporis Christi, quia novimus ex multitudine totius humani generis unum esse corpus effectum. » Atqui in eodem scrip. 2, ubi infra ostendam, cap. 19, idem sanctus episcopus apertissimis verbis tradit hanc ipsam figuram, siue panem, per consecrationis verba revera fieri corpus Domini. Idem pariter dogma ex aliis ipsius Tertulliani locis deducitur, puta cum scribit : « Caro abluatur, ut anima emaculetur. Caro immingitur, ut anima consecretur, Caro corpore et sanguine Christi vescitur, ut anima de Deo saginetur (*Lib. de Resurrect. carn., c. 8*). » Nunquam Patres dixere carnem nostram vesci figura corporis Christi, sed quidem ipsius corpore et sanguine. Tum contra Marcionem ait : « Panis et calicis sacramento jam probavimus corporis et sanguinis Domini veritatem (*Lib. v. contr. Marcion., c. 8*). » Alibi hæc habet : « Annulum quoque accipit tunc primum, quo fidei pactionem (in baptismo) interrogatus obsignat, atque ita exinde opimitate Domini corporis vescitur (*Lib. de Pudicitia, c. 9*). » Eucharistia, scilicet, nam recens baptizatis tunc Eucharistia conferebatur; quod is repetit inquit : « Quatenus qui in sanguinem ejus crederent, aqua lavarentur; qui aqua lavissent, etiam sanguinem potarent (*Lib. de Bapt., c. 16*). » Tum in eos, qui lapsi erant in idololatriam, scribendo ingepit, eas manus admovere corpori Domini, quæ demonis corpora conferunt. Allegantur in ordinem ecclesiasticum artifices idolorum. Proh scelus ! Semel Judæi Christo manus intulerunt. Isti quotidie corpus ejus læcessunt (*Lib. de Idolol., c. 7*). » Hæc satis perspicua pro nobis. At ista Novatores transiliunt, atque in obscuris insistant.

Præterea sanctum Cyprianum pro se testantem Basnagijs laudat, quod is, dum hæreticos quosdam refellit, aqua sola ad sacrificium utentes, dixit : « Invenimus vinum fuisse quod sanguinem suum dixit. Calix Domini non est aqua sola aut vinum solum, nisi utrumque sibi misceatur, quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola aut aqua, nisi utrumque adunatum fuerit (*Cyprian., epist. 63*). » Somniet necesse est, qui ex hisce verbis Calvinianam sententiam exsculpero se posse putat. Certo vinum antea fuit, quod Christus consecrans sanguinem suum factum esse dixit. Neque corpus Domini ex farina sola conficitur, neque sanguis ex aqua sola, aut vino solo. Ex hisce tamen mistis per consecrationem conficitur corpus et sanguis Christi. Sed quam Calvinistarum causa ruinosam sit, hinc intelligere possumus, quando ex his Cypriani verbis fulcrum aliquod emendicant, cum ad evertendam eorum commenta idem sanctus episcopus et martyr hæc alia subdit :

Nec potest videri sanguis ejus, quo redempti et vivificati sumus, esse in calice, quando vinum desit calici. Infra ait : Quis magis sacerdos Dei summi, quam Dominus noster Jesus Christus? qui sacrificium Deo Patri obtulit, hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, id est panem et vinum; suum, scilicet, corpus et sanguinem. » Tum subjungit : « Vini utique mentio (apud Isaiam) ideo ponitur, ut Domini sanguis intelligatur, et quod in calice Domini postea manifestatum est. » Rursum inquit : NEC NOS SANGUINEM CHRISTI POSSEMUS BIBERE, nisi Christus calcatus prius fuisset et pressus (in passione) et calicem prior biberet, quem (vel quo) credentibus propinaret. » Subinde addit : « Unde apparet sanguinem Christi non offerri, si desit vinum calici. » Itæc quoque subnectit : « Quemadmodum vino isto communi mens solvitur et anima relaxatur, et tristitia omnis exponitur, ita epoto sanguine Domini, et poculo (sive calice) salutari, exponitur (id est deponitur) memoria veteris hominis, et mœstum pectus quod prius peccatis ingentibus premebatur, divinæ indulgentiæ lætitiæ resolvitur. » Reliqua præterea illius epistolæ loca, ut unum tantummodo memorem, ubi confessores laudat, quorum sanctificata ora coelestibus cibis, post corpus et sanguinem Domini (nam ut resisterent tormentis, tunc Christi fideles fortitudinem ab Eucharistia petebant) profana contagia et idolorum reliquias respuerunt (*Cyprian., lib. de lapsis*). » Contra in alijs invenitur, « qui a diaboli aris revertentes, ad sanctum Domini (ita appellabatur Eucharistia) sordidiss et infectis nodis manibus accedunt; ingriferens idolorum cibos adhuc ructantes, Domini corpus (id est, Eucharistiam) invadunt, quando occurrat Scriptura divina et clamet, etc. Spretis his omnibus atque contemptis, vis infertur corpori ejus et sanguini; et plus modo in Dominum manibus atque ore delinquant, quam cum Dominum negaverunt, » etc. Ex his intelligere Basnagijs poterat quæ mens ex sententiâ sancti Cypriani fuerit de Eucharistia. Nam quod ille cavillari pergit, et fortassis deridere miracula quædam per Eucharistiam facta, atque ab eodem sancto episcopo narrata, nihil est quod refellamus. Si vero vera, siue falsa statuas ejusmodi prodigia, satis inde patet a sancto Cypriano creditam ac deprædicatam fuisse præsentiam realem Domini in altaris sacramento, et potissimum, cum quendam describit, qui idolis sacrificat. Is, « sacrificio a sacerdote celebrato, partem (Domini corporis) ausus est latenter accipere, » ut domum deferret, ut tunc in seorsum fuit. « Sed sanctum Domini (id est, corpus) edere et contractare non potuit; cinerem seorsum se apertis manibus invenit, documento unius ostensum est, Dominum recedere, cum negatur. » Si recessit Dominus, ergo is vero in sacramento existeret.

Quod tamen excessum omnem superat, sanctum quoque Cyrillum Jerosolymitanum Basnagijs, ut sibi militanti, producit, locum ejus memorans, verbis hisce exorsum : « Quemadmodum enim pa-

nis eucharisticus (*Cyrrill. Jerosol., Catech. Mystag.*, 3). » etc. Locum hunc supra, cap. 8 ostendimus, manifeste favere Catholicorum sententiæ. Quod plus est, pudorem omnem exuerit oportet, quicumque, dimissis aliis ejusdem sancti Cyrilli locis, quibus apertissime statuitur præsentia realis et transsubstantiatio in Eucharistia, lectorem suum hisce detinet, quæ ne ipsa quidem ejus causam juvant, imo jugulant. Ejusmodi nugatoriis armis pugnam nihilo secius Basnagius continuat, inter alia referens sanitatem a sancta Gorgonia Eucharistiæ ope receptam. Rem narrat sanctus Gregorius Nazianzenus ejus frater : « *Ægra, desperatis omnibus aliis auxiliis, intempesta nocte ad altare cum fide procumbit, Eumque qui super ipso honoratur cum clamore invocans, etc., cum si quid antityporum pretiosi corporis aut sanguinis manus recondiderat, id lacrymis admiscisset, (o rem admirandam!) statim liberatam se morbo sentit (Greg. Nazianz., orat. 11).* » Quilibet hinc deducere cogitur realem præsentiam Domini in Eucharistia; nam quod antitypi nomine eam Nazianzenus donet, Elias Cretensis, aliique Græci docuerunt nihil obstare veritati corporis et sanguinis in sacramento. Quid vero Basnagius? « Gorgoniæ factum scelus merito existimandum, si Eucharistia ipsissimum corpus Christi esset; » hoc tamen « non modo non vituperat Gregorius, verum etiam laudibus effert. » At hæc dicta ad fallendam plebem Protestantium, et si fieri posset, indoctos etiam quosdam Catholicos. Certissima tunc erat fides de veritate corporis Domini in Eucharistia; novit autem Basnagius, uti vir eruditus, laicis quoque tunc licuisse contingere Eucharistiam, nam communicantibus in manus dabatur, ac domum interdum deferrebat. Ubinam ergo scelus ab eo excogitatum? neque enim aliud Gorgonia egit, nisi aut communionem accipere, aut sanctum corpus lacrymis perfusum suo corpori admove. Contra ex isto etiam facto attentus lector percipiet quæ tunc foret Nazianzeni ejusque sororis de Eucharistia fides. Inquit idem sanctus vir, Gorgoniam imitatam fuisse mulierem evangelicam, quæ, tangendo Christi simbriam, profluvio sanguinis liberata est; uti et alteram, quæ olim lacrymis Christi pedes rigavit. Contigerunt illæ mediate aut immediate verum corpus Domini; si illas imitata est Gorgonia; ergo et ipsa in sacramento idem sacratissimum ac verum corpus contingisse dicenda est. Alterum exemplum profert Basnagius ex sancto Augustino adversus Julianum (*Lib. III, c. 162, olim 146*). Clausis oculis puer natus, coherentes adhuc palpebras quinquennis gerebat. At eas aperiendas medicus se promptum exhibuit. « Non hoc religiosa mater permisit; sed id effecit, imposito ex Eucharistia cataplasmate. » Ex hoc Basnagius deducit, non credidisse mulierem corpus Domini in Eucharistia conclusum. Imo, dicimus nos quia credidit Eum ibi concludi, qui cæco nato oculorum usum donavit, ideo ad filium suum sanandum illius contactu est usa. Cyrillo Jerosolymi-

A tano teste, ad communionem fideles manibus sacrum corpus accipiebant, et « sancti corporis contactu oculos sanctificabant. » Hoc fuerit metaphoricum cataplasma ab Augustino memoratum. Et quando etiam fuerit cataplasma verum, habes in muliere fidei excessum, quem tamen Ecclesia minime probavit. Quod si alios id genus hominum piorum excessus refert Basnagius, nullum ex iis veritati corporis Domini in Eucharistia officit, cum contra appareat, in eos excessus interdum Christianos declinasse, quod ipsam Veritatem inconcusse crederent. Interea non ego, sed Christus a Basnagio ejusque similibus in judicio suo petierit: Cur hisce artibus adversus tremendum Eucharistiæ a me institutæ mysterium pugnaſti? Nonne immanis sceleris reus es, qui ex paucis quorundam Patrum locis obscuris et dabiis, et ex popularibus nonnullis factis, Berengarii et Calvini commenta extorquere conatus es, neglectis interim innumeris Ecclesiæ meæ documentis, ex quibus meridiano sole clarius elucet quid de Eucharistia credendum sit? Satis perspicua verba de hoc mysterio contempsisti. Erant tibi ad manus apostolici viri, qui primis Ecclesiæ meæ sæculis floruerunt. Ambigua tantummodo quædam eorum verba pro tua opinione arripuisse, eaque duntaxat plebi et lectoribus tuis incautis inculcasse contentus, reliqua, e quibus apertissime deducitur vera sententia, aut non quæstisti, aut contempsisti. Tot priorum sæculorum, et præsertim quarti et quinti sæculi Patres, in asserenda reali præsentia in sacramento altaris concordés, omniumque Ecclesiarum liturgias, ejusdem veritatis testes, et perpetuum hæc de re totius Ecclesiæ consensum ad tempora usque Berengarii, Zwinglii, et Calvini, a Catholicis produci et inculcari vidisti; nonne tuum erat diligenter consulere, sincere expendere, et humili judicii tui submissione amplecti, dimissis tot cavillationibus, quibus hætenus usa est novatorum secta? Quam justam excusationem adhibere possint ejusmodi novatores, ipsi viderint.

CAPUT XVI.

Sacrificium verum in sacra missa ex vetustissimis Ecclesiarum Occidentalium liturgiis confirmatum.

Primus post tot sæcula Lutherus internecino odio in Ecclesiam Romanam fervens, et a diabolo eductus, ut ipse fatetur, imperterrite sacrificium e sacra missa abrogavit, atque uno vino sine aqua consecrationem calicis peragendam statuit. Ecclesiæ primitivæ, et Patrum consensus, et potissimum Justinii, Irenæi, Cypriani, etc., eidem objiciebatur. At ille, ut est apud cardinalem Bellarminum, regerebat in libro de abroganda missa: « Profliteor in primis adversus eos qui clamaturi sunt, quod contra ritum Ecclesiæ, contra statuta Patrum docuerim, nihil horum me auditurum. » Similia habet in libro contra Regem Angliæ. « Ultimo, inquit, dicta Patrum inducit rex pro missatico sacrificio, et ridet meam stultitiam, quod Solus velim sapere præ omnibus. Hoc est quod dixi, Thomisticos asinos habere nihil, quod producant,

nisi multitudinem hominum, et usum antiquum. » Ita ille, hisce diceris, et cæterorum contemptu, solitus dimicare. Tum in libro de missa privata : « Hic non moramur (inquit) si clamitent papistæ : Ecclesia, Ecclesia ; Patres, Patres. Quia, ut dixi, hominum dicta aut facta nihil in tam magnis causis curamus. Scimus enim ipsos prophetas lapsos esse, adeoque apostolos. Verbo Christi judicamus Ecclesiam, apostolos, ideoque ipsos angelos. » Denique in libro de Captivitate Babylonis : « Si nihil, sit, habetur, quod dicatur, tutius est omnia negare, quam missæ sacrificium esse concedere. » Hæc referre placuit, ut quale fuerit, quantaque superbia inflatum Lutheri ingenium, ex ipso intelligas. Sed, quod in primis horrorem incutit, eundem audiamus (uti Bellarminus tradit) in formula missæ pro Ecclesia Wittembergensi hæc scribentem : « Sequitur tota illa abominatio, cui servire coactum est quidquid in missa præcessit, unde et offertorium vocatur, et ab hinc omnia fere sonant ac olent oblationes. » Et infra : « Proinde omnibus illis repudiatis, quæ oblationem sonant cum universo canone, retineamus quæ pura et sancta sunt. » Ita ille. Ad abolendum postea sacrificium lubentius convolarunt Calvinus, ejusque grex, ad quos sese adjungere Anglicani, ut pote qui realem Christi præsentiam ex Eucharistia excluderunt. Eo usque progressus est Calvinus, ut incruentum missæ sacrificium appellare non erubuerit pestilentissimum errorem. Ita impudentissimi hominum non nostri tantam temporis Ecclesiam catholicam, sed et priorum sæculorum prosciunt, ac nequiter conculcant, cum tamen certo certius sit vel ipsos apostolicos viros, eorumque successores, per quinque continuata sæcula agnovisse, non secus ac nos, testamenti novi sacrificium in missa. Mitiores ergo Lutheri et Calvinii assecræ hujusmodi quidem sacrificium negare non audent, at unum contendunt non esse hoc verum propriumque sacrificium, cum, ut il arbitrantur, primitiva Ecclesia minime corpus et sanguinem Deo obtulerit in sacris mysteriis : quod tamen Catholici et olim semper factum, et adhuc fieri docent. Quæstionem hanc Samuel Basnagius Calvinista, supra nobis memoratus, agitavit in Annalibus politico-eclesiasticis ad annum Christi 33, cap. 67.

Eodem fere tempore, hoc est sub initium præsentis sæculi, Joannes Ernestus Grabe, Anglicanæ sectæ acerrimus pugil, sancti Irenæi opera edidit, ejusque sanctissimi viri sententiâs, quantis potuit viribus, ad suæ gentis palatum accommodavit. Attamen, nimia veritatis luce victus, ingenue confessus est Eucharistiam verum novæ legis sacrificium esse (*Grab., adnot. ad l. iv, c. 32, S. Iren.*). Imo se optare palam professus fuit, ut, « postquam multi ex Protestantium numero hunc Lutheri et Calvinii errorem ac nævum agnoverent, » atque ab apostolica doctrina descendere sententiam de sacrificio missæ animadverterent, missa quoque in usum revocaretur. Malo quippe ingenio sanctissimæ incruenti sacrificii formulæ liturgicæ, quibus idem sacrificium tum in La-

A tina cum in Græca Ecclesia a tot sæculis Deo offertur, e Protestantium cœtibus proscriptæ fuere, ingenti cum detrimento honoris Deo debiti. Grabii verba accipere catholicis lectoribus volupe procul dubio erit. Hæc ille habet in adnotationibus ad lib. iv, cap. 32, sancti Irenæi : « Certum est Irenæum, ac omnes, quorum scripta habemus, Patres apostolis sive coævæ, sive proxime succedentes, sanctam Eucharistiam pro novæ legis sacrificio habuisse. Atque hanc non privatam particularis Ecclesiæ, vel doctoris, sed publicam universalis Ecclesiæ doctrinam atque praxin fuisse, quam illi ab apostolis, apostoli ab ipso Christo edocti acceperunt. » Tum refert sancti Clementis Romani verba, aliosque antiquissimos Patres innuit ejusdem doctrinæ et veritatis testes. Denique pro sacrificio Eucharistiæ non deesse ait « Anglicanæ Ecclesiæ doctores, ex quibus unum nomino, tam doctrinæ, quam pietatis eximie virum, Josephum Medum, ut pote qui peculiari tractatu de sacrificio Christiano, Anglice scripto, hanc rem egregie probavit et illustravit ; ab omnibus proinde theologiæ studiosis præsertim sacri presbyterii candidatis diligenter legendo. Atque hujus non solum sententiæ, sed et voto in fine cap. 8 expresso, toto corde subscribo ; atque opto, ut postquam multi pii doctique e parte Protestantium viri, hunc Lutheri et Calvinii errorem, ac veram apostolicæ Ecclesiæ doctrinam, bene agnoverunt, hujus quoque sanctissimas formulas liturgicas, quibus dictum sacrificium Deo offertur, ab illis male e suis cœtibus proscripserit in usum revocent, et hunc summum divinæ Majestati honorem delibite reddant. » Ita Grabius ; cujus verba uti consolationi futura sunt Catholicis Romanis, ita efficere possunt atque deberent ut non leviter Protestantium animos in posterum conscientia remorderet. Et sane quantum ejusmodi confessio et votum, ab homine doctissimo profectum, qui in Catholicorum castris minime militabat, obesse in posterum posset Luthero et Lutheranæ communionis decori ac placitis probe perspicere Joannes Franciscus Buddeus, publicus apud Lipsienses theologiæ Professor, adversus Grabium in arenam descendere statuit. Itaque edita, ut ex Actis eruditorum didici (*Act. Erudit. Lipsiæ, an. 1713*) dissertatione, id fortasse consecutus est, ut conterraneos suos, ac præcipue gregalium suorum vulgus, in officio continerit ; satis enim in desperatis causis est in arenam descendere, ut populo imperito persuadeatur, dubiam saltem restasse victoriam. Si Basnagio, si Buddeo credimus, nulla tempore Christi atque apostolorum mentio sacrificii occurrit, et ne ipsa quidem vox missæ cognita fuit ; apud sanctum Justinum sæculi secundi a Christo nato scriptorem, qui tam accurate de Christianorum mysteriis scripsit, et ad minutias usque descendit, nullum sacrificii, eoque minus propitiatorii, vestigium comparere, nec oblationes, quarum meminit, huc quidquam conferre, cum et oblationes fierent de inanimatis, quæ tamen sacrificii veri materia non erant ; neque e Justini dialogo cum Tryphone Judæo

argumentum potè posse. Idem si accerunt de saculo A
Ecclesie tertio; et quamvis oblatio pro mortuis principum sacrificii missæ tibi præmedium existerit, ac rituum, ceremoniarum, symbolonumque nimia vanoratio, ab apostolica simplicitate et puritate abluens accesserit, nullam tamen ex prioribus sæculis « ad septimi initium » usque prodæci testimonium posse, quo evincatur veteres Christianos « sacrificium propitiatorium » in missa agnovisse. Sed et iisdem forme temporibus alteram dissertationem, mihi minima visam, evulgavit Christopherus Matthæus Pfaffius, Tubingæ inter Protestantestheologos, in qua de oblatione et consecratione veteri eucharistica disseruit, ubi monstratum a se ait « existisse in liturgiis, quæ ante Gregorium celebratæ fuere, varia egregia, maxime quæ contra sacrificium corporis Christi in Eucharistia repetendum urgeri possint, ex liturgiis Græcis desumpta, postea ex parte abrogata. »

Equidem non mihi sumo in densam illam interpretationum, cavillationum, omissionum sitam ingredi, quibus Protestantes hactenus usi sunt ad evertendum, si fieri posset, verum ac proprium missæ sacrificium. Insignem virum cardinalem Bellarminum, aliosque nostros scriptores polemicos adeat, quisquis hæc de re edoceri plenius cupiat. Duo tantum hic mihi propono : scilicet, ex antiquissimis omnium Ecclesiarum liturgiis ostendere perpetuum fuisse universæ Ecclesie consensum de vero et non imaginario sacrificio altaris. Tum majori, qua potero, brevitate palam faciam, quam concordem cum sacris liturgiis pergant Patres, qui primis Ecclesie sæculis floruerunt. Uno etiam itinere deducetur lector ad intelligendum quanti flagitii apud Deum sit reus, qui non ante sæculum Christi septimum suis tribulibus venditavit natum sacrificii propitiatorii dogma, quo nempe Deus propitius redditor erga vivos atque defunctos fideles, eorumque peccata dimittit ex ipsius sacrificii virtute. Neut quantum stragem (exclamare liceat) cœlesti Christianorum religioni intulere novatores, dum præsentiam realem Christi, hoc est, ineffabile illud divini erga nos amoris prodigium, abrogarunt; prætereaque verum sacrificium, quo non ipsi carere Judæi, ab Ecclesia abjocere, hoc est, quotidianum illud divinæ gratiæ ærarium everterunt, per quod redimere posse peccata nostra nobis dedit clementissimos omnium Pater! Verum ubi ostendamus ejusmodi dogmata, non ex novatione facta ab Ecclesia, uti inexcusabili temeritate sæculo Christi quarto factum contendere videntur Protestantes, grandi ejus temporis Patres infamia onerando, sed ex perenni Ecclesie catholicæ consensu ab apostolis descendere, recogitent illi se ad tribunal Christi esse sistendos, qui ab ipsis rationem exiget de novatione, non ab Ecclesia, sed ab ipsis facta cum tanta nominis et unitatis Christianæ perturbatione, et innumerabilem animarum deceptione. Age ergo videamus, jurene vetustissimas liturgias in suæ opinionis pa-

trocinium addiderit Pfaffius, atque initium ducimus e Leoniana et Gelasiana, quæ Gregorianam præcedunt.

In prima, scilicet, Leoniana, occurrit divinum sacrificium; *Sacrificium placationis et laudis. Sacrificium tibi, Domine, pro sanctorum martyrum natalibus immolamus.* Certe sacrificii nomine plura designantur in litteris sacris, translato proprio nomine ad varia pietatis officia. Cum in missa Romana hoc sacrificium laudis inveniunt Protestantes, non ultra pergunt. Sed ibi etiam requirant ac inveniunt sacrificium placationis, quod etiam in Sacramentario Gelasiano legitur ad diem xi Kalendas Decembres in festo sanctæ Cæciliæ, uti et in Gregoriano, et Gotico: *Hæc hostia, Domine, placationis et laudis.*

Idem in Leoniano reperient immolari sacrificium in missa. *Immolationis* autem voce vel ipsi ethnici scriptores verum sacrificium designant, uti ex eorum verbis, quæ referre superfluum foret, evincitur. *Immolare* enim supponit victimam et hostiam immolam. Rursum in Leoniano hæc præfatio habetur: *Vere dignum; quis enim aut possit, aut audeat a tua laude cessare, perpendens mirandæ dispositionis effectus, quod de substantiæ genere peccatricis immaculatæ hostia gignatur, cujus, pro ejusdem naturæ reatu, possis IMMOLATIONE PLACARI? Habes hic hostiam, quæ incremento sacrificio immolatur, id est, Christus, et quidem ad Deum placando erga nos peccatores; neque enim hæc ad Crucis, sed ad Missæ Sacrificium sunt pro Liturgiæ more referenda. Supra ex eodem Leoniano, Gelasiano, et Missali Francorum, dedimus spirituales HOSTIAS, quæ miro ineffabilique mysterio et IMMOLATUR SEMPER, et eadem SEMPER OFFERTUR.* Mense Junio in Leoniano in sanctorum Joannis et Pauli festo; *HOSTIAS altaribus tuis, Domine, PLACATIONIS imponimus.* Eisdem *hostias placationis* reperimus in Gelasiano et Gregoriano, Julio mense in Leoniano se nobis offert SACRIFICIUM SINGULARE, quod *Majestati tuæ et semper REDDITUR et DEBETUR.* In ipso, atque in Gregoriano: *HOSTIAS tibi, Domine, descrimus IMMOLANDAS, etc. HOSTIAS tibi, Domine, suppliciter IMMOLANUS, hoc est, vivum corpus et sanguinem Domini sub speciebus existentes; quod infra confirmatum videas in Natali Domini his verbis: Manus populi tui, Domine, placatus intende, quo non altaribus tuis ignis alienus, nec irrationabilium cruor effunditur animalium; sed sancti Spiritus operante virtute, SACRIFICIUM jam nostrum, CORPUS ET SANGUIS EST IPSIUS SACERDOTIS, Christi Domini nostri.* Ea transsubstantiatio, ac verum sacrificium. Ibidem in Natali Domini: *Vere dignum. Tuæ laudis HOSTIAM jugiter IMMOLANTES: cujus figuram Abel justus instituit, agnus quoque legalis ostendit; celebravit Abraham; Melchisedech sacerdos exhibuit; sed verus Agnus, et æternus Pontifex hodie natus Christus implevit.* Ibidem in Natali Domini: *Tot senibus hodiernum, Domine, SACRIFICIUM celebramus, quod nobis ipsius sacrificii sunt nata primordia.* Ibidem, et in Gelasiano ad jejunium decimi mensis: *Suscipe, Domine, SACRIFI-*

CIUM, *cujus te veluim dignanter IMMOLATIONE placari.* A sex priore Ecclesie annua neminem credidisse, per sacrificium altaris Deum fieri propitium fidelibus vivis atque defunctis.

Parem de incremento sacrificio doctrinam exhibet Sacramentarium Gothicum a venerabili cardine Thomasio editum. Ibi hæc præfatio in traditione symboli: *Adveni ergo (Christe) rogamus, et in medium nostri adsiste; et qui nos tunc reparasti per crucem, per istum IMMACULATUM PANEM ET SANGUINEM iterum lapsos repara, ut te advenire in nostris cordibus sentientes, exeamus obviam tui, etc.* In vigilia Paschatis: *Ut in nobis hoc recipientibus HOLOCAUSTUM, pacem, quam speramus, habeamus.* Et in prælatione: *Dignum et justum est, nos tibi laudes dicere, et HOSTIAS IMMOLARE, etc. Te oramus, ut hoc SACRIFICIUM tua benedictionis benedicas, et Spiritus sancti tui rore perfundas, ut sit omnibus legitima EUCHARISTIA.* In die Paschatis: *Mente famulantes devota per HUIUS SACRIFICII IMMOLATIONEM rogamus, etc.* Feria 4 post Pascha: *Hic enim est AGNUS DEI, unigenitus Filius tuus, qui tollit peccatum mundi; qui se pro nobis offerendo non desinit, nosque apud te perpetua advocacione defendit, qui nunquam moritur IMMOLATUS, sed semper vivit occisus, etc.* In missa dominicali: *Preceamur, ut hæc, quæ oblata sunt, benignus assumat; nullum unquam ex his, pro quibus HOLOCAUSTA franguntur, muneris sui exterum esse patiat. Item: Magnum hoc munus misericordie tuæ est, qui nobis docuit REDEMPTIONIS NOSTRÆ SACRIFICIA celebrare, sicut obtulit Dominus noster Jesus Christus in terris.* Et in præfatione: *Dignum et justum est, immense Deus, et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui formam SACRIFICII PERENNIS instituens, se tibi PRIMUM obtulit, et PRIUS docuit OFFERRI.* In Missali quoque antiquissimo Francorum, quod prælaudatus cardinalis evulgavit, hæc leguntur: *Deus, cui omnium sacrificiorum varietate finita, HOSTIAM nunc offerimus SINGULAREM.* In vetustissimo etiam Missali Gallicano apud eundem Thomasium legitur in Cœna Domini: *Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus ob diem jejunii Cœnæ Domini, in quo Dominus noster JESUS CHRISTUS Filius tuus in novo testamento SACRIFICANDI RITUM INSTITUIT, dum panem et vinum, quæ Melchisedech in præfiguratione futuri mysterii sacerdos obtulerat, in SACRAMENTUM sui CORPORIS ET SANGUINIS TRANSFORMAVIT.* Hanc eandem orationem, uti supra vidimus, adhibet Ambrosiana liturgia. Denique in Gregorianam, Gothicam, et Mozarabicam, ad sacrum diem Epiphaniæ, oratio ista occurrit: *Ecclesie tuæ, quæsumus, Domine, dona propitius intueri, quibus non jam aurum, thus et myrrha profertur, sed quod eisdem numeribus DECLARATUR, IMMOLATUR ET SUMITUR.* Quid vero hac de re in Hispaniis ante annum Christi 505 crederetur, docet nos sanctus Leander Hispalensis episcopus, inquit: « Sacrificia certe idcirco pecudum litabantur, quia VNUM SACRIFICIUM, hoc est, Christi corpus et sanguinem, figurabant. Venit Veritas, umbra discessit. Venit VNUM SACRIFICIUM, et cessavit hostia pecudum (S. Leand. Hisp., c. 7 Regul. de Insti. virg.). » Atque hactenus Romanæ, aliarumque Occidentalium Ecclesiarum an-

CIUM, *cujus te veluim dignanter IMMOLATIONE placari.* A sex priore Ecclesie annua neminem credidisse, per sacrificium altaris Deum fieri propitium fidelibus vivis atque defunctis.

Parem de incremento sacrificio doctrinam exhibet Sacramentarium Gothicum a venerabili cardine Thomasio editum. Ibi hæc præfatio in traditione symboli: *Adveni ergo (Christe) rogamus, et in medium nostri adsiste; et qui nos tunc reparasti per crucem, per istum IMMACULATUM PANEM ET SANGUINEM iterum lapsos repara, ut te advenire in nostris cordibus sentientes, exeamus obviam tui, etc.* In vigilia Paschatis: *Ut in nobis hoc recipientibus HOLOCAUSTUM, pacem, quam speramus, habeamus.* Et in prælatione: *Dignum et justum est, nos tibi laudes dicere, et HOSTIAS IMMOLARE, etc. Te oramus, ut hoc SACRIFICIUM tua benedictionis benedicas, et Spiritus sancti tui rore perfundas, ut sit omnibus legitima EUCHARISTIA.* In die Paschatis: *Mente famulantes devota per HUIUS SACRIFICII IMMOLATIONEM rogamus, etc.* Feria 4 post Pascha: *Hic enim est AGNUS DEI, unigenitus Filius tuus, qui tollit peccatum mundi; qui se pro nobis offerendo non desinit, nosque apud te perpetua advocacione defendit, qui nunquam moritur IMMOLATUS, sed semper vivit occisus, etc.* In missa dominicali: *Preceamur, ut hæc, quæ oblata sunt, benignus assumat; nullum unquam ex his, pro quibus HOLOCAUSTA franguntur, muneris sui exterum esse patiat. Item: Magnum hoc munus misericordie tuæ est, qui nobis docuit REDEMPTIONIS NOSTRÆ SACRIFICIA celebrare, sicut obtulit Dominus noster Jesus Christus in terris.* Et in præfatione: *Dignum et justum est, immense Deus, et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui formam SACRIFICII PERENNIS instituens, se tibi PRIMUM obtulit, et PRIUS docuit OFFERRI.* In Missali quoque antiquissimo Francorum, quod prælaudatus cardinalis evulgavit, hæc leguntur: *Deus, cui omnium sacrificiorum varietate finita, HOSTIAM nunc offerimus SINGULAREM.* In vetustissimo etiam Missali Gallicano apud eundem Thomasium legitur in Cœna Domini: *Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus ob diem jejunii Cœnæ Domini, in quo Dominus noster JESUS CHRISTUS Filius tuus in novo testamento SACRIFICANDI RITUM INSTITUIT, dum panem et vinum, quæ Melchisedech in præfiguratione futuri mysterii sacerdos obtulerat, in SACRAMENTUM sui CORPORIS ET SANGUINIS TRANSFORMAVIT.* Hanc eandem orationem, uti supra vidimus, adhibet Ambrosiana liturgia. Denique in Gregorianam, Gothicam, et Mozarabicam, ad sacrum diem Epiphaniæ, oratio ista occurrit: *Ecclesie tuæ, quæsumus, Domine, dona propitius intueri, quibus non jam aurum, thus et myrrha profertur, sed quod eisdem numeribus DECLARATUR, IMMOLATUR ET SUMITUR.* Quid vero hac de re in Hispaniis ante annum Christi 505 crederetur, docet nos sanctus Leander Hispalensis episcopus, inquit: « Sacrificia certe idcirco pecudum litabantur, quia VNUM SACRIFICIUM, hoc est, Christi corpus et sanguinem, figurabant. Venit Veritas, umbra discessit. Venit VNUM SACRIFICIUM, et cessavit hostia pecudum (S. Leand. Hisp., c. 7 Regul. de Insti. virg.). » Atque hactenus Romanæ, aliarumque Occidentalium Ecclesiarum an-

liquissima et perspicua documenta de incremento ac propitiatorio sacrificio. Sed antequam perpendatur quid ex hac navigatione emolumenti resultet, juvat et Orientem petere, ac sciscitari quoniam in iis regionibus de eodem sacrificio sit tot Ecclesiarum etiam inter se dissidentium sententia.

CAPUT XVII.

Orientalium Ecclesiarum consensus de vero ac proprio sacrificio in missa.

Duplicem oblationem Ecclesia Romana in sacris mysteriis observavit; alteram nempe panis et vini oblata, antequam consecrarentur; et alteram, postquam dona ipsa in corpus et sanguinem Domini sunt immutata. Græci vero, alique ex Orientalibus triplicem videntur adhibuisse oblationem. Prima cum panem et vinum, oblata olim a populo, sacerdos offert Deo. Secundam peragit post verba consecrationis Domini. Tertiam vero post invocationem sancti Spiritus, quo tempore completam perfectamque consecrationem Græci arbitrantur. Ex iis quæ supra attulimus certum, certissimumque est eos in tertia saltem oblatione firmissime credere se non materialem panem ac vinum offerre Deo Patri, uti Calviniana secta opinatur, sed quidem ipsum verum, quanquam invisibile, corpus et sanguinem, sub visibilibus speciebus existentia, hoc est, victimam illam et hostiam, quæ e cruce pendit, spiritualiter tamen, et sine sanguine in sacramento maclatam. *Θυσίαν* appellabant ii sacrificium, sive hostiam, et quidem *ἀναιμακτον*, id est, incruentum, ut idem esse sacrificium altaris cum sacrificio crucis ostenderent, cum nullum aliud discrimen intercederet, nisi visibilis sanguinis, quo crux conspersa fuit, et qui in mystica altaris immolatione minime oculis astantium apparet. In consueta Chrysostomi missa apud Goar (quale excurrens Græcorum, Russorum, aliarumque gentium religio in sacris utitur) sacerdos ait: *Fac nos esse dignos, qui OFFERAMUS tibi preces et supplicationes, ET INCRUENTA SACRIFICIA*, sive hostias et victimas incruentas. Christum Dominum infra alloquens et deprecans, inquit: *Fac me idoneum, virtute sancti tui Spiritus indutum gratia sacerdotii, ut huic sanctæ tuæ mensæ assistam, et tuum sanctum et immaculatum corpus ac pretiosum sanguinem consecrem. Tu enim es QUI OFFERS ET OFFERBIS (aut si mavis offereris) ASSUMIS ET DISTRIBUIS, Christe Deus noster.* Ex quibus verbi intelligis quid revera in sacrificio offeratur. Post dominica consecrationis verba sacerdos secreto hæc profert: *Offerimus tibi rationabilem (sive spiritualem) hunc et incruentum cultum, λατρείαν*, quo etiam nomine designabatur Eucharistia. Rursus post invocationem sancti Spiritus, qua petitur, ut *Immutet panem et vinum, ut fiant accipientibus ad remissionem peccatorum* (quo tempore nulla superest dubitatio, quin Græci credant realiter in sacramento corpus et sanguinem Domini) iterum sacerdos ait: *Offerimus tibi rationabilem hunc cultum pro his qui in Christo requiescant.* Paria habentur in missa sancti Basilii, quæ

etiam celebris est apud Græcos. Ibi in Sabbato ante Pascha post consecrata sacra dona dicit sacerdos: *Res regnantium, et Dominus dominantium progreditur, ut maclatur, et detur in cibum fidelibus. Eum autem præcedunt chori angelorum, etc.* In Constitutionibus apostolicis, quarum certe auctor ad prima Ecclesie sæcula spectare videtur, sacra liturgia refertur (*Lib. VIII, c. 12*), in qua tum post verba Domini consecratoria, et iterum post invocationem sancti Spiritus, OBLATIO commemoratur. Idem vero auctor, ut ostendat a Christo perfecta fuisse instituta veteris legis, ait: « Pro sacrificio cruento RATIONALE, INCRUENTUM ET MYSTICUM instituit, quod in mortem ejus propter symbola celebratur, SACRIFICIUM CORPORIS ET SANGUINIS DOMINI (*Lib. VI, c. 23*). » Vera ac propria sacrificia fuere Judaica, cum tamen umbræ tantum fuerint sacrificii novæ legis, in quo est veritas; et nihilominus sacrificium nostrum uti imaginarium et improprium appellare Protestantes audent. Sed cedo liturgias Orientalium reliquorum, quibus utuntur Nestoriani et Eutychemi Syri, sectæ videlicet a mille et trecentis annis ab unitate Ecclesie catholice divulsæ. Eas, ut supra innuimus, typis commendavit Renaudotius. In liturgia Syriaca, sive Coptica sancti Basilii, sacerdos in oratione post lectionem Evangelii ait: *Dum offerimus tibi TREMENDUM HOC ET INCRUENTUM SACRIFICIUM.* In aliis quoque liturgiis et apud Patres appellatum invenimus *tremendum* istud sacrificium; quæ sola vox supereminentem majestatem sacrificii Christiani indicat, et quantum hoc Judaicis præcellat. In oratione ad osculum pæcis hæc sunt sacerdotis verba: *Hæc in nos peccatores gratiose contulisti, ut ea administraremus, et per ea sanctificaremur, cum Filii tui dispensationem nobis exhibuisti, et SACRUM RITUM ISTIUS SACRIFICII INCRUENTI (tradidisti). Nec enim illud est sanguinis legalis, aut justitiæ corporeæ, sed AGNUS EST SPIRITUALIS, gladiusque rationalis et incorporeus in HOC SACRIFICIO, quod tibi offerimus.* En iterum quæ sit vera et ineffabilis oblatio in sacrificio novi testamenti.

In Syriaca liturgia, quæ sancto cuidam Gregorio tribuitur, sacerdos dicit: *OFFERAM TIBI HOC SACRIFICIUM, RATIONABLE, INCRUENTUM, in remissionem peccatorum meorum, veniam delictorum populi tui, requiem et refrigerium patrum nostrorum, qui obdormierunt.* Mirabilem hunc effectum sacrificii incruenti deprædicatum videas in aliis liturgiis, et apud sanctos Patres; et sunt nihilo secius qui propitiatorium negare audent cœleste hoc sacrificium. Accipe nunc, quid habeat liturgia Græca Alexandrina, nomen sancti Basilii præferens. Ibi quoque repetitur: *OFFERIMUS TIBI TREMENDUM HOC ET INCRUENTUM SACRIFICIUM.* Et infra, quæ nuper vidimus: *Dedisti nobis HOC SACRIFICII RITUM, in quo non legalis sanguis, non carnis justificatio, sed AGNUS SPIRITUALIS EST, etc.* Infra post communionem ait sacerdos: *Digni facti ministrandi altari sancto tuo, qui tibi obtulimus immaculatum corpus et pretiosum SANGUINEM magni Dei et Salvatoris nostri JESU CHRISTI, etc.* In communi Ja-

coibitarum Syrorum liturgia ita precatur sacerdos: **A** det: *Amén*. Tum diaconus alta voce dicit: *Benedic, Domine. Iterum atque iterum per OBLATIONEM HANC SANCTAM ET SACRIFICIUM PROPITIATORIUM, quod DEO PATRI OBLATUM, sanctificatum, completum et perfectum est per illapsum Spiritus sancti, etc.* Ante communionem dicit diaconus: *Vitules cælorum stant nobiscum in medio sanctuarii, et ministerium exhibent CORPORI FILII DEI, QUI IMMOLATUS EST CORAM NOBIS*. Contorqueant hic, si possunt, novatores. In liturgia Coptica, quæ sancto Petro apostolorum principi tribuitur, post invocationem sancti Spiritus hæc habentur: *Per hoc SACRIFICIUM, quod manibus nostris peccatrici-bus tibi OFFERTUR, Domine, etc.* Item in liturgia appellata duodecim Apostolorum, post invocationem hæc leguntur: *OFFERIMUS tibi, Domine omnipotens, SACRIFICIUM HOC DIVINUM, etc.* In liturgia sancti Baradati sacerdos ait: *OFFERIMUS IPSUM (Filium tuum) tibi deprecatoem pro nobis, ut in eo et per eum liberemur a iudicii venturi damnatione, etc.* Et in liturgia Joannis Psaorensis post invocationem sancti Spiritus hanc orationem sacerdos adhibet: *Filium tuum dilectum, etc.* EUNDEM IN SACRIFICIUM ET OBLATIONEM *absque macula et purum OFFERIMUS tibi, quem ipsum deprecato-rem nobiscum esse facimus.* Infra idem addit: *Quando quidem his omnibus atque aliis ejusmodi digni facti fuimus, viamque nobis tritam quodammodo ad cælum fecimus, et AGNUM OCCISUM SUPER ALTARE VIDEMUS, etc., deprecamur te, amator hominum, Domine, ut sis PROPITIUS peccatis nostris, etc.* In aliis bene multis liturgiis a Renaudotio evulgatis paria leguntur, uti et in Abyssinorum liturgia. Ab Armenis usitatam publici juris fecit Pater Le Brun, atque in ea legitur ante consecrationem: *Dedisti nobis Filium tuum unigenitum, debitorem et debitum; hostiam et unctum, agnum et panem cælestem, summum sacerdotem et SACRIFICIUM, quia ipse semper distribuitur inter nos inconsumptibiliter, etc.* Post consecrationem chorus in hæc verba modulatur: *FILI DEI, qui immolatus Patri pro reconciliatione, PANIS VITÆ DISTRIBUERIS, inter nos, etc.* Infra legitur: *PROPITIUS ESTO, Domine, animabus defunctorum, pro quibus OFFERIMUS HOC SANCTUM SACRIFICIUM.* Ibi quoque complura sunt testantia præsentiam realem ac transsubstantiationem in sacramento, et verum ac ineffabile sacrificium altaris, propitiatorium simul et impetratorium.

Quæ habentur in liturgia a Coptis tributa sancto Jacobo apostolo fratri Domini, et Jerosolymis usurpata, videamus. Ibi ante osculum pacis dicitur: *Stemus decenter, et oremus, gratias agamus et laudemus AGNUM VIVUM DEI, QUI OFFERTUR SUPER ALTARE, etc.* Post verba consecrationis ait sacerdos: *OFFERIMUS tibi HOC SACRIFICIUM TREMENDUM ET INCRUMENTUM, ut deleas peccata nostra.* Rursus post invocationem sancti Spiritus eandem repetit oblationem, inquit: *Quapropter offerimus tibi, Domine, sacrificium hoc tremendum et incruentum pro locis tuis sanctis, etc., quæ satis produunt per ipsa consecrationis verba jam fuisse factam transmutationem donorum, et Spiritum sanctum postea invocari, ut quod factum fuit perficiat in remissionem peccatorum, et vitam æternam accipientibus corpus et sanguinem Domini.* Consonant hæc cum Græca missa Chrysostomi, ubi post invocationem Spiritus sancti rogatur Deus, ut sacrificium fiat accipientibus in sobrietatem animæ, in remissionem peccatorum, etc. Rursus in Coptica ad fractionem sacerdos ait: *Frangimus Eucharistiam hanc, Panem cælestem, CORPUS VERBI DEI vivi, etc.* Populus respon-

B *det: Amén.* Tum diaconus alta voce dicit: *Benedic, Domine. Iterum atque iterum per OBLATIONEM HANC SANCTAM ET SACRIFICIUM PROPITIATORIUM, quod DEO PATRI OBLATUM, sanctificatum, completum et perfectum est per illapsum Spiritus sancti, etc.* Ante communionem dicit diaconus: *Vitules cælorum stant nobiscum in medio sanctuarii, et ministerium exhibent CORPORI FILII DEI, QUI IMMOLATUS EST CORAM NOBIS*. Contorqueant hic, si possunt, novatores. In liturgia Coptica, quæ sancto Petro apostolorum principi tribuitur, post invocationem sancti Spiritus hæc habentur: *Per hoc SACRIFICIUM, quod manibus nostris peccatrici-bus tibi OFFERTUR, Domine, etc.* Item in liturgia appellata duodecim Apostolorum, post invocationem hæc leguntur: *OFFERIMUS tibi, Domine omnipotens, SACRIFICIUM HOC DIVINUM, etc.* In liturgia sancti Baradati sacerdos ait: *OFFERIMUS IPSUM (Filium tuum) tibi deprecatoem pro nobis, ut in eo et per eum liberemur a iudicii venturi damnatione, etc.* Et in liturgia Joannis Psaorensis post invocationem sancti Spiritus hanc orationem sacerdos adhibet: *Filium tuum dilectum, etc.* EUNDEM IN SACRIFICIUM ET OBLATIONEM *absque macula et purum OFFERIMUS tibi, quem ipsum deprecato-rem nobiscum esse facimus.* Infra idem addit: *Quando quidem his omnibus atque aliis ejusmodi digni facti fuimus, viamque nobis tritam quodammodo ad cælum fecimus, et AGNUM OCCISUM SUPER ALTARE VIDEMUS, etc., deprecamur te, amator hominum, Domine, ut sis PROPITIUS peccatis nostris, etc.* In aliis bene multis liturgiis a Renaudotio evulgatis paria leguntur, uti et in Abyssinorum liturgia. Ab Armenis usitatam publici juris fecit Pater Le Brun, atque in ea legitur ante consecrationem: *Dedisti nobis Filium tuum unigenitum, debitorem et debitum; hostiam et unctum, agnum et panem cælestem, summum sacerdotem et SACRIFICIUM, quia ipse semper distribuitur inter nos inconsumptibiliter, etc.* Post consecrationem chorus in hæc verba modulatur: *FILI DEI, qui immolatus Patri pro reconciliatione, PANIS VITÆ DISTRIBUERIS, inter nos, etc.* Infra legitur: *PROPITIUS ESTO, Domine, animabus defunctorum, pro quibus OFFERIMUS HOC SANCTUM SACRIFICIUM.* Ibi quoque complura sunt testantia præsentiam realem ac transsubstantiationem in sacramento, et verum ac ineffabile sacrificium altaris, propitiatorium simul et impetratorium.

D Tantam segetem testimoniorum, tantum Christiani orbis consensum, hoc est, Ecclesiarum omnium per orbem diffusarum, e quibus etiam nonnullæ a tot sæculis communionem abruptere cum Romana catholica, ubi Protestantes sinceris oculis et animis perpendant manu tangent se nimium a Lutheri et Calvini impia temeritate illusos, qui abominationem et pestilentissimum errorem appellare non sunt veriti missam Romanam, cum tamen hæc alia non sit quam quæ per orbem universum ab exordio Ecclesiæ per Christiani nominis homines observatur. Sacrificium quoque novæ legis non agnoscere nequibunt verum propriumque sacrificium, et sine comparatione Judaicis cunctis sacrificiis perfectius. Nam quæ ille de

qualitatibus et ritibus veterum sacrificiorum, hostiarum et victimarum, disserunt, nonnisi cavillationes sunt, ubi agnoscent et agnoscerent ex tot haecronis adductis coguntur realiter in sacramento post consecrationem existere Christum Dominum; neque tantummodo panem et vinum in eucharistico sacrificio offerri. Ille hostia, ille victima animata, quæ super altare ponitur, uti mystice mactata, ac caelesti ejus Patri offertur pro nobis in remissionem peccatorum nostrorum. Ille etiam in sacratissimo hoc mysterio sacerdos et pontifex, qui offert et offertur, et se Patri exhibet, qualis in cruce pro nobis pependit, ut nobis applicet meritum pretiosi sanguinis, quem pro peccatoribus in passione effudit. Neque sacrificium hoc aliud est a cruce sacrificio, imò ipsummet ex ejusdem Christi passione a nobis repetitum in memoriam ejus, et ut mortem ejus annuntiemus; ita ut quoties eonecordi voce Patres appellarunt missam sacrificium, et quidem inveniuntur, satis significarint unam eum vero crucis sacrificio istud esse, quantum illud cum visibili sanguine peractum sit, hoc vero sine sanguine visibili peragatur. Neque enim in sacrificio nostro verus Christi sanguis deest, sed mystice, hoc est, secrete, atque oculis nostris imperceptus, ibi est. Evanescent denique cavillationes omnes, quoties sacrificii eucharistici admiranda majestas ac præstantia consideratur, componiturque cum victimis Judaici populi, quæ ad hanc comparisonem omnino vilescent. Apud eos vituli et agni terrestria animalia Deo immolebantur; hic Agnus mysticus, quem paschalis agnus veteris testamenti figurabat; hic Agnus Dei, qui tollit peccata mundi; hic ipse Filius Patris, Deus et homo, pro nobis mystice immolatur. Nostri quoque sacrificii efficaciam supereminere cunctis Judaicorum sacrificiis ab omni ævo Christi fideles crediderunt et professi sunt, cum non solum remissio peccatorum inde speretur, neque tantum pro viventibus, sed et pro illis, qui in pace Christi et Ecclesiæ defuncti sunt, ut omnes liturgiæ testantur, offeratur, imò spiritualis quæque gratia, et publica privataque rerum temporalium non pauca beneficia in necessitatibus per cœleste hoc Mysterium impetrari possint. Tunc improprium et non verum sacrificium hoc appellare audent, tanta excellentia, tanta virtute donatum? Merito propterea in Tridentina synodo statutum fuit, scilicet, non solum sacrificii et illius salutarem virtutem in remissionem eorum quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicari, sed etiam hujus oblatione placatum Dominum, gratiam et donum penitentiae concedendo, crimina et peccata etiam ingentia dimittere. (*Conc. Trid. sess. 22, c. 1, 2*). Gregorius Magnus papa, ut in ejus Vita habetur, fidelibus Eucharistiam porrigenis, aiebat: *Corpus Domini nostri Jesu Christi prosit tibi in remissionem peccatorum omnium, et vitam æternam*. Paria habes in Orientalium liturgiis. Verum quotiescunque liturgiarum totius orbis Christiani consensum Protestantibus opponimus, ad suspensiones ii se vertunt, imaginando, sensim additamenta facta fuisse ad litur-

gias, neque constare ex his posse quævis de sacrificio unam fuerit veteris ac primitivæ Ecclesiæ sententia. Sed inane præsumptuosum effugium continet intellectus, ubi antea veritas additamento quæcumque in liturgiis occurrentis, ut jam supra distinximus, in omni orationibus ac precibus consistere, quæ variæ sunt pro varietate Ecclesiarum. Quoniam verò in omnibus tot Ecclesiarum liturgiis eadem constantissime comprehenditur fides ac doctrina de præsentia reali, et de sacrificio eucharistico, prophætico simul atque impetratorio, quæquam diversis sæpe verbis expressa, necessario consequitur, non hanc additamentum fuisse, sed quidem dogma ab ipsa Ecclesiæ auctoritate in omnes populos fidem Christi amplexos diffusum, atque ad posterum transmissum, et sine ulla controversia deprædicatum. Neque enim Merit, imò ne extingui quidem potest, si qua ex Ecclesiæ novum dogma de Eucharistia procedisset, hoc tanta facilitate progressi potuisse, ut in cunctas Christiani orbis Ecclesias, nemine hiscente, penetraret, et ab omnibus sine ulla difficultate exciperetur. Omnem doctrinæ novitatem avversabantur sacri pastores, et Romani præsertim Ecclesiæ, in qua celebre fuit effatum in ea: *Nihil novandum. Quod traditum est tenendum.* Sed ut omnem hic aditum suspicionibus Protestantium præcipiamus, ostendendum superest, non aliam doctrinam de sacramento et sacrificio altaris in liturgiis quarti et quinti sæculi habuisse locum, quam quæ subsequenteribus sæculis ab ipsis eam Occidentis tam Orientis Patribus tradita est atque observata.

CAPUT XVIII.

Dogma de vera Christianorum sacrificio in liturgiis priorum Ecclesiæ sæculorum sine dabi. attone propositum et servatum, a sanctis Patribus confirmatum.

Consideratis illis quæ a doctissimis inter Catholicos viris allata fuere, et ego quoque innui cap. 1, constat, primis etiam Christiani populi sæculis Ecclesiis quælibet aliqua liturgiæ usas suasse ad Eucharistiam celebrandam, uti Christus Dominus faciendum præceperat. Nemo Protestantum, ut puto, id inficiari audebit, postquam vel ipse Josephus Binghamus Anglus, ex eorum grege, pluribus idem in suis libris confirmavit. Ad hæc statuamus oportet non aliter sensisse quarti et quinti sæculi Patres de sacrificio eucharistico quam quod in ipsis liturgiis tradebatur, ac potissimum in canone, quæ pars missæ cum stabilibus in omnibus Ecclesiis semper deprehendatur, merito ab institutione apostolorum fluxisse credenda est, uti testatus est Vigilius papa in Epistola ad Euthrium, sive Profuturum. Itaque interrogemus eorum temporum Patres, utrum Catholicorum sententia de vero altaris sacrificio, an Protestantium commenta tunc in Ecclesia vigerent. Sanctum Ambrosium audi scilicet: *Vidimus principem sacerdotum ad nos venientem; vidimus et audivimus offerentem pro nobis sanguinem suum. Sequimur, ut possumus, sacerdotes, ut offeramus pro populo sacrificium, etiam infirmi merito, tamen honorabiles sacrificio. Quia etsi*

nunc Christus non videtur offerre, tamen IPSE OFFER-
TUR IN TERRIS, QUANDO CRISTI CORPUS OFFERTUR. Imo
IPSE OFFERRE MANIFESTATUR IN NOBIS, cujus sermo
sanctificat sacrificium, quod offertur (*Ambros. enarr.
in psal. 38, n. 25*). Quæ postrema verba indicant,
per verba Domini fieri transmutationem donorum in
sacrificio. In liturgiis invenimus, Christum immolari,
quoties tremendum sacrificium celebratur. Accipe
quoque quid prælaudatus sanctus Pater alibi tradat.
« Atque utinam nobis quoque adolentibus æcaria,
sacrificium deferentibus, nobis assistat angelus, imo
probeat se videndum (ut Zacharia sacrificanti appa-
ruit). Non enim dubites, assistere angelum, quando
Christus assistit, QUANDO CHRISTUS IMMOLATUR (*Idem,
Expos. Evang. sec. Luc., l. 1, n. 28*). » Hinc habes
libificationem vel ipso sæculo Christi quarto in my-
steriis celebrandis adhibitam, ipsumque Christum
hostiam in incruento sacrificio immolatum fuisse.
Ex hujus ecclesiæ hostiæ oblatione et perceptione
consequi remissionem peccatorum liturgiæ quæcun-
que testantur. Hoc idem deprædicat sanctus Ambro-
sius, dicens, « jejunis sumendam esse Eucharistiam.
Ubi enim advenit tempus « celebrandæ oblationis,
tunc utique (ait) paratus assiste, ut accipias tibi mu-
nimentum; ut CORPUS EDAS DOMINI JESU, IN QUO REMIS-
SIO PECCATORUM EST, postulatio divinæ reconciliationis
et protectionis æternæ (*Idem, Expos. in psal. cxviii,
n. 48*). » Alia ejusdem sancti episcopi loca transilio.
Eodem sæculo sanctus Cyrillus Jerosolymitanus anti-
stes hæc eandem sententiam in Oriente commemo-
rat, inquit: « Postquam vero spirituale sacrificium,
inveniente cultus, super illam PROPITIATIONIS HOSTIAM
(ἐπι τῆς θυσίας ἐπίτης τοῦ ἰλασμοῦ) obsecramus Deum
pro communi Ecclesiæ pace (*Cyrl. Jerosol., orat. 23,
sec. Mystag. 5, n. 8*), » etc. Pro defunctis quoque
nos deprecari Deum affirmat, « maximum hoc cre-
dentes adjumentum illis animabus fore, pro quibus
oratio defertur, dum SANCTA ET PERQUAM TREMENDA
CORAM JACET VICTIMA. » Et infra: « Christum macta-
tum pro peccatis nostris offerimus. » Nonne idem
passim sacræ liturgiæ ingeminant? Consonat quoque
sanctus Augustinus, dum scribit: « Nonne semel im-
molatus est Christus in seipso, et tamen IN SACRA-
MENTO non solum per omnes Paschæ solemnitates,
sed OMNI DIE POPULIS IMMOLATUR? nec utique menti-
tur, qui interrogatus responderit IMMOLARE (*Aug.,
epist. 98, olim 23, ad Bonif.*). Propterea idem san-
ctus doctor (*Lib. de Spir. et litt., c. 11*) VERISSIMUM
et SINGULARE appellat sacrificium novæ legis. Audiatur
etiam Optatus Milevitanus, qui circiter annum Christi
365 hæc scribebat: « Quid enim est tam sacrilegum,
quam altaria Dei, in quibus et vos aliquando obtuli-
stis, frangere, radere, removere? in quibus vota po-
puli et membra Christi portata sunt. Unde a multis
pignus salutis æternæ (id est corpus Domini) et tu-
tela fidei, et spes resurrectionis accepta est. Quid
EST ENIM ALTARE, NISI SEDES ET CORPORIS ET SANGUINIS
CHRISTI (*Optat. Milev. l. xi adv. Donatist.*)? » Nomen
altaris quid importet infra dicemus.

Sed nemo luculentius, quam sanctus Joannes Chry-
sostomus, quale sit novæ legis sacrificium expressit
celeberrimis hisce verbis: « OFFERIMUS quidem, sed
Ejus mortem revocamus in memoriam; et ipsa HOSTIA
UNA EST, non multæ. Quomodo una est, non multæ?
Quoniam semel fuit oblata, illa illata est in sacra
sanctorum. Hoc est figura filius, et ipsa illius. EUM-
DEM ENIM SEMPER OFFERIMUS, non nunc quidem alium,
sed semper eundem. Quamobrem UNUM EST SACRIFI-
CIUM propter hæc eandem rationem. Quoniam mul-
tis in locis offertur Christus, multi ne sunt Christi?
Nequaquam, sed UNUS UBIQUE CHRISTUS, qui et hic est
plenus, et illic plenus, UNUM CORPUS. Quomodo ergo
multis in locis oblatum unum est corpus, et non multa
corpora, ita etiam unum est sacrificium. Pontifex
noster ille est, qui illam obtulit hostiam, quæ nos
mundat; ILLAM NUNC quoque OFFERIMUS, quæ TUNC
FUIT OBLATA, quæ non potest consumi. Hoc fit in re-
cordationem ejus, quod tunc factum est. Hoc enim
facite, inquit, in mei recordationem. NON ALIAM HO-
STIAM sicut pontifex, sed EANDEM SEMPER FACIMUS, vel
potius hostiæ seu sacrificii facimus recordationem
(*Chrysost., hom. 17 in Heb. ix*). » Propterea idem
Chrysostomus sacerdotium Christianorum « multo
melius ac sublimius » Judaicis statuit (*Orat. 5 adv.
Judæos*). In hæc rem advocari quoque possunt testes
Gregorius Nazianzenus, Hieronymus, Cyrillus Alex-
andrinus, et alii; sed pluribus non est opus, ut
manu teneamus ipsissimam de sacrificio eucharistico
doctrinam fuisse quæ nunc in vetustis liturgiis legi-
tur, et a Patribus quarti et quinti sæculi populo ex-
ponebatur, et perperam confingi novationem hæc de
se in ipsis liturgiis. Attamen ne sic quidem, ut puto,
victos se credent novatores, novumque, sed imagi-
narium instruent vallum, quo sese recipiunt.

Lutherus impia temeritate professus est se in hoc
argumento non auditorum sanctos Patres, exegique
ut auctoritati suæ totus Christianus orbis frontem
inclinaret. Ab unis Novi Testamenti libris petendam
voluit fidem et praxim Eucharistiæ. Nulla autem in
illis sacrificii mentio, sed unius cœnæ. Buddeus autem
illius discipulus, Samuel Basnagius, Pfaffius, atque
alii ex Protestantibus, contendunt ignotam primitivæ
Ecclesiæ Patribus fuisse sacrificii nostri doctrinam;
subsequentes vero Patres et simplicitate et puritate
dogmatum apostolicorum deflexisse, novumque hoc
nobis sacrificium obtruisse; neque enim illud e
sancti Justini aliisque priorum temporum scriptori-
bus resultat. Ita illi, satis prodentes quid factionis
amor possit in hominibus, cum nihil pensi habeant,
si prævaricationis et imposturæ arguant tot Ecclesiæ
pastores et scriptores non doctrina minus quam san-
ctitate vitæ celebres, qui sæculo quarto et quinto
Ecclesiam Dei rexerunt atque illustrarunt, ac toties
edixerunt non aliud esse credendum ac tenendum
quam quod Christus ejusque apostoli tradidere. Et
quibus, quæso, logicæ legibus usi novatores hæc
audent? Illegitimis sane ac detestandis. Etiam si sta-
tuereamus, nullum de sacrificio eucharistico verbum

factum fuisse ab apostolis, et a tertii sæculi scriptoribus Christianis, dic, quæso, negavitne ex his quisquam huiusmodi sacrificium? Erantne eis lex imposita ut cum Eucharistiam memorabant, sacrificii quoque mentionem facerent? Accedit quod Apostolus et sanctus Irenæus agnovere dogmata quædam non scripta per traditionem ad posteros manasse, et ex his ipsis quoque Protestantes non pauca amplectuntur. Cum vero doctrina de sacrificio per omnes Christiani nominis provincias quarto ipso sæculo diffusa reperitur, consequens profecto est non eam tunc fuisse excogitatum, sive procusam, sanctosque viros qualem invenerunt deprædicasse, uti ab apostolorum prædicatione profectam. Sed quod excusationem omnem hac in re Protestantibus præripit, jam diu palam fecere Catholici, ne in ipsis quidem divinis libris, et in primitivæ Ecclesiæ scriptis desiderari eandem doctrinam de ineffabili sacrificio, quam Patres sæculi quarti concordi voce docebant. Liceat mihi hoc refricare, ut fratres a nobis devii evidentius intelligant quid Britannum Grabe moverit ad restitutionem missæ inter suos desiderandam, et quanta temeritate Lutherus et Calvinus missam non solum abrogarint, sed etiam abominationis ac intolerandi erroris nota impudenter iusserint.

Uti ex psalmo centesimo nono, et ex Epistola Apostoli ad Hebræos (*Hebr. vii*) constat, Christus fuit Pontifex et sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Quicumque sine humanis affectibus sincere hanc veritatem et dogma expendit, nequit quin intelligat quod querimus. Sacerdos, sive pontifex nihil aliud est, nisi sacrificator apud Judæos, ipsosque gentiles. Cui sacrificandi jus neges, sacerdotis quoque nomen ab eo auferas oportet. Sacerdos et hostia fuit utique Christus Dominus in cruce; sed ibi sacrificium non peregit uti sacerdos imitatus Melchisedechum. Hoc munere is tantummodo fungitur, cum ad illius imitationem panem et vinum in sacris mysteriis Deo offert. Et cum nullum sacrificium sit sine sacerdote, et nullus sacerdos sine sacrificio, nullumque alium locum assignare possimus, ubi Christus sacerdotium et sacrificium ad instar Melchisedechi exerceat, nisi in consecratione panis et vini et eorum oblatione, necesse est ut in sublimes actione ista alterum hoc Domini nostri sacrificium statuamus. Hæc memoriæ commenda, dum tibi consideranda offero verba quoque Malachiæ prophetæ: *Non est voluntas mea in vobis, dicit Dominus, et sacrificia vestra non accipiam de manibus vestris: propterea quod ab ortu solis ad occasum usque nomen meum glorificatum est in gentibus* (quæ nempe prædicantur credituræ in Christum), *et in omni loco incensum offertur nomini meo, et hostia pura* (*Malach. i, 10*). Quenam fuerit victima, sive hostia, hæc pura a propheta illo prædicta, sive sacrificium (idem enim per vocem *θυσια* veteres significarunt), a primitivæ Ecclesiæ scriptore sciscitemur. Is erit Justinus martyr, qui circiter annum Christi 150 in dialogo cum Tryphone Judæo post eadem Malachiæ

A verba in medium addocta, hæc subdit: « De hostiis (sive victimis) quæ eidem Deo a nobis ex gentilitate conversis ubique offeruntur, id est DE PANE EUCHARISTICO ET FOCULO similiter EUCHARISTICÆ, jam tum locutus prædixit. » Quibus ex verbis intelligis, dogma Christianorum fuisse, nondum elapso sæculo, quo apostoli floruerunt, successisse cruentis Judæorum hostiis Christianorum hostias et sacrificium incruentum Eucharistiæ; atque uti vera ac propria fuerint sacrificia Judæorum, quanquam figuræ tantummodo fuerint sacrificii a Christo instituendi, ita verum ac proprium deinde fuisse Christianæ religionis sacrificium, quo uno nunc delectatur Deus. Hoc idem a sancto Justino repetitum infra habes: « Nos, inquit, pontificale et sacerdotale verum genus sumus, ut etiam ipse Deus testis est, qui ait in omni loco in gentibus hostias acceptas gratasque sibi offerri. Neque vero a quoquam hostias Deus accipit, nisi a suis sacerdotibus. Itaque omnia sacrificia, quæ suo nomine facienda Jesus Christus tradidit, id est in Eucharistia panis et calicis, quæ in omni loco a Christianis flunt, præoccupatione usus Deus sibi grata esse testatur. Quæ autem a vobis, vestrisque sacerdotibus sunt, improbat, » etc. De Christo etiam sacerdote secundum ordinem Melchisedech alibi meminit sanctus ille vir, qui doctrinam suam postea glorioso martyrie comprobavit. Iisdem temporibus, hoc est, circiter annum Christi 168, Athenagoras Christianus philosophus apologiam pro Christianis Marco Aurelio et Commodulo Augustis obtulit. Vix dubitari potest quin et ille Eucharistiam indicaverit, dum tradit, Deum non indigere cruentis victimis, sed exposcere *ἀναιμακτον θυσιαν, και λογικην λατρειαν. sacrificium incruentum et rationalem cultum*; nam hoc nomine tum liturgiæ, tum sancti Patres eucharisticum sacrificium innumeris in locis designare consueverunt. Atque hinc intelligimus quam antiqua sit in ipsis liturgiis ejusmodi doctrina.

Adeo autem perspicua, adeo ineluctabilia sunt sancti Justini verba, ut ab humanis affectibus omnino perturbatus, ne dicam, excæcatus sit, qui eodem videat et adhuc inficiari audeat, ipso apostolorum ævo Eucharistiæ celebrationem reputatam creditamque fuisse sacrificium, illudque Hebræorum sacrificiis præstantius. Omnium oculos mentemque hic appello. Cum Christiani nunc veri pontifices et sacerdotes a Justino dicantur, qui negare audeat Protestantes verum ab iis confici sacrificium? Et quis detestandæ temeritatis eos non damnet, qui et munus et nomen sacerdotum ab Ecclesia Dei sustulere? Neque unum tantummodo Justinum hujus veritatis testem habemus. Circiter annum Christi 190, libros suos contra Hæreses scripsit gloriosissimus Lugdunensium episcopus et martyr Irenæus. Ipse quoque in hæc verba de Christo loquitur: « Sed et suis discipulis dans consilium, primitias Deo offerre ex suis creaturis, eum qui ex creatura panis est accepit, et gratias egit, dicens: *Hoc est corpus meum*, et calicem similiter suum sanguinem confessus est. En novi

Testamenti NOVAM DOCUIT OBLATIONEM (qua voce sacrificium sæpe sæpius liturgiæ et Patres designant), quam ECCLESIA AB APOSTOLIS ACCIPIENS (en qualis tunc esset Ecclesiæ catholicæ fides atque professio) IN UNIVERSO MUNDO OFFERT DEO. De quo Malachias sic præfiguravit: *Non est mihi voluntas, etc. Manifestissime per hæc, quoniam quidem populus cessabit offerre Deo; OMNI AUTEM LOCO SACRIFICIUM OFFERTUR EI, et hoc purum (Iren., l. IV, c. 17, n. 3, Edit. Bened.)* Subinde addit: « Igitur ECCLESIAE OBLATIO, quam Dominus docuit offerri in universo mundo, PURUM SACRIFICIUM REPUTATUM EST APUD DEUM (*Idem, c. 18.*) » Et infra: « Oblatio illic (id est apud populum Judaicum), OBLATIONES AUTEM ET HIC (scilicet, in Ecclesia). Sacrificia in populo, SACRIFICIA IN ECCLESIA; sed species immutata est tantum. » Offerri autem Deo in tremendo hoc sacrificio corpus et sanguinem Christi realiter præsentis, ex ipso Irenæo supra ostendimus. Disertissime tradit sanctus hic martyr, ab apostolorum discipulis eruditus, sacrificium nunc in omni loco offerri a Christi fidelibus, illudque Judaicis sacrificiis opponit et præfert: et sunt nihilominus qui ad tantam lucem cæcutiunt, atque imperterrite plebi suæ venditant nullam offendi apud primitivos Ecclesiæ Patres mentionem Christiani sacrificii. Accedat et Tertullianus, ejusdem sæculi scriptor. Is Christum appellat « NOVORUM SACRIFICIORUM sacerdotem, qui NOVA SACRIFICIA offerat, et sacrificiorum æternorum antistitem (*Tertul., l. adv. Judæos, c. 6.*) » Quid vero sacrificiorum nomine Tertullianus significat? Ipse nobis edisseret: *Similiter, inquit, de stationum diebus non putant plerique sacrificiorum orationibus interveniendum, quod statio solvenda sit ACCEPTO CORPORE DOMINI. Ergo devotum Deo obsequium Eucharistia resolvit, an magis Deo obligat (*Idem, l. de Orat., c. 14.*)* En incrementum missæ sacrificium, quod orationibus non paucis absolvebatur. Rigaltius Calvinianus, aut certe ad Calvinianorum castra non raro deficiens, hic nobis obrudit sacrificiorum voce orationes designari, quasi Tertullianus aperte non distinxerit sacrificia ab orationibus. Supra ipse manifestus a sacrificio orationes sejunxerat scribens: « Quæ oratio cum divortio sancti osculi integra? Quale sacrificium est, a quo sine pace disceditur? » Itaque et Tertulliano Eucharistia est sacrificium: quod et subsequentibus verbis confirmat addendo: **D** *ACCEPTO CORPORE DOMINI et reservato, utrumque salvum est, et participatio sacrificii et executio officii.* » Horum verborum sensus in omnium oculis incurrit. Neque reticendum quod is adjicit, inquires: « Nonne solemniter erit statio tua, si et ad ARAM DEI steteris? » Ara, sive altare, de sacrificio certos et ipsa nos facit. Calvinianis tamen oculis hanc vocem accipiens Rigaltius, contendebat ex Minucii Felicis dialogo (addere poterat et ex Origene contra Celsum) neque aras, neque templa iis temporibus fuisse populo Christiano, ac propterea aram hic esse mensam Christi. Cantilenam hanc a Samuele Basnagio, in Animalibus, atque ab aliis repetitam novimus, scribentibus ipsis, metaphoricè mentem Domini appellatam

PATROL LXXIV.

fuisse altare a Tertulliano, Cypriano, Eliberitanis Patribus, in canonibus apostolorum et alibi. Ex Socratis Historia idem Basnagius hæc refert. Fervente perturbatione Ariti causa « Alexander episcopus in ecclesia, quæ Irena cognominatur, se solum inclusit, et ingressus ad altare, sub sacra mensa pronum se humi prostravit (*Soc at. l. i Hist. Eccles., c. 57.*) » Ambrosius quoque Mediolanensis episcopus, furente Justina Augusta, sub altari positus Rufino dicitur. « Ex his apparet, Basnagius ait, mensam sacram et altare unum idemque fuisse. » Atque ita sane fuit. Atqui, subdit ille, inauditum est in omni memoria germanum altare nomine mensæ fuisse designatum. Evolvantur Annales ethnicorum et Judæorum. »

Miseram plane Calvinianorum plebem quis non appellet, quam inania hujusmodi documenta nutriunt atque erudiunt. Non apud ethnicos, non apud Judæos id conquirendum, quod unius Christianæ religionis proprium ac singulare privilegium est, videlicet eandem eucharisticam mensam altaris quoque munere fungi. Mensa est, quia ibi renovatur sacra Domini cœna; altare est, quia ibi sacrificium crucis mystice renovatur. Catholici utrumque agnoscunt, duplicique eo nomine utuntur. Idem in more fuit priorum quoque sæculorum Patribus, cum vix ullus sit ex iis qui sacram mensam altare quoque non appellavit. Hoc idem ex ipso Socratis adducto loco discere debuit et potuit Basnagius; sed is ingenium præoccupatum Calvinianis commentis gerens, quod obvium erat non vidit. Visurus tamen est quicunque animadvertens omnium sæculorum Patres tam sæpe tantoque consensu modo mensam, modo altare, unam eandemque rem nominasse, hoc non alia ratione fieri potuisse intelligit, nisi quia in mensa illa simul Domini cœna verumque novæ legis sacrificium a Malachia prædictum peragebatur. Si secus fuisset, culpandi viderentur Patres, quod nomine altaris abusi toties fuissent. Potuit etiam ac debuit discere Basnagius, ideo sanctos episcopos Alexandrum et Ambrosium in Ecclesiæ necessitatibus ad altare accessisse ut sub ipso (nam tum lignea et cava erat sacra mensa) divinum implorarent auxilium, non alia de causa factum, nisi quia super altare, sive supra mensam, asservabatur in ciborio Eucharistia, pro infirmorum viatico reservata. Id ex sanctæ Gorgoniæ Actibus apud Nazianzenum ejus fratrem supra memoratis, et ex Vita sancti Ambrosii a Paulino scripta, non immerito colligitur. Ad nudam Calvinianam mensam extra cœnam quis unquam precaturus Deum accedat? Frustra vero obijciuntur nobis ethnici, tanquam irridentes olim Minucio Felici et Origene, quod Christiani nullas aras haberent, templa nulla, nulla nota simulacra. Quid aram nomine ethnici designarent, nemo nescit: altaria nempe lapidea sacrificiis cruentis et victimis carnalibus destinata. Hisce profecto, uti et magnificis templis carebant priorum sæculorum Christiani; propterea hujusmodi altarium templorumque defectum eis exprobrabant pagani, quasi solis iis victimis placanda esset Divinitas. Arnobius quoque contra

gentiles hæc habet : « Consuestis, inquit, crimen nobis maximum impietatis affingere, quod neque ædes sacras, non altaria fabricemus, non aras (Arnob., l. vi cont. Gent.). » Scripsit hæc Arnobius circiter annum Christi 303. Longe etiam serius, ipsaque religione Christiana regnante, Julianus Apostata Christi fideles arguebat, quod βώμους καὶ θυσιαστήρια, aras et altaria, sive sacrificatoria, non extruerent. Vide Cyrillum Alexandrinum (Lib. x cont. Julian.). Cum tantum discrimen intercederet inter ethnicorum et Christianorum altaria, inde nata calumnia de Christiana religione tanquam altaribus destituta. Vellet Basnagius, respondissent Christiani, ne sibi quidem deesse aram. At Basnagio magistro non indigebant veteres Christiani, ut rebus suis consulerent. Præterquamquod nimium discriminis fuit inter paganorum aras et altaria lignea Christianorum, ad instar mensæ confecta prioribus Ecclesiæ sæculis, exempla passim exstant, sæpe noluisse illos tremenda mysteria sua revelare, atque ethnicorum irrisionibus exponere.

Contra, cum fideles alloquerentur, nunquid ita tacuerunt religionis nostræ altaria? Nequaquam; et non dicam Arnobii et Cyrilli Alexandrini temporibus, sed ne ipsis quidem primis tribus Ecclesiæ sæculis. Imo et ab Apostolo ejusmodi dogma accepimus. Is enim meminit mensæ Domini ad Corinthios scribens; et æque ad Hebræos, altare in Ecclesia agnoscit. *Habemus, ait, altare (Θυσιαστήριον)*, id est, sacrificatorium *de quo edere potestatem non habent, qui tabernaculo deserviunt (Heb. xiii, 10)*, hoc est, Judæi legalibus adhuc in hærentes. Neque altari in cælis posito hæc accommodantur, cum *edere* Paulus diserte dicat, sed quidem mystico altari nostro, in quo Panis vitæ realiter manducatur, id est corpus Domini. Idem accipe a sancto martyre Ignatio, hoc est, ab apostolorum discipulo, qui in epistola germana ad Philadelphenses, ante Minucii et Origenis tempora, hæc scripsit. « Operam igitur date, ut una Eucharistia utamini. Una enim est caro Domini nostri (en quid Eucharistia esset; quod luculentius ab eo in epistola ad Smyrnæos affirmatum supra vidimus) et unus calix in unitatem sanguinis ipsius. UNUM ALTARE (ἓν Θυσιαστήριον) sicut unus episcopus, » etc. Poterat etiam, si voluisset, respondere Origenes Celso Christianis non deesse altare; hoc enim et ipse confessus est alibi scribens: « Sacerdos, qui DIVINIS ASSISTIT ALTARIBUS, aliis indumentis utitur, cum est IN SACRIFICIORUM MINISTERIO (Orig. hom. 4 in Levitic.). » En et, Origene teste, in Ecclesia Christi divinum altare et sacrificium. Et quid dixi, respondere ille poterat? Imo et respondit, cum contra eundem Celsum hisce verbis est usus: Fundentes universonum Deo omnipotenti orationes per Unigenitum ejus, cui primum eas offerimus, rogantes illum, ut pote qui propitiatio est pro peccatis nostris, ut velut summus Pontifex (ad quem sacrificium spectat) ET PRECES ET SACRIFICIA (καὶ τὰς θυσίας) et colloquia nostra, illi, qui est super omnia, Deo sistat (Idem.

A l. viii contra Cels.). Qui sacrificium statuit altare quoque statuat oportet. Pete etiam ab Origene, sit ne propitiatorium hoc sacrificium. Is respondit: I-TA EST COMMEMORATIO SOLA, QUÆ PROPITIUM FACIT DEUM NOMINIBUS (Idem, homil. 13 in Levitic.). Ad gloriosum Africæ lumen et martyrem Cyprianum nostra nunc procedat oratio, ut ab eo discamus quænam de sacra missa foret Ecclesiæ sententiæ sæculo Christi tertio, quo et ipse floruit.

In epistola ad Cæciliam scripta circiter annum Christi 253, totus est sanctus episcopus in relegendis quibusdam sciolis, qui ad tremendum sacrificium aquam, non vero vinum, adhibebant (Cyprian., epist. 63 ad Cæciliam). Utrumque adhibitum in Ecclesia semper fuisse, primi Patres Justinus, Irenæus, Clemens Alexandrinus, et denique ipse Cyprianus ostendit, « cum Dominus calicem docuerit, exemplo magisterii sui, vini et aquæ conjunctione misceri. » Certe magni illi viri ritum hunc minime invenerant, sed ab apostolis traditum accepere. Et nihilominus impia auctoritate a novatoribus proscripta fuit aqua e cœna. Quis tantam temeritatem ferat, quæ aut ignorantie, aut prævaricationis, damnat primitivæ Ecclesiæ Patres? Ad missam ergo quod attinet, non disputat Cyprianus an « sacrificium » sit appellanda. Id uti constans dogma, atque in Ecclesia Dei in dubium a nemine revocatum, tradit. « Quis magis sacerdos Dei summi, » ait, « quam Dominus noster Jesus Christus? qui SACRIFICIUM Deo Patri obtulit, et obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est panem et vinum, suum scilicet CORPUS ET SANGUINEM? » Quicumque in tam perspicuis verbis verum non agnoscit religionis Christianæ sacrificium, ac realem Domini præsentiam in Eucharistia, inexcusabilis perveracitatis reum se prodit. Infra addit præaudatus sanctus antistes: « Nam si Jesus Christus, Dominus et Deus noster, ipse et summus sacerdos Dei Patris, et SACRIFICIUM Patri SE IPSUM primum obtulit, et hoc FIERT in sui commemorationem præcepit, utique ille sacerdos vice Christi vere fungitur, qui id quod Christus fecit imitatur, et SACRIFICIUM VERUM ET PLENUM tunc OFFERT IN ECCLESIA Deo Patri, si sic incipiat offerre secundum quod ipsum Christum videat obtulisse. » Relege, atque studiosè hæc verba considera. Et nihilominus ævo nostro, quo et eruditio et inquirendæ veritatis ratio potissimum excolitur, inventi sunt qui Lutheri et Calvini de sacra missa errores, non paucis Protestantibus jam perspectos, tueri sunt ausi, et ignaro populo audere adhuc pergunt, ignotum veteri Ecclesiæ fuisse incruentum sacrificium, tantumque errorem, sive abominationem corruptioris Christianæ religionis, sive papistis, esse tribuendum. Ecquando discemes, præjudicatis opinionibus sepositis, unam veritatem inquirere, inventamque fateri? Infra ostendit Cyprianus a Spiritu sancto (Proverb. ix), DOMINICI SACRIFICII, et IMMACULATÆ HOSTIÆ panis et vini, sed et ALTARIS, et apostolorum, factam fuisse mentionem; tum hæc subjungit: « APPARET SANGUINEM CHRISTI NON OFFERTI,

si desit vinum calici, nec SACRIFICIUM DOMINICUM legitima sanctificatione celebrari, nisi OBLATIO ET SACRIFICIUM nostrum responderit passioni. »

Præterea sanctus ille vir, qui Ecclesie doctrinam suo martyrio postea confirmavit, præcessisse testatur in Melchisedech sacerdote et imaginem SACRIFICII CHRISTI, in panis et vino, scilicet, constitutam. » Quam rem perficiens et adimplens Dominus, panem et calicem inustum vino obtulit; et qui est plenitudo, VERITATEM præfiguratae imaginis ADIMPLEVIT. » Memorat idem Cyprianus DOMINICA SACRIFICIA (*Cyprian., epist. 69*); et alibi ait: « Quando IN SACRIFICIIS precem cum pluribus facimus (*Idem, epist. 37*). » Ridendus hic Rigaltius, qui sacrificia pro orationibus rursus interpretatur, quando apertissime precem a sacrificiis distinctam habes, et quid fuerint sacrificia sancto Cypriano, ex productis locis meridiano sole clarius elucet. Abundant et alia loca, ubi is meminit altaris, qua voce veri sacrificii idea menti nostræ renovatur. Unum memorabo. De schismatico homine inquit: « Hostis ALTARIS, adversus SACRIFICIUM CHRISTI rebellis, etc., audet aliud altare, precem alteram illicitis vocibus facere, DOMINICÆ HOSTIÆ VERITATEM per falsa sacrificia profanare (*Idem, lib. de Unit. Eccles.*). » Sed non dimitendus Cyprianus, antequam ab ipso quoque discamus, num vel tunc crederetur Christiani populi sacrificium esse propitiatoriam pro fidelibus in Christo quiescentibus. Ad alterum Cyprianum scribens, ab antecessoribus episcopis venimus ait ne quis clericus ad tutelam adhiberetur: « Si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec SACRIFICIUM PRO DORMITIONE ejus celebraretur (*Idem, epist. 1 ad alterum Cyprianum*). » Propterea cum Victor quidam decretum istud contempsisset, « non est (subdit) quod PRO DORMITIONE ejus apud vos fiat OBLATIO (id est, sacrificium) aut DEPRECATIO aliqua nomine ejus in Ecclesia frequentetur. » Locum hunc de divini sacrificii efficacia in defunctorum quoque subsidium eripere se posse Catholicis existimavit Joannes Fellus, Oxoniensis in Anglia episcopus, ut alios novatores prætermittam, dicendo (*Adnot. ad epist. 1 Cypriani*) martyrum quoque in sacris factam fuisse commemorationem, et oblata pro eis sacrificia, qui tamen Cypriano credebantur jam pervenisse ad coronam. Ast ille oculos clausit, ne videret. Relege Cypriani verba: « Pro dormitione ejus apud vos non fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus. » Pro martyribus, satente ipso Fello, nulla deprecatio fiebat. Si pro reliquis fidelibus fiebat, tunc Ecclesia crediderit oportet, defunctis quoque opem per sacrificia et preces præstari. Dogmatis ejusdem vadem habemus Tertullianum Cypriano antiquiorem (*Tertull., l. de Exhort. ad Cast., c. 11, et de Monogam., c. 10*).

Cum itaque toties in Romanæ reliquarumque Ecclesiarum liturgiis nobis occurrunt sacrificii, et altaris, et hostiæ nomina, manu jam tenes, eadem, atque illud, quod per ea significatur, inani conatu a Protestantibus in suspicionem novitatis adduci, quasi,

primis Ecclesie sæculis ignota, in sacrorum mysteriorum preces sensim irropserint. Habes etiam cur Anglicano Grabe missa in Anglia restituenda videretur, atque is hac in re Lutheri et Calvini errores fateri veritus non fuerit. Ex tot etiam veterum testimonis collatis constat evidenter, non imaginarium, non improprium esse catholicæ Ecclesie sacrificium, atque in meras phaleras cavillari volentium resolvi quidquid Protestantes commentantur ut ostendant non occurrere in sacrificio nostro conditiones et qualitates omnes quæ in cruentis Judæorum sacrificiis deprehenduntur, ideoque verum ac proprium sacrificium non esse istud dicendum. Catholici contra ostendunt, notas omnes veri sacrificii in eucharisticum confluere. Sed quid terendum tempus in superfluis hisce disputationibus? Qui Judæas hostias instituit, Eucharistiam quoque novo populo præscripsit. Etiam si illæ cruentæ, incruenta veru hæc sit, et quamvis daremus aliquid discriminis inter istam et illas, nonne Deo licuit varia, et tamen vera instituere sacrificia? In sacrificio crucis non victima, non altare, non sacerdos, similia fuere Judæicis. Nihil autem aliud eucharisticum est quam renovatio mystica ejusdem sacrificii. Quod tamen omnem cavillationem dissipat, da mihi, realiter in Eucharistia contineri verum corpus et sanguinem Domini, quam veritatem semper ab Ecclesie exordio liturgiæ et Patres deprædicarunt, uti supra evidentissime ostendimus. Da insuper mihi, nos in mysteriis divinam hanc hostiam, mystice singulis diebus maculatam, et nunquam deficientem, offerre Deo in remissionem peccatorum; quid ultra funem contentionis extendimus? Nonne animantibus ratione carentibus Filius Dei præstat? Ullane gratior et efficacior victima celesti Patri quam ista offerri potest? Novum ergo sacrificium, singulare sacrificium in Eucharistia habemus: « Sacrificium longe præstantius antiquis, uti scribit Eusebius (*Demonst. evang., l. II, c. 10*). Quicumque igitur Christo credens, admirabile hoc beneficium Christianæ religioni ab ipso præstitum, contra tot testium nubem tum priorum tum subsequentium Ecclesie sæculorum, pernegare audet, plus Luthero et Calvino quam omnibus orbis Christiani liturgiis, sanctisque Patribus, fidem et obsequium adjungens, perpendat an rite ac sincere examen tantæ quæstionis inierit, ad quod omnium conscientia obligatam se sentit. Venient, ut spero, dies, quibus tot populi, nunc a nobis teterrimo schismate sejuncti, ad unitatem catholicæ religionis redibunt; et tunc mirabuntur se ac majores suos tandem a sophismatibus et cavillationibus novatorum fuisse deceptos. Neque enim controversia de Eucharistia ex iis est quæ uti obstrescere hominum ingenia torquent, et ab omnibus tenebris expediti difficile possunt. Dum Christianus eam animi ac menti demissionem Deo loquenti proficitur quam unusquisque nostrum proficitur in credenda Trinitate, incarnatione Verbi, aliisque Christianæ religionis mysteriis, fidentissime aio non posse ipsum non intueri

patentem hie veritatis lucem, hoc est dogma de presentia reali, et sacrificio missæ, perennem cunctis sæculis Ecclesiæ sententiam fuisse, a qua recedere summum flagitium est. De Socinianis hic non loquor, neque de aliis id genus hominibus, qui aut nihil credunt, aut non religioni sua ingenia, sed suis ingeniis religionem detestanda auctoritate submitunt, et reliquorum Christianorum credulitatem derident; inter quos ætate nostra apud Britannos eripit Jonathas Swift, auctor libelli in Gallicam linguam conversi, ac titulum præferentis: *Le Conte du tonneau*, qui de sacramento altaris comœdiam struere non est veritus. Talia audere nisi impius homo nequit, et qui in Epicuri atque Atheorum castris manifeste militat. Ad pestilentissimum hoc hominum genus quæ hæcenus congressi non pertinent.

CAPUT XIX.

Adoratio Eucharistiæ a liturgiis et Patribus confirmata.

Ut omnes inter Catholicos eruditi fatentur, post Perengarii hæresim ritus in catholica Romana Ecclesia invaluit, scilicet, post consecrationem elevare, sive attollere hostiam ac deinde calicem, ut a populo adoretur corpus et sanguis Domini. Hinc nobis heterodoxi novitatem ritus objiciunt, eumque progenitum clamant ex opinione transsubstantiationis, quam ridiculo commento obortam nono Christi sæculo, atque a Paschasio Ratberto primum excogitatam, sibi fingunt. Hujusmodi adorationem sustulere Lutherani, quanquam realitatem corporis Domini in sacramento fatentes; Calviniani vero nos ob hujusmodi consuetudinem idololatriæ (si superis placet) insimulant. Quam absurda sit accusatio hæc et puerilis calumnia, nemo grandi ingenio indiget ut agnoscat. Si apud Catholicos certissimum dogma est, in Eucharistia totum Christum reali sua presentia existere, quis non videt ac intelligit necessario consequi ipsum ibi esse adorandum, cum ubicunque is præsens adsit, ejusmodi honore et obsequio sit donandus; imo qui secus ageret damnandus foret? Æquo etiam, imo plus lepidum se præberet quisquis ex illo adorationis ritu, post annum Christi centesimum et millesimum invento, inferre vellet circiter ea tempora credi cœptam transsubstantiationem et presentiam in sacramento altaris, quando hoc dogma cum Ecclesia natum semperque custoditum supra evicimus. Attamen, ut pusillis etiam satisfaciat, animadvertendum est mirum esse qui ab hominibus non ineruditis ob adorationem corporis et sanguinis Domini in missa ad eorum elevationem lis nobis moveatur. Nova sit, ut velint, elevatio illa, nova certe non est Eucharistiæ adoratio, imo semper usitata fuit, ut jam polemicæ catholicæ Ecclesiæ scriptores jamquidam palam fecere. Nos adorationis nomine significamus obsequium internæ humiliationis, quod servus domino præstat; dividiturque in internum et externum. Præstantius procul dubio internum quam alterum; imo hoc nihil fere est sine illo; nam ideo adinventum est externum, ut homo prodat obse-

quum in corde situm. Genus autem flectere, sive in genua procumbere, signum majoribus nostris semper visum fuit valde accommodatum ad testandam interioris hominis servilem venerationem atque humilitatem. Nulla tamen dubitatio est quin etiam rite perfecteque peragi et ostendi reverentia atque adoratio erga Deum possit solo corde et absque genuum corporisque prostratione. Sola etiam capitis inclinatio id exterius præstare potest. « Orantes, inquit sanctus Augustinus, de membris sui corporis faciunt quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus, vel etiam prosternuntur solo; et si quid aliud faciunt, quamvis eorum visibilis voluntas et cordis intentio Deo nota sit, nec ille indigeat his indiciiis, ut humanus ei pandatur animus » (Aug., *l. de Cura pro Mortuis*, c. 5). » Quid ethnici præstarent, templa seu idola veneraturi, prodit Apuleius, inquiens: « Si sanum aliquid Æmilianus prætereat, nefas habet adorandi gratia manum labris admoveere » (Apuleius in *Apolog.* 1). » Proinde etsi notum sit ex Actibus apostolorum, et ex Epistola ad Ephesios, consuevisse apostolos *positis genibus* crare, attamen, testibus Justino Martyre ac Tertulliano, « die Dominico et a die Paschæ in Pentecostes usque, nefas erat de geniculis adorare. » Idque etiam constitutum videas a Nicænis Patribus (*Conc. Nicæn.* 1, c. ult.). Num minus propterea adorabatur Deus in oratione atque in mysteriis? Ejusmodi ritum variare ac præscribere ad Ecclesiam pertinet. Exploratum est olim Christi fideles tam in Oriente quam in Occidente stantes accepisse corpus et sanguinem Domini. Nunc genibus flexis accipiunt. Æque profecto ac illi adorant sacerdotes, qui adhuc stantes sacratissimo corpore et sanguine vescuntur.

Cum nullum ex antiquis Sacramentariis habeamus, in quo rubricæ seu ritus omnes legantur adhibiti in missa, propterea multum lucis deest ad dignoscendam antiquorum temporum adorationem in sacris mysteriis. Nihil tamen secius hujusce ritus vestigium aliquod satis perspicuum superest. Vide Ordinem Romanum primum missæ pontificalis a Cassandro, Hiitorpio, et Mabillonio editum, cujus antiquitas annum Christi octingentesimum præcedit, cum de eo Amalarius mentionem fecerit. Ibi « inclinato capite pontifex, vel diaconus salutet sancta, » id est, Eucharistiam præcedentis diei reservatam, quæ supra altare statuebatur ad majorem reverentiam conciliaudam novo solemnî sacrificio quod celebrandum erat. Hujusce ritus testem quoque habemus Gregorium Turonensem (*Lib. 1 de Glor. mart.*, c. 85). In altero Ordine Romano apud eundem Mabillonium idem Ritus repetitur hinc verbis: « Et pertransit pontifex in caput scholæ, et in gradu superiore, inclinato capite ad altare, primo adorat sancta. » Præterea Amalarius, cui unus aut alter ex hisce Ordinibus ad manus erat, de sacris ministris ait: « Perseverant retro stantes inclinati, usque dum dicatur: *Sed libera nos a malo* (Amalar., *l. III de divin. Offic.*, c. 25). » Hoc est, adorationem

per totum canonem continuabant. Et in ejus Eglolis, circiter annum Christi 820, scribebat: « Episcopus veniens ante altare, adorat primo sancta (*Idem, in Eclog. a Balus. et Mabil. edit.*). » Et infra: « Episcopus postquam adoraverit sancta, pergat ad dexteram altaris. » Hæc ante Paschasii Raberti libros peracta. In ipso omnium vetustissimo Ordine 1, hæc animadvertit, cum Amalarii verbis consona: « Expleto hymno Angelico, id est, *Sanctus*, surgit pontifex solus, et intrat in canonem. Episcopi vero, diaconi, subdiaconi et presbyteri in presbyterio permanent inclinati. Et cum dixerit: *Nobis quoque peccatoribus*, surgunt subdiaconi, » etc. En adorationem tunc in divinis mysteriis continuatam per totum canonis tempus. Apud Græcos præcipuum adorandi sacramentissimi corporis et sanguinis Domini tempus est, eum post *Pater Noster* dicunt *Sancta sanctis*, et sit elevatio hostiæ et calicis. Anastasius Sinaita scribebat: « Sacerdos post sacrificii illius incruenti consecrationem panem vitæ in altum elevat, ipsumque omnibus ostendit, etc. Tum statim adjungit: *Sancta sanctis* (*Anastas. Sinaita, orat. de S. Synaxi, t. I Canisii*). » In usitata apud Græcos Chrysostomi liturgia, a Jacobo Guarino edita, hæc habentur: « Dehinc adorat sacerdos et diaconus, in quo sunt loco, ter secreto dicentes: *Deus, propitius esto mihi peccatori*. Et populus similiter cunctus cum devotione adorat. Cum autem viderit diaconus sacerdotem manus extendentem, et sanctum panem tangentem, ut faciat sanctam elevationem, exclamat: *Attendamus*. Et sacerdos: *Sancta sanctis*. Chorus: *Unus Sanctus, unus Dominus Jesus Christus in gloria Dei Patris. Amen*. » Tum diaconus ad communionem accedens « Adorat semel dicens: *Ecce venio ad immortalem Regem. Credo, Domine, et confiteor*. » Communicaturus populum, « diaconus adorans semel sumit sanctum calicem, etc., ostendit ipsum populo, dicens: *Cum timore*, » etc.

Notum est eodem Græcos tanta devotione ferri in Eucharistiam ut in excessus ruere videantur; nam vel dum sacra dona ad altare magno apparatu deferuntur, quanquam nondum consecrata, populus procumbit in genua, quasi eadem adoraturus. Ferendum, neque vetandum, hunc ritum censuerunt non Græci tantum, sed et Latini docili viri, dummodo gens illa edoceatur quo mentis et cultus discrimine excipienda sint dona nondum consecrata, ac postea consecrata. Attamen non deerunt cavillatores, qui pro more suo novitatem suspicentur adorationis apud Græcos, cum *Sancta sanctis* inclamat sacerdos. Insignem locum habeo ego, quo eis os obstruam, nempe Theodorum Studitam, qui, circiter annum Christi 796, in dialogo inter orthodoxum et hæreticum, hæc scribit (*Theod. Studit., in Antirhætico II, c. 34*): Orthodoxus: « Quo in numero habes corpus et sanguinem Domini Jesu Christi? » Hæreticus: « Sancta sunt procul dubio. Etenim *Sancta sanctis*, a sacerdote pronuntiat. » Orthodoxus: « Hæc itaque etiam adoranda judicas? » Hæreticus:

« Et quis adeo impie sentiat, qui non sancta simul et adoranda confiteatur? » Orthodoxus: « Non igitur tecum pugnantia loqueris, qui cum ante dixeris, non statim quod sanctum est, idem etiam adorandum esse, nunc rursus affirmas quod negasti? » Hæreticus: « Atqui non de mysteriis (id est de missa) mihi sermo erat, cum de his omnes consentiant, ut dixi. » Sanctus quoque Maximus idem confirmavit, dicens: « Pontifex atollens sacrum panem, ostendebat benedictionem, seu sacramentum, dicens: *Sancta sanctis* (*S. Maxim., in Dionys. Hierarch. eccles.*). » En eucharistici corporis et sanguinis elevationem, quam etiam testatur Simeon Thessalonicus (*Opusc. de templo et missa, apud Canisium*). In Vita quoque beati Lucæ Junioris a Combessio edita, inter Græcorum opuscula, occurrit eadem sacrorum praxis. Floruit ille inter Græcos Ascetas sæculo Chr. x, et in solitudine versabatur, cum ad eum invisendum accessit archiepiscopus Corinthi. Petiit Lucas qua ratione anachoretæ illi « horrenda mysteria possent percipere. » Respondit præsul præsanctificata esse accipienda. « Tum, inquit, explicans velum minus, propones in eo sacras particulas, accensoque thymiamate, typicorum psalmos, aut hymnum *Ter Sanctus* cantabis cum Symbolo fidei; tria quoque genuum flexione adorans, manus quidem contrahes (in formam crucis), ore autem sacrum pretiosi Christi ac Dei nostri corpus sumes, dicendo *Amen*. Rursus vero reliquas particulas in vase linteolo colliges, omnem diligentiam adhibens, ut ne margarita decidat ac conculcetur. » En quanta reverentia a Græcis olim adhiberetur ad tremendum Christi corpus, quem præsentem, ut vidisti, adorabant. Atque ex his edocemur quid de debita corpori Domini adoratione in sacris mysteriis vel tunc crederet et præstaret Græcorum Ecclesia.

Neque alia sententia, neque alius usus fuit Syris et Coptis. Nam uti Renaudotius demonstravit, elevationem et ipsi faciebant et faciunt hostiæ et calicis, non quidem statim post consecrationem, sed post orationem Dominicalem: « Totius quippe Orientis, is ait, consuetudo fert, ut non prius elevetur sacramentum, et populo ostendatur, quam dicatur: *Sancta sanctis*. Ex hoc errore factum est ut multi Orientalibus Ecclesiis ignotam esse elevationem temere affirmaverint. » Tunc autem peculiari devotione sancta mysteria populus adorabat, et adhuc adorat. In liturgia Syriaca sancto Gregorio tributa, post consecrationem diaconus clamat: *Adorate Agnum Verbum*, etc. Quid autem refert, si immediate post consecrationem a Romana Ecclesia elevatio et adoratio divinarum mysteriorum peragitur, et ab Orientalibus Ecclesiis nunciata ante communionem? Satis est habere nos constantem omnium Ecclesiarum doctrinam et usum de adoratione debite in sacris mysteriis Christo Domino realiter præsentem; ac propterea Latinis Ecclesiis licuisse, imo singularem laudem deberi, quod actum hunc humilitatis et obsequii nostri statim post

peractam consecrationem sensim invocatum probarent, et persolvere pergant, ut quam honorem Sacramentarii divino ipsi Redemptori in sacris subtraxere, nos visibilibus etiam et enixius persolvamus. Sed quid plura querimus, quando ante tot secula sancti Patres *adorationem* agnoverunt in Ecclesia Dei usitatam, cum incruentum sacrificium conficiebatur? Notissima sunt et pervulgata sancti Ambrosii verba: « Caro Christi, QUAM HODIEQUE IN MYSTERIIS ADORAMUS, ET QUAM APOSTOLI IN DOMINO JESU ADORAVERUNT (Ambros., l. III de Spir. S., c. 11). » Illebes plane ingenio sit, aut animum corruptum gerat, qui et hic non videt, quanta fiducia tunc Christi fideles crederent carnem Christi in mysteriis presentem esse, uti certe apostolis presentem fuit Jesus Dominus. Nec aliter loquitur sanctus Augustinus: « Suscepit, inquit, Dominus de terra terram, quia caro de terra est, et de carne Mariae carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulavit, ET IPSAM CARNEM (ac propterea non imaginariam, non metaphoricam) NOBIS MANDUCANDAM ad salutem DEDIT; nemo autem illam carnem manducat, NISI PRIUS ADORAVERIT; inventum est quemadmodum adoretur scabellum pedum Domini; et non solum NON PECCAMUS ADORANDO, sed PECCAMUS NON ADORANDO (Aug. Enarr. in psal. xcviii, n. 9). » Deinde subdit: « Ideo et ad terram quamlibet (id est ad quamlibet Eucharistiae, quae caro Christi est, portionem) TE INCLINAS ATQUE PROSTERNIS, non quasi terram intuearis (hoc est, veluti terrenam rem, nulla veneratione dignam), sed ILLUM SANCTUM, cujus scabellum est, quod ADORAS (id est, caro); propter ipsum enim ADORAS. » Idem supra vidimus, cap. 12, quid Theodoretus habeat de sacris Eucharistiae symbolis, cum ait: « Intelliguntur autem ea esse quae facta sunt et creduntur, ET ADORANTUR, utpote quae illa sunt quae creduntur. » Praecedenti quoque saeculo quarto sanctus Cyrillus Hierosolymitanus ritum tradidit quo tunc populus sacrum Domini corpus et sanguinem acciperet, scilicet, stans quidem, sed inclinato aut corpore, aut capite; nam istud vox *κύπτων*, scilicet, pronus, ab eo adhibita prodit quod signum adorationis tunc erat ex institutione Ecclesiae. « Accede, inquit, et ad sanguinis poculum non extendens manus, sed PRONUS, et adorationis ac venerationis in modum, dicens: Amen. » Et in accipiendo corpore admovent sinistram manum « velut thronum » subijci solitam dexteræ, « utpote Regem suscepturas. » Tanta tunc erat fides, non fides, sed vere, sumi in sacramento ipsummet Christi Domini corpus.

Uti etiam animadvertit Meldensium episcopus Bossuetus, magnus nempe vir, in explicatione missae, non solum antiquis saeculis suprema veneratio et laetitia cultus adhibebatur a Christi fidelibus sacramentalis Eucharistiae, sed etiam extendebatur ad sacra vasa tremendi sacrificii; qui cultus tamen non in materie consistebat, sed in ipsum adorandum Dominum ferebatur. Id sanctus Hieronymus testatur, inquit: « Discant qui ignorant, erudi testimonio Scriptu-

rarum, quae debeant veneratione sancta suscipere, et altaris Christi ministerio deservire, sacrosque calices et sancta velamina, et caetera quae ad cultum dominicæ pertinent passionis, non quasi inania et sensu earentia sanctimoniam non habere, sed, ex consortio corporis et sanguinis Domini, eadem qua corpus ejus et sanguis majestate veneranda (Hieron., *epist. praefixa epist. Theophil. Alex. t. V Biblioth. PP.*). » Non ait Hieronymus adoranda, sed veneranda, sive veneratione digna. An figuram tantummodo corporis Domini in Eucharistia crederet, qui scribit participes fuisse sacros calices venerationis debitæ Christo Domino, quod ex ejus corporis et sanguinis consortio sive contactu sanctificati forent, cuiusque aequo et perspicaci lectori dijudicandum relinquo. Denique legas velim (ut alia loca praeteream) Chrysostomi de Christo loquentis hæc verba: « Hoc corpus etiam jacens in praesepe reveriti sunt magi, et cum multo metu ac tremore adorarunt, Tu non in praesepe vides, sed in ALTARI. Nos ergo longe MAJOREM quam illi barbari OSTENDAMUS REVERENTIAM (Chrysost., *hom. 24 in I Cor.*). » etc. Dubitasse adhuc an antiquitus etiam adorationis tributum persolveretur corpori Christi in sacris mysteriis? Idem Chrysostomus aiebat: « Qui cum Patre (sursum) sedet, omnium manibus continetur (Idem, l. III de Sacerd.), » in sacra videlicet synaxi. Hoc fidelibus denuntiabatur; et adhuc acritatis an tantum Dominum presentem ii adorant? Interea opusculo huic meo si tanta felicitas obtingeret, ut ad Protestantium manus perveniret, eos per viscera Jesu Christi rogo, si religionem amant, si pacem Ecclesiarum cupiunt, a qua abhorretere nisi impius nemo potest, ut quid ex adoratione Eucharistiae necessario consequatur accurate et sine partium studio perpendant. Nulla dubitatio superesse potest quin Christi fideles, cum quarto et quinto Christi saeculo sive genua flectendo, sive caput inclinando, adorationem suam ad Eucharistiam presentem dirigerent, Si Ambrosius, si Augustinus, aliique Patres censuissent, uti nunc Lutheri discipuli opinantur, in sacramento cum corpore et sanguine Christi perdurare adhuc panis et vini substantiam, adorationem improbassent, ne cultus uni Deo debitus simul creaturæ redderetur; ita enim Lutheranis videtur, an jure, non inquiri. Sin, uti Calvinistae sentiunt, Patres ii in Eucharistia solum panem et vinum contineri putassent, non ab ea tantummodo abstinuissent, sed ipsam idololatriæ damnassent. Atqui pro certo habemus antiquos Patres ejusmodi adorationem probasse, imo censuisse sine peccato omitti non posse. Nonne ergo consequi intelligis non aliam fuisse veteri Ecclesiae sententiam et fidem de Eucharistia quam quae in Romana servatur, semperque servata est? Simul etiam fateri cogis nihil cogitasse Patres de pane et vino post consecrationem, sed in sacramento unum corpus et sanguinem et animam Christi uti adoratione digna considerasse. Propterea veritatem hanc, id est, transmutationem veram symbolorum, iidem alijs in locis diserte testati sunt.

Neque aliam tunc fuisse Ecclesie fidem Gaudentius A
episcopus Brixianus, ipse Ambrosii et Chrysostomi
æqualis, te certum facit; inquit enim: « Ipse igitur
naturarum Creator et Dominus, qui producit de
terra panem, de pane rursus (quia et potest et pro-
misit) efficit proprium corpus. Et qui de aqua vinum
fecit, et de vino sanguinem suum, etc. Ne terrenum
putes quod cæleste effectum est per eum, qui trans-
IT in illud, et FECIT ILLED SUUM CORPUS ET SANGUI-
NEM (*Gaud. Brix., tract. 2 ad Neophyt.*). » Infra idem
repetit: « Neque sacramentum illud commune ac
terrenum esse existimans; sed ut per ignem divini
Spiritus id effectum, quod annuntiatum est, credas.
Nam quod accipis, corpus est illius Panis cælestis
(non figura, non imaginatio) et sanguis est illius sa-
cræ vitis, etc. Credamus, quæso, cui credidimus. B
Nescit mendacium Veritas. » Ergo iisdem temporibus
cum habeas Ambrosium Mediolani, Gaudentium
Brixie, Chrysostomum Constantinopoli, Cyrillum
Jerusalemis, Theodoretum in Syria, Augustinum in
Africa (ut alios Patres omitam) concordi voce depræ-
dicantes quod Romana Ecclesia deprædicat, intel-
lige tandem, hanc fuisse olim et adhuc esse veram
Ecclesie doctrinam, ejusque impios perturbatores
fuisse ultimarum sæculorum novatores. Qui tamen
ex iis veritatem non fugiunt, sed amant, suæque
conscientiæ quietem potius desiderant quam sectæ
suæ honorem atque tutelam, adeant, quæso, libros
de Perpetuitate fidei Gallice scriptos. Saltem in
unius sancti Joannis Chrysostomi. libris inquirent
quid olim de Eucharistia universalis Ecclesie sen-
tentia ac fides fuerit. Tot sancti illius episcopi verba
accepisti, me tamen continere non possum quin et
hic unum ex ejus penu deprodam. De sacrificio in-
cruento hæc habet: « Hic terram tibi cælum facit
hoc mysterium. Nam quod ILLIC EST OMNIUM PRETI-
OSISSIMUM ET HONORANDUM, hoc ostendam tibi situm in
TERRA. Sicut enim in regia id quod omnium magni-
ficentissimum est, non parietes, non tectum aureum,
sed corpus regis sedens in solio, ita et in cælis Regis
corpus. Sed hoc tibi nunc licet videre in terra. Non
enim angelos, nec archangelos, sed ipsum eorum
ostendam DOMINUM. Neque solum VIDES, sed etiam
TANGIS, sed etiam COMEDIS, et eo accepto donum re-
verteris (*Chrysost., hom. 24 in I Cor.*). » Qui hæc et
similia nondum intelligit, et Calvinianis arbitrariis
interpretationibus corrumpere nititur, horrendum
illud sibi timeat quod Apostolus Judæis intimavit:
*Aure audietis, et non intelligitis, et videntes videbitis,
et non percipietis (Act. apost. xxviii, 26).*

CAPUT XX.

*De quibusdam ritibus sacræ liturgiæ, quibus novatores
illam intentant.*

Postquam Lutherus et Calvinus, sive Zwinglius,
auctoritate sibi certe a Deo non data, præcipuum
Christianæ religionis sacramentum, sive abrogato
incruento sacrificio, sive sublata ex Eucharistia do-
minici corporis reali præsentia, prorsus deformarunt,
tum ii, tum eorum discipuli, nunquam cessa-

runt Romanam liturgiam arrodere, et muscas etiam
venari, ut eam in contemptum apud suos adducerent.
An merito, nunc est inspiciendum. In Romani ritus
missa, antequam sacerdos ad altare ascendat, gene-
ralem confessionem peccatorum suorum ac populi
stantis præmittit; quamvis enim gravia peccata per
penitentiam sacramentum eluere prius jubeatur quis-
quis ad sacram communionem anhelat, attamen quia
ex infirmitate humana in quotidianas culpas incurri-
mus, tollendæ et istæ sunt, atque in eam fluxum in-
stituta fuit prævia ista confessio et absolutio ante
missæ exordium. Hoc ipsum inculcasse videtur sanctus
Augustinus, inquit: « *Intrate in portas ejus in
confessione. In portis initium est; a confessione in-
cipite. Porta, id est, initium, confessio tibi sit. Unde
in alio psalmo dicitur: Incipite Domine in confes-
sione. Et quid? Cum jam intraverimus, non confite-
bimur? Semper confitetur; semper habes quod con-
fitearis. Difficile est in hac vita ut sic homo mutetur,
ut nihil inveniat in eo quod reprehendatur. Opus
est ut tu te reprehendas, ne ille reprehendat qui
damnaturus est (Aug., *Enarr. in psal. xcix.*). » Porro
exploratum est, multisque veterum monumentis
confirmatum, ejusdem confessionis genere usos fuisse
antiquitus sacerdotes, vel antequam e sacrario pro-
cederent, vel ad pedes sacri altaris. Quod vetustis-
sima Ecclesie Romanæ Sacramentaria rubricis et
cæremoniis in missa adhibitis careant, an antiquis
sæculis peculiaris ista confessio in usu fuerit, non
constat. In missa ab Illyrico edita, quæ grandem
absque dubio antiquitatem sapit, par formula invenit-
C tur. Altera ferme similis formula confessionis a Mi-
crologo refertur, qui sub finem sæculi undecimi de
liturgicis rebus scribebat, uti et in Sacramentario
Romano, quod e bibliotheca Cliviana cardinalis
Bona produxit. Missale canonice cathedralis Muti-
nensis, ante annos sexcentos exaratum, servat, ex
quo missam supra exhibui eo tempore Mutinæ usi-
tatum. In illa post *Introibo*, et *Judica me, Deus*, se-
quitur hæc rubrica: « Cum autem (sacerdos) perve-
nerit ante altare, dicat humiliter inclinato vultu:
Pone, Domine, custodiam ori meo. Respondeatur:
Et ostium circumstantiæ. Et agat, ut nos est, confes-
sionem. Peracta autem confessione dicat: *Deus, ri-
tam meam annuntiavi tibi,* » etc. Quod certum est, non
minus in Occidentalium quam in Orientalium missis,
æque sacerdos ac populus divinam misericordiam
implorare consueverunt, non solum in ipso introitu
exclamando *Kyrie eleison, Christe eleison*, id est,
Domine, miserere, Christe, miserere, sed etiam in
aliis missæ partibus; idque observatum repetitumque
videmus in ipsorum Orientalium liturgiis, et præcipue
in missa Chrysostomi, antequam sacerdos communi-
cet. Nemo certe sanctissimum hunc usum disciplinæ
ecclesiasticæ non laudet. Binghamus tamen, homo
Britannus (*De Origin. eccles., l. xv, c. 1*), habet
quod carpit in Romana liturgia; confessio quippe ibi
fit Deo omnipotenti, Deiparæ, et omnibus sanctis,
cum olim, ut ipse contendit, hæc soli Deo fieret.*

Quam in rem Gallicani officii apologiam, sive confessionem, vetustam commemorat. Verum quibus verbis concepta fuerit in aliis Ecclesiis antiquitus eadem confessio, ex rubricarum defectu, ut dixi, rescire non possumus. Quod satis est, nihil hic habes quod cum dogmate ac disciplina catholice Ecclesie non conveniat. Legitimis enim rationibus, ut infra innuemus, et calculo primitivæ ipsius Ecclesie nititur invocatio sanctorum, eorumque communionem nobiscum in Symbolo profitemur. Deo autem confitemur, ut nobis parcat; sanctis tantummodo, ut orent pro nobis; quemadmodum diserte ibi confessio ipsa testatur, in qua sacerdos et populus precantur *sanctos omnes orare pro me ad Dominum Deum nostrum*. Publica hæc est confessio; si coram populo, cur et non coram sanctis? Sancti certe viri in cælesti patria astant Deo, ad quem confessio in primis dirigitur. Propterea in antiquissima confessione poenitentis, quam ex Ordine Romano Hittorpius exhibet, et Morinus refert, hæc leguntur: *Confiteor tibi, Domine, Pater celi et terræ, tibi que benignissime Jesu, una cum Spiritu sancto, coram sanctis angelis et coram omnibus sanctis (Morin., append. ad lib. de Pœnit.)*, etc. Alias pares formulas Morinus idem ex antiquis Pœnitentialibus decerpit. Eadem ratione sacerdos populum, populus sacerdotem rogat, ut oret pro se.

Ad incruentum sacrificium luminaria adhibentur. Non desunt heterodoxi, inter quos Joannes Henricus Ottius Calvinista, qui Examen instituit contra cardinalis Baronii Annales, ob ejusmodi ritum Catholicis insultantes, nobisque sanctum Hieronymum obficientes, qui adversus Vigilantium in hæc verba loquitur: « Cereos non clara luce accendimus, sicut frustra calumniaria, sed ut noctis tenebras hoc solatio temperemus, et vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris, » Propterea Patri LeBrun visum fuit Hieronymi ævo minime usos fuisse Christianos luminariis in sacris diurnis, sed postea invaluisse hunc morem, desumptum e ritu deferendi lumina, cum legebatur Evangelium. Nam ibi ipse Hieronymus addit: « Per totas Orientis Ecclesias, quando legendum est Evangelium, accenduntur luminaria, jam sole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. » De cereis in honorem martyrum accensis erat ibi sermo; at tamen cum Hieronymus luminaria adhibita probet, « quando legendum est Evangelium ad signum lætitiæ, » idem Pater Le Brun opinatur ejusmodi exemplo fretos Christi fideles morem luminum extendisse ad integram missam. Uti jam alibi ostendisse nunc arbitror (*Murat., Anecd., t. I, dissert. 16*), non tam facile concedendum est Hieronymi temporibus defuisse interdum luminaria in templis, et ad sacramentorum celebrationem. Si in Palæstina usus iste non fuit, aliis in regionibus viguisse potuit. Non solum ad Evangelium, sed ad baptismum cerei accensi deferebantur, ut ex Cyrillo Jerosolymitano et Gregorio Nazianzeno constat. Neque iis duntaxat usi

A neophyti, sed alii quoque ad honorem tanti sacramenti. Marcus diaconus Gazensis, et scriptor synchronus, in Vita sancti Porphyrii episcopi, describit apparatus diei quo Theodosius II infans, Arcadii Augusti filius, anno Christi 404, hoc est, vivente et vegeto sancto Hieronymo, sacro baptismate regeneratus fuit. Egresso infanti e salutari lavacro, « præcedebant patricii, illustres, et omnis dignitas, cum ordinibus militaribus, omnes portantes cereos, ut putarentur astra cerni in tenebris. » Quod plus est, sanctus Paulinus Nolanus, anno Christi 398, hæc habet (*in Natal. 3 in honorem S. Felicie*):

Clara coronantur densis statera lychnis,
Lumina ceratis adolentur odora papyris.
Nocte dixque micant. Sic nox splendorque non
Fulget, et ipsa dies cælesti illustris honore
Plus micat, innumeris lucem gemiuata lucernis.

B Ita Paulinus aliquot ante Vigilantium annos, cupis verba interprete non egent. Sanctus quoque Epiphanius scribit (*Epistol. ad Joan. episc. Jerosol.*) se prætereuntem per villam quamdam vidisse ibi « leccenam ardentem, » et cum interrogasset, didicisse « esse ecclesiam. » Cereos autem accensos, « quando legendum est Evangelium, aut sacrificium offerendum, » agnovit sanctus Isidorus Hispalensis; neque id uti rem novam, sed uti jamdiu usitam. Venantius quoque Fortunatus (*Lib. v, carm. 5*) diem festam Ascensionis Domini describens, cereos accensos et candelabra memorat. Sed quamvis daremus (neque tamen hoc dandum), tantummodo post Hieronymi ævum inventum fuisse morem cereorum, seu luminarium ad integrum missæ sacrificium, id certe laudabili ratione factum fuerit. Si enim gaudii ostendendi gratia ad Evangelia antea adhibebantur luminaria, cur pari causa adhiberi deinde non potere ad integram missam? Sed et aliam potiore rationem accipe. Sacratissimam Domini cenam una cum sacrificio crucis missa exhibet. Mensæ propterea apparatus ibi habes calicem, patenam, mappas, etc., omnia ad imitationem ac renovationem tanti operis composita. Sine luminibus profecto peracta non fuit postrema Salvatoris cæna. Quis ergo non commendat adhibita a nobis in renovatione ejusdem cæne luminaria? Imo, ut ea adjungere deceat, iis auferre dedeceret, atque improbare dementis foret.

D Supra vidimus, cap. 16, quousque progressa fuerit superbia et furor Lutheri, dum offertorium et quidquid oblationem olet in cælesti missæ sacrificio, abominationem appellare minime erubuit, ac prorsus repudiandum esse una cum universo canone imperatorio decreto sancivit. Ita ille in contemptum non dicam præsentis Romanæ Ecclesie, omniumque et Occidentis et Orientis Ecclesiarum, quæ suis in liturgiis sacræ oblationis ritum observant, uti supra tot exemplis ostendimus, sed primitivæ etiam ipsius Ecclesie. Et quanta quidem fuerit hominis illius impotentia ac temeritas, et quam immerito pro tutandis ejus erroribus nonnulli adhuc in aciem descendant, unus sanctus Clemens I Romanus pontifex et martyr, nos edocere potest. Is ergo in hæc verba

loquitur : « Cuncta ordine debemus facere quæ nos Dominus jussit peragere. Statutis temporibus oblationes et liturgias perfici, neque inordinate fieri præcepit, sed præfinitis temporibus et horis : Τὰς τε προσφορὰς καὶ λειτουργίας ἐπιτελεῖσθαι. Addit etiam : Οἱ οὖν τοῖς προσηταγμένοις καιροῖς ποιῶντες τὰς προσφορὰς αὐτῶν, εὐπροσδεχοί τε καὶ μακάριοι. Qui ergo assignatis temporibus oblationes suas faciunt, accepti et beati sunt (*Clem. I pap., epist. ad Corinth., c. 40*). » Cum Clementem audis, audire te puta ipsosmet apostolos; nam viventibus ipsis apostolis floruit, eorumque discipulus fuit. Neque hic somnias, oblationum nomine posse designari dona in pauperum usum altari oblata. Non aliud ibi sunt oblationes quam quibus incruentum sacrificium conficiebatur, ac Deo offerebatur; hoc enim Dominus jussit peragere, et quidem certis temporibus et horis. Si audire volumus Joannem Gasparem Sycerum Tigurinum, sive Calvinianum presbiterum in suo Thesaurio ecclesiastico vox προσφορὰ « usurpatur de sacra cœna. » Imo dicere debuit de sacrificio, cujus causa sit oblatio; neque enim ad cœnam eandem pertinet. Idque ipse postea fateri coactus est scribens, προσφέρειν, sive offerre, « absolute positum, significat » θυσίαν προσφέρειν, scilicet, sacrificium offerre. Proinde in canone sexto apostolorum statutum habes; « Si quis episcopus, presbyter, aut diaconus, facta oblatione non communicaverit, causam dicat. » Norunt eruditi quanta sit eorum canonum antiquitas, quantum revera non sint apostolis tribuendi. Præterea oblationem et sacrificium verum in catholica Ecclesia a sanctis Irenæo et Cypriano de prædicata vidimus supra, cap. 18. Quales sancti ii viri fuerint, eruditus lector sat novit. Tertullianus quoque de diabolo sit æmulatore « sacramentorum divinarum. Signat ille in frontibus milites suos; celebrat et panis oblationem (*Tertul., l. de Præscript. c. 41*). » Alibi vero inquit: « Non permittitur mulieribus in ecclesia loqui, nec tinguere, neque offerre (sacrificium), nec alicujus virilis muneris, nedum sacerdotalis officii, sortem sibi vindicare (*Idem in lib. de veland. Virgin. c. 9*). » Confirmatum idem videas a celeberrimi concilii primi Nicæni anno Christi 325 celebrati canone: « Pervenit ad sanctum magnumque concilium, quod in quibusdam locis et civitatibus presbyteris gratiam sacræ communionis diaconi porrigant; quod nec regula nec consuetudo tradidit, ut ab his, qui potestatem non habent offerendi, τὴν ἕξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν, illi qui offerunt Christi corpus accipiant (*Conc. Nic. I, c. 18*). » Antea quoque in concilio Arelatensi anni 314 interdictum fuerat « diaconibus offerre (subaudi) sacrificium (*Conc. Arelat., c. 15*). » Quis ergo non horreat Lutherum, qui non solum Oblationem et Offertorium sustulit e missa, sed etiam primitivam Ecclesiam Abominationis nota denigrare est ausus, quod Oblationem usurpaverit in sacris mysteriis, ipsumque Nicænum concilium, cujus tamen dogmata summa semper veneratione universæ orbis Ecclesiæ sunt

A amplexatæ, infamare non erubuit, ac si liturgicam oblationem ab ipsius Christianæ religionis exordio frequentatam ac propterea ab ipso institutore Christo descendentem, sanctissimi illi Patres aut temere invexerint, aut insipienter probarint?

Quod cardinalis Bona in Liturgicis suis adnotaverit, nunc « solos clericos vel ministros respondere in missa, *Et cum spiritu tuo*, Binghamus occasionem arripit insultandi Romanæ Ecclesiæ, quasi hæc « populum ab hac divini cultus parte penitus excluderet, » ac propterea « in errorem et pravitatem incurreret (*Bingham., Orig. eccles., l. xv, c. 3*). » Tum subdit: « Cujus rei haud alia ratio dari potest, quam magisterialis Ecclesiæ auctoritas, quæ, quidquid lubet, populo præscribere sibi sumit, non obstantibus quacunque regula, sive traditione veteris Ecclesiæ. » Sed ejusmodi accusatio ex una hominis temere judicantis inscitia manavit, et reservanda erat adversus Lutherum et Calvinum, qui sine ulla auctoritate tot et sacra liturgia sustulere, quanquam traditione veteris Ecclesiæ probata. Indicet mihi Binghamus, si potest, ullum Ecclesiæ decretum quo populus vetitus sit respondere sacerdoti in sacris. Una necessitas morem hunc sensim invexit, ut in privatis missis unus clericus, et in solemnibus chorus, pro populo respondeat, ex quo idem populus ob non amplius intellectam linguam Latinam, et ob ignorantiam responsorum, a respondendo cessavit. Tunc opus fuit in missa non solemnem unum substituere clericum, qui defectum populi indociti suppleret atque illius nomine sacerdoti responderet; nam quidquid nunc clericus respondet, astantium nomine respondere certum est. Cæterum et nunc ipsis laicis clericorum munere fungi licet inserviando missis privatis. Neque vetantur laici, cantus lege edocti, miscere se cum choro clericorum, et respondere. Imo laici soli in sacris confraternitatibus, et sanctimonialibus solæ, dum missa cantatur, respondent sacerdoti. Quare videas quam injusta sit Binghami accusatio, qui et infra ad alteram descendit, contendens « Consecrationis verba semper alta voce fuisse pronuntiatæ, » ac populum respondisse Amen. Quam in rem producit novellam Justiniani Augusti, jubentis, « non in secreto, sed cum ea voce quæ a fidelissimo populo exaudiatur, divinam oblationem facere, ut populus gratiarum actioni subjiciat Deo sanctum illud Amen (*Justinian., in novella 137, c. 6*). » Tum subdit Binghamus: « Facit pro Ecclesia Romanensi, quod lex canonica superior est civili; alioquin tam horrenda omnium divinarum et humanarum legum violatio non inulta impunitaque foret. » Neque pudit hominem doctum in tam horrendum epiphonema erumpere, ut Romanæ Ecclesiæ tribueret « omnium divinarum humanarumque legum violationem? » Si Binghamus hominum judicium contempsit, cum in execrabilem calumniam hanc raptus est, num judicium Dei effugerit, qui ab ipso rationem certe exegerit, cur tanta infamia onerare sit ausus Ecclesiam Romanam? Quod vero is cardinalem Baronium ia-

esset, succensentem Justiniano ob ejusmodi legem, nihil aliud ab eo petendum est, nisi ut edicat positive fuerint imperatores, an *episcopi regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo*, et jure dixerit sanctus Ambrosius « Imperatores intra Ecclesiam esse, non supra Ecclesiam, et publicorum imperatori munium jus esse commissum, non sacrorum (Ambros., *epist.* 20)? » Jus istud si forte Britannus scriptor in regem suum conferat, cum divinæ legis tum disciplinæ ecclesiasticæ injuriam se prodet. Verum quid de hoc ritu dicendum est? Cardinalis Bona in ea fuit sententia, olim « in Ecclesia Occidentali omnes audisse sanctissima et efficacissima verba, quibus Christi corpus conficitur, ac postea statutum fuisse ut canon submissa voce recitaretur (Bona, *de Liturg.* l. II, c. 13). » Antiquum vero morem desiisse sæculo Christi decimo ex conjectura censuit. Propterea ante aliquot annos insurrexere qui canonem non amplius secreto recitarent, aut recitationem clara voce edicerent. Sed Pater le Brun (*Tom. IV Liturg.*) dissertationem perquam elaboratam istis nova cupientibus opposuit, multisque rationibus et copiosa eruditione contendit in Ecclesiis Occidentalibus semper viguisse, nunquam desiisse, secretam canonis recitationem. Negari tamen nequit, quin apud Orientales omnes Ecclesias, ut constat ex omnibus ferme liturgiis Græcis, Syriacis, et Copticis, consecrationis verba audiantur a populo, respondente postea: *Amen*. Ejusmodi novitatem post nuper memoratam Justiniani legem in eas regiones invectam le Brun arbitratur, cum antea non alius ibi ritus observaretur, quam qui semper ab Occidentalibus observatus fuit. An ita fuerit, satis compertum non puto. Illius dissertationem, qui plura cupit, consulere poterit. Dicendum interea nobis est ritum hunc ex his esse qui indifferentes sunt, et sive uno, sive altero modo peragantur, ratione et auctoritate firmantur. Propterea ob ejusmodi varietatem nulla unquam inter Latinos et Græcos de tot aliis disputantes oborta est controversia; et æquum est ut laudabilem usum suum unaquæque Ecclesia retineat sine contradictione alterius. Statuendum vero præcipue est nemini licere privata auctoritate novationem hic facere; nam etiamsi de ritibus agatur, qui mutari sine detrimento religionis possunt, jus tamen unis est supremis Ecclesiæ pastoribus, non nobis, id præscribere, retinere, aut mutare, prout eorum sapientiæ melius visum fuerit.

Non omisit Binghamus veterem cantilenam canere, quod Romana Ecclesia in sacris quotidie utatur lingua populo incognita: « quæ corruptela, is ait, intolerabilis est, et apostolorum auctoritati, priscæ Ecclesiæ regulis, populi Christiani ædificationi et communi sensui ac rationi hominum contraria. » Ita ille, et quidem buccis inflatis. Ast is minime recognovit innumeros in mundo usus et mores esse, in quibus duas ansas cum Epicteto reperimus. Si eos ex una facie respicimus, utiles ac laudandi videntur; sin ex altera, inutile, fortassis etiam improbandi, deprehen-

duntur. Ita composita est mortalium conditio, ut æpissime ex una eademque re commoda et incommoda consequantur. Quod methodum suam Protestantibus commendent, scilicet, linguam populo notam adhibere in sacris, non eos profecto deficient rationes: ast judicii inops sit, qui hanc ob causam in jurgia et contumelias adversus Romanam Ecclesiam ruat. Et qui corruptela hic ei tribuenda, quæ linguam Latinam, qualem ab apostolorum ævo accepit, adhuc retinet, quod nempe religioni sibi ducat deserre quæ vetus Ecclesia usurpavit? Adversabaturne Britannica gens communi sensui et rationi hominum, cum usque ad sæculum Christi decimum sextum Latinam in sacris liturgiis linguam conservavit? At inquit: Ab antiqua consuetudine recedere præstaret. Audio; sed suæ quoque rationis catholice Ecclesiæ sint, ne venerandæ antiquitatis instituta mutet; quod et animadvertas in tot aliis Christiani ritus populis, qui aut Græco, aut Syriaco, Æthiopico, Coptico, Armenio, aliove idiomate liturgiam conficiunt, quanquam veteris illius linguæ ignari. A me non expectet lector quid de hac re docti viri disseruerint, neque enim mihi statutum est in omnes controversias invadere quæ ad sacram liturgiam spectant. Satis sit monere majestatem conciliari sacris a Latina lingua, in qua fuere instituta; populi que catholici devotionem minime languere, etiamsi Latina verba non intelligat, aut sacerdos secreto oret, atque ipsam Ecclesiam indulgere ut exoptantibus intelligere illas sacras preces, versio earum in linguam vulgarem ministretur. Eadem etiam de causa a refriganda quæstione illa abstineo quam Nicolaus Cabasilas Græcus scriptor, allique ejus gentis, adversus Latinos agitarunt, contententes, non verbis Domini, sed invocatione Spiritus sancti, sive prece, quæ in quibusvis Orientalium liturgiis post eadem verba occurrunt, consecrationem donorum fieri. Satis mihi sit hac de re cap. 10 lectorem novuisse, neque nos Græcis et Græcos nobis ob ejusmodi ritus diversitatem infestos esse debere, uti ostenderunt cardinalis Bona (*Lib. II Liturg.*, c. 13), Renaudotius (*In Collectione Liturg.*), Martene (*Doct. antiq. Eccles. Ritib.*, l. I, c. 4, art. 8), et præsertim Petrus le Brun (*Explicat. missæ*, t. IV), qui justam dissertationem de hoc ipso argumento elaboravit, ostenditque non pugnare inter se Occidentalium et Orientalium hac de re consuetudinem diversam. Ad Romanam vero liturgiam quod attinet, cum invocatio, sive preces (uti supra monui), præcesserint, et pone sequantur efficacia Christi verba, nulla dubitatio superest quin completa perfecta que tunc sit consecratio, et legitime instituta fuerit subsequens elevatio et adoratio corporis et sanguinis Domini. Dixi præcedere invocationem; hæc autem non solum peragitur cum rogatur Deus ut oblatio nobis corpus et sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri, etc., sed etiam ante abluitionem manuum, cum sacerdos ait: *Veni, sanctificator omnipotens æterne Deus, et benedic hoc sacrificium tuo sancto nomini præpara-*

tum. In missa Mozarabum eadem invocatio occurrit, A dirigiturque ad Spiritum sanctum; aiunt enim: *Veni, sancte Spiritus sanctificator; sanctifica hoc sacrificium de manibus meis tibi preparatum.* In omnium vetustissimo Sacramentario Leoniano, de quo supra egimus, in missa trigesima, mense Julio, hæc oratio habetur: *Mitte, Domine, quæsumus, Spiritum sanctum, qui et hæc munera præsentia nostra tum nobis efficiat sacramentum, et ad hoc percipiendum nostra corda purificet.*

CAPUT XXI.

*De aliis ritibus Romanæ ritibus, a Protestantibus in-
sta censura impeditis.*

Egregius cardinalis Bona (*Lib. 1 Liturg. c. 25, § 11*) erudite ac sincere animadvertit tantummodo post annum a Christo nato millesimum, ortum habuisse oblatas, quarum nunc usus est in Ecclesia, quæ, scilicet, tenues sunt, et ad figuram et exiguitatem ferme unius denarii formantur, cum molis longe majoris antea forent. Ansam inde sumpsit Binghamus Anglus adversus hunc ritum declamandi, quasi panis ad altare offerendus (adeo in extremum inciderit, ut fere naturam elementi sacramentalis perdidit, rem quæ panis vix dici poterat substituendo in locum communis elementi (*Bingham. Orig. eccles., l. xv, c. 2, § 5, 6*).) Sed quis non agnoscat in hoc summam cavillandi pruriginem? Ineptus enim sit declamator, qui oblatas, sive hostias, quibus nunc utimur, verum ac naturalem panem negare audeat. Desipiat etiam, qui ex mole panis majorem minoremve cælestis sacramenti efficaciam accessat. Inter honilias quæ sub nomine Eusebii episcopi Gallicani editæ sunt, quinta de Pascha, quæ sancto Isidoro in Mss. attribuitur, hæc habet: « Invisibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis et sanguinis sui verbo suo secreta potestate convertit, etc. Deinde hæc addit: « Eucharistiæ sacra perceptio non in quantitate, sed in virtute consistit. Quod corpus, sacerdote dispensante, tantum est in exiguo, quantum esse constat in toto. » Neque certe antiquis temporibus grandis buccella in os fidelium immittebatur, sed quodlibet fragmentum consecrati panis satis fuit, cum ibi non minus quam in grandioribus fragmentis se accipere totum Christi corpus Christiani olim quoque crederent. Alteram idem Binghamus censuram struit, fassus tamen, « de re leviore » esse (*Idem, ibid., c. 5, § 35*), videlicet, post consecrationem antiquitus fractum et comminutum fuisse panem in multas partes, ut fidelibus distribuere, nunc autem in Ecclesia Romana « unam duntaxat oblatam in tres particulas dividi, de quibus nemini datur, modo ut unam retineant antiquæ consuetudinis; » qui mos ab ipso appellatur « aberratio a veteris Ecclesiæ simplicitate, » et quidem « vituperabilis. » Levis hujusce mutationis causas a nostris adductas, easque justas, ipse avertit, neque refellere audeat, et nihilominus garrere pergit. Nimirum novo invento id fa-

ctum ut consuleretur periculo tot fragmentorum, quæ ex veterum fractione evitari non poterant; constat autem in levibus hisce rebus potestatem esse Ecclesiæ variandi, prout ei satius videatur. Ante consecrationem, uti probabiliter creditur, panem Dominus noster *benedixit et fregit.* Attamen hunc frangere post consecrationem Ecclesia semper consuevit; quanto ergo plus eidem licuit in tres duntaxat partes hostiam sacerdotalem frangere, et in tot particulas sive oblatas antea divinum panem consecrare, et fidelibus postea distribuere, sublato, quantum fieri potuit, fragmentorum incommodo?

Verum ad graviora transeamus. Sunt ex Protestantibus nonnulli, atque inter eos præcipue Binghamus (*Lib. xv, c. 3, § 25*), qui sibi visi sunt reperisse in canone Romano quædam repugnantia sententiæ de transsubstantiatione et reali præsentia corporis et sanguinis Domini post donorum consecrationem. Scilicet, ibi legitur: *Super quæ propitio ac sereno vultu respicere digneris et accepta habere, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui justi Abel, et sacrificium patriarchæ nostri Abraham; et quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.* Ad quæ hæc adjungit Binghamus: « Quomodo enim reale corpus ac sanguis Christi vocari possunt hæc dona? aut comparari cum sacrificio Abel, qui de animantibus obtulit? Quomodo quis precari potest (sine injuria in Filium Dei) ut Deus sacrificium unici Filii sui sibi acceptum esse sinat, quemadmodum sacrificium Abel? » Propterea is censet hæc bonum olim sensum admisisse, quando super pane et vino pronuntiabantur ad consecrandum ea in monumentum ac symbola corporis et sanguinis Domini; nunc autem, ut is dicere pergit, « absurda sunt, et primitivæ intentioni contraria. » Quia Calvinianis oculis hæc intuitus est Binghamus, quod videre debuit non vidit. Nos dona et data Eucharistiæ sacramentum appellamus, quod cælestis victima quæ ibi continetur incomparabile beneficium est, a Deo nobis collatum. Ad hæc uti donum agnoscimus ab ipso omnium datore bonorum ipsum panem et vinum, sine quo sacrificium novæ legis confici non posset. At quid sunt hæc dona et data, cum hæc verba sacerdos pronuntiat? Sunt dona in rem divinam conversa, quod ante verba consecrationis erat panis et vinum jam factum est corpus et sanguis Domini. Cur non legit, cur attente non consideravit Binghamus præcedentia immediate verba, quibus sacerdos ait suo ac populi nomine: *Offerimus præclaræ majestati tuæ de tuis donis et datis hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, et calicem salutis perpetuæ. Super quæ propitio, etc.?* Ergo non amplius ille terrenus est panis, sed panis sanctus vitæ æternæ, quo nomine una caro et corpus Domini donatur. Eritne quisquam e Protestantibus qui panem quo corpora nostra aluntur hæc voce designari putet, cum disertis verbis ipse Jesus nos illius veram significationem docuerit, inquam;

Ego sum panis vivus (Joan. vi, 48)? Quod etiam efficacius exprimitur additamento *Æternæ*; hanc enim vitam materialis panis dare nequit, sed unice dare potest divinus ille panis, hoc est, corpus Christi Domini, de quo ipse ait: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Confirmatur etiam veritas sanguinis Christi, quem sub speciebus vini sacra mensa nobis, non figurate, sed vere præbet, quando appellatum videmus *calicem salutis perpetuæ*, dicente Domino: *Qui manducat meam carnem, et bibit sanguinem meum, habet vitam æternam.* En quid sint dona post consecrationem. Ad hæc agnoscenda nihil aliud exigitur, nisi animus pravis affectionibus et præjudiciis liber.

Ad alteram Binghami interrogationem procedamus. Nullam ille comparisonem invenit inter sacrificia Abel, Abraham, et Melchisedech, et incruentum altaris, uti Catholici sentiunt. Docendus esset Binghamus eensusse sanctos Patres, patriarcharum sacrificia, quæ Deo placuere in Veteri Testamento, ideo placuisse Deo, quia Filium Dei unigenitum postea pro nobis hostiam futurum præfigurabant, illaque sacrificia fuisse figuras præcellentissimi sacrificii crucis et altaris. Sed hac inspectione dimissis, duo in re præsentia consideranda sunt, scilicet, sacrificium, et res sacrificata, sive qui sacrificium facit, et victima quæ offertur Deo. Nunquam autem Ecclesia somniavit potere a Deo ut acceptam habeat illam hostiam, hoc est, corpus et sanguinem Filii sui, cum nemo unquam inter Christianos dubitarit quin acceptissima semper sit divino ejus Patri, sed petit ut sacrificium ab indignis et peccatoribus factum ei placeat; petit ut vota et preces offerentium immaculatam illam hostiam placido vultu accipiat. In præcedentibus ejusdem missæ Romanæ precibus oratur: *Sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, Domine Deus. Ut sacrificium acceptabile fiat apud Deum. Patrem omnipotentem.* Ita et in sancti Basilii Liturgia legitur: *Deus gratiæ largitor, da nobis, ut sacrificium nostrum coram te acceptum sit.* Cum vero exempla habeamus Dei placido vultu accipientis sacrificia quædam legis antiquæ, præfigurantia sacrificium longe excellentius novæ legis, iis utitur Ecclesia, ut quod sancti viri ob puritatem, fidem, animique devotam dispositionem, suis oblationibus impetrarunt, nos etiam, quanquam impares, quanquam indigni obtineamus. Ad eandem pariter intentionem referenda sunt quæ subsequuntur, supplicante sacerdote ut Deus jubeat hæc perferri per manus sancti angeli sui in conspectum divinæ Majestatis suæ. Inquit hic Binghamus: « Quo pacto Christus, qui sedet ad dexteram Patris, ministerio eget angelorum, ut perferatur ad Patrem in cæleste altare? » Hujusmodi ministerio certe non indiget Dominus noster, de quo Chrysostomus ait: « Qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus pertractatur, ac se tradit volentibus accipere (Chrysost., l. III de sacerdot.). » Verum etsi Ecclesiæ sensus is

A foret quem opinatur Binghamus, nihil majestatem Filii Dei dedeceret, si sacratissimum ejus corpus per angelos ex terreno ad cæleste altare diceretur deferri; Christus enim in sacramento existit, speciem victimæ mactatæ præferens, quanquam semper vivus; seque Patri pro nobis exhibet, qualis humiliatus usque ad mortem pependit in cruce. Sed satius est opinari, cum dicitur: *Jube hæc perferri*, nihil aliud exoptari ab Ecclesia, nisi ut ad cæleste altare (cujus mentio est in Apocalypsi), sive ad cælestem Dei thronum et sanctuarium Divinitatis, per angelum (qui orationibus fidelium vivorum præest, easque ad Patrem defert, uti pariter in Apocalypsi legitur) deferantur orationes, vota et oblatio, sive sacrificium, quod tunc Deo offertur.

B Neque enim existimari potest Ecclesiam exoptare ut revera Christi corpus et sanguis de altari in cælum, sive de loco inferiore in superiorem ferantur, cum hoc sine miraculo, eoque perenni, fieri nequeat, et quotidie cernantur cælestia dona ex altari terreno non dimoveri. Hanc esse mentem Ecclesiæ ediscimus ex aliis cum Latinorum tum Orientalium liturgiis, dum prima oblatio fit panis et vini. In Romana Deum deprecamur, ut oblatum vinum nondum consecratum, sive calix, *in conspectum divinæ Majestatis cum odore suavitalis ascendat.* In Liturgia sancti Basilii apud Goarem: *Ut simus digni tibi offerre hoc rationale et incruentum sacrificium pro nostris peccatis, et populi ignorantibus; quo suscepto in sancto et intellectuali tuo altari in odorem suavitatis, vicissim nobis remitte gratiam sancti tui Spiritus.* Non ergo petitur ut panis et vinum oblata realiter per miraculum attollantur ad *supercæleste altare*, ad altare spirituale, quod *excelsius cælestis est*, ut aliæ liturgiæ habent, sed ut sacrificium peragendum, quod complectitur preces et spem veniæ ab offerentibus conceptam, et ab eorum actione pendet, coram divino Patre sistatur in cælis; moris quippe est in Ecclesia intueri Deum, quamvis omnipræsentem, in solio præsertim gloriæ suæ ac throno majestatis sedentem ac dominantem. Ita cum sacerdos incensum adolet Deo, rogat ut ascendat ad Deum; et in liturgia Græca sancti Joannis Chrysostomi apud Goarem, et in aliis quas prætereo, offertur thymiama, quod *suscipe, Domine, in sanctum et supercæleste ac intellectuale tuum altare*, etc. Profecto non fumus et odor thuris ad cælum usque penetraturus creditur, sed quidem orationes et affectus sacerdotis et populi, adorationem præstantis Deo per hoc signum, illic perventuros speramus. Itaque in prælaudata oratione petitur, non ut divina præsens hostia deferatur in cælum. Id unum Ecclesia petit cum Daniele ut *fiat sacrificium nostrum in conspectu Dei, et placeat illi (Daniel. III, 40)*, hoc est, ut ad Deum deferatur oratio, actio, et oblatio nostra, atque in conspectu Dei in cælo compleatur quod in terrestri altari peragitur, et ex præstantia cælestis victimæ, et ex acceptance sacrificii nostri, in nos deinde omnis benedictio descendat. Hoc subsequentiæ verba confir-

mant. Vota nempe nostra ascendere ad Deum cupimus, ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filii tui corpus et sanguinem sumpserimus, omni benedictione cœlesti et gratia repleamur. In altari est corpus et sanguis Domini; ex illo sumendum est nobis: sed rogandus divinus ejus Pater, ut actio hominum peccatorum tam sanctam hostiam offerentium, ab eo clementer accipiat; tunc enim omnis benedictio cœlestis et gratia e cœlesti isto convivio et sacrificio est nobis speranda.

Denique in canone ante orationem Dominicam hæc habentur: *Per quem (scilicet, Christum Dominum) hæc omnia, Domine, semper bona creas, sanctificas, vivificas, benedixisti et præstas nobis.* Hic etiam tricitur Binghamus, ejusque asseclæ. « Qua, quæso, ait, loquendi ratione Christus vocari potest: *Hæc omnia bona?* et quidem bona, quæ Deus semper creat, sanctificat, benedicit? Num Deus creat, sanctificat, vivificat, et benedicit Deum Christum per Jesum Christum? » Ita ille, phantasma in cerebro suo fabricatus quod nunquam in rerum natura fuit. Non de Christo existente in sacramento hæc dicuntur; absolum quippe nimis foret per dictionem *hæc omnia* significare Christum Dominum. Sed quidem per ejusmodi dictionem significantur quæcunque bona in usum nostrum divina misericordia quotidie creat; aut duntaxat fructus terræ, qui stato quodam anni die ad hæc verba benedicebantur; aut denique ipse panis et vinum, per quæ sacrificium conficitur. Hæc semper Deus quotannis per Jesum Christum Filium suum creat et producit in beneficium nostrum: quod quidem beneficium prægrande est, cum creaturæ istæ nobis inserviant non solum ad vitam, sed etiam ad omnium præstantissimum mysterium in Ecclesia Dei, et sine quibus ineffabile sacrificium altaris confici nequit. Ejusmodi postea beneficium Dominus mirum in modum auget, cum panem et vinum sanctificans, et a communi usu discernens, ad tantam dignitatem extollit, ut sacramentum fieri possint immaculati corporis et sanguinis sui. In immensum postea asurgit beneficium istud, cum Christus per sua verba panem ipsum vivificat. Res inanimæ sunt panis et vinum. Quomodo vivificantur et vitam accipiunt? Non alia ratione et causa, nisi ex omnipotentia Dei, qui dona ipsa in Filii sui corpus et sanguinem, cum anima et divinitate conjunctam, « transmutat et transelementat, » ut sancti Patres et liturgiæ testantur, eodem modo quo virgam Moysis vivificavit, in serpentem convertens; nam et hujusmodi exemplo lidem Patres utuntur ad statuendam realem mutationem donorum in sacramento altaris. Ita quod erat ante panis terrenus, fit et evadit panis ille, qui de se ipso ait: *Ego sum panis vivus, qui de caelo descendi.* Vivificatum autem hunc panem Deus benedicit, ut per ipsum in fideles suos digne communicantes cœlestis omnis benedictio et gratia demum effundatur. Si ad hæc animum advertisset Binghamus, a ridenda illa interrogatione abstinuisset. Atque ex his explicata videas nuper memorata verba, quæ in canone præce-

dunt, dum sacerdos post consecrationem ait: *Offerimus præclaræ Majestati tuæ de tuis donis ac datis hostiam puram, etc., panem sanctum vitæ æternæ.* Græci in missa divina Chrysostomo tributa aiunt et ipsi post verba consecrationis: *Tua de tuis tibi offerimus in omnibus et per omnia;* id est, corpus et sanguinem Filii tui, eformatum ex pane et vino creaturis tuis. Nescio quem in finem Leibnitiuſ v. cl. in Miscellaneis adnotavit, ex Apulei lib. xi *Metamorph.*, morem fuisse peractis sacris Isidis populum dimittere ea voce. *Populis missio.* Si carpere nos velit, quasi ab ethnicis mystis hunc ritum nostri acceperint, monendus est lector ut Pamelium et eminentiss. Bonam consulat, qui antea hunc ipsum Apulei locum animadvertent, simulque palam fecerunt antiquissimum hunc fuisse morem apud Romanos, ut quoties populus ad sacra et ad concionem publicam conveniebat, conceptis verbis dimitteretur in sine. Virgilius:

Lustravitque viros, dixitque novissima verba.

Hoc est, *Ilicet*, idem quod *Ira licet*, ut Servius exponit. Dimittebatur autem senatus hisce verbis: *Nil vos moramur, Patres Conscripti.* Concionis etiam dimittendæ hæc erat formula: *Si vobis videtur, discedite Quirites.* Ita dimissam plebem Christianam ævo suo testantur Tertullianus et Cyprianus. Quid hic, quæso, arrodendum occurrat?

CAPUT XXII.

De invocatione et commemoratione sanctorum in Liturgia a Protestantibus improbata, sive damnata.

Invocationem sanctorum hominum qui ex hac vita discesserunt, in Augustana Lutheranorum confessione fuisse damnatam, norunt eruditi. In eandem sententiam reliqui Protestantium confluerunt. Meum non est in celebrem controversiam hanc pedem inferre, utpote a tot Ecclesiæ catholicæ propugnatoribus copiose pertractatam, ac nuper a doctissimo viro Joanne Chrysostomo Trombelli, Bononiensi abbate canonicorum regularium Salvatoris, qui præ cæteris, de cultu sanctorum agens, variis libris argumentum hujusmodi exhaustisse videtur. Pauca ad rem præsentem fieri mihi liceat. Venerari sanctos ad cœlestem patriam translatos, eorumque nos commendare orationibus, quam antiquum sit in Ecclesia Dei, omnium liturgiarum consensus aperte demonstrat. Quod Romana cæteræque Occidentis Ecclesiæ de beatis illis paradisi civibus sentit, omnes etiam Orientales, quanquam a nobis, et inter se divisæ, a tot sæculis sentiunt, tum eorum memoriam festis diebus honorantes, tum ad eorum patrocinium confugientes. Mos iste male habet Protestantes, quasi Mediatori Dei et hominum Christo injuriam irrogemus. Binghamus ipse Anglus minime nos probat, uti supra diximus, quod in confessione generali ante missam sanctos invocemus, ut orent pro nobis. Deinde sanctorum commemorationem, quæ fit post consecrationem in missa, vellicare nititur (*Lib. xv, c. 3, § 16*), quasi pro eis æque ac cæteris defunctis fidelibus Deum vetus Ecclesia præ-

caretur, non vero ut ii Deum precarentur pro viventibus. Sed utinam Protestantes et diligentius exquirerent, et æquius perpenderebunt quæ sit catholice Ecclesie sententia de sanctis, quam expressam habent in Tridentino concilio. Scilicet: « Bonum atque utile esse suppliciter eos invocare, et ob beneficia impetranda a Deo per Filium ejus Jesum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor (et Salvator) est, ad eorum orationes, opem et auxilium confugere (Conc. Trid., sess. 25). » Hinc habes nos agnoscere et expectare ab uno Deo largitore quidquid boni et gratiarum. In nos manat, aut a nobis speratur. Tum discis spem impetrandi sitam in Christo Domino: nam vel ipsi sancti in cælis Deum per Mediatorem nostrum precantur. Sicuti autem vel ex confessione Protestantium ipsorum, bonum atque utile est nos commendare orationibus sanctorum viventium, neque per hoc injuria Christo inferatur, ita nihil deperit dignitati sanctissimi Mediatoris nostri, si ad sanctorum in cælis cum ipso regnantium orationes confugimus. Liturgiam ergo consule; ibi, quæ sit Ecclesie mens in cultu et invocatione sanctorum, continuo intelliges.

Itaque sanctos religioso cultu et honore prosequimur, festivos dies in eorum memoriam celebramus, sacrificium quoque in eorum honorem offerimus; sed præcipue ut in eis honoretur et glorificetur Deus, per cujus gratiam et dona sanctam illi duxere vitam, aut pro Christo tormenta ac mortem sustinere, dignique cælesti beatitudine sunt facti. In Sacramentario Leoniano hæc habetur præfatio: *Vere dignum. Tuas enim, Domine, virtutes, tuasque victorias admiramur, quoties in Ecclesia tua horum dierum festa celebrantur, quos insignes confessorum tuorum et martyrum palmas ad perennem memoriam, solemnemque lætitiã fidelibus populis sacraverunt.* In altera legitur: *Vere dignum. Qui non solum martyrum, sed etiam confessorum tuorum, es virtute mirabilis. Aliam accipe: Vere dignum. Te enim laudant et benedicunt omnes sancti tui, quibus et in confessione virtutem, et in passione victoriam contulisti.* Infra hæc alia præfatio occurrit: *Vere dignum. Qui nos beatorum martyrum palmas, in diebus, quos suo sanguine signavere, venerantes, in tua exaltare (exultare) potentia, in tuo, Domine, tribuis semper honore gaudere.* Tum hæc alia: *Vere dignum. Quoniam tu es gloriosus in sanctis, quibus et in persecutione et in passione victoriam contulisti.* Occurrunt ibi complura alia loca in eandem sententiam convenientia. Paria habentur in Gelasiano Sacramentario. Inde pauca delibemus. Pridie Idus Junias: *Pro sanctorum Cyrini, Naboris, et Nazarii sanguine venerando, hostias tibi, Domine, solemniter immolamus, tua mirabilia pertractantes, per quem talis est perfecta victoria.* Decimo septimo Kalendas Julii: *Sicut gloriæ divinæ potentiam munera pro sanctis oblata testantur, sic nobis effectum, Domine, tuæ salvationis impendant.* Sexto Kalendas Julias: *Hostias altaribus tuis, Domine, placationum impendimus, potentiam tuam in sanctorum*

tuorum passione honorando. Quinto decimo Kalendas Septembris: *Sancti martyris Agapiti merita nos, Domine, pretiosa tueantur, in quibus tuæ Majestatis opera prædicamus, etc.* Neque disparem doctrinæ professionem in Gregoriano Sacramentario habes. Nonis Februarii: *Deus qui inter cætera potentie tuæ miracula etiam in sexu fragili victoriam martyrii contulisti, etc.* Quinto Kalendas Septembris: *Deus, qui beatum Hermetem martyrem tuum virtute constantiæ roborasti, etc.* Plura habentur in Sacramentario Gothico, et in Missali Francorum, sed nolo ultra vagari. Satis hæc sunt, ut quisque intelligat dammandos esse qui nos damnant quod glorificemus Deum in sanctis ejus, quod illius dona ac triumphos in beatis cæli civibus honoremus.

B Ad sanctorum quoque patrocinium confugimus, eorum nos orationibus commendantes. At quo pacto? Sacra liturgia tibi indicabit. Nihil nobis ii conferre possunt. Deum tantummodo rogamus, ut ob illorum preces atque intercessionem sua in nos beneficia effundat. Ipsas etiam eorum supplicationes vim non asiter habituras credimus, nisi per Mediatorem Dei et hominum Christum Jesum divine Patri sistantur et commendentur. Propterea nos est Ecclesie, orationes, quas in eorum solemnitatibus ad Deum dirigimus, uti et in aliis occasionibus, consecrata formula concludere: *Per Dominum Jesum Christum, etc.* Ejusmodi confugium ad sanctos, cælorum regno potitos, impedire non possumus quin Protestantes improbent, quasi piorum hominum inventum, et nullo sacrarum litterarum fulcro nixum. Itane ergo? At nos dogmatis hujus vestigia in Apocalypsi ostendimus, ubi commemorantur orationes, προσευχαι, sanctorum, in cælis cum Christo regnantium, quibus profecto nihil opus est orare pro se ipsis, et in Epistola secunda Petri (II Petr. I, 15), et in secundo Machabæorum libro (II Machab. XIV, 41). Deinde antiquitatem consuetudinis hujus ad ipsa pene apostolorum tempora deducimus, testes in hanc rem adducendo Irenæum, Origenem, Cyprianum, tum reliquos quarti et quinti sæculi Patres. Hosce idoneos testes si superstitionis patronos, aut superstitiæ ignorantie reos traducere, simulque primitivam Ecclesiam prævaricationis nota aspergere velint, temeritate non careant; et potissimum postquam evidenter demonstratum est, nihil officere sanctitati ac doctrinæ religionis Christianæ cultum et invocationem sanctorum. Hic autem, ut supra innui, insurgit Binghamus Britannus, persuadere nobis volens morem in priorum sæculorum Ecclesia fuisse etiam precandi Deum pro sanctis, quod is dedecere se posse arbitratur ex Constitutionibus apostolorum (Lib. VIII, c. 12), in quibus post consecrationem sacerdos ait: *Offerimus tibi pro omnibus sanctis, qui a sæculo placuerunt tibi, patriarchis, prophetis, justis, apostolis, etc., laicis, et omnibus quorum tu nosti nomina.* Tum subdit: « Fuisse universalem Ecclesie præxim, pro omnibus, nemine excepto, orare, ex concordia omnium scriptorum ecclesiasticorum testi-

monio liquet. » Utiq̄ue *pro omnibus* respondemus, sed dispari Ecclesiæ intentione; quod ne ipse quidem Binghamus negare infra audeat, cum scribat: « Pro martyribus preces, laudes, ac gratiarum actiones offerrebant; pro aliis potissimum preces. » Et nihilominus infra ostendere nititur « pro omnibus sanctis, non excepta ipsa Maria virgine, » precatos olim fuisse fideles, quasi et illi viventium precibus apud Deum indigerent; atque in hanc rem nonnulla contorquet veterum verba. Sed uti antea animadvertimus, scriptori isti, non secus atque aliis, de sectæ quidem suæ honore, non vero de veritatis cura sollicitus, in more fuit, non lucem quærere, quæ in omnium oculos incurrit, sed teuebras tantum quærere, quarum ope, si fieri possit, ostendant lucem sibi decesse. Peto ego: Legitne Binghamus, an non, quæ idem auctor Constitutionum apostolicarum habet eodem libro, ubi orationem pro mortuis refert? Ibi legitur: *Colloca eum in sinu patriarcharum, prophetarum, apostolorum, omniumque qui tibi a sæculo placuerunt, ubi non est tristitia, dolor, gemitus, in locus piorum sedatus, et pariter terra rectorum, eorumque qui in ea vident gloriam Christi tui* (*Ibid. c. 44*). Itaque geminos defunctorum ordines auctor ille agnovit, hos, videlicet, qui jam patriam, seu paradysum attigere, ubi vident gloriam Christi sedentis ad dexteram Patris, et illos qui adhuc in via sunt, et gemunt a paradiso exclusi. Imo ipsemet auctor hosce vita functos antea distinguerat; nam verba a Binghamo memorata, scilicet, *Offerimus tibi, etc.*, respiciunt oblationem Deo factam in honorem sanctorum. Tum capite subsequenti refertur oratio pro fidelibus post divinam oblationem, atque inter alia ibi dicitur: *Pro iis qui in fide requieverunt, Oremus.* En reliquos fideles defunctos, atque a sanctis jam in cælum receptis distinctos, pro quibus preces ad Deum fundendæ sunt, ut a peccatis solvantur. An bona fide Binghamus hic egerit, iudicium esto lectorum.

Ultra tamen ille pergit, postea scribens: « Augustinus quidem singularem fovet opinionem in hac materia de precibus pro mortuis. Non enim æque pro martyribus ac aliis hominibus orandum esse statuit, eo quod ad cœlestis beatitudinis fruitionem illico post mortem admissi sint. » Audisne « Singularem opinionem? » Imo, si paucos Millenarios excipias, de quibus in tractatu de Paradiso multis ego egi, Ecclesiæ catholicæ sententia hæc semper fuit; et Binghamus, dum hæc ignorat, aut non nosse se fingit, populum suum foedissime decipit. Eos qui vita functi ob suam pietatem in cœlestem patriam sunt jam recepti, quis, nisi desipiat, putet precum amplius nostrarum indigere? Imo eosdem invocare, ut Deum exorent pro nobis, ab ipso exordio suo Ecclesia consuevit. Ineptiæ sunt, quas Binghamus addit, inquiring, in antiqua Græca et Latina Editione Sacramentarii Gregoriani scriptum reperiri: *Memento, Domine, famulorum tuorum cunctorum atque cunctarum, qui nos præcesserunt, etc.*

1 A 1

in postea (ut is

subjungit) reformatis missalibus ita mutaverunt: *Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum N. et N. qui præcesserunt, etc.*, ne pro sanctis æque ac aliis qui essent in purgatorio precari viderentur. Hinc perspicitur, spero, lectores, me supra non injuria pronuntiasse de polemicis Protestantium scriptoribus Isaïæ et Apostoli verba: *Aure audietis, et non intelligetis; et videntes videbitis, et non perspicietis.* Ubinam certe erant oculi Binghami, cum hæc scripsit? Mitto negari a nobis mutationem ab ipso adductam; nam Codices Gregoriani Sacramentarii supersunt, ferme ante annos mille exarati, in quibus eadem verba occurrunt quæ in reformatis Missalibus leguntur. Sed quod pudere Binghamum debuit, nonne adhuc in Missalibus Romanis hæc verba succedunt? *Ipsis, Domine, et omnibus in Christo quiescentibus locum refrigerii, lucis, et pacis, ut indulgeas deprecamur;* quæ nemo non videt, pro vita functis, nondum gloria cœlesti donatis, duntaxat dici. Obiter hic animadvertas velim Romanæ Liturgiæ venerandam antiquitatem et doctrinam, ibi enim formula est qua Tertulliani ætate Ecclesia utebatur in orando pro mortuis. Enim vero (sunt ejusdem Tertulliani verba) et pro anima ejus orat, et refrigerium adpostulat ei (*Tertul., lib. de Monogam., c. 10*). Quod stupeas, locum ejusdem Missalis, quo nunc utimur, Binghamus non solum legit, sed totidem verbis exscripsit, et nihilominus illud *Omnibus in Christo quiescentibus* videns, non perspexit ridiculam esse excogitatum mutationem, « ne pro sanctis etiam precari videamur. » Quod plus est, malæ fidei reatum nescio qui effugere is possit, cum subsequenti Romani canonis verba dissimulat, hoc est: *Nobis quoque peccatoribus famulis tuis, de multitudine miserationum tuarum sperantibus, partem aliquam et societatem donare digneris cum tuis sanctis apostolis et martyribus, cum Joanne, Stephano, etc., et omnibus sanctis tuis, intra quorum nos consortium, non estimator meriti, sed veniæ, quæsumus, largitor admitte.* Meridianum solem hic habes. *Omnibus fidelibus* in pace Christi et Ecclesiæ jam ex terreno ergastulo solutis locum refrigerii et veniam a Deo precamur. Postea de sanctis regnum cœlestis jam assecutis loquente, ut cum eis societatem et consortium misericors Deus nobis impertiat, precamur. Sed animum non dum Binghamus despondet, atque ex Hincmaro scriptore noni sæculi animadvertit, tunc orationem, recurrente sancti Leonis papæ festo, hisce verbis in Romano Sacramentario fuisse conceptam: *Adnue nobis, Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio, quam immolando totius mundi tribuisti relaxari delicta.* Verum, ait Binghamus, in recentioribus Sacramentariis hunc in modum mutata est: *Adnue nobis, quæsumus, Domine, ut intercessionem beati Leonis hæc nobis prosit oblatio.* Animadvertere poterit lector, non solum hanc orationem, qualis ab Hincmaro legebatur, reperiri ad quartum Kalendas Julias in vetustissimo Sacramentario Gregoriano infra evulgando; sed etiam ad quartum Iduum Martii

orationem in festo sancti Gregorii papae totidem A fuisse verbis conceptam. Sed quidnam, quæso, illud prosit olim significabat? nihil aliud, nisi *prosit ad honorem*; nam et nunc in vulgata liturgia dicimus: *Suscipe, sancta Trinitas, hanc oblationem, quam tibi offerimus, etc., et in honore beatæ Mariæ, etc., et omnium sanctorum, ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem, et illi intercedere pro nobis dignentur in cælis, etc.* Atque hanc et non aliam fuisse mentem Ecclesiæ, ex aliis duabus adjunctis orationibus aperte deducitur, in quarum una hæc leguntur: *Deus, qui beatum Leonem pontificem sanctorum tuorum meritis cœquasti, etc.*; et in altera: *Deus, qui animæ famuli tui Leonis (uti et Gregorii) æternæ beatitudinis præmia contulisti, etc.* Num adeo sui oblitam putes Ecclesiam Romanam, ut suis precibus ad assequendam æternam beatitudinem pontificem illum juvare velit, quem jam ingentis ejus præmii compotem factum agnoscit?

Neque omittendum, e Protestantibus quosdam non in suis tantum sermonibus, sed et in publicis libris solitos esse traducere sacrificium missæ veluti mimicum spectaculum ob tot *Dominus vobiscum*, genuum flexiones, cruces, gesticulationes, ut aiunt, et quid non? Sed et ejusmodi censura sat prodit quid in eis possit exulceratus animus, et a turbulentis affectibus depravatus; quando sine ulla justa ratione, et ex solo arbitrio, irridendo damnant quod tot sapientes quibus constat Catholicorum respublica, imo et cæteræ nationes Christi fidem amplexæ, probant, dum a primis usque Ecclesiæ sæculis sacrificium peragunt, ritibus non paucis ad mysteriorum venerationem adinventis. Infidi iudices inimicorum oculi. Memini me audisse Calvinistam presbyteris nostris insultantem, quasi missam ludicri spectaculi loco haberent. Cur in acrem hanc censuram is ferretur, interrogavi. « Quia, respondit, hisce meis oculis eos conspexi deferentes ad altare pyxidem ad tabaccum desumendum, dum sacra conficiunt. » Tunc ego: « Heu! sodes, in tantam dementiam atque irreverentiam erga divina mysteria Catholicorum quemquam sacerdotum erupisse, qui tibi unquam persuasisti? Evidentissimum est, in ea pyxide, quam aspexisti, non tabaccum, sed perspicillos fuisse conclusos, quibus uti passim consuevere presbyteri senes ad refovendam declinantem oculorum aciem. » Fieri tamen potest ut interdum ex imperitia, festinatione, aut languente pietate, nonnullorum sacerdotum sacra mysteria incongrue pertractentur, unde potius contemptus quam reverentia in malevolis aut parum piis spectatoribus excitetur. Ast in eos, non in ipsa mysteria ac ritus, rejicienda est culpa; et adversus hujusmodi ministros, qui non ædificant, sed destruunt, concordi voce tonant canones et pii quicumque Ecclesiæ catholicæ scriptores. Nihil ergo theatrale, nihil mimicum heterodoxi in Catholicorum missa inveniunt, dum sibi caveant ab internis concepti in nos odii insidiis. Nihil certe obloquendum habeant de tot orationibus, lectionibus tum

Veteris, tum Novi Testamenti, antiphonis, graduali, etc., ut pote institutis ad implorandam Dei clementiam, et reliqua beneficia ab uno Patre misericordiarum *Per Dominum nostrum Jesum Christum* expectanda, et plerisque e divino Codice derivata. Manus autem vel ante pectus junctæ, aut modesta elevata, consentiunt cum humilitate cordis, et deprecantium affectu. Antiquissimi hujusce moris (præter exempla e sacris litteris petita) locupletem habemus testem Tertullianum scribentem: « Atqui cum modestia et humilitate adorantes, magis commendamus Deo preces nostras, ne ipsis quidem manibus sublimius elatis, sed TEMPERATE AC PROBE ELATIS (*Tertul., l. de Orat., c. 17.*) » Manuum extensio super oblata, quæ antiquitus multum spatii in altari occupabat, cum dicimus: *Hanc igitur oblationem, etc.*, imitatio est sacerdotum veteris legis, qui, ut habetur in Levitico, *ponebant manum super caput victimæ* (*Levit. IV, 4*). Translatio Missalis ad alteram altaris partem in missis privatis apud piscatores mysteriorum causas mysticas continere creditur. Verum nihil aliud est quam imitatio aliqua missæ solemnis. Pleraque Christianorum templa olim orientem inspiciebant. Ambon (sive pulpitum) in septentrionali parte situs erat. Post lectiones in meridionali parte recitatas, diaconus, venia ab episcopo petita, ambonem ascendebat, ibique conversus ad populum Evangelium canebat. Inde natus in privatis missis mos deferendi Missalis ad alteram partem altaris, itemque consuetudo qua presbyter, non recto vultu, sed facie aliquantulum conversa, ad populum recitat Evangelium.

Atqui thurificatio in solemnibus sacris adhibetur. Ita est. Hanc abrogarunt antiquorum rituum, et Ecclesiæ ipsius, novi hostes. Sed nunquid theatrale aliquid in hoc ritu excogitare audeant? Thurra in sacris ex Dei præcepto Judæi quoque usurparunt. Eundem morem pariter Christiani ex Apocalypsi didicerunt, nam *angelus stetit ante altare, habens thuribulum aureum, et data sunt illi incensa multa, etc. Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli coram Deo* (*Apoc. VIII, 3*). Quin antiquissimi sint canones qui sub nomine Apostolorum circumferuntur, nullus eruditorum negat. Ibi offerri dicitur incensum, sive thymiana, « tempore sacræ oblationis (*Canones apost., c. 3*). » Propterea, uti supra vidimus, sanctus Ambrosius sæculo Christi quarto hoc usitatum in divino sacrificio prodiit, scribens: « Atque utinam nobis quoque adolescentibus altaria, et sacrificium deferentibus, assistat angelus (*Ambros., Expos. in Evang. Luc., l. 1, c. 28*), etc. » Eiusdem ritus meminit etiam Eusebius (*Demonst. evang., l. 1*). Crucis quoque signa complura a sacerdotibus usurpantur in sacra liturgia, tum super oblata, tum super ipsum corpus et sanguinem Domini. Jam sanctus Augustinus de signo Crucis monuerat: « Quod nisi adhibeatur frontibus credentium, sive ipsi aquæ, ex qua regenerantur, sive oleo, quo chrismate unguentur, sive sacrificio, quo aliu-

tur, nihil eorum rite perficitur (*Aug., tract. 118 in A Joan.*). » Ex quo Carolus vere Magnus sæculo Christi octavo et sequenti ad litterarum studia, quæ jam diu neglectæ jacuerant, suam gentem excitavit, docti nonnulli viri explicanda et illustranda susceperunt divina Officia, videlicet, Alcuinus, Amalarius, Florus, Agobardus, Walfridus Strabo, atque alii. Mirum est quot allegorias, quot mysteria idem in sacris quibusvis ritibus invenerint. Et profecto in eis non desunt mysticæ significationes: pleræque tamen ab iis productæ (liceat dicere) piarum mentium phantasmata sunt, quæ in leves auras facile resolvuntur. Ad ipsa crucis signa quod attinet, laudanda in primis videtur doctissimi Patris Lebrun interpretatio his verbis: « Ante consecrationem hæc adhibentur ad impetrandas gratias quæ non aliter quam per merita crucis Christi Domini sunt expectandæ. Post consecrationem vero nos tantummodo offerimus. Signa ergo crucis tunc non in alium finem facimus, nisi ad ostendendum altaris dona jam fuisse immutata in corpus Domini. Nihil Ecclesia omittit ut in corda sacerdotum atque assistentium imprimat sacrificium altaris idem esse cum sacrificio crucis, ibique haberi Christum, uti in cruce sacrificatum (*Explic. litt. miss., tom. 1, p. 3, art. 11.*) »

Usam salutationis, sive *Dominus vobiscum*, sive *Pax vobis*, ex divinæ Scripturæ libris habemus. Ejus meminit Uranius auctor synchronus in Vita sancti Paulini episcopi, anno 451 ad cœlestem patriam evocati, ubi de sancto Joanne Neapolitano scribit: « Ad ecclesiam processit, et ascenso tribunali populum ex more salutavit, resalutatusque a populo orationem dedit. » Scilicet, respondit populus: *Et cum spiritu tuo*; subintelligitur *Dominus sit*. Ordinem Romanum, longe ante annum a Christo nato octingentesimum compositum, præ oculis habens Amalarius sæculo nono scribebat: « Quando dicimus: *Pax vobiscum* (seu potius *Pax vobis*) sive *Dominus vobiscum*, quod est salutio, ad populum sumus versi (*Lib. III, c. 9.*) » Et profecto tunc presbyter se convertit ad populum; sed antiquis temporibus nulla conversio opus iis fuit, qui non in antica sed in postica altaris parte sacra celebrabant facie semper ad populum conversa; cujus moris adhuc vestigia supersunt aliquibus in locis, et potissimum Romæ in Patriarchalibus, aliisque vetustissimis templis. Sane et in hunc ritum aliqua interdum deformitas ex ministrorum defectu incurere potest, sive quod conversiones, choreas ducuntium ad instar, rapida corporis revolutione peragantur, sive quod presbyteri oculos, quos habere demissos tunc jubentur, apertos concipiant in circumstantium faciem. Sed quis non videt, accidere hoc contra mentem Ecclesiæ regulasque ab ea præscriptas? Ab ejusmodi periculo abest Ambrosiana Ecclesia, quæ, præterquam ad Evangelium missæ solemnem, facie ad altare conversa *Dominus vobiscum* recitat semper aut canit. Imo et in ipsa Romana

quater eadem salutio sine ullo corporis conversione peragitur, nempe ante accessum ad altare, ante Evangelium in missis privatis, ante præfationem, et ante Evangelium Joannis in fine missæ. Cur tunc ab eadem conversione sacerdotes abstineant, quæruni Amalarius, Durandus, et alii, ineptasque causas adducere mihi videntur. Verum, sive fiat, aut non fiat conversio, dum præscripta a Ritualibus observentur, certum est nihil occurrere quod censuræ locum relinquat.

Cantum in sacris ubi quis reprehenderet, iudicii, ut arbitror, inopia laboraret, utpote qui Apostolo adversaretur, ad Ephesios scribenti: *Loquentes vobismetipsis in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, cantantes, et psallentes in cordibus vestris Domino*; id est, corde consentiente cum cantu. Idem repetitum videas ad Colossenses (*Coloss. III, 16.*) Ipsemet Dominus noster *hymno dicto* sacram cœnam conclusit. Cantum ex institutione sua exigit hymnus. Disciplinam ejusmodi in usu jam primis sæculis fuisse testis est Tertullianus, dum sacra convivium describit, inquit: « Ut quisque de Scripturis sanctis vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere (*Tertul. Apologet., c. 59.*) » Quæ indicant novis etiam hymnis et canticis tunc uti fidelibus licuisse. Neque dedecere in sacris instrumenta musicalia, Veteris Testamenti exemplo instruimur, et ipse regius Psaltes non uno in loco ostendit. Sed utinam in licito et laudabili usu musicæ sacræ nulli unquam deprehenderentur abusus et excessus! quos Tridentina synodus (*Sess. 22, c. 8*) cavendos monuit, piissimique catholicæ Ecclesiæ scriptores jam diu invectos doluerunt atque damnarunt. Musicam et cantum gravem in Ecclesia nemo non commendat, eum, videlicet, qui unisona modulatione lætitiâ simul et devotionem excitat, qualis est Gregorianus, Ambrosianus, Benedictinus, et si quis alius id genus. A cantu quoque Gregoriano, ut aiunt, figurato per sonos in discordia concordem, commoveri teneros devotionis affectus, sæpe animadvertere possis. Insuper ad eandem animi compositionem moderata, neque desultoria pulsatio organorum pneumaticorum nos inducere consuevit. Verum non hic stetit prudenter instituta aut tolerata a sanctis Patribus musica in templo adhibenda.

Jam a multis sæculis conquesti sunt viri ex pietate iudicioque subacto commendatissimi, et nostris potissimum temporibus dolent, quod in Dei domum, atque in ipsum præsertim augustissimum missæ sacrificium irrepserit mollis illa atque effeminata musica, quam vel ipsi ethnicorum philosophi e cœtu populi eliminandam censuerunt, uti animorum ac morum surdam corrumpicem. Disputandum aliis relinquo sitne hæc fereuda in theatris; at quod e theatris in gravissima Ecclesiæ sanctæ mysteria fuerit translata, nemo, qui rem attente consideret, mentemque Ecclesiæ exploratam habeat, istud musicæ genus laudare possit, ac tolerare velit. Quid-

quid devotionem non excitat aut alit in divinis mysteriis, et, quod gravius est, ab ea animum avertit, improbandum quis continuo non exclamet? Ad experientiam nunc provoco. Ubi tot vocum et instrumentorum strepitus, ac tam ingeniosa, ne dicam luxuriosa, modulatio in templis resonat, illuc tot aurium atque animorum intentio rapitur; omnia ad delectationem composita sunt, nihil ad devotionem trahit. Tunc tempus est colligendi mentem, atque habendi sursum corda ad Dominum. Quis non videt distrahi et avocari per ista animum a contemplatione rerum cœlestium? Attamen nos per summam incogitantiam hæc miramur, hisce plaudimus; et tunc nobis videntur festa et sacra officia eo solemnius peracta, quo plura exhibentur spectacula unde oculis et auribus singularis oblectatio præbeatur. Neque perspicimus nos in istis non querere Deum, atque cum eo per mentis nostræ obsequium et cordis affectum uniri, sed nostrorum tantummodo sensuum voluptatem. Quod mirari possis, non hæc tantum nostrorum temporum vitia sunt, sed vel ipso Christianæ æræ sæculo quarto nata ac deplorata fuerunt. « Sic cantet servus Christi (sunt verba Hieronymi), ut non vox cantantis, sed verba placeant quæ leguntur; ut spiritus malus qui erat in Saul eiciatur ab his qui similiter ab eo possidentur, et non introducatur in eos qui de Dei domo scenam fecerunt populorum (Hieron., in Ephes. v). » Sanctus autem Augustinus inquit: « Cum mihi accidit ut me amplius cantus quam res quæ canitur moveat, pœnaliter me peccare confiteor, et tunc mallet non audire (Aug. Confess., l. x, c. 33). » Ita Isidorus Pelusiota mulieres damnat, quod in ecclesiis hymnos « in dissolutionem et peccati occasionem cauerent. Siquidem cantus suavitate ad irritandas et extimulandas libidines abutentes, nihilo eam scenicis cantilenis præstantiorem esse existimant (Isidor. Pelus., l. 1, epist. 90). » Alios in ejusmodi intemperantiam invecos non addo; neque diutius in hisce immorari lubet, cum persuasum habeam parum virium habituram esse hanc musicam meam ad expugnantiam voluptuosam temporum nostrorum musicam, et ad severiores mores suadendos in divinis Officiis.

CAPUT XXIII.

De asserto post sancta mysteria corpore Christi, et de heterodoxis abutentibus in hanc rem Hesychii Jerosolymitani verbis.

Fieri non potuit antiquis Ecclesiæ sæculis quin interdum post populi communionem aliquot reliquiarum consecrati panis superessent. Uti viri docti animadverterunt, atque ipse Binghamus Anglus fatetur (*Orig. eccles., l. xv, c. 7, § 2*), in Ecclesia Alexandrina mos fuit easdem reliquias clericis et fidelibus qui jam communicaverant distribuere, ut easdem quiderent et biberent. Id constat ex canone septimo Theophili Alexandrini episcopi (*Apud Bevereg. t. II*). Alia Constantinopoli consuetudo fuit, Evagrius testante, « ut quoties ex partibus immaculati

A corporis Christi, Dei nostri, magnus numerus superfuisset, pueri impuberes evocentur, qui eas manducent (*Eragr., Hist. eccles., l. iv, c. 56*). » Idem in Gallicanis Ecclesiis consuevisse fieri, ediscimus et concilio ii Matisconensi (*Can. 6*), anno Christi 588 celebrato. Morem alterum Ecclesiæ Jerosolymitanæ proprium Binghamus in medium profert ex Hesychio, qui Jerosolymitanus presbyter et episcopus fuisse traditur sæculo Christi quinto aut sexto. Ejus verba sunt ex antiqua (hæc enim una superest) versione Latina: « Hoc quod reliquum est de carnibus et panibus, in igne incendi præcepit. Quod nunc videmus etiam sensibilibus in ecclesia fieri, ignique tradi quæcumque remanere contigerit inconsumpta, non omnino ea quæ una die, vel duabus, aut multis, servata sunt (*Hesych., in Levit. l. II, c. 8*). » Ex Albertino, famoso illo Calviniani commenti patrone, hæc hausit Binghamus, illius sophismatis nimium credulus, atque ab ipso observatum ait: « Non fuisse Ecclesiæ Jerosolymitanæ consuetudinem, reservare Eucharistiam de die altero in alterum, non credidisse eos illam realiter, proprie ac substantialiter, sed typice tantum et symbolice Christi sui corpus esse. Quantum enim offendiculum (inquit Albertinus) Judæis et ethnicis fuisset, si Christianos rescivissent Christi sui corpus animatum et gloriosum ignibus tradere? Simpliciter etiam Christiani id tanquam horrendum abominati fuissent. » Ita deinde Binghamus idem buccas inflat, ut in hæc verba erumpat: « Quod si nullum aliud argumentum superpetet contra transsubstantiationem et cultum hostiæ, hæc res una sola sufficeret ad persuadendum homini cuilibet rationali, tales doctrinas et consuetudines ab antiqua Ecclesia nunquam esse propositas ac defensas. » Imo hoc unum satis esse posset ad evincendum ratione omnino destitutum hic fuisse, qui tantopere sibi ex hoc uno Hesychii loco blanditur, et non solum se tutum in Calvinii sententia reputet, sed etiam omnium orbis Ecclesiarum de veritate ac realitate corporis Christi in Eucharistia doctrinam esse reformandam corrigendamque arbitretur.

Ecquando enim ex eo quod aliqui olim ritum observarunt, qui nunc prorsus reverentia debita erga tam augustum sacramentum carere videtur, rite inferre possit minime eis persuasum fuisse ibi existere verum corpus Christi? Tanta lux a doctis viris allata est ecclesiasticæ ac literariæ historiæ de dogmate Eucharistiæ, ut nemo dubitare nunc jure queat, tum nostro, tum præteritis semper sæculis, concordans cum Romana processisse Græcorum aliorumque Orientalium Ecclesias atque scriptores in credenda et assenda reali præsentia Christi in sacramento altaris. Medio sæculo undecimo Humbertus, Sylve Candidæ episcopus, contra Græcum Nicetam stylo nimis aculeato in eorum irreverentiam invehebatur, dicens: « Panem frangentes et sumentes, hinc inde decedentes micas non curatis. Quod enim solet contingere, dum patinas sanctas foliis palmarum et

porcorum ætis fricatis inhoneste. Multi quoque vestrum tam irreverenter corpus Christi reponunt, ut pyxides inde cumulent, et ne decadat, aut superfluat, manū inculcant. Reliquias quoque oblationis, velut coninunces panes usque ad fastidium sumunt. Et si sumere non sufficiunt, subterrunt, aut in puteum projiciunt (*Humbert. adv. Nicetam, t. XVIII Biblioth. PP.*). » Si quis Calviniani gregis inde colligere vellet, aliter sensisse de Eucharistia illius temporis Græcos ac nunc sentiant, in promptu nubes erit scriptorum veterum qui ipsum falsæ opinionis arguant. Præterea, si aliquo in loco desiderabatur reverentia erga corpus Domini, nonne innumeris aliis in locis eadem observabatur? Fortassis etiam paucorum fuit mos ille; Humbertus enim idem scribebat hæc ævo suo: « Si quid ex sancta et venerabili Eucharistia in Jerosolymitanis Ecclesiis superfluerit, nec incendant, nec in foveam mittunt, sed in pyxidem mundam recondunt, et sequenti die communicant ex ea populum, etc. Subterrare autem, vel infodere sanctam Eucharistiam in terra, sicut quidam dicuntur agere, aut in lagenam mittere, aut effundere illam, negligentia magna est, et nullus timor Dei. » Equidem vereor ne et hæc pro more exaggerarit Humbertus. Nullus fortasse hujusmodi fuit abusus. Adjicit etiam, ex quadam epistola Latio donata, « luce clarius intelligi, eundem ritum divini sacrificii sanctam Jerosolymitanam Ecclesiam observasse antiquitus, quem sacrosancta Romana Ecclesia observare non cessat hactenus. » Nulla certe excusatione digni fuissent, qui olim adeo irreverenter habuissent Domini corpus, quamquam ii fortasse non animadverterent ejusmodi excessum, quod scirent, species quidem eucharisticas destrui, sed nihil inde officii dominico corpori, quod incorruptibile est, et præbore sibi non ducit in officinam stomachi nostri descendere.

Age vero, vanitatem argumentationis Binghamianæ, seu potius Albertinianæ, ostendamus; hoc enim hominum genus Æsopici canis ad instar carnem veram dimittens, et ad illius umbram unice inhians, monitore indiget, ut agnoscat quantum fallatur atque alios fallat. Illi ergo ex incensis sacrificii incurruenti reliquiis deducere se posse arbitrantur, non agnitam creditamque fuisse veritatem ac realitatem corporis Domini in Eucharistia. Atque interea non quærunt, imo videre fugiunt certam veritatis hujus professionem in ipsa Jerosolymitana Ecclesia viguisse. Ex sancto Cyrillo episcopo ejusdem sanctæ Ecclesiæ ipsam antea statuimus. Quanta autem reverentia sacratissimo corpori et sanguini Domini ibi deferretur, vel post missam peractam, constat ex Vita sanctæ Mariæ Ægyptiacæ in Palæstina defunctæ, quæ Sophronio episcopo Jerosolymitano Hesy-chii synchrono tribuitur, aut antiquiorem habet scriptorem. Vide Surium, et Acta sanctorum, ad diem secundam Aprilis. Ad Zosimam abbatem inquit sancta pœnitens: « Accipe mihi sacrum vas vivifici corporis et sanguinis Christi, tantis mysteriis di-

gnum, atque asser, manens omnino in ea Jordanis ripa, etc. Omnino mihi asseras salutifera atque divina mysteria ea hora qua Dominus discipulos suos divini istius epuli fecit participes. » Ergo habes corpus Domini post sacram synaxim magna veneratione asservatum in usu fuisse. Ibi vivificum corpus et sanguis Christi permanere credebatur, et realiter quidem contra id quod Calvinistæ censent; neque post cœnam sublata erat eadem realitas, uti alii Protestantes opinantur. Hoc dogma, hanc fidem non Jerosolymitana tantum, sed et reliquæ orbis Ecclesiæ profitebantur, idque tot liturgiæ sanctorumque Patrum auctoritate antea demonstratum fuit. Suspitarine possis aliam Hesychio mentem fidemque fuisse? At ipse pro se loquatur. Inquit enim: « CARNEM autem CHRISTI, quæ ad comedendum inepta erat ante passionem (quis enim cupiebat comedere carnem Dei?) APTAM CIBO post passionem FECIT. Si enim non fuisset crucifixus, SACRIFICIUM CORPORIS ejus minime comederemus. COMEDIMUS autem nunc CIBUM, sumentes ejus memoriam passionis (*Hesy-ch. Jeros. in Levit. l. 1, c. 2*). » Ex perspicuis hæc verbis, non ex tenebrosis, haurienda est Hesy-chii fides atque doctrina. Si caro Christi facta est apta cibo, ergo eam revera in cibum sumimus, et non typice et symbolice tantum; neque enim typus comedi potest. Ad Levitici verba: *Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, etc.*, hæc ille rursus habet: « Sancta sanctorum sunt PROPRIE Christi mysteria, quia ipsius EST CORPUS, de quo Gabriel ad Virginem dicebat: *Spiritus sanctus superveniet in te, etc.* Ab hoc enim non solum alienigenas et inquilinos, et mercenarios sacrificii prohibuit, sed nec per ignorantiam percipere præcepit. Per ignorantiam autem percipit, qui virtutem ejus et dignitatem ignorat, QUI NESCIT QUA CORPUS HOC ET SANGUIS EST SECUNDUM VERITATEM; sed mysteria quidem percipit, nescit autem mysteriorum virtutem (*Idem, in lib. VI ad c. XXII Levit.*). »

Inquiet sane Calviniani: Nos mysteriorum virtutem probe scimus et credimus. At, quæso, dicant, num sciant et credant, in mysteriis esse corpus et sanguinem Christi secundum veritatem? In eorum quidem mente ac cerebro est, non in ipsis vero mysteriis. Et quare? Quia sensibus tantum fidem habentes, oculis scilicet, tactui et odorato, aliud nisi merum panem et vinum concipere nesciunt in sacramento. At istos alloquitur Hesy-chius, addens: « Sermo qui prolatus est ab ipso Christo super dominicum mysterium (id est, verba consecrationis) ipse est qui liberat nos ab ignorantia, removelque nos carnale quidpiam et terrenum de sanctis arbitrari (scilicet, opinari adhuc panem et vinum, quæ a verbis Christi sanctificata sunt), sed divine ea et spiritualiter accipi sancti. Quia in nobis est divinus Spiritus (invocatio videlicet Spiritus sancti, ut in liturgia Græcorum) et sermo quem tradidit (nempe verba Domini) componit sensus, et non solum nostrum gustum producit ad mysterium, sed et audi-

tum et visum et tactum et odoratum; ita ut nil in eis minori rationi et infirmæ menti proximum, do his videlicet, quæ valde superna sunt, suspicemur. » Veritati ac realitati corporis Christi in Eucharistia repugnant sensus, repugnat ratio et mens Calvinistarum; ast ubi perpendit, Spiritum sanctum illahi in oblata, et *Hoc est corpus meum* per sacerdotem pronuntiari a Domino, desinere debet omnis sensuum et rationis repugnantia, et tam grandis miraculi veritas credenda est. Hesychii perspicua mens hinc elucet. Adhucne dubitas? Audi quæ ipse adjungit: « Sanctificationem enim mystici sacrificii, et a sensibilibus ad intelligibilia translationem, sive commutationem, ei qui verus est sacerdos, videlicet, Christo, oportet dari, id est, IPSI DE EIS MIRACULUM CREDERE, et imputare; quia per ejus virtutem, et PROLATUM AB EO VERBUM, quæ videntur, tam sanctificata sunt, quam cunctum carnis excedunt sensum. » Judica mihi, si potis es, quodnam aliud miraculum in Eucharistia deprehendatur, cui sensus et ratio adversentur, nisi donorum transmutatio in carnem et sanguinem Christi. Adjicit hæc alia Hesychius: « Qui enim Christo suorum mysteriorum sanctificationem imputant, et addentes sibimetipsis verbum ejus, quod nostros perducit sensus ad sublimiora, non contaminant sancta sanctorum, utpote qualia oportet de eis intelligentes. Sed nec inducunt super se iniquitatem delicti (quod Calvinianis accidit, plus sensibus quam efficacæ verborum Christi, fidem præbentibus) comedendo sancta sanctorum. Nec enim ut ad communem cibum, sed sicut ad mysticum et terribile et cœleste accedunt. » Passim Patres ac liturgiæ tremendum ac terribile appellant altaris sacramentum, non aliam ob causam, nisi quia fides nos docet sub eo et in eo, quanquam invisibilem, realiter tamen existere Regem regum Dominum.

Ex his ergo intelligas quam improvide Albertinus et Binghamus ex ritu apud Hesychium indicato extorquere se posse censuerint Jerosolymis olim minime creditam fuisse præsentiam realem dominici corporis in Eucharistia. Ipsum Hesychium testem perspicuum catholicæ sententiæ habemus, imo et in ipso loco habemus unde illi somniandi occasionem sumpsere. En ejus verba: « Est autem locus sanctus altare. In enim SANCTUS SANCTORUM QUIESCIT (quæ clarissima sunt verba Calvinianis imaginationibus omnino contraria). Quomodo ergo in his non admiranda sit sapientia Spiritus? nullam quippe dubitationem hujusmodi intellectui dereliquit; propterea carnes cum panibus comedi præcipiens, ut nos intelligeremus illud ab eo mysterium dici, quod simul panis et caro est, sicut Christi, panis vivi, qui de cœlo descendit. Propter quod Eliæ, secundum Septuaginta Editionem, carnes mane, panes autem vesperi deferebant corvi superne, præfigurare hoc mysterium Domino volente, quod iustus oportet in ecclesia, in loco sancto, id est, ad altare, coqui et comedi; alibi vero nequaquam, etc. Aaron et filii,

A qui illud recte comedunt; nisi enim Christus, rofactus esse sacerdotem, ipse venerit, et cœnam sanctificaverit, et initiaverit ea quæ aguntur, nullatenus sacrificium dominicum sunt, sed hoc quod reliquum est de carnibus, » etc. Subsequuntur verba a Binghamo supra adducta, post quæ Hesychius explicaturus quid significet incendere sacrificii reliquias, hæc alia dicere pergit: « Ergo ex hoc, quod agitur sensibiliter, significatio cujusdam intelligibilis rei eis qui intendunt provenit. Ut quando ad comestitionem sacrificii deficiamus, atque illud integra non possumus, mente forsitan læscescente sive deficiente, utrum EA QUÆ VIDENTUR, CORPUS OPORTEAT INTELLIGI DOMINI, in quod oculis nec angeli possunt prospicere (non quæ sit veritas et majestas hujus sacramenti) non relinqui, sed etiam tradi ea igni oportet Spiritus, ut ea comedat quæ nobis sunt ex infirmitate inesibilia. Quomodo autem comedat, cum cogitaverimus, VIRTUTI SPIRITUS ESSE POSSIBILIA, QUÆ BOMIS IMPOSSIBILIA VIDENTUR. »

Oculos, quæso, Protestantes aperiant: non quod ipsi somniant, sed quod catholica fides docet, in Hesychio perspicent, quanquam ejus dictio allegorici scatenis, atque antiqua Latina versio, qua sola utimur, tenebrarum non sit immunis. Quidnam est quod in sacramento instabili torquere mentem nostram potest, eique dubitationes ingerere? Illud est, utrum panis et vinum, quæ post ipsam consecrationem adhuc qualia erant conspiciuntur, corpus oportet intelligi Domini, in quod eo transmutata et conversa universalis Ecclesia agnoscit ac deprædicat; hoc enim impossibile humanæ rationi videtur. At Hesychius ait ejusmodi mentis hæsitationes comburendas esse ab igne Spiritus sancti, nobisque cogitandum virtuti Spiritus ejusdem, ad illius transmutationem a sacerdote invocati, esse possibilis quæ nobis impossibilia videntur. Ridendus plane sit qui hæc de Calviniana cœna interpretari velit; cogitur enim sincera omnium mens hæc intelligere de reali præsentia Domini in sacramento, et de substantiali donorum transelementatione, miraculo nempe quotidie cœlitus factio in incruento sacrificio. Quod autem Hesychius hic scribit, Joannis Damasceni verba tibi explicabunt, nam de Eucharistia loquens is ait: « Non ut illud, quod in cœlis receptum est, corpus descendat; sed quia PANIS ET VINUM IN CORPUS ET SANGUINEM DEI TRANSMUTANTUR. Si requiras, quomodo pacto id fiat, sat tibi sit, hoc fieri per Spiritum sanctum; quemadmodum et ex sancta Dei Genitrice Dominus sibi ipsi carnem assumpsit. Nec amplius quidquam nobis perspectum est et exploratum, quam quod sermo Dei verax efficaxque est, atque omnia potest. Modus vero investigari prorsus nequit (Joan. Damasc., de Fide, l. iv, c. 13). » Sed et longe antea sanctus Gaudentius Brixianus episcopus, circiter annum Christi 395, neophytos docuerat his verbis: « Si qua mysteriorum superaverint in mane illius futuræ Resurrectionis manifestanda, quæ capere modo non possumus, hæc igni cremanda sunt,

id est, divino tradenda Spiritui, ut ea quorum rationem modo non capimus ardentis fidei spiritu consumantur (*Gaudent. tract. 2 de ratione sacram.*). » Ibi autem, quemadmodum etiam supra, cap. 19 animadvertimus, tam evidenter catholicam doctrinam Gaudentius exponit, ut voluntariæ cæcitatæ reus sit, qui eam non intueatur. Tum rationem concludit, inquiens: « Hoc sacrificium Paschæ Salvatoris tota nobiscum religiosi cordis aviditate percipite, ut ab ipso Domino nostro JESU CHRISTO, QUEM SACRAMENTIS SUI INESSE CREDIMUS, viscerum nostrorum sanctificentur interna. » Sed et Gregorius Magnus pari sententia usus est, scribens: « Quod ex Agno remanet, igne comburimus, quando hoc, quod de mysterio Incarnationis ejus intelligere et penetrare non possumus, potestati sancti Spiritus reservamus, ut non superbe quis audeat vel contemnere, vel denuntiare, quod non intelligit. Sed hoc igni tradit, cum sancto Spiritui reservat (*Greg. M., hom. 22 in Evang. l. n.*). »

Atqui adhuc mirantem et interrogantem Binghamum audire mihi videor: Qui fieri potuit ut qui revera crederent in sacramento inesse realiter Domini corpus, illud postea comburerent? Quid ethnici dixissent? Nonne hoc horrore et scandalo fidelibus fuisset? An ita se res habuerit, videamus. Quod sacramenti reliquiæ igni traderentur, statuit idem Binghamus, scribens « non fuisse Ecclesiæ Jerosolymitanæ consuetudinem, reservare Eucharistiam de die altero in alterum. » Verba Hesychii repetamus: « Quod nunc videmus etiam sensibilibus in Ecclesia fieri ignique tradi quæcunque remanere contigerit inconsumpta; non omnino ea quæ una die, vel duabus, aut multis servata sunt; sicut enim apparet, non hoc legislator præcepit, sed quod reliquum est incendi jubet. Dies autem non commemoravit, ut quæcunque, cujuscunque rei causa emergente, remanserint inconsumpta, sive tempus in causa sit, sive quid aliud fuerit, ignis opus et consumptio fiat. » Si hæc diligentius scrutati fuissent heterodoxi, non eam suis obtrussissent opinionem, scilicet, in Ecclesia Jerosolymitana de altero in alterum diem servatas non fuisse sacrificii, sive Eucharistiæ reliquias. Imò contrarium e verbis Hesychii eruitur; ipse enim ea inconsumpta memorat, « quæ una die, vel duabus, aut multis servata sunt. » Ejus autem sensus est, præcipi quidem a lege reliquias sacrificii esse igni tradendas; sed nihil decerni de die quo sit facienda combustio; et proinde intelligis falso contendendi eandem minime fuisse servatas, ac statim fuisse combustas. Quænam ergo Hesychii mens? Quæ olim fuit, et etiamnum est catholicæ Ecclesiæ. Scilicet Eucharistiæ reliquiæ, nisi eas consumerent communicantes, aut innocentes pueri, asservabantur in pastophorio, de quo Infra erit sermo. At quoniam sacrati panis species post aliquot aut multos dies mucorem aut odorem corruptionis contrahere possunt, sive ex aqua, tineis, muribus aliisque accidentibus vitari, tunc Ecclesia sibi persuadens inde

recessisse corpus et sanguinem Domini, reliquias illas in subterraneum sacrum locum demittit, alii vero comburere consueverunt. Id ex ipso Hesychio habes, cum ait: « Cujuscunque rei causa emergente, sive tempus in causa sit (quod nempe diutius quam par sit servata fuerint), sive quid aliud fuerit, » inconsumpta sunt igni tradenda. Atque hic audiendus Algerus, qui circiter annum Christi 1130 floruit et scripsit. Inquit enim: « Quod autem etiam a religiosis incendio tradi et ibi disparere dicuntur ipsæ sacramentales species, non ad indignitatem Christi sit, quasi ignibus exurendus tradatur; quod impossibile est, cum sit omnium elementorum Deus. Sed quoties aliqua talis indignitas (quam nuper innuimus) ipsi sacramento negligenter acciderit, ut horrorem sumendi incutiant ipsæ sensuales species, quas ibidem Deus altissimo suo consilio post mutationem eæ substantiæ remanere voluit, ignibus traduntur, ut ostendant quod suum est, deficiendo et disparendo sine omni fœditate in illo purissimo ignis elemento (*Atger., de Sacram. corp. et sang. Dom., l. II, c. 1.*). » Audi et concilium Aurelianensæ quartum, anno Christi 541 habitum, hoc est, iisdem ferme temporibus quibus floruisse Hesychius creditur: « Oblata, inquit, quæ in altari offeruntur, de Sabbato in Sabbatum semper innoventur, quia panes propositionis, qui super mensam Domini mutabantur, ne diu servati mucidi fiant, et ut quidam sentiunt, igni concrementur. » Imò « de tertio in tertium diem (Eucharistia mutanda erat), ne forte diutius reservata, mucida, quod absit, fiat, » ut est in concilio Turonensi apud Reginonem (*L. 1, c. 7, de eccles. Discipl.*). Ex hæcenus ergo traditis colligere jam possint, si velint, Protestantes, quam immerito auctoritate Hesychii utantur ad oppugnandam Catholicorum sententiam de Eucharistia. Imò et ab eodem scriptore discere coguntur quid de Berengario et Calvino sentiendum sit, cum non minus Hesychius quam universæ orbis Ecclesiæ contraria plane eorum commentis semper tradiderint atque crediderint.

CAPUT XXIV.

De reverentia præstita corpori Christi, post sacrificium asservato, ejusque publica expositione, et circumgestaltunge in sacris supplicationibus.

Quod Lutheri sectatores docere adhuc pergant, extra cœnam evanescere Eucharistiam, neque sacratissimum Christi corpus reliquum esse in sacramento, mirandum sane est; nequit enim gens erudita non agnoscere morem vel in primitiva Ecclesia fuisse deferendi domum Eucharistiam, ad absentes eandem mittendi, et viaticum per eam deferendi ad ægrotantes in mortis periculo, ut alios mores præteream, quorum testes habemus Tertullianum, Clementem Alexandrinum, Acta sancti Luciani martyris, Basilium, Ambrosium, et alios Patres. Apostolicus ipse vir sanctus Irenæus apud Eusebium (*Hist. eccles., l. v, c. 24*) testatur ad Ecclesiarum presbyteros, qui Pascha observabant, Eucharistiam missam.

fuisse; quod etiam confirmatum habes a sancto A Justino martyre, eorum ferme temporum scriptore. Plurimae futura est apud viros ratione utentes auctoritas Lutheri turbulentis-hini (liceat dicere) hominis, quam priorum saeculorum Ecclesia? Tunc illam quam apostoli eorumque discipuli erudierunt apostolicæ doctrinæ corruptricem non suspicari tantum, sed affirmare, audeas? Varia autem pro diversitate temporum et locorum fuit disciplina Ecclesiæ in asservando immaculato corpore Christi post sacra expleta. Neque propterea culpandi veterum mores, quod eandem reverentiæ et obsequii mensuram erga cœleste illud pignus observarint, quam nunc tanta religione, laudabilique consuetudine catholica observat Ecclesia. Olim fidelibus, ut diximus, licuit sacram Eucharistiam deferre ad aedes proprias, ut ibi communionem peragerent. Dabatur hæc in manus communicantium, eam itinerantes secum quandoque deferebant; laicis interdum etiam traditam novimus, ut eam ad ægros ferrent. Omnibus tamen eadem fides et doctrina erat, scilicet, in sacramento existere pretiosum corpus et sanguinem Domini. Sed hosce mores religiosos subsequentium saeculorum disciplina sustulit. Porro communis olim ritus fuit, ineffabilis sacrificii reliquias, nisi a communicantibus aut pueris innocentibus comederentur, inferre in sacrarium, ibique custodire. Vetustissimi hujus moris testem adducimus ipsas Constitutiones apostolicas, quas vel ipse Binghamus Anglus tanti faciebat. Hæc ibi leguntur: « Cumque universi et universæ communicaverint, accipientes diaconi quæ supersunt, inferant in pastophorium (*Constitut. apost. l. viii, c. 13*). » Creditur autem fuisse pastophorium sacrarium, sive secretarium, non longe ab altari maximo situm. Thalamum sanctus Hieronymus appellat. Ibi quoque altare fuisse videtur, et tabernaculum, sive ciborium, in quo veteres recondere consueverunt sacratissimam Eucharistiam, pro infirmis potissimum reservatam. Non unum altare in sacris ædibus olim quoque ædificatum, ex sanctis Ambrosio et Paulino Nolano discimus, dum altaria in una basilica memorant. Optatus quoque Milevitanus auctor est Eucharistiam a Donatistis adinventam in altaribus projectam fuisse canibus. Et in Turonensi concilio primo anni 567 decernitur: « Ut corpus Domini in altari sub crucis titulo componatur. » In turribus aureis aut argenteis tunc asservatum testantur Gregorius Turonensis et Venantius Fortunatus. Quod super altari requiesceret Sanctus sanctorum, propterea sub ipso altari, uti supra vidimus, in necessitatibus privatas preces fuderunt sancti episcopi Alexander et Ambrosius. Gorgonia quoque Gregorii Nazianzeni soror intempesta nocte ad altare accessit, et inde accepto corpore Domini, sanitatem sibi conquisivit. Præterea, Paulino Diacono teste, in Vita sancti Ambrosii, cum in extremis idem sanctus episcopus versaretur, nocte accepit sacratissimum dominici corporis viaticum. « Honoratus enim sacerdos (id est, episcopus) Ecclesiæ Vercellis, cum in superioribus

domus se ad quiescendum composuisset, tertio vocem vocantis se audivit, dicentisque sibi: Surge, festina, quia modo est recessurus. Qui descendens obtulit sancto Domini corpus; quo accepto, ubi gluttivit, emisit spiritum, bonum viaticum secum ferens. » Atque hic obiter animadvertit corpus quidem Domini, non vero sanguinem, ministrari ægrotantibus consuevisse, ut intelligas sub specie tantum panis etiam veterem Ecclesiam censuisse totum Christum contineri, et a fidelibus accipi. Ad hæc si quis petat quid eorum temporum fidelibus foret Eucharistia reservata, jam vidisti appellari Domini corpus; quæ doctrina satis patet quantum Lutheri discipulis adversetur, reputantibus in unius cœnæ usu haberi corpus Christi; eoque magis Calvinii asseclis, qui ne in ipsa quidem cœna verum ac reale corpus ejusdem Domini agnoscunt. Concilium sane Nicaenum primum statuit, secundum antiquæ legis regulam infirmos viatico non esse fraudandos. Ergo jam tunc mos fuit sacrum Domini corpus pro iis asservatum habere.

In hujusmodi veritatem conspirat illustris sancti Cyrilli Alexandrini locus, inquitentis: « Audio nonnullos haberi qui dicere audeant Eucharistiam nullam sanctitatem accipientibus conferre posse, si de altero in alterum diem servetur. Profecto qui talia venditant delirent necesse est. Neque enim Jesus Christus alicui corruptioni obnoxius est, ejusque sanctum corpus mutationem minime incurrit (dum perdurant species). Sed et virtus ac vis benedictionis (id est, consecrationis) et gratia vivificans quam corpus JESU CHRISTI semper in se ipso continet, perpetua est et immutabilis (*Cyriil. Alex., epist. ad Calosyrium adv. Anthropomorph.*). » Cur non hæc legunt, qui commenta de Paschasio Ratberto ubique somniant? Ex epistola etiam sancti Joannis Chrysostomi ad Innocentium I papam habemus, sacratissimum Christi sanguinem in ecclesia a militibus effusum, cum tamen tunc missa minime celebraretur. Quod si tibi apud veteres occurrant consuetudines quædam, in quibus reverentiam desideres erga ineffabile sacramentum hoc, aut simplicitati, aut inconsultæ pietati eorum temporum tribuendum est. Tanta erat tunc fides de veritate et virtute corporis Christi in Eucharistia, ut iis qui, instante morte, cœleste hoc pignus accipere non potuerant, vita functis porrigerent, et proficuum censerent. Consuetudinem hanc abrogarunt concilia Carthaginensia, et Antissiodorensis. Mos etiam aliquando fuit cum episcoporum corporibus sepelire Eucharistiam. Sancto quoque Gregorio Magno scribente, cum tellus evomeret humatum corpus pueruli cujusdam, sanctus Benedictus abbas: « Ite, inquit, atque hoc dominicum corpus super pectus ejus cum magna reverentia ponite, et sic sepulturæ tradite. Tunc susceptum corpus ejus terra tenuit, nec ultra projectum (*Gregor. M., l. ii, c. 24*). » Hujusmodi aliosque quos præterea privatorum hominum mores, cum institutione et majestate Eucharistiæ parum conformes,

et ab universali Ecclesia nunquam probatos, evanuisse a multis sæculis notum est. Certe non aliunde olim processerunt, nisi ex firma et vegeta fide de presentia et virtute Christi in Eucharistia. Nostris quoque temporibus Græci, alique Christiani Orientales, Eucharistiam per totum annum servant, ægris pro viatico ministrandam, neque eam mutant, nisi anno expeto. Ne corrumpatur, intactam pretioso sanguine iterum in furio coquunt, sive exsiccant: quam consuetudinem vel ipse Arcudius, Græcus scriptor, improbavit. Accedit quod hostiam ipsam aut in postica altaris aut in vasis ligneis ferreisque inclusam et sine lampade asservant. Hæc Latini videntes mirantur, atque eis vitio vertunt tam parum reverentiæ impendi sacratissimo corpori Christi. At illi se paupertatis, ac Turcicæ tyrannidis excusatione defendunt; et quod magnopere refert, nihilominus omnes concorditer fatentur et credunt in servata Eucharistia realiter contineri sanctissimum Christi corpus, uti ex eorum editis professionibus fidei et aliis ætis evidentissime constat, et impudens jam sit qui de hac eorum fide ac professione dubitet.

Occidentales autem Ecclesiæ, et Romana in primis omnium magistra, ex quo Beiegarius Eucharistiæ dignitatem deprimere impio dogmate conatus est, nihil antiquius habuere quam cultum et reverentiam erga augustissimum altaris sacramentum quotidie augere. Hinc natum festum Corporis Christi; hinc publica ejusdem expositio in altari extra sacrificium; hinc ejus circumgestatio in sacris supplicationibus extra templum, et benedictionem populo per ipsum impertiri. Hæc, non negamus, nova sunt in Ecclesia Dei; neque enim per priora duodecim sæcula ullum eorum vestigium nobis se offert in veterum libris. Quæsitum fuit num Urbanus IV papa, cum anno Christi 1264 festum Corporis Christi instituit, etiam publicam eam supplicationem instituerit in qua nunc gestatur idem Domini corpus. Potior sententia videtur, uti eminentissimus cardinalis Lambertinus scripsit (*Lib. 1, instruct. 5*), nullam ejusmodi processionis, sive supplicationis, institutionem tribuentiam esse Urbano, cum de hoc monumenta veterum prorsus sileant, et sine testibus idoneis de antiquarum rerum veritate decernere prudentis viri non sit. Anno tantum Christi 1536, uti memoriæ tradit Gualvanus Flamma, « Joannes Vicecomes Novariensis episcopus, et Ecclesiæ Mediolanensis conservator, festum de Corpore Christi celebrari ordinavit. Ibi fuit universus clerus, et quædam mirabilis processio religiosorum, qualem Roma sibi ipsi relicta facere non potuisset (*G. Flamma, de Reb. gest. Vicecom., t. XII Rer. Italic.*). » Vides festum uti et processionem Corporis Christi tunc primum instituta Mediolani. Doctissimus etiam vir Joannes de Joanne canonicus Panormitanus animadvertit (*De divin. Sicul. Offic., c. 33*) anno tantum 1546 occurrere memoriam festi Corporis Christi in Missalibus Sicalis. Et sane constitutionem Urbani IV serius in Galliis ipsis receptam prodit Pater Martene (*De eccles. Ritib.*). Ve-

rum in vetustissimis etiam sæculis aliquod vestigium se nobis offert et circumgestati, et palam expositi, divini sacramenti. Supra, cap. 19, ex Ordine Romano, qui ante annos saltem nongentos scriptus videtur, ostendimus expositam fuisse in altari Eucharistiam, antequam missa pontificalis inchoaretur. Hanc autem de sacrario, sive conditorio, ubi reposita antea fuerat, eductam et in processione delatam fuisse ad altare, ediscere possumus e Gregorio Turonensi, qui sæculo Christi sexto ita scribebat: « Tempus ad sacrificium offerendum advenit; accepta quoque turri (vase, scilicet, aureo aut argenteo), diaconus, in qua ministerium (rectius alii Codices habent mysterium) dominici corporis habebatur, ferro cœpit ad ostium; ingressusque templum, ut eam super altari superponeret, elapsa de manibus ejus ferebatur in aera (*Greg. Tur., de Glor. mart. l. 1*). » Non sine ingenti reverentia tunc gestatum fuisse Christi corpus, nos edocebit antiquus Ordo Gallicanæ Ecclesiæ a prælaudato Martene editus, et sancto Germano Parisiensi episcopo per conjecturam tributus, in quo legitur: « Nunc autem procedentem ad altarium corpus Christi, non jam tubis irreprehensibilibus, sed spiritualibus vocibus, præclara Christi magna dulci melodia psallat Ecclesia. Corpus vero Domini ideo deferitur in turribus, quia monumentum Domini, » etc. Antea is auctor dixerat: « Psallentibus clericis procedit sacerdos in specie Christi de sacrario, tanquam de cœlo in Arca Domini, » etc. Idem quoque ab antiquis sæculis agere consueverunt Græci, cum celebratur Præsanctificationum missa. Tunc enim summa reverentia e sacrario ad altare præsanctificata dona deferantur, et, teste vetustissimo auctore Chronici paschalis, sive Alexandrini, ad Olympiadem 318, anno quinto, populus canere cœpit: *Nunc virtutes cælorum nobiscum invisibiliter adorant Deum. Ecce enim egreditur rex gloriæ. Ecce sacrificium mysticum offertur. Cum fide et tremore accedamus, ut vitæ simus participes æternæ. Alleluia.* Certum tamen est, non ante sæculum Christi decimum tertium inventum fuisse morem exponendi corpus Domini in altari, atque in ostensorio supra eminentem thronum, neque circumferendi extra sacras ædes ingenti cum pompa et sub umbello, ut nunc fieri cernimus. Ritum hunc nil mirum si Protestantes improbant, quod impiis illorum de Eucharistia opinionibus adversetur. Si Grotium audimus, mos iste præter novitatem, « etiam a consuetudine veterum discrepat, qui ab ipso conspectu Eucharistiæ non communicantes arcebant (*Ugo Grot., in adnot. ad consult. Cassandri, art. 10*). » De hoc aliquid nunc dicendum.

Respicit Grotius ad canonem septimum, qui aliis est nonus aut decimus ex eorum numero quos apostolorum appellamus, ubi hæc verba, Dionysio Exiguo interprete: « Omnes fideles qui ingrediuntur Ecclesiam, non autem perseverant in oratione, nec sacram communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesiæ commoventes, convenit communionem

privari. » Ad hæc in concilio Antiocheno, quod ha-
 bitum fuit anno Christi 341, canon 2 hisce verbis
 est conceptus: « Omnes qui in ecclesiam ingredian-
 tur, et sacras Scripturas audiunt, orationi autem
 cum populo non communicant, vel sanctam Eucha-
 ristiae participationem propter aliquam insolentiam
 aversantur, eos ab Ecclesia expelli (oportet) donec,
 postquam confessi fuerint, fructusque poenitentiae
 ostenderit, et imploraverint, veniam assequi pos-
 sint. » Propterea Binghamus censuit omnes fideles
 olim ad Ecclesiam confluentes « per regulas Eccle-
 siae ad sumendam Eucharistiam sub poena censurae
 ecclesiasticae accedere debuisse (*Bingham., l. xv, c.*
4, § 1). » Sed hunc usum primitivae Ecclesiae fru-
 stra extorsit Grotius adversus recentiore Romanæ
 Ecclesiae, quasi extra sacrificium conspiciere Eucha-
 ristiam non liceret. Tertullianus ipse auctor est con-
 suevisse fideles solvere stationem, seu sacrificium,
 « accepto corpore Domini (*Tertul., l. de Orat., c.*
19). » At simul monet, licuisse interesse « sacrificio-
 rum orationibus, et acceptum corpus Domini » se-
 cum postea deferre domum. Idem sane corpus erat
 Christi Jesu sumptum domi, aut ad ægotantes de-
 latum, atque acceptum in ecclesia. Ideoque et nunc
 quod in ecclesia est reale corpus Domini, ibique,
 ut vidimus, antiquitus etiam adorabatur, non desinit
 esse verum Domini corpus, si extra ecclesiam aut
 ad eosdem infirmos deferretur, aut devotionis et ad-
 orationis gratia in publicis supplicationibus circum-
 gestatur. An autem anathemate percellerentur pri-
 mitivae Ecclesiae sæculis qui incruento sacrificio in-
 teressent, neque Eucharistiam acciperent, dubitari
 posse de tanto rigore videtur. Certe poenitentes, qui
 consistentes appellabantur, sacrificio intererant, ne-
 que propterea communicabant. In Antiocheno au-
 tem canone expellendi ab ecclesia dicuntur, qui
 A « orationi cum populo non communicant (fortasse
 quod discederent ante missam fidelium) vel Eucha-
 ristiam propter aliquam insolentiam aversantur, (aut)
 inquietudinem in ecclesia commovent. » Hi scandalo
 fidelibus erant, eamque ob causam poenitentiae sub-
 jiciebantur. Eodem sæculo quo Antiochenum con-
 cillum est habitum sancti Ambrosius et Joannes
 Chrysostomus frequentem communionem exolevisse
 agnoscunt; at nemo præceptum hac de re memorat.
 Chrysostomus vero increpat quidem et arguit, ut in
 pietate frigidus, qui missae intererant, et minime
 communicabant, nunquam tamen eos anathemate
 percutiendos ait. Balsamon ipse Græcus (*In Respons.*
ad Marc. Alexandriae episc.) censuit minime ab An-
 tiocheno canone coactos fuisse cunctos ad commu-
 nionem accedere, qui sacris intererant. Ut constat
 ex eorumdem apostolorum Constitutionibus (*Can.*
6), erant interdum presbyteri, diaconi, alique ex
 sacri ordinis catalogo, qui non communicabant. Ubi
 legitimam causam adducerent quare a communione
 abstinuissent, veniam consequerentur. Cæterum fru-
 stra novitatem ritus objicias publicæ expositioni do-
 minici corporis, ejusque in sacris supplicationibus
 circumgestationi; postquam enim demonstratum est
 perpetua fide ab Ecclesia universa creditam fuisse
 realem præsentiam Christi Jesu in sacramento, tam
 in missa, quam extra missam, sive hoc in templo,
 sive extra acciperetur, eique adorationem semper a
 fidelibus fuisse impensam, legitimus quoque ritus
 sit oportet, qui cum ipso inconcusso dogmate coha-
 ret, atque ab ipso defluit. Circumferebatur etiam a
 Judæis arca Domini, quæ figura tantum fuit celestis
 Eucharistiae; cur non et veritas circumgestetur, ad
 augendum honorem divini Salvatoris nostri, suorum-
 que fidelium pietatem amplificandam?

SACRAMENTARIUM GELASIANUM

Catholic Church SIVE

LIBER SACRAMENTORUM ROMANÆ ECCLESIAE

A SANCTO GELASIO PRIMO, PAPA,

Quem Romæ anno 1680 luce donavit Joseph Maria THOMASIVS, et annotavit MURATORIUS.

(Ex Muratorii editione cui titulus : Liturgia Romana vetus.)

SERENISS. CHRISTINÆ ALEXANDRÆ
SUECORUM, GOTHORUM, ET VANDALORUM REGINÆ,

JOSEPH MARIA THOMASIVS CONGREG. CLER. REG. PRESBYTER.

S. D.

*Quos Codices abhinc complura sæcula conscriptos
munificentia tua mihi concessit edendos, hos nunc sui
secundos exemplis tibi restituo, regina serenissima.
Qua in re utrumque gratulor, et sine prisci characteris
molestia in hoc uno volumine eos lectitare te posse, et de*

*re sacra optime meritam jure ex eisdem apud eruditos
omnes haberi. Accipe ergo quod præclaram decet sa-
pientiam, religionemque tuam, atque in eo summa
observantiæ in te meæ obsequium humaniter admitte.*

Præfatio.

Persecutanti mihi præstantissimas Urbis biblio-
thecas, ex multis variisque manuscriptis Codicibus,
quibus abundant, venit in mentem aliquot seligere,
publico bono communicandos, quatuor nimirum
Sacramentorum Codices, quos et ab antiquitate et
ab ecclesiasticorum rituum notitia commendabiles
fore censebam. Illos modo sub hoc Sacramentorum
titulo exhibemus; norunt quippe omnes apud ve-
tustissimos Ecclesiæ Patres sacramenta antono-
masticè appellari Christi corpus et sanguinem, cum
in altari conficiuntur in missa. Hac præcipue ratione
Missales libri, Sacramentorum libri sunt appellati,
quamvis nec iis deficiantur quæ ad reliquorum sa-
cramentorum administrationem pertineant. De his
Sacramentorum Codicibus, quos edimus, pauca præ-
fari lectori pio æque ac studioso ratio ipsa postulat,
ut unde habiti, quando conscripti, et a quo conditi
fuerint, prius agnoscat.

Distinxi Codicem sacramentorum Romanæ Eccle-
siæ in tres libros, quorum primus est de anni cir-
culo, secundus de sanctorum natalitiis, tertius de
Dominicis diebus, variisque causis. Pertinet nunc
ad instructissimam bibliothecam serenissimæ reginæ
Sueciæ, cujus benignitate publici juris fieri licuit.
Ipsam viderunt ac sæpius laudarunt eminentissi-
mus card. Bona, lib. de Rebus liturgicis, et doctis-
simus Joan. Morinus, lib. de Pœnitentia et sacris
Ordinationibus, qui in appendice Manuscriptorum ad
commentarium de Pœnitentia editum anno 1651, in
annotatione ad Sacramentarium Gelasianum, pagina

A 52 : « Antiquissimus, inquit, omnium Codicum, quos
nancisci nobis contigit, ille est quem in opere nostro
Petavianum sæpius vocavimus a possessore, viro
splendissimo, domino Petavio parlamenti Parisiensis
senatore integerrimo, qui perhumane illum nobis
dedit utendum. Illius character nongentis annis non
videtur inferior; est enim scriptus litteris majoribus
et quadratis, quas unciales aliqui vocant. Scriptor
Latinitatis parum peritus erat; sæpe enim ignorantia
potius quam negligentia, aut præcipitatione,
παρρησια. Scriptus est in Francia, nam in ca-
none commemorantur sancti Dionysius Rusticus et
Eleutherius, Hilarius et Martinus. Deinde in officio
feriæ 6 ante Pascha, cum oratur pro imperio Ro-
mano, dicitur: *Respice propitius ad Romanum, sive*
B *Francorum benignum imperium*. Divisus est in tres
libros, et uniuersusque libri initium graphice ad-
modum, et magnis litteris monocondiliis exaratum
est. Pertinet nunc ille Codex ad celeberrimam illam
et potentissimam Suecorum et Gothorum reginam
Christinam, etc. Hæc ille de Codicis possessoribus
et qualitatibus. Cujus vetustatem hæc inter alia
astruere possunt, 1° quia in Symbolo quod habe-
tur in scrutinio ante Dominicam in Palmis deest
additio illa, *Filioque*, quæ sane in Germania Gallia-
que (ubi scriptus videtur Codex) VII, et Romæ non-
nisi IX Christi sæculo facta fuit; 2° quia non habet
missas pro quinque feriis Quadragesimæ, quas san-
ctus Gregorius II, initio IIII sæculi primus instituit,
ut scribit Anastasius, sive alius, in Vitis Pontificæ IX

et præfatio sub nomine Grimoldi suo Sacramento-
rum libro præposita, apud Pamelium, tom. II Litur-
gicon (*Sub nomine Grimoldi*, dixi, quia Micrologus,
cap. 60, illam citat tanquam Albini magistri Caroli
Magni. Vidimus et nos illam præfationem in anti-
quissimo Ms. sancti Gregorii Sacramentario biblio-
thecæ reginæ Suediæ, sed nullo nomine inscriptam);
3° quia multis missis caret, quas a sæculo VII usur-
patae fuisse scimus, ut in festo Dedicationis sanctæ
Mariæ ad Martyres, mense Maio, et Omnium San-
ctorum, mense Novembri, quarum Bonifacius IV,
qui, Sabiniano intermedio, successit Gregorio Ma-
gno, initio VII sæculi auctor fuit; 4° quod pauciora
hic quam in aliis Sacramentorum libris sanctorum
natalitia recenseantur. Quod iudicium esse vetusta-
tis recte Menardus observavit, cujusque rei germa-
nam rationem ostendit J. Fronto in prænotatis ad
Kalendarium Romanum, præsertim § 3, quia nimi-
rum ea tantum sanctorum festa notabantur in libris
Missalibus, in quibus populi conventus, sive publicæ
missæ a pontifice una cum clero et populo perage-
bantur; 5° quod martyrum solummodo in hoc Co-
dice propria natalitia celebrentur, quodque ex præ-
scio Ecclesiæ usu sancti Felix in Pincis, et Marcellus
papa, quia sanguinem non fuderunt, haud martyres,
sed tantum confessores appellantur. Sunt et alia
complura antiquioris notæ argumenta, quæ in ipso
Codice de se lector deprehendat. Unde illum jure
merito Morinus, lib. VII de Pœnitentia, cap. 1, num.
45, annum septingentesimum anteregere conficit.
Quod vero spectat ad Codicis conditorem, idem
Morinus Gelasii esse censet, licet post sanctum
Gregorium sit scriptus, et seu (ut ejus verbis utar,
loco cit., num. 44) eum officiorum ordinem com-
plecti, qualis ante sanctum Gregorium usurpaba-
tur. Nec dissensit card. Bona, l. II, cap. 5, de Re-
bus liturgicis. Ad ejus autem veritatis quæm quæri-
mus assecutionem, lento veluti passu manuducendus
est lector, ut prius, scilicet, repetat jam ab exordio
nascentis Ecclesiæ certas quasdam sacrificandi oran-
dique formulas in usu fuisse. Id acta martyrum Pa-
trumque tractatus nos docent, proferunt enim non
raro stata quædam ac solemnia verba in sacris con-
ventibus recitari solita. Has preces temporis pro-
cessu a pontificibus anctas et restitutas, vel etiam
iterum contractas, Ecclesia semper retinuit, et
ad posteros transmisit, quas in nostris adhuc Missa-
libus habemus, additis tamen aliis quæ de novo
instituantur officiis. Sanctum Leonem Magnum inter
alios sanctos antistites egregie huic operi manum
admovisse, ipse ejus stylus, qui se homini vel tantu-
lum in ejus scriptis versato illico prodit, aperte
ostendit. Nec a vero aberrat laudatus Morinus, dum,
lib. IX de Pœnitentia, cap. 39, num. 2, scribit multa
ex his Ritualibus precibus sanctis Silvestro Julioque
pontificibus non esse posteriora, et ex phrasi stylo-
que sapere omnino tempora quæ imperatorem Con-
stantinum præcesserunt. Sic ipse orationis illius
eloquentissimæ archidiaconi ad pontificem in recon-
ciliatione pœnitentiam, quam supra reperies col. 914,
auctorem facit saltem Constantino coætaneum,
licet una aut altera dicitio Gelasianam forsitan sapiat
recensionem. Non me latet hunc ipsum sermonem
Magno Leoni ascribi ab erudito Paschasio Quersnelio,
tom. I Operum ejusdem sancti, cui non difficilem
adhæreo, victus ipso Leonino calamo, quem inibi
mihî videre videor vel primo scribentem, vel fere
ex integro recensentem. Ex his liturgicarum precum
conditoribus præcipue commendatur in Vitis pontifi-
cum sanctus Gelasius pontifex ab anno 492, de quo
ibi: « Fecit etiam Sacramentorum præfationes et
orationes cauto sermone. » Ab hujus sancti præsolis
nova accessione totum illud opus Missalium precum
Gelasianum Codex vocari cœpit; unde ad finem VI sæ-
culi sanctus Gregorius suum Sacramentorum librum
veluti illius breviarium et summum adornavit, ut plane
constat ex Joanne Diacono in Vita ipsius Gregorii,
l. II, cap. 17. Sic enim de illo inquit: « Sed et Ge-
lasianum Codicem de missarum solemnibus multa sub-
trahens, pauca convertens, nonnulla adjiciens pro
exponendis evangelicis lectionibus, in unius libri
volumine coarctavit. » Quibus verbis obiter docemur
Gelasianum Codicem unum quidem, sed in plures
libros fuisse distinctum; qualis est hic noster in
tres libros divisus; id enim mihi videtur Joannes
innuere, dum veluti ex antithesi Gregorium suum
Sacramentarium in unum librum coarctasse dicit.
Post sanctum Gregorium omnes quotquot consecuti
sunt pontifices illo Gregoriano quam maxime val-
de sunt opere, illudque aliis nationibus invexerunt, ut
in Adriano patet, qui ipsum Carolo Magno donode-
dit. Sed et Gelasianum Codicem prorsus rejectum
non crediderim; nam multa illi conformia continet
Antiphonarius ms. Bibliothecæ Angliæ apud san-
ctum Augustinum hic in Urbe, scriptus ante me-
dium XI sæculi ad usum Ecclesiæ Romanæ. Grego-
riana Exemplaria passim exstant, tum mss. in bi-
bliotheca Vaticana, ac reginæ Suediæ, et alibi; tum
edita Romæ ab Angelo Roccha, Colonizæ a Pamelio,
ac Parisiis ab Hugone Menardo; quorum quisque
suam Editionem ut germanum Gregorii fetum præ-
dicat. Sed mirum est quam inter se dissideant, ut
difficile sit litem decidere; nec ego tantorum viro-
rum judex esse possum, aut volo; illud tamen pro
veritatis amore silere non debeo, Pamelio præ reli-
quis me adhæerere, moveor enim ex antiquissimorum
mss. Codicum consensu; moveor ex multorum fe-
storum missarumque defectu in ejus editione (si
tamen quæ virgulis vel quæ tanquam aliunde ascita
Pamelius ipse adnotavit diligenter dempseris); mo-
veor ex illius brevitate, quæ Gregorianam coarctati-
onem, juxta Joannis Diaconi narrationem, magis
redolere videtur; nec minoris momenti dixerim Gri-
moldi abbatis, sive Alcuini magistri Caroli Magni
juxta Micrologum, testimonium in prælaudata præ-
fatione, quam Gregoriano operi attexit. Post hos
autem authenticos Romanæ Ecclesiæ Sacramen-
torum libros, Gelasii nimirum et Gregorii, existit

alia quidem sed privata Missalis libri confectio per Albinum ex utroque conflata; sic enim legitur in Centulensi Chronico, l. III, cap. 3, tom. IV Spicilegii Dacheriani, in indice librorum anno 831 numeratorum: *Missalis Gregorianus et Gelasianus modernis temporibus ab Albino ordinatus.*

Hæc longinqua, sed non prorsus inutili, narratione lector per se jam animadvertere potest cujus sit institutionis Colex quem edimus. Nam hujus Albini non esse constat, quod in ipso non habeantur eæ orationes et missæ quæ tum temporis in Gregoriano Sacramentario passim exstabant. Cur enim Gregorianas missas prætermiserit, qui ex Gregorio primum sumit ille Missale digessit? Nec ipse operis hujus titulus hanc privatam coordinationem patitur, quippe qui absolutam sibi vindicet Romanæ Ecclesiæ usum et auctoritatem. Gregorianum autem non esse facile sibi quispiam persuadebit, si illum cum hoc nostro contulerit, adeo discrepant; quin ex ipsa collatione argumentabitur hunc esse Gelasianum Codicem illum a Joanne Diacono memoratum. Inde enim constat 1° multa esse in Gregoriano subtracta; 2° pauca conversa; 3° nonnulla eidem adjecta quæ in hoc non exstant. Ut summa dicam, hunc enim Romanæ Ecclesiæ Sacramentorum Codicem putaverim, qui Gelasii olim appellabatur ex illius sancti pontificis precum augmento. *Appellabatur*, dixi; nolim enim illum integrum ei ascribas, sed Leoni Magno magna ex parte, ejusque prædecessoribus Romanis episcopis. Nec immerito; cæperam enim Leoninas phrasas sententiasque cum hoc Codice conferre, et inveni nedum stylium, sed ipsissima verba Leonis hic recitari; et hinc certior factus, paulo certius hoc asserere non dubito: hoc quod mihi prosequi otium non permisit, studiosus quisque summet observatione præstare poterit. Id tamen libentius admitto huic Codici nonnulla esse apposita sequenti sæculo, quæ præfatos conditores non sapiunt; non multa tamen sunt ea in tertio libro, pauciora enim deprehendes in secundo, paucissima in primo. Nec ideo recte dixeris respiciendum, sicut nec omnino rejicitur tanquam fucatus sancti Gregorii Sacramentarius; etsi in illo legas missam in Dedicatione sanctæ Mariæ ad Martyres, quam instituit aliquot post eum annis Bonifacius IV. Constat enim hujusmodi sacros libros non ad meram eruditionem conscribi, sed ad usum potissimum Ecclesiarum, unde novas semper accessiones pati oportet, prout ipsa consuetudinis temporisque ratio tulerit. Et hinc quam facillime refellitur quod opponi possit, in hoc Codice sanctum Gregorium in canone nominari, et illius in eo verba: *Disque nostros in tua pace disponas*, et quod majus est, integrum capitulum ex ejus Registro inter sacras ordinationes recitari; nam ultro concedimus non exiguo post tempore fuisse conscriptum, et hinc aliqua additamenta passim. Rursus institutionem sancto Gregorio antiquiorem hunc Codicem continere non obscure elici posse videtur ex eo quod in ipso non existet sancti Pauli

Commemoratio, pridie Kal. Julii; quodque in Kalendas ejusdem, missa notetur propria pro natali sancti Petri, et ipsomet die alia item propria pro natali sancti Pauli. Auctorem enim hujusmodi Commemorationis sanctum Gregorium facit Micrologus, consentientibus illius Sacramentariis. Antea enim eodem die utriusque apostoli, ut festum in duabus v. is Triumphali et Ostiensi, ita et repetita missa in duobus basilicis, Vaticana sancti Petri, et sancti Pauli extra Portam Trigemnam a Romano antiistite celebrabatur. Pulchre Prudentius, qui sub finem IV sæculi floruit, id expressit in hymno apostolorum his verbis:

Aspice per bifidas plebs Romula funditus plateas:
Lux in duobus fervet una festis.
Nos ad utrumque tamen gressu properemus incitato,
Et his et illis perituramur hymnis.
Ibimus ulterius qua fert via Pontis Adrianti;
Lævam deinde fluminis petimus.
Trans tiberina prius solvit sacra pervigil sacerdos:
Mox hic recurrit, duriciorque vota.

Cui prisco mori optime respondet noster hic Co-
dex, cum duas separatim missas uno eodemque apo-
stolorum die præscribit, præter tertiam de utroque
apostolo communem, in aliis utique Urbis eccle-
siis recitandam. Gelasianum autem hunc esse Codi-
cem liquido (ni fallor) ostendit Tolosanus ille Codex
allatus a Morino in appendice ad commentarium de
Pœnitentiâ, pag. 55, ita enim in eo scribitur in of-
ficio Sabbati sancti cum XII lectiones leguntur:
« Sequuntur lectiones secundum Gelasium. Oratio
antequam legatur prima lectio, illico post bene-
dictionem cerei, scilicet. Descriptis mox XII lectio-
nibus secundum Gelasium, sequitur ibi Rubrica:
« Item lectiones secundum Gregorium. Lectio prima
in Genesi: *In principio creavit Deus.* Oratio. *Deus,
qui mirabiliter creasti hominem*, et reliqua, ut supra,
secundum Gelasium. » Hinc discimus in Gelasiano
Codice cerei benedictionem contineri, primæque
lectioni Geneseos orationem præire, atque XII in eo
lectiones contineri, quæ omnia ut in Gregorianis
non habentur, ita in hoc nostro plenissime exhiben-
tur, nisi quod hic X tantummodo lectiones habentur,
duabus omissis librarii oscitantia, ut conjicio. Nec
minus favet antiquissimum Missale ms. membrana-
ceum bibliothecæ Vallicellanæ Oratorii signatum
B. VIII, in quo Dominicis diebus post Pascha et Pen-
tecosten duplex fere missa notatur, altera missa
sic inscripta: *Item alia missa.* At Dominica 2 post
Octavas Paschæ hæc secunda missa sic descri-
bitur.

« *Alia missa sancti Gelasii.*

« *Tibi placitam, Deus noster, populo tuo tribue
voluntatem, quia tunc illi prospera cuncta præstabis,
cum tuis aptum feceris instituitis.*

« *Super obl.*

« *His nobis, Domine, mysteria conferatur, quo ter-
rena desideria mitigantes, discamus amare celestia.*
Per.

« *Ad commun.*

« *Sacramenta quæ sumpsimus, quæsumus, Domine.*

et spiritualibus nos exipient alimentis, et corporalibus A
tuantur auxiliis. Per. »

Hanc eandem sancti Gelasii missam hic legimus eodem die; in hoc tantum est discrimen, quod hic dux, ibi una præscribitur oratio. At orationem alteram habet Missale illud in missa priori, quæ est Gregoriana; ex duabus nimirum orationibus Gelasianis unam prætermisit, alteras Gregorius retinuit, qui, ut jam dictum est, ex Gelasiano multa subtraxit, pauca convertit, nonnulla de suo adjiciens. Lectorem tandem non prætereat quod in nostro hoc Codice sæpius missæ, orationes et preces inscribantur; qui titulus quam bene consonet Sacramentorum libro in Romana Ecclesia ante sanctum Gregorium usurpato, testem affero Vigilium, qui, quadraginta plus annis ante eum, hoc est anno 538, Ordinem præcum scripsit, in epist. ad Eutherium, cap. 5. « In celebritate missarum nullo nos tempore, nulla festivitate significamus habere divisum, sed semper eodem tenore oblata Deo munera consecrare. Quoties vero paschalis, aut Ascensionis Domini, vel Pentecostes, et Epiphaniæ, sanctorumque Dei fuerit agenda festivitas, singula capitula diebus apta subjungimus, quibus commemorationem sanctæ solemnitatis, aut eorum facinus quorum natalitia celebramus; cætera vero ordine consueto prosequimur. Quapropter et ipsius canonicæ precis textum direximus subter adjectum, quem (Deo propitio) ex apostolica traditione suscepimus. Et ut charitas tua cognoscat quibus loca aliqua festivitibus apta connectes, paschalis diei præces similiter adjecimus. » Hæc ille. Ubi etiam missales orationes capitula vocavit ex antiquo more, quem videre est in Breviario Mozarabo, in quo complures orationes capitula vocantur. Hæc de primo Codice Sacramentorum Romanæ Ecclesiæ indicasse sufficiat.

Hæc visa sunt studioso lectori compendio prælibanda. Cæterum fusioribus adnotationibus hos Sacramentorum libros illustrare cœperamus quidem;

sed cum non vacaret, maluimus eruditorum desiderio cito potius satisfacere, quam diuturniore adhuc tempore his elucidandis lucubrare. Pari item de causa id quod circa libri medium ad marginales oras aggressi fueramus, ut textus castigationes inibi ex aliis Codicibus apponeremus, longius prosequi non potuimus Codicum defectu, qui tum temporis ad manum non erant. Nostrarum nihilominus adnotationum loco, quod attinet ad libros Sacramentorum Romanæ Ecclesiæ, præsto esse possunt Viccomitis, Pamelii, Rocchæ, Menardi, Hallerii, Alberti, Morini, et cardinalis Donæ, clarissimorum virorum, eruditissimæ commentationes, ut Ortiæ Romanæ, Alcuini, Amalarii, cæterosque antiquiores omittam. Pro Gallicanis autem Missalibus Patres sunt potissime consulendi, Augustinus, Casarius Arelatensis, Gregorius Turonensis, cæterique Galliæ veteres Scriptorum, a quibus haud exigam lucem accipere posse animadvertimus. Quod autem proluxioribus notationibus conficere nequivimus, hoc vel qualitercunque ex parte præstare comati sumus. Quantum enim properatim fas fuit, conferri curavimus cum aliis sacris libris Codicem Sacramentorum Romanæ Ecclesiæ (Gallicanorum enim Missalium alia exempla non habuimus) et in promptu essent castigationes mendorum quibus ille scætet. Quæ vero ex ejusmodi libris facile emendari non potuerunt, lectori castiganda reliquimus. Quem admonitum volumus integra nos fide, ut par est, ipsa mas. Exemplaria exhibere, iis tantum sublevis erroribus, nec tamen omnibus, qui fastidium magis facerent quam fidem, cujusmodi sunt *medillam, concide, antestes*, etc., qui non tantum scriptoris, quantum linguæ Latinæ vitio, quæ tum communis erat et vulgaris, sed jam Barbarorum commistione ledata, sunt ascribendi; reliquos vero barbarismos et solæcismos, maxime qui multifarie restitui possent, de industria retinimus.

A † Ω

IN NOMINE DN̄I JESU XPI SALVATORIS

INCIPIT LIBER SACRAMENTORUM ROMANÆ ECCLESIAE.

ORDINIS ANNI CIRCULI.

ORAT. ET PRECES IN VIGILIIS NATALIS DOMINI.

Ad nonam.

Da nobis, omnipotens Deus, ut sicut adoranda Filii tui Natalitia prævenimus, ^a sic et ejus munera capiamus sempiternæ gaudentes. Per Dominum nostrum.

Præsta, misericors Deus, ut ad suscipiendum Filii

^a Lege: sic ejus.

D tui singulare Nativitatis mysterium, et mentes credentium præparentur, et non credentium corda subdantur. ^b Per Dominum nostrum.

Secreta.

Tanto nos, Domine, quæsumus, promptiore servitio hujus sacrificia præcurrere concede solemniter,

^b Lege: Per.

quanto in hoc constare principium nostræ redemptionis ostendis. ^a Per.

Postcommun.

Hujus nos, Domine, sacramenti semper natalis instauret, ^b cujus nobilitas singularis humanam repolit vetustatem. Per Dominum.

II.

ITEM DE VIGILIA DOMINI.

In nocte.

Deus, qui hanc sacratissimam noctem veri luminis fecisti illustratione clarescere, da, quæsumus, ut cujus lucis mysterium in terra cognovimus, ejus quoque gaudiis in cælo perfruamur. Per.

Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut Unigeniti tui nova per carnem Nativitas liberet, quos sub peccati jugo vetusta servitus tenet. Per.

Secreta.

Munera nostra, Domine, quæsumus, Nativitatis hodiernæ mysteriis apta ^c perveniant. Ut sicut homo genitus, idem ^d præfulsit et Deus, sic nobis hæc terrena substantia conferat quod divinum est. Per.

ND et justum est, æquum et salutare. Cujus divinæ Nativitatis potentiam ingenita virtutis tuæ genuit magnitudo. Quem semper Filium et ante tempora æterna generatum, quia tibi pleno atque perfecto æterni Patris nomine non defuit, prædicamus, verum etiam honore, majestate, atque virtute æqualem tibi cum sancto Spiritu constemur, dum trino vocabulo unicam credimus majestatem. Quem laudant angeli.

Postcommun.

Læti, Domine, frequentamus salutis humanæ principia, quia trina celebratio beatæ competit mysterio Trinitatis. Per Dominum nostrum.

III.

ITEM IN VIGILIA DOMINI

Mane prima.

Deus, qui per beatæ Mariæ sacræ virginis partum sine humana concupiscentia ^e percreatum, in Filii tui membra venientes, paternis fecisti præjudiciis non teneri, præsta; quæsumus, ut, hujus creaturæ novitate suscepta, vetustatis antiquæ contagiis exuamur. Per eundem Dominum.

Respice nos, omnipotens et misericors Deus, et mentibus clementer humanis, nascente Christo, summæ veritatis lumen ^f infunde. Per.

Secreta.

Da nobis, Domine, ut Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi solemnia, quæ præsentibus sacrificiis prævenimus, sic nova sint nobis, ut continuata permaneant, sic perpetua perseverent, ut suo miraculo nova semper existent. Per eundem.

Item alia.

Cuncta, Domine, quæsumus, his muneribus a nobis semper diabolica signenta seclude, ut nostri

^a Lege: Per Dominum.

^b Nativitas, et sic in Sacramentar. sancti Gregorii, apud Pamelium et Menardum, in die Natalis Domini habetur.

^c Apud Menard. et Pamel. legitur: proveniant.

^d Apud eosdem: refulsit Deus.

A Redemptoris exordia purificatis mentibus celebremus. Per.

ND Nos, sursum cordibus erectis, divinum adorare mysterium, quo humana conditio, veteri terrenaque lege cessante, nova cælestisque substantia mirabiliter restaurata profertur, ut quod magno Dei munere geritur magnis Ecclesiæ gaudiis celebretur. Per.

Postcommun.

Concede nobis, Domine, quæsumus, ut Sacramenta, quæ sumpsimus, quicquid in nostra mente vitiosum est, ipsius medicationis dono curetur. Per.

Ad populum.

B Populum tuum, Domine, quæsumus, tueantur, sanctificent, et gubernent, æternumque perficiant tam devotionibus acta solemnibus, quam natalitii agenda divinis Jesu Christi Domini nostri.

IV.

ITEM IN NATALE DOMINI.

In die.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui hunc diem per incarnationem Verbi tui, et per partum beatæ virginis Mariæ consecrasti, da populis tuis in hac celebritate ^g justitiæ ut et qui tua gratia sunt redempti, tua adoptione sint filii. Per Dominum.

Præsta, misericors Deus, ut natus hodie Salvator, sicut divinæ generationis est auctor, ita et immortalitatis sit ipse largitor. Per.

Secreta.

C Oblatio tibi sit, Domine, hodiernæ festivitatis accepta, ^h quia et nostræ reconciliationis processit perfecta placatio, et divini cultus nobis est indita plenitudo Jesu Christi Domini nostri. Qui tecum vivit.

ND Tuæ laudis hostiam jugiter immolantes. Cujus figuram Abel justus instituit, agnus quoque legalis ostendit, celebravit Abraham, Melchisedech sacerdos exhibuit, sed verus agnus, æternus Pontifex hodie natus Christus implevit. Et ideo cum angelis.

ⁱ *Infra action.*

Communicantes, et diem sacratissimum celebrantes, in quo incontaminata virginitas huic mundo edidit Salvatorem Jesum Christum Dominum nostrum. Sed et memoriam.

Postcommun.

D Da nobis, Domine, quæsumus, ipsius recensita Nativitate vegetare, cujus cælesti mysterio et pascimur, et potamur Jesu Christi Domini nostri Filii tui. Qui tecum vivit.

Ad populum.

Præsta, quæsumus, Deus noster, ut familia tua, quæ Filii tui Domini nostri Jesu Christi est Nativitate salvata, ejus etiam sit perpetua redemptione secunda. Per Dominum.

^e Apud eosdem: procreatum.

^f Pamelio et Menardo, ostende.

^g In Missali Gothico, lætitiæ.

^h Ita in missa Ambrosiana apud Pamelium infra octavam Nativitatis Domini.

ⁱ Lege: *Intra.*

V.

ITEM ORAT. DE NATAL. DOMINI.

Ad resp. sive matut.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et populum tuum, qui te factore conditus, teque est reparatus auctore, te etiam jugiter operante, salvetur. Per Dominum.

Largire, quæsumus, Domine, famulis tuis fidei et securitatis augmentum, ut qui de Nativitate Domini nostri Jesu Christi gloriantur, et adversa mundi, te gubernante, non sentiant, et quæ temporaliter celebrare desiderant, sine sine percipiant. Per Dominum.

Deus, qui populo tuo plene præstitisti redemptionis effectum, ut non solum Unigeniti tui Nativitate corpora, sed etiam et crucis ^a patibulo salvaretur, hujus, quæsumus, fidei famulis tuis tribue firmitatem, ut usque ad promissum gloriæ præmium, ipso quoque gubernante, perveniant. Per.

Deus, qui humanæ substantiæ dignitatem et mirabiliter condidisti, et mirabiliter reformasti, ^b da, quæsumus, ut ejus efficiamur in divina consortes, qui nostræ humanitatis fieri dignatus est particeps Christus Filius tuus. Per eundem Dominum nostrum.

Omnipotens sempiternus Deus creator humanæ reformatorque naturæ, quam Unigenitus tuus in utero perpetuæ virginitatis assumpsit, respice nos propitius, ut, Filii tui incarnatione suscepta, inter ipsius mereamur membra numerari. Per eundem.

Deus, qui Nativitatis tuæ exordium pro nostra necessarium salvatione duxisti, respice nos propitius, et quo similes ad imaginem tuam fecisti, similiore observatione perfice mandatorum. ^c Per.

VI.

IN NAT. SANCTI STEPHANI MARTYR.

VII Kal. Januariæ.

Omnipotens æternæ Deus, qui primitias martyrum in sancti Levitæ Stephani sanguine dedicasti, tribue, quæsumus, ut pro nobis intercessor adsistat, qui pro suis etiam persecutoribus supplicavit. Per.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut sicut divina laudamus in sancti Stephani passione magnalia, sic indulgentiam tuam piis ejus precibus assequamur. Per.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut beatus Stephanus Levita magnificus, sicut ante alios imitator dominicæ passionis et pietatis enituit, ita sit fragilitatis nostræ promptus adiutor. Per.

Secreta.

Grata tibi sint, Domine, munera, quæsumus, devotionis hodiernæ, quæ beati Stephani martyris tui commemoratio gloriosa depromit. Per.

Postcommun.

Gratias agimus, Domine, multiplicatis circa nos miserationibus tuis, qui et Filii tui Nativitate nos salvas, et beati martyris Stephani deprecatione sustentas. Per.

^a *Legè : ejus patibulum.*^b *Apud Pamelium, et Menardum : Da nobis, quæsumus, ejus divinitatis esse consortes.*^c *In Ambrosiana missa apud Pamelium legitur :*

A

Ad populum.

Beatus martyr Stephanus, Domine, quæsumus, pro fidelibus tuis suffragator accedat, qui dum bene sit tibi placitus, pro his etiam prosit auditor. Per. ^d VII.

IN NAT. SANCTI JOAN. EVANGEL.

VI Kal. Januariæ.

Deus, qui per os beati apostoli tui Joannis evangelistæ, Verbi tui nobis arcana reserasti, præsta, quæsumus, ut quod ille nostris auribus excellenter infudit, intelligentiæ competentis eruditione capiamus. Per Dominum nostrum.

Deus, qui beati Joannis evangelistæ præconiis Principii sempiterni secreta reserasti, da, quæsumus, ut ad intelligentiam Verbi ejus per quem nobis ^e splenduit suffragiis accedamus. Per Dominum.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut excellentiam Verbi tui, quam beatus evangelista Joannes adseruit, et convenienter intelligere valeamus, et veraciter confiteri. Per.

Secreta.

Supplicationibus apostolicis beati Joannis evangelistæ, quæsumus, Ecclesiæ tuæ, Domine, commendetur oblatio, cujus magnificæ prædicationibus eruditur. Per.

Postcommun.

Beati evangelistæ Joannis nos, Domine, quæsumus, merita prosequantur, et tuam nobis indulgentiam semper implorent. Per.

Ad populum.

Adsit Ecclesiæ tuæ, Domine, quæsumus, beatus evangelista Joannes, ut ejus perpetuus doctor existit, semper esse non desinat suffragator. Per.

VIII.

IN NATAL. INNOCENT.

V. Kal. Januar.

Deus, cujus hodierna die præconium Innocentes martyres non loquendo, sed moriendo, confessi sunt, omnia in nobis vitiorum mala mortifica, ut fidem tuam, quam lingua nostra loquitur, etiam moribus vita fateatur. Per Dominum.

Deus, qui bonis tuis Infantium quoque nescia sacramenti corda præcedis, tribue, quæsumus, ut in nostra conscientia fiduciam non habentes indulgentia semper copiosa ^f præveniat. Per.

Adjuva nos, Domine, quæsumus, eorum deprecatione sanctorum, qui Filium tuum humana necdum voce prolidentes, celesti sunt pro ejus natiuitate gratia coronati. Per.

Secreta.

Adesto, Domine, muneribus Innocentum festiuitate sacrandis, et præsta, quæsumus, ut eorum sinceritatem possimus imitari, quorum tibi dicendam veneramus infantiam. Per.

Postcommun.

Ipsi nobis, Domine, quæsumus, postulent mentium puritatem, quorum innocentiam hodie solemniter celebramus. Per Dominum.

Qui cum.^d *Legè : VI.*^e *Legè : splendet.*^f *Legè : perveniat*

Ad populum.

Discat Ecclesia tua, Deus, Infantum, quos hodie veneramus, exemplo sinceram tenere pietatem, quæ prius vitam præstitit sempiternam, quam possit nosse præsentem. Per Dominum nostrum.

IX.

ITEM IN OCTABAS DOMINI.

Kal. Januar.

Deus, qui bonis nati Salvatoris diem celebrare concedis octavam, fac, quæsumus, nos ^a ejus perpetua divinitate ^b muniri cujus sumus carnali commercio reparati. Per.

Omnipotens sempiterne Deus, ^c qui Unigenito tuo novam creaturam nos tibi esse fecisti, custodi opera misericordiæ tuæ, et ab omnibus nos maculis vetustatis emunda, ut per auxilium gratiæ tuæ in illius inveniamur forma, in quo tecum est nostra substantia. Per.

Secreta.

Præsta, quæsumus, Domine, ut per hæc munera, quæ Domini Jesu Christi arcane Nativitatis mysterio gerimus, purificatæ mentis intelligentiam consequamur. Per Dominum.

☩ Per Christum Dominum nostrum. Cujus hodie octavas nati celebrantes, tua, Domine, mirabilia veneramus. Quia quæ peperit, et mater et virgo est, ^d qui natus est, et infans et Deus est. Merito cæli locuti sunt, angeli gratulati, pastores lætati, magi mutati, reges turbati, parvuli gloriosa passione coronati. Lacta, Mater, cibum nostrum; lacta panem de cælo venientem in præsepio positum velut piorum cibaria jumentorum. Illic namque agnovit hos possessorem suum, et asinus præsepium Domini sui, circumcisio, scilicet, et præputium. Quod etiam Salvator et Dominus noster a Simeone susceptus in templo, plenissime dignatus est adimplere. Et ideo cum angelis, et archangelis.

Postcommun.

Præsta, quæsumus, Domine, ut quod Salvatoris nostri iterata solemnitate percipimus, perpetuæ nobis redemptionis conferat medicinam. Per.

Ad populum.

Omnipotens sempiterne Deus, qui tuæ mensæ participes a diabolico iubeas abstinere convivio, da, quæsumus, plebi tuæ ut, gustu mortiferæ profanitatis abjecto, puris mentibus ad epulas æternæ salutis accedat. Per.

X.

PROHIBENDUM AB IDOLIS.

Omnipotens sempiterne Deus, da nobis voluntatem tuam et fidei mente retinere, et pia conversatione deponere, ut Ecclesia tua, a profanis vanitatibus expiata, non aliud profiteatur verbis, aliud exercent actione. Per Dominum.

^a In exemplari : *esse*, — sed mendose. Ita correctum ex Pamelio.

^b In Exemplari : *munera*, — sed perperam. Sic emendatum ex Pamelio.

^c Apud Pamel. et Menard. legitur : *qui in*.

^d Lege : *quia*.

^e Apud Menardum in die Epiphaniæ habetur : *in substantia nostræ mortalitatis apparuit, in novam nos*

A

Secreta.

Ut tibi grata sint, Domine, munera populi tui, ab omni, quæsumus, eum contagione perversitatis emunda, nec falsis gaudiis inhærere patiaris, quos ad diversitatis tuæ præmia venire promittis. Per.

Postcommun.

Mysteriis tuis veneranter adsumptis, quæsumus, Domine, ut contra nostræ conditionis errorem, et contra diabolicas armemur insidias. Per.

XI.

IN VIGILIS DE THEOPHANIA.

Contra nostra, quæsumus, Domine, venturæ festivitatis splendor inlustret, quo mundi hujus tenebris carere valeamus, et perveniamus ad patriam claritatis æternæ. Per.

Secreta.

Tribue, quæsumus, Domine, ut eum præsentibus immolemus sacrificiis, et sumamus, quem venturæ solemnitatis pia munera præloquuntur. Per.

☩ Quia cum Unigenitus tuus ^e in substantiæ nostræ mortalitatis lucem reparavit. Per quem laudant angeli.

Postcommun.

Inlumina, quæsumus, Domine, populum tuum, et splendore gratiæ tuæ cor ejus semper accende, ut Salvatoris mundi, stella famulante, manifestata nativitas mentibus eorum et reveletur semper et crescat. Per.

XII.

ITEM IN THEOPHANIA.

In die.

Omnipotens sempiterne Deus, qui Verbi tui incarnationem præclari testimonio sideris indicasti, quod videntes magi oblati Majestatem tuam innumeribus ^f adorarunt, concede ut semper in mentibus nostris tuæ appareat stella justitiæ, et noster in tua sit confessione thesaurus. Per.

Deus, cujus Unigenitus in substantia nostræ carnis apparuit, præsta, quæsumus, ut per eum quem similem nobis foras agnovimus, intus reformari mereamur. Per Dominum nostrum.

Deus illuminator omnium gentium, da populis tuis perpetua pace gaudere, et illud lumen splendidum infunde cordibus nostris, quod trium magorum mentibus ^g aspersisti. Per.

Secreta.

Hostias tibi, Domine, pro nati tui Filii apparitione deferimus, suppliciter exorantes, ut sicut ipse nostrorum auctor est munerum, ipse sit misericors et susceptor Jesus Christus Dominus noster. Qui tecum vivit.

☩ Te laudare mirabilem ^h Dominum in omnibus operibus tuis, quibus regni tui mysteria revelasti. ⁱ Hancque ^j enim festivitatem index puerperæ virginalis stella præcessit, quæ natum in terra immortalitatis suæ lucem reparavit.

^f Lege : *adorarent*.

^g Apud Pamelium et Menardum : *aspirasti*.

^h Lege : *Deum*.

ⁱ Apud Pamelium legitur : *Hanc etenim festivitatem Dominicæ apparitionis index stella præcessit*.

^j Lege : *II*.

cœli Dominum magis stupentibus nuntiaret. Ut manifestandus mundo Deus, et cœlesti denunciaretur Indicio, et temporaliter procreatus signorum temporalium ministerio panderetur. Et ideo.

Infra actionem.

Communicantes, et diem sacratissimum celebrantes, quo Unigenitus tuus in tua tecum gloria sempiternus, in veritate nostræ carnis natus, magis de longinquo venientibus visibilis et corporalis apparuit. Sed et memoriam.

Postcommunio.

Cœlesti lumine, quæsumus, Domine, semper et ubique nos præveni, ut mysterium, cujus nos participes esse voluisti, et puro cernamus intuitu et digno percipiamus effectu. Per.

Ad populum.

Dens, qui per hujus celebritatis mysterium æternitatis tuæ lumen cunctis gentibus suscitasti, da plebi tuæ Redemptoris sui plenum cognoscere fulgorem, ut ad perpetuum claritatem per ejus incrementa perveniat. Per.

XIII.

IN SEPTUAGESIMA.

Deus, qui per ineffabilem observantiam sacramenti famulorum tuorum præparas voluntates, donis gratiæ tuæ corda nostra purifica, ut quod sancta est devotione tractandum, sinceris mentibus exequamur. Per Dominum.

Concede, quæsumus, omnipotens Deus, fragilitati nostræ sufficientiam competentem, ^a ut suæ reparationis affectum et pia conversatione recenseat, et cum exultatione suscipiat. Per.

Secreta.

^b Concede, misericors Deus, et digne tuis serviro semper altaribus, et eorum perpetua participatione salvari. Per.

Ad populum.

Sacræ nobis, quæsumus, Domine, menæ libatio, et piæ conversationis augmentum, et tuæ protectionis continuum præstet auxilium. Per.

XIV.

IN SEXAGESIMA

Tuere, quæsumus, Domine, plebem tuam, et sacram solemnitatem recolentem gratiæ cœlestis largitate proseguere, ut visibilibus adjuta solatiis, ad invisibilia bona promptior incitetur. Per Dominum nostrum.

Adjuva nos, Deus salutaris noster et ad beneficia recolenda, quibus nos instaurare dignatus es, tribue venire gaudentes.

Secreta.

Intende, quæsumus, Domine, hostias familiæ ^c tuæ, quam sacris muneribus facis esse participem, tribuas ad eam plenitudinem pervenire. Per.

Postcommunio.

Sit nobis, quæsumus, Domine cibus sacer, potus-

^a Lege: sui. — Pamelius vero in exemplari emendato legit: ut in sui reparationis effectu.

^b Lege: Concede nobis

^c Apud Pameliū habetur: tuæ, et quam.

A que salutaris, qui et temporalem vitam munit, et præstet æternam.

Ad populum.

Rege, quæsumus, Domine, populum tuum, et gratiæ tuæ In eo dona multiplica, ut ab omnibus liber offensis, et temporalibus non destituatur auxiliis, et sempiternis gaudeat institutis. Per.

XV.

ORAT. ET PRECES SUPER PŒNITENTES.

Exaudi, Domine, preces nostras, et confidentiam tibi parce peccatis, ut quos conscientiæ reatus accusat, indulgentiæ tuæ miseratio absolvat. Per.

Præveniat hunc famulum tuum, quæsumus, Domine, misericordia tua, et omnes iniquitates ejus celeri indulgentia deleantur. Per Dominum nostrum.

B Adesto, Domine, supplicationibus nostris, nec sit ab hoc famulo tuo clementiæ tuæ longinqua miseratio. Sana vulnera, ejusque remitte peccata, ut nullis a te iniquitatibus separatus, tibi semper Domino valeat adhærere. Per.

Domine Deus noster, qui offensione nostra non vinceris, sed satisfactione placaris, respice, quæsumus, ad hunc famulum tuum, qui se tibi peccasse graviter confitetur. Tuum est ablutionem criminum dare, et veniam præstare peccantibus, qui dixisti pœnitentiam te malle peccatorum, quam mortem. Concede ergo, Domine, hoc, ut et tibi pœnitentiæ excubias celebret, ut, correctis actibus suis, ^d conferre tibi ad te sempitorni gaudia celebretur. Per.

Preceor, Domine, clementiam tuæ majestatis ac nominis, ut huic famulo tuo peccata et facinora sua confidenti veniam dare, et præteritorum ^e criminum relaxare digneris. Qui humeris tuis ovem perditam reduxisti ad caulas, qui publicani precibus vel confessione placatus es, tu etiam, Domine, et huic famulo tuo placare, ut ejus precibus benignus assiste, ut in confessione flebili permanens clementiam tuam celeriter exoret, et sanctis ac sacris altaribus restitutus, spei rursus æternæ et cœlestis gloriæ reformetur. Per.

XVI.

ORDO AGENTIBUS PUBLICAM PŒNITENTIAM.

Suscipis eum IV feria mane in capite Quadragesimæ, et cooperis eum cilicio, oras pro eo, et inclaudis usque ad Cœnam Domini. Qui eodem die in gremio præsentatur ecclesiæ, et prostrato eo omni corpore in terra, dat orationem pontifex super eum ad reconciliandum in quinta feria Cœnæ Domini, sicut ibi continetur.

XVII.

ORAT. ET PRECES A QUINQUAG. USQUE QUADRAGES.

Aufer a nobis, Domine, quæsumus, iniquitates nostras, ut ad sancta sanctorum puris mereamur sensibus introire. Per.

Perfice, Domine, benignus in nobis observantiam

^d Restituendum ex Menardo: conferri sibi a te sempiterna gaudia gratuletur.

^e Apud eundem: criminum debita relaxare.

sanctæ subsidium, ut quæ te auctore facienda cognovimus, te operante impleamus. Per.

Secreta.

Sacrificium, Domine, observantiæ paschalis ^a exercitius; præsta, quæsumus, ut tibi et mentes nostras reddat acceptas, et ^b continentiam promptiores. Per.

Postcommun.

Repleti sumus, Domine, donorum participatione cælestium; præsta, quæsumus, ut eadem et sumamus jugiter, et incessabiliter ambiamus. Per.

Ad populum.

De multitudine misericordiæ tuæ, Domine, populum tibi protege confidentem, et corporaliter gubernatum, piæ mentis affectu tuis muneribus adsequendis efficere promptiorem. Per Dominum nostrum. B

IN JEJUNIO PRIMA STATION.

Feria IV.

Inchoata jejunia, quæsumus, Domine, benigno favore proseguere, ut observantiam, quam corporaliter exercemus, mentibus valeamus implere sinceris. Per.

Fac nos, quæsumus, Domine, salutis nostræ causas et devotis semper frequentare servitiis, et devotius recolere principaliter inchoatas. Per.

Secreta.

Fac nos, quæsumus, Domine, his muneribus offerendis convenienter aptari, quibus ipsius venerabilis sacramenti venturum celebremus exordium. Per.

Postcommun.

Tribue nobis, omnipotens Deus, ut dona cælestia, quæ debito frequentamus obsequio, sincera professione sentiamus. Per

Ad populum.

Re pice, Domine, quæsumus, super famulos tuos, et in tua misericordia confidentes cælesti protege benignis auxilio. Per.

FERIA SEXTA

In Quinquagesima.

Da, quæsumus, Domine, fidelibus tuis jejuniis paschalibus convenienter aptari, ut suscepta solemniter castigatio corporalis cunctis ad fructum proficiat animarum. Per.

Adjuva nos, Deus salutaris noster, ut quæ conlata nobis honorabiliter recensemus, devotis mentibus adsequamur. Per. D

Secreta.

Præpara nos, quæsumus, Domine, hujus præcipue festivitatis officii, ut hæc sacrificia sobriis mentibus celebremus. Per.

Postcommun.

Salutari munere, Domine, satiati, supplices deprecamur, ut cujus lætamur gustu, repareremur effectu. Per Dominum nostrum.

^a Apud Pameliū, feria 6 intra quinquagesimam: offerimus; et apud Monardum, eadem feria 6: quod offerimus.

^b Apud Pameliū, feria 6: continentiam promptioris nobis tribuat facultatem.

Ad populum.

Præsta famulis tuis, Domine, abundantiam protectionis et gratiæ; da salutem mentis et corporis; da continua prosperitatis augmenta; et tibi semper fac esse devotos. Per Dominum nostrum.

FERIA SEPTIMA

In Quinquagesima.

Observationis hujus annua celebritate lætantes, quæsumus, Domine, ut paschalibus actionibus inherentes, plenis ejus effectibus gaudeamus. Per.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et hoc solemne jejunium, quod animis, ^d corporibus curandis salubriter institutum est, devoto servitio celebremus. Per.

Secreta.

Suscipe, Domine, sacrificium, cujus te voluisti ^e dignanti immolatione placare; præsta, quæsumus, ut hujus operatione mundati, beneplacitum tibi nostræ mentis offeramus affectum. Per.

Postcommun.

Cælestis vitæ munere vegetati, quæsumus, Domine, ut quod est nobis in presenti vita mysterium, fiat æternitatis auxilium. Per.

Ad populum.

Fidelibus tuis, Domine, perpetua dona firmentur, ut eadem percipiendo te quærant, et quærendo sine fine percipiant. Per.

XVIII.

ORAT. ET PRECES.

Dominica in Quadragesima.

Inchoantis initium.

Concede nobis, omnipotens Deus, ut per annua quadragesimalis exercitia sacramenti, et ad intelligendum Christi proficiamus arcanum, ^f et affectus ejus digna conversatione sectemur. Per.

Omnipotens sempiternus Deus, qui nobis in observatione jejunii, et elemosynarum semine posuisti nostrorum remedia peccatorum, concede nos opera mentis et corporis semper tibi esse devotos. Per.

Secreta.

Sacrificium, Domine, quadragesimalis intil solemniter immolamus, te, Domine, deprecantes, ut cum epularum restrictione carnalium, ^g a noxiis quoque voluptatibus ^h temperemur. Per.

Postcommun.

Præsta nobis, omnipotens Deus, ut vivificationis tuæ gratiam consequentes, in ejus munere semper gloriemur. Per.

Ad populum.

Super populum tuum, Domine, quæsumus, benedictio copiosa descendat, consolatio tribuatur, fides sancta succrescat, redemptio sempiterna firmetur. Per Dominum nostrum.

^e Pameliū: et concede ut hoc.

^d Pameliū: corporibusque.

^f Apud eundem: dignanter immolatione placari.

^g Eidem: et effectus.

^h Monardus: temperemus.

FERIA SECUNDA

In Quadragesima.

Sauctifica, Domine, quæsumus, nostra jejunia, et conctarum nobis indulgentiam propitius largire culparum. Per Dominum.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui per continentiam salutarem et corporibus mederis et mentibus, majestatem tuam suppliciter exoramus, ut pia jejunantium precatione placatus, et præsentia nobis subsidia præbeas et æterna. Per.

Secreta.

Accepta tibi sit, Domine, nostræ devotionis oblatio, quæ et jejunium nostrum, te operante, sanctificet, et indulgentiam nobis tuæ consolationis obtineat. Per Dominum.

Postcommun.

Quæsumus, omnipotens Deus, ut iater ejus numeremur membra, ^a cujus corpore communicamus et sanguine. Per.

Ad populum.

Esto, Domine, propitius plebi tuæ, et temporali consolatione non deseras, quam vis ad æterna contendere. Per.

FERIA TERTIA.

Da, quæsumus, Domine, ^b nostræ affectus jejunii salutare, ut castigatio carnalis adsumpta ad nostram vegetationem transeat animarum. Per Dominum.

Cordibus nostris, quæsumus, Domine, benignus infunde, ut sicut ab escis ^c temporalibus temperamur, ita sensus quoque nostros a noxiis retrahamus excessu. Per.

Secreta.

Suscipe, creator omnipotens Deus, quæ jejunantes de tuæ munificentia largitate deferimus, et pro temporali nobis conlata præsidia, ad vitam converte propitiatus æternam. Per.

Postcommun.

Sumpsimus, Domine, celebritatis annuæ vota sacramenta; præsta, quæsumus, ut temporalis vitæ nobis remedia ^d præveniant et æterna. Per.

Ad populum.

Respice, Domine, propitius ad plebem tuam, et quam divinis ^e tribues proficere sacramentis ab omnibus absolve peccatis. Per Dominum nostrum.

FERIA QUARTA.

Precamur, omnipotens Deus, ut de transitoriis operibus abstinentes, ea potius operemur, quibus ad æterna gaudia consequenda, et spes nobis suppetat et facultas. Per Dominum.

Pacem nobis tribue, Domine, quæsumus, mentis et corporis, ut per jejunium nostræ fragilitatis et manifesti subjiciantur hostes. et invisibiles excludantur. Per.

^a Apud Pamelium in Sabbato hebdomad. 3: *cujus corpori communicamus et sanguini.*

^b Apud Menard., Sabbato hebdomad. 2: *nostris affectum jejuniis salutarem.*

^c *Lege: corporalibus.*

^d Menardo: *proveniant.*

A

Secreta.
Sacrificia, Domine, propitius ista nos salvent, quæ medicinalibus sunt instituta jejuniis. Per.

Postcommun.

Tuorum nos, Domine, largitate donorum, et temporalibus adtolle præsidii, et renova sempiternis. Per.

Ad populum.

Da, quæsumus, Domine, populis Christianis, et quod profitentur agnoscere et ^f ad cælestes munus diligere quod frequentant. Per.

FERIA SEXTA.

Istius nobis parsimoniam, quæsumus, Domine, præbe mensuram, ut quod licentiam carnis auferimus, salutarem nobis fructum mentis admirari.

B Per.

Da, quæsumus, nobis, omnipotens Deus, jejuniorum magnifice sacramenti et digne semper tractare mysteria, et competenter primordia. Per.

Secreta.

Suscipe, quæsumus, Domine, devotorum monera famulorum, et tuis divinis purifica servientes pietatis mysteriis, quibus etiam justificas ignorantes. Per Dominum.

Postcommun.

Præsta, quæsumus, Domine, et spiritualibus gaudiis nos repleri, ut quæ actu gerimus, mente sectemur. Per.

Ad populum.

Plebs tua, Domine, quæsumus, benedictionis sanctæ munus accipiat, per quod et noxia quæque declinet, et optata reperiat. Per.

FERIA SEPTIMA.

Deus, qui nos gloriosis remediis in terris adhuc positos jam cælestium rerum facis esse consortes, tu, quæsumus, in ista, qua vivimus, nos vita gubernas, ut ad illam, in qua ipse es, lucem perducas. Per Dominum nostrum.

Reparet nos, quæsumus, Domine, semper et innovet tuæ providentiæ ^h pietatisque fragilitatem nostram, et inter mundi tempestates protegat, et gubernet, et in portum perpetuæ salutis inducat. Per.

Secreta.

Hæc, quæ nos reparent, quæsumus, Domine, beata mysteria, suo munere dignos efficiant. Per Dominum.

Postcommun.

Perpetuo, Domine, favore prosequere, quos relictis divino mysterio, et quos imbuisti cælestibus institutis, salutaribus comitare solatiis. Per.

Ad populum.

Fideles tuos, Domine, benedictio desiderata confirmet, quæ eos a tua voluntate nunquam faciat

^e Apud Pamel., ser. 4 sequenti: *tribuis.*

^f Pamelius ser. 5 sequenti: *et cælestes.*

^g *Lege: spiritualibus.*

^h Apud Pamelium in Dominica vacat habetur: *pietatis, qua.*

discrepare, et tuis semper indulgeat beneficiis gratulari. Per.

XIX.

Istæ orat. quæ sequuntur prima Sabb. in menae primo sunt dicendæ.

ORAT. ET PRECES

In XII lect. mense primo.

Deus, qui delinquentes perire non pateris, donec convertantur et vivant, debitam, quæsumus, peccatis nostris suspende vindictam, et præsta propitius, ne dissimulatio cumulet ultionem, sed potius per jejunium emendatio prosit ad veniam. Per Dominum nostrum.

Omnium nostrorum, Domine, quæsumus, ad te corda converte, et ab his, quibus offenderis, abstinentes, non iram tuam sed misericordiam sentiamus. Per.

Jejunia, quæsumus, Domine, nos sacrata lætificent, ut imbecillitati nostræ tribuatur auxilium, et mentibus desideratus virtutum succedat affectus. Per Dominum.

Adesto, quæsumus, omnipotens Deus, ac jejunio corporali mentem nostram operibus tuorum recte mandatorum. Per Dominum.

Da nobis observantiam, Domine, legitimam devotione perfectam, ut cum refrænatione carnalis alimonie, sancta tibi conversatione placeamus. Per.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui per continentiam salutarem corporibus mederis et mentibus, majestatem tuam suppliciter exoramus, ut pia jejunantium precatione placatus, et temporalia subsidia vobis tribuas æterna. Per.

XX.

Ordo qualis in Romana sedis apostolicæ ecclesia presbyteri, diaconi, vel subdiaconi eligendi sunt.

Mensis primi, IV, VII et X, Sabbatorum die in XII lectiones, ad Sanctum Petrum, ubi missæ celebrantur. Postquam antiphonam ad introitum dixerint, data oratione admunit pontifex in populo dicens:

Auxiliante Domino Deo, et Salvatore nostro Jesu Christo.

c Iterum dicit:

Auxiliante Domino Deo Salvatore nostro Jesu Christo, Elegimus in ordine diaconi, sive presbyteri, illum subdiaconum, sive diaconum de titulo illo. si quis autem habet aliquid contra hos viros, pro teo et propter Deum cum fiducia exeat et dicat. eruntamen memor sit communionis suæ.

Et post modicum intervallum mox incipiunt omnes:

^a In Missali Romano: *et æterna.*

^b Lege: *missas.*

^c Lege: *Iterum, iterum dicit.*

^d Lege: *Deo et Salvatore.*

^e Lege: *Presbyterii.*

^f Apud Menardum: *ad quod.*

^g Menardus: *et descendentes stant in ordine suo.*

^h Hæc verba, et seq. rubr. male est hic transposita; reponi enim debent post oration. in XII lectionib.

ⁱ Alii Cod.: *prosequaris.*

Kyrie eleison, cum lætania. Hac expleta, ascendunt ipsi electi ad sedem pontificis, et benedicit eos a quo vocati sunt, et descendunt. Stant in ordines suos, benedictione percepta. Per Dominum.

Sequitur oratio de Bened. Require ipsam in quarto, aut X Mense.

Ad ordinandos presbyteros.

Oremus, dilectissimi, Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos, quos ad presbyterii munus elegit, cælestia dona multiplicet, et quæ ejus dignatione suscipiunt, ejus exequantur auxilio. Per Dominum.

Exaudi nos, Deus salutaris noster, et super hos famulos tuos benedictionem sancti Spiritus et gratiæ sacerdotalis effunde virtutem, ut quos tuæ pietatis aspectibus offerimus consecrandos, perpetua munere tui largitate consequantur. Per.

Consecratio.

Domine sancte Pater omnipotens, æternæ Deus, i honorum omnium dignitatum, quæ tibi militant, distributor. Per quem proficiunt universa, per quem cuncta firmantur, amplificatis semper in melius naturæ rationalis incrementis per ordinem congrua ratione dispositum. Unde sacerdotalis gradus, et officia Levitarum sacramentis mysticis instituta creverunt, ut, cum pontifices summos regendis populis præfecisses, ad eorum societatis et operis adjumentum, sequentis ordinis viros et secundæ dignitatis eligeres. Sic in eremo per LXX virorum prudentium mentes Moysi spiritum propagasti, quibus ille adiutoribus usus in populo, innumeras multitudines facile gubernavit. Sic et Helezaro, et Ithamar filiis Aaron paternæ plenitudinis abundantiam transfecisti, et ad hostiæ salutaris officia sacramenta sufficeret meritum sacerdotum. Hac providentia, Domine, apostolos Filii tui doctores fidei comites addidisti, quibus illi orbem totum secundis prædicatoribus impleverunt. Quapropter infirmitati quoque nostræ, Domine, quæsumus, hæc adjumenta largire, quia quanto magis fragiliores sumus, tanto his plurius indigemus. Da, quæsumus, omnipotens Pater, in hos famulos tuos presbyterii dignitatem. Innova in visceribus eorum Spiritum sanctitatis, ut acceptum a te, Deus, secundi meriti munus obtineant, censuramque morum exemplo suæ conversationis insinuent. Sint providi cooperatores nostri ordinis; luceat in eis totius formæ justitiæ, ut, bonam rationem dispensationis sibi creditæ reddaturi, æternæ beatitudinis præmia consequantur. Per.

ⁱ Apud Menardum: *honorum auctor, et distributor omnium dignitatum. Per quem, etc.*

^k Ita correximus, cum legatur mendose in Exemplari: *elegeris.*

^l Alii Cod.: *ut ad hostias salutaris et frequentioris officii. Apud Menardum: Ut ad hostias salutaris, e frequentiores officii sacramenta, ministeriam suscipere sacerdotum, etc.*

^m Amplius.

ⁿ Delc.

Consummatio presbyteri.

Sit nobis, fratres, communis oratio, ^a ut his qui in adiutorium et utilitatem vestræ salutis eliguntur, pre-byteratus benedictionem divini indulgentia muneris consequantur, ut sancti Spiritus sacerdotalia dona privilegio virtutum, ne imparis loco deprehendantur, obtineant. ^b Per suum.

Item benedictio.

Sanctificationum omnium Auctor, cujus vera consecratio, cujus plena benedictio est, tu, Domine, super hos famulos tuos, quos presbyterii honore dedicamus, manum tuæ benedictionis his infunde, ut gravitate actuum, et censura vivendi probent se esse seniores, his instituti disciplinis, quas Tito et Timotheo Paulus exposuit, ut in lege tua die ac nocte, Omnipotens, meditates, quod elegerint ^c et credant, quod crediderint doceant, quod docuerint imitentur: justitiam, constantiam, misericordiam, fortitudinem in se ostendant, et exemplo probent, admonitione confirmant, ut purum atque immaculatum ministerii tui donum custodiant, et per obsequium plebis tuæ corpus et sanguinem Filii tui immaculata benedictione transforment, et inviolabili charitate in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, in die justitiæ ^d æternæ judicii, constantia pura, fide plena, Spiritu sancto pleni persolvant. Per.

XXI.

CAPITULUM

Sancti Gregorii papa.

Sicut qui invitatus renuit, quæsitus refugit sacris est altaribus removendus; sic qui ultro ambit, vel importunus se ingerit, est procul dubio repellendus. Nam qui nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi ut crescendo ^e decrescat? cur non perpenditur quia benedictio illi in maledicto convertitur, qualiter ad hoc ut fiat hæreticus promovetur? Per.

XXII.

Ad ordinandos diaconos.

Oremus, dilectissimi, Deum, Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos, quos ad officium diaconatus vocare dignatur, benedictionem gratiæ suæ clementer effundat, et consecrationis adultæ propitius dona conservet.

Oremus.

Sequitur oratio.

Domine Deus, preces nostras clementer exaudi, ^f ut quæ nostro sunt gerenda servitio, tuo benignus prosequaris auxilio, et quos sacris ministeriis exe-

^a Lege: ut si.^b Lege: Per.^c Dele at, ex aliis Ordinibus apud Morinum.^d Ex iisdem Ordinibus lege: æterni.^e Lege: discescat.^f Lege: ut qs.^g Temporibus.^h Lege: servientem.ⁱ Ministrare.^j Sacris Altaribus servituros in officium Diaconatus.^k Ita correximus ex Menardo, quia mendose in

A quendis, pro nostra intelligentia credimus offerendos, tua potius electione justifies.

Consecratio.

Adesto, quæsumus, omnipotens Deus, honorum dator, ordinum distributor, officiorumque dispositor. Qui in te manens innovas omnia, et cuacta disponens per Verbum, Virtutem, Sapientiamque tuam Jesum Christum Filium tuum Dominum nostrum, sempiterna providentia præparas, et singulis quibusque ^a temporalium aptanda dispensas. Cujus corpus Ecclesiam tuam, cælestium gratiarum varietate distinctam, suorum connexam discretione membrorum, per legem totius mirabilem compaginis unitam, in augmentum templi tui crescere, diatarique largiris, sacri muneris ^b servitutum trinis gradibus ministrorum nomini tuo ^c militare constituens; electis ab initio Levi filiis, qui mysticis operationibus demus tuæ fidelibus excubiis permanentes, hæreditatem benedictionis æternæ sorte perpetua possiderent. Super hos quoque famulos tuos, quæsumus, Domine, placatus intende, quos tuis ^d sacris servituros in officium diaconii suppliciter dedicamus. Et nos quidem tanquam homines divini sensus ^e et summæ rationis ignari, horum vitam, quantum possumus, æstimamus. Te autem, Domine, quæ a nobis ^f sunt ignota non transeant, te ^g nota non fallunt. Tu cognitor ^h pectorum, tu scrutator es animarum, tu veraciter in eis cæleste potes adhibere judicium, et velut indignis donare quæ poscimus. Emitte in eos, quæsumus, Domine, Spiritum sanctum, quo in opus ministerii fideliter exequendi munere septiformis tuæ gratiæ roborentur. Abundet in eis totius formæ virtutis, auctoritas modesta, pudor constans, ⁱ innocentia, spiritalis observantia disciplinæ. ^j In moribus ^k præcepta tua fulgeant, ut suæ castitatis exemplo, ^l imitatione sanctæ plebis adquirant, et bonum conscientia: testimonium præferentes, in Christo firmi et stabiles perseverent, dignisque successibus de inferiore gradu per gratiam tuam potiora capere mereantur. Per.

XXIII.

Ad consummand. diacon. officia.

Commune votum communis oratio prosequatur, ut hi totius Ecclesiæ prece, qui in diaconatus ministerio ^D præparantur, Leviticæ benedictionis, ^a et spiritali conversatione præfulgentes, gratia sanctificationis eluceant. Per.

Sequitur benedictio.

Domine, sanctæ spei, fidei, gratiæ, profectuum mu-

Exemplari legitur: summæ rationis ignorare.

¹ Lege: sint.² Occulta.³ Secretorum.⁴ Apud Menardum: Innocentiæ puritas et spiritalis.⁵ Idem: In moribus ejus.⁶ Eorum.⁷ Imitationem sancta plebs.⁸ Adde ex aliis Ordinibus apud Morinum: ordine clarescant.

nerator, qui in caelestibus et terrenis angelorum ministris ubique dispositis per omnia elementa voluntatis tuæ defundis affectum, hos quoque famulos tuos ^a nostri speciali dignare aspectu, ut tuis obsequiis expediti, ^b sacris altaribus ministri puri adereant, et indulgentia puriores, eorum gradu, quos apostoli tui in septenarium numerum, beato Stephano duce atque prævio, sancto Spiritu auctore, elegerunt, digni existant, et virtutibus universis, quibus tibi servire oportet, instructi complacent. Per.

XXIV.

ITEM ORAT. ET PRECE.

Ad missam.

Exaudi, Domine, supplicum preces, et devoto tuo pectore famulantes perpetua defensione custodi, ut, nullis perturbationibus impediti, liberam servitutem tuis semper exhibeamus officiis. Per.

Secreta.

Tuis, Domine, quæsumus, operare mysteriis, ut hæc tibi munera dignis mentibus offeramus. Per.

¶ Qui rationabilem creaturam ne temporalibus dedita bonis, ad præmia sempiterna ^c contendat, ea dispensatione dignaris erudi; et nec castigatione deficiant, nec prosperitatibus insolescant, sed hoc potius fiat ejus gloriosa devotio, quo nullis adversitatibus obruta superetur. ^d Per quem Majestatem tuam.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus pro famulis tuis, quos ad presbyterii, vel diaconatus, **C** gradus promovere dignatus es, quæsumus, Domine, placatus suscipias; et quod eis divino munere contulisti, in eis propitius tua dona custodi. Per Christum Dominum nostrum. Quam.

Postcommun.

Hos, quos reficis, Domine, sacramentis, adtolle benignos auxiliis, ut tuæ redemptionis effectum et mysteriis capiamus et moribus. Per.

Ad plebem.

Da, quæsumus, Domine, populis Christianis, et quod profitentur agnoscere: et caeleste munus diligere quod frequentant. Per. ^e

XXV.

SECUNDA DOMINICA

In Quadrages.

Præsta nobis, omnipotens Deus, ut quia vitii subjacet nostra mortalitas, tua nos et medicina purificet, et potentia tueatur. Per Dominum.

Præsta nobis, misericors Deus, ut placationem tuam promittis mentibus exoremus, et, peccatorum

^a Ut sententia constet, legendum: nomina.

^b Lege: sanctis.

^c Locus sic emendandus ex Sacramentario Gregoriano Editionis Romanæ in præfatione Dominicæ Sexagesimæ: *Ne temporalibus dedita bonis, ad præmia sempiterna non tendat, ea dispensatione dignaris erudire, ut nec castigatione deficiat, nec prosperitatibus insolescat, etc.*

A veniam consequentes, a noxiis liberemur incursibus. Per.

Secreta.

Ecclesiæ tuæ, Domine, munera placatus adsume, quæ et misericors offerenda tribuisti, et in nostræ salutis potenter efficis transire mysterium. Per.

Postcommun.

Refecti, Domine, pane caelesti, ad vitam, quæsumus, nutriamur æternam. Per.

Ad populum.

Familiam tuam, quæsumus, Domine, propitiatus illustra, ut beneplacitis inhærendo, cuncta quæ bona sunt, mereatur accipere. Per.

FERIA SECUNDA

Hebdom. secunda

B Tuis, quæsumus, Domine, adesto supplicibus, et inter mundanæ pravitatis insidias, fragilitatem nostram sempiterna pietate prosequere. Per Dominum.

Ecclesiam tuam, Domine, perpetua miseratione prosequere, ut inter sæculi turbines constituta, et præsentii jucunditate respiret, ^f et æternæ beatitudinis percipiat. Per.

Secreta.

Concede nobis hæc, quæsumus, Domine, frequentare mysteria, quia ^g quoties hujus hostiæ celebratio commemoratur, opus nostræ redemptionis exercetur. Per.

Postcommun.

Percepta, Domine, sancta nos adjuvent, et suis repleant institutis. Per.

Ad populum

Populum tuum, Domine, quæsumus, ad te toto corde converte, quia quos defendis etiam delinquentes, majore pietate tueris sincera mente devotos. Per.

FERIA TERTIA

Hebdom. secunda.

Deus, qui ob animarum medellam jejunii devotione ^h castigare corpora præcepisti, concede ut corda nostra ita pietatis tuæ valeant exercere mandata, quatenus ab omnibus possimus semper abstinere peccatis. Per.

Imploramus, Domine, clementiam tuam, ut hæc divina jejuniorum subsidia a vitiiis expiatis ad festa ventura nos præparent. Per.

D*Secreta.*

Præsentibus sacrificiis, Domine, jejunia nostra sanctifica, ut quod observantia nostra proficitur extrinsecus, interius operetur. Per.

Postcommun.

Delicias, Domine, mirabiles mensæ caelestis ambimus, quibus jejunando copiosius saginamur. Per.

^e In eodem Sacram.: *Per Christum Dominum.*

^f Adde: *Dominum.*

^g Apud Pamelium, feria 5 post Dominicam secundam Quadragesimæ, legitur: *et æternam beatitudinem.*

^h Lege: *quotiens.*

ⁱ Apud Menardum, in præfatione supradictæ feriæ 5: *castigari.*

Ad populum.

Da, quæsumus, Domine, fidelibus tuis et sine cessatione capere paschalia sacramenta, et desideranter expectare ventura, ut mysteriis, quibus renati sunt, permanentes, ad novam vitam his operibus perducantur. Per.

FERIA QUARTA
Hebdom. secunda.

Deus, qui per Verbum tuum humani generis reconciliationem mirabiliter operaris, præsta, quæsumus, ut sancto jejuniis et tibi toto simul corde subjecti, et in tua nobis efficiamur prece concordēs. Per Dominum.

Præsta nobis, Domine, quæsumus, auxilium gratiæ tuæ, ut jejuniis et orationibus convenienter intenti, liberemur ab hostibus mentis et corporis. Per.

Secreta.

Præsenti sacrificio nomini tuo nos, Domine, jejunia dicata sanctificent, et quod observantia nostra proflitetur extrinsecus, interius operetur effectus. Per.

Postcommun.

Gratia tua nos, quæsumus, Domine, non relinquat, quæ et sacræ nos deditos faciat servituti, et tuam nobis opem semper acquirat. Per.

Ad populum.

Adesto, Domine, famulis tuis, et opem tuam largire poscentibus, ut his, qui te auctore et gubernatore gloriantur, et grata restaures, et restaurata conserves. Per.

FERIA SEXTA
Hebdom. secunda.

Ad hostes nostros, Domine, superandos, præsta, quæsumus, ut auxilium tuum jejuniis tibi placitis et bonis operibus impetremus. Per Dominum.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui per continentiam salutarem corporibus mederis et mentibus, Majestatem tuam suppliciter exoramus, ut pia jejunantium precatione placatus, et temporalia nobis subsidia præbeas^b et æterna. Per.

Secreta.

Efficiatur hæc hostia, Domine, quæsumus, solemnibus grata jejuniis, ut et tibi fiat acceptior, purificatis mentibus^c immolemur.

Postcommun.

^d Præveniant nobis, Domine, quæsumus, divina tua sancta fervorem, quo eorum pariter et actu delectemur et fructu. Per.

Ad populum.

Adesto, Domine, propitius plebi tuæ, et temporali consolatione non deseras, quam vis ad æterna contendere. Per.

FERIA SEPTIMA
Hebdom. secunda.

Subveni, Domine, servis tuis pro sua jugiter iniquitate gementibus, mentesque nostras terrenis

^a Apud Pameliū, feria 5, legitur: *et congrega.*

^b Dele et.

^c Apud Menardum, feria 5, habetur: *immolctur.*

^d Eidem, feria 2 post Palmæ: *Præbeant.*

A affectibus prægravatis medicinalibus tribue^a exonerare jejuniis, et corporis affectionem corrobora. Per Dominum.

Deus, qui profundo consilio, prospiciendo mortalibus, sancta instituiti jejunia, quibus corda languentium salubriter curantur, tu animam nostram, corpusque castifica, corporis animæque Salvator, æternæ felicitatis benigne largitor. Per Dominum.

Secreta.

Domine, Deus noster, in cuius spiritalibus castris militat laudanda sobrietas, abstinencia fructuosa, et casti pectoris opulenta frugalitas, jejunantium vota elementer adsume, et fidelibus postulatis consueta pietate succurre. Per.

Postcommun.

B Sacræ nobis, quæsumus, Domine, mensæ libatio, et piæ conversationis augmentum, et tuæ propitiatis continuum præstet auxilium. Per Dominum nostrum.

Ad populum.

Implorantes, Domine, misericordiam fideles populos propitius intueri^c qui præter te alium non noverunt, tuis semper beneficiis gloriantur. Per.

XXVI

TERTIA DOMINICA

Quæ pro scrutiniis electorum celebratur.

Da, quæsumus, Domine, electis nostris digne atque sapienter ad confessionem tuæ laudis accedere, ut dignitati pristinae, quam originali transgressione perdiderant, per tuam gloriam reformentur. Per.

Secreta.

Miseratio tua, Deus, ad hæc percipienda mysteria famulos tuos, quæsumus, et præveniat competentex, et devota conversatione perducatur. Per.

Infra canonem, ubi dicit:

Memento, Domine, famulorum, famularumque tuarum, qui electos tuos suscepturi sunt ad sanctam gratiam baptismi tui; et omnium circumadstantium. Et tacis. Et recitantur nomina virorum, et mulierum, qui ipsos infantes suscepturi sunt. Et intras Quorum tibi fides eogn.

Item intra actionem.

Hanc igitur oblationem, Domine, ut propitius suscipias deprecamur; quam tibi offerimus pro famulis et famularibus tuis, quos ad æternam vitam, et beatam gratiæ tuæ dinumerare, elicere atque vocare dignatus es. Per Christum.

*Et recitatur nomina electorum.**Postquam recensita fuerint, dicit:*

Hos, Domine, fonte baptismatis innovandos, Spiritus tui munere ad sacramentorum tuorum plenitudinem poscimus præparari. Per.

Postcommun.

Adesto, Domine, quæsumus, redemptionis effecti-

^a Idem, in Sabbati prælatione: *exonerari.*

^c Pameliū, die sequenti: *et qui.*

^e Ex Ordine Romano, corrigo: *gratiæ tuæ donum.*

bus, ut quos sacramentis æternitatis instituis, ^a eos ad tima devotione perfectam, ut refrænatione carnalis alimonie sancta tibi conversatione placeamus. Per.

Ad populum.

Suppliciter, Domine, sacra familia munus tuæ miserationis expectat; concede, quæsumus, ut quod te jubente desiderat, te largiente percipiat. Per.

FERIA SECUNDA

Hebdom. tertia.

Conserva, Domine, familiam tuam bonis semper operibus eruditi, et sic præsentibus consolare subsidiis, ut ad superna perducas dona propitius. Per.

Da, quæsumus, omnipotens Deus, ut abstinentiæ nostræ restaurationis exordiis competentem, dignis præcurramus officiiis. Per.

Secreta.

Hæc nos beata mysteria, Deus, principia sua aptos efficiant recensere.

Infra actionem, ut supra.

Sequitur :

Postcommun.

Quos jejunia votiva castigant, tua, Domine, sacramenta purificent, ut terrenis affectibus mitigatis, facilius caelestia capiamus. Per.

Ad populum.

Gratias tibi referat, Domine, corde subjecto, tua semper Ecclesia, consequenter obtineat, et observationes antiquas jugiter recensendo proficiat in futurum. Per.

FERIA TERTIA

Hebdom. tertia.

Prosequere nos, omnipotens Deus, et quos ab escis carnalibus præcipis abstinere, a noxiis quoque vitiis cessare concede. Per Dominum.

Da, quæsumus, Domine, Rex æterne cunctorum, ut sacro nos purificatos jejunio sinceris quoque mentibus ad tua sancta ventura facias pervenire. Per.

Secreta.

Ut accepta sint, Domine, nostra jejunia, præsta nos, quæsumus, hujus munere sacramenti purificationem tibi pectus offerre. Per.

Postcommun.

Sacramenti tui, Domine, veneranda perceptio, et mystico nos mundet effectu, et perpetua virtute defendat. Per.

Ad populum.

Concede, misericors Deus, ut devotus tibi populus semper existat, et de tua clementia, quod ei prosit, indesinenter obtineat. Per.

FERIA QUARTA

Hebdom. tertia.

Deus, qui nos formam humilitatis jejunando et orando, Unigeniti tui Domini nostri imitatione, docuisti, concede, quæsumus, ut quod ille jugi jejuniorum continuatione complevit, nos quoque per partes hierum facias adimplere. Per.

Da nobis, Domine, quæsumus, observantiam legi-

^a Ex eadem lege : *eisdem.*

^b Apud Pamelium, feria 5 post Dominicam 3 Quadragesimæ : et toto tibi corde prostratam ab hostium

timam devotionem perfectam, ut refrænatione carnalis alimonie sancta tibi conversatione placeamus. Per.

Secreta.

Deus, de cujus gratiæ rore descendit, ut ad mysteria tua purgatis sensibus accedamus : præsta, quæsumus, ut in eorum traditione solenniter honoranda, competens deferamus obsequium. Per.

Postcommun.

Percipientes, Domine, gloriosa mysteria referimus gratias, quod in terris positos jam caelestium præstas esse participes. Per.

Ad populum.

Defensæ, Domine, familiam tuam, ^b ut toto tibi corde prostrata et ab hostium tuere formidine, nec bona tua difficulter inveniant, pro quibus et sancti tui et angelicæ tibi supplicant potestates. Per.

FERIA SEXTA

Hebdom. tertia.

Præsta, quæsumus, Domine, observationes sacras annua devotione recolentes, et corpore tibi placeamus et mente. Per.

Concede, quæsumus, Domine, fragilitati nostræ sufficientiam competentem, ut suæ reparationis effectum et pia conversatione recenseat, et cum exultatione suscipiat. Per.

Secreta.

Accepta tibi sint, Domine, quæsumus, nostri dona jejunii, quæ expiando nos tua gratia dignos efficiant, et ad sempiterna promissa perducant. Per.

Postcommun.

Hos, Domine, quos reficis sacramentis, adtolle benignus auxiliis, ut tuæ redemptionis effectum et mysteriis capiamus et moribus. Per.

Ad populum.

Super populum tuum, Domine, quæsumus, benedictio copiosa descendat, indulgentia veniat, consolatio tribuatur, fides sancta succrescat, redemptio sempiterna firmetur. Per.

FERIA SEPTIMA

Hebdom. tertia.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut dignitas conditionis humanæ, per immoderantiam sauciata, medicinalis parsimonie studio reformetur. Per Dominum.

Auge fidem tuam, Domine, quæsumus, ^c miseratus in nobis, qualiter pietatis tuæ subsidia non negabis, quibus integre contuleris firmitatem. Per.

Secreta.

Domine Deus noster, qui in his potius creaturis, quas ad fragilitatis nostræ subsidium condidisti, tuoque nomini munera jussisti dicanda constitui, tribue, quæsumus, ut et vitæ nobis præsentis auxilium et æternitatis efficiant sacramentum. Per.

Postcommun.

Quod ore sumpsimus, Domine, mente capiamus, et de munere temporali, fiat nobis remedium sempiternum. Per.

tuere formidine; nec bona tua difficulter inveniat, etc.

^c Pamelius in Sabbato Dominicæ tertiæ Quadragesimæ legit : operatus in nobis, quia.

Ad populum.

Esto, quæsumus, Domine, propitius plebi tuæ, ut quæ tibi non placent respuentes, tuorum potius repleantur delectationibus mandatorum. Per Dominum.

XXVH.

QUARTA DOMINICA
Pro scrutinio II.

Omnipotens sempiternus Deus, Ecclesiam tuam spiritali jucunditate multiplica, ut qui sunt generatione terreni, fiant regeneratione cælestes. Per.

Remedii sempiterni munera, Domine, lætantes offerimus, suppliciter exorantes, ut eadem nos et digni venerari, et pro salvandis congruenter exhibere perficias. Per.

Infra canonem, ut supra,

Sequitur :

Postcommun.

Tu semper, quæsumus, Domine, tuam adtolle benignus familiam, tu dispone correctam, tu propitius tuere subjectam, tu gubernata perpetua bonitate salvandam. Per.

Ad populum.

Tu famulos tuos, quæsumus, Domine, bonis moribus placatus institue, tu in eis quod tibi placitum sit dignanter infunde, ut et digni sint, et tua valeant beneficia promereri. Per.

FERIA SECUNDA

Hebdom. quarta.

Sacræ nobis, quæsumus, Domine, observationis jejuniæ, et piæ conversationis augmentum, et tuæ propitiationis continuum præstent auxilium. Per.

Proficiat, quæsumus, Domine, plebi tibi dicatæ piæ devotionis affectus, ut, sacris actionibus erudita, quanto majestati tuæ sit gratior, tanto donis potioribus augeatur. Per.

Secreta.

Cunctis nos, quæsumus, Domine, reatibus et periculis propitiatus absolve, quos tanti mysterii tribus esse consortes. Per Dominum.

Postcommun.

Divini satiati muneris largitate, quæsumus, Domine Deus noster, ut in hujus semper participatione vivamus. Per.

Ad populum.

Tueatur, quæsumus, Domine, dextera tua populum deprecantem, et purificatum dignanter erudiat, ut consolatione præsentis ad futura bona proficiat. Per.

FERIA TERTIA

Hebdom. quarta.

Da, nostræ summæ conditionis reparator, ut semper declinemus a malis, et omne quod bonum est prompta voluntate sectemur. Per Dominum.

Exercitatio veneranda, Domine, jejunii salutaris populi tui corda disponat, ut et dignis mentibus

^a In margine : *Secreta.*

^b Ex Ordine Romano emenda : *digne.*

^c Apud Pamelium, feria 5 hebdomadis quartæ

A suscipiat paschale mysterium, et continuatæ devotionis sumat augmentum. Per.

Secreta.

Purifica nos, misericors Deus, ut Ecclesiæ tuæ preces, quæ tibi gratæ sunt pia munera deferentis, fiant, expiatis mentibus, gratiores. Per.

Postcommun.

Cælestia dona capientibus, quæsumus, Domine, non ad iudicium pervenire patiaris, quod fidelibus tuis ad remedium providisti. Per.

Ad populum.

Populi tui, Deus, institutor et rector, peccata quibus impugnantur expelle, ut semper tibi placitus, et tuo munimine sit securus. Per.

FERIA QUARTA

Hebdom. quarta.

B Omnipotens sempiternus Deus, qui et justis præmia meritorum, et peccatoribus per jejunium erroris sui veniam præbes, miserere supplicibus, parce peccantibus, ut reatus nostri confessio indulgentiam valeat percipere delictorum. Per Dominum nostrum.

Concede, misericors Deus, ut sicut nos tribus solemne tibi deferre jejunium, sic nobis indulgentiæ tuæ præbe benignus auxilium. Per.

Secreta.

Accepta tibi sit, Domine, nostræ devotionis oblatio, quæ et jejunium nostrum te operante sanctificet, et indulgentiam tuæ consolationis obtineat. Per.

Postcommun.

C Sacramentorum benedictione satiati, quæsumus, Domine, ut per hæc semper mundemur a vitiis. Per.

Ad populum.

Da plebi tuæ, Domine, piæ semper devotionis affectum, ut, quæ prava sunt respuens, sancta conversatione firmetur, et a peccatis libera nullis adversitatibus adteratur. Per.

FERIA SEXTA

Hebdom. quarta.

Præsta, quæsumus, Domine, ut, salutaribus jejuniis eruditi, a noxiis etiam vitiis abstinentes, propitiationem tuam facilius impetremus. Per.

Prosequere, quæsumus, omnipotens Deus, juniorum sacra mysteria, et quos ab escis carnalibus præcipis temperare, a noxiis quoque vitiis cessare concede. Per.

D

Secreta.

Hæc sacrificia nos, omnipotens Deus, potenti virtute mundatos, ad suum faciant puriores vestire principium. Per.

Postcommun.

^d Sacra tua nos, Domine, quæsumus, et vivificando renovent, et renovando vivificent. Per.

Ad populum.

Adesto, Domine, populis, qui sacra mysteria contigerunt, ut nullis periculis affligantur, qui te protectore confidunt. Per Dominum.

Quadrages. : *impugnatur.*

^d Lege : *Sancta.*

^e Lege : *contingerunt.*

FERIA SEPTIMA

Hebdom. quarta.

Deus, omnium misericordiarum ac totius bonitatis auctor, qui peccatorum remedia jejuniis, orationibus et eleemosynis, demonstrasti, respice propitius in hanc humilitatis nostræ confessionem, ut qui inclinamur conscientia nostra, tua semper misericordia erigamur. Per.

Tua nos, Domine, quæsumus, gratia et sanctis exerceat veneranda jejuniis, cælestibus mysteriis efficiat aptiores. Per.

Secreta.

Offerimus tibi, Domine, munera, quæ dedisti, ut et creationis tuæ circa mortalitatem nostram testificentur auxilium, et remedium immortalitatis operentur. Per.

Postcommun.

Præcepta nobis, Domine, præbeant tua sacramenta subsidium, ut et tibi grata sint nostra jejunia, et nobis proficiant ad medelam. Per Dominum.

Ad populum.

Pledem tuam, Domine, quæsumus, interius exteriorisque restaura, ut quam corporeis non vis delectationibus impediri, spiritali facias vigere proposito, et sic rebus foveas * transituris, ut tribuas potius in hærare perpetuis. Per.

XXVIII.

QUINTA DOMINICA

Quæ pro scrut. celebratur.

Concede, Domine, electis nostris ut, ^b sacris edocti mysteriis, et renouentur fonte baptismatis, et inter Ecclesiæ tuæ membra numerentur. Per.

Secreta.

Exaudi nos, omnipotens Deus, et famulos tuos, quos fidei Christianæ primitiis imbuisti, hujus sacrificii tribuas operatione mundari. Per.

Infra canonem, ubi supra.

Sequitur :

Postcommun.

Concurrat, Domine, quæsumus, populus tuus, et toto tibi corde subjectus, obtineat ut ab omni perturbatione securus, et salvationibus suæ gaudia promptus exercent, et pro regenerandis benignus exoret. Per.

Ad populum.

Deus, qui cum salutem hominum semper operaris, nunc tamen populum tuum gratia abundantiore multiplicas, respice propitius ad electionem tuam, ut paternæ protectionis auxilio et regenerandos munias et renatos. Per.

FERIA SECUNDA

Hebdom. quinta.

Deus, qui ad imaginem tuam conditis ideo das temporalia, ut largiaris æterna, Ecclesiam tuam spiritali fecunditate multiplica, ut qui sunt generatione terreni, fiant regeneratione cælestes. Per Dominum.

AJjuva nos, Deus salutaris noster, et in sacrificio

* *Lege : transituriis.*

^b *Lege : sanctis.*

A jejuniorum nostras mentes purifica, ut ad beneficia recolenda, quibus nos instaurare dignatus es, tribuas venire gaudenter. Per.

Secreta.

Exaudi nos, omnipotens Deus, et famulos tuos, quos fidei Christianæ, primitiis imbuisti, hujus sacrificii tribuas operatione mundari. Per.

Postcommun.

Sanctificent nos, Domine, sumpta mysteria, et paschalis observantiæ sufficientem nobis tribuant facultatem. Per.

Ad populum.

Benedictio, Domine, quæsumus, in tuos fideles copiosa descendat, et quam subjectis cordibus expectant, largiter consequantur. Per.

B

FERIA TERTIA

Hebdom. quinta.

Præsta, quæsumus, Domine, ut observationes sacras annua devotione recolentes, et corpore tibi placeamus et mente. Per.

Fiat, quæsumus, Domine, per gratiam tuam fructuosus nostræ devotionis affectus, quia tunc nobis proderunt suscepta jejunia, si tuæ sint placita pietati. Per.

Secreta.

Concede nobis, Domine, quæsumus, ut celebraturi * sacra mysteria, non solum abstinentiam corporalem, sed, quod est potius, habeamus mentium puritatem. Per.

Postcommun.

C Vegetet nos, Domine, semper et innovet tuæ mensæ libatio, quæ fragilitatem nostram gubernet, et protegat, et in portum perpetuæ salutis inducat. Per.

Ad populum.

Libera, Domine, quæsumus, a peccatis et hostibus tibi populum supplicentem : in sancta conversatione viventes, nullis afficiantur adversis. Per Dominum.

FERIA QUARTA

Hebdom. quinta.

Jejunia, quæsumus, Domine, quæ sacris exequimur institutis, et nos a reatibus nostris semper expellant, et tuam nobis justitiam faciant esse placatam. Per Dominum.

D

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut quos jejunia votiva castigant, ipsa quoque devotio sancta lætificet, ut, terrenis affectibus mitigatis, facilius cælestia capiamus. Per.

Secreta.

Præsta, omnipotens Deus, ut jejuniorum placatus sacrificiis, remissionis tuæ nos venia prosequaris. Per.

Postcommun.

Adesto, Domine, fidelibus tuis, et quos cælestibus reficis sacramentis, a terrenis conserva periculis. Per Dominum.

* *Lege : sancta.*

Ad populum.

Gregem tuum, Pastor bone, placatus intende, et oves, quas pretioso sanguine Filii tui redemisti, diabolica non sinas incursione lacerari. Per.

FERIA SEXTA

Hebdom. quinta.

Tribue nobis, quæsumus, Domine, indulgentiam peccatorum, ut instituta paschalia tibi placitis sensibus operemur. Per.

Omnipotens sempiterne Deus, clementiam tuam suppliciter exoramus, ut qui mala nostra semper prævenis miserendo, facias nos tibi placitos, et piis actionibus et jejuniis salubribus expiando. Per.

Secreta.

Sanctifica nos, quæsumus, Domine, his muneribus offerendis, et paschalis observantiæ sufficientem nobis tribue facultatem. Per.

Postcommun.

Da, quæsumus, Domine, ut tanti mysterii munus indultum, non condemnatio, sed sit medicina summentibus. Per.

Ad populum.

Protege, Domine, populum tuum, et in sanctorum tuorum patrocinio confidentem perpetua defensione gubernas. Per.

FERIA SEPTIMA

Hebdom. quinta.

Omnipotens sempiterne Deus, qui per abstinentiam salutarem et corporibus nostris mederis et mentibus, Majestatem tuam supplices exoramus, ut pla jejunantium precatione placatus, et præsentia nobis subsidia præbeas et futura. Per.

Sanctifica hoc jejunium tuorum corda fidelium, Deus miserator iustitiam, et quibus devotionis præstas affectum, præbe supplicantibus pium benignus auditum. Per.

Secreta.

Sacrificia, Domine, propensius ista restant, quæ medicinalibus sunt instituta jejuniis. Per.

Postcommun.

Supplices te rogamus, Domine Deus noster, ut sicut nos Filii tui corporis et sanguinis sacrosancti pascis alimonio, ita nos et divinæ naturæ ejus facias esse consortes. Per.

Ad populum.

Visita, quæsumus, Domine, plebem tuam, et corda sacris dicata mysteriis pietate tuere pervigili, ut remedia salutis æternæ, quæ te miserante percipit, te protegente custodiat. Per.

^a *Lego: confidentem.*

^b *Legendum: et tuorum. Vel, ut in Editis: Sanctificato hoc jejunio, tuorum corda, etc.*

^c *Sic emendavimus ex Missali antiquo ms. cardinalis Sanctortii in Bibliotheca Barberina; in Exemplari legebatur: initiarum. In Vaticano Codice 567, habetur idem scrutinium, ita ut intelligamus illo usam fuisse Romanam Ecclesiam.*

A

XXIX.

DENUNTIATIO PRO SCRUTINIO,

Quod tertia hebdomada in Quadrages. secunda feria, c. initiatur.

Scrutinii diem, dilectissimi fratres, quo electi nostri divinitus instruantur, imminere cognoscite. Ideoque sollicita devotione, succedente sequente illa feria, circa horam diei sextam convenire dignemini. Ut cæleste mysterium, quo diabolus cum sua pompa destructur, et janua regni cælestis aperitur, inculpabili, Deo juvante, ministerio peragere valeamus. Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Ut autem venerint ad ecclesiam, scribuntur nomina infantum ab acolytho, et vocantur in ecclesia per nomina, sicut scripti sunt. Et statuuntur masculi in dexteram partem, femine in sinistram, et dat orationem presbyter super eos.

XXA.

ORAT. SUPER ELECTOS

Ad catechumenum faciendum.

Omnipotens sempiterne Deus, Pater Domini nostri Jesu Christi, respicere dignare super hos famulos tuos, quos ad rudimenta fidei vocare dignatus es. Omnem cæcitatem cordis ab eis expelle; disrumpe omnes laqueos Satanæ, quibus fuerant conligati; aperi eis, Domine, januam pietatis tuæ; et sigæ sapientiæ tuæ imbuti, omnium cupiditatum fratribus careant, et suavi odore præceptorum tuorum læti tibi in ecclesia deserviant; et proficiant de die in diem, ut idonei efficiantur accedere ad gratiam baptismi tui, percepta medicina. Per Dominum nostrum.

Preces nostras, quæsumus, Domine, clementer exaudi, et hos electos tuos crucis Dominicæ, cujus impressione signamus, virtute custodi, ut magnitudinis gloriæ rudimenta servantes, per custodiam mandatorum tuorum ad regenerationis pervenire gloriam mereantur. Per.

Deus, qui humani generis ita es conditor, ut sis etiam reformator, propitiare populis adoptivis, et novo testamento sobolem novæ prolis adscribe, ut filii promissionis, quod non potuerunt adsequi per naturam, gaudeant se recepisse per gratiam: Per Dominum nostrum.

XXXI.

BENEDICTIO SALIS

dandi catechumen.

Exorcizo te, creatura salis, in nomine Dei Patris omnipotentis, et in charitate Domini nostri Jesu

Missale vetustum ms. ejusd. card.: *destruitur.*

^a *Apud Pamelium: ut signo.*

^b *Sic emendavimus ex Pamelio, cum porperam legatur in Exemplari: perceptæ medicinæ.*

^c *Apud Pamelium legitur: impressione, cum, quia in oratione sit sermo in singulari.*

^d *Ita correctum ex Pamelio; Exemplar enim mendose habet: potuerint.*

Christi, et in virtute Spiritus sancti. Exorcizo te per Deum vivum, et per Deum verum, qui te ad tutelam humani generis procreavit, et populo venienti ad credulitatem per servos suos consecrare præcepit. Proinde regamus te, Domine Deus noster, ut hæc creatura salis in nomine Trinitatis efficiatur salutare sacramentum ad effugandum inimicum; quem tu, Domine, sanctificando sanctifices, benedicendo benedicas, ut fiat omnibus accipientibus perfecta medicina permanens in visceribus eorum, in nomine Domini nostri Jesu Christi. Qui venturus est judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem.

Et post hanc orationem pones sal in ore infantis, et dices: Accipe illi sal sapientiæ propitiatus in vitam æternam

XXXII.

BENEDICTIO

Post datum salem.

Deus patrum nostrorum, Deus universæ conditor veritatis, te supplices exoramus, ut hunc famulum tuum respicere digneris propitiatus, ut hoc primum pabulum salis gustantem, non a diutius esurire permittas, quo minus cibo expleatur cælesti, quatenus sit semper, Domine, spiritu fervens, spe gaudens, tuo semper nomini serviens; perduc eum ad novæ regenerationis lavacrum, ut cum fidelibus tuis promissionum tuarum æterna præmia consequi mereatur. Per Dominum.

XXXIII.

ITEM EXORCISMI SUPER ELECTOS,

Quos acolythi, imposita manu super eos, dicere debent.

Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, Deus, qui Moysi famulo tuo in monte Sinai apparuisti, et filios Israel de terra Ægypti eduxisti, deputans eis angelum pietatis tuæ, qui custodiret eos die ac nocte, te, quæsumus, Domine, ut mittere digneris sanctum angelum tuum, ut similiter custodiat et hos famulos tuos, et perducet eos ad gratiam baptismi tui.

Ergo, maledicte diabole, recognosce sententiam tuam, et da honorem Deo vivo et vero; et da honorem Jesu Christo Filio ejus, et Spiritui sancto; et recede ab his famulis Dei. Quia istos sibi Deus et Dominus noster Jesus Christus ad suam sanctam gratiam et benedictionem fontemque baptismatis donum vocare dignatus est. Per hoc signum sanctæ crucis, frontibus eorum quod nos damus, tu, maledicte diabole, nunquam audeas violare.

Item d fæminas.

Deus cæli, Deus terræ, Deus angelorum, Deus archangelorum, Deus prophetarum, Deus martyrum, Deus omnium bene viventium, Deus cui omnis li-

gua confitetur cælestium, terrestrium, et infernorum, te invoco, Domine, ut has famulas tuas perducere et custodire digneris ad gratiam baptismi tui. Ergo, maledicte, *ut supra.*

Item super masculos.

Audi, maledicte Satanas, adjuratus per nomen æterni Dei et Salvatoris nostri Filii Dei, cum tua victus invidia, tremens, gemensque discede. Nihil tibi sit commune cum servis Dei jam cælestia cogitantibus, ^a renuntiatoris tibi ^f ac sæculo tuo, et beatæ immortalitatis ^s victuris. Da igitur honorem adveniendi Spiritui sancto, qui ex summa cæli arce descendens, perturbatis fraudibus tuis divino fonte purgata pectora, id est, sanctificata, Deo templum ^B et ^h habitaculum perficiat, et ab omnibus penitus ⁱ noxiis præteritorum criminum liberati servi Dei, gratias perenni Deo referant semper, et benedicant nomen ejus sanctum in sæcula sæculorum. Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui venturus est judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem.

Item super fæminas.

Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob. Deus qui tribus J Israel monuisti, et Susannam de falso crimine liberasti, te supplex deprecor, Domine, ut liberet et has famulas tuas, et perducere eas digneris ad gratiam baptismi tui. Ergo maledicte, *ut supra.*

Item super masculos

Exorcizo te, immunde spiritus, in nomine Patris **C** et Filii, et Spiritus sancti, ut exeat et recedas ab his famulis Dei. Ipse enim tibi imperat, maledicte damnate, qui pedibus super mare ambulavit, et Petro mergenti dexteram porrexerat. Ergo maledicte, *sicut supra.*

Item super fæminas.

Exorcizo te, immunde spiritus, per Patrem et Filium, et Spiritum sanctum, ut exeat et recedas ab his famulabus. Ipse enim tibi imperat, maledicte damnate, qui cæco nato oculos aperuit, et quatruiduannum Lazarum de monumento suscitavit. Ergo, maledicte, *ut supra.*

Sequitur oratio, quam sacerdos dicere debet.

Æternam, ac justissimam pietatem tuam deprecor, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, luminis et veritatis, super hos famulos et famulas tuas, ut digneris eos inluminare lumine intelligentiæ tuæ. Munda eos, et sanctifica. Da eis scientiam veram, ut digni efficiantur accedere ad gratiam baptismi tui; teneant firmam spem, consilium rectum, doctrinam sanctam, ut apti sint ad percipiendam gratiam tuam. Per.

^f Ita Pamelius. In Exemplari scriptum male: *a* sæculo tuo.

^s Exemplar mendose habet: *victoris.*

^h *Lege habitum.* — Sed perperam.

ⁱ Apud Pamelium legitur: *noxis.*

^j Pamelius habet: *Israel de Ægypti servitute liberasti per Moysen famulum tuum, et de custodia mandatorum tuorum monuisti.*

^a Ita posuimus ex Pamelio; quia male habebatur in Exemplari: *deucius.*

^b In Missali cardinalis Sanctorii omittitur *donum.*

^c *Lege: quem nos.* — Eneudavimus ex Pamelio. Mendose enim scriptum: *quem nos.*

^d In margine: *super.*

^e *Lege: renuntiatoribus.* — Sed perperam ex Pamelio: *renuntiatoris.*

XXXIV.

INCIPIT EXPOSITIO EVANGELIORUM
In aurium ^a apertionem ad electos.

Primitus enim procedunt de sacrario IV diaconi cum quatuor Evangelis, præcedentibus duobus candelabris cum thuribus ^b, et ponuntur super IV angulos altaris. Et tractat presbyter, antequam aliquis eorum legat, his verbis.

Aperturi vobis, filii charissimi, Evangelia, id est, gesta divina, prius ordinem insinuare debemus, quid est Evangelium, et unde descendat, et cujus in eo verba ponantur, et quare quatuor sint, qui hæc gesta scripserunt, vel qui sunt ipsi quatuor qui, divino Spiritu adnuntiante, Propheta signati sunt. Ne forte sine hæc ordinis ratione vel causa stuporem vobis in mentibus relinquamus. Et quia ad hoc venistis, ut aures vobis aperiantur, nec incipiat sensus vester obtundi. Evangelium dicitur proprie bona adnuntiatio, quæ utique adnuntiatio est Jesu Christi Domini nostri. Descendit autem Evangelium ab eo quod adnuntiet et ostendat, quod is qui, ^c per prophetas loquebatur venit in carnem, sicut scriptum est: Qui loquebar, Ecce adsum. Explicantes autem breviter quid sit Evangelium, vel qui sint hi quatuor qui per Prophetam ante monstrati sunt, nunc sua quæque nomina singulis adsignemus indicis. Ait enim propheta Hezechiel: Et similitudo vultus eorum, ut facies Hominis, et facies Leonis a dexteris illius; et facies Vituli, et facies Aquilæ a sinistris illius. ^d Hos quatuor has figuras habentes, evangelistas esse non dubium est. Sed nomina eorum qui Evangelia scripserunt, hæc sunt: Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes.

Et adnuntiat diaconus, dicens:

State cum silentio, audientes intente. Et incipiens legit: Initium Evangelii secundum Matthæum, usque: Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.

Postquam legerit, tractat presbyter his verbis.

Filii charissimi, ne diutius ergo vos teneamus, exponamus vobis, quam rationem, et quam figuram unusquisque in se contineat, et quare Matthæus in se figuram Hominis habeat, quia in initio suo nihil aliud agit, nisi nativitatem Salvatoris pleno ordine generationis enarrat. Sic enim cœpit: Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham. Videtis quia non immerito huic hominis adsignata persona est, quando ab hominis nativitate initium comprehendit; nec immerito, ut diximus, huic mysterio adsignata est Matthæi persona.

Item adnuntiat diaconus, ut supra.

State cum silentio, audientes intente. Et legit:

^a In Exemplari mendose: *apertionum*

^b Ex Missali cardinalis Sanctorii. In Exemplari legitur: *thurabulis*.

^c Correctum ex eodem Missali. Exemplar omisit *per*.

^d Perperam in Exemplari: *III*.

Hæc eadem habes in Missali Gallicano veteri. Missale autem cardinalis Sanctorii legit: *Sive qui reanai*.

A Initium Evangelii secundum Marcum, usque: Ego baptizo vos aqua; ille vero baptizabit vos Spiritu sancto.

Et sequitur presbyter his verbis:

Marcus evangelista Leonis gerens figuram, a solitudine incipit dicens: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini. ^e Sive quia regnat invictus. Hujus Leonis ^f multifaria invenimus exempla, ut non vacet dictum illud: Juda filius meus, catulus Leonis, de germine mihi ascendisti; recubans dormivit, ut Leo, et sicut catulus Leonis: quis ^g excitabit eum?

Item adnuntiat diaconus, ut supra.

Et legit: Initium Evangelii secundum Lucam, usque: Parare Domino plebem perfectam.

B Et prosequitur presbyter his verbis:

Lucas evangelista Vituli speciem gestat, ad cujus instar Salvator noster est immolatus. Hic enim Christi Evangelium locuturus, sic cœpit de Zacharia et Elisabeth, de quibus Joannes Baptista in somnia natus est senectute. Et ideo Lucas Vitulo comparatur, quia duo cornua, duo testamenta; et quatuor pedum ungulas, quatuor Evangelia, quasi tenera firmitas nascentia, in se ^h plenissima continebat.

Item adnuntiat a diacono ut supra.

Et legit: Initium Evangelii secundum Johannem, usque: Plenum gratiæ et veritatis.

Iterum prosequitur presbyter his verbis:

Johannes habet similitudinem Aquilæ, eo quod nimis alta petierit; ait enim: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Et David dicit de persona Christi: Renovabitur sicut aquila juvenus tua: id est Jesu Christi Domini nostri; qui resurgens a mortuis, ascendit in cælos. Unde jam vobis conceptis, ⁱ prægnans gloriatur Ecclesia, omnem festivitatem votorum ad nova tendere Christianæ legis exordia, ut adveniēte die venerabilis Paschæ, lavacro baptismatis renascentes, sicut sancti omnes mereamini fidele munus infantie a Christo Domino nostro percipere. Qui vivit et regnat in sæcula sæculorum.

XXXV.

INCIPIT PRÆFATIO SYMBOLI AD ELECTOS.

Id est, antequam dicas Symbolum, his verbis prosequeris:

Dilectissimi, nobis accepturi sacramenta baptismatis, et in novam creaturam sancti Spiritus precreandi, fidem, qua i credentes justificandi esis toto corde concipite, et animis vestris vera conversatione mutatis, ad Deum, qui mentium nostrarum est inle-

^f Lege multifariorum. — Sed perperam.

^g Lege: excitavit.

^h In Missali Gallicano veteri infra posito legitur: *plenissime*. Missale cardinalis Sanctorii omittit nascentia.

ⁱ Ita correctum ex Missali cardinalis Sanctorii. In Exemplari enim vitiose scriptum: *prignans*.

^j Ita correximus ex prælaudato Missali, nam exemplar habet mendose: *quam*.

minator, accedite: suscipientes a evangelicæ Symboli sacramentum a Domino inspiratum, b apostolis institutum, cujus pauca quidem verba sunt, sed magna mysteria. Sanctus etenim Spiritus, qui magistris Ecclesiæ ista dictavit, tali eloquio, talique brevitate, saluiferam condidit fidem, ut quod credendum vobis est, semperque providendum, nec intelligentiam possit latere, nec memoriam fatigare. Intentis itaque animis Symbolum discite, et quod vobis sicut c accepimus tradimus, non alicui materis, quæ corrupti potest, sed paginis vestri cordis ascribite. Confessio itaque fidei, quam suscepistis, hoc inchoatur exordi).

Post hæc, accipiens acolythus unum ex ipsis infantibus masculum, tenens eum in sinistro brachio, ponens manum super caput ejus. Et interrogat d eum presbyter.

Qua lingua constituentur Dominum nostrum Jesum Christum. Resp. Græce. Iterum dicit presbyter: Aduvencia fidem ipsorum qualiter credunt.

Et dicit acolythus Symbolum Græce decantando, tenens manum super caput infantis, in his verbis:

Credo	in unum	Deum,	Patrem	omni
Pisteuo.	his ena.	Theon.	Patera.	panto-
potentem,	factorem	cæli	et terræ,	visibilium
cratora.	poietin.	urann.	kae gis.	oraton.
omnium	et invisibilium		Et in unum	
kae panton.	kae aoraton.		kae his ena.	
Dominum	Jesum	Christum,	Filiom	Dei
Kyriou.	Ihum.	Xpou.	ton yon.	tu theu.
unigenitum;	de Patre		natum	
ton mougenin.	ton ec tu patros.		genitentia.	
sate omnia	scæcula;		lumen de lumine;	
pro panton.	ton eonon.		los ec fotos.	
Deum	verum	de Deo	vero;	
theon.	alithin.	ec theu.	alithinu.	
natum,	non factum;	consubstantialem		
gentilentia.	upyithenta.	omoyson.		
Patris	per quem omnia	facta sunt;		
tu patri.	did'u taõ panta.	egenonto.		
qui propter nos	homines	et propter		
ton d'himas.	tus anthropus.	kae dia tin.		
nostram	salutem	descendentem	de	
himeteran.	soterian.	katehonta.	ec ton.	
cælis;	et incarnatum	de Spiritu		
uranon.	kae sarcotentia.	ec pneumatos.		
sacro,	et Maria	virgine,		
agu	kae Maria.	tis parthenu.		
et humanatum;	crucifixum	etiam pro		
kae inanthropisanta.	staurothenta.	de yper.		
nobis	sub Pontio	Pilato,	et passum,	
imou.	epi Pontiu.	Pilatu.	kae pathonta.	
et sepultum;	et resurgentem.		tertia	
Kæ pathenta.	kae auastenta.		ti triti.	
die	secundum	Scripturas;	et ascen-	
himera.	kata.	tas Graphas.	kae anel-	
dentem	in	cælis,	et sedentem	
thonta.	his tus.	uranus.	kae katezomeno.	
ad dexteram	Patris;	et iterum	venturum	
eu dexia.	tu Patros.	kae patiu.	ercomenou.	

a Missale ms. cardinalis Sanctorii legit: evangelicis.
 b In eodem Missali: ab Apostolis.
 c Lege: accipimus.
 d In Exemplari legitur: ei.
 e Lege: non erunt fines.

cum gloria	judicare	vivos	et mortuos;
meta doxis.	crinein.	zontas.	kae necrus.
cujus	regni	non erit	et in
vtis.	basilias.	vc estin.	thelos.
Spiritum	sanctum	Dominum	et
to Pneuma.	to agion.	ton Kyriou.	kae
vivificatorem;	et Patre		precedentem;
zoophyon.	ton ec tu patros.		emporegomenou.
qui cum Patre	et Filio	simul	adoratum
ton syn Patri.	kae yion.	sympros.	kynu-
tum	et conglorificatum;		qui locutus est
menon.	kae syndoxazomen.		to lalesan.
per prophetas.	In unam,		sanctam
dia ton prophiton.	His mian.		agian.
catholicam	et apostolicam,		Ecclesiam.
catholicin.	kae apostolocin.		Ecclesian.
Confiteor	unum	baptisma	in remissionem
Omologo.	en.	baptisma.	his apesin.
peccatorum.	Spero resurrectionem	mortuorum	
amarition.	Prosdjko.	anastasim.	necron.
et vitam	futuri	sæculi.	Amen.
kae zoin.	tu melloutos.	aëonas.	Amin.

Filii charissimi, audistis Symbolum Græce, audite et Latine. Et dicis: Qua lingua constituentur Dominum nostrum Jesum Christum. Resp. Latine. Aduvencia fidem ipsorum, qualiter credunt.

Ponens manum acolythus super caput infantis, et dicit Symbolum decantando, his verbis:

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli et terræ, visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum; de Patre natum ante omnia scæcula; lumen de lumine; Deum verum de Deo vero; natum, non factum; consubstantialem Patri per quem omnia facta sunt; qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendente de cælis; et incarnatum de Spiritu sancto, et Maria Virgine, et humanatum; crucifixum etiam pro nobis sub Pontio Pilato, et passum, et sepultum; et resurgentem tertia die secundum Scripturas; et ascendente in cælos, et sedente ad dexteram Patris; et iterum venturum cum gloria judicare vivos et mortuos; cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum Dominum et vivificatorem; ex Patre procedentem; qui cum Patre et Filio simul a adoratum, et conglorificatum; qui locutus est per prophetas. In unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptismum in remissionem peccatorum. Spero resurrectionem mortuorum, et vitam futuri sæculi. Amen.

Hoc expleto, sequitur presbyter his verbis:

Hæc summa est fidei nostræ, dilectissimi nobis, hæc verba sunt Symboli, non sapientiæ humanæ sermone facta, sed vera divinitus ratione disposita. Quibus comprehendendis atque servandis nemo non idoneus, nemo non aptus. Hic Dei Patris et Filii una æqualis pronuntiatur potestas. Hic Unigenitus Dei de

f Lege: Patris.
 g Ita Missale cardinalis Sanctorii, sed verba, quæ sequuntur, ponit sic: descendit, incarnatus est, et homo factus est, crucifixus, passus, et sepultus, etc.
 h Ita in eodem Missali, sed verba ponuntur sic: adoratur, et conglorificatur.

Maria Virgine et Spiritu sancto secundum carnem natus ostenditur. Hic ejusdem crucifixio et sepultura, ac die tertia resurrectio prædicatur. Hic ascensio ipsius super caelos et confessio in dextera paternæ maiestatis agnoscitur, venturusque ad iudicandos vivos et mortuos declaratur. Hic Spiritus sanctus in eadem qua Pater et Filius deitate indiscretus accipitur. Hic postremo Ecclesiæ vocatio, peccatorum remissio, et carnis resurrectio ^a perdocetur. Vos itaque, dilectissimi, ex vetere homine in novum reformamini; et de carnalibus spirituales, de terrenis incipitis esse cælestes: *secura et constanti fide credite resurrectionem, quæ facta est in Christo, etiam in nobis omnibus* ^b esse complendam: et hoc securum in toto corpore, quod præcessit in capite. Quoniam et ipsum, quod percepturi estis baptismi sacramentum, ^c hujus spei exprimit formam ^d ibi. Quædam enim ibi mors, et quædam resurrectio celebratur. Vetus homo deponitur, novus sumitur. Peccator aquas ingreditur; et justificatus egreditur. Ille abjicitur, qui traxit ad mortem, et suscipitur ille qui reduxit ad vitam, per cujus gratiam vobis confertur, ut filii Dei sitis, non carnis voluntate editi, sed sancti Spiritus virtute generati. Et ideo hanc brevissimam plenitudinem ita debetis vestris cordibus inhaerere, ut omni tempore præsidio hujus confessionis utamini. Invicta est enim semper talium armorum potestas contra omnes insidias inimici ad bonam Christi militiam profuturis. Diabolus, qui hominem tentare non desinit, munitos vos hoc Symbolo semper inveniat. Ut, devicto adversario, cui renuntiatis, gratiam Domini incorruptam et immaculatam usque in finem, ipso, conlitemini, protegente, servetis, ut in quo peccatorum remissionem accipitis, in eo gloriam resurrectionis habeatis. Ergo, dilectissimi, præfatum Symbolum fidei Catholicæ in præsentem cognovistis, nunc euntes edocimini nullo mutato sermone. Potens est enim Dei misericordia quæ et vos ad baptismi fidem currentes perducatur, et nos qui vobis mysteria tradimus, una vobiscum ad regna cælestia faciat pervenire. Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

XXXVI.

ITEM PRÆFATIO ORATIONIS DOMINICÆ.

Et admonentur a diacono, ut supra.

Dominus et Salvator noster Jesus Christus, inter cætera salutaria præcepta, discipulis suis petentibus quemadmodum orare deberent eam formam eis orationis concessit, quam etiam lectione præsentem et vos plenius cognovistis. Audiat nunc dilectio vestra quemadmodum doceat discipulos suos orare Deum Patrem omnipotentem: Tu autem cum orabis, intra in cubiculum tuum, et, clauso ostio, ora Patrem

^a Lege: *perducitur*. — Sed correximus ex supra relato Missali.

^b Ita emendavimus ex dicto Missali, cum in Exemplari legatur, *est complenda*.

^c Lege: *huc spei*. — Sed perperam.

A tuum. Cubiculum quod nominat, non occultam domum ostendit, sed cordis nostri secreta illi soli patere commemorat. Et clauso ostio, Deum adorare debere, id est, ut a mala cogitatione pectus nostram mystica clave claudamus, ac, labiis clausis, incorrupta mente Deo loquamur. Deus autem noster, fidei, et non vocis, auditor est. Claudatur ergo clave fidei pectus nostrum contra insidias adversarii, et soli Deo pateat, cujus templum esse cognoscitur, ut cum habitat in cordibus nostris, ipse sit advocatus in precibus nostris. Ergo Dei Sermo et Dei Sapientia, Christus Dominus noster, hanc orationem nos docuit, ut ita oremus.

Post hoc intras, et dicis:

PATER NOSTER, QUI ES IN CÆLIS.

B Hæc libertatis vox est, et plena fiducia. Ergo his vobis moribus est vivendum ut et filii Dei, et fratres Christi esse possitis. Nam Patrem suum Deum, qua temeritate dicere præsumit, qui ab ejus voluntate degenerat? Unde vos, dilectissimi, dignos exhibete adoptione divina, quoniam scriptum est: Quotquot crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.

ANCTIFICETUR NOMEN TUUM.

Id est, non quod Deus nostris ^e sanctificationibus, qui semper est Sanctus, sed petimus ut nomen ejus sanctificetur in nobis, ut qui in baptisate ejus sanctificamur, in eo quod esse ^f incipimus perseveremus.

ADVENIAT REGNUM TUUM.

C Deus namque noster quando non regnat maxime, cujus regnum est immortale? Sed cum dicimus: Veniat regnum tuum, nostrum regnum petimus advenire a Deo nobis promissum, Christi sanguine et passione quæsitum.

FIAT VOLUNTAS TUA, SICUT IN CÆLO ET IN TERRA.

Idest, in eo fiat voluntas tua, ut quod tu vis in cælo, hoc nos in terra positi inreprehensibiliter faciamus:

PANEM NOSTRUM COTIDIANUM DA NOBIS HODIE.

D Hic spiritalem cibum intelligere debemus. Christus enim panis est noster, qui dixit: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. Quem cotidianum dicimus, quod ita nos semper immunitatem petere debemus peccati, ut digni simus cælestibus alimentis.

ET DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA, SICUT ET NOS DIMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS.

Hoc præcepto significans, non nos aliter peccatorum posse veniam promereri, nisi prius nos, ^g in nos delinquentibus aliis relaxemus, sicut in Evangelio Dominus dicit: Nisi dimiseritis peccata hominibus, nec vobis Pater vester dimittet peccata vestra.

^d Redundat ibi, et omittitur in dicto Missali.

^e Missale Gallicanum habet: *sanctificetur orationibus, qui*.

^f Lege: *incipimus*.

^g Lege: *in nobis*. — Sed mendose.

ET NE NOS INDUCAS IN TENTATIONEM.

Id est, ne nos patiaris induci ab eo qui tentat, pravitatis auctore. Nam dicit Scriptura : Deus enim intentator malorum est. Diabolus vero est tentator ; ad quem evincendum Dominus dicit : Vigilate et orate ne intretis in tentationem.

SED LIBERA NOS A MALO.

Hoc ideo ait, quia dixit Apostolus : Nescitis quid vos oporteat orare. Unus Deus omnipotens ita a nobis orandus, ut quidquid humana fragilitas cavere et vitare non praevaleret, hoc ille ut possimus propitius nobis conferre dignetur Jesus Christus Dominus noster. Qui vivit et regnat Deus in unitate Spiritus sancti, per omnia saecula saeculorum.

Item adnuntiat diacon. ut supra.

Stare cum disciplina et cum silentio, audientes intente.

Audistis, dilectissimi, Dominicæ orationis sancta mysteria ; nunc euntes ea vestris cordibus innovate, ut ad exorandam ac percipiendam Dei misericordiam perfecti in Christo esse possitis. Potens est Dominus Deus noster, et vos, qui ad fidem ^a curretis, ad lavacrum aquæ regenerationis perducatur, et nos, qui vobis mysterium fidei catholicæ una tradidimus, vobiscum ad cælestia regna faciat pervenire. Qui vivit et regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti, per omnia saecula saeculorum.

XXXVII.

DOMINICA IN PALMAS.

DE PASSIONE DOMINI.

Deus, qui humano generi ad imitandum humilitatis exemplum, Salvatorem nostrum et carnem sumere, et crucem subire fecisti, concede propitius ut et patientiæ ejus habere documentum, et resurrectionis ejus consortia mereamur Christi Domini nostri. Qui tecum vivit et regnat Deus in unitate Spiritus sancti. Per.

Deus, quem diligere et amare justitia est, ineffabilis gratiæ tuæ in nobis dona multiplica, ut qui fecisti nos morte Filii tui sperare quod credimus, fac nos, eodem resurgente, pervenire quo tendimus. Per.

Secreta.

Ipsa majestati tuæ, Domine, fideles populos commendet oblatio, quæ per Filium tuum reconciliavit ^b inimicos, Jesum Christum Dominum nostrum. Qui tecum vivit et regnat Deus in unitate Spiritus sancti, per omnia saecula saeculorum.

Postcommun.

Sacro munere satiati, supplices te, Domine, deprecamur, ut quod ^c debiti servitutis celebramus officio, salvationis tuæ suscipiamus augmentum. Per.

Ad populum.

Purifica, quæsumus, Domine, familiam tuam, et ab omnibus contagiis pravitatis emunda, ut redempta vasa sui Domini passione. non spiritus immu-

A dus rursus inficiat sed salvatio sempiterna possideat. Per.

FERIA SECUNDA

Hebdom. sexta.

Reminiscere miserationum tuarum, Domine, et famulos tuos æterna protectione sanctifica, pro quibus Christus Filius tuus per suam cruorem nobis instituit paschale mysterium. Per Dominum nostrum.

Excita, Domine, tuorum corda fidelium, ut sacris intenta doctrinis et intelligant quod sequantur, et sequendo fideliter adprehendant. Per.

Secreta.

Respice, Domine, propitius sacra mysteria, quæ gerimus, et quod ad nostra evacuanda ^d præjudicia misericors providisti, vitam nobis tribue fructificare perpetuam. Per.

Postcommun.

Sancta tua nos, Domine, quæsumus, et vivificando semper renovent, et renovando vivificent. Per.

Ad populum.

Populum tuum, Domine, quæsumus, toto corde converte, quia quos defendis etiam delinquentes, majore pietate tueris et sincera mente devotos. Per.

FERIA TERTIA

Hebdom. sexta.

Da, misericors Deus, ut quod in tui Filii passione mundus exercuit, salutare nobis fideliter sentiamus. Per:

C Fac, omnipotens Deus, ut quæ veraciter facta recurrimus, in nostrum transire remedium gratulemur. Per.

Secreta.

Intenoe, quæsumus, Domine, hostias familiæ tuæ, et quam sacris muneribus facis esse participem, tribuas ad ejus plenitudinem pervenire. Per.

Postcommun.

Repleti, Domine, sacri muneris gratia, supplices exoramus, ut quæ gustu corporeo dulci veneratione ^e contigimus, dulciora mentibus sentiamus. Per.

Ad populum.

Da, quæsumus, Domine, fidelibus tuis, et sine cessatione, capere paschalia Sacramenta ; et desideranter expectare ventura, ut mysteriis, quibus renati sunt, permanentes, ad novam vitam his operibus perducantur. Per.

FERIA QUARTA

Hebdom. sexta.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui Christi tui beata passione nos reparas, conserva in nobis opera misericordiæ tuæ, ut in hujus celebritate mysterii, perpetua devotione vivamus. Per.

Præsta, quæsumus, omnipotens et misericors Deus, ut sicut in condemnatione Filii tui, salus omnium fuit piaculum perfidorum, ita et per miseri-

^a In Missali Gallicano : *curritis*

^b In Exemplari male scriptum : *amicus*.

^c *Lege : debite.* — Sed perperam.

^d Exemptar minus recte habet : *perjudicia*.

^e *Lege : contegimus.*

cordiam tuam communis sit cultus iste credentium. **A** Per.

Secreta.

Suscipe, quæsumus, Domine, munus oblatum, et dignanter operare, ut quod passionis mysterio gerimus, piis affectibus consequamur. Per.

Postcommun.

Cælestis doni benedictione præcepta, supplices te, Domine, deprecamur, ut hoc idem nobis semper et sacramenti causa sit et salutis. Per.

Ad populum.

Auxiliare, Domine, populo tuo, ut sacris et devotionem proficiens incrementis, et tuo semper munere gubernetur, et ad redemptionis æternæ pertingat, te a ducente, consortium. Per.

XXXVIII.

ORAT. IN QUINTA FERIA.

Eodem die non psallitur, nec salutat, idest, non dicit: Dominus vobiscum, et reconciliatio penitentis.

Omnipotens sempiternæ Deus, da, quæsumus, universis famulis tuis plenius, atque perfectius omnia festi paschalis introire mysteria, ut incunctanter pia corda cognoscant quantum debeant de confirmata in Christo renascentium glorificatione gaudere. Per.

Concede credentibus, misericors Deus, salvum nobis de Christi passione remedium; et humanæ fragilitatis præteritæ culpæ laqueos b æternæ suffragio plebs absolvat. Per Dominum nostrum.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui vitam humani generis, pro nobis Filio tuo moriente, salvasti, præsta, quæsumus, ut in hac populi tui devotione fructus c præveniat gaudiorum. Per Dominum.

ORDO AGENTIBUS PUBLICAM PŒNITENTIAM.

Egreditur penitens de loco ubi penitentiam gessit, et in gremio præsentatur ecclesiæ, prostrato omni corpore in terra et postulat in his verbis diaconus.

Adest, o venerabilis pontifex, tempus acceptum, dies propitiationis divinæ, et salutis humanæ, qua mors interitum et vita accepit æterna principium, quando in vinea Domini Sabaoth, sic novorum plautatio faciendâ est, ut purgetur d et curatio vetustatis. Quamvis enim a divitiis bonitatis et pietatis Dei nihil temporis vacet, nunc tamen et e largior est per indulgentiam remissio peccatorum, et copiosior per gratiam adsumptio renascentium. Augemur regenerandis, crescimus reversis. Lavant aquæ, lavant lacrymæ. Inde gaudium de adsumptione vocatorum, hinc f lætitiæ de absolutione penitentium. Inde est quod supplex tuus, posteaquam in

^a Ita correximus, nam in Exemplari legitur: *docere.*

^b Emenda ex Brev. Ambros.: *æternæ pietatis suffragio absolvas.*

In Missali Ambrosiano: *proveniat.*

^d In ordine Romano: *exsecratio.*

^e Emendavimus ex Ordine Romano; nam exemplar habet: *largitor.*

varias formas criminum, neglectu mandatorum cælestium, et morum e probabilium transgressione, cecidit, humiliatus atque prostratus, prophetica ad Deum voce clamat, dicens: Peccavi, impie egi, iniquitatem feci, miserere mei, Domine. Evangelicam vocem non frustratoria aure capiens: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Manducavit, sicut scriptum est, panem doloris, lacrymis stratum rigavit, cor suum luctu, corpus adflixit jejuniis, et animæ suæ reciperet quam perdidit sanitatem. Unicum itaque est pœnitentiæ suffragium, quod et singulis prodest, et omnibus in commune succurrit. Illic ergo dum ad pœnitentiæ actionem tantis h excitatur exemplis, sub conspectu ingemiscentis Ecclesiæ, venerabilis pontifex, protestatur et dicit: Iniquitates meas ego agnosco, et delictum meum contra me est semper. Averte faciem tuam a peccatis meis, Domine, et omnes iniquitates meas dele. Redde mihi lætitiâ salutaris tui, et spiritu principali confirma me. Quo ita supplicante, et misericordiam Dei adflicto corde poscente, redintegra in eo, apostolice pontifex, quicquid, diabolo scindente, corruptum est, et orationum tuarum patrocinantibus meritis, per divinæ reconciliationis gratiam fac hominem proximum Deo, ut qui antea in suis pervertitibus displicebat, nunc jam placere se Domino in regione vivorum cum devicto mortis suæ auctore gratuletur. Per Dominum.

B *Post hoc admonetur ab episcopo, sive alio sacerdote, ut quod penitendo diluit, iterando non revocet.*

Inde vero has dicit orationes sacerdos super eum.

C Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et me, qui etiam misericordia tua primus indigeo, clementer exaudi, ut quem non i electione meriti, sed dono gratiæ tuæ constituisti operis hujus ministrum; da fiduciam tui muneris exequendi, et ipse in nostro ministerio, quod tuæ pietatis est, operare. Per.

Præsta, quæsumus, Domine, huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, ut Ecclesiæ tuæ sanctæ, a cujus integritate deviarat peccando, admissorum veniam consequendo, reddatur innoxius. Per Dominum.

D Deus, humani generis benignissime conditor, et misericordissime formator, qui hominem invidia diaboli ab æternitate dejectum, Unici tui sanguine redemisti, vivifica itaque quem tibi nullatenus mori desideras; et qui non derelinquis devium, adsume i correptum. Moveant pietatem tuam, quæsumus, Domine, hujus famuli tui lacrymosa suspiria. Te ejus medere vulneribus. Tu jacenti manum porrigis salutarem, ne Ecclesia tua aliqua sui corporis per-

^f Idem legit: *lætitia.*

^g Ita in Ordine Romano; alias: *probatorum.* — Lege: *improbabilium.*

^h Lege: *excitatus.* — Ex prælaudato tamen Ordine emendavimus.

ⁱ Lege: *electio.* — Quia mendose; ideo ex eodem Ordine correximus.

^j Emendavimus Exemplar in quo: *corruptum.*

tione vastetur, nec grex tuus detrimentum sustineat, ne de familiae tuae damno inimicus exultet, ne renatum lavacro salutari mors secunda possideat. Tibi ergo, Domine, supplices preces, tibi fletum cordis effundimus. Tu parce contenti, ut in a imminentes poenas sententiamque futuri iudicii, te miserante, non incidat. Nesciat quod terret in tenebris, quod stridet in flammis, atque ab erroris via ad iter reversus iustitiae nequaquam ultra novis vulneribus saucietur, sed integrum sit ei atque perpetuum et quod gratia tua contulit, et quod misericordia reformavit. Per.

Item ad reconciliandum poenitentem.

Omnipotens sempiternus Deus, contenti tibi huic famulo tuo pro tua pietate peccata relaxa, ut non plus ei noceat conscientiae reatus ad poenam, quam indulgentia tuae pietatis ad veniam. Per Dominum.

Omnipotens et misericors Deus, qui peccatorum indulgentiam b in confessione celeri posuisti, succurre lapsis, miserere confessis, ut quos delictorum catena constringit, magnitudo tuae pietatis absolvat. Per.

Deus, qui contentium tibi corda purificas, et accusantes suas conscientias ab omni vinculo iniquitatis absolvis, da indulgentiam reis, et medicinam tribue vulneratis, ut, c percepta remissione omnium peccatorum, sincera deinceps devotione permanent; et nullum redemptionis aeternae sustineant detrimentum. Per.

Domine sancte, Pater omnipotens, aeternus Deus, respice super hunc famulum tuum, qui ab infesta saeculi tempestate demersus, flebili lamentatione suos accusat excessus, ut fletus ac gemitus ejus pie suscipias, eumque de tenebris ad lumen revoces, et medellam contenti, salutem poenitenti, et vulnerato auxilium sanitatis indulgeas. Nec ultra inimicus in ejus habeat anima potestatem; d ejusque confessionem libenter admittens, Ecclesiae tuae purificationem restituere, ac tuo altario repraesentata, ut ad sacramentum reconciliationis admissus, una nobiscum sancto nomini tuo gratias agere mereatur. Per.

RECONCILIATIO
poenitentis ad mortem.

Deus misericors, Deus clemens, qui secundum multitudinem miserationum tuarum peccata poenitentium deles, et praeteritorum criminum culpas venia remissionis evacuas, respice super hunc famulum tuum, et remissionem sibi omnium peccatorum tota cordis confessione poscentem deprecatus exaudi. Renova in eo, piissime Pater, quicquid terrena fragilitate corruptum est, vel quicquid diabolica fraude violatum est; in unitatem corporis Ec-

clesiae tuae membrum perfecta remissione restituere; miserere, Domine, gemituum, miserere lacrymarum, et non habentem fiduciam, nisi in tua misericordia, ad sacramentum reconciliationis admitte. Per.

Majestatem tuam, Domine, supplices deprecamur, ut huic famulo tuo, longo squalore poenitentiae macerato, miserationis tuae veniam largiri digneris, ut nuptiali veste recepta, ad regalem mensam, unde ejectus fuerat, mereatur intrare. Per.

Majestatem tuam, quaesumus, Domine, sancte Pater, omnipotens aeternus Deus: qui non mortem, sed peccatorum vitam semper inquiris. Respice flentem famulum tuum, adterre prostratum, ejusque placentum in gaudium tua miseratione concede. Scinde delictorum saccum, et indue eum latitiam salutarem, ut post longam peregrinationis famem de sanctis altaribus tuis satiatur, ingressus cubiculum Regis, in ipsius aula benedicat nomen gloriae tuae semper. Per Dominum.

Deus misericors, Deus clemens, qui indulgentiam tuam nulla temporum lege concludis, sed pulsanti misericordiae tuae janua aperis, poenitentes etiam sub ipso vitae hujus e termino non relinquis. Respice propitius super hunc famulum tuum, remissionem sibi omnium peccatorum tota cordis confessione poscentem. Renova in eo, piissime Pater, quod actione, quod verbo, quod ipsa denique cogitatione, diabolica fraude vitiatum est, et unitati corporis Ecclesiae membrum tuae redemptionis adnecte. Miserere gemituum, miserere lacrymarum, et non habentem fiduciam, nisi in misericordia tua, ad sacramentum reconciliationis admitte, quia nullius animae in hoc corpore constitutae difficultas apud te, aut tarda curatio est. Fidelis enim eis in verbis tuis, qui conversum peccatorem non longa temporum spatia differendum, sed mox ut in te gemuisset dixisti esse. Per.

† Oratio post reconciliationem,
vel posteaquam communicaverit.

Deus, qui contentium tibi corda purificas, et accusantes se conscientias ab omni vinculo iniquitatis absolvis, da e indulgentiam eis et medicinam tribue vulneratis, ut, percepta remissione omnium peccatorum, in sacramentis tuis sincera deinceps devotione permanent, et nullum redemptionis aeternae sustineant detrimentum. Per.

Post haec offert plebs, et conficiuntur sacramenta.

Secreta.

Virtutum caelestium Deus, de cujus gratiae rore descendit, ut ad mysteria tua purgatis sensibus accedamus, praesta, quaesumus, ut in eorum traditione solemniter h honorum, tibi placitum deferamus obsequium. Per.

a Ita correctum. — Lege: terminum...

† Lege: Oratio.

e In Codice Tholosano, apud Morinum, ad commentarium de Poenitentia, pag. 68, legitur: indulgentiam reis.

h Idem Codex, pag. 40, honoranda.

a Sic correximus ex Ordine Romano; nam in Exemplari legitur: imminetibus poenae, sententiaque.

b Ex Ordine Romano. Exemplar habet minus recte: ad confessionem.

c Lege: peracta. — Ex eodem Ordine. Male in Exemplari, peraccepta.

d Lege: cujusque. — Sed mendose.

Infra actionem.

Communicantes, et diem sacratissimum celebrantes, quo traditus est Dominus noster Jesus Christus. Sed et memoriam.

Item infra.

Hanc igitur oblationem, Domine, cunctarum familiarum, quam tibi offerunt ob diem jejunii Cœnæ dominicæ, in qua Dominus noster Jesus Christus tradidit discipulis suis corporis et sanguinis sui mysteria celebranda, quæsumus, Domine, placatus intende, ut per multa curricula annorum salva et incolumis munera sua tibi, Domine, mereatur offerre, diesque nostros in tua pace d.

Item infra canonem, ubi dicimus: Qui pridie quam pateretur, in hujus diei processione dicimus: Qui hac die antequam traderetur, accepit panem in suis sanctis manibus, elevatis.

Postcommun.

Concede, quæsumus, Domine, ut percepti novi sacramenti mysterium et corpore sentiamus et mente. Per.

Ad populum.

Gregem tuum, Pastor bone, placatus intende, et oves, quas pretioso sanguine Filii tui redemisti, diabolica non sinas incursione lacerari. Per.

XL.

ITEM IN QUINTA FERIA
Missa chrisimalis.

Domine Deus, qui in regenerandis plebibus tuis ministerio uteris sacerdotum, tribue nobis perseverantem in tua voluntate famulatum, ut, dono gratiæ tuæ, in diebus nostris ^a et merito et numero sacramentis tibi populus augeatur. Per Dominum.

Da nobis, omnipotens Deus, remedia conditionis humanæ et sincero tractare servitio, et cum ^b prolectu salutis implere. Per.

Secreta.

Hujus sacrificii potentia, Domine, quæsumus, et vetustatem nostram clementer abstergat, et novitatem nobis augeat salutarem. Per.

¶ Clementiam tuam suppliciter obsecrare, ut spiritalis lavacri baptismo renovandis, creaturam chrisimalis in sacramentum perfectæ salutis vitæque confirmes. Ut sanctificatione unctionis infusa, corruptione primæ nativitatis absorpta, sanctum uniuscujusque templum acceptabilis vitæ innocens ^c odore redolescat. Ut secundum constitutionis tuæ sacramentum, regio et sacerdotali propheticoque honore perfusi, vestimento incorrupti muneris induantur. Per quem majestatem tuam.

Infra actionem, Communicantes, ut supra.

Hanc igitur oblationem famulorum famularumque tuarum, quam tibi offerunt ob diem, in qua Dominus noster Jesus Christus tradidit discipulis suis corporis et sanguinis sui mysteria celebranda, quæ-

sumus, Domine, placatus accipias, et tua pietate concedas, ut per multa curricula annorum salvi et incolumes munera sua tibi Domino mereantur offerre, diesque nostros.

*Benedictio olei.**Ad populum in his verbis.*

Istud oleum ad unguendos infirmos. *Ut autem venis:* Nobis quoque peccatoribus famulis tuis; et reliqua, usque ad: Per Christum Dominum nostrum. *Et intras.*

Emitte, quæsumus, Domine, Spiritum sanctum Paraclitum de cælis in hanc pinguedinem olei, quam de viridi ligno producere dignatus es ad refectionem mentis et corporis. Et tua sancta benedictio sit omni ungenti, gustanti, tangenti tutamentum corporis, animæ et spiritus, ad evacuandos omnes dolores, omnem infirmitatem, omnem ægritudinem mentis et corporis. Unde ^d unxisti sacerdotes, reges, et prophetas, et martyres: ^e chrisma tuum perfectum a te, Domine, benedictum, permanens in visceribus nostris in nomine Domini nostri Jesu Christi. Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas. *Et cætera.*

Expleto enim canone, dicit:

Oremus. Præceptis salutaribus moniti. *Sequitur oratio Dominica. Et iterum subsequitur alia oratio:* Libera nos, quæsumus, Domine. *Ipsa expleta, confrañgis, et legis de sindone altaris munera, et ascendis ad sedem. Ibi que oblato a diacono alio oleo ad benedicendum, et dicit:*

Dominus vobiscum.

C *Resp.* Et cum spiritu tuo.

^f *Dicit.* Oremus. *Et intras.*

Deus incrementorum et profectuum spiritalium munerator, qui virtute sancti Spiritus tui imbecillarum mentium rudimenta confirmas, te oramus, Domine, ut venturis ad beatæ regenerationis lavacrum tribuas per unctionem istius creaturæ, purgationem mentis et corporis. Ut si quæ illis adversantium spirituum inhærere reliquiæ, ad tactum sanctificati olei hujus abscedant. Nullus spiritalibus nequitiis locus, nulla refugis virtutibus sit facultas, nulla insidiantibus malis latendi licentia relinquatur, sed venientibus ad fidem servis tuis, et sancti Spiritus operatione mundandis, sit unctionis hujus præparatio utilis ad salutem, quam etiam per cælestis regenerationis nativitatem in sacramento sunt baptismatis adepturi. Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui venturus est judicare sæculum per ignem.

Iterum dicit: Dominus vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Sursum corda.

Resp. Habemus ^g ad Dominum.

Gratias agamus Domino Deo nostro.

Resp. Dignum et justum est.

¶ Et justum est, æquum et salutare, nos tibi semper hic et ubique gratias agere, Domine san-

^a Lege: *ut.* — Perperam Exemplar habet.

^b In Exemplari mendose: *perfecto.*

^c Lege: *odor.* — Perperam tamen.

^d Ita legitur apud Pamelium.

^e Sic Pamelius legit.

^f Lege: *Dicit.* — Emendavimus sic.

^g Exemplar perperam habet: *a Domino.*

cie, Pater omnipotens, æterne Deus. Qui in principio inter cætera bonitatis et pietatis tuæ munera terram producere fructifera ligna jussisti. Inter quæ hujus pinguisissimi liquoris ministræ oleæ nascerentur; quarum fructus sacro chrismati deserviret. Nam David prophætico spiritu gratiæ tuæ sacramenta præ-noscens, vultus nostros in oleo exhilarandos esse cantavit. Et cum mundi crimina diluvio quondam expiarentur effuso, in similitudinem futuri muneris columba demonstrans, per olivæ ramum pacem terris redditam nuntiavit. Quod in novissimis temporibus manifestis est effectibus declaratum, cum baptismatis aquis omnium criminum commissa delentibus, hæc olei unctio vultus nostros jucundos efficiat ac serenos. Inde etiam Moysi famulo tuo mandata dedisti, ut Aaron fratrem suum, prius aqua lotum, per infusionem hujus unguenti constituerit sacerdotem. Accessit ad hoc amplior honor, cum Filium tuum, Dominus noster Jesus Christus, lavari a Johanne undis Jordanicis exegisset, et Spiritu sancto, in columbæ similitudine, desuper misso, Unigenitum tuum, in quo tibi optime complacuisse testimonio subsequentis vocis ostenderes, hoc illud esse manifestissime comprobares, quod cum oleo lætitiæ præ consortibus suis ungeadum David propheta cecinisset. Te igitur deprecamur, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, per Jesum Christum Filium tuum Dominum nostrum, ut hujus creaturæ pinguedinem sanctificare tua benedictione digneris, et in sancti Spiritus immiscere virtutem per potentiam Christi tui, a cujus sancto nomine chrisma nomen accepit, unde unxisti sacerdotes, reges, prophetas, et martyres tuos, ut sit his qui renati fuerint ex aqua et Spiritu sancto chrisma salutis, eosque æternæ vitæ participes et cælestis gloriæ facias esse consortes. Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum.

ITEM OLEI

exorcizati confectio.

Hoc loco misces balsamum cum oleo, et sequitur hic exorcismus.

Exorcizo te, creatura olei, in nomine Dei Patris omnipotentis, et in nomine Jesu Christi Filii ejus, et Spiritus sancti, ut in hanc invocationem trinæ potestatis, atque virtutem Deitatis, omnis nequissima virtus adversarii, omnis inveterata malitia diaboli, omnis violentiæ occurso, omne confusum et cæcum phantasma eradicare et effugare, et discede a creatura hujus olei, ad utilitatem hominum constituta. Ut fiat hæc unctio divinis sacramentis purificata in adoptionem carnis et spiritus: eisque ex eo ungeri habent in remissionem omnium peccatorum, ut efficiatur in eis corporum ad omnem gratiam spiritualem sanctificatum. Per eundem Jesum Chri-

* Apud Pamelium legitur: *et Spiritus sancti ei admiscere.*

^b In Exemplari mendose: *adoptione.*

^c In Ordine Romano: *eis, qui ex eo ungi debent.*

^d Lege: *spiritalem.*

* Apud Pamelium, feria 6: *affectibus.*

stum Dominum nostrum, qui venturus est in Spiritu sancto judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem. Per Dominum.

¶ Omnipotens æterne Deus, qui, mysteriorum tuorum secreta revelans, nemo ore columbæ testatum Noe oculis ostendisti, ut discerent habitatores arcæ per Spiritum sanctum, et olivæ chrisma, mundo liberationis gloriam reversuram. Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui venturus est judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem.

Hoc autem expleto, veniens ante altare, ponis in ore calicis de ipsa hostia; non dicis: Pax Domini; nec faciunt pacem; sed communicant, et reservant de ipsa sacrificio in crastinum, unde communicent.

IT M IN FERIA V.

*Missa ad vesperum.**Secreta.*

Suscipe, quæsumus, Domine, munus oblatum, et dignanter operare, ut quod passionis mysterio gerimus, piis effectibus consequamur. Per Dominum.

¶ Et justum est, per Christum Dominum nostrum. Quem in hac nocte inter sacras epulas increpantem mens sibi conscia traditoris ferre non potuit, sed, apostolorum derelicto consortio, sanguinis pretium a Judæis accepit, ut vitam perderet, quam distraxit. Cœnavit igitur hodie proditor mortem suam, et cruentis inanibus panem de manu Salvatoris exiturus accepit, ut saginatum cibo major pœna constringeret, quem nec sub præmio pietas ab scelere revocaret. Patitur itaque Dominus noster Jesus Christus Filius tuus cum hoste novissimum participare convivium, a quo se noverat continuo traditurum, ut exemplum innocentie mundo relinqueret, et passionem suam pro sæculi redemptione suppleret. † Pascit igitur mitis Deus barbarum Judam, et sustinet in mensa crudele convivium, donec se suo laqueo perderet, qui de magistri sanguine cogitarat. O Dominum per omnia patientem! O Agnum inter suas epulas mitem! adhuc cibum ejus Judas in ore ferebat, et ad laudanda membra ejus Judæos carnifices advocabat. Sed Filius tuus Dominus noster, tamquam pia hostia et immolari se tibi pro nobis patienter permisit, et peccatum, quod mundus commiserat, relaxavit. Per ipsum te, Domine, supplices deprecamur, supplici confessione dicentes.

Infra canonem, ut supra.

Postcommun.

Concede, quæsumus, Domine, ut perceptum novi sacramenti mysterium et corpore sentiamus et mente, Per.

[†] Apud Menardum: *Pascitur mitis.*

[‡] Idem legit: *sustinet pius crudelem convivium. —*

Lege: *crudelem.*

[§] Sic emendavimus ex Menardo, cum in Exemplari male legatur: *cogitarat.*

Ad populum.

Præsta, quæsumus, Domine, ut sicut de præteritis ad nova transimus, ita, vetustate deposita, sanctificatis mentibus innovemur. Per.

XLI.

INCIPIT ORDO

de feria vi, passione Domini.

Hora nona procedunt omnes ad ecclesiam; et ponitur sancta crux super altare. Et egreditur sacerdos de sacro cum sacris ordinibus cum silentio, nihil canentis, et veniens ante altare, postulans sacerdos pro se orare, et dicit. Oremus. Et adnuntiat diaconus: Flectamus genua. Et post vultum, dicit: Levate. Et dat orationem.

Deus, a quo et Judas reatus sui poenam, et confessionis suæ latro præmium sumpsit, concede nobis tuæ propitiationis effectum, ut sicut a passione sua Christus Dominus noster diversa utrisque intulit stipendia meritorum, ita nobis, ablato vetustatis errore, resurrectionis suæ gratiam largiatur. Qui tecum vivit.

Ista oratione expleta^b vadit retro altare, et legitur lectio. Deinde sequitur responsorium.

Iterum dicit sacerdos: Oremus. Et adnuntiat diaconus ut supra: et sequitur alia oratio.

Deus, qui peccati veteris hæreditariam mortem, in qua posteritatis genus omne successerat, Christi tui Domini nostri passione solvisti, dona ut, conformes eidem facti, sicut imaginem terreni naturæ necessitate portavimus, ita imaginem celestis, gratiæ sanctificatione portemus, Christi Domini nostri. Qui tecum vivit.

Item sequitur lectio et responsorium.

Inde vero legitur Passio Domini.

Ipsa expleta, incipit sacerdos orationes solemnes, quæ sequuntur.

Oremus, dilectissimi nobis, in primis pro Ecclesia sancta Dei, ut eam Deus et Dominus noster pacificare, adunare, et custodire dignetur per universum orbem terrarum, subjiciens ei principatus et potestates; detque nobis tranquillam et quietam vitam degentibus glorificare Deum Patrem omnipotentem.

Oremus.

Adnuntiat diaconus: Flectamus genua. Iterum dicit: Levate.

Omnipotens sempiterne Deus, qui gloriam tuam in omnibus in Christo gentibus revelasti, custodi opera misericordiæ tuæ, ut Ecclesia tua toto orbe diffusa, stabili fide in confessione tui nominis perseveret. Per.

Oremus et pro famulo Dei papa nostro sedis apo-

^a Apud Pamellum: in passione.

^b Lege: vadit.

^c Ita correctum ex Pamelio. Exemplar autem habet: etiam.

^d Apud Pamellum deest in.

^e Lege: Per Dominum.

^f Et pro antistite nostro ill. Apud Pamellum, et Menardum verba hæc omittuntur.

stolicæ ill.,^f et pro antistite nostro ill., ut Deus omnipotens, qui elegit eos in ordine episcopatus, salvos et incolumes custodiat Ecclesiæ suæ sanctæ, ad regendam populum sanctum Dei.

Oremus.

Item adnuntiat diaconus, ut supra.

Omnipotens sempiterne Deus, cujus æterno iudicio universa fundantur, respice propitius ad preces nostras et electos a te nobis antistites tua pietate conserva, ut Christiana plebs, quæ talibus gubernatur auctoribus, sub tantis pontificibus credulitatis suæ meritis augeatur. Per.

Oremus et pro omnibus episcopis, presbyteria, diaconibus, subdiaconibus, acolythis, exorcistis, lectoribus, ostiariis, confessoribus, virginibus, viduis, et pro omni populo sancto Dei.

Oremus.

Item adnuntiat diaconus, ut supra.

Omnipotens sempiterne Deus, cujus spiritu totum corpus Ecclesiæ sanctificatur et regitur, exaudi nos pro universis ordinibus supplicantes, ut gratiæ tuæ munere^h ab omnibus fideliter serviatur. Per.

Oremus et pro christianissimo imperatore, vel rege nostro ill., ut Deus omnipotens subditas illis faciat omnes barbaras nationes ad nostram perpetuam pacem.

Oremus.

Item adnuntiat diaconus, ut supra.

Omnipotens sempiterne Deus, qui regnis omnibus æterna potestate dominaris, respice propitius ad Romanum, sive Francorum, benignus imperium, ut gentes quæ in sua feritate confidunt dexteræⁱ tuæ potentia comprimantur. Per.

Oremus et pro catechumenis nostris, ut Deus et Dominus noster aperiat aures præcordiorum ipsorum, januamque misericordiæ, ut per lavacrum regenerationis, accepta remissione omnium peccatorum, digni inveniantur in Christo Jesu Domino nostro.

Oremus.

Adnuntiat diaconus, ut supra.

Omnipotens sempiterne Deus, qui Ecclesiam tuam nova semper prole sæcundas, auge fidem et intellectum catechumenis nostris, ut, renati fonte baptismatis, adoptionis tuæ filiis adgregentur. Per.

Oremus, dilectissimi nobis, Deum Patrem omnipotentem, ut cunctis mundum purget erroribus, morbos auferat, famem depellat, aperiat carceres, vincula dissolvat, peregrinantibus reditum, infirmantibus sanitatem, navigantibus portum salutis indulgeat.

^g Ita correximus, cum perperam in Exemplari legatur: tantos pontifice. Apud Pamellum, et Menardum legitur: sub tanto pontifice, quia in oratione de papa solummodo fit sermo.

^h Apud Pamellum: ab omnibus sibi gradibus.

ⁱ Apud Pamellum et Menardum: potentia tua dextera comprimantur.

Oremus.

Adnuntiat diaconus, ut supra.

Omnipotens sempiterne Deus, mœstorum consolatio, laborantium fortitudo, perveniant ad te preces de quacumque tribulatione clamantium, ut omnes sibi in necessitatibus suis misericordiam tuam gaudeant adfuisse. Per Dominum.

Oremus et pro hæreticis, et schismaticis, ut Deus et Dominus noster eruat eos ab erroribus universis; et ad sanctam matrem Ecclesiam catholicam atque apostolicam revocare dignetur. Per.

Oremus.

Adnuntiat diaconus, ut supra.

Omnipotens sempiterne Deus, qui omnes salvas, et neminem vis perire, respice ad animas diabolica fraude deceptas, ut, omni hæretica perversitate depulsa, errantium corda respiscant, et ad veritatis tuæ redeant firmitatem. Per Dominum.

Oremus et pro perfidis Judæis, ut Deus et Dominus noster auferat velamen de cordibus eorum, ut et ipsi cognoscant Christum Jesum Dominum nostrum.

Oremus.

Adnuntiat diaconus, ut supra.

Omnipotens sempiterne Deus, qui etiam Judaicam perfidiam a tua misericordia non repellis, exaudi preces nostras, quas tibi pro illius populi obcæcatione deserimus, ut, agnita veritatis tuæ luce, quæ Christus est, a suis tenebris eruantur. Per Dominum.

Oremus et pro paganis, ut Deus omnipotens auferat iniquitatem a cordibus eorum, et, relictis idolis suis, convertantur ad Deum verum, et unicuique Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum. Cum quo vivit et regnat Deus in unitate Spiritus sancti.

Oremus.

Adnuntiat diaconus, ut supra.

Omnipotens sempiterne Deus, qui non mortem peccatorum, sed vitam semper inquiris, suscipe propitius orationem nostram, et libera eos ab idolorum cultura, et adgrega Ecclesiam tuam sanctam ad laudem et gloriam nominis tui. Per.

Istis orationibus suprascriptis expletis, ingrediuntur diaconi in sacrarium. Procedunt cum corpore et sanguine Domini, quod ante die remansit; et ponunt super altare. Et venit sacerdos ante altare, adorans crucem Domini et osculans. Et dicit: Oremus, et sequitur: Præceptis salutaribus moniti. Et oratio Dominica. Inde, Libera nos, Domine, quæsumus. His omnibus expletis adorant omnes sanctam crucem, et communicant.

XLII.

SABBATORUM DIE,

mane reddunt infantes Symbolum.

Prius catechizas eos, imposita super capita eorum manu, his verbis:

Nec te lateat, Satanase, imminere tibi pœnas, im-

^a Ita correximus, quia in Exemplari mendose ponitur: *veniat.*

^b Ita emendavimus ex Ordine Romano, quia per-

A minere tibi tormenta, imminere tibi diem judicii, diem supplicii, diem qui venturus est velut clibanus ardens, in quo tibi atque universis angelis tuis æternus ^a veniet interitus. Proinde, damnate, da honorem Deo vivo et vero, da honorem Jesu Christo Filio ejus, et Spiritui sancto; in cujus nomine atque virtute præcipio tibi ut ex eas et recedas ab hoc famulo Dei, quem hodie Dominus Deus noster Jesus Christus ad suam sanctam gratiam et benedictionem, fontemque, baptismatis dono, vocare dignatus est, ut fiat ejus templum per aquam regenerationis in remissionem omnium peccatorum in nomine Domini nostri Jesu Christi. Qui venturus est judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem.

Inde tangis ei nares et aures de sputo, et dicit ei ad aurem.

Ephpheta, quod est: Adaperire in odorem suavitatis. Tu autem effugare, diabole, adpropinquavit enim judicium Dei.

Postea vero tangis ei vinctus et inter scapulas de oleo exorcizato: et vocato nomine, singulis dicit:

Abrenuntias Satanæ?

Resp. Abrenuntio.

Et omnibus operibus ejus?

Resp. Abrenuntio.

Et omnibus pompis ejus?

Resp. Abrenuntio.

Inde vero dicit Symbolum, imposita manu super capita ipsorum. Postea vero dicitur eis ab archidiacono:

Orate, electi, flectite genua. Complete orationem vestram in unum, et dicit: Amen. *Et respondent omnes: Amen.*

Iterum admonentur ab archidiacono his verbis:

Catechumeni recedant: omnes catechumeni exeant foris.

Iterum dicit diaconus:

Filii charissimi, revertimini ^b in locum vestrum: et expectantes horam, qua possit circa vos Dei gratia baptismum operari.

SEQUITUR ORDO

Qualiter Sabbato sancto ad vigiliam ingrediuntur.

Primus enim VIII hora diei mediante, procedunt ad ecclesiam; et ingrediuntur in sacrarium, et induunt se vestimentis sicut mos est. Et incipit clerus letaniam et procedit sacerdos de sacrario cum ordinibus sacris. Veniunt ante altare, stantes inclinato capite usque dum dicent: Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miser. Deinde surgens sacerdos ab oratione, radit retro altare, sedens in sede sua.

Deinde veniens archidiaconus ante altare, accipiens de lumine, quod VI feria abconsumum fuit, faciens crucem super cereum, et inluminans eum, et completur ab ipso benedictio cerei.

Deus mundi conditor, auctor luminis, siderum

peram in Exemplari legitur: *in locis vestris.*

^c Omittitur et in Ordine Romano.

fabricator, Deus qui jacentem mundum in tenebris luce perspicua retextisti, Deus per quem ineffabili potentia omnium claritas sumpsit exordium, te in tuis operibus invocantes, in hac sacratissima noctis vigilia de donis tuis cereum tuæ suppliciter offerimus Majestati, non adipe carnis pollutum, non profana unctio vitiatum, non sacrilego igne contactum, sed cera, oleo, atque papiro^a constructum, in tui nominis honore succensum, obsequio religiosæ devotionis offerimus. Magnum igitur mysterium, et noctis hujus mirabile sacramentum, dignis necesse est laudibus cumulari. In quo dominicæ resurrectionis miraculo diem sibi introductum tenebræ inveteratæ senserunt. Et mors, quæ olim fuerat æterna nocte damnata, inserto veri fulgoris lumine, captivam se trahi dominicis triumphis obstupuit. Et quod, prævaricante^b primo plasto, tenebrosa præsumptione fuerat in^c servitute damnatum, hujus noctis miraculo splendore liberatis inradiat. Ad hujus ergo festivitatis reverentiam fervore Spiritus descendentes, quantum devotio humana exigit, tibi Deo fulgore flammaram placida luminaria exhibemus, ut dum hæc fide integra persolvuntur, creaturæ tuæ etiam præconia^d extollantur. Flammæ lux quippe dicenda est, per^e quam potestas Deitatis^f Moysi apparere dignata est, quæ de terra servitutis populo exeunti salutifero lumine ducatum exhibuit, quæ tribus pueris in camino sententia tyranni depositis, vitam blandimentis mollioribus reservavit. Nam ut præcedente hujus luminis gratia, tenebrarum horror excluditur, ita, Domine, lucescente Majestatis tuæ imperio, peccatorum sarcinæ et diluantur. Cum igitur hujus substantiæ miramur exordium, apud necesse est laudemus originem. Apes vero sunt frugales in sumptibus, in procreatione castissimæ ædificant cellulas ceræ liquore fundatas,^h quæ humanæ peritiæ ars magistra non cœquat. Legunt pedibus flores, et nullum damnum in floribus invenitur. Partus non edunt, sed ore legentes, concepti fetus reddunt examina, sicut exemplo mirabili Christus ore paterno processit. Fœcunda est in his sine partu virginitas;ⁱ quam utique Dominus sequi dignatus, carnalem se matrem habere virginitatis amore constituit. Talia igitur, Domine, digne sacris altaribus tuis munera offeruntur, quibus te lætari religio Christiana non ambigit.

Benedictio super incensum.

Veniat ergo, omnipotens Deus, super hunc in-

^a Lege: *costructum*. Correximus ex eodem Ordine.

^b Ita emendatum ex Ordine Romano. In Exemplari vitiose: *primo plastro*.

^c Sic corrige; nam Exemplar habet: *servitute*.

^d Emendatum. In Exemplari: *extolluntur*.

^e Correctum, nam Exemplar habet: *quem*.

^f Lege: *Moyses*.

^g Ex Ordine Romano ita reposuimus. Codex habet: *deluantur*.

^h Lege: *quarum*. — Ita emendatum ex eodem Ordine. In Exemplari mendose legitur: *fundatus quarum*.

A censum larga tuæ benedictionis infusio, et hunc æternum splendorem invisibilis¹ regnator intende, ut non solum sacrificium, quod hæc nocte litatum est, arcana luminis tui admixtione refulgeat,² sed quocumque loco ex hujus aliquid sanctificationis³ fuerit mysterio deportatum, expulsa diabolicæ fraudis nequitia, virtus tuæ majestatis assistat. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat Deus in unitate Spiritus sancti, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Post hoc surgens sacerdos a sede sua, et dicit orationes de vigilia Paschæ, sicut in Sacramentorum continetur.

XLIII.

ORAT. PER SINGULAS LECTIONES
in Sabbato sancto.

Deus, qui divitias misericordiæ tuæ in hac præcipue nocte largiris, propitiare universo ordini sacerdotalis officii, et omnes gradus famulatus nostri perfecta delictorum remissione sanctifica, ut ministraturos^m regeneratrici gratiæ tuæ, nulli esse obnoxios patiarisⁿ offendi. Per.

Sequitur lect.: In principio fecit Deus.

Deus incommutabilis virtus, lumen æternum, respice propitius ad totius Ecclesiæ tuæ mirabile sacramentum, et opus salutis humanæ perpetuæ dispositionis effectu tranquillius operare, totusque mundus experiatur et videat dejecta erigi, inveterata novari, et per ipsum redire omnia in integrum, a quo sumpsere principium. Per, etc.

Sequitur de Noe.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui in omnium operum tuorum dispensatione mirabilis es, intelligant redempti tui non fuisse excellentius quod initio factus est mundus, quam quod^o in finem sæculorum pascha nostrum immolatus est Christus. Per eundem Dominum.

De Abraham tertia.

Deus fidelium Pater summe, qui in toto orbe terrarum promissionis tuæ filios, diffusa adoptione, multiplicas,^p et Paschale sacramentum Abraham puerum tuum universarum, sicut jurasti, gentium efflicis patrem, da populis tuis digne ad gratiam tuæ vocationis intrare. Per.

In Exodo quarta, cum cantico: Cantemus Domino.

Deus, cujus antiqua miracula etiam nostris sæculi coruscare sentimus: dum, quod uni populo a persecutione Ægyptia liberando, dexteræ tuæ potentia

¹ *Quam utique*, ex Ordine Romano. In Exemplari scriptum: *utque*.

² In Missali Romano: *regenerator accende*.

³ Idem: *in quocumque*.

⁴ In eodem Missali additur *mysterio*.

^m Ita correximus ex Missali cardinalis Sanctorii, cum in Exemplari mendose scribatur: *regenerati*.

ⁿ Prælaudatum Missale habet: *offensioni*.

^o In Ambrosiana missa apud Pamelium habetur: *in fine*.

^p In eadem missa apud Pamelium habetur: *et per*.

contulisti; id in salutem gentium per aquam regenerationis operaris, præsta ut et in Abrahamæ filios et in Israeliticam dignitatem totius mundi transeat plenitudo. Per.

In Esaiâ v.

Omnipotens sempiterne Deus, multiplica in honorem nominis tui quod Patrum fidei spondidisti, et promissionis filios sacra adoptione dilata, ut quod priores sancti non dubitaverunt futurum, Ecclesiâ tuâ magna jam parte cognoscat impletum. Per.

In Ezechiel vi.

Deus, qui nos, ad celebrandum paschale sacramentum, a utriusque testamenti paginis imbuisti, da nobis intelligere misericordias tuas, ut ex perceptione præsentium munerum firma sit expectatio futurorum. Per.

VII. In Esaiâ cum cantico: Vineâ Domini.

Deus, qui in omnibus Ecclesiæ tuæ filiis sanctorum prophetarum voce manifestasti, in omni loco dominationis tuæ satorem te bonorum seminum, et electorum palmitum esse cultorem, tribue populis tuis, qui et vinearum apud te nomine censentur et ægetum, ut spinarum et tribulorum squalore rescato digni efficiantur fruge sæcundi. Per.

Item in Exodo viii.

Deus, qui diversitatem omnium gentium in confessione b tui nominis unum esse fecisti, da nobis et velle et posse quod præcipis, ut populo ad æternitatem vocato una sit fides mentium, et pietas actionum. Per.

IX. In Deuteronomio, cum cantico.

Deus celsitudo humilium, et fortitudo rectorum, qui per sanctum Moysen pœrum tuum, ita erudire populos tuos sacri carminis tui decantatione voluisti, ut illa legis iteratio fieret etiam nostra directio, excita in omnem justificatarum gentium plenitudinem potentiam tuam d et lætitiâ mitigando terrorem, ut omnium peccatis tua remissione deletis, quod denuntiatum est in ultionem transeat in salutem. Per.

In Daniele x.

Omnipotens sempiterne Deus, spes unica mundi, qui prophetarum tuorum præconio præsentium temporum declarasti mysteria, auge populi tui vota placatus, quia in nullo fidelium, nisi ex tua inspiratione proveniunt quarumlibet incrementa virtutum. Per.

Orat. post psalm. xli.

Omnipotens sempiterne Deus respice propitius ad devotionem populi renascentis; qui sicut cervus, aquarum expectat fontem, et concede propitius ut fidei ipsius sitis, baptismatis mysterio, animam corpusque sanctificet.

^a Lege: *utrisque*. — Sed perperam. Nos emendavimus ex Pamelio.

^b In Missali cardinalis Sanctori habetur: *tui nominis adunasti*.

^c IX dele.

^d In codice Missali: *et da lætitiâ*.

Inde procedunt ad fontes cum letania ad baptismum. Baptismo expleto consignantur ipsi infantes ab episcopo, dum accipiunt septem dona gratiæ Spiritus sancti, et mittit chrisma in frontibus eorum

Postea vero ipse sacerdos revertitur cum omnibus ordinibus in sacrarium; et post paululum incipiunt tertiam letaniam; et ingrediuntur ad missas in vigilia, ut stella in cælo apparuerit. Et sic temperent, ut in Trinitatis numero ipsæ letaniæ fiant.

XLIV.

IN DE DESCENDIS CUM LETANIA

ad fontem.

Benedictio fontis.

Omnipotens sempiterne Deus, adesto magnæ pietatis tuæ mysteriis, adesto sacramentis, et ad creando novos populos, quos tibi fons baptismatis paritur, spiritum adoptionis emitte, et quod humilitatis nostræ gerendum est ministerio, tuæ virtutis compleatur effectu. Per.

Item

CONSECRATIO FONTIS.

Deus, qui invisibili potentia tua sacramentorum tuorum mirabiliter operaris a affectum, et licet nos tantis mysteriis exequendis simus indigni, tu tamen gratiæ tuæ dona non deseris, etiam ad nostras preces aures tuæ pietatis inclina. Deus, cujus Spiritus super aquas inter ipsa mundi primordia ferebatur, ut jam tunc virtutem sanctificationis aquarum natura conciperet. Deus, qui, nocentis mundi crimina per aquas abluens, regenerationis speciem in ipsa diluvii effusione signasti f unius ejusdemque elementi mysterio et finis esset vitæ, et origo virtutum. Respice, Domine, in faciem Ecclesiæ tuæ, et multiplica in ea generationes tuas g qui gratiæ tuæ effluentis impetu lætificas civitatem tuam, fontemque baptismatis aperis toto orbe terrarum gentibus innovandis, ut tuæ Majestatis imperio sumat Unigeniti tui gratiam de Spiritu sancto, qui hanc aquam regenerandis hominibus præparatam arcana sui luminis admixtione sæcundet. Ut sanctificatione concepta ab immaculato divini fontis utero in novam renata creaturam progenies cælestis emergat, et quos aut sexus in corpore, aut ætas discernit in tempore, omnes in unam h pareat gratia mater infantiam. Procul ergo hinc, jubente te, Domine, omnis spiritus immundus abscedat, procul tota nequitia diabolicæ fraudis absistat. Nihil hic loci habeat contrariæ virtutis ammixtio: non insidiando, circumvolet, non latendo subripiat, non inficiendo corrumpat. Sit hæc sancta et innocens creatura libera ab omni impugnatoris incursu; et totius nequitie purgata discessu. Sit fons vivus aquæ regenerans, unda purificans, ut omnes hoc lavacro salutifero diluendi.

^a Ita correximus ex Pamelio. In Exemplari: *afsectum*.

^f Apud Pamelium habetur: *ut unius*.

^g Ita emendatum ex Pamelio; nam Exemplar meo-dose habet: *quæ gratia*.

^h Lege: *pariat*.

operante in eis Spiritu sancto, ^a perfecti purgationis **A** *Resp. Amen.*
indulgentiam consequantur.

Hic signas.

Unde benedico te, creatura aquæ, per Deum vivum, per Deum sanctum, per Deum qui te in principio verbo separavit ab arida, et in quatuor fluminibus totam terram rigare præcepit. Qui te in deserto amaram, suavitate indita, fecit esse potabilem, et sitiienti populo de petra produxit. Benedico te et per Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum. Qui te in Chana Galileæ signo ammirabili sua potentia convertit in vinum. Qui pedibus super te ambulavit, et a Johanne in Jordane in te baptizatus est. Qui te una cum sanguine de latere suo produxit, et discipulis suis jussit ut credentes baptizarentur in te, dicens: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos* **B** *in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.*

Hic sensum mutabis.

Hæc nobis præcepta servantibus, tu, Deus omnipotens, clemens adesto, tu benignus aspira. Tu has simplices aquas tuo ore benedico, ut præter naturalem emundationem, quam lavandis possunt adhibere corporibus, sint etiam purificandis mentibus efficaces.

Descendat in hanc plenitudinem fontis virtus Spiritus tui; et totam hujus aquæ substantiam ^b regenerandi fecundet effectu. Hic omnium peccatorum maculæ deleantur. Hic natura ad imaginem tuam condita, et ad honorem sui reformata principii, cunctis vetustatis squaloribus emundetur. Ut omnino homo hoc sacramentum regenerationis ingressus, in vera innocentia nova infantia renascatur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui venturus est in Spiritu sancto judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem.

Inde benedico fonte, baptizas unumquemque in ordine suo, ^c sub his interrogationibus:

Credis in Deum Patrem omnipotentem?

Resp. Credo.

Credis et in Jesum Christum Filium ejus unicum, Dominum nostrum, natum, et passum?

Resp. Credo.

Credis et in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam; remissionem peccatorum; carnis resurrectionem?

Resp. Credo.

Deinde per singulas vices mergis eum tertio in aqua.

Postea cum ascenderit a fonte infans signatur a presbytero in cerebro de chrismate, his verbis:

Deus, omnipotens Pater Domini nostri Jesu Christi, qui te regeneravit ex aqua et Spiritu sancto, quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum, ipse te linit chrisma salutis in Christo Jesu Domino nostro in vitam æternam.

^a Apud Pameliū: *perfectæ*

^b Ita correctum ex Pamelio, cum in Exemplari legatur: *regenerandis.*

^c Sic emendavimus, nam Exemplar mendose habet: *sub his interrogationes.*

^d *Resp. dele.*

Resp. Amen.

Deinde ab episcopo datur eis Spiritus septiformis.

Ad consignandum imponit eis manum in his verbis:

Deus omnipotens, Pater Domini nostri Jesu Christi, qui regenerasti famulos tuos ex aqua et Spiritu sancto, quique dedisti eis remissionem omnium peccatorum, tu, Domine, immitte in eos Spiritum sanctum tuum Paraclitum, et da eis Spiritum sapientiæ et intellectus, Spiritum consilii et fortitudinis, Spiritum scientiæ et pietatis. Adimple eos Spiritu timoris Dei in nomine Domini nostri Jesu Christi, cum quo vivis et regnas Deus semper cum Spiritu sancto, per omnia sæcula sæculorum.

^d *Resp. Amen.*

Postea signat eos in fronte de chrismate dicens:

Signum Christi in vitam æternam

Resp. Amen.

Pax Tecum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Inde vero cum letania ascendit ad sedem suam, et dicit:

Gloria in excelsis Deo.

XLV.

ORAT. ET REC. AD MIS.

in nocte.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui hanc sacratissimam noctem per universa mundi spatia ^e gloria dominicæ resurrectionis illustras, conserva in nova familiæ tuæ progenie sanctificationis Spiritum, quem dedisti, ut, corpore et mente renovati, puram tibi exhibeant et purum pectus semper exhibeant. Per Dominum.

Deus, qui hanc sacratissimam noctem gloria dominicæ resurrectionis illustras, conserva in nova familiæ tuæ progenie adoptionis spiritum, quem dedisti, ut, corpore et mente renovati, puram tibi exhibeant servitutem. Per Dominum

Secreta.

Suscipe, quæsumus, Domine, et plebis tuæ et tuorum hostias renatorum, ut et confessione tui nominis et baptismate renovati, sempiternam beatitudinem consequantur. Per Dominum.

Item alia.

Suscipe, Domine, preces populi tui cum oblationibus hostiarum, ut paschalibus initiata mysteriis ad æternitatis nobis medelam, te operante, proficiant. Per Dominum.

¶ Et justum est, æquum et salutare. Adest enim nobis optatissimum tempus, et desideratæ noctis lumen advenit. Quid enim majus vel melius inveniri poterit, quam Domini resurgentis prædicare virtutem? Hic namque inferorum claustra dirumpens, ^f clarissima nobis hodie suæ resurrectionis vexilla suscepit, atque hominem, romæans,

^e *Lege: gloriosæ.* — Sed perperam. Correctum tamen ex Pamelio.

^f *Lege: carissima.* — Nos emendavimus ex Pamelio, apud quem legitur: *clari vexilla suscepit.* Mendose in Exemplari scriptum: *carissimam.*

invidia inimici dejectum mirantibus intulit astris. **A** O noctis istius mystica et veneranda commercia! O sanctæ matris Ecclesiæ pia sempiterna beneficia! Non vult habere quod perimat, sed cupit invenire quod redimat. Exultavit Maria in sacratissimo ^a puerperio. Exultat Ecclesia in filiorum suorum generationis specie. Sic fons ille beatus, qui dominico latere ^b circumfulsit, moles excepit vitiorum, ut his sacris altaribus vitales escas perpetua vita conferat renatorum. Et ideo cum angelis.

D Te quidem omni tempore, sed in hac potentissima nocte gloriosius prædicare, cum Pascha nostrum immolatus est Christus. Ipse enim verus est Agnus qui abstulit peccata mundi; qui mortem nostram, moriendo, destruxit, et vitam, resurgendo, reparavit. Propterea profusis paschalibus gaudiis totus in orbe terrarum mundus exultat. Sed et supernæ virtutes atque angelicæ concinant potestates hymnum gloriæ tuæ, sine fine dicentes.

Infra actionem.

Communicantes, et noctem sacratissimam celebrantes resurrectionis Domini nostri Jesu Christi secundum carnem. Sed et memoriam.

Item intra ^a actionem.

Hanc igitur oblationem servitutis nostræ sed et cunctæ familiæ tuæ, quam tibi offerimus pro his quoque, quos regenerare dignatus es ex aqua et Spiritu sancto, tribuens eis remissionem omnium peccatorum, ut invenires eos in Christo Jesu Domino nostro, quæsumus, Domine, placatus accipias. Pro quibus majestati tuæ supplices fundimus preces, ut nomina eorum ascribi jubeas in libro viventium; diesque nostros.

Postcommun.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut divino munere satiati, et sacris mysteriis innovemur et moribus.

Item alia.

Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut paschalis perceptio sacramenti continuata in nostris mentibus perseveret. Per.

XLVI.

DOMINICUM PASCHÆ.

D Deus, qui per Unigenitum tuum æternitatis nobis aditum, devicta morte, reserasti, da nobis, quæsumus, ut qui resurrectionis dominicæ solemnia colimus, per innovationem tui Spiritus a morte animæ resurgamus. Per Dominum.

Deus, qui nos resurrectionis dominicæ annua solemnitate lætificas, concede propitius, ut per temporalia festa quæ agimus pervenire ad gaudia æterna mereamur. Per Dominum.

Secreta.

Suscipe, Domine, propitius munera famulorum tuorum, ut confessione tui nominis et baptisate renovati, sempiternam beatitudinem consequantur. Per Dominum.

^a Perperam in Exemplari: puerperi.

^b Lege: circumfulsit.

D Te quidem omni tempore, sed in hoc præcipue die laudare, benedicere, et prædicare, quod pascha nostrum immolatus est Christus. Per quem in æternum vitam filii lucis oriuntur, fidelibus regni cælestis atria reserantur, et beati lege commercii divinis humana mutantur. Quia nostrorum omnium mors cruce Christi redempta est, et in resurrectione ejus omnium vita resurrexit. Quem in susceptione mortalitatis Deum majestatis agnoscimus; et in divinitatis gloria Deum et hominem confitemur. Qui mortem nostram, moriendo, destruxit, et vitam, resurgendo, restituit Jesus Christus Dominus noster. Et ideo cum angelis.

Infra actionem, ut supra in nocte sancta.

Sequitur:

Postcommun.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui ad æternam vitam in Christi resurrectione nos reparas, custodi opera misericordiæ tuæ, et suavitatem corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi Unigeniti Filii tui nostris infunde pectoribus. Per Dominum.

XLVII

**INCIPIUNT TOTIUS ALBÆ
orat. et preces.**

FERIA SECUNDA.

Paschale mysterium recensentes, apostolorum, Domine, beatorum precibus foveamur, quorum magisterio cognovimus exequendum. Per.

C Deus Ecclesiæ tuæ redemptor atque perfectior, fac, quæsumus, ut apostolorum precibus paschalis sacramenti dona capiamus, quorum nobis ea tribuisti magisterio prædicare. Per.

Secreta.

Sacrificia, Domine, paschalibus gaudiis immolamus, quibus Ecclesia tua mirabiliter renascitur et nutritur.

D Nos precari clementiam tuam, ut ad celebrandum digne paschale mysterium, beatorum apostolorum precibus adjuvemur, et quorum prædicatione hæc credenda suscepimus, eorum patrocinii fideliter exequamur. Per Christum Dominum.

Infra actionem ut supra in nocte sancta.

Sequitur:

Postcommun.

Impleatur in nobis, quæsumus, Domine, sacramenti paschalis sancta libatio, nosque de terrenis affectibus ad cælestia transferat institutum. Per.

XLVIII.

FERIA TERTIA.

Deus, qui paschalia nobis remedia contulisti, populum tuum cælesti dono proseguere, ut inde post in perpetuum gaudeat, unde nunc temporaliter exultat. Per.

Deus, qui solemnitate paschali cælestia mundo remedia benignus operaris, annua festivitatis hujus

^c Lege: actionem.

dona prosequere, ut observantia temporalis ad vitam A fac eos gaudere propitius de suorum venia peccato-
proficiat sempiternam. Per.

Secreta.

Hostias, Domine, quæsumus, placatus adsume, quas et pro renatorum expiatione peccati deferimus, et adacceleratione cælestis auxilii. Per.

Per Christum Dominum nostrum. Qui oblatione sui, remotis sacrificiis carnalium victimarum, seipsum tibi pro salute nostra offerens, idem sacerdos et sacer Agnus exhibuit. Quem laudant.

Infra actionem, ut supra in nocte sancta.

Sequitur :

Postcommun.

Adesto, Domine, quæsumus, nostræ redemptionis affectibus, ut quos sacramentis æternitatis instituis, iisdem protegas dignanter aptandos.

Digne nos tuo nomini, quæsumus, Domine, famulari salutaris cibus et sacer potus instituat, ut renovationem conditionis humanæ, quæ mysterio continet, in nostris jugiter sensibus operentur.

XLVIII.

FERIA QUARTA.

Deus, qui pro salute mundi sacrificium paschale fecisti, propitiare supplicationibus nostris, ut interpellans pro nobis pontifex summus, quos per id quod nostri est similis, reconciliatur, per id quod tibi est æqualis, absolvat, Jesus Christus Dominus noster. Qui tecum vivit et regnat.

Deus, qui omnes in Christo renatos genus regium et sacerdotale fecisti, da nobis et velle et posse quod præcipis, ut populo ad æternitatem vocato una sit fides cordium et pietas actionum. Per.

Secreta.

Suscipe, quæsumus, Domine, hostias redemptionis humanæ, et salutem nobis mentis et corporis operare placatus. Per Dominum nostrum.

Circumdantes altaria tua virtutum, et in ipsius Agni immaculati agnitione gloriantes, qui seipsum pro nobis obtulit immolandum, ut corpore ejus in sanguine, quo a peccatis redempti sumus, ad æternam vitam sacrificii cælestibus pascamur. Per Christum Dominum.

Infra actionem, ut supra in nocte sancta.

Sequitur :

Postcommun.

Adesto, Domine, quæsumus, nostræ redemptionis affectibus, ut quos sacramentis æternitatis instituis, iisdem protegas dignanter aptandos. Per Dominum nostrum.

L.

FERIA QUINTA.

Deus, qui multiplicas sobolem renascentium,

^a *Lege : affectibus.*

^b *Lege : que. — Ambrosiana missa in die sancto Paschæ, apud Pamelium, habet, quam.*

^c *In Ambrosiana missa : operetur.*

^d *Sic emendavimus ex Pamelio in orationibus post Dominicam in Albis. In Exemplari enim mendose legitur : omnes qui in.*

fac eos gaudere propitius de suorum venia peccatorum. Per.

Deus, qui humanam naturam supra primæ originis præparas dignitatem, respice ad pietatis tuæ ineffabile sacramentum, ut quos regenerationis mysteriis dignatus es innovare, in his dona tuæ perpetuæ gratiæ benedictionisque conserva. Per Dominum nostrum.

Secreta.

Concede, quæsumus, Domine, semper nos per hæc mysteria paschalia gratulari, ut continua nostræ reparationis operatio perpetua nobis fiat causa lætitiæ. Per Dominum nostrum.

Quia vetustate destructa, renovantur universa dejecta; et vitæ nobis in Christo reparatur integritas. Quem laudant angeli

Infra actionem, ut supra in nocte sancta.

Sequitur :

Postcommun.

Purificato, Domine, quæsumus, mentes nostras benignus, et renova cælestibus sacramentis, ut consequenter et corporum præsens pariter et futurum capiamus auxilium. Per.

LII.

FERIA SEXTA.

Deus, qui ad cæleste regnum nonnisi renatis ex aqua et Spiritu sancto pandis introitum, auge semper super famulos tuos gratiæ tuæ dona, ut qui ab omnibus sunt purgati peccatis, a nullis fraudenter promissis. Per Dominum.

Deus, qui credentes in te fonte baptismatis innovasti, hanc renatis in Christo concede custodiam, ut nullo erroris incursu gratiam tuæ benedictionis amittant. Per.

Secreta.

Paschales hostias recensentes, quæsumus, Domine, ut quod frequentamus, actu, comprehendamus effectum. Per.

Per Christum Dominum nostrum. Qui secundum promissionis suæ incommutabilem veritatem, cælestis Pontifex factus in æternum, solus omnium sacerdotum peccati remissione non eguit: sed potius peccatum mundi idem verus Agnus abstersit. Et ideocum angelis.

Infra actionem, ut supra in nocte sancta.

Sequitur :

Postcommun.

Immortalitatis alimoniam consecuti, quæsumus, Domine, ut quod ore percipimus, mente sectemur. Per Dominum.

LII.

FERIA SEPTIMA.

Dens, qui nos exultantibus animis Pascha tuum

^e *Lege : regnum. — Sed minus recte. Correctam ex Pamelio, ibidem.*

^f *In sanguine. Lege : et sanguine.*

^g *Lege : isdem.*

^h *Lege : renascentium.*

ⁱ *Ambrosiana missa in die Paschæ habet : reparas.*

^j *Lege : Purificatio. — Perperam tomen.*

celebrare tribuisti, fac, quæsumus, nos et tempora-
libus gaudere subsidiis, et æternitatis effectibus gratulari. Per Dominum.

Deus innocentiam restitutor et amator, dirige ad te tuorum corda famulorum, ut quos de infidelitatis tenebris liberasti, nunquam a tuæ veritatis luce discedant. Per.

Secreta.

Suscipe munera, quæsumus, Domine, exsultantis Ecclesiæ, et cui causam tanti gaudii præstitisti, perpetuum fructum concede lætitiæ.

Nos te suppliciter obsecrare, ut Jesu Christi Domini nostri, cujus muneris pignus accepimus, manifesta dona comprehendere valeamus, et quæ nobis feliciter speranda paschale contulit sacramentum, adtingere mereamur resurrectionis dominicæ firmitate. Et ideo cum angelis.

Infra actionem, ut supra in nocte sancta.

Sequitur :

Postcommun.

Exuberet, quæsumus, Domine, mentibus nostris paschalis gratia sacramenti, ut a donis suis ipsi nos efficiat. b Per.

LIII.

OCTAVAS PASCHÆ.

Die Dominico.

Deus, qui renatis baptismate mortem adimis, et vitam tribuis sempiternam, concede, quæsumus, ut quorum nunc regenerationis sacræ diem celebramus octavam, ita corpora eorum animasque custodias, ut gratiam se catholicæ fidei percipisse, pietatis tuæ defensione, cognoscant. Per.

Deus, qui credentes in te populos gratiæ tuæ largitate multiplicas, respice propitius ad electionem tuam, ut qui sacramento baptismatis sunt renati, regni cælestis mereantur introitum. Per

Secreta.

Suscipe, quæsumus, Domine, oblationes familiæ tuæ, ut sub tuæ protectionis auxilio, et c conlata non perdant et ad æterna dona perveniant. Per.

Nos clementiam tuam suppliciter exorare, ut Filius tuus Dominus noster Jesus Christus, qui se usque in finem sæculi suis promisit fidelibus adfuturum, et præsentis corporalis mysteriis non deserat, quos redemit, d majestatis suæ beneficiis non relinquat. Et ideo cum.

Infra actionem, ut supra.

Sequitur :

Postcommun.

Majestatem tuam, Domine, supplices exoramus, ut quos viam fecisti perpetuæ salutis intrare, nullis permittas errorum laqueis implicari. Per.

a In Amrosiana missa in Albis legitur : *Donis tuis ipsa nos dignos efficiat.*

b *Dele per.*

c *Lege : consolata.* — Vitiose. Sic emendavimus.

d Pamelius, in præfatione Dominicæ 22 post Pentecosten, addit *et.*

e *Postcommun. Lege : Commun.*

LIV.

ORAT. ET PRECES

de Pascha annotina.

Deus, per cujus providentiam nec præteritorum momenta deficiunt, nec ulla superest expectatio futurorum, tribue permanentem peractæ, quam recolimus, solemnitatis effectum, ut quod recordatione percurrimus, semper in opere teneamus. Per.

Deus, qui renatis fonte baptismatis delictorum indulgentiam tribuisti, præsta, misericors, ut recolentibus hujus nativitatis insignia, plenam adoptionis gratiam largiaris. Per.

Secreta.

Clementiam tuam, Domine, suppliciter exoramus, ut paschalis muneris sacramentum, quod fide recolimus, et spe desideramus intenti, perpetua dilectione capiamus. Per Dominum.

Per Christum Dominum nostrum f redemptionis nostræ festa recolere, quibus humana substantia vinculis prævaricationis exuta, spem resurrectionis per renovatam originis g dignitatem. Per quem majestatem.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem famulorum famularumque tuarum, quam tibi offerunt, annua recolentes mysteria, quibus eos tuis adoptasti regalibus institutis, quæsumus, Domine, placatus intende. Pro quibus supplicis preces effundimus, ut in eis et conlata custodias, h ut promissæ beatitudinis præmia largiaris, diesque nostros.

Postcommun.

Tua nos, quæsumus, Domine, quæ sumpsimus, sancta purificent, et operationis suæ remedio nos perficiant esse i placatus. Per Dominum.

LV.

ORAT. ET PRECES

in Parochia.

Deus, qui humani generis es et reparator et rector, da, quæsumus, Ecclesiam tuam et nova prole semper augeri et devotione cunctorum crescere filiorum. Per.

Renovatum, Domine, fonte ac spiritus tui potentia in hæreditarium populum clementer adnumera, ut qui multitudine purgati sunt criminum, invisibilium etiam mereantur copia præmiorum. Per.

j Offerimus tibi, Domine, laudes et munera; et pro concessis beneficiis exhibentes gratias, pro concedendis suppliciter deprecamur. Per.

Nos te suppliciter exorare, ut fidelibus tuis dignanter impendas, quo et paschalia capiant sacramenta, et desideranter expectent k venturum, ut in mysteriis quibus renati sunt permanentes, ad

f Pamelius addit : *et.*

g In margine. Al., *assumpsit.* — Apud Pamelium : *dignitatem assumpsit.*

h *Et.*

i Al., *purgatos.* — Sic et Pamelius.

j In margine : *Secreta.*

k In margine : Al., *ventura.*

novam vitam, his operantibus, perducantur. Et ideo **A** cum angelis.

Postcommun.

Adjuvet nos, quæsumus, Domine, sanctum istud paschale mysterium, et ut devotis hoc mentibus exequamur, obtineat. Per.

Ad populum.

Populus tuus, quæsumus, Domine, renovata semper exultet animæ juventute, ut qui ante peccatorum ^a veteroso in mortis venerat ^b senio, nunc lætetur in pristinam se gloriam restitutum. Per.

LVI.

INCIPIUNT ORAT. PASCHALES VESPERTINALES.

Deus, qui ad æternam vitam in Christi resurrectione nos reparas, imple pietatis tuæ ineffabile sacramentum, ut, cum in majestate sua Salvator noster advenerit, quos fecisti baptismo regenerari, facias beata immortalitate vestiri. Per Dominum.

Paschalibus nobis, quæsumus, Domine, remediis dignanter impende, ut, terrena desideria respuentes, discamus inhære cælestia. Per.

Quæsumus, omnipotens Deus, jam non teneamur obnoxii sententiæ damnationis humanæ, cujus nos vinculi hæc redemptio paschalis absolvit. Per Dominum.

Concede, misericors Deus, ut quod paschalibus exequimur institutis, fructiferum nobis omni tempore sentiamus. Per.

Multiplica fidem, quæsumus, Domine, populi tui, ut cujus per te sumpsit initium, per te consequantur augmentum. Per.

Præsta nobis, omnipotens Deus, ut percipientes paschali munere veniam peccatorum, deinceps peccata vitemus. Per Dominum.

Deus, per quem nobis et redemptio venit, et præstatur adoptio, respice in opera misericordiæ tuæ, ut in Christo renatis et æterna tribuatur hæreditas et vera libertas. Per.

Deus, qui per Unigenitum tuum, devicta morte, æternitatis nobis aditum reserasti, erige ad te tuorum corda credentium, ut omnis generatio adprehendat meritis quod suscipit mysteriis. Per.

Omnipotens sempiternus Deus, deduc nos ad societatem cælestium gaudiorum, ut Spiritu sancto renatos regnum tuum tribuas introire; atque in ^e ea perveniat humilitas gregis, quo processit fortitudo Pastoris. Per.

Deus, qui renatis per aquam et Spiritum sanctum cælestis regni pandis introitum, auge super famulos tuos gratiam, quam dedisti, ut qui ab omnibus sunt purgati peccatis, a nullis priventur promissis. Per.

Dele, quæsumus, Domine, conscriptum peccati lege chirographum, quod in nobis paschali mysterio per resurrectionem tui Filii vacuasti. Per.

^a Al., *veterno.*

^b Al., *senium.*

^c Al., *eo.*

^d Ita emendavimus ex Pamelio; nam in Exemplari corrupte legitur: *innovasti.*

^e Apud Pamelium, in feria 6 post Pascha habetur:

Fac, omnipotens Deus, ut qui paschalibus remediis ^d innovati, similitudinem terreni parentis evasimus, ad formam cælestis transferamur Auctoris. Per.

Da, misericors Deus, ut in resurrectione Domini nostri Jesu Christi inveniamus et nos veraciter portionem. Per Dominum.

Adesto, quæsumus, ^e Domine, tuæ adesto familiae et dignanter impende, ut quibus fidei gratiam contulisti, et coronam largiaris æternam. Per.

Exaudi nos, omnipotens Deus, et familiæ tuæ corda, cui perfectam baptismi gratiam contulisti, ad promerendam beatitudinem aptes æternam. ^f

B Conserva in nobis, quæsumus, Domine, misericordiam tuam, et quos ab erroris liberasti caligine, veritatis tuæ firmiter inhærere facias documento. Per.

^g Solicita, quæsumus, Domine, quos lavasti, pietate custodi, ut qui a tua sunt passione redempti, tua resurrectione lætentur. Per Dominum nostrum.

Christianam, quæsumus, Domine, respice plebem, et quam æternis dignatus es renovare mysteriis, a temporalibus culpis dignanter absolve. Per.

Da, quæsumus, omnipotens Deus, ut, quæ divina sunt jugiter ambientes, donis semper mereamur cælestibus propinquare. Per.

Omnipotens sempiternus Deus, propensius his diebus tuam misericordiam consequamur, quibus eam plenius, te largiente, cognovimus. Per Dominum.

C Concede, misericors Deus, ut devotus tibi populus tuus existat, et de tua clementia quod ei prosit indesinenter obtineat. Per.

Deus, qui sensus nostros terrenis actionibus percipis retardari, concede, quæsumus, ut tuo potius munere tuis aptemur remediis. Per.

Tribue, quæsumus, Domine, ut illuc semper tendat Christianæ devotionis affectus, quo tecum est nostra substantia. Per.

Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut Ecclesia tua et in suorum ^h firmitate membrorum, et in nova semper fecunditate lætetur. Per.

Largire, quæsumus, Ecclesiæ tuæ, Deus, et a suis semper, et ab alienis abstinere delictis, ut pura tibi mente deserviens, pietatis tuæ remedia sine cessatione percipiat. Per Dominum.

LVII.

ORAT. ET PREC.

Dominicum post octavas Paschæ.

Deus, qui in Filii tui humilitate jacentem mundum erexit; lætitiâ concede, ut quos perpetuæ ⁱ eripisti casibus, gaudiis facias sempiternis perfrui. Per.

Deus, in cujus præcipuis mirabilibus est humana reparatio, solve opera diaboli, et mortifera peccati

Domine familiæ tuæ.

^f Per.

^g Pamelio: *solita.*

^h Lege: *infirmate.* — Quia perperam, ita correctum ex Pamelio in feria 5 in Albis.

ⁱ In marg.: Al., *mortis.*

vincula dirumpere, ut destructa malignitate quæ nocuit, vineat misericordia quæ redemit. Per.

Secreta.

Benedictionem, Domine, nobis conferat salutarem sacra semper oblatio, ut quod agit mysterio, virtute perficiat. Per.

☩ Nos tibi semper et ubique gratias agere, et suppliciter exorare, sic nos bonis tuis instrui sempiternis, ut temporalibus consolere; sic presentibus refoveri, ut ad gaudia nos mansura perducas. Per Christum Dominum nostrum.

Postcommun.

Præsta nobis, omnipotens Deus, ut vivificationis tuæ gratiam consequentes, in tuo semper munere gloriamur. Per Dominum.

LVIII.

ITEM II DOMIN.

post clausum Paschæ.

Deus, qui^a errantibus, ut in viam possint redire, veritatis tuæ lumen ostendis, da cunctis qui Christiana professione censentur, et illa respere quæ huic inimica sunt nomini, et ea quæ sunt apta sectari. Per Dominum.

Tibi placitam, Deus noster, populo tuo tribue voluntatem, quia tunc illi prospera cuncta præstabis, cum tuis aptum feceris institutis. Per Dominum.

Secreta.

His nobis, Domine, mysteriis^b conferat, quo terrena desideria mitigantes, discamus habere caelestia. Per.

☩ Per Christum Dominum nostrum. Qui humanis miseratus erroribus, per Virginem nasci dignatus est, et per passionem mortis a perpetua nos morte liberavit, ac resurrectione sua æternam nobis contulit vitam. Quem laudant angeli.

Postcommun.

Sacramenta, quæ sumimus, quæsumus, Domine, et spiritualibus nos expient alimentis, et corporalibus tueantur auxiliis. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

LIX.

TERTIA DOMIN.

post clausum Paschæ.

Deus, qui fidelium mentes unius efficis voluntatis, da populis tuis, id amare quod præcipis, id desiderare quod promittis, ut inter mundanas varietates ibi nostra fixa sint corda, ubi vera sunt gaudia. Per.

Exaudi, Domine, preces nostras, ut quod tui Verbi sanctificatione promissum est evangelico ubique compleatur effectu, et plenitudo adoptionis obtineat quod prædixit testificatio veritatis. Per^c Dominum.

Secreta.

Deus, qui nos per hujus sacrificii veneranda com-

^a Ita emendavimus ex Menardo, siquidem in Exemplari mendose scribitur: *errantes ut in via possent.*

^b Al., *conferatur.*

A mercia unius summæ Divinitatis participes effecisti, præsta, quæsumus, ut sicut tuam cognovimus veritatem, sic eam dignis moribus adsequamur. Per.

☩ De tuo munere postulantes, ut tempora quibus post resurrectionem Dominus noster Jesus Christus cum discipulis corporaliter habitavit, pia devotione tractemus. Per Dominum.

Postcommun.

Adesto, Domine Deus noster, ut per hæc, quæ fideliter sumpsimus, et purgemur a vitiis, et a periculis omnibus^d exuamur. Per Dominum nostrum.

LX.

QUARTA DOMIN.

post clausum Paschæ.

B Deus, a quo bona cuncta procedunt, largire supplicibus ut cogitemus, te inspirante, quæ recta sunt, et, te gubernante, eadem faciamus. Per.

Deus, qui misericordiæ januam fidelibus patere voluisti, respice in nos, et miserere nostri, ut qui voluntatis tuæ viam, te donante, sequimur, a vitæ nuquam semitis deviemus. Per.

Secreta.

Præsta, Domine, quæsumus, ut illius salutis capiamus effectum, cujus per hæc mysteria pignus accepimus. Per Dominum.

☩ Ut quia primum tuæ pietatis indicium est, si tibi nos facias toto corde subjectos, tu spiritum nobis tantæ devotionis infundas, ut propitius largiaris consequenter auxilium. Per.

Postcommun.

C Tribue nobis, Domine, caelestis mensæ virtute satiatis, et desiderare quæ recta sunt, et desiderata percipere. Per.

LXI.

QUINTA DOMIN.

post clausum Paschæ.

Omnipotens sempiternæ Deus, fac nos tibi semper et devotam gerere voluntatem, et majestati tuæ sincero corde servire. Per.

Deus vita fidelium, gloria humilium, beatitudo justorum, propitius suscipe supplicum preces, ut animæ quæ promissiones suas sitiunt de tua semper abundantia repleantur. Per Dominum nostrum.

Secreta.

D Oblatio nos, Domine, tuo nomini dicata purificet, et de die in diem ad caelestis vitæ transferat actionem. Per Dominum.

☩ Tu mentes nostras bonis operibus semper informes, quia sic erimus præclari muneri prompta sinceritate cultores, si ad meliora jugiter transeuntes, paschale mysterium studeamus habere perpetuum. Per quem majestatem.

Postcommun.

Repleti, Domine, muneribus sacris, da, quæsumus, ut in gratiarum semper actione maneamus. Per.

^c Dele *Dominum.*

^d In marg.: Al., *eruumur.*

^e Al., *ut.*

LXII.

SEXTA DOMIN.

post clausum Pasche.

Deus, in te sperantium fortitudo, adesto propitius invocationibus nostris; et quia sine te nihil potest mortalis infirmitas, præsta auxilium gratiæ tuæ, ut in exequendis mandatis tuis, et voluntate tibi et actione placeamus. Per Dominum.

Deus spei ^a luminis sincerum mentium luxque perfecta beatorum, qui vere es lumen Ecclesiæ tuæ, da cordibus nostris, et dignam tibi orationem persolvere, et te semper præconiorum munere conlaudare. Per.

Secreta.

Hostias nostras, Domine, tibi dicatas placatus assume, et ad perpetuum nobis tribue ^b pervenire **B** subsidium. Per.

ND Qui Ecclesiæ tuæ filios sicut erudire non cessas, ita non desinas adjuvare, ut recte ^c faciendi cognoscant, et possibilitatem capiant exequendi. Per Christum.

Postcommun.

Tantis, Domine, repleti muneribus, præsta, quæsumus, ut salutaria dona capiamus, et a tua nunquam laude cessemus. Per.

Ad populum.

Fideles tuos, Domine, benedictio desiderata confirmet, quæ eos et a tua voluntate nunquam faciat discrepare, et tuis semper indulgeat beneficiis gratulari. Per.

LXIII.

ORAT. ET PRECES

in Ascensa Domini.

Deus, qui ad declaranda tua miracula Majestatis post resurrectionem a mortuis hodie in cælos, apostolis adstantibus, ascendisti, concede nobis tuæ pietatis auxilium, ut secundum tuam promissionem, et tu nobiscum semper in terris, et nos tecum in cælo vivere mereamur. Per.

Præsta, quæsumus, omnipotens Pater, ut nostræ mentis intentio quo ^d solemnitatis hodiernæ gloriosus Auctor ingressus est, semper intendat, et quo fide pergit, conversatione perveniat. Per.

Secreta.

Sacrificium, Domine, pro Filii tui, supplices, venerabili nunc Ascensione deferimus, præsta, quæsumus, ut et nos per ipsum his commerciis sacrosanctis ad cælestia consurgamus. Per.

ND Per Christum Dominum nostrum. Qui salutem humanæ subvenire dignatus est; nascendo etenim, nobis donavit gloriam, patiundo diabolum vicit, resurgendo a mortuis vitæ æternæ aditus præstitit, ascendendo ad Patrem cælestes januas ^e reparavit. Quem laudant angeli.

^a In marg., *lumen.*^b Al., *provenire.*^c In margine : *facienda.*^d Ita correximus, nam Exemplar habet corrupte : *solemnitas.*^e *Reservavit.***A***Infra actionem.*

Communicantes, et diem sacratissimum celebrantes, quo Dominus noster Unigenitus Filius tuus unitum sibi hominem nostræ substantiæ in gloriæ tuæ dextera collocavit. Sed et memoria.

Inde vero modicum ante expletum canonem benedices fruges novas

Sequitur benedictio

Benedic, Domine, et has fruges novas fabæ, quas tu, Domine, rore cælesti et inundantia pluviarum ad maturitatem perducere dignatus es, ad percipiendum nobis cum gratiarum actione in nomine Domini nostri Jesu Christi. Per quem hæc omnia, Domine, semper bonusque

*Expleto ^f canonem.**Postcommun.*

Deus, cujus Filius, in alta cælorum potenter ascendens, captivitatem nostram sua duxit virtute captivam, tribue, quæsumus, ut dona quæ suis participibus contulit, largiatur et nobis. Per Dominum nostrum.

Ad populum.

Erectis sensibus, et oculis cordis ad sublimia elevantes, quæsumus ut quæ in precum vota detulimus, ad impetrandi fiduciam referamus. Per.

LXIV.

ITEM ALIA MISSA.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, ut sicut humani generis Salvatorem condesere tecum in tua majestate confidimus, ita usque ad consummationem **C** sæculi manere nobiscum, quemadmodum est pollicitus, sentiamus. Per.

Tribue, quæsumus, omnipotens Deus, ut munere festivitatis hodiernæ illuc filiorum tuorum dirigatur intentio, quo in tuo Unigenito tecum est nostra substantia. Per.

Secreta.

Sacrificia nos, Domine, immaculata purificent, et mentibus nostris supernæ gratiæ dent vigorem. Per Dominum

ND In hac præcipue die, ^g qua Jesus Christus Filius tuus Dominus noster, divino consummato sine mysterii, dispositionis antiquæ ^h munus explevit, ut scilicet et diabolum cælestis operis ⁱ inimicum per hominem, quem subjugarat, elideret, et humanam reduceret ad superna dona substantiam Et ideo cum angelis.

*Infra actionem, ut supra.**Sequitur :**Postcommun.*

Tribue, quæsumus, Domine, ut per hæc sacra, quæ sumpsimus, illuc tendat nostræ devotionis affectus, quo tecum est nostra substantia. Per Dominum.

^f *Lege : bon. usque expleto Canone.*^g *Lege : quo.*^h Ita emendatum ex Pamelio : Exemplar legit male : *manus.*ⁱ Sic correctum ex eodem, quum in Exemplari mendose ait positum : *inimicus.*

Ad populum.

Da, quæsumus, omnipotens Deus, illuc subsequi tuorum membra fidelium, quo caput nostrum principium ^a præcessit. Per Dominum.

LXV

ORAT. ET PRECES

Domin. post Ascensa Domini.

Sancti nominis tui, Domine, timorem pariter et amorem fac nos habere perpetuum, quia nunquam tua gubernatione destitues, quos in soliditate tuæ dilectionis institues. Per.

Deus, qui te rectis ac sinceris manere pectoribus adseris, da nobis tua gratia tales existere, in quibus habitare digneris. Per Dominum.

Secreta.

Oblatio, Domine, tuo nomine dicanda purificet, et de die in diem ad cælestis vitæ transferat actionem. Per Dominum nostrum.

¶ Cujus hoc mirificum opus ac salutare mysterium fuit, ut perditum dudum atque prostratum de diabolo et mortis aculeo ad hanc gloriam vocaremur, quia nunc genus electum, sacerdotiumque regale, populus acquisitionis, et sancta gens vocaremur. Agentes igitur indefessas gratias, sanctamque munificentiam prædicantes, majestati tuæ hæc sacra deferimus, quæ, nobis ipse salutis nostræ auctor Christus instituit. Quem laudant angeli.

Postcommun.

Sumptis muneribus, Domine, quæsumus, tua frequentatione mysterii crescat nostræ salutis affectus. Per Dominum nostrum.

Ad populum.

Benedic, Domine, familiam tuam in cælestibus, et reple eam donis tuis spiritalibus: concede eis charitatem, gaudium, pacem, patientiam, bonitatem, mansuetudinem, spem, fidem, continentiam, ut repleti omnibus ^b castitatem donis tuis, desiderantes ad te pervenire mereantur. Per Dominum nostrum.

LXVI.

SABBATO PENTECOSTEN

celebrabis baptismum, sicut in nocte sanctæ Paschæ.

Ægrotanti catechumeno impositio manuum.

Innumeras medelæ tuæ curas deprecamur, Domine, sancte Pater, omnipotens æterne Deus, quas distribuit humanis infirmitatibus Christus: erige famulum tuum ægritudinis languore depressum; et omnem sensum ejus dignare tuis visitationibus refovere, quatenus adoptionem tuam possit cum gaudio sanitatis percipere. Expelle itaque ab eo cuncta contrariæ valetudinis tela, ut ad gratiam tuam grædenter occurrat. Relova quem redimere gloriaris, ut baptismi sit in illo palma non mortis, et gloriosum semper bajulet, quod accipit, signaculum crucis.

^a In margine: Al., que.

^b Redundat castitatem.

^c Lege: imposita.

^d In marg. super.

^e Ut.

A Per Christum Dominum nostrum. Qui venturus est judicare vivos et mortuos.

LXVII.

ITEM ^c IMPOSITIO MANUS

^d *energumenum catechumenum.*

Omnipotens sempiterne Deus, a cujus facie cæli distillant, montes sicut cera liquescunt, terra tremat, cui patent abyssi, quem infernus pavescit, quem omnis irarum motus aspiens humiliatur, te suppliciter deprecor, Dominator Domine, ut invocatione nominis tui ab hujus famuli tui vexatione inimicus confusus abscedat, ^e et ab hujus possessione anima liberata ^f ab Auctore suæ salutis recurrat, liberatoremque ^g suo, diabolico fœtore depulso, et odore suavissimo Spiritus sancti percepto, sequatur. Per

LXVIII.

ITEM ALIA

pro parvulo energumeno.

Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, virtutem tuam totis exoro gemitibus pro hujus a diabolo oppressa infantia, qui etiam indignis inter pressuras donas præsidium. Exurge pro infantia debellata, et noli diu retinere vindictam: nec ante conspectum tuum veniant parentum delicta, qui nec pro filio patrem, nec pro patre promissisti filium judicare. Auxiliare, quæsumus, inimici furore vexato, ne sine baptismate facias ejus animam a diabolo possideri, sed potius tenera ætas, malignis oppressionibus libera, tibi referat gratias sempiternas. Per Dominum nostrum Jesum Christum. Qui venturus est judicare vivos et mortuos et sæculum.

LXIX.

ORAT. SUPER CATECHUMENUM

infirmum.

Famulum tuum, Domine, ad tui baptismi gratiam recurrentem, respicere et conservare dignare, ut in tui nominis signo, quicquid in eo per originalis peccati transgressionem pœnæ obnoxium diabolus detinebat, sacri fontis indulgentia resolvatur, veteris hominis excubias deponat, et novæ vitæ indutus amictu resurgat. ^h Omnes nequissimi spiritus ab eo venena depelle, et salutari baptismi tui gratia adimple, ut tui muneris perceptione in ⁱ æternam vitam valeat exultare. Per Dominum.

LXX.

Si fuerit baptizandus, accedens sacerdos dicit ei orationem, et Symbolum, et catechizat eum his verbis, imposita manu capiti ejus; deinde dicit hanc orationem super eum: Nec te lateat, Sathanas. Sicut scriptum est in Sabbato.

Te, Domine, supplices exoramus, ut visitatione tua sancta erigas ad te huic famulum tuum, ne adversario liceat usque ad tentationem animæ pervenire, sed, sicut in Job, terminum pone, ne inimicus

^f Ad Auctorem.

^g Sui.

^h Omnia.

ⁱ Al., æterna vita.

de anima hujus sine redemptione baptismatis incipiat triumphare. Differ, Domine, exitum mortis, et spatium vitæ distende. Releva quem perducas ad baptismi sacramentum, ne redemptioni tuæ inferas damnum. Tolle occasionem diabolo triumphandi, et reserva quem triumphis^a comparis Christi, ut sanus tibi in Ecclesia tua gratia baptismatis renascatur facturus cuncta quæ petimus. Per.

LXXI.

ITEM AD CATECHUMENUM
ex pagano faciendum.

Gentilem hominem cum susceperis, in primis catechizas eum divinis sermonibus, et das ei monita, quem admodum post cognitam veritatem vivere debeat. Post hæc facis eum catechumenum: exufflas in faciem ejus, et facis ei crucem in fronte; imponis manum super caput ejus his verbis:

Accipe signum crucis tam in fronte, quam in corde; sume fidem cælestium præceptorum; talis esto moribus, ut templum Dei esse jam possis. Ingressusque Ecclesiam Dei evasisse te laqueos mortis lætus agnosce. Horresce idola; respue simulacra; cole Deum Patrem omnipotentem, et Jesum Christum Filium ejus, qui vivit cum Patre, et Spiritu sancto, per omnia sæcula sæculorum.

Sequitur oratio.

Te deprecor, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, ut huic famulo tuo, qui in sæculi hujus nocte vagatur incertus et dubius, viam veritatis et agnitionis tuæ jubeas demonstrari, quatenus, reseratis oculis cordis sui, te unum Deum Patrem in Filio, et Filium in Patre cum sancto Spiritu recognoscat, atque hujus confessionis fructum et hic et in futuro sæculo percipere mereatur. Per.

Inde vero postquam gustaverit medicinam salis, et ipse se signaverit, benedictis eum his verbis:

Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, qui es, et eras, ^b permanes usque in finem, cujus origo nescitur, nec finis comprehendi potest, te, Domine, supplices invocamus super hunc famulum tuum; quem liberasti de errore gentilium et conversatione turpissima. Dignare exaudire eum qui tibi cervices suas humiliat; perveniat ad lavacri fontem, ut renatus ex aqua et Spiritu sancto, expoliatus veterem hominem induatur novum, qui secundum te creatus est; accipiat vestem incorruptam et immaculatam, tibi que Domino nostro servire mereatur. Per Dominum.

LXXII.

ITEM AD SUCCURRENDUM
^c infirmum catechumenum.

Si baptizandus fuerit, accedens sacerdos dicit super eum orationes quæ superscriptæ sunt; et tradit ei Symbolum et Orationem; et catechizat eum his verbis: Nec te lateat, Satanæ. Et reliqua sicut super in nocte sancta scriptum est. Inde saliva oris sui cum digito tangit nares et aures; et dicit ei:

^a Lege: compares.

^b Al., et

^c Lege: infirmo catechumeno.

Ephphetha, quod est: Adaperire in odorem suavitatis. Tu autem effugare, diabole, adpropinquabis enim judicium Dei.

Deinde tangit ei pectus et inter scapulas de oleo exercizato sub his interrogationibus:

Abrenuntias Satanæ?

Resp. Abrenuntio.

Et omnibus operibus ejus?

Resp. Abrenuntio.

Et omnibus pompis ejus?

Resp. Abrenuntio.

LXXIII.

Cum autem expoliatur infirmus benedicit fontem.

Incipit oratio.

B Exaudi nos, omnipotens Deus, et in hujus aquæ substantiam tuam immitte virtutem, ut abluendus per eam, et sanitatem simul et vitam mereatur æternam. Per.

Item benedictio aquæ ad succurrendum.

Exorcizo te, creatura aquæ, per Deum vivum, per Deum sanctum, per Deum totius dulcedinis creatorem, qui te in principio verbo separavit a terra, et in quatuor fluminibus dividens, totam terram rigare præcepit. Adjuro te, per Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum, ut efficiaris in eo qui in te baptizandus erit fons aquæ salientis in vitam æternam, regenerans eum Deo Patri, et Filio, et Spiritui sancto. Qui venturus est in Spiritu sancto **C** judicare vivos et mortuos et omne sæculum per ignem.

LXXIV.

ITEM ALIA AD SUCCURRENDUM.

Adesto, Domine, tuis adesto muneribus, ut quod nostro est gerendum servitio, tuo impleatur auxilio. Per Dominum.

Sequitur benedictio.

Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus; aquarum spiritualium sanctificator, te suppliciter deprecamur, ut ad hoc ministerium humilitatis nostræ respicere digneris, et super ^d has abluendis aquis et vivificandis hominibus præparatas angelum sanctitatis emittas, quo peccatis vitæ prioris ablutis, reatque delerso, purum sancto Spiritui habitaculum in **D** regeneratis procuret. Per Dominum nostrum.

LXXV.

ITEM ALIA BENEDICTIO.

Exorcizo te, creatura aquæ, in nomine Dei Patris omnipotentis, et in nomine Jesu Christi Filii ejus, et Spiritus sancti. Omnis virtus adversarii, omnis incurio diaboli, omne phantasma eradicare et effugare ab hac creatura aquæ, ut fiat fons ^e salientis in vitam æternam; et ^f cum baptizatus fuerit, fiat templum Dei vivi in remissione peccatorum. Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui venturus est judicare vivos et sæculum per ignem.

^d Al., aquas abluendis et vivificandis.

^e Al., saliens.

^f Al., qui ex ea.

*Et antequam perfundas eum aqua, interrogas eum A
verba Symboli, et dicis :*

Credis in Deum Patrem omnipotentem?

Resp. Credo.

*Credis et in Jesum Christum Filium ejus unicum
Dominum nostrum, natum et passum?*

Resp. Credo. •

*Credis et in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam,
remissionem peccatorum, carnis resurrectionem?*

Respondet : Credo.

*Et cum interrogas, per singulas vices mergis eum
tertio in aqua. Postea cum ascenderit a fonte infans
signatur a presbytero in cerebro de chrismate, his
verbis :*

*Deus omnipotens, Pater Domini nostri Jesu Christi,
qui te regeneravit ex aqua et Spiritu sancto, B
quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum,
ipse te lineat chrismate salutis in Christo Jesu in
vitam æternam.*

Resp. Amen.

*Postea si fuerit oblatu, agendæ sunt missæ, et com-
municat; sin autem, dabis ei tantum sacramenta corporis
et sanguinis Christi, dicens :*

*Corpus Domini nostri Jesu Christi sit tibi in vi-
tam æternam.*

Et dat ei orationem ita dicens :

*Omnipotens sempiternæ Deus, qui regenerasti fa-
mulum tuum ex aqua et Spiritu sancto, quique de-
didisti ei remissionem omnium peccatorum, tribue ei
continuan sanitatem ad agnoscendam unitatis tuæ C
veritatem. Per Dominum.*

*Omnipotens et misericors Deus, majestatem tuam
supplices deprecamur, ut famulum tuum digneris
serenis aspectibus a presentari; et cui donasti bap-
tismi sacramentum, longævam tribuas sanitatem.
Per Dominum nostrum.*

Deinde consignatur ab episcopo, in his verbis :

*Deus, omnipotens Pater Domini nostri Jesu Chri-
sti, qui regenerasti famulum tuum ex aqua et Spi-
ritu sancto, quique dedisti ei remissionem omnium
peccatorum, tu, Domine, emitte in eum Spiritum
sanctum tuum Paraclitum, et da ei Spiritum sapien-
tiæ et intellectus; Spiritum consilii et fortitudinis,
Spiritum scientiæ et pietatis; adimple eum Spiritu D
timoris Dei et Domini nostri Jesu Christi; et jube
eum consignari signo crucis in vitam æternam. Per
eundem Dominum nostrum Jesum Christum cum
quo vivis et regnas in unitate Spiritus sancti.*

Postea signat eum in fronte de chrismate, dicens :

Signum Christi in vitam æternam.

Resp. Amen.

Pax tecum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

^a Al., tuis.

^b Ambrosiana missa apud Pameliu habet : ut et
marc.

^c Al., regenerentur.

^d Cum.

LXXVI.

AD SUCCURRENDUM

Benedictio oleo exorcizati.

*Exorcizo te, creatura olei, per Deum omnipoten-
tem, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ
in eis sunt. Omnis virtus adversarii, omnis exercitus
diaboli, omnis incursus, omne phantasma Satanæ
eradicare et effugare ab hac creatura olei, ut fiat
omnibus qui ex eo ungenti sunt in adoptionem filio-
rum per Spiritum sanctum, in nomine Dei Patris
omnipotentis, et in charitate Jesu Christi Domini
nostri, qui venturus est in Spiritu sancto judicare
vivos et mortuos et sæculum per ignem.*

LXXVII.

Oratio per singulas lectiones

In Sabbato Pentecosten.

*Da nobis, quæsumus, Domine, per gratiam Spiritus
sancti, novam tui Paracliti spiritalis observantiæ
disciplinam, ut mentes nostræ, sacro purgatæ jeju-
nio, cunctis reddantur ejus muneribus aptiores. Per
Dominum nostrum.*

Sequitur lectio in Genesis.

*Omnipotens sempiterno Deus, indeficiens lumen,
qui Spiritum tuum sanctum, cum super aquas in
mundi creationis exordio ferretur, humanæ decla-
rasti salutis auctorem, præsta, quæsumus, ut idem
Spiritus veritatis Ecclesiæ tuæ dona multiplicet. Per
Dominum.*

Item de cantico Exodi.

*Deus, qui primis temporibus impleta miracula
novi testamenti luce reserasti, ^b quod mare Rubrum
forma sacri fontis existeret, et liberata plebs ab
Ægyptia servitute Christiani populi sacramenta præ-
ferret, da ut omnes gentes Israelis privilegium me-
rito fidei consecutæ, Spiritus tui participatione ^c re-
gnetur. Per.*

Item de cantico Deuteronomii ^d lectione.

*Deus gloriatio fidelium, et ^e vitæ justorum, qui
per Moysen famulum tuum nos quoque modulatione
sacri carminis erudisti, in universalis gentibus mise-
ricordiæ tuæ munus operare, tribuendo beatitudi-
nem, auferendo terrorem, ut quod prænuntiatum est
ad supplicium in remedium transferatur æternam.
Per Dominum.*

Item de cantico Esaiæ cum lectione.

*Omnipotens sempiternæ Deus, qui per unicum Fi-
lium tuum Ecclesiæ tuæ demonstrasti te esse cul-
torem, ^f ut omnem palmitem fructum in eodem Chri-
sto tuo, qui vera vitis est, effarentem clementer ex-
colens, ^g fructus afferat ampliores, fidelibus tuis,
quos velut vineam ex Ægypto per fontem baptismi
^h pertulisti, nullæ peccatorum spinæ prævaleant, ut,
Spiritus tui sanctificatione muniti, perpetua fruge
ditentur. Per.*

^e Al., vita.

^f Ut redundat... — Cultorem uti. Ita quoque legit
Pamelius.

^g Al., ut.

^h Al., transtulisti.

Domine Deus virtutum, qui conlapsa reparas, et A nostras sancti Spiritus salutaris emundet adventus. reparata conservas, auge populos in tui nominis sanctificatione renovandos, ut omnes qui diluuntur sacro baptismate, tua semper inspiratione dirigantur. Per.

LXXVIII.

ITEM IN VIGILIA
de Pentecosten.

Ad missam.

Deus, qui Ecclesiam tuam novo semper foetu multiplicas, concede famulis tuis ut sacramentum tuum vivendo teneant, quod fide perceperunt. Per.

Deus, cujus Spiritu totum corpus Ecclesie multiplicatur et regitur, conserva in nova familie tue progenie sanctificationis gratiam, quam dedisti, ut corpore et mente renovati, in unitate fidei ferventes B adveniens majestatem nobis Filii tui manifestando clarificet. Per eundem.

Secreta.

Virtute sancti Spiritus, Domine, munera nostra continge, ut quod solemnitate presenti suo nomine dedicavit, et intelligibile nobis faciat et æternum. Per.

Per Christum Dominum nostrum. Qui ascendens super omnes cælos sedensque ad dexteram tuam, promissum Spiritum sanctum in filios adoptionis effudit. Unde lætantes inter altaria tua, Domine virtutum, hostias tibi laudis offerimus per Christum Dominum. Quem laudant.

Infra actionem.

Communicantes et diem sacratissimum Pentecosten prævenientes, quo Spiritus sanctus apostolos C plebemque credentium præsentia suæ majestatis implevit. Sed et memoriam.

ITEM INFRA ACTIONEM.

Hanc igitur. *Dicis sicut et in nocte sancta, et de creaturis benedicendis.*

Postcommun.

Concede, omnipotens Deus, ut paschalis a perfectio sacramenti mentibus nostris continua perseveret. Per Dominum.

LXXIX.

ITEM ALITER

In vigilia Pentecosten.

Concede nobis, Domine, præsidia militiæ Christianæ sanctis inchoare jejuniis, ut, contra spiritalis nequitias pugnaturi, continentie muniamur auxiliis. Per.

Da nobis, quæsumus, Domine, per gratiam sancti Spiritus novam tui Paracliti spiritalis observantiæ disciplinam, ut mentes nostræ, sacro purificatiæ jejunio, cunctis reddantur ejus muneribus aptiores. Per Dominum.

Secreta

Hostias populi tui, quæsumus, Domine, miseratus intende, et ut tibi reddantur acceptæ, conscientias

^a Ambrosiana missa apud Pamelium scribit : perceptio.

^b Lege : LXXXII.

^c Lege : secretius.

Qui Sacramentum paschale consummans, quibus per Unigeniti tui consortium, filios adoptionis esse tribuisti, per sanctum Spiritum largiris dona gratiarum, et sui cohæredibus Redemptoris jam nunc supernæ pignus hæreditatis impendis, ut tanto se certius ad eam confidant esse venturos, quanto in ejus participatione profecerint. Propterea.

Infra actionem, ut supra.

Item postcommun.

Sacris cælestibus, Domine, vitia nostra purgantur, ut muneribus tuis possimus semper aptari. Per.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut Spiritus d adveniens majestatem nobis Filii tui manifestando clarificet. Per eundem.

LXXX.

ORAT. ET PREC.

Domin. Pentecosten.

Omnipotens sempiterne Deus, qui Paschale sacramentum quinquaginta dierum voluisti mysterio contineri, præsta ut gentium facta dispersio divisione linguarum, ad unam confessionem tui nominis cælesti munere e congregentur. Per.

Deus, qui sacramento festivitatis hodiernæ universam Ecclesiam tuam in omni gente et natione sanctificas, in totam mundi latitudinem Spiritus tui sancti dona diffunde, ut quod inter ipsa evangelica prædicationis exordia operata est divina dignatio, nunc quoque per credentium corda diffunde.

Secreta.

Mentes nostras, quæsumus, Domine, Spiritus sanctus divinis præparet sacramentis, quia ipse est omnium remissio peccatorum. Per Dominum nostrum.

Purificet nos, quæsumus, Domine, muneris presentis oblatio, et dignos sacra participatione perficiat. Per Dominum.

Quia hodie sancti Spiritus celebramus adventum. Qui principiis nascentis Ecclesie cunctis gentibus imbuendis, et Deitatis scientiam iniecit et loquelam : in diversitate donorum mirabilis operator unitatis, variarumque gratiarum tributor idem et unus effector, et prædicantium dispensator ipse linguarum. Quem laudant angeli.

Infra actionem.

Communicantes, et diem Pentecosten sacratissimum celebrantes, quo Spiritus sanctus apostolos plebemque credentium præsentia suæ majestatis implevit. Sed et memoriam.

Hanc igitur oblationem. *Dicis sicut in nocte sancta.*

Postcommun.

Sacris cælestibus, Domine, vitia nostra purgantur, ut muneribus tuis possimus semper aptari. Per.

Ad populum.

Præsta, quæsumus, Domine, ut a nostris inveni-

^d In margine : Al., sanctus.

^e Missa Ambrosiana apud Pamelium habet : congregatur.

bus et carnales amoveat Spiritus sanctus affectus, et a spiritalia nobis dona potenter infundat. Per Dominum nostrum.

Adesto, Domine, quæsumus, populo tuo, et quem mysteriis cælestibus satiasti, ab hostium incursione defende. Per Dominum.

LXXXI

ITEM ORATIONES AD VESPEROS

Infra octabas Pentecosten.

Deus, qui discipulis tuis Spiritum sanctum Paraclitum ^a in ignis fervore tui amoris mittere dignatus es, da populis tuis, in unitate fidei esse ferventes, ut in tua ^b semper manentes, et in fide inveniantur stabiles, et in opere efficaces. Per.

Omnipotens sempiternus Deus, deduc nos ad societatem cælestium gaudiorum, ut Spiritu sancto renatos regnum tuum facias introire, atque ^c in ea perveniat humilitas gregis, quo præcessit celsitudo Pastoris. Per.

Adsit nobis, quæsumus, Domine, virtus Spiritus sancti, ^d qui et corda nostra clementer expurget, et ab omnibus tueatur adversis. Per Dominum.

Mentes nostras, Domine, Spiritus Paraclitus, qui a te procedit, inluminet, et inducat in omnem, sicut tuus promisit Filius, veritatem. Per.

Sancti Spiritus, Domine, corda nostra mundet infusio, et sui roris ubertate fecundet. Per Dominum nostrum.

Concede nobis, misericors Deus, ut sicut ^e nomine Patris et Filii divini generis^f intelligimus veritatem, sic in Spiritu sancto totius cognoscamus substantiam Trinitatis. Per.

LXXXII.

DENUNCIATIO JEJUNIORUM

Quarti, septimi, et decimi mensis.

Anniversariam, fratres charissimi, jejunii puritatem, qua et corporis acquiritur et animæ sanctitas, nos commonet illius mensis instaurata devotio. Quarta igitur et sexta feria ^g sollicito convenientes occursu, offeramus Deo spiritale jejunium; die vero Sabbati apud beatum Petrum, cujus nos intercessionibus credimus adjuvandos, sanctas vigilias Christiana pietate celebremus. Ut per hanc institutionem salutiferam peccatorum sordes, quas corporis fragilitate contrahimus, jejuniis et eleemosynis ablueamus, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum.

^a Ambrosiana missa apud Pamelium legit: *in ignis specie fervore tui amoris*: hanc enim vocem specie addendam esse Pamelius censet.

^b In eadem missa: *semper dilectione permanentes*.

^c In margine: *Al., ea*.

^d Apud Pamelium, in feria 3 Pentecostes: *quæ*.

^e Apud eundem: *in nomine*.

^f Lege: *solliciti*.

^g Lege: *debitæ*.

^h Sic emendavimus exemplar, in quo legitur: *pu-gnare*.

ⁱ Lege: *tollere*, sed perperam. — Correctum ex Menardo.

Item aliter.

Illius mensis jejunia in hæc nobis suat hebdomada tenenda; ideoque hortamur sanctam fidem vestram, ut quarta, sexta, vel septima, feria jejunemus quatenus, divinis inhærendo mandatis, propitiationem Dei nostri perseverantia ^h devotæ servitutis obtineat. Per.

LXXXIII.

INCIPIUNT ORAT. ET PREG.

Mensis quarti.

FERIA QUARTA.

Concede nobis, Domine, præsidia militiæ Christianæ sanctis inchoare jejuniis, ut, contra spirituales nequitas ^b pugnaturi, continentiæ muniamur auxiliis. Per.

B Omnipotens et misericors Deus, apta nos tuæ, propitius, voluntati, quoniam sicut ejus prætereuntes tramitem, deviamus, sic integro ⁱ tenore dirigamur, ad illius semper ordinem recurrentes. Per.

Da nobis mentem, Domine, quæ tibi sit placita, quia talibus jugiter quicquid est prosperum, ministrabis. Per.

Secreta.

Solemnibus jejuniiis expiatis, i suo nos, Domine, mysterio congruentes hoc ^k sacrum munus efficiat, quia tanto nobis salubrius ^l aderit, quanto id devotius sumpserimus. Per.

D Post illos enim lætitiæ dies, quos ^m in honorem Domini a mortuis resurgentis, et in cælos ascendentis, exegimus, ⁿ postquam perceptum sancti Spiritus donum, necessaria ^o etenim nobis jejunia sancta provisiva sunt, ut pura conversatione viventibus, quæ divinitus sunt Ecclesiæ conlata, permaneant. Per Christum Dominum nostrum.

Postcommun.

Quos jejunia vota castigant, tua, Domine, sacramenta vivificent, ut, terrenis affectibus mitigatis, facilius cælestia capiamus. Per.

Ad populum.

Gratias tibi referat, Domine, corde subjecto tua semper Ecclesia, et consequenter obtineat; et, observationes antiquas jugiter recensendo, proficiat in futurum. Per.

FERIA SEXTA.

D Ut nobis, Domine, terrenarum frugum tribus ubertatem, fac mentes nostras cælesti fertilitate fecundas. Per.

P Fiat tua gratia, Domine, ^q fructuosus nostras

ⁱ Apud Menardum: *tuo*.

^k Exemplar habet: *sacro munus*. Menardus vero: *sacro munere*.

^l Menardo aderit.

^m In Exemplari et apud Menardum scribitur: *in honore*.

ⁿ Alias: *postque*.

^o Redundat etenim.

^p Ita correximus, cum Exemplar mendose habeat: *Fiant*.

^q Emendavimus Exemplar, in quo male: *fructuosus*.

devotionis affectus, qui a actu nobis proderunt suscepta jejunia, si tuæ sint placita pietati. Per Dominum.

Secreta.

Omnipotens sempiternus Deus, qui non sacrificio-rum ambitione placaris, sed studio piæ devotionis intendis, da familiæ tuæ spiritum rectum, et habere cor mundum, ut fides eorum hæc dona tibi conciliet, humilitas oblata commendet. Per.

Postcommun.

Annue, quæsumus, omnipotens Deus, ut sacramentorum tuorum gesta recolentes, et temporali securitate relevemur, et erudiamur legalibus institutis. Per.

Ad populum.

Fideli populo, Domine, misericordiam tuam placatus impende, et præsidia corporis copiosa tuis supplicanti. Per.

SABBATO IN XII LECT.

Præsta, Domine, quæsumus, famulis tuis, talesque nos concede fieri tuæ gratiæ largitate, ut bona tua et fiducialiter ^b imploremus, et sine difficultate sumamus. Per.

Da nobis, Domine, quæsumus, regnum tuum justitiamque semper inquirere, ut quibus indigere nos perspicias, clementer facias abundare. Per.

Deus, qui nos de præsentibus adjumentis esse voluisti sollicitos, tribue, quæsumus, ut ^c piis sectando quæ tua sunt, universa nobis salutaria condonentur. Per.

Deus, qui misericordia tua prævenis non petentes, da nobis affectum majestatem tuam jugiter deprecandi, ut pietate perpetua supplicibus potiora defendas. Per.

Deus, qui non despicias corde contritos, et afflictos miseris, populum tuum jejunii ad te devotione clamantem, ^d propitiatus exaudi, ut quos humiliavit adversitas adtollet reparationis tuæ prosperitas. Per.

Item post benedictionem.

Deus cujus adorandæ ^e potentiam Majestatis flammæ sævientiæ incendium sanctis tribus pueris in splendorem demutatam est, ^f animarum Ecclesiæ tuæ similibus adesto remediis, ut de gravioribus mundi hujus adversitatibus, propitiatione cælesti, populus tuus ereptus exultet. Per.

Secreta.

Domine Deus noster, qui in his potius creaturis quas ad fragilitatis nostræ præsidium condidisti, tuo quoque ^g nomine munera jussisti dedicanda constitui, tribue, quæsumus, ut et vitæ nobis præsentis auxilium, et æternitatis efficiant sacramentum. Per.

☩ Tibi sanctificare jejunium, quod nos ad ædificationem animarum et castigationem corpo-

^a Alias tunc.

^b Apud Menardum : *impetremus.*

^c In margine : *al., pie.* — Apud Menardum legitur : *pie sectantibus.*

^d Eadem : *propitius.*

^e Lege : *potentia.*

^f Lege : *animabus.*

rum servare docuisti, quia strictis corporibus, animæ saginantur ; ^h in quo exterior homo noster affligitur, dilatatur interior. Memento, Domine, jejunii nostri et misericordiarum tuarum, quas peccatoribus pie semper jejunantibus contulisti, ut non solum a cibis, sed a peccatis omnibus abstinentes, devotionis tibi jejunio placeamus. Et ideo cum angelis.

Postcommun.

Sumptum, quæsumus, Domine, venerabile sacramentum, et præsentis vitæ subsidiis nos fovet et æternæ. Per.

Ad populum.

Proficiat, Domine, quæsumus, plebs tibi dicata piæ devotionis affectu, ut sacris actibus erudita, quanto majestati tuæ sit gratior, tanto donis potioribus augeatur. Per.

LXXXIV.

ORAT. ET PRECES

In Dominica octavarum Pentecosten.

Timentium, Domine, Salvator et Custos, averte ab Ecclesia tua mundanæ sapientiæ oblectamenta ⁱ fallaciæ ut Spiritus tui eruditione forma nobis prophetica et apostolica potius instituta, quam philosophiæ verba delectent, ne vanitas mendaciorum decipiat, quos eruditio veritatis inluminat. Per.

Sensibus nostris, Domine, Spiritum tuum sanctum benignus infunde, ut tibi semper simus devoti, cujus sapientia creati sumus, et providentia gubernamur. Per.

Omnipotens et misericors Deus, ad cujus beatitudinem sempiternam non fragilitate carnis, sed alacritate mentis ascenditur, fac nos atria supernæ civitatis, et te inspirante, semper ambire, et tua indulgentia fideliter introire. Per.

Secreta.

Remotis obumbrationibus carnalium victimarum, spiritalem tibi, summe Pater, hostiam supplici servitute deferimus, quæ miro ^j et ineffabilique mysterio et immolatur semper, et eadem semper offertur, pariterque et devotorum munus, et remunerantis est præmium. Per.

☩ Qui cum Unigenito Filio tuo et sancto Spiritu unus es Deus, unus es Dominus, non in unius singularitate personæ, sed in unius ^k Trinitate substantiæ; quod enim de tua gloria, revelante te, credimus, hoc de Filio tuo, hoc de Spiritu sancto, sine differentia ^l discretionis sentimus. Ut in confessione veræ sempiternæque Deitatis, et in personis proprietatis, et in essentia unitas, et in majestate adoretur æqualitas. Quem laudant angeli.

Postcommun.

Lætificet nos, quæsumus, Domine, sacramenti veneranda solemnitas; pariterque mentes nostras

^g Menardus legit : *nomini munera jussisti dicenda.*

^h Al., *et in.*

ⁱ Apud Pameium legitur melius : *fallacia.*

^j Eadem rectius : *ineffabilique.*

^k Ita correximus ex eodem Mendose in Exemplari : *Trinitatis.*

^l Lege : *discretionem.*

et corpora spiritali sanctificatione fecundet, et castis gaudiis semper exerceat. Per.

Ad populum.

Ecclesia tua, Domine, cælesti gratia repletur et crescat; atque, ab omnibus vitiis expiata, percipiat sempiternæ redemptionis augmentum, ut quod in membris suis copiosa temporum^a prorogatione veneratur, spiritali capiat largitate donorum. Per Dominum nostrum.

LXXXV.

BENEDICTIO SUPER EOS

Qui de Arriana ad catholicam redeunt unitatem.

Domine Deus omnipotens, Pater Domini nostri Jesu Christi, qui dignatus es famulos et famulas tuas ab errore et mendacio hæreseos Arrianæ eruere, et ad Ecclesiam tuam catholicam eos perducere, tu, Domine, mitte in eos Spiritum Paraclitum sanctum sapientiæ et intellectus, Spiritum consilii et fortitudinis, Spiritum scientiæ et pietatis; et adimple eos, Domine, Spiritu timoris Dei, in nomine Jesu Christi Dei Salvatoris nostri. Per quem et cum quo est tibi honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LXXXVI.

ITEM PRO EIS

Qui de diversis hæresibus veniunt.

Sancte Pater omnipotens Deus, qui famulum tuum ab errore^b hæreseos dignatus es eruere, et ad sanctam Ecclesiam catholicam revocare, quæsumus te, Domine, immitte in eum Paraclitum Spiritum tuum sanctum septiformem, Spiritum sapientiæ et intellectus, consilii et fortitudinis, scientiæ et pietatis; adimple famulum tuum Spiritu timoris Dei. Per Dominum nostrum Jesum Chr.

LXXXVII.

RECONCILIATIO REBAPTIZATI AD HÆRETICIS.

Omnipotens Pater misericordiarum et Deus consolationis, qui per Unigenitum tuum Dominum nostrum Jesum Christum ita regenerationis humanæ consecrasti mysterium, ut nec in eis qui fraude diabolicæ malignitatis a baptismi unitate discedunt nulla possit iteratione^c recensendi, quia cum^d geminata sacrae legis non virtus inditæ consecrationis excluditur, sed injuria fidei sacramentis manentibus inrogatur, ideo cum ad veram matrem Ecclesiam catholicam tui muneris aspiratione respicientes apostatæ redeunt, non quod amiserunt baptismum recipiunt, sed quod in se permanenti fecerint contumeliam, veracis pœnitentiæ satisfactione reparantur. Hinc tuam misericordiam, Pater sancte,

^a Lege : prerogatione.

^b Lege : hæreseorum.

^c Recindi, aut recenseri.

^d Geminatur.

^e Anathematizando.

^f Legendum videtur : dignos.

supplices exoramus, ut hunc famulum tuum ad sancta tua, quæ reliquerat, atria revertentem, immensa benignitate suscipias, et piissimâ propitiatione salvisces, ut qui ruinæ suæ lapsus^e anathemando nunc Arrium, jugi lamentatione castigat^f digne pœnitentiæ fructus, te miserante, perficiat. Tuo quippe respectu satisfactionis sumpsit initium, tuo munere deperditionis se jam sentiat longinquitate regressum; longius enim^g ante tam conlatæ fidei negatione, quam operum pravitate disceditur. Unde, quæsumus, ut secundum multitudinem miserationum tuarum immanissima supplicis tui remittatur impietas, et aberrantem longius ab itinere salutis æternæ tuæ dignetur revocare majestas. Nos autem sicut in exequendis mysteriis tuis probamur indigni, ita de tua sumus miseratione certissimi; et ob hoc non audemus revertenti atque pulsanti reconciliationis januam claudere cui ad revertendum cordis oculos te confidimus revelasse; et licet^h actioni pœnitentiæ metas temporum præficiamus, tamen quia non solum diem mortis, sed et qualitatem pectoris ignoramus, sic eum ad spem reconciliationis admittimus, ut affectum jugis pœnitentiæ non omitat, sed perenni timore continua lamentatione redivivus, et sacramentorum cælestium communione mereatur esse perpetuus. Per.

Aliaⁱ minore ætate.

Deus, qui hominem ad imaginem tuam conditum in id reparas quod creasti, respice propitius super hunc famulum tuum, et quidquid ignorantæ ipsius hæretica pravitas inrepsit, indulgentiæ tuæ pietatis ignosce, ut quod in eo diaboli fraude commissum est, et nequitia Arrianæ perfidiæ nocuit, non ei reputetur ad culpam, sed membrum Ecclesiæ catholicæ remissionis tuæ clementia reformetur, ut^j ad altaris sacris, recepta veritatis tuæ communione, reddatur. Per.

Item alia^k minore ætate.

Deus humani generis conditor et redemptor, Deus qui facturam similitudinis et imaginis tuæ secundum divitiis bonitatis in id reparas quod creasti, respice propitius super hunc famulum tuum, ^l ut quidquid ignorantæ ipsius necessitas hostilitatis influxit, indulgentiæ tuæ pietatis ignosce; ut in eo cui adhuc intelligentia integra non suppetit, nihil reputetur ad culpam, sed Ecclesiæ membrum remissionis tuæ benignitate reputetur. Per.

LXXXVIII.

ORATIO IN DEDICATIONE BASILICÆ NOVÆ.

Deus, qui loca nomini tuo dicata sanctificas, effunde super hanc orationis domum gratiam tuam,

^e A te.

^f Lege : actione.

^g In inarg., pro.

^h Et.

ⁱ Pro.

^j Lege : et quidquid.

ut ab omnibus hic invocantibus te auxilium tuæ A
misericordiæ sentiat. Per.

Consecratio basilicæ.

Deus sanctificationum omnipotens dominator, cuius pietas sine fine sentitur, Deus qui cælestia simul et terrena complecteris, servans misericordiam tuam populo tuo ambulanti ante conspectum gloriæ tuæ, exaudi preces servorum, ut sint oculi tui aperti super domum istam die ac nocte; hancque basilicam in honorem sancti illius sacris mysteriis Institutam clementissimus dedica, miserator inlustra, proprio splendore clarifica; omnemque hominem venientem adorare in hoc loco placatus admittite, propitius dignare respicere; et propter nomen tuum magnum, et manum fortem, et brachium excelsum, in hoc habitaculo supplicantes libens protege, dignanter exaudi, æterna defensione conserva; ut semper felices, semperque tua religione lactantes, constanter in sanctæ Trinitatis fide catholica perseverent. Per.

Orat. super aquam et vinum ad consecrationem altaris.

Creator et conservator humani generis, dator gratiæ spiritualis, largitor æternæ salutis, tu a per-
mitte Spiritum tuum super vinum cum aqua mixtum, ut b arma virtute cælestis defensionis ad consecrationem hujus Ecclesiæ, vel altaris c perficiat. Per.

Sequitur præfatio consecrationis altaris.

Primitus enim ponis super cornu altaris digito tuo vinum cum aqua mixtum; et asperges altare septem vicibus; reliquum autem fundes ad basem, et offeres incensum super altare odorem suavissimum Domino.

³ *Benedictio altaris.*

Dei Patris omnipotentis misericordiam, dilectissimi fratres, deprecemur, ut hoc altare sacrificiis spiritualibus consecrandum, vocis nostræ exorandus officio præsentis benedictione sanctificet, e studio suæ devotionis impositas benedicere et sanctificare dignetur; et spiritali placatus incenso, præcanti familiæ suæ promptus exauditor adsistat. Per.

Benedictio altaris, sive consecratio.

Deus omnipotens, in cuius honorem altare sub invocatione f tui consecramus, clemens et propitius preces nostræ humilitatis exaudi, et præstia, ut in hæc mensa sint tibi libamina accepta, sint grata, sint pingua, et Spiritus sancti tui semper rore perfusa, ut omni tempore in hoc loco supplicantis tibi familiæ tuæ g auxilietates releves, ægritudines cures, preces audias, vota suscipias, desiderata confirmes, postulata concedas. Per.

^a Al., mitte. — Permittit legitur apud Menardum.

^b Apud eundem: *armata.*

^c Lege: *proficiat.* — Menardus legit: *proficiant*

^d *Præfatio consecrationis.*

^e Al., ut in eo semper oblationes famulorum tuorum.

^f Menardus: *tui nominis indigni consecramus.*

^g In marg.: Al., *anxietates.*

^h Apud Menardum: *utilia.*

Præfatio linteaminum.

Domine Deus omnipotens, sicut ab initio hominibus h vitalia et necessaria creasti, et quemadmodum vestimenta pontificalia sacerdotibus, et Levitis ornamenta, quæ Maria texuit et fecit in usum ministerii tabernaculi fœderis, i sanctificare, benedicere, consecrareque digneris hæc linteamina in usum altaris tui ad tegendum involvendumque corpus et sanguinem Filii tui Domini nostri Jesu Christi, qui tecum vivit et regnat Deus.

Ad consecrandam patenam

Consecramus et sanctificamus hæc patenam ad conficiendum in ea corpus Domini nostri Jesu Christi patientis crucem pro salute nostra omnium. Qui cum Patre et Spiritu sancto l qui vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum.

Inde facis signum crucis de oleo sancto super patenam et dicis hæc orationem.

Consecrare et sanctificare digneris, Domine, patenam hæc per istam unctionem et nostram benedictionem, in Christo Jesu Domino nostro. k Qui vivit et regnat.

Ad calicem benedicendum.

Oremus, dilectissimi Fratres, ut Dominus Deus noster l calicem suum in ministerio consecratum cælestis gratiæ inspiratione sanctificet, et ad humanam benedictionem plenitudinem divini favoris accommodet. Per Dominum.

Item alta.

Dignare, Domine, calicem istum in usum ministerii tui pia famuli tui devotione formatum, et sanctificatione perfundere, qua Melchisedech famuli tui m sacramentum calicem perfudisti, et quod arte vel metallo n effici non potest altaribus tuis dignum, fiat tua benedictione pretiosum. Per.

Item benedictio ad omnia in usum basilicæ.

Dignare, Domine, Deus omnipotens, Rex regum, et Dominus dominantium, Sacerdos omnium, Pontifex universorum, per quem una cum Patre sanctoque Spiritu facta sunt universa, Christe Jesu, benedicere, consecrare, et sanctificare digneris vasa hæc cum hoc altari, linteaminibus, cæterisque vasibus; et quemadmodum sanctificasti officia tabernaculi testimonii olim cum arca, oraculo, cherubim alosis, velis, columnis, o candelabris, altari, argenteis basibus, tabulis deauratis, holocaustis, hostiis, æneo altari, cum p æneis vasibus, tentoriis, funibus, oleo unctionis, et cæteris aliis in figura nostri, per manus sanctorum sanctificasti sacerdotum, ita nunc manens in æternum summus Sacerdos sacerdotum

ⁱ Al., *fieri decrevisti.*

^j Redundat qui.

^k Menardo: *Qui viris, etc.*

^l Apud eum legitur: *Calicem in usu sui ministerii consecrandum.*

^m Al., *sacratum.*

ⁿ Ita correximus; perperam enim in Exemplari: *officii.*

^o Lege: *candelabra, altare.*

^p Lege: *ævis.*

secundum ordinem Melchisedech, ut diximus, patenam hanc, et calicem hunc, et omnia instrumenta altaris hujus ecclesie, sive basilicæ, quæ inter nostras palmas habentur; corde precamur, benedicas, purifices, consecres, et consumes, a quibus inter nos et æternam unitatem in supremo meatu sine fine constare credimus. Per.

Præfatio chrisimatis.

Oremus, fratres charissimi, ut Deus omnipotens hoc ministerium corporis Filii sui Domini nostri Jesu Christi gerulum benedictione, sanctificationis tutamine, defensionis donatione implere dignetur, orantibus nobis. Per Dominum.

Item alia.

Omnipotens Trinitas inseparabilis, manibus nostris opem tuæ benedictionis infunde, ut per nostram benedictionem hoc vasculum sanctificetur, et corporis Christi novum sepulcrum Spiritus sancti gratia perficiatur. Per Dominum.

LXXXIX.

ORAT. ET PRECES AD MISSAS,
In dedicatione basilicæ novæ.

Deus, qui sacrandorum tibi auctor es munerum, ad sanctificationem loci hujus propitius adesse dignare, ut qui hæc in honorem tui nominis condiderunt, protectorem te habere in omnibus mereantur. Per.

Magnificare, Domine Deus noster, in sanctis tuis, et hoc in templo ædificationis appare, ut qui omnia in filiis adoptionis operaris, ipse semper in tua hæreditate lauderis. Per.

Secreta.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui gregalium differentias hostiarum in unius hujus sacrificii perfectione sanxisti, respice propitius de throno gloriæ tuæ, et super hoc altare benedictionis tuæ munus effunde, ut in eo sic temporales hostiæ consecrentur, ut perpetuæ vitæ sumentibus procurent substantiam. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

Qui cum ubique sis totus, et universa tua majestate contineas, sacrari tamen tibi loca tuis mysteriis apta voluisti, ut ipsæ orationum domus supplicum mentes ad invocationem tui nominis lucitarent, effunde super hunc locum gratiam tuam; et omnibus in te sperantibus auxilii tui munus ostende, ut hic et sacramentorum virtus, et votorum oblineatur effectus. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem famuli vel famulæ tuæ illius, quam tibi offerunt, hanc dedicantes ecclesiam, quæsumus, Domine, placatus accipias, nostrasque preces dignanter exaudias, ut sint oculi tui aperti super domum istam die ac nocte. Templumque hoc in honorem beatorum martyrum tuorum illorum, vel

a Quibus inter nos, etc. Ita fere legitur in Ordine Romano.

b Apud Menardum rectius habetur: in honorem.

c Al., devotus occurrit et vitæ subsidia. — Sic etiam apud Menardum. — Lege: luminibus

A illarum sanctorum, et confessorum, sacris mysteriis institutum clementissimus dedica, miserator iustitiam, propitius splendore clarifica, cunctam familiam tuam ad aulæ hujus suffragia concurrentem benignus exaudi, ejusdemque conditorum omnia desideria cordis complacita tibi pius adimple, votisque responde. Augmenta eis annos vitæ, et temporum felicitatem: ut per spatia longæva viventes, melioribus ornamentis studio eorum locus iste refulgeat; diesque nostros

Postcommun.

Copiosa beneficia, quæsumus, Domine, Christianus populus assequatur, ut qui b in odorem sanctorum sacrandis tibi liminibus præsentis c accipiat, et gratiam sempiternæ redemptionis inveniat. Per d Dominum.

XC.

ITEM ALIA MISSA.

Deus, qui sacrandorum tibi auctor es munerum, effunde super hanc orationis domum benedictionem tuam, ut ab omnibus invocantibus nomen tuum, defensionis auxilium sentiat. Per Dominum.

Deus, qui ex omni coaptatione sanctorum æternum tibi condidisti habitaculum, da ædificationi tuæ incrementa cælestia, e et quorum hic reliquias pio more complectimur, eorum semper meritis adjuvemur. Per.

Secreta.

Omnipotens sempiternæ Deus, effunde super hunc locum gratiam tuam, et omnibus te invocantibus auxilii tui munus ostende, ut hic sacramentorum virtus omnium fidelium corda confirmet. Per Dominum nostrum.

Per Christum Dominum nostrum. Per quem te supplices deprecamur, ut altare hoc sanctis usibus præparatum cælesti dedicatione sanctifices, et sicut Melchisedech sacerdotis præcipui oblationem dignatione mirabili suscepisti, ita imposita novo huic altari munera f super accepto ferre digneris, ut populus tuus in hanc Ecclesiæ domum sanctam conveniens, per hæc pura libamina cælesti sanctificatione salvatus, animarum quoque suarum salutem perpetuam consequatur. Per quem majestatem.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem famuli vel famulæ tuæ illius, vel illius, quam tibi in hujus templi sanctificationem offerunt immolandam, quæsumus, Domine, dignanter intende, ut aulam, quæ beati martyris tui illius meritis e æquipetere non possit, tuæ claritatis vultus illustret, statque tua propitiatione tuis sacris sanctisque digna mysteriis. Sic æternæ lucis habitaculum temporale. Nihil hic mundanæ sordis obscuritatisque possideant, ut veniens hic populus tuus suæ consequatur orationis effectum, dignumque locum hunc tua sentiat majestate, dum a te postulata sue-

d Dele: Dominum.

e Menardus: ut.

f Apud Menardum: semper accepta.

g Legendum: æquiparare non potest.

rit consecutus, sitque ædificantibus in pretio delictorum, dum a te non pro sui operis quantitate, sed pro offerentiam fuerit devotione suscepta; diesque nostros.

Postcommun.

Sanctorum tuorum, Domine, precibus confidentes, quæsumus ut per ea quæ sumpsimus eterna remedia capiamus. Per.

XCI.

ORAT. ET PREC.

In dedicatione basilicæ quam conditor non dedicatam reliquit.

Deus, qui loca nomini tuo dedicata sanctificas, et benedictionibus tuis dicanda præcedis, præsta, quæsumus, ut quod beato apostolo tuo illo, et sanctis martyribus illis famulus tuus ille in hoc ædificio deputavit, digno prepararetur officio. Per.

Omnipotentiam tuam, quæsumus, Domine, sanctus tuus ille interventor exoret, ut ejus meritis hanc Ecclesiam deputatam clementer illustres, quoniam quidquid sanctis honoris impenditur, tuæ respiciet insignia majestatis. Per Dominum.

Secreta.

Concede, quæsumus, Domine, ut sicut famulus tuus ille oblati optavit muneribus, beatorum martyrum tuorum illorum hic semper merita celebrentur. Per.

Qui tribuis ^a ut tibi fideles tui quod te inspirante devoverunt impleant. Ideoque hujus basilicæ dedicationem, quam beato apostolo tuo illi, et sanctis martyribus tuis illis famulus tuus offerre instituit, pio prævenientes officio, dignas Majestati tuæ laudes offerimus. Per quem Majestatem tuam.

Postcommun.

Da, quæsumus, omnipotens Deus, ut, divino munere satiati, et sicut famulus tuus ille pro suæ animæ requie deputavit in hujus consummationis requiem beati apostoli tui illius et sanctorum martyrum illorum gloriam tuam plebs devota veneretur. Per.

XCII.

In ejusdem conditoris agendis.

Deus, fidellum receptor animarum, præsta, quæsumus, ut famulus tuus ille et in perpetua luce quiescat, et quod de hoc loco desideravit, obtineat. Per Dominum nostrum.

Secreta.

Pro anima famuli tui illius, Domine, tibi sacrificium supplices exoramus, ut ad tuam misericordiam conferendam perpetuam dignanter ejus vota perficias. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus pro anima famuli tui illius, Domine, quæsumus, placatæ intendas, et ut fructus boni operis consequatur, quæ in his locis Christiana promisit mente, perficias diesque nostros.

^a Correximus exemplar, in quo mendose: *et tibi.*

^b Lege: *ad meliora, sive: ad melioranda.*

Postcommun.

Largire, quæsumus, omnipotens Deus, ut anima famuli tui illius plenam capiat de hujus Ecclesiam perfectione mercedem. Per Dominum nostrum.

XCIII.

ORAT. ET PREC.

In dedicatione loci illius ubi prius fuit synagoga.

Deus, qui absque ulla temporis mutabilitate cuncta disponis, et ^b ad meliorandam perducis quæ eligis esse mutanda, respice super hanc basilicam in honore beati illius nomini tuo dicatam, ut, vetustate Judaici erroris expulsa, huic loco sancti Spiritus novitate Ecclesiæ conferas veritatem. Per Dominum nostrum.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui hunc locum, Judaicæ superstitionis fœditate deersa, in honore beati illius Ecclesiæ tuæ dignatus es pulchritudinem ^c decorare. Per Dominum.

Præsta, quæsumus, Domine, ut illa fides hic fulgeat, quæ, signo crucis erecta, mortem subegit, et salutem nobis contulit et triumphum. Per.

Secreta.

Deus vita credentium, et origo virtutum, reple, quæsumus, hoc templum tuæ gloria majestatis in honore beati illius fiat domus orationis, quod perditum fuerat ante latibulum; et quia infidelium turba in isto loco conveniebat adversa, populus tuus oblationibus suis te hic semper mereatur invenire propitium. Per.

Postcommun.

Gratias tibi referimus, Domine, sacro munere vegetati, tuam misericordiam deprecantes, ut dignos ejus nos participatione perficias. Per.

Ad populum.

A plebe tua, quæsumus, Domine, spirituales nequitie repellantur, et aerarum discedat malignitas potestatum. Per Dominum.

XCIV.

ORAT. ET PRECES

In dedicatione fontis.

Omnipotens sempiternæ Deus, hoc baptisterium cælesti visitatione dedicatum, Spiritus tui illustratione sanctifica, ut quoscunque fons iste lavaturus est, trina ablutione purgati, indulgentiam omnium delictorum tuo munere consequantur. Per.

Omnipotens sempiternæ Deus, fons omnium virtutum, et plenitudo gratiarum, dignare eandem sacro baptismati præparata majestatis tuæ præsentia consecrare, ut qui ubique totus es, etiam hic adesse te in nostris precibus sentiamus. Per.

Secreta.

Suscipe, quæsumus, Domine, preces nostras cum oblationibus supplicantum, et concede propitius ut quidquid hic novum regenerandi per Spiritum sanctum acceperint, tua gratia fiat æternum. Per.

^c Decorare. Per. Deest aliquid ut sententia constet.

¶ Per Christum Dominum nostrum. Per quem nobis regenerationis exortus est, ut qui per carnalem originem mortales in hoc sæculum veneramus, ad spem vitæ æternæ ex aqua et Spiritu sancto renasceremur. Quod sacramentorum pietatis tuæ, Domine, ut loco tota gratiæ tuæ potentia celebretur, supplices tibi hoc sacrificium laudis offerimus, obsecrantes misericordiam tuam, ut huic fonti virtutem Spiritus tui indesinenter præsedere concedas; quo operante, omnes qui in hæc fluentia descenderint, ab universorum criminum contagiis emundati, et perpetua sanctificatione purgati, libro beati vitæ mereantur ascribi. Per.

Infra action.

Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus in hujus consecratione baptisterii, quæsumus, Domine, placatus accipias, et tua pietate concedas, ut quoscunque fons iste lavaturus est, omnium criminum abolitione purgentur, atque famulis tuis conditoribus mercedem tanti operis promissæ retributionis impendas. Quam oblationem tu, Deus.

Postcommun.

Multiplica, Domine, benedictionem tuam, et per Spiritum tui muneris fidem nostram corroborata, ut qui in hæc fluentia descenderint, eos in libro vitæ ascribi jubeas, in regno tibi Deo Patri in resurrectione tradendos. Per.

Ad populum.

Propitiare, Domine, familiæ tuæ, et benignus humilitatis nostræ vota sanctifica, et omnes in hoc fonte regenerandos, universali adoptione custodi. Per.

XCV.

INCIPIIT ORDO

De sacris ordinibus benedicendis.

Hæc autem singulis gradibus observanda sunt tempora. Si ab infantia ecclesiasticis a ministris nomen dederit, inter lectores usque in vigesimum ætatis annum continuata observatione perduret. Si majori ætate jam accesserit, ita tamen ut post baptismum b ætatem se divini militiæ desiderat mancipari, sive inter lectores sive inter exorcistas quinquennio teneatur, et exinde acolythus vel subdiaconus quatuor annis stet, et sic ad benedictionem diaconatus, si meretur, accedat. In quo ordine quinque annis, si inculpate se gesserit, hærerere debet; ex suffragantibus meritis stipendiis per tot gradus, datis propriis fidei documentis, presbyterii sacerdotium poterit promereri. De quo loco si illum exactior ad bonos mores vita perduxerit, summum pontificatum sperare debebit. Hac tamen lege servata, ut neque bigamus, neque pœnitens ad hos gradus possit admitti.

^a In Ordine Romano scriptum: ministeriis.

^b Idem Ordo legit: statim se.

^c Menardus: Episcopo eum benedicente et manum super caput ejus tenente, etiam.

^d Apud eundem additor: manus suas iuxta manum episcopi per caput ejus teneant.

^e Lege: qui manum.

A Sane ut etiam defensores ecclesiæ, qui ex laicis sunt, supradicta observatione teneantur, si meruerint esse in ordine clericali.

Episcopus cum ordinatur, duo episcopi ponant et teneant Evangeliorum Codicem super caput ejus; et uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes episcopi qui adsunt manibus suis caput ejus tangant.

Presbyter cum ordinatur, e Episcopum eum benedicentem etiam omnes Presbyteri qui præsentibus sunt a.

Diaconus cum ordinatur, solus Episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat: reliqui vero Sacerdotes juxta manum Episcopi caput illius ponant: quia non ad Sacerdotium, sed ad Ministerium consecratur.

B *Subdiaconus cum ordinatur, e quia manuum impositionem non accipit, patenam de manu episcopi accipiat vacuum et calicem vacuum; de manu vero archidiaconi accipiat urceolum cum aqua, et aquimantile, eo [F. cum] manutergio.*

Acolythus cum ordinatur, ab episcopo quidem doceatur qualiter se f in officio suo agere debeat; sed ab archidiacono accipiat ceroserarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda luminaria ecclesiæ mancipari; accipiat et urceolum vacuum ad suggerendum vinum in Eucharistia corporis Christi.

Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo:

C *Accipe, et commenda e, et habeto potestatem imponendi manum super energumenum sive baptizatum, sive catechumenum.*

Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum episcopus ad plebem, indicans ejus fidem atque ingenium. Post hæc, spectante plebe, tradat ei Codicem de quo lecturus est, dicens ad eum:

Accipe et esto verbi Dei relator, h habiturus, si fideliter et utiliter impleveris officium, partem cum his qui verbum Dei ministraverunt.

Ostiarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit qualiter in domo Dei debeat conversari; i a suggestione archidiaconi tradat ei episcopus claves ecclesiæ de altari, dicens ei:

D *Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus l quæque istis clavibus recluduntur.*

Psalmista, id est cantor, potest absque scientia episcopi, sola jussione presbyteri, officium suscipere cantandi, dicente sibi presbytero:

Vide ut quod ore cantas, corde credas; et quod corde credis, operibus probes.

Sanctimonialis virgo cum ad consecrationem h sui episcopi offertur, in talibus vestibus applicetur, quilibet semper usura est professioni et sanctimoniæ aptis.

^f Menardus: in officio suo.

^g Memoriter.

^h Sic emendavimus ex Menardo. Perperam enim in Exemplari scribitur: habitaturus.

ⁱ Apud Menard. correctius legitur: ad suggestionem

^l Menardo: quæ.

^m Lege: sui episcopo.

XCVI.

Item benedictiones super eos qui sacris ordinibus benedicendi sunt.

PRÆFATIO OSTIARI.

Deum Patrem omnipotentem suppliciter deprecemur, ut hunc famulum suum nomine *illum* benedicere dignetur, quem in officium ostiarii eligere dignatus est, ut sit ei fidelissima cura in diebus ac noctibus ad distinctionem horarum certarum ad invocandum nomen Domini. Per Dominum.

Item benedictio ejusdem.

Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris hunc famulum tuum ostiarium nomine *illum*, ut inter janitores ecclesiæ paret obsequia, et inter electos tuos partem mereatur habere mercedis. Per.

PRÆFATIO LECTORIS.

Eligunt te fratres tui, ut sis lector in domo Dei tui, ut agnoscas officium tuum, ut impleas illud, potens est enim Deus ut augeat tibi gratiam. Per.

Benedictio lectoris.

Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris famulum tuum nomine *illum* in officio lectoris, ut, assiduitate lectionum distinctus atque ornatus, curis modulis spiritali devotione resonet ecclesiæ. Per Dominum.

PRÆFATIO EXORCISTÆ.

Deum Patrem omnipotentem supplices deprecemur, ut hunc famulum suum nomine *illum* benedicere dignetur in officium exorcistæ, ut sit spiritalis imperator ad abjiciendos dæmones de corporibus obsessis cum omni nequitia eorum multiformi. Per.

Benedictio exorcistæ.

Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris famulum tuum hunc nomine *illum* in officio exorcistæ, ut per impositionis manus, et oris in officium eum eligere digneris, et imperium habeat spirituum immundorum coercendo et probabilis sit medicus ecclesiæ tuæ, gratiæ curationum virtute confirmatus. Per Dominum.

PRÆFATIO ORDINANDI SUBDIACONI.

Oremus Deum ac Dominum nostrum: ut super servum suum nomine *illum*, quem ad subdiaconatus officium evocare dignatus est, infundat benedictionem et gratiam suam, ut, in conspectu quo fideliter serviens, destinata sanctis præmia consequatur. Per.

Benedictio subdiaconi.

Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, benedicere digneris famulum tuum hunc nomine *illum*, quem ad subdiaconatus officium dignatus es

^a Lege: deprecamur.

^b Apud Menardum et in Missali Francorum: ordinatus.

^c In Missali Francorum: resonet.

^d Lege: exorcistam.

^e Impositionem.

^f Apud Menardum legitur: et ad impositionem manuum, et oris officium.

^g Idem: ut imperium.

A eligere, ut eum sacratio tuo sancto strenuum sollicitumque celesti militiæ instituas, ut sanctis altaribus fideliter subministret, et requiescat super eum Spiritus sapientiæ et intellectus, Spiritus consilii et fortitudinis, Spiritus scientiæ et pietatis; repleas eum Spiritu timoris tui, ut eum ministerio divini confirmes, ut obediens atque dicte parens, tuam gratiam consequatur. Per.

^m Consecratio manuum.

Consecrentur manus istæ per istam unctionem et nostram benedictionem, ut quæcunque benedixerint, benedicta sint, et quæcunque sanctificaverint, sanctificentur. Per Dominum nostrum.

XCVII.

IN NATALE CONSECRATIONIS DIACONI.

B Ad preces nostras, quæsumus, Domine, propitius intende, ut Levitæ tui sacris altaribus servientes, et fidei veritate fundati, et mente sint spiritali conspicui. Per Dominum.

Secreta.

Suscipe, quæsumus, Domine, hostias famuli et Levitæ tui *illius*, quibus mentium nos tui nominis devotarum, et a terrenis contagiis expiari, et cælestibus contulisti propinquare consortes. Per Dominum nostrum.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem famuli tui *illius*, quam tibi offerimus ob diem quo eum in Levitarum sacrorum ministeriis contulisti, quæsumus, Domine, placatus accipias, eique propitius concelas ut cui donasti Levitæ ministerii facultatem, tribuas sufficientem gratiam ministrandi. Quam oblationem.

Postcommunem.

Præsta, quæsumus, Domine, ut nostræ gaudeamus protectionis augmento, et de congruo sacramenti paschalis obsequio. Per Dominum.

XCVIII.

^m IN NATALE CONSECRATIONIS PRESBYTERI,

Qualiter sibi missa debeat celebrare.

Deus, cujus arbitrio omnium cælorum ordo decurrit, respice propitius nostri temporis ætatem, ut tibi servitus nostra complaceat, et misericordiæ tuæ in nobis dona concedas. Per Dominum.

Secreta.

D Muneribus nostris, Domine, precibusque susceptis, et cælestibus munda mysteriis, et clementer exaudi. Per Dominum.

Æquum et salutare, quia in sæculorum sæcula, Domine, permanet laudatio tua. Vox hæc populi tui fideliter concinentis, ut Majestati tuæ placens atque jucunda sit deprecamur; simul

^b Apud eundem: coercendorum.

ⁱ Menardo: vocare.

^j Correctum ex eodem.

^k Menardus: et eum.

^l Apud eundem: ut obediens factus atque.

^m Hæc consecratio pertinet ad presbyteri ordinationem; perperam hic posita.

ⁿ Lege: IN NATL.

etiam illud supplex quaeso, ut hæc sacrificia, quæ tibi indignus offerre præsumo ob diem, quo me saceris altaribus sacerdotem consecrari iussisti, de excelso throni tui respicere digneris; benedictione tua impleas, sanctificatione tua sanctifices. Per Christum Dominum.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, quam tibi offero, ego tuus famulus hodie ob diem quo me nullis dignum meritis, sed solo tuæ misericordiæ dono, ad hunc locum perducere dignatus es presbyterii, quaeso, placatus accipias: Majestatem tuam suppliciter deprecans, ut sicut me sacris altaribus tua dignatio sacerdotali servire præcepit officio, ita et dignum præstet et ^a meritum. Quam oblat.

Postcommunio.

Purificet nos, Domine, cælestis exequutio sacramenti, et ad tuam magnificentiam capiendam divinis affectibus semper instauret. Per.

XCIX.

ORAT. DE EPISCOPIS ORDINANDIS.

Oremus, dilectissimi nobis, ut his viris ad utilitatem Ecclesiæ providendis, benignitas omnipotentis Dei gratiæ suæ tribuat largitatem. Per.

Exaudi, Domine, supplicium preces ut quod nostro gerendum est ministerio tua propitiis virtute firmetur. Per Dominum.

Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, et inclinato super hos famulos tuos cornu gratiæ sacerdotalis, benedictionis tuæ in eos effunde virtutem. Per Dominum.

Consecratio.

Deus honorum omnium, Deus omnium dignitatum quæ gloriæ tuæ sacris famulantur ordinibus; Deus, qui Moysen famulum tuum secreti familiaris affectu inter cætera cælestis documenta culturæ, de habitu quoque indumenti sacerdotalis instituens, electum Aaron mystico amictu vestire inter sacra jussisti, ut intelligentiæ sensum de exemplis priorum caperet secutura posteritas, ne eruditio doctrinæ tuæ ulli deesset ætati, cum et apud veteres reverentiam ipsa significationum species obtineret, et apud nos certiora essent experimenta rerum quam ænigmata figurarum. Illius namque sacerdotii anterioris habitus, nostræ mentis ornatus est, et pontificalis gloriæ non jam nobis honorem commendat vestium, sed splendorem animarum, quia et illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus ea potius quæ in ipsis erant intelligenda posebant. Et idcirco famulis tuis, quos ad summi sacerdotii ministerium elegisti, hanc, quaesumus, Domine, gratiam largiaris, ut quicquid flammæ velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, et multimodi operis varietate signabant, hoc in horum moribus actibusque clarescat. Comple, Domine, in sacerdotibus tuis ^b ministerii tui summam, et orna-

mentis totius glorificationis instructos cælestis angenti flore sanctifica. Hoc, Domine, copiose in eorum caput influat, hoc in oris subjecta decurrat, hoc in totius corporis extrema descendat, ut tui Spiritus virtus et interiorum ora repleat; et exteriora circumlegat. Abundet in his constantia fidei, puritas dilectionis, sinceritas pacis. Siat speciosi munera tuo pedes horum ad evangelizandum pacem, ad evangelizandum bona tua. Da eis, Domine, ministerium reconciliationis in verbo, et in factis, et in virtute signorum et prodigiorum. Sit sermo eorum et prædicatio non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione Spiritus et virtutis. Da eis, Domine, claves regni cælorum utantur, ^c ne gloriantur potestate, quam tribuis in ædificationem, non in destructionem. Quodcumque ligaverint super terram sit ligatum et in cælis, et quodcumque solverint super terram sit solutum et in cælis. Quorum retinuerint peccata, detenta sint; et quorum dimiserint, tu dimittas. Qui benedixerit, sit benedictus; et qui maledixerit eis, maledictionibus repleatur. Sint fideles servi prædentes, quos constituas tu, Domine, super familiam tuam, ut dent illis cibum in tempore necessario; ut exhibeant omnem hominem perfectum. Sint sollicitudine impigri, sint spiritu ferventes. Odiant superbiam; diligant veritatem; nec eam unquam deserant aut lassitudine aut timore superati. Non ponant lucem tenebras, nec tenebras lucem; non dicant malum bonum, nec bonum malum. Sint sapientibus debitores, et fructum de profectu omnium consequantur. Tribuas eis, Domine, cathedram episcopalem ad regendam Ecclesiam tuam et plebem universam. Sis eis auctoritas; multiplices super eos benedictionem et gratiam tuam, ut ad exorandam semper misericordiam tuam tuo munere idonei, tua gratia possint esse devoti. Per.

Secreta.

Suscipe, Domine, munera quæ tibi offerimus pro famulo tuo illo, et propitiis in eodem tua dona custodi. Per Dominum.

Postcommunio.

Plenum, quaesumus, Domine, in nobis remedium tuæ miserationis operare, et tales nos esse perficere propitiis, fovere ^d digneris. Per.

C.

ITEM MISSA

Quam pro se episcopus die ordinationis suæ cantat.

Deus, qui non propriis suffragantibus meritis, sed sola ineffabili gratiæ largitate, me familiæ tuæ præesse jussisti, tribue tibi digne persolvere ministerium sacerdotalis officii, et ecclesiasticis convenienter servire ministeriis, plebæque commissam, te in omnibus protegente, gubernare concede. Per.

Deus, mundi creator et rector, ad humilitatis meæ preces placatus adfende, et me famulum tuum, quem nullis suffragantibus meritis, sed immensa largitate clementiæ tuæ cælestibus mysteriis servire tribuisti,

^a Legerem: merito.

^b Apud Menardum: mysterii,

^c In Missali Francorum habetur: nec gloriantur
^d Fovere videtur redundare.

dignum sacris altaribus fac ministrum, ut quod mea A celebrandum voce depromitur, tua sanctificatione firmetur. Per.

Secreta.

Ad gloriam, Domine, tui nominis annua festa repotentes sacerdotalis exordii, hostiam tibi laudis offerimus, suppliciter exorantes, ut cujus ministerii, vice tibi servivimus immeriti, suffragiis ejus reddamus accepti. Per.

Infra actionem.

Hanc quoque oblationem, quam offero ego tuus famulus et sacerdos ob diem in quo me dignatus es ministerio sacro constituere sacerdotem, obsecro, Domine, placatus suscipias. Unde majestatem tuam suppliciter exoro, ut quod in me largiri dignatus es, propitius custodire digneris. Per Christum Dominum B nostrum. Quam oblationem.

Postcommun.

Repleantur consolationibus tuis, Domine, quæsumus, tuorum corda fidelium, pariterque etiam et de Ecclesiæ præsule et de suorum votorum plenitudine gratiarum referant actiones. Per.

CI.

ITEM IN NATALITIO EPISCOPI,

Si infirmus aut absens fuerit, qualiter presbyter debeat celebrare^a missam.

Præsta, quæsumus, omnipotens sempiterne Deus, ut fidelibus tuis ordinatum præbeamus affectum, eisque nos similiter Spiritum sanctum diligendi benignus infunde. Per.

Secreta.

Da, quæsumus, omnipotens Deus, ut in tua spe et charitate sincera sacrificium tibi placatum deferamus et plebis et præsulis. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem sancti Patris nostri illius episcopi, quam tibi offerimus ob diem quo eum pontificali benedictione ditasti. Præbe ei, quæsumus, ætatis spatia prolixiora, cujus Sacerdotii nobis tempora dignatus es donare præcipua. Quam oblationem.

Postcommun.

Deus, qui nos sacramentis tuis pascere non desistas, tribue, quæsumus, ut per eorum nobis indulta refectio vitam conferat sempiternam. Per.

CII.

ITEM MISSA

Pro alio sacerdote.

Deus, qui dierum nostrorum numeros, mensurasque temporum majestatis tuæ potestate dispensas, ad humilitatis nostræ propitius respice servitatem, et tuæ pacis abundantia tempora nostra et episcopi nostri tua gratia benignus adcanula. Per.

Secreta.

Respice, quæsumus, Domine, nostram propitius servitatem, et hæc oblatio nosira sit tibi munus acceptum, sit fragilitatis nostræ subsidium sempiternum. Per.

^a Lege : miss.

^b Lege : ut.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem famuli tui et antistitis tui illius, quam tibi offert ob devotionem mentis suæ, quæsumus, Domine, placatus accipias, tuæque in eo munera ipse custodias; donesque ei annorum spatia, ut Ecclesiæ tuæ feliciter præsidendo, te omnia in omnibus operante, sic utatur temporalibus, ut præmia mereatur æterna. Diesque nostros.

Postcommun.

Da, quæsumus, Domine, ut tanti mysterii munus indultum, non condemnatio, sed sit medicina sumentibus. Per.

CIII.

CONSECRATIO SACRÆ VIRGINIS,

Quæ in Epiphania, vel secunda feria Paschæ, aut in apostolorum natalitio celebratur.

Sequitur oratio.

Respice propitius, Domine, super hanc famulam tuam, ut virginitatis sanctæ propositum, quod te inspirante suscepit, te gubernante custodiat. Per.

Item benedictio.

Deus castorum corporum benignus habitator, et incorruptarum, Deus, amator animarum, Deus qui humanam substantiam in primis hominibus diabolica fraude vitiatam ita in Verbo tuo, per quod omnia facta sunt, reparas, ut eam non solum ad primæ originis innocentiam revoces, sed etiam ad experientiam quorundam honorum, quæ in novo sæculo sunt habenda, perducas, et obstrictos adhuc conditione mortalium, jam ad similitudinem provehas angelorum. Respice, Domine, super hanc famulam tuam, quæ, in manu tua continentia suæ propositum collocans, tibi devotionem suam offert, a quo ipsa vota adsumpsit. Quando enim animus, mortali carne circumdatus, legem naturæ, libertatem licentia, vim consuetudinis, et stimulos ætatis, evinceret, nisi tu per liberum arbitrium hunc amorem virginitatis clementer accenderes, tu hanc cupiditatem in earum corde benignus aleres, tu fortitudinem ministrares? Effusa namque in omnes gentes gratia tua, ex omni natione, quæ est sub cælo, in stellarum innumerabilem numerum novi testamenti hæredibus adoptatis, inter cæteras virtutes, quas filiis tuis non ex sanguinibus neque ex voluntate carnis, sed de tuo Spiritu genitis indidisti, etiam hoc donum in quasdam mentes de largitatis tuæ fonte defluxit, ut cum honorem nuptiarum nulla interdicta minuisent, ac super sanctum conjugium initialis benedictio permaneret, existerent tamen sublimiores animæ, quæ in viri ac mulieris copula fastidirent connubium, concupiscerent sacramentum, nec imitarentur quod nuptiis agitur, sed diligenter quod nuptiis prænotatur. Agnovit auctorem suum beata virginitas, et æmula integritatis angelicæ, illius thalamo, illius cubiculo se devovit, qui sic perpetuæ virginitatis est et filius. Imploranti ergo auxilium tuum, Domine, et confirmari se benedi-

^c Ex alio Cod. Vatic. supple : Sponsus, quemadmodum perpetuæ virginitatis est Filius.

ctionis tuæ consecratione cupienti, da protectionis A
tuæ munimen et regimen, ne hostis antiquus, qui
excellentiore studia subtilioribus infestat insidiis,
ad obscurandam perfectæ continentiæ palmam per
aliquam mentis serpat incuriam, et rapiat de pro-
posito virginum, quod etiam moribus decet inesse
a nuptiarum. Sit in ea, Domine, per donum Spi-
ritus tui prudens modestia, sapiens benignitas, gra-
vis lenitas, casta libertas : in charitate serveat, et
nihil extra te diligit, laudabiliter vivat, laudarique
non appetat. b In sanctitate corporis te in animi sui
purificet. Amore te timeat, amore tibi serviat. Tu
ei honor sis, tu gaudium, tu voluntas, tu in mœrore
c consolatu, in ambiguitate consilium, tu in injuria
defensio, in tribulatione patientia, in paupertate
abundantia, in jejuniis cibus, in infirmitate medi-
cina. In te habeat omnia, quem diligere appetat
super omnia, et quod est professa custodiat, Scruta-
tori pectorum non corpore placitura sed mente.
Transeat in numerum sapientium puellarum, ut
cælestem Sponsam accensis lampadibus cum oleo
præparationis expectet; nec turbata improvisi Re-
gis adventu, sequutura cum lumine, præcedentium
choro jungatur, occurrat; nec excludatur cum stul-
tis, regalem januam cum sapientibus virginibus li-
center introeat, et in Agni tui perpetuo comitatu
probabilis mensura castitate permaneat. Per Domi-
num.

Benedictio vestimentorum virginum.

Dens æternorum bonorum fidelissimus promissor, certissimus persolutor, qui vestimentum salutare C
et indumentum jucunditatis tuis fidelibus promisi-
sti, clementiam tuam suppliciter exoramus, ut hæc
indumenta humilitatem cordis et contemptum mundi
significantiâ, quibus famulæ tuæ sancto visibiliter
sunt informandæ, propitius, proposito, benedicas,
ut beatæ castitatis habitum, quem te spirante sus-
cipiunt, te protegente custodiant : et quas vestibus
venerandæ promissionis induis temporaliter, beata
facias immortalitate vestiri. Per Dominum nostrum.

CIV.

*Item oratio super ancillas Dei,
Quibus conversis vestimenta mutantur.*

Te invocamus, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, super has famulas tuas, quæ tibi vo-
luerint servire puris mentibus mundoque corde, D
ut eas sociare digneris inter illa centum quadra-
ginta quatuor millia infantum, d virgines perman-
serunt, et se cum mulieribus non coinquinaverunt,
in quorum ore dolus inventus non est; ita et has
famulas tuas facias permanere immaculatas usque
ad finem. Per immaculatum Jesum Christum Domi-
num nostrum, cum quo vivis et regnas Deus in uni-
tate Spiritus sancti per omnia sæcula.

a *Legere in : nuptiarum.*

b *In Ordine Romano : Te in sanctitate corporis, te in animæ suæ puritate glorificet.*

CV.

ITEM ORATIONES

Ad missas ejusdem.

Da, quæsumus, Domine, famulæ tuæ, quam virgi-
nitatis honore dignatus es decorare, inchoati operis
consummatum effectum; et ut perfectam tibi offer-
rat plenitudinem, initia sua perducere mereatur ad
finem. Per.

Secreta

Oblatis hostiis, Domine, quæsumus, præsentî fa-
mulæ tuæ perseverantiâ perpetuæ virginitatis ad-
commoda, ut apertis januis summi Regis adventu
cum lætitiâ mereatur intrare. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem famulæ tuæ illius, quam
tibi offert ob diem natalis sui, in quo eam tibi
socians, sacro velamine protegere dignatus es, quæ-
sumus, Domine, propitiatus sanctifica, ut tibi Do-
mino ac Sponso suo venienti cum lampade sua in-
extinguibili placitura occurrere mereatur. Per.

Postcommun.

Respice, Domine, famulæ tuæ tibi debitam servi-
tutem, ut inter humanæ fragilitatis incerta, nullis
adversitatibus obrimatur; quæ de tua protectione
confidit. Per.

CVI.

ITEM ALIA EJUSDEM.

Deus castitatis amator et continentiæ conservator,
supplicationem nostram benignus exaudi, et hanc
famulam tuam propitius intueri; et quæ pro timore
tuo continentæ pudicitiam vocit tuo auxilio con-
servetur, ut sexagesimum fructum continentæ, vi-
tam æternam, te largiente, percipiat. Per.

Secreta.

Munera, quæsumus, Domine, famulæ et sacratæ
tuæ illius, quæ tibi ob consecrationem sui corporis
offerret, simul ad ejus animæ medelam proficiant.
Per Dominum

Postcommun.

Bonorum, Deus, operum institutor, famulæ tuæ
illius corda purifica, ut nihil in ea quod panire,
sed quod coronare possis, invenias. Per.

ITEM ALIA EJUSDEM.

Preces famulæ tuæ illius, quæsumus, Domine,
benignus exaudi, ut adsumptam castitatis gratiam,
te auxiliante, custodiat. Per.

Secreta.

Votivis, quæsumus, Domine, famulæ tuæ illius
adesto muneribus, ut, te custode, servata, hæredi-
tatem benedictionis æternæ percipiat. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem famulæ tuæ illius, quam
tibi offerimus ob diem natalis ejus, quo eam sacro
velamine protegere dignatus es, quæsumus, Domine,
placatus accipias. Pro qua majestati tuæ supplices
fundimus preces, ut in numerum eam sanctarum

c *In eodem Ordine : solatium.*

d *Ordo Romanus legit : qui virgines.*

virginum transire præcipias, ut tibi Sponso venienti cum lampade sua inextinguibili possit occurrere, atque intra regni cælestis claustra gratias tibi referat, choris sanctarum virginum sociata. Quam obtentionem.

Postcommun.

Deus, qui habitaculum tuum in corde pudice fundasti, respice super famulam tuam, et quæ castigationibus adclusis postulas, tua consolatione percipiat. Per.

A † Ω

INCIPIIT LIBER SECUNDUS.

ORATIONES ET PRECES DE NATALITIIS SANCTORUM.

I.

DENUNCIATIO NATALITII UNIUS MARTYRIS.

Noverit vestra devotio, sanctissimi fratres, quod beati martyris illius anniversarius dies intrat, quo diaboli tentationes exuperans, universitatis Creatori gloria passione conjunctus est. (*Item pluraliter*: Quo diaboli tentamenta vincentes universitatis Creatori gloriosa passione conjuncti sunt.) Ideoque Dominum conlaudemus, qui est mirabilis in sanctis suis, ut qui illis victoriæ coronam contulit, nobis eorum meritis delictorum indulgentiam largiatur. In illo igitur loco, vel in illa via, illa feria, hanc eandem festivitatem solita devotione celebremus.

DENUNCIATIO

Cum reliquiæ ponendæ sunt martyrum.

Dilectissimi fratres, inter cætera virtutum solemnia, quæ ad gloriam pertinent Christi Domini nostri, hæc quoque præstitit martyribus; a pro nominis ejus confessione, morte suscepta, cælestia præmia meruerunt, ut fidelium votis eorum præclaris reliquiis conlocatis integritas sancti corporis esse credatur. Et ideo commonemus dilectionem vestram, quoniam illa feria, illo loco reliquiæ sunt sancti illius martyris conlocandæ, quæsumus, ut vestram præsentiam, nobis admonentibus, non negetis.

II.

IN NATALE SANCTI FELICIS CONFESSORIS.

XVIII Kal. Februarias.

Sancti Felicis, Domine, confessio recensita conferat nobis piæ devotionis augmentum, qui, in confessione tui nominis perseverans, meruit honorari.

Da, quæsumus, omnipotens b, ut qui beatus Felix donis tuis extitit gloriosus, apud te nostris existat nominibus idoneus interventor. Per.

Secreta.

Hostias tibi, Domine, pro commemoratione sancti Felicis tui confessoris offerimus, suppliciter deprecantes, ut sicut illi præbuidisti sacræ fidei largitorem, sic nobis largiaris et pacem. Per Dominum.

a Adde qui.

B

Postcommun.

Sanctorum precibus confidentes, quæsumus, Domine, ut per ea quæ sumpsimus, æterna remedia capiamus. Per.

III.

IN NATAL. SANCTI MARCELLI CONFESSORIS.

XVII Kal. Februar.

Exaudi, Domine, preces nostras, quas in sancti confessoris tui atque pontificis Marcelli solemnitate deferimus, ut qui tibi digne meruit famulari, ejus intercedentibus meritis, ab omnibus nos absolve peccatis. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut beatus Marcellus tibi placito fulgeat sorte pontificatus, et pietati tuæ nos pia supplicatione commendet. Per Dominum nostrum.

C

Da, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui beati Marcelli confessoris tui atque pontificis solemniam colimus, ejus apud te intercessionibus adjuvemur. Per.

Secreta.

Sancti Marcelli confessoris tui atque pontificis, quæsumus, Domine, annua solemnitas pietati tuæ nos reddat acceptos; per hæc piæ oblationis officia et illum beata retributio comitetur, et nobis gratiæ tuæ dona conciliet. Per Dominum.

Postcommun.

Deus fidelium remunerator animarum, præsta ut beati Marcelli confessoris tui atque pontificis, cujus venerandam celebramus festivitatem, precibus indulgentiam consequamur. Per Dominum.

IV.

IN NATAL. SS. MARTYRUM

Sebastiani, Mariæ, Martæ, Audifax, et Abacuc.

XIII Kal. Februar.

Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut sanctorum martyrum tuorum, quorum celebramus victorias, participemur et præmiis. Per Dominum.

Præsta, quæsumus, Domine, ut, intercedente beato Sebastiano martyre tuo, et a cunctis adversi-

b Pamelius addit Deus.

atibus muniamur in corpore, et a pravis cogitationibus mundemur in corde. Per.

Secreta.

Sancto Sebastiano interveniente, Domine, tibi servitus nostra complacet, et obsequia munerum fiant præsidia devotorum. Per.

Postcommun.

Cælesti munere satiati, quæsumus, Domine Deus noster, ut hæc nos dona martyris tui Sebastiani deprecatione sanctificent. Per.

V.

IN NATAL. SANCTI FABIANI.

Item XIII Kal. Februar.

Adsit nobis, Domine, quæsumus, sancta precatio beati pontificis et Martyris tui Fabiani, quæ nos et a terrenis affectibus incessanter expediat, et cælestia desideria perficiat. Per Dominum.

Secreta.

Intercessio, quæsumus, Domine, pontificis et martyris tui Fabiani munera nostra commendet, nosque ejus veneratio tuæ majestati reddat acceptos. Per.

Postcommun.

Sumpsimus, Domine, sancti Fabiani solemnitate cælestia sacramenta, cujus suffragiis, quæsumus, largiaris, ut quod temporaliter gerimus, æternis gaudiis consequamur. Per.

VI.

IN NATAL. S. AGNETIS VIRGINIS,

De passione sua.

XII Kal. Februarius.

Crescat, Domine, semper in nobis sanctæ jucunditatis affectus, et beatæ Agnæ virginis atque martyris tuæ veneranda festivitas augeatur. Per.

Præsta, quæsumus, Domine, mentibus nostris cum exultatione^b peryectum, ut beatæ Agnes martyris tuæ, cujus diem passionis annua devotione recolimus, etiam fidei constantiam subsequamur. Per.

Secreta.

Hodiernum, Domine, sacrificium lætantes exequimur, quo beatæ Agnes cælestem victoriam re-rentes, et tua magnalia prædicamus, et nos adquisisse gaudemus suffragia gloriosa. Per.

Postcommun.

Sumentes, Domine, gaudia sempiterna de participatione sacramenti festivitatis sanctæ martyris Agnes, suppliciter deprecamur, ut quæ sedula servitute, donante te, gerimus, dignis sensibus tuo munere capiamus. Per.

^a Sic emendavimus, nam in Exemplari legitur corrupte : *largitatis*.

^b Apud Pamelium : *profectum*.

^c Ita correximus ex Pamelio, cum Exemplar perperam legat : *ploratam*.

^d Apud Pamelium rectius habetur : *Deus, cujus hodierna*.

VII.

ITEM IN NATALE EJUSDEN,

De nativitate.

V Kal. Februar.

Adesto nobis, omnipotens Deus, beatæ Agnes festa repetentibus, quam hodiernæ festivitatis^a prolata exortu, ineffabili munere sublevasti. Per.

Secreta.

Grata tibi sint, quæsumus, Domine, munera quibus sanctæ Agnetis magna solemnitas recensetur; sic enim ab exordio sui usque in finem beati certaminis extitit gloriosa, ut ejus nec initium debeamus præterire nec finem. Per.

Postcommun.

Adjuvent nos, quæsumus, Domine, hæc mysteria sancta quæ sumpsimus, et beatæ Agnæ intercessio veneranda. Per.

VIII.

ORAT. IN PURIFICATIONE

Sanctæ Mariæ.

IV Nonas Februar.

Deus, qui in hodierna die Unigenitus tuus in nostra carne, quam adsumpsit pro nobis, in templo est præsentatus, præsta, ut quem Redemptorem nostrum læti suscipimus, venientem quoque Judicem securi videamus. Per eundem Dominum nostrum.

Secreta.

Accepta tibi sit, Domine, quæsumus, hodiernæ festivitatis oblatio, et, tua gratia largiente, hæc sacrosancta commercia in illa inveniamur forma, in qua tecum est nostra substantia. Per.

Postcommun.

Concede nobis, Domine, quæsumus, ut^f sacramenta quæ sumpsimus, quicquid in nostra mente vulneratum est, ipsius miserationis dono curetur. Per Dominum nostrum.

IX.

IN NATAL. SANCTÆ AGATHÆ.

Nonas Februar.

Indulgentiam nobis, Domine, et beatæ Agathæ martyris tuæ imploret, quæ tibi grata extitit virtute martyrii et merito castitatis. Per Dominum.

Secreta.

Fiant, Domine, tuo grata conspectui misera supplicantis Ecclesiæ; et ut nostræ salutis proficiant, adsit intercessio beatæ tuæ martyris Agathæ. Per.

Postcommun.

^h Exultamus pariter et de percepto pane justitiæ, et de tuæ, Domine, festivitateⁱ martyris, Agathæ, j qualiter, interventionibus tibi placentiam confidimus, nobis ad perpetuam vitam profutura quæ sumpsimus^k proficiant. Per.

^a Lego ex Missali Romano : *per hæc*.

^f Legendum : *ut per*.

^g Apud Pamelium : *beata Agata martyr*.

^h Ambrosiana missa apud eandem : *Exultemus*.

ⁱ In eadem missa : *martyris*.

^j Ambrosiana missa : *quia*.

^k Redundat *proficiant*, et ita eadem missa.

I.

IN NATAL. SANCTÆ SOTERIS.

IV Id. Februar.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut sanctæ Soteris, cujus humanitatis celebramus exordia, martyris beneficia sentiamus. Per

Secreta.

Preces nostras, quæsumus, Domine, propitiatus admite, et dicatum tibi sacrificium beatæ Soteris commendet. Per.

Postcommun.

Sanctæ Soteris precibus confidentes, quæsumus, Domine, ut per ea quæ sumpsimus æterna remedia capiamus. Per.

XI.

ORAT. IN NATAL.

Valentini, Vitalis, et Filiculæ.

XVI Kal. Mart.

Tuorum nos, Domine, quæsumus, precibus tuere sanctorum, ut festa Martyrum tuorum Valentini, Vitalis et Filiculæ, sine cessatione venerantes, et fidei muniamur auxilio, et magno proliciamus exemplo. Per.

Secreta.

Ad martyrum tuorum Valentini, Vitalis et Filiculæ, Domine, festa venientes, cum muneribus nomini tuo dicatis occurrimus, ut illis reverentiam deferentes, nobis veniam impetremus. Per Dominum.

Postcommun.

Protege, Domine, plebem tuam, et festivitatem martyrum tuorum Valentini, Vitalis et Filiculæ, quam nobis tradis assiduæ debita tibi persolvi, precibus concede sanctorum. Per Dominum.

XII.

IN NATAL. SANCTÆ JULIANÆ.

XIII Kal. Martias.

Omnipotens sempiternus Deus, qui ellis infirma mundi, ut fortia quæque confundas, da nobis in festivitate sanctæ martyriæ tuæ Julianæ congrua devotione gaudere ut, et potentiam tuam in ejus passione laudemus, et provisum nobis percipiamus auxilium. Per.

Secreta.

In sanctæ martyriæ tuæ Julianæ passione pretiosa te, Domine, mirabilem prædicantes, munera votiva deferimus; præsta, quæsumus, ut sicut ejus tibi grata sunt merita, sic nostræ servitutis accepta reddantur officia. Per

Postcommun.

Libantes, Domine, mensæ tuæ beata mysteria, quæsumus ut sanctæ Julianæ martyriæ tuæ interventionibus temporalem et præsentem nobis misericordiam conferant et æternam. Per.

^a Lege : *assidue debitam.*^b legendum : *saltem, et.*^c Lege : *præconio, vel præconiis.*

A

XII.

IN NATAL. SANCTÆ PERPETUÆ ET FELICITATIS.

Non. Martias.

Da nobis, Domine Deus noster, sanctorum martyrum palmas incessabili veneratione venerari, et quos digna mente non possumus celebrare, humilibus saltem ^b frequentibus obsequiis veneremur. Per.

Secreta.

Intende, Domine, munera, quæsumus, altaribus tuis pro sanctarum tuarum Felicitatis, Perpetuæ commemoratione proposita, ut sicut per hæc beata mysteria illis gloriam contulisti, nobis indulgentiam largiaris. Per

Postcommun.

B Præsta nobis, Domine, quæsumus, intercedentibus sanctis, ut quæ ore contingimus pura mente capiamus. Per.

XIV.

IN ANNUNCIATIONE

Sanctæ Mariæ matris Domini nostri Jesu Christi.

VIII Kal. Aprilis.

Exaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, qui per beatæ Mariæ sacri uteri divini gratiæ obumbrationem universum mundum illuminare dignatus es; majestatem tuam supplices exoramus, ut quod nostris meritis non valemus obtinere, ejus adipisci præsiidiis mereamur. Per.

C Te, quæsumus, Domine, famulantes, prece humili auxilium implorantes, et beatæ semper virginis Mariæ nos gaudia comitentur solemnibus, eujus ^c præconia ac meritis nostra deleantur chirographa peccatorum, ^d atque rubiginem scelerum moliviciarum igne compunctionis tui amore mundemur incursu. Per.

Secreta.

Oblationes nostras, quæsumus, Domine, propitiatus intende, quas in honore beatæ et gloriosæ semper virginis Dei genitricis Mariæ, annua solemnitate deferimus, et coæternus Spiritus sanctus tuus, qui illius viscera splendore suæ gratiæ veritatis replevit, nos ab omni facinore delictorum emundet benignus. Per.

Postcommun.

D Quos cælesti, Domine, alimento satiasti, intercedente beata et gloriosa semperque virgine Dei genitrice Maria, ab omni nos, quæsumus, adversitate custodi. Per Dominum.

Orationes ad vesperum.

Beatæ et gloriosæ semperque virginis Dei genitricis Mariæ nos, Domine, quæsumus, merita prosequantur, et tuam nobis indulgentiam semper implorent. Per Dominum.

Beatæ et gloriosæ semperque virginis Dei genitricis Mariæ, quæsumus, omnipotens Deus, intercedente

^d Locus valde mendosus, et non nisi ex aliis Codicibus emendandus.

sio nos gloriosa protegat, et ad vitam perducat æternam. Per Dominum.

Porrige nobis, Deus, dexteram tuam et per intercessionem beatæ et gloriosæ semperque virginis Dei genitricis Mariæ, auxilium nobis supernæ virtutis impende. Per.

XV.

IN NATIVITATE ^a SANCTÆ EUPHIMIÆ.

Id. Aprilis.

Concede nobis, omnipotens Deus, sanctæ martyris Euphimiæ et exultare meritis, et beneficia referre suffragiis. Per Dominum nostrum.

Annue, quæsumus, Domine, ut sanctæ martyris Euphimiæ tibi placitis deprecationibus adjuvemur.

Foveat nos, Domine, sanctæ martyris Euphimiæ ^B jocunda solemnitas et pietati tuæ commendare non desinat. Per.

Secreta.

Muneribus, Domine, te magnificamus oblati, quibus in sanctæ nobis solemnitatibus Euphimiæ et gaudia superna concilias, et patrocinia sempiterna largiaris. Per.

Item alia.

Benedictio tua, Domine, larga descendat, quæ munera nostra, deprecante beata Euphimia, tibi reddat accepta, et nobis sacramentum redemptionis efficiat. Per.

Postcommun.

Sanctæ nos martyris Euphimiæ precatio tibi, Domine, grata comitetur, et tuam nobis indulgentiam poscere non desistat. Per.

XVI.

IN NATAL. PHILIPPI ET JACOBI APOSTOLORUM.

Kalend. Madias.

Deus, qui es omnium sanctorum tuorum splendor mirabilis, quique hunc diem beatorum apostolorum Philippi et Jacobi martyrio consecrasti, da Ecclesiæ tuæ de natalitio tantæ festivitatis lætari, et apud misericordiam tuam et exemplis eorum et meritis adjuvemur. Per.

Omnipotens Deus, ut sancti nos Jacobi ætificent ac Philippi festiva solemnitas, et quorum suffragiis nitimur natalitiis gloriemur. Per.

Secreta.

Respice, Domine, munera, quæ in sanctorum apostolorum tuorum Philippi et Jacobi commemoratione deferimus, ut quorum honore sunt grata, eorum nobis fiant intercessione perpetua. Per.

Præfatio.

^D Quia tui est operis, tuæque virtutis, ut beatorum apostolorum Jacobi, et Philippi gloriosa confessio usque in finem sæculi nobis capiat regni cælestis augmentum. Per Christum.

^a Lege: IN NAT.

^b Sic emendatum ex Ambrosiana missa. In Exem-

Postcommun.

Beatorum apostolorum, Domine, quæsumus, intercessionem nos adjuva, pro quorum solemnitate percipimus tua sancta lætantes. Per.

XVII.

IN NATALE SANCTI JUVENALIS.

V Nonas Madias.

Beati nos, quæsumus, Domine, Juvenalis et confessio semper prosit et meritum. Per.

Annue, quæsumus, Domine, ut merita tibi placita sancti confessoris et episcopi tui Juvenalis pro gregibus, quos sincero mysterio gubernavit, pietatem tuam semper exorent. Per.

Secreta.

Hostias nostras, quæsumus, Domine, sanctus pontifex Juvenalis nomini tuo reddat acceptas, qui eas tibi digne complacuit offerendas. Per.

Postcommun.

Læti, Domine, sumpsimus sacramenta cælestia, quæ nobis, intercedente beato Juvenale confessore tuo atque pontifice, uberius confidimus profutura. Per.

XVIII.

DE INVENT. SANCTÆ CRUCIS.

Item. V Non. Madias.

Deus, qui in præclara salutiferæ crucis inventionem passionis tuæ miracula suscitasti, concede ut vitalis ligni pretio æternæ vitæ suffragia consequamur. Per.

Deus, cui cunctæ obediunt creaturæ, et ^c omnia in Verbo tuo fecisti in sapientia, supplices quæsumus ineffabilem clementiam tuam, ut quos per lignum sanctæ crucis, Filii tui pio cruore, es dignatus redimere, tu qui es lignum vitæ, Paradisi reparator, omnibus intercedentibus dira serpentis venena extingue, et per gratiam Spiritus poculum salutis semper infunde. Per.

Secreta.

Sacrificium, Domine, quod immolamus, placatus intende, ut ab omni nos exuat bellorum nequitia, et per vexillum sanctæ crucis Filii tui, ad conterendas potestatis adversariorum insidias, nos in tuæ protectionis securitate constituat. Per.

Postcommun.

^D Repleti alimonia cælesti, et spiritali poculo recreati, quæsumus, omnipotens Deus, ut ab hoste maligno defendas quos per lignum sanctæ crucis Filii tui, arma justitiæ pro salute mundi, triumphare jussisti. Per.

XVIII.

IN NATAL. SANCTORUM NEREI ET ACHILLEI FRATRUM, ET SANCTI PANCRATII.

IIII Id. Madias.

Semper nos, Domine, martyrum tuorum Nerei et Achillei foveat, quæsumus, beata solemnitas, et tuo dignis reddat obsequio. Per.

plari mendose scribitur: *Qui tibi et operis tuæque virtutis.*

^c Apud Pameliu: *et qui.*

Secreta.

Sanctorum tuorum, Domine, Nerei, et Achillei tibi grata confessio, et munera nostra commendet, et tuam nobis indulgentiam semper imploret Per.

Postcommun.

Quæsumus, Domine, ut beatorum martyrum tuorum Nerei et Achillei deprecationibus sacramenta sancta, quæ sumpsimus, ad tuæ nobis proficiant placationis augmentum. Per

XX,

IN NATAL. SANCTORUM PETRI, ET MARCELLINI

IIII Non. Junias.

Lætetur Ecclesia tua, Deus, martyrum tuorum Petri et Marcellini confisa suffragiis, atque eorum precibus gloriosis et devota permaneat, et secunda consistat. Per.

Secreta.

Votiva, Domine, munera deferentes in tuorum Petri et Marcellini Martyrum a passione, et tuam magnificentiam veneramur, et per eam nobis imploremus tuæ pietatis auxilium. Per.

Postcommun.

Quæsumus, Domine, ut salutaribus repleti mysteriis, quorum solemnia celebramus, orationibus adjuvemur. Per Dominum nostrum.

Intercedentibus sanctis tuis, Domine, plebi tuæ præsta subsidium, ut ab omnibus noxiis expedita, cuncta sibi profutura percipiat. Per.

XXI.

ITEM IN SANCTORUM CYRINI, NABORIS ET NAZARI.

Prid. Id. Junias.

Sanctorum Cyrini, Naboris et Nazari, quæsumus, Domine, natalitia nobis b vota resplendant; et quod illis contulit excellentiam sempiternam fructibus nostræ devotionis crescat. Per Dom.

Secreta.

Pro sanctorum Cyrini, Naboris et Nazari sanguine venerando hostias tibi, Domine, solemniter immolamus, tua mirabilia pertractantes c per quam talis est perfecta victoria. Per.

Postcommun.

Semper, Domine, sanctorum martyrum Cyrini, Naboris et Nazari, solemnia d celebramus et eorum patrocinia jugiter sentiamus. Per.

XXII.

IN NATAL. SANCTI VITI.

XVII Kal. Jul.

Da Ecclesiæ tuæ, Domine, quæsumus, sancto Vito intercedente, superbe non sapere, sed tibi placita humilitate proficere, ut proterva despiciens, quæcumque matura sunt libera exerceat charitate. Per.

a Pamelius rectius legit: *passione, tuam*

b Idem: *votiva resplendant.*

c Pamelius: *per quem*

d Apud eundem: *celebremus.*

e In Ambrosiana missa apud Pamelium habetur:

A

Secreta.

c Sicut gloriæ divinæ potentiam monere pro sanctis oblata testentur, sic nobis effectum, Domine, tuæ salvationis impendant. Per.

Postcommun.

Refecti, Domine, benedictione solemnī, quæsumus, ut per intercessionem sancti Viti medicina sacramenti et corporibus nostris profuere et mentibus. Per.

XXIII.

IN NATAL. SANCTORUM MARCI ET MARCELLIANI

XIII Kal. Julias.

Sanctorum tuorum nos, Domine, Marci et Marcelliani natalitia tueantur, quia tanto fiducialius tuo nomini supplicamus, quanto frequentius martyrum benedictionibus confovemur. Per.

Secreta.

Euscipe, Domine munera tuorum populorum votiva, et sanctorum Marci et Marcelliani tibi precibus esse grata concede, pro quorum solemnitatibus offeruntur. Per.

Postcommun.

Hibentes, Domine, mensis tuæ beatæ mysteria quæsumus ut beatorum interventione sanctorum Marci et Marcelliani et temporalium nobis misericordiam conferant et æternam. Per.

XXIII.

IN VIGIL. SS. MARTYRUM GERBASI ET PROTASI.

Item XIII Kal. Julias.

Martyrum tuorum, Domine, Gerbasi, et Protasi natalitia præeuntes, supplices te rogamus, ut quos cælesti gloria sublimasti, tuis adesse concede fidelibus. Per.

Sanctorum Gerbasi et Protasi suffragiis imploremus, ut ad cunctis, Domine, liberemur offensis. Per.

Secreta.

Sacrificium, Domine, quod pro sanctis f martyribus Gerbasi et Protasi prævenit nostra devotio, eorum s merita nobis augeat te donante, suffragium. Per

Postcommun.

D Sumpti sacrificii, Domine, perpetua nos tutio non relinquat, et noxia semper a nobis cuncta depellat. Per.

ITEM IN NATAL.

*Ut supra.**XIII Kal. Julias.*

Sanctorum martyrum nos, Domine, Gerbasi et Protasi confessio beata communiat, et b fragilitatis nostræ subsidium dignanter exoret. Per.

Majestatem tuam suppliciter impleramus omnipotens Deus, ut sicut gloriam.

f In prælaudata missa: *martyribus tuis Prolasio et Gervasio.*

g Eadem missa: *merito.*

h In eadem missa: *fragilitati.*

Secreta.

Concede nobis, omnipotens Deus, ut his muneribus, quæ pro sanctorum martyrum Gerbasi, et Protasi honore deferimus, et te placemus exhibitis et nos vivificemus acceptis. Per.

Postcommun.

De, quæsumus, omnipotens Deus, ut mysteriosam virtutem sanctorum Gerbasi et Protasi vitam vestram firmet. Per.

XXV.

IN VIGIL. S. JOHANNIS BAPTISTÆ.

VII Kal. Julii.

Præsta, quæsumus, Domine, ut populus tuus ad plenam devotionis effectum beati Baptistæ Johannis natalitibus præparetur, quem promissisti Filio tuo parere plebem perfectam^a Jesum Christum.

Beati Johannis Baptistæ nos, Domine, præclara comitetur oratio, et quem venturum esse prædixit, poscat nobis facere placatum. Per.

Secreta.

Munera populi tui, Domine, propitriatus intende, et beati Baptistæ Johannis, cujus nos tribuis præte solemnia, fac gaudere suffragis. Per.

Postcommun.

Da, quæsumus, misericors Deus, ut mysticis Ecclesiæ tuæ beati Baptistæ Johannis exordiis, et sacris erudita præconiis, ad iram venturi judicii declinandum, dignos salutis fructus iugiter operetur. Per.

Beati nos, Domine, Baptistæ Johannis oratio et intelligere Christi tui mysterium postulet et mereri. Per.

XXVI.

IN NATAL. EORUMDEM.

Unde supra.

Deus, qui præsentem diem honorabilem nobis in beati Johannis natiuitate fecisti, da populis tuis spiritualium gratiam gaudiorum, et omnium fidelium mentes dirige in viam salutis et pacis. Per Dominum.

Omnipotens sempiternus Deus qui instituta legalia et sanctorum præcepta prophetarum in diebus beati Baptistæ Johannis implesti, præsta, quæsumus, presentibus significationum figuris, ipsa sui manifestatione Veritas eloquatur Jesus Christus Dominus noster. Qui tecum.

Secreta.

Tua, Domine, muneribus altaria cumularimus, sancti Johannis natiuitatem honore debito celebrantes, qui Salvatorem mundi et pecinuit adfuturum, et adesse monstravit Jesum Christum.

Postcommun.

Sumat Ecclesia tua, Deus, Beati Johannis Baptistæ generationis lætitiā per quem suæ regenerationis cognovit auctorem. Per.

Sancti Johannis natalitia celebrantes supplices te, Domine, deprecamur, ut hoc idem nobis semper et indulgentiæ causa sit et salutis. Per.

^a Apud Pameliū: *Jesu Christo Domino nostro.*^b Apud Menardum: *imponimus.*

ISTA IN VIGIL. S. JOHANNIS.

Beati Johannis Baptistæ nos, quæsumus, Domine, præclara comitetur oratio, quem venturum esse prædixit, poscat nobis ab eo sempiternum remedium. Per.

XXVII.

IN VIGIL. MARTYRUM JOHANNIS ET PAULI.

VII Kal. Jul.

Beatorum martyrum Johannis et Pauli natalitia veneranda, quæsumus, Domine, Ecclesia tua devota suscipiat, et fiat magnæ glorificationis amora devotior. Per.

Beatorum martyrum tuorum Johannis, et Pauli nos, Domine, merita prosequantur, et tuam nobis indulgentiam semper implorent. Per.

Secreta.

Sint tibi, quæsumus, Domine, nostri munera grata jejunii, qualiter tunc eadem in sanctorum tuorum Johannis, et Pauli digna commemoratione deferimus, si actus illorum pariter subsequamur. Per Dominum.

Postcommun.

Protege, Domine, plebem tuam, et quam martyrum tuorum Johannis, et Pauli adsidua tribuis festivitate devotam, tibi semper placitam fieri, precibus concede iustorum. Per.

XXVIII.

IN NATAL. EORUMDEM.

VI Kal. Jul.

quæsumus, omnipotens Deus, ut nos geminata æticia hodiernæ festivitatis excipiat, quæ beatorum Johannis et Pauli glorificatione procedit, quos eadem fides et caritas facit esse germanos. Per.

Secreta.

Hostias altaribus tuis, Domine, placationum^b imponemus, potentiam tuam in sanctorum tuorum passionibus honorando, et per eos nobis implorando veniam peccatorum. Per Dominum.

Postcommun.

Sumpta munera, Domine, nostra sanctificatione tuorum precibus concede sanctorum. Per.

Cælesti munere satiati, quæsumus, Domine Deus noster, ut hæc dona martyrum tuorum Johannis et Pauli deprecatione sanctificent. Per Dominum.

XXVIII.

IN VIGIL. APOSTOLORUM PETRI ET PAULI.

III Kal. Julii.

Deus, qui nobis apostolorum beatorum Petri et Pauli natalitia gloriosa præire concedis, tribue, quæsumus, eorum nos semper et beneficiis præveniri, et orationibus adjuvari. Per.

Secreta.

Munera, Domine, tuæ glorificationis offerimus, quæ tibi pro nostris grata jejuniis, sanctorum apostolorum, quæsumus, deprecatione, quorum solemniam prævenimus, efficiat. Per.

^c Pamelius habet: *ut nos.*

Postcommun.

Beatorum Petri et Pauli honore continuo plebs tua semper exultet, et his præsulibus gubernetur, quorum doctrinis gaudet et meritis. Per Dominum.

XXX.

ITEM IN NATAL. SANCTI PETRI

proprie.

III Kal. Julias.

Deus, qui beato apostolo tuo Petro, conlatis clavibus regni cælestis, animas ligandi atque solvendi pontificium tradidisti, concede ut intercessionis ejus auxilio a peccatorum nostrorum nexibus liberemur. Per.

Secreta.

Ecclesiæ tuæ, quæsumus, Domine, preces et nostras beati Petri apostoli commendet oratio, ut quod pro illius gloria celebramus, nobis prosit ad veniam. Per.

Postcommun.

Lætificet nos, Domine, munus oblatum, ut sicut in apostolo tuo Petro te mirabilem prædicamus, sic per illum tuæ sumamus indulgentiæ largitatem. Per.

XXXI.

IN NATALI APOSTOLORUM PETRI ET PAULI.

III Kal. Julias.

Deus, qui hunc diem beatorum apostolorum Petri et Pauli martyrio consecrasti, da Ecclesiæ tuæ toto terrarum orbe diffusæ, eorum semper magisterio gubernari, per quos sumpsit religionis exordium. Per.

Largiente te, Domine, beatorum Petri et Pauli natalitium nobis effulsit; concede, quæsumus, ut hodierna gloria passionis, sicut illis magnificentiam tribuit sempiternam, ita nobis munimen operetur perpetuum. Per.

Secreta.

Oblationes populi tui, Domine, quæsumus, beatorum apostolorum Petri et Pauli passio beata conciliet, et quæ nostris non apta sunt meritis, fiant tibi placita tuorum deprecatione justorum. Per.

Præfatio.

Apud quem cum beatorum apostolorum continuata festivitas et æterna celebritas, atque triumphus cælestis perpetuus sit natalis, non tamen beatæ confessionis initia recolentes frequenti tribus devotione gaudere, ut crebrior honor sacratissimæ passioni repensus, majorem nobis retributionis gratiam largiatur. Per.

Postcommun.

Sumptis, Domine, remediis sempiternis, tuorum mundentur corda fidelium, ut a apostolice Petri et Pauli natalis insignia, quæ corporalibus officiis exequantur, pia cordis intelligentia comprehendant. Per.

Item. ant.

Sumpsimus, Domine, pignus salutis æternæ, celebrantes apostolorum Petri et Pauli votiva solemnia, et perpetua merita venerantes. Per.

^a Apud Pamelium: *apostolorum*

A

XXXII

ITEM IN NATAL. SANCTI PAULI

proprie.

III Kal. Julias.

Deus, qui multitudinem gentium beati Pauli apostoli prædicatione docuisti, da nobis, quæsumus, ut qui ejus natalitia colimus ejus apud te patrocinia sentiamus. Per.

Majestatem tuam, Domine, supplices exoramus, ut sicut Ecclesiæ tuæ sanctus apostolus Paulus extitit prædicator, ita sit nobis perpetuus suffragator. Per.

Secreta.

Præveniant nobis, Domine, quæsumus, Apostoli tui desiderata commercia, ut quorum perpetuam dignitatem sacro mysterio frequentamus in terris, et præsentia nobis subsidia postulent, et æterna. Per.

Postcommun.

Perceptis, Domine, sacramentis, subdito corde rogamus et petimus ut, intercedente beato Paulo apostolo tuo, nobis proficiant ad medelam, quæ pro illius gesta sunt passione. Per.

XXXIII.

ORATIONES

Ad vespertinam.

Deus, qui ligandi solvendique licentiam tuis apostolis contulisti, da, quæsumus, ut per ipsos a terrenis vitis expediti^b, liberi possimus cælestibus interesse mysteriis. Per.

Omnipotens sempiternus Deus, qui nos beatorum apostolorum Petri et Pauli multiplici facis celebritate gaudere, da, quæsumus, ut eorum sæpius iterata solemnitas nostræ sit tuitionis augmentum. Per.

Apostolicis nos, Domine, quæsumus, beatorum Petri et Pauli adtolle præsidis, ut quanto fragiliores sumus, tanto validioribus auxiliis foveamur. Per Dominum.

Concede, quæsumus, Domine, apostolis tuis, intervenire pro nobis, quia tunc nos salvari posse confidimus, si eorum precibus tua gubernetur Ecclesia, quibus utitur, te constituente, principibus. Per Dominum.

Omnipotens sempiternus Deus, qui nos omnium apostolorum merita sub una tribuisti celebritate venerari, quæsumus ut celeriter nobis tuæ propitiatio- nis abundantiam multiplicatis intercessoribus largiaris. Per.

Exaudi nos, Deus, salutaris noster, et apostolorum tuere præsidis, quorum donasti fideles esse doctrinis. Per.

Solemnitatis apostolicæ multiplicatione gaudentes, clementiam tuam deprecemur, omnipotens Deus, ut tribus jugiter nos eorum et confessione benedici, et patrocinis confoveri. Per.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui jugiter apostolica defensione munimur, nec succumbamus vitis, nec opprimamur adversis. Per.

^b Lege: *expeditique.*

XXXIII.

ITEM DE VIGIL. OMNIUM APOSTOLORUM.

Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut sicut apostolorum tuorum *illorum* gloriosa natalitia prævenimus, sic ad tua beneficia promerenda Majestatem tuam pro nobis ipsi præventiant. Per.

Secreta.

Muneribus nostris, Domine, apostolorum *illorum* festa præcedimus, ut quæ conscientiæ nostræ præpediuntur obstaculis, illorum meritis grata reddantur. Per.

Postcommun.

Sumpto, Domine, sacramento, suppliciter deprecamur, ut, intercedentibus beatis apostolis, quod temporaliter gerimus, ad vitam capiamus æternam. **B**

XXXIV.

ITEM IN NATAL. OMNIUM APOSTOLORUM.

Deus, qui nos per beatos apostolos ad cognitionem tui nominis venire tribuisti, da nobis eorum gloriam sempiternam et ^a proficiendo celebrare, et celebrando proficere. Per.

Secreta.

Gloriam, Domine, sanctorum apostolorum perpetuam præcurrentes, quæsumus ut eandem, sacris mysteriis expiati, dignius celebremus. Per Dominum.

Præfatio.

ND Qui Ecclesiam tuam sempiterna pietate non ^b deserens, per apostolos tuos jugiter eam et **C** erudit et protegis. Et ideo cum angelis.

Postcommun.

Perceptis, Domine, sacramentis, suppliciter rogamus, ut, intercedentibus beatis apostolis tuis, quæ pro illorum veneranda gerimus passione, nobis proficiant ad medelam. Per.

XXXVI.

IN OCTAB. APOSTOL.

Prid. Non. Julii.

Deus, cujus dextera beatum Patrum apostolum ambulanti in fluctibus ne mergeretur erexit, et coapostolum ejus Paulum tertio naufraganti de profundo pelagi liberavit, concede propitius ut amborum meritis ^c æternam Trinitatis gratiam consequamur. Per. **D**

Secreta.

Offerimus sacrificium, Domine, quod pro reverentia apostolorum Petri et Pauli Majestati tuæ jugiter et reddimus et debemus. Per Dominum nostrum.

ND Suppliciter exorantes, ut gregem tuum, Pastor æterne, non deseras, ^d et per beatos apostolos continua protectione custodias, ut iisdem

^a Ita correximus, nam in exemplari perperam legitur. *perficiendo.*

^b Sic emendavimus, cum Exemplar mendose habeat: *deseres.*

^c Apud Pamelium et Menardum: *æternitatis gloriæ.*

A rectoribus ^e dirigantur, quos operis tui vicarios ^f iisdem contulisti præesse pastores. Per.

Postcommun.

Pignus æternæ vitæ capientes humiles imploramus, ut, apostolicis fultis patrocinis, quod imagine contingimus sacramenti, manifesta perceptione sumamus. Per.

XXXVII.

IN NATAL. SANCTORUM SIMPLICI, FAUSTINI ET VIATRICIS.

V Kal., seu potius IV Kal. August.

Præsta, Domine, quæsumus, ut sicut populus Christianus martyrum tuorum Simplicii, Faustini et Viatricis, temporali solemnitate congaudet, ita perfruatur æterna, et quod votis celebrat, comprehendat effectu. Per Dominum.

Secreta.

Hostias tibi, Domine, pro sanctorum martyrum Simplicii, Faustini et Viatricis, commemoratione deferimus, ^g suppliciter obsecrantes, ut et indulgentiam nobis pariter conferant et salutem. Per.

Postcommun.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut sanctorum tuorum Simplicii, Faustini et Viatricis, cælestibus mysteriis celebrata solemnitas indulgentiam nobis tuæ propitiationis adquirat. Per Dominum.

XXXVIII.

IN NATAL. ABDO, ET SENIS.

III Kal. August.

Sancti tui nos, Domine, Abdo et Senis plis orationibus prosequantur, et ab hujus vitæ periculis jugiter postulent expediri. Per.

Præsta, quæsumus, Domine, ut Ecclesia tua, martyrum tuorum Abdo et Senis confisa suffragiis, devota permaneat, et eorum precibus gloriosis securam consistat. Per.

Secreta.

Munera tibi, Domine, pro sanctorum martyrum Abdo et Senis occisione deferimus, qui, dum finiuntur in terris, facti sunt cælesti luce perpetui. Per.

Postcommun.

Populum tuum, Domine, perpetua munitione defende; nec ^h difficulter quod pie, quod juste, postulat consequatur, cui sanctorum tuorum merita suffragantur. Per.

XXXVIII.

IN NATAL. MACHABÆORUM.

Kal. Augustas.

Deus, qui in sanctis habitas, et plis corda non deseris, suscipe propitius orationem nostram, et tribue misericordiam tuam, ut, te custode, servati, ab omnibus vitæ hujus periculis liberemur. Per Dominum.

Secreta.

Fiant, Domine, tuo grata conspectui munera sup

^d Menardus legit: *sed per.*

^e Apud eundem: *gubernetur.*

^f Menardo: *eidem.*

^g Lege: *simpliciter.*

^h Sic emendavimus ex Menardo. Exemplar mendose scribit: *difficultas.*

plicantis Ecclesiae, et ut nostrae proficiant saluti, ad
sit intercessio beatorum sanctorum tuorum. Per.

Postcommun.

Caelesti munere satiati, quæsumus, Domine Deus
noster, ut hæc nos dona, martyrum tuorum depre-
catione, sanctificent. Per.

XL.

IN NATAL. S. SYXTI.

VIII Id. August.

Beati Syxti, Domine, tui sacerdotis et martyris
annua festa recolentes, quæsumus ut quæ tuorum
nobis sunt instrumenta præsentium, fiant æternarum
patrocinia gratiarum. Per.

Sancti Syxti, Domine, frequentata solemnitas, et
de sacerdotalibus nos instruat, te miserante, doctri-
nis, et de gloria martyrii foveat ubique suffragiis.
Per Dominum.

Secreta.

Suscipe, Domine, munera propitiæ oblata, quæ
majestati tuæ beatus Syxtus sacerdos commendat et
martyr. Per.

Postcommun.

Repleti sumus, Domine, munere solemnitatis opta-
tæ, quæ beati Syxti et celebritate juvatur et preci-
bus. Per.

XLi.

IN NATAL. SANCTI DONATI.

VII Id. August.

Adesto, Domine, precibus nostris, quas in sancti
confessoris et episcopi tui Donati commemoratione
deferimus, ut qui nostræ justitiæ fiduciam non habemus,
qui tibi placuit meritis adjuvemur. Per Domi-
num.

Deus, tuorum gloria sacerdotum, præsta, quæsu-
sumus, ut sancti confessoris et episcopi tui Donati,
cujus festa gerimus, sentiamus auxilium. Per.

Secreta.

Præsta, quæsumus, Domine, ut sancti confessoris
et episcopi tui Donati, quem ad laudem nominis tui
dicatis muneribus honoramus, piæ nobis devotionis
fructus ad crescat. Per.

Postcommun.

Votiva, Domine, pro beati confessoris tui et epi-
scopi Donati percipimus, quæsumus, ut ejus precibus
et præsentis vitæ nobis pariter et æternæ tribuas
conferre præsidium. Per Dominum.

XLII.

IN VIGIL. SANCTI LAURENTI.

V Id. Augusti.

Da, quæsumus, omnipotens Deus, ut beati Lau-
renti martyris tui, quam prævenimus, veneranda so-
lemnitas, et devotionem nobis augeat et salutem. Per.

Quæsumus, omnipotens Deus, ut nostra devotio,
quæ natalitia beati Laurenti martyris antecedit,
patrocinia nobis ejus accumulet. Per.

Beati Laurenti martyris tui, Domine, geminata

^a *Lege: restaurata.* — Correximus, quia vitiose.

^b *Apud Pamelium deest ut.*

^c *Lege: propitius.* — Quia perperam, emendavi-
mus.

A gratia nos refoveat, quam glorificationis ejus, et
optatis præimus officiis, et desideranter expectemus
adventum. Per.

Secreta.

Magnifica, Domine, beati Laurenti solemnitas re-
censemus, quæ promptis cordibus ambientes, oblati
muneribus et suscipimus et præimus. Per.

¶ Gloriosi Laurenti martyris pia certamina præ-
turrendò. Cujus honorabilis annua recursione
solemnitas, et perpetua semper, et nova est, quia et
in conspectu tuæ Majestatis permanet mors tuorum
pretiosa justorum et restaurantur incrementa læ-
titiæ, cum felicitatis æternæ recoluntur exordia. Et
ideo cum angelis.

Postcommun.

¶ Sancta tua, Domine, beati Laurenti martyris pre-
tiosa passione, et solemnitas quæ præimus, nos refo-
vent, quibus et jugiter sohamur, et semper deside-
ramus explari. Per.

XLIII.

ITEM IN NATAL. EJUSDEM.

III Id. Augustas.

Deus, cujus charitatis ardore beatus Laurentius
edaces incendii flammæ, contempto persecutore, de-
vicit, concede propitius ut omnes qui martyrii ejus
merita veneramur, protectionis tuæ auxilio muniamur.
Per.

Deus, qui mundi creator et rector es, et hunc
diem in Levitæ tui Laurenti martyrio consecrasti,
concede propitius ut omnes qui martyrii ejus merita
veneramur, ^b ut intercessionibus ejus ab æternis
gehennæ incendiis liberemur. Per.

Secreta.

Præsta, quæsumus, Domine, ut beati sancti Lau-
renti suffragiis in nobis sua munera tuearis, ^c pro
cujus honoranda confessione beatissimè tibi laudis offerimus.
Per.

¶ In die solemnitatis hodiernæ, quæ beati Lau-
renti hostiam tibi placitam et castam corpore
glorioso certamine suscepisti, prunis namque su-
perposita stridebant membra viventia, nec tamen
erat pœna patientis, sed piæ confessionis incessus;
neque terrenò ^d liberari cruciatu martyr optabat,
sed coronari deprecatur in caelis. Per Christum
Dominum.

Postcommun.

¶ Votiva, Domine, pro beati martyris tui Laurenti
passione dona percipimus; quæsumus ut ejus preci-
bus et præsentis vitæ nobis pariter et æternæ tribuas
conferre præsidium. Per.

ORATIONES

Ad vesper.

Sancti Laurenti nos, Domine, sancta proinde
tueatur, et quod nostra conscientia non mereatur,
ejus nobis, qui tibi placuit, oratione donetur. Per.

Adsit nobis, Domine, quæsumus, sancti Laurenti
martyris ^e in tua glorificatione benedictio, cujus

^d Ita correximus. In Exemplari minus recte: li-
berato.

^e *Apud Pamelium: sua glorificatione.*

nobis est hodie facta suffragium in tua virtute concessio. Per. **A** caelestis mensæ participatio, ^b quæ sumpsimus, tribuat Ecclesiæ tuæ recensita lætitia. Per

XLVII.

IN ADSUMPT. SANCTÆ MARIE.

XVIII Kal. Septemb.

Deus, qui spe salutis æternæ beatæ Mariæ virginitate fecunda, humano generi præmia præstitisti, tribue, quæsumus, ut ipsam pro nobis apud te intercedere sentiamus, per quam meruimus auctorem vitæ nostræ suscipere. Per Dominum

Omnipotens sempiterne Deus, qui terrenis corporibus Verbi tui veritatis Filii Unigeniti per venerabilem ac gloriosam ^c semper virginem Mariam ineffabile mysterium conjugere voluisti, petimus immensam clementiam tuam, ut quod in ejus veneratione depreciamur, te propitiante, consequi mereamur. Per.

Secreta.

Accipe munera, Domine, quæ in beatæ Mariæ iterata solemnitate deferimus, quia ad tua præconia recurrit ad laudem, quod vel talis adsumpta est. Per.

Postcommun.

Cælesti munere ^d satiati, omnipotens Deus, ^e tua protectione custodi, et castimonie, pacem mentibus nostris atque corporibus, intercedente sancta Maria, propitiatus indulge; et veniente sponso Filio tuo Unigenito, accensis lampadibus ejus digni præstolemur occursum. Per.

XLVIII.

IN NATAL. SANCTI AGAPITI.

XV Kal. Septemb.

Sancti martyris Agapiti merita nos, Domine, pretiosa tueantur, in quibus tuæ Majestatis opera prædicantes, et præsens caplamus adiutorium et futurum. Per.

Secreta.

Munera tui, Domine, pro sancti martyris Agapiti passione deferimus, qui dum vivit in terris, factus est cælesti sede perpetuus. Per.

Postcommun.

Sumpti sacrificii, Domine, perpetua nos tuitio non relinquat, et noxia semper a nobis euncta deponat. Per.

XLVIII.

IN NATAL. SANCTI MAGNI.

XIII Kal. Septemb.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et, intercedente beato Martyre tuo Magno, ab hostium nos defende propitiatus incursum. Per.

Secreta.

Grata tibi sint munera nostra, Domine, quæ et tuis sint instituta præceptis, et beati Magni festività gloriosa commendet. Per.

Postcommun.

Tua sancta sumentes, quæsumus, Domine, u beati Magni nos foveant continuata præsidia. Per.

Præsta, quæsumus, Domine, ut semper nobis beati Laurenti lætificent votiva martyria, quæ semper esse non desinunt admiranda. Per Dominum.

XLIII.

IN NATAL. SANCTI TIBURTI.

III Id. August

Omnipotens sempiterne Deus, qui nos sancti martyris tui Tiburti festivitate lætificas, præsta ut cujus commemoratione gaudemus, præsidio muniamur. Per.

Secreta.

Respice, Domine, munera, quæ in sancti Tiburti commemoratione deferimus, ut cujus honore sunt grata, ejus nobis fiant intercessio perpetua. Per. **B**

Postcommun.

Prosit nobis, Domine, sancti Tiburti celebrata solemnitas, quia quanto fragiliores sumus, tanto placetium tibi præidiis indigemus. Per.

XLV

IN NATAL. SANCTI YPOLITI.

Id. August.

Sancti Ypoliti martyris, Domine, quæsumus, veneranda festivitas, salutaris auxilii nobis præstat augmentum. Per.

Secreta.

Præsta nobis, quæsumus, omnipotens Deus, ut nostræ humilitatis oblatio et pro tuorum grata sit honore sanctorum, et nos corpore pariter et mente **C** purificet. Per.

Postcommun.

Sumptis, Domine, sacramentis, quæsumus ut, intercedente beato martyre tuo Ypolito, ad redemptionis æternæ proficiamus augmentum.

XLVI.

IN OCTAB. SANCTI LAURENTI.

XVI Kal. Septemb.

Beati Laurenti nos faciat, Domine, passio veneranda lætantes, et ut eam sufficienter recolamus, efficiat. Per.

Iterata festivitate beati Laurenti natalitia veneramur, quæ in cælesti beatitudine fulgere novimus sempiterna. Per

Secreta.

Beati Laurenti martyris honorabilem passionem muneribus, Domine, geminatis exequimur, quæ licet propriis sit memoranda principiis, indesinenter tamen permanet gloriosa. Per.

D Quoniam tanto jucunda sunt, Domine, beati Laurenti martyris crebrius repetita solemnia, quanto nobis ejus sine cessatione prædicanda sunt merita. Et ideo cum angelis.

Postcommun.

^a Solemne nobis intercessio beati Laurenti martyris, quæsumus, Domine, præstat auxilium, ut

^a Apud Pamelium : solemniss.^b Eidem : quam sumpsimus.^c Ambrosiana missa : semperque.^d In eadem missa : satiatus^e Eadem : tua nos.

L.

IN NATAL. SANCTI RUFFI.

VI Kal. Septemb.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et beati Ruffi intercessionibus confidentes, nec minis adversantium, nec ullo conturbetur incursum. Per.

Secreta.

intercessio, quæsumus, Domine, sancti tui Ruffi munera nostra commendet, nosque in ejus veneratione tuæ Majestatis reddat acceptos. Per.

Postcommun.

Somentes gaudia sempiterna de participatione sacramenti, et festivitate beati martyris tui Ruffi, suppliciter deprecamur, ut quæ sedula servitute, donante te, gerimus, dignis sensibus tuo munere capiamus. Per Dominum.

LI.

IN NATAL. SANCTI HERMIS.

V Kal. Septemb.

Sancti nos, quæsumus, Domine, Hermis natalitia votiva lætificent, et suæ beneficiis intercessionis adtollant. Per Dominum.

Secreta.

Munera nostra, quæsumus, Domine, propitiatus adsume; et ut digne tuis famulemur altaribus, sancti tui nos Hermis intercessione custodi. Per.

Postcommun.

Exultet, quæsumus, Domine, populus tuus in sancti tui commemoratione Hermis; et cujus votivo lætatur officio, suffragio relevetur optato. Per.

LII.

IN DIE PASSIONIS SANCTI JOHANNIS BAPTISTÆ.

VIII Kal. Septemb. *

Sancti Johannis Baptistæ et martyris tui, Domine, quæsumus, veneranda festivitas salutaris auxilii nobis præstet effectum. Per.

Perpetuis nos, Domine, sancti Johannis Baptistæ tuere præsidii; et quanto fragiliores sumus, tanto magis necessariis adtolle suffragiis. Per.

Secreta.

Munera tibi, Domine, pro sancti martyris Johannis Baptistæ passione deferimus, ^b quia dum finitur in terris, factus est cælesti sede ^c perpetuus. Per.

Postcommun.

Conferat nobis, Domine, sancti Johannis ^d utrumque solemnitas, ut magna sacramenta quæ sumpsimus, ^e significata veneremur, et in nobis potius ædita gaudeamus. Per Dominum

LIII.

IN NATAL. SANCTI PRISCI.

Kal. Septemb.

Omnipotens sempiterna Deus, fortitudo certantium, et martyrum palma, solemnitatem hodierni diei propitiis intueri, et Ecclesiam tuam continua

* Bedæ, cap. 26, sive lib. II, cap. 6, in Marcum hæc habet de passione Joannis præcursoris: « In libro Sacramentorum natale ejus quarto Kalendarum Septembrium denotatum est; et in Martyrologio, quod Eusebii et Hieronymi vocabulis insignitum est, legitur quarto Kal. Sept. in Edessa, etc. »

^b Apud Menardum: qui dum.

A fac celebritate lætari, et intercessione beati martyris Prisci omnium intercedentium vota proficiis. Per.

Secreta.

Ejus tibi precibus, Domine, quæsumus, grata reddatur oblatio, pro cujus est festivitate immolanda. Per.

Postcommun.

Præsta, quæsumus, Domine, ut, sacramenti tui participatione vegetati, sancti quoque martyris Prisci precibus adjuvemur. Per.

LIIII.

IN NATIVIT. SANCTÆ MARIE.

VI Id. Septemb.

Adjuvet nos, quæsumus, Domine, sanctæ Mariæ gloriosa intercessio, cujus etiam diem, quo felix ejus est inchoata nativitas, meminimus. Per.

Secreta.

Suscipe, Domine, quæsumus, hostias placationis et laudis, quas tibi offerimus pro Nativitate beatæ et gloriosæ semperque virginis Dei genitricis Mariæ, et sanctis ejus intercessionibus cunctis nobis proficiant ad salutem. Per.

Postcommun.

Adesto, quæsumus, Domine, fidelibus tuis, ut quæ sumpserunt fideliter, et mente sibi, et corpore beatæ Mariæ intercessione custodiant. Per.

Item alia.

Sumptis, Domine, sacramentis, intercedente beata et gloriosa semperque virgine Dei genitrice Maria ad redemptionis æternæ, quæsumus, proficiamus augmentum. Per

LV.

IN NATAL. SANCTI GURGONII

V Id. Septemb.

Sanctus, Domine, Gurgonius sua nos intercessione lætificet, et pia faciat solemnitate gaudere. Per Dominum.

Grata sit tibi, Domine, nostræ servitutis oblatio, qua sanctus Gurgonius martyr intervenit. Per.

Familiam tuam, Deus, suavitas illa contingat: vegetet, qua in martyre tuo Gurgonio Christi tui bono jugiter odore pascatur. Per Dominum.

LVI.

IN EXALT. SANCTÆ CRUCIS.

XVIII Kal. Octob.

Deus, qui nos bodierna die Exaltatione sanctæ crucis annua solemnitate lætificas, præsta ut cujus mysterium in terra cognovimus, ejus redemptionis præmia consequamur. Per.

Secreta.

Devotas, Domine, humilitatis nostræ preces et hostias misericordiæ tuæ præcedat auxilium, et salutem, quam per Adam in paradiso ligni clauserat

^c Apud eundem: perpetuus, quæsumus, ut ejus obtentu nobis proficiat ad salutem.

^d Apud Menardum ita etiam habetur. Pamelius vero legit: beata solemnitas.

^e Apud Pamelium idem legitur; sed apud Menardum habetur: digne veneremur, et nobis salutaria sentiamus.

temerata præsumptio, ligni rursus fides aperiat. A
Per Dominum.

Postcommun.

Adesto familiæ tuæ, quæsumus, clemens et misericors Deus ^a in adversis et prosperis preces exaudias, et nefas adversariorum per auxilium sanctæ crucis digneris conterere, ut portum salutis tuæ valeant apprehendere. Per.

LVII.

IN NATAL. SANCTORUM CORNELI ET CYPRIANI.

XVI Kal. Octob.

Beatorum martyrum pariterque pontificum Corneli, et Cypriani nos, Domine, quæsumus, festa tueantur, et eorum commendet oratio veneranda. Per.

Secreta.

Plebis tuæ, Domine, munera benignus intende, quæ majestati tuæ pro sanctorum martyrum Corneli et Cypriani solemnitatibus sunt dicata. Per.

Postcommun.

Sacro munere vegetatos sanctorum martyrum Corneli et Cypriani natalitia nos tibi, Domine, quæsumus, commendet oratio. Per Dominum.

LVIII.

IN NATAL. SANCTORUM COSMÆ ET DAMIANI.

V Kal. Octob.

Magnificet te, Domine, sanctorum Cosmæ et Damiani beata solemnitas, ^b quia et illis gloriam sempiternam, ^c opem nobis ineffabili providentia contulisti. Per.

Secreta.

In tuorum, Domine, pretiosa morte justorum sacrificium illud offerimus, de quo martyrium sumisit omne principium. Per.

Postcommun.

Sit nobis, Domine, sacramenti tui certa salvatio: quæ beatorum martyrum tuorum Cosmæ et Damiani meritis imploratur. Per Dominum.

LVIII.

ORATIONES IN SANCTI ARCHANGELI MICHAELIS.

III Kal. Octob

Da nobis, omnipotens Deus, beati archangeli Michaelis ^d eo tenus honore proficere, ut cujus in terra gloriam prædicamus, precibus adjuvemur in cælis. Per.

Beati archangeli Michaelis interventione suffulti, supplices te, Domine, deprecamur, ut quos honore prosequimur, contingamus et mente. Per.

Perpetuum nobis, Domine, tuæ miserationis præsta subsidium, quibus et angelica præstitisti suffragia non deesse. Per.

Secreta.

Munus populi tui, Domine, quæsumus, dignanter adsume, quod non nostris meritis, sed sancti archangeli tui Michaelis deprecatione sit gratum. Per.

Postcommun.

Adesto plebi tuæ, misericors Deus; et ut gratiæ tuæ beneficia potiora percipiat, beati Michaelis archangeli fac supplicem deprecationibus sublevari. Per.

LX

ORAT. IN JEJUNIO

Mensis septimi.

Præsta, quæsumus, Domine, fidelibus tuis, ut juniorum veneranda solemnitas et congrua pietate suscipiant, et segura devotione percurrant. Per.

Deus, qui te sinceris asseris manere pectoribus, da nobis tua gratia tales existere, in quibus habitare digneris. Per.

Secreta.

B Deus, qui de his terræ fructibus tua sacramenta constare voluisti, præsta, quæsumus, ut opem nobis et præsentis vitæ conferas et futuræ. Per

Postcommun.

Salutari tuo munere, Domine, satiati, supplices deprecamur, ut cujus lætamur gustu, renovemur effectum. Per Dominum.

IN SEXTA FERIA

Mensis septimi.

Inchoata jejunia, Domine, quæsumus, benigno favore proseguere; et sicut ab alimentis in corpore, ita a vitis jejunemus in mente. Per.

Secreta.

Hujus te, Domine, muneris oblatione placemus, C et perpetuæ vitæ participes hujus operatione redamur. Per.

Postcommun.

Cælestis mensæ, quæsumus, Domine, sacrosancta libatio corda nostra purget semper et pascat. Per.

IN XII LECTIOHE.

Die Sabbati.

Tribue, quæsumus, Domine, fidelibus tuis ut jejuniis mensis septimi convenienter aptentur, et suscepta solemniter castigatio corporalis ad fructum cunctarum transeat animarum. Per

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui se, adligendo carnem, ab alimentis abstinet, sectando justitiam, culpa jejundet. Per Dominum nostrum.

D Deus humanæ salutis operator, da nobis exercere jejunia congruenter, quibus nostræ substantiæ sempiterna remedia providisti. Per.

Suscipe, Domine, preces populi supplicantis, et nostri vota jejunii salutaris tui perfice sacramentum. Per.

Omnipotens tua, Domine, prompta mente laudantes, jejunia tibi sacra deferimus, ut dum ingrati de perceptis existimus, efficiamur percipiendis fructibus gratiores. Per Dominum.

Deus, qui tribus pueris mitigasti flammam igneam, concede, quæsumus, ut nos famulos tuos non exurat flamma vitiorum. Per.

^a Pamelius: *ut adversis.*

^b Apud eundem: *qua et.*

^c Pamelio: *et opem.*

^d Apud Pamelium: *eatenus.*

Secreta

Hæc hostia, Domine, quæsumus, et vincula nostræ iniquitatis absolvat, et tuæ nobis misericordiæ dona conciliet. Per.

Postcommun.

Perficiant in nobis, Domine, quæsumus, tua sacramenta quod continent, ut quæ nunc specie gerimus rerum veritate capiamus. Per.

Ad populum.

Auxiliare, Domine, populo tuo, ut, sacræ devotionis proficiens incrementis, et tuo semper munere gubernetur, et ad redemptionis æternæ pertineat, te docente, consortium. Per Dominum.

LXI.

IN NATAL. SANCTORUM MARCELLI ET APULI.

Non. Octob.

Sanctorum tuorum nos, Domine, Marcelli et Apulei beata merita prosequantur, et suo semper perficiant amore serventia. Per.

Secreta.

Majestatem tuam nobis, Domine, quæsumus, hæc hostia reddat immolanda placatam, tuorum digna postulatione sanctorum. Per.

Postcommun.

Sacramentis, Domine, manuum receptis, et sanctorum tuorum Marcelli et Apulei contra omnes nequitias irruentes armis celestibus protegamur. Per Dominum nostrum.

LXII.

IN NATAL. SANCTORUM QUATUOR CORONATORUM, COSTIANI, CLAUDI, CASTORI, SIMPRONIAM.

VI Id. Novembris.

Anna martyrum tuorum, Domine, vota, recurrimus, Majestatem tuam suppliciter deprecantes, ut cum temporalibus incrementis prosperitati æternæ Coronatorum capiamus augmentis. Per.

.....
Hostias tibi, Domine, pro martyrum tuorum Coronatorum commemoratione deferimus, supplicantes, ut indulgentiam nobis pariter conferant et salutem. Per.

Postcommun.

Sanctorum tuorum Coronatorum, quæsumus, Domine, semper nos lætificent festa, et majestati tuæ perpetua placatione commendent. Per.

LXIII.

IN ^b NATAL. SANCTÆ CÆCILIÆ.

XI Kal. Decemb.

Sanctæ martyre tuæ Cæcilie supplicationibus tribue nos fovendi, ut cujus venerabilem solemnitatem prævenimus obsequio, ejus intercessionibus commendemur. Per Dominum.

Secreta.

Suscipe, Domine, sacrificium placationis et laudis, quod nos, interveniente sancta tua Cecilia, cujus

Adde: *Secreta.*

^b In marg. vigil.

^c Decemb.

^d In Missali Romano: *affectu.*

A festivitatem prævenimus, et perducatur ad veniam, et in perpetuam gratiarum constituat actionem. Per.

Postcommun.

Libantes, Domine, mensæ tuæ beata mysteria, quæsumus, ut martyre Interventione sanctæ Cæcilie et præsentis nobis misericordiam confert et æternam. Per.

LXIII.

ITEM IN NATAL. EJUSDEM.

X Kal. Octob.

Omnipotens sempiternus Deus, qui eligis infirmos mundi, ut fortia quæque confundas, da nobis in festivitate sanctæ martyre tuæ Cæcilie congrua devotione gaudere, ut et potentiam tuam in ejusdem passione percipiamus auxilium. Per.

Exaudi nos, Deus salutaris noster, ut sicut de sanctæ Cæcilie festivitate gaudemus, ita piæ devotionis erudiamur effectum. Per Dominum.

Crescat, Domine semper in nobis sanctæ jocunditatis affectus, et beatæ Cæcilie martyre tuæ veneranda festivitas augeatur. Per Dominum.

Secreta.

^c Quæsumus, virtutum cælestium Domine, ut sacrificia pro sanctæ Cæcilie solemnitate delata desiderium nos ^d temporalem doceant habere contemptum, et ambire dona faciant cælestium gaudiorum. Per.

Postcommun.

Hæc nos, Domine, gratia tua, quæsumus, semper exerceat, ut divinis instauret nostra corda mysteriis, et sanctæ Cæcilie martyre tuæ commemoratione lætificet. Per.

LXV.

IN NATAL. SANCTI CLEMENTIS.

IX Kal. Decemb.

Natalem beati Clementis sacerdotis et martyris tui natalitia veneranda, quæsumus, Domine, Ecclesia tua devota suscipiat, et fiat magnæ glorificationis amore devotior. Per.

Secreta.

Sacrificium tibi, Domine, laudis offerimus pro sancti celebritate Clementis, ut propitiationem tuam, quam nostris operibus non meremur, pii suffragatoris intercessionibus adsequamur. Per.

Postcommun.

^d Beati Clementis, Domine, natalitia fidelibus tuis munere suffragetur; et qui tibi placuit, nobis imploret auxilium. Per Dominum nostrum.

LXVI.

IN NATAL. S. FELICITATIS.

Item IX Kal. Dec.

Intercessio nos, quæsumus, Domine, sanctæ Felicitatis martyre tuæ vota confovet, ut ejus sacrata natalitia et temporaliter frequentemus, et conspiciamus æterna. Per.

^c Ambrosiana missa apud Pamelium: *Tribue, quæsumus, virtutum cælestium Deus.*

^d In eadem missa: *temporale.*

Secreta.

Munera tibi, Domine, pro sanctæ Felicitatis gloriosa commemoratione deferimus, a quæ nobis hujus solemnitas effectu et confessione dedicavit et sanguine. b Per.

Postcommun.

Præsta, Domine, quæsumus, ut, sacramenti tui participatione vegetati, sanctæ Felicitatis quoque martyris precibus adjuventur. Per.

LXVII.

IN NATAL. SS. MARTYRUM SATURNI, CRISANTI, MAURI, DARIÆ, ET ALIORUM.

III Kal. Decemb.

Beatorum martyrum, Domine, Saturnini et Crisanti adsit oratio, ut quos obsequio veneramus, pio jugiter experiamur auxilio. Per.

Secreta.

Populi tui, Domine, quæsumus, tibi grata sit hostia, quæ natalitibus sanctorum martyrum tuorum Saturnini et Crisanti solemnitatibus immoletur. Per.

Postcommun.

Mysteriis, Domine, replenti sumus; votis et gaudiis, præsta, quæsumus, ut, per intercessionem sanctorum martyrum tuorum Saturnini et Crisanti, quæ corporaliter agimus spiritualiter consequamur. Per Dominum.

LXVIII.

IN VIGIL. SANCTI ANDRÆ.

III Kal. Decemb.

Tuere nos, misericors Deus, et beati Andræ apostoli tui, cujus natalitia prævenimus, semper gubernæ præsidii. Per.

Secreta.

Apostolicæ reverentiæ culmen offerimus, sacris mysteriis imbuendum; præsta, Domine, quæsumus, ut beati Andræ suffragiis, cujus natalitia præimus, hic plebs tua semper ei sua vota deprobat, et desiderata percipiat. Per Dominum.

Reverentiæ tuæ dicato jejunio gratulantes, quo apostolica beati Andræ merita desideratis prævenimus officiis, et ad eandem celebrandam solemniter præparemus. Per

Postcommun.

Purificent semper et muniant tua sacramenta nos, Domine, et beati Andræ apostoli tui intercessionem ad perpetuæ ducant salvationis effectum. Per.

LXVIII.

ITEM IN NATAL. MEDARDI.

Prid. Kal. Decemb.

Majestatem tuam, Domine, suppliciter exoramus, ut sicut Ecclesie tuæ sanctus Andreas apostolus extitit prædicator et rector, ita sit pro nobis perpetuus suffragator. Per Dominum nostrum.

a Apud Pamelium: *absecrantes, ut quæ nobis hujus solemnitatis effectum.*

b Apud eundem additur: *miserationis quoque tuæ consilium impleret auxilium.*

c Apud Pamelium et Medardum legitur: *ut cujus honore.*

A Beatus Andreas pro nobis, Domine, quæsumus, imploret apostolus, ut, et nostris reatibus absoluti, tinctis etiam periculis eruiamur. Per.

Secreta.

Sacrificium nostrum tibi, Domine, quæsumus, beati Andræ precatio sanctâ conciliet, et e ut cujus honorem solemniter exhibetur, meritis efficiatur acceptum. Per.

Qui Ecclesiam tuam d in apostolis tribuisti consistere fundamentis. De quorum collegio beati Andræ solemnia celebrantes, tua, Domine, præconia non tacemus. Et ideo cum.

Postcommun.

Beati Andræ apostoli tui, Domine, quæsumus, intercessione nos adjuva, pro cujus solempitate percipimus tua sancta lætantes. Per Dominum.

LXX.

IN OCTABAS SANCTI ANDRÆ APOSTOLI

VII Id. Decemb.

Protegat nos, Domine, sæpius beati Andræ apostoli repetita solemnitas, ut cujus patrocinia sine intermissione recollimus, perpetua defensione sentiamus. Per.

Secreta.

Indulgentiam nobis præbeant hæc munera, quæsumus, Domine, largiorem, quæ venerabilis Andræ suffragiis offeruntur. Per Dominum.

Postcommun.

Adjuvet familiam tuam, tibi, Domine, supplicando, venerandus Andreas apostolus tuus, et pius intercessor e efficiat, qui tui nominis exstitit prædicator. Per Dominum.

LXXI.

IN NATAL. SANCTI THOMÆ APOSTOLI.

XII Kal. Januar.

Da nobis, quæsumus, Domine, beati apostoli Thomæ solemnitatibus gloriarî, ut ejus semper et patrocinii sublevemur, et fidem congrua devotione sectamur. Per.

Secreta.

Debitum, Domine, nostræ reddimus servitutis, suppliciter exorantes, ut suffragiis beati apostoli Thomæ in nobis tua munera tuearis, cujus honorando confessionem, laudis f tuæ hostias immolamus. Per.

Postcommun.

Conserva, Domine, populum tuum; et quem sanctorum tuorum præsidio non desinis adjuvare, perpetuis tribus gaudere remediis. Per.

LXXII.

ORAT. IN NATAL. PLURIMORUM SANCTORUM.

Exaudi, Domine, populum eam sanctorum tuorum tibi patrocinio supplicantem, et temporalis vitæ nos tribuas pace gaudere, et æternæ reperire subsidia. Per.

d Apud Menardum, in natali sancti Thomæ: *in apostolicis.*

e Apud eundem in vigilia sancti Andræ: *efficiatur.*

f Tuæ, vel tui, ut in Exemplari. Menardus: *tibi.*

Secreta.

Preces, Domine, tuorum respice oblationesque fidelium, ut et tibi grata sint perpetuo festivitate sanctorum, et nobis conferant tuæ propitiationis auxilium. Per.

Postcommun.

Sanctorum tuorum, Domine, intercessione placatus, præsta, quæsumus, ut quæ temporali celebramus actione, perpetua salvatione capiamus. Per.

LXXIII.

ITEM ALIA MISSA.

Præsta, Domine, quæsumus, ut sicut sanctorum tuorum nos natalitia celebranda non deserunt; ita jugiter suffragiis conitentur. Per.

Adesto, Domine, populo tuo cum Sanctorum patrocinio supplicanti: ut quod propria fiducia non præsumit; suffragantium meritis^a consequatur. Per Dominum.

Secreta.

Salutari sacrificio, Domine, populus tuus semper exultet, quo et debitus honor sacris martyribus exhibetur, et sanctificationis tuæ munus acquiritur. Per.

Postcommun.

Et natalitiis sanctorum, Domine, et sacramenti munere vegetati, quæsumus, ut bonis, quibus per tuam gratiam nunc fovemur, perfruamur æternis. Per.

LXXIV.

ITEM ALIA MISSA.

Sancti tui, quæsumus, Domine, jugiter nobis a te et veniam postulent et profectum. Per.

Deus, qui nos et sanctorum martyrum solemnitatibus, et confessorum gloria circumdas et protegis, præsta nobis eorum semper et imitatione proficere, et emundatione fulgere. Per.

Secreta.

Hæc hostia, Domine, quæsumus, solemniter immolanda pro tuorum commemoratione justorum, conscientias nostras semper et mundet et protegat. Per.

Postcommun.

Votiva, Domine, dona percipimus, quia sanctorum nobis precibus et præsentis, quæsumus, vitæ pariter et æternæ tribue conferre præsidium. Per Dominum nostrum.

LXXV.

ITEM ALIA MISSA.

Fac nos, Domine, quæsumus, sanctorum tuorum semper festa sectari, quorum suffragiis protectionis tuæ dona sentimus. Per.

Secreta.

Fiat, Domine, quæsumus, hostia sacranda placabilis, pretiosi celebritate martyrii, quæ et peccata nostra purificet, et sanctorum tibi vota conciliet famulorum. Per.

Postcommun.

Quæsumus, omnipotens Deus, ut sanctorum tuo-

^a Ita emendavimus ex Pamelio, cum male in Exemplari legatur: consequamur

A rum cælestibus mysteriis celebrata solemnitas indulgentiam nobis tuæ propitiationis adquirat. Per Dominum.

LXXVI.

ITEM ALIA MISSA.

Majestati tuæ nos, Domine, martyrum supplicatio beata conciliet, ut qui incessabiliter actibus nostris offendimus, justorum precibus expiemur. Per.

Martyrum tuorum nos, Domine, semper festa lætificent, et quorum celebramus meritum, expiemur auxilium. Per.

Secreta.

Accepta tibi sit, Domine, sacratæ plebis oratio pro tuorum honore sanctorum, quorum meritis semper cœpisse in tribulatione agnoscit auxilium. Per.

Postcommun.

Jugiter nos, Domine, sanctorum tuorum vota ætificent, et patrocinia nobis martyrum ipsæ semper festivitates exhibeant. Per.

LXXVII.

ITEM ALIA MISSA.

Magnificantes, Domine, clementiam tuam, suppliciter exoramus, ut qui nos sanctorum tuorum frequentibus facis natalitiis interesse, perpetuis tribus gaudere consortiis. Per Dominum.

Da nobis, omnipotens Deus, in sanctorum tuorum te semper commemoratione laudare, quia refovere curabis, quos in honore tuo perseverare concedis. Per.

Secreta.

Accepta tibi sit in conspectu tuo, Domine, nostræ devotionis oblatio, et eorum nobis fiat supplicatione salutaris, pro quorum solemnitate defertur. Per.

Postcommun.

Ad defensionem fidelium, Domine, quæsumus, dexteram tuæ Majestatis extende; et ut perpetua pietatis protectione mundantur, intercessio pro his non desit martyrum continuata sanctorum. Per.

LXXVIII.

ITEM ALIA MISSA.

Fraterna nos, Domine, martyrum tuorum corona lætificet, quæ et fidei nostræ præbeat incitamenta virtutum, et multiplici nos suffragio consoletur. Per.

Præsta, quæsumus, Domine, ut sicut nobis indiscreta pietas horum martyrum beatorum individuae charitatis præbet exemplum, sic spiritum gratiæ tuæ, quo jugiter maniamur, semper impleret. Per.

Secreta.

Iterata mysteria, Domine, pro sanctorum martyrum devota mente tractamus, quibus nobis et præsidium crescit et gaudium. Per.

Postcommun.

Cælesti munere saginati, quæsumus, Domine Deus noster, ut hæc nobis dona martyrum tuorum duplicatio beata sanctificet. Per.

LXXVIII.

ITEM ALIA MISSA.

Domine Deus noster, multiplica super nos gratiam tuam; et quorum celebramus gloriosa certamina, tribue subsequi in sancta professione victoriam. Per.

Secreta.

Suscipe, Domine, quæsumus, munera populi tui pro martyrum festivitate sanctorum, et sincero nos corde fac eorum natalitii interesse. Per.

Postcommun.

Sacramenti tui, Domine, quæsumus, sumpta benedictio corpora nostra mentesque sanctificet, et perpetuæ misericordiæ nos præparet ascribendos. Per Dominum.

LXXX.

ORAT. DE ADVENTU DOMINI.

Excita, Domine, potentiam tuam, et veni, et quod Ecclesiæ tuæ usque in finem sæculi promisisti clementer operare. Per.

Excita, Domine, potentiam tuam, et magna nobis virtute succurre, ut per auxilium gloriæ tuæ, quod nostra peccata præpediunt, indulgentia tuæ propitiationis acceleret. Per.

Secreta.

Placare, Domine, quæsumus, humilitatis nostræ precibus et hostiis; et ubi nulla suppetunt suffragia meritorum, tuæ nobis indulgentiæ succurre præsidii. Per.

¶ Deus cui proprium est ac singulare quod bonus es, et nulla unquam a te es commutatione diversus, propitiare supplicationibus nostris, et Ecclesiæ tuæ misericordiam tuam, quam confitentur, ostende, manifestans plebi tuæ Unigeniti tui mirabile Sacramentum, ut in universitate nationum perficiatur quod per Verbi tui Evangelium promisisti, et habet plenitudo adoptionis, quod pertulit testificatio veritatis. Per Christum Dominum.

Postcommun.

Repleti cibo ^a spiritali alimonix, supplices te deprecamur, omnipotens Deus, ut hujus participatione mysterii, doceas nos terrena despiciere, et amare cælestia, atque omni nexu mortiferæ cupiditatis exutos regno perpetuæ libertatis consortes efficias. Per Dominum.

LXXXI.

ITEM ALIA MISSA.

Excita, Domine, quæsumus, corda nostra ad præparandas Unigeniti tui vias, ut per ejus adventum purificatis tibi servire mentibus mereamur. Per.

Præveniat nos, quæsumus, omnipotens Deus, tua gratia semper et subsequatur, ut ^b cum adventum Unigeniti tui, quem summo cordis desiderio sustinemus, et præsentis vitæ subsidia et futuræ etiam consequamur. Per.

Conscientias nostras, quæsumus, omnipotens Deus,

^a Apud Menardum, in hebdomada 3 ante Natale Domini: *spiritalis*.

^b Pamelius habet: *per adventum*.

A cotidie visitando purifica, ut, veniente Domino Filio tuo, paratam sibi in nobis inveniat mansionem. Per.

Fac nos, quæsumus, Domine Deus noster, pervigiles atque sollicitos adventum expectare Christi Filii tui Domini nostri, ut dum venerit pulsans, non dormientes peccatis, sed vigilantes et in suis inveniat laudibus exultantes. Per.

Secreta.

Sacrificium tibi, Domine, celebrandum pacatus intende, quod et nos a vitiis nostræ conditionis emundet, et tuo nomini reddat acceptos. Per.

Postcommun.

Sumptis muneribus, Domine, quæsumus ut cum frequentatione mysterii crescat nostræ salutis effectus. Per.

B

LXXXr.

ITEM ALIA MISSA

Præcinge, quæsumus, Domine Deus noster, lumbos mentis nostræ divina, tua virtute ^c potentium, ut veniente Domino nostro Jesu Christo Filio tuo, digni inveniamur æternæ vitæ convivio, et vota cælestium dignitatum ab ipso percipere mereamur. Per.

Adjuva, Domine, fragilitatem plebis tuæ, ut ad votivum magnæ festivitatis effectum, et corporaliter gubernata percurrat, et ad perpetuam gratiam devota mente perveniat. Per.

Secreta.

Grata tibi sint, Domine, munera, quibus mysteria celebrantur nostræ libertatis et vitæ. Per.

Postcommun.

C Animæ nostræ, quæsumus, omnipotens Deus, hoc potiantur desiderio, ut a tuo Spiritu inflammentur, ut sicut ^d lampadas divino munere satiati, ante conspectum venientis Christi Filii tui velut clara lumina fulgeamus. Per.

LXXXIII.

ITEM ALIA MISSA.

Festina, quæsumus, ne tardaveris, Domine, et præsidium nobis tuæ pietatis impende, ut opportunis consolationibus sublevantur, qui in tua miseratione confidunt. Per.

D Concede, quæsumus, omnipotens Deus, hanc gratiam plebi tuæ, adventum Unigeniti tui cum summa vigilantia expectare, ut, sicut ipse auctor nostræ salutis docuit, velut fulgentes lampadas in ejus occursum nostras animas præparemus. Per.

Voci nostræ, quæsumus, Domine, aurea tuæ pietatis accommoda, et cordis nostri tenebras lumine tuæ visitationis illustra. Per.

Secreta.

Sacrificiis præsentibus, Domine, quæsumus, intende placatus, ut et devotioni nostræ proficiant et saluti. Per.

Postcommun.

Da, quæsumus, omnipotens Deus, cunctæ familiæ tuæ hanc voluntatem in Christo Filio tuo Domino

^c Apud eundem: *potenter*.

^d Apud Menardum, hebdomadæ 5 ante Natale Domini: *lampades*.

nostro venienti in operibus justis aptos occurrere, et a
ejus dexteræ sociati, regnum mereantur possidere
caeleste. Per.

LXXXIII.

ITEM ALIA MISSA.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut redemtionis nostræ ventura solemnitas, et præsentis nobis vitæ subsidia conferat, et æternæ vitæ beatitudinis præmia largiatur. Per Dominum.

Excita, quæsumus, Domine, potentiam tuam, et veni, ut illi qui in tua pietate confidunt ab omni cunctis adversitate liberentur. Per.

Exsultemus, quæsumus, Domine, Deus noster, omnes recti corde in unitate fidei congregati, ut veniente Salvatore nostro Filio tuo, immaculati occurramus illi in ejus sanctorum comitatu. Per eundem Dominum.

Fac nos, Domine, quæsumus, mala nostra toto corde respuere, ut veniente Filio tuo Domino nostro, bona ejus capere valeamus. Per.

Secreta.

Devotionis nostræ tibi, Domine, quæsumus, hostia jagiter immoletur, quam et sacri poragat instituta mysterii, et salutatio tua nobis mirabiliter operetur. Per Dominum.

Postcommunio.

Proces populi tui, quæsumus, Domine, clementer exaudi, ut qui de adventu Unigeniti tui secundum carnem lætantur, in secundo eum venerit in majestate sua, præmium æternæ vitæ percipiant. Per.

Indignos, quæsumus, Domine, famulos tuos, quia actionis propriæ culpa contristat, Unigeniti tui nos adventu lætificæ. Per Dominum.

Quæsumus, omnipotens Deus, præces nostras respice, et tuæ super nos viscera pietatis impende, ut qui ex nostra culpa affligimur, Salvatore nostro adveniente, respiremus. Per.

Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui sub peccati jogo ex debito deprimimur, expectata Unigeniti tui nova nativitate liberemur. Per.

Excita, Domine, potentiam tuam, et veni, ut tua propitiatione salvemur. Per.

Festina, ne tardaveris, Domine, Deus noster, et a diabolico furere nos potenter libera. Per.

Porrige nobis, Domine, dexteram tuæ venerationis, et veni, et peccata nostra propitius absolve. Per.

Deus, qui prospicis quia ex nostra pravitate affligimur, concede propitius, ut ex tua visitatione consolamur. Per Dominum.

Festinas, omnipotens Deus, in occursum Philii tui Domini nostri, nulla impediant opera actus terreni, sed caelestis sapientie eruditio faciat nos ejus esse consortes. Per Dominum.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut Filii tui ventura solemnitas, et præsentis nobis vitæ remedia conferat, et præmia æterna concedat. Per.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut qui pro

peccatis nostris meremur affligi, per adventum Filii tui a cunctis adversitatibus liberemur. Per.

Deus, qui nos redemptionis nostræ annua expectatione lætificas, præsta ut Unigenitum Filium tuum quem Redemptorem læti suscipimus, venientem quoque Judicem securi videamus. Per.

LXXXV.

ORAT. ET PRECES

Menſis decimi. Feria IIII.

Deus, qui conspicias quia in tua pietate confidimus, concede propitius ut de caelestis semper protectione gaudeamus. Per.

Subveniat nobis, Domine, misericordia tua et ab imminetibus peccatorum nostrorum periculis te mereamur veniente salvari. Per.

Secreta.

Ecclesie tuæ, Domine, munera placatus adsume, quæ et misericors offerenda tribuisti, et in nostram salutis potenter efficias transire mysterium. Per.

Referentes gratiarum de præteritis devotionem, promittis quæ ventura sunt præstanda confidimus, nec est nobis seminum desperanda fecunditas, cum pro supplicationibus nostris annua devotione venerandus etiam matris Virginis fructus salutaris intervenit Christus Dominus noster. Quem audant.

Postcommunio.

Teorum nos, Domine, largitate donorum et temporalibus adtolle præsidis, et conversatione tibi placeat, et secunda deseruiat. Per Dominum.

Ad populum.

Esto, Domine, plebi tuæ sanctificator et custos, et beatæ Mariæ munus præsidis et conversatione tibi placeat, et secunda deseruiat. Per Dominum.

In sexta feria

Hujus nobis parsimonie, quæsumus, Domine, præbe mensuram, ut quod licentiæ carnis auferimus, salutarem nobis fructum acquirat. Per.

Deus, qui nostram conspicias semper infirmitatem destitui, adventus tui nos visitatione custodi. Per.

Adesto, quæsumus, omnipotens Deus, atque in eunctis actionibus nostris et aspiranda nos præveni, et adjuvando custodi. Per.

Secreta.

Præsta, Domine, quæsumus, ut dicato muneri congruentem nostræ devotionis offeramus affectum. Per.

Postcommunio

Refecti vitibus affmentis, quæsumus, Domine, ut quod tempore nostræ mortalitatis exequimur, immortalitatis tuæ munere consequamur. Per.

Ad populum.

Respice, Domine, quæsumus, propitius ad plebem tuam, et quam divinis tribuis proficere sacramentis, ab omnibus absolve peccatis. Per Dominum nostrum.

Sabbato in XII lectiones.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et præ-

sentis vota jejunii placita tibi devotione exhibere, **A** concede, quæsumus, ut nos famulos tuos non exurit flamma vitiorum. *Per.*

Converte nos, Deus sanctaris noster, et ut nobis jejunium corporale proficiat, mentes nostras cælestibus iusticie disciplinis. *Per.*

Deus, qui, pro animarum expiatione nostrarum, sacri jejunii instituta mandasti, fragilitati nostræ adjumenta concede, et effectum cælestium mandatorum benignus inspira. *Per Dominum.*

Miserationum tuarum, Domine, quæsumus, præveniamur auxilio, et in hujus solemnitate jejunii omnium tibi sit devotio grata fidelium. *Per.*

Preces populi tui, quæsumus, Deus, clementer exaudi, ut qui juste pro peccatis nostris adfigimur, pietatis tuæ visitatione consolemur. *Per.*

Post benedict.

Deus, qui tribus pueris mitigasti flammam ignium,

A concede, quæsumus, ut nos famulos tuos non exurit flamma vitiorum. *Per.*

Secreta.

Ecclesie tuæ, Domine, munera sanctifica concede, ut per hæc veneranda mysteria pane cælesti refici mereamur. *Per.*

Postcommun.

Prosint nobis, Domine, sumpta mysteria pariterque nos et a peccatis exuant, et præsidii tuæ protectionis adtollant. *Per.*

Ad populum.

B Veniat, Domine, quæsumus, populo tuo supplicanti tuæ benedictionis infusio, quæ diabolicas ab eodem repellat insidias, quæ fragilitatem mundi et protegat, quæ inopem sustentet et fovet, *Per Dominum nostrum Jesum Christum.*

A † Ω

INCIPIT LIBER TERTIUS,

ORATIONES ET PRECES CUM CANONE

PRO DOMINICIS DIEBUS.

I.

Deus, qui diligentibus te bona invisibilia præparasti, infunde cordibus nostris tui amoris affectum, ut te in omnibus et super omnia diligentes, promissiones tuas, quæ omne desiderium superant, consequamur. *Per Dominum nostrum.*

Col.

Deus, qui in sanctis habitas, et pla corda non deseris, libera nos a terrenis desideriis et cupiditate carnali, ut, nullo in nobis regnante peccato, tibi soli Domino liberis mentibus serviamus. *Per.*

Secreta.

Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, et hæc oblationes famulorum famularumque tuarum benignus assume, ut quod singuli obtulerunt ad honorem nominis tui, cunctis proficiat ad salutem. *Per.*

Postcommun.

Quos cælesti, Domine, dona satiasti, præsta, quæsumus, ut a nostris mundemur occultis, et ab hostium liberemur insidiis. *Per Dominum.*

II

ITEM ALIA MISSA.

Deus virtutum, cujus est totum, quod est optimum, insere pectoribus nostris amorem tui nominis, et præsta ut et nobis religionis augmentum,

^a Menardus: sanctifica, et concede.

^b Lege: dona. — Apud Pamelium, Dominica 6 post Pentecosten: dono.

^c Apud eundem ibidem habetur: præsta in nobis.

^d quæ sunt bona nutrias ac vigilantia studium, quæsumus, nutrita custodias. *Per.*

Da nobis, Domine, quæsumus, ut in tua gratia veraciter confidentes, et quæ digna sunt postulemus, et jugiter postulata sumamus. *Per.*

Secreta.

Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, et hæc populi tui oblationes benignus assume, ut nullius sit irritum votum, et nullius vacua postulatio, præsta, ut quod fideliter petimus, efficaciter consequamur. *Per.*

Postcommun.

Repleti sumus, Domine, muneribus tuis, tribue, quæsumus, ut eorum et mundemur affectu, et muniamur auxilio. *Per.*

III.

ITEM ALIA MISSA.

Deus, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, te supplices exoramus, ut noxia cuncta submoveas, et omnia nobis profutura concedas. *Per.*

Custodi nos, Domine, quæsumus, in tuo servitio constitutos, ut quibus famulatum esse vis sincere, propitius largire quod præcepisti. *Per.*

Secreta.

Deus, qui legalium differentias hostiarum unius

^d Pamelius: ut qua sunt.

^e Apud eundem: ac vigilantia studio quæ sunt.

^f Pamelius, Dominica 7 post Pentecosten legit: et ut.

^g Apud eundem: effectum.

sacrificii perfectione sanxisti, accipe ^a sacrificium **A** devotis tibi famulis, et pari benedictione sicut munera Abel justi sanctifica, ut quod singuli obtulerunt ad Majestatis tuæ honorem, cunctis proficiat ad salutem. Per.

Postcommun.

^b Cotidiani, Domine, quæsumus, munere sacramenti perpetuæ nobis tribue salutis augmentum. ^c Per Dominum.

III.

ITEM ALIA MISSA

Largire nobis, Domine, quæsumus, semper spiritum cogitandi quæ recta sunt, propitius, et agendi, ut qui sine te esse non possumus, secundum te ^d quærere valeamus. Per.

Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut viam **B** tuam devota mente currentes, subripiendum delictorum laqueos evadamus. Per.

Secreta.

Suscipe munera, quæsumus, Domine, quæ tibi de tua largitate deferimus, ut hæc sacrosancta mysteria, gratiæ tuæ operante virtute, præsentis vitæ nos conversatione sanctificent, et ad gaudia sempiterna perducant. Per.

Postcommun.

Sit nobis, Domine, reparatio mentis et corporis celeste mysterium, ut cujus exsequimur actionem, sentiamus ^e affectum. Per.

V.

ITEM ALIA MISSA.

Præsta, quæsumus, omnipotens et misericors **C** Deus, ut inter hujus vitæ caligines non ignorantia fallente mergamur; nec præcipiti studeamus voluntate peccare, sed cui fiduciam sperandæ pietatis indulges, optatæ misericordiæ præsta benignus effectum. Per.

Pateant aures misericordiæ, Domine, precibus supplicantium, ^f ut et petentibus desiderata concedas; fac tibi eos, quæsumus, placita postulare. Per.

Secreta.

Concede nobis hæc, quæsumus, Domine, frequentare mysteria, quia quotiens hujus hostiæ commemoratio ^g celebratur, opus nostræ redemptionis ^h exercetur. Per.

Postcommun.

Quæsumus, Domine Deus noster, ut quos divinis reparare non desinis sacramentis, tuis non destitutas benignus auxiliis. Per.

VI.

ITEM ALIA MISSA.

Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime et miserando manifestas, multiplica super nos gra-

^a Pamelius, Dominica 8 post Pentecosten habet. *sacrificium a devotis.*

^b Lege: *Cotidianis.*

^c Lege: *Per D. nostrum.*

^d Apud Pameliolum, Dominica 9 post Pentecosten legitur: *vivere.*

^e Idem: *effectum.*

^f Idem, Dominica 10 post Pent.: *et ut petentibus.*

tiam tuam, ut ad tua promissa currentes, celestium bonorum facias esse consortes. Per.

Secreta.

Tibi, Domine, sacrificia dicata reddantur, quæ sic ad honorem nominis tui deferenda tribuisti, ut eadem remedia fieri nostra præstares. Per.

Postcommun.

Quæsumus, Domine Deus noster, ut quos divinis reparare non desinis sacramentis, tuis non destitutas benignus auxiliis. Per.

VII

ITEM ALIA MISSA.

Omnipotens sempiternæ Deus, quæ abundantia pietatis tuæ et merita supplicum excedis et vota, effunde super nos misericordiam tuam, ut dimittas quæ conscientia metuit, et adjicias quod oratio non præsumit. Per.

Omnipotens sempiternæ Deus, a quo solo sancta desideria, recta consilia, et justa sunt opera, de servis tuis illam, quam mundus dare non potest, pacem, ut et corda nostra mandatis tuis dedita, et tempora sint tua protectione tranquilla. Per.

Secreta.

Respice, Domine, quæsumus, nostram propitius servitutem, ut quod offerimus sit tibi munus acceptum, sit nostræ fragilitatis subsidium. Per.

Postcommun.

Sentiamus, Domine, quæsumus, tui perceptione sacramenti subsidium mentis et corporis, ut in utroque salvati, cælestis remedii plenitudinæ gloriemur. Per.

VIII.

ITEM ALIA MISSA

Omnipotens sempiternæ Deus, per quem cœpit esse quod non erat; et factum est visibile, quod latet; stultitiam nostri cordis emunda: et quæ in nobis sunt vitiorum secreta purifica: ut possimus tibi, Domine, pura mente servire. Per.

Omnipotens et misericors Deus, de cujus munere venit, ut tibi a fidelibus tuis digne et laudabiliter serviat; tribue, quæsumus, nobis: ⁱ ut a promissionibus tuis sine offensione curramus. Per.

Secreta.

D Hostias, quæsumus, Domine, propitius ^j iste, quas sacris altaribus exhibemus: ut nobis indulgentiam ^k largiaris; tuo nomini dent honorem. Per.

Postcommun.

Vivificet nos, quæsumus, Domine, hujus participatio sanctæ mysterii; et pariter nobis expiationem tribuat et munimen. Per

^g Lege: *celebratum.*

^h Lege: *exercitum.*

ⁱ Pamelius, Dominica 13 post Pentecosten: *ad promissiones tuas.*

^j Forte *intuere*, aut *intende*. — Et *intende* apud Pameliolum, ibidem.

^k Idem, ibidem: *largiendo.*

VIII.

ITEM ALIA MISSA.

Omnipotens sempiternæ Deus, da nobis fidei, spei et charitatis augmentum; et ut mereamur adsequi quod promittis, fac nos amare quod præcipis. Per.

Omnipotens sempiternæ Deus, fac nos tibi semper et devotam gerere voluntatem, et ^a Majestati tuæ sincero corde servire. Per.

Secreta.

Oblatio nos, Domine, tuo nomini dicata purificet, et de die in diem ad cælestis vitæ transferat actionem. Per.

Postcommun.

Sumptis, Domine, cælestibus sacramentis, ad redemptionis æternæ, quæsumus, ^b proficiat augmentum. Per.

X.

ITEM ALIA MISSA.

Custodi, Domine, quæsumus, Ecclesiam tuam propitiatione perpetua, et quia sine te labitur humana mortalitas, tuis semper auxiliis et abstrahatur a noxiis, et ad salutaria dirigatur. Per.

Præsta nobis, misericors Deus, ut placationem tuam promptis mentibus exoremus, et peccatorum veniam consequentes, a noxiis liberemur incursibus. Per.

Secreta.

Concede nobis, Domine, quæsumus, ut hæc hostia salutaris et nostrorum fiat purgatio delictorum, et tuæ propitiatio potestatis. Per.

Secreta.

Purificent nos, Domine, sacramenta, quæ sumptimus, et a cunctis efficiant vitiis absolutos. Per.

Postcommun.

Sancta tua nos, Domine, sumpta vivificent; et misericordiam sempiternæ præparent expiatis. Per.

XI.

ITEM ALIA MISSA.

Ecclesiam tuam, Domine, miseratio continuata mundet et munit; et quia sine te non potest salva consistere, tuo semper munere gubernetur. Per.

Da, quæsumus, Domine, hanc mentem populo tuo, ut quia ad te placandum necessitate concurrat, Majestati tuæ fiat etiam voluntate devotus. Per.

Secreta.

Tua nos, Domine, sacramenta custodiant, et contra diabolicos tueantur semper incursus. Per.

Postcommun.

Mentes nostras et corpora possident, Domine, quæsumus, doni cælestis operatio, ut non noster

^a Ita correximus ex Pamelio, Dominica post Ascensionem Domini, cum perperam in Exemplari legatur: *Majestatem tuam.*

^b Apud Pamelium, Dominica 14 post Pentecosten egitur: *proficiamus.*

A sensus in nobis, ^c sed jugiter ^d ejus præveniant effectus. Per.

XII.

ITEM ALIA MISSA.

Fac nos, Domine, quæsumus, prompta voluntate subjectos, et ad supplicandum tibi nostras semper excita voluntates. Per.

Fac nos, Domine, quæsumus, tuis obedire mandatis, quia tunc nobis prospera cuncta præveniant, si totius vitæ sequamur auctorem. Per.

Secreta.

Munda nos, Domine, sacrificii præsentis effectum, et perfice miseratus in nobis, ut ejus increamur esse participes. Per.

Postcommun.

Purifica, Domine, quæsumus, mentes nostras benignas, et renova cælestibus sacramentis, ut consequenter et corporum præsens pariter et futurum capiamus auxilium. Per.

XIII.

ITEM ALIA MISSA.

Da, quæsumus, Domine, populo tuo diabolica vitare contagia, et te solum, Domine, puro corde sectari. Per.

Custodi nos, omnipotens Deus, ut, tua dextera gubernante, nec nostra nobis prævaleant nec aliena peccata. Per.

Secreta.

Majestatem tuam, Domine, suppliciter deprecamur, ut hæc sancta quæ gerimus, et præteritis nos delictis exuant et futuris. Per.

Postcommun.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut divino munere satiati et sacris mysteriis innovemur et moribus. Per.

XIII.

ITEM ALIA MISSA.

Dirigat corda nostra, Domine, quæsumus, tuæ miserationis operatio: quia tibi sine te placere non possumus. Per.

Tuis, Domine, quæsumus, adesto supplicibus, et inter mundanæ pravitatis insidias fragilitatem nostram sempiterna pietate prosequere. Per.

Secreta.

Deus, qui nos per hujus sacrificii veneranda commercia unius summæque Divinitatis participes effecisti, præsta, quæsumus, ut sicut tuam cognoscimus veritatem, sic eam dignis moribus et mentibus adsequamur. Per.

Postcommun.

Gratias tibi referimus, Domine, sacro munere vegetati, tuam misericordiam deprecantes, ut dignos ejus nos participatione perficias. Per.

^b Sic emendavimus ex eodem, in Dominica 16 post Pentecosten, nam Exemplar mendose habet: *sunt.*

^d Apud Pamelium, ibidem: *avi præveniant.*

XV

ITEM ALIA MISSA.

Omnipotens et misericors Deus, universa nobis adversantia ^a propitiationis excludere, ut, mente et corpore pariter expediti, quæ tua sunt liberis mentibus exequamur. Per.

Da, quæsumus, omnipotens Deus, sic nostram veniam promereri, ut nostros corrigamus excessus; sic fatentibus relaxare delictum, ut coerceamus in suis pravitatibus obstinatos. Per.

Secreta.

Hæc munera, quæsumus, Domine, quæ oculis tuæ majestatis offerimus, salutaria nobis esse concede. Per.

Postcommun.

Quæsumus, omnipotens Deus, ut munus divinum, quod sumpsimus, salutari nobis prosit effectu. Per.

XVI

ITEM ALIA MISSA.

Largire, quæsumus, Domine, fidelibus tuis indulgentiam placatus et pacem, ut pariter ab omnibus mündentur offensis, ^b tibi mente deserviant. Per.

Delicta nostra, Domine, quibus adversa dominantur, absterge, et tua nos ubique miseratione custodi. Per.

Secreta.

Cælestem nobis præbeant hæc mysteria, quæsumus, Domine, medicinam; et vitia nostri cordis expurgent. Per.

Postcommun.

Auxilientur nobis, Domine, sumpta mysteria, et sempiterna protectione confirment. Per.

Incipit

CANON ACTIONIS.

Sursum corda.

Resp. Habemus ad Dominum.

Gratias agamus Domino Deo nostro.

Resp. Dignum et justum est.

Et justum est, æquum et salutare nos tibi semper et ubique gratias agere, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, per Christum Dominum nostrum. Per quem Majestatem tuam laudant angeli, adorant dominationes, tremunt potestates, cæli cælorumque virtutes, ac beata syrafin, socia exultatione concelebrant. Cum quibus et nostras voces ut admitti jubeas, deprecamur, supplicii confessione dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus sabaoth. Pleni sunt cæli et terra gloria tua, osanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini. Osanna in excelsis.

^a Pamelius, Dominica 20 post Pentecosten, egit: *propitius.*

^b Idem, Dom. 21 post Pentecosten: *et securi tibi mente.*

^c Apud Pamelium: *tibi que.*

^d Dionysii, Rustici.

A Te igitur, clementissime Pater, per Jesum Christum Filium tuum Dominum nostrum, supplices rogamus et petimus, uti accepta et habes et [†] benedicas hæc [†] dona, hæc [†] munera, hæc [†] sancta sacrificia [†] inlibata. In primis quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta catholica, quam pacificate, custodire, adonare et regere, digneris toto orbe terrarum, una cum famulo tuo papa nostro *illo*, et antistite nostro *illo* episcopo. Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum et omnium circumadstantium. Quorum tibi fides cognita est, et nota devotio, qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro se, suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis et incolumitatis suæ, tibi reddunt vota sua æterno Deo vivo et vero. Commun-

B cantes et memoriam venerantes in primis gloriosam semper Virginis Mariæ Genitricis Dei et Domini nostri Jesu Christi, sed et beatorum apostolorum ac martyrum tuorum Petri et Pauli, Andreæ, Jacobi, Joannis, Thomæ, Jacobi, Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis, et Taddæi, Lini, Cleti, Clementis, Xysti, Corneli, Cypriani, Laurenti, Chrisogoni, Joannis, et Pauli, Cosmæ et Damiani ^d, et Eleutheri ^e, et omnium sanctorum tuorum, quorum meritis precibusque concedas ut in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Per Christum Dominum nostrum.

Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed et cunctæ familiæ tuæ, quæsumus, Domine, ut placatus accipias, diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege numerari. Per Christum Dominum nostrum.

Quam oblationem tu, Deus, in omnibus, quæsumus, benedictam, ascriptam, ratam, rationabilem acceptabilemque facere digneris, ut nobis corpus et sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini Dei nostri Jesu Christi. Qui pridie quam pateretur, accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, ^f elevatis oculis in cælum ad te Deum Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, fregit, et deditque discipulis suis, dicens: Accipite, et manducate ex hoc omnes: hoc est enim corpus meum. Simili modo postea quam coenatum est, accipiens et hunc præclarum calicem in sanctas ac venerabiles manus suas, item tibi gratias agens, benedixit, dedit discipulis suis dicens: Accipite, et bibite ex eo omnes: hic est enim calix sanguinis mei, novi et æterni testamenti, mysterium fidei: qui pro vobis et pro multis effundetur ^h in remissionem peccatorum. Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis. Unde et ⁱ memores sumus, Do-

^e Hilarii, Martini, Augustini, Gregorii, Hieronymi, Benedicti.

^f Pamelius: *et elevatis.*

^g Ita ex eodem. Exemplar habet: *dedit.*

^h Correximus ex Pamelio, nam in exemplari legitur: *in remissione.*

ⁱ Apud Pamelium: *memores.*

mine, nos tui servi, sed et plebs tua sancta Christi A
 Filii tui Domini Dei nostri tam beatæ passionis, necnon et ab inferis resurrectionis, sed et in cælos gloriosæ ascensionis, offerimus præclaræ Majestati tuæ de tuis donis ac datis hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, et calicem salutis perpetuæ. Supra quæ propitio ac sereno vultu respicere digneris, et accepta habere, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui, justi Abel, et sacrificium patriarchæ nostri Abrahamæ, et quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam. Supplices te rogamus, omnipotens Deus, jube hæc perferri per manus angeli tui in sublime altare tuum in conspectu divinæ Majestatis tuæ, ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filii tui corpus et sanguinem sumserimus, omni benedictione cælesti et gratia repleamur. Per Christum Dominum nostrum.

Nobis quoque peccatoribus famulis tuis de multitudine miserationum tuarum sperantibus, partem aliquam societatis donare digneris cum tuis sanctis apostolis et martyribus, cum Johanne, Stephano, Matthia, Barnaban, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnem, Cæcilia, Anastasia, et cum omnibus sanctis tuis, intra quorum nos consortia ^a non æstimator meriti, sed veniæ, quæsumus, largitor admitte. Per Christum Dominum nostrum.

Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas, sanctificas, vivificas, benedicis, et præstas nobis. Per ipsum, et cum ipso, et in ipso est tibi, Deo Patri omnipotenti, in unitate Spiritus sancti, omnis honor et gloria per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Oremus.

Præceptis salutaribus moniti, et divina Institutione formati, audemus dicere: Pater noster, qui es in cælis. Sed libera nos a malo.

Libera nos, quæsumus, Domine, ab omnibus malis præteritis, præsentibus, et futuris, et intercedente pro nobis beata et gloriosa semperque virgine Dei genitrice Maria, et sanctis apostolis tuis Petro et Paulo, atque Andrea, da propitius pacem in diebus nostris, ut ope misericordiæ tuæ adjuti, et a peccatis simus liberi semper, et ab omni perturbatione securi. Per.

Pax Domini sit semper vobiscum.

Resp. Et cum spiritu tuo.

Post hæc commonenda p̄. plebs pro ^o jejuniiis quarti, septimi et decimi mensis temporibus suis, sive pro scrutiniis, vel aurium ^o apertione, sive orandum pro infirmis, vel annunciandum natalitia sanctorum.

Post hæc communicat sacerdos cum ordinibus sacris cum omni populo.

^a Ita emendavimus ex Pamelio, cum in exemplari perperam ponatur: non æstimator mentis, sed veniam.

^b Lege: jejunii.

Postcommun.

Quos cælesti, Domine, alimento satiasti, apostolicis intercessionibus ab omni nos, quæsumus, adversitate custodi. Per Dominum.

Lacti, Domine, sumpsimus sacramenta cælestia, intercedente pro nobis beata et gloriosa semperque virgine Dei genitrice Maria, ad vitam nobis proficiant sempiternam. Per.

Augeatur in nobis, Domine, quæsumus, tuæ virtutis operatio, ut, divinis vegetati sacramentis, ad eorum promissa capienda tuo munere præparemur. Per.

Omnipotens Deus, ac nobis tibi semper devotam gerere voluntatem, ^d Majestati tuæ sincero corde famulari. Per.

Mysteria nos, Domine, sancta purificent, et suo munere tueantur. Per.

Quos tactis, Domine, largiris uti mysteriis, quæsumus, ut effectibus nos eorum veraciter aptare digneris. Per.

Mensa tua nos, Deus, a delectationibus terrenis expediat, et cælestibus semper instruat alimentis. Per.

Tui nobis, Domine, communio sacramenti et purificationem conferat, et tribuat unitatem. Per.

Tua sancta nobis, omnipotens Deus, et indulgentiam præbeant, et auxilium perpetuæ defensionis impendant. Per.

Tua, nos, Domine, medicinalis operatio, et a nostris perversitatibus clementer expediat, et tuis faciat semper inherere mandatis. Per.

Purificent semper et muniant ^e tua sacramenta nos, Deus, et ad perpetuæ ducant salvationis effectum. Per Dominum nostrum.

Quæsumus, omnipotens Deus, ^e ut munus divinum, quod sumpsimus, salutari nobis prosit effectum. Per.

XVII.

ITEM BENEDICTIONES

Super populum post communionem. I

Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, de abundantia misericordiarum tuarum famulos et famulas tuas præsta locupletes, præsta securos, ut confirmati benedictionibus tuis, abundant in omni gratiarum actione, teque perpetua exultatione benedicant. Per.

Gregem tuum, Pastor bone, placatus intende, et oves quas pretioso sanguine redemisti diabolica non sinas incursione lacerari. Per.

Benedic, Domine, hanc familiam tuam in cælestibus, et reple eam donis tuis spiritualibus; concede eis charitatem, gaudium, pacem, patientiam, bonitatem, mansuetudinem, spem, fidem, continentiam; et repleti omnibus castitatem donis tuis desiderantes, ad te pervenire mereantur. Per.

^e Lege: apertionum.

^d In Missali Romano: et Majestati.

^e Ita correximus, quia minus apte in Exemplari scribitur: ut munere divino.

Benedicat vos Deus omni benedictione cælesti, A
sanctosque puros efficiat in conspectu suo; super-
abundent in vos divitiæ gloriæ ejus; verbo veritatis
instruat, et Evangelio salutis erudiat, omniumque
sanctorum charitate locupletet. Per.

Plebs tuæ, quæsumus, Domine, ad te semper
corda converte, et quam tantis facis patrociniis
adjuvari, perpetuis non desinas gubernare præsi-
diis. Per.

Propitiare populo tuo, Deus, ut, a suis pravitati-
bus liberatus, et toto tibi corde deserviat, et sub tua
semper protectione consistat. Per.

Tuere, quæsumus, Domine, familiam tuam, et spi-
ritalibus instrue disciplinis. Per Dominum nostrum.

Familia tua, Deus, et ad celebranda principia suæ
redemptionis desideranter occurrat, et ejus dona B
perseveranter adquirat. Per.

Fideles tuos, Domine, quæsumus, corpore pariter
et mente purifica, ut, tua inspiratione compuncti,
noxias delectationes vitare prævaleant, atque ut
earum non capiantur inlecebris, tua semper suavi-
tate pascantur. Per.

Propitiare, Domine, populo tuo; et ab omnibus
absolve peccatis, ut quod nostris offensionibus pro-
meremur, tua indulgentia repellatur. Per.

Adesto, Domine, supplicibus tuis, et nihil de sua
conscientia præsumentibus, ineffabili miseratione
succurre, ut quod non habet fiducia meritorum, tua
consecret largitas invicta donorum. Per Dominum
nostrum.

Da, quæsumus, Domine, populo tuo et mentem C
qua tibi devotus existat, et intellectum quo justa
deposcat, et propitiationem tuam, qua pie dese-
derantibus quæ sint profutura proficiat. Per.

Plebem nomini tuo subditam, Domine, propitius
intuere, eique consolationes tuas jugiter per cæ-
lestem gratiam dignanter operare. Per.

Familiam tuam, Domine, pervigili protectione
conserva, et perpetuis defende præsiidiis, ut, omni
semper inordinatione seclusa, tua jugiter providentia
dirigatur. Per.

Respice, Domine, propitius plebem tuam, et toto
tibi corde subjectam præsiidiis invictæ pietatis at-
tolle. Per.

XVIII.

ORAT. COTIDIANIS DIEBUS

Ad missas.

Perpetua, quæsumus, Domine, pace custodi, quos
in te sperare donasti. Per Dominum nostrum.

Adesto nobis, misericors Deus, et tuæ pietatis in
nobis propitius dona concede. Per.

Secreta.

Munera, Domine, tibi dicata, quæsumus, sancti-
fica, et per eadem nos placatus intende. Per.

.....

Mysteria sancta nos, Domine, et spiritalibus ex-
pleant alimentis, et corporalibus tueantur auxiliis.
Per.

^a In margine: Postcommun.

XIX.

ITEM ALIA MISSA.

Exsudi nos, miserator et misericors Deus, et con-
tinentiæ salutaris propitius nobis dona concede. Per.

Plebs tuæ, Deus, ad te corda converte, ut tuo
munere talis existat, cui tu perpetua beneficia lar-
giaris. Per.

Secreta.

Mystica nobis, Domine, prosit operatio, quæ nos et
a reatibus nostris expedit, et perpetua salvatione
confirmet. Per Dominum.

Postcommun.

Sancta tua nos, Domine, quæsumus, et a peccatis
exuant, et a cælestis vitæ vigore confirmet. Per

XX

ITEM ALIA MISSA.

Quæsumus, omnipotens Deus, ut plebs tua toto
tibi corde deservias, et beneficia tua jugiter mereat
et pacem. Per.

Miserere nostri, Deus, et tuæ nobis pietatis ef-
fectus potenti bonitate largire. Per.

Secreta.

Suscipe, Domine, quæsumus, hostiam redemptio-
nis humanæ, et salutem nobis mentis et corporis
operare placatus. Per.

Postcommun.

Tui nobis, Domine, communio sacramenti et puri-
ficationem conferat; et tribuat unitatem. Per.

XXI.

ITEM ALIA MISSA.

Rege nostras, Domine, propitius voluntates, ut nec
propriis iniquitatibus implicentur, nec subdantur alie-
nis. Per.

Da famulis tuis, Deus, indulgentiam peccatorum,
consolationem vitæ, gubernationemque perpetuam,
qua tibi fideliter servientes, ad tuam jugiter miseri-
cordiam pervenire mereantur. Per.

Secreta.

Tua sacramenta nos, Deus, circumtegant et refor-
ment, simulque nobis temporale remedium conferant
et æternum. Per.

Postcommun.

Tua sancta nobis, omnipotens Deus, quæ sumsi-
mus, et indulgentiam præbeant, et auxilium perpe-
tuæ defensionis impendant. Per Dominum.

XXII.

ITEM ALIA MISSA.

Comprime, Domine, quæsumus, noxios semper
incursus, et salutarem temporibus nostris propitius
da quietem. Per.

Tu, Domine, semper a nobis omnem remove pra-
vitatem, et ad tuam nos propitius converte justitiam.
Per.

Secreta.

In tuo conspectu, Domine, quæsumus, talia nostra
munera efficiant, quæ et placare te valeant, et nos
tibi placere perficiant ^b.

^b In margine: Per.

Postcommun.

Tua nobis, Domine, medicinalis operatio, et a nostris perversitatibus clementer expediat, et ad ea quæ sunt recta perducatur. Per.

XXIII.

ITEM ALIA MISSA.

Ab omnibus nos defende, quæsumus, Domine, semper adversis, et continuis tuere præsiidiis. Per.

Conserva populum tuum, Deus, et tuo nomini fac devotum, ut divinis subjectus officiis et temporalis vigiliter et æternæ dona perficiat. Per.

Secreta.

Hæc nos oblatio, Deus, mundet et renovet, gubernet et protegat. Per.

Postcommun.

Cælestibus, Domine, pasti deliciis, quæsumus, ut semper eadem^a, quo veraciter vivimus, adpetamus. Per.

Adsit, Domine, hæc tuis sacræ benedictionis effectus, qui mentes omnium spiritali vegetatione disponat, ut pro opera pietatis tuæ muneribus impleantur. Per.

XXIII.

ORATIONES

Ad proficiendum in itinere.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et viam famuli tui *illius* in salutis tuæ prosperitate dispone, ut inter omnes vitæ hujus varietates tuo semper protegatur auxilio. Per.

Deus, qui diligentibus te misericordiam tuam semper impendis, et a servientibus tibi in nulla es regione longinquus, dirige viam famuli tui *illius* in voluntate tua, ut te protectore, et te perducere, per justitiæ semitas sine offensione gradiatur. Per.

Exaudi, Domine, preces nostras, et protectioni famuli tui *illius* misericordiam tuam, qui semper es ubique, prætende, ut ab omnibus adversitatibus tua opitulatione defensus, justorum desideriorum potiat effectibus. Per.

Secreta.

Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, et has oblationes, quas tibi offerimus pro famulo tuo *illo* benignus adsume, ut viam illius et præcedente gratia tua dirigas, et subsequente comitari digneris, ut de actu atque incolumitate secundum misericordiam tuam præsidia gaudeamus. Per.

Infra actionem

Hanc igitur oblationem, Domine, famuli tui *illius*, quam tibi offert ob desiderium animæ suæ, commendans tibi Deo iter suum, placatus suscipias deprecamur; cui tu, Domine, angelum pacis mittere digneris angelum tuum sanctum, sicut misisti famulo tuo Tobie Raphael angelum, qui eum salvum atque incolumem perducatur usque ad loca destinata, iterato tempore opportuno, omnibus rite perfectis, reduci

A eum faciat in tua sancta Ecclesia, et lætus tibi et nomini tuo gratias referat. Per.

Item infra actionem.

Hanc igitur oblationem, Domine, famuli tui *illius*, quam tibi offert pro salute famuli tui *illius*, placatus suscipias deprecamur. Pro quo Majestati tuæ fundimus preces, ut eum, confirmata pacis fœdera, cum omni gaudio ad nos quantocius facias remeare. Per. Quam obl.

Postcommun.

Deus infinitæ misericordiæ, et majestatis immensæ, quem nec spatia locorum, nec intervalla temporum, ab his quos tueris adjungunt, adesto famulis tuis in te ubique fidentibus, et per omnem quam acuri sunt viam, dux eis et comes esse dignare, nihil illis adversitatis noceat, nihil difficultatis obsistat; cuncta eis salubria, cuncta sint prospera, ut sub ope dexterae tuæ quidquid justo expetierunt desiderio, celeri consequantur effectu. Per.

Item alia.

Deus, qui ad vitam ducis, et confidentes in te paterna protectione custodis, quæsumus ut præcepti famulo tuo a nobis egredienti angelicum tribuas comitatum, ut ejus auxilio protectus, nulla mali concutiatur formidine, nullo comprematur adversitatis angore^b, nullis irruentis inimici molestetur insidiis; sed spatiis necessarij itineris prospero gressu peractis, propriisque locis feliciter restitutus, universos reperiat hospites, ac debitas exolvat tuo nomini gratias. Per.

XXV.

ITEM ORATIONES

Ad iter agentibus.

Deus, veræ beatitudinis auctor atque largitor, dirige nos in eam, quam immaculati ambulant viam, ut testimonia legis tuæ piis cordibus exquirentes, perseveremus et diligere quod præcipiunt, et desiderare quo ducunt. Per.

Deus, qui sanctorum tuorum dirigis gressus, a nobis iniquitatis viam, et nostri tua lege miserere, ut non oblitus judicis tua, viam mandatorum dilatato corde curramus. Per.

XXVI.

ORAT. PRO CHARITATE.

Deus, qui diligentibus te facis cuncta prodesse, da cordibus nostris inviolabilem charitatis effectum, ut desideria de tua inspiratione concepta nulla possint tentatione mutari. Per.

Deus, qui^c justitiam tuam eligis, in cordibus credentium digito tuo scribis, da nobis fidei, et^d spei, charitatisque augmentum; et ut mereamur adsequi quod promittis, fac nos amare quod^e præcepisti. Per.

Secreta.

Deus, qui nos ad imaginem tuam^f sacramentis renovas et præceptis, perfice gressus nostros in semitis tuis, ut charitatis donum, quod fecisti a nobis

^a In Missali Romano : per quæ.

^b Lege : nullius.)

^c Apud Paulcium : justitiam, tuæ legis.

^d Paguelio : spei et charitatis.

^e Apud eundem : præcipis.

^f Lege : tuam tuis.

sperari, per hæc quæ offerimus facias sacrificia apprehendi. Per.

Postcommun.

Libera nos, Domine, ab omni malo, propitiusque concede ut quæ nobis poscimus relaxari, ipsi quoque proximis remittamus. Per.

XXVII.

ITEM ALIA MISSA.

Deus largitor pacis, et amator charitatis, da servis tuis veram cum tua voluntate concordiam, ut ab omnibus, quæ nos pulsant tentationibus liberemur. Per Dominum nostrum.

Deus, qui, cum omnes creaturas diligens feceris, in eam indulgentiam hominem, ut etiam illum ab impietatibus ^a redimeres, condidisti, da servis tuis hunc charitatis affectum, ut bona pro malis reddere tuo incitentur exemplo. Per.

Secreta.

H's, Domine, sacrificiis, quæsumus, concede placatus, ut qui propriis oramus absolvi delictis, non gravemur externis. Per.

Postcommun.

Spiritum nobis, Domine, tuæ charitatis infunde, ut quos uno cælesti pane satiasti, una facias pietate concordare. Per.

Ad populum.

Da Ecclesie tuæ, Domine, non superbe sapere, tibi placita humilitate proficere, ut proterva despicientis, et matura quæque desiderans exerceat libera charitate. Per.

Confirma, Domine, quæsumus, tuorum corda fidelium, et gratiæ tuæ virtute corroborata, ut et in tua sint supplicatione devoti, et mutua dilectione sinceri. Per.

XXVIII.

ORAT. IN TRIBULATIONE.

Ineffabilem misericordiam tuam, Domine, nobis clementer ostende, ut simul nos et a peccatis exuas, et a pœnis, quas pro his meremur, eripias. Per.

Parce, Domine, parce peccantibus; et ut ad propitiationem tuam possimus accedere, spiritum nobis tribue corrigendi. Per.

Secreta.

Quæsumus, Domine, nostris placare muneribus quo tu eadem tribuis, ut placeas. Per.

Postcommun.

Sumpti sacrificii, Domine, perpetua nos tuitio non relinquat, et noxia semper a nobis cuncta depellat. Per.

XXVIII.

ITEM ALIA MISSA.

Adesto, Domine, fidelibus tuis, et quibus supplicandi tribuis miseratus affectum, concede benignissime consolationis auxilium. Per.

Da nobis, quæsumus, Domine, de tribulatione lætitiā, ut qui diu pro nostris peccatis afflicimur, intervenientibus sanctis tuis, celerius in tua misericordia respiremus. Per.

^a Ita emendavimus, nam in Exemplari habetur: redemeris.

Secreta.

Suscipe, quæsumus, Domine, preces populi tui cum oblationibus hostiarum, et tua mysteria celebrantes ab omnibus defende periculis. Per.

Postcommun.

Vivifcet nos, Domine, sacra participationis infusio, et perpetua protectione defendat. Per Dominum nostrum.

XXX.

ITEM ALIA MISSA.

Parce, Domine, parce peccatis nostris: et quamvis incessabiliter delinquentibus continua pœna debeatur, præsta, quæsumus, ut quod ad perpetuum memorem exitium transeat ad correptionis auxilium. Per.

Memor esto, Domine, fragilitatis humanæ; et qui iuste verberas peccatores, parce propitius afflictiis. Per.

Secreta.

Propitiare, Domine, populi tui propitius membris, ut hac oblatione placatus, et indulgentiam nobis tribuas et postulata concedas. Per.

Postcommun.

Vitia cordis humani hæc, Domine, quæsumus, medicina compescat, quæ mortalitatis nostræ venit curare languores. Per Dominum nostrum.

XXXI.

ITEM ALIA MISSA.

Domine Deus, qui ad hoc trasceris, ut subvenias, ad hoc minaris, ut parcas, lapsis manum porrige, et laborantibus multiplici miseratione succurre, et qui per te redeamti sunt, ad spem vitæ æternæ tua moderatione serventur. Per.

Adesto, Domine, invocationibus nostris, et non sit a nobis clementiæ tuæ longinqua misericordia: sana vulnera, remitte peccata, ut, nullis iniquitatibus a te separati, tibi semper adherere possimus. Per.

Secreta.

Sacrificia, Domine, tibi cum Ecclesie precibus immolanda, quæsumus, corda nostra purificent, et indulgentiæ tuæ nobis dona concilient, et de adversis prospera sentire perficiant. Per.

Postcommun.

Cælestis doni benedictione percepti, supplices te, Deus omnipotens, deprecamur, ut hoc idem et sacramenti causa sit nobis et salutis. Per.

XXXII.

ITEM ALIA MISSA.

Omnipotens et misericors Deus, qui peccantium non vis animas perire, sed culpas, contine quam meremur iram, et quam precamur effunde clementiam, ut mœrore in gaudium per tuam misericordiam transferamur. Per.

Deus, refugium pauperum, spes humilium, salusque miserorum, supplicationes populi tui clementer exaudi, ut quos justitia verberum fecit afflicti, abundantia remediorum faciat consolatos. Per.

^b In Missali Romano: sed tibi.

Secreta.

Suscipe, Domine, propitiatus hostias, quibus et te placare voluisti, et nobis salutem potenti pietate restitui. Per.

Postcommun.

Quos munere, Domine, cælesti reficis, divino tuæ præsidio, ut tuis mysteriis perfruentes, nullis subdamur adversis. Per.

XXXIII.

ITEM ALIA MISSA.

Deus, qui offensionibus servorum tuorum et juste irasceris, et clementer ignoscis, præsta supplicibus indulgentiam peccatorum, ut, reparato statu tibi subditæ libertatis, et correptio ab iniquitate, et cessatio fiat a verbere. Per.

Parce, Domine, parce supplicibus; da propitiatio-^B nis auxilium, qui præstas etiam per ipsa flagella remedium; nec hæc tua correptio, Domine, sit negligentibus major causa poenarum, sed fiat eruditio paterna correptis. Per.

Secreta.

Oblationibus, Domine, placare susceptus, et ad te nostras etiam rebelles compelle propitius voluntates. Per.

Postcommun.

Sit nobis, quæsumus, Domine, medicina mentis et corporibus, quod de sancti altaris tui benedictione percipimus, ut nullis adversitatibus perfruamur, qui tantæ remedii participatione munimur. Per.

XXXIII.

ITEM ALIA MISSA.

Deus infinitæ misericordiæ et bonitatis immensæ, propitiare iniquitatibus nostris, et omnibus animarum nostrarum medere languoribus, ut miserationum remissione percepta, semper in tua benedictione lætemur. Per.

Secreta.

Tuere nos, Domine, divinis propitius sacramentis, et ut his congrue famulemur, eorum præsta potentes effectum. Per.

Postcommun.

Muniat, quæsumus, Domine, fideles tuos sumpta vivificatio sacramenti, et a vitiis omnibus expeditos in sancta faciat devotione currentes. Per.

XXXV.

ITEM ALIA MISSA.

Deus, sub cujus oculis omne^b contrepidat, et omnes conscientiæ pavescant, propitiare^c omnium gemitum, et cunctorum medere vulneribus, ut sicut nemo nostrum liber a culpa est, ita nemo sit alienus a venia. Per.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui timore sentiris, dilectione coleris, confessione placaris, misericordiam tuam effunde supplicibus, ut qui de meritorum

^a Apud Menardum: placari

^b Scribendum videtur: cor trepidat. — Sic etiam Menardus.

^c Idem: omnium doloribus gementium.

A qualitate diffidimus, non iudicium tuum, sed indulgentiam sentiamus. Per.

Secreta.

Sacrificia nos, Domine, celebranda purificent, et cælestibus imbuant institutis. Per.

Postcommun.

Præsta, Domine, quæsumus, ut, terrenis affectibus^d expiatis, ad superni plenitudinem sacramentum, cujus libavimus sancta, tendamus. Per.

XXXVI.

ITEM ALIA MISSA.

Deus humilium consolator, et fidelium fortitudo, propitius esto supplicibus, ut humana fragilitas, quæ per se proclivis est ad labendum, per te semper muniatur ad standum; et quæ per se prona est ad offensam, per te semper reparetur ad veniam. Per.

Suscipe, misericors Domine, supplicum preces, et secundum multitudinem indulgentiarum tuarum ab omnibus nos absolve peccatis, ut ad omnia pietatis opera, te parcente, repæremur, et quos venia feceris innocentes, auxilio facias efficaces. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

Secreta.

Hæc hostia, Domine, quæsumus, et ab occultis Ecclesiam tuam reatibus semper expediat, et manifestis convenienter expurget. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

Postcommun.

Purificent nos, Domine, sacramenta quæ sumpsimus, et a cunctis efficiant vitiis absolutos. Per Dominum nostrum Jesum Christum

XXXVII.

ITEM ALIA MISSA.

Si iniquitates nostras observaveris, Domine, quis sustinebit? Precamur ergo clementiam tuam, ut ubi nulla fiducia suppetit actionum, gratia tua copiosa resplendeat, et cum delicta remittit indignis, et cum beneficia præstat inmeritis. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

Misericors et miserator, Domine, qui nos par-^C cendo sustentas, et ignoscendo sanctificas, da veniam peccatis nostris, et sacramentis cælestibus servientes, ab omni culpa liberos esse concede. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

Secreta.

Hostias tibi, Domine, placationis offerimus: ut et delicta nostra miseratus absolvas, et nutantia corda tu dirigas. Per Dominum nostrum Jesum.

Postcommun.

Supplices te rogamus, Deus, ut quos tuis reficis sacramentis, et tibi placitis moribus dignanter informes. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

ORAT. IN NATAL. PRESBYTERI,

qualiter sibi miss. debeat celebrare.

Deus, cujus arbitrio omnium sæculorum ordo de

^d Lege: expiatis.

^e Apud Menardum: qui nos.

^f Menardus: tibi, sine et.

currit, respice propitius ad me famulum tuum, quem ad ordinem presbyterii promovere dignatus es; et ut tibi mea servitus placeat, tua in me misericorditer dona conserva. Per.

Domine Deus pater, verax promissor, propitiare operi tuo, et mihi famulo tuo servienti tibi tribus perseverantem in tua voluntate famulatum, ut diebus nostris ut merito et numero populus tibi serviens augeatur. Per.

Super obl

Perfice, Domine, quæsumus, benignus in nobis, ut quæ sacris mysteriis profitemur, piis actionibus exequamur. Per.

Hanc igitur oblationem, Domine, servitutis meæ, quam tibi offero ego famulus tuus et sacerdos, pro eo quod me eligere dignatus es in ordinem presbyterii, ut sacrificiis tuis ac divinis altaribus deservirem, pro hoc reddo tibi vota meæ Deo vero et vivo, Majestatem tuam suppliciter implorans, ut opera orationum tuarum in me ipse custodias, et idoneum me^a pro omnia ministrum tuæ voluntatis efficias. Per.

Postcommun.

Munerum tuorum, Domine, b largitate sumentes, supplices deprecamur, ut quibus donasti hujus ministerii servitutem, exequendi gratiæ tuæ tribus facultatem. Per Dominum.

XXXVIII.

ORATIONES

Tempore (quod absit) mortalitatis.

Deus, qui non mortem, sed poenitentiam desideras peccatorum, populum tuum, quæsumus, ad te converte propitius, ut dum tibi devotus extiterit, iracundiæ flagella amoveas. Per.

Populum tuum, quæsumus, omnipotens Deus, ab ira tua ad te confugientem paterna recipe pietate, ut qui tuæ majestatis flagella formidant de tua mereantur veniam gratulari. Per.

Secreta.

Subveniat nobis, Domine, quæsumus, sacrificii præsentis operatio, quæ nos et ab erroribus universis potenter absolvat, et a totius eripiat perditionis incursu. Per.

Postcommun.

Tui nos, Domine, quæsumus, tua sancta sumentes, et ab omni propitius iniquitate defende. Per.

XXXIII.

ITEM ALIA MISSA.

Ecclesiæ tuæ, quæsumus, omnipotens Deus, placatus intende conventum; et misericordia tua nos potius quam ira prævepiat, quia si iniquitates nostras observare volueris, nulla poterit creatura subsistere; sed admirabili pietate, qua nos fecisti, ignosce peccantibus, ut opera manuum tuarum non facias interire. Per.

Exaudi, Domine, preces nostras, et ne velis cum servis tuis adire iudicium, quia sicut in nobis nulla

^a Lege: per. — Sic et Pamelius.

A Justitia reperitur, de qua præsumere valeamus. ita te fontem pietatis agnoscimus, a quo et a peccatis nostris nos ablu, et a necessitatibus liberari confidimus. Per.

Secreta.

Per hæc, quæsumus, veniat, Domine, sacramenta nostræ redemptionis effectus, qui nos et ab humanis retrahat semper excessibus, et ad salutaria cuncta perducat. Per.

Postcommun.

Hujus operatio nos, Domine, sacramenti, quæsumus, purifcet semper et muniat. Per.

XL.

ITEM ALIA MISSA.

Deus, cujus misericordia caelestium quoque virtutum indigent potestates, et in cujus conspectu nullus est hominum absque sorde et poena peccati, delicta populi tui, quæsumus, averte propitius, ut quos propriæ conscientie reatus accusat, bonitatis tuæ patientia faciat veniam promoveri. Per Dominum nostrum.

Deus, cujus tanta est excellentia pietatis, ut, uno peccatore converso, maximum gaudium facias in caelis habere, respice in exigua populi portione, ut, omni vexatione depulsa, hæreditas tua in numero augeatur, et devotione perficiat. Per.

Secreta.

Protegat nos, Domine, quæsumus, hostia salutaris; et quæ ad honorem tui nominis immolatur, nobis prosit ad veniam. Per.

Postcommun.

Sancta tua nos, Domine, sumpta vivificent, et misericordie sempiternæ præparent expiatis. Per Dominum nostrum.

XXI.

ITEM ALIA MISSA.

Exaudi, Domine, quæsumus, populum tuum de tua misericordia malorum suorum veniam supplicentem; et quia potens es peccata dimittere, supplicia, quæ nostris meremur operibus, potentia tuæ pietatis averte. Per.

Iram tuam, quæsumus, Domine, a populo tuo miseratus averte, quam nostris quidem meremur operibus, sed humana fragilitate sustinere non possumus: illa nos itaque contine pietate, quam præstare soles indignis. Per.

Secreta.

Concede nobis, Domine, quæsumus, ut hæc hostia salutaris et nostrorum fiat purgatio delictorum, et tuæ propitiatio potestatis. Per.

Postcommun.

Plebem homini tuo subditam, Domine, propitius intueri, eique tuas consolationes jugiter per caelestem gratiam dignanter operare. Per.

XLII.

ORAT. PRO MORTALITATE ANIMALIUM.

Deus, qui laboribus hominum etiam de mutis ani

^b Idem: largitatem.

malibus solatia subrogasti, supplices te rogamus, ut A sine quibus non alitur humana conditio, nostris facias usibus non perire. Per Dominum.

Deus, qui humanæ fragilitati necessaria providisti, misericors, adminicula jumentorum, quæsumus eadem, miseris consulendo, non subtrahas; et quorum nostris meritis sævit interitus, tua, nobis parcendo clementia cessare jubeas vastitatem. Per.

Secreta.

Sacrificiis, Domine, placatus oblati, opem tuam nostris temporibus clementer impende. Per.

Postcommun.

Benedictionem tuam, Domine, populus fidelis accipiat, qua corpore salvatus ac mente, et congruam tibi semper exhibeat servitatem, et propitiationis tuz beneficia semper inveniat. Per.

Averte, Domine, quæsumus, a fidelibus tuis cunctis miseratus errores, et sævientium morborum depelle perniciem, ut quos merito flagellas devios, foveas tua miseratione correctos. Per.

XLII.

ORAT. DE STERILITATE.

Sempiternæ pietatis tuæ abundantiam, Domine, supplices imploramus, ut nos beneficiis, quibus non meremur, anticipans, benefacere cognoscaris indignis. Per..

Da nobis, quæsumus, Domine, piæ supplicationis effectum, et pestilentiam famemque propitiatus averte, ut mortalium corda cognoscant et te indignante talia flagella producere, et te miserante cessare. Per.

Secreta.

Deus, qui humani generis utramque substantiam præsentium munerum et alimento vegetas, et renovas sacramento, tribue, quæsumus, ut eorum et corporibus nostris subsidium non desit et mentibus. Per.

Postcommun.

Guberna, quæsumus, Domine, temporalibus adjumentis, quos dignaris æternis informare mysteriis. Per Dominum nostrum.

XLIII.

ORAT. AD PLUVIAM POSTULANDAM.

Deus, in quo vivimus, movemur et sumus, pluviam nobis tribue congruentem, ut, præsentibus subsidiis sufficienter adjuti, sempiterna fiducialius appetamus. Per.

Terram tuam, Domine, quam videmus nostris iniquitatibus tabescentem, cælestibus aquis infunde, atque iniga beneficiis gratiæ sempiternæ. Per.

Delicta, Domine, quæsumus, miscratus absolve, et aquarum subsidia præbe cælestium, quibus terrena conditio vegetata subsistat. Per Dominum nostrum.

Secreta.

Oblatis, Domine, placare muneribus, et opportunum tribue nobis pluviz sufficientis auxilium. Per.

Postcommun.

Tuere nos, Domine, quæsumus, tua sancta sumentes, et ab omnibus propitius absolve peccatis. Per.

XLV.

ITEM ALIA MISSA.

Omnipotens sempiternæ Deus, cujus munere elementa omnia recreantur, reminiscere miserationum tuarum, et salutiferos imbres humano generi concede propitius, quatenus fecunditatis tuæ alimoniis omnis terra lætetur. Per.

Omnipotens sempiternæ Deus, petimus divinam clementiam tuam, ut faciem totius terræ largioribus imbribus inrigare digneris, aurasque salubres tribuas, atque agris restituas pristinam sanitatem, et animæ, quæ promissiones tuas sitiunt, de tua semper charitate abundantia repleantur. Per.

Deus, qui ad mutandam aeris qualitatem operis cælum nubibus, et paras terræ pluviam, aperi fontem benignitatis tuæ, et terram squalidam et ariditatem pulveream læto imbri fecunda, ut recipisse nos veniam peccatorum, cessante jam correptione, lætemur. Per.

Secreta.

Placare, Domine, muneribus semper acceptis, et diuturna a tempora diffusis nubibus siccitatem. Per.

Postcommun.

Precibus populi tui, Domine, quæsumus, placatus adspira, ut veniam tribuas humanis excessibus, et opem miseris benignus impende. Per Dominum nostrum.

Da nobis, Domine, quæsumus, pluviam salutarem, et aridam terræ faciem fluentis cælestibus dignanter infunde. Per.

XLVI.

ORATIONES

Ad postcedam serenitatem.

Ad te nos, Domine, clamantes exaudi, et aeris serenitatem nobis tribue supplicantibus, ut qui pro peccatis nostris juste adligimur, misericordia tua præveniēte, clementiam sentiamus. Per.

Deus, qui fidelium precibus flecteris, et humilium confessione placaris, conuersis ad te propitiare supplicibus; et quos fecisti iram intelligere castigantes, fac misericordiam sentire parcentis. Per.

Deus, qui omnium rerum tibi seruiuntium natura, per ipsos modos aeris ad cultum tuæ majestatis instituis, tranquillitatem nobis misericordiæ tuæ, remotis largire terroribus, ut cujus iram exorimus, clementiam sentiamus. Per.

Secreta.

Præveniat nos, quæsumus, Domine, gratia tua semper et subsequatur, et has oblationes, quas pro peccatis nostris nomini tuo consecrandas deferemus, benignus adsume, ut per intercessionem sanctorum

^a Apud Menardum: *tempera.*

^b Apud Menardum: *impendat.*

^c Idem: *naturam per ipsos motus*

^d Idem: *deacimus.*

tuorum cunctis nobis * perficiant ad salutem. Per. A feratur, recipiatque pro parvis magna, pro terrenis caelestia, pro temporalibus sempiterna *

Postcommun.

Plebs tua, Domine, capiat sacrae benedictionis augmentum, et copiosis beneficiorum tuorum subleuetur auxiliis, quae tantis intercessionum deprecationibus adjuvatur. Per.

XLVII.

ORAT. ^b POST TEMPESTATEM ET FULGURA.

Magnificentiam tuam, Domine, precamur, suppliciter implorantes, ut quia nos eminentibus periculis exuisti, a peccatis quoque benignus absolvas, ut et beneficia nobis majora concedas, et tuis nos facias parere mandatis. Per.

A domo tua, quaesumus, Domine, spirituales nequitiæ pellantur, et ^c aerearum discedat malignitas potestatum. Per.

Offerimus, Domine, laudes et munera, pro concessis beneficiis gratias referentes, et pro concedendis semper suppliciter deprecantes. Per.

Postcommun.

Omnipotens sempiternae Deus, qui nos et castigando sanas, et ignoscendo conservas, praesta supplicibus tuis ut et ^e tranquillitatis hujus optatae consolationi lætemur, et ^f dona tuae pietatis semper utamur. Per.

XLVIII.

ORATIONES PRO HIS QUI AGAPE FACIUNT.

Oremus, dilectissimum nobis, omnipotenti Deo pro filio nostro illo; qui, recolens divina mandata, de justis laboribus suis victum indigentibus ministrat, quatenus hæc devotio ipsius, sicut nobis est necessaria, ita sit Deo semper accepta. Per.

Oremus.

Sanctum ac venerabilem retributorem bonorum operum Dominum deprecamur pro filio nostro illo, qui de suis justis laboribus victum indigentibus administrat, ut Dominus caelesti sua misericordia terrenam eleemosynam compenset, et spirituales divitias largiatur; tribuat ei magna pro parvis, pro terrenis caelestia, pro temporalibus sempiterna. Per.

XLVIII.

ITEM ORAT. AD MISSAS.

Deus, qui post baptismi sacramentum secundum ablutionem peccatorum eleemosynis indidisti, respice propitius super famulum tuum illum, cujus operibus tibi gratia referuntur; fac eum praemio beatum, quem fecisti pietate devotum. Per.

Deus, qui homini ad tuam imaginem facto etiam spiritalem alimoniam praeparasti, concede filio nostro famulo tuo illo, qui in pauperes tuos tua seminat dona, ut verius metat suorum operum fructus, et largitatis hodiernae compensatio istius perpetua con-

* *Leges: proficiunt.*

^b Apud Menardum: AD REPELLENDAM TEMPESTATEM.

^c *Leges: aerearum.*

^d In margine: *Secreta.*

Deus, qui tuorum corda fidelium per eleemosynam dixisti posse mundari, praesta, quaesumus, ut hujus consortiis sacramenti ut ad conscientiae suae fructum non gravare studeant miseros, sed curare. Per.

Secreta.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, Domine, famuli tui illius, quem tibi offert ob justis eleemosynis suis, quod in pauperes tuos operatur, placatus suscipias deprecamur. Pro quo Majestati tuae supplices fundimus preces, ut adjicias ei tempora vitae, ut per multa curricula annorum lætus tibi in pauperes tuos hæc operetur, atque annua tibi vota persolvat. Per Christum. Quam oblationem.

Postcommun.

Omnipotens sempiternae Deus, respice propitius super hunc famulum tuum illum, qui in pauperes tuos operatur; virtute custodi, potestate tueri, ut per multa curricula annorum lætus tibi in pauperes tuos hæc operetur. Per Dominum nostrum.

L.

MISSA IN MONASTERIO.

Omnipotens sempiternae Deus, qui facis mirabilia magna solus, prætere super famulos tuos spiritum gratiae salutaris, et ut in veritate tibi complaceant, perpetuum eis rorem tuae benedictionis infunde. Per.

Fac, quaesumus, Domine, famulos tuos toto semper ad te corde concurrere, tibi subdita mente servire, tuam misericordiam suppliciter implorare, et tuis jugiter beneficiis gratulari. Per.

Famulos tuos, quaesumus, Domine, placatus intende, pariterque eos et a peccatis absolve propitius, et a cunctis eripe benignus adversis. Per Dominum nostrum.

Secreta

Hostias, Domine, famulorum tuorum placatus intende; et quas in honore nominis tui devota mente celebrant, proficere sibi sentiant ad medelam. Per.

Per Christum Dominum nostrum. Qui dum confessores tuos tanta pietate glorificas, ut nullum apud te sanctum propositum doceas esse sine praemio, quanto magis duriora certamina sustinentes ad tuae quoque retributionis munus iavitas? Et ideo.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, Domine, famulorum tuorum, quam tibi offerunt ob devotionem mentis suae, pius ac propitius clementi vultu suscipias, tibi quoque supplicantes libens protege, dignanter exaudi, et aeternae protectione conserva, ut semper in tua religione lætantes, instanter in sanctae Trinitatis fide catholica perseverent; nobis hæc quoque ^h unanimiter

^e Pamelius: *tranquillitatibus*

^f Apud eundem: *dono.*

^g In marg.: *Per.*

^h *Leges: unanimiter.*

at crebre petentibus ipse præstabis omnipotens A edidit ornatum, regeneratio ad Ecclesiam perducatur augmentum. Deus. * Per.

Postcommun.

Quos cælesti recreas munere, perpetuo, Domine, comitare præsidio; et quos fovere non desinis, dignos fieri sempiterna redemptione concede. Per.

LI.

ITEM ORAT. MONACHORUM.

Tu famulis tuis, quæsumus, Domine, bonos mores placatus institue, tu in eis quod tibi placitum sit dignanter infunde, ut et digni sint, et tua valeant beneficia promereri. Per.

Respice, quæsumus, Domine, famulos tuos, et in tua misericordia confidentes, cælesti protege benignus auxilio. Per.

Da famulis tuis, quæsumus, Domine, in tua fide et sinceritate constantiam, ut in charitate divina firmati, nullis tentationibus ab eius integritate velantur. Per.

Famulos tuos, quæsumus, Domine, tua semper gratia benedicat, et inculpabiles ad vitam perducat æternam. Per.

Famulos tuos, quæsumus, Domine, benignus intende, et eis dignanter pietatis tuæ impende custodiam. Per.

Famulis tuis, quæsumus, Domine, sperata concede, et ab omnibus eos culpæ excusa. Per.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et famulos tuos assidua protectione conserva, ut qui tibi jugiter famulantur, continua remuneratione ditentur. Per.

LII.

INCIPIT ACTIO NUPTIALIS.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et institutis tuis, quibus propagationem humani generis ordinasti, benignus assiste, ut quod, te auctore, jungitur, te auxiliante servetur. ^b

Quæsumus, omnipotens Deus, instituta providentiæ tuæ pio favore comitare; et quos legitima societate connectis, longævæ pæcæ custodi. Per.

Secreta.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et hanc oblationem famularum tuarum *illarum*, quam tibi offerunt pro famula tua *illa*, quam ad statum maturitatis et ad diem nuptiarum perducere dignatus es, placidus ac benignus adsume, ut quod tua dispositione expeditur, tua gratia compleatur. Per.

¶ Qui fœdera nuptiarum blando concordia jugo et insolubili pacis vinculo nexuisti, ut multiplicandis adoptionum filii sanctorum connubiorum fecunditas pudica serviret. Tua enim, Domine, providentia, tuæque gratia ineffabilibus modis utrumque dispensat, ut quod generatio ad mundi

^a Lege : *Per Christum.*

^b In margine : *Per.*

^c Menardus : *Percomple canonem plenarium.*

^d Apud eundem : *exordium.*

^e Menardus in observationibus suis hanc benedictionem ita castigandam censuit : *ut quia longe*

Hanc igitur oblationem famularum tuarum *illi et illas*, quam tibi offerunt pro famula tua *illa*, quæsumus, Domine, placatus accipias : pro qua majestatem tuam supplices exoramus, ut sicut eam ad ætatem nuptiis congruentem pervenire tribuisti, sic eam consortio maritali tuo munere copulatam desiderata sobole gaudere proficias, atque ad optatam seriem cum suo conjuge provehas benignus annorum, diesque nostros.

*Infra actionem.**Ad trē. vel annualem nupt.*

Hanc igitur oblationem, Domine, famulorum tuorum *illi et illas*, quam tibi offerunt ob diem trigesimum conjunctionis suæ, *vel annualem*, quo die eos jugali vinculo sociare dignatus es, placatus suscipias deprecamur; ob hoc igitur reddunt tibi vota sua Deo vero et vivo, pro quibus tremendæ pietati tuæ supplices fundimus preces, ut pariter bene et pacifici senescant, et videant filios filiorum suorum usque in tertiam et quartam progeniem, et te benedicant omnibus diebus vitæ suæ. Per Christum Dominum nostrum. Quam oblationem tu, Deus.

^e *Percompleis canonem plenarium et dicis orationem Dominicam, et sic eam benedixit his verbis :*

Incepit oratio.

Deus, qui mundi creescentis ^d exordio multiplicata prole benedixit, propitiare supplicationibus nostris, et super hanc famulam tuam opem tuæ benedictionis infunde, ut in jugali consortio affectu compari, mente consinili, sanctitate mutua copulentur. Per.

Incepit benedictio.

Pater mundi conditor, nascentium genitor, multiplicandæ originis institutor, qui Adæ comitem tuis manibus addidisti, cujus ex ossibus ossa crescentia parem formam admirabili diversitate signarent, hinc ad totius multitudinis incrementum conjugalis thori jussa consortia, quo totum inter se sæculum colligarent, humani generis fœdera nexuerunt. Sic enim tibi, Domine, placitum, sic necessarium fuit : ^e ut quia longe est et infirmius quod hominem similem quem quod tibi Deo feceras additus fortiore sexus infirmior, ut unum efficeris ex duobus; et pari pignore soboles mixta maneret tunc per ordinem fluere ^f dejesta posteritas, et priores ventura sequerentur, nec ullum sibi finem in tam brevi termino, quamvis essent caduca, proponerent. Ad hæc igitur data sint leges instituta venturæ: quapropter hujus famulæ tuæ pat. rudimenta sanctifica, ut bono et prospero sociata consortio, legis æternæ jussa custodiat; memineritque, Domine, non tantum ad licentiam

est infirmius, quod homini simile, quam quod tibi Deo feceras, additur fortior sexus infirmiori, ut unum efficeris ex duobus.

^f Apud Menardum : *egesta*, apud quem vide castigationes hujus orationis mendosissimæ.

conjugalem, sed ad observantiam fidei sanctorum A pignorum diligatam, fidelis et casta nubat in Christo, imitatrixque sanctarum permaneat foeminarum. Sit amabilis, ut Rachel, viro suo; sapiens, ut Rebecca; longæva et fidelis, ut Sarra. Nihil ex hac subitivus ille auctor prævaricationis usurpet; nexa fidei mandatisque permaneat foeminarum, serviens Deo vero devota, muniat infirmitatem suam robore disciplinæ; uni thoro juncta, contactus vitæ illicitos fugiat. Sit verecunda, gravis, pudore venerabilis, doctrinis cælestibus erudita; sit foecunda in sobole, sit probata et innocens, et ad beatorum requiem usque ad cælestia regna perveniat. Per.

Post hæc dicitis: Pax vobiscum. Et sic eos communicas. Deinde postea quam communicaverint, dicitis super eos Bened. his verbis:

Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, iteratis precibus, te supplices exoramus, pro quibus apud te supplicator est Christus, conjunctiones famulorum tuorum fovere digneris; benedictiones tuas excipere mereantur, ^a et filiorum successibus foecundentur; nuptias eorum ^b sicuti primi hominis confirmare dignare. Avertantur ab eis inimici omnes insidiæ, ut sanctitatem Patrum etiam in ipso conjugio imitentur; qui providentia tua, Domine, conjugii meruerunt. Per.

Item post commun.

Exaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, ut quod nostro ministratur officio, tua benedictione potius impleatur. Per.

LIII.

ORATIO IN NATALE GENIUM.

Omnipotens sempiterne Deus totius conditor creaturæ, preces nostras clementer exaudi, et annos famuli tui *illius*, quem de maternis visceribus in hac vita prodere jussisti, prosperos plurimosque largire, ut omnem tibi exigat placiturus ætatem. Per Dominum nostrum.

Deus, qui sæculorum omnium cursum ac momenta temporum regis, exaudi nos propitius, et concede, ut famuli tui *illius*, cujus natalem divinæ celebramus consecratione mysterii, longævam ei largiaris ætatem; quatenus fidei ejus augmento multisque annorum curculis hæc solemnitas devotio perseveret. Per.

Secreta.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et hanc oblationem famuli tui *illius*, quam tibi offert ob diem natalis sui genuinum, quo die cum de maternis visceribus in hunc mundum nasci jussisti, placidus ac benignus adsume. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, Domine, famuli tui *illius*, quam tibi offert ob diem natalis sui celebrans genuinum, quo die cum de maternis visceribus in hunc mundum nasci jussisti ad te cognoscendum Deum verum et vivum, placatus suscipias deprecamur; ob hoc igitur reddit tibi vota sua Deo vivo et vero:

^a Lege: ut filiorum.

^b Lege: sicut.

pro quo Majestati tuæ supplices fundimus preces, ut adjicias ei annos et tempora vitæ, ut per multa curricula annorum lætus tibi hæc sua vota persolvat, atque ad optatam perveniat senectutem; et te benedicat omnibus diebus vitæ suæ. Per.

Postcommun.

Deus vita fidelium, timentium te salvator et custos, qui famulum tuum *illum* ad hanc diem natalis sui genuini, exempto anno, perducere dignatus es, gratiam in eo vitæ protectoris augmenta, et dies ejus annorum numerositate multiplica, ut, te annuente, per felicem proventus ætatem, ad principatum cælestium gaudiorum pervenire mereatur. Per.

LIIII

ORATIONES AD MISS.

Pro sterilitate mulierum

B Deus, qui emortuam vulvam Sarrae ita per Abrahæ semen foecunditate dignatus es, ut ei etiam contra spem soboles nasceretur, preces famulae tuæ *illius* pro sua sterilitate deprecantis propitius respice, et ei juxta tenorem præcedentium Patrum et foecunditatem tribuas, et filium quem donaveris benedicas. Per.

Deus, qui famulum tuum Isaac pro sterilitate conjugii sui te deprecantem exaudire et conceptum Rebeccæ donare dignatus es, preces famulae tuæ *illius* pro percipienda prole benignus exaudi, ut firmitatem spei, quod in tua misericordia posuit, ea ex percepto munere quod postulat confirmetur. Per.

C Deus, qui opprobrium sterilitatis a Rachel auferens, dum anxietate prolem quæreret, meruit foecundari, concede propitius, ut famula tua *illa* in earum foeminarum quæ tibi placuerunt sortem foecunditatis accipiat, et quod fideliter a tua pietate deposcit obtineat. Per.

Omnipotens sempiterne Deus, qui contiguum etiam post futuram ad te precem gemitum Anæ, dum eam foecundares, in gaudium convertisti, desiderium famulae tuæ *illius*, ut foecundetur, propitius perfice, et ad laudem gloriæ ab ea opprobrium sterilitatis benignus averte. Per.

Deus, cujus occulto consilio ideo Hellsabeth sterilis uterus extitit, ut quandoque angelica potius voce foecundaretur, concede propitius ut sicut *illa* in Judaico populo præcursorem Domini, ita famula tua *illa* in filio, qui ad credulitatem tibi hujus populi pure deserviat, foecundetur. Per.

D Deus, qui anxietate sterilium pie respiciens, in eis foecunditatem etiam in sua desperatione mirabiliter operaris, concede propitius ut famula tua *illa* de percipienda sobole, quod per se non valet, servi tui Gregorii mereatur precibus obtinere. Per.

Omnipotens sempiterne Deus, qui maternum affectum nec in ipsa sacra semper virgine Maria, quæ Redemptorem nostrum genuit, denegasti, concede propitius ut ejusdem Dei Genitricis precibus famula tua *illa* esse genitrix mereatur. Per.

^c Adde: tuæ.

Secreta.

Suscipe, Domine, preces nostras cum muneribus hostiarum, quas pro famula tua *illa* clementiæ tuæ suppliciter deferimus, ut quia affectum filiorum maxime in matrum visceribus indidisti, mærorem infœcunditatis ab ea submoveas, et ad concipiendam sobolem miser corditer benedicas. Per ^a Dominum.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed et cunctæ familiæ, quam tibi offerimus pro famula tua *illa*, quæsumus, Domine, ut placatus suscipias: pro qua Majestati tuæ supplices fundimus preces, ut orationem ejus exaudias, et ejus uterum vinculum sterilitatis absolvens, et prolem, in qua nomen tuum benedicatur, concedas; diesque nostros.

Postcommunio.

Cælestis vitæ munus accipientes, quæsumus, omnipotens Deus, quod pro famula tua *illa* deprecati sumus, clementer a tua pietate exaudiri mereatur. Per.

LV.

BENEDICT. VIDUÆ,

Quæ fuerit castitatem professæ.

Consolare, Domine, hanc famulam tuam viduitatis languoribus constrictam, sicut consolare dignatus es Saraphenam viduam per Heliam prophetam, concede ei pudicitie fructum, ut antiquarum non memineat voluptatum; nesciat etiam incentiva desideria, ut soli tibi subdat propria colla, quo possit pro laboribus tantis sexagesimum gradum percipere munus delectabile sanctitatis. Per.

LVI.

ORAT. PRO FACE.

Deus, a quo sancta desideria, et recta sunt consilia, et justa sunt opera, da servis tuis illam, quam mundus dare non potest, pacem, ut et corda mandatis tuis dedita, et, hostium sublata formidine, tempora sint tua protectione tranquilla. Per.

Deus conditor mundi, sub cujus arbitrio omnium sæculorum ordo decurrit, adesto propitius invocationibus nostris, et tranquillitatem pacis præsentibus concede temporibus, ut in laudibus misericordie tuæ incessabili exultatione lætemur. Per.

Deus in te sperantium fortitudo, conserva in populis tuis quod es dignatus operari; potentis misericordie tuæ ostende virtutem, ut qui superba impetitur hostium feritate, tua mereamur pace gaudere. Per.

Secreta.

Deus, qui credentes in te ^b populis nulli sinis ^c nocere terroribus, dignare ^d precibus et hostiis dicatæ tibi plebis suscipere, ut pax a tua pietate concessa Romanos fines ab omni hoste faciat esse securos. Per.

Postcommunio.

Deus auctor pacis et amator, quem nosse, vivere,

^a Dele: *Dominum.*

^b Menardus: *populos.*

^c Apud Pamelium, et Menardum: *conculsi.*

^d Apud utrumque: *preces et hostias.*

^e Menardus: *ut qui in defensione tua fidimus.*

^f Apud eundem: *auxilio.*

A cui servire, regnare est, protege ab omnibus impugnationibus supplices tuos, ^e ut qui defensione tua sidemus, nullius hostilitatis arma timeamus. Per.

Deus, qui misericordie tuæ potentis, ^f auxilium et prospera tribuis, et adversa depellis, universa obstacula, quæ servis tuis adversantur, expugna, ut, remoto terrore bellorum, et libertas secure, ^g religio sit quieta. Per.

LVII.

ORAT. TEMPORE BELLI.

Deus, ^h qui conteres bella, et impugnatores in te sperantium ⁱ potentie tuæ defensionis expugnas, auxiliare implorantibus misericordiam tuam, ut, omnium gentium feritate compressa, indefessa te gratiarum actione laudemus. Per.

B Deus regnorum omnium, regumque dominator, qui nos et percutiendo sanas, et ignoscendo conservas, prærende nobis misericordiam tuam, ut tranquillitate pacis, tua potestate ^j firmati, ad remedia correctionis utamur. Per Dominum nostrum.

Deus cujus regnum est omnium sæculorum, supplicationes nostras clementer exaudi, et Romanorum ^k regum tibi subditum protege principatum, ut in tua virtute fidentes, et tibi placeant et super omnia regna præcellant. Per.

Secreta.

Sacrificium, Domine, quod immolamus, intende, ut ab omni nos exuat bellorum nequitia, et in tuæ protectionis securitate constituat. Per.

Postcommunio.

C Sacrosancti corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi refectione vegetati, supplices te rogamus, omnipotens Deus, ut hoc remedio singulari ab omnium peccatorum nos contagione purifices, et a periculorum munias incursioe cunctorum. Per.

LVIII.

ITEM ALIA MISSA:

Contere, quæsumus, Domine, hostes populi tui, et delicta nostra, quorum merito nobis dominantur, emunda, ut cum, te placito, puritatem mentibus nostris infunderis, largiaris et pacem. Per.

Hostium nostrorum, quæsumus, Domine, eide superbiam, et dexteræ tuæ virtute prosterne. Per Dominum nostrum.

Omnipotens Deus Romani nominis inimicos virtute, quæsumus, tuæ comprime Majestatis, ut populus tuus et fidei integritate lætetur; et temporaria tranquillitate semper exultet. Per.

Secreta.

Hujus, Domine, quæsumus, virtute mysterii, et a nostris mundemur occultis; et ab inimicorum liberemur insidiis. Per.

Postcommunio.

Vivificet nos, quæsumus, Domine, participatio tua

^e Idem: *et Religio.*

^h Apud eundem: *conteris.*

ⁱ Menardo: *potentia.*

^j Idem: *firmata.*

^k Lege: *regnum.*

sancta ^a mysteriis, et pariter nobis expiationem tribuat et munimen. Per.

LVIII.

ITEM ALIA MISSA.

Deus, qui regnis omnibus æternis dominaris imperio, inclina ad preces humilitatis nostræ aures misericordiæ tuæ, et Romani regni adesto principibus, ut tua tranquillitatem clementer tua sint semper virtute victores. Per.

Propitiare, Domine, in te sperantibus populis, et a custodia Romani nominis dexteram tuam protectionis ostende, ut regnum majestati tuæ deditum tua semper sit virtute defensum. Per.

Deus, qui sub tuæ majestatis arbitrio omnium regnorum continens potestatem, Romani imperii propitiare principibus, ut qui tua expectant protectione defendi, omnibus sint hostibus fortiores. Per.

Secreta.

Suscipe, Domine, propitius hostias, quibus et te placare voluisti, et nobis salutem ^c potenti pietate restitui. Per.

Postcommun.

Adesto, Domine, populis qui sacra mysteria contigerunt, ut nullis periculis assilantur, qui te protectore confidunt. Per.

LX.

ITEM ALIA MISSA.

Deus, qui providentia tua cælestia simul et terrena moderaris, propitiare Romanis rebus et regibus, ut omnis hostium fortitudo, te pro nobis pugante, frangatur. Per.

Deus servientium tibi fortitudo regnorum, propitius ^d Romani nominis esto principibus, ut quorum tibi ^e subjector est humilitas, eorum ubique excellentior sit potestas. Per.

Deus, cujus regnum nulla sæcula prævenerunt, nulla concludunt, supplicationes nostras clementer exaudi, et Romanorum ^f regum tibi subditum protege principatum, ut in tua virtute fidentes omnibus sint hostibus fortiores. Per.

Secreta.

Propitiare, Domine, ^g preces et hostias famulorum tuorum, et propter nomen tuum Romani imperii defende rectores, ut salus servientium tibi ^h principatum, pax tuorum possit esse populorum. Per.

Postcommun.

Protege, Domine, famulos tuos subsidis pacis, et corporis et spiritalibus enutrients alimentis, a cunctis hostibus redde securus. Per.

LXI.

ITEM ALIA MISSA.

Deus in te sperantium salus, et servientium fortitudo, suscipe propitius preces nostras, et Romani

^a Menardus : *mysterii.*

^b Apud eundem : *placari.*

^c *Lege : potentia.*

^d *Romani nominis esto.* Menardus : *Christianorum adesto.*

Apud eundem : *subjecta.*

imperii adesto rectoribus, ut, tuis consiliis inspirati, tua opulatione muniti, adversum omnia resistere tibi arma prævaleant. Per.

Deus et temporalis vitæ auctor et æternæ, miserere supplicum in tua protectione fidentium, ut per virtutem brachii tui omnibus qui nobis adversantur revictis, nec in terrenis nec a cælestibus possimus excludi. ⁱ

Omnipotens æternæ Deus, miserere supplicum in tua protectione fidentium, et propter gloriam nominis tui barbararum gentium comprime feritatem, ut, dexteram tuam virtute defensi, liberis tibi mentibus serviamus. Per.

Secreta.

Deus, qui subjectas tibi glorificas potestates, suscipe propitius oblationes nostras, et Romanis viros adde principibus, ut qui se dextera tua expediat proteges, nulla possint adversitate superari. Per.

Postcommun.

Fidelem populum, quesumus, Domine, potentiam tuam munit invicta defensio, ut pio semper tibi devotus affectu, et ab infestis liberetur iniunicis, et in tua jugiter gratia perseveret. Per.

Item alia.

Populi tui, quesumus, omnipotens Deus, propitiare peccatis, et totius hostilitatis a nobis errores averte, ut Romani nominis securam libertas in tua devotione semper exultet. Per.

Protector noster aspice, Deus, et ab hostium nos defende periculis, ut, omni perturbatione submoti, liberis tibi mentibus serviamus. Per Dominum.

LXII.

ITEM MISSA PRO REGIBUS.

Deus, regnorum omnium, et Romani maxime protector imperii, da servis tuis regibus nostris illis triumphum virtutis seienter excolere, ut cujus constitutione sunt principes, ejus semper munere sint potentes. Per.

Deus, in cujus manu corda sunt regum, inclina ad preces humilitatis nostræ aures misericordiæ tuæ, et principibus nostris famulis tuis illis regimena tuæ adpone sapientiæ, ut, haustus de tuo fonte consilii, et tibi placeant, et super omnia regna præcellent. Per.

ecreta.

Suscipe, Domine, preces et hostias Ecclesiæ tuæ pro salute famuli tui illius supplicantes, et protectione fidelium populorum antiqua brachii tui operare miracula ^j et, superatis pacis inimicis, securam tibi serviat Romana libertas. Per.

Infra action.

Hanc igitur oblationem, Domine, famuli tui illius, quam tibi ministerio officii sacerdotalis offerimus pro eo quod in ipsum potestatem imperii conferre

ⁱ *Lege : regnum.*

^g Menardus : *precibus et hostiis*

^h *Idem : principum.*

^j *In margine : Per.*

^k *Sacramentarium sancti Gregorii Editionis Romanæ : ut.*

dignatus es, propitius et benignus adsume; et, exoratus nostra obsecratione, concede ut Majestatis tuæ protectione confidens et ævo augeatur et regno. Per.

Postcommun.

Deus, qui prædicando æterni regni Evangelio Romanum Imperium præparasti, prætere famulis tuis illis principibus nostris arma cælestia, et pax Ecclesiarum nulla turbetur tempestate bellorum. Per Dominum.

LXIII.

MISSA CONTRA JUDICES MALE AGENTES

Ecclesiæ tuæ, Domine, preces placatus admittite et, distitutis adversitatibus universis, securam tibi serviat libertate. Per.

Secreta.

Protege nos, Domine, quæsumus, tuis mysteriis servientes, ut divine rebus, et corpore famulemur et mente. Per.

Postcommun.

Quæsumus, Domine Deus noster, ut quos divina tuis participatione gaudere, humanis non sinas subjacere periculis. Per Dominum.

LXIII.

ITEM ALIA MISSA.

Præsta, Domine, quæsumus, ut toto tibi corde subjecti timentium voluntatum respuamus affectus. Per.

Secreta.

Hostias, Domine, quæsumus, quas immolamus, C placatus adsume et pro nostri expiatione peccati et pro acceleratione cælestis auxilii. Per.

Postcommun.

Da plebi tuæ, Domine, piæ semper devotionis affectum, ut, quæ prava sunt respuens, sancta conversatione firmetur, et a peccatis libera nullis adversitatibus adteratur. Per.

Præsta, quæsumus, Domine, ut Ecclesia tua prompta tibi voluntate deserviat, quia propensius audiri poterit et defendi, cum eam tibi digne præstiteris famulari. Per.

LXV.

ORAT. IN CONTENTIONE

Ad missas.

Omnipotens sempiternus Deus, qui superbis resistis, et gratiam præstas humilibus, tribue, quæsumus, ut non indignationem tuam provocemus elati, sed propitiationis tuæ capiamus dona subjecti. Per.

Concede nobis, misericors Deus, et studia per-versa deponere, et sanctam semper amare justitiam. Per.

Secreta.

Ab omni reatu nos Domine, sancta quæ tracta-

^a Apud Pameliū : ut destitutis.

^b Idem : et eadem.

^c Apud eundem : propriis et alienis.

^d Pamelius legit : ut.

^e Pamelius : terreri.

A mus absolvant,^b et ad eadem munit ab totius pravitatis incursu. Per.

Postcommun.

Quos refecisti, Domine, cælesti mysterio, propriis alienis, quæsumus, ^c propitius absolvo delictis^d et divino munere purificatis mentibus perfruemur. Per.

LXVI.

ITEM ALIA MISSA.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut, semper rationabilia meditates, quæ tibi sunt placita et dictis exequamur et factis. Per.

Deus, qui unanimes nos in domo tua præcipis habitare, dissensionum causas placatus depelle nostrum, ut, competentibus adjuti subsidiis, te largiente, possimus esse concordēs. Per.

Concede nobis, omnipotens Deus, ut, despectis falsitatibus iniquarum, quæ animæ nostræ conveniunt rationabilia exequamur. Per Dominum.

Secreta.

Suppliciter te rogamus, Domine Deus noster, ut hujus operatione mysterii et vitia nostra purgentur, et justa desideria compleantur. Per Dominum.

Postcommun.

Sanctificationem tuam nobis, Domine, his mysteriis placatus, operare, quæ nos et a terrenis purgent vitiis, et ad cælestia dona perducant. Per Dominum.

LXVII.

ORAT. AD MISSA.

Contra obloquentes.

Præsta, quæsumus, Domine, ut mentium reprobarum non curemus obloquium, sed, eadem pravitate calcata, exoramus ut nec ^e terrere nos lacerationibus ^f pateris injustis; nec captiosis adulationibus implicari, sed potius amare quæ præcipis. Per.

Conspirantes, Domine, contra tuæ plenitudinis firmamentum, dexteræ tuæ virtute prosterne, ut justitiæ non dominetur iniquitas, sed subdatur semper falsitas veritati. Per.

Secreta.

Oblatio, Domine, tuis aspectibus immolanda, quæsumus, ut et nos in omnibus vitiis potenter absolvat, et a cunctis defendat inimicis. Per.

Postcommun.

Præsta, Domine, quæsumus, ut per hæc sancta quæ sumpsimus, ^g dissimulatis lacerationibus imphorum, ^h eadem gubernante, quæ recta sunt cautius exequamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

LXVIII.

ORAT. AD MISSAS

Pro inreligiosis.

Deus, qui fidelium devotione lætaris, populum

ⁱ Apud eundem : patiaris.

^g Emendatum ex Pamelio; nam in exemplari mendose legitur : dissimulatis

^h Idem : te gubernante.

tuam, quæsumus, sanctis tuis fac esse devotum, ut qui ab eorum officia impia pravitatis mentis abscedunt, per tuam conversi gratiam, diaboli, quibus capti tenentur, laqueis respiscant. Per.

Deus, qui infideles deseris, et juste indevotis trasceris, populum tuum, quæsumus, converte propitius, ut qui te per duritiam inreligiosæ mentis semper offendunt, ad sanctorum beneficia promerenda, tuæ miserationis gratia inspirante, convertas. Per.

Secreta.

Cor populi tui, quæsumus, Domine, converte propitius, ut ab his muneribus non recedant, quibusque majestatem tuam magnificare deposcimus. Per.

Postcommun.

Da nobis, quæsumus, Domine, ambire quæ recta sunt, et vitare quæ noxia, ut sancta quæ capimus, non ad iudicium nobis, sed potius proficiant ad medelam. Per.

Ad populum.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et nihil de sua conscientia præsumentibus ineffabili miseratione succurre, ut quod non habet fiducia meritum, tua conferat largitas invicta donorum. Per.

LXVIII.

ORAT. SUPER INFIRMUM,

In domo.

Deus, qui facturæ tuæ pio semper minaris affectu, inclina aurem tuam supplicationibus nostris, et famulum tuum ex adversa valetudine corporis laborantem placidum respice, et visita in salutari tuo, et cælestis gratiæ præsta medicinam. Per.

Deus, qui a humani generis et salutis remedii vitæ æternæ munera contulisti, conserva famulo tuo tuarum dona virtutum, et concede ut medelam tuam non solum in corpore, sed etiam in anima sentiat. Per.

Virtutum cælestium Deus, qui ab humanis corporibus omnem languorem et omnem infirmitatem præcepti tui potestate depellis, adesto propitius huic servo tuo, ut, fugatis infirmitatibus, et viribus revocatis, nomen sanctum tuum, instaurata protinus sanitate, benedicat. Per.

Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, qui fragilitatem conditionis nostræ infusa virtutis tuæ dignatione confirmas, ut salutaribus remediis pietatis tuæ corpora nostra et membra vegetentur, super hunc famulum tuum propitiatus intende, ut omni necessitate corporea infirmitatis exclusa, gratia in eo pristinae sanitatis perfecta repararetur. Per.

LXX.

ITEM ORAT. AD MISSE.

Pro infirmis.

Omnipotens sempiternæ Deus, salus æterna cre-

^a Apud Pamel. legitur: *humano generi et salutis remedium et vitæ.*

^b Pamelius: *auxilium*

^c Apud eundem deest et.

dentium, exaudi nos pro famulis tuis *illis*, pro quibus misericordiæ tuæ imploramus ^b auxilio, ut, reddita sibi sanitate, gratiarum tibi in Ecclesiâ tua referant actionem. Per.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui ægritudines et animorum depellis et corporum; auxilii tui super infirmos nostros ostende virtutem, ut ope misericordiæ tuæ ad omnia pietatis tuæ reparantur officia. Per.

Secreta.

Deus, sub cujus nutibus vitæ nostræ momenta decurrunt, suscipe preces et hostias famulorum ^c et famularumque tuarum, pro quibus misericordiam tuam ægrotantibus imploramus, ut de quorum periculo metuimus de eorum salute lætemur. Per.

Postcommun.

Deus infirmitatis humanæ singulare præsidium, auxilii tui super infirmos nostros ostende virtutem, ut ope misericordiæ tuæ adjuti, Ecclesiæ tuæ sanctæ representari mereantur. Per Dominum nostrum.

LXXI.

ORAT. PRO REDDITA SANITATE.

Domine sancte, Pater omnipotens, æternæ Deus, qui benedictionis tuæ gratiam ægris infundendo corporibus, facturam tuam ^d multiplicas pietatem custodias, ad invocationem nominis tui benignus assiste, et hunc famulum tuum ^e liberatam ægritudinem et sanitatem donatam dextera tua erigas, virtute confirmes, potestate tuearis, Ecclesiæ tuæ sanctæque altaribus tuis cum omni desiderata prosperitate restituas. Per Dominum nostrum.

LXXII.

ORAT. INTRANSIBUS IN DOMO,

Sive benedictio.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et famulos tuos, quos charitatis visitamus officis, gratiæ tuæ largitate locupleta, ut in eorum prosperitate continua gaudeamus. Per Dominum.

Exaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, æternæ Deus, et humilitatis nostræ officis gratiæ tuæ visitationis admisce, ut quorum adimus habitacula, tu in eorum tibi cordibus facias mansionem. Per Dominum nostrum.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et hanc domum serenis oculis tuæ pietatis illustra; descendat super habitantes in ea gratiæ tuæ larga benedictio, ut his manufactis cum salubritate manentibus, ipsi tuum semper sint habitaculum. Per Dominum.

Exaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, æternæ Deus, ut si qua sunt adversa, si qua contraria in hac domo famuli tui *illis*, auctoritate Majestatis tuæ pellantur. Per Dominum nostrum.

LXXIII.

ITEM ORAT. AD MISSE.

Protector in te sperantium Deus, et subditarum

^d Idem: *multipliori pietate.*

^e Rectius apud Pamelium: *liberatum ægritudinis et sanitate donatum.*

tibi mentium custos, habitantibus in hac domo famulis tuis propitius adesse dignare: veniat super eos spirante a te benedictionis ubertas, et, pietatis tuæ repleti muneribus, in tua gratia et in tuo nomine læti semper exultent. Per.

Protector fidelium, Deus, et subditarum tibi mentium frequentator, habitantibus in hac domo famulis tuis propitius adesse digneris, ut quos nos humana visitamus solitudine, tu divina munias cōtestate. Per.

Secreta.

Suscipe, Domine, quæsumus, preces et hostias famulorum tuorum, et muro custodiæ tuæ hanc domum circumda, ut, omni adversitate depulsa, sit hoc semper domicilium incolunitatis et pacis. Per.

Infra action.

Hanc igitur oblationem a famuli tui *illius*, quam tibi offert pro votis et desideriis suis atque et pro incolunitate domus suæ, placatus suscipias deprecamur: pro quo in hac habitatione auxilium tuæ Majestatis deposco, ut mittere ei digneris angelum tuum sanctum, ad custodiendos omnes in hac habitatione. Per.

Postcommun.

Omnipotens sempiternus Deus, qui facis mirabilia magna solus, prætende super hos famulos degentes in hac domo spiritum gratiæ salutaris, et ut complaceant tibi, Deus, in veritate tua perpetuum eis rorem tuæ benedictionis effunde. Per.

Omnipotens sempiternus Deus, insere te officiis nostris, et in hanc manentibus domum præsentis tuæ concede custodiam, ut familiæ tuæ defensor ac totius habitaculi hujus habitator appareas. Per.

LXXIII.

ORAT. SUPER VENIENTES IN DOMO.

Deus humilium visitator, qui nos fraterna dignatione consolaris, prætende societati nostræ gratiam tuam, ut per eos, in quibus habitas, b tuumque nobis sentiamus adventum. Per.

Deus, qui nobis in famulis tuis præsentis tuæ signa manifestas, mitte super nos spiritum charitatis, ut in adventu fratrum conservorumque nostrorum gratia nobis tuæ largitatis augeatur. Per Dom.

LXXV.

BENEDICT. AQUÆ SPARGENDÆ IN DOMO.

Deus, qui ad salutem humani generis maxima quæque sacramenta in aquarum substantia condidisti, adesto invocationibus nostris, et elemento huic multimodis purificationibus præparato virtutem tuæ benedictionis infunde, ut creatura mysteriis tuis serviens ad abjiciendos dæmones morbosque pellendos divinæ gratiæ sumat effectus. Ut quicquid in loci in c domibus fidelium hæc unda resperserit,

a Adde: Domine.

b Apud Pamelium: tuum nobis.

c Pamelius: domibus, vel in locis.

d Idem: a nosa.

careat immunditia, liberetur d a noxia; non illic resedeat spiritus pestilens, non aura corrumpens; abscedant omnes insidiæ latentes inimici; et si quid est quod incolunitati habitantium invidet aut quieti, aspersione hujus aquæ effugiat, ut salubritas per invocationem tui nominis e expedita, ab omni sit impugnatione defensa. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui venturus est judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem.

LXXVI.

ITEM ALIA.

Exorcizo te, creatura aquæ, in nomine Dei Patris omnipotentis, et in nomine Jesu Christi Filii ejus, et Spiritus sancti. Omnis virtus adversarii, omnis incursio diaboli, omne phantasma, omnem inimici potestatem eradicare et effugare ab hac creatura aquæ. Unde exorcizo te, creatura aquæ, per Deum verum, et per Deum vivum, per Deum sanctum, et per Dominum nostrum Jesum Christum, ut efficiaris aqua sancta, aqua benedicta, ut ubicumque effusa fueris, vel aspersa, sive in domo, sive in agro, effuges omnem phantasmam, omnem inimici potestatem, Spiritus sanctus habitet in domo hac. Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui venturus est judicare vivos et mortuos et sæculum per ignem.

Item ad consparsum faciendum.

Exaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, et mittere dignare angelum tuum sanctum de cælis; qui custodiat, foveat, protegat, visitet et defendat omnes habitantes f in hunc habitaculum famuli tui *illius*; et præsta, quæsumus, ut sanctificatio sit domui hujus nostræ introitus. Donet cunctis intra eum habitu constitutos divinarum beatitudine largitatem, dominis ac familiæ gubernaculum, ad custodiendam obedientiam et irreprehensibilem disciplinam, infantibus bonæ indolis gratiam, adultis immaculatam adolescentiam, senibus sanctam seriæ conversationis ætatem, omnibusque longam ac sibi placitam senectutem; et ita patrocinantibus sanctis perenni domui huic beatitudinem præstet, ut jugi super eam angelicæ protectionis custodia perseveret. Per Dominum.

Post hæc benedict sal, et dicit:

D Exorcizo te, creatura salis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, qui te per Heliseum in g aqua mitti jussit, ut sanaretur sterilitas; qui divini oris sui voce discipulis ait: Vos estis sal terræ; et per Apostolum inquit: Cor vestrum sale sit conditum. Ideoque efficere sale exorcizatum, ut omnes qui te sumpserint sis eis animæ tutamentum, atque huic domui in remissione peccatorum, in sanitate mentis, in protectione animæ, in confirmatione salutis, ad expellendas et excludendas omnes dæmonum tentationes. In nomine Dei Patris omnipotentis et Jesu

e Apud eundem: expedita.

f Pamelius: in habitaculo.

g Pamelio: aquam.

Christi Filii ejus, qui venturus est judicare sæculum **A**
per ignem. Per.

*Deinde mittis hunc sal in aquam et exufflas in ea,
b dicit :*

Deus, qui ad salutem humani generis maxima
queque sacramenta in aquarum substantia condidi-
sti. Et cætera sicut superius scriptum est.

Hæc mittis vinum in ipsâ aqua, et benedic omni die :
Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus,
exaudi precem meam, sicut exaudire dignatus es
famulum tuum Moysen in mare Rubro hoc quod
Pharao in populo tuo exercebat, ipse marinus exer-
citus negaretur. Sic et Heliseus sacerdos cum po-
pulus tuus aquam gustare non posset, eo quod esset
amara, salem accepit, et projecit ad exitus aqua-
rum, et benedixit eam, et dixit : Sanavit Dominus
aqua istas ; non erit ex eis moriens, neque infir-
mans, et sanatas sunt aquæ illæ. Ita tu, Domine,
dignare sanare aquas istas, ut ubicumque adsparsæ
fuerint per angulos domus, ubi inimicus celatus
fuerit, statim areptus effugiat ; et sit illi, Domine,
hæc aqua adsparsionis velut cilibanus ardens ignis
inextinguibilis. Sit nobis, Domine, hæc aqua ad-
sparsionis aqua virtutis, aqua refrigerans diaboli
ritu, ut liberati hospitalis agamus tibi, Domine Pa-
ter omnipotens, laudes et gratias. Per Dominum
nostrum.

*Post hæc mittis oleo sanctificato in aqua, et sic
aspargis ea cum hysope per domus.*

ORAT. PRO ASPAR. AQVE.

Deum omnipotentem, fratres charissimi, in cuius **C**
domum mansiones multe sunt, supplices ^a deprecamur
ut habitaculum istum una cum habitatoribus
benedicere atque custodire dignetur, tenebras ab
ea repellat, lumen infundat, nullam sævienti adver-
sario tribuat potestatem ; sed propria Deo dicata sit
domus, ut nullam in ea inimicus licentiam habeat
nocendi, per virtutem et nomen Domini nostri Jesu
Christi, qui venturus est judicare sæculum per
ignem. Per Dominum.

Benedic huic domui, Domine, benedic dominis
domus hujus ; respice de cælo, et vide oculis mise-
ricordiæ tuæ ; aperi aures pietatis tuæ, et inclina
super habitaculo isto atque habitatoribus suis, et
mitte custodem angelum in circuitu supplicantum,
qui in lateribus domus istius jugiter excubet, et ad **D**
custodiam illius perpetuo perseveret, cuius sit obum-
bratio, salus omnium, et patrocinium, heatitudo
cunctorum. Per Dominum nostrum.

Benedic, Domine, hanc domum et omnes habitan-
tes in ea, sicut benedicere dignatus es domum
Abraham, Isaac et Jacob, ut in his parietibus ange-
lus lucis inhabitet : sentiant in ea commanentes ro-
re cæli abundantiam, et per indulgentiam lætentur
pacifici atque securi ; mittas ad eos angelum pacis
qui introitum nostrum exitumque custodiat. Per.

^a Apud Menardum : aquam.

^b Adde : et.

^c Lege : deprecamur.

^d Apud Pameliu : comminatio.

LXXVII.

ITEM ORAT. PRO FULCORIBUS.

Omnipotens sempiternæ Deus, parce metuentibus,
et propitiare supplicibus, ut post noxiis ignes nu-
bium et vim procellarum, in materiam transeat lau-
dis communicatio ^d potestatis. Per Dominum.

Deus, sub cuius imperio nihil non verbo regitur,
nihil non oratione mutatur, parce metuentibus, propi-
tiare supplicibus, ut post ^e innoxios ignes nubium
et turbines procellarum, in materiam transeat lau-
dis comminatio potestatis. Per.

LXXVIII.

BENEDICT. AQVE EXORUM.

Ad fulgura.

Exorcizo te, creatura salis et aqua, in nomine **B**
Domini nostri Jesu Christi Nazareni Filii Dei vivi :
ut sis purgatio et purificatio in his locis in quibus
aspera fueris, ad effugandos et erraticos spiritus,
omnemque nefariam vim diaboli pellendam, et om-
nes figuras et minas phantasmatis Satanæ exterminan-
das, et fulgura et sidera quæ missa videntur in
hanc arborem, non hominibus, aut pecoribus, aut
frugibus noceant, sed abscedant et fugiant per in-
vocationem nominis Domini nostri Jesu Christi, et
Spiritus sancti, qui venturus est judicare vivos et
mortuos, et omne sæculum per ignem. Per.

LXXIX.

ORAT. IN AREA NOVA.

Omnipotens sempiternæ Deus, multiplica super
nos misericordiam tuam, et preces nostras benignus
exaudi, ut in hac area famuli tui illius Spiritum tuum
sanctum Paraclitum mittere digneris ; et veniat
spertatæ benedictionis ubertas, ut repleti ^f de fru-
gibus tuis in tuo nomine et in tua gratia tibi semper
exultent. Per Dominum.

Multiplica, Domine, super nos misericordiam
tuam, et preces nostras propitius exaudire dignare,
sicut exaudisti famulum tuum regem David, qui te
in area hostias offerendo ^g placavit, iram avertit, in-
dulgentiam impetravit. Ita veniat, quesumus, spe-
ratæ benedictionis ubertas, ut, repleti frugibus tuis,
de tua semper misericordia gloriemur. Per Dominum.

LXXX.

ITEM ORAT. IN MONASTERIO.

Deus, qui renunciantibus sæculo mansuetudinem pa-
ras in cælo, dilata sanctæ hujus congregationis ha-
bitaculum temporale cælestibus bonis, ut fraterni-
tatem teneant compagine charitatis unanimiter ;
continentiæ idæ præcepta custodiant sobrii, simpli-
ces, et quieti, gratis sibi datam gratiam fuisse cogno-
scant ; concordet illorum vita cum nomine ; pro-
fessio sentiatur in opere. Per.

Suscipe, Domine, preces nostras et mittere custodia-
ræ hoc sanctum ovile circumdâ, ut, omni adversi-
tate depulsa, sit hoc semper domicillum incolumita-

^e Menardus : noxiis.

^f Pameliu : frugibus tuis, sine de.

^g Sic emendavimus ex eodem, cum perperam in
exemplari legatur : placuit.

tis et pacis. Per Dominum nostrum Jesum Christum et Spiritus sancti lucem in nos semper accende. Per.

LXXXI.

ORAT. IN DOMO ANGELARUM DEF.

Ingressentes, Domine, in hoc tabernaculum angelicam tuam tibi devotum, angelo tuo visitante, custodias, et ab hujus sæculi adversitatibus defendas. Dona eis, pròpositum nichil; ut tibi exhibeant pudicitiam castitatis; adjuvata contra vitia certantes, et victoriæ sustinent corroborem ad te pervenientes. Per.

LXXXII.

ORAT. PRO RENUNCIANTIBUS SÆCULO.

Præsta, Domine, quæsumus, fœtelis tuis renunciantibus sæcularibus pompis; gratiæ tuæ januas aperire, qui, despecto diabolo, confugiunt sub titulo Christi. Jube venientes ad te sereno vultu suscipere, ne de eis inimicus valeat triumphare. Tribue eis brachium infatigabile auxilii tui; mentes eorum fidei forica circumda, ut, felici muro vallati, mundam se gaudeant evasisse. Per.

LXXXIII.

ORAT. PRO EB

Qui prius biberant loti.

Deus, cuius Providentiâ creaturâ omnes crementes adulta congaudet, propitius super hunc fatululum tuum juvenilia ætatis decorem lætantem et florenti primis auspiciis adtondentem adesto; in omnibus tuæ protectionis muniatur auxilium, ævo longiosè provectus, et præsentis vitæ præsidii gaudeat et æternis. Per Dominum nostrum.

LXXXIV.

ORAT. AD MATUTINAS

Gratias agimus, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, qui nos, transacto nobis spatio, ad matutinas horas perducere dignatus es; quæsumus ut donis nobis diem hunc sine peccato transire, quatenus ad vesperum gratias referamus. Per.

Exurgentes de cubilibus nostris, auxilium gratiæ tuæ matutinis, Domine, precibus imploramus; ut, discussis tenebris vitiorum; ambulare mereamur in luce virtutum. Per Dominum.

Matutina supplicium vota, Domine, propitius intueri, et occultis cordis nostri remedio tuâ clarifica pietatis, ut desideria tenebrorum non teneant, quos lux celestis gratiæ reparavit. Per Dominum nostrum.

Te lucem veram; et lucis Auctorem, Domine, deprecamur, ut digneris a nobis tenebras depellere vitiorum, et clarificare nos lucis virtutem. Per.

Auge in nobis, Domine; quæsumus, fidem tuam,

^a Apud Menardum rectius legitur: *Deus cuius Spiritus creaturâ omnis adulta congaudet, etc., juvenili ætatis decore lætantem, etc., ut in omnibus tuæ protectionis muniatur auxilio; etc*

^b Pamelius: *donec.*

^c Apud eundem: *occulta.*

^d Adde: *Dominum.*

Deus, qui diem discernis a nocte, actus nostros a tenebrarum distingue caligine, ut semper quæ sancta sunt meditates, in tua jugiter laudè vivamus. Per d.

Emitte, quæsumus, Domine, lucem tuam in cordibus nostris, et mandatorum tuorum luce perpetua, et in via tua ambulantes, nihil patiamur errorum. Per Dominum.

Veritas tua, quæsumus, Domine, luceat in cordibus nostris, et omnis falsitas destruat inimici. Per.

Gratias agimus inenarrabiles pietati tuæ, omnipotens Deus, qui nos, depulsa noctis caligine, ad dei hujus principium perduxisti, et, abjecta ignorantia cæcitate, ad cultum tui nominis atque scientiam revocasti: in labe sensibus nostris omnipotens Pater, ut, in præceptorum tuorum lumine gradientes, te ducem sequamur et principem. Per.

Deus, qui tenebras ignorantia verbi tui luce depellis, auge in cordibus nostris virtutem fidei; quam dedisti, ut ignis, quem gratia tua fecit accendi, nullis tentationibus possit extinguere. Per.

Sensibus nostris, quæsumus, Domine, lumen sanctum tuum benignus infunde, ut tibi semper simus devoti, cujus sapientia creati sumus, et providentia gubernamur. Per.

LXXXV.

ORAT. AD VESPERUM.

Omnipotens sempiternæ Deus, vespere, et mane, et meridie, Majestatem tuam suppliciter deprecamur, ut, expulsis de cordibus nostris peccatorum tenebris, ad veram lucem, quæ Christus est, nos facias pervenire. Per Dominum nostrum.

Deus, qui illuminas noctem, et lumen post tenebras facis, concede nobis, ut hanc noctem sine impedimento Satanæ transeamus, atque matutinis horis ad altare tuum recurrentes, tibi Deo gratias referamus. Per Dominum.

Intumina, quæsumus, Domine, tenebras nostras, et totius noctis insidias repelle propitius. Per.

Tuus est dies, Domine, et tua est nox: concede Solem justitiæ permanere in cordibus nostris ad repellendas tenebras cogitationum iniquarum. Per Dominum.

Vespertinae laudis officia persolventes, clementiam tuam, Domine, humili prece deposcimus, ut nocturnis insidiatoris fraude, te protegente, vincamus. Per.

Propitiare, Domine, vespertinis supplicationibus nostris, et fac nos sine ulla reatu matutinis tibi laudes præsentare. Per Dominum nostrum.

Oriatur, Domine, nascentibus tenebris, aurora

^a Menardo: *ut.*

^c Apud eundem: *percepta in vita.*

^b Menardus: *erratis.*

^d Pamelius: *illabere.*

ⁱ Rectius apud Pamelium: *nocturni insidiatoris fraudes.*

^j Pamelius: *laudibus præsentari.*

justitiæ, ut ^a peracto diei, tibi suppliciter gratias A
agentes, etiam mane dignanter respicias vota sol-
ventes. Per.

Gratias tibi ^b agemus, Domine, custoditi per diem;
gratias tibi exsolvimus, custodiendi per noctem : re-
præsenta nos, quæsumus, Domine, matutinis horis in-
columes, ut nos omni tempore habeas laudatores. Per.

LXXXVI.

ORAT. ANTE CIBUM.

Refice nos, Domine, donis tuis, et opulentia tua
largitate substanta. Per.

Reficiamus, Domine, de donis et datis tuis, et tua
benedictione satiemur. Per.

Protege nos, Domine Deus noster, et fragilitati
nostræ necessariam præbe substantiam. Per Domi-
num nostrum.

Benedic, Domine, dona tua, quæ de tua largitate
sumus sumpturi. Per.

Deus, qui nos ad delicias spirituales semper invi-
tas, da benedictionem super dona tua, ut ea quæ in
tuo nomine sunt edenda, sanctificata percipere me-
reamur. Per Dominum.

Tua nos, Domine, dona reficiant, et tua gratia
consoletur. Per Domin. nostrum.

LXXXVII.

ORAT. POST CIBOS.

Satiati, Domine, opulentia tua donis, tibi gratias
agimus pro his quæ, te largiente, ^c suscipimus, obse-
crantes misericordiam tuam, ut ^d quid corporibus
nostris necessarium fuit, mentibus non sit onero-
sum. Per.

Satiati sumus, Domine, de tuis donis ac datis ;
reple nos de tua misericordia, ^e qui es benedictus.
Qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas
Deus per omnia sæcula sæculorum.

LXXXVIII.

ORAT. AD FRUGES NOVAS BENEDICENDAS.

Benedic, Domine, hos fructus novos uvæ, sive
fabæ, quos tu, Domine, per rorem cæli, et inundan-
tiam pluviarum, et tempora serena atque tran-
quilla, ad maturitatem perducere dignatus es, ad
percipiendum nobis cum gratiarum actione, in no-
mine Domini nostri Jesu Christi, per quem hæc om-
nia, Domine, semper bona.

Item alia.

Oremus pietatem tuam, omnipotens Deus, ut has
primitias creaturæ tuæ, quas aeris et pluviae tempe-
ramento nutrire dignatus es, benedictionis tuæ im-
bre perfundas, et fructus terræ tuæ usque ad matu-
ritatem perducas, tribuasque populo tuo de tuis
muneribus tibi semper gratias agere, ut a fertilitate
terræ esurientium animas bonis affluentibus repleas,
et egenus et pauper laudent nomen gloriæ tuæ. Per.

LXXXIX.

BENEDICTIO POMORUM.

Te deprecamur, omnipotens Deus, ut benedicas

^a Apud eundem : *peracto die.*

^b Pamelio : *agimus.*

^c Eidem : *suscipimus.*

hunc fructum novum pomorum, ut qui esu inter-
dictæ arboris læthalis pomi in Protoparente justæ
funeris sententiæ multati sumus, per illustrationem
unici Filii tui Redemptoris Dei ac Domini nostri
Jesu Christi, et Spiritus sancti benedictionem, san-
ctificata omnia atque benedicta, depulsis atque ab-
jectis vetusti hostis atque primi facinoris intentoris
insidiis, salubriter ex hujus diei anniversaria so-
lemnitate, diversis terræ edendis germinibus suma-
mus. Qui vivis et regnas in unitate.

XC.

BENEDICTIO ARBORIS.

Deus, qui hanc arboris pamma, tua jussione et
providentia progenitam, nunc etiam eandem bene-
dicere et sanctificare digneris, precamur ut quicun-
que ex ea sumpserint incolumes esse valeant. Per.

XCI.

ORAT. POST OBITUM HOMINIS.

Pio recordationis affectu, fratres carissimi, com-
memorationem faciamus cari nostri *illius*, quem Do-
minus de tentationibus hujus sæculi adsumpsit, ob-
secrantes misericordiam Dei nostri, ut ipse ei tri-
buere dignetur placitam et quietam mansionem ; re-
mittat omnes lubricæ temeritatis offensas, ut, con-
cessa venia plenæ indulgentiæ, quicquid in hoc sæ-
culo proprius error adtulit, totum ineffabili pietate
ac benignitate sua compenset. Per.

Diri vulneris novitate perculsi, et quocumque
cordibus sauciati, misericordiam tuam, mundi Re-
demptor, flebilibus vocibus imploramus, ut cari
nostrum *illius* animam ad te datorem proprium rever-
tentem blande leniterque suscipias ; et si quas illa ex
hac carnali commoratione contraxit maculas, tu,
Deus, inoleta bonitate clementer deleas, pie indul-
geas, oblivione in perpetuum tradas, atque hanc
eandem laudes tibi cum cæteris reddituram, et ad
corpus quandoque reversuram sanctorum tuorum
costibus adgregare percipias. Per Dominum.

Tu nobis, Domine, auxilium præstare digneris, tu
opem, tu misericordiam largiaris ; spiritum etiam
famuli tui *illius* ac cari nostri, vinculis corporalibus
liberatum, in pace sanctorum tuorum recipias, ut
locum pœnalem, et gehennæ ignem, flammamque
tartari in regione viventium evadat. Per eum qui
tecum vivit et regnat Deus in unitate Spiritus san-
cti. Per.

Suscipe, Domine, animam servi tui *illius* ad te
revertentem de Ægypti partibus proficiscentem ad
te. Emitte angelos tuos sanctos in obviam *illius*, et
viam justitiæ demonstra ei. Aperi ei portas justi-
tiæ, et repelle ab ea principes tenebrarum ; agnosce
depositum fidei quod tuum est. Suscipe, Domine,
creaturam tuam, non ex diis alienis creatam, sed a
te Deo solo, vero et vivo, quia non est Deus præter
te solum, et non est secundum opera tua. Lætifica,
Domine, animam servi tui *illius* ; clarifica, Domine,
famulum tuum ; ne memineris iniquitatum ejus ad-

^d Apud eundem : *quod.*

^e Pamelius : *quia tu es.*

tiquarum et ebrietatum, quæ suscitavit furor male desiderij; licet enim peccavit, Patrem, et Filium, et sanctum Spiritum tamen non negavit, sed credidit, et zelum Dei habuit, et Deum fecisse omnia adoravit.

Suscipe, Domine, animam servi tui *illius* reverentem ad te; vestem cælestem indue eam, et lava eam sanctum fontem vitæ æternæ; ut inter gaudentes gaudeat, et inter sapientes sapiat, et inter martyres coronatos consedeat, et inter patriarchas et prophetas proficiat, et inter apostolos Christum sequi studeat, et inter angelos et archangelos claritatem Dei pervideat, et inter paradisi rutilos lapides gaudium possideat, et notitiam mysteriorum agnoscat, et inter cherubin et syraphin claritatem Dei inveniat, et inter viginti quatuor seniores cantica canticorum. audiat, et inter lavantes stolas in fonte luminis vestem lavet, et inter pulsantes pulsans, portas cælestis Hierusalem apertas reperiat, et inter videntes Deum facie ad faciem videat, et inter audientes auditu cælesti cælestem sonum exaudiat. Suscipe, Domine, servum tuum *illum* in æternum habitaculum, et da ei requiem et regnum, id est Hierusalem cælestem, ut in sinibus patriarcharum nostrorum, id est Abraham, Isaac, et Jacob collocare digneris; et habeat partem in prima resurrectione, et inter surgentes resurgat, et inter suscipientes corpora in die resurrectionis corpus suscipiat, et cum benedictis ad dexteram Dei Patris venientibus veniat, et inter possidentes vitam æternam possideat. Per Dom.

Antiqui memores chyrographi, fratres carissimi, qui primi hominis peccato et corruptioni addicta est humana conditio, sub cujus lege sibi unusquisque formidat, quod aliis accidisse videat, omnipotentis Dei misericordiam deprecemur pro spiritu cari nostri *illius*, cujus hodie depositio celebratur, ut eum in æterna requie suscipiat, et beata resurrectione præsentet. Per Dominum.

Deus, qui justis supplicationibus præsto es, qui pia vota dignaris intueri, da famulo tuo *illi*, cujus diem depositionis hodie officia pia præstamus, cum sanctis atque electis tuis beati muneris portionem. Per Dominum.

Dic. cap. In memoria æterna.

Item orat. antequam ad sepulchrum deferatur.

Deum judicem universitatis, Deum cælestium, et terrestrium, et infernorum, Dominum deprecemur pro spiritu cari nostri *illius*, uti eum Dominus in requiem collocare dignetur, et in parte primæ resurrectionis resuscitet. Per Dom. nostrum.

Te, Domine sancte, Pater omnipotens, æternæ Deus, supplices deprecemur pro spiritu famuli tui *illius*, quem ab originibus hujus sæculi ad te accessire præcepisti, ut digneris, Domine, dare ei locum lucidum, locum refrigerii et quietis. Liceat ei transire portas infernorum et vias tenebrarum; maneatque in mansionibus sanctorum, et in luce sancta, quam olim Abraham promissisti et semini ejus: nul-

lam læsionem sustineat anima ejus, sed cum magnus dies ille resurrectionis ac remunerationis advenerit, resuscitare eum digneris, Domine, una cum sanctis et electis tuis; dones ei delicta atque peccata usque ad novissimum quadrantem, tecumque immortalitatis vitam et regnum consequatur æternum. Per Dominum nostrum.

Omnipotentis Dei misericordiam, dilectissimi fratres, deprecemur, cujus judicio aut nascimur, aut finimur, ut animam fratris nostri *illius*, quem Domini pietas de incolatu mundi hujus transire præcepit, requies æterna suscipiat, et eam beata resurrectione præsentet, et in sinibus Abraham, Isaac et Jacob, collocare dignetur. Per.

Deus, qui universorum creator et conditor es, qui cum sis tuorum beatitudo sanctorum, præsta nobis petentibus ut animam fratris nostri *illius*, corporis nexibus absolutam, in prima sanctorum tuorum resurrectione facias præsentari. Per.

Item orat. ad sepulchrum, prius quam sepeliatur.

Oremus, fratres carissimi, pro anima cari nostri *illius*, quem Dominus de laqueo hujus sæculi liberare dignatus est, cujus corpusculum hodie sepultura traditur, ut eum Domini pietas inter sanctos et electos suos, id est, in sinu Abraham, et Isaac, et Jacob, collocare dignetur, et partem habeat in prima resurrectione, quam facturus est, orantibus sanctis. Per Dominum nostrum.

Opus misericordiæ tuæ est, Pater omnipotens, æternæ Deus, rogare pro aliis, qui nobis non sufficimus; suscipe, Domine, animam servi tui *illius* revertentem ad te. Adsit ei angelus testamenti tui Michael. Libera eam, Domine, de principibus tenebrarum, et de locis pœnarum, ne jam ullis primæ nativitatæ vel ignorantie confundatur erroribus; agnoscat a tuis, et misericordia bonitatis tuæ ad locum refrigerii et quietis in sinum transferatur Abraham. Per Dominum nostrum.

Redemptor animarum Deus, æternitatem concede defunctis, neque vacuari passionis triumphum mundi morte patiaris. Qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas in sæcula sæculorum.

Item orat. post sepulturam.

Debitum humani corporis sepeliendi officium fidelium more complentes, Deum, cui omnia vivunt, fideliter deprecemur, ut hoc corpus a nobis in infirmitate sepultum, in virtute et ordine sanctorum resuscitet, et ejus animam sanctis et fidelibus jubeat adgregari; cuique in judicio misericordiam tribuat; quemque morte redemptum, debitis solutum, Patri reconciliatum, boni Pastoris humeris reportatum, in conitatu æterni Regis perenni gaudio et sanctorum consortio perfrui concedat. Per Dominum nostrum.

Omnipotens æternæ Deus, qui humano corpori ad te ipso animam inspirare dignatus es, dum te jubente, pulvis pulveri rursus redditur, tu imaginem tuam cum sanctis et electis tuis æternis sedibus præcipias sociari. Per Dominum nostrum.

Obsequiis autem rite celebratis, membris ex ferro depositis, tumulo ex more composito, post Israeliticam exitum ex Aegypto, deprecemur clementiam Dei Patris pro anima cari nostri *illius*, quem Dominus de laqueo hujus mundi liberavit, lucubris lethali cuique possis ubique est, et potestas innumerabilis habens divitias spirituales, animæ hujus subveniat sublimis Dominus, ut ardore careat æterni ignis, adeptura perpetui regni refugium coram suo rege : gratificet in gaudio genitili in sublimi solio Patrum prælectorum, in medio splendoribus sanctorum, in sede majestatis, magno in lumine, in regione in regno vivorum. Per.

Commendatio animæ.

Commendamus tibi, Domine, animam fratris nostri *illius* : precamur propter quam ad terras tua pietate descenderas, patriarcharum tuorum sinibus insinuare non renuas, sed miserere migranti in tuo nomine de hac instabili et tam incerta sempiternam illam vitam ac lætitiâ in cælestibus ; præsta, Salvator mundi. Qui cum Patre vivis Dominatur, et regnas Deus in unitate Spiritus sancti in sæcula.

Item aliis.

Deus, apud quem omnia morientia vivunt, cui non pereunt moriendo corpora nostra, sed mutantur in melius, te supplices deprecamur, ut suscipi jubeas animam famuli tui *illius* per manus sanctorum angelorum deducendam in sinum amici tui patriarchæ Abrahamæ, resuscitandam in die novissimo magni judicii ; et quid de regione mortali tibi contrarium contraxit, fallente diabolo, tua pietate ablue indulgendo. Per.

XCII.

ITEM MISSA PRO DEFUNCTO SACERDOTE.

^a Deus, inter apostolicos sacerdotes famulum tuum *illum* pontificem fecisti dignitate vigere, præsta, quæsumus, ut eorum quoque ^b et perpetuo adgregetur consortio. ^c

Preces nostras, quæsumus, Domine, quas in famuli tui *illius* depositione deserimus, propitiatus exaudi, ut qui nomini tuo ministerium fidele dependit, perpetua sanctorum societate lætetur. Per.

Secreta.

Suscipe, quæsumus, Domine, pro anima famuli et sacerdotis tui *illius*, quas offerimus hostias, ut cui pontificale donasti meritum, dones et præmium. Per Dominum.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, quam tibi pro depositione famuli et sacerdotis tui *illius* deserimus, quæsumus, Domine, placatus intende ; pro qua Majestati tuæ supplices fundimus preces, ut eum in numero tibi placentium censeri facias sacerdotum. Per.

Postcommun.

Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, et

^a Apud Menardum : *Deus qui inter.*

^b Menardus : *perpetuo sine et.*

^c In marg. : *Pœ.*

A animam famuli tui *illius* episcopi in vivorum regione æternis gaudiis jubeas sociare. Per Dominum.

XCIII.

ITEM ALIA PRO SACERDOTE

Præsta, quæsumus, Domine, ut anima famuli tui *illius* episcopi, quam in hoc sæculo commemorantem sacris muneribus decorasti, cælesti sede gloriosa semper exsultet. Per Dominum nostrum.

Deus, cujus misericordiæ non est numerus, suscipe pro anima famuli tui *illius* episcopi preces nostras, et lucis ei lætitiæque in regione sanctorum tuorum societatem concede. Per.

Secreta.

Suscipe, Domine, quæsumus, hostias pro anima famuli tui *illius* episcopi, ut cui pontificale donasti præmium, dones et meritum. Per Dominum.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, quam tibi offerimus pro anima famuli tui *illius* episcopi, quæsumus, Domine, placatus accipias, et cum præsulibus apostolicæ dignitatis, quorum est secutus officium, habere tribuas sempiternæ beatitudinis portionem ; diesque nostros.

Postcommun.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut anima famuli tui *illius* episcopi in congregatione justorum æternæ beatitudinis jubeas esse consortem. Per Dominum nostrum.

XCIV.

ITEM ALIA PRO SACERDOTE SIVE ABBATE.

C Deus, qui famulum tuum *illum* sacerdotem atque abbatem et sanctificas unctioe misericordiæ tuæ, et adsumpsisti consummatione felici, suscipe propitiatus preces nostras, et præsta ut sicut ille tecum est meritis, ita a nobis non recedat exemplis. Per Dominum.

Omnipotens sempiternæ Deus, Majestatem tuam supplices exoramus, ut famulo tuo *illi* abbati atque sacerdoti, quem in requiem tuam vocare dignatus es, dones sedem honorificatam, et fructum beatitudinis sempiternæ, ut ea quæ in oculis nostris docuit et gessit, non iudicium nobis pariant, sed profectum attribuunt, ut per quo nunc in te gaudemus in terris, cum eodem apud te exultare mereamur in cælis. Per.

Secretiq.

Concede, quæsumus, omnipotens Deus, ut anima famuli tui *illius* abbatis atque sacerdotis per hæc sancta mysteria in tuo conspectu semper clara consistat ; quæ fideliter ministravit. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, quam tibi pro anima famuli tui *illius* abbatis atque sacerdotis offerimus, quæsumus, Domine, placatus intende ; pro qua Majestati tuæ supplices fundimus preces, ut eam in numero sanctorum tuorum ^d placentium factus dignanter adscribi, diesque nostros.

^d Legendum : *tibi*, ut ponitur in sequenti oratione *infra actionem*, col. seq.

Postcommun.

Prosit, quæsumus, Domine, animæ famuli tui *illius* sacerdotis misericordiæ tuæ implorata clementia, ut ejus, in quo speravit et credidit, æternum capiat, te miserante, consortium. Per Dominum.

XCV.

ORAT. AD MISSAM.

In natale sanctorum, sive agenda mortuorum.

Beati martyris tui *illius*, Domine, quæsumus, intercessione nos protege: et animam famuli tui *illius* sacerdotis sanctorum tuorum junge consortiis. Per.

Adjuva nos, Domine Deus noster, beati tui *illius* precibus exoratus, et animam famuli tui *illius* sacerdotis in beatitudinis sempiternæ lucis constitue. Per.

Secreta.

Suscipe, quæsumus, Domine, hostias placationis et laudis, quas tibi in honore sancti martyris tui *illius*, nomen tuo consecrandas deferimus, et pro requie famuli tui *illius* sacerdotis tibi suppliciter immolamus. Per.

Infra action.

Hanc igitur oblationem, quam tibi in honore sancti martyris tui *illius*, vel pro requie famuli tui *illius* sacerdotis offerimus, quæsumus, Domine, placatus intendere; pro qua Majestati tuæ suppliciter preces, ut eam in numero sanctorum tibi placentium facias dignanter adscribi. Quam oblationem.

Postcommun.

Ascendant ad te, Domine, preces nostræ, et animam famuli tui *illius* gaudia æterna suscipiant, ut quem fecisti adoptionem participem, jubeas hereditatis tuæ esse consortem. Per Dominum.

XCVI.

MISSA PRO DEFUNCTO RUPER BAPTIZATO.

Deus, qui ad celeste regnum nonnisi renatis per aquam et Spiritum sanctum pandis introitum, multiplex super animam famuli tui *illius* misericordiam tuam; et cui donasti celerem et incontaminatam transitum post Baptismi sacramentum, da ei et æternarum plenitudinem gaudiorum. Per.

Alia.

Deus, qui omne meritum vocatorum donis tuæ bonitatis anticipas, propitiare animæ famuli tui *illius*, quæ in finem istius vitæ regenerationis unda mundavit; et quem fecisti non timere de culpa, sed gaudere de gratia. Per.

Secreta.

Propitiare, Domine, supplicationibus nostris pro anima famuli tui *illius*; pro qua tibi offerimus sacrificium laudis, ut eam sanctorum tuorum consociare digneris. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus, Domine, pro anima famuli tui *illius*, benignus adsume, eumque regenerationis fonte purgatum, et periculis

^a *Lego: tuæ supplices fundimus.*

^b *Castigandum est ita: adoptionis.*

^c *Pamelius: consortio sociare.*

^d *Apud Pamelium legitur: Defunctis desiderantibus penitentiam, et minime consequentibus.*

A vitæ hujus exitum, peccatorum numero digneris intrare spirituum. Quam oblat.

Postcommun.

Propitiare, Domine, animæ famuli tui *illius*, ut quem in finem istius vitæ regenerationis fonte mundasti, ad celestis regni beatitudinem facias pervenire. Per.

XCVII.

ITEM ALIA MISSA

Deus, cujus bonitatis nullus est numerus, quia semper misericordia tibi est causa miserendi, exaudi pro *illius* famuli tui anima supplicantes, ut illum gratia tuæ sicut donasti baptismo, ita donet et regno. Per.

Deus, qui celestis regni nonnisi renatis pandis introitum, auge super anima famuli tui *illius* gratiæ tuæ dona, ut quæ ab omnibus est purgata peccatis, a nullis sit aliena promissi. Per.

Secreta.

Oblationes nostras, quæsumus, Domine, propitiatus intende, quas tibi offerimus pro anima famuli tui *illius*; et cui donasti baptismi sacramentum, da ei æternorum plenitudinem gaudiorum. Per.

Postcommun.

Ascendant ad te, Domine, preces nostræ, et animam famuli tui *illius* gaudia æterna suscipiant, ut quem fecisti adoptionis participem, jubeas hereditatis tuæ esse consortem. Per.

XCVIII.

ORAT. AD MISS. PRO DEFUNCT.

Cujus desiderantibus penitentiam, et minime consequutus.

Si quis penitentiam potens, dum sacerdos venit, fuerit officium linguæ privatus, constitutum est ut si idonea testimonia hoc s dixerunt: et ipse per motus aliquos satisfacit, sacerdos impleat omnia circa penitentem, ut mortis est.

Item ad missas.

Omnipotens et misericors Deus, in cujus humana conditio potestate consistit, animam famuli tui *illius*, quæsumus, ab omnibus absolve peccatis, ut penitentiae fructum, quem voluntas ejus optavit, preventus mortalitatis non perdat. Per.

Secreta.

Satisfaciat tibi, Domine, quæsumus, pro anima famuli tui *illius* sacrificii præsentis oblatio, et peccatorum veniam, quam quesivit, inveniat; et quod officio linguæ implere non potuit, desiderante penitentiae compensatione, percipiat. Per Dominum.

Infra action.

Hanc igitur oblationem, quam tibi offert famula tua *illa* pro anima famuli tui *illius*, cujus depositionis diem illum celebramus, quæsumus, Domine, ut placatus accipias, et ineffabili pietate concedas ut quod exequi preventus conditione mortali, ministe-

^a *Pamelio: venerit.*

^f *Eidem: officio.*

^s *Idem: dixerint.*

^h *Eidem: mortalitate.*

ⁱ *Apud eundem: desiderata.*

rio linguae non potuit, mereatur indulgentiam sempiternam, quae in ejus mente non deficit poenitendi. Quam oblat.

Postcommun.

Deus, a quo speratur humani corporis omne quod bonum est, tribue per hae sancta, quosumus, ut sicut animae famuli tui illius poenitentiae velle donasti, sic indulgentiam tribue miseratus optatam. Per.

XCIX.

ORAT. PRO DEFUNCTIS LAICIS.

Item unius defuncti.

Omnipotens sempiternae Deus, cui nunquam sine spe misericordiae supplicatur, propitiare animae famuli tui illius, ut qui de hac vita in tui nominis confessione decessit, sanctorum tuorum numero facias adgregari. Per.

Secreta.

Propitiare, quosumus, Domine, animae famuli tui illius, pro qua tibi hostias placationis offerimus; et quia in hac luce fide mansit catholica, ei in futura vita ejus retributio condonetur.

^b *Secreta.*

Hanc igitur oblationem, quam tibi pro requie et anima famuli tui illius offerimus, quosumus, Domine, placatus accipias, et tua pietate concede ut, mortalitatis nexibus absolutam, inter fideles tuos habere constituas portionem. Per.

Postcommun.

Præsta, quosumus, omnipotens Deus, ut animam famuli tui illius, ab angelis lucis susceptam, in præparatis habitaculis deduci facias beatorum. Per.

C.

IN AGENDA PLURIMORUM.

Præsta, quosumus, Domine, animabus famulorum famularumque tuarum misericordiam sempiternam, ut, mortalibus nexibus expeditas, lux eas æterna possideat. Per.

Alia.

Deus, cui soli competit medicinam præstare post mortem, tribue, quosumus, ut animae famulorum famularumque tuarum, ab omnibus exuta peccatis, in electorum tuorum societatibus adgregentur. Per.

Secreta.

Hostias tui, Domine, humili placatione deferimus, ut animae famulorum famularumque tuarum per hae placationis officia perpetuam misericordiam consequantur. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, quam tibi pro requie et animabus famulorum famularumque tuarum offerimus, quosumus, Domine, propitius intue, et concede ut et mortuis prosit ad veniam quod cunctis viventibus præparare dignatus es ad medelanum. Quam oblationem.

^a Pamelius: luce in fide.

^b Lege: infra actionem.

^c Ita correctum ex Pamelio.

Postcommun.

Inveniant, quosumus, Domine, animae famulorum famularumque tuarum omnium in Christo quiescentium lucis æternæ consortium, qui, in hac luce positi, tuum consecuti sunt sacramentum. Per.

CI.

ITEM ALIA MISSA.

Fidelium Deus omnium conditor et Redemptor, animarum famulorum famularumque tuarum remissionem cunctorum tribue peccatorum, ut indulgentiam, quam semper optaverunt, piis supplicationibus consequantur. Per Dominum.

Majestatem tuam, Domine, supplices exoramus, ut animae famulorum famularumque tuarum, ab omnibus, quæ per humanitatem commiserunt, exuta, in tuorum censeantur sorte justorum. Per.

Secreta.

Hostias, quosumus, Domine, quas tibi pro animabus famulorum famularumque tuarum offerimus, propitius intende, et quibus fidei Christianam meritum contulisti, dones et præmium. Per Dominum.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, quam tibi pro commemoratione animarum in pace dormientium suppliciter immolamus, quosumus, Domine, benignus accipias, et tua pietate concede ut et nobis proficiat hujus pietatis affectus, et illis impetret beatitudinem sempiternam. Per.

Postcommun.

Animabus, quosumus, Domine, famulorum famularumque tuarum illi oratio proficiat supplicantiæ, ut eas et a peccatis exuas, et tuæ redemptionis facias esse participes. Per.

CII.

ITEM ALIA MISSA.

Animabus, quosumus, Domine, famulorum famularumque tuarum misericordiam concede perpetuam, ut eis proficiat in æternum, quod in te speraverunt et crediderunt. Per.

Secreta.

His, quosumus, Domine, placatus intende manibus; et quod ad laudem tui nominis supplicantes offerimus, ad indulgentiam proficiat defunctorum. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, quam tibi pro animabus famulorum famularumque tuarum venerantes deferimus, quosumus, Domine, placatus intende; et tua dignatione concede ut, mortis vinculis absolvi, transitum mereantur ad vitam. Per.

Postcommun.

Supplices, quosumus, Domine, pro animabus famulorum tuorum preces effundimus, sperantes ut quicquid conversatione contraxerunt humana, et clementer indulgeas, et in tuorum sede latantium constituas redemptorum. Per.

^d Pamelius: animabus.

^e Idem: ut.

CIII.

ITEM ALIA MISSA

In cimiteriis.

Deus, ejus miseratione animæ fidelium requiescunt famulis tuis *illis*, et *illis*, vel omnibus hic quiescentibus, da propitiis veniam peccatorum, ut, a cunctis reatibus ^a absolutis, sine fine lætentur. Per.

Alia.

Omnipotens, sempiternus Deus, annue precibus nostris ea quæ poscimus, et dona omnibus, quorum hic corpora requiescunt, refrigerii sedem, quietis beatitudinem, luminis claritatem; et qui peccatorum suorum pondere prægravantur, eis supplicatio commendet Ecclesiæ. Per.

Secreta.

Pro animabus famulorum tuorum ^b et *illorum*, et hic omnium dormientium hostiam, Domine, suscipe benignus oblatam; ^c et hoc sacrificio singulari vinculis horrendæ mortis ^d exuta, vitam mereantur æternam. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus, Domine, pro tuorum requie famulorum et famularum *illi* et *illis*, et omnium fidelium catholicorum orthodoxorum in hac basilica in Christo quiescentium, et qui in circuitu hujus ecclesiæ tuæ requiescunt, quæsumus, Domine, placatus accipias, ut per hæc salutis humanæ subsidia in tuorum numero redemptorum sorte perpetua censeantur, diesque nostros. Per.

Postcommun.

Deus, fidelium lumen animarum, adesto supplicationibus nostris, et da omnibus quorum corpora hic quiescunt refrigerii sedem, ^e quietem, beatitudinem, luminis claritatem. Per Dominum.

CIII.

ITEM ALIA MISSA.

Adesto, quæsumus, Domine, pro animabus famulorum famularumque tuarum, et omnium hic quiescentium, ut si quæ carnales maculæ in eis de terrenis contagiis inhæserunt, miserationis tuæ venia deleantur. Per.

Inclina, quæsumus, Domine, aures tuas ad preces nostras, pro quibus misericordiam tuam supplices exoramus, ut animas famulorum famularumque tuarum in pacis ac lucis regione constituas, et sanctorum jubeas esse consortes. Per.

Secreta.

Munera, quæsumus, Domine, quæ tibi pro requie et animabus famulorum famularumque tuarum omnium in Christo quiescentium offerimus, ad earum redemptionem proficiant. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, quam tibi pro defunctis offerimus, quæsumus, Domine, propitiatus accipias,

^a Pamelio : *absoluti*.^b Apud eundem : *illorum, et illorum*.^c Pamelius : *ut hoc sacrificio*.^d Idem : *esuti*.^e Idem : *quietis*.

A et miserationis tuæ argutate concedas, ut ab omnibus, quæ per terrenam conversationem traxerunt, his sacrificiis emundentur. Per.

Postcommun.

Multiplica, Domine, super animas famulorum famularumque tuarum misericordiam tuam; et cui donasti baptismi sacramentum, da eis æternorum plenitudinem gaudiorum. Per.

CV.

Item missa in depositione defuncti tertii, septimi tricesimi dierum, vel annualem.

Adesto, quæsumus, Domine, pro anima famuli tui *illius*, ejus in depositione sua officium commemorationis impendimus, ut si quæ eum sæcularis macula invasit, aut vitium mundiale infecit, dono tuæ pietatis indulgeas et extergas. Per Dominum nostrum.

Quæsumus, ^f Domine, ut famulo tuo, ejus septimum obitus sui diem commemoramus, sanctorum atque electorum largire consortium, ^g et rore misericordiæ tuæ perennis infunde. Per.

Deus indulgentiarum, Domine, da famulo tuo *illi* ejus anniversarium depositionis diem commemoramus, refrigerii sedem, quietis beatitudinem, luminis claritatem largiaris. Per.

Secreta.

Adesto, Domine, supplicationibus nostris; et hanc oblationem quam tibi offerimus ob diem depositionis septimi, *vel* tricesimi pro anima famuli tui *illius* placatus ac benignus adsume. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, Domine, quam tibi offerimus pro anima famuli tui *illius*, ejus depositionis diem septimum *vel* tricesimum celebramus, quod, deposito corpore, animam tibi Creatori reddidit, quam dedisti; pro quo petimus divinam clementiam tuam, ut, mortis vinculis absolutus, transitum mereatur ad vitam. Per.

Postcommun.

Omnipotens sempiternus Deus, collocare dignare corpus et animam et spiritum famuli tui *illius*, ejus diem septimum, *vel* tricesimum, sive depositione celebravimus, in sinibus Abrahæ, Isaac, et Jacob, ut cum dies agnitionis tuæ venerit, inter sanctos et electos tuos eum resuscitare præcipias. Per.

CVI.

ITEM ORAT. AD MISS.

Pro salute vivorum.

Prætende, Domine, ^h misericordiam tuam famulis et famulabus tuis, dexteram cælestis auxilii, ut te toto corde perquirant, et quæ digne postulant adsequantur. Per.

Secreta.

Propitiare supplicationibus nostris, et has oblationes famulorum famularumque tuarum, ⁱ quam tibi

^f Apud Menardum : *Domine, famulo*.^g Menardus : *et rore misericordiæ tuæ perennem*.^h Apud Pamelium duo hæc verba, *misericordiam suam*, omittuntur.ⁱ Pamelius : *quæ*.

pro incolumitate eorum offerimus, benignus adsumo, **A**
 * ut nullius sit irritum votum, nullius vacua postula-
 tio; præsta, quæsumus, ut quod fideliter petimus
 efficaciter consequamur. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem, Domine, famulorum fa-
 mularumque tuarum, quam tibi offerimus ob devo-
 tionem mentis eorum, pius ac propitius elementi
 vultu suscipias; tibi supplicantes libens protege,
 dignanter exaudi, et æterna nos protectione con-
 serva, ut semper in tua religione lætantes, instanter
 in sanctæ Trinitatis confessione fide catholica perse-
 verent; diesque nostros.

Postcommunem.

Da famulis et famularibus tuis, quæsumus, Do-
 mine, in tua fide et sinceritate constantiam, ut, in
 charitate divina firmati, nullis tentationibus ab ejus
 integritate vellantur. Per Dominum.

Contestatio.

¶ Per Christum Dominum nostrum. Per quem sa-
 lus mundi, per quem vita omnium, per quem
 resurrectio mortuorum. Per ipsum te, Domine, sup-
 pliciter deprecamur, ut anima famuli tui *illius*, cujus
 diem *illum* celebramus, indulgentiam largiri perpe-
 tuam digneris, atque, contagio mortalitatis exutam,
 in æternæ salvationis partem restituas cum angelis
 et archangelis.

Explicit liber Sacramentorum. Deo gratias.

Sicut navigantibus dulcis est portus,
 Sic scriptori novissimus versus.

* Apud eundem: et ut.

ANNO SÆCULI VI INCERTO

ARMENIUS ET HONORIUS,

VULGO DICTI MONACHI.

NOTITIA HISTORICA

Qui sint monachi isti, incertum. Facile crederem
 Theophilum, cui directa est sequens fidei confes-
 sio, esse patriarcham Alexandrinum, nisi *viri illu-*
stris titulus, qui ei tribuitur, potius comiti quam
 episcopo conveniret. Si tamen id de Theophilo pa-
 triarcha interpretari placeret, hæc confessio tribui
 posset Ammonio monacho et fratribus ejus, quos
Longos fratres appellabant. Horum enim fidem sus-
 spectam reddere contendebat Theophilus Alexandri-
 nus. Quaque potius Latinis monachis quam Græ-

cis prædicta confessio assignanda videtur. Sed hæc
 conjecturæ sunt. In Codice Augiensi grandi et præ-
 claro reperitur ista confessio cum aliis antiquorum
 Patrum confessionibus, eorumque expositionibus in
 orationem Dominicam. Inter illas porro confes-
 siones exstat Breve fidei, quod Faustinus presbyter
 Luciferianus Theodosio imperatori direxit post li-
 bellum supplicem a Sirmunde editum; quod Breve
 eruditus Quesnelius vulgavit in II tomo operum san-
 cti Leonis.

INCIPIT

DILIGENTIA BB. MONACHORUM ARMENII ET HONORII *

DE LIBRIS CANONICIS VETERIS ATQUE NOVI TESTAMENTI, SED ETIAM CONFESSIO FIDEI CATHOLICÆ
 QUAM BREVITER VIRO ILLUSTRIS THEOPHILO DIREXERUNT.

Inter cætera et ad locum divinarum Scripturarum
 Testimoniis introducti, Patrem, et Filium, et Spi-
 ritum sanctum, tres personas cœternas, conuales,
 ænius substantiæ, unum Deum pia fidei credulitate

D constemur atque veneramur. Et quoniam Deum Pa-
 trem, Deum Filium, Deumque Spiritum sanctum in
 Scripturis divinis legimus, atque secundum dogma
 catholicum et apostolicum constemur. Absit a nobis

* Forsan, Ammonii.

et longe repellatur gentilis erroris impietas, ut **A** qua nunc sumus carne resurgimus. Rex, eo quod utrium in una deitate personarum tres deos fieri videatur. Absit, absit hæc a nobis, et procul a piorum mentibus excludatur. Nos enim, juxta sanctæ (ut ostendimus) Scripturæ auctoritatem, nominum tantummodo ac personarum distinctionem in Trinitate facimus. Cæterum deitatem unam ipysibilem, inenarrabilem, incapabilem, incomprehensibilem confitemur, quia ipsa est in Patre, ipsa est in Filio, ipsa est in Spiritu sancto una et perfecta divinitas. Non enim tres deos dicimus, qui unam divinitatem fatemur; neque oblii sumus Scripturam dicentem: *Audi, Israel, Dominus Deus tuus Dominus unus est;* et rursus: *Dominus tuus ipse est in caelo sursum, et in terra deorsum, et non est alius nisi ipse.* Et ideo denique cum gentibus aut hæreseis numerum in deitate non facimus, neque cum Judæis mysterium Trinitatis negamus, sed confitemur existere Patrem, existere Filium, existere Spiritum sanctum, in personarum proprietate unitatem deitatis, in Trinitate credentes atque venerantes, id est, personas Patris, et Filii, et Spiritus sancti, unum Deum esse confitemur. Et ideo Deus omnipotens, quia ante omnia initia, et ante omnia principia et ante omnia sæcula, omnipotentem, coæternum sibi, sine ullo omnino initio, genuit Filium. Genuit enim, non creavit, neque fecit, quoniam neque factura, neque creatura est, sed coæternus, coæqualis Filius Patri et Spiritui sancto ab omnibus catholicis confitebitur. Qualiter autem secreto illo et inenarrabili consilio sit genitus, nullus catholicus prorsus debet hoc proloqui, neque mente vel qualibet cogitatione concipere, cum propheta apertissime increpans dixerit: *Generationem autem ejus quis enarrabit?* Deus est ergo Pater, Filius Dei est Christus, id est, unctus, eo quod in nostro sæculo unctus sit oleo lætitiæ præ consortibus suis. Jesus, eo quod salvator est omnium nostrorum credentium. Dominus, eo quod majestatis est Dominus, qui etiam pro nobis crucifixus est. Verbum, eo quod ex persona Patris loquitur propheta: *Eructavit cor meum Verbum bonum.* Virtus, eo quod omnia quæ sunt in caelo, et in terra, et in mari, et in his quæ in eis sunt, ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt. Sapientia, eo quod omnia in sapientia facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Lux, eo quod in hoc munda venit, sicut et ipse dixit: *Ego sum lux mundi.* Veritas, eo quod in illo nihil mendacii sit. Via, eo quod per ipsam accessum habemus ad Patrem. Vita, eo quod in ipso vivificati ex mortuis in hæc

qua nunc sumus carne resurgimus. Rex, eo quod ipsa est Rex regum, et dominus dominantium. Sacerdos, eo quod ipse est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Brachium, eo quod sua excellentia et fortitudine nos de manu mortis liberavit. Dextera, eo quod nihil in illo sinistra sit. Retia, eo quod in mundum, tanquam in mare, veniens, majestate sua complexus est et elegit nos. Lapis, eo quod positus est in caput anguli, et continet duos parietes, Vetus atque Novum Testamentum. Fundamentum, eo quod redemptio et salus nostra sit, sicut Apostolus ait: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, Christus Jesus.* Aquila, eo quod ad cœlestem altitudinem de terrena humilitate remeavit. Leo, eo quod victor est diaboli, sicut scriptum est: *Absorpta est mors in victoria.* Vitulus, eo quod hostia pro nobis voluntarie oblatus et immolatus est. Homo, eo quod unus in utriusque naturis manentibus, id est, deitatis et humanitatis, homo Christus Jesus est. Agnus, eo quod innocens pro nobis condemnatus, passus, crucifixus, ac mortuus est, et tertia die resurrexit atque abstulit peccata mundi. Gigans, eo quod gemina in eo substantia est, id est, Verbi et carnis, et virtute et fortitudine sua omnia transeurrit. Vermis, eo quod sine coitu et semine conceptus et de Virgine natus est. Speculum, eo quod est absque macula vel ruga, quippe imago deitatis. Janua, eo quod per ipsam ingredimur ad vitam æternam. Sponsus, eo quod virgo de Virgine natus Ecclesiam sibi immaculatam copulavit. Pastor, eo quod discernit agnos ab hædis et utriusque in resurrectione secundum meritum reddit. Panis, eo quod ipse sit panis vivus qui de caelo descendit. Vitis, eo quod ejus sanguine potamur in remissionem peccatorum. Forma Dei, eo quod æqualis est Patri et Spiritui sancto in eadem substantiæ divinitate. Fons, eo quod ipse est fons vitæ, qui nobis plenitudinem gratiæ donavit in generationem baptismatis. Ignis, eo quod ipse est qui in columna nubis patribus nostris apparuit et in rubo Moysi, et nos ignivit eloquio.

Omnipotens vis trina Deus Pater optime rerum,
 Quo generante natus sine semine, tempore, matre,
 Ortu, fine, loco, vel membris post caro natus,
 Permittes cerni multo quoque nomine dictus:
 Spes, ratio, via, vita, salus, sapientia, mens, mona,
 Judex, porta, gigans, rex, gemma, propheta, sacerdos,
 Messias, sabaoth, rabbi, sponsus, mediator,
 Virga, columba, manus, petra, Filius, Emmanuel, lux,
 Vinea, pastor, ovis, pax, radix, vitis, oliva,
 Fons, Etos, panis, agnus, vitulus, leo, Jesus,
 Verbum, homo, retia, lapis, Dominus, Deus, omnia Chri-
 [stus.]

SANCTUS CARILEFUS,

SACERDOS ET MONACHUS, ANISOLENSIS ABBAS PRIMUS.

VITA SANCTI CARILEFI,

AUCTORE B. SIVIARDO ABBATE ANISOLENSI QUINTO.

(Mabill. Act. SS. Ben. t. I.)

Prologus auctoris.

Constat veterum fuisse morem ut sui temporis viros per scripturarum suarum monumenta posteritati commendarent, eorumque dicta memoratu digna vel facta, aut litteris traderent, aut picturæ committerent; vel certe ære, seu marmore, laborioso atque spectabili opere effigiarent, id studii habentes, ut quæque ad sui notitiam utilia, vel cognitu digna, vel æstimarentur imitanda, eorum industria ad successorum suorum perducerentur notitiam, quatenus nec suo tempore indevoti, nec posteritati apparerent inofficiosi. Hæc cum ita sint, nobis quoque verendum est ne militum Christi fortia facta atque imitanda tropæa, quibus in nostro sæculo emicuerunt, silentii carcere premamus, sed succedenti profutura ætati, vel mediocri stylo mandemus. Unum enim a pluribus Christi fortissimis præliatoribus Dominus nostro attribuit ævo Carilefum^a nomine, cujus inclytam vitam, multorum utilitati profuturam, ipso opem ferente, suscepimus chartulæ contradendam. Et quanquam tanto operi existimus impares, utpote quibus et tenuis adest facundia, et ingenii perangusta copia, satius tamen rati sumus vel exiliter dicere quæ novimus, vel pauca, quam cum servo pigro et negligenti pro retenta Domini pecunia subire taciturnitatis stipendia. Dat etiam Dominus loquendi incitamentum, qui præcipit ora aperire, et ea ne ellingua remaneant, Spiritus sancti gratia promittit adimplere.

Ipsæ ergo nobis orandus est, ut qui servi sui ad-

A jutor existit ad bona peragenda quæ præcepit, sit et nobis adjutor ad narranda quæ in eo peregit, quæ scilicet tenerior ætas cognoscens veteranorum Christi militum laboriosa pro Christo certamina, seu quæ propriis laboribus adepti sunt præmia, veluti palæstrici agonistæ certaminis fortissimi, oleo imitationis paternæ peruncti, fortiores reddantur ad toleranda contra spirituales nequitias acerba discrimina. Quæ singula ad Divinitatis gloriam referantur, quæ tantam meritorum famulis suis tribuit prærogativam. Corda etiam torpentia manu commotionis suæ, ut evigilent, pulsant, ut pudeat eos non imitari quos similes sui aliquando noverint, utpote quibus et caro ex eadem materia constitit, et anima æque a Deo cunctis bona inserta sit.

B Sed quia invalidi reddimur, nostris exigentibus desideriis, ad eorum sequenda vestigia, vel naremur utcumque quæ de eis miranda cognovimus, ut vel per hoc nos in sui consortium adsciscant, si operum quorum illi exstiterint factores, nos inveniamur vel qualescunque narratores. Quod opus non aggredimur nostra præsumptione, sed sacrorum Ecclesiæ presidentium episcoporum jussione. Injungitur namque nobis ut jam dicti beatissimi Carilefi Vitam quoque modo describamus, qui tempore Childeberti præ eminentissimi regis floruit, atque in castris sanctæ Ecclesiæ tanquam strenuus miles contra potestates aereas, clypeo fidei protectus, spicula doctrinæ contorsit, fulmina miraculorum emisit.

VITA INCIPIT.

Principe itaque supra dicto et germano ejus Clotario rempublicam regni Francorum gubernantibus, ut se habet talium usus rerum, monarchiam regni sui in duo diviserunt; ita tamen, ut in amore germanitatis manente unitate, unusquisque eorum potiretur regni sui ab alterutro tradita portione. Movente etiam successionis amore, connubia studuerunt inire. Quorum Clotarius Radegundem natione Turingam, pietatis insignitam moribus, sibi ascivit reginam. Quæ postea, exactis in ejus copula aliquot annorum curriculum, Pictavum petiit, atque in suburbio ejusdem civitatis animabus Christum desiderantibus semet spectabilem reddidit. Ibi que, quantum sibi posse

C fuit, superiorum conversationi propinquans, vocatus hora mortalibus præfinita, terræ quod suam erat reliquit, animam autem consortio angelorum sociandam, quibus et diutinis laboribus se sociam præberat, misit. Iis quidem qui adhuc domibus letis præsident, excubias sui corporis cum sudore reliquens æmulationis, angelicis vero cœtibus admitti festinans, mortalia liquit, et immortalis Sponso, cui jamdudum conjungi ardebat, sese conjunxit. Inclutus vero rex Childebertus Ultrogodam meritis venerandam reginam sibi matrimonio copulavit. Quo tempore, prædictus Christi famulus Carilefus in Arvernensi territorio, parentibus secundum sæculi est

^a Mss., Karileffum.

dignitatem clarissimis ortus. Qui quanquam nobilitatis clarerent titulis, accessit tamen huic nobilitati animus clientelæ devotissimus dominicæ, quæ eos, obumbrata sæculi dignitate, potiore donavit claritudine.

Suseperunt itaque sibi donatum Dei famulum, et tenerioribus quidem adhuc morantem in annis studiose nutrierunt. At vero appellente eo tempora quæ studiis sunt habilia discendis, doctrinæ gratia in monasterium, cui Menate vocabulum est, mittitur, ubi, Domino comministratore, et litterarum facundiam et sanctæ conversationis suscepit normam. Videns namque ejusdem loci devotos Christi famulos, alterutrum in ejus charitate sese præcedere festinantes, et ut eum alius verbo, alius instrueret exemplo laborantes, ipsum vero tanquam bonam terram suscepto divini verbi fenore, quo centuplicatam redderet sementem. Nempe quanquam immaturitas temporis juveniles repromitteret annos, gravitas tamen interior lascivos compresserat motus. Et quanquam caleret intelligentiæ sapientiæque acrimonia, veluti ad omnia invalidus, humilitate magistra, a senioribus studebat expetere consulta; et quæque ex eorum ore audiebat, veluti oracula sibi divinitus emissa, summpere studebat servanda. Interea, cum iis diu operam daret exercitiis, veluti in gymnasio exercitatus cœlesti, cupiebat tandem aperto sese credere campo, et singulari contra diabolium dimicare certamine, eremiticam scilicet appetens vitam, in qua solus cum solo dextram consereret, et faurice Divinitate hostem protervum humilitatis protereret armis. Hæc eo intra se diutius volvente, et debita cum cautela qualiter sibi agendum esset deliberante, quadam die vir spectabilis vitæ et per cuncta laudabilis, ejusdem cœnobii monachus, Avitus nomine, ei colloquutionis gratia adfuit. Erat namque isdem de quo sermo agitur vir, quanquam minus clarus secundum perituram sæculi dignitatem prosapia, meritorum tamen præditus summorum prærogativa. Dum ergo inter se opportuna colloquia serunt et divini epulas verbi palato mentis degustant, codicem sancti Evangelii textum gestantem aperiunt, oblatamque oculis lineam, quæ prima fronte occurrit, lingua recitant, mente pertractant. Erat namque hujusmodi: *Qui plus diligit patrem aut matrem aut fratres aut sorores quam me, non potest meus esse discipulus, et non est me dignus.* Cœpere itaque veluti animalia munda cibum hunc dente discretionis terere, et quia se plus ad arduam conversationem hæc verba sectandam admoherent commentari; ubi, scilicet, vacui parentum sollicitudine, alieni a cognatorum notiis, solo brachio intentionis cœlestis sanctique desiderii vitia carnis libere possent conterere.

Itaque evestigio Petrum secuti apostolum, qui, voce jubentis audita, protinus, retibus navique relictis, Domini secutus est itinera, beatus Avitus claves cellarii cum cingulo revinctas clanculo abbatis sui supposuit cervicali. Erat namque tunc temporis rei fru-

mentariæ apothecisque præpositus monasterialibus. Sicque tandem, ruptis deliberationum morulis, pedem a monasterio extulere, et destinatum iter corpore cœpere. Emenso itaque non multo a monasterio itinere, Ligeris adiere fretum. Quod navi concessa Christoque propitio facile transmearunt, et in suburbium Aurelianense devenerunt. Audita autem præstantissimi viri et Deo amabilis Maximini fama, qui in iisdem locis cohortibus monachorum in cœnobio Miciacensi degentium præerat, citissime ad eum visendum convolaverunt. Isdem namque præclarus meritis vir Maximinus a Clodovei regis et reginæ ejus Clotildis liberalitate fundum acceperat, in quo sibi suisque cœnobium construxerat, et in eo spiritali philosophiæ tunc temporis operam dabat. Qui ut sanctorum cognovit adventum virorum, et ardentem circa Dei culturam affectum, protinus eis et secum habitandi facultatem, et fratrum attribuit societatem.

Ipsi vero, nequaquam oblitii sæ præpositum intentionis, haud retro aciem mentis retorserunt, vel tepiditati aut ignaviæ manus dederunt; sed, tanquam evangelico manum imponentes aratro, mentis obtutibus ad bravium supernæ vocationis intendebant, castigabantque corporis sensus a sinistris affectibus, ac studebant eos venustate sacrorum actuum exhibitionibus, studioque illis erat et opere sese reddere conspicuos et sermonibus salsos. Erat in eorum operibus videntium admiratio et in sermonibus gratiæ oblectatio. Reddebat namque eos castitas floridos, fides invictos, mentis puritas simplices, splendor vitæ laudabiles. Præponebatur ab eis cunctis quæ diligi possunt in dilectione Dominus, et propriæ dilectioni nullo modo supponebatur proximus. Erat illis humilitas non modo verborum vel habitus, sed totus ipsorum veritate conditus erat actus, ita ut quicumque eos viderent, in eorum studiis velut pictura spiritali verba Domini picta putarent quibus ait: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam et sequatur me.*

Interea vir piæ recordationis Maximinus, ubi comperit eorum studia, circa theoricæ^a anhelare appetitum, vitamque per orationum instantiam, vigiliarum assiduitatem, precum pernoctationem, ad supernum aspirare conventum, studuit ambos sacerdotali insignire dignitate, cujus voluntati divina provisione prosper cessit eventus. At^b devotissimi Christi famuli, nimio flagrantes amore, nec satisfieri suo in his desiderio cernentes, remotius sibi habitaculum judicaverunt perquirendum. Ad quam rem non illos fluctivaga incitabat levitas, sed Domini excitabat voluntas, Christoque placendi inexplabilis cupiditas. Erat namque illud studii, ut quia annosum jam transegerant in cœnobiali conversatione cursum, attingere anachoritale certamen^c mererentur, ne qua illis deesset perfectio, quam eis demonstrabat Patrum recitata lectio. Itaque ab eodem quoque loco pedem referentes, vastas expetunt Perthæi saltus

^a Al., theoricæ.

^b Al., interea.

^c Al., singulare.

solitudines. Quas peragrantes; inter opaca quædam A nemoram et lustra abditiſſima ferarum, obvium se tulit eorum conspectibus fertilis locus; qui tunc Pictacus dictus, at nunc vocabulo Cellæ sancti Aviti enſignetur insignitus. Sahe ut amœna Divinitatis potentia in eorum cordibus uberrimam monstraret fluere sancti Spiritus ritum, eis fontem aperuit aquæ viventis, ne qua illi qui gratia sancti Spiritus potabantur interius, necessitate gravarentur exterius. Quem fontem beatissimus Carileſus manu sua, ut aquæ rotator esset, terrestri circumdedit edificio, et hactenus ob amorem illius a devotis non ignobili legitur opereculo. Quem locum tanquam Domini provisione sibi delectum complexi, in eo stationem collocant, diesque complures in sanctæ Trinitatis devotione continuant.

Cum vero et tempora eis divinis studiis mancipata in eodem loco protelarentur, et odor eorum notitiæ atque operum circumquaque divulgaretur, fama beatissimi Aviti aures supradicti regis occupavit, probata veridica Salvatoris sententia dicentis: *Nemo accendit lucernam, et in abscondito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant.* Jussu itaque ipsius inclyti regis, et basilica in eodem loco fabricatur, opibusque regis datur, nec non cœnobium præparatur, quatenus lychnus sanctæ Ecclesiæ nequaquam fulvis occultetur in tenebris, sed cunctis sanctæ Ecclesiæ filiis sui radios spargeret luminis.

Beatus autem Carileſus (prout moris est sanctis viris prospera vitare, sinistra ob custodiam sui appetere) in iis charissimum sibi relinquens locis Avitum, carne ab ejus præsentia in interiora recessit eremi, cum tamen ei inextricabilibus esset devinctus nexibus animi. Neque enim Divinitas probabat duos sui exercitus inclytos duces uni debere præesse caulæ, cum pluribus uter eorum sufficere posset. Itaque, assumpto secum suo commilitone Daumero, conservoque itidem Gallo, pedem vertit in partes Cenomanicæ urbis. Tandemque divertit in locum, veterum vocabulo Casa-Gayani nuncupatum, situm in parochia Labrocinensi, prope quem locum defluit Anisolæ amnis, qui hactenus, nomen ipsius fluvii mutuans, eodem quo ille nuncupatur nomine, in quo multis admodum delituit diebus. Erat namque locus a cuiuslibet accessu secretus, in altitudine eremi a viventium conversatione remotus, sed tamen terræ fertilitate jucundus. Reperit etiam inibi fontem vivaci vena fluvium evomentem, parietesque vetusti ædificii senio habentes, dignitatem tamen pristinam ipsius operis vestigiis protestantes. Obtulit se etiam ejus conspectibus parva vitis. Cumque hæc singula lumine curioso perlustraret, inæstimabili suffusus gaudio, in terram sese protinus dedit, et misericordiam Domini, tanquam qui hæc sibi præparaverat, gratias reddebat innumeras, totis supplicans viribus ut qui ei præparaverat locum, fructus quoque operarum cœlestis sibi ibidem peragere præciperet.

^a Al., bitericus.

Cumque noctis spatium orationibus occupasset, in crastinum cellulam habitationis sibi et fratribus suis intra peritinas supradicti ædificii vimine lecto contexit, et hinc inde agriculturæ operam dare incipit.

Itaque die quadam cum operi instaret cæpto, vitæque repositam tanquam voti sui adjuvancem circumfodiendo; et superflua quæque resocando, excoleret, sudore laboris coactus, vestimento quod cucullam vocant exutus, quercus appendit. Inter hæc autem avicula perexigua cujus vocabulum est bitericus^a, dum singula quaquererem (ut ei mos est) vaga pererrat, et juxta familiarem sibi consuetudinem intima quæque quadam curiositate dictante perlustrat, vestimento se abdidit, atque recedens ovum enixum reliquit. Carileſus autem devotus Christi famulus, opere diurno explicito, cum jam sol verticem axis declivior linqueret, et occubum tepescensibus radiis vicinum promitteret, vestimentum resumpturus arborem adiiit, ovumque alitis reperit. Quo viso, inestimabile gaudium cum admiratione mistum eum occupavit, totumque spatium illud, quo lucis abcessu umbræ terras tenuerunt, in laudibus divinis expendit.

Cum vero jubare suo Phœbea lampas jam mundum venustaret, et, suppressis cæcæ noctis tenebris, umbrarum densitate occultata manifesta redderetur, sumpto secum germano suo Daumero, beatum Avitum petiit, de his quæ corde illius tegebantur consulturus, simulque et de loci inventi opportunitate perlaturus. Interea dum, ut moris est sanctis viris, multa multorum utilitati profutura inter eos vertuntur, venerandus vir, inter cætera et illud, quod ei venerat, venerabili Avito retulit, explorare volens utrum ab eo quasi novum aliquod accidens adiretur, vel si quid hac re portendi posse videretur. Vir autem Domini Avitus se eis moveri confessus est, et quia non frustra nec casu id acciderit adiungens, ait: « O mi amantissime, et nulli postponende mortalium, Carileſe, insiste labori; non hæc quidem qualiacunque promittunt, sed editas alitis fetus, magnos loci illius futuros portendit proventus. Scito enim multo majorem ejusdem loci futurum Dominicum gregem quam quem hic cœnis nobiscum consistentem. Qui, tanquam optimi milites in exercitiis Domini vitam transigentes, post laboriosos carnis triumphos, a Domino immarcescibiles laborum suorum consequentur fructus. » Noctem itaque illam insomnem ducentes, totam eam Domini servitio dedicaverunt. Et nunc sermo erat eis de presentis vitæ institutione, nunc ad futuram remunerationem locutio percurrerebat; modo immortalium spirituum consortio intererat, nunc autem sanctorum virorum documenta alique exempla, nunc item id Psalterii modulamen dulci plebtrò iustis docta, et ad suavem Domino sonitum reddendum pulsabat. His itaque actibus, totius hœc opacæ solati sunt tenebris. At fatiscens umbris, Christi miles Carileſus, repedans quo venerat, lugurio sese recepit dicens.

Erât nempe, ut jam dictum est, ibidem lecta lecta

rus totius externi tumultus, et tantummodo feris A
 eremique familiarissimis animantibus pervius. Nam-
 que earum adventu sæpe visitabatur, ita ut quodam-
 modo de eo proprio dictum videretur: *Et bestia
 terræ pacificæ erunt tibi*. Erat namque spectabi-
 le videre bubalum, qui in ea provincia difficilis
 est inventu, inter cætera animantia venientem ad
 eum. Et qui ante spaciosioribus sese locis tantum oc-
 culendum crediderat, tunc videres eum, omnis sæ-
 vitia oblitum, et depositis rictibus et feralis animi
 pervicacia, servo Domini mitem se et tractabilem
 præbere, atque in morem adorantis torosam cervi-
 cem inclinare, virumque venerabilem, submoto omni
 timeris angore, belluam adeuntem, lento ungue setas
 inter cornua sulcantem, nec non collitorios atque
 palearia tractantem et illam veluti familiariter mul-
 centem. Atque ferus ille hoc contractatu veluti
 benedictionis donatus, præpeti cursu (vix ei natura
 dictante meris est) vastas repetebat solitudines.

Inter hæc autem Childebertus Augustus, cum sibi
 juncta conjuge Ultrogoda omnisque comitatus fre-
 quentia, partes Cenomanicæ urbis adiit, et in villam
 Madualis nuncupatam devenit. Nuntiatumque ei ibi
 consistenti bubalum in iis locis inusitatam bestiam
 haud longo in solitudine delitescere. Rex autem
 gaudio exhilaratus, jubet venatores suos præparare
 quæque erant necessaria hæticæ capiendæ, canum,
 scilicet, vim exacui, arcuum sagittarumque copiam
 sufficientem exhiberi; volens eum in crastinum venari;
 quæ cum celeritate omnia peracta sunt. In
 crastinum vero, necdum caeca nocte aufugiente,
 interiora saltus petiit; et scubi animantis vesti-
 gium perspiciant, mox ut sese lux repræsentavit,
 terram oculo curiose pererrant. Tandem itaque si-
 gna ejus limeris diu rimata reperunt, et acres post
 eum molossos ad eum insequendum sonibus absol-
 vant. Miser autem jam jamque capiendus ad sanctam
 Carilefem accurrit bubalus, et quasi cui quaqu-
 versum fuga negaretur, Domini virum quasi singu-
 lare adiit refugium. Sane venatores indicia ejus iti-
 nerum sequentes, canum etiam latratui credentes,
 tandem devenerunt ad locum ubi Sanctus, cellula prop-
 ria manu ædificata, habitabat. Ibi itaque sanctum
 virum, et post tergum illius prædictum astantem
 bubalum, veluti querulum ac trementem videre.
 Tunc vero, insolita rei novitate turbati, nec bestiam
 attingere, nec sancto viro aliquam molestiam inge-
 rere ausi sunt; sed venienti regi et sciscitanti cau-
 sam morarum atque ignaviam socordiamque illis
 objicieant, ita respondent: « En, inquit, uti peritia
 et industria dictante consuevimus, cuncta peregrin-
 ius, bubalum ipsum reperimus, sed quadam eventus
 novitate percussi sumus. Invenimus namque in quo-
 dam egurio hominem nobis incognitum, propter-
 que ejus habitaculum bestiam consistentem, man-
 suefactam immanem. Enimvero quia visum est nobis
 eundem hominem Domini esse servum, utpote cui
 feralia subduntur animalia, nec ejus quietem ausi
 sumus perturbare, nec bubalum impetere. » At rex,
 ira permotus: « Eamus, inquit, ad locum de quo

sermo agitur. » Euntes itaque pervenerunt ad locum,
 in quo Domini servus, bestia sibi famulante, Domi-
 num exorabat.

Tunc rex, viso hoc miraculo, hæcquæquid Dei po-
 tentiam studuit in talibus veneram; sed, permissus
 indignatione, hæc increpando vocem cepit emittere:
 « Unde, inquit, vobis, o incognita personæ, tanta
 præsumptionis superbia, ut mei iure saltum, nullo
 concedente, ausi sitis irumpere, aut hostis vena-
 tionis dignitatem vestram importunitate vel in aliquo
 mutilare? At vero vir sanctus, hæcquæquid obitus
 vocis Domini qui ait: *Dum steteritis ante reges et
 præsides, nolite præmeditari quid respondeatis, ego
 enim dabo vobis os et sapientiam, cum summa con-
 stantia et humilitatis révérentia ait ad regem: « O
 rex bone, nos, quos hic vides, nequaquam despe-
 ctus tui gratia aut conturbandæ venationis lustra
 ferarum irruptimus et inhabitabilia loca occupavimus,
 sed ut familiaris atque enixus Domini obsequium
 servitio, inaccessibilia hominibus loca petivimus,
 si quo modo placeat Divinitati ut, quia hic
 consortiis hominum secernimur, post lapsum mortu-
 lis vitæ, in cælo consortiis angelorum partem me-
 reamur. Rex autem, nimis forte suffusus: « Præ-
 cipio, ait, auctoritate nostrâ, et te et socios tuos
 hinc secedere, et ut deinceps nullus ex vobis hic
 inveniatur caveat. » Tunc venerandos Carilefus nec
 in minimo timis conturbatus regalibus, ad implenda
 præcepta sese vertit, et regi dixit: « Est nobis,
 inelyte rex, servus tuus aliquid vult quod parva vitis
 hic inventa atque exalta elicuit, petimisque reveren-
 tiam cultus vestri, et aliquantisper ejus pœculo
 indulgentis, quatenus stacrius tam tua nobilitas
 quam et comitem tuorum ad palatium redeundi hæ-
 bet facultatem. » Egil enim hoc ut Scripturæ obe-
 dundaret dicenti: *Si inimicus tuus stiterit, da ei po-
 tum; hoc enim faciens, carbones ignis congeres super
 caput ejus*. Porro princeps isdem nimis pavendo
 furori, non solum carbones charitatis frigore re-
 strinxit malitiæ, sed equum suum calcaribus verberans,
 ut ad palatium rediret, iter arripuit.*

Sed Domini largæ misericordia et inexhausta po-
 tentia, quæ humiles suos, fracta superbiorum poten-
 tia, exaltare consuevit, latissime quanti apud eum
 valeret qui despectus fuerat apparuit. Nam cum rex
 isdem, timore inordinato distentus, iter in red-
 eundo accelerare vellet, equus illius, stupore re-
 pentino captus, subito constitit, et licet hinc inde
 eruentatus, processum regi denegavit. Inter hæc
 admiratio timori sociata omnes occupat, et quid
 facto opus esset cunctos cogitare compellit. Sed
 cum diu in iis hæsitarent, unus illorum, qui præ-
 dentia cæteris præstabat, ita ad regem loquitur:
 « Optime rex, si non me suspicio fallit, homo ille
 qui a nobis contumeliose tractatus, atque ignobiliter
 est compellatus, Domini est servituti devotus; cu-
 jus virtuti hoc præstitit Dominus, ut quia a te non
 ut decuit est tractatus, tibi quoque ad ea quæ vis
 paragenda denegatur effectus. » Itaque celer ad vi-
 rum Dei dirigitur nuntius, qui et de præteritis ve-

niam impetraret, et jussionem illius de iis quæ agenda forent regi deferret. Qui citissime ad locum ubi vir Dei erat devenit; orantem eum invenit, et regis necessitatem exposuit. Devotissimus autem Christi famulus, hæc audiens, Domini misericordiam se honorantem glorificavit, et regi ut ad se reverteretur humiliter præcepit, dicens: « Vade, fili, et dic regi ut revertatur. » Et quia sine benedictione recesserat ira permotus, accipiat a Domino, per famulum ejus, benedictionem, et ita revertatur ad palatium, submota omni læsione.

Itaque ipse orationi devotissime incubuit. Apparitor vero mandata suscipiens, quam celerrime ad regem revertitur, quem uti dimiserat immobilem, et spiritualibus victum reperit nexibus, et coram eo legationis suæ verba deposuit dicens: « Optime principum, vir Domini, ad quem me tua censura ire decrevit, te ad se redire præcipit, et benedictionem ejus, qua te ipse irascendo fraudasti, ut accipias magnopere cupit. » Mirum in modum, mox ut verba servi Domini audivit rex armis terribilis, potentia singularis, comitatus frequentia pene inaccessibleis, ex quibus victus erat solutus est nexibus. Et qui voluntati Dei, quæ in sancto Dei viro habitabat, contrarierat et contraeundo semet vinciri advertit, iterum ejus nutibus parendo, ab illis, quibus arctabatur, institis solutus, quod jubebatur implebat festinus. Itaque, absoluto equo, festine ad hominem Dei devenit rex dudum tremendus, modo tremebundus, et oculos, quos dudum, præ iræ magnitudine, cruenta obsederat nubes, nunc abluebat cor contritum, lacrymas eliciens. Cervicem quam dudum superbia reddiderat rigidam, nunc humilitas reddebat curvam. Plantis itaque Sancti advolvitur, dextera pectus frequenter quatitur, reum se iterum iterumque fatetur, et ut a sancto viro indulgentiam pro his quæ superbiendo commiserat consequeretur, mœstus implorat.

Beatus autem Carilefus, amica sibi humilitate commonitus, regem prostratum adiit humiliter et benigne erexit, devotissime verbis prædicationis instruxit, et ut deinceps talem levitatem imperaret commonuit. At vero princeps, iterum se vestigiis ejus submittens, loco magni benefici habiturum se dicebat, si, beati viri munificentia, vino quod dudum nihil habuerat nunc potaretur. Ipse autem, qui animositate funditus renuntiaverat, et salutis regis solummodo sibi providendum persuaserat, celerrime, quod precabatur, fieri jussit, dicens uni suorum commilitonum: « Ocius; frater mi, vinum hæc deferatur, simulque calix, quo regis voluntati a nobis obsecundetur. » Quo exemplo allato, sanctus Carilefus manu propria calicem implevit, et regi poculum porrexit. Rex vero alacri animo quod offerebatur pro dantis dignitate potius quam pro sui sapore suscepit, et osculata manu ejus ori admovit, atque eo exhausto, Divinitati gratias retulit; quod etiam comitum ejus quisque fecit. Mirumque erat videre vas perparvulum in tantam exuberasse copia

A magnitudinem, ut liquor ille viteus ubertim singulis propinaretur, nec tamen detrimentum inopia, quousque omnes sufficienter biberent, pateretur. Sed patet non minoris fuisse meriti beatum Carilefum, nostri temporis eremitam, olim Elia atque Eliseo itidem eremiticis prophetis, quorum unus ex hydriæ parvula farina, tam sibi quam hospitibus suis jussit exuberari abundanter cibaria; alter vero ex pauculis hordei panibus centum virorum exclusit esuriam.

Igitur rege et comitibus ejus, quantum volentes dictabat, vino exsatiatis, vasculo supra dicto nequaquam aliqua sustinente diminutionis dispendia, iterum pedibus sancti viri advolvitur, et deprecationem in hæc verba profundit: « Certum habeo, B virorum optime, te Domini inhzere culturae, et Domini servum, Divinitatem vero tuarum in omnibus faulricem esse precum. Ideoque peto uti voto meo tuum præbeas nutum, quo, scilicet, fundi hujus Madualensis, quanta animo tuo sederit, accepta portione, cœnobium Christo adjutore fabricare debeas. » Quam petitionem, licet vir Dei diutissime refugerit, tamen regis petitio prævaluit, et ut id fieret obtinuit. Nec tamen vir Domini ampliora spatia se suscepturum ullo modo consensit, quam diurno itinere sedens asino posset obambire.

Hoc rex impetrato, veluti magno donatus præmio, benedictione postulata et accepta, reversus est ad propria. Cumque illi regresso, et penetrato domus potenti jam dicta Deo devota occurrisset regina, per ordinem ei suorum eventuum texit historiam. Ipsa vero ad hæc ita respondit: « Frater, magnam cordi meo hæc quæ auditu addisco, cum timore peperere lætitiæ; timeo enim tibi, domine rex, ne quid hujus rei causa offensæ apud Deum famulumve ejus incurreris. Congratulor tamen tuæ salutis, quod præ multa benignitate sua Deus noluit in præsentis suæ suique famuli injurias ulcisci. Oportet te operam dare iis quæ ab eo didicisti, ne forsitan dissimulans, inobedientiæ atque indevotionis arguaris, et leviora evitans, deterioribus plectaris tormentis.

Inter hæc vero devotus Christi famulus, non uti moris est terrenis commodis inhiantibus, in eo exultabat, quod ei ruralium suppetebat copia fundorum; sed omnipotentissimæ collaudabat munificentiam pietatis, quæ unde pauperes aleret exsultibusque ac peregrinis solamen conferret, sibi attribuerat. Volens etiam divina clementia servi sui devotionem magis magisque in sui augmentare mulcendo clientelam, cum quadam die, coactis fratribus qui secum morabantur, agriculturæ in prædio jam dicto insisteret, atque rastro terram verteret (deerat namque illis arandi copia), beatus Carilefus terræ glebam vasculo detrahens, thesaurum latentem detexit, eatenus mortalibus incognitum. Quo viso, fratres suos accersere studuit, et qualiter eos Domini misericordia consolaretur indicavit; pariterque ostendit, dicens: « En, optimi commilitones, attendite qualiter nostri misericordis Creatoris donis suis nostram exiguitatem nobilitat, cui parum est homi-

num nos beneficiis ditare, nisi et opes terræ sinibus A hactenus abditas jam incipiat contradere. Referamus itaque illi gratias, eumque tota pectoris devotione studeamus laudare, utpote qui ea quæ majora sunt, atque illi, ut sibi competit, servientium munera nobis contradidit, qui sumus membrorum ejus infima et contemptibilia. Solo itaque prostrati, et diutissime sanctam Trinitatem in hymnis et laudum decantatione venerati, tandem assurgunt, et susceptum quem reperere thesaurum in oratorium quod dudum fabricarant transvehunt. Filius namque summi Patris Dominus Jesus Christus, cui moris est in luteis habitaculis degentibus suis famulis quæ secutura eos maneant bona demonstrare, quo scilicet uberius in amorem ejus satagant ignire, et qui jusserat eis, per Evangelii oraculum, in cœlis B thesaurum manentem condere, dicendo: *Thesaurisate vobis thesauros in celo, ubi neque ærugo exterminat, neque linea demolitur, neque fures effodiunt et furantur*, etiam terra consistentes, terreno voluit invitare thesauro, ut perpenderent cujus pretii esset cœlicus, si tanti esse poterat humanus thesaurus.

Itemque et hoc quisquam forsitan nec minus digne miretur, quia dignitatem quam in protoplasti perdidimus transgressione, isti divinæ obtemperando voluntati recuperare valuit, non quidem adhuc donatus paradisi habitatione, sed adhuc oneratus terrea gravedine. Scimus namque eundem parentem nostrum tantæ fuisse sapientiæ, ut omnia ruris pontique atque aeris animantia ejus crederentur nutibus, et vocata illa obedientiam non detrectarent; et congrua sibi susciperent, eo imponente, nomina. Nonne reddita videtur hæc sancto viro prudentia, cui didicit sæva obsecundare bestia? Et cujus rictus solent bene cordati viri fugere, nunc cernere erat, etiam famuli more, ejus adhærere liminibus; et veluti discipulum assidue magistri limina terentem; moxque ut præcepta illius audisset, avia quæque cursu petentem. Est etiam illud considerandum, quod imperiosa quæ illi attributa est peritura potestas, isti etiam misericorditer contribuerit divina Majestas. Dictum est enim illis primis in origine creatis: *Dominamini piscibus maris et volatilibus cœli et bestiis*. Ideoque præcellentissimus Carilefus, quia eum qui regalia videbatur regere sceptra viderat ab humana discessisse dignitate, et potius cordi humano interiisse bestialem scitatem, non oblitus suæ potestatem dominationis, freno orationum docuit eum iræ limitem imponere, et de cætero se humane civiliterque tractare, ne de illo posset dici: *Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus et similis factus est illis*.

Inter hæc vero, nec dignitatem isti video defuisse priscam, quia sicut colonis paradisi, omni suppresso laboris sudore, jussa est tellus proventum fructuum sponte ministrare, haud aliter beato viro parum quod habuit vni exiguitate oblata, didicit sese extendere ad multorum satietatem virorum. Nec mi-

rum est sanctos viros ea quæ alienis perdidere ignavia, propria recuperare etiam in præsentis laboris instantia, cum statuerit eorum Conditor ad eas sedes revocare illos carne solutos, in quibus sine aliquo sui status permanerent detrimento, nisi obicem se præbuisset præcepti transgressio. Et quia illi humiliando sese ardent divinas exsequi jussiones, æquum est non eos multari ea quæ in transgressores lata est severitatis sententia; sed potius etiam in præsentis honorari divina munificentia.

Igitur vir Domini, quia tantis ac talibus se honoratum videbat beneficiis, magis ac magis crescebat in variarum virtutum exercitiis. Namque in eleemosynarum largitionibus semet liberalissimum exhibebat; in jejuniis promptum, in vigiliis strenuum, nec non in omni plenitudine virtutum operatorem se comprobabat eximium; ita ut quodammodo singulariter sententiam Davidico ore prolata implese videretur dicentis: *Ibunt, haud dubiam sancti, de virtute in virtutem*, quousque hominem exuant, et *Deum Deorum in Jerusalem cœlesti videant*.

Interea circa illius eremi quæ sanctus vir tenuerat loca, quidam hominum rusticali opere tenuem sustentantes vitam habitabant, numero septem. Quî divino timore et amore inspirati, simulque rei novitate allecti, Dei famulum sæpius invisere curabant, et necessitatem ejus, quantum sibi posse erat, sublevabant. Sed a viro Dei thesauri ex terræ visceribus sibi traditi aliqua portione fuerant donati, quo scilicet et propriam indigentiam ejus juli solatio temperarent, et ædificandi monasterii adjuutores fuerent. Qui et promissionis suæ memores, et ipsi quandiu mortalibus interfuere rebus, ea quæ professi sunt opere impleverunt. Sed et nepotes eorum hactenus devotissime prædecessorum suorum exempla sectati, itidem actitare noscuntur.

Inter hæc vero cum regina Ultrigoda Domini devotione nobilissima, certis nuntiis sibi deferentibus, viri domini vitæ qualitatem addidicisset, cibi scilicet parcimoniam, sed et noctium insomnietatem, nec non et vestium vilitatem, sed et super omnia clarum in Christi famulatu ac perseverantem favorem (erat namque ei etiam consuetudo, cinere et cilicio corpus obvolvère, et, quando summa exigebat lassitudo quieti indulgere, nudæ humo corpus D supersternere), misit ad eum aliquos apparitorum subrum, ut suam voluntatem Domini viro significarent, loquens in hæc verba: «Rumor, dilectissimi mihi, nostras occupavit aures, virum hunc venerabilem qui vicinum incolit eremum Domini esse familiarissimum, et ejus ori divinum patere aditum; unde peto ut ad eum cum summa celeritate properetis, meique desiderium animi patefaciatis, et, ut ei satisfaciat, instantia precum vestrarum obtineatis. Magnopere enim, si voluntati effectus detur, exopto ut vultus ejus perfrui merear præsentia, et animam meam divinæ cupio commendabilem rodere clementiæ per ipsius interventionem. Quod si precibus meis annuerit omnia fisci illius, in cujus

parte resident, prædia ei attribuam, ut facultatem habeat quidquid de his voluerit agendi. »

At ministri nequaquam segniore dominæ suæ iustitia exsecutores ociosæ ad venerandum Christi simulacrum, voluntatem dominæ suæ aperti, pervenerunt. Ipse autem parumper deliberans, tacite secumolvebat in hunc modum cogitationem. Unde, inquit, talia reginæ, ut tantopere me videre exoptet diutinis chamæleontis coloribus incultum^a, jejuniorum squalore horridum, rurali exercitio nihil aliud quam rusticum, pannorum vilitate deformem, prudentiæ tenuitate degenerem? Novi certe, novi virulentam veteris hostis calliditatem, qua in paradisi amonitate per femineam imbecillitatem fregit viri vigorem. Ideoque æquum est mihi cavere muliebrem aspectum, ne capiar ego laqueis inimici, ircolens squalida eremi loca, si irretitus est suasionibus ejus ille qui paradiso fruebatur cum vitæ jucunditate etiam collocaione divina. Itaque deliberationi cito finem imponens, nuntiis reginæ ita refert: « Ite, inquit, optimi juvenum, et dominæ vestræ hæc mea verba referte. Si quid prævaleo, pro ea exorabo; certum tamen habeat, quaudiu in corpore fuero, faciem me mulieris nequaquam visurum, neque hoc cœnobium quod, Domino præcipiente, construxi, ingressui mulieris nunquam patebit. Neque enim decet nos, qui de Christi censemur familia, vendere nostrum mulieribus aspectum, aut pro capessenda terra inimico generis humani nostram prostituere animam. Ideoque animum suum ab hac intentione submoveat, et fisci sui partem cui libuerit attribuat. Quæ consuetudo in eodem monasterio, Deo favente, lactenus manet inconvulsa.

Præpropere autem ad dominam reversi famuli, responsa sibi tradita retexunt, reginamque tristitia magna afficiunt. Nec tamen illa ultra rogare apposuit, ut faciem viri Dei cerneret, eo quod et sanctum virum inquietare pertimesceret, et per rationem satisfactum sibi judicasset. Ipse vero devotus Dei famulus adeo a cunctis judicabatur reverendus, ut operum suorum clarescentibus meritis, nullus ejus voluntati conaretur reluctari. Cernebatur namque vultus ejus angelico veluti nitens aspectu; et, secundum Scripturam, vultus indicabat mentem. Aderat illi morum temperantia æqua lance trutinata; circa exercitia dominici cultus animus devotissimus amorque inexhaustus; jam vero verba, quæ diceret, sale sapientiæ condita cerneret divinæ, omnibusque communicare sui fragrantiam odoris. Hæc omnia super fundamentum fidei Christianæ in corde suo collocaerat, Christum adhibens structuræ suæ perpetuum fundamentum, qui est vera petra, super quem omnis structura stabilita crescit in templum sancto in Domino.

Erat ei interea circa peregrinos et exsules magnus dilectionis favor, ita ut non secus quam sibi hærentibus alimoniam ministraret, tegumentaque præberet. Hujus pede cœlestis desiderii compressus succubuit amor mundi, hunc tremuit hostis antiqui pene invincibilis astutia, decipulasque suarum sero ge-

^a Al., diutius sudoribus incultum.

multo transilias nugarum: quia, scilicet, agonis certamen non propriæ virtuti aliquid tribuens assumpsit, sed Christi fultus auxilio, et instructus exemplo, contra hostes ejus ipso duce militavit. Roborabatur namque in eo naturalis infirmitas carnis ardore intimo charitatis, imbecillitatemque corporearum virium solabatur copia spiritalium charismatum, simulque illud apostolicum hortamentum, quia *Non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*; itemque: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*. Hæc atque alia sacræ Scripturæ documenta, tanquam tal spiritali, fluxa mundi gaudia atque sæculi pituitas ab eo exsiccabant, et ad semper mansura cor illius ignibant. Hæc illius exercitatio, hæc continuata contra diabolum exultatio decertatio, donec tandem optata quiete post laboris exitum a Domino ei frui concessum est, et operis sui recompensata remuneratio.

Dum igitur beatus Cassileus multis modis agoni insudaret^b, et peno insatigabili intentione sese avidus præliator hosti protervo ad singulare quotidie certamen objiceret, agminibusque monasticis undequaque ad se confluentibus æmulamina suarum virtutum invictissima relinqueret, finis inevitabilis cunctis mortalibus ostium corpusculi ejus cepit pulsare, ut anima Deo dilecta diutissimis revincta catenis carceralibus, tandem libera servitutis tæmperet vincula, et regi suo occurreret in gaudium ejus suscipienda. Acri igitur febre corpore præcepto, medullæ ejus igne gemino perurebantur, et sanguinis unda per membra singula seccabatur; spiritus tamen, carnis infirmitate vigore fortior reddebatur, et ad Domini regnum deprecandam, quo celestissime solutio carnis vinculo liberaretur, magis ac magis accendebatur, cupiens, secundum Apostolum, *dissovi, et cum Christo esse*. Divinitas autem satrix bonarum precum et rationalium susceptrix vocum, ipsius preces benigne ad se admisit, et quod anxie petebat pieimplevit. Denique resolutione jam vicina, cohortibus monachorum circum se astantibus, et quæ ventura erat ei præstantibus, paulo post futuram suam eum prædixit resolutionem, et, prout possibilitas permittit, ut sui timores essent, his verbis admonuit: « Filii, adest mei finis irrevocabilis hora, ideoque peto ut, vestri memores, memores quoque Christi, fidem factam ipsi servetis, neque ulla commistione adherens eam commaculetis. Obedientiam item charitati committam vestro in corde et opere tanquam singulare Christi imitamen constituatis, ut non tantummodo peccatis possitis evadere gehennales, sed etiam, Domino tribuente, percipere mereamini, veluti devotissimi milites, coronas triumphales. » His et his similibus documentis, tanquam ultimum vale fratibus dixit, et cœlicum cœlo collocandum reddidit spiritum.

Jam vero eo thigrante, quæ lingua explicet, quibus stylus percutat, qui fuerit circumstantium dolens, qui pectoris anxii singultus, et crebris pulsati pectusmonum suspiris? Qualiter loqui volentibus, atque orare nitentibus, media intertempore verba, locutus

^b Al., his atque hujusmodi adiutoribus insudaret.

nem interdixerit doloris magnitudo? Etsi enim gaudebant se ad caelos tantum praemittere patronum, nequaquam tamen ab eo sine dolore poterant divelli, ejus verbis consueverant adhortari, et imitamine in Domini amorem subinde augmentari. Corpori autem fnebria impendentes obsequia, cum magna diligentia loculum praeparaverunt, et in basilica, quam ante obitum suum ipse adificavit, terram mandaverunt. Quem locum Dominus Jesus Christus saepissime, ad demonstrandum quem circa famulum suum habuerit favorem, mirandorum operum ostensionibus consue-

vit nobilitare. Neque enim vel ejus operis sinit brevitas, vel stylo sufficit facultas, enarrandi quot casus post illius excessum ad illius sepulcrum recuperint visum, vel debilis sanitati sint redditi, sed et daemones ex obsessis corporibus propulsi, nec non plurima sint mortalibus per intercessionem ejus a Domino collata beneficia. Sepultus itaque est totius boni speculum, Kalendis Julii, terra plorante, caelo laetante, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et gloriatur Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

SANCTI CARILEFI, SACERDOTIS ET MONACHI, EXEMPLAR TRADITIONIS, VEL TESTAMENTI.

(Mabillon., *Vel. Anal.*)

Sequitur exemplar traditionis vel testamenti, quod fecit sanctus Carileffus, suadente atque hortante sancto Innocente, de monasterio Anisolam sanctae Genomannicae matris ecclesiae, tempore et permissu Hildeberti regis et Vuldrogodae reginae ejus. Quod idcirco hic inserere placuit, ut si, quod absit, aliqua negligentia ipsum authenticum perditum aut concretatum fuerit, hic reperitur ejus exemplar insertum, per quod sciatur qualiter hoc actum fuerit, sicut in eo habetur insertum.

Dum fragilitas humani generis pertimescit, ultimum vitae temporis subitanea transpositione ventura, oportet ut non inveniat unumquemque hominem imparatum, ne sine aliquo boni operis respectum migret de saeculo. Igitur ego in Dei nomine Carileffus, indignus sacerdos atque monachus, pertractavi de Domini misericordia pro remediam animae meae et remissionem peccatorum meorum, ut aeternam mercedem in futurum apud Dominum consequi merear, ut aliqua cellula ac monasteriolum aedificare, adjuvante Domino, coepissem, ubicumque locum aptum invenirem. Dum haec cogitans et mente revolvens, ubi hoc facere poteram, quaerendo loca ire coepissem, Domino ducente, perveni in pago Genomannico, in condita Lavarcinense, in loco quodam qui ab antiquis dicebatur Casa-Gayani, supra fluvium Anisolam, quod secundum nomen ipsius fluminis nuncupatur Anisola, ubi dominus Turibius, ejusdem parochiae pontifex, dudum in rebus senioris et matris civitatis Ecclesiae, cui praesidebat, ecclesiam in honore sancti Petri principis apostolorum fecerat, quae tamen destructa propter imminentes necessitates fuerat; sed adhuc de ipsis maceris aliqua pars ipsi erat. Ibi ego Carileffus quaerendo loca, ubi auxiliante Domino aliquam cellulam facere ad animas lucrandas atque salvandas remotiori loco potuissem, adveniens, inveni quamdam partem antiquarum maceriarum, ubi et quoddam turgurium faciens in circuitu ejus, prout melius potui, stirpare coepi. Haec autem agens, et in eo desudans, quadam die Childebertus rex, suam exercens venationem, usque ad nos pervenit; et haec videns, quanvis ei primo displicuisset, postea vero, instigante Domino, cum sua uxore et suis consiliariis cepit concilium ut mihi ab hoc perlicendum aliquid faceret ex rebus fisci sui adjutorium. Quod et fecit, atque concessit, ut quantum in una die circuire cum asello meo valerem, totum mihi dedit. In his autem laboriosius atque delectabilius postea laborare et stirpare, vineasque plantare coepi, ab aliis etiam nobilibus et francis personis ex rebus eorum ditatus sum. Dum hoc agens et ecclesiam

facere coepi, quodam die dominus Innocens, ipsius parochiae pontifex, ad me veniens, me valde increpavit, quare hoc absque ejus consilio vel permissu facere auderem, sive in rebus in quibus antecessores sui olim ecclesiam sub eorum jure et dominatione fecerunt talia facerem. Qui et me mox recognoscens, erga illum me humiliavi, et quod antea infra me cogitabam illi patefecit idem, quod et me, et animas quas ibi lucrare Domino cupiebam, sive res et omnia quae mihi ex qualibet parte datum vel traditum fuerat, sive futuris temporibus acquirere meruissem, ecclesiae civitatis senioris, et ipsi praedicto pontifici domno Innocenti tradere cupiebam, sub cuius mundiburde vel defensione tam ego, quam et ipsae res sive homines ibidem degentes, futuris temporibus esse meruissemus. Cujus manibus mecum aliquibus Monachis qui mecum erant libenter tradidi, et omnes res quas acquirere potui sive quas in futuro acquirere potuissem, perpetuo per haec instrumenta cartarum ad possidendum ei, vel suis successoribus, per licentiam et permissum, sive concessum, domni Childeberti, benefactoris mei regis, una cum suo misso nomine Wilirico comite legaliter tradidi atque confirmavi. A praedicto enim domno Innocente episcopo de rebus ecclesiae suae idem sanctae Mariae et sancti Gervasii et Protasii valde ditatus sum ad ipsum monasteriolum perlicendum, ipsiusque pontificis adjutorii solus, cellulam ibi aedificare merui. Quam, ut dictum est, ipsi vel ecclesiae suae sedis perpetualiter ad possidendum, jubente et hortante praedicto domno Childeberto rege, contradidimus atque confirmavimus; eo videlicet modo, ut futuris temporibus monachi ibi semper regulariter viventes sub potestate pontificis permanent; et hoc illis coram Deo committentes, et ita fiat humiliter supplicamus, ea scilicet ratione atque praetexto, ut rem datam pontifici, simulque ecclesiasticorum omnium pontificali, seu publicorum omnium potestate privandas, nullas sanctiones vel exactiones, neque exquisita et laeva convivia, neque gratiora, vel insidiosa munuscula, neque etiam caballorum partus, aut paravera, vel angaria, aut quodcumque functionis titulum iudicaria potestate dici potest, de praescripta facultate pontificali non requiratur, sed sub integra amantitate facultatricula, sicut a nobis hucusque possessa est, in iure oratorio sancti Petri et sancti Martini, et praedictorum sanctorum apostolorum, sub jure et potestate ac dominatione sanctae Mariae matris Domini nostri Jesu Christi, vel sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, et eorum rectoribus atque pontificibus debeat, Deo protegente et opitulante, eo nomine in-

sistere. Licet in cessionibus pœnam adnecti non sit necesse, sed nobis pro omni firmitate placuit inserendum. Si quis vero, quod futurum esse non credimus, si nos ipsi, quod absit, aut aliquis de hereditibus aut prohereditibus nostris, seu quilibet persona calliditate commotus aut cupiditate præventus, ullo unquam tempore comprehensam epistolam cessionis nostræ, quam propter nomen Domini et veneratione ipsius sancti loci spontanea voluntate fieri decrevimus, venire aut aliquid agere voluerit, aut tergiversator extiterit, anathema sit; et cum superscriptis sanctis ante tribunal Christi deducat rationes; insuper inferat juxta pœna^a sæculi, eum cogente illo, partibus ipsius ecclesiæ vel eorum rectoribus auri lib. v, argentum pondera mille solve faciat, et quod repetit nullatenus valeat vindicare, sed præsens cessio atque voluntas nostra omni tempore inviolata permaneat cum stipulatione subnixâ. Et ut hæc cessio firmiter habeatur et inviolabiliter conservetur, manu nostra subterfirmavimus, et aliorum bonorum virorum decrevimus roborari.

^a Forte leg., *justas pœnas*.

Actum monasteriolum Anisola. Data viii Id. Januarii, anno xiiii regnante Childeberto rege. Ego Karileffus indignus monachus hanc donationem a me factam subscripsi, et affirmare rogavi. In Dei nomine Turonicæ urbis episcopus, peccator, deprecante misse Karileffo monacho subscripsi. In Christi nomine Landolenus episcopus subs. Ego Magolenus, acsi peccator episcopus, subs. Winimundus, licet indignus episcopus, subs. Oldomarus, quamvis indignus episcopus, subs. Abbo, misericordia Christi episcopus, subs. Rotfredus indignus subs. In nomine Domini Hildemannus, indignus episcopus, subs. Signum Gundoino comite. Signum Hostremundo comite. Signum Gundeleno comite. Signum Wilirico comite. Signum Wintemaro comite. In Christi nomine Bernehardus, indignus episcopus, subs. Ego Landolenus abbas subs. Signum Aldavino vicecomite. Signum Octrumum. Signum Hildericum. Signum Richardo. Signum Emmonem. Heriardus subs. Signum Ingilfratio. Signum Wistremaro. Signum Bernericho. Ego Winimundus scripsi et subs.

SANCTI CARILEFI

SACERDOTIS ET MONACHI

DE EXEMPLARI PRÆCARIÆ

A SANCTO INNOCENTE EPISCOPO SIBI FACTÆ.

(Mabill., loc. cit.)

Sequitur exemplar precariæ sancti Innocentis episcopi, quam fecit sancto Karileffo abbati de monasterio Anisola; cujus exemplar idcirco hic inseruimus, ut si, quod absit, casualiquo eadem precaria perditâ fuerit, exemplar ejus hic insertum reperiat, per quod recuperatio fiat, et sciatur qualiter actum fuerit.

Domno sancto ac venerabile sede apostolico Innocente, Cenomannicæ ecclesiæ præsule, una cum sancta congregatione ex ipsa urbe consistente, ego in Dei nomine Karileffus indignus sacerdos, atque monachus, precator a vobis accedo. Dum et mea fuit petitio, et vestra decrevit voluntas, ut illud monasteriolum quod est constructum in honore sancti Petri et sancti Martini, et est situm in territorium sanctæ Mariæ Dei genitricis, vel sanctorum martyrum Gervasii et Protasii matris et Cenomannis civitatis senioris ecclesiæ, in pago Cenomannico, in loco quodam, qui ab antiquis dicebatur Casa-Gayani super fluvium Anisola, quod secundum nomen ipsius fluminis nuncupatur Anisola, ubi dominus Turibius, ejusdem parochiæ pontifex, dudum in rebus senioris et matris ecclesiæ civitatis, cui præsidebat, ecclesiam in honore sancti Petri principis apostolorum fecerat, quæ tamen destructa propter imminentes vastationes fuerat, sed adhuc de ipsis maceris aliqua pars ibi erat, quam ego jam dictus in vestram terram cum vestra licentia et adiutorium ex vestris rebus et aliorum bonorum virorum meo opere ædificavi; per vestrum beneficium, sub usufructuario ordine temporum vitæ meæ, eum omnes res ad se pertinentes, vel aspicientes mihi tenere permisistis, et censum annis singulis ad matrem civitatis ecclesiam persolvere ejus pontificibus atque rectoribus, id est, ad lumen ecclesiæ de cera lib. iiii, et ad opus episcopi cambutta i, et subtalares ii, et ad opus canonicorum inibi Deo

FINIS.

INDICES IN VITAS PATRUM.

Revocatur lector ad numeros crassiori caractere in textu expressos.

INDEX SACRÆ SCRIPTURÆ.

GENESIS.

II, 7. Inflavit in eum spiraculum vitæ, 259.

III, 1. Serpens autem erat prudentissimus omnium bestiarum quæ erant super terram, 547, 766, 975.

III, 24. Posuit Dominus ante eundem paradysum cherubim cum ignea rhomphaea atque volubili ad custodiendum vitæ lignum, 228.

IV, 5. Ad sacrificium Cain non respexit Deus, 183.

VIII, 9. Quia non inveniens columba requiem pedibus suis reversa est ad Noe in arcam, 621.

XII, 1, 2. Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in terram quam monstrabo tibi, 213, 383.

XV, 15. Adjectus est ad patres suos, in bonaeductus senectute, 215.

XXII, 12. Nunc scio quoniam timeas Deum, 610.

Ibid., 17. Nisi benedicens benedixero te, et multiplicans multiplicabo, et sicut stellas cæli in multitudinem, et sicut arenam quæ est ad oram maris innumerabilis, 112.

Ibid., 18. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ, 112.

XXV, 27. Innocenter habitabat domi, 36.

Ibid. Quod non fictus erat domum habitans, 821.

XXXI, 2. Non est facies patris vestri sicut heri et iniustus est, 53.

EXODUS.

III, 5. Solve corrigiam calceamenti tui, 543.

XII, 50. Non erat domus in qua non esset mortuus, 658.

XV, 9. Persequens comprehendam, 42.

LEVITICUS.

XIX, 2. Sancti enim estote, quoniam ego sanctus sum, 289.

NÜMERI.

XII, 5. Erat enim Moyses mitissimus præter omnes homines qui erant super terram, 826.

XVI, 26. Exi de medio eorum, ac separare, et immundum noli tangere, 261.

XXIV, 5. Quam bonæ domus tuæ, Jacob, tabernacula tua, Israel, tanquam nemora obumbrantia, tanquam paradysum super fluvios, tanquam tabernacula quæ fixa sunt a Domino, tanquam cedri circa aquas, 47.

DEUTERONOMIUM.

V, 18, 20. Non concupisces. Non facies furtum, 721, 1002.

VI, 5. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, 236.

Ibid. et X, 13. Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies, 43.

XV, 8. Volenti mutare a te ne avertas aliquando, 196.

JOSUE.

V, 16. Locus enim in quo stas, terra sancta est, 543.

XXIII, 14. Patrum gradior viam, 89.

XXIV, 23. Rectam facite cor vestrum

ad Dominum Deum Israel, 41.

LIBRI REGUM.

Lib. I. — Cap. II, 6. Percutit, et manus ipsius sanat; humiliat et exaltat, mortificat et vivificat, deducit ad inferos, et reducit, 574.

II, 50. Quoniam qui glorificant me, glorificabo, 203.

XVI, 12. Lætificatos enim habebat oculos, et dentes sicut lac candidos, 53.

XVII, 33. Quia leonem quidem percutiebam, nam et ursum frequens suffocabam, 497.

XXIV, 15. Quid sum ego, canis mortuus? et quæ est vita mea? 146.

Lib. II. — Cap. XIV, 14. Omnes enim morimur, 302.

Lib. III. — Cap. II, 10. Patrum gradior viam, 39.

XVII, 1. Vivit Dominus, et benedictus Dominus Deus meus, in cujus conspectu erimus, 102.

XXVIII, 15. Vivit Dominus, cui adsto hodie ante ipsum, 384.

Lib. IV. — Cap. VI, 17. Aperi, Domine, oculos servi tui, et videat quod plures sunt nobiscum quam cum illis, 237, 495, 638.

TOBIAS.

XII, 7. Secretum regis celare, bonum est; opera autem Dei revelare et coniteri, honorificum est, 382.

JOB.

I, 21. Dominus dedit, Dominus ut voluit abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum, 194, 512.

Ibid. Nudus exivi de utero matris meæ, nudus et redeam. Sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum, 109, 429.

III, 25. Timor enim, quem tua causa timebam, evenit mihi, et quod verbar accidit mihi, 297.

V, 19. Septies ex necessitatibus liberabit te, in octavo autem te non attinget malum, 782.

Ibid., 22. Et demones fugabat, et feras secum pacificabat, 49.

VII, 1. Tentatio est vita hominis super terram, 447.

XXIV, 8. Et non habentes operimentum, petra circumdati sunt tegmine, 389.

XI, 5. Ne rejicias iudicium meum, neque putes me tibi aliter respondisse, sed ut justus appareas, 766.

XII, 9, 10. Oculi ejus ac si species luciferi, ex ore ejus procedunt lampades incensæ, 42.

Ibid., 18. Arbitratur enim ferrum ut paleas, ærumentum lignum putridum, 42.

PSALMI.

I, 3. Qui meditatur in lege Domini die ac nocte, erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, 228, 684, 806.

II, 3. Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum, 685.

IV, 2. In tribulatione dilatasti me, 386.

Ibid., 5. Irascimini, et nolite peccare, 813.

V, 17. Perdit omnes qui loquuntur mendacium, 719, 919, 981.

VI, 7. Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo, 268.

Ibid., 9. Discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem, 743.

Ibid., 11. Confundantur et erubescant omnes inimici mei, confundantur et erubescant valde velociter, 332.

VII, 16. Lacum aperuit et effodit eum, et incidit in foveam quam fecit, 908.

IX, 7. Defecerunt in mici frumæ in finem, et civitates eorum destruxisti, 46.

Ibid., 8. Perit memoria ejus cum sonitu, 297.

Ibid., 11. Non derelinquis quærentes te, Domine, 389.

Ibid., 19. Quoniam non in finem oblitio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in æternum, 101.

H. X, 14. Quoniam tibi derelictus est pauper orphano tu eris adjutor, 292.

Ibid., 2. Transmiga in montem velut passer, 895.

XV, 8. Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear, 357, 685.

XXVII, 30. In Deo meo transgrediar murum, 672, 1003.

Ibid., 38. Persequar inimicos meos, et comprehendam illos, et non convertere donec deficiant, 120, 503, 996.

XXVIII, 2. Cæli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum, 63, 281, 673.

Ibid., 10, 11. Judicia Domini vera, justificata in idipsum, desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum, et dulciora super mel et favum, 801.

Ibid., 11. Ab alienis parce servo tuo, 936.

XIX, 8. Hi in curribus, et hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur, 46.

XX, 6. Magna est gloria ejus in salutari tuo, 679, 1000.

XXI, 7. Ego autem sum vermis et non homo, 199, 684.

Ibid., 12. De ventre matris meæ Deus meus es; ne discesseris a me, 337.

Ibid., 21. Animam meam a frumæ eripe, ac de manu canis unicum meum, 314.

XXIII, 1. Domini est terra et plenitudo ejus; orbis terræ, et omnes qui habitant in eo, 829.

Ibid., 3. Quis ascendit in montem Domini? 712, 944, 993.

XXIV, 5. Neque irrideant me inimici mei, 316.

Ibid., 16. Respice in me, et miserere mei, 300.

Ibid., 18. Vide humilitatem meam, et laborem meum, et dimitte omnia peccata mea, 637, 1002.

XXVI, 1. Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo? Dominus

defensor vitæ meæ, a quo trepidabo, etc., 353.

Ibid., 5. Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum, 38, 927.

Ibid., 9. Exquisivit te anima meæ; ne avertas faciem tuam a me, et ne declines in ira a servo tuo, 330.

Ibid., 14. Viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominiqum, 354, 494.

XXXIX, 2. Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me, 770, 972.

XXX, 2. In te, Domine, speravi, non confundar in æternum, 516.

Ibid., 5, 6. Quoniam tu es protector meus, Domine, in manus tuas commendo spiritum meum, 319.

XXXII, 6. Verbo enim Domini caeli firmati sunt, et spiritus oris ejus, omnis virtus eorum, 321.

Ibid., 18, 19. Ecce oculi Domini super timentes eum, ut aliat eos in fame, 230.

XXXIII, 9. Gustate et videte quoniam suavis est Dominus, 801.

Ibid., 16. Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum, 283.

Ibid., 6. Accede et illuminare, et facies tua non confundetur, 321.

Ibid., 20, 21. Multas tribulationes iustorum; sed tamen ex omnibus his liberabit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorum, nam ex his non conteretur, 316.

XXXIV, 19. Non supergaudeant mihi, qui oderunt me iniqui, 514.

XXXVI, 4. Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui, 601, 852.

Ibid., 15. Gladius eorum istret in corda ipsorum, 908.

Ibid., 27. Declina a malo, et fac bonum, 615.

Ibid., 33, 36. Vidi enim impium superexaltatum, et elevatum sicut cedrus Libani; et transivi, et ecce non erat; quasiivi eum, et non est inven-tus locus ejus, 320, 908.

XXXVII, 14, 15. Ego autem quasi surdus non audiebam, et quasi mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo increpationes, 45, 540, 901.

Ibid., 22. Nec me derelinquas, nec discedas a me, 300.

XXXVIII, 2, 5. Cum consisteret adversum me peccator, obmutui, et humiliatus sum, et sibi a bonis, 43.

Ibid., 5. Obmutui, et humiliatus sum, et sibi de bonis, 423.

Ibid., 15. Advena sum et peregrinus sicut omnes patres mei, 401.

XXXIX, 12. Ne auferas misericordias tuas a me, quia misericordia et veritas tua semper susceperunt me, 152.

XLI, 2. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus, 288, 351, 688.

Ibid., 5. Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum, 331.

Ibid. Quando veniam et apparebo ante faciem Dei? 285.

Ibid., 4. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, 685.

Ibid., 6, 7. Quare tristis es, anima meæ, et quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, et Deus meus, 337.

XLIII, 6. In te inimicos nostròs venilabimus, Domine, et in voluntate tuo aperimus insurgentes in nobis, 317.

XLV, 2. Deus noster refugium et virtus, adjuto: in tribulationibus, quæ lavenerunt nos nimis, 119, 216, 657.

Ibid., 8. Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Jacob, 216.

Ibid., 9. Venite et videte opera Dei, 523.

Ibid., 11. Vacate, et cognoscite, quoniam ego sum Dominus, 742.

XLVII, 10. Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui, 342.

XLIX, 3. Deus manifesta veniet, Deus noster et non diebit, 265.

Ibid., 16. Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? 45, 660, 760, 975.

L, 5. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam, etc., 502, 551, 614, 908.

Ibid., 8. Quoniam iniquitatem meam ego pronuntiabo, et cogitabo pro peccato meo, 1004.

Ibid., 13. Ne proferas me a facie tua, et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me, 908.

LI, 4. Tanquam novacula acuta dolum contexit, 515.

LIV, 8. Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine, 388, 742.

Ibid., 9. Qui salvos facit pusillos et magnos, 388.

Ibid., 23. Jacta in Domino cogitationem tuam, 390.

LVI, 2. Miserere mei, Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea, 301.

Ibid., 7. Cur pedibus meis laqueum parasti, et incurvasti animam meam? 316.

LVII, 2. Si vera utique justitiam loquimini, justa judicate, filii hominum, 397.

LIX et CVII, 9. Ephraim, fortitudo capitis mei, 168.

LXI, 7. Nam et ipse Deus meus, adjutor meus, non emigrebo, 893.

XLII, 8. In silis ardore, in terra iniquos, 500.

Ibid., 9. Adhæsit anima mea post te, me autem sinxisti dextera tua, 537, 500, 990.

LXIV, 5. Beatus quem elegisti, et assumpsisti; habitabit in atriis tuis, 737.

Ibid., 10. Visitasti terram, et inebriasti eam, multiplicasti inopietare eam, 113.

LXV, 12. Transivimus per ignem et aquam, 386.

Ibid., 18. Iniquitatem ad conplexi in corde meo, non exaudiet Deus, 682.

LXVII, 2, 5. Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus. Sicut deficiet fumus, deficiant; ut liquescit cera a facie ignis, ita perent peccatores a facie Dei, 40, 320, 352, 506, 908.

Ibid., 31. Increpa, Domine, bestias colami, 690.

Ibid., 32. Æthiopia præveniet manus ejus Deo, 749.

LXVIII, 30. Pauper et inops, et dolens ego sum, 386.

LXIX, 2. Deus, in adjutorium meum intende, Domine; ad adjuvandum me festina, 292.

LXX, 9. Ne proferas me in tempore senectutis; cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me, 908.

LXXII, 1. Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde! 317.

Ibid., 35. Ut jumentum factus esis apud te, et ego semper tecum, 624, 682, 683, 1008.

Ibid., 28. Mibi autem adherero Deo

bonum est, ponere in Domino Deo spem meam, 101.

LXXXIII, 16. Faus est dies, et tæta est nox, 807.

Ibid., 19. Ne tradas bestiis animam continentem tibi, 300, 753, 690.

Ibid., 21. Ne avertatur humilis factus confusus, 875.

LXXXVI, 4. Memor enim fui Dei, et delectatus sum, 335.

Ibid., 5. Turbata sum, et non sum locuta, 631.

Ibid., 11. Hæc est mutatio dextera Excelsi, 455.

LXXXVIII, 8. Cito anticipet nos misericordia tua, 181.

LXXXV, 16. Respice in me, et miserere mei, 922.

LXXXVI, 5. Homo novus est in ea, et ipse fundavit eam Akiemina, 421.

LXXXIX, 10. Dies vitæ nostræ septuaginta anni; et autem meliorem, octoginta; quicquid reliquum est, labor et dolor est, 40.

XC, 10. Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo, 930, 960.

XCI, 15. Tanquam cedrus quæ est in Libano multiplicabitur, 834.

XCIII, 8. Intelligit enim, insipientia in populo, et stulti aliquando sapite, 246.

XCXV, 5. Omnes dii gentium demonia; Deus autem exsuperat eos fecit. Confessio et preteritio in conspectu ejus, senectus et magnificentia in majestate ejus, 51, 341.

CI, 26. In principio tu, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt caeli, 330.

CI, 22. Benedictio Domine, omnia opera ejus, in omni loco dominationis ejus, 890.

CII, 19, 20. Sol cognovit occidit suum. Populus tenebras et facta est nox; in ipsa pertranibunt omnes bestias silvæ, 733, 989, 985.

Ibid., 24. Quam magnifica sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia fecisti, 885, 849, 677.

CIV, 5. Letetur cor quærentium Dominum, 801.

Ibid., 19. Eloquium Domini iustum-maverit eum, 809.

CVI, 19. Exaudivit eos Dominus in die tribulationis, et de omni angustia liberavit eos, 101.

CVII, 2. Paratum cor meum, Deus; paratum cor meum, 632.

CVIII, 4. Detrahant mihi; ego autem orabam, 840.

CX, 8. Fidelia omnia mandata ejus, confirmata in senectute oculi, facta in veritate et æquitate, 101.

Ibid., 19. Initium sapientie timor Domini, 640, 662.

CXI, 1. Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus voluit nimis, 350.

Ibid., 2. Generatio rectorum benedictor, 488.

Ibid., 2. Disperat, dedit pauperibus; iustitia ejus manet in sæculum oculi, 997.

CXIII, 8. Similes illis sunt qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis, 216, 264.

Ibid., 8. Qui covertisti petram in stagna aquarum, et rupem in fomes aquarum, 823.

Ibid., 5, et CXXIV, 6. Omnia enim quæ voluit Dominus fecit, 823.

CXVII, 6. Dominus auxiliator meum, non timebo quid dicat mihi homo, 688.

Ibid., 7. Dominus mihi adjutor; et ego de operibus inimicorum meorum, 57, 352, 551, 1004.

Ibid., 42. Omnes gentes circumde

derunt me, et in nomine Domini vindicavi in eos, 40, 148.

Ibid., 12. Circumdede runt me sicut apes favum, et exarserunt sicut ignis in spinis, et in nomine Domini vindicator in eis, 140.

Ibid., 17. Non moriar, sed vivam, et narabo opera Domini, 895.

Ibid., 18. Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me, 896.

CXVIII, 1. Beati immaculati in via, qui ambulavit in lege Domini, 899.

Ibid., 71. Bonum mihi quod in humilitati me, ut discam justificationes tuas, 194.

Ibid., 77. Veniant mihi miserationes tuas, et vivam, 132.

Ibid., 105. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel et favum ori meo, 408, 801.

Ibid., 106. Juravi et statui apud me, servare omnes tuas justificationes, 525, 877.

Ibid., 157. Justas es, Domine, et rectum judicium tuum, 931.

Ibid., 166. Iniquitatem odio habui et abominatus sum; legem autem tuam dilexi, 289.

Ibid., 168. Pax multa diligentibus legem tuam, et non est eis scandalum, 737.

CXIX, 5. Non mihi quia peregrinatio mea prolongata est; habitavi cum habitantibus Cedar, multum peregrinata est anima mea, 401, 454.

CXX, 1. Levavi oculos meos in montes, unde veniret auxilium mihi, 178.

CXXIV, 1. Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion non commovebitur in æternum, 49, 575.

CXXVII, 1. Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulavit in visis ejus, 350.

Ibid., 2. Labores manuum tuarum quia manducabis, et beatus es, et bene tibi erit, 494.

Ibid., 5. Benedicat te Dominus ex Sion; et videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ, 751, 757.

CXXXI, 1. Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus, 826.

CXXXII, 1. Ecce quam bonum, et quam jucundum habitare fratres in unum, 52.

CXXXIII, 2. In noctibus extolite manus vestras in sancta, et benedicite Dominum, 292.

CXXXIV, 1. Laudate nomen Domini, laudate, servi, Dominum, 218.

CXXXVI, 1. Super flumina Babytonis illic sedimus et fluvium, dum nos recordaremur tui, Sion, 819, 434.

Ibid., 4. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? 820.

CXXXVIII, 12. Sicut tenebræ illius, ita et lumen ejus, 401.

CXLII, 10. Doce me facere voluntatem tuam, 292.

CXLIV, 19. Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, 161, 525, 826, 840.

CXLV, 8. Dominus illuminat cæcos, 711, 941.

CXLVIII, 1, 2. Laudate Dominum de caelis, laudate eum, omnes angeli ejus, laudate eum, omnes virtutes ejus, 230.

Ibid., 5. Hæc omnia ipse dixit, et facta sunt, 253.

PROVERBIA.

III, 12. Noli deficere, fili, a disciplina Domini, quia quem diligit Dominus corripit, 316.

Ibid., 24. Si dormieris, jucunde concuiesces, 265.

IV, 25. Omni custodia serva cor tuum, 116, 873.

X, 19. Per multiloquium non effugies peccatum, 806.

XI, 1. Stateram magnam et parvum odio habet Deus, 181.

Ibid., 11. Quibus non est gubernatio, id cadunt ut folia, 734, 961.

XV, 15. Corde latente vultus floret, et in mœrore constitutus tristatur, 55.

XVIII, 5. Impies cum in profundum venierit, contemnit, 268.

Ibid., 19. Frater fratrem adjuvans, exaltabitur ut civitas munita et fortis, 765.

CXIV, 27. Para in exitum opera tua, et præparate in agrum, 766, 940.

CXXV, 16. Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus evomas illud, 178.

CXXVIII, 1. Justas confidit ut leo, 860.

Ibid., 14. Beatus est vir, qui semper est pavidus, 161.

ECCLESIASTES.

I, 14. Omnia vanitas sunt et afflictio spiritus, 271.

VII, 16. Vidit justum pereuntem in sua justificatione. Id quoque est vanitas, 755, 960.

X, 19. Omnia obediunt auro, 874.

CANTICA CANTICORUM.

II, 4. Vulnerata charitate ego sum, 861.

Ibid., 5. Sicut malum in lignis silvæ, ita patruelis meus in medio filiorum, 822.

Ibid., 14. Ostende mihi faciem tuam, et fac me audire vocem tuam; vox enim tuæ dulcis, et facies tua decora, 551.

IV, 9. Vulnerasti me, soror mea sponsa, uno de oculis tuis, 535, 822.

VIII, 6. Fortis enim sicut mors dilectio, 351.

SAPIENTIA.

III, 1. Justorum animæ in manu Dei sunt, 205.

IV, 13. In brevi consummatus, implevit longa tempora, 765, 969.

V, 16. Justi læ perpetuum vivent, 201.

VII, 5. Nullus enim regum aut eorum qui in sublimitate sunt, aliud habuit patryitatis initium, 281.

ECCLESIASTICUS.

I, 32. Abominatio est pietas peccatori, 45.

II, 1. Sta in timore Domini, et præpara animam tuam ad tentationes et angustias, 549.

III, 22. Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris, 178.

VII, 40. In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in perpetuum non peccabis, 706, 940.

VIII, 11. Ne perdidieris narrationem ænium; nam et ipsi suis patribus didicerunt, 940.

X, 9. Quid superbit terra et cinis, 133.

XIX, 27. Amictus et gressus pedis, et risus dentium auvantur de ipso, 709, 942.

ISAIAS.

I, 16. Lavamini, mundi estote, auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, etc., 521, 527, 528, 610, 677.

Ibid., 48. Si fuerint peccata vestra sicut coecinum, quasi nix dealbabitur; si autem ut vermiculus, quasi lana alba erunt, 265, 268, 640.

III, 12. Quoniam hi qui beatificant vos decipiunt vos, 513.

V, 18. Væ qui trebitis iniquitatem in

fontibus yavitatis, et quasi vinculum planstri peccatum, 261.

X, 18. Nunquid glorificabitur securis sine eo qui incidit cum ipsa, 609.

XIV, 15, 14. In caelum ascendam, super sidera caeli ponam thronum meum et ero similis Altissimo, 76.

XXVI, 10. Tollatur impius ne videat gloriam Dei, 125.

Ibid., 18. Concepimus, et doluimus, et peperimus spiritum salutis, 684, 1006.

XXXIV, 4. Et involvetur colorum sicut liber, omnes stellæ cadent sicut folium de vinea, 267.

XXXV, 6. Tunc saliet sicut cervus, claudius; et aperta erit lingua babbatuentium, 161.

XL, 7. Omnis caro feni instar est, et omnis gloria ejus tanquam flos feni, 199, 289.

Ibid., 51. Assument pennas ut aquilæ; volabunt, et non deficient; current, et gressus eorum non labentur, 161.

XLII, 17. Confundantur qui se sculptilibus confidunt, et qui dicunt his quæ confata sunt: Vos dii nostri estis, 264.

XLIX, 25. Et erunt reges nutriti tui, et reginæ nutrices tuæ; vultu terram demisso adorabunt te, et pulverem pedum tuorum lingent, 97.

LIV, 1. Lætare, desertum sitiens; erumpe et clama, quæ non parturis; quoniam multi sunt filii desertæ, magis quam virum habentis, 748.

LVIII, 9. Ecce ego adsum, 289.

LIX, 1. Nunquid invalida est manus Domini ad salvandum, aut aggravata est auris ejus, ut non exaudiat? 494.

Ibid., 4. Laborem parturiunt, et iniquitatem pariunt, 304.

LXV, 25. Lupi et agni simul pascuntur, et leo, et bos simul comedent paleas, 749.

LXVI, 2. Super quem respiciam, nisi super mansuetum et humilem et trementum verba mea? 751, 826, 958.

Ibid., 18. Ego opera illorum novi, et reddam eis. Ecce venio ut congregem omnes gentes et linguas; et venient, et videbunt gloriam meam, 263.

JEREMIAS.

IX, 21. Ascendit mors per fenestras, 796.

XIII, 19. Ideo in depredationem venerunt dilecti, sancti sunt abominabiles, et corona capitis eorum sublata est. Civitates ad Austrum sitæ clausæ sunt, nec est qui aperiat eas, 155.

Ibid., 23. Si mutare questus Ethiops pellem suam, ac pardus varietates suas, 519.

XXIII, 24. Cælum et terram ego impleo, 817.

XLVIII, 19. Maledictus qui facit opus Domini negligenter, 548.

BARUCH.

V, 4. Pax justitiæ, et honor pietatis, 237.

EZECHIEL.

XIV, 20. Si fuerint tres viri isti, Noe, Job, et Daniel; vivo ego, dicit Dominus, ipsi salvi erunt, 865, 1002.

XXXIII, 11. Vivo ego, dicit Dominus, quia volo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur a via sua, et vivat, 299, 321, 328, 571, 587, 640, 777, 932.

DANIEL.

III, 52. Benedictum sit nomen gloriæ ipsius sanctum et laudabile, et super exaltatum in sæcula, 282.

Ibid., 56. Quoniam benedictus es et gloriosus in sæcula. Amen, 292.

IV, 24. Propter hoc, rex, consilium meum tibi placeat; et peccata tua eleemosynis redime, atque injustitias tuas in miserationibus pauperum, 276.

X, 3. Panem in concupiscentia non comedi, 994.

AMOS.

I, 9. Super duobus et tribus peccatis Tyri avertam me, super quatuor autem non avertam, 615.

MICHAELAS.

W, 10. Surge et ambula, quia non habes hic requiem, 264.

HABACUC.

I, 5. Videte, contemptores, et admiramini, et disperdimini, 130.

II, 11. Lapis de pariete clamavit, et scarabaeus de ligno loquitur, 684.

Ibid., 15. Vae qui potat proximum suum subversione turbida, 45, 312.

SOPHONIAS.

I, 14. Juxta est dies Domini, magna et velox nimis, 263.

ZACHARIAS.

I, 5. Convertimini ad me, et ego convertar ad vos, 268.

Ibid. Appropinquate mihi, et appropinquabo vobis, 612.

MATTHEUS.

III, 2. Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum, 267, 870.

Ibid., 10. Omnis arbor non faciens fructum bonum excidetur, et in ignem mittitur, 597.

Ibid., 17. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, 257.

IV, 4. Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei, 103, 389, 754.

Ibid., 9. Omnia tibi ista dabo, si pronus me volueris adorare, 985.

Ibid., 10. Vade retro, Satana, 45.

V, 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, 266, 745.

Ibid., 4. Beati mites, quoniam ipsi hereditabunt terram, 826, 985.

V, 7. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, 505, 997.

Ibid., 8. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, 582, 818.

Ibid., 15. Vos estis sal terræ, 257.

Ibid., 14. Non potest civitas latere super montem posita, 214, 548.

Ibid., 16. Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est, 266.

Ibid., 22. Qui irascitur fratri suo sine causa, 601.

Ibid., 23. Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum, etc., 186.

Ibid., 59. Si quis te percusserit in maxillam dexteram, præbe illi alteram, 658, 667.

Ibid., 41. Si quis te angariaverit militario, vade cum ipso duo, 654.

Ibid., 48. Efficiamini sancti et perfecti, sicut et Pater vester qui in cœlis est, 685.

VI, 2. Amen dico vobis quia receperunt mercedem suam, 991.

Ibid., 12. Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, 186, 655.

Ibid., 15. Ne nos inducas in tentationem, 122, 915.

Ibid., 19. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi rugo et tinea demolitur, et fures effodiunt et furantur, 266.

Ibid., 24. Nemo potest duobus dominis servire, 268.

Ibid., 23 et 31. Ne solliciti sitis animas vestras quid manducetis aut quid bibatis, neque corpori vestro quid induamini, etc., 47, 259.

Ibid., 53. Quærite primam regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis, 195, 239.

Ibid., 34. Nolite cogitare de crastino, 36, 658.

VII, 1. Nolite judicare et non judicabimini, 201, 1006.

Ibid., 2. Quocumque judicio judicaveritis, in eo judicabitur de vobis, 57.

Ibid. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, 181.

Ibid., 5. Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo; et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui, 660.

Ibid., 7. Petite, et dabitur vobis, 48.

Ibid., 12. Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, eadem et vos facite illis, 266.

Ibid., 15. Intrate per angustam portam, quia lata est, et spatiosa via, quæ ducit ad mortem, angusta autem et arcta via est quæ ducit ad vitam, 266.

Ibid., 14. Angusta namque est porta, et arcta via quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam, 215, 1002.

Ibid., 16, 20. A fructibus ipsorum cognoscetis eos, 708, 941.

Ibid., 21. Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, 266.

VIII, 51. Dæmones autem rogabant eum dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum, 44.

IX, 12. Non opus habent savi medicos, sed male habentes, 740, 965.

Ibid., 15. Non possunt filii sponsi jejulare quandiu cum illis est sponsus, 549, 615.

Ibid., 22. Fides tua te salvum fecit, 201.

X, 8. Gratis accepistis, gratis date, 57.

Ibid., 9. Nolite possidere auram, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris; non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, 62.

Ibid., 22. Qui perseveraverit in his usque in finem hic salvus erit, 549.

Ibid., 23. Cum persecuti vos fuerint in civitate ista, fugite in aliam, 202.

Ibid., 24. Non est discipulus super magistrum, 171.

Ibid., 28. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, 285.

Ibid., 30. Vestri vero et capilli capitis omnes numerati sunt, 262.

Ibid., 32. Omnis qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est, 221, 815.

Ibid., 37. Qui diligit patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus, 125, 366, 809.

Ibid., 42. Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aque frigide tantum in nomine discipuli, non perdet mercedem suam, 261.

Ibid., 12. Regnum cœlorum vim patitur, et violenti diripiunt illud, 891.

Ibid., 18. Venit Joannes in via justitiæ, neque comedens, nec bibens, 708.

Ibid., 19. Ecce homo vorax, et potator vini, amicus publicanorum et peccatorum, 941.

Ibid., 28. Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego relebam vos, 121.

Ibid., 29. Discite a me, quia mitis

sum et humilis corde, et sœventis requiem animabus vestris, 86, 506, 685, 991.

XII, 32. Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro, 130.

Ibid., 36. Dico vobis, quod omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii, 262.

XIII, 4. Exit qui seminat seminare. Et dum seminat, alia quidem ceciderunt secus viam, et volucres cœli comederunt illa; alia ceciderunt, etc., 255.

XV, 11. Non coinquinat, quod in os intrat, animam hominis: sed e corde exeunt, quæ in interitum demergunt hominem, 682.

Ibid., 14. Cæcus enim si caeco ducatum præbet, uterque in foveam cadit, 152.

XVI, 26. Quid enim prodest homini si totum mundum lucrifecerit, et animam suam damnam habuerit, 124.

XVII, 19. Si habueritis fidem ad granum sinapis, dicetis huic monti: Transfer te, et transferetur, et nihil impossibile erit vobis, 57.

XVIII, 3. Amen dico vobis, nisi converteritis ut puelli isti, non intrabitis in regnum cœlorum, 829.

Ibid., 18. Quicumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlis, et quicumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlis, 204.

Ibid., 20. Ubiicumque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, illic sum in medio illorum, 270.

XIX, 6. Quod Deus conjunxit, homo non separet, 315.

Ibid., 14. Talium est regnum cœlorum, 175.

Ibid., 19. Diliges proximum tuum sicut te ipsum, 55.

Ibid., 21. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua quæcumque habes, et da pauperibus, et veni, sequere me, et habebis thesaurum in cœlis, 36, 582.

Ibid., 26. Apud homines sunt impossibilia, apud Deum autem nihil est quod fieri non possit, 378.

Ibid., 27. Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, 605.

Ibid., 28. Amen amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel, 221.

Ibid., 29. Qui reliquerit patrem et matrem, et fratrem et filios propter meum Evangelium, etiam in hoc sæculo centuplum accipiet, et in futuro erit hæres vitæ æternæ, 855.

XX, 25. Scitis quia principes gentium majores sunt his quibus dominantur, et principatum eorum gerunt, 345.

Ibid., 26. Qui vult inter vos esse magnus, sit omnium servus, et omnium minister, 738.

XXI, 25. Domus Dei, domus orationis vocabitur, 201.

XXII, 21. Date quæ sunt Cæsaris, Cæsari; et quæ sunt Dei, Deo, 614.

XXIV, 12. Eo quod abundavit iniquitas, refrigescit charitas multorum, 170, 529.

Ibid., 25. Si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut ecce illic, nolite credere, 628.

XXV, 5. Fatue, acceptis lampadibus suis, non sumpserunt oleum secum, prudentes autem sumpserunt, 262.

Ibid., 31, 52. Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et quænes

angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis, 361.

Ibid., 35. Hospes fui, et suscepistis me, 404.

Ibid., 36. In carcere eram, et venistis ad me, 405.

Ibid., 40. Quando fecistis uni ex minimis fratribus meis, mihi fecistis, 424.

XXVI, 26. Accipiens panem, benedixit et fregit, et dedit discipulis suis, 638.

Ibid., 38. Omnes qui accipiunt gladium, gladio peribunt, 636.

XXVIII, 19. Bantes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, 113, 814.

Ibid., 20. Nolite timere: ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi, 119.

MARCUS.

II, 16. Magister vester cum publicanis et peccatoribus comedit et bibit, 7, 8, 941.

X, 21. Vende quæ habes, et da pauperibus, 772.

Ibid., 43, 44. Si quis voluerit inter vos major fieri, erit vester minister; et quicumque voluerit in vobis prior esse, erit omnium servus, 683.

XI, 25. Cum steteritis ad orationem, remittite fratribus vestris, si quid habetis contra eos, 443.

XVI, 16. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit, 258, 265.

LUCAS.

II, 29, 39. Nunc dimittis ancillam tuam secundum verbum tuum in pace, quia viderant oculi mei salutare tuum, 390.

III, 4. Rectas facite semitas ejus, 41.

IV, 18. Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, 638.

V, 32. Non venit vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam, 321.

VI, 10. Omni potenti te da, 182.

Ibid., 30. Ab eo qui absulerit tuam ne repetas, 197.

Ibid., 36. Estote misericordes, sicut et Pater vester cælestis misericors est, 196.

VIII, 8. Qui habet aures audiendi audiat, 260.

IX, 35. Nescitis cujus spiritus sitis, 800.

Ibid., 62. Nemo mittens super aratrum manum suam, et retro aspiciens, aptus est regno cælorum, 41, 966.

X, 18. Vidi Satanam quasi fulgur cadentem de cælo, 46.

Ibid., 19. Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici, 44, 751.

Ibid., 20. Ne gaudeatis quia dæmones vobis subjecti sunt, sed quod nomina vestra scripta sunt in cælis, 43.

Ibid., 42. Maria optimam partem elegit, 609, 605.

XI, 24. Cum exiverit in mundum spiritus ab homine, ambulat per loca iniqua, quærens requiem, et non invenit, 363.

XII, 8. Omnis qui cum confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui est in cælis, 261.

Ibid., 20. Quæ autem præparasti, ejus erunt? 333.

Ibid., 31. Petite regnum Dei, et justitiam, et cetera omnia adjicientur vobis, 837.

XIV, 11. Quia qui se extollit, humilabitur, 742.

Ibid., 26. Si quis non abrenuntiaverit patrem et matrem, et fratres et filios, insuper et propriam animam, non potest meus esse discipulus, 361.

Ibid., 33. Si quis non abrenuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus, 366.

XVI, 9. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula, 276, 399.

XVII, 10. Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutilis sumus; quæ debulimus facere, fecimus, 270, 335.

Ibid., 21. Regnum Dei intra vos est, 41.

XVIII, 22. Vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo, 276.

XXI, 33. Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt, 330.

Ibid., 31. Videte ne quando graventur corda vestra in crapula et ebrietate, 573.

XXII, 26. Si quis in vobis vult primus esse, sit vester ultimus; et si quis inter vos voluerit esse dominus, sit vester servus, 343.

Ibid., 37. Qui habet tunicam vendat eam, et emat sibi gladium, 639, 873.

JOANNES.

I, 1. In principio erat Verbum, et Verbum caro factum est, 283.

Ibid., 3. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum esse nihil quod factum est, 264, 321.

Ibid., 12. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, 287.

Ibid., 18. Deum nemo vidit unquam, 280.

III, 5. Amen dico vobis, nisi quis regeneratus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum, 258.

Ibid., 16. Sic dilexit Deus mundum, ut Filium suum unigenitum daret pro eo, 648, 525, 676.

IV, 21. Amen enim dico tibi, mulier, venit hora, et nunc est, quando neque in loco hoc, neque in Jerusalem, sed in omni loco adorabunt Patrem, 820.

V, 14. Ecce factus es saurus, noli amplius peccare, ne quid tibi deterius fiat, 767, 975.

Ibid., 28. Venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, 260.

VI, 27. Nolite operari cibum qui perit, 603.

Ibid., 37. Qui venit ad me, non ejiciam foras, 361.

Ibid., 53. Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo, 731.

VIII, 44. In veritate non stetit, et non est veritas in eo, 536.

Ibid., 48. Samaritanus es, et dæmonium habes, 400, 430.

X, 11. Ego sum pastor bonus, et cognosco meas oves, et cognoscent me meæ, 213.

XIV, 12. Qui credit in me, opera quæ ego facio, ille quoque faciet, et majora his faciet, 851.

Ibid., 13. Si diligitis me, mandata mea servate, 683.

Ibid., 23. Si quis diligit me, sermonem meum servabit; et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus, 335.

Ibid., 31. Surgite, eamus hinc, 382.

XV, 5. Ego sum vitis, vos palmites, 326.

Ibid., 13. Ut ponat quis animam suam pro amicis suis, 896.

Ibid., 15. Jam non dico vos servos, sed amicos, 312, 457.

XVI, 32. In mundo pressuram habebitis; sed confidite, ego vici mundum, 533.

Ibid., 25. Amen, amen dico vobis, omne quod petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, 57.

Ibid., 24. Petite et accipietis, *ibid.*, XVII, 24. Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, et illic sint necum, ut vi leant claritatem meam quam dedisti mihi, 241.

Ibid., 21. Ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te, 223.

XX, 22, 23. Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt, 204.

XXI, 25. Sunt et alia multa quæ fecit Jesus; quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum eos qui scribendi sunt capere posse libros, 239.

ACTUS APOSTOLORUM.

I, 1. Cæpit Jesus facere et docere, 131.

IX, 16. Ego ostendam ei quanta pro nomine meo illum oportet pati, 927.

XIV, 21. Quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnum cælorum, 268, 494, 549, 742.

XX, 32. Deo vos commendo, et verbo gratiæ ipsius, qui potens est superaddere, et dare vobis hæreditatem in sanctificationibus omnibus, 530.

EPISTOLA PAULI AD ROMANOS.

I, 20. Invisibilia ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, 281.

Ibid., 21. Insuperior error, 303.

Ibid., 22. Putantes enim se esse sapientes, stulti sunt, *ibid.*

Ibid., 28. Et sicut non probaverunt Deum in voluntate habere, tradidit illos in reprobum sensum, 767, 975.

II, 13. Non audtores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur, 682.

V, 4. Scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit, 366.

Ibid., 20. Ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia, 526, 400, 748.

VI, 20. Cum servi essetis peccati, liberi eratis justitiæ, 282.

VII, 24. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? 283.

VIII, 4. Qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum, 38.

Ibid., 22. Ingemiscit creatura, 53.

Ibid., 26. Quid oremus sicut oportet nec scimus, 134.

Ibid., 28. Quia omni propONENTI bonum Deus cooperatur, 41.

XI, 33. O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus, 281.

Ibid., 36. Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso omnia sunt, 53, 264.

XIII, 12. Nox præcessit, dies autem appropinquavit, 68.

XIV, 21. Bonum est vinum non bibere, et carnem non manducare, 401.

Ibid., 23. Omne quod non est ex fide peccatum est, 708, 941.

I PAULI AD CORINTHIOS.

II, 2. Lac vobis potum dedi, non solidum cibum, 141.

Ibid., 9. Quæ oculus non vidit, et auris non audivit, et in cor hominis non ascenderunt, præparavit Deus diliger-

tibus se, 114, 104, 205, 291, 502, 963.

II, 8. Unusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem, 101.

Ibid., 16. Nescitis quia corpora vestra templum Dei sunt, 1000.

Ibid., 18. Si quis videtur esse inter vos sapiens in hoc saeculo, sit stultus, ut fiat sapiens, 659, 738, 964.

IV, 5. Nolite iudicare ante tempus, 50, 198.

Ibid., 20. Regnum Dei non est in sermone, sed in virtute, 682.

V, 2. Et vos inflati estis, 753, 960.

VI, 7. Quare non magis injuriam sustinetis? quare non magis fraudem patimini? 107.

Ibid., 9. Quia injusti et avari regnum Dei non haereditabunt, 995.

VII, 10. Melius est nubere quam uri, 315, 397.

Ibid., 16. Unde acis, mulier, si maritum saluum facies? Unde acis, vir, si mulierem salvam facies? 774, 970.

Ibid., 29. Tempus breve est: reliquum est ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint, 351.

IX, 25. Omnis qui certat ab omnibus abstinet, 708, 941.

Ibid., 27. Subiitio corpus meum et in servitute redigo, ne alius praedicans, ipse reprobus videatur, 401, 795, 1001.

X, 12. Qui stat videat ne cadat, 518, 611.

Ibid., 15. Tentatio me non apprehendet nisi humana, 439.

Ibid., 31. Sive manducatis sive bibitis, sive quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite, 649.

Ibid., 33. Non querens quod mihi utile sit, sed quod multis, ut salvi fiant, 259, 235, 801.

XI, 24. Accipite et manducate: hoc est corpus meum, 286.

XII, 8. Alii enim per Spiritum datur sermo scientiae, alii autem sermo cognitionis, 796.

XIII, 9. Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus, 581.

XI, 10. Non autem ego, sed gratia Dei, quam operamur est, 57.

Ibid., 12. Si autem Christus predicatur quod resurrexit a mortuis, quomodo dicant quidam quod resurrexerit mortuorum non est, 261.

Ibid., 41. Seminat corpus animale, surgit corpus spirituale, 690.

II PAULI AD CORINTHIOS.

I, 12. Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae, 116.

II, 11. Non enim oculos ignoramus astutias, 42.

IV, 16. Non deficiamus; sed licet is qui fortis est homo noster corrumpatur, tamen is qui intus est, renovatur de die in diem, 554.

V, 1. Scimus enim quoniam si terrestria domus nostrae hujus habitationis dissolvitur, etc., 285.

VI, 15. Quae est societas luci cum tenebris? aut quae pars est fidelis cum infidelibus? 749.

Ibid., 16. Inhabitabo in ipsis, et ambulabo, 271.

IX, 6. Qui seminat parce, parce et metet, 491.

Ibid., Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus metet, 205.

X, 5. In carne ambulantes, non secundum carnem militamus, 838.

XI, 2. Aptavi vos uni viro virginem castam exhibere Christo, 201.

Ibid., 6. Et si imperitus sermone, non tamen scientia, 819.

Ibid., 27. In fame et siti, 259, 684, 1006.

Ibid., 29. Quis infirmatur, et ego non infirmor? 186.

XII, 2. Sive in corpore, sive extra corpus, nescio; Deus scit, 52.

Ibid., 7. Datus est mihi velut angelus Satanae, qui me colaphizet, ut non extollar, 767, 975.

Ibid., 10. Quando infirmor, tunc fortior sum, 38.

XIII, 5. Dijudicate vosmetipsos, et probate, 50.

EPIST. PAULI AD GALATAS.

I, 8. Etiam si angelus de caelo evangelizet vobis, praeterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit, 286.

Ibid., 18. Ascendi Jerusalem videre Petrum, 940.

II, 19, 20. Cum Christo sum crucifixus: vivo autem jam non ego; vivit vero in me Christus, 837.

III, 16. Non dicit, et seminibus, quasi in multis: sed quasi in uno, et semini tuo, quod est Christus, 112.

Ibid., 27. Quotquot in Christo baptizati estis, Christum in vobis, 196.

Ibid., 28. Non est masculus et feminus, 315, 976.

V, 14. Tota lex et Prophetae in hoc sermone in summam rediguntur, nempe, diliges proximum tuum sicut teipsum, 811.

Ibid., 16. Spiritu ambulate, et desiderium carnis non perficietis, 256, 734.

Ibid., 17. Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem, ut non quaecumque vultis, illa faciat, 678.

Ibid., 21. Quoniam qui talia agunt, in tormentis vadunt, 579.

VI, 3. Qui se existimat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit, 634.

Ibid., 7. Deus non irridetur, 177.

Ibid., 14. Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo, 244, 382.

EPIST. PAULI AD EPHESIOS.

III, 11. Hujus rei gratia flecto genua mea ad Deum nostrum, 280.

IV, 26. Sol non occidat super iracundiam vestram, 50, 845.

Ibid., 13. In virum perfectum, qui in mensuram aetatis pleuritudois Christi, 287.

V, 5. Fornicatio et immunditia vel omnis cupiditas non ponatur in vobis, 665.

Ibid., 18. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, 573.

VI, 12. Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates, contra mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequiae in caelestibus, 42, 795.

Ibid., 13. Assumite arma Dei, ut possitis resistere in die mala, 52, 795.

Ibid., 14. State ergo sacciati lumbos vestros in veritate, et induiti loriceam justitiae, et calcate pedes in preparatione Evangelii pacis, in omnibus assumentes clypeum fidei, in quo poteritis omnia tela maligni ignita extinguere, 795.

EPIST. PAULI AD PHILIPPENSES.

I, 23. Coarctor ex duobus, desiderium habens dissolvi et esse cum Christo multo melius, 283, 940.

IV, 7. Et pax Dei, quae exsuperat omnem sensum, custodiat, etc., 535.

EPIST. PAULI AD COLOSSENSES.

I, 26. Mysterium quod absconditum est a saeculis et generationibus, 257.

III, 5. Mortui enim estis huic mundo, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo, 900.

PAULI PRIMA AD THESSALONICENSES.

V, 16, 17. Semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite, 57, 751.

PAULI SECUNDA AD THESSALONICENSES.

III, 8. Noctu diuque operantes, ne essemus operi alicui vestrum, 825.

Ibid., 10. Qui non operatur, non manducet, 56.

PAULI PRIMA AD TIMOTHEUM.

I, 7. Nescientes, nec quid dicant, nec de quibus affirmant, 501.

Ibid., 9. Justo lex non est positus, 707, 941.

Ibid., 15. Fidei enim sermo, atque omni acceptione dignus, 536.

II, 4. Qui vest omnes homines salvare, et ad agnitionem veritatis venire, 233, 848.

Ibid., 8. Crare viros in omni loco, tollentes manus sanctas abaque ira, et disceptationibus, 232, 830.

V, 24. Quorundam peccata manifestata sunt, ardentia ad iudicium, 205.

VI, 7. Nil intulimus in hunc mundum, 676.

PAULI SECUNDA AD TIMOTHEUM.

I, 11, 12. Si commorior, et contumescis; si quiscecas, et contumescimus, 3, 6.

II, 4. Nemo militans Christo, implicat se negotiis saecularibus, 683.

Ibid., 11. Noli veteris contendere: ad nihil enim tale est, nisi ad subversionem audientium, 542, 639.

III, 7. Semper discentes, et nequam ad scientiam pervenientes, 425.

IV, 6. Ego namque jam delibor, et tempus est revelationis inest, 167.

Ibid., 7, 8. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: de cetero, reposita est mihi corona justitiae, 426, 494.

EPIST. PAULI AD HEBRAEOS.

I, 5. Qui est splendor gloriae et Verbum vera substantia, 282.

IV, 12. Vivus est sermo Dei, et efficacis, ac penetrabilior omni gladio accipiti, et pertingens usque ad divisionem animae et corporis, etc., 262, 991.

Ibid., 13. Omnia nuda et aperta sunt oculis eius, 90.

II, 38. Circulerunt in melotis, in pellicibus caprisinis, egentibus, angustibus, afflicti, quibus non erat dignus mundus, in solitudinibus errantes et montibus, in speluncis et cavernis terrae, 115, 806.

XII, 6. Quem oculis diligit Dominus corripit, 535.

Ibid., 14. Pacem societatis communitibus, et sanctificatione, sine qua nemo videbit Deum, 529.

XIII, 4. Honorabile convivium, et torus immaculatus, 516.

Ibid., 6. Non te deseram neque derelinquam, 184, 194.

JACOBI EPISTOLA.

I, 15. Desiderium concupiscentiae parit peccatum, quo perfecto mors arguitur, 41.

Ibid., 20. Iracundia viri justitiae Dei non operatur, *ibid.*

II, 10. Quicumque observaverit totam legem, offendant autem in uno, factus est omnium reus, 118, 185.

Ibid., 20. Fides sine operibus mortua est, 263, 287.

PETRI PRIMA.

I, 3. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, 257.

Ibid., 17. Si Patrem invocatis eum, qui sine personarum acceptione, etc., 269.

Ibid., 21. Omnis caro fenum est, et
 gloriis gloria ejus tanquam flos feni,
 379.
 II, 21. Christus passus est pro no-
 bis, vobis relinquens exemplum, ut
 sequamini vestigia ejus, 499.
 V, 2. Pascite, qui in vobis est, gre-
 gem Dei, 683.
 PĒTRI SECUNDA.
 II, 19. A quo quis superatur, huic et
 servus efficitur, 118, 126.
 III, 12. Cœli igne solventur, et ele-
 vata ardore contabescunt, 261.
 JOANNIS PRIMA.
 II, 6. Qui dicit se in Christo manere

debet quemadmodum ille ambulavit,
 et ipse ambulare, 990.
Ibid., 11. Qui odit fratrem suum, in
 tenebris est, et nescit quo eat, et ma-
 net in morte, 687.
Ibid., 13. Nolite diligere mundum,
 neque ea quæ in mundo sunt, 246,
 409.
Ibid., 18, 19. Ultima hora est, 774,
 977.
 IV, 18. Perfecta dilectio foras mittit
 timorem, 532.
 V, 19. Totus mundus in maligno po-
 situs est, 246, 401.

APOCALYPSIS JOANNIS.
 III, 11. Tene quod habes, ne aliq̄
 accipiat coronam tuam, 931.
 V, 18. Suadeo tibi emere a me aurum
 ignitum probatum, ut locuplet
 sis, et vestimentis albis induaris, ut
 non appareat confusio nuditatis tuæ,
 212.
 XIX, 16. Rex regum, ac Dominus
 dominantium, 298, 302.
 XXII, 9. Conservus enim tuus et ory-
 nium fratrum tuorum ego sum, 254.

INDEX RERUM.

Abbas mirabilis abstinentia, etiam
 ab aqua, 815. Ferro lumbos stringit,
ibid. Prefactus monachorum, *ibid.*
 Abdicatio rarum, et vetus de ea do-
 ctrina, 276. Abdicatio omnimoda mo-
 nachis necessaria, 506.
 Abenner rex Judæorum idolis dedi-
 tus, 215. Literis carere se dolet, *ibid.*
 Monachos persequitur, 214, 294, 295.
 Gravius Christianos persequitur, 246,
 247. Nascitur ipsi filius Josaphat, 247.
 Ob natalem Josaphat sacrificia offert,
 astrologos de filio consulit, et Christianum
 fore cognoscit, *ibid.* Omnes ma-
 levolentias procul a filio arceat studet, *ibid.*
 Callide apud eum occultus princeps
 Christianus ab æmulis accusatur, 218.
 Monachum se velle fieri eorum eodem
 principe simulat, *ibid.* Iras ab ipso
 predicti principis responsum concepit
 premis, 249. Duos monachos capi-
 tit, *ibid.* Illos exuri jubet, 250. Ara-
 chan consiliarium ad se accersit, 235.
 Melancholicus detestatur, 293. Mortem mo-
 nachis minatur, *ibid.* Monachos xvii
 afficit martyrio, 296. Ejus ad illum
 oratio, 297. E usdem in eundem munit,
 298, 300. Compungitur, sed non con-
 vertitur, 305. Disputationem publicam
 liberam fide publica indicit, *ibid.* Di-
 sputationis legem statuit, 304. Ejus
 rhetores et sacerdotes obmutescunt,
 309. Inde magna animi anxietate tor-
 quetur, 311. Ejus ad Theudam respon-
 sio, 312. Cum Theuda diis sacrificat,
ibid. A Theuda consiliium et auxilium
 petit, *ibid.* Visitat egrotum filium, 318.
 Quid de filio faciendum deliberat, 322.
 Filium in regni partem dividiam vocat,
ibid. Respiciit, 324. Epistola ejus ad
 filium, *ibid.* Recipit filium ad se ve-
 nientem, 325. Inspectantibus omnes
 signum crucis adorat, 326. Idola ever-
 tit, *ibid.* Tempia Deo ædificat, *ibid.*
 Baptizatur, *ibid.* Pontifex etiam agit ma-
 gna cum humilitate, 327. Deo et filio
 gratias agit, *ibid.* Moritur, *ibid.* Cum
 cilicio sepelitur, *ibid.*
 Abhorre mala, quid, 319.
 Abibas continens et a secularibus re-
 bus abstractus, 929. A patre prebuen-
 sus, patienter sustinet, *ibid.* Solutus
 hæres a patre scribitur, *ibid.* Fratres
 facit coheredes, *ibid.* Partem suam in
 pauperes distribuit, *ibid.* Præcius est
 suæ mortis, *ibid.*
 Abiton Eusebii discipulus, 818.
 Abnegatio sui et humilitas ferramen-
 ta animæ, 625.
 Abraamæ genex ab errore cele-
 brandi Pascha contra usum Ecclesiæ a
 Marciano revocatur, 809. — **Abraamæ**
 siquis monachus et pontifex, 831. Cor-
 pna domat vigiliis, statione ei
ibid. Personam mercatoris

alios lucretur, *ibid.* Verbis injuriis offe-
 ditur, *ibid.* Pro adversariis orat et fide-
 jubet, *ibid.* In præsidem ab adversariis
 eligitur, *ibid.* Ecclesiam ædificat, *ibid.*
 Ordinatur sacerdos, 835. Fit Carrarum
 episcopus, *ibid.* Modus ejus in exhortan-
 tendo modo suavis modo asper, ut me-
 dici solent, *ibid.* Pane et aqua abstinet,
ibid. XL hymnos noctu decantat,
ibid. Victus ejus ratio, *ibid.* Liberalis
 in hospites, 858. Judicium ejus rectum,
 et justitia, *ibid.* Ab imperatore invisi-
 tor, *ibid.* Exsequis ejus interest im-
 perator et regina, *ibid.* Panis ejus
 vita functi omnibus pretiosi, 856.
 Abraham patriarcha ex rebus condi-
 tis Conditorem agnoscit, 250.
 Abraham abbas dictum, 817, 997.
 Abrahamus sua superbia a dæmoni-
 bus illudatur; se credens ordinatum
 presbyterum a Deo, 709. Humilitate a
 senioribus corrigitur, *ibid.*
 Abram eremita secundus Abraham,
 144. Castitatem a puero servavit, *ibid.*
 Parentibus locupletibus oriundus, *ibid.*
 Spemalia pueri contrahit, *ibid.* Adoles-
 cens ecclesiam frequentat, *ibid.*
 Verbi Dei studiosus est, *ibid.* Metri-
 monio jungitur, 145. Sponsam e thalamo
 legitime deserit, *ibid.* Aditum cel-
 las obstruit, *ibid.* Ad eum multus con-
 cursus, *ibid.* Sapientia sermo in eo,
ibid. Mercedem opulentiam in pau-
 peres distribuit curat, *ibid.* Ejus vestis,
 sagum et cilicium, *ibid.* Ejus suppellex,
 cæcus et psithum, *ibid.* Equaliter
 erga omnes affectus, *ibid.* Sermo ejus
 suavis, *ibid.* Vultus ejus sanctitatis
 imago, *ibid.* Quinquaginta annis in in-
 soluto perseverat, *ibid.* Ordinatur
 presbyter per impositionem manus
 episcopi, 146. Ecclesiam ex suo patri-
 monio construit, *ibid.* Orat pro Gentili-
 um conversione, *ibid.* Aras Gentilium
 everit, *ibid.* Graviter verberatus non
 curat verbera, *ibid.* Iterum verberatus
 semimortuus relinquitur, *ibid.* Tercio
 creditur, 147. Patientia ejus et
 charitate convertunt gentes, *ibid.*
 Omnes baptizat cis numero, *ibid.* In-
 star angeli habetur, *ibid.* Prædicat
 verbum neophyti, *ibid.* Oratione facta
 fugit amore solitudinis, *ibid.*, et 148.
 Queritur studiose, *ibid.* Revertitur ad
 cellam suam, *ibid.* A dæmone tentatur
 boni angeli specie, *ibid.* Superat dæ-
 monem humilitate, *ibid.* Et nomine
 Jesu, *ibid.* Securi tentat dæmon ejus
 cellam dejicere, et vincitur, *ibid.* Ignem
 cæci illa sus, *ibid.* Dæmon adole-
 centis specie ei apparet, *ibid.* Psallit, 149.
 Oratione fugatur, *ibid.* Victum se cla-
 mat, *ibid.* Imperterrus est adversus
 dæmones, *ibid.* Faciem et pedem non
 lavit, *ibid.* Animi ejus puritatem indi-
 cat facies, *ibid.* Facies ejus nec in
 morte mutata, *ibid.* Vestem cilicium

annis non mutavit, 150. Mariam ne-
 ptem suam docet Psalterium et Scri-
 pturas, 368. Facultates ejus jubet di-
 stribui pauperibus, 509. Visio ejus de
 lapsu Mariæ neptis, *ibid.* Dolet deper-
 ditam ovem, 370. Habitu militis ad ne-
 ptem suam perquirendam pergit,
ibid. Ejus cum Abrahamo patriarcha
 collatio, *ibid.* Mariæ presentiam a sta-
 bulario expetit, *ibid.* Qui L annis non
 gustarat carnem, modo carnes man-
 ducatur, 371. Cum nepte in cinicu-
 lum concedit, *ibid.* Aperit se ei cum
 lacrymis, hortaturque ut ad patriam
 vitam rediret, *ibid.* Neptem contusam
 solatur, *ibid.* Moritur anno ætatis 70
 conversionis 36, 372. Ejus eucomia,
 149, 372. Ejus reliquie sanitatem con-
 ferunt, 372.
 Abrenuntiatio perfecta usque ad ve-
 stium expoliationem, 666. — Abre-
 puntiationem Christi et baptismi exigit
 diabolus, 156.
 Abrodianus maritus Assyriæ, a sancto
 Macedonio opem pro uxore petit,
 830.
 Absida inscripta ab Alexandro Ma-
 gno, vide index, 225.
 Absolvitur monachus proprietarius
 mortuus excommunicatus et libera-
 tur, 925.
 Abstinentia Abbas ab aqua, 815.
 Abraam, lactucis, iytibus et apis vi-
 tam ducentis, in autumno vero fructi-
 bus, 835. Acapsimæ, lente madefacta
 viventis, *ibid.* Item Damiani, discipuli
 Polychronii, 846, nec non Dominiæ,
 856. Adolii, altero tantum die comeden-
 dentis, in Quadragesima vero post
 quintum diem se relicentis, 769. Am-
 moniæ et suorum vario, 746. Amnonii,
 nihil coctum unquam gustantis, 716.
 Item suorum, 759. Amoy, in morbo
 etiam ciborum incuriosi, 468. Anaxan-
 tonis, paucissimo cibo contenti, 875.
 Antonii, pane, sale et aqua duntaxat
 utentis, 58. Item Palæmonis, 105. Item
 Zachari, 156. Item monachorum Eva-
 grio colabantium, 479. Similiter Ro-
 mani, 826. Arsenii, parcissimo cibo
 contenti, 568. Barlaam, aqua et oli-
 bus victitantis, 533. Item Basili, 155,
 151. Item Posthumii, 235. Item Evagrii,
 704. Benjamin, triennio oleum non gu-
 stantis, 568. Candidæ, a carnibus, 780.
 Cononis, xxx annis semel in hebdo-
 mada panem comedentis, et aquam
 bibentis, 861. Damiani, discipuli Poly-
 chronii, lente madefacta viventis, 846.
 Item Dominiæ, 856. Eliæ mirabilis,
 747. Eliæ jam episcopi a vino abstinens,
 870. Elpidii, Sabbato tantum et die
 Domini a comedentis, 769. Esai, ante
 sois occasum cibum non sumentis,
 559, 569. Alterius Evagrii aqua et oli-
 ribus tantum victitantis, 764. Eusebii
 cicere et fabis aqua madefactis se nu-

trientis, 856. Ejusdem, xv caricia Quadragagesima transigentis, *ibid.* Hellenis a cibo, ne anima lædatur, 754. Hilarionis, in monachatu nihil occisum comedentis, 568. Joannis, ad decennium omni cibo corporali se privantis, 745. Joannis, a vitatico abstinentis, quia ei senior non benedixerat, 877. Macarii Romani, triennio herbis viventis, 250. Macarii Alexandrii et suorum, ab uva, 721. Annis vii tantum cruda comedit, *ibid.* Tantum buccellate comedit, quantum inanus ex lagena angustioris efferre posset, *ibid.* Macarii viui pocula etiam aquæ abstinentia castigantis, 509, 569. Macedonii, hordeo madefacto se sustentantis, 826. Macri, a pane et vino, 866. Marciani, nonquam ad satietatem comedentis aut bibentis, 806. Marce Ægyptiacæ, septemdecim annis in eremo tribus panibus victitantis, 388; de nide herbis contentæ, 389. Modachi cujusdam ab omni potu abstinentis, 543. Item alterius senis xl diebus a potu se continentis, 572. Monachi alterius, ab omni potu etiam in ardentissima febre, 909; in agro metentis, et ne spicam quidem siue venia comedentis, 569. Monachorum circa Jordanem commemorantium tempore Quadragagesimæ, 583, 584. Eorumdem pane non vescentium, 770. Monachorum septem, herbis, pomis et rore viventium, 550. Monachorum in Scythia, ab omni jusculo abstinentium, 568. Moysis, duodecim uncis siccæ panis viventis, 726. Onuphrii, dactylis et herbarum foliis victitantis, 102. Pachomii, qui toto conversationis suæ tempore nulla unquam fuit creatura satiatus, 152. Palæmonis, pane, sale, et aqua tantum victitantis, 415, 417. Pauli Galatæ, sextario lentis et parvo vasculo aquæ Quadragagesimam transigentis, 686. Pauli Nazarenensis, quinquaginta annis panis elemosyna ab Ecclesia subministrata viventis, 875. Petri Pyonii, tepida aqua pro vino utentis, 570. Philonii, a coctis, 770. Pior, aqua salsa, u.o. paximatio, et quia uo olivis victitantis, 505, 570. Pityronis, bis tantum in hebdomada comedentis, 760. Polychronii, septem dies jejulare soliti, 859. Posidonium, a pane xl annis abstinentis, 761. Posthumii, aqua et oleibus tantum vescentis, 235. Publii, panem ad trutinam comedentis, 814, 815. Romani, pane, sale et aqua solum contenti, 826. Veterum Scythiotarum, nunquam nisi hospitalitatis ergo cibum sumentium, 877. Senioris cujusdam, 492. Alterius etiam in morbo cibum recusantis, 572. Item alterius ægroti, omnis cibi oblitus, *ibid.* Senis cujusdam, xl diebus a potu se continentis, 572. Simeonis Stylitæ, septimo tantum die cibum sumentis, 170. Sismi, a vino abstinentis, et quare, *ibid.* Item Eliæ jam episcopi, *ibid.* Sophronii, annis lxx herbis viventis, 910. Theodori pueri admiranda, 123. Virginis cujusdam, Sabbato tantum et Dominica comedentis, 727. Item Elpidii, 769. Zachariæ, pane, sale, et aqua solum viventis, 156. Zenonis, pane et aqua victitantis, 827. Abstinentia a potu, 542, 572; a vino, 570, 870; a pane, 761, 770; ab aqua, 813; a pane et aqua, 835; a pane et vino, 866; a carnis, 572, 780; a carnibus et vino, 724; a coctis, 716, 770. Abstinentia faciem Abrabæ non immutat, 150. Abstinentia monachis necessaria, 514. Abstinentia a cibo miraculo probatur, 571. Abstinentia cibi et potus quæ et qualis sit oportet, 708. Abstinentia a carne et vino xl diebus cuidam œmoniaci in remediu in et gratiarum actionem a Macario inuncta, 724. Absti-

nentia viui consultur, 911. Abstinentia odor suavissimus, 370. Abstinentiam ab aqua tempore jejunii Silvanus discipulum docet, 508. Abstinentia male cogitationes pellendæ, 510. Abstinentia hostis domesticum infirmatur, 569. Abstinentia dæmon fugatur, 237.

Acusatio. Vide Calumnia.
Acedia, initium recedendi a Deo, 603. Acedia quomodo superanda, 589. Acediam fugat vel sola cellæ custodia propter Deum, 516, 589. Item futurorum cogitatio, 516, 904.

Accepimas lx annis neminem vidit, nemini locutus, 852. Lente aqua madefacta victitatur, 835. Pastor, lupum ratus, dum jaculari in eum tentat, manus ejus redditur immobilis, *ibid.* Ejus acta curiosi inquirens punitur, 855. Prædicat diem mortis suæ, *ibid.* Onus sacerdotii censet gravissimum, *ibid.* In fine vitæ sit sacerdos, *ibid.* Corpus defuncti quisque sibi vindicare nititur, *ibid.*

Achilles indigniori postulatum præstat, et quare, 587.
Actio gratiarum pro minoribus ut majora quis impetret, 279, 280.
Actus orationi consentiat, 550, 657.
Actus. Vide Opera.
Adami lapsus origo omnis mali, 326.
Addas platano inclusus, 881. Barbari manus eum occidere conantis obrepscit, *ibid.* Restituitur senis oratione, *ibid.*
Adelphius abbas episcopus Nilopoles, 593. — Adelphius Arabæsi episcopus dæmoniacam oratione liberat, 901. Ejus visio de gloria Chrysostomi, *ibid.*
Adolescens pœnitens includit in sepulcro, 745. Eidem pœnitenti dæmones insultant, *ibid.* Vincit perseverantia, *ibid.* Adolescens sicut homicidii condemnatus, liberatur modo mirabili, 881. Adolescens dives totus depauperatur, 925.
Adolia sibi et Deo servit, 775.
Adolus Tarsensis Jerusalem proficitur, 708. Dæmonibus est terrori, *ibid.* M. r. a ejus abstinentia, in Quadragesima post quinque dies comedentis, anno toto alternis diebus, 76). Fratres exultat, *ibid.* Cum iis orat, *ibid.*
Adonis, venationis deus antiquus, 507.
Adoratio adventantium hospitem in polychronio, 847.
Adulter sepulcri violator xl annis mutus et surdus ad Simeonis Stylitæ lipsana sanatur, 175.
Adversa bonis in hoc mundo contingunt, 647.
Ager Benjamin sanat ægrotos, 717. — Ægro cuidam seni ministrat angelus, 591. — Ægrotis cibum omnis et potus licitus, ut iis utantur ut medicamentis, 708, 829. — Ægrotos visitat bis, vel ter in septimana sanctus Joannes Eleemosynarius, 285.
Ægritudo patienter ferenda, 591. — Ægritudo vitia corporis retundit, 586.
Ægyptii oppressores honorum puniti, 256. Ægyptii hospites et Jerusalemiani qui sicut Antonio, 728. Ægyptiorum dil, 507. Ægyptiorum impietas, *ibid.* Ægyptiorum mos i in funere: cadavera condunt, mensæ adhibent, 59.
Ægyptus idolum officina, 748. Simura ejus ad ingrem um Salvatoris corrumpit, 747. Habet deos multos, et unde, 748. Habet etiam multos monachos, *ibid.*
Æmulatio prava punitur in Germana religiosa, 358.
Ænesius laudatus cum Elpidio, 769.

Æquabilitas animi in laude et vituperio servanda, 895.
Æsculapius medicus inter deos relatus, 506.
Æterna vita vili pretio comparatur, 40.
Æternæ vitæ pulcherrima descriptio, 220.
Æthiopes infesti monachis, 225.
Æthiopsis specie apparet Apollini dæmon superbæ, 747. Æthiopsis specie psallemem senem dæmon turbare conatur, 910. Vide Dæmon. Æthiopiæ fetidæ specie apparet dæmon concupiscentiæ carnalis, 576.
Affectiones extirpandæ, 564.
Afflictio solatur Christus, 190.
Agape, id est elemosyna, 616, 625.
Agape pro defuncto, 596. Agape in oblationem, 719.
Agapetus x. ferri libris corpus costringit, 809.
Agapitus monachus Euphrosynæ magister, 565.
Agatho triennio lapidem in ore gestavit, 568. Agatho pecuniam contemnit, 583. Seipsum vincit, 584. Patiens opprobrii, 596. Ejus dictum de fervore novitatus conservando, 596. Ejus singulares virtutes, 597. Hæreses ianiculus, *ibid.* Pretium operum manus suarum non numerat, 667.
Ager agricolæ sibi pro iracundiam id optantis ardet, 918.
Agiodulus abbas. Vide Hagiodulus.
Albi post baptismum, 579.
Albina in Sicilia et Campania opes dispersit, 773.
Alexander Cilix moribundus a dæmone arreptus, 917. — Alexander discipulus Arsenii, 621. — Alexander episcopus, 428. — Alexander patriarcha Jerusalemitanus benignus in furam famulum, 870. Lassus a lædente veniam petit, *ibid.* — Alexander senex dogmata salutis dat, 912.
Alexandra sive Alexandria xii annis in monumento, 711, 944, 986. Cur se inclusit, 711, 944, 986. Quibus vacaverit inclusa, 711, 944, 986.
Alexandriæ Philippo prefecto baptizato cum familia pax datur Christianis omnibus, 545.
Alimentum ut medicamentum sumentum, 708.
Allots, 609.
Almidensium civitas in Scythia quo se contulerant ex fuga Epictetus et Astion, 214, 218.
Alonius abbas humilitatem docet, 625. Laudatus tacet, et quare, *ibid.*
Alphabetum rustici se ignorare fatetur doctus Arsenius, 921.
Altare Zosimi abbatis presbyteri, 585. Altari sanctificato astat jugiter angelus, 864.
Amara, seu Amma Talida, lxxx annis ascetria, 776, 979. A passionibus immunis, *ibid.*
Ambitio valde perniciose monachis, 123. Ambitionis fugam docet Barachias, 528. Ambitionem pulchra similitudine dissuadet Pachomius, 122.
Anici juvenandi cura animæ naufragium, 712.
Anicicia quorum sit fugienda, 565, 598.
Amma honoris causa pia virgo vocatur, 639.
Amnianus Eusebium ad proximi eam hortatur, 811.
Ammon Tabennensis, seu Ammonas, Pater m. monachorum, 453, 746. — Ammon a basilisco divinitus liberatur, 532. — Ammon Ægyptius seu Nitriotes fratrum Nitriensium auctor, 113, 482. Cogitur ad conjugium, 482, 715. Suadet sponsæ virginitatem, 715. Continenter vivit cum uxore, 483,

Ejus exercitia, 713. Vi precum tentationes superat, *ibid.* Scorsim habitat uxoris consilio, *ibid.* Ad montem Nitrix contendit, 714. Fit Pater monachorum, illa virginum, 482. Puerum a rabiosi canis morsu suadendo furti restitutionem sanat, *ibid.*, et 714. Prophetico spiritu furtum cognoscit, *ibid.* Se nudum videre renuit, 31, 714. Ultra flumen divinitus transfertur, *ibid.* Ejus animam videt Antonius in caelum euntem, 31, 714. Ei negans camelum ministerium, camelum auñt, 714. Obiit annorum lxx existens, *ibid.*—Ammon, sive Amun, contra latrones portæ monasterii custodes duos dracones ponit, 752. Latrones humaniter tractat, et ad Deum convertit, 752. Draco ejus precibus disrumpitur, *ibid.* Puerum emota mente sacro oleo sibi restituit, *ibid.*

Ammons, sive Piammon æger per angelum curatur, 739. Eo in altari offerente angelus signat communicantes, 739. Quos præterit angelus, intra tres dies moriuntur, 739. Ammonæ dicta, 597, 584.

Ammonas. *Vide* Ammon Tabeenensis.

Ammonii fratres Eusebius, Euthymius, Dioscorus, 715, 940. Ammonius hospitii cellulam suam cedit, 739. Apud eum novitorem cellulae occulte a fratribus instruuntur supellectile, 379. Ideo Origenista discipulus Pambo renuit episcopatum, 716, 947. Quæstus impertite aurem sibi amputat, *ibid.* Minatur sibi linguam evellere, *ibid.* Cadente ferro libidinem exstinguit, *ibid.* Crudis vescitur, *ibid.* Utrumque Testamentum memoriter tenet, *ibid.* Prophetiæ spiritu pollet, *ibid.* Rufinum perfectum pretorio ex sacro fonte suscipit, 947.

Ammons silentii studiosus, 608.

Amor Christi omnes difficultates superat, 331. Amor foras mittit timorem, 632. Amor impudicus amore divino vincitur, 314. Amoris divini vis ac potentia, 533. Amoris dæmon, 97.

Amos patriarcha Jerosolymitanus, 906. Stupenda ejus narratio de sancto Leone pontifice Romano, *ibid.*, et 907.

Ampullæ dæmonis Macario ostensa, 663, 666.

Anachoreta magistrum sepelit, 888.—Anachoreta vivum se super magistrum suum sepelit, *ibid.*—Anachoreta operatur in lacu ne gratis librum obtineat, sed ut pretium solvat, 902. Anachoretarum æquale cum martyribus meritum, 103. Anachoretarum domicilia et vivendi ratio, 540. Anachoretarum institutum, 330.

Anastasius presbyter adventantem Basilium divinitus agnoscit, 158. In continentia xl annis cum uxore vixit, 156. Theognia ejus uxor, usu soror, *ibid.* Clam fovet leprosum, 159.—Anastasi imperatoris mors præterit ab Elia et Flaviano, 870. Ejus vita ob perfidiam brevitur, 973.

Anaxanon nymphos dono oblatos remittit, 873. Mortem suam prædicit, *ibid.* Ejus abstinentia, *ibid.*

Ancyræ decem sunt millia virginum, 776.

Andreas Messenius furti falso accusatur, 897. Furti crimen in se innoxium derivat, *ibid.* Purgatur ab accusatore, 897. Dæmoniacum curat, *ibid.*

Angelicus monachorum habitus, 924.

Angelus custos semper assistit et docet Anuph, 754. Angelus custos honorandus, 885. Angelus restaurat vires Onuphrio, 99. Eidem quotidie *panem*

et aquam defert, 102. Angelus Ammonam seu Piammonem ægrum curat, 739. Angelus signat communicantes in missa Ammonæ, et quos præterit, intra triduum moriuntur, 739. Angelus hortulani cujusdam pedem jam incidendum tactu sanat, 584. Eundem docet non nummis, sed Deo bendum, *ibid.* Angelus laboriosa vestigia numerat, 589. Angelus psallit cum orationum interjectione, 543. Inde mos psallendi, *ibid.* Angelus ægro cuidam ministrat, 591. Angelus senem instruit de errore, 636. Angelus de digne communicante lætatur, 640. Angelus curat jecur ægroti, 633. Angelus temperantiam recedit ab obsessa spiritu superbæ, 735. Angelus poenitentiam cujusdam Deo gratam nuntiat, 745. Angelus altari sanctificato jugiter astat, 364. Angelus seni apparet de sepultura rogans, 916. Angelum altari astantem videt Leontius, 864. Angelo conspecto moritur Pachomius, 138. Angeli animam Ammonis in caelum deferunt, 51, 714. Item fratris cujusdam, 130. Item Anuph, 754. Item Onuphrii, 103. Item peregrini cujusdam, 645. Item Protocænitæ cujusdam, 756. Item Silvani, 129. Item Simeonis Stylitæ, 174. Angeli sanctis et justis famulantur, 106. Angeli Pachonium a terra levant, 133. Angeli protectio orationum, 529.—Angeli homines contra dæmones tenent, 638. Angeli lætantur de peccatoris conversione, et contra tristantur, 677. Angeli sacrificanti dextra lavaque astant, 927. Angelorum ordines, 705. Angelos moriens videt Antonius, 59. Angelis circumdatur Basilium sacrificans, 135.

Angusta via est, voluntati suæ violentiam facere, 605.—Angusta via est eligenda, 647.

Anima recta qua ratione dicitur, 41. Anima quando vere possit dici Summam, 645. Anima poenitens pulchro apologo describitur, 639. Anima maculatur vitiiis, 681. Anima semper armata, 682. Anima invicta, nisi quis sensuum portas aperiat, 796.—Animam pro amico ponere docet Pæmen, 530. Animam ponit pro proximo qui contristatus sustinet, 635.—Animam in vanum qui accipiant, 712. Animæ sanctorum ab angelis in caelum deferuntur. *Vide* Angeli.—Animarum diversos post obitum status videt Antonius, 52, 675, 729.

Animalia obediunt sanctis. *Vide* Bestiæ.

Animus ab exterioribus sequestrandus, 684. Animi curatio adhibenda, 905.

Anni hominis a quo tempore numerandi, 282.

Anniversarius ordinationis abbatis dies celebris, 364.

Antigonus Lyciæ præfectus pater Euphrasie, 351. Ejus ad uxorem Euphrasiam sermo de vanitate sæculi, 351. Moritur multis antea factis eleemosynis, 351. Eum in caelo esse visio ostendit, 351.

Antiochia variis viris sanctis claruit, 831.

Antiochus in monte sub dio, 845.

Antiquæ et novæ legis differentia, 266.

Antonius monasticæ vitæ caput et princeps, 113, 270. Ejus vita, 55. Recordatio ejus lucrum est Athanasio, 33. Ejus vita perfecta ad virtutem vitæ, 55. Ejus vitæ historia verisima, 36. Crucis signo armat frontem, viso hippocentauro, *ibid.* Scutum fidei satyros opponit, *ibid.* Animam Pauli vidit in caelum conscendere, *ibid.* Muta ani-

malia benedicit, *ibid.* Diebus solemnibus Paschæ et Pentecostes tunica Pauli palmea vestiebatur, *ibid.* Ejus genus et patria, 36. Sancta pueritia, 56. Frequens in ecclesia, 36. Attentus auditor, 36. Vendit possessiones, 36. Sæculo renuntiat, *ibid.* Meliores æmulatur, 36, 37. Operatur manibus, 36. Orat frequenter, 37. Sacram Scripturam studiose audit, 37. Deicola vocatur, *ibid.* A diabolo infestatur, 37. Oratione superat, *ibid.* Vigilis et jejunis deditus, 37. Carnis illecebras memoria mortis superat, *ibid.* Tetra specie fornicationis spiritum videt, *ibid.* Vincit, *ibid.* Orationes ejus, 38. Victus, panis, sal, aqua, 38. Lectus, juncus et cilicium, 38. Vestis, cilicium et pellis, 48. Verberatur a dæmonibus, 38. Semimortuus ad villulam reportatur, *ibid.* Relatus ad eremum dæmonibus exprobrat, *ibid.* Varia in eum dæmonum terribilissima, 38, 39. Signo crucis se tuetur, 39. Cælesti visione recreatur, 39. Petit eremum, 39. Disco objecto tentatur, 39. Fugit viso auro, *ibid.* Ad montem primum secedit, *ibid.* Serpentes eum fugiunt, *ibid.* Viginti annis solitarie vixit, 40. Semper idem in illo corporis decor, 40. Infirmos et dæmoniacos curat, 40. Crocodilus transit illæsus, 40. Monasteria exstruit, *ibid.* Præcepta discipulis tradit, 40, 41. Concio ejus ad discipulos, 40. Dæmonem horrenda forma vidit, 42. Nocendi dæmonis varios modos recenset, 42, 43, 44. Variis tentatus quid responderit dæmoni, 46. Conspuit dæmonem, *ibid.* Discipulorum ejus virtutes, 47.—Corporis necessitati eum pudore servit, 47. Desiderio martyris martyres confirmat, *ibid.* Ejus jejunia, vigiliæ, 48. Dæmoniacam sanat, 48, 51. Gloriæ metu fugam adornat, 48. Ad desertum interiorum divinitus mittitur, 48. Ad montem secundum se recepit, *ibid.* Victum sibi comparat, *ibid.* Bestiis imperat, 48, 49. Dæmonum impulsu a bestiis impetitur, 49. Aliam bestiæ formam cruce pellit, 49. Fratres eorum precibus victus invisit, *ibid.* Fontem præcibus impetrat, *ibid.* Soror ejus puellarum magistræ, *ibid.* Varia ejus monita, 49, 50. Memoria sanctorum ad virtutem incitamentum, 50. Examen actorum die ac nocte instituentum, *ibid.* Temerarium iudicium fugiendum, *ibid.* Delicta libello notanda, *ibid.* Eo semper vultu et animo Antonius, 50. Varios a dæmonio liberat, 50, 53, 56. Virginem a variis morbis liberat, 50. Novit absentia, 51, 52. Ammonis animam in caelum vehi vidit, 51. Ammonis mortem prædicit, 51. Polycratian virginem absens curat, *ibid.* Omnes ab se lætos dimittit, 52. Dæmonis fetorem solus sentit, 52. Rapitur in sublime ab angelis, quem dæmones impedire frustra conantur, 52. Accusatur a dæmonibus, *ibid.* Est *habundans*, *ibid.* Animarum status post obitum videt, 52, 675, 729. Clericos honorat, 53. Ex vultus hilaritate agnoscitur, 53. Hæreticos et schismaticos deviat, 53. Palam damnat Arianos, ut Antichristi præcursores, *ibid.* Miraculis firmat fidem, 53. Convertit Paganos, 53, 54. Argutum ejus ad philosophos dictum, 54. Philosophos instruit, 54, 55. Sophistas provocat ad ejectionem dæmonum, 56. Constantinum ad illum scribit, 56. Non magni facit, *ibid.* Salutaria rescribit, *ibid.* Rediit ad rigorem solitum, *ibid.* Prævidet Ecclesiæ afflictionem, 57. Pacem prædicit post tempestatem, 57. Judices monet, 57. Ejus epistola ad Balacium Ariarum, 58. Diversis beneficia præstat, 58,

Mortem suam praeclit, 58. Postrema eius monita, 58, 59. Funeris pompam prohibet, 59. Testamentum facit, *ibid.* Fidei confessorum honora meritoribus, *ibid.* Angelos moriens videt, *ibid.* Semper in proposito aequabilis, 60. Celebris ubique, 60. Antonius consolatur Diogenem caecum, 535. Antonius, proprietatis vitium quid faciat in monacho, docet pulcherrime, 561, 562. Antonius gradus patientiae docet, 667, 668. Antonius discendum antequam docere monet, 690, 691. — Antonius Magnus dicitur, 674, 728, 876. Antonius Eulogii praesentiam divinitus novit, 674, 729. Ejus oratio ad Eulogium et Elephantham, 675, 729. Eosdem conciliat, 675, 731. Antonii perfectio, 626. Antonii Codex creaturae ipsae, 699. Antonii solitudo, 727. Antonii visio de animabus justorum et damnatorum, 678. — Antonio ostenditur operatio orationi iungenda, 584. Antonio qui Jerusalemis, qui Aegyptii hospites, 674, 728. — Antonius quidam auctor vitae Simeonis Stylitae, 172. Aesop, nunquam mentitus, 765. Ministerio angelorum pascitur, 755. Ab angelo custode sibi semper assistente docetur, 754. Petita a Deo semper impetrat, 754. Sanctorum gloriam, demonum cruciatus videt, 734. Anima ejus cum hymnis ab angelis in caelum deferatur, 754. Apelles vel Apellen faber ferrarius, presbyter, 755. Ferro candente diabolum in mulieris specie fugat, *ibid.* Post ferrum candens manu nuda tractat, *ibid.* Aphrasates ex Persarum magsorum genere, 818. Primum Edessae, deinde Antiochiae asceta, *ibid.* Omnis conditionis homines instruit, 819. Ab uno tantum panem accipit, 819. Ne quidem Persicam tunicam accipit ab Anthemio, 819. Egregio apologo rem eam declarat, 819. In persecutione fortis, imperatori quare solitudinem deseruit similitudine e sserit, 820. Eunuchus eidem minus intentans in balneo suffocatur, 820. Equum imperatoris egrum aqua et oleo signo crucis benedicto curat, 821. Mulieres intra foras non admittit, 821. Oleo sancto solvit maleficium inter maritum et uxorem, 821. Locustas aqua benedicta ab agro arcti, *ibid.* Theodoreto et matris ejus benedicit, *ibid.* Apthontius procurator Pachornii, 757. Apollinatis Alexandrinus episcopus, 899. Apollinaris patriarcha Alexandrinus adolescentem verecundum et pauperem arte insigni et charitate adjuvat, 925, 926. Apollo cum arcu, pharetra, cithara et tibia, deus gentium, 507. Apollonius, seu Apollo, Pater in monachorum, 480, 747. XV annos natus eremum petit, 160, 747. Orans exaudiri pro factantiae spiritu a se auferendo, 747. Centies die, et nocte centies orat, 747. Vestitus ejus non veterascit, 747. Die Dominico charitatis gratia suos ad cibum convocat, 717. Incerceratur cum aliis ut militet, 748. Divinitus apertis carceris foribus liberatur, 748. Quod a Deo petit consequitur, 748. Revelaciones habet, 748. Menti ad eum veniunt ut sint monachi, 748. Vestrum munificem amat, *ibid.* Simulacrum idoli pro pluvia circumferentes facit immobiles, 749. Oratione liberatus ad Christum convertit, 749. Latronem ad meliorem vitam revocat, 749. Ejusdem et latronis visio, *ibid.* Principi contentos in mortem praedicit, 749. Duos pagos disidentes conciliat, 749. G. etiam humilitatis et mansuetudinis alieui impetrat, 750. Oratione pauperes in dies plurimos multiplicat, 750.

Hospitum adventum praenantiat, 750. Hospites adorat, osculatur, lavat pedes, 750. Fratres ejus communionem ante cibum sumunt, 750. Quotidianam communionem suadet, 751. Apollonius diaconus martyrum arbortor, 737. Medicationem patitur a Philemone, 757. Patientia et mansuetudine Philemonem convertit, 757. Ignibus cum Philemone traditur, 758. Incoluntis cum sorore perstat, *ibid.* Praefectis Alexandriae officialibus et satellitibus conversis, miracula eduntur ad ipsorum reliquias, 758. Apollonius cognomen Exegmatiostribus medicinae et pharmacopoli praestat fratribus, 717, 918. Apologus de luscina, quo dicitur gallus similes sint idololatras, 865, 862. Apologus. Vide Parabola. Apostoli in omnes orbis partes sparsi, 245. Apparitio Astionis Vigilanti ad sepulcrum suum orant, 219. Astionis et Epicteti parentibus facta, 245. Christi Macario in sp. linceo, 230. Barlaam Josephat, 837. Eugeniae matri suae Claudiae, 548. Multorum sanctorum Sisoio in morte, 531. Apparitionibus non statim credendum, 628. Appetitus insignis cohibito, visum cibum non gustando, 509. In senes qui vitioso oleo pro melle oblato tacitus etiam in infirmitate utitur, 509. Aprion Teutrorum episcopus, 125. Aqua putei oratione cujusdam fratris ascendit, 592, 651. Aqua solidatur sub pedibus Mariae Aegyptiace, 591. Item Besarionis, 619. Aqua maris oratione Besarionis dulcescit, 552, 649. Item oratione Theodori, et signo crucis, 914. Aquae potus nimis phantasias generat, 479, 484. Aquae mira visa a manibus virorum sanctorum ad tentatos sanandos, 654, 655. Aquae benedictae vis et efficacia, 840. Aquam bibere contra obedientiam, peccatum, 256. Aquam bibere qualiter malum, 708. Aqua monasterii Simeon Stylites liberat a serpente mulierem, 175. Aqua vel pulvere monasterii Simeonis Stylites sparsa novus pardus interit, *ibid.* Aqua benedicta phantasma a femina in equum mutata visa depellit Macarius Aegyptius, 720. Aqua benedicta et oleo sancto demoniacum curat Macarius Alexandrinus, 724. Aqua benedicta mulierem ab ingravis demoniacae liberat Macedonius, 850. Insaniam eadem curat, *ibid.* Aqua benedicta epota abortus periculum pellitur, 851. Aqua benedicta curat equum imperatoris Aphraates, 821. Locustas arcti, *ibid.* Ara. Vide Altare, 725. Aram in monte Sina extruit Julianus, 803. Arae admotus puer curatur a Mestyna, 832. Aras gentium diruit Abraham, 146. Araches consiliarius ad regem Abaner advocat, 293. Consultit ad Barlaam quaeratur, *ibid.* Eundem quaerit, 294. Monachos comprehendit, *ibid.* Mortem illi minatur, 294. Arbor inclinatur ad sanctam Patrum controversiam de jejuniis dirimendam, 615. Arcus non semper intenditur, 596. Ardaborius magister militum ad solpulturam Simeonis Stylites venit, 174. Ardor discendi Pastoris, 610. Arguere soipsum quid, 1005. Ariani ut Antichristi praecursores ab Antonio palam damnati, 55. Ariani secum sentire Antonium mentiuntur, *ibid.* Arianiismum elementa detestantur, *ibid.* Arma contra demonem, 44, 47. Arma ura spiritus docetur, 245. Armatura militum Christi, 795. Arreptivus. Vide Damocivus.

Arrogans et sibi placens ab angelo providentiae derelinquitur, 766. Arsenius Arcadium et Honorium imp. de baptismo suscepit, 806. Erremum petit. *ibid.* Ut pretiosiora in eremo quaerit, 506, 620. Ejus visio de tribus hominum generibus et operibus, 506, 655, 681. — acauli odoramenta fetore castigat, 507. De salute sua sollicitus diuinitus monetur, 528, 565. Solitudinis studium et fugam hominum suo exemplo laudat, 528, 564. Fugit artrum conspectum ut continere corium aspiciat, 528. Cedit prout in terram ne homines videat, *ibid.* In ecclesia semper post columam sordet ne videat vel videatur, 538, 621. Etiam straptium arundinum fugit, 564. Devastationem Scythi depravat, *ibid.* Feminarum conspectum adversatur, 511, 564. Ne discipuli sui quidquam de corpore suo velut reliquias cuiquam dent, morturus vetat, 524, 621. Oblationem post mortem pro se fieri a discipulis suis porculat, 524. Reliquia vero charitatis officia vetat, 524, 569. Lacryma ejus continuat, 524. Judici apud eum memoria, 565. Mortuus saeculo testamenta respuit, 582. Ejus paupertatis studium, *ibid.* Auxilium Dei contra demones invocandam docet, 620. Alphabatum rusticis se ignorare testatur, 621. Eulogium etiam valde exiguum fratribus transmissam expellit, *ibid.* Ejus discipuli Alexander et Zolus, *ibid.* Nunquam de questionibus Scripturae loqui veluit, *ibid.* Ejus formae descriptio, *ibid.* Vitae ejusdem brevis summa, 621, 622. Totus igneus aspectus, 655. Idem semper fugiens et incens, 675. Cur homines fugiat pallore edocet, 680. Occasionem exortationis captat ne videatur ab hominibus, 680. Arsisius quid et quonia fecerit, 712. Asclepius hegumenus multorum monachorum Pater, 925. Asclepius ejusdem cum Polychronio Instituti in civili et solitaria vita egregius, 847. Asella virorum et mulierum convectus Romae in-uitur, 775. Asinus occiditur, et per se clara monachis deferens, 910. Aspectu solo modestiam saeculi Ephrem docet, 168, 169. Aspectus virginis sanctae adolescens exardescit, 878. Aspetus feminam causa tentationis, 866. Asper vestitus in monachia, et conversatio, 244. Asperitas animi in sanguinem verti exaspitur, 568. Aspis tractatur innoxie a poete religiosus, 559. Assyria nomine femina ab homine per aquam benedictam curatur, 856. Astenus adolescens a rene Juliano convectus pro vita iacitatus, 682. Sibi probatur, *ibid.* Fontem in ejus solium impetret Julianus, *ibid.* Exeret monasticam, 805. Saecum Juliano aliquoties in vitam cum monachis, 805. Asterius haereticorum episcopus delecticus et eloquentia obtinetur ad haesim, 805. Divinitus percipitur mentur, *ibid.* Astion adolescens sobolis suae Epictetum de file disserentem, 212. Convertitur, 212. Baptizatur, 245. Cum Epicteto in Scythiam fugit, 214. Demoniacum signo crucis curat, 215. Semimortuum ex lapso reddidit priusmo sanatum, *ibid.* 214. Episcopus ante suum imperio turpi cogitatione alligatur, *ibid.* Confessione cruciat, *ibid.* A Latronis dote comprehenditur, *ibid.* Etas ejus et forma, *ibid.* Varie loquitur, 216, 217, 248. Capitis pho-

ur, 219. Corpus ejus splendet, *ibid.* Apparet V gilaratio ad sepulcrum suum oranti, *ibid.* Ejus parentes Vigilantibus exervi, *ibid.* Testamentum ejus erux Dominica et sanctum evangelium, 20, 221. Apparet parentibus, 223. Bona sua pauperibus distribui peti, *ibid.*

Asylum ecclesiae, 194.

Athanasius Tabennam venit, 123. Honoratur a Paelonio, *ibid.* Cum hymnis et psalmis suscipitur, *ibid.* Athanasius Romam petit, 709. Athanasius puer in littore maris episcopum simulans catechumenos baptizat, 927. *Vide* Pueri. Athanasius Ecclesiam cum socis sacerdotibus et diaconis traditur, 927. Alexandro Alexandrino episcopo cohabitatur, *ibid.* Variis persecucionibus agitatur, *ibid.* Athanasius vi annis latuit Alexandriae apud virginem, 776. Rediit ad suos, *ibid.* Athanasius Antonium in Antiochii muneribus amplectitur, 93. Athanasii scriptorum laus, 873.

Athenarum laus, 153.

Athenogenes episcopus Petrensis, 900.

Attento Pachtomii in legendo Scripturas, 116.

Auditor attentus in ecclesia Antonius, 36, 37.

Auri contemptus. *Vide* Contemptus auri et pecuniae. Auro conspecto fugit Antonius, 59.

Aurifex juvenis cruci aereae de suo peculo ex pietate quaedam addit, 928. Adoptatur ob opus hoc pietatis in filium a Patricio, 928.

Austeritas sine charitate periculosa, 753. Austeritas vitae occulte assumenda, 751. Austeritas vitae mirabilis Maranae et Cyrae, 853, 856. Sub dio agunt, *ibid.* Austeritas Simeonis Stylitae, 271.

Auxilium divinum adest ubi humanum defecerit, 591.

Avara ut amicos ditet, bonis caelestibus exiit, 711.

Avari semper pauperes, 234. Avari fontibus ranas habentibus similes, 768. Avarus episcopus Troilus cum iuribus eleemosynam deditis egrotat, 193. Recepta pecunia convalescit, 191. Avarus pulchra similitudine describitur, a canibus et venaticis avibus desumpta, 295.

Avaritia punitur elephantia, 719. Avaritia delet quod paraverat eleemosyna, 194. Avaritia punitur dum mallas incendit Pachomius, 131. Avaritia remedium dolo bono Macarius docet virginem, et convertit, 711, 712. Item Isidorus, 945. Avaritiae reprehensio, 293.

Aves antequam creaturae mortem Simeonis Stylitae plangunt, 174.

Avita cum marito et filia Deo serviant, 775.

Avitus frater sanctae Eugeniae, 340.

Avitus monachus Marcanum invisit, 808.

Azarias custos sancti Sepulcri, 870.

B

Babylus' mimus, audita Evangelii sententia ad meliorem vitam convertitur, 361. Item duae ejus concubinae, *ibid.* Cum isidem religiosum habitum assumit, *ibid.*

Bacchus tumulentiae magister, 307.

Baculus sentis in probationem castitatis super sepulcro ejus frondescit, 800. Baculo abbatisse percutitur energumena ad diaboli terrorem, 359.

Balucius Arianus epistolam Antonii con-puens punitur, 58.

Baptismus Basili fulgure et columba firmatur, 155. Baptismus christianus ad Hebraei radix, 258. Baptismus quid

266. Quid post cavendam, *ibid.* Baptismus omnia peccata eluit, 521. Baptismus martyrii omnium praestantissimus, 269. Baptismus non datur meretricibus, nisi dent Odejussorem, 578. Baptismus olim in sancta hebdomada dari solitus, 911. Baptismus quatuorplex, 915. Baptismi effectus, 258. Baptismus praecedit jejunium et oratio, 285. Post baptismum alba induuntur baptizati, 579. Baptismus expectit Hebraeus quidam moribundus, 919. Per baptismum etiam putalium sanitati restituitur, *ibid.* Sine baptismo nulla bona spes esse potest, 254. De baptismo per aream cuidam Hebraeo collato disputatio, 915.

Baptisterium Epiphaniae sudat, 935. Aliud a Paschate ad Pentecosten sponte impletur, *ibid.*

Baptizat mille conversos Abraham, 147. Baptizatur Basilius in Jordane, 135. Item Eubulus, *ibid.* Baptizatur Alexandriae praefectus cum familia, 545. Baptizantur parentes Astionis ab Evangelio, 223. Baptizati sanantur ab omni infirmitate, 326. Baptizandi non baptizati ante omnia, 803.

Barachias Christianus unus disputaturus pro Josaphat, 503. Eadem regnum offertur a Josaphat, 528. Recusat, *ibid.* Rex constituitur, 529. Et mora Josaphat jubetur nuntiari, 333. Barlaam et Josaphat corpora transfert adhuc integra in Indiam, summa pompa, *ibid.*

Barabara cella statera sua angustiore se includit, 834. Pe Me vestitur, *ibid.* Melius Aristotelicus ratiocinatur, *ibid.*

Barbaries cum zelo et veritate melior futili eloquentia, 818.

Barlaam et Josaphat historia ab Indis accepta, 242. Barlaam monachus et sacerdos in Sennaaride terra, 232. Divino admonitu in Indiam proficiscitur, *ibid.* Regis filio lapidem pretiosum se daturum promittit, quem asserit tantum a puro oculo videri posse, 232. Eiusdem oratio ad Josaphat, 235. Quibus doctrina pia praedicanda sit declaratur, *ibid.* Docet pulcherrimo exemplo, religiosus, ut mortis praecones et iudicii divini, summo honore afficiendos, 254. Docet religiosos honorandos similitudine duarum arcarum, *ibid.* Josaphat in fide instruit, *ibid.* Eundem ad poenitentiam et baptismum hortatur, 265. Res mundi fluxas docet, 265. Poenis terret, *ibid.* Praemiss invitatur, *ibid.* De bonis operibus disserit, *ibid.* De poenitentia, 267. De abdicatione rerum omnium, 276. Ob peccata minime desperandum docet exemplo de filio prodigo, 267. Item de bono pastore, *ibid.* Car Petrus labi permissus, causam assignat, 268. Alterius regis exemplo Josaphat docet, 278. In spem patris conversionis inducit, 279. Religiosam vitam palesterrina parabola suadet, 279, 280. Grat pro salute Josaphat, 281. Virtus ejus et vestitus, 285. Cur vestem modo mutaverit, similitudine captivum ab hostibus redimere volentis edocet, 285. Comitari volentem Josaphat edocet hoc non tam expedire parabola pulchra de caprea electa, dissimulandum suadet, 284. Munera respuit, 281, 291. Vestes recusat, 285. Catechizat Josaphat, 295. Eundem baptizat, 297. Missam privatam celebrat, *ibid.* Post baptismum Josaphat ad bona opera exhortatur, *ibid.* Discedendi facultatem ab eo tem petit, 291. Postrema ejus ad eundem oratio, *ibid.* Eiusdem oratio ad Deum pro Josaphat, 292. Queritur ex Arachis consilio ad per am, 293. A Josaphat biennio quaesitus invenitur, 332, 333. Ejus abstinentia et ciborum electus,

333. Vigiliae et nocturnae orationes, *ibid.* Studium virtutis, *ibid.* Mortem praedicit, 364. Timens purgatorium petit preces, 331, 336. Mortis memoriam invocat Josaphat, *ibid.* Remedium adversus vanam gloriam suggerit, 333. Missam ante mortem celebrat, 356. Ejus morientis oratio, *ibid.* Munus se cruce moritur, 356. Super corpus ejus psalmos recitat Josaphat, *ibid.* Sepeliunt, *ibid.* In visu occurrat Josaphat, 357. Corpus ejus integrum a Barachia rege in Indiam transfertur, 358. Cum honore suscipitur, *ibid.* Multa in ejus translatione miracula, *ibid.*

Barabas spinam pedi infixam non evellit, 865.

Basianilla Candiani ducis filia astricta, 775.

Basilius rex Saracenorum Simeonem Stylitam invisit, 172.

Basilii vita a variis scripta, 152. Varia Basili elogis, 152. Basilius septembris litteris traditur, *ibid.* Duedennis est philosophus, *ibid.* Eubulus praecceptor ejus, 153. Condiscipuli Gregorius Nazianzenus, Iulianus, Libanius, *ibid.* XV annis operam dedit studijs, *ibid.* Astronomiam et geometriam discit, *ibid.* Divinitus monetur sacram Scripturam legere, *ibid.* Abit in Aegyptum ad Porphyrium Archimandritam, *ibid.* Aqua et oleis victat, *ibid.* Conatur praecceptorem et discipulos ad fidem adducere, *ibid.* Eus ingenium a praecceptore celebraur, *ibid.* Cum Eubulo praecceptore suo de fide disputat, 157. Primam philosophiae definitionem dicit esse meditationem mortis, *ibid.* Tribus velut Cebetis tabulis mentem parabolice instruit, *ibid.* Resurrectionem docet, *ibid.* Cum Eubulo societatem init, 154. Bona sua pie erogat, *ibid.* Antiocham perveniunt, i. fd. Philoromo hospitis puero Basilius thema dicitur, *ibid.* Basilius et Eubulus ad lautam mensam invitantur a Libanio, 154. Luttitiam respunt, *ibid.* Pane et aqua vivunt, *ibid.* Libanii discipulos ad omnia honesta hortatur, *ibid.* Jerusalem sacra loca iustrat, *ibid.* Postulant baptismum ab episcopo, *ibid.* Ejus baptismus fulgure et columba firmatur, 155. Christa et communi datur utrique, 163. Revertuntur Antiochiam, *ibid.* Basilius a Meletio diaconus creatur, *ibid.* Scribit in Proverbia, *ibid.* Rediit cum Eubulo in Cappadociam, *ibid.* Eusebio Caesariensi episcopo divinitus horum adventum innotescit, *ibid.* Honorifice ab eo excipiuntur, *ibid.* Basilius Caesariensem episcopum creatur, 153. Quotidie missam celebrat, *ibid.* Divinitus edoctus Liturgiam scribit, *ibid.* Hostiam sacram in tres partes dividit, *ibid.* Clarissimo lumine et angelis circumdatur sacrificans, *ibid.* Eucharistiam in columba aurea servat super altare, 159. Ipso celebrante infantulus in Eucharistia eidam Hebraeo apparet, et calix sanguine plenus, *ibid.* Eundem exinde credentem cum familia sua baptizat, *ibid.* Famulum Proteriti, qui se demonio per chirographum devoverat, ad meliorem mentem revocat, 157. Eum cruce signatum recludit in sacrario, *ibid.* Pro eo cum demone configit, 158. Chirographum demonio extorquet, *ibid.* Anastasium domi esse praedicit, 158. Leprosum sanat, 159. Ejus precibus mulieris peccatrici peccata in charta scripta et bullata omnia praeter unum delinunt, 160. Quasi postea super lectrum ejus projectum etiam diluitur, 160. Instar columbae ignis Ephraem apparet, *ibid.* In eodem linguam igneam Ephraem videt, 161. Ephraem osculo

excipit, *ibid.* Ephraemo per orationem Græce loqui impletur, 161.
 Basilla societatem Eugenie expetit, 546. Baptizatur a Cornelio papa, *ibid.* Deus ei revelat instans martyrium, 547. Ab ancilla proditur, 547. Pedes Proti et Hyacinthi osculatur, *ibid.* Aversatur colloquium sponsi Nonipeli, *ibid.* A Gallieno imperatore jubetur sponsum Pompeium accipere aut gladio interficere, 348. Ob amorem castitatis gladio trans oditur, *ibid.*
 Bassus monasteriorum præfectus, 845.
 Be seu Bennis totus mansuetus, 458, 746. Hippopotamo et crocodilo imperat, 459, 746.
 Bellaria Macario data, 753.
 Beneficendi pueros mos antiquus, 799.
 Benedictio vestimentorum, 127. olei, *ibid.*, 724. animalium, 20; aquæ, 724; panis, 473; panis et olei, 81. Benedictio monachorum salutaris, 524. Benedictio sacerdotalis magnum fructum censet Simeon Stylites, 831. Benedictioem Hilarionis petunt Saraceni, 80. Benedictioem adventans hospes ab hospite suscipiente petit, 101. Benedictioem Simeonis Stylitæ expetit Barbari, ita ut pro ea decerent, 831. Benedictioem Maranæ et Cyræ petit Theodoretus, 836. Benedictioem Polychronii lecythus oleo impletur, 847. Benedictioem non data a senes, a cibo abstinet monachus, 877.
 Benefacere, naturæ divinæ similitudo, 197.
 Beneficiorum Dei magnitudo, 280.
 Benjamin oleo sacro curat morbos, 719, 947. Hydropisi laborat, *ibid.* Alter est Job patientia, 717, 947. Interno homine sano non curat de corpore, 717, 948. Eger ipse aliis medetur, *ibid.* Mo-itur, *ibid.*
 Benignitas. *Vide* Injuriarum oblivio. Benignitate potius quam austeritate homines emendantur, 577. Benignitas in cæcos et pauperes, 845.
 Bennis monachus. *Vide supra* Be.
 Besarion oratione aquam maris dulcem reddit, 532, 649. Docet Deo fidendum, *ibid.* Ambulat super aquas, 649. Sol stat ad preces ejus, 649. Nesciens dæmonem verbo pellit, 518, 649, 671. Paralyticum curat, 518. Stat xx noctes inter spinas non dormiens, 584. Ejus dicitur, 594. Besarion. *Vide* Bisarion.
 Bestiæ homini ante peccatum obediens, 894. Bestiæ obediunt et servant sanctis. Onagri Antonio, 49. Crocodilus Pachomio, 120. Columba Theophilo, Sergio et Hygino, 226. Item leones, 251. Leones Macario Romano, 228. Nec non Onager, 229. Hippopotamus Beno, 746. Item crocodilus, *ibid.* Crocodilus Heleno, 471. Duo dracones Ammoni, 463, 752. Leena Joanni, 502. Leo anachoretæ cuidam, 539. Leones Simeoni Prisco, 816, 817. Leo seni cuidam, 651. Hyæna Macario Alexandrino, 725. Leo Gerasimo, 893. Leo Juliani discipulo, 878. Item Sergio, 899; Paulo Helladico, 914. Canis abbati Subavorum Syrorum, 910. Bestiæ sanctos venerantur. Leena anachoretæ pedibus supplex advolvitur, 540. Bestiæ sanctis non nocent, sed prosunt potius. Leones cum senes in eodem cubili, 863, 866. Hyæna Pachonem circumlingunt, 752. Leoni accubat nudus Pæmen, 912. Serpentes non nocent Paulo, 650. Leones Jusu Macarii Romani adventantibus non nocent, 228. Leo iter Joanni anachoretæ præbet, 917.

Bigamus ad diaconatum nec prece nec pretio admittitur a Joannæ elemosynario, 185.
 Bisarion una tunica superhumerali contentus, 772. Superhumerali mortuum induit, *ibid.* Ipse interim nudus manet, *ibid.* Vendit Evangelium, 772. Bisarion. *Vide* Besarion.
 Blæsilla sanctæ Paulæ filia, 402.
 Blantitius potius agendum quam minis, docet Araches, 522.
 Blasphemia in Deum, est hæreticorum, 672. Blasphemæ pœna inflammatio libidinis, 551.
 Blasphemus in beatam Virginem Gaianus miraculose pedibus et manibus truncatus panitur, 878.
 Bona societas docet timere Deum, 610. Bonæ vitæ cura potius habenda quam miraculorum, 45. Bonæ vitæ suavitas, 275. Bona vera quænam dicenda, *ibid.* Bona opera non differenda, visione pulchra docetur et exemplo, 193. Bona opera necessaria præter baptismum, 265, 287. Bona opera occultanda, 592. Bona opera indiscretione vitiantur, 596. Bonum opus secretum servare Deo gratum, probatur in Vitalio meretrices frequentante ut convertat, 197, 198. Bonorum operum corona, 149. Bona ecclesiastica ignis consumens, 616.
 Bonosus presbyter Astionis parentes catechumenos facit, 222.
 Brochas trabem maximam in elemosynam per jocum datam solus tollit, 922.

C

Cæca illuminatur per tactum oculorum a sancto Epicteto, 212. Cæci senis patientia in haurienda aqua, et ejusdem industria, 912. Cæcorum trium colloquium de causa cæcitatatis, 883. Cæcis lænæ catulis ab anachoreta visus redditur, 540.
 Cæcitas peccantium, 612. Cæcitate Didymi consolatur Antonius, 533.
 Calceamentorum quis usus apud Ægyptios monachos, 545.
 Calcearius clericus ecclesiam frequentans fit ditior alio assiduo operatore, 202.
 Calculis in orationibus annumerandis utitur Paulus de Pherme, 727.
 Caligarum usus apud Ægyptios monachos qualis, 545.
 Callinicus Joannem abbatem absens novit, 903.
 Calumnia Pompeii in Christianos, 547. Calumnia stupri Macario illata panitur pariendi difficultate, 515, 623, 624. Item Eustathio lectori, 778. Calumniæ vis quanta inter claustrales, 737. Calumnias malitia quæ et quanta, 777, 778, 779. Calumniam passus presbyter, et in carcerem conjectus ab angelo educitur, 894. Calumniatrix Marinæ fornicaria pandocis filia dæmone arripitur, 394. Apud Marinæ corpus liberatur, *ibid.* Calumniam furti innoxio Audræ illatam senex desicit, 897. Calumniam passus ob homicidium, liberatur mortuo excitato per Palladium, qui verum homicidam declaravit, 818. Calumniam homicidii passus adolescens liberatur modo mirabili, 881. Calumniose adulteri insimulatus Daniel, a puero x.v. dierum ab infamia liberatur, 896, 897. Calumniosus accusati innocentia miraculose Agapeto pontifici declaratur, 907. Calumniantes excommunicantur, 757.
 Cameli lxx sine duce ad Frontonium cum suis paseendum recta pergunt, 240, 241. Camelo strivatur, qui ejus usum sancto negat, 714.
 Cancris doloremit mitigat Petrus sua præsentia, 824.
 Candela ante beatæ Virginis imaginem accensa miraculose non minuitur, 917.
 Candida uxor Trajani decem filiam virginem Deo dicit, 786. Kadem ut corpus exerceat facti panes oblationis, abstinet a carnibus, *ibid.*
 Canis monachis viam monstrat, 910. Canon monasterii virginum, 410. Canones monasterii doceri jubetur Simeon Stylites, 170.
 Capillo apprehensum Posthæmum angelus transfert ad sacerdotem ut baptizetur, 234.
 Capito l. annis in spelunca degit, 767.
 Captivus ter in anno liberatur, cum pro eo velut mortuo collecta seu sacrificium offertur, 192. Captivus calumniosus in carcerem conjectus ab angelo educitur, 894.
 Caput mortui hominis loquitur Macario, et graviorem in inferno Christianorum quam paganorum potam esse docet, 536, 656, 657.
 Carnalis concupiscentia fetida Æthiopissa, 576.
 Carnis illecebras memoria mortis superat Antonius, 57. Carnes comedere et vinum bibere præstat, quam cuiquam detrahere, 519, 570. Carnes pro oleribus manducant monachi, 572. Carnes comedente Stephano infirmo, qui in eo scandalizatur, divinitus docetur, 879.
 Castis conjugibus Deus optulatores excitat, 922.
 Casitas Abrahami sponsam in thalamo deserentis, 145. Basillæ sponsum Pompeium contententis, 545. Kageniæ, Aquilii consulis filii conjugium respoctis, 540. Ejusdem fortiter resis eatis incesto Melanthiæ amori, 544. Macarii Romani, e nuptiis fugientis, 228. Monachi cujusdam a matris contactu, ne ureretur, abstinentis, 572. Mulieris, ne a Magentino macularetur, dum mundum se simulat parare muliebrem, gladio se transfodientis, 781. Pachomii a pueritia, 114. Sereni in vultu ejus relugens, 534. Virgini Corinthiæ pro titulo traditis, 781. Castitas in celo et in terra honoratur, 571. Castitas Pachonium a feris illæsum servat, 732. Castitas Deo familiares reddit, 906. Castitas certamen memorabile in Josephat, 315, 314, 315. Castitatis probatio in Theognia ignem sinu gestante, 158; in monacho, veste illæsa ignem ferente, 202; in senes, super cujus sepulcro baculus frondescebat, 500. Castitatis summi custodia, 571. Castitate parium securitas, taciturnitas et occulta meditatio, 576. Castitatis studium Alexandræ se xu annis monumento includentis, 711. Castitatis in matrimonio exemplum iusigne, 921, 922. Castitatis custodia docet bona mulier de manum quidem suam a religiosis tangi sustinens, 920. *Vide* Continentia in matrimonio.
 Castrantes se propter regnum Dei excommunicantur, 629.
 Catechismus baptismum præcedit, 903.
 Catholici hæreticos viriliter repellunt, 193.
 Caupona monacho fugienda, 924.
 Cebetis velut tabula mentem instruit Basilias, 153.
 Cædendum majoribus et constantibus, 638.
 Cella propter Deum custodienda, 559. Cella cum humilitate custodienda, 597. Cella mediæ quomodo susperandum, 589. Cella non deserenda, 612. Cella repetenda statim post collectam,

660. Cella monacho custodienda, 636. Cella custodia propter Deum aedam fugat, 516, 589. Cellae diligens custodia monachum perficit, 588. Cellae custodia, 589. Pulchra similitudine docetur, 580. Cellae stultum et custodiam homicida supplicio afflictiorem monachum docet, 881. Cellam custodiens Deum videt ut tres pueri in camino Babylico, 536. Item cum Domino loquitur, quemadmodum Moyses in nube, 590, 661. Cellae diversae Marcarii, 721. Cella Maroiani minor corpore ejus, 812. Cereos et thymia in monasterio virginum offert Ephraxia, 535. Certamen humilitatis inter Zosimam et Mariam Aegyptiacam, 395. Claudiorum illi qui et quales, 305. Chanazai alius Cycephali, 325. Charisius lector nullis parens monitis divinitus puniatur, 905. Caritas Abrahamae, pro affligentibus se infidelibus intercedentis, 834. Achillis, indigniori beneficium praestantis, et quare, 597. Anastasi, leprosum domi foventis, 159. Apollinis, in proximo Christum cogitantis, 672. Apollinaris patriarchae, insigni arte verendum adolescentem adjuvantis, 923, 924. Apollonii, medicum se et pharmacopolam fratribus exhibentis, 717, 918. Christianorum in milites, 411. Eremitae eujusdam, latrones sui causa comprehensus liberantis, 658. Eulogii, elephantiosum et mutilatum foventis, 675, 728. Fratris eujusdam insontis cum fonte penitentiam agentis, 493, 577. Fratris eujusdam, fratrem suum a lapsu servantis, 577. Fratris eujusdam in aegrotum, panem cadidum ex Aegypto afferentis, 634. Fratris eujusdam, ut seni ex vulnere decanati ius vivere pergit, lavatram vulneris ebibentis, 635. Fratris eujusdam pro fornicante fratre se affligentis, 890. Fratrum quorundam delictibus in monasterio lignis, 346. Fratrum pro infirmo laborantium, et mercedem ut accipiat cogentium, 634. Joannis Eleemosynarii, pauperes dominos suos vocantis, et supra vi x. n. alentis, 181. Eiusdem convitanti nepotem suum beneficentis, 187. Eiusdem datum sibi stragulum pretiosius aliquantibus vendi curantis, 189. Joannis abbas, fratris errorem tegentis, 675. Monachorum uvam ad proximos transmittentium, 507. Monachorum Aegypti, ut pauperibus subveniant operantium, 551. Motis inimicum humilitate praeventientis, 669. Moyses, noctu hydrias monachorum aqua replentis, 726. Pachomii, absentium fratrum officium suppeditantis, 122. Pambonis camelum suum alteri concedentis, 821. Polychronii septem dies jejuniari soliti, refectionis aliquid sumentis ut aegrotum ad idem inducat, 839. Senis eujusdam, sportelliarum suarum retinacola alteri dantis, 522, 651. Senis eujusdam decentis debitum a fratribus sollicite non esse exigendum, 526. Senis eujusdam admiranda in vivos et mortuos, 867. Serapionis, omnia ad spem usque librum Evangeliorum elargientis, 512, 582. Serapionis Sindonitae mercedem laborum fratrum sibi subditorum pauperibus distribuentis, 760. Eiusdem, nimis et Manichaeo cuidam ut illos Deo lucraret se vendentis, 761, 762. Simonis Stylitae, suos cibos pauperibus erogantis, 171. Sisol cum hospite descensuro jejunii tempore gustantis, 593. Theodori, singularitatem cibi in communitate improbantis, 509. Caritas tegit aliena peccata, 395. Caritas jejuniu praestant-

tior, 634, 802. Caritas proximum sibi praestet, 634. Caritas portat alterius onera, 633, 634. Caritas petenti dat, 634, 636. Caritas proximi curam exigit, 811. Caritas nimia ne rostrum comburas, 665. Caritas frigescente minus proficit, 679. Caritas, Vide Misericordia. Caritas funiculus, 156. Caritas esca jejuniu non solvit, 508. Caritas officium benigne interpretandum, 606, 607. Caritas defectus, defectus profectus, 634. Caritas praecipuum, 672. Caritas exemplum. Vide Patientia.

Cheremon operans moritur, 765. Cherobim paradisi custos, 228. Chirographum, quo se Christo et baptismum renuntiare fatetur, tradit demoni famulus Proterii ut filia heri sui potiar, 156. Idem demoni Basilii extorquet, 158. Chirographum miraculosum servatur quo satisfactum sibi mortuus quae Deo feneri dederat confessus est, 925. Chirographi decem centenaria divinitus defata ob fraudatam eleemosynam a Joanne Eleemosynario dari jussam, 181. Chirographo eleemosynae merces transcribitur, 191.

Chlamys pellicea Antonii, 728. Chrisna baptizata Basilio et Eubulo confertur, 135. Chrisma in baptismo, 865.

Christinae fidelis veritas probatur, quia tam infirma fortiora superavit, 320.

Christiani sumus, fiat voluntas Dei nostri in nobis, vox duorum martyrum, in illis tolerantiam, in aliis operatur conversionem, 217. Christiani et monachi intrepide in India Christum praedicant, 245. Latentes prodeunt, 525. Christiani Alexandria jussi excedere, 511. Christiani gravibus puniuntur in inferno quam alii, 857. Christianorum doctrina, 508. Christianorum persecutio excitatur Severo et Antonio Augustis, 347, 348.

Christophorus centies in nocte flecit genua, 892. Ejus visio de accensis candelis rite certantium, *ibid.* Jerusalem tendit ad crucem adorandam, *ibid.* Eum demones ab adoratione crucis arceant conantur, *ibid.*

Christus in pauperibus nudus est, vestitur, 190. Christus solatur afflictos, exemplum in Petro Teloneario, 190. Christus apparet sancto Macario in spelunca, 230. Christus primitiae resurgentium quomodo dicitur, 261. Christus carnis humanae affectiones quas vitio caret suscepti, 286. Christus habet in se duas naturas, 519. Christi benignitas in servos suos, 60. Christi nomine invocato fugit diabolus, 46. Item crocodili, 782. Christi incarnatio, 256; miracula, 257; crucifixio, *ibid.*; resurrectio, *ibid.*; ascensio, *ibid.* Christus in paupere recognoscit sanctus Joannes Eleemosynarius, 183.

Chronius Phoenicius fugit locum habitatum, 768, 975. Annis LX sacerdos aere assidet, 765. Chronius. Vide Cronius.

Chrysostomus throno Dei assistere Adelphio revelatur, 901. Chrysostomus laus, 916.

Cibus beatitudinis consolatur esurientem, 739. Cibus animae corporis necessitati praefertendus, 673. Ciborum doctus, 269. Vide Abstinentia.

Cilicium ad quid utile, 117. Cilicium x. annis Abraham non mutavit, 150. Cilicium Posthumii, 255. Cilicium portat Josaphat, 331. Cilicium purpura imperiali praestantius, 855. Cilicium elegantius remittit datori Polychromius, 847.

Cilicium usus in sepultura, 327. Cilicium. Vide Vestis.

Circumcidit se monachus a diabolo deceptus, 553.

Claudia mater sanctae Eugeniae, 540. Xenodochium exstruit, 546. Vitula congregat, *ibid.* Et post mortem apparet Eugeniae, et mortem praedicit, 548.

Clavis nulla in monasterio Talidae, 778.

Clericorum gradus diversi, 55. Clericos percussores excommunicat Joannes Eleemosynarius, 186.

Clerum honorat Olympias, 779.

Codex Antonii natura rerum creaturarum, 659.

Caelstis gloriae expectatio seni cuidam semper in memoria, 685. Coelum non est Deus, 505. Coelum cogitans cito ejus fit haeres, 611. Coelorum regnum qua re potissimum consistat, 238.

Coenae Domini die pauperibus eleemosyna erogabatur in monasterio Scopuli, 886.

Coenobium. Vide Monasterium.

Cogitatio divinae praesentiae tentationes fugat, 575. Cogitatio fornicationis fragilis ut papyrus, 578. Cogitatio pullus vagabundus, 589. Cogitatio otiosa quae sit, 602. Cogitatio nostra si semper in caelo sit, brevi eo pervenimus, 611. Cogitatio caelestium semper in mente habenda, 685. Cogitationes nostrae apud Deum in numerato sunt, 287. Cogitationes visum ad actiones sternunt, *ibid.* Cogitationes male dum invitis contingunt, coronae serviunt, 516. Cogitationes variae operatione fugandae, *ibid.* Cogitationes senioribus manifestandae, 546, 575, 574. Cogitationes turpes oratione, ut ignis aqua extinguendae, 551. Molestis superandae, 585; oratione et jejuniis pellendae, 571; oratione propulsandae, 683. Cogitationes ut pictores novi et veteres, 574. Cogitationes carnales non lautes resistentibus, *ibid.* Cogitationes praeterandae, et per illas ut per tabernae odores transeundum, 575. Cogitationes turpes quomodo superandae, non in consensus et actum prodeant, 600, 601. Ut securis sine incidente nihil potest, sic nec illae sine consensu, *ibid.* Cum tempore evanescent ut vestes, 601. Moriuntur in corde, ut serpens in arca, *ibid.* Non inquinant si cito rejiciantur, 605. Cogitationes non semper sunt peccatum, 604, 605. Cogitationes male comprimendae, uti actus, 605. Cogitationes illusoriae, 607. Cogitationes male ut aves abigendae, 612. Cogitationes male a timore Dei sicut arundines ab igne consumuntur, 613. Cogitationum caput expugnandum, 605, 748. Cogitationum immundarum remedium, sursum aspicere, 510, 657, 666. Item citra satietatem comedere et dormire, 510. Cogitationum usus bonus vel malus, 608. Cogitationum libidinosarum tres causae, 752. Cogitationum observatio medicamentum salutis, 880. Cogitationibus concupiscentiae terribilis est probatus monachus, ut leo onagri, 571. Cogitationes immundas cadaveris foetoris quidam naribus admoto pellit, 495, 576. Cogitationes malas repellendo prudentia acquiruntur, 526. Cogitationes excludi non posse, sed eludi, venti similitudine docetur, 601. Cogitationes discernat Pastor egressurus ad opus Dei, 610.

Cognitio Dei. Vide Deus. Cognitio sui per quietem et silentium generatur, 880. Cognitio sui alios non judicat, 905.

Collectionis gratia Julianus Jacobus

amimus se sequi jubet ne distrahatur, 302.

Colloquendum cum iis quibus prodesse possumus, 740.

Colloquium athleticum animæ ad corpus et membra, 154. Colloquium trium cæcorum de causa cæcitatibus, 883. Colloquio spirituali angeli intersunt, sæculari et aërdio demones, 506, 843. Colloquia in ecclesia prohibet Joannes Eleemosynarius, 201. Colloquia spiritualia monachorum, 550. Colloquia sæcularia ad spiritualia trahenda, 209. Colloquia cum feminis cavenda monacho, 742. Colloquia sæcularium novitius ohant, 910.

Colobis quid significant, 545.

Columna aurea in qua Eucharistia servabatur, 156. Columna iter monstrat Theophilo, Sergio, et Hygino, 226. Columnam in humeris Basilii sanctus Ephraem videt suggerentem concionem, 168.

Columna lucis Hilario, 652. Columnæ insisit Simeon Stylites, 171.

Comedens plus minus edenti aliquando præferitur, 607.

Cometa Babylicæ concubina convertitur, 870; religiosum habitum assumit, *ibid.*

Communicat omni die Simeon Stylites, 170. Communicat monachi prima Dominica Quadragesimæ, 583. Communicant omni die qui sub Macario, 733. Communicat Epiphaniæ festo Evagrius, 764. Communicare quotidie quam proficuum, 751. Communicandum Dominico die et celebrandæ synaxes, 754. Communicantes digne et indignè videt Paulus Simplex, 640. Communicantium digne nomina scribit angelus, 759. Communicantium vultus diversi, 647, 648. Communicantium cogitationes Eulogius agnoscit, 760. Communicantium soli catholica Ecclesie, 916.

Communio ab angelo deferitur, 102. Communio apud Tabennenses quomodo inest, 120. Communio datur baptizatis, 155. Communio declarat diversa merita vel demerita diversorum, dum alii lucidi, alii nigri ostenduntur, 824. Communio rarior præstigitur feminam obnoxiam facit, 720. Communio non intermittenda propter somnia turpia, 727. Communio Sabbato et Dominicis, sub Pachonio, 756. Communio nem negat diacono publice Joannes Eleemosynarius, donec coram aliis se eum alio reconciliet, 187. Communio nem hebdomadis singulis Epictetus familiæ cuidam suadet, 311. Communio nem cuidam monacho suadet diabolus, et quare, 588. Communio honorum spiritualium, 814. Communio et fratrum societas utilis, 877. Communio quid, 201. Communio hæreticorum vitanda, *ibid.*

Communio vita mellior aliquando solitaria, 381.

Communitio loci monachis obest, 368.

Compunctio ut umbra semper oportet sit nobiscum, 867.

Concordia quatuor prima generalia, et quot in singulis fuerint, 916.

Conciliabulum demonum, 556, 590. Concio Pachonii ad virtutis studium, propositio præmissis et pœnis, 153. Concio sancto Basilio a Spiritu sancto in specie columbae suggeritur sancto Ephraem vidente, 168.

Concordiæ et pietas duarum conjugum Macarii vitulibus prælata, 515. Concordia inter fratres qui servetur, 550, 623, 685.

Concupiscentia carnalis fetida Æthiopissa, 576. Concupiscentia non tam labore quam oratione superanda, 580. Concupiscentia vitanda, 721. Concupis-

scientia abstinentia extinguenda, 918. Concupiscentiam frenat Isidorus, 569. Confessio curat Astionem a turpi cogitatione, et diabolus ab eò mirabili modo recedit, 216. Confessio cogitationis blasphemie illam minuit, 310. Confessio minuti pugnam, 665. Confessio humilis coram Deo culpam sanat, 669. Confessionis quanta vis, 216. Confessione furti curatur Serapion, igne et sinu egresso, 553, 569. Confessione publica quidam a stimulo carnis liberatur, 574, 575.

Consuetudinem Deo etiam in deserto, qui per ibidem docet monachum noxias herbas refugere, 541.

Contentia in Deum panem de cœlo impetrat, 539.

Congregatione plurimum interesse præstat cum voluntate solitudinis, quam solum esse cum desiderio multitudinis, 561.

Conjugatæ duas sine querela viventes præferuntur Macario, 657.

Conjugum continentia. Vide Continentia in matrimonio.

Conon presbyter mulieres ob periculum haptizare renuit, 864. Liberatur a stimulo carnis per Joannem Baptistam, *ibid.* Eum occidere volentium manus rigescunt, 866. Quas oratione solvit, *ibid.* Conon alius Cilix xxx annis semel in hebdomada comedit, 867.

Conscientia semper purganda, 612.

Consecrationis verba a pueris prolata super panem, igne panis et saxum in quo positus consumitur, 926. Vide Pueri.

Consensus est cogitationi immoedæ, quod manus secari, 601.

Consilium Joannis Eleemosynarii Joannes et Sophronius, 193.

Consilium bono principi a paupere quem suscepit suggeritur, 249. Consilium Evangelicum adicare omnes res suas, 276. Consilium definitio, 277.

Consolatio Barlaami ad Josaphat, 335.

Constantia fidelium, 115. Constantia monachorum insignis, 294, 295, 296.

Constantinus criminantium se sacerdotum chartas exussit, 197. Idem pro Ecclesia Dei alter Zorobabel, 790. Constantinus dux albas, 864. Constantinus ex assessore religiosus, 775.

Consuetudo peccandi cavenda, 237.

Consuetudinem tolerantie in naturam vertebat Antonius, 38.

Contemplantibus tenebræ aptiores, 536.

Contemplativa activa vita mellior, 743.

Contemptus sui infra animalia, 625.

Contemptus passio parit salutem, 629.

Contemptus etiam minimi mandati periculosus, 154. Contemptus munerum in Barlaam, 284, 285, 291. Contemptus auri in matre cum filiabus Deum dilectum curatorem prædicantibus, 593.

In monachis qui aurum oblatum nec tollere nec aspicere volunt, 584. Contemptus pecuniæ in Agathone, 543; in Philagrio, *ibid.*; in Pambone, 715; in Joanne, 741; in Dorotheo, 767; in Polychronio, 847; in Auaxanone, 875; in viro cævo, 895. Contemptum rerum præsertim et verbis et exemplo docet pulcherrime Barlaam, 278, 279, 284, 285. Vide Religiosa vita.

Contentio vitanda, 237, 537, 569, 607, 610. Contentio fugienda in mercimonis, 667. Contentio sancta Olympii servi cum dominis suis de obsequio præstato, 467, 625. Contentio episcoporum et monachorum ob Origenis libros Alexandriæ, 537, 538. Contentio humilitatis inter discipulum quemdam in eremo se exercentem, et abbatem suum, 559. Contentio absit ab hospite, 711.

Contiuens quidam cum uxore in matrimonio, 894. Idem presbyter creatus per calumniam carceri mancipatur, *ibid.* Ab angelo e carcere educitur, et Missam die Dominico celebrat, *ibid.* Ab eodem reductur in carcerem, carceraria ignorantia, 893. Cum gloria ab episcopo educitur, *ibid.* Continentia est vitæ spiritualis fundamentum, 115. Continentia et paupertas sectanda, 901. Continentia conjugatorum in Ecclesia, 56. Continentia conjugatorum Eucharisti et Mariæ semibus duobus præferuntur, 652. Continentia in matrimonio perpetua Anastasii et Theogitæ, 158; Eucharisti et Mariæ, 652; Ammonis cum uxore, 482, 713; Magnæ cum marito, 776; Olympiæ cum Nibridio, 779; cuiusdam qui postea presbyter creatus est cum uxore, 891.

Contentia in matrimonio certo tempore Antigoni et Euphraxiæ, 351; Prolocomis cum uxore annis xxx, 755. Contentia oculorum in Pachonio, sororem videre renuente, 121; in Theodoro matrem videre detrectante, 125, 126, 505; in eodem sororem videre renuente, et ut futuram vitam inquirat nuntiarî curante, 505; in Simeone Stylita, matris aspectum renuente, 172; in Joanne eremita, feminam refugee que xl annis non vidit, 739, 741; in Pastore nec judicem nec sororem videre volente, 493, 593; in eodem refugee suorum aspectum, 525, 536, 650; in Arsenio, aspectum mulierum declinantem, 511; in Parnaso et Anoph matris aspectum fugientibus, 525, 570; in Sara, lx annis super fœnem habitante et illud non aspiciente, 587; in Silvano etiam arborum cœspem avertente, 610; in Maro clausis oculis matrem salutante, 618; in Pior sorori se clausis oculis offerente, 764; in Eusebio nec vicinos campum nec cœlum aspiciente, 811. Continentia ventris et linguæ necessaria, 511, 562, 574, 666, 831, 999, 1005. Continentia in verbis, 592. Vide Silentium. Continentia in victu. Vide Abstinentia. Continentia aliqua in aliquo singulari annis exercenda, 568. Continentiam sanctus Ephraem persuadet meretricibus duabus divitiarum præsentiarum memoria, 168, 169. Continentiam a feminis docet Arsenius, dum earum aspectum et memoriam avertatur, 511, 564. Item Sisois, 564.

Contristato a te penitentia satisfacta, 669.

Contritio et dolor de peccato mentis delet peccatum quam corporis afflictio, 575.

Contumeliam pati, magnum, 629. — Contumelia abstineendum in seniore. 754.

Conversatio multorum noxia eam sanguine junctorum, 496.

Conversio nobilis adolescentis Theodori, 124. Conversio philosophi, 150-151. Conversio multorum ad Deum per Simeonem Stylitem, 171. Conversio Jonathæ Latronis, 175. Conversio philosophorum, 556. Conversio furam, quos senex in furto aliquid oblatos tenuit, 651. Conversio præferti cuiusdam, 680. Conversio laconis per Apollonium, 747. Conversio Palladii abbatis ex visione ignis supra cellam sicut David cœlitus apparentis, 881. Conversio Cyriaci latronis, 911. Conversio mille hominum per miraculum Epicteti sanando surdum, mutum, et ædum, 115. Conversio a statu pravo ad vitam meliorem: Pelagiæ, 203; Mariæ nepis Abraham, 372; Thaisi, 374. Mariæ Ægyptiacæ, 387; Moysis latronis 726, 933; Babylicæ cum concubinis, 870. Miltis cuiusdam, 867; Maræ meretricis,

869; Davitlis latronis, 904; latronis cruci-
jandus, 1002. Conversio miranda, non
lapsus, 598.

Convitiarorem nepotis sui officii pro-
sequitur sanctus Joannes Eleemosynari-
us, 187.

Copres hospitalis, 732. Ejus narratio-
nes audieus cum tardo et dormiens
visione increpatur, 732. Narrat sua fa-
cta adificationem, 752. Arena ab ipso
calcata, fertilitatem terrae sterili con-
fert, 753. Illaesus in igne cruce signa-
tus perstat ob fidei integritatem, ad-
versario Manichaeo igne adusto, 755.
Convertit ad fidem idololatrias gentiles,
755. Furem gentilem miraculo ad fidem
adducit, 755.

Cor durum molitur verbo Dei quem-
admodum gutta cavat lapidem, 638. Cor
mundum in saeculo et tabernis gerere
difficile est, 914. — Cordis puritas in
Sara, 605. Cordis janitor quisque sui,
895.

Coriarius Alexandrianus omnes sibi
praefert, et praefertur Antonio, 671,
672.

Cornelius papa baptizat Basillum,
346. — Cornelius papa latet propter
persecutionem, 547. Cornelius Pachomi-
i discipulus, 121.

Corona certantium contra impugna-
tiones, 578.

Corporalia qui spernit, accipit spiri-
tualia, 102. Corporalibus inhaerens est
proximus lapsus, 564.

Corvus Domini edimus pro manna,
123. Corporis et sanguinis Christi percep-
to, 588. Vide Eucharistia. — Corvus affligendum ne nos occidat, 710.
Corpus jejunii extenuandum, 758.
Corpus Theodosii eremitae religiose
colatum, 526. De ejus cubili contentio,
ibid. Corporis necessitati cum pudore
servi Antonius, 47. Corporis afflictio,
256. Corporis motum triplicem docet
Antonius, 575. Corporis viror secret
animam, 597. Corpora sanctorum Astio-
nis et Epicteti splendebat, 219. Corpora
integra duorum monachorum mortuo-
rum praesentia in insula, 898. Corporum
Barlaam et Josephat religiosa transla-
tio, 358.

Cosmas emiculus paralyticum sanat,
872. Ejus reliquiae pretiosae, *ibid.* Mor-
tus ab haereti in communionem in sepul-
cro abhorret, 873. Draconem illaesus
transit, *ibid.* Ejus orandi canon nocte
sanctae Dominicae, 875. Cosmas Scho-
lasticus et aspectu et doctrina docens
annis xxxiii in omni se virtute exer-
cuit, 914. Non juravit, non mentitus,
non risit, *ibid.*

Cosmas et Damiani templum, 900.

Cosmas haeretica a sepulcro Domini
nostri per beatam Virginem accer-
tur, 875. Ecclesiae reconciliatur, *ibid.*

Cranium mortui loquitur Macario,
526, 638, 657.

Creatio rerum astruit, 254.

Creaturae omnes ingratitudinis ho-
minem arguunt, 200. Creaturae docent
esse Deum, 504. Creaturae omnes co-
dex Antonii, 659.

Credendum tarde, 607. Credendum,
non inquirendum, quomodo Filius ge-
nitus ab aeterno, vel Spiritus procedat,
851.

Crocodylus vehit Helenum, 704. Cro-
codilli Pachomium velunt, 120. Ad
Christi nomina fugiunt, 782. Crocodilus
illaesus transit Antonius, 40.

Cronius interpres Antonii, 675, 729.
Ob tristitiam fugit a monasterio, 727.

Cruciantur a Sarracenis septem mo-
nachii, 550.

Crucifixus Christus, ne peccet, sit in
cogitatu, 659.

Cruz Dominica et sanctorum Ruffini
testamentum Astionis, *ibid.*

Cruz

in regni auspiciis erigitur a Josephat,
322. Cruz monachi, timor Dei, 549.
Cruz pro velo erigenda hic naviganti-
bus, 586. Crucis adoratio, 225. Ea.
demonones impediunt, 802. Crucis sig-
num insperantibus omnibus rex A-
benner adoratur, 326. Crucis signum in
mensa, 115 (Crucis signum in ingressu
lituricus, 225, 227. Crucis signum contra
metum demonum suadet Antonius,
40, 42, 45. Crucis signum ab ad-
ventantibus in testimonium Christiani-
tatis exigit Macarius, 228. Crucis sig-
num demonibus terrori est, 286, 317.
Crucis signi vis atque potentia contra
praestigias demonum, 535, 583. Eodem
contra monstrosam bestiam frontem si-
gnat et pellit, 49. Astion demoniacum
curat, 215. Dorotheus venenum superat,
740. Evagrius seram aperit, 764.
Eudoxia puerum paralyticum mutum et
surdum curat, 358. Item energumenum
liberat, 359. Jacobus Nisibita miracula
facit, 792. Limaxus colicos dolores
curat, 845. Item viperas morsus, *ibid.*
Macarius varias pelisit phantasias, 229.
Pachomius demonem pellit, 119. Item
Christum se simulatim denuo fugat,
155. Pastor puerum sanat, 659. Petrus
Galata oculum uxoris praefecti Orientis
sanat, 822. Item oculum matris Theo-
dorei, 823. Simeon Stylites demonem
repellit cum ad igneam curram ascen-
dendum pedem elevat, 173. Zosimas
eodem se munit contra leonem, et se-
curus est, 391. Crucis signo mortuos
se munit Barlaam, 358. Item Pachomi-
us, 158. Crucis signo munit se con-
tra spectra Joannes Eleemosynarius,
182. Item Zosimas, 381. Crucis signo
munitur Copres ignem illaesus pertran-
sit, 755. Helenus episcopus in igne
illaesus perstat, 512. Julianus a veneno
propinato immunis est, 889. Maria
Egyptiaca super aquas Jordanis ambu-
lat, 590. Crucis signum et aqua benedi-
cta quaedam ab edacitate liberata a
Macedonio, 859. Crucis signo et insu-
flatione diabolum vincit Pelagius, 579.
Crucis signo et oratione fugantur dae-
mones ab Antonio, 556. Crucis signo et
oratione aqua maris dulcescit, 914.
Crucis signo et oratione Joannes na-
vem incantatam solvit, 886. Crucis
signo Jesum invocans draconem Jul-
ianus interficit, 802. Crucis signo ne-
glecto in varias diaboli tentationes
incidit sanctus Macarius, 229, 250.
Croceta argenteum tenet manus aua-
choretae mortuus ante vi annos, totus
integer, 887. Cruce purpurea signat
cucullas Pachomius, 758.

Cucullorum usus et significatio, 545.

Cucullus medicus saecularium est, 583.

Cucumerem desideratum quidam
ante se suspendit intactum, ut appeti-
tum suum effrenum castiget, 509.

Cupiditas a tribunali obleganda, 211.

Cura sanctorum in caelis pro vivo-
rum salute, 223.

Curiositas vitanda, 679.

Custodia oculorum. Vide Continentia
oculorum. Custodia seipsum, ne
fures per illos ingrediantur, 611.

Cycephali seu Chanaan, 223.

Cyra. Vide Macedonia.

Cyri regio errore Marcionis imbuta,
840.

Cyriacus princeps latronum periculo
eripitur, infantum intercessione quos
a morte servaverat, 1001. Cyriaco ab-
bati Laurae Calamonis beata Maria cum
Joanne Baptista et Evangelista appa-
ret, 875. Cellam ejus ingredi eadem
beata Maria recusat, propter Nestorii
libros, *ibid.*

Cyrilli prudentia ut senem ab errore
de Melchisedech revocaret, 636.

Cyriaco de generatione posteriore
responsio, 646.

D

Dactyli cibus Onuphrii, 102.

Daemon diversis formis apparet; ado-
lescentis specie Abraham in eremitis, 148;
item abbati Isaac Thebaeo, 910; Aethio-
pis forma Antonio, 37; Apollonio, sive
Apollini, 747; Macario Alexandrino,
567, 598; similitur seni cuidam, 904;
Aethiopsae instar juveni cuidam, 870;
angeli specie Abraham eremitae, 148;
item Simeoni Stylitae, 171, 172; item
alteri cuidam, 623; item Joanni, 745;
In Christi effigie Pachomio, 135; item
akeri cuidam, 628; et Valenti, 753;
feminae specie Pachomio, 116, 149,
155; Macario Romano, 321; Apelli,
755; puero cuidam in Scythia, 575; io-
minis forma Macario, diversa vescula
circumferentis, ex quibus se fratribus
in solitudine gustum praebiturum dice-
bat, 510, 637, 668; monachi instar cui-
dam seni in Rithu, 898. Daemon timet
non iracundum, 569. Daemon fugatur
oratione et psalmi cantu, 119, 148, 149,
645; item signo crucis, 119, 215, 552;
item Jesu et Christi nomine prolato,
156, 148; item cruce, oratione, jeju-
nio, et recursu ad Deum, 257; signo
crucis et insufflatione, 579; oratione
et signo crucis, 556; signo crucis et
aqua benedicta, 859. Daemon a Christo
ut passer iracundus tenetur, 42. Daemon
Christi potentiam constituit, 46. Daemon
superatur ab Abraham eremita,
148, 149; item a Jacobo, 842, 845.
Daemon dormienti in oratione Hilarioni
insultat, 76. Daemon prolixam latentem
Hilarionem, 85, 84. Daemon praesente
Pachomio obmutescit, 114. Mulieris
afflictae specie Pachomium fallit, 116.
Ad preces Pachomii et psalmi cantum
instar fumii evanescit, 149. Item signo
crucis pellitur, *ibid.* In Christi effigie
Pachomio apparet, 135. Cum clamore
et fetore recedit, *ibid.* Eidem pulcher-
rimae mulieris instar se offert, *ibid.* Pach-
omio subditur, 155. Ignorat futura
contingentia in sua causa, *ibid.* Quo-
modo sciat futura, *ibid.* A naturalis et
frequenti rerum eventu argumentatur,
156. Diversimode homines tentat, *ibid.*
Fugatur a Pachomio in Christi nomine,
ibid. Contra Abraham eremitam arma-
tur, 148. Boni angeli specie eum decipere
conatur, *ibid.* Ab eodem nomine
Jesu prolato fugatur, *ibid.* Securi caeli
ejus diffundere tentat, *ibid.* Psalmi
versu recitato fugatur, *ibid.* Adolescentis
specie eidem apparet, 145. Psallit,
149. Oratione fugatur, *ibid.* Victum se
clamat, *ibid.* Latronianum tyrannum
corripit, suffocat, 219. Perpetuo insidiatur,
617. Moysen saeculum obsidet
ob verbum durius contra Macarium dic-
tum, 853. Sub specie humilitatis mo-
nachum ductum decipit ut labatur in
fruitionem, 580, 581. Daemon quod-
dam, quosdam voluntas impugnat, 678.
Daemon mos impudicus, quia arma abji-
cit, 678. Daemon malorum superemi-
nator, 681. Daemon comedens cibos
resolvit, non digerit, 720. Despectus
tentare cessat, 732. Pro Deo superbe
se offert, 735. Ferro ignito abigitur ab
Apelle, 755. Egrediens dat signum,
769. Quare habeat potestatem in crea-
turas, 825. Daemon superbiae instar
Aethiopsae, 37, 747. Daemon carnis
concupiscentiae instar Aethiopsae, 576.
Daemonias et memoriae injuriarum,
910. Daemon ad Gloria Patri evanescit,
898. Horret psalmorum meditationem,
ibid. Forma Aethiopsae psallente senem
saltando turbare conatur, 910.
Daemon. Vide Diabolus. Daemonis vi-
res fregit incarnatio Christi, 135. Da-

monis epus animarum perditio, 150. Dæmonis artes varias videt Pachomius, 808. Dæmonis maior modo persecutio quam olim, 526, 626, 678. Dæmonis astutia declinantis sanctos, 638. Dæmoni nec vera dicenti credendum, 45. Dæmoni suam infirmitatem exprobat Alexander in ribundus ab eo arripuit, 917, 918. Item Evagrius, 764. Item Thallaleus, 855. Dæmonem vicit Macarius: sua fortitudinis, 585. Dæmonem gulosum eiecit Macarius, 720, 731. Dæmonem quem Antonius non poterat, Paulus Simplex eiecit, 731. Dæmonem amatorum magicis præstitiis inductum pellit Macerionius, 850. Dæmones Antonium verberant, 58. Eundem varie exagitant, 59. Ejus accessum impedit conatus, 82. Eundem accusant, *ibid.* Dæmones non natura, sed suo vitio mali, 42. Fallunt affinitate virtutum, 45. Quomodo futura prædicant, 44. Egredienti de corpore anime occurrunt, 310. Ad libidinem incitant, 316. Lugent idem Christi dilatori, 535. Hominum lapsu lætanti, 496, 556, 581. Quomodo expellendi docet Pityrion, 760. Dæmones non plus nocere possunt quam Deus permittit, 554. Dæmonis ob levia peccata obsidebat olim sanctos, 555. Dæmones non audire licet ad bonum invitent, 606. Dæmones dupliciter nos impugnant, exterius et interius, 611. Dæmones instar apum nos circumdant stridentes dentibus, 615. Dæmones de lapsu monachi exsultant, 576. Monachum deceptum rident, 742. Insultant penitentem, 745. In specie angelorum se Joanni exhibent, 715. Martyrum reliquias terrentur, 810, 841. In Theodoretum vociferantur, 910. Non audent appropinquare speluncæ Sophronii, nisi a longe stadiis tribus, 910. Pugnant cum his qui ipsis adversantur, 802. Adorationem crucis impediunt, 892. Dæmonum prociatim varia terribilissima, 38, 42. Dæmonum odium contra monachos et virgines, 42. Dæmonum varietates, 118, 119. Dæmonum catervas oratione profligat Posthumus, 238. Dæmonum tentationes variis temporibus orationis Macario Alexandrino per pueros Æthiopes inter fratres discurrentes ostenduntur, 507, 508. Dæmonum illusio in fratre quodam, cui diabolus in specie angeli ad plures annos apparet, tandem in peritium induxit, 661; in Valente, qui dom se versus cum angelis arbitratur, sacramentorum communionem contemnit, et dæmonem Salvatoris specie sibi apparentem adorat, 735; in Abrahamio, dom ex superbia se a Deo ordinatum presbyterum credidit, 769. Dæmonum consistorium, 556, 580. Dæmonum differentia mente diversa eadem essentia, 720. Dæmones ad tentandum, angelos ad succurrendum Moyses videt, 493. Dæmones ejicienti mira potestas in quodam, qui a dæmone contra vanam gloriam possideri optat, 812. Dæmones immittunt philosophi Antonio, 556. Ter fugantur oratione et signo crucis, *ibid.*

Dæmoniacus quædam oratione et comminatione Antonii liberatur, 54. Dæmoniacæ ex calamita liberatur confessione apud corpus Marinæ, 594. Dæmoniacam voti violatricem sanat Pachomius oleo benedicto, 127. Item dæmoniacam pueri benedicto, 128. Dæmoniacam curat Euphraxia, 589. Dæmoniacam edacitatem curat Macedonius signo crucis et aqua benedicta, 896.

Dæmoniacus liberatur in cella Vitalis, 796. Dæmoniacum sanat Epictetus eje-

cto dæmonio, qui se multorum hereticorum patrem prætebatur, 211, 212. Dæmoniacum signo crucis curat Actio, 215. Dæmoniacum oratione et jejuniis curat Macarius Ægyptius, 720, 721. Dæmoniacum sanat Paulus Simplex sua humilitate, 731. Dæmoniacum sanat Marcianus abvens, 807. Dæmoniacum curat Petrus Galata, 822, 823. Dæmoniacum liberat oratione Adolphus Arabessi episcopus, 901; oratione Andreas, 897. Dæmoniacus curat Antonius, 40.

Damiana, abbatisa solitaria, 899. Damiano diacono Joannes Eleemosynarius negat communionem, donec cum adversariis suo reconcilietur, 187. Damianus discipulus Polychronii leute madefata vivit, 846.

Damnatorum gravissima poena, visione Dei carere, 269.

Daniel discipulus Arsenii, 528. Daniel presbyter ordinatus, in ministerio diaconatus ex humilitate perseverat, 554. Daniel Ægyptius de adulterio iustissime infamatus, 896. Liberatur ab infamia, infatulo xxv dierum patrem enuntiantem, 697. Danielis abbas dictum, 597.

Danti datur et abundat, 610, 617.

David lxxx annis cæle inclusus, 860. Ejus cella igne cælesti illustratur, *ibid.* David latro ad monasticam aspirat, 904. Minatur et jurat malum non admittatur, *ibid.* Omnis virtutis exemplum efficitur, *ibid.* Ab angelo sibi peccata remissa audit, *ibid.* Extra palmarum casum mutus, 808. David oratione ignem exstinguit, 918.

Davidus Eusebii discipulus nunquam excaudit, xlv anni absque ira vivens, 812. (L virorum prælectus, *ibid.* Animo semper et vultu tranquillo, 812, 813. Ne quidem accepta contumelia mutatur, 813.

Debitum non rigide exigendum, 667.

Decretum patrum de canone psallendi, 515.

Dedicatur ecclesia ab episcopo, 525.

Deficientes a monasteriis pessimi, 734.

Defuncto honores immerito exhibiti in dolores cedunt, 129. Defunctorum commemoratio tertie, et quadragesime, 673, 729.

Delicula vocatus Antonius, 37.

Delicia monachis declinandæ, 658.

Delicia libello notanda, 50.

Demetrius Romam petit, 709.

Deposuit ubi sit, mortuus indicat, Macario orante, 630.

Desertio status perfectioris oritur ex negotiorum implicatione, 707.

Desertor vocationis a dæmone invaditur, 542. Desertores monasteriorum pessimi, 731.

Desertum fidentibus fructus producit, 755.

Desiderium incredibile Josaphat audiendi bono, 255. Desideria superanda docent Theodorus et Lucius, 545.

Desperandum non esse ob peccata docet Barlaam, exemplo filii prodigi, boni pastoris, Petri lapsi, 257, 268. Desperandum non est in tentatione, 590.

Desperatio cavenda, 742. Desperationis cogitationes superat Isidorus, 516. Desperationis remedia, et quid dæmoni eam suggerenti respondendum, 895. Desperationem post peccatum suadet dæmon, 742.

Detractio fugienda, 257, 607. Cur fugienda, 319. Quomodo vitetur, 672.

Detractiones audiens Machus dormit, 550.

Detractor insigni parabola depingi-

tur, 638. Detractor carnes fratrum manducat, 571. Detractor prodicit, 697. Detractorem munere placat, 688. Detractores mercedem adversatur Pachomius, 125. Detractores odit et excludit sanctus Joannes Eleemosynarius, 188.

Deus ut natura est a nomine videtur potest, 256. Deus verus unus, 261. Deus ex rebus conditis quomodo cognoscatur, 281. Quomodo ex eorumdem rerum conservatione, 281; similitudine navis quæ est sine gubernatore, *ibid.* Deus ex creaturis agnoscitur, 504. Deus super omnia bonum, 291. Deus solus mundus est, 586. Deum plus diligens plus honoratur ab hominibus, 652. Deus, non mammona, eligendus, 616. Deus loquitur nobis multis modis, 808. Deus fortis adiutor, 903. Dei dilectio, 337. Dei auxilium adest, ubi humanum deficit, 591. Dei ignorantia anime caligo est, 263. Dei presentia ubique cogitanda, 609, 611. Dei providentia, divitibus per angelum monentis ut Frontonio seas mittat, 240, 241. Dei providentia cuidam panem divitiis subministrantis, 744. Dei providentia Helleni in deserto mensam parantis, 755. Dei providentia in se confideni panem cælesti subministrantis, 539. Dei providentia novitium monachum in eremo per angelum aqua specie ducentis ad locum annonæ referentem, 587. Dei providentia pabulo deficiente canistrum uris et scibus plenum mittentis Postonio, 760. Dei servitium mirabili modo comparatur in Abiba, 899. Deo fidendum, 532, 619. Sine eo nihil possumus, 697. Deo proximus non læditur, 612. Deo quo quis propior, eo magis se miserum movit, 624. Deo vacandum, 742. Secundum eum interius orandum, 608. Deorum cultus ab Ægyptiis, profectus, 505.

Devotio practica, 530.

Diabolicis insidiis infestatur Antonius, 57. Eas oratione superat, *ibid.*

Diabolus humilitate Siliiani monachi victus, 129. Diabolus Basilio orante coactus chirographum reddit famulo Proterii, 178. Diabolus se in angelum lucis transformans conatur ad superbiam Simeonem Stylitam iudicare, 172. Diabolus sancto Macario Romanæ mulieris specie apparet, 250. Diabolus crucis signum timet, 286. Diabolus suam impotentiam fatetur, 317. Diabolus tentat Josaphat, 251, 252. Diabolus vincitur ab Eudoxia, quæ liborem de plece, 556. Diabolus conqueritur de Nonno et Pelagia, 579. Diabolus pellitur a Pelagia signo crucis et insultatione, 579. Diabolus jam plus persequitur homines quam olim et quare, 526, 626, 678. Diabolus ut monachum quem tam et cella educat, communionem suadet, 588. Diabolus varia tentationum semina serit, 599. Diabolus emissarius Juliani assistit oratione Pabbii, 650. Diabolus presbyterum se smulat, 755. Diabolus distractiones tempore orationis ingerit, 877. Diabolus. *Vide Dæmon.* Diaboli virtus adventu Christi debilitata, 45. Diabolus studet ledere resistentes, *ibid.* Diaboli imbecillitas, 43, 46. Diaboli in bonos odium, 115. Diaboli a Deo defectio, 255. Diaboli in hominum invidia, *ibid.* Diabolus aliquando redimendum censet Origenes, 537, 538. Diaboli laqueos quis evadat, 551. Diaboli præstigia cellam illuminantis, 532. Diaboli artes varie, ad homines subvertendos, 536. Diaboli artes varæ ut monachum a cella extrahat, 587, 588. Diaboli prodromi tres, oblitio, negligentia, concupiscentia, 612. Di-

Leli impetres quis non timeat, *ibid.*

Dicoenetus quant dignitas, 623.

Diaconissarum prima, Romana nomine, Peragiam e baptismo suscipit, 579.

Diaconus ordinatur Basilius a Melethio Antiochie episcopo, 153. Diaconus quidam indignus celebranti actans Spiritus sancti desensusum impedit, 907. Ab altari removetur, *ibid.* Diaconi lips vera penitentia miraculo declaratur, 577.

Diana venationis dea antiquis, 377.

Bidyms oculis orbatus, 711, 944, 886. Quandi vixerit, *ibid.* Sacras Scripturas noverat, licet non didicisset, *ibid.* Mors Juliani apostatae illi revelatur, *ibid.*

Dies primus conversionis semper est observandus, 529.

Differentia eremitarum et monachorum, 10. 6. Differentia inter Deum patrem et carnalem, 212. Differentia legis antiquae et novae, 266.

Dii falsi multi, 264. Dii Aegyptiorum, Isis, Osiris, bruta animantia complura, et caepe, alia, spluz, etc., 307. Dii Chaldaeorum elementa et sidera, 303, 306. Dii Graecorum, Saturnus, Jupiter, Ganymedes, Vulcanus, Mercurius, Aesculap us, 306; Mars, Bacchus, Hercules, Apollo, Diana, Venus, 307; Adonis, 307. Dii gentium non sunt dii, et quare, 308. Dii multi in Aegypto, et unde, 748. Dii Persarum sol, ignis, aqua, ex Mithrone, 583.

Dilatatur a bestis qui peregrinum non liberaverat ab illis, 912.

Dilatatio salutis periculosa, 258.

Dilectio caluta, 96. Dilectio Dei, 257.

Diluvium, 255.

Dio et aeri nudo expositi: Eusebius, 836; Cyra, 833, 836; Limmæus xxxviii annis, 845; Macarius Alexandrinus xx diebus, ut somnum superet, 722; Macarius junior homicida tribus annis in solitudine, 718; Marana, 855, 856; Maro, 853.

Diocles e philosopho monachus, 767.

Dionysius presbyter reprehendit Pachomium, quod ab aliis separet hospites, 126. — Dionysius Seleucia episcopus, et quid sub eo acciderit, 883.

Discendi ardor, 610.

Discipulus Macarii plagis afficitur, 118. Discipulus patientia magister evadit, 632. Discipulus Sisinii in eodem cum illo dum sepelitur sepulcro quiescit, 889.

Disco argenteo objecto tentatur Antonius, 59.

Discretio Abraham eremitæ ut neptis suae animam salvet, carnes libere comedentis, 371. Agathonis in vestibus, 512, 687. Joannis Nani, aquam, aliis recusantibus, accipientis, ne dator contristaretur, 599. Mathois, leve opus et continuum, gravi quod cito absolvitur praefertentis, 585. Patria cuiusdam orationem et abstinentiam magnis laboribus praefertentis, 580. Silvani, lapsi monachi animam salvat, 605. Discretio securis est quas arborem dejicit, 602.

Discretio in jejuniis quae et qualis, 603. Discretio viam regiam docet, 552. Virtutum genitrix et custos, *ibid.* Discretio in omnibus operibus necessaria, 606. Discretionis et prudentiae exemplum singulare discipuli magistrum continentis ab iracundia, et postea a magistro laudati, 501, 802. Discretionis defectu immolaret filium a diabolo deceptus nisi elapsus auferret, 532, 533. Discretionis defectu Heron cadit, 332. Discretionis defectu alius monachus circumcidit seipsum, 533. Discretionem Paulus a mulieribus abhorrens

docetur, dum seminarum minus erium cogitur a mittere, 553. Discretio u servatur comedens, nolens olatum cibum, sed a Deo exspectans, moritur, 512. Discretionem spirituum clarus Antonius, 45, 47.

Dissensiones cavendæ, 237.

Distractio facile contingit, 606. Non distrahi in oratione magnum, majus in pallendo, 609. Distractiones si a Deo volis impotentur, quis salvabitur, 609

Distractus quidam nunquam in oratione fuit, 891.

Diversa daemonum nequitas, 42, 43, 45.

Diversimode in via Domini ambulatur, 365.

Diversitas monachorum priorum et posteriorum, 657. Diversitas abstinentium, 663.

Divinatio contemnenda, 44.

Divina auxilium adest Macario laboranti in litare et fatigato, 532

Divites veri, 284.

Divitiae ad cœlum per manus pauperum mittendæ, 276.

Docens, et non faciens, puteo similis, 601.

Doctorem salutis pro patre Simeon Stylites habet, 179.

Doctrina Christianorum a Christo originem ducit, 308. Doctrina evangelicæ vis, 36.

Documenta salubria, 531.

Dominico die angelus communionem desert Omphrio, 192.

Domina continuo lacrymans, 836. Tempus ornatum suadet, *ibid.* Lente madefacta vivit, *ibid.* Vultum celat, *ibid.* Athletas animat, *ibid.* Monachus suppedit necessaria, 857. Varia per orbem ejus monasteria, *ibid.*

Domitius lectus curat ægrotos, 762, 968.

Dona in sanctis viris varia, 796.

Dormitans in spiritali colloquio divinitus increpatur, 752.

Dormitiori ratio, 237.

Dorotheus lx annos versatus in spelunca, 709, 945, 983. Palladius ei in disciplinam traditur, 709, 983. Item Heraclides, 945. Ut affigat corpus continue laborat, 710, 943, 985. Mambis sibi victum parat, 710, 943, 985. Somnum superat modo mirabili, *ibid.* Crucis signo venenum superat, *ibid.* Dorotheus inclusus rector virginum, 735.

Dorotheus pecuniam contempit, 767.

Draco ab Hilarione crematur, 81.

Draco adorat Simeonem Stylitem, 175.

Draco curatur a Simeone Stylite, *ibid.*

Draco mulierem torquet, 226. Draco precibus Amun rumpitur, 732. Draconem ingentem sancti viri non horret, 751. Draconem illæsus transit Cosmas, 873. Dracones custodiant a latronibus ostium Amun, 732.

Dracontius episcopus confessor, 82.

Dua in Christo natura, 519.

Duo adolescentes delictiosi probantur a Macario. Vide Macarius.

Duodennis est philosophus Basilius, 152.

Duplum restituit Deus Joanni Eleemosynario, 193.

Dura increpato monachum dejicit ad egressum, 875. Dura mundo sanctis viris suat suavia, 796.

Dux quidam Palestinæ ab ingressu sancti Sepulcri areatur ab ariete ob haresiam Severianam, 876. Resipiscens admittitur, *ibid.*

E

Ecclesia penitentiae Antiochie, 175. Ecclesia asylum, 194. Ecclesia crystallina admiranda, 227. Ecclesia

ab episcopo dedicatur, 327. Ecclesia maxima in nomine Nitriae, 713. Ecclesiam afflictionem praevideit Antonius, 57. Ecclesiam thesaurus Deus tuetur, 184, 185. Ecclesiae pecunia injuste acquisitæ admista perit utraque, 183. Ecclesiae matris descriptio ex Canticles, 223. Ecclesiae frequentatio a tribus et quatuor millibus, 474. Ecclesiam frequentat Antonius, 36. Ecclesiam extruit Abraham ex suo patrimonio, 146. Ecclesiam frequentans operarius ditior sit non vacante, sed semper operante, 302. Idem prouoveatur a presbyterum, *ibid.* Ecclesiam ingredium diversos status Paulus Simplex videt, 525. Ecclesiam extruxit in Sinai Julianus Sabas, 805. Ecclesiam non deserere iam Simeon Julianum monet, 890.

Elacitas daemoniaca curata a Macedonio signo crucis et aqua benedicta, 830.

Edunt propter Deum monachi praeter consuetudinem, 527.

Egredientes ante Iustam missam dextra corrigit Joannes Eleemosynarius, 201.

Electio quid, 277. Varietas ejus pulchra similitudine a fountibus desumpta probatur, 278.

Eleemon in omnes misericors, 771. Parturienti subvenit, *ibid.* Libros vendit ut pauperibus subveniat, 772.

Eleemosyna, virginis specie oliva coronatae sancto Joanni Eleemosynario apparet, 182. Eadem morientem suscipit, 203. Eleemosyna Onnubrii, 105.

Eleemosyna Joannis, 117. Eleemosyna palatium in caelo parat, 194. Eleemosyna quae in pauperes confertur, a Christo tanquam sibi exhibita suscipitur, 278. Eleemosyna optime pauperibus impenditur, 601, 602. Eleemosyna danda potius non consanguineis, 607.

Eleemosyna sine mensura danda, 616. Eleemosyna in vero mendicis miraculo firmata, 616. Eleemosyna danda in hilaritate, 766. Eleemosyna Eleemonis libros vendentis ut pauperibus subveniat, 772. Eleemosyna non ex naturali affectu, sed ex pietate danda pauperibus, 809. Eleemosyna aus quidquid manu lucratur in templo erogantis, 900. Lupini inde amplius dulcescunt, *ibid.* Eleemosyna Zenonem imp. a poena liberat, 915. Eleemosyna mulieri misera praestita Moschum e carcere liberat, 920. Eleemosyna. Vide Petrus Telouarius et Seraphion. Eleemosyna arte excogitata mirabili, verecundo et pauperi a iolascanti exhibita ab Apollinari, 925, 926. Eleemosyna defraudatio impendit compensationem, et scriptam delet, 184. Eleemosyna fictivæ pulchrum exemplum, 199. Eleemosyna pretium Deo committendum, 715. Eleemosyna merces transmittitur chirographo, 194. Eleemosyna obtinenda modus dividuus, 189. Eleemosyna nomine utiliter pauperibus datur hereditas, 611. Eleemosyna virtus stanaum in argenteum convertit, 183. Eleemosynam rogatus, tacite dat, quia alud non habet, cruculcan argenteam, 180. Eleemosynam remuneratur Deus, experitur Joannes Eleemosynarius captivum, 182. Eleemosynam pauper dans monachis ditatur, 616. Eleemosynam in cœlum praemittere pulchra parabola docetur, exemplo hominis uno anno regnantis sibi ipse interea providentis, 275, 276. Eleemosynam laudat maritus Euphrasia, et liberalitatis exemplum insigne, 531. Eleemosyna subtracta benedictio subtrahitur, 387. Eleemosyna Josaphat in pauperes, 524, 528, 531. Eleosmog

nae pro defunctis offeruntur, 551. Eleemosyna largæ Olympiæ, 779. Eleemosynas suas beate Mariæ virgini ascribit bea vs. Leontius, 879.

Eleemosynarii Joannis beatitudo animæ variis visionibus ostensa, 265. Eleemosynarii filius qui Christum curatorem elegerat divitem filiam, Deo sic disponente, uxorem accipit, 923.

Elementa Arianismum detestantur, 55. Elementa non sunt dil, 305.

Elephantiacus xv annos optime habetur ab Eulogio, 673, 728.

Eleutherius martyr lectorem sæpe monitum et flagitiose viventem puniit, 905.

Elevatio Eucharistiæ, 155.

Elias exemplum vitæ monasticæ, 58.

Ejus exemplo ad orationem incitatur Onuphrius, 1006. Elias et Joannes Baptista principes vitæ monasticæ, 17, 811.—Eliæ abbas congregatio, 391.

Eli s lxx annis vivit in solitudine, 716. Integras hebdomadas jejunit, 747. Claret signis et medicamine cum ex esset sanctorum, 747. Elias monasterium virginum œdificat, 755. Rector xxx virginum tentatorem voluptate, *ibid.* Fugit metu lapsus, 755. Curatur ab angelis a famite, *ibid.* Elias hospitalk, cui Deus multiplicat panes, 770.—Elias archiepiscopus Jerosolymorum Joannem monachum ordinari vult episcopum, 835.—Elias abbas tentationem carnis superat (territis visionem mirabilis, 866.

—Elias episcopus Jerosolymitanus a vino abstinet. ut solebat cum esset monachus, 870. In exsilium mktitur, *ibid.*—Eliæ solitarii dictum, 877.

Elogia Nicolai pape, 178, 179.

Eloquens vitæ perversæ, daemones imitator, 766.

Elpidius habitat in spelunca, 769. Annis xxv comedit tantum Sabbatis et Dominicis, 761. Illiusus scorpionum calcet, *ibid.* Sarmentum ab eo plantatum erescit in vitem, *ibid.* Vix ossibus hæret, *ibid.* Se super ad Orientem conversus, *ibid.*

Emilis ab occiso responsum eli fit ut innocenter servet, 650.

Emergentium et emergentium liberantur. Vide Dæmoniackus et Dæmoniacæ.

Ephræm in spiritu Basilium videt instar columnæ ignis, 160. Eum spiritu prophetiæ Basilium agnoscit, 161. Viso Basilio offenditur, *ibid.* In Basilio linguam igneam videt, *ibid.* Græce loquitur precibus Basilii, *ibid.* Sacerdos ordinatur, *ibid.* Ejus patria Idessa Syria, 167. Pueritia, *ibid.* Ex ore pueri vitis visi parentibus omnem regionem replere, *ibid.* Ereum incolit, *ibid.* Alia visione, quis futurus fons sermoni ostendit, *ibid.* A visione quantum sit Ephræm agilis senex docetur, *ibid.* Ed-ssam colit, 168. Orat ut hominem olivam habeat quo cum disserat de Scripturis, *ibid.* Occurrit illi mater, *ibid.* Responsum megetricis pulchrum, *ibid.* Scor um illi insidiat, *ibid.* Respondet argute: Deum erubescere oportet plus quam homines, 168. Prudenter impudicam corrigit, 168, 598. Cæsaream venit ad Basilium, 163. Videt columbam Basilio suggerentem concionem, *ibid.* Irasci nescit, *ibid.* Solo aspectu modestiam docet, 169. Testamentum facit, *ibid.* Moritur, *ibid.*—Ephræm collega Abraham monachi, 509. Suam miseriam deplorat, 572, 573. Actuum suorum a se rati nem exigit, 575. Oratio ad Deum, 768. Ephræm occurrit esuriantibus, 768.

Ephremius patriarcha Antiochenus hæreticorum in causa filii ad ignem perstat, 875. Ejus stola in igne perstat

illæsa, *ibid.*—Ephra nims comes publici œdificia relicit, postea fit episcopus, 871.

Epictetus, tempore Diocletiani, 211 et 223. A puero pius, 211. Miracula facit, *ibid.* Sacerdos ordiatur, *ibid.* Paralyticum xv annorum inunctum sanat, 211. Dæmoniackum sanat, qui se multorum hæreticorum patre in proietur, 212. Cæcæ lumen restituit per tactum oculorum, *ibid.* Astionem adulescentem convertit, *ibid.* Fugit in Scythiam, 211. Sanat xv annis surdum, mutum, et aridum, *ibid.* Homines supra mille convertit, 215. Spiritus in os pueri, *ibid.* Comprehenditur a Lætroniâ duce, 216. Aetas ejus et forma, *ibid.* Varie loquitur, 216, 217, 218. Astionem juniorem ad cautelam martyrio prius offert, 219. Capite plectitur, *ibid.* Corpus ejus splendet, 219.

Epiphania festo communicat Evagrius, 761. Epiphaniæ festo in Cæsariensium civitate baptisterium sudat, 953.

Episcopatu relicto Sisinnius vitam solitariam amplectitur, 839. Episcopatum renuit Zozimas, 891.

Episcopus ecclesiam dedicat, 535. Episcopus quidam architectis servit, 871. Columna ignis super caput ejus apparet, *ibid.* Ephremio comiti episcopatum prædicat, *ibid.* Episcopus Romellæ falso apostolus ponit em Agapitan accusatus carceri traditur, 907. Visione ejus innocentia docetur, *ibid.* Episcopum Heleam plus quam decem mille viri comitantur, 541. Episcopi duo mortui, mortuo Joanni Eleemosynario cadunt medium locum in sepulcro, 805.

Epistola Joannis Eleemosynarii compungit Nicetam patriam ablatorem thesauri ejusdem, 181. Epistola maledicti ad diabolum, 136. Epistola Leonis super tumulum sancti Petri posita apostolice manu emendatur, 906.

Equum apparere quidam feminam factu præstigiis, 720.

Equum imperatoris ægrum aqua et oleo signo crucis benedicto curat Aphraates, 821.

Eremitæ debet esse doctor, 605, 675. Eremitæ duo nudi Maca occurunt, 635. Eremitarum fortitudo, 1008. Eremitarum protector D. us, *ibid.* Eremitarum adiutores angeli, 101.

Ero contemnit Macarum fastu, 754. Ejus abstinentia potentiosa trinum mensium, excepta sola Communione, *ibid.* Ejus memoria incretibus, *ibid.* Labitur in omne genus viti rum, *ibid.* Resipiscit, moritur, *ibid.* Ero. Vide Hero.

Eruditio mandana virtutum retardatio, 596.

Esca charitatis jejunium non frangit, 507.

Esurians stimulos carnis superat, 577.

Evulvus præceptor Basilii, 155. Ejus testimonium de Basilio, *ibid.* Ad fidem Trinitatis convertitur a Basilio, et baptisum expetit, 154. Cum Basilio societatem contrahit, *ibid.* Bona sua pe erogat, *ibid.* Antiochiam venit, *ibid.* A Libanio ad Iuliam mensam invitatur, 154. Lautibian respuunt, *ibid.* Pane et aqua vivunt, *ibid.* Jerosolymis sacra loca visitat, *ibid.* Ab episcopo Jerosolymitano baptisum postulatur, *ibid.* Baptizantur, 155. Confirmantur, et sacram communionem accipiunt, *ibid.* Revertuntur Antiochiam, *ibid.* Deinde in Cappadociam redeunt, *ibid.* Adventus eorum divinitus innotescit Eusebio Cæsariensi episcopo, *ibid.* Honorifice ab eodem excipiuntur, *ibid.*

Eucharistia celeste mysterium, 122.

Eucharistia forma infantis Judæo apparet, 156. Eucharistia natura est corpus Christi, non figura, 635. Revelationem petit senex ea de re dubitans, *ibid.* In Eucharistia instat pueruli apparet Christus, *ibid.* Christus in specie panis nature humanæ se accommodat, *ibid.* Eucharistia fons animæ scienti, 638. Eucharistia digne sumentibus lux, indignæ ignis exurens, 648. Eucharistia omnibus carnalibus cibis præmittenda, 715. Eucharistia Catholici in ollam ferventem misa integra manet, Severiani panis statim consumitur, 809. Eucharistia a Severiano in lutum proiecta coruscet, *ibid.* Eucharistia Ecclesiam catholicæ colmos et spicas germinat hæreticum Severianum convertit et multos alios, 885. Eucharistiæ fides a Basilio docetur, 155. Eucharistiæ perceptio diebus Dominicis, 210. Eiusdem effectus, *ibid.* Eucharistiæ fidei explicatio, 286. Eucharistiam servat Basilium in columna aurea super altare, 156. Eucharistiam aversatur qui se daemone devoverat, 157. Eucharistiam sumit sancta Maria Ægyptiaca in templo sancti Joannis Baptiste juxta Jordanem, 588. Eucharistiam ad se differri in sacro vase dignatur petit sancta Maria Ægyptiaca, 589. Eucharistiam sumit Maria Ægyptiaca ante obitum, 510. Eucharistiam ab angelo accipit Marcus, 721. Eucharistiam ælis cibus Apollo fratribus semper præmittit, 730. Eucharistiam sumendo consequitur remissionem peccatorum, 751. Eucharistiam Theoforetus coelicit in manibus diaconorum loco altaris, 857. Eucharistiam sumit die Dominica a choreis, 887. Idem mortis suæ pascens, eadem ante obitum se munit, *ibid.* Eucharistia sola pascitur Joannes, 735.

Eugenia (S.) virgo et martyr, 510. Parentes ejus, *ibid.* Docetur philosophiam, 510. Respuat Aquilii consiliis filii conjugium, *ibid.* Philosophorum sectas aversatur, 511. Curat se in virilem habitum attonderi, *ibid.* Petit Christiana fieri, 512. Ab Heleam episcopo etiam mutato habitu agnoscitur, *ibid.* Alexandriae tanquam perditam plaugitur, 543. Fit ei simulacrum tanquam dæm, *ibid.* Catalogo virtutum ejus, *id.* Cogitur præesse monasterio, 545. Viliissima obit munera, *ibid.* Precum horararium studiosissima, *ibid.* Melanctiam a quartana oleo sacro curat, *ibid.* A Melanctiam incesto amatur amore, 544. Fortiter resistit, *ibid.* Falso accusatur attentati stupri, *ibid.* Catenis victa sistitur præfecto, 544. Ejus preces responsio ad objecta, *ibid.* Falso Testimonio respondet, 545. Sexu suo omnes criminales confondit, 545. A parentibus agnoscitur, 545. Monasterium virginum struxit, 546. Virgines Romæ congregat, *ibid.* Et Deus revelat instans martyrium, 547. Ejus oratio ad Christum, *ibid.* Ejus exhortatio ad virginitatem et ad martyrium, *ibid.* Eiusdem præclarum de castitate Ecclesie testimonium, 548. Ad templum Diæ ducitur, *ibid.* Eius oratio, *ibid.* Ad ejus preces templum Diæ corrumpit, 548. Jubetur ab imperatore præcipitari in Tiberim, *ibid.* Præcipitata non mergitur, *ibid.* Illæsa manet ab igne thermarum, *ibid.* A Christo in carcere pascitur, *ibid.* Gladio percussatur, *ibid.* Matri Claudie apparuit post mortem, et mortem prædicat, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulalius ex humilitate aliorum fratrum delicta in se recipit, 502. Eus matula in igne perstat illæsa in testimonium veræ humilitatis, 505. Ut gloriam æternam consequatur, temporalem fugit, *ibid.*

Eulogius presbyter, discipulus Joannis archiepiscopi, biduanas jejunans, 592; aliquando integra hebdomada, *ibid.* Pane et sale vicitur, *ibid.* Eulogius Alexandrinus escholasticus et monachus, 673, 728. Mutilatum membris recreandum suscipit, *ibid.* Mira ejus in mutilatum humanitas, 671, 728. Consulti Antonium de mutilati matris, 674, 728. Moritur uterque, 675, 727. Eulogius presbyter mentes communicantium agnoscit, 472, 760. Singulis edicit, *ibid.* Eulogius Alexandrinus episcopus templum Juliano martyri mirabili visione erigere jubetur, 905, 906.

Eunomia, filia Avitæ, 775.

Eunuchus Appraati nihil intentans in balneo suffocatur, 820.

Euphemius episcopus Constantinopolitans in exilium ab Anastasio ejicitur, 872.

Euphrasia (S.), seu Euphraxia, virgo, 351. Ejus parentes, *ibid.* Respondetur anno quinto diviti senatori, 352. Cum matre clam Ægyptum petit, *ibid.* Infantulæ piæ et religiosæ desiderium, 355. Septennis Dominicanæ imaginem osculatur, et Christo se devotæ, *ibid.* In lui vestre monachali, *ibid.* A sponso repetitur, 354. Ejus ad imperatorem epistola, *ibid.* Bona sua in pauperes distribuit petit, *ibid.* Ejus epistolam imperator senatui legit, *ibid.* Duodecennis pia in monasteria exercitia, *ibid.* Tentatam abbatissa corroboret, 355. Tentationem aperit abbatissæ, *ibid.* Abstinentia munitur, *ibid.* Quatriduo jejunit, *ibid.* Vicenies iterum tentatur, *ibid.* Obedit simpliciter etiam in arduis, *ibid.* Pistrini opere exercetur, *ibid.* Otiosa iterum tentatur, *ibid.* Etiam occupa tissima nullis deest divinis officiis, *ibid.* Denuo tentatur et ab abbatissa confirmatur, 356. Tota septimana jejunit, *ibid.* Toto anno nunquam sedere visa, *ibid.* Eam æmula Germana exercet, *ibid.* Humiliat se coram aulatrice, *ibid.* Pro eadem abbatissam deprecatur, *ibid.* A diabolo præcipitatur in puteum, *ibid.* Christi adjutorio evadit, *ibid.* Laborem contra diabolum duplicat, *ibid.* Se imprudens vulnerat, 357. Læsa opus explet, *ibid.* Rursus læditur instigante diabolo, *ibid.* Non cessat ab opere, *ibid.* Præcipitatur e solio a demone, sed illæsa, *ibid.* Facies ejus conspersa ferventi oleculo non læditur, *ibid.* Puerum paralyticum mutum et surdum signo crucis curat, 358. Emerguntæ ministrat, *ibid.* Eisdem prævalet et abbatissa virga minatur, *ibid.* Iterum Germanæ anulanti succurrit, *ibid.* Rursus ministrat emerguntæ, *ibid.* Potestatem accipit a Deo dæmonem expellendi, 359. Baculo emerguntam pulsat, *ibid.* Oratione dæmonem pellit, *ibid.* Eo simplius se humiliat, *ibid.* Ejus vicinam morem prævidet abbatissa, *ibid.* Soli in ei præparatum in cælo videt abbatissa, 360. Ejus profunda humilitas, 360. Infirmatur et fertur in oratorium, 360. Orat omnes sororum in extrema hora petit, 361. Efflat animam tricennis, *ibid.* Sepelitur in suæ matris sepulchro, *ibid.* Multa miracula eduntur ad sepulchrum ejus, *ibid.* Ejus abbatissa simul eldormit in Domino, *ibid.*

Euphraxia Antigoni uxor mater Euphrasie, 351. Vidua filiam Euphrasiam commendat imperatori, 352. Secundas nuptias respicit, 352. Cum filia clam Ægyptum petit, 352. Interiorem Thebaidem penetrat, *ibid.* Monasteriis oblationes offert, *ibid.* Thymiama offert et cereos, 353. Preces petit pro marito mortuo, *ibid.* Coram Dominica

immagine filiam abbatissæ tradit, 353. Ejus sobrietas et virtus, 354. Eius mors prædicitur ab abbatissa, *ibid.* Moritura filiam instuit, *ibid.*

Euphrosyna virgo, 365. Ejus parentes, *ibid.* Mater ejus sterilis, *ibid.* Orationibus abbatissæ impetratur, *ibid.* Septennis baptizatur, *ibid.* A multis in uxorem expetit, 365. Respondetur, *ibid.* A suo patre orationibus abbatissæ commendatur, *ibid.* Euedicatur ab abbatissa, *ibid.* Investigat monasterii mores, 364. Et monachus suadet virginitatem et sexus dissimulationem, *ibid.* Accessit curat monachum ex monasterio Theodosii abbatissæ, 364. Instuitur a senæ monacho, *ibid.* Tondetur, et scheniate monachico induitur, *ibid.* Simulat se eunuchum, et ad monasterium festinat, 365. Admittitur, *ibid.* Smaragdum se nominat, *ibid.* Ejus pulchritudine diabolus abuti nititur, *ibid.* Solitudo præscribitur, ne aliis scandalo sit, 367. Oratio manifestetur et prævalet, 366. Patrem bonis sermonibus instruit et consolatur, *ibid.* XXXVIII annis solitaria in cella vixit, 366. Patri se revelat, 367. Moritur, *ibid.* Unoculo oculum restituit, *ibid.*

Eusebius episcopus Cæsariensis divinitus cognoscit Basilii et Eubuli adventum, 455. Honorifice eisdem excipit, *ibid.* Divinarum Scripturarum intelligentiam in iis miratur, *ibid.* Moritur, *ibid.* Eusebius Marciani æmulator, 809. Ejus austeritas se ro corpus constringendi primo xx librarum, inde adjicit, inde lxxx. *ibid.* Patruus ejus Marcianus, 810. Perpetuo inclusus, nulli loquens, 811. Curam gregis monastici suscipit, *ibid.* Vultu solo negligentes corrigit, *ibid.* Jejuniium et tium et quatuor dierum servat, *ibid.* Singula corporis membra docet componere, *ibid.* Oculos custodit, *ibid.* Zona ferrea et collari se deprimit in oculis evagatur, *ibid.* Pugna ejus spiritalis, 812. Successores Juliani se eidem submitunt, *ibid.* Ejus discipuli per totum orbem dispersi, 813. Eusebius sub dio vivit, 836. Pelle vestitur, *ibid.* Cicere et fabis vivit, *ibid.* Mira ejus mortificatione, *ibid.* Aversatur conversationem terrenam, 836. Cellæ aditum obstruit, *ibid.* Caricis xv transigit Quadragesimam, *ibid.* Moritur, *ibid.*

Eustathius lector injuste accusatur de stupro, 777. Deponitur ab officio, *ibid.* Oratio ejus ad Deum, 778. Eum purgare cogit calumniatrix in partu laborans divino iudicio, *ibid.* Innocens manet inclusus iustarum penitentis, 778. Ad ejus cellam pergit episcopus, *ibid.* Ejus precibus parit calumniatrix, *ibid.* Eustochium sacæ Paulæ filia, cum x virginibus vivit, 775.

Eustochius interpres Vitæ sanctæ Pelagiæ, 376.

Evagrii Mararii discipuli interrogatio, 596. Ejus dictum, 594. Evagrius Origenista lector a Basilio creatur, 765. A Gregorio Nyseno ordinatur diaconus, *ibid.* Versatur apud Nectarium Constantinopolitanum, *ibid.* Agitur concupiscentia in feminam, *ibid.* Visione terretur ab amore, *ibid.* Angelus specie amici intimi eundem solatur, 765. Jurat se migraturum ad evitandum periculum, *ibid.* Venit Jerusalem, et a Melania excipitur, *ibid.* Rursus ad sæculum redire tentat, *ibid.* Morbo revocatur, *ibid.* Anictu monastico induitur, 764. Victus ejus ratio et tenuitas, *ibid.* Scribit Contradictoria, *ibid.* Frangit dæmonum impetus, *ibid.* Crucis signo seram aperit, *ibid.* Prædicit futura, *ibid.* Crudis oleibus et aqua vicitur, *ibid.* Peregrinus

maulit esse quam episcopus, 650. Epiphaniæ festo communicat, 714. Patrem suum immortalem dicit, *ibid.* Evagrii heretici cellam inhabitans monachus se suspendit, 916. Evagrius philosophum ad fidem conatur Synesius adducere, 925. Torquersatur Evagrius de resurrexione, *ibid.* Tandem cum familia baptizatur, *ibid.* Aurum Dro per pauperes seniori dat cautionis chirographo a Synesio accepto, *ibid.* Curat se cum chirographo sejeliri, *ibid.* Mortuus satisfactum sibi a Christo renuntiat, *ibid.* Testatur id chirographo in manu ejus in sepulchro invento, 925. Servatur miraculosum chirographum, *ibid.*

Evangelicus Scytharum pontifex, 218. Parentes Astionis baptizat, 225. Evangelicorum consilium, applicare res suas, 276.

Evangelii via, virtus, atque duratio, 320. Evangelium vendit Serapion Siondonus, ut succurrat pauperibus, 191. Evangelium vendit Besiron, 772.

Eversionem Sinæ docet Orentius inverso sago, 899.

Evaluatio boni operis punitur, 167. Exaltatio sanctæ crucis Jerusalemis celebris, 386.

Examen scientiæ bis in die, 611. Examen suarum actionum, 375.

Excommunicantur casrantes se ipsos, 425.

Ex omniuniculo vinculum sacerdotum, 858.

Excommunicatus monachus mortuus absolvitur et liberatur, 925.

Exemplis potius quam præceptis ad virtutis studium trahitur, 242.

Exercitia religiosa circa Jordanem, 385. Exercitiis virtutum fornicationis tentatio superatur, 575.

Exhortatio Basilii ad Libani discipulos, 154. Exhortatio ad eleemosynam sancti Joannis Eleem synyris, exemplo Petri Telonearii, 191. Exhortatio pii principis ad regem Abenner, pro monachatu et fuga sæculi, 246.

Exorcismus baptismum præcedit, 378.

Experimento homines probatiores fiunt, 601.

Exponitur summa doctrinæ Christianæ, Zardane audiente, 230.

Exstirpanda vitia paulatim optima similitudine docetur, 396.

Exstirpatio pellit dæmonem, 419.

Extensis manibus orat Josaphat, 339.

Exterior homo dum patitur, viget interior, 865. Exterior homo bene custoditus custodit interiorem, 612.

Externo habitu æstimandi homines non sunt, 254.

F

Facies hilaris puræ mentis indicium, 157. Facies Abraham puritatem animi indicat, 149. Faciem nec pedes lavit Abraham, *ibid.* Facies non mutatur abstinentia, 430.

Facilis in colum vis, 287.

Facta verbis responderi debent, ne fontes simus qui alios lavant, 527. Facta docent, non verba, 607.

Falsa religionis varia genera, 255. Falso accusans sanctam Marinam, a dæmone arrepta apud defunctæ corpus liberatur, 394.

Falsum crimen alteri imponentium punit Deus, 625. Falsum testimonium. ancillæ contra Eugenium, 345.

Familiaritas cum abbate non querenda, 629.

Famula Dei fratrem suum videra detrectat, 304.

Fanulus domine suae exitum parans, a beata Maria virgine in pedibus, aspersum interfecit, 883.
 Fastidium initium recedendi a Deo, 405.
 Febri Juliani prece pellitur, 805.
 Felix abbas dicit non esse filii sermonem, quia in aliis non videret operationem, 566.
 Femina libidinibus dedita resipiscit, 159. Peccata sua in charta scripta et bullata Basilio offert, *ibid.* Femina secretum bonum opus Vitalii evulgans a daemone possidetur, 187. Femina vi o periculosa, 515. Femina cavenda monacho, 742. Femina fugienda, nec manducandum cum ea, 660. Femina quaedam ne fratri euidam scandalo sit, conspectum ejus fugit, 930. Mentione feditatum mulierum tentationem a fratre abigit, *ibid.* Feminae amor amoris aliarum rerum superat, 525. Feminae specie admissum a superbo monacho spectrum blanditiis eum decipit, 454. Feminae damnes vocantur, 505. Feminarum specie insidiantur daemones, 775. *Vide* Daemon. Feminas propinqua visitare cum seue, 124. Femina. *Vide* Mulier.
 Feneratores tres perniciosi, avaritia, gula, luxuria, 161.
 Ferro ignito daemone feminae specie sibi apparentem abigit Apelles, 753.
 Fertilem facit sterilem montem Jacobus sua habitatione, 288.
 Ferventem spiritu daemones fugiunt ut muscae ollam ferventem, 531, 682.
 Fervor Simeonis Stylitae, salutis: mor et monasterii, 170. Fervor novitius omni tempore servandus, 596, 685. Fervorem assumit quidam frater ante mortem, 864.
 Festum Passionis et Resurrectionis, 808. Festa martyrum celebrat Maris, 857.
 Fetorem peccati odorantur angeli, 637. Fetore cadaveris monachus concupiscentiam vincit, 576.
 Ficus deferentes adolescentes malum mori quam consumere, 551.
 Fidelitas Philagrii, 583.
 Fidendum Deo, 649, 651.
 Fides, spes, caritas, tres lapides pretiosi, 149. Fides, spes, caritas semper sicut in mente, 688. Fides ex Evangelio, 259. Fides sola non sufficit ut quis ad Deum ascendat, 245. Fides sola ad salutem non sufficit, 502. Fides ardentem cibarium ingressum servat, 511. Fides quid, 672. Fides si desit recta, nullae virtutes prosunt, 868. Fides prava f. inginosa columba designatur, 895. Fidei Christianae laus, 518, 519. Fidei et operibus ad aeternam gloriam pervenitur, 258.
 Fidus, 492.
 Fiducia seu praesidentia cavenda, 596, 608. Fiducia sancti Joannis Eleemosynarii in Deum, 182. Fiducia Theodori, 85. Macarii, 595. Fiducia senis leonem non timentis, 651. Fiducia Sisoii dicentis Domino: Non dimitto te, nisi curaveris eum, 651. Fiducia in Deum Agathonis, et contemptus rerum saeculi, 667. Fiducia sanctorum contra draconem, 751. Fiducia Apollo tempore famis, et liberalitas, 750. Fiduciam in Deo habendam, Abraham eremita docet lapsam, 371. Fiduciam in Deum habens mirabiliter in solitudine reficitur, 655. Fiducia serpentes calcit, crocodilos domat Pachomi s, 120. Fiducia in Deum angelus panem esurientem Helleni ministrat, 755.
 Filia Proteri artibus daemones ad aurem accenditur, 156, 157.
 Filius boni viri a malo praeservatur

precibus sancti Joannis Eleemosynarii, 195. Filii pro parentibus in colo solliciti, 229.
 Finis actionem discernit, 733.
 Flagellum triplex in monasterio, 715. Flavianus, Antiochenus episcopus Macedonium insulam ordinat sacerdotem, 829. In exilium mittitur, 870.
 Flet senex quidam quia 100 anno non aegrotat, 525. Flere solet semper Arsenius, 621. Fiendum monacho, 566.
 Fodiens puteum obruitur, 768.
 Fons virtutum naturalis animas puritas, 41. Fontem impetravit Simeon Stylites, 478.
 Fornicandi voluntas ob paupertatem cibo quotidiano dato impeditur a Sisinio, 903. Fornicatio tentatio, 573. Fornicatio mors, 574. Fornicatio facit monachorum negare Deum, baptismum et professionem, 579. Fornicationis spiritus tetra specie, 57. Fornicationis spiritus impugnat Joseph, 513. Fornicationis tentatio cogitatione mortis et tormentorum superatur, 577. Fornicationis spiritum mirabiliter superat Macarius, 722. Fornicationis tentatio quomodo superanda, Moyses docet Isidorus, 726. Fornicationis spiritus in specie Ethiopissae Pachonem tentat, 732. In fornicationem incidit monachus, humilitatis specie monasterium suum deserens, 580, 581. Fornicationem fugiendam docet Evagrius, 765. Visione Elias monachus, 886. Suo exemplo docet puella quaedam, 916. A fornicatione puella prudenter monachum quemdam revocat, 872.
 Fornicator templum ingressus audita sacra lectione compungitur, 640. Fornicator ad meretricem pergens lepra percussus, 866. Fornicator fratris afflictione et precibus ad mentem redit, 800.
 Fortibus fortia imperanda, 617.
 Fortiter resistens a stimulo carnis liberatur, 574, 575.
 Fortitudo Abrahami adversus daemones, 149. Fortitudo Epicteti et Astionis, qui non aliud quam Christianos se esse respondent, 216, 217, 218. Fortitudo monachi tanta esse oportet, ut instar stultus nec laude nec injuria mutetur, 550. Fortitudo Jacobi daemone contemnentis, 840, 842. Polychroui in morbis, 847.
 Fossam inhabitat Salamanus, 857.
 Frater moribundus benedictionem a Pachomio petit, 150. Ejus animam deserunt angeli in caelum, *ibid.* Frater sororem meretricem convertit memoria aeterni tormenti, 677.
 Fraus in minus distribuendo quam jusserrat sanctus Joannes Eleemosynarius per deletionem chirographi detegitur, 184.
 Frequentatus ab hominibus non frequentatur ab angelis, 541.
 Frontoaius sub Antonio, 244. Ejus oratio ad 120 fratres, 239. Cum illis ad eremum tendit, *ibid.* Murmurationi fratrum contra instituti rigorem occurrit, *ibid.* Camelus 120 a quodam divinitus monito mittitur sine direttore in incertum eum cibarius, 240. Angeli ductu quarto die ad eum perveniunt, 240. Murmurantes increpat, *ibid.* Remittit mediam partem, *ibid.* Ad eundem quotiens haec submissio sit ab eodem, 241.
 Fructum non faciens in loco, a loco expellitur, 665.
 Frugalitas Pachomii ab adolescentia mirabilis, 114. Fugalitatis securum convivium, 627, 665.
 Frumenti quinque modii pauperibus subtracti, tritici perdunt quinque mo-

dorum millia, 887. Frumento repletur horreum Juliani meritis, 869.
 Fuga feminarum, 735. Fuga fornicationis et mulierum, 605. Fuga bonorum. *Vide* Solitudo. Fuga a monasterio humilitatis praetextu agit monachum in fornicationem, 590, 591. Fuga mundi, 654. Fuga otii, 607. Fuga piorum in persecutione bene fit et quare aliquando, 249. Fuga sacerdotii Ammonii, 716. *Vide* Ammonius. Fuga saecularium, 556.
 Fugiat homines oportet qui cum Deo esse vult, 632, 655. Fugiendo societas quae laedit, 662. Fugit honorem Ammonius, 48. Fugit honorem monachus, ab imperatore visitari solitus, ne humilitatis iacturam faciat, 498, 628. Fugit magnorum virorum conversationem Pomen, ne humilitate excedat, 498. Fugit aspectum amicorum Cyraces, 677.
 Fugitivae virgines quinque e monasterio a daemone corripuntur, 905.
 Fene totum corpus struigit Simeon Stylites, 170. Funiculus charitatis, 256.
 Funeris sui pompam et gloriam vult Antonius, 59. Funerum obsequia libenter frequentat Joannes Eleemosynarius, 192.
 Fur non tolerandus, bene infirmus, 597, 598.
 Furantem sibi adjuvat Macarius, 631, 666.
 Furnum detergens veste sua, illusus exit Gregorius, 889.
 Furtum non faciendum memoria tormentorum, 569. Furtum fulmine divinitus puniunt, 816. Furtum detegunt oratione Innocentii, 768. Furtio ablata olera coqui non possunt, 755.
 Futura scilicet Deus cognoscit, 44. Futura ex praecedentibus probantur, 260.
 G
 Gaudens absque tecto vivit, 770. Excussatur manus Judaei volentis percutere eum, *ibid.*
 Griaus nimis beatam Virginem blasphemans puniunt unctis manibus et pedibus, 875.
 Galitan in exilium legat episcopus Constantinopolitanus Euphemius et Macedonium, 872.
 Ganymedes an deus sit, 506.
 Gastrimargia origo impugnationis diaboli, 509. Gastrimargiam quomodo frater quidam superavit, 493.
 Gelasia mitis et condonans injurias, 780.
 Gemmas in mare projicit quidam, ne propter eas occidatur, 929.
 Gennadius Constantinopolitanus episcopus mitis, mundus continentis, 805.
 Gentiles erroris poetae convincunt, 520. Gentilium conversio, 147, 345.
 Geni flectendum quando, et quando a genuflexione cessandum, 544.
 Genuflexio tabulam excavat ad quatuor digitos, 919.
 Georgius nepos sancti Joannis Eleemosynarii propter injuriam turbatus mitigatur, 187. Georg us inclusus magnam cladem futuram praevidet, 876. Georgius semper impeturbatus, oculos, aures, linguam frenatus, 895. Georgius in cella manens in ecclesia invenitur ut communiceat, 900. Adorat Dominum nostri sepulcrum, *ibid.* Mortem suam et patriarchae Ierosolymitani praedicit, *ibid.*
 Gerasimus ex leonis pede sculem extrahit, 895. Ei graius est leo et obsequiosus, *ibid.*
 Germana religiosa amula surgit in Euphratim, 556. Germana iterum insurgit non impune, 558.

Gerontocomia edificat Joannes Eleemosynarius, 203.
 Gloria sæcularis fructu cœlesti caret, 670. Gloriam Domini corporeis oculis dicitur vidisse Pachomius, 135.
 Glorificandus Deus omni tempore, 607.
 Græcorum dii, 306, 307.
 Grati Deo sunt tres ordines hominum, 362. Gratos Deo nos faciunt Dei præsentia, Scripturarum exempla, loci stabilitas, 316.
 Gratia, 121. Gratia major ubi major charitas, *ibid.* Gratia Del specie virginis cuiusdam apparet, 591. Gratia in sanctis quandoque occulta, 527. Gratia amittitur ob verbum odiosum, 598. Gratia Del fulgere facit animam, 678, 679. Gratia defectus, de actu charitatis, 679. Gratia Dei non libero arbitrio bona ascribenda, 766. Gratiarum actio, 279, 280.
 Gratiudo hyenæ Macario pellem ovinam deferentis, quod cæcum illius cautum illuminasset, 725. Gratiudo leonis Gerasinum semper comitantem, quia ex pede ejus aculeum extraxerat, 893. Gratiudinis exemplum. *Vide* Macarius.
 Gregorius Cappadox vocis furnum detergens illesus exit, 859. Gregorium præpositum monasterii Pharan patriarcham futurum prævidet Sergius, 835. Gregorii virtutes, *ibid.* Gregorii papæ humilitas Joanni Persæ in salutando exhibita, 907. Gregorius anachoreta 35 annis nudus incedit, 882. Gregorius narrator vitæ Ouphris, 99. Gregorius Nazianz. condiscipulus Basilii, 153.
 Gubernator navis suo errore multos deripit, sic qui rempub. gubernat, 529.
 Gula. *Vide* Serapion et Macarius. Gula origo impugnationis diaboli, 509. Gula generatur pessimus, 761. Gula cibo proposito vincitur, 572. Gula incendit, 569, 570. Gula comprimenda, 665. Gulæ contemtus, tur Hor, insipida ut optima probantur, 625. Gula victoria, panem et salem sumere, 665. Item contentum esse præsentibus, *ibid.* Gulæ victoria in Zenone, gulosam furti cogitatione tormentorum experientia superante, 494.
 Gulosi lutulentis fontibus similes, 766.

H

Habitatio sub dio Jacobi, 832. *Vide* Dio. Habitatio angusta Baradati, corpore ipsius minor, 854. Habitatio Thalesi erant rotæ sub dio suspensæ, 853.
 Habitus monachorum certus, 271. Habitus monachorum Ægypti, 513. Habitus virtutis vix evelli potest, 288. Maluit virtutis sponte in opus fertur, 288.
 Hæmorrhœssa tactu cucullæ Pachomianæ, 127.
 Hæresis a Deo separatio, 597. Hæresis prohibet ducem ab ingressu sancti Sepulcri, 876. Hæresis ab amore proprio ortum habet, 882. Hæresis nascitur, 499. Hæresis crimen solum a se amolitur Agathon, *ibid.* Hæresis spiritalis adulterium visione ostenditur, 921. Hæresis cavenda, 350. Hæreses contentiones crescunt, 538.
 Hæretica a Domini seculo per beatam Virginem arceat, 875. *Vide* Cosmiana.
 Hæreticus fugiendus, 563, 596. Hæretici fuga, 865. Hæretici Julianum monachum de sua hæresis communiione miserant, 804. Hæretici libri combustæ, 869. Hæreticorum libri vitandi,

et exemplo Pachomii aquis mergendi, 123. Hæreticorum consortia vitanda mortuus monet Paschasius, 157. Hæreticorum communionem vitandam, Joannes Eleemosynarius monet, 201. Hæreticorum multorum patrem se demon p ostuler, 212. Hæreticorum domicilia fugienda, 916. Hæreticorum cellam inhabitans laqueo se suspendit, *ibid.* Hæreticis resistendum etiam a monachis, 904. Hæreticus Pachomius, et eorum libros fugiendos docet, 125. Hæreticos odoratur Pachomius, et ex fetore cognoscit, 131. Hæreticos libros mergendos docet Pachomius, 134. Hæreticus convulit liberalitas, 771.
 Hagiodulus abbas, 835. Fratrem mortuum ut ei pacis osculum præbeat excitat, *ibid.* Duodecim lapides J. su Nave in Jordane videt, *ibid.*
 Hæbræo in Eucharistia infantulus apparet, 136. Baptizatur, *ibid.* Hæbræus quidam moribundus baptismum expectans arena baptizatur, 915. Etiam per putalium baptismum sanitati restituitur, 915.
 Heleus, *al.* Heilen, Heliopolis episcopus, 541. Ejus monasterium, 511. Infantulus adhuc ardentis prunis illæsus veste defert, 511. Eum plus quam decem millia virorum cum palmis comitantur, 541. Cum Za ea mago disputat, 541, 542. Signo crucis munitus in testimonium veræ fidei illæsus perstat in igne, 542. Ejus de Eugenia visio, 542. Quam etiam mutato habitu agnoscit, *ibid.* Divinitus ebis mirabilibus recreatur, 755. Onager ei sarcinam deferendo obedit, 754. Crocodilus vectore flumen transmittit, 754. Cogitationes fratrum et tentationes occultas divinitus novit et detegit, 754. Ejus abstinentia a cibo, ne ledatur anima, 754. Helenus patruelis Basilæ, 547.
 Heliodorus præfectus monasterii, 848. Tres annos iustus monasterium ingressus valde simplex, 818, 819. Jejunat integra hebdomada, 819. Fune palmeo lumbos succingit, *ibid.* Lacum siccum pro domo eligit, *ibid.* Tres annos in parva domuncula inclusus egit, 819. Jejunat integram Quadragesimam absque cibo, *ibid.* Eucharistia reficitur, *ibid.*
 Helladius Basilii successor, 156. Helladius Theodosii successor, post Cileicum antistes, 826.
 Heraclidis epistola ad Lausum principem, 942. Ejusdem humilitas, *ibid.*
 Herbarum ignotarum vi læditur monachus, 511. Herbis tantum vivit Josaphat, 331. *Vide* Abstinentia.
 Hercules cur non sit deus, 507.
 Hero defectu discretionis cadit, 532. Die Paschæ jejunat, 552. In puteum se præcipitat, *ibid.* Hero. *Vide* Ero.
 Hieronymus in Bethlehem exivit ecclesiam, 538. Ejusdem encomium, *ibid.* Sacræ legis peritissimus, *ibid.* A quibus odio habetur Hieronymus, a quibus amatur, 538. Invidia insinuat, 761.
 Hilarion Lucifer, 632. Nihil edit occisum, 568.
 Hilaris facies puræ mentis iudicium, 157.
 Historiæ utilitas, 794.
 Homo centum cubitorum catenis ligatus, Theophilo, Sergio, et Hygino apparet, 226. Homo homini gladius, 592. Homines externo ex habitu æstimandi non sunt, 254. Homines assumuntur columbæ quæ accipitrem fugit, 275. Homines ab hominibus corrigendi, non ab angelis, 928.
 Homocida occiso resuscitato ostenditur, liberato eo qui falso per calumniam accusabatur, 813, 891. Homocida

se inferiorem quomodo quis cogitabit, 519.
 Homicidium et infanticidium puniunt miro modo. *Vide* Maria infanticida.
 Honor sacerdotum, 122. Honor religiosus duobus a rege singularis exhibitus, 235. Honor rejicitur a sanctis, et tamen a Deo datur, 833. Honor sanctorum major post mortem, 833. Honoris fuga et contemptus in Juliano, 803; in Philagrio, 883; in Pastore, 661; in virgine quadam, 639, 733. Honores mutant aliquando mores in melius, 127.
 Honorat Deus sanctos, 60. Honorari ab hominibus impedit ne a Deo, et contra, 517. Honorandi religiosi, quia mortis præcones et iudicij, tum quia virtutibus pleni, exemplo regis et duarum arcarum similitudine docetur, 254. Honorandos parentes Epictetus docet, 215.
 Honorifica exceptio Basilii et Eubuli ab Eusebio Cæsariensi, 153.
 Hor nunquam mentiris, nunquam juravit, 653. Hor. *Vide* Or.
 Hora orationis sexta extensis manibus erat Josaphat, 329. Horæ canonicæ in monasteriis, 338, 343; ab angelo introductæ, 513; earundem mysteria, 513.
 Hordeum trigesimo die maturescens, 557.
 Herculæus quidam docetur ab angelo non nummis, sed Deo fidendum, 584.
 Hospitale prædium eremitæ Cyrenensis, 537. Hospitalis senis charitatem arbor divinitus inclinata prodit et probat, 605.
 Hospitalitas mira Ammonii, 759; Abrahæ, 835. Eremitæ ejustandam ante horam nonam hospites recipientis, 549; Mæsymbæ mira, 832; Protocomitis ejustandam, 755; Sisiuuli pauperis in vituperium deditum, 770; Theodoti patriarchæ Jerusalemiani commendatur, 870; Zebinæ, 846. Hospitalitas peregrino exhibenda, 237. Hospitalitas regula charitatis, 615. Hospitalitas cum charitate Manichæum incertur, 615, 616. Hospitalitas scandalosa esse non debet, 606, 607. Hospitalitatis causa monachus quidam solomonno comedit, 549, 559. Hospitalitatis triduum ex more eremi, 607. Hospitalitatis causa Moyses jejunium itinerantis loci, 615. Hospitalitatis causa manducare duplex meritum, 615. Hospitalitatis contentio inter Pambon et Pior, 716. Hospitalitatis merito servitur puer lapsus in puteum, 805. Hospitalitatis merces frumentum et olivam iudei-ciens, 852. Hospitalitati datur in siti refectio miraculosa, 866.
 Hospites ingrati insigni senis in iustria docentur, 493. Hospites quandoque cogendi, 751. Hospites cum gaudio suscipiendi, 611. Hospitium recipiendi modus sub Pachomio, 120, 121, 736. Hospitum curam viris mansuetis commendat Theodosius, 825.
 Hostes spirituales, 795.
 Hostia sacra in tres partes a Basilio dividitur, 151. *Vide* Eucharistia.
 Humana providentia hominem exsiccet, 534.
 Humilita sectanda, 592.
 Humilitate, licet angelus appareat, 628. Humiliare et reprehendere se semper plus invenitur in eremo quam in sæculo, 623. Humiliare se infra omnem creaturam, magnum, 628. Humiliandus qui perfectum se putat, 628. Humilians se glorificatur, 627. Humilians se comburit demones, 627. Humilians se exaltatur, 668.

Humiliatione et contemptu expiatur monachus defunctus, 130.

Humilis obedientiam imperans facile impetrat, 529. Humilis reprehendi gaudet, 592, 595. Humilis maum bono pensat, 627. Humilis perfectus cani se comparat, 627. Humilis sermo malos in melius mutat, et contra, exemplo Macarii, 518, 519. Humilis gloria regis gloriam superat, 920. Humili Deus apparet, 627. Humilis sis ut publicanus, mitis ut Moyses, 626.

Humilitas Abenner regis, 327. Abrahami, prædicationis munus detractantis, 116. Agathonis, multorum peccatorum se reum simulantis, 499. Aphthonii, etiam in episcopatu se in vilibus fratrum ministeriis exercentis, 815. Apollonii se inter hædos evangelicos numerantis, 627, 501. Arsenii varia, 620, 621. Basilii, mulierem quamdam poenitentem ad sanctum Ephraem ablegantis, 160. Caritii eujusdam, alios cælo, se vero Inferno dignum iudicantis, 519. Danielis, qui presbyter ordinatus in ministerio diaconatus perseverat, 554. Evagrii, 630. Eugenii, vilissima munera obtinentis, 543. Eulalii, calumnias fratrum æquanimiter sufferentis, 502, (2). Ephraixæ, vilia ministeria obuentis, 351, 355. Eiusdem se ad pedes æmulatrici abijcientis, et pro illa veniam rogantis, 556. Eiusdem energumena exhibitæ, 559. Eiusdem stupenda, 360. Eusebii præfecturam detractantis, 811. Iteu Jacobi, 812. Necon Joannis, 863. Fratris eujusdem, veniam a fratre, dum cæderetur ob loculum dæmonis opera exstinctam, postulantis, 497. Fratris eujusdam junioris, iratum senem placentis, 501. Fratris eujusdam, dæmoniacam alteram maxillam præbentis, 626. Fratris eujusdam, ut iratum placet, culpam agnoscens, 934. Gregorii pape, Joanni Persæ in sultano exhibiti, 907. Joannis Eleemosynarii, facta sua omnia Deo et aliorum illi ascribentis, 195. Eiusdem, clerico contumaci exhibitæ, 186. Eiusdem, servum servorum se vocantis, 181. Eiusdem, naufragii causam sibi imputantis, 194. Joannis, 650. Isachi presbyteram fugientis, 680. Juliani, miraculum patrum se vivo celari postulantis, 802. Macarii Aegyptii, 495; ut homines latent in spelunca se recipientis, 720. Macarii, qua diabolo vincit, 518, (2). 670. Macarii clericatum fugientis, 627. Macarii, mortui resuscitationem alteri tribuentis, 650. Marci, in lacera veste matrem salutantis, 618. Mathis, al., Motis et Muthis, licet ordinati, consecrare detractantis, 525, 624, 680. Monachi eujusdam nobilis, sportellas suas venales circumferentis, 517. Monachi eujusdam, a Theodosio imp. visitati, ne honoretur fugientis, 627. Alerius, se visitatione angelorum indignum iudicantis, 628. Moysis, ut vanam gloriam vitet, hæreses semelipsum insimulantis, 595. Moysis, repulsam ab altari tranquillum animo ferentis, 624. Nestorionis, asino se assimilantis, *ibid.* Olympie nobilis virginis, 779. Olympii, quotannis dominis suis etiam remissa tibus mercedem ferentis, 621, 623. Pachomii, variis animi m-ibus agitati se domino submittentis, 118; fratribus ministrantis, 121, 122; ne ordinaretur ab Athanasio se inter monachos occultantis, 123. Pambonis morientis, 716. Pastoris, æmulum ægrum sanantis, 655; miracula declinantis, 650. Patricii, præclatur a metu periculi se abdicantis, 890. Petri miraculis, 825. Polychronii, virtutes occultantis, 840; adventantes

cum summa sui demissione excipientis, 847; præfecti eujusdam preces expetentis, *ibid.* Pimenii, miracula detractantis, 671. Pinophii, sacerdotium fugientis, 547; hortum monasterii excolentis, 548; secundo ne honoretur agnitus fugientis, *ibid.* Premenis, irati senis animum placantis, 514; honorem detractantis, 525, 526. Senis eujusdam, ut gloriam vitet, stultitiam simulantis, 517, 661, 670. Senis eujusdam, dæmonium ejicere nolentis, 651. Senis eujusdam, mortem præ prælatura expiantis et a Deo impetrantis, 864. Silvani monachi, fratribus omnibus se postponentis, 128, 129. Simeonis Stylite, dum senem quemdam viam salutis docentem ut Deum reveretur, 170; oburgationem æquo animo ferentis, 171; curatum honorem Deo tribuentis, 173; dæmoniacum curandum ad Andream remittentis, 897. Sisois, 635. Eiusdem miracula patrare detractantis, 651. Scitariorum, miraculorum patratiorem declinantium, 622. Theodori, officium diaconi exercere recusantis, 625, 679, 680. Theodoti patriarchæ Jerusalem, lecticaniam clerico concedentis, 870. Virginis eujusdam stultitiam simulantis, reliquorum opprobria patientissime ferentis, tandem gloriam fugientis, 659, 758. Zosime, episcopatum renuentis, 899. Humilitas quomodo acquiratur, 525, 549, 620, 671. Humilitas diabolum superat, 129, 497, 516, 624. Diabolum incendit, 518, 628. Diabolum ejicit, 622. Humilitas salus anime, 499. Navigii spiritalis gubernaculum, 518. Bonorum operum custos, 518. Laquos dæmonis effugit, 519, 620. Contra fornicationem valet, 574. Charitatem generat, 671. Vanam gloriam vincit, 618, 619. Potior corporalibus laboribus, 622. Abstinere facit ab sollicitis, 625. Janua Dei, *ibid.* Superat omnes virtutes, *ibid.* Prima monachi virtus, 625. Humilitas imperturbabilis, 627. Humilitas profectus hominis est, 617. Deo proximat, 621, 628. Declinat familiaritatem abbatis, 629. Inter duos fratres pacem servat, 630. Præcursor est claritatis sicut Baptista Christi, 518, 670. Arbor est vitæ in altum excrescens, 671. Ascendit arborem vitæ, 626. Terra est in qua Deus sibi vult sacrificium offerri, 625, 671. Periculis hominis est, 671. Nec ipsa irascitur, nec alios irasci patitur, *ibid.* Indulget priusquam rogetur, *ibid.*; ut velamen nos custodit, 671. Omnium virtutum fundamentum, 745. Humilitas Silvano monacho assiduam lacrymarum occasio, 128. Humilitas homini non minus necessaria quam respiratio, 625. Humilitas imperat quod lex h-udomas jejuniorem non valuerunt, 628. Humilitas est ignoscere antequam rogeris, 627. Item infra animalia irrationabilia se submittere, 625. Item sane inferiorem se ætimare, 660. Humilitas imperans obtinet, non auctoritas, 627. Humilitas ex tentatione, 732. Humilitatis certamen, uter prior benedicit, 385. Humilitatis gratiam alicui impetrat Apollonius, 730. Humilitatis insignis exemplum, 500. Humilitatis contentio, 559. Humilitatis signa, 519. Humilitatis dogmata, 626. Humilitatis necessitas, *ibid.* Humilitatis via, 623. Humilitas et abnegatio sui ferramenta anime, 625. Humilitate laudes dæmonis superat Abraham, 148. Humilitate docet superbos magna dexteritate Joannes Eleemosynarius, 199, 200. Humilitatem docet pulcherrima exhortatione Joannes Eleemosynarius, *ibid.* Humilitatem suos docet Posthu-

mius, 256. Humilitatem docet concilians cullum suum Zacharias, 513, 625, 668. Humilitate superbiam vincendam docet I-I-Jorus, 516. De humilitate colloquium dæmonum, sacerdotem idolorum convertit, 497. Humilitate adversarium prævenit Muthus, 514. Humilitatis certamen inter Zosimam et Mariam Aegyptiacam, 345. Cum humilitate præstat vitæ quam superare cum superbia, 627. Humilitate pervincendus inimicus, 623, 650. Humilitate superatur adversarius, 926.

Huonorum in Romanum orbem irruptio, 3 9.

Hyacinthus famulus Eugenii fit religiosus, 515. Hyacinthus decollatur, 348.

Hymni et psalmodiæ in sepultura sanctorum, 219. Hymni hora mea, 715.

Hymnodia miraculosa juxta sepulcrum sancti Joannis Eleemosynarii, 205.

Hypericium dicta, 587, 605.

Hypocritis aversatur Jacobus, 840.

I

Ilicis magisterio monachus noxias herbas discit, 541.

Idololatras crudeles Evangelium respuunt, 145. Idololatraz quibus similes sint, insigni de luscina apologo docetur, 263, 261. Idololatrarum recordia, 261, 518.

Ignis de cælo punit calumnias Melanthe, 345. Ignis corpus materis, 572. Ignis et aqua meritis sanctorum panno deferuntur, 868. Ignis divinos lacrymas accendit, 566. Ignem a dæmone immi-sum calcit Abraham, 148. Igne corporali ignis libidinis extinguitur, 579. Igne cælesti illustratur anachoretæ spelunca, 887.

Ignoratio Dei anime caligo est, 265.

Imago Christi honore afficienda, et quare, 286. Imago Dominica in monasterio, 535. Imago beatæ Mariæ virginis ante templum sanctæ crucis Jerusalem tempore Mariæ Aegyptiacæ, 387. Imago beatæ Mariæ cum puero a Joanne colitur, 917. Coram imagine beatæ Virginis candela accessa miraculose non minuitur, 917. Ejus adorationem dæmon, ut a teutatione fornicationis desistat, omitti stipulatur, 874. Imago Simeonis Romæ in officio ad præsidium, 850. Theodosii monachi in aquam densata, aquam s aturire facit, 886. Imaginem Christi osculatur Ephraixia, 553. Imagines honoranda, 286.

Impatients injuriæ, anime latrocinium, 515.

Imperandum cum humilitate, non cum auctoritate, 627.

Interpres episcopi Thessalonicensis Thalleæ suffocatione in patriua a Deo punita, 568.

Impiorum miseria, 502.

Impositio manus in catechizandis, 271.

Improbiorum vita nil veræ jucunditatis habet, 302.

Incarnatio Christi vires dæmonis elicit, 136. Incarnatio Christi asseritur, 256. Incarnatio Christi pulchre describitur et defenditur, 519.

Incipere semper te cogita, 684. Incipientium monacho semper, 563. Incipientium homini semper, 611.

Inceptio nimia quandoque noxia, 520.

India idolis addicta, 345.

India octoginta dierum, 925. India septem dierum, 226. India quadraginta dierum, 227. India centum

dierum, *ibid.* Inedia viginti dierum Macarii Alexandrini, 723.
 Infans vixit natus, monachus designatur, 739. Infantes curantur in monasterio Euphraxiae, 357. Infantium quos a morte liberaverat intercessione periculo eripitur Cyriacus patronum principis, 911.
 Infanticida monachus ad saeculum redit, ut crimen morte expiet, 912.
 Inferni preus cranium idololatæ Macarium edocet, 526.
 Infirmitas fratri duplum obsequium est impendendum, 635. Infirmitas morosa servitæ instar angeli habetur, 673.
 Infirmitas elephantiacæ Eulogius quindecim annis patienter servit, 675, 728.
 Infirmitas obsequia præstat, melius sex dierum jejuniis, 673. Infirmitas Deus a tentationibus servat, 596. Infirmitas altiora ne scrutetur, de passionibus non de celestibus loquatur, 527.
 Infirmitas corporis prode t animæ, 675 In infirmitate Dominus benedicens, 156.
 Infortunium salutare, 718, 919.
 Ingluvies daemoniacæ signo crucis et aqua benedicta curatur, 830.
 Ingratitudinem hominis arguunt omnes creaturæ, 200.
 Inimicus præveniendus humilitate, 689.
 Injuria remittenda, 330. Injuriam ferre nec paria respondere, est povere animam pro proximo, 681. Injuriam perpersio porta cæli, 513, 659; ea utis via, 515; perferio monachi, 592. Injuriarum patientis monachus admirationi est phili solus, 652. Injuriarum causa peccata, 668. Ad injurias ferendas oportet quisque sit insensibilis ut lapis, 668, 683. Id pulchro exemplo docetur, 550, 622, 683. Injuriarum oblivio, et ejus illustre exemplum, 870.
 Injuriaribus dat quis mercedem annis tribus, 659.
 Innocentes pueri innoxie aspidem tractant, 559. Innocens Macarius illudat, 625.
 Innocentia monachi mirabiliter detegitur qui in suspicionem turpitudinis venerat, 191, 192. Innocentia gentis Cyrenensis, 557. Innocentiam arcasati testiarum excitatus a morte per Macarium, 507.
 Innocentius a matrimonio monachus, 768. Mira ejus contra dæmonum virtus, 768. Paralyticum sanat, *ibid.* Furtum oratione detegit, *ibid.*
 Inobedientiæ poena o-nicatio, 576. Prætentus hæreticorum, 734. Ejus poenitio, 131.
 Insomnia a Deo impetratur, 120.
 Intercessio sanctorum, 337, 358. Intercessione infantum, quos a morte servaverat, periculo eripitur Cyriacus laro, 611.
 Interior homo ad exteriorem manat, 915.
 Internum perfectionis studium, 116.
 Inventor statuarum Seruch, 520.
 Invidiâ superat humilitate, 514.
 Item memoria sepulcri, 651.
 Invocandi sunt sancti, et quare, 841.
 Invocat sanctam Paulam Ephraem, 169; abbas quidam Euphrosynam, 367. Invocat Theodoretus Sanctos, 798, 815, 815, 817, 818; Aphraatem, 82; Petrum Galatam, 825; Theodosium, *ibid.*; Romanum, 827; Zenonem, 828; Macedonium, 831; Mæsynam, 832; Acepsum, 833; Abrahamem, 856; Eusebium, *ibid.*; Salamanum, 837; Mærem, *ibid.*; Jacobum, 844; alios plures, *ibid.*; Simeonem Stylitam, 834; Baradatum, *ibid.*; Sanctos, 835, 857, 886.
 Ira superanda, 41, 237. Ira precibus

superanda, 584. Ira a tribunali ableganda, 244. Ira orationis impedimentum, 289. Ira non in solitudine, sed in consortio superanda, 515. Ira inconsiderate effundit, et Deus permittit ut eveniat, 527. Ira mentem turbat, 569. Ira devicta dæmones fugat, 563. Ira abesse debet ab lucrepate, 570. Ira etiam solitarii invadit, 589. Ira Dei contra opus malum, 645. Ira fuga quandoque fugienda, 681. Ira animam ab oratione excludit, 682. Ira naturæ, non nostri arbitrii, 815. Iræ modus, 4 2. Iræ quatuor cause, 512, 667. Quatuor modi, 512, 567, 638. Gradus iræ, 667. Terminus iræ, 815. Iræ repressio perpetua ante occasum solis, 569. Iræ occasio fugienda, 681. Iræ dæmon, 910. Iræm depone re facit principem sanctus Joannes Eleemosynarius mirabili invento in Missa, 199. Iræm sedat pulcherrime Simeon, dum Deum nobis non amplius necessariam dicit se vindicare valentibus, 12, 631, 688. Iræm omnem depositu antequam dormiret Epiphanius, 568. Iræm irænat Isidorus, 569. Iræm ut superet Ammonas, xiv annos Deum rogat, 584. Iræm ante occasum solis semper depositu Agathou, 635.
 Iracundia ante solis occasum depouitur a Joanne Eleemosynario et patricio Niceta, 186. Iracundiæ expertem timet dæmon, 569.
 Iracundus neminem increpes, 570. Iracundus non placet Deo, licet mortuos suscitet, 567. Iracundi agricolæ ager ut sibi optaret incenditur, et oratione Davidis ignis extinguitur, 918.
 Iras endi cau a si quis te a Deo separare velit, non alia, 501. Irascendum diversitas triplex, 512.
 Iratus nunquam fuit quidam monachus, 539. Iratus rusticus Sergii monachi modestia placatur, et fit monachus, 935, 951.
 Isaac, interpres Antonii, ne fiat sacerdos, ex humilitate fugit, 500. Occultatus mire proditur, *ibid.* Ex Dei voluntate presbyterium suscipit, *ibid.* Isaac docetur ab angelo pro imi iudicium Deo relinquendum esse, 520, 594.—Isaac hebræus pueros ab eremo ablegandos censet, 599. Ejusdem visio, qua reconciliationem cum inimico ante communionem necessariam esse discit, 910.
 Isidorus a quibus abstinerit, 709, 945, 984. Umbra ejus gentilibus venerabilis, 709, 945. Extasis ejus tempore refectionis, 709, 943, 984. Esurientem solatur cibus immortalitatis, 709, 943, 984. Romæ in honore est, *ibid.* Moriens sororibus nullas opes relinquit, sed eas Christo commendat, *ibid.* Isidorus fugitur Deus, 869, maximum se peccatorem vocat, et quare, 869.—Isidorus, al., Macarius, presbyter præfectus pauperum, virginem quamdam ab avaritia sanavit, 943. Quandiu vixerit, *ibid.* Isidorus mille monachorum Pater, 759. Ejus monasterium omnibus abundat, 759. Clausura ejusdem, *ibid.* Qui semel ingressus, unquam exeditur, 759. Nullus ibi infirmus, etiam dum moritur, 759. Omnes diem mortis præsciunt, *ibid.*
 Isis Ægyptiorum dea, 507.
 Iter monstrat colomba, 226. Iter celeste multo viatico opus habet, 375. Itineris difficultates, 226.
 J
 Jacobus diaconus auctor Vitæ sanctæ Pelagiæ, 576. Antiochia Jerosolymam proficiscitur, 580. Pelagium v sicut, *ibid.* — Jacobus claudus summa cogitatione præditus, 765. — Jacobus

Nisibi ortus, 798. Ejus cella, victus, vestis, *ibid.* Futura prævidet, *ibid.* Ob lascivientes puellas fontem facit exarescere, *ibid.* Easdemque conescere ante tempus, *ibid.* Rogatus fontem aquam revocat, *ibid.* Crucis signo miracula facit, *ibid.* Iniquum judicem lapide per execrationem contrito castigat, *ibid.* Eligitur in episcopum Nisibenum, 799. Pauperum curam gerit, *ibid.* Pauperem pro mortuo propius lumen vere mortuum suscitatur, 799. Interest concilio Nicæno, *ibid.* Hostium obsessæ civitatis molitiones irritas reddit suis precibus, 800. Muro destructo magnus civium murus, *ibid.* Intercessor pro obsessis, *ibid.* Nubes cygniphum in hostes mit a Deo impetrat, *ibid.* Jacobus pœnam hosti imprecans clementiæ memor, *ibid.* Corpus ejus e Nisibi a Persis cepta elatum, *ibid.* — Jacobus Persa monachus, 862. Julianum eminus sequi jubitur, ne forte dis ratur, *ibid.* — Jacobus Maronis discipulus magno Jacobo moribus similis, 839. Cœlum habet pro lecto, *ibid.* Monti fertilitatem offert, *ibid.* Agrotat, *ibid.* Ejus patientis, *ibid.* Ferri pondus fert, 839. Concurritur ut quis pro sibi rapiat corpus ejusdem, *ibid.* Usum ignis sicut interdixit, *ibid.* Hypocrisin aversatur, 840. Cibum ejus levis m defata, *ibid.* Hominem ad se sero venientem, dæmonem ratus, non exhorret, *ibid.* Glacie et nive opertus extrahitur, *ibid.* Morbos curat, aquam benedicit, *ibid.* Puerum resuscitat, *ibid.* Auxilium est contra dæmones, *ibid.* videt Joannem Baptistam, 841; item Josephum patriarcham, 840. Magnitudine animi dæmonem contemnit, *ibid.* Dæmon in forma Æthiopis illi var em lestus superatur diversas suinde formas assumens, 842, 843. Sepulcrum vivo ei parat in æde Apostolorum Theodoretus, 845. Humilitas ejus in sepulcro eligendo, *ibid.* Tempus orationis ægerime interumpit, *ibid.* Insigni multiplici parabola dictum suum declarat, 844. — Jacobus ejusdem cum Polychronio instituti donnicæ inclusus, 818. Nec igne, nec lucernæ lumine utens, *ibid.* Per fossam quamdam incurram ad se venientibus loquitur, *ibid.*
 Jactantia virtutes evacuat, 122. Jactanti rugientia, 452. Ita duplex, *ibid.* Jactantia monachum debet esse ætate moribusque matura, 552.
 Janua linguæ claudenda, 615.
 Jejunium cum ratione, 708. Jejunium Adolii v dierum, 769. Aviti triduanum, 808. Cononis xxx annis, semel tantum in hebdomade comedentis, 867. Cyræ portentosum, 856. Davitis, Eusebii discipuli, biduanum, 815. Eliæ in juventute hebdomadariu, 747. Item Heliiodori, 819. Elpidii comedentis tantum Sabbatis et Dominicis, 769. Eronis trium mensium, communionem excepta, et quandoque olere agresti, 754. Eulogii presbyteri biduanum, 592; aliquando hebdomadariu, *ibid.*; panis et sale toleratum, *ibid.* Euphrasii triduanum et quadriduanum, 535. Ejusdem hebdomadariu, 536. Fratris cu, usdam in eremo octiduanum, 539. Fratris ejusdem, tota Paschæ hebdomada, 552. Eusebii quandoque triduanum, aliquando quadriduanum, 811. Josaphat pro Abenner defuncto paure, 527. Magarii mirandum, 723. Maranæ portentosum, 856. Marci, hebdomadas integras jejunantis, 865. Ouphris mirabile, 89. Petri Galatæ alteris diebus, 822. Polychronii vii dierum, 839. Posthumii, 233. Serapionis Sindoticæ in navi v dierum, 782. Silvani etiam ab aquæ potu, 508, 570. Thivo lori aco-

lescentis monachi, 123. Theodosii secularis usque vesperam, annis xxii, praeter Sabbatis et Dominicis, 809. Theodosii solitarii biduanum xxxv annorum, 880. Theodosii quotidianum, 867. Simeonis Stylitae septem dierum, 170. Eiusdem quadragesimale xxvii annorum sine cibo, 819, 850. Zachari biduanum, 137. Jejunium Baptismum praecedit, 234, 522. Jejunium passionis superat, 509, 511. Hostela domesticum debital, 569. Freum est peccati, 571. Monachi condimentum est, *ibid.* Siccata fistulas delictationum, *ibid.* Mentem elevat, *ibid.* Jejunium quale demonem laetificet, 603. Jejunium hebdomadarum in Seythi, 607. Jejunium 4 et 6 feriae, 751. Jejunium sextae feriae, 595, 599. Jejunii modus optimus, 601. Jejunio xxx dierum torquentur martyres Epictetus et Astion, 217. Jejunio et oratione septem dierum demonem eiecit Macarius Aegyptius, 721. Jeunia biduana et triduana improbanda a Pomeña, 508. Jeunia hebdomadaria, 587. Jeunia et vigiliae animam humiliant, 657. Jeunia moderata sub Pachomio, 765. Jeunia moderata sunt meliora, 806.

Jeremiae ossa in Tetryphlo Alexandria requiescunt, 885.

Jerusalemis loca sancta invisit Tallebrus, 888. Jerusalem tendit ad Crucem adorandam Christophorus, 892.

Jerolimiana peregrinatio, 771.

Jesu nomine invocato, demoniacam curat Antonius, 48. Jesu nomen demonum horret, 59. Jesu nomine demonem Abraham fugat, 148. Jesu nomine invocato cum signo crucis Julianus draconem interficit, 802.

Joannes Baptista Jacobo apparet, 841. Orat Deum pro reductione errantium, 812. Joannes Baptista Cononem a stimulo carnis liberat, 864. — Joannes Pachomii germanus se ei jungit, 117. Ex residuo operum subvenit pauperibus, *ibid.* Veste unica utitur, *ibid.* Pachomium fratrem monasterii septa dilatantem reprehendit, 118. Moritur, Funus ejus hymnis, pervigilio, psalmis et orationibus prosequitur Pachomius, *ibid.* Ab eodem sepelitur, *ibid.* — Joannes Pachomii discipulus, 121. — Joannes Eleemosynarius (S.): Ejus Vitae scriptores Joannes et Leontius, 179. Causa ob quam Leontius ejus vitam scribit, *ibid.* Mennas ocononus ejus acta narrat Leontius, 180. Nunquam juravit, *ibid.* Pauperes dominos suos vocat, 181; et quotidie plus quam vixit alit, *ibid.* Consecratur patriarcha, *ibid.* Ponderum et mensurarum inaequalitatem vetat, *ibid.* Prohibet ab officibus munera accipi, *ibid.* Modum quo commode possit ab omnibus adiri excogitat, *ibid.* Flet quod nemo adiectus ad se venit, *ibid.* Vulneratos et infirmos fovet, 182. Debitibus largitus subvenit, *ibid.* Oratore cetero indutus potentibus praecipit non negari, *ibid.* Fiducia ejus in Deum, *ibid.* Specie virginis oliva coronat e. Misericordia ei apparet. Dat pauperi indumentum suum, *ibid.* Exuperit tentando Dei promissionem de centuplo, *ibid.* Bis vlt ter in septimana aegrotos visitat, 185. Eidem tertio potenti, dicit tertio duplum praecipit, ne forte, inquit, Christus in te tentet, *ibid.* Naclero dat insignem eleemosynam suam, et tertio tradit navem integram frumento onustam, *ibid.* A Joanne absente navis dirigitur, *ibid.* In Britanniam appellit, *ibid.* Stannum in argentum convertitur, *ibid.* Fraudem suorum eleemosynas fraudantium agnoscit divinitus, 184. Niceta patricius specie

necessitatis imperii thesaurum ejus aufert, 181. Dei providentia alia ei pecunia submittitur, *ibid.* Ejus epistola ad Nicetam patricium, *ibid.* Reddit Niceta eidem raptae et acceptas pecunias cum fenore, 185. Fit compater Nicetae patricii, *ibid.* Bigamum ad diaconatum n. e. precenecpretio admittit, *ibid.* Duas navas frumento onustas ex Sicilia accipit, *ibid.* Componitur ante solis occasum lis orta inter Joannem et Nicetam, ejus industria, 186. Bene facit ei qui offenderat nepotem suum, 187. Damiano diacono communionem negat, donec reconcilietur, in templo, 187. Scribo ejus sacra scriptura, Patrum dogmata, 188. Detractionem excludit, *ibid.* Monumentum suum jubet extrui, et moneri vult diebus solemnioribus, quando venit pernicii, *ibid.* Mittit munera pro ecclesia Jerusalemiana, *ibid.* Vile ejus stragulum, *ibid.* Paupertatis studium, dum vendit corat stragulum pretiosius oblatum, *ibid.*, et 189. Contra monachum accusationem non recipit, 191. Monachis xenodochium aedificat, 192. Funerum obsequia et moribundos libenter frequentat, *ibid.* Multi sua ei bona offerunt, *ibid.* Pauperes visitat, 193. Accipit chirographo transcriptam mercedem elemosynae a Troilo, 194. Magnanimus et patiens in adversis: p. rditis tredecim navibus duplum ei Deus restituit, *ibid.* Ministro suo ego no duas auri libras dat, 195. Hilaris in amissione rerum, 193, 194. Promptissime mutuam praestat, 195. Aufert centuplum sua promptitudine mutandi ab alio tarditate amissum, 195. Prompte a genero veritate succurrit, *ibid.* Corripit in mansuetudine qui servos durius tractavit, *ibid.* Fugam suadet servo ei qui dominum inclementem auctus, 196. Fuerunt qui Dei Matrem praecunia elegerat, mirabili modo juvat, *ibid.* Non permisit imponerum elemosynae puniri, *ibid.* Temerarium judicium cavendum docet insigui facto, 197, 198. Convicanti pro arbitrio quantum vult tollere elemosynam jubet, 198, 199. Eleemosynarios rogat quomodo ad eam gratiam pervenerint, 199. Principem iram servantem ad reconciliationem adducit, *ibid.* Superbiam sanat dexte, *ibid.*, et 200. Exhortat ut nem longam et pulchram habet de humilitate, *ibid.* Egre dentes ante fluitam Missam dexte corrigit, 201. Colloquia in ecclesia prohibet, *ibid.* Omni tempore vigorem ecclesiasticae disciplinae ita observavit, ut multos monachos superaret, *ibid.* Di. os monachorum ordines alit, *ibid.* Vitandam haeticorum communionem monet, *ibid.* Neminem condemnat, et condemnantem reprehendit, *ibid.* Etiam publica peccata non judicanda exemplo pulchro docet, *ibid.*, et 202. Fugit in Cyprum, *ibid.* Per angelum vocatur ad Deum, 203. Nicetae patricio se evocari vita aperit, *ibid.* Testamentum ejus, *ibid.* Quanta pauperibus dederit, et quam pauper moritur, *ibid.* Xenodochia, gerontocomia, et trisocomia aedificavit, *ibid.* Episcopi duo locum medium illi cedunt, mortui mortui in sepulcro, *ibid.* Peccati scripti deletionem in mortuis impetrat, 201. Anima ejus a Sabino monacho vi a suscipi ab Eleemosyna, 203. Ob. it die sancti Mennae, *ibid.* Alia visio de beatitudine animae ejus, *ibid.* Sepulcrum ejus unguentum odoriferum et saluterum sudat, *ibid.* — Joannes consularius Joannis Eleemosynarii, 195. — Joannes abbas primum faber, 738. Apud Lycum civitatem habitat, 738. Nullam videt feminam, 759. Prophetae spiritu donatur, 739. Theodo-

sio belli eventum praedixit, 546, 739, 745. Videtur in somnis ab uxore tribubi, 739. Murito absentis uxoris periculum praedicit, *ibid.* Occulta cordis cognoscit, *ibid.* Flagellorum Dei causas praeparat, 739. Aegros oleo benedicto sanat, *ibid.* Eodem oleo fem nam a caecitate liberat, *ibid.* Terrianam eodem pellit, 741. Palladium novit, et unde veniat, 740. Ejus tentationes praescit divinitus, *ibid.* Eidem parentum conditionem aperit, *ibid.* Eidem episcopatum praedicit, *ibid.* XL annis nec feminam uec pecuniam vidit, *ibid.* Diaconi manum osculatur, 741. Ex oratione ejus, *ibid.*, et 742. Joannes divinitus pascitur decennio, 745. Demones in specie angelorum ei apparent, *ibid.* Victoriam Theodosii contra Eugenium abens novit, 745. Mortu Theodosii praedicit, *ibid.* Moritur genibus flexis, *ibid.* Pomeniae periculum lapsus annuntiat, 745. Joannes sex tribus annis continens, 755. Sola Eucharistia die Dominica sumpta vivit, 755. Diabolo presbyterum simulatim resistit, *ibid.* Pedes ejus longa statione disruti, *ibid.* Sanatur ab angelo, et scientia divina repletur, *ibid.* Jamentorum cingula facit, *ibid.* Curat claudus tacta cinguli ab eo confecti, *ibid.* Sanatur agri pane ab eo benedicto, *ibid.* Fratrum conversationes absens cognoscit, *ibid.* — Joannes Brevis vel Nanus angeli instar in eremo vivere desiderat, 509, 593. Joannes aridum lignum irrigat, 546. Joannes saxum iugens movere conatur, 546. Joannes paralyticos curat et podagricos, 739. Joannes xv annis in rupe aspera degit, 843. Omnem recreationem a se abdicat, *ibid.* Joannes monasterii praefecturam detracta, 805. Peregrinationem suscipit ad montem Sina, *ibid.* Joannes Baptista ei apparet, et sanitatem spondet, *ibid.* Joannes abstinet a cibo quia senex illi benedictionem non dederat, 877. Varios morbos curat, *ibid.* Mulierem a cancro liberat, 878. Joannes omnes demoniacos curat, 888. Navem incantationibus immobilem, oratione solvit, *ibid.* Joannes a serpente lethaliter percussus moritur, 899. A morte excitatur, *ibid.* — Joannes Persa peregrinatur ad sepulcra apostolorum, 907. Joannes varias peregrinationes suscipit, 917. Leo illi iter praebet, et impediens aufert, *ibid.* Spelunca ejus spiritalis mercatura, dat et accipit, *ibid.* Joannes mire hospitalis etiam in bestias, omnia despicit futurus intentus. 98. Marum potentem dat aliunde mutatum, *ibid.* Debitorem juvat ad restituendum mutuum, *ibid.* — Joannis Humilis corpus inventum, 887. — Joannis Cilicis monita, 897.

Jonathas laico ad columnam Simeonis Stylitae fugit tanquam ad asylum, ibique expirat, 175.

Josaphat nascitur regi Abenner filius in India, 247. Pater ob natalem eus offert sacrificia, *ibid.* Christianum fore praedicitur ab astrologo, *ibid.* Omnes molestiae ab illo quam diligentissime auerentur, ut deliciis affluat, 217. Ejus studia, 250. Causam quare conclusus teneatur et exire sibi non liceat, inquit, 250. Petit a patre ut egredi possit, 250; et impetrat, 251. In proam conspicit et caecum, *ibid.* Rugat morborum causam, *ibid.* Miratur decrepitem senem, *ibid.* An morituros sit rogat, 251. Merorem ex meditatione mortis contractum a patrem dissimulat, *ibid.* Querit qui se instruat, *ibid.* De dira in religiosis persecutio a patre excitata eorum factus, gravius affligitur, 251, 282. Ad eum Barlaam,

lapis pretiosi ostendendi pretextu admittitur, 252, 253. Incredibili desiderio tenetur audire boni, 253. Lumen fidei accipit, 257. Futurorum rationem exquirat, 260. Quid sibi sciendum inquit, 263. Baptismum petit, 263. Num rerum omnium abdicatio vetus sit institutum interrogat, 276. Rerum omnium abdicacionem amplectitur, 279. Roganti ei quot annos Barlaam habeat, acute respondetur, 282. Eundem observat ut se in sua consueti veste ostendat, 283. Optat comitari Barlaam, 281. Eidem munera offert, *ibid.* B. pitatur, 287. Monetur a Zardan suo pedagogo de Barlaam extero homine ablegando, 289. Explorat mentem Zardanis, atque ad fidem serio hortatur, 290. Descendens Barlaamo sepe potestatem concedit, 291. Quavis purpura meliorem aestimat vestem Barlaam, 291. Oratori se dat post Barlaami discessum, 292. Sui rationem magnam habet ut bene vivat, *ibid.* Deus illi omnia revelat, 296. Res, ostio ejus ad patris orationem, 297. Fidem proficitur liberrime, 297, 298, 299. Idola despicit, 298. Patrem serio monet, 299. Oratio ejus ad Deum, 300. Fraudem blandientis patris intelligit, 301. Patri respondet, *ibid.* Ejus oratio ad Nachorem falsum Barlaam, 304. Disputationis initium inter Nachorem et Josaphat, 304. A patre Nachorem socium postulat, 309. Secum Nachorem abducit, *ibid.* Agit gratis quod pro veritate steterit, 310. Sperare de venia precipit, *ibid.* Suis sermonibus convertit multos ab erroribus gentilium, et averit a saeculo, 311. Orationibus vocat et jejunis, 311. Puella ad eum introducitur, 313. In eundem fornicationis spiritus mittitur, *ibid.* Amori impudico amorem divinum objicit, 314. Orationem objicit tentationi, *ibid.* A Deo accipit solatium, *ibid.* A puella regia tentatur, 314. Ab eadem in maritum sed frustra expellitur, 314, 315. Voto castitatis se obstrictum dicit, 315. Ad fornicationem illicitur, *ibid.* Dæmones faces admovent, 315, 316. Oratione superat carnis tentationes, 316. In visione ad loca amœna ducitur, *ibid.* Item ad tristia, 316. Ad se revertit, *ibid.* Egrotat, *ibid.* Pater eum visitat, *ibid.* Patrem serio monet, 317. Theudæ rationes egregie refellit, *ibid.* Argumentum Theudæ in eum retorquet, 320. Theudam conerrat, 321. Parenti se in partem regni vocanti morem gerit, 322. Erigit crucem in roeni auspiciis, *ibid.* Templum Christo ædificat, *ibid.* Omnes ad se trahit, 323. P. cunctas in pauperes distribuit, 321. Angetur d. mas ejus, et patris decrescit, *ibid.* Patris conversi accipit episcopatum, 324, 323. Ad imaginem Christi procumbit, 325. Gratus Deo agit, *ibid.* Ad patrem conversum proficitur, *ibid.* Ejus oratio ad patrem, *ibid.* Patrem consolatur, 327. Offert regnum Barachie, 328. Quo renuente, relinquens epistolam, clam fugit, 329. Extensis manibus orationem sextæ persolvens invenitur, *ibid.* Coeclum reverteritur, *ibid.* Barachiam regem constituit, *ibid.* Ejus ad Barachiam oratio, 329. Rursus orat, 330. Pauperibus dat vestes, *ibid.* Solum cilicium portat, *ibid.* Herbis tantum vivit, 331. Siti laborat, *ibid.* Diaboli tentationibus impetitur, *ibid.* Vexatur spectris, 332. Vincit crucis signo, *ibid.* Bestiæ ei occurrunt, *ibid.* Biennio Barlaamm querit, *ibid.* Tandem invenit, 335. Barlaam illi bene precatur, *ibid.* Narrat patris conversionem, 333. Ejus vigiliæ et nocturnæ orationes, 336. Ejus

studium virtutis, *ibid.* Cum Barlaam mori desiderat, 335. Affert necessaria ad sacrificium, 336. Defuncti Barlaam corpus sepulcro tradit cum psalmis, *ibid.* Ejus ad Deum oratio, *ibid.* Orat ut per famuli sui Barlaam preces se servet, 337. Visio ejus, *ibid.* Coronas duas conspiciunt, *ibid.* De corona patris miratur, *ibid.* Ob murmuracionem in visu a Barlaam objurgatur, *ibid.* XXXV annos egit in solitudine, 337. Moritur, 338. Sepelitur cum Barlaam, *ibid.* Per visionem hæc in India Barachie regi jubetur nuntiari, *ibid.* Corpus ejus non corrumpitur, *ibid.* Cum honore suscipitur, *ibid.* In translatione ejus viracula, *ibid.*

Joseph abbas quibusdam professe tentationes, quibusdam vero obesse docet, 339. Joseph patriarcha apparet Jacobo, 342.

Julianus episcopus Ascalonis, 779.

Judæus visa forma infantis in Eucharistia convertitur, et a Bastio baptizatur, 156. Judæus quidam moribundus baptismum expetens arena baptizatur, 915. Etiam per putitium baptismum sanitati re-tituitur, *ibid.* Judæi convincuntur, 308.

Judicandus nemo, 565, 637. Judicando neminem quies, 593. Judicandum juste, 597.

Judices monet Antonius, 57. Judex iniquus corrigitur lapide per execrationem contrito per Jacobum Nisibitam, 798.

Judicium extremum asseritur, 259. Ejus memoria salutatis, 565. Judicium sacerdotum, 122. Judicium incorruptum prolocutis, 756. Judicium rectum et justitia Abrahamis, 835. Judicium temerarium cavendum, 50, 599. Id egregio exemplo docetur, 198. Judicium temerarium fugat Dei gratiam, 595, 596. Judicia Dei timenda, 608. Judicia Dei non investiganda, 620. Judicia Dei, temporalia peccatoribus prospera, melioribus adversa accidere permittenti, 616, 647.

Julia Euphraxiæ magistra eandem instruit, 353, 356, 357. Cum ea mori expetit, 361. Quinta die post obitum beate Euphraxiæ moritur, et in ejusdem tumulo sepelitur, 361.

Juliana Origenis hospita, 786, 787.

Julianus condiscipulus Basilii, 153.

Julianus apostata interfecit in Persia, in loco Assia nomine, a sancto Mercurio, 225. Ejus mors revelatur Didymo, 711. Item Juliano monacho, 805.

Julianus honoris causa Sabas, id est senex, ductus, 800. Ejus victus, panis hordeaceus, sal et aqua, 801. Hymnos Davidicos semper habet in ore, *ibid.* Congregantur ad illum multi, *ibid.* Orat remotus longe ab aliis, 801. Ritus precationum, *ibid.* Jacobum se emittit sequi jubet ne forte disratur, 802. Miraculum de dracone occiso celari postulat, *ibid.* Signo crucis Jesum invocans draconem intericit, 802. Ab Asterio adolescente senex de vitæ instituto consultur, *ibid.* Probat Asterium sibi, *ibid.* Fontem ad sedandum sitim illi impetrat, *ibid.* Acacium post Berthæ episcopum ad asceticam attraxit, 805. Ab Asterio invitatur aliquoties cum munuscula, *ibid.* Frequentiam se visitantium fugiens et honorem, in montem Sinæum concedit, 805. Ibi ecclesiam extruit et aram consecrat, *ibid.* Juliani apostatæ mors illi divinitus indicatur, *ibid.* Illum hæretici de suæ hæresis communione infamant, 804. Antiochiam proficitur ad confutandos hæreticos, 804. Puer in puteum lapsus ejus meritis servatur, 805. Divertit ad beati Pauli lati-

bulum apud Antiochiam, *ibid.* Febrem prece pellit, *ibid.* Medicus debilis pedibus pallii ejus tactu restituitur, *ibid.* Ejus præsentia confunduntur adversarii, 805. Prefectum Orientis sanat, *ibid.* Julianus Stylites meritorium oratione sanat, 869. Horrum frumento replitur ejus meritis, *ibid.* Mortem Simeonis Stylitæ fulgure percussit absens novit, 878. Leonii per discipulum discessum imperat, *ibid.* Julianus senex monasterii Ægyptiorum lxx annis in spelæo vivens extreme pauper, 876. Nocte cœlitus cella ejus illustratur, *ibid.* Julianus episcopus Bostrensis venenatum calicem, signo crucis ante edito, innoxius ebibit, 889. Julianus Arabs cæcus monetur ne se ab Ecclesia separat, 890.

Juuvor voluntati senioris se accommodat, 618.

Jupiter qualis fuerit, 306.

Juramentum per Deum prohibet Simeon Stylites, per se permittit, 175. Juramenta mala et pernicioosa non servanda, 953. Juramento sacri calicis frater quidam se a crimine purgat, 954.

Juravit nunquam Joannes Eleemosynarius, 180.

Juste judicandum, 597.

Justitia amore Pomen sive Pastor nihil carni tribuit, omnia justitiæ reliquit, 499, 593.

Justus palmæ assimilatur, 645. Justus communicans clara facie apparet, nigra peccator, 676.

Juveni monacho potius laboribus opus quam sermonibus, 709. Juvenes duo deliciosi a Macario probantur, 528, 632. Proficium, 529, 652. Visitantur ab eodem, *ibid.* Surgunt ad orationem, *ibid.* Proleguntur ab angelo, *ibid.* Cantant psalmos xv, *ibid.* Igni ex ore eorum egreditur, 523, 652. Morimur, *ibid.*

K

Kitisséfodo, nomen loci, ubi tres pueri Ananias, Azarias, Misael requiescunt, 225.

L

Labor vitæ eternitatis intuitu sit levis, 493. Labor facit hortulum fertile in loco sterili 539. Labor temporalis memoria laboris æterni vincendum, 588. Labor virtutes acquirit, 596. Labor corporis ab Agathone foliis arboris comparatur, 537. Labor maximus orare, 615. Labor monachorum Pachomi, 757. Labore acquiritur virtus, 587. Laboribus potius quam sermonibus opus monacho juveni, 709.

Laborandum manibus, non semper contemptandum pulchre docetur, 509, 531, 538, 605. Laborandum assidue, 589. Laborare continuo levi opere præcat, quam gravi brevi tempore, 585. Laborantes sancti quieti a sæculi cogitationibus, 679.

Lacrymæ hic lavant, post mortem urunt, 566. Lacrymæ gaudium pariunt, 566. Dei misericordiam provocant, *ibid.* Lacrymæ Olympiadis, 781. Lacrymæ Dominiæ perpetuæ, 856. Lacrymarum donum terra promissionis, 567. Lacrymarum gladius contra cogitationes exacuendus, 615. Lacrymarum virtus, 682.

Lacrymatur omni die Abraham eremita, 149. Lacrymatur Pammion ob duas causas, perditionem compe mulieris, suam negligentiam, 521. Lacrymatur Jugiter Arsenius, 531.

Lætitia spiritualis dæmonem vincit, 47. Lætitia abundare oportet Deo servientes, 751.

Lapides portando et reperiendo exacerat Euphrasia, 335. Lapidis pretilosos projicit in mare mercator, ne propter eos occidatur a nautis, 929.

Lapso (pro) non laesus peritentiam faciens, veniam impetrat, 577.

Lapsi diaconi penitentia vera miracula declaratur, 577.

Lapsus hominum dæmon læatur, 536.

Laqueos diaboli quis evadat, 551.

Lascivia puellarum fontis exsiccatione et capillorum canitie punita, 793.

Latosus, quia Mæsymæ montis non parat, hæret cum curru immobilis, 832. Solutus Mæsymæ precibus, *ibid.*

Latro Jonathas ad columnam Simeonis Stylitæ velut ad asylum confugit, et exspirat, 175. Latro convertitur ab Apollonio, 749. Latro sit monachus, 832. Ad sæculum revertit, ut crimen infanticidii morte expiaret, *ibid.* Latro mulieri castæ thesaurum mortuus ostendit, 322. Latronum princeps Cyriacus periculo eripitur propter infantes a morte servatus, 811.

Latronianus dux in Scythia comprehendit Prokletum et Antonem, 218. Ejus crudelitas in martyres, 216, 217. Obligescit illis visus, 216. A dæmone corripitur, 219. Suffocatur, *ibid.*

Laudanda aliena, 625.

Laus Antonii, 58. Laus propria est fugienda, 591. Laus humanæ civitatis et periculosa, 627. Laus scriptorum Athanasii, 875. Laudes Africæ eremiticæ, 149. Laudes Basilii magni, 161.

Lausus quis, 704. Lausus omnia a se ablicat, 760.

Lautiores cibi in Pasche, 115.

Lavacro in monasterio extracto fons miraculosus arescit; destructo, iterum fluit, 845.

Læxna anichoretæ pedibus supplex advolvitur, 540. Læxna cæcis oculis visus ab anachoreta redditur, 540. Læxnam ligatam simplex obedientia adlucit, 502.

Lectus Antonii juvenis et cilicium vel nuda humus, 58. Lectus Domnionis curat ærotos, 761.

Legis antiquæ et novæ differentia, 266. Leges gentium deos puniunt, 508.

Lenticulæ grana tria negligens punitur, 549.

Leo humilis, silens, etc., 896. Ut alios liberet, se vendit, 836. Martyrio adicitur, *ibid.*

Leonis epistola super tumulum sancti Petri posita, apostolica manu emendatur, 906. Sanctus Leo Eulogio per visum se exhibet, *ibid.* Ad sepulcrum sancti Petri audit sibi peccata dimissa, præter impositionis manuum, 907.

Leo anachoretæ conviva ei que obediens, 539. Leo seni cubile cedit, 651. Leo obtemperat jussu discendum, 878.

Leo abbati se ad devorandum componenti, 831. Leo Gerasimum semper comitatur, quia ex ejus pede aculeum extraxerat, 893. Asino pascendi curam gerit, *ibid.* Asino per furtum sublato, ejus officium ferendo aquam supplet, *ibid.* Asinum reducit, 894. Obitum Gerasimi abbatis desinet, *ibid.* Non capiens super morte Gerasimi solatium, super sepulcrum ejus emoritur, *ibid.* Leo iter Joanni anachoretæ præbet, 917.

Leoni imperat Sergius, 899. Leonem pascit quotidie Paulus Helladicus ne reddat aliquid, 911. Castigat immorigerum, *ibid.* A Leone pascitur Simeon priscus, 817. Leones familiares sancto

Macario Romano, 223. Post peccatum a Macario patratum fugiunt, 236. Triennio penitentiae elapso ad eundem revertuntur, 250. Duces sunt itineris Theophilo, Sergio, et Hygiō, 251. Leones versantur cum seise in eodem cubili, 835. Ostendunt errantibus viam, 816.

Leontius videt angelum altari astintem, 861. Leontius annis quæ fragantia non recedit a templo beatæ Mariæ, 878.

Leprosus c'iam fovetur ab Anastasio, 159. Oratione Basilii sanatur, *ibid.*

Libanius condiscipulus Basilii, 135. Libanius ad lautam mensam Basilium vocat, 154.

Liber quis a mundo, 563.

Liberalitas dantis cruciculam argentem quam solam habet, 18). Liberalitas Euphrasie in pauperes, 551. Joannis Eleemosynarii pro tempore Jerusalem multi mittentis, 184. Eiusdem, convitiatori tantum quantum tollere vult dari jubentis, 193, 199. Eiusdem, xenodochia, gerontocomia et monasteria edificantis, 203. Josaphat in pauperes, 324, 328, 331. Marci, 865. Sabbatii, 770. Senis cujusdam, 805. Zachariæ cum Deo certantis ergo, 180. *Vide* Misericordia. Liberalitas stupenda Joannis Eleemosynarii ex ejus testamento perspicitur, 205.

Liberalitas in pauperes hæreticis convertit, 771.

Libertatem arbitrium aspuitur, 121, 255. Libertatem arbitrium facit ut in nobis virtutem adipsi situm sit, accedente tamen Dei gratia, 288. Liberi arbitrii deficitio, 277.

Lindo etiam vivit in senibus, 578. Libidinibus tentatio molestis superanda, 535. Libidinibus infamatio pœna est prioris peccati, 551. Libidinem dæmonis incensum, 516.

Libidinosarum cogitationum tres cause, caro, motus animæ, dæmon, 752.

Lignum aridum plantatum ab Elpidio, crescit in vitem, 769.

Limæus Thalassii discipulus, 814. Silentium sibi inlicit, *ibid.* A Marone instruitur, *ibid.* Morbidus et dæmon a quo curat, 845. Sub dio degit, *ibid.* Colicos dolores sanat signo crucis, *ibid.* Item viperæ morsus, *ibid.* Benignus est et liberalis in cæcos et pauperes, *ibid.*

Lingua et venter continentii, 511, 562, 571, 865. Linguae custodia, 607. Linguae janua claudendi, 618. Linguae inconcinnitas stabulum sine janua, 567. Linguae ruinam deprecatur Sisol, 570. Linguae retentor, passionum retentor, 571. Linguae refrenans ubique peregrinus est, 599.

Lis inter Joannem Eleemosynarium et Nicetam patricium componitur, 186.

Litigare nescit discere religiosus, 515.

Lituras parentum et amicorum non aperta exurit Maches ne disrahatur, 550.

Liturgiam scribit Basilium divinitus edoctus, 155.

Locus iudicii et pœnarum, 226. Locus qui obest salutis, mutandus, 532. Loci stabilitas fertilicat, 546. Loci stabilitas servanda in tentatione propter varia, 588. Locum in sepulcro medium mortuo Joanni Eleemosynario cedunt duo episcopi, 205. Locus sacra Jerusalem susceperant Basilium et Ebulum, 154. Item Paulus, 404. *Vide* Peregrinatio. Locus Jerusalemis religiosus visus

tur a Theophilo, Sergio, et Hygiō, 245.

Longinus abbas, 509.

Loquacitas taciturnitate reprimebunda, 67.

Loquaris tantum rogatus, 598. Loquitur Deus nobis per creaturas et divinas Scripturas, 808.

Lot abbas, 590.

Lucius abbas præclore Longino ad interrogata respondet, 599.

Lucrum fratris, lucrum Dei, 652. Lucrum fratris, fractus tuus, 635.

Luctus salutaris, 566. Luctus doctrinam omnem in se habet, et in cella quærens, 610.

Lumbos bene constringit Simeon Stylites, 170; palmis Hælio torus, 849. Lux moribunda vincit Onophrum, 103.

Luxuriam labore superandam signis favento uxorem sibi et proles fingentis dextere docetur, 486, 497. Luxuria fenestror, 761. Luxuria cogitationes molestis superanda, 535. Luxuriam dæmon accendit, 156.

Luxuriosus ab ingressu templi divinitus repellitur, 597.

Luxuriosus instar porci difficile celum respicit, 643.

M

Macarius quinquaginta militum monachorum pater, 235.—Macarii Romani vita ejusque auctores, 251. Eius spelunca, 228. Signaculo crucis se munit, *ibid.* Forma eius et habitus, *ibid.* Rogat quid in mundo retum agatur, *ibid.* Cujas sit, et quomodo eo venerit, enarrat, 228. Leones illi familiares, *ibid.* E nuptiis fugit, *ibid.* Dux vite ejus Kapha-1, 229. Disparante angelo ab onagro in via dirigitur, *ibid.* Signaculo crucis se contra draconem munit, 229.

Cruce varias diaboli pellit phantasias, *ibid.* Diabolus illi mulieris specie apparet, 250. Decipitur, *ibid.* Leones fugiunt post peccatum ab eo perpetratum, *ibid.* Redemnt eo penitente, *ibid.* Co lo tenuis triennio stat sepultus Macarius in terra, 230. XL dies et noctes flexis genibus in eodem loco manet, *ibid.* Christus ei apparet in spelunca, *ibid.* Benedicti ab eodem Theophilo, Sergio, et Hygiō, duobus leonibus ad monasterium reversi, fratribus visa narrant, 251. Macarius Ægyptius mortuum ad fidelium confirmationem suscitavit, 720. Anoniam invisit, 585. Mire operosus, 585. Dæmonem vicit fiducia et fortitudine, 585. Fatigatus ab angelis defertur, 649. Paralyticum verio sanat, *ibid.* Quinquennio suggestionibus explorat, 655. XC annis vivit, et ex his LX in solitudine, 719. Ob maturitatem dicitur *καταργητος*, *ibid.* XI annos artus, conra spiritus valet, gratia cæritationum et prophetiæ donatur, 719. Sacerdos ordinatur, *ibid.* Joannem discipulum spiritu avaritiæ tentandum prævidet, *ibid.* In extasi frequenter, 720. Cur equa restigis amatoris appareat quejan femina, revelatione cognoscit, *ibid.* Aquæ benedictæ virtute phantasmas a femina depellit, 720. Ut homines lateat, cuculos fodit, *ibid.* Orationes xxv evadit, et totidem rededendo recitat, *ibid.* Dæmonem gulosum eicit oratione et Jejunio septem dierum, 721.—Macarius Alexandrinus præbyter Cellarum, 721. Non concupiscendum a magno docetur Antono, ramis palmarum quas concupierat divinitus torrefactis, *ibid.* Tentatur a diabolo in solitudine specie cameli cibus ovisi, *ibid.* Oratione phantasma pellit, *ibid.* Eius dictum ad tribunos, quibus mandus iludebat, 721. Donat cibi concu-

pisceniam, unam ad se missam fratris
 transmittendo, *ibid.* Si quid ab
 alio prædicare factum audivit, ardentem
 effecit, *ibid.* Annis vii tantum cruce
 comedit, *ibid.* Tantum burce lati
 comedit, quantum manus ex lagena an-
 gusti oris efferre posset, *ibid.* Lagena
 illam publicanum suum vocat, 723.
 Somnum superat, virgini diebus sub
 tectum non ingrediens, *ibid.* A spiritu
 fornicationis tentatus culicum se mor-
 sibus exponit, *ibid.* Visit sepulcrum
 Jannes et Mambre ut cum dæmonibus
 contendat, 722. Arundines ab eo fixas
 viæ indices dæmoni tollit, 722. Dæmoni-
 bus lxx occurrentibus non terretur,
ibid. Jurat dæmonibus, *ibid.* Nomen
 Domini spiritus diaboli rhomphææ op-
 ponit, *ibid.* Tentatur cæcians xx die-
 rum inedia, 723. Specie puellæ unam
 aquæ gestantis et quasi invitantis
 ollata adhuc triduum sustinet, *ibid.*
 Lactatur a bufala, *ibid.* Eidem aspidis
 morsus non obviat, *ibid.* Explorat au-
 steritatem monachorum Tabennien-
 sium, 725. Jejunium ejus portentorum
 quadragesimale, nihil comedens præ-
 ter pauca cruda crambes folia die Do-
 minico, semperque stans, 725. Stup-
 ori est monachus Pachonni, *ibid.* A
 Pachonio iraculose agnoscitur, *ibid.*
 Dies quinque statuit manere continuos
 in contemplatione, 724. Quibus argu-
 mentis mentem ad cælestia erigeret,
ibid. Dæmon instar flammæ ignis om-
 nia in cella ejus exurit, *ibid.* Presbyte-
 rum caeco laborantem, quia conscius
 fornicationis sacrilicaverat, post con-
 fessionem peccati et emendationis
 sponsonem curat, 724. Diversæ ejus
 cellæ, 724. Varios dæmoniacos curat,
ibid. Mulierem paralyticam oleo sancto
 sanat, *ibid.* Puerum dæmoniacum san-
 nat oleo et aqua benedicta, *ibid.* Vanæ
 gloriæ viriliter resistit, *ibid.* Miro one-
 re se affligit, veranem se carnem
 vexans, *ibid.* Spūto illuminat cacum
 hyænae catulum, 723. Hyæna ei pellem
 pro munere defert, *ibid.* Adjurat hyæ-
 nam ne pauperum oves posthac devo-
 ret, *ibid.* Et assentiens capite annuit
 hyæna, *ibid.* Humi non spūit post ba-
 ptismum lx annis, *ibid.* Forma ejus,
ibid. Palladio tentato ut recederet,
 quod otiosus sederet in cella, consi-
 lium suggerit respondendi, se propter
 Deum cellæ custodire parietes, 725.
 Marco ad angelo communionem dari
 ex ara videt, *ibid.* Macarius duos deli-
 ciosos juvenes probat, 528, 531. Ma-
 carius pro fornicatore haberi se pati-
 tur, 515, 625. Detecta calumnia, ne
 honoraretur, in Scythiam fugit, 516,
 621. Macarius mortuum suscitavit, ut ubi
 sit depositum indiceret, 630. Macarius
 viginti annis nec pane nec aqua nec
 somno satius, 600. Macarius laudatus
 tacet; contemptus, verba edificatio. Is
 loquitur, 669. Macarius ob unum viui
 calicem se aquæ absentia castigat,
 519. Macarius quemdam siti ntem um-
 bra solatur, 659. Macarius divinitus
 transfertur ultra flumen, 619. Ma-
 carius presbyter et præfectus Ptoch-
 trophi, insigni actu virginem ab ava-
 rita rediit, 712. Ad centum annos
 vixit, *ibid.* Macarius junior occasione
 cædis involuntarie solitudinem ingre-
 ditur, 718, 948. Tribus annis sine lecto
 in solitudine manet, *ibid.* Desputat dæ-
 mones, *ibid.* Macarius ex vicaria no-
 naticæ se dedit, 775.—Macarius ar-
 chiepiscopus Jerusalemitanus, 868.
 Macedonius versatur in montium ca-
 cominibus, 828. Annis xlv in fossa
 stans sub dio vivit, *ibid.* Cibus ejus
 hordeum aqua madefactum, *ibid.* A
 Flaviano episcopo Antiocheno in sacer-

dotem cooptatur inscius, 829. Magna
 in eo simplicitas et animi puritas, 829.
 Venationem Dei spiritualem instituit,
ibid. Ab imperatoris ducibus honora-
 tur, *ibid.* Status vivas mortuis præ-
 stare imperato-i dicendum curat, *ibid.*
 Femur ab ingluvie sanat, 830. A
 puella dæmonem magicis præstigiis
 inductum pellit, *ibid.* Dæmoni plures
 acusaturo silentium imponit, 830.
 Ros nominare jubet præcipuos, 830.
 Aquæ signo crucis benedictæ gustu
 insanam mulierem curat, 830. Igne
 coelstus illustratur, *ibid.* Lupicium
 quædam dono prophético prædicat, 831.
 Macri Theodoretii prolem impetrat,
ibid. Aqua benedicta periculum abortio-
 nis pellit, 831. Exhortatio ipius ad
 Theodoretum, *ibid.* Sepelitur apud
 Aphrastem et Theodosium, *ibid.* Macedo-
 nius episcopus Constantinopolitanus
 in exilium ab Anastasio ejicitur, 872.
 Maches ad derivationes et verba
 otiosa dormit, 830. Parentum et ami-
 corum litteras non lectas ne iis distra-
 hatur exurit, *ibid.*

Macrus pane et vino abstinens, 866.
 Mæsymas sacerdos vici, 832. Cui
 tunica semper contentus, *ibid.* Mire
 hospitalis, *ibid.* Frumento et oleo sem-
 per abundat, *ibid.* Miraculis clarus,
ibid. Basi aræ admotum puerum sanat,
ibid. Currum se despicientis reddit
 immobilem, 832. Eundem rogatus præ-
 cibus solvit, *ibid.*

Mafortes idem quod palliola, 513.
 Magi pelluntur Ægypto, 340.
 Magicos libros exurit Theudas, 321.
 Magistris adolescentem formosus
 virginem servat, 781. Martyr evadit,
ibid.

Magna continet in matrimonio, 776.
 Vultu severa et episcopis reverenda,
ibid. Munitica in pauperes, *ibid.*

Magnanimitas Isidori humiliantis se
 semper, et respondens dæmonibus:
 Licet in tormenta mittar, tamen vos
 subitus me invenio, 639.

Magnitudo beneficiorum Dei, 280.
 Majoribus et cœtantibus cedendum,
 628.

Mala horret qui peccata horret et
 omnes diligit, 519. Mala nobis, bona
 Deo tribuenda, 668. Malo proposito ni-
 hil agendum, licet boni speciem ha-
 beat, 766.

Malarum cogitationum semina suffo-
 canda pulchre docetur, 578.

Malchus et conserva camelos domini
 consecravit, 91. Ad Romana castra
 veniunt, *ibid.* Jungit se rursus nona-
 chis, *ibid.*

Maleficium amatorum, 156.

Malleo excitat fratres Adolins, 769.

Mandatorum observatio necessaria
 ut quis ad Deum ascendant, 245. Man-
 datorum observatio, custodia nostri,
 638.

Manducantem monachum quendam
 non vidit Sol, 539, 569.

Mane de omni virtute cogitandum,
 162. Mane proposita renovanda, 685,
 684. Mane orandus Deus, 631.

Manichæus presbyter charitate se-
 nis eujusiam convertitur, 616. Mani-
 chæi refluntur de duobus principibus,
 286.

Mansuete ad penitentiam peccantes
 monendi, 401.

Mansuetudo dæmonibus est terrori,
 513. Mansuetudo in servos pulchre a
 sancto Joanne Eleemosynario comm-
 ndatur, 193. Mansuetudo Joannis Ele-
 mosynarii in eleemosyne impostorein,
 196. Eiusdem, convitatorii pauperi dari
 jubentis quantum tollere vellet, 198,
 199. Apollonii maledicum Philemonem
 convertit, 476. Apollinis afflictum mo-

nium et a seculum propterantem
 ad saniorum mentem reducit, 375.
 Pastoris, penitentiam lapsæ præscribit,
 691. Re abbatis intranda, 746.
 Gelastus iuriam condonans, 780.
 Mansuetudinem irato principi persua-
 det sanctus Joannes Eleemosynarius,
 199. Mansuetudine Anum latronis con-
 vertit, 752. Mansuetudo. Vide Beni-
 gnitas, Injuriarum obliquo, et Tranquil-
 litas.

Manus occidere Cononem volentium
 obrigescent, 866. Item barbari eju-
 sandi Adlam occidere tentantis, 881.
 Item pastoris parautis jaculari in Ace-
 psinam, 835.

Mariana et Cyra Berhæ oriunda sub
 dio vitam agunt, 835. Velo teguntur,
 856. Annis xvi collo, lumbis, manibus,
 ferrum magni ponderis gestant, *ibid.*
 Aëris injurias patienter excipiunt,
ibid. Moyses et Danielis jejunia imitantur,
ibid. Profriscuntur Jerusalemam,
ibid. Item ad sanctam Theclæ, *ibid.*

Marcellus xxxv annos in Scythi man-
 et ne coronam in civitate accipiat, 908.
 Marcelli Scythiote dicta et Vita, 908.

Marcianus Cyro oriundus nobilis, se
 litudinem eligit, et cellæ angustæ mi-
 nori corpore se includit, 806. Orat,
 Scripturas legit, 806. Vicus ejus ratio,
ibid. Nunquam satur, se i per esurians,
 semper siliens, 806. Duo exsunt mo-
 nasteria, *ibid.* Caput ejusdem lumina
 divinitus admiratur, 807. Olei lecy-
 thus ad ejus cellam deseritur ut virtu-
 tem concipiat, 807. Sanat precibus
 dæmoniacum etiam absens, *ibid.* Epi-
 scopi ad eum conveniunt, 808. Ab
 Avito convenitur, 808. Officium Nonæ
 simul celebrant, *ibid.* Vident se invicem
 spiritu etiam corpore absentes,
ibid. Sororem ad aspectum non admittit,
 809. Sororis filii eleemosynam re-
 spuit quia respectu cognationis data,
ibid. Arium, Sabellium, Eucitias, et
 Manichos oppugnat, *ibid.* Zelosus pro
 decretis ecclesiasticis, *ibid.* Abraamem
 convertit ad Pascha celebrandum more
 Ecclesiæ, 809. Ei vivo oratoria erecta,
ibid. Niliter ignotum habere sepul-
 crum, *ibid.* Reliquiæ ejus d-center
 asservatæ, 809. Marcianus Eusebii pa-
 truis, 810. Eusebium cum fratre ad
 monasticam vitam adducit, 811.

Marcionitæ adorabant serpentem,
 635.

Marcus mortem suam prævidit, 658.
 Eius mira obedientia, 521, 617, 618.
 Marcus Eucharistiam angeli manibus
 accipere solitus, 725. Vetus et Novum
 Testamentum tenet memoriter, *ibid.*
 Eius virtutes, *ibid.* Secum et cum
 diabolo disputat, in omnibus se humili-
 at, *ibid.* Marcus hebdomadas jejunat,
 865.

Mare oratione Besarionis dulcescit,
 532. Mare Rubrum duo monachi pedi-
 bus perambulavit, 893.

Maria virgo (B.) cum Joanne Bap-
 tista et evangelista apparet Cyriaco,
 878. Beata Maria virgo propter Nesto-
 rii libros cellam Cyriaci intrare re-
 usat, *ibid.* Beata Maria virgo a puero
 quodam præ pecunia eligitur, 166.
 Huic miro modo prævidit Deus, *ibid.*
 Beata Mariæ promptum subsidium
 erga Marum Ægyptiacam, 389. Beata
 Mariæ imago. Vide Imago. Beata Mariæ
 commendata uxor a marito alio proki-
 scencie, cum filia a morte præservatur,
 882.

Maria neptis Abrahæ septennis
 disco Psalterium et Scripturas, 318.
 Viginti annis patris convixit, 561.
 Dæmon in eam armatur, *ibid.* Con-
 stupratur a monacho, *ibid.* Plangit
 secum peccatum suum, *ibid.* Ces: rit

patrum, sequae stulario locat, 339. Licentio luxuriatur, 370. Meretricio habitus induta coram Abraham patruo nescia comparat, 370. Conpungitur, *ibid.* Cum Abraham patruo suo rediit ad cellam, 372. Reclusa in cella, penitentiam se acibus conficit, *ibid.* Penitentiam sibi accipit in Deo dono ei saninitatum collato ostendit, 372. Quinque annis penitentiae expletis moritur, *ibid.*

Maria Aegyptiaca, 382. Inventa a Zosima abbate in eremo fugit, 381. Appellat Zosimam suo nomine sibi habitus non visum, 383. Mutuo benedictionem petant, *ibid.* Divinitus docta novit Zosimam esse praebiterum, *ibid.* Adjurata prior benedicit, 383. Multas orationes postulat, *ibid.* Suspensa in aere orat, *ibid.* Corrigit Zosimam suspicantem illum spiritum esse, 385. Signat se signo crucis, *ibid.* Exponit Zosimae antea vitam, 386. Jerusalem navigat libidini dedita, 386. Acta sua in navi recenset, *ibid.* Eliam Jerusalem libidinibus iucastavit, 387. Non admittitur intra templum divinitus repulsa, 387. Intelligens se ob scelera ab aspectu sanctae crucis arceri, compungitur, 387. Implorat suffragia beatissimae virginis Mariae, *ibid.* Proposit corrigere vitam, *ibid.* Beatae Mariae suffragio libere tempus ingreditur, *ibid.* Pavimentum templi osculatur, 388. Gratias agit Dei Matri, *ibid.* Voce missa collatus docetur quid facere debeat, *ibid.* Tres numeros ad faciendam orationem divinitus accipit, 388. Ecclesiam sancti Joannis Baptistae juxta Jordanem ingreditur, et in ea communicat, *ibid.* Anni xviii in solitudine agit, 388. Annis xviii tribus panibus vicitur, *ibid.* Conflictatur memoria praeteriti luxus, *ibid.* Resistit memoria originis suae conversionis, 389. Promittit beatae Mariae subsidium continuo experitur, *ibid.* Herbis nutritur, *ibid.* Estu algoeque cruciatur, *ibid.* Nec hominem nec animal vidit annis xviii, 389. Viva et superstes vult celari, *ibid.* Petit sibi vivifica sacramenta in sacro vase honorifice afferri, *ibid.* Novit absentiam monasterii secreta, 390. Edito signo crucis super aquas Jordanis ambulat, 390. Sub obitum sumit sacrosanctam Eucharistiam, *ibid.* Corpus ejus exanime a Zosina inventur, 391. Leo parat ei sepulchrum, 391.

Maria meretrix senes legentes Evangelium accedit, 869. A turpi vita ad meliorem convertitur, *ibid.*

Maria infantida navi vecta non progreditur navis, 882. Ea in scapham expulsa et submersa, navis cursum perficit, 883.

Maria lacus, 712, 945.

Marina virgo, 593. De ejus salute sollicitus pater, *ibid.* Mutato habitu et nomine in Marinum, ingreditur virorum monasterium, *ibid.* Instruitur a patre, *ibid.* Ejus pater moritur, 393. Fornicationis in pandocis filiam commissa accusatur, *ibid.* Peccatum quod non admisit, agnoscit quasi a se admissum, *ibid.* Ejicitur ex monasterio, et ad portam poenitet, *ibid.* Admittitur rursus in monasterium, 394. Villissima obit ministeria, *ibid.* Moritur, et sexus ejus agnoscitur, 394. Quod eam immerito affixisset, siliigit se abbas, *ibid.* Ejus calumniae fornicariae a daemone corripitur, *ibid.* Ad ejus corpus eadem liberatur, *ibid.* Sanctitas ejus miraculis comprobatur, *ibid.*

Maria xxxviii annis inclusus, 837. Non mutat male sanam habitationem, 837. Corpore et anima castus, *ibid.* Festa martyrum celebrat, *ibid.* Ejus vestitus et victus, *ibid.*

Maritus moribus, non in majoribus eligentis, 310.

Marmora diversa imperatoribus initio imperii ostendi solent, ut monumentum ex certo genere extrui current, 188.

Maro sub dio vivit, 833. Ex daemone sanctorum facit, *ibid.* Murbos corporum curat, *ibid.* Animi afflictus medetur, 831. Felicitate moritur, *ibid.* Pro corpore ejus contenditur, *ibid.*

Marosus abbas Iugis exercitator, 813.

Mars non est deus, et quare, 507. Martha Mariae iugenda est necessaria, id est cibus corporalis spirituali, 509, 603.

Marinianus militum praepositus pro filia orat Antonium, 48.

Martyres Epictetus et Astion diaboli vocantur a iudice Latroniano, 218. Martyribus septem totidem corpora deferuntur, 638.

Martyrium desiderat Antonius, 47. Martyrium nobile et praclarum xvii monachorum, 296. Martyrium Epicteti et Astionis, 216 et seqq. Basilis, 318. Eugenii, *ibid.* Milidi cum duobus discipulis, 325. Leonis, 496.

Mater Theodori venit ad Pachomium, 125. Filium reperit, *ibid.* Mirro modo convertitur, 125.

Matho's iactantiam fugiendam esse docet, 593.

Matas incendi jubet Pachomius, ut averitiam puniat, 131.

Mattula Fuliani in igne perstat illaesa aliis confagrantibus, in testimonium vere humilitatis, 503.

Martina orationis hora, 103. Matutinae laudes, 312.

Maximinus episcopus Jerosolymitanus baptizat Basilium, 154, 155.

Medicina dolorum auget, 157.

Meditatio cubitum euntium, 157.

Meditationi non praevalet daemones, 615.

Meditationes duodecim anachoretarum, 681.

Mel optimum, Isingulis pecunia plenis ad Joannem Eleemosynarium transmissis inscriptum, 181. Mellis exiguam suavitatem capitis homo suum periculum negligit, 272.

Melania varia munera offert Pambo, 713. Melania Romana senior sub Valente, 772. Nitriae montis patres invisit, 775. Medium annum apud illos agit, *ibid.* Subministrat in villi veste captivis monachis necessariis, *ibid.* Inclauditur, se aperit, dimittitur, *ibid.* Jerosolym monasterium virginum extruit, *ibid.* Praegrius voti causa veniens excepit annis xxxvii, 773. Non tenetur affectu tunc filii, 775. Ejus beneficentia toto orbe nota, *ibid.* Continentiam conjugibus suadet, 771. Item multis aliis ut saeculo renuntiant, *ibid.* Moritur Jerosolymis, *ibid.* Melania junior viro xxvii annorum suadet continentiam, 771. Quomodo sua distribuere, *ibid.* Ornamenta sua vertit in ornamenta Ecclesiae, *ibid.* Cognatos ad religiosam vitam allicit, 775.

Melantha ab Eugenia oleo sacro a quartana curatur, 313. Incesto Eugeniae ardet amore, 344. Ejus domus igne de caelo punitur, 345.

Melchisedech hominem esse et non filium Dei, divinitus senex quidam docetur, 636.

Meliores aemulatur Antonius, 36, 37.

Melotae quid sint et quid significant, 343.

Memoria sanctorum ad virtutem via, 50. Memoria aeternarum poenarum, 118. Memoria malorum quae daemones inferunt imperforabiles nos facit, 399. Me-

moria aeterni supplicii revocat a lapsa, 651. Memoria mali, ignis sub palea, 660. Memoria suppliciorum aeternorum frater sororem meretricem convertit, quae in itinere moritur et salvatur, 677, 678. Memoria divina praesentiae sancti Ephraem duas meretrices convertit, 168. Memoria novissimorum. Vide Novissimorum memoria. Memoria Ammonii stupeada, 716. Item Erenis, 754.

Menas diaconus monasticum habitum deserit, 897. A Simeone Stylite divinitus agnoscitur, et ad monasterium suum remittitur, *ibid.* Ejus poenitentia post fugam Deo grata signo ostenditur, 898.

Mennas oeconomus Ecclesiae Alexandrinae, 180. Mennas vicedominus Ecclesiae, 202.

Mens quomodo semper cum Deo esse possit, 767. Mens humana quomodo fiat vel daemone vel bestia, 767. Mentis puritati studendum, 333.

Mercator Alexandrinus in pauperes benignus Paphouti aequatur, 757. Monachos pascit, *ibid.* Saeculo renuntiat, *ibid.* Felicitate moritur, *ibid.*

Merces operum in die iudicii, 261. Idem asseritur ex historia de Lazaro et Epulone, *ibid.* Parabola regis qui nuptias filio fecit, 262. Ex parabola virginum, *ibid.* Ex Scriptura Novi Testamenti, *ibid.* Ex prophetis, *ibid.* Merces bonorum operum, 114.

Mercurius (S.) Julianum interemit in Perside loco Assia dominato, 225. Mercurius gentium deus, 306.

Meretrix Pelagii convertitur, 292. Meretrix convertitur a fratre suo monacho, 532. Meretrix Maria accedit senem Evangelium legentem et convertitur, 869. Meretricem respicientem monachos publice ad monasterium ducit, 201, 202. Meretrices duas convertit sanctus Ephraem memoria divina praesentiae, 168. Meretrices multas convertit Vitalius emendo doctes ab eis ne fornicarentur, 197, 198.

Meritum et merces, 336. Merita non tempore, sed amore pensanda, 38. Merita vitae post mortem quaeque recipit, 280. Merita diversorum operum ea tem, 601. Merita et demerita cujusque quidam ex vultu post communionem agnoscit, 676. Meritorum ordines quatuor, 520. Meritis Antonii Deus omnia concedit, 57. Meritis sanctorum stat mundus, 492. Meritis sanctorum ignis et aquae panno deferuntur, 888.

Milidi martyrium cum duobus discipulis, 383.

Militis oratio septies per diem repetita 882.

Mimus Babyias convertitur auctore Evangelii sententia, 870. Religiosum habitum assumit, *ibid.*

Miracula orationibus non praecipit sanctorum sunt, 57. Miracula per vestimenta et oleum benedictum, 127. Miracula multa facit Simeone Stylite, 171. Miracula Christi, 257. Miracula ad corpora sanctorum Barlaam et Josephat, 338. Miracula ad martyrum reliquias Apollonii et aliorum, 753. Miracula qua virtute sunt, 797. Miracula pignus doctrinae, 851. Miracula varia eduntur ad Simeonis Stylitis columnam et tumulum, 854. Miracula cur in Ecclesia sunt, 933. Miraculorum vis, 53, 58. Miraculis firmat fidem Antonius, 53. Miraculis et curatioibus convertit infideles Thalezaus, 835.

Misericordia Dei exhibita ei qui negaverat Deum, baptismum et professionem monachidem, 579. Misericordia Dei superat omnia peccata, 648, 676. Misericordia dantis cruciculam, 842.

teum quam solam habet, 180. Misericordia sancti Joannis Eleemosynarii, publice se certis diebus exponens, ut facilis ad se miseris esset accessus, 184. Eiusdem, sub flumē diei, lacrymans quod nemo afflictus ad se venerit, *ibid.* Eiusdem vulneratos et infirmos fovens, 182. Infirmioribus largioris eleemosynas elargiens, *ibid.* Cultiore habitu indutus petentibus negari non vult, *ibid.* Eiusdem pauperi indumentum suum dantis, 182. Eiusdem, eidem tertio petenti dari præcipientis, et quare, 183. Eiusdem servos sub durioribus dominis detentos ementis et libertate donantis, 196. Principis Christiani occulte pauperum sublevantis, 248. Josaphat in pauperes, 321, 328, 331. Besaronis miranda, 772. Misericordia latronis virginis pudorem tuetur, 733. Misericordia afflictæ feminæ subvenit, *ibid.* Ephraem fame laborantibus succurrit, 768. Eleemonis mira omnibus subvenientis, et libros vendentis, 771, 772. *Fide* Liberalitas. Melania hæreticos et schismaticos convertit, 773. Misericordia socii Palladii, 783.

Misericors Deum imitatur, 350.

Missæ, 584. Missæ celebrantur etiam in certum tempus præcipitur, 868. Missam celebrat omni die Basilii, 155. Missam celebrans Basilium clarissimo lumine et angelis circumdat, *ibid.* Missam privatam celebrat Barlaam, 287. Missam celebrat Barlaam, 336. Missam quidam presbyter non celebrat, nisi Spiritus sancti adventum ad altare videat, 868. Missarum celebratio Domini die, 588. Sabbato die, 593. Missas celebrat sanctus Joannes Eleemosynarius, 199. Post missam silentium servandum, 570.

Missio Spiritus sancti in apostolos, 257.

Modestia Zenonis qua sola vita cognoscitur, 827. Modestia aspectus sola docet sanctus Ephraem, 169. Modestia Sergii monachi placatur iratus agricola, et fit monachus, 933, 934.

Modus vindicandi divites, 189.

Monachicæ vestis mysterium, 608.

Monachus inter sæculares, seu extra cellam, piscis extra aquam, 58, 516. Monachus tentatus suavitate sanatur, 127. Monachus vagari non debet, 191, 192. Monachus pecuniam accipere recusat, 192. Monachus instar apis esse debet ubique mel operans, 537, 679. Monachus negligens visione docetur, 566, 567. Monachus lapsus habet media multa ut resurgat, 573. Monachus perseverans instar canis venatici leporem persequens, 589. Monachus quidam Ægyptius scandalizatus sanatur a Romano remissius se vivente, 603, 604. Monachus peregrinus exemplo debet esse localibus, 605. Monachus totus debet esse oculis, 609. Monachus sibi certat instar militis, 611. Monachus instar status esse debet, 623. Monachus silentii observans etiam coram hospitiis, 631. Mortuus femina deprehenditur, *ibid.* Monachus fieri potest qui omnibus renouat, 633. Monachus Severianus die noctuque psallens nemini loquitur, 893. Fuliginosa ejus fides fuliginosa columba declaratur, *ibid.* Monachus profugus Mens a Simeone Stylite divinitus agnoscitur, 898. Monachus proprietarius excommunicatur, 923. Mortuus absolvitur et liberatur, *ibid.* Monachi verum munus, 354. Monachi opera et vita, 863. Monachi opus quod sit, 582. Monachi virtus in tentationibus, 586. Monachi opus non est seminare agrum et agapem facere, 601. Monachi vita, angelorum

imitatio, 611. Monachi est ire in montem, 621. Monachi decus pallor et maculae, 511, 666. Monachi habitus imperatorio præstantior, 908. Monacho negligenti professio non prodest, 126. Monacho quatuor observanda, 529, 680. Monacho semper agendum atque si inciperet, 563. Monacho nullo prætextu locus deserendum, 588. Monacho velut in exilio vivendum, 618. Monacho nihil cum caupona, 924. Monacho juveni laboribus potius quam sermonibus opus, 709, 913, 981. Monacho cavenda mulier ne ut sal in aqua solvatur, 933. Monachum Ægyptium Theodosius imperator inivit juxta Constantinopolim, et cum eo manducat, 498, 617. Fugit honorem ne humilitatis facturam faciat, 498, 628. Monachi bona consideratio ad patientiam: Ego et asinus unum sumus, 624. Monachum a diaboli laqueis qui servet, 531. Monachum perdidit perseverantia in cella, 589. Monachum cadere volens Saracenus, duos dies et noctes immobilis hæret donec dimittatur, 902. Monachi occidi in uno monasterio, 364. Sub Serapione *xm*, 683. In monte Nitriæ *vm*, 712. Sub abbate Or *xm*, 713. In monte Pherme *v*, 727. In Scythi *xm*, 896. In Ægypto *vm*, 837. Monachi ubique, 313, 114. Monachi duo igne cremantur ab rege Abenner, 230. Monachi miraculose per *lxx* camelos in eremo pascentur, 240, 241. Monachi et Christiani in India intrepide Christum prædicant, 243. Monachi sunt multi ex Indis senatoribus, *ibid.* Monachi intra tres dies omnes tota regione Abenner excedere jubentur, 247. Monachi a rege quodam eximie honorantur, 253. Monachi quare de mundo fugiebant, 270. Monachi comprehenduntur, 294. Monachi in Quadragesima solitudinem petunt, 383. Monachi non sunt tribus vitis impliciti, 601. Monachi mundo illudunt, sæcularibus mundus, 630. Monachi duo nudi occurrunt Macario, 633. Monachi ad militiam includuntur, 748. Angelo visitanti liberantur, *ibid.* Monachi tria habent honorabilia, mensam, Sacramenta, pelvim, 649. Monachi hæreticis resistent in communi periculo, 804. Monachi duo communicant nudi, nemine id præter unum advertente, 898. Pedibus super mare Rubrum ambulat, *ibid.* Monachorum concordia, 100. Monachorum taciturnitas, *ibid.* Monachorum vita angelicæ vitæ imitatio, 242, 243, 245. Monachorum exercitia, jejunia, orationes, vigiliae, paupertas voluntaria, et vitæ innocentia, 269, 270. Monachorum obedientia, 270. Monachorum constantia, 294, 295. Monachorum in deserto consuetudo, 270. Monachorum habitus certus, 271. Monachorum antiquum asper vestitus, 283. Monachorum habitus angelicus, 923. Monachorum munera sæcularibus non prosunt, sed nocent, 616. Monachorum diversa studia, 851. Monachorum manducantium triplex diversus status, 649. Monachorum genera varia, ut a varia imagine diversum nummo pretium, sic religioni a vario viæ instituto, 831. Monachos multos damari, laicos salvari vidit Silvanus abbas, 531, 866.

Monasterium monialium in Ægypto centum triginta cellarum, 332. Monasterium ecc virginum, 733. Monasterium fugere parantes quinque virgines a dæmone possidentur, 903. Monasterium mulierum Tabennæ, 737. Monasterium feminarum, 821. Monasterium Jerosolymis ædificat Melania, 773. Monasterii constructio monitu divino, 116. Monasterii canones jubetur doceri Sty-

lites, 170. Monasteria exstruit Antonus, 40. Monasteria ædificat Joannes Eleemosynarius, 203. Monasteria in Ægypto varia, 538. Monasteria mille fratrum sub Or abbate, 711. Monasteria alia virorum, alla mulierum, 716. Monasteria feminarum *xii*, Antinoi, 776. Monasteria duo exstruit Marcianus, 806. Monasteriorum cononia, 47. Monasteriorum commoda, 100. Monasteriorum destructores vivi ab angelis exuruntur, 130.

Monastica vita quare a piis viris suscepta, 269. Monastica vita quoddam martyrii genus est, *ibid.* Monastica austeritas ex Veteri Testamento assumitur, 830. Monastica vitæ origo, 115. Monastica vitæ cononia et descriptio, 271. Monasticam vitam suscipit princeps quidam Indicus, 244. Monasticam vitam deludere periculosum, 823.

Monialium varia pietatis studia, 352. Earum janitrix debet esse ætate moribusque matura, *ibid.*

Monita Joannis Cilicis, 897.

Monumentum extrui jubet sanctus Joannes Eleemosynarius, et imperfectum relinquat, et diebus solemnioribus de eo moneri, 188.

Morbo non tentatus anno uno senex, derelictum se a Deo putavit, 592. Morbi nulli Polychronium in studio virtutum retardant, 817. Morbis non credit Posthumius, 233. Morbus. *Fide* Infirmitas.

Mori proximo quid sit, 638. Morienti Sisio Christus et varii sancti apparent, 635. Moritur moachus senex lætus et ridens, 612.

Moribundus libenter frequenter Joannes Eleemosynarius, 103.

Mors et infernus semper ante oculos sint oportet, 134. Mors quibus a seculis esse terrori, 249. Mors piis transitus ad vitam, *ibid.* Mors naturale debitum est, 231. Mors temporaria prope non est mors, 282, 283. Mortis meditatio prima philosophiæ definitio, 133. Mortis cogitatio utilis, longo discursu probatur a Joanne Eleemosynario, et exemplo Hilarionis, 200. Mortis delictio, 259. Mortis memoria religiose præ oculis semper habenda, 334. Mortis memoria cuidam semper in mente, 685. Mortis memoria vincit pusillanimitatem, 689. Mortis contemptus in senes quodam qui moribundus tertio ridet, 523. Mortis meditatio et silentium opus veræ philosophiæ, 909. Mortem Simeonis Stylitis aves et alia creaturae plangunt, 174. Mortem suam prædicat Antonus, 58. Item frater quidam, 864. Mortem contemnant monachi, 294, 295.

Mortalis omnis homo, 231.

Mortalitas magna Cæsares, 902. Avertitur Zachari albatris præcibus, *ibid.*

Mortificatio sui insignis phlegmate alterius sumptio, 572. Mortificatio carnis fuga est pœnæ infernalis, 835. Mortificationem veram quomodo quis assequatur, 563, 602, 678. Mortuus sæculo quis, 678. Mortuus sæculo non conficit, 670. Mortuus respondet et innocens servetur, 630. Mortuus factus vere moritur, 790. Mortuus ab hæretici communiōne in sepulchro abhorret, 875. Mortuus et sepultus Thomas mulierem juxta se non patitur, 837. Mortuus anchoreta genibus flexis, manibus in cælum extensis post xv annos integer perseverat, 888. Mortuus Sisinnius hospiti suaviter gratulatur adventum, 889. Mortuum vestibus jussit spoliarī Pachomius, et eisdem exuri, 129. Mortuum resuscitat nesciens Sisio, 518. 651. Mortuum

supplicans a mortuo exsecratur, 883. Mortui duo episcopi Joanni in Elemo-synario locum medium cedunt in sepulcro, 203.

Mos Egyptiorum in funere nobilium et maritum reprehenditur, 59. Mos occurrendi viris in dignitate vel sanctitate constitutis cum lampadibus, 517. Mos Atheniensium in porta, 659. Mores inveterati vix possunt per vinu evelli, 322.

Moschus miseræ v libras auri dat, ut maritum redimat. 920. Ejus visio in carcere, *ibid.*

Motus corporalis triplex, 573.

Moysaice legis effectus, 256.

Moyses secundus ob levitæ peccatum a demone corrumpitur 573. Liberatur continuo, *ibid.* Moyses homines fugit, 535. Moyses omnibus communitas, 675. Moyses latro, 725. Conversionis ejus occasio, 726. Latrones in illum quatuor irrunt, quos ille simul abigit, *ibid.* Tentatur a fornicatione, *ibid.* Conculit Isidorum, *ibid.* Ejus ab innocentia, 726. Orationes quotidie fundit, *ibid.* Somnis torquetur, *ibid.* Illa superat, *ibid.* Noctu monachorum hydrias aqua implet, *ibid.* Dæmon in eum irrui, *ibid.* Egrotat, 727. Propter turpia somnia non communicat, *ibid.* Moritur annorum LXXV discipulos LXXV relinquens, *ibid.*—Moyses scriptor divinitus eductus, 797.—Moyses in montis vertice monasticum exercet, 843.—Moyses Polychroni discipulus, 846. Moysi septem sententiæ, 1007.

Mulier dracone circumvoluta, 226. Mulier Christiana marito gentili suscit ut Deo Christi nomen feneret, 819. Ejus maritus L numismata pauperibus erogat, 819. Fenus quaerens unum numisma in ecclesia invenit, *ibid.* Episcopus emittit, *ibid.* In pisce lapis pretiosus invenitur, *ibid.* Trecentis numismatis lapis d strahitur, 920. Mulier cavenda monacho ne ut sal in aqua solvatur, 935. Mulier fugienda. *Vide* Continentia oculorum. Mulieris species Macario demon apparet, 250. *Vide* Dæmon. Mulieres quia indiscretas fugit Paulus, 1. Junior divinitus, 555. Mulierum consuetudo monachis fugienda, 127. Mulier. *Vide* Femina.

Mundus fallax ia promissis, 271. Mundus iustarum tyrannus cum hominibus agit, 274. Mundus sibi meritis sanctorum, 491. Mundus fugiendus aut irridendus, 504. Mundi inconstancia, 271. Mundi anistorum stultitia eleganti parabola ostenditur, 272. Mundi res omnes inlucens et instabiles, 265, 274. Torrenti similes, 274. Mundi voluptates cum avaritudine deriguntur, 299. Mundi blandimenta fallacia, 347. Mundi periculum religiosum timendum, 619. Mundi fallacia. *Vide* Vanitas. Mundo ad hiesi in mortuis habendi, 282.

Munus regis præcipuum quodnam sit, 525. Munera majora Ephrazæ respicit abbatias, 335. Munera respicit Barlaam, 284, 291. Munerum acceptio officialibus a sancto Joanne Elemo-synario interdicitur, 181.

Munuscula suis benefactoribus re-pendit Antonius, 49.

Murmur claustrale Deus punit, 757.

Murmurantes monachi quomodo cui-dam divinitus fuerint detecti, 619.

Mutilatus ab Eulogio suscipitur, 673, 728. Agitur spiritu dæmonis, et in Eulogium murmurat, *ibid.* Vult rescari carnalibus, 674, 728. Objurgatur a sancto Antonio, 673, 729. Dimittitur ab Antonio, *ibid.* Moritur, 673, 729.

Mutius paternum superat affectum ex obedientia, 547. Filium in flumen projicit, *ibid.*

Mutus, surdus et aridus xv annis sanatur a sancto Epicteto in Syethia, 214. Mutus David extra Psalmorum canonem, quia incredulus, 603.

Mutum dat promissime Joannes Eleemo-synarius, 198, 535.

Mutum danti promptitudo Joannis Persæ laudatur, et miraculo probatur, 582. Mutuo dat Joannes, et in reddendo juvat, quia aliunde sumserat mutuo, 918.

Myrogenes hydroplens ab interna hydropsi postulat liberari, 861, 865. Pices tantummodo petens reliqua omnia munera recusat, 865.

Mysteria sacra de nocte peragit Cornelius papa, 546.

N

Nachor ab Arache subornatur ut se Barlaam angat, 296. Regi-sistitur, *ibid.* Ad partes Josaphat transit, 504, 509. Ejus oratio, 504. A Josaphat socius peccatur, et abducitur, 509. Serio respicit, 510. Josaphat ad constantiam hortatur, 510. Abit in eremum, *ibid.* Baptizatur, *ibid.*

Nathanael perpetuus cellæ custos, 718, 945. Eum dæmon tauri a pelle indutus militis vel carnalis specie-terre conatur, et vincit, *ibid.* Episcopi septem eum invisant, 718, 945. Eumdem dæmon pueri figura e cella evocare tentat, 729, 945. Eius firmum propositum et confidentia, *ibid.*

Nathura severior in episcopatu quam in monachatu, et quare, 599.

Natura duæ in Christo, 319.

Negligens paulatim decidit, 611.

Negligens religiosus visione monetur, et in melius mutatur, 572. Negligenti suam salutem non prodest oratio alterius, ilque a simili declaratur, 496.

Negligentia monachorum in rebus minimis punita, 546. Negligentia religiosi punita visione ostenditur, 874. Negligentiam Deo displicere ignis visione probatur, 876.

Negotatio indigna monacho, 257.

Nemo facile condemnandus, 672. Nemini te præferas, 627.

Nestero tribulatus silentium sibi et patientiam comparabat, dicendo : Ego et asinus unum sumus, 624.

Nestorii libri ingressum beatæ Mariæ virginis impediunt, 875.

Nicæna synodi Symbolum, 285.

Nicetas Patricius specie necessitatis imperii thesauros Joannis Eleemo-synarii aufert, 184. Eisdem cum favore restituit, 161, 183.

Nicolaus in extasim rapitur, 806. Si-tiens in eremo divinitus reliciur, *ibid.*

Nicola papa elogia, 178, 179.

Nicosa Balytæ concubina convertitur, 870. Religiosum habitum assumit, *ibid.*

Nisibis a Sapore Persarum rege ob-sidetur, 799.

Nisteron abbas ad quædam opus bonum quenque hortetur, 598, 595.—Nisteron major sagam vauæ gloriæ docet, 595.

Nitriensium monachorum stultitia varia, 758. Hospitalitas, *ibid.* Silentium, *ibid.* Cellæ custodia, 759.

Nocti Dominica huius et sacra mysteria, 546.

Noxa refectio, 542.

Noxa officium, 808

Nonnus episcopus, ante monachus Tabennensis, venit ad synodum Autio-chenam, 376. Ex vitio virtutis calcas desumit, vela Pelagia, 377. Ad animæ pulchritudinem seipsum ex corporali Pelagiæ decore extimulat, 377. Prævidet meretricis Pelagiæ conversio-

nem, 377. Ex ejus comelosa populus compungitur, *ibid.* Ejus ad Pelagiæ epistolam responsio, 378. Solus velere Pelagiæm recusat, *ibid.* Pelagiæm conversam baptizat, confirmat, et Eucharistia relicit, 374, 379. Ob conversio-nem Pelagiæ laetatur, vinum bibit, et prandet liberalius, 379. xxx v Sarra-cenorum convertit, *ibid.* Non patitur aliquid ex bonis ex turpitudine acqui-sitis in ecclesiam transferri, 379.—Nonnus præ-byter noctu in templo orans invenitur, et stella super caput ejus apparet, 891. Eiusdem manus tem-pore orationis instar ignis lucent, *ibid.*

Noxæ verorum Christianorum, 509.

Noxæ et antiquæ legis differentia, 263.

Novissimorum memoria, 565, 565, 607.

Novitatus triam annorum sub Pa-chonio, 756. Novitatus fervor semper conservandus, 693.

Novitatus queritur Pachonio non coetum pulmentum, 151. Novitatus ad-moneatur et egregie docetur, 548, 549.

Novitatus in ingressu ordinis ad pater-nam se præparat dicendo : Ego et asinus unum sumus, 624. Novitatus mo-nachum in deserto angelus aquilæ specie dicit ad locum amona re-vertens, 587.

Novitatus patientia ante ange-los solatur, 632. Novitatus ex regula Pa-bonii quid egerint, 120. Novitatus delenda ad infantem revertit, 513. Novitatus in quo maxime laborare debeant, 453. Novitatus probantur præcipiendo his non recta,

599. Novitatus quævisque semina in virtutibus duces, 632. Novitatus probatio ante ingressum et post, 511, 513, 517. Pecunias abdicant, 511. Vestem deponunt, *ibid.* Cum seculari veste fastus simul deponendus, *ibid.* Vestes novitatus sequestrantur, 515. Sub seculari disciplina agunt, *ibid.* Hospitalibus famulantur, *ibid.* Docentur adhibere vultum, *ibid.* Superiorum præcepta ut Dei accipiunt, *ibid.* Promptitudo ad opus, *ibid.* Nulla proprietatis, 516.

Nuph abbas matris aspectum fugit, 523.

Nuptias sanctus Marcellus ipsa nuptiarum nocte effugit, 228.

O

Obediens Paphnutius latroci in ha-sta vini, ipsum cum sociis lucratur, 522, 653. Obediens verus confessor est, et quare, 618. Obediens tantum in mandata superioris intendit, 618.

Obediens oratione superioris evadit fornicationis periculum, 649. Obediens in arduis fratri a cruciatis non laudatur, 619. Obediens mortuum suscit, *ibid.* Obediens præfertur solitario, 620. Obediens per-itus cani se comparat, 627. Obedientium ordo præcel-lit, 520.

Obedientia Alexandri scrupulosa, 617. Athre, qui vocatus ab Hor, cultum in pisce exoterando reliquit, 625. Ephrazæ in arduis, 355. Joannis, aridum lignum per annum inse-grum aqua longe petita rigantis, 546. Eiusdem, saxum ingens multo tem-pore movere conantis, 547. Joannis, leonem ligatam ad abbatem ad-lucens, 502, 617. Marci, litteram imper-secutis relinquens, 521, 617, 618. Muti, filium in flumen projecit, 547. Paphnutii, vinum a latronibus repinatam libentis, 522, 653. Simeonis in parendo episcopo, qui catenam dimitti suadebat, 650. Obedientia virtutum omnium eminentissima, 146. Obedientia erga majores a Posthumio de-lectur, 256. Item erga pares, 256. Obe-

Alentia monachorum, 570. Obedientia
via ad perfectionem commendiosa, 562.
Obedientia potior multis virtutibus
mortuum suscitavit, 521. Obedientia vir-
tus prima monachorum, 538, 541.
Obedientia docetur in monasteriis,
545. Obedientia cæca Deo grata, 547.
Obedientia in bello victrix, 584. Obe-
dientia præfertur aliis virtutibus pro-
pter voluntatis abjectionem, 618. Obe-
dientia omnia apud Deum innecat,
618. Continentiæ præfertur, et quare,
ibid. Obedientia scripturarum exquir-
ritur, *ibid.* Obedientia in novitis ex-
quiritur, 619. Obedientia monacho ne-
cessaria, 730. Impugnatore more no-
strorum hæreticorum, 734. Obedientia
neglectus in sancto Astione turpi
cogitatione punitur, 215. Obedientia
viridis stipes tertio anno rigatus no-
ruit, 512, 617. Obedientiæ fructus
profiteri, 516. Obedientiæ aureola,
620. Obedientiæ elogia, *ibid.* Obedien-
tiam impense simulat Pachomius, 122.
Item Pœnen, 522. Ex Obedientia pro-
ficiens a periculo fornicationis eri-
pitur, 531. Ex Obedientia ardentem
ellibannum ingressus, illæsus egreditur,
54. Ex Obedientia iussus in furnum
mittere filium, illæsum servat, 609,
620.
Obedire volens abbati paratus est
projicere in flumen proprium filium,
547, 618.
Oblatio cereorum et thymiamatis,
555. Oblatio sacrificii tantum est ius-
tum, 528. Oblationis panes facit Can-
dida, 780. Oblationis tempore olim
Spiritus sanctus visus, 867. Oblationis
verba recitans frater super panem,
miræ eum sanctificat, 867. Oblationis
verba ordinatus tantum dicere debet,
868. Oblationis forma rectæ fidei
conveniens dicenda, 937. Oblationem
pro defuncto sibi petit Arsenius, 524.
Oblatio corporalis refectionis est spiri-
tualis collatione, 495, 571. Oblivio
peccatorum, Satanæ antecursor, 612.
Oblivio injuriarum cur necessaria,
681.
Obsequium charitatis laudabile, 679,
675.
Observatio mandatorum præter fidem
necessaria ut quis ad Deum ascendat,
245. Observatio mandatorum, nostri
custodia, 658.
Obsessi a dæmonibus non contem-
nendi, 555. Obsessus. *Vide* Dæmoniaca.
Obsis Pachomii discipulus, 121.
Obstinatio in malo docetur similitudo
eorum qui Salem aspicere recu-
sant, 277.
Obrectator carnes fratrum manduca-
vit, 571.
Occidere Cononem voluntium manus
rigescunt, quas precibus solvit, 850.
Occidere Adan conantis manus obri-
gescit, quam item restituit, 855. Occi-
dere Antonium senem monachum ten-
tans Saracenus a terra absorbetur,
891.
Occisor monachi morte divinitus pu-
nitur, 867.
Occulta sint suspiria, 670.
Occultanda bona opera, 592.
Oculi auresque fidei flores, 711. Oculi
ne evagentur, caput collari ferreo de-
perimit Eusebius, 911. Oculorum custo-
dia monacho perfectio qualis esse de-
beat, 572. Oculorum custodia Elladii
qui xx annis non respexit sursum ad
tectum cellæ, 568. Oculorum custodia
evantis Alexandriam nec alium præter
episcopum aspicientis, 871. Oculorum
custodia lxx annorum Saræ, 587. Ocu-
lorum custodia Silvani, ne arbores vi-
deat quæ irrigat, faciem tegentes, 510.

Vide Continentia oculorum. Oculis sibi
erunt virgo sanctimonialis, quibus ad-
lescens se electum dicebat, 878.
Odor abstinentiæ suavissimus, 570.
Odorem spirat mortui corpus Stylitæ,
174.
Odoramenta fetore castiganda docet
Arsenius, 568.
Officium Nonæ, 808. Officium sepu-
lturæ, 915.
Oleo benedictum a Simone Stylita,
regina Persarum maximi doni loco
habet, 814. Oleo sacro Amun puerum
emote mentis sibi restituit, 753.
Aphraates equum imperatoris sanat,
821. Malaficium cõhibet, *ibid.* Benja-
min ægrotos curat, 716. Epictetus
puellam xv annorum sanat, 211. Euge-
nia curat a quartana Melanthiam, 345.
Joannes ægros sanat, 739. Mulieri vi-
sum restituit, *ibid.* Tertianam febrem
pellit, 741. Macarius Alexandrinus mu-
lierem a paralysi curat, 724. Paulus
infirmitas sanat, 555. Oleo sancto et aqua
benedicta puerum dæmoniacum liberat
Macarius Alexandrinus, 724.
Olympias stirpe nobilis, 779. Virgo
in matrimonio, *ibid.* Eleemosynarum
largi, *ibid.* Corpore et mente florens
in omni humilitate, *ibid.* Clerum hono-
rat, *ibid.* Varia opera misericordiæ
exercet, 780. Villibus vestimentis in-
duttur, *ibid.* Lacrymis distillat, *ibid.* Vas
pretiosum sancti Spiritus, *ibid.* Inter
confessores relata, *ibid.*
Olympius abbas hæreticorum fugam,
linguæ et ventris continentiam docet,
865. Olympius fert mala præsentia in-
tuitu æternorum, 904.
Omni moda abdicatio ab Arsenio pro-
bat, 596.
Onager dux viæ sancto Macario Ro-
mano, 229. Heleno sarcinam defert,
570, 751.
Oneribus paulatim oportet assuesce-
re, 121.
Onuphrius eremita, 99. Ejus Vita
auctor Paphnutius, *ibid.* Totus hirsutus
terrei Paphnutium, 99. Cognoscit Pa-
phnutium divinitus, 100. LXX annis
neminem viderat, *ibid.* Culus monaste-
rii fuerit, *ibid.* Exemplo Eliæ et Bap-
tistæ ad eremum incitatur, 100. Ab an-
gelo custode deditur, 101. Benedic-
tione ab eremita petit, *ibid.* Osculo
pacis excipitur, *ibid.* Ad interiora de-
scendit. Jeducitur, *ibid.* Moritur ejus di-
rector, 102. Ejusdem ad Paphnutium
oratio, *ibid.* Omni die panem et aquam
ab angelo accipit, *ibid.* Die Dominico
cum sociis eremitis ab angelo commu-
nitatem accipit, 102. Rapiuntur in cælum
visu, *ibid.* Cum Paphnutio orat,
102. Cui eodem comedit, *ibid.* Impet-
rat a Deo ut quicumque in memoriam
ejus sacrificaverit, ab omni tentatione
liberetur, 105. Moribundus luce cli-
gitur, 105. Angelorum cantu in cælum
defertur, *ibid.* Ejus spelunca et palinæ
corruunt, *ibid.* Sepelitur, *ibid.* Obiit xi
Junii, *ibid.*
Operarius ubi proficiat, 605.
Operas et pensum diurnum Paulus
sibi imponit, 551.
Operatio orationi jungenda ostendit
Antonius, 584. Operationes tres Deo
acceptæ, 565. Operationes animæ tres,
ibid.
Operatur manibus Antonius, 56.
Operandum etiam electis ut se custo-
diant, 527, 678. Operandum iis qui au-
diunt sermonem, 585. Operandum
manibus monacho, 585. Operandum
docetur Joannes Nanus, qui angelus
esse volebat, 509, 598. Operans uno
dæmone, otiosi multis pulsantur, 551.
Operans Joannes Deo intentus, 609.
Operans propter Deum apti mel ope-

ranti assimilatur, 679. Operans mori-
tur Chereemon, 765. Operans Deus
adjuvat, 905. Operantium male tria
hominum genera, et de his visio Arse-
nii, 506, 655, 681.
Operosus Macarius, 585.
Opinionis suæ nimium fidens raro
convertitur ad Domium, 605.
Optimum nihil possidere, 582.
Opus monachi quod sit, 562. Opus
monachi quid non sit, 601. Opus ani-
mæ præcipuum, opus manuum parer-
gon, 595. Opus animæ et manuum
quid, 672. Operis assiduitas in mona-
steriis, 545. Opere ante præstanda
quæ loquimur, 592. Opere complen-
dum quod ore dicitur, 595, 607. Opere
complenda dogmata, non in chartis
servanda, 608. Opere regnum Dei ac-
quiritur non memoria vel libris, 682.
Opera externa, 117. Opera bona
necessaria præter baptismum, 265. Opera
quæ laudis humane studio fiunt mer-
cede carent, 270. Opera bona tria exi-
guntur post baptismum, 562. Opera
bona fugant diabolium, 527. Opera non
verba necessaria, 604. Opera bona
duorum conjugatorum, 652. Opera
optima doctrina, non verba, 705. Opera
manuum commendat Theodosius, 825.
Operum merces in die Judicii, 261.
Idem assertur ex historia de Lazaro
et Epulone, *ibid.*; parabola regis qui
fecit nuptias filio suo, 262; ex parabola
x virginum, *ibid.*; ex Scriptura Novi
Testamenti, 262; ex prophetis, *ibid.*
Operum manuum necessitas a Paulo
asseritur, 551. Operum diversorum si-
milia merita, 601. Operum bonorum
præmia, et malorum supplicia, 646.
Exemplo et visione pulcherrime as-
truntur, 647.
Or, Origenista, pater mille monaste-
riorum, 714. Victus ejus qualis, *ibid.*
Angelica apparatus, decies mille per se
salvandos, *ibid.* Ipse cellas ædificat,
715. Fictionem fratris divinitus novit,
ibid. In eo quæ maxime præclara,
ibid., et 916. Or. *Vide* Hor.
Orare labor maximus, 613. Orat ju-
giter Posthumus, 253, 254, 255. Orat
extensis manibus Josaphat, 529. Orat
certis horis Zosimas, 584. Orat Arse-
nii a solis occasu usque ad ortum, 551.
Orat quidam manducans, 613. Orat
centum vicibus flexis genibus in nocte
Christophorus, 892. Oratur in loco
martyrum a parentibus martyrum, 222.
Orandum quomodo docet Macarius,
551. Orandum quomodo semper docet
Lucius, 551, 614. Orandum semper vel
psallendum, 613. Orandum purgata
anima, quia in aqua turbida nihil con-
spicitur, 614. Orandi modus Macarii,
ibid. Orans pro alio non semper exau-
ditur, 495, 496, 575. Orantium ex ore
ignis egreditur, 529.
Oratio Abraham pro gentilium con-
versione, 146. Adde manum Barba-
se occidere conantis obriescentem
sanitatis restituit, 881. Adelpii dæmo-
niacum liberat, 901. Apollo reddit ido-
lum colentes cum suo deo immobiles,
749. Eosdem solvit, *ibid.* Antoni dia-
bolum superat, 57. Astionis et Epicteti
etiam pro inimicis, 218. Barlaam ad
Deum pro Josaphat, 536. Basilii lepro-
sum sanat, 189. Besarionis aquam ma-
ris dulcem reddit, 552. Besarionis per
xiv dies jugiter orantis manibus in cælum
extensis, 613. Cyriaci lassus et
astuanti nubem impetrat, 877. Eum-
dem amicis quos fugit invisibilem facit,
ibid. Davidis, ignis exstinguitur, 918.
Jacobi Nisibitæ irritas reddit hostium
molitiones, 900. Joannis solvit navem
incantatam, 886. Josaphat pro patris
anima, 527. Ejusdem ad Deum, 556.

Innocentii furtum d. tegit, 768. Iulliani febrem pellit, 799. Militia cuiusdam septies in die repetita, 882. Nautæ eujusdam religiosi pluviam miraculosam impetrat, *ibid.* Nicolai salvat quem Sarraceni interimere conantur, 909. Pachonii pro se affligentibus malis monachis, 126. Eiusdem expostulatoria cum Deo, 132. Eiusdem curat ictum a scorpione, 136. Pior sterilitati putei medetur, 765. Posthumii cætervas dæmonum fugat, 238. Publii diabolum emissarium Iulliani sistit, 659. Senis pluviam impetrat, 614. Simeonis Stylitæ aquam impetrat, 173. Suri navem et secundum ventum impetrat, 753. Theodori adulescentis nobilis ad Deum, 124. Theodosii fontem in scorpione impetrat, 885. Theonis latrones reddit immobiles, 746. Zachæi pestem Cæsareæ avertit, 902. Zebinae assidua, 845. Oratio elevatis in cœlum manibus, 114, 613, 853. Oratio in formam crucis manus extendentis, 118. Oratio ad sepulchra martyrum, 219. Oratio ad Orientem fieri solita, 253. Oratio frequens a Posthumio commendatur, 236. Oratio assidua cito perdit mentem, 644. Oratio vera quæ dicenda, 289. Oratio cum Deo colloquium, 288, 811. Futuræ beatitudinis prælidium, *ibid.* Contra dæmonem valet, 149, 910. Remedia contra carnis tentationes, 524, 316. Turpes cogitationes extinguit, at aqua ignem, 531. Contra phantasmata adhibenda, 531, 637, 743. Cito corrigit mentem, 614. Infirmitate in via Dei medicina, 659. Tentationes superat, 682. Facit immobiles armatos, 738. Sterilitatem pellit, 831. Oratio sine vita honesta est instar spicæ vanæ, 766. Orationis penam quæ sint, 289. Orationis fervor ignitos facit, 615. Orationis vis ligat et solvit calumniatricem in partus doloribus, 779. Orationis impedimentum ira, 289. Orationis interruptionem vitandam multiplici parabola docet et probat Iaculus, 844. Orationem quæ distrahunt repellenda, 615. Orationem diabolum nititur impedire, *ibid.* Oratione Sisoï rapitur in extasin, 614. Oratione superandas tentationes, similitudine arborum ascendendum docet Joannes, 531. Oratione aqua putei ascendit, 502, 631. Oratione et jejunio septem diurnum dæmonem gulsum eiecit Macarius *Ægyptius*, 721. Oratione Theodori et signo crucis aqua maris dulcescit, 914. Orationes Antoni, 38. Orationes sanctorum, 103. Orationes breves sed frequentiores laudantur, 544. Orationes plurimas omni die Simeon Stylites Deo offert, 853. Orationes virgo fudit quotidie oct. 727. Orationes a publicis rebus implicato non minoris pretii quam cœc nihil aliud agentis, *ibid.* Orationes sanctorum commune morbis omnibus remedium, 834. Simeonis Stylis æ stantive manibus in cœlum extensis, diebus festis noctibus integris, 835. Orationes penas minuunt, 874. Orationum quotidianarum numerus Pachomio suisque ab angelo præscriptus, 120. Orationes facit Macarius eundo xlv, et totidem redeundo, 720. Orationes Paulus de Phierne recitat trecentas et totidem calculus utitur, 727. Orationibus vocat Iosaphat, 511. Oratio regis Abenner ad monachum, 244, 245. Oratio Barlaam ad Iosaphat ultima, 292. Oratio Iosaphat ad suos, 528. Oratio exhortatoria Abraham eremite ad lapsam, 371.

Oratorum super reliquiis sanctorum extractum, 888. Oratorum ex dæmonum fauo facit Maro, 853.

Ordinatur presbyter Abrahamus mo-

nachus per impositionem manus episcopi, 148.

Ordines tres honorabiles in conspectu Dei, 532. Ordines quatuor meritorum, 620.

Orentus sago inverso eversiolem Sina docet, 899.

Origenes hospitatur apud virginem annos duos, 781, 784. Eius libri controversiarum patitur, 557. Ab hæreticis depravati dicuntur, *ibid.* Ubi bene, nemo melius; ubi male, nemo peius sentit, *ibid.* Cavet diabolum aliquando redimendum, 537, 538. Origenem legentibus æternas pœnas denuntiat Pachomius, 132.

Origo oraculorum dæmonum, 41.

Ornamenta secularia vertit in ornamenta Ecclesie Melania, 774.

Ornatus vestium nimius arguitur pulchra simili ordine, 823. Ornatus ecclesie movet gentiles, 116.

Orsesius prælatus post Patronium, 138.

Os janua cordis, 610. Os frenare peregrinatio moachi, 571.

Osculum pacis ut det excitat mortuus ab Agiodulo, 865.

Otium ingulendum, 544, 531, 607, 668, 678, 715. Otii fuga Antonio ostenditur, 584. Otii fuga in monasteriis, 545.

Otiosa tentatur Euphraxia, 535.

Otiosus a multis dæmonibus, operans ab uno vexatur, 551. Otiosus homo arbor sine fructu, 605. Otiosum verbum exsulata congregatione Pachonii, 506.

Oxyrinchi civitatis in Thebæide in fide integritas, *ibid.* Item hospitalitas, *ibid.* In ea viginti millia virginum et decem millia monachorum, *ibid.*

Pachomius gentilis Christianus efficitur, 114. Eo presente obmutescit dæmon, *ibid.* Viam libationis degustatum evomit, *ibid.* Fit miles, *ibid.* Christianorum charitas illum allicit, *ibid.* Cras elevatis manibus, *ibid.* Votum facit, *ibid.* Castitatis amator, *ibid.* Militia absolvitur, *ibid.* Caterhizatur, *ibid.* Baptizatur, *ibid.* Palæmouem anachoretam adit, 115. Monachus fieri postulat, *ibid.* Suscipitur, *ibid.* Se in variis virtutibus exercet, 116. Divinitus jubetur extruere monasterium, *ibid.* Regulam ab angelo accipit, *ibid.* Indicat revelationem Palæmoni, 117. Cum eo Tabennam pergit, *ibid.* Invidiam societatem cum eodem imit, 117. Ex residuo operum subvenit pauperibus, *ibid.* Unica utitur veste, *ibid.* Ad humiliandum corpus cælico se injicit, *ibid.* Somnum in medio cellæ sedens caput, *ibid.* Monasterium dilatat, 117, 118. Reprehensus a fratre, mansuete se continet, 118. Variis animi motibus agitur coram Domino se humiliat, *ibid.* Antequam alios doceat, passionis carnis domitas optat, *ibid.* Expansis in formam crucis manibus orat, 118. Funus fratris pervigilio, psalmis hymnisque prosequitur, *ibid.* Æternarum memoria penarum noxias cogitationes pellit, *ibid.* Dæmones habitaculum ejus conantur evertere, 119. Quos precibus et signo crucis pellit, *ibid.* Eidem dæmones mulierum efficit apparent, 119. A diabolo cæditur, *ibid.* Ab Apollone monacho roboratur, *ibid.* Apollonis fons psalmis, hymnis et canticis celebrat, *ibid.* Serpentes illæsus calcet, 120. Crocodilorum ministerio flumina tranat, *ibid.* Insomniam a Deo postulat, *ibid.* Vocatur divinitus in abbatem, 120, 736. Apparet et angelus et monasterii regulam tradit, *ibid.* Cucullas monachorum cruce signat purpurea, 753. Quis apud eum modus re-

ripiendi hospites, *ibid.* Virtus ratio et levioris, 120, 736. Oracionum modus, 120, *ibid.* Item sacre communionis, 120. De tribus suis sæculo monent, 121. Fratris ministrat, *ibid.* Psalmos et Evangelia suis commendat, *ibid.* Eius discipuli, 121. Non patitur suos sacerdotes ordinari, 122. Quomodo sit perniciosa monachis amicitia, per christi similitudine declarat; *ibid.* Sacerdotes in honore haberi jubet, *ibid.* In iis se Christum carnere prodicitur, 123. Delinquentium iudicium ordinario committit, *ibid.* Eius erga omnes charitas, 122. Eius in regendo prudentia, *ibid.* Obedientiam impediens soadet, *ibid.* Aliorum officium suppliet, *ibid.* Eius animarum zelus, 123, 125. Lectoris officio fungitur, 125. Sanctum Athanasium cum palinis et hyemis suscipit, *ibid.* Eius humilitas, *ibid.* Eius de Athanasio iudicium, *ibid.* Hæreticis omnes maximeque Origenem detestatur, 123. Libros Origenis aqua mergit, *ibid.* Detrahentes aversatur, *ibid.* Sororem videre remittit, *ibid.* Monasterium sorori extrui jubet, cui Petram quendam senem visitatorem præcipit, 124. Eidem monaste in regulam servat, *ibid.* Theodorum adolescentem vobalem conversum humiliter excipit, 125. Pro dyscolis monachis orat, 125. A Dionysio presbytero re, rebentur quod seorsim ab aliis hospitibus exciperet, 126. Eidem rationem factis suis reddit, *ibid.* Hæmorrhousa tactu cuculle ipsius sanat, 127. Prudentia sua monachum clericatum desierantem servat, *ibid.* Occu taliorum peccata novit, 127. Puelam voti violatricem ob benedicto a dæmonum liberat, *ibid.* Pano benedicto dæmoniacum liberat, 128. In omnibus idem semper et æqualis, *ibid.* A Deo quomodoque non exaudiri patienter fert, *ibid.* Silvanum ad meliorem mentem reducit, *ibid.* Eius de Silvano testimonium, 129. A Varo Patro episcopo ad monasteria in eius diocesi extruenda evocatur, *ibid.* Monasteria visitat, *ibid.* Frater cuiusdam defuncti splendidi vestimenta jubet exuri, et quare, *ibid.* Alterius animam ab angelis in cœlum tolli videt, 130. Prophetiæ gratia abrot, 130. A Varo episcopo honorifice suscipitur, monasteriaque extruit, *ibid.* Coquum præpositæ parochiam reprehendit, 131. Mattas ex inobedientia factas jubet incidendi, *ibid.* Ex febre præsentium hæresim persentit, *ibid.* Origenem legentibus eique adhaerentibus inferni pœnas denuntiat, 132. De statu suorum divinitus edocetur, *ibid.* Cum Deo oratione expostulat, *ibid.* Tot conversionis sue tempore nulla unquam fuit creatura satur, *ibid.* Ab angelis et terra levatur, 133. Poseritatus duratio et a Domino promittitur, *ibid.* Eius concio qua suos ad perseverantiam et virtutis studium hortatur, 135, 134. Concio ad suos de perseverantia, 135, 134. Tabennam redit, 134. Oblationem panem silentio fieri jubet, *ibid.* Silentii violationem absens cognoscit, *ibid.* A pæno reprehensus, mattas texere dicit, *ibid.* Dæmonem sibi in Christi effigie apparentem crucis signo pellit, 135. Varia ex dæmone pulchre rima mulieris specie apparente sciscitatur, *ibid.* Gloriam Domini corporeis oculis vidit, *ibid.* Christi nomine dæmonum turbam fugat, 136. Precibus quendam a scorpione ictum sanat, *ibid.* Infirmatur, 137. Facies ejus semper hilaris, *ibid.* Hæreticorum consortia vitanda movet, *ibid.* Petronium sibi in prælatura substituit, *ibid.* Mortuus signaculo crucis se unuit, 138. Angelo conspecto moritur,

ibid. Discipuli funus eius vigiliis, psalmis et hymnis celebrant, *ibid.* In monasteriis eius fuerit vna virorum, 737. Pachomius agnoscit Macarium miraculose, 723. — Pachomius Pachonii discipulus, 121.

Pachon aperit miras demonum tentationes, 732. Deperat fornicationis spiritu oppugnatus, *ibid.* Ab hyeius illaesus circumlingitur, 751. Eum tentat fornicationis spiritus in specie Aethiopsissae, *ibid.*

Partum societatis inter Pachomium et Palamonem, 117.

Paeusius et Isaias fratres Apollonii solitudinem spirant, 717, 912. Vitae diversum institutum arripiunt, 717. De eorum beatitudine post mortem contentio ob diversum vitae institutum, *ibid.*

Palaemon eremita vultu severus, 115. Ejus abstinencia, vigiliae et preces, *ibid.* Pachomium ad monasticam aspirantem suscipere primo detrectans, postea monachi habitu consecravit, *ibid.* Somnolentiam exercitio pellere docet, 115. Ob memoriam passionis Christi lautioribus cibis in Paschate abstinet, *ibid.* Cum Pachomio Tabennam pergit, 117. Cum eodem individuum societatem paciscitur, *ibid.* Morbo corripitur, *ibid.* Nil de pristina abstinencia remittit, *ibid.* Exemplo martyrum se confirmat, *ibid.* Moritur, 117.

Palaestra eremitarum, 100.

Palladius Galata qualis fuerit, 704. Ejus humilitas, *ibid.* Unde dicerit quae scribit, 705. Ten batur studio pius viros conveniendi, 707. Alexandriam petit, 709. Theodoro in disciplinam traditur, *ibid.* De cogitationibus suis consulit Macarium, et ut parietes propter Deum custodiat docetur, 723. Tentationes carnis Pachoni aperit, 752. Ad Joannem contendit, 740. Morae lupationis habitum parat, *ibid.* Dicit se culinarius episcopus, 740. Episcopus creatur in Bithynia, *ibid.* Calumniatur sanctum Hieronymum, 775. Ejus dictum, 605. Peregrinationis ejus pericula, 782. Socius ejus miris pollet virtutibus, *ibid.* Cum demone pugnat, *ibid.* Ab angelo paschitur, *ibid.* Miseris compatitur, 782. Palladius alius sancto Simeoni familiaris, 818. Ejus habitatio, jejunium, oratio, *ibid.* Excitat mortuum ut homicidam declararet, cujus crimen innocenti impingebatur, *ibid.* Sepulcrum ejus curationibus illustre, *ibid.* Palladii abbatiss monita ad patientiam, 882. Conversio ejus ex visione ignis supra cellam sancti David celsitus apparentis, 881.

Palliorum usus apud Aegyptios monachus qualis, 545.

Palmis duodecies in anno fructificant, 102.

Pambo abbas ex charitate camelum suum alteri concedit, 521. Pambo pacem cum proximo salutis viam esse docet, 602. Pambo, sive Pammo, lacrymatur mulierem theatricam plus diligentiae impendisse ut placeret mundo quam ipse ut Deo, 524, 566. Pambo a quo doctus, 715, 916. Aurum despicit, *ibid.* Data innumera pauperibus monachi distribuit, 715, 910. Moritur lxx annorum, *ibid.* Verba morientis semper fuisse in occupatione, 715, 911. Ne in morte quidem se incipisse religiose vivere protestatur, 716, 917. In loquendo praemeditatur, *ibid.* Ejus contentio cum Pior in hospitalitate, *ibid.*

Pammachius laudabilis sita in pauperes liberalis, 399. Pammachius in concularis omnibus rebus, 399. Pans caritus datus sit et

remissione accipientis deterior, 744, 455

Panem benedictum averatur demon; 128. Panea oblationis facit Candia, 780.

Paphnutius monachus et confessor, 50. Paphnutius suctor Vitae sancti Onuphrii, 99. Iustrando eremum multa perferit, *ibid.* Pane et aqua assumptis ipse deficit, *ibid.* Divinitus roboratur, et ab angelo vires ejus restaurantur, *ibid.* Viso Onuphrio terretur, *ibid.* Cum eodem orat et cibum sumit, 102. In Aegyptum redire jubetur, 103. Onuphrium sepelit, *ibid.* Paphnutius Alexandriam impetrat a Deo Iliam Euphrosynam, 565. Eam orationibus abbatis commendat, *ibid.* Anxius amissam quaerit Iliam, 565. Lamentator, *ibid.* Abbatis preces exposulat, 566. Solatium accipit ab abbate, *ibid.* Ad Iliam nescius admittitur, *ibid.* Solatium accipit, 566. Latior domum revertitur, *ibid.* Egrotantem invisit Euphrosynam, 567. Ejus consternatio in agnitione filiae, *ibid.* Fit monachus, et bona sua offert, *ibid.* Moritur post decem annos in eodem monasterio, *ibid.* Paphnutius abbas conversioni Tharsis meretricis intus dicit, 574. Eam convertit, et parva cellulae includit, *ibid.* De eadem consultat abbatem Antonium, *ibid.* Paphnutius orat ut reveletur ei cui sit similis, 756. Et symphoniacus seu tibicen aequatur, *ibid.* Item protocomes seu vici primarius, 756. Nec non mercator Alexandrinus, 757. Ab angelo vocatur, 757. Ejus anima ab angelis in caelum deferretur, *ibid.* Paphnutius Cephalas nimiam increpationem noxiam esse docet, 520. A Deo doctus, 783. Annis lxxx una veste utitur, *ibid.* Paphnutius Macarii discipulus, 725.

Parabola evangelica duplex bonorum operum merita astruens, 262. Parabola alia mundi amatorum stultitiam demonstrans, 272. Alia vanitatem mundi ostendens, *ibid.* Alia de bonis per eleemosynam in caelum praemittentis, 275. Alia de eo qui vitam religiose amplexitur, 279. Alia qua Herlaam dissuadet Josaphat se comitari, 284. Alia qua docemur nostrae et non aliena curare, 638. Alia detractorem pulchre describens, 638. Alia de anima poenitente, 639. Alia orationem non interrompendam docens, 844.

Paradisus terrestris inaccessus, 228. In eo primus homo a Deo constituitur, 155. Paradisus et infernus ab Antonio visus, 721. Paralyticum sanat Cosmas, 872.

Paratum semper oportet esse adversus cogitationes fornicationis, 574.

Parichonia nimia reprehenditur, 131.

Parcus mulio, qui mulus puerum occidit, mire possidet, 891. Leoni se devorandum expouit, *ibid.* Parcit el leo, *ibid.*

Parentes honorandos Epictetus docet, 215. Parentes Astonis Bonosus praebiter catechizat, 222. Eosdem excipit Vigilantius, 219. A parentum visitatione abhorret Pior, 504.

Parietes custodio propter Christum, inquietis respondendum esse cogitationibus docet Macarius Palladium, 723.

Parcha dies festus universalis Christianorum, 115.

Passiones non moriuntur, sed ligantur in aedificiis, 517, 897. Passiones corporales sunt a multis, 605. Passiones sunt duplex, 510. Passio

remedia, *ibid.* Passioinum remedia inquirenda et non coelestia scrutantur docet Paemen, 537, 600. Passioinum vitiosarum medelae, 598. Passioinum qui supe audis, 603. Passioinibus non ducitur Deo intentus, 600.

Passioinis festum, 808.

Pastor abbas tres animae operationes esse dicit, 565. Deo servitendum monet, *ibid.* Tres operationes Deo gratas enumerat, *ibid.* Quis ab hoc mundo liber sit ostendit, *ibid.* Judicem videre renuit, 593. Lacrymator, dum ad escas invitatur, 500. Nihil carni tribuit, sed omnia legi reliquit, *ibid.* Facta verbis respondere debere docet, *ibid.* In hoc delinquentem puteo assimilat, 601. Aliena peccata minuita, et propria aggravanda esse monet, 600. Ut mortuus conversetur, *ibid.* Humilia et terrena, non coelestia scrutatur, *ibid.* In poenitentiae praescriptione mansuetus, *ibid.* De immundis et vanis cogitationibus Interrogatus, varie respondet, 601. Quomodo jejunandum sit docet, *ibid.* Item qua causa Irascendum, 601. Item delinquentes non esse cogendos ad poenitentiam, sed excitandos, *ibid.* Quis non sit monachus declarat, *ibid.* Cogitationes non excludi sed eludi posse pulchre docet, *ibid.* Vide Paemen.

Patiens porta non impugnetur, 612.

Pater noster in honorem Onuphrii ter recitans liberatur ab omni tentatione, 105.

Patrem suum immortalem vocat monachus, 562. Item Evagrius, 761.

Pati oportet pro gloria futura, 102.

Pati contumeliam, magnum, 629. Patienti oracionem praebet ad salutem qui affligit, 669. Patientem novitium angelus solatur, 632.

Patienter fert Pachomius se quandoque a Deo non exaudiri, 128. Patienter calumnia fornicationis fert Marina, 395, 394. Item Macarius, 515. Item Eustathius, 777 et seqq. Patienter et fortiter fert suam miseriam, qui alienam inturur majorem, 591. Patienter fert Theodosius solitarius sibi pallium a latronibus auferri, 880.

Patientia Abbas vel Ananias variis et stupenda, 815. Abrahamis convertit, infideles, 835. Abraham eremitae verbera non erantibus gentilibus convertit, 146, 147. Adolescentis cujusdam in ferendis conviciis, 515. Apollonii in maledictis, 758. Barnabae, spiram pedis inlixam non erellentis, 865. Benjamin hypoxipii laborantis, 717. Besariensis noctes stantis inter splius vigilando, 584. Eulogii elephantiacum xv annos erantibus, 675, 728. Euphraxiae erga emulam, 358, 359. Eustathii in ferenda c lumina fornicationis admissa, 777, 778, 779. Fratum duorum in hortuli disturbance, 500. Gelsioi furtum sibi factum dissimilantis, 650. Jacobi in frigore ferendo, 810. Sanei Joannis Eleemosynarii in adversis, 194. Joannis abbatis insignis interius et exterioris, 511. Joannis minoris Thebani, qui infirmo moroso diu servit, 527, 630, 675. Macarii furem cellam suam spoliantem adjuvantis, 512. Mariae, quae fornicationis falso accusata poenitentiam admirabilem subiit, 395, 394. Maris, domicilium quale sanum xxxv annis non mutantis, 837. Monachi a demone colaphizati, alteram maxillam praebentis, 622. Monachi frequentius eos a quibus injuriis affliciebatur, accedentis, 631. Monachorum vii quos cruciant Paraceni, 550. Monachorum qui xe annorum existentes exercabant se in laboribus juvenutis, 815. Monialis eujusdam seni incurabili morbo labo

Passiones non moriuntur, sed ligantur in aedificiis, 517, 897. Passiones corporales sunt a multis, 605. Passiones sunt duplex, 510. Passio

ranti promptis limo servientia, 500. Moysis in opprobriis, 631. Myrogonis hydroptici ab interna hydropse laborari deterrantis, 885. Olympii, intuitu aeternorum praesentia mala tolerantis, 904. Onuphrii in eremo mira, 162. Pachomii, reuersionem fratris mansueti ferentis, 118. Eiusdem sanat monachum scenicum deficientem, 128. Simeonis Stylitae varia et admiranda, 850. Eiusdem in ulcere pessimo ferendo, 855. Senis cuiusdam aegroti, dicitur se optare in morbo manere xxx annos, 572. Senis cuiusdam in cibo mali sporis, 571, 572. Senis alterius, derelictum se clamantis quia uno anno non aegrotasset, 630. Senis fures revocantis, et quod reliquerant offerentis, 651, 926. Senis duplicantis labores post furtum, et manus furis osculantis, 632. Senis admiranda a puero suo triduum jejunare coacti, 631. Senis cuiusdam, detrahentibus sibi munera transmittentis, 668. Senum aliquot, 845. Senis, furtum sibi factum dissimulantis, furem captum pascentis, et e carcere liberantis, 932. Senis ceci in haurienda aqua, 912. Stephani admirabilis, 735. Theodori et Zoili, 915. Zachaei labore manus laedentis, 157. Patientia in aegritudine maximum meritum, 136. Patientia duplum recipit, 193. Patientia injuriarum porta caeli, 513, 659, 667. Salutis via, 513, 634. Patientia duorum juvenum delicatiorum probatur a Macario, 528. Patientia trium annorum stipitem aridum madefactum vivere facit, 542. Patientia et charitas in monachis Scythii commendatur, 609. Patientia docetur, 884. Patientia facit ut sis insensibilis ad injuriam ut lapis, 668. Patientia viros portat potius quam mortuos, *ibid.* Patientia docetur a lapide cocto in flumine misso, 669. Patientiae et mansuetudinis exemplum singulare desiderantis pro modesta virgine aliquam quae se exerceat, 930. Patientiae exemplum. *Vide* Mansuetudo. Patientiae gradus, 658, 659, 667, 668. Patientiam exerceat Pachomius, 116. Patientiam silentii suadet Marcius, quod umbra fruatur, quia multi via oras et navigantes carent, 659. Patientiam statua percussa nos docet A. ubi, 530, 622, 633. Patientia et humilitate Anastasii qui furtum ei fecit compungitur, 503. Patientia superat tentatio, et miraculose annona submittitur, 587. Patientia opus etiam in solitudine, 539. Patientia tentato novem annorum vincitur, 530. Patientia curat tentatus Isidorus, 651. Patientia crescimus, dum a minoribus ad majora toleranda assuescimus, 514, 631. Patientia opus, quia malitia malitiam non superat, 668. Patricius periculum metueus praetura se abdicat, 890. Patricius patris sit Josaphat, dum illum ex sacro fonte suscipit, 326. Paulus Pachomii discipulus, 121.— Paulus monachus Antonii abbatia discipulus videt Thaisi locum in caelo paratum, 374.— Paulus Diaconus Theophili penitentiam Latinitati donavit, 581. Scripsit quoque gesta et constituta pontificum, *ibid.*— Paulus Simplex convertitur ex adulterio uxoris, 730. Beatum Antonium adit, 750. Simplex iter obedit, 750. Ex facie ejusque cogitationes videt, 676, 677. Perseverantia ejus in pateno, 750; in orando, *ibid.*; in laborando, *ibid.* Septem dies jejunius perseverat, *ibid.* Eius mira probatio, *ibid.* Gratiam efficiendi daemones promeretur obedientia et simplicitate, 781. Aulescentem daemoniacum, quem Antea non poterat,

ipse curat, 751. Paulus passum sibi diurnum imponit, 551. Paulus mulierem fugit ut leonem, 525. Cogitur mulieris ministerium ob indiscretionem punitus admittit, *ibid.* Oleo sanatis infirmos, *ibid.*— Paulus Galata abbas Quadragesimam cum sextario lenis et vasculo aquae transigit, 626.— Paulus monachus in monte Phermae, 727. Eius erocoma, *ibid.* Orationes eae recitat, et ad eandem totidem calculis recitat, *ibid.* Paulus annis a paucis eleemosyna vivit nulli colloquens, 875.— Paulus Heliadicus leonem pascit qui tulle, 911. Castigat immorigerum, *ibid.* Paulus Melanias sanguine juncus, 456. Pauper pro mortuo suppositus vero mortui, et excitatur per Jacobum Nisibitam, 799. Pauperis bonum consilium principi datur, 249. Pauperes frequendi, si profectus apud illos haberi possit, 675. Pauperes et aegri gemmae sunt magni prolii, 712, 945. Pauperibus ex residuo operum subveniunt Pachomius et Joannes frater ejus, 117. Pauperibus hereditatem opulentam distribuit curat Abraham eremita, 145. Pauperibus sua bona distribuit petit Astion, 225. Pauperibus sua distribuunt parentes Astionis, *ibid.* Pauperibus optime erogatur hereditas, 601, 602. Pauperes vocavit dominus suos Joannes Eleemosynarius, 181. Paupertas voluntaria consilium evangelicum, 276. Paupertas Joannis Eleemosynarii ex testamento ejus apparet, 203. Paupertas Agathonis, aliquid recipere recusantis, 512. Paupertatis studium abbatissae cuiusdam, majora respicientis, 353. Aphraatis, ab uno tantum necessaria accipientis, 819. Eiusdem, tunicam Persicam ab Anthemio oblatam egregio apologo reuocantis, 819. Arsenii, vestimenta non acceptantis, 582. Eiusdem, etiam unicum unicum in necessitate emendantis, *ibid.* Cyrenensium monachorum, 557. Dorothei, manibus sibi victum paratis, 710. Eiusdem, ex quingentis nummis sibi submissis tres tantum accipientis, 767. Joannis Eleemosynarii, pretis sua stragulum sibi datum vendi curantis, 188, 189. Juliani, nihil labentis praeter cilicium, sagum, vasculum ligneum et librum, 876. Masyus, unica tunica utensis, 852. Monachi cuiusdam, pecuniam a Joanne Eleemosynario oblata recusantis, 192. Monasteriorum quatuor in quibus inventum non est parum aerti pro balneo, 898. Myrogonis, nihil recipientis praeter preces, 865. Pauli in Phermae, qui nihil accepit praeter quod possit eodem die comedere, 727. Serapionis, 583. Serapionis Sindonitae, Evangelium et seipsum vententis ut pauperibus subveniat, 512, 582, 761. Silvani, ob hortum dilatatum discedere volentis, 667. Theodori, extreme egentis, 775. Zenonis, nulla utensilia habentis, 837. Eiusdem singulos libros statim commendato accipientis, et statim post lectionem restituentis, 837, 838. Paupertas religiosorum nil proprii habere, 124, 546. Paupertas perfecta docetur ab Antonio egregio dogmate et exemplo, 511. Item ab alio, 512. Paupertas voluntaria animae requies, 526. Paupertas incandidat animas, 595. Theosaurus est monachi, *ibid.* Facile dialolum superat, 660. Paupertas Deo gratia, dum Juliani cella nocte caelitus illustratur, 876. Paupertas. *Vide* Contemptus auri, pecuniae. Pax mentis quomodo sequitur, 563. Pax cum proximo via salutis, 603. Pacis amator Agathon, 514. Pacis ser-

vanda; modes optentis, instar statem esse, 622. Pacis inimicus solus inter omnes occiditur, 759. Pasyon societatem bonam commendat, 610. Peccandi consuetudo cavenda, 257. Peccantium tacitas, 612. Peccator animandus, 594. Peccatum grande scripulum mortuos Joannes Eleemosynarius impetrat ut deleatur, 207. Peccatum animae novae, 281. Peccatum otio habendum, 615. Peccatum timere leones una ferit, 966. Peccati fetor angelis abominandus, 657. Peccato perire ratio leones loquuntur Marcellum, 258. Peccata libello uolunda, 50. Peccata in charta descripta orationibus Basilii delectur, 139, 160. Peccata innoxia cavenda pulchre docetur, 284. Peccata narranda ut aliorum orationibus juvemur, 336. Peccata qui bonis operibus admittit, *ibid.* facti quod qui aquam in vas pertusum haurit, 506. Peccata nostra magis quam aliorum pensanda, 591, 595. Peccata aliena munda, et propria aggravanda, 600. Peccata peccatis addens, onus oneri accumulanti contrarium, 506. Peccata plangenda, 653, 672. Peccata propria consideranda, 660. Peccata injuriarum causa, 668. Peccatorum remedia varia ut et morborum, 881. Peccata Ecclesiae in parte acquisita admittit perit cum illa, 183. Pecusius Pachonii discipulus, 121.— Pecusius Senex visitat fratres, 125. Peleonii comedunt Zoilum et patenter pauper, 913. Pelagia vel Porphyria meretrix convertitur, 203. Pellis ovina defertur Macario ab hyena ob illuminatum ab eo catulum, 725. Pensionem dominis, etiam molestibus, quotannis Olympius eremita quendam servus de feri, 437, 625. Peregrinatio Leonii ad sepulchra sanctorum martirum Cysi et Joannis Alexandri, 180. Peregrinatio ad templum sancti Cysi, 192. Peregrinatio ad sanctum Joannem martirem, 195. Peregrinatio Jerosolymitica Adolphi, 768. Peregrinatio Basilii et Eubuli ad loca sancta Jerosolymis, 151. Theophili, Sergii et Ilygii, 225. Peregrinatio Romana et Jerosolymitica, 771. Peregrinatio Petri in montem Sina, 811. Eiusdem Alexandriam ad sanctum Menam, *ibid.* Eiusdem Jerosolyma ad sepulchrum Christi, *ibid.* Peregrinatio ad montem Sina, 913. Peregrinatio ad loca sancta, 930. Peregrinationes varias suscipit Joannes, 917. Peregrinatio moysi os freuare et tacere, 571, 626. Perennis praefectus Alexandriae persequitur Ecclesiam, 316. Perfectionis gradus, 509. Periculosa salutis dilatio, 254. Periculosus in peccatum lapsus, 238. Periculum unum parvum, de Scripturis colloqui, 610. Periculum saeculi timendum, 619. Pericula peregrinationis Palladii, 782; paludes et sentes, *ibid.*; sitis, *ibid.*; carum, *i. id.*; Nil incrementum, *ibid.*; latrones, *ibid.*; naufragium, *ibid.*; insula deserta, 782; crocodili, *ibid.* Persecutio Maximiani, 47. Persecutio Christianorum Valeriani et Galliani, 317. Persecutione tyrannorum cruciat Ecclesia, 115. Persecutione crescit zelus Abraham monachi, 117. Persequitur monachos rex Abenner in India, 214. Perseveranter laborandum, 678.

Perseverantia dæmones vincit, 715. Perseverantia Abraham eremita et anorum, 145. Perseverantia eujusdam in oratione, ne quidem ob scorpionis letam eam interrumpentis, 136. Perseverantia Pauli Simplicis in petendo ab Antonio ut monachus fiat, 750. Eiusdem in orando, 730. Perseverantia Arsenii in oratione, ab occasu solis usque ad ortum eam protrahentis, 615. Perseverantia monachi iustar carnis venatici leporem insequeutis sit oportet, 583. Perseverantia et victoria corona, 660.

Petrus Pachomius in prelatura succedit, 137. Moritur, 158. Ei Orsenius substituitur, *ibid.*

Petrus Alexandrinus martyr, 115. Petrus Pachonii, 120, 121.—Petrus a Pachonio feminis præscitur, 121.—Petrus Telonearius in pauperem sili-gineum panem projicit, 189. Actus eius in statera appenduntur, et patrocinari ei quod indignabundus panem pauperi dederat, *ibid.* Insurgens elemosynator erudit, *ibid.* Vestem suam anteriorem pauperi largitur, *ibid.* Christus ea se indutum ostendit, 190. Vendi se jubet, et retium pauperibus distribui, *ibid.* In quibus officiis et piis operibus se venditus exercuerit, *ibid.* Requit libertati restitui, 190. Instar amensis habetur, *ibid.* Eum Christus consolatur, *ibid.* Agnoscitur a conterraneis, *ibid.* Fugiens surdo et mutò auditum et loquelam impetrat, *ibid.*—Petrus carlabi sit permissus, 268. Petrus orbis magister, et principem locum tenet, *ibid.*—Petrus discipulus abbatis Iot, 596.—Petrus Galata annis xcu certavit, 822. Res ab eo gestæ mirabiles, *ibid.* Visit loca sancta Palaestina, *ibid.* Alternis tantum diebus comedit, *ibid.* Sepulcrum vice domus incolit, *ibid.* Dæmoniacum liberat, *ibid.* Theodoro benedicit, *ibid.* Uxorem præfecti Orientis curat ab oculi vitio signo crucis, *ibid.* Arguit nimium matris Theodoretì ornatum apta similitudine, 825. Eiusdem humilitas, *ibid.* Matrem Theodoretì signo crucis curat ab oculo dolore, *ibid.* Dæmoniacum a demonio liberat, 825, 824. Dolorem e cancro mitigat sua præsentia, 824. Excitat moribundam Theodoretì matrem, *ibid.* Zona eius miraculosa, *ibid.* Moritur, 825. Petrus ex voto in Sina montem jejunos præsciscitur, 891. Item Alexandriam ad sanctum Menam, 821. Inde Jerusalem ad sepulcrum Christi, *ibid.* Petri solitarii apparitio, 889. Corporis eius inventio, *ibid.*

Phantasma fugal oratio, 531, 745. Pharon demersus, 256. Philagril contemptus pecuniæ et Adelitas, 585.

Philippus Alexandriae præfectus Eugeniae pater, 340. Magos Egypto pellit, *ibid.* Eugeniã compremi non jubet, 344. Agit in Eugeniã filiam incognitam, *ibid.* Cognita filia baptizatur cum familia, 345. Romæ accusatur apud imperatorem, 345, 346. Proscribitur, 346. Bona sua Ecclesie et pauperibus erogat, *ibid.* Episcopus Alexandriae eligitur, *ibid.* Gladio percussit, *ibid.*

Philoromus presbyter Juliani tempore Basilio familiaris abstinentia gulas et fornicationis spiritum extinguit, 770, 771.

Philosophi monasticæ gymnasia, 810.

Philosophus convertitur, 150, 151. Solvantur tres quaestiones propositæ, 151. Philosophi eodem nomine Antonio, quibus in monasterio habitant, 150.

sis, convertuntur, 536. Philosophos instruit Antonius, 54, 55.

Phoëna virgo cum Parva Melania exercetur, 775.

Piammou presbyter, verheratus a demonibus, sanatur ab angelis, *ibid.*

Piamuz virgo donatur grãtia prophetiæ, 738. Oratione adversarios immobiles sistit, *ibid.*

Pielitii senes Pygmaei quales, 225, 227.

Pietatis studium quidam vanitatis studio æquale esse optat, 585.

Pigritia monachi visionis corrigitur, 567.

Pinianus cum xxx monachis exercetur, 775.

Pinniphus presbyter honores fugit, 547, 548. Humiliatur, 548. Futurum nocte operatur, *ibid.* Agnoscitur et honoratur, *ibid.* Iterum fugit et agnoscitur, 548. Novitium instruit de multis, 549. Humilitas quomodo acquiratur docet, *ibid.* Item quid in congregatione sit observandum, 549. Gradus perfectionis enumerat, *ibid.*

Pior discipulus sancti Antonii aquam salcam bibit, 503. Uno paximatio et paucis olivis victitat, *ibid.* A parentum visitatione abhorret, 504. Vovit amicos se non visurum, 764. Sorori se videre volenti clausis oculis præbet videndum, 504, 764. Hospitalitate cum Pam-bone contendit, 716. Sacco arena pleno docet magis nostra quam aliena pensanda peccata, 520, 595. Vestis eius pellis ovilla, 765. Putei sterilitati præcibus medetur, *ibid.*

Pios viros quo studio adire oporteat, 707.

Piscis extra aquam, monachus extra cellam, 565.

Pithyrion sancti Antonii discipulus, 759. Clarus discretionis spirituum, 760. Qui dæmones expellendi docet, *ibid.* Tantum in hebdomade comedere solitus, 760.

Pleatissus Pachonii discipulus, 121.

Pœmenis periculum lapsus prænu-tiatur a Joanne, 745.

Pœmen magniorum virorum conversationem respuit, ne per vanam gloriam humilitate excidat, 498. Suadet monacho non prodendos latrones, 515. Pœmen nudus leoni accumbit, 912. A bestis devoratur, quia peregrinum non liberaverat a canum dilaniatione, *ibid.* Pœmen. Vide Pastor.

Pœna Ariani despicientis monita Antonii, 48. Pœna volentis mutilare corpus Simeonis Stylitæ, 174. Pœna Iniquorum delatorum, 187. Pœna damnatorum visione Dei carere gravissima, 260. Pœna Christianorum in inferno gravior quam paganorum, 526, 636, 657. Pœnarum terror, 265.

Pœnitendum hodie, 524, 676, 893.

Pœnitens non repellendus, sed recipiendus, 594. Pœnitens anima pulchro apologeto describitur, 659. Pœnitens peccator clara facie apparet Paulo Simplicio, 523. Pœnitentes non abijcit Deus, sed recipit, idque pulchro simili astringitur, 660. Pœnitentium Deo impossibile non misereri, 327.

Pœnitentia Arsenii assiluo lacrymantis, 821. Pœnitentia Pabiolæ publica, 397. Pœnitentia Macarii leones qui ab se fugerant facit venire, 250. Eiusdem colotenus triennio sepulti, 250. Eiusdem xl dies et noctes flexis genibus in eodem loco manentis, *ibid.* Pœnitentia Simonis Stylitæ sine totum corpus coarctantis, 170. Eiusdem pedes suo præpropere demittentis, 172. Pœnitentia vera quomodo agenda, 268. Pœnitentia non differenda, 524, 612. Pœnitentia quam Deo grata, dono sanctorum collata, Martia pœnitenti ostenditur, 572. Pœnitentia Deo gratior quam virgo quam virginitate, 777. Pœnitentia nulli infractuosa, 735. Pœnitentia, voluntaria castigatio, 586. Pœnitentia quam Nil impetrat, 576, 577. Pœnitentia inorum æqualis, unius cum tristitia, alterius cum lætitia adimplentis, 578. Pœnitentia necessaria juvenibus et senibus, et quare, 910. Pœnitentia et confessio in divinum numerum pœnitentis referunt, 648. Pœnitentia veradiacoii lapsi miraculo declaratur, 577. Pœnitentia rigida, 584. Pœnitentia vis accensa divinitus lucerna declaratur, 581. Pœnitentia fructus et Dei erga pœnitentem bonitas, 525. Pœnitentiam uno lapsus pro lapsu sciens, veniam impetrat, 577. Pœnitentiam mansueti Pastor describit, 600. Ad pœnitentiam non cogendi sed excitandi delinquentes, 601. Pœnitentiam agit in persecutione lapsus episcopus xlx annorum, 655. Pœnitentiam lapsi Deo gratam nuntiatur ab angelo, 745. Pœnitentia. Vide Mortificatio.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia non differenda, 524, 612. Pœnitentia quam Deo grata, dono sanctorum collata, Martia pœnitenti ostenditur, 572. Pœnitentia Deo gratior quam virgo quam virginitate, 777. Pœnitentia nulli infractuosa, 735. Pœnitentia, voluntaria castigatio, 586. Pœnitentia quam Nil impetrat, 576, 577. Pœnitentia inorum æqualis, unius cum tristitia, alterius cum lætitia adimplentis, 578. Pœnitentia necessaria juvenibus et senibus, et quare, 910. Pœnitentia et confessio in divinum numerum pœnitentis referunt, 648. Pœnitentia veradiacoii lapsi miraculo declaratur, 577. Pœnitentia rigida, 584. Pœnitentia vis accensa divinitus lucerna declaratur, 581. Pœnitentia fructus et Dei erga pœnitentem bonitas, 525. Pœnitentiam uno lapsus pro lapsu sciens, veniam impetrat, 577. Pœnitentiam mansueti Pastor describit, 600. Ad pœnitentiam non cogendi sed excitandi delinquentes, 601. Pœnitentiam agit in persecutione lapsus episcopus xlx annorum, 655. Pœnitentiam lapsi Deo gratam nuntiatur ab angelo, 745. Pœnitentia. Vide Mortificatio.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

Pœnitentia vera quomodo agenda, 268.

regulam accipit, eamque discipulis tradit 236, 237. Oratione catervas daemonum prostrat, 238.

Potamiena, al., Potamienis, ad struprum ab heru sollicitatur, 710, 943, 945. Nec pramissis nec panis movetur, 710, 943, 945. Dire t rquetur, 710, 943, 944, 953.

Potestas mira demones ejicienti, 542.

Potus quorundam ros tantum, 530.

Potus abstinencia, 542, 572.

Præcepta monasticæ vitæ tradit Antonius, 40.

Præfectus vici Paphnutio æquatur, 733. Vide Protocomes.

Præfictur Petrus monasterio feminarum a Pachomio, 124.

Præfatus presente et ægrotante Pachomio eligitur, 137. Præfatus qualis esse debeat, 635.

Præmia honorum operum, et malorum supplicia exemplo et visione declarantur, 646, 647. Præmiis invitatur Josaphat a Barlaam ad flem, 263.

Præpositi non antiquitate sed morum probitate eligendi, 123. Præpositorum negligentia omnia in pejus lapsura prævidet Pachomius, 152.

Præsens vita, diaboli hamus est, 302.

Præsentia Dei consideratio, 685.

Præsentia Dei sanctus Ephraem impudicam quendam fornicatione corrigit, 578. Præsentium rerum vanitas et instabilitas, 246.

Prandium hospitale eremitæ Cyrenensis, 537.

Prati spiritualis nomen et ratio nominis, 862, 863.

Precibus ira superanda, 534. Preces aliquando expedit non exaudiri, 128. Vide Oratio.

Presbyteri octo monachis serviunt, 743.

Primitivus cum uxore et filia Deo servit, 775.

Princeps quidam regis Abenner fit monachus, 214. R. gis jussu quaritur, *ibid.* Regi in suo habitu sistitur, 244. Regis ad eum oratio, *ibid.* Ejusdem egregia responsio, 244, 245, 246. Princeps occulte Christianum pauperem a pede miserum suscipit, 247, 248. Ab annulis accusatur, 248. Ad eundem callida regis oratio, *ibid.* Ejus pia ad regem responsio, 248. Pauperis quem susceperat consilium secutus, regem placat, 249. Principem imitatur subditi, 325.

Principium victoriæ revelatio tentationis, 574.

Probandi bene qui religiosam vitam ambiunt, 903.

Probantur futura ex præcedentibus, 260.

Probatio Pauli Simplicis mira per Antonium, 750, 751. Probatio duorum deliciosorum juvenum novitiorum a Macario, 528. Probatio Novitiorum, 541.

Probitatis testimonia, 709.

Processio Spiritus sancti non curiose investiganda, 285.

Procopius Porphyreonites Zachæum ablatum consulit de filiis suis Cæsareæ pestis tempore degentibus, 902.

Procurbare in oratione non probant patres, 544.

Profectus etiam apud egenos querendus, 675.

Processio negligentia non prodest, 126.

Proficere possumus uno die, 669.

Proficitur minus frigescente charitate, 679.

Promissio posteritatis daturæ Pachomio facta a Deo, 455.

Promptitudo in bono opere pulchre et visione et exemplo docetur, 195.

Prophetæ gratiam habuit Pachomius, 150.

Propositum penitentia proferendum, 677. Propositum bonum semper tenendum, 615.

Proprietas in monacho detestanda, 533. Proprietatis vitium in monacho pulcherrima similitudine docet Antonius, 581, 582.

Proterii famulus filium heri deperit, 156. Maleficum consulti, *ibid.* Abrenuntiat Christo, et diaboli operam querit, 156. Scribitur ad diabolum epistola, *ibid.* Diabolo sistitur, *ibid.* Christum et baptismum chirographo dæmoni dato abjurat, *ibid.* Crucis signatur, oratione munitur, reclinatur in sacro, 157. Variè a dæmonibus infestatur, *ibid.* Rursus signo crucis et oratione roboratur, *ibid.* Eductur post 22 dies, *ibid.* Pro eo clerici, monachi et populus pervigillum celebrant, 158. Chirographum suum diabolo datum Basilio intercessionem recipit, *ibid.* Proterii filia impeditur a monasterio arte diaboli, 156. In amorem famuli accenditur, *ibid.* Eiusamentum dolct pater, 157. Patrem urget ut nuptiæ illi detur, *ibid.* Perlicetur iniquum conjugium, *ibid.* Maritum a sacramento Eucharistia abhorrentem ad id invitat, *ibid.* Ei maritus paratum facinus revelat, 157. Cum marito a Basilio opem flagitat et obtinet, *ibid.*

Protocomes Paphnutio æquatur, 735. In matrimonio 119 annis continens, *ibid.* Ejus hospitalitas et eleemosynæ, *ibid.* Ejusdem incorruptum iudicium, 758. Saeculo valedicit, 756. Ejus animam ab angelis in cælum deferri vidit Paphnutius, *ibid.*

Protus famulus Eugeniæ cum ea fit religiosus, 343. Decollatur, 348.

Proverbia explicat Basilius, 425.

Providentia humana exsiccat hominem, 534. Providentia negatur, 734. Providentia Dei, Eliæ tres panes divinitus ad exercendam hospitalitatem suppeditant, 770. Providentia Dei miraculose Apollo cum suis in Paschate copiosus cibos præbet, 750. Providentia Dei. Vide Dei Providentia. Providentia divina exemplum stupendum, Frontonii monasterio quotannis cibos submittentis, 241.

Provincialis procuranda, 633.

Prudentia serpentem et columbarum similitas quæ sit, 615. Prudentia quomodo acquirenda, 526, 611.

Prudentia Pachomii servat monachum tentatum, 127. Prudentia Pachomii in regendo, 122. Prudentia Macarii curat tentatum, 510, 637. Prudentia Cyrilli revocat ab errore dubitantem senem, 636. Prudentia exemplum in Athanasio furtum sibi factum dissimulante, 503.

Psallit nocte et die sine intermissione Isidorus, 609. Psallit angelus cum orationum interjectione, 543. Psallendi mos ab angelis, *ibid.*

Psalmi xii in hortis nocturnis et diurnis per totam Ægyptum cantantur, 545. Psalmi in funere, 236. Psalmorum meditationem horret dæmon, 908.

Ptolomæus superbia sua omnes præ se despiciens in miserabilem incidit hæresim, Omnia casu ferri, et in omnia vitia se præcipitat, 754.

Publice revelans tentationem, liberatur, 574, 575.

Publius monachus diabolum Juliani emissarium oratione sistit, 830. Publius ex ordine senatorio, 811. Patrionium vendit, et in pauperes distribuit, *ibid.* Ejus oratio, psalmodia, lectio, hospitalitas, *ibid.* P. n. m. suum

ad trutinam comedit, *ibid.* Visitat sola tempore orationis, 814. Commone ocnibus eremio adificat, *ibid.* Aliud indigenis monasterium excitat, *ibid.* Templum omnibus commune extruit, *ibid.* Cum suis hinc matutinos et vespertinos decantat, *ibid.* Ejusdem cum discipulis victus ratio, 815.

Pudicitia pro iuro contra bestias, 96. Pudicitia amor miraculo firmatur, 51. Vide Castitas.

Puellarum præsentia viro ad subversionem animi periculosa, 315.

Puer qui Dei matrem elegerat præ pecunia, iuro modo datur a Joanne Eleemosynario, 195. Puer Athanasius in litore maris episcopum simulans, catechumenus baptizatur, 927. Ratus est baptismus habitus, *ibid.* Pueri olim monachi, 126. Pueri a cellis ablegandi, 658. Pueri Missam celebrant, verba consecrationis super panem proferendo, 926. Ab igne celesti panis et saxum consumitur, *ibid.* Monasterio traduntur pueri, et ecclesia loco illo miraculose extruitur, *ibid.* Pueri episcopalia officia æmulantur, *ibid.* Pueros benedicendi mos antiquus, 805.

Pueritia sancta Antonii, 56. Pueritia Posthumii variis ornata virtutibus, 235.

Pugna necessaria, 963. Pugna cum tolerantia animæ salutaris, 585. Pugnam nullam sustinent monachus cui assimilatur, 612. De pugna spirituali et Dei adiutorio visio Theodosii, 879.

Pulchritudo corporis ad animæ pulchritudinem exemplo Noani episcopi mos provocat, 377. Pulchritudo periculosa et obnoxia tentationibus probatur in Euphrosyna, 365.

Pulvere vel aqua monasterii Simeonis Stylitæ noxius pardus interit, 173.

Puniuntur occi-ores martyrum in Millidone, 586.

Purgatorium timet Barlaam, et ideo petit preces, 534.

Puritas cordis Scripturarum notitiam acquirit, 550. Puritas mentis oratum sermone preferenda, 555. Puritatem mentis studet, um, 535. Puritatem etiam serpentes innoxii, 650.

Pusillimitas vincitur mortis memoria, 660. Pusillimitas morbis animi, 911.

Putei aqua ascendit ad fratris alcajus orationem et auria, 562, 651.

Pygmaei seu Pichiti quales, 225, 227.

Pyoterius sive Pitirum ad virginem se sauciosem ab angelo mittitur, 639, 738. Adit virginem in monasterium, 639, 738. Quam reliqua moniales insanam abibatant, ipse pronus adorat, benedicique ab ea postulat, 639, 738.

Pythagoricum dogma de migratione animarum refellit, 54.

Q

Quadragesima a monachis Tabernaculis transigitur cibis igne non coctis, 721. Eadem ab iisdem diversimode observatur, 725. Quadragesimam transigit Paulus abbas Galata cum sextario lentis et vasculo aquæ, 666. Macarius Alexandrinus nihil comedens præter paucam crudam crambes solia die Dominico, nunquam genua flectens, nunquam accubans, semper stans, 725. Adolus post quinque tantum dies comedens, 769. Simeon Stylites xxvii annis sine cibo, 849. In Quadragesima monachi quietam solitudinem peiunt, 583. In Quadragesima cellas sine ostio inhabitare solent Macarius, 724.

Quæsto iudicialis in monasterio mos est habenda, 850. Quæstiones curiose

non scrutandæ, 635.
 Quatuor viros cum igne et gladio
 visum mudentes vident Theophilus,
 Sergius, et Hyginus, 227. Quatuor or-
 dines meritorum, 6. O.
 Quies neanitem iudicando, 595. Quies
 hic nulla querenda, 598. Quies mentis
 est laudanda, 527, 565. Quies sectanda,
 563. Quies et solitudo sui cogitationem
 generat, *ibid.* Quietis acquirendæ mo-
 dus, 561, 625, 682. Quietis studium
 Arsenii etiam strepitum arundinum
 fugiens, 564.
 Quod tibi non vis fieri, alteri ne fe-
 ceris, 565.
 Quotannis cibos submittit Frontonio
 cum suis dives a Deo ad hoc excita-
 tus, 241.

R

Raphael dux sancti Macarii, 229.
 Raptus virginis Deo sacratæ cæcitate
 punitur, 824.
 Ratio contra peccatum multum valet,
 707. Ut rationem redditurus quisque
 vivat oportet, 567.
 Reconciliationem persuadet trato
 principi modo mirabili in missa sancti
 Joannes Eleemosynarius, 499. Reconcili-
 ationem opus cum inimico ante com-
 munionem, 910.
 Recordatio Antonii lucrum est Athana-
 sio, 35. Recordationis Pachomii mo-
 nachus quidam remissionem suorum
 peccatorum tribuit, 123.
 Refectio qualiter instituenda ex re-
 gula Pachomii, 120.
 Regis munus quod sit, 325.
 Regnum cælorum in qua re potissimum
 consistat, 258, 606, 682. Regni
 cælestis causa nullus dolor recusandus,
 302. In Regni suspiciis crucem erigit
 Josaphat, 322. Regni prædictio in
 Leone monacho martyrum designabat,
 896.
 Regula imbecillioribus debet esse
 accommodata, 120, 757. Regula Pa-
 chonio ab angelo data, 116, 120. Re-
 gula feminarum eadem quæ virorum
 apud Tahennenses, 121. Regula mo-
 nasterii virginum sub Paula, 610. Re-
 gula Posthumio ab angelo tradita ad
 hæc sequentia capita refertur: Obedi-
 entia, 256; timor castus, *ibid.*; tem-
 perantia, *ibid.*; corporis afflictio, *ibid.*;
 oratio frequens, *ibid.*; humilitas, *ibid.*;
 sæcularium fuga, *ibid.*; funiculus cla-
 ritatis, *ibid.*; obedientia erga pares,
ibid.; dormitorii ratio, 137; vigiliarum
 cura, *ibid.*; Dei dilectio, *ibid.*; sermo
 sale conditus, *ibid.*; detractio fugienda,
 257; dissensiones cavendæ, *ibid.*; obedi-
 entia prælato, hospitalitas peregrino
 exhibenda, *ibid.*; ira profliganda, *ibid.*;
 contentio vitanda, *ibid.*; negotiatio in-
 digna monacho, *ibid.*.
 Religio alter baptismus, 52, 645.
 Religionis falsæ varia genera, 255.
 Religionis tria genera in mundo, gen-
 tiles, Judæi, Christiani, 505.
 Religiosus negligens visionem mone-
 tur, 532. Religiosus licet sit mortuus
 mundo, tamen diabolus non est mor-
 tuus, 611. Religioso cogitandum se
 primum incipere, 59. Religioso usque
 ad mortem semper incipiendum, 523.
 Religiosi mundo illudunt, sæcularibus
 mundus illudit, 483, 656, 721. Reli-
 giosos præcones divini iudicii et mortis
 nostræ honorandos, pulchro exemplo
 docetur, 255, 254. Religiosa exercita-
 tio, angelicæ vitæ imitatio, 212, 243,
 245. Religiosa vita et fuga sæculi pul-
 cherrime suadet, 248. Religiosa vita
 suadet pulcherrima parabola, 279,
 280. Religiosa exercitia in monasterio
 circa Jordanem, 393

Relinquitur a Deo propter socordiam,
 707.
 Reliquæ sanctorum: Acepsum corpus
 quisque vindicare sibi nititur, 835. Item
 Maronis, 836. Neonen monachorum
 quorundam a Saracenis interfectorum,
 554. Etiam Simeonis Stylitæ, 174. Ma-
 rinæ miraculis clarus, 591. Item Ja-
 cobi Maroni discipuli, 859. Anachoretæ
 septem annis integrum, 887. Simeonis
 Stylitæ cum hymnis, psalmis, et lau-
 dibus Antiochiam infertur, 175. Cor-
 pora sanctorum Aatonis et Epicteti
 splendent, 219. Barlaam et Josaphat
 religiose translata et miraculis clara,
 358. Duorum monachorum præ sit in
 insula mortuorum integra reperta,
 838. Reliquiæ sanctorum circumferuntur
 a monachis in pera ciliciana, 294.
 Sancti Joannis Baptistæ honorantur,
 768. Marciani decenter asservantur,
 809. Cosmæ pretiosæ, 872. De cubili
 Theodosii eremitæ contentio, 826.
 Item de veste Abrahamis, 858. Reli-
 quæ sanctorum studiosè a sancto Joanne
 visuntur, 911. Reliquiæ martyrum
 ad varia efficacissimæ, 269. Ad Simeonis
 Stylitæ lipsana sanatur aduter sur-
 dus et mutus annis quadraginta, 175.
 Ad ejusdem tumulus et columnam
 varia eduntur miracula, 854. Abraham
 eremitæ sanitatem conferunt, 572.
 Lectus Domnionis curat ægroto, 761.
 Zona Petri Galatæ miraculosa, 824.
 Reliquiæ et res martyrum dæmones
 terrent, 840, 841. Reliquiarum amor,
 174. Earundem patrocinium, *ibid.* Reli-
 quiarum sanctarum et locorum aspe-
 ctus quam utilis, 822, 841. Reliquiis
 sanctarum vicinum sepulcrum eligit
 Jacobus, 843. Reliquias Antonii visitat
 Posthumus, 255. Reliquias insectatur
 Abenner, contra earum cultum
 disputat, defendentibus monachis, 294,
 295. Reliquias honorandas disputatione
 pulchra docetur, 295. Reliquias seu
 lipsana Simeonis Stylitæ osculatur
 Antonius Vitæ ejus scriptor, 174. Reli-
 quias sanctorum vel tribus corporibus
 navigio impositis tranquillatur ware,
 698.
 Remedium tentationum turpium est
 ipsa earum revelatio, 494.
 Remittenda injuria, 350.
 Renuntiare sæculo multis suadet
 Melania, 774.
 Renuntiatio triplex, 121. Renuntia-
 tio insignis cuiusdam adolescentis qui
 vestibus se spoliat, et nudus ad mo-
 nasterium fugit, 511.
 Reprehenditur parcimonia præpostera
 a Pachonio, 131.
 Reprehensio sui, hominis justitia,
 519, 672. Reprehensionem a puero
 accipit Pachomius, et ab illo multas
 texere discit, 131.
 Requies acquiritur, nullis se mi-
 scendo, 596. Requies in celo querenda,
 593. Requies in labore, 588. Re-
 quies non datur facile in mundo, 585.
 Requies quæ sanici, 679. Requies quo
 modo acquirenda, 563, 595, 609, 678.
Vide Quies.
 Respicit quidam frater ante mor-
 tem, 864.
 Responde rogatus, 602.
 Responsio viri religiosi ad regem
 Abenner-gentilem et impium, 244,
 245, 246.
 Restitutio faciendæ rei furtivæ, 650.
 Resurgentium primitiæ Christus quo-
 modo dicitur, 261.
 Resurrectio quid, 259. Sine Resur-
 rectione Dei justitia constare non po-
 test, 257.
 Retro respicere, 41.
 Revelatione divina agnoscit Basilium
 Anastasius, 158. Quæ referentia Pa-

clammis Athanasium episcopum exee-
 perit, 125.
 Rigor pro Christo utilis, 126.
 Risus colibendus, 567. Risus impor-
 tunus, 565.
 Roma diruitur, 774. Romam et Je-
 rosolymam peregrinatur Philoromus
 presbyter, 771.
 Romana Pelagiam ex baptismo sus-
 cipit, 370.
 Romanus pontifex caput omnium,
 629. — Romanus Helladii auditor, præ-
 fectus monachorum, 826. Nunquam,
 igne usus, *ibid.* Ferro et cilicio vesti-
 tus, 827. Morbos curat, sterilitatem
 avertit, *ibid.*

S

Sabbatius liberalis in monachos, 770.
 Ab invadente leone miro modo eripit-
 ur, *ibid.*
 Sabinius monachus animam Joannis
 Eleemosynarii ab Eleom Syria virginis
 specie apparente suscipi vidit, 205.
 Sabinus farina aqua madefacta vivit,
 810. Mira ejus austeritas, *ibid.* Som-
 nium Antiochenæ mulieris de eo,
ibid. Ejus meritis dæmoniaca sanatur,
ibid.
 Sacerdos idolorum fit monachus,
 118. Sacerdos, licet malus, sacrificium
 non maculat, idque pulchra parabola
 docetur, 595. Sacerdos in fornicationis
 statu sacrificans cancro punitur, 724.
 Sacerdos a Macario, *ibid.* Sacerdotes
 ab episcopis ordinantur, 122.
 Sacerdotium inter monachos vene-
 randum, 719. Sacerdotii onus grave
 esse consuet Aреpsinas, 835.
 Sacra Scriptura non intellecta dæ-
 mones fugat, 507. Sacram Scripturam
 legere divitiis monetur Basilium,
 155.
 Sacramentorum communicatio inter
 monachos, 649.
 Sacrificans in memoriam Onaphri
 ab omni tentatione liberatur, 105. Sac-
 rificanti angeli dextra læque ad-
 sunt, 927. Sacrificantem Basilium cir-
 cundat ignis, 159.
 Sacrificium non offertur pro despe-
 ratis, 757.
 Sæcularis conversatio fugienda mo-
 nachis, 126. Sæculares in religiosis
 facile scandalizantur, 990. Sæcularia
 ad spiritualia trahit Joannes Brevis,
 609.
 Sæcularium et spiritualium viæ di-
 versitas, 611.
 Salaminus fossæ se includit, 857.
 Nulli loquitur, *ibid.* Fit sacerdos, *ibid.*
 De eo vicini contendunt, dum quisque
 eum ad se trahere nititur, *ibid.* Totus
 mundo mortuus, *ibid.*
 Sali in aqua liquescenti comparatur
 monachus cum mulieribus conversans,
 935.
 Salomon 2. annis in spelunca degens,
 767.
 Salutis dilatio periculosa, 258. Salu-
 tis via, injuriarum tolerantia, 515.
 Item hominum fuga, 895. Salutis via
 Macarii, 528. Salutis principia Arsenio,
 Fuge, tace, quiesce, 523. Salutis im-
 pedimenta vitanda, 582. Salutis tria
 media declarat Antonius, 562. Salus
 non ita reinveniri potest ut aurum per-
 ditum, 611.
 Samuel præpositus monachorum,
 150.
 Sanator poer per Pimenium signo
 crucis, 671. Sanatur infirmi ad corpora
 sanctorum Epicteti et Astionis,
 219.
 Sanatus ex lapsu filius cum parenti-
 bus interi suscipit, 245.
 Sanctæ vitæ suavitas, 275.
 Sanctorum memoria ad vitam

via, 506. Sanctorum preces, 158. Sanctorum in crelis cura pro virorum salute, 225. Sanctorum invocatio. *Vide* Invocatio sanctorum. Sanctorum reliquias. *Vide* Reliquias sanctorum.

Sapiens Antonius fatuus, 622. Sapor obsidionem Nisibis solvit, et quare, 791.

Sapsus spelunca Joannis Baptistae ubi sepe a Christo visita us est, 863.

Sara demonis fornicationis victrix, 574. Continentiae oculorum memoria hie exen plium, 587. Sexu mulier, non animo, 603.

Saracenus monachum volens cadere in molibus haeret bino, 912. Saraceni tres nutus couclerulo vulneribus, 909.

Satanas cur nunc ferocior, 626.

Satur nunquam a mensa Posthumus recedit, 255.

Saturius non est Deus, 306.

Scandalizatur facile saeculares in religioso, 909. Scandalizari in alerius vita vel conversatione quam sit periculosum, Vitalii exemplo docetur, 197, 198. Scandalizari etiam in publico alterius peccato improbat a sancto Joanne Eleemosynario, 201, 202. Scandalizatus quidam in Stephano carnes comedente divinitus docetur, 879.

Scandalu nulli esse debet hospitalitas, 606, 107.

Scripturum differentia, 706, 939.

Scripturum pactum impetrat Joannes Eleemosynarius mortuus ut deleatur, 201.

Scriptura sacra non intellecta demones fugat, 507. Scripturas in colloquio adducere vel de Scripturis loqui periculosum, 610.

Seythiae usque ad Propontidem grantantur, 823.

Secedere a mendo quid sit, 270.

Securi cellam Abraham eremitae demon frustra effringere tentat, 148.

Seni mortuus ex lapsu a sancto Astione restituitur pristinis viribus, 215.

Senex ob hospites jejunium solvit, 606, 614. Senex omittit se vite commodis privat, 743. Donatur pane quotidie divinitus, 741. Senex in caverna repertus vite suae institutum indicat, 817. Sepulcrum inhabitat, *ibid.* Leno ut secedet impetrat, *ibid.* Eidem leno offert dactylos, *ibid.* Senex LXX annis in cella inclusus, 871. Senes spirituales qui sint, 573. Senioribus omnes actus manifestandi, 526.

Sennaar eremus, 294.

Sententiam alterius non nostram praeferre, parit quietem, 625.

Sepelit se vivus anachoreta supra magistrum mortuum, 888. Sepelitur cum illicio rex Absomer, 327.

Septem dies Josaphat pro anima patris jejuna, 327.

Septennis litteris traditur Basilius, 152.

Sepulcrum sancti Joannis Eleemosynarii unguentum odoriferum et saluiferum sudat, 205. Item multorum aliorum sanctorum in Cypro, *ibid.* Sepulcrum trium puerorum, Assariae, Azariae, Misaelis, 225. Sepulcri violator XL annis mutus et surdus perseverat, 175. Sepulcri memoria vincitur invicta, 651. Sepulcri et mortui spoliator a mortuo excaecatur, 853. Sepulcrum sancti Cyrilliani visitat Posthumus et ad illud orat, 536. Sepulcrum Jannes et Mambre visit Macarius, 722. Sepulcrum habitat Petrus Galata, 822. Item Zeno, 827. Sepulcrum sanctorum reliquiis vicinam Jacobus eligit, 813. Ad sepulcrum Zebias multi curantur, 846. Sepulcrum virginis spoliata cau-

que vestibus, ab eadem rotinetur, nec dimittitur, nisi se monachum fore juraverit, 884. Sepulcro includit se Alexandra, 711. Item adolesceas possitess, 745.

Sepultura Onuphrii a Paphantio curatur, 105. Sepultura virginum cum psalmis et raris olivae, et psalmodia, 737. Sepulturae bonae et opprobrium in praemium et poenam cadunt, 646. Sepulturae officium, 915.

Sepulius in terra Libus annis stat vivus Marcellus, 250.

Serapion decem millium monachorum Pater, 700. Ut pauperibus subveniat, cum istem iterum suam mensis tempore orat, 710. Serapion adhuc parvulus unum paxinatium iudex occulte furari solitus, confessione curatur, 553. Serapion fratrem quemdam veram humilitatem docet, 593.

Serapion Siadonita dictus, quia sindone tantum indutus, 781. A Deo ductus, *ibid.* Vendit Evangelium ut pauperibus subveniat, 191. Se vendit nimis ut illos lucrifaciat, 191, 761. Aurum respuit, 761. Absque aere, absque pera, absque pille incedit, *ibid.* Favem suam indicat Athenis, 761, 782. Vendit se viro Manichaeo ut ipsum ab errore reducat, 762. Romam navigat, *ibid.* Jejuus in navi manet ad v dies, *ibid.*

Seres castitas in vultu refulgens, 554. Quomodo ad eam pervenerit, *ibid.*

Sergius frater Eugeniae, 340. Sergius leoni imperat, 899. Sergius non bputatum esse aliquem divitibus novit, 505. Sergius praevidet, vi annis ante, Gregorium monachum fore patriarcham, 904.

Sermo cui non respondet vita, paucis sine sale, 766. Sermo Antonii sale conditus, 40. Sermo sale conditus monachus Posthumii commendatur, 157. Sermo sapientiae in Abraham monacho, 145. Eiusdem suavis et sapiens, 145. Sermo sancti Joannis Eleemosynarii de Scripturis et Patrum sententis, 188. Sermo Joannis Eleemosynarii de actibus sanctorum Patrum et Eleemosynae cultoribus, 191.

Serpens adorabatur a Marcionitis, 811. Serpentes lugunt Antonium, 59.

Seruch statuarum inventor, 520.

Serventium Deo Danielis exemplo docet Pastor, 563.

Severianus cum conjuge in pauperes liberalis, 77. Sua benignitate haeretici convertunt, *ibid.* Eorum vestitus et victus ratio, *ibid.* Civitas et earum vitia lugunt, *ibid.*

Severiani haeretici, 195.

Severior in episcopatu quam monachatu Nathyra, 599, 610.

Sextum orationis horam extensis manibus persolvens Josaphat invenitur, 329. Sexta mysteria celebrantur, 542.

Signum crucis. *Vide* Crucis signum. Signa faciunt omnes monachi Isidori, 759.

Silentium post missam servandum, 570. Silentium monachorum Tabernaeusium tempore refectionis, 746. Silentium summum psalmorum tempore, 511. Silentium a Macario commendatur, 570. Item a Sisoi, 571. Item ab Aummoy, 608. Silentium unius anni ab Arem cuidam injungitur, 617. Silentium xxx annis a Theona observatum, 746. Silentium Nitrasium, 758. Silentium virginis xv annorum, 762. Silentium Linnai, 844. Silentium cum cella cervet saeculo renuntians, 893. Silentium et mortis meditatio o, us

verae philosophiae, 909. Silentii praecipuum Pachomii, dum panes oblationum sunt, 154. Silentii violationem absens cognovit Pachomius, *ibid.* Silentii observator item monachus quidam, 521, 651. Silentii clavus interrogatio, 610. Silentii studium a variis laudatur, 679. Silentii amans monachus, post mortem fontia deprehenditur, 680. Silentii causa emittit Jacobum scripti juliet Julianus Sabas, 802. In silentio requies, 527, 679.

Silvanus austera vita, 779. Doctrinum scripta studiose legit, *ibid.*

Silvanus scenicus curritur, 128. Fit senator, *ibid.* Ejciendus e sacer, *ibid.* Retioetur a Pachomio, *ibid.* Humilis totus efficitur, 1.8. 129. De eo testimonium Pachomii 1.9. Moritur, *ibid.* Anima ejus ab angelis in caelum defertur, *ibid.* Silvanus videt monachos d'annati, hieus salvari, 551, 566, 1003. Silvanus docet Mariam Mariae jungendam, id est etiam cuorporalem spiritali, 509, 603. Silvanus discretus et bonus animae medicus, 603. Silvanus evasis et in caelum rapitur, 644. Silvanus amat paupertatem, 607.

Simcon Stylytes ex utero electus, 170. Sesa Cilicium oriundus, 818. Pasca oves, 170, 844. In templo senectutem audiens convertitur, 170, 844. Doctorem salutis pro patre habet, 170. Monasterium sancti Timothei ingreditur, *ibid.* Quotidie communical, *ibid.* Septimo tantum die cibum sumit, *ibid.* Fune totum corpus constringit, *ibid.* Cibos suos pauperibus erogat, 171. Oldirgatus ab abbate tacet, *ibid.* Puerum fuis in ejus corpore, *ibid.* Extrahitur fuis, et corpus ejus curatur, *ibid.* Monasterio exire jussus puteum desertum ingreditur, *ibid.* Ejus sanctitas per visum abbat ostenditur, *ibid.* Quaritur a monachis, *ibid.* Reperitur in puteo, 171. Columnae inscruit, *ibid.* Admiranda signa edit, *ibid.* Genes varias ad Deum convertit, *ibid.* Tentatur a demone ut iustar Eliae igneam curram ascendat, 173. Signo crucis petit praestigias, *ibid.* Praepropero pedu poenam indicit, *ibid.* Uno pede columna insistit anno integro, *ibid.* Vermes decidentes iterum vulneri imponit, *ibid.* Vernis e corpore ejus decidentis in gemmam vertitur, *ibid.* A Basilico rege Saracenorum visitur, *ibid.* Renunt matris aspectum, 172. Matrem pro aeterna visionis solatur, *ibid.* Ejus mater pro dolore expirat, *ibid.* Orat pro anima defunctae matris, *ibid.* Columna ei altior erigitur, *ibid.* Draconi beneficium praestat, 175. Draco eum adorat, *ibid.* Mulierem a serpente liberat aqua monasterii, *ibid.* Aquam oratione impetrat, *ibid.* Ad nomen ejus cerva sissitur, *ibid.* Sparso pavere vel aqua monasterii parvus interit, 175. Prohibet ne quis se a simone curatum dicat, *ibid.* Juramenta per Deum prohibet, per se permittit, *ibid.* Latro ad columnam ejus ut ad asylum fugit et moritur, 175, 176. Per triduum ante obitum orat, 174. Mortui corpus odorem spirat, *ibid.* Lipsanum ejus osculatur Antonius ejus Vite scriptor, *ibid.* Apparet Antio discipulo, 171. Ejus preces postulat Antonius, *ibid.* Ad sepulcrum ejus quatuor episcopi cum Ardaburio magistro militum veniunt, 174. Aves aliaeque creaturae mortem ejus plangunt, *ibid.* Anima ejus ab angelis deducitur, *ibid.* Corpus ejus cum psalmis et hymnis Antiochiam ducitur, *ibid.* Ejus corpore valat thesauro privari se dolent accolas, *ibid.* Ad ejus lipsanum surdus mutusque sanatur, 173. Suscipitur Antiochis

cum hymnis, psalmis, lampadibus, 175. Confert se in ecclesiam sanctorum martyrum, 848. Visio ejusdem, *ibid.* Anni xxviii Quadragesimam sine cibo transigit, 849. Stans per totam Quadragesimam durat, 850. Ferræ catena se alligat septo conclusus, *ib. d.* Tolerare mavult cinctus quam cedere, *ibid.* Afflicti ab illo læti redeunt, *ibid.* Ex omni us partibus ad eum conueniunt, 850. Insuper ejus Romæ in officinis ad presbiterium, *ibid.* Ex con actu v. stis ejus pellicæ speratur subs diuin, *ib. d.* Quot columnas et quare incolunt, *ibid.* Variarum gentium ad eum concursus et conversio, 851. Sacerdotalis benedictionis magnam fructum eruset, *ibid.* Pro ejus benedictione certant barbari, 851. Curat paralyticum post abjurationem impietatis, *ibid.* Violentorum, eo teste factum, carolapidesent, 852. Præfixit sterilitatem et pestem, *ibid.*; bruchi irruptionem, *ibid.*; litis sineu, *ibid.* Videt irruptionem Persarum et Scytharum, 852. Regina Persarum oleum benedictum ab eodem maximi domi loco habet, *ib. d.* Regiæ Innaëllarum filium impetrat, *ibid.* Noctæ et interdiu stat, *ibid.* Plurimas orationes omni die offert, 853. Ulcus chironium patienter fert, *ibid.* Incredulum benigne ad vitæ suæ experientiam admittit, *ibid.* In festis publicis noctes integras manibus in cœlum extensis orat, *ibid.* Varia ejus exercitia: exhortatio, iusticæ agit, orat, lites componit, gentiles, Judæos et hæreticos expugnat, 853. Stans moritur, *ibid.* Ad columnam ejus et tumulum varia eduntur miracula, 851. Simon Stylites fulgure percussus in cœlum abit, 878. Simeon Stylites Memm diaconum profugum a monasterio diuinitus uouit et eo remittit, 897.

Simeones Priscus speluncam incolit, 815. Feris imp. rat, *ibid.* Leones viæ duces errantibus a-signat, 816. Ejus sanctitas Judæis innotuit, *ibid.* Ne nimium innotescat, alio secedit, *ibid.* Fidem acrolis Amari montis infert, *ibid.* Ignem oratione exstinguit, 816. Variis morbis affectus curat, *ibid.* Amans quietis alio secedit, *ibid.* Eminus videt monachi cuiusdam manus, *ibid.* Senem quemdam in caverna reperit, 817. In monte Sina ab oratione non surgit nisi voce cœlesti audita, 817. Duo monasteria ædificat, *ibid.* Matrem Theodoretæ benedicit, *ibid.*

Similitudo morum conjunctionis indicium, 111.

Similitudines varie: ut apis ubique mel operatur, sic monachus ubique bonum opus, 577. Ut apes sic demones nos circumstant, 645. Ut aqua ignem, sic oratio turpes cogitationes exstinguit, 551. Duarum arcarum, quarum una splendida exterius, intus plena ossibus, altera contra, cum hominibus pulchre et male vestitis, 554. Ut arcus non potest semper intendi, sic nec animus, 506. Ut aves deforis ab arboribus, sic abintus a corde cogitationes malæ repellendæ, 612. Ut canis et avi venaticæ venator ante orationem blanditur, post prædam eripit, sic reges tyranni subditis suis, 295. Ut columba aquilam vel acri, trem fugiens instabilis est tunc hinc nunc illum ramum occupans, sic mundi amatores nihil stabile habent, 275. Ut domus a te ornata, retro spoliata, sic monachus laudatus sed non patientis injuriæ, 532. Ut domus semel exstructa bonum fundamentum et in viciis habens, sic collaborat facile, *ibid.* Ut et lapsus monachus, sic et fumus apes, sic cogitationes

evallagunt, 287. Ut fumus apes, sic quies timorem Domini pellit, 570. Ut gallina ova sua deserens non fertilitat, sic monachus locum sepius mutans non proficit, 586. Ut gutta lapidem cavat, sic cor durum verbum Dei, 658. Ut ignis arundinetum, sic timor Dei malis cogitationes alsumit, 613. Ut leo onagris terribilis, sic religiosus probitus cogitationibus concupiscentiæ, 571. Ut leprosus aquam quam haurit non inficit, sic neque sacre dos malis sacramenta quæ admittit contaminat, 595. Ut lucerna cubiculum, sic timor Dei cor hominis illuminat, 565. Ut medici ante lumbos phuribus nunc acibus utuntur, sic præfectorum spiritualis nunc blanditit nunc asperioribus verbis agere debet, 855. Ut pluvia irrigat arbores, sic Spiritus sanctus cor a hominum, 1005. Ut papyrus, sic cogitatio fornicationis fragilis, 573. Ut passer irretitus tenetur daemona Christo, 42. Ut pastor esse solet ubi oves ejus, sic episcopus ubi populus, 201. Instar pictorum veterum et novorum sunt cogitationes, 574. Ut pictor egregius offenditur altero imperfectiore volente emendare ejus imaginem, sic Deus cum nos ornamus vestibus, 283. Ut piscis extra aquam, sic monachus extra celam, 58, 516. Ut pullus vagabundus ad matrem semper revertitur, sic cogitationes ad eum qui sedet in cella, 589. Ut puteus alius non se purgat, sic docens et non faciens, 527, 601. Ut scaturigines fontium diversæ, sic et electio, 278. Ut scintilla totam messem exurit, sic ambitio bona opera, 122. Ut securis sine incidente nihil potest, ita nec cogitatio sine consensu, 600, 601. Ut serpens arce inclusus moritur, sic cogitationes in corde, 601. Ut spica evanida, ita fecundia sine honestis moribus, 975. Ut statua contumeliosis affecta et laudata non movetur, sic nec monachus moveri debet, 550, 62, 635. Ut per tabernaculum odorem ita per cogitationes transcendendum, 575. Torrenti similes res mundi, 274. Ut tribuli et spinæ paulatim ex agro evelluntur, sic vitia ex corde, 590. Ut venius excludi non potest, sic nec cogitationes, 601. Ut umbra corpus, sic compunctio te comitetur, 567. Ut vestes in arca semper manentes sensu corrumpuntur, sic cogitationes in corde si non in actum prodeant, 601.

Simon primariorum virorum visitationem aversatur et gloriam hominum fugit, 594.

Simulacra Egypti ad ingressum Salvatoris corrunt, 747.

Simulatio regis Abenner monachum velle se fieri simulantis, 248

Singularitas in cito fugienda, 509, 592, 593, 594. Singularitas damnosa, 877.

Sisionius Elpidii discipulus, 769. Monumento se includit, *ibid.* Presbyter ordinatur, 770. Sisionius hospiti suaviter gratulatur adventum, 889. Dum sepelitur, discipulis ejus in eodem sepulcro oblormiscit, 889. Sisionius Saracenam a fornicationis animo ob incediam retrahit, quotidiano illi cibo ministrato, 95.

Sisci uesci sua mortuum excitat, 818, 651. Occultari miraculum jubet, *ibid.* Discipulum a daemone curat, *ibid.* Hospitalitatis ergo jejunium solvit, 593. Puritatem mentis ornata sermonis preferendam docet, *ibid.* A fratre suo interrogatus de passionibus quibus respondit, 603. Et in hora mortis apparet, 524, 635. Mortuus, ibi. Christus ei ap-

paret, *ibid.* Vas electionis creavit, 635.

Sitil laborat Josephat, 331. Sitil alius moritur, 763.

Smaragdus se nominat Euphrosyna, 363.

Sobrietas et virtus Euphraxiæ viduæ, 351. Sobrietas custodit interiorum hominem, 612. Sobrietas sectanda, 905. Sobrietatis virtus mirabili exercitio comparatur, 495.

Sobrietas diversitas, 507.

Socialis vita aliquando melior solitaria, 361.

Societas fugienda quæ lædit, 602. Societas bona sectanda, 102

Socordia fugienda, 570.

Sol, luna, homo, cur dii non sint, 306. Sol stit ad præces hesarionis, 619. Item ad præces seois in Scribis, *ibid.* Solis ortum Antonius orans dolet, 536. Sol monachum non vidit manducantem, nec alterum iratum, 559, 569.

Solitarie vixit Antonius annis xx, 40.

Solitarii non debent fieri qui recenter sunt conversi, 608. Solitarii quidam unte cadunt in interperantiam, 753. Solitariorum susceptor Deus, 622.

Solutudo Abrahamis monachi cellæ se includentis ejusque aditum obstruentis, 143. Acceptus lx annorum, 852. Alexandre xii annorum in monasterio, 711. Anachoretæ cujusdam nudi in cacumine montis Sina, 541. Sancti Antonii iuter Babylonem et Hierusalem, 727. Capitonis x annis in spelunca degentis, 767. Dorothei lx annis in spelunca viventis, 709. Eusebii perpetuo inclusi nulli loquentis, 811. Hilarionis septimo milliaro a Majuma, 76. Juliani ut honores et frequentiam fugiat, in Sinæum montem concedentis, 805. Limæ sub dio, 844. Maris inclusi xxxvii annis, 857. Monachorum Isidori perpetuo in monasterio permamentium, 759. Nathanaelis perpetuo in cella manentis, 949. Nitensium anachoretarum, 759. Onaphrii annorum lxx, 100. Salomonis x annorum in spelunca commorantis, 767. Severianus, civitates et vita fugientis, 771. Sisinnii monumento se includentis, 769. Sisci, qui decem mensibus hominem non vidit, 653. Virginis cujusdam xxxvii annorum, quibus hominem non vidit, 653.

Solutudo ab Arsenio laudatur, 680. Solutudinis amore Abraham oratione facta fugit, 147, 148. Solutudinis commodum, 563, 564. Solutudinis et cellæ custodiæ exemplum memorabile Pauli, 512. Solutudinis studium et luxam hominum suo exemplo laudat Arsenius, 528, 564. Solutudinis desiderium Chronii qui lx annis aræ assidet sacerdos, 763. Solutudinem remotiorem eligit Antonius, 48. Solutudinem amat Pachomius, 116. Solutudo. Vide Fuga.

Sollicitus oportet quis sit pro seipso, 596.

Somnia vitiosa vigilia, inedia, et oratione superantur, 726.

Somnolentia pelitur, 115. Somnolentia vincenda spiritualibus intentis, 609, 610.

Somnus, malus servus Arsenio vocatur, 531, 567. Somnus unius horum monachosatus, si paguator est, 568. Somno resistere, meritum, 590, 591. Somnum superat Dorotheus studio incredibili, 710. Somnum superat Macarius xx diebus, 722.

Sophronius consolatur Joannem Eleemnyarium, dolentem quod nemo afflicus ad eum venisset, 131.—Sophronius consiliarius Joannis Eleemosynarii, 103.—Sophronius Sophista et ejus

quod respondit, 603. Et in hora mortis apparet, 524, 635. Mortuus, ibi. Christus ei ap-

risio, 891. Sophrosinus tolle he: bis au-
nis LXX viri, 910.

Soror Pachomii sit monacha, 124.
Monasterium ei exstruit Pa homius,
ibid. Muñæ se ei jungunt, *ibid.*

Spestris vexatur Jo:aphat, 332.

Spelunca et palmæ Onuphrii cor-
runt ipso mortuo, 103. Spelunca
Joannis anachoretæ spiritualis merca-
tura, dat et accipit, 917.

Sperandum bene omni converti se-
rio volenti, 510.

Spes nulla salubris extra catholicam
Ecclesiam, 868. Spe præmiorum iuvatur
Josaphat a Barlaam ad fidem,
243.

Spiritus sanctus, ignis specie sacri-
ficantem Anastasium circumlat, 153.
Spiritus sancti missio in apostolos do-
cetur, 77. Spiritus sancti præsentia
tempore oblationis in missa signo de-
monstrata, 401.

Spiritu exaltationis perdis laborem
taum, 670.

Spirituale bellum etiam in eremo,
908. Spiritualis negotiatio docetur a
temporal, 605. Spiritualis sis negotia-
tor non piam satur, 660. Spiritualibus
intendere est a casu abesse, et e con-
tra, 554. Spiritualibus intentis somno-
lentia vincenda, 609, 610.

Spirito dæmonem fugat Antonius, 46.
Spirito cæcæ visu n restituit Hilario,
788.

Squirionis de ultima generatione
propheta, 529.

Stabiliendum cor timore Dei et so-
brietate, 610.

Stabilitas loci fertilitat, 586. Stabi-
litas loci pro, ter tria mutatur, 584.
Stabilitas loci arbori lixæ assimilatur,
583. Stabilitas loci in tentatione non
mutanda propter varia, 589. Stabilitas
cellæ Stephani non obstantibus dæmo-
nis tentationibus, 879.

Stannum in argenteum convertitur
elemosinæ virtute, 183.

Stantes se exercent Zebinas et Po-
lychrenus, 816.

Statighi vigilia, jejunium, opus, 892.
Statuam lapidavit Anub, et povi-
tentiam coram eadem agit, 622. Statu-
rum iuv otior Seruch, 520. Statuas
vivas motuis præferentias Macedonium
imperatorii nuntiar curat, 829.

Status omnis sanctos habet, 637.

Stella super caput defuncti monachi
conspicitur dum ad sepulcrum defer-
tur, 861. Stella super caput Nonni ap-
paret, 893.

Stephanus semper crucifixo inten-
tus, 879. Perstat in cella dæmonis
tentationes superans, *ibid.* Stephanus
curat omnes afflictos, 735. Ejus ægri-
tudo, *ibid.* Ejus patientia, *ibid.*
Sterilitatem arena benedicta fugat
Copres, 735. Sterilitatem avertit Ro-
manus, 827.

Stela Ephraem patriarchæ Antioche-
ni in igne perstat illusa, 871.

Stultum virtutis Josaphat, 334.

Stultitiam stimulis virg: musas vir-
tutes exercet, 758. *Vide* Virgo.

Stultum se simulat senex ut honores
declinet, 517.

Styllita quidam adventantibus re-
sponsa dat, 901. Demerito cujusdam
divinitus vocat, *ibi l.*

Stylites monachus Severinus
Ephraem Antiochenum ad ignem pro-
vocat in causa fidei, 871.

Subditi principem imitantur, 523.

Subjici omnibus quid sit, 629.

Suffragia sanctorum, quid apud Deum
possint, 105. Suffragia sanctorum ex-
tendenda, exemplo suo docet Antonius
scriptor Vitis Simeonis Stylites, 174.
Suffragia pro defunctis exemplo suo

docet Pachomius, 118, 119, 129, 130.
Item Simeon Stylites, 172. Item Josaphat,
527, 528. Item Barlaam, 336.
Item Ephraem, 353. Item senex quid-
dam, 898.

Suggestionem Macarius quinquennio
explorat, 635.

Sui inspector, proximi est laudator,
519. Sui cognitio necessaria, 672. Sui
cognitio alios non judicat, 903. Sui re-
prehensio sola hominis justitia, 519,
672.

Sunni pontificis laus et eogia, 179.

Superba cogitatio omnia bona dis-
solvit, 670.

Superbia fratris cujusdam sine causa
Palæmonem et Pachonium ad ignem
provocantis turpi lapsu punitur, 115,
116. Item Eronis Macarium contemne-
ntis, 734. Neonon virginis cujusdam,
735. Et monachi cujusdam, 742. Su-
perbia Ptolomæi hæresi punitur, 734.
Superbia monachi eum privat pane
cælestis dari solito, 744. Superbia Abra-
hami humilitate corrigitur, 769. Va-
lentis, filii Salvatoris specie a dæ-
mone illuditur, 753. Superbia magna
dexteritate sanatur a sancto Joanne
Elemosynario, 190, 210. Superbia
Ingressum in caelum imedit, idque
similitudine declaratur ab Arsenio,
506. Superbia hic recipit mercedem,
669. Superbia si in caelum ascenderit,
in infernum deducitur, 670. Superbia
et fastu nil perniciosius, 707.

Superbus. *Vide* Arrogans.
Supplicia malorum operum et bono-
rum præmia exemplo et visione decla-
rantur, 616.

Surdus et mutus xl. annis sanatur ad
lipsana Simeonis Stylites, 175. Surdus
et mutus sanatur a Petro Teloneario,
100.

Surgendum semper a lapsu, 516,
669.

Surus Pachomii discipulus, 121.
Surus oratione navem et secundum
ventum impetrat, 753.

Susocion pater Sineonis Stylitæ,
170.

Suspicio temeraria, 577.
Symbolum Nicænum, 243.

Symphoniacus, ante latro, virginis
Deo consecratæ pudorem tuetur, 574.
Afflicta feminam elemosyna juvat,
ibid. Triennialis ejus poenitentia, *ibid.*
Beste moritur, *ibid.*

Synaxis expletur hora nona, 125.

Synoclicæ varia dicta, 536, 504,
603.

Synesii cum Evagrio gesta, 923.
Vide Evagrius.

Synodus Constantinopolitana xxi episcopo-
rum in causa Arianorum episco-
porum, 690. Synodus habetur in templo
Juliani martyris, 376.

T

Tabernæ monasterium e: struere
dirigitur jubetur Pachomius, 116.

Tabenneuses monachi tempore qua-
dragesimæ coctis abstinent, 721. Di-
versimode quadragesimam tran-
sigunt, 723.

Tabernaculi Moysis mystica explica-
tio, 125.

Tace non interrogatus, 602. Tacere,
peregrinatio spiritualis est monachi,
571, 626. Tacere dum in lauro ab
Alonio probatur, et quare, 625. Tacens
loquitur, et loquens tacet Pastor,
601. Tacentis Deo grata opera visione
ostenduntur, 673.

Taciturnitas Agathonis triennio lu-
pidem in ore gestantis, 568. Taciturnitas
quem non ædificat, nec sermo
ædificabit, 623. Taciturnitas est pere-

grinitas, 626. Tacitu nitate nil melius,
623. Taciturnitate reprimenda loqui-
tatis, 627. Taciturnitate separatur
omnis labor, 631. Taciturnitate quan-
doque proximus docetur, 679.
Taciturnus juvenis abbas vocari po-
test, 623.

Tactu vestis Simeonis Stylitæ spera-
tur subsidium, 859. Tactu pallii Juliani
dehibis pedibus restituitur, 863.

Tedium cellæ quomodo superandum,
589. Tedium quomodo superandum,
584. *Vide* Acedia.

Talida LXXX annorum ætate, 776.

Taur novæ vestes respuit ne egredi
cogatur, 777. Formæ suæ temperantia
consultit, *ibid.*

Temeraria suspicio impognatione
punitur, 577.

Temerarium judicium cavendum,
50, 201, 202, 520, 539, 931. Idem
egregio exemplo docetur, 198.

Temperantia monachis in regula
Pachonii præscribitur, 256. Tempe-
rantia formæ suæ consultit Taor, 777.

Templum Christo ædificatur a Josaphat,
522. Templum dæmonum in
vertice montis prope Antiochiam, 810.
Templum sancti Joannis Baptistæ in
villa Mardanos, 864. Templum beatæ
Mariæ virginis annis xl non deserit
Leontius Chix, 878. Templum erizere
jubetur Eulogius Alexandrinus Juliano
martyri, mirabili apologo et visione,
903, 916. Tempia Deo ædificat Aben-
ner, 326.

Teuebræ contemplantibus aptiores,
556.

Tentatur otiosa Ephraem, 353.
Tentatur superbia Simeon Stylites,
172. Tentatur gravius quia arma sub-
jicimus, 526, 627. Tentari Deus æqui-
liter omnes non permittit, 153. Tentari
prodest quibusdam, quibusdam non,
599. Tentatur monachus servatur so-
citate Pachonii, 127. Tentatus non
cogitet de castino, 638. Tentatus non
despicendus ne tentetur despiciens,
672. Tentatus orei, 637. Tentari bea-
gæ consolandi, 575.

Tentatio probat virtutem, 586. Te-
tatio vel ad gloriam vel ad penam,
41. Tentatio fornicationis majores exer-
citiis et profectus sæpe occasio, 494.
Tentatio superbiæ aut vanæ gloriæ
quomodo superanda, 517, 626, 627,
670. Tentatio u illa, modo adst fortu-
do, 574, 575. Tentatio hymnis subsi-
vanda, 587. Tentatio superatur patien-
tia, 587, 590. Tentatio coronam pro-
meretur, 590. Tentatio semper tunc-
da, 620. Tentatio Josephi, et victoria,
626. Tentatio non cessat durante vita,
ergo semper pugnandum, 612. Tentatio
Inmundi quomodo vincenda, 643, 725.
Tentatio causa humilitatis, 732. Ten-
tationis remedium oratio, 530. Ten-
tationis remedia varia, 586. Tentatio-
nis igne perocetus durat Orsivius, 636.
Tentationi quoties quis resistit toties
coronam meretur, 590, 591. Tentationes
dæmonum varia, 156; et quare, 599.
Tentationibus semper resistendum,
669, 670. Tentationibus gaudet san-
cti, contra ægroti vel pusillanimes, 911.
Tentationes dæmonis oportet repelle-
re, 136. Tentationes detegunt mona-
les abbatissæ, 353. Tentationes ora-
tionem superandas tanquam ascensu in
arborem docet Joannes, 531. Tentatio-
nes superat Macarius arenam portando,
724. Tentatio. *Vide* Tribulatio.

Terra celo comparata exigua est,
40. Terra non est Deus, 303.

Terrena desipientibus ecclesiis
donantur, 928. Testamentum Joannis
Elemosynarii, 903; Asionis, 220, 221.

Tes inouium non facile ferendum, 661. Testimonia probatis, 709.

Thais multos iuvenes pervertit in media civitate exurit, *ibid.* Cellulae parvae includitur, 374. Ejus oratio, *ibid.* Moritur, 375.

Thalalaus cellam juxta daemoneis templum statuit, 855. Arbores vicinas daemones eradicant, *ibid.* A daemoneibus motu inquietatur, *ibid.* Anus x rois inclusus vivit, *ibid.* Miraculis et curatioribus claret, 855.

Thalassus simplex, et mansuetus, 814.

Thallelaeus archiepiscopus Thessalonicensis ob lupuliatem in latrina sulfuratus, 874. Thallelaeus ex annis flet jugiter, 878. Thallelaeus a vita monachicam vitam amplectitur, 888. Obitum praegnoscit, *ibid.* Jerosolymis loca sancta invisit, *ibid.*

Thebais superior monachis referta, 783.

Thema pueri anxii componit Basilus, 154.

Theocistus, alias dictus Theopemptus, spiritu fornicationis tentatur, 657.

Theodora extreme egens, 775.

Theodoretus quorum meminit, fuit partim oculat s, partim auritus testis, 737. Theodoretus Deo dicitur antequam natus, 851. Nitiuro persuadere Jacobo ut aliquid de austeriora vita tempore aegritudinis remittat, 850. Ad moribundum Jacobum excurrit, *ibid.* Et familiaris Eusebio, 856. Item Mariae, 857. Ejus mater monasticam exercitationis amatrix, 828. Eidem primum sterili prolem impetrat Macedonius, 851.

Theodoros Ammonis socius, 113.

Theodoros adolescentis nobilis convertitur, 121. Episoratio ad Deum et abstinentia, 125. Pachomium visitat, et ejus sit monachus, 125. A matre repetitur, *ibid.* Matrem videre recusat, *ibid.* Theodoros monachus solvit quaestiones tres a philosopho propositas, 131. Theodoros praefectus monasterii sancti Heleni, miraculis clarus, 311. Theodoros abbas notitiam scripturarum cordis puritatem acquirit, 550. Theodoros de Pherme non facile requiem dari docet, 584, 585. Sine formidine vivit, 585. Eju dicta, 594. Theodoros monachus sancti Theodosii caenobii, 892. Theodoros saecularis, solum die Sabbati et Dominico die comedens, 901. Mercedem caelestem pro terrestri eligit, *ibid.* Theodori de Eumato dictum, 609. Theodori philosophi studia et exercitia, 913. Theodori anchoretae oratione et signo crucis aqua maris dulcescit, 914.

Theodosius imperator gravior in propriam uxorem invehitur, et quare, 532. Agit pro castitate Euphraxiae, 534. Invisit monachum Aegyptium juxta Constantiopolim, 498, 527. Cum eo manducat; *ibid.* Filicem praedicat, *ibid.* — Theodosius abbas cum suis orat pro Paphnutio, et non exauditur, 566. Ejus monasterium, 564. — Theodosius, magna domo relicta, vitam monasticam sectatur, 825. Ferro collum, lombes, manus stringit, *ibid.* P ecat et hymnizat assidue, *ibid.* Multis sui imitatorum excitat, *ibid.* Opera manuum suadet, 825. Hospitum curam viris mansuetis commendat, *ibid.* Ejus Deus in paricento invocatus, *ibid.* Ejus nominis appellacione tempestates sedantur, *ibid.* Ejus monasterio parvulus Isauri qui etiam pagos vastare solvit, *ibid.* Antiochiam revertitur, 828. *ibid.* ab oppercussa aqua copiosas fuit, *ibid.* — Theodosius solitarius de *ibid.*

rtiali et Dei auxilio visione docetur, 879. Annis xxxv biduanum servat jejunium semper silens, 880. Furtum patienter fert, *ibid.* — Theodosius monachus precibus fontem impetrat, 883. Lavacro in monasterio exstructo exarescit, *ibid.* Eodem destructo, iterum fluere incipit, *ibid.* Imago ejus aquam evocat, 886.

Theodorus Antiochenus episcopus, 834. — Theodoti patriarchae Jerosolymitani in hospitium benignitas, 870. Lecticam clerico cedit, *ibid.*

Theotulus omni die jejunit, 867.

Theognia Anastasii uxor usu soror, 158. Acreros carbones illuso sinu portat, *ibid.*

Theonias xxx annis silet, 764. Benedictious, et manus impositione morbos curat, 746. Oracione latrones reddit immobiles, 746. Convertuntur, *ibid.* Diversarum linguarum peritus, *ibid.* A coctis abstinet, *ibid.* Feras adquat, *ibid.* — Theonias abbas carnalium concupiscentiarum originem ostendit, 609.

Theopemptus tentatus prudentia Macarii curatur, 510. — Theopemptus, alias Theocistus, spiritu fornicationis tentatur, 657.

Theophanes Nestorianus haereticorum in inferno visionem ab haeresi revocatur, 808.

Theophilus archiepiscopus Arsenium visit, 528, 565.

Theosebius Cosmetor Antiochenus, 721.

Thesuros Joannis Eleemosynarii aufert Niceta patricius, 184, 185. Eisdem ablatis restituit cum fenore Joanni Eleemosynario Nicetas, *ibid.*

Theudas magus contra Josaphat evocatur ex spelunca, 511. Ad regem Abenner se confert, *ibid.* Ejus ad regem adulatoria oratio, 512. Cum rege dicitur sacrificat, 512. Suadet filio in ministerium dandas feminas pulchras, 513. Fabulam narrat, *ibid.* Spirituum fornicationis mortui in Josaphat, 513. Oracione corat cum Josaphat, 517. Christianis paupertatem et rusticitatem objicit, 519. Oracione Josaphat ad fidem adducitur, 521. Omnes libros maxicos exurit, *ibid.* Sacerdotem baptisani causa accedit, *ibid.*

Thonius apostolos in Indiam mittitur, 215, 308. Thomas mortuus in eodem sepulcro mulierem secum non patitur, 887.

Thusi in memoriam Onuphrii offerens liberatur ab omni tentatione, 103.

Tibicen quidam Paphnutio aequal, 758. Ante latro virginis pudorem tueritur, *ibid.* Allicitam feminam eleemosynam juvat, 758. Monachus afficitur, *ibid.* Pie moritur, *ibid.*

Timet mortem semper Arsenius, 524. Timet se a Deo deseri senex quidam, quia toto anno non infirmatur, 675. Timere Deum docet bona societas, 610. Timeada tria ex sententia Eliae, 555.

Timor Dei optimus virtutum magister, 154. Murus inexpugnabilis, 153. Saluti principum et liuis, 549, 610. Quomodo acquirendus, 565, 676. De eo tantum cogitandum, 667. Tam est homini necessarius quam aelhelitus, 625. Velut ignis comburit arundinetum cogitationum, 615. Lucerna est animae, 565. Mentem mundat, 545, 566. Corporis quiete pellitur ut apes fumo, 570. Timor Dei magna est perfectio, 675, 676. Timor iudiciorum Dei docetur dum Agapostolus moriens timet, 523, 524. Timorem parit in reposito, 567. Timore Dei et sobrietate cor stabilendum, 610. Timor humilitas et egestas semper *ibid.* 676.

Timotheus abbas monasterii Simeonem Stylitam ad monasticam aspirantem miscipit, et aliis instruendum tradit, 170. Timotheus contra tentatum aperior, tentatur in penam, 520.

Tolerantiam exercet Polychronius truncum humeris tenendo, 846, 847.

Torrenti similes res mundi, 271.

Trabem maximam pro jocundis eleemosynam datam Brochus solus tollit, 922.

Traditio custodienda, 59.

Traquilitas animi et vultus Davidis, 813, 815.

Tribulatio est cuidam propriam facere voluntatem, 522. Tribulatio immittitur quandoque ut justus probeur, 706. Aliquando ut ab arrogantia servetur, *ibid.* Tribulationes vincendum hac cogitatione: Ego et asinus unum sumus, 685.

Tribunus dives eremum petit, 512. Tentatus recedit, *ibid.* Invaditur a daemone, *ibid.* Liberatus corrigitur, *ibid.* Penitentiam ductus eremum repetit, *ibid.* Tribunus monachos ad militem includit, 748. Punitur ruina domus suae, *ibid.* Dimittit inclusos, *ibid.*

Trinitatis mysterium explicatur, 264.

Tristitia duplex, una bona, altera mala, 605. Tristitia senis propter desolationem Scythia, 615. Tristitiam superare docet certus medius Pomeu, 516.

Triticum pauperibus subtractum germinat et corrumpitur, 886.

Troilus episcopus avarus invitus cum multa dedisset aegrotat, 103.

Turmanum distributio ex regula Pachomii, 120.

Turpis cogitatio vexat Astionem egressum sine venia, 215. Turpis cogitatio oratione ut ignis aqua extinguitur, 251. Vide Cogitationes turpes.

U

Uterius tendendum, 905.

Unguentum sudant suave et saniferum sepulchra sanctorum, et sancti Joannis Eleemosynarii, 205.

Urbi in alto aedificata anima assimilatur, et quare, 730.

Usa horae:issima, 773.

V

Vae soli, 921.

Valens superbus, 733. Contemnit bellaria donata ecclesiae, 735. Elatum daemone fallaci Salvatoris specie illudit, *ibid.* In ferros compedes a patribus conjicitur, et ad sanam mentem reducitur, *ibid.* Valens Ecclesiae persecutor, 804, 819. Igne crematus sepultura caruit, 821.

Vana gloria honorum praedo, 517. Vana gloria fugienda, 593, 669, 670. Vana gloria saepe jejunantibus nutrimentum, 909. Vanae gloriae remedium, 533. Vanae gloriae pernicies, 581. Vanae gloriae contemptus, 517, 594. Vanae gloriae contemptus Pomeus, 525, 526. Vanae gloriae contemptores Arsenius et Theodoros, 592. Vanae gloriae castrum omnia bona corrumpit, 767. Vanae gloriam humilitas superat, 618, 619. Vanam gloriam evitans quidam a daemone possideri quit, 542. Ut vanam gloriam fugiat Moyses se haereticum linxit, 593. Propter vanam gloriam opus bonum non est intermittendum, 615. Vanam gloriam fugit Polychronius virtutes occultando, 846. Vanam gloriam quia non tugerant, vapulant pueri, 538. Vana gloria implicitus, licet bonis operibus plenus, similis est na lona

risio, 891. Sophronius solis hereticis annis LXX vivit, 910.
 Soror Pachomii fit monacha, 124.
 Monasterium ei extruit Pachomius, *ibid.* Multæ se ei jungunt, *ibid.*
 Spectris vexatur Josaphat, 332.
 Speluca et palmas Onuphrii corruunt ipso mortuo, 105. Speluca Joannis anachoretæ spiritualis mercatura, dat et accipit, 917.
 Sperandum bene omni converti serio volenti, 510.
 Spes nulla salutis extra catholicam Ecclesiam, 868. Spe præmiorum invitatur Josaphat a Barlaam ad fidem, 265.
 Spiritus sanctus, ignis specie sacrificantem Anastasium circumlat, 153.
 Spiritus sancti missio in apostolos docetur, 27. Spiritus sancti præsentia tempore oblationis in missa signo demonstrata, 401.
 Spiritu exaltationis perdis laborem tuum, 670.
 Spirituale bellum etiam in eremo, 908. Spirituales negotiatio docetur a temporali, 605. Spirituales sis negotiator nunquam satur, 660. Spiritualibus intendere est a casu abesse, et contra, 564. Spiritualibus intentis sanuolentia vincenda, 609, 610.
 Spūto dæmonem fugat Antonius, 46. Spūto cæcæ visum restituit Hilario, 786.
 Squirionis de ultima generatione propheta, 529.
 Stabilitendum cor timore Dei et sobrietate, 610.
 Stabilitas loci fertilitat, 586. Stabilitas loci pro, ter tria mutatur, 584. Stabilitas loci arbori linc assimilatur, 583. Stabilitas loci in tentatione non mutanda propter varia, 589. Stabilitas cellicæ Stephani non obstantibus dæmonis tentationibus, 879.
 Stannum in argentum convertitur elemosynæ virtute, 185.
 Stantes se exercent Zebinas et Polychronius, 816.
 Statigii vigilia, jejunium, opus, 892. Statuam lapidavit Anub, et penitentiam coram eadem agit, 622. Statuam in yptor Seruch, 520. Statuas vivas mortuis præferendas Macedonius imperatori nuntiare curat, 829.
 Status omnis sanctos habet, 657.
 Stella super caput defuncti monachi conspicietur dum ad sepulcrum deferretur, 864. Stella super caput Nonni apparet, 835.
 Stephanus semper crucifixo intentus, 879. Perstat in cella dæmonis tentationes superans, *ibid.* Stephanus curat omnes æsticos, 735. Ejus ægritudo, *ibid.* Ejus patientia, *ibid.*
 Sterilitatem arena benedicta fugat Copres, 733. Sterilitatem avertit Romanus, 827.
 Stola Ephraem patriarchæ Antiocheni in igne perstat illæsa, 871.
 Studium virtutis Josaphat, 334.
 Stultitiam simulans virginitas virtutes exercet, 758. *Vile Virgo.*
 Stultum se simulat senex ut honores declinet, 517.
 Styliam quam adventum cibus responsa dat, 901. Demerita cujusdam divinitus novit, *ibi l.*
 Stylites monachus Severinus Ephraem Antiochenum ad ignem provocat in causa filii, 871.
 Subditi principem imitantur, 523.
 Subjici omnibus quid sit, 829.
 Suffragia sanctorum, quid apud Deum possint, 105. Suffragia sanctorum expectanda, exemplo suo docet Antonius scripser Vitas Simeonis Stylitæ, 174. Suffragia pro defunctis exemplo suo

docet Pachomius, 118, 119, 129, 130. Item Simeon Stylites, 173. Item Josaphat, 327, 328. Item Barlaam, 338. Item Euphrasia, 353. Item senex quidam, 898.
 Suggestionem Macarius quinquennio explorat, 635.
 Sui inspector, proximi est laudator, 519. Sui cognitio necessaria, 672. Sui cognitio alios non judicat, 905. Sui reprehensio sola hominis justitia, 519, 672.
 Summi pontificis laus et elogium, 179.
 Superbia cogitatio omnia bona dissolvit, 670.
 Superbi fratris cujusdam sine causa Palæmonem et Pachoniam ad ignem provocantis turpi lapsu punitur, 115, 116. Item Eronis Macarium contempnentis, 734. Necnon virginis cujusdam, 735. Et monachi cujusdam, 742. Superbia Ptolomæi hæresi punitur, 734. Superbia monachi eum privat pane coelitus dari solito, 744. Superbia Abrahami humilitate corrigitur, 769. Valentis, factici Salvatoris specie a dæmone illuditur, 735. Superbia magna dexteritate sanatur a sancto Joanne Eleemosynario, 199, 210. Superbia ingressum in cælum imedit, idque similitudine declaratur ab Arsenio, 506. Superbia hic recipit mercedem, 669. Superbia si in cælum ascenderit, in infernum deducitur, 670. Superbia et fastus nil perniciosius, 707.
 Superbus. *Vide Arrogans.*
 Supplicia malorum operum et bonorum præmia exemplo et visione declarantur, 646.
 Surdus et mutus XL annis sanatur ad lipsana Simeonis Stylitæ, 175. Surdus et mutus sanatur a Petro Teloneario, 100.
 Surgendum semper a lapsu, 516, 669.
 Suris Pachomii discipulus, 121.
 Sursus oratione navem et secundum ventum impetrat, 753.
 Susocion pater Sineonis Stylitæ, 170.
 Suspicio temeraria, 577.
 Symbolum Nicænum, 245.
 Synphoniacus, ante latro, virginis Deo consecratae pudorem tuetur, 574. Afflicam feminam elemosynâ juvat, *ibid.* Triennialis ejus penitentia, *ibid.* Beate moritur, *ibid.*
 Synaxis expietur hora nona, 125.
 Syneclitæ varia dicta, 536, 504, 603.
 Synesii cum Evagrii gesta, 923. *Vide Evagrius.*
 Synodus Constantinopolitana XXI episcoporum in causa Arianorum episcoporum, 690. Synodus habetur in templo Juliani martyris, 376.

T

Tabernæ monasterium e stroere divinitus jubetur Pachomius, 116.
 Tabernæenses monachi tempore quadragesimæ coctis abstinent, 721. Diversimode quadragesimam tranfigunt, 723.
 Tabernaculi Moysis mystica explicatio, 125.
 Tace non interrogatus, 602. Tace, peregrinatio spiritualis est monachi, 571, 628. Tace dum laudamur ab Alonio probatur, et quare, 825. Tacens loquitur, et loquens tacet Pastor, 601. Tacentis Deo grata opera visione ostenduntur, 673.
 Taciturnitas Agathonis triennio lapidem in ore gestans, 568. Taciturnitas quem non ædificat, nec sermo ædificabit, 625. Taciturnitas est pere-

grinatio, 626. Taciturnitate nil melius, 625. Taciturnitate reprimenda loquacitas, 627. Taciturnitate superatur omnis labor, 651. Taciturnitate quodque proximus docetur, 679.
 Taciturnus juvenis abbas vocari potest, 625.
 Tactu vestis Simeonis Stylitæ speratur subsidium, 839. Tactu pallii Juliani delictis pedibus restituitur, 685.
 Tactum cellæ quomodo superandum, 589. Tactum quomodo superandum, 584. *Vide Acedia.*
 Talia LXXX annorum ascetis, 776.
 Taor novas vestes respuit ne egredi cogatur, 777. Formæ suæ temperantia consulit, *i. id.*
 Temeraria suspicio impugnatione punitur, 577.
 Temerarium judicium cavendum, 50, 201, 202, 520, 539, 934. Idem egregio exemplo docetur, 196.
 Temperantia monachis in regula Pachomii præscribitur, 256. Temperantia formæ suæ consulit Taor, 777.
 Templum Christo ædificatur a Josaphat, 322. Templum dæmonum in vertice montis prope Antiochiam, 810. Templum sancti Joannis Baptiste in villa Mandandos, 168. Templum beate Mariæ virginis annis XI non dederit Leonius Ciliæ, 878. Templum erigere jubetur Eulogius Alexandrinus Julianomartyri, mirabili apologet et visione, 903, 916. Tempia Deo ædificat Abener, 326.
 Teulæ contemplantibus aptiores, 586.
 Tentatur otiosa Euphrasia, 535. Tentatur superbia Simeon Stylites, 173. Tentatur gravius quia arma subijcimus, 526, 627. Tentari Deus æqualiter omnes non permittit, 153. Tentari predeat quibusdam, quibusdam non, 599. Tentatus monachus servatur suavitate Pachomii, 127. Tentatus non cogit de crastino, 638. Tentatus non despicendus ne tentetur despiciens, 672. Tentatus orat, 657. Tentati benigne consolandi, 575.
 Tentatio probat virtutem, 596. Tentatio vel ad gloriam vel ad poenam, 44. Tentatio fornicationis majores exercitii et profectus sæpe occasio, 494. Tentatio superbia aut vanæ gloriæ quomodo superanda, 517, 626, 627, 670. Tentatio in illis, modo adsit fortitudo, 574, 575. Tentatio superbia subivanda, 587. Tentatio superatur patientia, 587, 590. Tentatio coramam promeretur, 590. Tentatio semper vincenda, 620. Tentatio Josephi, et victoria, 626. Tentatio non cessat durante vita, ergo semper pugnandum, 632. Tentatio imunda quomodo vincenda, 682, 726. Tentatio causa humilitatis, 732. Tentationis remedium oratio, 550. Tentationis remedia varia, 586. Tentationis igne perocutus durat Orsivus, 636. Tentationi quoties quis resistit toties coronam meretur, 590, 591. Tentationes dæmonum varie, 156; et quare, 599. Tentationibus semper resistendum, 600, 670. Tentationibus gaudet sanis, contra ægroti vel pusillanimes, 911. Tentationes dæmonis oportet repellere, 136. Tentationes delegunt moniales abbatibus, 553. Tentationes oratione superandas tanquam ascensu in arborem docet Joannes, 531. Tentationes superat Macarius arenam portans, 724. Tentatio. *Vide Tribulatio.*
 Terra cælo comparata exigua est, 40. Terra non est Deus, 303.
 Terrena despicitibus ecclesiæ donantur, 928. Testamentum Joannis Eleemosynarii, 205; Asionis, 220, 221.

Res inuolunt non facile ferendum, 661. Testimonia probatis, 709.

Thais multos iuvenes pervertit, 574. Converterit, *ibid.* Proterium peccati in media civitate exurit, *ibid.* Cellula parva includitur, 574. Ejus oratio, *ibid.* Moritur, 575.

Thalaleus cellam juxta daemoneis templum statuit, 855. Arbores vicinas daemones eradicant, *ibid.* A daemoneibus noctu inquitur, *ibid.* Annis x rotis inclusus vivit, *ibid.* Miraculis et curacionibus claret, 855.

Thalassus simplex, et mansuetus, 814.

Thalaleus archiepiscopus Thessalonicensis ob impietatem in iustria suffocatus, 874. Thalaleus ex annis sex jugiter, 878. Thalaleus muta monachicam vitam amplectitur, 888. Obitum praegnoscit, *ibid.* Jerusolymis loca sancta invisit, *id.*

Thebais superior monachus referta, 782.

Thema pueri anxii componit Basilis, 154.

Theocistus, alias dictus Theopemptus, spiritu fornicationis tentatur, 657.

Theodora extreme egens, 775.

Theodoreus quorundam memuit, fuit partim oculatus, partim auritus testis, 737. Theodoretus Deo dicitur antiquam natum, 851. Nitiur persuadere Jacobo ut aliquid de austera vita tempore agritudinis remittat, 833. Ad moribundum Jacobum excurrit, *ibid.* Et familiaris Eusebio, 856. Item Maris, 857. Ejus mater monastica exercitacionis amatrix, 828. Eidem primum aeri prolem impetrat Macedonius, 851.

Theodoros Ammonis socius, 115.

Theodoros adolescens nobilis convertitur, 121. Ejus oratio ad Deum et abstinentia, 125. Pachymium visitat, et ejus ut monachus, 125. A matre repetitur, *ibid.* Matrem videre recusat, *ibid.* Theodoros monachus solvit questiones tria a philosopho propositas, 151. Theodoros praefectus monasterii sancti Heleni, miraculis claret, 311. Theodoros abbas notitiam scripturarum cordis puritate acquirit, 550. Theodoros de Pheme non facile requiem dari docet, 584, 585. Sine formidine vivit, 585. Eju dicta, 594. Theodoros monachus sancti Theodosii caenobii, 892. Theodoros saecularis, solum die Sabbati et Dominico die comedens, 901. Mercedem caelestem pro terrestri eligit, *ibid.* Theodori de Eunato dictum, 609. Theodori philosophi studia et exercitia, 913. Theodori anchoratae oratione et signo crucis aqua maris dulcescit, 914.

Theodosius imperator gravior in propriam uxorem invenitur, et quare, 582. Agit pro castitate Euphraxiae, 584. Invisit monachum Aegyptium juxta Constantinopolim, 438, 627. Cum eo manducat; *ibid.* Felicem praedicat, *ibid.* — Theodosius abbas cum suis orat pro Paphnutio, et non exauditur, 566. Ejus monasterium, 561. — Theodosius, magna domo relicta, vitam monasticam sectatur, 825. Ferro collum, lumbos, manus stringit, *ibid.* P ecat et hymnizat assidue, *ibid.* Multis sui imitatorum excitat, *ibid.* Opera manuum suadet, 825. Hospitum curam viris mansuetis commendat, *ibid.* Ejus Deus in periculo invocatus, *ibid.* Ejus gemitibus appellacione tempestates sedantur, *ibid.* Ejus monas erio parvum Isauri qui etiam pagos vastare solebat, *ibid.* Antiochiam reveritur, 820. *ibid.* — Theodosius solitarius de

rtali et Dei auxilio visione docetur, 879. Annis xxxv biduum servat jejunium semper silens, 880. Furum patienter fert, *ibid.* — Theodosius monachus precibus fontem impetrat, 883. Lavacro in monasterio exstructo exarescit, *ibid.* Ecclesiam destructo, iterum fluere incipit, *ibid.* Imago ejus aquam evocat, 886.

Theodotus Antiochenus episcopus, 834. — Theodoti patriarchae Jerusolymitani in hospitem benignitas, 870. Lecticam clerico cedit, *ibid.*

Theotulus omni die jejunat, 867.

Theognia Anastasii uxor usu soror, 159. Acrenosa carbones illaso sinu portat, *ibid.*

Theonas xxx annis silet, 764. Benedictione, et manus impositione morbos curat, 746. Oratione latrones reddit immobiles, 746. Converteruntur, *ibid.* Diversarum linguarum peritus, *ibid.* A coctis abstinet, *ibid.* Feras adquat, *ibid.* — Theonas abbas carnalium concupiscentiarum originem ostendit, 609.

Theopemptus levitatus prudentia Macarii curatur, 510. — Theopemptus, alias Theocistus, spiritu fornicationis tentatur, 657.

Theophanes Nestorianus haereticorum in inferno visionis ab haeresi revocatur, 808.

Theophilus archiepiscopus Arsenium visit, 528, 565.

Theosebius Cosmator Antiochenus, 721.

Theuros Joannis Eleemosynarii aufert Niceta patricius, 181, 185. Eundem ablatos restituit cum fenore Joanni Eleemosynario Nicetas, *ibid.*

Theudas magus contra Josaphat evocatur ex spelunca, 511. Ad regem Abenner se confert, *ibid.* Ejus ad regem adulatores oratio, 512. Cum regis datus sacrificat, 512. Suadet filio in ministerium dandas feminas pulchras, 513. Fabulam narrat, *ibid.* Spirituum fornicationis rati in Josaphat, 513.

Oratione certat cum Josaphat, 517. Christianis paupertatem et rusticitatem objicit, 519. Oratione Josaphat ad fidem adducitur, 521. Omnes libros maxicos exurit, *ibid.* Sacerdotem baptismi causa accedit, *ibid.* — Thomas apostolus in Indiam mittitur, 215, 308. Thomas mortuus in eodem sepulcro mulierem secum non patitur, 887.

Timon i memoriam Onuphrii offerens liberatur ab omni tentatione, 105.

Timon quidam Paphnutio aequal, 758. Ante latro virginis pudorem tuetur, *ibid.* Allicitam feminam eleemosynam sivat, 759. Monachus efficitur, *ibid.* Pie moritur, *ibid.*

Timet mortem semper Arsenius, 524. Timet se a Deo deseri senex quidam, quia toto anno non infirmatur, 675. Timere Deum docet bona societas, 610. Timenda tria ex sententia Eliae, 535.

Timor Dei optimus virtutum magister, 154. Murus inexpugnabilis, 153. Saluti principum et lius, 519, 610. Quomodo acquirendus, 555, 676. De eo tantum cogitandum, 667. Tam est homini necessarius quam aëthelitus, 625. Velut ignis comburit arundinetum cogitationum, 615. Lucerna est animae, 565. Mentem mundat, 545, 566. Corporis quiete pellitur ut apes fumo, 570.

Timor Dei magna est perfectio, 675, 676. Timor iudiciorum Dei docetur dum Agatho moriens timet, 523, 524.

Timore periculi in repato, 567. Timore Dei et ubi de salute cor stabilendum, 610.

Timor Dei in muliere et reges a muliere, 676.

Timotheus abbas monasterii Simeonem Stylitam ad monasticam aspirantem suscepit, et alius instruendum tradidit, 170. Timotheus contra tentatum asperior, tentatur in penam, 520.

Tolerantiam exercet Polychronius truncum humeris tenendo, 846, 847.

Torrenti similes res mundi, 271.

Trabem maximam pro juvenis eleemosynam datam Brochus solus tollit, 922.

Traditio custodienda, 59.

Tranquilla animi et vultus Davidis, 812, 815.

Tribulatio est cuidam propriam facere voluntatem, 522. Tribulatio immititur quandoque ut justus probeur, 766. Aliquando ut ab arrogantia servetur, *ibid.* Tribulationes vincendae hac cogitatione: Ego et asinus uuum sumus, 685.

Tribunus dives cremum petit, 512. Tentatus recedit, *ibid.* Invaditur a daemone, *ibid.* Liberatus corrigitur, *ibid.* Penitentia ducis eremum repetit, *ibid.* Tribunus monachos ad militem includit, 748. Punitur ruina domus suae, *ibid.* Dimitit inclusos, *ibid.*

Trinitatis mysterium explicatur, 264.

Tristitia duplex, una bona, altera mala, 605. Tristitia senis propter desolationem Scythi, 615. Tristitiam superare docet certus medius Pomen, 516.

Triticum pauperibus subtractum germinat et corruptitur, 886.

Troilus episcopus avarus invitus cum multa dedisset aegrotat, 103.

Turbarum distributio ex regula Pachonii, 120.

Turpis cogitatio vexat Astionem egressum sine venia, 215. Turpis cogitatio oratione ut ignis aqua extinguitur, 251. Vide Cogitationes turpes.

U

Uterius tendendum, 905.

Unguentum sudant suave et saniferum sepulchra sanctorum, et sancti Joannis Eleemosynarii, 205.

Urbi in alto edificata anima assimilatur, et quare, 790.

Usa honestissima, 773.

V

Vae soli, 921.

Valens superbus, 733. Contemnit bella dona ecclesiae, 733. Elatum daemone fallaci Salvatoris specie illudit, *ibid.* In ferros compedes a patribus conjicitur, et ad sanam mentem reducitur, *ibid.* Valens Ecclesiae persecutor, 804, 819. Igne crematus sepultura caruit, 821.

Vana gloria honorum praedo, 517.

Vana gloria fugienda, 595, 669, 670.

Vana gloria saepe jejunantibus nutrimentum, 909. Vanae gloriae remedium, 535. Vanae gloriae perniciosa, 581. Vanae gloriae contemptus, 517, 594. Vanae gloriae contemptus Pomenis, 525, 526.

Vanae gloriae contemptores Arsenius et Theodoros, 502. Vanae gloriae aestrum omnia bona corrumpit, 767. Vanae gloriae humilitas superat, 618, 619.

Vanam gloriam evitans quidam a daemone possideri coquit, 542. Ut vanam gloriam fugiat Moyses se haereticum fingit, 593. Propter vanam gloriam opus bonum non est intermittendum, 615.

Vanam gloriam fugit Polychronius virtutes occultando, 846. Vanam gloriam quia non tulerant, vapulant pueri, 539.

Vana gloria implicitus, licet bonis operibus plenus, similis est na i conu

Handwritten notes and scribbles at the bottom of the page, including the number 676 and some illegible text.

non mercibus inter scopulos periclitanti, 593.
 Vanitas mundanarum rerum, 271, 277. Vanitas mundi fallax parabola trium anitorum ostenditur, 272. Vanitas amatorum mundi eleganti parabola ostenditur, 272, 273. Vanitas seculi ab Antigono Lyciae praefecto uxori describitur, 331. Vanitas seculi deponenda est ut Deum laudantibus adiungamur, 901, 903.
 Venationem Dei instituit Macedonius, 829.
 Venenum Juliano propinatum, calice ter signato non nocuit, 889.
 Venerea dat sua pauperibus, 775.
 Venus cur dea non sit, 307.
 Vera virtus latere non potest, 60.
 Vera vita hominis quae sit, 282. Vera bona quantum dicenda, 275.
 Verbum Dei auditum licet non intellectum prodest, 564, 606. Verbum Dei nullit dura corda ut gutta lapidem, 658. Verbum auditum in tempore compungit fornicatorem ut convertatur, 680. Verbum Dei frequenter auditum emollit cur Pimenio, 679. Verbi Dei saepe auditi fructus licet non retenti, vasis saepe aqua loti similitudine declaratur, 526. Verbo Dei audi. o peccator compungitur, 677. Verbum odiosum gratiam fugat, 596. Verba mala ut spinæ fugientia, 571.
 Veritas Christianæ fidei probatur, quia infirma fortiora superant, 320. Veritas non in lepore rhetorico, 706.
 Vermis ex ulcere Simonis Stylitæ decidens in gemmam vertitur, 172.
 Vermes exultantes suo pedi iterum imponit Simon Stylites, 172.
 Vespertina synaxis, 228.
 Vestis. *Vide* Cilicium. Vestis monachorum Pachonii qualis, 120. Vestis Abraham monachi, 145. Vestis villis Olympiae, 760. Vestis monachalis artha est sponsi celestis, 355. Vestis monachalis quando in saecularem mutanda, similitudine pulchra docetur, 285. Vestis monachorum Aegypti, 545. Vestis monachica mysterium, 608. Veste una natus lxxx annis Paphnutius Cephalae, 765. Vestes monachorum vetustae, 585. Vestes sanctorum in pretio habentur, 201. Vestium ornatus nimis arguitur pulchra similitudine, 825. Vestium usus discretus Agathois, 512. Vestes sacras pro sacrificio necessarias offert Barlaam Josaphat, 536.
 Vestimenta splendida defuncti jubet exiri Pachonius, et quare, 129.
 Vestitus et vicus ratio Severiani, 771. Vestitus asperitas in Moavia et cura conversatio, 244, 283.
 Via in eulum factis, 287.
 Viatico multo opus habet caeleste iter, 275.
 Victoria sui insignis, phlegmate alterius sumpto, 572; alterius lavaturam vulneris bibendo, 635.
 Vicus Antonii, 58, 48. Posthumii, 235. Barlaam et sociorum ejus, 283; septem monachorum, 530. Vicus monachi ex mente Sisols panis cum sale et aqua, 508.
 Vigilantia contra diabolum, 683.
 Vigilantius, unus ex questionariis Epicteti et Antonii, cum familia sua sit Christus, 217. Excipit parentes Asitais, 219. Eosdem catechizat, 221. Et Anton apparere oranti ad sepulcrum, 219.
 Vigilia contra demonem, 355. Vigiliae Posthumii, 235; Dorothei, 710; Stratigili, 808. Vigilia superat demones Pachonius, 508. Vigiliae, psalmi, et hymni funebres, 158. Vigiliae et nocturnae orationes Barlaam et Josaphat, 535. Vigilia montem accunt, 492. Mo-

nachis Posthumii commendantur, 257. Vigiliis et jejuniis deditus Antonius, 37.
 Vincere seipsum veri monachi est, 515.
 Vincula captivi soluta dum pro eo fit sacrum, 192.
 Vincitare qui se vult, de eo Deus non cogitat, 631.
 Vindicta Deo relinquenda, 668. Vindicta refrenatio Achilla, 514. Vindicta sedulo pulchra Sisoli, 512. Item alterius, 515.
 Vineam videt Ephraem in lingua sua natam late se diffundentem, 636.
 Vinum bibere qualiter bonum, 708.
 Vini abstinentia consultur, 911. Vini potum a quæ abstinentia castigat Macarius, 509. Vino more inest, 571.
 Violanti votum non edendi carnes, caro lapidescit, 832.
 Virga continetur emergens, 338, 339.
 Virgo quaedam ab avaritia a Macario sanatur, 713, et ab Isiduro, 915. Virgo a demone superbia obsessa ab angelo temperantiae deseritur, et turpiter labitur, 735. Virgo Cornuthia deorum contemptrix prostibulo traditur, 761. Fornicatorem insigni stratagemate illudit, *ibid.* Signo crucis se signans veste virili egreditur ab adolescente induta, 781. Virgo lapsa desuper amovita, 777. Ejusdem penitentis oratio, 777. Fornicationis filium a Deo tolli imperat, *ibid.* Eadem penitentia quam virginitate Deo gratitur, *ibid.* Virgo quotidie orationes pro fundit, 727. Virgo stultitiam simulat pro Christo, 659, 758. Spongia monas eridicta, sordida, quæque munia obit, *ibid.* Contumelias affecta tacet, *ibid.* Sancto Pioterio sive Pitirum praefertur, *ibid.* Omnibus diebus jejunit, exceptis Sabbatis et Dominicis, 737. Ab omnibus humana habita omnibus sanctorum demonstratur, 619, 739. Amma honoris causa vocatur, *ibid.* Non ferens gloriam et honorem fugit, *ibid.* Virgo nunquam egrediens, 777. Preces pro viatico extremo petit, *ibid.* Clementis Siromatel opus in Amos episcopo legat, *ibid.* Virgo oculos sibi eruit quia iis captum se adolescentem diceret, 878. Virginis habitu Eleemosyna Joannem Eleemosynarium suscipit, 205. Virginis etiam sacrae periculosa conversatio, 654. Virgines ad castitatem solo aspectu inducit Antonius, 58. Virgines lxx cum sororibus Isidori exercebant, 709. Virgineum in Ancyrae, 776.
 Virginitatis amor in Potamiæna, 776.
 Viros pios quo studio adire oporteat, 707.
 Virtus ex necessitate faciendâ, 41.
 Virtus in opera, non in memoria vel libris, 606. Virtus in potestate hominis est, praesupposita tamen divina gratia, 278. Virtus ad habitum perducta vix e illi potest, 258. Inno sponte in opus fertur, *ibid.* Virtus celanda, vitia manifestanda, 517, 670. Virtus quomodo in infirmitate periclitatur, pulcherrime docetur, 525. Virtus labore acquiritur, 587. Virtus publicata periclitatur, 511. Virtus celata Duo iudice gaudet, 596. Virtus ex Dei beneplacito, 765. Virtus non a natura, sed ex proposito et Dei ope, 905. Virtus studium Josaphat, 354. Virtutes aliorum in se exprimit Antonius, 57. Virtutes discipulorum Antonii, 47. Virtutes velut scalae quaedam caeli sunt, 255. Virtutes pueri Posthumii, 853. Ejusdem varias post baptismum, 255. Virtutes tres aequalis meritâ, 681. Virtutes quæ manere debeant in homine, 676. Virtutes socii

Palladii admirando, 752, 785. Virtutes quaedam a casu, quaedam ab electione, 718, 949. Virginitum exercitium, 631. Virtutibus singulis personarum eremita quietam imponens, iis se circumcinctum assidue meditatur, 685.
 Visio Anonii de persecutore per Arianos futura, 57. Eius iem de animabus justorum et damnatorum, 729. Apollo et latronis, 749. Arsenii de tribus hominum generibus male operantibus, 681. Christophori de accensis candellis rite certantem, 832. Ephraem vineam videns, 636. Fratri cuiusdam de diverso duorum morientium stata, 656. Sancti Heleni de Eugenia, 542. Josaphat ad loca amena et tristia ducti, 316. Macarii de demone cum ampullis, 657. Monachi cuiusdam in Seythi de septem coronis totidem martyribus allatis, 639. Pacioni de rore et melle dextrarum ejus replente, 114. Senis cuiusdam de Ephraem Codicem ab angelo accipiente, 637. Sophronii sapientiae de puellis ante se tripodantibus, 891. Visione caelestis recreatur Antonius, 59. Visione ostenditur Deo gratia et taciturnitas Arsenii et Moysis aribitas, 675. Visione pulchra de beatitudine animæ Joannis Eleemosynarii, 205. Visiones habet frequenter Zozimas, 582.
 Visitat monasteria Pachonius, 129. Visitant Jerusalem et loca sacra Basilus et Eubulus, 154. Visitantur a Publio monachi tempore orationis, 814. Visitandi sorores modus apud monachos quis, 124.
 Vita hominis vera quæ sit, 282. Vita praesens diaboli hamus est, 502. Vita duplex, activa et contemplativa, et quæ melior, 745. Vita activa et contemplativa, duo gladii, 875. Vita austeri Silvanie seu Silvæ, 977, 979. Vitæ bonæ suavitas, 275. Vitæ incertitudo, 41.
 Vitalius meretricem multas convertit, redimendo noctes ab eis, ut fornicarentur, 197, 198. Ejus bonum opus detegens, a demone vexatur, 197. A multis calumniatur, 197. Et fornicator alapam impingit, 198. Ejus obitus, *ibid.* Ejus nomine demon fornicator alapam reddit, *ibid.* Ad celum ejus fornicator ille a demone obsessus liberatur, *ibid.* Virtus ejus manifestatur, et scandalum tollitur, 198. Miraculis claret, *ibid.*
 Vitandi mali, 112.
 Vitium ex Dei permissione, 765.
 Vitia nude oriantur, 682. Vitia manifestanda, virtus celanda, 670. Vitia animam maculant, 681. Vitia sanam et pulchram esse extirpanda, optima et pulcherrima similitudine docetur, 596. Vitia qui odit, virtutes acquirit, 931.
 Vitiosæ afflictiones vincunt, 511.
 Vitiosorum passionum medela, 598.
 Vitium dæmonis tanquam rationem reddituri, 567. Vivens refrigerium caput ex collectis pro se tanquam mortuo facis, 192.
 Vocationem suam deserant quidam ex monasterio sancti Pachonii, 126.
 Volantia loquentia visa a Theophaeo, Sergio et Hygino, 227.
 Voluntaria castigatio a futuris poenis nos liberat, 586.
 Voluntas mala, diaboli manubrium, 678. Voluntas propria murus est inter nos et Deum, 603. Voluntas propria abdicanda, 608. Voluntas propria tribulationis et tristitiae causa, 615, 675. Voluntas propria mortificatione, ferramentum est quo anima operatur, 625. Voluntas libertatem docet Pambro, 603.
 Voluptati brevi eterna bona praef-

rendo, 930. Voluptates mundi cum amantudine digeruntur, 209. Voluptates aeternarum rerum praesentibus anteponebant, idque lingua et pulchra oratione docetur, 290. Voluptatibus imperandum, 525. Voluptatibus servire est Pharaoni obnoxium esse, 905.

Votum concipit Pachomius sub conditione, 114. Votum castitatis, 315. Votum vitae monasticae septem is emittit Euphrasia, 253. Votum monasticae vitae cum conditione emittens, periculo eripitur, 817. Votum Petri peregrinandi in montem Sina, 891. Item Al xandriam ad sanctum Menam, *ibid.* Item Ierusalymam ad sepulchrum Christi, *ibid.* Votum abstinentiae a carnibus violanti caro lapidescit, 852. Voti violatrix a dæmone possidetur, 127. Voti violationem Pachomius in spiritu cognoscit, *ibid.* Vota persolvere gestit Josaphat, 328.

Vovetur puer a parentibus Deo, 810. Vulcanus non est Deus, 506.

Vultus Abraham eremitæ societatis imago, 145.

X

Xenia nec dant nec accipiunt religiosi se visitantes, 121.

Xenodochium exstruit Claudia mater Eugenii, 346. Xenodochium in monte Nitriae prope ecclesiam, 713. Xenodochia aedificat Joannes Eleemosynarius, 203.

Z

Zachæus monachus regio morbo inficitur, 150. Totâ vita pane et sale fuit contentus, *ibid.* Ejus in laboribus et dolore manuum patientia, 136, 137. Signat se cruce cubitum iturus, 137. Manuum ejus dolor medicinis augetur, 137. Anno integro se deflet, *ibid.* Ejus hiduana jejunia, *ibid.* Moritur, *ibid.* Zachæus abbas futura praevidet, 902.

Cæsares postem precibus suis avocant, *ibid.*

Zacharias Joannis Eleemosynarii discipulus in pauperes multum liberalis, 180. Zacharias abbas, 563. Monachum censo, quiseipsum necessitatibus subjecerit, *ibid.* Zacharias discipulus Moyses, 515, 623, 608. Pallii conculatione verum monachum declarat, *ibid.*

Zardan monet Josaphat, de Barlaam extero homine ablegando, 249. Eo audiente exponitur summa doctrinae Christianae, 230. Ejus mentem explorat Josaphat, atque ad filium suscipiendam hortatur, 290. A Josaphat discedit, 292. Morbum simulat, *ibid.* Abbeonem regem adit, eique omnia quae filio ejus Josaphat evenerant aperit, 295.

Zareas magus putatur a Christo misus, 511. Heliopoli cum sancto Heleno disputat, *ibid.* Ab eodem in testimonium missionis ad ignem provocatur, 542. Reluctans et invitatus a populo igni traditur, *ibid.* Semustus a sancto Heleno eripitur, et a populo et regione illa eicitur, *ibid.*

Zabinas etiam senex instituti tenax, 845. Assiduis in oratione, *ibid.* Hospitalis, 846. Varii ad sepulchrum ejus curantur, *ibid.*

Zelus animarum Pachomi Aprionem Tentyorum episcopum ut ecclesiam in viro quodam pene deserto exstrueret inducens, in eaque lectoris officio fungentis, 122, 123. Basilii, praeciptorem, condiscipulos et alios ad fidem perducere conantis, 155. Monachi cujusdam, ut sororem meretricem converteret, e solitudine ad civitatem properantis, 552. Ubi Zelus adversum te, illic non subsistas, 601.

Zeno imperator ob gravius delictum divinitus puniendus pro eleemosynas penitionem evadit, 914, 915.—Zeno Basilii discipulus in sepulchro degit, 827. Utensilia nulla habet, *ibid.* Pane et aqua vivit, *ibid.* Non bibit aquam

nisi suo labore allatam, 827. Cognoscitur ex modestia, *ibid.* Benedictionem ab illo petit Theodoretus, *ibid.* 22 annis in monastica disciplina versatus, *ibid.* Diligenz verbi Dei auditor et mensae Domine participator, *ibid.* Ejus oratione Isanris caligant oculi, et ab angelis pelluntur, 828. Facultates suas per Alexandrum episcopum curat distribui, *ibid.* Feliciter moritur, *ibid.*

Zennon humilis sectantia docet, 592. Item Deum solum esse mundum, 598.

Zoilus emit Petrum Telonearium triginta numismatibus, 190. Zoili lectoris varia pleitatis exercitia, 915.

Zosimas monachus in monasterio Palæstinorum, 582. Ejus perlectio, 582. Frequenter psallit et meditat, visionesque habet, *ibid.* Ab uluis manibus monasterio trahitur, *ibid.* Tentatur superbia perfectionis suae, *ibid.* Monet divinitus exire, 583. Monasterium ad Jordanem altum petit ex divina monitione, *ibid.* Admittitur ab abbate, *ibid.* Monasterii mores et abstinentiam monachorum cognoscit, 583. Quadragesimae tempore per desertum vagatur, *ibid.* Orat certis horis ab itinere quiescens, 584. Signat se ad spectri ut putabat occursum, 384.

Mariam Aegyptiacam fugientem insequitur, *ibid.* Mutuam benedictionem petunt, 585. Mutuas orationes postulant, 583. Mariam spiritum esse putans, ab eade corrigitur, *ibid.* Redit ad monasterium, *ibid.* Egrotus remanet in monasterio, *ibid.* Assumpta Eucharistia ad Mariam proferat, 590. Tertio pergit ad Mariam, 591. Invenit corpus ejus exanimæ, *ibid.*—Zosimas haereticus, 582.

Zosimus Cilix episcopatum renuens ad cellulam suam redit, 809. Babilonis episcopatum ei deferendum divinitus indicatur, *ibid.*

INDEX NOMINUM PROPRIORUM VIRORUM AC MULIERUM.

A

Abenner Indorum rex, 215.

Abilas, 920.

Abton, 818.

Abavius expræfectus, 779; praefectus, 977.

Abraames, 808, 809, 852.

Abraham abbas, 517, 597, 617.—

Abraham eremita, 144, 367.—

Abraham Agathonis discipulus, 602.—

Abraham discipulus Sisols, 570, 597, 526, 651, 678.

Abrautius abbas, 800.—

Abramius dux sanctae Mariae Novae, 874.—

Abramius Aegyptius, 760, 976.

Abrothianus, 850.

Acacius, 803, 808, 812, 830, 904.

Acephinas, 812.

Achillas, alias Achilles, seu Achilles, abbas, 514, 516, 568, 597, 678.

—Achillas episcopus Alexandrinus, 026.

Addas Mesopotamius, 881.

Adelphius, alias Adelus, 773, 975.

—Adelphius episcopus Arabessi, 900, 901.—

Adelphius abbas episcopus Nilo-

poleus, 835.

Adolla, 775, 971.

Adollus Tarsensis, 768, 971, 972.

Aenesius, 769.

Affy episcopus Oxyrynchi, 622.

Agapetus Marciani socius, 806, 807.

—Agapetus Romanus pontifex, 901.

Agapetus monachus, 365.

Agathon, 480, 512, 514, 525, 529, 584, 582, 584, 598, 597, 602, 608, 613, 625, 635, 619, 666, 667, 685, 1002, 1005.

Agathonicus abbas Sabae, 912.

Agodulus, a'is Hagodulus, 865.

Agion, alias Hagion, 715, 915.

Agrippa, 812.

Albanus, a'lier Albinus, 901, 974.

Albius, 775, 980.—

Albius mater Marcellae, 977.

Albinus, 719.

Albinus, 765.—

Albinus monachus Nitriae, 905.

Alexander abbas discipulus Arsenii, 617, 621.—

Alexander superior Calamons prope Jordanem, 909, 911.—

Alexander episcopus, 823.—

Alexander rex, 912.—

Alexander patriarcha Jerosolymitanus, 870.—

Alexander Cilix abbas, 917.—

Alexander superior monasterii a Ebath Gerzimi, 901.

Alexandra, alias, Alexandria, 711, 912, 914, 986, 809, 600

Alipius, 972, 973, 975, 976, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1051, 1052, 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059, 1060, 1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109, 1110, 1111, 1112, 1113, 1114, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137, 1138, 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1155, 1156, 1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1165, 1166, 1167, 1168, 1169, 1170, 1171, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1180, 1181, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1190, 1191, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198, 1199, 1200, 1201, 1202, 1203, 1204, 1205, 1206, 1207, 1208, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1214, 1215, 1216, 1217, 1218, 1219, 1220, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1233, 1234, 1235, 1236, 1237, 1238, 1239, 1240, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247, 1248, 1249, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1271, 1272, 1273, 1274, 1275, 1276, 1277, 1278, 1279, 1280, 1281, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1288, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1325, 1326, 1327, 1328, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1366, 1367, 1368, 1369, 1370, 1371, 1372, 1373, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379, 1380, 1381, 1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1406, 1407, 1408, 1409, 1410, 1411, 1412, 1413, 1414, 1415, 1416, 1417, 1418, 1419, 1420, 1421, 1422, 1423, 1424, 1425, 1426, 1427, 1428, 1429, 1430, 1431, 1432, 1433, 1434, 1435, 1436, 1437, 1438, 1439, 1440, 1441, 1442, 1443, 1444, 1445, 1446, 1447, 1448, 1449, 1450, 1451, 1452, 1453, 1454, 1455, 1456, 1457, 1458, 1459, 1460, 1461, 1462, 1463, 1464, 1465, 1466, 1467, 1468, 1469, 1470, 1471, 1472, 1473, 1474, 1475, 1476, 1477, 1478, 1479, 1480, 1481, 1482, 1483, 1484, 1485, 1486, 1487, 1488, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1508, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1517, 1518, 1519, 1520, 1521, 1522, 1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1534, 1535, 1536, 1537, 1538, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557, 1558, 1559, 1560, 1561, 1562, 1563, 1564, 1565, 1566, 1567, 1568, 1569, 1570, 1571, 1572, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577, 1578, 1579, 1580, 1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603, 1604, 1605, 1606, 1607, 1608, 1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1619, 1620, 1621, 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655, 1656, 1657, 1658, 1659, 1660, 1661, 1662, 1663, 1664, 1665, 1666, 1667, 1668, 1669, 1670, 1671, 1672, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1706, 1707, 1708, 1709, 1710, 1711, 1712, 1713, 1714, 1715, 1716, 1717, 1718, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1724, 1725, 1726, 1727, 1728, 1729, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1750, 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1769, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, 1796, 1797, 1798, 1799, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805, 1806, 1807, 1808, 1809, 1810, 1811, 1812, 1813, 1814, 1815, 1816, 1817, 1818, 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2

presbyter et cu los ornamentorum
 ad ctæ Resurrectioni, 873, 876.—
 Anastasius imp., 870, 872.—Anastasia
 abbas, 805.

Anastolus curvus, 922.

Anaxanon, 875.

Andreas Me-senius abbas in R y-
 tho, 897.—Andreas abbas Octavi de-
 cimi, 915.

Anthemius præfectus et consul,
 819.

Antigonus nator, Lyciæ præses,
 551.

Antiochus, 815.

Antonius eremita, Magnus dictus,
 35, 115, 374, 407, 511, 515, 516, 519,
 524, 525, 535, 551, 552, 553, 562, 563,
 575, 581, 583, 589, 591, 594, 596,
 620, 626, 632, 651, 658, 659, 667, 671,
 674, 675, 678, 679, 689, 682, 715, 714,
 716, 721, 727, 728, 729, 750, 751, 755,
 881, 915, 944, 946, 951, 956, 957, 958,
 959, 985, 997, 998, 1000, 1001, 1005.

—Antonius, 845.—Antonius abbas du-
 monasterii Elmotarum, 879.—Antonius
 Simeonis Sythæ discipulus, 170.—
 Antonius in Scopulo, 84.—Antonius
 Pachomii familiaris, 903.

Anub, 570, 622, 685, 753

Apelles, 755.

Apollonius, 801, 818, 819, 820, 821,
 826, 851.

Aphthonius prætorator monasterii
 sancti Pachomii, 757.—Aphthonius
 chori præfectus, post episcopus, 815.

Apollinaris hæreticus, 809, 868.—
 Apollinaris Alexandrinus patriarcha,
 925, 924.

Apollo monachus Pachomii familia-
 ris, 119.—Apollo in Thebide, 747,
 749, 750, 751.

Apollon abbas, qui et Apollonius, et
 Apollo, 501, 575, 673, 1000.

Apollonius ex negotiatoribus, 717,
 918.—Apollonius martyrum adhorta-
 tor, 757, 758.—Apollonius in Nitria,
 v. monachorum Pater, 988.

Aprionus Tentyrorum episcopus, 125.
 Apronianus Avitæ maritus, 774,
 971.

Aquilinus procus Eugeniz, 340.

Arachus consiliarius Abenuer, 295.

Arcadius imp., 506, 621.

Archelius, 550.

Aren, 817.

Arius hæreticus, 125, 804, 809, 868.

Arsenius, 300, 511, 521, 528, 531,
 565, 564, 565, 567, 582, 588, 592, 596,
 598, 608, 615, 617, 620, 621, 632, 635,
 600, 672, 679, 680, 681.

Arsisius abbas, 712, 715.—Arsisius
 major, 915, 916.

Asclepius eremita, 847.

Asella nona decus virginum, 775,
 971.

Asisius famulus Christi, 975.

Asterius, 805, 804, 805.

Asitio monachus, 211.

Athanasius abbas in monasterio san-
 cti Sabæ, 800, 801.—Athanasius An-
 tiochenus, 922.—Athanasius episco-
 pus, 35, 59, 115, 125, 709, 711, 776,
 867, 926, 927, 945, 946, 951, 980,
 951.

Athenogonus episcopus Petrensis,
 893, 901.

Athra, 625.

Avita Apronianæ uxor, 774, 775,
 971.

Avitus frater Eugeniz, 540.—Avitus
 monachus, 808.

Azarias cus os sanctæ Crucis, 876.

B

Babyas mimus, 870.

Balsanes diaconus, 82.

Basiliscus dux Ægyptus Arizanus, 48.

Barachias rex, 523.

Baradatus, 854.

Barlaam, 212.

Barnabas anachoreta, 865.

Basianilla, 775, 955.

Basiliscus rex Saracenorum, 172.

Basilus episcopus, 585.—Basilus
 Cesareæ episcopus, 151, 679, 765,
 771, 969, 973, 996.—Basilus presby-
 ter Nicantorum, 872, 875.—Basilus
 Marciani discipulus, 810.

Basilla Eugeniz uxor, 546

Bassus homo Dei, 819.

Be abbas, 716.

Benjamin, 716, 717.—Benjamin,
 914, 947, 948.—Benjamin in monte
 Nitriæ, 967, 988.

Bessarion, qui et Desirion, 518,
 528, 532, 584, 594, 609, 615, 619, 651,
 671, 680, 1005.

Bisario, 772.

Blesilla Paulæ filia, 590, 402.

Bosphoria conjuncta excomitis in An-
 cyra Galatiæ, 981.

Brocha Ægyptus abbas, 922.

C

Callinicus abbas in monasterio Sa-
 bæ, 903.

Candida vidua, Trajani magistri mi-
 litum filia, 780, 978.

Canus abbas, 890.

Capito, 767.—Capito apud Antinoem
 ex latrone monachus, 978.

Cæsianus abbas, 592, 609, 614.

Chame, 505.

Charisius clericus Constantinopoli-
 tanus dyscolus, 905.

Cheremon, 765.—Cheremon mona-
 chus, 974.

Christophorus Romanus monachus,
 892.

Chronius, vel Chronio, 945, 975.—
 Chronius Nitriæ presbyter, 955, 957.

Claudia mater Eugeniz, 540, 546.

Clemens Stromateus, 915, 979.—
 Clemens ex latrone monachus, 954.

Cleopatra regina, 18.

Colluthus martyr, 777

Colothus martyr, 979.

Cometa concubina Bahylæ mimi,
 870.

Commodus imperator, 340.

Conon presbyter in Penthecula, 865,
 864, 866.—Conon Cilix, 857.—Conon,
 869, 875.

Constans filius Constantini imp., 56.

Constantinus Magnus imp., 50, 114,
 167, 768, 972.

Constantius filius Constantini imp.,
 56.—Constantius ex consiliario ut mo-
 nachus, 980.—Constantius assessor,
 775.—Constantius imp., 776, 980.

Copres, 627, 732.

Cornelius Pachomii discipulus, 121,
 130.—Cornelius pontifex Rom., 346.

Cosmas eunuchus, abbas Lauræ
 Pharan, 872, 875.—Cosmas bigamus
 diaconatum muneribus ambit, 186.—
 Cosmas martyr, 900.—Cosmas scho-
 lasticus, 915.

Cosmiana uxor Germani, 875.

Cronius interpres Antonii, 875, 715,
 729.—Cronius presbyter Nitriæ, 727,
 728, 729, 765, 997, 998.

Cyprianus Cuculus abbas extra por-
 tam Cesareæ, 902.—Cyprianus mar-
 tyr, 536.

Cyra, 855, 856.

Cyriacus abbas Lauræ Calamoniæ,
 875.—Cyriacus ex monasterio sanc-
 ti Sabæ, 877.—Cyriacus discipulus Theo-
 doti, 880.—Cyriacus latro, 911.

Cyrillus archiepiscopus Alexandri-
 nus, 650.—Cyrillus monachus, 851.

Cyriion, 646.

Cyrus martyr, 180, 192

D

Danila a ablatice, mater Athena-
 gonus episcopi Petrensis, 899, 901.
 Damianus diaconus, 187.—Damianus
 martyr, 900.

Daniel abbas, 508, 507, 551, 621,
 622.—Daniel, 597, 609, 655, 656.—
 Daniel Ægyptus abbas, 856.

David inclusus, 880, 881.—David ex
 latrone monachus apud Hermopolim,
 904, 905.—David Ægyptus senex,
 918.

David, 812, 813.

Demetrius episcopus, 709, 945, 81.
 Didymus cæcus, 111, 942, 944,
 986.

Diocles e philosopho monachus, 767,
 972.

Dionorius, 804, 819.

Dionysius episcopus, 716.—Dionysius
 Ascalonæ episcopus, 913, 917.—
 Dionysius episcopus, 966.—Dionysius
 presbyter et economus Teutyrorum
 Ecclesie, 126.

Dioscorus episcopus, 716, 947.—
 Dioscorus episcopus frater Ammonii, 946,
 986.—Dioscorus presbyter in eremo
 Scythiæ, 987.—Dioscorus sive Diocor-
 us in monte Nitriæ, 775, 973.—
 Dioscorus hæreticus, 868.

Dioscorus presbyter in Thebaidæ,
 758.

Domina, 856.

Domno, 762.

Dorotheus inclusus, rector virgi-
 num, 735, 961, 962.—Dorotheus in
 spelunca habitans, 767, 978.—Doro-
 theus Thebesus, 709, 942, 943, 985.

Disphoria uxor Severiani, alias Bu-
 phoria, 771.

Dracontius discipulus ablatice Pam-
 bo, 715, 948.

Dulas abbas, 615, 619

Dulcinius Romanus abbas, 940.

E

Egiarius abbas, 887.

Eleemon monachus, 771, 981.

Eulerius martyr, 905.

Elias propheta, 58.—Elias monachus
 in solitudine Antioi, 746.—Elias re-
 ctor virginum, 755, 1001.—Elias abbas,
 514, 565, 619, 665, 669.—Elias solita-
 rius circa Jordanem, 770, 866, 976.—
 Elias Jerusolymorum archiepiscopus,
 870.—Elias solitarius cœcubi patris
 Sabæ, 877.

Elladius, 568.

Elpidius Cappadox, 769, 975, 976.

Emilis abbas, 650.

Emnesius discipulus Elpidii, 976.

Ephraem collega Abrahamæ, 569, 579,
 616.—Ephraem diaconus Edessanus,
 111, 160, 161, 167, 767, 971.—Ephraem
 Antiochenus patriarcha, 871.

Ephremus comes Orientis, 871.

Epictetus presbyter, 211.

Epiphanius Salamizæ Cyri episco-
 pus, 568, 613, 629.

Ero, 755.

Esius abbas, 569.

Embulus, 157, 158.

Eucarpus, 767, 914.

Eucharistus, 652.

Eugonia virgo et martyr, 540.

Eugenius abbas monasterii sancti
 Sergii, post Hermopolis episcopus in
 Ægypto, 917

Eulalius, 503.

Eulogius episcopus, 885.—Eulogius
 patriarcha Alexandinus, 905, 906,
 924.—Eulogius presbyter discipulus
 Joannis archiepiscopi, 592, 675, 674,
 675, 727, 728, 729, 732, 760, 955, 956,
 957.—Eulogius ex scholastico mo-
 nachus, 997, 998.

Eunomia filia Aproiani, 971.
 Euphemia, 87.
 Euphemius patriarcha Constantinopol., 872.
 Euphrasia virgo, 351.
 Euphraxia Antigoni uxor, 351.
 Euphrasya virgo, 365.
 Eusebius Origenista, 715, 776, 919, 980. — Eusebius presbyter in Ascalone, 921. — Eusebius Chalcedensis episcopus, 888, 809. — Eusebius Marciiani socius, 806, 807, 810, 811, 815. — Eusebius presbyter in Raythu, 898. — Eusebius, 851, 818.
 Eusebonus, 848.
 Eustactius monasterii Sabæ Pater, 930.
 Eustathius Romanus abbas, 986. — Eustathius diaconus, 777, 982, 919. — Eustathius discipulus Elpidii, 769, 976.
 Eustochium Paulæ filia, 775, 875, 971.
 Eustochius Interpres vitæ Pelagiæ, 576.
 Eutyches monachus, 851. — Eutyches hæreticus, 863, 906.
 Euthymius Origenista, 715, 946.
 Evagrius presbyter, 35, 986. — Evagrius, 716, 740, 951, 905, 937. — Evagrius diaconus, 763, 765, 963, 919, 906. — Evagrius abbas, 561, 565, 598, 609, 615, 622, 630. — Evagrius hæreticus, 916. — Evagrius, 947, 910, 974. — Evagrius philosophus, 914, 925.
 Evangelicus episcopus Scythiæ, 218.

F

Faustus, 893.
 Felix abbas, 866.
 Flavianus archiepiscopus Antiochenus, 801, 804, 829, 870. — Flavianus Constantinopolitanus episcopus, 906. — Flavianus, 819, 820.
 Frontonius abbas, 258

G

Gaddana abbas, 770.
 Gaddanus in Palestina, 876
 Gaius natus, 875.
 Gallienus imp., 548.
 Gelasia tribuni filia, 780, 978.
 Gelasius abbas, 650.
 Gennadius Constantinopolitanus patriarcha, 905.
 Georgius abbas in Sina, 910. — Georgius inclusus, 876. — Georgius, qui nunquam turbabatur, monasterii Theodosii, 895.
 Gerasimus abbas juxta Jordanem, 895, 891.
 Germana emula Euphraxiæ, 356, 538.
 Ge maus patricius, 875.
 Gerontius abbas Peirensis, 575. — Gerontius propositus monasterii sancti Euthymii, 861.
 Gregorius, 562. — Gregorius, 815. — Gregorius Africanæ provinciæ prefectus, 925, 920. — Gregorius anachoreta, 888, 889, 914. — Gregorius Byzantinus abbas, 898. — Gregorius Cappadox, 889. — Gregorius Nazianzenus, 152, 155, 763, 990. — Gregorius Nyssenus, 152, 763. — Gregorius patriarcha Alexandrinus, 872, 875. — Gregorius Pharonites abbas, 898, 903, 901. — Gregorius presbyter cenobii scholarium, 916. — Gregorius pontifex Romanus, 907, 922, 925. — Gregorius Romanus archidiaconus, 908. — Gregorius scholasticus, 867. — Gregorius theologus, 913.

H

Hagtodulus, alias Agiodulus Haxion, 713.
 Helenus episcopus Helopolit., 851.

PATROL. LXXIX, 511.

Hellodorus præfectus monasterii, 848.
 Helladius Basil I successor, 150. — Helladius Cicerum episcopus, 825.
 Hellen, 731, 735.
 Heracla Alexandriae episcopus, 125.
 Heraclides eremita, 939, 912.
 Heron Alexandrinus, 763, 910, 974. — Heron senex, 852.
 Hierax, 675, 729.
 Hieronymus, 553, 775.
 Hilarion monachus, 563, 652.
 Honorius Augustus, 501, 621.
 Hor abbas Origenista, 561, 625, 635, 714, 911, 946, 987, 1004.
 Hyacintus, 541.
 Hyginus monachus, 224.
 Hyperechus, 519, 566, 571, 583, 587, 603, 611, 618, 623, 655

I

Industrius diaconus, 915.
 Innocentius, 35. — Innoentius presbyter in monte Oliveti, 738, 972, 993.
 Irenæus abbas, 877.
 Isaac abbas, 439, 500, 680, 1000. — Isaac, 515, 520, 535. — Isaac Thebaeus abbas, 594, 599, 919.
 Isaias 717, 732. — Isaias abbas, 601, 615.
 Isidorus, 516, 586, 609, 630, 658. — Isidorus, 775. — Isidorus abbas, 491, 569, 660, 669, 672, 759. — Isidorus Alexandriae presbyter et xenodochus, 934. — Isidorus episcopus Heropolis, 775, 975. — Isidorus in Seythi, 934. — Isidorus in Samo monasterio, Charixeni postea episcopus, 891. — Isidorus monachus Melitensis, 869. — Isidorus presbyter, 799. — Isidorus presbyter Alexandrinus, 942, 945, 945.
 Isychius presbyter Jerosolymitanus, 875.

J

Jacobus, 565. — Jacobus Claudus, 765. — Jacobus Claudus, 974. — Jacobus diaconus, 376. — Jacobus eremita, 847. — Jacobus Nisibita, 797, 798, 799, 854, 837, 858, 810, 811, 842, 844, 815, 846. — Jacobus Persa, 802, 812, 816, Jaumes, 722, 951, 992.
 Joanna avia Athenogenis, 900, 901.
 Joannes, 742, 745, 745. — Joannes, 735, 759. — Joannes, 509, 522, 525, 551, 512, 516, 517, 655, 658, 659, 651. — Joannes, 845, 877, 885. — Joannes abbas, 562, 565, 539. — Joannes abbas, 569, 615, 622, 637. — Joannes, 658, 1002, 1005, 1004, 1005. — Joannes abbas in monasterio Eliotiarum, 902. — Joannes abbas lector Constantinopolitanus Ecclesie, 896. — Joannes abbas Pauli discipulus, 617. — Joannes Cassianus, 556, 562. — Joannes Chrysostomus, 922. — Joannes Cilix in Raythu abbas, 897, 916. — Joannes Colob, 914. — Joannes consiliarius Joannis Eleemysynarii, 105. — Joannes Damascenus, 212. — Joannes de spelunca Sapsæ, 865. — Joannes de Petra abbas, 896. — Joannes discipulus Macarii Aegyptii, 950. — Joannes discipulus Macarii iunioris, 719. — Joannes Eleemysynarius, 178. — Joannes eunuchus, 518. — Joannes eunuchus abbas, 918, 615. — Joannes ex Cyzico, monasterii abbatis sancti Abramii pater, 921. — Joannes ex urbe Lyco, 738, 759, 965. — Joannes frater Brachonii, 987. — Joannes humilis, 897. — Joannes in monte Calamo, 897. — Joannes in Scopulo, 886. — Joannes in Agyptu discipulus,

849. — Joannes martyr, 180. — Joannes miles Alexandrinus, 882. — Joannes Mhabita abbas, 916, 97. — Joannes in Sabas, 879. — Joannes Moschus, 862. — Joannes Natus, 862, 535, 609, 617, 625, 650. — Joannes Pachonii discipulus, 121. — Joannes Parvus, 593, 599. — Joannes Pauli abbas discipulus, 802, 515, 614. — Joannes Persa abbas, 532, 907. — Joannes presbyter, 867. — Joannes presbyter monasterii eunuchorum, 905, 911. — Joannes Rutilius anachoreta, 810, 916, 917. — Joannes scholasticus abbas, 891. — Joannes scriptor Vitæ Joannis Eleemysyn., 179. — Joannes subiaconus, 644. — Joannes Thebaeus, 625. — Joannes Thebaeus minor, 675. — Joannes Zosimi discipulus in Sina, 898.
 Joathas laico, 175.
 Jordanes abbas, 909.
 Josephat, 212.
 Joseph, 508, 562, 592, 595, 539, 600, 615, 614, 620, 625, 671.
 Jovianus imp., 819.
 Jovinus diaconus, post Ascalonenium episcopus, 977.
 Juvenis episcopus Ascalonis, 779.
 Julia monialis, socia et magis rati Euphraxiæ, 353.
 Juliana virgo, 780, 986.
 Julianus, 826. — Julianus abbas, 768. — Julianus senex monasterii Aegyptiorum, 876. — Julianus Arabs cæcus, 890. — Julianus archidiaconus Alexandrinus, 905, 906. — Julianus Bostrensis episcopus, 849. — Julianus innotator, 152, 655, 747, 770, 944, 972, 986. — Julianus martyr, 376. — Julianus monachus Edesæ, 971. — Julianus Sabus, 800, 812. — Julianus Stylites, 868, 863, 878.

L

Latoius, 852.
 Leontianus dux, 216.
 Lausus, 781, 959, 941, 949, 951, 985.
 Leo Cappadox monachus, 896. — Leo Rom. pontifex, 906, 907.
 Leontius abbas, 861. — Leontius Apameensis, 924, 925. — Leontius Cilix, 878. — Leontius Neapolitanus Cypriotum episcopus, 178, 206.
 Litanus, 157.
 Linneus, 814.
 Longinus, 591.
 Lot abbas, 596, 610, 615.
 Lucius abbas in Emato, 551, 615. — Lucius de Nono Alexandriae, 585.
 Lupicianus, 851.

M

Macariolus, in monte Nitrie, 988.
 Macarius, 515, 518, 526, 529, 551, 552, 555, 565, 566, 569, 570, 599, 614, 669, 998, 1001, 1003. — Macarius, 681, 682. — Macarius sancti Antonii discipulus, 235, 727, 997. — Macarius Aegyptius, seu senior, 506, 503, 512, 515, 545, 625, 624, 631, 657, 658, 649, 650, 651, 652, 655, 656, 657, 659, 661, 663, 666, 670, 719, 721, 722, 723, 721, 723, 950, 953, 989, 990, 991, 1006. — Macarius Alexandrinus, seu junior, 506, 510, 515, 718, 719, 720, 721, 728, 950, 951, 952, 955, 951, 960. — Presbyter, 991, 992, 993, 994, 995. — Macarius archiepiscopus Jerusalemitanus, 866, 890. — Macarius ex homicida monachus, 918. — Macarius ex Vicaria, 775, 980. — Macarius parens adolescentis divitis ad extremam inopiam redacti, 925, 921. — Macarius Politicus, 727. — Macarius presbyter, 712, 753, 754. — Macarius presbyter in monte Nitrie, 947, 988. — Macarius Romanus, 224. — Macarius urbanus, 953, 956.

Macorthinus, 828, 850. — Macedonius patriarcha Constantinopolitanus, 872.
 Machus, 538.
 Marcus, 866.
 Marasmus, 851, 852.
 Magistrius quidam ignoti nominis, 781.
 Magna, virgo in Ancyra Galatiæ, 776, 981.
 Magnentius, 787.
 Malchus Antiochenus, 831.
 Mambræ, 722, 951, 952.
 Marana, 835, 836.
 Marcellinus seu Marcellus pater Melania senioris, 425, 772, 873.
 Marcellus Scythota in monasterio Monidion, 902.
 Marcianus, 658. — Marcianus, 800, 807, 808, 809, 810, 994.
 Marcion hæreticus, 840, 841, 844.
 Marcus Silvani discipulus, 520, 617, 618, 638. — Marcus anachoreta, 885.
 — Marcus junior, 725, 951, 954, 973.
 — Marcus martyr Alexandriæ, 771, 975. — Marcus abbas, 596, 652.
 Maria continens in matrimonio, 652.
 — Maria Egyptiaca, 381. — Maria mater domini Pauli candidati, 919. — Maria neptis Abrahamæ, 568. — Maria ueritrix, 869. — Maria peccatrix submersa, 882.
 Marina virgo, 593.
 Maris, 837.
 Maro, 857, 858.
 Maronus, 816.
 Marossas abbas, 815.
 Martinus Dumiensis episcopus, 1002.
 — Martinus presbyter et abbas, 664.
 Marus, 846.
 Mathoes abbas, 574, 585, 593, 599, 621.
 Matrona abbatissa, 561.
 Mauritius imp., 909, 1000.
 Maxentius tyrannus, 114.
 Maximianus imp. et persecutor, 945, 983.
 Maximus tyrannus, 965.
 Melania, seu Melanion. Senior sive Romana, 425, 711, 714, 715, 725, 763, 767, 772, 773, 944, 946, 954, 969, 975, 976, 987, 996. — Melania, sive Melanion Junior, 767, 774, 977, 978, 979, 986.
 Melanthia matrona Alexandrina, 545.
 Meletius, 125. — Meletius episcopus Antiochenus, 153, 804.
 Menas assessor patriarchæ Alexandrini, 900. — Menas diaconus in Ravenna, 897. — Menas dux monasterii Severiani, 910. — Menas pater cœnobii Salamæ, 907, 907.
 Mennas martyr, 205, 991. — Mennas (reconomus sancti Joannis Eleemosynarii), 180.
 Mercurius martyr, 225.
 Milius abbas, 585.
 Misericors, alias Eleemon monachus, 771, 981.
 Moschus Tyri mercator, 920.
 Motois abbas, alias Muthues, 668, 671, 690.
 Moyses abbas, 510, 511, 513, 516, 517, 529, 553, 573, 588, 593, 594, 602, 611, 615, 623, 624, 651, 658, 657, 665, 669, 673, 678, 680, 1002, 1004, 1005, 1006, 1007. — Moyses in cacumine montis degens, 845. — Moyses abbas qui habitabat in Petra, 494, 495. — Moyses, sive Moyses, ex latrone monachus, 725, 736, 727, 954, 935, 936, 996. — Moyses Libycus, 765, 970. — Moyses Antiochenus, 831. — Moyses Polychromi discipulus, 846.
 Muthues, alias Motois, 514, 518, 527.
 Mutius, 517.
 Myrogeus, 861, 862.

N

Nachor, 236.
 Namaanus Sarcenorum dux, 969.
 Nathanael, 718, 719, 943, 983, 983.
 Nathyra abbas, post episcopus in Pharan, 579.
 Nectarius præfectus urbis Constantinopolis, 779, 977.
 Nectarius Constantinopolitanus episcopus, 763, 969, 996.
 Nepotianus, 596.
 Nestorius hæreticus, 58, 888, 875, 906.
 Niceta patricius, 181, 203.
 Nicolaus abbas, 903. — Nicolaus ex Lycia presbyter monasterii Eunuchorum, 903.
 Nicosæ concubina Babylæ mimi, 870.
 Nilus, 564.
 Nisteron, sive Nesteru, 562, 624, 685. — Nisteron major, sive Nesterou, 595, 669.
 Nonnus abbas presbyter, 892. — Nonnus episcopus Heliopolitæ, 376.
 Nub. Vide Anub, 529.
 Nyteras Silvani discipulus, 1001.

O

Oasis Pachomii discipulus, 121.
 Olympias vidua nobilis, 779, 780, 977, 979.
 Olympus abbas qui sercus fuerat, 624. — Olympius abbas monasterii Gerasimi prope Jordanem, 865, 904.
 Onuphrius eremita, 99.
 Orentus abbas in Sina, 899.
 Origenes, 125, 152, 716, 780, 868, 940, 974.
 Orsæsius præfectus monachorum, 158.
 Orsisius, 611, 626.
 Oxypentius, 760.

P

Pachomius, 114, 503, 745, 735, 736, 757, 864, 916, 952, 956, 962, 963, 932, 905. — Pachomius Pachomii discipulus, 121.
 Pachon, 752.
 Pæsius, 717.
 Palladius, 817, 818. — Palladius abbas, 705, 880, 881, 882. — Palladius Cappadociæ episcopus, 911.
 Palæmon anachoreta, 113.
 Pambo vel Pammos, 521, 563, 866, 602, 618, 628, 635, 715, 716, 717, 773, 973, 987, 1005.
 Pannachius proconsularis, 775, 980.
 Pammon, 523, 524.
 Paucratius, 878.
 Paphnutius, 775. — Paphnutius abbas, 522, 653, 973, 974. — Paphnutius abbas circa Heracleotas Thebaidis, 583, 574, 756, 757. — Paphnutius auctor Vitæ Onuphrii, 99. — Paphnutius Cephalæ, 520, 763, 974. — Paphnutius Macarii Alexandrini discipulus, 729, 991, 1005. — Paphnutius nobilis Alexandriæ pater Euphrosyuzæ, 363 et seqq. — Paphnutius Scetiotæ, 775.
 Pardus Romanus anachoreta, 891.
 Paschasius diaconus, 664.
 Pascho in Scythia, 885, 986.
 Pastor, 563, 564, 566, 570, 574, 586, 593, 595, 599, 600, 604, 602, 610, 613, 620, 621, 622, 624, 625, 631, 637, 639, 650, 658, 659, 661, 999, 1000.
 Patricius in Scopulo, 890.
 Paula Romana vidua, 760, 775, 971.
 Paulina Paulæ filia, 596, 599, 402.
 Paulinus hæreticus, 775, 975.
 Paulus abbas juxta Panephyssim habitans, 535. — Paulus abbas juxta Thebaidam vivens, 653. — Paulus de Pher-

nos, 727, 955. — Paulus filius Innocenti, 768. — Paulus monachus in eremo quæ Porphyrio dicitur, 331. — Paulus abbas, 753. — Paulus abbas dux cœnobii abbatibus Theognosti, 910. — Paulus Dalmata, 979. — Paulus diaconus, 381. — Paulus Galata, 512, 666, 890. — Paulus Hælladicus, 911. — Paulus Innocenti filius, 599. — Paulus Nazarenensis, 873. — Paulus Pachomii discipulus, 121. — Paulus patriarcha Alexandrinus, 850. — Paulus presbyter et monachus, 774. — Paulus Simpli-, 525, 657, 640, 676, 677, 730, 731, 732, 957, 938, 959.

Paysion, Paysina, 610, 651.
 Peculus Pachomii discipulus, 121.
 Pelagia meretrix, 202, 376.
 Pelagius diaconus, 579.
 Perennius præfectus Alexandria, 316.
 Petronius monachorum præfectus, 157.
 Petrus abbas, discipulus abbatis Le, 590, 610. — Petrus abbas, 1065. — Petrus abbas, post Chalcedonensis episcopus, 904. — Petrus Egyptius, 761, 851. — Petrus Alexandrinus archiepiscopus, 926. — Petrus archiepiscopus Jerusalemitanus, 900. — Petrus Galata, 822, 823, 824. — Petrus Ponticus monachus, 891. — Petrus presbyter Romanus, 922, 923. — Petrus presbyter Sabas, 865, 866, 878. — Petrus P'yonius, 570. — Petrus solitarius, 881. — Petrus Telouearius, 169.

Phibamon sophista in urbe Antiochæ, 904.

Philagrius, 583.
 Philonon choraula, 757, 758.
 Philerenus auriga, 908.
 Philippus Eugenizæ pater, 544.
 Philorimus presbyter, 770, 771, 972, 967.

Philohens, 791.
 Photica, 775, 965.

Phoilius abbas, episcopus Phan, 900.

Photius patriarcha Constantinopolitanus, 559.

Piammon presbyter, alii Ammon, 736.

Piamon vi go, 962.
 Pilemon, 675.

Pimenio, 679, 681, 682, 683.
 Pimenius, 665, 666, 663, 669, 671, 672, 676, 677, 678.

Pimianus unus Melanie Junioris, 774, 775, 977, 979, 980.

Pioplilus, 517.
 Pior, 520, 595. — Pior Antonii discipulus, 503, 570. — Pior monachus, 716, 947. — Pior monachus Egyptus, 761, 970.

Pitaromon Pissimius. Vide Bilymonus, 775, 583.

Piterius, 964, 965.

Pulvinus. Vide Pissimius, 975.
 Pithyrion sancti Antonii discipulus, 753.

Pitirum, 756.

Pisenna, 497, 498, 499, 507, 508, 509, 510, 511, 513, 514, 516, 518, 522, 523, 525, 526, 527, 529, 530. — Pisenna solitarius, 912.

Pisenna, 745, 960.

Piseno, 1001, 1015, 1007.

Pisemonius, 1002, 1005.

Polychronus, 839, 816, 861, 863, 866, 870.

Pompeius sponsus Basillæ, 547.

Porphyria meretrix, 202.

Porphyrius archidiaconus, 155.
 Possidonius Thebanus, 966, 967.
 Posthumius monachus, 233.
 Potamonia, alias Potamena, 710, 912, 913.

Procopius scholasticus Porphyreo-
cites, 904.
Proterius senator, 156.
Protus eunuchus Eugentæ, 511.
Psentheusus Pachomii discipulus,
121.
Ptolemæus seu Ptolomæus Ægy-
ptius, qui excidit, 734, 763, 901,
972.
Publius monachus, 650. — Publius
Zeugmate orientis, 811, 815. — Pub-
lius Romanus, 812.
Pothibastus, 715, 915.
Pythæus, 639.
Pystus, 625.

Q

Quiricus abbas, 831.

R

Romana commater sanctæ Pelagiæ,
379.
Romanus, 836.
Romulus Theodosii discipulus, 826.
Rufinus Aquileiensis presbyter, 421,
775, 926, 967. — Rufinus præfectus
prætorio, 947.

S

Sabas Jerichontinus secularis, 976.
Sabbatius Cilix abbas, 834. — Sab-
batius Jerichontinus, 770.
Sabellius, 809.
Sabinius, 810. — Sabinus monachus,
205.
Sabinianus Mesopotamiæ dux, 96.
Salamanus, 856.
Salomon anachoreta, *alias* Solomon,
767, 978.
Samuel præfectus monachorum, 150.
Sapores Persarum rex, 799.
Sara abbatissa, 574, 987, 603.
Serapion monachus in monte Nitriæ,
945, 975, 715, 755. — Serapion, 812, 585,
592, 595, 811, 622. — Serapion abbatiss
Theonis discipulus, 553. — Serapion
episcopus, 59. — Serapion presbyter
Arsenotes, 683, 760. — Serapion Sin-
donites vel Sindonius, 191, 761, 977,
968.
Serenus, 554.
Sergius abbas dux monasterii abba-
tis Constantini, 935. — Sergius abbas
in Raythu, 897. — Sergius anachoreta
in Roban, 903. — Sergius anachoreta
in Sina, 899. — Sergius Armenius
Sergii anachoretæ discipulus, 897. —
Sergius frater Eugenius, 340. — Ser-
gius martyr in Saraphas, 917. — Ser-
gius monachus, 221.
Seridon abbas, 197.
Severiani, 165.
Severianus, 771.
Severus hereticus, 868, 875, 876,
885, 887, 915. — Severus pater Pini-
ni, 774, 979. — Severus magnus, 851.
Severus Sulpitius, 836.
Silvania virgo, *alias* Silvia, 977,
779.
Silvanus abbas, 508, 509, 526, 531,
566, 570, 603, 603, 610, 611, 617, 618,
638, 644, 667, 683, 1004, 1006. — Sil-
vanus ex scena monachus, 128.
Silvia virgo, *alias* Silvania, 977, 779.
Simeon, 761. — Simeon, 806, 818. —
Simeon abbas, 890. — Simeon Stylis-
tes, 170, 849, 854, 878, 897, 898,
903.
Simeones Marciani discipulus, 806.
— Simeones Priscus, 815.
Simon, 534.
Sisinnius anachoreta, qui
renuntiavit, 889. — Sisinnius
Sisinnius Cappadox Elidius disci-
pulus, 769, 970.

Sisoi, Sivois, Sisoius, 508, 512, 513,
516, 517, 524, 526, 505, 564, 570, 571,
593, 603, 610, 614, 618, 625, 626, 631,
649, 651, 635, 635, 668, 663, 681, 682,
1001, 1003, 1005.
Smaragdus, 365.
Solomon, *alias* Salomon, 767, 978.
Sophia, 893.
Sophronius Sophista, 862, 867, 880,
883, 889, 891, 895, 896, 909, 911. —
Sophronius Jerosolymitanus episcopus,
381. — Sophronius scriba Vitæ Jean-
nis Eleemosynarii, 179. — Sophronius
consiliarius Joannis Eleemosynarii,
135. — Sophronius, vel Sophronas,
856. — Sophronius solitarius, 910.
Stephanus abbas, 877, 878. — Ste-
phanus Trichinas antistes monasterii
sanctæ Sabæ, 878. — Stephanus abbas
Moabita, 810. Stephanus monasterii
Eliotarum presbyter, 879. — Stepha-
nus Cappadox in Sina abbas, 898, 900.
— Stephanus laicus, 763, 974. — Ste-
phanus Libs, 732, 735, 959, 960, 971,
908. — Stephanus phisophus, 883.
Stratigius monasterii sancti Theodo-
sii, 832.
Suris Pachomii discipulus, 121.
Surus, 735.
Symmachus interpres Judæorum,
781, 980.
Syncretica, 566, 571, 583, 586, 594,
603, 611, 618, 626, 645, 660.
Synesius philosophus Cyrenensis epi-
scopus, 924, 925.
Syrus, *alias* Cyrus, abbas Alexan-
drius, 571.

T

Taur in Antiocho virgo, 979.
Tatianus consul, 783.
Thais meretrix, 574.
Thalassius, 844.
Thalæuzus Cilix, 851, 878. — Thale-
uzus archiepiscopus Thessalonicensis,
875. — Thalæuzus Gregorii anachore-
tæ discipulus, 888.
Thecla, 856, 867, 917.
Theoctistus. *Vide* Theopemptus et
Theopistus, 637, 665.
Theodora, 775, 971.
Theodoreus, 791.
Theodoras abbas, 666, 864. — Theo-
dorus Ecclesiæ propugnator, 820. —
Theodoras abbas, 550, 930, 1000. —
Theodoras abbas antiqui monasterii
Pater, 921. — Theodoras prope Pha-
rum, 802, 893. — Theodoras æcono-
mus, 715. — Theodoras Alexandrianus,
877. — Theodoras Ammonis socius,
115, 714. — Theodoras Cilix abbas
846, 918. — Theodoras Darnæ episco-
pus, 906. — Theodoras de Konato, 609.
— Theodoras de Pheme, 562, 582,
584, 585, 592, 598, 625, 679, 740. —
Theodoras dispensator Pambo, 987,
988. — Theodoras episcopus Rosensis,
891. — Theodoras eunuchus, 914. —
Theodoras Hebræus arena baptizatur,
945. — Theodoras in partibus Jordanis,
902. — Theodoras martyr Eucharitæ,
917. — Theodoras Melitinus monaste-
rii Euthymii, 899. — Theodoras inter-
pres Joannis, 965. — Theodoras Pa-
chomii discipulus, 151, 135, 504, 505,
509, 569. — Theodoras Pentapolitanus,
911. — Theodoras philosophus Alexan-
dria, 915. — Theodoras præfectus mo-
nasterii Heleni, 341. — Theodoras puer
convertitur, et monachus, 124, 125. —
Theodoras Romanus abbas, 967. —
Theodoras Seleuciz episcopus, 885.
Theodosius abbas, 364, 831, 867,
892, 895. — Theodosius abbas et epi-
scopus Capitoliniadis, 895. — Theod-
sius imperator, 361, 498, 506, 546, 621,
627, 759, 912, 905. — Theodosius
in Sepulo, 885, 886, 887, 888, 889,

890. — Theodosius monachus, 825,
846. — Theodosius solitarius, 870,
880.
Theodotus patriarcha Antiochenus,
851. — Theodotus patriarcha Jeroso-
lymitanus, 870. — Theodotus ex Ar-
menia, 815. — Theodotus Hierapoli-
tans episcopus, 808.
Theodulus, 867.
Theognia Anastasii uxor, 158.
Theon, sive Theonas abbas cui co-
habitabat Serapion, 553, 569. — Theon,
sive Theonas abbas, 746.
Theonas abbas Alexandriæ, 930.
Theopemptus. *Vide* Theoctistus et
Theopistus, 310, 637, 665.
Theophanes, 863.
Theophilus, 792.
Theophilus archiepiscopus Alexan-
dria, 565, 572, 623, 625, 921. —
Theophilus abbas Lauræ Turrium, 875.
Theophilus monachus, 224.
Theopistus, *alias* Theoctistus et
Theopemptus, 663, 666.
Theosebius Cosmetor Antiochenus,
721, 955.
Theotacrus, 815.
Theudas magus, 311.
Thomas abbas, 887.
Tiberius imp., 889, 890.
Timotheus abbas, 170. — Timotheus
anachoreta, 530, 672. — Timotheus,
917. — Timotheus Cappadox, 975. —
Timotheus episcopus, 716.
Titianus consul, 985.
Toxotius Paulæ maritus, 775. —
Toxotius Paulæ filius, 971.
Traianus magister militum, 786, 978.
Troilus episcopus, 183.
Tychou martyr, 205.

U

Ursus subdiaconus, 151.
Usia, 775, 971.

V

Valens imp., 152, 772, 798, 819,
827, 975. — Valens Palæstinus, 763,
960, 974. — Valens qui excidit, 755.
Varus Panos episcopus, 129, 150.
Veueræ, 775, 971.
Victor abbas solitarius, 911.
Vigilantius questionarius, 217.
Vindemius abbas, 631.
Vitalius abbas, 197, 198.

X

Xerxes, 811.

Z

Zachæus abbas in Sion, 902. — Za-
chæus monachus, 137.
Zacharias abbas, 562. — Zacharias
discipulus Silvani, 570, 603, 614. —
Zacharias discipulus Moysis, 513, 623,
668, 1005. — Zacharias discipulus Se-
rapionis, 622. — Zacharias monachus,
480.
Zardan pædagogus Josaphat, 289.
Zares magus, 311.
Zebinas, 845, 848.
Zeno Basilii discipulus, 825
Zeaobia, 809.
Zenon abbas, 494, 569, 598. — Zenon
abbas in Syria, 517, 670. — Zenon ab-
bas in Scythia, 551, 637. — Zenon Sil-
vani discipulus, 592. — Zenon imp.,
914, 915.
Zoilus discipulus Arsenii, 62. — Zo-
ilus emptor Petri Telonearii, 190. —
Zoilus lector Alexandriæ, 915.
Zosimas monachus in Palæstina, 382.
Zosimus Cilix in Sion, 899, 909,
912.

INDEX CHOROGRAPHICUS IN VITAS PATRUM.

A

Achala, 721.
 Adiabene, olim Assyria, 800.
 Atria, 191.
 Aiga, 869, 879, 878, 837.
 Aiga juxta Tarsum, 532.
 Aigina urbs Ciliciae, 868.
 Aegypti monasteria, 56, 876.
 Aegyptus, 27, 28, 35, 36, 44, 48, 50, 52, 54, 55, 103, 108, 113, 114, 117, 124, 153, 183, 188, 218, 233, 242, 256, 305, 308, 310, 311, 314, 347, 352, 374, 386, 388, 424, 426, 427, 430, 431, 433, 437, 443, 493, 498, 500, 512, 514, 517, 518, 521, 534, 537, 542, 543, 547, 548, 549, 550, 551, 553, 568, 567, 568, 570, 573, 578, 579, 582, 587, 593, 596, 600, 603, 604, 607, 640, 611, 615, 621, 621, 623, 627, 628, 631, 633, 634, 636, 641, 650, 652, 653, 654, 658, 661, 659, 669, 666, 670, 674, 677, 680, 683, 689, 692, 698, 706, 708, 713, 718, 719, 722, 727, 728, 731, 734, 736, 741, 751, 760, 761, 764, 769, 774, 779, 797, 799, 837, 870, 883, 899, 917, 931.
 Aila eadem quae Jerusalem, 779.
 Aiotarum monasterium, 879.
 Ainoaliron civitas, 933.
 Aethiopia, 189, 223, 212, 250, 712, 818. — Aethiopia interior, quae et India, 242.
 Africa, 606, 189, 191, 192, 193, 212, 316, 433, 439, 536, 691, 696, 697, 698, 699, 773.
 Ailat, Aila, vel Hailat oppidum, 87.
 Alexandria, 26, 27, 28, 47, 53, 57, 59, 113, 125, 178, 180, 182, 183, 184, 187, 194, 196, 197, 198, 202, 203, 203, 310, 311, 314, 343, 346, 347, 353, 367, 386, 425, 427, 430, 497, 511, 519, 524, 533, 537, 539, 571, 583, 621, 622, 624, 630, 671, 674, 675, 680, 689, 709, 710, 711, 712, 714, 715, 717, 729, 731, 757, 740, 760, 762, 771, 773, 776, 861, 803, 873, 878, 880, 881, 891, 893, 899, 903, 911, 913, 914, 915, 923, 926, 931.
 Allophylia, 177.
 Almidensium civitas, 214, 215, 216, 217, 318, 223.
 Amanus mons prope Antiochiam, 616, 824, 884.
 Amathus, 203.
 Ammoniac, 90.
 Ammoniacae, 890.
 Amorrhacrum spelunca, 769.
 Anazarbus metropolis secundae Cilicum provinciae, 876.
 Acahya civitas Galatiae, 208, 771, 776, 873.
 Antiochus metropolis Thebaidis, 530, 776, 874, 901.
 Antiochi urbs, 154.
 Antiochia, 135, 173, 174, 175, 576, 578, 579, 629, 701, 774, 803, 814, 803, 808, 810, 816, 818, 822, 823, 825, 831, 847, 850, 854, 861, 870, 872, 823.
 Apamia, 883, 887, 903, 925.
 Apel oia, 442.
 Aphaates, 804.
 Aquileia, 432, 443, 446, 773.
 Aquitania, 774.
 Arabana, 933.
 Arabastus, 900.
 Arabia, 854, 882, 893.
 Arcadia, alias Heraclea, 62.
 Armaca Cappadociae urbs, 176.
 Armaceni, 177.
 Armeni, 177.
 Armenia, 61, 813, 830.
 Arnon, 841, 903.
 Arsinoe regio Aegypti, 26, 760, 831.

Arsinoe, oppidum ad Nilum, 40, 63.
 Ascalon, 87, 779, 874, 911, 921.
 Asia, 691, 822, 837. — Asia minor, 64.
 Asicham vicus, 833.
 Assia camus, 243, 251.
 Assumptio templum, 293.
 Assyria, 800.
 Athabeus mons, 668, qui et Athlabeus, 513.
 Athenienses, 97.
 Athenae, 153, 513, 639, 761.
 Athlebe civitas, 733.
 Attiribe, 755.
 Atlanticum mare, 852.
 Babylon, 430, 432, 434, 727, 819, 899.
 Babylonia, 225, 231, 276, 317, 530, 622, 654, 731.
 Barbaria, 242.
 Barcae, 538.
 Baum monasterium in Aegypto, 106.
 Barca, 97, 803, 807, 810, 830, 835.
 Besorum monasterium, 910.
 Betamarim, 866.
 Beisimus, 909.
 Bethabara castellum, 889.
 Bethelii pagus, 89.
 Bethsheem, 225, 533, 690, 760, 773, 917.
 Bicanii, 871.
 Bicaniorum monasterium, 872, 890.
 Bithyola, 69, 641, 692, 740.
 Blembi, alias Blemyes, 542.
 Blemyes, alias Plembi, ibid.
 Britannia, 183, 539, 773, 830.
 Bruchium oppidum, 90.
 Buehrin prope mare Rubrum, 898.
 Busiris civitas Tripolitana, 50, 67.
 Byblus Syriae civitas, 507.
 Byzantium 699, 704, 921, 914.
 Cades desertum, 89.
 Caesarea, 133, 160, 163, 703, 774, 777, 780, 867, 902, 930.
 Caesariensis, 433, 443, 446.
 Caesarium, 193.
 Calamone, 873.
 Calamus mons, 504. — Calamus solitudinis locus, 533.
 Calidomea locus, 101, 102.
 Callinicus castellum, 831.
 Calomolis monasterium, 891, 909, 911.
 Calvariae templum, 203.
 Campania, 694, 707, 773.
 Campi Gallitiae, 406. — Campi Taphneos, ibid.
 Canan, ibid.
 Cani abbatis monasterium, 890.
 Canopus, 622.
 Capasima, alias Parasima, vicus prope Ptolemais, 877.
 Capersina vicus ad ripam Euphratis, 837.
 Capitulas, 894, 895.
 Cappadocia, 151, 135, 153, 168, 443, 706, 709, 780, 827, 896.
 Carrae, 442, 856.
 Carthago, 346, 347, 338, 536, 691.
 Cedrebratis castellum, 933.
 Cella, 570, 594, 636, 612, 630, 633, 709, 721, 905.
 Cella monasterium, 436, 501, 568, 724, 761, 916.
 Cervus mons, 846.
 Chareum mansio apud Alexandriam, 88, 72.
 Chalanica turris, 317.
 Chalcedon, 699.

Chalcidicos cremas, 809.
 Chaldea, 247, 303, 335, 507, 398, 318.
 Chananei, 223.
 Charebe monasterium, 910.
 Charixeaum monasterium in Samo, 894.
 Chitnoboscium vicus in ulteriore Thebaide, 114. Iblem monasterium, 150, 158, 140.
 Chrysoro in fluvio, 649.
 Cilices, 826, 848, 876.
 Cilicia, 827, 837, 878.
 Cilicis pons, 823.
 Cilia, 855.
 Ciltica vicus, 846.
 Climax locus, 734.
 Clysnius insula, 623.
 Clysnum, 902.
 Coenensium civitas, 933.
 Coluana Simeonis Stylitae prope Antiochiam, 175.
 Constantinopolis, 190, 498, 627, 690, 691, 699, 700, 701, 763, 770, 874, 882, 833, 889, 906, 909, 914, 920, 923.
 Cophratha monasterium, 883.
 Cornuthus, 733, 781.
 Cothylas, alias Tutbelas, 877.
 Cotulus, 801.
 Crocodilorum oppidum, alias Arsinoe, 63.
 Ctesiphon, 233.
 Cucuru, 901.
 Capatha Laura, 867.
 Curium, 92.
 Cuziba monasterium ad Jordanem, 867.
 Cyclades insulae, 9.
 Cyclophali, 223.
 Cyprus, 142, 184, 192, 202, 205, 203, 403, 629, 803, 832, 834, 810, 847.
 Cyrene, 924.
 Cyrenorum ora extrema, 536, 537.
 Cyri regio, 840.
 Cyrrhus, aliter Cyrus, apud Antiochiam, 803, 306, 808, 809.
 Dacia, 436.
 Dacie Cypri emporium, 869.
 Dalmatia, 690, 774, 773.
 Danubius, 215, 819.
 Daphne locus prope Antiochiam, 177, 887.
 Darna in Libya, 906.
 Desertum inter Africam et Aegyptum, 537. — Desertum Memphis contiguum, 540.
 Dioclei partes, 566.
 Dioclei civitas, 530, 759.
 Diospolis magna, 912. — Diospolis, 912.
 Domito, 762.
 Dora regio, 868.
 Duzam vicus, 848.
 E
 Ecclesia sancti Joannis Baptistae juxta Jordanem, 538.
 Eden, 233.
 Edessa in Syria, 167, 767, 764, 818.
 Eleutheropolis, 872.
 Elusa oppidum, 89. — Elusa monasterium, 811.
 Emaus, modo Nicopolis, 911.
 Enesa, 834.
 Enatum, alias Nonum, 613.
 Ephesus, 917.
 Eremus Nilo contigua, 338.
 Euchait, 917.

Euphrates, 221, 225, 794, 830, 814, 836, 837.

Europa, 821, 857.

Exile promontorium, 886.

F

Faran 1001.

G

Gahala urbs parva et elegans, 851. Gaita, 872.

Galatia, 689, 740, 770, 771, 822, 873, 900.

Galilæa, 214, 300, 303, 312, 319.

Gallia, 106, 774, 850.

Gaza, 192, 198, 415, 877, 911.

Gebalon, 327, 624.

Gehilonis partes, 680.

Gendarim, 805.

Gerasimi monasterium, 865.

Gethsemane, 921.

Gigantum monasterium, 8 3.

Gonagus ager, 925.

Græcia, 191, 303, 306, 307, 308, 401, 761, 814.

Cyrrhus, idem quod Cyrrhus, apud Antichiam, 799.

H

Haila urbs quæ mari Rubro imminet, 864, 870.

Helenopolis, 691, 692.

Heliopolis, 341, 379, 823, 875.—

Heliopolis urbs Phœnicia, 442.

Heliotarum monasterium, 902.

Helymna vicus, 844.

Heraclæa, seu Hercules magna civitas in Ægypto, 727.

Heraclæona, 314, 668.

Heraclæus inferior, 599.

Herculæ, 727.

Hermipolis, 775.

Hermopolis Thebarum civitas, 100, 460, 904, 917.

Hesyca monasterium ad mare, 775.

Hierapolis, 871.

Hierapolitani, 808.

Hippone, 691, 697.

Hispania, 60, 456, 774, 830.

Hypæpis Asiae civitas, 691.

I

Iberes, 830, 831.

Illyricum, 60.

India, 225, 242, 243, 252, 303, 308, 813.

Ionæ portus, 9.

Isauri, 225.

Isauria, 828, 842, 856.

Ismaelitæ, 813, 830, 851, 853.

Israel, 221, 254, 256, 263, 266, 304, 316, 321, 432, 527, 567, 578, 678, 680, 722, 803, 908.

Italia, 60, 436, 437, 438, 694, 698, 775, 776, 793, 850.

J

Jericho, 380, 760, 867, 891.

Jerichuntina civitas, 134.

Jerusolyma, 153, 154, 188, 189, 218, 223, 251, 296, 379, 380, 386, 387, 425, 426, 432, 433, 434, 435, 456, 458, 445, 451, 464, 474, 501, 583, 629, 640, 656, 674, 684, 689, 694, 698, 699, 700, 701, 707, 724, 734, 737, 741, 765, 768, 769, 771, 775, 774, 820, 863, 872, 875, 888, 906, 913, 917.

Jordanis, 100, 154, 156, 257, 280, 383, 388, 389, 390, 399, 358, 353, 373, 401, 770, 811, 861, 863, 864, 866, 867, 876, 888, 890, 893, 902, 911, 914, 916, 932.

Judæa, 257, 303, 308, 340, 346, 450, 684, 797, 708.

K

Katissifolo civitas, 327.

L

Laedæmonia, 307, 761.

Laodicea, 51, 775.

Laot i populi incogniti, 176, 177.

Laura Calmonis, 868, 875.—Laura Cnpatha, 867.—Laura Pharan, 872, 874.—Laura Sabæ abbatii, 861, 864, 866.—Laura Turrium, 873.

Lazarium, 764.

Lenopolis, 8 9.

Lethæ locus carceris, 192.

Libanus mons, 104, 834.

Libya, 186, 531, 633, 706, 735, 721, 906.

Luca mons, 769.

Lucos Thebaidis civitas, vel Lycos, 910.

Lycæonia, 348.

Lycæa, 351, 903, 933.

Lycæ vel Lycos, 346, 613, 753, 759.

Lycæ fluvius, 27, 51, 714.

M

Majuma Gazæ emporium, 912.

Maphora monasterium, 911.

Maratus vicus, 826.

MarJardas villa, 868.

Mardes mons, 910.

Mareotis palus, 531, 782.

Maria lacus, 712, 718.—Maria Nova, 880.

Marmarica, 732.

Mauritania, 189, 712.

Mazæes, 529, 533, 532, 712, 896.

Memphis, 253, 510, 622.

Meroe v. civ. 174, 177.

Mesopotamia, 96, 880.—Mesopotamia Sviræ, 224, 706.

Methone civitas, 91.

Monasterium sanctæ Mariæ, 864.—

Monasterium Mondion, 908.—

Monasterium Timothei prope Antiochiam, 170.—

Monasterium Turrium Jordanis, 854.

Mons Antonii, alias Pispiri, 442,

651.—Mons exterior, mons interior, in quibus Antonius, 68.

N

Narbona Gallia, 53.

Nazarbus, 873.

Nazianzum, 7.

Neapolis, 453.—Neapolis Cyprî civitas, 40.

Netis vicus, 837.

Niara vicus, 846.

Nicaea, 197, 799, 809.

Nicerte, 806.

Nicia urbs, 746.

Nicopolis olim Emaus, 911.

Niropolis, 593, 646.

Nilus, 40, 46, 114, 183, 185, 185, 539, 542, 550, 577, 636, 714, 726, 736, 757, 759, 767.

Ninive, 811.

Nisibenus ager, 97.

Nisibis civitas, 169, 792, 919.

Nitria oppidum, 253, 426, 503, 533, 656, 727, 740, 758.—Nitriæ eremus, 689.—

Nitriæ monasteria, 51, 68.—

Nitriæ mons, 113, 318, 366, 623, 653, 709, 712, 713, 714, 716, 717, 724, 764, 775.

Nitronis locus, 632.

Nola, 433, 436.

Nolana, 453.

Nomades, 848.

Nonnum Alexandria, 916, 918.

Numantia, 400.

Nysæa, 152.

O

Oasis Mazicis proxima, 655, 707.

Oasis superior eremus, 861.—

Oasis inferior, 862.

Oasis decimum monasterium,

Oli arum mons, 874.

Olivetî mons, 225, 379, 380, 608,

768, 769, 867, 921.

Ostracorum regio, 800.

Ostracines civitas, 583, 612.

Oxyrinchus Thebarum civitas, 140,

591, 616, 622, 635.

P

Palatium Josaphat, 217.

Palæstina, 50, 382, 428, 432, 435,

446, 494, 548, 550, 553, 569, 613, 614,

632, 689, 690, 706, 740, 773, 774, 777,

822, 811, 857, 867, 876, 897, 900, 915.

Palmaria insula, 400.

Palus Scetes, 722.

Panephus, 504, 592, 614.

Panephysis civitas, 547, 535

Panos civitas, 116, 129.

Parasetha, alias Caparasima, vicus

prope Ptolemaida, 877.

Parasimon, 818.

Parthorum rex, 800.

Pelunus, 62, 556, 603, 613, 779.

Pentapoli, 183, 251, 243, 250, 908,

924.

Pentubula monasterium, 863, 863.

Perelens, 898.

Pereltum, 898.

Persana vel Capersana vicus, 865.

Persia, 180, 182, 188, 192, 202, 223,

563, 798, 799, 800, 802, 803, 818, 819,

848, 830, 852.

Persida, Persis, 102, 225, 650, 773,

864.

Petra, 494, 621, 638, 870.

Pharan, 599, 893.—Pharan Laura,

970, 904.

Pharus, 193.

Phaselus, 877, 889.

Phæne mons in Ægypto, 641, 737,

933.

Philisthim, 403.

Philoxene monasterium, 869.

Phœnicia, 841.

Phœnix vicus, 765, 875, 973,

Phrygia, 211.

Phterigius mons, 883.

Plape fluvius, ibid.

Pichitorum terra vel Pygmæorum,

225.

Pispiri, seu Pisper, 727, 731, 933.

Pœmenium, 760.

Pontus, 400, 530, 827, 837, 872.

Porphyrio eremus, 531.

Porphyrites locus, 639, 738, 760

899.

Propontis, 819.

Protei columnæ, 2.

Ptolomais quæ et Coth civitas Phœnicis, 871, 877.

R

Ragitham in partibus Gebalonis,

527, 680.

Raythum, 593, 624, 654, 866, 897,

980.

Rhegium, 9.

Rhinocorura oppidum, 87.

Rhodus, 203, 204.

Rohan, 903.

Roma, 60, 107, 152, 250, 251, 308, 340, 342, 348, 347, 348, 351, 400, 401,

423, 427, 428, 430, 472, 434, 436, 438,

445, 446, 511, 561, 605, 604, 629, 691,

692, 694, 698, 699, 700, 707, 709, 713,

724, 762, 774, 774, 775, 776, 795, 798,

800, 804, 845, 848, 850, 852, 862,

907.

Romana castra, 96

Rosier montes, 826.

Rosus oppidum Ciciæ, 825, 885,

987, 898.

Ruba, 912.

Rumilium oppidum, 907.

Ruteni, 781.

S
 Salama carnobium, 905.
 Salicme conobi, 913.
 Salon civitas Dalmatiae, 91.
 Samaria, 237.
 Samnites, 400.
 Sampsonis monasterium, 915.
 Sanus insula, 897, 910.
 Sapsas spelunca sancti Joannis Baptistae, 865.
 Saraceni, 16.
 Saraphas, 917.
 Sardi, 100.
 Saete vicus in Placentia, 719, 721, 723, 724, 726, 727, 732, 734, 765.
 Scetes solitudo, 611.
 Scopulus, 885, 888. Ejusdem monasterium, 887.
 Scytharum partes, 218.
 Scythi eremus, 487, 499, 501, 505, 514, 531, 531, 564, 566, 567, 569, 571, 572, 573, 578, 580, 582, 584, 585, 586, 591, 593, 594, 597, 598, 599, 603, 606, 607, 609, 612, 615, 617, 618, 621, 623, 623, 624, 625, 631, 633, 634, 635, 637, 638, 645, 646, 649, 651, 653, 656, 675, 679, 680, 681, 682, 685, 677, 89, 912, 918, 914.
 Scythia, 107, 204, 214, 495, 506, 844, 852.
 Scythiole, 877.
 Scythium locus, 520, 521, 878, 904.
 Scythopolis in Palestina, 876.
 Sesto, quae et Samaria, 161, 890.
 Selencia, 71, 851, 885, 897, 917, 922.
 Seleucobelus urbs Syriae, 810.
 Sennar terra, 232, 282, 294, 330.
 Sepulcrum Cyriani martyris, 536.
 Sesa vicus in Cilicia, 818.
 Sicilia, 185, 437, 439, 694, 698, 771, 75.

Sigma lacus, 902.
 Sina mons, 236, 430, 501, 511, 599, 603, 810, 811, 718, 797, 817, 863, 891, 898, 900, 933, 915, 917.
 Sinus mons, 815, 816.
 Sion, 434, 575, 819.
 Smyrna, 691.
 Sorhus villa, 917.
 Soloma, 554.
 Solitudo sancti Antonii, 727.
 Solymi, aliter Isauri, 825.
 Sophia prope Pharum, 892.
 Soruba vicus, 935.
 Spelunca Macarii Romani, 228.
 Stridon, 5.
 Subenorum Syrorum monasterium, 999.
 Subihs Besorum monasterium, *ibid.*
 Syene eremus, 540, 762, 739.
 Syria, 182, 423, 428, 431, 517, 548, 615, 638, 670, 706, 802, 807, 810, 815, 837, 921. — Syria solitudo, 7.
 Syrtes prope Alexandriam, 556.

T

Tabenentiarum monasterium, 376, 548, 639, 723, 758. Ejusdem regio, 504.
 Tabenna, 116, 125, 125, 134.
 Tabennesiotae eremitae, 706.
 Tabitha, 824.
 Tagata, 458, 694, 695, 697.
 Targalla vicus sive Targala, 814, 860.
 Tarracora, 69, 774.
 Tarsia, 763.
 Tarsus, 392, 707, 769, 869.
 Telanessus vicus prope Antiochiam, 176, 819.
 Teleda vicus, 810, 818.
 Ten'yni, 125.
 Tentyrorum civitas, 126, 127.
 Tetragylum, 885.
 Terenuthe, *alias* Therenuthum, 529, 545, 622, 651, 635, 877.

Thebais provincia, vel Thebaida, 41, 100, 114, 117, 352, 504, 529, 543, 546, 551, 577, 590, 590, 594, 599, 627, 632, 650, 675, 699, 706, 735, 749, 758, 759, 740, 750, 767, 774, 866, 870, 874, 887, 904, 910, 918. — Thebais superior, 48, 114, 125, 558, 757.
 Thebae, 13, 634.
 Thebesthae, 97.
 Thecae vicus, 555, 558.
 Thelaxomennus, 680.
 Theopolis, 872, 885, 887, 888, 890, 892, 897.
 Therenuthum, *alias* Terenuthe, 529, 662, 877, 896.
 Thessalia, 24.
 Thessalica, 724, 874, 889.
 Thorax oppidum, 925.
 Thracia, 819.
 Tiberis, 139, 348.
 Ticinum, 91.
 Tmuis, 71.
 Trapezuntum, 559.
 Treveri, 4.
 Tripolitana regio, 50.
 Trohen supra Babyloem, 622.
 Trullum, 106.
 Turoue, 139, 394.
 Turres, 865.
 Turrium monasterium, 864, 891.
 Tutelas, *alias* Cuthyas, 877.
 Tygris, 224, 225, 231.
 Tyrrhenum mare, 400.
 Tyrus, 102, 920.

V

Venetiae, 595.
 Verona, 33.

X

Xeropotamus, 916.

Z

Zeugma oppidum, 814.

INDEX CONCIONATORIUS IN VITAS PATRUM.

DOMINICA I ADVENTUS.

Adventus Christi fregit diaboli vires, 43. Adventus Christi in mundum daemones profitant, 65.

Judicandus qualis inventus fueris, 41. Judicio sistitur Petrus Telonearius, et actus ejus in statera appenduntur, 189. Judicium extremum, 259. Judicii extremi timor, 265. Judicia Dei et hominum differunt, 525. Judicii extremi vultus memoria, 585. Judicia Dei no scrutentur, sed tibi attende, 630. Ad Judicium pergunt cum impio imp. sancti, 870.

DOMINICA II ADVENTUS.

Christiani impietatis titulo exagitati, 24. Christianos se esse Asinos et Epictetos respondent tantum, 216. Christianus iustus ab astrologo denuntiat Josphat, 247. Christianum fieri filium rex cavet, 249, 250. Christianorum doctrina, 308, nota, 301.
 Constantia sancti Antonii, 58, 47. Exprobrat demonibus, 38. Constantis tenor vitae, et rigor sancti Antonii, 60. Constantia fidelium diabolum eludit, 115. Constantis est in tentationibus et tribulationibus, 586. Constantis sit murechus instar statue, 622. Constantia juvenum laboriosa, 631, 652.
 Filii etiam inculo pro parentibus solliciti, 220. Filiorum desiderium in rege India, 243. Filius prodigus, 267. Filium in flumine projecit pater obediens, 547.

Scandalum tollitur, 198. Scandalo occurrit veste ulla inter pinnas ardentes, 202. Scandalum infirmi tollitur, 604. Scandalum passivum vitat Alexandria, 711. Scandalum passivum fugit virgo eremus plenus, 916.

Tribulationem patiens cogitat: Ego et asinus unum sumus, 685. Tribulatio variis causis immittitur, 766.

DOMINICA III ADVENTUS.

Baptizator divus Hieronymus aditus, 3. Baptismus sancti Hieronymi Romae, 24. Baptismi et religiosae vitae similitudo, 68. Baptismi efficacia, 114. Baptizati mei et lac degustanti, 149, 141. Baptismus fulgure et columba firmatur, 155. Baptismi effectus, 266, 258. Sine baptismo spes bona esse nequit, 258. Baptismus praecedit Jejunium et oratio, 285. Baptizatus quid agendum, 287. Baptizatus quid praestare debeat, 362. Baptismi instar est religionis ingressus, 645. Non baptizatus divinitus agnoscitur, 905. Baptismus olim hebdomada sancta, 811. Baptismus etiam putativus morbum sanat, 915.

Concio sancti Antonii ad discipulos, 40. Concione effectus, 47. Concio sancti Pauli convertit sanctam Theclam, 72. Concio sancti Pachomii, 155. Allicit praemiis, poenis terret, *ibid.* Concio ad neophytos, 147. Concione suggerit columba sancto Basilio, 168. Concio de humilitate, 199. Concio efficax et

compungens plebem, 377. Conciones audire utile, 526.

DOMINICA IV ADVENTUS.

Carolum abstinens, 572. Caras tentationem vincit cadaveris fetor, 576. Carnium abstinentia violata castigatur, et caro lapidescit, 852.

Cilicium et juncus lectus sancti Antonii, 58. Cilicio indius sepelitur rex, 327. Cilicium secum fert Josphat, 331. Cilicium elegantius datori remittitur, 847.

Compunctio lacrymas ciet, 128. Compunctio non verba, 569. Compunctio Mariae Aegyptiacae, 576. Compunctio utilitas, 567. Compungere statim post culpam, 669. Compunctio mortem et salutem avertit meretrici, 677, 678. Compunctio ex contumelia patienter tolerata, 757.

Culpas et poenitentias alienas praestat Eulalius, 502, 503. Culpa etiam levis puniunt, 546.

Deliciae mundi excludunt delicias caeli, 124. Disciplinæ usus, 713.

Ereni laudes, 21. In eremum impellit exemplum Ehae et Baptistae, 103. Eorum vita fortior, *ibid.* Eremitarum protector Deus, 101. Eos adjvant angelus, *ibid.* Eremitica vita martyrio comparatur, 115.

Mortificationis tenax sanctus Antonius, 60. Mortificatio viri sancti, 856. Mortificatio carnis fuga est poenae infernalis, 855.

Peccatorum memoris ex animo contrito magis delet peccata quam corporalis officio, 375.

Penitentiae, vigiliae, jejunia sancti Antonii, 37, 48, 86. Penitentiae Simeonis Stylitae, inae totum corpus constringentis, 170. Penitentia sancti Marcelli, 230. Ei apparet Christus, *ibid.* Penitentiae necessitas, 267. Quomodo agenda, 288. Penitentia Mariae Aegyptiacae per quinquennium, 372. Penitentiae vis in conversione Pelagiae, 577. Penitentia dura quinquaginta annorum, falso accusatæ Marinae, 393, 394. Penitentes amplectitur Deus, 525. Penitens peccator post communionem clara facie apparet, *ibid.* Penitentia vera miraculo declaratur, 577. Penitentiam age cum penitente, *ibid.* Penitentia unde vim sumat, 578. Ad penitentem rudit columba, 579. Penitentia lapsi et desperantis, 581. Oratione ejus, *ibid.* Penitentiam acceptam ostendit lucerna divinitus accensa, 581. Penitentia dura et longa, 584. Penitentia voluntaria, 588. Penitentes recipiantur, *simile*, 594. Penitentiam parvam praescribit abbas, 600. Ad penitentes alios ne cogas, sed excita, 601. Penitentiae aequales non omnibus convenient, 603. Penitentiae efficacia, 605. Penitentium hodie, 612. Penitentia et confessio in divinum numerum penitentes refert, 648. Penitentiam duram agit sacrilegus qui cum sacra virgine peccarat, 654. Penitentia xlix annorum lapsum suum a fide eluit episcopus, 635. Penitentes recipit Deus, *simile*, 630. Penitentiae etiam propositum utile, 677. Penitens adolescens includit se sepulcro, 745. Et insultant daemones, *ibid.* Penitentes virginis oratio, 777. Penitentia virginitati praefertur, *ibid.*

Pusillanimitas nocet, 590. Solitudinem petit sanctus Antonius, 49. In eaque manet xx annis, 40. Solitudinem interiorum petit sanctus Antonius divinitus admonitus, 48. Solitudo Josephat xxxv annorum, 537. Solitaria vita sublimis et difficilis, et quare, 587.

Superbia sanat humilis sermo, 199. Superbia diaboli humilitate hominum corrumpit, *exemplum*, 622. Superbiam vincendi modus, 669. Superbia cogitationes quomodo fugiendae, 470. Superbia evertit monachum, 733. Illudius a demone, *ibid.* Superbiam curat solitudo, 742. Superbia etiam sanctuum evertit, 744.

Virtutes aliorum in se exprimit Antonius, 57. Virtus de necessitate facienda, 41. Virtutes discipulorum sancti Antonii, 47. Virtus vera latere non potest, 60. Virtutis magister timor Domini, 154. Virtutes sanctae Gallae viduae, 156. Virtus vera facit cognationem, non sanguis, 187. Virtutes sancti Posthumii, 235, 235. Virtutes variae quibus incumbat monachi, 256, 257. Virtutes sanctae Eugeniae, 245. Virtutes sunt scala caeli, 265. Virtus in potestate hominis, praesopposita divina gratia, 277. Virtutis habitus utilis, 284. Virtuti ex vitio calcar additur, 377. Virtutis cogitatio mane ineunda, 362. Virtutem unam acquirere singulis annis, 568. Virtus labore acquirenda, 587. Virtus publicata periclitatur, 594, *simile*, *ibid.* Virtus in opere, non in memoria vel libris est, 600. Virtutem perdit infirmitas, 675. Virtutes quaedam a casu, quaedam ab electione, 749. Virtus ex Dei placito, vitium ex permissione, 765. Virtutes Jacobi Nisibitae, 798.

Voluntates mundi cum simplicitate

digerantur, 290. Voluptates deprimentur hominem instar porci, 645.

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS.

Bona multi offerunt compatenti pauperibus, 192. Bona sua sanctus Actio jubet dari pauperibus, patri apparet, 223. Bona in celum per eleemosynam praerantur, 275. Bona sibi oblata recipit abbatissa, paupertatis amore, 353. Bona aliena distribuens quid incommodi sustineat, 583. Bona mundi non te retrahant a perfectionis cursu, 588. Bona dividuntur in tres partes, 652. Bona defectu misericordiae perirent, 711.

Centupli promissionem tentando experitur patriarcha, 182, 184. Centupla remuneratio eleemosynarum, 195.

Errores fratrum legit charitas, 635. Errorem alienum prudenter corrigit archiepiscopus, 636.

Incipiendum quotidie religiose, 525, 524, 716. Lucipiendum semper, 563, 611.

Martyrii cupiditas in sancto Antonio, 47, 48. Martyrium fidei et conscientiae, *ibid.* Martyres confirmat desiderio martyris sanctus Antonius, 47. Martyrum reliquiae in honore, 90. Martyrio aequatur vita eremitica, 115. Martyrii praestantia, 269. Reliquiae martyrum efficacissimae, *ibid.* Ad martyrium et virginitatem hortatur sancta Eugenia, 347. Martyrium quotidianum est devota servitus, 414. Martyrium trium monachorum, 583. Martyres multas suasiones effecit Apollonius, 757.

Murmurant fratres. Sedantur, 239. Increpantur, 240.

Officia aliorum supplet sanctus Pachomius, 122. Officia abjecta subit abbas, 548. Officia varia exercuit Christus: lectoris, diaconi, etc., 639. Officia villae exercet quae ex humilitate stultam se simulabat, 738.

Passionibus exagitatiss se coram Deo humiliat, 118. Passionum origo, 510. Quomodo superandae, 511, 665. Passiones non moriuntur, sed ligantur in sanctis, 517. Passiones pravae extirpandae, 564. Passiones animae alligantur, non extinguuntur, 597. Passionibus non ducitur Deo intentus, 609. A passionibus corporalibus animam avoca, 680. Passioibus dominans daemones effugare potest, 7. 9.

Peccata parva ne contemnantur, 288. Pecunia Ecclesiae male parta mista perit, 183. Pecuniae amor Troilum torquet, 193. Pecuniam non reservet monachus, 512. Pecuniae contemptus insignis, 581.

Porcos pascit monachus, 626.

Proficit in spiritu sanctus Antonius considerando exitum animalium, 55. Ut proficiat religiosus, cogit se primum inchoare, 59. Profectum quae impediunt, 152. Profectui tuo invigila, 155. Profectus virtutum, virtutis paratur exercitio, 603.

Servit fratribus sanctus Pachomius, 121. Servit Zacharias ut faciat eleemosynam, 180. Servum servorum se vocat patriarcha, 181. Servit omnibus eremita, 867. Servit archiepiscopus architecta, 871.

Silentium monachorum, 100. Silentii violationem absens cognoscit sanctus Pachomius, 154. Silentii custodia, 528. Silentii clavis, 610. Silentium unius anni, 617. Silentium virginis xvi annis, 762.

Vitae incertitudo otium fugat, 41. Vita bona plus curanda quam miracula, 41. Vitae sanctae suavitas, 275. Vita in presentia, 282. Vitam sublimem

agens columnae similis, 572. Vita mutatio insignis nobilis est divitis Romani, 604. De vita statim eligendo deliberatio, 616, 647. Vita perversus et eloquens est daemones imitator, 766.

Voluntatem propriam abdicare docentur novitii, 543. Voluntates nostrae daemones facit sunt, 602, 605. Voluntatem seniorum sequere, 608. Voluntas propria tristitiam parit seni, 615. Voluntatem propriam abnegantium praemia, 620. Voluntas propria tribulationem parit, 675.

Vota monastica peccata abolent, 68. Voti memoria carnis illecebras pellit, 114. Votum conditionatum sancti Pachonii, 114. Votum transgrediens castitatis a daemone vexatur, 127. Votum violans puniunt, 177. Voti violatio castigatur, 852. Christo se devoret Euphrasia septennis, 355.

DOMINICA I POST EPIPHANIAM.

Custodi tempus, ut juvenis ab alio pro te tentato orante, 496.

Daemone praesente Pachomio obmutescit, 114.

Monachorum princeps Joannes Baptista, 21. Monachus Romanus invenitur, 52. Monasticae disciplinae studium, 52. Monachus unde dicitur, *ibid.* Monachismi hostes apostatae, *ibid.* Monachismi laudes, 35. Monasteria extruit sanctus Antonius, 40, 64. Monachus et virgines praecipua odii diabolus, 42. Monasteriorum laudes, 47. Monachus ejicit judex, 47. Monasteriorum commoda, 100. Monasticae vitae origo fuit passiones sanctorum haultandi desiderium, 115. Monasterium divinitus jubetur extruere sanctus Pachomius, 116. Monachus cur magnam deferret honorem patriarcha, 191, 192. Monachus verus quis sit, 192. Monachorum duos ordines alit patriarcha, 201. Monachorum quinquaginta millium Pater sanctus Posthumus, 235. Monachi quibus virtutibus incumbant, 156, 257. Monachi sunt Indi senatores, 243, 244. Monasticae vitae praestantia, jejunia, vigiliae, orationes, raptus voluntariae, et vitae innocentia, 269, 271. Monasterium mulierum centum triginta cellarum, 552. E monasterio infantula septennis exire non vult, et a matre abbatissa offertur, 353. Monachus sit pater Euphrosinae, 363. Monachorum quies praerequanda, 496. Monacho quatuor observanda, 529. Monachus verus sit instar stultus, 550. Monachi vera vita, qualis, 565. Monachi quidam damnati, laici salvati, 568. Monachi lapsus diabolum latellit, 580. Monachi mundo illudunt, secularibus nuntiandis, 656. Monachus designatur infans vix dum natus, 759. Monachorum quinque millia in monasterio Aegypti, 857.

Mores suos corrigit divus Hieronymus, 4.

Obedientia perfectionem adducit, 122. Obedientia virtutum eminentissima, 146. Obedientia sancti Simeonis, 177. Obedientia exacta, 256. Obedientia monachorum, 270. Obedientia caeca Euphrasia, 355. Obedientia Pauli Simplicis varie exercetur, 483. Obedientia Ieremam adducit, 502. Obedientiam ordo alius praecellit, 520. Obedientiam facile imperat humilis imperans, *ibid.* Obedientia Marci litera imperfecta relicta, 521, 618. Obedientia periculo eripit, 521. Potior est abstinentia, *ibid.* Obedientia fere comes humilitatis, abstinentia saepe superbiae, *ibid.* Latrones convertit, 523. Obedientia prima virtus monachorum, 558. Obedientia leo anachoreta, 440, 559. Obedientiam

mere: *ibilis magna miracula*, 511. Obedientie promptitudo, 515. Obedientie fructus propheta, 516. Aridum lignum irrigatur, *ibid.* Obedientia superat paternum affectum, 517. Obedientia morti praefertur, 551. Obedientia victoriam refert resignato, 584. Obedientiam exarant exigunt seniores, 590. Obedientia exacta, 617. Lignum aridum obedientia viret, *ibid.* Lignum securus *add. est obediens, ibid.* Obedientia praecellente, 618. Obediens proprio nil non parci, *ibid.* Obedientia car praefertur continentiae, *ibid.* Obedientia praecipue in votibus quaerenda, 619. Obediens a periculo liberatur, *ibid.* Obedit frater fratri in arduis, *ibid.* Mortuum suscitatur, *ibid.* Ex obedientia patrum illi in furnum jectat, et rorescit furvus, 620. Obedientiae aureola, *ibid.* Obedientia prompta, 625. Obediens prompte cani similis, 627. Obediens latroni eum convertit, 635. Obedientiae necessitas, 730. Fructus, ejectio demonum, 731.

Obmutescit demon Pachomio praesente, 114.

Obsessus a demone liberatur, 52. Parentes cur honorandi, 215. Parentum in filios affectus p. tene, 217, 218, 220. Parentum curam gerit in caelo filii, 220. Parentes sine aspectum fugiunt Pamen et Nuph, 525. Parentum et amicorum litteras non lectas exurit monachus, 550. Parentum abnegatio, 570. Parentibus et amicis nihil tribue cum saeculo renuntias, 593. Parentibus ne det in monachos munera, quia non p. osunt, 616. Parentem suam clausis oculis aspicit Marcus, 618. Parentum diversa conditio, 616. Parentibus et amicis quomodo succurres sine animae naufragio, 712.

Peregrinatio divi Hieronymi, 4. Peregrinationes a I. quid utilis, 61. Peregrinatio Ierosolymitana celebris, 161. Peregrinatio ad sepulcra sanctorum martyrum, 180. Peregrinatio ad templum sancti Cyri, 192. Peregrinatio spiritalis, 626.

Professio monastica aholet peccata, 64. Professio non prodest negligenti, 126.

Propositi sanctus Antonius aequabiliter tenax, 60. Proposita bona inaeque statu, 665. Propositi firmitas retinenda, 719.

Prophetarius puniunt, 535. Proprietas vitanda, 516. Proprietarium affligunt canes et aves, 581. Mortuus saeculo non expectat testamenta, 582. Proprietatis amor affligit monachum, 581.

Recta anima quanam sit, 41.

Regulam ab angelo accipit sanctus Pachomius, 116, 120. Regulam ab angelo accipit sanctus Posthumus, 236. Regulae imbecillioribus accommodandae, 737.

Religiosae vitae praestantia, 15, 279. Religiosus quam sirenus diabolo repugnat, 46. Religio peccata praeterita abluat, 52. Religiosus vagnus languescit, ut pisces extra aquam, 58. Religiosus cogitet se primum inchoare, 59. Religiosus status in utroque sexu excellens, 66. Religiosa conversio baptismo similis, 68. Religiosorum victus vestitus, habitatio, etc. Ab angelo praescribuntur, 120. Religiosae vitae exercitatio, angelicae vitae imitatio, 212, 245, 245. Religiosi mortis praecoens, 251. Religionis laesae varia genera, 255. Religiosae vitae sublimitas unde colligatur, 580. Religiosum quid officia, 601. Religiosae vitae securitas praesaeulari, 641. Angelos imitantur religiosi, *ibid.* Religioso velut in exsilio vivendum,

618. Religiosae vitae praestantiam miratur imperator, 627. Religiosis ingressus baptisunt instar, 645. Religiosis labores sunt quasi martyrium, 652. Religiosae vitae occasio Paulo Simplici est uxor ejus adultera, 750. Religiosae vitae votum periculo eximit Maurorum, 867.

Renovare et resurgere a peccatis, 576, 576.

Renuntiatio saeculi baptismo similis, 69. Renuntiandum perfecto saeculo, 511, 585.

Resignatio in obedientia victoriam parit, 534.

DOMINICA II POST EPIPHANIAM.

Abdicationem rerum suadet sanctum Evangelium, 276.

Abnegatio nobilitatis monachi spectas ferentis, 574. Abnegatio vera quaenam, 625.

Cellula super columnam, 176. Cellulae Baradati angustiae, 854.

Classes xxv monachorum secundum litteras alphabeti Graeci, 142.

Clausura monasterii sancti Isidori, 759. Clausura exacta, *ibid.*

Concordiam facit iratus princeps, 199. Concordia et pietas maximi estimata, 515. Concordia praefertur austerae vitae, 657.

Convivas habent Aegyptii mortuos, 75.

Ferventem spiritu fugit demon, 551. Fervor primae religionis conservandus, 596. Fervor spiritus utilis, simile, 682.

Matrimonium iniquum perficitur, 157. Matrimonium virginate, 158, 632, 715, 779, 834. Matrimonii usu sibi interdicitur conjuges, 351.

Mulieris specie apparet diabolus, 119, 135, 350, 575. Mulierem solus videre renuit Nonnus episcopus, 378. Mulierum conversatio, etiam sanguine junctarum, periculosa, 456. Mulierum aspectum fugit Arsenius, 511, 564. A memoria etiam mulieris timet, *ibid.* Cum muliere conversari periculosum, 651, 659, 660. Mulierum fuga omnibus necessaria, 602, 695. Mulieres fugit Elias metu lapsus, 735. Mulierem per quadraginta annos videre non est passus abbas Joannes, 739, 741. Mulieris specto de ipitur monachus, 712. Mulieres ob periculum baptizare renuit monachus, 864.

Novitii per triennium, 120. Novitii dissoluti dimissionem differt sanctus Pachomius utiliter, 128. Novitii debent ad infantiam reverti, 545. Novitiorum probatio, 515. Vestes eorum sequestrantur, *ibid.* Novitius monachus exhortatione juvatur, 518. Cur prohibetur ante ingressum, *ibid.* Novitius fervorem primum conservet, 596. Novitii praecipue sint obediens, 611. Novitii quandoque semum in virtutibus duces, 652. Patientem novitium solatur angelus, *ibid.* Novitii visitandi, 634. Novitiatu fervorem conserva, 683. Novitius obsunt colloquia saecularia, 910.

Nuptiae septem diebus a quibusdam celebrantur, 150. Nuptias fugit sanctus Macarius, 228. Nuptiae filii regis, 262.

Perseverandum in bono, 41. Persevera constanter in captis, 589, simile, *ibid.* Persevera in cella, 612.

Sterilitas sanatur, 831. Sierilitas et pesis praedicatur, 852.

DOMINICA III POST EPIPHANIAM.

Adorationes plurimas quotidie Deo offert Simeon, 853.

Divinum consideratio qualis esse debet, 188.

Inferni timore juratur sanctus Hieronymus, 6.

Inferni pernae denuntiantur Origenem legentibus equis addarentibus, 132. Inferni poenarum magnitudo, 528. Inferni consideratio utilis, 565. Inferni memoria tentatos roborat, 596. Inferni metus revocat a lapsu, 651. In inferno Christiani gravius cruciantur quam ethnici, 657. Inferni consideratione meretricem sororem convertit frater, 677. Conversa meretrix, 678. Inferni memoria utilis, 685. Infernum evadit mortificatio carnis, 853.

Sacerdotes aurei ligneis calibibus utebantur, 97. Sacerdotio snos initiari cur non poterat sanctus Pachomius, 122. Sacerdos malus non cohaminat sacramenta, simile, 595. Sacerdos arae assidet sexaginta annis, 765. Sacerdotium inter monachos honorandus, 719. Sacerdotii onus gravissimum, 853.

DOMINICA IV POST EPIPHANIAM.

Adictio sancti angelos contristat, 171. A. icetus post mortem paradiso fruitor, deliciosus cruciatur, 617. Adictos laetificat Simeon, 850.

Fiducia in Deum Joannis Eleemosuarii, 182. Fiducia in Deum merces, 185. Fiduciam habe in Deo, non in pecunia, 534. Fidere non tibi, 596, 742. Fidendum Deo, 619.

DOMINICA V POST EPIPHANIAM.

Negligens religiosus visione monentur, 552, 567. Negligentiae pericula, simile, 611.

Otium vitae divus Hieronymus libris describens, 4. Otium iugat vitae in certitudo, 41.

Otiosus a multis demonibus pulsatur, 551. Otii pericula, 519.

Zelus animarum, 122. Zelus persecutione crescit, 147. Zelus sentis, fornicationem impolentis, 197. Zelus sanctorum Cypriani et Coraelii orto seditio eo quod Cyprianus Carthagine evorteret, et Coraelius Romanam, 347. Zelus falsus apostasiam causat, 542. Zelus animarum suadet angelus, 648. Zelo personam mercatoris induit monachus, ut alios lucrificat, 854. Zelo sanctus Joannes Baptista orat pro reductione errantium, 842. Zelus contra haereticos laudatus, 906.

DOMINICA VI POST EPIPHANIAM.

Exemplo Malchi sanctus Hieronymus ad perfectionem incitur, 5. Exempla piorum sequitur Antonius, 54. Exemplo Eliae se extimulat sanctus Antonius, 38. Exempla vis, 117, 121, 242. Exempla necessitas, 119. Exemplum conversae meretricis sequitur aliae, 202. Exempla peccatum non s. quenda, simile, 589. Exemplo praesae antequam doceas, 592.

Fides et crucis signum rotas in expugnabilis, 59. Fidem roborat sancti Antonii praedicatio, 55. Fides miraculis armata, *ibid.*, et 56. Fides et traditio custodienda, 59. Fides viva maleficia curat; item vita sincera, 66. Fidem suis commendat sanctus Antonius et traditiones, 72. Fidem negat Proterii famulus, 158. Fidem exponit sanctus Barlaamus sancto Iosaphat, 251. Fides anima, *ibid.*, et 290. Fidei lumen suscipitur a filio regis, 257. Fides Christi hauritur ex Evangelio, 259. Fides declaratio, et filii mysteria non scrutanda, 288. Fidem disit sancta Eugenia ex Epistolis sancti Pauli, 343. Fidem ignis probat, 871. Fides prava similis columbae fuliginosa, 895. Fidem suadet viro mulier, ut Deo Christum vero sequeret, 919.

tationes altioris novit Joannes, et curat, 740.

Vitæ instituta variis, 831.

DOMINICA II QUADRAGESIMÆ.

Beatitudo villi prelio comparatur, 40. Beatitudinem dat patientia, 102. Beatitudinis spe matrem solatur sanctus Simeon, 172. Beatitudinis admiratio, 205. Beatitudinis descriptio, 220, 225. Beatitudo in quo consistat, 228. Beatitudinis prælium, oratio, 238. Beatitudinis media tria, 562.

Gloriam Domini videt sanctus Pachomius oculis corporeis, 153. Gloriosus cælum intrat sanctus Simeon, 177. Gloria et splendor sanctæ Eugenie, 548. Gloriæ celestis species, 530. Gloria ab homine instabilis, 593; fugienda, 594. Qui gloriarum, non protegitur a Deo, 628. Ut gloriam fugiat senex stultitiam simulat, 670. Gloria Chrysostomi visum declarata, 901.

Visione cælesti recreatur sanctus Antonius, 39. In visionibus quid inquirendum, 47. Visio sancti Antonii de anima, um post exitum statuta, 52. Ejusdem de Ecclesiæ afflictione ab Ariano, 57. Eiusdem de hæresi Ariana, 71. Visio abbatis de sancto Simeone, 71. Visio facit elemosynorem, 191. Visione Dei carere poena damnatorum gravissima, 260. Visio Arsenii de tribus hominum generibus et operibus, 506, 635. Visio sancti Ephræm, 636.

DOMINICA III QUADRAGESIMÆ.

Confessione curatur turpi cogitatione laborans, 216. Confessio potens telum contra demonem, 533. Confessio captivam animam liberat, 569. Confessio et penitentia in divinum numerum penitentes refert, 648.

Confessores fidei sanctus Antonius honorat muneribus, 59.

Labi cur permissus Petrus, 263. Lapsus Nulini et Melaniz in heresim, 43, 432. Lapsus semper surgat, 516. Lapsus hominum lætatur diabolus, 536. Lapsus monachi exultat dæmon, 576, 580. Lapsus erigit caritas, 577. Lapsus difficile corrigitur, 590. Lapsus paulatim gravior, 741.

Mutus sit sacrificio aduler et annis, 175. Mutus, surdus, aridus sanatur, 214. Mutus est extra psalmodiam Monachus, 905.

DOMINICA IV QUADRAGESIMÆ.

Benedictionem petit demisso capite sanctus Antonius, 55. Benedictio oleo sanatur demoniaca, 137. Benedictio panem aversatur dæmon, 128. Benedictionis sacerdotalis magnum beneficium censet Simeon, 831.

Divitiis quomodo elemosyna extorquenda, 189.

Hæreditas opulenta pauperibus datur, 145. Hæreditatis aviditas perdit monachum, 588. Hæreditas cum mercede pauperibus datur, 602.

Hospites suscipit sanctus Antonius, 48. Hospitalitas conversionem causat, 114. Hospitis arrogantia, 115. Hospitalitas laudata, 140. Hospitale prima instituit Fabiola, 598. Hospitalitas iustis; atque ingrati hospites docentur, 495. Hospites quomodo suscipiendi, 508. Hospitalibus famulantur Novitii, 815. Hospitalitas imperfectum scandalizet, 604. Hospitalitas nulli sit scandalosa, 677. Hospitalitas alicui sit, simile, 614. Jejunium solvit, *ibid.* In hospite suscipitur Christus, 615. Hospitalitas commendatur arbore divinitus inclinata, 618. Hospitalis domus multiflorum, 112. Hospes excipitur etiam per

triennium manere velit, 715. Hospitalitatis contentio, 716. Hospites quomodo admittendi, 736. Hospitalitas egregia, 759. Hospitalitas monachorum, 758, 759. Hospitalitati exercenda tres panes divinitus suppeditantur, 770. Hospites excipit Melania xxxvii annis, 775. Hospitalitatis merces, pueri a morte preservatio, 803. Hospitium cura viris mansuetis commendatur, 823. Hospitalitatis merces, frumentum et oleum indelicentis, 832. Hospitalitatis sectator divinitus relictur, 865. Hospitalitas Theodoti patriarchæ, 870. Hospitalitas Joannis monachi etiam in bestiis, 918.

Liberalitas divi Hieronymi, 3. Liberalitas sancti Antonii, 56. Liberalitatis certamen, 180. Liberalitas monachi cellas suas aliis dantis, 550.

Officia et pia opera Petri telonearii qui se vendi curarat, 190.

Palatium struitur in ordo per elemosynam hic datam, 194.

Providentiæ Dei confide, 584. Providentiæ Dei circa elemosynam, 184. Providentiæ a Ptolemeo monacho negatur, dæmone suggerente, 736.

Vana gloria privat mercede, 270.

Vana gloriæ remedium, 335. Vanam gloriam non fugientes vapulant, 539.

Vana gloria laborans a dæmone corripitur, 542. Ob vanam gloriam opus bonum ne derelinquas, 615. Vanæ gloriæ conflictus cum humilitate, 619.

Vanæ gloriæ restituit viriliter, 721.

Vendi se jubet Petrus telonearius et pretium dari pauperibus, 190. Vendit se ad elemosynas dandas sanctus Serapion, 191. Mimos Græcos, quibus venditus erat, convertit, *ibid.*, 761, 762.

DOMINICA DE PASSIONE.

Calumniæ affligunt sanctum Hieronymum, 7. Calumniæ patitur bene agens, 197. Calumniatorum chartas exurebat Constantinus, *ibid.* Calumniæ patienter fert monachus, 515. Quæ struxit calumniæ cruciatur, *ibid.* Calumniæ sustentem liberat resuscitatus, 630. Calumniæ mortem affert eam sustentem et inorenti, 757. Calumniæ passus expectet Dei iudicium, 779.

Fugiente femine, 98. Fugam in persecutione cur depressant pii, 249.

Fuga, tace, quiesce, 528. Fuga hominum utilis, 564, 595, 632.

Impiorum miseria, 502.

Injurie remittende, 350. Injuriarum tolerantia frangit vires dæmonis, 498. Injuriam omnem peccato tuo imputa, 513. Beneficia eam remunerare, *ibid.* Injuriarum permissio porta cæli, *ibid.*, 659. Injuria et laus non nutent monachum, 530. Injuria perfectionem monachi probat, 592. Injuriam et opprobria patienter pæfer, 596, 597.

Injuriæ et verbera sustinet innoxius, 623, 624. Injuriarum patientia ostendit verum monachum, 631. Injuriaribus quidam dat mercedem, 639. Injuriis lacessitur adolescens Athenas intrans, et vexatur ab omnibus, 663. Injuriis ne movearis, *simile de statua*, 685. Injuriæ virtutis occasio sunt, 668. Ad injuriam sis insensibilis ut lapis, *ibid.* Injuriæ ab eo quem curarat, et opprobria fert Eulogius, 675, 674. Injuriarum et iræ memor diabolus, 910.

Peccata obijciunt sancto Antonio dæmones, 52. Peccati origo unde, 65.

Peccata dimittuntur interventu sancti Ouphrii, 105, 105. Peccata et charta deleuntur, 159, 100. Peccata omnia appenduntur in statera iudicii, 183. Peccata cleri legit Constantinus, 197. Peccata etiam publica iudicare non,

202. Peccata vides, positionem non vides; itaque alium ne iudica, 202. Peccatum deletur quod vercondia celabat, 204. Peccatum a Macario perpetratum fugat leones familiares, 250. In peccatum lapsus periculosus, 268. Peccati prelini in media civitate exurit Thais, 374. Peccatrix Mariæ Egyptiæcæ vita per annos septemdecim, 586, 592. Peccator peccatorum auget sarcinam, 506. Peccata tua magna pensa quam aliena, 520. Peccata eorum levia in sanctis hic puniuntur, 585. Peccata morbis reconduntur, 586. Peccata aliena ne iudica, 594. Ea tege, 595. Tu dæbe, *ibid.* Peccator animandus et penitens recipiens, 594. Peccata aliena minue, propria aggrava, 600. Peccata quomodo intrant animam, 612. Peccantium cæcitas, *ibid.* Peccati odium necessarium, 615. Peccatorem te tanto magis agnosces, quanto magis Deo appropriaveris, 621. Peccati perseverantia nociva, 635. Peccator angelum contrariat, 639. Peccatorem fornicarium compungit sacra lectio, 640. Peccata omnia superat misericordia Dei, 648, 676, 677. Peccati fetorem horret angeli, 657. Peccata sua vides non videt proximi, 658. Peccata injuriarum casus, 668. Peccati proprii consideratio utilis, 671. Peccatoris stultitia, quæ aggravitans, 691. Peccata unde oriuntur, 682. Peccatum occasio conversiois, 718. Peccati conscius sacrificium cancro corripitur, sanatur, 724. Peccatum alienum porta, 890. Convertitur fornicator eo facto, *ibid.* Peccata aliena divinitus novit Styhla, 901. Peccata remissa latroni penitenti nuntiat angelus, 901.

Vitia in aliis corrigi sanctus Antonius, 58. Vitiorum curationem omnibus suadet, *ibid.* Vitium virtuti calcar addit, 377. Vitia paulatim extirpanda, 530.

DOMINICA PALMARUM.

Pauperum pater Florentius 10 Pa-

pero Elix eguit, rex dives, 26. Pauperibus distribuuntur quæ supersunt et labore manuum, 117. Pauperibus distribuitur opulenta hæreditas, 145. Pauperibus cibum erogat sanctus Stylites, 171. Pauperi datur aurea cruciata, 180. Pauperes dominos suos vocat sanctus Joannes elemosynarius, 181. Plusquam vnum alit quotidie, *ibid.* Pauperem sua veste induit, 182. In paupere Christum recognoscit, 183. Pauperes visitat, 193. Pauper moritur qui plurima pauperibus dedit, 205. Pauper benigne a pio principe suscipitur, 220. Qui consilio ipsum principem iuvat, 249. Pauperes ferant in oculum tass divitias, 276. Pauperibus vestes distribuunt Josephat, 331. Pauperibus omnia sua dat Pelagia, 379. Paupertas voluntaria, animæ requies, 526. Paupertas ne defrauda, 533. Paupertas Arsenii, 582. Paupertas incendit animas, 585. Ea est thesaurus monachi, *ibid.* Paupertatis amor recusat elemosynas, 583. Pauperum curator Deus, *ibid.*, 581. Paupertatem suam solatur pauper intuitu altissimi miserie, 594. Paupertatis tolerantia cælum promeretur, 667. Pauperes et agroti gemis sunt summi prelii, 717. Pauperum et orphanorum cura, 799. Pauper fingens se mortuum, vere moritur, *ibid.* A Jacobo monacho suscitatur, *ibid.* Pauperum auctor, 833.

DOMINICA PASCHÆ.

Pietatis exercitia, et visitationes sanctorum reliquiarum, 4. Pietatis exercitia in monasterio virginum, 538.

Resurrectionem quemodo Egypti adumbreat, 73. Resurrectio quid sit, 259. Dei iustitia sine ea constare nequit, *ibid.* Resurgendum primitus qua ratione Christus, 261. Resurgendum semper a lapsu, 609.

DOMINICA IN ALBIS.

Consortia nociva fuge, 602. Bona sectare, *ibid.* Consortia bonorum utilia, 605.

Pax datur Christianis, 515. Pacificas semper Agation, 511. Pacem quæ conciliat, 565. Pax cum proximo via salutis, 602. Pax præfertur viæ sustinere, 657. Pacis oculus fratri daturus, cum a mortuis excitat, 565.

DOMINICA II POST PASCHA.

Amor Dei omnibus præponitur, 124. Amor a diabolo excutatur, 156. Amor fraternus penitentiam suadet pro alio, et veniam impetrat, 435. Amor Dei dat constantiam et sufferentiam, *simile*, 669.

Animum pro amico quando quis ponat, 530. Animum ponere pro fratre quid sit, 577. Animum pro proximo ponit patiens, 635.

Pastor optimus sanctus Simeon Stylita, 170. Pastor bonus, 267.

DOMINICA III POST PASCHA.

Mundus orlo comparatus parvus est, 40. Mundum cur fugiebant monachi, 270. Fallacia ejus, 271. Inconstantia, *ibid.* Mundi amatorum stultitia palchre declaratur, 272, 271. Mundi vanitas, 279, 351. Mundo addicti in mortuis habentur, 282. Mundi blandimenta fallacia, 317. Mundum fugere utile, 363. Mundum perfecte contemere, 583. In mundo rigor et custodia sui necessaria, 600. Mundi verus contemptus in nobili divite, 604. Mundo illudunt monachi, secularibus mundus, 656, 721. Mundum abnegare mercator, 757. Mundo mortuus quis, 762. Mundum fugiens virgo in eremum fugit, 916.

Tristitia bona; mala, 605.

DOMINICA IV POST PASCHA.

Contemptus diabolus evanescit, 46, 732. Contemptus etiam minimi mandati periculosus, 134. Contemptum mundi quæ suadeant, 212. Contemptum mundi unde oriatur, 245. Contemptum sui amat senex, 361. Contemptus Macarius verba edificationis dicti, laudatus tacet, 669.

Iustitia Dei sine resurrectione constare non potest, 259.

Patientia fundat Ecclesiam, 96. Patientia beatitudinem tribuit, 102. Patientiam exercet sanctus Pachomius super spinas incedens, 116. Patientia et charitas gentiles convertit, 146. Patienter Deus nos expectat, 200. Patientia et humilitas Codicem ablatum restituit, 505. Patientiam assuesce minoram perferendo, 514. Patientia erga infirmum, 525. Patientis labor virginem florere facit, 542. Patientia frangit tentationis brillum, 587. Patientia etiam solitario necessaria, 589. Eludit tentationem, 590. Patientia eicitur demon ab obsessis, 622. Patientiam et silentium quomodo discas, 624. Patientia humilis solvit virtutem inimici, 650. Patientia et prudens dissimulatio, *ibid.* Patientia erantur animæ, 651. Patientiam auget minorum toleratio, 651. Patientia senis admiranda, 651, 652. Patientiam solatur angelus, *ibid.* Patienter furtum ferens salvatur, 652. Patienter gradus, 689, 688.

DOMINICA V POST PASCHA.

Ecstasis Sisci orantis, 614. Ecstasis Silvanii, 614.

Nominis celebratorem asserit sancto Antonio constans victoria tentationum, 59. Nominum in libro vitæ conscriptio, testimonium est virtutis, 45. Nomen sancti Antonii ubique celebre quia mundum contempsit, 60. Nomen Manichæi node desumptum, 69. Nomen conciliat virginitas, 72. Nomen sancti Simeonis cervam sistit, 173. Nomen imperatoris olim militi inscribatur, 238.

Oratio perfectionem vitam impetrat, 10. Oratio ne superat Antonius tentationes, 37, 38. Orare se fingit diabolus, 42. Oratio fugat catervas demonum, 49. Oratio fontem impetrat, *ibid.* Oratio absentia revelat, 51. Oratio virginem curat, *ibid.* Oratio revelat abscondita, 52. Oratio non imperando sanant sancti, 57. Oratio cum labore manuum, 66. Oratione sanant sancti, Christus imperio, 71. Orationes sanctorum juvant orationes fidelium, 92. Orationis matutina hora, 103. Orationes triginta sex in monasterio sancti Pachomii ab angelo præscriptæ, 120. Orat pro dyscolis monachis sanctus Pachomius, 126. Oratio perseverans etiam in læso a serpente, 156. Orationis vis contra demonem, 119. Oratio pulchra sancti Simeonis, 172. Orationibus vivens juvatur quæ pro ipso quasi mortuo fiebant, 192. Oratio non exauditur semper eo modo quo vis, 193. Orationi vacat assidue qui Matrem Dei curatorem elegit, 196. Oratio pro meretricibus eas a libidine revocat, 198. Orationi vacans sit ditior, 202. Oratio ante martyrium, 218. Oratio sancti Posthumii, 233, 234, 233. Oratio futuræ beatitudinis præludium, 238. Eam turbat ira, 289. Oratio Barlaam pro Iosaphat, 292. Oratio Iosaphat ad Deum, 300. Oratio morientis Barlaam, 350. Oratione et psalmis monetur sancta Eugenia, 341. Oratio sanctæ Eugeniæ prosternit templum Dianæ, 348. Oratio et elemosinæ prolem impetrant, 363. Orat elevata in ære sancta Maria Ægyptiaca, 385. Orantes vexat demon, 508. Oratio tentationes superat, 351. Orare quomodo semper possis, *ibid.* Orationes crebræ, breves, longioribus præferuntur, 544. Tertix, Sextæ, Nonæ, horarum, mysteria, *ibid.* Oratio insignis vere penitentis cum lacrymis, 581. Orationi opus conjunge, 584. Ad orationem etiam diabolus excitat, 606. Orationis perseverantia, 613. Orare maximus est labor; semper orandum; orat Besarion xiv diebus, *ibid.* Eam impedire conatur diabolus, *ibid.* Orationis fervor, 615. Ignitum efficit, *ibid.* Orandi modus, 811. Anima purgata orandum, *ibid.* Oratio pluviam impetrat, 614. Colloquens quidam sæpius orat, *ibid.* Oratio superioris avertit a subdito periculum, 619. Oratio phantasma explorat, 637. Oratio sistit solem, 649. Oratio sistit diabolum, 650. Orationis perseverantia efficax, 651. Oratione aqua e puteo ascendit, *ibid.* Oratio de nocte, 652. Ignis ex ore orantium, *ibid.* Orationi consentiat actus, 657. Oratione pellenda cogitatio mala, 660. Oratio phantasma pellit, 721. Orationes plurimæ monachorum, 727. Septingentas fudit virgo uno die, *ibid.* Orat perseveranter Paulus Simplex, 730. Media nocte, 731. Oratio absque vita honesta cui similis, 766. Oratio iniuste accusat, 778. Exauditur, *ibid.* Oratio bellum avertit, 800. Orat remotus ab aliis Ebas, 801. Orationis ritus, *ibid.*, et 802. Fontem producit oratio, *ibid.* Orationis insignis, 817. Oratio ne facile interit, 815, 844. Oratio peree-

verans in seatis, 853. Oratio mortuum levat, 874. Oratio liberat a periculo, 909.

Psalmus dæmonem fugat, 119. Psalmos et Evangelia suis commendat sanctus Pachomius, 121. Psallit diabolus, 149. Psallendi mos ab angelo præscriptus, 543. Psalmorum Davidis fructus, 801. Psallit semper monachus die ac nocte, 893. Psalmorum meditationem horret dæmon, 908, 910.

DOMINICA INFRA OCTAVAM ASCENSIONIS.

Cognitio Dei operatione approbatur, 58. Cognitio Dei ex rebus creatis, 281. Cognitio sui quiete et solitudine generatur, 565. Cognoscit absentia sanctus Antonius, 51.

Persecutionem Arrianorum contra Ecclesiam prævidet sanctus Antonius, 57. Persecutione tyrannorum crevit Ecclesia, 113. Persequitur monachus rex Iudæ, 244.

DOMINICA PENTECOSTES.

Animæ naturalis puritas fons virtutum, 41. Anima recta quæ sit, *ibid.* Custodiam omnem adhibe animæ, *ibid.* Anima tranquillitas præsens maiestatis iudicium, 45. Animæ cura adhibenda, 47. Animarum post exitum statum videt sanctus Antonius, 52. Anima Ammonis in cœlum videt vehi sanctus Antonius, 51. Animam exeuntem e corpore quinam ad se trahere conatur, 68. Anima Ouphri angelorum contentu in cœlum defertur, 103. Animarum dignitas, 104. Animæ ad membra et corpus colloquium, 134. Animæ an prosit corporis in templo sepultura, 145. An obicit malis, *ibid.* Animæ defunctorum suffragis juvat sanctus Joannes Eleemosynarius, 192. Animæ egredienti de corpore dæmones occurrunt, sua in ea opera quærentes, 200. Animam Joannis ad cœlum ducit eleemosyna, 205. Animam patris juvat oratione Iosaphat, et jejuniu, 327. Animæ pulchritudo, 377. Animam peregrini deducunt Michael et Gabriel, 656. Animæ et meretricis apologus, 659. Animas iustorum et damoatorum videt Antonius, 675. Animam quæ maculeat, 681. Animarum mille lucrum, 714. Animas iustas et damnatas videt sanctus Antonius, 729. Anima non facile capitur nisi sensuum aperiat portas, 790. Animarum cura in communi periculo etiam eremitas spectat, 804.

Columba in humero sancti Basilii concionantis, 168. Columba super caput sancti Gregorii, 169. Columba accipitrem fugiens, 275. Columba, anima religiosa, 589. Columbae specie adumbratur Pelagia, 377. Columbae speciem apparet sanctus Spiritus, 379.

Spirituum discretio a Deo petenda, 42, 45. Spirituum bonorum a malis discretio, 45. Spiritus sanctus ignis specie sacrificium circumdat, 159. Spiritus sanctus quos luxat, 579. Quomodo redeat, 581. Spiritus sanctus quos deserat, 671. Spiritus sanctum quid accersat, 645. Spiritus sancti pretiosum vas Olympias, 780. Spiritus sanctus adest misse tempore, 807, 872, 997.

DOMINICA I POST PENTECOSTEN.

Elemosynam ut faciat, servit Zacharias, 180. Elemosynam facis non ex tuo, 182. Elemosyna præcipitur dari potentibus, etiam ornatis aureo, *ibid.* Elemosyna oliva coronata apparet, 182. Elemosyna insignis datur nauclero, 183. Elemosynas defraudantes divinitus agniti, 184. Elemo-

syna multiplicat bona, *ibid.* Eleemosynarum thesaurus auferitur; redditor, 181. Eleemosyna magna patriarchæ, 198. Eleemosyna ut a distictibus emungenda, 189. Eleemosyna avari et immiser cordis Petri telonearii ei prodest, 189. Postea sit insignis eleemosynator, *ibid.* Eleemosynæ nomine dato pauperi veste Christus indutus apparuit, 190. Petrus iubet se vendi et pretium dari pauperibus, *ibid.* Eleemosynam quæ consideratione suadent, 191. Eleemosynam persuadet Evangelium, 191. Vendit ideo se ipsum sanctus Serapion, *ibid.* Eleemosynas facienti multi bona offerunt, 192. Eleemosyna cladem moderatur, 195. Eleemosynator inuitus Troilus ægrotat, 193. Visio facit eum eleemosynatorem, 191. Eleemosyna licet data palatium in celo struitur, 194. Eleemosynario duplum restituitur, 198. Eleemosynæ centupla remuneratio, *ibid.* Eleemosynæ fructus ingens: dicitur orphanus, 196. Eleemosynam danti vel invito a Deo redditur, 199. Eleemosyna Joannis animam ad cælum ducit, 203. Eleemosynas non de alieno, sed de proprio fac, 209. Eleemosyna bona in cælum præmittit, 273. Eleemosynæ Philippi patris sanctæ Eugeniæ, 346. Eleemosynæ et oratio prolem impetrant, 363. Eleemosynæ magnæ Antigonæ, 351. Eleemosynas recusant quidam, ut manibus victum querant, 383, 381. Eleemosyna miraculo firmatur, 616. Eleemosyna sine mensura danda, 616. Danti datur et abundat, *ibid.* Eleemosynæ pretium ne facias, 713. Eleemosynas faciens æquatur sancto viro, 757. Eleemosynæ Severiani et uxoris, 771; Eleemonis, *ibid.* Eleemosynæ motivum quale esse debet, 809. Eleemosynam et pauper facit, 900. Ea lupinos dulcescere facit, *ibid.*

Misericordiam, et posteritatis durationem ostendit Deus sancto Pachomio, 133. Misericordia insignis Joannis Eleemosynarii erga impositorem eleemosynæ, 196. Misericordia Dei superat omnia delicta, 648.

Reprehensio sui utilis, 919, 830, 669, 671, 672. Reprehende teipsum in omnibus, 625.

Teipsum salva, *simile*, 611.

DOMINICA II POST PENTECOSTEN.

Altare evertere visi multi, 71. Altari sanctificato adstat angelus, 864.

Benignitas Christi in suos servos, 60.

Communione Dominico die ab angelo accipit Paphnutius, 102. Et socii eremitæ, *ibid.* Communio quotidiana, 170. Communio negatur nolenti reconciliari, 187. Communio hebdomadaria suadetur, 211. Communicant omnes Dominica prima Quadragesimæ, 383. Communicantium digne angelus nominat scribit, 759. Communio merita et demerita discernit, 524, 523. Gaudent angeli de ea: demones tristantur, *ibid.* Communicantium merita et demerita videt Paulus Simplex, 640. Videt episcopus, 676. Communicantium diversus vultus, 617, 618. Communicantium mentem cognoscit Eulogius, 760. Impedimenta communionis singulis accedentibus prædicit, *ibid.* Georgius abbas in cella manens in ecclesia invenitur ut communicet, 900.

Carnis motus varii, 573. Origo eorum, *ibid.* Vie oris, 573. Carnis concupiscentiæ vis: ea non tam labore quam oratione superatur, 580. Carnis stimulo liberatur monachus, 864.

Eucharistia asservatur in columba super altare suspensa, 106. Infantulus

in ea apparet, *ibid.* Eucharistiæ efficitus, 270. Eucharistia vere est corpus Christi, non figura, 636. Cur sub specie panis, *ibid.* Carniferat tentatos, 638. Eucharistia carnalibus cibis præmittenda, 713. Eius rarus usus præstigijs causat, 720. Fictio delegitur, 713. Eucharistiam Marcus ab angelo accipit, 728. Eucharistia integra manens ollam ferventem refrigerat: hæretici panis resolvitur, 869. In lutum projecta Eucharistia fulget, 900. Fornicarij sacrificans cancro corripitur, 721.

Jactantiam fuge, 593.

Luxuriæ furor, 6. Luxuriæ spiritum tetra specie videt sanctus Antonius, 37. Luxuria arrogantis comes, 116. Luxuriæ dedita sanatur, 139. Luxuria effrenis causa prodigalitatis et homicidii, 374. Luxuria molestiis superanda, 333. Luxuriæ inflammatio præca est gravioris peccati, 551. Luxuriæ impotentia etiam in senibus vivit, 578. Luxuria ut vincenda, 579. Dorum remedium, *ibid.* Luxuria non tam superat labor quam oratio, 580. Luxuriosorum facies apparent nigrae in sacra communione, 618. Luxuria quomodo vincenda, 726. Luxuriæ fomes curatur, 755. Luxuriam avertit visio, 763. Luxuria et gula ut vincantur, 770. Luxuriam puniens fontem exsiccat, 798. Luxuriosæ insidie repelluntur, 813. Luxuriosus lepram contrahit, 866. Luxuria fugat Spiritum sanctum, 907. Luxuriam fugit virgo eremum petens, 916.

Missa in honorem sancti Onuphrii a tentatione liberat, 105, 105. Missam quotidie celebrat sanctus Basilus, 157. Missam integram pulchre curat audiri patriarcha, 200. Missæ et hymni nocte Dominica, 316. Missam sequatur silentium, 870. Missæ tempore Spiritus sancti presentia, 867, 808, 907. Missam ut Dominica celebret ab angelo exercere educitur presbyter, 894. Reducitur ab eodem, 833.

Pollutionis origo, 663.

Vanitatis mundi fugam quæ suadent, 124. Vanitas punitur, 172. Vanitatem causat datio eleemosynæ, 194. Vanitas et instabilitas rerum presentium, 246, 218. Vanitas mundi, 279, 311. Vanæ gloriæ ruina, 392.

DOMINICA III POST PENTECOSTEN.

Detrahentes aversator sanctus Pachomius, 123. Detractores odit et excludit patriarcha, 188. Detractionem fuge, et nullum contemnas, 519. Detractor fratrum carnes manducat, 571. Detractiones fuge, 607. Detractio parabola aperitur, 638. Detractor cui similis, *ibid.*

DOMINICA IV POST PENTECOSTEN.

Labor constant in seculo Antonio, 20. Labor manuum cum Psalmis, 66. Laborem manuum exercet sanctus Pachomius, 121. Laborans diebus Dominicis non dicescit, 202. Labor vitæ æternitatis intuitu sit levis, 493. Labor superat fornicationem, 496, 497. Laboriosa vestigia numerat angelus, 589. Labor virtuti iunctus non attendendus, *simile*, 589. Laboranti succurrit Deus, 619. Laboribus plus quam sermonibus opus est juveni, 709, 710. Labores varii monachorum, 737.

Ritua in venatione per quadraginta miliaria, capiunt etiam tres monachos, qui subeunt martyrium, 583.

DOMINICA V POST PENTECOSTEN.

Convicia demones, 66. Convitijs appetitur nepos patriarchæ, qui animum ejus sedat et confessorij præstat beneficium, 187. Convitijs perferre quænam suadeant, 199. Contumelia pati præclarum, 629. Contumeliam tolerans hominem nequam convertit, 757, 758. Contumelia non mutatur monachus, 815.

Diaconi dignitas, 623.

Examen quotidianum, 50.

Exercitatio athletarum, 900. Exercitia eremitarum, 100. Exercitatio religiosa angelicæ vitæ imitatio, 212, 243, 243. Exercitia via sanctæ Euphrasie, 334. Exercitia et solitudo in Quadragesima, 383. Exercitium matutinum quotidianum, 362. Exercitia varia Alexandræ, 711. Exercitia sicut moderata, 727. Exercitia varia Simeonis, 853.

Hæresim indicat fetor, 131.

Ira tyrannus superanda, 41. Ira aut flagitium frustra querit scortum in sancto Ephraem, 168. Ira sævas principis ad concordiam revocatur, 199. Iracundia et cupiditas hostes sunt, 244. Ira orationem turbat, 283. Ira variæ causæ et modi, 512. Ira non solitudine sed consortio superanda, 513. Ira imperat sanctus perseveranter, 533. Ira inentem turbat, 568. Reconciliari ante somnum, *ibid.* Iracundus neminem increpes, 570. Iræ superat oratio, 584. Iræ quomodo adhibenda, 601. Iræ quatuor modi, 638. Iræ causæ quatuor, modi totidem, 667. Iracundi ager ardet, 918. Extinguitur iracundia Davidis, *ibid.*

Judicium temerarium fuge, 30, 192. Judicium de aliis cui competat, 182. Judicare noli ante tempus, 198. Judicare noli etiam publica peccata, 201, 202. Judicare noli altum, 520, 520. Judicium proximi Deo relinque, 394, 393. Non judicans quietem habet, *ibid.* Judicii timor, 608, 609. Ne judices ad lædas quemquam, 657. Judicium rectum et justitia monachi, 835. Justus quomodo ut palma floret, 615.

Ordinatio periculosa, 907.

Passiones animam obscurant, 679.

Perfectionis se primum studium cogitat sanctus Antonius, 18. Ejus via perfecta ad virtutem via, 35. Perfectioni studuit etiamnum puer, 36. Perfectionis studio intentus sanctus Pachomius, 116. Perfectionis studium quæ suaserunt sancto Basilio, 161. Perfectio Zosimi, 382. Item aliorum monachorum, 383. Perfectionis gradus, 549. Perfectionis assequendæ modus, 562, 563, 684. Perferte mundo renuntia, se audias a divo Basilio: *Et senator esse desisti, et monachum non fecisti*, 583. Perfectum se putas, humilietur, 638. Perfectionis puncta septem, 637. Perfectione n quæ promovant, 686. Perfectio abbatis Pambo, 713. Perfectionis ardor in sancto Macario, 721. Perfectioni attende, et examina opera tua, 741.

Reconciliatio ante missam, 186. Reconciliari nolenti communio denegatur, 187. Reconciliatur princeps, iram remittens, 199.

DOMINICA VI POST PENTECOSTEN.

Cibus quotidie ab angelo accipit sanctus Onuphrius, 102. Cibi lautiores in Paschate, 115. Cibus jubetur dives ferre monachis, 239, 210, 211. Cibum defectus fugiendus, 568. Cibi oblitio ex colloquio spirituali, 571. In cibo rancido patientia s-nis, 572. Cibi concupiscentia demittit, uva bitacia cellas

perambulatur, 721. Cibi appetitus insatiabilis curatur, 870.

Panem iratus projicit in pauperem Petrus Telonearius, 189. Panem porrigit Christus sanctæ Eugenæ, 349. Pane alitinet eremita Abraham Lanius, 571. Pos doctus xl annis, 731. Panem caritatis subministratur, 539. Pane quotidiano donatur divinitus monachus, 714; eo privatur negligens, *ibid.*

DOMINICA VII POST PENTECOSTEN.

Arbor sine fructu homo sine opere, 605.

Dæmoni credendum non est etiam vera dicenti, 45.

Decipiones diaboli varæ, 42. Decipiunt dæmones adfinitate virtutum, 43. Decipitur monachus a dæmone specie humilitatis, 580. Deceptio et querelæ damnatæ, 647. Deceptio miseranda monachi, 661. Decipit monachum superbum diabolus falsa Salvatoris specie, 755. Deceptio Abramii dicentis se a Deo ordinatum presbyterum, 769.

Hæreticos et schismaticos citat sanctus Antonius, 51. Hæreticorum sermo serpente deterior, *ibid.* Elementa ingeniosciunt contra hæresim, *ibid.* Hæresim fuge, 53, 137, 201, 598. Hæresim Ariam prævidet sanctus Antonius, 71. Hæreticorum detestatio, 123. Libri Origenis aquis merguntur, *ibid.* Hæresim fetor indicat, 151. Hæretici impugnantur, 195. Hæreticorum se dicit patrem diabolus, 212. Hæreticos odit sancta Paula, 411. In hæresim labatur Rufinus et Melania, 451, 452. Hæresis malum, 499, quia separat a Deo, *ibid.* Hæreses contentionibus crescut, 559. Hæreticos convellit claritas, 616, 771. Hæresim persuadet eloquentia, 803. Ab hæresi revocata visio hæretici damnati, 868. Hæretici cellam inhabitans misere moriur, 916.

Maleficia quomodo curanda, 66, 88. Maleficum consulit Proterii famulus, 156. Malefici epistola ad diabolum, *ibid.* Maleficium a conjugibus ablatum, 831.

Oraculorum origo, 41. Phantasma explorat oratio, 637. Phantasma depellit aquæ benedictæ vis, 720; et oratio, 721. Phantasma mulieris monachum decipit; irridetur a dæmonibus, 742.

Præcepta Dei impie, futura ne scrutere, 45. Præcepti etiam nimium contemptus periculosus, 154. Præceptum humile utilitatem affert, 628. Præcepti transgressio locum desolatum facit, 658.

DOMINICA VIII POST PENTECOSTEN.

Dilemmate perstringit sanctus Antonius philosophos, 53.

Discretio spirituum bonorum a malis, 45, 58, 66, 135; a Deo petenda, 42, 45. Discretio humilis iram sedat, 501, 512. Discretio viam regiam docet, 552. Ea virtutum genitrix et custos est, *ibid.* Ejus defectu cadit Hero. Sepsim in puteum præcipitat, *ibid.* Indiscretus perit, *ibid.* Discretionis defectus illusiones causat, 535. Discretio senioris, 599. Discretionis defectus opera bona vitiat, 596. Discretio securi similis, 602. Discretus querit quibus tua aperias, 605.

Futura solus Deus novit, 44. Hominem ea nosse non juvat, *ibid.* Futura quomodo cognoscas, 45. Futura contingentia an sciat dæmon, *ibid.* Futura probantur ex præceptis, 286.

Munuscula rependit sanctus Antonius benefactoribus, 49. Munera sancti Antonii dat sancto Anastasio, *ibid.* Munera respiciuntur ab officialibus, 181. Munera a Barlaam respiciuntur, 244. Munera mittuntur pro Ecclesia Jerusalem, 288. Munera monachi consanguineis non prosunt, 616. Munera dispensantur egentibus monachis, 715. Munus remittit ex-monachus, 875.

Mutuuum recusatur patriarchæ, 185. Mutuum præstans recipit centuplum, 195. Mutuum facile dandum, 193. Mutuum libenter invenit pecuniam, 822. Tertio orat antequam eam tollat, *ibid.* Mutuum petenti dat monachus alium de mutuatam, 918.

Prudentia in verbis sancti Antonii, 51. Prudens res industria eleemosynarum, 196. Prudeus episcopa Ephrasæ ad imperatorem, 351. Prudentia tentatum sanat, 510, 637, 666.

DOMINICA IX POST PENTECOSTEN.

Lacrymarum Silvani copia et humilitate, 128. Lacrymas, quod nullus se accedat, fundit patriarcha, 181. Lacrymæ et compunctio concione Noami episcopi audita, 577, 578. Lacrymarum assidue sanctus Arsenius, 521, 565. Lacrymæ biclavant, post mortem arunt, 565, 567. Lacrymarum donum paucis concessum, 567. Lacrymæ cogitationes malas superant, 615. Lacrymarum virtus, 682.

Visitat suos sanctus Antonius, 49. Visitat monachos Paphnutius, 99. Visitat bis aut ter infirmos per hebdomadam patriarcha, 185. Visitat pauperes sanctus Joannes Eleemosynarius, 159. Visitandi Novitii, 634. Visitari quomodo debeant mulieres in necessitate, 695. Visitatione Nathanael a septem episcopis, 718. Non visitandi amicos votum, 764. Visitantes fugit Sabas, 805. Visitatione sæpius a Christo sanctus Joannes Baptista in spelunca, 865.

DOMINICA X POST PENTECOSTEN.

Honorem fugit sanctus Antonius, 48. Honores quandoque mores meliores reddunt, 127. Honores inique defuncto exhibiti dolorem ejus augent, 129. Honor cur parentibus debeatur, 215. Honorem fugit monachus, ne humilitatis jacturam incurrat, 493. Honores declinans stultum se simulat, 517. Honores fugit Pinuphius, 547. Honorabilia tria apud monachos, 619. Honorem fugit sanctus, 835.

Humilitas Dionysii monachi, 107. Humilitas lacrymas ciet, 128. Diabolum superat, 129. Humilitas clericum contumacem frangit, 186. Humilis sermo superbos sanat, 199. Sententiæ humilitatem sudantes, *ibid.* Humilitas profunda Ephrasæ, 360. Humilitate demou vincitur, 497, 498. Humilitatem perdat monachus, jacturam fugit, 498. Humilitas est salus animæ, 499; pellit dæmonem, 501. Humilitas invidiam sedat, 514. Humilitatis studio sibi detrahit senex, 517. Humilitas navigii spiritualis gubernaculum, 518. Humilis sermo multos in melius mutat, 519. Humilitas laqueos dæmonis effugit, *ibid.*, 620, 621, 627, 671, 731. Humilitas quomodo acquiratur, 526, 549. Ejus octo signa, *ibid.* Humilitatis specie eductus monachus, a diabolo decipitur, 580. Humilis libenter monetur, 593. Humilitas virtutum fructus profert, 606. Humilitatis et vanæ gloriæ conflictus, 619. Humilis Arsenii, 624. Humilis sermo est Dei, 625. Humilitas virtus monachi, 625. Humilitas prima virtus, 625, 626. Incendit dæmonem, *ibid.* Humiliatur aut perfectum

se putat, *ibid.* Humilitatem quomodo scies an habes, *ibid.* Humilitas imperiturbabilis, 627. Mystera revelat, 628. Humilitatis Vera via, 629. Opera præstantia, *ibid.* Solvit virtutem inimici, 630. Humilitas invidiam vincit, 635. Humilitas ancillæ Dei, 639. Humilia te ipsum, et cane in erorem te æstima, 660. Humilitas charitatis præcursor, 670, 671. Custos bonorum operum, 671. Humilitas cortarii, *ibid.* Ex humilitate diaconi officium exercere renuit Theodorus, 679, 680. Humilitatem parit tentatio, 731. Humilitas stultitiam simulare docet, 758. Ea virgo alitis sanctior, *ibid.* Humilitas insignis Gregorii pape, 907.

DOMINICA XI POST PENTECOSTEN.

Crudelitas sacrilega Arianorum, 57.

Exhortationem efficaciam, 124. Gratia Dei efficaciam, 121. Gratia Dei necessitas, 574, 695. Gratia Dei specie virginis apparet, 591. Gratia Dei bona a cribenda, 766.

Latro ad columnam Styliæ quasi ad asylum fugit, 157. Moritur, 174. Latro visione conversus fit monachus, 416. Latro conversus ad monachismum exemplo est virtutum; ab angelo peccata remissi audit, 904.

Linguæ variis loquitur dæmon per obsessum, 97. Lingua ignea in sancto Basilio, 161. Lingua continetia necessaria, 567. Lingua custos passionis frenat, 751. Lingua non refrænata, ubique peregrinus est, 59. Lingua accurata custodia, 608.

Loquitur Græce miraculo sanctus Ephraem, 161. Loqui in ecclesie velat patriarcha, 201. Loquere nihil donec rogeris, 59. Loquere utilia potius quam sublimia, 600. Loquens utilia taciturnitatem servat, 601. Loquentes spiritualia præsentem habent angelos, 645. Loquere maxime cum iis quibus prodesse possis, 740.

Sacramenta non contaminat malus sacerdos. Simile, 593.

Sacrificia offert prærens in Josaphat nativitate, 247.

Surdus fit adulter sacrilegus xl annis, 175. Surdum et mutum sanat Petrus Telonearius, 190.

Verba sancti Antonii sale condita, 40. Verba hæreticorum serpente deteriora, 53. Verba ultima sancti Antonii ad suos, 59. Verba impia nolens proferre, martyrio honoratur, 210. Verba bona audire utile, 245. Verbum durum prolatum affigit profertem, 555. Verba seniorum opere complenda, 566. Verba dura fuge, 568. Verba dura alteri ne dicas, 572. Verbum sincerum in sectare, 592. Verbis facta congruant, 595. Verbum odiosum gratiam fugat, 596. Verba tua juncta sicut lacrymas et compunctioni, 660. Verbum etiam leve foris auditum distrabit, 606.

Verberat diabolus sanctum Antonium, 58, 48. Item sanctum Pachomium, 119. Verberare Gaddaniam abbatem volentis Judæi manus exsiccatur, 770.

DOMINICA XII POST PENTECOSTEN.

Admonet Constantinum imp. sanctus Antonius, 56. Item judices, 57. Admonitio postrema sancti Antonii, 58, 59. Admonitionis utilitas, 215. Admoneri gaudet humilis, 595. Admonens alios a lapsu proprio erigitur, 744. Admonitiones variae minus senis, 805. Admonitiones et instructiones Marcelli abbatis, 908.

Aspecta solo populum docet sanctus Eptrem etiam tacens, 169. Aspectum virorum vitat Alexandria monimento per duodecim annos inclusit, 711.

Cedere volens monachum immobilis haeret, 902.

Catechismus baptismum praecedit, 114. Catechizantur parentes sancti Antonii, 221, 222. Catechista mittitur a Deo, 232. Catechizatur filius Regis, 257.

Corripitur patriarcha in visione a monacho quem mandarat verberari, 491. Corruptio mansueti, 195. Corruptio nimia nocet, 520, 577. Corruptio nitilias, 631.

Cruelitas Judaeorum, 207, 209. Curatorem elegit orphanus Dei Matrem, 196.

Docetur a Deo sanctus Antonius, 52. Doctrinae evangelicae vis, 56. Docere ut possis alios, passionem carnis domo, 118. Docetur ab azeleo sanctus Posthumus, 235. Doctrina pia quibus suggerenda, 253. Docetur monachus ab ibice venenosas herbas discernere a sanis, 541. Doctrina mundanas virtutes retardat, 596. Docens et non faciens cui similis, 601. Docendum quomodo et descendum, 603. Doctrina divina sancti Ephraem, 657. Doce i rogat David a Deo tria, bonitatem, disciplinam, et cognitionem, 766. Docet Abrabates et instruit omnes, 819.

Educant parentes Antonium summa cura, 36.

Exhortatio pia sancti Antonii suadet perfectio. em. 40. Exhortationis effectus, 47. Exhortationes Joannis, 741, 742. Exhortans alios iose a lapsum erigitur, 744. Exhortatio Macedonii ad Theodoretum, 831.

Homicida detegitur resuscitato occiso, 818. Homicidium fuge, consideratione vivae Dei imaginis, 829. Homicida manus ligantur, 868. Solvuntur, *ibid.* Homicidam arceat manus arida, 881. Eam restituit oratio, *ibid.* Homicidium morte expiatur voluntarie suscepto, 912.

Hostes sicut oratio virginis Plama, 736. Hostes pellit oratio Zenonis, 828.

Latrones convertit obedientia Paphnutii, 522.

Matrem videre non vult Theodorus monachus, 126. Illa fit monacha, *ibid.* Matris aspectum reuult sanctus Simeon, 172. Lacrymantem spe aeternae visionis solatur; quae pro dolore exspirat, *ibid.*

Oculus oculari rito venerationis, 177. Oculorum exacta custodia, 355, 508, 571, 587, 619, 811. Oculus totus sit monachus, 609. Oculi oleo sanati per Joannem abbatem, 739. Oculi auribus fideliores, 741.

Proximum quomodo considerare debet, 196. Proximi cura habenda, 811, 820.

Vulnera gravia a diabolo accipit sanctus Antonius, 58. Vulnera honestant martyres, 67.

DOMINICA XIII POST PENTECOSTEN.

Beneficia variis a sancto Antonio praestata, 58. Beneficiorum Dei suavis memoria, 120. Beneficia saepe malitiam convertunt, 127. Beneficia lacrymas cient, 128. Beneficium Jacobi praestat sanctus Simeon, 173. Beneficia praestandi assa se privati deflet patriarcha, 187. Beneficere, naturae divinae imitatio, 197. Beneficia rependant etiam bestiae, 725.

Conversatio insignis Dionysii monachi, 107. Conversationem saecularem

fuge, 126. Conversatio diversa monachorum visione monstratur, 152. Conversatio coelestis, 270. Conversatio cum magnis humilitatis hostis, 493. Conversationem semper ut primo die, 529. Conversationem spirituales sectare, 597.

Gratitudo sancti Antonii erga benefactores, 40.

Jesu nomen deiecit demonem, 46. Jesu nomen demonstracem sanat, 48. Jesu nomen horrent demones, 59.

Leprosum sanat sanctus Basilius, 139. Leprosum et caecum conspiciens sanctus Josaphat contristatur, 251.

DOMINICA XIV POST PENTECOSTEN.

Corporis decur et robur post jejunia in sancto Antonio, 40, 60. Corpora candida Aegyptii; mortuos mensis adhibent, 73. Corpora integra Barlaam et Josaphat post mortuum suavissimum emittunt odorem, 358. Corpus qua ratione tractandum, 580. Corpus si leveas, animam debilitas, 597, 598. Corpus alligendum ne nos occidat, 710. Corpus non magnopere curandum ubi sana est anima, 717.

Creavit Deus omnia bona, 63. Creatio hominis, 235. Creaturae indicant Creatorem, 256, 281.

Ornatus varius nationum, 98. Ornatus Ecclesiam capiunt gentiles, 146. Ornatus vanae Pelagiae, 376. Ideo vocatur Margarita, 378. Ornatus nimis reprehenduntur, *Simile*, 825.

Pulchritudo externa cui similis, 254. Pulchritudo inquietat monachos, 565. Pulchritudinalis pericula, 825.

DOMINICA XV POST PENTECOSTEN.

Compassio Joannis Eleemosynarii erga pauperes, 182, 188. Compassionis erga pauperes fructus, 192.

Consolatur Deas repugnantem temptationibus, 6. Consolationes respuens corporales, fruatur spiritualibus, 102. Consolatur afflicti in somnis sanctus Joannes Eleemosynarius, 183. Consolationis verba Euphrasium ad patrem suum, 566. Consolatio mundi arceat consolationem Dei, 645.

Defuncti expiatur humilitate et contemptu, 150. Defunctis an prosint exsequiae, 145. Defunctam matrem oratione juvat sanctus Simeon, 172. Defunctorum suffragia, 192.

Funus nobilitatis et martyrum quomodo curarent Aegyptii, 56. Reprehenduntur, *ibid.* Funeris pompam vetat sanctus Antonius, 59. Funus curatur pervigilio, psalmis, hymnis, 118, 149. Funus cum psalmis, ramis palmarum et olivarum, 124. Funeris pompa sancti Simeonis, 174. Funerum obsequia et moribundos libenter frequentat patriarcha, 192.

Mortis timor vitia fugat, 41. Mortem suam praedicit sanctus Antonius, 58. Moritur praesentibus angelis, 154. Mortuus mensis adhibet Aegyptii, 75. Mors sancti Paphnutii conspecto angelo, 158. Mors matris ex desiderio videndi filii, 172. Ante mortem triduo orat sanctus Simeon, 174. Odor ex ejus mortui corpore, *ibid.* Mortem sancti Simeonis plangunt aves et aliae creaturae, 174. Mortua corrumpit mulier, vetitum locum habitu dissimulat ingrediens, 177. Mortis cogitatio utilis, 200. Mortem Joanni Eleemosynario denuntiat angelus, 203. Mortentibus justis occurrunt sancti, 219. Mors quibus terrori sit, 249. Piis transitus ad vitam, *ibid.*, 252. Mortis praeco tuba, 253, 254. Mors quid sit, 259. Mors similis uol-

corni, 272. Mors temporaria proprie non est mors, 292. Morientem consolatur patrem Josaphat, 527. Mors in Oratorio, 361. Mortem impetrat sis Euphrasii, *ibid.* Mortis, Judicii, inferni consideratio, 565. Mors vere poenitentem revelatur, 581. Moritur senex monachus letus et ridens, 612. Mortis timor in Arsenio, 621. Morienti Sicut apparet sancti, 655. Visio de deum uoluntatem diverso statu, 656. Mors misera diuina, *ibid.* Mori proximo quid sit, 658. Mors Juliani revelatur Didymo, 711. Item Sabae, 803. Mors columbiani sustentis et inferentis, 737. Mortuum se ob eleemosynam sanguis susciatur, 789. Moritur Simeon stans, 835. Mors misera monachi, haereticam cellam inhabitantis, 916. A morte liberans inantes, ab illis periculo latronum eximitur, 911.

Novissimorum memoria, illecebras carnis vincit sanctus Antonius, 57. Novissimorum memoria cogitationes noxias pellit, 118. Novissimorum consideratio utilis, 516. Novissima considerata tantum laboris superant, 589.

Plangunt creaturae mortem Simeonis, 174. Plangit magnus sancto Simeone mortuo, *ibid.* Plangit matris sancti Antonii, 214. Plangit gaudium parit, 524.

Sepeliendi ritus cum hygnia et palmis, 219. Sepeliendi mos apud Aegyptios, 75. Sepeliri in templo an animae prosit, 143. An obui malis, *ibid.* Sepulcri violator adulter, xl. Anis abinuit et obscuruit, 175. Sepelire memoria utilis, 188. Sepulcrum vivens extrui iubet Joannes Eleemosynarius, cui mortuo dnorum episcoporum corpora in medio locum cedant, *ibid.* Sepultura solennis Pelagiae, 380. Sepulcrum parat leo Mariae Aegyptiaca, 331. Sepultura pii abaque honore; inspir, celebris, 616. Sepultura diuinitas precursat, 655. Sepultura virginum cum palmis et ramis olivae et psalmodia, 757. Sepulcrum incolit monachus, 837. A sepulcro Domini duces Palaestinae arceat aries, 876. Ob peccata, et maxime haeresim, *ibid.* Admittit respiciens, *ibid.* Sepulcrum virginis valens, ab ipsa detinetur, 883, 834. Convertitur, *ibid.* Sepultura cum haereticis fugienda, 916.

DOMINICA XVI POST PENTECOSTEN.

Conversio coelestis Pauli eremite, 20. Conversionem suadet pia lectio, 61. Conversio sancti Pachomii ad fidem, 114. Conversio Theodori adolescentis, 121. Conversionis sinceram vis, 129. Conversio ad Deum sit sincera, 143. Convertit gentiles patientia et charitas, 146, 147. Convertere conatur praepitorem et condiscipulos sanctus Basilius, 153, 154. Conversio ueneretris per sanctum Ephraem, 168. Conversio multorum per sanctum Simeonem, 171. Convertit Vitalis multas meretrices, 198. Qui ei aliam dejerat fornicatur convertitur, *ibid.* Convertit Abcamer regis, 525. Conversio Pelagiae, 202, 577, 578. Convertit sanctus Nomas triginta milia Saracenorum, 379. Conversio sacerdotis idolorum ex colloquio daemorum de humilitate, 497, 498. Conversi philosophi diaboli insinuationem considerantes, 536. Convertitur nobilis audita virtute orationis contra daemones, 630. Conversionem parit miseria, 725, 726. Convertit Simeon multos ad se concurrentes, 851.

Invidit diabolo homini felicitatem, 43. Invidia diaboli in hominem, 253. Invidia sedat humilitas, 514, 633.

Invidiam curat sepulcri memoria, 671. Invidia dæmonis contra sanctos monachos, 751. Invidi, avari, gulosi, quibus similes, 766.

Locus mulieribus interdictus, 172. Locum vitium non impune ingreditur mulier, 177. Locum tuum non deseras, 580, 612, nisi saluti obis, 582. Locum ne mutes. *Simile*, 586. Locum ne mutes, boni specie, 587, 588. Locum qui dimisit, perit, 588. Locus mutandus in tribus casibus, *ibid.* Loci stabilitas perlicit monachum, 589. A loco tuo non te divellat tentatio, 589. Loci mutatio nocet, 590. *Similia*, *ibid.* Locum bene operando serva, 603.

Morbis longior divi Basilii, 5. Morbi graves virginis curati, 50, 51. Morbum curat oratio, 51. Morbos sanant sancti non imperando, sed orando, 57. Morbus patienter toleratur meritis angeli, 156. Morborum causam quaerit sanctus Josephus, 251. Morbos varios sanat Euphrasia, 538, 539. Morbo laborans alios curat, 535. Morbi utiles, si patienter tolerantur, 562. In morbo tenet senex rigorem abstinentiæ, 572. Morbo lepræ laborans non acceptat eleemosynam, contentus Deo nutritore, 584. Morbum non levant pecunie reservatæ, *ibid.* Morbum sanat non pecunia, sed angelus, 584. Morbi vitia frangunt, 590. Morbi non te angunt, *ibid.* Morbum opat senex: dolet se non egrotare, 590. Morbo laboranti seni ministrat angelus, 591. Morbum patienter ter, *ibid.* Morbo affectos consolare, 634. Eis serviens jejunatori præferat, *ibid.* Morbo laboranti seni inserviens lavaturam vulneris bibit; quæ in aquam mundam vertitur, 635. Morbum curat angelus, 655. Morbus cruce sanatur, 671. Morbus virtutis occasio, 675. Morbum patienter tolerat Benjamin abbas, atque aliis ægris medetur, 717. In morbo Stephanus abbas aspiensissimus, 755. Morbi cur imitantur, 765, 767. Morbos negligit austeræ vitæ amans, 779. Morbo affecti cibi prohibitis utantur, 829. Morbum patienter fert Jacobus monachus, 838, 839. Morbus studium virtutis non retardat, 847. Morbum patienter fert Simeon, 855. Morbi corporis animum firmant, 865. Morborum et casuum causæ, 885.

DOMINICA XVII POST PENTECOSTEN.

Charitatis officia obit sanctus Antonius, 40. Caritas Christianorum conversationis causa, 114. Caritas mutua integram vitam servat, 507. Charitatis efficacia, 521, 522. Caritas mutua monachorum, 516. Caritas lapsam erigit, 577. Charitatis officium benignè interpretandum, 606. Caritas convertitur hæreticus, 616. Caritas fratrum errores legit, 635. Caritas sit discretæ, 665. Caritas juvenis senes refovet; dæmon id ægre fert, 726. Caritas si absit, austeritas periculosa est, 755.

Cælo comparatus mundus parvus est, 40.

Magister fit discipulus, 9. Magistra puellarum soror sancti Antonii, 49. Quaestiones curiosæ, 151. *Questio-*
nes curiosas vita, 625.

Scripta sanctus Kyriacus, *in Ecclesia*
leguntur, 169. Scripta Urbes

tici adulterant, 557. Scriptorum Athanasii laus, 875.

Scripturam sacram studiose audit Antonius, 57. Scripturam sacram attemte legit sanctus Pachonius, 116. Scripturam sacram divinitus movetur legere sanctus Basilus, 153. De Scriptura optat sermonei sanctus Ephraem; et hunc meretrix cum eo oritur, 168. Scriptura sacra dæmones fugat, 507. Scripturam a notitia confert humilitas, 530.

DOMINICA XVIII POST PENTECOSTEN.

Cogitationes turpes ut vincendæ, 42, 510. Cogitationibus nostris se conformat dæmon, 46. Cogitationes fratribus revelanda, 41, 526. Cogitationes malæ novissimorum cogitatione pelluntur, 118. Cogitationem turpem causat inobediencia, 215. Cogitationes nostras numerat Deus, 287. Cogitationis turpis revelatio dæmonem enervat, 494. Cogitationes malæ dum invitis contingunt, coronas pariunt, 516. Operatione fuganda, *ibid.* Cogitatio turpis oratione extinguenda, 551. Cogitationes aperienda: seniori, 552, 575. Cogitationes celare Novitius periculosum, 569. Cogitatio mala pellit oratione et jejunio, 571. Cogitatio est quasi pictor; malam statim rejice, 574. Cogitationem pravam avertit poenæ timor, 577. Cogitationum malam remedia suffocanda, 578. Corona contra eas certantium, *ibid.* Cogitationum instabilitas, 589. Cogitationes tempore evanescent, 631. Cogitationes eludi possunt, non excludi, 601. Cogitatio otiosa quænam, 602. Cogitatio immunda non inquitur, si cito rejiciatur, 604, 605. Ejus periculum, 605. Comprimensa, *ibid.* Cogitationes discernere antequam exeat, 610. Abigas malas, 612. Cogitationum arduantium comburit Dei timor, 615. Cogitationes malæ cur nos impugnent, 639. Cogitationes cum molestæ, cælum suspice, 637. Cogitatio mala oratione pellenda, 660. Cogitationum turpium tres causæ, 752.

Cordis custodia, 611. *Simile*, *ibid.* Cordis sui quisque janitor, 895.

Ingrati hospites docentur, 495.

Infirmos curat sanctus Antonius, 40. Infirmis ministrat sanctus Pachonius, 121. Infirmos bis aut ter visitat per hebdomadam Joannes Eleemosynarius, 185. Infirmam sanat sancta Eugenia, 344. Infirmis ministrat Fabiola, 598. Infirmis assidue ministrandum, 525. Infirmis virtutem perficit, *ibid.* Se non infirmari senex dolet, *ibid.* Infirmiores condescende, 597. Infirmis obsequium præstitum jejunio potius, 695. Is serviens est iaster angeli, *ibid.* Infirmum per xv annos curat Eulogius, *ibid.* Opprobria a curato fert, 674. Infirmum ne projecias, quem Deus non projicit, 675. Infirmis serviens Christi subit locum, 674. Infirmis adest, medicum et pharmacopolam agens Apollonius, 717. Infirmum patienter tractat Eulogius, 728.

Navem dirigit Joannes Eleemosynarius, 185. Naufragium forti et humili animo perfert, 191. Navis perit absque gubernatore, 281. Navem sistit infanticidum, 824. Collis vox clamat, mulierem expellendam, *ibid.* Ea ex-pulsa, navis cursum tenet, 885.

Paralytica oleo sancto inuncta sanatur, 211.

Christi diabolus fatetur, 40.

DOMINICA XIX POST PENTECOSTEN.

Christum in paupere recognoscit patriarcha, 185.

Dammatorum poena gravissima, visione Dei carer, 260. Dammantur multi monachi, et laici salvantur, 521. Dammatio luxuriosæ, 647. Dammatio anime a diabolo percutiuntur, 729.

Ecclesiam frequentat Antonius, 36. Ecclesia erexit persecutione tyrannorum, 113. Ecclesiæ sanctæ descriptio, 215. Extra Ecclesiam non est salus, 868.

Incarnatio Christi a sancto Antonio prædicatur, 51. Incarnatio Christi vires dæmonis fregit, 155, 156. Christi incarnatio miracula, crucifixio, 256, 257.

Salutem tuam cura, et virtutes, non autem ea quæ tecum non auferes moriens, 41. Salutis cura sit magna, 47. Salutis viam investigat sanctus Stylita, 170. Salutem affert oratio, bonam mortem impetrans, 195. Salutem vivorum de cæcis curant sancti, 225. Salutis dilatio periculosa, 258. Salutis studere difficile inter mundi tumultus, 268. Salutis via quæ sit, 528. Salutis principia: fuge, tace, quiesce, 565. Salus proximi procuranda, 653, 654. Salutem quatuor pariunt, 660.

Velocitas dæmonis, 44.

Vestis sancti Pauli ex palmarum foliis, 16. Vestis monachorum, 21, 26. Vestes sancti Antonii cilicium et pellicis, 48, 74. Eas accipit sanctus Athanasius, 53. Vestes Christianorum et martyrum quales olim, 67. Vestes sancti Onuphii, 99. Vestis monachalis fluxum sistit angustias, 127. Vestimenta splendida defuncti monachi Pachonius jubet exuri, 129. Vestes suas dat patriarcha pauperibus, 182. Compensat eas Deus, *ibid.* Veste pauperi data Christus apparet indutus, 190. Vestitur Christus in pauperibus, *ibid.* Vestis mutatio quid denotet, 255. Vestes recusat, Christo vestitus, 285. Vestium monachalium significatio, 545, 545. Vestes monachorum vetustæ et resarciunt, 545. Vestis monachorum mysterium, 608. Vestes quales deceant monachum, 687. Vestem sive tunicam unam habet Paphnutius lxxx annis, 765. Vestit nudum Bisarion suo habitu, ipse interim nudus, 772. Vestes Abrahamis post mortem in pretio sunt, 836. Ex vestium Simeonis contactu sperator subsidium, 850. Vestis sacra in igne illæsa, 871.

DOMINICA XX POST PENTECOSTEN.

Curiositas punitur, 855. Præstigiæ diaboli dissipat crux, 172. Præstigiæ diaboli cellam illuminantis, 553. Præstigiæ horribiles dæmonis, 712. Rara communitio earum causa, *ibid.* Præstigiæ dæmonis eludit oratio, 842.

DOMINICA XXI POST PENTECOSTEN.

Debita monachus ne sollicite exigat, 526.

Depositi fidem morti præferunt duo adolescentes, 551. Depositiim revelat restauratus, 650.

Delictorum sanotio, 50.

Examen ante susceptionem in monasterium, 170. Examinat seipsum sanctus Ephraem, 572, 573. Examen conscientiæ, 611. Purgatio. *Simile*, 612. Examina opera tua, an perfecta, 741.

Furto acquisita etiam perdunt bene parta, 185. Furto gulosam cogitationem,

tormentorum experientia Zenon superat, 494. Furtum Athanasius dissimulando furem corrigit, 503. Furantem sua iuvat Macarius, 512, 651, 666. Furem tolerat senex, 512. Furti veniam petit bestia, 510. A furto revocat tormentorum memoria, 539. Fur non torerandus, 538. Furti restitutio parit securitatem, 630. Furis manibus senex caelum acreptum refert, 632, 637. Furtum detegit oratio Innocentii albatis, 768. Furtum fulmine castigatur, 816. Furem redimit captivum Alexander patriarcha, 670. Fur virginem mortuam spolians, ab ea detinetur; nec dimittit nisi monachum se futurum juret, 884.

Rationem reddere in morte difficile, 200.

Restitutio cum fenore, 185. Restituenti milesit ignis oratione Simeonis, 816.

DOMINICA XXII POST PENTECOSTEN.

Evangelicæ doctrinæ vis, 86. Evangelium spoliat sanctum Serapionem, 191. Evangelium et crux testamentum sunt sancti Antonii, 221. Evangelium ad fidem deducit, 239. Evangelium vendit monachus. *Ipsam*, inquit, *vendiidi quod jubet*: « *Vende omnia, et da pauperibus.* » 382. Evangelium vendit Bisarion ut pauperi succurrat, 722. Evangelii auditio Simeonem convertit, 814. Mœre ricem convertit, 860. Et minimum, 870.

Hominum opera et genera triplicia, 506, 681.

Imaginum usus, 165. Imago sancti Simeonis in officinis Romæ appensa, ad tutelam, 175, 850. Imagines honorandæ, 236.

Veritas odium parit: correpti clerici persequuntur divum Hieronymum, 8. Vera dicenti dæmoni ne credas, 45. Veritas una in tota Ecclesia, 278.

DOMINICA XXIII POST PENTECOSTEN.

Aquam transit sicco ves igo sanctus Antonius, 51. Aqua monasterii mulierem libe- at a serpente Simeon Stylites, 175. Eiusdem oratione a qua im- petratur, *ibid.* Aqua ex puteo sursum ascendit ad orationem servi Dei, 502. Aqua maris Besarionis oratione dulcescit, 532. Aquæ a maibus virorum sanctorum vis, 633. Aquas fundit petra a Theodosio monacho percussa, 826. Aqua benedicta maledicum solvit, 79. Phantasma pellit, 720. Aqua solidatur Besarioni, 619.

Odor ex corpore mortuo sancti Simeonis Stylitæ, 174.

Oleum quid significet, 262. Oleum sanctum paralysis curat, 724. Oleum benedictum a sancto Simeone maximi doni loco habet regna Persarum, 852.

Reliquiæ sanctorum quam utiles, 26, 295. Reliquiæ sancti Antonii inventæ, 61. Reliquiæ martyrum honorantur, 90. Reliquiarum veneratio et præsentia quid efficiat, 92. Reliquiarum amor, 174. Reliquias sancti captiens panitur, *ibid.* Reliquias honorantur psalnis, lampadibus, 175. Reliquiarum effi- cacia, 269. Reliquiæ avide expetuntur; certatur pro illis, 534. Reliquiarum aspectus quam utilis, 822. Reliquiæ ubi honorantur, ibi sancti invocari peculiariter adsunt, 841, 843. Reliquiæ pretiosæ, 572.

Timor unde oriatur, 45. Timor permanens, hostis iudicium, *ibid.* Timor Dei odio et gratiæ præponendus, 57. Timor Domini virtutis magister, 134. Timor mortis sit in te qui iuit maguus in sanctis, 200. Timor Domini, salutis iuitium, 519. Timor Dei quomodo acquiratur, 563. Ejus utilitas, 563, 566. Timorem generat increpatio, 507. Timor nullus turbat Theodorum abbatem, 585. Timor Dei velut ignis comburit arundinetum cogitationum, 613.

Unguenta cur spreverit sanctus Antonius, 38. Unguen. um ex lipcano sancti Joannis Eleemosya., 203. Item ex aliis corporibus, *ibid.*

DOMINICA XXIV POST PENTECOSTEN.

Crucis signum et fides a I Dominum murus inexpugnabilis, 39. Crucis signum dæmonem fragit, 40. Crucis vexillum eleva contra diabolum, 42. Crux diabolum fugat, 45. Crux fugat in nostrosam bestiam, 49. Crux Christi prædicatur, 54, 55. Crux dæmoniatum liberat, 56. Crucis potentia, 65. Cruce signandi meus in mos antiquus, 113. Crux pellit dæmonem, 113. Sanctiæ Crucis ligno extinctus ignis, 435. Crux monachi timor Dei, 519. Crux pro velo erigenda navigantibus, 536. Cruce sanatur puer deformatus, 630.

Vindictæ appetitus ut vincens, 512, 515, 514. Vindicare se volentem Deus non ita protegit, 631. Vindicta Deo relinquenda, 668.

IN FESTIS BEATÆ VIRGINIS MARIÆ.

Candela Deiparæ Virginis imagini a Joanne anachoreta accensa, nullus mensibus non consumitur, 917.

Castitas protegit in periculo, 96. Nunquam captiva, *ibid.* Castitatem reverentur bestie, 98. Castitas dæmonium pellit, 127. Castitas sancti Abraham eremitæ, 114. Castitas in conjugio, 188, 351. Ob castitatis amorem Basilia gladio confolitur, 548. In castitatis testimonium senis baculus super sepulcro ejus frondescit, 500. Castitas in vultu refulget, 534. Ea acquiritur per preces, jejunia, vigiliis, *ibid.* Angeli incentiva carnis auerunt, *ibid.* Castitatis summa custodia, 571. Castitatis victoria insignis, 579. Castitas verenda Ammonis, nudum se videre reuuentis, 714. Castitatem conjugibus suadet Melania, 774. Huius neptis marito suo eandem persuadet, *ibid.*

Mariæ (B.) Virginis imagini astat sanctus Basilius, 165. Beatæ Virginis Mariæ suffragio templum ingreditur Maria Ægyptiaca, quæ antea divinitus repellatur, 587. Ejus ope dirigitur, et variis tentationibus resistit, 388, 389. De beatæ Virginis imagine non adoranda temere dæmoni jurat monachus, ut liberetur a spiritu fornicationis, 874. Per Theodorum abbatem ad sanam mentem reducitur, *ibid.* Beatam virginem Mariam irridens nimis castigatur, 875. Beata virgo Maria Cosmianum hæreticam a sepulcro Domini arceat, 875. Conversam admittit, 876. Beata virgo Maria viri erga monachos benigni familiam sibi commendatam a morte præservat, 882. Beatæ virginis Mariæ commendat monachus peregrinaturus quam ipsius imagini accendit cau-

delam, quæ ardens non consumitur, 817.

Præsentia Dei consideratio meretricem convertit, 168. Deo nos gratos facit, 516. Præsentia Dei consideratione sanctus Ephræm impudicam a se repellit, 598.

Pudicitia amor miraculo firmatur, 51.

Puritas naturalis ad'm'e fons virtutum, 41. Puritas animi ex facte nascitur, 149. Puritas mentis in sermone quaerenda, 595. Puritati cedunt serpentes, 630.

Virginalis conjugium Ammonis, 715. Eucliarisii, 652. Nêbridi, 779. Cujusdam presbyteri, 834.

Virgines et monachos præcipue oda diabolus, 42. Virginitatem am, lectuor desponsatæ etiam puellæ ad sancti Antonii conspectum, 58. Virginitatem suadet Theodæ sanctus Paulus, 72. Virgines plures quam consules in lamilla Auiciana, *ibid.* Virginum decem parabola, 262. Ad Virginitatem et martyrium hortatur sancta Eugenia, 547. Virgines plurimas aggregat Christo sancta Eugenia, 519. Virginitatem decem millia Aucyria, 776.

IN FESTIS ANGELORUM.

Ang-lus verus Assyrius percussit, 41. Angeli boni turbam hominis se-dam mentem, 45. Angelis præsentibus moritur sanctus Antonius, 59. Angeli sancti Onuphrii vires instaurat, 49. Angeli adiutores eremitarum, 101. A Sanctis et justis famulantur, *ibid.* Angelus Custos sanctum Onuphrium in eremum deducit, 101. Ab sage o Dominico die communi-nem accipit sanctus Onuphrius, 102. Item socii eremitæ, *ibid.* Angelorum coacem u anima sancti Onuphrii in caelum ferunt, 103. 104. Angelus regulam tradit sancto Pachomo, 120. Angeli animam monachi ducunt in caelum, 130. Angelo conspecto moritur sanctus Pachomius, 134. Angeli præferunt li-rum sanctum Eufrem, 167. Angeli contristantur afflictione sancti Simeonis, 171. Angeli deducunt sanctum Simonem, 174. Angeli doctores nostri, 210. Angelus mortem denuntiat Joanni Eleemosyano, 203. Angelus Raphael comitatur sanctum Macarium, 223. Angelus docet sanctum Pothumium, 235. Eum transfert, 234, et regulam tradit, 236. Angelus divini præcipit escas monachis deferre, 239, 240. Angelico ductu cameli fereat- cibus perveniunt ad monasterium, 240. Angelus adest tenta is, 575, 634. Angelus sanat pedem cuius iam hortulam penitens quod in pecunia spem perussisset, 581. Angelus docet orationem operi jungendam, 584. Angelus aquila specie juvenem ad eremum ducit, 587. Angelus laboriosa senis vestigi numerat, 589. Angelus iudicio ministrat, 591. Angeli adsunt loquentibus spiritalia, 645. Angeli animam peregrini deducunt, 645. Angeli protegunt monachos, 652. Angeli senem countantur, 657. Horrent peccati fetorem, *ibid.* Angelum custodem verere, 685. Angelus Marco eremita Eccharistiam porritu, 725. Angelus in amici specie Evangelium solatur, 765. Angelus providentia ar-ro, autem et sibi placeant deserv, 706. Angelus sanctificato altari adstat, 864.

INDEX IN PROLEGOMENA, PRÆLUDIA, NOTATIONES.

Plura alia hic non notata, invenies in Onomastico.

A

Abba, id est pater, Hebræo Syroque sermone, vii.
Abenner in Mensæ dicitur *Abenner*, 340.
Abraames Cyrensis, 859.
Abraham in Syria, 150.
Absida quid, 232.
Abspes, 105.
Acacius Berœæ episcopus, strenuus virtutis athleta, 858.
Acephali quando orti, 209.
Acephimas, 839.
Acies, lancem trutinæ significat, 209.
Adelphius inter monachos, 1007.
Adriani, I papæ epistola de Vitæ Patrum explicatur, xiv.
Advivere, 97.
Edificant, pro distribuunt, errore Græcæ vocis in Palladio Herveti, 786.
Ægyptiorum mos in funere, cadavera eodunt, mensæ adhibent, 75.
Ægyptus regi solita ab equite Romano, 550.
Æthera, pluralis numeri, 105.
Agens in rebus, *al.*, magistrianus, 1009.
Agrestia ligna rudia quibus olim præliabantur Afri, 252.
Aila, *al.*, Ailat, 87.
Albericus longus Salentinus Theodoretæ Philothei interpres, 838.
Albina duplex, 437. — Albina Melanias Junioris mater, 694, 698. — Albina conjux filii Melanias senioris, 698. — Albinae se purgat sanctus Augustinus, 695.
Albinus pro Albina, 698. — Albinus pontifex gentilis et Christianus, 415.
Alexander episcopus Alexandrinus, 61.
Alexandria Ægypti, Magna Alexandria dicitur, 69.
Akmiridensium civitas in Scythia, 224.
Aloysii Lipomani lapsus, existimantis ex Palladio paradisi factum a typographo, xiv.
Altare sanctum, 208.
Alypius Tagastensis episcopus, 694.
Amata ex Amma Taor depravatam, 1009.
Amathonta et Amathus, oppidum Cypri, 210.
Ambrosius Camaldulensis est interpres decimi libri de Vitæ Patrum, xlv. — Ambrosius Camaldulensis dicitur Vitam sancti Eugenii conscripsisse, xli.
Amma nomen appellativum, id est mater spiritualis, 645, 686.
Ammon, vel Piammon, 786. — Ammon monachus, 139.
Ammonius Origenista cum suis, 446, 785. — Ammonius ita parum curiosus, ut cum Romæ esset, nihil præter templum Petri et Pauli desideraret, 785.
Amoris daemon, 88.
Amphilochius auctor Vitæ sancti Basilii, ix, 162.
Anastasius papa, 690. Damasci Rufinum, 422, 425. — Anastasio Bibliothecarius interpres Vitæ sancti Joannis Eleemosynarii, xli. Fecit in *Assis* colat papæ, 206.

PATROL. LAT. T. 100. P. 100.

Angeli custodes, 104.
Animalia ministeria humana miraculose præstant, 25.
Animæ quædam in campo amensissimo, 232.
Anthropomorphitæ hæretici monachi aversabantur Origenem, l.
Anthropomorphitarum hæresis quibusdam catholicis objecta, lx.
Antiochus monachus Lauræ Sabæ, abbas, 208.
Antonini lapsus, Hieronymum loco Gennadii citantis, xx.
Antonius Coma oriundus, 62. Ejus mors, 29, 51. Ejus scripta, 50. Ejus corpus sub Justiniano imp. revelatione inventum, 61. Sæpe ad Constantinum de causa Athanasii scribit, 71. Dæmonibus exprobrat, 66. Philosophos instruit, 69. — Antonii et Pachomii Vita Romanis innotuit ex relatu Petri et Alexandrinorum sacerdotum, 52. — Antonius episcopus Ephesus, 690. — Antonius quidam scriptor Vitæ Simeonis Stylitæ, ix, 176.
Aphraates, 459.
Aphroditæ oppidum, 90.
Apostolarius, legatus Ecclesiæ negotia tractans, 935.
Apollinarem nondum damnatum audit Antiochiæ Hieronymus, 5 et 6.
Apollo sol, 70. — Apollo monachus, 141.
Apophtegmata Patrum vel anachoretarum, quandoque hi de Vitæ Patrum hi libri fuere inscripti, v.
Apostolæum a Rufino præfecto magnificentum templum extractum, Rufiniana basilica aliter dictum, 105.
Apparentia pro apparatu, nisi simpliciter pro apparere accipiendum sit, 950.
Aprion episcopus, 142.
Aqua benedicta Hilarion maleficium solvit a stabulo Italici, 88. Aqua in faciem, 368. Aqua acativa quæ, 258.
Aquam aspergere, animos addere, 562.
Aquilus consul, 550.
Archisterium, 72.
Achitra, 562.
Ardaburius, 177.
Argumenta hæreticorum contra Vitam sancti Antonii solvantur, 50, 31.
Aries, rex Persarum Darius, 68.
Arii hæresis, 839.
Ariani ethnicorum moribus se accommodant, 71. Antonium secum sentire mentiuntur, 69. — Ariani idololatæ, 71.
Ariomanitæ, 69.
Aristæta, 87.
Arma contra demonem, 66.
Armacæ urbe, vel Armeni, 176.
Arsacius, 416.
Arsisius, 416.
Artaba mensuræ gehæ apud Ægyptios, 207.
Ascensus Nili, 786.
Asclepion hegumenus monachorum pater, 231.
Asella, 86.
Asinus ad tyram, 310.
Asmodæus Veneræ cohortis princeps, 65.
Aspidates quid, 210.
Assis Perinde, 252.

Asterius sophista, 859.

Atarbius Ponti episcopus, 789.
Athanasius auctor Vitæ Antonii, ix, 50 et 51. Cor non meminerit Pauli, 32. Quando Vitam Antonii et Ægyptiorum monachorum institutum Romam detulerit, 32, 421. Puer cum Alexandro episcopo Alexandrino vivit, 61. Visitavit ecclesias Ægypti et monachos, 74. Visitat monasteria, 142.
Athenarum epitheta, 163.
Atheniensium consuetudo in recipiendis studiosis, 665.
Atho mons hodie habet xxii insignia monasteria sancti Basilii, 784.
Auctor Vitæ Pachomii quils, iii. — Auctores, qui Abraham eremitæ meminere, 150.
Augustinus (S.) suspectus Alypio, Piniano, Albina, 695. Se purgat Albina, *ibid.* Sequester inter populum et Pinianum, 696. Monachos defendit, 35. Suos Hippouenses excusat, 697. Cum Alypio contendit, pax brevi conficitur, 697, 698.
Aurelius (Q.) Memmius Symmachus martyr, 139.
Aurentius (S.) in Bithinia in visione vidit triumphum Simeonis Stylitæ ad cælum euntis, 177.
Avaritia Maximi, Romanorum ducis, Gothi fame ad rebellandum coacti sunt, 400.

B

Babylon, 90.
Baisæ, *ibid.*
Balacius Arianus epistolam Antonii conspiciens puntur, 72.
Baptismi materia quæ et qualis, 956.
Baptismus canonibus olim vetitus dari absque patrino, 58.
Baptizatis recenter vinum et lac datum, et quare, 140.
Barachesium martyr, 860.
Baradatus et Usadatus idem, *ibid.*
Barlaam et Josaphat historia vera esse probatur, 359.
Baronius non recte facit Kvagrium Ponticum auctorem Vitarum Patrum, xvii, xxvi. Ejus lapsus in assignando anno obitus sancti Pauli primi eremitæ, 14, 25. Item in tempore quo Joannes Eleemosynarius versus imp. Heraclium iter instituit, 210. Item in numerandis annis Philippi patris sanctæ Eugenie, 549. Item in tempore quando Pachonius militare cepit, 140. Item in tempore quo Nicetas patricius ecclesiæ Alexandrinæ thesauros peliti imperatori mutuo dandos a Joanne Eleemosynario, 207.
Basilius, rex Saracenorum, 177. — Basilus Cæsariæ et Constantinopoli studuit, 163. Basilii Vita olim per varia fragmenta descripta et translata, 166, 167. An Amphilochius Vitæ ejus auctor, 162.
Basterna, vectorium, 550.
Bavose, 645.
Be, vel Beaus, idem, 788.
Beatorum depositio, 665.
Beatus aliquando proprie, aliquando accipitur adjective, 784.
Bellua hyænam vel elephantem significat, 1008.

Benedictio rerum inanimatarum, 89.
 } Benedictioem hospites adventantes
 ab hospite petunt, 104.
 } Benedicturus imperatori Heraclio
 proficenti ad bellum Persicum Jo-
 annes Eleemosynarius a Niceta deducit-
 tur, 210.
 Benjamin in Nitria 442.
 Berœa, 97.
 Bethelia, 89.
 Bibulus papyrus, 642.
 Biluanas levare quid, *ibid.*
 Billius Vitam Barlaam et Josaphat
 censet esse veram historiam,
 Birra modo pretiosam, modo vilem
 vestem significat, 380.
 Bisacutus vel bisacuta ferreum in-
 strumentum, 241.
 Blesilla, 401.
 Boas serpens ualde dictus, 91.
 Boetius Romæ clarus, per calumniam
 impetitus, a Theodorico interitur,
 139.
 Bonosus Hieronymi collectus, 5.
 Ejusdem familiaris, 4. Isugois mona-
 chus, 145.
 Bruchium locus Alexandria, 90.
 Brumosa aqua, 131.
 Brumus quid, 1009.
 Buccellatum panem bis coctum si-
 gnificat, 1007.
 Bucclia, 92.
 Buda, stramentum lecti, 612.
 Bulla sigillum, 207.
 Bullare pro sigillare, 166.
 Burdo ex equi et asino, 177.
 Busiris civitas, 67.

C

Caccabate, 645.
 Cades, 80.
 Cecus, pulvere ex cella Macarti de-
 terso, et aqua putei quo bibere solitus
 erat, macerato illuminatur, xxvii.
 Calculorum usus in orando antiquus,
 785.
 Calidiomea, 104.
 Caligæ olim calceorum loco, 252.
 Callicula, 98.
 Cameleuchum quid, 575.
 Campana statera, 207. Campanæ olim
 dicta trinnabula gregibus appensa,
 241.
 Cancellarius, 207.
 Candidatus quis, 89.
 Canthelia, opera asinis imponi solita,
 935.
 Caprea cum leone pugnam inicit,
 540.
 Captivi vincula soluta, dum pro eo
 tanquam pro mortuo sacrum celebra-
 tur, 203.
 Carabus, scapha, 935.
 Caricea, 87.
 Caricare, id est, onerare, 533.
 Cartica, carticula, pro cervicali,
 645.
 Casanbonus notatur, 87, 89.
 Cassianus in compendium redactus,
 exstat Græce in Vaticana bibliotheca
 ma., xxxii. Cassiani opuscula quomodo
 et cur censeantur apocrypha, u. Cas-
 siani diligentes lectores viri sancti Be-
 nedictus, Cassiodorus, Climacus, Ber-
 nardus, Dominicus, Thomas, u. Cas-
 sianus diversus a Collatore, 557.
 Cassiodorus existimatus etiam Cas-
 siani quædam opuscula expurgasse,
 licet non ad plenum, xxxi.
 Castitatis custodia, 98. Castitatis con-
 jugalis exempla, 166. Post susceptos
 Ordines, Paulini et Terentii, *ibid.*
 Leontii et Placidianæ, *ibid.* Castitas
 probatur ignis gestatione in veste,
 590.
 Castor episcopus, 557.
 Cauma, id est, calor, 641.

Celedensis an Chalcedensis legen-
 dum apud Hieronymum, 10.
 Cella et celum inter se comparan-
 tur, 682.
 Censu imperatoris, 278.
 Cerealis Marcellam viduam uxorem
 ambit, 421.
 Certatus es, pro certasti, 633.
 Chalcedensis an Celedensis legendum
 apud Hieronymum, 10.
 Chalcidius solitudo locus in quo san-
 ctus Hieronymus degit, 6
 Chalcis, 97.
 Champania, id est, huncub. tiones,
 151, 375.
 Chanani iidem hic qui Cynocephali,
 232.
 Cherubim cum ignea rhomphaea,
 232.
 Chindium vinum, ignotum, potum
 Chydram, ex palmulis factum, 1009.
 Chlorentia, quæ et contabat et sal-
 tabat, 380.
 Chosroes Persarum rex his Ægy-
 ptum s. oliat, 210.
 Chrisma in baptismo et post bap-
 tismum, 161.
 Christiani Conomanensis Vita, lxxi.
 Juvenis convertitur, *ibid.* Eremito-
 rum Castinetum in archiepiscopatu
 Turonensi ingreditur, *ibid.* A p. tu
 abstinet in Quadragesima tota septi-
 mana, uno die excepto, *ibid.* In hieme
 aquæ frigidæ ad collum se immerge-
 bat, lxxii. Disciplina ad fractionem
 virgarum se excipiebat, *ibid.* Peregrina-
 tiones ad diversos Sanctos nudis
 pedibus suscipere statuit, *ibid.* Dæmo-
 nem ex fetore præsentem percipit,
ibid. Pro amore Stephani laneis tan-
 tum induitur, *ibid.* Sub palea aurum
 a quodam reconditum non sinit eum
 quietam repausare, *ibid.*
 Christophorus a Castro noster misit
 mihi Ægyptiorum Patrum sententias,
 lxxxv.
 Chromatius Hieronymo familiaris, 4.
 Chrysogonus monachus Hieronymo
 familiaris, *ibid.*
 Chrysostomus nimium laudatur, 936.
 Cilicenses lagenæ ex Cilicia, 1008.
 Cindliarchium, locus ubi pretiosa
 tempis servabantur, 208.
 Cinerentus dicitur ut pulverulentus,
 645.
 Cittica vicus, 231.
 Clericorum gradus diversi, 69.
 Clinicus, id est, lecto aditus, 400,
 415.
 Codex Antonii, creaturæ, 665.
 Coelestis, Pelagii discipulus, hæresi
 infamatus, purgare se Romæ parat apud
 Innocentium, 692.
 Conobia anachoretarum Seminaria,
 21.
 Cœnobitica vitæ Antonius restituit-
 tor, 61.
 Collecta, id est, distributio in paupe-
 res, 207.
 Colobia, id est, lebeta, seu tunica
 sine manica, 141.
 Columba in baptismo et baptisteriis
 quare, 164, 165. Columbam in humeris
 Basilii sanctus Ephraem videt sugges-
 sent in concionam, 169. Petrus diaco-
 nus in capite sancti Gregorii scribentis,
ibid.
 Commemoratorium, lxxiii.
 Commodus imperator mittit Philip-
 pum Eugenæ patrem Alexandriam,
 350.
 Communicatorias petunt Origenis et
 a Romana Ecclesia, 422.
 Con munitionis reverentia tanta olim,
 ut qui somniis voluptuosis inquietati
 essent abstinerent, 785.
 Conductela, rarum, 1009.

Conjunctus Jerusalem, id est, per-
 venimus, 232.
 Conopeum, textile tentorium culti-
 cijbus arcendis comparatum, 356.
 Constantinus imperator episcoporum
 accusationes exurit, 209. Verum deo-
 rum templa in monasteria, 858.
 Consuetudinem pravam abrupten-
 dam pulchro exemplo docetur, 145.
 Consularis, 89.
 Consus Deus, 87.
 Conternans vitula, id est, triam au-
 norum, 416.
 Continentia conjugatorum in Ecce-
 sia, 70. Continuitas religionum in
 mensa, quoad visum, 143. Continentia
 oculorum in Simeone Stylita, qui femi-
 nam nunquam postquam in columam
 editiore ascendit, nec matrem quid-
 dem aspexit, 177.
 Copadium, id est pars excisa, 612.
 Coronati qui, 89.
 Corpora sanctorum incorrupta, 86.
 Cranium damnati hominis sequitur
 Macario, 662. Quomodo hoc cum theo-
 logorum placitis conveniat, 533.
 Crucis argenteas ex collo gestabat
 Christiani, 206. Crucis signum Antae
 notum contra hæreticos defenditur, 86.
 Crucis signum, murus, *ibid.* Crucis li-
 gno exstinguitur ignis, 455.
 Crudelitas persecutorum, 21, 8,
 21.
 Culicum morsibus se Macarius ex-
 ponit nudus per sex menses, 785.
 Curiales, id est curias as ripit, 62.
 Curiositatis mortificatio, 86. Curio-
 sitatis contemptus Ammonii tantum
 templum apostolorum, Romæ cum esset,
 videre desiderantis, 785.
 Curium, 92.
 Cusare, id est sarcire, 640.
 Cyphonismus, 25.
 Cyro provincia et insula natus Jo-
 annes Eleemosynarius, 205.
 Cyri et Joannis memoria seu lec-
 plum Alexandria, 209.
 Cyprianus Emissenus Palmyram oppo-
 dum Persarum ductus, 702.
 Cyrillus Alexandrinus, 110.
 Cyrones varii, 662.

D

Dactylosum esus, 106.
 Dæmon a Christo ut passer irritus
 tenetur, 65. Dæmones exstinguitur,
 141. Dæmones quidam principes,
 785. Dæmones contumelias excipendi,
 66.
 Dæmoniacus sanatur, 86.
 Dæmoniace aræ, lxxxiv.
 Damascenus Joannes auctor historiarum
 Barlaam et Josaphat, 359.
 Danae, 70.
 Darius, 86.
 Decimi libri de Vitis Patrum auctor
 Joannes Moschus, xxvii. Decimi lib-
 ri de Vitis Patrum interpres est Ambro-
 sius Camaldulensis, xlv. Nostri libri
 olim interpres fuit præceptor Joannes
 diaconi, xlvi.
 Decurio, 89.
 Dedicaciones Ecclesiarum, adlocutis
 etiam remississimis episcopis, celebrari
 solitas, 1007.
 Defensores Ecclesiæ castigati noc-
 tes, 20.
 Debere, id est indigere, 1009.
 Dehonestamentum, 66.
 Delectio annorum xiv in visione de
 perveritate fidelis, 935.
 Democritus sibi oculos ostendit di-
 citur, ut melius philosopharetur, 145.
 Diabolus homines ut passeres tenet,
 145. Quomodo homines evadere possint,
 145. Diabolus Christum se

lat. 144. *Diaboli virtus adventu Christi debilitata*, 661.
 Diacoisse olim baptizandas feminas relabant, 380.
 Diana luna, 70.
 Didymus damnatus hæreseos, 784.
 Origenista, 441. Didymum Hieronymus audit, 9.
 Dilectio sit cautela, 98.
 Dionysius Exiguus natione Scythæ, 407; abbas Romanus, 108; Eius doctrina, 107; mores, *ibid.*; conversatio, *ibid.*; scripta, 108, 109, 110; tempus, 109, 110, 111. Interpres Vitæ sancti Pachomii, xii.
 Dioscorus presbyter, 786.
 Diptycha bifores tabellæ, 380.
 Dismarri, pro dijudicari, 1009.
 Discretio spirituum, 66.
 Diversa demonum nequitia, 63, 65.
 Divitiæ in Ecclesia probandæ, 97.
 Dominico die et Sabbato, angelus communionem deserit *Thuphris*, 103.
 Domus vnde, 206.
 Donatus Romæ Hieronymi præceptor, 206.
 Dositheus hæreticus, unde Dosithei hæretici, 416.
 Dracontius episcopus, 80.
 Dromades camelæ, 90.
 Dramedarii, 98.
 Ducalis idem quod ducator, *ibid.*
 Ducator idem quod ducator, 241.
 Duodenarius peccatorum numerus ab angelo commendatus, 142.
 Dumvir, 87.

E

Ecclesiæ dedicationes advocatis etiam remotissimis episcopis celebrari solitæ, 1007. Ecclesiæ defensorum officium castigare fontes, 207. Ecclesiæ divitiis discere, 207. Ecclesiæ thesaurus mutuo accepti imperator Heraclius, 207. Ecclesiæ bona mutuo dare imperatori recevit Joannes Eleemosynarius, 207.
 Edessa, 97.
 Elementa visa lugere mortem Antonii, 74.
 Eleutheropolis, 87.
 Elevatio Eucharistiæ, 163.
 Elias in Apeliote, 442. Elias eremi cultor, 21.
 Elladius, affas Palladius, 641.
 Elusa, 89.
 Embrymium, seu Embrymium, cervical ex papyro, 643.
 Enepus, id est mutus, percussus, 151.
 Ennatum, seu Noqum, Alexandria vicus, 643.
 Entheca, pro arca, 207.
 Ependytes, 86.
 Ephraem diaconus Edessæ, 160. Tantum diaconus fuisse dicitur, 168. Varii Vitæ ejus scriptores, 169. Auctor est Vitæ sancti Abrahæ eremitæ et Mariæ neptis ejus, x.
 Epibata, 224.
 Epictetus martyr tempore Diocletiani, 224.
 Epidaurus, 91.
 Epiphanius, dux Cypri, pater Joannis Eleemosynarii, 205.
 Epitaphium pro oratione funebri, 163.
 Erasmus non recte facit Evagrium Ponticum auctorem Vitarum Patrum, xvii. Erasmus notatur, 86, 97.
 Kron et Heron diversi videntur, 786.
 Esius, Pæsius, vel Phæsius, 641.
 Esophorium, interlus, 200.
 Eucharistia non danda mortuis, nec in sepulchris consecranda, 163. Eucharistiæ elevatio, 163. Eucharistia miraculose paer *in* *cul-* *dam* *Hebræo*, 163.

Eucherius Lugdunensis presbyter quendam Cassiani opuscula abbreviavit, xxx. An Cassiani opera tantum abbreviaverit, an vero etiam expurgaverit, dubitat Baronius, xxxi.
 Eudoxia major Jerusalemæ voti solvendi causa proficiscitur, 701.
 Eugenia virgo et martyr, 348. Eius parentes, *ibid.* Docetur philosophiam, *ibid.*
 Eugypius presbyter Vitæ sancti Serzerini auctor, lxxxiii. — Eugypius *Thopachus*, 110.
 Eulogia, benedictiones, 241.
 Eulysius Bosira Arabum episcopus in castellum Susphas relegatus, 702.
 Eupapius queritur deorum templa versa in monasteria, 858.
 Euphemius in exilium ab Anastasio missus, 935.
 Euphrasia seu Euphraxia virgo, 362.
 Euphrosyna martyr Nicomædiensis, 362. — Euphrosyna virgo, 368.
 Eusebius Hieronymo familiaris, 4. — Eusebius Cæsariensis cur non mernerit Philippi martyris patris sanctæ Eugeniæ, 350. Eusebii Cæsariensis libri defensionum pro Origenæ editi a Rufino nomine Pamphili martyris, xxvii. — Eusebius Origenista, 446. — Eusebius anachoreta, 859. Eusebii anachoretæ plures et ubi vixerint, *ibid.* Eusebii cum Basilio contentio et reconciliatio, 161.
 Eustathius philosophus queritur a Basilio, 164.
 Eusto-hius interpres Vitæ sanctæ Pelagiæ, xli.
 Euthymius Origenista, 446.
 Evagrius Ponticus Origenista, 141, 400, 446, 889. Non est auctor libri secundi de Vitis Patrum, xvii. Librorum ejus catalogus, xix, xx. Evagrius et alii Origenistæ a sancto Hieronymo notati, 490. A Palladio ejusdem sectis laudatur, 1010. Eius scripta quæ et qualia, et inscriptionum depravatarum corruptio, 1008. — Evagrius presbyter Hieronymi socius, 5. Ad Basilium in Cappadociam pervenit, *ibid.* Dives dominus Marouæ, *ibid.* Hieronymo et sociis in eremo necessaria ministrat, 6. Litteras curat, antiquarios suppeditat, *ibid.* Non est auctor libri secundi de Vitis Patrum, xvii. Quis fuerit, 35. Interpres Vitæ Antonii, xxxvii, 33. Episcopus, 97.
 Evangelicus Scytharum pontifex, 221.
 Evectio, 89.
 Ex corde recitare, id est memoriter, 642.
 Ex gutta pluviam, 86). Ex gutta mare salsum; *ibid.*
 Ex pede laborans a Melania juniore curatur, 701.
 Ex recordatione sanctorum triplex utilitas, 143.
 Expoliare divites quid, 209.
 Exsufflatio dæmonis, 141.
 Ex ungue leonem, 860.

F

Fabiolæ duæ, 401.
 Fagadæna, ulcera, vel nimiam cibi appetentiam, significat, 1008.
 Fasciis involvi soliti mortui, 490, 401.
 Fauni, 28.
 Febri laborantibus mederi dictus post mortem ejus sepulchrum visitantibus Ammonias, 489.
 Femina viro periculosa, 98.
 Fidosus, 834.
 Figuræ molestræ, 88.
 Ficellia, 87.

Fistula plumbea, 206.
 Flagellum disciplinam significat, 787.
 Florentius Hieronymi scriba et familiaris, 4. Florentinus vulgo pater pauperum, 445.
 Fons virtutum naturalis animæ puritas, 64.
 Possium pro fusa, 842.
 Fronto martyr, 241.
 Frontonius sancti Petri discipulus episcopus Patrologici in Gallia, 241.
 Falberius Caratensis episcopus, 534.
 Fulgentius, Vitæ Patrum legens, ad imitationem exarçit, xvi.
 Funerales psalmi et hymni in fupere Simeonis Stylitæ, 174, 177.
 Funeris pompa prohibetur, 73.
 Fures miraculo depræhepsi, 834.
 Furijs, 401.

G

Gallæ nobiles et sanctæ plures, 138.
 Gallienus imperator persecutionem cessare fecit capto Valeriano parente, 590.
 Gallodromi qui, 209.
 Gaza, 86.
 Gazis incensæ basilicæ tempore Juliani, 89.
 Gelasius papa quid de Vitæ Patrum senserit, xviii. Videtur sensisse Hieronymum esse Vitarum Patrum auctorem, *ibid.* Videtur putasse Hieronymum esse auctorem Vitæ sancti Antonii, *ibid.*
 Gello, Gellunculus, vas aquarium, 554.
 Genebrardus corrigitur, 110.
 Generationis posterioris predictio Cyrionis, 646.
 Genofora divinitus velat presentem novit Simeonem Stylitam, 173.
 Gentianus Hervetus est interpres libri octavi de Vitis Patrum, xlii. Idem est interpres libri noni, xlv. Eius lapsus censentis Palladium esse auctorem libri quinti et sexti de Vitis Patrum, xxxvi. Eius interpretatio Theodereti ble datur, 838.
 Genus complicat mortuus Paulus, 25.
 Georgius Wicelius non recte facit Evagrium Ponticum auctorem Vitarum Patrum, xvi. — Georgius episcopus Alexandriae successor sancti Joannis Eleemosynarii, 208.
 Gerardus de Frabeto scripsit Vitas fratrum Dominicorum, vii. — Gerardus Vossius interpres Vitæ sancti Ephraem, xii, 169.
 Gesnerus non recte facit Evagrium Ponticum auctorem Vitarum Patrum, xvi.
 Globi Stoicorum coelestes, in quibus bonorum animas post hanc vitam habitare dicebant, 416.
 Græce loquitur Ephraem precibus Basilii, 166.
 Gratiani lapsus Vitam Macarii Romani Hieronymo tribuentis, xxiv. Unde eam opinionem Gratianus hausert, *ibid.*
 Gratitude leonæ pellem ovillam Macario deferentis, 788.
 Gregorius Nazianzenus theologus, 163. XII annis præfuit ecclesiæ Constantinop., *ibid.* Eum tres annos audit Hieronymus, 7.
 Grunni nomine designat Rufinum Hieronymus, 538.
 Grutaria, 1009.

H

Hæresis. Vide Delectio.

Hæretici mali contra monasticam vitam, 72. Hæretici monachorum hostes, 35. Hæretici notantur, 93, 97. Hæreticorum genus e libris tollere quæ suffragia pro animabus defunctorum spectant, xxiv. Hæreticorum argumenta contra vitam sancti Antonii solvantur, 50, 51. Hæreticorum libri vitandi, 142. Hæreticorum consortia vitanda moriturus monet Pachomius, 142.

Hebdomadarii qui, 145, 362.

Hebdomada septima regio in suburbio Constantinopolitano, 554.

Helenopontus, 1010.

Helenus (S.), ardentis prunas illænas veste fert, 350.

Hellima, alias Tillina, 860.

Heliodorus Hieronymi familiaris, 4. Comes Hieronymi in eremo, 6. Ab Hieronymo recedit, *ibid.*—Heliodorus monachus in Syria, 860.

Helladius scriptor Vitæ beati Basilii, 165.

Hemirritæus, 87.

Heracles Alexandriæ episcopus, 142.

Heracles monachus, 446. Heraclicus Paradisi quis auctor, 1007. Heraclicus Paradisi ubi et quando primum impressus, xiv. Heraclicus Paradisi idem cum Palladio Lausiaca historia, xiii. Heraclicus Bithyniæ episcopus videtur auctor libri secundi de Vitis Patrum, xiii.—Heracles Ephesiorum episcopus, xv. In solitudine vixit solitarius, *ibid.*

Heracles imperator petiit ut Joannes Eleemosynarius fieret episcopus Alexandriæ, 205.

Herennius præfectus Augustalis, 238.

Hermopolis, 104.

Hesychius, 91.—Hesychius Opariensis episcopus, 691. Favet Antonino episcopo Ephesino, *ibid.* Infirmittatem simulat, *ibid.*

Hierocoma, loca ubi sacro morbo laborant, 568.

Hieronymus non est auctor Vitarum Patrum, xx. Unde Editores hæcenas eas Hieronymo tribuerint, xxii. Ejus nomine liber secundus Vitarum Patrum apud Græcos circumfertur, *ibid.* Ejus nomine quedam de Vitis Patrum exstat in Augustana bibliotheca, xxii. Non est auctor Vitæ sancti Marcelli Romani, *ibid.* Hieronymus auctor Vitæ sancti Pauli, Hilariensis, Malchi, Fabiola, Paulæ, Marcellæ, x. Ejus epistola ad Ctesiphontem a plurimis non rite intellecta, xvii. Explicatur, xxiv. Ejus sententia de secundo libro Vitarum Patrum, xxv, xxvii. Ejus iudicium de lectione librorum Origenis, xxi. Hieronymi patria Stridon in Dalmatia, 5. Parentes mediocres, *ibid.* Studium ejus Romæ, *ibid.* Ludit scholasticis controversiis, *ibid.* Romæ baptizatur, *ibid.* Dissolute vivit, *ibid.* Singulis Dominicis invisit sanctorum reliquias, 4. Bibliothecam Romæ conficit, *ibid.* Ejus in Galliam profectio, *ibid.* Treviris sancti Hilarii libros de Synodis describit, *ibid.* Syriacæ profectio, *ibid.* Aquileis sanctorum virorum consortio fruitur, *ibid.* In patriam redit, *ibid.* Sororem connubio jungit, *ibid.* Quando monachus in Syria, et cum quibus, 4, 5. Ad Basilium in Cappadociam venit, 5. Antiochiæ consedit, *ibid.* Malchum monachum invenit; ejus exemplo et aliorum accenditur, *ibid.* Petit preces Theodoti et aliorum ut solvatur a sæculi vinculis, *ibid.* Antiochiæ Apollinarem audit, *ibid.* Agit in eremo Chalcedis, 6. Comites ejus, *ibid.* Carnem jejuniis donat, *ibid.* Hebraicas litteras discit, *ibid.* Sabellia-

nus nominatur, *ibid.* Cogitur recedere ex solitudine, *ibid.* Jerusalem profectio ex eremo, 7. Iter Constantinopolim ad Nazianzenum instituit, *ibid.* Tres annos agit Constantinopoli, *ibid.* Gregorium Nyssenum agnoscit, *ibid.* Romam a Damaso vocatur, *ibid.* Manet triennium Romæ, 8. Athenas profectio, *ibid.* Ab Urbe recedit, *ibid.* Ejus comites, *ibid.* Reversus Jerusalem, miracula videt, 9. Alexandriam in Ægyptum profectio, *ibid.* Didymum sudit, *ibid.* Origenistas deprehendit, *ibid.* Bethlehem revertitur, *ibid.* Judæum Barrabanam habet præceptorem, *ibid.* Romanus presbyter quomodo vocari possit, 165. Ex Syria eremo scribit ad Rufinum, 424. Pelagium et Pelagianos atque eorum dogma egregie perstringit, 692. Salutat Augustinum et Alypium nomine Albinae, et Piniane, et Melaniae, 698. Calumniis et mendaciis ab hæreticis et impiis impudenter proscinditur, 789.

Hilarius Magnus dictus, 86. Uno tantum die videt Jerusalem, *ibid.* Hilariensis sanctorum synopsis, 92. Vestis ejus, 92.

Himerius Basilii præceptor, 165.

Hinnus, ex equo et asina, 177.

Hippocentaurus, 24.

Hircus in Daniele, Alexander magnus, 86.

Historia Barlaam et Josphat probatur vera, 539.

Honor martyrum thus et thymiana, 935.

Honorius lapsus Gennadium decurantis, xvii. Alius ejusdem lapsus, 447.

Hor vel Or hæreticus Origenista, 641, 662.

Horæ ecclesiasticæ, nocturnum, matutinum, nona, 786.

Hospinianus Calvinista notatur, 51.

Hospitalitas Christianorum movet ad conversionem ethnicos, 140.

Hospitium sanctum reddit hospites modestos, 451.

Humano deficiente solatio adest divinum, 104.

Humilitas Simeonis Stylitæ probata in columna, 177.

Hunni Gothos vastant, 400.

Hylus socius Hieronymi in eremo, 6.

Hypocritæ monachi mors horrenda, 860.

I

Ibora civitas Helenoponti, 780.

Ignis, thus, cerei, primariis viris præferri solent, 166.

Ima, 97.

Imago Mercurii martyris, 165. Imago Simeonis Stylitæ Romæ in vestibulis officinarum ad tutelam figebatur, 175, 793, 860. Imaginum usus antiquus, 165.

Impassibilitas stoica, hæresis Origenis, 641.

Impatibilitas stoica Palladii, 785.

Impetigo, 87.

Impositio manus episcopi in ordinando presbytero, 151.

Incarduum, medulla palmæ, 663.

Incubi, 25.

Indi Persis finitimi, 340.

Inditi, pro ascititi, 687.

Indumentum a Melania acceptum Paulinus ad Severum mittit, 435.

Infundere quid, 936.

Innocentius comes Hieronymi in eremo, 6. Moritur, *ibid.*

Interrogationes et responsiones Ægyptiorum Patrum, quidam ex his libris de Vitis Patrum suæ inscripti, v.

Invocatur Theodosius monachus ad sedandam tempestatem, 10.

Isidorus episcopus et confessor, 416.—Isidorus Origenista, 448.—Isidorus Pelusiotæ, 416. Cassianum monachum de lingua commendat, 557. Perstringit Pelagium, et docet voluntatem facile vici consuetudine, lapidis exemplo quem gutta excavit, 692, 695.—Isidorus in Scythi, 441, 442.—Isidorus Alexandrinus Origenista, 460. Isis, 70.

Italicus, genus mensuræ, 1006.

J

Jacobus diaconus auctor Vitæ sancti Pelagii, ix.—Jacobus Billius interpret Vitæ sanctorum Barlaam et Josphat, xii.—Jacobi Fabri Stapulensis lapsus de Hieronymo, quod presbyter et sæci Syriæ eremum petierit, xxiv, xxv.—Jacobus Gretzerus noster quinque exemplaria Vitarum Patrum ms. e Germania submisit, lxxvi.—Jacobus Nisibita concilio Nieseno interfuisse et mortuos excitasse dicitur, 858.—Jacobus Persa Intericinus cognomento martyr, talius a Confessore, 858.—Jacobi plures, 860.

Jejunia devotionis causa suscepta aliquoties hospitum causa mutatur, 859.

Joannes Eleemosynarius Cyprius sui genere, 205, 206.—Natus patre Epiphonio Cyprio dace, 205. Heracio imp. petente factus episcopus Alexandriæ, *ibid.* Varii auctores Vitæ ejus, 206. Anastasius jussu Nicolai pape Vitam ejus a Leone scriptam transmittit, *ibid.*—Joannes Baptista princeps eremi cultorum, 21.—Joannes Caninus auctor libri iv, 557. In causa Chrysostomi ad Innocentium legatus, 57.—Joannes xxiv annis non egressus e monasterio, 504.—Joannes Damascenus auctor Vitæ sanctorum Barlaam et Josphat, x. Joannes Jerosolymitanus episcopus non est auctor Vitarum Patrum, xx. Joannes Jerosolymitanus episcopus Origenista, 400.—Joannes S. R. E. subdiaconus est interpres libri sexti de Vitis Patrum, xii.—Joannes Maria palatii apostolici magister auctor Index librorum expurgandorum, xxxiii. Recte librum quantum et sextum de Vitis Patrum Evagrii abjudicat, xxxiii. Non recte Evagrius facit auctorem Vitarum Patrum, seu libri maxime ii, *ibid.* De Palladio quis vel qualis fuerit, judicium Patrum profert, 705.—Joannes Molanus non recte facit Evagrium Ponticum auctorem Vitarum Patrum, xvi.—Joannis Moschi liber de Vita Patrum inscribitur: *Sophronii Linocharium seu Prætorum spirituale, seu Novus Paradisus, xxxv.* Unde nunc Sophronio, non Joanni Moscho, inscribatur, lxxvii. Prodit primo ms. ex Vaticana apostolica bibliotheca, *ibid.* Conscriptus videtur circa annum Domini, 636.—Joannis Trithemii lapsus Vitæ Patrum Evagrii Antiocheo ascribitur, ii. Non recte idem Evagrium Antiocheum cum Pontico confundit, *ibid.* Joannis Trithemii lapsus, Vitæ Patrum Hieronymo tribuentis, xxiv. Jonas martyr, 860. Jonathan, 177. Jordanus desiderio Constantinus astit, ut ibi baptizari posset, 164. Jordanus de Saxonia script Vitæ fratrum Augustinianorum, ix. Joseph in Pispiri, 442. Jovinus Hieronymi familiaris, 4. Jubere, vox varie usurpata, 300. Julianus sororis Hieronymi maritus,

4.—Julianus Sabas a variis laudatus, 853.—Juliani Apostatae mors, 163. Divinitus declarata Didymo et Juliano Sabae, 859.—Juliani varii, 381.
 Jupiter æther, 70.
 Jurandum injuste nunquam, 177.
 Juratam promissionem præstat Pinianus, 696.
 Jurulentæ carniom, 416.
 Jusjurandum per Simeonem Stylitem violatum punitum, 177.

K

Kitissifodo pro Ctesiphonte videtur poni, Persædis civitas, 253.

L

Laborandum manibus, et non semper meditando, pulchre docetur, 574.
 Lactorones, lactuca, 533.
 Lampades primariis viris præferri solent, 166.
 Laodicea, 68.
 Laoti populi, 176.
 Lepetha, 92.
 Lapis siccus, 176. Lapis conteritur execratione, 858. Lapides quadrati, 786.
 Lapsana vivere vel tenni victu, 141.
 Laudes Basilli Magni, 163, 165.
 Lausiaca unde nomen habet, 689, 702.
 Lausus præfectus cubiculi sacri, 689, 703. Lausus videtur ille ad quem scribit Rufinus, quem Fidoai epitheto adumbrat, 533, 534.
 Leenam parere semel quomodo intelligendum, 98.
 Lebiton vestis monachi genus, 141.
 Ledæi, 70.
 Lembus, 91.
 Leones Macarii per diem foras ambulantes contra aliorum morem, 233.
 Leontius residuum scribit, quid hoc sit, 206.—Leontius auctor Vitæ sancti Joannis Eleemosynarii, x, 206.
Annos Mages, XIX.
 Anni, 955.
 Leucippe sterilis secunda precibus, 104.
 Levitio. Vide supra Lebiton et Lebeta.
 Lewencilavi lapsus, 110.
 Liber Antonii, creaturæ, 63. Librorum sacrorum numerus varie olim Iniri solitus, 231.
 Libera, id est Proserpina, 70.
 Libralis manus, pro celeri, 1009.
 Licij et Laminæ insuleculum, 88.
 Licinius cum Constantino contra Maxentium, 110.
 Ligatura auri, 207.
 Ligno crucis exstinguitur ignis, 433.
 Lineam mittere, 89.
 Lipsana, 210.
 Liturgia Basilli, 165.
 Locus Joannis Diaconi a Colonensi Editore depravatus restituitur, 233.
 Loca sancta Edessæ sanctus Ephraem invisit, 169.
 Logotheta officium ecclesiasticum, 267.
 Lucius Ariannus episcopus Christianorum persecutor, 441.
 Lucretii versus, 446.
 Lupinus unius ærei nummi pretium, 209.
 Lychnium, lucinum, pro ellychnio, 645.
 Lychnos locus, 89.
 Lycus flumen, 68.

pelle ovina a leena donatur, 423.—Macarius Origenista, 422.—Macarii plures, 231.
 Macedonius in exsilium ab Anastasio missus, 933.—Macedonius crithophagus, 859.
 Mæniana ædificia, 176.
 Mænidia, 141.
 Mæsimas, alii Maosimas, 859.
 Maforte, alias Mavorte, 1009.
 Magdeburgenses notantur, 66, 97.
 Magdeburgenses in Simeonem Stylitam injuri refelluntur, 176.
 Magistrianius agens in rebus, 1009.
 Magistrianius, 643.
 Magnus vir qui miracula facit, 176.
 Majuma oppidum, 86.
 Malchus monachus, 5. Malchus quid Syriace significet, 96.—Malchi varii, ibid.
 Malefici aliquos dæmoni devovent, 88.
 Maleficia, ibid.
 Manichæi, 69.
 Mansio, 787.
 Mansuetudo feminae postulantis duriorem pro mitiore ut mereri possit, 936.
 Marcella ardet desiderio sacrarum Scripturarum, 421. Discit monachorum vitam, 52. Hæreticis restitit, 422, 423. Moritur, 423. Domus ejus in Aventino, ibid.
 Marcellus vel Marcellinus, pater Melaniae, 703.
 Marcianus Cyri confessor, 859.
 Mares, alias Maris, episcopus, 860.
 Margarini de la Bigne lapsus existimantis Evagrium libri v et vi de Vitis Patrum auctorem, xxxii.
 Maria neptis Abrahamæ, 573.
 Maiani Victorii lapsus existimantis in Hieronymi epistola ad Ctesiphontem fieri mentionem duplicis Evagrii, xvii.
 Mariani Victorii Restini lapsus clericos copiatas, cum clericis qui psalmos decantant confundentis, 25. Item ejus lapsus, apud Hieronymum, cavum pro caucum legentis, ibid.
 Marina quæ, 394, 396.
 Marnas idolum, 87.
 Maro, Marosum, Marosas, diversi, 859.
 Maronas et Marosas diversi, ibid.
 Maronia, 97.
 Martini (S.) Vita legitur a Paulino, 456.—Martini Delirii lapsus de Evagrio Antiocheno, xvi.—Martinus abbas Dumniensis, et Bracrensis episcopus, 1009.—Martini Dumniensis episcopi qui meminerint, lxxxv.
 Martyr melle perunctus muscis exponitur, 23. Martyres monachi, 310.
 Martyres thure et thymiamate honorari soliti, 929. Martyres plures facit a Saracenis, 934.
 Martyrium fabricare, 90.
 Martyrius episcopus, 177.
 Matta, 1008.
 Mattheus Galenus Westcapellius explicatur, lrv. Ejus lapsus, xii.
 Mavorte, vel Maforte, 1009.
 Maxentius tyrannus quando vixit, 139.
 Maximilianus imperator sarcophagum suum circumferri et conservari jussit instar thesauri, 208.
 Maximinus, vel Maximus, Jerosolymorum episcopus, 164.
 Medionnus genus mensuræ, 858.
 Melania cum Rufino Romæ seminat hæreticos Origenis, 425. Ab Athanasio donatur pelle ovina, 425. Occultat et donatur monachos, 427. Ejus constantia, et protectio ejus in Palæstinam, 694. A præfecto Palæstinæ in carceratur, et iterum

libera dimittitur, 429. Quid egerit Jerosolymis, ibid. Ejus lapsus, 451. Lugubris ejus status, 451, 452. Quando Romam redierit, 452. Et quare, 453. Ejus Neapolim atque Nolam advenas, ibid. Occurrunt illi nobiles Romani, ibid. Ejus virtutes, 454. Ejus res Paulino incompetæ, 455. Quid Romæ egerit, 456. Ab Urbe recedit, 457. Ejus progenies, ibid. Ejus filii obitus in Africa, 438. Eiusdem filii laudes, ibid. Catholica reddita moritur Jerosolymis, 459, 694, 698. Filiorum ejus status, 459.—Melania Junior, distracta bonis in Italia, cum marito suo Piniano in Africam proficiscitur, 694. Inde Hipponem, ibid. Postea Jerosolymam, 698. Ejus vitæ institutum, ibid. Constantinopolim proficiscitur, 699. Hospitatur apud Lausum præfectum, ibid. Volusionem patrum convertit, 699, 700. Urget Nestorianos, 700. Reddit Jerosolymam, ibid. Eudociæ imperatoris pedem curat, 701. Miraculis clara moritur die ultima Septembris, ibid.
 Melanium vel Melania idem in utroque genere usitatum antiquis, 703.
 Melanius pater Melaniæ senioris, 458.
 Melchioris Cani judicium de Vitæ Patrum non omnino probum, lrv.
 Meletius Antiochenus, 860.
 Mellis et lactis dulcedinem gustabant recenter baptizati, 140.
 Membranzæ, caput, 936. Membranas alii vellera ad pluviam explicanda vocant, 936.
 Membrum pro parte ædium, 141.
 Memoria et preces pro defunctis, 15.
 Memoria præsentis divinæ sanctus Ephraem duas meretrices convertit, 169. Memoria mortis imperatoribus quomodo inculcetur, 208.
 Mendacium propter Deum quomodo intelligendum, 201.
 Menias, 441, 442.
 Mennas œconomus, 207.—Mennas (S.) martyr, 207, 210.—Mennas vicodominus Ecclesiæ, 206.
 Menomenæ pisces, 209.
 Mensis Tybi, 145.
 Meretrices duas convertit sanctus Ephraem memoria divinæ præsentis, 169.
 Merita monachorum, 15.
 Meroe vicus prope Antiochiam, 177.
 Metanciam facere, reverenter accedere, 166.
 Metaphrastes quando vixit, 111.—Metaphrastes auctor Vitæ sancti Joannis Eleemosynarii, 206. Vitam Melaniæ Junioris describit, 705.
 Methone urbs, 91.
 Metras martyr, 209, 210.
 Michaëlium in Hesais, xix.
 Millarista, 936.
 Milido, vel Milidus, episcopus, 649.
 Minuta, 933.
 Miracula Jerosolymis, 9. Miracula orationibus, non præceptis, sanctorum sunt, 71, 72.
 Missa Basilli, 166. Missæ fidelis, vel fidelium, 380. Missas privatas dicit sanctus Joannes Eleemos., 210.
 Modestus patriarcha Jerosolymitanus, 208, 209.
 Monachi vestis summo loco habita, 15. Monachi Origenistæ, quos taxat Hieronymus, videntur respicisse, 1º quia quorundam nomina component in Mensis Græcorum, xlvm; 2º quia a Chrysostomo fueret recepti, xlii; 3º quia quidam eorum dicuntur clarescere miraculis, l. Monachi Longi quatuor ad Chrysostomum confugiunt, xlv. Monachi Aquileis insignes, 10. Monachi in urbe et aliis locis antiquitas, 52. Monachi longevi, 72. Monachi lice

Macarius cœlestis
 donat, xvii. Pro
 visum
 actione

claustra ingredi propter Ecclesie incommoda, 539. Monachi secunda in Tabenna sub uno abbate, 141. Monachi a Valente militare iussi, nolentes fustibus jassi interfici, 441, 442. Monachorum et eremitarum origo, 21.

Monasterium monachorum Mediolani sub Ambrosio, s. v. Monasterium Hilarionis a Gazensibus destructum, 90, 91. Monasteria exstruit Antonius, 64. Monasteria in Nitria, 188. Monasteria Egypti precipua in Scythi, Nitria, et Cellis, 598. Monasteria varia tempore Simeonis Stylite, 476. Monasteria ex deorum templis fecisse Constantinum queritur Eunapius, 838.

Monasteria disciplinae studium excellens, 52. Nomen novum, res vetus, 32, 33. Nomen Donatistae primi oppugnant, 55.

Monita varia ad lectorem de hac Editione, lxxv.

Monstruosa non mirum quaedam ostendi, 252.

Monticellus, 105. Mortis memoria exemplis imperatorum inculcatur, 208.

Mortuum secururum se vivus post paucos dies edicit, 935.

Mos Aegyptiorum in funere nobilium et martyrum reprehenditur, 73. Mos occurrendi viris in dignitate vel sanctitate constitutis cum lampadibus, 535.

Moses in Nitria, 412. Mulier exstinguitur, locum mulieribus ingredi vetitum virili habita induta ingredi tentans, 177.

Muscus, 580.

Nyoparon, 92.

Nyxum idem quod ellychnium 645.

N

Nates verberare, 422.

Neapoteonta, Graecarum litterarum videtur mutatio facta in Latina, 1009.

Nepos *Neposkelinos* est Joannes Monachi Limonarium, seu Pratum spirituale, xiv, xxxvi. Dicitur etiam *Neposkelis*, xxxvi.

Nepotianus Hieronymi familiaris, 4. Neptunus mare, 70.

Nestorianus urget Melania, 700, 701.

Niceas subdiaconus Hieronymi familiaris, 4.

Nicea vir martyr, distinctus a Niceta virgine, 23.

Nicetas patricius, Gregorae patricii filius, 207. — Nicetas Dacorum episcopus, 456. Nicetae prior adventus in Italiam, 456.

Nigra vestis monachorum, 67.

Ninianus (S.) episcopus in Anglia, alias Nynus, 645.

Nisibeni duo, Constantii et Leonis tempore, 858.

Nisibeus agellus, 97.

Nixa arbor est et fructus, 642.

Nocturna vigilia, 786.

Nomicus, 936.

Nomina religionum per litteras Graecae designantur, 142.

Nomi libri de Vitis Patrum auctor Theodoretus Cyri episcopus, xxxvi.

Nonna, 86. — Nonna dominam significat, 207, 642.

Nomen Alexandriae regio, 612.

Notatoris ad Marulum lapsus, confundentis Nicetae virum martyrem cum Niceta virgine martyre, 23.

Notitia chartam significat, 207.

Nudus sit monachus a nasteria saeculari, 583.

Numerus sacrorum librorum olim variis modis iuri solitus, 221.

Nysocous, 110. — Nysocous vel Na-

zianzenus quomodo legi debeat, utriusque conjecturae afferuntur, 789.

O

Oasis ulterior, 90.

Oblationes pro desperata non offerendae, 786.

Obolus *arctus*, 785.

Octavi libri de Vitis Patrum auctor Palladius Helenopoleos episcopus, xxxv.

Oculis se privarunt quidam philosophi, ut totam cogitationem ad mentis cogere puritatem, 535.

Officiales, vel officium, 177.

Onuphrii duo, 181.

Or vel Hor Origenista, 446, 663.

Orare alicui, id est pro aliquo, 209.

Orandum non est pro martyre, 224.

Orbitas Hieronymi in patria praceptor, 3.

Orbus, oculis captus, 724.

Ordinare alios quantae sit praedictio, 956.

Ordinari petebantur aliquando aequal conjugati, 695.

Ordinationis dies episcopi, dies natalis solet dici, et celebrari consuevit, 206.

Orgyae, uinae, 1008.

Origenes plures, 496. Origenis haereses Romam illatae, 452, 457. Origenis haeresis qua pompa inferatur in Urbem, 435.

Origenista in Aegypto, 9. Origenista episcopi aliquot nominantur, 400.

Origo mali, 65.

Ornatus ecclesiarum deseditur, 97.

Orsesius monachus, 1444.

Osculari oculos, manus, vel pedes, venerationis est ritus, 87, 177.

Osculum pacis, 104, 166.

Osiris, 70.

Oxyrynchus Thebaide civitas, 110.

P

Pachomius Tabinosita vel Tabeanosita, 106, 109. Ejus vita, *ibid.* Miraculis claret, *ibid.* Ejus scripta, *ibid.* Fundator monasteriorum, 107. Regulam ab angelo accipit, 106. Quando claruerit, 107, 109. Quibus parentibus fuerit ortus, 109. Ejus obitus, *ibid.* Ejus institutum et nomen quis primus in urbem invexerit, *ibid.* Pachomii plures, 109.

Pachon pro Pachomius, 786. Pachonensis, 144.

Pactica, 206.

Paesum monachum quadraginta annis non videt sol manducantem, 538, 641.

Palaemon magister Pachomii, 141.

Palladius Galata videtur auctor libri de Vitis Patrum, xii. Palladius Galata Origenista, 400, 416, 432. Palladius, etsi Origenista, utiliter legitur, lu, lxx.

Palladius Galata Helenopoleos in Bithynia episcopus, 689. Alexandriam petit, *ibid.* Aegypto lustrat, *ibid.* Ab Evagrio Pontico Origenis erroribus imbuitur, 416, 689, 707. Eodem docet, et Paulam his indicere conatur, 689. Sanctum Hieronymum reprehendit sibi resistantem, 690. Simulat se catholicum, *ibid.* Sancto Chrysostomo adhaeret, *ibid.* Cum duobus aliis in Asiam destinatur, 690, 691.

Romam se confert ad Innocentium papam, suscipitur, pro Chrysostomo agit, *ibid.* Catholicum se simulat, Origenistas laudat, *ibid.* Secundo Romam proficiscitur sub Zosimo papa, 692. Eum Pelagius fuisse ait sanctus Hieronymus, *ibid.* Perstringitur ab Hieronymo ob nimiam cum feminis familiaritatem, 692. Item ab Isidoro Pelosiota, 692, 693. Africanum iter Piniani, Melasie et Abinae

ignorasse videtur, 698. An Blennyrum, sive Aethiopia, episcopus, 782. Quid et qualis habendus docet Joan. Maria Magister sacri Palatii, 705. Origenista fuit et Pelagianus, ideo caute legendus, 704. Palladii triplex versio, xv, xlii, xlv. Palladii prima Editio, incerto interprete, xlv. Secunda Editio nomine Paradisi Heraclidis, incerto interprete, xlv. Tertia Editio, interprete Gentiano Herveio, *ibid.* Quarta Editio, interprete Rossino, xlv. Palladii Editio, interprete Gentiano Herveio, videtur magis germana Palladii historia, *ibid.* Palladii Lausiaca, Heraclidis Paradisi, et liber sanctus Rufini de Vitis Patrum eodem fere tractat, xxvii. Palladii libri de Vitis Patrum dicitur Lausiaca historia, xxx. Palladius auctor dialogi de rebus sancti Chrysostomi distinctus a Galata, 703. Palladii ad Zosimum legatio intelligenda de auctore dialogi, non de Galata, 703.

Palma verborum, 163.

Palmea Pauli tunica cum meritis, regum purpura potior cum regnis, 21, 26.

Pambus in cellulis, 441, 442.

Pancratiarii qui, 612.

Pans bis coctus, 65.

Panos Aegypti urbs, 144.

Pantophilus Iberorum Pontii episcopus, 789. Paphnuntius auctor vite sancti Onuphrii, x. — Paphnuntius pater Ephrosynae, 568. — Paphnuntii testis, 104.

Paphus, 92.

Papirus, 401.

Paradisi Heraclidis, 689, 702. Idem quod Lausiaca historia, 699. Quid est auctor, 1007.

Paratonium urbe, 91.

Parens pro cognato, 1009.

Paschasius S. R. E. diaconus est interpretis libri vi de Vitis Patrum, *ibid.* Paschasius non potest esse auctor Heraclidis Paradisi, lxxxiv. Forte est interpretis est, *ibid.*

Pater nomen honoris et honorificationis, vii. Patres dicti anachoretarum principes, viii. Patrum nomen ad Iuliodiosum, vii. Patres se invicem maxime in Aegypto et Palaestinae domatibus vocabant, *ibid.*

Patentia adolescentis Atheniensis in ferendis coniectis, 535.

Paulinianus frater et comes Hieronymi, 38.

Paulinus Sabellianus vocatur, 7.

Paulino incomposita res Melaniae alique Rufini, 453.

Panlus, Neapolis ecclesiae diaconus, interpretis vite sanctae Mariae Aegyptiacae, xli. — Pauli primi eremite historia vera, 18. Cur paucis cogitatus, 18. — Paulus discipulus Petri martyris, 144. — Paulus in Apeliote, *ibid.* — Paulus in Focis, *ibid.*

Paxamates panes sunt certi ponderis in refectionem monachorum in Aegypto, 641.

Peccata remittuntur quoad culpam omnia, non semper quoad poenam, 956.

Pedes attingere venerationis genus, 785.

Pelagius, S. R. E. diaconus, est interpretis libri vi de Vitis Patrum, xii. — Pelagius haeresiarum Innocentio catholicum se fingit, 692. Ita et Zosimus, 698. Ejus vesanum dogma, 692.

Pellis ovilla Macario data ex gratitudine a leana, 783.

Pelusium, 89.

Pera vestis, 142.

Percutere lignum sancti Aegyptii barchi ad excitandos fratres, 648.

Sententiæ Seniorum quandoque bi libri de Vitis Patrum fuere inscripti, v. Septem diebus nuptiæ celebrari solent, 150.

Septimanarii qui, 362.

Septimi libri de Vitis Patrum auctor Græcus incertus, xxxv.

Septimum clima vel regio in suburbio Constantinopoleos, 534. — Septimum, regio Alexandriæ, 642.

Sepulcrum Antonii incognitum, 74.

Sepulcri violator increpatur a virgine mortua, quod eam vestibus nudasset, ejus viventis extra domesticos faciem nullus viderat, 860.

Sepultura in præmium vel penam, 66, 143.

Serapion Thmucos episcopus confessione inclutus, 71, 74. — Serapion, 411. — Serapion discipulus Petri martyris, 442. — Serapion Sindonita dictus, quod sola sindone uteretur, 789.

Serapis, 935.

Seridon abbas et martyr, 209.

Sermones Patrum quidam ex his libris de Vitis Patrum fuere inscripti, v. Seruch quis, 340.

Sesa castellum Ciliciæ, patria Simeonis Stylitæ, 175.

Severianus hæretici lidem qui Acephali, 209.

Severus Imperator persequitur Ecclesiam, 550. — Severus Sulpitius episcopus Bituricensis, 557. Severus Sulpitius monachus Primitiacensis, *ibid.*

Sexti libri de Vitis Patrum auctor Græcus incertus, xxxiv. Ejus non est auctor Evagrius, *ibid.* Neque Palladius, *ibid.*

Sibinus, 936.

Signo crucis ad ingressum itineris se signare mos antiquus, 252. Signum maleficum amovere an liceat, 88.

Silentium in mensa, 142. A Silento dictus quidam Joannes Silentarius, 860.

Silkua, 24, pars solidi, 206.

Simeon Priscus, 859. — Simeon Salus, 860. — Simeon Stylites senior, 175. Sanctitas ejus toti orbi innovit, *ibid.* Celebritas ejus nominis, *ibid.* Tempus quo vixit, 176. Nominis origo, *ibid.* Ejus triumphum ad cœlum euntes vidit sanctus Auxentius, 177. Ejus humilitas probata in columna, *ibid.* Simeon Stylites alter Mauritio plurima prædixit, 860. — Simeones Stylitæ fuere tres, 175. Eorum distinctio, *ibid.*

Similitudo monetæ cum libris, x.

Simonida corrigitur, 208.

Simulatio mortis, 858.

Sindonita dictus Serapion, quod sola sindone uteretur, 789.

Singularis ferus, 141.

Sippulæ, 788.

Siricius papa, 689. Cui successerit, 8. Segnior fuisse notatur in comprimensis Origenistis, ideoque subito extinctus, 422.

Sitarcia, 98.

Sixtus papa Romæ, 699. — Sixtus philosophus, 447. — Sixti Senensis lapsus Vitas Patrum Evagræo Antiocheno tribuentis, xvi. Non recte idem Evagræum Antiochenum cum Pontico confundit, *ibid.* Apud Secretam falsa caritatis inscriptio, xviii.

Solarium quid, 362.

Sophista olim in bonam partem accipiebatur pro sapiente, xxxix.

Sophron us auctor Vitæ sanctæ Mariæ Ægyptiacæ, x.

Soror de uxore continente, 785.

Sosthenium, xix.

Sozomeni historiæ capitulum elenchi non ab auctore, sed ab alio non rite quandoque concepti, xix.

Σταυρα, membranae, 956

Spania pro Panopoli ponitur, 786.

Spetium, 956.

Spirare ignem, 540.

Sponsalia quando celebrari solita, 150.

Sponsum et sponsam corona redimere solenne, 785.

Stabulum quid, 575.

Statera Campana, 207.

Sterilis fecundatur precibus, 104.

Steriles fecundantur per Euthymium, 860.

Sticharum, 792.

Strincentur, forte pro rixentur, 645.

Studiæ monasterium, 859.

Subripere pro subrepere, 554.

Subtilitas, id est, paupertas, 208.

Successus episcopus Isauriæ, 110.

Suffragia sanctorum, 107. Suffragia pro defunctis Damascenus probat, 695.

Super oculos ponere, genus venerationis, 177. Super pacem, 206.

Surricula, vas aquarium, 551, 642.

Susocion pater Simeonis Stylitæ, 176.

Susurrium, 93.

Sybrion in Apeliote, 442.

Συμπόσιος, 791.

Symmachus clarus Romæ, impetitus calumniis, a Theodorico occiditur, 159.

Syncellus, 936.

Syactetus metropolitanus episcopus, 691.

Synopsis annorum sancti Hilarionis 92.

T

Tabennæ vni monachi, 141.

Tabennesis, 787.

Tabernaculum, 788.

Tabula regularum ab angelo Pachomio traditur, 141.

Taciturnitas pœna incredulitatis in Zacharia, 936.

Tarichi, 68.

Taurea quid, 786, 1009.

Taleda vicus, 859.

Templum (alvaricæ, sanctæ Crucis, Resurrectionis, Assumptionis), 208.

Terentius præfectus Augustalis, 550.

Terræ motus totius orbis, 91.

Τετραπύλιος, 786.

Tetrapylum templum quatuor columnarum ordinibus constans, 935.

Thabatha, 86.

Thaisis, 575. A matre propria depravata, 575. Quando vixerit, *ibid.*

Thalclæi plures, 860.

Thalclæus quis et quo tempore fuerit, 935.

Thebæ plures, 240.

Thebaida, quæ et Thebais, 22.

Thebatum, 89.

Theodoretus liber de Vitis Patrum dicitur Philotheus, seu Theophiles, xxxvi.

Theodorici Loher a Stratis lapsus in assignatione obitus sancti Pauli primi eremita, 14.

Theodorus presbyter Pachomio in prælatura successit, 142, 145. — Theodorus monachus, 558. — Theodorus de Pherme alius a Theodoro de Nono Alexandriæ, et de Kanato, 611.

Theodosius monachus in Syria, 5. — Theodosii duo, Cœnobarcha et Antiochenus, 859. — Theodosius Imperator, 689.

Theologus sanctus Joannes evangelista per excellentiam dictus, 540.

Theon, vel Theonidem, 786.

Theophilus Alexandrinus episcopus adversarius Origenistarum, 557. Ejus iudicium de libris Origenis, ii. — Theophilus cum sociis Sergio et Hygino vi-

detur auctor Vitæ sancti Macarii Romani, xi.

Tholus quid, 209.

Thomas Iodizæ apostolus, 540.

Thus et cerei imperatoribus et Augustæ prælati, 116. Thus et Thymiana in honorem martyrum accendi solitum, 935.

Timotheus episcopus Alexandrinus videtur auctor libri u de Vitis Patrum, xii.

Tirocinia militum, 140.

Tirones sub custodibus agebant, *ibid.*

Tondere virginem, pro consecrare, 165.

Toxotius filius Paulæ Letam Albanæ filiam uxorem ducit, 415.

Tractare, 1007.

Traditiones, 141.

Trapezuntius censet historiam Barlaam et Josaphat a Damasceno descriptam, et est interpres ejusdem, 539, 540.

Tremissis, tertia pars solidi, 206.

Tribunal sanctum, 166.

Tricina, 67.

Tonica Pauli et sanctorum semper in pretio, 25, 26.

Turrita dicta sancta Maria Magdalena, 421.

Tychon Amathunte in Cypro martyr, 210.

Typhon frater Osiridis, 70.

U

Ursus S. R. E. subdiaconus, interpres Vitæ sancti Basilii, xii, 156.

V

Valens persequitur Ecclesiam, 689.

Valentis os obstruxit Basilus, 165.

Valentianus Imperator quando rogaverit, (89).

Valerius Astoricensis archipresbyter an sit auctor Vitarum Patrum, xiii.

Valetudo, id est in valetudo, 1008.

Vasa sacra ad basilicam sancti Pauli deferunt Gothi, 425.

Vela circa altaria, 208.

Ventos pascere, 790.

Verba consecrationis irreverenter prolata Deo displicere, miraculose demonstratur, 935. Verba evangelica audita Babylam subito convertunt, 928.

Verba seniorum quandoque bi libri fuere inscripti, iv. Verbum hic et axioma vel brevis sententia, iv.

Verbi divini vis, 62.

Vestis monachalis consecratur, 141.

Vexanti pro vexato frigore, familiare hujus ævi scriptoribus, 207.

Vicaria, 791.

Vicarius Dei pontifex, et alia ejus elogia, 206.

Vicedominus, *ibid.*

Victor Martyritanus episcopus Casiani de monachorum institutione dicit purgavit et supplevit, xxx, xxxi.

Victoriano scribit Augustinus, 553.

Vincentius presbyter, comes Hieronymi, 8.

Vincula captivi soluta dum pro eo sit sacrum, 209.

Vinculatorium quid, 221.

Vinum et lac recenter baptizatis datur, et quare, 140. Vinum Chindianum, 1010.

Virginitas in Ecclesia, 72.

Virtutes discipulorum Antonii, 64.

Visio horrenda Antonii de persecutione per Arianos futura, 71. Visiones privatae periculosæ, 920.

Vite sanctorum olim sine nomine auctoris, 54. Vita Antonij lerta dum agentes in rebus a sæculo abstracti, liv. Item Romanas feminas nobiles

lvi. Vita, an Vitæ Patrum dicendum, vi. Vitæ Patrum an Vitas Patrum hi libri inscribendi, viii. Vitæ Patrum vetus horum librorum inscriptio, iii. Vitas Patrum inscribi hunc librum unde accidere potuit, viii, ix. Vitas fratrum Augustinianorum, ix. Vitas fratrum Dominicanorum, viii. Vitæ Patrum ob rudiores stylum non rejiciendæ, lv. Vitarum Patrum quidam libri olim varie inscripti, iv, vi. Apophthegmata Patrum, v. Interrogationes et responsiones Ægyptiorum Patrum, *ibid.* Responsa Patrum, *ibid.* Sententiæ Seniorum, *ibid.* Sermones Patrum, *ibid.* Verba Seniorum, iv. Vitarum Patrum Editiones Latine variet, lvii. Tres incerti loci, typographi, anni, *ibid.* Norimbergensis duplex, *ibid.* Venetæ tres, lviii. Germanicæ duæ incerti loci et typographi, *ibid.* Lugdunenses septem, *ibid.* Colonienses duæ, *ibid.* Complutensis, *ibid.* Triplex inter omnes illas diversitas, *ibid.* Prima earum Editio saltem ante annum 69 post 1400, lxx. Secunda earum Editio a priore nonnihil varians, lxxi. Tertia earum Editio a prioribus omnibus varians, lxv. Quarta earum Editio nunc nova, lxvi. Comprehendit æc, præterquam in aliis Editionibus comprehensa, librum viii, ix, x, et appendixem Heraclidis, Palladii, et Mar-

tini Dumiensis, lxxviii, lxxix. Quatuor harum Editionum inter se comparatio, lxxix, lxxx, lxxxi, lxxxi. Vitarum Patrum Editiones vulgatæ vernaculæ variet, lxxiv. Italica duplex, *ibid.* Gallica quadruplex, *ibid.* Flandrica triplex, lxxxv. Germanica una, *ibid.* Anglicana, lxxxv. Vitarum Patrum librimss.: Affligemiensis, lxxviii. Amandingæ, lxxvii. Aquincetinus, lxxviii. Audomarensis, lxxvii. Bonæ Spei, lxxix. Camberonensis, lxxx. Carthusianorum Bruxellensium, lxxxi. Claromarescans, lxxx. Crispinensis, lxxviii. Sancti Floriani, lxxvi. Gemblacensis, lxxviii. Sancti Jacobi Leodii, lxxx. Ingolstadtensis, lxxviii. Insulensis, lxxxi. Latiensis major, minor, lxxviii, lxxix. Sanctæ Mariæ Bibrach, lxxx. Moretianus, lxxix. Sancti Petri in Munster, lxxxi. Rebdorfensis, lxxx. Ruræmodanus, lxxxi. Sancti sepulcri major, minor, lxxxi. Sionis, lxxxi. Vestastinus, lxxvi. Vitarum Patrum auctoritas constat: 1º ex sanctorum et gravissimorum virorum commendatione, iii, iv, xlv, xlvii; 2º ex gravissimorum virorum interpretatione, xlvi. Vitarum Patrum utilitas, lv, lvi, lvii. De Vitis Patrum libri fere omnes Græce scripti, xl. Vitta, ornamentum capitis, 783. Vittata capita, 97, 98.

Volentes, pro volebant, 209. Volumina, id est, tholi, 1008. Volusianus patruus Melanias junioris; 699. Præfectus Romanæ civitatis creatus, legatus mittitur Constantinopolim, *ibid.* Vocat Melaniam ad se Jerusalem Constantinopolim, *ibid.* Christianus ex hac vita discessit, *ibid.* Yulcanus, 79. Vultus virginis tectus, 860.

X

Xenia quid, 67. Xeroliths, lapides sine luto, 859. Xysti Pythagoræ liber a Rufino editus nomine Sixti pontificis, xxv.

Z

Zaberna pro sacco, 1009. Zacharias propter incredulitatem matus, 936. Zananus, 87. Zebinas monachus, 231. Zema quid, 209. Zeno quidam diversus ab eo qui Majuanam rexit ecclesiam, 839. Zippulæ, 642. Zosimus papa Romæ, sub quo secundo Palladius Romanus venit, 692.

INDEX AUCTORUM CITATORUM
IN PROLEGOMENIS, PRÆLUDIIS ET NOTATIONIBUS.

PLURES ALII OCCURRUNT IN ONOMASTICO.

Numerus Romanus designat Prolegomena.

A

Abrahamus Scultetus, 30, 51.—
Abrahamus Ortelius, 641.
Achilles Statius, 109, 162.
Acta sancti Anastasii martyris, 209, 210. Acta Anselmi, 143. Acta sancti Christophori, 25. Acta Clementis papæ, 72. Acta sancti Cypriani, 177. Acta Danielis Stylitæ, 176, 577. Acta Eugenii, 349, 350. Acta sancti Euthymii, 61. Acta Fulgentii, l. Acta sanctorum Galationis et Epistemi, 104. Acta sancti Gorgonii, 23, 24. Acta Mercurii martyris, 22, 24. Acta sanctorum Metrophanis et Alexandri, 51, 67. Acta Sebastiani, 22, 23, 24. Acta Thalassi et Limnae, 176.
Ado, xxxii, 21, 138, 207, 395, 491, 642.
Adrianus I, papa, liv.—Adrianus Courten, ix.
Ælius Lampridius, vi.
Æneas Silvius, 97.
Alanus Copus, 15, 96, 176.
Albericus Longus, xl, 858.
Alecimus Avitus, 232, 319.
Aldelmus, 21, 24.
Alexander ab Alexandro, 24, 65.
Aloysius Lipomannus, xiv, xvii, xxxviii, xxxix, xliv, xlv, li, lii, liii, 68, 104, 110, 111, 150, 169, 206, 539, 340, 368, 373, 439, 440, 441, 442, 443, 702, 784, 1008.
Alphonsus Ciacco, v, xxi.
Ambrosius, 10, 51, 63, 67, 89, 96, 97, 98, 140, 790.—Ambrosius Ansbertus, 66, 936.—Ambrosius Ambaldulensis, xxxix, xli, xlv, 936.
Ammianus, 64, 67, 88, 89, 90, 91, 97, 98, 166, 176.
Amphilochus, 167.
Anastasio Bibliotheca, 550, 208.

Andreas Schottus, 561.
Annales Franciscanorum, 68.
Anselmus, 68, 143.
Antoninus, 21, 61, 68, 69, 109, 162, 169, 176, 241, 787.
Antonius Maffæus, ix.—Antonius Senen is, viii.—Antonius Melissa, 30.—Antonius Possevinus, xvi, xvii, xli, 30, 31, 34, 206, 557, 665.
Aphrodisæus, 561.
Appianus, 401.
Apuleius, 23.
Arianus, 400.
Aristoteles, 70, 790.
Arnobius, 52, 65, 70, 72.
Arnoldus Wion, 158.—Arnoldus Pontacus, 14, 21, 29, 139, 416, 443.
Asconius, 176.
Athanasius, xli, xlvi, 22, 26, 27, 30, 31, 32, 62, 67, 68, 71, 72, 73, 74, 89, 90, 139, 142, 143, 162, 206, 208, 421, 441, 534, 561.
Aubertus Miræus, lxxvii.
Augustinus, vi, vii, xxvi, liv, lvi, 24, 30, 31, 52, 53, 61, 62, 63, 65, 69, 70, 72, 73, 87, 88, 89, 92, 99, 104, 138, 150, 165, 206, 209, 224, 238, 437, 438, 447, 558, 645, 694, 695, 696, 697, 698, 795, 784, 792, 936.
Ausonius, 65.
Aventinus, *ibid.*

B

Barnabas Brissonius, 150.
Baronius, xi, xiii, xvii, xxv, xxvi, xxxi, xxxii, xlii, xliii, xlix, li, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 22, 23, 24, 25, 31, 32, 33, 61, 63, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 89, 90, 91, 92, 96, 109, 138, 159, 140, 142, 161, 162, 163, 164, 166, 175, 176, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 232, 349, 550, 592, 595, 460, 415, 416, 421,

422, 423, 424, 426, 427, 429, 430, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 447, 557, 558, 662, 688, 689, 690, 691, 692, 694, 697, 698, 702, 703, 783, 784, 785, 789, 791, 792, 860, 954, 933, 936, 989, 1007.
Basilius Cæsariensis, 5, 7, 10, 21, 163, 164.—Basilius Seleuciensis, 71, 72, 790.
Beda, iv, 21, 108, 232, 241, 394, 395, 495, 662.
Bellarminus, 21, 30, 64, 68, 96, 164, 176, 232, 339, 557, 662.
Bellinus, 595.
Benedicti Glossæ, 642.
Benedictus, iii.
Bernardus, 68, 72, 98, 145.
Bibliotheca Augustana, 561, 696, 783, 787, 790. Bibliotheca Bavarica, 16, 34. Bibliotheca Beasarionis cardinalis, xliv. Bibliotheca Palatina, 30. Bibliotheca Patrum, v, 30. Bibliotheca Vaticana, xxix.
Boetius, 139, 444.
Boninus Mombritius, xxi.
Burchardus, xlvi.

C

Caius, 450.
Cajetanus, xi.
Carolus Sigonius, xxi, 557
Cassianus, xxi, xxiii, xxx, xxxi, xxxii, xxxiii, xl, li, lxxv, 21, 24, 65, 64, 65, 66, 69, 73, 87, 141, 142, 207, 441, 442, 445, 557, 558, 641, 642, 784, 786, 787, 790, 791, 838, 936.
Cassiodorus, ix, xxiii, xxx, xxxi, xxxii, xlvi, xlvi, li, liv, 21, 61, 62, 107, 110, 138, 139, 141, 642, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 858.
Catena mes. in Lucam, 50.
Cato, 400.

Cedreus, 68, 70, 176, 178, 177, 220, 400, 434, 784.
 Celsus Hugo, LXIV.
 Christophorus de Castro, XXII, LXII.
 Cicero, VI, 8, 28, 85, 70, 75, 74, 87, 140, 178, 553, 790.
 Claudius Damascus, 75.
 Clemens, 65.—Clemens Alexandrinus, 67, 141:
 Climacus, LI, LXV.
 Codinus, 168.
 Columella, 70, 91, 141.
 Concilium Antiodorum, 165. Bracarense, XXXV. 69. Carthaginense, 165. Chalcedonense, 898. Constantiense, 97. Constantinopolitanum, 165, 176. Ephesinum, VII. Hipponenae, 165.
 Nicenum, 165, 175, 209, 592, 795. Ad Quercum, XIV, XLIX. Sardicense, 142. Toletanum, XXXV. Triburicense, 97.
 Valentinus, XXXV.
 Conimbricenses, 70.
 Conradus Gesnerus, XVII, XVI.
 Cornelius Campanus, 66.
 Corripus, 75.
 Cujacius, 74, 180.
 Cyprianus, 23, 25, 65, 66, 87, 165.
 Cyrillus Alexandrinus, XXXII, 110.

D

David Huscheius, 50, 51, 62, 67, 72, 73, 74, 261, 686, 785.
 Daniel Heynsius, 75.
 Demosthenes, 69.
 Desiderius Heraldus, 65.
 Dio, 350.
 Diodorus, 75.
 Dionysius episcopus Alexand., 22, 25, 24.—Dionysius Exiguus, XI, LXVIII, 50, 110, 111, 158.—Dionysius I papa, 69, 109.—Dionysius Areopagita, 141.—Dionysius Carthusianus, LX, 352, 662.—Dionysius Petavius, 69, 246.
 Dioscorides, 141.
 Donatus, IV, V, 69:
 Dorothaeus abbas, XLVII, 340.

E

Edessenus monachus, 942.
 Eimerus, 145.
 Enochus, 159.
 Ephraim, 27, 151, 162, 163, 575.
 Epiphanius episcopus, XIV, XLV, XLIX, 7, 8, 9, 72, 116, 705, 869, 890.—Epiphanius Scholasticus, 62, 66, 442.
 Erasmus, XVII, 18, 21, 24, 86, 87, 165, 422.
 Eucherius, XXX, 80:
 Euphrosius, 158.
 Eulogius archiepiscopus Alexandrinus, 178.
 Euripides, 25, 540.
 Eusebius, 14, 22, 23, 24, 29, 30, 35, 64, 66, 109, 159, 140, 142, 176, 309, 416, 784, 790, 792, 838, 859.
 Eustochius, XL:
 Evagrius, 23, 35, 34, 61, 62, 85, 84, 67, 69, 74, 93, 140, 161, 175, 176, 177, 209, 416, 611, 814, 662, 665, 702, 703, 789, 791, 860, 1008, 1009.—Evagrius Ponticus, XVII, XIX, XI, XXXII, XXXIII

F

Flaccus Illyricus, 64, 85.
 Flagellum demonum, 68.
 Flavus Vopiscus, VI, 86.
 Florarius sanctorum ms., II, 105, 224, 241, 359, 375, 595.
 Florus, 23, 91, 461.
 Fortunatus, 160, 349.
 Franciscus Olivarius, V.—Franciscus Suares, 232, 939.—Franciscus Torres, XLV.

Fronto Ducaeus, XVI, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791.
 Fulbertus Carnotensis, III.
 Fulgentius, XVI, 70, 158.

G

Gazaeus, 232.
 Gelasius papa, XVII, XIX, XXII, 15, 15, 20, 33, 34, 445, 567, 705, 791.
 Gellius, 400.
 Genobardus, 110.
 Genadius, IX, XII, XXI, XXII, XXXI, XXXII, LPI, 106, 142, 144, 422, 445, 417, 781, 1008, 1009.
 Gentianus Herveyus, XXXIV, XLIV, XLV, 86, 87, 89, 91, 96, 104, 110, 176, 208, 349, 350, 450, 442, 447, 686, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 838, 860, 935, 1008, 1009, 1010.
 Georgius Alexandrinus, XV, L, LI, 792.—Georgius Coltrenerius, IX.—Georgius Garnefelt, XXVIII, XLII, XLIII.—Georgius Trapezuntius, 859, 540.—Georgius Wicelius, XVI.
 Gerardus Franchetus, VII.—Gerardus Vossius, XII, 74, 150, 163, 168, 169, 375.
 Gildas, 165.
 Glossarium Camberonense ms., 62, 210, 241, 612.
 Glycas, 26, 162, 175.
 Gratiani decretum, 447.—Gratianus, XI, XXIII, XLVII, 69, 231.
 Gregorius Magnus, XLIV, 60, 138, 141, 209, 209.—Gregorius Nazianzenus, 7, 8, 21, 25, 26, 27, 51, 67, 72, 89, 101, 102, 163, 359, 442, 535, 688, 789.—Gregorius Nyssenus, 7, 24, 65, 110, 162, 163, 169.—Gregorius Thaumaturgus, 21.—Gregorius Turonensis, IX, XXIII, XLV, XLVI, 175, 177, 210, 390, 444.
 Guilielmus Bibliothecarius, 208.—Guilielmus Budensis, 561, 790.—Guilielmus ~~...~~, 643.

H

Helica archiep. Casaraug., LVII.
 Helladius, 162, 163, 163.
 Henricus Cayckius, 557.—Henricus a Gandavo, 592.—Henricus Gravius, XX, XXVII, 23, 24, 97, 110, 416.—Henricus Savilius, 51, 958.
 Heraclides, LXXVIII, 21, 109, 459, 440, 447, 785, 784, 785, 786, 787, 788. Heraclides Interpres, 445, 444, 784, 785, 789, 790, 791, 792, 1007, 1008, 1009, 1010.
 Herodandus, 168.
 Herodotus, 75, 787, 790.
 Hesychius, 151, 561, 787.
 Hieronymus, X, XI, XIV, XVI, XVII, XVIII, XXI, XXII, XXIII, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, XL, XLIII, XLIX, L, LI, LIII, LV, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 55, 54, 61, 65, 64, 68, 69, 70, 72, 74, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 96, 97, 98, 101, 109, 140, 141, 142, 143, 150, 165, 164, 169, 177, 251, 252, 400, 401, 415, 416, 444, 422, 423, 425, 426, 428, 429, 431, 432, 437, 458, 459, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 833, 557, 558, 641, 662, 689, 692, 693, 702, 705, 784, 785, 788, 789, 791, 1009.—Hieronymus Wolfius, C41.
 Hilarius Veronensis, 53.
 Hildebertus episcopus Cenomannensis, 592.
 Honorius, XVII, XX, XXI, 27.
 Hora, olio, 82.
 Horatius, 15, 25, 97.
 Hormis la papa, 159.
 Humbertus, VIII
 Hunicus, XLVIII.

I

Idacius, 166.
 Ignatius, 790.
 Isaacus Casabonius, 87.
 Isidori Glossae, 531, 642, 1600.
 Hispanensis, XLIII, XLIV, LXXXI, 67, 91, 97, 98, 116, 141, 178, 177, 207, 210, 200, 812, 645, 653.
 Istorius Pelusida, II, 537.

J

Jacobus Biffius, XII, 153, 168.—Jacobus Faber Stapulensis, III, XII, XXV, XLIV, XLV.—Jacobus Grezerus, LXXX, 23, 26, 63, 74, 164, 785.—Jacobus Widdendörpius, *ibid.*—Jacobus Pontanus, 665.
 Janus Gruterus, 142.
 Joannes, III, 165, 335, 645.—Joannes a sancto Andrea, 340.—Joannes Andreas, 87.—Joannes Christophorus, 28, 61, 66, 71, 92, 161, 163, 165, 188, 537, 561, 702, 781, 792.—Joannes Conon, 110.—Joannes Damascenus, XXXI, XLV, XXXVIII, 30, 33, 161, 163, 166, 175, 206, 539, 562, 588, 592, 561, 655, 795, 859.—Joannes Despanterius, IX.—Joannes Diacoetus, XXXVIII, XXV, XLVI, 168, 366.—Joannes episcopus Jerosolymorum, XI, 400.—Joannes Garzon, 85.—Joannes Gorraeus, 1008.—Joannes Grinaeus, 153.—Joannes Heilsus, 83.—Joannes Kirchmannus, 26.—Joannes Maldonatus, 65.—Joannes Maria Brasichellensis, XXXIII, XXXIV, 357, 641, 662, 703, 784, 792.—Joannes Marius Verdizotus, LXXV.—Joannes Meursius, 642, 686, 785, 784, 785, 786, 790, 791.—Joannes Molanus, XVI, 394, 395.—Joannes Moschus, V, XIV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XII, XLVI, 62, 175, 860, 935, 936.—Joannes Picus, 561.—Joannes Sarrax, 88.—Joannes Scharnus, 110.—Joannes Sinaita, 559.—Joannes Sebastianus, XXXIII, XLII, XLIII, XLVIII, 66, 561, 644.—Joannes Trithemius, III, XI, XVI, XX, XXIV, LI, LX, 27, 80, 97, 167, 408, 410, 158, 206.—Joannes Wicelius, 97.
 Jordanus de Saxonia, IX.
 Josephus Pamphilus, *ibid.*—Josephus, 62.
 Jovinianus, 91, 558.
 Julius Firmicus, 70.—Julius Capitolinus, VI, 400, 1008.
 Justus Lipsius, 74, 140, 166, 216.
 Juvenalis, 70, 400.

K

Lactantius, 66, 561.
 Laertius, 25, 26.
 Lampridius, 63.
 Laurentius Surius, XXI, 61, 65, 67, 68, 69, 104, 110, 111, 120, 150, 167, 169, 206, 340, 362, 368, 373, 392, 416, 608, 690, 781, 955.—Laurentius de la Barre, XII, 83, 84, 858, 859, 880.
 Leonardus Lessius, 792.
 Leontius Cyprici episcopus, 68, 206, 210.
 Leuwenclavius, 110.
 Lilius Gregorius Giralduus, 70.
 Livius, 140, 401.
 Lucianus, 75, 224, 422.
 Lucilius, 87.
 Lucretius, 416, 561, 790.
 Ludovicus Blosius, 252.

L

M

Magdeburgenses Centuriabres, 15, 30, 96, 97, 176.
 Marcus Marulus, 25.—Marcus Valserus, LXXXVII.

Margarinus de la Bigüe, xix, xxix, 30, 110.
 Marianus Victorius Reatinus, xvi, 4, 25, 416, 422.
 Martinus Delrio, xvi, 66, 88, 166.—
 Martinus Dumensis; xix.—Martinus
 Meir, 97.
 Martyrologium Atonis, 177, 238,
 211, 350, 662, 1009.
 Martyrologium sancti Hieronymi ms.,
 xxiii. Martyrologium Romanum, xvii,
 xxi, 21, 22, 23, 25, 33, 61, 67, 86, 87,
 96, 104, 105, 103, 158, 141, 142, 150,
 161, 162, 169, 175, 203, 206, 209, 210,
 231, 232, 241, 339, 340, 349, 350, 362,
 368, 380, 392, 391, 393, 415, 116, 421,
 422, 558, 662, 781, 792, 858, 859, 955.
 Martyrologium Usuardi, xvi, xxix, 25,
 224, 241, 350, 662.
 Mattheus Galenus Westapontus, viii,
 xii, liv.
 Mela, 74.
 Melchior Goldastus, xli, 349.—Mel-
 chior Canus, liv.
 Menæa Græcorum, xlvm, 21, 27,
 61, 86, 96, 104, 103, 109, 143, 150,
 161, 162, 163, 164, 169, 175, 176, 205,
 206, 209, 210, 231, 232, 339, 340, 349,
 350, 362, 368, 373, 375, 394, 493, 662,
 789, 858, 859, 860, 955.
 Menologium Græcorum, 21, 61, 86,
 104, 103, 109, 143, 190, 181, 162, 164,
 169, 175, 205, 206, 210, 231, 319, 350,
 362, 368, 373, 375, 392, 391, 493, 642,
 662, 792, 858, 859, 860, 954.
 Mercurii martyris Acta, 22, 24.
 Metaphrastes, li, 24, 31, 67, 68, 86,
 87, 89, 90, 91, 96, 97, 104, 105, 111,
 140, 145, 150, 169, 175, 177, 206, 207,
 208, 209, 210, 340, 390, 568, 694, 698,
 701, 705, 791, 792, 860, 954, 955.
 Michael Glycas, 20.
 Minutius Felix, 70.
 Modestinus, 150.
 Mosander, 595.

N

Nazarius, 415.
 Nicephorus, xiv, xix, xx, xxxix,
 xxxiii, xxxvi, xxxviii, li, 21, 25, 25,
 28, 31, 61, 62, 66, 67, 68, 86, 91, 92,
 109, 150, 151, 164, 165, 164, 175, 176,
 177, 208, 350, 362, 392, 641, 703, 785,
 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791,
 792, 858, 859, 860, 1008, 1009.
 Nicolaus Faber, vii, 557.—Nicolaus
 primus pontifex, 145.—Nicolaus Ser-
 rarius, 63, 88, 150, 787.
 Nicotas, 165.
 Notkerus, iv, 21, 211, 394, 395.

O

Olympiodorus, 65.
 Origenes, 142, 416, 422.
 Orosius, 401.
 Oreas Proverb, 790.
 Ovidius, 23, 70, 88.

P

Palladius dialogista, xlv.—Palladius,
 xii, xv, xxviii, xxiv, xli, 21, 22, 27,
 30, 61, 65, 69, 67, 68, 69, 109, 142,
 169, 209, 209, 231, 350, 416, 425, 427,
 48, 432, 435, 437, 438, 439, 440, 441,
 442, 443, 444, 447, 535, 534, 641, 645,
 646, 686, 690, 691, 694, 698, 792,
 703, 706, 785, 784, 785, 787, 789,
 1008, 1009, 1010. Palladii vetus inter-
 pres, 686, 784, 786, 790, 1009. Pal-
 ladii recentior interpres, 686, 784,
 1010.
 Paludanus, 68.
 Paschasius, ix, 163, 690, 687, 786,
 7—Paschasius diaconus, xlv,
 xxxv, xli, xlii, xlvii, 232, 491, 561,
 643.

Patricius, 14, 22, 413, 416, 425, 427,
 428, 432, 433, 435, 458, 442, 443, 441,
 445, 703.
 Paulus Diaconus, xli, 159, 207, 209,
 211, 339.
 Pelagius, v, xxxii, xli, xlvii, 69,
 75, 86, 144, 169, 534, 535, 539, 561,
 641, 662, 663, 686, 787, 1009.
 Persius, 64.
 Petronius, Bonon. episcopus, v, xxi.
 Petrus Alexandrinus, 67, 442.—
 Petrus Damianus, xxvi, 74, 86, 786.—
 Petrus Galesinius, xxi, 368, 395, 537.
 Petrus Gillius, xix, 335, 372, 791.—
 Petrus Halloix, 162.—Petrus Lansse-
 lius, 662.—Petrus Maturus, 241.—
 Petrus a Natalibus Equilinus, xii, xiv,
 21, 22, 23, 61, 109, 138, 162, 169, 241,
 339, 395, 1007.—Petrus Ciacomus,
 xxxii, 109, 537.
 Philippus Melancthon, 68.
 Philostratus, 66.
 Photius, xiv, xv, xxvi, xxxii, xxxiv,
 xxxvi, xli, xlii, xlvi, xlviii, 30, 67,
 175, 444, 561, 644.
 Plato, xxxvii, 790.
 Platon, 68, 150, 786.
 Plinius, vi, 6, 24, 25, 27, 89, 91, 98,
 141, 209, 232, 416, 642, 1010.
 Plutarchus, vii, 25, 69, 401, 786.
 Pollux, 238.
 Pomponius, 75.
 Posthominus, 788.
 Posthumianus, 537.
 Prædicatorum fratrum Vitæ, 62.
 Pratum spirituale, 392, 662, 790,
 860, 954.
 Priscianus, 63.
 Procopius, 139.
 Prosper, li, 789.
 Proterius, 110.
 Prudentius, 66, 70, 73, 139, 241,
 784.
 Ptolomeus, 86, 90.

R

Raderus, 68, 231, 858, 859, 860,
 935.
 Reinhardus Lorichius Hadamarius,
 206.
 Rhabanus, iv, 21, 24, 211, 394, 595.
 Rodolphus Hospinianus, 21, 50, 31.
 Rufinus, iv, xvii, xxv, xxvii, xxx,
 xl, xlvii, xlviii, l, 20, 61, 67, 69, 73,
 104, 164, 231, 549, 550, 400, 422, 423,
 423, 426, 439, 440, 441, 442, 443, 444,
 446, 447, 535, 531, 535, 641, 642, 643,
 662, 663, 687, 702, 785, 786, 788, 789,
 1007, 1010.
 Rutilius, 400.

S

Sacra Scriptura, Genesis, xxxiv, 65,
 104, 141, 150, 179, 558. Exodus, 533
 Numeri, 179. Deuteronomium, 686,
 787. Judices, 150. I Regum, 98, 535,
 787. IV Regum, 21, 61, 72. Esdras, 25,
 66, 790. Tobias, 65, 150. Job, 65, 66,
 447, 789. Psalmi, 32, 65, 64, 65, 104,
 178, 421, 423, 431, 458, 686, 687, 781,
 936. Proverbia, 178, 554, 706, 707,
 790. Ecclesiastes, 534, 706, 707, 709.
 Canticum canticorum, 6, 535. Sapientia,
 51, 690. Ecclesiastici, 178, 643,
 662, 790. Isaias, li, 91. Jeremias,
 xlvii, 430, 796. Ezechiel, 416, 423,
 557. Daniel, 86, 179, 435. Oseas, 790.
 Joel, 786. Jonas, 788. Aggeus, 430.
 Zacharias, 416, 692. Mathæus, vii, lv,
 165, 178, 210, 427, 458, 642, 686, 687,
 705, 708. Marcus, 427, 450, 708. Lu-
 cas, 21, 178, 421, 422, 423, 427, 430,
 434, 535, 686, 708, 936. Joannes, 179,
 450, 447, 686, 787. Acta apostolorum,
 32, 401, 151, 791. Paulus, vii, li, 91,
 119, 141, 151, 423, 426, 427, 430, 458,

442, 690, 706, 707, 708, 736, 739, 783,
 786, 790, 791, 793. Petrus, 25, 141,
 686, 936. Apocalypsis, 178.
 Salustius, 415.
 Scaliger, 14, 21, 29, 62, 139, 416,
 557.
 Severus Sulpicius, xvi, xxi, xiv,
 xxxi, xlvi, xl, xlvii, li, lvi, 144, 416,
 557, 786.
 Sextus philosophus, 73, 74.
 Sidonius, vi, 14, 141, 443.
 Sigebertus, v, xxxii, xxxiv, xxxv,
 xli, xlii, lxxxv, 108, 109, 110, 139,
 162, 206, 239, 661, 644.
 Silius, 75.
 Silvester, 68.
 Simeon Metaphrastes, xlv, 24, 26.
 Sircius I papa, 69.
 Sirmundus, 75, 86, 166, 791, 141.
 Sixtus pontifex, xxvi.—Sixtus Se-
 nensis vii, xv, xvi, 162, 662.
 Socrates, xviii, xix, xx, xxxv, xli,
 xlv, li, li, 10, 28, 30, 61, 62, 67, 90,
 163, 442, 534, 535, 641, 642, 665, 701,
 705, 785, 785, 786, 788, 789, 1008,
 1009.
 Solinus, 91.
 Sophronius, xxxvi, 86, 87, 89, 90,
 91, 206, 392, 662, 956.
 Sosipater, vi.
 Sozomenus, xii, xix, xlii, l, li, 10,
 21, 31, 61, 62, 67, 70, 71, 78, 86, 89,
 91, 92, 106, 109, 110, 111, 142, 150,
 163, 164, 166, 169, 209, 110, 416, 561,
 641, 783, 784, 785, 786, 788, 789, 790,
 791, 792, 858, 859, 860, 1007, 1008,
 1009.
 Spartianus, 63.
 Speculum exemplorum, 61, 221,
 662.
 Strabo, 63, 139.
 Suetonius, 91, 150, 261, 416.
 Suidas, xviii, xix, 31, 63, 65, 150,
 175, 177, 208, 340, 641, 787, 789, 770,
 859, 1008.
 Sulpicius, 66.
 Symmachus, 64.
 Symphorianus Champerius, 50.
 Synesius 67, 69, 88, 784.

T

Tacitus, 88, 350, 400
 Terentius, iv, vi, 69, 396.
 Tertullianus, li, 15, 25, 65, 65, 87,
 68, 89, 97, 140, 141, 210, 221, 241,
 535, 790.
 Theodorus (S.) episcopus Constanti-
 nopolis, 784.
 Theodoretus, xxxvi, xli, lxxviii, 7,
 10, 61, 67, 72, 96, 162, 163, 173, 176,
 177, 209, 231, 232, 442, 786, 858, 859,
 860, 935, 959.
 Theodoretus de Apollida, vi.—Theo-
 doricus Loher a Stratis, xlii, lvm,
 lxi, 14, 139.
 Theodorus Lector, 61, 175, 641,
 702.—Theodorus Alexandrinus, 662
 —Theodorus Balsamo, 166.
 Theophilus Alexandrinus, xi, xlvi,
 xlix, 785.
 Theophylactus, 21.
 Thomas Beauxamis, xxxix, xlii.
 Thomas Waldensis, 68.—Thomas
 (D.), 68, 145, 165, 643, 662, 665, 956.
 —Thomas de Trugillo, 395.
 Thyreus, 65, 66, 67.
 Timotheus, xi, 151.
 Trebellius, 22.
 Tripartita historia, xxxiii, 21, 65, 74,
 92, 785, 784, 789, 786, 787, 788.

U

Ulpianus, 69.
 Ursus subdiaconus, xli, 162, 163,
 166, 167.
 Usuardus, iv, 21, 23, 25, 362, 594,
 595.

V

Valerius Asturicensis presbyter,
 EBX. Valerius Sarracius, 50.
 Varro, 177.
 Victor Giselinus, 557.
 Villegas in Flore sanctorum 595.

Vincentius, Spec. hist., XIV, XXI,
 LXXII, 29, 61, 109, 162, 166, 329, 357,
 787.
 Virgilius, v.
 X
 Xenophon, 166.

Xystus Pythagoræus, XXIV
 Z
 Zacharias Patbenus, 641.
 Zenodotus, 540.
 Zonaras, 150, 350, 392, 983.
 Zosimus, 140.

ORDO RERUM
 QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

VITÆ PATRUM.

LIBER NONUS.	
<i>Prologus auctoris</i>	
<i>CAPUT PRIMUM.</i> —De Jacobo Nisibita	9
<i>CAP. II.</i> —De Juliano Saba.	<i>Ibid.</i> 15
<i>CAP. III.</i> —De Marciano.	20
<i>CAP. IV.</i> —De Eusebio.	29
<i>CAP. V.</i> —De Publio.	36
<i>CAP. VI.</i> —De Simeone Prisco.	42
<i>CAP. VII.</i> —De Palladio.	45
<i>CAP. VIII.</i> —De Aphraate.	49
<i>CAP. IX.</i> —De Petro.	50
<i>CAP. X.</i> —De Theodosio.	53
<i>CAP. XI.</i> —De Romano.	60
<i>CAP. XII.</i> —De Zenone.	63
<i>CAP. XIII.</i> —De Macedonio.	64
<i>CAP. XIV.</i> —De Marisima.	66
<i>CAP. XV.</i> —De Aupsima.	72
<i>CAP. XVI.</i> —De Marone.	73
<i>CAP. XVII.</i> —De Abraame.	75
<i>CAP. XVIII.</i> —De Eusebio.	76
<i>CAP. XIX.</i> —De Salamæo.	79
<i>CAP. XX.</i> —De Mare.	80
<i>CAP. XXI.</i> —De Jacobo.	81
<i>CAP. XXII.</i> —De Thalassio et Limæo.	82
<i>CAP. XXIII.</i> —De Joanne, Moyse, Antiocho, Antonio.	92
<i>CAP. XXIV.</i> —De Zebina et Polychronio.	94
<i>CAP. XXV.</i> —De Asclepio et Jacobo eremita.	95
<i>CAP. XXVI.</i> —De Simeone.	98
<i>CAP. XXVII.</i> —De Baradato.	<i>Ibid.</i> 108
<i>CAP. XXVIII.</i> —De Thaleleo.	110
<i>CAP. XXIX.</i> —De Marana et Cyra.	111
<i>CAP. XXX.</i> —De Domnina.	114
LIBER DECIMUS.	119
<i>Elogium auctoris.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Prologus.</i>	121
<i>CAPUT PRIMUM.</i> —Vita sancti senis Joannis, et de spelunca	123
<i>Sapsas.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. II.</i> —De senè qui in propria spelunca pascebat	124
<i>leones.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. III.</i> —Vita Cononis presbyteri monasterii Pentri-	124
<i>cula.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. IV.</i> —Visio abbatis Leontii.	125
<i>CAP. V.</i> —Relatio abbatis Polychronii de tribus mona-	125
<i>chis.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. VI.</i> —Ejusdem relatio.	126
<i>CAP. VII.</i> —Vita et mors cujusdam senis qui recusavit	126
<i>abbas fieri in monasterio Turrium.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. VIII.</i> —Vita abbatis Myrogenis hydropici.	127
<i>CAP. IX.</i> —De mira cujusdam patris charitate.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. X.</i> —Vita Barnabæ anachoretæ.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XI.</i> —Vita abbatis Agioduli.	127
<i>CAP. XII.</i> —Dicium abbatis Olympii.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XIII.</i> —Vita abbatis Marci anachoretæ.	127
<i>CAP. XIV.</i> —De fratre qui a spiritu fornicationis impu-	<i>Ibid.</i>
<i>gnabatur, et leprosus effectus est.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XV.</i> —Factum mirabile abbatis Cononis.	128
<i>CAP. XVI.</i> —Relatio abbatis Nicolai de seipso et so-	<i>Ibid.</i>
<i>ciis.</i>	128
<i>CAP. XVII.</i> —Vita Macrii senis.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XVIII.</i> —Vita alterius senis monasterii Lauræ, qui	<i>Ibid.</i>
<i>cum leonibus dormiebat.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XIX.</i> —Relatio abbatis Elize de seipso.	129
<i>CAP. XX.</i> —Conversio cujusdam militis ex miraculo Dei	<i>Ibid.</i>
<i>in se facta, cujus etiam vita compendiose describitur.</i>	129
<i>CAP. XXI.</i> —Mors anachoretæ et ejus interfectoris.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XXII.</i> —Vita alterius senis Cononis.	130
<i>CAP. XXIII.</i> —Vita Theoduli monachi.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XXIV.</i> —Vita senis cujusdam habitantis in cellis	<i>Ibid.</i>
<i>Cuziba.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XXV.</i> —De fratre monasterii Cuziba, et sanctæ	<i>Ibid.</i>
<i>oblationalis verbis, necnon de abbate Joanne.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XXVI.</i> —Vita fratris Theophania, ejusque mira-	131
<i>bilis visio, et de communicatione cum hæreticis.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XXVII.</i> —Vita presbyteri villæ Mardandos.	132
<i>CAP. XXVIII.</i> —Factum mirabile abbatis Juliani Stylite.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XXIX.</i> —Miraculum sanctissimæ Eucharistiæ.	133
<i>CAP. XXX.</i> —Vita Isidori monachi Melitensis, mira-	<i>Ibid.</i>
<i>rumque miraculum circa sanctissimam Eucharistiam.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XXXI.</i> —Conversio et vita Mariæ meretricis.	134
<i>CAP. XXXII.</i> —Conversio et vita Babylæ mimi, necnon	<i>Ibid.</i>
<i>Cometa: et Nicose concubinarum ejus.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XXXIII.</i> —Vita S. episcopi Theodoti.	135
<i>CAP. XXXIV.</i> —Vita divi Alexandri, patriarchæ Jerusa-	<i>Ibid.</i>
<i>lymitani.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XXXV.</i> —Vita Elise Jerosolymorum archiepiscopi,	<i>Ibid.</i>
<i>et de Flaviano Antiochiæ patriarcha.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XXXVI.</i> —Vita Ephræm Antiocheni patriarchæ, et	<i>Ibid.</i>
<i>quomodo Styliten monachum a Severianæ hæreseos impo-</i>	<i>Ibid.</i>
<i>site converterit.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XXXVII.</i> —Vita episcopi qui, cathedra relicta, ven-	<i>Ibid.</i>
<i>it in sanctam civitatem, et, mutato habitu, ministrabat</i>	<i>Ibid.</i>
<i>architectis.</i>	138
<i>CAP. XXXVIII.</i> —Mors Anastasii, imperatoris impii.	137
<i>CAP. XXXIX.</i> —Vita monachi monasterii abbatis Seve-	<i>Ibid.</i>
<i>riani, et quomodo a puella rustica prudenter retractus fue-</i>	<i>Ibid.</i>
<i>rit, ne cum ea peccaret.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XL.</i> —Vita abbatis Cosmæ eunuchi.	138
<i>CAP. XLI.</i> —Vita abbatis Pauli Nazarenensis.	140
<i>CAP. XLII.</i> —Vita abbatis Anaxanontis servi Dei.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XLIII.</i> —Detestabilis mors impii Thalelei.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XLIV.</i> —Vita senis monachi prope civitatem Ami-	<i>Ibid.</i>
<i>nonum commorantis, et de oratione pro mortuis.</i>	141
<i>CAP. XLV.</i> —Vita monachi inclusi in monte Olivæ-	<i>Ibid.</i>
<i>rum, et de adoratione imaginis sanctissimæ Dei genitricis</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Mariæ.</i>	142
<i>CAP. XLVI.</i> —Mirabilis visio abbatis Cyriaci Lauræ Cal-	<i>Ibid.</i>
<i>amoniæ, et de duobus impiis Nestorii libris.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XLVII.</i> —Miraculum sanctæ Dei genitricis quo	<i>Ibid.</i>
<i>Cosmiana, uxor Germani patricii, coacta est ex hæresi Se-</i>	<i>Ibid.</i>
<i>veriana ad veram Christi fidem redire.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XLVIII.</i> —Miraculum sanctæ Dei genitricis quo	<i>Ibid.</i>
<i>Cosmiana, uxor Germani, patricii, coacta est ex hæresi</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Severiana ad veram fidem redire.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. XLIX.</i> —Mirabilis visio ducis Palestine, qua et	<i>Ibid.</i>
<i>ipse coactus fuit prædicatæ hæresi abrenuntiare, et Christi</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Ecclesiæ communicare.</i>	144
<i>CAP. L.</i> —Visio et dictum abbatis Georgii inclusi.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. LI.</i> —Vita Juliani senis monasterii Ægyptio-	<i>Ibid.</i>
<i>rum.</i>	145
<i>CAP. LII.</i> —Dictum abbatis Elizæ solitarii.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. LIII.</i> —Vita senis Cyriaci ex monasterio sancti	<i>Ibid.</i>
<i>Sabæ.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. LIV.</i> —Vita monachorum Scythiorum, et de senè	<i>Ibid.</i>
<i>Ammonto.</i>	146
<i>CAP. LV.</i> —Visio cujusdam senis commorantis in Scythi,	<i>Ibid.</i>
<i>et de abbate Ireneo.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. LVI.</i> —Vita Joannis, discipuli senis magni, qui mo-	<i>Ibid.</i>
<i>rabatur in vico Caparasima</i>	147
<i>CAP. LVII.</i> —Mors Simeonis Stylitæ, et de Joanne abbate	<i>Ibid.</i>
<i>etiam Stylite.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. LVIII.</i> —Item de Juliano.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. LIX.</i> —Vita abbatis Thalelei.	148
<i>CAP. LX.</i> —Factum egregium sanctimonialis femine per	<i>Ibid.</i>
<i>quod compunctus adolescens, ejus amator, monachus effe-</i>	<i>Ibid.</i>
<i>ctus est.</i>	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. LXI.</i> —Vita abbatis Leontii Cilicis.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. LXII.</i> —Vita abbatis Stephani monasterii Æliotarum	<i>Ibid.</i>
<i>presbyteri.</i>	149
<i>CAP. LXIII.</i> —De eodem.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. LXIV.</i> —De eodem.	<i>Ibid.</i>
<i>CAP. LXV.</i> —De eodem.	<i>Ibid.</i>

CAP. LXVI. — Vita abbatis Theodosii solitarii. 150
 CAP. LXVII. — De eodem. *Ibid.*
 CAP. LXVIII. — De eodem. *Ibid.*
 CAP. LXIX. — Vita abbatis Palladii, et senis Thessalonicensis inclusi, nomine David. 151
 CAP. LXX. — Vita monachi Addæ, Mesopotameni inclusi. 152
 CAP. LXXI. — Pulchrum dictum homicidæ ad monachum qui eum sequebatur dum duceretur ad decollandum. *Ibid.*
 CAP. LXXII. — Relatio abbatis Palladii de sene homicidæ, qui adolescentem falso de eodem crimine accusabat. 153
 CAP. LXXIII. — Vita Joannis militis Alexandrii. *Ibid.*
 CAP. LXXIV. — Ejusdem Palladii verax dictum de hæresibus. 154
 CAP. LXXV. — Miraculum Domine erga uxorem et filiam viri fidelis, qui hospitio suscipere monachos consueverat. *Ibid.*
 CAP. LXXVI. — Submersio Mariæ mulieris peccatricis. 155
 CAP. LXXVII. — Relatio trium pauperum cæcorum, quomodo ex cæcitate fuissent. 156
 CAP. LXXVIII. — Stupendum miraculum puellæ mortuæ, quæ exspoliatorem detinuit, nec eum relaxare voluit donec is promitteret se monachum futurum. 157
 CAP. LXXIX. — Maximum et stupendum miraculum sacratissimæ Eucharistiæ sub Dionysio Selenciæ episcopo. 158
 CAP. LXXX. — De fonte concessa a Deo fratribus monasterii in Scopulo ad orationes abbatis eorum Theodosii. 159
 CAP. LXXXI. — De puteo aqua impleto, submissa imagine ejusdem abbatis Theodosii. 160
 CAP. LXXXII. — Vita Joannis senis monasterii Scopuli. *Ibid.*
 CAP. LXXXIII. — De eodem. *Ibid.*
 CAP. LXXXIV. — Vita et mors anachoretæ ejusdem monasterii servi Dei. 161
 CAP. LXXXV. — Quomodo triticum ejusdem monasterii germinaverit propter cessationem consuetæ eleemosynæ. *Ibid.*
 CAP. LXXXVI. — De altero ejusdem monasterii anachoreta, qui, statim ut communionem sacram sumpsit, consummatus est. 162
 CAP. LXXXVII. — Inventio corporis Joannis anachoretæ nuncupati Humilis. *Ibid.*
 CAP. LXXXVIII. — Vita abbatis Thomæ apocristarii cænobii Apamiensis, et de miraculo corporis ejus post mortem. 163
 CAP. LXXXIX. — Inventio corporis sancti anachoretæ in monte Amano. *Ibid.*
 CAP. XC. — Mors duorum anachoretarum montis Pterigiæ. 164
 CAP. XCI. Vita abbatis Gregorii anachoretæ, et Thalelei ejus discipuli. *Ibid.*
 CAP. XCII. — Vita fratris Gregorii Cappadociæ, et inventio corporis Petri solitarii sancti Jordanis. 165
 CAP. XCIII. — Vita abbatis Sisinii qui episcopatum remouerat, et ejus discipuli. 166
 CAP. XCIV. — Vita abbatis Juliani episcopi Bostrensis. *Ibid.*
 CAP. XCV. — Vita Patricii senis monasterii in Scopulo. 167
 CAP. XCVI. — De eodem, et de Juliano Arabe cæco. *Ibid.*
 CAP. XCVII. — Vita et mors duorum fratrum monachorum, qui nunquam ab invicem separari juraverant. *Ibid.*
 CAP. XCVIII. — De eodem fratre superstite. 168
 CAP. XCIX. — Vita Antonii senis monasterii in Scopulo. *Ibid.*
 CAP. C. — Vita Petri, Pontici monachi. 169
 CAP. CI. — Vita Pardi monachi Romani. *Ibid.*
 CAP. CII. — Relatio Sophronii sophistæ de eo quod sibi in via contigerat. 170
 CAP. CIII. — Vita et virtutes abbatis Stratigii. *Ibid.*
 CAP. CIV. — Vita abbatis Nonni presbyteri. *Ibid.*
 CAP. CV. — Vita sancti senis Christophori, genere Romani. *Ibid.*
 CAP. CVI. — Relatio abbatis Theodori de monacho Syro Severiano. 172
 CAP. CVII. — Vita abbatis Gerasimi. *Ibid.*
 CAP. CVIII. — Vita presbyteri virginis, ejusque uxoris itidem virginis. 174
 CAP. CIX. — Vita abbatis Sergii, qui nunquam videtur. 175
 CAP. CX. — Dicta egregia quædam monachi

CAP. CXI. — Factum cujusdam viri calvi et sacco induti, 176
 CAP. CXII. — Vita et mors Leonis monachi, genere Cappadociæ. *Ibid.*
 CAP. CXIII. — Admonitio abbatis Joannis de Petra. 177
 CAP. CXIV. — Vita abbatis Danielis Ægyptii. 178
 CAP. CXV. — Admonitiones abbatis Joannis Ciliciæ. *Ibid.*
 CAP. CXVI. — De fratre cui falso objiciebatur subtraxisse numisma. *Ibid.*
 CAP. CXVII. — De fratre demoniaco ab abbate Andrea sanato. 179
 CAP. CXVIII. — Vita Menæ diaconi monachi in Raythu. 180
 CAP. CXIX. — De demone qui in habitu monachi profectus est ad cellam cujusdam senis in Raythu. 180
 CAP. CXX. — De tribus monachis mortuis inventis a piscatoribus Pharonitis. *Ibid.*
 CAP. CXXI. — Vita et mors abbatis Gregorii Byzantini, et alterius Gregorii Pharonitæ ejus discipuli. 181
 CAP. CXXII. — De duobus monachis qui nudi ingressi sunt ecclesiam ut communicarent, nec visi sunt ab aliquo nisi ab abbate Stephano. *Ibid.*
 CAP. CXXIII. — Vita abbatis Zosimi Ciliciæ. *Ibid.*
 CAP. CXXIV. — Ejusdem relato. 182
 CAP. CXXV. — Factum pulchrum abbatis Sergii anachoretæ. *Ibid.*
 CAP. CXXVI. — Egregia responsio abbatis Orenti montis Sina. 183
 CAP. CXXVII. — Vita abbatis Georgii sancti montis Sina, et anus cujusdam ex Galatia Phrygiæ. *Ibid.*
 CAP. CXXVIII. — Vita Adelphiæ episcopi Arabessi, et de beato Joanne Chrysostomo. 184
 CAP. CXXIX. — Vita cujusdam Stylitæ. 185
 CAP. CXXX. — Admonitiones abbatis Athanasii, et mirabillis ejus visio. 186
 CAP. CXXXI. — Vita abbatis Zachari sanctæ Sion. *Ibid.*
 CAP. CXXXII. — De eodem. 187
 CAP. CXXXIII. — De sancto monacho, qui Saracenum venatorem per duos dies immobilem reddidit. *Ibid.*
 CAP. CXXXIV. — Vita Theodori anachoretæ. *Ibid.*
 CAP. CXXXV. — De quinque virginibus quæ exire volerunt e monasterio, et a demone correptæ sunt. 188
 CAP. CXXXVI. — De charitate abbatis Sisinii erga mulierem Saracenam. *Ibid.*
 CAP. CXXXVII. — Relatio abbatis Joannis de abbate Callinico. *Ibid.*
 CAP. CXXXVIII. — De abbate Sergio anachoreta et de monacho gentili, qui baptizatus est. 189
 CAP. CXXXIX. — Prædictio abbatis Sergii. *Ibid.*
 CAP. CXL. — Vita ejusdem Gregorii patriarchæ Theopolitani. 190
 CAP. CXLI. — Prudens responsio abbatis Olympii. *Ibid.*
 CAP. CXLII. — Alia prudens responsio abbatis Alexandrii. *Ibid.*
 CAP. CXLIII. — Vita David latronum principis, postea monachi. *Ibid.*
 CAP. CXLIV. — Admonitiones unius ex senibus qui erant in Cellis. 191
 CAP. CXLV. — Vita beati Gennadii patriarchæ Constantinopolitani, et de ejus lectore Charisio. 192
 CAP. CXLVI. — Visio Eulogii patriarchæ Alexandrii. *Ibid.*
 CAP. CXLVII. — Mirabilis emendatio epistolæ beati Leonis papæ ad Flavianum scriptæ. 193
 CAP. CXLVIII. — Visio Theodori episcopi Darnæ de eodem Leone. 194
 CAP. CXLIX. — Stupenda relatio Amos, patriarchæ Jerusalem, de sanctissimo Leone papa. *Ibid.*
 CAP. CL. — Vita et sanctitas episcopi civitatis Rumelli. 195
 CAP. CLI. — Relatio abbatis Joannis Persæ de beato Gregorio papa. 196
 CAP. CLII. — Vita et dicta Marcelli Scythiæ. *Ibid.*
 CAP. CLIII. — Responsio monachi monasterii Raythu ad fratrem sæcularem. 198
 CAP. CLIV. — Vita Theodori sæcularis, hominis Dei. *Ibid.*
 CAP. CLV. — Relatio abbatis Jordanis de tribus Saracenis qui se invicem interfecerunt. *Ibid.*
 CAP. CLVI. — Responsio cujusdam senis ad duos philosophos. 199
 CAP. CLVII. — Relatio duorum monachorum monasterii Subevorum Syrorum, de cane qui fratri viam ostendit. *Ibid.*
 CAP. CLVIII. — De asino qui monasterio nuncupato Martes inserviebat. 194
 CAP. CLIX. — Vita abbatis Sophronii solitarii, et admo-

cap. cx. — dicta egregia quædam monachi cujusdam

nitiones Menæ ducis cœnobii Severianj. 200
 CAP. CLX. — Quomodo dæmon apparuerit cuidam seni in forma pueri nigerrimi. *Ibid.*
 CAP. CLXI. — Vita abbatis Isaac Thebæi, et quomodo etiam ei apparuit dæmon in figura adolescentiæ. *Ibid.*
 CAP. CLXII. — Responso abbatis Theodori Pentapoli-tani super solutione abstinentiæ vini. 201
 CAP. CLXIII. — Vita abbatis Pauli Helladici. *Ibid.*
 CAP. CLXIV. — Responso abbatis Victorii solitarii ad monachum pusillanimum. 202
 CAP. CLXV. — Vita latronis nuncupati Cyriaci. *Ibid.*
 CAP. CLXVI. — Vita latronis monachi effecti, et postea in seculari habitu decolati. *Ibid.*
 CAP. CLXVII. — Vita et mors abbatis Pœmenis solitarii. 203
 CAP. CLXVIII. — Dicta abbatis Alexandri senis. 204
 CAP. CLXIX. — Vita senis cujusdam capti oculis in monasterio abbatis Sisci. *Ibid.*
 CAP. CLXX. — Vita cujusdam sanctæ mulieris in eremo defunctæ. *Ibid.*
 CAP. CLXXI. — Vita duorum mirabilium virorum, Theodori philosophi et Zoihi lectoris. 205
 CAP. CLXXII. — Vita Cosmæ scholastici. 206
 CAP. CLXXIII. — Mirum factum Theodori anachoretæ, qui oratione sua in mari dulcem aquam effecti. *Ibid.*
 CAP. CLXXIV. — Factum Naucleri, viri religiosi, qui pluviam a Domino impetravit. 207
 CAP. CLXXV. — Relatio de Zephone imperatore, viro elemosynario. *Ibid.*
 CAP. CLXXVI. — Pulchra relatio abbatis Andree de decem viris peregrinantibus, inter quos fuit et adolescens Hebræus. *Ibid.*
 CAP. CLXXVII. — Mala mors monachi Ægyptii, qui habitare voluit in cella Evagrii hæretici. 209
 CAP. CLXXVIII. — Vita senis cœnobii Scholasticum. *Ibid.*
 CAP. CLXXIX. — Vita sanctimouliis femine, quæ erat ex sancta civitate. 210
 CAP. CLXXX. — Vita Joannis anachoretæ, qui in spelunca villæ Sochus morabatur. 211
 CAP. CLXXXI. — De epidem. *Ibid.*
 CAP. CLXXXII. — Vita abbatis Alexandri Cilicis, qui prope mortem a dæmone arreptus est. 212
 CAP. CLXXXIII. — Mirabile factum senis Ægyptii, nomine David. *Ibid.*
 CAP. CLXXXIV. — Vita abbatis Joannis Eunuchj, necnon juvenis monachi, qui nunquam bibere statuerat, atque alterius senis orationibus dediti. 213
 CAP. CLXXXV. — Vita mulieris fidelis, quæ mira sapientia virum suum gentilem ad fidem convertit. 214
 CAP. CLXXXVI. — Vita Moschi, mercatoris Tyrrii. 216
 CAP. CLXXXVII. — Doctrina abbatis Joannis Cyzici pro acquirendis virtutibus. 217
 CAP. CLXXXVIII. — Vita duorum fratrum trapezitarum Syrorum. 218
 CAP. CLXXXIX. — Vita mulieris quæ fidem servavit viro suo negotiatori, et ambo a Deo adiuti sunt. *Ibid.*
 CAP. CXC. — Miraculum de ligno donato abbati Brochæ Ægyptio. 220
 CAP. CXCI. — Vita compendiosa S. Joannis Chrysostomi. *Ibid.*
 CAP. CXCH. — De quodam monacho monasterii divi Gregorii papæ, quomodo post mortem ab excommunicatione fuerit absolutus. *Ibid.*
 CAP. CXCIH. — Factum mirabilis charitatis sancti abbatis Apollinaris, patriarchæ Alexandrini, erga juvenem divitem ad inopiam redactum. 221
 CAP. CXCV. — Admonitio senis qui morabatur in Scythi, facta cuidam monacho, ne ingrederetur tabernas. 223
 CAP. CXCV. — Vita Evagrii philosophi, a Synesio Cyrenes episcopo ad Christum conversi. *Ibid.*
 CAP. CXCVI. — Miraculum, quod pueris Apamensibus contigit, qui joco verba consecrationis protulerunt. 225
 CAP. CXCVII. — Relatio Rufini de S. Athanasio et aliis pueris sodalibus. 226
 CAP. CXCVIII. — Responso S. Athanasii, num quis sine fide baptizari possit. 228
 CAP. CXCLX. — De senes quodam simplice, qui, cum sa-

cramentum offerret, angelos videbat. 229
 CAP. CC. — Quomodo juvenis aurifex a viro patricio in filium adoptatus. 230
 CAP. CCI. — Vita viri Constantinopolitani nobilis, cui ter moriens Christum reliquit curatorem. 231
 CAP. CCII. — Vita Abibæ, secularis hominis filii. 232
 CAP. CCIII. — De quodam lapidario, qui prudenti consilio vitam in mari servavit. 233
 CAP. CCIV. — Quomodo mulier religiosa et timida, monachum a turpi desiderio comperuerit. 234
 CAP. CCV. — De alia muliere prudente, quæ se juvenem monachum sapienti consilio rejectit. 235
 CAP. CCVI. — Qua arte mulier quodam illustris suavitudinem edocta sit. 236
 CAP. CCVII. — Vita puellæ Alexandrinæ, quæ a sanctis angelis de sacro fonte fuit levata. 237
 CAP. CCVIII. — Pulchra responso senis, facta fratri qui tristitia impugabatur. 238
 CAP. CCIX. — Pulchra admonitio cujusdam sancti super verbis orationis Dominicæ: *Et ne nos inducas*. 239
 CAP. CCX. — Quomodo sanctus episcopus altercentum alterum humiliter superavit. 240
 CAP. CCXI. — De senes in agnæ virtutis, qui fratrem illi suffuratum e carcere liberavit. 241
 CAP. CCXII. — De duobus senibus, qui mira patientia erga latrones usi sunt. 242
 CAP. CCXIII. — Cur signa et prodigia in sancta Ecclesia fiant. 243
 CAP. CCXIV. — Miraculum fontis baptismalis in Cesariensi civitate. *Ibid.*
 CAP. CCXV. — Aliud miraculum baptisterii castelli Cædibratis. *Ibid.*
 CAP. CCXVI. — Prudens consilium de non temere de finiendo, deque non servando quæ temere definita fuerint. *Ibid.*
 CAP. CCXVII. — Optimum senis consilium ad monachæ mulieri appropriquet. 244
 CAP. CCXVIII. — Quomodo abbas Sergius injuriantem agricolam patientia confuderit. *Ibid.*
 CAP. CCXIX. — Quomodo frater quidam humilitate discipulo de se conquerenti conciliatus sit. *Ibid.*

APPENDIX AD VITAS PATRUM.

Lectori. 244
 Heraclides ad Lausum principem. 245
 Proœmium ad Lausum. 245
 Epistola Palladii, episcopi Cappadocis, ad Lausum præpositum. 249
 HERACLIDIS PARADISUS. 251
 PALLADII LAUSIACA. 253
 ÆGYPTIORUM PATRUM SENTENTIÆ. 258
 ONOMASTICON rerum et verborum difficultum quæ in Vitis Patrum occurrunt. 259

ADDENDA AD QUOSDAM LXXIV PRIORUM PATROLOGIÆ TOMOS.

AD TOMUM VIII. — Notitia historica in CONSTANTINUM, 521. — CONSTANTINI edictum et epistolium, 525. — MARCI VICTORINI de Machabæis poema, 525.
 AD TOMUM XIII. — Carmen DAMASO papæ adscriptum, 525. — Dissertatio historica de DAMASO et LAURENTIO, 521.
 AD TOMUM XX. — Carmina SULPICIO SEVERO attributa, 671.
 AD TOMUM LI. — IDATHI Chronicon correctionibus schollis et dissertationibus illustratum a Joanne Maltheo Garzon, 675.
 AD SÆCULUM QUINTUM APPENDIX. — MURATORI Dissertatio de rebus liturgicis, 847. — Sacramentarium GELASIANUM, 1049.
 AD SÆCULUM SEXTUM APPENDIX. — ARMENTI et HONORII Confessio fidelis, et, De libris canonici, 1245. — S. CARILEI Vita a B. Siviardo scripta, 1247. — S. CARILEI Exemplar traditionis vel testamenti, 1261. — EPISCOPUM De exemplari precariorum a S. Innocentio episcopo sibi factæ, 1265.

FINIS TOMI SCRIPTUAGESIMI QUARTI.





Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были отданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>